

T—H K.
I. 602.

SZALAY NAI
ÉS
WEICHNER
KÖNYVKÖTÉSZETE
BUDAPEST IV. ARANY-KÉZ-
UTCZA 4. SZ.

RMK. I. 602.
(5. példa.)
(„A"-variáns.)
(Teljes: Az 597. l. kissé megrongálódott.)

AZ INNEPEKRE-VALO PREDIKATZIOKNAK ELSŐ RESZE.

SZ: ANDRAS NAPIATOL-FOGVA KERESZTELŐ SZENT János napjáig.

IRTA

AZ HIVEK VIGASZTALAsára és Jobbúlására,

AZ IESUS-ALATT VITEZkedő Társaság-béli

NAGY-SZOMBATI

KALDI GYÖRGY PAP.

NYOMTATTA POSONYBAN RIKESZ MIHALY, M. DC. XXXI. Esztendőben.

A M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA

Sz. Agoston, Serm. 44. de Sanctis.

A' mint vígad az Anyaszentegyház a' Szent Mártyrnak meg-dichőülésén, úgy adgya elönkbe az ő nyomdokinak követését.

Idem, Serm. 47. de Sanctis.

Valamenyiszer illyük a' Szent Mártyrok Innepit, úgy várjuk azö esedezésök-által az Urtól az idő-szerént-való jóknak meg-nyerését: hogy a' Mártyrokat követvén, el-veheſsük az örökké-valókat. Mert azok állik valoságoſsan a' Szent Mártyrok Innepit, kik a' Mártyrok példáit követik. Mert a' Mártyrok Innepi a' Mártyromságnak intési: hogy ne reſtellyük követni, a' mit gyönyörködve illünk.

Arany-szájú Szent János, Serm. 1. de Mart. Tom. 3.

Ninch a' ki ne tudgya, hogy Isteni tanátsból azért gyakorlya az Isten népe a' Mártyrok dichőségét, hogy ők-is mélto tiszteletel illetteſſenek, és nékünk-is a' Kriſtus kegyelméből a' lószágos chelekedetre példa mutattaſsék: hogy, midön ezeknek innepléset láttyuk, eszünkbe vegyük minémű nagy dichőségök vagyon menyben, a' kiknek születését így állik a' földön: hogy mi-is hasonló példákkal izgattaſsunk ollyan lószágos chelekedetre, és egyenlő aitatoſságra, és hitre; hogy a' Kriſtus ſegétségével harczolhaſsunk, és az ellenséget meg-győzheſsük: és diadalmat vévén, azon Szentekkel Meny-országban meg-dichőítteſsünk.

DR. TODORESZKU GYULA ÉS NEJE HORVÁTH ARANKA KÖNYVTÁRA

AZ TE-

AZ TEKINTETES ES NAGYSAGOS GROF GALANTAI Eſterházi Miklóſnak, Fraknó Vára örökös Urának, Magyarországh Nador-Iſpánnyának, Sopron, Zólyom, és Bereg Vár-megyék fő Iſpánnyának, A' Fölséges Második FERDINAND Romai Cháſzárnak, és Magyar-országi Királynak Belső Tanatsának és Komornyikjának, &c.

Alázatos ſzolgálattyát, és Iſteni imádságát ajánlya.

KÖZÖNSEGES SZOKASNAK LATOM, Nagyságos Uram, hogy a' kik Iráſokat nyomtatásban ki-bochátтyák, azt-is meg-fontollyák, kit kelleſsék azzal fel-tiſztelni, vágy ki neve-alatt kelleſsék ki-ereſzteni. Es úgy véſzem eſzembe, hogy kivált-képpen Két dologra figyelmeznek: Eggyik, az érdem-; mellyért dichérettel és tiſztelettel tartozunk. Máſik, a' méltóság; melytől óltalmat várunk Iráſunknak, és magunknak. Az-okáért, nem kellett ſokáig gondolkodnom, kiknek kelletnék az én Predikátzióimnak zengéit bé-mutatnom és ajánlanom; hanem, a' mint azt a' két okot látván Orſzágunknak fő Egyházi Páſztorában, a' Vasárnapokra-valo Predikátzióknak Első réſzét ő Nagyſága neve-alatt ereſztettem-ki: úgy Nagyságodban-is, Orſzágunknak Nador Iſpánnyában, azokat fel-találván, az Innepekre-valo Predikátzióknak Első réſzét, a' Nagyságod neve-alatt kívántam ki-bochátani.

Nagyságodnak Erdemiről hogy ſokat ſzóllyak, a' maga érdemeſ-vólta nem engedi: mert őrömesben chelekeſzi Nagyságod a' jót, hogy-ſem azzal érdemlett dichéretit hallya: inkább akarván chelekedetit az Iſten kebelébe rekeſzteni, hogy-ſem az emberek ſzájába helyheztetni. De hogy azokat tellyeſséggel el ne halgaſſam, ſok Okok kívánnyák: Elsőben; Az Iſten tiſzteſsége: ki Nagyságodat, ſok jeles jóſzágos chelekedetekkel fel-ékeſitette, a' végre, hogy *Világoskodgyék világoſsága az emberek-elött, hogy látván a' Jó chelekedeteket, dichőittsék a' Mennyei Atyát* †: kitől, mint *Világoſságnak Attyától, ſzármazik minden jó adomány, és minden tekélletes ajándék* †. Máſodſzor: Azont kívánnya felebarátinknak elő-menetele; hogy, halván a' Nagyságod jó maga-viſelését, kőveſsék példáját, melly ſokkal foganatosb a' ſzó-beſzédnél. Harmadſzor: Kivánnya a' Nagyságod haſzna-is, és a' Jóban-valo gyarapodáſa, hogy tekintvén elébbi jó forgolódására, abból ki ne térjen; és *a' mit lélekkel kezdett, teſttel ne végezze* †: ſe azzal meg ne elégedgyék, bízván magában; hanem Sz. Pállal, *a' mellyek háta-megett vannak el-felejtvén, azokra terjeſsze-ki magát, a' mellyek elől vannak; a' fel-tétetett czélra ſietvén, az Iſtennek Mennyei jutalmára, a' Kriſtus IESVS-által* †. Végezetre: Kivánnya Nagyságodnak a' mi kichiny Szerzetünkhöz mutatott ſok jó akarattya, melly olly nyilván-valo, hogy azt minden jó akaróink mindenütt őrömmel és dichérettel emlegetik; gonoſz akaróink pedig, ſzünetlen zúgolódva irégylik. Ennek a' hozzánk-valo jó akarattyának, bizonyos jeleit mutatta Nagyſá-

† Mat. 5. 16.
† Iac. 1, 16.
† Gal. 3. 3.
† Phil. 3. 13.

god, a' többi-között azzal, hogy nemes Udvarában, Lelki Tanitókat gyakrabban tőlünk hívott: az alatta-valo el-tévelyedett Juhoknak meg-téritésére, és az üdvözitő igaz Hitre-valo vezérlésére, Kalaúzokat tőlünk kivánt: kedves fiát és rokonát, a' szép tudományoknak tanúlására, a' mi Iskoláinkba-küldötte: Istenben el-nyugott szerelmes Házas-társát, és gyermekit, a' mi Kápolnánkban temettette: sőt maga temetésére-is (mellyet Isten sokára-halasszon) azont választotta-volt: de igyekezetit meg-változtatta (hogy annál-is inkább meg-mutatná hozzánk-valo jó akarattyát,) olly ékes, és drága Templomot kezdvén építtetni a' Nagy-Szombati *Collegium*ban, melyhez hasonlót mi időnben új épületben Magyar-ország nem látott.

Ezek az Okok viszsnek arra, Nagyságos Uram, hogy az Istennek beléd öntött ajándékiról, rövideden emlekezzem, és e' jelen-valo kichiny ajándékommal tiszteljem: remélvén, hogy se Nagyságodnak, se másnak bántására nem lészen.

Az üdvösségnek, és minden Lelki jónak fondamentoma az igaz Hit, *melly-nélkül lehetetlen kedvesnek lenni az Istennél.* Ezt mióltától-fogva Nagyságod meg-ismérte, olly buzgósággal őrizte, hogy kész volt inkább Atyai szép örökségétől meg-válni, hogy-sem abban hibát ejteni: és inkább akart Háza- és Hazája-kivül bújdosni, hogy-sem azt, Attya-előtt, féltében el-titkolni. eszében tartván Urunknak ama' mondását: *A' ki engemet szégyenl, és az én beszédimet, azt az Ember Fia szégyenleni-fogja, mikor el-jő az ő fölségében.* Melly buzgóságot, azzal igen nevelt Nagyságod, hogy az Istentől vött ajándékot egyebekkel-is közleni igyekezett: és nem chak két Házas-társát vezette azon igaz Hitre; hanem Udvarában lakozó sok Fő embereket, sőt Ur-fiakat-is, kik az Igazságnak meg-ismerését, hálá-adással Isten-után Nagyságodnak tulajdonittyák. Udvara-kivül-is, sokakkal hasznossan bajlódott, és chak nem minden Uraságiban az igaz Hitet olly szorgalmatossan plantálta, hogy a' konkoly chak imitt amott tetszik-ki; a' hol, tudni illik, annak ki-szedése, a' búzának ki-gyomlálása-nélkül nem lehetett.

Rom. 11. 6.

Luc. 9. 26.

Az igaz Hitnek fondamentomán, építtetik az igaz Isteni szolgálat, és Aitatosság: mellyekben, az Isten ajándékából, olly gyökeret vert Nagyságod, hogy imillyen amollyan szél-vész chak meg sem mozdittya. Tudgya egész Udvara, minden-napi nyilván-valo Isteni szolgálattyában aitatosságát, mind a' Sz. Aldozatkor, 's mind a' Predikatziók halgatása-kor; úgy hogy azokat külömben el nem mulattya, hanem ha egyéb nem lehet benne. Szokott imádságit-is, mellyekre egyéb kötelessége ninchen az Isteni szeretetnél, el nem mulattya, akár-mennyi fáradsága-után-is. előtte viselvén a' Dávid példáját: ki, el-tekéllett akarattyát végbe akarván vinni, *Fel nem hágott az ágyára, álmot szemeinek nem adott, sem szömöldökinek szunnyadást, se nyugovást a' vak-szemeinek; míg nem helyt talált az Urnak, hajlékot a' Jákob Istenének.* Es mint-hogy az Isteni szolgálatra alkolmatos hely kivántatik, Nagyságod minden Váraiban, a' mellyekben lakni szokott, illendő Kápolnákat chináltatott; azokat szép Oltárokkal, és Papi öltözetekkel fel-ékesitvén. Annak-fölötte, Kis-Martonban, a' Szent Ferencz Szerzetének, chak nem fondamentomból, olly Kalastromot és Templomot építtetett, hogy sokaknak könnyebb azért Nagyságodat dichérni és chodálni, hogy-sem követni. Nem szóllok többet a' Nagy-Szombati Templomról, mint-hogy még üszögében vagyon: ha Isten meg-engedi hogy végbe mennyen, maga lészen elégendő bizonyság, mint kivánta Nagyságod az Isten tiszteléségét, kiért temérdek költségét nem-szánta.

Ps. 131. 4.

Ennek az aitatos Isteni szeretetnek, jeles gyümölchét-is látom, és tapasztalom Nagyságodban, az Isten segétsége-felől-valo erős Bizodalmat, minden

igaz

igaz ügyében. Meg akarván Nagyságod hívségét igaz Koronás Királyához tartani, úgy annyira vetette reménségét az Istenben, hogy, noha az ellenség környül-vötte Lákompakot; noha olly erötlen állapattal volt Nagyságod, hogy kezével chak nem-is ehetett: mindazáltal, sem szép szóra, sem fenyegetésre azt fel nem adta; hanem, a' Seregek Urához folyamodván, igaz ügyét néki ajánlotta. 's meg sem chalatkozott: mert véletlenül a' jó Isten olly segétséget küldött, ki nem chak Nagyságodat szabadította-meg az ellenségtől, hanem azt meg-is futamtatta, és szégyent vallatott vele.

Meg-értvén a' Hatalmas Romai Cháfzár Nagyságodnak mind hívségét, 's mind Istenben-valo bizodalmát, melly minden fegyvernél erősb: egy fő Vég-házának fő Kapitánnyává, és egy-néhány Várainak Generalisává rendelte: melly tisztben, örök emlekezetre-méltó hírt nevet nyert Nagyságod; midőn, azon Istenben-valo bizodalomtól hordoztatván, Keresztyén attyafiait, kiket a' Pogány, nyakon kötve örök rabságra viszen-volt, meg-szánta; és kevés vitézivel a' Török Cháfzár Táborára ütvén, és Vezérét meg-futamtatván, sok Keresztyéneket meg-szabadított, és minden áldomással lévén hozzájok, Hazájokba bochátott.

Ez az Isteni szeretet, nem chak a' jó szerencshe idejében tündöklött Nagyságodban, hanem egyébha-is. Mert, mint-hogy az Istennek szent akarattya, Nagyságodnak mindenben és minden kor fel-tött czéllya volt, midőn az Isten Nagyságodat Atyai látogatásával meg-oltorozta; Nagyságod chak azt mondotta Jóbbal: *A' mint az Urnak tetszett, úgy lött: legyen áldott az Ur neve!* Job. 1. 21.

Ezt nyilván meg-bizonyitotta Nagyságod, midőn chak nem egy időben, szerelmes Házas-társa, életének leg-jobb-korában meg-halván; eggyetlen egy Fia, idejének virágában halálra betegedvén; minden marhája és jószága el-prædáltatván; maga-is, emberi ítélet-szerént, közelebb lévén a' halálhoz hogy-sem az élethez: *Semmi bolondságot Isten-ellen nem szóllott*; a' mint az Irás Szent Jóbról mondgya: hanem mindeneket nagy békével szenvedett, mondván: Uram, itt égess, itt vágj; chak örökké kegyelmezz. Sok egyéb efféle jeles dolgait Nagyságodnak, elő nem hozom, hanem chak azt mondom: a' ki Nagyságodat ismérni akarja, ezekből könnyen meg-ismérheti, mint az oroszlányt a' körméről. Job. 1. 22.

Térek a' Második Okra, mely arra unszollott és ösztönözött, hogy munkámat a' Nagyságod neve-alatt bochátanám-ki, a' Nagyságod Méltósága; mellyel az én gyarlóságomat meg-óltalmazhattya, és ellen-mondóimat megzab olázhattya. Senki Magyar-országban nagyobb Méltóságra nem mehet, mint a' melyben Nagyságod helyheztetett: mivelhogy a' Nador-Ispan, mind a' Királynak Hely-tartója, 's mind az Országnak fő Birája. De Nagyságod azon-felyül, más Méltóságot-is nyert (az Arány vértet, vagy gyapjat:) melyben a' Magyar Nemzetből, Nagyságodon-kivül keveſen részesültek. Aureum Vellus.

Az-okáért kérem alázatosan Nagyságodat, hogy, a' mint ekkídig jó akarattyát hozzám kivált-képpen meg-mutatta, és eleven szómmal-valo tanitásomat jó kedvel halgatta, Irásomat-is úgy olvasa: és az ok-ellen, kiknek semmi egyéb nem tetszik a' magok tetszésénél, pártyát fogja, és meg-óltalmazza: mellyel egyebeket-is fel-gerjeszthet, hogy jobb girájok lévén, azzal az Istennek tiszteségére szorgalmatosan munkálkodgyanak, és az Anyaszentegyházért fáradságokat ne szánnyák. A' kegyes Isten Nagyságodat, édes, de nyomorúlt Hazánknak meg-maradására, bóldog állapatban sokáig éltesse. Amen.

A' JESUS Záfzlója-alatt vitézkedő
Társaság-béli

KALDI GYÖRGY.

FACVLTAS R. P. PROVINCIALIS SOCIETATIS JESV

Per Austriam.

CVM *Tomus Primus Sacrarum Concionum, à P. Georgio Kaldi, Societatis nostræ Theologo compositus, à deputatis Patribus lectus, probatusq; sit: Ego* Christophorus Dombrinus Præpositus Provincialis SOCIETATIS IESU per Austriam, *potestate ab Admodum* R. P. N. Mutio Vitelleſco, *ejusdem* Societatis Præposito Generali, *ad id mihi concessâ, typis in lucem vulgari permitto. In cujus rei fidem, huic testimonio subscripsi, & idem Sigillo Officii mei communivi.*

Gracii, 9. Augusti, 1629.

CHRISTOPHORUS
Dombrinus.

AZ INNEPEKRE-VALO PREDIKA-TZIOKNAK

ELSŐ RESZE.

SZENT ANDRAS APOSTOL-NAPI EVANGELIOM.

SZ. MÁTÉNAK IV. RESZEBEN, v. 18.

AZ időben: Járván JESVS a'Galilæa tengere-mellett, lát két atyafiat, Simont, ki Péternek hivattatik, és az attyafiát Andráſt, hálót vetvén a'tengerbe, (mert haláſzok valának,) és monda nékik: Jöjetek utánnam, és titeket emberek haláſzivá téſzlek. Azok pedig mingyárt el-hagyván a'hálókat, követék ôtet. Es onnat elébb menvén, láta más két atyafiat, Jakabot a' Zebedæus fiát, és az attyafiát Jánoſt, a' hajóban Zebedæuſſal az attyokkal, foltozván hálójokat: és hivá ôket. Azok pedig mingyárt el-hagyván a'hálókat 's az attyokat, követék ôtet.

ELSŐ PREDIKATZIO.

AZT írja Szent *Epiphánius*, a'*Charádrius*-nevű madárról; hogy a'beteg embernek halálát jelenti, ha ſzemeit róla el-fordíttya; életét, ha kegyes ſzemmel nézi: én pedig azt mondom; hogy, ha a'nyomorúlt emberről Iſten ſzemeit el-fordíttya, bizonyos jele az ember veſzedelmének; életének, ha kegyeſsen reája tekint. Értvén ezt Dávid, egy-felől azon kérte az Iſtent [a], hogy el ne fordíttſa orczáját tőle; ſe el ne veſſe orczája-elől [b]. és okát-is adta, mondván [c]: *El-fordítottad az orczádat tőlem, és meg-háborodtam*: más-felől azon könyörgött, hogy reá tekintſen [d]. és annak-is okát adta, mondván [e]: *Tekints-meg, és halgaſs-meg engem, én Uram Iſtenem. Világoſítsd-meg ſzemeimet, hogy valaha el ne aludgyam a'halálban: hogy valamikor ne mongya az ellenſégem: Hatalmat vöttem rajta.* Mint-ha azt mondotta volna: Tekints-reám: mert ha reám tekinteſz, meg-is halgatſz: ha meg-halgatſz, meg-is világoſítaſz: ha meg-világoſítaſz, el nem aluſzom a'halálban: ha el nem aluſzom a'halálban, nem mondhattya az ellenſégem, hogy hatalmat vőtt rajtam. Ennek ſzép példáját láttyuk a'Kriſtuſnak teſti tekintetiben: melyből ſok jók következtek (jóllehet azoknak-is fő oka, a'belső tekintet volt.) Mert, hogy moſt egyebekről ne emlekezzem, a'mái Evangéliomban, az ő kegyes tekintete, hatalmas és jeles dolgot chelekedett: mert, két pár atyafiat látván, kik alá-valo dolgokban voltak foglalatoſok, tudni illik, a'hálo-vetésben, és fóltozásban, az Apoſtolſágnak bőchűlletes és dichőséges állapattyára vitte

a *Pſal.* 26. 9. 68. 18. 101. 1. 142. 7.
b *Pſ.* 50. 13.
c *Pſ.* 29. 8.
d *Pſal.* 12. 4. 21. 2. 24. 16. 85. 16.
e *Pſ.* 12. 4.

A

őket, mondván [f]. *Jőjetek utánnam, és titeket emberek halászivá teszlek.* Az-okáért azt mondhattyuk, hogy a'mint a'Nap, midőn hozzánk közelget, mindenek meg-világosodnak, meg-újúlnak, és ugyan meg-elevenednek; midőn pedig el-távozik tőlünk, minden-féle állatok neminémű-képpen el-avúlnak, el-ájúlnak, és lankadnak: azonképpen, midőn a' Krisztus, az *Igasságnak Napja* [g], az ő orczáját, melly úgy *fénylet mint a' Nap* [h], kegyessen hozzánk fordíttya, sok javait közli velünk; midőn pedig el-fordíttya tőlünk, nagy fogyatkozásokba esünk. Az-okáért, hogy mi-reánk-is méltóztassék tekínteni, meg-mutatom kikre tekíntett légyen, és azok a'kikre tekíntett, mint viselték magokat.

I. Szóllok az Atyafiak-között-valo Eggyességről és Szeretetről.
II. A'gyalázatos Henyésnek el-távoztatasáról, és az Eggyűgyűségről.
III. A' Meg-térésben valo hallogatásról.

f Matt. 4. 19.
g Malach. 4. 2.
h Matt. 17. 2.

B

ELSŐ RÉSZE.

Bizonyos dolog, hogy *az Isten minden embert üdvőzülni akar, és az Igasság ismeretire jutni* [i]. Es mindennek azt mongya [k]: *Imé az ajtó-előtt állok, és zörgetek: ha ki hallya az én szómat, és meg-nyittya nékem az ajtót, bé-mégyek hozzája, és ő-vele vachorálok, és ő énvelem.* Az-okáért, az Isten tekintetinek, és hivatallyának, első és fő oka, az ő véghetetlen Jó-vólta, és az emberekhez-való kegyes akarattya, a'Krisztusnak meg-bőchűlhetetlen érdemiért: mert, a' mint Szent Pál mongya [l]. *Az Isten hívott minket az ő Szent hivatallyával; nem a mi chelekedetink-szerént, hanem az ő végezése- és kegyelme-szerént, melly nékünk a Krisztus JESUSban adattott, a' világi idők-előtt.* Mindazáltal, a' két pár Atyafiak hivatallyából, úgy tetszik, hogy Urúnknak volt valami tekíntete az ő állapattyokra, mellyért illendőbbeknek ítélte őket egyebeknél az Apostolságra, melly Illendőség, egy-nehány dologból vétetett.

i 1. Tim. 2. 4.
k Apoc. 3. 20.
l 2. Tim. 1. 9.

C

Első volt az Atyafiúság, és egy-máshoz-való atyafiúi Szeretet: melyből az következött; hogy szépen eggyeztek, és egy-mást segétették, eggyűtt vonyván, és fóltozván a' hálót. Melly dolgot igen kedvellett Urúnk, és az egész Evangéliomban főképpen azt ajánlotta; és, hogy chelekedettel-is meg-bizonyíttaná, az Anyaszentegyháznak fondamentomában a' két pár atyafiat helyhezterte. Régi szokása volt ez az Istennek: mert a' világ gond-viselését-is kettő-által kezdette-el; kik nem viszszálkodásban foglalták magokat, hanem eggyességben segétették egy-mást [m], sőt ketten-voltak egy testben [n]. De a' *Synagógát*-is, melly az Anyaszentegyházat példázta, két Atyafiún fundálta, Moyseſen és Aaronon. Az-okáért, mint-hogy bővségesb az Új Testamentom malasztya, Urúnk az ő Anyaszentegyházát két pár Atyafiakon akarta el-kezdeni: mint-hogy azok-között-is, mellyek kedvesek az Isten- s'azemberek-előtt, első az Atyafiak eggyessége [o]. Melynek haszná, szépen meg-mutatta *Scilúrus* a' Scyták királya: kinek, a'mint *Plutarchus* írja [p], nyólczvan fia lévén, midőn halálához közelgetne, egy kötés nyílat hozatott, és a' fiainak adta, hogy mind-eggyűtt el-törnék. melyre elég erejők nem lévén, mindeniknek egy-egy nyílat adván, azt igen kűnnyen el-törték. Melyből azt hozta-ki a' nagy bőlcs ember; hogy, a'míg ők-is eggyesek lésznek, senki őket meg nem győzheti: de ha egy-mástól el-szakadoznak, eggyenként akárki-is meg-győzheti. Innét vagyon, hogy most-is a' kötés nyíl némellyeknél Eggyességnek jele. Jól mondotta azért *Antisthenes, Laërtius*nál [q]; hogy, az Atyafiak-között-való Eggyesség, minden vastag kő-falnál erősb oltalom. Mellyet Salomon-is bizonyít, mondván [r]: *Az atyafi, ki meg-segéttetik az attyafiától, mint egy erős város.* Dávid pedig azt mongya [s], hogy *Igen jó és gyönyörűséges az Atyafiaknak eggyűtt-lakni*: értsed, ha eggyességben laknak; a mint az első Keresztyénekről olvasſuk [t], hogy egy szívők volt, és egy lelkők.

m Gen. 2. 18.
n vers. 24.
o Eccli. 25. 1.
p In Apophth.

D

q Lib. 6. c. 1.
r Prov. 18. 19
s Pſ. 132. 1.
t Act. 4. 32.

Ezt pedig az Atyafiúi szeretetet, és Eggyességet, ugyan a'természet hozza magával; mert az Atyafiak-között, igen nagy hasonlatosság találtatik (melly a'Szeretetnek oka és kötele,) mert azon attyok vagyon; azon vérből, és azon méhben fogantattak; azon házban nevelkedtek; azon téjjel és eledellel tápláltattak; azon nemességők vagyon, azon őrökségők, oktatások, és gyakorta erkölchők-is, és külső abrázattyok-is; a mint *Aristóteles* írja [u]. Az-okáért, a' Deák szóban, a' mint *Publius Nigidius* írta, *Aulus Gellius*nál [x], annyit tészen a' *Fráter*, mint *Fere-alter*, az-az, chak nem más ollyan, vagy, majd más ollyan. és azért mondotta *Xenophon* [y]: *Seipſum curat, qui fratri providet*: az-az, magát táplállya, a' ki Attyafiának gondgyát viseli. *Plutarchus* pedig azt mondotta [z]; hogy a' természetben, sok jelei vannak az atyafiúi Szeretetnek: mert

u 8. Eth. c. 11
x Lib. 13. c. 10.
y Lib. 8. Cyropad.
z De Frat. benevol.

a' leg-

a'leg-szükségesb tagokban, kettőt-kettőt rendelt, úgy-mint kezet, lábat, szemet, fület: és sem a' láb a'lábat meg nem ejti, sem a' kéz a'kezet meg nem sérti, sem a' szem a' szemnek nem ártalmas, sem a' fül a' fülnek nem akadékos: sőt eggyik a' másikat megsegéti, és óltalmazza. mellyet az egy-máhból származott atyafiaknak követni kellett-nék. Az-okáért, a'ki Attyafiát meg-vetvén, más barátot fogad, ollyan, mint a' ki lábát el-vágván, fa-lábra szerzi magát; melly annyit nem használhat mint az igaz láb; és annak-fölötte dísztelen, alkolmatlan, és fáradságos, vagy terhes. Az Anyaszentegyháznak kezdetin, mint-hogy buzgó szeretettel voltak egy-máshoz a' Keresztyénnek, mind Atyafiaknak hítták egy-mást; és az Atyafi neve, nem külömbőzött a' Keresztyén nevétől; a' mint Szent Pálból-is ki-tetszik, midőn azt írja [a]: *Hávalmelly Atyafinak* (az-az, Keresztyénnek) *hitetlen feleſége vagyon.* És azért nevezi a' Vő-legény-is az ő Jegyesét *Húgának* [b]; és a' Meny-aszszony-is őtet *Bátyának* [c]: jelentvén azzal, a' közöttök-valo nagy szeretetet. mert az Atyafiúi szeretet, minden egyéb igaz és erős Szeretetnek formája, és mértéke. Mert noha a' Házasok-között nagy szeretet vagyon: mindazáltal az nem szintén a' terméſzetből származik, hanem másunnét vétetik. Es noha nagy az atyák szeretete-is a' fiokhoz: mindazáltal, mint-hogy nagy külömbség vagyon közöttök, nem felelnek egy-másnak hasonló szeretettel: az Atyafiúi szeretet pedig, a' terméſzetből származik; és a' hasonlatoság benne vagyon, melly, a' mint mondám, a' Szeretetnek oka, és fondamentoma.

Mindazáltal, sokan találtatnak az Atyafiak-közzől, kik, azt meg nem gondolván, a' hálót nem eggyűtt vetik, sem eggyűtt nem fóltozzák, hanem ki-ki magának halász, és magának fóltoz: sőt, a' mi sokkal gonoszb, gyakorta viszsza-vonyás, és gyűlölség találtatik közöttök, és, a' mint a' víz mentől inkább forr, annál inkább meg-hűl, és megfagy: úgy az atyafiúi nagy szeretetből, gyakorta leg-nagyobb gyűlölség támad. Mert a' föld-is, leg-elsőben az ártatlan Ábelnek vérével öntőztetett-meg, mellyet az istentelen Káin, Abelnek bátty a, ontott-ki: [d] és Rómának-is első kő-falát, *Rómulus* az ő öttsének *Rómus*nak vérével nedvesítette-meg; a' mint *Lucánus* írja [e]: *Fraterno primi sanguine muri.* Chodálatos dolgot ír *Sabellicus* [f], két Atyafinak, *Eteócles*nek és *Polynices*nek gyűlölségéről: kik baj-vívásban meg-ölvén egy-mást, a' holtteſtek-között-is meg-mutatódott a' gyűlölség: mert, midőn azokat azon rakás tűzbe vetették vólna, a' teſtekből-származó láng sem eggyezhetett-meg, hanem két-felé vált, és egy-mástól el-távozott. Innét mondották a' Deákok példa-beszédben: *Graves Fratrum inimicitiæ*: nagy az Atyafiak gyűlölsége, vagy ellenkezése. Es, a' mint *Aristóteles* írja [g], a' kik-között nagyobb a' szeretet, ha gyűlölséggé se. változik-is, nagyobb. és okát adgya: Mert ki-ki az ő Attyafiát terméſzet-szerént szereti: az-okáért, ha az boszszúsággal illeti, igen meg-búsúl, és semmivel nem gondol, chak hogy boszszúját álhaſſa. Melyről, ha szükség vólna, sok példákat hozhatnánk-elő.

Ez fölötte nagy vétek az Isten-előtt, és nagy bűntetést érdemel, még a' Pogányok ítélete-szerént-is. Mert *Virgilius* [h], azok-közzé számlállya az Attyok-hainak gyűlöllöit, a' kik pokolban nagy kínokat szenvednek: *His quibus invisi Fratres dum vita manebat.* De az Isten-is, Esaut, és az ő kövétőit, tűzzel fenyegeti a' Próféta-által, mondván [i]: *Edomot, három és négy vétkéért nem téritem-meg: azért, hogy fegyverrel üldözte az' attyafiát, és irgalmaſságot véle nem chelekedett; és tovább tartotta az ő haragját, és boszszonkodását végig meg tartotta:* ez a' negyedik, vagy a' négy-ágú vétek. Hallyad a' bűntetését-is: *Tüzet bochátok Temánba: és meg-emészti Bosrának házait.* Nem choda táhát, hogy *útállya az Úr lelke azt, a' ki az Atyafiak között viszszavonyásokat hint* [k].

Innét vagyon, hogy az Istennek kedves baráti-is a' Szentek, mindenkor igen ellézették az Atyafiak-között-valo viszsza-vonyásokat. Mert Moyses, látván hogy két Zsidó versengett, meg-szóllította a' boszszúság-tévőt [l]: Sz. *Gregórius Thaumaturgus*, egy tót kiszáraztott könyörgésével, melly két Atyafi-között versengést szerzett [m]. *Horatius Tursellinus* pedig azt írja a' *Laurétomi* Sz. Házról [n]; hogy, midőn Olasz-országba vitetett a' ház *Dalmatiá*ból, olly mezőbe helyheztetett, mellyet két Atyafi bírt: de mihelyen azok versengeni kezdettek egy-mással, leg-ottan másuvá költözött: jelentvén azzal az Isten, hogy, a' mint lelki ajándékival örömeſt meg-látogattya az egy-mást-szerető Atyafiakat, úgy meg-vonnya azokat a' viszsza-vonyóktól. Jeles példát adott e' dologban a' Hívek nek Ábrahám Patriárka: ki eszébe vévén, hogy az ő, és az öttse Pásztori-között versége tőrtént, így szóllott az öttsének Lótnak [o]: *Kérlek, ne légyen verſengés közöttem és közötted, a' pásztorim-és pásztorid-között: mert atyafiak vagyunk. Imé az egész föld előtted vagyon: kérlek távozzál-el tőlem. Ha balra mégy, én jóbra tartok: ha te a' jóbbot választod, én balra megyek.* Látod hogy,

bátty a

A

a 1. Cor. 7. 12

b Cant. 4. 10. c. 5. 1. c. 8. 8

c Cant. 8. 1.

B

d Gen. 4. 8.

e Lib. 1.

f Enead. 1. lib. 7.

C

g Lib. 7. Polit. c. 7.

h Lib. 6. Aen.

i Amos. 1. 11

D

k Prov. 6. 17. 19.

l Exod. 2. 13.

m In Vita ejus, 17. Novemb.

n In Hist. Lauretana.

o Gen. 13. 8.

A

báttya lévén, nem paranchol, hanem kéri; és nem ő válaſzt magának jobb réſzt, hanem az őttſének engedi a' válaſztáſt. Noha pedig el-vált Abrahám Lóttól: mindazáltal, nem hűlt-meg benne az Atyafiúi ſzeretet; hanem nagyot próbált Lótért, négy királynak ſeregét meg-űtvén keveſed-magával, és meg-vervén, kik Lótot marháſtól, fogva vitték vólt p. Es midőn Lóttal-eggyűtt ſokakat meg-ſzabadított vólna, a' Sodomai

p Gen. 14. 15.

királyhoz tartozók-közzűl, ſemmi jutalmat fáradſágáért venni nem akart: elég jutalomnak tartván, hogy attyafiát meg-ſzabadíthatta. Kinek meg-ſzabadúláſáért, azután-is könyörgött az Iſtennek, hogy a Sodomaiakkal el ne veſztené q: és meg-is nyerte.

q Gen. 19. 24.

De a' Pogányok-is jeles példákat hattak az Atyafiak-között-valo Szeretetről. Mert *Valerius Maximus* azt írja r; hogy, midőn *Marcus Fábius* Római Polgár-meſter, meg-győzte az *Etruſcus*okat, a' Római Tanács és Kőſség, nagy dichőſéges tiſzteletel akarta illetni: de nem engedte; azért, hogy azon a' harczon, az őttſe *Quintus Fabius* meg-ſöletett. Minémű atyafiúi Szeretet találtatott annak ſzívében, a' ki azzal, olly nagy tiſzteletnek fényeſſégét, nem chak meg-homályoſíthatta, hanem el-is ólthatta? *Heródotus* pedig azt írja s; hogy *Darius* Király, az *Intaphernes* feleſégének ſzabadon hatta, hogy, vagy az urát, vagy a' gyermekét, vagy a' báttyát meg-mentheſſe a' haláltól. Ki a' báttyát válaſztotta. Es midőn *Darius*, chodálkozván azon, okát kérdette vólna; nagy okoſon azt felelte: Más uram, és más gyermekem lehet; de mint-hogy ſzűléim meg-hóltak, nem remélhetem hogy más olly Atyámfia leheſſen mint a' bátyám.

r Lib. 5. c. 5.

B

s In Thalia.

Ezek így lévén, ſok ſzép Okokat találunk, mellyekért mindennek igyekezni kellene az Atyafiúi Szeretetnek fel-bomolhatatlanúl-valo meg-tartáſára: Első, az: Hogy, a' mint *Tertullianus* mongya t, nem chak a' terméſzetnek törvénye-ſzerént (melly-aránt minden ember felebarátunk, és atyánkfia, egy atyánk's egy anyánk lévén, Adám és Eva, ha ſzintén Eretnek-is valaki, vagy Pogány; a' mint Sz. Agoſton ſzóll u: ſőt még az Ellenſégünk-is; a' mint Urunk jelenti x:) hanem azért-is, hogy minnyájan azon Iſtent tartyuk Atyánknak; és azon tudatlanſágnak méhéből, azon igaſſágnak világoſſágára ébredünk-fel. Máſodik, az: Mert, a' mint *Clemens Alexandrinus* írja y, azon egy Fejedelem- és Meſter-alatt vagyunk; az-az, az Iſtennek birodalmában, és gond-viſeléſében: a' vagy, a' mint *Pláto* mondotta z, azon egy Várasban lakunk. Harmadik, az: Mert a' Kriſtus *Eccleſiá*jában, az első Kereſztyének-között, úgy tündöklött az Atyafiúi Szeretet, hogy az egéſz Kereſztyén Anyaſzentegyházat, chak *Atyafiak gyülekőzetinek* nevezték; az egy-máshoz-valo buzgó Szeretetért, mellyen a' Pogányok ugyan álmélkodtak; és *Tertullianus*-nál a, fel-kiáltván, azt mondották: Látod-e mint ſzeretik egy-máſt? és melly kéſzek egy-máſért meg-halni? Melly nevezet, gondolom, hogy az Apoſtolok idejében-is vólt: Mert azzal gyakorta éltek az Apoſtolok, Sz. Péter b, és Sz. Pál c. Sőt Urunk-is, az Apoſtolokat, és az egyéb Híveket-is, *Attyafiainak* nevezte d: és arra tanította őket, hogy ſenkit a' földön *Attyoknak* ne híjanak e; és hogy az Imádságban-is, az Iſtent Kőzönſéges Atyának nevezzék, mondván: *Mi atyánk* f. Es az Apoſtolok-is úgy ſzóllottak, a' mint Sz. Péternek ama' kérdéſéből ki-tetſzik g: *Uram, hányſzor vétkezik ellenem az Atyámfia, és meg-bocháſſak néki?* Ezt a' Pogányok-is vőtték eſzőkbe: Mert *Pláto* h, az Iſtent, úgy mint mindeneknek alkotóját, Kőzönſéges Atyának tartotta; és, a' hoz-képeſt, az embereket, Atyafiaknak. *Lucretius*-is azon véleködésben vólt; és azért írta i: *Caeſti ſumus omnes ſemine oriundi: Omnibus ille idem Pater eſt.* Negyedik, az: Hogy az Atyafiúi Szeretet-ellen-valo vétek, igen nagy; és, a' mint ezelőtt-is jelentém, *Utállya az Ur lelke* k. Nagy bűn: mert *Rabánus*, és egyebek-is azt alították; hogy az *a' Fölötte gonoſz bűn*, melyről Jóſef az attyánál *bé-vádolta a' báttyait* l, a' verſengés, és egyenetlenſég vólt. Mert egy-más-között gyakorta vetekedtek, és viſzſzátvontak. Joſéfus pedig azt írja m; hogy, midőn Egyiptusban Fejedelem vólt, és a' báttyait meg-iſmérte, leg-inkább azon értekezett, Mint viſelik magokat egy-máshoz az Atyafiúi ſzeretetben: midőn pedig, meg-iſmértetvén magát vélek, az attyokhoz viſzſza-bochátotta, azt parancholta nékik n; hogy *meg ne haragudgyanak az úton*: eſzébe jutván, hogy az Atyafiak-között-valo haragnak kichiny ſzikrája, nagy tűzet támaſztott ő-ellene; kit a' báttyai egy álomért meg akartak ölni. és noha az-után valamennyire meg-enyhődtek, hogy kezőket az attyokfia vérében meg ne főrtőztetnék: mindazáltal, pénzen nagy meſzſze földre el-adták, mint valami rab-ſzolgát, hogy ingyen hírét ſe hallanák o. Es mint-hogy nagy bűn, bűntetéſt-is nagyot érdemel; melyről emlekezik Salomon: ki, midőn az Atyafiak-között-valo verſengés-ſzerzőnek, minden maga-viſeléſét meg-mondotta vólna, azt veti utánna p: *Ennek veſzedelme hirtelen el-jő, és gyorſan el-tapodtatik, és nem léſzen többé orvoſſága.* Hogy pedig igen útállya az Iſten ezt

t In Apologetico.
u Lib. contra Donatiſtas.
x Mat. 5. 22.
y Lib. 2. & 5. Stromat.
z In Menex.

C

a In Apologet.
b 1. Pet. 1. 22. 4. 2. 17. 4. 3. 8. c. 5. 9. 2. Pet. 1. 7.
c Rom. 12. 10. 1. Theſ. 4. 9. Hebr. 13. 1.
d Mat. 25. 40.
e Matt. 23. 9.
f Matth 6. 9.
g Mat. 18. 21.

D

h In Timæo.
i Lib. 2.
k Pro. 6. 16. 19.
l Gen. 37. 2.
m Lib. 2. Antiq. c. 6.
n Gen. 45. 24.
o Gen. 37. 19. 28.
p Prov. 6. 15.

a' vétket,

a'vétket, abból ki-tetſzik; hogy a'több vétkek, felebarátunknak vagy marháját fogyattyák, vagy jó hírét-nevét, vagy leg-fellyebb életét: de ez, a'Szeretetet rontya-, melynél ninch az embernek drágább és haſznosb dolga, ſem az Iſtennek kedvesb. Mint-hogy azért *Boldogok a'békeſſégeſeſek, mert Iſten Fiainak hívattatnak* [q]: nem ok-nélkül módhattyuk bóldogtalanoknak az eſz-veſztőket, mert Ördög fajzáſinak hívattatnak: ki mindenkor azon igyekezik, hogy az Atyafiak-kőzőtt ígyenetlenſéget ſzerezzen; és majd azt mondhattyuk leg-nagyobb gonoſſágának. Mellyet még a'Pogányok-is által-láttak: mert, midőn *Virgilius* egy *Alectó*-nevű *Furiának*, vagy dűhős ördőngős aſzſzonynak, gonoſſágát és erejét akarta vólna jelenteni, azt írta felőle [r]; hogy az egygyező Atyafiakat-is egy-más ellen fegyverkeztetheti:

Tu potes unanimes armare in prœlia Fratres.

Második Illendőſég, melyre tekíntete lehetett Urúnknak a'mái Apoſtolok hívaſában, a'gyalázatos Hívolkodáſnak el-távoztatáſa vólt, és a'tiſztеſſéges munkának gyakorláſa; melly ő-nékik haſznos vólt, máſnak pedig nem káros. Ritkán történik, hogy, a'kik a'vámon űlnek, Apoſtolſágra hívattaſsanak; egy Mátéról olvaſſuk azt: hogy ſenki kétſégbe ne eſſék. chak hogy Mátét kőveſſe: ki, mihelyen hívattatott, leg-ottan fel-kőlt, és kővette Urúnkat [s]. Nem kedvelli Iſten a'Hívolkodáſt, hanem, a'mint Dávid mongya, *a'Munkát nézi* [t], hogy, tudni illik, annak Jutalmát ſzerezzen: mert *Ki-ki tulajdon jutalmát veſzi az ő munkájának* [u]. A'nyugodalomnak tulajdon helye, a'Menyország; melyben hogy réſzünk légyen, e'világon halálig kell munkálkodnunk; a'mint Sz. János jelenti, mondván [x]: *Boldogok a'halottak, a'kik az Urban halnak meg. Már moſtantól fogva mongya a'Lélek, hogy meg-nyúgodgyanak az ő munkájoktól, mert az ő chelekedetők követik őket.* Mert, ha embert az ő Múnkája és chelekedete nem kőveti, őrőkké, de haſzontalanúl, fog-munkálkodni. Mert, a'mint a'Harmadik *Innocentius* Pápa mondotta, Négy rend-béli Múnka vagyon: Az Első; Minden embernek kőz: mert *az ember a'munkára ſzűlettetik, mint a'madár a'röpűlésre* [y]. A'Máſodik; Az igaz ember munkája: ki, mivelhogy a'kezei munkáját éſzi, bóldog, és jól léſzen [z]. A'Harmadik; Az iſtenteleneké: kik azon fáradnak, hogy hamiſſágot chelekedgyenek [a]. melly Múnka, nem ſzerez nyugodalmat, hanem kezdeti a'Negyedik Munkának, melly a'pokolban léſzen-, melly véghetetlen, és haſzontalan-. Melyre hogy ne jussunk, kőveſsük a'Kriſtuſt, ki munkákban forgott ifiuságától-fogva [b]; és azokat hítta magához, a'kik munkálkodnak, hogy meg-nyúgaſſa őket [c]: hogy iſmég nyugott erővel az ő igáját e'világon felvegyék, és hordozzák, míg nem az őrők nyugodalomba jussanak.

Fölőtte igen meg-chalatkoznak azért, mind a'Hívolkodók, 's mind azok, kik dolgoznak ugyan, de máſnak kárával: Kiket a'mái Apoſtolok, az ő chelekedetőkkel megfednek; és némelly Lelki tanító, két rend-béli ebekhez haſonlított. Az Elsők azok; kik a'Henyéléſt kővetik: és, hogy a'kapát, vagy az ekét el-kerűllyék, Udvar-hazugivá léſznek, és chelchapáſſal 's trágárſággal keresik kenyerőket. Kik, haſonlók a'párnán-heverő kis kutyókhoz, kik ſem ház-őrzésre, ſem juhok-mellett-valo járáſra, ſem egyéb haſznos dologra nem jók, hanem chak hízelkedni és ugrálni tudnak: de még-is jobb falatokkal laknak, hogy-ſem a'haſznos komondorok, kik vagy a'háznál vagy a'mezőn, hideget és meleget ſzenvednek. Sok fő embereknek olly ſzokáſok vagyon, hogy némelly haſzontalan udvari-hazugnak 's bolondnak, több ajándékot vetnek nyakokba-, és żirosb konczot torkokba, hogy-ſem a'régi jámbor ſzolgáknak, kik haſznos dolgokban tekergettek mellettek. A'Máſik rend-béliek, azok; kik eleget fáradnak, de ſokaknak kárával: úgy-mint az ide's tova-jargaló, és kóborló katonák: úgy-mint a'hamis Prókátorok, kik nagy fő-tőréſsel vontattyák a'pőrőket: úgy-mint az Udvar-bírák, Iſpánok; kik, hogy uroknak kedveskedgyenek, a'ſzegénſéget nyúzzák foſztyák, és chak nem vérőket-is ki-ſzíják. Ezek haſonlók a'nyúláſzó kopókhoz, és agarakhoz, kik eleget fáradnak ugyan, de gyakorta véres ſzájjal vannak: mert a'ſzegény nyúlaknak, őzeknek, és ſzarvaſoknak bőrében, és vérében áll fáradſágok. A'kik illyenek, féllyenek a' Szent Lélek ſententziájától, mellyet Sz. Jánoſnál olvaſunk: ki, minek-utánna azt mondotta vólna, hogy *Menyországkívűl léſznek az ebek* [d]; meg-magyarázza kik légyenek azok: és a'többi-kőzőtt, a'Gyilkoſokról, és a'Hazugſág-ſzeretőkről és chelekedőkről emlekezik: a'Gyilkoſokon, értvén azokat-is, kik, felebaráttyokat meg-foſztván ſzűkſéges tápláláſoktól, azoknak neminémű-képpen torkokat meg-mettſzik. Mert, ha *Cato Cenſorinus* azt mondotta *Ciceró*nál [e]; hogy az Uzorálkodás, és hamis kereſmény, annyi mint az ember-ölés: nem ok-nélkül mondhattyuk mi-is, hogy felebaráttyának gyilkoſa, a'ki annak marháját hamiſſan el-vonſza. Azokon pedig, a'kik ſzeretik és chelekeſzik a Hazugſágot, érthettyük a'hízelkedő chelchapókat, kikről emlekezik Salo-

[q] Mat. 5. 9.
[r] 12. Aeneid.
[s] Matt. 9. 9.
[t] Pſal. 9. 35.
[u] 1. Cor. 3. 8.
[x] Apoc. 14. 13.
[y] Iob. 5. 7.
[z] Pſ. 127. 2.
[a] Ier. 9. 5.
[b] Pſ. 87. 16.
[c] Mat. 11. 28.
[d] Apoc. 22. 15.
[e] Lib. 2. Offic.

A
mon, mondván [f]: *Edes az embernek a' hazugság kenyere: és az után bé-telik a' szája követtsel:* ollyal pedig, mellyet ki nem pökhet, hanem meg-fúl tőle; és elsem nyelheti, mert, ha meg akarja rágni, fogát töri-ki.

[f] Pro. 20. 17.

HARMADIK dolog, mellyet kedvelhetett ez Atyafiakban a' Kristus, az vólt; hogy Halászok vóltak, az-az, szegények, tudatlanok, eggyügyűek: jelentvén azzal, hogy ő nem Személy-válogato; és hogy gyönyörködik az alázatosokban, és eggyügyűekben, kiket alkolmatosbaknak ítélt az Evangéliom predikállására, hogy-ilem e' világi bölcheket, kik magoknak sokat tulajdonítnak. Az emberek-között gyakorugyan a' Személy-válogatás, de az Istennél igen útálatos; a' mint Sz. Jakab nyilván jelenti, mondván [g]: *Atyámfiai, a' mi dicsőséges Urunk JESUS Krisztusban-való hit, ne légyen nálatok Személy-válogatással. Mert, ha bé-megyen a' ti gyülekezetetekbe valamelly férfiu arany*

[g] Jac. 2. 1. 2. 3. 4.

B
gyűrője lévén, fejr ruhában; bé-megyen pedig egy szegény is rongyos ruhában, és arra tekintvén, a' ékes ruhába öltözött, és mondjátok néki; Te ülly itt jól; a' szegénynek pedig mondjátok; Te álly amott vagy ülly a' lábaimnak számolya-alá: nem ítéltök-e magatokban? és nem lőttetek-e hamis ítéletü Birákká? Halljátok szerelmes atyámfiai: az Isten, nem a' szegényeket választotta-e e' világon, a' kik gazdagok a' Hitben, és örökösi az Országnak, melyet az Isten az őtet-szeretőknek ígért? Ez a' Személy-válogatás olly távul vólt a' Krisztustól, hogy az ellenségi-is meg-vallották [h]: hogy *Nem nézi az emberek személyét.* Továbba; a' világ fiai azokkal örömest nyájaskodnak, a' kik nagy renden, vagy fő állapatban vannak: de *Az Urnál útálatosság minden*

[h] Mat. 22. 16.

kúfolo, és az egygyűgyűekkel az ő beszélgetése [i]. Annak-felőtte, az emberek azokat választyák tisztekre, a' kik Nemesek, vagy bölcsek: az Isten pedig, a' szegények-által chelekeszik nagy dolgokat, mellyért Urunk hálákat ád az ő mennyei Sz. Attyának, mondván [k]: *Hálát adok néked Atyám, mennynek és földnek Ura, hogy el-rejtetted ezeket a' bölcsektől, és az okosoktól, és meg-jelentetted azokat a' kisdedeknek.* Ugy *Atyám: mert így vólt kellemetes előtted.* Ennek pedig szép okát jelenti Sz. Pál, mondván [l]: *Lássátok a' ti hivatalotokat atyámfiai, hogy*

[i] Prov. 3. 32.

[k] Matth. 11. 25.

[l] 1. Cor. 1. 26

C
nem sok bölcsek test-szerént, nem sok hatalmasok, nem sok nemesek: hanem a' világ bolondit választotta az Isten, hogy meg-szégyenittse a' bölcseket: és a' világ erőtlenit választotta az Isten, hogy meg-szégyenittse az erőseket: és a' világnak nemtelenit 's az el-vetettit választotta az Isten; és azokat a' mik nincsenek (az-az, olly kicsinyek, mint-ha ingyen nem-is vólnának,) *hogy el rontaná azokat a' mik vannak* (az-az, a' kik valaminek alíttyák magokat:) *hogy ne dicsekedgyék egy test is az ő színe előtt:* az-az, hogy senki azzal ne kérkedgyék, hogy ő, vagy e' világi nemességért, vagy testi hatalmasságért, vagy földi bölcsességért választatott. Az-okáért választott egy-néhány szegény, nemtelen, tudatlan, és gyarló Halászokat. és azokat úgy küldötte, *mint a' Bárányokat a' farkasok közibe* [m]: de rövid idő-alatt, ők változtatták a Farkasokat bárányokká. Mely dolog, a' mi Hitünknek igaz-vóltát hatalmason bizonyíttya. Mert emberi erő-felőtt vólt, hogy azok a' kevés, erőtlen, és tudatlan emberek, meg-győzték e' világnak hatalmas Fejedelmit, és bölcs Filosofusit, a' Kristus igájaalá hozván őket. Mert noha a' Kristus igája, lélek-szerént, gyönyörűséges [n]: mindazáltal, a' testnek nem kedves; sőt a' test irtózik a' sanyarúságtól: mellyet, az Apostolok predikállása-által, számtalan sok kedve-tőlt és gyenge emberek meg-kivántak, és a' testi gyönyörűséget meg-útálták érette.

[m] Matth. 10. 16. Luc. 10. 3.

[n] Matth. 11. 29.

II. RESZE.

D
ISten, egy balgatag vélekedéstől kell őrizkedni: Mert sokan a' Kristus példájával gonoszúl élnek, és gyakorta azt forgattyák szájokban; hogy az Isten, akár-mi illetlen, és egyéb-aránt elégtelen eszközökkel-is nagy dolgokat chelekedhetik: az-okáért nem szükség, hogy ők-is tanúllyanak, vagy szorgalmatoskodgyanak; hanem chak az Istenben vessék reménségőket, ki ő-általok-is nagy dolgokat véghez vihet. Ezeknek azt feleli *Cornelius Ianssénius* [o]; hogy Urunk, a' tudatlan Apostolokat, mind szavával, 's mind példájával tanította, és sok lelki ajándékokkal fel-ékesitette, minek-előtte a predikállásra küldötte. és méltán; mert azok-által kellett az Evangéliomi tudománnak ki-terjedni: de nékünk olly eszközökhöz kell fognunk, mellyekkel azokat megérthessük, a' mik szükségesek a' magunk üdvösségére, és felebarátunk elő-menetelére. Mert, mi-képpen hogy az Isten az Izraël fiait a' pusztában, emberi eszköz-nélkül Mannával táplálta; meg akarván mutatni, hogy ő emberi eszköz-nélkül-is adhat eledelt: azon-képpen, egyszer az életnek tudományát az Apostolokkal, emberi oktatás-nélkül közlötte; meg akarván bizonyítani, hogy az igaz Bölcsességnek meg-adására, nálunk-nélkül nem szükölködik. De, a' mint-hogy az-után a' Zsidóknak, az Igéret-földén szántaniok, vetniök, és aratniok kellett; és a' ki, az Istennek szokatlan gond-viselésére ra-

[o] In Concordia Evang. c. 26.

gaſzkodván, azt el-múlatta vólna, az Iſtent kiſértvén; méltónak ítéltetett vólna, hogy éhel meg-halna: azon-képpen, méltán meg-foſztatik minden Iſteni tudomántól, valaki ſzorgalmatoſon nem tanúl, és arra nem adgya magát, hogy az Iráſt igazán értſe, és azzal egyebeket-is taníttſon. Az-okáért az Apoſtoloknak elsŐ tudátlanſága, nem a' mí reſtlégünket óltálmazza, hanem az Iſtennek hatalmas BŐlcheſégét ajánlya: az Őtudományokpedig, mellyet az-után tanúltak a' Kriſtus is kolájában, azt kívánnya, hogy mí-is eſzkŐzŐkkel éllyünk, ſzorgalmatos tanúſággal, és fŐ-képpen buzgó imádſággal. Nékem úgy tetſzik, hogy, midŐn Sz. Pál azt írta [p], hogy Ő, és a' többApoſtolok, *ez-világnak ſzemeti lőttek, mindenek moſléki*, ſzép haſonlatoſsággal jelentette e Világ ítéletit felŐlŐk. Mert a' kedve-tŐlt ember, a' naranchnak, limoniának, és czitromnak levét ki-facharja; vagy a' bélit meg-éſzi, a' héját pedig el-veti, mert nem tudgya haſznát venni; de a' konfrajt-chináló fel-ſzedi, és, nád-mézbe chinálván, jobbá téſzi, hogy-ſem a' béli vagy a' leve vólt: Haſonló-képpen, a' világ fiai a' gazdagokat, nemeſeket, bŐlcheket, bŐchŰlletben tartyák, mint a' naranch-vagy czitron bélit; az Apoſtolokat pedig, chag úgy tartották mint a' naranch héját, moslékba-valónak ítélvén: De a' Kriſtus, az Ő édeſségéből, olly drága Malaſztot kŐzlŐtt vélek, hogy akár-mellyik-is kŐzzŰlŐk, többet ért a' világnak minden Fejedelminél és Filoſofúſinál. Azon Apoſtolokról azt írja Arany-ſzáju Sz. János [q]; hogy, mi-képpen a' túdós kŐ-metſző, az ŰſzŐgében-valo drága-kŐvet látván, magának válaſztya; tudván, hogy meſterſégével ſzépen ki-formálhattya: ázon-képpen az Iſten, látván az Apoſtolokat, nem úgy válaſztotta ŐKet, mint egy-általlyában alkolmatoſokat az ollyan tiſztre, hanem úgy, mint Apoſtolokká-lehetŐket Ő-általa: ki mindenből mindent alkothat, sŐt ſemmiből-is akár-mit teremthet.

Ezek így lévén, mindazáltal az Iſten hívatallyának fŐ és elsŐ oka, az Iſtennek Ingyen-valo véghetetlen Irgalmaſsága: mert, ha a' Hívatalnak oka, a' mí ElŐl-járo Igaſſágunk, vagy méltóſágunk vólna, nem mondotta vólna Sz. Pál [r]: *Ki adott elsőbb néki, és viſzſza adatik annak?* Senki ne mongya, úgy-mond Sz. Agoſton [s]; Azért hívott engem az Iſten, hogy tiſzteltem ŐtetŐ: mert mi módon tiſztelted vólna ŐtetŐ, ha nem hívott vólna téged? Ha azért hívott, hogy tiſztelted ŐtetŐ: tahát te adtál elŐbbaz Iſtennek; és az Iſten azért fizetett néked. Innét mondotta az Iſten Jóbnak [t]: *Ki adott nékem elsŐben, hogy meg-fizeſſek néki? Mindenek, a' mik az ég-alatt vannak, enyimek.* Mellyet jól értett Dávid, és azért mondotta [u]: *Mindenek tiéid; és a' miket a te kezedből vettünk, azokat adtuk néked.* Méltán mondhattyuk azért az Iſtenről, a' mit *Plutarchus* ír [x], *Artaxerxes Longimanus*ról: ki, meg-értvén, hogy némellyek fogyatkozáſnak tartották azt Ő-benne, hogy eggyik keze a' máſiknál hoſzſzabb vóit: azt mondotta; hogy azt Ő-néki a' természet adta, mint jó Fejedelemnek; hogy a' jobb keze, az adakozáſra hoſzſzú lenne; a' bal keze pedig, a' bé-vételre rŐvid: Mert haſonlót mond az Iſten Dávidnál [y]: *Nem veſzek a' te házadból borjúkat: ſem a' te nyájadból bakokat. Mert enyimek az erdŐknek mindenvadai, a' barmok a' hegyeken, és az ökrŐk. Ismérem mind az égi madarakat: és a' mezŐ ſzépſége velem vagyon. Ha éhezem, nem mondom-meg néked: mert enyim a' föld kereksége, és annak tellyeſsége.* Melyből ki-tetſzik, hogy az Iſten ſenkitől ſemmit nem vehet, hanem inkább mindenek Ő-tŐle véſznek és várnak: mert valahol mi vágyon, mind Ővé, és Ő-tŐle ſzármazik. Az-okáért Sz. Pál-is, midŐn azt mondotta vólna [z]; *Ki adott elsőbb néki, és viſzſza adatik annak?* Okát adván mondáſának, utánna veti: *Mert Ő tőle, és Ő általa, és Ő benne vannak mindenek*: Ő-tŐle, mint alkotótól; Ő-általa, mint igazgató-altal; Ő-benne, mint meg-tartóban. és azzal fejezi-bé: *Ő néki légyen dicſőség őrökké. Ámen.* Mint-ha azt mondaná: Mint-hogy mí ſemmit nem adtunk néki; sŐt mindeneket Ő-tŐle vŐttünk, érdemünk-kivŰl; néki engedgyük a' dicſőséget, és azt ſemmi okon magunknak ne tulajdonítſuk: hanem ázon legyünk, hogy a' mái Apoſtolokkal, az Iſten hívatallyának, gyors, és minden halladék-nélkŰl-valo engedelmeſséggel felellyünk-meg. Kik mindenŐket legottan el-hatták, mihelyen a' Kriſtus Hivatallyát hallották. MindenŐket, mondám, az-az, mind azokat, mellyeket a' természet téſzen ſzerelmeſsé, és kedveſsé; úgy-mint ſzŰléinket, atyánkfiait, hazánkat, és mind azokat, mellyeket ſzŰkſéges-voltokért ſzeretünk; úgy-mint a' jóſzágot, vagy örŐkſéget, mellyet bírunk; vagy a' tudománt és meſterséget, mellyel magunkat táplállyuk. mivelhogy minnyájan el-hatták hálójókat, és hajójokat; a' Zebedæus fiai pedig, az attyokat-is, és kŐvetkŐzendŐképpen a' többattyok-fiokat-is, és hazájokat; egy ſzóval, MindenŐket; mellyet mélto meg-fontolnunk.

[p] 1. Cor. 4. 13

[q] Hom. 7. Operis Imperf.

[r] Rom. 11. 35

[s] Serm. 16. de Verb. Apoſt.

[t] Iob. 41. 2.

[u] 1. Par. 29. 14.

[x] In Apol. Pop. Rom. 10.

[y] Pſ. 49. 9.

[z] Rom 11. 35

A B C D

III. RE-

A

III. RÉSZE.

CHodálatos ſerénység vólt nyilván a'mái Apoſtolokban: kik, halván Urunk hívatallyát, ſemmit nem kéſtek, ſemmi mentſéget nem kereſtek; hanem mindent elhagyván a'mi akadékot ſzerezhetett vólna, követték őtet; kitől még ſemmi chodát nem láttak vólt, ſe ſemmi ígéretet nem hallottak vólt az őrők boldogság-béli jutalomról. Melly gyors Engedelmeſségőkkel, kárhoztattyák nem chak azokat, kik az Iſten hívatallyát, tellyeſséggel ſiket fülre véſzik: hanem azokat-is, kik napról napra, hétről hétre hallogattyák, vagy meg-térésőket és penitentzia-tartáſokat, vagy az Evangéliomi tekélleteſségnek kövétését. Hallyad a'Szent Agoſton intését [a]: Miért hallaſztod azt követni, a'ki téged hî, bizonyos lévén a'Jutalom-felől, bizontalan a' nap-felől? Nem kíván az Iſten hallogatáſt a'holló ſzavával, hanem vallás-tételt, a' galamb nyögésével. Méltán feddi Szent Jakab azokat, kik azt mongyák [b]: *Ma, vagy hólnap el-megyünk amá' várasba, és ott eſztendőt tőltünk ugyan, és vásárlunk, és nyereséget ſzerzünk: kik nem tudgyátok mi leſzen hólnap.* és az okát mingyárt utánna veti: *Mert michoda a' ti életetek? Kevés ideig-tetſző pára, és az-után el-enyéſzik.* Mint-ha azt mondaná: A'mi életünknek bizontalan és rövid-vólta azt kívánnya, hogy a'jót, mellyet ma kívánnak tőlünk, hólnapra ne hallaſzſzuk. Nem adott, úgymond Szent Agoſton [c], néked az Iſten Biztató-levelet, ſe magát valamire nem kötelezte: nem úgy jöttél, mint a'ki bizonyos időre házat fogad; hanem, valamikor a'gazda akarja, ki kell költöznöd; mert ingyen lakol benne. Ezt, az embereknél ſzokáſsá-vött hallogatáſt, meg-iſmérvén magában Szent Agoſton; meg-vallotta az Iſten-előtt, és meg-útálta, mondván [d]: Nem vala a'mit néked felelnék, ki azt mondod vala nékem [e]; *Kelly-fel a'ki aluſzol, és támadgy-fel a'halálból, és meg-világoſit téged a' Kriſtus*: és midőn minden-felől meg-mutatnád hogy igazat mondaſz, nem vala a'mit felelnék, meg-győzettetvén az Igaſságtól; hanem chak némelly reſt és aluſzékony ſzókat: Majd, Ezennel, Várj egy-kéveſsé: de annak a'Majdnak, nem vólt vége; és a'Várj egy-kéveſsé, mefzſzire mégyen vala. Így vagyon ſokaknak dolgok, midőn a' bűnből ki kellene tiſztúlniok, és a'ſzívők ajtaján-zörgető Iſtennek fel kellene nyitniok, és őtet nagy örömmel fogadniok. Nem úgy chelekedtek a'mái Apoſtolok, kiket méltán mondhatunk Abrahám fiainak, és követőinek: ki, jeles példát adott, az Iſten parancholattyának gyorſasággal-valo véghez-vitelre, mind mikor azt parancholta az Úr [f], hogy ki-mennyen földéből, és rokonsága-közzül, és az attya házából: 's mind mikor meg-hatta, hogy a'Környül-metéléſnek bélyegét fel-vegye [g]: 's mind pedig mikor azt parancholta [h], hogy az eggyetlen-egy ſzerelmes fiát meg-áldozza. mert mindenekben, minden halladék-nélkül engedett. Kiről így ír Arany-ſzaju Sz. János [i]: Nagy bálgatagság, hogy az igaz Abrahám, egy földről másba hívattatván, úgy engedett, hogy ſemmi őtet az Engedelmeſségben nem kéſtelhette; hanem minden akadékok köteléit el-ſzaggatván, futott és ſietett, hogy chelekedettel bé-téllyesítené, a'mit az Iſten neki parancholt: mi pedig, kik a'földről Meny-országba hívattatunk, nem mutatunk olly ſerénységet az Engedelmeſségben, mint az igaz Abrahám; hanem gyakorta, meg-hűlt és haſzontalan okokat fogunk mentségül. Máſutt pedig azt irja [k]: Olly Engedelmeſséget kíván tőlünk a'Kriſtus, hogy egy-ſzem-pillantáſ-ig ſe mulatozzunk, ha ſzintén valami ſzükséges dolog láttatnék-is előttünk lenni. Az okáért, midőn némelly azt kérte tőle, hogy az attya temetésére mehetne; chak azt ſem engedte néki [l]: azzal mutatván, hogy a Kriſtuſt minden ſzükségünk-fölött kell bőchülelenünk. Úgy vagyon bizony.

Az-okáért, chodálom hogy némellyek minden időben találnak mentséget, hogy az Iſten hívatallyát meg-veſsék; nem külömben, mint a' Syrakuſaiák Tyrannuſa, *Dionyſius*, meg akarván tréfálni *Jupiter* Iſtent, az arany paláſtot el-vonta róla; azt mondván, hogy az, minden időben alkolmatlan: mert a'téli hideg-ellen, meleget nem tart; a'nyári melegben pedig, igen terhes. Így némellyek, hogy az Iſten hívatallyát megjátzottaſsák, minden időben alkolmatlanságot találnak; és, a'míg ifiak, azt mongyák; hogy a'ſanyargató keskeny útat nem ſzokták, és nem járhatnak rajta: midőn pedig meg-koroſodnak, azt mongyák; hogy a'vénség maga-is elég terhes, és nem terhelhetni fellyebb. De ſenkit inkább magoknál meg nem chalnak: mert, *a' mit ember vét, azt arattya-is* [m]. Szent *Jerónymus*, a' Meny-aſzſzony példájával int bennűnket [n]; hogy, mikor a'Mennyei Vő-legény a'ſzívünk ajtaján zörget, ne mulatozzunk fel-kelni, és meg-nyitni; ne keresſünk éretlen és ízetlen mentségeket, mondván [o]: *Le-vetettem köntösömet, mint öltözzem abba? Meg-moſtam a' lábaimat, mint*

mochkol-

a *In Pſal.* 102.

b *Iac.* 4. 13.

B

c *In Pſal.* 38.

d *Lib.* 8. *Conf. cap.* 5.

e *Eph.* 5. 14.

C

f *Gen.* 12. 1.
g *Gen.* 17. 12.
h *Gen.* 22. 2.

i *Hom.* 13. *in Gen.*

k *Hom.* 14. *in Matth.*

D

l *Matt.* 8. 21.

m *Gal.* 6. 7.
n *Ep.* 22. *ad Euſtochium.*

o *Cant.* 5. 3.

mechkellyam-meg azokat? Hanem, mingyárt fel-kellyünk, és meg-nyissuk az ajtót, hogy valami-képpen másuvá ne térjen; és úgy ne járjunk mint a' Meny-aszszony, ki az-után sok fáradsággal kereste; és a' míg fáradott, az őrizők-is meg-verték, meg-sebesítették, és palástyától meg-foszták. Szépen ír e' dologról Sz. *Gregorius Nazianzénus* [p]; Ha, úgy-mond, a' mái napot, mindenkor el-múlatván, az üdvösséget jövendőre hallasztod: az Ördög sugalláſival alattomba meg-chalattatván, nagy veszedelembe jútsz. szokása az ördögnek hogy azt mongya; Add nékem a' móstani idődet, a' jövendőt tartsd az Istennek; életed virágját nékem, vénségedet az Istennek; nékem a' gyönyörűségeket, az el-lankatt, és semmire-kellő testet az Istennek. Nyomorúlt ember! nem tudod-e mennyi véletlen esetek történnek; és az embereket, midőn ingyen sem gondolnák, el-ragadgyák? Nem ok-nélkül mondotta Dávid [q], és Dávidból Sz. Pál [r]: *Ma ha az ő szavát hallyátok, meg ne keményittsétek szíveteket*: az Izraël fiainak példájával íntvén bennünket, hogy az Úr szavára meg ne siketüllyünk, és el ne veszszünk, ki-rekedvén az örök nyugodalomból; a' mint a' kemény-szívű Zsidók az ígéretnek földéből. Veszedelmes mindenkor a' hallogatás; nem chak azért, hogy szüntelen utánnunk ólálkodik a' halál, hanem azért-is, hogy gyakorta meg-lévén az akarat, ninchen a' tehetség: az-okáért, akkor légyen az akarat, mikor a' tehetség szolgál. Midőn *Hannibal* a' Rómaiakat, *Ad Cannas*-nevű helyen igen meg-verte vólna, könnyen meg-vehette vólna Rómát; de nem akarta, gondolván, hogy másszor-is, hasonló alkolmatossága lehet: az-után két izer-is akarta vittatni; de a' nagy zápor-eső-miatt, hátra kellett szállani; és nagy igazán azt mondotta: A' mikor lehetett vólna, nem vólt akaratom; és mikor akartam, nem lehetett. Egy feslett-életű embert, jó baráti arra íntettek, hogy penitentziát tartván, életét meg-jobbíttsa: kiknek mindekor azt felelte, hogy annak még elég ideje vagyon; és, hogy néki olly reménsége vagyon, hogy akár-mi későre-is, három ígével meg-engeszteli az Istent, és üdvözül: tudni illik, ha azt mongya Dáviddal [s]: Könyörülly rajtam Isten. De igen meg-chalta a' reménség: mert, mivelhogy akkor, mikor ideje vólt, azt szive-szerént nem mondotta; egy hídon menvén, a' híd le-szakadott alatta; és mind lovastól nyakra-főre menvén, meg-rettent a' véletlen eseten, és a' három drága szép íge-helyett, más iszonyú három ígét mondott: Vigyen-el mindent az Ördög. és úgy szakadott nyaka, és, a' mit kívánt, meg-nyerte; attól vévén halála-után jutalmat, a' kinek éltében szolgált; ki chak kinnal szokott fizetni.

Kövessük az-okáért, a' gyors Engedelmességben a' mái Sz. Apostolokat, kik azzal sokat nyertek, és nagy méltóságra jutottak. Melyről érthettyük Illyés Profétának ménelly jövendölését: ki, mikor azt halotta vólna a' szolgájától; hogy *Egy kichiny Felyhőtske, mint egy ember nyoma, jött fel a' tengerből* [t]: arra magyarázta, hogy nagy eső lészen; és úgy-is lőtt: mellyel, a' negyven hólnapig-valo szárasság-után, a' föld meg-nedvesedett, és bővséges gyümölchöt termett. Mert a' mái négy Halászok a' tengernél, hasonlók vóltak a' Felyhőtskéhez: 1. Mert nem valami tekíntetes és nemes nemből vóltak: hanem homályos és nemtelen ágból, a' világi emberek ítélete-szerént. 2. Mert gyorsan engedtek. Kikről nem ok-nélkül mondhatta vólna Isaias [u]: *Kichodák ezek, a' kik mint a' felyhők röpülnek?* 3. Mert nagy eső támadott belőlök, és mindenik azt mondhatta Moysessel [x]: *Sűrűdgyék mint az eső az én tudományom; folyjon mint a' harmat az én szóllásom, mint a' zápor-eső a' fűvön, és mint a' chöppök a' paszíon*: mivelhogy predikállásokkal az egész földet még-nedvesítvén, lelki táplálásra-valo kenyeret bővségesen szerzettek. 4. Mert, a' mint a' felyhőknek egy-másban-valo ütközéséből villámások támadnak; mint mikor a' tűz-köveket egybe verik, tűz szikrázik belőlök, a' villámásokkal pedig egy ütt járnak a' meny-dörgések-is: úgy, mikor az Apostolok össze-gyűltek, az igaz tudománynak világos villámasát nagy dörgéssel az egész földre ki-bochátták; mellyel sokakat meg-rettentvén, a' Krístus igája-alá kénszerítettek. és talám azért nevezte Úrunk a' Zebedæus fiait *Boanergesnek* [y], az-az, Meny-dörgés fiainak.

Ezekből pedig ki-tetszik, Elsőben; Krístus Úrunknak, a' ki őket választotta, bölchesége, és hatalmassága, mivelhogy olly tudatlan, és erőtlen embereket, olly nagy tisztre fogott, és alkolmaztatott. Másodszor; Az Apostoloknak, a' kiket választott, méltósága, és malasztya: kiket reménségök-nélkül, és érdemök-fölött, emberek halászivá tőtt; az-az, hogy emberi módra szóllyak, maga paj-társaivá, hogy az emberek üdvösségéért munkálkodnának. Harmadszor; Az egyéb embereknek, a' kikért választotta őket, üdvösséges tekélletességök: mert mihelyen a' tisztbe állottak, leg-ottan azon szorgalmatoskodtak, hogy mindé embert az igasságra és szentségre igazíthatnának, és segéthetnének; nem chak szóval, és tanitással, hanem chelekedettel-is, és példával; [illegible] *melynek tekélletes chelekedete vagyon* [z],

[z] *Isa.* 1. 4.

Mert,

A

[p] *Orat. de Sancto Baptismo.*

[q] *Ps.* 94. 8.

[r] *Hebr.* 3. 7.

B

[s] *Ps.* 50. 1. *Miserere mei* DEVS.

Rapiat omnia Dæmon.

C

[t] 3. *Reg.* 18. 44.

[u] *Isa.* 60. 8.

[x] *Deut.* 32. 2.

D

[y] *Mar.* 3. 17.

A Mert, hogy most a'tőbbiről ne szóllyak, Sz. András, kinek innepét az Anyaszentegyház ma tartya, midőn őtet az istentelen Tiszt-tarto *Ægéas* azzal fenyegette, hogy, ha a' meg-feszíttetett Kristust predikállani meg nem szűnik, magát-is fel-feszítteti; azt felelte: Ha én a'Keresztről, és fel-feszítéstől félnék, a'Kristus Keresztének dichőségét nem hirdetném. Es midőn feszíteni vitték; távúl meg-látván a'Keresztet, azt szép ékes beszéddel kőszöntőtte, mondván: Üdvőz-légy Kereszt, ki a'Kristus teste-által meg-szenteltettél; és az ő tagjaival, mint szép drága kővekkel, és gyöngyökkel, fel-ékesíttettél: bátran, és őrvendezve megyek hozzád: te-is úgy fogadgy engem, annak Tanitványát, a'ki rajtad-függőtt: te-általad fogadgyon-bé engem, a' ki te-általad váltott-meg: ki az-előtt rettenteni szoktál vólt, légy most gyönyőrűséges vigaságnak eszkőze. Oh jó, és régen kívántatott Kereszt. Es mikor *Ægéas*, unszoltatván a' néptől, és tartván valami zanabonától, le akarta vétetni; nem engedte a'Sz. Apostol hogy le-vegyék; kívánván azon maradni, a' melly-által reméllette és várta az őrők nyugodalmat. és úgy nagy fényességgel, a'Világosság Attyához kőltőzött. Méltó

B bizonyára, hogy kővessük ebben Sz. Andrást. és, ha a'testi Keresztben részünk nem lehet-is, őrőmest, és jó kedvel visellyük a'lelkit; el-szenvedvén jó szívvel, és víg orczával, az Istentől reánk bocháttatott háboruságot: tudván, hogy ninch bizonyosb út meny-országra, a'Kereszt útánál; és hogy *Sok háboruságok-által kell nékünk az Isten ország-ába mennünk* [a]. Mellyet, hogy mí-is meg-nyerhessünk, azon kérjük az Istent; hogy, a'mint az ő Anyaszentegyházának Tanitója és Predikátora vólt Szent András Apostol, úgy légyen ő Sz. Főlségénél mindenkor esedezőnk, és szó-szóllónk, a'mi Urunk Jesus Kristus-által. Amen.

a Act. 14. 21

MASODIK PREDIKATZIO.

C A'Természetnek titkos dolgai-kőzött, mellyeket nehezen arányozunk-meg; és, *noha előttünk vannak, munkával talállyuk fel* [a], az, én ítéletem-szerént, nem utólso a'*Mágnes*-kő; melly a'távúl-lévő vasat, magához vonsza, és ugyan hozzája ragaszkodik: de a'természetnek Ura az Isten, sok hasonló, és meg-haladó dolgokat-is chelekedett, a'Kristus Embersége-által, mint eszköz-által; kinek chak tekíntete-is, hatalmas dolgokat vitt végbe. és alig olvassuk, hogy Urúnk valakire tekíntett vólna, kiben leg-ottan kivált-képpen-valo dolgot nem chelekedett vólna. Es, hogy most egyebekről ne emlekezzem, a'mái Evangéliomban, járván a'Galilæa tengere-mellett, és két pár atyafiat látván, leg-ottan hítta őket; nem valami kőz dologra, hanem hogy emberek halászivá tenné [b]. Es olly hatalmason hítta, hogy mingyárt, mindeneket el-hagyván, kővették őtet. Kik, meg sem chalatkoztak a'Kristus ígéretiben: mert, meg-vetvén az Evangéliom predikállásának hálóját, sok ezer embert hoztak-ki a'Bűnnek mély vizéből. és munkájoknak jutalmát-is vőtték: e'világon, a'Malasztnak bővségét; a'más világon, az Őrők életet. Erről a'Kristus kegyelmes hívatallyáról, lészen e'mostani Predikátzio; melyben meg-magyarázom, lelki tanúságunkra, azoknak, a'kiket a'Kristus az Apostolságra hívott, állapattyókat.

a Sap. 9. 16.

b Matt. 4. 19

D *I. Szóllok a'Kristusnak kegyes Hívásáról; és meg-mutatom, Miben légyenek az emberek hasonlók a'Halakhoz.*

II. Okát adom, Miért nem hítta Urunk az Apostolságra a'Nemeseket, Gazdagokat, és Bölcheket.

III. Meg-mutatom, hogy az Apostolok nem ok-nélkül kővették Urunkat, egy szavára.

ELSŐ RÉSZE.

AZ előbbi Predikatzióban meg-jelentettem, hogy Urunk, két pár atyafiat híván leg-elsőben-is az Apostolságra, az atyafiúi szeretetet akarta ajánlani. De azon dolognak, más okait-is adhattyuk; mivelhogy Urúnk az-után-is, nem eggyenként küldözte őket, hanem kettőn-ként [c]: azért, tudni-illik, hogy segétenék egymást, a'hol a'szükség kívánná; a'mint Sz. Gergely mongya [d]: mert *Az atyafi, ki az attyafiától meg-segéttetik, mint egy erős Váras* [e]. Továbbá; hogy az Evangeliomnak hirdetői-kőzött, ne lennének szakadások, hanem eggyet értenének; és úgy, a'mit eggyik építene, a'másik ne rontaná; a'mint azon Szent Gergely mongya [f]. Annak-fölötte;

c Luc. 10. 1.
d Lib. 25. Moral. c. 11. vel 19.
e Prov. 18, 19
f Hom. 17. in Evang.

mert

mert az igaz Tanítónak, egy-nehány rend-béli dologban, kettőre kell nézni, és igyekezni: tudni illik, hogy az embereket, az Ísteni és atyafiúi szeretetre indíttsa: a' Krisztusnak, emberi és Ísteni terméſzetét igazán magyarázza: a' Híveknek eleibe-adgya a' Krisztusnak két-féle hozánk-valo jövetelét: az Elsőt, mint szelídet; a' Másikát, mint rettenetest: és, mint-hogy a' Híveknek, nem chak a' világos Elme szükséges, hanem a' fel-gerjedett Akarat-is, azokat ne chak taníttsa, hanem indíttsa-is. Mellyet hogy jobban meg-chelekedhessen, két dologgal taníttsa a' Híveket; Szóval és példával, Igével és chelekedettel: hasonló lévén Kereszteló Szent Jánoshoz, ki *égő és fénlő Szövétnek vólt* [g]. Égő, akarattyával, és példájával; Fenlő, elméjével, és tanításával; melyhez múnka és fáradság kívántatik. És talám azért-is hítta Urunk elsőben az Apostolságra, a' kik kemény és nehéz munkához szoktak vólt; és nem henyéléssel, hanem orczájok verítékével keresték kenyerőket: jelentvén, hogy az Apostoli tisztre nem alkolmatosok a' tűnyák és henyélők, hanem a' szorgalmatos és fáradhatatlan munkások: és hogy igen meg-chalatkoznak a' kik azt vélik, hogy az Egyházi állapat azoknak-valo, kik nem akarván az eke-szarvát tartani, vagy a' kapát forgatni, henyéléſnek adgyák magokat. Mert bizonyos dolog, hogy a' melly Egyházi ember hívatallyában igazán el-jár, fárattig-valo munkája vagyon; a' mint Urunk a' mái Evangéliomban szavával-is jelentette. Mert, el-híván Pétert és Andrást a' halászatról, nem nyugodalomra hítta őket, hanem az emberek halászattyára; melyhez nem kevesebb múnka kivántatik. és azért, az előbbi foglalatosságnak nevét-is meg-tartotta, mondván: *Emberek halászivá tészlek titeket*; azaz, nagy munkáról nagyobb munkára, nagy fáradságról nagyobb fáradságra, nagy vígyázásról nagyobb vígyázásra, nagy szorgalmatosságról nagyobb szorgalmatosságra viszlek titeket. Mert bizonyos dolog, hogy, nem kisebb munkával kell az embereket meg-fogni, mint a' halakat; mint-hogy az emberek ravaszbak, és a' szabad-akaratért sokkal erősbek a' halaknál: 's azért láttyuk, hogy gyakorta, a' míg egy testi halász sok nagy halakat fog, addig sok Lelki halászok alig fognak egy kis embert, hogy azt a' bűnek mélységes vizéből, a' Penitentziának pártyára hozzák; vagy a' világi állapatnak széles útáról, a' tekélletes állapatnak szoros ösvényére. Es azért mondotta a' jó Lelki Halász, Sz. Pál [h]; hogy *Sok munkákban forgott, és nyomorúságban; sok vígyázásokban, éhségben, és szomjúságban; sok böjtölésekben, hidegben, és mezítelenségben.* mint-hogy az emberek-is, a' kiket halálzniok kell az Egyházi szolgáknak, sok dolgokban hasonlók a' vízben-lakó Halakhoz; a' mint a' Doktorok elmélkednek felőlök.

Hasonlók a' Bűnös emberek a' Halakhoz: I. Mert, A' Halak hidegek: a' Bűnös emberben pedig ninch a' Szeretetnek melegsége. mert *A' hol bővelkődik a' hamisság, meg-hűl a' Szeretet* [i]. II. A' Halak nem vésznek lélekzetet: a' Bűnös ember sem követi a' Sz. Léleknek igazgatását; és nem mondhattya Dáviddal [k]: *Meg-nyitottam a' számat, és lélekzetet vóttem: mert a' te parancholatidat kívántam*: sőt ellene-állanak a' Sz. Léleknek; a' mint a' Zsidókról mondotta Sz. István [l]. III. A' Halak némák: a' Bűnösök-is olyanok; és nem mongyák Dáviddal [m]: *Uram, nyisd-meg az ajakimat: és a' szám a' te dicséretedet hirdeti.* IV. A' Halaknak ninch kezök: a' Bűnösök-is kezetlenek a' jó chelekedetre; és nem engednek a' Salomon parancholattyának [n]: *Valamit a' kezed chelekedhetik, szorgalmatoson chelekedd.* V. A' Halaknak ninch lábok: a' Bűnösök pedig nem igyekeznek azon, hogy Dáviddal, *az Úr parancholati útán fussanak* [o]. VI. A' Halak egy-mást meg-észik, fő-képpen a' nagyok a' kichinyeket: a' Bűnösök-is fogyattyák egy-mást, és fő-képpe a' gazdagok és hatalmasok, a' szegényeket tellyességgel meg-emésztik. VII. A' Halak, férgekkel, békákkal, és egyébaffele állatokkal táplálttatnak: a' Bűnösök-is, meg-útálván a' Zsidókkal a' mennyei Mannát [p], a' búdos pár-hagymát, veres-hagymát, fok-hagymát kívánnyák [q]: az-az, megvetvén a' mennyei és lelki gyönyörűséget, chak a' testit óhajtyák és keresik. VIII. A' Halak örömest fenékre mennek, és a' setétséget szeretik: a' Bűnösök-is inkább *szeretik a' setétséget, hogy sem a' világosságot: mert az ő chelekedetök gonoszok* [r]. és: *A' ki gonoszúl chelekeszik, gyűlöli a' világosságot, és nem jő a' világosságra, hogy meg ne feddeszenek az ő chelekedeti.* IX. A' Halak, mihelyen meg-sajdíttyák a' hálót, vagy a' horgot, el-futnak: a' Bűnösök-is, mihelyen eszökbe vészik, hogy valaki a' penitentziáról, vagy meg-térésről akar vélek szóllani, háttal fordúlnak hozzája; hallani sem akarják intését, mint *a' siket, és füleit bé-dugó Aspis, melly nem hallya a' bájolók szavát* [s]. X. Több Halak maradnak a' vízben, hogy-sem kifogattatnak: a' Bűnösök-közzűl-is többen maradnak a' vétkeknek mélységében, hogy-sem meg-térnek. mint-hogy *Sokan vannak a' hívataloſok, keveszen pedig a' Választottak* [t].

De az Evangéliomi Halásznak nem kell azon sápolódni, hogy kevés hasznát érzi halászattyának, sem szorgalmatosságában vagy fáradságában valamithátra hagyni:

A

g Ioan. 5. 35.

B

h 2. Cor. 11. 23. 27.

C

i Matt. 24. 12.

k Pſal. 118. 131.

l Act. 7. 51.

m Pſ. 50. 17.

n Eccle. 9. 10.

o Pſ. 118. 32.

D

p Num. 21. 5.

q Num. 11. 5.

r Ioan. 3. 19. 20.

s Pſal. 57. 5.

t Mat. 20. 16. & 22. 14.

A ki az ő munkájának jutalmát el nem veszti; mint a' fördős-is, nem veszti-el azzal jutalmát, hogy a' Szerecsen, vagy a' Kémény-tisztító a' fördőben meg nem feiredik; a' mint Sz. Gergely Pápa írta egy Püspöknek, ki azon panaszolkodott, hogy fáradságának kevés haszna látta. Senki a' Hívek-közzül nem tartya nagyobnak Sz. Jakabnál, (ki Urunk hívatallyára, mind hajóját és hálóját, 's mind az attyát el-hadta) a' *Neocaesareai* Püspökőt Sz. *Gregorius Thaumáturgust*: noha Sz. Jakabról azt írják, hogy minden fáradságával és munkájával, *Hispania*ban chak hét embert térített-meg; vagy, a' mint némellyek írják, nyólczat, vagy leg-fellyebb kilenczet: Sz. *Gregorius*ról pedig azt írják, hogy, midőn meg-hólt, azon adott hálát az Istennek, hogy az ő Várasában *Neocaesarea*ban, tizen-hét Pogánynál több nem maradott; holott a' mikor a' Püspökséget fel-vötte, chak tizen-hét Keresztyént talált vólt. De a' mi nagyobb, ki merné chak meg-gondolni-is, hogy a' Krisztus Urunk munkájánál érdemesb lőtt vólna a' Jónás munkája; noha a' Krisztus predikállására a' Zsidók sem tértek-meg, a' Jónáséra pedig a' Ninivei Pogányok-is meg-tértek? a' vagy a' Sz. Péter munkája; kinek első Predikátziójára közel három-ezer lelkek állottak a' Hívek-közibe [a], a' másikra pedig, őt ezeren [b]? mellyet nem olvasunk a' Krisztus predikátziói-felől. Senki azért munkáját ne szánnya: mert ha chak egy lelket nyér-is meg, nagy dolgot chelekedett. mivelhogy a' Krisztus, azért-is úgy ki-ontotta vérét, mint az egész világért; és *az Isten Angyali előtt, egy penitentziát tartó Bűnösön-is örőm vagyon* [u].

B

a *Act.* 2. 41.
b *Act.* 4. 4.

u *Luc.* 15. 10.

C

II. RÉSZE.

KÉrdené valaki: Miért nem hítta a' Krisztus az Apostolságra a' Galileai Nemeseket és gazdagokat, vagy a' bőlch Irás-tudókat, és Farisæusokat, hanē a' nemtelen, tudatlan és szegény Halászokat? Felelet. Noha Urunk nem hívott az Apostolságra, bőlch *Platók*at, és *Ciceró*kat, *Aristóteles*eket, és *Demosthenes*eket, sem gazdag *Crasus*okat és *Crassus*okat, sem hatalmas Sándorokat, és *Augustus*okat: mindazáltal, azt nem alnokságból chelekedte; a' mint az istentelen *Porphyrius*, és a' Hittől-szakatt *Julianus* mondották: kik azt költötték; hogy, ha a' Krisztus, bőlch és okos embereket hívott vólna az ő társaságába, eszökbe vötték vólna hamisságát, mellyet az eggyűgyű Halászok nem értvén, könnyen akár-mit-is el-hittek: hanem jeles Okokból, a' mint ezennel meg-mutatom. Azokáért, méltán mondotta Dávid Urunk képében [x]: *Hamis tanúk támadtak ellenem, és a' hamisság meg-hazudta magát.* Mert ezzel, a' Krisztus dichősége nem hogy meg-homályosodnék, hanem inkább igen-is és sok-képpen tündöklik.

x *Ps.* 26. 12.

Első Oka az: Ha az Evangéliomot bőlch és hatalmas emberek predikállották vólna, a' Krisztus Keresztének méltósága meg-kissebbült vólna. Mert, mint-hogy a' *Keresztnek igéje, az el veszőknek bolondság* [y]: ha az Evangéliomot a' Bőlchek hirdették vólna, a' győzedelem és dichőség a' hirdetők bőlcheségének tulajdoníttatott vólna. Innét mondotta Sz. Pál [z]: *Engem a' Krisztus küldött Evangéliomot hirdetni: nem az Igének bőlcheségében, hogy ki ne üresüllyön a' Krisztus Kereszte.* És ismég [a]: *Az én beszédem, és predikállásom, nem az emberi bőlcheségnek hitető igéiben, hanem a' lelekének 's az erőnek meg mutatásában: hogy a' ti Hitetek, ne légyen az emberek bőlcheségében, hanem az Isten erejében.* Vedd eszedbe, úgy-mond Sz. Ambrus [b], a' mennyei tanátsot: nem valami Bőlcheket, nem Nemeseket, hanem Halászokat és Publikánusokat választott, a' kiket el-küldene: hogy ne láttatnék valakiket hatalomal vóni, se gazdagsággal édesgetni, se a' nemességnek méltóságával vezetni az ő Malasztyára: hogy az Igasság lenne győzedelmes, és nem a' disputálásnak élessége. Mert a' Keresztyén hitről-valo tudomány azért erős, hogy igaz; és, mivelhogy az Isten erejével valóban meg-vastagíttatott, nem szükölködik az emberi bőlcheségnek, vagy erőnek segétsége-nélkül: de a' hamis tudomány, magától álhatatos nem lévén, nagy mesterség-, és emberi szorgalmatosság-nélkül szükölködik; hogy támogáttassék, és oltalmaztassék.

y 1. *Cor.* 1. 18

z 1. *Cor.* 1. 17

a 1. *Cor.* 2. 4.

b *Lib.* 5. *in Lucam.*

D

Második Oka az: Hogy a' Keresztyén hitnek hirdetői az Apostolok, ne tulajdonítanák hívatallyokat az ő bőlcheségőknek, és az Evangélium gyűmölchéből ne keresnének magoknak dichőséget: *Lássátok meg*, úgy-mond Sz. Pál [c], *a' ti hívatalotokat; hogy nem sok bőlchek test-szerént, nem sok hatalmasok, nem sok nemesek: hanem a' világ bolondit választotta az Isten, hogy meg-szégyenittse a' bőlcheket: és a' világ erőtlenit választotta az Isten, hogy meg-szégyenittse az erőseket: és a' világnak nemtelenit, 's az el-vetettit választotta az Isten, és azokat a' mik ninchenek, hogy el-rontaná azokat a' mik vannak: hogy ne dichekedgyék egy test is az ő szine előtt*: az az, ha Nemeseket, Hatalmasokat, és Bőlcheket választott vólna e' tisztre, dichekedtek vólna minden gyűmölchőt magoknak tulaj donítván, és azt mondván [d]: *A' mi hatalmas kezünk és nem az Úr chelekedte mind ezeket*: de tudatlanok, és alkolmatlanok lévén, nem dichekedhettek; hanem minden dichőséget az Úrnak kellett adniok, mondván [e]: *Az Istenben*

c 1. *Cor.* 1. 26

d *Deut.* 32. 27

e *Psal.* 43. 9.

dichekedünk egéſz nap: és a' te nevednek hálát adunk örökké. Igen hallandó a'mi ítéletünk, hogy azt emberi erőnek tulajdonittſa a'mi az Iſtené: mert a'mi ſzemeink, mint teſtiek, chak a'külső dolgot láttyák, mellyet az emberek chelekednek; a'belső Malaſztnak erejét pedig, melytől minden elő-menetel származik, nem láthattyák. Az-okáért igen ſzükséges, hogy, a'kik az Iſtentől nagy dolgokra válaſztatnak, az alázatoſságban mély gyökeret veſſenek, és mindent az Iſtennek tulajdonittſanak, magoknak ſemmit. Iſmét vagyon, hogy az Iſten, a'kevély és iſzonyú Oriás Góliat-ellen, ki az Ördögöt példázván, az Iſten népét pírongatta, nem valami más Oriáſt támaſztott, ſem valami erős vitéz embert, hanem egy fegyvertelen iſmat, és azzal győzette-meg [f]. Jerikónak erős kő-falait-is, a' Sátánnak vaſtag báſtyáit, nem fal-rontó koſokkal, vagy álgyúkkal, ſem hadakozó ſereg-ek oſtromlásával rontatta-el, hanem trombita-harſogáſſal, és a'nép ſivalkodásával [g]. A'Madianiták ſeregit pedig, az Ördög roppant táborát, nem fegyverrel verte-meg, hanem trombitáláſſal, és üres palaſzkoknak, mellyekben égő fáklyák vóltak, el-rontásával [h]: jelentvén, hogy a' ſzent élet, a'külső Alázatoſságnak paláſtya-alat, midőn kinyilatkozik, az Ördögnek minden erejét meg-ſzégyeníti.

HARMADIK Oka az: Hogy mind a'Kriſtus követésére, 's mind az Evangéliom predikállására alkolmatosbak a'Szegények, kik e'világban, vagy ſemmit, vagy igen keveſet bírnak: mert a'gazdagok, nehezen válnak-meg az ő kinchektől; mint amaz Iſiúból kitetſzik: ki Urunktól azt kérdvén [i]: Mi jót chelekedvén, lehetne örök élete? És meg-értvén, hogy arra ſzükséges, és elégséges vólna a'Parancholatoknak meg-tartáſa, azt jó kedvel hallotta: de mihelyen Urúnk azt mondotta néki [k]: *Ha tekélletes akarſz lénni, menny-el, add-el a'mid vagyon, és add a'ſzegényeknek: ſzomorúan el-ment; mert ſok jóſzága vólt.* és azért mondotta Urunk; hogy, *Nehéz a' Gazdagnak mennyeknek országába menni.* mellyhez azt-is mondhattyuk; hogy annál-is nehezebb az Iſten Országát hirdetni, úgy a'mint kívántatnék: mert a'Menny-ország hirdetőinek mindenre kéſzeknek kell lenni; mellyet nem chelekedhetnek, ha ſok eggyet-máſſal terhelve vannak: a'mint hogy a'Vitézek-is, ha valóban harczolni akarnak, ſok hon-valóval nem terhelik magokat. Úgy vagyon, hogy mikor Urunk Mátét az Apoſtolságra hitta, vólt valami gazdagsága: de azt olly könnyen el-hadta, mint a'mái Apoſtolok a'hajót és a'hálót. De abban igen keveſſen követik Mátét; és ſokkal többen az elő-hozott Iſmat. Nem ok-nélkül haſonlitotta Urunk a' Gazdagságot a' tövishez [l]: hanem, a'többi-közott, azért-is, hogy az embert mind egyéb jóban, 's mind a'predikállásban kéſſeli.

NEGYEDIK Oka, az; Hogy Egy-felől, az Evangéliomi Tekélletes ſégnek nagy réſze, a' földi dolgoknak el-hagyásában áll; mivelhogy Urunk az Evangéliomi predikálláſt, a' Lelki ſzegénységnek ajánlásán kezdette [m]; és, a'mint mondám, a'Tekélleteſséget-is abbá helyheztette [n]: Más-felől pedig, az emberek a'Tekélletéſségnek magas hegyétől nem annyira irtóznak a'tudatlanságból, mint az emberi gyarlóságból és erőtlenségből: nem annyira ſzükölködik az elméjök oktatáſ-nélkül, mint az akarat fel-ébreſztés-nélkül. Melyre alkolmatosbak a'ſzegények, hogy-ſem a'gazdagok; mert ezeknek akár-kiis azt felelhetné [o]: *Orvos magadat gyógyittſad:* a' vagy [p], *A'ki máſt tanitaſz, magadat nem tanitod*: az-az, a'ki máſt arra tanitaſz, hogy a'gazdagságot meg-útállya; magad nagy ſzorgalmatoſsággal ſzereted: a'ki máſnak azt mondod, hogy minden földi dolgot ganéj-gyanánt tartſon; te azt tár-házadba gyüjtöd. Nincha'fel-inditáſra jobb eſzköz a'példánál: úgy hogy, a'ki máſt ſiráſra akar inditani, ſirjon; a'ki máſt a'ſzegénységnek követésére akar vinni, maga-is ſzegény légyen. mert, a'mint Sz. Gergely mongya [q], A'mi nem ég, máſt meg nem gyújthat: és a'ki minden-nap friſſen lakik, nehezen hiteti-el máſſal a'bőjtöt.

ÖTODIK Oka, az: Hogy, noha *az Iſten a' Hatalmaſokat el nem veti, holott ő is hatalmas* [r]: mindazáltal, mint-hogy emberré lévén, meg-alázta magát; és azért jött e'világra, hogy a' Szegénységnek és Alázatoſságnak Meſtere lenne [s], minden dologban maga-előtt viſelte az-Alázatoſságot: és azért válaſztott alázatos és ſzegény Tanitványokat-is; nem gyönyörködvén a'Nemes, gazdag, és elmés tanitványokban, mint e'világi kevély és dölfös meſterek: hanem *az együgyűekkel az ő beſzélgetéſe* [t], kiket e' világi Meſterek vagy tellyeſséggel meg-vetnek, vagy igen kevéire bőchülnek. mivelhogy elmésbekké nem tehetik, a' mint Urunk az Apoſtolokat tehette, és tőtte-is. és azokáért mondotta nékik [u]: *Mikor kézbe adnak titeket, ne gondolkodgyatok, mint, vagy mit ſzóllyatok: mert adatik néktek abban az órában, mit ſzóllyatok. mert nem ti vattok a'kik ſzóllotok, hanem a' ti Atyátok lelke, a' ki ti-bennetek ſzóll.* És [x]: *Tegyétek ſziveteknek, hogy eléve ne gondolkodgyatok, mi módon felellyetek. mert én adok néktek ſzájat és bölcheséget, melynek ellene nem állhatnak, ſe nem mondhatnak minden ti ellenkezőitek.* Nyilván olvaſſuk-

A

f 1. Reg. 17. 42.
g Ioſ. 6. 20.
h Iudic. 7. 16. 19.

B

i Mat. 19. 16
k verſ. 21.

C

l Luc. 8. 14.
m Matt. 5. 3.
n Mat. 19. 16
o Luc. 4. 23.
p Rom. 2. 21.
q 2. Mor. c. 25

D

r Iob. 36. 5.
s Mat. 11. 29 Ioan. 13. 14 15.
t Prov. 3. 32.
u Mat. 10. 19
x Luc. 21. 15

A
y Act. 2. 4. 11.
z 1. Cor. 2. 6.
a Ioan. 1. 1.

is felőlök [y]; hogy *külömbőző nyelveken hirdették az Istennek nagy dolgait.* Es Szent Pál azt írta [z]: *Bölcheséget szóllunk a' tekélleteſek-között.* Hallyad, a' mái Halászok-közzül az eggyik melly bőlchen kezdi-el írását [a]: *Kezdetben vala az Ige, és az Ige Istennél vala, és Isten vala az Ige*, &c. Mellyet ha fellyebb kezdett vólna, az egéſz világ ſem értherte vólna meg, úgy-mond Szent *Jerónymus.* Ezek azért a' tudatlan Halászok, a' bőlch Filoſofuſokat el-ámították, az ékeſſen-ſzóllo *Orátorokat* meg-némították: a' Gazdagokat ſzegényekké, a' Hatalmaſokat alázatoſokká tőtték: a' hamis iſtenek tiſztéletit e' világból ki-irtották; és a' Pogányokat az Evangéliomi igaz Hitnek igája-alá hozták: a' Bálványokból-ſzóllo hamis iſteneknek, vagy inkább Ördőgöknek nyelvőket meg-kőtőzték, és a' Moyſes tőrvényét-is, mint árnyékot, el-fogyatták: noha egy-felől, a' Pogány Királyok és Cháſzárok állottak ellenek; más-felől pedig, a' Fariſæuſok és Irás-tudók üldőzték őket.

Erről igen ſzép példánk vagyon a' Szent Irásban Moyſeſről: kit el-küldvén az Iſten Egyiptusba, hogy az Iſraël népét ki-hozná, veſzſzőt adott kezébe; mellyel
b Exod. 4. 1. 2 B chodákat chelekedvén, igaz küldését meg-bizonyítaná [b]. Mikor azért Farao-eleibe ment, a' földre-vetett veſzſző kigyóvá változott; és a' varázlók-is azont chelekedték, ördőgi ſzem-fény veſztéſſel: de a' Moyſes kígyója, amazok kígyóit meg-emészte. Haſonló-képpen, el-küldvén Kriſtus Urunk az Apoſtolokat, hogy az ő népét ki-hoznák az Ördőgnek kegyetlen rabságából: kezőkbe adtá a' Kereſztnek pálczáját, mellyet a' Fejedelmek- és Királyok-előtt bátorságoſon hirdettek. De ellenzvén azt e' Világ fiai, terméſzet-ſzerént-valo okoskodáſsal meg akarták homályoſítani az Evangéliomi Igaſságnak fényes világoſságát: de végbe nem vihették igyekőzetőket. mert a' mennyei bőlcheség meg-emészte a' tévelygő hamis vélekedéſeket; és úgy, a' Kereſzt méltóſága, mindenütt tündöklőtt, és mindeneken győzedelmet vőtt.
e Iſa. 11. 4. Erről érthettyük a' mit Iſaías jövendőlt a' Kriſtuſról, vagy a' *Meſſiás*ról [e]: *Meg-veri a' földet az ő ſzájának veſzſzejével, és az ajakinak lelkével meg-öli az iſtentelent.* Akarſz-e
d Act. 17. 18 & 34 erről példát? Midőn Szent Pál *Athenás*ban a' Kriſtus tudományát predikállotta [d], némelly Epikuréuſok, és Stóikus Filoſofuſok vetekedtek véle; és némellyek azt mondották: *Mit akar mondani e' ſzó-ſzaporító? Egyebek pedig: Uj Ördőgök hirdetőjének láttatik lenni.* mert a' Jésust, és a' Fel-támadáſt hirdette. De mindazáltal győzedelmeſsé lőtt Szent Pál. és *Némelly férfiak hozzája álván, hittek; és a' többi között az Areopagita Diones*, ki igen bőlch ember vólt. Szent Katalin Szűzről-is azt olvaſſuk, hogy az Iſten bőlcheségével meg-erőſsíttetvén, az őtven Filoſofuſokat, kik ellene-támadván a' Kereſztyén Valláſtól el akarták idegeníteni, meg-győzte, meg-térítette, és a' Mártyromság koronáját meg-nyerette vélek. Es bé-tellyeſedett Iſaiáſnak ama' jövendőléſe [e]:
e Iſa. 29. 14. f Prov. 21. 30 *El-véſz a' bőlcheség a' bőlchektől, és az okoſoknak értelme el-rejtetik*; és a' Salomon mondáſa [f]: *Ninch bőlcheség, ninch okoſság, ninch tanács az Ur ellen.*

Ezekből ki-tetſzik, hogy méltatlanúl vádolta Urunkat a' hitetlen *Porphyrius* és *Iuliánus*, azért, hogy nemes és bőlch Tanítványokat nem ſzerzett. Kiknek azt-is felelhettyük; hogy Urunk, nem chak nemteleneket és tudatlanokat hívott, hanem Nemeſeket-is, és tudóſokat: mert *a' kichint és a' nagyot ő teremtette, és egyenlő-képpen gondya vagyon néki mindenekre* [g]. Igy olvaſſuk; hogy hítta Nathanaëlt [h], Gamálielt [i], Sauluſt [k]:
g Sap. 6. 8. h Ioan. 1. 49. i Act. 5. 34. k Act. 9. 6. D kik tudós férfiak vóltak: és a' Gazdagok-közzül, magához fogadtá Arimatiai Józéfet, Nikodémuſt, Zakéuſt, Lázárt, és egyebeket-is: az Apoſtolok-által pedig, és az Apoſtolok tanítványi-által, ſok tudós embereket hívott; úgy-mint az *Areopagita* Dieneſt [l], kiről nem régen emlekeztem; és az Alexandriai *Apollót* [m], ki *ékeſſen-ſzóllo férfiu vólt, és hatalmas az Irásokban*: az-után *Clemens Románuſt*, *Iuſtinus* Mártyrt, *Cypriánuſt*, *Arnóbiuſt*, *Lactantiuſt*, és több ſzámtalan bőlcheket. Az-okáért Szent Pál ſem mongya, Még az ő idejében-is ſenki nem hívattatott a' Bőlchek-, Hatalmaſok-, és Nemeſek-közzül: hanem hogy, Nem ſokan hívattattak [n]. mivelhogy azok, egyebekhez-képeſt, akár-hol-is keveſsen vannak, és nehezen követik a' Kriſtuſt: mivelhogy a' Gazdagság, Bőlcheség, Nemeſség, nem igen kiſztetik az embereket a' Kereſzt hordozáſra, hanem inkább kéſlelik attól, a' mint az üdvőſségtől-is.
l Act. 17. 24 m Act. 18. 24 n 1. Cor. 1. 26

III. RESZE.

NEm elégedvén a' Hittől-ſzakatt *Iuliánus* azzal, hogy az Apoſtolok hívásában, Urunkat álnoknak és chalárdnak mondotta, az Apoſtolokat-is balgatagoknak és eſzteleneknek nevezte; hogy meg nem gondolván, ki 's mire

hítta

hítta őket, a' Kriſtuſnak egy ſzavát halván, mingyárt követték: holott a' Bölch-is azt írta [o]; hogy, *A' ki hamar hiſzen, álhatatlan-ſzívű, és meg-kiſſebbittetik.* Sőt Szent János-is, a'ki eggyik vólt a'mái Apoſtolok-közzűl, azt írta [p]; hogy *Ne hidgyünk minden léleknek, hanem meg-próbállyuk a'lelkeket, ha Iſtentől vannak-e?* Melly *próbálás*, kétség-nélkűl vizgálást és gondolkodást kíván. De ezzel ſem nyér ſemmit a'hitetlenség: mert, a'mint Szent *Jerónymus* írja [q], nem choda ha azt a'ſzózatot követték az Apoſtolok, a'melly tellyes vólt édeſgető és magához-vonyó Sz. Léleknek erejével. Azt írták a'Poëtak *Herculeſről* (ki bölch és ékeſſen-ſzóllo ember vólt,) hogy a'nyelvéből az emberek fűleihez lánczok származtak, mellyekkel a'halgatókat meg-kötőzvén magához vonta. *Amphion*ról pedig, *Arion*ról, és *Orpheus*ról azt költötték, hogy gyönyörűséges Muſikájokkal utánnok vonták a'fene-vadakat, hegyeket, és erdőket: jelentvén, hogy olly hatalmas beſzédűek vóltak, hogy a'vad- és fene-erkölchű embereket-is meg-ſzelídítették; és arra vitték, hogy életőkben az okoſságot követnék. Az-okáért, ha illyen dolgokat chelekedhettek az ékeſſen-ſzóllo bölch emberek: mit nem chelekedhetett az Iſten Fia, kiben *a' Bölcheségnek és tudománynak minden kincsei el-rejtve vannak* [r]? sőt a'mint Salomon írta [s]; *mint a'vizek-ároſzlási, úgy a' Király ſzíve az ő kezében; valahová akarja, oda hajtya azt.* kétség-nélkűl egyéb emberek ſzívét-is. Mert, mint a'kertészek, vagy a'Mólnárok a'vizet hatalmokban tartyák; a'mint akarják, úgy oſztyák; a' hová ſzükségeſnek láttyák, chatornákon vagy árkokon oda viſzik: úgy az Iſten, hatalmában tartya az emberek ſzívét; a'hová akarja, oda hajtya, illendő indúlatokat öntvén belé. A' Templomban az ároſokat és vévőket, hírtelen meg-rémítvén, nyakra-főre ki-hánta [t]: a' vitézeket, kik őtet meg akarták fogni, egy ſzavával a' földhöz verte [u]. Igy olvaſſuk, hogy az Iſten, a'kegyetlen Farao leányának ſzívét könyörűleteſségre indította [x], hogy az attyának iſtentelen parancholattya-ellen, Moyſeſt a'vízből ki-vétette, fel-tartatta, és fiává fogadta. Aſſuerusnak-is megdűhődött ſzívét Eſterhez, meg-enyhítette, és lelkét *kegyeſségre fordította* [y]: úgy hogy, a' kit kemény tekíntetivel meg-rémített vólt, annak kegyes ſzókkal hízelkednék. Illyen módon az Apoſtolok akarattyát-is arra vitte, hogy a'Kriſtus ſzavának mingyárt engednének: ítéletőket pedig arra vezérlette, hogy minden vizgálás-nélkűl jónak alítanák a'Kriſtus követését. Igy olvaſſuk, hogy Saullal a'ſeregnek egy réſze el-ment, tudni illik, *a'kiknek ſzívőket illette vala az Iſten* [z]. A'ki azért ſok hadakozó embereknek ſzívőket egyſzer 's mind illéthette, hogy követnék az ő-tőle válaſztatott Királyt: nem illethette vólna-e egy-néhány eggyűgyű Haláſznak ſzívét, hogy őtet önnön-magát egy ſzavára követnék? Azt-is olvaſſuk [a]; hogy *a' veres bárſonnyal kereskedő Lydia aſzſzonynak, meg-nyitotta ſzívét, hogy figyelmezne azokra a' miket Pál mondott, és meg-keresztelkednék.* A' ki azért azt chelekedhette a' Szent Pál ſzavára: hogy ne chelekedhette vólna, hogy ezek az ő tulajdon ſzavának leg-ottan helyt adnának? Az-okáért, nem az Apoſtolok vóltak balgatagok, vagy álhatatlan-ſzívűek, hanem a'Kriſtus ígéje vólt hatalmas: nem is vólt ſzükséges, hogy ők a'Kriſtuſt meg-próbálnák, hanem hogy önnön-magokat az ő akarattyához ſzabnák.

Továbbá; a' belső indítás-főlött, némelly Apoſtolok iſmérhették a' Kriſtuſt, Keresztelő Jánoſnak bizonyításából: mert András hallotta, midőn a'Kriſtuſt, *Iſten Bárányának* nevezte [b]; és azt halván, követte Jésuſt, és az napon nála-is maradott; ſokakat halván tőle, mellyekből okot veheteti arra, hogy ugyan valóban követné őtet; mint-hogy az őtsének-is Simonnak, ſzóllott felőle, mondván [c]: *Meg-találtuk a' Meſſiáſt (melly Kriſtuſnak magyaráztatik.)* A'kit pedig *Meſſiá*ſnak, és Kriſtuſnak hittenek, azt nem vakmerő-képpen követhették, ſem ok-nélkűl, hanem igen jeles okból. Továbbá; talám azt-is hallották Keresztelő Szent Jánoſtól; hogy, midőn meg-keresztelte a'Kriſtuſt, *Az Szent Lélek galamb képében ſzállott reá, és raita maradott* [d]: és hogy ſzózat lőtt menyből, mondván [e]: *Te vagy az én ſzerelmes fiam, te-benned tőlt kedvem.* melly ſzózatot ha a'Tanítványok hallottak, okoſon követhették a' Kriſtuſt.

De ha ſzintén nem iſmérték vólna-is az Apoſtolok a'Kriſtuſt, ſenki azért őket méltán nem kárhoztathatná, hogy követték őtet; kinek mind beſzédében, 's mind ábrázattyában chodálatos által-ható erő és édeſség vólt, mellyel az embereket magához hajthatta. mellyet könnyen el-hiſzen, valaki meg-gondollya ſok állatoknak titkon-valo erejét, mellyel chodálatos, és az emberi elmét meg-haladó dolgokat chelekeſznek: úgy-mint, hogy a'gyanta magához vonſza a'polyvát; a'Magnes-kő, a'mint oda fel-is mondám, a' nehéz vaſat; és a'Nap-fény, nagy magaſſan fel-emeli a'földből a'nedveſséget és párát.

A
[o] Eccli. 19. 4.
[p] 1. Ioan. 4. 1.
[q] In cap. 9. Matth.
B
[r] Col. 2. 3.
[s] Prov. 21. 1.
[t] Ioan. 2. 15.
[u] Ioan. 18. 6.
[x] Exo. 2. 6. 10.
[y] Eſth. 15. 11
C
[z] 1. Reg. 10. 26.
[a] Act. 16. 14
[b] Ioan. 1. 36. 39
D
[c] vers. 41.
[d] vers. 32.
[e] Luc. 3. 22.

A

A'Czet-halról azt írják; hogy, midőn meg-éhezik, lehelletivel jeles illatot ereſzt magától; mellyet távúl meg-érezvén a'halak, ugyan ſereggel tódúlnak reája a'jó illatért, és úgy kapdoſſa őket's meg-éſzi. A'Párduczról-is azt mongyák; hogy haſonló meſterséggel édeſgeti magához az apró vadakat, hogy azokkal hasát tőltſe. Hogy ne hinnők tahát, hogy a'Kriſtusban, ki *eggyen-ként alkotta az emberek ſzíveit, és érti minden ő*

f Pſ. 32. 15. *chelekedetőket* f, vólt bizonyos erő, mellyel magához vonyhatta az emberek ſzívét? Kinek a'Meny-aſzſzony-is azt mondotta

g Cant. 1. 3. g: *Vonny engem: utánnad futunk a'te kenetid illattyára.* mellyen értheted, vagy beſzédét, vagy tekintetét; mert mind a'kettőben nagy erő vólt.

A'mi a'Kriſtus Beſzédét illeti; annak olly nagy ereje vólt, hogy az emberek ſzívét által-hatotta, és magához vonta: és azért kővette őtet gyakorta ſok ſereg, *hogy halgatná*

h Matt. 4. 25 & c. 8. 1. & alibi ſæpe. *őtet* h: azért ült Maria a'Kriſtus lábainál, *hogy halgatná az ő igéjét* i; nem gondolván a'

i Luc. 10. 39. nénnyének ſem ſzorgalmatos foglalatoſságával, ſem vádoló panaſzával: azért mondotta a'Kriſtuſnak Péter

B

k Ioan. 6. 69. k; *Uram, kihez mennyünk? Az örök életnek igéi vannak nálad:* azért mondották a'Fariſeuſoktól küldetett ſzolgák-is

l Ioan. 7. 46. m Luc. 24. 32 l; *Soha ember így nem ſzóllott, mint ez az ember*: az Emausba-ménő két Tanítvány pedig, nyilván meg-vallotta m; hogy *Gerjedezett a'ſzívők midőn ſzóllott az úton, és meg-nyilatkoztatta nékik az Iráſokat.*

A'mi pedig a'Kriſtuſnak édes Ábrázattyát, és kedves Tekéntetit illeti; arról-is bizonyságot tészen a'Meny-aſzſzony, mondván

n Cant. 1. 15. o Cant. 5. 10. n: *Imé te ſzép vagy én ſzerelmeſem, és édes.* Es o; *Az én ſzerelmeſem fehír és piros, ezerekből válaſztatott.* Ezt a'bóldogságos Szűz Maria, Sz. Brigittának illyen ſzókkal jelentette-meg

p Lib. 6. Revelat. cap. 1. p: Az én Fiam, olly ſzép vólt, hogy valaki reája tekíntett, vigaſztaláſt érzett ſzívének bánattyában és fájdalmában: Azért ſokan mondották a'Zidók-közzül egy-máſnak: Mennyünk-el a'Maria Fiát nézni, hogy

q Pſal. 44. 3. meg-vigaſztaltaſſunk. E'két dologról emlekezik Dávid-is, mondván q: *Édes-ábrázatu az emberek fiai fölött, a'nyájaſság el terjedett a'te ajakidban: azért áldott-meg téged az Iſten örökké.* Hihető azért, hogy a'Kriſtus akár-kiket-is magához vonyhatott, kinek az érzékenség-nélkül-valo állatok-is, úgy-mint *a'ſzelek és a'tenger, engedtek*

r Matt. 8. 27. r; és a'chillagok, midőn hívattattak, *azt mondották* s: *Ielen vagyunk: és vidámsággal világoskodtak annak, a'ki őket teremtette.* Méltán chelekedték tahát az Apoſtolok, hogy Urunkat első

s Bar. 3. 35. hívására kővették; és azzal minket-is tekélletes Engedelmeſségre tanítottak, a'mint ezennel meg-mutatom.

C

Előſzőr: Az tekélletes Engedelmeſség, azt kívánnya az embertől; hogy Értelmét és ítéletét, rabbá tegye a'Kriſtus ſzolgálattyára: mellyet azzal mutattak-meg a'mái Apoſtolok, hogy Urunk hívatallyának chak egy ſzóval ſem mondottak-ellene, ſem más időre a'dolgot nem hallaſztották: hanem egy-általlyában engedtek néki. Talám nem ok-nélkül menthette vólna magát Péter, háza-népével, és el-hallaſzthatta vólna a'

t Gen. 3. 1. kővetéſt, míg házát el-rendelte vólna. János pedig, és Jakab, azt mondhatták vólna; hogy, vén attyok és annyok lévén, azokat el nem hagyhattyák, hanem gondot kell reájok viſelni: De ſemmivel nem mentették magokat, hanem minden dolgokat chak az Iſten gond-viſelésére hatták: tanítván azzal, hogy mi-is az Iſten parancholattyát, és hívatallyát ne vizgállyuk; ſe ne értekezzünk azon, Miért chelekeſzi, vagy parancholya ezt, vagy amazt? mert egy *Miért*, lőtt oka az egéſz emberi nemzet veſzedelmének:

D

midőn az Ördög ama'kérdéſſel t, *Miért parancholta néktek az Iſten, hogy ne ennétek a'Paradichomnak minden fájáról?* meg-chalta a'mi Első Szűléinket, és az Iſten parancholattyának meg-ſzegésére vitte.

Máſodſzor: A'tekélletes Engedelmeſség azt kívánnya az embertől; hogy Akarattyát tellyeſséggel az Iſten akarattyához ſzabja, és magát tulajdon akarattyától neminémű-képpen meg-foſzſza. Ezt-is fel-tatálom a'mái Apoſtolokban: kik minden

u Hom. 3. in Evang. terméſzet-ſzerént-valo indúlatból ki-őltőztek, melly az emberekben ſzokott lenni fiúléihez és gyermekihez, feleségéhez és attyafiaihoz, barátihoz és marhájához. Mert noha ezeknek nem vólt ſok marhájok: mindazáltal, a'mint Sz. Gergely mongya u, ſokat

x Mat. 19. 27 hagyott-el, a'ki magának ſemmit meg nem tartott: ſokat hagyott-el, a'ki mindent el-hagyott. Azért mondotta Sz. Péter x: *Imé mi mindeneket el-hadtunk, és téged kővettünk,* nem mongya, hogy el-hadták mind a'miek vólt; hanem egy-általlyában, *Mindeneket*: akarván jelenteni, hogy mind azt a'miek vólt, 's mind a'miek lehetett vólna-is, el-hadták; egy ſzóval, az egéſz világot.

Harmadſzor: A tekélletes Engedelmeſség, Gyorſaságot kíván: mellyet megmutattak azzal az Apoſtolok, hogy minden hallogatás-nélkül, mindent el-hagyván, kővették a'Kriſtuſt. Igen kedves az Iſtennél a'Gyors Engedelmeſség, és főlőtte igen ellene vagyon minden késedelmeſség, és hallogato mulatozás; mellyet Urunk az

Evangeliomban chodálatos példával meg-bizonyitott. Mert midőn egy-némelynek azt mondotta vólna [y]; *Kövess engemet*; és az azt felelte vólna; *Uram, engedd-meg nékem először, hogy el-mennyek, és el-temessem az atyámat*: azt mondotta néki JÉSUS: *Hadd temessék-el a'hóltak az ő halottokat: te pedig menny-el, és hirdesd az Isten országát.* Némellyek azt alitották; hogy annak, a'kit Urunk hívott, élt még az attya; és az-okáért azt mondották, hogy kéréle annyit tött, mint-ha azt mondotta vólna: Hadd legyek az atyámmal míg meg-hal, ki már vén: és mihelyen meg-hal, 's el-temetem őtet, leg-ottan követlek. Igy magyarázta ezt *Lyránus*. De a'régi Doktorok, Arany-száju Sz. János [z], Sz. *Basilius* [a], *Theophylactus*, *Euthymius*, és többek-is, külömb vélekedésben vóltak: és azt mondották; hogy meg-hólt vólt már az attya, a'mint az el-temetésnek ígéjéből kitetszik. Melly vélekedést én-is inkább javallok: mert nem igen hihető, hogy, a'kit Urunk hívott, olly bizonytalan hallasztást kívánt vólna. Mert nem tudhatta mikor hal-meg az attya; és azt sem, ha ő él-e tovább, vagy az attya: és úgy nem chodálnók a'Krisztus feleletit. mert valóban méltó lött vólna orczázásra, a'ki, halván a'Krisztus hívatallyát, annyi ideig távúl akart vólna lenni a'Krisztustól. De az chodálatos, hogy Urunk chak azt sem akarta engedni, hogy el-menvén el-temesse a'meg-hólt attyát; melyben nem sok idő tölt vólna: de azt akarta Urunk jelenteni, hogy az emberek vélekedése-fölött-valo dolgot mondott; és arra akart tanítani, hogy, midőn ő-tőle hívattatunk, chak egy napig, sőt chak egy óráig sem kell késnünk, még atyánknak el-temetéséért-is.

Melyből nyilván ki-tetszik, melly mód-nélkül chelekesznek némelly Atyák, és Urak, kiknek ha fiok, vagy szolgájok, az Isten hívatallyának engedvén, őket el-hagyván, az Isteni szolgálatra adgyák magokat, torkok-szakadva azt kiáltyák; hogy az Isten parancholattya-ellen chelekesznek; ki azt kívánnya, hogy a'fiak az ő Szüléjöknek, a'szolgák az ő Uroknak engedgyenek. Holott, ha Isten-félő, és igaz Szülék, vagy Urak vólnának, azt kellene ítélnick, hogy akkor engedelmesek a'fiak az Atyáknak, a'szolgák az Uraknak, mikor az Isten hívásának késedelem-nélkül engednek: mert az vólna az ő tisztők, és hívatallyok, hogy fiokat és szolgájokat arra intenék, hogy az Isten akaratyát mindenben, és mindenek-előtt be-tellyesittsék; kinek ő-magok-is mindenben tartoznak engedni, mint-hogy ő-tőle vötték minden méltóságokat: és, ha külömbet chelekesznek, vagy azt el-múlattyák, méltatlanokká tészik magokat, hogy valaki nékik-is engedgyen: nem külömben, mint, ha a'Tiszt-tartó meg-tiltaná, hogy valaki ne engedgyen a'Földes Urának, a'kitől vötte ő-is a'tisztet; azt erdemlené, hogy senki ne engedne néki, mint-hogy ő sem enged az ő Urának. Az-okáért azon kell lennünk, hogy az Isten hívását szorgalmatoson meg-hallyuk, és, vagy a'bűnről penitentziára, vagy az Igasságról nagyobb tekélletességre méltóztat bennünket hini, leg-ottan minde hallogatás-nélkül engedgyünk néki; nagy jó akarattal és bátorsággal követvén őtet, mint a'fiak az Attyokat, a'tanítványok Mesterőket, a'szolgák Urokat, a'juhok Pásztorokat, a'vitézek Had-nagyokat, a'rabok a'Meg-szabadítójokat, a'mívesek Fizetőjöket. Mert, ha azt chelekedgyük, bizonnyal el-hihettyük, hogy, ha szintén a'Kereszthi-is bennünket, mint Sz. Andrást hítta, ott sem hágy-el bennünket, hanem békességes-tűrést ad, és annak készítteteti nyugodalmat az örök Bóldogságban: mellyet nyerjen-meg ő Sz. Fölségétől Sz. András Apostol, az ő buzgó könyörgésével, a'Krisztus JÉSUS érdeme-által. Amen.

A
[y] Luc. 9. 59.
[z] Hom. 28.
[a] In Constit. Monastic. c. 21.
B
C
D

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

A'Mit Urunk a'mái Evangéliomban chelekedett, azt régenten meg-ígérte vólt Jeremiás-által, mondván [a]: *Imé én sok Halászokat küldök, úgy-mond az Ur, és kihalásszák őket.* mivelhogy, a'kiket az Apostolságra hívott, azoknak azt mondotta [b]: *Jőjetek utánnam, és titeket emberek halásszivá tészlek.* Kiknek bővséges hal-fogásokat-is még-jövendölte Ezekiel Próféta, mondván [c]: *A'vizeken fognak állani a'Halászok. Engadditól-fogva Engalim-ig varsák szárogatása leszen: sok-féle halai lésznek, mint a'nagy tengernek halai, igen sokak.* Melly bővséges hal-fogásnak, példáját-is olvassuk. Mert, mikor Péter, egész étszaka munkálkodván, semmit nem fogott vólna: az-után Urunk ígéjére meg-eresztvén a'hálót, halaknak olly bővséges sokaságát rekesztette-bé, hogy *a'háló-is szakadozni kezdett*, és a'más hajóban-valo társait-is segétségül kellett híni [d].

[a] Jer. 16. 16.
[b] Matt. 4. 19
[c] Ezech. 47. 10.
[d] Luc. 5. 5. 6. 7.

A Probáját pedig akkor mutatta-meg Péter, mikor első Predikátziójával, három-ezer
e Act.2.41. embert fogott e: a'másodikával, négy ezeret, f: a'többivel pedig, számlálhatatlanokat.
f Act.4.4. Sz. András-is, kinek innepét ma tartyuk, *Scythiá*ban, *Epirus*ban, *Thraciá*ban, és *Achaiá*ban, sok jeles halakat fogott: ki hívatallyában olly híven el-járt, hogy, midőn a'kereszthez fel-függesztették-is, két egész nap tanította a'népet, hogy az Evangéliomi varsába rekesztene. Kiknek hogy jutalmokban részesek lehessünk, a'mái Evangéliomból üdvösséges tanúságokat szedegetek.

I. Meg-mondom, Miért hívott Urunk Halászokat az Apostolságra.
II. Meg-mutatom, hogy az Isten külömb külömb-képpen hija az embereket.
III. Meg-magyarázom, mivel tartozzának a'fiak az Atyáknak, és mivel nem.

ELSŐ RÉSZE.

B HOgy Urunk Halászokat hívott, az emberek halászására, azt akarta jelenteni, hogy az emberek üdvösségének buzgó kívánságából, azoknak természetihez szabja magát; és azt nem tellyességgel változtattya-el, hanem meg-jóbbíttya; és foglalatosságokat-is nem szintén hagyattya-el vélek, hanem fel-ékesíti, és méltóságosbá tészi. Mert a'mái Halászok, noha el-hatták hálójokat: mindazáltal a'halászatott chak el-változtatták; és az-után, az Evangéliomnak predikállasával, mellyet Urunk a'Varsához hasonlított g, embereket halásztak; és úgy méltóságosb állapatra jutottak. Igy
g Mat.13.47
h Ps.77.70. 71. chelekedett az Isten Dáviddal-is, a'mint ő-maga jelenti, mondván h: *Es választá az ő szolgáját Dávidot, és el-vévé őtet a'juhok nyájától: a'szoptatósok háta-megül hozá-el őtet: Az ő szolgáját Jákobot legeltetni, és az ő örökségét Israélt*: az-az, a'juhok legeltetéséről az emberek legeltetésére vitte, mint a'mái Apostolokat a'halak halászattyáról az emberek halászattyára. Melly halászat, nem chak annyiból vólt bőcsülletesb, a'mennyivel az ember meg-haladgya méltósággal a'halakat; hanem annyiból-is, hogy a'Halászok a'halakat halálra halászták, az embereket pedig az Apostolok életre: amazokat a'Halászok elevenen fogták-meg, hogy meg-ölnék; ezeket pedig az Apostolok a'halálból életre vitték.

C Mondaná valaki: Ha az Apostolok Halászok: tahát az emberek hasonlók a'halakhoz? Felelet. Igen-is, sok-képpen: I. Mi-képpen hogy a'halak a'vízben születnek: úgy az emberek-is, a'Keresztségnek vize-által születnek újonnan; melly születés-
i Ioan.3.5. nélkül, az Isten országába nem mehetnek; a'mint Urunk nyilván jelentette i. II. Mi-képpen hogy a'halaknak élete a'vízben vagyon, halálok pedig a'víz-kivül: azon-képpen az embernek lelki élete a'Malasztban vagyon, mellyet Urunk a'vízhez hasonlí-
k Ioan.4.13. tott k, melyből ha ki-esik, meg-hal; és külömben még nem éled, hanem a'Penitentziának vagy kőny-húllatásnak vizében. III. Némelly halak chak a'sós tenger-vizében laknak; némellyek chak az édes folyó-vizekben; némellyek pedig mind a'két-féle
l Luc.10.41. vízben el-lakhatnak: hasonló-képpen, némelly emberek chak az álhatatlan és keserű Világ szorgalmatosságiba forgolódnak, és sokakban törekednek Mártával l: némellyek chak a'lelki dolgoknak gyönyörűséges elmélkedésében nyugodnak; és Mariával, az Úr
m verſ.39. lábainál ülvén, halgattyák az ő ígéjét m: némellyek mind a'kettőben részesek, és hol elmélkedésben, 's hol külső munkában foglalatosok; de úgy, hogy eggyikkel a'másiknak nem ártnak, hanem inkább eggyikkel a'másikat segétik. IV. Mi-képpen
D hogy az Észak-felől-valo tengerben, jobb és egészségesb halak vannak, azért, hogy a'sok és sebes szelekkel a'tenger inkább meg-tisztúl, hogy-sem a'Dél-felé valóban, melyre afféle szelek ritkán szolgálnak: de a'követses, és kő-sziklák-között folyó vizekben-is egészségesbek a'halak, hogy-sem a'mocháros és sáros patakokban: Azon-képpen az emberek-között, tekélletesbek, a'kik a'háboruságok-által meg-tisztúlnak, mint az arany a'tűz-által; és meg-vastagodnak, mint a'cherép edények azon tűz-által; hogy-sem a'kik mindenkor kedvök-szerént, puhán és gyönyörűségesen élnek. V. A'melly halaknak szárnyok és hejok nem vólt, a'Törvényben tilalmasok és útálatosok vóltak;
n Lev.11.10 azért, hogy a'földtebb-valo nedvesség-miatt egészségtelenek vóltak: azon-képpen, a'melly embernek ninch serénysége, hogy a'földi dolgokról fel-emelkedvén, a'mennyeiekről elmélkedgyék; vagy erőssége, hogy az ördög kísértetinek ellene-állyon; tisztátalan, és az Istennek nem kedves. VI. Mi-képpen hogy mindenkor több halak maradnak a'vízben, hogy-sem hálóval vagy horoggal ki-vonyatnak a'partra: azon-képpen több emberek hevernek a'gonoságnak sáros vizében, hogy-sem ki-jönek a'Tanítóknak intése- és feddése-által a'tiszta életre.

De azért nem kell az Evangéliomi Halásznak a'munkától meg-szűnni, melyre

őtet az Isten válaſztotta és hítta. Mert, a'mint az első Predikátzióban meg-mondottam, ſoha munkájának jutalmát el nem veſzti, ha ſzintén annak gyümölchét nem láttya-is; a'mint Sz. Gergely Pápa mondotta egy Püſpöknek, ki azon panaſzolkodott, hogy tanitásában-való munkájának kevés gyümölchét látta a'hálgatókban: mondását a' fördőſtől vött haſonlatoſsággal bizonyitván, kinek meg-jár ültetése, akár tiſztüllyon meg az ember a'fördőben, 's akár feketén maradgyon mint a'Szerechen. Ezt, mint bizonyos dolgot, Sz. Pál-is jelenti, mondván [o]: *Ki-ki mind tulajdon jutalmát véſzi az ő munkája-ſzerént*: melly, tudni illik, jó igyekezetből ſzármazik, és nem a'gyümölch-ſzerént, melly abból következik. Az-okáért, jó reménségök légyen az igaz Tanitóknak, és ſzivök-ſzerént munkálkodgyanak: mert mind Jutalmok meg-léſzen, 's mind haſznát láthattyák munkájoknak. mert chak egy léleknek meg-téréſe-is, nagyobb minden mi munkánknál; és az Isten-előtt böchülletesb az egéſz világnál. Sőt azt-is meg-gondollyák; hogy, ha az Ördög ſzüntelen, mint az ordító oroſzlány körül-jár, kereſvén a' kit el-nyellyen [p], és chak egy léleknek el-veſztéséért-is nem ſzánnya minden fáradságát: mennyivel inkább illik, hogy a'Kriſtus Halálſzi, chak egy léleknek meg-nyeréſéért-is ne ſzánnyák minden fáradságokat; sőt vérőket-is ne kiméllyék, ha kivántatik; mint-hogy Kriſtus Urunk ſem kiméllette.

Holott azt vedd eſzedbe, hogy a'teſti Halálſzok, a'magok haſznát kereſik a'halálſzásban, és nem a'halakét: de a'Lelki Halálſzoknak külömb igyekezetőknek kell lenni; hogy Sz. Pálnak ama' panaſzában réſzök ne légyen [q]: *Mindnyájan* (tudni illik, a'kik meg nem gondollyák hivatallyokat és tiſztöket) *a'magokét kereſik, nem a'mik a' JESUS Kriſtuſé*: az-az, nem az Isten tiſzteſségét, hanem a'magok böchülletét; nem felebarátyok elő-menetelét, hanem a'magok haſznát, vagy gyönyörűſségét. Kövеſsék inkább azon Sz. Pált; ki igazán mondotta maga-felől [r]: *Senki ezüſtét és aranyát nem kivántam, a' mint magatok tudgyátok*. Es [s]; *Nem keresem a'tiéteket, hanem titeket*. Ezt pedig akkor chelekeſzi a'Lelki halálſz, midőn azon igyekezik tanitásával, hogy az ember, el-hágyván a' teſti kivánság- és indúlat-ſzerént-való életet, az Istennek akarattyához ſzabja életét; mellyet az igáz okoſság-is javall: és a'vízzel-való meg-kereſztelkedés-is példáz; melly-által az ember Újonnan ſzületik, és a'hárag fiából az Isten fogadott-fiává léſzen kegyelemből: és hogy, e'világnak sós tengeréből ki-vitetvén az ember, az édes vízbe helyhezteſsék, melly az egek-fölött vagyon [t]: az-az, e'világi nyomoruságból ki-menekedvén, a'végheteten boldogságban és dichőségben éllyen az Istennek Angyalival.

Hogy ezt alkolmatosban, és künnyebben meg-chelekedheſſe a'Lelki halálſz, tanitását úgy kell alkolmaztatni, hogy a'Hálóhoz haſonló légyen: mellyen két dolog vagyon; ón, és a'ſpongiához haſonló künyü-fa: Az Ón, a'hálónak eggyik réſzét alá-vonſza, hogy a'vízben járjon; a'Fa pedig, a'másik réſzét alá nem bocháttya, hanem a' víz-fölött hordozza: azon-képpen az Evangéliomi tanitásban, két dolognak kell találtatni; az Örök Veſzedelemmel- és kárhözattal-való rettentés, melly nem engedi hogy fel-fualkodgyunk; hanem az üdvöſséges félelemmel, mint valami nehéz ónnal, alatt hordoz bennünket: és az Isten Irgalmaſságával, 's a'Kriſtus érdemével-való biztatás, melly nem engedi, hogy a' kétségbe-esés-miatt el-ſillyedgyünk; hanem biztat és izgat bennünket, hogy minden jóban foglalván magunkat, remélheſsük az örök Bóldogságot.

De mi-képpen hogy ſenki a'Halat ki nem fogja a'vízből, hanem-hā ő-maga bémégyen a'hálóba: azon-képpen a'Tanitók ſenkit a'veſzedelemből a'boldogságra nem vonhatnak, hanem a'ki ſzabad-akarattyából, és jó kedvéből enged a'tanitáſnak. Es mi-képpen hogy Két-féle halakat nehéz ki-fogni a'vízből, tudni illik, az igen kichinyeket, mellyek künnyen által-bújnak a'háló ſzemein; és az igen nagyokat, mellyek, meg-ſzaggatván a'hálót, mind magok ki-mennek, 's mind egyebeknek-is útat nyitnak a'ki-menetelre: azon-képpen két rend-béli embereket nehéz a'veſzedelemből az örök életnek pártyára viſi, tudni illik, a'Kichin-ſzivüeket és félénkeket, kik akár-mi háboruſágtól meg-rettennek, és akár-mi munkától-is irtóznak, és azért ſemmi jeles és derekas dolgot fel nem vállalnak; és a'fel-fualkodott Kevélyeket, kik magoknak nagyot tulajdonitnak, és magokkal eggyütt egyebeket-is el-veſztnek. Mindazáltal, ezek-felől ſem kell tellyeſséggel kétségbe eſni: hanem, az első rend-bélieket, az örök bóldogságnak nagy-vóltával kell biztatni, mellyért méltó minden háboruſágot el-ſzenvedni, minden fáradságot fel-venni, mellyekre az Istennek Malaſztya ſegét bennünket: a'más rend-bélieket pedig, az Istennek kemény ítéletivel kell rettenteni, ki a'*kevélyeknek ellenek-áll* [u], *az alázatoſoknak pedig Malaſztot ád*.

Holott azt-is vedd eſzedbe, hogy az Isten mindeneknek Halálſzokat rendel, és

A

[o] 1. Cor. 3. 8

B

[p] 1. Pet. 5. 8.

[q] Phil. 2. 21.

[r] Act. 20. 33

[s] 2. Cor. 12. 14.

C

[t] Pſal. 148. 4

Suber.

D

[u] Iac. 4. 6. 1. Pet. 5. 5.

A

mindeneket a' maga varsájába akar rekeſzteni: ſenkit ki nem rekeſzt, ſenkit meg nem vét: az-okáért, ſenkinek mentsége nem lehet ha ki-marad; és ſenkire nem vethet, hanem chak magára. Ezt jelentette Urunk, mondván [x]: *Jöjetek hozzám minnyájan, a' kik munkálkodtok, és terhelve vattok, és én meg-nyúgotlak titeket.* mivelhogy minnyájan meg-terhelve vagyunk a' múnka-miatt. Azont jelentette Iſaiás-által-is, mondván [y]: *Minden ſzomjúhozók jöjetek a' vizekre.* Es a' menyegzőről-valo Példa-beſzédben, melyben az Ember-király azt mondotta a' ſzolgainak [z]: *Menjetek az útak végeire, és valakiket találtok, hijátok a' menyegzőre.* Az-okáért, méltán mongya Salomon-által az iſtenteleneknek [a]: *Hittalak, és nem akartátok: ki-terjeſztettem kezemet, és nem volt a' ki nézné. Meg-útáltátok minden tanátſomat, és dorgáláſimat el-henyéltétek. En-is nevetők a' ti veſzedelmeteken, és meg-chúfollak midőn rajtatok történik a' mitől féltetek.* Mindeneket hí azért az Iſten: de nem minnyájokat azon állapatra. Es a' kíket a' Tekélleteſségnek állapattyára hí-is, nem úgy híja, hogy mingyárt annak tetejére juſſanak: hanem laſſan-laſſan, garádichon-ként vezeti; a' mint András-által, Pétert elsőben chak iſméretire hítta [b]: az-után, az emberek halászására [c]: meg az-után, az Apoſtoli méltóságra [d]: végezetre, az Anyaſzentegyháznak fejedelemségére [e]. Noha azt-is mondhattyuk; hogy az Iſten mindeneket, nagy és valóságos Tekélleteſségre hí; mint-hogy Urunk azt mondotta [f]: *Legyetek tekélleteſek mint a' ti mennyei Atyátok-is tekélletes.* Szent Pál pedig azt írta [g]: *Legyetek én követőim, a' mint én-is a' Kriſtuſé.* És [h]; *Legyetek az Iſten követői, mint ſzerelmes fiak.* Azont jelentette Szent Jánoſ-is, mondván [i]: *A' ki igaz, igazúllyon még-is; és a' ſzent, ſzentűllyön még-is.* Erről érthettyük azt-is, a' mit az Iſten Dávid-által mond [k]: *Tátsd-fel a' ſzádat, és bé-töltöm azt.* mert a' Bétöltés, Tekélleteſséget jelent. Mint-ha azt mondaná: Kész vagyok annyít adni, a' mennyít kívánſz, és valamennyire kéſzülſz. Továbbá, midőn egy Ifiúnak azt mondotta [l]; *Ha tekélletes akarſz lenni, menny-el, add-el a' mid vagyon, és add a' ſzegényeknek, és kinched léſzen menyben: és jöj-el, köveſs engem.* noha chak annak ſzóllott: mindazáltal azont mondotta egyebeknek-is; a' mint jól értette Szent Antal: ki, midőn az Egyházban azokat az igéket hallotta vólna, úgy vőtte, mint-ha tulajdon-képpen őnéki mondották vólna; és leg-ottan meg-fogadta. Ha a' Király meg-kiáltatná, hogy, valaki pállyát akar futni, jutalma léſzen: minnyájan közönséges hívatalnak ítélnék; és ſenki más magán-valo hívatalt nem várna, hanem ki-ki dolgához látna, ha kedve vólna a' futáshoz. A' mennyei Király mindennek jutalmat ígér, a' ki tekélleteſséget követ, mondván: *Kinched léſzen menyben.* Az-okáért nem kell más hívatalt várni: hanem ki-ki dolgához láthat, ha kedve vagyon a' Tekélleteſséghez. Holott azt vedd eſzedbe, hogy annak az Ifiúnak, Urunk két dolgot adott eleibe; mindeniket akarattyára hadta; és mindeniknek jutalmat ígért: Elsőben, a' parancholatoknak meg-tartáſáért, egy-általlyában az életre-valo bé-menetelt ígérte. Azután, a' Tekélleteſségért, a' kinchet. Mint-ha azt mondotta vólna: En-bennem fogyatkozás nem léſzen: kész vagyok akár-mellyiket meg-adni; és jutalmat ígérvén, hílak annak el-vételére: te láſsad mellyiket akarod válaſztani. Haſonló-képpen hítta Urunk az embereket a' Bóldogságokra: mellyeket hogy meg-kívántatná vélek, mindeniknek jutalmat ígért; melly, akár-minémű fáradságot-is könyűvé téſzen.

D

II. RESZE.

EZt hogy jobban meg-értheſsük, azt kell eſsünkbe vennünk, hogy az Iſtennek Sok-féle Hívatallya vagyon; és, kit egy-képpen, 's kit más-képpen hí magához. Ugy chelekeſzik, mint a' jó Orvos: ki azon betegség-ellen-is, ſokféle Orvoſságot rendel, a' ſzemélyeknek külömbőző állapattya-ſzerént: vagy, mint az okos Tanító, ki azon Igaſságot ſok-képpen állattya és bizonyíttya, a' mint a' Halgatóknak elméje ſzenvedi és kívánnya: vagy, mint a' jó gond-viſelő Cheládes-ember; ki a' kőveket nem úgy ſzedeti-ki a' ſzántó-földből, mint a' ſzőlős kertből; ſem azon időben és módon nyeſi a' fákat, és metſzi 's levelezi a' ſzőlő-veſzſzőket: vagy, mint a' fő Szakách; ki azon-féle húſt, külömb-külömb lévvel főzi, hogy minden vendégek ſzája ézinek kedveskedgyék. Némellyeket azért az Iſten ő-maga hí, más eſzköz-nélkül: némellyeket emberek-által: némellyeket pedig, neminémű-képpen ugyan kételenít, oſtorok-és egyéb eſzközök-által; a' mint ſok példákból ki-tetſzik.

x Mat. 11. 28

y Iſa. 55. 1.

z Mat. 22. 9.

a Prov. 1. 24.

b Ioan. 1. 42.

B

c Matt. 4. 19. Luc. 5. 10.

d Luc. 6. 13. 14.

e Mat. 16. 18 Ioan. 21. 15 16. 17.

f Matt. 5. 48.

g 1. Cor. 4. 16 & cap. 11. 1

h Epheſ. 5. 1.

i Apoc. 22. 11.

k Pſ. 80. 11.

l Mat. 19. 21

C

ELSŐBEN azért; Ő-maga az Isten hija az embereket, vagy nyilván meg-jelentvén nékik akarattyát; mint Abrahámnak, és a'mái Evangéliom-béli Apoſtoloknak: vagy belső intéſſél oktatván őket, hogy magok állapattyáról gondolkodgyanak; a'mint ſzámtalanokon tőrtént: vagy ugyan chodát-is chelekedvén rajtok; mint egy iſtún-, kiről azt írja *Sophrónius* [m]; hogy, midőn egy nemes leányzót drága ruhában temettek vólna el, azt meg-kívánta, és éjjel a'temető-helyre menvén, a'ruhát le akarta róla vónni: de a'leányzó hirtelen fel-kőlt, a'tolvaj kezét meg-ragadta, és kemény dorgálás után azt mondotta néki, hogy el nem bocháttya, hanem vele eggyűtt meg kell rothadni. Kinek midőn az iſiú kőnyőrögne, hogy meg-ſzabadúlhatna tőle: végre azt felelte, hogy, ha eskűvéſſel fel-fogadgya, hogy minden hallaſztás-nélkűl Szerzeteſſé léſzen, el-bochátttya. Mellyet fel-fogadott, és olly hamar végbe vitte, hogy a'temető helyről mingyárt a'Kalaſtromba ment, és keſerves ſirásával kűnnyen el-hitette a'rajta-történt chodát. De ſem efféle chodát nem kell várnúnk; ſem azt nem illik kívánnúnk, hogy az Isten olly nyilván híjon bennűnket, mint az Apoſtolokat hítta: hanem azzal kellene meg-elégednünk, hogy okoſságót adván az Isten, meg-jelentette, mellyik út légyen bizonyosb és bátorságosb a'Bóldogságra; mellyel akár-ki-is jó módgyával okoskodhatik. A'mint *Rolandus*-ről ólvaſſuk a'*Dominicanus*ok hiſtóriájában: ki nemes és gazdag ember lévén, midőn egy Innep-napot friſs lakozáſſal, tánczoláſſal, és egyéb hiuságos győnyőrűſséggel el-múlatott vólna; annak fölőtte, ſzép új és drága kőntőſben pipeskedett vólna: eſtvére kelvén, magába tért, és imigyen okoskodott: Jaj'shol vagyon a'friſs a kozás? Hol vagyon az egéſz napnak őröme, melly már el-múlt? Valamint pedig ez a'nap el-múlt, egéſz életünk-is úgy múlik-el minden győnyőrűſségével, és ſemmi egyéb a'bánatnál, és keſerűſségnél meg nem marad. Melly ókoskodáſnak az vólt a'vége, hogy máſod nap mingyárt Szerzetbe állott; mellyben úgy viſelte magát, hogy az Isten choda-tételekkel-is fel-tiſztelte. Egy nagy Törvény-tűdó Doktor pedig, imigyen okoskodott: Mint-hogy e'világon fáratság-nélkűl nem lehetünk: jobb az Istenért fáradnunk, ki ſokkal nagyobb jutalmat ád hogy-ſem e'Világ; melynek minden jutalma igen kevés, és álhatatlan. *Franciſcus Borgia* pedig, Gandiai Herczeg lévén, midőn az Ötődik Károly Cháſzár feleségének *Iſabella*nak hólt teſtét rakva látta vólna férgekkel, illyen gondolat ötlött ſzívébe: Hová lőtte e'Cháſzárnénak hatalmas méltóſága, és dicsőſéges ékeſſége? Ennek éltében, chak tekintetitől-is rettegtek az emberek, és ímé a'halál után-, ninch külőmbség ő-közőtte és a'ſzegény kóldus aſzſzony-közőtt. Melly gondolat-, eleibe-adván *Borgiá*nak az emberi gyarlóſágot, annyit haſznált néki, hogy Fejedelmi méltóſágát meg-vetvén, nagy alázatoſsággal a'mi kiſded Szerzetűnkbe kívánkozott, melyben meg-is maradott halálá-ig nagy aitatoſsággal, és Iſteni félelemmel. Gyakorta mondotta pedig azt, hogy a'Cháſzárné halála, néki életet ſzerzett.

MÁSODSZOR: Az Iſteni Hívatal, Emberek-által léſzen; a'mint hogy Moyſes-által hítta-ki az Isten Egyiptusból az Iſraël fiait az Ígéret-földébe; Illyés-által Eliſæust a'Próféta-ſágra [n]; ſok Próféták-által az Iſraël fiait a'penitentziára; az Apoſtolok-által a'Pogányokat az igaz Evangéliomi hitre, és Keresztyénségre. E'móddal gyakorta hija az Isten az embereket, midőn az Isten-félő embereknek vagy predikálláſok-vagy nyájaſkodó beſzélgetéſők-által, sőt íráſok- és jó példa-adáſok-által-is, ſokakat a'tekélletes állapatra igázgatott. A'többi-közőtt, egy *Monétus*-nevű fő tűdós embert: ki, a' Szent Domonkos Szerzete-béli jámbor Fráter *Reginaldus*-előtt; igen lappangott, ſzorgalmatoſon azon meſterkedvén, hogy ſzembe ne lenne véle; félvén attól, hogy beſzédével lelki-iſmeretit fel-zavarja, és penitentziára indíttya. De Sz. István Első Mártyr napján, chák nem erővel, a'*Reginaldus* predikátziojára vitték: ki, magyarázván Sz. Istvánnak ama' mondáſát [o]; *Ímé nyitva látom az egeket*, meg-fogta *Monétus*t imillyen ókoskodáſſal: Most a'Bóldogságnak kapuja nyitva vagyon úgyan, úgy hogy minden ember bémehet beléje: de a'kik annak keresésében reſtelkednek, és ſzívőket az Isten-előtt bézárják, ők-is a'Meny-országi kapuját bé-zárva találjyák, úgy hogy többé abba he mehesſenek. Halván azt *Monétus*, azon órában a' Szerzetes életre tekélletté magát; és a' Predikátzió-után leg-ottan *Reginaldus*hoz menvén, akarattyát meg-jelentette néki; mellyet fogadáſſal-is meg-erősített. A'*Tolentinum*i Sz. Miklós, ifiú-korában halván Sz. Agoſton ſzerzete-béli Barátnak predikállását, ki Sz. Jánoſnak ama' mondáſát magyarázta [p]; *Ne ſzeressétek e'világot, ſe azokat, a'mik a'világban vannak*; és nagy buzgóſággal's bőv beſzéddel meg-mutatta e'világnak hiuságos és veſzedelmes állapattyát: úgy megátáltatta Sz. Miklóſſál e'világot; hogy a'Predikátzio-után; a'Predikátorral mingyárt a' Kalaſtromba ment, és Szerzeteſsé lőtt.

De nem chak Predikátziók-által történtek illyen meg-téréſek, hanem nyájaskodó beſzélgetéſek-által-is: mint egy gazdag emberen, ki e'világi győnyőrűſségekben úgy

el-merűlt

A

[m] In Prato Spirituali c. 78.

B

C

[n] 3. Reg. 19.

D

[o] Act. 7. 56.

[p] 1. Lo. 2. 15.

A el-merült vólt, hogy a'meg-téréſről, vagy penitentzia-tartáſról-valo beſzédet, chak hallani ſem akarta. Ezt egy jámbor Szerzetes ember egykor barátságoſ-képpen meglátogatta; és ſok-féle beſzélgetés-után, el akarván tőle búlchúzni, azt mondotta néki
q Iſa. 14. 11. Iſaiásból q: *Moly terittetik alád; és a' telepled férgek léſznek.* Melly mondás, úgy fel-zavarta ſzívét, hogy ſemmi egyébről nem gondolkodhatott, hanem chak azokról a' férgekről. és noha Muſikával, és tréfálódáſſal ki akarta ſzívéből azt a'nyughatatlan gondolatot rekeſzteni: mindazáltal ſemmit nem tehetett ellene; sőt annál-is inkább elfogta ſzívét. Az-okáért imigyen kezdett gondolkodni: Ha annak a' győtrelemnek chak meg-gondoláſa-is olly ſzenvedhetetlen: ő-maga a' győtrelem, melly igen tűrhetetlen léſzen? és az-által meg-hóldolván az Iſtennek, végig ſzolgált néki Szerzetes állapatban. *Virdúnum*ban egy András-névű *Archidiáconus* vagy Eſpereſt vólt; ki, fő nemes és gazdag ember lévén, egy-kor *Claravallis*ba ment, hogy az ott-valo újonnan plántáltatott Szerzeteſeket, kikről ſok jeles dolgokat hallott vólt, meg-látogatná, és megiſmérkednék vélek; de chak eſzébe ſem tűnt, hogy közikbe állana. Hozzájok menvén
B azért a' *Capitulum*ba, hogy a' Jámbor Szerzeteſek imádságának ajánlaná magát; látván a' ſzent ſeregnek rendit, chendeſségét, és Angyali magok viſelését: fölőtte igen megindúlt, és az Iſtennek Sz. Lelke meg-ſzálván ſzívét, más Férfiúvá változott: és végre úgy fel-gerjedett, hogy chak házához ſem akart térni, vagy barátitól el-búlchúzni, vagy marháját 's jó ſzágát el-rendelni: hanem, mindeneket félbe-ſzakaſztott, hogy halladék-nélkül eggyeſűlhetne a' Kriſtuſſal. Ki ſzintén úgy járt mint Saul, ki a' Próféták fiai-közibe menvén, ő-is profétálni kezdett r, noha arról nem-is gondolkodott vólt: és bé-tellyeſedett Salomonnak ama' mondáſa s: *A' ki bölchekkel jár, bölch léſzen: a' bolondok barátya, haſonlóvá léſzen.* Ezeket-is azért az Iſten hitta: de emberek-által, és
r 1. Reg. 19. 23.
s Prov. 13. 20
külömb-külömb módon.

Harmadszor: Az Iſteni Hívatal, Oſtorok-által léſzen: mellyeket azért bochát az emberekre, hogy ő-hozzája ſieſſenek. Mert a' kiknek fülőket bé-dugja e' világi ſzerenche, úgy hogy ne hallyák a' mennyei Hívatalt; igen meg-nyittya a' háborúság.
t Pſ. 77. 34. Kikről ſzól Dávid, mondván t: *Midőn ölné őket, kereſik vala őtet: és meg-térnek vala, és jó*
u Pſ. 106. 6. *reggel hozzája jőnek vala.* Es u: *Az Urhoz kiáltának midőn háborgattatnának.* Igy hívattatott Remete Sz. Pál, a' mint Sz. *Ierónymus* írja x: ki, hogy a' *Decius* és *Valerianus* kegyetlenségét el-távoztatná, egy barlangba rejtezett; melyben meg-ſzokván, és kedvelvén a'
C magán-valo lakáſt, a' mit elsőben a' ſzűkség tétetett véle, az-után jó akarattyából tellyes életében kedvellette. Sz. *Arſenius*-is, eſzébe vévén *Arcádius* Cháſzárnak (kinek valaha Meſtere vólt, és gyermeki éretlen erkőlcheért gyakorta meg-feddette,) reája-valo nehezteléſét; tartván tőle, az Udvari élettől búlchút vévén, az Iſteni ſzolgálatra ſzentelte magát a' Szerzetes életben; és úgy, teſtét óltalmazván, lelkének-is nyugodalmát találta. *Paulus Simplex*, feleségét vérekbe kapván, mind házát 's mind feleségét el-hadta; és igyeneſſen a' Sz. Antal Iskolájába ment, és rővid időben nagy tekélleteſségre és ſzentségre jutott. Ezt-is Iſteni hívatalnak tartom: és nem javallom azoknak vélekedéſőket, kik azt mongyák; hogy ez, nem Iſteni ſzeretetből ſzármazik, hanem ne minémű kétségbe-eſésből; nem gondolván-meg az Iſtennek belső Malaſztyát, hanem chak a' külső chelekedetre nézvén. Ninch bizonyára ſe a' ſzegénységnek, ſe a' betegségnek, ſe egyéb világi nyomoruságnak annyi ereje, hogy az embert e' Világtól el-ſzakaſzthaſſa: mert ſzámtalanon torkig úſznak ugyan a' nyomoruságban; de chak eſzekbe ſem jút, hogy azért meg kellene e' Világot útálni, és a' Szerzetes életben-valo tekélleteſséget kővetni; hanem, a' nyomoruſsággal eggyűtt, a' gonoſságban-is meg-maradnak. Az-okáért, a' ki efféle dolgokból életének meg-jobbítására okot véſzen, az Iſtennek véghetetlen bőlcheségétől igazgattatik; ki a' külső háborúságot véſzi eſzközül, hogy az ember, e' világnak keſerűſségét érezvén, azt meg-útállya. Az-okáért, midőn Sz.
y Ep. 34 *Ierónymus* y *Iuliánuſt* e' Világi nyajáskodáſtól el akarta vonni, azt írta néki; hogy két leányának 's feleségének halálával, és a' tolvajok-miatt-valo ſok kár-vallásával, az Iſten a' Világnak meg-útálására akarta ínteni: nem külömben, mint az Anyák, hogy a' gyermekeket el-válaſzſzák a' ſzopáſtól, emlőjőket keſerű ürömmel ſzokták meg-kenni.

z Gen. 27. 41 De az Irásban-is jeles Példákat találunk e' dologról. Midőn Eſau azt mondotta z; *El-jőnek az atyám ſiratáſinak napjai, és meg-ölöm Iákobot az őtſémet*: igen meg-ijedett Jákob, és az annya tanátsából Meſopotamiába futott, és akkor látta álmában ama' chodálatos Lajtorját a; és hallotta az Iſtennek ſzép ígéretit b: *En vagyok Ábrahámnak az Atyádnak Ura Iſtene, és Iſááknak Iſtene: a' Földet mellyen alúſzol, néked adom, és a' te magodnak. Es a' te*
a Gen. 28. 12.
b verſ. 13. 14 15. *magod, olyan léſzen mint a' föld pora: ki-terjedſz Nap-nyugatra, és Nap-keletre, és Eſzakra, és Délre: és meg-áldatnak te-benned, és a' te magodban, a' földnek minden nemzetségi. Es őriződ léſzek*

valahova

valakivá menvedesz, és viszsza-hozlak e földre: és el nem hagylak, mig nem bé tellyesitem mind a'miket mondottam. Midőn Farao halálra kereſte Moyſeſt [c], akkor ſzaladott Mádián-földére, és ott látta a'chodálatos Chipke-bokrot, melly égett ugyan, de meg nem égett [d]: és akkor választatott az Iſraël népe vezérévé, hogy ki-hozná az Egyiptusi fogságból. Midőn Jézabel üldözte Illyéſt, el-bújdoſott Illyés féltében, és a'Hóreb hegyére jutván, meg-jelent néki az Iſten laſsú fzellő zúgásában [e], és nagy dolgokat jelentett-meg néki.

A

[c] Exod. 2. 15

[d] Exod. 3. 2.

Noha azért ezek külső eſzközök; mindazáltal azok-által az Iſtennek Lelke belől munkálkodik az ember ſzívében; a'mint ſok Példák meg-mutatták. Azt olvaſſuk a' Sz. Domonkos Szerzetének hiſtoriájában; hogy *Petrus Conſalvus*, ki azon Szerzetben tudós és ſzent emberré vált, choda módon hivattatott a'Szerzetes életre. Mert a'Valenczíai Püſpök, ki *Conſalvus*nak attyafia volt, idő-előtt ſok Egyházi jövedelmet rendelt néki, mellyekkel *Conſalvus* (mint az ifiaknak ſzokáſa,) chak világi pompára, és teſti gyönyörűſégre élt; mellyel magának bizonyos veſzedelmet ſzerzett volna, ha az Iſten chodálatos-képpen jobb útra nem vezette volna. Midőn azért egykor, magához-haſonló egy-néhány barátival, a'Városban lovon fel 's ala sétálna, és ugyan mutatná-is magát, a'lő egy mély sárba eſett véle, melyből igen mochkoſon vonták-ki; és a'környülálló gyermekek, nagy hahotával a'meg-sároſodott czifra legényt igen meg-guggolták. Meg-ſzégyenlvén azért magát *Conſalvus*, és meg-ſzomorodván, úgy kezdett magával beſzélgetni: Mivel-hogy e'világ, kinek eddig nagy ſzorgalmatoſsággal ſzolgáltam, illyen rútúl bánt velem, és így meg-chúfolt; én-is ez-után érdemeſzerént bánom véle: és azon órában el-tekellette magában, hogy e'világot meg-chúfolván, tellyeſséggel az Iſteni ſzolgálatra adná magát a'Szerzetes életben; a'mint meg-is chelekedte. mellyet minnyájan nem chak chodáltak, hanem igen javallottak-is; látván, hogy nyilván bé-tellyeſedett *Conſalvus*ban Dávidnak ama' mondáſa: [f] *Töltsd bé az orczájokat gyalázattal; és meg kereſik Uram a'te nevedet.* Az-okáért efféle eſzközöket, Iſten intésének és hívásának, nem történetnek kellene alítani: mert, a'mint az-előtt-is mondám, az Iſten mindeneket hí ugyan, és a'tekélleteſségre-is hí: de nem egy módon és formán, hanem a'mint ő-néki tetſzik. Az-okáért, ki-ki lássa mint felel-meg az Iſten hivatallyának; azt ſiket fülre ne vegye, hanem a'mái Apoſtolokkal, ſzívébe creázſze, és kövesſe. Kiknek chelekedetiből, jeles dolgot tanúlhatunk.

B

[f] Pſ. 82. 17

III. RÉSZE.

AZt olvaſſuk a'mái Evangeliomban; hogy Úrunk a'Zebedæus fiait úgy találta, hogy az attyokkal a'hálót fóltozták, és hítta őket. Azok pedig mingyárt elhagyván a'hálókat 's az attyokat, követték őtet [g]. mellyel Két hamis, és egymáſſal-ellenkező vélekedés rontatik-meg.

C

[g] Matt. 4. 21. 22.

Az Első Hamis Vélekedésben, azok vannak; kik az Iſteni tiſzteletnek, vagy ſzolgálatnak ſzíne-alatt; Attyokat meg-vetik; és nem akarják őket ſegéteni, ha ſzintén módgyok vágyon-is benne. Ezek nem követik Jakabot, és Jánoſt, kik azért fóltozgatták hálójokat egyűtt az attyokkal, hogy nem vóltak külömb kereſményen, hanem egyenlő akarattal és munkával halakat fogván, magokat, és vén attyokat kézi munkájokkal táplálták: meg-gondolván, hogy a'kitől Iſten-utáa ſok jót vőttek, és a'ki-által élnek-is, annak táplálására méltó volna gondot viſelni: és hogy az Atyáknak és Anyáknak tiſzteletők, mellyet az Iſten parancholt, nem chak abban áll, hogy azokat külső magok-viſelésével tiſztellyék, hanem hogy ſzükségőkben ſegétsék-is, és tehetségők-ſzerént ſzolgállyanak nékik: és, a'mint a'Pogány bőlch *Plato* mondotta [h]; ſem az Iſten, ſem az okos ember azt tanátsúl nem adgya, hogy valaki Szűléire gondot ne viſellyen. Mellyet a'Pogányok jeles példákkal meg-is mutattak, kikben a'Szűlékhez-valo ſzeretetet ſemmi-némű nyomoruság meg nem ólthatta. Azt írja *Sabellicus* [i]; hogy midőn egykor Romában egy Nemes aſzſzony halálra-valo vétekben kaptak vólna, a'Főbíró azt a'törvént tőtte reája, hogy a'tőmlőczben éhel halna-meg. A'tőmlőcz-tartó azért irgalmas ſzánakodásból, meg-engedte ugyan a'leányának, hogy az annyát meglátogaſſa: de igen reá-vígyázott, hogy éledelt ne vinne néki; álítván, hogy az éhségmiatt rövid nap meg kell halni. Látván pedig hogy ſokáig vontattya életét, gondolkodni kezdett a'tőmlőcz-tartó, hogy valami titkó-valo táplálása lehet az aſzſzony'állatnak: az-okáért ſzorgalmatosban kezdett reá vígyázni. és eſzébe vőtte, hogy az annyát a'leánya, tulajdon tejével, nem külömben táplálta mint magzattyát. Mellyen

[h] Lib. 2. de Legibus.

[i] Lib. 5.

D

A

chodálkozván, a' dolgot a' fő-birónak hírré tőtte; a' fő-bíró pedig az egész Tanátsnak: ki a' leányának kegyeſségéért, az annyának életét meg-engedte. Elmés a' magzati ſzeretet, hogy fel-találta azt a' tápláláſnak módgyát, mellyet a' terméſzet a' Szűléknek rendelt magzattyokhoz, nem a' magzatoknak ſzűléjekhez. Haſonló dolgot ír *Valérius Maximus* [k] *Cimon*ról; kit *Pérus*-nevű leánya haſonló veſzedelemből tejével mentett-meg. Sok egyéb példák-is meg-mutattyák, mivel tartozzanak a' Szűléknek a' magzatok. *Énéas* azzal nyerte a' *Kegyes* nevet, hogy *Tróját* veſzedelmekor, mindenét el-hagyván, vén attyát *Anchiſeſt* vállára vőtte, és mint leg-nagyobb kincsét a' tűz-lángjából ki-vitte: kinek az attyával-való beſzélgetését ſzépen meg-írta *Virgilius* [l]: *Mène efferre pedem, Genitor, te poſſe relicto, Speraſti? tantúmne nefas patrio excidit ore? Alterum in alterius mactatos ſanguine cernam.* az-az: Vélted-e Atyám, hogy téged el-hagyván, ki-mehettem vólna? Ollyan nagy vétek, Atyám, mint fért-ki ſzádból? Eggyikünket a' máſikunk vérében látom meg-ölettetni. Az ifiabbik *Quintus Metellus*, az *Octaviánus* Cháſzár pártyát kővette vólt *Antónius*-ellen; az attya pedig az *Antoniusét*: látván azért, hogy az attyát a' több rabokkal *Octaviánus* Cháſzárhoz viſzik, ki *Antóniuſt* meg-győzte vólt, könyvezve meg-ölelte; és *Octaviánus*hoz fordúlván, azt mondotta néki: Cháſzár, ez a' te ellenséged halált érdemlett-e? de én jutalmat érdemlettem, mivelhogy néked híven ſzolgáltam: az-okáért a' jutalomért, mellyel nékem tartozol, ezt nékem ajándékozzad, és ő-helyette engemet ölly-meg. Halván a' Cháſzár, úgy meg-indúlt a' fiúnak kegyeſségén, hogy az attyát, noha halálos ellensége vólt, néki ajándékozta, meg-engedvén életét. *Quintus Cicerót*, a' *Marcus Cicero*nak ötsét, midőn a' Bírák halálra kereſték, a' fia el-rejtette: kit a' Bírák meg-fogván, keményen meg-kínzatták: de ſemmi kínokkal ki nem vehették tőle, hogy meg-vallaná a' hová rejtette vólt; inkább akarván a' kegyes fiú halált ſzenvedni, hogy-ſem az attyának halálát látni.

B

Keményen meg-feddőtte Urunk a' Fariſæuſok kép-mutatását: kik, az Iſteni tiſzteletnek ſzíne-alatt, arra tanították a' fiakat; hogy, ha azt, a' mivel Szűléjőket táplálniok kellene, a' Templomba adnák, nem vétkeznének; és azt mondotta nékik [m]: *Miért hágjátok által az Iſten parancholattyát a' ti hagyományotokért? Mert az Iſten mondotta: Atyádat és anyádat tiſztellyed.* és: *A' ki attyát vagy annyat átkozza, halállal hallyon meg. Ti pedig mondotok: Valaki attyának, vagy annyának azt mongya; Valamelly ajándék én-tőlem vagyon, néked haſznál: és nem tiſzteli az ő attyát vagy annyát: és meg-vetettétek az Iſten parancholattyát a' Ti hagyományotokért.* A' hol látod, hogy még az Iſteni tiſzteletnek ſzíne-alatt-is, nem kedves az Iſtennél előtt a' Szűlékhez-való gond-viſeletlenség; és nem javallya az Iſten, hogy a' néki bé-mutatott ajándékért, a' mi Szűléink valami fogyatkozáſt ſzenvedgyenek: mennyível inkább nem kedvelli, midőn más okból meg-fogyatkoztattyák a' fiak az ő Szűléjőket. Egy régi Hiſtóriás könyvben azt olvaſſuk [n]; hogy *Normandia* határában, egy Gazdag embernek eggyetlen-egy fia lévén, azt nagy kínyére fel-tartotta, és egy Nemes ſzeméllyel őſzve házaſította; olly okkal, hogy minden jószágát a' fia kezébe ereſzſze, a' fia pedig Szűléit hóltig tiſzteſségeſſen el-tartſa. Meg-lévén a' menyegző, az új házaſok egy-ideig ſzorgalmatos gondot viſeltek a' vén emberekre, és nagy tiſzteſségben tartották őket: de idő-jártában, a' nyughatatlan, kényes, és panaſzolkodó menye arra únſzollotta a' férjét, hogy a' vén embereken házából ki-adgyon; azért, hogy, ſem kedvőket nem találhatnák, ſem magokat az ő erkőlchőkhöz nem ſzabhatnák. Más házat kereſvén azért a' vén embereknek, abba kőltőztették őket; és távúl-létőkkel, úgy meg-hűlt a' hozzájok-való ſzeretet-is, és gond-viſelés, hogy minden-napi tápláláſok-is chak imígy-amúgy vólt; és midőn a' kedve-tőlt ifiú emberek tobzódtak, a' ſzegény vén Szűlék valóban koplaltak. Egy-kor az ifiú gazdák, magokhoz-haſonló vendéget várván, jó kővér lúdat sűttetnek vólt, mellyet a' ſzegény napa az ablakról meg-ſajdítván, meg-jelentette az urának; és azon kérte, hogy mennyen a' fiához vendéségre; és, noha nem vólt hívatalos, egyék egyſzer valami jó falatot. Engedett a' vén ember a' felesége tanátsának; és ragadván mankóját, által kezde ballagni a' fiához. De az

C

ifiak, eſzőkbe vévén a' vén ember jövetelét, és gondolván jövetelének okát, a' lúdat hamar el-ránták a' tűztől, és el-rejték: és a' fia eleibe-menvén az Attyának, rővid ſzóval ki-beſzéllé házából. Ki nagy bánattal haza mendegelvén, panaſzolkodva meg-beſzéllé feleségének, mint 's hogy járt a' fiával. Azonban a' lúdat iſmég a' tűzhöz tévék: de chodálatos dolog! a' mellyén egy iſzonyú varaſ-békát látának: mellyet a' gazda midőn le akarna űtni, az orczájára ugrott; és olly erőſſen hozzája ragaſzkodott, hogy ſemmi erővel, ſe meſterséggel onnét el nem vonyhatták: és úgy az

D

Attyához-

k *Lib.* 5. *c.* 4

Pius

l *Lib.* 2. *Æneid.*

m *Matt.* 15. 3

n *Lib.* 2. *Apum c.* 7. *parte* 4.

Attyához-való embertelenségének jelét sok esztendeig kellett viselni, míg nem mind maga penitentzia-tartásával, 's mind sok jámboroknak imádságával, az útálatos állat el-enyészett. *Manlius* pedig azt írja [o]; hogy egy szegény embernek igen gazdag fia lévén, hozzája ment, kérvén azon, hogy táplálására gondot viselljen, és eledelt adgyon néki: de a' kegyetlen fiú, nem chak semmi segétséggel nem akart lenni szegénynek, hanem istentelenül meg-is tagadta hogy nem ő Attya. Mellyet halván a' szegény ember, keservessen sirván el-ment, Istenre hagyván ügyét: ki el nem szenvedte az éktelen kegyetlenséget, hanem meg-büntette; úgy hogy, a' gonosz háládatlan fiú leg-ottan meg-bódúlván, és meg-dühödvén, szörnyű halállal meg-hólt, és az örök kárhozatra vettetett. Jól ínti pedig a' Pogány bölcs *Isócrates* a' fiakat [p]; hogy úgy viselljék magokat az Attyokhoz, a' mint ők-is kívánják hogy az ő fiok viselljék magokat ő-hozzájok: mert gyakorta történik, hogy, a' háládatlan fioknak fiai, nem chak magokért háládatlanok, hanem az ősökért-is boszszú-állók; és a' ki az Attyát a' kűszöbig vonnya, a' fiától a' kűszöbön-is által-vonattatik. Bizony, a' Szülékhez-való kegyeséghre, még az oktalan-állatok példái-is taníthatnák a' háládatlan fiakat; tudni-illik, az Eszteragok vagy góliák: kikről azt írja Sz. Ambrús [q]; hogy a' meg-vénhedett szűléjőket, nem chak eledellel táplállyák, hanem, midőn erejőkben meg-fogyatkozván, nem röpűlhetnek, vállokon-is hordozzák, és az el-kőltözésnek idején el nem hadgyák. Szégyen az embernek, az oktalan-állattól meg-győzettetni abban, a' mi az embernek fő-képpen tulajdona.

A' MÁSODIK Hamis Vélekedés, azoké, kik a' testi Atyáknak, az Isten tiszteletre és parancholattya-ellen-is, engedni akarnak: meg nem gondolván, hogy a' Zebedæus fiai, halván a' Krisztus hívatallyát, nem chak hálójokat és hajójokat, de Attyokat-is mingyárást el-hadták; noha még nem hallották vólt Urunknak ama' mondását [r]: *A' ki attyát vagy annyát inkább szereti hogy-sem engem, nem méltó hozzám.* Az-okáért, azt kell jól meg-fontolnunk, hogy az Atyai méltóságnak határa vagyon, mellyet nem szabad által-hágni: úgy hogy, ha az Isten mást kíván a' fiaktól, hogy-sem az atyák; az Istent kell követni, és nem az atyákat. mivelhogy az okosság-is azt mutattya, hogy annak tartozunk többel, a' kitől többet vőttünk, és várunk: az Istentől vőttük pedig mind testünket lelkünket, és tőle várjuk az örök boldogságot-is; az atyáktól pedig chak testünknek valami részét vőttük, jól-lehet azt sem az Isten segétsége-nélkül; és egyebet sem várunk tőlök valami kevés el-mulandó örökségnél. Tisztellyed az atyádat, úgy-mond Sz. *Ierónymus* [s], ha az igaz Atyádtól el nem választ. Mind addig tudgyad a' vérnek eggyeségét, valamíg ő ismeri az ő teremtőjét: mert, ha kűlömben chelekeszel, mingyárt azt kiáltya neked Dávid [t]: *Hallyad leányom, és lássad, és hajtsd ide fűledet: és felejtsd-el népedet és az atyád házát: és meg-kívánnya a' Király a' te ékeségedet.* Es: Bánkodni-fog az atyád, de örvendezni-fog a' Krisztus: sírni-fog a' ház-népe, de vígadni-fognak az Angyalok. Chelekedgye azt az atya a' marhájával a' mit akar: nem azé vagy a' kinek szűlettél, hánem a' kinek újonnan szűlettél, és a' ki téged nagy árron váltott-meg az ő vérével.

Ezt a' Krisztus chodálatos-képpen mutatta-meg egy Szerzetesnek: kiről azt írja Sz. *Antoninus* [u]; hogy *Páris*ban egy jeles túdós ember lévén, Sz. Ferencz Szerzetébe állott: kinek az annya szűkölködött; és azért, árvaságát siratván, mind a' fiát, 's mind a' Szerzetes Atyákat nagy kiáltással, mint embertelenéket és hamissakat, vádolta. Mellyekre meg-indúlván a' fia, midőn már ingadozna igyekezetiben, és a' Feszűlet-előtt imádkoznék, mint búlchút vévén, és szabadságot kérvén az elmenetelre, hogy az annyát meg-segétené: ímé látá, hogy a' Krisztus óldalából vér foly, és imillyen szózatot halla: Én téged drágábban tartottalak és neveltelek, hogy-sem az anyád; azért, nem kell engem az anyádért el-hagynod. Mellyel, nagy álmélkodással úgy meg-erősödött állapattyában, hogy az-után az annyának mind hízelkedését, 's mind panaszolkodását semminek alította. Ezt meg-gondolván Sz. *Ierónymus*, chodálatos-képpen írt *Heliodórus*nak; hogy jó szándékát végbe vinné, és senkivel ne gondolna, hanem a' Krisztust követné [x]: Hallyad, úgy-mond, a' te Királyodnak végezését [y]: *A' ki velem ninchen, ellenem vagyon: és a' ki velem nem gyűjt, tékozol.* Emlekezzél meg a' te apród esztendőknek napjáról, mellyen a' Keresztségbé a' Krisztussal el-temettetvén, arra esküdtél, hogy az ő nevéért nem engedsz, sem apádnak, sem anyádnak; Imé az Ellenség, a' szívedben meg akarja ölni a' Krisztust: ímé az ajándék, mellyet azért vőttél hogy vitézkednél, az ellenséges tábort suhajtya. Ha szintén a' nyakadon chűgg-is kis unokád; ha szintén borzatt hajjal, és meg-szaggatott ruhával mutogattya-is emlőit az anyád, mellyekkel téged táplált; ha szintén a' kűszöbön fekszik-is az atyád:

A

[o] In Collectan.

[p] In Sintamisp.

[q] Lib. 5. Hexam. c. 18.

B

[r] Matt. 10. 37.

C

[s] Epist. 10. ad Furiam

[t] Psal. 44. 11.

[u] 3 Par. 3. Histor. 24. c. 9. §. 7.

D

[x] Epistola 1. ad Heliodorum.

[y] Matt. 12. 30.

A az atyád: az atyádra hágván menny-el: száraz szemekkel röpülly a' Kereſztnek záſzlójához. Chak e' dologban iſteneſség kegyetlenkedni. El-jő, el-jő az-után a' nap, mellyen győzedelmes lévén, hazádba térj; mellyen, mint erős férfiú, a' mennyei Jeruſalembe koronázva menny.

Sok jeles mondáſokat hozhatnék-elő e' dologról a' Sz. Atyák-ból, ha ſzükség vólna: de azokat el-hagyván, chak azt mondom; hogy a' Pogány Bölchek-is meg-ismérték a' terméſzet oktatásából, hogy igen határozva vagyon az Atyai méltóság; és addig tart, és kötelez, míg a' tiſztereſség- és jó-erkölch-ellen nem igyekezik; és az atyák ſemmit az-ellen nem kívánnak 's parancholnak. Az-okáért, midőn *Ariſtóteles* [z] ſokat ſzóllott vólna, a' Fiaknak attyokhoz-valo kötelesſégéről, végtére azt kérdette [a]; Ha minden dolgokban úgy kell-e nékik engedni, hogy ſemmiben ne légyen ſzabad akarattyoktól el-távozni? Es azt felelte; hogy, nem mindenben: mert a' ki beteg, inkább kell engedni az Orvoſnak, az egéſséghez tartozó dolgokban; és a' vitéz a' Had-nagynak, a' hadakozásban. *Stobæus* pedig azt írja [a]; hogy egy ifiú, kit az attya nem akart a' bölcheség tanulására ereſzteni, azt kérdette egy *Muſónius*-nevű Filoſofuſtól; Ha ſzükség-e a' Szülék parancholattyának mindenben engedni? Kinek *Muſónus* azt felelte: Illik hogy minnyájan engedgyenek az ő Szüléjőknek, és azt én igen dichérem: de lásſuk-meg, mi legyen az Engedés. Mond-meg nékem, Ha az Atya nem ért az orvoſsághoz, és a' beteg hánnak ártalmas dolgot parancholl, melynek ártalmas-vóltát tudgya a' fia; vallyon mondhatni-e engedetlennek, ha az attyának parancholattya-ſzérent nem chelekeſzik? Kétség-nélkül dichéretes dolog azt nem chelekedni, a' mi nem illik. Az-okáért, ha valaki, Attyának, Urának, Előtte-járójának, gonoſz, hamis, vagy illetlen dologban, ſzavát nem fogadgya, nem mondhatni Engedetlennek: hanem az az Engedetlen, a' ki jó, haſznos, és tiſzteſséges dologban ſzót nem fogad. Ekképpen a' jó hegedűſt, ha a' hegedülésben tudatlan attya más módon akarná tanítani, nem tartoznék néki engedni: ſem az, a' ki a' tengeren jobban tudgya az evezéſt az attyánál, nem tartozik az attya ſzavát fogadni, látván hogy veſzedelmes dolgot parancholl. Haſonló-képpen, te ſem tartozol az Atyádnak abban engedni, a' mihez ő ſemmit nem ért, holott te jól tudod mi légyen a' Filoſofia. Es így ſzép okoskodáſſal megmuttata *Muſónius*, hogy nem kell az Atyáknak engedni, ha az igaz bölcheségtől, és az Iſteni ſzolgálattól, és ſzeretettől el akarnak vonni, és az üdvöſség útáról eltévelyíteni: hanem nagy bátorsággal azt kell nékik mondani Sz. Bernárdból [b]: Mim vagyon tőletek, hanem a' bűn, és a' nyomoruság? Chak e' romlandó teſtemet, tudom 's vallom hogy tőletek vőttem. nem elég-e néktek, hogy ez világnak nyomoruságába, nyomorúltak a' nyomorúltat bé-hoztátok; hogy bűnősök bűnben ſzültétek a' bűnőſt; hogy azt, a' ki bűnben ſzületett, bűnben tartottátok-fel: hanem ha irégyelvén az Irgalmaſságot, mellyet attól nyertem, a' ki nem akarja a' bűnősnek halálát, a' Gehénna fiává-is téſztek? Annak-okáért úgy adgyuk-meg a' Szüléknek a' mi a' Szüléké, hogy az Iſtennek ſe ragadgyuk-meg a' mi az Iſtené: mert úgy adgya-meg az Iſten e' világon a' jutalmat, mellyet az Atyák-tiſztelőinek ígért, a' hoſzſzú életet [c]; és a' más világon az örök bóldogságot, mellyet nyert a' Kriſtus azoknak, kik ő-néki engednek [d]: Mellyet engedgyen a' Fölséges Iſten minnyájunknak, az ő áldott Sz. Fiáért. Amen.

z *Lib. 9. Eth. c. 2.*

a *Ser. 77.*

b *Epiſt. 111.*

c *Exo. 20. 12.*

d *Hebr. 5. 9.*

SZ. XAVERIUS FERENCz-NAPI EVANGÉLIOM.

2. December.

SZ. LVKÁCHNAK XII.

RÉSZEBEN, v. 35.

AZ időben; Monda JÉSVS az ő Tanítványinak: Légyenek fel-övedzve a'ti ágyékitok, és égő gyertyák kezeitekben, és ti hasonlók az ő urokat-váro emberekhez mikor térjen-meg a' menyegzőből: hogy, midőn meg-jő, és zörget, mingyárt meg-nyißák néki. Boldogok azok a' szolgák, kiket, midőn meg-jő az Úr, vigyázva talál: Bizony mondom néktek, hogy fel-övedzi magát, és azokat le-telepíti, és által-menvén szolgál nékik. Es ha a' második vigyázáskor jő, és ha a' harmadik vigyázáskor jő, és úgy találja, boldog szolgák azok. Azt pedig tudgyátok, hogy, ha a' chelédes-ember tudná, melly órában jöne-el a' lopó, vigyázna álti alán-fogva, és nem hadná meg-ásni az ő házát. Ti-is legyetek készek: mert a' melly órában nem vélitek, el-jő az embernek Fia.

ELSÖ PREDIKÁTZIO.

AZ MIT régenten egy Isten-félő Remete mondott, a' Nagy Sz. *Athanásius* iráſiról, és elmélkedéſiről, azt én méltán mondhatom a' Szent embereknek jeles példáiról: tudni illik, ha papiroſnak, vagy hártyának szerét nem tehetnők, a' ruhák szélire-is le kellené írni. Sőt azt-is mondom; hogy azokat szívűnknek belső réſzeire kellenék írnunk, hogy, ne chak előttünk hordoznók tiſzteletből, hanem ugyan kővetnők-is szeretetből; mint az üdvösségnek meg-találására igen haſznoſokat, és alkalmatoſokat. Ezt minden Szentekről érthettyük, mert mindenikben találtatnak a' Jóſzágos chelekedeteknek eleven példái: de főképpen azokról, kik, nem elégedvén a' magok ſzentségével, azon igyekeztek, hogy egyebeket-is a' ſzentségre íntenének és vezetnének. mellyet hogy jobb modgyával meg-chelekedhetnének, ágyékokat fel-övedzették. Ezek-közzé ſzámlálhattyuk Szent *Xavérius* Ferenczet: ki a' mi leg-kiſſebbik Szerzetünkből első vólt Indiában az Evangéliom predikállasában, és ſzámtalan lelkeket nyert a' Kriſtuſnak; el-vonyván azokat az Ördögnek veſzedelmes ſzolgálattyától, és a' Kriſtuſnak gyönyörűséges igájába fogván. Ki nyilván bé-tellyesitette, a' mit Urunk a' mái Evangéliomban a' Hívektől kívánt, mert minden-képpen fel-övedzette az ágyékit; a' mint e' moſtani Predikátzióban meg-mutatom.

I. Meg-magyarázom, Mi légyen a' Fel-övedzés, és mire-való.

II. Meg-mondom, Mit példáz az Öv; és mint viſelte azt Sz. Xavérius.

ELSÖ RÉSZE.

AZT kívánnya Urunk tőlünk a' mái Evangéliomban, hogy fel-övedzve légyenek ágyékink. Melynek mint-hogy ſok ſzép értelme vagyon, meg kell bizonyítanom; hogy a' mi Sz. Ferenczünk ágyéki, minden jó értelem-ſzerént, fel vóltak övedzve. A' Fel-övedzéſről, Sz. Pál-is emlekezik, mondván [a]: *Fel-övedzvén a' ti ágyékitokat valósággal.* és Sz. Péter-is [b]; *Az-okáért*, úgy-mond, *a' ti elméteknek ágyékit fel-övedzvén.* Vedd-eſzedbe, hogy Sz. Péter e' mondás-előtt, egy-nehány dologról emlekezett vólt, mellyekből ezt hozta-ki. Mint-ha azt mondotta vólna: Mint-hogy én a' meg nem veſzhető, és meg nem ferteztethető, és meg nem hervadható örökséget, és a' mennyei

a Eph. 6. 14.

b 1. Pet. 1. 13.

A

jókat predikállottam néktek, oh Keresztyének, mellyeket a' Krístus szerzett, mellyek olly nagyok és bőchűlletesek, hogy azokat nem chak a' Próféták, de még az Angyalok-is kívánnyák látni: az kővetkőzik, hogy minden földi gondolatotokat meg-tapodván, mint az-elméteknek ágyékit fel-övedzvén, szívetőknek minden igyekezetivel menybe siessetek. Keresék a' fősvények, mint a' vakondak, a' földi gazdagságot; a' kevélyek, mint a' *Chamæleon*, a' tiszteletnek szellőjét; a' torkosok, mint a' diszno, a' válóban-lévő moslékot: tí pedig, mint Meny-országnak az Istentől rendeltetett Polgári, sőt Királyi, sokkal nagyobb igyekezettel keresétek a' véghetetlen bóldogságot és dichőséget. Ezt hogy végbe vihesétek, elméteknek ágyéki fel-övedzve légyenek. melly Övedzéssel, kivált-képpen Négy dologra élűnk: a' járásra, a' munkára, a' harczra, a' szolgálatra; mellyek minden Keresztyénnek szükségesek: mert, mint szarándokok, meny-országba sietnek; mint munkások, az Isten dolgaiban forgolódnak; mint Isten vitézi, harczolnak a' világgal, a' testtel, és az ördöggel; mint szolgák, a' Krístusnak szolgálnak, készek-lévén minden parancholatinak be-tellyesítésére. mellyek szabad, kész, és gyors elmét

c *Psal.* 56. 8.

B

kívánnak; úgy hogy minden Keresztyén azt mondhassa Dáviddal c: *Kész az én szívem Isten, kész az én szívem.* Ezeket jól tudta Sz. *Xavérius*; és, hogy mindenikben fogyatkozás-nélkül viselné magát, ágyékit fel-övedzette.

Elsőben: Mint Szarándok, az úton, mellyen a' mennyei hazájába sietett, igen gyorsnak mutatta magát: nem chak azzal, hogy chodálatos gyorsaságot mutatott a' gyaloglásban, úgy hogy a' lovagokkal eggyűtt ment, és azokkal mindenűtt el-érkezett; sietvén a' lelkek segétségére; és, a' mint a' mi Rendünkből egy túdós Páter világosson meg-bizonyította, többet járt 's kőlt tellyes életében *Xavérius*, földön, és vízen, hogy-sem ha az egész világot egyszer meg-kerülte vólna: hanem azzal-is, hogy útában semmi okból akadékot nem tőtt.

Ezt némelly világ fiai, talám embertelenségnek ítélnék, nem értvén a' dolgot: de nem emberteleség, hanem nagy bőlcheség vólt. Mellyet hogy meg-értheſsünk, és kővethessünk, azt kell eszünkbe vennünk, hogy a' Sz. Irás, úgy beszéll az Atyafiakhoz-valo indúlat-felől, mint-ha ellenkeznék magával: mert azt parancholya; hogy, szeressük őket, és gyűlöllyük; hogy tisztellyük, és meg-útállyuk; hogy segéttsük, és el-hadgyuk; hogy engedgyünk nékik, és ne engedgyünk. Hogy a' fiak szeresék Szűléjőket, a' természet törvénye, úgy-mond Sz. Ambrús a: de mindazáltal, Üdvözítőnk nyilván mondotta b: *A' ki nem gyűlöli az attyát, és annyát, és attyafiait, nem lehet én tanítványom.* Hogy *tisztellyük atyánkat, és anyánkat, első parancholat az Igéretben; hogy jól legyünk, és hoszszú életűek legyünk a' földön* c: de mindazáltal, azt-is olvassuk d: *A' ki az attyának, és annyának mondotta; Nem tudlak titeket: és az attyafiainak, nem ismérlek titeket: és nem tudták az ő fiokat. Ezek őrizték meg beszédedet, és szövetségedet meg tartották.* Valakit pedig *Nem tudni*, vagy *Nem ismérni*; a' Sz. Irásban annyit tészen, mint *Meg vetni*, vagy *Meg útálni*. Hogy segéttsük Szűléinket, az Isten parancholya, midőn azt kívánnya, hogy tisztellyük őket; a' mint Sz. *Ieronymus* e, sőt Urunk ő-maga-is f magyarázza: de mindazáltal, azt mongya az Isten Dávid-által, az őtet-szerető léleknek g: *Hallyad leányom, és lássad, és hajtsd ide füledet: és felejtsd-el a' népedet, és az atyád házát.* mi módon segétheti pedig azt, a' kiről el kell feletkezni? Végezetre, hogy engedgyünk Szűléinknek, mélto dolognak mongya Szent Pál h, és az Urnál kellemetesnek i: de mindazáltal, némelykor nem kell nékik engednünk. mert *az Istennek inkább kell engedni, hogy-sem az embereknek* k, ha szintén Szűléink-is; kiknek, a' mint Sz. Pál mongya l, az Urban kell engednünk: az-az, a' mint Sz. *Ieronymus*, és Arany-szájú Szent János magyarázzák, ha a' Szülék parancholattya eggyez az isten akarattyával. Ezek a' kűlömbőző, sőt ellenkező dolgok mint eggyezzenek, a' Szeretetben és Gyűlölségben, meg-magyarázza Sz. Gergely m: Ha, úgy-mond, a' parancholatnak erejét megfontollyuk, mind a' kettőt meg-chelekedhettyük, a' választó okossággal: úgy hogy, a' test-szerént valo atyánk-fiait, mint rokoninkat, szeressük; és, mint az Urnak útában ellenkezőinket, gyűlölvén, ne-is tudgyuk. A' Tiszteletről pedig, Sz. Agostón azt írja n: A' mint tisztelnünk kell Szűléinket; úgy, az Isten országának hirdetéséért, istentelenség-nélkül meg-útállyuk. Igy kell okoskodnunk a' többiről-is; hogy, a' hol a' Szűléinket segéthettyük, és engedhetünk nékik, az Istent meg nem bántván, azt el ne mulassuk: de, az Isten akarattyának sérelmével, se ne segéttsük, se ne engedgyünk nékik. Bizonyos dolog pedig, hogy a' Szülék, és testi atyafiak, gyakorta akadékot tésznek az Úr útában; el-idegenítvén, és el-vonyván attól, hol nyilván-valo beszédekkel, 's hol ugyan példájokkal-is. Azért sok Szentekről olvassuk, hogy a' Szerzetes állapatban lévén, attyok-fiaival nyájaskodni nem akartak. Kiknek példáját kővette Sz. *Xavérius*: tudván azt-is, hogy sokaknak ártott az atyafiakhoz-valo testi indúlat. Azt írja Sz. Gergely o,

C

a *Ser.* 15. *in Pſ.* 118.
b *Luc.* 14. 26
c *Eph.* 6. 2.
d *Deut.* 33. 9.

e *Lib.* 2. *in cap.* 15. *Mat.*
f *Matt.* 15. 4. *Mar.* 7. 12
g *Pſal* 44. 11
h *Eph.* 6. 2.
i *Coloſſ.* 3. 20.

D

k *Act.* 5. 29.
l *Epheſ.* 6. 2. *Coloſſ.* 3. 20.
m *Hom* 37. *in Evang.*

n *Lib. contra Adimantum, cap.* 6.

o *Lib.* 2. *Dial. c.* 24.

egy

egy ifiú Barátról; hogy, mód-nélkül szeretvén Szüléit, és házokhoz igyekezvén menni, egykor a' Kalaftromból áldomás-nélkül ment-ki; és azon nap, a'mellyen hozzájok jutott, meg-hólt: és noha el-temették, mindazáltal más nap temettetlen találták a' föld-színén. mint-ha méltatlan lőtt vólna hogy a'föld bé-venné, a'ki Szüléihez-valo földi indúlattyából ki nem őltőzött. *Iónas Scotus* Apátur, azt írja az ő Mesterének Szent *Attalá*nak életében; hogy ő, kilencz esztendő-után, egy-nehány társaival, hazájába ment Szüléit meg-látogatni, a' Meſtere engedelméből: ki meg-hadta, hogy mentől hamarébb meg-térjen. De ő tovább késvén, hideg-lélésbe esett; és betegen haza-térvén, az úton meg-gyógyúlt: és meg-értette, hogy betegségének oka, az atyafiakkal-valo mulatozás vólt.

A

Midőn *Indiá*ba küldetett Szent *Xavérius*, közel ment hazájához: és ha egy-kevesse az útból ki-tért vólna, annyát, és attyafiait's rokonit meg-látogathatta vólna, és tőlök el-búlchúzhatott vólna: tudván, hogy, ha a'jelen-valo alkolmatosságot el-mulattya, *Indiá*nak meszsze-vóltáért más alkolmatosága nem lenne azoknak meg-látogatására: tudván azt-is, hogy, sem az annyától, ki igen Istenes aszszony vólt, sem az attyafiaitól meg nem tartoztatnék: sőt abban-is bizonyos vólt, hogy az úti-társainak kedves dolgot chelekeszik, kik ugyan unszollották, hogy az attyafiait köszöntse: de semmi-képpen reá nem birhatták, hogy el-kezdett útát chak azzal a'kis ki-téréssel-is meg késlelné. Midőn Eliséus az ő szolgáját Giezit a'meg-hólt gyermeknek fel-támasztására küldötte, azt mondotta néki [d]: *Övedzd fel ágyékidat: ha ember talál elő, ne köszöntsed: és ha valaki köszönt téged, ne felelly néki:* jelentvén, hogy semmi halladékot ne tenne a'dologban. *Elisæus*, ki annyit tészen, mint Szabadító Isten, az ő szolgáját Xavériust arra küldötte vólt Indiába, hogy a'lélek-szerént meg-hólt Pogánságot, az Evangéliom predikállásával az örök életre fel-támasztaná: az-okáért, hogy kesedelmet abban ne tenne, chak köszönteni sem akarta még attyafiait-is: tudván, hogy Urunk-is, midőn az Apostolokat mint a'bárányokat a'farkasok-közzé küldötte predikálásra, azt mondotta [e]: *Senkit az úton ne köszöntsetek:* nem hogy az emberséges köszöntést ellenzette vólna, hanem, hogy az üdvösségben-járo dologban minden késedelmet el akart távoztatni.

B

[d] 4. Reg. 4. 29

[e] Luc. 10. 4.

Másodszor: Mint Munkás, igen serény vólt Sz. *Xavérius*; úgy hogy a'munkával, nem fáradni, hanem erősödni láttatnék: és nem chak egésséges-korában munkálkodott a'betegek-között, hanem betegségében-is fáradott, mind a'betegekért 's mind az egésségesekért. Lehetetlen, az ő számtalan munkáit elő-számlálni: egyből, a' többiről-is ítéletet tehetsz: Száz-ezer embernél többet Kereszteltt-meg; és olly-kor, chak egy nap-is, tíz-ezerrel közlötte a'szent Kereszteséget; a'mint *Horátius Tursellinus* írja [f]. A' munkát pedig olly jó kedvel chelekedte, hogy soha izetlenségét senki nem látta. és, mint-hogy kedve-szerént élt vólt házánál, mint fő ember gyermeke, némelly munkától az érzékenység ugyan irtózott-is: de a' természetnek gyarló kényeségét, az Istennek szeretetivel orvoslotta-meg. Mikor Velenczében, az Ispitályban a'betegek-között forgolódott, olyra akadott, kit a'Francziai var chak nem meg-emésztett vólt: kinek annál szorgalmatosban szolgált, mentől inkább iszonyodott tőle a'gyenge-kényes természet. Nagy harczai vóltak abban, és jeles győzedelmeket vött önnön-magán. Az okosság zabolázta ugyan a'természetnek ellenkezését, és ollyan dőgtől-valo iszonyodását az Isten ereje meg-győzte: de megint a' fekélyeknek útálatosága, és a'bűznek iszonyusága irtóztatta, hogy a'fekélyes nyomorúlt embert meg-útálná, és el-kerülné. De sem az Ördög álnoksága, sem a' természetnek ravasága nem chalhatta-meg a'*Xavérius* okosságát. Az-okáért meg-érezvén, hogy hűlni kezd benne az atyafiúi szeretet: maga-ellen fel-gerjedvén, és szívének kényeségét meg-fedvén, el-tekéllette magában, hogy a'finnyás gyomor émelygését meg-bűntetvén, attól meg-menekedik. és nem-is hallasztotta: hanem, Sénási Sz. Katalin példájával szívét meg-bátorítván, a'fekélyből ki-folyó genyetségben nem chak egyszer, hanem kétszer-is hörpentett, és úgy győzte-meg magát. Melly győzedelmét, az Isten nagy jutalommal meg-fizette; és minden afféle irtózás-ellen úgy meg-vastagította szívét, hogy soha semmi fekélyes beteg, gyomrát fel nem émelyítette: sőt, a'melly betegeket egyebek chak nézni-is iszonyodtak, azokkal ő annak-utánna nem neheséggel, hanem gyönyörűséggel bajlódott. Illy nagy ereje vagyon, chak egy jeles maga meg-győzésnek-is.

C

[f] Lib. 2. Vitæ Xav. cap. 11

Harmadszor: Mint Vitéz, valóban harczolt *Xavérius* minden ellenségivel: a' Világgal, semminek alítván a'gazdagságot; a'Testtel, azt keményen meg-sanyargatván, és minden gyönyörűségtől meg-foztván; az Ördöggel, a'Bálványokat meg-tapodván, és az aitatosságot követvén. A'mi a' Világ-ellen-való harczát illeti, nem chak semminek alította a'gazdagságot, mellyet a'világ fiai olly nagyra bőchűlnek: hanem a'

D

A

szegénységet, mint drága kinchet úgy tartotta; ruházattya, eledele, ágya, tellyes szegénység volt; és, a' hol módgya lehetett vólna-is az alkolmatos táplálására, fő embereknek jó akarattyokból, azt el-hagyván, kóldúlással élt; és a' mit kóldúlásával talált-is, egyéb szegényekkel, betegekkel, és rabokkal kőzlötte. A' Testi gyönyörűséggel, tellyes éltébe úgy harczolt, hogy a' Szűzeségnek virágját, gyermekségétől-fogva, életének utólsó órájá-ig, meg-tartotta, és a' tisztátalanságnak chak nevét sẽ halhatta: sőt, még ha álmában-is valami afféle tűnt elméjébe, úgy tusakodott ellene, mint-ha ímette tőrtént vólna: és egykor, a' mint *Turſellinus* írja [g], álmából hirtelen fel-serkenvén, úgy meg-indúlt, hogy az orrából sok vér buzgott-ki; azért, hogy álmában valami tisztátalan kép tűnt eleibe, mellyet nagy erővel el akart kergetni; és az erőlkődésben úgy meg-fáradott, hogy a' vére-is meg-indúlt. Kinek tisztaságát, az Isten hólt testének éppen-való meg-maradásával-is meg-bizonyította. Ezt pedig a' drága kinchet, nagy vígyázással őrizte, nem chak az Istenről-valo szűnetlen elmélkedéssel, és főlőtte józan 's mértékletes élettel, hanem minden ellenkező alkolmatosságnak el-távoztatásával-is: mert olly óva viselte magát az aszszony'állatokkal-valo nyájaskodásban, hogy soha kűlőmben nem szóllott vélek, hanem egyebek-láttára, és chak szűkséges dolgok-felől: azt ítélvén, hogy az aszszony'állatokkal-való beszélgetés, gyakrabban veszedelmes, hogy-sem haszsnos. Ezen kinchnek meg-őrizésére, a' testet-is sanyargatta, nem chak szűntelen munkával és fáradsággal, hanem sok koplalással-is, és ostorozással, és egyéb afféle eszkőzőkkel: tudván, hogy a' sanyarú élet, a' tisztaságnak hűv őrizője; mint a' testnek gyönyörkődtetése, a' bujaságnak őszlőne. A' mi pedig az Ördög-ellen-való harczát illeti, abból ki-tetszik; hogy, a' Pogányoknak hirdetvén az Evangéliomi Igasságot, és azokat az Ördög rabságából ki-szabadítván, az

B

Isten országát épitette, az Ördögét pedig rontotta. Mellyet nem kűnnyen szenvedett az Ördög, és azért sok-képpen igyekezett veszedelmére: és, hol a' Pogányokat izgatta ellene, hogy el-vesztenék; 's hol ő-maga keményen meg-verte a' Szent embert [h]: alítván, hogy azzal meg-rettenti, és a' buzgó aitatosságtól el-idegeníti. De meg-chalatkozott: mert nem chak el nem hagyattatta véle az el-kezdett jót, hanem inkább meg-bátorította; úgy hogy chak a' gyermekek-által-is ki-kergetné az Ördőgőket az emberekből, és a' Bálványokat el-rontatná vélek.

[g] *Lib. 6. Vita Xav. cap. 6.*

[h] *Hor. Turſell. lib. 2. Vita, c. 15.*

Negyedszer; Mint Szolga, híven szolgált az Istennek *Xavérius*; és fő-képpen olly dolgokban, mellyek az Isten-előtt kedvesek ugyan, de az emberek-előtt nem ékesek vagy tetteteſek. Illyen vólt a' betegekkel-valo bajlódás, illyen a' gyermekek és tudatlanok oktatása; mellyben olly szorgalmatos vólt, hogy ő-maga az útzákon fel 's alá járt a' chengettyűvel, és a' gyermekeket, és szolgákat úgy hítta- és gyűjtötte-egybe, a' Kereszttyéni tudománnak halgatására. Úgy rendelte pedig az időt, hogy sok rend-béli szolgálatra érkezett: Reggel, gyónásokat halgatott: Dél-után, a' foglyokat látogatta; kiknek alamizsnát kéregetvén, és a' gyónásra íntvén 's tanítván-

C

őket, mind testőknek 's mind lelkőknek segétséggel vólt. Melly példája, egyebeknek-is haszsnált; és némelly Tiszt-viselő fő embereket arra vitt, hogy minden hétben a' betegeket látogatták, és vígasztalták; a' foglyokat pedig, űgyőket meg-rostálván, ki-szabadították. Ezekért, méltán mondhattyuk, hogy a' *Xaverius* ágyéki fel vóltak övedzve. Ezt hogy jobban meg-értheſsük, lássuk már az Öv, vagy Övedzés, mit példázott a' Régieknél.

II. RESZE.

I. Az Öv, oka, és példája az Erősségnek, és az 'Alhatarosságnak: Oka, azért; mert a' ki jól meg-övedzi magát, erősb hogy-sem a' puhán-övedzett. Az-okáért *Cicero*, az Orátornak (én a' Predikátornak) azt tanátsollya, hogy derekát erősſen meg-övedze, hogy a' szólláſra erősb légyen: és a' ki munkával megfáradott, a' derekára tészi kezeit, hogy meg-erősődgyék: és a' Görög íge, Εὔζωνος, az-az, Jól-övedzett, annyit tészen, mint Erős és vastag; a' Deák íge pedig, *Diſcinctus*,

D

az-az, övedzetlen, Erőtlent és puhát tészen, és, a' mint *Suetonius* írja [i], nagy gyalázatnak tartották, ha a' túnya vitéznek, a' Fejedelem parancholattyából, nap-estig övedzetlen kellett járni. Példája pedig: mert a' Pogányok, az övet *Márſnak*, mint az Erősség- és Vitézség-istenének szentelték. Sálomon-is azt írja az Erős aszszony-állatról [k]: *Fel-övedzette erősséggel az ő ágyékit, és meg-vastagította a' karját.* Dávid pedig az Istenről mongya [l]; hogy *Hatalmassággal fel-övedzett.* és [†]; hogy őtet *környülvötte*, vagy meg-övedzette, *erősséggel.* Az-okáért, mikor Urunk azt parancholla-, hogy' *Agyékink fel-övedzve légyenek*, azt kívánnya, hogy ne ímmel-ámmal, és félve for-

[i] *In Auguſto, cap. 24.*

[k] *Prov. 31. 17.*

[l] *Pſ. 64. 7.*

[†] *Pſal. 17. 40*

golód-

golódgyunk az Isten tiszteſségére, és a' magunk üdvösségére-való dolgokban, ha- A
nem erősen, és állhatatoſon.

Ezt valóban fel-találjuk Sz. *Xavériusban*, ki ſenkitől nem félt, hanem chak az Istentől, és midőn jó akarói és baráti, sirva azon kérték, hogy ne menjen a' Barbaruſokhoz, kik az embert halálát tréfának tartották, ember-hússal lakoztak, és feleségök, magzattyok, szüléjök meg-ölésétől ſem irtóztak; ſemmit nem félt, hanem imígyen felelt nékik Sz. Pállal [m]: *Mit chelekeſztek sirván, és ſanyargatván az én ſzivemet?* [m] Act. 21. 13.
Értem hozzám-való hivségteket és jó-akaratotokat; és kőszönöm, hogy ſemmi jelét az igaz szeretetnek el nem múlattátok: De ſemmi veſzedelemtől én nem félek; hanem az Isten parancholattyára nézek; ő láſſa mit rendel felőlem, jól tudván igyezeketemet; kinek óltalmához bizván, ſemmitől nem tartok. Kire bízhatom jobban ſejemet, mint a' ki az emberek életével bír? Nem kell embernek a' haláltól félni, ki a' leg-félénkebbeket-is el-éri: sőt a' tiszteſséges halált, mint a' nihatatlanságra-való útat, kívánni kell. Ha én el-eſem-is, bizony az Isten el nem eſik; kinek a' Pogányok üdvösségére inkább vagyon gondgya hogy-ſem nékem; és könnyen küldhet míveſeket az ő szőlőjébe. Es mikor erővel-is meg akarták vólna tartoztatni, hajót nem akarván néki adni: azt felelte; hogy egy-általlyában az Isten hívatallyát követni akarja; és, ha hajója nem léſzen, azon Istenben vetvén reménségét, a' tengert-is által-úſzſza. Látván, hogy egy-általlyában meg nem tartóztathattyák, azon vóltak, hogy külömb-külömb féle orvoſságokat adnának néki, mellyekkel a' gonoſz nemzetségnek mérges étetéſitől meg-óltalmazhatná magát. De azokat-is meg-vetette; B
tartván attól, hogy azokban-való bizodalom, az Istenben-való bizodalmát megerőtelenítené. és azon kérte őket, hogy buzgó imádságokkal az Istennek ajánlyák, mert annál ſem jobb, ſem bizonyosb orvoſság nincheu.

II. Az Ő v, példázza a' Szüzeſséget, és tiszta életet: mert az embernek meg-szorittya ágyékit, és következendő-képpen a' buja indúlatot-is; melynek eredete az ágyékokból származik; és azért-is, hogy a' Szüzeſségnek óltalma nagy erőſséget kíván. Ezt fel-találjuk, mind a' Zsidóknál, mind a' Görögöknél, 's mind a' Deákoknál-is. A' Zsidóknál: mert Iſaias, emlékezni akarván a' Zsidó Szüzek büntetéséről a' fogságban, azt módotta [n]; hogy a' Párta-övért, kötöletskéjek léſzen; az-az, a' Szüzek ékeſségéért, gyalázatos kötél. A' Görögöknél-is: mert, a' mint *Pauſanias* írja, a' Theczeniai Szüzek, a' menyekező-előtt az övöket *Pallas*nak ajándékozták: jelentvén, hogy az nem fogja őket többé illetni. A' Deákoknál-is, vagy Rómaiaknál, a' mint *Ovidius*ból ki-tetszik: ki azt írja némellyről, hogy az ő Szűz öve, az-az, Szüzeſsége, a' chalárd kézzel meg-óldatott: *Caſtaq; fallaci zona recincta manu.* Innét vagyon, hogy mind a' Pogányoknál, 's mind a' Zsidóknál az Ó Teſtamentomban, sőt a' Keresztyénöknél-is az Újban, a' Papok az áldozatkor Övel éltek, és fel-övedzették magokat: íntetvén azzal, a' mint Sz. *Cyrillus* írja, hogy a' bujaságot, és a' gonoſz kívánságot, a' Tiszta ságnak és mértékleteſségnek övével meg-szorittsák. Ezt-is igen szépen meg-találjuk Sz. *Xavériusban*; a' mint már meg-mondottam: mivelhogy a' Szüzeſség virágja, ő benne ſoha el nem hervadott, ſem el nem hűllott. De nem chak magában szerette a' tiszta ságot, hanem C
egyebekben-is kívánta: és azon ſzorgalmatoskodott, hogy, a' ki az szerént nem élt, a' tiszta talan életet meg-útáltaſsa véle, és tiszteſséges állapatra vezettelye.

Ennek a' Tiszta ságnak jutalmát, nem chak lelkében vötte *Xavérius* halála-után fényesben látván az Istent; Urunknak ama' mondáſa-szerént [o]: *Boldogok a' tiszta ſzívűek; mert ők meg láttyák az Istent*: hanem teſtében-is: mellyet Isten, kegyelmes jó-vóltából, a' kőszönséges rothadástól chodálatos-képpen meg-óltalmazott. Mert, midőn a' *Sinák* határában el-temették, a' társai ſok óltatlan meſzet tőttek a' teſtére; hogy a' hússát le-étetvén azzal, a' mezítelen chontyait *Indiába* vihetnék: az-útan pedig négy hól nappal fel-áſván, a' teſtét éppen találták a' koporsóban, mint-ha chak akkor temették vólna el. Semmi doha, hanem inkább jó illattya vólt: ſemmi ſenyvedéſe nem vólt még az orrán-is, melly leg-hamarébb ſzokott meg-poshadni a' halottakban: eléven ſzíne, nyers húſa, a' ruhája ép és egéſz, minden fogyatkozáſ nélkül. Melly dolog annál chodálatosb vólt, hogy *Xavérius* nem száraz ember vólt, hanem tellyes. Halála-után, kilencz hólnappal-is, olly éppen találtatott a' teſte, sőt tizen-hattal-is, a' mint el-temették: melynek nézésére, és tapaſztalására, ſok ezer ember gyűlt; hálát adván az Istennek, ki *Chodálatos az ő Szenteiben*; és tiszteltvén az ő Szentének teſtét, virágokkal és koſzorúkkal, égő gyertyákkal és ſzövétnekekkel. Kiknek aitatoſságokat az Isten javallotta. Es a' több chodák-között, mellyek a' Szent teſtnél történtek, azt írja *Turſellinus* [p]; hogy egy könyöknyi, vagy ſingni viaſz-gyertya, tizen-nyólcz egéſz nap és [p] Lib. 5. c. 16.

A étzaka égett a'testénél: Halván ezeket a'*Lusitaniai* Király, és *Xavérius*nak jeles chelekedetit's Choda-tételit meg-írattatván az *Indiai* Király-képe-által, azokat Romába küldötte; hogy az ő Követe, a'Szentséges Pápának elébe-adván, azon lenne, hogy *Xavérius*t a'Szentek-közibe számlálná. Melly jó szándékot, noha a'halál akkor félbe-hagyatott; mindazáltal az-után, az Isten azt meg-engedte: és *Xavérius*t, a'Tizen-ötödik Gergely Pápa, Bőjt más havának tizen-kettődik napján, Ezer hat-száz huszon-kettődik esztendőben, a'Szentek-közibe számlálta.

III. Az Öv, Hívségnek példája. és azért övedzették-meg az Új házasokat, hogy az egy-máshoz-való hívségre, és szeretetre emlékeztetnék őket. Az Isten az Izraël
o Isa. 13. 11. népét, az ő ágyéki övének nevezi o: jelentvén, hogy azt magához foglalta és chatlotta: *A'mint*, úgy-mond, *az ember ágyékához foglaltatik az öv, úgy hozzám foglaltam Izrael minden házát, és Júdának minden házát: hogy én népemmé lennének, és az én nevemre, és dicséretemre, és dicsőségemre.* Ezt példázta, hogy a'Papok a'köntösöket övel
p Exod. 28. 39. meg-szorították p: jelentvén, hogy a'Pap, az Istennez foglaltatik, és a'nép-is a' Pap-által. Hasonló-képpen, a'vitézek-is Vitézi-övet vésznek-fel, hogy az-által meg-
B emlékezzenek a'hívségről, és kötelességről, melyre meg-eskűdtek az ő Had-nagyoknak. Az-okáért, midőn a'vitézek fel-szabadúltak, a'Vitézi-övet le-tötték; vagy el-vötték tőlök, ha vitézül és híven nem viselték magokat. Ezt-is künyű fel-találnunk *Xavérius*bã: ki, az Istenhez kötőzvén önnen-magát a'Szerzetes állapatnak fogadásival, azokat híven és tekélletessen meg-tartotta. sőt, hogy el ne feletkeznék kötelességéről, azon fogadását naponként meg-újította. Melynek nagy hasznát vötte: és nyilván érzette, hogy azzal, mint a'Sas ifiusága, meg-újúlt. sőt a'Fogadásnak le-írott
C formáját-is mindenkor a'nyakán hordozta, némelly Szent Ereklyékkel-egyűtt. És, mint-hogy ez a'hívség, fő-képpen az Engedelmességben áll; azt olly éppen meg-tartotta *Xavérius*, hogy Előtte-járójának, Szent *Ignatius*nak, akarattyát értvén, az Indiai útra, melly nehéz, és hoszszú vólt, olly nagy buzgósággal indúlt, hogy fellyebb sem lehetett: kívánván az Isten tiszteletségéért, és a'Pogányságnak meg-térítéséért, nem chak munkát és fáradságot szenvedni, hanem, ha a'szükség hozná, vérét-is ki-ontani, és életét oda adni.

IV. Az Öv, példája a'Testi Sanyargatásnak: mert, a'mint az övel-való meg-
q Gal. 5. 17. szorítással, a'ruha ide's tova nem hányattatik: úgy a' sanyargatással-is a'testi kívánságok meg-zaboláztatván, az embert ide's tova nem hordozzák. Ez-is valóban megtaláltatott Szent *Xavérius*ban: ki, tudván hogy a'testet a'lélek-ellen kíván q, még jo idején el-tekélletette magában, hogy a'testét sanyargatással meg-szelídíti; hogy valamiképpen, ellene rúgoldozván, a'Keresztyéni tekélletességnek útán meg ne késlelné: és a'végre, a'bőjtöléstt gyakorlotta; testét ostorozással, és szőr-öv hordozással keményen sanyargatta: némellykor négy egész nap, sőt hét napig-is, semmit nem-evett; egy-nehány nap szűnetlen gyalog járván, 's keteputátskáját hordozván, és annak-fölötte kötéletskékkel tagjait meg-kötőzvén, nagy fájdalmat szenvedett: és annyiba jutott úgye, hogy a'húsába hatván és rekedvén a'kötéletskék, életét-
D nagy veszedelembe ejtették. Mellyet látván az Orvos, chak hozzája sem fogott hogy meg-gyógyítaná, alítván, hogy a'nyavalyának nagy-vólta, az ő tudományát és mesterségét meg-haladná. Nagy méreszség vólt ez; mellyet inkább kell chodálni, hogy-sem követni: de, mint-hogy *Xavérius* azt jó szándékból chelekedte, hogy a'testét a'léleknek meg-hőldoltatná, az Isten jó néven vötte tőle, és a'nyavalyából chodálatos-képpen, hirtelen meg-gyógyította; a'mint *Tursellinus* írja r. De mivelhogy az Isten, bővségesen meg szokta hálálni az ő szeretetiből származott Sanyargatáit, *Xavérius*sal sem bánt fösvényen; hanem olly nagy lelki vígasztalásokkal látogatta-meg, hogy, el nem szenvedhetvén, fel-szóval azt kiáltotta: *Satis est Domine, satis est*: az-az, Elég Uram, elég. mint-ha azt mondotta vólna: Az én kichíny edényembe
r Lib. 1 Vit. Xaverij, c. 4. több nem fér, sem az többet el nem viselhet.

Ezt a'Testi Sanyargatáit úgy kedvelette *Xavérius*, hogy, a'mit más vétke érdemlett-is, magára vötte; melyről ezt a'jeles példát írja *Tursellinus* s: Egy gonosz vitéz, üdvőssége-felől kétségbe-esvén, tizen-nyolcz esztendeig nem gyónt-vólt. azt megértvén *Xavérius*, és annak üdvősségét szomjúhozván, egy hajóba szállott véle, és minden szolgálattal kedveskedett néki. Látván egy-kor alkolmatosságát, a'vitézlő állapatnak veszedelmiről kezdett szólani: és azt kérdette tőle. Ha kész vólna-e a' halálra menni, mellyet az emberek el nem kerülhetnek, a'vitézek pedig ugyan kerésik-is? Annak-fölötte, azt-is kérdette, Mikor gyónt? és a'vétkeknek bűntető Istenét mint engesztelte-meg? Mellyre nagyot fohászkodván, meg-vallotta; hogy

s Lib. 3. Vita c. 15.

sok'

ſok eſztendőtől-fogva, a'bűnnek ganejában hevervén, nem gyónt; nem annyira maga akarattyából, mint némelly Papnak keménységéből, ki meg nem akarta óldozni. Halván azt *Xavérius*, biztatni kezdette: és azt mondotta; hogy ő jó kedvel meg-hallgattya gyónását. és ſzép künyü módot mutatott néki, hogy tellyes életében-való bűneiről gondolkodnék, és azokat meg-gyónná. Azzal a'vitéz jó reménségbe jutván, egy-néhány napig ſzorgalmatoſsan készült a'gyónáshoz, és az-után igaz tőredelmeſségből meg-gyónt. melynek jele az vólt, hogy a'gyónáſt gyakorta félbe kellett hagyni a'fohászkodás-és sírás-miatt. El-végezvén a'gyónáſt, *Xavérius* meg-óldozta; és penitentziául azt hadta, hogy egy *Mi atyánkot* és *Üdvözletet* mongyon, magára vévén az Elég-tételnek nagyobb részét. És leg-ottan egy erdőbe menvén *Xavérius*, ſarkantyús oſtorral keményen meg-verte a'maga mezítelen teſtét. a'vitéz pedig el-mondván az imádságot, a'*Xavérius* nyomát követvén, azon erdőbe ment; és a'chapáſok chattogásán, ſzintén oda jutott, a'hol *Xavérius* magát verte. Kinek megſebesittetett véres hátát hogy látta; elsőben, meg-rettenvén, álmélkodott; az-után, könyvezvén, *Xavérius*nak lábaihoz borúlt: és fel nem kőlt, míg nē meg-ſzűnt *Xavérius* a' más vétkéért magát bűntetni és kínzani. Nē vólt pedig heába a'*Xavérius* chelekedete: mert az a'ſzokatlan dolog, úgy meg-lágyította, és penitentziára úgy meg indította a'Vitéz ſzívét, hogy előbbi életének úndokságát, teſte ſanyargatásával el-moſná, és jó chelekedetivel vétkeit fel-váltaná.

Erről a'Teſti Sanyargatáſról, máſutt többet ſzóllottam, és a'haſznait-is megmutattam: moſt chak azt mondom; hogy, noha a'mi Rendünknek *Régulái*, ſemmi bizonyos Teſti Sanyargatáſt nem parancholnak; mindazáltal, tudván *Xavérius* annak haſznait, és fő-képpen azt, hogy a'lélek a'teſtet az-által hóldoltathattya-és zaboláz-hattya-meg, azt kedveiletre, és gyakorlotta. mint-hogy Sz. Pál-is azt írta [r]: *Sanyargaſsátok a'ti tagjaitokat, mellyek a'földön vannak.* Melly mondás, chodáſnak tetſzik: és azt mondhatnók ellene, hogy Sz. Pál, már az-előtt azt mondotta-vólt azokról, a'kiknek azt írta [u], hogy meg-hóltak: a'Hóltakhoz pedig nem illik a'Sanyargatás, hanem az elevenekhez. Erre azt feleli *Vatablus*; hogy Sz. Pál, a'Meg-hóltakon azokat értette, a'kik meg-kezdettek vólt halni a'Bűnnek; és azt kívánta tőlök, hogy az el-kezdett öldöklést gyakorlyák, míg nem tellyeſségel meg-hallyanak a'vétkeknek. Arany-ſzáju Sz. János pedig, és *Theophylactus*, azt mongyák; hogy két-féle a'Halál, vagy az öldöklés és ſanyargatás: Az Elsővel, az előbbi Bűnök öldöklettetnek, és moſattatnak-el; melly a'Sz. Kereſztség-által léſzen. és azért mondotta Sz. Pál, a'meg-kereſzteltetett Hívekről, hogy Meg-hóltak. A'Máſikkal pedig, a'gonoſz Vágyodáſok és indúlatok öldöklettetnek, mellyek a'Kereſztség-után-is naponként újúlnak és chirażnak: és ſzükség, hogy a'Meg-igazúltak-is, ſzüntelen irtsák és vagdallyák. és azért mondotta Sz. Pál; hogy Sanyargaſsák tagjokat. Mint-ha azt mondotta vólna: Meg-hóltatok a' Bűnöknek, azoknak ellene mondván a'Kereſztségben: de az nem elég; hanem kívántatik, hogy a'naponként-chirázo Indúlatokat-is ki-irtsátok, és fogyaſsátok; a'teſtnek ſanyargatásával. Melyből nyilván ki-tetſzik, hogy igen távúl élnek a'tekélletesſégtől, a'kik a'teſtnek kedveznek, és annak kívánſága-ſzerént élnek: meg nem gondolván Sz. Pálnak ama' mondását [x]: *Ha a'teſt-ſzerént éltök, meg haltok.* Ki maga-felől-is azt írta [y]: *Verem a'teſtemet, és ſzolgálat-alá veteм, hogy meg ne vetteſſem.* Melyből ki-tetſzik; hogy a'Kereſztyén Vitéznek gyakorláſa, a'többi-között, a' Teſtnek veréſe és ſanyargatáſa: mert, holott a' Teſt, házi ellenségünk, és ſzünetlen tuſakódik mi-ellenünk; ha azt meg-győzzük és hóldoltattyuk, könnyen ki-irthattyuk lelkünkből a'vétkeket, és Jóſzágos chelekedeteket plántálhatunk helyekbe. Az-okáért a'régi Szent Atyák, nem chak díchérték a'Teſti Sanyargatáſt, hanem gyakorlották-is; el-annyira, hogy, a'ki azoknak életét olvaſſa, nem győz rajta chodálkozni. melly gyakorláſt kedvellett az Iſten, és ſzent 's hoſzſzú élettel fel-tiſztelte. Olvasd Sz. *Jerónymus*ban, az Sz. *Hilárion*, Remete Sz. Pál, és Sz. *Malchus* életét; Sz. *Athanáſius*ban, a'Sz. Antalét; *Theodorétus*ban, Sz. *Simeon Stylites*ét, ki negyven eſztendeig állott egy oſzlopon; alig évén és aluván keveſet.

Némelly túdós emberek azt vőtték eſzőkbe; hogy azok a'Szentek töttek Chodákat, a'kik, vagy magok ſanyargatták teſtőket, vagy a'kiket az Iſten betegségekkel látogatott-meg; vagy a'Hitetlenek kínoztak: a'melly Szentek pedig kőzönséges életet követtek, noha magoknak, és az Anyaſzentegyháznak ſokat haſználtak; mindazáltal, chodákat nem gyakorta chelekedtek. Ez így lévén: nyilván *Xavérius*nak Teſti ſanyargatásban részének kellett lenni, ki-által az Iſten, ſok-féle, és hatalmas Chodákat chelekedett.

Nem-

A

B

[r] 2 Col. 3. 5.

[u] 1 vers. 3.

C

[x] Rom. 8. 13.

[y] 1. Cor. 9. 27.

D

A

Nem emlekezem a'követközendö dolgoknak Meg-jövendöléséröl, mellyet az Isten gyakorta közlött Sz. *Xavérius*sal; a'mint *Turſellinus*nál olvaſſuk [a]: ki ollyról-is emlekezik, melyben hármasával találjuk a'Jövendöléſt. Mert egykor, a'tengeren lévén, a'ſzél-vész a'hajót utólsó veszedelembe vitte vólt, úgy hogy még a'Hajóſmeſternek-is szeme-elött forgott a'halál; és a'rémüléſ-miatt, nem úgy fogott a'dologhoz a'mint kívántatott vólna. Látván azt *Xavérius*, biztatni kezdette, mondván: Légy bátorságos szívvel, az Isten gond-viseléſe óltalmaz bennünket. bár hasonló úgye vólna a'máſik hajónak, melly velünk indúlt-ki a'partról, melynek nyomorúságának majd jeleit láttyuk: a'melyben pedig mi vagyunk, a'parton bomlikel. Mind úgy lött: és leg-ottan a'ſzél meg-álván, a'vész meg-chillapodott. és chak hamar az-után a'hajó-törédéki, a'marhás hordók, és a'hólt teſtek, mellyek a'vízen úſzdogaltak, jelei vóltak a'máſik hajó törésének: harmincz esztendö-után pedig, az ötet-hordozó hajót a'parton bontották-el. A'Teſti betegeknek meg-gyógyításával, mivelhogy ö-maga a'maga teſtét nem szánta sanyargatni, és mintha Urunk-is az Apoſtoloknak fö-képpen azt ajánlotta: azzal fö-módon fel-tiſztelte az Isten Szent *Xavériuſt*. Mert a'Vakoknak szemök világát megadta, a'szent Evangéliomot olvaſván, és a'SzentKereſztnek jelét vetvén az ö szemökre: a'Sántákat járókká, a'Némákat szóllókká, a'Siketeket hallókká tötte; a'Pokloſokat meg-tiſztította, és az egyéb-féle betegeket meg-gyógyította; az Ördögöktöl az embereket meg-szabadította; sött a'Halottakat-is fel-támaſztotta, a'mint ſok helyeken írja *Horátius Turſellinus* [c]. fö-képpen a'Lelki halottakat, a'Bünnek halálából. Egy-némelynek, meg-jelentvén titkon-való bünét; és meg-mondván, hogy azért az Isten haragja vólna rajta: arra vitte, hogy Sz. Ferencz Szerzetén elcherélné világi böchülletes állapattyát; és a'gazdagságért, mellyet az-elött szorgalmatoſon követett, a'szegénységet válaſztaná. Midön *Indiá*ban a'Pogányokat oktatta az igaz Hitre, és ſokan ſok-féle dolgokról tudakoztak tőle: gyakorta egy felelettel mindeneknek eleget tött, mint-ha kinek-kinek magán felelt vólna. Mellyel ſokakat meg-gyógyított lélek-szérent. Es mint-hogy ö-maga a'Szegénységet követte, az Isten egyebek ſegétségére chodálatos-képpen meg-gazdagította. Egykor látván egy embert, ki a'hajó-törés-miatt meg-nyomorodott vólt; és alamizsnával meg akarván azt vígaſztalni, a'maga zsebébe nyúlt; de ſemmit nem talált benne: mindazáltal a'jó ſzándéktól meg nem szünt; hanem, lelki ſzemeivel arra tekintvén, a'kié az arany és az ezüſt, a'kóldúſnak azt parancholta, hogy bízzék az Iſtennek adakozó jó-vóltában. és iſmég bé-nyúlván a'zsebébe, egy-nehány aranyat talált benne; és ki-vévén, mind néki adta. Szokáſa vólt *Xavériuſ*nak, hogy, midön a'tengeren járt, valami elesége vólt a'hajóban, azt a'ſzükölködőknek oſztogatta, és ö az-után kóldúlásával kerelett magának eledelt. Vólt egykor egy korsó olaja; ki mint-hogy nem fösvényen oſztogatta, nem ſokára el-fogyott. Azonban találkozott, a'ki olajt kért tőle. Kinek örömeſt kedveskedett vólna: de a'társa meg-mondotta, hogy megüresült a'korsó, és chak egy chöpp olaj ſinchen benne. Kinek meg-hadta *Xavérius*; hogy iſmég el-menvén, meg-próbállya ha vagyon-e valami olaj a'korsóban: ki elmenvén, a'korsót ollajjal teli találta, és leg-ottan bővségeſſen adott a'kérőnek. Igy tiſzteli Isten az ö tiſztelőit, hogy, a'kik ö-érette kéſzek mindeneket el-hagyni, mindenekkel bővelködgyenek. Mi azon kérjük az Iſtent, hogy ágyékinkat felövedzvén, kéſzen várjuk ö Sz. Fölségét, és a'hüv ſzolgáknak kéſzíttetett jutalomban réſzeſek legyünk: mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten, az ö Sz. Fiának érdemiért, és Sz. *Xavérius* eſedezéséért. Amen.

a *Lib.* 2. c. 14. c. 17 & c. 18. *Lib.* 5. c. 2. 5. & 10. *Lib.* 3. cap. 5.

B

c *Lib.* 5. c. 3. &c.

C

D

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

Meg-mutattam az Elsö Predikátzióban, Mi légyen, lelki értelem-szerént, az Ágyékoknak fel-övedzéſe; és mint találtatott az Sz. *Xavérius* Ferenczben: De Mi légyen az Égö gyertyáknak kézben-való hordozáſa, Urunk ö-maga meg-magyarázta máſutt, mondván [a]: *Úgy világoskodgyék a'ti világoſságtok az emberek-elött, hogy láſsák a'ti jó-chelekedetitöket, és dicsöittsék az Atyátokat ki mennyekben vagyon*: az-az, a'Jó-chelekedeteket ne chak szívvel kívánnyátok, mellyet az emberek nem láthatnak, ſem halhatnak; ſe chak nyelvel dichérjétek, mellyet az emberek halhatnak ugyan, de nem láthatnak: hanem kezetökkel-is gyakorlyátok,

a *Matt.* 5. 16.

hogy

hogy ugyan láthaſsák-is az emberek. De azt ne a' végre chelekedgyetek, hogy az emberek títeket dícsérjenek, hanem hogy a' mennyei Sz. Atyát dicsőíttsék: mert úgy annak minden jutalma tiétek léſzen. Erről máſütt bővebben ſzóllottam; de úgy tetſzik, hogy még valami máſt-is parancholl Urúnk; azt kívánván, hogy ne chak eggy Égő gyertyánk, hanem több-is légyen; és azokat le ne tegyük, ſe el ne hadgyuk, hanem mindenütt kezünkben hordozzuk. Az-okáért arról ſzóllok e' moſtani Predikatzióban. (kívántatik.

I. *Meg-mutatom, hogy a' kichiny dolgokban, nem kichiny gond és ſzorgalmatoſság*
II. *Meg-magyarázom, Minémű kichiny dolgokra kell nagy gondot viſelnünk.*
III. *Meg-mondom, Michoda haſzna légyen efféle ſzorgalmatoſságnak, melly* Sz. *Xavériusban-is fel-találtatott.*

ELSÖ RESZE.

AZ ki valami kichiny dolgot akar fel-kereſni, nem elégſzik-meg azzal, hogy egy gyertyát gyújtſon, hanē kéttőt 's hármat-is gyújt, hogy künnyebben meg-találhaſsa. És talám azért mondotta az Iſten a' Profétánál [b]: *Meg-vizsgálom Ieruſalemet ſzövétnekekkel:* az-az, nem chak eggyel. mert, nem chak a' derekas vétkeiért akarta meg-ítélni, és bűntetni; hanem azokért-is, a' mellyeket az emberek eſzőkbe ſem véſznek, kevés világoſságok lévén. Az-okáért, azt mondhattyuk, hogy annak vannak Gyertyák kezeiben, a' ki nem chak arra vígyáz, hogy a' nagy Vétkektől őrizkedgyék, hanem a' kichinyektől-is; és nē chak a' nagy derék dolgokat nem múlattya-el, hanē a' kichinyekben-is ſzorgalmatoſsan el-jár: a' vagy, a' mint Urunk mondáſa-ſzerént [c] mondhattyuk, nem chak el nē hadgya a' mik nehezbek a' Törvényben, az Itéletet, és az Irgalmaſságot, és a' Hitet; hanem meg-is dézmállya a' méntát, és a' kaprot, és a' kőmént: ſe nem chak el nem nyeli a' tevét, hanem a' ſzúnyogot-is meg-ſzűri. Ezt ſokan meg nē gondollyák; és azt ítélik, hogy igen jól vagyon dolgok ha a' czégéres vétkeket el-távoztattyák, bár az apróléknak bűnőket úgy igyák-is mint a' vizet: vagy, ha a' derék dolgokat el nem mulattyák, bár a' kis dolgokban ne gyakorlyák-is magokat. Kik igen meg-chalatkoznak, és nagy károkat vallanak. Kik-közzűl hogy mí-is ne legyünk, láſsuk Mi okért kelleſsék a' Kichiny dolgokra-is nagy gondot viſelnünk.

Első Oka az: mert, a' Bölcs mondáſa-ſzerént [d], *A' ki a' Kichinyeket meg-veti, laſsan-laſsan el-eſik.* Melly mondás, bőtű-ſzerént azt jelenti, a' mint *Cornelius Ianſénius* írja, hogy a' ki a' Kichiny nyereségeket el-henyéli, mellyeket vagy naponként-valo munkával ſzerezhetne, vagy takarékoſságával meg-tarthatna, nagy ſzegénységre jút: mellyeket ha meg-ſzerzett-, vagy meg-tartott-vólna, laſsan-laſsan meg-gazdagúlhatott-vólna. De kőzönségeſsen egyéb dolgokban-is helye vagyon; úgy-mint a' teſti nyavalyának meg-gyógyításában, a' had-viſelésben, a' házi gazdálkodásban: mellyekben, ha az apróléknak károkat ember látatlanná téſzi, nagy nyomoruságra juthat. De leg-inkább történhetik az a' kár-vállás a' Lelki dolgokban, ha, a' mik nékünk apróléknak láttſzanak, künnyē meg-vettyük; a' mint a' Szent Atyák tanittyák: kik egy-nehány ſzép dolgot mondnak: Első az; hogy a' ki nagyra akar menni, kichinyen kezdgye-el: mert ſenki hirtelen naggyá nem lehet. Még Lót-is, a' mint Szent *Cyrillus Alexandrinus* írja [e], minek-előtte a' magas hegyre ment a' tűz-előtt, egy kis várasba ſzállott. Végy példát: A' ki az ételben, vagy italbā mértékleteſségre akar jutni a' tobzódásból, ha az-előtt négyſzer őtt napjában; nē kell mingyárt arra igyekezni, hogy ſemmit ne egyék, vagy chak egyſzer egyék, hanem, elsőbē eggyet hadgyon-el, az-után máſt; és úgy künnyen meg-tanúllya a' Mértékleteſséget. Melyről ſzép példát ír Sz. *Dorótheus, Dositheus*-felől, az ételben [f]; és ſzép tanúságot Sz. *Vincentius*, az italban [g]: kiket igen ſzépen követett Sz. *Carolus Borromaeus*; a' mint az ő életében olvaſsuk [h]. Oka ennek az: mert a' Jószágos-chelekedetnek garádichi vannak; és a' ki a' felsőre akar jutni, az alsón által-mennyen: és a' ki hirtelen nagyot kezd, hamar el-fárad, és félbe-hadgya. Innét vagyon, hogy az Őrdőg ſokakat meg-chal a' ſerénységgel, a' kiket a' reſtséggel meg nē chalhatott: kik, erejők-fölőtt igyekezvén, végre azt ſem chelekeſzik a' mire elégségeſek vólnának. Továbba; A' ki elsőben a' kichiny dolgokon által-mégyen, alkolmatosbá és erősbé léſzen a' nagyoknak meg-győzéſére: mert, a' ki egyſzer győzedelmet vőtt ellenségén, bátorságos léſzen ellene; látván hogy meg-győzheti, és tudván a' győzedelemnek módgyát. *Antoninus Pius* Cháſzár azt kívánta [i]; hogy garádichonként mennyenek az emberek a' fő tiſztekre, a' végre, hogy a' kiſsebb tiſztekben, mellyeket künnyebb viſelni, és nem olly veſzedelmes azokban véteni, meg-tanúlnák a' tiſzt-viſeléſt. Igy kell a' Lelki dolgokról-is elmélkedni, hogy ne hirtelenkedgyünk. Azt írja *Pauſánias* [k], és *Athenaeus* [l], *Milo Crotoniatá*ról, hogy négy eſztendős tulkot el-vitt a' vállain. de mint? Akkor kezdette hordozni, mikor chak borjú

A

B

b *Soph.* 1. 12.

c *Matt.* 23, 23 24.

C

d *Eccli.* 19. 1.

Nemo repentè fit ſummus.

e *Lib.* 2. *de Adorat. in Spiritu.*

D

f *In Vita Doſithei.*
g *De Vita Spirituali. c.* 7.
h *Lib.* 7. *c.* 1.

i *L. Gradatim. ff. de Muner. & Honor.*
k *Lib.* 6.
l *Lib.* 10.

A vólt, és naponként-valo nevekedését nem-is érzette a szokás-által. De a' természet-is erre tanít: mert az, mindenecket kichinyekből naggyá nevel; a' kis magból, nagy fa nevekedik; és a' kis kölyökből, nagy oroszlány. Jobb hasonlónak lenni a' vízhez, hogysem a' szélhez: mert amaz, hová tovább, mind inkább nevekedik, ez pedig lasúdik.

Második Oka: Azt mongyák a' Lelki tanítók; hogy semmit kichinnek nem kell alítani, a' mi az örök Boldogságra hasznos, mint a' Jó-chelekedet; vagy ártalmas, és alkolmatlan, mint a' Vétek. Innét vagyon, hogy a' Szentek, a' kisded Vétkektől-is igen irtóztak, mint a' Romai *Paula* aszszonyról, írja Sz. *Jerónymus* [m]; és *Geraldus* Grófról, Szent *Odo* [n]; *Agnestől* a' Második *Henricus* Cháfzár f. leségéről, Sz. *Petrus Damiáni* [o]; és *Elzeárius* Grófról, *Surius* [p]. Oka ennek az lehet; hogy' a kichinyről, kúnyá nagyra menni: de a' ki a' kichinyt el-távoztattya, nem félhet a' nagyobtól; a' mint Szent *Gregorius Nazianzénus* írta [q]: *Qui parvis obvius ibit, Is numquam praeceps scelera in graviora feretur.* És a' nagy vétkek, közönséges-képpen kichiny kezdetből származnak; és a' kis seb, ha elcit annak nem vészik, halálossá válik; mint a' kis szikra-is, ha azt meg nem óltyák, nagy tűzzé léfzen. mert, a' mint a' Bölch mondgya [r], *Egy szikrából nevekedik a' tűz.* Erről szépen írt Sz. *Gregorius Nazianzénus* [s]: *Scintilla magnas parva flammas excitat, Ac viperinũ semen haud rarò necat. Ob idq; quamlibet parva noxam fuge: Nam parva sit primùm licet, erescit tamen.* Azt írja *Quintus Curtius* Nagy Sándorról, [t]; hogy a' vitézit arra intette, hogy az ellenségeket mind el-fogyafsák, és ne hadgyanak árok-megett ellenséget a' ki ellenek álhatna. A' mint, úgy-mond, a' bereg testekben semmi ártalmast nem hagynak az Orvosok: úgy mi-is, a' mi Birodalmúnknak (mongyuk mi, a' mi Tekélletességünknek) ellenségit el-tőröllyük. Gyakorta az el-hagyott kichiny szikra, nagy égest támasztott. Nem bátorságos, az ellenségben valamit el-henyélni: a' kivel nem gondolsz, erősbé tészed tunyaságoddal. Szintén azont mondhattyuk a' Lelki ellenségről-is. Sőt azt-is tudgyuk; hogy hatalmas erős Várakat, egy kis törés az ellenség kezébe adott. Míg a' szép új ruha meg nem mochkosúl, addig bőchűllerben tartatik; de, ha egy mochok meg kezdi rútitani, hová tovább, mind inkább meg-rútúl, és végre meg-vettetik. és, a' mint a' Magyar köz-beszéd tartya, Új szita rosta szegen függ; végre a' pad-alatt-is eleget hever. Bizonyos dolog, hogy, a' ki a' kichinyen által-megyen, nagyobbat-is mér próbálni.

Ezt az oktatást fel-találjuk a' Szent Irásban. Mert, midőn Urúnk az Apostolokat predikállani küldötte, hogy serénybek lennének, azt parancholta [u]; hogy *Se táskájok ne légyen az úton, se két köntösök, se pálczájok*: jelentvén, hogy akár-mi kichiny akadékot-is el kell távoztatni annak, a' ki tekélletes akar lenni. Bizony, a' Szerzetesek *Regulái*ban sok aprólékos dolgokat olvasunk, mellyeket a' tudatlanok marczonaságnak alítnak: de igen meg-chalatkoznak. Mert a' Szent jámborok, kik azokat a' *Regulá*ba foglalták, által-látták, hogy a' kichiny dolgoknak meg-tartása, vagy által-hágása, nagy hasznot, vagy kárt szerezhet, útat nyitván nagyobbakra.

De nem chak a' Szerzetesekhez illik e' dolog: példáit találjuk a' Világi emberekben-is; úgy, mint a' *Geraldus* Grófban (kiről ez-előtt-is emlekezém:) kinek életében, azt írta Szent *Odo* [x]; hogy egykor látván, hogy a' szolgai Cziczei-borsót éfznek, nagy sebessen a' parasztemberhez jargalt, a' ki chak ottan aratott; félvén, hogy talám erővel vötték-el tőle a' szolgai, és meg akarta az árrát adni. Más parasztembernek pedig pénzt adatott; azért, hogy a' szolgai a' cheresnye-fájáról egy ágat le-törtek, akarattya-ellen. Illyen aprólék dolgoknak, két Okát adgya Szent *Odo*: Egyik az, hogy, a' míg a' kichiny dolgokban szorgalmatos vólt, nagyokba nem esheteti. Másik az; hogy, tiszta szívéből szeretvén az Istent; és tudván, hogy kis vétkekkel-is meg-bántódik, azokat-is el akarta távoztatni. Illyen elmével birt *Alexander Luciagus Brixiai* fő-ember: ki, mint Isten-félő jámbor, imigyen okoskodott: Ha a' Bíro-előtt álván, egy szálat a' szakállából ki-szakasztanék; kétség-nélkül embertelenség vólna: annál inkább, ha azt chelekedném valami Kárdinálnak, vágy a' Pápának; annál-is inkább, ha valamelynek a' Mennyei Szentek-közzül; és leg-inkább, ha az Istennek. Kichiny dolog az egy szőr-szál: de bosszúsággal illettetik, a' kinek szakállából azt ki-tépik: Hasonló dolgot mivel, a' ki az Isten-ellen kichiny bűnt chelekesik. Ezen vélekedésben vóltak a' Pogány Bölchek-is. Mert *Pláto* nyilván írta [y], minden tudósoknak ítéletiből; hogy a' ki nagy dolgokban dícséretesen akar forgolódni, szükség hogy előbb kichinyekben gyakorlya magát. *Epictetus*-is azont mondotta [z]. *Aristóteles* pedig, a' Gyermekek oktatásában, sok aprólék dolgokat kíván [a]. *Ciceró*-is, oktatván a' hát [b], azt kívánnya, hogy a' leg-kisebb dolgokra-is gondgya légyen, és azokban fogyatkozást ne tégyen. Ha így gondolkodtak a' Pogányok: mi kívántatik a' Kereszteyénektől?

m *Ep.* 27. *ad Eustochium*
n *Lib.* 2. *Vitæ, cap.* 16.
o *Epist.* 129.
p *In Vitâ ejus, cap.* 21.
q *Carm.* 3. *ad Virg. Num.* 18
r *Eccli.* 11. 34
s *Tetrast.* 13.
t *Lib.* 6.
u *Mat* 10. 10 *Luc* 9. 3.
x *Lib.* 2. *c.* 23
y *In Sophista.*
z *Cap.* 6. *Enchir.*
a *Lib.* 7. *Politic. c.* 17.
b *Lib.* 1. *Offic.*

Holott azt-is meg kell gondolnunk; hogy, tudván az Ördög a' kichiny dolgoknak haſznát, vagy kárát, fők-képpen igyekezik, hogy azokkal ártſon: vagy kínálván azokkal, ha gonoſzok; vagy akadékot ſzerezvén, ha jók; és, ha meg-győz, keményen chúfol, és vádol bennünket. mivelhogy nagyobb gyalázat-is, a' kichiny és erőtlen ellenségtől meg-győzettetni, hogy-ſem a' nagy vitéztől; a'mint *Caſsianus* írja [c]. Es Arany-ſzáju Sz. János, azt mongya a' balgatag Szűzekről [d]; hogy méltán veſztettek-el a' meg-nyert Koronát: mert, győzedelmeſek lévén a' Szűzeſség-által a' teſti kívánságon, melly erős ellenség, a' künnyebb harczon meg-győzettettek a' fősvénységtől, nem lévén az ő edényekben az Irgalmaſságnak olaja [e]. Nyilván megmutattya az Iſten, mint igaz Bíro, hogy a' kichiny dolgokra nagy gondot kell viſelnünk. Mert, jól tudván, mind a' jót meg-hálálni, vagy jutalmazni, 's mind a' gonoſzt meg-bűntetni: azt találjyuk-fel, Elsőben; hogy Semmi jót jutalom-nélkül nem hágy, ha chak egy pohár hideg víz léſzen-is [e]; melyhez, ſem költség, ſem nagy múnka nem kívántatik: sőt, a'hol a' tehetség ninchen, a' jó akaratot-is, chelekedet-gyanánt, jó néven véſzi, és meg-fizeri. mint az Abrahám példájából ki-tetſzik; kinek az Ur Angyala azt mondotta [f]: *Mivelhogy e' dolgot chelekedted, és nem kedveztél a' te eggyetlen egy fiadnak érettem* (nohameg nem ölte, meg-tartóztatván az Angyaltól;) *meg-áldlak téged*, &c. Másodſzor, azt-is fel-találjyuk; hogy Semmi gonoſzt bűntetés-nélkül nem hágy: mert, ha chak hívolkodó íge léſzen-is [g]; az-az, a' mint *Aquinumi* Szent Tamás magyarázza [h], a' melly ſem ſzükséges, ſem haſznos, ſzámot kell róla adni az Ítélet-napján; tudni illik, ha e' világon el nem tőrőltetett, vagy meg nem bűntettetett. E' világon pedig, a' mint a' Szentek hiſtoriáiból meg-érthettyük, némelly aprólékos bűnökért, keményen meg-oſtorozta őket az Iſten. *Caſsianus* azt írja [i], *Moyſes* Apát-úr-felől, ki igen jeles és Iſten-félő ember vólt; hogy a' gonoſz Ördög győtrelmébe adatott; chak azért, hogy *Macárius*sal vetekedvén, valami kemény ſzót ejtett ellene: hogy akképpen meg-bűntettetvén, a' más világon bűntetése ne lenne. Szent *Odo* azt írja, a' Szent *Geráldus* Gróf életében [k]; hogy egy-ideig vakságot ereſzettt az Iſten reája, azért, hogy egy leányzóra ſzilaj ſzemmel tekintett. Nem szólok moſt a' Purgatórium-béli kínokról, mellyeket az aprólék vétkekért ſzenvednek az ők élet nek ők ők ſi, az Iſten fiai: chak azt mondom, hogy a' *Hiſtoricus*oknál olly példákat olvaſunk azokról, hogy chak meg-gondolni-is iſzonyúság.

A

c Lib. 7. c. 20.
d Hom. 79. in Matt.

e Mar. 10. 42

B

f Gen. 22. 16.

g Matt. 12. 36.
h In 2. Diſt. 4. art. 5. ad 8.

i Collat. 7. c. 27

k Lib. 1. c. 10.

C

II. RÉSZE.

KÉrdené valaki: Michoda Kichiny Gonoſzok azok, mellyeket nagy ſzorgalmatoſon el kel távoztatnunk? és, Michoda Kichiny Jók, a'mellyeket el nem kell múlatnunk? Felelet:

A'mi a' Kichiny Gonoſznak el-távoztatását illeti: I. A' Kichiny Kísértetteknek nagy ſzorgalmatoſsággal ellenek kell állani: mert ha azoknak helyt adunk, az-után a' nagyokat meg nem győzhettyük. a' kígyónak kichiny a' feje: de a' hová azt bé-férteti, az egéſz teſtét-is utánna viſzi. Erre magyarázza Szent Bernárd a' Vő-legénynek ama' mondását [l]: *Fogjátok-meg nékünk a' kisded rókákat, mellyek el-puſztítyák a' ſzőlőket.* mert, ha meg-őregbűlnek, többet ártnak, és nehezben foghatni-meg őket [m]. Erről magyarázza Szent *Jerónymus* [n], Dávidnak ama' mondását [o]: *Bábylonnak nyomorúlt leánya, bóldog a' ki fogja, és a' kő-ſziklához chapja a' te kiſdedidet.* II. A' Kichiny; de veſzedelmes alkolmatoſságoktól kell ſzorgalmatoſsan őrizkednünk: úgy-mint, az Aſzſzony állatokkal-valo tréchéléſtől, a' heában-valo fel-'s alá-ſorálástól, az idő-kivűl-valo ételtől és italtól. mert, ha azokat ſzokáſsá véſzi az embér, nagy veſzedelem követheti. III. A' Kichiny vétkeket kell nagy igyekezettel el-távoztatnunk: mert, ha azokat gyakorlyuk, útat nyitnak nagyobbakra-is. A' ki tréfában hazudoz, félő hogy ártalmas hazugságot-is mond: a' ki gyakorta eskűſzik, ſzükség-kivűl, félő hogy hamiſsan-is eskűſzik. Őrizkedni kell, hogy a' hajó fővenyes helyre ne mennyen: mert, noha ott el nem ſillyed, mindazáltal künnyen el nem mehet, és ſok időt veſzt. IV. A' Kichiny goromba erkölchőket-is ki kell gyomlálnunk: melyekkel, noha nem vétünk az Iſten-ellen, mindazáltal felebarátunknak nehezségére lehetünk. Illyen a' kőſzönésnek el nem fogadása, a' ruházatban-való luſtoſság; az étel-között-valo chömchögés, a' ſzóllásban-valo gyakorlatos pőkdőſés, a' kérődés, az Iſteni ſzolgálatkor a' Szentegyházban az ásítások, és egyéb efféle dolgok; mellyeket nehezen ſzenvedik a' gyenge-gyomrú emberek.

l Cant. 2. 15.
m Ser. 64. in Cant.
n Ep. 22. ad Euſtoch.
o Pſ. 136.

D

A

A' mi a' Jót illeti, kívántatik hogy ſzorgalmatos gondunk légyen, Elsőben; A' harczolásban-való diadalomra; mert, ha gyakorta meg-győzzük az ellenséget kichiny dologban, nagyban vagy nem-is mér oſtromlani, vagy, ha oſtromol-is, meg nem nyér, hanem ſzégyent vall. Másodſzor: Gondunk légyen a' kereskedésben-való nyereségre: mert, ha gyakorta keveſet-keveſet nyerünk, könnyen nagy kinchet gyűjthetünk, és meg-gazdagúlhatunk. Harmadſzor: A' teſti ſanyargatásban-való alkolmatoſságra, vagy a' teſti kívánſágoknak meg-zabolázására; melly, kichiny dolgokban-is igen haſznos. Negyedſzer: Felebarátinkal-való kedves nyájaſságra; kiknél kichiny dolgokkal-is ſokat nyerhetünk, sőt őket-is meg-nyerhettyük. Erre a' Kichiny dolgokban-való ſzorgalmatoſságra, egy-nehány jeles Oktatóink vannak.

B

Első és fő Meſterünk, és Kalaúzunk, maga az Iſten: ki arra ſok-képpen oktatott, és példát adott: I. Mikor e' világot ſemmiből teremtette, nem chak a' nagy Czet-halakat, és Elefántokat alkotta; a' nagy Saſokat, és Grifeket; a' temérdek Cher-fákat, és magas Czédruſokat; hanem arra-is méltoztatta magát, hogy apró állatokat, halatskákat, madarkákat, férgetskéket, kichiny fákat és virágokat alkotna, és azokban az ő chodálatos bőlcheségét meg-mutatná. Jól, és majd Keresztyénűl mondotta *Galénus* [p]; hogy az Iſtennek azon bőlcheségét találni a' kichiny dolgokban, mellyet a' nagyokban: úgy-mint a' Világban, és az Emberben, ki kichiny Világnak mondatik: a' Napban, és a' Szemben, melly a' Naphoz igen haſonló. II. Azon állatokra-való gond-viſelésében: mert nem chak a' nagyokat tápiállya, hanem a' holló-fiakat-is [q]: és a' haj-ſzálainkat-is meg-ſzámlállya [r]; és azok-közzűl chak egy ſem húll-el az ő híre- és akarattya-nélkűl. Ha azért az Iſten, ki mindeneknek Ura, nem tartya gyalázatnak, vagy méltóſága-ellen-való dolognak, a' legkiſseb állatokra-való gond-viſeléſt: miért tartanók mi annak, holott az nékünk ſzükséges és haſznos? III. A' Törvény-adásban-is, vagy parancholásban, meg-mutatta az Iſten a' Kichiny dolgokra-való gond-viſelését: hollott igen kichiny dolgokat is parancholt; úgy-mint Adámnak, hogy *ne ennék a' jó és gonoſz tudásának fajáról* [s]. Élő Iſten! minémű aprólék dolgokat parancholt Moyſesnek a' Sátor-felől, és annak ſzerſzámi-felől! még a' Gyertya-hamva-vévőkre-is gondgya volt. IV. Az Apró törvényeknek meg-ſzegőit keményen meg-büntette: mint Adámból ki-tetſzik; kinek minden maradékira, nagy büntetés ſzállott az eggy almáért. Gondold-meg, hogy a' Lót feleſége, egy tekintésért ſó-oſzloppá változott [t]; és az a' ki Szombaton egy kevés fát ſzedett, meg-kövezteteti [u]: melly büntetéſeken chodálkozik Arany-ſzájú Sz. János [x].

C

Második Meſter, a' Terméſzet; melly az Iſtennek ſzolgálója, és követője; és a' kichiny dolgoknak alkotásában leg-nagyobb meſterségét mutattya. *Plinius* [y] chodálkozik a' Szúnyogon: Salomon, Négy Kis állatott bőlchebbeknek mond a' Bőlcheknél [z]; a' Hangyát, a' nyúlatskát, a' ſáskát, és a' tarka-gyikot. Szent Ambrús [a], és Szent *Baſilius* [b], chodálkoznak a' Selyem-bogárón, és a' Méhen: *Theodoréthus*, a' Pókon: egyebek egyéb apró állatokon. és azokról elmélkedvén, díchérik az Iſtent, a' Terméſzet Urát.

Harmadik Taníto, a' Meſterség; melly a' Terméſzetnek követője, és haſonlatoſsága. Az-is gyönyörködik a' kichiny alkotmányokban: és mentől kiſsebbek, annál dichéretesbek az okos és értelmes embereknél, és bőchülletesbek 's drágábbak. Nagy díchéretet érdemlett a' Kép-faragó *Myrmécides*: ki Elefánt-chontból, négy-lovú ſzekeret faragott, és egy légy ſzárnya-alá helyheztetett; és egy hajót; mellyet a' méh ſzárnyaival bé-födött. A' Meſterségek-közzé ſzámlálhattyuk a' Vitézséget: melyben, nagy vígyázás vagyon a' Kichiny dolgokra; és nagy büntetése azoknak, kik által-hágják. mert fejével jádzik a' ki helyéből ki-lépik, a' ki az iſtrázán ſzunnyadoz. Az Orvoſló meſterségben-is, minden aprólékra vígyázni kell, ételre, italra, aluvásra; és azokban, chak kichiny változás-is, vagy fogyatkozás, nagyot árthat.

D

Negyedik Meſter, a' Bőlcheség, vagy Tudomány: melyben, ha a' kichiny dolgokra nem vígyázunk, nem kichiny fogyatkozásba eſünk; a' mint akár-ki-is eſzébe veheti.

Ötödik Meſter, a' Köznséges Keresztyén Anyaſzentegyház: ki úgy nem henyél-el a' nagy dolgokat, hogy a' kichinyekre-is vígyáz; a' mint nyilván meg-tetſzik a' Szentségek ſzolgáltatásában-való czeremoniákból, és fő-képpen a' Szent Keresztségnek, és a' Sz. Misének czeremóniáiból: mellyek kichinyeknek láttatnak ugyan, de paran-

cholat-

p *Lib. 3. De Uſu partium, cap. 1.*

q *Pſ. 146. 9. Iob. 38. 41.*

r *Mat. 10. 29.*

s *Gen. 2. 17.*

t *Gen. 19. 26.*

u *Num. 15. 46*

x *In c. 1. ad Galat.*

y *Lib. 11. c. 1. 2.*

z *Proverb 30. 24. 25.*

a *Lib. 5. Hexam. c. 23.*

b *Hom. 8. in Hexam.*

cholat-alatt vannak; és nagy szorgalmatosan meg-tartátnak az okos és Isten-félő Papoktól; mint-hogy szép magyarázati-is vannak.

HATODIK Mester, a' Világi birodalom: melly, hogy békeségben, és jó rendben meg-maradgyon, sok aprólék dolgokra vigyáz, és mindennek módgyát szabja. és a' ki afféle rend-tartást általhág, nem kevés bajt szerez magának, és szomszédinak; és nem kevés büntetést-is érdemel.

III. RÉSZE.

MOndaná valaki: Mi haszna lehet efféle aprólék dolgokban-való szorgalmatosságnak? Felelet: Mint-hogy a' jó gyümölch jó fától szokott származni; azt mondhattyuk, hogy ez igen jó fa: mert jeles Három Gyümölche vagyon; tudni illik, a' Lelki nyereség, vagy Jutalom; Felebarátunk épüléſe; Tulajdon lelki-ismeretünknek chendeſsége.

A' mi az ELSŐ Gyümölchöt, az-az, a' Lelki nyereséget illeti; a' Bűnökért-való elég-tétel, és az érdemeknek öregbüléſe. mert minden Jószágos chelekedetnek chelekedete, akár-minémű kichiny légyen-is, ha igaz embertől származik, érdemes az Isten-előtt. Sz. Gergely [c] igen dícséri a' Sámuel engedelmeſségét: ki kichiny dologban nagy serénységgel engedett, midőn az Isten hívatallyára fel-kőlt, és Héli parancholattyára le-fekütt. Jól mongya pedig; hogy, kichiny dologban meg-vetvén az Előttünk-járónak parancholattyát, a' belső örömtől meg-foſztatunk; engedvén pedig annak, életet nyerünk. Sokan nem érkeznek nagy dolgokra: de ha a' kichinyeket el nem mulattyák, hanem valóban gyakorlyák, nagy nyereségök lehet. mint a' Kalmárok, nem mindenkor kereskednek ezerekkel; de mindazáltal, a' gyakor apró nyereséggel-is meg-gazdagúlnak. A' kik a' folyó-vizekben arany-port keresnek, noha nem találnak nagy darabokat, hanem chak apró szemetskéket mint a' föveny: mindazáltal nem haszontalanúl munkálkodnak, hanem apránként nap-estig táplálásokra-való költséget gyüjtnek, és a' tartományt arannyal meg-bővítik. Az első chöppök noha kichinyek: mindazáltal a' nagy folyó-vizeket-is meg-áraſztyák. Jusson eszünkbe a' reſt szolga; ki, mint-hogy az egy girával kereskedni nem akart, kevésnek álitván annak nyereségét, nagy kárt vallott: ha pedig kereskedett-vólna véle, a' kevés hívségének nagy haſznát vőtte-vólna, mint a' tőbb társai [d]. Azt írja Sz. *Vincentius* [e]; hogy igen kedves dolgot chelekeſzik az Istennek, a' ki a' maga kívánságát meg-szegi kevés ételben vagy italban; úgy-mint, el-hagyván az ő szeretetiért a' jobb falatot: és azt mongya; hogy az Isten azt a' gyönyörűséget, más módon helyére hozza; a' mint *Palládius* írja [f] *Hellen* Apát-úrról: ki mézet kívánván, és arra találván, meg-tartóztatta magát, mondván: Távozzál-el tőlem mértékletlen kívánság. és midőn háromhéti böjtöléſe-után gyümölchöt talált-vólna, meg-győzvén magát, nem-is illette. Melly kichiny győzedelmek-után, midőn az Angyal fel-kőltötte-vólna álmából, szép tiſzta kútat talált, melly-körül igen gyenge és jó fűvek vóltak: és midőn azokban evett- és ivott-vólna, úgy tettſzett néki hogy soha nagyobb gyönyörűsége nem vólt. *Ludovicus Blosius*, Isten-félő és túdós Lelki-tanító, azt ítéli [g]; hogy, a' ki az Istenért, tulajdon kívánságának és akarattyának ellene-áll chak kichiny dologban-is, kedvesb dolgot chelekeſzik az Istennek, hogy-sem ha sok halottakat támaſztana-fel. Melly mondáſnak igaz-vólta abból ki-tetſzik, hogy a' halottak fel-támaſztására-való ajándék a' gonoſzokban-is lehet: de a' ki magát meg-győzi az Istenért, Jószágos chelekedetekben gyakorlya magát, melly őtet kedveſsé tészi az Istennél. Továbbá, a' halottak fel-támaſztásában, az ember a' magáéból semmit nem chelekeſzik, hanem az Isten őtet eszközül vészi: de a' maga meg-győzésében, az ember szabad-akarattyával él, melly, az Isten Malaſztya-után, gyökere az érdemnek. Hogy pedig efféle aprólék dolgokat kedvell az Isten, Elsőben; az ő kegyeſségéből származik: ki, szeretvén azt embert, akár-mi kichiny ajándékot-is örömeſt vészen-el tőle; mint az Atya kis fiától jó kedvel vészen egy almát, és szép köntöſt ád néki érette. Továbbá; mert a' ki kichiny dologban meg-győzi magát, reménséget ád, hogy nagyobbat-is chelekeſzik az Istenért alkolmatoſsága lévén: mert, Urunknak mondáſa-szerént [h]: *A' ki a' leg kiſsebben hív, a' nagyobban-is hív.* Annak-fölötte; a' tekélletesség kívánójának, és szeretőjének mutattya magát: mivelhogy minden módon igyekezik a' jóban nevekedni, a' kichiny alkolmatoſságot sem akarván el-mulatni. Végezetre; alázatoſnak-is jelenti magát: mert, a' kichiny dolgokban gyakorolván magát, szegénységét nem tit-

[c] *Lib. 2. c. 4. in 1. Reg. 2.*

[d] *Luc. 19. Matt. 25.*

[e] *Tract. de Vita Spirituali, c. 8*

[f] *Hiſt. Lauſiac. c. 59.*

[g] *In Inſtitut. pirit. c. 2.*

[h] *Luc. 16. 10.*

A kollya, úgy mint ki a'kichíny nyereség-nélkül-is szükölködik, és azt-is jó néven vészi, míg nagyobra érkezik. Ezt az Isten kegyeségét, még a'Pogányok-is meg-ismérték, és az mondották; hogy azoknak kichíny ajándékát, és alá-valo áldozattyát nem vetimeg, a'kik nagyobbat és jobbat nẽ adhatnak. Hallyad mit ír *Ovidius*[i]: *Sed quiquam potuit dat maxima, gratus abunde eſt, Et finem pietas contigit illa ſuum. Nec, quæ de parvâ pauper Dis libat acerrâ, Thura, minus grandi quam data lance, valent*: az-az, A'ki olly nagyot ád, a'minémût adhatott, eléggé hálá-ado, és az aitatoſság végbe ment. Nem kevésbet ér a'ſzegénynek kevés temiénye, mint a'nagy tállal-való. Az-okáért ſenki el ne mulaſsa a'kichíny nyereséget, hanem mindenütt tõbbittſe, és nagy gazdagságot gyüjthet.

i *Lib. 4. de Ponto, Eleg. 8.*

A'mi a'Másik Gyümölchöt illeti, a'Felebarátunk épületét, azt kell eſzünkbe vennünk, hogy a'ki nagy dolgokat el nem múlat, nem igen épiti felebarátyát; de ha el-múlattya, igen meg-botránkoztattya: a'ki pedig a'kichínt el-múlattya, noha felebaráttyát nem igen botránkoztattya-meg; mindazáltal, ha el nem múlattya, igen épiti. A'ki valami épületben nagy fogyatkozáſt nem lát, azt nem igen dichéri; de ha

B ollyat lát, igen ótchárollya: a'melyben pedig kichíny fogyatkozáſt lát, noha nem igen gyalázza; mindazáltal, ha ollyat ſem lát benne, igen dichéri. Nem azt az orczát mongyuk ſzépnek, a'mellyen nagy chapáſok, vagy rút fakadékok nincsenek, hanem, a'mellyen chak ſzeplõtske ſem találtatik: azon-képpen, azt az embert bõchülyük, a'ki úgy viſeli magát, hogy nem chak a'nagy fogyatkozáſoktól távozik-el, hanem a'kichinyektől-is.

A'mi a'Harmadik Gyümölchöt illeti, tudn'illik, a'Tulajdon Lelki-iſmérettünknek chendeſségét; bizonyos dolog, hogy, a'ki a'kichinyekre gondot viſel, ollyan nyugodalma és gyönyörüſége vagyon, mint a'ki a'ſzemét meg-õrizi, hogy ſe

C por belé ne eſsék; ſe valami kichíny állat, mint a'ſzúnyog, belé ne akadgyon. Afféle ember nagy vígaſztaláſt érez ſzívében, és Lelki-iſmérete nem õſztönözi; ſem attól nem retteg, hogy halála-után a'Purgatóriomi kínokban réſze légyen: hanem, reménli, hogy az õrök bóldogſágba megyen, melyben ſemmi-némü fogyatkozás nem léſzen; hanem tellyes és állandó õröm.

Jól tudta ezeket *Xavérius* Ferencz, és az-okáért nagy gondot viſelt a'kichíny dolgokra-is. Azt írja *Turſellinus*[k]; hogy a'társait úntalan arra íntette, hogy magokat a'kichíny dolgokban meg-gyõzzék: mert úgy lennének diadalmaſok a'nagy viadalokban. Azont chelekedte õ-is, és minden indúlatit meg-zabolázván és enyhítvén, tellyeſséggel bírt azokkal; és azért, mindenkor chendes elmével bírt, és víg

k *Lib. 6. c. 7.*

l *Lib. 6. c. 6.* orczát mutatott. A'kik pedig társaſágában vóltak, a'mint azon *Turſellinus* írja[l], nyilván meg-vallották, hogy ſoha ſemmit õ-benne nem tapaſztaltak, a'mi valakinek ſzemét vagy ſzívét meg-bánthatta-vólna: mint-hogy minden-nap egy-néhányſzor meg-vizsgálta Lelki-iſméretit, és ſzámot vött attól; nem külömben, mint a'ki azt akarja, hogy ſemmi ſzemét házában ne maradgyon, egy-néhányſzor ki-sõpri azt, és úntalan tiſztogattya.

Ezt a'kichíny dolgokra-valo vígyázáſt, *Xavérius* az õ Lelki-attyától Sz. *Ignatiuſ*tól tanúlta-vólt: ki az õ Rendeléſiben, és Reguláiban, a'kichíny dolgokat a'nagyokkal úgy egybe ſzerkeztette, mint az arany-függõben, vagy a'nyakba-vetõben a'nagy drága kövek-közzé egyelítik az apró gyöngyöket. Illyen kichíny dolognak

D láttatik az; hogy, midõn valahová hívattatunk az Elõttünk-járótól, vagy tulajdon magától, vagy a'harang ſzavával, leg-ottan meg-indúllyunk, félben hagyván az elkezdett bõtût-is[m]; hogy ſenki éjjel ablakát nyitva ne hadgya; és egyéb effélék: de nem kichíny haſznát vészi, a'ki azokat ſzorgalmatoſſan meg-chelekeſzi. Ezeknek ſok követõi találtattak a'mi kichíny Szerzetünkben; kiket mind elõ-ſzámlálni bajos vólna: azért, egy vagy két példával meg-elégſzem. A'Bóldog Gonzága *Alóyſiuſ*ról azt írja *Virgilius Cepárius*[n]; hogy, minek-utánna Fejedelmi állapattyát el-hagyván, a'mi Társaſágunkba állott, azt igen bizonyoſnak tartotta; hogy az az igaz, és tekélletes Szerzetes, a'ki az õ Szent Rendinek minden Réguláit pontról pontra meg-tartya; és minden ſzorgalmatoſságával azon vagyon, hogy tellyeſségeſſen végbe vígye valamiket az eleibe ád naponként, a'leg-kiſſebbeket-is. Ezt pedig meg-is mutattaſok példákkal; a'mint akárki-is olvashattya az õ életéről írt könyvben. A'Bóldog Koſtka Staniſlóról-is haſonlót ír *Franciſcus Sacchinus*; hogy ſemmit el nem múlatott azokban, a'miket parancholtak néki az Elõtte-járói, még a'leg-kiſſebbet-is: úgy hogy, midõn fát hordott a'konyhára, ſem több ſem kevesebb haſáb-fát nem vitt, hanem a'mennyit a'ſzakáts parancholt.

m *P. 4. c. 10. §. 9 & P. 6. c. 1. §. 1. Sum Reg. 34*

n *Lib. 2. Vitæ, c. 1. 2. 3.*

Ezt a' Kichiny dolgokban-való szorgalmatoſságát Sz. *Xavériuſ*nak; az Iſten bőven meg-térítette és meg-fizette: mert nem chak kichiny, hanem nagy dolgokban-is meg-halgatta az-után, és hűv ſzolgáját Choda-tételekkel-is fel-tiſztelte. Azt olvaſom felőle [o]; hogy, midőn a' *Sina*-országiakhoz ment egy nagy hajóban, melyben őt-száz ember vólt; meg-ſzűnvén a' ſzelek, két egéſz hétig kellett egy helyben maradniok, és ſohúlt ſemmi ſzigetet nem láthatván, a'honnét ſegétſégek lehetett-vólna, úgy meg-fogyatkoztak vízből, hogy némellyek ſzomjúval meg-is hóltak. Azokáért, minnyájan *Xavérius*hoz menvén, igen kérték, hogy olly nagy nyomoruſágban ſegétſéggel lenne nékik. Ki, hoſzſzú imádſága-után, elsőben arra íntette őket, hogy jó reménſégek légyen az Iſten gond-viſeléſe-felől, és bizonnyal meg-mondotta, hogy el nem veſznek. Az-után elő-hiván a'Hajós-meſtert, és a'hajóſokat-is, meg-parancholta, hogy minden edényeket meg-tőltſenek a'tenger vizével; mellyet meg-kóſtolván, ſóſnak találták. Akkor *Xavérius*, ſzemeit az égre fel-emelvén, nagy bizodalma lévén az Iſtenben, a'Szent Kereſzt jelével meg-áldotta a'tengerből merített vizet; és meg-parancholta, hogy iſmég meg-kóſtollyák. Kinek amazok engedvén, a'vizet édeſnek és igen jónak találták. Melly choda-tetelét *Xavérius*nak látván a'Hajóban-lévők, feſtiſzóval Szentnek mondották: és egy-néhány *Mahometánuſ*ok, kik jelen vólnak, feleſégőkkel-eggyűtt a'Kereſztyén hitre tértek. Azt a'vizet pedig, melly bővſégeſſen megmaradott vólt, *Indiá*nak ſok Tartományiban és Várasiban el-oſztogatták; melytől ſok betegek, chodálatos-képpen meg-gyógyúltak.

Azt írja *Turſellinus* [p]; hogy halála-után-is ſok chodákat tőtt az Iſten *Xavérius*-által. A'többi-kőzőtt, egy fő ember *Antonius Roderícus*, minek-utánna az Orvoſoknak minden meſterſégőket elégtelennek iſmérte-vólna a'fájdalmas ſzemeinek meg-gyógyítáſára, a' Sz. *Xavérius* koporſójához vitette magát, és azt fel-nyittatván, mihelyen Sz. *Xavérius* kezével illette ſzemeit, leg-ottan látni kezdett, és hamar az-után éppen meg-gyógyúlt. De nem chak a'teſtének illetéſe vólt haſznos a'betegeknek, hanem egyéb eſzközi-is. Egy Pap, *Balthaſar Dias*, a'török-gyík-miatt ſemmit el nem nyelhetett: látván azért, hogy az emberi eſzközőkhöz nem bízhatik, Iſteni eſzközhöz fogott: és el-kérvén a'koporſó kúlchát, melyben a'*Xavérius* teſte vólt helyheztetve, azzal illette a'torkát, és leg-ottan meg-gyógyúlt. Egy fő aſzſzony, *Maria Sarra*, a'*Xavérius* övéből egy darabotskát kért vólt; mellyet ezüſtbe foglalván, nagy bőchűlletben tartott, és ſok-féle betegeket illetvén, azzal meg-gyógyított. Azont chelekedte más, a'*Xavérius* oſtorával, mellyel éltében teſtét ſanyargatta, ſok betegektől el-kergetvén azzal a'nyavalyát. Azt-is olvaſſuk [q]; hogy egy aitatos aſzſzony, *Lucia de Villanzam*, kit *Xavérius* térített vólt meg a'Pogányſágból, olly Medállyával (olvaſón-függő pénznek mondhatnók,) mellyen a'Sz. *Xavérius* képe vólt, ſok betegeket gyógyított; vagy illetvén azzal őket; vagy a'vízzel, melybe azt mártotta, itatván; vagy meg-moſván azokat, és nagy alázatoſſággal, s bőchűlettel a'Szent Kereſzt jelét reájok vetvén; és azt mondván: A'Jéſusnak és *Xavérius* Ferencz Atyánknak nevében, adattaſsék-meg a'te egéſſéged, melly-nélkűl ſzűkölködől. A'többi-kőzőtt, *Maria Diaz* olly Aſzſzony állat, ki hét egéſz eſztendeig a'Gutta-ütés-miatt eggyik réſzére ſem kezével, ſem lábával, ſem egyéb tagjaival nem bírt, sőt az eggyik ſzemével nem-is látott, azon kérte a'meg-nevezett *Luciát*, hogy a'Sz. *Xavérius* képére-való Medállyiával illetné a'nyavalyás tagjait, és vízbe mártván, azzal meg-moſogatná. Meg-chelekedte, és leg-ottan meg-kűnnyebbűlt; és hét nap-alatt, azon eſzközzel élvén, éppen meg-gyógyúlt. Sok efféle choda dolgokat hozhatnánk-elő, ha kivántatnék: de ezek moſt elégſégeſek. mellyekből ki-tetſzik, mint akarta Iſten az ő hűv ſzolgáját fel-tiſztelni. Kinek kőnyőrgéſe-által, engedgye ő Szent Főlſége, hogy az ő nyomdokit kővetvén, a'kichiny dolgokra-is ſzorgalmatos gondot viſellyünk; és halálunk orájában, ama'győnyőrűſéges ſzózatot hallyuk [r]: *Őrűlly jó és hűv ſzolgám, miért-hogy a'keveſen hűv vóltál, ſokat bízok reád; menny-bé az Urad örömébe.* Amen.

A

o *In Relatione facta in Conſiſtorio Papæ.*

B

p *Lib. 6 c. 4.*

C

q *In Relatione facta in Conſiſtorio Papæ*

D

r *Mat. 25. 23*

HARMADIK PREDIKATZIO.

NAgy Sándorról, noha ſok jeles dolgokat olvaſunk, mindazáltal ſemiben dichőſégesb nē vólt, mint a'Hadakozásban-való győrſaſágbā, mellyel ellenſéginek, mind tanátſit, 's mind kéſzűletit meg-előzte. Es midőn azt kérdették tőle: Mivel ſzerzett magának olly nagy birodalmat? Azt felelte: *Nihil differens*, Semmit el nem hallaſztván. *Vitézkedés a'mi életünk a'földön* [a]; gyakorta oſtromol bennünket a Teſt, a'Világ,

a *Iob 7. 1.*

A

a'Világ, az Ördög: hogy sokszor meg-esünk, és meg-győzetterünk, nem utólsó oka, az én ítéletem-szerént, a'Késedelem; hogy, a'mit chelekednünk kellene, hallogattyuk, és nem mingyárt fogunk hozzá. Az-okáért, a'Sz. Irás sokszor int bennünket a'gyorsaságra; úgy-mint Moyses-által, mondván [b]: *Mikor fogadást tészsz a'te Uradnak Istenednek, ne késsél meg-adni: ha késel, bűnnek tulajdonittatik néked.* és Salomon-által, mondván [c]: *Hamit fogadtál az Istennek, ne késsél meg-adni.* Azoknak-is sok jeles példáit adgya elönkbe, a'kik a'Jó chelekedetekben gyorsalkodtak: Úgy-mint, Abrahámét; midőn az Angyalokat hajlékába fogadta [d]: a'hol nem chak ő sietett, hanem a'szolgáját, és a'feleségét-is siettette. és midőn az eggyetlen egy fiát, a kit szeretet, áldozni akarta [e], virrattát sem várván, éjjel indúlt-meg, és a'szolgainak azt mondotta; hogy a'fiával sietve megyen az elrendelt helyre. Kiről azt írja Sz. Ambrús [f]; hogy az Angyal azért kiáltott kétszer reája, Abrahám, Abrahám, hogy talám egy szóval meg nem tartóztathatta-vólna a'sietéstől: Úgy-mint, a'Zidókét; kiknek meg vólt parancholva, hogy a'Húsvéti Báránt sietve ennék-meg [g]: Zakæusét, ki-sietve szállott-le a'vad füge-fáról [h]: a'Bóldog Szűz Máriáét; ki sietséggel ment a'hegyes tartományba [i]. A'mái Evangéliomban pedig azt kívánnya Urunk, hogy hasonlók legyünk az ő Urokat-váro emberekhez; hogy, midőn meg-jő, és zörget, mingyárt meg-nyissák néki. Ez igen szükséges dolog lévén, e'mostani Predikátzióban, a'Lelki dolgokban-valo gyorsaságról szóllok:

I. *Meg-mutatom annak szükséges-voltát.*

II. *Meg-bizonyitom példákkal, annak illendőségét.*

III. *Meg-felelek némelly Ellen-vetésre; és meg-mondom, mi légyen jutalma a'gyors Engedelemnek.*

ELSÖ RESZE.

AZ Gyorsaságnak, vagy gyors szorgalmatosságnak szükséges-vólta ki-tetszik abból, hogy a'hallogatás és késedelem, inkább minden dologban gyülölséges; a'mint *Cicero* mondotta [k]. *Plato* pedig, igen szépnek, és dícheretesnek ítélte a'Gyorsaságot [l]; nem a'lassúságot. *Epictétus*-is keményen feddi, a'ki a'Jószágos chelekedetnek után mulatoz. *Simplicius* pedig, egy bölcs *Poéta*ból, ama'Verset hozza-elő [m]:

Infelix semper, qui in longum tempora differt:

az-az, Mindenkor bóldogtalan, a'ki sokára hallasztya az időt. és *Sócrates*ről azt írja, hogy azért lőtt igen bölché, hogy semmi dologban maga haszmát nem hallasztotta. *Aristippus*ról azt olvasom *Æliánus*nál [n]; hogy, a'ki valamit chelekedett, azt parancholta néki, hogy chak arra a'napra, sőt a'napnak chak arra a'részére vígyázzon, a'melyben azt chelekezi: mivelhogy chak a'jelen-valo idő vagyon a'mi hatalmunkban; nem az elmúlt idő, melly már ninchen; sem a'következendő, melly bizonytalan ha el jő-e nékünk, vagy nem. Így kellene nékünk-is gondolkodnunk a'Lelki dolgokban; a'mint Sz. *Gregorius Nazianzénus* intette az ő Halgatóit [o], hogy ne hallasszák a'Kereszteséget, ha mingyárt el-vehetik.

Ioannes Gerson, fő túdós Doktor, feddi a'Papokat [p], a'kik a'Mise-mondást nem egyéb okért hallasztyák, hanem hogy aitatosban mondhassák: Első okát azt mongya, a'mit *Ovidius*nál olvasunk [q]: *Qui non est hodie, cras minùs aptus erit*: A'ki ma nem illendő, hólnap inkább nem lészen. Mivelhogy a'mi ellenségünk gonoszok, és vígyázók; és mindenkor azon inchelkednek, hogy a'Tekélleteségre igyekező embert, a'jelen-valo jónak végezhez-vitelétől el-vonnyák, következendő jobb alkolmatosságnak színe-alatt, hogy semmi jót végbe ne vigyenek. Az-okáért, a'Tekélleteségre igyekező lelkek, hasonlók legyenek a'Zidó asszonyokhoz; kikről az Egyiptziai bábák azt mondották Faraónak [r]: *Ők tudósok a'bábálkodásban; és minek-előtte hozzájok megyünk, szülnek.* A'kik a'Jó-chelekedetnek szülését hallogattyák, hozzájok mennek az Ördögök, segétésnek színe-alatt, mint a'bábák; és a'férfiú magzatokat, a'tekélletes és tellyes chelekedeteket, meg-ölik: az-okáért siessenek a'szüléssel, minek-előtte az Ördög hozzájok érkezzék. Másik okát azt adgya *Gerson*; hogy bizonytalan, ha lészen-e hólnap időd, vagy nem; a'mint *Aristippus*tól-is hallók iménti: a'vagy olly alkolmatos időd, mint ma vagyon: az-okáért, a'Jelen-valo alkolmatosághoz kell fogni, és nem kell nagyobbat, vagy jobbat várni. Ezt bizonyíttya Salomon-is, mondván [s]: *Valamit a'kezed chelekedhetik, szorgalmatoson chelekedd*; az-az, nagy igyekezettel, és sietséggel. És mint-hogy némelly hallogatók, igen okosoknak tartyák magokat hogy jobb alkolmatosságra várnak, és akár-mi kichíny alkolmatlanságért, vagy nehezségért halladékot tésznek, hallyák mit mond Salomon [t]: *A ki a'szélre vigyáz, nem vét; és a'ki a'felyhőket nézi, soha nem arat.* Szóll Salomon a'Jó-chelekedetről, a szántó-emberek hasonlatosságából; mint-hogy *Columella*-is azt írta [u]: *Fa-*

veniens

a Philip. 6.
b Deuter. 23. 21.
c Eccles. 5. 3.
d Gen. 18. 6. 7
e Gen. 22. 3. 5
f Lib. 1. de Abraham, c. 8
g Exod. 12. 11
h Luc. 19. 6.
i Luc. 1. 39.
k Philip. 6.
l In Charmid.
m Cap. 99. in cap. 63. Enchir.
n Lib. 14. Var. Hist. c. 6.
o Orat. 40. n. 24.
p Tom. 2. tract. de Præpar. ad Missam. Consider. 4.
q Libr. 2. de Remed. Amor.
r Exod. 1. 19.
s Eccles. 9. 10.
t Eccles. 11. 4.
u Lib. 2. de Re Rustica, cap. 12.

vonium opperiri, lentiest agricolæ: az-az, a'meleg szelet várni a'lasú szántó-emberé. Jól mondotta *Xerxes, Herodotus*nál [x]; hogy nem kell mindentől félni, és mindent eggyaránt meg-fontolni, mert úgy semmit nem fogsz-chelekedni. A' kik *Thales*sel gyakorta azt mongyák: *Ninch még ideje:* végre, el-múlván minden jó alkolmatosságok, bankodva, de későn, azt kezdik mondani: *Ninch már ideje.* Az-okáért lelki értelemmel, a'ki a'szélre vígyáz, nem vét: mert, a'mint Sz. Gergely mongya [y], a'ki a'kövétkezendő kísértetektől fél, a'szívét a'Jó-chelekedetekre nem adgya. Nem jó jel a'jóban a'hólnapozás. Faraót méltán neveti és chúfollya *Philo* [z]; hogy a'leg-szükségesb és hasznosb dolgában holnapozott: mert, mikor azt mondotta vólna néki Moyses [a]; *Rendeld-el nékem mikor könyörögjek éretted, hogy el ůzettessenek a'békák tőled*; azt felelte: *Hólnap.* holott azt kellett vólna mondani: *Ma.* most, ez órában, ez szem-pillantásban. Azt-is mongya; hogy Kainnak első vétke az ő áldozattyában, a'késedelem vólt: és azért *nem tekintett az Isten Kainra, és az ő ajándékira* [b]; hogy *sok napok-után vitt ajándékot az Úrnak a'föld-gyümölcsiből*; az-az, sokára hallasztotta a'hálá-adást. és azt tanátsollya, hogy, a'kik valami jót chelekesznek, egyebeket meg-előzzenek, és halladék-nélkül minden akadékot félre tegyenek. Soha Jákob az attya áldomását el nem vőtte-vólna, ha késett-vólna az étkeknek el-készítésével: mert alig végezte-vólt el Isaak az áldást, hogy, ki-menvén tőle Jákob, mingyárást ott termett Esau, a'kinek Isaak az áldást ígérte-vólt.

A

x *Lib.* 7.

y *Lib.* 27. *Moral. cap.* 5. Cras.

z *Libr. de Sacrif. Cain & Abel.*

a *Exo.* 8. 9 10

b *Gen.* 4. 3. 5.

B

II. RÉSZE.

ÉRre a'Jóban-valo Gyorsaságra, sok példáink vannak: I. Az Angyaloké: kik olly gyorsak, hogy az egész világon egy szem-pillantásnyi ideig által-mehetnek; a'mint Sz. Tamás tanittya [c]. és azért hasonlittya őket a'Sz. Irás a'Szelekhez, midőn Dávid-által azt mongya az Istenről [d]: *Ki az Angyalidat lelkekké* (vagy szelekké) *tészed*; *és a' szolgáidat égető tűzzé*: vagy, a'mint Sz. Pálnál olvassuk [e], *a' Tűznek lángjává*: az-az, a'mint *Genebrardus* magyarázza: Ki az Angyalokat olly gyorsakká tészi az ő parancholatinak végbe-vitelére, mint a'szeleket, mellyeknél gyorsabb és sebesb állatokat nem tudúnk: úgy hogy, nem chak a' *Poëták*, hanem Dávid-is szárnyakat tulajdonít nékik, azt mondván [f]; hogy az Isten *a' szelek szárnyain jár*. Ebből sajdította Sz. *Dionysius Areopagita* az Angyali természetnek gyorsaságát [g]. Az-okáért, mint-hogy az Istent igen tisztelik, és szeretik, az ő parancholatinak bé-tellyesítésében igen gyorsak: mert az Isten szeretetinek tűzes szárnyaival röpűlnek. Innét vagyon, hogy a'Keresztyén Anyaszentegyházban, az Angyalokat szárnyasan irják, az ő gyorsaságokért; a'mint Sz. *Ierónymus* mongya [h].

c 1. *p.* 9. 53. *art.* 3.

d *Psal.* 103. 4. Spiritus.

e *Hebr.* 1. 7.

f *Psal.* 103. 3.

g *De Cal. Hierar. cap.* 15.

C

h *In c.* 6. *Isaiæ.*

II. Példa, a'Testi teremtett-állatoké: mellyek az Istennek fölötte nagy gyorsasággal engednek. Hallyad mit ír Báruk az Isten-felől [i]: *Ki a'világosságot ki-bochattya, és menten megyen: és szóllitotta azt, és rettegéssel engedett néki. A' chillagok pedig világoskodtak az ő állásokban, és örvendeztek: hivattattak, és azt mondották, Ielen vagyunk.* Szóll a'Próféta a'Világosságnak és a'Chillagoknak engedelmességéről: mellyek készek a'parancholatra. és midőn azt mongyák; *Ielen vagyunk*; gyorsaságokat jelentik az új parancholatra. Hasonló mondást olvasunk Jóbnál; midőn az Isten azt mongya néki [k]: *El-küldöd-e a' villámásokat, és el-mennek-e? és meg-jövén, mongyák-e néked; Ielen vagyunk?* A'Világosság olly gyors, hogy egy szem-pillantásban minden-felé el-terjed, akár a'Naptól és chilagoktól, 's akár a'villámástól.

i *Baruch* 13. 33. 34.

k *Iob* 38. 35.

III. Példa, a'Szenteké. Szóllottam Abrahámról, az Israël fiairól, Zakæusról, és a' Boldogságos Szűz Máriáról: szóllok most chak az ő férjéről Sz. Józefről: kinek Engedelmességében, a'gyorsaság igen tűndöklött. mert, mihelyt az Úr Angyala álmában megjelent néki, mondván [l]; *Kelly-fel, és vedd a'gyermeket, 's az annyát, és Egyiptusba fuss*: Józef mingyárt fel-kelvén, azon éjjel el-ment.

D

l *Matt.* 2. 13. 14.

IV. Példa, a'Vitézeké: kiknek gyorsaságok chodálatos; úgy hogy, ha a'trombita-szót hallyák, leg-ottan azt mivelik a'mire őket híják. Azt írja *Xénophon* [m], és *Plutarchus* [n]; hogy *Cyrus* Király dícsérte a'*Chrysanta*-nevű vitézét, hogy, midőn az ellenségét meg akarván ölni, kargyát fel-emelte-vólna, halván a'trombita-szót, melly a'harcznak végét jelentette, azt ítélte, hogy azzal meg-tiltatott az ellenségnek bántásától, és leg-ottan békét hagyott néki. és midőn azt kérdették-vólna tőle; Miért kegyelmezett-meg az ellenségnek, a'kit meg-ölhetett vólna? azt felelte: Mert jobb a'Fejedelemnek engedni, hogy-sem az ellenséget meg-ölni. A'mi életünk a'földön, a'mint az-előtt-is mondám, vitézkedés: az-okáért igen kívántatik tőlünk, hogy gyorsasággal engedgyünk az Isten parancholattyának.

m *Libr.* 4. *Cyropæd.*

n *In qq. Roman.* q. 39.

V. Példa, az igaz Szerzeteseké: kiknek gyors Engedelmességöket, az Isten choda-

A

tételekkel-is meg-bizonyította, hogy kedvellette. Azt olvasom a'régi Atyák életében [o]; hogy *Sylvánus* Apátúr-, *Márcus* Barátot inkább szerette, hogy-sem a'több tanítványit: kik azt irégylették, és panaszolkodtak érette. Halván azt a'közel-való vén Szerzetesek, *Sylvánus*hoz mentek, akarván annak a'szeretetnek okát érteni. Kiket melléje vévén *Sylvanus*, ki-ment a'Czellájából, és mindenik tanítványának czellájánál zörgetett, mondván: Frater, jöszte; mert szükségem vagyon reád: és eggyik sem követte mingyárást. A'*Márcus* Czellájához jutván pedig, zörgetett, mondván: *Marce*. Ki, halván a'Mestere szavát, mingyárt ki-ment, és más Kalastromba küldötte. Monda azért *Sylvanus* a'Véneknek: Hol vannak a'több Fráterek? És bé-menvén a'*Márcus* Czellájába, papirost talált, mellyé azó órábá irván, az (O) bötüt kezdette vólt el: de halván a'*Sylvanus* szavát, el nem végezte. Mellyet látván a'Vének, azt mondották: Bizonyára, a'kit te szeretsz, mi-is szerettyük, mert az Isten-is szereti. Kiről azt-is írják [p]; hogy az el-hagyott bötüt el-végeztetett, de arannyal: jelentvén azzal az Isten, a'gyors Engedelmességnek bőchülletes-voltát. *Surius* azt írja a'Boldog *Iacobus Alemannus*ról [q]; hogy, midőn azt parancholták-vólna néki *Bononia*ban, hogy halászni menne a'*Renus*-nevü közel-való folyóvizben, melly nem igen halas, örömest és gyorson el-ment, és egy háló-vonyással sok apró halat fogott. Kinn chodálkoztak a'jelen-való fő-emberek, és a'chodát a'gyors Engedelmességnek tulajdonították.

[o] *Vita Patrum p. 2. libr. de Obedientia, c. 5.*

[p] *Paul Iustin. Tract. de Gradibus Obedientiæ, c. 8.*

[q] *In Vita ejus. c. 8. 11. Oct.*

B

Chodálatos dolgot hoz-elő *Ludovicus Blósius*, *Ioannes Taulérus*ból [r], egy Apátzáról; ki, az Isteni szeretettel lángolván, kívánta látni a'Krisstust, és leg-ottan jelen vólt gyermek képében. Midőn pedig az Engedelmességből a'közönséges munkára hívattatnék, a'gyermek Jésusnak azt mondotta: ímé én, édes Uram Jésus Krisstus, az Engedelmességért el-megyek; azonban te itten engem várj-meg, kérlek, ha néked tetszik, a'míg hozzád viszsza-térhetek. Ezeket mondván, ki-ment a'Czellából, és, a'mit parancholtak néki, jó kedvel, és víg orczával el-végezte: az-után nagy hamarsággal a'czellába-térte. mellyet meg-nyitván, olly nagy fényes világosság tünt a'szemeibe, hogy alig tűrhette-el. Látta azért az ő szerelmes Urát tellyes állapatban, mint huszon-négy esztendős igen szépisiat. Kit meg-kérdvén; Miért lőtt kichinyből olly naggyá? azt felelte-t Szerelmes leányom, a'te gyors, és serény Engedelmességednek mély alázatossága, tőtt engem illy rövid időben illyen naggyá.

[r] *In Apolog. pro Taulero, c. 6.*

Ioannes Mónachus Italus azt írja Sz. *Odó*ról, ki az-után *Cluniácumi* Apátúr vólt [s]; hogy, midőn Romában lakott a'Sz. Pál Kalastromában, a'*Balduinus* Apátúr kérésére, egy Fráterrel a'Sz. Márton életéről-való históriát magyarázni kezdette. Azonban hogy dolgoztak, meg-chendítették a'harangot estve. Azt halván, a mint a *Régula* tartya, el-hadták a'mi kezők-között vólt, és az Egyházba siettek, nyitva hagyván a'könyvet. Ez télben történt. és azon éjjel igen nagy zápor-eső lőtt: a'helyre pedig, a'mellyen a'könyvet hadták vólt, egy-nehány heazatról egybe-gyűlt az eső-víz, mint a'sebes patak: mindazáltal, a'könyvnek chak a'szélit áztatta-meg; az írást pedig nem-is érte. mellyen minnyájan chodálkoztak. Melly chodát *Odo*, Sz. Márton érdeminek tulajdonított ugyan; de a'*Históricus*, az *Odo* gyors Engedelmességének tulajdonittya. *Marcus Márulus* azt írja egy *Bercharius* Barátról, ki az-után *Luxóviai* Apátúrrá lőtt; hogy, midőn a'hordóból bort vőtt chapon, hirtelen szóllította az Apátúr: és el-hagyván az edényt, nagy gyorson hozzája futott: a'bor pedig, meg-telvén az edény, ki nem folyt, mint-ha meg-fagyott vólna; míg *Bercharius* meg-tért, és a'chapot a'hordóba dugta. Hasonló példát olvasunk a'Sz. *Columbánus* életében *Suriusnál* [u].

[s] *Lib. 3. Vitæ, c. 10.*

[t] *Libr. 4. Exempl. cap. 3.*

[u] *21. Novemb.*

C

Kérdené valaki: Illik-e ezeknek példáját követni? *Turrecremáta* Kardinály azt feleli [x]; hogy, midőn a Szerzetes-embert szóllíttyák; valami kezében vagyon, el-hadgya, ha veszedelem- vagy kár-nélkül el-hagyhattya. Melyből az következik; hogy, ha veszedelmes dolog vólna, úgy-mint az égő gyertyát a'fa-között hágyni; vagy káros, úgy-mint, a'ki-vont chapot a'hordóba nem tenni, nem illik azt félben-hagyni a'gyorsaságmiatt: de ha a'gyorsaság, chak a'te akaratod- és vágyodásod-ellen vagyon, az Engedelmet kell követned, mert az igen kedves az Isten-előtt. De, mint-hogy az elő-hozott Példákban külömbet látunk, azt kell ítélnünk, hogy azok azt, Istennek kivált-képpen-való indításából chelekedték, ki chodákkal-is meg-bizonyította akarattyát. Azokáért azokat, inkább kell chodálnunk, hogy-sem követnünk; a'mint Sz. Gergely [y] taníttya; hogy ne láttassunk az Istent kísérteni. Ezekből én azt hozom-ki; hogy, ha az Isten képe-béli embernek, az Előttök-járónak, illy gyorsan engednek a'Szerzetesek, és azt kedvelli az Isten: nem méltó-e ő-magának az Istennek sietséggel engedni, midőn akarattyát, vagy nyilván-való parancholattal meg-jelenti, vagy belső indítással hírünkké tészi?

[x] *Trac. 108. in c. 46 Reg. S. Benéd.*

D

[y] *Lib. 1. Dialog. c. 1.*

VI. Példa a'Krisstusé: ki az ő Engedelmességében, mellyel *Engedelmes vólt mind a*

halál-

halálig, a' Keresztnek halálá-ig pedig [a], chodálatos, és álmélkodásra-mélto gyorsaságot mutatott. Erről érthettyük a' Meny-aszszonynak ama' mondását [b]: *Ímé ő jő ugralvan a' begyeken, által-ugordván a' halmokat: Hasonló az én szerelmesem a' vad-kechkékez, és a' szarvasok fiaihoz.* Vallyon miért hasonlíttya azokhoz az állatokhoz? Azért, hogy a' Vad-kechke igen éles-szemű, a' Szarvas pedig gyors. A' Krisztus pedig olly kész és gyors vólt az Engedelmességre, hogy nem-is kívánta az Attyának szóval-valo parancholattyát, hanem meg-elégedett íntésével, mellyet éles szemével által-látott, gyorsaságával véghez vitt. Egy tudós ember, erről más módon-is elmélkedik [c]: mert, a' mint *Plinius* írja [d], a' Vad-kechke nem az orrával vészen lélegzetet mint egyéb állatok, hanem a' fülével, melly az Engedelmességet példázza. Az-okáért, mint-hogy a' lélegzetben áll az embernek élete, hasonlónak mondatik a' Krisztus a' vad-kechkéhez: mert mihelyen élt, leg-ottan engedelmes vólt, és életének első szem-pillantásától-fogva engedett az ő Attyának: úgy hogy azt mondhatnók, hogy ő-benne egy az élet az Engedelmességgel; és úgy kedvellette ezt, mint amazt. Ezent jelenti Urunk, midőn, Dávid-által szólván az ő e' világra-valo jövetéléről, azt mondotta [e]: *Én Istenem, akartam; és a' te Törvényed a' szívem közepett.* Azért mongya az Attya parancholattyát a' szíve közepett lenni, hogy attól, mint a szívtől, melly az életnek kezdeti, vötte életének kezdetit.

Erről értik némellyek Isaiásnak ama' mondását [f]: *Az Ur akarattya az ő keze-által szerencsés lészen* †, vagy igazgattatik. és imígyen magyarázzák: A' Krisztus az Attyának akarattyát, az emberek Meg-váltása-felől, úgy bé-tellyesítette, hogy, mihelyen az Attya akarattyát meg jelentette, ő mingyárt hozzá kezdett, hogy az Attya akarattyának meg-jelentésénél, ne lenne késedelmesb az ő chelekedete. Hogy-ha az Isten Fia, illyen Engedelmességét mutatta ollyan nehéz és súllyos dologban; ollyan keserves kínokban, és gyalázatos halálban, nem magáért, hanem mi-érettünk: nem méltó-e hogy mi-is, a' mennyire tőlünk lehet, hasonló Engedelmességet mutassunk sokkal könnyebb dologban; melly nem másnak, hanem nékünk hasznos; és ha el-mulattyuk, nem másnak, hanem nékünk fölötte igen ártalmas? mert a' nélkül, sem az őrök Bóldogságot nem bírhattyuk, sem az őrök Kárhozatot el nem kerülhettyük.

Ezt nékünk a' Krisztus, szép példával előnkbe adta, midőn az Utólso ítélet formájában azt jelentette; hogy chak az ő Juhait állatty a Jobb-keze-felől [g], mellyekről másutt azt mongya [h]: *Az én Juhaim az én szómat halgattyák:* az-az, nem várják hogy sokszor kérjem, vagy íntsem őket; sem hogy keményen szóllyak, vagy parancholljak nékik: egy szómat halván, mingyárt indúlnak, és késedelem-nélkül mindenre készek. Ezt jelentette Sz. Pál-is, midőn Titusnak azt írta †: *Intsed őket* (a' Híveket, a' Krisztus Juhait,) *hogy Engedelmesek légyenek a' Fejedelmeknek és Hatalmasoknak* (kik az Istennek Hely-tartói,) *hogy szót fogadgyanak* (nem várván sok íntést, vagy fenyegető parancholatot,) *minden jó chelekedetre készek légyenek:* az-az, Valamit nem látnak hogy gonosz, azt örömest, és késedelem-nélkül meg-chelekedgyék. Másutt pedig azt hadgya a' Híveknek [i]; hogy, a' ki kűlömbet chelekednék, azt meg-jegyezzék, és el-kerűllyék, mint nem a' Krisztus nyájából-valo kechke-bakot: *Ha,* úgy-mond, *valaki nem enged Levél-által-valo beszédűnknek, azt meg-jegyezzétek; és azzal ne társolkodgyatok, hogy meg-szégyenűllyön.* Holott azt vedd eszedbe, hogy nem mongya, Beszédinkuek; hanem chak, *Beszédűnknek*, mint egynek; mert a' Krisztus Juhai, nem várnak egy szónál többet: sem azt nem mongya, hogy Jelenlétében-valo beszédének, melly hathatósb szokott lenni, hanem chak *Levél-által-valónak*: mert a' Krisztus Juhai, akar-minémű íntésre-is indúlnak; a' mint ő-maga a' Fő-pásztor jelentette a' Prófétánál, mondván [k]: *Sűvöltők nékik, és egybe gyűjtöm őket, mert meg-váltottam őket.* Sűvöltők, úgy-mond; az-az, nem sok szóval; sőt ugyan nem szóval-is, hanem gyenge sűvöltéssel ki's bé vezetem az én Juhaimat: mert azoknak, a' mint *Stephanus Cantuariensis* magyarázza [l], chak lassú sűvöltés kell, nem a' predikállás trombitájának harsogása.

Erre néz a' Vő-legény mondása-is: mellyel azt ígérte az ő Jegyesének [m]; hogy, *Ezűstel cziffrázott arany-függőket chináltat néki.* Mellyet hogy meg-érthessűnk; azt kell, Elsőben, eszűnkbe vennűnk; hogy Sz. Bernárd, és Sz. *Anselmus*, az Arany-függőn, nem nyakba-vető ékességet értnek, hanem fűl-függőt. Másodszor; hogy azt a' függőt, Meny-halnak* nevezik a' Deákok; azért, hogy a' farkat-szájában-fogó menyhal-formára chinálták. Melly képpel meg-mutattatik, minémű Engedelmesség kívántassék az Isten Jegyesitől: mert a' Fűl-függő, az Engedelmességnek példája; a' mint *Tertullianus*ban olvassuk [n]: a' Meny-halról pedig azt írja Sz. Ambrus [o], hogy chodálatos annak az Engedelmességben-valo gyorsasága. mert, ha szintén a' tenger fenekén vagyon-is; mindazáltal, a' Vipera-kígyónak sűvöltésével-valo hívására, igen gyorsan fel-jő. Az-okáért, annyit

teszen

A

[a] *Phil.* 2. 8.
[b] *Cant.* 2. 8. 9.

[c] *Ioan. Anton. Velazquez. in c.* 2. *ad Philip. vers.* 8 *Annot.* 4.
[d] *Lib.* 8. *c.* 5.

[e] *Ps.* 39. 9.

B

[f] *Isa.* 53. 10.
† Dirigetur.

[g] *Mat.* 25. 33
[h] *Mat.* 10. 27

C

† *Tit.* 3. 1.

[i] 2. *Thess.* 3. 14.

[k] *Zach.* 10. 8

D

[l] *In Allegor. Gotfridi Tilmanni.*
[m] *Cant.* 1. 10.

* Murænulas.

[n] *Libr. contra Iudæos.*
[o] *Libr.* 5. *in Hexam. c.* 7.

A

téſzen a'Vő-legénynek ama'mondáſa Salomonnál: Meny-hal formára-valo arany fülfüggőket chinálok néked; mint Zakariáſnál a'máſik mondáſa: *Szvöltők nékik, és egybe gyűjtém őket* p. Holott azt-is vedd eſzedbe Sz. Ambrúsból; hogy ſemmi mentſégők nem lehet azoknak, kik a'kemény és mord-kedvű Előttők-járóknak nem őrömeſt engednek, holott a'Meny-hal a'mérges Vipérának-is enged. Azont mondom én, ha az Iſten, kemény és nehéz dolgokat parácholna-is, tartoznánk engedni; és nem vólna ſemi mentſégünk, ha mulatoznánk parancholattyának bé-tellyesitéſében.

p Zach. 10 8.

III. RESZE.

MOndaná valaki: Nem mindenkor haſznos és dichéretes a'ſietſég: mert, a'mint Salomon mondotta q: *A ki gyors a'lábaival, meg-ütközik.* A'laſsú folyó-víz, a'hajókat ſzépen viſzi; és, a'hová ereſztik, a'földet meg-ziroſittya: de a'ſebeſſen folyó-víz, melyhez haſonló a'ſietſég, a'hajókat veſzedelembe ejti; és, ha ki-ſzakad, a'veteſeket ki-moſſa. *Auguſtus* Cháſzár, ki a'Romai birodalmat ſokáig, és nagy békeſégben igazgatta, a'Sietſéget nem dichérte; sőt vakmerőſégnek ítélte. Gyakorta mondotta a'Hadnagyoknak, és Tiſzt-tartóknak, a'mint *Svetonius* irja r; *Feſtina lentè*; Laſſan ſiefs: és azt a'pénzének eggyik felén meſterſégeſſen ki-formáltatta, eggyűvé foglalván a'meny-kővet, és a'határ-kővet: jelentvén, hogy a'ſietſégnek határt kell vetni. *Titus Veſpaſianus* pedig, azon dolgot akarván ki-ábrázolni, a'*Delfin*-halat a'Vas-matskához foglalta: jelentvén, hogy a'Sietſéget meg kell tartóztatni, és kéſſelni. mert a'*Delfin*-hal főlőtte igen gyors, a'Vas-matska pedig a'hajót meg-tartóztattya, hogy a'ſzéltől el ne ragadtaſsék; és ide's tova veſzedelmeſſen ne hordoztattaſsék. Nem heában mondotta *Ovidius*-is s: *Differ*; *Habent parva commoda magna mora*: Hallaſzd; Kevés hallaſztáſnak nagy haſznai vannak. *Menander* pedig azt mondotta; hogy, Sokaknak a'gonoſzra ok a'Sietſég. *Plato*-is azt írta t; hogy, a'ki elsőben főlőttébb ſiet, az a'végre későbben érkezik. Innét kőltama'Magyar Példa-beſzéd: Laſſan járj, 's hamarébb el-jútſz. A'Deákoknál-is régi Példa-beſzéd vólt: *Canis feſtinans, cæcos parit catulos*; A'ſiető eb, vak kőlyköket ell.

q Prov. 19. 2.

r In Auguſto. cap. 25.

s Lib. 3. Faſt.

t In Politico.

Erre igen ſzépen meg-felel *Alfonſus Toſtátus* u: ki Abrahámnak gyors Engedelmeſſégét meg-fontolván, chodállya; kiről az Irásban azt olvaſſuk x, hogy háza-népét, és magát-is, azon nap környűl-metélte, a'mellyen az Úr parancholta. Erről azt írja *Toſtátus*: Az igaz Engedelmes, nem túd hallaſztáſokat; ſem ſokáig nem gondolkodik midőn parancholatot hall: a'mint az igaz Okos-is, ſemmit nem kéſik a'dologgal, minek-utánna tanátskozott; a'mint *Ariſtóteles* irja y. Azon helye vagyon az Engedelmeſſégnek, és a Jó tanátskozáſnak †: mert, mi-képpen el-végezvén a'tanátſot, ſemmi hátra ninchen, hanem chak a'véghez-vitel: azon-képpen, eleibe adván az Engedelmeſnek a' parancholatot, chak a' meg-mivelés kővetkőzik. Eddig *Toſtátus*. Holott azt vedd eſzedbe, hogy *Ariſtóteles*, az Okoſsághoz-tartozó réſznek ítéli a'Jó tanátskozáſt z, mellyel az okos ember a'chelekedet-előtt tanátskozik. és utánna veti, hogy Példa-beſzédben azt mongyák; hogy, Sokáig és kéſve kell tanátskozni; de a'miről tanátskoztál, hamar meg-kell chelekedni. Melly Példa-befzédet igen dichér *Ariſtóteles*. És azzal élnek, nem chak *Demóſthenes, Iſócrates, Saluſtius*, hanem több világi Bőlchek-is. Az-okáért, *Toſtátus* azt akarja jelenteni; hogy az igaz Engedelmeſnek nem kell tanátskozni, mert a'tanátskozás a'parancholót illeti; hanem mingyárt kell engedni, mert az illeti őtet: kinek, a'Jó tanátskozás-helyett kell a'parancholónak hagyáſát venni, ki már tanátskozott. Az-okáért nem kell kéſni, ſem a'vakmerőſégtől félni, mivelhogy a'Parancholó már tanátskozott. Ennek noha minden igaz Parancholóban helye vagyon, mindazáltal fő-képpen az Iſtenben; ki, úgy mint bőlch, mindeneket által-lát; úgy mint igaz és jó, hamiſſat vagy gonoſzt nem parancholhat; úgy mint hatalmas, erőt adhat, hogy, a'mit tőlünk kíván, bé-tellyesítheſsük. Az-okáért, nem illik az ő parancholattya-felől tanátskoznunk, ha bé kell-e azt tellyesítenünk, vagy nem; hanem minden kéſedelem- és hallogatáſ-nélkül hozzá kell fognunk. De, ha magúnktól, parancholat-nélkül akarunk valamit chelekedni, igen-is kívántatik a'tanátskozás: és abban helye vagyon a' Salomon mondáſának; hogy, *A'ki gyors lábával, meg-ütközik.* A'ki pedig gyors az Engedelmeſségben, meg nem ütközhetik: mert vagyon vezére; és, hogy így ſzóllyak, más lábán jár a'ki meg nem ütközhetik. Sőt gyorſaſágának jutalmát-is veſzi: mert, a'mint a' máſi Evangéliomban olvaſſuk a; *A'kik az Urok Zörgetéſére* (vagy parancholattyára) *mingyárt meg-nyittyák az ajtót, boldogok: és az Urok fel-övedzi magát, és azokat le-telepiti, és általmenvén ſzolgal nékik*: az-az, kivált-képpen-valo tiſztelettel illeti őket, és jó akarattyát mutattya hozzájok. Ennek egy-nehány Példáit hozók-elő nem régen, azokban a'Szer-

u In c. 17. Geneſ. ad ſin.

x Gen. 17. 23.

y Lib. 8. Eth. cap. de Eubulia.

† εὐβουλία.

z Ibidem, c. 6. & 7.

a Luc. 12. 36. 37.

zete-

zetesekben, kiknek gyors Engedelmeſségőket az Iſten kedvellette, és azóknak kedvesvóltát Choda-tételekkel-is meg-bizonyitotta; moſt chak kettőről emlekezem a' Sz. Irásból. A

Az Elsőt, az Ó Teſtamentomban olvaſſuk, Abrahámról: ki, a'mint Sz. Ambrús elmélkedik, mint-hogy kész vólt, az Iſten parancholattyára, eggyetlen egy fiát minden-kéſedelem-nélkül meg-áldozni, az Iſten nem engedte hogy azt végbe vinné: azt pedig meg-engedte, hogy Jefte az ő leányát, fogadáſa-ſzerént, meg-ölné [b]; mert két hólnapig vontatta a' dolgot: ő-maga bánta, a'leánya pedig ſiratta. fő-képpen, holott Jeftének Abrahámban vólt példája, a'mellyet kővethetett-, és a'melyhez-képeſt, ollyan dologban az Iſtennek kegyeſségében bizhatott-vólna. Abrahám pedig, kinek példája olly nehéz dologban nem vólt, ſe nem bánkodott, ſem az atyai indúlattól tanátſot nem kérdett. és a'hol hallotta az Iſten parancholattyát, nem kéſett az áldozattal, hanem ſietett a'ſzolgálattal. Iſaak ſem kételkedett, noha kűlőmbőző lépéſekkel kővette az attyát: nem sírt mikor meg-kőtőztetett, ſem hallaſztáſt nem kért mikor meg-áldoztatott: és azért, bővſégesb vólt az irgalmaſság, a'hol a'Hit gyorſabnak találtatott. Nem ſzemély-válogató azért az Iſten, hanem a'chelekedeteknek és érdemeknek meg-válaſztója. B

[b] Judic. 11. 35. 37.

A'Máſik példát, az Új Teſtamentomban találjuk, Zakæusban: kinek midőn Urúnk azt mondotta vólna [c]; *Zakæe, ſietve ſzálly-alá, mert ma a'te házadban kell maradnom: Sietve le-ſzállott, és örömmel fogadta őtet.* Melly gyors ſzolgálatért, valóban nagy jutalmat vőtt; a'mint Urúnk jelentette, mondván [d]: *Ma lőtt üdvőſsége e'háznak: mivelhogy ő-is az Ábrahám fia*; mind egyébért, 's mind a'gyors Engedelmeſségéért.

[c] Luc. 19. 5.

[d] verſ. 9.

Jól tudván ezeket Sz. *Xavérius* Ferencz, ő-is ſzép példát hagyott a'gyors Engedelmeſségben. Kinek, a'mint *Turſellinus* irja [†], midőn Sz. *Ignatius* meg-jelentette, hogy *Indiá*ba kelletik néki menni, a'Pogányok meg-téritéſére: azt nagy örömmel vőtte; és minden kéſedelem-nélkül úgy el-kéſzűlt, hogy máſod nap meg-indúlhatott. Nem vólt még akkor, ſem *Indiá*ban, ſem egyébűtt a'mi Társaſágúnknak Háza, Roma-váraſán-kivűl, a'hová ſzálhatott-, vagy a'hol lakhatott-vólna; az *Indiai* út-is, a'ſene Pogány népekkőzőtt, veſzedelmekkel és nyomoruſágokkal tellyes vólt: de mind azokkal ſem gondolt *Xavérius*, az egy Iſtenben vetvén reménſégét, ki az Engedelmeſekhez leg-inkább mutattya ſegétſégét. Úgy ſietett pedig abban az útban, hogy, a'mint máſutt megmondottam, az attyafiaihoz, és az annyához ſem akart ki-térni; noha igen keveſet-kéſett- és kerűlt-vólna. Olly vélekedéſe vólt pedig Szent *Ignatius*nak *Xavérius*-ről, hogy ſzintén *Indiá*ból-is viſzſza-híhatta-vólna egy Levelével, a'mellyet néki irt-; sőt chak egy bőtűvel-is. 's meg ſem chalatkozott-vólna benne-. De minek-előtte az a'Levél el-érkezett, *Xavérius* el-nyugott az Úrban, hogy fáradſágos Engedelmeſſégének jutalmát venné. C

[†] Lib. 1. c. 8.

Ennek a'gyors Engedelmeſségnek, Szent *Xavérius* nem chak a'más világon vőtte jutalmát: hanem, az Iſten e'világon-is fel-tiſztelte az ő hűv ſzolgáját bőchűlletes Chodákkal; mellyeket ſzerte-ſzerént olvaſunk az ő életében: De én moſt chak kettőt, vagy hármat hozok-elő.

Azt olvaſom felőle [e]; hogy a'Nap-keleti *Indiá*ban ſok helyeken, midőn a'Szent Miſét mondotta, az egéſz nép látta, hogy egy kőnyőknyire-is fel-emelterett az földről, és Iſteni erővel fűgve tartatott: Jelentvén azzal az Iſten; hogy a'kik az ő ſzolgálattyában, és parancholatinak véghez vitelében, a'földi nehéſséget, és kéſedelmeſséget meg-haladván, az égi állatoknak gyorſaſágát kővetik; azt érdemlik, hogy ne a'földőn heverjenek, hanem fel-emeltetteſſenek a'földtől.

[e] In Relatione facta in Conſiſtorio Papæ.

D

Azt irja *Turſellinus* [f]; hogy, midőn a'tengeren a'nagy hajótól, a'melyben *Xavérius* vólt, a'ſzél-vész egy chónokot el-ſzakaſztott-vólna; és a'*Xavérius* imádſága-által, a'mint meg-is jövendőlte-vólt, ſok veſzedelmek-után megint a'nagy hajóhoz érkezett-vólna; a'chónokban-lévő embereket a'nagy hajóba vőtték: kik azon kérték a'Hajós-meſtert, hogy *Xavériust*-is bé-vegye; alitván hogy ő-is a'chónokban vólna. De midőn a'Hajós-meſter azt felelte-vólna; hogy *Xavérius* a'hajóban vagyon; és, minek-előtte ők oda érkeztek-vólna-is, abban vólt: a'chónokoſok minnyájan azt mondották; hogy *Xavérius* ő-vélek a'chónokban vólt, valamíg a'ſzél-vész őket a'tengeren ide 's tova hordozta, minnyájokat vígaſztalván, és biztatván; és a'chónokot a nagy hajóhoz vezetvén, és igazgatván. Melyből minnyájan meg-értették, hogy *Xavérius* jelen láttatott lenni; a'mint Szent Miklóſról-is olvaſſuk, midőn érettek könyőrgött, és az Iſtentől ſegétſéget nyert nékik. Ezzel-is azt jelentette az Iſten, hogy, a'kik ő néki ſietséggel engednek, nem rekeſztetnek egy határban, mint közönſéges földi emberek, hanem-

[f] Lib. 5. c. 2.

A egy ſzem-pillantásban mint a'gyors Angyalok ſok helyeken lehetnek. Olvaſtam eztis [g]; hogy a'Nap-keleti *Indiá*ban, a'*Travancoris* Tartomány-béli *Cottata* Egyházában, a'Szent *Xavérius* képe-előtt, égő lámpáſokat, chak ſzentelt vízzel tápláltak, olaj-helyett; és ſok óráig igen ſzépen égtek: mellyet nem chak a'Kereſztyének, hanem ſok Pogányok-is láttak, és chodáltak. Kik, hogy a'Chodának igaz-vóltáról bizonyosbak lehetnének, a'vizet gyakorta meg-változtatták, és új mécheket tőttek a'lámpáſokba: de úgy-is ſzintén olly módon égtek mint az-előtt. sőt, midőn meg-óltották, néha magoktól-is meg-gyuladtak. Jelentvén azzal az Iſten; hogy a'kik, őtet akarván dichőíteni a'földi emberek ſzokáſa-fölött, a'gyarló és reſt terméſzet-fölött gyorſalkodnak az Iſten parancholatinak végbe-vitelében: azokat az Iſten-is, terméſzet-fölött-valo dolgokkal fel-tiſzteli. És noha a'víz a'tűzet el ſzokta óltani; mindazáltal, mint-hogy azokban a'gyarló terméſzetnek vize (mert *Minnyájan mint a'vizek el-folyunk a'*
h 1. Reg. 14. 14. *földbe* [h], el nem ólthatta a'Parancholatoknak meg-tartáſaban-valo Szeretetnek lángoló tűzét: azoknak tiſzteletire, a'vízzel-is táplállya a'tűzet. Adgya a'kegyelmes
B Iſten, az ő Szent Fiának érdemiért, a'Szent *Xavérius* eſedezéſe-által, hogy mi-bennünk-is lángollyon az igaz Iſteni Szeretetnek tűze e'világon; és a'más világon az Iſtenben, ki
i Deut. 4. 24. Heb. 12. 29 *Meg-eméſztő Tűz* [i], őrökkön őrökké őrvendezzünk. Amen.

SZ. MIKLÓS PÜSPÖK-NAPI EVANGELIOM.

SZ. MATÉNAK XXV.

C

RÉSZÉBEN. ℣. 14.

AZ időben: Mondá JESUS az ő Tanítványinak e'példa-beſzédet. Egy ember meſzszire menvén, elő-hívá a'ſzolgáit, és kezőkbe adá az ő javait. Es egynek őt talentomot ada, máſnak pedig kettőt, máſnak pedig eggyet, mindeniknek tulajdon erejeſzerént, és el-indúla mingyárt. El-méne pedig a'ki őt talentomot vőtt-vala, és kereskedék azokkal, és más őtőt nyere. Haſonló-képpen az a'ki kettőt vőtt vala-is, más kettőt nyere. A'ki pedig eggyet vőtt vala, el-menvén a'földbe áſá, és el-rejté az Ura pénzét. Sok időután pedig meg-jöve azoknak a'ſzolgáknak az urok, és ſzámot vete vélék. Es el-jövén a'ki őt talentomot vőtt-vala, más őt talentomot hoza, mondván: Uram, őt talentomot adtál nékem ímé más őtőt nyertem a'ſölött. Monda néki az Ura: Őrülly jó és hűv ſzolgám, miért hogy a'kevésben hűv vóltál, ſokat bízok reád; menny-bé az urad őrömébe.
D *El jöve pedig a'ki két talentomot vőtt vala-is, és monda: Uram, két talentomot adtál nékem, ímé más kettőt nyertem. Monda néki az Ura: Őrülly jó és hűv ſzolgám, miért-hogy a'kevésben hűv vóltál, ſokat bízok reád; menny-bé az urad őrömébe. El-jövén pedig a'ki egy talentomot vőtt vala-is, monda: Uram, tudom hogy kemény ember vagy, aratſz a'hol nem vetettél, és gyűjtéſz a'hol nem hintettél: és félvén el-mentem, és a'te talentomodat a'földbe rejtettem: ihon meg-vagyon a'tiéd. Felelvén pedig az Ura, monda néki: Gonoſz és reſt ſzolga, tudod-vala hogy aratok a'hol nem vetek, és gyűjtők a'hol nem hintettem: azért kell vala néked az én pénzemet a'pénz-valtóknak adnod, és én meg-jövén, uzorával vőttem vólna-meg az ényímet. Végyétek-el azért tőle a'talentomot, és adgyátok annak a'kinek tíz talentoma vagyon. mert mindennek, a'kinek vagyon, adatik, és bővelkődik: attól pedig a'kinek ninchen, a'mie láttatik-is lenni, el-véte-*

tik tőle. És a'haszontalan szolgát vessétek a'külső sötétségre: ott lészen sírás és fogak chikorgatása.

ELSŐ PREDIKATZIO.

MI-képpen hogy minden jól rendelt Országokban Két-féle Törvények vannak: némellyek a'bizonyos állapatú embereket illetik; úgy-mint a'Bírákat, vitézeket, kalmárokat, mives-embereket, szolgákat: némellyek pedig közönségesek, mellyeknek meg-tartására minnyájan kötelesek. Azonképpen az Anyaszentegyháznak (melly *Országnak* mondatik [a]) *Decrétomi*-ban, a'Szent Evangéliomokban, Némelly dolgok chak az Apostolokat illették; mint-mikor Urúnk azt mondotta [b]; *Ne légyen aranyotok, se ezüstötök, se pénzetek a'tűszőtökben.* vagy [c]; *El-menvén tanittsátok minden nemzeteket*: Némellyek pedig minden embereket; mint mikor azt mondotta nékik [d]: *A'mit néktek mondok, minnyájoknak mondom: Vigyázzatok.* Illyen a'mái Példa-beszéd: Mert az Úr, a'ki a'szolgáknak pénzt osztogat, az Isten; ki *Mindeneknek Ura* [e], és minnyájan tartoznak néki szolgálni. és, *Kinek-kinek Malasztot adott a'Krisztus, ajándékozásának mértéke-szerént* [f]: mindenektől számot vészen; és *Kinek-kinek chelekedete-szerént fizet* [g]. Az-okáért szükség, hogy minnyájan meg-értsük a'mái Példa-beszédet, mellyet, Isten segétségével, meg-magyarázok.

a Mat. 13. 41

b Matt. 10. 9.
c Mat. 28. 19.
d Mat. 13. 37

e 2. Mach. 14. 35.
f Eph. 4. 7.
g 2. Cor. 5. 19.

I. *Meg-mutatom, Mi légyen a'Talentom, vagy Gira, mellyel kinek-kinek munkálkodni, vagy kereskedni kell.*

II. *Meg-mutatom, hogy fő-képpen Három rend-béli Girák vannak, a'mellyekkel kereskednünk kell.*

III. *Meg-mutatom, Mint kelleséek a'kereskedésre-való időt fel-váltanunk.*

ELSŐ RESZE.

MIvelhogy *Minden jó adomány, és minden tökélletes ajándék onnét-felyűl vagyon, le-szálván a'Világosságnak Atyjától* [h]: mindeneket, valamink vagyon, az Isten Giráinak mondhatunk. Mert, ha a'Kivűlűnk-való dolgokat meg-gondollyuk, *Ő-általa országolnak a'Királyok* [i]: és, *Az Úr áldása gazdagít-meg* [k]. Ha Testűnket meg-tekintyűk, *Bőrrel és hússal őruházott-meg minket; chontokkal és inakkal egybe-raggatott minket* [l]. Azonképpen *a'Lelket-is az Isten adta* [m]: és, *Őné a'tanács, az igasság, az okosság, az erősség* [n], mellyek a'Léleknek ékességi: *Ő-benne élűnk, és mozgunk, és vagyunk* [o]; és, *Ő-nála-nélkül semmit nem chelekedhetűnk* [p]: de *Mindeneket meg-chelekedhetűnk az-által a'ki minket meg-erősít* [q]. Mindenek azért az Isten Girái: mellyeket azért ád, hogy kereskedgyűnk vélek. Ki *Noha gazdag az irgalmasságban* [r]; és, *Mindenekhez gazdag, a'kik őtet segétségűl hívják* [s]: mindazáltal Ajándékit nem eggyaránt osztogattya; hanem, kinek őt Talentomot ád, kinek kettőt, 's kinek chak eggyet: de abból senki nem vélheti, hogy ő-néki az Isten-keveset adott, mert mindennek tulajdon ereje-szerént osztogatta a'Talentomot; úgy hogy, ha valamellyiknek többet adott-vólna, ereje-fölött terhelte-vólna. Holott vedd eszedbe; hogy a'Bóldogság nem a'Talentomoknak sokaságában áll, hanem a'szorgalmatosb kereskedésben: és, a'ki kevesbet vészen, nagyobb szorgalmatossággal többet nyerhet; és nagyobb jutalmat vehet, hogy-sem a'ki többet vészen, de nem annyira szorgalmatoskodik.

h Ias. 1. 17.

i Prov. 8. 15.
k Prov. 10. 22
l Iób 10. 11.
m Eccle. 12. 7
n Prov. 8. 14.
o Act. 17. 28
p Ioan. 15. 5.
q Phil. 4. 13.
r Eph. 2. 4.
s Rom. 10. 12

Így olvassuk Sz. Lukáchnál [t]; hogy némelly egy Girával, tíz girát nyert, némelly chak ötöt, 's némelly eggyet sem: és a'hoz-képest, az elsőnek nagyobb jutalma vólt, hogy-sem a'máiknak; a'harmadik pedig, Girájától-is meg-fosztatott. Mert, a'mint *Epictétus* Filósofus a'*Plato* tanítványa mondotta, az ember élete hasonló a'Komediához, melyben, nem az érdemli a'dícséretet a'ki főbb személyt viselt, hanem a'ki állapattyához-képest módosban forgolódott. És gyakorta, a'ki Királyi személyt viselt, szidalmaztatik: mert nem úgy viselte magát a'mint a'Királyi méltóság kivánta-vólna; és semmiben hasonló nem vólt a'Királyhoz, hanem chak a'külső öltözetben, és fris ruhában: a'ki pedig Kóldús vagy parasztember személyét viselte, dícsértetik; mert állapattyához illendő erkölchöt és maga-viseléstmutatott. Így, nem a'sok Talentomu ember dícséretes, hanem a'ki, vagy kevés, vagy sok Talentomával, hívatallya-szerént jól és hasznosan kereskedik. E'világi Komediában, igen külömbözö személyt viselt a'minden-napon frissen-öltöző és lakozó Gazdag, és a'Kóldús Lázár: de nem a'Gazdag dícsértetik, ki fő-ember személyét viselte. mert nem úgy viselte magát a'mint

t Luc. 19. 16. 18. 20.

A

kívántatott; mert az Istentől vött gazdagsággal, nem könyörületeſſen, hanem kegyetlenül élt, chak az aſztaláról le-húllo morzalékokkal ſem táplálván a' nyomorúlt Lázárt, és azért hólta-után pokolba temettetett: hanem a' Lázár dichértetik, ki egy fekélyes nyomorúlt Koldús ſzemélyét viſelte; mert annák ſzépen meg-felélt, ſem az Istent nem boſzſzontván, a' ki a' nyavalyát reája bochátotta; ſem az emberekre nem panaſzolkodván, a' kik nem könyörültek rajta; hanem mindeneket békével ſzenvedvén: és azért,
u Luc. 16. 22. *halála-után, az Angyaloktól az Abrahám kebelébe vitetett* u; és a' rövid nyomoruſág-után, nagy vígaſztaláſt vött. Ezeknek külömböző Talentomi voltak: de azon rend-béli Talentomú emberek között-is, találunk külömböző kereskedéſt és nyereſéget: mert a' ſzegény Özvegynek, pénze volt ugyan, de igen kevés; tudni illik, két fillyére; de azzal jobban kereskedett, hogy ſem a' gazdagok az ő ſok pénzökkel; és, a' mint Urunk mondotta
x Luc. 21. 3. 4. x; *Többet vetett a' kincſes-ládába minden gazdagoknál: mert azok minyájan, a' mivel bővelkődtek azt vetették az Isten ajándékiba: ez pedig az ő fogyatkozáſából, minden éléſét belé-vetette.* Melyből ki-tetſzik, hogy kevéſſel-is ſokat nyerhetünk, ha jól kereskedünk.

B

Sz. Péter, tudván hogy az Isten Ajándéki nem eggyaránt oſztatnak, hogy valaki azért ne panaſzolkodnék, hogy ő-néki kevés jütott az oſztályban, egy közönſéges és igen haſznos tudományt áll elönkbe, mondván
y 1. Pet. 4. 10. y: *Mindenitek, a' mint vötte az ajándékot, azt egy-más-között ſzolgáltatván, mint az Istennek ſok-féle ajándékinak jó Sáfári*: az-az, mindentől az kívántatik, hogy, a' mit kezébe bíztak, azzal jól éllyen, akár ſok 's akár kevés légyen. és példáúl utánna veti: *Ha ki ſzól, úgy mint az Istennek beſzédit; ha ki ſzolgál, úgy mint az erőből, mellyet az Isten ſzolgáltat*: az-az, a' kinek az Isten az éles-ſzóllásnak ajándékát adta, no hallgaſſon, hogy ne kelleſsék azt mondani
z Isa. 6. 5. z, *Jaj nékem mert halgattam*: hanem, *Kiáltſon; meg ne ſzünnyék; mint a' trombita fel-emelye ſzavát, és hirdeſſe a' népnek vétkeit, és a' Jákob házának bűneit*
a Isa. 58. 1. a. A' kinek pedig Isten erőt adott a' ſzolgálatra, ne henyéllyen; hanem azon igyekezzék, hogy *mindeneknél többet munkálkodgyék az Isten malaſztyával*, a' mint Szent Pál
b 1. Cor. 15. 10. b. És, hogy heában ne lenne munkánk, Szent Péter azt-is meg-jelentette, Mi végre munkálkodgyunk, mondván
c 1. Pet. 4. 11 c; *Hogy mindenekben tiſzteltetſsék az Isten, a' JESUS Kriſtus-által.* Mert azzal tiſzteltetik az Isten, ha az ő Ajándékit meg-bőchüllyük; jól kereskedvén azokkal: gyalázattal illettetik pedig, ha veſzteg hevertettyük, mint-hā porba takarnók.

Ezért int Sz. Pál
d 2. Cor. 6. 1. d; *hogy az Isten Malaſztyát heába ne vegyük*: és azon kér
C e; *hogy azt el ne mulaſſuk.* Az véſzi pedig heába, a' mint Szent *Anſelmus* magyarázza, a' ki azzal nem munkáloſzik, és ſzorgálmatoſságát melléje nem veti, és a' ki az ő reſtlégével neminémű-képpen haſztalanná téſzi. Végy példát: Némelly gazdag ember, pénzével nem kereskedik, hanem ſzolgájának adgya hogy kereskedgyék véle. holott, a' mint látod, Két dólog vagyon; a' Pénz, és a' Kereskedésben-való munka. Sem a' Pénz magától nem tőjik, ha nem kereskednek véle; ſem a' pénz-nélkül nem haſznos a' Kereskedés: de, ha mind a' kettő eggyűvé járúl, nyereſég kerekedik belőle. Az-okáért, a' ki el-venné a' gazdag embertől a' pénzt, és nem kereskednék véle, hanem el-áſná: méltán panaſzolhatna reája, és kárát rajta kereshetné. Így vagyon a' mi dolgunk: az Istené a' Talentom; mellyet nékünk kereskedéſre ád, mivelhogy a' nélkül mi az örök Bóldogſágot meg nem nyerhetnők. Azért, ha azzal jól kereskedünk, a' mái hűv ſzolgákkal jutalmunk léſzen; ha pedig heába-valóvá téſzük, meg-bántettetünk a' mái reſt ſzolgával.

Ez így lévén, igen vakmerő vélekedésben vannak az Újíto atyaffiak, kik az Isten Malaſztyának egyedül tulajdonítttyák az üdvöſséget; a' Szabad-akaratból ſzármazott munkának pedig ſemmit nem tulajdonítnak: sőt azt is mongyák; hogy az Isten Malaſztya olly erős és hatalmas, hogy az embernek akarattya ellene nem álhat. Holott nyilván látók Sz. Pálból, hogy azt ember el-múlathattya, és heába-valóvá teheti: vagy, a' mint Urunk a' mái Evangéliomban jelentette, a' Talentomot a' földbe áshattya. Innét vagyon, hogy, a' kik jól kereskedtek a' nékik adatott Talentomokkal, azt mondották
D f Mat. 25. 20 22. f;
g Luc. 19. 16. 18. hogy ők azok-fölött más Talentomokat nyertek; jelentvén az ő munkájokat-is. Hogy pedig Sz. Lukáchnál haſonló Példa-beſzédben, a' jó ſzolgák azt mondották
h verſ. 13. i verſ. 15. g; *Uram, a' te Girád tíz girát, vagy ötöt nyert*: nem azt jelentették, hogy mindent a' Gira chelekedett, ők pedig ſemmit ſem miveltek; hanem, hogy a' Gira-nélkül ſemmit nem chelekedhettek-vólna. mert egyéb-aránt, ſem az Urok azt nem mondotta-vólna nékik
k Mat. 10. 42 h; *Kereskedgyetek míg meg-jövök*: ſem az Evangeliſta
i; *hogy elő-hivatta a' ſzolgáit, a' kiknek a' pénzt adta-vala, hogy meg-tudná ki-ki mennyit kereskedett-vólna.* Szükſéges azért a' Talentom, az Isten Malaſztya; de az, a' mi munkánkat ki nem rekeſzti, hanem kívánnya. És ninchen olly dolog, mellyel jól ne kereskedheſsünk, és jutalmát ne nyerheſsünk az Istentől; a' mint Urunk nyilván jelentette, mondván
k: *Valaki italt ád egynek e' leg-kiſsebbek-közzűl egy pohár hideg*

vizet,

vizes, chak a' Tanitvány nevében-is, bizony mondom néktek: el nem veszti jutalmát. Ha az illyen kichiny dologgnak jutalma el nem vész, bizony a' nagyobbnak sem vész, ha jó igyekezetből származik; melly mindenkor kívántatik a' Jutalomhoz.

II. RÉSZE.

MIvel-hogy pedig köz ónségesen Három rend-béli ajándékit találjuk az Istennek; tudni illik, Külső, Testi, és Lelki ajándékit: azon kell igyekeznünk és mesterkednünk, hogy mindenikkel jól kereskedgyünk, Sz. Miklós példaját követvén.

A' Külső Ajándékon, érthettyük a Gazdagságot: melly hogy az Isten ajándéka légyen, nyilván bizonyíttya Salomon; a' mint az-előtt-is mondám: mert *Az Úr áldása gazdagít-meg* [l]. és [m]; *Az ő bal-kezében vagyon a' gazdagság és dicsőség.* Azt pedig azért adgya, hogy kereskedgyünk véle: a' mint abból ki-tetszik, hogy az Irás nyilván parancholla, hogy szükölködő atyánkfiait meg-segéttsük; és, ha azt chelekedgyük, Jutalmat-is igér. Hallyad mit beszéll a' vén Tobias az ő fiának [n]: *El ne hadgyad a' mi Urunk Istenünk parancholatit.* és, mint-ha meg-akarta volna azt magyarázni, utánna veti: *A' te marhádból adgy Alamizsnát, és egy szegényről se fordítsd-el orczádat: mert úgy lészen, hogy tőled se fordúllyon-el az Úr orczája. A' mint lehet, úgy légy irgalmas. Ha néked sok lészen, bővségesen adgy: ha néked kevés lészen, igyekezzél a' kevesetis örömest adni. Mert jó Jutalmat gyűjtesz magadnak a' szükségnek napján. mert az Alamizsna minden bűntől 's a' haláltól meg-szabadit, és nem engedi a' lelket a' setétségre menni. Nagy bizodalom lészen a' Fölséges Isten-előtt az Alamizsna, minden ő gyakorlóinak.* Hasonlót mondott Rafaël Angyal-is [o]. A' Bölcs pedig imígyen beszéll [p]: *Az égő tüzet meg-öltya a' víz, és az Alamizsna ellene-áll a' Bűnöknek:* és *az Isten arra tekint a ki kegyelmet chelekeszik: az-után-is meg-emlekezik arról, és el-eséséne idején támaszt talál.* És [q]: *Rekezd az Alamizsnát a' szegénynek szivébe, és az meg-szabadit téged imádságaval minden gonosztól. A' hatalmasnak paizsánál, és a' dárdánál inkább harczol az ellenséged-ellen.* Urunk-is nyilván parancholla az Alamizsnát, mondván [r]: *Szerezzetek magatoknak barátokat a' hamisság Mammonájából; hogy mikor meg-fogyatkoztok, bé-fogadgyanak titeket az örök hajlékokba:* vagy azok, a' kik az Alamizsnát bé-vészik, vagy azoknak Angyali.

Az Utólsó ítéletnek módgyáról emlekezvén pedig, chak az Alamizsnának jelenti fizetését; és az örök veszedelemnek okát, abban-valo fogyatkozásnak mongya [s]. Azért mongya *Orígenes* [t]: Bizony meg-bőchülhetetlen, és örökké-valo boldogság, midőn a' gazdag nem bízik az aranyban, se nem szorgalmatoskodik az ezüstnek el-tételében; hanem ezeket, a' Fölségesnek parancholattya-szerént, Alamizsnául e' szegényeknek adgya, el-hintvén a' szegények lelkére, és az éhezők szájára. Ezt chelekedte Zakæus; ki az Urhoz térvén, *felét jószágának a' szegényeknek adta* [u]: és Alamizsnás Sz. János; kinek teste a' Pozonyi Káptolomban tartatik: kiről azt írja *Surius* [x]; hogy *Alexandriai* Patriárka lévén, a' szegényeket urainak hitta. És, midőn a' szolgai azon panaszolkodtak hogy sokat veszteget reájok, azt felelte: Ha én tanítványim és a' Krisztusé akartok lenni, engedgyetek az ő Isteni parancholattyának: ki azt parancholla, hogy adgyanak a' kérőknek. A' Francziai Sz. Lajos Királyról pedig azt írja *Ionvillus* [y]; hogy száz húsz szegényt tartatott Királyi éledellel. és azoknak a' kik azt rágalmazták, azt felelte; hogy hasznosb a' pénzt a' szegényekre költeni, hogy-sem pompára és fris lakásra: mert azzal lésznek állandók az Országok, és azoknak gazdagsági. Rafaël *Volaterránus*-is szép dolgot ír a' *Sabaudiai Amadeus* Herczegről: kitől midőn némelly követek azt kérdették-volna; Ha gyönyörködik-e a' vadászásban? és szereti-e az agarakat és vizlákat? Fejével intvén a' sok szegényekre mutatott, kik az asztalnál ültek, és azt mondotta: Ezek az én nyúlászóim, kiket naponként táplálok; reménlvén, hogy a' Mennyei dicsőséget fel-vadászhatom vélek.

Tudták ezek, mi végre vötték az Istentől a' világi Gazdagságot; tudni illik, hogy kereskedvén azzal az Alamizsnálkodás-által, azon Istentől örök Jutalmat vennének. Kikhez hasonló volt a' mái dicsőséges Sz. Miklós-is: ki az ő házájában *Patará*ban, egy megszegényedett Nemes-emberrel, szép módgyával jeles irgalmasságot chelekedett. Mert, midőn három ékes-tekintetű, és jó-erkölchű leányit férjnek nem adhatná, azért hogy nem adhatna vélek illendő Jegy-ruhát; és nem-is táplálhatná őket: el-feletkezvén az Istenről, leányinak testőkkel akart kereskedni, hogy táplálhatná mind magát 's mind azokat. Meg-értvén azt Sz. Miklós, irgalmasságot akart véle chelekedni; de azt el-is akarta titkolni, úgy hogy, se a' leányzók szüzességőket el ne vesztenék, sem ő az alázatosságtól meg ne fosztatnék. Fel-kelvén azért étszaka, annyi pénzt vitt magával, a' mennyi elég volt az eggyik leányzónak ki-házasitására, és azt az ablakon bé-vetette.

A

I.

l Prov. 10.22.
m Prov. 3.16. & c. 8. 18.

n Tob. 4. 6, 7.

B

o Tob. 12. 8. 9.
p Eccli. 3.33.
q Eccli. 29.15

r Luc. 16. 9.

C

s Mat. 25.34 41.
t Hom. 5. in c. 19. Geneſ. Tom. 1.

u Luc. 19. 8.
x Tom. 1. in ejus Vita.

y In ejus Vita. cap. 84.

D

A

Mellyet meg-találván az ember, nagy örömmel fel-vötte; és hálát adván az Istennek, gonosz szándékát meg-változtatta, és az öregbik leányát tiszteségessen ki-házasította. Látván Sz. Miklós az Alamizsnának hasznos gyümölchét, másodszor, és harmadszor-is azont chelekedte; és a'leányzókat a'tisztátalanság Ördögének markából ki-szabadította. Mellyet noha ő el akarc titkolni: mindazáltal az Isten más emberek-által ki-nyilatkoztatta, egyebeknek példájára, kik a'Gazdagsággal nem tudnak élni.

De félek rajta, hogy keveſen találtatnak e'dologban Sz. Miklósnak követői; sokan pedig azoknak, kikre panaszolkodik az Isten a'Prophétánál, mondván [z]: *Az ezüstöt meg-szaporitottam néki, és az aranyat, a'mellyeket Baálra költöttek.* és [a]; *Az ő ezüstökből és aranyokból Bálványokat chináltak magoknak, hogy el-vesznének:* a'mint régenten-is az Arany-borjút [b]; mellyért sokan el-vesztek. Igy mondhattyuk, hogy a'*Lucifer* bálványát chinállyák a'Gazdagságból; a'kik a'pénzt kevélységre költik; úgy-mint cziſra ruhákra, fris palotákra, arany-függőkre és gyűrőkre, lovakra, ebekre, madarakra, és haszontalan Udvari hazugokra. A' *Mammon* bálványát pedig azok chinállyák; a'kik a'Gazdagsággal chak uzorára, és hamis kereskedésre élnek, a'vagy fösvényül el-rejtik; kiket Sz. Pál, *Bálvány szolgái*nak nevez [c]. A' *Vénus* bálványát azok chinállyák a'pénzből; a'kik azzal, jámbor- és tiszta személyeket bujaságra kisztetnek: vagy a'pénzhez-valo kivánságokból, testökkel ochmányúl kereskednek. A' *Bacchus* bálványát chinállyák a'pénzből; a'kik azt chak tobzódásra, és vendégeskedésre veszztegetik: kikről Sz. Pálnál azt olvassuk [d]; hogy *az ő Istenek a'has*: Kik imígyen biztattyák és vigasztallyák magokat [e]: *Lelkem, sok esztendőkre el-tétetett sok javaid vannak: nyugodgyál, egyél, igyál, vígan lakjál.* De az Isten máſt gondol felőlök, mondván: *Boland, ez éjjel a'lelkedet meg-kérik tőled: a'miket szerzettél pedig, kié leszsznek?* A' *Bélial* bálványát pedig azok chinállyák a'pénzből; a'kik azt chak pörre patvarra, visza-vonyásra, és vér-ontásra költik; melyből gyakorta Országoknak pusztúlása-is következik, és számtalan lelkeknek örök veszedelme. Ezek minnyájan nem jól kereskednek a'Gazdagsággal: de bizony számot vésznek tőlök, és, a'mit gonoszúl el-költöttek, vérökkel fizetik-meg.

II.

A'Másik rend-béli, vagy Testi Jókon, értyük a'Testnek tagjait, és érzékenységit; mellyeket az Istentől vöttünk, a'végre, hogy kereskedgyünk vélek, és a'kereskedésnek jutalmát-is vegyük. Ezekkel jól kereskedett, a'ki azt igazán mondhatta [f]: *Szeme voltam a'vaknak, és laba a'sántának.* mert kézen-fogva vezette a'vakot; a'vagy úgy igazgatta intésével, hogy meg ne ütközznék: a'sántáért pedig, a'ki nem járhatott, nem szánta fáradságát. Hallottam, hogy egy vak's egy sánta, egy-más segétségével mindenüvé el-érkeztek: mert a'vak a'sántát hordozta, a'sánta pedig a'vakot igazgatta; és úgy a'vak, lába volt a'sántának; a'sánta pedig, szeme volt a'vaknak. De Jób, mind a'vaknak szeme volt, 's mind a'sántának lába.

Az erős Aszszony'állatnak dicséretiben, a'többi-között azt írta Salomon [g]; hogy *A'kezét erős dolgokra vetette, és az ő újai az orsót fogták. A'kezét meg-nyitotta a'szükölködőnek, és az ő tenyereit ki-nyújtotta a'szegényre.* Két dolgot mond felőle; tudni illik, hogy kezeivel erőssen munkálkodott; és, hogy kézi munkájának gyümölchében, maga kezével részt tött a'szegényeknek, és úgy kereskedett testi tagjainak girájával. Hasonló volt e'hez Dorkas; kit Sz. Péter fel-támasztott, könyörülvén az Özvegyeken, kik *Sirván mutogattak néki a'köntösöket és ruhákat, mellyeket Dorkas chinált-vala nékik* [h]. Kit az-után sok fő Aszszony'állatok követtek, magok chinálván ruhákat a'szegényeknek, tekintvén azokban a'Krisztus személyét; kiért minden munka böchülletes.

D

Illyen volt a'mi Sz. Erzébetünk, a'Magyar-országi Második András Király leánya; a'mint *Surius* írja [i]: és hamar utána más Erzébet-is, *Lusitániai* Királyné-aszszony; a'mint *Perpiniánus*nál olvassuk [k]: és meg harmadik Erzébet, Francziai Királyné-aszszony, a' Második *Maximilián* Cháſzár leánya, a'Második *Rudolfus* Cháſzár húga, a'Második Mátyás Király nénnye; kit magam-is ismértem: és *Eleonóra*, az Első Ferdinand Cháſzár leánya, a' *Mantuai Gulielmus* Herczeg felesége; kiről emlekezik *Antónius Folcarius* [l]. Kiket kevés Fő aszszonyok követnek: mert inkább tőltik a'sok jó időt, arányas öveknek, kézkenőknek, vánkosoknak, lepedőknek, suporlátoknak varrásába: mellyek chak kevélységre-valók, és a' romlándo bűdös testnek gyönyörködtetésére; a'léleknek pedig örök veszedelmére és gyötrelmére.

A Szájjal-valo jó kereskedésre, ínt bennünket Salomon, mondván [m]: *Nyisd-meg a' Szádat a'némának, és minden által-menő fiak ügyeinek: nyisd-meg a'Szádat, igazat végezz, és tégy ítéletet a'szükölködőnek, és a'szegénynek:* az-az, fogd párty okat az ügye-fogyotnak, és szólly azokért, a'kik szólni nem tudnak, vagy nem mernek. És másutt [n]: *Mentsd-meg azokat, a'kik halálra vitetnek: és a'kik veszedelemre vonyattatnak, ne szűnnyél meg-szabadítani.*

z Oſe. 2. 8.
a Oſe. 8. 4.
b Exo. 32. 24
c Eph. 5. 5.
d Phil. 3. 19.
e Luc. 12. 19
f Iob 29. 15.
g Proverb. 31. 19. 20.
h Act. 9. 39.
i In Vita ejus.
k In Orationibus de ejus Laudibus.
l In ejus Vita.
m Prov. 31. 8. 9.
n Proverb. 24. 11. 12.

Es, hogy

Es, hogy valaki mentséget ne kereſne magának, utánna veti: *Ha azt mondod; Ninch erőm: a' ki a' ſzivek látója, érti, és a' lelkeknek ſzabadítóját ſemmi meg nem challya; és megfizet az embernek az ő chelekedeti-ſzerént.* Ezt tudván Szent Miklós, Teſti tagjaival-is igyekezett jól kereskedni, haſznoſon ſzolgálván azokkal felebaráttyának. Mert, midőn egy *Euſtáchius* Tiſzt-tartó, három ártatlan embert meg-fogatott-vólna, és azokat tőrvénytelen halálra ítélte-vólna: meg-értvén azt Sz. Miklós, oda ſietett; és úgy találta a' három férfiat, hogy kezőkhátra lévén kőtve, mezítelen nyakkal várták a' hóhér kezét. Es az Iſtennek Sz. Lelkétől meg-bátoríttatván, addig ſzóllott a' Tiſzt-tartónak, hogy az ártatlanokat a' haláltól meg-mentette. Mellyen chodálkozván a' nép, magaſztalta Szent Miklóſnak bátorságát, és atyafiúi ſzeretetét: melly Dánielben-is tűndöklőtt, mikor az ártatlan Suſannát, a' két hamis Bíráknak vádolásától meg-mentette.

Ezért gondolom, hogy az-után-is nem keveſen, a' kiket méltatlanúl halálra ítéltek, Sz. Miklóſnak ajánlván ügyőket, meg-ſzabadúltak; a' mint *Conſtantinus* Cháſzár idejében tőrtént. Kinek éjjel meg-jelenvén álmában Sz. Miklós, erőſsen meg-parancholta néki, hogy *Nepotiánuſt*, *Urſuſt*, és *Herpiliót*, kiket az irégyek hamiſsan bé-vádoltak-vólt, el-bochátaſsa, és tiſzteſségeſsen előbbi helyőkre állaſsa. Mellyet a' Cháſzár meg-chelekedett; és őrők emlekezetre, a' Sz. Miklós Egyházába-is ſzép ajándékokat küldőtt: tudni illik, Arany bőtűkkel írott Evangéliomot; drága kővekkel fel-ékesítteteti arany *Thuribulum*ot, vagy fűſtölőt; és merő aranyból-valo két Gyertya-tartót: hogy mind az ártatlanokat a' teſti haláltól, 's mind a' Cháſzárt a' lelki veſzedelemtől meg-mentette.

Kérdené valaki: Mi-képpen kereskedhetűnk Teſti tagjainkal az Iſtennek tiſzteſségére? Felelet: Sok-képpen. I. A' Szemeinkkel; gyakorta fel-emelvén az égre, és annak alkotóját dichőítvén: és attól várván, és kérvén ſegétséget, a' ki ollyan hatalmas alkotmányt minden fáradsága-nélkűl alkotott: meg-tartóztatván pedig ſzemeinket minden botránkoztató dologtól; hogy azt mondhaſsuk Jóbbal o: *Szövetséget tőttem Szemeimmel, hogy ingyen ſe gondolkodnám a' Szűzről.* II. Fűleinkkel; őrömesben halgatván az üdvőſséges oktatást, hogy-ſem a' haſzontalan fabulákat 's meséket: és nem kővetvén azokat, kikről panaſzolkodva mongya Sz. Pál p; hogy *Az Igaſságtól halláſokat el-fordíttyák ugyan, és a' meſékre térnek.* III. Kezeinkkel; fel-emelvén imádságban azokat gyakorta az Iſtenhez; azokkal tőredelmes ſzívből mellyűnket vervén; kotzka- és kártya-hányáſtól meg-kímélvén. IV. Lábainkkal; futván azokkal az Ur parancholatinak útán q: meg-tartóztatván pedig azokat heában-valo sétáláſtól, és tánczoláſtól. V. Nyelvűnkkel, és ſzájúnkkal; az Iſtent ſzűnetlen dichérvén és imádván; bűneinket igazán meg-valván; minden chel-chapo, hazudozó, rágalmazó, és heában-valo beſzédektől meg-zabolázván: a' mint Sz. Miklós chelekedett; ki még ifiú-korában-is, a' feſlett-erkőlchű nyalkáktól, tellyeſséggel meg-vonta magát, hogy azoknak terméſzetekben ne őltőznék a' nyájaskodás-által.

Továbbá; az Iſten tiſzteſségére kereskedűnk Teſtűnkkel, ha azt ſzájára nem bochátttyuk, hanem a' léleknek meg-hóldoltattyuk, hogy azt meg ne ejtſe, ſe fölöttébb ellene ne rúgóldozzék: és, a' mint Sz. Pál mongya r, *Tudgyuk bírni a' mi edényűnket, ſzentségben és tiſzteſségben; nem a' kívánſágnak indúlattyában, mint a' Pogányok, kik nem iſmérik az Iſtent*: az-az, a' mint a' Sz. Aryák magyarázzák, úgy bírjunk a' Teſtűnkkel, mint Urak; és ne engedgyűnk az ő kívánſáginak, mint ſzolgák: mert, a' mint Szent Agoſton írja s, A' mint a' moly a' gyapjat, és a' tűz a' fát meg-emészti: úgy a' párttűtő és kényes teſt-is, a' lelket meg-égeti és emészti. Szent *Jerónymus* pedig azt írja t; hogy, A' minéműnek láttatik az emberek-előtt, a' ki lábbal fel-, 's fővel alá-fordúlva jár: ollyannak tetſzik az Angyalok ſzemők-előtt, a kin a' Teſt uralkodik; az-az, útálatoſnak, és terméſzet-'s okoſság-ellen-valónak. Mellyet még a' Pogány Bőlchek-is eſzőkbe vőttek: Mert *Crátes* Filóſofus, a' mint *Maximus* írja u, látván egy ifiat, hogy a' Teſtének kedvezvén, kővéredik; azt mondotta néki: Nyomorúlt ember, ſzűnnyél meg magadnak tőmlőczőt építeni: jelentvén, hogy a' Teſtnek hizlalásával, ember ſzabadságát el-veſztvén, magát rabbá téſzi. *Plutarchus* pedig azt írja x *Menedemuſ*ról; hogy, midőn *Antígonus* azt kérdette-vólna tőle; Ha el-mennyen-e némelly dőzőlők vendégségébe? Halgatott egy ideig. Az-után pedig chak azt mondotta néki: Király fia vagy: jelentvén, hogy a' tobzódás nem illik a' Királyi ſzemélyhez; és hogy annak ſem mind ſzabad, a' mit kíván. Más Filóſofus pedig, látván egy nemes ifiat, hogy a' Teſti gyönyörűſéget kőveti, azt mondotta néki: Nem ſzégyenled-e, hogy, nemes és ſzabad ifiú lévén, a' Teſt rabjává téſzed magadat? Erről-is jeles példát

A

B

o *Iob.* 31. 1.

p 2. *Tim.* 4. 4.

C

q *Pſ.* 118. 32

r 1. *Theſ.* 4. 4. 5.

D

s *D. Salutaribus documentis. Tom.* 4.

t *Ser.* 50. *ad Fratres in Eremo.*

u *Serm.* 27.

x *Lib.* 2. *c.* 18.

A hagyott Sz. Miklós: ki napjában chak egyszer evett, és estve-felé; és akkor-is, vagy Sz. Iráſt olvaſtatott, vagy túdós és Iſten-félő Papokkal beſzélgetett. Ennek pedig még gyermek-korában jelét mutatta, akkor kezdvén-el a' bőjtőléſt: mert, noha egyéb napokon gyakorta ſzopott, mindazáltal Szerdán és Pénteken, ſem a' Dajkának hízelkedéſeért, ſem a' terméſzetnek gyengeségeért, ſem az éhségnek ſzorongatásáért, eſtvének-előtte nem ſzopott; és akkor-is chak egyſzer, chak ſzintén az életnek meg-tartásáért.

Hogy-ha valaki tudni akarja, ha Teſtének főlőtte kedvez-e; és, ha annak kívánsága uralkodik-e rajta? Meg-értheti *Eraſmuſ*nak egy példájából: ki azt írja [y]; hogy *Aſiá*ban, *Cárja*-orſzágnak *Iaſſus*-nevű Szigetében, az emberek nagyobb réſzére hali eledellel táplállyák magokat, a' helynek gyűmőlchtelen- és ſovány-vóltáért. Egy-kor egy fő Czitarás, a' piaczon mutogatván meſterségét, nagy ſokan gyűltek halgatására; de midőn jelt adtak hogy halat hoztak a' piaczra, halván az emberek, mind el-hadták a' Muſikáſt, hogy halat vásárlanának; és chak egy Siketes maradott mellette, ki a' jelentő zengéſt nem hallotta-vólt. Ennek a' Muſikás meg-kőſzőnte, hogy, a' ſzép meſterséget meg-bőchűlvén, meg-maradott-vólna mellette. Kitől meg-kérdvén a' Siketes, Ha adtak-e jelt a' hal-vásárláſra? A' fejével íntett. Mellyet látván a' Siketes, monda néki: Légy egéſségben jó Meſter. és mingyárt az-is a' hal-vásárra ment, és a' jó Muſikáſt egyedűl hadta. Melyből azt vehettyűk eſzűnkbe, hogy a' Szigetieknek nagyobb gondgyok és kedvők vólt a' haſokra, hogy-ſem a' Muſikára, és ezt azért hadták-el éretre. Igy vagyon ſokaknak dolgok; kik Kereſztyéneknek tartván és mondván magokat, halgattyák ugyan némely-kor az Iſten ígéjét, és az Iſteni ſzolgálattól meg nem vonſzák magokat: de mihelyen a' haſnak valami ſzerenchéje találkozik, mindent hátra hagynak érette; nyilván meg-mutatván, hogy haſokra vagyon nagyobb gondgyok, hogy-ſem űdvőſſégőkre, és az Iſteni tiſzteletre. Illyenek azok, kik ézetlenűl tréfálódván, azt mongyák; hogy ők jó Pápiſta Kereſztyének, de a' haſok nem ollyan. Kiknek én azt mondom; hogy, ha a' haſok nem Kereſztyén, nem mélto hogy a' Kereſztyéneknek kéſzíttetett bóldogságban réſzes légyen: és, mint-hogy a' Fel-támadás-után a' tagok 's a' lélek-is eggyűtt léſznek, félek rajta, hogy haſokkal-eggyűtt magok-is ki-rekednek Meny-orſzágból.

III. A' Harmad rend-béli, vagy Lélki Jókon, értyűk az Okoſságot, és az Akaratott: mellyekkel úgy kereskedűnk haſznoſon, ha azokat az Iſten tiſzteſségére, és felebarátunk épűletire gyakorlattattyuk, oktatván az embereket ſzóval, és példával; úgy hogy máſodſzor-is mondhaſsuk Sz. Jóbbal [z]: *Szeme vóltam a' vaknak, és lába a' Santának*: az-az, a' mint *Origenes* magyarázza: Szem vóltam, és vezér az igaz értelemre, tanítván beſzédemmel: Láb vóltam, és kalaúz a' jó erkőlchre, jó példával ſokakat magamután vonyván. Ebben-is réſze vólt Sz. Miklóſnak: kiről azt olvaſsuk, hogy, noha lelki chendeſségért, őrőmeſt magán és titkon lakott-vólna; de meg-értvén, hogy az Iſten azt kívánnya tőle hogy egyebeknek-is haſznállyon, abban híven el-járt. Es, midőn *Diocletiánus* és *Maximianus* Cháſzárok idejében, a' Híveket űldőzték, és kegyetlen parancholatokkal nyomorgatták, fel-fogta űgyőket: és mind addig predikállott a' Chaſzárok-ellen, míg nē azoknak vitézi őtet meg-fogván, tőmlőczbe vetették: melyben ſok nyomoruságokat ſzenvedett, a' Nagy *Conſtantinus* Cháſzár birodalmá-ig. Az után pedig meg-ſzabadúlván, a' *Nicæai Conciliom*ba ment, hogy az igaz Hitért vitézkednék: és ott, a' Három-ſzáz tizen-nyólcz Pűſpőkőkkel az *Arius* Eretnekségét megátkozta, és kárhoztatta.

III. RÉSZE.

Mind ezekből én azt hozom-ki; hogy minden Kereſztyén embernek, nagy gondgya légyen az Időre, és azt nagyra bőchűllye; Sz. Pálnak ama' mondáſa-ſzerént [a]: *Meg-láſsátok atyám-fiai, mint járjatok óva: nem úgy mint eſztelenek, hanem mint bölchek: meg-váltván az Időt; mert a' napok gonoſzok.* Mellyel azt jelenti; hogy balgatagok azok, a' kik e' kevés és bizonytalan időt, mellyet Urúnk kereskedéſre rendelt a' míg meg-jő, el-henyélik, vagy gonoſzűl élnek véle.

Az Időnek meg-váltásával pedig, Elsőben; Azt adgya előnkbe Sz. Pál, a' mint Szent *Anſelmus* magyarázza; hogy, a' melly Időt gonoſz chelekedetekkel el-tékozlottunk, és az Őrdőgnek zálogba vetettűnk, azt penitentzia-tartáſsal, és Jó chelekedetekkel fel-váltſuk. II. Mint-hogy, *A' vér-ſzopó és chalárd férfiak, nem érik az ő napokna.*

felét [b]; meg-rövidítvén az Isten az időt, mellyen terméſzet-ſzerént élhettek-vólna a' gonoſz-tévők: a' kik foglalatoſok a' jóban, az Időt meg-váltyák, és életőket meg-hoſzſzabbíttyák; és, a' mint Abrahámról olvaſsuk [c], *Jó vénségben, és koros állapatban halnak-meg*; és tellyes állapatban. III. Az váltya-meg Idejét, a' ki azt meg-vonſza e' világi dolgoktól, hogy chendeſsen nyughaſsék, és az Istennek ſzolgálhaſson. Mikor, úgy-mond Sz. Agoſton [d], valaki veled pőrleni akar, valamit veſzeſs-el, hogy az Istennek ſzolgálly; ne a' pőrnek: mert az a'mit el-veſzteſz, az időnek árra. Mert, a'mint pénzt adſz, és kenyeret véſzeſz; és úgy valamit veſzteſz, és valamit nyerſz: úgy veſzeſd-el a' pénzt, hogy nyugodalmat végy magadnak, az-az, Isteni ſzolgálatra-valo időt; mert úgy váltatik-meg az idő. IV. Sz. *Jerónymus* azt mondgya: Mivelhogy az időt azért adta az Isten, hogy ſzolgállyon az embereknek a' Jó chelekedetekben: midőn azt az emberek gonoſz chelekedetekben fogyattyák, annyit téſzen, mint-ha fogva tartanák: meg kell tahát váltani a' Jó chelekedetekkel, és neminémű-képpen ki kell a' rabságból ſzabadítani. De azt-is mongya [e]; hogy a' Bőlcheség, a' mellyet Sz. Pál az Efeſuſiaktól kíván az Idő-felől, abban áll, hogy ne változzanak az idő változásával, hanem az időnek minden külömbségében egy állapatban maradgyanak, mint Jóſef és Jób. Jóſefnek, úgy-mond, egy igyekezete vólt; tudni illik, hogy az Istennek kedvét kereſné: mellyet, az Időnek ſemmi-némű külömbségében el nem változtatott: ſem a' bátryainak irégységében, ſem a' ſzolgálatnak állapattyában, ſem az ifiúságnak hízelkedésében, ſem aſzſzonyának ígéretiben, ſem a' tömlőcznek nyomoruságában, ſem az Egyiptuſi hatalmaſságban: hanem mindenkor ugyan azon vólt; és az időnek külömbségét meg-váltván, a' gonoſz napokat-is jókká változtatta önnön-magának. Jób-is, ſok kiſértetekkel háborgattatván, ſem a' gazdágságokkal, ſem a' károkkal, ſem a' fiainak halálával, ſem a' ſebekkel, ſem, végezetre, minden jóſzágának viſzſza-térésével, meg nem változott: mert meg-váltotta-vólt az Időt, és a' gonoſz napokat jókká tőtte. Ez tahát az igaz Kereskedés; hogy az Időt, mint igen fő dolgot, nagy kárúnkkal-is meg-váltſuk, és minden marhánkat érette adgyuk, hogy azt el ne veſzeſsük, vagy heába ne múlaſsuk; követvén Sz. Pálnak ama' mondását [f]: *Jót chelekedvén meg ne ſzűnnyünk; mert ideje-kor aratúnk meg nem ſzűnvén. Azért a' míg időnk vagyon, mindenekkel jót chelekedgyünk.*

Akarod-e tudni, minémű drága dolog légyen az Idő; és annak árrát érteni? Szálly-alá Pokolba elméddel, és a' Purgatóriumba: és tüdakozzál azoktól; mert azok valóban tudgyák. Ha ama' friſsen-őltőző és lakozó Gazdagtól, ki *a' Pokolba temettetett* [g], meg-kérded, Mit adna egy eſztendőért, sőt chak egy napért-is, vagy egy óráért? Kétség-nélkül azt feleli, hogy az egéſz Világot-is érte adná; sőt ezer Világot-is: annak-fölőtte, minden világi gyönyörűſégit, a' mellyekben valaha torkig úſzott, örömeſt meg-vetné; és azok-helyett, minden múnkát, fáradſágot, és teſti ſanyargatáſt jó ſzívvel fel-venne, egy ſzem-pillantáſig-valo Időért, hogy Penitentziát tarthatna, és kegyelmet nyerhetne. Haſonló-képpen felelnének a' Purgatóriumban ſzenvedő Lelkek-is: kik, ha az Érdemléſnek, és Elég-tételnek helyére térhetnének; egy óráért, nem chak minden világi kínchet adnának, de véröket 's életőket-is el-fogyatnák, és ezer halált ſzenvednének érette.

Továbbá; menny-fel elméddel Meny-orſzágba-is, és a' bóldogságban-lévő Lelkektől kérd-meg, Mire kelleſsék az időt böchülleni? Es meg-érted, hogy imigyen felelnek: Bóldogok vólnátok ti halandó emberek, ha tudnátok michoda jutalmat, és dichőséget nyerhettők minden ſzem-pillantásban: mellyet, kétség-nélkül, minden múnkával, és véres verítékkel-is meg-vennétek; sőt örömeſt el-ſzenvednétek minden kínt és nyávalyát érette. Most, mi nagy bóldogságban vagyunk ugyan az Angyalok-kőzött: de, ha az Érdemléſnek helyén vólnánk, azon igyekeznénk, hogy a' Kerubimok- és Seráfimok- közze ſzámíáltatnánk. Ha a' bánatnak helye vólna Meny-orſzágban, ſemmin nem bánkodnánk; hanem chak azon, hogy Időnknek valami réſzét, vagy heába mulátttuk; vagy nem olly ſzorgalmatoſsággal kőltőttük, a' mint lehetett-és kellett-vólna. Az-okáért, nagy bálgatagsában vannak az emberek; kik ſemmivel kevéſbet nem gondolnak, mint az időve; és azt ſzánt-ſzándékkal heába mulattyák, tréchélléſsel; fel- 's alá-ſórálóſsal, koczka- és kártya jádzáſsal, nyúlóſzáſsal, és ezer el-múlandó múlátsággal.

Ninch drágább dolog az Időnél, úgy-mond Sz. Bernárd [h]; és, Jaj, mindazáltal, most ſemmit alább-valónak nem tartnak. El-múlnak az üdvőſségnek napjai; és ſenki azzal nem gondol. Azt mongyák némellyek: Hadd tréchéllyünk, míg az óra el-múllyék. Oh mit mondaſz? hogy az óra el-múllyék, mellyet néked a' Teremtőnek kő-

nyörű-

[b] Ephes. 5. 16.
[c] Gen. 25. 8.
[d] Serm. 24. de Verbis Apoſt.
[e] Lib. 3. in Ep. ad Epheſ.
[f] Gal. 6. 9. 10.
[g] Luc. 16. 23.
[h] Serm. ad Scholares.

nyárúlése, a' Penitentzia-tartásra, az Bochánátnak meg-nyerésére, az Malaſztnak meg-találására, a dichőségnek meg-érdemlésére enged? A' mig, úgy-mond, el-múlik az idő: melyben az Istent kellett-vólna meg-engeſztelned; az Angyalok társaságába ſietned; az el-veſzett őrökségre foházkodnod; a'meg-lankatt akaratodat fel-ébreſztened; a' meg-lőtt hamiſságodat ſiratnod. Méltán beſzélli ezt a'Sz. Doktor: mert ſokakról olvaſsuk, hogy halálokhoz közelgetvén, chak egy napot, vagy egy órát kívántak a' Penitentzia-tartásra, és meg-téréſre; de az ſem engedtetett nékik. Mert a' kik a' jó Időt el-henyélik, azt érdemlik, hogy idejek ne légyen a' mikor kívánnyák. Hamar el-foly az idő: hamar kell tahát nékünk-is a'hoz fognunk, a' Penitentzia-tartáſért; és, a' mint *Séneca* mondotta [i], ad Időnek gyors folyásával, ſietséges hozzá-fogáſsal kell tulakodni: mint a'ſebes patakból, melly hirtelen el-fogy, és el-apad, ſietséggel kell meríteni. Moſt árad az Időnek patakja; mert bővséges időnk vagyon: de hirtelen úgy meg-apad, hogy chak egy chőpp ſem marad benne. Az-okáért, ha okoſon akarunk chelekedni, el ne hadgyuk heába folyni.

Meg-áradott patakja vólt valaha *Chryſoriuſ*nak, kiről Sz. Gergely emlekezik [k]; mert ſok jó ideje vólt, órája, napja, hete, hónapja, és eſztendeje: de mivelhogy gonoſzúl élt azzal, és olly tellyes vólt vétkekkel mint marhával és gazdagsággal; a' kevélységtől fel-fuvalkodván; a' teſti gyönyörűſégekben torkig úſzván; a' főſvénységnek ſákjaival ugyan lángolván; nem meríttett akkor a' patakból a' mikor áradott: az-okáért hamar el-apadván, az-után nagy kiáltáſsal kért chak egy chőpp vizet-is, mellyet meg nem nyerhetett. Mert, életének végére jutván, és fel-nyitván ſzemeit, útálatos embereket látott előtte, és iſzonyú lelkeket; kik azon erőlkődtek, hogy őtet a' pokolnak ſetét tőmlőczébe ragadnák. Az-okáért, reſzketni kezdett, ſárgúlni, izzadni, és fenn ſzóval hallaſztáſt kérni, mondván: Halladgyon chak reggelig; halladgyon chak reggelig. Es midőn azt kiáltotta, a' teſti hajlékából ki-vonyatott. Melyben, a' mint a' Sz. Doktor írja, meg-tetſzik, hogy *Chryſorius* azt nem magáért látta, hanem mi-értettűnk; hogy az ő látáſa nékünk haſználna, kiket még az Istennek hatalmaſsága kegyeſſen a'Penitentziára vár: hogy az Időnek meg-áradott patakából, ſietséggel üdvőſségünkre-válo vizet meríttsünk, nem várván azt hogy el-apadgyon.

Nyilván a' Pogányoktól-is meg-tanúlhatnók, mint kellene az Időt kíméllenünk, és azt jól költenünk. Mert Sz. *Jerónymus* azt írja [l]; hogy, midőn *Titus*nak (vagy, a'mint némellyek alittyák, az artyának *Veſpaſianus*nak) egy eſtve, vachora-kor eſzébe jutott-vólna, hogy azon a' napon ſenkivel jót nem tőtt; a' vendéginek azt mondotta: Oh barátim, e' napot el-veſztettem. A' vén *Plinius*ról, azt írja *Quintiliánus* [m]; hogy, midőn az iſabbik *Plinius* sétált fel's alá, meg-feddette őtet, mondván: Jobb lått-vólna, ha ezeket az órákat el nem veſztetted-vólna. *Plutarchus*, a' Romai Kapitányról *Sertorius*ról azt írja [n]; hogy némelly Barbaruſoknak pénzt adott, a' végre, hogy némelly nehéz helyen, kűnnyebben és hamarébb által-vihetné hadát. és, midőn némellyek azt mondanák felőle, hogy azzal kiſebséget tőtt a' Romaiakon; okoſon meg-mentette magát, mondván: Az időt váltottam-meg; melly leg-drágább, és kedvesb a' nagy dolgokban forgolódóknál. Ha a' Pogányok ezt chelekedték, e' világi el-múlandó dolgokért: mit ne mivellyen a' Keresztyén, az őrők bóldogságnak meg-nyeréséért? Egy Kriſtóf-nevű Kapitány-felől azt írja *Petrus Maffæus* [o]; hogy, midőn a' Török-ellen fegyverében vígyázott, egy puska-golyóbis úgy meg-ſzaggatta a' hasát, hogy hólt elevenen vitték házához: és, mivelhogy mindenkor nagy gondgya vólt az őrők bóldogságra; látván, hogy ſiránkozik az annya a' véletlen veſzélyén, azt mondotta néki, a' mint mondhatta: Kérlek, édes anyám, hogy leg-elsőben-is Papot hívaſs, kinek bűneimet meg-gyónnyam: mert azon félek, hogy, ha ſuhajtáſodat hallom, a' te fájdalmad az én kőſzűletemnek (melly az utólſo útra igen ſzűkséges,) akadályt ſzerez. Holott azt vedd eſzedbe; hogy, nem az utólſo óra, vagy a' betegségnek ideje alkalmatos a'Penitentzia-tartásra (mert az nem mindenkor adatik:) hanem, minden-képpen kell arra-valo alkalmaſoſságot kereſni. és ſzorgalmatos vígyázáſt kíván; a' mint ſok példákból ki-tetſzik. Jákobnak rendelte-vólt az Isten az Első-ſzűletőſnek méltóſágát, noha Esau előbb ſzületett-vólt nálánál: azt hogy jó okkal el-foglalhatná, alkalmatoſságot kereſett. Midőn azért Esau meg-éhezvén, azt mondotta néki [p]; *Adgy nékem e' verhenyős főzelékben*; látván Jákob az alkalmatoſságot, el nem múlatta; hanem azt felelte: *Add-el nékem Első-ſzűletségedet. Esau pedig felele: Imé meg-halók; mit haſznál nékem az Első-ſzűletségem? Monda Jákob: Eskűdgyél-meg tahát nékem. Meg-eskűvék néki Esau: és el-adá az ő Első-ſzűlőtségét.* Haſonló-képpen chelekedett Rebekka-is a'Jákob annya: mert, látván az alkalmatoſságot, hogy Jákobnak meg-nyerheti az Atyai áldo-

[i] *Lib. de Brevit. Vitæ, c. 9.*

[k] *Lib. 4. Dialog. c. 38.*

[l] *In Ep. ad Ephes.*

[m] *Declam. 4.*

[n] *In Sertorio.*

[o] *Lib. 11. Hiſt. Indic.*

[p] *Gen. 25. 30*

máit míg Esau meg-tér a' vadászásból, azt el nem mulattá; hanem el-járt dolgában, és Jákobot-is unszolta hogy siessen; tudván, hogy, ha azt az alkolmatosságot el-mulatta-volna, az-után hasonlót nem talált-volna. Mindennek ideje vagyon; és szükség az Alkolmatosságra vígyázni: mellyet a' Pogányok-is meg-mutattak. Mert, a' *Vespasiánus* Chászár Udvara-népéről azt olvassuk; hogy, a' ki valamit akart tőle kérni, akkor kérte mikór az asztalhoz ült, vagy mikor a' fördőbe ment: mert akkor víg volt, és mindennek örömest kedveskedett. Mind az Orvosság, 's mind a' Bor, alkolmatos időben hasznos, alkolmatlanban ártalmas; a' mint *Ovidius* írja: *Temporibus Medicina valet: data tempore, prosunt: Et, data non apto tempore, Vina, nocent.* Azt írja *Sextus Iulius Frontinus* [q], *Scipio Africanusról*; hogy *Hispaniába* szállítván táborát; és meg-értvén, hogy *Hasdrúbal* a' *Pœnus*ok Fejedelme, jó reggel seregbe rendelte az éhező népét: az ő vitézit hét óráig tartóztatta; meg-parancholván nékik, hogy ennének és nyúgodnának. Az ellenség azonban, az éhség-, a' szomjúság-, és a' fegyver-hordozás-miatt, úgy el-fáradott, hogy táborba akart szállani: *Scipio* pedig a' nyúgott néppel szembe szállott: és meg-hárczolván az ellenséggel, győzedelmet vött; jól élvén az alkolmatos idővel.

Erre az Alkolmatos időnek el nem mulatására; a' Sz. Irás az oktalan-állatok példájával-is serkenget bennünket, mondván [r]: *A' kánya az égben meg-ismérte az ő idejét; a' gerlicze, és a' fecskę, és az eszterag; meg-tartották az ő el-jövetelök idejét: az én népem pedig nem ismérte-meg az Úr ítéletit*: az-az, a' madarak el nem mulattyák az el-költözésre, meg-jövésre, fészek chinálásra-valo alkolmatos időt: az én népem pedig nem keres alkolmatosságot az én parancholatimnak meg-tartására, vagy bűnteresemnek el-távoztatására. Salomon pedig így beszél [s]: *Eredj a' hangyához ó rest, és szemléld az ő útait; és tanúlly Bölcheséget. Kinek holott vezére ninchen, se tanitója, se fejedelme, nyárban eledelt készít magának; és aratáskor gyűjti-bé a' mit egyék*: az-az, el nem múlattya az időnek alkolmatosságát. Mint-ha imígyen okoskodnék: A' nyár minden-féle eleséggel bővelkődik; nyárban jó száraz útak vannak: télben mind kűlömben vagyon a' dolog: az-okáért nyárban kell meg-szerezni a' mivel télben akarúnk élni.

Így kellene nékűnk-is okoskodnunk. A' mostani élet bővséges, és jó-útú a' nyár, melyben künyű a' Jószágos chelekedeteket gyűjteni: a' halálunk órája, és a' halálunk-után-valo idő nehéz tél; melyben sem Bűnűnket nem sírathattyuk, sem a' Jó chelekedeteket nem gyakorolhattyuk: azért, most kell dolgűnkhöz látnunk, mert talám ez-után Alkolmatosságot nem kaphatúnk, ha szintén kívánnók-is. Ezért mongya másutt Salomon [t]: *Valamit a' kezed chelekedhetik, szorgalmatoson chelekedd, mert, se chelekedet, se bölcheség, se tudomány nem lészen pokolban, a' hová te sietsz.* Mint-hogy Szombaton nem szabad vólt Mannát szedni, a' hatodik napon annyit kellett szedni, a' mennyivel Szombaton-is meg-érhették [u]: nékűnk-is e' világon kell azt meg-nyernünk, mellyel a' más világon élhyűnk; a' hol *ki-ki mind tulajdon jutalmát vészi, az ő munkája-szerént* [x]. A' mi életűnket, Vásárhoz, vagy Sokadalomhoz hasonlíttya Sz. *Gregorius Nazianzénus* [y]: mert a' míg az tárt (igen keveslé tart pedig,) addig mindent szerezhetűnk: de ha el-múlik, semmit nem vehetűnk. Az-okáért, mi-képpen hogy bolondnak tartanók azt, a' ki a' Vásáron ehak játékokat nézne, és aprólék díb-dábokat forgatna, házához-valo szűkséges dolgokat pedig nem szerzene: azon-képpen nem okos, a' ki életét minden egyéb dologban múlattya, üdvösségére pedig gondot nem visel: a' ki minden egyéb dolgában az Alkolmatos időt meg-keresi; hadakozásban, kereskedésben, szántásban-vetésben, orvosság-vételben, sőt még a' haja el-nyíretésében-is; üdvösségének keresését pedig el-múlattya. Midőn Nagy Sándor egy olly embert látott-vólna, a' ki életét abban foglalta és fogyatta, hogy a' borsó-szemet egy kis lyukon által-vethesse; azt nagy mesterségnek tartván, és Sándortól nagy jutalmat várván: a' bölcs Fejedelem igen meg-fedderte, hogy a' drága időt olly heába-valo dologra veszttegette, noha a' mesterségben gyönyörködött.

Kövessük mi Sz. Miklóst: ki az Istentől vött Talentomokkal, valamíg ideje vólt, úgy kereskedett mint jó és hűv szolga, és jutalomúl az ő Urának örömét vette, az örökké-valo Boldogságot. Melynek az Isten e' földön-is jelét mutatta; mivelhogy az ő testéből, a' mái napig-is drága olajt szivárkoztat, melytől sok betegek meg-gyógyúlnak. Az Olaj pedig örömet példáz; a' mint Dávid [z], és Urúnk-is jelenti [a]. annak-fölötte az Olaj-fa, Irgalmatosságot-is példáz; melyben fő-módon gyakorlotta magát Sz. Miklós; a' mint meg-mutattam: és azért, hólt testéből-is Olaj szivárkozik, mint jó Olaj-fából; fő-képpen, mint-hogy az Irgalmassággal eggyütt-jár az Öröm: és az Irgalmas ember méltán örvendez; úgy-mint kinél az örökké-valo Örömnek záloga vagyon,

q *Lib. 1. Stratag. cap. 1.*

r *Ier. 8. 7.*

s *Prov. 6. 6.*

t *Eccle. 9. 10.*

u *Exod. 16. 25.*

x *1. Cor. 3. 8.*

y *In Iambicis.*

z *Ps. 44. & Ps. 103. 15*

a *Matt. 6. 16*

A

b Pſ. 111. 5.
c Verſ. 9.

Dávidnak amá' mondáſa-ſzerént [b]; *Kedves* (vagy víg) *az ember a' ki könyörül és költsön ád; az ő beſzédit eſzeſien rendeli: mert örökké meg nem mozdúl.* És [c]: *Oſztogatott, a' ſzegényeknek adott: az ő igaſsága meg-marad örökkön örökké; az ő ſzava fel-magaſztaltatik dicsőséggel:* melyben hogy mi-is részesek legyünk, engedgye a' kegyes Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért, Sz. Miklósnak esedezése-által. Amen.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

B

a Gen. 1. 4. 5. 10.
b Verſ. 12. 16. 20. 24.
c Verſ. 27.

Bizonyos mondás; *Varietas delectat*; a' Külömbség, vagy változás, gyönyörködtet: mellyet a' teremtéskor meg-mutatott az Isten, azzal, hogy a' napot az éjszakától, a' száraz földet a' vizes tengertől el-válaſztotta [a]; sok-féle füveket, fákat, világosító állatokat, chúszó-mászo állatokat, és barmokat teremtett [b]: sőt, a' maga képére teremtetett embert-is, férfiúvá és aszszony'állattá teremtette [c]. Most-is, nem minden Tartomány bővelködik azon dologgal; hanem, hol a' bor 's hol a' gabona, hol a' fa 's hol a' széna, hol a' hal 's hol a' hús találtatik bővebben. Es az emberek-között-is, mennyi külömbség vágyon? Ki szép 's ki rút, ki nagy 's ki kichiny, ki erős 's ki erőtlen, ki elmés 's ki oſtoba, ki bátor 's ki félénk; és, a' mi nagyobb, ki jámbor, 's ki lator. Továbbá, mind a' Világi 's mind az Egyházi birodalomban mennyi rendek, tisztek, hivatalok találtatnak! E' gyönyörűséges külömbségnek jeles példája vagyon a' mái Evangéliomban: melyben a' Talentomokat, nem mindenek eggyaránt oſztották, hanem, kinek többet, 's kinek kevésbet adtak: melly külömbséget, Sz. Pál [d], *Az Istennek sok-féle Bölcheségének* nevez; és, *Azon testben-valo sok tagoknak* [e]; és *Azon házban-valo külömbözö edényeknek* [f]: Sz. Péter pedig, *Az Istennek sok-féle Ajándékinak* [g]: melyből nagy ékesség származik, mint a' kertben a' külömbözö virágoktól, az éneklésben a' külömbözö hangoktól. Noha pedig a' mái Evangéliomban külömbözés volt a' Talentomok oſztogatásában: mindazáltal senki Talentom-nélkül nem maradott, hanem ki-ki az ő ereje-szerént vötte azt: senki jutalom-nélkül sem találtatott, hanem chak az, a' ki azzal kereskedni nem akart. Melly hogy mi-rajtunk-is ne történnyék, meg-mutatom e' moſtani Predikatzióban, mint kelleſsék az elvött Talentommal kereskednünk.

d Eph. 3. 10.
e Rom. 12. 4.
f 2. Tim. 2. 20.
g 1. Pet. 4. 10.

C

I. Meg-magyarázom, hogy Négy rend-beli emberek vannak; de hárma meg nem felel hivatalyának.
II. Szóllok az Igaſságnak Két részéről.
III. Okát adom, Miért ſzükséges az Igaſságnak mind Két részt.

ELSŐ RESZE.

D

Meg-nyervén Nehemías *Artaxerxes* Királytól, hogy Babyloniából viſzſza-menne Judæába, és fel-épitené Jeruſalemet; látván pedig, hogy hatalmas ellenségek akadékot akarnának ſzerzeni a' dologban: nem hadta félben igyekezetit, hanem nagyobb ſzívvel fogott a' dologhoz. A' míveſeknek-is olly nagy buzgóságok vólt, hogy *Eggyik kézzel dolgoztak, a' máſikban pedig fegyvert tartottak* [h]: és úgy, mind az ellenségtől meg-őrizkedtek, 's mind az épitésben elő-mentek; nem alítván eggyikét a' máſik-nélkül elégségeſnek lenni: úgy hogy a' dolgot véghez vívén, az ellenség elnyomná őket; vagy az ellenségtől őrizkedvén, a' dolgok félben maradna. Azzal pedig jó példát adtak azoknak, kik az Eredendő bűnnek lelki fogságából meg-ſzabadúltak, a' Kereſztségnek Szentsége-által, és a' Lelki Váraſnak épitésére hivattatnak. Mert ezeknek-is sok ellenségök vagyon: kik, látván jó elő-menetelöket, irígykednek; és azon meſterkednek, hogy a' dolgot félben hagyattaſsák. Kik-ellen, két kézzel kell menni, hogy eggyikkel az ellenséget el-verjék, a' vétkeket ki-irtván; a' máſikkal pedig dolgozzanak, a' Jóſzágos chelekedeteket gyakorolván: vagy, a' mint Dávid mondotta [i], El-térvén a' gonoſztól, és jót chelekedvén. mert eggyik a' máſik-nélkül nem elégséges; és, a' mint Sz. Gergely Doktor írja [k], az Istennél nem kedves. Melly Igaſságot, a' mái Evangéliom nyilván meg-bizonyít, ſokaknak tudatlanságokat meg-dorgálván a' kik külömbözö vélekedésben vannak.

h 2. Eſd. 4. 17.
i Pſ. 36. 27.
k Hom. 13. in Evang.

Négy

Négy Rend-béli embereket ád a' Szent Irás-előnkbe: Hárma, noha nem jó úton jár; mindazáltal sokakat foglal magában: a' Negyedik, jo úton jár; de igen keveſsen követik, és chak azok közelgetnek az üdvösséghez. A

Első Rend-béliek azok; kik, sem a' vétkektől meg nem tartóztattyák magokat, hanem, mint a' vizet úgy iſzszák a' hamiſságot [l]: sem a' jóban nem gyakorlyák magokat. Illyenekről emlekezett a Próféta, mondván [m]: *Mi módon lött kurvává a' hüv Város, melly tellyes vólt ítélettel? Igasság lakott abban: most pedig gyilkosok. A' te Fejedelmid hitetlenek, a' lopók társai: minnyájan szeretik az ajándékokat, az adományokat követik.* Ez a' gonosz a' mellyet chelekedtek: *Az árvának nem ítélnek; és az Özvegy ügye be nem mégyen hozzájok.* Ez a' jó, mellyet el-múlattak: és ezeknek nyilván-valo az ő veſzedelmök, és ſemmi reménségök nem lehet az üdvösség-felől.

[l] Iob. 15. 16.
[m] Iſa. 1. 21. 23.

Második Rend-béliek azok; kik a' Bűnöktől nem tellyeſséggel tartóztattyák-meg magokat; de a' mellett, némelly jókat-is úttatnak chelekedni. Illyenek ſokan vannak: és haſonlók a' hamis Sáfárhoz; ki egy-felől, el-tékozlotta az ura javait [n]; más-felől pedig, az adóſokkal irgamaſságot chelekedett. Azt írja *Origenes*; hogy, dichérvén az Isten Jóbot, minek-utánna azt mondotta felőle [o]; hogy *Eggyügyű ember, és igaz, és Isten-félő*: nem ok-nélkül azt-is hozzá adta, hogy *A' gonoſztól el-távozó.* Mert egyéb emberek, a' mi jót chelekeſznek, gonoſzszal elegyitik. és keveſen foglallyák úgy magokat a' jóban, hogy a' gonoſztól el-távozzanak: ſokan vannak pedig, kik (a' mint némelly Vargáról mongyák,) egy ökör-bőrt lopnak, és alamizsnául egy pár czipellőſt adnak; és azt tudgyák hogy igen jól vagyon dolgok: de valóban meg-chalatkoznak. Mint az-is, a' ki imigyen gyónt: Néha ſzitkozódtam, 's néha imádkoztam, fánton-fánt: néha tobzódtam, 's néha böjtöltem, fánton-fánt: néha kóborlottam, 's néha alamizsnálkodtam, fánton-fánt: néha innep-nap nyúlátztam, tánczoltam, jádzottam, 's néha Misét és Predikátziót halgattam, fánton-fánt: néha gonoſz, 's néha jó példát adtam; és igy, a' mi gonoſzt egy-felől chelekedtem, azt más-felől helyére hoztam. De Gyónásához haſonló Óldozáſt vőtt: mert a' Gyóntatója azt mondotta: Én az Istené vagyok, 's te az Ördögé; ez-is fánton-fánt. Ezekről jól ſzóll a' Bölch [p]: *Ha eggyik épit, és a' máſik ront; mi haſznok vagyon, hanem chak fáradsagok? Ha eggyik imádkozik, és a' máſik átkozódik; mellyiknek ſzavát halgattya-meg az Isten? A' ki meg-mosódik a' meg-hóltért, és iſmég illeti azt; mit haſznál az ő mosódaſa? Igy az ember a' ki böjtöl az ő bűneiért, és iſmég azonokat chelekedvén; mit haſznál magát meg-alázván? annak imádságát ki halgattya-meg?*

[o] Iob. 1. 8 & 2. 3.
[p] Eccli. 34. 28 30. 30. 31.

Harmad Rend-béliek azok; kik a' gonoſzt el-távoztattyák ugyan, de a' jóban nem gyakorlyák magokat. Es haſonlók a' haſzontalan ſzolgához: ki, noha az Ura Giráját el nem tékozlotta, mindazáltal nyereségre ſem adta. Ezek-is ſokan vannak; és igé meg-chalatkoznak, azt gondolván, hogy elég gonoſzt nem chelekedni, ha ſzintén a' jót el-múlattyák-is: úgy-mint, ha nem lopnak, és alamizsnát ſem adnak: ha nem réſzegeskednek, és nem-is böjtölnek: ha nem ſzitkozódnak, és nem-is imádkoznak. Maga nyilván láttyuk a' mái Evangéliomban, hogy a' haſzontalan ſzolgától, nem chak a Girát vőtték-el, mellyel nem kereskedvén, nyereséget Urának nem ſzerezhetett; hanem *ő-magát a' kűlső ſötétségre vetették, a' hol ſirás és fogak chikorgatása léſzen* [q]; melyről ez-után bővebben ſzóllok.

[q] Mat. 25 30

A' Negyedik Rend-béliek, végezetre, azok; ki a' gonoſztól-is el-távoznak, és a' jót-is ſzorgalmatoſon gyakoriyák. Es haſonlók a' hűv ſzolgákhoz: kiket az Urok, nem chak meg-díchért hívségökért, hogy el nem tékozlották pénzét; hanem jutalmat-is adott nékik, hogy jól kereskedtek véle, és nyereséget ſzerzettek. Nem féltek az Urok keménységétől a' ſzám-vételben, hanem kegyelmeſségéhez bíztak a' fizetésben. Nem követték a' haſzontalan ſzolgát, ki nyelve vallásával, meg-ſententziázta magát: kinek ſok követői vannak; tudni illik, a' kik főlöttébb-valo féltekben, hogy meg ne ſzegjék az Evangéliomi Tekélleteſségnek tanátſit, azt mongyák; hogy ők meg-elégednek a Parancholatoknak meg-tartásával; azért, hogy a' Girával kereskedvén, ne chak ſemmit ne nyerjenek, hanem a' magok ſummájá-is el-veſzeſsék. Ezek gyakrabban abba eſnek, a' mitől mód-nélkül féltek; el-veſztvén mind a' nyereséget, 's mind a' fő ſomát: az-az, ſem a' Tekélleteſségnek tanátſit, ſem az üdvösségnek Parancholatit bé nem tellyesítik. A' mint a' mái reſt és haſzontalan ſzolga, azzal akarván magát menteni, hogy félt az Ura keménységétől; ki ott aratott a' hol nem vetett, és ott gyűjtött a' hol nem hintett, az Ura pénzét a' földbe rejtette: mellyel nem chak ſemmit nem nyert, hanem a' Girát-is el-veſztette; el-vétettvén azt tőle az Ura, és máſnak adatván. Kikről méltán érthettyük Dávidnak ama' mondását [r]: *Az Urat ſegétségül nem hitták: ott rettegtek félelemmel a' hol nem vólt félelem.* Oda vettetnek azért, a' hol ſoha meg nem ſzűnik a' félelem.

[r] Pſ. 13. 5. & Pſ. 52. 6.

A

II. RESZE.

AZ-okáért azt kell tudnunk; hogy a' tekélletes Keresztyéni Igasságnak, Két része vagyon; tudni illik, a' mint Dávid mongya [s]: *Térj el a' gonosztól, és chelekedgyél jót.* Melyről Szent Péter-is emlékezik, mondván [t]: *A' ki életét akarja szeretni; és a' jó napokat látni; meg-tartóztassa nyelvét a gonosztól, és az ő ajaki ne szóllyanak álnokságot. Távozzék-el a' gonosztól, és chelekedgyék jót.* Mellyet magyarázván *Tertullianus*, azt írja [u]: Az távozik-el a' gonosztól, a' ki árulmaſt nem chelekeſzik, és annak-fölötte haſznoſt chelekeſzik. Szent *Jerónymus* pedig azt írja [x]; hogy Az Első parancholattal, dorgáltatik a' hívolkodás; a' Másikal, parancholtatik a' szorgalmatoſság: az Elsővel, az ember szíve meg-zabolázratik; a' Másikkal, fel-indíttatik: az Első, gonosz ha chelekeſzed; a' Másik, ha nem chelekeſzed. Sz. *Hilarius*-is azt írja [y]; hogy; chak gonoszt nem chelekedni, dicséretet nem érdemel; hanem, ha a' gonosztól-valo meg-tartóztatáſt a' Jó-chelekedetnek dichősége-is követi. Innét vagyon, hogy a' Törvény nem chak tílt némelly dolgoktól, hanem parancholis némellyeket; kötelezvén, nem chak a' gonosznak el-távoztatására, hanem a' jónak gyakorlására-is. Azt írja pedig *Rabbi Moyſes* [z]; hogy az Ó Törvényben, Három-száz hatvan-öt Tíltó parancholat volt; Parancholó pedig, Két-száz tizen-nyólcz.

B

Erről az Igasságnak két részéről, gyakorta emlékezik a' Szent Irás. Mert annak-fölötte, a' mit Dávidból, és Szent Péterből elő-hozánk, a' vén Tobías a' fiát így oktatta [a]: *Ne félly fiam: noha szegény életet viselünk, de sok javaink léſznek ha félllyük az Istent, és el-távozunk minden bűntől; és jót chelekeſzünk.* Dávid pedig az ő Zóltárinak kezdetin, emlékezvén a' Boldogságról, azon Két dolgot kívánta: Elsőben azt [b]; hogy *Az istentelenek tanátsán ne járjunk, és a' bűnösök útán ne állyunk, és a' dögleletesség székiben ne üllyünk:* az-az; a' mint Szent Ambrús magyarázza [c], El-távoztatsuk a' gondoláttal-, a' szóval-, és a' chelekedettel-valo bűnt; mellyek, a' Gonosztól-valo el-távozáſt jelentik. Az-után, a' Jónak még-chelekedését-is kívánnya; tudni illik [d]; hogy *Az Úr törvényében légyen akaratunk, és abban elmélkedgyünk éjjel és nappal.* Es máſutt, midőn azt kérdette-volna Dávid [e]; *Uram, ki lakik a' te hajlékodban? a' vagy ki nyugſzik a' te Szent helyeden?* imigyen felelt: *A' ki mukula-nélkül jár, és Igaſságot chelekeſzik*: egybe-foglalván a Gonosztól-valo el-távozáſt, és a' Jóban-valo forgolódáſt. Szent Pál-is arra inti a' Romaïakat [f]: hogy *Gyűlöllyék a' gonoszt, és a' jóhoz ragaſzkodgyanak*; vagy, a' mint a' Görög bötű jelenti, A' gonosztól irtozzanak, a' jóhoz ugyan hozzája enyvezteſſenek. Máſutt pedig azt írja nékik [g]; hogy *El-veſſék a' ſetétség chelekedetit, és a' világoſság fegyveribe öltözzenek.* Melly mondáſnak nagy ereje vagyon: mert az El-vetés, ſietséget és iszonyodáſt jelent; mint midőn ember a' kezén, vagy ruháján láttya a' tűzet, vagy valami mérges állatot, nem mulatoz véle hogy le-vegye, hanem ſietve el-veti; és nem mutattya a' hoz jó kedvét, hanem iszonyodik tőle, mint veſzedelmes dologtól. A' Fel-öltözés pedig, álhatatoſságot és fáradatlanságot jelent: mert a' ki a' fegyverbe öltözik, azt nem olly hamar vetheti-el, mint ha kezében hordozná; ſem úgy el nem fárad alatta, mint ha chak a' válláin viſelné. Meg-magyarázza pedig Szent Pál, mellyek légyenek a' Setétségnek chelekedeti; tudni illik, a' tobzódás, részegség, ágyas-házban-valo heverés, szemtelenség, verſenkedés, irégység: a' Világoſságnak fegyveri pedig, a' Jó chelekedetek; mellyek a' Kriſtusban úgy tündöklenek mint a' fényes tükörben: és azért kívánnya Szent Pál, hogy abba öltözzünk.

D

Ha valaki azt kérdené; Mit kell érteni a' Kriſtusba-valo öltözéſen? Azt felelem; hogy a' Kriſtusban öltözni, annyit téſzen: I. Mint az ő Jóſzágos chelekedetit önnön-magán meg-mutatni, és ki-ábrázolni; és nem chak imígy-amúgy, hanem bővségeſsen, és tekélletesen. II. Az öltözik a' Kriſtusba, úgy-mond Szent Tamás, a' ki őtet követi. Mert, mi-képpen hogy az ember, a' ruhában vagyon, és annak színe alatt láttatik: azon-képpen, a' ki a' Kriſtuſt követi, azon a' Kriſtusnak színe láttatik, tudni illik a' Szentség. Azért mongya Arany-száju Szent János-is; hogy a' Kriſtusba öltözni, annyit téſzen, mint a' Kriſtuſt mi-bennünk fényleni, a' Szentség- és szelídség-által. III. Mi-képpen hogy az öltözet az egész testet bé-födi: azon-képpen, a' Sz. Pál kívánsága-szerént, szükség hogy a' Kriſtusnak Jóſzágos chelekedeti minden dolgainkban tündöklyenek; azokat ékesítvén és formálván úgy hogy mind beszédünkbe, 's mind chelekedetünkbe a' Kriſtuſt mutaſsuk. IV. Mi-képpen hogy a' drága szép ruha, nem chak bé-födi a' testet, hanem ékesíti-is:

azon-

s Pſ. 33. 15. & Pſ. 36. 27.
t 1. Pet. 3. 10. 11.
u Lib. ad Uxorem. cap. 3
x Epiſt. 24.
y In Pſ. 144.
z 3 Duct. dubiorum. c. 56. 057.
a Tob. 4. 23.
b Pſ. 1. 1.
c In Symbolo Apoſtolico.
d Pſ. 1. 2.
e Pſ. 14. 1.
f Rom. 12. 9.
g Rom. 13. 12.

azon-képpen, a' Kriſtuſnak Jóſzágos chelekedeti ékesítik a' mi lelkeinket. V. A' ki ruhájába öltőzik, nem úgy érzi annak terhét, mint ha kőtőlékben a' hátán hordozná: azon-képpen, a' ki a' Kriſtuſt chelekedetiben kőveti, nem úgy érzi azoknak terhét, mint ha chak elméjében neminémű-képpen bé-kőtőzve hordozná. VI. A' Kriſtusba-valo fel-öltőzéſsel azt kívánnya Szent Pál, a' mit máſutt nyilvábban mondott [h]; tudni illik, hogy *az Uj emberbe öltőzzünk, a' ki Iſten-ſzerént teremtetett, az igaſságban és az Igaſságnak ſzemléségében.* Es iſmég [i]: *Meg-jelent a' mi Üdvőzítő Iſtenünk kegyelme minden embereknek, oktatván minket, hogy meg-tagadván az iſtentelenséget, és a' világi kívánſágokat, józanon, és igazán, és aitatoſsan élljünk e' világon.* Holott az *Iſtentelenségen*, a' Hit-ellen-valo vétkeket érthettyük; a' *Világi kívánſágokon* pedig, a' ſzeretettel ellen-kedőket. Es így, azt kívánnya Szent Pál, hogy minden-féle Bűnőknek ellene-mondgyunk; és hogy minden Jóſzágos chelekedeteket-is gyakorollyunk: tudni illik, a' mellyek magúnkat, vagy felebarátunkat, vagy Iſtenünket nézik. mert a' Józánság, mibennünk vagyon; az Igaſsággal, felebarátunkat ſegéttyük; az Aitatoſsággal, az Iſtennek ſzolgálunk.

De térjünk iſmég az Igaſságnak Két réſzére, mellyeknek ſzükséges-vóltát Urunk-is egy-nehány haſonlatoſság- vagy példa-beſzéd-által adta előnkbe. Mert, a' mint Szent Gergely magyarázza [k], ezt kívánta Urúnk, midőn azt mondotta [l]: *Légyenek fel-övedzve a' ti ágyékitok, és égő gyertyák kezetekben.* Mert *ágyékinkat fel-övedzük*, úgy-mond Szent Gergely, midőn a' teſtnek bujaságát a' tiſzta élettel meg-ſzorongattyuk. De mivel nem elég gonoſzt nem chelekedni, ha nem igyekezünk a' Jó chelekedetekben-is fáradni; leg-ottan-utánna veti: *Es égő gyertyák légyenek kezetekben.* Mert akkor tartunk égő gyertyákat kezeinkben, mikor a' Jó chelekedetek-által, felebarátinknak a' világoſságnak példáit mutattyuk. Melly chelekedetekről mongya Urunk [m]: *Úgy világoskodgyék a' ti világoſságtok az emberek-előtt, hogy láſsák a' ti Jó chelekedetiteket, és dicſőittsék az Atyátokat, ki mennyekben vagyon.* Kettőt paranchol pedig; mind hogy ágyékinkat fel-övedzük, 's mind hogy gyertyákat tartſunk: hogy a' ſzüzeſségnek tiſztaſága-is meg-légyen a' teſtben, és az Igaſságnak világoſsága-is a' chelekedetben. Mert a' mi Meg-váltónknak, eggyik a' máſik-nélkül kedves nem lehet: hogy, ha az, a' ki Jót chelekeſzik, még el nem hadgya a' fajtalanságnak úndokságit; vagy az, a' ki a' Szüzeſséggel egyebeket meg-előz, még magát a' jó chelekedetekben nem gyakorlya. Az-okáért, a' Szüzeſség ſem nagy a' jó chelekedet-nélkül; a' Jó chelekedet ſem ér ſemmit a' tiſztaság-nélkül. De ha mind a' kettő meg-léſzen: kövétkőzik, hogy, valaki ollyan reménséggel a' felső Hazájába indúllyon, és ſemmiképpen magát a' vétkektől, chak a' világi tiſzteletért meg ne tartóztaſsa: az-az, ne kereſse e' földön, Jó-téteményinek jutalmát, hanem a' mennyei jutalmat várja, és azzal meg-elégedgyék. Ugyan azon Szent Doktor, máſutt [n], a' Gonoſztól-valo el-távozáſt, az Ina-ſzakatt embernek fel-keléſén érti; a' Jónak gyakorlását pedig, az ágyának fel-vételén [o]. Egy régi Doktor [p], az Orczának mosáſán, a' Gonoſznak el-távoztatáſát érti; a' Főnek meg-kenéſén pedig, a' Jónak gyakorlását [q]: mivelhogy Maria-is, midőn kőny-hullatáſa-után a' kenetet a' Kriſtuſra öntőtte, *a' ház meg-tőlt a' kenetnek illattyával* [r].

Hogy pedig a' Gonoſznak el-távoztatáſa nem elég az üdvőſségre, hanem a' Jó chelekedet-is kívántatik hozzája, ſzépen meg-mutatta Arany-ſzáju Szent János [s]: Semmi jót nem chelekedni, úgy-mond, nem egyéb, hanem valami gonoſzt chelekedni; mivelhogy tiſztünknek eleget nem téſzünk, és el-múlattyuk a' miket hívatalunk kíván. Végy példát: Ha a' ſzolgád nem ragadozó, nem réſzeges, nem kemény-nyakú; hanem józan, mértékletes, minden vétektől el-távozó; de a' mellet, egéſz nap hívolkodván, tiſztiben el nem jár; dolgait el nem végezi: nem vereted-e meg keményen? Lám ſemmi gonoſzt nem chelekedett: de elég gonoſz az, hogy tiſztit, és hívatallyát el-henyélte. A' Majorod, ha egyéb-aránt vétek-nélkül vagyon-is; de ha chak othon üldögelvén, nem ſzánt, ſem vét, ſem kapál, nem bűnteted-e meg? Lám ſemmi boſzſzúsággal nem illetett; ſemmi kárt nem tőtt: de a' henyéléſt-is boſzſzúságnak és kárnak tartod. Még a' teſtünkben-is, ha a' kéz, ſem a' nyelvet el nem mettſzi, ſem a' ſzemet ki nem vájja, ſem egyéb kárt nem téſzen; de azonban henyél, és a' többi tagoknak nem ſzolgál: ki nem ítélné méltóbnak el-vágáſra, hogy-ſem meg-tartáſra? Azon-képpen, úgy-mond Arany-ſzáju Sz. János, nem chak valami Gonoſzt chelekedni, de valami Jót el-múlatni-is, boſzſzúságnak ítéltetik.

Ennek fő-képpen az Iſteni dolgokban vagyon helye, kinek minden ſzolgálattal tartozunk; és talám azért mongya az Iſten panaſzolkodva: *Gonoſzokkal ſzetnek-vala né-*

h Eph. 4. 24. Col. 3. 9.
i Tit. 2. 11.
k Hom. 13. in Evang.
l Luc. 12. 35.
m Matt. 5. 16
n Lib. 23. Moral. cap. 15. alias 23.
o Matt. 9. 6.
p Hom. 15. Operis imperf.
q Matt. 6. 17
r Ioan. 12. 3.
s De Virtut. & vitijs.

A

kem a' jókért, a' lelkem gyümölchtelenségével: tudni illik, hogy az a' föld, mellyet olly szorgalmatoson meg-miveltek, az Isten sok jó-tételeinek elsője meg-öntözött; az Igazságnak napja meg-melegített, ha bővséges gyümölchöt nem hoz, a' Jóért gonoszszal fizet annak, *a' ki azt elől-vette az édesség áldomasival* [u]. Erről szépen ir Sz. *Jerónymus*-is [x]: Ez légyen, úgy-mond, első gondod a' Kereszтyéni harcznak viadallyában, az Ördög tábori-ellen, hogy az Istennek minden parancholatira meg-esküdgyél: és nem chak el-távoztasd a' tiltott dolgokat, hanem a' meg-parancholtatottakat-is bé-tellyesíttsed: nem elég a' gonosztól meg-szünnöd, ha a' jótól-is meg-szünöl. Mert az Isten-Törvénye, Két-féle Parancholatokból áll; a' gonoszt tiltya-, 's a' jót parancholya: és mind két-felől azt kívánnya, hogy őtet meg ne útállyák. Mert nem chak az a' szolga-útállya-meg az urát, a' ki tiltott dolgot chelekeszik; hanem a' ki a' parancholtatott-dolgot el-múlattya-is. Sententziát mondott Urunk [y]: *Minden fa, a' melly nem hoz jó gyümölchöt, ki-vágattatik, és a' tűzbe vettetik*: és még-is hízelkedünk magúnknak ha gonosz gyümölchökkel nē terheltetünk? kik azért-is el-kárhozunk, ha a' jó gyümölchöktől üresek lészünk. Illyen értelemmel mongya Urunk [z]; hogy *az ő Attya, minden szőlővesszőt, a' melly ő-benne gyümölchöt nem hoz, el-metszen*: és azt, a' ki a' Talentomot a' kez-kenőbe rejtette, mint haszontalan és gonosz szolgát, kárhoztatta az Ura [a]. Szent Gergely pedig, a' Gazdag-ember példáját hozza-elő [b]: ki nem azért kínlódott a' lángban, hogy valami tilalmat chelekedett-vólna, hanem hogy azokkal, a' mellyeken szabadsága volt, mértéktelenül élt, és a' szegényen nem könyörült [c]. De az Ütólso ítéletnek formájában-is, nem azokra mond Urunk kárhoztató Sententziát, a' kik a' másét el-ragadozták; hanem a' kik az övéket nem osztogatták [d]: *Éheztem*, úgy-mond Urunk, *és nem adtatok ennem*, &c. Az-okáért, azt kérdvén Dávid [e]; *Ki mégyen-fel az Úr hegyére? a' vagy ki áll az ő Szent helyén?* imigyen felel: *Az ártatlan-kezű, és a' tiszta-szívű, a' ki a' lelkét heába nem vötte, sem álnoksággal nem eskütt felebaráttyának*. Melly mondásban, Négy dolgot kíván attól, a' ki az örök Boldogságba akar jutni: tudni illik, hogy gonoszt ne chelekedgyék, se ne gondollyon, mert a' chelekedetnek eszköze a' kéz, a' gondolatnak pedig a' szāv: annak-felette, nyelvével-is hamisan ne esküdgyék; mellyel, mind az Istennek boszszúságot, 's mind felebaráttyának kárt tehetne. De, mint-hogy ezek mind a' Gonosznak el-távoztatására-valók, azt-is kívánnya, hogy lelkét heába ne vegye; az-az, Jót gondollyon, szóllyon, és chelekedgyék.

B

z *Ioan.* 15. 2.

a *Luc.* 19. 20

b *In Pastorali,*

c *Luc.* 16. 19.

d *Mat.* 25. 42

e *Ps.* 23. 3. 4.

C

III. RÉSZE.

KÉrdené valaki: Mi okból szükség, nem chak a' Gonoszt el-távoztatni, hanem a' Jóban-is fáradhatatlanúl szorgalmatoskodni? Felelet: A' mái Evangéliomból Három Okát vehettyük.

Első Oka az; Mert illyen módon tehetünk eleget Bűneinkért, mellyekért egyébaránt örök kínokat kellett-vólna szenvednünk. Mert, ki vélheti hogy sokat chelekedett, vagy szenvedett, ha szeme-előtt viseli a' Pokolnak örökké-való kínnyait, mellyeket ezerszer meg-érdemlett? Mert ha az, a' ki semmi nyereséget nem szerzett az Urának, a' külső fetétségre vettetett, a' hol síralom és fogak chikorgatása vagyon: mennyível inkább érdemlettük mi azt, kik nem chak nyereséget nē szerzettünk, hanem gyakorta Urunknak mindē marháját-is el-tékozlottuk. Nem szóllok most a' Pokolnak iszonyú kínnyairól; chak némelly nevezetiből-is meg-értheti az okos ember azoknak mi-voltát: mert a' Sz. Lélek, a' Sz. Irásban, *Nyomorúság vermé*-nek nevezi [f]; *Veszedelem vermé*-nek [g]; *a' Föld alsó részei*-nek [h]; *a' Halál árnyéka*-nak [i]; *Meg-emésztő tűz*-nek, *és Örök hévség*-nek [k]; *Meg-nem-haló féreg*-nek, és *Meg nē oltható tűz*-nek [l]; és *Olly hely*-nek, *a' hol semmi rend ninchen, hanem örök iszonyúság lakik* [m]. Oh rettenetes íge, *Örökké-való*! Mert abból, hogy a' kínoknak vége nem lészen, nem chak fájdalom és bánat következik a' jelen-való nyomorúságért, hanem félelem-is a' mindenkor meg-maradóért; a' mint Sz. Gergely írja, magyarázván Sz. Jóbnak mondását: E' mostani életnek gyötrelmében, úgy-mond, a' félelembē fájdalom vagyon; de a' fájdalomban félelem ninchen: Mert a' félelem nem gyötri azt, a' ki már szenvedi azt a' mitől félt: A' Poklot pedig, a' halál árnyékja-is homályosíttya, 's az örök iszonyúság-is lakja: mert, mind a' gyötrelemben fájdalmat éreznek, 's mind a' fájdalomnak szorongatásában a' félelemtől szűntelen dobognak; hogy, a' mitől félnek, azt-is szenvedgyék; és attól-is, a' mit szenvednek, szűntelen rettegjenek.

D

f *Ps.* 39. 3.

g *Ps.* 54. 24.

h *Ps.* 62. 10.

i *Ps.* 106. 10. *Iob.* 10. 22.

k *Isa.* 33. 14.

l *Isa.* 66. 24.

m *Iob.* 20. 24

Továbbá; Szent Júdás Apostol, *Homály-alatt-, és örökké-való kötelek*-nek nevezi [n]: az-az, igen setét tömlőcznek; melyről így ír Arany-szájú Sz. János: Midőn valami tömlőczbe megyünk, és láttyuk, hogy némellyeket a' senyvedés meg-emésztett, némellyeket a' lánczok meg-kötöztek, és az éhség el-fárasztott; némellyeket pedig látunk a'

u *Iudæ epist. vers.* 6.

setétben

setétben heverni: meg-indúl a' szívünk, és ugyã el-iszonyodunk; és mindent meg-chelekeszünk hogy arra a'helyre ne jussunk: Midőn pedig a'Gehennának chigájára, ki-tekert nyakkal vonyattatunk, mint lészen dolgunk? Vaj ha gyakorta elmélkednének az emberek a' Pokolnak őrők kínnyairól, bizony sokat haszálhatnának azzal. Azt-írja *Cæsarius* [o]; hogy, midőn egykor; nyájaskodó beszéd-között, a Pokol kínnyairól lőtt-vólna emlékezet; egy Aszszony-állat azt kérdette; Mint lenne dolgok Pokolban a' Papok Safarinának? Kinek egy Pap azt felelte; hogy, külömben kegyelmet nem nyerhetnek, hanem ha égő kemenczébe menek. Halván azt az Aszszony állat, és valónak vélvén, leg-ottan az égő kemenczébe bújt; és a' lelkét feír galamb képében látták az égbe rőpülni. Es midőn a' testét szenteletlen helyen temették-vólna, úgy-mint ki oka vólt halálának, azt-is mennyei világosság vötte-környül: mivelhogy azért ment az idő-szerént-valo tűzbe, hogy az örők tűzbe ne vettetnék. De efféle példákat, chodálni kell, nem követni.

A

o *Lib.* 1. *Miracul. c.* 35.

MÁSODIK Oka; A' szolgák állapattya: kiknek nem illik hívolkodni, hanem szükség az Urok parancholattyának engedni. Mi a nagy Isten szolgai vagyunk; mind azért, hogy teremtett, és meg-tartott; 's mind hogy drágálatos Sz. Vérével meg-váltott. Ezt a'ki meg-gondollya, nem panaszolkodhatik hogy sokat kívánnak tőle: mert eszébe vészi, hogy sok okokból tellyes séggel az Istené, és hogy mindenikért tartozik szolgálattal. Az emberek-között, noha azt mongyuk, hogy azé a' ház, a'ki pénzen vötte; vagy, a'kinek ajándékon, vagy szolgálattyában adták; vagy a' kire örökségül attyától maradott: de fő-képpen azé, a'ki chinálta. Azért mondotta Sz. Pál [p]: *Ki plántál szőlőt, és annak gyümölchében nem észik?* jelentvén, hogy ki-ki az ő alkotmányának törvény-szerént ura. Melynek, az Istenben leg-nagyobb helye vagyon: mert az emberek, kezők múnkájával, chak külső formát adhatnak az ő alkotmányoknak; de a' követ, fát, vasat, a' miből azt chinállyák, nem ők alkottyák: az Isten pedig, mind a' fondamentomig, a' mint Szent Agoston mongya [q], el-éri az ő erejével minden alkotmányit: az-az, éppen, és mindeneftől ő-tőle származnak és függnek. Innét vagyon, hogy a' Szent Irás az Istennek tulajdonít minden-némű uralkodást: *Mert övé a' tenger*, úgy-mond Dávid [r], *és ő alkotta azt.* mint-ha azt mondotta-vólna: Oka hogy övének mondom, az, mert ő alkotta. Es utánna veti: *Es a' szárazt az ő kezei formálták.* Másutt pedig [s]; *Tiéid*, úgy-mond, *az egek, és tied a' föld; a' föld kerekségét, és annak tellyességét te fundáltad: az északot és a' tengert te teremtetted.* Es ismég [t]: *Tied a' nap, és tied az éj; te alkottad a' hajnalt és a' Napot.* Sz. Pál pedig [u]: *Az Isten, a'ki a' világot alkotta, és mindeneket mellyek abban vannak, a' menynek és földnek Ura lévén.* Az-okáért, a mint hogy egyéb dolgoknak uraságát, azért tulajdonítttyuk az Istennek, a' Sz. Irás-szerént, hogy ő teremtette azokat: azon-képpen kell gondolkodnunk az emberekről-is. fő-képpen, mint-hogy ő-maga azt mondotta [x]: *Imé minden lelkek enyimek; mint az atyának lelke, úgy a' fiúnak lelke-is enyim.* Mellyet jól által-értvén Dávid, midőn azt mondotta-vólna [y]; *Szolgállyatok az Úrnak vigasággal:* mint-ha annak illendő és elégséges okát akarta vólna adni, utánna vetette: *Tudgyátok, hogy az Ur ő az Isten: ő alkotott minket, és nem mi magunkat.*

B

p 1. *Cor.* 9. 7.

q *Lib.* 6. *Conf.*

r *Pſ.* 94. 5.

C

s *Pſ* 88. 12.

t *Pſ* 73. 16.

u *Act.* 17. 24

x *Ezech.* 18. 4

y *Pſ.* 99 2. 3.

Ez, a' Teremtésből vétetett ok, az emberben kivált-képpen fel-találtatik; a' mint példából észünkbe vehetyük: A'Fő Kép-irók, vagy faragók, sok képeket chinálnak ugyan, de chak arra írják nevőket, vagy ábrázattyokat, mellyet leg-mesterségesbnek ítélnek, és a' mellyen örők emlékezetőket akarják hagyni. Igy, olvassuk, hogy *Phidias* a' *Minerva* paizában olly mesterségesen ki-ábrázolta-vólt magát, hogy a' paiz a' nélkül éppen meg nem maradhatott. Az Isten-is noha mindeneknek alkotója, mindazáltal chak az emberről mondotta [z]; *Alkossunk embert a' mi képünkre és hasonlatosságunkra:* jelentvén azzal, hogy az ember, Istennek kivált-képpen-valo alkotmánya, mellyé úgy ki-ábrázolta magát, hogy akár-ki-is meg-ismérhesse ki alkotmánya légyé; és az ember-is eszébe vehesse, kinek tartozzék szolgálattal. Hogy-ha pedig az Alkotásért illyé nagy kötelességünk vagyon az Istenhez, minémű lészen a' Meg-váltásért? melyben az Isten életét érettünk adván, arra kötelezett, hogy mi-is ne szánnyuk életünket az ő szolgálattyában el-fogyatni: fő-képpen, mint-hogy ez-aránt, nagy külömbség vagyon mi-közöttünk, és az Isten-között: 1. Az ő élete, mellyet érettünk adott, minden emberek életénél bőchülletesb vólt. 2. Ő nékünk semmivel nem tartozott: mi néki mindennel tartozunk. 3. A' mi állapatunk igen alá-való, és semmi-képpen nem érdemli, hogy az Isté érettünk valmit szenvedgyen, vagy chelekedgyék: de az Isten tőlünk mindent érdemel. 4. Mi, ha életünket adgyuk-is az Istenért, azt adgyuk a' mit ő-tőle vöttünk, és a' mit azon-kivül-is ki kellene adnunk: de az Isten, az ő tulajdon életét adta érettünk,

z *Gen.* 1. 26.

D

A

mellyet örökké meg-tarthatott-vólna; és azt nem egyebeként adta, hanem a' bűnösökért, az-az, háládatlan szolgaïért, és ellenségiért; a' mint Sz. Pál valóban meg-fontollya [a], és azt hozza-ki belőle [b]: *Mindenekért meg-hólt a' Kristus, hogy, a' kik élnek-is, már ne magoknak éllyenek, hanem annak, a' ki ő-érettek meg-hólt.*

a Rom. 5. 8. 9.
b 2. Cor. 5. 15.

Harmadik Oka, miért légyen szükséges a' Gonoszt el-távoztatni, és a' Jóban szorgalmatoskodni; A' Jutalomnak nagy-vólta: melyről emlekezik Urúnk, mondván [c]: *Örülly jó és hűv szolgám: miért-hogy a' kevésben hűv vóltál, sokat bizok reád; menny-bé az Urad örömébe.* Véghetetlen, és ki-mondhatatlan jutalom ez; tudni illik, az Örök élet; és Bóldogság: melyben, a' mint Sz. Agoston beszélli [d], mí-is az Istennek örökségi részűnk, és az Isten-is mienk részen, és mind a' kettő mí-érettünk részen. Vedd eszedbe, hogy az Örök élet *Örőm*-nek neveztetik. és méltán: mert valami e' világon örömet szerezhet, azt sokkal jobb módon meg-találhyuk abban. Mert, I. Ha itten, az étel és ital gyönyörködtett: amott, *Meg-részegűlünk az Úr házának bővségétől, és az ő gyönyörűségének patakából itat minket* [e]: és bizonyára, *Bóldog az, a' ki kenyeret észik az Isten Országában.* II. Ha gyönyörködünk a' széles-határú Tartományokban, szép Országokban, fris palotákban: a' Meny-országnál ninch szebb és nagyobb palota. Azért mondotta a' Próféta [g]: *O Israël, mely nagy az Isten háza, és széles az ő örökségének helye!* Es Urúnk [h]: *Az Atyám házában sok lako-helyek vannak.* III. Ha a' dichőségben és gazdagságbã gyönyörködünk: *Dichőség és gazdagság vagyon az Úr házában.* [i]. IV. Ha szépségben, vagy testi erősségben, és egészségben gyönyörködünk: *Az Igazak fényleni-fognak, és mint a' szikrák a' nádasban ide' stova futosnak* [k]. sőt, úgy *Fényleneknek mint a' Nap az ő Atyok Országában* [l]. Es: *Meg-változtattyák erejőket; szárnyok kél mint a' Saskoknak; futnak, és el nem fáradnak; járnak, és el nem fogyatkoznak* [m]. Es: *Nem éheznek, se nem szomjuhoznak többé; a' Nap sem ésik reájok, se valami hévség* [n]. V. Ha abban gyönyörködünk, hogy fájdalomtól és nyomoruságtól szabadosok vagyunk: Meny-országban *El-töről az Isten minden könyv-hullátaſt szemeinkről: és a' halál többé nem részen, se jajgatás, se kiáltás, se fájdalom nem részen többé* [o]. VI. Ha vigadásban, vagy Musikában 's éneklésben gyönyörködünk: *Örvendeznek a' Szentek a' dichőségben: vigadnak az ő ágyas-házokban: az Istennek magasztaláſi az ő torkokban* [p]. VII. Ha szép dolgoknak látásában, vagy tudásában gyönyörködünk: Meny-országban az Istent *szinről szinre láttyuk* [q]; az-az, *a' mint vagyon* [r]. ő-benne pedig, miut valami fényes tűkörben mindeneket meg-látunk. Ezek valóságos Okok, a' mellyekért mélto az Istennek szolgálnunk. Es azt mondhattyuk Sz. Bernárdal [s]: Kinek élhetek igazban, mint annak, a' ki, ha meg nem hólt-vólna érettem, én nem élnék? Kinek hasznosban, mint a' ki örök életet ígér? Kinek szükségesben, mint a' ki örök lánggal fenyeget?

c Mat. 25. 21
d In Pſ. 32.
e Pſ. 35. 9.
B
f Luc. 14. 15.
g Bár. 3. 24.
h Ioan. 14. 2.
i Pſ. 111. 3.
k Sap. 3. 7.
l Mat. 13. 43
m Iſa. 40. 31.
n Apoc. 7. 16.
o Apoc. 21. 4.
p Pſ. 149. 5. 6
C
q 1. Cor. 13. 12.
r 1. Ioan. 3. 2.
s Epiſt. 143.

Mindenkor sok jó-tétemenyit mutatta az Isten a' Zidókhoz; kik mindenkor nagy háládatlansággal fizettek néki: mellyért végtére keményen meg-bűntette őket: úgy hogy, a' Jerusálemi veszedelemtől-fogva, mind a' mái napiglan, sem Királyok, sem Országok, sem Templomok, sem Áldozattyok ninchen; hanem mindenütt nagy inségbe, és gyalázatban vannak. Melyből azt kell meg-tanúlnunk, a' mit Sz. Pál mondott [t]; *Ha az Isten a' természet-szerént-való ágaknak nem kedvezett; talám nékünk sem kedvez*, kik chak bé-oltatott ágak vagyunk: hanem, ha a' Zidók háládatlanságát követtyük, azoknak bűntetésökben-is részesűlünk. Melly hogy rajtunk ne történyék, ki-ki-mind jól éllyen az Istentől vött Ajándékokkal, és hasznosan kereskedgyék a' tőle-adatott Talentommal: hogy, mikor a' szám-vételre jő, kedvét találhyuk; és azt hallyuk tőle, a' mit a' mái Evangéliomban olvasunk [u]: *Örülly jó és hűv szolgám, miért-hogy a' kevésben hűv vóltál; sokat bizok reád; Menny-bé az Urad örömébe:* mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isté, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért, a' dichőséges Sz. Miklósnak esedezése-által. Amen.

t Rom. 11. 21
D
u Mat. 25. 21

HARMADIK PREDIKATZIO.

Igazán mondotta Iaias [a]; hogy, *A' kik az Úrban bíznak, meg-változtattyák erejőket: szárnyok kél mint a' Saskoknak: futnak, és el nem fáradnak; járnak, és el nem fogyatkoznak.* Ezt nyilván meg-bizonyították Jósue és Káleb: kiket, midőn Moyses el-küldött-vólna több kémekkel, hogy meg-kémlelnék az Igéretnek földét; noha a' több kémek, el-feletkezvén az Isten igéretiről, melyben fogyatkozás nem lehet, úgy meg-rettentek, hogy az egész néppel el-hitették, hogy el ne mennyenek annak el-foglalására: ők álhatatosan meg-maradtak a' jó szándékban; és, az Istennek igéretiben bizván, a' népet

a Iſa. 40. 31.

jó mód-

jó módgyával bátorították, mondván [b]: *Mennyünk-fel, és birjuk a'földet, mert meg-vehetyük azt.* És midőn a'több kímek rémítenék a'népet, azt mondván [c]; hogy *A föld, mellyet meg-kímlettek, meg-emészti a'lakóit*; és *ők, a'föld lakóihoz hasonlíttatván, sáskáknak láttattanak*: Jósue és Káleb mind kűlőmbet mondottak; hogy *A'föld igen-jó, és annak népét mint a'kenyeret úgy meg-ehetik* [d]: az-az, tellyességgel el-fogyathattyák. mivelhogy a'hús-ételből és a'gyűmőlcsből valamit meg-hagyunk, a' kenyeret pedig éppen meg-észszük. Mi volt e'nagy kűlőmbségnek az oka? Az, hogy Jósue és Káleb *Jó ítéletben voltak az Úrfelől, és szívőknek eggyűgyűségében kereſték őtet* [e]; a'többi pedig, *Gonosz és boszszonkó nemzetség volt, melly a'szivét meg nem igazította; és a'kinek lelke nem volt hűv az Istenhez* [f]. De a'Jutalmok-is igen kűlőmbőzőtt: mert Jósue és Káleb, bé-mentek az Igéretnek főldébe; a' többi pedig, *meg-hóltak, és meg-ölettek az Úr szine-előtt* [g]. Ezeket követte a'reſt és gonosz szolga: ki, ura-felől nem jó vélekedésben lévén, és azt alítván, hogy se munkáját jó néven nem vészi, se jutalmát meg nem fizeti, pénzét a'főldbe ásta: mellyért, a'Girát-is el-vőtték tőle, és ő-magát-is a'kűlső setétségre vetették. Melly hogy mi-rajtúnk ne történnyék, e'mostani Predikatzióban a'Reménteleníség-ellen szóllok.

I. *Meg-bizonyítom példákból, hogy, a'kik az Isten-kivűl másba vetették Reménségőket, meg-chalaikoztak; a'kik pedig egyedűl az Istenben biztak, meg nem fogyathoztak.*

II. *Meg-mondom, Minémű dolgokban kell fő-képpen nagy és eleven Bizodalmunknak lenni.*

III. *Meg-mutatom, hogy azokban jeles példát hagyott Sz. Miklós.*

ELSŐ RESZE.

SEmmit a'Sz. Irás gyakrabban és világosban előnkbe nem ád, mint az Istenben-valo Reménséget és bizodalmat. A'többi-kőzőtt, Jeremías így ajánlya azt mi-nékűnk [h]: *Átkozott ember, a'ki emberben bizik, és a'testét tészi az ő karjává, és az Urtól el-távozik a'szive. Mert lészen mint a'tamarik chemeték a puſztában, a'sovány és a'lakhatatlan főldön. Áldott férfiu, a'ki az Úrban bizik, és az Úr lészen az ő bizodalma. És lészen mint a'vizek-mellett plantáltatott fa, melly a'nedveſségre ereſzti az ő gyökerét, és nem fél midőn el-jő a'hévség. Es az ő levele zőld lészen; és a'szárasságnak idején nem lészen szorgalmatos; és soha meg nem szűnik gyűmőlcsöt termeni.* Holott azt vedd eſzedbe, hogy nem egy-általlyában tilalmas, az emberekben-, vagy más-féle eſzközökben-valo bizodalom: hanem leg-inkább akkor, midőn azokért félre tészszük az Istent; vagy az eſzköz ő-ellene vagyon.

Az Elsőről, mongya Isaías [i]: *Iaj pártos fiak, úgy-mond az Ur, hogy tanátsot tartanátok, és nem én-általam; és szövést kezdenétek, és nem az én lelkem-által, hogy bűnt adnátok a'bűnhöz! kik azon jártok hogy alá-mennyetek Egyiptusba, és az én számat meg nem kérdetteték; segétséget reménlvén a'Farao erősségétől, és reménségteket az Egyiptus árnyékában vetvén.* És [k]: *Iaj a'kik alámannek Egyiptusba segétségért: és nem biztak az Israëlnek Szentében, és az Urat nem kereſték.* Illyen volt *Asa* Király: ki, *Meg-betegedvén, lábainak fölötte nagy fájdalma-miatt, betegségében sem kereſte-meg az Urat, hanem inkább bízott az Orvoſok tudományában* [l]. A'Másikban, vétkezett *Okozias* Király: ki, *Meg-betegedvén, Beelzebubhoz küldött tanátsot kérdeni ha meg-élhetne-e* [m]. Így chelekedett Saul-is, a'Jövendőlő-aszszonytól kérdvén tanátsot [n]. De mindenik méltó jutalmát vőtte. Chak nem így járt Amasías Király-is: ki, az Isten emberétől meg-feddetvén, és annak engedvén, győzedelmet vőtt ellenségin [o]. Chodálatos a Makabæusok hiſtoriája: kik, valamíg az egy Istenben vetették reménségőket, bízván igaz ígyőkhőz, minden ellenségőkőn diadalmat vőttek: de, mihelyen valami gyarlóság érte őket, és a'Pogányokhoz folyamodtak, kárt vallottak, és el-veſztek. Júdas Makabæus Romába küldött [p], *Barátságot és társaságot szerzeni a'Romaiakkal: és hogy elvennék rólok a'Görögök igáját; mert láták, hogy szolgálat-alá nyomnak az Israël országát.* Ezt, úgy tetszik hogy jó végre chelekedte Júdas, és a'Romaiak-is minden segétséget ígértek néki: de mindazáltal, chak hamar az-után, leg-első harczon Bakkides-ellen, megőlettett [q]. Jónatas, a'Júdas őttse, meg-újította azon Romaiakkal a'barátságot [r]: de, igen hamar az-után, Trífon chalárdsággal meg-fogta őtet [s], és meg-is ölte, két fiával egyetemben [t]. Hasonló-képpen az őttsők Simon, Romába Követeket küldött, és szép ajándékot, ezer Gira-nyomó paízt [u]: de azt-is chak hamar meg-chalta Ptolomæus, és Dok-nevű várban meg-részegítvén, meg-ölte őtet [x].

Nem úgy chelekedett Abrahám: ki, három-száz tizen-nyólcz szolgaival, négy Királyra ütött, kik őt Királyt meg-győzvén, Lótot-is, az Abrahám attyafiát, el-fográk vólt, és, chak az Istenben bizván, meg-verte őket [y]. Jonatas-is a Saul fia, az Istenben bizván,

A
b *Numer.* 13. 31.
c *verſ.* 33.
d *Num.* 14. 7. 9.
e *Sap.* 1. 1.
f *Pſ.* 77. 8.
g *Numer.* 14. 37.
B
h *Ier.* 17. 5.
C
i *Iſa.* 30. 1.
k *Iſa.* 31. 1.
l 2. *Par.* 16. 12.
m 4. *Reg.* 1. 2.
n 1. *Reg.* 28. 19.
o 2. *Par.* 25. 2. 6.
D
p 1. *Mach.* 8. 17.
q 1. *Mach.* 9. 18.
r 1. *Mach.* 12. 1.
s *verſ.* 48.
t 1. *Mach.* 13 23.
u 1. *Mach.* 14. 24.
x 1. *Mach.* 16. 16.
y *Gen.* 14. 15

A
z 1. Reg. 14. 6

azt mondotta a'Fegyver-hordozó inasának z: *Iere, mennyünk-általa'környül-metéletlenek iſtrázájához, ha talám velünk léſzen az Ur: mert nem nekéz az Urnak, vagy ſok, vagy kevés-által meg-ſzabaditani.* és leg-ottan nagy dolgot chelekedett az Iſten ő-általok. Dávid-is fegyver-nélkül vitt-meg a'hatalmas Vitéz emberrel, és az Úrnak nevében meg-győzte a: kinek mindenkor nagy reménſége vólt az Úr ſegétſégében, a'mint az ő Zóltáriból ki-tetſzik b. Ezekías Király-is, nagy ſzükſégében az Úrhoz folyamodván biztában, azt nyerte, hogy az Úr Angyala egy éjjel az Aſſyriuſok táborában, ſzáz nyólczvan-öt ezer ellenſéget vágott-le c.

a 1. Reg. 17. 45.
b Pſ. 119. 1. & Pſ. 120. 1. Pſ. 122. 1. Pſ. 123. 1. Pſ. 124. 1.
c 4. Reg. 19. 35.

Aſa Király, öt-ſzáz és nyólczvan-ezer emberrel menvén tíz-ſzáz ezer Szerechen-ellen, így könyörgött az Iſtennek d: *Uram, ninch ſemmi külömbſég te-nálad, ha keveſek-által ſegéteſz-e, vagy ſokak-által. Segélly-meg minket, mi Urunk Iſtenünk: mert te-benned, és a'te nevedben lévén bizodalmunk, jöttünk e'ſokaság-ellen. Uram, mi Iſtenünk vagy te, ne vegyen erőt ellened az ember. és el-hűllának a'Szerechenyek ſottig.* Az-után, meg-fogyatkozván Aſában a'bizodalom, az Iſraël Királya Baaſa-ellen, a'Syriai Királytól Benadadtól kért ſegétſéget e. Melly dologért, meg-feddette őtet Hanáni Próféta, mondván f: *Mivel a'Syriai Királyban vólt bizodalmad, és nem a'te Uradban Iſtenedben: azért menekedett-meg a'Syriai Király hada a'te kezedből. Nem-de nem ſokkal többen valának-e a'Szerechenyek, és a'Libyaiak, ſzekerekkel, és lovagokkal, és fölötte nagy ſokaſággal; kiket, mikor az Urnak bittél-vólna, kezedbe adott? Mert az Úr ſzemei az egéſz földet ſzemlélik, és erőt adnak azoknak, a'kik tekélletes ſzívvel hiſznek ő-benne. Az okáért bolondúl chelekedtél, és ezért, ezen időtől-fogva hadak támadnak ellened.*

B
d 2. Par. 14. 11.
e 2. Par. 16. 2.
f verſ. 7.

Vedd eſzedbe azt-is; hogy az Iſten az ő-benne-valo bizodalomnak erejét és haſznát, nem chak a'hadakozásban mutatta-meg, hanem egyéb-féle ſzükſégekben-is; a'mint ki-tetſzik a három iſiúból g, és Suſannából h: kik az Iſtenben bízván, inkább halálra vetették fejőket, hogy-ſem az Iſten-ellen vétettek-vólna; és az Iſten chodálatos-képpen meg-ſzabadította őket. Jóbnak-is nagy reménſége vólt az Iſtenben: ki azt mondotta i: *Ha ſzintén meg-ölend-is engem, ő-benne bízom.* 's meg ſem chalatkozott. Méltán mondotta azért a'Bölch k: *Tekintſétek-meg fiak az emberek nemzetſégit: és tudgyátok-meg, hogy ſenki a'ki az Urban bízott, meg nem ſzégyenült.* Ennek oka az; hogy a'ki nagy ſzükſégében az Iſtenben bízik, dichőíti az Iſtent: és azért az Iſten nem hadgya a'veſzedelemben, hanem, maga bőchülletiért-is ki-ſzabadíttya; a mint Sz. Pál jelenti, midőn azt mongya Abrahámról l: *A'reménſég-ellen a'reménſég-által hitt, hogy ſok nemzetſégek Attya lenne, a'mint néki meg-mondatott. Az Iſten igéretiben-is nem kételkedett hitlenſéggel, hanem meg-erőſíttetett a'hittel, dichőſéget adván az Iſtennek: tellyeſſéggel tudván, hogy valamiket igért, hatalmas meg-chelekedni-is*; sőt hogy meg-chelekeſzi-is. Valóban dichőíti az Iſtent, a'ki az Iſten hatalmaſságáról, és igaz-mondáſáról azt hiſzi a'mit illik bínni. Így chelekedett Jób: ki, rakva lévén halálos fekélyekkel, az Iſtenben bízott; sőt halála-után-is kész vólt ő-benne bízni. és minket arra tanított, hogy utólſo veſzedelemben-is az Úrban bízzunk, és ő-hozzá folyamlyunk. Ezt kívánta Urúnk Mártától: ki, iſzonyodván a'meghólt attyafiának meg-büſzött teſtétől, azt hallotta Urúnktól m: *Nem mondám e néked, hogy ha hiſzſz, meg-látod az Iſten dichőſéget?*

g Dan. 3. 15.
h Dan. 13. 22.
i Iob 13. 15.
k Eccli. 2. 11.
C
l Rom. 4. 18. 20
m Ioan. 11. 40.

Mondaná valaki: Hallám, hogy Dávid igen bízott az Iſtenben, és azért mondotta n: *Az Úrban bízom: mint mongyátok a'lelkemnek; Költözzél a'hegyre mint a'veréb?* boſzſzonkodván azokra, kik azt tanátſlották, hogy haſonló légyen a'madárhoz; ki mindenűtt fél, és retteg; és azért mégyen a'hegyekre, hogy bátorſágosb leheſſen. Azon bizodalomból mondotta azt-is o: *Az Ur az én világoſitáſom, és ſzabadúláſom: kitől féllyek? Az Ur az én életemnek óltalmazója: kitől rettegjek?* És utánna vetette p: *Ha tábor áll ellenem, nem fél a'ſzívem: ha harcz támad ellenem, én abban bízom.* Mi az oka tahát, hogy gyakorta bújdoſott Saul-elől? és, hol Akis Királyhoz futott Getbe q; hol az Odollami barlangba r; hol Masfába a'Moabitákhoz s; hol a'Háret erdejébe t; hol Czeflába u; hol a'Zif puſztájának hegyére x; hol a'Hakila halmára y; hol a'Máon puſztájába a'mezőſégen z; 's hol pedig Engaddinak puſztajába a? Mint illik ez egybe a'nagy Bizodalommal? Felelet: Szintén azért bizott Dávid az Úrban, hogy azokra a'helyekre igazította őtet; és meg-óltalmazta, hogy Saul kezébe ne akadna. Melyből azt tanúlta, hogy minden veſzedelmében nagy Bizodalma vólt.

n Pſ. 10. 1.
o Pſ. 26. 1.
p verſ. 3.
D
q 1. Reg. 21. 10.
r 1. Reg. 22. 1.
s verſ. 3.
t verſ. 5.
u 1. Reg. 23. 7.
x verſ. 14.
y 1. Reg. 26. 1.
z 1. Reg. 23. 24.
a 1. Reg. 24. 2.

II. RÉSZE.

EZ így lévén, azon kell értekeznünk, Minémű dolgokban kell fő-képpen erős és eleven Bizodalmunknak lenni? mivelhogy vannak olly nehéz dolgok, hogy akármi nagy bizodalmú embert-is meg-tántoríthatnak. Felelet:

ELSŐBEN: Szükséges a' Bizodalom, a' testi táplálásra-való szükséges dolgok-felől: mellyek-felől, sokakban hamar el-fogy a Reménség; a'mint Dávid jelenti, mondván [b]: *És gonoszúl szóltottak az Istenről, mondának: Készíthet-e az Isten asztalt a' pusztában? Mert meg-ütte a' kő-sziklát, és vizek folyának, és patakok árradának. Vallyon adhat-e kenyeret-is, a' vagy készíthet-e asztalt az ő népének?* Holott inkább azt kellett vólna mondani: Miért nem adhatna kenyeret-is, a' ki a' kő-sziklából vizet adott? Hasonlók ezekhez, a' kik az Isten gond-viselésében kevesét bízván, magok okosságához és szorgálmatosságához támaszkodnak; el-annyira, hogy az Istени szolgálátot-is, vagy tellyességgel el-mulattyák, vagy chak imígy-amúgy gyakorlyák. Hallyák ezek mit ír Sz. Agostón [c]: Nem fogyhat-el az Igaznak minden-napi eleſége: mert meg vagyon írva [d]: *Nem sanyargattya az Úr éhséggel az Igaz lelkét.* és [e]; *Ifiú vóltam, és meg-vénhedtem: és nem láttam hogy az Igaz el-hagyatott-vólna, sem hogy az ő magva kenyeret kereſett-vólna.* Az Isten Országa-, és Igasága-keresőknek pedig, azt ígérte [f]; hogy *Mindenek hozzá adatnak.* Mint-hogy azért mindenek az Istené: a' kié az Isten, mindene vagyon, és minden övé. Vallyon nem szerzett-e az Isten ebédet Dánielnek, midőn az oroszlányok vermében vólt [g]? Mikor-Illyés bújdosott, nem táplálta-e az Isten a hollók-által [h]? De az Evangéliomban-is, Urunk kétszer sokasította-meg a' kenyeret az ő követőinek [i]: a' vendégeknek pedig, a' vizet-is borrá változtatta [k].

Mondaná valaki: A' Jákob Patriarka fiai, úgy meg-fogyatkoztak az élés dolgából, hogy szintén Egyiptusba kellett búzáért menniek [l]: Lázár pedig úgy meg-fogyatkozott, hogy a' Gazdag asztaláról le-hullott morzálékoknak sem tehette szerét [m]. Felelet: A' Jákob fiai, nem minnyájan olly Igazak vóltak a' mint kívántatott-vólna, kik ártatlan őrtsöket pénzen el-adták mint rab-szolgát: mellyért meg-érdemlették, hogy az ember árrát viszsza-vinnék kenyerért: és a' kit el akartak veszteni, akarattyok-ellen-is tisztelnék. Jóllehet az Isten azokra-is jó gondot viselt Jósef-által. Lázárnak békével el-szenvedett szegénysége, ő-néki nagy érdemére vólt, egyebeknek pedig jó példájokra-: és azért, több haszna vólt a' koplalásban, hogy-sem ha bővséges eledele lőtt-vólna. Azokáért, sokkal jobb hogy az Isten gond-viseléſére hadgyuk magúnkat, hogy-sem okosságunkban és szorgalmatosságunkban bízzunk: mert az Isten, az ő szándékában meg nem fogyatkozhatik, a' mi gond-viselésünk pedig igen gyarló. Ne légy, úgy-mond Arany-száju Sz. János [n], szorgalmatos a' magad dolgára, hanem az Istenre hadgyad: mert, ha te szorgalmatoskodol, úgy szorgalmatoskodol mint ember; ha pedig ő-reája hagyod, úgy viſel gondot mint Isten. Nagy vigasztalásúnkra lehet, hogy ő-maga az Isten gond-viselőnk.

MÁSODSZOR: Nagy Reménségünknek kell lenni életünk-felől; tudni illik, hogy az meg nem rövidül az Istени szolgálatra-való fáradság- és vígyázás-miatt; a' mint némelly tafota-gyomrú kényes emberek állítyák; és attól félnek, hogy magok hóhérivá lésznek. Úgy vagyon, hogy szánt-szándékkal életét meg-rövidíteni nem szabad: de valami olly jót chelekedni, melyből valami rész-szerént az élet meg-rövidülhet, szabad, és az Istennek gyakorta igen kedves; a' mint sok Szenteknek példájából ki-tetszik; és az Anyaszentegyháznak szokásából-is, ki a' hoszszú Böjtöt parancholya a' Híveknek, és egyéb testi sanyargatásra-is ínti.

Bizony, sokkal nagyobb alkolmatlanságokat szenvednek a' Világ fiai egyéb okokból, hogy-sem az Isten fiai az Istени szolgálat-miatt. A' Míves-emberek, testi táplálásokért sokat vígyáznak, és fáradnak; álmokat szakasztyák, és erejőket fogyattyák. A' Vitézlő emberek, mennyi hideget, meleget, éhséget, és nyughatatlanságot szenvednek, egy kevés fizetéſért, vagy prædáért, vagy reméllett elő-menetelért? Hallyad mit beszél egy szorgalmatos Pásztor [o]: *Éjjel és nappal, hévség és hideg sút-vala, és el-távozik-vala az álom a' szemeimtől.* kit senki nem kárhoztat mint életének rövidítőjét. Tahát nem-vakmerőség az Istени szolgálatért valami olly dolgot chelekedni, a' minéműt a' Világ fiai naponként chelekeſznek a' testért, vagy a' világért: sőt nagy dísztelenség vólna, azt nem merészleni az Istenért, a' mit sokan el-szenvednek a' világért.

Bátor úgy légyen; fogyassa az Istени szolgálat testi életünket: nem dícséretes bátorság-e Istenért életét nem szánni? Nem Urunk mondotta-e [p]: *Ha ki hozzám jő, és nem gyűlöli az attyát, és annyát, &c. még pedig az önnön lelkét-is, nem lehet én tanítványom?* Sőt ez közel jár a' Mártyromsághoz: mert a' Mártyromság, embernek életét el-vészi; az Istени szolgálat-béli fáradság pedig, meg-rövidíti: és nem chak azokat tartya Mártyroknak az Anyaszentegyház, a' kiket kegyetlen vér-ontással hamar meg-ölnek; hanem azokat-is, kiknek életőket hoszszú gyötrelemmel el-fogyatták: úgy-mint, Sz. *Marcellus* Pápát; ki a' vadak istállójában, a' sok-ideig-való búz-miatt holt-meg [q]: és Sz. *Pontianus* Pápát;

ki a'

A

[b] *Pſ.77. 19.*

[c] *De Orat. Dominica*

[d] *Prov. 10. 3.*

[e] *Pſ. 36. 25.*

[f] *Matt. 6. 33.*

B

[g] *Dan. 14. 36*

[h] *3. Reg. 17. 4.*

[i] *Marc. 8. 7. Ioan. 6. 11.*

[k] *Ioan. 2. 9.*

[l] *Gen. 42. 3.*

[m] *Luc. 16. 21*

C

[n] *Hom. 56. ad Popul.*

D

[o] *Gen. 31. 40*

[p] *Luc. 14. 26.*

[q] *In Breviario Rom. 16. Ian.*

A

ki a' *Sardínia*-nevű Szigetben, melyben dög-halál vólt, hólt-meg [r]: és egyebeket-is, kik, vagy a'nagy múnka-miatt, vagy nehéz lánczoknak hordozása-miatt hóltanak-meg.

[r] *Ibidem* 19. *Novembr.*

De hogy meg-mongyam ítéletemet; a'testnek mértékletes sanyargatása, nem rövidíti embernek életét, hanem inkább hoszszábbíttya: mert, hogy ne szóllyak Sz. Antalról, ki száz őt esztendőt élt, nagy testi sanyargatásban; Sz. *Pachomiusról*, ki száz tizet; *Arseniusról*, és *Romváldusról*, kik száz húsz esztendeig éltek: vajlyon a'mi időnkben kik élnek tovább, a'test-gyönyörködtető gazdagok-e, vagy a'sok alkolmatlanságot szenvedő szegények? Arany-szájú Sz. János nyilván írja [s]; hogy a'Szerzetesek, a'józan és mértékletes életért, erősek mint a'mezei vadak: a'kedve-tőlt gazdagok pedig, kornyadozók és betegesek. Sz. *Ierónymus*-is azt írja [t]; hogy némelly kőszvényes emberek, szegénységre jutván, meg-gyógyúltak, nem lévén gondgyok a'gazdagságra, és nem sokat zabálván. mert a'sok étel, mind a'testnek, 's mind a'léleknek ártalmas. Egy Velenczei Nemes-aszszony-felől azt hallottam; hogy gyengesége-miatt kűlömben nem járhatott, hanem a'szolgálójának vállához támaszkodván. Kit midőn a'Tőrökök *Cyprus* Szigetéből fogva el-vittek-vólna, és a'fáraszító dolgozásra szoktatták-vólna, úgy meg-vastagodott, és olly egészségessé lőtt, hogy a'száraz kenyeret-is jó ézűen meg-őtte: és megszabadúlván a'fogságból, nem kívánta előbbi gyönyörűségét; és hálát adott az Istennek a'jó Iskoláért.

[s] *Lib. 2. contra Vituperatores Vitæ Monasticæ.*

[t] *Lib. 2. contra Iovinianum.*

B

Harmadszor: Nagy Reménségünknek kell lenni, az Isteni szolgálatban-valo kísértetek-ellen; a'mint a'Bőlch jelentette, mondván [u]: *Fiam, az Isten szolgalattyára járúlván, légy álhatatos az igasságban, és félelemben; és készítsd-el lelkedet a'kísértetre.* Nem mongya, hogy meg-rettenvén el-fussunk, hanem hogy, bízván az Isten segétségéhez, a'harczhoz készűllyünk, Igassággal és félelemmel fel-fegyverkezvén: mivelhogy a'kísértetek, a'Jószágos chelekedeteket meg-élesítik, mint a'fegyvert a'kőszőrű-kő. E'világi vitézek, tűdgyák ugyan, hogy gyakorta szembe kell szállani az ellenséggel: de azért a'vitézkedést félben nem hadgyák; tudván, hogy azért lőttek vitézekké, hogy harczollyanak az ellenséggel: és, ha nem harczolnak, győzedelmet nem vésznek; ha pedig győzedelmesek nem lésznek, koronát sem nyernek. Nem choda pedig, hogy az Ördög azokat inkább ostromlya, a'kik az Istennek kivált-képpen-valo szorgalmatossággal igyekeznek szolgálni: mert azokkal, a'kik azt nem chelekeszik, harcz-nélkűl-is bír: a'kik pedig ellene-tusakodnak, azokat szűntelen háborgattya és űldözi, mint szökött szolgait; a'mint Sz. Gergely mongya [x]. De attól nem kell meg-ijednünk: Mert, a'mint Sz. Pál mongya [y]; *Hűv az Isten, ki nem hágy minket a'fölött kísértetni a'mit el-szenvedhetünk; de a'kísértettel előmenetelt-is szerez, hogy el-szenvedhessük.* Hogy-ha a'kísértetek, chak szintén az Ördög gonoságától származnának; és úgy kísérthetne bennűnket, a'mint, mikor, és a'mennyire akarna, méltán félhetnénk: de, mint-hogy az Isten engedelme-nélkűl nem-is mozdúlhat, el kell hinnünk, hogy a'kegyes Isten, az Ellenségnek ostromlását a'mi erőnkhöz szabja, hogy azt felyűl ne haladgya. Innét mondotta Sz. Efrem [z]; hogy, ha az emberek, kik igen keveset tudnak, meg-ítélik, mennyi terhet bírjon az oktalan-állat, az őszvér, vagy a teve; és chak annyit raknak mindenikre a'mennyit el-hordozhat; és ha a'fazekas-is tudgya, mennyi ideig kell az agyagból-valo edényeket a'tűzben hagyni, hogy el ne égjenek, vagy lágyan ne maradgyanak: mennyivel inkább a'véghetetlen-bőlcheségű Isten tudgya, minémű próba és kísértet légyen szűkséges annak, a'ki ő-néki kedvesen akar szolgálni?

C

[x] *Lib. 24. Mor. c. 7.*

[y] *1. Cor. 10. 13.*

[z] *Serm. de Patientia.*

De azt-is meg kell gondolnunk; hogy az Isten ád nékünk, mind szívet a'viadalra, 's mind erőt a'diadalomra; és, a'mint Dávid mongya [a]; *A'kezeinket a'harczra tanittya, és az újainkat a'hadra: a'karjainkat ollyá teszi mint a'rez kéz-íjat* [b]. Melyből nagy bizodalmat vévén, azt mondotta [c]: *Meg-kergetem ellenségimet, és meg-fogom őket: és meg nem térek, míg nem el-fodgyanak. Meg-rontom őket, és fel nem kelhetnek: a'lábaim-alá esnek. És meg-törőm őket, mint a'port a'szél-előtt; mint az útzák sarát el-törlőm őket.* Azt írja Sz. *Athanásius* Sz. Antalról [d]; hogy, minek-utánna őtet az Ördögök hólt-számban hadták-vólna, a'nagy vereség-miatt, és úgy vitték-vólna el a'harcznak helyéről; ismég oda vitette magát: és minek-utánna a'földre borúlván imádkozott-vólna (mint-hogy lábaira sem álhatott a'sebek-miatt,) fenn szóval azt mondotta: Ímé én itt vagyok; el nem futok előttetek: ha nagyobb dolgokat chelekesztek-is rajtam, senki engem el nem választ a'Kristus szeretetitől. Sőt azt-is éneklette Dáviddal [e]: *Hatábor áll ellenem, nem fél a'szivem.*

D

[a] *Ps.* 143. 1.

[b] *Ps.* 17. 35.

[c] *Psal.* 17. 38. 39. 43.

[d] *In ejus Vita.*

[e] *Ps.* 26. 3.

De nem chak fel-fegyverkeztet minket az Isten; hanem, *Az Ur Angyala-is az ötet-félők-körűl lakozik; és meg-menti őket* [f]; hogy senki ne árthassón nékik. Erről szép példát olvasunk Elisé-ről: ki, látván, hogy *a'hegy rakva lovakkal, és tűzes szekerekkel*, kik Angyalok vóltak; azt mondotta a'félelmes inasának [g]: *Ne félly; mert többen vannak velünk, hogy-*

[f] *Ps.* 33. 8.

[g] *4. Reg.* 6. 16.

sem vé-

sem vélek. Noha pedig egy Angyal-is elégséges lött-vólna a' Prophétának meg-óltalmazására, és az ő ellenségének meg-győzésére; a'mint-hogy egy Angyal, az Assyriusok táborában száz nyólczvan-öt ezeret vágott-le [h]: mindazáltal; az Isten néha, chak egy dolognak végbe-vitelére-is, sok Angyalokat küld: jelentvén, hogy ninch száma az ő Vitézinek [i]: és; hogy *Minnyájan szolgáló lelkek, azokért küldetvén szolgálatra, a'kik az üdvösségnek örökségét vészik* [k].

De ezzel sem elégszik az Isten, az ő szolgaihoz-valo szeretetinek meg-mutatására: maga-is segétségökre jő. Mellyet tudván Sz. Dávid, így könyörgött az Istennek [l]: *Ragadgy fegyvert és paizst; és kelly-fel segétségemre. Vond-ki a'kardot, és rekezd-meg azokat, a'kik engem üldöznek.* Bizony álmélkodásra méltó, hogy ő-maga az Isten fegyvert fog mi-érettünk: ki haragjában mindeneket fel-forgathat; a'mint Dávid jelenti, mondván [m]: *Meg-indúlt, és meg-rendúlt a'föld; a'hegyek fondamentomi meg-háborodtak, és meg-indúltak: mert haraguit reájok.* Sőt a'mint Habakuk mongya [n]; *Meg-tekintette, és el-olvasztuta a'Pogányokat; és meg-romlottak a'világnak hegyei.* Hallyad e'hez-képeſt, mint könyörög Jób az Istennek [o]: *Helyheztess engem mellédd, és akár-ki kezze hadakozzék ellenem.* Jeremias pedig azt mongya [p]: *Az Ur velem vagyon mint az erős hadakozó: az-okáért, a'kik üldöznek engem, el-esnek, és erőtelenekké lésznek.* És Sz. Pál [q]: *Ha Isten velünk, kichoda ellenünk?* Nem kell tahát a'kísértetektől fölöttébb félnünk; úgy hogy azoktól-valo féltünkben, vagy fegyverinket el-hánnók, vagy helyünket el-hagynók.

NEGYEDSZER: Szükséges a'Reménségnek paíza, a'gonosz indúlatok-és szokások-ellen; mellyek az Isteni szolgálatban nagy akadékokat szereznek, és némellyeket tellyességgel kétségbe ejtnek: kik, a'mint Sz. Pál írja [r]; *Kétségbe esvén, magokat a'szemtelenségnek adgyák, minden tisztátalanságnak chelekedetire, telhetetlen kívánsággal.* De ezektől sem kell meg-rettennünk: mert a'gonosz szokások, ellenkező chelekedetekkel meg-győzettetnek; és lassan-lassan el-enyésznek: úgy-mint, a ki torkos és zabáló vólt, kezdgyen gyakorta böjtölni; a'kevély, más akarattyán járni; a'fösvény, alamizsnálkodni; a'haragos, a'háborúságot békével szenvedni; az irégy, felebaráttyának elő-menetelén örvendezni; a'rest és túnya, az Isteni szolgálatban serénykedni. Mert az Isten, kétség-nélkül megségéti jó igyekezetiben; a'mint Isaias-által meg-ígérte, mondván [s]: *Ne félly, mert én veled vagyok: el ne hajolly, mert én a'te Istened: meg-erősítettelek téged, és fel-vött téged az én igazomnak jobja.* De győzedelmet-is ígért [t]: *Imé meg-gyalázatnak, és meg-szégyenülnek minnyájan, a'kik te-ellened hadakoznak: lésznek mint-ha nem vólnának, és el-veszsznek a'férfiak a'kik ellened szólnak. Keresed őket, és nem találod, a'tőled el-pártoló férfiakat: lésznek mint-ha nem vólnának: és mint a meg-emésztés az ellened-hadakozó emberek.*

Mondaná valaki: Látttyuk, hogy néha sok viadal-után sem lehetünk tellyességgel diadalmasok effélé ellenségek-ellen. Felelet: Úgy vagyon; de, ha mi ellenek tusakodunk, meg nem győzhetnek bennünket; és úgy, nem romlásunkra, hanem próbálásunkra vannak; nem hogy el-veszessenek, hanem hogy fel-ébresszenek; nem trők lévén, mellyekben meg-fogattassunk, hanem koronára-valo eszközök, és ösztönök. Az-okáért Sz. Pál, a'Testnek ellenkezését, nem nevezte Kardnak, vagy Dárdának, vagy sértő fegyvernek, hanem Ösztön-nek [u]: melly nem arra-valo hogy veszedelemre juttallon, hanem hogy a'vígyázásra, és a'Jószágos chelekedetnek gyakorlására serkengessen. Innét mongya Sz. *Ieronymus* [x]; hogy az, íntőül adatott Sz. Pálnak, a'kevélységnek el-nyomására. A' mint a'Romaiaknál, a'kit győzedelem mért-valo Dichőséges szekérben hordoztak, íntőt adtak melléje: ki szűnetlen azt mondotta néki †: Meg-emlekezzél, hogy ember vagy. Sőt, midőn a'Pápát-is az ő méltóságának Székibe helyheztetik, egy marok chöpüt meggyüjtván, és hirtelen el-óltván, fenn szóval azt mongyák: *Pater sancte, sic transit gloria mundi*; Szentséges Atya, így múlik-el e'világnak dichősége.

Hogy pedig a'régi Gonosz Szokásokat meg-győzhettyük az Isten Malasztyával, és meg-változtathattyuk gonosz erkölchinket a Fölségesnek jobb-keze változtatásával [y]; jeles példákkal meg-bizonyíthatni: nem chak az Apostolokban, kik, a'mint *Cassianus* írja [z], egy szem-pillantásban ragadozó Publikánusokból Apostolokká löttek; iszonyú üldözőkből, az Evangéliomnak békeséges hirdetőivé; úgy hogy, a'melly Hitet üldöztek, az-után vérök hullásával-is óltalmazták és bizonyították: hanem egyebekben-is, úgy-mint, Maria Magdolnában [a], a'Kananæai-[b] és Samariai-[c] aszszonyokban, a Századosokban [d]. Sz. Agoston-is szép példánk lehet: ki maga-felől, a'többi-között, azt írja [e]: Melly édesség lött nékem hirtelen meg-válnom a'hiúságos gyönyörűségektől: és, a' mellyeket féltem el-veszteni, az-után örőm vólt el-hagyni! Sz. *Cyprianus* pedig azt írja [f]: Minek-utánna az Ujonnan-szűletés vizének segétségével, az előbbi életemnek rútsága el-töröltetett; a'tiszta és meg-szentelt szívbe a'világosság onnan-felyül bé-ereszkedett:

A

h 4. *Reg.* 19. 35.
i *Iob* 25. 3.
k *Heb.* 1. 14.
l *Pſ.* 34. 2.
m *Pſ.* 17. 8.
n *Hab.* 3. 6.
o *Iob* 17. 3.
p *Ier.* 20. 11.
B
q *Rom.* 8. 31.
r *Eph.* 4. 19.
s *Iſa.* 41. 10.
C
t *verſ* 11. 12.
u 2. *Cor.* 12. 7
x *Epiſt.* 25. *ad Paulam, de obitu Blaſillæ.*
† Hominem te eſſe memento.
D
y *Pſ.* 76. 11.
z *Collat.* 12. c. 12.
a *Luc.* 7. 37.
b *Mat.* 15. 22
c *Ioan.* 4. 7.
d *Matt* 8. 10 *Mat* 27. 54 *Act.* 10. 1.
e *Lib.* 9. *Conf.* cap. 1.
f *Lib.* 2. *ep.* 2.

minek

A

minek-utánna a'Mennyei Lélek-által új emberré formált engem a'második szűletés, chodálatos-képpen kezdettek leg-ottan meg-erősödni a kétséges dolgok, meg-nyilatkozni a'bé-zárlottak, meg-világosodni a'tetétesek, erőt adni arra a'mi az-előtt nehéznek láttatott, és lehetségesnek tetszeni a'mi az-előtt lehetetlennek ítéltetett. Ezt magunkbã-is gyakorta fel-találjuk; fő-képpen midőn a'Szentségekkel aitatosson élünk; mellyek-által, chodálatos-képpen meg-vastagodunk; úgy hogy, a'mitől az-előtt, mint lehetetlentől, irtóztunk, az után kűnyűnek, és merő játéknak tartyuk.

Ő tődször: Szűkséges a' Reménség, az Isteni szolgálatban-valo állhatatosságra, és végig-valo meg-maradásra: melly nem sokakban találtatik; mint-hogy sokan rettegnek attól, hogy azt ne mongyák felőlők [g]: *Ez ember építeni kezdett, és el nem végezhette.* Erről szépen beszél Sz. Gergely Pápa [h]: Sokakat láttunk gyakorta, kik kívánnyák a'szent nyájaskodási életet; de a'hoz nem juthatnak: mert, hol a'hirtelen esetektől félnek, 's hol a'kővetkezendő háboruságoktól. Kik a'bizonytalan gonoszt, mint okosok, távúl meg akarván látni, véletlenűl fogva tartatnak az ő bűnöknek kőteleiben. Mert sok dolgokat raknak szemők-eleibe; és félnek, hogy, ha azok meg-történnek, helyt nem álhatnak. Kikről jól mongya Salomon [i]: *A' reszlek úta mint a' tövises sövény.* Mert, midőn az Isten útát kívánnyák, mint az ellenek-valo sövényeknek tövisi úgy meg-gyakdosják az ő félelmeknek ellenkező vélekedési. Eddig Sz. Gergely. Nékem pedig úgy tetszik, hogy ez-aránt a'Jób mondásának-is helye vagyon [k]: *A' kik a' hó-harmattól félnek, hó esik reájok.* mert félvén a'kővetkezendő de bizonytalan veszedelemtől, meg-maradnak a'jelen-valo és bizonyos gonoszságban.

Nem kell e'kísértetnek semmi okon engedni: mert kűlőmben végbe nem mégyen, hanem-ha az Isten el-távozik tőlünk, vagy mi ő-tőle el-szakadunk. Az Elsőt, nem méltó hinni az Istennek jó-voltáról, hogy, a'mit egyszer adott, azt viszsza-venné; mert *Bánásnélkűl vannak az Isten ajándéki, 's az ő hivatallya* [l]: mint-hogy *Ninchen-is ő-nála változás, sem változásnak árnyékozása* [m]. És azt ígérte [n]; hogy, a'ki ő-hozzája mégyen, ki nem veti. Az-okáért jól mondotta az Istennek Sz. Agoston [o]: Téged senki el nem veszt, hanem a' ki el-eresztt. A'Másikra pedig, tudni illik, hogy mi el-szakadgyunk az Istentől, semmi okúnk ninchen; a'mint kűnnyen meg-tapasztalhattyuk, ha meg-rostállyuk az Okokat, a'mellyekért az emberek-kőzőtt fel szokott bomolni a'barátság. Meg-bomol a'Barátság, Elsőben; Valami vétekért, mellyet eszűnkbe vészűnk valakiben, a'vele-valo nyájaskodásból. 2. A'boszszúsággal-valo illetésért. 3. Marhánkban-valo kár-tételért. 4. A'meg-únásért. Mellyeknek ninch helye az Istenben: Mert, Elsőben; Mi-képpen, hogy az Isten Minden jó, és minden Jónak Kút-feje: azon-képpen semmi vétek, semmi fogyatkozás ő-benne nem lehet. Azért mondotta Jeremiás-által [p]: *Michoda hamisságot találtak az Atyáitok én-bennem, hogy el-távoztak tőlem, és a'hiusság-után jártak?* Urúnk-is nyilván mondotta [q]: *Ki fedd-meg engem köz-ülletek a'bűnről?* Másodszor: Semmi boszszúsággal nem illet bennűnket: hanem, sok boszszúságot el-szenvedvén tőlünk, kész a'barátságot meg-tartani; a'mint Judásnak jelentette, midőn, tudván hogy el-árúlta, és még-is baráttyának nevezte [r]. Harmadszor: Semmi kárt nem tészen: hanem, érdemünk-fölőtt, számtalan javait kőzli velünk: *Napját fel-támasztya a'jókra és a'gonoszokra; és esőt ád az igazakra, és a'hamisakra* [s]. Negyedszer: Meg nem úntattya magát; a'mint Salomon jelenti, szólván a'Bőlcheségről [t]: *Ninch keserűség az ő nyájasságában, sem únakodás a'vele-valo lakásban; hanem vigaság, és őröm.* Melly Bőlcheség, a'Bőlch *Ecclesiasticus*nál imígyen szóll maga-felől [u]: *A'kik engem észnek, még-is éhesznek; és a'kik engem isznak, mégis szomjúhoznak.*

Nem kell azért az Istennek segétsége-felől kételkednünk: hanem, a'Sz. Pál mondásával kell magúnkat vigasztalnunk, ki eggyűtt azt mongya [x]; hogy *Az Isten az, a'ki mibennünk cheleksezi az akaratot, és a'véghez-vitelt jó akarattyából.* Másutt pedig [y]; hogy, *Megerősít minket mind végig, vétek-nélkűl.* Mivelhogy az Isten Malasztya meg-is előz bennünket; Dávidnak ama'mondása-szerént [z]: *Én Istenem, az ő Irgalmassága meg-előz engem.* És követ-is minket; a'mint azon Dávid jelenti, mondván [a]: *A' te irgalmassagod követ engem, életemnek tellyes-napjaiban.* Meg-előz, hogy a'jót el-kezdgyük: követ, hogy végbe vigyük. Azt írja maga-felől Sz. Agoston [b]; hogy, midőn olly ítéletben volt maga-felől, hogy ninchen elégendő ereje az új életre, mellyet kívánt, és ohajtott, hogy abban az Istennek jobban és szorgalmatosban szolgálhatna, nagy gondolkodásba esett: és végre e szózatot hallotta: Vesd-reája magadat; ne félly; nem vonsza-el magát hogy el-essél: bátorságoson reája vesd magadat; kezébe fog, és meg-gyógyít.

B

i Prov. 15. 19

k Iob 6. 16.

C

Te non amittit, nisi qui dimittit.

D

III. RÉSZE.

EZt az Isten mind egyéb Szentekben meg-mutatta, 's mind a'mái dichőséges Sz. Miklósban: kit, nem chak meg-előzőtt az el-kezdésre, hanem kővetett-is a'végbevitelre: kinek, az elő-számlált Őt nehéz dolgokban, erős bizodalma vólt az Istenben, és meg sem chalatott. Mert, a'mi az Elsőt illeti, életének táplaláſáról, nem chak nem vólt főlőttébb szorgalmatos, hanem a'kietlen puſztába-is ment lakni; hogy az Istennek, a'kiben minden bizodalma vólt, szorgalmatosban szolgálhatna. A'ki illyen dologban az Istenben veti reménſégét, úgy tetſzik, hogy az Istent neminémű-képpen ugyan kőtelezi a'kivált-képpen-valo gond-viſeléſre; a'mint nyilván láttyuk a'Zidókban: kik, el-hagyván az Istenért Egyiptuſnak bővſéges tartományát, és a'kietlen puſztában bújdoſván, Mennyei és Angyali kenyérrel tápláltattanak: és Illyésben, ki a'kegyetlen Jézabel-elől bújdoſván a'puſztában, az Istentől a'hollók-által táplálratott-húſſal és kenyérrel. És az Új Teſtamentomban, a'Kriſtus afféle emberekért, kétſzer-is, chodálatos-képpen a'kevés kenyeret meg-ſzaporította [a]. Remete Sz. Pál-is, hogy az Istennek bátorſágosban ſzolgálna, és *Deciuſ*nak's *Valeriánuſ*nak kegyetlenſégét el-távoztatná, a'puſztába ment lakni; a'hol hatvan eſztende-ig táplálta az Isten a'holló-által: és midőn őtet Sz. Antal meg-látogatta-vólna, két annyi abrakot ſzerzett Isten néki. A'Pénzen pedig, nem chak nem kapott Szent Miklós, hogy azt illetlen eſzközökkel gyűjtené, hanem a'ſzegényeknek bővſégeſſen oſztogatta: és titkon-valo Alamiſnájával, három Szűzet az Ördög rabſágától meg-mentett, és az Isteni ſzolgálatban meg-erősített. és talám azért ſzívárkozik az ő ſzent teſtéből, mind a'mái napig-is drága ſzép Olaj, melly az Irgalmaſságnak példája.

A'mi a'Máſikát illeti; mind a'ſzarándokſágokat, 's mind az egyéb teſti ſanyargatáſokat igen gyakorlotta Sz. Miklós, az aitatoſságnak fel-gerjeſztéſére. De az, a'természet-nek határát-is meg-haladta, hogy, még chőchőmő gyermek lévén, noha egyéb napokon gyakorta ſzopta Dajkáját, mindazáltal Szerdán, és Pénteken, chak egyſzer, és akkor-is eſtve-felé ſzopott. melly Bőjtöléſnek módgyát, az-után tellyes életében megtartotta. De azzal életét meg nem rővidítette, hanem vénſégében hólt-meg. Ebben kővetője vólt más Sz. Miklós, ki *Tolentinuſ*nak neveztetik: kit a'ſzűléi, Sz. Miklós Püſpők eſedezéſe-által nyertenek az Istentől: mert hét eſztendős-korában, minden hétben egy-nehány napon bőjtölt. melly ſzokáſt az-után úgy meg-tartott, hogy chak kenyérrel és vízzel élt; és a'mellett, teſtét vereſséggel, vas-lánczal, és egyéb afféle eſzközökkel ſanyargatta.

A'mi a'Harmadikát illeti; vóltak ugyan kiſérteti, de azoknak nem engedett: hanem, a'teſtnek vágyodáſát, minden-napi fáradſággal, vígyázáſſal, bőjtöléſſel, és gyakorta-valo imádſággal meg-zabolázta.

A'mi a'Negyediket illeti; noha Nemes ſzűléktől ſzületett, és állapattya-ſzerént gyönyörűſégben neveltetett-fel: mindazáltal, ha mi ſzokás abból reája ragadott, annak le-rázáſa-felől kétſégbe nem eſett; sőt jó reménſéggel táplálta magát: mert egyébaránt a'kietlen puſztába nem ment vólna lakni; melyben, ſem a'gyönyörűſéges életre, ſem az emberekkel-valo nyájaskodáſra ninch alkolmatoſság. Ugyan azért kőltőzött távúl-valo Tartományba-is; remélvén, hogy Hazája-béli ſzokáſit-is, sőt erkőlchit-is meg-változtathattya a'Kriſtus ſzolgálattyáért. Kedvellette pedig Isten a' Sz. Miklós Szarándokſágát: mert, midőn *Palaſtiná*ba indúlt, tiſzta és chendes időben ment a'hajóba; de meg-jővendőlte, hogy nagy égi-háború fog-következni. mellyet az-után imádſágával le-is chendesített: és azért, a'mái napig-is, a'Kereſztyén hajóſok afféle háborúkban, Isten-után a'Sz. Miklós könyörgéſében igen bíznak.

Végezetre, a'mi az Ötődiket illeti; vén-korában ſemmit el nem hagyott régi aitatoſságában, és teſti ſanyargatáſában. és halálához közelgetvén, az égbe tekintett; és látván az Angyalokat eleibe-jőni, a'harminczadik Zóltárt kezdette mondani, melly az Istenben-valo bizodalmat ajánlya. és imígyen kezdetik-el [b]: *Te-benned biztam Uram, meg ne ſzégyenüllyek örökké.* És midőn a'hatodik verſetskére érkezett-vólna; *Kezeidbe ajánlom lelkemet: meg-váltottál engem Uram, Igaſságnak Istene:* e'nyomorúlt világból az örök boldogſágba kőltőzött. És talám azért rendelte az Anyaſzentegyház, hogy a'Szolozmának utolſó réſzén, a'*Completórium*on, azt a'Zóltárt azon a'verſetskén végezzék-el; mivelhogy Urúnk-is halála-kor, azzal ajánlotta lelkét az ő mennyei Sz. Attyának kezébe: ki engedgye, hogy a'Sz. Miklósnak nyomdokit valóban kőveſsük; és, igaz Reménſéggel tellyeſek lévén, halálunk óráján lelkünket a'kegyes Istennek kezeibe ajánlyuk és adgyuk. Amen.

[a] Mar. 6. 41. & c. 8. 6.

[b] Pſ. 30. 1.

A

BOLDOG ASZSZONY FOGANTATÁSA-NAPI EVANGELIOM.

SZ. MATÉNAK I. RÉSZÉBEN, v. 1.

B

AZ JÉSUS Krisztus, ki Dávidnak az Abrahám fiának fia; nemzetségének könyve. Ábrahám nemzé Isaákot. Isaák pedig nemzé Jakobot. Jakob pedig nemzé Judát, és annak attyafiait. Júdas pedig nemzé Fáreszt, és Zarámot Támártól. Fáres pedig nemzé Esront. Esron pedig nemzé Áramot. Áram pedig nemzé Aminadabot. Aminadab pedig nemzé Naassont. Naasson pedig nemzé Salmont. Salmon pedig nemzé Bóozt Rahabtól. Bóoz pedig nemzé Obedet Ruttól. Obed pedig nemzé Jesset. Jesse pedig nemzé Dávid kyrályt. Dávid király pedig nemzé Salomont, attól a' ki Uriásé volt. Sálomon pedig nemzé Roboámot. Roboam pedig nemzé Abiást. Abias pedig nemzé Ásat. Ása pedig nemzé Josafátot. Josafat pedig nemzé Jorámot, Joram pedig nemzé Oziást. Ozias pedig nemzé Joatámot. Joatam pedig nemzé Ászt. Akáz pedig nemzé Ezekiást, Ezekias pedig nemzé Manassest. Manasses pedig nemzé Amont. Amon pedig nemzé Josiást. Josias pedig nemzé Jekoniást, és annak attyafiait a' Babyloniába-való költözésben. És a' Babyloniába-való költözés-után; Jekonias nemzé Salátielt. Salátiel pedig nemzé Zorobábelt. Zorobábel pedig nemzé Abjúdot. Abiud pedig nemzé Eliáczimot. Eliaczim pedig nemzé Ázort. Ázor pedig nemzé Sadokot. Sádok pedig nemzé Akimot. Ákim pedig nemzé Eliúdot. Eliud pedig nemzé Eleazart. Eléazar pedig nemzé Mátant. Mátan pedig nemzé Jakobot. Jákob pedig nemzé Józsefet a' Mária férjét, kitől szűlettetett a' JÉSUS, ki Krisztusnak hivattatik.

C

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

D

POGY a' Bóldogságos Szűznek Fogantatásáról illendő-képpen beszélhessünk, azt kell fondamentomúl vetnünk; hogy e' dologról a' Keresztyén Anyaszentegyház eddig semmit nem végezett: és, sem azokat nem kárhoztatta, a' kik azt vallyák, hogy Eredendő Bűn-nélkül fogantatott; sem azokat, a' kik más vélekedésben vannak. Az-okáért nem-is kell azon igyekeznünk, hogy azt nyilván-való és világos Sz. Irással állassuk, vagy az egész Keresztyénségnek vallásával: hanem, azon szorgalmatoskodhatunk, hogy a' Sz. Irásból, és a' Sz. Atyák's a' *Conciliomok* Végezésiből, olly okokat, példákat, és hasonlatosságokat találjunk, mellyeken a' chendes-elméjű, és békeség-szerető ember meg-nyughassék. Továbbá; azt kell eszünkbe vennünk; hogy az Eredendő Bűn, az Első Atyánkról Adámtól származó örökös nyavalya: melyben minden ember részes, a' ki közönséges szokás-szerént szűletik, ha az Istennek kivált-képpen-való Malasztya meg nem előzi. Az-okáért, a' Keresztyéni szeretetnek és eggyességnek férelme-nélkül, azt mondom, sok Sz. Atyákkal és Doktorokkal, hogy a' Szűz Mária, a' melly szem-pillantásban fogantatott, Meg-előző Malasztthal meg-szenteltetett az Istentől, és az Eredendő Bűntől meg-óltalmaztatott, úgy hogy abban részes nem volt. Erről légyen a' mostani Predikátzio.

I. *Meg-mutatom némelly példákból, annak illendőségét:*
II. *Azonnak lehetőségét meg-bizonyítom, az Sz. Irásnak némelly mondásiból.*

ELSŐ RÉSZE.

† Mundus. a *Sermon. de B. Maria.*

AZ SZÉP Világ, mellyet az Isten kezdetben alkotott, a' Deákoktól † *Tisztá*-nak neveztetik; és, a' mint Szent Bernárd mongya [a], a' Szűz Máriát példázta: A' Magasság-béli, úgy-mond, előbb őtet magának, mint tulajdon Világát teremtette, hogy azt Szentségen és Igasságon fundálná; és a' Bőlcheség folyásával nedvesítené; és Mennyei kívánságokkal, levegő-ég-gyanánt, fel-emelné; és, a' Szeretet tűzével fel-gerjesztvén, meg-világosítaná. Innét az ő elméjében, mint valami erősségen,

az Okos-

az Okosságnak napját, és a' Tudománynak hóldgyát helyheztette; és a' Jószágos chelekedeteket, mint minden-féle chillagokat. Látod, hogy a Szent Bernárd tetszéséből, a' Szűz Maria tekélletes Világ; és az ő teremtése-kor tellyességgel világos és tiszta, minden setétség- és makula-nélkűl. Mert, mint-hogy a' Magaság-béli magának teremtette a' Szűz Mariát, az-az, Isten annyává választ-otta, hogy méltó lakó-helye lenne, Igaságon és Szentségen akarta fundálni; illetlennek ítélvén, hogy abban valami vétek találtatnék. A

A' Világnak leg-szebb része vólt a' gyönyörűséges Paradichom, melyben helyheztette az embert az Isten, minek-előtte el-vesztette-vólna az Eredendő Igaságot. Ez-is példázta a' Szűz Maria tisztaságát. Hallyad mit ír Szent Bernárd [b]: A' gyönyörűség helyén (a' Paradichomon) a' Mariának méhét értem: melyben rakta az Úr minden gyönyörűségek gyönyörűségit. Kinek gyönyörűségiről, a' Szent Lélek chodálkozó beszéddel emlekezik a' Szeretet énekében, mondván [c]: *Kichoda ez a' ki fel-jő a' puſztából, gyönyörűségekkel bővelkődvén?* Vallyon az Angyalokban vagyon-e gyönyörűsége az Istennek? kikben *gonoſságot talált* [d]. Vallyon a' chillagok gyülekezetiben-vagy tündöklésiben-e? mellyek-közzül, némellyek vérré változnak, némellyek az égből le-esnek, némellyek meg-homályosodnak és meg-sététűlnek? Vallyon a' levegő-égben-e, vagy a' tűzben, vagy a' szelekben? *Ninch az Ur a' tűzben, sem a' rendűlésben, sem a' szélben*; ha igazat mond a' ki a' tűzes szekérben, és a' tűzes lovakon fel-ragadtatott az égbe [e]. Vallyon a' vízben-e, melyben a' dühös és tekergő Leviathan lakik? A' vagy a' földben-e, melly az Adám átkában tőviseket terem és bojtorjánt? Ninchen más helye a' gyönyörűségnek, hanem a' Szűz méhe. Szent Bernárd azért mondotta a' Szűz Mariát a' Gyönyörűség helyének: mert semmi ő-benne nem találtatott, a' mi az Istennek nem tetszett-vólna, mint a' több elő-számlált dolgokban. Meg-győzte azért az Angyalokat, mert semmi gonoság ő-benne nem találtatott. Meg-előzte a' chillagokat, mert semmi makula ő-réája nem ragadott; semmi őtet meg nem ejtette; semmi betegség tündöklő világoságát meg nem homályosította. A' levegő-eget, a' tűzet, és a' szeleket felyűl-haladta, mert ő-benne találtatott az Úr. A' víznél és földnél fellyebb-valo vólt, mert ő-benne semmi Leviathan kígyó nem lakott, sem az átok helyt nem talált. Végezetre; azért vólt minden gyönyörűségnek helye, és igaz Paradichom, mert semmi nem találtatott benne, a' mit az Isten nem kedvellett-vólna; hanem mindeneket szeretett ő-benne, és mindenekben gyönyörködött. B C

A' Teremtett-állatok feje és fejedelme, a' Paradichom-béli emberek vóltak; Adám a' Krisſtuſt, Eva a' Szűz Mariát példázván. De az Adám és az Eva formálásából-is kitetszik, hogy a' Szűz Maria szabados vólt az Eredendő bűntől. Mert Szent András azt mondotta Abdiásnál [f]: Mint az Első Adám a' földből formáltatott, minek-előtte az meg-átkoztattatott: úgy a' Második Adám, a' Szűznek meg nem átkoztattatott földéből formáltatott. Eva-is, a' Bűn-előtt vólt tekélletes példája a' Szűz Mariának, a' mikor az Eredendő Igaságban vólt: és nem a' Bűn-után, midőn kételen vólt a' Bűnből származott nyomoruságoknak el-viseléſére. Abban a' bóldog állapatban el vólt végezve, hogy Evának a' Szűz Maria lenne leánya; és akkor-béli állapattyához-képest, hasonló lenne hozzája. Evának az Adám óldala-chontyából-valo formálása pedig, szépen példázta a' Szűznek Fogantatását. Mert Eva akkor formáltatott az Adam chontyából, mikor az Eredendő Igaságban vólt: és Maria-is, Adámnak akkor-béli állapattya-szerént-valo leánya vólt. Eva Adámtól a' Bűn-előtt származott; a' több fiai pedig, és a' leányi-is, a' Bűn-után szűlettek: úgy a' Kristus-által lőtt új szűletésben-is, a' Szűz Maria az ő Igaságának és Szentségének eredetit a' Kristusnak úgy tulajdonittya, a' mint őtet Adám a' Bűn-előtt példázta; a' több emberek pedig, a' mint a' Bűn-után. D

Mert két-képpen vőtte magára Urunk az Adám hasonlatosságát, az ő két rendbéli állapattya-szerént: kit Adám az Ártatlanság állapattyában példázott; a' mint Szent Pál jelenti. Ki, midőn elő-hozta-vólna Adámnak a' Bűn-előtt-valo mondását [g]; *El-hadgya ember az attyát, 's az annyát, és az ő feleségéhez ragaszkodik: és ketten egy testté lésznek*: utánna veti [h]: *Ez nagy titkos Szentség; én pedig a' Kristusban, és az Anyaszentegyházban mondom.* Melyből a' Sz. Atyák azt hozzák-ki; hogy az Adám és Eva házasága, a' Kristus és az Anyaszentegyház házasságát példázta: Adám, a' Kristus példája lévén; és Eva, az Anyaszentegyházé. De a' Bűn-után-is példázta Adám a' Kristust: mert [i], *Uralkodott a' halál Adámtól-fogva Moyses-ig, még azokon-is a' kik nem vétkeztek, az Adám vétkezésének hasonlatosságaszerént, a' ki példázattya a' következendő-*

g Gen. 2. 24.
h Eph. 5. 32.
i Rom. 5. 14.

A

nek; tudni illik, a'Kriſtuſnak. Az-okáért, mint-hogy a'Kriſtus, mind az ártatlan, 's mind az bűnös Adámnak formáját viſelte: az új Eva-is, a' Szűz María, ő-tőle úgy vőtte lelki szűletéſének eredetit, a' mint az ártatlannak példáját hordozta; a' többi emberek pedig, a'mint a'bűnősnek formáját viſelte. És mivelhogy Eva akkor formáltatott az Adám óldalából, mikor mély álomban vólt, melyben az okoſságnak, és a' ſzabad-akaratnak ſemmi chelekedete ninchen: azt jelenti, hogy Szűz Máriára, kit Eva példázott az ő formáláſával, ſemmi nem származott az Adám ſzabad-akarattyából; és kővetkőzendő-képpen, az Bűn ſem áradott ő-reája, mellyet az akarat chelekeſzik.

Noha pedig az Adám és Eva formáláſa, a'Kriſtus és a'Szűz María alkotáſát példázta: mindazáltal, nagy kűlőmbség vagyon kőzőttők. Mert, midőn a' Sz. Irás az
k *Gen.* 1. 26. *Faciamus.* Adám alkotáſáról emlekezik, az Iſtennek mondáſát így hozza elő [k]: *Alkoſsunk embert a'mi képünkre és haſonlatoſságunkra.* A'hol az első ige azt jelenti, a'mint Szent *Baſilius*, és Szent Ambrús mongyák; hogy a'tellyes Szent Háromſág tanátskozott, és igyekezett az ember alkotáſára, mint valami nagy dologra: mindazáltal, az ígének
B tulajdon értelme, egy-általlyában-valo chináláſt jelent, és nem valami meſterſéggelvalót. De midőn az Aſzſzony'állat alkotáſáról vagyon emlekezet, más módon
l *Gen.* 2. 22. *Ædificavit.* ſzóll az Irás [l]: *Épité az Ur-Iſten az óldal-chontot, mellyet Adámból vőtt vala, Aſzſzony'állattá.* A'hol az első ige, nem akár-minémű chináláſt vagy alkotáſt jelent, hanem meſterſégeſt. és úgy tetſzik, hogy ebben inkább jelentetik az Alkotónak meſterſége, hogy-ſem amabban.

Mondaná valaki: Tahát a'Szűz María alkotáſában, nagyobb meſterſégét mutatta-e az Iſten, hogy-ſem a'Kriſtuſéban? Felelet:

Ha chak kűlső-képpen, és egy-általlyában meg-fontollyuk az ígéket, úgy tetſzik hogy illetlen mondás: de ha jól meg-értyük, igaznak találjuk. Mert, ha meg-
* Materia. gondollyuk az * eſzközőket, mellyekből Iſten mind az férfiat, 's mind az aſzſzony'állatot alkotta; kűnnyen meg-engedgyük, hogy ennek alkotáſában nagyobb meſterſégét mutatta. Mert az Adám formáláſáról így ſzóll az Irás
m *Gen.* 2. 7. [m]: *Formálá az Ur-Iſten az embert a'föld agyagából, és lehelle az ő orczájára életnek lehelletit, és lőn az ember élő lélekké:* az-az, neminémű képet formált az agyagból, és azt az ő lehelletivel (hogy így
C ſzóllyak) meg-lelkesítette, az-az, lelket adott beléje. melly, úgy tetſzik hogy valamennyire kűnnyebb vólt, ſegétvén az alkolmatos eſzköz neminémű-képpen az al-
n *Gen.* 2. 22. kotót. Az Aſzſzony'állatnak formáláſáról pedig kűlőmben ſzóll [n]: *Épité az Ur-Iſten az óldal-chontot, mellyet Adámból vőtt-vala, Aſzſzony'állattá*: az-az, a' kichiny, kemény, és gőrbe chontból, ſzép és tettetes Aſzſzony'állatot alkotott. Melly alkotásban, az alkotónak meſterſége igen meg-mutattatott; mivelhogy az eſzköz, nem vólt oly alkolmatos és illendő arra az alkotmányra. És így, azt mondhattyuk, hogy a' Férfiúnak alkotáſában, nem vólt oly nagy meſterſég, mint az Aſzſzony'-állatában.

Haſonló-képpen okoskodhatunk a' Kriſtus- és Szűz María-felől: mert ennek alkotáſában, úgy tetſzik hogy inkább tűndőklőtt az Alkotónak meſterſége, hogy-ſem amannak: nem az alkotmányhoz-képeſt; mert úgy a'Kriſtus, meg-mondhatatlan-képpen felyűl-haladgya a' Szűz Mariát; hanem az eſzközhöz-képeſt, a' melyből lőtt az alkotmány. Mert, mint-hogy az Iſtenſégnek és Emberſégnek, egy ſzemélybe-való kapcholáſából ſzármazott a'Kriſtus, az egéſz világnak Üdvőzítője és meg-váltója, minden teremtett-állatnak Királya, és az emberi nemzetnek Fő-papja; ki nem-
D chak bűnt nem tőtt, hanem ugyan nem-is tehetett; nagy és chodálatos dolog: de mindazáltal, az eſzköz olly alkolmatos vólt a'hoz az alkotmányhoz, hogy egyéb ſem lehetett belőle, és nagy meſterſéget nem kívánt. De, hogy az Aſzſzony'állat, ki, az ő állapattyához-képeſt, a'többitől nem kűlőmbőzőtt, az Iſten Annyává, Menynek és földnek Királyné-aſzſzonyává, és a'Kriſtus-után a'mi üdvőſségünknek okává lenne; ki noha bűnt tehetett, de ſoha nem tőtt: a'hoz bizony nagy meſterſég kívántatott, mivelhogy az eſzköz, afféle alkotmányhoz nem igen vólt alkolmatos. Az-okáért a'Kriſtus-felől, a'mennyire Adámtól példáztatott, egy-általlyában azt mondotta az Iſten; *Alkoſsúnk embert*: a'Szűz Mariát pedig épitette az Iſten, a' mint Evában példáztatott: és így, a'Kriſtus alkotáſában, az eſzköz; a'Szűz María épitéſében pedig, a'meſterſég jár elől; de a' Kriſtuſnak boſzſzúſága-nélkül, kinek az nem vólt ſzűkſéges.

Minek-utánna a'chalárd Ördög meg-ejtette az első ſzűléket, elsőben Evát, és ő-általa Adámot-is; azt itélvén, hogy az egéſz emberi nemzetſég mindenkor rabſágban

marad: az Isten annak orvoságát kereste, és azt a'Kígyónak meg-jelentette, mondván [o]: *Ellenkezéseket vetek közötted, és az Aszszony'állat-között; a'te magod-, és az ő magva-között: ő meg-rontya a'fejedet, és te leseskedel a'sarka-utan.* Melly mondást a'Szűz Mariáról értnek a' Sz. Atyák, és a'Doktorok. És a'többi-között, Sz. *Epiphánius* azzal bizonyíttya [p], hogy sohúlt az Aszszony állatnak magán-való magva nem találtatik, hanem a'Szűz Mariában; és az-okáért az bé nem tellyesedhetett Evában. Sz. *Cypriánus* pedig, amaz ígét fontollya †, *Tészek*, a'vagy Tenni-fogok; melly a'Deákból ki-tetszik, hogy következendő időt jegyez, nem jelen-valót: azért nem illette Evát, hanem a'Szűz Mariát. A'mondásnak értelme pedig imillyen lehet: Te mérges Kígyó, talám bízol a'hoz, és dichekedel benne, hogy olly gyenge aszszony állatra találtál, a'kit igen könnyen fáradság-nélkül megejthettél, és ő-általa minden aszszony'állatokat-is rabbá tőttél: ne véllyed hogy azzal el-fogyattad az én tanátsomat. más új aszszony'állatot állatok ellened, és véle-eggyütt az ő magvát-is; ki ellenkedni-fog ellened, 's meg sem szűnik az ellenkezéstől. Ki bizony, egyéb nem vólt, hanem a'Szűz Maria; ki Fogantatásától-fogva úgy ellene-mondott az Ördögnek, hogy soha meg nem békéllett véle-.

Minémű nagy chapást tőtt légyen ez az erős Aszszony'állat az ő ellenségén, meg-jelentette az Isten, azt mondván [r]: *Ő meg-rontya a'fejedet.* Azzal dicheked hetett-vólna az Ördög, hogy az aszszony állat segétségével, az emberi nemzetnek fejét, Adámot, igen-meg-sebesítette; mellyért ő-rajta hasonló boszszút nem álhatna, mivelhogy a'Kígyó a' fejét meg-szokta óltalmazni, egyéb testét érette adván. A'Kigyónak meg-óltalmazott feje Sz. Bernárdnál, hol a'kevélység, 's hol az Eretnekség: némelyeknél, egy-általlyában a'Bűn; de úgy tetszik hogy olly Bűn, melly a'többinek Feje, és a'főtől származik. az pedig az Eredendő Bűn; és némelly Doktorok úgy-is magyarázzák. Melly vétek, hasonló a'Kígyó fejéhez. Mert, a'mint Sz. *Gregorius Nissénus* mondgya, a'Kígyó valahová a' fejét bé-tollya, az egész testét-is könnyen utánna vonnya: az Eredendő Bűn-is valamelly lélekbe mégyen, a'Chelekedettel-való bűnöket-is könnyen maga-után vonnya. És, mikor a'Kígyó fejét el-vágják, a'teste nem mingyárt hal-meg, hanem ide's tova hánkódik, és kerengve tekereg: az Eredendő Bűnnek-is, ha nyaka szakad a'Sz. Keresztség-által, a'gonosz kívánság nem mingyárt szűnik-meg, hanem egyéb bűnökre izgattya-az embert-.

Azt írja *Rupertus*, és egyebek-is, az Aszszony'állatnak és a'Kígyónak ellenkezéséről; hogy, ha az aszszony mezít-lábbal a'Kígyó fejét meg-nyomja, leg-otrán a'fejével eggyütt az egész teste meg-hal; mellyet a'férfiú bottal sem vinne könnyen véghez. Viszontag, akár-mi kichiny Kígyó-is, ha az aszszony'állat sarkát chak gyengén meg-marja-is, meg- öli, mert a'mérgét beléje-ereszti, és az minden testét el-járja. Mind a' kettőnek szerenchéje azért a'meg-előzésben áll. Azért, noha minden egyéb embereket meg-előzött a'Kígyó feje, és meg-ölt az eredendő Bűn: mindazáltal a'Boldogságos Szűz azt, az Istennek kivált-képpen-való kegyelméből meg-előzte, meg-tapodta, meg-rontotta: meg-tapodván pedig az eredendő Bűnt, az egyéb-féle Bűnök-is semmit nem tehettenek rajta. De ha az eredendő Bűn őtet meg-előzte-vólna, nem látom mi módon menekedett vólna-meg a'Bűnre-való vágyodástól.

A'Noë Bárkája-is, a'Szűz Mariát, a'Malaszt Bárkáját példázta; a'mint Sz. Bernárd igen szépen írja [s]. Mert, mi-képpen amaz-által, minnyájan meg-menekedtek a'víz-özöntől: azon-képpen ez-által, a'Bűnnek hajó-törésétől. Amazt Noë épitette, hogy a' víz-özöntől meg-szabadúlna: ezt a'Krístus, ki a'mi békeségünk és nyugodalmúnk, hogy az emberi nemzetet meg-váltaná, magának készítette. Amaz-által chak nyólcz lelkek szabadúltak-meg: ez-által, minnyájan az örök életre hívattatnak; mellyet a' nyólczas szám példáz. Amaz-által, kevéseknek lőtt szabadúlások: ez-által, az emberi nemzetnek lőtt üdvözűlése. Amaz, száz esztendeig építtetett: ebben, meg-vólt minden Jószágos chelekedeteknek tekélletessége. Amaz, gyalult fákból chináltattatott: ez, a'tekélletes Jószágos chelekedetekből építtetett. Amaz, a'víz-özön vizei-fölött járt: ez, nem érzette semmi véteknek hajó-törését. Illyen sok és szép szókkal állattya Sz. Bernárd a'Szűz Mariának méltóságát, és Fogantatásának tisztaságát. A'Malaszt Bárkájának nevezi: mert ő-benne, soha semmi egyéb nem vólt a'Malasztnál; és az, ő-benne mindenkor meg-óltalmaztatott; melly egyéb emberekben gyakorta meg-fogyatkozik. Azt Krístus Urunk építette magának: mert a'meg-előző Malasztal fel-ékesítette életének kezdetin. Azt-is jelenti; hogy az eredendő Bűnnek habjai-fölött járt bátorságoson, mellyek az egész világot el-hatották vólt; és semmi véteknek hajó-törésétől nem félt. mellyet nem mondhatott-vólna Sz. Bernárd, ha ez a'hajós bárka, mingyárt az partnál az eredendő Bűnbe ütközött-vólna-.

o Gen. 3.

p Lib. 3 contr. Hæres.

† Ponam.

r Gen. 3. 15.

s Sermon. 2. de Nativit.

A

Moyſes Máſodik könyvében [t], az Égő, de meg nem eméſztődő Chipke-bokor, melly a'láng-kőzött meg nem bántódott; a Szűz Mariának bűn-nélkül-való Fogantatáſát példázta; a'mint *Theodórus Ancyrai* Püſpök írja †: Ha, úgy-mond, azt az alá-való fátskát, az Iſten ő-maga úgy el-foglalta, hogy fényeſséget, dichőſéget, és chodálatos épſéget engedne néki: vallyon mi módon foglalta magának, és birta, a'mi Szűzünket? michoda ſzépſéget, tiſztaſágot, világoſságot adott néki, midőn minden Bűnnek indúlattyától ſzabadoſsá tőtte? Utánna veti: Világoſít, meg nem eméſzt; meg-tiſztít, fel nem gyújt; jót ád, ném bűntetéſt. Mert az ő Fogantatáſában, világoſságot, tiſztaſágot, és minden Malaſztot adott a'Szűz Mariának. Világoſságot, mondám; mert Fogantatáſától-fogva meg-világoſittatván, az Iſtent meg-iſmérte, és talám nyilván-is látta: Tiſztaſágot, mellyel magát minden Bűnnek makulájától meg-óltalmázta: Végezetre Malaſztot; mert ugyan akkor nagyot nyert. Igen ſzépen illik ide, a'mit *Plinius* ír [u]; hogy nagy ereje vagyon a'Chipke-bokornak, minden-féle kígyónak ártalmas mérge-ellen: Mert ez az üdvőſséges Chipke-bokor, a'Szűz Maria, minek-utánna az Iſten az ő Fogantatáſától-fogva magának foglalta, az Ördögnek minden oſtromláſát, a'Bűnnek minden erejét, a'kígyónak minden meſterſégét tellyeſséggel el-nyomta, és meg-chúfolta. Azt-is írja *Plinius*; hogy a'Chipke-bokor virága és gyümőlche, ellenkezik két gonoſz Kígyónemmel: Eggyikét, *Hæmorrhois*-nak; a'máſikát, *Preſter*-nek, a'vagy *Dipſa*-nak nevezik. Az első Kígyó, harapáſával embernek minden vérét ki-ſzíja; a'máſik, minden nedveſségét el-ſzáraztya: de mind a'kettő meg-foſztya életétől az embert. Mert amaz, a'vérrel-eggyűtt az embernek minden érejét el-fogyattya: ez, a'ſzáraſság miat annyira ſzomjúhoztattya, hogy a'ſok ital-által fel-dagad az ember, és meg-fakad. Haſonló két nyavalyát ſzerez embernek az Eredendő Bűn: meg-erőteleníti őtet; és a'gonoſz kívánſágot, miat a'ſzomjúſágot, fel-gerjeſzti. De a'mi ſzent Chipke-bokrúnk, mind a kettőtől ſzabados vólt: kia mennyei Virágot hozta, és az Iſteni gyümőlchőt, melly a'Pokolbéli Kígyóknak tellyeſséggel ellenſége. Az okáért, a'Szűz Maria ſoha nem érzette, ſem az erőtlenſéget, ſem a'gonoſz kívánſágot: ſenki nem vólt ő-nálánál, ſem erősb, ſem mértekletesb. Tahát, ha a'Bűnnek illyen kárát nem érzette, hogy érzette-vólna ő-magát a'Bűnt? Bizony, hamarébb bé-menne a'Kígyó a'véle-ellenkező Chipke-bokorba, hogy-ſem a'Bűn a'Szűz Mariába, ki a'Mennyei ſzeretetnek tűzével ſzűntelen lángolt, és égett.

[t] *Exod.* 3. 2.

† *Homil. quadam ad Epiſcopum Synadum habitâ.*

[u] *Libr.* 24. c. 13.

B

C

A'Szővetség Szekrénye-is [v] példázta az Iſtennek Sz. Annyát; a'mint Sz. Bernárd írja [x]. A Szekrényt, úgy-mond, Beſéleel chinálta; ezt, az Emmánuel alkotta. *Beſéleel*-nek, ki annyit tészen, mint az *Iſten árnyéka*; *Ooliab* vólt társa, ki *én óltalmom*-nak mondatik: a'Szűzeknek Szűze-is a'Sz. Lélek-által alkoltatott; meg-jövendőltetett, és kéſzíttetett; és fel-ékesíttetett az ő mindenható Fia-által. Mit mondhatnál jobbat, és nyilvábbat a'moſtani dologról? Ha a'Szűz Mariát az Iſten alkotta, és kéſzítette, 's fel-ékesítette: mikor vólt ő-benne helye a'Bűnnek? Vallyon, a'Nagy-ſzentſégű Iſten, alkotna-e Bűnőſt? a'Nagy Bőlcheſség válaſztana-e alá-valót? az Iſten gond-viſelése, kéſzítene-e ſzemnyeſt? Távúl légyen, hogy az Iſten alkotmánya-felől olly vélekedésben legyek, hogy azzal az Alkotót-is meg-rútíttſam. Tovább mégyen Sz. Bernárd: A'Sz. Háromſág-is meg-ſzentelte magának a'Szűzet, és igen Szent Templomot ſzentelt; és igen tiſzta ſzállást kéſzített magának: annak-fölőtte, az ágyas-házat-is, melyből az emberek fiai-kőzőtt a'leg-ſzebb Vő-legény jőne-elő, ſzépen meg-ékesítette. Haſonlóképpen beſzél Sz. *Ildefonſus*-is.

[v] *Exo.* 25. 10

[x] *Serm.* 2. *de Nativ.*

D

Azon Bóldog Aſzſzonynak, tiſzta és mákula-nélkül-való Fogantatáſát példázta az Aaron veſzſzeje. Melyről azt olvaſom [y]: *Szólla Moyſes az Iſraël fiainak: és adának néki minden Fejedelmek veſzſzőket, mindenik nemzetſégből: és tizen-két veſzſző vala az Aaron veſzſzeje-kivül. Mellyeket mikor Moyſes az Ur-elejbe tött-vólna a'Bizonyſág hajlékába: másod nap viſzſza-térvén, találá hogy ki-bimbózott a'Lévi háza-béli Aaron veſzſzeje: és a'meg-nevekedett bimbókból virágok ſakadtak-vala, mellyek leveleket ki-terjeſztvén, mondolákka formaltattak.* Ez nyilván-való példája a'Szűz Mariának; a'mint Sz. Ephrem mongya [z]: Oh Aaronnak zöldellő veſzſzeje! mert bizonyára veſzſző vóltál, és a'fiad virág. Azonképpen Sz. *Ierónymus*-is, Veſzſzőnek mongya a'Szűz Mariát [a], melly a'Virágot hozta, ki maga-felől azt mondotta [b]: *Én a'mezőnek virágja vagyok, és gyöngy-virág.* Ez a'ſzép Veſzſző, a'többi mind el-ſzáradván, egyedűl meg-zöldűlt, meg-virágzott, meg-levelesedett, és édes gyümőlchőt hozott. Mert, noha a'több emberek, az Eredendő Bűnnek ſzáraſsága-miatt, meg-rútúltak: de egyedűl a'Szűz Maria a'Malaſztnak zöldſégével mindenkor ékes vólt. A'mit pedig a'Magyarázó Doktorok mondnak az Aaron veſzſzeje felől, hogy igyenes, és ſima vólt, az-az, héj-nélkül; azt mongya Szent Ambrús

[y] *Num.* 17. 6.

[z] *Ser. de Laudibus B. M. V.*

[a] *In c.* 13. *Oſe.*

[b] *Cant.* 2. 1.

Clichto-

*Clichtovaus*nál [c]; hogy az, a' Szűz Maria tiſztasága, mind Fogantatásában, 's mind tellyes életében. Ez a'Veſzſző, mellyen ſem az Erdendő Bűnnek chomója, ſem a' Bochánandó véteknek héja nem vólt. A'többi emberek, mind a'gyökérnek, vagy tőkének első vétke-miatt, chomóſok, horgaſok, gőrbék, és rútak ſzületéſekben; 's mind a' tulajdon vétkőkkel új rútságot és daraboſságot ſzereznek, mint valami kemény fa-hejat: de a'Szűz Maria ſemmi chomóval meg nem gőrbedett, hanem mindenkor igyenes vólt, a' mint az Iſten teremtette az embereket; és abban az igyenes tiſztaságban meg-maradott. A' Fának pedig, vagy veſzſzőnek chomója az, a' melyből a' chemeték, vagy ágatskák nevelkednek óldalaſlag: és ha azt el-mettſzik, chomó marad a' fán, és iſmég új chemeték nevelkednek belőle. Az-okáért, jól nevezte Szent Ambrús az Erdendő Bűnt a'Veſzſző chomójának: melyből a'Chelekedettel-való Bűnök ſzármaznak, mint gyökérből. És noha az, a' Kereſztség-vagy a' Tőredelmeſség-által el-vágattatik: mindazáltal, nem tudom michoda chomó marad-meg, tudni illik, a'gonoſz kívánság, ki az emberek lelkét alá-voňya; mint-hogy abból ſzármaznak a'Chelekedttel-valo Bűnőknek gonoſz ágai és chemetéi.

Haſonló-képpen beſzélt a'Szűz Maríaról *Petrus Damiánus* [e], és Sz. *Jerónymus* [e]. Bizony, ha ő-beňe valaha találtatott-vólna az Erdendő Bűňek chomója: kétség-nélkül valami Bűnnek chemetéje-is ſzármazott-vólna abból. Es ha ſzintén, az Erdendő Bűnek el-mettſzésével, a' veſzſző meg-ſimittatott vólna-is, mindenkor valami keménységben maradott-vólna: mivelhogy a'chomó, a'fának ſzintén a'belső réſzét vagy velejét éri. Az-okáért Kereſztelő Sz. János, és, ha valaki más hamar meg-menekedett-is attól a' chomótól, annyának méhében lévén: mindazáltal mindenkor valami chomóſsága vólt, és valami haſzontalan chemeték ſzármaztak tőle óldalaſlag. De a'Szűz Mariában, ſem az Erdendő Bűnnek chomója nem vólt, ſem a' chelekedettel-valo Bűnnek chemetéje: hanem, mindenkor igyenes, és ſzép ſima veſzſző vólt. Az-okáért, a' ki ő-rajta chomót keres, méltán mondhatni felőle, hogy ollyan, mint a'ki a'kákán-is chomót keres.

Az Aaron veſzſzeje, a' mint a' gyűmőlche meg-mutatta, Mondola-veſzſző vólt: melly a' Szűz Mariának hamarságos tiſztaságát jelenti. Mert minden fák-közőtt, a' mondola-fa leg-elsőben bimbózik, virágzik, levelet ereſzt, és gyűmőlchőt hoz: és azért, a' vígyázáſt, ſietéſt, hamarságot és gyorſaságot példázza. Az-okáért, a' hol mi Jeremiáſnál azt olvaſsuk [f]; *Vigyázó veſzſzőt látok*: ſokan a'Zidóból, Mondola-veſzſzőnek fordították: némellyek pedig, Gyors-, vagy Siető-veſzſzőnek; mivelhogy a' hamarságot példázta, mellyel az Iſten megakarta bűntetni az ő népét. A' Szűz Maria azért Mődola-veſzſző vólt, és vígyázó ſiető veſzſző: mert mindenek-előtt bimbózott, virágzott, gyűmőlchőzött: mindé Malaſztnak el-vételére úgy vígyázván, és ſietvén, hogy azt az ő Fogantatásának kezdetin fel-találta az Iſtennél, és el-is vőtte tőle. A' Szentek-közzűl-is ſiettek némellyek, mint a' ſiető fák; és egyebek-előtt, az annyok méhében vőtték-el a'Szentelő-malaſztot; és azzal, mint valami mennyei virággal fel-ékeſíttettek: de a' mi Mondola-fánk, ſokkal inkább ſietett, ſokkal előbb-is virágzott; és a'Malaſztnak ſzépségével, ugyan Fogantatásában zőldellett. Amazok ugyan reggel vígyáztak: de ez idejében ſerkent-fel; és, a' mint Dávidnál olvaſsuk [g], *Meg-ſegétette őtet az Iſten reggel hajnalkor.* Ha azt mondod; hogy a' mi Mondolánk gyökere keſerű vólt, és következendő-képpen a'veſzſzőbe-is meg-maradott a'kéſerűség, mivel a'Szűz Maria a'meg-veſzett-terméſzetű atyáktól ſzármazott: Azt felelem; hogy a' Kertéſzi méſterségnek olly ereje vagyon, hogy a' terméſzet-ſzerént-valo fogyatkozáſt-is meg-orvoſsollya; a' mint Sz. *Baſilius* mongya [h]: és a' többi-közőtt, a' mondolát hozza-elő. Es okát adgya: mért a' fát a' gyökerénél meg-fúrják, és a' kővér fenyű-fából chinált éket verik-belé; és úgy meg-változik az ízi, és meg-édesűl. Ugy chelekedett a' Mennyei Kertéſz a'mi Mondola-fánkkal; és a' Sz. Kereſztfájának ereje-által, a' vagy a' Kereſzten meg-hólt Kriſtuſnak érdeme-által, az ő Malaſztyával meg-előzte; és úgy, a' keſerű gyökértől, keſerűség-nélkűl ſzármazott.

Salomon Királynak ſzép-alkotmányú Királyi-ſzéke-is, példázta a' Szűznek makula-nélkűl-való Fogantatását. Melyről azt olvaſsuk [i]; hogy *Elefant-tetémből vólt.* és *Petrus Damiánuſ*-nak e'ſzép elmélkedéſe lehet magyarázatul: A' mi Salomonunk, úgymond, nem chak Békeséges, hanem *mi Békeségünk-is*; *ki mind a' kettőt eggyé tötte* [l]: Királyi-ſzéket chinált, a' ſzeplőtelen Szűz Maria méhét; melyben űlt az a' Fölség, melly tekintetivel meg-rázza a' világot. Így-is okoskodik: Chak az Elefánt-tetém alkalmatos erre az alkotmányra; és abból épittetik, hogy minden épületeknél fellyebb bőchűlteſsék. Mert az Elefánt-tetém, chodálatos feirséggel tűndőklik, és fölőtte igen erős, és hideg-

[c] *Lib. 1. de Immacul. Concept. cap. 13.*

[d] *Serm. de Annuntiat.*

[e] *In c. 9. Eccle.*

[f] *Ier. 1. 12.*

[g] *Pſ. 45. 6.*

[h] *Hom. 5. in Hexam.*

[i] *3. Reg. 10. 18.*

[k] *Serm. 1. de Nativ. Virg.*

[l] *Eph. 2. 14.*

A

és hideg-terméſzetű. Michoda feírb a' Szűzeſségnél; melly az ő kedves ſzépségével, a' Mennyei udvart-is a' nézéſre édeſgeti? Mi lehet erősb az Erőſségnél; melly-által az Ur erőſsége el-ragadozta az Erősnek fegyverit? Mi lehet hidegb annál, a' mellyet meg-árnyékozott a' magaſság-bélinek ereje; és a' Bűnnek hévségétől, meg-óltalmazott a' reája-jövő Lélleknek tellyeſsége? Az-okáért, mindenkor hideg volt a' mi Királyi-ſzékünk, mindenkor feír-, mindenkor erős: mert mindenkor Elefánt-tetémből-való volt; mindenkor az Iſtennek Királyi-ſzéke volt: melyben előſzőr az Iſtenség ült, a' malaſzt-által; az-után az Emberség, a' terméſzet-által. Mint-hogy azért mindenkor Királyi-ſzék volt, mellyet az igaz Salomon Elefánt-tetémből naggyá chinált, ſoha nem tudta a' Bűnnek hévségét, feketeségét, erőtlenségét. Es mint-hogy *Nem chináltatott*

in 3. Reg. 10. 20. *ollyan alkotmány ſemmi Orſzágban*: kichoda halhatná jó kedvel, hogy abban a' drága alkotmányban élőſzőr-is a' Setétségnek Fejedelme ült, az Eredendő Bűn-által; és, hogy

B ollyan ſzép feírségnek dichőſségét, olly fekete úndokság meg-mochkolta?

Példázta a' Szűz Maria tiſztaſagát a' Felyhő-oſzlop-is, az Iſten népének kalaúza;

Pſ. 77. 14. a' mint Dávid jelenti, mondván [x]: *Nappal a' Fölyhő-által hordozta őket, és egéſz éſzaka a' tűz világoſítáſa-által.* Ez, a' Szűz Máriát példázta; a' mint írja Sz. *Epiphánius*, ki így

x Serm. de Laudib. Mariæ. ſzóll véle [x]: Haſonló felyhő vagy az oſzlophoz, kiben az Iſten vagyon, melly a' népet vezette a' puſztában. Sz. *Jerónymus* pedig, más Felyhőről-is emlékezik, melyről Jſaiáſnál azt olvaſsuk [a]: *Imé az Ur fel-jő a' kűnyű Fölyhőben, és Egyiptusba mégyen.* Es azt mongya [u]; hogy a' kűnyű felyhőn, a' Szűz Máriát kell értenünk, ki ſemmi emberi magtól meg nem terheltetett. Szépen mondotta pedig Dávid; hogy *Nappal felyhő-által hordozta*

a Isai. 19. 1. u In Pſ. 77. *őket*: mert ez a' Felyhő, ſoha nem volt ſetét, hanem mindenkor világos. Az-okáért a' Szűz Maria, Félyhő; de kűnyű, de nappali: ki, noha az emberi terméſzetből ſzármazott: mindazáltal, ſemmit a' föld nehezségéből, a' Bűnnek terhéből magához nem vont; ſemmi sűrűséget és ſetétséget magában nem foglalt. Látunk néha, midőn tiſza az ég, ſzep feír felyhőt, mellyet a' Nap az ő fényes súgárival úgy meg-környékez, mint-ha a' Nap terméſzetibe öltözött-volna. Illyennek vallyuk a' Szűz Máriát-, midőn-

C kűnyű és nappali Felyhőnek mondgyuk; az-az, az Eredendő Bűnnek homályától-is tellyeſséggel ſzabadoſnak. Látunk viſzontag az égi háborúban feketc felyhőt, melly az ő homályoſságával, ugyan rettenti az embereket; és iſzonyú villámáſokkal, menydörgéſekkel, zápor-eſsővel fenyegeti; és hirtelen a' világos Napot el-fogja ſzemünk-elől; ha ſzintén az-után a' Nap meg-tetſzik-is, és a' felyhőt el-hajtya-is, és ſemmi dörgés és villámás nem kövétkőzik-is. Illyennek mondgyák a' Szűz Máriát, a' kik elsőben az Eredendő Bűnbe akarják keverni, annak neheſségével terhelni, és ſetétségével homályoſitani, noha az-után meg-akarják tiſztítani. De távúl légyen, hogy valaha ő-benne valami homályoſság, vagy neheſség lőtt-vólna: mert, a' mint Sz. *Jerónymus*-ból hallók, az Ur kűnyű Felyhője nem volt ſetétségben, hanem mindenkor világoſ-

ságban-.

Az-okáért, a' mint a' Felyhőt, melyről Dávid emlékezik, nem vethettyük egy fontba a' közönséges felyhőkkel, noha valóságos felyhő volt terméſzetiben: úgy nem kell a' Szűz Máriát a' közönséges emberekhez mindenben haſonlítani, noha terméſzetiben valóságos ember volt. Mert, mi-képpen a' régi Felyhő, ſok jeles tulajdonságival a' több felyhőket felyűl-haladta: úgy a' Szűz Mariában-is az Iſtennek kivált-képpen-valo ajándéki voltak, mellyekkel a' több embereket felyűl-haladta-. A' régi

D Felyhő, mindenkor az Ur Szekrénye-fölött levegett; ſem nevekedett, ſem kiſsebbedett; mindenkor egy módot tartott a' nyugovásban, indúlásban, járásban, meg-állásban; mindenkor világos volt, és igen ſzép. Mellyekből kűnyű meg-érteni, hogy, ha ollyan-terméſzetű volt-is mint az egyéb felyhők; mindazáltal, az Iſten azt új ékeſségekkel meg-ajándékozta, mellyet egyéb Felyhőkkel nem chelekedett. A' hatalmas Iſten az ő Sz. Annyának, egyéb fő ajándékokat-is adott, kivált-képpen-valo Privilégiom-ſzerént, mellyekben a' több emberek réſzeſek nem voltak: azon-képpen, noha a' több emberek bűnben fogantattak, de nem méltó a' ſzeplőtelen Szűz Máriát abba keverni; ki mindenkor fénylett mint a' nappali Felyhő. Az Anyaſzentegyház azt mongya az Iſteni ſzolgálatban-; hogy a' Szűz Máriának Fogantátáſa örőmet hozott az egéſz világnak; azért, hogy ő-tőle ſzármazott az Igaſság Napja, a' Kriſtus, a' mi Iſtenünk. De michoda örőmet hozhatott-vólna a' Bóldog Aſzſzony Fogantátáſa a' világnak, ha a' bűnnek ſetétségében fogantatott-vólna, és az Iſten Malaſztyának világoſságával Fogantataſa-kor környűl nem vétetett-vólna? A' ki bűnben fogantatik, valamig a' Kriſtus

y Tob. 5. 12. z Pſ. 47. 3. ér deme-által meg nem tiſztúl, méltán mondhattya Tobiáſsal y: *Minémű örőmem lehet nékem, ki a' ſetétségben ülök, és az ég világoſságát nem látom?* De azt mondotta Dávid z:

Az égő-

Az egész földnek őrvendezésével fundáltatik a' Sion hegye, a' nagy Király Városa: tudni illik, a' Krisztus lakó-helye a' Szűz Mária; ki akkor fundáltatott, mikor fogantatott: kinek Fogantatásán illik őrvendeznünk. A

II. RÉSZE.

AZ mint, a' Sz. Atyák értelme-szerént, példák vóltak a' Szűz Mariának Bűn-nélkűl-való fogantatásáról: úgy azon Sz. Atyák, a' Szent Irásnak némelly mondásit-is, noha bötű-szerént ninch azokban emlekezet a' Szűzről, de lelki értelemmel arra magyarázzák.

Sz. *Anselmus*, a' mint az *Eborai Breviárium*ban olvasuk, azt írja; hogy a' Szűz Mária Fogantatásának napja, méltán tiszteltetik a' Hívektől szép dicséretekkel. Mert ő-felőle, Születése-előtt sok száz esztendővel, mondotta a' Sz. Lélek Isaiásnál [c]: *Veszsző jő-ki a' Jesse gyökeréből, és Virág nevekedik az ő gyökeréből.* Ez a' Veszszős, melly illyen Virágot hozott, a' Szűz Mária volt; és a' Virág, ki az ő gyökeréből nevekedett, az ő áldott szent Fia. Azt-is mongya; hogy, a' Virágozó veszszőnek hasonlatossága, a' Szűz Mariának tiszta Fogantatását példázta. Azért, a' Próféta mondásának czikkelyit fontollyuk-meg. Elsőben; a' Veszszős az, a' melly igyenessen fel-nevekedik: mert a' mellyek gőrbén imitt-amott fakadoznak, chemeték. A' Veszszőnek pedig igyenessége, vagy gőrbesége, ugyan a' fának tőkéjén kezdetik; és a' mint abból kezd ki-fakadni, az-után-is ollyan módon nevekedik. Az Első ember állapattyáról, Salomon azt mongya [d]: *Azt találtam-fel, hogy az Isten az embert igazzá teremtette.* Isaias azért a' Szűz Maríat, nem chak Veszszőnek nevezi, hanem azt-is mongya; hogy úgy jő-ki mint a' Veszszős: akarván jelenteni, hogy a' Malasztnak és Igasságnak igyenességét, a' gyökérből, vagy a' tőkéből magával hozta; mivelhogy az Eredendő Bűn őtet meg nem gőrbítette, vagy horgasította. Sz. *Jerónymus*, magyarázván az Isaias mondását, azt-is mondgya; hogy semmi más chemete nem volt a' hoz a' Veszszőhöz foglalva: jelentvén, hogy a' tőrzsökből-valo igyenességben ninch társa, hanem egyedűl vagyon; mert a' több emberek gőrbék és horgasok Adámtól. A' vagy, a' Chemetén, értette az Eredendő Bűnt: mert, mi-képpen hogy afféle fattyú-chemeték, az igaz fiatal-veszszőnek nedvességét el-lopják, és minden szépségétől, és zőldségétől meg-fosztyák, úgy hogy semmi gyümölchöket ne lehessen: azon-képpen, ha a' Szűz Mariában az Eredendő Bűn lött-volna, az ő gyümölchét a' Krisztus Jesust nem szűlhette-volna; mert az a' Bűn, a' Malasztnak és Igasságnak nedvességét el-lopta-volna; és nem lött-volna méltó az Anyai nagy méltóságra.

Mondaná valaki: Miért nem mondotta a' Próféta, hogy Ez az igyenes Veszszős a' Dávid gyökeréből jött, hanem a' Jessééből; holott nem Jesének, hanem Dávidnak tőtt az Isten fogadást, hogy az ő magvából származnék jövendőben a' Krisztus? Felelet: A' Jesse neve, a' mint *Jerónymus* mondgya, annyit tészen, mint *Ajándék*: és a' Jesse gyökere, Ajándék gyökere: mert a' Szűz Mariának első formálását, vagy alkotását, az Isten ajándékának és Malasztyának kell tulajdonítani; mivelhogy az Eredendő Igasságbá és Malasztbá formáltatott: és az ő első formálása, a' Krisztus Malasztya-által lött: és azt a' formálást, és alkotást, az Isten az embernek, kegyelmességéből ajándékozta. és ez, sok ajándékoknak gyökere, mellyeket a' Boldog Aszszony-által, mint kegyelmes Aszszonyunk-által nyerünk, és vészünk az Istentől. Végezetre, azt módotta Isaias a' mi igyenes Veszszőnktől; hogy Virág nevekedik az ő gyökeréből: jelentvén, hogy, noha az Anyai méltóság idő-kelve adatott a' Szűz Mariának: mindazáltal, a' Szentség és Malaszt, fogantatásától-fogva adatott néki. és azért mondgya, hogy a' Veszszős gyökeréből nevekedik a' Virág: mert a' Mária Fia, a' Veszszős gyökerén, az-az, midőn a' Szűz fogantatott, Virág volt; de mikor meg-testesült, Gyümölché lött; a' mint Sz. Erzsébet jelentette, mondván [e]: *Áldott a' te méhednek gyümölche.* Az-okáért, ez a' Gyümölch a' Veszszőből nem származott-volna, ha a' Virág az-előtt ki nem jött-volna: az-az, a' Szűz Mária az Üdvözítő Krisztust, se méhébe nem fogadta-volna, se nem szűlte-volna, ha azon Üdvözítőnek kegyelméből az Eredendő Igasságban nem fogantatott-volna. mert az a' Virág hozta néki azt a' Gyümölchöt.

Ezen dologról magyarázzák némelly Sz. Atyák Dávidnak ama' mondását [f]: *Az ő fondamentomi a' szent hegyeken: dicsőséges dolgok mondattak felőled, Isten Városa. mondgya-e Sion: Ember és ember szűletett ő-benne; és maga fundálta azt a' Fölséges?* Dicsőséges dolgok mondattak felőle: mert semmi alá-valo dolgot nem kell a' Szűz-felől gondolni, hanem nagy és dicsőségeseket. Romának (noha az-után nagy méltóságra és dicső-

c Isa. 11. 1.

B

d Eccles. 7. 30

C

D

e Luc. 1. 42

f Ps. 86. 1.

ségre

A

ségre jutott) szemére vetették a' Régiek; a' mint *Livius* írja, hogy *Rómulus*-által, elsőben gyalázatos emberekből gyülekezett; és fő-képpen azzal gyalázták, hogy, midőn fundáltatott, † atyafiúi vérrel meg-úndokíttatott és ferteztetett: mivelhogy *Rómulus*, maga akarván uralkodni, az attyafiát *Rémust* meg-ölte. Innét mondotta Szent *Leo* Pápa, Sz. Péter és Sz. Pál Apostolokról [h]: Ezek, a' kik téged bóldogbúl fundáltak, hogy-sem azok, a' kiknek munkájok-és szorgalmatosságok-által a' te fondamentomid fel-állattattak: kik-közzül az, a' kinéked a' nevet adta, attyafiának meg-ölésével meg-úndokított. Ezt a' gyalázatos bélyeget, a' mint *Livius* írja, soha a' következendőknek dichősége el nem törölhette. Vallyon illendő vólna-e, illyen dolgot mondani a' Szűz Várasáról; tudni illik, hogy az ő fondamentoma Bűnön és vétken kezdetett? Ha az Eredendő Bűnt vallyuk: az atyafiúi gyilkosságot-is állattyuk; mert azzal ölte-meg Adám mindenfiait. Es, ha azt a' vétket róla el nem vettyük, azt-is mondhattyuk, hogy az ő gyalázattyát semmi következendő dichősége el nem törölhette.

† Fratrem primi maduerunt sanguine muri.

[h] *Serm.* 1. *in Natali SS. Apost. Petri & Pauli.*

B

Ő-maga fundálta azt a' Fölséges. A' Várasok, Fundálójokkal dichekednek, és azoktól vésznek nevet; úgy-mint *Alexandria Alexander*től; Konstantinápoly, *Constantinus*tól; *Pompejópolis*, *Pompejus*tól, *Cæsar-augusta*, *Augustus* Chászártól; és, a'mint némellyek vélik, Posony *Pilat*ótól, Kassa *Cæsius*tól, Soprony *Semproniust*ól. A' Szűz Maria várasa, az Istent tartya Fundálójának, ki azt a' *Szent hegyeken fundálta*: az-az, a' Széntség hegyén, vagy nagy magas Szentségen. Némellyek azt úgy magyarázzák, hogy a' Szűz Maria Szentsége, fondamentomától-fogva nagyobb vólt a' Szent hegyeknél, az-az, minden Angyalok, és Nagy emberek szentségénél: úgy hogy, a' hol azok Szentségőket leg-fellyebb vitték, a' Szűz Maria ott kezdette-el. De én amaz ígét fontolom: *A' Fölséges fundálta azt.* Mert, ha az Első Malasztot meg-tekinted, mellyet az Isten az Angyaloknak, vagy az első embereknek, az ő alkotásuk kezdetin adott, meg-érdemli a Fondamentom nevét: melynek olly erősnek kell lenni, hogy az egész épületet elbírhassa. De az Angyaloknak, és az Első embereknek adatott Malaszt és Igasság, nem vólt állandó Malaszt, hanem változható és álhatatlan; ingadozott, és el-is romlott: de a' Malaszt és Igasság, mellyet Isten a' Szűznek Fogantatása-kor adott, álhatatos vólt, és a' Fölséges fundálta azt; az-az, az Első és állandó Malasztyát fondamentomúl vetette: mert arra a' nagy épületre, más fondamentom nem-is lőtt-vólna elégséges: és, a' kit az Isten Annyává választott, és úgy akarta építeni, mint az Embereknek és Angyaloknak, menynek és földnek Királyné-aszszonyát; kétség-nélkül állandó fondamentomot adott néki.

C

Es, mint-hogy az *Isten Várasáról* lőn az emlekezet, tudni illik, a' melyben ő-maga lakott, a' vagy a' mellyet ő-maga fundált és épített: meg kell tekintenünk, mit mond egyebet arról. Bőtű-szerént, az Isten Vársa Jerusalem vólt, melyben ki-váltképpen lakott; mert az ő népe, fő-képpen abban tisztelte őtet, könyörgött néki, tanátsot kért, és feleletet vőtt. Jerusalem pedig sok dolgokban példázta a' Szűz Mariát; kinek a' Vő-legény azt mongya [m]: *Szép vagy, én szeretóm; gyönyörűséges, és ékes mint Jerusalem.* Erről mongya Dávid [n]: *Szereti az Ur a' Sion kapuit, Jákóbnak minden hajléki-fölött.* A' Kapun, értsed a' Fogantatást; mellyen, mint kapun, jőtt a' Szűz Maria e' világra: és azt inkább szereti az Isten a' Jákób hajlékinál: az-az, minden Szentek fogantatásinál: mert az egyedűl vólt Bűn-nélkűl; és azon a' Bűn bé nem mehetett; a' mint Dávid másutt mondotta [o]: *Dichérd Jerusalem az Urat: dichérd Sion a' te Istenedet: mert meg-erősítette a' te kapuid zárjait*: a' végre, tudni illik, hogy az ellenség belé ne mehessen. Melly Várasról, ő-maga az Isten Isaias-által azt mondotta Ezekiásnak [p], az Assyriusok Királyáról: *Nem jő-bé e' várasba, és nyilat ne lő belé.* A' Nyilon, minthogy messzűnnen jő, érthettyük az Eredendő Bűnt, melly szintén Adámtól származik: de az áldott Szűznek az ellenség azzal nem árthatot, kinek kéz-ijait meg-rontotta az Isten; a' mint Dávid másutt jelenti, mondván [q]: *Judeában ismeretes az Isten: Israelben nagy az ő neve. Es békeségben vagyon az ő helye: és az ő lakó-helye Sionban. Ott rontotta-meg a' kézijak hatalmasságit.* Nem ok-nélkül mongya Dávid; hogy, *Szereti az Ur a' Sion kapuit, Jákóbnak minden hajléki-fölött* [r]: mert a Szűz Maria Malasztya, mellyel az Isten őtet nagy szeretetiből meg-látogatta, ollyan a' több Szentek Malasztyához-képest, mint az erős és meg-mozdúlhatatlan Vára, az ingadozó és hely-változtató Sátorhoz-képest. Mert a' Szűz, az ő Fogantatásában adatott Malasztot soha el nem vesztette, sem azellen nem chelekedett: holott a' több Szentek, az Első Malaszt-után, akár-mikor vőtték-légyen azt, meg-tántorodnak: és, ha nem egyéb-képpen-is, Bochánandó Bűnnel valamennyire ellene chelekesznek. Annak pedig okát-is adgya Dávid, mondván [s]: *Em-*

[m] *Cant.* 6. 3.
[n] *Ps.* 86. 2.
[o] *Ps.* 147. 1.
D
[p] *Isa.* 37. 33.
[q] *Ps.* 75. 1.
[r] *Ps.* 86. 2.
[s] *Ps.* 86. 7.

ber

ber és ember szűletett ő-benne: és ő-maga fundálta azt a' Fölséges. Ugy hogy méltán mondhattya a' Szűz [t]: *A' ki engem teremtett, meg-nyugovék hajlékomban.* mert a' Szűz nagy Malasztyának fő oka és fondamentoma az, hogy Isten Annyává választatott; a' mint Sz. Tamás-is jelenti.

Végezetre; Dávid, nem Kapuról, hanem *Kapuk*ról emlékezik; és azokat *szereti az Úr.* Mert minden emberi-ek két Kapuja vagyon: eggyik, a' mellyen e' világra bé-jő, a' Fogantatás; a' másik, a' mellyen e' világból ki-mégyen, a' Hálál. De senkinek, a' pusztá emberek-közzűl, az Isten mind a' két kapuját nem szerette, hanem chak a' Szűz Mariáét: némelyeknek, mind a' kettőt gyűlöli; tudni illik, a' kik bűnben fogantatnak, és bűnben halnak-meg: némelyeknek, chak a' ki-menetelek kapuját szereti, mert *Drágálatos az Úr színe-előtt az ő Szentinek halála* [x]; bé-jövetelek kapuját pedig gyűlöli. mert minnyájan azt mongyák, a' Szűzön-kivűl, Dáviddal [y]: *Imé hamisságokban fogantattam, és bűnökben fogadott engem az anyám.* De a' Szűz Mariának mind a' két kapuját szerette, a' mellyen e' világra jőtt, bűn-nélkűl fogantatván; és a' mellyen e' világból ki-ment, bűn-nélkűl igyenesen az őrök Boldogságba jutván.

Hogy pedig Dávid, az *Isten Városán*, lélek-szerént a' Szűz Mariát értette légyen, nyilván mondgya Sz. *Damascénus* [z]: A' meg-határozhatatlan, és mindeneket markában-tartó Istennek Városán, azt értyük, a' ki valóságosan, de a' természetet meg-győző módon, az Isten igéjét, és az Istent bé fogadta: *Kiről* az Úrról *dichőséges dolgok mondattak.* mert valamit meg-gondolunk, ő-benne valóban dichőséges: és a' többi-kőzött az, hogy *Isten Várának* mondatik; mert soha másnak nem szolgált. Azt pedig nem mondhatnok felőle, ha valaha az Eredendő Bűn-által, az Ördög hatalmában lőtt-volna. Távúl légyen azért, hogy az Istennek dichőséges Városát ollyan gyalázattal illessük.

A' Szűz Mariát az Eredendő Bűntől meg-szabadíttya, az *Isten Háza* neve-is; melynek nevezi Salomon, mondván [a]: *A' Bőlcheség Házat épített magának, hét oszlopot vágott-ki*; a' mint Sz. *Ildefonsus* magyarázza [b], és Sz. Bernárd [c]: mivelhogy az Isten ígéje, és bőlchesége, ő-benne kivált-képpen lakott, midőn ő-tőle az emberi természetet felvőtte. Erről magyarázza Sz. *Bonaventura* [d], Dávidnak ama' mondását [e]; *A' te Házadat Szentség illeti*; tahát nem illeti az Eredendő Bűn. Erről érthettyük Isaiásnak-is ama' mondását [f]: *Iertek-el, és mennyünk-fel az Úr hegyére, és a' Jákób Istene házához*: melly mivelhogy hegyen vagyon, bátorságos, hogy, sem az ellenség meg nem vészi, sem az árviz el nem fogja. Erről érthettyük Ezekielnek-is ama' mondását [i]: *Ez a' hegy-tetején-való Háznak törvénye: Minden határa körös-körűl, Szentek szente.* Mert a' Boldogságos Szűznek, ki a' hegy-tetején-való Város, mind a' két határa, tudni illik, a' mellyen e' világra jőtt, a' Fogantatása; és a' mellyen ki-ment e' világból, az ő Halála, és a' mi körös-körűle volt, az egész élete, és abban-való minden chelekedete, Szentek szente volt, az-az, igen szentséges volt.

Ez a' Ház minémű légyen, abból meg-érthetni, hogy a' Bőlcheség azt magának, nem másnak építette. Ha valamelly Király, maga költségével akar házat építeni: méltósága azt kívánnya, hogy szépen, és mesterségesen formáltassék, ha chak a' szolgai lakására való-is. De ha magának akar Palotát, és lakó-helyt építeni, annál több költség, és nagyobb mesterség kívántatik hozzá. A' Bőlcheség azért az ő szolgainak, az embereknek, épített házat, ez egész Világot. Gondold-meg, minémű nemes Udvarházat épített a' nemtelen és paraszt szolgainak! A' pádimentomát, a' földet, sok szép füvekkel, fákkal, drága kövekkel ékesítette-fel: a' menyezetit, vagy bóltozattyát, az eget, szép chillagokkal czifrálta-meg, és egyéb szép eszközökkel ékesítette-fel. Ha azért a' szolgainak építvén, így mutatta-meg dichőségét, méltóságát, és gazdagságát: mit mivelt mikor magának épített Házat, vagy palotát? Elég az, hogy a' Bőlcheség építette, és magának építette. Élő Isten, minémű Alázatosság volt annak a' fondamentoma! minémű falai voltak a' Szűzességnek hideg márvány-kőveiből! minémű oszlopi, minden Jószágos chelekedetekből! minémű szép menyezete, a' Mennyei dolgoknak elmélkedéséből, és kívánságából! minémű sok-féle szép házi-eszközi, a' sok külömb-külömb-féle Lelki ajándékokból! A' Bőlcheség nem akár-minémű Házat épített magának, hanem méltót; a' mint a' Keresztyén Anyaszentegyház jelenti, midőn az Istennek könyörög, mondván: Mindenható örök Isten, ki a' dichőséges Szűz Anyának Mariának testét és lelkét, a' Sz. Lélek alkotása-által úgy el-készítetted, hogy a' te Fiadnak méltó lakó-helye lenne. Melyből az következik; hogy, ha a' Boldog Aszszony az Istennek méltó lakó-helye: tahát minden-képpen tekélletes, és boldog. mert, ha valami hiával, vagy fogyatkozással volna, az Istennek méltó lakó-helye nem

lehetne.

A

t Eccli. 24. 12

B

x Psf. 115. 6.
y Psf. 50. 7.

z Orat. 1. de Dormit. Virg.

C

a Prov. 9. 1.
b Serm. 3. de Assumpt. B. V.
c Serm. 9. ex Paryis.
d In Speculo, cap. 8.
e Psf. 92. 5.
f Isa. 2. 3.
i Ezech. 43. 12.

D

A

lehetne. Sőt az-is következik: Ha a' Szűz az Istennek méltó hajléka: tahát ő-benne semmi vétek nem volt. mert, ha lőtt-volna, méltó hajléka nem lehetett-volna. Az-okáért, mi-képpen hogy, mikor az Isten e' világot teremtette, meg-tekíntvén mindeneket, látta hogy igen jók: azon-képpen, ezt a' fő alkotmányát meg-tekíntvén,

r *Cant.* 4. 7. látta hogy tellyességgel tökéletes; és azt mondotta felőle r: *Mindenestől szép vagy*; ez az első: *Es mákula ninch benned*; ez a' másik: melly, kétség nélkül, az Eredendő Bűnt-is ki-rekeszti; mert az nem kichiny, hanem nagy mákula. Azt mongya Salomon a' Bölcheség Házáról; hogy arra *Hét oszlopot vágott-ki*. Egy túdós Lelki-tanító, ki alázatosságból magát *Idiotának*, az-az, tudatlannak nevezte, *a' Hét oszlopon*, a' Sz. Lé-

x *In Contempl. Virg.* y *Isa.* 11. 1. leknek hét Ajándékat érti x: mellyekről emlekezik Isaias y, és azt mongya; hogy a' Veszszőnek Virágán voltak, ki a' Krisztus: de ő-általa a' Veszszőn-is, tudni illik, a' Szűz Marián, kitől ő származott. Azért imígyen beszélget *Idióta* a' Szűz Máriának: A' hét Oszlopok, mellyeken mindenkor erősen meg-maradtál, a' Sz. Léleknek hét Ajándéka, mellyek meg-nyugottak rajtad, és soha téged el nem hadtak; mellyek-ál-

B

tal, minden Jószágos chelekedetben erősen, és álhatatosan meg-maradtál. *Rupertus*, a' Hét Oszlopokon, érti a' Szűznek jeles Jószágos chelekedetit; mellyek méltán hasonlíttatnak az Oszlopokhoz, az erős álhatatosságért. Mert egyebekben, a' Jószágos chelekedetek, vagy tellyességgel el-romolnak, vagy ingadoznak: de a' Szűz Máriában, mint az Oszlopok, álhatatosok voltak. Sz. *Bonaventúra*-is z, a' Hét oszlopokon,

z *In Speculo, cap.* 6. a' Sz. Léleknek hét Ajándékit érti; és meg-tanít, mint kelleſsék azokhoz jutnunk. A' Sz. Lélek, úgy-mond, Máriát igen illendő-képpen példázta a' Ház-által; mellyet magának a' teremtetlen Bölcheség, a' Sz. Léleknek hét Ajándékinak oszlopival, fő módon épített. Az-okáért, valaki kívánni kezdi a' Sz. Lélek Oszlopit, azoknak formáját

C

meg-találhattya e' Házban. és szükség, hogy és Oszlopokért, hozzája járúllyon buzgó kívánságokkal, és könyörgésekkel. Hasonló-képpen, valaki a' Sz. Léleknek hétszeres Malasztyát kívánnya meg-nyerni, a' Sz. Léleknek Virágját a' Veszszőn keresse: mert a' Veszsző-által, a' Virághoz; a' Virág-által, az ő-rajta-nyugovó Lélekhez jutunk. Maria-által járúllyunk a' Krisztushoz, és a' Krisztus-által találjuk-meg a' Sz. Léleknek Malasztyát. Es azért jól mondotta Szent Bernárd a' Szűz Máriának: Te-általad légyen a' Fiadhoz járulásunk, oh Malasztnak áldott találója, életnek szülője, üdvösségnek Annya: hogy te-általad fogadgyon-bé minket, a' ki te-általad adatott mínékünk.

A' Sz. Háznak fondamentoma-is Szent volt: mert különben illyen nagy épületet el nem bírhatott-volna: a' Fondamentom pedig, a' Maria Fogantatása volt. A' bölcs építő-mesterek, midőn valami fő Palotát akarnak építeni, leg-először a' fondamentomról gondolkodnak; tudván, hogy ha az jó és vastag lészen, † bízhatnak az egész épülethez-is: de ha az nem állandó, a' több épületnek-is chak romlását várhattyák. Az-okáért, mint-hogy e' Házat a' Bölcheség építette, kétség-nélkül fő gondgya volt a' Fondamentomára: és azt úgy rendelte, a' mint az épületnek minden egyéb részei kívánták; tudni illik, hogy, a' mint életében, tellyes lévén Malasztval, Bűn-nélkül volt; és Meny-országban-is tellyes dichőséggel; és senki, az egy Isten-kivül, meg nem előzi: azon-képpen Fogantatásában-is, az egy Krisztus-kivül, mindeneket meghaladna; ugyan azon Krisztusért, a' ki őtet Annyának választotta: kinek Attyával, és

† Dimidium facti, qui bene cœpit, habet.

D

a' Sz. Lélekkel, légyen dichőség mind örökkön örökké. Amen.

MASODIK PREDIKATZIO.

HOgy valakit meg-tisztellyünk, sokat chelekeszik az ő méltósága: de nem kevésbet chelekeszik, hogy valakinél kedvet találjunk, az ő tisztelete: mert azokat inkább tisztellyük, a' kik nagyobb méltóságban vannak; és viszontag, azoknál kedvesbek vagyunk, a' kiket nagyobb tisztelettel illetünk. A' Szűz Máriának méltósága, nagy, és chodálatos; el-annyira, hogy minden teremtett-állatnak erejét, és elméjét felyül-haladgya. melyről Sz. Máté, rövid, de terhes beszéddel emlekezik, mondván a: *A' kitől szűletett a' JESUS, ki Krisztusnak hívattatik.* Valóban álmélkodásra-méltó, és bőchűletre-illendő dolog, hogy a' földön egy Aszszony állat, Istennek Annya légyen; hogy anya és szűz légyen; hogy az egész világnál nagyobb légyén! ki azt fogadta és foglalta méhében, kit az egész világ bé nem foglal-

a *Matt.* 1. 16.

hat-

hat. Ez egy Aſzſzony'állatban tellyeſedett-bé, a'mit Sz. *Baſilius* mondott [b]: Látta a teremtett-állat, a'mit ſoha az előtt nem látott-volt; tudni illik, a'Magzatot, ki az annyának attya volt; és a'kichíny gyermeket, ki az ő ſzűléjét idővel ſokkal meg-előzte. Mert Két dolog vagyon itt, és mind a'kettő méltóságos, és chodálatos: az Anya ſzűz, a'Fiú Iſten. De igen egybe illenek: mert a'Szűznek, ſem kellett máſt ſzűlni hanem Iſtent; az Iſtennek ſem illett máſtól ſzületni hanem Szűztől; Mind a'kettőben pedig nagy chodák vannak: mert, ha az Anya ſzűz, ninch ſemmi férfiúi közösülés véle; a'fogadó méh ſemmit bé nem vőtt; a'ſzülő a'ſzülésben, fel nem nyitotta a'bé-zárt méhét. Ha pedig a'Fiú Iſten, leg-távúlb-való dolognak egybe-ſzerkeztetéſe, és el-válaſzthatatlanúl-való egybe-kapcholáſa vagyon; tudni illik, az Iſteni és Emberi terméſzetnek egy Személyben-való foglaláſa. Tahát az a'Személy ſzületik, melly az-előtt vólt: mert, ſem az Iſten nem vólt ſzemély- a'vagy ſzemélység-nélkül, ſem az Ember nem ſzületik a'nélkül: tahát a'ki örökké vólt, az újonnan léſzen. Látod-e minémű nagy méltósága vagyon a'Szűznek, a'kitől a'Jesus ſzületett! A'hoz-képeſt, méhében-való fogadáſa-előtt, az Angyal Máriát *Áldott*-nak mondotta *az aſzſzony'állatok-közőtt* [c]: azonhoz-képeſt ſzüléſe-előtt, de méhében-való fogadáſa-után, *Áldott*-nak mondotta őtet *az aſzſzony'állatok-közőtt*, Szent Erzébet [d]: és azonhoz-képeſt ſzüléſe-után, egy aſzſzony'állat, az egéſz Anyaſzentegyház képében, azt mondotta Szűz Maria-felől [e]: *Boldog a'méh melly téged hordozott; és az emlők mellyeket ſzoptál*: sőt, a'mint ő-maga meg-jövendölte [f]: *Boldognak mondgyák őtet minden nemzetségek.* Ezekért, bizony méltó bőchűlletre a'Szűz Maria. Melly bőchűlletet, egy-képpen úgy adunk-meg néki, ha az ő tiſzta Fogantatáſát állattyuk: azt mondván; hogy Eredendő Bűn-nélkül fogantatott az Annya méhében; melyről akarok moſtan ſzóllani.

I. *A'Világi törvényből, és a'Szent Bernárd okoskodáſiból meg-mutatom, hogy nem illett a'Szűz Máriához az Eredendő Bűn.*

II. *Ugyan azont meg-bizonyítom a'Sz. Tamás okoskodáſiból.*

III. *Ugyan azont meg-bizonyítom, az Eredendő Bűnnek bűntetéſiből, mellyekben nem vólt réſze a'Szűz Máriának.*

ELSŐ RESZE.

NAgy külömbség vagyon a'Jóſzág urasága- és bírása-közőtt; és gyakorta eggyik a'máſik-nélkül vagyon: mert néha nem az bírja a'jóſzágot, a'kihez igaſság-ſzerént tartoznék, vagy a'kinek tulajdona, és midőn valami Jóſzágot pőrlenek, elsőben azt vízgállyák, Kinek vagyon igaſsága hozzája; az-után, Kinek kelleſsék bírnyia.

Az Iſten- és az Ördög-közőtt pőr vagyon, az ember urasága- és bírása-felől: mert a'Válaſztottakat, az Iſten tulajdoninak tartya; Szent Pálnak ama'mondáſa-ſzerént [g]: *Iſméri az Ur a'kik övéi*: a'Meg-vetetteket pedig, az Ördög foglallya magának. Az Iſten törvénye, és Adámmal-való végezéſe-ſzerént, a'fogantatás idején, az Eredendő Bűnnek folyáſa-ſzerént, minden emberek az Ördög birodalmában vannak. Az-után hoſzſzú pőrrel, minden ügyőknek elő-forgatásával, kit meg-nyér 's kit el-veſzt. De külömben lőtt dolga a'Szűz Máriának: ki méltán mondhatta [h]: *Az Ur birt engem az ő útainak kezdetiben*: az-az, egyéb emberekkel elsőben az Ördög bír, az első Atyának vétkéért: de engem az Ur attól a'törvénytől fel-ſzabadított; és, az Ördögöt meg-előzvén, eleitől-fogva birt, belém öntvén az Eredendő Igaſságot.

Es, mint-hogy a'Törvény-túdók azt mondgyák [i]; hogy a'leg-főbb Bírás az, a'melly bizonyos, régi, és ſzűnetlen, vagy közbe-vetés-nélkül-valo: Bizonyos az, a'melly-felől ſemmi pőr nem indúlt: Régi az, a'melyben *Praeſcriptio* vagyon, az-az, törvény-ſzerént idő tőlt: Szűnetlen, vagy Közbe-vetés-nélkül-való az, a'melyben más chak egy ſzem-pillantáſig ſem tőtt foglaláſt, ſem nem bírta.

Efféle foglalás pedig, Két-képpen eſik: Elsőben, ha a'régi Urat valaki erővel ki-veti a'jóſzágból. és ebben a'Törvény módot réndelt, hogy leg-ottan ismég viſzſza-foglalhaſsa a'kinek igaſsága vagyon hozzája. Máſodſzor; ha valaki, minek-előtte más bizonyos ura légyen, el-foglal valamit. és ennek nem künyű a'viſzſza-adáſa; a'mint a'Törvény-túdók mondgyák [k]. Mi azért a'Szűz

A
b *In Annuntiatione Maria.*

B
c *Luc. 1. 28.*

d *Verſ. 2.*
e *Luc. 11. 27.*
f *Luc. 1. 48.*

C

g *2. Tim. 2. 19.*

D
h *Prov. 8. 22.*

i *L. Servit. ff. de Servitutib.*

k *C. Si per vim. & ad Leg. ult. C. qui legit. perſ. in Iud. hab.*

A Marián, az Ördögnek chak egy szem-pillantáſig-való birodalmat ſem adunk: fő-képpen, mint-hogy az a' máſik rend-béli foglaláshoz tartoznék, melynek viſzſza-adáſa, vagy foglaláſa, nem kűnyű. Mert, ha nem illetlen dolog, hogy a' Szűz Maria egy ſzem-pillantáſig lőtt-légyen az Ördög birodalmában: nem látom miért lőtt-vólna illetlen, ha ſzintén abban tovább maradott-vólna-is. Midőn azért a' Szűz Maria azt mondotta; *Az Úr bírt engem eleitől-fogva*: azt értette, hogy ſzűnetlenűl, és kőzbe-vetés-nélkűl bírta: melyhez ſoha ſemmi kőzit az Ördög nem átotta: és, hogy régen bírta, tudni illik, Fogantatásától-fogva; melynél előbb nem lehetett: és hogy bizonyoſon bírta; melyről ſoha vetekedés nem vólt. Vedd eſzedbe, hogy, midőn az Iſten a' lelket el-foglallya, és bírja a' Malaſzt- és Igaſság-által: az a' birodalom, a' Halálos bűn-által fel-bomol tellyeſséggel; a' Bochánandó bűn-által pedig, bizonytalanná és bátortalanná léſzen. Mert a' birodalomnak ſzűnetlenűl-való folyáſa, kűlőmben által nem gátoltatik, hanem, ha valaki más a' dolgot el-foglallya. A' lelket pedig, chak a' Halálos bűn vonnya-el az Iſtentől, és az Ördög birtokába adgya. A' bíráſnak pedig bátorságos- és bizonyos-vóltát ki-rekeſzti, valami B azt kétségeſsé és félelmeſsé téſzi. Az-okáért, mint-hogy a' Bochánandó bűn a' Halálos bűnre-való kéſzűlet, és mindenkor veſzedelembe hozhattya az embert: mikor Bochánandó bűnt chelekeſzünk, az Iſtent lelkünk bírásából ki nem űzzük ugyan, de azt gyanóſsá téſzſzük; és veſzedelmes ſzerenchére vettyük magúnkat, hogy, Halálos bűnbe eſvén, tellyeſséggel ki-rekeſztyük birodalmából. A' Szűz Máriát azért, az Iſten nem chak ſzűnetlenűl bírta, a' Halálos bűnnek ki-rekeſztéſével, hanem bátorságoſon-is; úgy hogy, chak leg-kiſsebb vétek ſem tőtte kétségeſsé, mert az ſem vólt ő-benne [x]: melyből azt hozom-ki, hogy Eredendő bűn ſem vólt.

Ezt a' kővetkőzéſt, a' túdós emberek ſok-képpen állattyák: ELSŐBEN; Legjobb mód a' betegség gyógyításában az, hogy első okát és győkerét ki-vágjuk. mert valamíg az benn vagyon, félő hogy a' betegség meg ne újúllyon. Azért, mivelhogy az Eredendő bűn, minden egyéb bűnőknek oka és győkere; és más-felől bizonyos, hogy Kriſtus Urunk a' Szűz Máriát leg-főbb módon akarta meg-őrizni minden Chelekedettel-való bűntől, annak oka és győkere-is, tudni illik, az Eredendő bűn, tellyeſséggel el-vétetett tőle, a' Kriſtus érdeme-által. Sz. Gergely az Eredendő bűnt, minden gonoſz kívánſágok, vétkek, és bűnők annyának nevezi [l]. Azért annak nem lehetett helye az Iſten Annyában: mert ſemmi úgy nem ellenkezik az Iſten annyával, mint a' Bűnnek annya; a' mint hogy az Iſtennek-is minch nagyobb ellensége a' Bűnnél. Azért, ha e' gonoſz anyának ſemmi fajzattya nem talált helyt a' Szűz Mariában, ő-maga ſem talált nála ſzálláſt.

MÁSODSZOR: A' Bochánandó bűn, mochok ugyan, de kichiny: mert a' lélek ſzépségét meg-ſzínteleníti valamennyíre, de el nem tőrli: a' ſzeretet buzgóságát meg-hűti, de el nem óltya: az embert meg-erőteleníti, de meg nem őli: az Iſtennek hozzánk-valo ſzeretetit meg-laſsíttya, de gyűlőlségre nem fordíttya. Az Eredendő bűn pedig, a' Lélek ſzépségét el-veſzti, a' ſzeretetet el-óltya, halált ſzerez, és az Iſtent haragra indíttya. Azért, ha illendő vólt, hogy a' Bochánandó vétek-is távúl lenne a' Szűz Máriától: inkább illett hogy az Eredendő bűnnek helye ne lenne ő-benne. Mert, ő-róla-is érthettyük, hogy *Az Iſten dichőſégének makula-nélkűlvaló tűkőre* [m]: melytől távúl kellett lenni minden-féle Bűn úndokságának. mert a' tűkőr fényeſségét és tiſztaságát, a' gyenge lehellet-is meg-homályoſíttya. Szent *Bonaventúra*, magyarázván Iſaiáſnak ama' mondáſát [n]; *Lőttünk mi minnyájan mint a' tiſztátalan; és mint a' havi-folyáſoſnak ruhája minden mi igaſságink*: a' Havi-folyáſon érti Évát; mert ő-tőle ſzármazott reánk minden ochmányság: kinek ochmánysága, a' Szűz Máriának tiſzta és fényes tűkőrét nem illette. Mivel-hogy azt írja *Plinius* [o]; hogy a' tűkőrnek fényeſsége, a' havi-folyáſtól meg-rútúl; és azt, mint valami temérdek felyhő, bé-foglallya. A' Zsidóknál, tőrvény-ſzerént-való tiſztátalanságba eſtek az aſszony'állatok a' gyermek-ſzűlésben, és mochkoſokká lőttek; a' mint Moyſes írta [p]. Azt a' tiſztátalanságot, az Iſten az ő Annyától el-távoztatta: és azt a' Szűz Maria tellyeſséggel nem tudta; a' mint Sz. *Cypriánus* [q], Sz. Agoſton [r], Sz. *Epiphánius* [s], és Sz. *Gregorius Nazianzénus* [t] mongyák, mivel nem férfiúi magból fogadott méhében. Az-okáért, ha chak abban a' tiſztátalanságban ſem vólt réſzes, melly vétek-nélkűl vólt, és a' Bochánandó bűnnek-is alig érdemli nevét: hogy lőtt-vólna az Eredendő bűnben, melly ſokkal inkább meg-mochkolta-vólna. Annak-főlőtte, a' mint Sz. *Baſilius*, Sz. *Jerónymus*, és egyebek írják, azért akart a' Kriſtus olly Szűztől ſzűletni a' kinek férjo

vólt,

[l] *Lib. 6. Moral. cap. 15.*
[m] *Sap. 7. 26.*
[n] *Iſa. 64. 6.*
[o] *Lib. 7. c. 15.*
[p] *Lev. 12. 2.*
[q] *Serm. de Nativit.*
[r] *De Quinque Hæreſ.*
[s] *In Compendio doctrina.*
[t] *Orat. 40.*

vólt, hogy az Annya valami gyanóságba ne eſnék, és az ő ártatlansága-felől hamis vélekedés ne támadna, és a' véteknek chak árnyéka ſe találna helyt benne. Tahát ſokkal inkább meg-őrizte az Eredendő bűntől, melly nem gyanóságból, hanem valóságos-képpen Bűn; és az embert, az Iſten Malaſztyától meg-foſztván, ellenségévé téſzi.

A

HARMADSZOR: Szent Bernárd [u], mentette a' Szűz Mariát a' Bochánandó bűntől: mert illetlennek ítélte, hogy az Iſten Annyának ſzükséges lőtt-vólna a' penitentzia. Es azt mondgya; hogy Nagy Boldog Aſzſzony napján, az Evangéliomban emlekezet vagyon ugyan Mariáról és Mártától, de Lázárról ninchen: mert a' Szűz Mariában nem vólt ſemmi-némű ſzemét, melynek ki-tiſztítására ſzükséges lőtt-vólna a' Lázár sőprője. De az Eredendő bűnért-is lehett a' penitentzia; és nagyobb gonoſz a' Bochánandó bűnnél: Tahát annak-is távúl kellett lenni a' Szűz Mariától. Ertől érthettyük, a' mit a' Vő-legény mondott az ő kedves Jegyeséről [x]: *Egy az én galambom, az én tekélleteſem*: a' vagy, a' mint némellyek olvaſsák, *Az én mukula-nélkül-valóm*. A' Szűz Mariát mondhattyuk *Galamb*-nak: mert, a' mint Sz. Agoſton írja, ninch epéje: az epe pedig, a' penitentziát példázza; a' mint Szent Gergely mondgya, Jeremiáſnak ama' mondását magyarázván [y]: *Környúl-vött engem epével, és múnkával*. Mert az epe, nem chak keſerű, mellyel a' penitentziának keſerves-vóltát példázza: hanem, a' mint az Orvoſok mongyák, terméſzete az, hogy keſerűségével az úndokságnak ki-verésére ſegét; mint a' lélekben a' penitentzia, a' bűnnek úndokságát ki-veti. *Egy az én galambom*, úgy-mond a' Vő-legény: az-az, egyedűl a' Maria vagyon a' penitentziának epéje-nélkül; kiben, az ő nagy ártatlanságáért, ſemmi-féle Bűn nem találtatott. Innét mongya Szent *Irenæus* [z]; hogy a' Kígyónak okoſsága meg-győzettetett a' Galambnak eggyűgyűségétől: a' hol a' Szűz Mariáról ſzóll, magyarázván ama' mondáſt [a]; *Ő meg-rontya a' fejedet*; az-az, a' Kígyónak okoſságát: ki a' fejet (az Eredendő bűnt) úgy meg-óltalmazta, hogy ſenki attól, az Adám fiai-kőzzűl meg nem menekedett: de az Iſten a' Maria-által meg-győzte. Ki epe-nélkűl-való Galamb vólt: mert ő-benne ſemmi penitentziára-való bűn nem találtatott. *Asóta*-nevű Váras romláſa-kőzőtt, nem régen találtak olly pénzt, mellyen egy Kígyó vólt, kinek a' fején egy Galamb űlt; illyen felyűl-valo íráſsal: Az álnokság meg-győzettetett. *Sophrónius* pedig azt írja [b]; hogy a' Galamb a' Szűz Maria ártatlanságát példázza, mellyel az Ördög fejét meg-rontotta, az Eredendő bűnt-is el-kerűlvén.

B

NEGYEDSZER: Szent Bernárd [c], a' Szűz Mariának minden Bűntől-valo ſzabadságát azzal állattya; hogy ő, a' Kriſtus-után, Kőzben-járó vólt a' bűnnek el-tőrléſére. Ha azért a' Bochánandó bűntől ſzabados vólt, hogy minden Chelekedetből-való bűnért Kőzbe-járó lenne: kétség-nélkűl az Eredendő bűntől-is ſzabados vólt, mert azért-is Kőzbe-járó vólt; mivelhogy a' Kriſtuſt ſzűlte, ki minden bűnőkért fő Kőzbe-járó, de fő-képpen az Eredendő bűnért. A' Szent Atyák-is azt tanittyák; hogy az Iſten a' Szűz Mariát a' végre rendelte, hogy ő-általa épitené-fel az Eva-által lőtt romláſt. Hallyad mit ir Sedúlius [e]: *Et veluti ſpinis mollis roſa ſurgit acutis, Nil quod ladat habens, matremq; obſcurat honore: Sic Evæ de ſtirpe ſacrâ veniente Mariâ, Virginis antiquæ vt facinus nova Virgo piaret*: az-az: Mi-képpen hogy a' gyakdosó tővisből ſzármazik a' gyenge lágy róża, melyben ſemmi sértő ninchen, és meg-haladgya tiſzteſséggel az annyát: azon-képpen az Eva győkeréből jőtt a' Maria, hogy a' régi ſzűznek vétkét az új Szűz meg-tiſztítaná. Azon haſonlatoſsággal él Szent Bernárd-is: Eva, úgy-mond, tővis vólt; Maria, róża: Eva tővis, meg-ſebesítvén; Maria róża, mindeneknek indúlattyát enyhítvén: Eva tővis, mindenekre halált hozván; Maria róża, mindeneknek meg-adván az üdvőſséges ſorſot. Azt írja pedig *Plinius*; hogy a' fájdalom, melly a' tőviſtől léſzen, ha a' rőżát a' ſebre téſzik, elmúlik. Az-okáért, a' Szent Atyák azt jelentik, hogy az Iſtennek gond-viſeléséből, a' tővisből, tudni illik, a' Bűnős anyából, a' róża ſzármazott, a' Maria: hogy, a' kiket Eva meg-sértett a' Bűnnek tővisével, a' Szűz Maria az ő ártatlanságával meg-enyhítené, és meg-gyógyitaná.

C

D

II. RÉSZE.

A *Quánami* Szent Tamás-is egy-nchány Okokkal állattya, hogy a' Szűz Maria ſzabados vólt a' Chelekedettel-való Bochánandó bűntől [g]: mellyek ſzintén úgy, vagy annál-is inkább ſzolgálnak az Eredendő bűn-ellen.

u *Serm. 2. de Aſſumt.*

x *Cant. 6 8.*

y *Thren. 3. 5.*

z *Lib. 5. c. 19*

a *Gen. 3. 15.*

Aſtutia devicta.

b *Homilia de Aſſumt.*

c *Epiſt. 174.*

e *In Carmine de B. Virg.*

f *Lib. 11. c. 6.*

g *3. p. q. 27. art. 4.*

A

Első Oka ez: A' Szűz nem lőtt-vólna illendő annya az Istennek, ha valaha bűnt chelekedett-vólna. Mert a' szűlének bőchűlleti, a' magzattyára háromlik: és [h], *A' fiak dichősége az ő attyok.* És [i]; *Az ember dichősége, az attyának tisztelettiből áll; és a' fiúnak gyalázattya a' tisztelettlen atya.* Ez Oknak, sokkal nagyobb helye vagyon az Eredendő bűnben, hogy-sem a' Bochánandóban; sőt még a' Halálosban-is: Mert a' Chelekedettel-valo bűn, még a' melly Halálos-is, a' fiakra nem száll az atyákról; mert, *A' fiú nem viseli az attya hamisságát* [k]: de az Eredendő bűn, nevével-is azt jelenti, hogy az atyákról a' fiakra származik a' nemzéssel. Az-okáért, ha az a' Szűz Mariában lőtt-vólna, a' Fia bőchűlletinek ártalmasb lőtt-vólna egyéb-féle bűnöknél, mellyek a' fiakra nem származnak. E' Világi tőrvény-szerént-is, vannak olly vétkek, mellyek az atyákra nem származnak. E' Világi tőrvény-szerént-is, vannak olly vétkek, mellyek az atyáktól a' fiakra származnak; mint az árúltatás, a' párt-ütés, az Eretnekség: de némellyek chak az atyákban maradnak. Es kétség-nélkűl, amazok a' fiaknak gyalázatosbak. Mert, ha szintén *Privilégiom*-által, valamelly a' fiak-kőzzűl meg-menekedik-is a' bűntetéstől: mindazáltal a' gyalázat-előtt el nem mehet, hogy méltó vólt a' bűntetésre, mellyet az attya vétke érdemlett. Azon-képpen szólhatunk az Eredendő bűn-felől: mert, noha attól a' Kristus magán-való *Privilégiom*-által szabados vólt; tudni illik, mint Isten fia, Szűztől szűletett: mindazáltal, ha az Annya attól szabados nem lőtt-vólna, a' Kristusnak-is gyalázattyára lőtt-vólna, hogy az Annyában olly vétek vólt, melly ő-magában a' Fiára-is szálhatott-vólna, ha más okból arra alkolmatlan nem lőtt-vólna.

B

Második Oka Sz. Tamásnak, imez: Nem illett semmi-féle Chelekedet-által-valo Bűn a' Szűz Mariához: mert a' Kristus ő-tőle vőtte-fel az emberi természetet. *Mi-chodа alkovása vagyon pedig Kristusnak a' Beliállal* [m]? Azt kell itt fondamentomúl vetnünk, hogy az anya a' fiával nem chak eggyez, hanem ugyan eggy-is, a' mint *Ciceró*-is írja [n]; A' Tőrvényben-is egy *voxa*, a' vagy szava vagyon a' fiúnak és az atyának [o]; és egy testnek 's egy húsnak tartatnak [p]. *Aristóteles* pedig azt mondgya [q]; hogy az atya és a' fiú, egy személynek tartatnak; és azért nem lehet ő-kőzőttők igasság: és, hogy a' fiú az attyának nem el-választatott tagja; és olly igen hozzája foglaltatott, hogy néha a' Tőrvény, az attyának nagy fájdalmáért, meg-enged a' fiának. Azért mongya a' Bőlch [r]: *Meg-hólt az attya, és mint-ha meg nem hólt-vólna; mert hozzája hasonlót hagyott utánna.* De semmi fiú- és anya-kőzőtt, annyi hasonlatosság, és eggyesség a' vagy egység nem vólt, mint a' Kristus-és a' Szűz Maria-kőzőtt; a' mint Szent Agoston [s], *Petrus Damiánus* [t], és *Arnoldus Carnotensis* tanittyák [u]. Es az okosság-is azt mutattya: mert egyéb fiakban, mind az atyának, 's mind az anyának része vagyon: de a' Kristusban, senkinek a' Szűz-kivűl része nem vólt.

C

Az-okáért, mivelhogy Sz. Tamás ezekből azt akarja ki-hozni, hogy a' Szűz Mariának, szabadosnak kellett lenni minden Chelekedettel-való bűntől, imigyen okoskodhatunk: Az a' testi eggyesség, melly a' szűlék- és magzatok-kőzőtt vagyon, a' lélekben való eggyességnek-is oka, és kívánnya az egy-más-kőzőtt-való szeretetet: mert természet-ellen-vólna, hogy a' test hasonló lévén, a' lélek külőmbőzne, és a' szeretet azokat egybe nem kapcholná. De, ha a' Szűz Maria valami Halálos bűnt chelekedett-vólna, a' Kristusnak Annyához-való szerete gyűlőlségre változott-vólna; és Mariának a' Kristushoz-való szeretete-is el-veszett-vólna: és következendő-képpen, a' leg-főbb Fiú, és a' leg-jelesb Anya-kőzőtt-válo testi eggyesség, a' lelki eggyesség-nélkűl, természet-ellen-való rút choda lőtt-vólna. Az-okáért, ha az Eredendő bűn az embert meg-gyűlőlteti az Istennel; és ollyan ellenkezést tészen a' lelkek-kőzőtt mint a' Chelekedettel-valo bűn: az Isten nem külőmben iszonyodik az eggyiktől, mint a' másiktól.

D

Harmadik Oka Szent Tamásnak, imillyen: Az Isten Fia (ki az ő Bőlchesége-is, kivált-képpen-valo módon,) lakott a' Szűz Mariában, mind lelkében, 's mind méhében: De *A' gonosz-akaró lélekbe a' Bőlcheség be nem mégyen, se nem lakik a' bűnők-alá vettetett testben* [y]. Ennek az okoskodásnak minden ereje abban vagyon; hogy az Isten Bőlcheségéhez igen illett, hogy szép tiszta házat választana magának lakó-helyűl. Es, mivelhogy a' Szűznek nem chak méhében kellett lakni, hanem a' lelkében-is: szűkség vólt, hogy mind testében lelkében chodálatos tisztaság találtatnék; úgy hogy, chak legkisebb Bochánandó bűnnek szennye se férne hozzája. Mert, noha a' Bűnnek szennye, elsőben, és fő-képpen a' lelket mochkollya-meg: de onnét a' testre-is háromlik, és azt-is meg-úndokittya. Innét vagyon, hogy Sz. Jakab a' gonosz nyelvről azt mondgya [z]; hogy *az egész testet meg-fertőzteti.* és azont mondhattyuk egyéb-féle vétkekről-is. Szent Pál-is azt írja [a]; hogy *A' test meg-hólt a' bűnért:* jelentvén, hogy a' Halálos bűn, nem chak a' lelket őli-meg, hanem a' testet-is. És azért mongya Sz. Tamás; hogy az

[h] *Prov.* 17. 6.
[i] *Eccli.* 3. 13
[k] *Ezech.* 18. 20.
[m] 2 *Cor.* 6. 15
[n] *Orat.* 3. *in Verrem.*
[o] *Leg. fin. c. Impub.*
[p] ¶ *Et verò, de inutili stipul*
[q] *Lib.* 8 *Ethic.*
[r] *Eccli* 30. 4.
[s] *Hom.* 4. *de Assumt.*
[t] *Serm.* 2. *de Nativit.*
[u] *Lib. de Laudibus Virg.*
[y] *Sap.* 1. 4.
[z] *Iac.* 3. 6.
[a] *Rom.* 8. 10.

Isten,

Isten Fia és Bölcsesége, útállotra a' lélek szennyétől valamennyire meg-mochkoltatott testet lakó-helyül választani. Azt írja *Béda* [b] az *Unicornis*ról; hogy a barlangból, a' melyben lákik, minden mérges állatokat ki űz, vagy meg-öl. Sz. *Bonaventúra* pedig, a' Szűz Mariára magyarázza Dávidnak ama' mondását [c]; *Es meg-épiti az ő Szent helyét, mint az Unikornis szarvát a' földön, mellyet örökké fondált*: az-az, olly módon épitette az Isten az ő helyét, a' Szűz Mariát, hogy benne laknék, mint az *Unicornis* hogy magának igen tiszta lakó-helyt szerez. Az-okáért, minden-némű vétket, mint leg-gonoszb mérget, el-kergetett tőle.

Negyedik Oka Szent Tamásnak, ez; Egy-általlyában azt kell vallani, hogy a' Bóldogságos Szűz Maria semmi-némű Bűnt nem chelekedett, sem Haláloſt, sem Bochánandót: hogy bé-tellyesedgyék a' mit ő-felőle mondott a' Vő-legény, Salomon-által [f]: *Mindeneſtől szép vagy, én szeretőm, és mákula ninch benned.* Melly mondásból, *Catharinus* [g] azt hozza-ki; hogy Szent Tamás azért mondotta, hogy illik a' Szűzhöz a' Vő-legény mondása; mert ő-benne semmi Chelekedettel-való Bűn nem találtatott, sem Halálos, sem Bochánandó: mert, ha chak valami Bochánando bűnnek szennye lőtt-vólna-is rajta, nem illett-vólna az a' mondás hozzája minden-képpen. En pedig azt mondom; hogy, ha annak a' szépségnek tellyes-vóltához-képeſt, szükség a' Szűztől még a' Bochánandó bűnnek szennyét-is ki-rekeſzteni: mi módon maradhatott-vólna meg azzal a' szepséggel az Eredendő bűnnek útálatoſsága, hogy azzal-eggyütt, mindeneſtől-fogva szép és makula-nélkül-valo lőtt-vólna? A' Zidó bűnek tulajdonságát értvén a' Hetven Magyarázók, így fordították azt Görögre: Ninch te-benned *Mómus*, a' vagy Meg-feddés. Mert a' régi Pogányoknak egy *Mómus*-nevű Istenők vólt, ki a' több istenek fogyatkozáſit meg-feddette. Emlékezik arról Szent *Gregórius Nazianzénus* [h]; ki, a' Szűz Leányzót arra intvén, hogy honn maradgyon, és a' vén szűléit segéttſe, imígyen szóllott: *Ipſis convivere nulla Invidia eſt; oculos nec ob id tibi Momus acerbos Injiciet, ſoleas ſtridorem emittere, dicens:* az-az, Ha ott-hon maradſz, és ki nem járſz, minden irégység távúl léſzen tőled; és nem-is léſzen *Mómus*hoz haſonló kemény vádolód, ki a' sólyának chikorgását meg-dorgálya. Gondolom, hogy *Nazianzénus* arra nézett, a' mit a' régi *Fabulá*ban mondottak; hogy olly szabados vólt *Mómus* az Isteneknek meg-feddésében, hogy még a' *Venuſ*nak chak sólyáját sem hadta vádolás-nélkül. Innét mondgyák példa-beſzédben; hogy, valami szép, annak utánna vagyon a' *Mómus*. melly mondáſsal *Clemens Alexandrinus* [i] nem chak egyſzer él.

Továbbá; ha a' Kriſtus Emberségének méltóságához kívántatott, hogy az ő háza, a' Szűznek lelke, sem szűléſe-előtt, sem szűlésében, sem szűléſe-után, szűzeſségében és épségében kárt ne vallana: ſokkal inkább kívántatott az Istenségnek dichőségétől, hogy a' lelke-is olly ép és egéſz lenne, hogy semmi-némű vétek hozzája ne férne. Hallyad mit beſzél Szent Ambrús [c]: Mi lehet nemesb az Isten Annyánál? mi lehet annál fényesb, a' kit a' fényeſség válaſztott? mi lehet annál szűzebb, vagy tisztább, a' ki a' teſtet, a' teſtnek meg-főrtőztetéſe-nélkül szűlte? Es, hogy ne lenne fogyatkozás a' lelki épségben-is, utánna veti: Szűz vólt, nem chak teſtében, hanem elméjében-is: de, a' mint *Ioannes Gerſon* jól mongya [d]; Nem vólt szűz elméjében, vagy lelkében, ha az Eredendő bűn el-foglalta. mivelhogy a' lelket és elmét, chak a' Bűn főrtőztetheti-meg. Noha pedig minden-féle Bűnnek tulajdonsága az, hogy az elmének, vagy léleknek épségét meg-rontſa: mindazáltal az, fő-képpen az Eredendő bűnnek tulajdona, mert az az Első Bűn. Es, mi-képpen hogy a' teſti szűzeſséget az első fajtalanság rontya-meg: azon-képpen a' lelket-is az első Bűn főrtőzteti-meg. Es így, hogy a' Szűz Mariában a' lélek szépsége és épsége meg-maradna; kívántatott, hogy az ártatlanságnak első meg-rontója, az Eredendő bűn, távúl lenne tőle.

Ezen dolog-felől így okoskodhatunk Szent *Ildefonſuſ*sal [e]: A' vagy meg-óltalmázhatta az Isten az Annya szűzeſségét, de nem akarta; a' vagy akarta-vólna, de meg nem óltalmázhatta: mind a' kettő gyalázatos ő-néki. Mert az első, az ő jó-vólta-, és Annyához-valo bőchűllete-ellen vagyon; a' máſik pedig, hatalmaſsága-ellen. A' vagy, ha meg-óltalmázhatta, és meg nem óltalmazta: más oka nem lehet, hanem hogy nem akarta. hogy pedig nem akarta, más oka nem találtatik, hanem hogy meg nem óltalmazhatta. Mert, holott szűzen találta, miért nem tartotta-vólna meg a' szűzeſségben, hanem hogy meg nem tarthatta: és ez, mind az ő jó-vólta-, 's mind hatalmaſsága-ellen vagyon. Az Ártatlanságról-is [f], szintén úgy okoskodhatunk: A' vagy meg-óltalmazhatta az Isten az Annyát az Eredendő bűntől, és nem akarta; melly az ő jó-vóltával, és Annyához-való bőchűlletivel ellenkezik: a' vagy akarta-vólna,

A
[b] *In Pſ. 77.*
[c] *Pſ. 77. 69.*
[f] *Can. 4. 7.*
[g] *De Concept. Virg. lib 3.*
B
C
Quidquid eſt pulchrum, ſequitur Momus.
[i] *Lib. 7. Strom.*
[c] *Lib. 2. de Virginibus.*
[d] *Serm. de Concept.*
D
[e] *De Virginit. Maria, cap. 1.*
[f] *In 3. Diſt. 3.*

A

de meg nem óltalmazhatta; és az hatalmaſsága-ellen vagyon; a' mint *Scotus*-is elmélkedik, és egyebek-is. A' vagy imígyen: Ha azt mongyuk, hogy az Iſten a' Szűz Mariát meg nem óltalmazta az Eredendő bűntől; azt kell mondanunk, hogy ſe nem akarta, ſe nem óltalmazhatta: mert, ha meg-óltalmazhatta, és nem chelekedte, oka chak az, hogy nem akarta. Hogy pedig nem chelekedte, a' vagy nem akarta, holott mind a' maga bőchűlletiért, 's mind az Annyához-való kőteleſségéért, méltó lőtt-vólna az meg-chelekedni; egyéb okát nem találhattyuk, hanem, hogy meg nem chelekedhette. De mind a'kettő ellene vagyon: mert, ha nem akarta, az Annyához-való ſzeretet fogyatkozásának jele; ha pedig nem lehetett, a' hatalmaſságnak fogyatkozáſa. Mind a' két okoskodás, inkább állattya a' Bűntől-valo ſzabadságot, hogy-ſem a' teſti tiſztaságot, vagy ſzűzeſséget: mert nagyobb a' lélek tiſztaſága, a' teſt tiſztaságánál; és azért méltóbb vólt azt, hogy-ſem a' máſikat óltalmazni.

g *Lib. De Quinque Hæreſib. cap. 5.*

h *Lib. de Virginit. c. 2.*

Szent Agoſton pedig g, és Szent *Ildefonſus* h, imígyen okoskodnak: Az Iſten Annya, mind ſzüléſe-előtt, 's mind az-után ſzűz vólt: mert illetlen lőtt-vólna, hogy, a' melly méhben az Iſten lakott, abban valaki más, vagy az-előtt, vagy-az-után lakott-vólna: de ſokkal inkább nem illett, hogy a' Szűznek lelkében, mellyet az Iſtenség válaſztott lakó-helyűl, a' Bűn, és a' bűn-által az Ördög lakott-vólna, és a' Kereſztyén fűl ugyan meg-chendűlhet, midőn azt hallya hogy az Iſten Annya valaha az Ördög birtokában vólt. Továbbá; Szent *Iſidórus*al i így okoskodhatunk: A' Szűz Maria teremtetésének, és az ő ſzülésének, méltó vólt haſonlónak lenni: és illett, hogy az Iſten őtet úgy teremtené, a' mint ő az-után az Iſtent ſzülte. Az-okáért, mivelhogy a' Szűz Maria az Iſtent, új és ſzokatlan módon ſzülte, meg nem ſértvén ſzűzeſségét, ő-is chodálatos vólt teremtetése-kor; és chodálatos-képpen fel-ékesíttetett Szentséggel és Igaſsággal, Eredendő bűn-nélkül fogantatván; melly dolog, új; és tellyeſséggel ſzokatlan vólt.

B

i *In Priori Oratione Canonis.*

Az Eretnek *Manichaus*, tagadta az Iſten Fiát, a' Szűz Maria igaz fiának lenni: mert méltatlan dolognak ítélte, hogy az Iſten, aſzſony'állattól ſzűletnék. Kinek Sz. Agoſton, a' Kriſtus képében így felel k: Ne véllyed *Manichæe*, hogy gyalázat lőtt-légyen nékem aſzſzony'embertől ſzűletnem: mert én úgy teremtettem anyát magamnak, hogy attól ſzületni, nem gyalázat, hanem bőchűllet vólt. Es mi-képpen hogy én meg nem fertőződhettem, midőn őtet ollyanná teremtettem, a' minéműnek illett lenni a' kitől én ſzületném: azon-képpen meg nem fertőződhettem ő-tőle ſzületvén, olly módot találván a' ſzülésben, hogy ő az ő ſzűzeſségét meg-tartotta, és a' lelke az Eredendő bűnbe nem keveredett. Az-okáért, Szent Agoſton egybe-kapcholta a' Maria teremtetésének ſzentségét, és az ő ſzülésének tiſztaságát; mert az Iſten méltóságához mind a' kettő kívántatott. és, ha valamellyikben fogyatkozás lőtt-vólna, a' Kriſtus teſti ſzületésének díſzeſsége és méltósága alig maradhatott-vólna helyén. Mert, ha az Iſten nem általlott olly aſzſzony'állattól ſzületni, a' kinek lelkét a' bűn meg-főrtőztette: miért ſzégyenlette-vólna attól ſzületni, a' kinek teſti ſzűzeſsége meg-bomlott-vólna?

C

III. RÉSZE.

1 *Prov. 8. 22.*

† *Imperfecta.*

SAlomon a' Szűz Maria képében azt mondotta l: *Az Úr bírt engem*. A' Törvénytúdók pedig, némelly Bíráſt, nem-tekélletesnek † neveznek; mert valami terh, vagy ſzolgálat vagyon rajta: mint, midőn valaki úgy bírja a' mezőt, hogy máſnak útat kell azon engedni, vagy víz-árkot, és azt el nem tílthattya: vagy, midőn valakinek háza vagyon, de a' ſzomſzéd akarattya-nélkül fellyebb nem épitheti, ſem alább nem veheti. Az-okáért azon kell értekeznünk, Az Iſten mint bírta a' Szűz Mariát: vólt-e valami terh rajta? az-az, a' Szentség- és Malaſzt-által úgy jútott-e az Iſten birtokába, hogy az Eredendő bűnnek valami ſzolgálati meg-maradtak benne? Mert az Eredendő bűnnek, mikor a' Kereſztség ſzentsége el-törlötte-is, vannak neminémű ſzolgálati, és fő-képpen az Aſzſzony'állatokban: úgy-mint, a' fok ſzülés és terheſség; a' fájdalom a' ſzülésben, és annak tiſztátalansága; a' férfiú birodalma; a' Bűnnek taplója †, vagy a' bűnre-való vágyodás: mellyek vagy rútak, vagy nehezek. Annak-fölötte, a' halál, és a' meg-rothadás; egyéb-féle fáradság, és nyomorúság: mellyek az emberre az Eredendő bűnből ſzármaztak. Erről a' ſzolgálatról emlékezik Szent Pál, mondván m: *A' teremtett-állat meg-ſzabadittatik a' romlandóſágnak ſzolgálattyából.* mellyen némelly Magyarázók, az Eredendő bűnnek maradékit értik. A' Kér-

D

† *Fomes peccati.*

m *Rom. 8, 21.*

désre azért azt felelem: Hogy azok a' szolgálatok, mellyek igen közel járnak a' bűnhöz, a'vagy úndokok, távúl voltak a'Szűz Mariától: de, a'mellyekben semmi úndokság ninchen; sőt nagy jóknak okai, azokat el nem kerűlte; úgy-mint a'háborúságot, mellyel mind magának nagy jutalmat és dichőséget szerzett, 's mind nékünk jeles példákat adott.

Hogy pedig az Eredendő bűnnek szokott szolgálati, a'Szűz Mariában helyt nem találtak, okát a'Törvény-tudóktól meg-érthettyük: kik azt mongyák, hogy a'házakban; és mezőkben, afféle szolgálatok, a'birodalomnak, vagy uraságnak régiségéből származnak. mert, a'ki valamit előbb birt, annak, a'ki utánna birja azt, szolgálatot, vagy terhet rendelhet. Az-okáért, hogy ne vélné valaki, hogy a'Szűz María a'Bűnnek valami szolgálattya-alatt légyen, Salomon az Isten birodalmának régiségéről emlekezik, mondván [u]: *Az Úr birt engem az ő útainak kezdetiben, minek-előtte valamit teremtene kezdettől-fogva*: az-az, az ő szentségét mindenek-előtt kezdvén, tudni illik, fogantatásától-fogva; és úgy a'Bűnnek minden szolgálattyától meg-mentvén. Mert, ha a'Bűnnek birodalma előbbi lőtt-vólna, azt a'szolgálatot a'Szűz el nem kerűlhette-vólna. Azért, mint-hogy el-kerűlte, bizonyos, hogy az Eredendő Bűnnek ő-rajta birodalma nem vólt.

[u] Prov. 8, 22.

És hogy a'Bűnnek Taplóján, a'vagy a'bűnre-való vágyodáson kezdgyem el; ez a' szolgálat a'többinél nehezebb. melyről Sz. Pál emlekezik, mondván [o]: *Más törvényt látok a tagjimban, ellenkezőt az elmém törvényével, és engem rabbá-tévőt.* Látod-e a'szolgálatot a'Bűnnek törvényében? Ez a'Szűz Mariában, fogantatásától-fogva meg-óltatott, vagy meg-fojtatott; a'mint sok *Theologus*ok tanittyák, és bizonyíttyák. És a'neve-is azt mutattya: Mert, mi-képpen a'taplóba igen hamar bé-akad a'tűz: azon-képpen az a'vágyodás mindenkor készen vagyon, hogy a'Bűnnek tűze belé akadgyon. Hogy pedig a'Szűz María, olly alkolmatos lőtt-vólna a'bűnnek tűzére, mint a'tapló a'közönséges tűzre, nem illik az ő tisztaságához és méltóságához. Sz. Péter azt a'Hadnagyhoz hasonlittya, kinek a'gonosz indúlatok mindenkor fel-fegyverkezve szolgálnak, az okosság- és az Isten-ellen [p]: *Meg-tartóztatsátok, úgy-mond, magatokat a' testi kívánságoktól, mellyek vitézkednek a'lélek-ellen.* Kinek helye nem vólt a'Szűz Mariában, úgy-mint az Isten tornyában, és a'Sionnak erős várában; kit az Isten egyebeknél inkább szeretett, és meg-erősített minden ellenség ellen: kiből az Isten Fia, az emberi testben, mint vitéz Hadnagy származott, hogy a'Bűnt meg-rontaná. Sz. Pál azt ugyan Bűnnek nevezi [q]: mert, a'mint a'*Tridentomi Conciliom* Sz. Agostonból mongya [r], a'Bűnből származott, és a'bűnre vonszon: és úgy el-foglallya az embert, hogy a'Bűnnek mindenkor örömest útat nyit. Azért nem illett a'Szűz Mariához. *Magister Sententiarum* [s], *Tyrannus*-nak nevezi, az-az, kegyetlen és erőszakkal-való Fejedelemnek. Azért nem hihető, hogy az Isten az ő Váraſát, melyről *Dichőséges dolgok mondatnak*, olly útálatos Fejedelemnek engedte-vólna. Sz. *Basilius*, Bennünk, vagy velünk-szűletett Ördögnek nevezi, ki minden gonoszra ingerel. De azzal-eggyűtt nem szűletett az Ördög, a'kitől az Isten Fia szűletett. Ezekből ki-tetszik, hogy az a'gonoságnak taplója, és vágyodása, a'Szűz Mariában nem vólt; és annál inkább az Eredendő bűn: mert az a'vágyodás, és tapló, az Eredendő Bűnnek gyümölcshe. Illetlen, hogy ollyan Hadnagy hozzá férjen a'Szűzhoz, a' ki a'gonosz kívánságokkal hadakozik: sokkal illetlenb, hogy ollyan Fejedelem birtokaalatt légyen, a'kinek az a'Hadnagy minden katonáival vitézkedik, és a'kitől vészi mind fegyverét, 's mind éléſét. Ollyan pedig az Eredendő bűn ama'hoz-képeſt. Továbbá; ha illetlen annak ő-benne lenni, a'mi a'Bűnnek nevét viseli; sokkal-inkább nem illik a' valóságos bűnnek, melly a'lelket meg-öli. Hasonló-képpen okoskodhatunk a'több nevek-felől-is.

[o] Rom. 7. 23.

[p] 1. Pet. 2. 11

[q] Rom. 7. 17.

[r] Libr. 1. de Nupt. & Concup. c. 23.

[s] Libr. 2. Sentent. dist. 30

[t] Pſ. 86. 3.

Továbbá; az Eredendő Bűnnek az Aszszony'állatokban, nagy szolgálat-alá-vető büntetéſit találjyuk; a'mint az Isten jelentette Évának, mondván [u]: *Meg-sokasítom nyavalyáidat, és méhedben-fogadásidat: fájdalomban szűlsz fiakat.* Melly mondásban, Három Büntetés foglaltatik: A'méhben-való fogadásnak sokasága; a'méh-hordozásnak terhe; és a'szűléſnek fájdalma. Azoktól pedig szabados vólt az áldott Szűz; a'mint tanittyák Sz. Bernárd [x], és Sz. *Léo* [y]. Ha pedig a'büntetésben réſze nem vólt, a'bűntől-is szabados vólt: mert, a'mint Sz. *Cypriánus* jelenti [z], az Igaſság nem szenvedte, hogy az, a'kiben Bűn nem találtatott, meg-büntettetnék. Ha valamelly Törvény-szerző, büntetéſt vetne azokra, kik azt által-hágják, és tudná, hogy valami okból egy személlyel engedelmet kellene chelekedni: hogy ne láttatnék maga törvényét meg-rontani, jobban chelekednék, ha azt a'személlyt idején meg-métené a'törvény súllyától: és, ha azt nem chelekedné, nyilván jelentené, hogy nem tudta a'következendő történetet. Azért az Isten mindeneket tudván, mint bőlch Törvény-szerző, látván, hogy a'Szűz Mariát meg kell

u Gen. 3. 16.

x In Serm. Signum magnum.

y Serm. de Nativit.

z Serm. de Nativit.

A

menteni a' tőrvény bűntetésétől, jó idején fel-szabadította a' Törvény kőtelessségétől, hogy az-után a maga tőrvényét meg ne rontaná.

Ezt más Törvényből meg-érthettyük. Azt parancholta az Isten [a]: *Nékem szentelly minden első-szülöttet, melly meg-nyittya a' méhet az Israël fiai-között.* A' hol a' Sz. Atyák és a' Doktorok azt mondgyák, hogy amaz igékkel, *Meg-nyittya a' méhet*, az Isten a' Kristust ki-vőtte. A' férfiu gyermekek Környül-metéléséről, és a gyermek-szülők megtisztulásáról-is így szóllott az Isten [b]: *Az aszszony'állat, ha magot fogadván férfiat szül, tisztátalan légyen hét napig; a' havi betegség el-választásának napjai-szerént. És nyólczad napon a' gyermekhez környül-metélteſsék: ő pedig harmincz-három napig maradgyon az ő megtisztulása vérében.* A' hol nem ok-nélkül vannak amaz ígék; *Ha magot fogadván*: hanem, hogy nyilván lenne, hogy mind a' Kristus szabados vólt a' Környül-metélkedésnek tőrvényétől, 's mind Szűz Maria a' meg-tisztulásnak rend-tartásától. Hasonló-képpen szólhatunk az Első tőrvényről-is, melly az Eredendő bűnről vólt: noha annak módgyát bizonyoson nem tudgyuk, de nem ok-nélkül véllyük, hogy úgy végezte az Isten hogy a' Szűz Mariát ki-venné. Mert mi módon foglalta-vólna őtet abba a' Tőrvénybe, melyből semmi nem háromlott sem ő-magára, sem az ő magzattyára?

B

I.

De lássuk eggyenként az Aszszony'állatok Bűntetéſit, mi módon vólt azoktól szabados a' Szűz Maria. A' mi a' Fogadásnak, és magzatoknak sokaságát illeti, attól, bizonyos hogy szabados vólt. Mert azt írja Sz. Lukách [c], *Szűlé az ő első-szülött fiát*; az-az, a' mint Szent *Jerónymus* magyarázza [d], az ő eggyetlen-egy szülött fiát, ki személyéhez-és méltóságához-képeſt-is eggyetlen-egy vólt: mert az ő Attyának, az örökké-valo Istennek, és a' Szűz Mariának-is, idő-szerént-való eggyetlen-eggye vólt. Sz. *Epiphánius* [e], Kristust sok okokért Oroszlányhoz hasonlítván, a' Szűz Mariát Nőstény-oroszlányhoz hasonlíttya; azért, hogy az chak eggyet szűl. Abban pedig nem hasonló, hogy az Oroszlány fínakúgy meg nevekedik a' kőrme az annya méhében, hogy azt meg-szaggattya: de a' Kristus az ő Annya szűzeſségét meg nem sértette, sem méhének zárját meg nem nyitotta, vagy tágította.

c Luc. 2. 7.

d Contra Iovin.

e Lib. 3. contra Hæreſes.

II.

A' Második Bűntetése az Aszszony'állatnak, a' Méhe-terhének nehéz és bajos hordozása: melytől szabados vólt a' Szűz Maria: és, a' mint Sz. Bernárd mongya, nehezkes, vagy terhes vólt, neheſség-vagy terh-nélkül. Ha azért a' magzatot minden terh-nélkül hordozta testi méhében: hogy ne hordozta-vólna elméjében-is neheſség-nélkül? Mellyet nem chelekedhetett-vólna, ha az valami bűnnel meg lőtt-vólna nehezítve. mert semmi az ember lelkét úgy nem nehezíti, mint a' Bűn. Az-okáért, a' kik meg-mentik a' Szűzet a' testi méhnek neheſségétől, méltó hogy inkább meg-mentsék a' lélek terhétől; mivelhogy mind a' kettőben fogadta az Isten Fiát, és a' lelki fogadás bőchülletesb vólt a' testinél. Sz. *Fulgentius*-is azt írja [h], hogy Két dologból vólt kűnyű a' Szűznek méhe: tudni illik, a' lelki-isméretből, melly távúl vólt minden Bűnnek ochmá'yságáról; és a' magzatnak terméſzetiből, ki, mint-hogy világoſság vólt, és az Attyának fényeſsége, a' testet meg nem nehezíthette. Sz. Bernárd pedig [i]; Méltán nem szenvedte, úgy-mond, egyedűl azt a' nehéz únakodáſt, mellyet a' több terhes aszszony'állatok éreznek; ki egyedűl, testi gyönyörködés-nélkül fogadott méhében. Es; Hordozta a' kűnyű terhet: hordozta azt a' kitől hordoztatott. Mivelhogy az Isten igéjének tulajdona, hogy inkább hordozzon, hogy-sem hordoztattaſsék: mint-hogy Sz. Pál-is azt írja az Istentől [k]; hogy *Mindeneket viſel az ő erejének igéjével*, és utánna veti: *Meg-tiſztítván a' bűnökből.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Mindeneket viſel és hordoz, meg-tiſztítván előbb a' bűnökből. mivelhogy a' bűn neheziti-meg az embert, hogy az Isten hordozásának ne engedgyen. Az-okáért, az Isten Fia és Igéje, a' Szűz méhében lévén, meg-mutatta ugyan azzal erejét, hogy hordozta hordozóját, és annya-méhének terhét meg-kűnnyebbítette. De kétség-nélkül a' Maria lelkében-is nyugodván, sokkal inkább meg-jelentette magát, és erejét, hogy, minden bűnt el-távoztatván Fogantatásától-fogva, oda vitte, és úgy hordozta a' mint akarta: és így hordozta az Istent, és hordoztatott-is tőle; nem lévén ő-rajta a' bűnnek terhe. Es ez, sokkal nagyobb és méltóságosb vólt; mellynélkül az első semmi lőtt-vólna.

C

h Lib. de Laud. Virg.

i Serm. Signum magnum.

k Hebr. 1. 3.

D

III.

A' Harmadik Bűntetése az Aszszony'állatnak, a' Szülésben-való fájdalmak; mellyek gyakorta meg-is ölik. Ez sem vólt a' Szűz Mariában; a' mint Szent Bernárd [l], Sz. *Fulgentius* [m], Sz. *Damaſcénus* [n], és egyebek-is mondgyák. Es okát-is adgya Sz. *Fulgentius* [o]: mert, mint-hogy a' Kristus az Istennek terméſzet-szerént-valo Fia, illett hogy fájdalom-nélkül szűlné az annya. Mert egyebeket úgy szűlnek az aszszony-állatok, mint bűnősőket, kiknek újonnan kell szűletniek: és azért méltó, hogy az anyák fáj-

l Serm. Signum magnum.

m Lib. de Laud. Virgin.

n Lib. de Fide. cap. 15.

o Lib. de Virg. & Partur. Maria.

dalmai-

dalmat érezzenek. Szükség vólt tahát, hogy az Eredendő bűntől szabados lőtt-légyen a' Szűz Maria: mert, ha abban részes lőtt-vólna, a' szülésben-is fájdalmat szenvedett-vólna.

Az-is az Aszszony'állatok bűntetése, hogy a' szülés-után, sok útálatos úndokságban hevernek; mellyektől szabados vólt a' Szűz Maria; a' mint Szent Agoston [u], Szent *Cypriánus* [x], *Verónai* Sz. *Zéno* Püspök [y], Sz. *Ildefonsus* [z], Sz. *Fulgentius* [a], és egyebek-is tanittyák. Sz. *Cypriánus* pedig azt irja; hogy azért nem vólt része a' Szűz Mariának afféle úndokságban, mert nem vólt része az Eredendő bűnben: mivelhogy a' szülésnek fájdalma, és afféle úndokság az Aszszony'állatokon, az Eredendő bűn-miatt vagyon. Es mivelhogy az Eredendő bűnnek, melly az-előtt a' lélekben vólt, el-törlése, nem szabadittya-meg az Aszszony'állatokat a' bűntetésektől, mellyek őket követik (mert a' Kereszténség-után-is azon nyavalyákat szenvedik,) ki-tetszik hogy arról szóll Szent *Cypriánus*.

A' Negyedik Bűntetést imigyen vetette az Isten az Aszszony'állatokra [c]: *A' férfiu hatalma-alatt leszsz, és ő uralkodik rajtad.* Az aszszony'állaton, Két rend-béli hatalma vagyon a' férfiúnak: Eggyik, szabad személyhez-is illendő; mint a' főnek a' tagokon: és az-által, az aszszony'állat a' férjének szabadságában, bőcsűlletiben, és tiszteségében részes. A' Másik, szolgai módon vagyon; midőn a' férfiú hatalmával fölöttébb él, és feleségével mint szolgálójával bánik; és úgy, uralkodik rajta. Az Első, még a' bűn-előtt-is, a' természet oktatásából helyes lőtt-vólna: a' Másik, a' bűnnek bűntetése. Erről mongya Sz. Agoston [d]: Ez a'szolgálat, úgy-mond (melly-alá az Isten vetette az aszszony-állatot) inkább követi az állapatot, hogy-sem a' szeretetet: és, hogy a' férfiú az aszszony'állatnak urává lenne, nem a' természet, hanem a' vétek hozta, vagy ő emlette: az-az, Ha a' természet éppen meg-maradott-vólna, az aszszony'állat chak szeretetből engedett-vólna a' férjének: de a' bűn-után, állapattya-szerént, szolgai módra vettetett-alája, hogy a' férjét, mint Urat, féllye, és tisztellye.

Ettől a' Bűntetés szolgálattyától, szabados vólt az Isten engedelméből a' Szűz Maria; a' mint Sz. Tamás tanittya [e]. Ki, midőn azt mondotta-vólna; Ugy tetszik, hogy a' Szűznek a' férje-által kellett-vólna meg-érteni a' Meg-testesülésnek szent titkát: azt felelte, a'mint Szent Agoston mondgya [f]; A' Szűz Maria jó ítéletből ki-vétetik némelly közönséges dolgokból: mert, sem méhében-valo fogadáſit meg nem sokasitotta; sem a' férfiúnak, az-az, férjének hatalma-alatt nem vólt: az-okáért, nem vólt szükség hogy a' férje-által tudná-meg a'szent titkot, hanem az Angyal-által: és azért ő tanittatott-meg elsőben, a' méhében-való fogadás-előtt; Jósef pedig az-után. Ezt pedig, a' közönséges törvényből-való ki-vételt, vagy *Privilégiomot*, mint az előbbieket, az ő ártatlansága, és tisztasága hozta: mert azt az aszszony'állatoknak kisebségét, mellyet a' bűn szerzett, a' bűntelenség el-kerülte. mert, a'kiben tulajdon vétke nem vólt, nem illett hogy gyalázatosan a' férje birodalma alá vettetnék, és az éktelenül bánnék véle.

Ebből következik az Eredendő bűntől-való szabadság. Mert, ha illetlen, és díszetlen lőtt-vólna az Isten Annyának, a' Menny és föld Királyné-aszszonyának, a' férfiúnak gyalázatos szolgálattyában foglalatosnak lenni: mennyivel inkább illetlen vólt valami bűnben lenni? Mert gyalázatosb lőtt-vólna, a' Bűnnek szolgálni, hogy-sem a' Jósef birodalmában lenni: és künnyebb a' férfi igáját hordozni, hogy-sem a' bűnnek igáját viselni. Mert, a'mint a' bölcs irja [g], *Nehéz iga* (rendeltetett) *az Adám fiaira, az annyok méhéből ki-jövésöknek napjától-fogva, a' mindeneknek annyába-való temetésnek napjá-ig.* Ezt Sz. Agoston az Eredendő bűnről értette, és magyarázta. Es, ha a' Szűz a' férfiú vétkének birodalma-alá nem vettetett: mennyivel inkább nem hevert a' maga vétkében? Végezetre, Szent Ambrús azt mongya [h]; hogy minden emberben vagyon neminémű házaság, az okosság- és a'kivánság-között, a'lélek- és a' test-között: melyben természet-szerént, az okosság, és a' lélek, mint férfiú, parancsol; a' kivánság pedig, és a' test, mint aszszony'állat, enged. De ezt a' szép rendet, az Eredendő bűn fel-bontotta; és, minden törvény-ellen, a' lelket a' test-alá vetette. Ha azért díszetlen lőtt-vólna, hogy a' Szűz Maria Jósefnek, a' természet határa-kivül, birodalma-alatt lőtt-vólna: sokkal díszetlenb lőtt-vólna, ha az Eredendő bűn-által, a' lélek a' testnek birodalma-alá vettetett-vólna.

Ötödik Bűntetése az Eredendő bűnnek, melly köz a' férfiaknak az aszszony'állatokkal, ama' mondásban foglaltatik [i]: *Por vagy, és porba térsz*: az-az, meg-halsz, és meg-rothadsz. Ettől-is meg-szabadította Urunk az ő Szent Annyát. Sz. Agoston ezt Két illendő Okkal állattya [k]: Elsőben: mert a' fiúnak annyához-való tiszteletét azt

kivánnya,

A

B

C

D

u *Lib. de Quinque Haref. c. 5.*
x *Serm. de Nativit.*
y *Serm. 3. de Natvit.*
z *Lib. de Partur. & Virginitate Mariæ.*
a *Lib. de Laud. Virg.*
c Gen. 3. 16.
d *Lib. 11. de Genes. ad literam, cap. 37.*
e 3. p. q. 30. art. 2. ad 2.
f *Serm. de Assumt.*
g Eccli. 40. 1.
h *Lib. 3. Offic. cap. 47.*
i Gen. 3. 19.
k *Serm 4. de Assumt.*

IV.

A

kívánnya, hogy, a' hol lehet, annyát gyalázattól, vagy díſztelenségtől meg-óltalmazza: de a' meg-rothadás, a' természetnek neminémű-képpen gyalázattya; melyből a' Kriſtus az Annyát meg-óltalmazhatta, és kétség-nélkül meg-is chelekedte. De ennél, a' természetnek nagyobb gyalázattya az Eredendő bűn: tahát attól-is meg-óltalmazta. Másodſzor: mivelhogy az anya és a' fiú teſte eggy: ha az Annya teſte meg-rothatott-vólna, és azt a' férgek meg-emésztették-vólna, a' Kriſtus nem tellyeſséggel mondhatta-vólna [l]: *Nem engeded a' te Szentedet rothadáſt látni*, egy lévén az ő teſte az Annya teſtével. Hasonló-képpen, ha az Eredendő bűn a' Szűzet megfőrtőztette-vólna, nem mondhatnók, hogy attól a' Kriſtus tellyeſséggel ſzabados vólt, ki az annyával egy vólt. *Petrus Bleſenſis* [m] azt-is mongya; hogy a' fiú, tartozik nem hallaſztani ſzüléjének tiſzteletit, hanem inkább meg-előzni azzal. Mert, ha Sz. Pál azt kívánnya köszönségeſsen a' Kereſztyénektől [n], hogy *egy-máſt tiſztelettel meg-előzzék*: mennyível inkább kívántatik az a' fiaktól a' ſzülékhez-képeſt. Az-okáért, mint hogy a' Szűz Maria tiſzteletihez tartozott az Eredendő bűntől-való ſzabadság; és az Iſten a' fiaknak meg-parancholta [o], hogy *Attyokat és Annyokat tiſztellyék*: a' vagy, a mint a' Görög ige jelenti, elébb † és fellyebb tiſztellyék, hogy ſem egyebeket: kétség-nélkül azon parancholatot a' Kriſtus-is meg-tartotta, és az Annyát az Eredendő bűntől meg-óltalmazta: és minket-is arra oktatott, hogy azt vallyuk. Es az ő Sz. Annyának tiſztelete ő-reája háromolván, minket, úgy-mint ő tiſztelőit, e' világon az ő Szent Malaſztyával, a' más világon pedig az őrökké-való Bóldogsággal fel-tiſztellyen: mellyet engedgyen minnyájunknak az ő véghetetlen irgalmaſságáért. Amen.

B

C

D

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

NOha a' Sz. Atyák és Doktorok, a' Sz. Iráſnak ſok Könyveiből ſzép és illendő bizonyitáſokat ſzedegetnek, a' ſzeplőtelen Szűz Mariának tiſzta és bűn-nélkül-valo Fogantatásáról: mindazáltal, mivelhogy a' Salomon Enekinek énekét éppen ő-felőle magyarázzák, azzal gyakrabban bizonyítnak. Mert, a' mint *Rupertus Abbas* mondgya [a]; az egéſz Sz. Irás-béli könyvek-közőtt, chak ſzintén az, mindeneſtől-fogva énekléſre illendő: a többb Könyvekben pedig, vagyon ſiralomra és penitentziára-való-is, melly nem illik a' Szűz Mariához; kinek tellyes életében nem vólt miért ſiratni magát, mert ſoha ſemmi bűnt nem tőtt. Az-okáért én-is e' moſtani Predikatzióban,

I. *Salomonnak azon Könyvében-valo némelly mondáſit fontolom-meg, a' Kereſztyén Doktoroknak nyomdokit követvén.*

II. *Az Uj Teſtamentom-béli némelly mondáſokkal állatom a' Szűznek bűn-nélkül-való fogantatáſát.*

III. *Meg-mutatom, hogy a' Sz. Atyák és Doktorok, azont vallották; melly valláſt az Iſten, Jeleneſtekkel, és Chodákkal-is meg-bizonyitott.*

ELSŐ RESZE.

AZ Salomon Énekében, a' Vő-legény a' Meny-aſszonyt, a' Kriſtus a' Szűz Mariát, a' Hetven Magyarázók fordítáſa-ſzerént, gyakorta nevezi *Rokonának*, vagy *Attyaſiának*; a' hol a' mi fordítáſunkbã, *Szeretőm*, vagy *Barátom* vagyon [b]. Es méltán: mert nagy haſonlatoſság, és eggyeſség vólt a' Kriſtus- és a' Szűz Maria-közőtt, teſt- és lélek-ſzerént, a' mineműnek kellene lenni az atyafiak- és rokonok-közőtt. Teſt-ſzerént, Szűz Maria azt mondhatta a' Kriſtus-felől, a' mit Adám Eva-felől [c]; *Ez a' hús az én húſomból*: Lélek-ſzerént pedig, a' Malaſzt-által, nagy eggyeſség vólt közőttök; mert [d] *A' ki az Urhoz ragaſzkodik, egy lélek ő-véle.* Ezekről úgy beſzélget Sz. Agoſton [e]; hogy az eggyiknek öregbülését a' máſiknak tulajdonittya. Mert a' teſt-ſzerént-való eggyeſség, a' lelkit öregbítette. Mert, hogy a' Szűz Maria ſzeretné a' Kriſtuſt, az ő eggyetlen-egy ſzülőttét, nem chak a' Malaſzt intette őtet arra, hanem a' terméſzet-is izgatta: és viſzontag, hogy a' Kriſtus ſzeretné a' Szűz Mariát, nem chak a' köszönséges igaſság, hanem a' terméſzet-is, és a' teſt, mellyet ő-tőle vőtt, őſztönőzte. Viſzontag, a' teſt-ſzerént-való eggyeſséget, a' lelki erősítette: úgy hogy nem chak egy lélek-vólna két teſtben, a' mint a' Malaſzt-által ſzokott lenni; hanem azon egy Lélek egy teſtben, mert

mind

a Lib. 3. & 6. in Cant. Et Lib. 7. de Gloria Trinitatis, cap. 13.

l Pſ. 15. 10. Act. 2. 31.

m In Inſtruct. Fidei Catholic.

n Rom. 12. 10

o Exod. 20. 12 τιμητε

b Cant. 1. 9. 15. & alibi. Proxima, Amica.

c Gen. 2. 23.

d 1. Cor. 6. 17

e Serm. 4. de Aſſumt.

mind a' kettőben eggyeztek. Ebből meg-tetszik, hogy tiszta vólt a' Szűz Maria az Eredendő bűntől: melly, Istentől-való külömbözés; és nem lehet eggyütt a'hasonlatossággal és eggyességgel.

Továbbá; mivelhogy Urunk, nem chak a' kőzönséges Igasságért és Malasztért; melly a' lelki Eggyességet szerzi; hanem a' Szűz Mariától vőtt emberi természetért-is, melly a' testi Eggyességnek oka, szerette őtet: kétség-nélkül szükség vólt, hogy ne chak lelkére, de testére-is gondgya lenne; és a' mochkot, melly a' testi nemzésből származik, tellyességgel ki-rekesztené tőle. Mert, ha az, hogy Adámmal egy test-vér vólt; elégséges vólt hogy olly meszszűnnen-való nemzés-által abban a' mochokban részesűlne: miért nem lőtt-vólna elégséges azon mochoknak ki-rekesztésére az, hogy a' Kristussal egy test-vér vólt, ollyan kőzelről-való nemzés-által.

Másodszor; Imígyen szóll a' Vő-legény az ő Jegyesének [s]: *Mint a' liliom a' tővisek közőtt, úgy az én Szeretőm a' leányok-közőtt.* Ha az Aszszony'állatok méltán hasonlíttatnák a' tővishez, mivel a' tővisnek átkát ők hozták e' világra, és bennek vagyon a' fájdalomnak és bűnnek tővise: sokkal méltábban neveztetik a' Szűz Maria Líliomnak, ki az áldott és mákula-nélkűl-valo Liliomot szűlte e' világra; és a' mákula-nélkűl-való tisztaságnak feirségéért, azon Liliomhoz hasonlíttatott. Mint-ha a' Vő-legény így szóllott-vólna: Mivelhogy én-hozzám leg-kőzelebb-valóvá lőttél; és engem, ki Liliom vagyok, szűltél: úgy annyira hozzám hasonlíttattál, hogy te-is Liliom vagy, és a' tővisek-kozőtt-való Liliom: ki minden aszszony'állatokat úgy felyűl-haladsz tisztasággal és Malasztal, mint a' Liliom a' tővíseket a' mellyek-kőzőtt nevelkedik. Ennek a' hasonlatosságnak,

Első Oka az; hogy, mi-képpen a' Liliom, szép feirségével az embereknek szemeit magához fordittya, a' tővis pedig el-fordittya magától: azon-képpen a' dichőséges Szűz, az ő testi szépségével, a' reá tekintőket tisztaságra őszthőzte; a' mint Sz. Ambrus jelenti [i]: lelki szépségével pedig, az-az, Szentségével, az Istennek szemeit-is magához fordította; a' mint Dávid jelentette, mondván [k]: *Meg-kívánnya a' Király a' te ékességedet: mert ő a' te Urad Istened.* A' Szentek elméjők-is, a' jóban megerősődnek, azon szépségről-való elmélkedésből, és az Isten dícheretire fel-gerjednek; a' mint azon Dávid jelenti, mondván [l]: *A' Tyrus leányi-is ajándékokkal könyörögnek a' te orczádnak, a' kősségnek minden gazdagi.* De a' több aszszony'állatok, ha szintén test-szerént ékesek-is: mindázáltal, vagy semmi lelki ékességek ninchen; vagy, ha vagyon-is, valaha a' bűnnek ochmánysága-miatt, az Isten szemeit el-fordittyák tőlők; és azt mondhattyák Dáviddal [m]: *El-fordítottad az orczádat tőlem, és meg-háborodtam.* Es [n]; *El-vettettem szemeid-elől.* Sőt a' kűlső szépséggel-is el-idegenítik magoktól a' Szentek szemeit, a' testi kívánságoknak ingerléséért: mert, a' mint a' Bőlch mondotta [o], *Az aszszonyok szépségéért sokan vesztek-el, és attól a' kívánság mint a' tűz fel-gyulad.*

Második Oka az; hogy, mi-képpen a' Liliom jó illattal győnyőrkődtet; a' tővisnek pedig semmi jó illattya ninchen, hanem sértésre-való ereje vagyon: azon-képpen Maria, minden Jószágos chelekedeteknek illattyával győnyőrkődtet. és azt mondhatni felőle, a' mit a' Bőlch mondott Moyseről [p]: *Kinek emlekezete áldásban vagyon*: nem chak azért, hogy, a' ki ő-róla emlekezik, áldgya; és azt mondgya Gábriel Angyallal és Erzébettel [q]; *Áldott vagy te az aszszony'állatok-közőtt*: hanem, hogy legottan az Isten áldására-is fel-gerjed, Szent Erzébettel azt mondván: *Áldott a' te méhednek gyümőlcse*: sőt ő-maga-is bé-telik áldomásokkal. De a' több aszszony'állatok emlekezete, az embereket mint a' tővis sértegeti, és a' bűnnek bűzivel megbántya. Azért mondotta Salomon [r]; hogy, *Keserűbnek találta az aszszony'állatott a' halálnál.*

Harmadik Oka az: Mi-képpen a' Líliom ékesíti azt a' ki kezébe hordozza, és győnyőrkődteti; a' tővis pedig gyalázatot és fájdalmat szerez néki: azon-képpen a' Szűz Mariával-való nyájaskodás, Jószágos chelekedetinek példáival ékessé tészen bennűnket, és jó illatúakká; hogy azt mondhassuk Sz. Pállal [s]: *A' Kristus jó illattya vagyunk.* Azért szorgalmatosan magához hí bennűnket, mondván [t]: *Jőjetek-által hozzám minnájan, a' kik engem kívántok, és az én gyümőlchömmel tőltőzzetek.* Es [u]; *A' ki engem halgat, meg nem szégyenűl: és a' kik én-általam munkálkodnak, nem vétkeznek.* De az egyéb aszszony'állatokkal-való nyájaskodás, lelkűnket meg-sérti, a' gonosz kívánságok indűlatival; és a' gonosz hír-névnek bűzivel, meg-útáltat felebarátunkal. Azért mondotta a' Bőlch [x]: *Az aszszony'állatok-közőtt ne mulatozz: mert a' ruhából származik a' moly, és az aszszony'állattól a' férfiúnak hamisága. Mért jobb a' férfiúnak hamisága, hogy-sem a'*

jól-tévő

A

g Cant 2. 1

B

i Lib. de Instit. Virg. c. 7.
k Psl. 44. 12.

C

l Vers. 13.

m Psl. 29. 8.
n Psl. 30. 23.

o Eccli. 9. 9.

p Eccli. 45. 1.

D

q Luc. 1. 28. 42.

r Eccles. 7. 27.

s 2. Cor. 2. 15.
t Eccli. 24. 26
u Vers. 30.

x Eccli. 42. 12

A

jól-tévő aszszony állat, és a' gyalázatra meg-szégyenítő aszszony. Mert veszedelmesb, még a' gonosz férfiúval-való nyájaskodásnál-is, a' jó aszszonnyal-való mulatozás: mivelhogy a' gonosz kívánsággal meg-sért, és meg-gyaláz. De ezek, mind távúl vóltak a' Szűz Mariától; ki Áldott vólt az aszszony'-állatok-közőtt; és ollyan vólt a' többi aszszony'-állatokhoz-képest, mint a' Líliom a' tövisekhez-képest.

† Cant. 2. 2. y Serm. 3. de Nativit. Virg.

Ezek a' magyarázatok helyén maradván, más módon-is érthettyük a' Vő-legény módását; † *Mint a' Líliom a' tövisek-közőtt, úgy az én Szeretőm a' leányok-közőtt:* mert ő egyedűl vólt az Eredendő bűnnek tövise-nélkűl. Es, a' mint *Petrus Damianus* mondgya y; a' Zsidóknak tövises nemzetségéből szűletvén, a' Líliomhoz hasonló vólt: fejérlett, a' szűzességnek tisztaságával, testében; sárgúlt, és lángolt, a' kettős szeretetnek tűzével, elméjében; mindenűtt illatozott, a' jó cselekedetnek illattyával; igyenesen felnevekedett, a' szívnek igaz igyekezetivel. A' kik a' fűvek és virágok erejéről, és tulajdonságiról írnak, azt mondgyák; hogy a' Líliom gyökere, sok-képpen meg-nemesíti az ő virágát: mert a' kígyók marása-ellen, borban igen hasznos, és a' mérges gombák-ellen-is. Igy beszélget *Plinius* z. *Dioscórides* pedig azt írja a; hogy a' levele-is hasznos a' kígyó marás-ellen; és, ha vízben meg-főzik, a' tűz égetés-ellen; ha pedig eczetben meg-főzik, hasznos a' sebek-ellen. Ugyan azont írja *Matthiolus*-is b. Ki azt-is mondgya; hogy, ha a' magvából italt chinálnak, hasznos a' kígyó-marás-ellen; ha a' gyökerét porrá törik, és eczetben meg-ízzsák, minden-féle méreg-ellen hasznos. Ha a' Líliom gyökerének illyen nagy ereje vagyon, a' mérges állatok-ellen: hogy merné a' mérges kígyó abba fogát vetni, és mérgét belé ereszteni? Azon-képpen a' Vő-legény az áldott Szűzet Líliomhoz hasonlította; a' mint *Petrus Damianus*, és Sz. *Ephrem* mondgyák c: mert olly Fiat szűlt, ki minden-féle mérgek-, az-az, vétkek-ellen, valóságos Orvosságot szerzett: Ki merné tahát azt mondani felőle, hogy valaha részes lőtt-vólna az Eredendő bűnben, melly az Ördög mérge-által származott Adámra, és Adámtól az ő maradékira áradott? Azt mondgya Urunk d: *Ha a' só meg-ézetlenűl, mivel sózzanak?* az-az, a' mint Szent Agoston magyarázza e; Ha tí (Apostolok,) kik-által a' népeknek jó ézt kell venni, el-veszti tek Mennyeknek országát: kik-által a' népeknek jó ézt kell venni, el-vészti tek a' vétek? Azon-képpen mondom én: Ha a' Szűz Maria, a' kitől a' Bűn mérge-ellen Orvosságnak kellett származni, a' Bűn mérgétől el-foglaltatott: michoda orvossága lehetett? Meg-előzte azért őtet a' Krisztus Malasztya, és meg-őrizte a' Bűntől.

B

z Lib. 21. cap. 19.
a Lib. 3 c. 90
b Lib. de Plantis, cap. de Lilio, pag. 570

c Serm. de Laudibus Virg.

d Mat. 5. 13.
e Lib. 1. de Serm. Domini. cap. 6.

C

Továbbá; Ha a' Szűz Maria Líliom; annak gyökerében vagyon kivált-képpen a' méreg-ellen-való erő. és példázza az ő Fogantatását, melly az egész életnek gyökere. A' Szűz Maria, ki a' Pokol-béli kígyó mérge-ellen-való Orvosságot szűlte, Fogantatásában-is, az Istennek kivált-képpen-való gond-viselésében, minden-féle méregtől szabados vólt.

m Cant. 24.

Harmadszor: A' Vő-legény azt mongya az ő Jegyeséről Salomonnál m: *A' te nyakad, mint az Elefánt-tetemből-való torony.* Ezt a' mondást, a' Szűz Mariának bűn-nélkűl-való Fogantatásáról érthetni némelly Doktorokkal. Mert az Anyaszentegyházban, úgy vagyon a' Szűz Maria a' Krisztushoz-képest, mint az emberi testben a' Nyak a' Főhőz-képest. mert, mi-képpen hogy a' nyak leg-közelb vagyon a' főhőz, mind méltóságához-'s mind helyéhez-képest: úgy a' Szűz Maria-is, minden Szenteknél közelb járt a' Krisztushoz minden-képpen. Ez a' Nyak, hasonló a' győzhetetlen Toronyhoz, melly az ő bástyáival fel-épittetett; mellyen, nem chak erőt nem vehetnek az Ellenségek, és az-okáért az Eredendő bűn sem győzhette-meg: hanem minden-féle fegyverrel-is úgy fel-ékesittetett, hogy az ellenségnek meg-győzésére-is elégséges segétséggel lehet a' Híveknek: mert † *Ezer paizsok függenek róla, és az Erősőknek minden fegyverők.* Azt írja *Heilgrinus*; hogy az Elefánt-chont, nem chak a' Szűz Mariának szép tiszta szűzeséget, és erős álhatatosságát példázza; hanem az Ördöggel-való szűnetlen harczolását-is: mivelhogy az Elefánt, természet-szerént, ellensége a' Sárkánynak, ki az Ördögöt példázza. Az-okáért, ha mindenkor harczolt az Ördöggel, és az Ördög soha meg nem győzhette: bizony, az Eredendő bűnnek fulákjával sem árthatott néki. mert, ha abba bé-keverhette-vólna, egyébféle bűnökbe-is ejthette-vólna.

D

† Cant. 2. 3. y Serm. 3. de Nativit. Virg.

II. RESZE.

SZent János az ő Látásában imígyen beszéll [n]: *Nagy Jegy jelenék az égen: Egy Aszszony'állat a' Napba öltőzve; és a' hóld a' lábai-alatt; és a' fején tizen-két chillagu korona.*

Ezen az Aszszony'állaton, némelly Sz. Atyák és Doktorok, a' Szűz Maríát értik; és a' Szűz María képét úgy-is írják, hogy a' hóldat a' lábai-alá vetik. Vedd eszedbe, hogy Sz. *Epiphanius* [o], a' Jelen, vagy Jegyen, chodát ért; és sok Sz. Atyák nevezik Jelnek, vagy Chodának a' Szűz Maríát. Sz. *Ignatius*, Mennyei chodának nevezi [p]. Arany-száju Sz. Jánost [q], Nagy chodának. Sz. *Damascénus* [r], Chodák chodájának. A' Choda pedig, a' mint Sz. Tamás mondgya [s], az egész teremtett természetnek rendi- és törvénye-kivűl lészen. ki azt-is mondgya; hogy, más az egy-általlyában-való Choda, 's más a' személyekhez-képest-való. Mert az emberek, sok dolgokat Chodáknak tartnak, de nem az Angyalok: mivelhogy az emberek, sok dolgoknak nem tudgyák természet-szerént-való okait; és azt alíttyák, hogy meg-haladgyák a' természet erejét: mellyeken az Angyalok, mint természet-szerént-valókon, nem chodálkoznak. Az-okáért, azt akarván jelenteni Szent János, hogy a' Szűz María, nem chak az emberek vélekedése-szerént, volt Jel és Choda, azt írja; hogy az a' Jel az égbe láttatott: az-az, a' mint Sz. *Epiphanius* mongya [t], még az Angyalokat-is chodálkoztatta és álmélkodtatta.

Hogy Szűz María a' természet rendi- és törvénye-kivűl lőtt és teremtetett, fő oka az, a' mellyért méltán-is mondatik Chodának, hogy Fogantatása, a' természet törvénye-fölőtt, tiszta és mákula-nélkül-való volt; a' mint Szent *Ignatius*-is jelenti [u]: ki abban helyhezteti a' Chodának mi-voltát, hogy a' természet rendi- és ereje-fölőtt, az Angyali szentség, az Eredendő Igasság, az Aszszony'állatban találtatott, ki Adámtól és Evától származott. Sz. *Damascénus*-is [x] abban helyhezteti a' Chodának mi-voltát; hogy úgy teremtetett, hogy a' Bűnnek semmi-némű úndoksága hozzája nem férhetett, hanem tellyességgel szép volt: kinek Eredendő Igasága, külömb-féle és fellyebb-való volt, mind az Angyalokénál, 's mind az Első embereknél: mert eleitől-fogva álhatatos, és mozdúlás- vagy változás-nélkül volt. holott az Angyalok, és az Első emberek igasága ingadozott; és előbb volt romlandó állapatban, hogy-sem az álhatatos erősségben. Az-okáért, a' Szűz Maríának, új és szokatlan, Első vagy Eredendő Igasságán chodálkoztak az Angyalok. Es María, nem chak azért volt Choda, hogy a' meg-veszett természetnek rendi és törvénye ő-benne meg-változott: hanem azért főképpé, hogy mind az Első embereknek, 's mind az Angyaloknak első Igasságát felyűl-haladta álhatatosságával, mellyet Fogantatása-kor vőtt az Istentől. Az Angyalok félhettenek ugyan valaha; mert meg-eshettenek-is: de a' Szűz María üdvősége, soha veszedelemben nem volt. és azért mondotta az Angyal [y]: *Ne félly María.*

Ezt az Igasságnak álhatatosságát jelentette Szent János, midőn a' chodálatos Aszszony'állatnak lábai-alatt látta a' *Hóldat* [z], melly a' változásnak és álhatatlanságnak példája; a' mint a' Bölcs jelenti, mondván [a]: *A' szent ember a' bölcheségben marad, mint a' Nap: mert a' bolond, mint a' Hóld változik.* Azért mondgya Szent Gergely [b]: A' *Hóld*on, melly minden hólnapban fogy és telik, az idő-szerént-való változás értetik. De a' Szűz María a' Hóldat lábaival tapodgya, mert minden változást és álhatatlanságot el-távoztatott; és, a' minémű Szentségben és Malasztban volt eleitől-fogva, abban mindenkor változás-nélkül meg-maradott. Sz. Bernárd pedig, a' *Hóld*on [c], az Ördögöt érti: és azt mongya; hogy az volt egyedűl a' bolond, és minden bolondságnak Fejedelme: ki, valóban meg-változván, mint a' Hóld, a' bölcheséget el-veszttette; és az ő ékességében, a' Szűz Maríától meg-tapodtatván, nyomorúlt szolgálatot szenved. Mert ő az az Aszszony'állat, kit régentől az Isten a' végre ígért, hogy a' Régi Kígyó fejét meg-rontaná lábainak erejével; kinek sarka-ellé sok álnokságokkal leselkedett, de heában. A' *Kígyó fején* pedig, az Eredendő bűnt érti Sz. Agostó, és egyebek-is. Melly Kígyó-fő, nem volt a' Szűz María-fölőtt, mert soha annak meg nem hóldult; hanem inkább a' lábai-alatt: és azt, mint a' változo Hóldat, meg-nyomta és tapodta: és úgy, nem chak az Eredendő bűnt távoztatta-el, hanem annak minden gyűmölchét-is és alkotmányát.

Az *Astronomus*ok azt taníttyák; hogy a' Hóldnak egén két kerék vagyon: és a' hol azok egybe-szolgálnak, azt † Nagy Sárkánynak nevezik, a' hasonlatosságért; mert ollyan, mint mikor a' Sárkány kerék módgyára helyhezteti magát, és középben temérdekb hogy-sem a' vége-felé. Sőt azt-is mondgyák; hogy a' Hóld-tőlte és fogyatkozása a' Sárkány fejénél, vagy a' farkánál, vagy közel azokhoz történik; de gyakrabban a' fejénél. Erről szépen elmélkedik *Anastasius Sinaita*, és azt mondgya [d]; hogy Eva ollyan volt, mint a' Hóld fogyatkozása: és világosságát el-vesz-

A

n *Apoc.* 12. 1.

o *Serm. de Laudib. Deiparæ.*

p *Ep. ad Ioan. Cæleste prodigium*

q *Serm. de Virg.*

r *Orat. 1. de Maria Nativit.*

s 1. *p. q.* 110 *art.* 4.

B

t *Serm. de Laudib. Deiparæ.*

u *Ep. ad Ioan.*

x *Orat. 1. de Nativit. Mariæ*

C

y *Luc.* 1. 30.

z *Apoc.* 12. 1.

a *Eccli.* 27. 12

b *Lib.* 34 *Moral. cap.* 7.

c *Serm. Super Signum magnum.*

D

† Draco magnus.

d *Anagog: Contempl. in Hexameron. lib.* 4.

A

el-veſztette, mert az Iſten parancholattyát, mellyet Dávid *Világoſságnak* nevez, megſzegte, a' Kígyónak, vagy Sárkánynak chálárdsága-által meg-chalattatván. Melly Világoſságnak fogyatkozását, helyére hozta az igaz Világoſság, ki a'Szűz Mariától ſzármazott, a' máſodik Evától, mint tellyes Hóldtól; ki ſoha meg nē fogyatkozott, ſem meg nem változott: és azért nevezte őtet az Angyal, *Malaſzttal tellyeſ*-nek. Eva azért tellyes Hóld vólt mikor teremtetett, a' Malaſztnak tellyes-vóltáért, mellyel az Iſtentől meg-világoſíttatott vólt: de chak hamar ki-eſett abból a' Malaſztból, midőn az Engedetlenségnek ſetétségével a' Sárkány fejénél, az-az, a' Kígyónak álnokságamiatt, fogyatkozáſt ſzenvedett †: és attól-fogva, az a' Hóld igen károſá és veſzedelmeſſé lőtt, halált és rothadáſt hozván az ő fiaira. Azt mondgya azért Sz. János; hogy a' Chodálatos Aſzſzony'állatnak lábai-alatt vagyon a' Hóld: mert Evának minden veſzedelmes és ártalmas ſzivárkozásánál fellyebb-való: és a' Kígyó fejét-is tapodgya, és meg-rontya; melly-által jútott Eva arra a' nyomorúlt fogyatkozáſra.

y Eclipſis.

B

Mivelhogy Szűz Mariának minden Privilégiomi abból ſzármaztak, hogy ő az Iſten Fiának Annyává válaſztatott; melly nagy méltóságnak Kővete és hirdetője Gábriel Angyal vólt: az ő kőſzöntéséből, és a' Szűz Mariával-való beſzélgetéséből ki-tetſzik, hogy ſok jeles Privilégiomi-kőzőtt, eggyik az vólt; hogy az ő Fogantatáſa tiſzta, és bűn-nélkűl lőtt. Az-okáért azt a' kőſzöntéſt, és beſzélgetéſt, méltó meg-fontolnunk, a' mennyíben a' moſtani dologra ſzolgál.

a Luc. 1. 28.

† χαῖρε.

b Orat. de Nativit. Domini.

c De Chriſti Humanâ generatione.

d In c. 1. Luca

e Serm. de Annuntiat. B. V.

Az Angyal, Szűz Mariát imillyen ſzókkal kőſzöntötte [a]: *Üdvőz-légy malaſzttal tellyes: az Ur te-veled: áldott vagy te az aſzſzony'állatok-kőzőtt.* Melly ígékben ſzép bizonyítáſokat találunk. Az Első Ige, a'Görög bőtű-ſzerént, azt teſzi: † Örűlly, vagy Örvendezz, vagy vígadgy; a'mint azt Szent *Gregorius Niſsénus* [b], Sz. *Baſilius* [c], *Euthymius* [d], *Andreas Jeroſolymitánus* [e], és egyebek-is mágyarázzák. Kik azt-is mondgyák; hogy, midőn az Angyál a' Szűz Mariát őrvendezéſre és vigadáſra íntette, azt jelentette; hogy ő-tőle el-távozott az Eva bánattya és ſzomorusága, kinek Iſten, a' Bűn után bánatot és fájdalmat jővendőlt a' ſzűlésben. Melly távúl vólt a' Szűz Mariától, ki őrőmmel és vígaſsággal ſzűlte az ő Szent Fiát: mert méltó vólt annak a' bűntetéſtől ſzabadoſnak lenni, a' ki a' bűnben réſzes nem vólt. Es méltán mondotta az Angyal a' Szűz Mariának, hogy őrvendezzen: mert őtet illette a' valóságos őröm, és ő-néki vólt tekélletes oka a' vígaságra. Mí a' mikor örűlűnk, nem valóságoſsan, hanem tettetés-képpen örűlűnk: de a' Szűz María valóságoſsan örűlhetett; mert, a' mint Sz. *Gregorius Thaumaturgus* mondgya [f], mákula-nélkűl-való kőntőſt vőtt magára; az-az, távúl vólt minden bűntől, melly tellyes oka a' bánatnak, és ſiralomnak. *Andreas Jeroſolymitánus*, a' Szűz Mariát, Őröm orgonájának, vagy eſzközének nevezi [g], mellyen ſoha keſerves nótát nem vertek. De mí méltán mondhattyuk magúnkról Jóbbal [h]; *Siráſra változott az én czitarám: és az én Muſika-ſzerſzámom a' sírók ſzózattyára:* mert Eva minnájunknak ſiralmat ſzerzett. Egyedűl a' Szűz María mindenkor valóban örűlhetett; mert a' bánatra, és ſiralomra ſoka oka nem vólt, ſoha bűnbe nem eſvén; mellyért méltó bánkodni; egyéb dolgokért pedig, haſzontalan, és illetlen.

C

f Serm. de Annuntiat.

g Serm. de Annuntiat.

h Iob. 30. 31.

A' Második Ígéből-is, *Malaſzttal tellyes*, a' Szent Atyák a' Szűz Mariának bűn-nélkűl-való Fogantatását állattyák. *Cteſiphon*nak a' Sz. Jakab Apoſtol tanítványának, nem régen találtak a' *Granáta*-tartományi Szent hegyén, némelly írását réz táblán; mellyen, a' többi-kőzőtt, ez ígék vannak: Ama' Szűz, ama' María, ama' Szent, meg-óltalmaztatott az Eredendő bűntől az ő Fogantatásának első szem-pillantásától-fogva, és minden vétektől ſzabados vólt. Es az Angyal ſoha nem mondotta-vólna a' Szűznek; *Őrvendezz malaſzttal tellyes*, ha az Eredendő bűnben fogantatott-vólna. Sz. *Fulgentius* azt írja [i]; hogy, mikor az Angyal azt mondotta, *Malaſzttal tellyes*; nyilván meg-mutatta, hogy az első Sententzia ki-rekeſztetett, és az áldáſnak tellyes Malaſztya éppē meg-adatott. Haſonlót mond Sz. *Ildefonſus* [l], és Sz. *Bonaventúra* [m]. Sz. *Athanáſius* pedig imígyen beſzél [n]: Illik hogy téged Anyánknak, Újoñan-ſzűlőnknek, és Aſzſzonyúnknak nevezzűnk: mert tőled ſzármazott a' mí Királyunk, Urúnk, és Istenűnk: a' mellett állaſz, a' ki nékűnk ugyan rettenetes, néked pedig édes, és minden Malaſztnak adója: azért mondattál *Malaſzttal tellyeſ*-nek, mert minden Malaſzttal bővelkedtél. Jól mondgya: mert akkor mondunk valamit *Teli*-nek, mikor minden belé-férhető benne vagyon. Az-okáért, nem mondathatott-vólna a' Szűz María *Malaſzttal tellyeſ*-nek, ha minden-féle Malaſzt ő-benne nem lőtt-vólna, melly illendő vólt hozzája: ſemmi olly Malaſzt pedig, puſzta teremtett-állatban nem leher, melly ő hozzája nem illett-vólna: az-okáért minden-féle Malaſzt ő-beñe találtatott. Fontold-meg azt-is; hogy nékűnk Rettenetesnek mondgya, a' ki a' Szűz Mariának édes és kegyes vólt: mert mí-reánk a' Bűnért harag-

D

i Serm. de Laudib. Mariæ.

l Lib. de Partuit. & Virgin. Mariæ.

m Serm. 2. de B. M. V.

n Tom. 3 Serm. de Sanctâ Dei para.

hat ik

hatik, melly távúl vólt a' Szűztől. Az-okáért minden Malasztot belé-öntött; semmit ő-benne nem találván, a' mi meg-tartóztathatta-vólna, a' bővséges adakozástól, hogy, valami beléje fért, azt meg nem engedte-vólna néki. És, mint-hogy a' Malasztnak bé-vételére-való illendőségnek mértéke, nem a' természetből vétetik, hanem a' tiszteből és méltóságból: Szent *Athanásius* a' Szűz Mariát, Anyánknak, Újonnan-szülőnknek, és Aszszonyúnknak nevezi: és abból azt hozzá-ki; hogy minden-féle Malaszt beléje férhetett. mert semmi Malasztott nem gondolhatsz, melly a' három tiszt- és méltóság-közzül, valamellyikhez ne illyék és kívántassék. Az-okáért, mint-hogy valami beléje férhetett, meg-adatott néki, minden-féle Malaszttal bővelkedett; az Eredendő Igasságnak malasztyával-is: melly meg nem haladta a' meg-nevezett méltóságokat. mint-hogy azzal fel vólt ékesítve, Adám, Eva, és az Angyalok; kiknek olly nagy méltóságok nem vólt, mint a' Szűz Mariának, ki az Istennek valóságos Annya vólt.

A' HARMADIK Igéből, *Az Ur te-veled*, így okoskodik Szent Agoston [o]: Te-veled az Ur, szívedben; te-veled, méhedben; te-veled, a' segérségben. Es másutt [p]: Az Ur te-veled, inkább hogy-sem én-velem; mert ő a' te szívedben vagyon, a' te méhedben vagyon; bé-tőlti elmédet, bé-tőlti méhedet. Két-féle Jelen-létét jelenti az Úrnak. Es hasonló-képpen beszél Sz. *Cyprianus*-is [q]. Ki azt-is mondgya; hogy az Ur az ő Jelen-létével, nem chak a' méhét foglalta-el a Szűz Mariának, hanem az elméjét-is: és azt jelenti, hogy elméjében hasonló épség vólt, a' hoz, melly a' testében találtatott: úgy hogy, mi-képpen a' test, a' Szűzesség-által, minden tisztátalanságtól szabados vólt: azon-képpen a' lélek-is, a' tellyes Malaszt-által, minden bűn- és vétek-nélkül vólt.

A' NEGYEDIK Czikkelyben, *Áldott vagy te az aszszony' állatok-között*; az *Áldáson*, a' Sz. Doktorok Két dolgot értnek: tudni illik, hogy az első aszszony állatnak átka a' Szűz Marián nem fogott: és hogy az-által, még a' több emberektől-is el-távozott. Sz. Agoston imigyen szóll [r]: Az Eva átka, a' Mariának áldásává változik. Sz. *Jerónymus* így [s]: Valami átok származott Evától, mind el-vötte a' Maria áldása. *Petrus Damiánus* azt mondgya; hogy [t], a' Maria új áldásának folyó-vize, a' régi átoknak minden undokságát el-vitte. Sz. *Fulgentius* pedig [u]; Atkozott vólt, úgy-mond, Eva, kiről most azt hiszszük, hogy Maria-által az áldásnak dicsőségére tért. Sz. *Ildefonsus* [x] így szóll: Ez az, a' ki-által az Első szűléknek minden átka meg-óldatott, és a' Mennyei áldás az egész világra ki-adatott. Ki azt-is mondgya [y]; hogy, tellyességgel idegen vólt Maria az Evának átkától. Az-okáért, ha az Angyal a Szűz Mariát, minde aszszony' állatoknál fellyebb-valónak jelentette, még Evánál-is: az időhöz-képest-is jelentette, melyben az Isten őtet az Eredendő Igasságban teremtette-vólt. Evánál azért Maria alább-való nem vólt, hanem fellyeb-való; a' mint az ő méltóságából ki-tetszik. Es a' fellyeb-valóság abban mutattatott-meg fő-képpen, hogy Evának Eredendő Igasága változó, nem állandó vólt; a' Szűz Mariáé pedig változhatatlan, és végig álhatatos.

III. RÉSZE.

AZ Sz. Atyáknak és Doktoroknak bizonyításit, bővségesen fel-találod *Ferdinandus Quirinus Salazár*nál: kiknek, hogy mondásokat jobban meg értheszd; I. Azt vedd eszedbe, hogy a' Szent Irásban, és a' Szent Atyák könyveiben-is, vannak némelly Közönséges mondások, mellyek, egy-általlyában, senkit ki nem vévén, azt jelentik; hogy Minnyájan Bűnben fogantattak, és születtek. mellyeknek igaz-vóltok helyén marad, ha szintén egyhez, vagy kettőhöz nem illik-is. Mint, mikor Szent Pál azt mondgya [z]; *Minnyájan a' magokét keresik, nem a' mik a' JESUS Krisztusé*: kétség-nélkül azt nem érti magáról, sem a' több Apostolokról; és nem egy-általlyában mindeneket foglal abban: hanem azt érti, hogy nagyobb részére ollyanok; és többen keresik magokat, hogy-sem a' Krisztus JESUST. Ez így lévén, azt mondom Szent Agostonnal [a]; hogy Nem ok-nélkül vétetik-ki a' Szűz Maria némelly Közönséges törvényektől, kit az Isten kivált-képpen, és magán-való méltósággal feltiszteli. Mert a' kinek kivált-képpen-való méltósága vagyon, nem illik azt a' Közönséges-állapatúak-közibe számlálni. Szépen illik e' dologhoz, a' mit a' Törvény-tudó *Ulpianus* ír [b]: A' Fejedelem, úgy-mond, a' Törvény-alá nem vettetik: a' Fejedelem-aszszony pedig, noha a' Törvénybe foglaltatik, mindazáltal a' Fejedelem az ő Privilégiomit, vagy szabadságit véle közli. Erről példánk vagyon a' Sz. Irásban-is. Mert, mikor Eszter Királyné-aszszony, hivatlan ment Asvérus-eleibe; és azzal, a' közönséges rend-szerént, a' Törvény-ellen láttatott chelekedni, mellyel életét veszteté-vólna el, a' Király azt módotta

o *Serm.* 1. *de Annuntiat.*
p *Serm. de Nativit.*
q *Serm. de Nativit.*
r *Serm.* 1. *de Annuntiat.*
s *Serm. de Assumpt.*
t *Serm. de Nativ. Virg.*
u *Serm. de Laudibus Mariæ.*
x *Serm.* 1. *de Assumtione.*
y *Lib. de Parturit. & Virginit. Beatæ Mariæ.*
z *Phil.* 2. 21.
a *Serm.* 3. *de Assumt.*
b *L. Princeps, ff. de Legibus.*

A
d Esther. 15. 13.

néki [d] *Nem halfz-meg, mert nem te-érted rendeltetett e' Törvény, hane minden egyebekért.* mert Eſter nem számláltatott közönséges módon a' Mindenek-közibe. Ezen-képpen, noha, a' Közönséges Törvény-ſzerént, az Adám fiai Bűnben fogantatnak: mindazáltal attól fel-ſzabadíttatott-a' Szűz María; kit az Iſten, mind az emberek-, 's mind az Angyalok-fölött helyheztetvén, nem vetette a' Közönséges mértéknek ſerpenyűjébe. És mi-képpen hogy Aſsvérus, meg-parancholván hogy a' Zidók mind meg-öletteſsenek, nem akarta azok-közibe-foglalni Eſter Királyné-aſszonyt, noha ő is a Zidó nemzetségből-való vólt: azon-képpen az Eredendő bűnről-való Közönséges törvény, nem ſzolgált a' Szűz Mariára, ki őröktől-fogva a' Törvény Urának Annyává válaſztatott.

Exceptio firmat Regulam in contrarium.

II. Vedd eſzedbe; hogy a' Szent Atyák, gyakorta chak a' Kriſtuſt-véſzik-ki a' Bűnösök-közzűl; és azzal, úgy tetszik, hogy a' Szűz Mariát azok-közibe ſzámlállyák: mert, a' ki valami Közönséges Törvénytől valakit nevezve fel-ſzabadít, a' kit meg nem nevez, a' Törvény-alá veti. De a' Kriſtuſnak, és egyebeknek Igaſsága-, és Szentsége-között, nagy külömbség vagyon; és a' Sz. Atyák, a' Kriſtuſnak tulajdon Igaſságát és Szentségét máſsal nem közlik: de azzal nem tagadgyák, hogy más rendbéli Igaſság és Szentség ne lehetſen egyebekben. Első Külömbség az; hogy a' Kriſtus, az igazak- és ſzentek-között, Első Igaz és Szent: mert ő válaſztatott és rendeltetett elsőben a' Szentségre, a' többi ő-utánna, és ő-általa. Máſodik az; hogy míbennünk, az igaſság és ſzentség abból vagyon, hogy az Iſtennek fogadott fiai vagyunk: de a' Kriſtuſnak, a' Szentség terméſzete-ſzerént-való; mivelhogy Iſten és ember, és az Iſtennek terméſzet-ſzerént-való Fia; a' mint a' *Theologuſok* mondgyák Szent Tamáſsal [c]. Harmadik külömbség az; hogy egyedül a' Kriſtus, az ő Fogantatásának és Szülletésének módgyából, Szent és Igaz, kit az Iſtenség tött Szentté; és a' Szentség-nélkül, egy-általlyában nem lehetett: a' több emberek pedig, a' terméſzet-után véſzik a' ſzentséget, az Iſtennek ingyen-való jó akarattyából. Negyedik az; hogy a' Kriſtus, terméſzet-ſzerént-való Fogantatásához-képeſt-is, minden Bűntől ſzabados vólt; mert nem emberi közösülés-által ſzületett, hanem a' Sz. Lélek ereje-által: melyben ſenki ő-hozzája haſonló nem vólt, még a' Szűz María-is: ki, az ő Fogantatásának rendi-ſzerént, Eredendő bűnbe eſett-vólna, ha az Iſten Malaſztya más módon eleit nem vötte-vólna. Az-okáért, midőn a' Szent Atyák egyedül a' Kriſtuſt véſzik-ki a' Bűnösök-közzűl, ez elő-ſzámlált Külömbségekhez-képeſt ſzólnak: és úgy igaz, hogy ſenki egyéb, Bűn-nélkül nem vólt-vólna. Noha azért a' Szűz María nem vólt réſzes az Eredendő bűnben: mindazáltal nem haſonló a' Kriſtushoz, ki ſokkal külömben vólt ſzabados a' Bűntől.

B

C

III. Vedd eſzedbe; hogy, midőn a' Szent Atyák a' Kriſtuſt a' Bűnösök-közzűl kivéſzik, az ő Szent Annyát-is ki-rekeſztik, mivelhogy eggyek vóltak teſt-ſzerént: és, a' hol ninchen ellen-mondás, a' Fiában érthettyük az Annyát-is; a' mint Szent Agoſton mondotta *Pelagius*-ellen, hogy ſok dolgokban Adámban Evát-is kell érteni: Ha, úgy-mond, lelki ſzemeteket el nem veſztettétek, vegyétek eſzetekbe, hogy meg-mondatott; *Már nem kettő, hanem egy teſt* †. Haſonlót beſzél Szent *Jerónymus*, és egyebek-is: kik azt mondgyák; hogy, a' mikét Adámról olvaſunk, az Aſszony'állatról-is kell értenünk: úgy-mint [d]: *Orczád veritékével éſzed a' kenyeret.* és; *Por vagy, és porba térſz.* Azért, mint-hogy az első Adám, példája vólt a' Kriſtuſnak; és Eva, a' Szűz Mariának: azt mondhattyuk, hogy a' Kriſtuſsal, az ő Sz. Annya-is ki-rekeſztetik a' Közönséges Törvénytől, melly minden embert a' Bűn-alá vét.

† Eph. 5. 31.

d Gen. 3. 19.

D

IV. Vedd eſzedbe; hogy némelly Sz. Atyák, a' Szűz María Teſtét, a' Bűn Teſtének nevezik; vagy azt mongyák, hogy Bűnös Teſte vólt. Kiknek mondását, jó értelemben vehettyük: mert a' Teſt nevét, Két-képpen érthettyük: vagy, egy magán-való ember teſtéről; vagy minden teſtről. Mint, midőn azt mondgyuk; A' Szűz Mariának emberi teſte vólt, Két-képpen érthettyük: tudni illik, az ő tulajdon és magán-való teſtéről. mint-ha azt mondanók; Ez a' Teſt övé: és közönséges teſtről-is. mint-ha azt mondanók; Ollyan teſte vagyon mint egyebeknek. Az Első értelemben, chak azt mondhattyuk arról, a' mi a' magán-való teſtéhez illik; a' Máſikban pedig, a' mi közönséges-képpen illik az emberi teſthez. Az-okáért, midőn azt mondgyuk; Mariának Bűnös Teſte vagyon: ha azt értyük, hogy a' Mariának tulajdon és magán-való teſte bűnös, hamis mondás: ha pedig azt értyük, hogy Mariának emberi teſte vagyon, melly közönséges állapattya-ſzerént bűnös teſt, igaz. Vegy példát: Ha a' Vak-emberről azt mondod; Ennek látó teſte vagyon: ha a' Teſtén, az ő tulajdon és magán-való, teſtét érted, hamis mondás: de, ha a' közönséges Emberi teſtről érted, igaz. és azt téſzi: Ennek olly Teſte vagyon, melly az ő állapattya-ſzerént láthat. Noha

pedig

pedig a' Kriſtuſnak, és a' Szűz Mariának Teſte, egy-természetű vólt: mindazáltal, nagy külömbség vólt közöttök. Mert a' Szűz Mariának teſte, közönséges-képpen férfiúi közösülés-által fogantatott; mint egyéb emberek teſte; és az-okáért elégség-s fondamentoma vólt a' Bűnre, ha az Iſtennek Malaſztya más úton meg nem ſzabadította-vólna: de a' Kriſtus teſte, a' Szűz Mariából fogantatott, a' Sz. Lélek ereje-által; és chak fondamentoma ſem vólt a' bűnre. Az-okáért Szent Agoſton, Szent *Fulgentius*, és egyéb Szent Atyák-is, noha a' Szűz Maria teſtét Bűnös Teſtnek nevezik; nem hogy valoságos-képpen Bűnös lőtt-vólna, hanem hogy fondamentoma vólt a' Bűnre: mindazáltal, a' Kriſtus teſtéről chak azt mondgyák, hogy haſonló vólt a' Bűnös teſthez. és így; a' Kriſtus Teſtéről azt kell mondanunk, hogy ſemmi-képpen bűnös nem vólt: de a' Szűz Mariáét a' ſzerént mondhatnók Bűnös Teſtnek, hogy bűnös Atyáktól fogantatott, ollyan módon mint egyéb bűnös teſtek; noha az Iſten Malaſztya meg-előzte, és a' bűntől meg-óltalmazta, hogy a' Kriſtuſnak méltó lakó-helye lenne.

A

V. Vedd eſzedbe; hogy némelly Szent Atyák, a' Szűz Mariáról azt mondgyák; hogy meg-tiſztíttatott; mint-ha valaha ſzennyes lőtt-vólna. De a' Meg-tiſztításon azt értik, hogy meg-óltalmaztatott a' mochoktól. Mert némellyek azt mondgyák; hogy; nem chak a' lelket, vagy elméjét tiſztította-meg a' reája-ſzálló Szent Lélek, hanem a' teſtét-is: noha bizonyos, hogy az ő teſtében ſemmi tiſztátalanság nem vólt, melly tiſztitáſt kívánt-vólna. Némellyek azt-is mondgyák; hogy a' Szűz Maria a' Chelekedettel-való vétkektől-is meg-tiſztíttatott; melly ſoha ő-benne nem vólt. Azért a' Meg-tiſztítás, nem egyéb, hanem meg-óltalmazás a' mochoktól, és a' tiſztaságban-való meg-tartás. Így mondgya Sz. Ambrús, hogy a' Kriſtus teſte; a' Sz. Lélektől meg-tiſztíttatott g: nem hogy abban valami mochok lőtt-vólna, melynek ſzükséges lőtt-vólna a' tiſztítás; hanem, hogy minden mochoktól meg-óltalmaztatott. Így mondgyuk; hogy valamelly vitéz-ember, attyafiát meg-ſzabadította a' rabságból: nem hogy az rab lőtt-vólna; hanem, hogy meg-óltalmazta hogy rabbá ne lenne. és efféle Szabadítás, és Tiſztítás, jobb, és bőchűlletesb a' más-félénél.

B

g In c. 8. Ep. ad Romanos.

VI. Vedd eſzedbe; hogy a' Szent Atyák, a' Szűz Mariát gyakorta nevezik egy-általlyaban, Makula-nélkűl-valónak, Szeplőtelennek, Bűntelennek, Fedhetetlennek; és következendő-képpen, az Eredendő bűntől-is ſzabadoſnak vallyák. Mert Két-képpen nevezik ollyannak a' Szűz Mariát a' Szent Atyák: tudni illik, a' Szűzeſséghez-képeſt; és Egy-általlyában. és, mikor Egy-általlyában nevezik, minden-féle Bűntől ſzabadoſnak jelentik. És valamíg a' Kereſztyén Doktorok-közőtt, a' vetekedés nem támadott a' Szűz Mariának bűn-nélkűl-való Fogantatásáról: a' Sz. Atyák, vagy nyilván vallották az ő Bűntelen-vóltát, egy-általlyában; vagy az ő homályos mondáſokat úgy értették, a' mint iménd jelentettük.

C

VII. Vedd eſzedbe; hogy, mióltától-fogva a' vetekedés támadott, noha némelly fő Doktorok, és Sz. Atyák azt vallották, hogy a' Szűz Maria Eredendő bűnben fogantatott: mindazáltal, a' mint *Ambroſius Catharinus* írja h, azok az ő vélekedésőkben ingadozók, és nem ſzintén álhatatoſok. Az bizonyos dolog, hogy Szent Tamás, Szent Bernárd, Szent *Bonaventúra*, *Rupertus Abbas*, *Albertus Magnus*, *Alexander Halenſis*, és egyebek-is, noha néha a' Szűz Maria Fogantatásáról nem eggyeztek velünk: mindazáltal, egyéb helyeken ollyakat mondottak, mellyek a' mi vélekedésünket állattyák. Haſonló példát látunk egyéb dolgokban-is. Mellyet az Iſten gond-viſelésének kell tulajdonítanunk, ki az igaz tudományt mindenkor meg-óltalmazta. *Livius*, és egyéb világi *Hiſtoricus*ok-is, a' Szent Irás-béli hiſtoriáktól némelly dolgokban külömbőznek: de valahol el-távoztak a' Szent Irás-béli Igaſságtól, mindenütt chak chavargottak, és magokkal ellenkeztek. Es, mint-hogy az Iſten jól tudta, hogy támadnak olly emberek, kik a' Makabæuſnak hiſtoriái-felől kételkednek: hogy a' Pogány *Hiſtoricus*ok ellenkező íráſi gyanóſá ne tennék a' Sz. Iráſt, az Iſtennek bőlcſ tanátsából, a' magok-közőtt-valo ellen-mondáſokért minden hitelőket el-veſztették, és a' Sz. Iráſnak méltóságát erősítették. Így e' moſtani dologban, a' kik az Igaz Tudománnyal ellenkeztek, magokkal ſem eggyeztek: és ſoká, végre ugyan ellene-is mondottak vélekedéſeknek, és, hozzánk hajlottak.

D

h Lib. 2. qſt. Adhæc ſicut.

Es hogy ſenki ne vélné, hogy a' mi Tudományunk, chak a' Szűz Mariához-való aitatoſságból, és buzgó ſzeretetből eredett, ollyak-is ellenkeztek azzal néha, a' kik a' Szűz Mariát fölőtte igen ſzerették, és tiſztelték; kiknek ellenkezéſek, nékünk haſznált, nem ártott. Mert, a' mint Szent Tamás Apoſtolnak, Urunk Fel-támadásáról-való kételkedéſe, annak el-hitelére igen haſznos vólt; midőn, illetvén a' Kriſtus

A

sebeinek helyét, a' kételkedésből ki-menekedett: azon-képpen nékünk-is Sz. Tamás Doktor, és egyebek-is, kételkedésökkel sokat használtak hogy a' Szűz Maria Fogantatásáról igazat vallanánk: mert előbbi vélekedésöket meg-változtatták; és, az igasságot meg-ismérvén, azt valóságos-képpen óltalmazták.

Ezek így lévén, minek-előtte a' Szűz Maria Fogantatásáról vetekedés vólt a' Doktorok-között, sok Sz. Atyák nyilván vallották, hogy Bűn-nélkül volt: kik, mivelhogy egy-általlyában szóllottak minden Bűnről, nem látom miért kellessék az Eredendő és Chelekedettel-való bűn-között válogatást tenni? Illyenek vóltak Urunk-után az Első száz esztendőben, az Apostolok tanitványi-közzül, Sz. *Ignatius* Mártyr [i], és Sz. *Dionysius Areopagita* [k]. A' Második száz esztendőben, Sz. *Justinus* Mártyr, és Sz. *Irenæus* (150.) A' Harmadikban, Sz. *Hippólytus* Mártyr (220.) *Origenes* (226.) Sz. *Gregorius Neocæsareensis* (233.) Sz. *Cyprianus* (250.) *Dionysius Alexandrinus* (250.) A' Negyedikben, Sz. *Athanasius* (340.) Sz. *Ephrem* (365.) Sz. *Basilius* (370.) Sz. *Epiphanius*, és Sz. *Ambrus* (374.) Sz. *Gregorius Nisséнus* (380.) Sz. *Jerónymus* (390.) Az Ötödik száz esztendőbe, Sz. *Agoston* (400.) Sz. *Maximus*, *Sedulius*, Sz. *Cyrillus Alexandrinus* (430.) *Basilius Seleucienſis*, *Theodoretus* (430.) *Eusebius Emisséнus*, *Aurelius Prudentius*, Szent *Leo* Pápa (440.) Sz. *Petrus Chrysologus* (442.) A' Hatodikban, Sz. *Fulgentius*, *Anastasius Sinaita* (544.) *Andreas Cretenſis*. A' Hetedik száz esztendőben, *Hesichius Jerosolymitánus* (601.) Sz. *Antiochus* (630.) Sz. *Eligius* (640.) Sz. *Ildefonsus*, *Venantius Honoratus*, *Cosmas Jerosolymitánus*. A' Nyólczadikban, *Germanus* Constantinápolyi Patriárka, Sz. *Ioannes Damascénus*, a' *Francofurdiai Concilium* (780.) *Albinus Alcuinus* (780.) a' *Nicæai* Második Concilium [m] (785.) A' Kilenczedik Száz esztendőben, Sz. *Nicéphorus* Constantinápoli Érsek (811.) *Jónas Aurelianenſis* (820.) *Theophanes*, *Strabo Fuldenſis*, *Ambrosius Ansbertus*. A' Tizedikben, kezdetett a' Bóldog Aszszony Fogantatásának innepe. Mert, a' mint a' Sz. *Anselmus* leveléből ki-tetszik, a' tájban történt a' Látás, mellyet Isten a' Magyar-orszag Királyafiának mutatott, és az-után az *Aquiléjai* Érseknek; meg-parancholván néki, hogy azt az Innepet meg-illye, és egyebekkel-is meg-illesse: és úgy kezdették illeni a' Romai Anyaszentegyházban a' Magyarok, és az *Aquiléjaiak*. A' Görögök-is azon-tájban kezdették azon innepet illeni, a' vagy sokkal elébb, a' mint *Galatinus* írja [t]. Két-száz Esztendőtől-fogva pedig, a' Romai Anyaszentegyház szerte-szerént bé-vötte azon Innepet: és azoknak, kik azt aitatosan meg-szentelik, lelki áldomásokat és bochánatot engedett. Sőt azon Anyaszentegyházban bizonyos, Szerzetesek-is rendeltettek a' Szűz Maria tiszta Fogantatásának tiszteletire: kiknek *Regulájok* azt vallya [a]; hogy a' Szűz Maria lelke, Szent vólt az ő teremtésének első szem-pillantásától-fogva. Melly *Regulát* Confirmáltak egy-nehány Szentséges Pápák, és azoknak a' Szerzetesseknek szép *Privilegiomokat* engedtek [b]. Azon száz esztendőnek forgásában, írt *Georgius Nicomedienſis*, és Sz. *Fulbertus Carnotenſis*, a' szeplőtelen Szűznek Fogantatásáról.

Az Tizen-eggyedik Száz esztendőben, killyebb terjedett annak az Innepnek illése, mert *Helfimus*-névű Apátúr, Mennyei látás-által, intetett annak meg-tartására: ki azon dologra fel-gerjesztette az *Anglusokat*, és a' *Normannusokat*, Ezer hatvan-hat esztendő-tájban; a' mint, nem sokkal az-után, Ezer nyólczvan-egy esztendőben, Sz. *Anselmus* meg-írta az *Angliai* Püspökökhöz-való Levelében: melyben más Mennyei látásról-is emlekezik, mellyet ugyan azon végre mutatott az Isten egy *Galliai* Kanonoknak. Ezen idő-tájban írt arról a' dologról *Petrus Damiánus*, Sz. *Anselmus* (ki noha elsőben külömb vélekedésben vólt: mindazáltal az-után, erős óltalmazója vólt a' Szeplőtelen Fogantatásnak.) *Petrus Cellenſis*, *Ivo Carnotenſis*, és Sz. *Bruno* a' *Carthusianus*ok Patriárkája. Ezeknek a' Sz. Atyáknak és Doktoroknak mondásit, elő-hozza, és valóban meg-fontollya *Ferdinandus Quirinus de Salazár*, a' mi kichiny Szerzetünkből-való túdós ember [n]: kinek munkájával sokat éltem iráſimban, és bizvást követem nyomdokát. Ki azt-is írja; hogy mind addig sem találtatott a' régi Doktorok-között e' dologról semmi vetekedés; és senki nem vólt a' ki azt nyilván tanította-vólna, hogy a' Szűz Maria bűnben fogantatott, hanem az egy Sz. *Anselmus*. ki, a' mint mondám, az-után meg-változtatta ítéletit, mint több túdós Szent Jámborok-is: úgy-mint, *Rupertus Tuitienſis Abbas*, és Szent Bernárd, a' Tizen-két-száz esztendőnek folyásában; melly-tájban kezdetett e' dologról-való vetekedés, és az-után igen nevekedett.

Fő-képpen pedig a' Sz. Domonkos, és a' Sz. Ferencz Szerzetiből-való atyafiak ellenkedtek e' dolog-felől: a' Sz. Domonkos fiai, a' Szeplőtelen Fogantatást tagadván, a' Sz. Ferenczé pedig, állatván, és bizonyítván. Kik lőttenek az-után óltalmazói, vagy ostromlói e' dolognak, fel-találod a' meg-nevezett *Salazárnál*. Én chak egy-

i *Epiſt. ad Ioan.*
k *Epiſt. ad Paulum. Et c. 3. de Divinis Nominib.*
m *Actio. 6.*
† *Lib. 7. c. 4.*
a *Cap. 3.*
b *In Compendio Mendicant. Verbo Communicatio. §. 18. Et Verbo Conceptio. §. 10. 12. 13.*
n *Lib. de Concept. Virginis, cap. 42.*

B

C

D

nehányról emlékezem; kik a' Sz. Domonkos Szerzetiben lévén, inkább akarták óltalmazni, hogy sem oſtromlani a' Szeplőtelen Fogantatáſt. Ezer két-ſzáz tizedik Eſztendő-tájban, óltalmazta ő-maga Sz. Domonkos, *Hugo de S. Caro Cardinalis*, *Albertus Magnus*, noha az-előtt ellenzette, a' mint *Aquinumi* Sz. Tamás-is; és *Hervæus Natalis*; Ezer harom-ſzáz harmincz-ötödik-tájban, *Bartholomæus Piſanus*; Ezer három-ſzáz ötvenedikben, *Ioannes Taulérus*; Ezer három-ſzáz negyven-kilenczedik-tájban, *Robertus Holcoth*; Ezer négy-ſzáz tizedik-tájban, Sz. *Vincentius Ferrerius*; és azok-után, *Petrus Dore*, *Gulielmus Pepinus*, *Sanctius Porta*, *Hugo de Prato florido*, *Ioannes Viguerius*, *Dominicus Soto*, *Ambróſius Catharinus*, és egyebek-is. Mert, mint-hogy abból a' Szent Rendből-való Doktorok, a' Kereſztyén *Academiák*ban, és fő Iskolákban gyakran forognak; és tanítnak; melly Academiák-kőzzűl némellyek a' Szeplőtelen Fogantatáſt valóban óltalmazzák: ſzükség, hogy, a' kik azokban, úgy mint tagok, tanítnak, azon dolgot állaſsák. *Albertus Magnus* idejében, a' *Páriſi Academiá*nak fő Doktori és Meſteri, ellenkező végezéſt ſzerzettek-vólt: de *Ioannes Duns Scotus*nak ſzép okoskodását halván, azt ſemivé tőtték; és a' ſzeplőtelé Fogantatáſnak úgy-annyira pártyát fogták, hogy, Ezer három-ſzáz negyven-hatodik eſztendőben azt végezték, hogy Senki nyilván az Iskoládban külömbet ne tanítſon. Nem ſokkal az-után; Ezer három-ſzáz nyólczvan-harmadik eſztendőben, azt-is végezték: hogy Senki a' Doktorságnak méltóságát fel ne vegye, ha arra meg nem eskűſzik, hogy a' Szeplőtelen Fogantatáſt erőſsen óltalmazza. Ezer négy-ſzáz ötvenedik eſztendő-tájban, a' *Colóniai Academia*, kővetvén a' *Páriſit*, azont végezte a' Doktori méltóság-felől; a' mint *Surius* írja [o]. Azont chelekedte, Ezer öt-ſzáz egy eſztendőben, a' *Moguntiai Academia*-is; a' mint azon *Surius* írja: és nem ſokkal az-után, a' *Valentinai* és *Viſaonenſis Academiák*-is.

Es mint-hogy a' mí kichíny és utólsó Társaságunk-is, a' *Páriſi Academiá*ból eredett; és a' mí első tíz Atyáink abban az *Academiá*ban nyerték a' Tanító Meſterségnek vagy Doktorságnak méltóságát; és ugyan eskűvéſsel kőtelezték magokat a' Szeplőtelen Fogantatáſnak óltalmazására: az Attyok nyomdokit kővetvén a' fiak, valakik ezen dologról ſzóllottak, vagy írtak, minnyájan azont vallották és óltalmazták. A' mí Sz. Atyánk *Ignatius*, nem egyſzer téſzen arról emlékezetet, némelly Könyvetskéjében. *Iacobus Laynius*, a' tíz első Páterek-kőzzűl eggyik, és Sz. *Ignatius*-után az egéſz Társaságnak *Generaliſsa*, nagy buzgóságát mutatta a' *Tridentomi Conciliom*ban a' Szűz Mariának Szeplőtelen Fogantatáſához: ki, hoſzſzú és túdós beſzéddel, arra vitte a' *Conciliom*béli Atyákat; hogy, minek-utánna az Eredendő Bűnről-való tudományt meg-írták, a' Végezéſt imigyen fejezték-bé: Mindazáltal azon Sz. Gyülekőzet azt-is jelenti, hogy nem igyekezik az ő Végezésében, melyben az Eredendő Bűnről ſzóll, bé-foglalni a' Bóldogságos és Szeplőtelen Szűz Mariát, az Iſtennek Szent Annyát: hanem, helyén hadgya a' Bóldog-emlékezetű Negyedik *Sixtus* Pápának Végezéſit, és azokban foglalatott bűnteteſeket meg-újíttya. Nem-is vólt heában a' *Laynius* fáradsága: mert azon nap hadta-el őtet a' negyed-napi hideg-lélés, melly az-előtt keményen győtrőtte. Azon első tíz Páterek-kőzzűl vólt *Alphonſus Salmeron*-is: kinek bőlch és bővséges tudománya, ſok Könyveiből ki-tetſzik: és a' *Tridentomi Conciliom*-béli Doktorok-kőzőtt nagy bőchűllete vólt. Ez-is mind a' *Conciliom*ban, 's mind íráſiban, erőſsen óltalmazta a' Szeplőtelen Fogantatáſt [p].

Ezeknek nyomdokit követte, a' mint mondám, az egéſz Társaság: és az Ötödik Kőzönséges Gyülekőzetben azt végezte; hogy a' Szűz Mariának Fogantatásáról, a' mieink azt a' ſententziát kőveſsék, melly a' moſtani időben kőzönségesb, és a' *Theologus*nál többen nyomtattak Könyveket: mindazáltal, az én túdáſomra, egy ſem találtatott, a' ki a' Szeplőtelen Fogantatáſáról, nem hogy külömb ítéletet tőtt-vólna, de chak kételkedett-vólna-is. Sokan vóltak pedig, a' kik azt valóban állatták, és bizonyították. Petrus Caniſius, *lib. 1. de Deipara, à cap. 5. ad 8.* Franciſcus Turriánus, *Epiſtola ad Iacobum Amiotum Epiſcopum Antiſiodorenſem, de Natura Peccati Originalis.* Theodórus Peltánus, *de Peccato Originali. tractatu 6.* Franciſcus Tolétus Cardinalis, *in cap. 3. Ioannis, Annot. 9. Et in cap. 1. Luca, Annotat. 119. Et in cap. 5. Epiſtolæ ad Roman.* Robertus Bellarmínus Cardinalis, *Tomo 3. lib. 4. de Statu Peccati.* Ioannes Maldonátus, *in cap. 9. Matth. verſ. 13.* Benedictus Perérius, *in cap. 4. Danielis, verſ. 12.* Gabriel Vaſquez, *3. Parte Diſput. 117.* Franciſcus Suarèz, *3. Parte, Quæſt. 27. artic. 4. diſt. 2. ſect. 5.* Gregorius de Valentia, *Tomo 4. diſput. 2. quæſt. 1. puncto 2.* Martinus del Río, *in Floridis Marianis, in Feſto Conceptionis. Et Libro 4. Magicar. diſquiſit. cap. 1. quæſt. 3. ſect. 4. Et in cap. 2. Cantic. ſect. 4.* Henricus Henríquez, *Lib. 2. de Miſſa, c. 7. lit. 5.* Joannes Fernandez, *in Theſauro*

[o] *Ad Annum* 1501.

[p] *Tom. 1. tract. Hat. 12. Et Tom. 13. in c. 15. Ep. ad Roman. à Diſput. 49. vſque ad 52.*

A

Scripturæ. Verbo Calcaneus. num. 1. Sebastianus Barradas, *Tom. 1. lib. 6. Concordiæ. cap. 3. Ioan.* Joannes Lorinus, *in Psal. 98. vers. 4.* Benedictus Justinianus, *in cap. 2. 1. Epist. ad Timoth. vers. 6. Et in cap. 2. Epist. ad Hebr. vers. 6.* Cornelius à Lapide, *in cap. 5. Epist. ad Rom. vers. 12.* Joannes de Pinéda, *in cap. 14. Iob, vers. 4. & alibi.* Christophorus de Castro, *de Vitâ Deiparæ. cap. 2. num. 5.* Joannes Bonifacius, *in ead. Vita.* Petrus de Ribadeneira, *in Flore Sanctorum. 8. Decembr.* Josephus à Costa, *de Christo revelato, cap. 1. num. 18.* Carolus Mangótius, *in Monitis Marianis, Monit. 2.* Petrus de Morales, *in cap. 1. Matth. lib. 3. tract. 1. de Præservat. Virg.* Joannes de Salas, *Tomo 11 in 1. 2. S. Thomæ, quæst. 3. 81. tract. 3. disp. 11. sect. 5. num. 68.* Magalianus, *in cap. 2. Epist. 1. ad Timoth. sect. 4. annot. 6.* Franciscus Costérus, *Medit. 1. de Concept. Virg.* Vincentius Brúnus, *Tomo 4. Medit. 1.* Joannes Osórius, *Concione 1. in Festo Concept.* Franciscus Lábata, *in Apparatu. Verbo Maria. Proposit. 3.* Mesa, *in sua Mensa Spirituali. Verbo Maria. num. 2. & 4. & 34.* Julius Mazarinus, *in Psal. 50. discur. 96.* Ludovicus à Ponte, *Tom. 1. par. 2. Medit. 3. puncto. 4.* Petrus Oieda, *in Libello quem inscripsit, Informatio Ecclesiastica de purâ Virginis Conceptione.* Ferdinandus Quirinus de Salazár, *in Defensione pro immaculata Deiparæ Virginis Conceptione.* Petrus Antonius Spinellus, *Libro de Mariæ Virginis beatissimæ Laudibus præclarissimis, cap. 7.* és egyebek-is: kikből szedegettem én-is nagyobb részére a'mit e'dologról írtam, a' Szűz Máriához-való kötelességemet meg-gondolván. Melly írásra, nem kevés ösztönöm volt az-is, hogy azon dolgot az Isten Chodákkal-is meg-bizonyította.

B

Ioannes Americius, fő túdós Doktor, egy Predikátziójában, mellyet a' *Tridentomi Conciliom*ban tött, azt mondotta; hogy egy-néhány Predikátorok nagy betegségbe estek, és némellyek meg-is hóltak, hogy a' szeplőtelen Szűz Máriának makula-nélkűl-való Fogantatása-ellen predikállottak. *Franciscus Mayrónis* azt írja [a]; hogy, midőn egy Tanító a' szeplőtelen Szűznek makula-nélkűl-való Fogantatása-ellen akarna *Párisban* predikállani, a' Boldog Szűz meg-jelent néki, mondván: Mit miveltem ellened, hogy e' mái napon az én tiszteségem-ellen akarsz predikállani? Mellyet halván, megváltoztatta igyekezetit; és az áldott Szűznek tiszteségét tellyes szívéből óltalmazta, és magasztalta. Temes-vári Frater Pelbárt azt írja [b]; hogy a' Sz. Ferencz Szerzetiből egy predikátor, minek-utáña *Tholósában* a' Szűz Máriának szeplőtelen Fogantatása-ellen predikállott-vólna a' kősségnek, Misét akart mondani a' Sz. Mihály Oltárán, mellyen márvány-kőből igen szép képe vólt Boldog Aszszonynak: és leg-ottan a' Kép, nagy haragot mutatván, háttal fordúlt hozzája, és a' mái napig-is el-fordúlva áll. Mellyen álmélkodván, és meg-réműlvén a' Predikátor, sőt meg-is vakúlván, fogadást tött, hogy viszsza-czáfollya valamit mondott: és az áldott Szűznek kegyelmessségéből meggyógyúlt.

a *Serm. de Concept. Virg.*

b *In Stellario, lib. 4. p. 2. a. 3*

C

A' Sz. *Brigitta*-aszszony jelenésit, a' *Constantiai Concilium*, és egy-néhany Romai Pápák bizonyosoknak ítélték. Mellyek-között azt olvassuk, hogy a' Szűz Maria meg-jelenvén néki, nyilván mondotta; hogy ő Eredendő Bűn-nélkűl fogantatott [c]. és ekképpen szóllott: Tudgyad, hogy az én Fogantatásomat nem mindenek tudták. Mert azt akarta az Isten; hogy, mi-képpen az Irott Törvény-előtt, a' Természetnek Törvénye vólt. és a' jónak 's a' gonosznak szabad-akarat-szerént-való választása; és az-után követközött az Irott Törvény, melly meg-zabolázna minden mód-nélkűl-valo indúlatokat: azon-képpen azt akarta Isté, hogy az ő aitatos baráti, gyanakodnának, és bizonytalanok volnának az én Fogantatásom-felől, és ki-ki meg-mutatná hozzám-valo buzgóságát, míg nem az Igasság, el-rendelt időben ki-nyilatkoznék. Tudom, hogy némellyek azt írjak a' *Sénáji* Sz. Katalin-felől, hogy ő-néki külömböző, és ezzel-ellenkező jelenése vólt: de azt, sem a' Kőzönséges *Concilium*, sem a' Romai Szék nem bizonyította. Es, gyakorta történik, hogy, a' mit valamelly Szent Személy magában gondol, és kívánságából mond, azt egyebek Isteni jelenésnek tartyák, a' személynek méltóságáért és böcsülletiért. Jóllehet nem-is találtatik arról a' Jelenésről régi emlekezet, hanem a' vetekedés-után hozták-elő.

c *Lib. 1 cap. 9 Et lib. 6. Revel. c. 49. & 55.*

D

Es hogy nem régen történt dolgot-is hozzak-elő, Ezer hat-száz tizen-hetedik esztendőben; *Duácum*ból azt írták; hogy abban a' Tartományban, a' Sz. Domonkos Szerzetiből-való némelly Püspök, sokakat arra dobolt és ingerlett, hogy a' *Processióbans* kövekkel meg-hagyigállyák azokat, kik a' *Litaniák*ban azt éneklik; *Per immaculatam Conceptionem tuam*, A' te makula-nélkűl-valo Fogantatásod-által: és, sokak láttára, hirtelen, és szörnyű halállal dermedett-ki e' világból. Kinek nyomorúlt efete, a' népben nagy aitatosságot indított a' Boldogságos Szűznek tiszteletire. Azt-is onnét írták; hogy egy gyermek, mihelyen szűletett, leg-ottan a' Boldog Szűznek makula-nélkűl-való Fogantatásáról szerzett éneket kezdette énekleni.

Mind

Mind ezekből, mí azt tanúllyuk; hogy, a' kivel jót akarunk chelekedni, azt nehallaſzſzuk ſokára, hanem mentől hamarébb végbe vigyük: mint a' Kriſtus, az ő Szent Annyát az Eredendő Bűntől meg akarván ſzabadítani, chak egy ſzem-pillantáſig ſem akarta abban hagyni, hanem Szent Malaſztyával meg-előzte, úgy hogy belé ſe eſnék. Es kérjük ő Szent Fölségét, hogy minket-is, az ő Szent Malaſztyával meg-előzvén, óltalmazzon-meg a' Bűntől: hogy e' világon, tiſzta ſzívvel ſzolgállyunk néki; a' más világon pedig, ſzínről ſzínre láſsuk az örök Bóldogságban. Amen.

Sz. TAMÁS-NAPI EVANGELIOM.

SZ. IÁNOSNAK XX.

RÉSZÉBEN, v. 24.

AZ időben: Tamás pedig egy a' tizen-kettő-közzül, ki Kettősnek mondatik, nem vala vélek mikor el-jöve Iésus. Mondának azért néki a' több Tanítványok: Láttuk az Urat. Ő pedig monda nékik: Hanem-ha látom az ő kezeiben a' ſzegek liggatását, és az újomat a' ſzegek helyére bochátom; és a' kezemet az ő óldalába bochátom, nem hiſzem. És nyólcz nap-után, iſmég benn valának az ő Tanítványi; és Tamás ő-vélek. Eljöve Iésus ajtók bé-téve, és meg-álla középben, és monda: Békeség néktek. Aztán monda Tamáſnak: Erezd ide-bé az újodat, és láſſad az én kezeimet; és hozd-ide a' kezedet, és bocháſd az én óldalamba: és ne légy hitlen, hanem hűv. Felele Tamás, és monda néki: Én Uram, és én Iſtenem. Monda néki Iésus: Mivelhogy láttál engem Tamás, hittél: bóldogok a' kik nem láttak, és hittek.

ELSŐ PREDIKÁTZIÓ.

AZt parancholly a' Bölch, és példát-is ád [a]: *Dichérjük a' dichőséges férfiakat, és az atyáinkat az ő nemzetségőkben*. Es méltán: Mert az Iſtennek ſzeretetiután, ſemmit az Irás gyakrabban, nyilvábban, és ſzorgalmatosban nem ajánl, mint a' Szűléink tiſzteletit. Es a' Terméſzetnek törvényében első átok Kámra adatott, ki nem tiſztelte az ő Attyát [b], bé nem fődőzvén annak mezítelen ſzemérmét: és az első áldomáſt-is ott olvaſsuk Semre és Jáfetre [c]; kik orczájokat el-fordítván, bé-fődték azt. Az Irott törvényben-is, az Iſtennek parancholati-közőtt, első ígéret azoké, kik Attyokat és annyokat tiſztelik [d]. Melynek, ha vagyon helye a' teſti Szűlékben, ſokkal inkább a' Lelkiekben, kik *a' Kriſtus IESÜ Sban az Evangéliomáltal ſzűlnek* bennünket [e], és az életnek ígéjével táplálnak és nevelnek. Ezt az Anyaſzentegyház ſzorgalmatoſon meg-tartya; midőn az Innepeken, az Apoſtoloknak, és egyéb Szenteknek Iſtenes chelekedetőket előnkbe adgya: hogy azzal őket-is, méltó és illendő tiſztelettel illeſse; 's nékünk-is, követésre-való példát mutaſson.

Ez így lévén, mondhatná valaki: Mi az oka, hogy ma neminémű-képpen elfeletkezik jó ſzokásáról, és meg-változtattya dícheretes rend-tartását; Sz. Tamáſnak nem valami jeles, és követésre-való dolgát adván előnkbe, hanem hitlenségét; noha más dícheretes dolgot olvaſtathatott-vólna? Mert, ha Sz. Andráſnak bőchűlletes hivatallyáról emlekezik [f]: hívattatott Szent Tamás-is. Ha Kereſztelő Sz. Jánoſt arról dícheri, hogy meg-vallotta hogy ő nem *Meſsias*, ſem Illyés, ſem Próféta [g]: Tamás-is meg-vallotta tudatlanságát, mondván [h]: *Uram, nem tudgyuk hová mégy: és mint tudhatyuk az útat?* Ha Pétert dícheri a' Kriſtushoz-való ſzeretetiért [i]: Tamás-is ſzerette;

a Eccli. 44. 1.
b Gen. 9. 25.
c Verſ. 26.
d Exo. 20. 12
e 1. Cor. 4. 15
f Matt. 4. 19
g Ioan. 1. 20
h Ioan 14. 5.
i Ioan 21. 15

A

és azért mondotta a' Tanítvány-társainak k: *Mennyünk-el mi is, hogy meg-halljunk ő-vele.* *Nagyobb szeretete pedig ennél senkinek ninchen, hogy valaki az ő leikét adgya barátiért* l. De ezt az Anyaszentegyház, nem irégységből chelekedte a' Sz. Apostolnak gyalázattyára, vagy feledékenységből gonosz példára. Ki nem azt tanúlta az ő Jegyesétől a' Krisztustól, és az ő Mesterétől az Igasságnak Sz. Lelkétől, hogy a' jóért gonoszszal fizetne: hanem, hogy *a' gonoszt-is jóval győzné-meg* m. Az-okáért, a' mái Evangéliomban, Sz. Tamásnak jeles Hitiről-is emlekezik, ki a' Krisztust Urának és Istenének vallotta: és a' Krisztusnak hozzája-valo nagy kegyeségéről, miném̃uet nem olvasunk hogy másal chelekedett-vólna. Mert, noha Magdolna jó reggel, és nagy buzgó aitatossággal kereste Urúnkat, és Urúnk-is meg-jelent néki; mindazáltal azt mondotta n: *Ne illess engem.* Tamásnak pedig azt mondotta, hogy *újait és kezét nyújtván, az ő Szent sebeit megtapogatsa.* E' mái Predikatzióban azért,

I. Szóllok az Anyaszentegyház chelekedetiről.
II. A' Sz. Tamás hitlenségének Okairól.

B

ELSÖ RESZE.

Melly igaz légyen Sz. Pálnak ama' mondása o; *Mindenek tiszták a' tisztáknak: a' fertelmeseknek pedig, és az hitetleneknek semmi nem tiszta*: ki-tetszik a' mái Evangéliomból. Melyből az Anyaszentegyház, kiben ninchen makula p, mint valami szorgalmatos méhetske, még a' keserű füvekről-is, az-az, a' Szentek esetiről, üdvösséges tudománynak jó édes mézét szedegeti, és lelki magyarázat-szerént vészi: a' hitetlenek pedig, még a' jó-illatú rózáról-is, azon Szenteknek Istenes chelekedetiből, mint az útálatos és nyughatatlan pókok, a' hitetlenségnek mérgét szopják. A' Hittől-szakatt *Juliánus* Chászár, és hozzá-hasonló hitetlen *Porphyrius*, Sz. Mártét, hogy Urúnknak egy szavára mindenét el-hadta, balgatagnak ítélte. Azokból pedig a' dolgokból, mellyek, külső színekhez-képest, és bőtű-szerént, nem díchéretes dolgok, nagyobb botránkozásra és káromlásra vőttek okot az Eretnekek. Mert *Faustus Manichæus*, ki-ellen Sz. Agoston harmincz-három könyvet írt, mint-hogy a' Sz. Irásban, némelly Szenteknek fogyatkozásit, és vétkeit olvasta, a' két káromlás-közzül eggyikét akarta ki-facharnit tudni illik, hogy, vagy a' hisztória-írók vóltak hazugok, kik a' Szentekre olly ochmány dolgokat fogtak; vagy hogy a' régi Sz. Atyák, kikkel az Anyaszentegyház díchekedik, gyalázatos-életű emberek vóltak. Igy, a' ki mit nem ért, szidalmazza és kárhoztattya. A' siket, látván hogy a' bőlch és ékesen-szóló ember ajakit mozgattya, kezeit hánnya-veti; és nem értvén mit mond, meg-neveti és chúfollya: a' vak, halván a' szép palotának mesterséges díchéretit, kezeivel akarván arról ítéletet tenni, és tapogatván; ha az ablakokra, ajtókra és almáriomokra talál; nem látván azoknak jó rendit, tőréseknek véli; és gyalázza. kik tudatlanságból hamis ítéletet tésznek.

C

De a' gonosz Keresztyének-is, botránkozásra véznek okot a' Szentek vétkeiből, azt alítván, hogy szabad afféle példát követni. Midőn Sz. Ambrús *Theodósius* Cháfzárt bűneiről meg-feddette, a' Cháfzár Dávid példájával akarta magát menteni: de Sz. Ambrús jól meg-felelt néki: Ha követted a' vétekben, kövesed a' penitentziában-is; a' mint *Russinus* írja p. Efféléket keményen meg-dorgál Szent Agoston q: Mert Dávid, és egyéb Szentek, a' kísértet-által vétkeztek: de ezek, a' Szentek árnyéka és paláštya-alatt, a' bűnben akarnak heverni. Dávid okot vőtt a' vétekre, a' mezítelen aszszony' állatnak ochmány könyvéből: ezek pedig a' Sz. Irásból. Dávid nem ősztőnőzte magát másnak példájával: ezek pedig, a' Szentek példáival serkengetik magokat. Dávid meg-dorgáltatván, meg-pirúlt, és meg-tért: ezek vakmerő-képpen ütköznek a' Sz. Proféta-ba. Dávid meg-büntette magában a' vétket: ezek pedig azt magokban, és másban-is kedvellik. Dávid magát nem mentette, midőn a' Próféta meg-feddette: ezek bálgatagúl a' Szent Királyt vészik paizúl. Dávid eggyet vagy kettőt vétett: ezek pedig azzal, az ő számtalan gonosságokat akarják bé-paláštolni és bé-baronálni. Dávid az ő vétkéből tanúlt, és okosá-lőtt, úgy hogy a' gonosságnak chak árnyékától-is félt; és azért nem akart innya a' Betlehemi kútból-való kívánatos vízből, mondván r: *Kegyelmes légyen nékem az Úr, hogy ezt ne chelekedjem. Nem-de az embereknek, kik el-mentek vólt, vérőket, és lelkök veszedelmét igyam-e?* Ezek pedig naponként nagyobb balgatagságba, vakmerőségbe, és szemtelenségbe jutnak, és künnyebben reá mennek a' bűnre. Bizony rút dolog, hogy efféle szarvas-bogarak, nagy szorgalmatossággal fel-keresik a' Szenteknek egy, vagy két vétkét, és annyi fok jeles Jószágos chele-

D

k Joan. 11. 16 l Ioan. 15. 13.

m Rom. 12. 21.

n Ioan. 20. 17

o Tit. 1. 15.

p Eph. 5. 27.

p Lib. 2. hist. cap. 11.

q Lib. 50. Homil. Hom. 21.

r 2. Reg. 23. 17.

kedetekre,

kedetekre; mellyekkel tündöklik az ő életök, nem találnak; hogy azokat követnék. A'ki jól meg-tekinti a' Dávid életét, chodálatos szép Jószágös chelekedeteknek példáit láthattya: mellyek szintén úgy vannak el-rendelve, mint a' szép és jó-illatú virágok a' gyönyörűséges kertben. Ezeknek nagyobb ősztön veszedelmökre az egy vétek, hogy-sem a' sok Jószágos chelekedet az örök életre. De, hadgyuk-el e' bűdös bogarakat: és lássuk-meg, Mi okból íratta-meg a' Sz. Lélek némelly Szenteknek esetöket; és az Anyaszentegyház miért adgya azokat a' Hívek-eleibe?

Első Oka: Az Isten dichősége. Sokan chodállyák, és okát-is vizgállyák, Miért nem írt semmit Moyses az Angyalokról? Sz. *Cyrillus* [s], Sz. Agoston [t], és Sz. Gergely [u], azt irják; hogy a' tudatlan Zidó nemzetség, nem értette-vólna a' lelki állatokról-való tudományt. Sz. *Basilius* pedig [x], Arany-szájú Sz. János [y], és Sz. Tamás Doktor [z], azt mondgyák; hogy az a' nép igen hajlandó vólt a' bálványozásra; és, ha valamit hallott-vólna afféle dichőséges és nemes lelki-állatokról, könnyen Isteneknek ítélte-vólna, és okot vött-vólna a' bálványozásra. De *Hector Pintus* [a], és egyebek-is, más módon okoskodnak: és azt mondgyák; hogy a' Gonosz Angyaloknak vétkök, mivelhogy az alázatos penitentziával el nem tőröltetett, abból az Isten dichősége úgy nem tündöklött-vólna, mint az ember bűnéből, ki penitentziát tartott: melynek fő-képpen a' Szentekben vagyon helye, kiknek penitentzia-tartások föltötte igen tetszetes és tekintetes. Illyen módon a' jó Orvos, mutogattya azokat, kiket nagy veszedelmes betegségből meg-gyógyított, hogy azzal bizonyíttsa tudományát. Igy tellyesedik-bé Sz. Pálnak mondása [b]: *A' hol a' bűn bővelkődött, fellyebb bővelkődött a' kegyelem.* És más mondása-is [c]: *Az Istent-szeretőknek, mindenek jóra szolgálnak.* értsed, még a' bűnök-is: mivelhogy *Hatalmas az Isten, a' kövekből-is Abrahám fiait támasztani* [d]. Mert ő *tészen szegénnyé, és meg-gazdagít; meg-áláz, és fel-emel* [e]. Ki azt mondgya; hogy *a' setétségből világosság fényeskedgyék* [f]. Kiről nem ok-nélkül mondhatnók [g]: *Aratsz* (jó penitentziát,) *a' hol nem vetettél* (bűnt.) mivelhogy még a' felyűl vertetett konkolyból-is jó búzát széd. Innét mondgya Arany-szájú Sz. János [h]; hogy a' Szentek, még a' vétkek-között-is a' Jószágos chelekedeteknek jeleit mutatták: a' mint a' szép-termetű test, még a' betegségben-is meg-tartya neminémű ékességét: és a' jó föld, ha szintén töviset terem-is, jelét adgya bőv termésének ha mivelnék, meg-szántanák, és bé-vetnék. E' dologban nagy alkolmatosság adatik nékünk az Isten dichéretire, hogy az emberi nemzettel illy kegyelmesen chelekedett, meg-kegyelmezvén néki; holott az Angyalt, a' vétek-után, soha kegyelmébe nē fogadta. Hasonló dolgot mutatott az Isten Jeremiás Prófétának a' fazekas házában [i], ki az sárból-valo el-romlott edényből, mást chinált: a' meg-romlott Angyal fel nem épűlt, de fel-épűlt az ember. Háttal fordúlt az Angyal az Istenhez, és utánna nem ment az Isten hogy meg-térítené, hanē örökké veszni hadta: az ember-is háttal fordúlt hozzája, de kegyelmesen utánna indúlt, és meg-térítette. Innét mondgya Isaias [k]: *Es a' te fűleid meg-hallyák a' hátad-megett íntőnek szavát.* El-távozott néna nemelly Szét az Istentől, mint az el tévelyedett Juh: de az Istē el-hagyván a' kilencz-ven-kilencz el nem tévelyedett Juhokat a' puszta'ban, el-ment, és meg-kereste azt [l]. Melly irgalmasság, nagy dichőségére vagyon az Istennek: és az-okáért, a' Szenteknek-is kedves, hogy az ő vétkekről emlekezzűnk, az Istennek nagyobb dichőségére.

Második Oka az; Hogy a' kétségbe-eséstnek vétke-ellen orvosága-vólna minden-alázatosoknak. Mert méltán azt mondhattyák [m]: *Vallyon a' ki el-esik, nem kél-e fel? és a' ki el-fordúlt, nem tér-e meg?* látván hogy a' Szentek-is meg-estek, de fel-is kőltek. Innét vagyon, hogy Urúnk kűlömb-kűlömb-féle nagy bűnősöket térített- és gyógyított-meg: a' hitlen Tamást; a' tagadó Pétert; a' tisztesség-kívánó két atyafiat a' Zebedæus fiait; a' parázna Magdolnát; az űldöző Sault; a' chalárd Zakæust; a' fősvény Mátét; a' Kereszt-fán függő Tolvajt.

Harmadik Oka: A' Kevélységnek le-nyomása; a' Sz. Pál mondása-szerént [n]: *A' ki magát fenn-állani állítya, meg-látsa hogy el ne essék.* Mert, ki lehetett Tamásnál alázatosb? vagy kichoda szerette inkább a' Krisztust? de még-is el-esett. Vallyon kichoda bőjtölt annyit mint Dávid; ki azt mondotta [o]; *A' térdeim meg-erőtelenűltek a' bőjttől: és a' hűsom meg-változott az olaj-miatt.* Es [p]: *Bőjttel alázom-vala meg a' lelkemet.* Hallyad vígyázását-is [q]: *Ej-fél-kor kelek-vala-fel, néked hálát adni.* Hallyad imádságát [r]: *Hétszer mondottam napjában dichéretet néked.* Hallyad sirását [s]: *El-fáradtam foházkodásomban: meg-mosom minden éjjel az ágyamat: meg-áztatom az ágyamat kőny-hullatásommal.* Hallyad szőr-zákját [t]: *En pedig midőn engem bántanának, szőr-zákba öltözőm-vala.* Hallyad ételében-való sanyarúságát [u]: *A' hamvat mint a' kenyeret észem-vala; és az italomat sírással egyelítem-vala.* Hallyad végezetre az Isten ítéletit [x]: *Meg-találtam Dávidot a' Jesse fiát*

a' szivem-

A

s Lib. 2. contra Iulianum.
t Lib. 11. Civ. cap. 9.
u Lib. 28. Moral. cap. 10.
x Hom. 1. Hexamer.
y Hom. 1. in Geneſ.
z 1. parte.
a In Iſaiam.

B

b Hom.
c Hom. 8.
d Matt.
e 1.
f 2.
g Matt. 2. 24.

h Hom. 27. in Matt. Et Hom. 5. in Verba Iſaiæ: Vidi Dominum.

C

i Ierem. 18. 4.

k Iſa. 30. 21.

l Luc. 15. 4.

m Ier. 8. 4.

D

n 1. Cor. 10. 12.

o Pſ. 108. 24.
p Pſ. 34. 13.
q Pſ. 118. 62.
r Pſal. 118. 164.
s Pſal. 6. 7.
t Pſ. 34. 13.
u Pſ. 101. 10.
x Act. 13. 22.

A *a' szívem-szerént-való férfiat.* de ugyan meg-esett. Kichoda bízhatik tahát maga erejében, vagy szentségében? E' két okról szépen beszélget Szent Gergely y: Néha a' Szent Irás, a' Szenteknek nem chak jó chelekedetőket bizonyíttya, hanem esetőket-is ki-jelenti: hogy mind az erősőknek győzedelmébe légyē a' mit kövessünk, 's mind az esetekben meg-lássuk a' mit el-távoztalsunk. Mert ímé Jóbról azt írja; hogy a' kísértettel nevekedett; de Dávid a' kisértettel meg-ejtetett: hogy a' mi eleinknek erősége, a' mi reménségünket táplállya; és azoknak esete, minket az alázatos vígyázásra intsen: úgy hogy, a' mennyire amazok őrömünkben fel-emelnek, ezek annyira féltünkben lenyomjanak: és a' hallónak lelke, amonnét a' bizodalom reménségével, innét a' félelemnek alázatosságával meg-taníttatván, se vakmerőséggel ne kevélykedgyék; se a' félelemtől el-nyomattatván kétségbe ne essék. mert a' reménségnek bizodalmára, a' jónak példájával erősíttetik.

y *Val. cap.* 1.

B NEGYEDIK Oka az: Mert a' Szentekben az Isten Malasztya azt chelekedte, hogy abban, a' miben vétkeztek, az-után olly fők lőttek, hogy a' jóért nagyobb díchéretet érdemlettek, hogy-sem a' gonoszért szidalmat. Magdolnának fajtalan életét, Angyali tisztaság követte: a' Péter gyarlóságát, mellyel egy leányzó szavára édes Mesterét meg-tagadta z, olly erősség követte, hogy az Anyaszentegyház fondamentomává lőtt, és meg nem szűnt a' Krisfusnak predikállásától, noha azt a' Zidók fő tanátsa meg-tíltotta néki a; Saulus kegyetlen kergetőből, az Anyaszentegyháznak nagy oltalmazójává lőtt. Tamás a' hitlenség-után, olly hitben vólt, hogy a' Krisfust Urának és Istenének mondotta. Az-okáért az Anyaszentegyház-is, az Isteni szolgálat-béli Imádságban azt kéri az Istentől, hogy az ő Hitit illendő aitatossággal kövessük. E' dologban, úgy viseli magát az Isten a' Szentekhez, mint valami Fejedelem drága és kedvés Kristal pohárához: melynek, ha lába, vagy talpa el-törik, nem veti azt el, sem el né töri, hanem inkább arany talpat chináltat néki; mellyel szebbé és drágábbá lészen. Igy az Igaz, a' mint Dávid mondgya b, *mikor el-esik, meg nem romol*: meg-törik ugyan valamenyire, de tellyességgel el nem vész: sőt, az Isten az ő ajándékival úgy megékesíti és gazdagíttya, hogy a' törés nem chak meg nem rútíttya, de ugyan bőchületesebé-is tészi. Hasonló-képpen, ha valamelly Nemes Aszszonynak drága és kedves ruhája meg-szakad, azt olly szépen bé-tőzi arannyal és drága kövekkel, hogy szebnek tetszik, hogy-sem az-előtt vólt.

z *Mat.* 26. 69

a *Act.* 5. 42.

b *Pf.* 36. 24

C Ő R Ő D I K Oka: A' Szentek dichősége: kiknek nem kevés dichőségekre vagyon, hogy, noha valaha meg-győzettenek a' bűntől, mindazáltal az-után nagyobb diadalmat vőttek rajta: mint mikor valaki el-szunnyadván, az ellenség kezébe akad; ha vitézkedvén annak kezéből ki-szabadúl, nem olly nagy gyalázattyára vagyon a' fogság, mint díchéretire a' meg-szabadúlás. Innét vagyon, hogy sok Szentek, a' magok vétkét az egész világnak tudtára adták. Moyses maga meg-írta, mind gyilkosságát c, 's mind hitlenségét d; Szent Pál-is, hitetlenségét, és kegyetlenségét az Anyaszentegyház üldözésében e: Szent Máte a' vámon-való ülését f; kinek nevét a' több Evangelisták el-halgatták, vagy el-változtatták, *Levi*-nek nevezvén g: Sz. Agoston-is, egy egész könyvet írt régi vétkeiről és fogyatkozásiról. Továbba; a' Szentek az ő fogyatkozásokban, jelét mutatták következendő Jószágos chelekedetőknek: nem külömben, mint ez-előtt-is mondám, a' föld az ő termésének jelét mutattya, ha szintén tőviset terem-is bőven. Moyses, meg-ölvén az Egyiptusi embert, a' ki ok-nélkül háborgatta a' Zidó attyafiát, meg-mutatta azzal, minémű buzgósággal óltalmazná az-után az Isten népét minden ellenségi-ellē; a' mint Sz Agoston írja h: és Saulus-is, a' Keresztyének-ellen-való fenyegetésével, meg-mutatta minémű buzgósággal hirdetné az igaz Hitet, azt meg ismérvén: Tamás-is, hitlenségével meg-mutatta a' Hitben-való állhatatosságát. mivelhogy, a' mint a' Bölch írja i, *A' ki hamar hiszen, álhatatlan szívű.* Sőt azzal a' Krisfushoz-való nagy szeretetit-is meg-mutatta: mert, a' ki valamit igen kíván, nehezen hiszi hogy úgy vagyon, hanem ha láttya, vagy kezével tapasztallya; a' mint naponként magúnkról eszünkbe vehettyük. mert mentől jobb hírt hallunk, annál nehezben hiszszük. Jákób Patriarkáról azt olvasuk k; hogy, midőn a' fiaitól azt hallotta, hogy él az ő szerelmes fia Jósef, és Egyiptusban uralkodik: mint-hogy azt igen kívánta, nem könnyen hitte-el; hanem mikor annak bizonyos jeleit látta. Azonképpen Tamás-is, igen kívánván az Urunk fel-támadasát, kit igen szeretett: nem könnyen hihette-el; hanem bizonyos jeleit akarta látni, a' kezein és óldalán-való sebeket. Az-okáért a' Híveknek nem chak nem méltó meg-botránkozni a' Szent Tamás eseriért; hanem inkább abból okot kell venni az Istennek díchéretire, az ő végheteten irgalmasságáért: és a' magok őrizetire, mind a' kétségbe-eséstől, 's mind a' kelvélység-

c *Exo.* 2. 12.

d *Num.* 20. 12.

e 1. *Cor.* 15. 9 *Gal.* 1. 13.

f *Matt.* 9 9.

g *Mar.* 2. 4. *Luk.* 5. 27.

D h *Lib.* 22. *cont. Faustum, cap.* 20

i *Eccli.* 19. 4.

k *Gen.* 45. 26

vélységtől: és a' Szentnek követésére, nem a' gyarló esetben, hanem a' dichőséges győzedelemben.

II. Rész.

JEr tekintsük-meg már okát a' Tamás hitlenségének. Nékem úgy tetszik, hogy azt az Evangelista eléggé meg-jelentette, mondván [l]: *Tamás egy a' Tizen-kettő-közzül, nem vala vélek, mikor el-jöve* Jésus. Mert, ha a' többivel jelé lött-vólna, mikor Jesus meg-mutatta nékik kezeit és óldalát; kétség-nélkül azokkal-eggyütt el-hitte-vólna Urunk fel-támadását: de mint-hogy jelen nem vólt, mind a' vigasztalástól meg-foszlatott, mellyet a' több Apóstolok vőttek a' Krístus látásából; 's mind a' hitlenségbe esett. Ez igen szükséges tanúság: melyre ritkán viselnek gondot a' Világ fiai. Kiknek jól mongya Arany-szájú Szent János [m]: Ha valamelly városban akarsz lakni, jól és szorgalmatoson meg-tudakozol, Michoda ege vagyon; egészséges-e; nedves-e; hideg-e? De a' Lelkedre gondot nem viselsz; és nem gondolsz véle michoda szokások vagyon azoknak a' kikkel nyájaskodol: hanem vakmerő-képpen, és magad-gondolatlanúl, akár-kivel-is barátkozol. Mond-meg nékem, mi módon mented-meg magadat, így el-hagyván lelkedet? Melly panaszolkodásnak ha vólt valaha helye, bizony most vagyon, midőn semmire kevesebb gond-viselés ninch, mint a' nyájaskodásra. Ha kedves lovad vagyon, jó lovászról tudakozol; ha jó szántó-földed vagyon, a' béreset jól meg-vizsgálod; ha drága posztód, és kőntőst akarsz belőle chináltatni, jó szabót keresz: chak szintén Lelkünkre nem viselünk gondot; maga attól függ az őrök élet, vagy az őrök veszedelem. Igazán mondotta a' Pogány *Séneca* [n]: hogy, elébb kell meg-tekíntenünk kivel együnk és igyünk, hogy-sem mit együnk és igyünk. Honnét véled hogy történik némelly Keresztyéneknek hirtelen-való el-pártolások az igaz Hittől? hanem hogy válogatás-nélkül minden-féle tévelygőkkel nyájaskodnak és barátkoznak; és üdvősségőknél nagyobra bőchülik valami világi hasznokat, vagy az emberi tekíntetet. Honnét alítod, hogy némelly jól-nevelt ifiak, kik a' tisztaságnak és aitatosságnak szeretői vóltak, chak hamar fajtalanokká és istentelenekké lésznek? hanem hogy mihelyen az Iskolából ki-szakadnak, leg-ottan rosz-erkölchű, és tisztátalan-életű személyekkel barátkoznak, és nyájaskodnak; meg nem gondolván a' Dávid mondását [o]: *A' szenttel szent lészsz: és az ártatlan férfiúval ártalan lészsz: és a' választottal választatott lészsz: és az el-fordúlttal el-fordúlsz.* és a' Salomonét [p]: *A' ki bölchekkel jár, bölch lészen: a' bolondok barátya hasonló lészen.* és [q]: *Ne légy barátya a' haragos embernek, se ne járj a' dühös férfiúval: hogy valami-képpen meg ne tanúllyad az ő ösvényit, és botránkozást végy a' te lelkedének.* és az Ecclesiasticusét [r]: *A' ki a' szurkot illeti, megmochkoltatik attól: és a' ki a' kevéllyel társolkodik, kevélységbe öltőzik.*

Vedd eszedbe; hogy e' dologban két-képpen vétkezhetünk: Elsőben el-szakadván a' jóktól: Másodszor, a' gonoszokhoz adván magúnkat; és mind a' kettő igen veszedelmes.

A' mi az Első illeti; igen hasznos és szükséges a' Jókkal társalkodni, és nyájaskodni. Melyre ínt a' Bölch, mondván [s]: *Ha értelmest látsz, serkenny-fel hozzája, és az ő ajtai garádichit koptasa a' te lábad.* Ennek sok haszna vagyon:

Első az; hogy az Isten a' Jóknak barátságokért, még a' gonoszokkal-is jót tészen, és meg-óltalmazza őket. Így, [t] *Meg-áldotta az Úr az Egyiptzius házát Józsefért, és meg-sokasította mind a' házakban, 's mind mezőken-való minden ő marháját.* Ezt még a' Pogány Lábán-is észébe vőtte; és azért nem akarta magától el-ereszteni Jákobot. Kinek azt mondotta [u]: *Találjak kedvet szined-előtt: próbálva meg-tanúltam, hogy meg-áldott engem Isten éretted.* Midőn Jóram az Izraël Királya, Elisé-ustól tanátsot és segétséget kértvólna, azt mondotta [x]: *Él a' seregek Úra, kinek szine-előtt állok, hogy, ha a' Júda Királyának Josafátnak orczáját nem bőchülleném, chak reád sem figyelmeztem-, nem-is tekintettemvólna.* Es az Isten-félő Jósafátért, az istentelen Jóram-is meg-szabadúlt az ellenségtől. Chodálatos példánk vagyon Saulban: ki, midőn meg-értette-vólna hogy Dávid Nájothban-vólna, Ramatában [y], *poroszlókat küldött hogy meg-fogják Dávidot. Kik mikor láttak-vólna a' profétáló Profétáknak choportyát, és Samuelt közöttök álván: lőn az Úr Lelke ő rajtok-is, és ők-is profétálni kezdének. Mellyet mikor hírré tőttek-vólna Saulnak, más követeket-is külde: Profétálának pedig azok-is. Es Saul meg harmad követeket küldé: azok-is profétálának. Es haraggal fel-gerjedvén Saul, ő-is Ramatába mene: és lőn rajta-is az Úr Lelke, és mégyen-vala járdogalván, és profétál-vala; és meg-foszta ő-is magát ruháitól, és profétála a' többivel Samuel-előtt, és le-eséke mez-itelen egész a' napon és éjjel. Onnét példa-beszéd-is származék: Vallyon Saul-is a' Profétáknak között-e?*

[l] 1 Ioan. 20. 24

[m] Hom. in Pſ. 4.

[n] in Epiſt.

[o] Pſ. 17. 26.

[p] Prov. 13. 20

[q] Prov. 22. 24

[r] Eccli. 13. 1.

[s] Eccli. 6. 36.

[t] Gen. 39. 5.

[u] Gen. 30. 27.

[x] 4. Reg. 3. 14

[y] 1. Reg. 19. 20.

A

Oka ennek az: mert az Isten szereti az Igazakat, kikkel jót tévén, azokkal-is jót tészen a' kik azon társaságban vannak. Mert ha azért, hogy meg-mutassa Igasságát, néha egynek vétkéért sokakat bűntet-meg; a' mint ki-tetszik Akánból [a]; és Dávidból [a]: sokkal hajlandóbb lévén az Irgalmasságra, sokaknak Igasságáért egyebekkel-is jót tészen. Es, a'mint mongya Szent *Baſilius* [b]; Mi-képpen a'fű-szerszámoknak gyönyörűséges illattya, azokra-is el-hat a' kik közel vannak hozzájok: azonképpen a' Jámbor ember, az egész társaságnak hasznos és gyönyörűséges. *Surius* azt írja Szent *Coléta*-felől, ki a' Sz. *Clara* Szerzetinek meg-újitója volt; hogy, midőn szemtelen emberek, fajtalan kívánságból mentek hozzája, chak tekintetével-is azonnal tiszta gondolatokra indította. *Maria Oegniacenſis*-re egy *Camerácumi* vásott Pap chak reája tekintett: és olly chodálatos-képpen meg-változott, hogy sok kőny-húllatása-után, tőredelmes szívvel ment-el tőle [c]. A' Boszorkányok, a' gyenge gyermekek testét chak tekintetekkel-is meg-vesztik: de a' Szentek tekintete, az embereknek kemény szívőket-is által-hattya. Hogy ha pedig Saulon, és az ő szolgain az történt, a' mit hallánk, kik nem jó akaratból, hanem gonosz igyekezetből mentek az Isten szolgaihoz: mennyivel inkább meg-történik azokon, kik követésért adgyák magokat hozzájok. Melly gyümölch, noha nem mindenkor tetszik-meg elsőben: mindazáltal, idő-jártában meg-mutattya erejét. Mert, a' mint jól mondotta *Séneca* [d]; némelly apró állatok midőn meg-chípnek, vagy meg-marnak, noha akkor nem érzeni: mindazáltal veszedelmes erejők vagyon; és a' daganat meg-jelenti a' maráſt, noha a' daganatban semmi sebet nem látni: azon történik rajtad a' bőlch emberek nyájaskodásából: eszedbe nem vészed, mi módon, és mikor használ; de meg-érted hogy használ.

Második Hasznáról Szent *Leo* emlekezik, mondván [e]: Erősbek a' példák a' beszédnél. Es *Séneca* [f]: Többet használ, úgy-mond, néked az eleven szó, és együttvaló lakás, a' beszédnél: mert az emberek többet hisznek a' szemnek, hogy-sem a' fülnek. Továbbá, hoszszú út a' parancholat; rövid, és hatható a' példa. Rövid; mert sok chavargó és kerengő beszéd-nélkül, a' Jószágos chelekedet elődbe adatik, és ki-ábrázoltatik. Mikor Szent Ferencz a' pokloſt mosogarta; és a' *Senáſi* Szent Katalin egy mord-kedvű, és chak nem dühös vén kofának olly álhatatoson szolgált; midőn Urunk az Apostolok lábait meg-mosta: rövidebben meg-mutatták mit kíván az atyafiúi szeretet, és az alázatosság, hogy-sem ha hoszszú beszéddel azt meg-magyarázták-volna. Hathatóbb-is; mert, a' mit mástól látunk hogy chelekesznk, elhiszszük hogy nem föllöttébb nehez; és hogy tőlünk-is meg-lehet: mellyet sok szóval sem hitethetnénk-el. Azért írja Szent Bernárd egy Barátról [g]: hogy, lábaihoz borúlván, nagy orcza-pirulással vádolta magát, mondván: *Jáj nékem*, mert ez éjjel egy atyafiat szemléltem, kiben harmincz Jószágos chelekedeteket számláltam; mellyek-közzül chak eggyet sem találok magamban. Ez az alázatosság, melly talám mind a harmincz Jószágos chelekedetet-is meg-haladta, nem másunnét származott, hanem egyebeknek látásából és példájából. Mert, a' mint Szent Gergely mondgya [h], a' ki tellyességgel meg akarja érteni minémű légyen, ollyanokat kell meg-nézni, a' minémű ő nem: hogy a' Jóknak formájából, meg-fontollya minémű rút légyen. Jól tanúlt volt ez Iskolában Szent Bernárd; ki imígyen beszéll [i]: Eggyet, látok kivált-képpen-való józansággal; mást, chodálatos békével-való türéssel; mást pedig, nagy alázatossággal, és szelídséggel; mást, sok irgalmassággal, és kegyességgel: azt látom, hogy az elmélkedésben gyakorta el-ragadtatik; amazt, hogy szüntelen zörgeti imádságával az eget; és egyebeket, hogy egyéb-féle Jószágos chelekedetekben fénylenek. Mind ezeket, úgy-mond, meg-gondolván, olly Hegyeknek alítom, mellyeket az Ur meg-látogat. En pedig, ki ezek-közzül semmit magamban nem találok, minek alíttsam magamat, hanem egynek a' Gelboë hegyei-közzül, kit az ő haragjában és búsúlasában el-kerül az egyebeknek kegyelmes meg-látogatója?

A' ki magánál aláb-valókkal társolkodik: vagy meg-útállya azokat, magát jobnak alítván; mint a' Farisæus, ki azt mondotta [k]; *Nem vagyok mint egyéb emberek*, és meg-útálta a' szegény Publikánust: vagy azokat követi, és hozzájok szabja magát; mert az eggyező erkölch tészi a' nyájaskodást kedvessé. Innét int benünket az Irás, hogy a' Jámboroknak társaságát kövessük, és a' többi-közőtt, a' Bőlch azt mondgya [l]: *A' Szent férfiúval légy szántelen, valakit ismérsz az Isten félelmének meg-tartójának, a' kinek lelke lelked-szerént vagyon: és a' ki, mikor tántorgasz a' setétben,*

szánakó-

a Iosue 7. 25. a 2. Reg. 24. 16.

b Hom. in Gordianum Martyrem.

c In ejus Vita, lib. 1. c. 13.

d Lib. 2. ep. 95

e Serm. de S. Laurentio.

f Ep. 6.

g Serm. de Altitud. & Baſilic. cordis.

h Lib. 24. Moral. cap. 27.

i Serm. 54. in Cantic.

k Luc. 18. 11.

l Eccli. 37. 15

szánakodik rajtad. Jó-tanátsu szívet állaſs melléd: mert semmi ninch néked haſznosb annál. Példánk vagyon Jóas Királyban: ki [m] *azt chelekedte a mi jó az Ur-előtt, Jójada Papnak tellyes napjaiban.* mert az, mind tanitásával, 's mind jó példájával oktatta. De [n], *miknek-utánna meg-hala Jójada, bé-menének a' Júda Fejedelmi, és imádák a' Királyt: ki kedvelvén azoknak ſzolgálattyát, engede nékik. Es el-hagyák az Attyok Urának Iſtenének Templomát, és a' berkeknek, és bálványoknak ſzolgálának; és harag lőn Juda- és Jeruſalem-ellen é vétekért.* Zabolán tartyák az Iſten-félő emberek a' vélek nyájaskodókat. Mellyet még a' Pogány *Séneca*-is által-látott: ki azt írja [o], hogy, Semmi dolog úgy tiſzteſségben fel nem ől-tőzteti a' ſzíveket, és a' gonoſzra hajlandókat viſzſza nem téríti a' jóra, mint a' Jámbor emberek nyájaskodáſa: mert laſsan-laſsan embernek ſzívébe ſzáll, és mint egy paraucholattá léſzen, a' mit gyakorta látunk, gyakorta hallunk.

Nem chak haſznos dolog az, hanem ugyan Szükségeſ-is; úgy hogy azt nyilván-való veſzedelem-nélkül el nem mulathatni. Mert, a' mint Sz. *Leo* mongya [p], a' Kereſztyén Vitéz, nóha a' magán-való harczokon-is erőſsen vitézkedhetik: mindazáltal bátorságosban, és ſzerenchésben hadakozik, hà az ellenség-ellen nyilván ſzembe áll ſeregben; a' hol ne chak maga erejével harczoliyon, hanem a' győzhetetlen Királynak birodalma-alatt, az attyafiai ſeregivel eggyűtt társolkodván, a' kőzőnséges hadban harczol. Mert kevesebb veſzedelemmel harczolnak ſokan az ellenséggel, hogy-ſem eggyenként: és nem kűnnyen lehet helye a' ſebnek, a' kit, a' Hitnek paizával nem chak a' maga erőſsége óltalmaz, hanem egyebeké-is; hogy, a' hol mindeneknek egy ügye vagyon, egy légyen győzedelmők-is. Ugy vagyon: mert mi igen erőtelenek vagyunk; az ellenségünk pedig, nem teſt és vér, hanem a' ſetétségnek hatalmaſági [q]. Szépen oktat minket Salomon, mondván [r]: *Jobb kettőnek eggyűtt lenni, hogy-ſem egynek; mert haſznok vágyon az ő társaságokban: ha eggyik el-eſik, a' máſiktól meg-támogattatik. Jaj az egyedül-valónak; mert ha el-eſik, ninch fel emelője. Es ha ketten eggyűtt hálnak, egy-máſt meg-melegítik: az eggyes mi módon melegűl-meg? Es ha valaki meg-győzi az eggyiket, ketten ellene állanak.* Melly mondáſsal, az Eggyes embernek Három nyavalyáját, vagy fogyatkozáſát jelenti:

Eggyik; a' Tudatlanság, melly a' mi-magunk ſzerelméből ſzármazik: mert gyakorta a' magunk fogyatkozáſit nem iſmérjük, hanem ha máſtól meg-intetűnk; vagy, ha máſra nézvén, magunkat-is meg-tekintyük. Melyről ſzépen ír *Seneca* [s]: A' bűnnek nagy réſze el-vétetik, ha a' bűnős-mellett tanú-bizonyság vagyon. Légyen mindenkor valaki, a' kitől féllyen a' ſzűv; kinek méltósága-által, az ő titkát jóbbá tegye, vagy nagyobb ſzentségben éllyen titkon-is; a' mint egy régi *Poëta* mondotta: *Ut vitium vites, vitii quoq; ſuſpicionem: Semper eos tecum, quos vereáris, habe:* Hogy el-távoztaſd a' vétket, és a' véteknek gyanúságát; mindenkor ollyakkal légy, a' kiktől félly. Máſutt pedig azt írja [t]; hogy, midőn *Crátes* egy iſjat látott-vólna, titkon és magán járni, azt kérdette tőle; Mit chelekeſzik ott egyedűl? Es midőn az iſiű azt felelte-vólna; Magammal beſzéllek: *Crátes* azt mondotta: Az-okáért meg-láſd, és ſzorgalmatoſsan reá figyelmezz, hogy gonoſz emberrel ne beſzélly: jelentvén, hogy, ninch veſzedelmesb dolog az egyedűl-való emberuél, ha nem igen tekélletes erkőlchű. Azért mondgya Szent Bernárd [u]: A' melly gonoſzt ſenki nem lát, ſenki meg ſem-feddi. Es a' hol nem félünk a' meg-feddőtől, bátorságosban hozzánk járúl a' kiſértő, és nagyobb ſzabadsággal meg-chelekeſzſzük a' hamiſságot. A' Gyülekőzetben pedig, ha valami jót chelekeſzel, ſenki meg nem tíltya; ha pedig gonoſzt akarſz chelekedni, nem ſzabad: mert mindgyárt ſokan meg-tudgyák, meg-dorgállyák, és meg-jobbittyák: viſzontag, a' melly jót látnak, minnyájan chodállyák, tiſztelik, kővetik.

Máſodik veſzedelmes nyavalya, az; hogy, ha ſzintén valaki olly bóldog vólna-is, hogy ſoha meg nem eſnék, ſe meg ne tántorodnék (mellyre ugyan lehetetlen az emberi gyarlóságtól:) mindazáltal meg-hűlhet a' buzgóságban, és a' világi jég-miatt meg-hidegűlhet az aitatoſságban. Melly hidegnek el-rávoztatására leg-alkolmatosb, hogy ketten melegíttſék egy-máſt; és mentől többen léſznek, annál több melegségek lehet. A' zőld vagy nyers fa, ő-maga meg nem éghet a' nedveſség-miatt; de ha tűzes rakás fa-kőzibe veted, hamar meg-gyulad, és el-ég: haſonló-képpen a' mi lelkünk, ha maga vagyon, chak hidegen marad; de ha egyebek-kőzőtt vagyon, kik az Iſteni ſzeretettel lángolnak, kűnnyé fel-gerjed. Ha egy kopott, a' vagy meg-nyírt aranyat viſzeſz a' vásárra, meg-vetik; de ha ſok jó-kőzzé elegyíted, a' többi-kőzőtt el-véſzik: azon-képpen a' gyarló és erőtlen ember, ki magához-képeſt nem vólna kedves az Iſten-előtt; ha ſok Jámborokkal eggyűtt vagyon, azokért ő-reá-is tekint az Iſten; és amazoknak bővelkődéſe, ennek fogyatkozáſát helyére hozza.

A
m 2. Par. 24. 2.
n Verſ. 17.
o Ep. 6.
p Serm. de Tejun. Septimi Menſis.
B
q Eph. 6. 12.
r Eccle. 4. 9.
C
s Ep. 11.
t Lib. 1. ep. 10
n Ep. 115.
D

A

Harmadik veszedelem az; hogy, a' ki egy dologban tudós és gazdag, egyebekben tudatlan és szegény: mellyekben ha őtet az ellenség meg-győzné-is, ketten ellene állhatnak; a' másik meg-segélvén azzal, a' mivel ő bővelkődik. Erről szépen ír Szent Gergely [x]: Azt chelekeszi az Isten az emberek szívében, a' mit a' föld Tartományiban: mert minden Tartománynak minden-féle gyümölchöt adhatott-volna: de, ha eggyik Tartomány a' másik gyümölche-nélkül nem szükölködnék, eggyik a' másikkal nem társolkodnék. Innét vagyon, hogy eggyiknek bővségesen ád olajt, a' másiknak bort, eggyiknek gabonát, a' másiknak barmot: hogy, midőn amaz ezzel közli azt a' mie vagyon, ettől vegye a' mie ninchen, és egy-más-közőtt az eggyesség és baratság-is meg maradgyon. Az-okáért, a'minémüek a'föld Tartományi, ollyanok a'Szentek lelkei: mellyek, midőn egy-másal közlik a' mit az Istentől vőttek, úgy chelekeszenek mint a' Tartományok, eggyik a' másikkal közölvén gyümölchét; hogy akképpen a' szeretetben eggyezzenek. Ugyan azont tanittya Sz. Pál, a' testi tagoknak hasonlatosságával [y]: *A' mint egy testben sok tagjaink vannak, minden tagoknak pedig nem ugyan azon egy chelekedetők vagyon: úgy sokan egy test vagyunk a' Kristusban: mindenikünk pedig eggyik a' másiknak tagjai. Külömbözö ajándékink vannak pedig, a'malaszt-szerént, a' melly nékünk adatott.* Es ismég [z]: *Eggyaránt egy-másért szorgalmatosok légyenek a' tagok.* Mellyek mondásokat imigyen magyaráz Szent Gergely [a]: Michoda az Anyaszentegyház, hanem az ő felső Fejének teste? melyben némelly, magas, a'vagy fen-való dolgokat látván, szem; más igazat chelekedven, kéz; más a' parancholatra futosván, láb; más a' parancholóknak szavát halgatván, fül; más a' gonoszok bűzit, és a' jóknak gyönyörűséges illattyát meg-választván egy-mástól, orr: kik, a' testi tagoknak szokása-szerént, midőn egy-másnak szolgálnak, egy testet szereznek magokból: és, midőn a' szeretetben külömb-külömb-féle dolgokat chelekednek, lélek-szerént ugyan eggyeznek. Azt-is mondgya; hogy, ki-ki-mind az ő hivatallyában maradgyon, és maga dolgához lásson: mert, ha valaki érteke-fölőtt igyekezik, semmire nem érkezik. mi-képpen hogy, ha a' fül látni, a' szem hallani akarna, a' maga tisztiben el nem járna, a' másében pedig meg-akadna.

x Hom. 10. in Ezech.

y Rom. 12. 4. 5.

z 1. Cor. 12. 25.

B

a Lib. 28. Moral. cap. 6.

C

A' mi a' Masikat, az-az, a' Gonoszokkal-való társolkodást illeti: az-is igen veszedelmes, és az Elsőnél ártalmasb: mint a'ki jó és hűv Kalaúz-nélkül jár, szerenchére veti fejét; de nagyobb veszedelemre mégyé, a'ki tolvajt választ kalaúzúl. Innét mondotta Sz. Pál [b]: *Ha az, a'ki atyafinak nevezteték paráznа, vagy fösvény, vagy Bálványnak-szolgáló, vagy átkozódó, vagy részeges, vagy ragadozó: effélével ingyen ne-is egyetek.* Mert tudta, hogy a' paráznaság-mellett veszedelemben vagyon a' tiszta élet; a' fösvénység-mellett, az adakozás; az átkozodás-mellett, a' békeséges-szenvedés; a' részegség-mellett, a' józanság; a' Bálványozás-mellett, az igaz Isteni szolgálat; a' ragadozás-mellett, a' mértékletesség. Ezt a' Pogány *Seneca*-is meg-ismérte; ki imigyen ír [c]: Mi-képpen hogy a' dögös betegségben, őrizkedni kell hogy a' meg-döglelt testekhez ne járúllyunk, és mellettek ne üllyünk, hogy meg ne dögleltetessünk, és a' nyavalyában ne részesüllyünk: azon-képpen szorgalmatoson kell vígyáznunk, hogy azokat válaszszuk barátinknak, a' kikben leg-kevesebb gonoságot látunk. Példázta ezt Moyses, midőn az Izraël fiait arra intette, hogy a' gonoszoktól el-távozzanak, mondván [d]: *Távozzatok-el az istentelen emberek sátoritól, és ne illessétek a' mik hozzájok tartoznak, hogy ne egyeledgyetek az ő bűnökbe.* A' ki a' parton áll, látván valakinek a' vízben-való veszedelmét, nyújthat valami fát néki, vagy kötelet vethet; de nem kell úgy bé-kászolódni, hogy mind ketten veszedelemben légyenek: azon-képpen, az Igaz, és Isten-félő ember, segétheti ugyan a' gonosz és istentelen embert, beszédével, tanátsával, példájával, hogy tellyességgel el ne veszszen: de vígyázni kell hogy magát-is veszedelemre ne vigye.

b 1. Cor. 5. 11

c Lib. 5. de Tranquil. vitæ, cap. 7.

d Num. 16. 26

D

Itt azt vedd eszedbe; hogy Két-képpen viszi a' Gonosz társaság az embert veszedelemre: Példával, és Beszéddel.

A' Gonosz példának minémű ereje légyen, meg-mutatta *Lucifer*, ki azzal számtalan Angyalt vont maga-után, és az örök kárhozatra vezette őket. A' Zidók, azt mondgya Dávid [e], *el-egyeledének a' Nemzetek-közzé, és meg-tanúlák azoknak chelekedetit.* Azért parancholta-meg az Isten nékik; hogy a' Pogányoknak ne adnák az ő leányokat, se azok leányit ne vennék: hogy valami-képpen erkölchöket meg ne tanúlnák. *Plutarchus* azt irja a' Romaiakról [f]; hogy Száz hatvan esztendeig volt az ő birodalmok minden bálványozó tisztelet-nélkül: de midőn a' szomszéd Tartományokkal megismérkedtek, és azoknak példájokat meg-kedvellették, annyi sok Bálványokat emeltek, hogy egyéb Nemzeteket felyül-haladtak. Az *Epidaurusiak* igen okosan chelekedtek e' dologban: kik, a' mint *Fulgosius* irja [g], látván hogy a' gonosz emberek

e Psal. 105. 35.

f In Numa

g Lib. 2. cap. 1

berekkel-való nyájaskodás árt a' jámborságnak; és tudván, hogy az *Illyricusok* sok vétkekkel rakvák: meg-tíltották az áros-embereknek, hogy hozzájok ne járjanak, se ne kereskedgyenek vélek. Okosan chelekedett az *Athénási Periclesis*: ki még barátinak lakoldalmiba sem ment, hogy valami-képpen a' vendégekkel-való társalkodással jó erkölchű életét meg ne ferteztetné. *Diógenesről* azt olvasom *Laërtiusnál*; † hogy, midőn egy tisztes ifjat látott-vólna vendégségbe menni, azt mondotta néki: Gonoszb lészsz midőn meg-térsz. *Hippócratesről* pedig azt írja *Plutarchus* [h]; hogy, midőn egy ifjat talált-vólna elő, kinek utánna ment gonosz szeretője; és az ifiú meg-pirúlt-vólna, azt mondotta néki: Ollyakkal kell járnod, a'kikkel ha láttatol, el ne változtasd színedet. Josafátról a' Júda Királyáról azt olvasom, hogy, noha egyéb-képpen jól élt, mindazáltal, mint-hogy barátságot szerzett Okoziásal az Israël Királyával, ki isten telen volt, Eliézer Próféta meg-feddette, és bűntetését-is meg-jelentette, mondván [i]: *Mivel szövetséged vólt Okoziásal, meg-rontotta Isten a' te alkotmányidat; és el-romlottak a' hajók, és el nem mehettek Tarsisba.* Sz. *Irenaus* azt írja Szent János Evangelista-felől [k]; hogy a' tanítványival a' fördő-házba menvén, észébe vötte hogy ott mosódik az Eretnek *Cherintus*, és viszsza tért, mondván: Fusunk-el, hogy a' fördő-ház reánk ne omolyon, melyben *Cherintus* az Igasságnak ellensége mosódik. Sőt olly félelmes lelkiismeretek vólt e' dologban az Keresztyéneknek, hogy hóltok-után sem akartak az Eretnekekkel társolkodni. És midőn *Alexandert* és *Cájust*, a' Marcionista-nevű Eretnekekkel eggyűtt vitték-vólna a' halál helyére, csak azt kívánták, hogy kűlön öllyék-meg őket, és az ő vérök a mazok vérével össze ne egyeledgyék.

A' mi a' Gonosz Szóllást illeti; az-is fölötte veszedelmes. és, a' mint nyilván mondotta Sz. Pál [l], *Meg-vesztik a' jó erkölchöket a' gonosz beszélgetések.* És Sz. *Isidórus* azt mondotta; hogy gyakorta, a'hová nem vihették az álhatatos szívet a' szemek, és egyéb hízelkedések, azt a'gonosz beszéd meg-hajtotta. Igy jártak a'mi Első Szűléink: kik, a'pokol-béli Kígyóval beszélgetvén, az Istennek parancholattyától el-szakadtak, és Paradichomtól meg-fosztattak. Az-okáért, a' mint *egy kevés kovász az egész tésztát meg poshasztya* [m]: azon-képpen, chak kevés ochmány és fajtalan, vagy egyéb-féle gonosz beszéd-is, az egész embert el-veszti. Ezek így lévén, se Gonosz társasághoz ne adgyuk magunkat; mellyet Sz. Tamás sem chelekedett: se a' Jóknak társaságától el ne távozzunk; a' mint Szent Tamás chelekedett, és hitlenségbe esett: hanem, a' Jóknak nyájaskodását keressük; hogy minden jót tanúlván tőlök, és példájokat kövétvén e' világon, a' más világon vélek eggyűtt lehessünk az örök Bóldogságban: mellyet engedgyen minnájunknak a' kegyes és fölséges Isten, az ő Szent Fiának érdemiért. Amen.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

SOk külömbséget találunk az Isten-félő igaz, és az istentelen hamis emberek-között. A' többi-között, az nem utólsó, melyről Salomon emlekezik, mondván [a]: *Hétszer esik-el az Igaz, és fel-kél: az istentelenek pedig el-veszsznek a' gonoszban.* Ennek szép okát adgya Dávid, mondván [b]: *Mikor el-esik* (az Igaz) *meg nem romol: mert az Úr alája teszi a' kezét.* Mellyel azt jelenti az Isten-felől az Igazakhoz-képest, a' mit naponként látunk az anyákban az ő szerelmes gyermekekhez; kiket, mikor járni tanítnak, tudván hogy nem tudnak őrizkedni az eséstől; és, ha meg-tántorodnak, ninchen erejek hogy meg-tartózkodgyanak; nem eresztik-ki kezők-közzül; hanem, vagy a' két kezők-között jártattyák, hogy, ha meg-botlanak, leg-ottan érjék, és meg-tartsák őket; vagy kezkenővel által-kötik, hogy, ha meg-tántorodnak, meg-tartóztassák, vagy fel-ráncsák. Az Isten, hogy az embereket sok jeles dolgokra oktassa, a' mint ez-után meg-mondom, az Igaz embernek gondgyát viseli úgyan; de meg-is engedi hogy meg-tántorodgyék, és úgyan meg-is essék: de nem úgy hogy meg-romollyon; hanem hogy, az ő kezeihez tartózkodván, fel-kellyen, és az-után jobban vígyázzon. bé-tellyesedvén Sz. Pálnak ama' mondása [c]: *Az Istent-szeretőknek mindenek jóra szolgálnak.* Mindenek: még-az esetek-is. Ezt meg-érthettyük a' mái Evangéliomból, melyben a' Sz. Tamás esetit olvasszuk: ki azt mondotta [d]: *Hanem ha látom az ő kezeiben a' szegek liggatását, és az újomat a' szegek-helyére bochátom; és a' kezemet az ő óldalába bochátom, nem hiszem.* Hogy ez, eset lött-légyen, ki-tetszik az Urúnk mondásából [e]: *Ne légy hitlen, hanem hív.* De meg nem romlott; mert *az Úr alája tötte*

A

† *Lib. 6.*

h *In Lacon.*

i 2. *Par.* 20. 37.

k *Lib.* 3. *c.* 3.

B

l 1. *Cor.* 15. 33.

m 1. *Cor.* 5. 6.

C

a *Prov.* 24. 16

b *Ps.* 36. 24.

D

c *Rom.* 8. 28

d *Ioan.* 20. 25

e *Vers.* 27.

A

kezét: az-az, kegyelmeſségét mutatta hozzája, *meg-jelent néki*: és nem chak meg-mutatta a' kezein és öldalán-való ſebeit, hanem azt-is meg-engedte, hogy illeſse azokat, a' mint kívánta: sőt, mint-hogy ſzerette a' Kriſtuſt, midőn azt mondotta [f]; *Menjünk-el mi-is, hogy meg-hallyunk ő-véle*: az eſet ugyan jóra ſzolgált néki, és ama' ſzép vallásra okot adott [g]: *En Uram, és én Iſtenem*: Mivelhogy azért némelly nyughatatlan elméjű emberek chodállyák, hogy az Iſten meg-engedi az ő Híveinek eſetit; kiket, ha akarná, meg-óltalmazhatna: moſtani Predikátzióban arról ſzóllok:

[f] Ioan. 11. 16

[g] Ioan. 20. 28

I. *Okáit adom annak, a' Sz. Atyák tanításából.*
II. *Meg-fontolom a' Tamás vétkét, és Urúnknak hozzája-való irgalmaſságát.*
III. *Meg-mondom, mit tanúlhatunk a' Kriſtus ſebeiből.*

ELSŐ RÉSZE.

B

KErdhetné valaki: Ha a' ſzámtalan, régi és moſtani Könyveknek ſokasága, mellyeknek nem chak által-olvasására, de meg-tekintésére-is, embernek tellyes élete nem elég, haſznos-e, vagy ártalmas? alkolmatos-e, vagy alkolmatlan? Mert, hogy ne ſzóllyak a' nagy költségről melly azokra kél, a' ſok jó óráknak el-múlásáról mellyekben azokat forgattyuk, a' fáraſztó nyughatatlanságról mellyel életünket-is fogyattyuk: azt látom, hogy ſok Könyvekről méltán mondhattyuk; hogy a' Tévelygéſeknek kút-fejei; az Eretnekségeknek rajai; az útálatos vétkeknek Iskolái; a' fabuláknak és hazugságoknak erdei; a' jó elméknek el-tévelyítő *Labyrinthuſi*: mellyek által; a' ſzorgalmatos emberek reſtekké lőttek; a' bizonyos dolgok kétségeſekké; a' bizonytalanok pedig függőkké. Nem ſzóllok pedig chak a' *Grammatica*ról, melynek *tituluſsá* az; † Ajtaja vagyok a' tudatlanoknak. melynek tanítói, gyakorta a' kechke gyapjáért vetekednek; és olly dolgokról, mellyekről azt mondhattyuk *Senecá*val, hogy † Haſznosb meg-vetni, hogy-ſem meg-fejteni: holott még moſt-is Bíro kezében a' pőr. Sem a' *Poëſiſ*ről nem ſzóllok; melly olly chodálatos ál-orczákkal akarja bé-hálólni a' fényes Igaſságot, hogy még *Democrituſ*-is nevetné. Nem ſzóllok azokról-is, kik azoknak díchéretiben fáraſztották magokat; mellyek inkább meg-érdemlették-vólna a' ſzidalmat. Mert, *Favonius*, a' Negyed-napi hideg-léléſről írt, díchéret-képpen; *Apulejus*, az Arany ſzamárról; *Luciánus*, a' Légyről; *Virgilius*, a' Szúnyogról; *Ovidius*, a' Balháról; *Homérus*, a' Békák és Egerek harczáról; némelly a' Kőſzvénről, és egyéb afféle chúfos dolgokról: mellyekről, nem ok-nélkül mondhatnók egy *Satyricus Poëtá*val: Ó *curas hominum! ò quantum eſt in rebus inane!* és Sz. Dáviddal [h]: *Hiúságokat beſzéllettek nékem a' hamiſsak: de nem mint a' te Törvényed.*

† Ianua ſum rudibus.
† Vtilius contemniſſe, quam ſolvere Sub Iudice lis eſt.

C

[h] Pſ. 118. 85.

Járúlok a' nagyobb méltóságú Könyvekhez, mellyekben nagy fogyatkozáſok találtatnak. Az ékeſsen és bőlchen-ſzólló *Rhetorica*, az Igazaknak veſztőjévé és kárhoztatójává, a' hamiſsaknak óltalmazójává lőtt. Az *Hiſtoricuſ*ok, az Igaſságnak aranyas kalánával, ezer hazugságot nyeletnek-el, fő-képpen midőn az Iróknak régulája, chak valami gonoſz indúlat. A' Törvény-túdó *Legiſták*, a' Törvényeket egy-más-ellen felfegyverkeztetik; és, a' mit *Luciánus* írt a' Romai ſeregekről, azt mondhattyuk felőlők, *Pares aquilas, & pila minantia pilis.* sőt ugyan mondotta-is *Cæſarius Arelatenſis*; *Legibus armatas furere in certamina Leges, Ius anceps pugnare foro*: mert annyi magyarázatokat forralnak, annyi *Gloſsá*kat koholnak, annyi *Paragraphuſ*okat gondolnak, hogy az Igaſságot tellyeſséggel el-nyomják. A' *Medicuſ*ok, a' vagy Orvoſok, midőn egymás-ellen tuſakodnak, ninch helye ama' régi mondáſnak; † A' két űſtők-vonyó-kőzőtt, a' harmadik fog-őrülni: hanem, a' harmadik el-eſik, és sírni-fog. mert úgy tetſzik, hogy el-veſztették az ember életének mérő-vagy igazító-reguláját, vagy ſinórját. Továbbá, michoda olly nyilván-való dolog, melyről a' *Philoſophuſ*ok nem villonganának és vetekednének? Mi lehet olly balgatagság, melynek ne találtattaſsék óltalmazója? holott *Copernicus* azt merte írni, hogy az ég veſztég-ál, és a' főld forog: más, hogy a' hó fekete; hogy a' világ, chak a' verő-fény † poráből alkottatott. A' *Mathematicuſ*ok az-ellen, hogy a' Bőlch ember uralkodik a' chillagokon †. a' chillagoknak rabſzolgaivá akarnák őtet tenni. és olly iſzonyú dolgokat találtak az egeken, Kígyókat, Sárkányokat, Scorpiókat, Oroſzlányokat, Medvéket, Bakokat, *Minocentauruſ*okat: mellyek ha a' *Hercíniai*, vagy *Hircániai* erdőben találtattak-vólna, méltó lőtt-vólna azokat ki-vágni, vagy tűzzel meg-égetni.

D

† Inter duos litigantes, tertius gaudebit.

† Atomi.

† Sapiens dominabitur aſtris.

A' mi a' *Theologuſ*okat illeti; azok-is, elméjeket akarván élesíteni, és az Igaſságot fényesíteni, olly dolgokat akarnak ki-fejezni, és meg-magyarázni, mellyeket az Iſten az emberektől el-titkolt, és bőlcheségének tár-házában rekeſztett: azért, hogy

meg-

meg-bűntetné az Első Szűléinknek mód-nélkűl-való kívánságokat; kiknek a'Kígyó azt mondotta [i]: *Lésztek mint az Istenek, jói és gonoszt-tudók*; és hogy alázatosságban tartana bennünket. Illyen [k]; Ha Salomon üdvözűlt-e; vagy el-kárhozott? Melly órában fogantatott a' Kristus? melly szem-pillantásban szűletett? mit chelekedett tizenkét esztendős-korától-fogva; harmincz esztendős-koráig? Mikor jészen az utólsó ítélet? és egyéb effélék. Minden-féle Könyvek igen el-távoztak első igyekezetőktől: és szűkséges volna egy igaz *Hercules*, ki az *Augias*, vagy *Eleus* Király Istallóját ki-tisztítaná, és a' sok gánéjt abból ki-hordaná. Mellyet én nem azért mondok, hogy a' Könyveket kárhoztatnám, vagy kívánnám azoknak el-fogyását; tudván, hogy a' jót; el nem kell a' gonoszúl-való véle-élésért veszteni; sőt egy-ideig még a' konkolyt-is meg kell hagyni, hogy a' búzát ki ne gyomlállyuk azokkal [k]: hanem, hogy meg-mutassam, hogy chak a' Szent Irás maradott-meg fogyatkozás- és meg-hamisítás-nélkűl, melynek szerzője és czéllya az Isten; bizonyítása, az Isten méltósága: melly a' mái Evangéliomban-is jeles tanuságokat ád elönkbe, mind üdvösségünkre, 's mind vigasztalásunkra.

De a' hitetlen és istentelen emberek, a' Sz. Irásban-is találtak, vagy inkább találni akartak, a' miket kárhoztatnának. Es némellyek, a' mint Sz. *Damascénus* írja [l], hamiságot fogtak reája; mivelhogy azt olvasták [m]: *Én vagyok a' te Urad Istened, erős bosszú-álló, meg-látogatván az atyák hamiságát a' fiakban, harmad és negyed íziglen.* és másutt [n]: *Az Atyák öttek savanyú szőlőt, és a' fioknak fogok vásnak-meg.* Kiknek szépen azt feleli Sz. Agoston [o]: hogy akkor látogattya-meg Isten a' fiakat az atyák hamiságáért, midőn a' fiak követik azoknak gonoszságát. és méltó; hogy, a' kiknek vétkökben részesek, bűntetésökben-is részesűllyenek. Némellyek balgatagsággal vádolták; a' mint Sz. Pál jelenti, mondván [p]: *A' Görögök bölcheséget keresnek: mi pedig a' meg-feszíttetett Kristust predikállyuk: a' Zsidóknak botránkozást ugyan; a' Pogányoknak pedig bolondságot.* E' tévelygésben volt valaha Sz. Agoston-is; a' mint ő-maga meg-vallya [q]: látván némelly aprólék dolgokat benne; úgy-mint, Mi módon kellessék az oktalan állatokat meg-ölni az áldozatra? Mint kellessék ítéletet tenni a' poklos ruháról? és, hogy nem talált abban világi ékes szóllást, hanem eggyügyű szókat. De az-után, jobban meggondolván a' dolgot, külömbet írt felőle [r]. és meg-mutatta, minémű nagy bőlcheség vagyon az eggyügyű beszédnek fedele-alatt. Némellyek, heába, valósággal vádolták a' Sz. Irást: úgy-mint, a' Nemzetségeknek hoszszú elő-számlálásában; nyilván-való dolgoknak magyarázásában; azon dolgoknak gyakor elő-hozásában. Melyre azt felelte *Rabánus* [s], az Urúnk szavával [t]: *Bizony mondom néktek; Míg el-múlik az ég és a' föld, egy betű vagy egy pont el nem múlik a' Törvényből.* Némellyek azzal káromlották; hogy gyalázatos dolgokról emlekezik: úgy-mint, a' Zsidók lopásáról [u]; a' Moyses gyilkosságáról [x]; az Abrahám [y], és Isaák hazugságáról [z]: kik hogy életőket meg-tartanák, feleségök tisztességét koczkára vetették: a' Lót [a], és Júda [b] iszonyú parázna-ságáról; a' Dávid házasság-rontásáról [c]; a' Péter tagadásáról [d]; és a' mái Evangéliomban a' Tamás hitlenségéről [e]. Ezek, a' mint Sz. Agoston mondgya [f], nem értették, hogy a' Sz. Irás hasonló a' tiszta tükörhöz, melly meg-mutattya mind a' szép 's mind a' rút ábrázatokat: a' szépeket, hogy szeressék; a' rútakat, hogy meg-szépittsék. A' Sz. Irás-is, a' szép és jó dolgokat adgya elönkbe, hogy kövessük; a' rútakat és gonoszokat, hogy útállyuk és el-távoztassuk. Melyből ki-tetszik, miért emlekezett a' Szent Irás a' Tamás hitlenségéről. De hogy ezt jobban meg-értsük, azon tudakozzunk:

Miért engedte-meg néha az Isten, hogy az ő Hívei nem chak kichíny, hanem nagy bűnökbe-is esnének? (nem hogy a' Sz. Tamás vétkét nagyíttsuk és szőrnyíttsük, mellyet némelly tűdós emberek igen mentnek azzal, hogy az szeretetből történt: mert, a' mit leg-inkább kívánunk, leg-nehezben hiszszük.) Mint Dávid: kinek Úriás-ellen-való chelekedetit, sok és nagy vétektől nem menthettyük. Ennek a' Szent Atyák egy-néhány Okait adgyák.

Elsőben: Szent *Basilius* [g], Sz. *Jerónymus* [h], és egyebek-is, azt mondgyák; hogy azzal Dávidnak némelly dichekedése, és maga-tetszése meg-aláztatott, és le-nyomattatott: hogy meg-ismérné hogy semmie ninch, a' miben méltán dichekedhetnék, hanem minden jó az Istentől vagyon. A' dichekedését pedig ama' mondásban helyhezteti [i]: *Én pedig mondék az én bővelkedésemben: Örökké meg nem mozdúlok.* Es [k]: *Próbálly meg engem Uram, és kísérts-meg engem: égesd a' véseimet, és a' szívemet. Mert a' te irgalmasságod szemeim-előtt vagyon: és gyönyörködtem a' te igaz-mondásodban.* [l] *Én az én ártatlanságomban jártam: az én lábam az igyenesen állott:* Es [m]: *Uram, én Istenem, ha ezt chele-*

A
i Gen. 3. 5.
k Mat. 13. 29.
B
l Lib. 1. de Haref.
m Exo. 20 5.
n Ezech. 18. 2
o Lib. contra Adversar. Legis & Prophetarum. Et contra Faustum.
p 1. Cor. 1. 22
q Lib. 3. Conf.
C
r Lib. 3 & 4. de Doctr. Christiana. Et Ep. 3. ad Volusianum.
s In Genesim.
t Matt. 5. 18.
u Exo. 12. 56
x Exo. 2. 12.
y Gen. 12. 13
z Gen. 26. 7.
a Gen. 19. 33
b Gen. 38 18
c 2. Reg. 11. 4
d Mat. 26. 70
e Ioan. 20 25
f Lib. 2. contra Faustum.
D
g Hom. in Pſ. 37.
h Lib. 2. adverſus Pelag.
i Pſ. 29. 7.
k Pſ. 25. 2.
l Pſ. 25. 11. 12.
m Pſ. 7. 4.

kedtem, ha hamiſság vagyon a' kezeimben. Es [n]: *Ha hamiſságra tekintettem az én ſzivemben, nem halgat-meg az Ur.* Eñek az Oknak, talám valami réſzből helye lehetne Sz. Tamásban-is; vagy mikor egyedűl azt mondotta a' Tanitványoknak [o]; *Menyünk-el mi-is, hogy meg-hallyunk ő-véle:* vagy, a' mit a' Vég-vachorán a' többivel-eggyűtt mondott [p]: *Ha meg kell halnom-is veled, meg nem tagadlak téged.* és azért, nem chak el-furott a' többivel, de a' többinél inkább kételkedett-is. Innét mondgya Salomon [q]: *Ne dichekedgyél hólnapra; nem tudván mit ſzűl a' jövendő nap. Dichérien téged az idegen, és nem a' te ſzád: a' kivűlvaló, és nem a' te ajakid.*

Másodſzor: Sz. Ambrús [r] azt mongya; hogy az illyetén eſettel, nagyobb tekélletéſségre kelne-fel. Mert, Sz. Agoſton, ſzólván a' Válaſztottakról, azt mondgya [s]; hogy *az Iſten ſzeretőinek mindenek jóra ſzolgálnak*; el annyíra, hogy, ha valaki kőzzűlők el-térne, és el-tévelyednék, az-is haſználna néki arra, hogy a' jóban nevekedgyék, alázatosb és rúdósb lévén. Ez nyilván ki-tetſzik Sz. Tamásban: ki, nem chak vallotta Urunknak fel-támadását, hanem azt Iſteni erőnek-is tulajdonította, mondván: *Én Uram, és én Iſtenem.*

Harmadſzor: Azt mongya azon Sz. Ambrús [t]; hogy mi azoknak Jóſzágos chelekedetőket kővetnők, és meg ne vonnók magunkat; azt alítván, hogy mi azt nem chelekedhettyük, mivelhogy a' Szentek minket meg-haladtak. Mert, ha minden fogyatkozás-nélkűl éltek-vólna e' világon, azt alíthattuk-vólna, hogy mínket terméſzetőkben felyűl-haladtak, vagy Iſtenek vóltak, kiknek a' vétekben réſzők nem lehetett: melly vélekedés, kétség-nélkűl minket el-idegenítene azoknak kővetéſétől. De mint-hogy ők-is megeſtek, nékűnk az ő életők tanúság a' kővetéſre, mind az ártatlanságban 's mind a' penitentziában. Midőn azért az ő eſetőket olvaſom, réſzeſeknek iſmérem őket az éngyarlóságnak gomban: és midőn el-hiſzem hogy társaim, kővetni-is meréſzlem őket.

Negyedſzer: Azon Sz. Ambrús azt írja [u]; hogy minden Jóſzágos chelekedetekben meg-probáltatnának, mellyek-kőzzűl eggyik a' Penitentzia-tartás, mellyel a' bűn-ellen harczolunk: tudni illik, hogy nékűnk példáink lennének, mi módon kelleſsék a' bűnből fel-kelnünk. Hallyad mit mond azon Sz. Doktor [x]: Néké úgy tetſzik, hogy Dávid azért kóſtolta-meg a' bűnt, hogy meg-tanítana, mi-képpen tőrölhetni-el azt. Ezt pedig nem chak Dávidtól tanúlhattyuk, hanem Sz. Tamáſtól-is: kik egy ſzóra meg-térvén, egy eſetőket ſok Jóſzágos chelekedetekkel igyekeztek helyére vinni: és Tamás, ki a' Kriſtus fel-támadásáról kételkedett, az-után az ő Fel-támadasának bizonyításáért, halált-is ſzenvedett.

Őtődſzőr: Egy Okát a' Sz. Irás jelenti, melyben Dávidnak egy erős Vitézéről azt olvaſsuk [y]: *A' ſzékben-űlő leg-bőlchebb Fejedelem.* és utánna veti: *Ki nyólcz-ſzázat ölt-meg egy ütközetben.* Melly dolog, illik ugyan a' Vitéz és hadakozó férfiúhoz, de nem a' Tanitóſzékben-űlő Doktorhoz. De ollyanok a' Szentek, kik valaha valami bűnbe eſtek: a' többiktől Sz. Tamás; ki a' Kriſtuſtól el-küldetett, hogy predikállaná az Evangéliomot [z]. A' Tanúság pedig, mellyet nékűnk adnak a' Szentek a' tanító-ſzékből, ſok-féle:

Első, az; melyről Sz. Agoſton emlekezik [a]; Ha valaki, úgy-mond, a' Sz. Embereknek vétkeit olvaſsa, noha valami jövendő dolgoknak példáit veheti eſzébe, és azokat megvízgálhattya: mindazáltal a' lőtt dolognak igaz-vóltából azt tanúllya-meg, hogy ſ[em] képpen ne dichekedgyék Jó-chelekedetibe, ſe egyebeket az ő Igaſságáért meg ne útályon; látván olly nagy emberekbe, hogy a' ſzél-vészt el kell kerűlni, és az bűnt a' hajó-tőlyon; látván olly nagy emberekbe, hogy a' ſzél-vészt el kell kerűlni, és az bűnt a' hajó-tőréſt, meg kell ſiratni: Mert a' végre írattattak-meg azoknak vétkők, hogy Sz. Pálnak ama' rettenetes ſententziája mindenűtt jelen légyen [b]: *A' ki magát fenn állani alittya, meg-láſsa hogy el ne eſsék.* Es így, a' mint Arany-ſzáju Sz. János írja [c], az Igaznak hajó-tőréſe, légyen a' bűnősnek partya. Mondhatta-e valaha Dávid [d]; *Fenn-álva vóltak a' mi lábaink?* de azt-is mondhatta [e]: *Taſzigáltatván el-hanyatlottam, hogy el-eſném.* Honnét, ha az Urnak kezgyes keze fel nem vőtte-vólna, mindenkor ott maradott-vólna.

Második, az; hogy tudnának a' Szentek egyebeken ſzánakodni, és mínket-is a' ſzánakodáſra tanítanának; a' mint Sz. Gergely beſzéll a' Sz. Péter tagadáſa-felől. ki, mivelhogy az Anyaſzentegyháznak Meſtere lőtt, kívántatott ő-benne a' ſzánakodás, mellyet ember a' maga nyavalyájából leg-jobban és kűnnyebben tanúlhat-meg: mert a' teſti Orvoſok-is, leg-inkább úgy tudnak ſzánakodni a' betegeken, ha ők-is betegeſek. Azokáért, mint-hogy Sz. Tamáſ-is az Evangéliomot predikállotta, és a' Lelki betegeket gyógyította, ha az ő halgatói-kőzzűl, a' hitelre kéſedelmesbek és laſsúbbak vóltak, tudhatta magáról, hogy nem kell azokra boſzúzonkodni és haragúdni: hanem inkább ſzánakodni kell rajtok; holott ő-is, noha a' Kriſtus iskolájában tanúlt-vólt, és tíz Apoſtol társaitól hallotta-vólt hogy fel-támadott az Úr, nem mingyárt hitte beſzédőket.

Harma-

n Pſ. 65. 18.
o Ioan. 11. 16
p Mat. 26. 35
q Prov. 27. 1.
r In Apologia David. cap. 2.
s Lib. de Corrept. & Gratia, cap. 9.
t In Apologia David, cap. 2.
u Ibid. cap. 3.
x In Pſ. 37.
y 2. Reg. 23. 8
z Mat. 28. 19 Mar. 16. 15.
a Lib. 3. de Doctrina Chriſtiana. cap. 29
b 1. Cor. 10. 12.
c Hom. 1. in Pſ. 50.
d Pſ. 121. 2.
e Pſ. 117. 13.

Harmadik, az; hogy meg-tanúlnók a' Hitnek módgyát. Mert Urunknak ama' mondásában; *Bóldogok a' kik nem láttak és hittek*; szép tanúság vagyon: noha úgy tetszenék, hogy ellenkezik Urúnknak más mondásával [f]: *Bóldogok a' szemek, mellyek látyák a' miket ti láttok*: de nem ellenkezik. És nem-is azon okból mondotta azt Urúnk: mert Tamás, a' látást tartotta a' Hit erősségének, vagy meg-bizonyításának. és, mint-hogy látta hogy él a' Krisztus, el-hitte hogy fel-támadott. és így, azok: a' kik nem látták, és hitték az ő Fel-támadását; bóldogbak vóltak, és nagyobb érdemők vólt: mert a' Hit dolgában, nem támaszkodtak a' szem látásához, hanem az Isten igéjéhez. Sz. Lukáchnál pedig, Urúnk nem szóll a' Hitnek bizonyításáról; hanem egy-általyában emlekezik az ő Jelen-létének látásáról; melly kétség-nélkül kiváltképpen-való ajándék és Privilégium vólt. És azzal a' Krisztus jelen-létével; nem kisebbült-meg az Apostolok Hiti: mert, noha őtet látták, mindazáltal azt testi szemőkkel nem láthatták hogy *Messias*, és Istennek Fia, hanem hittel hitték: a' Hit pedig annál nagyobb és tekélletesb, mentől kissebb és kevesebb emberi bizonyitási vannak. mert, ninch az Isteni Hitben helye ama' mondásnak: † A' mi kezeink szemesek, azt hiszik a' mit látnak. Melly mondást a' mostani Ellenkező Atyafiak igen óltalmaznak; és az ő Hitőkhöz valóban illik: mert többet nem akarnak hinni, hanem a' mit testi érzékenségőkkel, vagy emberi okosággal meg-foghatnak. noha ők sok ollyan dolgokat mondhak, mellyek az igaz okosságnak nem chak fölötte, hanem úgyan ellené-is vannak. melly ninchen az igaz Hitben; mellyben noha sok dolgok vannak az okosság-fölött, de semmi ninch az igaz okosság-ellen. Melynek oka az; mert, a' miket Hittel hiszünk, chak azért hiszszük, hogy az Isten jelentette-meg; és nem azért, hogy azt valami érzékenségünk javallya és bizonyíttya. Erről mondgya Sz. Gergely [g], hogy a' Hitnek ninch érdeme, a' mellyet az emberi okosság meg-próbál, és bizonyságúl meg-tapasztal. Az-okáért, nem azt kell hinnünk a' mit látunk; hanem a' mit hallunk az Isten igéjéből.

Negyedik, az; hogy meg-tanúlnók, minémű haszhos légyen a Jóknak társasága; és ártalmas azoktól el-távozni. Mert Tamás, a' míg az Apostolokkal eggyütt-vólt, kevésbet ő-náloknál nem hitt: de minek-utánna el-távozott tőlök, noha a' többi minnyájan hitték, és néki-is beszéllették a' Krisztus Fel-támadását: mindazáltal nem akarta hinni. Dina, a' Jákob leánya, valamig a' bátyyaival eggyütt vólt, szüzességét meg-óltalmazta, és koszorúját's-pártáját meg-tartotta: de mihelyen el-távozott tőlök, megszeplősittetett, és okot adott nagy vér-ontásra [h]. Erről az előbbi Predikátzióban-is szóllottam, és Salomonnak ama' mondását meg-magyaráztam [i]: *Jobb kettőnek eggyütt lenni; hogy-sem egynek; mert haszok vagyon az ő társaságokban*: a' vagy, a' mint Sz. Ambrus olvassa, sokkal jobb kettő egynél. És azt a' Krisztusról magyarázza, azzal-eggyütt a' kit a' Krisztus óltalmaz: ki ha el-esik, fel-állattya a' Krisztus. mivel ő el nem esik, hanem álá hajol, hogy minket fel-emellyen: és meg-hólt mi-értettünk, hogy minket meg-melegítene a' tűzzel, a' mellyet jött a' földre küldeni [k]; és, a' mint Eliséus a' meg-hólt gyermeknek, elevenítő meleget, vagy életnek melegségét adni [l]. De úgyan azt jelentette Urúnk-is, két embernek a' jóban-való eggyezéséről. és azt kívánta Tanítványitól, kiket kettőn-ként küldött az ő orczája-előtt minden várasba és helyre, a' hová ő menendő vólt [m]. Innét származott a' Szerzetesek szokása, hogy, a' mennyire lehet, egyedül ne járjanak, hanem ketten-ketten: és az Apostolok, még az imádságra-is kettőn-ként mentek; a' mint Sz. Lukách írja [n] Péterről és Jánosról. Mert a' társ, a' társának bizonysága, óltalmazója, segétője: bizonysága, jó erkölchéről, és életéről; óltalmazója, ellenség-ellen; segétője, chelekedetiben. Melly dolgot olly nagynak ítélt *Aquinumi* Sz. Tamás Doktor, hogy, a' mint a' Sz. Domonkos Krónikájában olvassuk [o], az egyedül-járó Szerzetest magán-való Ördögnek nevezte. És *Aristóteles*, az egyedül-való embert, vagy Istennek, vagy oktalan-állatnak mondotta [p]; az-az, vagy Isteni, vagy oktalan-állati erkölchűnek. Másütt pedig azt mongya [p]; hogy, a' kik magokon, a' vagy eggyenként, alávalók-is, ha egybe gyűlnek, jobbak egynél akármi jónál-is: mint a' lakodalom a' melyet sokan készítnek, jobb annál a mellyet chak egy készít. Régi példa-beszéd *: Egy ember, semmi ember. És *Euripides* mondása az; hogy az eggyes kéznek hartza erőtlen. és; Egy ember nem mindent lát.

A

[f] Luc. 10. 23.

† Manus noſtræ oculatæ ſunt; credunt quod vident.

B

[g] Hom. 26. in Evang.

[h] Gen. 34. 1.

[i] Eccle. 4. 9.

C

[k] Luc. 12. 49.

[l] 4. Reg. 4. 34.

[m] Luc. 10. 1.

[n] Act. 3. 1.

[o] Lib. 3. c. 37.

[p] 1. Polit. c. 2.

[p] 3. Polit. c. 7.

D

* Vnus vir, nullus vir.

II. RÉSZE.

MInd ezekből ki-tetszik, a' mit Sz. Gergely mond [q]; hogy nem történetből lőtt, hogy Sz. Tamás akkor jelen nem vólt, midőn Urúnk a' több Tanitványoknak meg-jelent, hanem az Istennek gond-viseléséből: melly azt chelekedte, hogy, midőn a' kételkedő Tanitvány, az ő Mesterén a' testen-való sebeket tapogatná, mi-ben-

[q] Hom. 26. in Evang.

nünk

A nőnk a'hitetlenségnek sebeit meg-gyógyítaná. Mert többet használt nékünk a Hitre a Tamás hitlensége, hogy sem a'hívő Tanitványok hiti: mert, midőn ő a'tapasztalással a'Hitre hozattatik, a mi elménk a Hitben meg erősíttetik, minden kételkedést hátra hagyván.

Úgy vagyon, hogy nem kicsiny volt a'Tamás hitlensége, kinek sok bizonyságokra lehettek a Krisztus Fel-támadásának el-hitelére. Mert ő-magától a'Krisztustól, egy-néhányszor hallotta azt, és fő-képpen, midőn Jerusalembe fel-menvén, melléje-vőtte a'Tizen két Apostolt, és azt mondotta nékik [r]: *Imé fel-megyünk Jerusalembe, és bé-tellyesednek mindenek, mellyek meg-irattattak a' Prófétáknak által az Emberfiáról. Mert a' Pogányok kezébe adatik, és meg-csúfoltatik, és meg-ostoroztatik, és meg-pökdöstetik: és minek-utánna meg-ostorozzák, meg-ölik őtet, és harmadnapon fel-támad.* Hallotta azon dolognak szép példájátis [s]: *A' mint Jónás a'Czet-hal hasában három nap, és három éjjel volt; úgy leszen az Emberfia a' föld szivében három nap, és három éjjel.* Hallotta azt is [t]: *Bontsátok-el e' Templomot, és harmadnapra fel-állitom azt:* mellyet az ő testének templomáról mondott. Azért az Evangelista utánna veti [u]: *Mikor azért fel-támadott volna halottaiból, meg-emlékezének a' Tanitványi, hogy ezt mondotta vala; és hivének az Irásnak, és a' beszédnek mellyet JESUS mondott.* Ezeket mind elméjében kellett volna Tamásnak forgatni, és nem chak a'Krisztus Halálát, hanem Fel-támadását is hinni. Annak fölötte; midőn Magdolna az Apostoloknak azt mondotta [x]: *Láttam az Urat, és ezeket mondotta nékem:* tudni illik: *Menny el az atyámfiaihoz, és mondjad nékik: Fel-megyek az én Atyámhoz, és a'ti Atyátokhoz; az én Istenemhez, és a'ti Istentekhez:* hihető, hogy Tamás-is hallotta; de chak aszszony'emberi álomnak tartotta. Továbbá; hihető, hogy akkor-is jelen volt, midőn a'több aszszonyállatok az Apostoloknak meg-beszélették az Angyaloknak üzenetit: [y]: *Hamar el-menvén, mondgyátok-meg az ő Tanitványinak, hogy fel-támadott: és imé előttetek el-megyen Galileába, ott megláttyátok őtet.* De ezeknek sem hitte mondásokat: noha arra-nézve, a'koporsóhoz mentek Péter és János [z]. De a'férfiak beszédét-is semminek alitotta. Mert Sz. Lukách, emlekezvén a' jelenésről, mellyel Urunk meg-jelent az Emausba-ménő két Tanitványnak, azt irja [a]; hogy, *Fel-kelvén azon órában, viszsza-térének Jerusalembe: és találák egybegyülve a'Tizen-eggyet, és azokat a'kik vélek valának, mondván: Hogy fel-támadott az Úr bizonnyal, és meg-jelent Simonnak. Es ők beszéllik vala, a'mik az úton történtek vala: és mint ismérték meg őtet a'kenyérnek szegésében.* A'hol nem chak egy rend béli bizonyság volt: de azon sem adott semmit Tamás: sőt talám akkor ment-el boszszonkodva a'több Apostoloktól. Melly el-távozás, volt oka minden kételkedésének: mert, ha tovább ott maradott-volna vélek, eggyütt vélek meg-látta-volna a'Krisztust, mért ugyan azon estve jelent-meg nékik. Ennyi sok bizonyságoknak, hinni kellett-volna Tamásnak. De talám azt bánta hogy vélek nem volt; és azért mondotta hogy nem hiszi szavokat.

De mind ezekért sem hadta-el Tamást a' kegyes JESUS; hanem, nyólczad napután ő-érette ismég meg-jelent a'Tanitványoknak, és Tamásnak fő-képpen, hogy azután erősb lenne a'Hitben. Bizony igaz Pásztor; ki az el-tévelyedett juhot veszni nem hadta [b]. Igaz Tyúk [c]; melly, látván hogy a'chirke távúl jár tőle, mind addig kiált, míg nem hozzá hija, hogy a'kányának torkába ne essék. Igaz Samaritánus [d]; ki, látván a' meg-sebesedett embert, nem hadta haló-félben, hanem bé-kötözte sebeit, és gondgyát viselte. A'melly Atyának egy-néhány fiai vannak, a'ki leg-nagyobb betegségben vagyon közzülök, annak leg-inkább kereszi kedvét, azt leg-inkább vígasztallya: Urunk-is, látván hogy Tamás a'több Apostoloknál inkább meg-tántorodott, leg-inkább mutatta hozzája szeretetit és Atyai gond-viselését; és valamit kívánt távúl-létében, mind megengedte néki: jelentvén azzal, hogy jelen volt mikor azt mondotta [e]: *Hanem ha látom az ő kezeiben a'szegek liggatását, és az újomat a'szegek helyére bochátom; és a'kezemet az ő óldalába bochátom, nem hiszem.* Azért mondotta Urunk néki: *Erezd ide-bé az újodat, és lássad az én kezeimet; és hozd-ide a'kezedet, és bochásd az én óldalamba, és ne légy hitlen, hanem hív.* Ha az beteg kóldús az Orvosnak azt mondaná; Ha nékem szép feir kenyeret nem adatsz, fogoly madarakat, kövér kappanokat; drága fáczánokat nem süttetsz, mondola és czitrom tortákat nem chináltatsz, Maloźát és Tokai bort nem hozatsz; sem éfzem, sem iszom: az Orvos pedig azt mind ingyen meg-szerzené néki: nem nagy irgalmasságnak mondanók-e? Bizony, nagy volt a'Krisztus irgalmasága Tamáshoz: ki, noha szokatlan, és soha többé nem hallott dolgokat kívánt; mindazáltal a'Krisztus mindenben eleget tőtt kívánságának, tisztiben és hivatallyában híven el-járván.

[r] Mat. 20. 17. Mar. 10. 32. Luc. 18. 31.
[s] Mat. 12. 40.
[t] Ioan. 2. 19.
[u] verſ. 22.
[x] Ioan. 20. 18.
[y] Mat. 28. 7.
[z] Ioan. 20. 4.
[a] Luc. 24. 33.
[b] Ioan. 10. 11. Luc. 15. 4.
[c] Mat. 23. 37.
[d] Luc. 10. 34.
[e] Ioan. 20. 25.

III. RÉSZE.

EZt hogy jobban meg-értsük; vedd eszedbe, hogy Urúnknak eggyik fő tiszti az vólt; hogy *meg-világosítana minden e'világra-jövő embert* [f]. mert az emberekneknagyobb része úgy meg-vakúlt vólt; hogy méltán mondhatták felőlök Isaiással [g]: *Jaj a'kik a gonoszt jónak mondgyátok, és a'jót gonosznak.*

De kérdené valaki: Mi módon cselekedte azt Urúnk? Ha azt feleled, hogy az Evangéliomi irással: azt mondhattya; hogy az Evangéliomot sokan nem-is tudgyák olvasni: az-okáért abból világosságot nem vehetnek. és úgy mi módon tellyesedik-bé Isaiásnak ama'mondása [h]: *Be-tölt a'föld az Ur tudományával?* Sz. Pál igen szépen megfelelt arra a'kérdésre: Mert eggyűtt azt mondotta [i]: *Nem itéltem hogy tudnék valamit közötetek, hanem chak a'JESUS Krisztust, azt-is a'meg-feszíttetettet.* Másutt pedig azt írta [k]: *Noha tudatlan vagyok a'beszédben, de nem a'tudományban.* Melly két mondásból, azt hozhattyuk-ki; hogy Sz. Pál tudós vólt ugyan, de minden tudománya a'meg-feszíttetett JÉSUSban vólt: jelentvén, hogy mi-is abból tanúlhatunk minden üdvösséges tudományt és bölcheséget. Az-okáért másutt megint azt mondotta [l]: *A'meg-feszíttetett Krisztust predikályuk a'Zidoknak botránkozást ugyan; a'Pogányoknak pedig bolondságot; a'hivattatott Zidóknak pedig és Görögöknek Krisztust az Istennek erejét, és az Istennek bölcheségét.* Ez vólt a'Sz. Pál bölcs Tudománya, és tanúló könyve, melyből éjjel és nappal tanúlt: és a'mit abból tanúlt, azzal világosította a'világot. Ezt a'Tudományt jelentette-meg Üdvözítönk e'mái Evangéliomban Sz. Tamásnak, mondván: *Erezd ide bé az újodat.* Mellyet ha nyilván meg akarsz érteni, járúlly a'Meg-feszíttetett Krisztushoz, és kérdezkedgyél tőle üdvösségedről; és azokról, a'mellyek-által azt leg-könnyebben meg-nyerheted: és meg-látod, hogy minden kérdésedre, azon egy szóval felel-meg: *Erezd ide bé az újodat, és lássad az én kezemet; és hozd ide a'kezedet, és bochásd az én oldalomba.*

Mondgyad azért ELŐSZÖR: Uram, én az Üdvösségnek Tudományát kívánom, és azt ohajtom; és a'mi a'Keresztyéni bölcheségnek és *Philosophiának* kút-feje és fondamentoma: tudni akarom mi légyek én, és fő-képpen az én lelkem; minémű bochúlletes és méltóságos légyen annak állapattya; hogy értsem minémű gondot kell arra viselnem? Leg-ottan azt feleli: *Erezd ide bé az újodat.* Mint-ha azt mondaná: Tekintsd-meg, mit szenvedtem én a'te lelkednek meg-szabaditásáért: tekintsd-meg, mi módon váltottam azt ki az Ördög rábságából: tekintsd-meg, minémű kínokon mentem-által, hogy azt Mennyei ajándékokkal fel-ékesíteném: és abból, a'mit a'bölcháros-ember ád a'marháért, meg-gondolhátod a'marhának mi-vóltát. Ha aranynak mondgyuk a'mit aranyon vészünk: Krisztus Vérének mondhattyuk, a'mit a'Krisztus az ő Vérével váltot-meg. Azért mondgya Sz. Péter [m]: *Nem meg-veszendő aranyon a'vagy ezüstön váltattatok-meg, a'ti Atyáitoknak rendelése-szerént-való haszontalan forgolódástokból: hanem a'Krisztusnak, úgy-mint makula-vélkül-való és fertezetlen Báránynak drágálatos vérén.* Annak pedig a'Vérnek olly nagy az ő méltósága, hogy chak egy chöppe-is, felyül-haladgya az Istennek minden mennyei és földi teremtett-állatit. Az-okáért, annyira bochúllyed lelkedet, és olly gondot viselly reája, a'minéműt érdemel az, a'kit a'Krisztus olly nagyra bochúllótt, hogy nem szánta érette Vérét és életét adni. Ezt jól megfontolta Sz. Ágoston; és azért mondotta eggyütt: Minek-utánna meg-értettem, hogy a'Krisztusnak drágálatos Sz. Vérével meg-váltattattam, nem akartam többé magamát átúba bochátani. Vaj-ha ezt meg-gondolnák azok, kik, Ésau módgyára, ollyan drága dolgot egy szem-pillantásig-való gyönyörűségért, vagy valami kichiny haszonért, készek az Ördögnek el-adni! Gondollyák-meg ezek, mit chelekednék a'jámbor Atya, ki minden keresményen valami jó örökséget szerzene a'fiának; és látná, hogy azt a'tékozló fia egy nap mind el-veszttegetné, kártya- vagy koczka-játzással, latrokkal-való vendégeskedéssel, és parázna személyekkel? Ebből meg-gondolhattyák mit érez Urúnk, látván, hogy az emberek az ő lelkőket, mellyeket ő drágán váltott-meg, akár-mi aprólék marczonaságért-is, újonnan az Ördög rábságába ejtik.

MÁSODSZOR: Értekezzél a'Testednek állapattyáról-is, annak gyarlóságáról, gonoszságáról, pártolkodásáról, kevélységéről, mértékletlenségéről; hogy tudgyad mi módon oltalmazhasd-meg lelkedet annak dögleletességétől. Arra-is azt feleli a'jó JÉSUS: *Erezd ide bé az újodat.* Mint-ha azt mondaná: Ismérd-meg a'Sebeket, mellyeket én a'te mértékletlenséged sebeinek meg-gyógyításáért fel-vóttem: minémű alázatossággal orvoslottam a'te kevélységedet; fájdalmokkal gyönyörködésidet; békességes szenvedéssel haragodat; szegénységgel fösvénységedet, engedelmességgel pártolkodó engedetlenségedet. Mert, minémű kevélység az, mellyet annyi gyalázatos szidalom-

mal, tor-

A

f Ioan. 1. 9.
g Isa. 5. 20.

B

h Isa. 11. 9.
i 1. Cor. 2. 2.
k 2. Cor. 11. 6.

C

l 1. Cor. 1. 23.

D

m 1. Petr. 1. 18.

A mal, torhás pökdösésekkel, kemény arczúl-chapásokkal, és iszonyú halállal kellett meg-orvoslani? michoda fösvénység, mellyet a'mindenek Urának mezítelenségével kellett meg-gyógyítani? Azon-képpen elmélkedgyél a' mértékletlenségnek orvosságáról, az eperről, és eczetről, és a'többiről-is: és az orvosságnak nagy-voltából tégy ítéletet a'nyavalyáról, és attól igen őrizkedgyél; mert nem találsz más orvost, a'ki azt chelekedgye éretted.

Harmadszor: Értekezzél az Igasságnak és a'Jószágos chelekedetnek méltóságáról, hogy azt szíved-szerént követhesd. Arra-is azt feleli: *Erezd ide bé az újodat.* Mintha azt mondaná: Gondold-meg, mi okért chelekedte mind ezeket a'Menynek földnek Ura? nem Profétákat küldött, mint régenten, az emberekhez; hanem ő-maga jött; emberi testet vött magára, aszszony'állatnak méhében kilencz hólnapig volt; e'nyomorúságnak és köny-hullatásnak völgyén, harmincz-három esztendé-ig munkálkodott és fáradott; és sok keserves kínok-után, a'Kereszt-fán kínt és halált szenvedett. Mert, *A'JESUS Krisztus önnön-magát adta érettünk, hogy minket meg-váltana minden hamisságtól,* n Tit. 2. 14. B *és tisztítana magának kedves népet, a'ló chelekedeteknek követőjét* n. És o: *Önnön-magát adta* (az Anyaszentegyházért:) *hogy azt meg-szentelné, és dichőségessé tenné ő-magának, nem lévén* o Eph. 5. 26. *makulája vagy sömörgőzése, vagy egyéb efféle, hanem hogy Szent és makula-nélkül légyen.* Ez volt a'Krisztusnak fő gondgya; ez volt az ő meg-ólthatatlan szomjúsága, mellyet még a' Keresztnek pataka sem elégíthetett-meg, hanem azon-is azt mondotta; *Szomjuhozom* p. Olly igen kedvellette a'Krisztus a'Lelki szépséget, melly az Igasságban és aitatosságban p Ioan. 19. 28 áll, hogy azt az ő drágalátos Sz. Vérével méltóztatott meg-fényesíteni: melyből megértheted, minémű szép légyen a'Jószágos chelekedet, mellyet az Atya-Isten *Dichőségének fényessége* q, és az *örökké-való világosságnak fényessége* r, az ő Vérének pirosságával színesbé és ékesbé akart tenni. q Hebr. 1. 3. r Sap. 7. 26.

Negyedszer: Tudakozzál, minémű ochmánysága és gonosága légyen a' Bűnnek; hogy attól *úgy fuss mint a'kígyónak színétől* s. Erre-is ugyan azt feleli a'kegyes s Eccli. 21. 2. Jésus: *Erezd ide bé az újodat.* Mint-ha azt mondaná: Gondold-meg, miért sebesítették-meg illyen módon az Istennek Sz. Fiát? A'Bűnért. Erről szépen ír Szent Bernárd t: Az Isten Fia meg-ölettetik, hogy az ő drágalátos Sz. Vérének balzamumjából, t Serm. de Nativit. Domini. az én sebeimnek orvosságot szerezzen: mellyek, ha Halálosok, és az örök halálra-való sebek nem volnának, soha azokért az Isten Fia olly iszonyú halált nem szenvedne. C Az-okáért, az Elég-tételnek, a'vagy fizetésnek nagy-voltából, tégy ítéletet az adósságról. mert olly nagy a Bűnnek ochmánysága, és gonosága, hogy, az Isten Igasságának törvénye helyén maradván, minden Angyaloknak, és Szent embereknek érdemi-is, egy Halálos bűnnek adósságát meg nem fizethetnék. Ugyan azon okoskodásból meg-érthettyük az Istennek haragját a'Bűn-ellen: mert olly igen gyűlöli azt, hogy az eggyetlen-egy szűlött Fiát-is, *kiben minden kedvetőlt*, halálra adta, hogy a'Bűnt el-törlené. És midőn egy-felől, szerelmes Fiának halála forgana előtte, más-felől a'bűnnek ochmány gonosága; olly nagy buzgósággal igyekezett a'Bűn országának el-rontására, hogy, látván hogy abban jobb mód ninchen az ő Fiának halálánál, halálra adta, hogy amazt meg-rontaná. Minémű haragod volna néked ellenséged-ellen, a'kit, ha külömben meg nem ölhetnél, hanem szerelmes fiaddal-eggyűtt, nem gondolnál fiadnak halálával, hanem azon karddal mind a'kettőt által-al-vernéd?

Ötödször: Értekezzél, (mivelhogy a'Jutalomnak reménsége, még a'túnya embereket-is fel-serkenti,) michoda remenséged lehet a'te fáradságidért, és a'jóban-való törekedésidért? mivelhogy Sz. Pál-is imígyen beszéll u: *Az-okáért szerelmes atyámfiai, álhatatosok legyetek, és ki-mozdíthatatlanok; bővelkődvén mindenkor az Úr dolgában: tudván, hogy a'ti munkátok nem hiába-való az Úrban.* u 1. Cor. 15. 58. D Erre-is ugyan azt feleli a'Krisztus: *Erezd ide bé az újodat.* Mint-ha azt mondaná: A'testnek sebei nyilván meg-mutattyák, hogy azon test, melly a'Kereszt-fán függött, és a'koporsóba tétetett, támadott-fel halottaiból. És mint-hogy azon természetű a'test a'tagokkal, azt tanúld-meg abból, hogy ez a'te tested, ha az Istennek kedves áldozatúl meg-áldoztatik, minden fáradságának bővséges Jutalmát vészi a Fel-támadásban. Minémű lészen pedig az a'dichőség, ugyan azonból meg-értheted: mivelhogy azt az Atya Istennek Bőlcsesége, az ő Vérével és életével szerzette: és soha meg sem bánta, hogy ollyan drága kinchet el-költött érette.

Hatodszor: Tudakozzál azon-is, minémű nagy légyen az Istennek mind Irgalmassága, 's-mind Igasága: melynek eggyike, reménségre indít; a'másika, félelemre. Melly két dolog, mint-hogy eggyaránt kedves az Isten-előtt, egybe foglalta Dávid, mondván x: *Gyönyörködik az Úr az ötet-félőkben, és azokban, kik az ő irgalmasságában bíznak.* x Ps. 146. 11

Erre-is

Erre-is chak azt feleli: *Erezd ide bé az újodat.* Mint-ha azt mondaná: Nagy Igasság vólt az, melly az Atya-Istent arra vitte, hogy az ő Sz. Fiát halálra adná inkább, hogy-sem a'Bűnt meg ne bűntetné: és nagy vólt a Krístus Irgalmasága-is; ki magára vőtte az Adám fiainak minden vétkeit, hogy azokért-valo adósságot, nem arannyal és ezűstel fizetné-meg, hanem az ő drágalátos Szent Vérével. Mert, hogy minket az őrők veszedelemtől meg-mentene, és az Attyával, kinek haragjába estűnk-vólt, meg-békelletne, közbe-vetette magát, és az Isten kemény Igasságának bűntetésit magára vőtte; a'Bűnt el-törlötte; és az Atya-Istent meg-engesztelte. És minthogy úgy tetszik, hogy az Irgalmasság ellenkezik az igaz és súllyos bűntetéssel, az Istennek Bőlchesége úgy egybe-kapcholta azokat, hogy az Igasságnak nagy-vólta, az Irgalmasságot őregbítené: mert, mentől nagyobb vólt a'bűntető Igasság a'Krístusson, annál nagyobb vólt az ő Irgalmasága a'háládatlan szolgákon, a'kikért eleget tőtt.

HETEDSZER: Noha ezek nagy ősztőnők lehetnek az aitatosságra: mind-azáltal, mivelhogy a'Keresztyéni életnek tekélletessége a'Szeretetben áll; a'mi Szeretetűnket pedig, az Istennek hozzánk-való szeretete gerjeszti-fel: értekezzél, minémű légyen az Istennek szeretete te-hozzád? Erre-is azont feleli: *Erezd ide bé az újodat.* Mint-ha azt mondaná: Úgy vagyon, hogy régenten az Isten nagy dolgokat chelekedett az ő népe kedvéért: de sokkal felyűl-haladgya mind azokat, hogy az ő eggyetlen-egy Fiát az emberi nemzetért halálra adta. Ha nagy dolog vólt, hogy a'Jósue szavára a'Nap meg-állott [y]: nagyobb vólt, hogy az Igasságnak Napja mi-érettűnk az égből alá-szállott a'földre. Ha nagy vólt hogy az ő népét a'Veres Tengeren által-vitte az Igéret-földébe [z]: nagyobb vólt, hogy az ő szép piros Vére-által, nékűnk útat nyitott Meny-országra. Ha nagy vólt, hogy az ő népéért az Egyiptusiakrasok chapásokat bochátott [a]: nagyobb vólt, hogy a'maga testén mi-érettűnk annyi chapásokat vőtt-fel. Ha nagy vólt, hogy az ő szomjuhozó népének a'kő-sziklából vizet hozott-ki [b]: nagyobb vólt, hogy halála-után óldalát dárdával fel-nyittatta, és abból vért és vizet ereszttett, hogy minket meg-mosna és itatna. Ha nagy vólt, hogy az ő népét Mannával táplálta [c]: nagyobb vólt, hogy mínket az ő Fiának Szent Testével táplál. Végezetre; ha nagy vólt, hogy az ő népe ellenséginek Első-szülőtteit meg-ölette [d]: nagyobb vólt, hogy az Atya-Isten az ő Szent Fiát halálra adta ellenségiért; a'mint Szent Pál igen jól meg-fontolta [e]. Az-okáért, kiáltsunk-fel minnyájan, és mondgyuk azt Sz. Tamással: *Én Uram, és én Istenem*, engedgyed, hogy a'te Sz. Sebeidből tanúllyam-meg a'Keresztyéni Igasságnak minden czikkelyit, hogy üdvőzűlhessek, és láthassam a'te Sz. Sebeidnek fényességét őrökkön-őrökké. Amen.

y *Jos.* 10. 12.
z *Exo.* 14. 22
a *Exod.* 7. 8. 9. 10.
b *Exo.* 17. 6.
c *Exo.* 16. 25
d *Exod.* 11. 5.
e *Rom.* 8. 32.

HARMADIK PREDIKATZIO.

MI-képpen hogy Őrdőgi gonoszság, a'jót gonoszra fordítani: azon-képpen Istení jóság és gond-viselés, a'gonoszból jót ki-hozni. Látván az Őrdőg, a'mi Első szűléinket minden Isteni ajándékokkal bővelkődni, mellyeket mentől nagyobbaknak ismértek, annál nagyobb alázatossággal, és hálá-adással kellett vólna venniek: de a'Gonoszellenség úgy el-fordította a'dolgot, hogy az Isteni ajándékoknak bővségéből, okot vőttek a'kevélységre, és az Isten parancholattyának meg-szegésére, melyből az egész emberi nemzetnek nagy veszedelme kővetkőzött. De az Istennek jó-vólta, abból a'gonoszságból okot vőtt nagy jóra; hogy az Őrdőg irégységéből meg-esett embert, fel-állatná, és minden nyomoruságból ki-szabadítaná. Mellyet hogy alkolmatosban véghez vinne, emberi testbe öltőzött, és az emberért kínt és halált szenvedett. melly dolog, az Istennek minden egyéb jó tételeményit felyűl-haladgya, nagy-, és szép-, és hasznos-vóltával. Hasonló dolog történt a'mái Evangéliomban Tamással: ki, az Őrdőgnek chiklandozásából, kezdett kételkedni a'Krístus Fel-támadásáról. De az ő kételkedése, és hitlensége, okot adott Urúnknak, hogy megjelentené magát néki, és Szent Sebeit-is meg-mutogatná. Illyen különbség vagyon az Őrdőg- és az Isten fiai-között-is: Mert az Őrdőg fiai [a], az Isten ajándékival az ő boszszúságára élnek, és az Istentől vőtt gazdagságot, ellene fordittyák minden-féle bűnre.

a *Ioan.* 8. 44.

A

b Ier. 5. 7.
c Ose. 2. 8.

Kikről panaszolkodik Jeremiás-által, mondván [b]: *Meg-elégítettem őket; és paráznáskodtak, és a' kurvának házában bujalkodtak.* És Oseásnál [c]: *Én adtam nékik a gabonát, és a' bort, és az olajt; és az ezüstöt meg-szaporítottam néki, és az aranyat, a' mellyeket Bálra költének.* Azon Ördög fiai, vak-merő ítélettel káromlyák az Igazaknak Istenes nyájaskodását, mellyet követniek kellene. De az Isten fiai külömbet chelekesznek; és ha valaki szidalmazza őket, vagy meg-károsíttya, abból vésznek okot, hogy gonosz akarójokkal jót tégyenek; követvén a' Szent Pál tanítását [d]: *Ha éhezik a' te ellenséged, éteszd őtet; ha szomjuhozik, italt adgy néki: mert ezt chelekedvén, tüzes szenet gyüjtesz a' fejére. Meg-ne győzetteséll a' gonosztól, hanem jóval győzd-meg a' gonoszt.* és így, a gonosztzal jól élnek, azt jóra forditván. Mellyet hogy mi-is meg-chelekedhessünk, e' mostani Predikátzioban,

d Rom. 12. 20

I. Meg-mutatom Tamásnak kételkedését; és az-után szép Vallását Urunk-felől.
II. Meg-fontolom Urúnknak feleletit a' Vallas-tételre.
III. Meg-mondom, Mi okból történt a' Tamás hitlensége.

B

ELSŐ RÉSZE.

Midőn Urúnk a' Lázár fel-támasztására akart menni, a' több Apostolok úgy tetszik hogy félelmesbek vóltak Tamásnál, és tartóztatni akarták Urúnkat, mondván [e]: *Rabbi, most kereséned-vala tégedet a' Zidók meg-kővezni, és ismég oda mégy-e?* Kiket bátorítani akarván Tamás, azt mondotta [f]: *Mennyünk-el mi-is, hogy meg-hallyunk ő-véle.* Az-után látta, hogy Urúnk, a' negyed-napi és meg-buszőtt Lázárt, halottaiból egy szavával fel-támasztotta: mi az oka tahát, hogy most kételkedik, és tíz tanú-bizonyságnak sem hiszen? holott írva vagyon [g]; hogy *Két vagy három tanúnak vallására állyon-meg minden szó*; a'mint Szent *Cyrillus*-is mondgya [h]. És nem chak nem hiszi szavokat, hanem azt-is mondgya [i]; *Hanem ha látom az ő kezeiben a' szegek liggatását, és az újomat a' szegek helyére bochátom, és a' kezemet az ő óldalába bochátom, nem hiszem.* Mint-ha azt mondotta vólna: Ti azt mondgyátok ugyan, hogy láttátok az Urat; és hogy kezeit, lábait, és óldalát, meg-tapogattátok; melyből eszetekbe vőttétek hogy nem valami lélek, vagy szem-fény-veszető látás vólt, hanem igaz és valóságos test; láttátok-azt-is hogy evett előttetek; és azt akarjátok, hogy beszédeteknek mindgyárt helyt adgyak: holott tí sem az aszszony'állatoknak, sem az Emausból meg-jött két Tanítványnak hasonló beszédit nem hittétek: azért én-is, olly könnyen e' dolgot nem hiszem, mert talám meg-chalatkoztatok, és valamit mást láttatok. Nem kichiny vakmerőségnek tetszik, hogy Tamás azt véli hogy chak ő-maga okos, és egyedül nem chalatkozhatik-meg. Az Urnak-is módot akar szabni, mellyel ő-véle el-hitesse Fel-támadását: azt kívánnya, hogy illesse azt a' Szent Testet mochkos kezeivel: meg nem gondolván, hogy Keresztelő Szent János, ki még annyának méhében meg-szenteltetett, arra sem ítélte magát méltónak, hogy sarujának kötelét meg-óldgya [k]. Mint-ha nem vóltanak-vólna a' Krisztusnak más eszközi; mellyekkel akár-mi kemény szívet-is meg-hajthatott-vólna. Ha a' Sebek helyei-nélkül akart vólna fel-támadni-is, hinni kellett vólna az ő Fel-támadását, noha nem látta-vólna a' szegek liggatását.

C

e Ioan. 11. 8.
f vers. 16.
g Deut. 19. 15. Mat. 18. 16.
h Libr. 12. in Ioan. c. 57.
i Ioan. 20. 25.
k Luc. 3. 16.

Nem kell többet hinni az érzékenységeknek, mellyek sok-képpen meg-chalatkoznak, hogy-sem az Isten igéjének; melly, sem meg nem chalhat, sem meg nem chalatkozhatik: sem a' természet-fölött-való dolgokat, természet-szerént-való eszközök-által vizgálni; mert gyakorta még a' szemeink-is meg-chalatkoznak: mint midőn a' Napot chak annyinak ítélik mint a' szekér kereke, noha az egész világnál-is nagyobb: és mikor az igyenes fát a' vízben, görbének, vagy el-törötnek véli. Magdolna-is meg-chalatkozott, midőn a' Krisztust látta, és kertésznek alította [l]: és az Emausba-ménő Tanítványoknak *szemök meg-tartóztatva vóltak, hogy meg ne ismérnék őtet* [m]. A' rapasztalásnak sokat hiszünk, mindazáltal az-is gyakorta meg-chalatkozik: mert, ha egy-másra tött újával illeti ember a' borsót, eggyet kettőnek alít: és a' kikkel az Ördög látorkodik, azt alíttyák hogy emberi testtel közösülnek. Az elme-is alig foghattya meg, mi módon járhassanak azok, a' kik az † alattunk-való földön laknak, hogy nyakra főre nem esnek. Sokkal inkább nem éri-fel maga erejével az Istennek titkait, ha az Isten meg nem világosíttya. Az-okáért, noha a' Krisztus Halálán-való bánat és keserűség, és a' Fel-támadásnak nehéz-vólta, valamennyire kisebbítik a' Tamás hitlenségét: mindazáltal nem tellyességgel mentik-meg a' vétektől. E' dologban sok követő

D

l Ioan. 20. 15.
m Luc. 24. 16.
† Antipodes.

találl-

találtatnak Tamásnak, kik chak azt akarják hinni a'mit látnak; fő-képpen az Újítók. Kik noha egyéb-ha igen fitogattyák az Iráſt; és azt kívánnyák, hogy mindent abból bizonyíttſunk ellenők: mindazáltal, midőn az Oltári-ſzentségben az Irásból bizonyíttyuk a'Kriſtus Teſtének valóságos jelen-létét, nem akarják hinni; mert egyebet abban nem látnak, ſzagolnak, kóſtolnak, tapaſztalnak, kenyérnél; és a'hállomáſt, melly egyedűl a'Hitnek eſzközze, félre téſzik.

Nem győzhette-meg az Iſtennek irgalmaſságát a' Tamás hitlensége, mellyért meg-érdemlette-vólna, emberi ítélet-ſzerént, hogy hitlenségében maradott-vólna: de a'kegyes Iſten nem engedte; hanem, látván kivált-képpen-való ſzükségét, kivált-képpen való orvoſságot fogott hozzája: Láſſad, úgy-mond Arany-ſzáju Szent János, az Úr kegyelmeſségét! egy lélekért meg-mutattya magát, és oda járúl hogy eggyet üdvözíttſen. nem mindgyárt jelent-meg pedig; hanem nyólczad nap-után, hogy a'kívánság inkább fel-gerjedne ő-benne, és az-után hívebb lenne. Meg-mutatta azzal a'Kriſtus, hogy, a'mit mindenekért chelekedett, az ő nagy ſzeretetiből eggyenként-is mindenikért kész vólt meg-chelekedni; a'mint hogy az Oltári-ſzentségben mindennek egéſzſzen ádatik a'Kriſtus. Ezt jól tudta Szent Pál; és azért mondotta [n]: *Ki engem ſzeretett, és ſzünön-magát adta én-érettem.* Semmi egyébnek nem kell tulajdonítani, ha a' bűnös embernek chak egy nap engedtetik-is a'meg-téréſre, hanem chak az Iſten végtelen irgalmaſságának. De azzal nem kell gonoſzúl élnünk; hogy úgy ne járjunk, mint a'gonoſz ſzolga, kinek az Úra nagy adóſságát meg-engedte, hogy abból az irgalmaſságból magának okot venne a'kegyelmeſségre: mellyet nem-chelekedvén, méltó bűntetéſſel meg-bűntettetett [o].

De láſſuk mit mond Urúnk Tamáſnak; és miben mutattya-meg hozzája kivált-képpen-való irgalmaſságát: *Érezd ide bé*, úgy-mond; *az újodat, és láſſad az én kezeimet; és hozd ide a'kezedet, és bochaſd az én oldalamba.* Azért ment Urúnk az ő ſebeivel Tamáshoz, hogy azoknak meg-mutatásával meg-gyógyítaná ő-benne a'Hitlenségnek ſebét. Mert a'Kriſtus Teſte, eleven és jeles orvoſság, melly a'lélek-ſzerént meg-hólt embernek haſznál, a'kiben a'Szeretetnek és Hitnek élete meg-fogyatkozott: holott egyéb teſti orvoſságok, mellyekben élet ninchen, chak az eleven teſteknek haſználnak. Azért, a Kriſtus Teſte, minden teſti orvoſságot felyűl-halad. Nem vólt haſzontalan ez a'Kriſtus orvoſsága Tamásban: mert, a'mint *Theophylactus* írja, a'ki az-előtt hitlen vólt, mihelyen illette a'Kriſtus oldalát, leg-ottan bőlch *Theologuſ*nak mutatta magát, két terméſzetet és egy ſzemélyt valván a'Kriſtusban. Mert; midőn azt mondotta; *Én Uram, és én Iſtenem*; nem chak a'Fel-támadáſnak valóságos igaſságát vallotta, hanem az Iſtenségnek dichőségét-is: és, a'mint *Theophylactus* mondgya, Urának nevezvén, Emberségét vallotta; Iſtenének mondván pedig, Iſteni terméſzetiről tett vallást, ugyan azon egy ſzemélyben. Sz. Agoſton azt írja; hogy, illette az embert, vallotta az Iſtent.

Valóban rövid *, de ſzép és jó vallás: *Én Uram, és én Iſtenem.* Mint-ha azt mondotta vólna: Látáſomból, és illetéſemből iſmérlek téged hogy Uram vagy, kit halálaelőtt követtem, és Uramnak neveztem: a'Fel-támadáſnak hatalmas-vóltából pedig, és hogy a'bé-zárt ajtón bé-jöttél, és ſzívem titkait meg-jelentetted, igaz Iſtennek iſmérlek. A' ki ez-előtt hitlenségemmel és kéſedelmes-vóltommal egyebeket meg-botránkoztattam, tagádván halottaidból fel-támadáſodat: moſt, azokat akarván építeni, nyilván meg-mutatom Hitemet, és téged Uramnak vallak, ki a'te Véreddel és ſebeiddel az embert meg-váltottad; és, mivelhogy uralkodol a'Bűnön, a'Halálon, és a' Pokon, az én bűnömet-is meg-bochátod. mert, ha a'Sebek chak puſzta ember ſebei vólnának, a'Bűntől meg nem ſzabadíthatnának. Vallom azt-is, hogy én Iſtenem vagy, ki hitet, igaſságot, békeſséget, és örömet adhatſz. Kétſzer enyím; a'ſzárándokság-béli úton, és a'bóldogságos házámban. Bizony jól mondotta Szent Pál [p]: *A' hol a'bűn bővelkődött, fellyebb bővelkődött a'kegyelem.* Ha nagy vólt a'Tamás hitlensége, nagyobb vólt az-után Hitinek buzgóſága, és nyilván-való meg-valláſa. Úgy vagyon, hogy a'Kriſtus-felől Nátanaël azt mondotta [q]; *Rabbi, te vagy az Iſten Fia; te vagy az Iſraël Királya*: Péter-is azt mondotta [r]; *Te vagy a'Kriſtus, az élő Iſten Fia*: Márta-is azt mondotta [s]; *Én el-hittem, hogy te vagy a'Kriſtus az élő Iſten Fia, ki e'világra jöttél.*

Igazán ſzép Vallás mindenik; de világosb a'Tamásé: ki a'Kriſtuſt ő Iſtenének nevezte; és *Ariuſt* az ő követőivel-eggyütt meg-ſzégyenítette; a'mint a'Sz. Atyák magyaráznák, Sz. *Athanáſius* [t], Sz. *Hilarius* [u], Arany-ſzájú Sz. János [x], és Sz. *Cyrillus Alexandrinus* [y]: kik-ellen, heába rúgóldoznak a'moſtani *Arianuſ*ok. Mert, ha azt mondgyák; hogy Tamás, Iſtennek nevezvén a'Kriſtuſt, nem tulajdon-képpen nevezte, hanem, a'mint az Irás az embereket-is néha Iſteneknek nevezi, a'mint Dávidnál olvaſſuk [z]: *Én mondék: Iſ-*

A

B

n Gal. 2. 20

o Mat. 18. 26

C

* Medicum & bonum.

D

p Rom. 5. 20.
q Ioan. 1. 49
r Mat. 16. 16
s Ioan. 11. 27.
t Orat. 3. contra Arianos.
u Libr. 7. de Trin.
x Homil. de Trinit.
y In hunc locum. Et lib. 2. Theſauri. c. 15.
z Pſ. 81. 6. Ioan. 10. 34

A

tenek vattok, és a' Fölséges fiai: én az-ellen azt mondom; hogy az Görög bötűvel nem egyezhet. Mert, hogy a Deákok módgyára, Iskola-szerént szóllyák, mind a két ígének *articulus*sa vagyon: melly *articulus*sal nem élnek a' Görögök, hanem mikor az igaz Istenről emlekeznek. és annyit tészen, mint-ha Magyarúl azt mondanók: Te vagy amaz én Uram, amaz én Istenem; a'mint Sz. *Cyrillus*, *Leontius*, és *Theophylactus* mondgyák. Továbbá; a'ki azt mondotta, Israël-béli ember vólt; és jól tudta a'mit Moyses mondott [a]: *Hallyad Israël, a'mi Urunk Istenünk, egy Ur*; a'mint Sz. *Hilarius* jól meg-fontollya. Annak-fölötte; nem akármi-némű Israëlita, hanem Tamás, a'ki azt a'mit szemével látott, és kezével tapasztalt, hitte, és mondotta ő Istenének.

a Deut. 6. 4.

Ha azt mongyák; hogy Tamás nem a' Kristust mondotta Istenének, hanem az Atya-Istent; mint midőn álmélkodásból mondgyuk: Én Istenem, mi dolog ez? Mint-ha Tamás azt mondotta vólna: Élő Isten, mit látok? és mit tapasztalok? Az merő kábaság; és nem méltó feleletre, hanem chúfolásra és nevetésre. Mert, a kik a' Görög *Grammaticát* tudgyák, mindgyárt eszökbe vehetik, hogy az chak marczonaság, és gyermeki fogás. Mert, ha álmélkodásból, és nem vallásból mondotta-vólna azt, nem

B

ὁ κύριός μου. non ω.

ollyan * *articulus* vólna, hanem más-féle; nem *o-micron*, hanem *o-méga*: mindazáltal, choda mint tetszik ez a'gyermekeskedés az *Arianus Enyedi György*nek: mellyel nyilván meg-mutattya, hogy chak chavarog a' horog-előtt. Továbbá; nyilván-való dolog, hogy Tamás azzal a'mondással azt vallotta-meg, a'mit az-előtt nem hitt: de az-előtt nem kételkedett abban, hogy az Atya, Isten, hanem, ha a' Kristus Isten-e, kit a' Pokolnak kötelei meg nem tarthattak, az-okáért őtet vallotta Istennek: mert Urúnk azt mondotta-vólt néki [b]: *Ne légy hitlen, hanem hüv.* Az-okáért, a' Tamás felelete annyit tészen, mint-ha azt mondotta-vólna: Vallom, hogy ekkídig hitlen vóltam, és Istenségedet nem tudtam: most pedig hiszem, és erőssen vallom, hogy te vagy az én Uram, és Istenem. Annak-fölötte; Urúnk nem azért dícséri vallását, hogy az Atyát vallotta Istennek, hanem hogy őtet, mondván: *Mivelhogy láttál engem, hittél.* Továbbá, az Evangelista azt írja: *Felele Tamás, és monda néki:* vallyon kinek? Bizony a' Kristusnak: mert ő-véle szóllott, és nem az Atyával: azért őtet mondotta Urának és Istenének.

b Ioan. 20. 27

Ha pedig azt mondanád; hogy nem igaz Isten az, a'kit kézzel ismérnek-meg, mivel az Istent kézzel nem illethetni. Arra régen meg-felelt Sz. Gergely [c], Sz. Agoston [d], és egyebek-is. (és chodálom, hogy *Enyedi György* fel nem nyitotta szemét: és azért-is igen gyönyörködik e'feleletben:) mert mást illetett, és mást hitt; embert látott és illetett, de Istent hitt és vallott: és az-által a'mit látott és illetett, amazt minden kételkedés-nélkül hitte. Továbbá, azt sem mondhattyuk, hogy abban a' valiás-tételben meg-botlott Tamás, ki még a' Sz. Lelket nem vötte vólt. Mert Urúnk nem vetette-meg vallását, hanem javallotta; sőt ugyan bizonyította-is. mert, noha az-előtt hitlennek mondotta, de az-után a Hívek-közzé számlálta, mondván: *Hittél.* Az-okáért, ha a' Kristus igaz Isten nem lött-vólna, Tamás hamissat hitt-vólna, és nagy hitetlenségbe esett-vólna; sőt bálványozásba, a' puszta embert Istennek mondván. Azért mondgya Sz. *Cyrillus*; hogy, halván ezt Üdvözítőnk a' Tanitványtól, nem feddi-meg, sem meg nem veti; hanem dícséri, és javallya, és a' többit-is azon vallás-tételre inti. Tahát igaz vólt a' Tamás valása, és igaz Isten a' Kristus.

c Hom. 26. in Evang.
d In c. 20. Io.

C

De még-is elmélkedgyünk a' Tamás szép Vallásáról: Nem chak Úrnak és Istennek vallotta a' Kristust, hanem ő Urának és Istenének. Nagyra bőchüllik e' világ fiai, ha valaki azt mondhattya valami nagy Fejedelemnek: Én te szolgád vagyok; te én Uram vagy. és ha azt mondhattya: Ez én jószágom, én uraságom, én országom, én kinchem, én bányám, én erdőm. De mi chodák mind ezek a' hoz-képest, a'mit akár-melly igaz Keresztyén ember-is mödhat a' Kristusnak; *Te Uram, és én Istenem?* Mert a' kié az az Ur és Isten, minden azé, és gazdag. és ha nem övé, semmie ninchen, és nyomorúlt, ha szintén az egész világot birná-is. Bizonyos dolog, hogy a' Kristus minden embereknek Ura és Istene: de fő-képpen a' Válaszottaknak; és azoknak, kik őtet félik, és szeretik, és a' kik tellyes ízívvel ő-hozzája térnek, és az ő parancholatiban járnak. Sokszor olvassuk a' Dávid Zóltáriban, hogy az Istent ő Urának és Istenének nevezte; és azzal igen vígasztalta magát minden háboruságiban. Sz. Ferenczről-is azt olvassuk; hogy gyakorta mondotta azt: Én Istenem, és mindenem †: a' vagy; Enyim az Isten, és minden. és tellyes gyönyörűsége az vólt; el-annyira, hogy egész étszakát-is el-mulatott annak elmélkedésében.

D

† Deus meus, & omnia.

Gondold-meg azt-is, minémű nagy örömöt érzett Tamás a' Kristus illetéséből! choda hogy el nem olvadott. Mert, ha azt mondotta a' Meny-aszszony a' Vő-legényről [e]: *Az én lelkem meg-olvadott hogy szólla: Keresém, és nem találám őtet: hívám, és nem fe-*

e Cant. 5. 6.

lele ni-

lele nékem: Tamás nem chak szavát hallotta, midőn azt mondotta [f]; *Erezd ide bé az újodat*: hanem kereſvén meg-is találta. És méltán azt mondhatta Dáviddal [g]: *Háborus ágom napján az Iſtent meg-kereſtem kezeimmel éjjel ő-előtte: és meg nem chalatkoztam.* Annakfölötte, ſzóllására meg-is felelt Tamásnak, mondván: *Mivelhogy láttál engem, hittél.* Azokáért nagyobb oka vólt hogy a'lelke meg-olvadna, hogy-ſem a'Meny-aſzſzonynak. Nem ok-nélkül mondhattyuk Tamáſt Galambnak: melly a'mint Salomon írja [h], *a'kő-ſziklalyikaiban, és a'gyep haſadékjában* nyugodott. Mert Kriſtus, *a'Kő-ſzikla* [i]: annak lyikai, az ő Sz. Sebei; mellyekben gyönyörködnek az aitatos lelkek; a mint igen ſzépen megmagyarázza Szent Gergely [k]. Ugyan ezen Kő-ſziklát jelenti Dávid-is, mondván [l]: *A'kő-ſzikla, a'ſül-diſznóknak óltalma.* Mert a'Sül-diſznóhoz haſonló a'Bűnös ember, ki környül-vetetik a' bűnnek tövisétől, mint a'ſül-diſznó a'tövíses ſertéitől: és nem engedi, hogy hozzája nyúllyon a'Tanitónak, vagy Előtte-járónak keze, vagy hogy őtet illeſſe. De a'Sül-diſznó az ebektől-is óltalmazza magát a'Kő-ſziklában.

Illyen vólt Tamás: e'hez a'Kő-ſziklához járúlt, hitt, valláſt tőtt, örvendezett, és bé-fogadtatott; úgy hogy a'pokol-béli Ebek ſemmit nem árthattak néki. ugatták, de meg nem marták. Innét vagyon, hogy az-után valóban chodálatos dolgokat chelekedett. Mert az Evangéliomot a'*Parthuſ*oknak predikállotta; a'mint *Origenes* írja [m], és *Euſébius* [n], *Ruffinus* [o], és *Sócrates* [p]. A'Szerecheneknek-is; a' mint Arany-ſzáju Sz. János jelentette, mondván [q]: Tamás a'Kereſztséggel a'Szerecheneket feirítette. Annak fölötte az *Induſ*oknak; a' mint Sz. *Gregorius Nazianzénus* írja [r], és Sz. Gergely Pápa [s]. Sőt a'*Méduſ*oknak, *Perſá*knak, *Hircánuſ*oknak, *Brachmanuſ*oknak-is predikállotta az Evangéliomot; a'mint *Sophronius*ból jelenti Szent *Ieronymus* [t], és *Béda* [u]. Annakfölötte a'*Tapróbana*-ſziget lakoſinak; a' mint *Nicephorus* írja [x]. Melyből ki-tetſzik, hogy a' Kriſtus tudományát meſzſze-való Országokba hirdette: ſok népeket és nemzeteket térített az Iſtenhez; melly dologban, ſem fáradságát, ſem életét nem kiméllette.

II. RÉSZ.

DE láſſuk már azt-is, mit felelt Urúnk Tamáſnak ſzép vallására: *Mivelhogy láttál engem Tamás, hittél: bóldogok a'kik nem láttak, és hittek.* Díchéri ugyan a'Tamás Hitit, de feddi a' hitelnek modgyát; azért, hogy többet hitt maga érzékenységinek, hogy-ſem a'Kriſtus beſzédének. Jelentvén azzal, hogy a'Hitnek nem kell kénſzerítésből és kételenségből származni; nem kell a'hoz kéz-által jutni: mert annak annál nagyobb a' jutalma, mentől kiſſebb a' bizonyítáſa és oka. Innét vagyon, hogy, midőn Péter azt mondotta Urunknak [y]; *Te vagy a'Kriſtus az é.ő Iſten Fia*; Urúnk Bóldognak mondotta: Tamáſt pedig Bóldognak nem mondotta, noha nyilvábban vallotta igaz Iſtennek és igaz Embernek. Mert Péter, minek-előtte Urúnkat halottaiból fel-támadotnak látta, tőtte azt a'valláſt; és minek-előtte látta-vólna a'ſebek-helyeit a'dichőséges Teſten: Tamás pedig, ſzép valláſt tőtt ugyan, de későn; melly kéſedelem, a'Hitnek díchéretit meg-kiſſebbítette. mert, a'mint ſzokták mondani †, A'ki mit hamar ád, kétſzer adgya. De mi-reánk-is tekintett abban a'Kriſtus, kik nem láttuk, és nem-is láttyuk Itélet nap-előtt, de mindazáltal hiſzünk ő-benne: mert, noha a ſzólláſnak módgya, az el-múlt időt jelenti, mindazáltal azon a'jövendőt-is kell értenünk; a'mint a'Sz. Atyák mondgyák.

Mondaná valaki: Tahát én Bóldog vagyok; mert noha nem látom a'Kriſtuſt, mindazáltal Uramnak és Iſtenemnek hiſzem, vallom, és imádom. Felelet: Kétség-nélkül Bóldog vagy, ha azt a'Hitet chelekedettel meg-bizonyítod. Mert, mi-képpen hogy Samſon, míg a'feje fel vólt ékesítve ſzép fodor hajával, mindeneknél erősb vólt: de mikor el-nyírték a'haját, ſenkinél erősb nem vólt: azon-képpen, ha a'mi Hitünk a'jó erkölchőknek chelekedetivel, mint ő-tőle-ſzármazó haj-ſzálakkal fel léſzen ékesítve, minden világi pompát meg-győz: de ha azoktól meg-foſztatik, ſemmi ereje nem léſzen, és ſemmi ellenségnek ellene nem álhat. Az-okáért, mi-képpen hogy régenten meg-parancholta az Iſten, hogy a'Juhoknak első fajzatit meg ne nyírjék, mellyeket ő-néki kellett áldozni [z]: azon-képpen a'Hitet, melly haſonló a'Juhnak első fájzásához (mert a'Jóſzagos chelekedetek-kőzött, terméſzet-ſzerént első,) meg nem kell nyírni; nem kell azt a'Jó chelekederektől meg-foſztani: hogy ne legyünk azokhoz haſonlók, kikről Sz. Pál azt mondgya [a]: *Valljják hogy iſmérik az Iſtent, chelekedetőkkel pedig tagadgyák.* Kiket Urúnk-is meg-tagad; a'mint ő-maga jelenti, mondván [b]: *Sokan mondgyák nékem azon a' napon: Uram, Uram, nem a'te nevedben profetáltunk-e; és a'te nevedben Ördögöket*

A
f Ioan. 20. 27.
g Pſ. 76. 3.
h Cant. 2. 14.
i 1. Cor. 10. 4.
k In c. 2. Cant.
l Pſ. 103. 18.
B
m Lib. 3. in Geneſ.
n Lib. 3. Hiſt. c. 1.
o Lib. 11. Hiſtor. c. 9.
p Lib. 1. c. 15.
q Hom. in 12. Apoſtolos.
r Orat. ad Arianos.
s Hom. 17. in Evang.
t De Scriptoribus Eccleſiaſt.
u In Collectaneis.
C
x Lib. 2. Hiſt. Eccleſ. c. 50.
y Mat. 16. 16
† Qui citò dat, bis dat.
D
z Deuter. 15. 19.
a Tit. 1. 16.
b Mat. 7. 22.

A

ſztünk-e; és a'te nevedben ſok chodákat chelekedtünk-e? Es akkor meg-vallom néki; mert ſoha nem iſmértelek titeket: távozzatok-el tőlem, kik hamiſságot chelekeſztek.

Sok jeles Gyümölchit találhatunk a' Hitnek a' Sz. Irásban: de nem a'puſzta Hitnek, mellyet Sz. Jakab, Meg-hólt hitnek nevez [c]; hanem annak, melly a'Sz. Pál mondáſa-ſzerént [d], *a'ſzeretet-által munkálkodik.* Illyen Hitnek Gyümölchéről emlekezik Sz. János, mondván [e]: *Ez a'győzedelem melly meg-győzi e'világot, a'mi Hitünk.* A Világot, az-az, valami a'világban vagyon. Azok pedig mellyek légyenek, azon Sz. János meg-mondgya [f]: *Valami e'világban vagyon, a'teſt kivánsága, és a'ſzemek kivánsága, és az élet kevélysége.* A'Teſt kivánságán, értſed a'teſti Gyönyörűſéget és bujaságot: mellyet hogy meggyőz az igaz Hit, meg-tetſzik ſok Szentek példájából; kik, tudván a'Hit-által hogy a' mi teſtünk ellenségünk, és tolvajunk, melyre a'Halál ſententziáját régen ki-mondották, nem kereſték ſemmiben kedvét, hanem inkább ſanyargatták és üldözték, azt mondván Sz. Pállal [g]: *Verem a'teſtemet, és ſzolgálat-alá vetem, hogy ne-talám, midőn egyebeknek prédikállottam, én-magam megh ne vetteſſem.* Illyen vólt az *Alexandriai Macárius*: kiről azt írja *Palladius* [h]; hogy minden nap egy zák fövenyt hordozott a'vállán. És midőn azt kérdették-vólna tőle; Mi végre chelekeſzi azt? azt felelte; A'gyötrőmet gyötröm †. Hasóló dolgokat olvaſunk egyéb Szentekről-is; nem chak férfiakról, hanem gyenge Szűzekről-is: kik minden-féle kinokat és halált-is ſzenvedtek inkább, hogy-ſem teſtőket valami illetlen gyönyörűſéggel meg-ferteztették-vólna. A' Szemek kivánságán, értſed a'világi Gazdagságot: mellyet meg-győz az igaz Hit, midőn az embereknek meg-mutattya, hogy az Ördögnek tőrje, vagy hálója a'Gazdagság; melyhez midőn kapdos az ember, az Ördög fogságába eſik; a'mint Sz. Pál jelenti, mondván [i]: *A'kik gazdagok akarnak lenni, kiſértetbe eſnek's az Ördög tőribe, és ſok haſzontalan és ártalmas kivánságokba; mellyek az embert halálba és veſzedelembe meritik.* Illyenek vóltak ſzámtalan Szerzeteſek: kik, nagy gazdagságot el-hagyván, a'ſzegény és mezítelen Kriſtuſt, ſzegénységben és mezítelenségben akarták követni. Az Élet kevélységén, értſed a'világi Méltóságot: melytől igen ritkán távozik-el a'kevélység. Ezt-is meg-győzi az igaz Hit, meg-mutatván minden világi Méltóságnak hiuságos-vóltát. Mellyet haſonló-képpen meg útáltak ſzámtalan Szerzeteſek. Azt olvaſom Sz. Ferenczről; hogy, midőn az ő Rendinek *Protectora*, ki azután Pápává lőtt, azt kérdette-vólna, Ha akarná-e, hogy az ő Attyafiait Egyházi méltóságra emelnék? azt felelte: *Minores ideo vocati ſunt Fratres mei, ne Majores fieri præſumant:* az-az, azért hívattatnak kichinyeknek az én Atyámfiai, hogy ne merészellyenek Nagyokká lenni. *Petrus Ribadeneira* pedig, azt írja [k] *Franciſcus Borgiá*tól; ki *Gandiai* Herczeg lévén, olly nagy méltóságát el-hadta, és a'mi kiſded Szerzetünkbe állott; hogy, midőn *Cardinálá* akarták tenni, és azt emlegették előtte, azt mondotta: Azon kértem az Iſtent, hogy hamarébb ki-múlhaſſak e'világból, hogy-ſem iſmég akaratom-ellen méltósággal meg-terheltetteſſem.

B

† Vexantem vexo.

C

k *Lib. 2. c. 3. Vitæ illius.*

D

III. RÉSZE.

MOndaná valaki: Mi okból történt, hogy Tamás hitlenségbe eſett? Felelet: Az előbbi Predikatziókban-is meg-mondottam; hogy az Apoſtoloktól-való elválás, és a jó társaságból-való ki-ſzakadás vólt oka: moſt-is azont mondom. És annak-fölötte azt-is vallom, hogy azzal igen haſznos tanúság adatott a'Szerzetes embereknek: kiknek a'társaság igen bátorságos, és ſzükséges; a'magán-való ſzakadás pedig, vagy egyedül-való járás, veſzedelmes. El-távozott Péter társaitól, és meg-tagadta Meſterét [l]: el-távozott Tamás, és hitlenségbe eſett [m]: el-távozott Júdás, és Meſterét el-árúlta; az-után egyedül lévén, magát fel-akaſztotta [n]. Azt bizonnyal mondhatom, hogy a'régi Sz. Szerzetekben nyilván-való emlekezet vagyon arról, hogy egyedül ne járjanak, hanem ketten, vagy hárman, vagy többen-is. Melly jó ſzokáſnak, a' Sz. Irásban, mind az Ó Teſtamentomban, 's mind az Újban, ſzép példáit olvaſſuk; mind azokról, kik magok jó akarattyából mentek valahová, 's mind a'kik parancholatból.

l *Matt. 26. 69*
m *Matt. 20. 24*
n *Matt. 27. 5*

Az Ó Teſtamentomban, midőn az Iſten Moyſeſt arra bochátotta Egyiptusba, hogy az ő népét onnét ki-hozná, és Faraóval nagy dolgokról ſzóllana, társúl Aaront adta néki [o]: Jóſue és Káleb chendesítették-le az Iſraël-hait, mikor az Igéret-földéről zúgolódtak [p]; és azok vitték-bé őket az Igéret-földébe [q]. Jóſue, két kémet bochátott Jerikóba [r]: A'vén Tobías, ſzorgalmatos gondot viſelt arra, hogy a'fiának jó úti-társa légyen útában [s].

o *Exod. 4. 14.*
p *Num. 14. 6.*
q *Joſ 14. 6.*
r *Joſ 2. 1.*
s *Tob. 5. 4.*

Az Új Teſtamentomban, Keresztelő Sz. János két Tanitványát küldötte a'Kriſtuſhoz követségbe [t]: Ő-maga Üdvözítőnk, mikor Hetven-két Tanitványt rendelt, kettőn-

t *Matt. 11. 2.*

két

ként küldötte-el őket [u]: sőt még az Apóstolokat-is kettőnként küldötte predikállani [x]: Kettőt küldött a' Tanítványi-közzűl, hogy a' szamárt el-óldanák, és néki vinnék [y]; és Pétert és Jánost, hogy a' Vachorát el-készítenek [z]. Fel-támadása-után, *Cléophas* más tanítvánnyal eggyűtt-ment Emausba [a]: Péter és János eggyűtt-futottak a' koporsóhoz [b]; eggyűtt mentek-fel a' Templomba *az Imádságnak kilenczedik orajára* [c]; eggyűtt küldötték őket az Apóstolok a' Samaritánusokhoz [d]: A' Szent Lélek meg-parancholta, hogy ki-válaszszák Saulust és Barnabást a' munkára, melyre fel-vötte vólt őket [e]: Júdást és Silást eggyűtt-küldötték az Apóstolok Antiokiába [f]: és végezetre, két tanú-bizonyságok jőnek az Antikristus idejében; a' mint Szent János meg-jövendölte [g]: tudni illik, Enok, és Illyés; a' mint az Atyák magyarázzák, és az Hívek közönséges képpen tartyák.

Ha kérded: Mi okból küldötte a' Krisztus az ő Tanítványit kettőnként? *Theophylactus* azt felelí [h]; hogy a' háboruságokban egy-mást segétenék, és vígasztalnák. mivelhogy a' Sz. Irás-is azt jelenti; hogy az eggyes ember állapattya veszedelmes; a' társaságnak pedig nagy a' haszna. Azért mondotta Salomon [i]; hogy *Jobb kettőnek eggyűtt-lenni, hogy-sem egynek; mert haszok vagyon az ő társaságokban. Ha egyik el-esik, a' másiktól meg-tamogattatik. Jáj az egyedűl-valónak: mert ha el-esik, ninch fel-emelője. Es ha ketten eggyűtt hálnak, egy-mást meg-melegítik. az eggyes mi módon melegűl-meg? és ha valaki meg-győzi az eggyiket, ketten ellene-állanak: A' hármas kötél nehezen szakad-el.* Holott látod, hogy sok jeles haszna vannak a' Társaságnak: mert, ha valaki el-esendő, a' társa meg-tartya; ha el-esett, fel-emeli; ha fázik, meg-melegíti; ha ellenségé találkozik, meg-segéti. mert, a' mint a' Példa-beszéd tartya *Platónál* [k]: *Hercules* sem állhat kettő-ellen. Másutt pedig azt mondgya Salomon [l]: *Az atyafi, a' ki meg-segéttetik az attyafiától, mint egy erős város.* Az eggyesnek pedig Jajt mond az Irás: mert a' meg-mondott jókról meg-fosztatik, és ninch azokban része: és, a' mint a' példa-beszéd mondgya; Egy ember, nem mindent lát: Egynek a' keze, erőtlen az harczra: Egy ember, semmi ember.

Kérdené valaki: Honnét származik az Eggyes ember veszedelme? Felelet. Elsőben: A' meg-romlott természetből: melly azt alíttya, hogy az a' kit más nem lát, szabadon vétkezhetik, nem félvén bűntetéstől; úgy-mint kinek hem lehet vádolója, vagy bizonysága. Azon okból keresik és szeretik a' Bűnös emberek a' setétséget, elfeletkezvén az Isten szemeitől. Azért mondgya a' Bölchnél a' házasság-törésre igyekező ember [m]: *Ki lát engem? a' setétség környűl-vött engem, és a' falok bé-födöznek engem, és senki nem néz reám: kitől félek?* Jóbnál-is azt olvásuk [n]: *A' parázznának szeme a' homályosságra vígyáz, mondván: Nem lát engem a' szem: és bé-födi az orczáját.* Minden-féle Bűnös emberről mondotta Urunk [o]: *Minden a' ki gonoszúl chelekeszik, gyűlöli a' világosságot, és nem jő a' világosságra.* és az okát utánna veti: *hogy meg ne feddessenek az ő chelekedeti.*

Másodszor: Az Ördögnek álnokságából, ki minden alkalmatosságra vígyáz: és látván, hogy szolgál az idő és a' hely, az eggyes embert könnyebben ostromlya, vagy maga, vagy más-által; hogy-sem azt a' kinek társa vagyon: a' mint hogy a' tolvaj-is könnyebben reá támad az eggyes úton-járóra. Erről még a' Pogány Bölchek-is jól okoskodtak; és, a' többi-között, *Séneca* azt írja [p]; hogy az egyedűl-való létel, minden gonoszt el-hitet velünk: használ azért, hogy mindenkor légyen olly melletted a' kitől tarts. Még a' gonosz emberek-is meg-szűnnek a' latorságtól, mikor valami tisztességbéli embert látnak.

Azért a' Szerzetesek jól meg-gondollyák, hogy ő-reájok sok szem néz; és sokan vígyáznak arra, hogy valami bűzbe keverhessék őket, hogy azzal magok gonoszságának-is palástot szerezzenek: azt alítván, hogy a' mit a' Szerzetesek chelekesznek, másnak ugyan szabad. De a' kinek társa vagyon nem keverhetik olly könnyen bűzbe, mert vagyon bizonysága: eggyet pedig könyű bé-vádolni. Példánk vagyon az Irásban Józefről [q], és Susannáról [r]: kik, mivelhogy egyedűl találtattanak, noha ártatlanok vóltak, mindazáltal el nem kerülték a' hamis vádolást: és eggyik meg-űlte a' tömlöczöt, két esztendeig: a' másik pedig, chak szintén fejére várta a' kövecket: de mind a' kettőt meg-szabadította Isten chodálatos-képpen. Melly veszedelembe nem jutott vólna Józef, ha chak egy társot vött-vólna-is melléje, mikor a' fajtalan Aszszony házába ment: sem Susanna, ha a' leányzókat el nem bochátotta-vólna tőle, és egyedűl nem maradott-vólna. Mert a' Törvényben, ha annyi bizonysága vagyon az Al-pörösnek, a' kit bé-vádolnak, mint a' vádolók, ha egyéb-aránt ninch külömbség a' dologban, meg-nyeri a' pört, és meg-szabadúl. Azért Józef az Aszszony-ellen, meg-értette vólna egy bizonysággal; Susanna a' két leányzóval, a' két vén lator Bírák-ellen.

A

u Luc. 10 1.
x Mar. 6 7.
y Luc 19 29.
z Luc 22 8.
a Luc. 24 13.
b Ioan 20. 4.
c Act 3. 3.
d Act. 8. 14.
e Act. 13. 2.
f Act. 15. 27.
g Apoc. 11. 3.

h In cap. 10 Luca.
i Eccle. 4 9.

B

k In Phædone. Nec Hercules quidem adversus duos.
l Prov. 18. 19.

C

m Eccli. 23. 26.
n Iob. 24. 15.
o Ioan. 3. 20.

p Epist. 25.

D

q Gen. 39. 11.
r Dan. 13. 19.

A

A' gyanúságot-is kűnnyebben el-távoztattya a'ki társával jár, hogy-sem a'ki ő-maga küllog; és az-okáért nagyobb tiſzteſséget-is érdemel. Azért gondolom, hogy Sz. *Carolus Borromæus*, a' mint az ő életében olvaſsuk [s], noha örömeſt fogadta kőſzöntésőket azoknak a'kik kőſzöntének néki: mindazáltal, ha vallamelly Szerzetes embert egyedűl látott, nem ítélte azt méltónak a'viſzſza-kőſzöntéſre, úgy-mint ki a' tiſztes-séges dologra gondot nem viſelt. Sz. Bernárd azt írta, még *Eugenius* Pápának-is; hogy a' háza népét, életének és tiſzteſségének tanú-bizonyságivá fogadgya: ollyan módon, mint a' Bóldogságos Szűz Mariának (noha ő a' nélkűl nem ſzűkölködött,) férje vólt, ki az ő tiſzta életének bizonyságа lenne; a' mint Sz. Ambrűs mondgya [t]. Ne gondollya ſenki, hogy ſzűkſége ne légyen a' társra; és fő-képpen, midőn aſzſzony állatokkal vagyon: mert, ha ſzintén ő ollyan ſzent és tiſzta-ſzívű vólna-is mint Jóſef: mindazáltal nem minden aſzſzony'állatnak hihetni. mert ſok példákból ki-tetſzik, hogy a' gonoſz aſzſzony'állatok az egyedűl-való Szerzeteſeket meg-kiſérgették.

B

Azt írja Sz. *Dorótheus* [u], hogy, midőn egy Apátúr, némelly baráttyához egyedűl küldött-vólna egy Szerzetes iſiat; látván a' leánya, hogy ninch óltalmazója az iſiúnak, bujaságra ingerlette. Ki, látván hogy veſzedelemben vagyon, azt kiáltotta: En Atyámnak Iſtene, ſzabadits-meg. és leg-ottan a' czellája-előtt találtatott. Sz. *Bonaventúra* azt írja [x]; hogy, midőn két Barát ment-vólna egy fő Aſzſzony házához, eggyiket félre hítta a' kamarába, mint-ha valamit titkon akart-vólna néki mondani. Ki midőn ſemmit ollyat nem vélvén, eggyűgyű-képpé bé-ment-vólna, leg-ottan a' gonoſz aſzſzony bujaságra ingerlette: és azzal fenyegette; hogy, ha nem enged kívánságának, ellene kiált, mint-ha erőſzakot akart-vólna rajta tenni. De az Iſten meg mentette. és olly tanátſot adott néki; hogy ő meg-előzvén az aſzſzony'állatot, nagyon kiáltván, a' könyvet kérné a'társától, a' ki ſok emberekkel eggyűtt-vólt a' ſzobában. Es oda jutván a' társa, kételen vólt a' gonoſz aſzſzony'állat kívánságától meg-ſzűnni: és a' jámbor Barát meg-menekedett a' ſzégeny-vallástól. Sőt azt-is írja Sz. *Bonaventúra*; hogy ſokan, mivelhogy olly okoſok nem vóltak, ſzégyent vallottak, és bűnök-nélkűl igen meg-is pálczáztattak. Sz. *Vincentius*ról azt írja *Petrus Ranzánus* [y]; hogy egy leányzó beteggé tőtte magát, és gyónáſra hívatta. Es midőn a' társa el-ménvén, egyedűl hadta-vólna, leg-ottan nagy meſterséggel a' fajtalanságra kezdette izgatni. De az Iſten meg-ſegétette, és kedve nem tőlt a' gonoſz ſzemélynek. *Senas*-béli Sz. *Bernardinus*ról azt írja *Surius* [z]; hogy, midőn egy aſzſzony'állatól kenyeret akart venni, álnokúl be-rekeſztette: és azzal ijeſztette, hogy gonoſzt fog reája, ha nem enged akaratyának. Es midőn valami reménséget adott-vólna néki, a'mezítelen aſzſzony'állatot a' kordával jól meg-űtőgette; és meg-térítette, és magát nagy veſzedelemből ki-ſzabadította.

C

Petrus Ribadeneira azt írja; hogy a' mi Szerzetűnknek második *Generális*át *Iacobus Laineſt*, ki túdós és ſzent-életű vólt, egy látor aſzſzony'állat fájtalanságra ingerlette: de *Laines* keményen meg-pirongatta, és a' halál emlekezetivel meg-rettentette; és úgy változtatta-meg akarattyát. Egy *Franciſcus Adornus*-nevű Szerzeteſről, ki a' mi Rendűnkben bőchűlletes, túdós, és jámbor Pap vólt, és a' *Mediolánumi* Tartományban két ſzer-is vólt *Provincialis*, azt olvaſom; hogy világi állapattyában fő nemes nemzet vólt; kit kedves nyájaskodáſáért, Sz. *Carolus Borromæus* igen ſzeretett. Ez, Pap-korában, igen tiſztes és ékes-tekíntetű ember lévén, egy gonoſz-akaratú aſzſzony'állatnak ſzemébe tűnt: ki beteggé tőtte magát, és úgy mint gyónáſra hívatta. Es, midőn véletlenűl egyedűl hadta-vólna a' társa, az aſzſzony'állat ſzokott meſterséggel kíſértette: és azzal ijeſztette, hogy bűzbe keveri, ha kívánságának nem enged. De chodálatos, és talám ſoha az-előtt nem hallott meſterséggel tréfálta-meg a' jámbor Páter, a' gonoſz ſzemélyt: mert egy kevés mulatáſt kívánván, ganéjt kereſett; és azzal orczáját bé-mázolván, eleibe ment az aſzſzony'állatnak: ki látván a'rútságot, meg-ſzégyenűlt magában, és békét hagyott az Iſten ſzolgájának. *Thomas Cantipratánus* [a], abból, hogy a' méhek eggyűtt laknak, dolgoznak, és ki-járnak, arra ínti a' Szerzeteſeket, hogy meg-tartsák a' Sz. Agoſton *Regulá*ját: melly azt páranchollya, hogy társ-nélkűl ne légyenek: és azt mondgya; hogy igen igaz Salomonnak ama' mondáſa [b]: *Jaj az egyedűl-valónak.* Mert ő, ki harminez eſztendeig viſelt gondot, ſok iſzonyú példákat tudott; mellyek nem történtek-vólna, ha a' Szerzeteſek egyedűl úton nem jártak-, vagy Udvarban nem laktak-vólna.

D

Igen dichérik a' Görög Bőlchek, egy ſánta és egy vak embernek okos tanátſát: kik egyedűl lévén, ſemmit nem chelekedhettek; mert a' ſánta, noha jól látott, ſohová nem mehetett; a' vak pedig; noha erős és jó-lábú vólt, mindazáltal nem tudott

hová

s *Lib. 7 Vitæ ejus. cap. 17.*

t *Lib. 2. in c. 1. Luc.*

u *Serm. 1.*

x *Part. 1. Speculi, p. 4. c. 4.*

y *Lib. 1. Vitæ, cap. 12.*

z *In Vitæ ejus. cap. 23.*

a *Lib. 1. Apum, cap. 11. §. 1.*

hová menni: az-okáért úgy alkodtak-meg, hogy egy-más ſegétségével éllyenek: és a' vak a' sántát, vállán hordozza; a' sánta pedig a' vakot igazgaſsa, és úgy mindenüvé bátorságoſon meheſsenek. Melyről azt írta *Auſonius* c: *Quo caret alteruter, ſumit ab alterutro*: A' mi eggyiknek ninch, a' máſiktól véſzi. Sőt az Iſten-is arra tanított beńünket, a' Moyſes és Aaron példájával: kiket arra válaſztott vólt, hogy a' Farao rabságából az Iſzaël fiait ki-ſzabadítanák. Mert, midőn Moyſes azzal mentené magát d, hogy *nem ékeſsen-ſzóllo*, hanem *akadozó, és kéſedelmes-nyelvű*; Aaront rendelte melléje, és azt mondotta néki: *Ő ſzóll éretted a' népnek, és te ſzád léſzen: te pedig azokban léſzſz néki, mellyek az Iſtenhez tartoznak*. Mint-ha azt mondotta-vólna: Eggyiknek-is meg-engedhetném, hogy e' dolgot véghez vinné: de azt akarom, hogy egy-más ſegétségével éllyetek; és úgy az atyafiúi ſzeretetet-is, nem chak meg-őrizzétek, hanem öregbítsétek-is.

Végezetre; a' mái Evangéliomból azt tanúlhattyuk-meg, minémű nagy örömök légyen a' Mennyei Bóldogságban a' teſti ſzemeknek-is, a' Kriſtus látásából; melyről emlekezik a' mái Evangéliom, midőn azt mondották az Apoſtolok Tamáſnak e: *Láttuk az Urat.* és az-előtt azt írja Szent János f: *Örűlének a' Tanitványok, látván az Urat.* Nem kétlem, hogy igen örvendeztek a' jó Tanitványok azon, hogy látták az ő ſzerelmes Meſterőket, hogy fel-támadott; hogy a' halálon győzedelmet vőtt: és azt rémelleték, hogy az-után iſmég úgy fog vélek nyájaskodni, mint az-előtt nagy gyönyörűſségeſsen nyájaskodott. Hihető, hogy az-is nevelte örömőket, hogy látták az ő dichőſséges Teſtének chodálatos és meg-mondhatatlan ſzépségét; és azért mondották nagy örömmel Tamáſnak: *Láttuk az Urat.* nem kűlömben, mint a' jámbor fiak, midőn láttyák hogy attyok valahonnét meg-jő, a' vagy valami gyönyörűſséges dolgot látnak, leg-ottan nagy örömökben társoknak hírré téſzik, hogy, az örömben réſzeſek légyenek. Természet-ſzerént gyönyörködűnk a' ſzép dolgok látásában, és fő-képpen a' ſzép ábrázatu emberek nézésében. Az Irásban-is azt olvaſsuk, hogy az Aſsiriuſok, látván a' Júdit ſzépségét, azt mondották g: *Ki útálná-meg a' Zidók népét, kiknél illyen ſzép aſszonyok vannak, hogy méltán ezekért ne kelleſsék ellenek hadakoznunk?* Aſsvérus Királyról-is azt olvaſsuk h; hogy, Látván az Eſter ſzépségét, *meg-tetſzett az ő ſzemeinek*; és azt mondotta néki: *Mit akarſz Eſter Királyné? michoda a' te kéréſed? Ha ſzintén az Orſzág fél réſzét kéred-is, meg-adatik néked.* és azt chelekedte Amánnal, ki Udvarában leg-főbb ember vólt, a' mit Eſter kívánt. A' Bölch pedig azt írja i, hogy az Aſszonyok *ſzépségéért ſokan veſsztek-el*; a' mint a' Pogányok hiſtoriajában-is olvaſsuk, hogy a' nemes *Troja*, a' Görög Ilona ſzépsége-miatt rontatott-el.

Az-okáért, ha a' halandó teſtnek ſzépsége olly kedves, hogy miňyájan chodállyák, kedvellik, és dichérik; mit gondolhatunk a' meg-dichőſítetett Teſtek ſzépségéről? mint ragadgya-el az ember ſzemét és ſzívét? mert az fokkal felyűl-haladgya e világi ékeſséget. Ugyan-is, michoda az emberi teſtnek Szépsége a' halandó teſtben, hanem egy kevés-ideig uralkodó kegyetlen Fejedelem, a' vagy *Tyrannus*; a' mint igen okoſsan mondotta régenten *Sócrates*: mivel annak kedveſsége hamar el-múlik, mint a' virág ékeſsége k. és, a' mint jól mondotta Ovidius: *Forma bonum fragile eſt: quantumq; accedit ad annos, Fit minor; & ſpatio carpitur illa ſuo*: Az-az: A' teſti ſzép ábrázat, gyarló, és hamar el-tőrik, és mentől tovább mégyen az eſztendőkben, annyival inkább kiſsebbűl, és maga idejétől fogyatratik-el.

Mellyet ha meg-gondolnának a' leányzók, és menyetskék; nyilván alább hagynának a' czifrálkodásban: és inkább adnák pénzőket az Iſten tiſzteſségére, vagy a' ſzegények táplálasára, hogy-ſem a' tornyos koronkákra, a' pók-hálós gallérokra, a' gyöngyös fűl-függőkre, a' drága-köves gyűrőkre, az aranyas lánczokra, a' perémes ſzoknyákra, a' tőzött és rakott czipellőſre, és nem tudom michoda őrdőgi találmányokra: mellyekkel midőn magokat czifrázzák, nyilván meg-mutattyák, hogy a' lelki ſzépségre kevés gondgyok vagyon: mert a' drága jó időt veſsztik; attyok vagy urok marháját fogyatrtyák; és az eggyűgyű lelkeket kelepczébe ejtik; gyakorta egéſz Várasokat és Tartományokat-is el-puſztítnak. Az-okáért, a' mint úgyan-azon *Ovidius* írja, a' Görög Ilona, midőn a' tűkörben meg-látta őſzűlni-kezdett haját, és meg-tőpörődött orczáját, keſerveſen ſírt; és chodálkozott azon, hogy kétſzer ragadták-el, az ábrázatnak és orczának hamar el-múlandó ékeſségeért. De a' meg-dichőűlt teſt ſzépségének, ninchen vége és határa: és annyival tekélletesb, a' mennyivel a' Bóldogságbéli állapat felyűl-haladgya a' mi gyarló és halandó állapatúnkat. Adgya a' Kegyelmes Iſten, hogy mi-is meg-dichőűlt teſtben őltőzzűnk, és láſsuk a' Kriſtuſnak dichőséges Teſtét Meny-országban. Amen.

KARÁ-

c *Epigr* 123.

d *Exo.* 4. 10. 16.

e *Ioan* 20. 25.

f *Vers.* 20.

g *Iudith.* 10. 18.

h *Eſth.* 5. 2. 3

i *Eccli.* 9. 9.

k *Laërt. lib* 5 *cap.* 1.

A

B

C

D

KARÁCHON-NAPI EVANGELIOM.

SZ. LVKÁCHNAK II.

RÉSZÉBEN, v. 1.

AZ időben: *Parancholat méne-ki Augustus Chászártól, hogy bé-írattatnék az egész világ. Ez az első bé-iratás, lőn Czirinustól Syriának tiszt-tartójától: és mennek vala mindenek, hogy bé-vallanák magokat, ki-ki az ő városába. Fel-méne pedig Iósef-is Galileából Názaret városából, Judeába a' Dávid városába, melly Betlehemnek hívattatik: mivelhogy a' Dávid házából és nemzetségéből vala, hogy bé-vallaná magát Máriával, ő-néki jegyeztetett nehézkes feleségével. Lőn pedig, mikor ott vólnának, bé-telének a' napok hogy szűlne. Es szűlé az ő első-szűlött fiát, és bé-takará őtet pólákba, és a' jászolba fekteté: mert nem vala nékik helyők a' szálláson. Es pásztorok valának azon tartományban vígyázván, és őrizvén az éjjeli vígyazásokat az ő nyájoknál. Es ímé az Úr Angyala meg-állapék mellettek, és az Isten fényessége környál-fogá őket, és nagy félelemmel meg-félemlének. Es monda nékik az Angyal: Ne féllyetek: mert ímé nagy örömet hirdetek néktek, melly lészen minden népnek: mert született ma néktek Üdvözítő, ki az Úr Krístus, a' Dávid városában. És ez néktek a' jel: Találtok egy gyermechkét pólákban bé-takarva, és a' jászolba helyheztetve. Es mingyárt lőn az Angyallal mennyei seregnek sokasága, dicsérvén az Istent, és mondván: Dicsőség magasságban az Istennek, és a' földön békeség a' jó-akaratu embereknek.*

ELSŐ PREDIKÁTZIÓ.

MEg-akarván érteni Dávid, minémű szívvel-vólna ő-hozzája Saúl, azt mondatta néki Jonatással [a]; hogy a' Király asztalához azért nem ült, hogy Betlehembe ment áldozni; mellyet ha javallott-vólna Saul, el-hitte-vólna hogy jó akarattal vagyon hozzája; ha pedig ellenzette-vólna, gonoszszal. És úgy-lőtt: Saul szívét ki-nyilatkoztatta; és Dávid a' nyilván-való veszedelmet el-távoztatta. E' napokban a' chalárd Világ, kinek példája a' róka-nevű Saul vendégségét szerez, nem a' Krístusnak kedveskedvén, hanem *Bacchus*nak és *Venus*nak: melly vendégségtől ha Dávid, az Istennek szerelmese, tanátsot tartván Jonatással, az Isten ajándékával, meg-vonsza magát, Betlehembe akarván menni; eszébe veheti, minémű szívvel légyen hozzája. Mert a' ki e' napokban, a' Világ fiainak tobzódását el-kerűlvén, elméjével Betlehembe mégyen, azokról elmélkedvén a' mik ott történtek; a' lelki életét, mellyet a' világi vendégségben el-vesztett-vólna, meg-óltalmazza: nem gondolván azzal, hogy az ő hamis baráti ellenzik és szidalmazzák. Így chelekedett a' jámbor Tobiás-is [b]: mert, *midőn minnyájan az Arany-borjúkhoz mennének, ő egyedűl futtya-vala mindenek társaságát, és Jerusalembe mégyen-vala az Úr Templomába, és ott imádgya-vala Israélnek Urát Istenét.* Imádgyák azért a' Világ fiai az Arany-borjúkat, aranyokat czifra ruhára, és fris lakásra vesztegetvén: mi Betlehemben a' szűletett Krístust meg-látogassuk aitatos elmélkedésekkel; mellyekre útat nyitok e' moſtani Predikátzióban.

a 1. Reg. 20.5

b Tob. 1. 5.

I. Okait adom, Miért szűletett a' Krístus a' Bé-iratáskor.

II. Meg-mondom, Miért szűletett télben, éjjel, és Betlehemben.

III. Meg-mutatom, Miért szűletett istállóban: miért helyheztetett jászolba, és pólákba takartatott.

Első Része.

Elsőben: Azon tudakozhatnék valaki; Miért szűletett Kristus Urunk a' bé-íratás-kor? melly a' Cháfzárnak vagy fel-fuvalkodásából lőtt, hogy népének fokaságában dichekednék; vagy főfvénységéből; hogy adót fzedne tőle: a' Kriſtusnak pedig e' világra-valo jövetele, merő alázatoſság és fzegénység volt: és az Iſten Dávidot, a' népnek meg-fzamlálásáért, keményen meg-bűntette [c]. Erre azt felelem; hogy, noha *az Iſtennek ítéleti meg-foghatatlanok, és az ő útai meg-vizsálhatatlanok* [d]: mindazáltal, mint-hogy az ő Bölchesége nem chak *erőſsen végről végig ér*, hanem *mindeneket gyönyörűségeſsen-is rendel* [e], ezt fem chelekedte ok-nélkül, fem történetből nē eſett, hanem jeles okokból; a' mint majd meg-mutatom.

Első Oka az; hogy a' Bóldogságos Szűznek oka lenne, hogy Betlehembe menvén, ott fzűlné Sz. Fiát, a' mint *Theophylactus* írja [f]: és bé-tellyeſedett, hogy *mint a' vizek őfzlaſi: úgy a' Király fzíve az Úr kezében: valahová akarja, oda hajtya azt* [g]. Azokáért, mivelhogy őrőktűl-fogva el volt rendelve, hogy a' *Meſsias* Betlehemben fzűlettnék, a' Maria fzűlésének idején arra vezérlette *Auguſtus*nak fzívét, hogy azon időben rendelné az ő Tartományinak bé-íratását, és nem tudván az Iſten akarattyának fzolgálna, és Mikeásnak jövendölését bé-töltené [h]. Az Aſsvérus elméjét arra bírta az Iſten, hogy a Zidókat a' nékik rendeltetett haláltól meg-mentené: és álmot reája nem bochátván, azt mivelte, hogy Mardokæusnak hiſtoriáját olvaſtatván, őtet nagy tiſzteſséggel illetretné Aman-által, a' ki amazt nemzetségeſtől el akarta törleni [i]. Gyakorta nem tudgyuk a' dolgoknak okát, chodálkozunk rajtok, és ugyan zúgolódunk-is: gyakorta tellyeſséggel külömbre igyekezünk; de nem vihettyük végbe, mivelhogy az Iſten máſt rendelt és végezett. A' mint ki-teſzik a' Jóſef báttyaiból: kik azért adták-el őtet, hogy az ő álma bé ne tellyeſednék. maga nem külömben tellyeſedett-bé, hanem az el-adáſsal [k]. Úgy á Zidók-is, fel-feſzítették Urunkat, hogy a' nevét ki-irtanák az élőknek földéről [l]: noha az-által magaſztaltatott-fel fő-képpen; a' mint Sz. Pál mongya [m].

Máſodik Oka az volt; hogy Jákóbnak jövendőléſe bé-tellyeſednék [n]: *El nem vétetik a' Fejedelemi pálcza Judából, és a' Fejedelem az ő ágyékából, mig nem el-jő a' ki el-küldetik, és ő léſzen a' nemzetségek váraſa.* Mert akkor jelent-meg az Iſten Fia, mikor *Auguſtus* Cháfzár, egéſz Juda nemzetségét birodalma-alatt tartván, a' Királyi pálczát el-vötte tőle: és azzal valoságos-képpen meg-bizonyodott, hogy a' Kriſtus volt a' meg-ígértetett *Meſsias*. Ha az Iſten, egy magas toronyban egy nagy fzővetneket mutatván, azt mondotta-volna, hogy az addig el nem aluſzik, míg a' *Meſsias* el nem jő: a' ki látná, hogy az el-alutt, nem mondaná-e hogy el-jött a' *Meſsias*? Azon-képpen, Judeának magas toronyából, a' Zidóknak fényes Királyi pálczájokat, mint tündöklő fzővetneket, ki-mutatta az Iſten [o]; és meg-mondotta, hogy el nem törőltetik a' *Meſsias* el-jövetelé-ig. Semmivé lőtt: tahát a' *Meſsias* el-jött.

Harmadik Oka; A' Profétak, a' *Meſsias* el-jövetele-kor kőzönséges és nagy békeséget jövendőltenek [p]. *Auguſtus* Cháfzár idejében az bé-tellyeſedett: ki, a' mint a' *Hiſtoricus*ok írják, a' *Janus* templomának kapuit háromſzor zárta-bé [q], mint-ha a' Békeséget abba rekeſztette-vólna; a' mint *Numa Pompilius* rendelte-vólt. Negyven-eggyedik eſztendejében pedig Birodalmának, kevefsé a' Kriſtus fzületéſe-előtt, majd tizenkét eſztendé-ig maradott bé-téve; úgy hogy, a' kapukat a' rozda-is meg-kezdette fogni. Méltán fzületett pedig Békeséges időben, a' *Békeség-fejedelme* [r]: *a' mi Békeségünk* [s], és békéltetőnk. A' *Halcyon*-nevű madár, a' tenger partyán tojik, és kőlt; és valamíg ki nem kőlti madarkáit, nagy chendeſség vagyon a' tengeren: sőt azt írja Sz. Ambrús [t], hogy, ha fzintén habos-is a' tenger, mihelyen a' *Halcyon* tojik, leg-ottan meg-chendeſedik. Hét nap úl pedig a' tojásán, és hét nap tartya a' fiait, míg meg kezdnek nevekedni: és mind a' két hétig olly bizonyos chendeſség vagyon, hogy azokon a' hajósók bátorságoſon rendelik útokat; és azokat, a' napokat, *Halcyon* napjainak nevezik. Nem choda tahát, hogy a' Szűznek fzüléſe-kor a' Világ meg-chendeſedett. És mint-hogy a' Kriſtus békeséges időben fzületett, mindenkor kedvellette a' Békeséget. Azt hirdette az Angyal fzületéſe-kor [u]: Békeséget predikáltatott az Apoſtolokkal [x]: halála-előtt Békeséget hagyott nékik [y]: Fel-támadáſa-után, Békeséggel kőſzöntötte őket [z]. Melly Békeség, fokáig tartott a' Kereſztyének-közőtt, egy fzívők és egy lelkők lévén [a]: és a' Békeségeſeknek, kivált-képpen-valo jutalmok vagyon, hogy Iſten fiainak hívattatnak [b].

A

c 2. Reg 24. 1. 3 15

d Rom. 11. 33

e Sap. 8. 1.

f In c. 2. Luc.

g Prov. 21. 1.

B

h Mich. 5. 2. Matt. 2. 5.

i Eſth. 6. 1. 10.

k Gen. 37. 28. & c. 42. 9

l Ier. 11. 19.

m Phil. 2. 9.

n Gen. 49. 10

C

o Pſ. 131. 17

p Iſa. 2. 4. & c. 9. 7 & c. 11 6 Pſ. 71 7

q Oroſius. l. 6. cap 1.

D

r Iſa. 9. 6. Eph. 2. 14.

t Lib. 5. Hexam. cap. 13.

Dies Halcyonij

u Luc. 2. 14. Luc. 10. 5.

y Ioan. 14. 27

z Ioan. 20. 19 21.

a Act. 4. 32.

b Matt 5 9.

Negyedik Oka; hogy ki-tudódnék, hogy az szűletett, a' ki az életnek könyvébe írja a' Híveket, kik az Anyaszentegyházban bé-vallyák nevőket; és parancholatinak engedvén, az adó-pénzt meg-fizetik. Erről a' Bé-íráſról emlekezik Sz. Dávid [c], Urunk [d], Sz. Pál [e], és Sz. János [f]. És, a' mi a' Kriſtuſt illeti, azért jött, hogy mindeneket bé-írjon, mint-hogy Kőzőnséges Üdvőzítő: és azért mondotta az Angyal, szűletése-kor [g]; hogy *Nagy örőmet hirdet, melly léſzen minden népnek*, azért, *hogy Üdvőzítő szűletett.* noha igen ſokan, magok vétke-ſzerént, *ki-törőltetnek az Élők könyvéből, és az igazakkal bé nem írattatnak* [h]: kik *meg-vetett ezűſtnek* hívattatnak [i]. Végezetre; Pogány Fejedelem alatt, ki az ő népét ſzámlálta, ſzűletett a' mi ſzabadságunknak meg-ſzerzője: tanítván minket az Engedelmeſségre, (mivelhogy *Minden hatalom az Iſtentől vagyon* [k].) Es nem chak tellyes életében engedelmes vólt mind a' Kereſztnek halálá-ig: de még Annya méhében-is példája vólt az Engedelmeſségnek; a' mint-hogy halála-után-is, teſtét a' Kereſztről, Pilátus engedelme-nélkül le nem vétette [l].

II. RÉSZE.

MÁsodszor: Azt kérdhetné valaki: Miért szűletett a' Kriſtus Tél-középben? Erre a' Sz. Atyáknak elmélkedéſőkből, azt felelem, I. Mi-képpen hogy akkor kezdett a' Nap világoſítáſa nevekedni: azon-képpen a' Kriſtus-általi, az Iſten Malaſztyának világoſsága nevekedett, és akkor a' Bűnnek étſzakája meg kezdett kiſsebbedni; a' mint Sz. *Gregorius Niſsénus* írja [m]. Az-okáért moſt leg-inkább *le kell vetnünk a' ſötétségnek chelekedetit, és fel kell öltöznünk a' Világoſságnak fegyverébe; hogy, mint nappal, tiſztaſsággal járjunk* [n]. II. Sz. Ambrús azt írja [o]: Imé a' Kriſtus szűletése-kor a' Nap nevekedik, és Kereſztelő János szűletése-kor fogy; az idők ſzolgálván az ő szűletéſőknek: midőn fogy, a' ſzolga szűletik; mikor pedig az Úr szűletik, nevekedés következik. Őregből a' Nap, midőn e' világnak Üdvőzítője szűletik; fogy, mikor az utólsó Próféta szűletik: mert *a' Törvény, és a' Próféták, Jánoſig vóltak* [p]. Az-okáért szűkség vólt, hogy meg-hommályoſodnék a' Törvénynek meg-tartáſa, a' hol az Evangeliomnak Malaſztya kezdett tündőkleni: hogy meg-ſzűnnék az Ó Teſtamentomnak Prófétáláſa, mikor az Új Teſtamentomnak Malaſztya jött helyébe. Azért, az Úrnak szűletéſe-kor nevekedik a' Nap, mellyet az Igaſságnak fényes Világoſsága meg-világosít. Melyből vedd eſzedbe, hogy nékünk felyűl kell haladnunk az Ó Törvény-béli Híveket, több világoſságunk lévén. III. Sz. Agoſton arra magyarázza, a' mit Kereſztelő Szent János mondott a' Kriſtuſról [q]: *Ő-néki nevekedni kell, nékem pedig kiſsebbülnöm*: mert Urunk, a' Kereſzten felmagaſztaltatott; János, feje el-vételével meg-kiſsebbült: a' Kereſzt-által pedig az egész világon meg-dichőíttetett.

HARMADSZOR: Azt kérdhetnők: Mi okért szűletett éjjel? a' mint Sz. Agoſton írja [r], és egyebek-is [s]: sőt az Evangeliſta-is jelenti, mikor azt írja [s]; hogy az Angyal, éjjeli időben hirdette Urunk szűletését a' Páſztoroknak? Ennek-is egy-nehány Okait találjuk: I. Mert a' világ, a' bűnnek és tévelygéſnek temérdek ſötétségében el vólt temetve, mellyet meg-akart világoſítani [t]. II. Azzal tanított a' dichekedéſnek eltávoztatására, el-titkolván azt a' dichőséges szűletését, mellyen az Angyalok-is őrvendeztek: noha a' gyalázatos halált, dél-tájban szenvedte. III. Azt jelentette, hogy *az Iſten szereteti*, melly őtet arra hozta, *a' mi elménktől meg-fóghatatlan* [u]. IV. Azzal bizonyította, hogy ő a' ſötétségben-is világoskodik, de *a' ſötétség meg nem fogja* [x]. Végezetre; Azzal az ő Szent Annya szemérmeteſségének-is kedvezett, bátorságosb lévén a' szűlésben midőn egyebek aluttak. Elég ez az Időről; láſsuk a' Helyt-is.

NEGYEDSZER: Azt kérdhetnéd: Miért szűletett Kriſtus Urunk Betlehemben? Ha az Iſten az embereknek tetszését követné, vagy az ő gondolattyokon járna, kérség-nélkül a' Zidókkal azt végezte-vólna, hogy szűletése, *Palaſtina* tartományának fő várasában Jeruſalemben légyen: a' Pogányokkal pedig, hogy Romában, melly e' Világ fejének tartatott. Nem úgy jött-e, mint *Mindent meg-világositó igaz Világoſság*? Nem ő mondotta-e [z]; hogy, *Senki gyertyát nem gyújt, 's a' rejtekbe téſzi, ſem a' véka alá, hanem az gyertya-tartóra: hogy a' kik bé-mennek, láſsák a' világoſságot*? Nem azért jött-e, hogy Iſten Fiának iſmértetné magát? Azt pedig könnyebben végbe vihette vólna Romában: Mert, a' mi Romában tudva lőtt-vólna, a' ſzéles világra ki-terjedett-vólna, a' Romaiak bírván az egész világgal; és azért íratta-bé *Auguſtus* az egész világot. *Az el-rejtetett bölcheségben* pedig, *és az el-titkolt kinchben, mi haſzon vagyon mind a' kettőben* [a]. Bizonyára, ha az Iſtennek Angyala hírt nem tőtt-vólna, és jelt nem adott-vólna, chak azon Tartományban-lévő Páſztoroknak ſem lőtt-vólna tudtokra: és ha új Chillag nem támadott-vólna, a' Nap-keleti Mágusoknak hírével nem

lőtt-

A
c Pſ. 136. 16.
d Luc. 10. 20.
e Phil. 4. 3.
f Apoc. 21. 27.
g Luc. 2. 10.
h Pſ. 68. 29.
i Ier. 6. 30.
k Rom. 13. 1
l Mat. 27. 58
B
m Orat. de Nativ. Domin.
n Rom. 13. 13
o Serm. 2. de Nativ.
p Mat. 11. 13
C
q Ioan. 3. 30.
r In Pſ. 109.
s Luc. 2. 8. 9.
t Iſa. 9. 2.
u Eph. 3. 19.
x Ioan. 1. 5.
D
y Ioan. 1. 9.
z Luc. 11. 33
a Eccli. 20. 32

lőtt-vólna. mellyek Romában szükségetek nem lőttek-volna, a' vagy háznosbak lehetteck-vólna. Továbbá: nem azért jőtt-e a' Kristus, hogy *az Igasságról bizonyságot tenne* [b]? és Mester lenne [c]? De arra-is alkolmatosb lőtt-vólna Roma: nem chak a' Chászár parancholattyáért, hanem a' Deák nyelvért-is; melly több helyeken szolgálhatott-vólna a' Zsidó nyelvnél: és az ékesszen-szóllo *Orátor*oknak hirdetéséért, kik felesen találtattanak-vólna Romában: és többet szolgálhatott-vólna *Cicero* Péternél, *Hortensius* Jakabnál, *Salustius* Jánosnál; kik, mint az *Orpheus* és *Amphion* czitharája, a' vaderkőlchű embereket-is az Evangéliomnak gyönyörűséges igája-alá hajthatták-vólna. Annak-fölőtte; nem azért jőtt-e a' Kristus, hogy a' Bálvány-imádásnak végét érné [d]? De arra-is alkolmatosb lőtt-vólna Roma, melly minden Bálványoknak hajléka vólt; és, midőn chak nem minden nemzetségeken uralkodnék, mindenik tévelygésének szolgált: abban helyheztetvén Istenességét, ha semmi hamisságot meg nem vetne; a' mint Sz. *Leo* írja [e]. Az-okáért, a' mint Dávid, fejét vévén Goliátnak, meg-győzte a' Filistæusokat [f]; és Júdit Holofernesnek, az Asíriusokat [g]: azon-képpen a' Kristus, ha Romábá a' Bálványozásnak nyakát szakasztotta-vólna, egyébűtt-is füstbe ment-vólna.

Ezek mind így lévén: mindazáltal, az Istennek meg-foghatatlan bőlchesége, a' Kristus szűletését nem Romában, hanem Betlehemben rendelte: melynek jeles Okai-is vóltak. Mert, Elsőben; ha az Istent tekintyük, így *az ő Profétái igazaknak találtattak* [h]: fő-képpen Mikéas [i], kinek jövendölését Betlehem-felől, a' Papi-fejedelmek, és Irástúdók Heródesnek elő-hozták [k]. Másodszor; ha a' Kristust tekintyük, igen illett a' hely az ő szűletéséhez. Mert, a' mint némellyek magyarázzák [l], *Betlehem* annyit tészen, mint *Hadakozásnak háza*: melyben illett annak szűletni, a' ki azért jőtt, hogy *az Erős fegyvereſt meg-győzné* [m]. Továbbá, a' mint Sz. Gergely írja [n], annyit tészen, mint *Kenyérnek háza*: illett tahát abban szűletni a' Kristusnak, ki az ő Sz. Testét gyakorta Kenyérnek nevezte [o]; és azt nékünk a' Kenyér színe-alatt hadta az Oltári-szentségben: ki az ő Sz. Igéjének kenyerével-is táplál bennűnket [p]: ki Menyben-is a' Szenteket táplállya az ő színének látásával; és meg-is elégíti; a' mint Dávid jelentette, mondván [q]: *Meg-elégszem mikor meg-jelenik a' te dichőséged.* Annak-fölőtte, *Betlehem Efratá*nak-is mondatik, az-az, *Gyümölchözőnek*: illett tahát abban szűletni a' Kristusnak, ki nem chak ő-maga drága gyümölchöket terem, de minket-is gyümölchözőkké tészen; a' mint ő-maga jelentette, a' Szőlő-tőnek és Veszszőnek példájával [r]. Ez pedig a' Betlehem, mivelhogy kichiny hely vólt, úgy-is illett a' Kristus szűletéséhez, ki nékünk mint kis gyermek szűletett [s]: ízerette a' kichinyeket sok-képpen [t]; és ugyan meg-ölelgetvén, és kezeit reájok tévén, meg-áldotta őket [u].

De mi-hozzánk-képeſt-is illett, hogy a' Kristus Betlehemben szűletnék: I. Hogy meg-szégyenítené azokat, kik balgatagúl dichekednek Nemes Hazájokkal, és a' nemtelen hely-bélieket meg-útállyák. Azt írja *Laërtius* [x]; hogy, midőn *Arisztóteles*-előtt némelly azzal dichekednék, hogy Nemes városban szűletett: azt felelte *Arisztóteles*; hogy a' vólna dícséretes dolog, ha úgy viselné magát a' mint Hazájának nemessége kívánná. *Anacharsis*-felől pedig azt írja [y]; hogy, midőn egy *Athénási* azt vetette-vólna szemére, hogy Szithiából származott; azt felelte: Nékem a' hazám vagyon gyalázatomra, te pedig hazádnak vagy gyalázattyára. Az-okáért, nem a' ház tészi bőchűlletessé a' gazdát, hanem a' gazda a' házat. II. Azokat orczázta, kik, ha mit ollyat chelekesznek, azt akarják hogy az egész világ tudgya: ha pedig gyalázat esik rajtok, azt kívánnák hogy a' föld se tudná. A' Király, leg-nemesb Városában koronáztattya magát: de a' kit fel kell akasztani, azt akarná hogy rejtek helyen lenne. *Cræsus Solon*nak, Ezekías a' Babylóniai követeknek mutogatta kinchét [z]: *Midas*, a' szamárhoz-illendő fűleit, még a' barbély-előtt-is födözgette. A' Kristus azért, fel-vévén a' szolgai ábrázatot, és nem jövén ítélni, hanem ítéltetni, Betlehemet választotta szűletésének, Jerusalemet szenvedésének; úgy-mond Sz. *Leo* Pápa [a]. Három ízben vőtt diadalmat baj-víváss al az Ördögön [b]; de a' pusztában, holott chak az Isté, és az Angyalok látták. El-változtatta színét, *fénylett az orczája mint a' Nap* [c]; de chak három Tanítvány-előtt: és azoknak-is meg-parancholta, *hogy senkinek ne mondanák mig nem feltámadna* [d]. III. Meg-akarta mutatni, hogy ajándékit szépen osztogattya, kívánván, hogy mindennek jusson valami †, kinek erő, 's kinek elme, és mivelhogy Jerusalem, elég híres neves város vólt a' Templomért, és hogy abból ment-ki a' Törvény [e]; Roma pedig, a' hatalmas birodalomért: Betlehemet-is meg-akarta nemesíteni Szűletésével, mellyel egész *Palestinánál* tettetesbé lőtt. Hét fő Város vetekedett a' *Homérus* szűletésén; a' mint *Gellius* írja [f]: *Septem Vrbes certant de stirpe insignis Homeri*: *Smyrna*, *Rhodos*, *Colophon*, *Salamin*, *Chio*, *Argos*, *Athenæ*. Szent *Agatha* felől-is, *Sicilián*ak két fő Városa vetekedik, *Panormum*, és *Cátana*; mindenik nagy bőchűllet-

A

b *Ioan.* 18. 37
c *Ioan.* 3. 2.

d *Isa.* 2. 17.

e *Serm.* 1. *in Natiu. Apoſt. Petri & Pauli.*
f 1. *Reg.* 17. 51.
g *Iudith.* 15. 1

h *Eccli.* 36. 18
i *Mich.* 5. 2.
k *Matt.* 2. 5.
l *Bosquier Conc.* 2. *Ara cæli.*
m *Luc.* 11. 22
n *Hom.* 8. *in Evang.*
o *Ioan.* 6. 52.
p *Matt.* 4. 4.
q *Pſ.* 16. 15.

r *Ioan.* 15. 4.

C

s *Iſa.* 9 6.
t *Mat.* 11. 25 *& cap.* 18. 2.
u *Mar.* 10. 14
x *Lib.* 5. *Vitæ Ariſtot. cap.* 5

y *Lib.* 1.

D

z 4. *Reg.* 20. 15.

a *Serm* 1. *de Epiphan.*
b *Matt.* 4. 1.
c *Matt.* 17. 2.

d *Verſ.* 9.
† Ingenio pollet cui vim natura negavit.
e *Iſa* 2. 3.
f *Lib* 3. *Noct. Attic. cap.* 12

A

nek tartván hogy ő-benne szűletett: de én azt gondolom; hogy mind a' kettőt megékesítette, egyikben szűletvén, másikban e'világból ki-múlván. De mennyivel inkább dicsekedhetik a' kis Bethlehem; hogy ő-belőle származott; nem chak Israelnek Vezére; hanem a' Világnak Üdvőzítője-is.

Azt-is akarta Urunk jelenteni Bethlehemben-való születésével; kiknek születtessék lélek-szerént, és kiknél lakjék őrőmest. I. Mint-hogy Hadakozásnak háza; a' kik valóban vitézkednek a' Test-, Világ-, és Ördög-ellen: tudván, hogy *Az embernek élete vitézkedés a' földön* g: és, hogy *Mennyeknek országa erőszakot szenved, és azt az erőszak-tévők ragadgyák-el* h. II. Mint-hogy Kenyérnek háza; a' kik őrőmeit alamizsnálkodnak: kik; midőn a' szegényt láttyák, nem mondgyák i; *Ninch az én házamban kenyér, sem ruházat.* Azzal nyerte Zachæus az ő házának üdvősségét, hogy a' Kenyérnek háza volt, és felét javainak a' szegényeknek adta k: és *Cornelius*, tellyes házának meg-térését, hogy sok alamizsnákat osztogatott a' népnek l: annak-főlőtte azok-is, kik az ő Szolgéjének, és Testének-is Kenyerével; őrőmest és gyakorta élnek; hogy ne mongyák: † *Meg-száradott a' szívem*; *mert el-felejtettem Kenyeremet meg-enni.* III. Mint-hogy Gyümölchőző; kik minden Jószágos chelekedetekben szorgalmatoskodván, szűntelé gyümölchőznek. Mert, a'mint Sz. Pál mongya m, *Meg-jelent a' mi Üdvőzítő Istenünk kegyelme minden embereknek: oktatván minket, hogy meg-tagadván az istentelenséget, és a' világi kivánságokat, józanon, és igazán; és aitatosan éllyünk e' világon; várván a' boldog reménséget, és a' nagy Isten's a' mi Üdvőzítő* Jesus *Krisztusunk dicsőségének el-jövetelét: ki önnön-magát adta érettünk, hogy minket meg-váltana minden hamisságtól, és tisztítana magának kedves népet, a' jó chelekedeteknek követőjét.* IV. Mint-hogy Kichiny; kik, noha gyümölchőznek, alamizsnálkodnak, és vitézkednek, mindazáltal, magok szemők-előtt kichinyek, és alázatosok; semit magoknak nem tulajdonítván. Szerette mindenkor a' Kristus az Alázatosságot, és az ő Szent Annyában-is inkább kedvellette a' Szűzességnél. *Liliom*nak nevezi magát n, de nem a' hegyen-, hanem a' völgyön-termőnek. V. Mint-hogy Judának, az-az, Dicséretnek, Hálá-adásnak, vagy Vallás-tételnek váraſa; kik az Istenek illyen nagy kegyelmességéről meg-emlekezvén, dicsérettel hálát adnak néki: és, mivelhogy *Nem szép a dicséret a' bűnősnek szájában* o; valláſt tésznek mind az Istenek jó-voltáról, 's mind a' magok vétkéről, hogy kegyelmet nyervén megigazúllyanak p. A' Sz. Lélek, Galamb képében szállott a' Kristusra q; jelentvén az ő tisztaságát. mivelhogy a' Galamb, † leg-tisztább helyre száll őrőmesbe: úgy *Az Istennek Bölchesége, a' gonosz-akaró lélekbe nem mégyen* r: *se nem lakik a' bűnök-alá vetetett testben*: nem-is ereszt az ő szép lakó-helyébe semmi fertéztetettet, vagy a' ki útálatosságot chelekeszik s.

Mind ezekből, az Isté nagy dicsőségét mutatta: mivelhogy, mentől kisebb az eszkőz, ha nagy dolog mégyen-végbe általa, annál dicsőségesb: és kétség-nélkül, nagyobb dolognak tartották a' Romaiak, mikor a' *Vesta* a' nagy hajót a' víz folyása-ellen párta-övével vonta-fel, hogy-sem há azt *Archimedes*, vagy *Vitruvius*, mesterséges szerszámokkal vonta-volna fel. Dánielnek chodálatosnak tetszett a' Kő, melly kéz-nélkül a' hegyből ki-szakadván, el-rontotta a' nagy állo-képet, mellý aranyból, ezüstből, rézből, vasból, és földből volt chinálva; és az-után, nagy heggyé lévén, az egész földet bé-töltötte t: de sokkal chodálatosb, hogy a' kis Bethlehemből származott Kristus, egyedül minden Bálványokat el-rontott; minden vétkeket el-törlött, és az egész világot igája-alá hajtotta. Ezt példázta Dávid: ki Bethlehemi volt; és pásztor-inas lévén, a' nagy Goliátot egy kővel le-ontotta u. Nem heába mondgya az Isten x; hogy *Dicsőségét másnak nem adgya*: ha a' Kristus Romában, vagy Jerusalembe szűletett-volna, nagy részét dicsőségének másnak engedte-volna: de Bethlehem, semit magának nem tulajdoníthatott, hanem a' Kristusnak engedett minden dicsőséget. ki méltábban mondhatta egy-némelynél: † Magam voltam lovas, gyalog, és zászlo-tartó. Lássuk immár azt-is Bethlehemben, mi-choda helyt választott Urunk az ő szűletésének.

III. RÉSZE.

Nem lévén az édes Szűz Mariának helye a' szálláson, az Istállóba szállott, és ott szűlte az ő eggyetlen-eggyét. Nem ok-nélkül történt ez nyilván. Hallyuk mit beszél Szent Bernárd y: Nem ő-e a' ki azt mondgya z: *Enyim a' föld kerekssége, és annak tellyessége?* miért választotta tahát az Istállót? Nyilván azért, hogy a' Világnak dicsőségét meg-vesse, a' világnak hiuságát kárhoztassa. Még nyelvével nem szól, és mindenek a' mik körűle vannak, kiáltnak, predikálnak, hirdetnek. Még a' gyermeki tagok sem halgatnak: mindenekbe a' világnak ítéletét feddi, fel-fordíttya, meg-hamisíttya. Uráña veti: A' vagy a' Kristus chalatkozik-meg, a' vagy a' világ tévelyeg. De lehetetlen, hogy az Istennek Bölchesége meg-chalattassék. Az-okáért, méltán mondatik

a' test

g *Iob.* 7. 1.
h *Mat.* 11. 12.
i *Isa.* 3. 7.
k *Luc.* 19. 8.
l *Act.* 10. 2.
† *Psal.* 101. 5.
m *Tit.* 2. 11.
n *Cant.* 2. 1.
o *Eccli.* 15. 9.
p *Psal* 31. 5.
q *Mat* 3. 16. *Ioan.* 1. 32.
† Adspicis, ut veniant ad candida tecta columbæ: Accipiat nullas sordida turris aves?
r *Sap.* 1. 4. 5.
s *Apoc.* 21. 27.
t *Dan.* 2. 35.
u 1. *Reg.* 17. 49.
x *Isa* 42. 8.
† Ipse eques, ipse pedes, signifer ipse fui.
y *Serm.* 3. *de Nativ.*
z *Psal.* 49. 12.

a' teſt okoſsága, *Halálnak*; mert ellensége az Istennek [a]: és, *a' Világ bölchesége*, *Bolondságnak* nevezteték [b]. mivelhogy Kristus, a' ki meg nem chalatkozik, azt válaſztotta, a' mi a' teſtnek inkább ellene vagyon. Azért, az jobb, az haſznosb, azt kell inkább válaſztani. és akár-ki tanittſon máſt, vagy tanátſollyon: attól, mint a' hitetőtől, őrizkedni kell. Bizony, jól mondotta Sz. Agoſton [c]; hogy eſnek a' Szűletéſnek minden Iskolája, az Alázatoſságnak műv-helye: mert fő-képpen ezt akarta ebben a' műv-helyben tanitani az igaz és fő Meſter. Ez azért az Első Oka.

Máſodſzor: Arra tanit, hogy azt mondgyuk Dávid dal [d]: *Jövevény vagyok én nálad, és ſzarándok, mint minden atyáim.* Es Szent Pállal [e]: *Nincs itt maradandó varaſunk, hanem a' jövendőt kereſsük.* A' ſzállás és vendég-fogadó ház, arra-való chak, hogy az útonjárók rövid ideig meg-nyugodgyanak benne, és iſmég elébb mennyenek: mi ſe ragaſzkodgyunk tahát ſemmi világi dologhoz; Sz. Péternek inteſe-ſzerént [f]: *Szerelmeſim, kérlek titeket, mint jövevényeket és ſzarándokokat, hogy meg-tartóztaſsátok magatokat a' teſti kivánságoktól, mellyek vitézkednek a' lélek-ellen.*

Harmadſzor: Azt jelentette; hogy *Az ember, midőn tiſzteletben vólna, nem értette; és az eſztelen barmokhoz haſonlittatott, és haſonló lött azokhoz* [g]: következőzendő-képpen, lakó-helye nem a' Paradichom vólt, hanem az iſtálló. Fel akarván azért a' Kriſtus keresni a' mi el-veſzett-vólt, ott kereſte a' hol meg-találhatta, tudni illik, az Istállóban; hogy onnétki-hozná, és előbbi méltóságába helyheztetné. melyre igen alkolmatos vólt az Istállóban példáztatott Szegénység és Alázatoſság; a' mint hogy a' felfuvalkodás vólt oka a' meg-alázáſnak. Az hamis iſtének tiſztelői, a' mint Sz. Agoſton irja [h], mihelyen a' bujaság ingerli őket, inkább nézik mit chelekedett *Jupiter*, hogyſem mit tanitott *Pláto*, vagy mit ítélt *Cáto*. Méltó tahát, hogy az igaz Istennek tiſztelői, midőn a' Bűnre vágyódnak, inkább nézzék mit chelekedett a' Kriſtus, hogyſem mire tanit a' Világ, vagy mit kíván a' Teſt. Ugyan azon Szent Agoſton azt-is irja [i]; hogy *Terentiuſnál* [k], egy fajtalan ifiú, *Jupiter* paráznaságát irva látván a' falon, latorságát azzal akarta palástolni; és dichekedett, hogy *Jupitert* követte. A' mit, úgymond, az a' nagy Isten chelekedett, a' ki a' mennyeknek templomit nagy dörgéſsel megrázza: En nyomorék ember ne chelekedném-e? Sőt én azt örömeſt-is chelekedtem. Ha a' falra-irott képre nézvén a' Pogány ifiú, hamis és látor Istennek méltóságával menti fajtalanságát: nem méltó-e, hogy a' Kereſztyén, látván az igaz Istent az Istállóban, annak példájából tanúllyon Jóſzágos chelekedetet; és örvendezzen hogy azt követi, a' ki valóban meg-rázza dörgéſsel az égi templomokat: és azt, ne chak imígy amúgy, mint kételenségből, hanem örömeſt-is chelekedgye. Tudom, hogy e' dologban, a' Bóldogságos Szűz Mariának példájáért, találtattanak Isten-félő és fő rendű-való Aſszony'állatok, kik el-közelgetvén szűléſőknek ideje, búlchút vévén fris palotájoktól, Istállóba költöztek, és ott akartak szűlni. mellyet Sz. *Ignatiuſnak*, a' mi kichiny Szerzetűnk Fundálójának annyáról-is olvaſtam. Melly aitatoſságnak, haſznát-is érzette; olly fiat szűlvén, ki a' Kriſtus példáját követvén, e' világnak pompáját meg-vetette; és olly Szerzetnek lött Hadnagya, melly a' Jesus záſzlója-alatt vitézkedvén, a' Jesus nevét mindenűtt hirdeti, és a' Pogányok-között-is fáradhatatlanúl terjeſzti.

Valaminémű fris palotája vólt szűletéſe-kor a' Kriſtuſnak, ollyan ſzép vólt ágya-is, vagy bölchője, tudni illik, a' Jáſzol; mellyet ugyan jelűl-is adott az Angyal a' Páſztoroknak. De mi-képpé hogy Betlehemet, fő váraſoknál dichőségesbé; és az Istállót, minden palotáknál, és a' Romai *Capitoliumnál*-is nevezetesbé tötte: azon-képpé, a' Jáſzolt-is, minden aranyas és menyezetes ágynál böchűlletesbé tötte a' Kereſztyéneknél; melly moſt-is nagy tiſzteletbe tartatik Romában, a' Híveknek vígaſztalására. Ez ſem vólt pedig ok-nélkűl: mert, noha a' ſzűkség-is tétette a' Szűz Mariával, hogy minduntalan ölében nem tarthatván, és az istállóban más helyt nē találván, a' jáſzolba helyheztetné az ő áldott Sz. Fiát: mindazáltal, mint-hogy az Istennek mindenben módgya vólt, nem gondolhattyuk, hogy ez-is kivált-képpen-valo gond-viſeléſe-nélkűl történt vólna. Arany-ſzáju Szent János azt mongya [i]; hogy azzal bé-tellyeſedett Iſaiáſnak jövendőléſe [k]: *Meg-iſmérte az ökör az ő Urát, és a' ſzamár az ő Ura jáſzolát.* Azon Okról emlekezik Sz. *Gregorius Niſsénus*-is [l]: és azt-is mongya; hogy az Ökör, a' Zidókat példázta, kik a' Törvénynek igáját viſelték: a' Szamár pedig, a' Pogányokat, kik a' Bálványok tiſzteletinek bűnével vóltak meg-terhelve. Az-okáért, hogy e' két népet egy új néppé formálná, és a' közöttök-valo kő-falt el-rontaná, a' két oktalan-állat-között fekűtt a' jáſzolban, hogy a' Zidóktól el-venné a' Törvénynek nehéz igáját; a' Pogányokat pedig a' Bálványok terhétől-meg-menteně. Az Ó Törvényben meg vólt ugyan parancholva [m]; hogy *Eggyűtt az ökrön és ſzamáron ne ſzántanának*: de a'

A
a *Rom.* 8. 6. 7
b 1. *Cor.* 3. 19
c *Serm.* 18. *de Nativ.*
d *Pſ.* 38. 13
e *Heb.* 13. 14
f 1. *Pet.* 2. 11
B
g *Pſ.* 48. 13. 21.
h *Lib.* 2. *Civ.* cap. 7.
i *Ibidem.*
k *In Eunucho.*
C
D
i *Hom.* 1. *in Luc.*
k *Iſa.* 1. 3.
l *Orat. de Sanct. & Chriſti Nativit.*
m *Deut.* 22. 10.

A

Krisztus szűletése-kor eggyűtt találtattanak; mert a' kik külömb erkölchűek és nemzetségek vóltak-is, a' Krisztus szűletésében eggyáránt részesülhettenek. mint-hogy immár nem az egy Zsidó népet választtotta magának, hanem *személy-válogatás-nélkül; minden nemzetségben, a' ki féli őtet, és igasságot chelekeszik, kellemetes néki* [n]. Akkor bétellyesedett Habakuk Prófétának-is jövendőlése, mellyet a' Hetven magyarázók imigyen fordítottanak: *Meg-gondóltam a' te chelekedetidet, két oktalan-állat között meg-ismértetel*: melly magyarázattal él az Anyaszentegyház az Istени szolgálatban.

n *Act.* 10. 35

o *Hab.* 3. 2.

A' Palotához, és Bölchőhöz illendők vóltak a' Leplek-is és pólák; mellyekbe takarta a' Szűz Mária az ő Szent Fiát: tudni illik, nem selyemmel varrott vánkosok; sem arannyal tőzött lepedők, sem vont-arany paplanok, hanem szegény és eggyűgyű; de tiszta ruhátskák. mert a' szegénységet kedvelhette ugyan a' Szűz Mária, de a' rusnyaságnem illett hozzája; a' mint Szent Bernárdnak-is szava-járása vólt; és nem kérlem hogy tőle-is tanúlta. Ennek pedig ha okát kérded, azt adom; hogy a' szolgai

B

ruházáttal, Királyi méltóságát akarta bé-fődözni; és el-titkolni: hogy midőn a' harczon a' szolgai köntös meg-szakadna, akkor ki-tetszenek az Istenségnek arany őltözete. A' mint halála-kor valóban ki-tetszett; midőn a' sok chodákat látván a' Százados, azt

p *Mar.* 15. 39

mondotta [p]: *Bizony ez ember Isten Fia vala.* Továbbá, nékünk példát adott, a' testi czifrázásnak meg-vetésére. Annak-fölötte; a' Tanítókat arra tanította, hogy az Isten igéjét eggyűgyű beszéddel magyarázzák, hogy a' köz-nép értheſse: és ne czifrázzák beszédöket; se ne fitogasák világi bölcheségöket: és Sz. Pállal azt mondhassák

q 1. *Cor.* 2. 4.

[q]: *Az én beszédem, és predikallásom, nem az emberi bölcheségnek hitető igéiben, hanem a' Léleknek, és az Erőnek meg-mutatásában.* Mert úgy az Istennek igaz szolgai léſznek, az ő tiszteſségét kereſvén, nem a' magokét.

Menny-bé, Kereſztyén lélek, a' Betlehemi Istállóba, és szemlélly-meg mindeneket szorgalmatoſon: és bizonyára meg-ismérед, melly távúl légyen a' Világnak ítélete és chelekedete, az Istеnek bőlch tanátsától és példajáról! Melyből imigyen okoskodhatol: Az Isten Fia, szűletése helyének az Istállót választotta; és én miért igyekezem fris palotákra, lelkemet a' bűnnek bűdös tömlőczében hevertetvén? a' kemény jászolba helyheztetett; és én miért gyengéltelem hitván teſtemet, nem érezvén lelkem ismeretinek sebes gyakdosáſit? szegény pólákba takartatott; és én mit űzök czifra köntősre, lelkemet mezítelen hagyván minden Jószágos chelekedetek ruházattyanélkül? Es mind ezeket az alkolmatlanságokat, az Isten Fia én-érettem vőtte-fel: nem

C

méltó-e tahát, hogy én-is ő-érette valamit effélét chelekedgyem? Bizony, a' szeretet szeretetet kíván; és ha nagy, nagyot. Azt olvaſom [r]; hogy egy Isten-félő, és Istennek szenteltetett Szűz, az Istennek jó-tétеményéről gondolkodván, gyermekségétől-fogva azon könyörgött a' Szűz Máriának, hogy méltóztattnék meg-mutatni ő-néki Sz. Fiát.

r *In Speculo Exempl. dist.* 9. *cap.* 74.

Egy Karáchony estin, nagy buzgósággal könyörögvén, a' Bóldogságos Szűz, ölében tartván a' kis JESUST, meg-jelenék néki. A' leányzó, meg-gondólván nagy méltóságát, mind a' Szűz Máriának, s mind a' JESUSnak, reájok sem mért vólt tekinteni. Azonban a' Szűz Mária parancholá, hogy oda mennyen, ölébe vegye a' JESUSkát; és, ha akarja, meg-is chókollya. Ki engedvén, kezébe vévé, és nagy áitatoſsággal meg-chókolá a' kis JESUS lábát. Ki monda néki: Szeretſz-e engemet? Monda a' leányzó

D

rettegve: Szeretlek Uram, és inkább a' magam teſténél. Másodſzor-is kérdé: Ugyan valóban szeretſz-e engemet? Szeretlek Uram, monda a' leányzó, és inkább a' magam szívénél. és leg-ottan a' szeretetnek nagy-vólta-miatt, a' szíve meg-hasadván, meghala, és a' lelke Angyali énekkel fel-vitetek Meny-országba. A' szívét az-után ki-vévén, aranyas betűkkel ez igéket találák benne fel-írva: Szeretlek téged, inkább magamnál: mert te teremtettél, meg-váltottál, és Jegy-ruhát adtál én-nékem. Más, Margit-nevű Szűzről azt írja *Ludovicus Granáta* [s]; hogy éltében gyakorta elmélkedett a' Krisztus Szűletéséről: és hólta-után a' szívében egy szép öreg Gyöngy találtatott, mellyen, mint egy táblán, ki vólt írva a' Krisztus Szűletésének képe: és ő-maga-is a' Szűz úgy vólt ki-ábrázolva, mint-ha a' jászol-előtt térdre esve imádkoznék. Mellyel meg akarta Isten jelenteni, melly kedves lőtt légyen néki a' Szűznek ollyatén áitatoſsága.

s *Conc.* 3. *de Nativ. Domini* §. 3.

Mondaná valaki: Mi illyen chodákat sem várhatunk, sem kívánhatunk. Úgy vagyon: de afféle chodálatos történetek-nélkül-is, nem kevés haſznát vehettyük az Isten Fiának szűletéséről-való elmélkedéſnek, életünknek meg-jobbítására, és magunk meg-alázására. Azt írja Szent *Bonaventúra* [t], és *Marcus Márulus* [u], Szent Ferenczről, hogy midőn egy-kor az Attyafiaival aſztalnál ülne, és az aſztalhoz-való olvasásban emlekezet lőtt-vólna a' Szűz Máriának Betlehemi szoros szállásáról Szűléſe-kor: halván azt, leg-ottan fel-kőlt az aſztaltól, és a' földre ült, mondván:

t *In Vita S. Francisci.*

u *Lib.* 1. *c.* 8.

Méltó-

Méltó-e hogy én aſztalnál üllyek, a' ki bűnös, gonoſz, és haſzontalan ſzolga vagyok; holott az Iſten Annyának nem volt helye a' ſzálláſon? holott a' világnak Teremtője, az én Uram, az iſtállóban vagyon, és a' jáſzolban fekſzik? és így a' földön sírva őtte meg kenyerét. Ezt bizony mí-is meg-chelekedhetnők, a'vagy máſt e'hez haſonlót; és úgy a' Kriſtus Szűletésének, nagy haſznát vehetnők, lelkünknek gyönyörűség-es vígaſztalásával; melyből elégendő és bővséges okot találnánk az hálá-adáſra, mondván: Légyen áldott örökké a'Fölséges Atya-Iſten, ki a'vígaſztaló Sz. Lélek-által, az ő eggyetlen-egy Fiát emberi teſtben őltöztetvén, nékünk Meſterűl, példáúl és Üdvözitőül adta: légyen áldott örökkön örökké. Amen.

MA'SODIK PREDIKA'TzIO.

SEmmi jelesb dolgok nem vólt a' Żidóknak, a' Szövetség ſzekrényénél: melly *rothadatlan Setim-fából vólt chinálva, és tiſzta arannyal bé-burítva* [a]: de mindazáltal, chak bőrbe vólt bé-takarva, valamikor úton járt-kőlt. Ha a'Żidók, az Igéret-földében akarván menni, a' Jordán vizét előttők láttyák: a' Szekrényt belé viſzik, és leg-ottan útat ád [b]. Ha Jérikó-várasát meg-akarják venni: a'Szekrénnyel megkerűlik, és le-omol a' fala [c]. Azon Szekrény, a' Filiſtæuſok fő Bálványát, Dágont, elrontotta [d]: az Azótuſiakat nagy chapáſokkal meg-bűntette [e]: egy ſzóval, jót ſzerzett, a'gonoſzt pedig el-távoztatta. Példázta a' Szekrény, a' Kriſtuſt; kinek teſte *rothadáſt nem látott* [f]: és Iſtensége, drága arany-módra-fénylett. A' Szekrényben, a' Mannatartó arany veder vólt; és az Aaron veſzſzeje, melly meg-levelezett; és a' Szövetség táblái [g]. *A' Kriſtusban lakik az Iſtenségnek tellyes-vólta* [h]: az pedig édesb a' Mannánál-is [i]. Ő-benne vagyon az emberi Teſt, melly a' gyenge Szűznek, férfiú kéz- és eſzköz-nélkül, virágja vólt, és haſznos gyümölche, mint-hogy a' choda-téreleknek eſzköze vólt: és, mind ſzavával [k], 's mind nyálával [l], mind kezével [m], 's mind ruhája peremével [n] chodákat tőtt. Végtére, ő-benne talállyuk a' Lelket-is, melly haſonló a' Törvény tábláihoz: mert, a' mint *az Ur Törvénye bölcheséget ád a' Kiſdedeknek* [o], úgy a' Kriſtus Lelke-is; mert *abban vannak a' Bölcheségnek és tudománynak minden kinchei el-rejtve* [p]. és azért mondotta az Apoſtoloknak [q]: *Én adok néktek ſzájat és bölcheséget, melynek ellene nem álhatnak, ſe nem mondhatnak minden ti ellenkezőitek.* E'drága Szekrény bé-burítttatott, nem chak az emberi teſtnek bőrével, hanem az étſzakának és iſtállónak homályoſságával-is; de az ő Szent Annya-is pólákba takarta őtet. Kinek méltán mondhattyuk [r]: *Bizonyára te el-rejtetett Iſten vagy, Iſraëlnek Üdvözítő Iſtene.* Ez a' mí Szekrényűnk, útat nyit az Igéretnek igaz földére, az örök Bóldogságra: el-rontotta a' poklot, a' bűnt el-törlötte; a' mí ellenséginket meg-erőtelenítette. De e' külömbség vagyon a' két Szekrény-közőtt; hogy a'mienk-felől nem mondgya nékünk Jóſue [s], *Ójátok magatokat; hogy a' Szekrényhez ne közelgeſſetek*: holott az Angyal a' Pálztoroknak jelt-is ád, mellyen fel-találhaſsák [t]. Nem halunk-meg, mint ſokan a' Betſamíták-közzűl [u], ha lelki ſzemeinkel valóban meg-nézéllyük-is: ſem mint Oza [x], ha lelki kezeinkel illettyük. holott Tamáſnak, dichőséges Fel-támadáſa-után-is meg-engedte, hogy, mind láſsa, 's mind illeſse [y]. Mí-is azért azon legyünk, hogy e' Szekrényről elmélkedgyünk, mind lelki vígaſztaláſunkra, 's mind életünknek jobbítására. Én e'moſtani Predikátzióban,

I. Meg-mutatom; hogy a'mí kis Gyermekünk birodalmában, ninch ſemmi alkalmatlanság mert Tanáts.

II. Mert Erős, és a' kövétkezendő időnek Áttya.

III. Mert a' Békeség Fejedelme.

ELSŐ RÉSZE.

GOndolkodván Dávid az Iſtennek chodálatos chelekedetiről, és fel-gerjedvén az ő dichéretire, imigyen ſzóllott [z]: *Fel-magaſztallak téged én Iſtenem Királyom: és áldom a' te nevedet örökké, és örökkön örökké.* Ennek pedig, Három Okát adgya; mellyeket a' mái lőtt dologban-is fel-találtak az Angyalok, okot adván az Iſtennek áldására, és fel-magaſztalására: mivelhogy azoknak méltósága meg-foghatatlan, gyönyörűsége meg-mondhatatlan, haſzna meg-gondolhatatlan. Első Okát, jelenti Dávid, az Iſtennek hatalmas Erejét; midőn azt mongya [a]: *A' te rettenetes dolgaidnak erejét mongyák* (minden nemzetségek,) *és a' te nagy-vóltodat hirdetik.* Hol

A

B

a Exo. 25. 10

b Ioſ. 3. 13.
c Ioſ. 6. 4.
d 1. Reg. 5. 4.
e Verſ. 6.
f Pſ. 15. 10. Act. 2. 31.
g Heb. 9. 4.
h Col. 2. 9.
i Pſal. 33. 9. 85. 5. 99. 5. 144. 9. Sap. 12. 1. 15. 1
k Matt. 8. 3.
l Mar. 7. 33. Ioan. 9. 6.
m Mar. 1. 31. Matt. 9. 29.
n Matt. 9. 21
o Pſ. 18. 8.
p Col. 2. 3.
q Luc. 21. 15
r Iſa. 45. 15.

C

s Ioſ. 3. 4.

t Luc. 2. 12.
u 1. Reg. 6. 9.
x 2. Reg. 6. 3. 6. 7.
y Ioan. 20. 23

D

z Pſ. 144. 1.

a Pſ. 144. 6.

A

mutatta pedig hatalmasb Erejét az Isten, mint az ő Sz. Fiának meg-testesülésében, és Test-szerént-valo születtésében? A'hol valóban *Hatalmasságot chelekedett az ő karjával* [b]: mivelhogy Szűz fogadott méhébe férfiú-nélkül; méhében hordozott terhelés-nélkül; szűlt fájdalom-nélkül. Ismég, mivelhogy az Őröktől-fogva-valo, idő-szerént szűletett; a'Véghetetlen, egy gyenge Szűz méhében rekesztetett; az Atyá, leányától származott. Mellyekért, mint hatalmas dolgokért, dicsőséget éneklettek az Angyalok a'magasságbéli Istenek [c]. Második Okát adgya Dávid, a'gyönyörködtető Vígaságot, mondván [d]: *A'te gyönyörűséged bővségének emlekezetit beszéllik.* Ezt-is fel-találjuk a'mái dologban: mert az *Láttatott a'földön, és az emberekkel nyájaskodott* [e]; *kinek nyájasságában ninchen keserűség, sem únakodás a'vele-valo lakásban; hanem Vigaság és örőm* [f]: fő-képpen, mint-hogy *az ő gyönyörűsége-is az emberek fiaival-valo lételek* [g]. És azért mondotta az Angyal a'Pásztoroknak [h]: *Nagy örömet hirdetek néktek, melly lészen minden népnek.* Harmadik Okát, a'Haszonban helyhezteti Dávid, mondván [i]: *A'te Igasságodért örvendeznek: Könyörülő és irgalmas az Ur: türő, és igen irgalmas.* Ezért mondotta az Angyal [k]: *Szűletett néktek ma Üdvözítő.* mert, mi lehet hasznosb az üdvösségnél, mellyet az egy Kristus hozott e'világra?

c Luc. 2. 14.
d Pſ. 144. 7.
e Bar. 3. 38.
f Sap. 8. 16.
g Prov. 8. 31.
h Luc. 2. 10.
i Pſ. 144. 7. 8
k Luc. 2. 11.

B

De vedd eszedbe, hogy Dávid az Igasságról és Irgalmasságról eggyűtt emlekezik; noha úgy tetszenék, hogy azok egy-mással ellenkeznek: mivelhogy az Irgalmasság, az adósságnak ingyen-valo meg-engedését kívánnya; az Igasság pedig, utólsó fillyérig-valo meg-fizetését. mert e'dologban igen szépen meg-eggyeztek, és mind az Atya-Istenben, 's mind a'Fiúban nyilván tűndöklöttek. Az Atya-Isten, Irgalmasságát meg-mutatta, sok ideig békeségesen el-türvén az embernek gonoszságát; a'Fiú pedig, magára vévén az adósságnak meg-fizetését: Igasságát meg-mutatta az Atya-Istē, nē akarván elég-tétel-nélkül meg-engedni a'boszszúságot; a'Fiú pedig, nem chak tellyes Igasság-szerént meg-fizetvén, de ugyan bővséges váltságot-is szerezvén. Ezekért illik, hogy Dáviddal áldgyuk az Urat.

Mondaná valaki: A'mennyire örvendeztet bennűnket magával Dávid, jelentvén a' Kristusnak Királyságát [l]; annyira szomorít Isaias, őtet *Gyermek*-nek nevezvén, vagy *Kisded*-nek [m]. mivel azt mondgya Salomon [n]: *Jaj néked föld, melynek a' Királya gyermek, és a' melynek Fejedelmi reggel éjznek.* De ninch abban semi szomorító dolog; mivelhogy azon Salomon azt-is mongya [o]: *Jobb a'szegény és bölch gyermek, a'vén és boland Királynál, a'ki nem tud továbra gondolkodni.* A' mi Kisdedünknek pedig jeles tulajdonságit, ugyan-ottan meg-jelentette Isaias: mellyekért, elsőben, *Chodálatos*-nak nevezi: és utánna veti, hogy *Tanáts-adó, Isten, Erős, a'Következendő Idő-Attya, a'Békeség Fejedelme.* mellyekből méltán azt hozza-ki, hogy *Meg-öregből az ő birodalma, és a'békeségnek nem lészen vége.* Mellyekből kitetszik, hogy a'mi alkolmatlanságok történhetnének a'Gyermeki birodalomból, azoknak ninch helye a'mi Kisdedünkben, sőt nagy Alkolmatosságok vannak.

l Pſ. 144. 1.
m Iſa. 9. 6.
n Eccle. 10. 16
o Eccle. 4. 13.

C

Első Alkolmatlanság a'Gyermeki birodalomban, az Okosság-béli fogyatkozás. Mert, *A'régiekben vagyon a'bölcheség, és a'sok időben az okosság* [p]. Azért Dávid, mint szokatlan dolgot, mondotta magáról [q]: *A'véneknél-felőtt értettem: mert a' te parancholatidat kerestem.* Ez az Alkolmatlanság meg-tetszett Roboámban, a'Dávid unokájában: ki, meg-vetvén a'véneknek okos tanátsát, és az ifiak tetszését követvén, Országának nagyobb részét el-veszette [r]. De a'mi Gyermekünk, *Tanáts-adó*. melly tiszt, okosságot, és bölcheséget kíván. Es bizonyára Bölch volt: kinn † *Meg-nyugott a'Bölcheségnek és értelemnek, a'Tanátsnak és tudománynak lelke: ki tudgya a' gonoszt meg-vetni, és a'jót választani* [s]: és *Bolondá tötte a'világ bölcheségét* [t]: Tanáts-adó volt pedig, tanitással és példával, beszéddel és chelekedettel, szájjal és kézzel. Míg a'jászolban, vagy az annyának ölében volt, példával és chelekedettel: az-után, mind szóval 's mind példával: el-annyira, hogy méltán rólunk érthettyük a'Próféta mondását [u]: *El-veszett-e a'te Tanáts-adód; mert környűl-vött téged a'fájdalom mint a'szűlőt?* Akarod-e látni e'Gyermeknek bölch tanátsit? Nem szóll, és megnémúl az Istennek igéje, és bölchesége; noha *a'nyájasság el-terjedett az ő ajakin* [x]: hogy minket el-vonnyon a'cháchogástól; mivel *A'sok szóllás, bűn-nélkűl ninchen* [y]. Nem lévén helye a'szálláson, az istállóba száll: hogy meg-szűnnyünk az első helynek kívánásától. A'kemény jászolban fekszik; és nem puha párna, hanē kevés szalma, vagy széna vagyon alatta: hogy mi meg-rettennyünk a'puha ágyban sokáig heverni. mert, *Jaj azoknak kik elefánt chontból-valo ágyakban aluszsnak, és buzalkodnak az ő ágyokon* [z]. Sír és könyvez: hogy mi *a'nevetést, tévelygésnek alittsuk: és az örömnek azt mondgyuk; Miért chalattatol-meg bedban* [a]? Szegény pólákban takartatik: mert, *Jaj azoknak kik gazdagok, és a'népnek fejei lévén, frissen mennek az Izraël házába* [b]. Kevés téjjel táplálta tik: mert, *Jaj azoknak kik a'nyájból a' bárányt meg-észik, és a'borjút a'chorda-közzűl. kik énekelnek a'zöltár szava-mellett: a'bort chészékből iszszák, és jeles jó kenettel kenettetnek; és semmit nem szánakodnak a'Józef romlásán.*

p Iob. 12. 12.
q Pſal. 118. 100.
r 3. Reg. 12. 7 10. 19.
† Iſa. 11. 2.
s Iſa. 7. 15.
t 1. Cor. 1. 20.

D

u Mich. 4. 9.
x Pſ. 44. 3.
y Prov. 10. 19
z Amos. 6. 4.
a Eccle. 2. 2.
b Amos. 6. 1.

Ezeket most halgatva tanátsolta; de az-után nyilván tanította: mert vádoltatván úgy halgatott, hogy *fölötte igen chodálkoznék a Tiszt-tartó* [c]: Ide's tova fáradván egyebeknek haſznokért, és bé nem fogadván őtet a' Samaritánuſok, nem boſzſzonkodik; sőt a' meg-haragutt Tanitványit-is meg-engeſzteli, mondván [d]: *Nem tudgyátok ki lelkei vattok. Az ember Fia nem jött lelkeket veſzteni, hanem ádvözíteni.* A' Gerasénuſoknak enged, midőn azon kérik, hogy határokról el-menny en [e]. Békével ſzenvedi, hogy *ninch helye, hol fejét le-hajtſa* [f]. Egéſz nap munkálkodván, étſzaka imádkozik [g]: Sír Jeruſálem várasán [h]. Dichéri Kereſztelő Sz. Jánoſt, hogy *lágy ruhába nem öltőzik* [i]: és maga-is mezítelen függ a' Kereſzt-fán [k]. Bizony, Chodálatos vólt a' Kriſtus, gyermek-korában fő Tanátſ-adó lévén. De ezt, ſenki egyéb gyermeknél végbe nem vihette-vólna. Végy példát: Pőrt kezd valaki; tanátsot kérd leg-főbb Törvény-túdóktól: minnyájan egy vélekedésben vannak; és azzal biztattyák, hogy, ha tanátſokon jár, nyert pőre vagyon. Ha azonban valamelly fel-tőrlőtt-homlokú Prókátor azt mondaná; hogy minnyájan vétnek; a' dolgot nem értik; kőlőmben kell hozzá fogni: vallyon hiſzen-e néki? vallyon nem sűvöl-ti-e ki hahotával? De ha valami kis Gyermek, az annya ölében, fel-ſzóval azt kiáltaná; hogy heába-való a' Törvény-túdók tanátſa: kétség-nélkül minnyájan azt ítélnék, hogy annak engedni kell, azt követni kell. Erről igen ſzépen elmélkedik Sz. Ambrús, a' gyenge Szűznek *Agneſ*nek dolgában: Kinek beſzéde az Iſteni dolgokban, annál kedvesb vólt, mennél ifiabb vólt idejében. és okát adgya: mert a' mi a' terméſzet-fölőtt vagyon, a' terméſzetnek alkotójától vagyon. A' mi drága Gyermekünk, a' Világ Bőlcſei-ellen ád tanátſot; és a' gazdagságokat, chalárdoknak; a' teſti gyönyőrűségeket, halálosoknak; a' tiſzteſség-kivánáſt, füſtbe-menőnek mondgya: javallya pedig a' ſzegénységet, alázatoſságot, ſanyaruságot; és, mint az Igaſságnak tanúja, bőlch Tanátſ-adónak tartatik. mert a' mi a' terméſzet-fölőtt vagyon, a' terméſzetnek alkotójától vagyon. Innét mondgya Sz. *Maximus* [l]; hogy *Suſannának* ſzerenchéje az vólt, hogy Gyermek birája vólt. Halálra ítéltetett, úgy-mond, *Suſanna*; halálra ítéltetett Urúnk-is: haſonló vólt mind a' két ítéletnek formája; de *Suſannának* jobb Bírája vólt hogy-ſem Urúnknak. Ezt az a' férfiú ítélte, a' ki a' Fariſæuſok támadásától félt; amazt a' Gyermek ítélte, ki a' Sz. Lélekkel tellyes vólt.] Az-okáért, Urúnknak ártatlanságát, vallotta, de el nem hitette Pilatus: a' *Suſanna* ártatlanságát, a' Gyermek Dániel ajánlván el-hitette. mert a' mi a' terméſzet-fölőtt vagyon, a' terméſzetnek alkotójától vagyon. Így olvaſſuk; hogy, midőn egy Gyermek, kiáltáſſal Sz. Ambrúſt Püſpőknek nevezte-vólna, az egéſz nép meg-állott rajta, és azont kiáltotta.

De tekíntsük-meg még jobban e' chodálatos Tanátſ-adónak bőlch találmányát, mellyel tanátsát könnyebben el-hitette. Az ember az Iſtennek képére és haſonlatoſságára teremtetett-vólt: ezt a' haſonlatoſságot, mellyet ſok Sz. Atyák a' Jóſzágos chelekedetekben helyheztetnek, el-veſztette-vólt a' Bűn-által. Azokat viſzſza kellett-vólna nyerni: de az ember, ki meg-chalatkozhatik, nem vólt elégséges annak elhitetésére; az Iſten pedig, a' ki meg nem chalatkozhatott, láthatatlan és kővethetetlen vólt. Láſd azért a' ſzép találmányt: Az Iſten, emberré, sőt gyermekké léſzen; és azt igen ſzépen végbe viſzi, a' ki *Makula-nélkül-valo tükör*-nek neveztetik [m]. Melyből, elmélkedvén egy régi Doktor [n], azt mongya az Iſtennek: Uram, tükört chináltál a' te teſtedből. Tükört, melyben a' teſt haſonlónak tetſzik a' bűnnek teſtéhez, hogy minket az Iſteni chelekedetekre vonnyon. Hally ſzép meſterséget, mellyel a' madarakat emberi ſzózattal ſzóllattyák †:

Quam viſa in ſpeculo Sturni depicta figura — *Edocuit, virâ ingenio præclarus, & arte,*
Stans rétrò, Sturniq, in imaginé fallens, — *Dum ſua furtivâ modulatur carmina voce:*

Az-az, Ha a' Publikán-vagy rigó-madárnak tükört téſznek eleibe; és az ember, a' tükörmegett álván, emberi ſzókat ſzóll madár nótára: azokat halván a' madár, a' tükört nézi; és azt véli, hogy a' ſzózat onnét ſzármazott, és a' maga képét látván a' tükörben, azt véli hogy az a' ſzózat magához haſonló madártól ſzármazott: az-okáért ő-is méréſzli azt, és úgy ſzóll. Ez az, Uram, hogy a' teſtedből tükört chináltál: mert a' Kriſtus teſtét látyuk, és annak titkon háta-megett álló Ige, Iſteni dolgokat ſzóll, és chelekeſzik: hogy az emberek a' tükörbe nézvén, és az ő teſtőknek, kichiny és gyarló-vóltoknak képét látván, az Iſteni dolgokat meréſzlyék, mellyeket hozzájok haſonló teſttől láttanak. És így, jó álnokſsággal meg-chalattatván a' bűnős teſtnek haſonlatoſsága-által, az Iſten-Fiának chelekedetit chelekedgyék, magokhoz haſonló embert követvén. Vallyon nem tükört vetett-e előnkbe, mikor azt mondotta [o]: *Tanúlyatok tőlem. és* [p]; *Példát adtam néktek?* Ennek pedig nagy ereje vagyon a' Gyermekben: mert ki félne attól hogy azt nem követheti, mi velhogy egyébűtt-is íntnek bennűnket, hogy a' gyermekeket kőveſsük [q]?

A

c *Mat.* 27. 14

d *Luc.* 9. 54. 55.

e *Matt.* 8. 34

f *Matt.* 8. 20

g *Luc.* 6. 12.

h *Luc.* 19. 41.

i *Matt.* 11. 8.

k *Mar.* 15. 24

B

l *Homil.* 1. *de Chriſto apud Pilatum.*

C

m *Sap.* 7. 26.

n *Drogo, lib.* 1. *de Sacramento Dominicæ Paſſionis.*

† Nazianz.

D

o *Mat.* 11. 29

p *Ioan.* 13. 15

q *Matt.* 18. 3.

A

II. RÉSZE.

MÁSODIK Álkotmatlanság a'Gyermeki birodalomban, az Erőtlenség. Mert, noha *Jobb a'bölcheség az erőnél*[r]. és [s]; *Jobb a'bölcheség, hogy-sem a'hadi fegyverek.* és [t]; *A'bölch férfiu erős; és a'tudós férfiu, vaſtag és hatalmas: mert rendeléſſel viſelhetik a'had; és ſzabadúlás léſzen a'hol ſok a'tanáts:* Mindazáltal, a'teſti Erő-is haſznos a'birodalomhoz; és néha az erős balgatag, el-nyomja az erőtlen bölchet. Az Erő pedig, nem ſzokott a'Gyermekekben lenni: és azért, Dávidot Saul-is féltette; a'Goliát-is meg-útálta, midőn bajt akart véle víni [u]. De ettől ſem kell félnünk: mert a'mi Gyermekünket a'Próféta, *Erőſnek, és Iſtennek*, a'vagy *Erős Iſtennek* nevezte. És méltán; mert *Az erős fegyvereſt meg-győzte, és minden fegyverit el-vötte, a'mellyekben bizott* [x]: a'halált meg-győzte; a'poklot meg-foſztotta; a'bűnt el-törlötte: *az aſpiſon és baſiliskuſon járt* [y]; *és meg-tapodta a'sivó-rivo Oroſzlánt*, ki ſokakat meg-eméſztett; *és a'ſárkányt*, ki ſokakat meg-döglelt. Ezeket pedig, nem az Angyaloknak roppant ſeregivel, ſem világi Fejedelmeknek vitézivel chelekedte: hanem gyarló eſzközökkel, ſzenvedéſſel, halállal. Továbbá; nem chak ember-korában; hanem, *minek-előtte tudná a'Gyermek az atyját's az annyát nevezni, el-vötte Damaskuſnak erőſségét, és Samariának ragadományit* [z]. Így mutatta mindenkor Iſten az ő Erejét, gyarló eſzközökkel nagy dolgokat víven végbe. Midőn Saul, a'mint mondám, féltené Dávidot erőtlenségéért, maga fegyveribe akarta öltöztetni: de, mint-hogy Dávid nem emberi erővel akart a'harczra menni, hanem *a'Seregek Urának, az Iſraël ſeregi Iſtenének nevében* [a], le vetette a'Királyi fegyvert, hogy a'győzedelem azoknak ne tulajdoníttatnék: és chak egy bottal, parittyával, és öt kővel menta'baj-viadalra. És győzedelmes lévén, azt éneklette [b]: *Nem nékünk Urám, nem nékünk: hanem a'te nevednek adgy dicsőséget.* Vallyon Jóſue, michoda fegyverrel rontotta-el Jerikót? Kiáltáſſal, és trombita harſogáſſal [c]. Gedeon, michoda roppant ſeregekkel győzte-meg a'Madianitákat, Amaleczitákat, és a'Nap-keleti népeket, *kik a'völgyben úgy fekütek mint a'ſáskák ſokasága* [d]? Három-ſzáz férfiakkal, kik trombitákat fúttak, a'cherép edényeket el-rontották, és azt kiáltották: *Az Úr és Gedeon fegyvere.*

De nem chak egyebeknek Országát rontotta-el, hanem a'magáét-is úgy megerősítette, hogy *a'pokol kapui ſem vehetnek erőt rajta* [e]. Mellyel inkább meg-mutatta erősségét: mert gyakorta, *a'ki prédál, ő-is prédáltatik* [f]: a'Kriſtus pedig, mint-hogy mindeneket meg-győzvén, ſenkitől meg nem győzettetett, igazán Erős volt. Erősnek mutatta magát Adonibézek, midőn *hetven Királyok, kezek és lábok végei el-vágatván, az étek hulladékit ſzedegették aſztala-alatt* [g]: de erőtlenségét el nem titkolhatta, midőn azon dolog történt rajta, és magát nem óltalmazhatta. A'Kriſtuſnak, mind a'két rend-béli Erősségét meg jövendölte Dániel, mondván [h]: *Országot támaſzt a'Menynek Iſtene, melly örökké el nem bomol, és annak Országa más népnek nem adatik: meg-rontya pedig, és meg-eméſzti mind ez Országokat* (mellyeket a'nagy Kép példázott:) *és az meg-marad örökké.* Az-okáért nevezték őtet az Angyalok, *Erős és hatalmas Úrnak, hatalmaſnak a'harczon* [i].

Azzal-is Erősségét mutatta a'mi Gyermekünk, hogy, noha mezítelen, és nagy ſzegénységben ſzületett: mindazáltal, mindeneknek ſzemöket magára fordította, és azokat meg-hóldoltatta. mert nem máſunnét-kóldúlt idegen ſzépséggel és feſtékkel ékesítette magát, hogy ſzem kapna rajta; hanem chak mezítelen-is meg-elégíthette mindeneknek ſzemöket és ſzívöket. E'világi Fejedelmek arannyal és drága kövekkel ékesítik ruhájokat, palotájokat, pohár-ſzékőket, hogy az embereknek ſzemöket azoknak fényeſége meg-tompítván, ne láthaſsák azokkal bé-fődöztetett gyarlóságokat. Azt olvaſom Aſsvérus Királyról [k]; hogy, midőn a'Királyi-ſzéken ült, Királyi ruhákba öltözve, és arannyal 's drága kövekkel fényeskedvén, és rettenetes tekintete lévén, Eſter látván őtet, le-eſett, és ſzíne el-változott. Melyből azt ítélhetnéd, hogy nagy ereje volt, ki chak tekintetével-is meg-ejthette az embert. De láſd erőtlenségét, melly az arany-alatt el volt rejtve: *Gyorſon*; úgy-mond a'Sz. Irás [l], *'s félve ki-ugrék a'Királyi-ſzékből, és öleivel tartván őtet, ez igékkel bízelkedett néki: Mi lölt Eſter? én vagyok az atyád-fia; ne félly.* És iſmég [m]: *A'Király pedig meg-kaborodék.* Holott látod, nem kevés félelmét, és gyarlóságát; és, hogy a'rettenetesség, nem ő-benne volt, hanem a'kőrűle-valo dolgokban. Heródeſről-is azt olvaſom [n]; hogy *Rendelt naponſel-öltöztetvén Királyi ruhába, az Itéli-ſzékben ült, és ſzóllott a'népnek. A'nép pedig fel-kiálta: Iſten ſzavai, és nem emberé.* Mit mondanál e'nagy hatalmaſságról? De láſſad az arany kőntös-alatt-valo erőtlenséget: *Mingyárt meg-veré őtet az Úr Angyala, és meg-eméſztetvén a'férgektől* (nem oroſzlányoktól,) *meg-hala.* A'mi Kiſedünk nem ſzűkölködött külső ékeſség-nélkül, sőt a'teſt-

nek ſzük-

A
r Sap. 6. 1.
s Eccle. 9. 18.
t Prov. 24. 5. 6.
u 1. Reg. 17. 33. 42.
x Luc. 11. 22.
y Pſ. 90. 13.
B
z Iſa. 8. 4.
a 1. Reg. 17. 45.
b Pſ. 113. 9.
c Ioſ. 6. 20.
d Iudic. 7. 20.
C
e Mat. 16. 18.
f Iſa. 33. 1.
g Iudic. 1. 7.
h Dan. 2. 44.
i Pſ. 23. 7.
D
k Eſth. 15. 9.
l verſ. 11. 12.
m verſ. 19.
n Act. 12. 21.

A

zákjával az Istени dichőséget-is bé-fődözte, hogy a'szemőket fölőttébb által ne hatná, és meg ne sértené: mindazáltal, a'mezítelen emberi terméſzettel, a'ſzegény iſtállóval, jáſzollal, pólákkal, ſokaknak ſzemőket úgy el-foglalta, hogy a'Világnak fényes gazdagságit nem-is láthatnák. Mert nem chak a'Páſztorok, nyájokat el-hagyván, ſiettenek hozzája; de a'Máguſok-is, el-hagyván Tarto nányokat és kinchőket, hozzája mentenek, és *meg-nyitván kinchőket* [o], *ajándékokkal tiſztelték*, meg-elégedvén ő-magával a'ſzép Jésuskával. Jól meg-tanúlta-volt ezt Sz. Pál: ki a'Kriſtuſnak méltóságos iſméretiért, mindeneket kárnak tartott, és ganéjnak alított [p], *hogy a' Kriſtuſt meg-nyerné*: és Sz. Ferencz, kinek gyakor ſzava-járáſa volt; *Én Iſtenem, 's mindenem.*

o Matt. 2. 11

p Phil. 3. 8.

Ezen mezítelenséggel, és ſzegénységgel, más módon-is mutatta Erőſségét a' Kriſtus: ki mint bajnok jött e'világra, hogy ellenségét meg-győzvén, az ő Híveinek békeséget ſzerzene. mivelhogy a'hadakozás vége, a'békeség. Innét vagyon, hogy Urúnk Születéſe-kor, az őrőmet-hirdető Angyallal, Mennyei ſokaságnak ſerege dichérte az Iſtent, mondván [q]: *Dichőség magaſságban az* (győzedelmes) *Iſtennek: és a'földön békeség*; (mellyet a'Királynak győzedelme ſzerez,) *a' jó-akaratú embereknek*. Méltán mondatik dichőség a'győzedelmes Iſtennek: mert a'Királynak ereje, és kővetkőzendő-képpen dichősége-is, nem úgy tündöklik a'Királyi-ſzékben, mint a'mezőbé-valo harczon, a'hol porral és sárral meg-rakodik. Az-okáért, a'mí erős Iſtenünknek dichősége-is, a'ſzegény ſzületésnek nyomorúsági-közőtt tündöklött fő-képpen. Nabukodonoſor, hogy hamis iſtenségét fitogatná, egy Arany álló-képet chináltatott [r]; és más-felől kemenczét gyújtatott, melybe vettette a'három Sz. Iſiat, kikkel-eggyűtt láttatott negyedik-is, *kinek ábrázattya haſonló volt az Iſten Fiához* [s]. Ímé az Ur nem fénylik az aranyban, hanem a'tűzes láng-közőtt: tudni illik a'ſzegénységnek kemenczéjében [t].

q Luc. 2. 13.

B

r Dan. 3. 1.

s verſ. 92.

t Iſa. 48. 10.

Erről ſzépen beſzélget Sz. Gergely Pápa [u]: Azt parancholta nékünk az Úr, hogy búlchút vegyünk marhánktól: mert valakik a'Hitnek harczára jövünk, a'Gonoſz lelkek-ellen harczolunk. A' Gonoſz lelkeknek pedig e'világon ſemmi tulajdonok ninchen: az-okáért, a'mezítelenekkel mezítelen kell harczolnunk. Mert, ha a'mezítelennel vaſamelly ruhás harczol, hamarébb a'földhöz veretik, mert vagyon a'minél meg-fogható. Mert michodák minden földi dolgok, hanem teſti ruházatok? Azért, a'ki az Ördög-ellen ſiet harczolni, a'ruháit le-veſſe, hogy meg ne győzetteſsék. A'Syriaïakról azt írja *Origenes*; hogy, mikor harczolni mentek, ruhájokat magokról le-ſzaggatták. és egyéb Nemzetekről-is azont írják a' *Hiſtoricuſok*. Jóſef pedig, ki a'tiſztaságért harczolt a'fajtalan aſzſzonnyal [x], paláſtyát el-hadta, és úgy lőtt győzedelmeſsé. Adám-is, a'míg harczolt az ellenséggel, mezítelen vőlt: de midőn meg-győzetett, és Paradichomból, úgy-mint a'harcznak helyéről, ki-kergettetett, ruházatot keresett, úgy-mint, ki a'mezítelenséget, a'harczolo vitézséggel el-veſztette.

u Hom. 32. in Evang.

C

x Gen. 39. 18

Harmadik Alkolmatlansága a'Gyermeki birodalomnak, az; hogy, Magvából utánna máſt nem hagyhat. el fogyván pedig a'Királyi mag, ſok haboruságok történnek az Országokban, mivel ſokan ſzomjuhozzák a'Birodalmat. De a'mí Gyermekünket a' Próféta, a'kővetkőzendő Idő-Attyának nevezi: azért, hogy egyéb atyák, ha ſzintén vaſamit chelekedhetnek-is fiokkal, chak e'világon chelekedhetik: ez pedig, itt-is ſok jókkal látogathat-meg, de fő-képpen örökségét a'más világra tartya. Azért tanított, hogy az Imádságban, *az ő Országának-el-jövetelét* kérjük [y], és nyilván meg-mondotta, hogy *az ő Országa nem e'világból-való* [z]. és az Útólſo ítéletkor fogja-mondani [a]: *Jőjetek-el én Atyámnak áldottai, birjátok a'világ kezdetitől-fogva néktek készíttetett Országot. Ninch* tahát *itt maradandó városunk, hanem jövendőt keresünk* [b]. Továbbá, azért-is mondatik a'kővetkőzendő Idő-Attyának; hogy, örökké meg-maradván, nem ſzükség hogy máſt hadgyon utánna. 'S nem-is ſzakadhat magva: mivelhogy *a' Kriſtus IESUS, tegnap és ma; ugyan azon mind örökké-is* [c]. És mi-képpen hogy *Örök Pápsága vagyon, azért hogy örökké meg-marad* [d]: azon-képpen örök Királysága és Országa-is vagyon; a'mint az Angyal nyilván mondotta a Szűz Mariának [e]: *Országol a'Jákob házában örökké; és az ő Országának nem léſzen vége.* Annak-fölőtte, hogy az ő Törvénye, az embereket a'jövendő örök életre tanította, és vezette: úgy hogy, a'mint Noë, úgy a'Kriſtus-is új Világnak volt kezdője és Attya. Végezetre; mert a'Kriſtus, halála-után fel-támadván, és Menybe menvén, Meny-országnak kapúját nékünk meg-nyitotta: és a'Fel-támadáſt, 's az örök életet, nékünk halálával meg-nyerte. És a'mint Adám az időnek, földnek, és halálnak nemzett bennünket: úgy a'Kriſtus, Meny-országnak, és az örök életnek.

y Matt. 6. 10.

z Ioan. 18. 36.

a Mat. 25. 34.

b Heb. 13. 14.

D

c Hebr. 13. 8.

d Hebr. 7. 24.

e Luc. 1. 32.

A

III. RÉSZE.

NEGYEDIK Álkalmatlansága a'Gyermeki birodalomnak, az; hogy a'Békeséget, melyhez okosság és erő kívántatik, nem tudgya meg-őrizni; és az alatta-valók, hamar meg-únván, pártot ütnek ellene. De a'mi Gyermekünk, *a'Békeség Fejedelme*[f], békeséges időben szűletett: és szűletése-kor, az Angyalok mingyárt Békeséget hirdettek[g], mellyet ő e'világra hozott; és az nem chak egy féle: Mert,

f Isa. 9. 6.
g Luc. 2. 14.

Elsőben: Meg békéltetett minket az Attyával, mivelhogy természet-szerént a'haragnak fiai vóltunk[h]. És mint-hogy az ember, lopásban és kevélységben vétett, szegénységgel és alázatosággal kellett meg-fizetni. Erre igen illendő vólt a'mi Gyermechkénknek mezítelensége: hogy dichőségétől meg ne rettennénk, hanem egyűgyűségével magához édesgetne, és meg-fogna. Mert, ha *a'Pásztorok, az Istennek valami fényességétől környűl-vétetvén, nagy félelemmel meg-félemlettenek*, az Angyalt látván[i]: mi módon mertek vólna a'véghetetlen dichőséghez járúlni? Nem jött, úgy-mond *Theódotus*[k], Fejedelemi méltósággal, az Angyalok szolgálattyával nem élt, az Arkangyalok seregit meg nem indította: hanem a'mindeneknek Ura, szolgai ábrázatban jött, szegyénséggel környűl-vétetvén, hogy a'vadászatot el ne kergetné.] Mert a'vadász, hogy a'vadat meg-fogja, nem jár sokad-magával, nem mutattya erejét, nem fenyegetődik fegyverrel; hanem az ágak-között lappang, a'bokrokban bujkál: Úgy az Isten, szegénységgel akarta az embert meg-fogni; és el-hitetni véle, hogy az Istent meg-kérlelte, és meg-békéltette az emberrel. Az Izraël vénei, tanátsot adván Roboámnak, azt mondották néki, a'mint *Ioséphus* írja[l]; hogy gyengén szóllana a'népnek; és egy-ideig le-tévén a'Királyi pompát, a'néphez alkolmaztatná magát: melly mesterséggel könnyen meg-fogná őket hogy szeretnék, mert a'természet azt hozta, hogy azt a'Királyt szeretik az alatta-valók a ki szelíd, és méltóságában valamit le-tészen.

h Eph. 2. 3.
i Luc. 2. 9.
B
k Orat. de Christi Nativ.
l Lib. 8. Antiquit. c. 3.

Élő Isten, melly igen meg-szelídűlt a'mi kisdedünk! Jól tudta mi történt a'mi Első atyáinkal[m]: kik, *Mikor hallották vólna az Úr Istent szavát, ki a' Paradichomban járt a'szellőn dél-után, el-rejté magát Adam, és a'felesége, az Úr Isten színe-előtt, a'Paradichom fái-között.* Az Úr Isten szavát, az-az, valami rettenetes dörgést, vagy zörgést, a'fáknak chattogásamiatt, mellyet az Isten szerzett; mint mikor az Isten azt mondotta Dávidnak[n]: *Mikor hall d a'méneknek zörgését a'körtvély-fák tetején, akkor kezdgy a'harczhoz: mert akkor mégyen ki az Úr színed-előtt:* a'vagy a'meg-haragutt Istennek szavát, midőn azt mondotta[o]: *Adám, hol vagy?* Az-okáért, el-jövén Krisztus, Adámot meg-szabadítani dél-után, az-az, a'mint Sz. *Irenæus* magyarázza[p]; a'világnak estvéjére: nem zörög a'fákon járván, hanem a'szénán fekszik: sem rettenetes szózattal nem él, hanem sír a'jászolban, hogy ne féllyen Adám hozzá járúlni. mert ki félne a'síró gyermektől? sőt, ki nem szánakodnék rajta; hizelkednék néki; és kőny-húllatását el-törlené? Meg-emlekezett a'mi Gyermechkénk, hogy *látván a'nép a'szózatokat, és a'villámásokat, és a'trombita-zengést, és a'füstölgő hegyet*[q], (mikor a'Törvényt Moyses-által ki-adta:) *és meg-rettenvén, és félelemmel meg-rémúlvén, távúl állott, mondván Moysesnek: Szóllyte nékünk, és meg-halgattyuk: ne szóllyon nékünk az Úr, hogy talám meg ne hallyunk.* Akkor a'Törvény-adó rettenteni akarta az által-hágókat: de most, mint-hogy úgy jött mint Üdvözítő, a'bűnösöket híni, és hozzája-fogadni, minden dichőségből ki-öltözött, hogy senki ne féllyen hozzája járúlni. Ezt kívánta a'Meny-aszszony, mondván: *Chókollyon-meg engem az ő szája chókjával.* mivelhogy a'chók, szeretetnek, és meg-békélésnek jele; a'mint hogy a'tékozló fiat-is, az attya kedvébe fogadván, meg chókolta[s].

m Gen. 3. 8.
n 2. Reg. 5. 24.
C
o Gen. 3. 9.
p Lib. 5.
q Exo. 20. 18.
r Cant. 1. 1.
s Luc. 15. 20.
D

Máskodszor: Mi-magunkban-is, vagy mi-magúnkal-is Békeséget szerzett, megchendesítvén lelkünk ismeretit, melly a'Bűn-miatt nagy zúrzavarban vólt: Mert *Ninchebékeségek az istenteleneknek, úgymond az Úr*[t]: sőt, *Az istentelenek mint a'forró tenger, melly nem nyughatik, és annak habjai ki-vettetnek meg-tapodásra, és sárra*[u]. Oh melly alkotmatoson születik a'mi kisdedünk e'Békességre, mezítelenül! Nem minden gonoságoknak gyökere-e a'kívánság[x]? Nem gyökere-e a'tekélletességnek a'szegénység[y]? nem első helye vagyon-e a'Bóldogságok-között[z]? Nem a'szegény Pásztorok mentenek-e elsőben a'Krisztushoz, és az-után a'gazdag Máguſok? Nem szegények vóltak-e az első Apostolok? Bizony, ha a'Krisztus gazdagon jött-vólna: minnyájan azt vélték-vólna, hogy gazdagsággal kell az örök Bóldogsághoz jutni: és úgy, vagy minnyájan a'gazdagság keresésének estek-vólna, meg-útálván a'szegényeket; vagy a'szegények kétségbe estenek-vólna. De mint-hogy Urúnk azt mutatta, hogy könnyebb a'Szegénységgel a'hoz jutni: azt-is meg-mutatta, hogy akár-ki-is hozzá juthat, mert igen könnyen

t Isa. 48. 22. & c. 57. 21.
u Isa. 57. 20.
x 1. Tim. 6. 10.
y Mat. 19. 21.
z Matth. 5. 3.

akár-

akár-ki-is szegény lehet. Hasonló-képpen okoskodhatunk a Kevélységről, melly *Minden bűnnek kezdeti* [a]; és az Alázatosságról, mellyet a'Sz. Atyák, méltán nevezneka'Jószágos chelekedetekfondamentomának.

Jeles dolog ez a'Békeség: mellyet a'Pogányok-is nagyra bőchűllőttek. Mert, a mint *Stobæus* írja [b], *Bias* azt mondotta; hogy egyedűl a'Jó leiki-ismeret vagyon félelem nélkűl: *Periander* pedig, a'mint azon *Stobæus* írja [c], azt mondotta; hogy leg-kisſebben leg-nagyobb az emberi testbé a'Jó † lelki-ismeret: és ugyan azt mondotta Igaz szabadságnak-is. Bizony némelly Pogányok, chak a'természet világosságát követvén, chodálatos gondot viseltek Lelkök-ismeretire. Azt írja *Laërtius*, *Chilon*ról [d]; hogy vénkorában mondotta, hogy tellyes életében chak egy dolgot bánt-meg: mert, midőn két jó baráti kőz-bíróvá tőtték-vólna; hogy se azoknak ne vétene, se a'Törvény-ellen ne chelekednék, eggyiknek azt tanátslotta, hogy más Bírót keresnének: holott a'tekéllettes Igasság azt kivánta-vólna, hogy, nem gondolván a'barátsággal, sententziát mondott-vólna. Ha ez egyéb vétket nem chelekedett a'Pogányságban: michoda tekéllettességre jutott-vólna, ha a'Kristus törvényét tudta vólna...?

Hármadszor: Békeséget szerzett felebarátunk-kőzőtt-is, minden Nemzetségeket egy Anyaszentegyházba gyűjtvén; egy Hítre tanítván; egy őrők dichőségre hívván, mind a'Zidókat, kiknek zengéi a'Pásztorok vóltak; 's mind a'Pogányokat, kiknek zengéi a'Mágusok vóltak: űgy hogy, ne chak azt mondanák [e]; *Isadabanismeretes az Isten*: hanem azt-is [f]: *Minden földre ki-ment az ő zengésök; és a'föld kerekségehatárira az ő igéik*. Erre-is a'Békeségre, jeles tanuságot adott az ő Mezítelenségével, és Szegénységével, melly kűnnyen békeségben tartya az embereket. Az első Hívek sokaságáról azt olvassuk [g]; hogy *Egy szívők vólt, és egy lelkők*: Vallyon miért? Senki kőzzűlők azokban, a'miket bírvala, semmit sajáttyának nem mond-vala, hanem minden kőz vala nékik. Jól mongya Arany-szájú Sz.János [h]; hogy ama'hideg szó, *Enyim*, és *Tied*, minden gonoszt hoz életünkbe, és számlálhatatlan hadakat nemz. mellyet a'Sz.Jakab írásából vőtt; ki imígyen írt [i]: *Honnét vannak a'hadak és a'pörlődések tikőzteték? nem innét-e? A'ti kívánságitokból, mellyek vitézkednek a'ti tagaitokban*. Azont mondhattyuk az Alázatosságról-is; mert az Alázatosok-kőzőtt, mindenkor békeség vagyon; a'mint-hogy *a'kevélyek-kőzőtt, mindenkor versengések vannak* [k].

Im látod, Keresztyén, hogy a'mi kis Gyermekünk chodálatos, és semmi fogyatkozás benne ninchen: Ki, hogy nékünk mind ezen, 's mind a'más világon őrőműnkre légyen, kővessük őtet a'meg-magyarázott Négy dologban. Elsőben: Legyünk Tanáts-adók, senkinek semmi botránkozást nem adván [l]; senkit a'jótól el nem tévelyítvén: hanem inkább mindeneket arra térítvén, beszédűnkel, és chelekedetünkel. Másodszor: Legyünk Erősek a'Hitben [m]: melly arra vezérellyen, hogy nehéz dolgokat merészellyünk, és szenvedgyünk. mert erőssen munkálkodni, és szenvedni, Keresztyéni dolog. Harmadszor: Legyünk szeretői a'kővetkőzendő Világnak, a'mi nyájaskodásunk Mennyekben lévén [n]; *az oda-fel-valókat keresvén, a'hol a'Kristus vagyon az Istennek jobján ülvén: az oda-fel-valókról elmélkedvén, nem a'földiekről* [o]. Negyedszer: Legyünk, végezetre, a'Békeségnek keresői [p]; míg nem fel-találjuk: és még azokkal-is békességesek legyünk, kik a'békeséget gyűlőlik [q]. Mert így a'Békeségnek Istene velünk lészen [r]; e' világon békeségben aluszúnk és nyugszunk [s], a'más világon pedig az Istennek békeségében (melly felyűl-halad minden értelmet [t],) őrőkkön őrőkké vígadunk: mellyet engedgyen a'Fölséges Isten, az ő áldott Sz.Fiáért, ki nékünk ma szűletett. Amen.

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

AZ minémű győnyőrűséges, és mézzel-folyó igékkel tisztelte e'mái Szent Napot, Ezer két-száz esztendő-előtt, Sz. *Leo* Pápa [a], és a'mellyekkel a'Keresztyén Anyaszentegyház esztendőn-ként él az Isteni szolgálatban: azon igékkel kívánom én-is a'Híveket aitatosságra serkenteni: A'mi Üdvőzítőnk, szerelmes atyámfiai, ma szűletett: örvendezzünk. Mert nem méltó ott helyének lenni a'bánatnak, a'hol Szűletése-napja vagyon az életnek: melly meg-emésztvén a'halandóságnak félelmét, a'meg-ígért Örők életért örőmre indít bennünket. Senki enneka'vígasságnak részesűléséből ki nem rekesztetik. Mindennek eggyaránt-valo oka vagyon a'kőzőnséges örőmre: mert a'mi Urunk, a'Bűnnek és Halálnak el-rontója, a'mint senkit a'

bűntől

[a] Eccli. 10.
[b] Serm. 24.
[c] Sermon. 1. de Prudentia.
† Bona mens.
[d] Lib. 1.
[e] Ps. 7.
[f] Ps. 18. 5.
[g] Act. 4. 32.
[h] Orat. de S. Philogono.
[i] Iac. 4. 1.
[k] Prov. 13. 10.
[l] 2. Cor. 6. 3.
[m] 1. Pet. 5. 9.
[n] Phil. 3. 20.
[o] Col. 3. 1. 2.
[p] Ps. 33. 15.
[q] Ps. 119. 7.
[r] Phil. 4. 9.
[s] Psal. 4. 9.
[t] Phil. 4. 7.
[a] Sermon. 1. de Nat. v.

A

bűntől szabadosnak nem találtatik, úgy mindeneknek szabadúlásáért jött.] Ezekkel igen eggyez az Angyal: ki nagy örömet hirdetett minden népnek [b]; azért hogy Üdvözítő született, az-az, minden gonosznak el-távoztatója, minden jónak meg-adója. Erről az Üdvözítőről, nagy kívánsággal, és lelki örömmel emlékeztek a'régi Sz. Atyák, és Próféták; tudni illik, Jákob [c], Dávid [d], Ésaias [e], Habakuk [f], Zakarias [g]: melly örömben, hogy mi-is részesek lehessünk, e mostani Predikatióban,

[b] Luc. 2. 10.
[c] Gen. 49. 18.
[d] Ps. 97. 2.
[e] Isa. 12. 3.
[f] Hab. 3. 18.
[g] Zach. 9. 9.

I. Meg-mutatom, Mért kelleſsék örülnünk.
II. Meg-magyarázom, Ki légyen a' Kriſtus, a'kiért örülnünk kell.
III. Meg-mondom, Mint ábrázolta-le a' Meny-aſszony a' Kriſtuſt.

ELSŐ RÉSZE.

B

GYakorta olvaſſuk, hogy az Angyalok, híven, ſzorgalmatoſſan, és vígan ſzolgáltanak a' Kriſtuſnak: akarván bizonyítani az ő méltóságát, és egyebeket-is annak tiſzteletire fel-gerjeſzteni. Fogantatásában, Angyal a' Kövét, ki a' Boldogságos Szűznek, annak titkát meg-jelentette [h]. Józefet, ki, azt a' titkot nem tudván, el akarta a' Szűztől válni, Angyal bátorította-meg, hogy azt ne chelekedgye; és a' titkot meg-magyarázta [i]. Születése-kor, Angyal tőtt hírt a Pásztoroknak [k]: Angyal vólt Kalaúzok a' Mágusoknak, vagy a' chillagot vezetvén, vagy chillag képében útat mutatván; a' mint *Theophylactus* írja [l]. Ha Egyiptusba kell futni, vagy onnét viſzſza-térni, Angyal jelenti-meg Józefnek [m]. Mikor Urúnk, negyven-napi bőjtölése-után, az Ördögön diadalmat vőtt, *az Angyalok oda mentek, és ſzolgáltak néki* [n]: Midőn a' kertben imádkozván, vérrel verítékezett; *Angyal jelent-meg néki, bátorítván őtet* [o]: Fel-támadása-kor, Magdolna *két Angyált látott feir ruhában*, és azoktól értette-meg a' dolgot [p]: Menybe-menetele-kor, két Angyal, férfiú ábrázatban, feir ruhában, állott az Apoſtolok-mellé, kik tanú-bizonyságot tőttek Menybe-meneteléről, és viſzſza-jövetelét-is meg-jelentették. Végezetre, mikor az Ítéletre el-jő, minnyájan az Angyalok véle jőnek [q]: *Es ki-válaſztyák a' gonoſzokat az igazak közzül, és a' tüzes kemenczébe vetik őket* [r]. Ez útólsótól meg-válva, mikor tudni illik az ő fölségében jő-el az Istennek Fia, mindenütt egy, kettő, vagy legfellyebb egy-néhány Angyal ſzolgált Urúnknak: de a' mái napon, noha nagy alázatoſſan jött e'világra, mindazáltal, Angyali ſeregnek ſokasága dícsérte az Istent, és békeséget hirdetett *a' jó-akaratu embereknek*, és kívánatos örömet-is hirdettek minden népnek [s].

[h] Luc. 1. 26.
[i] Matt. 1. 20.
[k] Luc. 2. 9.
[l] In c. 2. Matt.
[m] Mat. 2. 13. 19.
[n] Mat. 4. 11.
[o] Luc. 22. 43.
[p] Ioan. 20. 12.
[q] Mat. 25. 31.
[r] Mat. 13. 49.

C

Kérdené valaki: Mi oka vólt az Angyalok örömének a' mái napon: mert ők Üdvözítő-nélkül nem ſzűkölködtenek: meg sem váltattának az Isten Fiának Meg-testesüléſe-által; a' mint Sz. Gergely mongya [t]: a' Kriſtus pedig nem örömre jő, hanem a' ſiralomnak völgyére, és a' nyomoruságoknak tengerébe: azért inkább kelletnek véle-eggyütt sírni, a' Szent Pál tanátſa-ſzerént [u]? Erre azt felelem; hogy méltó Okok vólt az Angyaloknak az örömre.

[s] Luc. 2. 10. 13.
[t] Inc. 38. Iob.
[u] Rom. 12. 15.

Elsőben: Látták az Angyalok, hogy a' föld, melly az-előtt, az Istent meg-vetvén, az Ördögnek ſzolgált, meg-változik az Isten Fiának jelen-létével; és meg-vetvén a' hamis isteneket, tellyeſséggel az Isteni dícséretben és ſzolgálatban foglallya magát: Ha azért *Örőm vagyon az Iſten Angyali-előtt egy penitentzia-tartó bűnősön* [x]: mennyivel inkább annak ſzületésén, a' ki mindeneknek Malaſztot ád a' penitentzia-tartáſra; és a' ki-nélkül ſenki penitentziát nem tarthat? Ezt a' változáſt, meg-jövendőlte Isaías, mondván [y]: *Vigadni fog a' puſzta's az útatlan hely, és örvendez a' kietlen, és virágzik mint a' liliom.* Okát-is adgya: *A' Libanus dicsősége adatott néki: a' Karmélus's a' Sáron ékeſsége, azok fogják látni az Úr dicsőségét, és a' mi Istenünk ékeſségét*: az-az; a' melly hely az-előtt puſzta lévén, tövíſet és bojtorjánt termett, a' Kriſtus el-jövetelével úgy fel-épül, hogy minden Jóſzágos chelekedetekkel fel-ékesíttetik; az örők életnek gyümölcsét termi. melly változáſon, még az Angyalok-is örvendeznek, úgy-mint melyből az Úr dicsőíttetni-fog.

[x] Luc. 15. 10.
[y] Isa. 35. 1.

D

Másodſzor: Némelly Doktorok, magyarázván Sz. Pálnak ama' mondását [z]; *Mikor* (az Atya-Isten) *bé-hozza az ő Elsőſzülöttét a' föld kerekségére, azt mongya: Es imádgyák őtet az Istennek minden Angyali*: azt írják; hogy, midőn az Isten az Angyalokat teremtette, meg-jelentette nékik akarattyát, a' Fiának Meg-testesüléſe-felől; és azt parancholta, hogy azt az Embert imádgyák. *Lucifer* a' pártos Angyalival, nem akarván engedni, le-vetettetett Meny-országból, Mihály- és a' több engedelmes Angyalok-által. Kik azzal meg-mutatták engedelmeſségőket, hogy akarják imádni az Isten-és Ember-Kriſtuſt. El-jövén azért az Istennek Fia az Emberi testben, az Angyalok, a' régi végezésnek álván, nagy örömmel bé-mutatták magokat; és eggyebeket-is örömre indítottak; meg-em-

[z] Hebr. 1. 6.

lekez-

lekezvén a'régi diadalomról is, mellyel a'*Lucifer* seregét meg-győzvén, az Istennek hívségében maradtanak az ő seregőkkel, és tsáma azért emlekezik az Evangelista-is, a' Mennyei seregnek sokaságáról [a].

Ez az Atya Istennek Első szűlőtte, a'mint Sz. Pál nevezi [b] az elő-hozott helyen, és egyébűtt-is [c]: és Sz. János-is [d], a Szűz Mariának-is Első-szűlöttének nevezteti [e]: kinek Privilégiomit és méltóságit, mélto meg-tekintenűnk. Mellyet hogy alkolmatosban meg-chelekedhessünk, Elsőben, felelly ünk-meg egy Tévelygésnek, mellyet *Helvidius* nevű Eretnek koholt: ki az Első-szűlött nevéből, azt akarta ki-hozni; hogy a'Szűz Mariának az-után több magzati-is vóltak, kiket az Evangéliom a'Kristus attyafiainak nevez [f]. Erre azért azt mondom Sz. *Jerónymus*sal, és Sz. *Damascénus*sal; hogy Első-szűlöttnek azt mongyuk, a'ki-előtt más nem született, vagy született más utánna vagy nem. Midőn az Isten azt parancholta [g], hogy *Minden Első-szűlöttet néki szenteljenek*: ha chak az vólna az Első-szűlött, a'ki-után más született, az Eggyetlen-egy szűlöttet nem szentelték-vólna az Úrnak. Melly nem igaz: mert senki nem várta az Első-szűlőtnek megszentelésére, hogy más fia születeséek, hanem azt az Úrnak szentelte, vagy lőtt az-után fia vagy nem. Továbbá, hihető-e, hogy az Egyiptziusok Első-szűlötti-kőzzűl, kiket az Úr meg-őletett, egy sem vólt eggyetlen-egy szűlött; vagy a'barmok fajzási-kőzött, eggyetlen-egy fajzás [h]? Annak-fölötte; a'Kristus az Atya-Istennek Első-szűlötte, de eggyetlen eggye-is: azon-képpen a'Szűznek is. Ezt a'feleletet adgya, a'mint mondám, Sz. *Jerónymus* [i], Sz. *Damascénus* [k], és Sz. *Epiphanius* [l]. Sz. *Anselmus* pedig, Első szűlőtnek mondgya, a'Hívekhez-képeſt [m]: mert, a'mint *Vigerius* szépen okoskodik [n], noha a'Szűz Maria, az ő szentséges méhéből chak eggyet szűlt: mindazaltal abban, lélek-szerént, nagy sokaságnak, és sok fiaknak lőtt Annya; kik-kőzzűl, a'Kristus az Első-szűlött; és a'hoz-képeſt, az Első-szűlőtnek Privilégiomi ő-benne fel-találtatnak.

I. Az Első-szűlőtteké vólt a'Papi tiszt és méltóság; és azért választotta az Isten a'Papi szolgálatra a'Levitákat, az Izraël fiainak Első-szűlőttiért [o]. A'Kristus Pap vólt, és örökké-való; de nem Aaron, hanem Melkisedek rendi szerént [p]: ki *Nem bakok, vagy borjúk vére által, hanem a'tulajdon maga Vére-által, ment-bé egy-szer a'Szent helyre, örök váltságot találván* [q]. Jó arany, úgy-mond Sz. Ambrus [r], a'Kristus Vére; gazdag a'vételre, bővenfolyó minden bűnnek el-mosására. Úgy vagyon bizony: mert olly drágálatos vólt, hogy egy chéppel-is az egész világot meg-válthatta-vólna; a'mint igazán mondotta a'Hatodik Kelemen Pápa [s]: mert az Istenségtől, mellyel egy személyben vólt, végetlen méltóságot vőtt. II. Az Első-szűlőtnek bőchűlletesb helye vólt az ülésben, a'mint-hogy *a Józef bátyai le-álltenek, az Első-szűlött az ő első szűlötsége szerént, a leg-kissebbik is az ő ideje-szerént* [t]. A'Kristusnak leg-főbb helye vagyon; kinek az Atya Isten mondotta [u]: *Ülly az én jobbomra.* III. Az Első-szűlőtt, két részt vőtt az Atyai örökségből, ha szintén a'gyűlőlséges feleségtől lőtt-vólna-is [x]. Ettől a'két résztől meg-fosztatott Rúben, az ő vétkeért, és Józefnek adatott [y]: de bírta a'Kristus; mivelhogy igaz Isten és igaz Ember vólt: melly, sem az Atyában, sem a'Sz. Lélekben nem találtatott, az Istени személyek-kőzött; sem Angyalban, sem más emberben, a'teremtett állatok-kőzött. Feje, mind az Angyaloknak, 's mind az embereknek; a'mint Sz. Tamás taníttya [z], és Szent Pál-is jelenti [a]. Hatalma vagyon azokon, kik az ő test-szerént-valo Szűletése-előtt vóltak, és a'kik utánna jőttek, az Ó és Új Testamentom-bélieken. A'Zsidókból és Pogányokból szerzett magának Anyaszentegyházat, holott a'*Synagóga* chak a'Zsidókból állott. IV. Az Első-szűlőtt előtt, meg kellett hajlani a'több atyafiaknak [b]; és ő-tőle, vagy ő-általa kellett áldomást várni: A'Kristus *meg-áldotta a'kisdedeket* [c]: az Apostolokat [d]: és, *Ő-benne áldatnak-meg minden nemzetségek* [e]. Innét mongya Szent Pál-is [f]: *Áldott az Isten, és a'mi Urúnk JESUS Kristusnak Atya, ki meg-áldott minket minden lelki áldással a' mennyeiekben a'Kristus-által.* V. A'Szűlék, kivált-képpen az Első-szűlőtteket mutatták-bé a'Templomban, és meg-szentelték [g]: A'Kristusról Szűz Mariának azt mondotta az Angyal [h]: *A'Szent, melly tőled szűlettetik, Isten Fiának hivattatik.* Sz. Pál pedig azt írja [i]; hogy *Ő lőtt nekünk az Istentől meg-szentelésünk*: és [k]; hogy, *Magát adta az Anyaszentegyházért, hogy azt meg-szentelné, meg-tiszti ván a'víznek fördőjével, az életnek igéje-által; hogy dicsőségesse'teremné ő-magának az Anyaszentegyházat, nem lévén makulája, vagy sömörgőzése, vagy egyéb effélé, hanem, hogy szent és makula-nélkül légyen,* és [l], *hogy meg szenteltné a'népet az ő Vére-által, a' kapun-kivül szenvedett.* Mellyekből ki-tetszik, hogy a'Kristus minden Első-szűlőtteket felyűl-halad: kinek szűletésén, méltán örvendeztek az Angyalok-is.

De mivelhogy az Angyalok minket-is örvendezésre intnek, és azt mongyák [m]; hogy *Nagy örömet hirdetnek, melly lészen minden népnek*: lássuk michoda okát adgyák e' nagy

a Luc. 2. 13
b Hebr. 1. 6
c Rom. 8. 29 Col. 1. 15. & 18
d Apoc. 1. 5.
e Matt. 1. 25. Luc 2. 7.
f Mat. 12. 46 Mar. 3. 31. Luc. 8. 19 Joan 7. 3.
g Exod. 13. 1.

B

h Exo. 12. 29
i Contra Helvid.
k Lib. 4. c. 15
l Haref. 78
m Inc. 2. u.
n Instit. Theolog. c. 20 q. 9.
o Num. 8 10 11. & c. 3 11. 12 13.
p Pf. 109. 4. Hebr. 5. 6. & c. 7. 17.

C

q Hebr 9 12.
r In Prafat. Pf 35.
s Extrav Unigenitus de Panit. & Remiſſ.
t Gen 43. 33.
u Pf 109. 1. Heb 1. 13. & c. 10. 13.
x Deuter. 21. 17
y 1. Par. 5. 1.
z 3 P. q. 8. a 4
a Col. 2 9.
b Gen 27 29
c Mar 10. 16

D

d Luc. 24. 51
e Gen. 12 3. & c. 22 18 & c 26. 4. & c. 28. 14.
f Eph. 1. 3.
g Exo. 13 1, 2. & Num. 8. 16.
h Luc. 1. 35.
i 1. Cor. 1. 30.
k Eph 5. 26.
l Heb. 13. 12.
m Luc 2. 10.
n Ibid 9. 15.

A

n Jud. 3. 9. 15

o Matt. 1, 21

p Dan. 9. 24.
q Ps. 129. 7.

B

r Lib. 4. de Vera Sapientia. c. 7.
s 1. Reg. 24. 7.
t Ps. 17. 51.
u Act. 10. 37. 38.
x Hebr. 1. 9. Ps. 44. 7.
y Apo. 19. 16.
z 1. Reg. 16. 13.
a 2. Reg. 2. 4.
b 2. Reg. 5. 3.
c Mat. 11, 10.

C

d Ps. 18. 5.

e Ps. 132. 2.
f Exod. 29. 7.

g 1. Pet. 2. 9.
h Apoc. 1. 5. & cap. 5. 10.
i Rom. 6. 12.
k Heb. 13. 15.

D

l 3. Reg. 19. 16.
m Deuter. 18. 15.
n Act. 3. 22.
o Act. 7. 16.
p Mat. 3. 10.
q Mat. 13. 13.
r Mat. 7. 5.
s Luc. 4. 18. Is. 61. 1.

t Apo. 19. 16.

ő-rőmnek. *Mert*, úgy-mond az Angyal, *született ma nékek Üdvözítő, ki az Úr Krisztus, a' Dávid városában.* Három Okát jelenti: mert a'ki született, Üdvőzítő, Krisztus, és Úr.

A'mi az Elsőt illeti: Az Üdvőzítő neve, sokkal inkább illeti a'mi Krisztusunkat, hogy sem az Izraëlnek régi Bíráit; kiket az Irás *Üdvőzítők*-nek nevez[n]; azért, hogy a'népet az ellenségtől meg-szabadították. mert a'Krisztus, a'lelkeket szabadíttya-meg a Bűnnek nehéz terhétől, és az Ördőgnek súllyos igájától, és kemény rabságától. Ezért nevezte-tett JÉSUSnak; a'mint az Angyal mondotta Józsefnek[o]: *A'nevét*, úgy-mond, *JESUSnak hívod; mert ő szabadíttya-meg az ő népét az ő bűnőkből.* Hallyad mickoda okát mongya Dániel a' *Messiás* el-jövetelének[p]: *Hogy meg-szűnnyék az el-tá-vol-hágás, és véget végyen a' bűn, és el-törölteséssék a' hamisság, és el-hozattassék az örökké-való Igasság.* Dávid pedig azt mondotta[q]: *Az Úrnál az Irgalmasság: és bőséges ő-nála a' Meg-váltás. Es ő szabadíttya-meg Izraëlt minden ő hamisságiból.* De nem chak azt chelekeszi: hanem, hogy bőséges Meg-váltását meg-bizonyíttsa, fel-is ékesíti a'lelkeket az ő Sz. Malasztyával, és a'Sz. Léleknek külömb-külömb-féle szép ajándékival e'világő, a'más világó pedig fel-tiszteli őrők dichőséggel.

II. RÉSZE.

AZ mi a'Krisztus nevét illeti, az nem tulajdon név; hanem, a'mint *Lactantius* írja[r], Hatalmasságnak, vagy Országnak nevezete, mert Királyi hatalmasságot tészen. Jól mondgya: mert bőtű-szerént, a' *Krisztus* annyit tészen, mint *Meg-kenetett*. és mint-hogy a Királyokat külső kenettel meg-kenték, Krisztusoknak nevezték: Dávid Sault[s], és magát-is[t], Krisztusnak nevezi. De a'mi Üdvőzítőnk, a'belső kenésért, mellyet példázott a'külső, neveztetett Krisztusnak: *kit az Isten kent-meg Sz. Lélekkel, és erővel*[u]: *az örvendezésnek olajával*[x], *az ő közősi-fölött*; minden emberek-fölött, mint a'Királyok királyát[y]. Ezt a' mi igaz Királyunkat példázta Dávid; kit háromszor kentek-meg: Elsőben, Sámuel, Bethlehemben[z]: Másodszor, a'Júda nemzetsége, Hebronban[a]: Harmadszor, az egész Izraël, azon Hebronban[b]. Hasonló-képpen a'Krisztus; Elsőben, a'Sz. Lélektől kenetett-meg Názaretben, a'vigasságnak olajával; midőn a'Szűznek méhében fogantatott; és ez titkon lőtt, mint a'Dávidé Betlehemben. Másodszor, mikor a'Tanítványi, és valami kevesen a'Zsidók-közzűl, *Messiás*nak ismérték, azt kiáltván[c]. *Áldott a'ki az Úr nevében jő: Áldott a'mi Atyánknak Dávidnak-el-jött Országa*; mint Dávidot, egyedűl a'Júda nemzetsége. Harmadszor, mikor minden nemzetségektől *Messiás*nak tartatott; mint Dávid Izraëlnek minden nemzetségitől: midőn *Minden földre ki-ment az Apostolok zengése*; *és a' föld kereksége határira az ő igéjök*[d].

De nem chak a'Királyokat kenték-meg, hanem a'Papokat-is; kiknek a'kenet, fejőkről a'szakállokra, és a'ruhájok perémekre-is el-folydogalt[e]. E'kenet chinálásának módgyát, ő-maga az Isten rendelte, és parancholta Moysesnek[f]. Így-is meg-kenetett a' Krisztus az Istentől az ő társai-fölött, fő Pap lévén Melkisédeknek rendi-szerént, ki mind Király's mind Pap vólt. Úgy vagyon, hogy mi-is mind a'két kenettel meg-kenetettünk a'Krisztus-által, és Királyokká's Papokká lőttünk; a'mint Sz. Péter jelenti[g], és Sz. János[h]: Királyokká, hogy kívánságinkat meg-hóldoltassuk, és ne engedgyük hogy rajtunk uralkodgyanak[i]: Papokká, hogy lelki áldozatokat tegyünk; és *A'Krisztus-által*, a' mint Sz. Pál mongya[k], *szűntelen bé-mutassuk az Istennek, a' Dicséretnek áldozattyát*, az-az, az ő nevéről-való vállás-tévő ajakoknak gyűmőlchét. A'Jó-tételnyről pedig, és Alamizsnálkodásról, el ne feletkezzünk, mert afféle áldozatokkal engesztelteték-meg az Isten.

De a'Prófétákat-is meg-kenték néha; mint Illyés Eliséust, az Úr parancholattyából[l]. Így-is meg-kenetett a'Krisztus: ki az a'Nagy Próféta vólt, a'kit Moyses ígért maga-helyett[m]; a'mint Sz. Péter meg-magyarázta[n]; és a'nép-is annak nevezte, mikor a' Náimi Özvegy-aszszony fiát fel-támasztotta[o]. És, mint-hogy Moyses, a'tőle-ígért Próféta-felől azt mondotta, hogy halgassák őtet; azt jelentette, hogy tanitója lészen a'népnek, mivelhogy a'Krisztus-is az vólt, és ő maga-is *Mesternek* nevezte magát[p]: és az Atya-Isten-is meg-parancholta[q], hogy *őtet halgassuk*. Hogy pedig e'tiszte fel-kenetetett a' Krisztus, ő-maga meg-bizonyította[r]; magáról értvén, és magyarázván Isaiásnak amaz mondását[s]: *Az Úr Lelke én-rajtam: azért kent-meg engem. el-küldött engem Evangéliomot hirdetni a' szegényeknek, meg-gyógyítani a' töredelmes-szívűeket, a' foglyoknak szabadúlást predikálni, és a' vakoknak látást; el bocsátani a' meg-romlottakat a' szabadságra, predikállani az Úr kedves esztendejét, és a' meg-fizetés napját.* Ezt a'tisztet, leg-ottan születése-kor chelekedetivel meg-mutatta, ellenkezvén e'világnak szokásival: az-után pedig, mint szavával, 's mind példájával; noha úgy-is kevesen kőverték.

A'mi az Úr nevét illeti, a'Krisztushoz valóban illik; ki, a'mint *Királyok királya*, úgy az *Urakoknak Ura*[t]. és maga-is javallotta, hogy a'Tanitványok Úrnak mondották; *jól mon-*

gyátok, úgy-mond [a], *mert az vagyok*. Nagy jelét mutatta Uraságának, Szűletése-kor, azzal, hogy az Ördögöket meg-némította; kik, a'Bálványokból szólván, sokakat megchaltak. *Augustus* Chászár, † Ezer állatokkal áldozván; és a'*Pythius Apollo* Bálványától kérdezvén, Kire szállana ő-utánna a'Birodalom? chak ezt felelte, a'mint *Nicéphorus* írja [x]: *Me puer Hebræus, divos DEUS ipse gubernans, Cedere Sede jubet, tristemq; redire sub orcum. Aris ergò dehinc tacitus absceditо nostris*: Engem a'Zidó gyermek, ki Istenlévén az istenekkel bír, Székemből ki-űz, és a'szomoruságos pokolba kerget. Azért ez-után a'mi óltárunktól halgatva távozzál-el. Meg-értvén *Augustus* a'feleletet, és Romába térvén, a'*Capitolium*ban egy nagy Oltárt épitett, az * Istennek Első-szülőttének; a'mint *Suidas* írja [y]. És *Barónius*-is emlekezvén felőle [z], azt véli, hogy az a'hely a'*Capitolium*ban a'*Tarpeja* kő-sziklának ellenében vagyon, a'hol az-után *Constantinus* Chászár igen szép Templomot épitett, a'Boldogságos Szűznek emlekezetire: és a'megmondott okért, *Ara cæli*, az-az, Meny-ország Oltárának neveztetik. most a'Sz.Ferencz Szerzete-béliek bírják, és a'Hívek nagy bőchűllettben tartyák.

Ezekígy lévén, méltán mondgya az Angyal, hogy az *örőm*, mellyet ő hirdet, *minden népnek lészen*; az-az, minden rendet, minden állapatot illet. Mint-ha azt mondotta-vólna: Örvendezzen a'Pogány, ki setétségben járt, és a'halál árnyékában lakott, mert nagy világossága támadott [a]: örvendezzen az Igaz-hitű, mert ő-maga az Isten Fia, emberré lévén, fundálta a'Hitet, hogy az embernek úttya az Istenhez, az Ember-Isten lenne; a'mint Sz. Agoston mondgya [b]: örvendezzen a'Bűnös, mert a'JÉSUS *a'bűnösöket jött hini a'penitenziára* [c]: örvendezzen az Igaz ember, mert el-jött az igaz Bíro, hogy *meg-adgya az Igasságnak koronáját* [d]: örvendezzen az el-veszett Juh, mert el-jött *a'jó Pásztor*, ki a'tövisek-közőtt-is fel-keresi, és örőmmel hátára vévén haza viszi [e]: örvendezzen a'Beteg és a'sebes, mert el-jött az igaz Orvos a'betegekért [f]; és a'kegyes Samaritánus, ki a'sebbe bort és olajt tőlt [g]: örvendezzen a'Rab és a'fogoly, ki a'bűnnek kőteleivel meg-kőtőztetett, mert el-jött a'ki a'foglyoknak szabadúlást hirdet [h]: örvendezzen a'Szegény, mert el-jött a'ki *érettünk szegénnyé lött, hogy mi az ő szegénységével gazdagokká lennénk* [i]: örvendezzen az éhező, mert az égi kenyér [k], a'Kenyérnek házában szűletett; melyből a'ki észik, őrökké él: örvendezzen, végezetre, az egész Világ, kit *úgy szeretett az Isten, hogy az ő egyetlen-egy szűlőtt Fiát adta; hogy minden a'ki ő-benne hiszen, el ne veszszen, hanem örők élete légyen* [l].

III. RÉSZE.

ELmélkedvén a'Meny-aszszony erről az ő Jegyeséről, kinn mélto mindeneknek örvendezni, tetétől-fogva talpig úgy le-írta, és ki-ábrázolta, hogy szebbé sem lehet; és minden tagjaiban fel-találta, a'miért őtet szeretni kellessék, és el-jövetelén örvendezni.

Kezdgyük-el a'Fején: I. *A'Feje*, úgy-mond [m], *leg-főbb arany, a'haja, mint a'pálma-fa levelei, fekete mint a'holló*. Emberi természete-szerént, a'Kristusnak Arany-feje, az ő elméje vólt, melly minden jósággal, okossággal, bőlcheséggel fel vólt ékesítve, és semminémű fogyatkozás benne nem találtatott. Haj-szálai, a'gondolati, hasonlók a'pálma-fa leveleihez: mivelhogy mindenkor az Istenre néztek: és semmi-féle háboruságok el nem nyomhatták; mindenkor zőldek, és jó gyümőlchőkkel tellyesek. Feketék pedig; mert bánatosok, az embereknek bűneiért, mellyekért tudta hogy keserves halált kell szenvedni. és azért mondotta [n]: *Szomorú az én lelkem mind halálig*. Ha pedig egybe foglallyuk a'két Természetet; a'Feje, az Istenség, melyből minden jók úgy származnak, mint valami eleven kút-főből: a'Haj-szálak, az Emberség. mert, mi-képpen a'haj a'főtől függ, azon-képpen az Emberi természet az Isteni személytől. Az egésséges ember fején, vastagon állanak a'haj-szálak: az Emberi természetnek részei és tagjai, úgy vóltak az Isteni természethez szerkeztetve és foglalva, hogy akkor sem váltak-el tőle, mikor a'testtől a'lélek, és a'vér-is el-vált. Ez a'Haj-szál, az Emberi természet: mikor a'Keresztnek pálmafáján függött, gyalázatokkal és sebekkel meg-feketittetett; de el nem nyomattatott, hanem inkább fel-emelkedett, és győzedelmet vőtt. Nem engedett azoknak, kik azt mondották [o]; *Szálly-le a'Keresztről*: hanem inkább, fel-magasztaltatván a'földtől, mindeneket magához vont [p].

II. *Az ő Szemei, mint a'víz-folyás-mellett-valo galamboké, mellyek téjjel mosattattak-meg, és a'tellyes folyások-mellett ülnek*. A'Feir galambokat tartyák szebbeknek; és a'feirség, tisztaságnak és ártatlanságnak jele. a'Feir Galambokat pedig a'*Palastinus*ok, mint Istennek áldoztatott és szenteltetett állatokat tartották. Az-okáért úgy dichéri a'Szemeket, mint szépeket, fényeseket, szenteket. Valóban feir a'Kristus, ki egyebeket-is meg-feirít érdemivel. *A'Szemei* pedig *tiszták, hogy ne lássák a'gonoszt, és nem néz-*

A
[a] *Ioan.* 13. 13
† Hecatombe.
[x] *Lib.* 1. *c.* 17.
* Ara Primogeniti Dei
[y] *In Augusto.*
[z] *In Apparatu.*
B
[a] *Isa.* 9. 2.
[b] *l.* 11. *Civ. c.* 2.
[c] *Luc.* 5. 32.
[d] 2. *Tim.* 4. 8.
[e] *Luc.* 15. 5. 6
[f] *Matt.* 9. 12.
[g] *Luc.* 10. 34.
[h] *Isa.* 61. 1.
[i] 2. *Cor.* 8. 9.
[k] *Ioan.* 6. 51. 52.
[l] *Ioan.* 3. 16.
C
[m] *Cant.* 5. 11.
[n] *Mat.* 26. 38
D
[o] *Mat.* 27. 40
[p] *Ioan.* 12. 32
Cant. 5. 12.

A

haineka hamisságrá q: tudni illik, hogy azt javallyák: mert egyéb-aránt, világosok, *és minden helyen szemlélik a' jókat és a' gonoszokat* r. Nem-is choda: mert az Úrnak hét szemei olvassúk, mellyek futtonak az egész földön s; mindenekre szorgalmatos gondot viselvén, hogy se a' jókat jutalom-nélkül ne hadgya, se a' gonoszokat bűntetés nélkül.

q Nah. 1. 13.
r Prov. 15. 3.
s Zach. 4. 10.

III. *Az Orczái, mint a' patikárosoktól ültetteteti fü-sze-szálnok táblái. Az ő ajaki, legfőbb mirrhát chöpögő liliomok.* Értsed ezen, a' Kristusnak Igaz Chelekedetit: mellyekért soha orczája meg nem pirúlt; mert semmit szemére nem vethettenek; senki a' bűnére meg nem fedhette; mindenütt tiszta szép orczával vólt, miénműek a' patikárosoknak szép festékekkel fel-ékesittetett szelentzéjek; vagy, mint a kertekben szép rendd.l-ültetett virágos táblák. Annak fölötte, az ő Igaz-mondását: melynél egyéb a' Kristusnak ajaki-kőzzűl, vagy szájából, nem származott, mivelhogy ő-maga-is Igasság vólt t: *Minde ember hazug ugyan* u: de a' Kristusnak, ki Isten és Ember, szájában álnokság és hamisság nem lehetett. Mint-hogy pedig a' mirrha keserű, az Igaz-mondás is sokaknak keserűnek tetszik, † és gyűlőlséget szerez; mint a' kedvezés, barátságot: de azért, mint a' mirrha a' testnek rothadása-ellen hasznos; azon-képpen az Igaz-mondás, a' bűnnek rothadásától meg-óltalmazza a' lelket. A' Kristusnak feddési igen igazak vóltak, de a' hitetlen Farisæusok igen keserűeknek alították; és azért halálra gyűlőlték, és öldözték.

t Ioan. 14. 6.
u Psl. 115. 2.
† Obsequium amicos, veritas odium parit.

Sokan vannak most-is; kik Kristusnak igaz-, és lelki egésségre-valo mondásit keserűeknek ítélik, kedvetlenűl hallyák, könnyen meg-vetik; úgy-mint x: *Ha ki utánnam akar jöni, tagadgya-meg magát, és vegye-fel az ő Keresztét, és kövessen engem. Mert, a' ki lelkét meg-akarja tartani, el-veszti azt; a' kiped.g lelkét el-veszti érettem, meg-találja azt.* És y: *Hatekélletes akarsz lenni, menny-el; add-el a' m.d vagyon, és ádd a szegényeknek, és kinched lészen Menyben: és jöj-el, kövess engem.* És z: *Ha ki hozzám jő, és nem gyűlli az attyát, és annyát, és feleségét, és fiait, és attyafiait, és nénnyeit, még pedig az önnön lelkét-is, nem lehet én tanítványom.* Oh üdvősséges mirrha, melly keserű vagy a' világ fiainak! de bizony igen szükséges: és ha szintén meg-keserited-is szájokat, meg-édesíted szívőket: epe vagy gyökeredben, de méz gyümölchődben: múnka az úton, jutalom hazánkban. Nem kölömbőzte a' Parancholatoktól a' Kristusnak Chelekedeti, mellyeket értheténk a' kezeken. Azért;

x Mat. 16. 24
y Mar. 19. 21
z Luc. 14. 26

IV. *Az ő kezei gömbölyegek aranyból, rakvák hyaczintusokkal.* A' mit esztergában chinálnak, hamarébb, könnyebben, és mesterségesben, fogyatkozás-nélkül szokták végbe vinni. A' Kristus az ő chodálatos Istени chelekedetit, nagy hamarsággal, és tekélletessen végbe-vitte; és gyakran, chák mondásával-is nagy dolgokat chelekedett. A' Vaknak, azt mondotta a: *Láss:* és azonnal látott. Az Ina-szakatnak b: *Kelly-fel, vedd-fel nyoszolyádat, és menny a' házadba:* és mingyárt fel-kőlt, és dolgára ment mindeneknek láttára. A' Negyed-napi meg-bűszőtt halotnak c; *Lázár jöj-ki:* és mingyárt élő-jött a' ki meg-hólt vólt, meg-kötve lévén a' lábai és kezei ruhákkal. Hová lehet gyorsabb dolog? De igen Tekélletesek-is vóltak a' Kristus dolgai: sőt *Dichéret és dichőség az ő chelekedete* d: *mindeneket móddal, és szám-szerént, és mértékkel rendelt* e. Egy szóval, *Mindeneket jól chelekedett* f. Annak-fölötte, rakvák a' Kristusnak kezei hyaczintusokkal. Mert, a' mint a' Hyaczintus három-féle, úgy a' Kristus chelekedetiben Három jeles dolgot találunk: Alázatosságot; meg-parancholván, hogy *azokat senkinek ne mondgyák* g: Bőlcheséget; elsőben a' betegségnek okát vévén-el, tudni illik a' bűnt, és az-után orvosolván-meg a' testet. mivelhogy nagyobb-is a' Lelki betegség a' testinél: Szeretetet, vagy könyörűlést; így könyörűlvén az Özvegyen, támasztotta-fel a fiát h; és a' népen, elédelt szerzett néki k.

a Luc 18. 42
b Mar. 2. 11.
c Ioan. 11. 44
d Psl. 110. 3.
e Sap. 11. 21
f Mar. 7. 37.
g Matt. 8. 4. Mar. 7. 36.
h Matt. 9. 2.
i Luc. 7. 13.
k Mar 8. 2.

V. *A' Hasa, sáfirokkal ékesittetett elefánt-tetém* l: az-az, feír, fényes, tiszta, sima, igyenes, erős. Az Elefánt, nem fajtalan állat, hanem tisztaság-szerető; azért példázza a' tiszta Szűzeséget: a' teteme erős, példája az Álhatatosságnak. A' Sáfir, tiszta ég-színű; és a' tiszta ember újában, tisztán meg-marad a' Sáfir kőves gyűrő; a' mint *Marbodæus Rhedonensis* írja m: azért azt jelenti, hogy a' Tisztaság égi dolog, és égbe méltó. Eggyez a' Meny-aszszony mondása, a' Szent Pál mondásával n: *A' mi az Istenben erőtlenség, erősb az embereknél.* Mert a' Hason, melly az emberi testben leg-gyengébb tag, és leghamarébb rothad-meg, érthettyük a' Kristus emberségének halandóságát, és nyomorúságok-ála-vetetett állapattyát; melly, az Istenséghez-képest ollyan, mint a' has a' chonthoz-képest: de mindazáltal a' Kristusban, az Emberi természet-is feír vólt, mint az Elefánt-tetém, semmi vétekkel meg nem rútíttatott: annak fölötte, vastag, mivelhogy a' koporsóban sem rothadott-meg. És Mennyei Malasztal lévén fel-ékesítve, Sáfirokkal tellyes vólt, fő-képpen a' Szent Léleknek Hét jeles Ajándékival o: *Megnyugszik*, úgy-mond Isaias, a' Messiáson, *az Úr lelke; a' bölcheségnek, és értelemnek*

l Cant. 5. 14.
m In Da Tyllotheca.
n 1. Cor. 1. 25
o Isa. 11. 2.

lelke;

lelke; a' tanátſnak, és erőſségnek lelke; a' tudománnak, és Iſteni tiſztelétnek lelke; és bé-tölti őtet az Úr félelmének lelke.

VI. *A' Szárai, márvány oſzlopok, mellyek arany talpakra fundáltattak* [p]. Ez, a'mint *Theodorétus* írja, a'Kriſtuſnak Erőſségét és álhatatoſságát példázza és jelenti. Mert, mi-képpen hogy az emberi teſtnek minden terhét a' két ſzárai hordozzák, és tartyák: azon-képpen az a'két Jóſzágos chelekedet hordozza, és tartya a'Lelki épűletet. A'Talpak pedig, arányból vannak: mert a'Kriſtus erőſsége, és álhatatoſsága, a' bőlcheségnek és ſzeretetnek ſzép tiſzta aranyán fundáltattak. Az Erőſség a' bőlcheségen; hogy nyakra főre ne menne, mint a'bőlcheség-nélkűl-valo erőſségben történik: az Álhatatoſság a ſzeretetten; hogy a'munkának terhe-alatt el ne hajlana, és el ne dőlne. Valóban kőlőmbőz a' Kriſtus ábrázattya a'Nabukodonoſor álló-képétől, mellyet álmában látott [q]. Mert a'Kriſtuſnak feje, kezei, és talpai, arányból vannak: a'Nabukodonoſor képének pedig, chak a'feje arány, a'kezei ezüſt, a lábai főld-del el-gyírtetett vas: e' világi bóldogságnak valoságos példája. melynek kezdeti akár-minémű ékes és friſs légyen-is, a'közepi mingyárt alább-valo, a'vége pedig ſemmire-kellő: valami kevés ideig láttatnak virágozni és fényleni, de hamar meg-űti a' kéz-nélkűl ki-vágattatott Kő, az Iſtennek kemény igaſsága; és lábairól le-űtvén az egéſz képet, ſemmivé téſzi; a'mint ki-tetſzett a'Világnak Négy fő Birodalmiból, mellyeket példázott az álló kép, mellyek fűſtbe mentek, és nagyobb réſzre chak nevek vagyon-meg.

VII. *Az ő Ábrázattya, mint a' Líbanusé, válaſztott mint a' czédruſok* [r]: az-az, haſonlatos a'győnyőrűséges hegyhez, melly ékes ſzép virágokkal, tettetes magas fákkal, kedves madarak éneklésével, kellemetes jó-illatú fű ſzerſzámokkal, és minden egyéb győnyőrködtető dolgokkal; a' minéműnek tartották a' Líbanus-hegyét. És mi-képpen hogy a' Salomon Templomához a'Líbanus hegyéről hordottak épűletre-valo eſzközöket: haſonló-képpen a'Lelki templomnak épűlete, mellyet Iſten az embernek teremtéſe-kor kezdett, a'Kriſtusból áll; a'mint Szent Pál igen ſzépen taníttya [s]. Továbbá; mint-hogy a' Líbanusban leg-bőchűlletesb vólt a'czédrus-fa, felyűl-haladván minden egyéb fákat igyeneſséggel, magaſsággal jó-illattal, és rothadatlanſsággal: a'hoz haſonló a'Kriſtus, ki ſok ezerekből válaſztatott; és nem chak az embereket haladta-meg, hanem az Angyalokat-is, ſzentséggel, tiſztaſsággal, malaſztal, dichőséggel.

VIII. Hogy ſemmi fogyatkozás ne láttatnék a' Kriſtusban lenni, utóllyára a' Meny-aſszony imígyen fejezi-bé díchérő-beſzédét [t]: *Az ő Torka igen édes, és mindeneſtől kívánatos.* Mint-ha azt mondaná: Semmi ninchen meg-vethető benne; minden ſzava-járáſa, minden maga-viſeléſe kívánatos kellemetes. Ki vólna azért, a'ki e'drága ſzemélyben nem győnyőrködnék? ki *Minden nemzetségektől kívántatott* [u]: és *az örökkévalo halmoknak-is kívánſága* [x]. Fő-képpen, mint-hogy ő-is őrőktől-fogva kívánt velünk lenni; a'mint Salomon-által jelentette, mondván [y]: *Győnyőrködöm-vala naponként, játzodozván előtte minden időben; játzodozván a' főld kerekségén: és az én győnyőrűségem az emberek fiaival lenni.* Melly mondáſnak Első réſzét, az Iſtenségnek tulajdonítyák némelly Doktorok: az Utólſó réſzét pedig, a'Meg-teſtesűlt Igének. Mert az Atya-Iſtennek Igéje, és bőlcheſége, világ kezdetitől-fogva győnyőrködni kezdett az ő jövendőben-valo Meg-teſtesűlésében. Melyben, két dolgot akart kivált-képpen végbe vinni: tudni illik, Az Anyaſzentegyháznak (mellyet Sz. Pál az *Iſten házának* nevez [z]) fel-építését: és Az Emberi nemzet fő ellenſégének meg-győzését, (kit Urúnk ő-maga *Erős fegyveresnek* nevezett [a],) mellyek előtte forogván, győnyőrködött, és, hogy így szóllyak, azokban mulatozott. A'ki valami ſzép palotát akar épiteni, annak formáját ki-ábrázollya: azután azt gyakorta ſzemléli, győnyőrködvén benne; és alig várja hogy hozzá kezdheſſen. A'ki valóságos bajt akar-is víni, minek-előtte arra kellyen, az-előtt próbállya magát; és a'hareznak módgyát elméjében forgattya, mi módon kelleſsék magát viſelni, és ellenſégét meg-győzni. Haſonló-képpen az Iſten Fia, az ő Anyaſzentegyházának fundálását ki-ábrázolta, Evát az Adám óldala chontyából formálván; a'mint az Anyaſzentegyház a'Kriſtus óldalából formáltatott [b]: Az Őrdöggel-valo baj-vívását pedig, azzal, hogy, meg-átkozván a'kígyót, azt ígérte, hogy az Aſzſzony magva meg-rontya annak fejét [c]. mellyet a'Kriſtus, az ő Kereſzt-fájának bottyával vitt véghez. És így, világ kezdetitől-fogva példákat forgatott előtte az Iſtennek Fia, mellyeket a' Szent Iráſban ſzerte-ſzerént bé-íratott. és azért nevezte őtet Sz. János [d], *Világ eredetitől-fogva meg-őletett Báránynak*; tudni illik, a'példákban.

A' Máſik réſze, a'Meg-teſtesűlt Igére néz. Mert az Iſtennek bőlchesége akkor

[p] *Cant.* 5. 15.
[q] *Dan.* 2. 32.
[r] *Cant.* 5. 15.
[s] *Eph.* 4. 11.
[t] *Cant.* 5. 16.
[u] *Ag.* 2. 8.
[x] *Gen.* 49. 26.
[y] *Prov.* 8. 31.
[z] 1. *Tim.* 3. 15.
[a] *Luc.* 11. 21.
[b] *Gen.* 2. 21. 22. *Eph.* 5. 29. 30 31. 32.
[c] *Gen* 3. 15.
[d] *Apoc.* 13. 8

A

jött közinkbe, és forgott's nyájaskodott közöttünk, a'mikor Meg-testesült, és Születt; a'mint Isaías jelentette, mondván [e]: *Imé egy Szűz méhében fogad, és fiat szül, és a'neve Emmanuelnek hivattatik.* Melly az Evangelista-által így magyaráztatik [f]: *Velünk az Isten.* Hogy pedig gyönyörűségét abban mondotta, hogy az emberek fiaival légyen, *Hugo Cardinalis* imígyen elmélkedik felőle: Inkább gyönyörködik az emberek fiaival lenni, hogy-sem az Angyalokkal. mivelhogy azokban gyönyörködünk inkább, a'mellyeket vadászással, vagy madarászással fogunk, hogy-sem a'miket házunknál tartunk. Az Angyalok pedig, a'háza-népe Meny-országban, a'hol mondatik az Isten lakni: az embereket pedig, predikállásának vadászattyával fogta az Isten Fia, és a'Kereszten-valo halálának madarászattyával. Szokások a'madarászoknak, hogy egy magas karóra kötnek valamelly madarat: és látván azt a'hasonló madarak, hozzája röpülnek, és igen könnyen a'lépben, vagy törben, meg-fogattatnak. A'Krisztus a'Kereszt-fán mihelyen azt mondotta [g]; *Atyám, bocsáss-meg nékik, mert nem tudgyák mit mívelnek:* leg-ottan hozzája sietett az eggyik tolvaj, mondván [h]: *Uram, emlékezzél-meg rólam mikor Országodba jutsz.* Az-után chak hamar a'Százados-is dichőítvén az Istent, és mondván [i]: *Bizony, igaz vólt ez az ember:* a'vagy [k]: *Bizony ez az Isten Fia vólt.*

e *Isa* 7. 14.
f *Matt.* 1. 23.
g *Luc.* 23. 34
h *Luc.* 23. 42
i *Luc* 23 47.
k *Matt.* 27. 54

B

Ha kérded: Michoda gyönyörűsége vólt az Isten Fiának, az emberek fiaival-való létében? Azt mondom; hogy a'Próféta meg-jelentette: Mert midőn azt mondotta vólna [l]; hogy *A'neve Emmanuelnek hivattatik*, mingyárt utánna vetette: *Vajat, és mézet észik, hogy tudgya a'gonoszt meg-vetni, és a'jót választhni.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Olly kedves lészen az emberek fiaival-valo lakása, mint a'ki mézzel egyelített vajat észik. Mert, noha mind eggyik, 's mind másik, magán-is kedves és gyönyörűséges: mindazáltal kedvesb, és gyönyörűségesb mind a'kettő eggyűtt. Az Istennek, az ember-kivűl, két rend-béli teremtett-állattya vólt: Eggyik, tellyes séggel Lelki; tudni illik, az Angyalok; kiket a'méz példázhat: a'Másik, tellyes séggel Teści, tudni illik, az Egyéb teremtett-állatok, mellyeket a'Vaj példázhat. Mind a'kettőt szerette, 's mind a'kettőben gyönyörködött: de fő-képpen az Emberben, ki lélekből és testből áll; és mind a'mézet, 's mind a'vajat magában foglallya. Az-okáért, *sem az Angyalokat nem vötte-fel* [m], sem az egyéb-féle állatokat; *hanem az Abrahám magvát vötte-fel.* Annak-okáért mi-is nagyobb hálá-adással tartozunk, mind az Angyaloknál, 's mind az egyéb-féle állatoknál; 's nagyobb örömünk-is lehet azoknál. Mellyeknek ha meg-felelünk, kétség-nélkül jutalmát-is vészszük az örök Bóldogságban: mellyet engedgyen minnyájunknak a'Fölséges mindenható Atya-Isten, az ő áldott Szent Fiának érdemiért. Amen.

l *Isa.* 7. 14.

m *Heb* 2. 16.

C

D

KARÁCHON-NAPI MASODIK EVANGELIOM.

SZ. LVKACHNAK II.

RESZÉBEN, V. 15.

AZ időben: A'Pásztorok szóllanak-vala egy-másnak: Menjünkel Bétlehemig, és lássuk-meg e'lött dolgot, mellyet az Úr meg-jelentett nékünk. És el-menének sietve: és találák Máriát, és Józsefet, és a'jászolba tétetett gyermechkét. Látván pedig megértek a'dolgot, melly nékik e'gyermek-felől mondatott-vala. És minnyájan, a'kik hallák, chodálkozának: és azokon, mellyek a'Pásztoroktól mondattak-vala nékik. Maria pedig magában tartya-vala mind ez igéket, szívében forgatván. És viszsza-térének a'Pásztorok, dicsőítvén és dicsérvén az Istent; mindenekben a'miket hallottak-és láttak-vala; a'mint meg-mondatott-vala nékik.

NEGYEDIK PREDIKÁTZIO.

A

Ebéd-után

Mivel-hogy a' Szent Lélek, gyors és ſerény az ő Malaſztyának meg-adásában, azont kivánnya tőlünk az el-vételben, és véle-valo élésben. Azért mondgya Sz. Ambrus [a]; hogy a' Sz. Lélek Malaſztya, nem túd kéſedelmes káſzolodáſokat. Mind a' kettőről példánk vagyon e' mái Sz. Napon. Mert a' Kriſtus ſem hallaſztotta az ő ſzületésének ki-jelentését, azon éjjel Követet küldvén a' Páſztorokhoz: ſem a' Páſztorok, halván a' jó hírt, nem kéſtek, hanem ſietve oda-mentek. Es, a'mint az Iſtennek jó akarattya, a' Páſztorokat kéſzen és vígyázva találta: úgy a' Páſztorok-is fel-találták Máriát, Jóſefet, és a' jáſzolban helyheztetett Gyermechkét. Az ő nyájokért, mellyet el-hadtanak, az Iſten Báránÿát találták. mellyel, kétség-nélkül nem chak ſokat nyertenek, de nagy vígaſztaláſt-is löltenek; hogy ollyan nagy dolgot, a' Nagy Iſten, ollyan nagy Követ-által, jelentett-meg leg-elsőben ollyan ſzegény embereknek. Melly dolog, mivelhogy tellyes lelki tanuságokkal, én-is arról ſzóllok e'moſtani Predikátzióban.

a *Lib. 2. in Luc.*

B

I. Meg-mondom, Miért küldetett az Angyal a' Páſztorokhoz, és nem egyebekhez.
II. Szóllok a' Páſztorokról, kik a' Kriſtuſt meg-kereſték.
III. Meg-mondom, Mit miveltek a' Páſztorok a' Kriſtuſnál.

ELSÖ RESZE.

NEm ok-nélkül kérdhetné valaki: Miért küldötte Iſten az Angyalt inkább a' ſzegény eggyűgyű Páſztorokhoz, hogy-ſem *Auguſtus* Cháſzárhoz, ki az egéſz világot bé-íratta; vagy *Cyrinus*hóz, a' ki e' bé-íratáſt végbe-vitte? A' Zidók Fő-papjához, vágy Heródes Királyhoz; vagy valami fő tiſzt-viſelő emberhez? Erre elégséges felelet lehetne, Urunknak ama ſzép mondáſa [b]: *Hálát adok néked, Atyám, Menynek és földnek Ura, hogy el-rejtetted ezeket a' bölchektől, és az okoſoktól, és meg-jelentetted azokat a' kiſdedeknek. Úgy Atyám, mert úgy vált kellemetes előtted*: az-az, ennek fő oka, chak az Iſtennek Ingyen-valo jó kedve, és irgalmas akarattya. Mindazáltal, a' Sz. Atyák és Doktorok elmélkedéſiből, más illendő Okait-is adhattyuk.

C

b *Mat* 11.25

I. Itt-is helye vagyon a' Sz. Pál mondáſának [c]: *A' világnak boloudit válaſztotta az Iſten, hogy meg-ſzégyénítſe a' bölcheket*: a'végre tudni illik, hogy az Iſtennek mélységes és méltóságos dolgaiban, a' világi bőlcheség ſemmit magának ne tulajdonítana. II. Az Alázatoſságnak meſtere, ebben-is meg-mutatta alázatoſságát, hogy nem ſietett a'palotákban hírt tenni ſzületéséről, dichőséget keréſvén magának. III. A' Páſztorok illendő tanúk vóltanak, mint-hogy többen vóltanak: egy tanú pedig, ſemmi tanú. Továbbá, vígyáztak, hogy álmot ne beſzéllenének. Annak-fölötte, azon tartomány-béliek vóltak, meſzſzűnnen költött hírt nem hozhattak. Végezetre, állapattyokhoz-képeſt-is, eggyűgyűek és igaz-mondók vóltak. IV. Azt akarta jelenteni, hogy az ő jövetele azoknak haſznál, kik az alattok-valóknak úgy viſelik gondgyokat, mint a' Páſztor a' juhoknak: akár Egyházi Fejedelmek légyenek, kiknek mind magokra, 's mind a' nyájra vígyázniok kell [d]; 's akár Világiak, kiket az Irás-is Páſztoroknak nevez [e]. és *Ariſtóteles*-is [f], *Homérus*ból, a' jámbor *Agamemnon* Királyt, a' Nép Páſztorának nevezi. Mert ezek ſzámot adnak az alattok-valókért, mint a' Páſztor a' juhokért. De, mivelhogy azok a' fő Páſztorok, a' kik a' lelki gondot viſelik; azoktól leginkább kivántatik, hogy a' mái Páſztorokhoz haſonlók légyenek: tudni illik, hogy azon Tartományban légyenek a' Kriſtuſsal: az-az, a' Fő-Páſztoroknak nyomdokit követſék, a' juhokhoz-valo ſzeretetben, és gond-viſelésben. Vígyázóknak-is kell a' Páſztoroknak lenni: mert Urunk-is a' kertben, Pétert, kit Páſztornak rendelt-vólt, meg-feddette, hogy véle-eggyütt nem vígyázott [g]. Vígyázó Páſztor vólt Jákob, ki azt mondotta [h]: *Éjjel és nappal, hévség és hideg sút-vala, és el-távozik-vala az álom ſzemeimtől.* Ha úgy munkálkodik, úgy-mond Sz. Gergely [i], és vígyáz a' ki a' Lábán juhait őrizi: minémű munkájának, és vígyázáſának kell annak lenni, a' ki az Iſten Juhait legelteti. Okát adgya pedig a' vígyázáſnak Sz. Pál, mondván [k]: *Ők vígyáznak, úgy mint kik ſzámot adnak a' ti lelkeitekért*, és azont jelenti az Iſten a' Proféta-által [l]: úgy hogy, a' ki a' Kriſtus Juhait el-veſzti, maga lelkének vallya kárát; a' mint Arany-ſzáju Sz. János beſzéll [m]. V. Végezetre; a' Páſztorok, mint-hogy eggyűgyűek, az Iſtennek beſzédét nem vizgállyák nyughatatlan elmével, hanem künnyen el-hiſzik: azért, *Az eggyűgyűek-*

c 1. *Cor.* 1.27.

D

d *Act.* 20.28
e *Iſa.* 44.28. 3. *Reg.* 22.17
f 8. *Ethic.*

g *Mar.* 14.37
h *Gen.* 31.40.
i *Lib.* 7. *ep.* 48

k *Heb.* 13.17
l *Ezech* 3.17. & *cap.* 33.7.

m *Lib.* 2. *de Sacerdotio.*

A

n Prov. 3. 32. o Serm. de Nativ. Domini.

kel vagyon az ő beszélgetése n. És eleitől-fogva, sok Pásztorokhoz mutatta Isten kivált-képpen-valo jó akarattyát; a' mint Sz. *Cyprianus* elmélkedik o: tudni illik, Abelhez, Abrahámhoz, Isaákhoz, Jákóbhoz, Józséhez, Moyseshez, Dávidhoz, &c.

De mondanád: Ha az eggyügyüséget kedvellette Isten a' Pásztorokban, miért nem válaſztott ollyakat a' Pogányok-közzül-is, a' kiknek elsőben meg-jelentette-vólna születését; hanem a' bölcs, nemes, és gazdag Máguſokat hítta magához a' chillag-által? Felelet: Ezzel a' Zsidó és Pogány zengével, meg-jellentette az Isten, kik lennének fő-képpen a' Krisſtus Hívei mind a' két nemzetségből. A' Zsidók-közzül, nem a' fő és túdós emberek kővették, hanem *a' kőſség* p. Mellyet példa-beszédben-is meg-mutatott Urunk: mert, nem akarván a' Nagy Vachorára menni a' hívatoloſok, a' Chelédes-ember a' ſzolgájának meg-parancholta, hogy *a' ſzegényeket, bénnakat, vakokat, sántakat vinné-bé* q. A' Pogányok-közzül pedig ſok bölcs Filoſofuſok, és hatalmas Fejedelmek kővették az Evangéliomot: kikhez haſonlók vóltak a' Máguſok, úgy mint zengék, a' mint a' Próféta-is meg-jövendölte r. Bizony, a' Magyar nemzetnek zengéi-is Királyok, és fő renden-valók vóltak, és azok dajkálkodtanak fő-képpen a' Keresztyén Anyaſzentegyháznak, tudni illik, Sz. István, Sz. Imre, Sz. László, Sz. Erzsébet, &c.

De lássuk, michoda jelt ád az Angyal a' Pásztoroknak a' *Meſsiás*nak fel-találására s? *Ez*, úgy-mond, *nektek a' jel: Találtok egy Gyermechkét pólákban bé-takarva, és a' jászolba helyheztetve.* Alázatoſoknak hirdettetik a' Krisſtus születése, és a' jel-is ollyan: de abból a' Krisſtus hatalmaſsága tündöklik. E' világi Fejedelmek, számos vitézekkel, erős lövő-szerszámokkal, nagy kinchel viſzik dolgokat végbe, ha valami Országot meg akarnak hóldoltatni: de azokkal chak erőtlenségöket mutattyák; hogy, tudni illik magokról semmit nem chelekedhetnek, és a' külső támaszok-nélkül meg nem állhatnak. A' Krisſtus pedig, a' mezítelenséggel-is hatalmas és gazdag: azzal győzte-meg az Ördögöt; a' poklot meg-foſztotta; a' gonoszokat meg-bűnteti, a' jóknak meg-fizet: egy szóval, mindeneket végbe viſzen Menyben és földön. Egyéb vitézek, a' lágy és gyenge húsra, vaſtag fegyver-derekat vésznek, óltalomért: a' Krisſtus pedig, az erős Istenséget, gyarló emberi teſttel födözte-bé, és úgy harczolt; és, a' mint Sz. Agoſton mondgya t, meg-hóldoltatta a' világot, nem vaſsal, hanem fával. Igaz Sámſon, ki a' szamár állkapczájával győzte-meg ellenségit u: igaz Dávid, ki nem akart Saulnak erős fegyverivel harczolni x.

Ezen-kivül, más Okát-is állítom ennek a' Jelnek, tudni illik, hogy ekképpen Két jeles példának meg-feleljne, mellyeket az Israël népének két fő Szabadítóiban találunk. Moyses, az Israël fiait Egyiptuſnak rabságából szabadította-ki: de a' Farao leányától, egy gyékényből-valo ſzatyorban találtatott y. Melly nem igen külömbőz a' jászolban-lévő szalmától, vagy szénától. Czírus Király pedig, az Israël népét a' Babilóniai fogságból szabadította-ki z, kit, az ő ősi *Aſtyages* a' *Médus*ok Királya, mihelyen született, el akart veszteni, a' mint *Juſtinus* írja a: kit *Harpago* meg-szánván, az erdőben le-tőtt; egy Pásztor pedig reá találván, kalibájába vagy házikójába vitte (melly nem igen külömbőz az Istállótól,) és ott fel-tartott. Az-okáért, az Angyalnak mondását imigyen érthettyük: Oh Pásztorok, gondollyátok-meg azokat, a' kik az Israël népét a' Egyiptusi és Babylóniai fogságból ki-szabadították, Moyseſt és Czirust, kiknek születése-kor haſonló dolog történt a' hoz, mellyet én most néktek mondok az Üdvözítőnek születése-felől, ki titeket a' Bűnnek és Ördögnek hatalmából kiszabadít; és a' példának haſonlatoſságából, ismérjétek-meg azt, a' ki példáztatott.

B

p Ioan. 7. 48. & Ioan. 9. 39. Matt. 11. 25. q Luc. 14. 19 21.

r Isa. 60 3. 5. & c. 49. 22. 23.

s Luc. 2. 12.

C

t In Pſ. 54.

u Judic. 15. 15.

x 1. Reg. 17. 40.

y Exo. 2. 5.

z 1. Esd. 1. 3.

a Lib. 11.

D

II. RÉSZE.

MEg-értvén a' Pásztorok a' született *Meſsiás*nak jelét, noha az Angyalnak nem olvaſsuk semmi parancholattyát; mindazáltal, el-hívén az Angyalnak szavát, leg-ottan egy-másnak szóllottak, mondván b: *Mennyünk-el Betlehemig, és lássuk-meg e' lett-dolgot, mellyet az Ur meg-jelentett nékünk*: meg-mutatván azzal, hogy a' szolgai állapatban és ábrázatban, fúi indúlattyok és elméjek vólt, nem várván a' fenyegető parancholatot, hanem jó akarattyokból el-hagyván nyájokat, virratta-előtt útra mentek; *és sietve mentek* c: jelentvén azzal, hogy a' ki a' Krisſtust meg akarja találni, 's el akarja érni, ne keresse szunnyadozva, hanem vígyázva; se ne sántikállyon, hanem siessen és fusson. Tetszik az Angyaloknak a' gyorsaság, mert ők-is igen gyorsak; és azért írják szárnyaſon; és a' mit parancholnak, azt kívánnyák hogy siessünk véle. Mikor azt mondották-vólna Lótnak d: *Kelly-fel, vedd a' feleségedet, és két leányidat; hogy te se veszſz-el együtt a' város látorságában*: *Midőn el-halgatna, ragadák az ő kezét*: és az-után azt is

b Luc. 2. 15.

c Vers. 16.

d Gen. 19. 15.

mond-

mondák néki e: *Siess.* Midőn Józsefet Egyiptusba küldőtte, azt mondotta néki az Angyal f: *Kelly-fel, és vedd a' gyermeket, 's az annyát, és Egyiptusba fuss.* Péternek pedig, mikor a' tömlőczből ki-hozta g: *Kelly-fel gyorsan.* A' több Okok-közzül, az Isten képeböli Angyalok azért bántak olly barátságoson Abrahámmal, hogy minden cheleke-detib n nagy gyorsaságát mutattá. Midőn az Isten azt parancholta néki h; *Menny-ki földedből, és rokonságod-közzül, és az atyád házából, és jöj a' földre mellyet néked mutatok:* semmit nem mulatott olyan nehéz dologban; semmivel nem mentette magát, hanem mingyárt el-ment: noha nem-is tudta hová kellessék menni. Az-után, hogy a' szövetségnek nehéz jelét fel kellett venni, mingyárt *Azon nap környül-metélte magát, fiát, és minden háza népét* i. De, a'mi leg-nehezb volt, midőn az Isten meg-parancholta, hogy Isaákot az ő szerelmes eggyetlen-egy fiát meg-áldozná, chak egy nap sem hallasztotta, hanem azon *éjjel fel-kelvén, útra indúlt* k.

Nem chak a' parancholt dolgokban volt pedig gyors, hanem azokban-is, mellyekre chak a' maga jó akarattya vezette. Midőn a három Angyalt, keremés-szerént lájtékába bé-vitte: elsőben mihelyen őket látta, *eleikbe futott* l: Sietett, úgy-mond Sz. Ambrus m, eleikbe futni; mert nem elég jól chelekedni, hanem szükség hogy siessis véle a'mit chelekeszel. Az után Sárához sietett a' sátorba, és monda néki: *Siess, három mérték liszt-lángot egyelits, és chinálly hamuban-sült pogáchákat.* Ő pedig a' chordához *futa, és hoza onnet egy igen gyenge 's jó borjút, és adá a' gyermeknek: Ki siete, és megfözé azt* n. Abrahám, úgy-mond *Origenes* o, fut, a'felesége siet, a' gyermek gyorsalkodik: ninchen egy rest-is a' Bőlchnek házában. Ennek chelekedetit kívánta Urunk a' Zsidóktól p: *Ha az Abrahám fiai vattok, az Abrahám chelekedetit chelekedgyétek.* Mellyeket; mivelhogy Zakæus követett, Abrahám fiának mondatott q. mint-hogy, az Ur parancholatyára sietvén, a' fáról alá-szallott, és őtet örömmel fogadta-be házába. Hasonló okból mondhatnók a' mái Pásztorokat-is Abrahám fiainak, mivelhogy sietve mentek a' JESUST keresni; és fel-is találták őtet. Igen sokan meg-chalatkozván, a' Joban-valo restséget chak véteknek sem tartyák; noha Urunk azok-felől módotta, hogy *szajából ki-okadgya őket* r: a' Próféta pedig, Átkozotnak mondgya s *a'ki az Ur dolgát álnokúl chelekeszi:* az-az, restül. Mert a' ki resten munkálkodik, álnokúl chelekeszik: mert, ha szorgalmatosan munkálkodnék, vagy többet chelekednék, vagy jóbban dolgoznék.

Bizony félő, hogy az Itélet napján az istentelenek ellenünk ne támadgyanak, és ne kárhoztassanak bennünket a' Restségért, holott ők a' világi és testi dolgokban, gyorsak és szorgalmatosok voltak; a' mint *Horatius* irja: *Impiger extremos curris mercatur ad Indos; Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes:* az-az; A' gyors kalmár *Indiába* fut, és mind tüzön, vizen, köveken kerüli a' szegénységet. Sőt a' kárhozatra-valo dolgokban-is gyorsabbak, hogy-sem mi az üdvösség dolgában: mert *Gyorsak az ő lábok a' vér-ontásra* t. *Futnak a' gonoszra, és arra sietnek hogy vért ontsanak* u. *Minnyájan az ő futásokra térnek, mint a' harczra sebessen-menő ló* x. Valamint előnkbe adgya a' Sz. Lélek az Abrahám háza-népének gyorsaságát, szintén úgy beszél az Istenteleneknek szerénységéről-is y: *Nem látod-e, úgy-mond, mit chelekesznek ezek a' Juda városiban, és a' Jerusálem útzáin? A' fiak fát szednek, és az atyák tüzet gyújtnak, és az asszonyok zsirral dagasztnak, hogy lepényeket chinállyanak az ég királynejának, és az idegen isteneknek áldozzanak, és engem haragra ingerellyenek.* Minnyájan foglalatosok a' gonoszban, hogy hamar végbe vigyék.

Jó példát adtak bizonyára nékünk a' Pásztorok: kiket méltó követnünk, hogy a' Kristust fel-találjuk. mint-hogy a' Próféta choda szép hasznát jelenti a' Gyorsaságnak és szorgalmatosságnak z: *A' kik az Urban bíznak, meg-változtattyák erejeket: szárnyok kél mint a' sasoknak; futnak, és el nem faradnak; járnak, és el nem fogyatkoznak.* Ha emberi elmével kellene e' dologhoz szóllani, külömben kellett-volna a' mondást rendelni: tudni illik; Futnak, és el nem fogyatkoznak (noha valamenyire meg-faradnak:) járnak, és el nem faradnak (nem hogy el fogyatkoznának.) mert a' kik futnak, hamarébb meg-faradnak hogy-sem a' kik lassan járnak. De jól szóllott a' Próféta. Mert a' kik az Istenni szolgálatban járdogalnak ugyan, de nem sietnek; noha el nem fogyatkoznak tellyességgel, mindazáltal faradságot éreznek: de a' kik lelki buzgósággal az Úr Parancholatinak után (sőt a' Tanátsinak-is) ugyan futnak Dávidal a, chak meg sem faradnak, nem hogy meg-fogyatkoznának. Még a' testi dologban-is, a'mi érzékenységünk-ellen vagyon, ha gyengén fogjuk, sokkal nehezebb; ha pedig nagy igyekezettel nyúlunk hozzá, könnyen által-megyünk rajta. Ennek pedig nagyobb helye vagyon a' Lelki dologban. Mert az Isten Malasztyának természeti az, hogy meg ne győzettessék mi-tőlünk: hanem mentől szorgalmatosban élünk véle, annál

bővebben

A
e Vers 22.
f Matt. 2. 13
g Act. 12. 7.
h Gen. 12. 1.
i Gen. 17. 23.
k Gen. 22. 3.
l Gen. 18. 2.
m l. 1. de Abraham. cap. 5.
n Gen. 18. 6.
o Hom. Gen.
p Joan. 8. 39.
q Luc. 19. 9.
C
r Act. 3. 25.
s Ier. 48. 10.
t Pſ. 13. 3.
u Prov. 1. 16. Iſa. 59. 7. Rom. 3. 11.
x Ier. 8. 6.
y Ier. 7. 17.
D
z Iſa. 40. 31.
a Pſ. 118. 32.

A

bővebben köszli velünk magát, és inkább segét bennünket; Urunknak ama' mondása-
b Luc. 19. 26 szerént b: *Mindennek a' kinek vagyon, adatik, és bővelkődik; attól pedig a' kinek ninchen, a' mie vagyon-is, el-vétetik tőle.* mellyet az-előtt Példa-beszéddel-is meg-mutatott, mi-
velhogy a' rest szolgától, ki az Urától vött girával nem kereskedett, a' mie vólt-is el-
vötték. Akár-kit-is meg-ismérhetni, michoda rend- vagy állapat-béli ember légyen,
a' szorgalmatos gyorsaságból. Mert a' ki kováts, gyors es vig a' verő-forgatásában,
a' tűz-körül-valo forgolódásban; a' ki pedig nem Szántó-ember, ha szintén kezébe
fogja-is az eke-szarvát, nem énekel mellette, hanem bánkodva ballag ez eke-után, és
chak ímmel-ámmal fog hozzája: azon-képpen a' ki az Isteni dologban resten és ásítva
forgolódik, a' világiakban pedig gyorson és serényen; hidgyed, hogy nem a' Mennyei
Jerusalemnek polgára, melyben az Angyalok minnyájan gyorsak; hanem a' földi Ba-
bylonnak lakosa.

III. RÉSZ E.

B

LÁssuk már azt-is, mit chelekedtenek a' Pásztorok, fel-találván a' Kristust. Mint-
hogy az Evangélista arról nem emlekezett, a' mi elmélkedésünkre hadta,
hogy gondolkodgyunk felőle mi kívántatott tőlök, és mit chelekedtenek-is.

Elsőben: Én azt vélem, hogy, mihelyen bé-menvén az istállóba, meg-ismérték az
áldott Gyermechkét, szép orczátskájának tündöklésében, el-hitték, hogy az a' meg-
ígértetett *Messias*; és, le-borúlván előtte, nagy bőchüllettel imádták (mint az-után
a' bölch és gazdag Máguſok-is:) hálát adván, és könyörögvén, hogy Israelen környörül-
lyon, és a' nagy inségből meg-szabadíttsa. Nem botránkoztanak-meg a' helynek al-
kolmatlan-vóltában; tovább néztek hitökkel, hogy-sem szemökkel. Mellyet ha meg-
gondolnának az Újító atyafiak, nem chak nem botránkoznának-meg a' Keresztyének-
nek aitatosságában, hanem inkább követnék-is: úgy-mint, mikor a' Kristust az Osty-á-
nak kichiny színe-alatt, egy kis Monstrancziában tisztelik, és imádgyák; tudván,

C

hogy az Isten mindenütt imádást érdemel.

Másodszor: Hihető, hogy, szegény állapattyokhoz-képest, valami kis ajándé-
c Exo. 23. 15. Deut. 16 16. Eccli. 35 6. kot-is mutattak-bé, meg-emlekezvén az Istennek ama' parancholattyáról c: *Ne láttas-
sál az én szinem-előtt üresen.* A' mi kevesét ajándékozhattak pedig, kétség-nélkül nagy
buzgó szeretetből adták; és az édes Jésuska-is kedvesen vötte tőlök; nem annyira
nézvén az adományt, mint a' szívet: és nem kétlem, hogy lelki ajándékokkal meg-is
fizetett nékik bővségesen. Mi Keresztyének, magának a' Kristusnak, személye-sze-
rént, ajándékot nem adhatunk, mivelhogy nem-is forog közöttünk, 's nem-is szük-
d Mat. 25. 40 ködik: de a' szegényeket, kiket *Attyafiainak*-is nevezett d, közöttünk hadta, hogy
azokkal tegyunk jól; és szintén úgy vészi, mint-ha ő-vele chelekednők.

Harmadszor: Látván a' Pásztorok, a' Bóldogságos Szűznek maga-viselését, és
chodálkozván az ő szeretségén; hihető, hogy nagy bőchüllettel meg-beszéllették
e Luc. 2. 19. néki a' mit az Angyatól hallottak; melyben kétség-nélkül igen gyönyörködött: és
a' mint az Evangelista mondgya e, *Magában tartotta mind az igéket, szívében forgatván.*
Végezetre, el-búlchúzván a' jó Pásztorok, *a' miket hallottak, és láttak, vélt, egyebeknek-is*
f Luc. 2. 18. *meg-beszéllették*: kik halván, *chodálkoztanak azokon, mellyek a' Pásztoroktól mondattak vala*
nékik f. Kőzönséges jó vólt a' Kristusnak Születése; méltó vólt hogy minnyájan tud-
nák, és örvendeznének rajta. Midőn az Isten Syriának Királyát seregével-eggyütt meg-
rettentette; és meg-futamtatván, Samaria várasát meg-szabadította a' nagy ínségtől:

D

azt négy poklos emberek meg-sajdítván, egy-másnak azt mondották g: *Nem igazán*
g 4. Reg. 7. 9 *chelekeszünk: mert ez jó hírnek napja. Ha halgatunk, és hírré nem akarjuk tenni reggelig,*
bűnről vádoltatunk. Az-okáért, mint-hogy nagyobb irgalmasságát mutatta az Isten az
ő Sz. Fiának szűletésében, és arról-való jó hír, minden egyéb jó híreket meg-hala-
dott, azt el nem kellett halgatni.

De nékem úgy tetszik, hogy akkor külömb-külömb rend-béli emberek találtattak
Betlehemben, és annak határiban, kik e' hírt halhatták. I. Némellyek, a' világi szor-
galmatosságban el-merülvén, ha szintén hallották-is; nem gondolván vele, mint-ha
őket nem-is illette-vólna, el-múlatták. Illyenek most-an, a' kik e' Sz. Innepeken, chak
testők hizlalásáról gondolkodván, ingyen chak oda sem mennek, a' hol az Istennek
chodálatos dolgait halhatnák; a' vagy, ha el-mennek-is, olly resten fognak hozzája,
mint-ha nem-is illetné őket: és semmi hasznát nem vészik. II. Némellyek, történet-
szerént azon elő-menvén, bé-tértek ugyan az Istállóba, de sem a' gyermechkét,
sem az Annyát meg nem ismérték; és, semmit egyebet a' külső állapatnál nem gon-

dolván,

dolván, leg-ottan ki-menvén, más dolgokat tartottak. Illyenek, a' kik meg-hól- A
Hittel gondolkodnak a Kriſtus Szűletéséről; nem tudakozván azon-, mit kelleſsék
ő-nékik a' hoz-képeſt chelekedni: és ezek-is haſzon-nélkül maradnak. III. Né-
mellyek, mint a' Pásztorok, az Iſtentől indíttatván, bé-mentek az Iſtállóba, eleven
Hittel az áldott JESUSKÁT meg-iſmérték; és imádván őtet, nagy haſznát vették:
de ott nem maradtak, hanem, az Iſtent dícséryén, és az ő nagy dolgait hirdetvén,
hívatallyokban el-jártak, és házokhoz tértek. Illyenek, a' kik bizonyos időkben e'
ſzent dolgokról ſzívők-ſzerént elmélkednek: és iſmég dolgokhoz látnak; nagy haſzon-
nal hirdetvén, a' mit az Iſten-felől értettek; egyebeket-is íntvén, hogy keresſék, és
iſmérjék. IV. Mária és Jósef, az Iſtállóban maradván, az áldott Gyermechkétől el
nem távoztak, hanem ſzeretettel ſzolgáltak néki, és elméjekben forgatták ſzűnte-
len, a' mit láttak és hallottak. Illyenek, a' kik e' dolgoknak elmélkedésében ſok na-
pokat tőltnek, minden czikkelyeket meg-fontolván, Hitőknek erősítésére, Remén-
ségőknek vaſtagítására, Szeretetőknek fel-gerjeſztésére, és minden Jó chelekedetek-
nek nevelésére, és többítésére. D

Végezetre: Viſzſza-tértek a' Pásztorok, dicsőítvén és dícsérvén az Iſtent min-
denekben, a' miket hallottak és láttak. Nem talált helyt azokban a' háládatlan fe-
ledékenység; hálá-adáſsal emlékeztek az el-vőtt jókról, és azzal nagyobb ajándé-
kokra-is alkotmaztatták magokat: mint-hogy a' hálá-adatlanság, a' Jó-téteménynek
forrását bé-dugja-; a' hálá-adás pedig új chatornát chinál néki, hogy bővebben
follyon. Ezeket a' jámbor Pásztorokat kell nékünk követnünk; és, hogy a' jászolnál
heában ne henyéllyünk, lelki érzékenységinket ſzép elmélkedéſekkel gyönyörködtet-
hettyük.

Elsőben: Lelki ſzemeinkel nézzük a' ſzép ékes Gyermechkét; ki *ſzép ábrázattyával meg-előzi az emberek fiait* [h]: *Sok ezerek-közzűl választatott* [i]: *Feír és piros*: Feír-, ár- h Pſ. 44. 3.
tatlanságáért; piros, ſzeretetiért, mellyel vérét-is érettünk adta-. Kövesſük e' két- i Cant. 1. 15.
ſzínnel, hogy a' haſonlatoſságért kedvében leheſsünk. Másodſzor: Fűleinkel hall-
lyuk az Angyaloknak gyönyörűséges éneklésőket; hogy az Iſteni dícséretre fel-indúl-
lyunk. Továbbá, a' Szűz Máriának és Szent Jósefnek, e' ſzentséges titokról-valo be-
ſzélgetésőket; hogy mi-is arról haſonló-képpen elmélkedgyünk. Végezetre, az ártat-
lan Gyermeknek ſirását és zokogását; hogy mi-is ſiraſsuk bűneinket, mellyekért az Iſten B
Fia e' világra jött, és azokért ſzenvedett. Harmadſzor: Orrunkal érezzük a' Mezei
Virágnak (annak nevezi magát a' Kriſtus [k]) drága ſzép illattyát; ki magáról imi-
gyen beſzél [l]: *Mint a' fa-hej, 's a' ſzépen-illatozó balſamum, illatoztam: mint a' válogatott* k Cant. 2. 1.
myrrha, adtam a' jó illatnak gyönyörűsége: és mint a' ſtórax, és galbanus, és onyx, és myr- l Eccli. 24. 20.
rha üzengéje; és mint a' meg nem mettſzett Libanus, illattal bé-töltöttem lakó-helyemet; és mint
a' meg nem egyelíttetett balſamum az én illatom. Látod, hogy a' jó-illat ſok-féle fű-ſzer-
ſzámokból áll: mert bizony, a' Kriſtus Iſtállója, ſok Jótékágos chelekedeteknek virá-
gival illatoz; tudni illik, alázatoſsággal, ſzelídséggel, békeséges-ſzen edéſsel, ſzá-
nakodáſsal, ſzeretettel. Hogy-ha pedig az Iſtállónak nehéz illattya kezdene orrúnk-
ba jőni: az mingyárt jó illattá válik, ha azt tanúllyuk belőle, hogy a' Kriſtus példa-
jával, a' teſtet-gyengélteto gyönyörűséget nem kel keresnünk, hanem, a' hol az Iſten-
nek tiſzteſsége, vagy felebarátunknak üdvőſsége kívánná, a' bűzt-is el-ſzenvedgyük,
és jó illatnak tartſuk. Negyedſzer-: Izlésünkel, vagy kóſtoláſunkal, a' Dávid ín-
téſe-ſzerént [m], *Kóſtollyuk, és láſsuk hogy édes az Úr*: mellyet fő-képpen az Oltári-ſzent-
ségben chelekedhetünk, ha a' hoz tiſzta lelki-iſmérettel, és gyakorta járúlunk: V. m Pſ. 33. 9.
Illeſsük az édes JESUSKÁNAK drága és gyenge tagotskáit-; és eſzünkbe-vévén hogy
meg-hidegültek, a' ſzeretetnek melegségével éleſzſzük: meg-gondolván-, hogy ő C
mindeneket a' mi ſzeretetünkért chelekedett: és el-tekéllyük magunkban, hogy mi-is
ő Szent Fölségéért őrömeſt ſzenvedünk, valamikor ok és alkolmatoſság adatik; hogy
az ő e' világra-valo jövetelének gyümőlchében réſzeſek leheſsünk az
örök Bóldogságban. Amen-.

KARA-

A

KARÁCHON-NAPI HARMADIK EVANGELIOM.

SZ. IANOSNAK I.

RÉSZÉBEN, ℣. 1.

B

KEzdetben vala az ige, és az ige Istennél vala, és Isten vala az ige. Ez vala kezdetben az Istennél. Mindenek ő-általa lőttek: és nála-nélkül semmi nem lőtt, a' mi lőtt, ő-benne vala az élet, és az élet vala az emberek világossága: és a' világosság a' setétségben világoskodik, és a' setétség azt meg nem fogta. Vala egy ember Istentől küldetett, kinek Iános vala neve. Ez bizonyságra jőtt, hogy bizonyságot tenne a' világosságról, hogy minnyájan hinnének ő-általa. nem vala ő a' világosság, hanem hogy bizonyságot tenne a' világosságról. Igaz világosság vala, a' melly meg-világosít minden e' világra-jövő embert. E' világon vala, és a' világ ő-általa lőtt, és a' világ őtet meg nem ismére. Tulajdoniba jöve, és az övéi bé nem fogadák őtet. Valamenyin pedig bé-fogadák őtet, hatalmat ada nékik hogy Isten fiaivá lennének, azoknak, kik az ő nevében hisznek. kik nem a' vérekből, sem a' testnek akarattyából, sem a' férfiunak akarattyából, hanem az Istentől születtettek. Es az ige testé lőn, és bennünk lakék: és láttuk az ő dicsőségét, mint az Atyának eggyetlen-egy szülöttének dicsőségét, tellyes malasztal és igasággal.

C

ÖTÖDIK PREDIKATZIO.

AZt írja a' Bölcs *Ecclesiasticus* [a]; hogy Ezekiás Király napjaiban, hátra tért a' Nap, és meg-hoszszabbította a' Király életét. Melly azt példázta, a' mit Szent János a' mái Evangéliomban írt [b]; *Az ige testé lőn.* Az ember, kit az Isten ő-maga, minden ő teremtett-állatin Királlyá rendelt [c], nagy betegségbe esett-vólt: kihez orvosúl, az Istennek Igéje küldetett, kiben *élet vagyon* [d], *és az élet az emberek világossága*; és *igaz Világosság, melly meg-világosít minden e' világra-jövő embert*: *Ez az Igasságnak Napja, kinek tollaiban egészség vagyon* [e]. Ez az Igaz-világosságu Nap, neminémű-képpen viszsza-ment, mikor az *Ige testé lőtt*: Mert *a' szolgai formát fel-vévén* [f], igen meg-alázta magát; és azzal gyógyította-meg az embert, sőt fel-is támasztotta (holott a' Bűn-által ugyan meg-hólt vólt,) mind a' Kegyelemnek és malasztnak, 's mind az örök Bóldogságnak életére: mivelhogy azért jőtt, *hogy élete légyen, és bővebben légyen* [g]; nem chak a' Malasztal, mint a' Bűn-előtt, hanem az örök dicsőséggel-is. Mi-képpen pedig Ezekiás idejében, a' Nap tíz garádicsal tért hátra [h]: úgy a' mi Napunk-is, az Angyali kilencz karokon alá-szálván, a' tizedikre jutott, az Emberi természetre; melly kisebb az Angyalinál [i]. és azért mondotta Sz. Pál [k]; hogy *a' Jésus egy-keveszé meg-kisebbült az Angyaloknál.* De ez, mind azért lőtt, hogy Isten fiaivá lennének, a' kik a' Jesus nevében hisznek. Az-okáért, méltó arról elmélkednünk, de józanon; hogy hálá-adók legyünk, és életünket jól rendellyük. Mellyet hogy alkolmatosban meg-chelekedhessünk, e' mostani Predikátzióban,

I. *Szóllok a' testé lőtt Igéről, ki mi-bennünk lakik, és tellyes Malasztal és Igasággal.*

II. *Meg-mutatom, hogy inkább illett az Igéhez, hogy-sem más Személyhez, a' Megtestesülés.*

III. *Meg-bizonyítom, hogy a' Krisztusban két Természet vagyon.*

ELSŐ

a Eccli. 48. 26. Isa. 38. 8.
b Ioan. 1. 14.
c Gen. 1. 28.
d Ioan. 1. 3. 9.
e Malach. 4. 2.
f Phil. 2. 7.
D
g Ioan. 10. 10.
h 4. Reg. 20. 10.
i Psal. 8. 5.
k Hebr. 2. 9.

ELSÖ RESZE.

BIzonyos dolog, hogy, midőn Szent János azt mondotta [l], hogy *az Igé testté lőtt*; a' Testen, az Irásnak szokása-szerént [m], az Embert értette. Az-okáért, ELSŐBEN, kérdhetné valaki: Miért nem mondotta nyilván, és világosson; Az Ige emberré lőtt? Felelet: Első Oka az; hogy a' Tévelygő *Marcion*nak, *Manichaeus*nak, és azon pérázon-járó Eretnekeknek, szájokat bé-dugná, kik a' Kriſtusnak valóságos Testét tagadták, és azt chak tettetetnek mondották. Második az; hogy az Istennek hozzánk-valo jó-voltát jelentené; kikért testté, az-az, leg-alább-valo dologgá lőtt; a' mint *Theophylactus* irja [n]. Harmadik Oka, az; hogy a' Kriſtus szenvedését jelentené, mellyet Szent Pál *a Kriſtus teſte napjainak* nevez [o]. Negyedik, az; Hogy megmutatná a' Kriſtussal vér-szerént-valo atyafiuságunkat; mint-hogy a' vér a' testben vagyon, mint tulajdon helyén. Holott azt vedd eszedbe, hogy, noha chak az Istennek Fia, a' Szent Háromság-béli második személy, lőtt emberré: mindazáltal, a' Két természetnek ősszve-szerkezetését, a' tellyes Szent Háromság chelekedte: mint midőn valaki harmad-magával öltözteti-fel magát, a' fel-öltöztetés mind a' háromnak tulajdonittatik, de a' fel-öltözés chak egynek; a' mint Szent Agoston jelenti [p]. Ki más hasonlatossággal-is él e' dologgnak meg-magyarázásában [q]: Nézd, úgy-mond, a' czitarát; gyönyörüséges zengést hallasz: melyben három dolog láttatik lenni: a' tudomány, a' kéz, és a' húr; de chak egy a' zengés. A' tudomány, tanit; a' kéz, pendit; a' húr, zeng: háromé a' chelekedet, de az egy húr zeng: sem a' tudomány, sem a' kéz nem zeng, hanem a' húrral-eggyütt chelekeſznek. Azon-képpen, sem az Atya, sem a' Sz. Lélek fel nem vészi a' testet: de mindazáltal a' Fiúval-eggyütt chelekeſznek.

Ez az Ige testté lévén, mi-bennünk lakott [r]. Az Isten az Ó Törvényben, Négy rendbéli helyben lakott az emberek-közőtt: 1. Hajlékokban, és sátorokban [s]. 2. Az Obed-edom házában, három hólnapig [t]. 3. A' Dávid palotájában, vagy Várasában, több ideig [u]. Annál-is tovább Salomonnak ékes és dichőséges Templomában [x]. *Ezek mind példában történtenek* [y]; és példázták az Isten Fiának Négy-féle lakását az emberek-közőtt: I. A' Profétáknak jövendőléſiben, és példákban, mellyekkel nékünk ígértetett. II. Kilencz hólnapig, a' Szűz Mariának méhében. III. Harmincz-három esztendeig, az emberek-közőtt, mely lakásban gyönyörködött [z]. IV. Mind a' mái napig, az emberek szívében; kiket Szent Pál, az *Isten templominak* nevez [a]. Erről mondotta Urunk; hogy *Velünk vagyon minden-nap, világ végezetig* [b]. De Szent János, a' harmad rend-bélit érti, és azt veti utánna [c]: *Es láttuk az ő dichőségét, mint az Atyának eggyetlen-egy szülöttének dichőségét; tellyeſt malasztal és igasſággal.* Ezt a' dichőséget, sok-képpen meg-mutatta a' Kriſtus, mind tanitásában, 's mind choda-tételiben. Melyhez hasonló nem volt, se Moyſesben, se egyéb puszta emberben. Mert mivel hogy azok szolgák voltak, chak kegyelemből volt részők a' dichőségben: de a' Kriſtusnak, úgy-mint Fiúnak, a' dichőség természet-szerént-valo volt: sőt, a' mint Szent *Baſilius* elmélkedik [d], Szent János a' Kriſtuſt Eggyetlen-egy Fiúnak nevezvén, azt jelentette; hogy annyi dichősége volt, mint az Attyának. Mert, a' melly Atyának több fiai vannak, nem adgya egynek minden dichőségét, és gazdagságát, hanem el-osztya közőttők; és senkinek annyi nem jút, mint az Attyoknak volt; de az Eggyetlen-egy Fiának mindenét oda adgya, és magához hasonlóvá téſzi. És ezt jelentette Urunk ő-maga, mondván [e]: *Mindenek valamellyek az Atyáé, enyimek.*

Tellyes volt a' Kriſtus Malasztal: de külömben hogy-sem a' Szűz Maria [f], vagy Szent István [g], vagy egyéb Szentek: kikről azt olvaſsuk, hogy Tellyeſek voltak Malasztal, vagy Szent Lélekkel. I. A' Kriſtusban, noha nem volt véghetetlen a' Meg-ſzentelő és benne-lakó Malaſzt, a' mint Sz. Tamás [h], és a' több Doktorok tanittyák [i]: mindazáltal olly bővséges volt, hogy egyedül mindeneknek eggyütt-valo Malasztyát-is fokkal felyül-haladta: és azt mondhattyuk; hogy a' Kriſtus olly tellyes, mint a' mély tenger; a' Szűz Maria, mint a' nagy folyó-víz; a' több Szentek, mint bizonyos edények: mellyek, noha nagyobbak és kiſsebbek, mindazáltal, az ő módgyok-ſzerént, mindenik teli. II. Minden Szenteknek Malasztya, a' Kriſtus Malasztyából ſzármazik, mint a' folyó-vizek a' tengerből. Azért mondgya Sz. János [k]; hogy *Az ő tellyeſségéből vöttünk minnyájan, Malaſztot a' malaſztért.* Es iſmég [l]: *Az Atya ſzereti a' Fiat, és mindeneket az ő kezébe adott*: Nékünk pedig, *a' Kriſtus ajándékozásának mértéke-ſzerént adatott a' Malaſzt* [m]. III. A' Kriſtus Malasztya, tulajdona volt; és az Istennel-valo eggyesülésért, természete-szerént-valo; egyebekben pedig a' Tellyes Malaſzt,

A

l Ioan. 1. 14.
m Iſai 2. 28. Rom. 3. 20.

n In c. 1 Ioan.
o Hebr. 5. 7.

B

p Lib. de Fide ad Petrum. c. 2. Et Serm. 3. de Tempore.
q Lib. de Incarnat. Domini.

r Ioan 1. 14.
s 2 Reg 7. 6.
t 2. Reg. 6 10 11.
u 2. Reg. 6. 16.
x 3. Reg. 9 3.
y 1. Cor. 10. 11.
z Prov. 8 31.
a 1. Cor. 3. 16
b Mat. 28 20
c Ioan. 1. 14.

C

d Hom. de Fide

e Ioan. 16. 15
f Luc. 1. 28.
g Act. 6, 8

h 3. p. q. 8. art. 11.
i In 3. dist. 13

D

k Ioan. 1. 16.
l Ioan. 3. 34.

m Eph. 4. 7.

A

chak részeltetésből vólt: a' mint Tellyes Világosságnak mondhattyuk, a' mi valóban fénylik: de kűlömben a' Nap-felől, és a' felől a' mi a' Nap-ól világosíttatik; mint a' hold- és a' chillagok-felől, noha azok-is eléggé fénylenek. IV. A' Kristusban, fogantatásától-fogva, tellyes vólt a' Malaszt: de egyebekben nevekedett. V. Mindennek a' Malaszt, érdeme-fölött adatik: de a' Kristus emberségének adatott Malaszt, őtet illette; és úgy mint Isten Fia, mindent meg-érdemlett.

Tellyes vólt Igasággal-is: 1. Mert ő-benne, és *ő-általa teljesedtek-bé az Istennek minden ígéreti*, mellyeket az emberi nemzetnek tőtt [n]. *Az Irgalmasság és az Igazmondás elől-találták egy-mást* [o]: mert a' mit Isten irgalmasságából ígért, igazán bé-tellyesítette. 2. Mert az Ó Testamentomi példákat, és árnyékokat, ő vitte-végbe: és azért mondotta [p]; hogy, *Nem jött a' Törvényt fel-bontani, hanem bé-tőlteni.* 3. Mert, *Hazugság soha az ő szájában nem vólt, sem álnokság az ő szájában nem találtatott* [q]. 4. Mert tellyes vólt az Istennek ismíretivel, és azt mi-velünk-is közlötte: mivelhogy *azért-is jött é' világra, hogy bizonyságot tégyen az Igasságról* [r].

n 2. Cor. 1 20
o Psf. 84. 11.
p Matt. 5. 17.
q 1. Pet. 2. 22
r Ioan 18. 37.

B

II. RÉSZE.

KÉrdené, Másodszor, valaki: Inkább illett-e, hogy az Ige, vagy a' Fiú lenne testté, hogy-sem az Atya, vagy a' Szent Lélek? A' mit az Isten chelekeszik, úgymint végheteten Bőlcheség, és Jóság, kétség-nélkűl, ha mi semmi okát nem adhatnók-is, azt kellene vallanunk, hogy az leg-inkább illett: de ennek, Okait-is találjuk a' Szent Irásban, és a' Szent Atyák elmélkedésiben. I. *Mindenek az Ige-által lőttek* [s]; és az ember-is, ki mindeneknek Fejedelmére tétetett-vólt; ki a' bűnmiatt meg-romlott. Méltó vólt tehát, hogy azon Ige állatná helyére: mellyért, hogy ő-maga akart emberré lenni, az ő végheteten szeretetinek tulajdonítrya Sz. *Damascénus* [t]. II. *Az Igében élet vólt* [u]: Tehát illett, hogy a' meg-hólt embert ő elevenítené-meg; mellyet az ő halálával vitt végbe. III. *Az Ige az embereknek világossága vólt* [x]: Tehát ő világosíthatta-meg a' vak embert, a' végre, hogy láthatná az Istennek mennyei dichőségét. IV. A' tudatlanokat Ígével, vagy beszéddel kell tanítani: Az ember azért, tudatlan lévén minden üdvősséges dologban, az Igének tanitását kivánta. Ki testté lévén, nem chak beszéddel, hanem példával-is tanította: és azért nevezteteti-is *Tanitónknak, és Mesterünknek* [y]. V. Az embert Isten az ő képére teremtette, és az Okosságnak Királyi-pálczáját kezébe adta, hogy egyéb állatokon hatalma vólna, és azoknak parancholna: az ember pedig, a' képet-is meg-mochkolta, és az okosságot-is meg-tapodta, a' barmok életéhez szabván magát, és azokhoz hasonlóvá lévén [z]. Az-okáért az Ige, ki az Atyának képe [a], vagy ábrázattya, testté lőtt, hogy a' Kép a' képet meg-segétené, el-veszett szépségét helyére hozván, és mint valami reá nyomott pechéttel meg-újítván, hogy azt az-után nagyobra bőchűllené. VI. Az Ige, Istennek Fia, testté lőtt, és Ember fiává, hogy az embert Isten fiává tenné; a' mint Szent *Leo* mondgya [b]. Természet-szerént-valo Fia chak egy vagyon az Istennek, és több sem lehet; de fogadott fiai sokan lehetnek. Az-okáért, az eggyetlen-egy e' világra jőtt, hogy sokakat fogadott-fiakká tenne, és azokkal közlené gazdag örökségét: mellyet ha szinten mindenekkel közől-is, meg nem kevesedik; a' mint Sz. Agostón mondgya [c].

s Ioan. 1. 3.
t Orat. 1. de Natiu.
u Ioan. 1. 4.
x Ioan. 1. 5.

C

y Isa. 30. 20. & c. 55. 4. Matt 23. 10 Ioan. 13. 13. Tit. 2. 11. Hebr. 1. 1.
z Psf. 48. 13. 21.
a Heb. 1. 3.
b Serm. 6. de Natiu.
c Tract. 2. in Ioan.

Azt írja *Celius* [d], egy *Dejótarus*-nevű emberről; hogy a' fiait, egytől megválva, mind meg-ölte; hogy az egy hatalmasb lenne, és örökségе sok-felé ne szakadna: az-okáért *Szőlő-tő*-nek neveztetett; melynek chak egy veszszejét hadgyák, hogy bővebben vonhassa magához a' földnek nedvességét. A' Tőrök birodalomban-is hasonló szokás vagyon: gyakrabban, a' Chászár fiai-közzül, chak eggyet hagynak meg. Sőt, némelly Keresztyén Országok törvénye-szerént-is, az Első-szülőtteé a' derék örökség, hogy eggyütt maradgyon; a' több attyafiait pénzel fizeti-ki. Nem úgy chelekedett, az Istennek és a' Szűz Mariának Első-szülötte: hanem, a' melly nagy örökséget maga bírhatott-vólna, chak fogadott attyafiaival-is örömest közlötte. Valóban igaz *Szőlő-tő* [e], kinek minnyájan szőlő-veszszei vagyunk: kiknek, noha bővségesen engedi az ő Malasztyának nedvességét, mindazáltal meg nem fogyatkozik, sem ki nem szárad. Az-okáért *Dejótarus*, hogy eggyet meg-gazdagítana, sokakat ölt-meg: de az Atya-Isten az ő eggyetlen-egy Fiát adta halálra, hogy sok attyafiai gazdagúlnának-meg az ő halálának érdemivel.

d Lib. 11. cap. 17.

D

e Ioan. 15. 1.

Mondám, hogy, a' több Okai-között, az Ige azért lőtt testté, hogy a' Tudatlanokat tanitaná: mellyet ugyan Testesülésével-is valóságos-képpen meg-chelekedett; melyből az Istennek ismíretibe juthatunk, kiben végheteten Hatalmasságot

Bőlche-

Bölcheséget, és Irgalmaſságot tapaſztalunk. Hatalmaſságot: mert, a' mint Szent *Baſilius* mondgya [f], nagyobb hatalmaſságát mutatta az Iſten az ő Meg-teſtesülésében, hogy-ſem az egész világnak ſemmiből-valo teremtésében. Ha a' Kriſtus Teſtét meg-gondolod; Szűztől fogantatott, a' Szent Léleknek erejéből: ha lelkét; teremtésének első ſzem-pillantásától fogva, tellyes vólt minden tudománnyal és bölcheséggel: ha ſzemélyét; abban három külömb rend-béli dolog találtatik, Teſt, Lélek, és Iſtenség; mellyet ſoha ſenki ſem hallott. Bölcheséget tapaſztalunk benne: mert, midőn az emberek úgy el-szévelyedtek-vólna, hogy az emberi ábrázatra formáltatott képekben imádnák és tiſztelnék a' hamis iſteneket: nem-is emelnék-fel elméjeket a' láthatatlan Iſtennek iſméretire, és tiſzteletire, az Iſten maga vötte-fel az Emberi ábrázatot; hogy ne a' hamis iſteneket tiſztelnék az Emberi ábrázatban, hanem az igaz Iſtent az igaz Emberi teſtben. Irgalmaſságot-is: hogy alkotmányának, tudni illik az Embernek, erőtlenségét meg nem útálta, hanem, ſzánakodván eſetin, kézet nyújtott néki, és fel-emelte; a' mint Szent *Damaſcénus* írja [g]. Továbbá; ha a' Jóság, a' maga közlésében mutattatik-meg, a' mint Szent *Dionyſius* írja [h]: nem lehet az Iſtennek nagyobb közlése teremtett állattyával, mint-hogy az Ige teſtté lőtt. Annak-fölőtte; ha a' Kegyeſség abban áll, hogy a' Fejedelmek ízelíden viſellyék magokat az alattok-valókhoz, azt valóban meg-mutatta a' Kriſtus; ki a' bűnősöket-is, nem hogy meg-vetette vólna, hanem inkább magához édeſgette: és, ha erős és chípős bort kellett a' ſebbe tölteni, azt-is olajjal egyelítette.

Ezt Iſaías imigyen jövendőlte-meg [i]: *Veſzſzŏ jő-ki a' Jeſſe gyökeréből, és virág nevekedik az ő gyökeréből*: az-az, a' mint némelly Szent Atyák magyarázzák, Virágos veſzſző; mellyen a' *Meſsiáſt* értik. és, a' mint Sz. *Hilarius* mondgya [k]; a' Veſzſzőn, értetik az ő Királyi hatalma: de, mivelhogy az nem kegyetlen birodalom, emlekezet vagyon a' Virágról-is, hogy a' Veſzſzőt a' virág meg-gyengyítené. mert, ha kit Virágos veſzſzővel ütnek, virággal-is híntik; és azért példája a' Virágos veſzſző, a' haſznos és ſzeretetből-származott büntetésnek. Ezért haſonlította Dávid a' *Meſsiáſt*, a' Gyapjúbaſzálló eſsőhöz [l]: melynek ſemmi chattogását nem hallani, a' mint hallani midőn kemény kőre eſik. Melyről ſzép ígéretet tőtt az Atya-Iſten Iſaías-által [m]: *A' meg-repedezett nádat el nem rontya, és a' füſtölgő gyertya-belet meg nem óltya*: az-az, Olly gyengén lépik, hogy, ha ſzintén meg-repedezett nádra hágna-is, melynél romlandóbb dolog nem lehet, meg nem rontaná: és ha chak füſtölgő chöpűre hágna-is, meg nem óltaná. Melly gyengén-valo lépéſről, a' Spanyólok azt mondgyák példa-beſzédben; hogy, ha az ember tikmonyakon járna-is, eggyet ſem törne-meg bennek. Mivelhogy pedig a' Zsidó nyelv, a' Járáſon, embernek minden maga-viſelését jelenti: a' Próféta azt jövendőlte a' Kriſtuſról; hogy minden dolgaiban olly chendes léſzen, hogy ſemmi háborgását nem halhatni: és, nem hogy valakit meg-ejtene, de még az el-eſteket-is fel-emeli.

Ezeket igen haſznoſon tanúlhattyuk-meg az Igének Meg-teſtesüléséből: de annak-fölőtte a' mi Hitűnknek leg-nehezebb ágazattyát-is; tudni illik, a' Sz. Háromságnak ſzentséges titkát. Melly titkos Szentség, az Igének Meg-teſtesüléſe-előtt, igen homályos vólt, és keveſeknél vólt nyilván tudva: az-után pedig, az egész világon kiterjedett, és ki-hirdettetett. Es mihelyen az Iſten az Angyal-által a' Szűz Mariát köſzöntette, és az Igének meg-teſtesülését néki meg-jelentette, leg-ottan nyilván való emlekezet lőtt a' Sz. Háromságról: mert az Atya-Iſtent, *Magaſság-bél*inek nevezte [n], kinek ereje árnyékozta-meg a' Szűz Mariát: a' Sz. Lelket pedig világoſon említette, ki a' Szűzre ſzállott; hogy, a' ki őröktől-fogva Iſtennek Fia vólt, idő-ſzerént Embernek Fia lenne. Az-után, hogy meg-kereſztelkedett a' Kriſtus, az Atya-Iſtennek ſzózattyát hallotta Sz. János [o]: mellyel a' Fiúról bizonyságot tőtt, hogy *Az az ő ſzerelmes Fia, kiben néki kedve tölt: a' Sz. Lélek pedig, Galamb képében ſzállott reája.* Haſonló-képpen, midőn ſzínét el-változtatta, az Apoſtolok haſonló ſzavát hallották az Atyának a' Fiúról [p]: és azon Apoſtolokat, fényes köd árnyékozta-meg; mellyen Sz. Tamás, és egyebek-is, a' Sz. Lelket értik. Nem ſzóllok most a' Kriſtuſnak Tanításáról, és Choda-tételiről, mellyekben nyilván emlekezett az Atyáról, és Sz. Lélekről, és magát Iſten Fiának bizonyította lenni: chak ſzintén azt mondom, hogy, mikor az Apoſtolokat az egész világra küldötte az Evangéliomnak predikállására, meg-parancholta nékik [q], hogy *Minden nemzeteket meg-kereſztelnének, Atyának, és Fiúnak, és Sz. Léleknek nevében.* Innét vagyon, hogy most-is, még a gyermechkék-is, nyilván és bizváſt tanu-bizonyságot tésznek a' Sz. Háromságról: és ſemmi nem forog gyakrabban a' Kereſztyének nyelvén, mint e' ſzép ígék: Atya, Fiú, Sz. Lélek, tellyes Sz. Háromság egy bizony Iſten.

A
f Ita Pſal. 44.

B
g Lib. 3. de Fide, cap. 1.
h Cap. 4. de Divin. Nominibus.

i Iſa. 11. 1.
k In Pſ. 2. v. 9.

l Pſ. 71. 6.
m Iſa. 42. 3.

C

D

n Luc. 1. 35.
o Matt. 3. 16.
p Matt. 17. 5.
q Mat. 28. 19.

A

III. RÉSZE.

KÉrdené valaki HARMADSZOR: Mint-hogy az Igének teſtté-létéről azt vallyuk, hogy a' Kriſtusban Két Terméſzet vagyon egy ſzemélyben, tudni illik, Iſteni és Emberi terméſzet, és mindenik meg-tartya az ő tulajdonságit: vagyon-e a'hozhaſonló példa a' terméſzet-ſzerént-valo dolgok-között? Felelet. Nyilván-valo és tekélletes példája nem találtatik, mivelhogy terméſzet-fölött-valo ſok dolgok találtatnak benne: mindazáltal, néminémű árnyékos példáit találjyuk, mellyekkel az egyű-gyű Kereſztyén meg-elégedhetik. I. Ha az éles kardot meg-tűzesíted, abban mind a' kardnak, 's mind a' tűznek külömbőző tulajdonságit és chelekedetit meg-tapaſztalhatod; mert vág, és éget: vág, mint kard; éget, mint tűz: eggyik a' máſiknak akadékot nem ſzerez, hanem mind a kettő éppen meg-marad az ő állapattyában. Haſonló-képpen, a' Kriſtusban Két Terméſzet vagyon; Iſteni, és Emberi; Ige, és Teſt: eggyik a' máſikat nem fogyattya, és mindenikben meg-marad tulajdonsága-ſzerént-valo chelekedete. Mihelyen ki-űzte Adámot az Iſten Paradichomból [r], leg-ottan *A' gyönyörűſségnek Paradichoma-eleibe helyheztetè a' Kérubint, és tűzes 's két-élű kardot, az Élet-fája útának őrizetire.* Mint-ha azt akarta volna jelenteni az Iſten, hogy ſenki addig Paradichomba, az Életnek fájához, nem mehet, míg nem az Iſten és Ember egy ſzemélyben kapcholtatik, és mint a' tűzes kard forgolódik az emberek-között: gyűjtogatván őket az Iſteni iſméretnek és ſzeretetnek tűzével; el-válaſztván, és neminém-képpen el-vágván minden teſti indúlatot az Evangéliomi tekélleteſségnek kardgyával.

A' Tűzről emlekezett Urunk, mondván [s]: *Tüzet jöttem bochátani a' földre; és mit akarok, hanem hogy fel-gyuladgyon?* Erzették azok ezt a' tűzet, a' kik Urunk béſzélgetéséről azt mondották [t]: *Nem gerjedez vala-e a' ſzívünk mi-bennünk, midőn ſzóllana az úton, és meg-nyilatkoztatná nékünk az Iráſokat?* A' válaſztó Kárdról-is emlekezett Urunk, mondván [u]: *Nem jöttem békeséget bochátani, hanem fegyvert: mert el-válaſztani jöttem az embert az attya-ellen, és a' leányzót az annya-ellen, &c.* Ennek a' Tűzes Kardnak chelekedetit, meg-mutatta a' Teſtté lött Ige, leg-ottan hogy e' világra ſzületett: mert a' Páſztorokat, Iſteni fényeſséggel környűl-fogván, nyájoktól el-válaſztotta; és az Iſteni ſzeretetnek tűzével úgy fel-gerjeſztette, hogy még étſzaka el-mentek, és fel-keresték az Üdvözítőt. Haſonló-képpen, a' fényes Chillag-által, a' Mágusokat el-vonta hazájoktól, és a' Kriſtushoz vezette; kihez imádáſsal és ajándékokkal mutatták-meg ſzeretetőket.

Es talám ezt példázta, *az égő, de meg nem égő Chipke-bokor* [x]. Mert az alatſon, kemény, és tövíſes Chipke-bokor, a' Kriſtuſnak Emberségét példázta: melly, a' ſok munka- és nyavalya-által, a' ſzegénységnek és alázatoſságnak külső ſzíne-által, elveteknek, és alá-valónak láttatott, és ítélteteti. Es mi-képpen hogy a' Tűz, egybe-vólt foglalva a' Chipke-bokorral, de meg nem emészteti: azon-képpen az Iſtenség egy ſzemélyben lévén az Emberséggel, ennek halandóságát és egyéb tulajdonságit meg nem emészteti, ſem el nem fogyatta. Az-okáért, a' mint Szent Gergely írja [y], azt akarta Moyſesnek jelenteni az Iſten; hogy abból a' népből ſzármaznék az, a' ki az Iſtenségnek tűzében, a' mi teſtünknek fájdalmit, mint a' chipke-bokornak tövisét felvenné: és a' mi Emberségünknek állattyát az Iſtenségnek lángjába-is úgy meg-tartaná, hogy meg ne emészt[ődnék.] Hogy pedig az Iſtenséget a' Tűzhöz haſonlította, a' Sz. Irásból tanúlta, mivel Moyſes [z] és Sz. Pál [a], az Iſtent *Emésztő tűznek* nevezik.

Haſonló dolgot látunk a' Kriſtalyban-is, a' vagy akár-minémű üvegben, mellyet tellyeſséggel által-hat a' Nap fényeſsége: de mindazáltal éppen marad mind a' fényeſségnek, 's mind az üvegnek mi-vólta: és ha az üveget darabokra törik-is, a' fényeſség mindenik darabban meg-marad. Haſonló-képpen, az Iſtenségnek fényeſsége által-járta ugyan az Emberségnek gyarlóságát: de mindazáltal, mindenik meg-maradott az ő tulajdonságiban. Es noha a' Kriſtus halála-kor, a teſtről a' lélek és a' vér el-vált: mindazáltal, az Iſtenség mindenikkel meg-maradott. De a' Vízben-is egy illyen dolgat látunk, midőn valami feſtékkel ſzínt adnak néki: és a' Ruhában-is, ha valami jó illattal éppen meg-kenik.

Annak-fölötte; a' Sz. Atyák gyakorta élnek a' Teſtnek és Léleknek haſonlátoſságával. Mert, a' mint Szent *Athanáſius* mondgya [b], Mi-képpen hogy az értelmes lélek, és a' teſt, egy ember: azon-képpé az Iſten és az ember egy Kriſtus. Haſonló-képpé beſzélnek több Sz. Atyák-is: úgy-mint Sz. *Gregorius Nazianzenus* [c], Sz. *Cyrillus* [d], Sz. Agoſton [e], Sz. Tamás [f], és az Efeſusi *Concilium*. Es nem ok-nélkül: mert, noha nem ſzintéü eggyéznek, és nem kichiny külömbség vagyon közöttök, a' mint majd meg-mutatom: mindazáltal, vagyon haſonlatoſság-is. Elsőben: Abban vagyon külömbség, hogy az emberek

r Gen. 3. 24.

s Luc. 12. 49.

t Luc. 24. 32.

u Mat. 10. 34

B

x Exo. 3. 2.

y Lib. 28. Moral. c. 2.

C

z Deut. 4. 24. a Hebr. 12. 29

b In Symbolo.
c Kp. 1. ad Cheledonium.
d Lib. de Incarnat. c. 8.
e Lib. 3. de Trinit. c. 17. Et Ep. 3. & 57.
f Lib. 4. contra Gentes, c. 41.

bernek nemzésében, mind a' test's mind a' lélek újonnan lésznek: a' test ugyan, testi nemzés-által, atyától és anyától; a' lélek pedig, az Istentől teremtetik: de a' Krisusban, az Emberség újonnan alkottatik ugyan, de az Istenség semmi-képpen nem, mert öröktül-fogva volt. Továbbá; az embernek halála-kor, a' lélek el-válván a' testtől, többé az emberi személy meg nem marad: de a' Krisusnak halála-kor, noha el-vált a' lélek a' testtől, mind-azáltal az Isteni személy mindenikkel meg-maradott. Hasonlatosság pedig, első az; hogy, mi-képpen a' test és a' lélek külömbözők természetökben, és egymás-nélkül-is találtatnak; a' lélek az Angyalokban, a' test sok egyéb teremtett-állatokban, mindazáltal az emberben eggyet szereznek: azon-képpen a Krisusban, az Istenség és Emberség, egy Személyt szereznek: noha egyéb-aránt, az Isteni Személy, az Atyában és Sz. Lélekben emberi természet-nélkül vagyon; és az emberi természet, minden egyéb emberekben, a' Krisus-kivül, Isteni személy-nélkül. Másodszor: Mi-képpen hogy az Emberben, mind a két részek tulajdonsági meg-maradnak, és chelekedeti: úgy hogy a' lélek meg-halhatatlan, értelmes, szabad-akaratú; a' test pedig, halandó, értelem és szabad-akarat-nélkül-valo: azon-képpen a' Krisusban-is: úgy hogy, az Istenség öröktül-valo, végetetlen, mindenható; az Emberség pedig idö-szerint-valo, határos mind helyében, s mind erejében. Harmadszor: Mi-képpen hogy a' Test a' Lélekнek eszköze; és a' mit a' lélek rendel és akar, azt a' test viszi végbe: azon-képpé a' Krisusnak teste, az Istenségnek eszköze volt: és a' chodákat, az Istenség, a Krisusnak kezével, szavával, nyálával, akaratyával vitte-végbe. Negyedszer: Mi-képpé hogy a' Testnek a' Lélekkel-valo eggyesüléséért, szoktuk mondani, hogy az Embert ember nemzi; noha a' lelket nem az ember nemzi, hanem az Isten teremti: azon-képpé, noha a' Krisus nemzésében a Szüz Mariának chak a' testhez volt közi, és azt nemzette; mind-azáltal, minthogy az Isteni Személyben, eggyütt volt a' test az Istenséggel, igazán mondgyuk hogy a' Szüz Maria az Istennek Annya, és az Istent szülte; a' mint *Nestorius*-ellen az Efesusi *Concilium*ban a' Sz. Atyák el-végezték.

Ezek így lévén, meg-gondolhattya minden Keresztyén ember, minémü nagy dolgot chelekedett a' hatalmas, és senki-nélkül nem szükölködö Isten, a' gyarló, és magával-is jól-teheretlen emberért; és minémü szeretettel, és hálá-adással kellene meg-felelni és fizetni illyen nagy szeretetért, és jó-tételéért. Mellyet ha meg chelekednénk, bizonyára részesek lennénk abban, a' miért fö képpen emberré lött az Istennek Sz. Fia: tudni illik, hogy az embert Istennek fiává tenné, és az örök Bóldogságba helyheztetné: melyben, mind testének lelkének gyönyörüsége lenne, testi szemeivel a Krisusnak Emberségét nézélvén, lelki szemeivel pedig az Istéségét szemlélvén: mellyet miñyájunknak engedgyen a' Fölséges mindéható Isten, az ö áldott Sz. Fiának Meg-testesüléséért. Amé.

SZ. ISTVÁN-NAPI EVANGELIOM.

SZ. MATENAK XXIII. RESZEBEN, v. 34.

AZ időben: Monda IESUS a' Zsidók sereginek, és a' Papi-fejedelmeknek: Imé én küldök hozzátok Prophétákat, és Bölcheket, és Irástudókat; és azok-közzül meg-öltök, és meg-feszítetek, és azok-közzül meg-ostoroztok a' Synagógáitokban, és üldözitek városról városra: hogy reátok jöjön minden igaz vér, melly a' földre ontatott, az igaz Ábel vérétöl-fogva, Zakariásnak a' Barakias fiának véré-ig, kit meg-öltetek a' templom- 's az óltár-közöt. Bizony mondom néktek, el-jönek mind ezek erre a' nemzetségre. Ierusalem, Ierusalem, ki megölöd a' Prophétákat, és meg-kövezed azokat kik hozzád küldettek; hányszor akartam egybe-gyüjteni a' fiaidat, mint a' tyuk egybe-gyüjti az ö chirkéit szárnyai-alá, és nem akartad? Imé pusztán hagyatik néktek a' ti házatok. Mert mondom néktek, nem látsok engem mostantól-fogva, mig nem mondgyátok: Áldott, a' ki az Úr nevében jö.

A

ELSÖ PREDIKATZIO.

Világ kezdeti-ől-fogva tusakodott az Istennek jó-vólta az embernek gonoſságával. Az Isten, chak jó-vóltából teremtette őtet az ő képére és haſonlatoſságára: de Adá háládatlansággal fizetett; és engedetlen lévén, magát a) maradékját el-veſztette. Méltán abban hagyhatta-vólna az Isten, a'mibe magát kevęrte: de, mint-hogy *Gazdag az irgalmaſságban* [a]; *és az Irgalmaſságnak Attya* [b]; meg-bűntette ugyan: de *mikor haragutt-is, meg-emlekezvén az Irgalmaſságról* [c], ſok-képpẽ igyekezett az Istẽ helyére állatni: de mindenkor újab-újabb gonoſsággal tőrekedett ellene az ember. És a'többi-kőzőtt, azzal mutatta az ember háládatlanságát, hogy, a'kik által az Isten magához akarta őtet tériteni, azok-ellen támadván, gyalázattal illette, és meg-őlte őket; a' mint a' mái Evangéliom meg-mutattya. Es hogy ne ſzőllyak a'régi Proféták-ról, mint fogadták a'Żidók az Üdvőzítő Kriſtuſt? Sok jó-tételeményiért, ſzámtalan boſzſzúsággal és gyalázattal illetvén, végre meg-őlték. Ezért, noha *a' föld meg-indúlt, a' kő-ſziklák meg-repedeztek, a' Nap meg-homályoſodott, a' Templom ſuporláttya két felé ſzakadott* [d]: mindazáltal, az Isten a' gonoſzokat nem mingyárt veſztette-el [e], a' mint érdemlették-vólna, hanem negyven eſztendeig várta, íntvén a' penitenziára, az Apoſtolok- és egyéb Hívek-által; kik-kőzzűl eggyik vólt Sz. István Első Mártyr. De ezért-is chak háládatlansággal fizettenek, a' mái Sz. Istvánt meg-kővezvén [f]; Sz. Jakabot, kardál-meg-ölvén [g]; az Apoſtolokat meg-veſzſzőzvén [h]: az-okáért jőtt reájok, a' mái Evangéliomban meg-jővendőltetett veſzedelem; és *reájok jőtt minden igaz vér* [i], *Abel vérétől-fogva Barakiaſnak véréig.* Melly mondáſnak, mivelhogy egy-nehány jeles magyarázati lehetnek: mélló azt valóban meg-tekintenűnk, a' végre, hogy a' Żidóknak mind vétkőket el-távoztaſsuk, 's mind bűntetésőket el-kerűllyük.

I. *Meg-magyarázom, Mint jőtt minden igaz vér a' Żidókra, mellyet ők ki nem ontottak.*

II. *Meg-mondom, Mint vólt a' Kriſtus haſonló a' Tyúkhoz; és miben állyon a' Szabad-akarat.*

III. *Meg-bizonyitom, hogy vagyon az emberben Szabad-akarat a' jóra.*

IV. *Meg-mutatom, Kit kell a' Szabad-akaratban követni.*

B

ELSÖ RESZE.

C

Kérdené valaki: Mint fenyegeti Urunk a' Żidókat azzal, hogy a' régi Proféták véreit reájok-jő, kiket nem ők őltek-meg: *A' fiú pedig, a' attya hamiſságát nem viſeli* [k]; és, *Az Isten ſem hozza másodſzor azont elő* [l]: Abelnek véréért pedig lakolt Kain [m]; és Zakarías haláláért, Joas Király [n]? Erre ſok-képpen felelnek a Doktorok.

I. A Żidó nép, neminémű-képpen eggy gyűlekőzet vólt, és azon tőrvénynyel élt: a'mit pedig valamelly gyűlekőzetnek Elei chelekedtek, az unokáknak tulajdonittyák, és azokat bűntetik érette. Mikor az Amalek nemzetsége az Iſraël fiainak ellene-állott [o], az Isten akkor-is meg-futamtatta a' Jóſue fegyvere-, és Moyſes könyőrgéſe-által [p]: de az-után-is, meg-akarván bűntetni, azt mondotta Moyſesnek [q]: *Ird-meg ezt emlekezetre a' könyvbe, és beſzéld-meg a' Jóſue fűleibe; mert el-törlöm Amaleknek emlekezetit az ég-alól.* Melly dolgot, Sámuel juttatott Saulnak eſzébe-, négy-ſzáz eſztendő-után [r], mikor a' vétkeſek-kőzzűl chak egy ſem élt. Mellyet, miyel Saul éppen végbe nem vitt, Országától 's életétől-is meg-foſztatott. Igy tulajdonittatott a' Fariſæuſoknak, és egyéb Żidóknak, a' mit az ő Elejek chelekedtek; a' mint Szent *Jerónymus* és *Béda* magyarázzák.

D

II. A' fiak az atyákért bűntettetnek, midőn azoknak gonoſságát követik: a' mint az Isten ő-maga mondotta [s], hogy *Meg-látogattya az Atyák hamiſságát a' fiakban, harmad és negyed-iziglen, azokban kik őtet gyűlőlik.* Illyenek vóltak a' Fariſæuſok Urunk idejében; és mélto vólt bűntetéſek. Hogy-ha valaki azt mondaná; hogy a' Dávid fiatskája, nem vólt az attya vétkének követője, de még-is meg-hólt érette [t]: Azt felelem Szent Gergely Pápával [u]; hogy efféle ártatlanoknak bűntetéſe nehezben eſik az atyáknak; és az-okáért inkább őket illeti, hogy-ſem a' fiakat. Továbbá, midőn a' bűntetés orvoſságúl vetterik valakire, vétke-nélkűl-is lehet, hogy más tanúllyon rajta. jóllehet azt-is mondhattyuk; hogy minden teſti bűntetés, az Eredendő bűnnek ayűmölcſe lehet-: melyben mindnyájan réſzeſek vagyunk, és úgy akár-mi bűntetéſt-is magunknak tulajdonithatunk.

a Eph. 2. 4.
b 2. Cor. 1. 3.
c Hab. 3. 2.
d Matt. 27. 45. 51.
e Matt. 21. 41.
f Act. 7. 58.
g Act. 12. 2.
h Act. 5. 40. 41.
i Matt. 23. 35.
k Ezech. 18. 20.
l Iob. 33. 14.
m Gen. 4. 11.
n 2. Par. 24. 23. 24. 25.
o Exod. 17. 8.
p Vers. 13.
q Vers. 14.
r 1. Reg. 15. 2. 3.
s Exod. 20. 5.
t 2. Reg. 12. 14.
u In cap. 21. Iob. v. 19.

III. Ha valamelly Városban sok gyilkoság történik, és a'Fejedelem, vagy el-halgattya, vagy chak gyengén bűnteti-meg: az után egy-valaki gyilkoságba esik, kinek vétkét, vagy meg-engedte-vólna, vagy nem olly nagy bűntetéssel bűntette-vólna; de, mint-hogy az előbbi sok gyilkoságokkal haragra indíttatott, nem chak nem akarja meg-engedni, hanem iszonyú kinnal ólteti-meg a' gyilkost: vallyon akkor nem mondhatnók-e, hogy egyebek gyilkoságai-is erre szállott? nem hogy más vétkéért bűntettetnék; hanem, hogy ollyan bűntetést nem szenvedett-vólna, ha az előbbi gyilkoságok egyebektől nem történtek-vólna. Így a'Zsidók, nem fizettek ugyan az előbbi gyilkoságokért; hanem, mivel annyi Prófétákat ólték-meg az-előtt, nem akarta Isten meg-engedni a' Zsidóknak, hogy a' Kristust, és az ő Tanítványit meg-ólték: hanem keményben meg-bűntette; hogy-sem bűntette-vólna, ha az előbbi gyilkoságok nem történtek-vólna.

A
Toletus.

IV. Urunk, kőzönséges szokás-szerént szóllott: azt akarván jelenteni, hogy azok a'Zsidókolly keményen meg-bűntettetnek az ő gyilkoságokért, mint-ha az előbbiekért-is ők lakolnának. Így szoktuk mondani, mikor valakit sok gyilkoságért meg nem bűntettek, és végre új gyilkoságért fel-akasztatik; hogy minden gyilkoságiért megfizetett: nem hogy mindenikért magán-magán fizetett-vólna, vagy hogy annyi bűntetést nem érdemlett-vólna chak az utólsó gyilkoságáért-is; hanem, hogy úgy bűntették, a'mint leg-inkább lehetett. Ezt jelenti Urunk a'mái Evangéliomban: mert a'Jerusalemi veszedelem olly vólt, hogy nagyobb alig lehetett-vólna; a'mint *Iosephus Historicus*ból ki-tetszik. jóllehet, ha egyéb vétkök nem lőtt-vólna-is a'Kristus meg-ólésénél, az mindé bűntetésnél nagyobb lőtt vólna. Azért, nem hogy attyoknak vétkőkért szenvedtek-vólna, de a'magokéért sem szenvedtek érdemök-szerént; noha annyit szenvedtek, a'mennyit szenvedhettek. És így, *a'Fulságos tűrő fizető* [x], sem siet, sem feled: és, a'mint *Valerius Maximus* írja [y], Lassú lépéssel megyen ugyan az Istennek haragja a' boszszú-állásra; de a'késedelmet, a'kinnak nagy-voltával helyére hozza. Ne őrülly tehát azon, hogy halad; hanem félly attól, hogy nevekedik a'bűntetés, ha meg nem szűnik a' Bűn.

Maldonatus.

B

Vedd eszedbe pedig, Keresztyén, hogy Urunk Jerusalemnek szóll, és ugyan kétszer-is nevezi; mellyel nagy szűv-béli fájdalmát jelentette. Mint-ha azt mondotta-vólna: Világ kezdetitől-fogva, semmi hely annyi jót tőlem nem vőtt, mint te Jerusalem: az-okáért, főlőtte nagy a'te háládatlanságod; mellyért nagy bűntetés következik reád. Jerusalem, ki az Isten Váraſa vóltál [z], az Isten szolgainak mészárló-székivé lőttél: ki a' Szentnek Váraſa vóltál [a], a'gyilkosoknak várasává lőttél: ki tekélletes ékesség̃ű Város vóltál, az egész főldnek őröme [b], vérrel meg-ferteztettél: *Mi módon lőtt kurvává a' hűv Város, melly tellyes vólt ítélettel? Igasság lakott abban, most pedig gyilkosok* [c]. Ha Bábylon, Egyiptus, Samaria, chelekedte-vólna ezeket, nyőgve halgatnék: *Ha az ellenségem átkozott-vólna engem, el-tűrtem-vólna ugyan* [d]. Vallyon hasonló panaszt ne várjunk-e mi az Istentől, ki mi-tőlünk több és nagyobb vétkekkel boszszontatik, hogy-sem a'Pogányoktól; kikhez nem mutatta olly nagy irgalmaságát mint mi-hozzánk? kiket egybe akart gyűjteni, mint a tyúk az ő chirkéit.

C

z Isa. 45. 13.
a Isa. 52. 1.
b Thren. 2. 15
c Isa. 1. 21.
d Psf. 54. 13.

II. RESZE.

Mélt̃án hasonlította magát a'tyúkhoz a'mi édes Üdvőzítőnk. Mert, I. Ha a'tyúk a'chirkéiért meg-harczol a'kányával: a'Kristus mi-érettünk, a'sívó-rívó oroszlánnyal [e], nem chak meg-harczolt, és minket meg-óltalmazott, hanem ugyan lába-alá-is tiporta [f]: mellyet a'tyúk nem chelekedhetik a'kányával: sőt a'chirkéinek-is hatalmat adott arra a'Kristus [g]; mint Jósue régenten az ő vitézinek, hogy őt Királynak nyakokat meg-tapodnák [h]. II. Ha a'tyúk melegíti a'chirkéit: a'Kristus az Isteni szeretetnek tűzével, minket ugyan lángoltat; és kivánnya, hogy az mindenekben fel-gyuladgyon [i]. III. Ha a'tyúk elédelt keres chirkéinek: a'Kristus az ő Sz. Testével táplál bennünket; és halállal fenyeget, ha azzal élni nem akarunk [k]. IV. Ha a'tyúk a'chirkékre-valo gond-viselés-miatt borzatt, és poros: a'Kristusnak, *sem szine, sem ékessége nem vólt* [l]. *Meg-sebesíttetett a'mi hamisságinkért; meg-rontatott a'mi bűneinkért; és az ő kékségével gyógyúltunk-meg.* V. Ha a'tyúk chirkéit szorgalmatoson őszve keresi, és híja: a' Kristus az ő el-széledett Tanítványit, Fel-támadása-után egybe-gyűjtötte, oktatta, vígasztalta [m], és a'Mennyei bóldogságnak kívánságára fel-gerjesztette [n].

D

e 1. Pet. 5. 8.
f Psf. 90. 13.
g Luc. 10. 19
h Ios. 10. 24.
i Luc. 12. 49.
k Ioan. 6. 54.
l Isa. 53. 2. 5.
m Ioan. 20. 26
n Act. 1. 3.

De ímé, midőn Urunk illyen kegyességét mutatta a'Zsidókhoz, akarván és kívánván őket sok féle javaival meg-látogatni, panaszolkodva azt mondgya; hogy ők *nem akar-*

A

ták, tudni illik, azt a'jót ismérni, és venni: jelentvén, hogy ő-rajta semmi nem múlt; ő akarattyokon állott a'dolog. Erről a Nem-akaráſról, gyakor panaſzolkodását ol vaſſuk az Istennek o.

o Ezech. 24. 12. & Psal. 55. 4. & Ps. 77. 10. & Ps. 108. 18.

De mondaná valaki: Hogy álhattak a'Zidók ellene az Isten akarattyának? nem azt mongya-e Dávid p: *Minden-ket a'miket akart meg-chelek dett?* Ő-maga pedig q: *Az én tanáſom meg-áll, és minden én akaratom meg-léſzen.* Mardokæus azon-képpen r: *Uram, mindenek a'te birodálmodban vannak helyheztetve, és ninch a ki a'te akaratod-ellen álhaſſon:* Felelet. Noha az Istenben chak egy Ők ők Akarat vagyon: mindazáltal, mivelhogy Kétféle dolog ſzármazik attól, a'Doktorok Két-nevet adnak néki: Eggyikét, Jelentő Akaratnak t nevezik; melly parancholattal, vagy tíltáſſal meg-jelenti mit kíván tőlünk. Erről mondotta Urunk s: *Valak az én Atyám akarattyát chelekeſzi, az az én atyámfia*, &c. És Sz. Pál t: *Ez az Isten akarattya, a'ti meg-ſzemeléſſek.* Igy akarta a Zidókat egybe-gyűjteni; módot mutatván, mellyen hozzá juthatnának. Igy akarja, hogy minden ember üdvözüllyön, és az Igaſság ismêretire jussón u. Erről mongyuk x: *Légyen te akaratod.* A'Máſikat, El-végezett *, a'vagy kedve bé-tőltő Akaratnak nevezik; mellyel egy-általlyában akar valamit, melly mindenkor végbe-mégyen, és senki ellene nem állhat; a'mint az elő-hozott Iráſokból ki-tetſzik. Ezzel az Akarattal, nem akar az Isten mindent, hanem ſokakat a'mi akaratunkra hágy: és, ha mi akadályt nem tészünk, végbe-viſzi; ha pedig akadályt tészünk, és nem akarjuk, nem viſzi.

p Ps. 113. 11
q Isa. 46. 10.
r Esth. 13. 9.
† Voluntas ſigni.
s Mat. 12. 50
t 1. Thſſ. 4. 3
u 1. Tim. 2. 4.
x Matt. 6. 10
B
* Voluntas beneplaciti.

Ezt hogy jobban meg-értsük, azt kell eſzünkbe vennünk, Előſzőr: hogy az Isten akármit-is úgy akar a'mint jó: lehet pedig valami jó ő-magában, de máshoz-képeſt nem ollyan: Úgy-mint; jó hogy az ember éllyen egyéb-aránt: de, ha gyilkos, és ártalmas a'közönséges jónak, jó meg-ölni, és a'gonoſz élettben nem hagyni. Igy az Isten, akarná ugyan az embereket üdvözíteni: de az Igaſság kívánnya, hogy némellyeket a'kárhozatra veſſen. Melyből ki-tetſzik, hogy az Isten akarattya, az embernek Szabad-akarattyát el nem bóntya, hanem állattya, és bizonyíttya: mert úgy akar üdvözíteni bennünket, ha bé-tőltyük parancholatit, mellyet az ő Malaſztyával meg-chelekedhetünk, de meg-is vethettyük magunk gonoſságából. Az okáért, nem panaſzolkodhatunk az Istenre, mint-ha azokat-is kárhoztatná a'kik egyebet nem chelekedhettek, hogy-ſem a'mit chelekedtenek, nem lévén ſzabadságok: ſem a'reſtséget nem menthettyük, mint-ha Isten nálunk-nélkül üstökön-fogva akarna üdvözíteni; a'mint az Újító atyaſiak chelekeſznek, kik az ember akarattyát rabbá tészik, és az üdvősséges dolgokra erejéről meg-foſztyák.

C

Másodízor: Azt kell meg-tudnunk, hogy a'Szabad-akarat (mellyet mi Kereſztyének vallunk, a'Pártoſok pedig tagadnak) arra-valo ſzabadság, hogy ember valami végre-valo eſzközök-között válogathaſſon, élvén a'mellyikkel akar, meg-vetvén a'mellyiket nem akarja: mellyet az Isten, maga nagy dichőségére, közlőtt az értelmes teremtett-állattokkal, tudni illik, az Angyalokkal, és emberekkel. mert az oktalan-állatoknak, mint-hogy értelmek nincheu, Szabad-akarattyok ſem lehet.

Jeles Okai vannak pedig, a'mellyekért az Isten Szabad-akaratot adott minden értelmes állatoknak. I. Az Istennek hatalmaſsága, és bőlchesége; mellyeket azzal mutat-meg, hogy az ő gond-viſelésének senki akadékot nem ſzerezhet, ha ſzintén Szabad-akarattya-ſzerént jár-is. Mint a'kinek ſok madarai lévén, ſzabadon hagyná azokat röpősni: de mindazáltal azt chelekedhetné, hogy minnyájan oda röpűlnének a'hová ő akarná; melyről ſzépen ír Sz. Agoſton y. II. Az Istennek igaſsága; hogy ſzemély-válogatás-nélkül, a'jóknak jutalmat adhaſſon, a'gonoſzokat meg-büntethesſe; a'mint Sz. Irenæus írja z: mint-hogy ſzabadságok vólt a'jóra és gonoſra. III. Az Istennek jó-vólta; azt rendelvén, hogy az ők Boldogsághoz, nagy böchülletéſſen, érdemünk-által juthaſſunk; a'mint Sz. *Gregórius Nazianzénus* mondgya a. IV. Az Isten kinchének el-fogyhatatlan gazdagsága. Mert, ha határos kinche vólna, az emberek érdeme végtére el-fogyathatná. Ollyan azért az Istennek tár-háza, mint a'fogyhatatlan forrás, melyből akár-mennyit meríttſenek, mindenkor teli. Innét mondotta Urunk b: *Valamit az Atyától én nevemben kértök, azt chelekeſzem.* És Sz. Jakab c: *Ha ki bölcheség-nélkül ſzükölködik, kérje az Istentől: ki mindennek bővséggel adgya, és ſzemére nem hánnya; és meg-adatik néki.* V. Az Istennek elégséges-vólta, úgy hogy, *A'mi javaink nélkül nem ſzükölködik* d: ſzabadon hágy bennünket; ha el akarunktőle pártolni, ſemmit nem árthatunk néki; a'mint hogy nem-is haſználhatunk, ha nála maradunk e: hanem, mind haſzon's mind kár miénk; a'mint Dávid mondgya f: *Imé a'kik el-távoznak tőled, el-veſznek: nézem pedig jó az Istenhez ragaſzkodnom.* VI. Az Istennek ſzeretetri az ő teremtett-állatihoz. Mert, holott azok-nélkül nem ſzükölködik; és ha ſzükölködnék-is, ke-

y In Enchir. c. 95.
z Lib. 4. c. 71
D
a In 1. Apologet.
b Joan. 14. 13
c Iacob. 1. 5.
d Ps. 15. 2.
e Iob 35. 6.
f Ps. 72. 27.

veſet

veſet bízhatnék hozzájok, mivelhogy hamar el-pártolhatnak a' Szabad-akarattal: mindazáltal úgy viſeli gondgyokat, mint-ha nem lehetne nálok-nélkül, kikért emberré lőtt, és keſerves kínt és halált ſzenvedett. VII. Az Iſten rendelésének tekélletes ékeſsége. Vagyon, a'ki ſenkitől nem igazgattatik, és igazgat, az Iſten; a'ki vezérlettetik, és nem vezérel, az oktalan állatok: méltó volt, hogy lenne a ki vezérlene, és vezérlettetnék, az értelmes és ſzabad-akaratú Angyal és ember. Melyből ki-tetſzik, hogy a'kik az embert meg akarják foſztani a' Szabad-akaratától, az Iſtennek tiſzteſsége-ellen chelekeſznek, és az embert gyalázattal illetik, és baromma téſzik.

III. RÉSZE.

HOgy mí ez illyen oktalan és éktelen tévelygésbe ne eſsünk, értsük-meg a' Sz. Iráſnak ſententziáját e' dologban: melly nyilván vallya a' Szabad-akaratot, nem chak egyéb-féle dolgokban, de ugyan az Iſtenes életben-is, és az üdvőſségre ſzükséges és haſznos chelekedetekben: mellyeket végbe vihet az Iſten Malaſztyával, és megvethet maga gonoſságával. I. A Sz. Irás nyilván jelenti; hogy az ember az üdvőſséges dolgokban, míves a' vagy munkás [a]; építő [b], plántáló, és öntőző [c], az Iſtennel-eggyütt munkálódó [k], sőt az Iſtennek ſegétője [l]. Ha azért a' múnka igazan mondatik mienknek: mí vagyunk urai a' chelekedeteknek, mellyeket munkával mí viſzünk véghez. Holott azt vedd eſzedbe, hogy a' hol mí Sz. Pálban azt olvaſſuk [m], hogy *az Iſtennek ſegétői* vagyunk; a' Görög ige, annyit téſzen mint * Eggyütt-munkálkodók: melly igénél alkalmatosb e' dologra nem lehet. Mellyet Sz. Márknál-is olvaſunk [n]: *Az Apoſtolok el-menvén predikállának mindenütt, az Úr vélek eggyütt-munkálkodván; és a' beſzédet meg-erősítvén, következendő jelekkel.* Vedd eſzedbe a' Predikállás- és Choda-tételek-között-valo külömbséget: Ezeket, chak az Iſtennek tulajdonítttya; mert nem függenek a' mí ſzabad-akaratunktól, noha emberek-által léſznek: a' Predikalláſról pedig, mint-hogy ſzabad-akaratot kíván, azt mondgya; hogy az Úr vélek eggyütt-chelekedett, és nem nálok-nélkül.

II. A' Sz. Irás paranchollya, vagy tanátſollya embernek az Iſtenes dolgokat, és a' meg-téréſt-is [o]. Melly chak a' Szabad-akaratúakhoz illik; és heába azt igazgatni a' ki el nem tévelyedhetik, vagy kételen véle hogy el-tévelyedgyék. Azért mondgya Sz. Agoſton [p]: Mi módon paranchol az Iſten, ha ninchen Szabad-akarat? Vallyon, miért nem parancholunk, ſem tanátſot nem adunk a' gyermekeknek, és bolondoknak: hanem hogy ninch Szabad-akarattyok? Miért nem mondgyuk a' tőmlőczbe vertetett embernek, hogy a' mezőn futoſſon: hanem, hogy nem élhet Szabad-akarattyával?

III. A' Sz. Irás azt mondgya; hogy az Iſten ſegét minket a' bóldogságra-valo dolgokban [q]. De az nem ſegéttetik, a' ki ſemmit nem chelekeſzik, hanem a' ki maga-is hozzá nyúl a' dologhoz. Innét Sz. Agoſton, magyarázván a' Sz. Pál mondását, imígyen ír [r]: *Nem én pedig, hanem az Iſten malaſztya én-velem*: az-az, nem én egyedül, hanem velem-eggyütt az Iſten malaſztya: és úgy, ſem egyedül az Iſtē malaſztya, ſem ő egyedül, hanem az Iſtennek malaſztya ő-véle-eggyütt.

IV. A' Sz. Irás azt mongya; hogy, ha hívattatik-is az ember az Iſtentől, ha akarja el nem jő: és, ha nála vagyon-is, ha akarja el-mégyen tőle [s]: ezek pedig, nem tudom mint leheſſenek a' Szabad-akarat-nélkül.

V. A' Sz. Irás ok-alatt ígér nékünk az Iſtentől külömb-külömb-féle dolgokat; tudni illik, ha akarjuk; ha ezt vagy amazt chelekedgyük [t]. Melly mondáſokból, imillyen bizonyítáſt támaſztok: Ha tehetségünkben vagyon, hogy az okot bé-tőltsük; úgy ſzabad akaratunk vagyon: ha ninchen; nem ígéret, hanem chúfolás: mint ſzintén, ha valaki jutalmat ígérne a' pállya-futóknak, és azokat a' kik futni akarnának megkötőzretné.

VI. A' Sz. Irás nyilván mondgya; hogy az emberen áll, hogy jót nem chelekeſzik, vagy hogy a' gonoſzt el nem távoztattya [u]. Melyből imígyen okoskodhatunk: A' ki vétkezik, vagy el-kerülheti a' vétket, és vagyon Szabad-akarattya: vagy el nem kerülheti, és heában panaſzolkodik az Irás az ember-ellen, mint-ha ő-rajta múlt-vólna hogy jót nem chelekedett: mivelhogy külömbet nem chelekedhetett.

VII. A Sz. Irás úgy ſzóll, mint-ha az Iſten, félre-menvén nézné mit mivellyen az ember [x]. De azt heába chelekedné az Iſten, ha az embernek nem vólna hatalma és ſzabadsága, hogy a' dolgot meg-chelekedgye, vagy ne chelekedgye: mert eſzes ember nem kisérti a' kővet, ha alá eſik-e vagy nem; ha a' bárány fút-e a' farkas-előtt vagy nem: mert az természete, és egyebet ſem tehet.

A

B

g Mart 20 8.
h 1. Cor. 3. 10
i 1. Cor. 3. 6.
k Mar. 16. 20
l 1. Cor. 3. 9.
m 1. Cor. 3. 9.
* συνεργοί.
n Mar. 16. 20

o Iſa. 1. 16. Ier 3. 1. Ezech. 18. 31.

C

Iocl. 2. 12. Zach. 1. 3. Ioan. 6. 27. Phil. 2. 12. Coloſſ. 3. 9.
p Lib. de Gratia & Libero arbit c. 2.
q Pſ 26. 9 & Pſ. 69. 1. Rom. 8 26. 1. Cor. 15. 10 Sap. 9. 10.
r Aug. ſupra, c. 15.
s Prov. 1. 24. Mat. 23. 37

D

Ioan. 6. 68. Act. 7. 51. Apoc. 3. 20.
t Iſa. 1. 19. Mat. 19. 17 21. Luc. 9. 13.
u Num. 14. 42 Deut. 30. 11 Iſa. 5. 4 Ier. 7. 28.
x Deut. 8 2. & 13. 3. Deut. 30 15 19.

VIII. A'Sz. Irás, válaſztáſt enged az embernek [y]. melly tulajdon chelekedete a'Szabad-akaratnak. Sőt azt-is mondgya; hogy ember némelly dolgokat meg-chelekedhetne, és nem chelekeſzi; és némellyeket el-hagyhatna, és meg-chelekeſzi [z]: mellyek nyilván állattyák a'Szabad-akaratot.

IX. A'Sz. Irásban, feddéſſel-valo Kérdéſt találunk [a]. Melyből nyilván kővetkőzik, hogy az ember el-távoztathatta-vólna azt a'miért meg-feddetik; és úgy Szabad-akarattya vólt: mert ſenki nem feddi a'bárányt vagy kérdi, miért futott-el a'fárkas-előtt? a'vagy az ebet, miért ugat? Több íráſokat-is hoznak-elő a'Kereſztyén Doktorok: de, a'kik ezekkel meg nem elégeſznek, tenger íráſokat-is meg-vethetnek. Hanem lásſuk, mit vetnek ezek-ellen a'Pártoſok.

Elsőben: Jeremías azt mondgya [b]: *Tudom Uram, hogy nem az emberé az ő úttya: ſem a'férfiúé hogy járjon, és igazgaſſa az ő lépéſit.* Haſonló több mondáſok-is vannak [c]. Mellyekre azt felelem; Hogy nem egy a'Szabad-válaſztás, a'ſzabad véghez-vitellel: amaz, ſzükséges a'Szabad-akarathoz; de emez nem. Az-okáért, nem chak az Iſten, de gyakorta az ember-is ellenünk álhat, hogy végbe ne viheſsük a'mit válaſztottunk, és el-ſzántunk magunkban.

Másodſzor: Iſaías azt mondgya [d]: *Uram, minden dolgainkat te chelekedted nékünk.* Haſonló-képpen befzélli Sz. Pál-is [e]. Mellyekre azt felelem; Hogy a'Szabad-akarat, nem rekeſzti-ki az Iſten ſegétségét, és velünk-valo alkorását. A'mit látunk, ſzabadon láttyuk: nem hogy a'világoſság-nélkül láthatnók, hanem, hogy az jelen lévén-is, ſzabadok vagyunk, ha akarjuk-e ezt vagy amazt látni. Eggyütt jár azért az Iſten ſegétsége a'Szabad-akarattal: de, mivelhogy a'Jó chelekedetnek első és fő oka az Iſtennek Malaſztya, gyakorta tellyeſséggel annak tulajdoníttatik; noha azt nem nálunk-nélkül chelekeſzi: mert egyéb-aránt, heába íntene a'Sz. Irás bennünket hogy munkálkodgyunk [f].

Harmadſzor: Azt olvaſſuk [g]; hogy *Saul Gabaába ment, és véle ment a'ſeregnek réſze, kiknek ſzívőket az Iſten illette.* Haſonló-képpen beſzéllett Jákób-is az ő fiainak [h]. Erre azt felelem; hogy az Iſten, az emberbe öntvén Malaſztyát, azzal a'ſzívét lágyíttya a'jóra; de az ember ſzabadon chelekeſzi ezt, vagy amazt: és heába vehetné a'Malaſztot [i], és ellene álhatna a'Sz. Léleknek [k], ha akarná.

Negyedſzer: Azt mondotta az Iſten [l]; hogy *Új ſzívet és lelket ád: el-vészi a'kő-ſzívet, és hús-ſzívet ád: és azt chelekeſzi, hogy az ő parancholatiban járjunk, és az ő ítéletit meg-chelekedgyük, és meg-őrizzük.* Erre azt felelem Sz. Agoſtonnal [m]; hogy a'Szabad-akarat, mind a'Bűnnek keménységét, 's mind a'Malaſztnak lágyságát fel-veheti. De midőn a'Bűn-által meg-keményedik, és kő-ſzívnek mondatik, magától az Iſtenhez nem térhet, ſem húſsá nem lehet; hanem azt, az Iſtennek meg-előző, vagy elől-járó Malaſztyától véſzi: mellyet bé-fogadván, azzal-eggyütt a'maga meg-téresében munkálkodhatik. de azzal a'Szabadságot el nem veſzti, mert ellene-is álhat a'Malaſztnak.

Ötödſzör: Urúnk azt mondotta [n]: *Minden, a'ki az Atyától hallotta, és meg-tanúlta, én-hozzám jő.* Feleler: A'meg-tanúlás, reá hajlás: azért, a'ki hiſzen, és reá hajol, lehetetlen hogy el ne jőjön; de egy-általlyában, lehetséges: mert, ha ſzintén hallya-is, reá nem hajol ha akarja. Azért mondgya Dávid [o]: *Ma ha az ő ſzavát hallyátok, meg ne keményíttsétek ſzíveteket.* Tehát, ha ſzintén hallyák-is, meg-kemenyíthetik ſzívőket, reá nem hajolnak, ſem el nem jőnek.

Hatodſzor: Sz. János azt írja [p]: *Valaki az Iſtentől ſzületett, bűnt nem chelekeſzik: mert annak magva vagyon abban, és nem vétkezhetik, mert az Iſtentől ſzületett.* Sz. Agoſton [q], és Sz. *Ieróuymus* [r], a Magon, a'ſzeretetet értik. A'kiben pedig a'Szeretet vagyon, míg benne vagyon, Halálos bűnt nem chelekedhetik: de egy-általlyában, a'Szeretetet el-veſztheti, és el-is vetheti; és úgy vétkezhetik. Továbbá, valaki a'mennyei Atyát ſzereti, és igyekezik Malaſztyában meg-maradni, magát Halálos bűnbe nem keveri; sőt azt kerüli, és gyűlöli: a'mint ſzoktuk mondani; Nem ehetem a'húſt, Nem ihatom a'bort, &c. az-az, iſzonyodom tőle; ſemmi kívánságom ninchen hogy húſt egyem, vagy bort igyam. Így mondotta Jóſef a'gonoſzra-ingerlő Aſzſzonyának [s]: *Hogy chelekedhetem e gonoſságot? és hogy vétkezhetem az én Iſtenem-ellen?* Jóllehet azt-is mondhatnók; Nem vétkezhetik, az-az, nem ſzabad vétkezni: a'mint mondgyuk, hogy a'Kereſztyén ember nem ehetik húſt tilalmas napon; az-az, nem ſzabad enni.

Hetedſzer: A Chelédes ember azt mondotta a'ſzolgájának [t]: *Kénſzerítſed bé-jőni;* a'vendégeket, tudni illik. Feleler. Urúnk a'Példa-beſzédben a'kőzönséges ſzokás-ſzerént ſzóll: és azzal a'ſzolgának ſzorgalmatoſságát kívánnya, hogy minden tehetségével rajta légyen: ne kíméllye fáradságát; el-annyira, hogy ugyan kénſzeríteni látaſsék.

A
y *Ieſ.* 24. 14. 15. *Dan.* 13. 22
z *Eccle.* 31. 3. *Act.* 5. 4. 1. *Cor.* 9. 1.
a *Gen.* 3. 13. *Gen.* 4. 6.
B
b *Ier.* 10. 23.
c *Prov.* 16. 1. 9, & c. 20. 24, & *cap.* 21. 1.
d *Iſa.* 26. 12.
e 1. *Cor.* 12. 6 *Eph.* 1. 11.
f *Ioan.* 6. 27. *Phil.* 2. 12.
g 1. *Reg.* 10. 26.
h *Gen.* 43. 14
i 2. *Cor.* 6. 1.
k *Act.* 7. 51.
C
l *Ezech.* 36. 26.
m *Lib. de Spiritu & litera, c.* 33.
n *Ioan.* 6. 45.
o *Pſ.* 94. 8.
p 1. *Ioan.* 3. 9.
q *Tr.* 5. *in Ep.* 1. *Ioan.*
D
r *Lib.* 2. *contra Iovin.*
s *Gen.* 39. 9.
t *Luc.* 14. 23.

tasśék. A'vagy, kénszerittsed példáddal: mivelhogy a'Tanitóknak, és a'Nagy Vachorára hívóknak példái, nem inigy amúgy izgatnak, hanem neminémű-képpen ugyankénszerítnek, a'mint Sz. Pál mondotta Sz. Péternek [u]: *Miért erőltetsd a'Pogányokat Zsidóúl élni?* az-az, példáddal; a'mint akár-ki-is eszébe veheti Sz. Pálnak beszédéből. A'vagy, Kenszerittsed, meg-rettentvén; a'pokol-béli kínokat eleikbe adván; sőt e'világi büntetéseket-is, mellyeknek nagy erejök vagyon, noha az emberben helyén hadgyák a'Szabad-akaratot. mert láttyuk, hogy sokan az oktorozással inkább el-fajúlnak és vadúlnak, hogy-sem meg-jávúlnak és lágyúlnak. Az-okáért, valóban el kell hinnünk, hogy az emberben a'Bűn-után-is meg-maradott a'Szabad-akarat, noha a'jóra igen meg-erőtlenűlt. És, egy-általlyában szólván, olly nyilván-való dolog a'Szabad-akarat, hogy, a'mint Sz. Agoston írja [x], valami-képpen nyilván vagyon, hogy az emberek vétkeznek: úgy nyilván vagyon, hogy Szabad-akarat-nélkűl nem vétkezhetnek. És utánna veti; hogy e'dologban, sem a'tűdősoknak kevés-vólta, sem a'tudatlanoknak sokasága ellent nem tart. Másutt pedig azt mondgya [y]; hogy ezt a'Pásztorok a'hegyeken éneklik, a' Poëták a'*theatrum*okon, a'tudatlanok a'piaczokon, a'tűdősok a'Könyves-házakban, a' Tanítók az Iskolákban, a'Püspökök a'Templomokban, az emberi nemzet a'széles világon. Úgy vagyon: mert e'dologban a'Pogány bölchek-is eggyeznek; a'*Peripatéticus*ok, *Aristoteles*sel [z]; az *Academicus*ok, *Platón*val [a]; a'*Stoicus*ok, *Plutarchus*sal [b]: annak-fölötte, minden Országok és Gyülekezetek, kiknek törvényök, tanátskozások, büntetésök, és fizetésök vólt; mellyek heába-valók a'Szabad-akarat-nélkűl: minden Kapitányok a'hadakban, kik intésekkel, ígéretekkel, dob-trombita-szóval bátorittyák a'vitézeket: végezetre, minden rend-béli emberek, kik az emberek dolgaiban szükségesnek tartyák a'gond-viselést; melly a'Szabad-akarat-nélkűl heába-valo.

De ő-magok a'Pártosok-is, midőn oktromlyák, állattyák a'Szabad-akaratot: mert íntik az ő pártyokon-valókat; parancholnak nékik: bűntetik őket. De ha külömben nem-chelekedhettek a'kik a'kárt tötték: mire-valo a'bűntetés és harag? sőt miért írnak ellenünk, hogy a'Szabad-akaratot óltalmazzuk, ha egyebet nem chelekedhetünk? Ha azt mongyák, hogy nem lehet egyéb benne, haragudniok kell: miért nem haraguszsnak a'gyermekekre, bolondokra, barmokra? Az az oka, és nem egyéb; hogy nem élhetnek Szabad-akarattal, és azért nem érdemlik a'haragot.

[u] Gal. 2. 14.

[x] Lib. de Vera Relig. c. 14.

[y] Lib. de Duabus Animabus.

[z] Lib. 3. Eth. c. 1 2. 3.

[a] In Gorgia.

[b] Libr 1. de Placitis.

IV. RÉSZE.

AZ-okáért, Szabad-akaratunk lévén, azzal kövessük Sz. Istvánt, és távozzunk-el a' Zsidóktól. Mert Sz. Istvánban, kinek ma innepét ülli az Anyaszentegyház, nagy tekélletességet találunk: a'Zsidókban pedig, nagy tekélletlenséget látunk. Mert holott *a' tekélletesség elkötele a' Szeretet* [c]; és, *Nagyobb szeretete ennél senkinek nincsen, hogy valaki az ő lelkét adgya barátiért* [d]: kétség-nélkűl Sz. Istvánban, ki lelkét a'Krisztus szeretetiért adta, és az Igaságnak óltalmazásáért, nagy szeretet, és következendő-képpen nagy tekélletesség találtatott. És mivelhogy leg-nagyobb gyűlölség, és háládatlanság, azokat űldözni a'kik jóra vezérlenek: abba igen bé-merültek a'Zsidók; kik a'hozzájok küldetett Profétákat, Bölcheket, *&c.* meg-ölték. Holott azt kell eszünkbe vennünk, hogy a'mái Evangéliom ez ígén kezdetik-el [e]: *Az-okáért, ímé én küldök.* Melyből az következik, hogy Urúnk az-előtt valamit ollyat mondott, melynek okát akarván adni, utánna vetette: *Az-okáért ímé*, &c. Az-előtt pedig, ez ígéket olvassuk Sz. Máténál [f]: *Kígyók, viperáknak fajzatti, mint szaladtok-el a'Gehenna ítéleti-előtt?* Az-okáért illyen magyarázattya lehet: Mint-hogy Kígyók vattok; az-okáért ímé én hozzátok küldöm az én Tanítványimat, hogy meg-térítvén titeket, a'mérges kígyókból szelíd emberekké változtassanak: de tí, hogy meg-mutassátok hogy nem akarjátok gonoságtokat el-hagyni; azokat nem chak nem halgattyátok jó szívvel, hanem meg-is ölitek. A'vagy: Mint-hogy futni kell a'Gehenna ítéletitől, mint leg-nagyobb veszedelemtől; az-okáért, ímé én ti-hozzátok Profétákat küldök, hogy attól meg-szabadittsanak titeket, és az örök Bóldogságra vezérellyenek: de tí, nagy háládatlanúl, gonoszúl bántok vélek: és azért következik reátok a'nagy nyomorúság.

[c] Col. 3. 14.

[d] Ioan. 15. 13

[e] Mat. 23. 34

[f] vers. 33.

Imé pusztán hagyatik néktek a'ti házatok. A'Házon, Sz. *Jerónymus* a'Templomot érti. Melyről azért emlekezik Urúnk, mert a'Zsidóknál az Istени szolgálatnak fő oszlopa vólt, és abban bíztak leg-inkább [g]. De heában: mert, meg nem szűnvén a'bűntől, a' Templom meg nem óltalmazhatta őket a'bűntetéstől: sőt, az ő bűnök-miatt a'Templom-is el-pusztúlt; a'mint az Úr meg-mondotta Jeremiás-által [h]. Azt írja pedig *Josephus* [i]; hogy a'Templom pusztúlása-előtt, a'Papok szózatot hallottak benne: Távoz-

[g] Ier. 7. 4.

[h] Ier. 17. 14

[i] Lib. 7. de Bello Iudaico c. 12.

zunk-

A

† Migremus hinc.

zunk-el innét †. Mellyet az Angyalok mondottak, kik a'Templomnak őrizői voltak. Mert az Isten a'Zidókkal addig akart maradni, míg az ő Törvényét meg-tartották; a'mint ő-maga jelentette, mondván [k]: *Jobbittsátok-meg a'ti útaitokat, és a'ti chelekedetiteket: és veletek lákom é'helyen.* Mellyet mint-hogy nem chelekedtenek, a'Templom-is el-puſztúlt.

k Jer. 7. 3.

Némellyek pedig, a'Házon, Jeruſalemet értik: de mind egy; mert abban vólt a' Templom; és eggyütt rontotta-el az ellenség. El-puſztúlván pedig Jeruſalem a'Templommal, melyben minden Isteni ſzolgálatnak fondamentoma vólt, a'Törvénynek-is el kellett fogyni, minden Czeremóniáival. Mert, mi-képpen hogy, úgy-mond Arany-ſzáju Sz. János [l], a'kő-míves meg-vetvén a'háznak fondamentomit, fel-vívén annak falait, meg-bóltozván, és az egéſz bóltozat középben egy kővel egybe-foglalván; ha azt a' követ ki-vészi, az egéſz épületnek kötését fel-bontya: haſonló-képpen, mint-hogy Isten Jeruſalemet tötte-vólt az egéſz Országnak foglaló gombjává; azt el-rontván, az egéſz Nemzetségnek állapattyát-is el-bontotta. Azért nevezi pedig a'Sz. Doktor Jeruſalemet az egéſz Országnak gombjának, vagy foglaló-kövének: mert a'Templom abban vólt; mellyen-kivűl nem vólt ſzabad áldozni [m]. Azért, az el-bomolván, a'Zidók Törvénye-is, minden állapattyokkal el-bomlott, és füſtbe ment. A'Templomot pedig, meg akarta *Titus* Cháſzár tartani; de az Isten nem engedte hogy meg-maradna: hogy eſzökbe vennék a'Zidók, hogy a'Templommal-eggyütt minden Czeremoniájokat el-veſztették. Azon Isten az-után ſoha nem engedte, hogy a'Templomot meg-épitenék a'Zidók, noha gyakorta igyekeztenek azon; fő-képpen *Julianus*nak, a'Hittől-ſzakatt Cháſzárnak idejében: ki, a'mint Arany-ſzáju Sz. János írja [n], pénzt adott, pallérokat rendelt, minden-ünnét fő mesterekot hívott, és ſemmit hátra nem hagyott hogy a Templomot fel-épithetné: reménlvén azt, hogy ha a'Zidók áldozattyát helyére állathatná, az-után könnyebben a'Bálványozáſra vihetné, és azzal a'Kereſztyén Hitnek ſokat ártthatna. De minden fáradsága heába lött: mert a meg-áſott fondamentomból tűz jött-ki, és ſokakat meg-emészteti. És úgy ſzűnt-meg a'vakmerő Cháſzár, féltvén maga fejét-is. Emlekezik e'dologról *Nicéphorus* is [o], és *Sozómenus* [p]: ki azt-is írja; hogy akkor a'Zidók ruháin Kereſzt látztatott: íntvén arra őket, hogy a'Kereſzten meg-feſzítteteti Krisſtusban hinnének. Sz. *Gregorius Nazianzénus* pedig, azt-is írja [q]; hogy az égben-is ſzép fényes Kereſzt látztatott.

l Hom. 1. adverſus Iudæos.

B

m Deuter. 12. 13.

n Orat. 2. contra Iudæos.

o Lib. 10. Eccleſ. hiſtor. c. 32 & 33.

p Lib. 5. c. 21.

C

q Orat. 2. in Iulianum.

Meg-mondván Urúnk, hogy a'Zidók háza el-puſztúl, azt vetette utánna [r]: *Mert mondom nékted, ne látztok engem moſtantól-fogva, míg nem mondgyátok: Áldott, a'ki az Úr nevében jő*: az-az, Mondom nékted, gonoſz engedetlen fiak, hogy nem látztok engem az én Szenvedéſemtől-fogva, melly rövid nap meg-léſzen, míg nem kételenségből-is, azt mondgyátok: *Áldott*, &c. Melly az Itélet-kor léſzen, midőn minnyájan meg-látztyák: az Igazak, örömökre, és üdvöſſégökre; a'gonoſzok pedig, ſiralmokra, és kárhozattyokra. Mondgyák pedig azt a'Zidók, nem ſzájokkal, hanem ſzívökkel: mint-ha a'Király azt mondaná valami párt-ütő latornak, a'ki őtet nem akarná Királynak vallani és tartani: Fel-akaſztatlak, és akkor mondod hogy Király vagyok: mivelhogy létel-ſzerént meg-érzené, noha nyelvével nem vallaná a'Király hatalmát, mellyet az-előtt jó akarattyából nem akart vallani. Így mondgya Zakarias Próféta [s], és Sz. János Evangeliſta [t]: *Meg-látztyák kit vertenek-által.* A'mit ott mond, hogy Meg-látztyák: itt azt mondgya, hogy Meg-vallyák, és mondgyák. Melly mondásban arra nézett Urúnk, a'mit a'gyermekek mondottak a'Templomban [u]: *Hoſanna a'Dávid fiának: áldott a'ki az Úr nevében jő: Hoſanna magaſságban.* Mellyen boſzſzonkodtak a Papi-fejedelmek, mondván [x]: *Hallod-e mit mondnak ezek?* azt káromláſnak alitván. Azt jövendöli azért Kriſtus, hogy léſzen olly üdő, melyben kénſzerittetnek ők-is azont mondani: de akkor nem fog ſemmit haſználni. Mint mikor a'gonoſz-tévők, kezek kötözve lévén, és az Itélő-ſzék-előtt álván, látztyák a'Birót, és kegyelmes uroknak mondgyák: ſemmit nem haſználnak véle, hanem érdemök-ſzerént meg-bűntettetnek. Így nem fog-haſználni némellyeknek, midőn azt fogják mondani [y]: *Uram, Uram, nem a te nevedben prophétáltunk-e?* &c. vagy [z]; *Uram, Uram, nyiſd-meg nékünk*: hanem mindeniknek azt fogja Urúnk mondani: *Nem iſmérlek titeket.*

r Mat. 23. 39

s Zachar. 12. 10.

t Ioan. 19. 37

u Matt. 21. 9

x vers. 16.

D

y Mat. 7. 22.

z Mat. 25. 11

Ez hogy mi-rajtunk ne történnyék, ne hallogaſſuk meg-térésünket: hanem, mentől hamarébb tartſunk penitentziát; és a Kriſtuſnak illyen nagy Jó-téteményiért és irgalmaſságáért, mellyet mutatott az ő ſzent Szűletéſekor, adgyunk hálát, mondván: *Áldott a'ki az Úr nevében jő.* Az igaz Tanitókat, kiket közinkbe küld, örömeſt halgaſſuk, és engedgyünk nekik; hogy a'Zidók veſzedelme reánk ne fordúllyon. Úgy vagyon, hogy *Az Isten nem akarja az iſtentelennek halálát, hanem hogy meg-térjen az iſtentelen az ő*

útáról,

ő áról, és éllyen [a]. Úgy vagyon, hogy *Az ember Fia nem jött lelkeket veszteni, hanem üdvözíteni* [b]: *meg-keresni, és üdvözíteni, a'mi el-veszett-volt* [c]. De az-is bizonyos, hogy, ha a'penitentziára-valo alkolmatossággal, mellyet az Isten adott a'bűnös embernek, gonoszúl él, kevélységre [d]; ha meg útállya az Isten jóságának, és türésének, és hoszszú várakozásának gazdagságit [e]: *az ő keménysége-szerént, és penitentziátlan szíve-szerént, haragot gyűjt magának, a'haragnak, és az Isten igaz ítéletinek meg jelenése napján* [f]: és arra kénszeríti az Istent, hogy irgalmasságát, mellyel méltatlanokrára üdvözíteni akarta, meg-vonyván, háládatlan-voltáért, igasága-szerént kárhoztassa. Őrvendezzünk azért az Isten Irgalmasságának; de más-felől, féllyünk igaz ítéletitől: hogy, se kétségbe ne essünk, se mód-nélkül ne bizakodgyunk; hanem, igaz úton járván, mellyen Szent István járt, a'dichőségbe jussunk, melybe ő jutott: mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten, az ő Szent Fia-által. Amen.

a Ezech. 33. 11.
b Luc. 9. 56.
c Luc. 19. 10.
d Isa. 24. 23.
e Rom. 2. 4.
f Rom. 2. 5.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

Dávid, az ő szelídségét, melyre az Istent-is emlekeztette [a], úgy mint kedves, és nyilván-valo dologra, igen meg-mutatta Saulhoz: kinn gyakorta boszszúját álhatta-volna [b], arra hűv szolgaitól-is izgattatván, mivelhogy Saul mindenütt üldözte, és halálra kereszlette őtet: de semmi okon reá nem bírhatta magát. És Semeihez-is: ki leg-nagyobb keserűségében, és nyomoruságában, nagy mélratlanúl árkozta, és kövekkel hagyigálta [c]; kinek Abisai fejét akarta venni; de Dávid semmi-képpen azt nem engedte: Mindazáltal, igen meg-haragutt Követinek meg-gyalázásáért, a'bolond Nábal-ellen [d]: és boszszúját-is állotta-volna, ha Abigailnak bőlch tanátsa eleit a'dolognak nem vötte-volna. Melly boszszú-állást, hasonló okért meg-mutatott valóban Hánon-ellen, ki az Ammon fiainak Fejedelme volt [e]: mert a'népét által-fűrészeltette, és vas-szekereket vitt-által rajtok, és késekkel el-metéltette, és a'tégla kemenczébe vettette: és úgy chelekedett minden várasival. E'dologban-is, Dávid a'Kriſtust példázta: ki nagy szelídségét mutatta, a'bűnösöket magához fogadván's velek évén [f]; és a'hóhérért könyörögvén [g] a'Kereszt-fán: de igen nehéz néven vötte a'Követin tött boszszúságot, mellyért boszszút-is állott a' Zidókon, házokat el-pusztítván; az-az, minden jótól meg-foszlván őket, a'Jerusálemi veszedelemkor: és annak-fölötte azokat, a'kik meg nem tértek, az őrök kárhozatra vetvén. Melly hogy rajtunk-is ne történnyék, kövessük Sz. Istvánt, véle inkább meg-kövéztetvén a'Kriſtusért, hogy-sem a'Zidókkal meg-kövezvén a'Kriſtus követit. Azért,

a 1. Reg. 24. 5. &c. 26. 12.
b 1. Reg. 24. 5 &c. 26. 12.
c 2. Reg. 16. 6.
d 1. Reg. 25. 10.
e 2. Reg. 10. 4. &c. 12. 31.
f Luc. 15. 1.
g Luc. 23. 34.

I. *Meg-mondom, Minémű Koronái voltak Sz. Istvánnak.*

II. *Meg-bizonyítom, hogy az Isten sok dolgokban inkább akarja a'mi hasznunkat, hogy-sem az ő tiszteletit.*

III. *Meg-magyarázom, Miért nézett Sz. István az égbe, és mit látott.*

ELSŐ RÉSZE.

Mikor a'Romaïak valamelly Várast vítattanak, a'ki elsőben a'kő-falt meg-hágta, és arra a'Romaïaknak Sasos zászlóját fel-tötte, meg-koronázták Arany koronával. Midőn Dávid a'Jebus várasát vítatta, melly a'Jerusálem volt, azt mondotta [h]: *Valaki elősőr meg-veri a'Jebusaust, Fejedelem és Hadnagy légyen*: és Sárvia, a'ki elősőr fel-ment, Fejedelemmé lőtt. A'mái napon egy fő Vitézről emlekezik az Anyaszentegyház: ki a'kövek-által, mellyekből szoktak rakni a'váras kő-falait, elősőr ment-fel Meny-országba, fel emelvén ott a'Kriſtus zászlóját, és meg-mutatván minémű ereje lőtt-légyen a'Kriſtus Vérének, mellyel a'Keresztet, mint diadalmas zászlóját, megfestette: olly nagy tudni illik, hogy a'gyarló és félénk embereket meg-bátorithatná, hogy leg-kedvesb dolgokat, az-az, életőket semminek alitanák, és vérőket a'Kriſtusért örömest ki-ontanák. Az-okáért, nem chak meg-koronáztatott, a'mint a'neve-is kívánta, az örök dichőségnek meg-hervadhatatlan koronájával: hanem Első Mártyrnak-is neveztetett, mint a'Mártyrok kapitánya: I. Mert, noha Sz. István-előtt, az Ó Testamentomban, Mártyrok voltak: úgy-mint Abel, egy-nehány Próféták, és a'Makabæusok; az Újban pedig, Keresztelő Sz. János, és az Apró-Szétek, kiket Sz. Agoston [i], és *Prudentius* [k],

h 1. Par. 11. 6.
i Serm. 3. de Innoc.
k In Hymno Epiphaniæ.

A

a'Mártyrok viráginak, és első zengéinek neveznek: mindazáltal, Sz. István méltán mondatik *Proto-mártyr*nak, vagy Első Mártyrnak. Mert senki ő-előtte nem szenvedett az Új

1 *Hebr.* 9. 15. Testamentomnak fel-állatása-után, melly a'Krisztus halálával ment végbe [l]: az Apró-Szentek pedig, és Keresztelő Sz. János, az-előtt szenvedtek. II. Mert Sz. István-előtt egy Mártyr sem ment igyenessen Meny-országba; mellyet Krisztus Urunk nyitott meg halálával, és útat mutatott reá Menybe-menetelével: a'többi Mártyrok, mind a'Krisztus halálá-ig, a'*Lymbus*ban várakoztak a'Szabadítóra. És *azért látta* Sz. István *az egeket nyitva* [m], *és az ember Fiát az Isten jobbja-felől állani*: nem chak azért, hogy segétené őtet a'harczon; hanem, hogy meg-győzvén ellenségit, Menybe vinné, és meg-koronázná. III. Mert ő szenvedett leg-először halált a'Krisztus Hitiért; melyről az Apró-Szentek vallást nem tőttenek, sem akarattyok-szerént azért halált nem szenvedhettenek. Innét vagyon, hogy az Anyaszentegyház, a'Krisztus Születése-után a'következendő három nap, három rend-béli Mártyrokról emlekezik; de elsőben Sz. Istvánról, mint Első és fő Mártyrról: úgy-mint, ki nem chak akarattyával vólt Mártyr, mint Sz. János; sem chak létel-szerént, akarattya-nélkül, mint az Apró-Szentek: hanem, mind kétképpen. és azért vőtt nevéhez illendő Koronákat-is.

B

Koronákat, mondám: mert minden-féle Koronában része vólt, a'miném[ű]ekről a'Doktorok emlekeznek: tudni illik, a'Szűzességnek, Tanításnak, és Vér-ontásnak Koronájában. A'mi az Elsőt illeti, Szent Agoston imígyen ír [n]: Irva vagyon az Apostoli Chelekedetekben Szent Istvánról, hogy az Özvegyeknek szolgálattyára rendeltetett az Apostoloktól: melyből bizonysága vagyon az ő tiszta Szűzességéről; mint-hogy, ifiú lévén, azoknak gondgyokat bátorságoson fel nem vehette-vólna, ha a'Szűzességnek ajándékát magában nem ismérte-vólna, mellyel veszedelem-nélkül forgolódhatott közöttök. Angyali dolog a'Szűzesség, és igen kedves az Angyaloknál: az-okáért *Ollyannak láttatott a' Sz. István orczája, mint az Angyalé* [o]: és, *látta az Istennek dicsőségét*, még a'földön lévén [p]. mivelhogy *A'tiszta szívűek látják az Istent* [q]. A'mi a'Tanítók Koronáját illeti, része vólt abban Sz. Istvánnak: mivelhogy a'Krisztus Hitit bátorságoson tanította; és hatalmas ellenségek-ellen óltalmazta-; chodákkal, 's jelekkel meg-bizonyította [r]: mivel hólta-után-is Ereklyéinél sok chodák történtek; a'mint Szent Agostonnál olvassuk [s]. És így, mind a'három Koronában része vólt Szent Istvánnak, ki az ő mesterének a'Krisztusnak példáját követte mind a'három dologban: Mert a'Krisztus, Vérét ontotta, barátiért, és ellenségiért: a'Szűzességet meg-tartotta, magában, és Szent Annyában: tanította a Zidókat, és a'Pogányokat.

C

Mondaná valaki: Miért engedte az Isten, hogy Szent Istvánt, ki *tellyes vólt hittel és Szent Lélekkel* [t], *malasztal és erővel* [u], és egyéb számtalan Szenteket, a'Pogányok, és Eretnekek, és a'gonosz atyafiak-is, nagy kínokkal meg-ölnék? Holott, Egyfelől, könnyen meg-óltalmazhatta-vólna őket, sok-képpen meg-zabolázván az üldőzőket: és, vagy vízben ölvén, mint Faraót minden hadával, midőn az Istennépét üldözte [x]; vagy a'földel el-nyeletvén, mint Córét, Dátant, és Abiront-, midőn Moyses-ellen fel-támadtak [y]; vagy tűzes kígyókkal meg-emésztvén, mint némelly Zidókat, kik Moyses-ellen zúgolódtak [z]; vagy hajoknál-fogva fel-akasztván, és ellenség kezébe adván, mint Absálomot, ki az attyát kergette [a]; a'vagy chak a kezét meg-száraztván, mint Jeroboámnak, ki az Isten embere-ellen kezét ki-nyújtotta [b]? Más-felől pedig, a'kik a Szenteket üldözik, vagy illetik, az Isten szemefényét illetik [c], és azzal igen meg-bántyák: kinek tiszteletit semmi-némű dologért nem kell hátra hagyni, mint-hogy maga sem adgya azt másnak [d]? Erre másutt bővebben meg-felelek: Most chak azt felelem; hogy az Isten úgy annyira kívánnya a'mi haszunkat, hogy, ha eggyütt jár az ő boszszúságával, ezt meg-engedi, és el-halgattya egy ideig, hogy amaz helyén maradgyon; melyből chodálatos jó-vóltát ismérhettyük az Istennek.

t *Act.* 6. 5.
u *vers.* 8.
x *Exo.* 14. 27
y *Numer.* 16. 31. 32. 33.
z *Num.* 21. 6.
a 2. *Reg.* 18. 10. 14.
b 3. *Reg.* 13. 4.
c *Zach.* 2. 8.
d *Isa.* 48. 11.

D

II. RÉSZE.

EZt sok példákból vehettyük eszünkbe: és Leg-elsőben, e'mostani dologból. Mert, ha az istentelenek az Igazakat üldözik, az Istennek tiszteségét sértegetik, és azzal az ő szent neve káromlattatik, a'mint egyéb-féle bűnök-által-is: más felől pedig, abból az Igazaknak érdemök és jutalmok nevekedik. Továbbá, ha az üldözés meg-szűnik, az Isten tiszteesége helyén marad, de az Igazaknak érdemök nem öregedik: az-okáért inkább kedvez az Igazaknak, kik az háboruság-által nevekednek

az Igaz-

az Igasságban. Mert, a'mint Szent Agoston bizonyítja, mi-képpen hogy azon tűztől az arany fénylik, és a'polyva füstölög; és azon chep alatt, a szalma meg-törik, és a'búza meg-tisztíttatik; és nem azért egyelíttetik öfsze az olaj a'só kollyál, hogy azon sajtóval nyomattatnak-ki: azon-képpen, ugyan-azon reánk-roluno erőszak, az igazakat próbállya, tisztíttya, és által-szűri; a gonoszokat pedig kárhoztattya, rontya, és ki-gyomlállya.

Másodszor: Ez ki-tetszik a' Kristus halálából. Mert a'Zidók bűne, a'Kristusnak meg-ölésében, nagyobb és gonosb volt, hogy-sem a'haszon, melly az emberi nemzetnek meg-váltásából következőtt. Mert a'Bűn, az Isten-ellen lévén, ki végheretlen jó, neminémű-képpen végheretlen gonoság: de az emberi nemzetnek meg-szabadulása, bizonyos határban foglaltatott jó. mert a'teremtett-állat, végheretlen jót magában nem foglalhat; a'mint egy akár-minémű hordóba a'fenceretlen tengernek vize nem férhet. De még-is, a'mi üdvösségünkért az Isten meg-engedte, hogy az ártatlan Kristust, kinek méltósága-is végheretlen volt, gyalázatos halállal meg-öllyék. Továbbá, nagyobb jó és haszon, az ártatlannak életét meg-tartani, hogy-sem kár a'bűnöst veszni hagyni: mert az Igasság-is azt kívánnya, hogy a'vétkes el-veszszen, az igaz megmaradgyon és éllyen; melly mindennek, személy-válogatás-nélkül, érdeme-szerént fizet. A'Kristus pedig életet érdemlett, a'bűnös ember pedig halált: de még-is inkább engedte az Isten, hogy a'Kristust meg-öllyék, hogy-sem a'bűnös ember érdeme-szerént, örökké el-veszszen.

Harmadszor: Két rend-béli Imádság vagyon: Eggyik, chak az Istent dicséri, és hálát ád jó-voltáért: és ez, fiúi szeretetből, és, hogy így szóllyak, igaz barátságból származik. A'Másik, magunk szükségét adgya Isten-eleibe; kérvén, hogy javaival meg-látogassson, a'gonosztúl meg-óltalmazzon: melly, úgy tetszik, mint-ha béres szolgához illenék, ki maga hasznát keresi. Az-okáért, ha a'Két Imádságot egy-más mellé vettyük, az Első díszesb, és böchülletesb: melyben foglallyák ki-vále-képpen magokat az Angyalok-is, és a'Mennyei Szentek. Kik, ha mi-érettünk könyörögnek-is, nem magok hasznát keresik, hanem az Istennek tiszteségét: remélvén, hogy vélek-eggyütt, az örök bóldogságban lévén, inkább dicsértetik az Isten: mivelhogy *A'kik az Úr házában laknak, örökkön örökké dicsérik őtet* [f]. De mint-hogy a'Kérő Imádság a'mi hasznunkat nézi, chak nem mindeneştől-fogva arra tanított bennünket Kristus Urúnk [g]. Mert, noha némelly kérések az Isten tiszteségét nézik; mindazáltal azok-is a'mi hasznunkat keresik: mert, ha az Istennek szent nevét tisztellyük, és szentellyük; ha Országát magúnkra hozzuk; ha az ő szent akarattyát chelekeszszük, nékünk hasznos: ha pedig el-mulattyuk, nékünk káros, nem az Istennek: kinek az ő szent nevét tekélletesben szentelik az Angyalok; az ő Országa, és birodalma azokon tellyesb; és ők sokkal igazban tellyesítik-bé az ő szent akarattyát, hogy-sem mi-tőlünk lehessen a'földön. Az-okáért Sz. Dávid az Angyalokat az Úr szolgáinak nevezi, *kik az ő akarattyát chelekeszszik* [h].

Negyedszer: E' világi gazdagságot fő-képpen Két-végre költhettyük: tudni illik, az Istennek tiszteletire, Templomokat épitvén; az Istent-dicsérő szolgáknak illendő jövedelmet rendelvén; az Isteni szolgálatot drága szép edényekkel fel-ékesitvén: és Fele-barátunk szükségére, szegényeket táplálván; rabokat szabadítván, &c. Ha mind a'kettőre nem érkezünk, és valamellyiknek el kell maradni: az Isten azt kívánnya, hogy az Elsőnek hadgyunk békét, és a'Másikat vigyük végbe. Innét mondotta Urúnk [i]: *Szerezzetek magatoknak barátokat a' hamisság Mammónájából; hogy mikor meg-fogyatkoztok, bé-fogadgyanak titeket az örök hajlékokba.* És [k]: *A'mivel bővelkedtek, adgyatok alamizsnát: és ime mindenek tisztak nektek.* És [l]: *Adgyátok-el a'mikkel birtok, és adgyatok alamizsnát.* És [m]: *Ha tekélletes akarsz lenni, menny-el, ádd-el a'mid vagyon, és add a'szegényeknek, és kinched lészen Menyben.* És a'miből leg-inkább ki-tetszik mondásunk, Urúnk keményen meg-feddette a'Farisæusokat: kik fősvénységből azt tanították [n]; hogy chak az emberek bővséges ajándékokat vigyenek a'Templomba, ha szintén szűléjeket fogyatkozva hadgyák-is, nem vétkeznek. Mellyet noha az Isteni tiszteletnek böchülletes színével akartak bé-palástolni; mindazáltal Urúnk nem javallotta, ki mindenűtt a'mi hasznunkra figyelmez. Jól tudta ezt Júdás; és, a'szegényekhez-valo irgalmasságnak színe-alatt, morgolódott az aszszony'állatra [o], ki a' drága kenetet Urúnk fejére öntötte: de, mint-hogy azt nem azért mődotta Júdás hogy a'szükölködőkre lőtt-vólna gondgya [p], *hanem hogy lopó vólt*, Urúnk nem javallotta, hanem az aszszony'állatnak pártyát fogta. Találtatnak most-is Judások, kik az Egyházi jövedelmeket sokallyák; és azt rebesgetik, hogy jobb vólna azokat szegényekre, vagy ha-

A
e Jak. 3. 4. c. 5.

B
f Psal. 83. 5.

C
g Matt. 6. 9.

h Psal. 102. 2.

i Luc. 16. 9.
k Luc. 11. 41.

D
l Luc. 12. 33.
m Matth. 19. 21.
n Matt. 15. 5.

o Mat. 26. 7.

p Joan. 12. 6.

A

zánk szükségére költeni: mellyeket, a'hol el-foglalnak, sem a'szegények táplálására nem költik, sem hazánk meg-maradására, hanem mind fűstbe mégyen; a'mint naponként látyuk. mert a'Régi Jámborok[q], kik az Egyházi jövedelmeket rendelték, mind Ispitályokat, 's mind Vég-házakat többet építettek, a'moſtani Újítóknál, kiknek fogok chak az Egyházi jövedelmekre vásik. Bizony, mentől többet adunk az Isten szolgáinak, annál több jút mind a'szegényeknek, 's mind az Országnak: mert a'Krisſtus kezében, a'kevés kenyér-is igen meg szaporodik[q]. A'mikor pedig a'szükség kívánnya, még a'Szentelt edényekkel-is szabad a'szegényekre gondot viselni, és azokat érettök adni; a'mint Szent Ambrús tanította[r], és a'több Szent Atyák-is.

q Ioan. 6. 13.

r Lib. 2. Offic. cap. 28.

Ötödször: Az Istennek tiszteſségét nézi az Áldozat; Fele-barátunk javát, a'vele-valo meg-békélles: mindazáltal, hallyad mit mondott Urúnk ezek-felől[s]: *Ha ajándékodat az óltárra viszed, és ott meg-emlékezel hogy az atyádfiának vagyon valami ellened: hadd ott ajándékodat az Oltár előtt, és menny először meg-békélleni az atyád-fiával: és akkor el-jövén, add-bé ajándékodat.* Méltán fel-kiált erre Arany-száju Szent János, mondván: Oh chodálatos kegyeſsége, és ki-mondhatatlan szeretete Istennek az emberhez! az ő-maga tiszteletit hátra hadgya, midőn fele-barátunkban a'szeretetet keresi. Hagyattaſsék-félben, úgy-mond, az én szolgálatom, hogy a'te szeretteted meg-újúllyon. Áldozat nékem az atyafiaknak meg-békélléſök. Sz. Agoſton pedig azt írja[t]: Téged keres inkább az Isten, hogy-ſem az ajándékodat. Be-mutatod ajándékodat, és te nem vagy az Isten ajándéka. Inkább keresi a'Krisſtus azt, a'kit véréivel meg-váltott, hogy-ſem a'mit te találtál chűrsdben.] Tanúld-meg Kereſztyén, mit kelleſsék elsőben chelekedned.

s Mat. 5. 23.

B

t Serm. 16. de Verb. Domini.

Harodszor: Némelly parancholatok, az Isteni tiszteletet nézik: úgy-mint, az Innep szenteléſről, melly az Anyaszentegyháznak rendeléséből, Miſe- és Predikázio-hallgatáſt kíván: és hogy kézi munkától meg-tartóztaſſuk magunkat. Némellyek, Fele-barátunk ſegétségét nézik: és az Isten azt kívánnya, hogy ezeknek adgyuk az első helyt. Mert, ha az kívántatik hogy beteg-nél maradgy, szabad mind a'Miſét el-mulatnod, 's mind kézi-munkát tenned. Ezt jelentette az Isten, mondván[u]: *Az Irgalmiſságot kívántam, és nem az Áldozatot.* mellyet Urúnk kétszer-is vetett szemökre a'Fariſæusoknak[x]: magáért felelvén, hogy a'bűnösökkel evett; és a'Tanítványiért, hogy Szombaton a'búza-fejeket tördelték, morzolták, ették. Mint-ha azt mondotta-volna: Ha tudnátok, hogy az Isten nagyobra bőchülli az Irgalmaſságot, hogy-ſem az Áldozatot, inkább indúlnátok-meg az éhezőknek szükségén, hogy-ſem a'Szombatnak meg-tartásán: az-okáért, mint-hogy én tudom, noha a'Szombatnak meg-tartásáért meg-tilthattam-volna Tanítványimat, látván hogy éheznek, nem tiltottam-meg: mert kedvesb dolgot chelekedtem az Istennek; inkább hajolván az Irgalmaſságra, hogy-ſem a'Szombatnak meg-tartására: mint-hogy *a'Szombat az emberért ſzerzettetett, és nem az ember a'Szombatért*[y]: az-az, a'Szombat embernek javára szerzettetett, nem kárára.

u Oſe. 6. 6.

x Mat. 9. 11. & c. 12. 7.

C

y Mar. 2. 27.

Hetedszer: Fele-barátunknak meg-feddéséről parancholatunk vagyon[z]: de történhetik, hogy a'kit meg-feddűnk, meg-szűnik ugyan a'bűntől, melly Isten-ellen vagyon; hírében nevében pedig kárt vall, tudni illik, ha azok-előtt léſzen a'feddés, kik a'vétkét nem tudták: viszontag, ha meg nem fedgyük, meg nem szűnik boszszúsággal illetni az Istent; de tiszteſsége helyén marad. Ez így lévén, az Isten sok történetekben azt akarja, hogy fele-barátunknak hírére nevére tekintetűnk légyen: és, hogy az helyén maradgyon, az ő meg-feddéſe alkolmatosb időre haladgyon, mikor sérelme-nélkül lehet. Ha pedig az a'vétek, más fele-barátunknak-is kárára volna, akkor az Isten azt kívánnya, hogy nagyobb tekintet légyen az ártatlanra; és az ártalmaſt meg-fedgyük, ha szintén kárára következik-is: chak hogy ennek kára, sokkal nagyobb ne légyen amannak káránál. Innét vagyon, hogy Urúnk szép módot, és rendet szabott a'meg-feddésben: tudni illik, hogy elsőben, magán fedgyük-meg felebarátunkat: ha az nem haſznál, az-után egy vagy két bizonyság-előtt: ha az sem foganatos, az Anyaszentegyháznak, vagy gyülekezetnek kell eleibe adni, hogy egyebeknek-is ne ártſon. Melyből ki-tetszik, melly igen mód-nélkül chelekeſznek némelly Tanítók, kik nevén nevezvén az embert, titkon-valo vétkét ki-kiáltyák; kinek sokkal többet haſználtak-vólna a'magán-valo meg-feddéſſel, hogy-ſem a'nyilván-valo meg-szégyenítéſſel.

z Mat. 18. 15.

D

Nyólczadszor: Noha minden vétkek az Isten-ellen vannak: mindazáltal, némellyek úgy vannak az Isten-ellen, hogy fele-barátunknak-is ártanak: némellyek pe-

digen-

dig ennek-is ártalmasok; de ugyan ezek-is inkább vannak az Isten-ellen, mivel annál nagyobb a' vétek, mennél nagyobb a' kinek bőchűlleti meg-sértődik általa. Azért Dávid, ezt meg gondolván, azt mondotta az Istennek, könyörgésében [a]: *Chak néked vétkeztem, és gonoszt chelekedtem előtted.* Noha bizony Urias-ellen-is igen vétkezett: kinek ágyas-házát-is meg-fertezette; és életét-is el-fogyatta; és a' szolgai előtt-is chelekedte a' gonoszt; kiknek gonosz példát adott, és meg-botránkoztatta őket: De, mint-hogy fő-képpen az Isten bántódik-meg a' bűn-által, úgy-mint, kinek méltósága véghetetlen, és kinek magunk erejével soha eleget nem tehetűnk; úgy szóli Dávid, mint-ha másnak nem-is vétett-volna. Ez így lévén, tekintsük-meg az Utólsó ítéletnek formáját, mellyet Urúnk előnkbe adott [b]: és fel-találjuk, hogy semmi emlekezetet nem tészen a' vétkekről, mellyek chak ő-maga az Isten-ellen vannak; hanem azokról, mellyek fele-báratunk-ellen is vannak. És azt olly módal, mint-ha nem-is gondolna azzal, hogy azok által az Isten-is meg-bántódott; hanem chak azzal, hogy fele-báratunk meg-sértődött: azért mondotta: *Bizony mondom nékek; Valamig nem chelekedtétek egynek e' kichinyek-közzűl, nékem sem chelekedtétek.*

Kilenczedszer: Kettő a' Szeretetről-valo parancholat, tudni illik [c]: *Szeresséd a' te Urádat Istenedet tellyes szívedből, és tellyes lelkedből, és tellyes elmédből. Ez a' leg-nagyobb és első parancholat. A' másik pedig hasonló e' hez: Szeresséd fele-barátodat mint tennen-magadat.* Kétség-nélkűl az első nagyobb, mint-hogy nagyobb jóra néz: de mindazáltal, Kristus Urúnk az elsőt, nemínemű-képpen hátra hagyván, a' másikat adgya jelűl az ő Tanitványinak; azt jelentvén, hogy azok tanúltak jól az ő Iskolájában, a' kik fő-képpen abban gyakorlották magokat [d]: *Ezen ismérnek-meg minnyájan hogy én Tanitványim vattok, ha szeretetőtök lészen egy máshoz.* És ezt nevezi ő parancholatyának [e]. És mint-ha egyebet nem parancholna, azt mondgya [f]: *Ezeket parancholom nékek, hogy szeressétek egy-mást.*

Tizedszer: Ezt bizonyította Kristus Urúnk az ő e' világra-valo jövetelével, tellyes életével, és halálával. Mert nyilván mondotta [g]: *Én nem keresem az én dichőségemet.* Tahát mit keresett? *Én*, úgy-mond [h], *jöttem, hogy életők légyen, és bővebben légyen.* És [i]: *Az Ember Fia nem jött hogy szolgállyanak néki, hanem hogy szolgállyon, és lelkét sokakért adgya váltságúl.* A' mái Evangéliomban-is azon panaszolkodik, hogy ő a' Zsidókat egybe akarta gyűjteni, és ők nem akarták: és azért sírt Jerusalemen [k], hogy meg nem ismérvén a' mi javára lőtt-volna, utólso romlása következtében. A' Kereszt-fán-valo halála, a' *Zsidóknak botránkozás volt, a' Pogányoknak pedig bolondság* [l]: az-az, ő-néki gyalázatot szerzett, emberi ítélet-szerént: de mivelhogy nékünk üdvősségünkre volt, mindenekre őrőmest ment. Továbbá, a Kereszt-fán Urúnk keserű fájdalmat, és iszonyú gyalázatot szenvedvén, mint-ha magáról el-feledkezett-volna, leg-elsőben-is a' hóhériért könyörgött, mondván [m]: *Atyám, bochásd-meg nékik; mert nem tudgyák mit mivelnek.* Mint-ha azt mondotta volna: Egy-felől, érzem a' keservés fájdalmat, és látom nagy gyalázatomat: más-felől, vészem eszembe ezeknek romlásokat, mellyet ők meg sem gondolnak: az-okáért, nem magamért, hanem ő-érettek könyörgők előszór; Bochásd-meg nékik; ne veszesd-el őket. E' dologban, valóságos-képpen Kristus, Tanitványának mutatta magát Szent István, ki hóhériért térdre esvén könyörgött [n].

III. RÉSZE.

EZek így lévén, nem méltó volna-e, hogy mi-is igyekeznénk, tehetségünk-szerént, az Isten Szeretetinek meg-felelni; inkább keresvén az ő dichőségét, hogy-sem a' magunk hasznát? mivelhogy az Isten, fő-képpen erre viselt gondot, amazt hátra hagyván: és azzal az igaz Barátságnak példáját mutatván, melly maga haszánál nagyobra bőchűlli fele-barátyának elő-menetelét, vagy bőchűlletit. Így chelekedtenek minden Szent Mártyrok; és a' többi közőtt, a' Szent István. Első Mártyr: ki az Istennek tiszteségét, maga életénél-is nagyobra bőchűllőrte; és szeme-előtt látván a' halált, s azzal nem gondolván, a' Kristus dichőségéről tőtt bizonyságot, mondván [o]: *Imé nyitva látom az egeket, és az Ember Fiát az Isten jobja-felől állani.* De jaj mi-nékünk! gyalázat a' mit chelekeszűnk ez-aránt: mert annyiba jutottunk, hogy, nem chak a' magunk haszná kövétvén, mulatryukel az Istennek tisztelettire-valo dolgokat: de, a' hol az Istennek tiszteségével a' mi haszunk-is jó módon meg-maradhatna, erre úgy vígyázunk és igyekezünk, hogy amazt

A
a Pſ. 50. 6.
b Mat. 25. 45
B
c Mat. 22. 37
d Ioan. 13. 35
e Ioan. 15. 12
f verſ. 17.
g Ioan. 8. 50.
h Ioan. 10. 10
i Mat. 20. 28
C
k Luc. 19. 42 44.
l 1. Cor. 1. 23.
m Luc. 23. 34
n Act. 7. 60.
D
o Act. 7. 56.

A amazt tellyeſséggel el-tapodgyuk. Mellyet akkor ch:lekeſzünk, midőn kárunk-nélkűl óltalmazhatnók, a'vagy gyarapíthatnók az igaz Hitet, és mindazáltal el-henyélyük, ſemmi fáradságot nem akarván azért fel-venni: és, a'mi gonoſzb, midőn az Iſtennek tiſzteſségét meg-is sértyük (noha ſemmi haſznunk abban ninchen:) úgy-mint, mikor fele-barátunkra irégykedünk, vagy őtet rágalmazzuk, vagy az Iſtent káromlyuk. Holott azt kellene valóban meg-gondolnunk, hogy, ha ſzintén kárunkal kellene-is az Iſten tiſzteſségét óltalmaznunk, el nem kellene mulatnunk: tudván bizonnyal, hogy, ſoha annyi világi kárt nem valhatunk, hogy az Iſten bővségeſſen meg ne fizeſſe, mind ezen, 's mind a'más világon: a'mint Sz. Iſtvánnal chelekedett, meg-mutatván néki dichőségét, és azzal-eggyűtt ſegétséget-is nyújtván néki, hogy ellenségitől meg ne győzettetnék.

Nem heában mondgya Sz. Lukách; hogy Sz. Iſtván, *tellyes lévén Sz. Lélekkel, az égre tekíntett* p: hanem, azt akarja jelenteni, hogy már akkor hazájába kívánkozott, és a'földi dolgokat meg-útálta: és, hogy onnan-felyűl várna és reméllene ſegétséget. Mert, az égre-valo nézés, mindenikre igen haſznos. Az Elsőt, gyakorta jelentette a'mi Szent *Ignátius* Atyánk, mondván: Ah, melly bűdős a'föld, midőn az eget nézem! A'Máſikról, igen ſzépen emlekezik Iſaías. Mert, midőn azt mondotta vólna q: *Emellyétek a'magaſságra a ti ſzemeitteket*: utánna vetette r: *Miért mondod Jákób, és miért ſzóllaſz Iſraël; El-rejtetett az én útam az Urtól, és az én Iſtenem-elől el-múlt az én ítéletem?* Mint-ha azt mondaná: Ha az égre emeled ſzemeidet, és meg-gondolod ki teremtette azt: nem gondolhatod, hogy nem akar reád gondot viſelni. Bizony, Sz. Iſtván, mihelyen *fel-tekíntett az égre*, leg-ottan *látta az Iſten dichőségét*, (mellyért minden földi dolgokat meg-útálhatott,) és *a'IESU St az Iſten jobja-felől állani*, kitől ſegétséget várhatott. Állani látta a'JÉSUST, ki, mint hadnagy, kéſz vólt vitézét meg-ſegéteni. Azt írják Nagy Sándorról, hogy ſip ſzónál ebédlett: de midőn a'ſipoſok, a'győnyőrűſséges nóta-helyett, a'harczra indító trombitát meg-fuvallották, leg-ottan fel-ugrott, és a'dárdájához kapott. melly, bizonyos jele vólt a'hadakozó ſzívnek, és hadnagyi gond-viſeléſnek. Sokkal inkább hihettyük, hogy, noha Kriſtus Urúnk, Meny-országban minden győnyőrűſséggel bővelkedik: mindazáltal az ő hűv vitézire úgy vigyáz, hogy, mihelyen a'harczolóknak kiáltását meg-hallya, fel-áll, és leg-ottan fegyverhez fog, hogy vitézit meg-ſegéttſe. Így állott Sz. Antal-mellett, mikor az Ördőgőkkel harczolt; a'mint Sz. *Athanaſius* írja s. Így állott Sz. Iſtván-mellett, hogy a'Żidók meg ne győzhetnék. Továbbá, állott a'JÉSUS, mint Pap; hogy Sz. Iſtvánt a'Mártyrság-által, az ő Mennyei Sz. Attyának kedves áldozatúl bé-mutatná; a'mint Szent Ambrús írja t; és Szent Iſtvánt, miat jó vitézt, meg-koronázná.

Kérdené valaki: Miért mondotta Sz. Iſtván a'Żidóknak; hogy *Láttya a'IESU St*; holott a'Żidók nem látták, és nem-is hitték hogy ő láttya? Felelet: A'JÉSUShoz-valo buzgó ſzeretet, és kívánság, mondatta-ki véle. Mint-ha azt mondotta-vólna: Látom a'JÉSUST, az én ſzerelmemet, ki magához hí: őtet óhajtom, ő-hozzá ſietek: azért nem félek a'kővektől: sőt kívánom azokat, hogy azok-által az én JÉSUSomhoz mennyek, sőt rőpűllyek; a'mint Sz. Agoſton írja u. Továbbá, a'nagy bizodalom, és bátorság mondatta azt véle. Mint-ha azt mondotta vólna: Tí Żidók, nem harczoltok én-ellenem, ki halandó ember vagyok; hanem a'JÉSUS-ellen, ki halhatatlan Iſten: és Menyből lát títeket, és a'tí gonoſságtokat: és ott áll, hogy títeket meg-ítéllyen, és bűntеſſen, ha a'gonoſságban meg-maradtok; a'mint azon Sz. Agoſton mondgya x. Annak-fölőtte, azért mondotta, hogy a'Żidókat penitentziára hozná. Mint-ha azt mondotta-vólna: A'JÉSUS, az Iſten jobja-felől áll, mint a'bűnősöknek Szó-ſzóllója: azokáért tartſatok penitentziát, hogy ő-általa bochánatot, és irgalmaſságot nyerjetek. Végezetre, hogy a'Kriſtus Fel-támadásáról, mellyet a'hitetlen Żidók tagadtak, bizonyságot tenne; olly tanú lévén, ki a'dolgot nem chak fűleivel hallotta, hanem ſzemeivel-is látta: tudván, hogy azt az-után ſokan el-hinnék, kik látták-vala az ő ſzent életét, békeséges ſzenvedését, Angyali ábrázattyát, Iſtenes halálát.

De még-is kérdené valaki: Mint lehetett a'Sz. Iſtván látáſa? mert, mint-hogy az egek meg-tomolhatatlanok, és el-ſzakadhatatlanok, nem ítélhettyük, hogy valóságos-képpen, és létel-ſzerént meg-nyíltak-vólna. És, ha ſzintén nyitva lőttenek-vólnais az egek: az emberi látáſnak erőtlensége, a'leg-felső égbe, a'hol Kriſtus Urúnk az ő Attyának jobján vagyon, nem láthatott-vólna?

Erre hogy meg-felellyünk, azt kell eſzünkbe vennünk: I. Hogy az Irás, gyakorta emlekezik az egeknek meg-nyílásáról, vagy azoknak látásáról mellyek az égben vannak. Iſaías, *Látta az Urat ülni, egy magas és fel-emelt Királyi-ſzéken* y. Ezekiel azt írja z;

hogy

p Act. 7. 55.

q Iſa. 40. 26.

r vers. 27.

s In Vita S. Antonij.

t Lib. 3. de Fide. c. 11.

u Serm. 94. de Diverſis.

x Serm. 98. de Diverſis.

y Iſa 6. 1.

z Ezech. 1. 1.

hogy *Meg-nyíltanak az egek, és Isteni látásokat látott.* Mikor Urunk meg-kereszteltetett [a], *Meg-nyíltanak néki az egek.* II. Azt kell eszünkbe vennünk; hogy afféle Nyilatkozások, a' dolgokat jelentik mellyek akkor történnek: úgy-mint, mikor a' Kristusnak Keresztsége-kor meg nyíltanak az egek; az jelentetett, hogy a' Kristustól meg-szenteltetett Keresztség-által, nyittatik-meg az ég az embereknek; a' mint Szent Tamás írja [b]. III. Azt kell eszünkbe vennünk, hogy afféle Látások, leg-inkább Két-képpen történtek: tudni illik, elmébe tűnvén, és valóban létel-szerént.

Ez így lévén: Némellyek azt mondgyák; hogy Szent István azt chak Elméjében látta: és az Isten olly dolgot tűntetett elméjébe, melly az Istent, és a' Kristust neminémű-képpen ki-ábrázolta néki; a' mint Isaiás-is *látta az Urat a' széken álni* [c]: melly látásból meg-értette Sz. István, hogy az az ábrázat azt jelentené, hogy a' Kristus, az ő nevéért-szenvedő Mártyroknak, jelen vagyon kivált-képpen-valo segétségével, hogy győzedelmesek lehessenek; és kegyelmességével, hogy a' győzedelem-után bé-vigye őket az őrök Bóldogságba, a' hol az Istent színről színre láthassák. Némellyek pedig azt mondgyák; hogy létel-szerént-valo Látás vólt; a' mint Szent István ő-maga jelenti, mondván [d]: *Imé nyitva látom az egeket*: úgy hogy, a' levegő-égen-által, mind a' magas Meny-ország-ig, fényes világosságot látott-légyen, melyben Istentől adatott erővel látta a' Kristust. és így mondatnak Meg-nyílt egek, mert nem tőttek semmi akadályt a' Kristusnak látására, ki az égben vólt, nem külömben mint-ha nyitva lőttek-vólna. Mondám, hogy Szent István, Istentől adatott erővel látta a' mit látott: mert a' szemnek, természet-szerént-valo ereje, fel nem érhetett-vólna a' leg-felső égbe, hogy a' Kristust az ő állapattyában, és ábrázattyában láthatta-vólna. holott sok chillagokat a' nyólczadik égen, melly mí-hozzánk közelebb vagyon sokkal-is a' leg-felső égnél, nem láthatunk; noha nagyobbak nem chak a' Kristus testénél, de az egész földnél-is. Az-okáért, Isteni erővel fel-emeltetett, és meg-erősíttetett Szent Istvánnak a' szeme, hogy a' JESUST látná az égben, tulajdon ábrázattyában, és személyében. Mert, a' mint mí a' levegő-ég-által láttyuk a' távúl-valo dolgokat, a' Napot, Hóldot, chillagokát: azon-képpen Szent István, a' világos egek-által látta az Isten dichőségét, és a' Kristust. Melyből nagy bátorságot vőtt: mint a' vitéz midőn harczol, látván Kapitányát hogy mellette forgolódik, és óltalmazza; látván sebeit-is, mellyeket érette fel-vőtt, meg-bátorodik, és szíve-szerént harczol. Némellyek azt-is mondgyák; hogy Szent Istvánnak az egek nyitva tetszettenek, a' Kristus testéből-származó nagy fényesség-miatt: mi-képpen a' nagy villámásokban-is, úgy tetszik, mint-ha az egek meg-nyilatkoznának, és két-felé válnának.

De akár-mint lőtt-légyen: nékünk a' Szent István látásában nagy hasznunk lehet, ha szívünkbe eresztyük a' mit mondott [e]: *Imé nyitva látom az egeket*: mert azzal, mínket hívott a' penitentziára, és Istenes életre. Mint-ha azt mondotta-vólna: Az őrök őrömnek, életnek, és bóldogságnak ege nyitva vagyon: legyetek érette, és siessetek bé-menni, minek-előtte bé-tétessék: *A' míg világosságtok vagyon, hidgyetek a' Világosságban, hogy a' Világosság fiai legyetek* [f]: *A' míg időnk vagyon, jót chelekedgyünk* [g]. Mert, ha ezt a' penitentziára-való időt el-mulattyátok, az Isten, ki gonosságtokat láttya, ki-rekeszt Meny-országból, és pokolba vét. Igy olvasom a' Szent Domonkos Szerzetének historiajában [h]; hogy, midőn *Bononiában* egy *Moneta*-nevű híres Doktor, hallotta-vólna azon Szerzet-béli Tanitónak predikatziójat; ki a' Szent István mondását magyarázván, a' többi-között azt mondotta; Imé most az egek nyitva vannak azoknak, kik bé akarnak menni, de majd őrökké bé-tétetnek azoknak, kik ez életnek, és jó-chelekedetnek idejét el-mulattyák: minden hallogatás-nélkül, a' világnak hamis dichőségét, méltoságát, és győnyőrűségét meg-vetvén, a' tekélletes életre adta magát, melyben jóbb alkolmatossága lehetett minden jóra. Adgya a' kegyelmes Isten minnyájunknak, hogy állapatunk-szerént, Szent Istvánt követhessük: és, ha nem testi szemeinkel-is, de lelkiekkel láthassuk halálunk oráján a' Kristust; az-után pedig, úgyan testi szemeinkel-is: az őrök Bóldogságban díchérvén, áldván, és hálát adván minden Jó-téteményiért.

Amen.

A
a Matt. 3. 16
b 3 p. q. 39. art. 5.
c Isa. 6. 1.
D
d Act. 7. 56.
B
e Act. 7. 56.
f Ioan. 12. 36.
g Gal. 6. 10.
h Part. 1. lib. 1 cap. 37.
C

A

HARMADIK PREDIKATZIO, AZ EPISTOLÁRÚL: MELLY IRVA VAGYON AZ APOSTOLOK CHELEKEDETIRŐL IRT KŐNYVNEK VI. RÉSZÉBEN, ỳ. 8.

AZ Napokban: István tellyes malaszttal és erővel, nagy chodákat és jeleket chelekeszik-vala a' népben. Támadanak pedig némellyek a' Synagogából, melly neveztetik a' Libertinusokénak, és Czyreneïekének, és Alexandriaïakénak, és azokénak kik Czilicziából és Asiából valának, vetekedvén Istvánnal: és nem álhatnak vala ellene a' bölcheségnek, és a' Léleknek, a' ki szóll-vala. † *Halván pedig ezeket, dúl-fúlnak-vala szívökben, és fogokat chikorgattyák-vala reája. Holott pedig tellyes-vólna Szent Lélekkel, az égre tekintvén, látá az Isten dichőségét, és a' IESUST az Isten jobja-felől állani. Es monda: Imé nyitva látom az egeket, és az Ember Fiát az Isten jobja-felől állani. Fel-kiáltván pedig ők nagy szóval, bé-dugák az ő fülőket, és egyenlő akarattal reá rohanának. Es ki-vetvén őtet a' Váras-kivül, kővezik-vala: és a' tanúk letévék az ő ruhájokat, egy ifiúnak lábainál, ki Saulusnak hívattatik-vala. Es kővezik-vala Istvánt, ki kőnyörög és mond-vala: Uram IESUS, vedd hozzád az én lelkemet. Térdeire esvén pedig, nagy szóval kiálta, mondván: Uram, ne tulajdonítsd nékik e' bűnt. Es midőn ezt mondotta-vólna, el-aluvék az Úrban.*

† Cap. 7. v. 54

B

EZ Napokban két Kéz-fogásról emlekezik az Anyaszentegyház: Az Első, a' Sz. Lélek- és a' Szűz Maria-kőzőtt lőtt [a]. melynek gyümőlche az édes JESUS e' világnak Üdvőzitője [b], ki tegnap szűletett e' világnak nagy őrőmére. A' Másik, a' JESUS Kristus- és az Anyaszentegyház-kőzőtt lőtt, a' Szűz Mariának méhében: melynek gyümőlche a' sok rend-béli Hívek, és fő-képpen az erős Vitézek, kik nem szánták az Annyokért vérőket ontani, és azért az őrők dichőségnek Koronáját-is vőtték; kiknek Elől-járójok Szent István vólt: ki, a' mint az Anyaszentegyház mondgya [c], a' halált, mellyet az Üdvőzítő érettünk méltóztatott szenvedni, elsőben vőtte-fel az Üdvőzitőért. Ennek szűletését e' mái napon tartyuk: mellyen, nem az annyának méhéből jőtt e' világra, hanem e' siralomnak vőlgyéből a' Mennyei őrőmnek bóldogságába ment. Tegnap, úgy mond Sz. *Fulgentius* [d], az őrőktűl fogva-valo Királynak idő-szerént-valo Szűletését innepplettűk: ma a' győzedelmes Vitéznek szenvedését inneplyűk. Tegnap a' mí Királyunk, testűnknek palástyába fel-öltőzvén, a' Szűznek méhéből ki-jővén, méltóztatott e' világot meg-látogatni: ma a' Vitéz, a' testnek sátorából ki-menvén, győzedelmessen bé-ment Meny-országba. Tegnap az Angyalok vígadozván, azt éneklették: *Dichőség magasságban az Istennek*: ma őrvendezvén, Sz. Istvánt társaságokba fogadták. Tegnap a' Kristus mí-érettünk ruhákba bépóláltatott: ma Sz. István ő-tőle a' halhatatlanságnak palástyába öltőztetett. Tegnap a' szoros jászol hordozta a' gyermek Kristust: ma a' véghetetlen ég fogadta-bé a' győzedelmes Sz. Istvánt. Egyedűl jőtt-le az Ur, hogy sokakat emelne-fel: meg-alázta magát a' mí Királyunk, hogy vitézit fel-magasztalná.] Az-okáért, a' ki az ő testének el-készítette vólt a' Szűz méhét, méltóztatott az ő Mártyrának meg-nyitni az éget, és nékűnk-is meg-mutatni az útat. mellyen a' Sz. István Koronájára juthatunk, tudni illik, a' mellyen ő járt. Kiről, mint-hogy Sz. Lukách sok szép dolgokat ír, egy-nehányat azokban elő-hozván, rővideden meg-magyarázok.

a Luc. 1. 35.
b Luc. 1. 35. 42.

C

c In Responsorio octavo.

d Serm. de S. Stephano.

D

I. Szóllok a' Sz. István-ellen fogadott hamis tanúkról.
II. Az ő Imádságáról.
III. Az ő halaláról.

ELSö RÉSZÉ.

AZt írja Sz. Agoston [e]; hogy Sz. Istvánnak magán-valo privilégioma, hogy, holott sok Mártyroknak chelekedeteket chak alig találhattyűk-fel, mellyeket az ő Innepeken beszélhessűnk, az ő historiája a' Sz. Irásnak kőnyvében szorgalmatoson írva vagyon: mint-hogy, a' mint Sz. Ambrús mondgya [f], a' Szentek élete, egye-

e Serm 95. de Diversis.

f Lib. de S. Ioseph. cap. 1.

bek

bek életének példája. Sz. Istvánnak pedig; sok szép ajándékiról emlekezik Szent Lukách, mellyekkel ugyan tellyes vólt: tudni illik; *Szentséggel* [g]: *bölcheséggel* [h]: *hitel* [h]: *malasztal, és erővel* [i], mellyeknek fondamentoma a' Sz. Lélek vólt. Mert vagyon Bölcheség, melly az Istennek ellensége [k]; vagyon Hit, de meg-hólt [l]; vagyon Kedvesség, de chalárd és heába-valo [m]; vagyon Erő, de jaj a' kikben találtatik [n]. Sz. Istvánban pedig, Bölcheség vólt; de *onnét felyál-valo*; *melly szemérmetes, békeséges, jó erkölchű, könnyen-engedő, a' jókkal-egyező, tellyes irgalmassággal és jó gyümölchökkel*; *nem ítélő, tettetés-nélkül-valo* [o]. Hit-is vólt Sz. Istvánban; *melly a' szeretet-által munkálkodott* [p]. Malasztos kedvesség vólt; de a' *melly-által az Isten kedvessé tött minket az ő szerelmes Fiában* [q]: mellyért *hasonló vólt az orczája, az Angyal orczájához* [r]. Végezetre, Erő vólt; de a' mellyel *az ifiatskák, a' gonosz Ördögöt meg-győzték* [s].

Ezekkel a' jeles ajándékokkal, egyebeknek-is akart használni Sz. István; és a' nép-között, a' végre, hogy a' Krisushoz vezetné, chodákat és jeleket-is chelekedett [t]. De mivelhogy mindenkor követi a' jót az irégység, számos ellenkezői találkoztak, őt Iskola-béliek. (mint-hogy erőtlen a' hamisság; és a' mit erővel végbe nem vihet, sokasággal akarja helybe állatni.) De nem állhattak ellene a' bölcheségnek, és a' Léleknek a' ki ő-benne szóllott; a' mint Urunk meg-ígérte vólt [u]. Azt mondhattyuk pedig, hogy Sz. István-ellen az egész világ támadott; melynek három fő része vagyon: *Európából*, a' Libertínusok; kik Romában a' szolgai állapatból szabadosokká lőttek; a' mint *Philo* írja [x]: *Africából*, a Czirenéiek és Alexandriaiak: *Asiából*, a' Czilicziaiak és Asiaiak. Látván pedig, hogy igasággal semmit rajta nem nyerhetnek, *hamis tanúkat küldöttek alattomban* [y], *kik azt mondanák, hogy káromló igéket szóllott Moyses- és az Isten-ellen.* Régi szokások és mesterségek a' Zsidóknak, az oroszlány-bőrt róka bőrrel tóldani: a' mint Jézabel chelekedett Nábottal [z]; a' Két vén lator, Susannával [a]; a' Farisæusok, Krisussal [b]: de Jezabelnek *vérét, az ebek nyalták-fel* [c]; a' vén latrokat, *az egész nép meg-kövezte* [d]; a' Zsidók, Országostol el-veszték: és mindenkor gonoszúl jártak a' hamis tanúk.

A' Világi Törvény-is azt tartya, hogy annak büntetésével büntettessék, a' kire hamisat mondott; az-az, a' mit az érdemlett-vólna, ha a' vádolás igaz lőtt-vólna [e]; melly büntetést, a' Moyses Törvényében-is fel-találluk [f]. A' Romaiak, magas kősziklárol nyakra-főre vetették [g]: melly büntetést, *Favorinus* Filósofusból bizonyít *Cæcilius Iurisconsultus*, *Gelliusnál* [h]. Az *Indiaiak*, a' mint *Strabo* írja [i], újoknak végeit elchiptették: A' *Longobardusok*, a' jobb kezét vágatták-el [k]. Suidas azt írja [l]; hogy *Tenedos*-várasában, azon-nevű szigetben, a' hamis vádolónak háta-megett állott a' hóhér, fel-elmelt szekerczével: és ha reája bizonyodott, leg-ottan meg-ölte. Mindenütt tisztessége-veszített a' hamis tanú; és azt nyeri, hogy sohúlt bé ne vegyék bizonyságát [m]. Magyar-országban, a' nyakán vonták-ki nyelvét. Az Isten pedig, gyakorta iszonyú chapásokkal büntette-meg.

Eusebius Cæsariensis [n], *Nicéphorus* [o], és *Baronius* [p], azt írják; hogy, gonosz-életű három ember, félvén Sz. *Narcissusnak* Jerusalemi Püspöknek kemény feddésétől, mellyel élt a' bűnösök-ellen, gyalázatos vétket költöttek reá, hogy azzal hitelét el-veszthenék a' nép-előtt. Es, hogy inkább el-hitethenék hazugságokat, meg-esküdtenek. Az eggyik azt mondotta; Ha úgy ninchen a' dolog, a' tűz emésszen-meg: a' második, hogy iszonyú betegség fogyasza-el életét: a' harmadik, hogy meg-vakúllyon. Noha pedig a' Hívek nem hitték, tudván a' Püspöknek jámbor életét: mindazáltal a' Püspök, a' gyalázatos hírnek el-távoztatásáért, és a' magán-valo életnek kívánságáért-is, el-ment, és sok ideig puszta-ban lakott, Isteni elmélkedésben foglalván magát. De az Istennek igaz ítélete, el nem szenvedte a' hamis vádoláft, hanem mindeniknek meg-fizetett érdeme-szerént. Az első, egy kis szikra esvén házába, minden háza-népével meg-égett: A' másik, tetétől-fogva talpáig, betegség-miatt meg-fenyvedett: A' harmadik, látván társainak büntetését, meg-vallotta vétkét, és azt szemeinek ki-apadásáig siratta: és így mind hárman, méltó fizetését vötték hamis árúlkodásoknak.

Halván Sz. István a' hamis tanúkat, sem színében el nem változott, se nyelvével nem akadozott, se lábaival nem reszketett: hanem inkább Angyali orczát mutatott [q]. A' ki Bírák-előtt szóll, minnyájan reá figyelmeznek; és mivel a' gonosz lelki-ismeret igen félelmes, a' vétket gyakorta az orcza árúllya-el: úgy az igaz lelki-ismeret, és *chendes elme, szánetlen lakodalom* [r], melly embernek orczáján-is tündöklik, és a' hamis hírcket chak neveti: és, a' mint *Horátius* írja [s], a kit lelki-ismerete nem vádol, és semmi vétekért meg nem sárgúl, réz fal: *Heu, quam difficile est, crimen non prodere vultu! Conscia mens recti, famæ mendacia ridet. Hic murus aheneus esto: Nil conscire sibi; nullâ palle-*

scere

A
f *Act.* 6. 3.
h *Vers.* 5.
i *Vers.* 8.
k *Rom.* 8. 7.
l *Iac.* 2. 20.
m *Prov.* 31. 30
n *Isa.* 5. 22.
o *Iac.* 3. 17.
p *Gal.* 5. 6.
q *Eph.* 1. 6.
r *Act.* 6. 15.
s 1. *Ioan.* 2. 14

t *Act.* 6. 8.

B
u *Matt.* 10. 19. *Luc.* 21. 14.

x *Lib. de Legatione ad Caium. Sub medium.*
y *Act.* 6. 11.
z 3. *Reg* 21. 8
a *Dan.* 13. 21
b *Matt.* 26. 59 60. 61.
c 4. *Reg* 9. 10 36.
d *Dan.* 13. 62

C
e *Lege.* 1. §. 1 *ad Legem Corneliã, de Falsis. Et c.* 1. *de Crimine falsi. Et c. Hæc imago.* 33 §. 5.
f *Deut.* 19. 18 19. 20. 21.
g *In LL.* 12. *Tabul.*
h *Lib.* 20. *cap.* 10.
i *Lib.* 15.
k *Leg. Longobar. lib.* 2. *tit. de Teſtibus. L. Si duo teſtim.* 1 *Verbo, Tenedus.*

D
m *Cap.* 3. §. 5. *cap.* 9.
n *Lib.* 6. *c.* 8
o *Lib.* 5. *c.* 9.
p *Tom.* 2. *Annal. Anno Dom.* 119.

q *Act.* 6. 15.

r *Prov.* 15. 15

s *Epist.* 2.

A
† Conſcientia mille teſtes.
t 2. Cor. 1. 12.
u Serm. 99. de Diverſis.
x Serm. de S. Stephano.
y Hom. de eodem.
z In Acta.
a Serm. 6. de Sanctis.
B
Exo. 34. 29.
b 2. Cor. 3. 7.
c Matt. 17. 5.
d Mat. 5. 14.
e Dan. 12. 3.
g Serm. 6. de Sanctis.
f 1. Reg. 29. 9 § 2. Reg. 14. 20.
h Verſ. 18.
i 2 Reg. 19. 27.
C
k Act. 7. 51.
l Tit. 1. 13.
m Serm. 1. de Sanctis. §
D
n Iſa. 1. 1. 10.
o Ier. 22. & 23.
p Ezech. 2. 3
q 2. Mach. 7.
r Ser. de Sanctis.

ſcire culpa. † Ezer tanú-gyanánt vagyon a' lelki-iſméret. és, *Az igaz embernek dichőſége, az ő lelki-iſméretinek bizonyság-tétele* t.

Ennek a' dichőséges ſzép orczának, egy-nehány Okait adgyák a' Doktorok: és Sz. Agoſton azt írja u, hogy úgy tündöklött mint a' Nap: I. *Euſébius Emiſénus* azt-írja x; hogy azzal akarta az Iſten meg-mutatni, minémű dichőséget adna Sz. Istvánnak az örők Bóldogságban, kit halandó-vóltában-is illy igen fel-magaſztalt. II. Sz. *Hilarius Arelatenſis* azt írja y; hogy az, a' belső fényeſséget jelentette-ki. A' ſzívnek, úgy-mond, bóvelkedéſe, a' teſtnek ſzépségére változott: a' belső fényeſség, a' kűlső dichőségre ki-ácad: és a' ſzívnek ékeſségi, a' homloknak tűzőrét fényesítik; és, a' Sz. Lélekkel belől tellyes lévén, Angyali orczát viſel. III. Arany-ſzájú Szent János azt-írja z; hogy azzal tőrte az Iſten kedvesé, és bőchűlleteſé: és azért, ſokáig jó kedvel halgatták. IV. Mert Sz. István, erkőlchében, és tanitásában, az Angyalok tiſztaságát, bátorságát, bőlcheségét, és buzgóságát követte: azért, az Angyalok barátyában, és követőjében, Angyali haſonlatoſság láttatott, úgy-mond Sz. Agoſton a. V. Mivelhogy a' halgatók közőtt vóltak, kik az-után, meg-emlekezvén Sz. Istvánnak beſzédéről, és orczájáról, hittek a Kriſtusban. Mert a' fényes ábrázat, a' tanitáſnak erejét példázza; a' mint *Moyſeſnek orczája-is fényles, mikor az Istentől a' Törvényt el-vőtte* b; és, midőn az Atya-Iſten, a' Kriſtuſt Tanitóva rendelvén, meg-parancholta hogy őtet halgaſsák, *úgy fénylett az orczája mint a' Nap* c. És Urunk-is az Apoſtolokat, kiket Tanítókká rendelt, c' *vilag Világoſságának*, nevezte d: és a' más világon-is, *a' kik Tudóſnak léſznek, tündökleni fognak, mint az Erőſségnek fényeſsége: és a' kik az Igaſságra oktatnak ſokakat, mint a' chillagok örökkön örökké* e. VI. Hogy az ő teſtének dichőségével, a' Kriſtuſnak meg-lőtt Fel-támadását a' hitetleneknek meg-bizonyitaná, és a' mi követ-kőzendő fel-támadáſunknak-is jelét mutatná. mint-hogy arról vetekedett a' Żidókkal; és azt nem őrömeſt halgatták, fő-képpen a' Sadducéuſok; a' mint Sz. Agoſton írja g.

Dávid egy-nehányſzor neveztetett Angyalnak, bizonyos okokért: Akis Király, Iſten Angyalának mondotta f, ártatlanságáért: A' Tékuai aſzſzony'állat g, Bőlcheségéért, és h álhatatoſságáért minden ſzerencsében: Miſibóſet i, Kegyeſségéért. Melly Okokat Sz. Istvánban-is fel-találhyuk. Ártatlanságának jele az, hogy, ſemmi vétket a' Żidók benne nem találván, hamis tanúkat fogadtak a' kik vádolnák: Bőlcheségének, a' ſzép predikátzio, melyben, mint egy ſommában, foglalta az Ó Teſtamentomnak hiſtoriáit: Álhatatoſságának, az, hogy a' haláltól nem félt; és azt az Igaſságért őrömeſt el-ſzenvedte: sőt az-is, hogy midőn eſzébe vőtte-vólna, hogy tanitását némellyek nem őrömeſt kezdik halgatni, kemény beſzéddel feddette-meg őket, melyről majd tőbbet ſzóllok. Végezetre, Kegyeſségének, bizonyos jele vólt, hogy térdre eſvén imádkozott azokért, a' kik kövezték.

Mondaná valaki: Mint-hogy Sz. István az egéſz predikátzióban nagy chendeſséget mutatta, mi lehetett az oka, hogy, hirtelen meg-változván, keményen kezdette őket dorgálni, mondván k: *Kemény-nyakúak, és környűl-metéletlen ſzivűek és fűlhek, ti mindenkor ellene-állotok a' Sz. Léleknek, a' mint az atyáitok, úgy ti-is?* Első Oka az vólt, a' mellyet nem régen jelenték: Mert, a' mint *Oecuméníus* írja, látta hogy nem figyelmeznek beſzédére, hanem meg-általkodtak a' gonoſságban, és hitetlenségben, űldözni akarván a' Kereſztyéneket, őtet pedig meg-ölni. Az-okáért, a' keményeket keményen kellett meg-feddeni; a' mint az-után Sz. Pál Titusnak-is meg-parancholta l. Második Oka: Meg-mutatta a' Kriſtushoz-, és a' Kriſtus Hitihez-valo buzgóságát, orczázván a' Żidók hitetlenségét: és, a' mint Sz. Agoſton írja m, meg-bizonyította, hogy tekélletes gyűlőlséggel gyűlőlte, nem a' Żidókat, hanem a' Żidók keménységét. Harmadik: Meg-mutatta az Evangéliomi Tanitóknak ſzabadságokat, és erőſségőket a' bűnnek meg-feddésében. Negyedik Oka: Kívánta, és ſzomjúhozta a' Mártyromságot; melyre belől a' Sz. Lélek izgatta, kivűl pedig a' Żidóknak kéſz-vóltát látta. Bizony gyakorta kívántatik a' kemény dorgálás, a' bűnnek ſokaſága-miatt: és láttyuk, hogy Iſaias n, Jeremias o, Ezekiel p, és a' több Próféták-is, keményen meg-feddették, nem chak a' köz-népet, hanem ugyan a' Fejedelmeket-is. Azont chelekedték a' Makabæuſok, Antiokuſnak q; Sz. Lőrincz, *Valerianuſnak*; Sz. Vincze, *Dacianuſnak*; Sz. Sebeſtyén, *Dioclétianuſnak*; és több Mártyrok-is a' *Tyrannuſoknak*. Szépen beſzélli erről Sz. Agoſton r: Noſza Sz. István, mondgy valamit a' Żidóknak hogy meg-kövezteteſsél, és meg-koronáztathaſsál. Hagyigáld az ígéket, és fogadgyad a' köveket. Mondgy valamit a' környűl-metéletlen ſzívekről, és meg-halſz a' kövektől. Nem heában mondgyák, hogy az Igaz-mondásért bé-tőrik embernek feje.

Valóban

Valóban meg-mutatták chelekedetőkkel a' hitetlen Zidók, hogy igazat mondott nékik Sz. István: mert, nem hogy, meg-lágyúlván szívők, meg-tértek-vólna; hanem, annál-is inkább meg-keményedvén, *bé-dugák fülöket, és egyenlő akarattal reá rohánának* s. *Es ki-vetvén őtet a' Város-kivül, meg-kövezék.* A' Városból ki-vetették, hogy, a' mint a' Zidók vélték, káromlásával a' Várast meg ne ferteztetné, az Úr parancholattya-szerént t: de bizony az istentelen Város nem vólt méltó ollyan Sz. Mártyrra; a' mint-hogy e' világ-is nem méltó az Igazaknak életére. és ezzel-is, mint sok egyéb dolgokkal, hasonló lenne a' Kristushoz, ki Jerusalem-kivül szenvedett; hogy minket ki-választana a' világból, és Meny-országba hína: *Mennyünk-ki azért ő-hozzája a' tábor-kivül, az ő gyalázattyát hordozván* u. Meg-kővezék pedig, mint káromlót, mivel-hogy a' káromlásnak büntetése a' kővezés vólt x. és a' Zidók-is Urunknak azt mondották y: *A' jó chelekedetért meg nem kövezünk téged, hanem a' káromlásért*; tudni illik, hogy magát Istennek, és Isten Fiának mondotta. Erről-is szépen beszél Szent Agoston z. A' Zidók, úgy-mond, a' kövekhez futának, kemények kemények-hez: és kövekkel követztetett, ki a' Kő-szikláért, melly a' Kristus, hólt-meg; és a' kőből-valóktól, a' kik a' Törvényt kő-táblákon vötték. Sőt azt-is írja a; hogy azt a' követ, melly Sz. Istvánnak könyökét ötötte, egy Istenes ember, ki jelen vólt a' kövezésen, Olasz-országba, *Ancóna*-nevű városba hozta; a' hol sok choda-tételekkel tündöklött: és annak emlékezetire, Innepet-is tartnak az *Ancónai*ak, Kis-asszony havának harmadik napján; mellyen találtatott-fel az ő teste-is több Szentek testeivel.

De mit mivel Sz. István midőn kövezik? Igen szépen könyörög, mondván b: *Uram IESUS, vedd hozzád az én lelkemet*: tudni illik, hogy azt, mint győzedelmest, az Atya-Isten eleibe vigyed mint Bajnok hadnagy, hogy a' dichőségnek Koronáját elvegye. Meg-tetszik hogy István-is Kő vólt, de nem ollyan mint a' Zidók, hanem a' melyből a' Szeretetnek gyenge olaja, és aitatosságnak édes méze foly: mellyel legdrágább márháját, lelkét tudni illik, a' JESUS kezébe ajánlya. Az áldott JESUS, lelkét a' Kereszt-fán az ő Mennyei Sz. Attyának ajánlotta c: Sz. István, hogy meg-mutatsa hogy a' JESUS egyenlő Isten az Attyával, kit jobja-felől-is látott, néki ajánlya lelkét. *Dávid* Ferencz, az Erdélyi *Arianus*ok kalaúza, nem szégyenlette erre azt mondani; hogy ez, István-nak chelekedete, nem parancholattya; és azért nem szükség követnünk. De, mivelhogy Sz. István tellyes vólt Bölcheséggel és Sz. Lélekkel, az ő chelekedete nékünk olly bizonyos példánk lehet, mint-ha parancholta-vólna; mert abban nem vétkezhetett. Nagyobb orczátalansággal, e' könyörgést az Atyához akarja igazítani, és imigyen magyarázza: Atya-Isten, ki Ura vagy a' JESUSnak, &c. Mi lehet ennél tekélletlenb chigázása az Irásnak? Végezetre, azt-is mondgya; hogy az Atya-Istent-is mondhatni JESUSnak, és úgy-is a' könyörgés az Atyához részen. Mellyel a' *Sabellius* Eretnekségét akarta pokolból fel-támasztani: ki a' Személyeket egybe zúrván zavarván, egy Személynek mondotta az Atyát a' Fiúval és a' Sz. Lélekkel. De térjünk Sz. Istvánhoz.

II. RÉSZE.

VAlóban szép könyörgésre tanított Sz. István: és mint-hogy ő a' JESUSért adta életét, méltán kívánnya hogy a' JESUS kezébe vegye lelkét. Melyből az jő-ki; hogy a' Kristus az ő Hiveinek lelkeit halálok-után mingyárt kezébe vészi, és az ő Mennyei Sz. Attyának bé-mutattya, mint tulajdon munkáinak gyümölchit. Holott tanúld-meg, mint kellyen meg-halni: I. Nem a' testre, hanem a' lélekre visel gondott. II. Hitit meg-vallya, Urának mondván a' JESUST; az-az, Teremtőjének, Meg-váltójának, Üdvözitőjének. III. Reménységét benne helyheztetvén, a' JESUST hija segétségül; ki neve-szerént üdvözíthet, és akar-is üdvözíteni. IV. Szeretettel lelkét néki adgya: mellyet a' JESUS-is szeretettel kezéhez vött; a' mint némelly Szentektől-is olvasuk.

Hogy pedig foganatosb vólna könyörgése, *térdeire esvén, nagy szóval könyörgött* ellenségiért, *mondván* d: *Uram, ne tulajdonitsd nékik e' bünt.* Midőn magáért könyörgött, nem olvasuk térdre-esését, se pedig kiáltását: az-okáért, meg-mutatta ellenségihez buzgó szeretetit; kiknek nagyobb szükségőket látván, nagyob igyekezettel-is könyörgött érettek. Sz. Agoston imigyen beszél Sz. István képében e: Magamért álva imádkoztam: mert magamért, ki az Istennek igazán szolgáltam, könyörögvén, és meg-nyervén a' mit kértem, nem fáradtam. mert a' ki az Igazért imádkozik, nem fárad; azért magáért fenn-álva imádkozott. Arra jutott, hogy a' Zidókért imádkoz-

nék,

A

a Act. 7. 57.

t Num. 24. 14.

u Heb. 13. 12. 13.

x Num. 24. 14.

y Ioan. 10. 33

z Serm. 92.

B

a Serm. 31. & 32. de Diversis.

b Act. 7. 59.

c Luc. 23. 46.

D

C

d Act. 7. 60.

e Ser. 2. de Sanctis.

A

nék, a' Kriſtus hóhériért, a' Szentek hóhériért, az őket kővezőkért. Eſzébe vőtte, hogy olly ſok, és nagy azoknak iſtentelenségők, mellyet nehéz vólna meg-engedni; térdre eſett, és azt mondotta: Uram, ne tulajdonítſd nékik e' bűnt. Inkább bánta az üldőzőknek vétkét, hogy-ſem a' maga ſebeit; a' mint *Petrus Damianus* írja [f]. De az Anyaſzentegyház, Nagy Pénteken nem eſik térdre mikor a' Zsidókért könyörög; noha mind a' Pogányokért, 's mind az Eretnekekért térdre eſvén imádkozik: jelentvén a' Zsidóknak keménységőket, kik nem akarják meg-alázni és meg-hajtani magokat: és hogy azon a' napon Urunk a' Kereſzt-fán fenn-álva könyörgött érettek, és le nem ſzállott a' Kereſztről, a' mint ők chúfolva kívánták: és chúfolásúl térdet hajtottak előtte.

[f] *Serm. de S. Stephano.*

Ennek pedig az Imádságnak, ſzép Okait találjuk a' Doktoroknál. Elsőben: Szent Agoſton azt mondgya; hogy Szent István az ő Meſterét, a' Kriſtuſt, akarta követni, ki azont chelekedte az ő hóhériért: és imígyen beſzél Szent István képében [g]; Bizonyára én ſzenvedek, én kőveztetem, én-ellenem kegyetlenkednek, én-ellenem agyarkodnak: de ne tulajdonítſd nékik ezt a' bűnt: mert hogy én azt mondgyam néked, előſzőr tőled hallottam. Én te ſzolgád lévén ſzenvedek: de nagy köz vagyon én-közöttem és te-közötted. Te Úr vagy, én ſzolga: te Ige, én az Igének halgatója: de Meſter, én tanítvány: te Teremtő, én teremtett-állat: te Iſten, én ember. Nagy külömbség vagyon ezeknek vétkek-között a' kik engem kőveznek, és azoknak kik téged fel-feſzítettenek. Az-okáért, mikor azt mondottad; Atyám, bochásd-meg nékik, mert nem tudgyák mit mivelnek: nagy vétekért könyörgéttél: és engem arra tanitottál, hogy a' kichiny vétekért imádkozzam. Én teſtemben ſzenvedek, ezek lelkekben el ne veſzſzenek. Másodſzor: *Hilarius Arelatenſis* azt mondgya [h]; hogy, Nem tudott Szent István azokra haragunni, a' kik-által látta hogy néki a' Mennyei Palotának ajtaja meg-nyittatik. Holott azt vedd eſzedbe, hogy Sz. Agoſton azt írja [i], a' Szent István imádságának foganatoſságáról; hogy, ha István nem imádkozott-vólna, Pál az Anyaſzentegházé nem lőtt-vólna: de azért emeltetett-fel Pál, hogy meg-halgattatott a' földre le-hajlott Sz. István.

[g] *Serm. 1. de Sanctis.*

[h] *Serm. de S. Stephano.*

[i] *Serm. 1. de Sanctis.*

B

C

Nagy ereje vagyon az ellenségért-való Imádságnak: és, úgy tetſzik, mintha ugyan erőltetné, és kénſzerítené az Iſtent, hogy ő-is meg-bocháſſon az ellenségnek: mert afféle imádság, chak ſzintén az Iſtennek tiſzteſségéért, tiſzta ſzeretetből ſzármazik. Mert abban ninch helye más ſzeretetnek: mivelhogy az ember, természet-ellen akar jót ellenségének, kegyelmet kérvén néki az Iſtentől, hogy az-által az Iſten dichőitteſsék. Mert bizony nagy dichősége az Iſtennek az ő kegyelmeſsége, mellyel az ő ellenségit, és a' mieinket, barátivá, sőt fiaivá, és örökősivé téſzi: és azért azt meg-engedi az Iſten, ki az ő dichőségét nagyobb buzgósággal keresi, és ſzereti, hogy-ſem mi. Innét vélhettyük, hogy Szent István kivált-képpen-valo ſzó-ſzóllójok azoknak, kik az ő ellenségőkért könyörögnek, és azoknak üdvősségőkért fáradnak. Adná az Iſten, hogy e' dologban mi-is követnők Szent Istvánt, mint ő a' Kriſtuſt követte: és ha a' Kriſtuſnak példája igen nagynak tetſzett, ottan követnők a' Tanitványt: és ha a' ſzeműnk gyengesége nem ſzenvedi a' Napnak fényeſségét, ottan chak tekintene a' gyertya-világra. Holott vedd eſzedbe, hogy Szent István az ő imádságában az egéſz Törvényt bé-töltötte, melly a' Szeretetnek két parancholattyában függ [k]. Nagy ſzeretetét mutatta az Iſtenhez, ki, az Új Teſtamentomnak a' Kriſtus Vérével-valo meg-erősítéſe-után, első vólt, ki életét adta érette: *Nagyobb ſzeretete* pedig *annál ſenkinek ninchen, hogy a' lelkét adgya barátiért* [l]. Felebarátihoz-is nagy ſzeretetét mutatta; kiknek meg-térésőkért halálig fáradott, és halála-kor-is imádkozott érettek, hogy meg ne bűntetteſsenek.

[k] Mat. 22. 40

D

[l] Ioan. 15, 13

Ez a' két dolog igen ſzükséges az igaz Mártyromsághoz. Mert a' ki nem a' Kriſtusért ſzenved halált, vagy az ő Hitiért, és Igaſságáért: el-veſztheti ugyan jelenvalo életét, de az örökké-valót meg nem találja. Ha pedig a' Kriſtusért akarna meg-halni, de felebarátyát nem ſzeretné: ſemmit nem haſználna néki [m]. Erről igen ſzép példát olvaſunk Szent *Nicéphorus* Mártyr életében, *Súriuſ*nál [n]: Az, világi ember lévén, nagy barátſágát tartotta egy *Sapricius*-nevű Pappal *Antiochiá*ban: az-után valami igyenetlenség támadott köztők. *Nicéphorus* magába térvén, baráti-által egy nehányſzor kívánt meg-békélleni: és azzal nem elégedvén, maga-is térdre eſve kért bochánatot: de heában. Azonban, *Valeriánus* Cháſzár idejében, nagy üldőzés támadván a' Kereſztyének-ellen, és fő-képpen az Egyházi rend-ellen, *Sapriciuſt* megfogták. Ki midőn a' Hitet bátorságoſon vallaná, halálra ítéltetett. Halván azt *Nicéphorus*, ſzintén mikor a' pelengérhez vinnék, eleibe méne, és lábaihoz borúlván bocha-

[m] 1. Cor. 13. 3

[n] 9. Februarij.

natot

natott kére a' szeretetnek chókjával. Mellyet mikor egy-néhány szben chelekedett-vólna, a' Pogány poroszlók meg-chúfolák hogy olly szorgalmatosan könyörgene annak, a' kinek mingyárt meg kellene halni. De *Sapricius* egy szót sem felele néki. Azonban monda a' hóhér *Sapriciusnak*, hogy ir-térdeplene a' fő-vételre. Ki felele: Ne öllyetek-meg: ímé áldozok az Istenecknek. Halván azt *Nicéphorus*, sok könyhullatásai kéré, hogy ne veszesse-el magát örökké. És midőn azzal sem gondólna *Sapricius*, fel-kiálta *Nicéphorus*: Én Keresztyén vagyok; engem öllyetek-meg érette. A' poroszlók hírt tévén a' Tiszt-tartónak, a' nyomorúlt *Sapricius* el-bochátták: ki, nem tekintvén felebaráttyát, a' Krisztust meg-tagadá: *Nicéphorus*nak pedig fejét vévén, örök koronát szerzének. Es így, a' ki felebaráttyának üdvösségét kereste, Mártyromságot talált: a' ki pedig meg nem akart annak bochátani, Hitit-is el-veszrette. jólehet, ha szintén halálc szenvedett-vólna-is abban az állapatban, a' Mártyromságnak koronáját meg nem nyerte-vólna, az Atyafiúi szeretetnek fogyatkozásáért.

Mondaná valaki: Azt olvasunk Szent Jánosnál [o]; hogy azoknak lelkök, kik meg-ölettettek az Isten Igéjéért, bosszú-állást kívántak az Istentől az ő vérökért. Erre némellyek azt mondgyák; hogy a' Bűn-országának romlását kivánták: Némellyek; hogy az Itélet napját kérték. De azt felelem: hogy e' világon szeretnünk kell ellenségünket: hogy, a' gyűlölségnek vétkét el-távoztatván, és magunkat ne hézdolozban meg-győzvén, Koronát nyerjünk. De a' Meny-ország béli Szentek, sem a' gyűlölségtől nem hányattatnak, sem egyéb-aránt az Istennek akaratjától el nem távoznak: és a' hoz-képest jól kívánhattyák, hogy a' gonoszok meg-bűntetressenek; és úgy magokba térvén, egyebeknek ne ártsanak. Sőt e' világon-is, tiszta szeretetből az meg-lehet: a' mint Szent Tamás Doktor jól mondgya [†].

Erről chodálatos példát ír *Fulgosius* [p], és *Nauclérus* [q], *Udó*ról a' *Magdeburgi* Püspökről; ki Isteni jelek és szózatok-által-is íntetvén, nem akart gonoságából megtérni. Az-okáért, az Isten-félő emberek azon könyörögtek az Istennek, hogy vagy meg-jobbíttsa a' Püspökőt, vagy e' világból ki-vigye. Azok-közzül, egy *Fridericus*-nevű Kanonok, Szent *Mauritius* Egyházában, a' féle könyörgésben lévén, látá hogy nagy sebes szél mind el-óltá a' lámpásokat és gyertyákat: az-után két Ifiak, gyertya-tartóban viasz-gyertyákat hozának. kiket követe Krisztus Urunk az ő Szent Annyával és Apostolival. Kik elő-híván a' Szenteket, kiknek testök abban a' Templomban nyugodtak, Szent *Mauritius* kemény és hoszszú panaszt tőn *Udó*-ellen: kit a' Krisztus elő-hozata, és halálra ítéle. Es azok-közzül kik elő-hozták, eggyik ökölle keményen meg-üté *Udó*nak vékonyát; és a' Szent Ostyát, mellyet az előtt-valo nap vőtt-vólt magához, ki-adá az ólcáron egy kelyhbe: és fejét vévék *Udó*nak. Ezen igen meg-réműlvén *Fridericus*, az Oltárhoz méne; és látá mind a' Kelyhet az Ostyával, 's mind a' Püspökőt halva. Fel-költé azért a' több Isten-félő Papokat: kik el-vívén a' Püspök testét, a' mezőn temeték-el. De, mint-hogy ritkán találtatik efféle könyörgés valami gyűlölség-nélkül, senkinek nem tanátsom, hogy valakinek bűntetését kérje az Istentől, hanem meg-térését. Azt írja *Manilius* [s], és *Valerius Flaccus* [t], egy *Cretai Alcon*-felől; hogy, midőn a' fiát egy Sárkány bé-falta-vólna, olly mesterségesen lőtte a' torkát, hogy a' fiát meg nem sértette. De ritkán találni azt fel: ritkábban, a' ki azt mondhatsa Dáviddal [u], hogy *a' gonoszokat tekélletes gyűlölséggel gyűlölte*: az-az, a' vétket gyűlölvén, a' személyt ne illesse. Jó fog-vonyónak kell lenni, a' ki a' foggal valami kevés húst ki nem vonszon. Jobb azért Sz. Istvánnal azon könyörgeni, hogy a' mi ellenségünknek ne tulajdonittassék a' bűn.

III. RÉSZE.

MEg-mutatván Szent István igaz szeretetit, és a' könyörgést el-végezvén, *el-aluvék az Úrban* [x]. *El-nyeletteték a' halal, a' Krisztus győzedelme-által* [y]; és el-veszette őszönét. *Drágálatos az Ur szine-előtt az ő Szentinek halála* [z]: az-okáért, inkább aluvás, hogy-sem halál. El-alutt azért Szent István, a' fáradság-után: melly-után gyönyörűséges az álom, és örvendetes a' fel-támadásnak reménségéért. Mert, mi-képpen hogy a' ki alusik, fel-serken: azon-képpen a' ki tekélletes Hitben meghal, ha szintén meg-hal-is, él. Három rend-béli munkája vólt pedig, és harcza, Szent Istvánnak: Első; az őt Iskola-béliek-ellen-valo vetekedése: kiknek úgy bédugta szájokat, hogy, nem-is szólhattak a' benne-valo Lélek- és bölcheség-ellen. Második; a' hamis Tanúk-ellen, kik azzal vádolták, hogy káromlásokat szóllott az

A

o Apoc. 6 10.

B

† 2. 2. q. 25. art. 6 ad 3.
p Lib. 6 c. 12.
q 2. Parte. Generatione. 34

C

s Libro 5. Astron.
t Lib. 1. Argonaut.
u Ps. 138 22

D

x Act. 7. 60.
y 1. Cor. 15. 54.
z Ps. 115. 5.

Isten- és Moyses-ellen: kiknek szép okt..tással meg-mutatta, hogy azok-ellen semmit nem vétett. Harmadik; a' Kövezők-ellen: kiknek helyt állott, a' Jesus paizát fordítván ellenek, kit az égben látott.

Ez volt Szent Istvánnak szép diadalma: ki, sok jeles dolgokban hasonló volt Mesteréhez, a' kinek szeretetiért életét nem szánta. Káromlásról vádolták, mint a' Krisztust: hamis tanúkat állattak mind a' kettő-ellen: mind a' kettő imádkozott ellenségiért: mind a' kettő meg-halgattatott: mind a' kettő Istennek ajánlotta lelkét, és kezébe bochátotta: mind a' kettőt nagy sirással temették-el a' Hívek: mind a' kettőnek koporsója meg-dicsőittetett. Szent Agoston, a' több chodák-között, azt irja [a]; hogy hét halott támadott-fel a' koporsójánál: és olly chodákról-is emlekezik, mellyeket ő-maga-is látott. Eggyet hoz-elő; melyből ki-tetszik, hogy a' megkeményedett-szivő embernek kivált-képpen használ az ő könyörgése, hogy meglágyúlván meg-térjen. Egy *Martialis*-nevű Pogány fő ember volt, ki fölötte-igen iszonyodván a' Keresztyén Vallástól, halálához közelgetett: A' veje pedig és leánya, Keresztyének lévén, igen esedeztenek néki hogy meg-térjen: de semmit nem nyerhetvén tőle, a' veje nagy aitatosan, és nagy hittel könyörgvén, a' Szent István koporsójáról virágot vitt, és az Ipának titkon feje-alá tőtte. Ki fel-ébredvén, nagy kiáltással kezdette a' Keresztséget kerni. Es meg-kereszteltetvén, a' míg élt, Sz. Istvánnak utólsó könyörgését, nem tudván hogy Szent Istváné lött-légyen, igen gyakorlotta; tudni illik: *Uram* Jesus, *vedd hozzád az én lelkemet*: és úgy holt-meg.

Leg-ottan pedig halála-után, olly nagy bőchülletben volt a' Híveknél, hogy Szent Kelemen azt irja [b]; hogy az Apostolok végezték, hogy esztendőnként az ő halálának napját meg-inneplenék. Es Szent *Martialis* az Apostolok tanitványa, *Gallia*ban óltárt épitett Szent István tiszteségére; a' mint ő-maga irja [c]. Kinek példáját követvén szerte-szerént a' Keresztyének, Szent István-emlekezetire drága szép Templomokat épitettek: a' többi-között, nem utólsó a' Béchi, a' hol ezt irtam Sz. István tiszteségére. Noha pedig az egész Keresztyénségben mindenütt nagy tiszteletben vagyon Szent István: mindazáltal, a' mi nemzetségünktől az kivántatnék, hogy kivált-képpen-valo aitatosságát mutatná hozzája. Mert, a' mi Első Királyunk, és Apostolunk Szent István Király, nem ok-nélkül neveztetett az ő nevével: hanem azért, hogy Szent István Első Mártyr meg-jelent *Gejsá*nak a' Szent Király attyának; és az annyának-is; meg-parancholván nékik, hogy a' melly fiok lenne, az ő nevére keresztelteinek: azt-is meg-mondván, hogy hatalmas Királlyá lenne. Es azon Sz. Istvánnak esedezese-által, vőtte nem chak e' földön a' Szent Koronát a' Romai Pápától (ki azt a' Lengyelek Fejedelmének készitette-volt,) hanem a' Mennyei boldogságnak meg-hervadhatatlan Koronáját-is.

Kérjük azon az Istent, hogy most-is, meg-tekintvén mind a' két Szent Istvánnak, Első Mártyrnak, és Első Királynak érdemit, a' mi szegény nemzetségünket vegye oltalma-alá; és térittse arra az igaz Hitre, a' melyben Szent István-által vóltanak. Bizony, ha a' mi Keresztyén Vallásunknak bizonyitására több chodák nem lőttek-volna-is azoknál, mellyek e' Szent István Ereklyéinél lőttenek, meg-nyughatnánk rajta. Mert Szent Agoston, minek-utánna sok chodáit elő-számlálta-volna, azoknak sokaságától meg-győzettetvén, azt irja [d]; hogy, ha mind meg kellene irni, igen sok Könyvek kivántatnának. Az pedig szűnetlen choda, hogy a' minémű alatt vérét hozta Szent *Gaudiosus* Püspök *Africa*ból *Neápolis*ba, valamennyiszer az ő Innepe-napján az óltárra ki-tészik a' Szent Misének idején, meg-olvad, és foly, mintha chak akkor ontatott-volna-ki. Oh kegyes és dichőséges Szent István, ki kevés óráig-valo vitézkedéseddel, magadnak véghetetlen jutalmat és nyugodalmat szerzettél; az Apostoloknak örömet és vigasságot; a' Híveknek jó példát, az Anyaszentegyháznak dichőséget, az Angyaloknak gyönyörűséget. Annak-fölötte, ki be-töltötted e' Világot híreddel, Meny-országot polgár-társaiddal, Paradichomot Mártyrokkal: tekintsd-reánk magas Menyből, és nyerd-meg a' Jesustól, hogy a' te harczolásodnak nyomdokit erősen követhessük, és a te dichőséges Koronádba részesülhessünk. Amen.

a *Lib.* 22. *Civ. c.* 8.

b *Lib* 8. *Conf. c.* 33.

c *Epist. ad Burdigalenses.*

d *Lib.* 22. *Civ. cap.* 8.

SZ. IÁNOS-EVANGELISTA-NAPI EVANGELIOM.

SZ. IÁNOSNAK XXI.

RESZÉBEN, v. 19.

AZ időben: Monda IESUS Péternek: Kövess engem. Fordúlván Péter, láta azt a' Tanítványt, a' kit szeret vala IESUS, utánna jöni, a' ki a' vachorán az ô mellyén fekütt, és mondotta; Uram, kichoda a' ki téged el-árúl? Ezt azért mikor láta-vólna Péter, monda Iésusnak: Uram, ez pedig mit? Monda néki IESUS: Így akarom ôtet maradni míg el-jövök, mi gondod véle? te kövess engem. Ki-méne azért az atyafiak-között e' beszéd, hogy az a' Tanítvány meg nem hal. Es nem mondotta néki JESUS, Meg nem hal; hanem: Így akarom ôtet maradni míg el-jövök, mi gondod véle? Ez az a' Tanítvány, a' ki bizonyságot tészen ezekről, és írta ezeket: és tudgyuk, hogy igaz az ô bizonysága.

ELSÖ PREDIKÁTZIO.

AZ ítélö-bíróban se gyülölségnek, se szerelemnek nem kell lenni. A' gyülölség, az ártatlant-is kárhoztattya; a' szerelem, a' bünöst szépíti: a' gyülölség, a' szúnyogot elefántá; a' szerelem, az elefántot szúnyogga tészi. Sz. Péternek, némelly dolgait a' Tévelygök choda mint kárhoztattyák, a' Sz. Atyák pedig tellyességgel mentik, a' vagy valamennyíre kisebbítik, látván hogy Urunk-is meg-feddette; mellyet valami ok-nélkül nem chelekedett. Es én annak, hogy Urunk Sz. Pétert egyebek-fölött meg-feddette, azt az okát találom; hogy az Elöl-járókon, akár-mi fogyatkozás-is inkább meg-tetszik, és azért nagyobb bünteténe-is mélto [a]: Pétert pedig, az Apostolok-Fejévé választotta vólt. A' vagy azt, hogy mí a' hasonló dolgokban vígyáznánk, és ne ítélnök kichiny fogyatkozásnak, mellyet Urunk a' Fö Apostolban sem szenvedett-el, hanem meg-feddette. Így a mái Evangéliomban, midön János-felöl azt kérdette-vólna [b]: *Ez pedig mit?* Urunk azt felelte dorgálás-képpen: *Mit gondolsz véle?* Nem hogy nagyot vétett, vólna: mivelhogy azt Péter, a' mint Arany-szájú Sz. János írja [c], Jánoshoz-valo szeretetiböl chelekedte; alítván, hogy Jánosnak kedves dolgot chelekeszik, ki maga-felöl nem mert tudakozni: hanem azért, hogy eszünkbe vennök, hogy a' nyughatatlanság nínch vétek-nélkül: és meg-érdemli a' feddést; fö-képpen midön nem szeretetböl, hanem más okból származik. Melly, mint-hogy sok-féle, és gyakran történik, arról szóllok e' mostani Predikátzióban.

I. Szóllok a' Nyughatatlanságról, mi légyen, és melly veszedelmes.
II. Annak Orvosságát meg-mutatom.
III. Meg-mondom, mi okból történt a' Péter kérdése János-felöl.

ELSÖ RÉSZE.

AZ Nyughatatlanságon, értem *Elias Cretensissel* [d], a' más ember dolgai meg-értésének kívánságát: a' vagy *Plutarchussal* [e], a' titkos dolgok hallásának kívánságát. Mellyet a' Szorgalmatosságtól meg-választ Sz. Agoston. Mert, noha mind a' kettö a' tudásnak kívánságától hordoztatik: mindazáltal, a' nyughatatlan azokról értekezik, mellyek ötet nem illetik: a' Szorgalmatos pedig illendökről tudakozik. Szent *Cyrillus* [f], szólván erről a' Péter kérdéséről, azokat jelenti Nyughatatlanoknak, kik elméjekkel meg akarják fogni a' mi azt meg-haladgya; és a' kik öket-nem-illetö dolgokról értekeznek. Mind a' Két-féle Nyughatatlanságtól örizkednünk kell.

a *Sap. 6. ô. 7. 9.*
b *Ioan. 21. 21.*
c *In cum Ioann.*
d *Ad Orat. 1. Gregorij Nazianz.*
e *Lib. de Curiositate.*
f *In cap. 21. Ioan.*

Az Elsőt, tíltya a' Szent Irás, mondván g: *Magasb dolgokat magadnál ne keress, és erősbeket magadnál ne vizgally: hanem a' miket néked parancholt az Isten, azokról gondolkodgyál mindenkor, és sok dolgaiban ne légy nyughatatlan. Mert nem szükség néked azokat, a' mellyek el-rejtve vannak, szemeiddel látnod.* Heában fogyattya magát, valaki az Isten dolgait fölöttébb akarja vizgálni. mert *Nagy az Isten, és meg-győzi tudományunkat* h; el-annyira, hogy chak alkotmányit sem foghattyuk-meg, nem hogy ő-magát foghatnók-meg. Annak-fölötte, veszedelembe-is hozza magát. Mert, *mint a' ki sok mézet észik, nem jó nézi: úgy a' ki a' Fölségnek vizsgálója, le-nyomattatik a' dicsőségtől* i: Azt írják a' Poéták *Icarusról* k: *Dum petit infirmis nimium sublimia pennis Icarus, Icariis nomina fecit aquis*: Midőn gyarló szárnyaival igen magasan röpült-vólna, a' Napnak melegsége meg-olvasztotta viaszból-valo szárnyait, és alá-esvén a' vizbe hólt. *Icarust* követi, a' ki az Istennek fölséges titkait úgy akarja érteni, mint-ha kezével tapasztalná: mint légyen Egy Istenségben három személy? mint légyen egy Személyben két természet? mint lehessen egy kis Ostyában a' Krisztus teste, és ugyan azon órában száz ezer helyen? *Meg-emésztő tűz a' mi Istenünk* l: és *a' Napban helyheztette az ő sátorát* m: a' mi szivünk pedig, mint a' meg-olvadható viasz n. Azért, ha közel járúl hozzája, meg-olvadván alá-csik. A' ki a' Napot ki-merestett szemel akarja nézni, meg-vakúl: *az Isten* pedig *hozzá-járúlhatatlan világosságban lakik* o. meg-látsd, hogy elmédnek szemeit fölöttébb reá ne meresztsed.

Jól mondgya *Iustus Lipsius* p; hogy, ha eszesek vagyunk, közelről nem illettyük azt a' szent Tüzet: melynek némelly szikráit és alkotmányit láthattyuk ugyan, de ő-magát nem. mert *Most an tükör-által homályban latunk: akkor pedig szánról szinre* q; tudni illik, a' más világon. Tükör-által: mert, noha a' tükör a' dolgot meg-mutattya, mindazáltal nem olly világosson a' mint ő-magában vagyon, hanem homályosban: azon-képpen, a' mi tudományunk e' világon az Isten-felől homályos; a' más világon világos lészen. Mert a' dicsőségnek világosságával, természete-fölött fel-emeltetik az embernek elméje, hogy ereje légyen az Istennek látására: a'mint a' vén emberek, és a' meg-fogyatkozott szemüek, okulárral jól láthatnak; a'nélkül pedig, vagy semmit, vagy igen keveset. Az-okáért, midőn azt olvasuk r, hogy *Jákob az Istent színről színre látta*; és s, hogy *Moyses nyilván, és nem homály-'s példák-által látta az Urat*: azt nem az Istenségnek állattyáról kell érteni. mert *az emberek-közzül senki az Istent nem látta, de nem-is láthattya* t; hanem valami testi ábrázatról, melyben az Isten, a' vagy inkább az Angyal, Istennek képében meg-jelent, és abban szóllott Jákóbbal, és Moysessel; a'mint a' Doktorok magyarázzák.

A'ki meg akar melegedni, nem szükség hogy a'tüzet illesse, és magát megégesse; hanem elég, hogy valamennyire távúl állyon tőle: azon-képpen, a'ki az Isteni szeretet-által meg akar melegedni, elég ha az igaz Hit-által távúl láttya az Istent. Ki gyakorta tűzben jelent-meg: Moysesnek, a' tüzes chipke-bokorban u; a' Zsidóknak, tüzes oszlopban x; Dánielnek, tüzes székben y; az Apostoloknak, tüzes nyelvekben z. Még a' Pogányok-is Tüzzel példázták az Istent: *Zoroastres*, és a' *Platonicusok*, az Istent Első és élteto Tüznek módották; kitől származtak az égi tüzek, a' Nap, Hóld, és chillagok. *Apollo*, midőn kérdették-vólna, Mi légyen az Isten? azt felelte: Magától-született; nő tanittatott; anya-nélkül; mozdúlatlan; sem elmével, ső beszéddel meg nem magyarázható; tüzben-lakozó: mi pedig Angyalok, az Istennek egy kis része vagyunk. A' *Persák*-is Tüz színében tiszteltték az Istent, és a' Tüznek Templomot épittettek a. Oka ennek az; hogy, mi-képpen a' Tüz az élteto állatok-, vagy Elementomok-között leg-elsőbb, nemesb, tisztább, vékonyb, hátharóbb, magasb, gyorsabb, világosb, melegebb, szenvedhetetlő, mindeneken által-ható, mindeneket meg-emésztő, határatlan, mindeneket meg-tüzesitő, és magához hasonlító: illyé az Isté Malasztya, és szeretete: sőt az Isten-is, az ő módgya-szeréut; a' mint Sz. Diénes írja b, és Sz. Tamás c. Továbba, mi-képpen hogy a' Tüzhöz, a' mint mondám, nő kell fölöttébb közel járni: úgy az Istéhez-is, meg akarván őtet elménkel fogni. Ezt példázta, a' Chipke-bokorból adatott szózat Moysesnek d: *Ne közelegjs ide.* és az Hórebnek tüzes hegyéről a' Zsidóknak e: *Meg-láttsátok hogy fel ne mennyetek a' hegyre, se ne illessétek annak allyait. Minden a' ki illeti a' hegyet, halállal hal-meg.* Midőn *Euclides*től azt kérdették-vólna, Miném üek légyenek az Istenek? és miben gyönyörködnek leg-inkább? Azt felelte, a' mint *Maximus* írja f: Egyéb dolgokat nem tudom, hanem hogy a' nyughatatlan-elméjü embereket gyülölik. Midőn Sz. Agostontól egy Afrikai ember azt kérdette-vólna, Mit chelekedett az Isten e' világ teremtése-előtt? azt felelte: Poklot épitett az illyé dolgokról kérdezkedőknek g;

a' heába-

A
g Eccli. 3. 22.
h Iob. 36. 26.
i Prov. 25. 27
k Ovid. lib. 1. Triſt.
B
l Deut. 4. 24. Hebr. 12. 29.
m Pſ. 18. 6.
n Pſ. 21. 15.
o 1. Tim. 6. 16.
p Lib. de Conſtantia.
q 1. Cor. 13. 12.
C
r Gen. 32. 30.
s Num. 12. 8.
t 1. Tim. 6. 16. 1. Ioan. 4. 12.
u Exo 3. 4.
x Exo 13. 21
y Dan 7. 9.
z Act. 2. 3.
D
a 2. Macb. 1. 34.
b De Caleſti Hierar. cap. 15
c In 6 cap. 10. Iſaiæ.
d Exo. 3. 5.
e Exo. 19. 12.
f Sctm. 21.
g Eyerlineh, in Apophthegm.

a' heába-való kérdést kemény feleléttel meg-torkolván. Mikor *Libanius Sophista*, a' Hittől-szakatt *Julián*nak baráttya, azt kérdette-vólna egy *Antiochiai* Keresztyéntől, Mit mivel az áts fia, a' Krisztust gyalázni akarván; azt felelte: A'te *Julián*sodnak koporsót chinál [h]. Sőt Urunk-is, midőn az Apostolok azt kérdették-vólna [i]; *Uram, ebben az időben állatod-e helyére az Izraël Országát?* azt felelte: *Nem ti dolgotok, tudni az időket vagy alkolmatosságokat, mellyeket az Atya az ő nnön hatalmában helyheztetett.* Azért, *Ne értsünk többet annál a' mint kell érteni, hanem józanúl* [k].

Bizony, Evát az Ördög azzal chalta-meg, hogy nagyobb tudományt ígért néki hogy-sem illett-vólna [l]. Az-okáért, meg-parancholta-vólt az Isten [m]; hogy tenki, az Aaron- és az ő fia-kivűl, nyughatatlan vizgálásból ne néznék a' mik a' Szent-helyben vóltak, míg nem bé-takartatnának; mert külömben meg-halnának. A' Poëták azt írják; hogy egy *Pandóra*-nevű szép aszszony vólt, kinek az Istenek fejenként ajándékokat adtanak. Ezt, a' mint *Hesiodus* írja [n], *Iupiter* a' földre küldötte *Epiméheus*hoz, bé-födött szelenczével: ki, a' nyughatatlanságtól meg-győzettetvén, azt felnyitotta; és leg-ottan minden nyomoruság jött-ki belőle: jelentvén ezzel, hogy a' Nyughatatlanság minden gonosznak kút-feje. Nem kell azért az Isten dolgaiban nyughatatlankodni. Mert hogy azokat el-hidgyük, leg-nagyobb oka a' Teremtőnek mindenhatósága; a' mint Szent Agoston igazán mondotta [o]. Sőt, a' mint Szent Gergely mongya [p], a' Hitnek nincs érdeme, ha annak az emberi okosság ád erősséget. Engedgyük azért, úgy-mond Szent Agoston [q], hogy chelekedhetik valamit az Isten, a' mit mi meg nem foghatunk. Erről jeles példát hagyott a' Francziai Sz. Lajos Király: Midőn kőzel vólt halálához, azt kérdették tőle, ha hiszi-e a' Szentségben jelen-lenni a' Krisztust? azt felelte: Kevesbet kétlekedem erről, hogy-sem ha a' Krisztust abban az állapatban látnám, melyben Menybe ment. Mikor pedig egy Papnak Miséjében a' szent Ostya láthatandó-képpen testté vált-vólna, és azon kérnék a' Szent Királyt, hogy ő-is meg-nézné: azt felelte: Nézzék azok a' kik azt nem hiszik: nékem, ki a' nélkűl-is hiszem azt, nem szűkség látnom.

Nyomorúlt emberek, nem gondollyák-meg, hogy sokkal kisseb dolgokban-is meg-fogyatkozik elméjek. Mert, ki tudhatta ekkidig, mint eggyesűl a' lélek a' testtel az annya méhében? vagy, mint foglaltatnak egybe a' chontok és tagok? vagy, mint hoz gyűmőlchöt a' földben meg-rothadott búza mag? noha ezeket naponként láttyuk. Ki ment végére chak a' hangya természetinek-is, mint vészen lélegzetet? michoda eszközi vannak az érzékenységre? michoda tulajdonsági vannak? El-álmélkodott *Arisztóteles*, látván a' tengernek bizonyos idő-béli áradását és apadását: egyebek, kisseb dolgokért meg-bódúltanak: és találkozik olly nyughatatlan elme, ki az Isten titkos dolgainak végére akar menni? De még a' természet-szerént-való dolgokban-is, nem javalhatom az elménck nyughatatlanságát: mert azok-is, távúl-lételők-miatt, a' vagy titkos erejek-miatt, meg-haladgyák elménknek erejét. Sokan nyughatatlanúl, és haszontalanúl vizgállyák az egeknek és chillagoknak számát, nagy-vóltát, forgását, és erejét: de azokat sem tudgyák melyek chak lábok-előtt vannak: mint *Thales* Filósofus, ki az égbe nézvén, a' lába-előtt-való verembe esett. Kit méltán megchúfolt egy leányzó, mondván: Jól járt; mert nem tudván mi légyen lába-előtt, a' fölötte-való eget akarja által-érteni; a' mint *Brusonius* írja [r]. Jól és okosan szóllott *Sócrates*, a' mint *Laërtius* írja: mert mikor okát kérdették-vólna annak, hogy Filósofus lévén, mindenkor az erkölchökről beszéllene, és nem az egekről, vagy az égi dolgokról? azt felelte: † A' mi fölöttünk, a' hoz semmi közünk. Jelentvén, hogy heába törődünk azon a' mit nem tudhatunk.

A' Más ik Nyughatatlanság, Más dolgainak vizgálásában foglalatos: és igen megyűlőlteti az embert. Mert, ha a' Vámosokat és Harminczadosokat gyűlőlik, hogy más ember marháját vizgállyák, keresik, nézélik; noha tisztekben járnak, és kártól óltalmazzák azzal magokat: mennyivel inkább azokat, kik, magok dolgát el-hagyván, a' másét vizgállyák. Efféle nyughatatlan embereket, a' régi Bölchek a' vizlákkal és tachkókkal példázták; mellyek mindent fel-fityerésznek, ki-vakarnak, el-árúlnak: vagy az szarvassal, ki olly balgatag, hogy minden újságra el-álmélkodik; és ha lóra, a' vagy ökörre talál, olly figyelmetesen nézi, hogy a' vadászt eszébe sem vészi, ki nyilával, vagy puskájával által-lővi: Hasonló-képpen; a' kik nyughatatlanúl más ember dolgaiban foglalatosok, eszőkbe sem vészik, hogy a' kevélységnek, vakmerő ítéletnek, és egyéb vétkeknek mérges nyila lelkőket által-járja. Példázhatuók őket a' balgatag tűzokkal-is, ki a' kerék forgását figyelmetesen nézvén, a' puskás embert eszébe sem vészi, ki a' szekérről meg-lővi. Innét mondgya Sz. Agoston [s]; hogy a' nyughatatlã emberek sze-

A

h *Tripart. hist. lib. 6. c. 44.*

i *Act. 1. 6.*

k *Rom. 12. 3.*

l *Gen. 3. 5.*

m *Num. 4. 20*

n *In Operibus & diebus.*

B

o *Lib. 2. Civ. cap. 7.*

p *Hom. 26. in Evang.*

q *Supra l. 2 de Civ. c. 7.*

C

r *Lib. 2. c. 27.*

D

† *Quæ supra nos, nihil ad nos.*

s *Lib. 10. Conf.*

A mesek, és szorgalmatosok a' más életének vizsgálásában; restek, és vakok a' magoké-
t Hom. 36. in Evang. nak meg-ismérésében. Es Szent Gergely [t]; Nagy vétek, úgy-mond, a' Nyughatat-
lanság, melly embernek elméjét ki-viszi a' más életének vizsgálasára, a' magáér pedig
mindenkor el-rejti; hogy máſt tudván, magát ne ismérje: és a' nyughatatlan elme,
mentől többet ért a' más érdeméhez, annál kevesbet túd a' magáéban.

Látván *Pythágoras*, hogy az emberek, a' magok vétkeinek nézésére vakok,
egyebeknek látására pedig igen szemesek: azt mondotta, hogy minden embernek
két táskája vagyon: eggyikét elől viselvén, egyebek vétkeit rakják beléje; másikát hátúl,
melybe a' magokét: úgy hogy a' más vétke, mindenkor szemök-előtt forogjon; a'
magokét ingyen se láthassák. Melyben tellyességgel külömben kellene chelekedni:
mert a' más vétkének nézése, kevélységre, és egyéb-féle vétekre viszi az embert, a'
mint mondám: a' magáénak meg-ismerése pedig, alázatosságra, és életének meg-job-
bítására. A' konkolyt, először a' mi szántó-földünkről kellene ki-irtanunk; a' kőveket
a' mi szőlőnkből ki-hánnunk; a' burjánt a' mi kertünkből ki-gyomlálnunk; a' szemetet
a' mi házunkból ki-vinnünk: és az-után, ha módunk volna benne, és időnk, felebará-
B tunkat-is bár meg-segétenők. Nem jó a' magunk sebét el-hagyni, és a' másét kötöz-
getni; magunk rühét el-mulatni, és a' másét vakargatni: *Kép-mutató, vesd-ki először*
u Matt. 7. 5. *a' gerendát a' te szemedből, és akkor látod ki-venni a' szálkát az atyádfia szeméből* [u].

Ha felebarátunk jó-chelekedetéről tudakoznánk, és a' végre hogy azt mi-is
követnők; nem volna vétek, sőt dícséretet érdemlene. De külömbet chelekeszünk;
hasonlók lévén a' Pióczákhoz, ős a' köppöly üvegekhez, mellyek az emberből chak
a' gonosz vért szíják-ki, a' jót benne hadgyák: úgy a' nyughatatlan elméjű ember,
felebaráttyának vétkeit és fogyatkozásit rázogattya, jó chelekedetivel nem gondol.
Hasonlók efféle emberek a' Kányákhoz, Hollókhoz, Sasokhoz, és egyéb húsal-elő
madarakhoz; mellyek a' dögöt messzűnnen meg-érzik, és reá sietnek; az ép testet
pedig chak közelről sem érzik vagy ézelítik: úgy a' nyughatatlanok, felebaráttyok fo-
gyatkozásit távúl-is láttyák; jószágos chelekedetire közelről sem tekintnek. Hason-
lók a' Tyúkokhoz, mellyek, a' jó eleséget el-hagyván, valami szegletben, vagy sze-
méten vakarchálnak valami rothatt búza szemért. Hasonlók végezetre a' Sertés-mar-
hákhoz, mellyek a' szép virágos kertben nem keresik a' jó-illatú virágokat, sem a' róża-
C 's liliom-között nem mulatoznak; hanē a' ganéjban turkálnak, és a' sárban hevernek.

Kérdené valaki: Mi oka lehet efféle nyughatatlanságnak? Az én ítéletem-
x 2 Thes. 3. 11. szerént, nem utólsó oka a' Henyélés; a' mint Sz. Pál jelenti, mondván [x]: *Hallottuk, hogy*
y 1. Tim. 5. 13 *némellyek ti-köztetek nyughatatlanúl járnak, semmit nem dolgozván, hanem chintalankodván.*
z In Ep 2. ad Thes. cap. 3. Ki némelly ifiú Özvegyekről-is azt írja [y]; hogy *Nem chak hivolkodók, hanem chachogók-is, és nyughatatlanok.* Mert, a' mint Arany-szájú Sz. Jánosból mondgya *Theophylactus* [z]; A'
mi elménk forgó, és ollyan mint a' malom, melly mind-úntalan forog; és vagy lisz-
tet őről, vagy ő-magát fogyattya: mert vagy valami hasznos dologban foglalatos,
vagy magát fogyattya haszontalanúl, mivel egyebeknek életét vizsgálván, rágalmazás-
ra mégyen, nagy lelki kárával. Es mint-hogy efféle benyélés, és cháchogás, leg-in-
a Lib. de Sancta Virgin. c 33. kább az Aszszony'állatokban találtatik, a' mint Sz. Agoston írja [a]: Sz. *Jerónymus Lata*
b Epistola 7. aszszonynak azt adgya tanátsúl a' leánya-felől [b]; hogy mindenkor foglalatos légyen
valami dologban; olvasson, imádkozzék, kézi-múnkát tégyen, fonnyon, varjon, és
egyéb affélét chelekedgyék. Ezt a' dolgozásst dícsérte Salomon az erős Aszszony'állat-
c Prov 31. 13 ban: tudni illik [c], hogy *Gyapjat és lent keresett, és munkálkodott az ő kezeinek tanátsával.*
d Vers. 19. És [d]; *A' kezét erős dolgokra vétette, és az ő újai az orsót fogták.* És azzal fejezi-bé [e]: *Meg-*
e Vers 27. *szemlélte a' háza ősvényit, és kenyeret hívolkodva nem őtt.* A' maga háza ősvényit szem-
lélte, nem a' másét: azért hogy nem hívolkodott, és nem sórált fel 's alá házról házra;
D a' mint nem-is illik böchűlletes Aszszony'állathoz. *Aristóteles* nyilván írja [f]; hogy ő-
f Lib. 5. Polit. idejében a' Városokban gond-viselőket rendeltek: kik arra vígyáztak, hogy az Aszszo-
nyok ne sórállyanak ide 's tova, hanem háznál maradgyanak. *Magalianus* pedig azt
írja; hogy a' *Sinák*nál, e' mái napig-is, a' leányzóknak lábokon-valo inát meg-sértik:
hogy a' házból ki ne mennyenek, és hívolkodókból nyughatatlonokká ne légyenek.

II. RÉSZE.

KÉrdené valaki: Mi Orvossága lehet e' gonosz nyavalyának? Első az; Ha jól meg-
gondollyuk, minémű gonosz gyűmölchi vannak a' Nyughatatlanságnak: mert
bizony sok vétkeknek gyökere és eredete. Nem akarsz-e haragos lenni, úgy-mond
g Lib. 3. de Ira. cap. 11. *Seneca* [g]? Ne légy nyughatatlan. Mondanám én: Né akarsz-e irégy, lopó, parázna, rágal-
mazó lenni? Ne légy nyughatatlan. Igazán mondom pedig: mert a' rágalmazásnak bizony

nagyobb okát alig találjuk. Hallyuk gyakorta, hogy a'világi emberek erőssen tágalmazzák a Papokat, Püspőköket, Szerzetteket, hogy tisztőkben el ne járnak, és a juhokat nè jól legeltetik vallyon miért? Hivolkodnak: a'mihez semmi közők, azt vizgállyák, magokról el-feletkeznek: nem gondollyák-meg, hogy *Senki nem vészi magának a'tisztet, hanem a'ki hivattatik az Istentől, mint Aaron*[h]. Hallyuk azt-is, nem ritkábban, hogy az Egyházi emberek sokat beszélgetnek hadakról, udvarokról, jövedelmekről: mi az oka? Hivolkodnak: a'mi ő dolgok vólna, abban el nem járnak: meg nem gondollyák, hogy *a'ki az Istennek vitézkedvén, nem elegyíti magát e'világi dolgokban*[i]. és szép okát adgya: *Hogy annak kedveskedgyék, a'kinek meg-próbálta magát.* Mellyel oktatta Sz. Pál Timótheust, és ő-benne minden Egyházi rendet, hogy e'világi dolgokból ki-vegyék közőket: követvén az igaz Levitákat, kik semmi részt nem vőttenek az Israël fiai-közőtt, hogy az Istennek, és a Templomnak inkább szolgálhatnának. És bizonyos dolog, hogy, a'kik külömbet chelekesznek, a'világiak tisztibe átván magokat, többet vesztnek hogy-sem nyernek. Melyről szép példát olvasunk a Szent Irásban[k]: *Meg-halt Iósef a'Zakarias fia, és Azarias a'sereg Fejedelme, a'jól-lőtt dolgokat, és a'harczokat a mellyek lőttek, és monda: Szerezzünk mi-is nevet magunknak, és menjünk hadakozni a'Pogányok-ellen, a'kik környülünk vannek. El-menték:* de roszszúl jártak, *azt alitván hogy vitézúl chelekednének:* vallyon miért? *Ők vedig*, úgy-mond az Irás, *nem valának azoknak a'férfiaknak magvából, a kik által szabadúlás lett Israëlben:* az-az, más tisztibe állottak. Jól emlekezem reá, hogy a'boldog-emlekezetű Kútasi János, Esztergami Ersek, egy Magyar-országi fő Úrnak, ki egy Papot Katonaságáért igen dichért, azt mondotta: Én Uram nem kedvellem a'Katonás Papot, a'mint tudom hogy te sem szereted a'Papos Katonát: jelentvén azzal, hogy ninch jobb, mint-ha, ki-ki hivatallyában maradván, más tisztit fel nem vállallya.

Továbbá, nem akarsz-e irégykedni? Ne légy nyughatatlan. Mert a'ki a'szomszéd tehenére néz, és láttya hogy nagyobb tőlgye vagyon hogy-sem az övének, hamar irégységbe esik; mint a'Jósef báttyai: kik *látván, hogy Iósefet az attya minden fiainál inkább szeretné, gyűlöltek, és semmit néki békességesen nem szólhattak*[l]. Saul, halván, hogy Dávidnak tiz ezeret adtak, és néki chak ezeret[m], nagy irégységből halálra gyűlőlte Dávidot. Nem akarsz-e parázna lenni? Ne légy nyughatatlan; mint Dávid: ki nyughatatlanságból más házába tekintvén, más ember feleségét látta; meg-kívánta, el-vitette, megszőplősítette[n]. Azért mondotta *Xenócrates Laërtius*nál[o], hogy mind egy, akár szemedet, 's akár lábadat vigyed más ember házába. *Dina a'Iakob leánya ki-ment látni az idegen aszszonyállatokat, és el-ragadtatván meg-szőplősíttetett*[p]. Nem akarod-e el-veszteni a'belső aitatosságot? Ne nyughatatlankodgyál. Hallyad mit mond *Thomas à Kempis*, az ő drága szép könyvetskéjében[q]: A belső dolgokban foglalatos ember, magára-valo gond-viselését, minden gondgyánál nagyobnak tartya: és a'ki magára szorgalmatosan vígyáz, könnyen meg-ója magát hogy mást meg ne szóllyon. Lelki és aitatos ember soha nem lészesz, hanem ha az egyebek dolgairól halgatsz, és tennen-magadra kiválk-képpen vígyázsz. Vallyon's hol vagy, mikor magadnál nem vagy? És mindőn mindeneken által-mentél, magadrúl el-feletkezvén, mit használtál véle? Végezetre, nem akarsz-e tévelygésbe esni? Ne légy nyughatatlan[r]: távoztasd-el *a'beszédben a'heábavalo újításokat, és a'hamis-nevű tudománynak ellen-vetéssit. Mellyet némellyek követvén, a'Hitmellől el-estek*[r]. A'Lót felesége, nyughatatlanságból tekintett hátra, és Só-oszloppá változott, hogy sokaknak ézetlen nyughatatlanságát meg-orvoslaná.

Más odik Orvosság a'Nyughatatlanság-ellen, a'Maga igaz meg-ismerése; a'mint Sz. *Basilius* irja[t]. és arra magyarázza Moysesnek ama'módását[u]: *Figyelmezz magadra*†. És Urunknak szép íntését[x]: *Mit látod a'szálkát az atyád-fia szemében; és a'gerendát a'te szemedben nem látod?* Dichéretre-méltó a'ki maga gyarlóságát ismeri: nem néz az másra nyughatatlanságból, sem mást meg nem ítéli. Mellyet jól meg-tanúlt vólt egy régi jámbor Szerzetes ember: kitől a'társa azt kérdvén; Mi az oka, hogy én mind úntalan ítélem az atyámfiait, és dorgálom? azt felelte néki: Mert még magadat meg nem ismérted. a'ki magát ismeri, attyafiának vétkét nem nézi. Akár-ki-is pedig talál maga háza-előtt szemetet, mellyet sőpőrjön; mert minnyájunkban vagyon fogyatkozás: és, a'mint a *Pocta* mondotta; *Nemo sine crimine vivit.* És: *Quisq; suos patimur manes.*

Harmadik Orvosság lehet; Ha fele-barátunk fogyatkozáſit kegyessen tekintyük: azt gondolván, hogy minden véteknek Két-féle ábrázattya vagyon. A'mennyiből Isten-ellen vagyon, bolszszonkodásra indíthattya az embert, és bolszszú-állásra: A'mennyiből pedig az ember lelkét meg-sebesíti, szánakodásra. Ha azért hasznosan akarsz felebarátod vétkére tekinteni, azt az ábrázatot vedd elődbe, melly szánakodásra indít, és nem bolszszonkodásra. A'valóságos, és tettetett Igasság-közőtt, az a'kü-

A

h Hebr. 5. 4.

i 2. Tim. 2. 4.

k 1. Mach. 5. 56.

B

l Gen. 37. 4.

m 1. Reg. 18. 8.

C

n 2. Reg. 11. 3.

o Lib. 4. c. 2.

p Gen. 34. 2.

q Libr. 2. de Imit. Christi, c. 5.

r 1. Tim. 6. 20.

s Gen. 19. 26.

t Homil 3. in dictum Moysi.

D

u Deut. 27. 9 secundum 70. Interpr.

† Attende tibi.

x Matt. 7. 3.

A

lömbség vagyon Sz. Gergelynél [y]; hogy a'Valóságos Igasságban, szánakodás vagyon a'Tettetett és hamis Igasságban pedig, boszszonkodás. Mellyet a'Krisztusnak, és a'Farisæusoknak példájával bizonyit: mivelhogy Krisztus Urunk, a'bűnösökre tekintett, és vélek ört, szánakodásból és könyörületességből, hogy őket meg-téritené: a'Farisæusok pedig azt látván, zúgolódtak [z], boszszonkodásból.

[y] Hom. 34. in Evang.

[z] Luc. 15. 2.

Noha pedig a'Nyughatatlanság minden rend-béli emberekben gyűlöliséges és gyalázatos: mindazáltal, úgy tetszik, hogy a'férfiakhoz-képest, útálatosb az Aszszony'állatokban; az élemetes és koros emberekhez-képest, az ifiakban; a'köz emberekhez-képest, az Urakban és Fejedelmekben. Az Aszszony'állatokról most chak azt mondom; hogy, mi-képpen az otthon-ülés, és magán-való létel inkább kívántatik tőlök hogy-sem a'Férfiaktól: úgy a'Nyughatatlanság, melly a'maga házából-való ki-menetelhez hasonló, gyalázatosb ő-bennek hogy-sem a'férfiakban. Innét az ő foglalatosságok, fő-képpen magok házánál szokott lenni; a'Férfiaké, gyakorta házokon-kivül, és idegen Országokban-is: és azért nem minden nyughatatlanság szidalmazható ő-bennek. Az Aszszonyok dolga, főzés, sütés, varrás, fonyás, ház-tisztitás, tyúk lúd ültetés, és egyéb efféle; mellyekért nem kell messze a'háztól menni: a'Férfiaké pedig, szántás, vetés, vitézkedés, kereskedés, és sok efféle; mellyeknek gyakrabban nincs otthon helye, hanem a'ház-kivül. Innét vagyon az-is, hogy a'férfiakat idegen Országokba küldik az atyák, tanúságért, látásért, hallásért, szolgálatért; mellyeket nem cselekeszenek az anyák a' leányzókkal.

B

A'mi az Ifiakat illeti, mint-hogy a'nyughatatlanság gyakrabban eggyütt jár a' cháchogással; ha ez hozzájok nem illik, amattol-is távúl kell lenniek. Az ifiak nyelvességét pedig gyalázza a'Szent Irás, mondván [a]: *Ifiú, a'te ügyödben-is chak alig szólly. Ha készer kérdetel, feje légyen feleletednek. Sokakban olly légy mint a'tudatlan; és hally halgatván, 's kérdez kedvén-is. A'fő emberek között el ne bizzad magadat: és a'hol vének vannak, sokat ne szólly.* Zénó Citticus, Laértiusnál [b], egy ifiat, ki neminémű dolgokról nyughatatlanból kérdezkedett, hogy-sem állapattyához illenék, a'tűkörhöz vitt, és azt mondotta; hogy abban magát jól meg-nézné. Az-után azt kérdette tőle; ha illenék-e ollyan orczához, ollyan dolgokról kérdezkedni? jelentvén annak illetlenségét. Némelly ifiak azt vélik, hogy akkor kedvesek, mikor sok új híreket tudnak: de meg-chalatkoznak. mert lehetetlen, hogy a'cháchogó mindenkor helyén ejtse beszédét; és igen hamar fel-önti a' levet, és el-veszti minden kedves-voltát. Erről szép dolgot ir Sz. *Gregórius Nazianzénus* [c]: kit, midőn azért dorgálna *Celensius*, hogy főlöttébb halgatna; illyen mesével felelt-meg néki: Régenten a fechkék chúfolták a'hattyúkat, hogy, sem az emberekkel nem nyájaskodnának, se egyebek hallattára nem éneklenének, hanem chak ritkán, és a'folyó-vizeknél: de mi a'Várasokkal bírunk, és chevegésünkel gyönyörködtettyük az embereket. Felelének a hattyúk: Találtatnak mindazáltal némellyek, kik a'mezőségre jőnek, hogy halgathassák a'mi éneklésünket: és mikor a'Déli szélnek eresztyük tollainkat, noha nem sokat, de gyönyörűségessen és módoson énekliink. Titeket pedig, noha a'házakba bé-bochátottak, mindazáltal meg-únnak az emberek; és mikor énekeltök, gyűlölnek; mint-hogy leg-cháchogóbb madarak vattok: és, ha el-metszik-is nyelvetőket, halgatni nem tudtok. És igy fejezi-bé beszédét a'Sz. Doktor: Az-okáért, ha az én halgatásomat, a'te bővséges szólásodnál jobnak találod, a'mi halgatásunkról gyalázatosan nem szólhatsz.

[a] Eccli. 32. 10

[b] Lib. 7. c. 1.

C

[c] Epist. ad Celensium.

A'mi pedig a'Fő-embereket és Fejedelmeket illeti, Salomon azért mondgya hogy bort ne adgyanak a'Királyoknak [d]: mert *Semmi titok nincs, a'hol a'részegség uralkodik.* Bizonyos dolog pedig, hogy a'Nyughatatlan cháchogók, mint a'részegek, minden titkot ki-fechegnek: és, a'mint ők mindenektől értekeznek, és a'titkokat ki-keresgetik és vadászszák; azon-képpen ők-is, hogy háládatlanoknak ne láttassanak, akár-mi titkokat-is ki-beszélnek. Noha pedig szükséges, hogy a'Fejedelmek szemesek és fülesek légyenek; hallyák's lássák ki mint viseli magát: mindazáltal, ő-bennek-is a'főlöttébb-valo Nyughatatlanság gyalázatos, fő-képpen aprólékos dolgokban. Azt irja *Iulius Capitolinus*, és *Cuspinianus* [e]; hogy, midőn *Valérius Homulus* szálláft adott-volna *Antoninus Pius* Chászárnak; és a'Chászár azt kérdette-volna tőle; Hol vötte a'szép *Porphyrites* kőből-való oszlopokat, mellyekkel olly szépen fel-ékesitette házát? azt felelte néki: Midőn más ember házába mégy, néma és siket légy: jelentvén, hogy nem illik Fejedelemhez, hogy más gazdagságát nyughatatlanúl vizgállya. Ne legyünk azért hasonlók a'* Boszorkányokhoz: kikről azt irja *Plutarchus Erasmusnál* [f]; hogy házoknál rejtekben tartyák szemöket: de ha ki-mennek, el-viszik vélek: és úgy, honnyokban vakok, másutt pedig igen szemesek. Vagy a'vén emberekhez: kikről azt irja *Sophocles*; hogy † Messzire látnak,

[d] Prov. 31. 4.

D

[e] In Consulibus

* Lamiæ.

[f] In Adagiis.

† Procul videns, sed cominus videns nihil.

közelre

közelre nem: az-az, magok dolgában szemetlenek, másében szemesek. De térjünk a Szent Péter kérdésére, és lássuk mit tanúlhatunk belőle.

III. RESZE.

MOndám oda fel, hogy a'Péter kérdése, nem nyughatatlanságból, hanem szeretetből származott; és annak meg-feddése, nem a'vétekért, hanem a'mi tanuságunkért lőtt. Mellyet hogy jobban meg-értsünk, a'Kérdésnek okát kell felkeresnünk. Mikor a'Krisztus Urúnk kérdésére, Kinek mondanák őtet az Apostolok; Sz. Péter ama'szép vallással felelt-vólna [g]; *Te vagy a'Krisztus, az élő Isten Fia*: leg-ottan néki igére az Anyaszentegyház gond-viselését; és a'Meny-ország kúlchainak hasonlatosságával, maga-után a'Fő-Pásztorságot. Ezt az ígéretet, Urúnk bé-tellyesíté fel-támadása után. És, a'mái Evangéliom előtt, más Kérdést ád eleibe, nem egyszer, hanem háromszor kérdvén: *Simon János fia, szeretsz-e engem?* És mindenszer azt felelvén Péter; *Úram, te tudod hogy szeretlek téged:* kezébe eresz-é a'gond-viselést, háromszor mondván néki: *Legelteszd az én juhaimat, és bárányimat* [h]. És utánna veté: *Bizony bizony mondom néked, mikor ifiabb vólnál, meg-övedzed-vala magadat, és járasz-vala a'hol akarod-vala: mikor pedig megvénhedel, ki-terjesztedk kezeidet, és más övedz-meg téged, és oda viszen a'hová te nem akarod. Ezt pedig monda, jelentvén michoda hal lal dicsőítené-meg az Istent.* Melyből azt hozzák-ki a'Doktorok, hogy Sz. Pétert fel-feszitették; de, az ő kívánságából, fővel alá, Mesterének böchűlletiért. Ezek-után, ismég monda Jésus Péternek: *Kövess engem*; a'mint a'mái Evangéliomban olvassuk. Mint-ha azt mondotta-vólna, a'mint *Rupertus* elmélkedik: Emlekezzél-meg Péter, hogy halálom-előtt azt mondottam-vala néked [i]; *A'hová én megyek, nem követhetsz most engem; követsz pedig az-után:* és mikor nagy bizakodással azt mondottad-vólna, hogy lelkedet adod érettem: bizonnyal mondám; hogy nem szóll a'kakas, míg nem háromszor meg-tagadsz engem: Úgy lőtt, és Igaz-mondónak ismértél abban, hogy akkor nem követhettél: következik, hogy abban-is Igaz-mondónak ismérj, hogy az-után követsz engem; ím most mondom: Kövess engem: az-az, példámat kövesséd; mert ez-után kész lészesz érettem tömlöczbe's halálra-is menni.

De kérdené valaki: Mi az oka, hogy Urúnk Péternek ajánlván nyáját, a'halált adgya eleibe? Ennek egy-néhany Okait olvasom: I. Hogy Péter a'Fő-Pásztorhoz hasonló lenne, ki meg-holt a'Juhaiért. II. A'Krisztus dichőségéért: kit akkor dichőítünk, mikor életünker-is meg-vettyük érette. III. Mert a'Pásztorság sok veszedelmekkel jár, és gyakorta életét-is kezében hordozza a'jó Pásztor, mind a'tolvajok-'s mind a'farkasok-miatt: IV. Mert a'Pásztornak, nem kell maga hasznát vagy böchűlletit keresni, hanem a'Juhok üdvösségét, mellyért halálig munkálkodgyék: melly munkáért az Isten, e'világon lelki vígasággal, a'más világon pedig örök Boldogsággal fizet. Mellyeket értvén Sz. Péter, nem chak meg nem ijedett a'haláltól (mivelhogy már láttavólt, hogy ő-érette a'Krisztus halált szenvedett;) hanem ugyan örvendezett azon, mint nagy jón. És mint-hogy a'Jó örömest kőzli magát, Péter-is nem elégedvén azzal, hogy ő-néki igérte azt a'Krisztus: hanem, látván szerelmes társát Jánost; és alítván, hogy véle kellene azt közleni, monda a'Krisztusnak felőle: *Úram, ez pedig mit?* Mint-ha azt mondotta-vólna: Ha nékem, ki fogadásomat meg-szegtem, téged el-hagyván meg-tagadtalak, nem egyszer, hanem háromszor-is; és ugyan eskűvéssel és átkozódással, illy nagy dichőséget rendeltél, hogy azon halált szenvedgyem, mellyel te e'világot meg-váltottad: ennek, a'te szerelmes Tanítványodnak, ki asztalodnál mellyeden fekütt, fogságodban követett, a Keresztnél melletted maradott, michoda dichőséget rendelsz? Melly Kérdésből, végy szép tanúságot.

Chak nem közönséges fogyatkozás az emberekben, hogy, nagy állapatra jutván, régi szegény barátyokról, kikkel valaha egy gyékényen árúltak, egy leppel-alatt háltak, hideget meleget eggyütt tűrtek, egy kenyeren és ábrakon vóltak, és tőlök jót-is vőttek, könnyen és hamar el-feletkeznek; mint a'Farao pohárnakja *Józsefről az ő magyarázójáról* [k]. Nem gondollyák-meg ezek, hogy az Isten azért viszi nagyra az embereket, hogy a'szükölködőket segéttsék: Mint Józsefet; ki azt nyilván meg-vallotta a'meg-ijedett attyafiainak [l]: *A'ti meg-tartásotokért küldött engem Isten előttetek Egyiptusba:* Mint Estert; kinek azt Mardokæus eleibe adta, mondván [m]: *Ki tudgya, ha nem azért jutottál a'birodalomhoz, hogy illy időre készittetnél?* melyben, tudni illik, Nemzetségednek utólso szükségében szolgálhatsz, és meg-szabadíthatod a'haláltól. A'hegyeken-valo hó, midőn a'meleg éri, meg-olvad, és a'hegynek allyára szivárkozván azt gyümölchözteti; ha meg nem olvad, az a'jele, hogy a'Napnak melegsége nem éri, hanem a'hidegtől meg-fa-

gyott.

[g] Mat. 16. 18

[h] Ioan. 21. 15 & seq.

[i] Ioan. 13. 36 37.

[k] Gen. 40. 23

[l] Gen 45. 5. 7

[m] Esth 4. 14

A

gyott. E'világnak gazdagi, és hatalmasi, ha a vőlgyhőz hasonló szegényekre nem szí-
várkoztattyák a'folyó-vízhez hasonló gazdagságokat: bizonyos jele, hogy az Isteni
szeretetnek melegsége ninchen bennek, hanem az irgalmatlanságnak hidegétől szívők
meg-fagyott, és kő-jéggé lőtt; mint a'bolond Nábálnak szíve [n], ki irgalmatlan volt Dá-
[n] 1. Reg. 25. 37. vidhoz. Ezért mondotta a'mi Sz. Jánosunk [o]: *A'kinek e'világi marhája vagyon, és látja az*
[o] 1. Ioan. 3. 17. *attyafiát szükölködni, és bé-zárja szívet az-előtt: mi-képpen marad-meg az Isten szeretete abban?*
Az okáért Sz. Péter, meg-mutatta Sz. Jánoshoz igaz barátságát: mert, noha a'Krisztus-
nak Hely-tartójává lőtt, el nem feletkezett paj-társáról, hanem szorgalmatosan kér-
dezkedett felőle; kívánván, hogy a'minémű jókat néki rendelt a'Krisztus, azokban Já-
nos-is részes lenne.

De mint-hogy a'másra-valo gond-viselés, néha fogyatkozással vagyon, Péternek
kérdését feddéssel fejezte-bé, mondván: *Mi gondod véle; te kövess engem*: hogy egyebek
tanúlnának Péteren. és midőn a'Krisztustól hívattatnak, hátra ne fordúllyanak, és más-
ról alkolmatlanúl ne kérdezkedgyenek; hanem el-járván hívatallyokban, barátty ok-
B ról ne gondolkodgyanak. Tudod-e mit akarok mondani? Pétert efféle kérdésben
sokan követik, de nem egyenlő igyekezettel: Péter, vagy Pál, Egyházi tisztre emeltetik;
Præpostá, Püspökké, Érsekké választatik; hogy a'Krisztust kövesse, az ő nyáját legeltesse,
az Anyaszentegyházat segéttse: leg-ottan másuvá fordíttya szemeit: eszébe jút valami
rokona, és nagy szorgalmatossággal mondgya felőle; Ez pedig mit? az-az: Ennek
michoda tisztet keresünk? michoda jószágot vegyünk? michoda feleséget szerez-
zünk; hogy nemzetségünk ő-általa nevekedgyék, és nemesedgyék? Adgya Isten, hogy
senki ne találtassék, a'ki illyen kérdést tegyen: mert bizony, a'mint a'Sz. Atyák mond-
gyák, nagy szám-adással tartozik, a'ki az Egyházi jövedelemből Janchit gazdagíttya.
[p] In Constitut. Monast. cap. 12. Erről nagy keményen írt Sz. *Basilius*, és ezzel végezi-el beszédét [p]: Meg-értvén az el-
szenvedhetetlen kárt, melly az Atyánkfiaihoz-valo indúlatunkból származik: az ő dol-
gokról-valo szorgalmatosságot, és gond-viseléstúgy fussuk, mint az Ördögnek nyi-
lát. *Eliséus* Próféta, midőn az ő szolgáját Giezit el-küldötte-vólna az ő pálczajával,
hogy azzal fel-támasztaná a'meg-hólt gyermeket, nyilván meg-parancholta néki [q]:
[q] 4. Reg. 4. 29. *Ha ember találd-elő, ne köszönjed: és ha valaki köszönt téged, ne felelly néki*: azt akarván jelen-
C teni, hogy semmire egyébre gondgya ne légyen, hanem chak azt vigye végbe a'mit
reája bízott. Azon-képpen, a'kinek Püspöki pálczája kezébe adatik, a'végre hogy a'
bűnösöket, kik lelkökben meg-hóltak, fel-támasztsza; úgy viselljen gondot tisztire,
hogy egyéb dolgot ki-vetvén elméjéből, chak másuvá se tekintsen, a'honnét hiva-
tallyában fogyatkozás történhetnék. Hasonló parancholatot adott Krisztus Urúnk
[r] Luc. 10. 4. az Apostoloknak, mikor őket predikállani küldötte [r]: *Senkit az úton ne köszöntsetek*: je-
lentvén, hogy leg-kissebb akadékot-is, vagy haladékot se tégyenek a'reájok bízatta-
tott tisztben.

Jó bizony az Atyafiúi szeretet, és mindenektől igen kívántatik; de úgy, hogy igaz
és tiszta Szeretet légyen. De a'mint hogy az arany ritkán találtatik sálak-nélkül; az
olaj és bor sőpről-nélkül; a'méz sonkoly-nélkül; a'búza polyva-nélkül: úgy az emberek
szeretete-is, valami fogyatkozás-nélkül. Az-okáért, a'ki bátorságosan akar járni az
attyafiaihoz-valo szeretetben, Két dolgot vegyen eszébe: Egy az; hogy ki-ki hiva-
tallya sérelme-nélkül viselljen gondot reájok: és így az Egyházi emberek hivatal-
lyok-szerént szeressék azokat; az-az, lelkőknek üdvősségére vigyázzanak, és minden-
jóra oktassák: és ha Istennek-is az akarattya, hasonló állapatot kívánnyanak nékik;
fő-képpen ha az a Krisztus Keresztéhez hasonló. Második az; hogy, ha testőkre-is gon-
D dot akarnak viselni, azt úgy chelekedgyék mint szegényekkel; nem a'vérre, hanem a'
szükségre tekintvén: úgy hogy, ha vér-szerént-valo Atyafiúság nem vólna-is, a'szükség
[t] Ioan. 15. 35 segétséget kívánna. Mellyet ha meg-chelekesznek: a'Krisztus, ki a'szívet nézi, és által-
látttya, nem chak meg nem feddi őket, hanem inkább dichéri; Tanítványinak ismérí [t];
érdemőket neveli; és az örők bóldogságba bé-visi: mellyet engedgyen a' Fölséges
Isten, Sz. Péternek és Sz. Jánosnak esedezése-által. Amen.

MÁSODIK PREDIKATZIO.

[a] Gen. 30. 24
[b] Gen. 41. 45
[c] Gen. 35. 18

AZ szép Rákel, ki szépségével a'szeplőtelen szép Szűz Máriát példázta, két fiat
szűlt: Józsefet [a], ki bátyainak irégységéből, Egyiptusba vitetett; ott pedig
szorgalmatos gond-viselésével kenyeret szerzett, sok Országoknak táplálá-
sára [b]: és Benjamint, kit Benonínak, az-az, Fájdalom fiának nevezett [c], a'ne-

héz szű-

héz szülésnek fájdalmiért. A'mi Rákelünk-is, a'szépséges Szűz (kinek a'Mennyei Vő-legény azt mondgya [d]; *Mindeneſtől ſzép vagy, én ſzeretőm; és makula ninch benned:* a' Mennyei Polgárok pedig, az Angyalok [e]; *Szép mint a'Hóld, válaſztatott mint a'Nap:* a' Jeruſalem Leányi, az aitatos Lelkek [f]; *Leg-ſzebb az Aſzſzonyok-közőtt;* az egéſz Anya-ſzentegyház, kinek ſzépségét a'Nap és a'Hóld chodállyák;) két fiat ſzűlt: A'Kriſtus JÉSUST; kinek Innepét, tegnap-előtt nagy lelki örömmel tartottuk: kit ſok jeles dol-gokban példázott Jóſef. Mert ez-is el-adatott Tanítványától; az egéſz világnak Mennyei eleséget és kenyeret ſzerzett, az ő Mennyei Sz.Attyától, minden attyafiai-fölőtt ſzerettetett, mind Angyalok-'s mind emberek-fölőtt; és a'világnak valóságos ſzabadítója vólt. A'Máſik fia a'Szűznek-, Sz.János Apoſtol és Evangeliſta; kinek inne-pét ma ſzentellyük; kit a'Kriſtus tőtt fiává, midőn azt mondotta [g]: *Aſzſzony állat, íme a' te fiad.* Melly mondásnak ſzintén annyi ereje vólt, mint mikor a'Teremtéskor azt mondotta: *Légyen világoſság* [h]: *és világoſság lőtt.* Ezt példázta Benjamin: mivelhogy nagy fájdalomnak idején ſzületett, midőn az édes JÉSUS ſzenvedett mi-érettünk: és a' Szűz Máriának-is *Lelkét által-járta a' tőr* [i]. De fő-képpen, a'mái örvendetes naphoz-képeſt, abban példázta Benjamin Sz.Jánoſt; hogy, mi-képpen Jóſef, ki Urúnkat pél-dázta, minden attyafiainál inkább ſzerette Benjamint; és azt azzal-is meg-mutatta, hogy a'vendégségben-is őt réſzſzel haladta-meg a'báttyait, és ajándékot-is többet vőtt náloknál: azon-képpen a'Kriſtus, fellyebb ſzerette Sz.Jánoſt a'több Apoſtoloknál; és azért nevezte magát, a'mint ez-után meg-mondom, a'Tanítványnak kit a'JÉSUS ſzeretett. Melly ſzeretetét azzal-is meg-mutatta a'Kriſtus, hogy a'Vachorán János az ő mellyén fekűtt [k]; és több ajándékit vőtte a'Kriſtuſnak ſzám-ſzerént, hogy-ſem a' több Apoſtolok, kiket Urúnk attyafiainak nevezett [l]. Az-okáért én-is, e'Sz. Apoſtol-nak tiſzteletiért, az ő Ajándékiról ſzóllok.

I. *Meg-mondom Sz.Jánoſnak leg-nagyobb díchéretit, kit a'* JÉSUS *ſzeretett.*
II. *Szóllok a'Kriſtus ſzeretetiről Sz. Jánoshoz, és annak okát adom.*
III. *Meg-mutatom, melly ſzükséges legyen a' Szemnek meg-őrizéſe.*

ELSÖ RESZE.

SZava-járáſa vólt a'Romai fő *Hiſtoricus*nak *Titus Liviuſ*nak, a'mint *Seneca* írja [a]; hogy *Cicero*nak meg-díchéresére, más *Cicero* ſzükséges: azt én méltábban mondhatom Sz. János Apoſtolról; kinek jobb díchérője nem találtatott ő-magánál: mivelhogy ő egyedűl iſmérte az ő ajándékit, és egyedűl tudta meg-bőchűlleni. Noha pedig min-den emberi díchéretnek gyűlőlője vólt; a'mint illett az Alázatoſság-Meſterének tanít-ványához: mindazáltal, azt el nem halgathatta, a'mi az Iſtenre úgy haromlott, a'mint az Iſtentől ſzármazott. Nagy díchéretit olvaſom Sz.Jánoſnak a'Sz. Atyáknál. Sz. Dié-nes, az Evangéliom Napjának nevezi [b]: Sz. *Ierónymus*, az Aſiai Anyaſzentegyházak Fun-dálójának, és igazgatójának [c]. *Béda* azt írta felőle; hogy a'mennyíre az Evangéliomi tudomány meg-haladgya a'több Sz. Iráſokat: úgy meg-előzi a'Sz. János Evangéliома a'több Evangéliomokat. Sz. Agoſton azt írta [d]; hogy egy *Platonicus* Filóſofus azt mon-dotta, hogy a'Sz. János Evangéliomának kezdetit, arany betűkkel kellene meg írni; és min-den Egyházakban magas helyre fel-tenni, hogy mindenek olvashatnák. A'Régi Sz.Atyák pedig, és Doktorok, kivált-képpen *Theologuſ*-nak, az-az, Iſtenről-beſzéllőnek, nevezték. Innét vagyon, hogy a'Négy állatok-közzűl, mellyekről Ezekiel Próféta em-lekezik [e], sőt ő-maga-is Szent János [f], a'Sashoz haſonlíttatik a'Sz. Atyáktól. noha más okai-is vannak annak a'haſonlításnak. De mind nagyobb ezeknél, a'mit maga-felől ír, leg-alább őtször: tudni illik, hogy ő vólt, *a'Tanítvány a'kit a'JESUS ſzeretett* [g]. Mert, noha az emberi ſzeretet gyarló és meddő; mivelhogy a'mit kíván, gyakorta bé nem tellyeſíthetí: de az Iſtennek ſzeretetí hatalmas, és gyűmölcsőző; mint-hogy *Nula vagyon a' tehetség, mikor akarja* [h]: és az-okáért minden jónak kút-feje. Az-okáért, mivel Sz. Jánoſt a'Kriſtus JÉSUS ſzerette, kétség-nélkűl bé-is tőltötte ſok javaival: mellyekről ezennel ſzóllyunk, hogy azokban réſzeſek lehetsűnk.

Sz. János, a'mint mondám, a'Sashoz haſonlíttatik; és bizonyára ſok Okokból: I. Mert, a'mint Sz. Agoſton mondgya [i], a'Sas, egyéb madaraknál fellyebb-tőpűl [k]: Sz. János pedig, a'több Evangeliſtáknál magasb és titkosb dolgokat írt. Mert a'több Ev-angeliſták, Urúnkal, mint emberrel, a földön járván, az ő Iſtenségéről keveſet ſzóllot-tak: ez pedig, mint ha reitelt-vólna a földön járni, fel-emelkedett az egek-fölibe, és a'hoz jutott a'kí-által mindeneket lőttenek: *Kezdetben vala az Ige, és az Ige Iſtennél vala, és Iſten vala az Ige.* E'kezdetnek magaſságához, illik egyéb Predikállása-is; és az Urnak

Iſten-

A
[1] *Cant.* 4. 7.
[c] *Cant.* 6. 9.
[f] *Cant.* 5. 9. 17.
[g] *Ioan.* 19. 26
[h] *Gen.* 1. 3.
[i] *Luc.* 2. 35.
B
[k] *Ioan.* 13. 23 *&c.* 21. 20.
[l] *Ioan.* 20. 17.
C
[a] *Lib.* 1. *Suaſoriarum.*
[b] *Epiſt. ad S. Ioan.*
[c] *De Scriptor. Eccleſiaſt.*
[d] 18. *Civ. c.* 29
[e] *Ezech* 1. 10
[f] *Apoc.* 4. 7.
D
[g] *Ioan.* 19. 26 *c.* 20. 2 *c.* 21 7. 20. *&c.* 13. 23.
[h] *Sap.* 12. 18.
[i] *Tract.* 36 *in Ioan*
[k] *Ier.* 49. 22 *Abd.* v. 4 *Iob* 39. 27.

A

Istenségéről, senki úgy nem szóllott mint ő. II. A'Sas, a'napra függeszti szemeit, és azt hunyorgatás-nélkül nézi: Sz. János, az Igasságnak Napjára nézett lelki szemeivel, és arról kezdette Evangéliomát. III. A'Sas, magas helyeken lakik, és ritkán száll a' földre: Sz. János azokban foglalatos, mellyek magas elmét kívánnak; és ritkán térül azokra, mellyeket a'több Evangelisták meg-írtak. IV. A'Sasnak gyorsaságáról, mellyel a'prédára siet, gyakorta emlekezik a'Sz. Irás [l]; de azt mással-is közli: Sz. János, gyors vólt ugyan az üdvösségnek keresésében; és az Apostolok-között leg-ifiabb; és azok-közzül, kiket Urúnk elsőben hívott [m]. Hally szép példát a János gyorsaságáról [n]: midőn eggyütt futna Péterrel, *hamarébb futott Péternél, és előbb jutott a'kopersóhoz.* Nagy gyorsasággal kereste másók üdvösségét-is: melyről szép históriát ír *Eusébius* [x], és *Nicéphorus* [†]. Egy ifiat bízott vólt Sz. János egy Püspökre: kinek gond-viseletlensége-miatt, gonosz társasághoz akadván az ifiú, annyiba jutott, hogy a'tolvajok Kapitányává lőtt. Keresvén idő-jártában az ifiat, meg-beszélé a'Püspök mint járt véle. El-méne a'Sz. Jámbor: fel-keresé, és meg-találá. Kit meg-ismérvén az ifiú, meg-futamodék előtte: de a'vén Jámbor, utánna futván kiáltva, kezdé kerni, hogy meg-várná: és hozzája menvén, meg-térité; hozzája fogadá, és minden jóra oktatá. Nem gyors Sas vólt-e ez a' prédára? V. A'Sas, röpülléfre izgattya a'fiait [o], és röpösvén fölöttök ki-terjeszti szárnyait: Sz. János, azokról emlekezik fő-képpen, mellyek példánkra adattak hogy kövessük [p]. VI. A'Sas, mindenkor ellensége a'Kígyónak, és ellene harczol: Sz. János az Eretnekeknek; kik, nem az okosságért, hogy magokat óltalmaznák, hanem a'méregért, és alattomban-valo meg-marásért, hasonlók a'Kígyóhoz: sőt azért-is, hogy az Igasság-előtt bé-dugják fülőket, *mint az Aspis-kígyó* [q]; *melly bé-dugja a'füleit, hogy ne hallya a' bölcsen bűvölő varázló szavát.* Azokkal mindenkor hadakozott: és, a'mint Sz. *Ierónymus* [r], és többen-is írják, az Evangéliomot azért írta, hogy a'Híveknek fegyverek lenne *Ebion-, Cherintus-*, és egyéb akkor-támadott Eretnekek-ellen; kik a'Krisztus Istenségét tagadták. Sz. *Irenæus* pedig azt írja [s]; hogy, midőn János meg-értette-vólna hogy *Cherintus* a'fördőben vagyon, a'melyben ő mosódni akart, el-futott onnét. Irásában-is azt hadta [t]: *Hakiti-hozzátok jő, és e'tudományt nem hozza; ne fogadgyátok azt házatokba, se ne köszöntsétek azt: mert a'ki köszönti azt, részes az ő gonosz cselekedetiben.* VII. A'Poëták azt írják; hogy a'Sas, *Iupiter*nek kedves madara, és igen gyönyörködik benne: Sz. János, a'Nagy és igaz Istennek, a'Krisztus Jésusnak, olly nagy kedvében és szerelmében vólt, hogy magát gyakorta annak *a'Tanítvány*nak nevezte, *kit a'IESUS szeretett*: melly nevezet, kivált-képpen-valo Szeretetnek jele. mert egyéb-aránt ő-maga Sz. János írja [u]; hogy *IESUS az övéit végigleu szerette*: melly szeretetről majd többet szóllyunk.

C

Igen forgott a'régi Filosofusok-között az a'kérdés; Ha lehet-e az Isten- és az ember-között szeretet, vagy barátság? *Aristóteles* azt vitatta, hogy nem lehet [x]. Mert a' Barátsághoz, Három dolgot kívánt †: Egyenlőséget, vagy hasonlóságot: Egy-máshoz-valo Jó szíver, vagy akaratot: Egy-mással-valo Nyájaskodást, vagy társolkodást. És ezt jól mondotta: de azt nem jól találta, hogy ezek nem lehetnek az Isten- és az ember-között. mert igen-is meglehetnek. Úgy vagyon, hogy az Isten végetlen, az ember pedig egy parányi férgetske: az Istennel senki jót nem tehet, mert mindennel bővelkedik, és minden jónak kút-feje: az Isten magas menyben lakik, nagy bóldogságban; az ember pedig, a'síralomnak völgyében csak nyavalyog. és ha csak ezeket így megtekintyük, nehéz közöttök a'Barátságot fel-találni. De mint-hogy az Isten a'mi természetünkben őltözött, és *az Igeteste lött* [y], egyenlővé lőtt hozzánk: jó akarattyát mutatta, *akarván hogy minden ember üdvözüllyön, és az Igasság ismeretire jusson* [z]; és kívánta velünk-valo nyájasságát: sőt azt mondotta [a]; hogy *az ő gyönyörűsége, az emberek fiaival-valo létel.* Ezen dolgokat, az Istenhez-képest, az emberekben-is fel-találhatnók; ha ők akarnák, és rajtok nem múlna: mert mennyíszer ínt bennünket Krisztus Urúnk, hogy, az ő példáját követvén, hasonlók legyünk hozzája [b]? kívánnya jó akaratúnkat az ő szegényihez, mint önnön-magához; és a'mit azokkal chelekeszünk, úgy vészi mint-ha övéle chelekednők [c]: és a'nyájaskodásban-is, jó módunk vólna, ha Sz. Pállal azt mondhatnók [d]; *A'mi nyájaskodásunk Mennyekben vagyon*; lelkünkel tudni illik. Mellyek valóban fel-találtatnak Sz. Jánosban: Mert, hogy a'Krisztushoz hasonló lehetne, kész vólt az ő pohárát meg-innya [e]: hogy az Anyaszentegyházhoz, melly a'Krisztus teste, jó akarattyát mutatná, hatvan-nyólcz esztendeig sok múnkát vött-fel, és fáradságot szenvedett, és egy-néhány rend-béli Irásival hasznosan szolgált néki: Nyájaskodása pedig nagy vólt, a'mint az ő Mennyei Látási meg-mutattyák. Azt írja pedig a'mái Evangéliomban [f], és másutt-is [g]; hogy *Igaz az ő bizonysága*, úgy hogy nem kételkedhetünk felőle.

[l] Iob 9. 26. c. 39. 30. 2. Reg. 1. 23 Thren. 4. 19. Ier. 4. 13. Ezech. 17. 3. Hab. 1. 8.
[m] Mat. 4. 21
[n] Ioan. 20. 4.
[x] Libr. 3. c. 17.
[†] Lib. 2. c. 42
[o] Deuter 32. 11.
[p] Ioan. 13. 15 & 34. Ioan. 15. 12
[q] Psl. 57. 5. 6.
[r] De Scriptor. Ecclesiast.
[s] Libr. 3. adverss. Hæreses, c. 3.
[t] Epist. 2. ver. 10. 11.
[u] Ioan. 13. 1.
[x] Lib 8. Eth. [†] Æqualitas. Benevolentia. Familiaritas.
[y] Ioan. 1. 14.
[z] 1. Tim. 2. 4.
[a] Prov. 8. 31.
[b] Mat. 11. 29 Ioan. 13. 15. 34.
[c] Mat. 25. 40
[d] Phil. 3. 20.
[e] Mat. 20. 22
[f] Ioan. 21. 24
[g] Ioan. 19. 35

II. Rész.

A

De lássuk mint mutatta-meg Urúnk, hogy Sz. János szerelmes Tanítványa vólt.

Elsőben: A' mennyire illett, magához sok dologban Hasonlóvá tötte: és, hogy most egyebekről ne szóllyak, azt akarta hogy azon Annya légyen; midőn a' Kereszt-fáról azt mondotta néki [h]: *Íméa'te anyád.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Hogy el-hidgyed hogy szerettelek, és szeretlek-is; ninch az Anyámnak szerelmesb marhája-nálamnál, sem nékem ő-nálánál: ímé azért azt akarom hogy Anyád légyen, és te fia légy: és, se néki szerelmesb dolga én-utánnam náladnál ne légyen, se néked nálánál.

h Ioan. 19. 27.

Másodszor: Jó Akarattyát meg-mutatta hozzája: mert, a'minémű ajándékit egyéb Szenteinek eggyenként osztogatta, azokat számosan adta Sz. Jánosnak. És, a' mint Sz. Pál írja [i]; *Ő adott némellyeket Apostolokat, Prófétákat, Evangelistákat, Pásztorokat, és Doktorokat.* És azokat a'méltóságos tiszteket úgy osztogatta, hogy kinek eggyikét, 's kinek masikát adta: Sz. Péter, Apostol vólt, nem Evangelista; Sz. Márk, Evangelista, nem Apostol; Sz. Lőrincz, Mártyr, nem Doktor; Sz. Agoston, Doktor, nem Mártyr: de Sz. Jánosnak, mind ezeket adta, 's mind egyebeket.

i Eph. 4. 11.

B

I. Az Új Testamentomi Patriarkának mondhattyuk: ki a'több Apostoloknál tovább élt, Urúnk Menybe-menetele-után hatvan-nyólcz esztendeig; a'mint Sz. *Ieronymus* írja [k]: és úgy több Lelki fiakat-is nemzett az Anyaszentegyházban, kik az Atya-Istennek fiai és örökösi; a'Krisztusnak tagjai és örökös-társai; a'Sz. Léleknek élő Templomivá lőttek: kiket ő, mint szerelmes fiait, minden Igasságra oktatott: és, a'mint azó Sz. *Ieronymus* írja [l], ő fundálta, és igazgatta Asiának minden Anyaszentegyházit, mint Patriárka. II. Próféta vólt, és jövendőket írt az Anyaszentegyháznak állapattyáról. És noha több Próféták-is voltak az Új Testamentomban: mindazáltal, az Anyaszentegyházban chak az ő prófétálását tartyák a'Hitnek régulájául. III. Apostol vólt; és eggyik a'fők-közzül, kiket Urúnk gyakrabban magával hordozott. Midőn tíznek [m], vagy hétnek [n] meg-jelét, ott vólt János: midőn a'három Tanítvány-előtt színét el-változtatta [o], a'Jairus leányát fel-támasztotta [p], a'kertben imádkozott [q], jelen vólt János: midőn kettőt küldött a'Húsvéti Báránynak el-készítésére, eggyik vólt János [r]: és, a'hol a'többi-közzül senki nem vólt a'Keresztnél, jelen vólt János [s]. IV. Evangelista vólt; és, Sz. Mátén-kivül, egyedül az Apostolok-közzül. De az Evangelistákat-is meg-haladta: mert többet írt egyedül a'Krisztus Istenségéről, hogy-sem a'többi: és sok jeles dolgokat írt, mellyekről a'többi nem emlekeznek. V. Mártyr vólt; és Mártyromságot szenvedett, mikor a' Krisztus Keresztje-mellett állott: mikor mérget ivott: mikor az olajban forrott: mikor a' Patmos szigetében szám-kivetésben nyavalygott. Az-okáért, noha az üldözőnek fegyvere életét el nem vötte: mindazáltal a'Mártyromságnak koronáját el nem veszte. VI. Doktor, vagy Taníto vólt, mind szavával, 's mind írásával. És arra tanította leg-inkább a'Híveket, a'mi leg-főbb, és künnyebb; tudni illik, a'szeretetre: és, a'mint Sz. *Ieronymus* írja [t], midőn Efesusban laknék utólsó vénségében, és a'Tanítványok chak alig vihetnék kezek-között az Gyülekezetbe; és többet nem beszélhetne, chak azt mondotta: Fiatskáim, szeressétek egy-mást. Végtére, meg-únakozván az atyafiak, hogy mindenkor azont hallanák, meg-kérdették, miért mondaná azon egy dolgot? Jánoshoz mélto szóval felelt: Mert az Úr parancholattya: és ha meg-lészen, elég. VII. Szűz is vólt: mellyért kivált-képpen-is szerette Urúnk. és, a'mint némellyek hihető-képpen vélik, a'testét rothadástól meg-mentette, és lelkével-eggyütt meg-bóldogította.

k Epistola ad Paulinum.

l De Scriptor. Ecclesiast.

m Ioan. 20. 19.
n Ioan. 21. 2.
o Mat. 17. 1.
p Marc. 5. 37.
q Mat. 26. 37.
r Luc 22. 8.
s Ioan. 19. 27.

C

t Libr. 3. c. 6. in Epist. ad Galat.

Erről értik némellyek az Urúnk mondását a'mái Evangéliomban [u]: *Így akarom őtet maradni mig el-jővök:* az-az, testben és lélekben akarom őtet találni midőn ismég el-jővök. Mellyet rész-szerént jól értettek a'Tanítványok, és rész-szerént nem. Mert, ha azt értették, hogy, midőn a'Krisztus el-jő, halhatatlan testben lészen János, igazat véltek: de abból nem következött, hogy János soha meg nem hal. és ha azt vélték, meg-chalatkoztak. Melly vélekedést, ő-maga sem javallott János, mondván [x]: *És nem mondotta néki JESUS, meg nem hal; hanem: Így akarom őtet maradni mig el-jővök.* Mellyel, noha homályosan, azt akarta jelenteni, a'mit alázatosságból nyilvábban ki nem akart mondani: tudni illik, hogy ő meg-hal ugyan, de a'Krisztus beszéde-is helyén marad; hogy a'több Apostolokat, kik az Ítélet napjára támadnak-fel, meg-előzi a'testi fel-támadással. melly noha nem Hitünk ágazattya, mindazáltal hihető. Nem mondotta néki Jésus, úgy-mond *Nicéphorus* [y], hogy meg nem halna; mert úgy meg-hólt, mint az Istennek Annya: de legottan fel-támad, rothadatlan testtel várván Mesterének második el-jövetelét. Ezt pedig az ajándékot, a'Szűzességgel nyerte; a'mint majd bővebben meg-mutatom, és a'Szűz Máriának gond-viselésével. Mert, mint-hogy a'Tanítványok-közzül, egyedül követte a' Krisztust a'Keresztfáig; és a'Bóldog-asszony-mellett állott: illett, hogy azon Bóldogsá-

u Ioan. 21. 22.

D

x Vers. 23.

y Lib. 1. c. 39. Et. Libr. 2. c. 42.

A

gos Szűzzel, az örök bóldogságban lenne-eggyütt testtel és lélekkel Melynek azt a'jelet mondgya [z] *Petrus Damiánus*; hogy, sem a'Szűz Mariának, sem Sz. Jánosnak semmi Ereklyéit né találályuk az Anyaszentegyházban; a'mint Sz. Péternek, és a'többb Apostoloknak.

z *Ser. 2. in Fe Se S. Ioannis.*

HARMADSZOR: Nyájaskodását-is meg-mutatta Urúnk Sz. Jánossal: nem chak azzal, hogy jelen vólt mindenütt a'Krisztussal; hanem azzal-is, hogy minden titkait meg-jelentette néki; melly az igaz Barátságnak jele [a]. Sőt ollyakat-is jelentett-meg néki, mellyeket egyebeknek meg nem jelentett: és még azokat-is, mellyekről egyebek chak kérdezkedni sem mertenek: úgy-mint, *Ki vólna a'ki őtet el-árúlná* [b]? Mikor a'Király, valami nagy dologért búsúl és haragszik, senki néki szóllani nem mér; sőt chak reá tekínteni-is. Urúnk mikor azt mondotta; *Bizony, bizony mondom néktek: hogy eggyik közzületek el-árúl engem:* chak egy-másra nézteka'Tanítványok, kételkedvén ki-felől mondaná; de senki nem merte meg-kérdeni ki vólna: hanem Péter íntett Jánosnak, hogy meg-kérdené. És meg merte kérdeni; és Urúnk-is chak magának mondotta-meg. melly bizony nagy barátságos nyájaskodásnak jele. Továbbá az-is, hogy Urúnk halála el-közelgetvén, János *a'mellyén fekütt* [d], melyről a'mái Evangéliom-is emlekezik [e].

a *Ioan. 15. 15*

b *Ioan. 13. 25*

c *Ioan. 13. 21 22.*

d *Ioan. 13. 23 25.*

B

Kereszteló Sz. Jánosnak, kinél nem vólt nagyobb az Aszszonyok szülötti-között [f], nagy Privilegiom-gyanánt engedtetett-vólt, hogy a'Krisztusnak fejét illetné mikor meg-kereszteltte: de mindazáltal mentette magát [g]; és chak szinién engedelmeiségből chelekedte-meg. Meg-engedtetett Mária Magdolnának-is, hogy illetné a'Krisztus lábait, mint Lelki Orvosának: mellyet nagy alázatossággal chelekedett-meg, hátúl álván a'lábainál [h], azokat kőny-húllatásival mosogatván, haj-szálaival törölgetvén, chókolgatván, és kenettel kenegetvén. Tamásnak meg vólt hagyva, hogy illesse a'Krisztus sebeinek helyeit: és azzal minden lelki sebeiről meg-gyógyúlván, fel-kiáltott, mondván [i]: *Én Uram, és én Istenem.* Ezek mind félve chelekedtek, a'mit Sz. János nagy bátorsággal chelekedett, mint szokott dolgot; melly bizonyos jele vólt a'nyájaskodásnak. Mert, a'Szentírásnak szokása-szerént, a'mit kebelünkben helyheztetünk, a'hoz nagy szerelmünket jelentyük: Azért mondgya a'mi Sz. Jánosunk a'Krisztus-felől [k]; hogy *az Atyának kebelében vagyon.* és Sz. Jób [l]; hogy a'Fel-támadásról-valo gyönyörüséges reménség, mint drága és kedves dolog, az ő kebelében helyheztetett.

f *Mat. 11. 11*

g *Matt. 3. 14*

h *Luc. 7. 38.*

i *Ioan. 20. 28.*

k *Ioan. 1. 18.*

l *Iob 19. 27.*

C

Végezetre; az-is nagy jele vólt a'nyájaskodásnak, hogy Urúnk az ő Sz. Annyát a'Kereszt-fáról Jánosnak ajánlotta. Jákob Patriárka, halálához közelgetvén, hogy Józsefhez kivált-képpen meg-mutatná szeretetit, egy részt hagyott néki az attya-fiai-kívül; mellyet az Amorrhæus kezéből, kardgyával és kéz-íjával vött-ki [m]. A'Krisztus, halálához közelgetvén, Jánosnak azon okból egy részt hagyott; az ő Szentséges Annyát, kit Szenvedésének, és Halálának fegyverivel úgy meg-óltalmazott, hogy soha az Ördög birodalmába nem esett. Két jeles dolga vólt a'Krisztusnak: az Annya, tudni illik a'Szűz Mária; és a'Leánya, hogy így szóllyak, az Anyaszentegyház. Ezt, a'Kereszt-fán szülte, és fel-támadása-után Sz. Péternek ajánlotta, mondván [n]: *Legelteſd az én Juhaimat:* Amazt, halála-előtt Sz. Jánosnak, mondván: *Imé a'te Anyád* [o]. Mariának méhéből született a'Krisztus: Krisztusnak óldalából az Anyaszentegyház. Amattól született; ezért meg-holt: amattól vötte, a'mit ezért le-tött. mert ezért meg né halhatott-vólna, ha amattól szülni nem méltóztatott-vólna. Mind a'kettőnek nagy dolgot ajánlott; az Anyaszentegyházat annak, a'ki őtet leg-inkább szerette; az Annyát annak, a kit ő leg-inkább szeretett.

m *Gen. 48. 21*

n *Ioan. 21. 18*

o *Ioan. 19. 27*

Ezek így lévén, hogy mi-is részesek lehessünk az Istennek szeretetiben, azt kellene fel-találnunk, Miért szerette Krisztus Urúnk Sz. Jánost fellyebb a'többb Apostoloknál? Bizonyos dolog, hogy az Isten nem azért kezdi szeretni az embert, hogy valami jót látna ő-benne: mert a'jót az Istennek szereteti kezdi, és neveli mi-bennünk: [p] *Abban vagyon a' szeretet,* úgy-mond a'szerelmes Tanítvány, *nem hogy mi szerettük-vólna az Istent, hanem hogy ő szeretett minket elsőben.* és Sz. Pál [q]: *Ki adott elsőb néki, és viszszaadatik annak?* Mindazáltal az-is bizonyos, hogy az Isté szeretetinek meg-maradása, és gyarapodása, mi-tőlünk-is kíván valamit: és annak oka lehet mi-bennünk; tudni illik, a'mi szeretetünk ő-hozzája. Mert ő-maga mondgya [r]: *Én az engem-szeretőket szeretem.* És [s]: *A'ki engem szeret, szerettetik az Atyámtól.* És [t]: *Ha ki engem szeret, az én beszédemet meg-tartya, és az Atyam-is szereti őtet, és hozzája megyünk, és lakó-helyt szerzünk nála.* mellyeket nem érthetünk a'Szeretetnek kezdetiről, hanem nevekedéséről, és meg-maradásáról.

D

p *1. Ioan. 4. 10.*

q *Roman. 11. 35.*

r *Prov. 8. 17.*

s *Ioan. 14. 21*

t *vers. 23.*

u *Tract. ult. in Ioan.*

x *Contra Iovin.*

y *Epistola ad Philadelphienſes.*

z *Hæreſi 58.*

a *Responſorio quinto.*

b *Ioan 2. 9.*

Ez így lévén, sok régi Sz. Atyák és Doktorok, Urúnknak kivált-képpen-valo szeretetit Jánoshoz, az ő Szűzeségének, az-az, testi és lelki tisztaságának tulajdonították; úgymint Sz. Agoston [u], Sz. *Ierónymus* [x], Sz. *Ignatius* [y], Sz. *Epipháníus* [z], és egyebek-is: kikkel eggyez az Anyaszentegyháztol rendeltetett mái Szolozma [a]. Tudom, hogy némellyek abban vóltak a'vélekedésben, hogy a'Galileai Kánában-valo menyekezőn, János vólt a'Vő-legény: és, látván a'chodát, mellyel Urúnk a'vizet borrá változtatta [b], el-hagyván

fele-

feleségét, Urúnkat követte: De ezt nem olvassuk a'régi Sz. Atyáknál. Mert midőn Sz. Agoston azt írja [c]; hogy Jánost az Úr a'Menyekezőnek habozó szél-vészéből el-hitta: nem azt akarja mondani, hogy a'feleségét el-hadta, hanem hogy feleséget nem vött; a' mint azon Könyvnek végén nyilván mondgya [d]. Fellyebb szeretetett János, azért, hogy feleséget nem vött, és gyermekségétől-fogva szűzességben élt. És Sz. Agoston, magyarázván azt az Evangéliomot, nem-is emlekezett Jánosról a'hol arra leg-nagyobb alkolmatossága volt. Szűz volt azért Sz. János: és, mint-hogy a'tiszta-szívűek, az Istent, és az Isteni dolgokat, e'világon-is nyilvábban láttyák [e] és értik; értvén és látván, inkább szeretik; szeretvén ők-is inkább szerettetnek. És, a'mint ez a'szerelmes és Szűz Tanítvány mondgya [f]; A'kik szűzek, *követik a'Bárányt valahová mégyen*: úgy-mint igen hasonlók hozzája; ki mind magában, 's mind az Annyában szerette, és meg-tisztelte a'tiszta Szűzességet.

c Prol. in Evangel. Ioan.

d Tract. 124. in Ioan.

e Matt. 5. 8.

f Apoc. 14. 4.

III. RÉSZE.

B

Kérdené valaki: Mi módon szerezhetni-és őrizhetni-meg a'testnek és szívnek Tisztaságát? Felelet: A'mái Evangéliomban egy el-rejtetett kinch vagyon, melly igen jó eszköze a'Tisztaságnak: tudni illik, a'szemnek őrizete; melynek szabadon-valo njargalása nyughatatlanná tészi az embert. És Sz. Péternek-is, az adott okot a'kérdésre, mellyért Urúnk meg-feddette. Mert az Evangéliomban azt olvassuk [g], *Péter látá a' Tanítványt*. és: *Ezt miért látta-vólna Péter*. Melyből nem azt hozom-ki, hogy az a'látás gonosz lött-vólna, vagy a'kérdés gonosz végre történt-vólna; mert azt Keresztyén embernek chak meg-gondolni-is nem mélto: hanem azt akarom jelenteni, hogy sokaknak a'látás, gyakorta ártalmas lehet; és a'ki szívét tiszrán akarja tartani, szemét megtartóztassa; ide 's tova chatára ne bochássa. És, noha egyéb vétkekre-is okot ád a'látás; a mint az előbbi Predikátzióban meg-mutattam, Evának [h], és egyebeknek példájával: mindazáltal, a'tisztátalanságnak az fő-képpen és gyakrabban oka; és erről méltán mondhattyuk a'Bölchel [i]: *Emlekezzél-meg, hogy gonosz az álnok szem. Micsoda teremtetett álnokb a'szemnél?* és bizonyos dolog, hogy a'szép-ábrázatú emberek, hamar tőrbe ejtik a'szívet, és el-fordíttyák az elmét.

g Ioan. 21. 20. 21.

h Gen. 3. 6.

i Eccli 31. 14. 15.

Vallyon mi volt oka a'véteknek, mellyért a'Víz-özön chak nem az egész világot el-veszttette? *Látván*, úgy-mond Moyses [k], *az Istennek fiai az emberek leányit hogy szépek volnának, vöttek magoknak feleségeket, mind azok-közzül, a'kiket választottanak vala*. Mi volt oka, hogy Dinát el-ragadta Sikem, és meg-szeplősítette? *Kit mikor meg-látott vólna a Sikem*, úgy-mond azon Moyses [l], *meg-szereté ötet, és el-ragadá, és véle hála, erővel meg-szeplősítvén a'Szűzet*. Akársz-e több példákat? *Iósef szép-orczáju, és ékes-tekintetű vala* [m]. Sok napok után azért, *az Aszszonya szemeit Iósefre veté, és monda: Hály velem*. Dávid lára egy aszszont, ki mossa-vala magát: *Az aszszony pedig igen szép vala. Követeket küldvén azért Dávid, el-hozatá* [n]. Mikor bé-ment-vólna Judit Holofernes színe eleibe [o], *mingyárt meg-fogattaték Holofernes az ő szemeiben*. A'két lator Vén Bírák [p], *figyelmeznek vala minden-nap szorgalmatoson, hogy láthassák Susannát*. Nem ok-nélkűl mongya a'Próféta [q]: *Az én szemem elprédálta a'lelkemet, az én Városimnak minden leányiért*. És a'Bölch *Ecclesiasticus*, sokszor parancholla a'szemnek meg-zabolázását [r]: *Ne nézd a'sokakat-kívánó Aszszonyt, hogy valami-képpen ne akadgy tőribe. A'Szűzet ne nézd; hogy valami-képpen meg ne botránkozzál szépségében. Ne nézegess ide's tova a'Város szorosin: se ne bújdosál annak útzáin. Fordítsd-el orczádat a'fel-ékesítetett Aszszonytól, és az idegen szépségét ne nézegesd. Az Aszszonyok szépségéért sokan vesztek-el: és attól a'kívánság, mint a'tűz fel-gyulad*. Innét mondgya Sz. Péter [s], hogy némellyeknek *szemök rakvák Házasság-törővel, és szűnetlen vétekkel*. Azért mondhattyuk, hogy a'tisztátalan szerelemben a'Szemek keritők, és a'szerelemnek első úta; a'mint *Lucianus* mondotta: vagy a'mint *Plato*, a'szerelemnek kezdeti: vagy, a'mint *Philostratus*, a' szerelemnek széke: vagy, a'mint *Nonnius*, és *Ovidius* †, a'szerelemnek vezéri, vagy kalaúzi. Az-okáért, okossan végezte *Zaleucus* a'*Locris*ieknek Törvény-szerzője, hogy a'Házasság-rontónak szemeit ki-töllyák; úgy-mint, a'véteknek tanárs-adóit. *Oedipus* pedig, maga szemeit * Nőszőknek nevezi *Senecá*nál [t]; mellyekkel az annyát meg-szerette-, és házas-társúl vötte-vólt; és meg-büntette-is, ki-vájván azokat.

k Gen. 6. 2.

C

l Gen. 34. 2.

m Gen. 39. 7.

n 2. Reg. 11. 2. 4.

o Iudith 10. 17.

p Dan. 13. 12.

q Thren. 3. 51.

r Eccli 9. 3. 5. 7. 8. 9.

s 2. Pet. 2. 14.

D

† Si nescis, Oculi sunt in amore duces.

* Maritales.

t Act. 5. in Oedipo.

Az-okáért, Mennyei okossággal mondotta Jób [u]: *Szövetséget tőttem szemeimmel, hogy ingyen se gondolkodnám a'szűzről*. Mellyel, a'mint Arany-száju Sz. János mondgya, az Evangéliomi tudománynak tekélletességét foglalta-bé, és bé-tellyesítette a'mit Krisztus Urúnk az-után parancholt. A'szövetség azért, jelentette a'léleknek és testnek ellenkezését, és természet-szerént-valo tusakodását: mivelhogy *a'test, a'lélek ellen kíván* [x]; *a lélek pedig a'test ellen: mert ezek egy-mással ellenkeznek; hogy nem mind azt chelekedgyétek, a' mit akartok*. Még Sz. Pál-is [y], *Más törvényt látott a'tagjaiban, ellenkezőt az elméje törvényével, és*

u Iob 31. 1.

x Gal. 5. 17.

y Rom. 7. 23.

A

vel, és rabbá-tévõt a' Bűnnek törvényében, melly az õ tagjaiban vólt. Ezek az ellenkezõ bajnokok, meg akarják egy-mált hóldoltatni, vagy erõvel, vagy chalárdsággal: és a' szolgáló testnek vágyodása, a' szabados elmét rabbá akarja tenni, és a' Bűnnek törvénye-alá vetni. Szükség azért, hogy a' testnek tagjaival, és fõ-képpen a' szemmel, szövetséget vessünk, hogy az okosságnak õrömest engedgyenek: mert ha a' szem azt nem miveli, soha a' Szűzeségnek olly nagy ereje nem lészen, hogy a' szemnek inchelkedése-által el ne romollyon. Innét vagyon, hogy Urúnk a' szemnek fajtalanságát, a' paráznák bűntetésével fenyegeti; a' mint Arany-száju Sz. János írja. *Minden*, úgy-mond Urúnk [z], *a ki láttya az Aszszony'állatot, annak meg-kívánására, már paráználkodott véle a' szívében.* És méltán: mert hamar bé-szálla' szívbe, a' mi a' szembe tűnik: és nagy társaság vagyon közöttök. A' szem, mint egy ajtó, mellyen a' külsõ dolgoknak kövesi a' szívbe mennek, és gondolatokat-forralnak: és mint egy ablak, mellyen a' szűv a' külsõ dolgokat nézi: és gyönyörködvén azokban, meg-kívánnya. Ezek *a' mi ablakink, melljeken a' halál bé-jõ* [a], *el-veszteni a' kisdedeket és az ifiakat*; a' mint Sz. *Jerónymus* [b], és Sz. Agoston magyarázzák [c]. Egyszer a' szépség a' szem-által a' szívhez kötöztetvén, nagy harczolásnak kezével-is alig óldoztatik-el, úgy-mond Sz. Gergely [d]. És azt írja Sz. Benedekről [e]; hogy ifiuságában nem jól õrizvén szemét, egy aszszonyt látott: az-után pedig a' pusztában olly nagy kísértete vólt, hogy azt chak nem el-hadta, meg-győzettetvén a' gyönyörűségtől. De az Isten megsegétette: és tövis-közzé ment mezitelen; és teste-bőrit meg-sebesítvén, a' testből kihozta a' szívnek sebét, a' gyönyörűséget fájdalomra változtatván. Hasonló dolgot ír *Palladius* [f], *Pachominusról*. És Sz. Bernárdról-is azt olvassuk [g]; hogy a' szem-által bé-vött tüzet, jeges vizzel kellett meg-óltani.

z Mat. 5. 28.

a Ter. 9. 21.
b Epist. 32.
c In Ps. 41. 15
d In c. 31. Iob.
e Lib. 2. Dial. c. 2.

f In Hist. Lausiaca. Vita 29
g Lib. 1. c. 3. Vita.

Bizony a' szent Férfiak, az Aszszonyokkal-valo nyájaskodást; és viszontagezek, amazokkal-valo szembe-lételt, igen el-távoztatták. *Palladius* azt írja [h], egy János-nevű Sz. Remetéről, ki a' *Theodósius* Chászár gyõzedelmét meg-jövendõlte, hogy negyven esztendeig Aszszony'állatot nem látott: és kilenczven esztendõs-korában azt felelte egy fõ ember feleségének, a' ki látni kívánta, hogy álmában meg-jelenik néki, de külõmben nem engedi hogy lássa. Sz. Domonkos, hóltig meg-maradott a' szűzeségben, és azt egyebekkel-is meg-kívántatta: de azt adta tanátsúl a' Szűzeség szeretõinek, hogy minden Aszszony'állatokat el-távoztassanak; és maga-is azt chelekedte. Egy *Pior*-nevű Remete, úgy õrizte szemeit, hogy húgát sem akarta látni, noha õtven esztendeig lakott vólt a' pusztában. Sz. Egyed a' Sz. Ferencz társa, midõn az atyafiak-közt ülne, azt kérdé tõlök: Mit mivelnének a' testi kísértet-ellen? *Ruffinus* azt mondá: A' földre borúlván, az Istennek és a' Bóldog Aszszonnak ajánlom magamat. *Iuniperus* pedig azt mondá; hogy affélle gondolatokat érezvén, leg-ottan azt mondgya: Távúl távúl: mert meg-vötték a' szálláft az ellenségek. Kinek mondá Sz. Egyed: Veled tartom: ninch jobb az-ellen a' futásnál, mert a' Szűzeség ollyan mint a' tiszta tükör, melly chak lehellettel-is meghomályosodik. Frater *Rogérius*, azon Sz. Ferencz Szerzetéből, még vén annyát sem akarta látni. és okat adta: Mert, midõn ember meg-chelekeszi a' mi tõle kívántatik, az Isten-is meg-segéti: de a' ki veszedelemre veti magát, az Isten magát meg-vonsza attol, és ember maga erejével sokáig ellene nem áll afféle kísértetnek.

C

h In Hist. Lausiaca. c. 43.

Hasonlót olvasok egy Szent Aszszonyról: ki Sz. Márton Püspökkel sem akart szemben lenni. és bochánatot kért; mivelhogy el-tekéllette-vólt magában, hogy, sem õ férfiat nem lát, sem õtet férfiú nem láttya. *Sophronius* azt írja egy Szűzről [i]; hogy a' pusztába futott egy ifiú elõtt, a' ki meg-kívánta-vólt, hogy meg ne botránkoztatná ékes tekintetivel; és ott lakott tizen-hét esztendeig. Olly privilegiomot nyert pedig az Istentõl, hogy, õ mindeneket láthatott, de õtet senki nem láthatta: és a' mi kevés eleséget vitt-vólt magával a' pusztába, noha mindenkor kõltötte, de el nem fogyatta. Más Szűzről azt írja [k], hogy hasonló dologért el-ment, és követ-által meg-kérdette az Ifiat, miért járna utánna, és mit kedvellett-vólna meg leg-inkább? és az Ifiú azt üzente-vólna, hogy a' Szemét. A' leányzó ki-vájván szemét, néki küldötte, hogy úntig gyönyörködnék bene. Mellyen meg-réműlvén az Ifiú, a' gonosz kívánságot tõredelmeiséggé változtatá. és elhagyván minden világi gyönyörűséget, Szerzetbe méne. Melly példát, noha chodálni kell, nem követni: mindazáltal, meg-tanúlhatni belõle mineműs veszedelmes a' Szemnek szabadsága, és hogy azok kalaúzok a' kívánságra. Ezt a' Pogányok-is vötték eszökbe. És Nagy Sándorról azt jria *Plutarchus* [l], hogy *Dariusnak* szép feleségét és leányit fogva-tártván, igen ritkán látogatta-meg: és okúl azt adta, hogy méltatlan vólna annak az Aszszony'állatoktól meg-győzettetni, ki a' Férfiakat meg-győzte. És mikor hozzájok ment-is, alá-nézett a' földre, nè a' szemökbe. *Cyrusról* azont írja *Antiochus Abbas* [m], és azt hozza-ki belõle; hogy, ha a' Pogányok olly szorgalmatossan meg-tartóztatták szemõ-

i In Prato Spirituali. cap. 179.

k Cap. 60.

l Lib. 2 de Alexandro.

m Hom. 20.

ket: mit

ket: mit nem kell chelekedni a'Kriſtus Tanítványinak, kiknek a'ſzemmel-valo paráznaság-is tilalmas?

Ezekből meg-érthettyük, miért mondatik a'Szem *gondolkodni*: azért, hogy a'gondolkodás a'látásból ered. és ugyan azért mondatik *kívánni* n: mert a'kívánságnak-is nagy oka a'látás. Azért mondotta Urúnk o; hogy *A'ki láttya az Aſzſzony'állatát annak meg-kívánására, már parázná'kodott vele a'ſzívében.* És Sz.János-is emlekezik a'*Szemek kívánság-áról* p. Az-okáért, olly nagy gondunknak kell lenni a'Szemnek, mint a'Szívnek tiſztaságára. és a'mit Salomon mondott a'Szívről q, hogy *Minden őrizettel meg-őrizzük, mert abból ſzármazik az élet*; a'Szemről-is méltán mondhattyuk. Hallyad mit ir Aranyſzáju Sz. Já os e'dologról r: Mi-képpen hogy, ha a'ſzarvaſt meg-lővik halálos helyen, ha ſzintén akkor el-ſzalad-is a'vadáſzok kezéből, abban ſemmi haſzna ninchen, mert ugyan meg-hal: úgy a'lélek-is, ha a'gonoſz kívánságnak nyilát a'ſzemtelen látás-által magában el-viſzi, ha ſzintén akkor el-mégyen-is, magán-is el-vész, mert mindenütt véle hordozza ellenségét. És mi-képpen hogy a tűz, ha ſzalmába vagy ſzénába akad, mingyárt fel-lobban: úgy a'gonoſz kívánságnak tűze, melly mi-bennünk vagyon, mihelyen a'Szemnek nézéſe-által ſzép ſzemélyre akad, leg-ottan meg-égeti a'lelket. Nem oknélkül nevezte bizony egy-némelly a'Szűzeket Szem-fájáſnak: és, az én ítéletem-ſzerént, főlőttébb nagyot tulajdonítnak magoknak, a'kik ſzabadon jargalattyák ſzemőket; és még-is azt vélik, hogy ſzívők tiſztán maradhat. Valóban tekélletes ember légyen, a'ki azt meri mondani Dávidd ſal: *Gyönyörködtettél engem Úram a'te alkotmányodban, és a'kezeid chelekedetiben örvendezek*: mert, a'mint utánna veti Dávid t; *Az eſztelen ember nem véſzi eſzébe, és a'bolond nem érti ezeket.* Mint-ha azt mondaná: Nem túd minden igazán gyönyörködni az Iſtennek minden-féle alkotmányiban: mellyekből a'bolondok gyakorta veſzedelemre véſznek okot, és nem az Iſten dichéretire. Az-okáért Dávid ſem mondotta, hogy az Úr alkotmánya gyönyörködtette őtet, hanem, az Úr az ő alkotmányában: mivelhogy ő a'teremtett-állatoknak ſzépségében meg nem állott, hanem azon mint egy garáditſon az Iſtennek ſzépségére ment, és abban gyönyörködött. mert a'ki az álkotmányból-valo gyönyörködésben meg-marad, annak azok *kísértetté líſznek, és az eſztelen lábainak tőrré* u; a'mint Dávidnak lőtt a'Betſabee ſzépsége, mellyet az-után igen meg-ſiratott.

Szép példa-beſzéddel oktatta Sz.Ferencz az attyafiait a'Szemnek őrizéſére x. Egy hatalmas, de Iſten-felő Király, két követet küldött egy-más-után a'feleségéhez. Az első, meg-térvén, és feleletet hozván, ſemmit a'Királynéról nem ſzóllott, mivelhogy a'ſzemét olly őrizetben tartotta, hogy chak reá ſem tekíntett: a'másik, meg-beſzélvén a'követséget, a'Királyné ſzépségét igen meg-dichérte; bóldognak mondván a'Királyt, kinek Iſten olly ſzép feleséget parancholt. Kit a'Király meg-feddett: jelentvén néki, hogy a'ſzemtelen ſzem a'ſzemtelen ſzívnek követe. Az első követnek pedig monda: Mint tettſzik néked a'Királyné? Ki felele: Igen jól; mert chendeſen meg-halgatván a'követséget, nagy eſzeſſen felelt. De, monda a'Király; Mit ítélſz ſzépségéről? Felele: Te dolgod az, Király, hogy nézzed, és ítéletet tégy felőle: én tiſztem chak az vólt, hogy ſzavát hallyam, és néked meg-beſzéllyem. A'Király leg-ottan ezt Komornyikjává tévén, amazt Udvaráből ki-űzte, hogy meg ne ferteztetné ágyas-házát. Mellyet Sz.Ferencz imígyen fejezett-bé: Kinek nem kellene félni, ha a'Kriſtus Jegyesét, a'Szűz Leányzót, ſzemtelé ſzemmel ſzemléli? Midőn *Tigraneſt*, az *Armeniai* Királyt, *Cyrus* meg-győzvén, mind feleségeſtől előtte állatná, azt kérdette *Tigraneſtől*; Michoda ſattzon váltaná-ki feleségét? *Tigranes* azt felelé; hogy maga életén. Mellyet halván *Cyrus*, el-bochátá őket. Az-után *Tigranes* azt kérdé a'feleségétől; Mint tetſzett-vólna néki *Cyrus*? nem ſzép-ſzemélyű és bátor-ſzívű vólna-e? Kinek azt felelé: Nem tudom: mert én máſra nem tekíntettem, hanem chak arra a'ki azt mondotta, hogy engem életével-is őrömeſt meg-váltana. Elég példa Pogányban.

Kérdené valaki: Mi orvoſsága lehet a'Szem nyughatatlanságának? Én azt felelem; hogy jobb nem lehet a'Szemnél: tudni illik, ha a'mi ſzemünket az Iſten ſzemére fordítyuk. mellyet jelentett Urúnk a'mái Evangéliomban, Péternek mondván: *Kövеſs engem*: az-az, gondold-meg hogy én mindent látok, és tudok; a'mint magad-is nem régé megvallád, mondván y: *Úram, te mindeneket tudſz; te tudód hogy ſzeretlek téged.* Ezzel élt Jób, ki ſzövetséget vetett-vólt ſzemeivel, hogy ne-is gondolkodnék a'Szűzről; a'mint maga jelenti, mondván z: *Nem az Iſten ſzemléli-e az én útaimat; és nem ſzámlálja-e meg minden lépéſimet?* Mert, mint-hogy a'fajtalanságnak tulajdonsága hogy ſetétséget keres; abban bolondúl hízelkedik magának; mint-ha Iſten nem látná a'mi ſetétben történik. Igazán okoskodik ez-ellen a'Bölch *Eccleſiaſticus*, mondván a: *Minden ember a'k*

n Eccle. 2. 10.
o Matt. 5. 28.
p 1. Ioan. 2. 16.
q Prov. 4. 23.
r Homil 3. de Verb. Iſaiæ, Vidi Dominum.
s Pſ. 91. 5.
t verſ. 7.
u Sap. 14. 11.
x In Chronico Minorum, Galliæ: lib. 1. c. 34.
y Ioan 21. 17.
z Iób 31. 4.
a Eccli. 23. 25. 26.

A

által-hagyja ágyát, meg-vetvén maga lelkét, és mondván: Ki lát engem? Környül vött engem a' sötétség, és a' falak bé-födöznek engem, és senki nem néz reám: Kitől félek? Vetkem-ről meg nem emlekezik a' Fölséges. Melly balgatagságot, ugyan oda in meg-feddi a' Bölcs, mondván [b]: *És nem érti, hogy mindeneket lát az ő szeme. Mert ki-ázi magától az Istennek félelmét az illyen ember félelme, és az emberek szemei félik őtet: és nem értette, hogy az Úr szemei sokkal fényesebek a' Napnál, nézvén az embereknek minden útait, és a' tenger mélységét, és az emberek szívét látván az el-rejtetett részekig.*

b Prof. 27.

Bizonyos dolog, hogy az Aszszony'állatra-valo nézésben, Tőr vagyon, a'mint oda-fel meg-hallók az *Ecclesiasticus*ból [c]: de az Istenre-valo nézés-által, abból ki-szabadúlunk; a' mint Dávid jelenti, mondván [d]: *Az én szemeim mindenkor az Úrra: mert ő vonsza-ki láb-aimat a' tőrből.* És [e]: *Nézem-vala szemem-előtt az Urat mindenkor: mert jobomra vagyon nékem, hogy meg ne mozdúllyak.* Ezzel az orvossággal, sok Szentek, mind magoknak, 's mind egyebeknek haszn áltak: mint *Paphnutius*, *Thaisnak*, kitől azt kívánta, hogy igen titok helyre vigye, a' gonoszságnak el-födözéséért. És midőn a' szemtelen aszszony'állat olly helyet mutatott-vólna néki, a' hol senki egyéb nem láthatná az Istennél, és az Ördögnél: kapa *Paphnutius* a' szón; és, mint-ha meg-rettent vólna, azt mondá: Micsodát? olly bolond és vakmerő vagy-e, üdvösségednek árúlója, hogy e'kettőtől, a' Bírótól és Vádolótól nem félsz? Ha a' többitől nem tartanál-is, ezektől méltán kellene félned, mert el nem kerülheted őket. Halván azt az aszszony'állat, meg-tére, és tellyes életében penitentziát tarta. Bizonyos dolog az-is; hogy, a' kik úgy le-hajtyák szemőket, mint a' két Vén lator Bírák, tudn'illik, hogy *ne lássák az eget* †, *se meg ne emlekezzenek az igaz ítéletekről*, fel-gerjednek a' testi kívánságra: de végre, mint azok, nyilván, és mindenek-előtt szégyent vallanak.

c Eccli. 9. 3. 5.
d Pſ. 24. 15.
e Pſ. 15. 8.

B

† Dan. 13. 9.

Méltó bizony inkább félni az Isten szemeitől, hogy-sem az emberekétől: és a' ki kűlömbet chelekeszik, szégyenét vallya, és mindenek-előtt ki-nyilatkoztatik gonoszsága; a' mint a' Bölcs *Ecclesiasticus* jelenti: ki, meg-fedvén bolondságát a' setétséget-kereső embernek, azt veti utánna bűntetésűl [f]: *Ez illyen, a' Város útzáin meg-bűntettetik.* a' mint Náthan-is meg-mondotta Dávidnak; hogy ő titkon chelekedte a' gonoszságot [g], de a' bűntetés egész Israël láttára lészen, *a' nap-előtt*; a' mint meg-is lőtt [h]. De sokkal nehezben esik, midőn effele setétben lőtt vétkeket az Isten az egész világ-eleibe hoz, az Utólso ítélet napján. Valóban méltó bűntetés, hogy, a' ki nem szégyenlette a' gonoszságot az Úr szemei-előtt, mellyek fényesebek a' Napnál, a' Napnak világánál, az egész Világ előtt vallyon szégyent: mint-hogy chak attol félt, és az-előtt szégyenlette a' vétket, Holott azt vedd eszedbe, hogy, a' mint az Isten szemei meg-óltalmaznak a' fajtalanságtól, azon-képpen a' te szemeid meg-oltalmosolnak tőle. De mi-képpen? Nem úgy bánván véle mint *Oedipus*, vagy *Zaleucus*, kik a' paráznaságért a' szemet ki-tolyatták: hanem, mint Dávid [i], és Magdolna [k], kik bűnőket keservessen meg-siratták, és könyhúllatásokkal meg-mostákt gondolván azt, és nem ok-nélkűl, hogy, a' melly szemek igen világosok véltak a' bűnre, azoknak meg-kell homályosodni a' penitentziára: és a' melly sárt, nézésökkel a' lélekre hántak, azt könyvezésökkel arról le-törőllyék; és tiszta szemmel, és szívvel meheſſenek az Istennek tiszta szemei-eleibe, mellyek *a' hamiſságra nem nézhetnek* [l]: Mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyelmes Isten, az ő Sz. Fiáért. Amen.

C

i Pſ. 6. 7.
k Luc. 7. 38.
l Hab. 1. 13.

D

HARMADIK PREDIKATZIO.

a Ioan 21. 19
b Mat. 16. 16
c Mar 14. 17
d Pſ. 72. 27.
e Pſ. 118.
Mar. 17. 13.
f Iob 13. 3.

MInémű hasznos, és gyönyörűséges légyen a' Kriſtussal-valo létel; minémű káros és keserűséges a' tőle-valo el-válás, Sz. Pétertől meg-tanúlhattyuk, kinek a' mái Evangéliomban Urúnk azt mondotta [a]: *Köveſs engem.* Mert, mikor Urúnkat követte, szép és üdvösséges valláſt tőtt felőle, mondván [b]: *Te vagy a Kriſtus, az élő Istennek Fia:* mellyért Bóldognak mondatott. De egy kevés ideig el-válván tőle, a' haláltól-valo féltében, háromszor-is meg-tagadta [c]. Mind a' kettőről emlekezik Dávid azon Zóltárában. És midőn az utólsóról azt mondotta-vólna [d]; *A' kik el-távoznak tőled, el-veſznek: el-veſztetted mind a' kik paráználkodván el-távoznak tőled:* az elsőről mingyárt utánna vetette [e]: *Nékem pedig jó az Istenhez ragaszkodnom.* Az utólsóról mondotta a' Próféta [f]: *Uram, minnyájan a' kik téged el-hagynak, meg szégyenűlnek: a' tőled el-távozók a' földre írattatnak: mert el-hadták az élő vizeknek erét az Urat:* az elsőről pedig Jób [g]: *Szabadits-meg engem Uram, és helyheztess engem melléd, és akár-ki kezet hadakozzék ellenem.* Bóldog ember azért, a' ki az Istent követi, és el nem szakad tőle,

g Iob 13. 3.

a' mely-

a' melyre ma Pétert hitta Urunk, mondván: *Kövess engem.* Melyről méltó szóllanunk: mert kevesen vannak a' kik azt tudgyák, kevésben a' kik kivánnyák, leg-kevésben a' kik fel-találllyák; és azt mondhassák Jeremiással [h]: *Meg nem háborodtam, téged Pásztorozmat követvén.* Annak-okáért,

I. Meg-mutatom, Kik légyenek a' hamis Vezérek.
II. Meg-bizonyitom, hogy a' Krisus igaz Vezér, kinek példája hathatós.
III. Szóllok a' Szűzességről.

ELSÖ RESZE.

NInch könnyebb dolog, mint úti-társot, sőt Kalaúzt-is találni: de más-felől, ninch nehezebb, mint hűv és igaz Vezért találni, kire bátorságosan bizhassad marhádat és fejedet. Minnyájan úton-járók vagyunk; és a' siralom völgyéből; úgy-mint szániki-vettettek, szerelmes Hazánkba kívánkozunk. Úti-társokat találunk egyan, kik Kalaúzoknak tettetik és mondgyák magokat: de ha világos napon meg-tekintyük, merő ellenségek, és nyilván-való veszedelmünkre igyekeznek; és olly helyre akarnak vinni, a' hol nyakúnkat szakasszák. Az-okáért, a' ki nékik hiszen, és követvén őket fejet reájok bizza, fejőkön telik a' mit Salomon mondott [i]: *Vagyon út, melly az embernek igaznak láttatik; és a' vége halálra viszen.* Illyen Vezért hármat találok: a' Világot, Testet, és Ördögöt. Ezekkel ellenkezik a' Krisus; ki azt mondotta Péternek, és ő-benne nékünk-is: *Kövess engem.* és nem ok-nélkül: mivel ő az út, az igasság, és az élet; az-az, Igaz út az életre, vagy az igaz életre út. Ezeknek a' gonosz Kalaúzoknak szándékokat, és igyekezetőket, meg-jelentette Szent Bernárd, mondván; A' Világ azt mondgya † Én meg-chalom: a' Test azt mondgya; Én meg-úndokítom: az Ördög azt mondgya; Én meg-ölöm: De a' Krisus azt mondgya; Én meg-nyúgotom, azt tudni illik, a' ki engem követ, és én-hozzám jő.

Igazán mondgya: Mert a' Világban, egyéb ninchen chalárdságnál, és szem-fényvesztésnél. és azért mondgya Sz. Pál [l]; hogy *El-múlik a' Világ ábrázattya*: az-az, mutattya magát mint-ha valami volna: de ha valóbā meg-tekinted, chak el-múlo árnyék. Sz. János-is, midőn azt mondotta-volna; hogy *Ne szeressük a' Világot, se a' benne-valókat* [m]: a' több Okai-közőtt azt adgya okúl [n]: *E' Világ el-múlik, és az ő kívánsága*: az-az, Hakövetni kezded, eszedbe sem vészed hogy cherben hágy, és el-múlik mellőled; Kalaúz-nélkül hágy, hogy ne-is tudgyad hová kelleszék menned. Hallyad mit mondanak, noha késön, és haszontalanúl, a' Világnak követői [o]: *Mit haszmált nékünk a' kevélység? vagy a' gazdagságokkal-valo kérdedékenység mit hozott nékünk? El-múltak mind azok, mint az árnyék.* Mert az árnyék, mikor leg-nagyobb estve-felé, hirtelen el-múlik, és setétséggé válik. Az-okáért, a' kik a' Világ Kalaúzságát követik, ollyanok, mint a' ki estve-felé valamelly Városba sietne, melynek kapuján egy magas torony volna, melly nagy hoszszú árnyékot vetne: azt azért látván a' szarándok, el-hagyná a' járt útat, és az árnyékon menne; remélvén, hogy szintén a' kapura viszi, és a' hol ingyen sem vélné el-enyésznék; és bé-setétedvén, sem az útra nem találna, sem a' kapura nem jutna. Ezen dolognak hiuságát akarta jelenteni Jeremías az előtt elő-hozott mondásában [p]: *Uram, a' tőled el-távozók a' földre írattatnak.* Mert, a' mint *Hugo* magyarázza, a' földre azok írattatnak, kiknek hírők el-vész, és emlekezetők el-enyészik: azért, hogy a' mit a' földre a' porba írnak, akár-mi kichiny szél-is el-fújja, akár-mi kichiny nyomdok-is el-tapodgya. Az-okáért, *az igaz örök emlekezetben lészen* ugyan [q], mert az ő neve az életnek könyvében vagyon bé-írva: de *A' kik az élőknek könyvéből ki-töröltetnek, és az igazakkal bé nem írattatnak* [r]; *azoknak emlekezetők zörgéssel el-vész* [s]; nem külömben, mint a' villámás a' meny-dörgéssel. Az-okáért, ha a' világ így el-múlik, és meg-tréfál; ha eszed vagyon, más Kalaúzt keressz.

Akarod-e érteni a' Másik Vezérnek állapattyát? A' Test valóban meg-úndokít, és meg-förtöztet. Hallyad mit mond Sz. Pál [t]: *A' miket ember vetend, azokat aratiyais. Mert a' ki az ő Testében vét, a' testből aratya a' veszedelmet-is*, vagy rothadást. mivelhogy a' mi meg-rothad, el-vész: az-az, A' ki a' Test kívánságit követi, és azó szorgalmatoskodik, hogy azt hizlallya és gyönyörködtesse; mint a' mag-vető, szorgalmatoskodik a' szántáskor veréskor: egyebet nem arat rothadásnál, és úndokságnál. Mert a' testi gyönyörűségnek eredete, akár a' torkosságból légyen, 's akár a' bujaságból, egyéb aratást abból nem várhatsz úndokságnál, rothadásnál, és veszedelemnél; az-az, halálnál, mind ezen 's mind a' más világon. Ugyan-azon Levelében szépen ki-fejezte ezt Sz. Pál, mondván [u]: *Nyilván-való a' Testnek chelekedeti; az-az, paráznaság, tisztatalanság,*

A
h Ier. 17. 16
B
i Prov. 16. 25
† Decipiam. Inficiam. Interficiam.
l 1. Cor. 7. 31.
C
m 1. Ioan. 2. 15.
n Vers. 17.
o Sap. 5. 8.
p Ier. 17. 13.
D
q Pſ. 111. 6.
r Pſ 68 29.
s Pſ. 9. 8.
t Gal 6. 8.
u Gal. 5. 19. 21.

A

szemtelenség, bujaság, részegségek, tobzódások, és ezekhez hasonlók: mellyekről mondom néktek, a' mint ez-előtt-is mondottam; hogy a' kik afféléket cselekesznek, az Isten Országát nem vészik. Mind a' két-féle Testi dolgokról szóll, mind a' torkosságból 's mind a' bujaságból-származókról; mellyekből egyebet nem aratharni úndok rothadásnál, és őrök veszedelemnél.

A' mi a' Bujaságot illeti; nyilván vagyon mindeneknél, minémű útálatos úndokság légyen: Mert *Minden parázna-aszszony, mint a' ganéj el-tapodtatik az úton* x. Senkit ki nem vött a' Sz. Lélek: mindenről eggyaránt szóll. Bár olly szép légyen-is mint *Lucretia*, vagy a' Gőrög Ilona; olly gazdag mint *Dido*, vagy *Cleópatra*; olly hatalmas mint *Semiramis*, vagy *Artemisia*; olly erős mint *Pallas*, vagy *Minerva*; olly erős, vagy vitéz mint *Camilla*, vagy *Penthesiléa*: ha parázna, ollyan mint az úton meg-tapodtatott ganéj: és azért, *A' ki a' paráznákhoz adgya magát, latorrá lészen: a' rothadás és a' férgek örökségül birjak azt* y. És mi-képpen hogy, a' ki az ép almát a' rothadott almához tészi, azt meg-rothasztya: azon-képpen, a' ki a' paráznaságban meg-rothadott és büszödött személyhez adgya magát, és véle társalkodik, rothadás lészen a' jutalma. Innét vagyon, hogy, a' mint a' Tisztaság és Szűzesség, a' Sz. Irásban Tisztességnek nevezteték z: azon-képpen a' Paráznaság és tisztatalanság, Gyalázatnak a, és a' dicsőség megrútításának b. Mellyet még a' Pogányok-is eszökbe vöttek. Mert midőn némelly azt mondotta-vólna *Pythagoras*nak; hogy inkább nyájaskodik az Aszszony'állatokkal, hogy-sem a' Filosofusokkal; azt felelte néki: A' disznók-is inkább hevernek a' sárban, hogy-sem a' tiszta vízben: jelentvén a' Bujaságnak úndokságát.

A' mi pedig a' Tobzódást illeti; ki nem tudgya, hogy abból rothadás, és sok úndokság származik: mint-hogy igen közel-is jár a' Bujasághoz, és arra útat nyit. Mert, a' mint Salomon mondgya c, *Bujálkodó dolog a' bor*: és, a' mint Sz. Pál írja d, *A' borban bujaság vagyon.* és azért gyakorta eggyűvé tészi a' Józant a' tisztával, a' Tobzódót a' bujával. A' Püspökben kívánnya e, hogy *Józan, és szemérmetes* légyen: a' *Diaconus*ban f, hogy *Szemérmetes, és nem sok bor-ivó*: és az Aszszony'állatokban-is, hogy *Józanok, és szemérmeteség légyenek* g: és a' Vénekben h hasonló-képpen. Es noha a' Vénekben hideg a' vér: mindazáltal, ha a' Józanságot által-hágják, a' másikban-is fogyatkozás esik. Es, a' mint Sz. *Jerónymus* írja i, Noë egy óráig-valo részegségért, ágyékit felfődözte, mellyeket a' Józansággal hat-száz esztendeig bé-fődözve tartott. Lót, a' részegség-miatt, nem tudva, maga vérét a' bujasággal meg-fertőztette: és a' kit Sodoma meg nem győzött, meg-győzte a' bor. Viszontag, a' Részegséget a' fajtalansággal eggyűvé helyhezteti: mert, a' mint mondám, azt írja k; hogy *A' borban bujaság vagyon.* Es másutt, midőn azt mondotta-vólna, hogy *El-vesszék a' setétségnek cselekedetit* l: elsőben-is azok-közzűl, *a' Tobzódásokat és részegségeket* nevezi. és mingyárt utánnok vetí *az ágyas-házakat és szemtelenségeket*, mivelhogy az elsők az utólsóknak leg-nagyobb okai.

A' mi, végezetre, az Ördögnek gonosz Kalaúzságát illeti, bizonyos dolog, hogy meg-öli azokat, a' kik őtet követik: mivelhogy m *Az ördögnek i. égyiptomi fővel jött-is bé a' halál a' föld kerekségébe*, meg-chalván a' mi Elsö Szüléinket, és egy almáért meg-foszttván az halhatatlanságnak drága ajándékától. Innét mondgya Urunk n; hogy *Az Ördög gyilkos vólt eleitől-fogva.* Es most-is az: mert *mint az ordító Oroszlány körül jár, keresvén a' kit el-nyelljen*: úgy hogy, ha lehetne, egy szem-pillantásban minnyájunkat el-vesztene.

x Eccl. 9. 1.

y Eccl. 10. 3.

z 1. Thes. 4. 3

a Prov. 6. 33.

b Eccli. 47. 22

c Prov. 20. 1.

d Eph. 5. 18.

e 1. Tim. 3. 2.

f Vers. 8

g Vers. 11.

h Tit. 2. 2.

i Ep. 83. ad Oceanum.

k Eph. 5. 18.

l Rom 13. 13

m Sap. 2. 24.

n Ioan. 8. 44.

II. RÉSZE.

EZek így lévén, könnyen eszünkbe vehettyük, hogy ezeket a' Kalaúzokat nem jó követni; hanem a' Krisztust: ki azt mondgya; hogy *Meg-nyúgodtat bennünket* o, és ő-nála találunk nyugodalmat lelkeinknek. Ezt a' jó Kalaúzt, nem chak mélto és hasznos követni, de ugyan könyű-is: mert mentől inkább követtyük, annál kevesebet munkálodunk és fáradunk; és, ha fáradva jutnánk-is hozzája, meg-nyúgottatna bennünket. Erről a' követésről, szépen beszél Sz. Ambrús p: Michoda Vezért adna, úgy-mond, az Isten, a' Világnak sok hízelkedése-, az Ördögnek sok chalárdsága-ellen? Angyalt-e? az-is meg-esett. Mást kellett keresni, a' kit minnyájan követhetnének; a' ki mindenek-fölött vólna, ki a' Krisztus: kinek nyomdokit követvén, ebből a' pusztából ismég Paradichomba mehetnénk. Sz. Agoston pedig: Az Istent kellett vólna, úgy-mond, követnünk, de láthatatlan vólt: az ember láthatandó vólt, de azt nem kellett követnünk. Azért, hogy olly adatnék az embernek, a' kit mind látna 's

o Matt. 11. 28

p Lib. 4. in Luc.

mind követne, az Isten emberré lőtt. Ezt mondgya Sz. Pál-is [r]: *Meg-jelent a' mi Üdvőzitő Istennünk kegyelme minden embereknek, oktatván minket, hogy meg-tagadván az istentelenséget, és a' világi kivánságokat, józanon, és igazán, és áhatosan éllyünk e' világon, várván a' boldog reménséget.*

Ezekre tanított minket a' Kristus, és ezekben kell őtet követnünk. Mert, hogy a' Kristusnak chak test-szerént-valo követése, elégséges nem volt a' boldog reménségre, ki-tetszik Judásból; ki testtel követte ugyan, de szívvel és elmével távúl járt tőle: Miben állyon azért a' Kristusnak követése, meg-írta szépen a' mi Sz. Jánosunk, kinek Innepét illyük a' mái napon [s]: *A' ki azt mondgya hogy ő-benne lakik, néki-is úgy kell járni a' mint ő járt.* Azért mondgya Sz. *Cypriánus*; hogy senki igazán Keresztyénnek nem mondatik, hanem a' ki erkölchiben, a' mennyire lehet, a' Kristushoz hasonlittatik. Es Sz. Agoston [u]; Heában vészi-fel, úgy-mond, a' Keresztyén nevét, a' ki a' Kristust nem követi. Mert mit használ hogy annak hívattatol a' ki nem vagy, és magadnak tulajdonítod az idegen nevet.

Kérdené valaki: Minémű dolgokban kell a' Kristust követnünk? Kivált-képpen Két rend-béli dologban: tudni illik, a' Jószágos chelekedeteknek gyakorlásában, és a' Háboruságoknak el-szenvedésében. mert mindenikben példát adott, és azt kivanta hogy kövessük.

Az Elsőről, mondotta ő-maga [x]: *Tanúllyatok tőlem, mert szelíd vagyok, és alázatos-szívű.* és [y]: *Példát adtam néktek, hogy, a' mint én chelekedtem veletek, ti-is úgy chelekedgyetek.* Ebben a' követésben, jeles példánk nékünk Sz. Pál: ki nem chak a' Kristus követőjének nevezi magát [z], tudni illik abban, hogy nem kereste maga hasznát, hanem a' mi sokaknak használ, hogy üdvőzűllyenek, és sok egyéb Jószágos chelekedetekben-is: hanem azt-is mondgya [a]: *Élek, már nem én: él pedig én-bennem a Kristus.* Mert, a' mint magyarázzák Sz. *Jerónymus*, és Sz. *Auselmus*, a' Kristus alázatossága, erőssége, bölchesége, őrőme, békesége én-bennem élnek és gyarapodnak. Err pedig a' Követésre nagy okotád nékünk, hogy a' Kristusban minden Jószágos chelekedeteket fő módon fel-találunk; és hogy őtet az ő bőchűlletes méltoságáért, méltó, sőt ugyan kívánatos-is, követnünk. mivel, a' mint Sz. *Nazianzénus* mondgya [b], elzes és bátorságos emberhez illik, hogy nagy mértékre szabja életét, és Fő-embereknek követésére igyekezzék. Mert jobb a' bőchűlletes emberek-közőtt a' második helyen lenni, hogy sem az el-vettettek-közőtt az elsőn űlni: a' mint hogy nagyobb dichőség egy kevesé a' sas-alatt rőpűlni, hogy sem a' pachirta-fölőtt rőpősni. A' ki a' czélt meg akarja találni, fellyebb arányozzon.

Noha pedig Urunknak némelly chelekedeti, úgy-mint az Alázatoság, nem méltóságosnak tetszik, hanem alá-valónak: mindazáltal, azért, hogy ő-benne találtatik, ki Isten és ember, méltó követésre, és semi okon nem kell azt alá-valónak ítélni. Ezt jól eszébe vötte a' Francziai Sz. Lajos Király: kiről azt írja *Jonvillus* [c]; hogy, midőn Nagy-Chőtörtőkön a' szolgainak lábokat mosná; és némely udvari hősőtske azt monda a' néki, hogy az illetlen dolognak láttatnék: meg-botzszonkodván a' Király, fel-kiálta, mondván: Michoda? illetlen-e? Nem kell attól iszonyodnod, a' mit az Isten Fia maga példájával előnkbe adott, ki ez napon Tanitványinak lábait meg-mosta. Mennyivel inkább nem chelekednéd, a' mit most az *Angliai* Király chelekeszik: ki ez napon, a' Poklosoknak lábokat nem chak mossa, hanem chókollya-is. Sőt úgy kell gondolkodnunk, hogy effélékben kell inkább a' Kristust követnünk, hogy-sem egyebekben, mellyekben fölséges és hatalmas Istenségét mutatta-meg. Mert, a' mint Sz. *Jerónymus* mondgya, az Istent hatalmaságában és méltoságában nem követhettyük: de alázatoságában, szelídségében, szeretetiben követhettyük, noha távúl. Innét mondgya Urunk, a' mint Sz. Agoston írja [d]: *Tanúllyatok tőlem*, nem világot alkotni; nem minden láthatandó és láthatatlan dolgokat teremteni; sem a' világon chodákat chelekedni, és halottakat támasztani: hanem hogy *szelíd vagyok, és alázatos-szívű.*

A' mi a' Más rend-béli dolgot, a' Háboruságoknak szenvedését illeti; arról nyílván szóll Sz. Péter [e]: *A' Kristus szenvedett érettünk, néktek példát hagyván, hogy az ő nyomdokit kövessétek.* Ez követésben-is jeles példánk Sz. Pál: ki, nem chak sok háboruságokat szenvedett a' Kristusért, hanem azt-is mondgya [f]: *En az Úr JESUSnak bélyegeit hordozom az én testemen.* Melly bélyegeken, érti a' jeleket és seb-helyeket, mellyek a' testén voltak a' veresről, mellyet a' Kristusért szenvedett: azok pedig az Isten előtt igen bőchűllereses. Az-okáért, miképpen hogy a' fő Vitézek mutogattyák sebeiket, mint vitézségnek jeleit, és ugyan dichekednek azokkal: azon-képpen chelekedett

[r] Tit. 2. 11.

[s] 1. Ioan. 2. 6

[u] Lib. de 12. Abusivis, c. 7.

[x] Mat. 11. 29.

[y] Ioan. 13. 15.

[z] 2. Cor. 1. 1.

[a] Gal. 2. 20.

[b] Epistola ad Nicobulum.

[c] In Vita ejus, cap. 48.

[d] Serm. 10. de Verb. Domini.

[e] 1. Pet. 2. 21.

[f] Gal. 6. 17.

Sz. Pál;

A

Sz. Pál: a'minut a'Sz. Atyák, *Jerónymus*, és Arány-szájú Szent János magyarázzák. Ez valóságos követése a' Kristusnak, és fő-képpen érdemli a' Keresztyén nevet. Azt írja *Surius* s Sz. Kristófról; hogy, midőn a' *Samusi* Tiszt-tartó arczúl chapta-vólna, azt mondotta: Viszsza ütném ha Keresztyén nem vólnék. *Cassiánus* azt írja egy *Alexándriai* vén-emberről; hogy a' hitetlenek igen szidalmazták: és végtére azt kérdették tőle; minémű chodát chelekedett a'tí Kristustok? Azt felelte igaz Keresztyénül: Ezt, hogy a' minémű boszszúságokkal illettetek, békével szenvedgyem, 's meg ne haragudgyam. Sz. *Malachiás*ról a' *Hyberniai* Püspökről azt írja *Surius* i; hogy, midőn némelly gonosz emberek meg-akarnák ölni, és jó akarói arra intenék hogy magára gondot viselljen, 's a' halál-előtt el-mennyen; azt felelte: Engedgyétek-meg hogy követsem Mesteremet. Heában vagyok Keresztyén, ha a' Kristust nem követem. *Thomas Mórus*, a' Kristusnak nemes Mártyra, Angliai fő *Cancellarius* lévén, Áldozó nap-előtt valo *Processiók*ban hoszszú útakon mind gyalog járt: intették azért, hogy vénségéhez- és méltóságához-képest, lóra ülne: de azt felelte: Nem akarom a' gyalog Úramat lovon követni. mellyet a' Feszületnek képe ért mondott, melyben a' Kristust tisztelte: jelentvén azzal, minut kívánná a' Kristust követni, és az ő módgya-szerént hasonló lenni hozzája. Erre szépen int bennünket Sz. Pál, mondván k: *A' békeséges-tűrés által, fussunk az elönkbe-adatott viadalra: nézvén a' Hitnek el-kezdőjére, és el-végezőjére a' JESUSra; ki eleibe-vévén az örömet, el-szenvedte a' Keresztet, meg-vetvén a' gyalazatot*: az az, Nézzük nem chak a'czéllyát és jutalmát a'mi futásunknak, hanem annak tekélletes példaját-is a' Jésust. Mert, a'mint Arany-szájú Sz. János írja, Sz. Pál a'kép-iro módgyára szóll: ki, hogy az eleibe-adatott képet igazán ki-írja, gyakorta reája tekint. És minthogy az-előtt sok Szentek példáit hozta-elő az Ó Testamentomból, végre mint a'legfőbb példát a'Kristust hozza-elő a'Szenvedésről.

Nagy tiszteségök bizony a'Keresztyéneknek, hogy illyen fő Vezérök és Hadnagyok vagyon, úgy-mint, ki mindenütt első a'harczon; és példájával ugyan kénszeríti a'vitézit, hogy ne szánnyák fáradságokat, és bátorságossan viselljék magokat. A'méhek raja külömben a kosárba nem mégyen, hanem ha a'Királyok előttök bé-mégyen: mellyel a'természetnek alkotója azt akarta jelenteni; hogy a'Hadnagy tiszti az elöljárás, hogy egyebeket példájával utánna vonnyon: és, a'mint *Silius Italicus* írja, *Primus inire mānum, postremus ponere Martem*; Első légyen az ütközetben, utólsó a'meg-szűnésben. Ezt valóban meg-mutatta a'Kristus: ki méltán neveztetik *Vezér*nek vagy *Hadnagy*nak a'Sz. Irásban l; mivelhogy nem chak szavával, hanem példájával-is tanított: tudván, hogy a'tanítás akkor foganatos, midőn azt a'példa követi, vagy meg-is előzi. *Szentek szentjé*nek nevezi Dániel a'Kristust m: mert minden Szenteknek ő meg-szentelője, és ő minden szentségnek tekélletes példája. Ki nem követné tahát örömest, és nem chelekedné a'maga üdvösségért, a'mit a'Menynek földnek Ura nem kételenségből, vagy szükségből, hanem chak szintén hozzánk-valo szeretetiből, nagy örömest és kívánva meg-chelekedett, hogy könnyebben reá vihetne minket arra, a'mire nagy szükségünk vagyon?

Nyilván, a'Kristus példáiban egy-nehány dolgot találunk, mellyekért igen méltó őtet követnünk: I. Hogy nem puszta ember példája, hanem, a'minut az-előtt-is mondám, Istené és emberé, melly valóban nagy ősztön emberséges embernek. mert michoda orczával vonná meg magát a'köz katona attól, a'mit a'Hadnagya jó kedvel chelekeszik? Ha azért mélto *meg-emlekeznünk az Előttünk-járókról* n, *a'kik nékünk az Isten igéjét hirdették; kiknek látván magok-viselésének végét, követsük hitöket*: mennyivel inkább a' Kristusról, a'Szenteknek Szentiről? Gyakorta inti Sz. Pál a'Híveket, hogy ő követői légyenek o: de hogy ereje légyen az intésnek, azt mondgya maga-felől, hogy ő-is a' Kristusnak követője: *Kérlek*, úgy-mond p, *titeket, legyetek én követőim, a'mint én-is a' Kristusé*. Mint-ha azt mondaná: Ne chodállyátok, hogy arra kérlek hogy én követőim legyetek; nem alítom magamat elégségesnek arra, hogy egyebeknek példája lehetnék: hanem chak abban, a'miben én a'Kristust követem, ki tekélletes példa minden dolgaiban. II. A'Kristus példái, nem chak példák, hanem nagy jó-tetemények-is: mert minden chelekedeti érdemesek vóltak, hogy nékünk Malasztot és dichőséget nyerjenek, mellyek-nélkül nem szükölködött a'Kristus, hanem mi szükölködtünk, és azok-nélkül nem-is üdvözülhettünk-vólna. III. A Kristus példái, az Istennek hozzánk-valo szeretetinek jelei, és fényes bizonysági. mivelhogy *Nagyobb szeretete ennél senkinek nincsen, hogy valaki az ő lelkét adgya barátiért* q: ő pedig ugyan ellenségiért-is adta; és azokért, a' kiket tudott és látott hogy háládatlanok lésznek. IV. A'Kristus példái, valoságos bizonysági az Isten jó-vóltának: mert a'Jónak tulajdonsága, hogy közölye magát, és

a'kiket

s Tom. 4.

i Tom. 6.

k Heb. 12. 1. 2.

l Isa. 55. 4.

m Dan. 9. 24.

n Heb. 13. 7.

o 1. Cor. 4. 16. & c. 11. 1. Phil. 3. 17.

p 1. Cor. 4. 16.

q Ioan. 15. 13.

a'kiket réſzeſsé téſzen javában, magához haſonlóvá-is tegye. Mentől inkább kívánnya pedig azt, és nagyobb alkalmatlanságot ſzenvedjen azért, annál inkább bizonyíttya jóvoltát. Melyből ki-tetſzik a'mi Vezérünknek, és Iſtenünknek jó-vólta: ki, hogy minket foganatoſſan ôſztönözne minden jóra, keſerves kínokat, iſzonyú gyalázatokat méltóztatott fel-venni, és ugyan a'Kereſzt-fán meg-is halni.

Ezekkel a'Kriſtus példáival erôſsödtek-meg a'Hívek, és nagy bátran fel-vôttek a' Kriſtusért minden múnkát és fáradságot; úgy hogy a'Sz. Mártyrok ſe kínoktól, ſe haláltól ne félnének, hanem halálig a'Kriſtuſt vallanák és díchérnék. Midôn *Dionyſius* Mártyrt *Diocletiánus* idejében halálra vitték, a'Kriſtuſt meg-valván, chak azt kiáltotta: Ha ezerſzer meg-ôlhetnének-is, meg nem ſzûnôm a'Kriſtuſt vallani. Sz. *Ignatius*t, midôn a' Kriſtus hitiért arra ítélték hogy a'fene vadak el-ſzaggaſsák, víg orczával azt mondotta, a'mint *Euſebius* írja[r]: Most kezdek a'Kriſtus tanítványa lenni: ſemmit a zokból nem kívánván a'mellyek látſzanak, hogy a'Kriſtuſt meg-nyerjem. Ezt pedig gyenge Szûzek-is chelekedték, meg-haladván állapattyokat, és iſzonyú kínokat ſzenvedvén a'Kriſtusért. Midôn *Iphigeniát* a'Kriſtuſtól el akarták ſzakaſztani, hogy fôldi Királynak házas-társa lenne, azt mondotta, a'mint *Abdias* írja[s]: Az ôrökké-valo Király Jegyeſe vagyok; nem ſzabad hogy azt el-hagyván más férjhez mennyek. Sz. *Agnes* pedig, midôn a fô Tiſztartó fia a'házaſságra unſzollotta, chak tizen-két eſztendôs lévén, azt felelte: Távozzál-el tôlem bûnnek taplója, halálnak ábrakja, véteknek táplálója: már más ſzeretô elôzött-meg engem, ki az ô hitének gyûrôjével magának jegyzett engem. Ezer illyen példát találnánk, azokról, kik inkább akartak halált ſzenvedni, hogy-ſem meg-ferteztetni, és a' Báránytól (kit moſt-is mindenütt kôvetnek,) el-ſzakadni: melyben nagy dichôséget, haſznot, és gyônyörûſéget találtak, melly ſoha el nem vétetik tôlök.

A

r *Lib.* 3. *Hiſt. c.* 30.

B

s *In Vita S. Matthæi.*

III. RÉSZE.

MInt-hogy pedig a'Szûzekről lôn emlekezet, és a'mái Sz. János ſzûz vólt, és a' Szûzeſség tötte ôtet kedvesbé Kriſtus Urunk-eltt, a'mint más Predikatzióban meg-mondottam: mint-hogy ô-maga-is a'Kriſtus, ſzûz vólt; Szûztől akart ſzületni; és halála-kor-is az ô Szûz Sz. Annyát Szûznek ajánlotta; leg-ſzerelmesb és drágább marháját, leg-ſzerelmesb komornyikjának (mivel a'Szûzeſségben fel-találjuk, nem chak a'jóſzágos chelekedetnek ſzépségét, hanem a'teſti ſzenvedéſt-is, melly jó óltalmazója a'Szûzeſségnek:) méltó vólna a'Szûzeſségről valamit mondanunk; mellyel mi Sz. Jánoſt kôvethetnôk, a'mint ô-is kôvette a'Kriſtuſt. De mint-hogy arról, mint ſzép és drága kinchről, máſutt bôvebben beſzélhetünk: moſt chak Sz. Pálból, azokat az Okokat hozom-elô, mellyekkel ô él a'Bujaság-ellen; melly a'tiſzteſséges Tiſztaságnak halálos ellensége, és a'moſtani idôben fôlôtte él-hatalmazott; el-annyira, hogy ſok helyeken, nem ok-nélkûl mondhatnók, a'mit Sz. Pálban olvaſunk a'Korintiuſok-felôl[t]: *Tellyeſséggel paráznaság hallattatik közöttetek; és olly paráznaság, minémû még a Pogányok között jem.* Es az-után, ſok jeles Okokkal ínti és oktattya ôket, hogy ôrizkôdgyenek attól.

C

t 1. *Cor.* 5. 1.

Elsô Ok: Mivelhogy *A'teſt nem a'paráznaságnak, hanem az Urnak, és az Ur a'teſtnek*[u]: az-az, Nem azért adatott a'teſt az embernek, hogy paráználkodgyék; hanem hogy az Úrnak tiſzta teſttel ſzolgállyon; és a'Kriſtuſt, úgy-mint Hadnagyát, tiſzta és ſzent erkôlchökkel kôveſſe: és úgy, midôn a'teſt, ſzent és tiſzta dolgokban foglalatos, annál-is inkább meg-ſzenteltetſsék az Úrtól. Ne engedd, úgy-mond Sz. *Cyrillus Ieroſolymitánus*[x]; hogy valaki veled el-hiteſſe, hogy idegen a'te teſted az Iſtentôl. Mert, a'kik azt hitték, mint valami idegen edénnyel, a'bujaságra éltek véle. Es ennek leg-inkább helye vagyon, minek-utánna az Iſten emberré lôtt: és azt akarja, hogy az ô Szentséges Teſte, a'mi teſtünknek példája légyen, mellyet haſonlóvá akar tenni az ô dichôséges teſtéhez[y]. Azért mondotta Sz. Pál[z]; hogy *A'Kriſtus, a'mi teſtünknek lôtt emberré*: hogy azt, a' maga Teſtéhez formálván, meg-ſzentellye e'világon; a'más világon pedig meg-dichôſſe, az ô dichôséges Teſtéhez-képeſt. Michoda? úgy-mond álmélkodva Arany-ſzáju Sz. János[a]: A'hoz a'Teſthez léſzen-e haſonló a'mi teſtünk, melly az Atyának jobján ûl? melly minden Fejedelemség-, Hatalmaſság-, és Erô-fôlôtt vagyon? Ezért ítéli méltatlannak hogy azt meg-rútíttſuk.

u 1. *Cor.* 6. 13.

x *Catech.* 4.

D

y *Phil.* 3. 21.

z 1. *Cor.* 6. 13

a *In* 3. *Epiſt. ad Philip. verſ.* 21.

Második Ok[b]: *Nem tudgyátok-e, hogy a'ti teſtetek a'Kriſtus tagjai? Vévén azért a' Kriſtus tagjait, a'kurva tagjaivá tégyem-e? Távúl légyen.* Ninch ennél rettenetesb mondás. Nem mondotta, úgy-mond Arany-ſzáju Sz. János, El-vévén a'Kriſtus tagjait, a' paráznának tagjaihoz téſzem, vagy azzal egybe-foglalom: hanem, a'mi ſokkal nehe-

b 1. *Cor.* 6. 15

zebb és

A zebb és keserűebb, a' kurvának tagjaivá tészem. Az-okáért, ez távúl légyen: senkinek chak eszébe se jusson, elmédjébe se tűnnyék: akár-mit inkább el-szenvedgyünk, hogy-sem ezt chak meg-gondollyuk-is.

c 1. Cor. 6. 18 Harmadik Ok: c *Fussatok a' parázsnaságtól. Minden bűn, valamellyet az ember chelekeszik, a' testen-kivúl vagyon: a' ki pedig parázsnálkodik, a' maga teste-ellen vétkezik*; Mert, noha a' ki magát meg-öli, vagy meg-chonkíttya, maga teste-ellen vétkezik: mindazáltal az igen ritkán történik; és azért érti a' közönséges bűnöket: de ezekkel ember nem úgy vétkezik egy-általlyában a' maga teste-ellen, mint a' Bujasággal; sem Istenét olly nagy boszszúsággal nem illeti. Mert ember a' Bujasággal, I. Testét meg-

d Prov. 6. 33. úndokíttya, a' mint Sz. *Gregorius Nyssénus* írja, és azért neveztetik Gyalázatnak d. II. Értelmét ki-rekeszti, és az úndokságnak rab-szolgájává lészen. III. Szép, tiszta, és nemes szabados testét, egy útálatos személynek meg-hóldoltattya, és annak kedve-szerént szolgáltattya gyalázatos szolgálattal: és el-annyíra birodalma-alá adgya-, mint-ha tulajdona vólna, és egy az ő-maga testével: nem külömben, mint ha a' szép,

B egéssséges, és ép testet, egybe-kötöznéd a' rühes és poklos testtel, azt mondhatnók hogy boszszúsággal illeted a' szép testet. IV. A' Bujaságnak fúlákját a' testében hadgya, melly az embert a' penitentzia-után-is búsíttya, chiklandgya, és az előbbi vétekre

e Epistola ad Amandum. izgattya; a' mint Sz. *Jerónymus* írja e: és magában-is neminémű-képpen érzette; a' mint

f Ep. 22. ad Eustochium. maga meg-vallya f. Érzette az Egyiptusi *Maria*-is: ki, noha valóban ki-tért-vólt a' gonoságból: mindazáltal a' mennyi ideig szolgált-vólt a' Bujaságnak, tizen-hét esztendeig szenvedte a' testnek nyughatatlanságát; a' mint *Sophronius* írja g. V. Testét meg-

g In Vita ejus. erőtleníti; időnek-előtte el-fogyattya-; és gyakorta úndok betegségekkel-is megbántya. Es, a' mint Arany-szájú Sz. János írja

h Hom. 56. ad Populum. h, nem olly sebessen mossák-el a' partot a' folyó-vizek, mint a' Bujaság az ember erejét el-fogyattya. Es mi-képpen hogy a' boroszlyán, midőn a' zőld fát által-ölelí, úgy tetszenék mint-ha ékesítené; maga minden-

C nedvességét el-fogyattya, és időnek-előtte el-száraztya: hasonló-képpen, a' Bujaság az életnek virágját el-hervasztya, és lelkének veszedelmével a' testet a' koporsóba juttattya. Nagy okossan gondolkodtak erről a' régi Pogány Bölchek, kik a' *Venus* Istenasszonyt, mind az Elet 's mind a' Halál Isten-asszonyának mondották, mint-hogy a' Szerelem Isté-asszonyának tartották. Mert, mi-képpé, hogy a' tiszteséges Szerelem, a' nemzésnek és életnek kezdeti: azon-képpen a' bűja szerelem, a' halálnak oka: és ezért

i In qq. Rom. q. 23. *Libitinának*-is nevezték, és az ő Templomában árúlták a' temetésre-valo szükséges eszközöket; a' mint *Plutarchus* írja i. Az-okáért, valaki a' Bujaságot követi, és a' *Venus* Templomában forgolódik, temetését keresi, és hamar fel-találllya. Méltán mondotta tahát Arany-szájú Sz. János, hogy a' bűja ember, vagy meg-hólt, vagy a' hoz az Ördögös em-

k Luc. 8. 27. berhez hasonló, a' *ki mindenkor a' halottak koporsóiban lakott* k: mivelhogy a' parázna Asszonyok, igazán meg-feiríttetett koporsók, rakvák minden útálatossággal. Méltó büntetés, hogy, a' ki magát, úndok és rövid gyönyörűségért, el-szakasztya az Istentől, leg-nagyobb jóságtól és szépségtől, meg-fosztassék attól, a' mit az emberek e' világ-szerént, leg-nagyobb, és gyönyörűségesb Jónak tartnak, tudni illik, a' testi égetségtől, és élettől.

l 1. Cor. 6. 19. 20. Negyedik Ok l: *Nem vattok ti-magatoké: mert nagy árron vétettetek-meg*: az-az, Megkíméllyétek, és nagyra bőchűllyétek testeteket: meg ne vesétek, mint valami alá-valo

D dolgot; se el ne adgyátok valami rövid és úndok gyönyörűségen. mert azzal a' Krisztusnak-is nagy boszszúságot tennétek: ki olly nagyra bőchűllötte azt, hogy nem szánta Vérét váltságúl adni érette. De ha meg-bőchűllitek, az Istent dichőíritek: mert eggyeztök véle a' testnek bőchűllésében. Akkor bőchűllitek pedig nagyra a' tí testeteket, mi-

m 1. Cor. 6. 19. dőn tisztán tartyátok, az Istennek, és a' Léleknek szolgálattyára.

n 1. Cor. 3. 17 Ötödik Ok m: *Nem tudgyátok-e, hogy a' tí tagjaitok a' Sz. Lélek temploma?* Ugyan-azont mondgya másutt-is n. Es utánna veti: *Ha valaki az Isten Templomát meg-fertezteti, el-veszti azt az Isten*: az-az, nem tészi részesé javaiban; ki-rekeszti Országából. Ez-is méltó büntetés; hogy, a' ki az Istent az ő Templomából ki-rekesztette tisztátalanságával, ki-rekesztessék ő-is az Isten országából; *melybe nem mégyen valami fertéztetett, vagy útálatosságot-chelekedő* o. Ha azért mi tisztán tartyuk testünket: a' Sz. Lélek, mint tulaj-

o Apoc. 21. 27. don Templomában örömest lakik: azt napról napra inkább meg-kedvelli; és a' hozképest, a' benne-lakó mi lelkünket, drága szép ajándékival fel-ékesíti: és végtére, mind kettőt az örök Bóldogságba helyhezteti. Kövessük azért állapatunk-szerént Sz. Jánosnak tisztaságát, hogy vele-eggyütt, a' Mennyei Jerusalemben *követhessük a' Bárányt* p, *valahová mégyen*: Mellyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges Atya-Isten, az ő Szent Fiának érdemiért, az ő szerelmes Tanítványának esedezése-által. Amen.

p Apoc. 14. 4

APRÓ-

APRÓ-SZENTEK-NAPI EVANGELIOM.

SZ. MATENAK II.

RESZEBEN, ℣. 13.

AZ időben: Az Úr Angyala meg-jelenék Jósefnek álmában, mondván: Kelly-fel, és vedd a'gyermeket's az annyát, és Egyiptusba fuss, és légy ott a'míg meg-mondom néked. Mert keresni-fogja Heródes a' gyermeket hogy el-veszesse. Ki fel-kelvén, vévé a'gyermeket's az annyát éjjel, és el-méne Egyiptusba: és lőn ott a'Heródes haláláig: hogy bé-tellyesednék a'mi meg-mondatott az Úrtól a'Próféta-által, mondván: Egyiptusból hittam az én fiamat. Akkor Heródes, látván hogy meg-chúfoltatott-volna a' Mágusoktól, igen meg-haragudvék; és el-küldvén, meg-ölé mind a'gyermekeket, kik Betlehemben, és annak minden határiban valának, két esztendősöktől-fogva és alább; az idő-szerént, mellyett a' Mágusoktól kérdett-vólt. Akkor bé-tellyesedett a'mi meg-mondatott Jeremias Próféta-által, mondván: Szózat hallatott Rámában, sírás és sok ordítás: Rákel síratván a'fiait, és nem akart meg-vígasztaltatni, mert nincsenek.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

VALÓBAN igazán mondotta Salomon [a]; hogy *Az Igaznak eggyűgyűsége igazgattya őket; és a'gonoszok chalárdsága el-pusztítya őket:* és a'mái historia nyilván bizonyíttya. Az igaz Mágusok, Jerusalemben eggyűgyű-képpen tudakoznak az újonnan szűletett Királyról; eggyűgyű-képpen meg-jelentik a Chillag idejét; eggyűgyű-képpen, halván a'Király hagyását hogy szorgalmatoson meg-tudakkozzanak a'Gyermekről, el-mennek; és nagy szépen a'Chillag-által fel-találllyák a'Gyermeket; aitatosságokat el-végézik; és az Angyal íntéséből, Heródes híre-nélkül, más úton térnek tartományokba. Heródes pedig, chalárdúl gyűjti egybe a'Papi-fejedelmeket és Irás-túdókat, tudakozván a'Krístus szűletésének helyéről; chalárdúl hívattya a'Mágusokat, titkon értekezvén a'Chillag jelenésének idejéről; chalárdúl bocháttya-el őket Betlehembe, tettetvén hogy ő-is imádni akarja a'Gyermeket: de mindazáltal végbe nem viheti igyekezetit: az egy Gyermeket meg nem ölheti, noha a'többit a maga fiával-eggyűtt meg-ölette. mellyel chak magát fogyatta, Országát pusztította, és mind Istennel's mind emberekkel magát meg-úráltatta. Mi ennek az oka? *Nincs bölcheség, nincs okosság, nincs tanács az Úr-ellen* [b]. *Az istentelenek meg-fogattatnak az ő tanácsokban mellyeket gondolnak* [c]. *A'tőrben, mellyet el-rejtettek, fogattatott-meg az ő lábok* [d]. *Az Isten meg-chúfollya a'chúfolókat* [e]. *Ki a'gonoszok gondolatit el-hánnya, hogy bé ne tellyesíthessék azoknak kezei a'mit kezdettek* [f]. Várja bár Heródes a'Mágusokat; de azokat nem láttya, mert más útat vőttek elejőkbe: keresse bár a'Jésust; de azt fel nem találllya, mert Egyiptusba vitetett, a'hová ingyen sem gondolta-vólna. Így tudgya az Isten az övéit óltalmazni: így tudgya az istenteleneket meg-chúfolni. Melly dolog, minthogy gyakorta szükséges a'Híveknek vígasztalására, arról szóllok e' mostani Predikatzióban.

I. *Meg-mutatom a'Heródes példájából, kik légyenek a'Terhes Fejedelmek.*

II. *Okát adom, Miért futott-el a'Krístus; és miért engedte-meg hogy az ártatlanokat meg-ölnék.*

III. *Szóllok a'Gyilkosságnak gonoszságáról.*

a Prov. 11. 3.

b Prov. 21. 30.
c Pſ. 9. 23.
d Pſ. 9. 16.
e Prov. 3. 34.
f Iob 5. 12.

A

ELSŐ RÉSZE.

MIdőn *Lyſander*nek a' *Lacedemónius*ok Fejedelmének ſzemére vetették-vólna mint gyalázatos dolgot, hogy ígyekezetit álnokſággal vinné véghez; nevetve azt felelte *Plutarchus*nál g: A'hol ember bé nem éri Oroſzlány-bőrrel dolgát, Rókabőrrel kell tóldani. Ezt ſokan a'Fő emberek-közzül ſzívökben gyakorta forgattyák, noha ſzájokkal meg nem vallyák. Saul, kinek neve-is Rókát téſzen, igen tanúlt-vólt e'dologban: mert el akarván Dávidot veſzteni, kit egéſz Iſraël és Juda ſzeretett h; és nem jóvén módgya hogy azt nyilván, és erővel végbe vinné: álnokságot gondola; és Ezer ember hadnagyává tévén i, leányát Mérobot igéré néki k, chak az Úr hadainak viſelné gondgyát. melliyet álnokúl chelekedék, hogy a Filiſtæuſok kezébe ejtené. mert a'leányát máſnak adá. Az után, a'máſik leányát-is Mikolt néki igéré, ugyan azon igyekezetből, mondván l: *Néki adom őtet, hogy botránkozására légyen, és a'Filiſtæuſok keze légyen rajta.* Jegy-ruhájúl pedig, ſzáz Filiſtæus ſzemérmek első bőrét kívánta. mi végre? *Saul pedig gondollya-vala*, úgy-mond a Sz. Irás, *Dávidot a'Filiſtæuſok kezébe ejteni* m.

Példázta Saul az ő álnokságával, Heródeſnek ravaſságát, ki a'Dávid fiát, a'Kriſtuſt, el akarta veſzteni. Kihez a'többi Heródeſek-is † haſonlók vóltak: Mert *Heródes Antipas*, e'mái Heródes fia, úgy tettette magát, mint-ha Keresztelő Sz. Jánoſt *örömeſt hallgatná, és ſokak t chelekednék érette* n: más-felől pedig, azért, hogy az igazat meg-mondotta néki, tömlőczbe tétette, és egy tánczoló lator leányzóért fejét vétette. kit álnokságáért, Urúnk ő-maga (kit az-után meg-is chúfolt o,) Rókának nevezett p. *Heródes Agrippa* pedig, a'mi Heródesünknek unokája vólt, *Ariſtobúlus*-nevű fiától, ki Sz. Jakab Apoſtolt ölette-meg: Sz. Pétert meg-fogatta, meg-akarván őtet ölni a'Zidók kedvéért q. Ezek minnyájan, mind Rókák 's mind Oroſzlányok vóltak: Rókák, az álnokságért; Oroſzlányok, a'kegyetlenségért: de felyűl-haladta a'mái *Aſcalonita Heródes* mind a'kettőben, mind fiát, 's mind unokájár. és, noha azt végbe nem vihette a'mire ſzándéka vólt: mindazáltal, ſok-féle álnokságát iſzonyú kegyetlenséggel fejezte-bé, annyi ſok ártatlan gyermekeket le-nyakaztatván. Ebben-is példázta Saul Heródeſt: Mert, ſemmi álnoksággal nē ártharván Dávidnak, ki nagy okoſſan el-ment előtte, az ártatlanokon tőltötte ki boſzúſágát, és az Iſten Papjaibā nyólczvan-őtöt vágatott-le r: annak-főlőtte Városokat Nóbét fel-verette, és mindeneket le-konczoltatott beñe, még a'chőchőmőket-is.

Kérdené valaki: Miért félt Heródes olly igen az Új Királytól, hogy még gyermekkorában akarta meg-ölni; és, hogy el ne ſzaladna, annyi tántalan gyermekeket ölette-meg? Oka ennek, a'gonoſz lelki-iſméret vólt, melly ſzűntelen vádolta, holott a'birodalom nem őtet illette: *Az iſtentelennek füleiben, rettegéſnek zúgáſa vagyon mindenkor: és noha békeség vagyon, ő mindenkor leſelkedéſről gyanakodik* s. Melynek fő-képpen az erőſzakkal lőtt Fejedelmekben vagyon helye; kik mindenkor féltik Orſzágokot, és fejőket-is. *Dionyſius* a'*Syracuſai Tyrannus*, ſoha barbéllyal nem nyírette haját: hanem, a'maga leányival nyírette, vagy maga nyírte magát; a'mint *Cicero* írja t. *Ariſtodemus* az *Argoſi Tyrannus*, fől-házban hált ágyasával; és annák az annyával eſtve el-vitette a'lajtorját mellyen felhágtak, és reggel elő-hozatta. *Clearchus* a'*Pontuſi Tyrannus*, ládába rekeſzkedett, hogy békével alhatnék. Egy moſtani haſonló Fejedelemről, maga komornyikitól értettem, hogy étſzaka egy-nehány ſzor meg-változtattya háló-helyét. Ezeknek előttők-járójok, vagy példájok vólt *Cácus*: kiről azt írják a'Poëták, hogy ſetét barlangban lakott.

Holott azt kell eſzünkbe vennünk; hogy a'Fejedelmek, ſok Okokból ſzükségeſek: I. Az Elménknek tompaságáért. Mert az okoſság azt kívánnya, hogy a'ſzemesb vezeſſen; az erősb óltalmazzon; és a'ki miben túdósb, azzal ſegéttſen máſt. Sem a'vak, ſem a'ſánta magán nem járhat alkolmatoſſan: de, ha a'vak a'ſántát vállára véſzi, és a'ſánta a'vakot vezeti 's igazgattya, egy-más ſegétségével meſzſze mehetnek. A'Fejedelmek azért ſzükségeſek, hogy az alattok-valókat, jó és igaz Törvényekkel és tanátſokkal igazgaſsák. II. Az Akaratnak gonoſságáért. Mert † ſokan láttyák a'jót, de nem chelekeſzik. Az-okáért ſzükségeſek a'Fejedelmek, hogy, a'kik jó akarattyokból az Igaſságot nem akarják kővetni *, bűntetéſſel erőlteſsék, mint a'ſzamárt a'terh-hordozáſra. Valahol a'félelem ninchen, ninchen a'Törvénynek ſemmi ereje; chak ollyan mint a'hólt teſt: mellyet fel-támaſzthat a'vígyázó Fejedelem, vagy jutalmat igérvén, vagy bűntetéſſel fenyegetvén. III. A'Társaságért: mellyet ember, terméſzete-ſzerént kíván, mind haſznáért, 's mind gyönyörűſégért. mivelhogy ſenki magának nem elégséges mindenben; mint a'teſtben a'tagok: a'ſokaság pedig, jó rend-tartó Fejedelem nélkől, merő zúr-zavar. IV. Az Erőtlenségért: Mert holott a'terméſzet nem eggyaránt oſztogatta ajándékit; és a'hatalmaſok könnyen el-nyomhattyák az erőtlenecket: ezeknek amazok ellen óltalmazói a'Fejedelmek; mint a'juhóknak a'Páſztorok a'farkaſok el-

len. V.

g *In Lacon.*

h 1. *Reg.* 18. 16.

i *verſ.* 13.

k *verſ.* 17.

l *verſ.* 21.

m *verſ.* 25.

B

† Aſcalonitæ necat pueros, Antipa Ioannem, Agrippa Iacobum, mittitque in carcere Petrum.

n *Marc.* 6 20.

o *Luc.* 23. 11

p *Luc.* 13 32.

q *Act.* 12. 2.

r 1. *Reg.* 22. 18.

C

s *Iob* 15. 21.

t *In Offic.*

D

† Video meliora, proboque: Deteriora ſequor.

* Oderunt peccare mali, formidine pœnæ.

len. V. Az Isten Parancholattyáért, mivelhogy *Ninch hatalmasság, hanem az Istentől* [u]: *Ő-álttala országolnak a' Kiralyok* [x]; hogy a' népnek gondgyát viselyék: es, a'mint *Cicero* írja [y], A' birodalom-nélkül (melly bizonyos rend a' parancholásban és engedésben,) sem ház, sem város, sem ország, sem az egész emberi nemzet, sem a' tellyes Világon-valo dolgok, nem lehetnek. Az-okáért, a' Jo Fejedelmek igen hasznosok, a Gonoszok igen károsok: mellyeknek számok nem kevés, mivelhogy sok-féle fogyatkozások találtatnak; és fő-képpen ezek.

I. Igen nehezek és veszedelmesek; A'kik nem Tőrvény-szerént, hanem erőszakkal foglallyák magoknak az Országot; mint Heródes: ki attyafiainak el-rekkentésével jutott a' birodalomhoz, és sokáig hadakozott a' Zidók-ellen *Augustus* Cháfzár segétségével. Efféle gyakrabban istentelenül viselik magokat; a'kiktől félhetnének, el-nyomják: tudni illik, a' Fő-fő embereket, kik a' szabadságot szeretik, gyűlőlik pedig a' gyalázatos szolgálatot: a' Bőlch embereket-is ki-űzik, hogy ellenek ne szóllyanak, se ne tanátskozzanak: az alattok-valóknak semmi szabadságot nem adnak, hogy fel ne vehessék magokat, hanem vérőket-is ki-szopják; a' juhokat nem nyírik, hanem nyúzzák: egy szóval, azt mivelik, a' mit az Isten jövendőlt a' Zidóknak Saulban, midőn akarattya-ellen Királyt kértenek [z]. Efféléket kőzönségesſen minnyájan gyűlőlnek, mint a' Kányákat és a' Farkasokat: † *Odimus accipitrem, quia semper vivit in armis: Et pavidum solitos in pecus ire lupos.* Nem chak az idegenek-ellen volt pedig kegyetlen a' Heródes, hanem a' maga vére-ellen-is. Mert, hogy egyebekről ne szóllyak, három fiát őlette-meg, *Antipatert, Aristobúlust*, és *Sándort*. és azért mondotta-volt *Augustus* Cháfzár; hogy, Jobban vagyon a' Heródes disznajának dolga, hogy-sem a' fiainak: mert a' disznót meg nem őlette. Melly kegyetlenségét, szintén halála-kor sem hadta-el: mert, közel lévén halálához, a' Zidó fő embereknek fiait meg-fogatta; és meg-parancholta, hogy mihelyen ő meg-hal, korlátba rekesztvén őket meg-lővöldőzzék: tudván, hogy halálán minnyájan őrvendezni-fognának, ha illyen kegyetlenséggel eleit nem venné; úgy hogy, ha szintén őtet senki nem siratná-is, de ne-is vígadhatna rajta.

II. A'kik Alá-valo rendből mentenek-elő: kiknek gyakorta a' szerenchével gonoſságok-is nevekedik. Példa-beszéd: *Honores mutant mores, raro in meliores:* A' tiszt erkölchőt választ, de ritkán jobbat. Ninch nehezebb dolog †, mint az alatson állapatból magasra-hágott. Innét mondgya Salomon [a]: *Három-által indúl-meg a' fold, és a' negyediket el nem szenvedheti: A' Szolga-által, midőn uralkodik: a' Bolond-által, mikor eleget eszik: a' gyűlőlséges Aszszony-által, mikor házasságra vétetik: és a' Szolgáló-által, mikor örőkőse leszen az ő aszszonyának.* Példánk Ágar: kit midőn Sára Abrahámnak társúl engedett-volna, Aszszonyát meg-vetette; panaszolkodásra kételenítette [b]; és végre arra vitte, hogy ki kellett rajta adni [c]. Egy Cháfzárról azt olvastam, hogy egy hólt-részeg embert az útzán fel-vétetett, és palotájába vitetvén, drága szép ágyba fekteríe; és reggel szolgákat rendelt melléje, hogy, midőn fel-ébredne, úgy bánnának véle mint Királlyal. Fel-ődűlvén a' parasztot, és nem tudván a' dolgot, elsőben chodálkozott ugyan: de az-után el-hitette magával hogy valóságos; és Királyi módon kezdett parancholni. Midőn már szintén el-hitte-volna magát, meg-részegitették; és ismég hólt-részeg-korában oda vitték a' hol fel-vőtték volt: ki más nap fel-ébredvén, és a' régi állapatban találván magát, chak álomnak tartotta minden dolgát; de azt valóban meg-mutatta, hogy a' tiszt erkölchőt választ. A' mi Heródesünknek ősi, vagy őreg-attya, az-is Heródes, *Ascalonita*, az *Apollo* Templomában chak Harangozó volt; az attya pedig, *Antipater*, tolvajok hadnagya volt: és annyira vitte dolgát vitézi okoſsággal, hogy a' Cháfzár *Palaestinai* Tiszt-tartóvá tőtte őtet: és így, új és alá-valo rend-béli volt. Jóllehet nem mindenkor meg-vethetők efféle emberek: mert a' Zidók-kőzőtt, Moyses és Dávid; a' Romaiaknál, *Tullus Hostilius* a' harmadik Király; a' *Scythák*nál, *Tamerlanes*, ifiú-korokban Pásztorok voltak: de ez nem kőzönséges, hanem igen ritka dolog.

III. Az idegen Nemzetből-valók: mert ember, természet-szerént hajt a' maga Nemzetéhez; és inkább kívánnya elő-menetelét, és a' kinek nyelvén nem tudúnk-szóllani, nem igen bízunk hozzája. Az Isten a' Zidóknak úgyan meg-parancholta [d]; hogy *Idegen nemzetből Királyt ne válaszszanak:* tudván azt, hogy sok haszon következik a' magok Nemzetéből-való Király választásából: 1. A' Békeségnek meg-maradása. Mert akár-ki-is nehéz néven vészi, hogy hazájában idegen uralkodgyék, és a' háza-béli hátúl járjon. 2. A' Bőchülletért. Mert gyalázatnak tartyuk ha azt mongyák, hogy ninchen Nemzetségünkben birodalomra méltó ember, hanem másutt kell Királyt kóldúlnunk. 3. Jobban igazgattya az Országot, a' ki annak tőrvényét, a' benne-lakóknak erkölchét és szokását tudgya: mellyeket az idegen soha olly jól nem tudhat, hanem ha kőzőttők

A
[u] Rom. 13. 1.
[x] Prov. 8. 15.
[y] Libr. 3 de Legibus.

B
[z] 1. Reg. 8. 9.
† Ovid.

C
† Asperius nihil est humili, cùm surgit in altum.
[a] Prov. 30. 21.
[b] Gen. 16. 4.
[c] Gen. 21. 10.

D
[d] Deuter. 17. 14.

A

nevekedett. Azt írják, hogy az Eufrátes-környül-valo kígyók-is ártalmasbak az idegeneknek, hogy-sem az ott lakosoknak. Nem ok-nélkül írta *Iustus Lipsius*, fő túdós ember [e]; hogy, A'melly ház-körül a'sír-ásók, harangozók, koporsó-chinálok forognak, jele hogy halott vagyon benne: azon-képpen, az Ország romlásának jele, midőn annak támogatására idegen Fejedelmeket keresnek. Heródes, Idumæának Askalon-nevű várasából-valo volt, az Annya pedig Arabiai volt. Az Idumæaïak pedig a'Zidóknak mindenkor ellenségi voltak; Esautól származtak, ki Jákóbbal még az annya méhében-is tasigálkodott [f]. De ezt-is közönséges-képpen kell érteni: mert néha hasznos, és szükséges az idegen Nemzet-béli Fejedelem: mint Jósef Egyiptusban, Faraónak; Mardokæus Mediában, Asvérusnak; Dániel Babyloniában, Nabukodonosornak, hasznos Fejedelmi voltak és Tiszt-tartói. Sőt *Marcus Aurelius* azt végezte; hogy senki hazájában Fő gond-viselő ne légyen: és *Philippus Pulcher* Galliai Király; hogy, Senkit hazájában Bíróvá ne tégyenek: gondolván, hogy, mint a'barasik jobb és egésségesb idegen földön, hogy-sem *Persiában* a'hol először találtatott: úgy az idegen helyről-valo Gond-viselők-is alkolmatosbak; azért, hogy attyok-fiaitól nem bántatnak; sem nem irégykednek azokra, mint azon Város-béliekre. Es Urunk-is azt mondotta [g]: hogy *Egy Prófétasem kellemetes a'maga hazájában.* Ezekből ki-tetszik, ki lött-légyen Heród. s. De fordittsuk beszédünket az Apró-Szentekre, kiket ő kegyetlenül meg-öletett, és azzal a'szűléknek keserves sirást szerzett [h].

B

e *In Notis ad lib. 3. Polit. c. 4.*

f *Gen. 25. 22.*

g *Luc. 4. 24.*

h *Ier. 31. 15.*

II. RÉSZE.

AZ Kristust Isaias, *Vezér*nek, vagy *Hadnagy*nak nevezi [i]: ő-maga a'Tyúkhoz hasonlította magát [k]. Melyből, azt kérdhetne valaki: Mi okból ment Kristus Urunk Heródes-előtt Egyiptusba; tudván bizonnyal, hogy az ártatlan gyermekeken tölti-ki boszszúját? holott a'jó Hadnagy, vitéziért; a'tyúk, az ő chirkéiért kész meg-halni; és sem amaz az ellenséget látván el nem fút, sem ez a'kánya-előtt el nem bújik, hogy vitézit vagy chirkéit prædára hadgya. Nem-ő maga módotta-e Urunk [l]; *Én vagyok a'jó Pásztor. A'jó Pásztor az ő lelkét adgya az ő Juhaiért:* és azt Béresnek nevezte, a'ki, *látvan a'farkast, el-fút és el-hadgya a'Juhokat?* Erre én azt felelem; hogy a'Kristus valóban meg-mutatta Hadnagyságát, midőn Tanítványit nem chak szóval bátorította, hanem előttök-is ment Jerusalembe [m]; mellyet látván, álmélkodtak, és féltek: ő ment a'roppant sereg-eleibe, és meg-kérdette kit keresnének [n]; és ugyan-ottan, mint a'tyúk takargatta Tanítványit; meg-mondván a'vitézeknek [o], hogy, ha őtet keresik, amazokat el-ereszszék: Feltámadása-után pedig, mint a'Jó Pásztor, ide 's tova el-széllyedett Juhait egybe-szedegette, és nagy szorgalmatossan fel-kereste; a'mint a'Próféta-által meg-igérte volt [p].

i *Isa. 55. 4.*

k *Mat. 23. 37*

l *Ioan. 10. 11.*

C

m *Marc. 10. 32.*

n *Ioan. 18. 4. 5.*

o *vers. 8.*

p *Ezech. 34. 11.*

De az Egyiptusba-valo futásban sem chelekedett tiszti-ellen: Mert a'vitéz Hadnagy, két-felé osztván seregét, láttya hogy az elől-járo sereg vitézül meg-tollya az ellenséget, ha szintén húllanak-is az ő vitézi-közzül némellyek, el-mégyen tőlök, hogy a'dandárt el-rendellye; és azzal meg-ütvén az ellenséget, tellyességgel semmivé tegye. A'Kristus-is, látván hogy az ő ártatlan vitézi húllani-fognak, el-ment, hogy az-után Tanítványokat gyüjtvén az ellenségre rohanna; a'Világot meg-hóldoltatná; az Ördögöt pedig országából ki-üzné. Azért mondotta [q]: *Bizzatok; én meg-győztem e'Világot.* és [r]: *Most vagyon a'Világ ítéleti: most e'Világ Fejedelme ki-vettetik.* De az Apró-Szenteket sem hadta-el; sőt igen meg-segétette: mert ninch nagyobb dichősége és diadalma a'Keresztyén Vitéznek, mint mikor Hadnagyáért vérét ontya. Ezekkel azért, a'mint Sz. *Petrus Chrysólogus* irja [s], azt chelekedte, hogy előbb győzedelmesek lennének, hogy-sem élnének: viadal-nélkül adván diadalmat; előbb ajándékozván Koronákat, hogy-sem tagokat; előbb engedvén hogy bírják az eget, hogy-sem a'földet. Az-okáért, a'Kristus az ő Vitézit el nem veszttette, hanem elő-ereszttette: és seregét el nem hadta, hanem magához fogadta. Bóldogok a'kik Mártyromságra születtenek, nem e'világra: kik a'múnkát nyugodalomra, a'fájdalmat könnyebségre, a'bánatot örömre változtatták. Elnek, élnek: mert bizony azok élnek, kik a'Kristusért meg-ölettetnek.] Bizony bóldogok, kik egyszer a'Bárányt követvén, el nem szakadnak tőle.

q *Ioan. 16. 33*

r *Ioan. 12. 31*

s *Serm. 152.*

D

De a'Tyúkot-is tekintsük-meg. Ha a'Tyúk tudná, hogy a'héja el-ragadván a'chirkét, véletlenül olly gabonás-házba ejtené, melyben elégséges élése lenne, és senkitől nem félne: nem hagyná-e el, ha szintén meg-óltalmazhatná-is? Jól tudta a'Kristus mit használna Heródes az ártatlanoknak, meg-ölvén őket; és azért hadta prédára. Nem bánná senki, ha fiáról le-vonnák a'végre a'rongyot, hogy bíborba öltöztetnék: az ártatlanok pedig, a'halál-által, a'rothadandó és halandó testet le-tévén, rothadatlanságba és halhatatlanságba öltöztek [t]; mellyet talám az attyok házában fel nem találrak-ról

t *1. Cor. 15. 53.*

tak-vólna. Senki nem bánná, ha a'Király az ő fiának romlandó házát el-töretné, hogy egy fris Palotát építetne helyében: az ártatlanok teste romlandó ház vólt, melyből a'lélek Paradichomba vitetett; Szent Pálnak ama'mondása-szerént [u]: *Tudgyuk, hogy ha a'mi földi házunk, a'melyban lakunk, el-bomol; hogy épülésünk vagyon az Istentől; nem kézzel chinálratott, örökké-valo házunk Mennyekben.* A'kinek *Indiá*ba kellene menni, nem jó néven venné-e, ha valaki minden szükséges dolgokkal meg-rakott hajót adván néki, bátorságossan hamar oda iktatná? mert ha földön kellenék oda jutni, a'hoz nagy fáradság, és sok idő kívántatnék. Ha ezek az ártatlanok ollyan rövid útat találtak Meny-országra: kétség-nélkül jó néven vöttek a'Krisztustól. A

[u] 2. Cor. 5. 1.

Gondollyuk-meg a'Pásztort-is: kinek tiszti az, hogy a'sovány helyről, kövérre vigye a'Juhokat; mellyet az Isten maga-felől mondott a'Prófétánál [x]. És azt chelekedte az Apró-Szentekkel: e'Világnak sovány földéről, az Ábrahám kebelébe vívén öket, és onnét az örök Bóldogságba; a'hol meg-elégedtek, látván az Isten dichőségét [y]. Ha a'tengeren sok veszedelmekkel kellene által-kelned, ha valaki egy szem-pillantásban a'partra tenne, nem jól chelekednék-e veled? a'mint-hogy a Krisztus azt chelekedte az Apró-Szentekkel, és nem engedvén, hogy a'kis érteteknek szele ide's tova hajtaná öket, igen hamar a'Bóldogságnak partyára juttatta. Nem vetette azért Urúnk öket farkas-kaszára, noha meg-engedte hogy meg-öletnének.

[x] Psl. 34. 3.

[y] Psl. 16. 15.

B

Melynek több Okait-is találom a'Sz. Atyáknál: Mert, Elsőben; Azzal a'Krisztus dichősége nevekedett; ki, azért jövén a'világra, hogy a'barmokkal-való áldozatban véget-vetne, méltóságához-illendő áldozatokat kívánt, ártatlan lelkeket. Öreg-korában-is gyönyörködött Krisztus Urúnk a'kis gyermekekben; és *meg-ölelvén kezeit reájok tötte* [z]: mennyivel inkább gyermek-korában, úgy-mint az állapatban magához hasonlókban? a'mint a'gyermekeknek szokása mutattya. Másodszor: Az-is a'Krisztus méltóságát illette; hogy, mihelyen született, Malasztyának jelét mutatta, azoknak a'gyermekeknek érdemök-nélkül engedvén nem chak az örök Bóldogságot, hanem a'Mártyromságnak dichőséges koronáját-is; noha arra semmi akarattyok nem lehetett: és úgy, a'mint Szent *Petrus Chrysólogus* írja [a], ezek a'Malasztnak Mártyri, halgatván töttek valláſt; nem tudván harczoltak; nem értvén diadalmasok; tudatlanúl vészik a'jutalmat; és meg sem gondolván ragadgyák a'Koronát.] Nem nagy kegyelem-e ez? Harmadszor: Nevekedett az ártatlanoknak-is koronájok: kiknek, a'mint Sz. Agoston mondgya [b], soha az istentelen ellenség annyit nem használhatott-vólna barátságával, a'mennyit használt gyülölségével. Mert, a'mint Sz. *Léo* írja [c], a'kiket kivött e'világból, azokat a'Krisztus bé-vötte Meny-országba: és a'kiknek meg-váltásáért, még vérét nem ontotta, immár a'Mártyromságnak méltóságát meg-adta. Végezetre; Nékünk-is tanúság adatott, hogy a'Krisztus keresztét ifiuságunktól-fogva viselyük, testünket sanyargatván, és életünket-is nem szánván ő-érette. Minek-utánna Dávid meg-értette, hogy Saul ő-érette meg-ölette Achimeleket, azt módotta az Achimelek fiának Abjatarnak [d]: *Én vagyok vétkes az atyádnak minden lelkeiért. Maradgy velem, ne félly; én-velem meg-tartatol.* Sokkal inkább Dávidnak fia a'Krisztus, tudván hogy az Apró-Szentek véré ő-érette ontatott-ki, nem hadta azt jutalom-nélkül; fő-képpen, mint-hogy nem maga hasznát kereste, mikor meg-engedte hogy ő-érette meg-öltetteſſenek, hanem az övéket.

[z] Mat. 19. 16.

[a] Serm. 153.

C

[b] Serm. 10. de Sanctis.

[c] Sermon. 1. de Epiphan.

[d] 1. Reg. 22. 22. 23.

D

III. RÉSZE.

NOha pedig illyen nagy jó következött az ártatlanok halálából; mindazáltal abban Heródes iszonyú nagy vétket chelekedett: mi-képpen hogy a'Krisztus hálálából-is sok jó következött, és igen kedves áldozat vólt az Isten-előtt; mindazáltal, a'kik annak okai vóltak, nagy vétket chelekedtek. mert, noha a'szenvedőknek szenvendése jó és kedves, mindazáltal a'szenvedtetőknek dühös chelekedte gonosz, és Isten-ellen vagyon. Mert, ha a'gyilkosság egy-általlyában nagy vétek, a'mint majd megmutatom: akár ki-is eszébe veheti, minémű iszonyú vétek lött-légyen, a'hol nem egy vagy kettő; nem tíz vagy húsz, nem száz vagy ezer, hanem sok ezer ártatlan gyermeket öletett-meg a'kegyetlen Heródes: kik soha senkinek nem chak nem ártottak, de nem-is árthattak: nem chak nem óltalmazhatták magokat, de nem-is tudtak félni: és, a'mint Sz. *Petrus Chrysólogus* írja [e], nevetett a'gyermek a'gyilkosra; játzodozni akart a'szablyával az ártatlan; a'gyilkosnak iszonyuságát, dajkája-helyett tartotta a'chóchómó; nem ismervén az életet, örvendezve hólt-meg: az ártatlan gyermek minden embert szülőjének alít, nem ellenségének. A'Gyilkosság azért,

[e] Serm. 153.

A

Előszőr: A' Természet törvénye-ellen vagyon. Mellyet eszünkbe vehetünk az oktalan állatokból, mellyek ritkán ölik-meg egy-máſt. A'ló, ha más lovat halva lát, farkantyúval sem verhetni reá hogy által-menjen rajta. A'Pogányok-is mindenkor iszonyodtak attól: és azért, a'Pogány hajósok mindent chelekedtek, minek-előtte Jonáſt a'tengerbe vetették: ő-magát meg-kérdezték; sorsot vetettek reá; az Istennek könyörgöttek [f], hogy el ne vesznének az ártatlan vérért. És abban a'vélekedésben vóltak némely Pogányok, hogy a'meg-ölt ember lelke üldözi a'Gyilkoſt; a'mint *Platónál* olvaſsuk [g]. *Didó*-is azzal fenyegeti *Æneast Virgiliusnál* [h]; hogy, ha halálának oka lészen, minden-ütt üldözni-fogja. *Plutarchus* azt írja *Pauſaniáſról*; hogy egy leányzóról, kit meg-ölt-vólt, igen gyötrettetett. mellyet talám az Isten engedelméből a'gonoſz lélek chelekeszik, a'Gyilkoſnak bűntetésére. *Sophronius* pedig azt írja [i]; hogy egy tolvaj meg-térvén, barátjától lőtt; de egy gyermeknek képe a'kit meg-ölt-vólt, mindenkor előtte forgott, azt mondván néki: Miért öltél-meg engem? Az-okáért, el-búlchúzván a'Kalaſtromból, a'Várasba ment: a'hol meg-fogták, és fejét vötték. Az-is a'természetnek chodája; hogy a'Gyilkos, a'től meg-ölt embernek testéhez járúlván, a'vért meg-indíttya benne, egy-nehány nap-után-is: sőt, a'mint némellyek írják, néha a'száraz chontokból-is véres nedvesség indúl, mellyel Isten a Gyilkoſt ki-jelenti. A'*Melita* Szigetbéliek, midőn látták-vólna hogy a'vipera-kígyó a'Sz. Pál kezén chügg, azt mondották: *Általan-fogva Gyilkos ez ember; kinek-ntánna ki-menekedett a'tengerből, a'boſzſzú-állás nem hadgya őtet élni*; hanem mint gyilkoſt üldözi.

B

Erről, a'Pogányok irásiban chodálatos példákat olvaſunk. *Ælianus* azt írja [l], *Bacchus*nak *Macarens*-névű Papja-felől; hogy egy vendéget a'Templomba vivén, megölte. Látván azt a'fiai, és kövétni akarván az attyok öldözését, eggyik a'másikat megölte. Az annyok azt meg-értvén, a'gyilkos fiát üszőggel agyon verte. az attyok azt meg-tudván, a'feleségét-is meg-ölte. Kit meg-fogtak, meg-kínzottak; és a'kínzásban meg-valván vétkét, meg-hólt. *Cicero* azt írja [m]; hogy két ember ment *Megara*ba *Arcadiá*ból; eggyik barátjánál szállott; a'másik vendég-fogadóba. Ez, éjjel meg-jelent a' társának, kérvén hogy meg-segéttse, mert a'gazda meg akarja ölni. Fel-kőlt; de, gondolván hogy chak álom, ismég le-fekütt. Az-után meg-jelenvén, azon kérte; hogy, ha éltében meg nem akarta segétemi, halálát boszszú-állás-nélkül ne hagyná; mert őtet a' gazda meg-ölte, és a'testét a'szekérre a'ganéj-alá tötte: azért, úgy-mond, reggel álly a' kapu-előtt, minek-előtte a'szekeret a'Várasból ki-vigyék, és a'dolgot úgy találod a' mint beszéllem. Meg-chelekedte; a'testet fel-találta; a'gazdát bé-vádolta: kinek méltó bűntetéssel meg-fizettenek. *Plutarchus* azt írja [n]; hogy *Ibycus* Poëta, a'tolvajok kezébe akadván, és látván hogy meg kell halni: azon kérte a'rőpűllő darvakat, hogy el ne halgatnák halálát. Idő-jártában, a'tolvajok a'piaczon ülvén, és látván fejők-fölött a' rőpűllő darvakat, tréfában kezdének egy-más fülébe súgni: Ihol az *Ibycus* boszszú-állói. Melly szó el-árúlá őket: mert némellyek, halván azt, és tudván hogy *Ibycus* el-veszett, gyanakodni kezdének: és meg-kérdvén, mit értenének azon a'szón, nem eggyaránt felelének. az-után pedig, meg-kínozván őket, meg-vallák bűnőket. Azon *Plutarchus* írja [o]; hogy *Pyrrhus* Király egy ebet talált az úton, ki a'meg-öletett Urának testét őrizte. És halván, hogy az eb harmad-napig semmit nem evett, sem a'testtől el nem távozott: a'testet el-temettette; az ebet pedig el-vitette; meg-hagyván hogy gondgyát viselljék. Kevés idő-múlva, a'Király meg-mustrálá vitézit. és midőn a'vitézek előtte által-mendegelnének, az eb-is nagy chendeséggel jelen vólt: de látván a'vitézek-közőtt az Urának gyilkoſit, nagy ugatással reájok rohana, és *Pyrrhus*hoz futván sürgölődik-vala körűle. Meg-fogák azért őket: és meg-tudván, hogy ők chelekedték a'gonoſzt, megbűntetéték őket.

C

D

A'Lengyelek hiſtoriajában azt olvaſsuk; hogy, midőn *Popielus* Király az attyának báttyait meg-ölette-vólna: azoknak temető-helyekből egerek jöttek-ki, és a'Királyra támadtak. és, noha tüzet raktak a'Király-körül; mindazáltal az egereket el nem távoztathatták: kik végtére úgyan meg-emésztették. Innét mondotta az Isten Kainnak [p]: *Az atyádfia vérének szava fel-kiált hozzám a'földről.* Nem mondotta, úgy-mond Sz. Ambrús [q], hogy az attyafiának testéből kiált a'vér, hanem, a'földről. mint-ha azt mondaná: Ha az atyádfia meg-engedi-is, a'föld meg nem engedi: ha az atyádfia halgat, a' föld kárhoztat. Az te-ellened, mind bizonyság, 's mind bíro. Keményebb bizonyság; holott még nedves a'te gyilkoſságodnak vérével: keményebb bíró; melly illyen nagy vétekkel meg-ferteztetett, *melly fel-nyitotta száját, és bé-vötte az atyádfia vérét a'te kezedből.* Sőt Sz. János-is azt írja [r]; hogy, a'meg-hólt Szentek azt kívánnyák az Istentől, hogy boszszú-állyon az ő vérőkért, azokon, kik a'földön laknak.

f *Jon.* 1. 14.

g *Libr.* 1. *de Legib.*

h *Æneid.* 4. Omnibus Umbra locis adero; dabis improbe pœnas.

i *In Prato Spirit. c.* 166.

k *Act.* 28. 4.

l *Lib.* 13.

m *Libr.* 1. *de Divinat.*

n *Libr. de Longaevitate.*

o *Lib de Animant. comparat.*

p *Gen.* 4. 10.

q *Libr.* 2. *de Cain & Abel. c.* 9.

r *Apoc.* 6. 10.

Masodszor: A' Gyilkoſság az Irott törvény-ellen vagyon [a]: *Non occides.* melly parancholat mindeneket-kötelez: és ſenkinek nem ſzabad meg-ölni máſt: de magát-ſem, ſemmi okból: ſe hogy e'világi nyomorúságból ki-ſzabadúllyon; mint a'mi vér-ſzopó Herodesünk akárt chelekedni, a'mint *Joſephus* írja [b]: ſe kétségbe-esésből; mint Judás [u]: ſem hogy ellenség kezébe ne akadgyon; mint Saul [x]: ſe boſzſzúságból; hogy erőſzak eſett rajta; mint *Lucretia*: ſem ſzerelemből-valo búſulásért; mint *Dido*. Chak ſzintén egy okból lehetne ſzabad, ha az Iſten parancholná; mint Sámſonról írja Sz. Agoſton [y]: és két Szűzről, ſzűzeſségöknek meg-tartásáért, Sz. Ambrús [z]. Okát adgya ennek a' Sz. Irás [a]: *Valaki ki-ontya az ember vérét, ki-ontatik annak vére: mert az Iſten képére alkotmatott az ember.* Ha valamelly Világi Fejedelemnek képét el-rontanád; félhetnél azon, hogy meg-bűntet: mennyivel inkább félhetſz az Iſtentől, a'kinek eleven képét rontod-el? sőt nem chak képét, hanem az Atya-Iſtennek fogadott fiát-; a' Fiú Iſtennek kedves attyafiát; a' Sz. Lélek Iſtennek élő Templomát; kiért az Iſtennek Fia-, vérét 's életét nem ſzánta-. De a'több teremtett-állatokat-is boſzſzúsággal illeti a' Gyilkos: az Angyalt, ki az embert őrizi; az Anyaſzentegyházat, kinek tagja az ember; az Attyafiait és rokonit, ha vannak, kiket ſegéthetett-vólna: és mind azokat, kik attól ſzármazhattanak-vólna, a' vagy valami jót várhattanak-vólna.

Melly igen ellene légyen pedig az Iſtennek a' Gyilkoſság, abból ki-tetſzik; hogy minden Törvény-ſzerént halálra i-élik a' Gyilkoſt. és, ha ſzintén a' Világi Bíráktól meg ſzabadúl-is, az Iſten bűntetésétel nem kerűli; és, a'mint Dávid mondotta [b], *A' vér-ſzopó férfiak, nem érik az ő napoknak felét.* Nem régen Olasz-országban, *Luca*-nevű várasban, egy Nemes ifiat, igen alá-valo ember, chak nem minden ok-nélkűl, iſzonyú-képpen meg-ölt: de eſzökbe vötték az emberek, hogy ő-is azon nap, eſztendő-előtt, embert ölt-vólt. A' Cheh Láſzlo Király, Hunyadi Láſzlót, hiti-ellen-, a' fondorló Garai Láſzlo ſzavára, meg-ölette: eſztendő-múlva, azon nap ő-is meg-hólt-. Hogy-ha halad-is a' Gyilkoſok halála, más bűntetésök vagyon halál-gyanánt: és néha a'rővid halálnál nehezebb. Dávid, maga-ellen mondotta ama' ſententziát [c]: A'juhot négy-annyival fizeti-meg. Mert Uriásért, kit meg-ölletett, négy fiát kellett adni: a' Bet-ſabeétől-valót, az Iſten fegyvere vötte-el; Amnont, Abſalom ölette-meg; Abſalomot, Joab verette-által; Adoniáſt, Salomon ölette-meg. Kainra-is, úgy tetſzik hogy Négy-féle bűntetést vetett az Iſten: lelkébe az átkot, teſtébe a' bújdoſáſt, ſzívébe a' rettegéſt, marhájába a' földnek gyűmölchtelenségét.

Az Egyházi törvény-is kemény bűntetéſt rendelt a' Gyilkoſnak: Elsőben, azt-találjuk, hogy ſemmi-némű Egyházi tiſztet ne viſellyen: és régenten, azon-felyűl hét eſztendeig kellett penitentziát tartani. A' *Triburienſe Concilium* imigyen végezett [d]: A' ki ſzánt-ſzándékkal embert öl, negyven nap az Egyházba ne bochátaſsék: és addig kenyérnél és sónál egyebet ne egyék, és chak vizet igyék: Mezítelen láb járjon: Inget ne viſellyen: világi Fegyvert ne hordozzon: Szekérrel ne éllyen: Feleségével ne hállyon: Semmi társaſága a' Kereſztyénekkel ne légyen; ſe egyéb penitentzia-tartó emberrel, ételben, italban, vagy egyéb dologban: Es ſok egyéb penitentziát-is rendelt: kétség-nélkűl arra nézve-, hogy a' Gyilkos ſok-képpen boſzſzúsággal illeti a' Kriſtuſt. Mert ő az embernek, a'kit meg-ölt, Attyafia természetével; baráttya, jó-tételével; meſtere, tanitásával; Ura, meg-váltasával; Feje, mint tagjának; alkotója, teſtének és lelkének; közbe-járója és ſzó-ſzóllója, mint ügye-fogyotnak; és örökös társa az örök Bóldogságban.

Hogy-ha illyen nagy vétek, és illyen nagy bűntetéſt érdemel egy embernek meg-öléſe: mint léſzen azoknak dolgok, kik minden ok-nélkűl, vagy Hazájokban, vagy ſzomſzéd Tartományokban, a' kívánatoſ Békeséget meg-únván-, hadat indítnak; melyben ſok ezer ember vész, nem chak teſtében, hanem lelkében-is; a' mint e' nyomorúlt időnkben ſzerte-ſzerént chelekedtek, és moſt-is chelekeſznek némelly nyughatatlan elméjű Fejedelmek: kik, meg nem elégedvén ſzép és gazdag Tartományokkal, és őſtől-maradott örökségökkel, a' másét telhetetlenűl kívánnyák; latrúl el-foglallyák; törvénytelenűl tartyák. Bizony nem elég, hogy ſokan úgy járnak közzűlök mint az *Æsópus* ebe: ki, nagyobb koncznak alítván a' vízben-valo árnyékot, és a'hoz kapván, azt-is el-ejtette a' mi ſzájában vólt; hanem annak-fölötte hóltok-után-is, hírök nevök gyalázatos léſzen; teſtök pedig és lelkök, az örök veſzedelemre mégyen, ha jó idején magokra gondot nem viſelnek, és az Iſtenhez térvén igaz penitentziát nem-tarttnak. Én tiſzta ſzívből azt kívánom nékik, hogy a'kegyes Iſten nyiſsa-meg ſzemöket, mellyeket a' tiſzteſség-kívánás, vagy a' telhetetlen főlvénység meg-vakított: láſsák, melly el-múlandó dolgokért vetik örök veſzedelemre magokat: kövéſsék a' ſzent

[a] Exo. 20. 13
[b] Libro 17. Antiquitat. cap. 8
[u] Matt. 27. 5
[x] 1. Reg. 31. 4.
[y] Lib. 1. Cap.
[z] Lib. de Virgin.
[a] Gen. 9. 6.
[b] Pſ. 54. 24.
[c] 2. Reg. 12. 6
[d] Can. 55.

A

Békeséget. mivelhogy a' *Békességesek hívattatnak Isten fiainak* c; és azoké lészen a' Mennyei boldogságnak örökségé: mellyet engedgyen minnyájunknak a Békességnek Istene. Amen.

MÁSODIK PREDIKATZIO.

a *Apoc.* 8. 3. 5

MIdőn a' Mennyei Angyalok a'földre jönek, choda szokatlan dolgokat chelekeſznek. A' többi-között, Sz. János azt írja a; hogy *az Angyal, az Aranytemiénnyezőt meg-töltötte az Oltár tüzéből, és a' földre bochátotta; es meny-dörgések lőttek, és szózatok, és villámások, és nagy föld-indúlás.* Orígenes, az Aranytemiénnyezőn, érti a' Kriſtuſt, az Istenségnek aranyáért, és a' Malaſztnak jó illattyáért: kit az Angyal szava-után fogadott méhében a' szeplőtelen Szűz María, a' Szent-Lélek-által; és azért mondhattyuk, hogy az Angyal bochátotta a' földre, és leg-ottan meny-dörgések lőttek, Angyali seregek énekléſével; szózatok, azoknak hirdetéſével, midőn a' Pásztoroknak meg-jelentették örvendetes szűletését: villámások, a' szép Chillag-által, melly a Mágusokat Nap-keletről a' Kriſtushoz vezette: és föld-indúlások, midőn Heródes, ki tellyeſséggel földi elmével birt, meg-háborodott az ő szűletésén; és fő-képpen, mikor a' Kriſtus-ellen nagy dühőſséggel fel-fegyverkezett, és ő-érette sok ezer ártatlan gyermekeknek vérét kegyetlenül ki-ontotta. noha a' Kriſtus halála-felől-valo igyekezetit végbe nem vihette: mivelhogy az Isten Angyala meg-parancholta Jóſefnek, hogy a' Gyermekkel és az Annyával Egyiptusba fuſson: Melyben egy-néhány dolgot találunk; mellyekről méltó e' mái Predikátzióban értekeznünk. Az-okáért,

B

I. Szóllok az Angyalnak jelenéséről.
II. A' Kriſtuſnak el-futasáról, és Heródeſnek kegyetlenségéről.
III. A' Rákel sírásáról.

C

ELSŐ RESZE.

ELSŐBEN, azt kérdhetnők: Miért nem jelent-meg az Angyal Mariának, hanem Jóſefnek: holott a' Szűz María nem chak szentéggel előzte-meg Jóſefet, hanem azzal-is, hogy a' Kriſtuſnak igaz, és terméſzet-szerént-valo Annya vólt, Jóſef pedig chak gond-viſelője? I. Oka az; hogy az Isten mindeneket rend-szerént chelekeſzik: a' Házaſsághoz-képeſt pedig, Jóſef vólt Feje a' Szűznek, és őtet illette a' gond-viſelés. Melyből azt hozzák-ki némelly Doktorok; hogy az Anyaſzentegyház-béli Juhok, és halgatók, a' Pásztoroktól és Tanitóktól várják és vegyék az Isten akarattyát, és annak magyarázattyát; azoknak örömeſt engedvén, ha ſzintén tudománnyal, és szentséggel meg-haladnák-is a' Pásztorokat. Erre szép példát hagyott Szent Pál: ki, noha b *az Evangéliomot nem embertől vötte, vagy tanúlta, hanem a' JESUS Kriſtuſnak jelentéſe-által*: mindazáltal Péterrel közlötte dolgát, mint az Anyaſzentegyháznak e' földön Fő-Pásztorával. és okát adgya, mondván c; *hogy valami-képpen heába ne futnék, vagy ne futottam-vólna.* Azt pedig ísteni jelenésből chelekedte d. és azt-is meg-jelentette; hogy e' dologban nem kell a' tudományra, elmére, vagy érdemre nézni; hanem a' helyre, és méltóságra, mellyet ember az Isten-által bír. mert azt veti utánna e: *Minéműek vóltak légyen valaha* (az Apoſtolok,) *semmi közöm hozzá: az Isten nem nézi az ember ſzemélyét.* E'hez-képeſt, a' Szent és túdós Doktorok, Sz. Agoſton, Sz. Ambrús, Sz. *Jéronymus*, és a' többi, mindenkor a' Romai Pápához halgattak a' Hit dolgában: tudván bizonnyal, hogy az Igaſságnak Sz. Lelke azok-által tanitotta mindenkor, és moſt-is tanittya a' Híveket. Melly bátorságos útat mivel az Ujítók el-hadtak, chodálatos és ſzámtalan balgatag tévelygéſekbe eſtek, és eſnek naponként.

b *Gal.* 1. 12.
c *Gal.* 2. 2.
d *Ibidem.*
e *Verſ.* 6.
D

II. Oka: A' ház-kivűl-valo dolgok; minémű az útra-valo menés, és idegen földre-valo költözés, inkább illetik a' Férfiat: a' ház-béliek pedig az Aſzſzonyt; a' mint Sz. Pál-is jelenti, midőn az Aſzſzonyoktól azt kívánnya f; hogy *Házoknak gond-viſelői légyenek*, és nem a' ház-kivűl-valo dolgoknak. Meg vólt-parancholva az Úr Törvényében g; hogy *Ne öltözzék az aſzſzony'állat férfiúi ruhaba, a' férfiú se éllyen aſzſzony'állati ruhával: mert útálatos az Istennél a' ki ezeket chelekeſzi.* Mellyel azt-is jelentette az Isten, hogy az Aſzſzony'állat ne átſa magát a' Férfiúnak dolgába, se ez amannak foglalatoſ-

f *Tit.* 2. 5.
g *Deut.* 22. 5

ságába;

ságába: hanem ki-ki maga dolgaihoz láſson, és tiſztiben járjon. III. Oka; Mert efféle dolgok nem a' Szentségtől függnek, hanem az Iſtennek akarattyától, ki úgy rendeli a' dolgot, a' mint láttya a' ſzükséget. A' mint-hogy a' jo kertéſz-is, nem a' többet-érő fát, vagy virágot öntözi gyakrabban, hanem a' melly inkább ſzükölködik; az Iſten-is néha azokat látogattya-meg kivált-képpen-valo ajándékival, a' kik gyengébbek, és inkább ſzükölködnek.

Ha azt kérdenéd: Miért nem ímette jelent-meg az Angyal Jóſefnek, hanem álmában: holott a' Szűz Mariának ímette mondotta-meg a' követséget, az Iſten Fiának meg-teſtesüléséről? Azt felelem; hogy az Iſten gyakorta úgy jelent-meg az embereknek, és álom-között mutatta-meg akarattyát nékik. Igy chelekedett Adámmal [h], Abrahámmal [i], Jákóbbal [k], Faraóval [l], a' Máguſokkal [m], Péterrel [n], és egyebekkel-is. A' teſti álom pedig, a'lelkit példázza: az-az, a'világi dolgoktól-valo el-ſzakadáſt, és az Iſteni dolgoknak elmélkedését; melyben Iſten az embert meg-világoſittya, és akarattya-felől tudóſittya. Efféle álomról mondhattya az aitatos Lélek [o]: *Én alusſzom, és az én ſzívem vigyáz.* melly álom igen kedves az Iſtennél: és meg-parancholja; hogy ſenki abból fel ne költſe az ő Jegyesét, míg nem ő akarja [p]. Az-okáért, méltatlanúl vádollyák némellyek azokat a' Szerzetes-eket, kik e' világi gondtól meg-vonván magokat, az elmélkedésnek álmában nyugoſznak: és balgatagúl, henyélő herék-nek nevezik az Iſtennek kedves ſzolgait. Szép haſonlatoſság vagyon pedig az álom- és az elmélkedés-között: mert, mi-képpen hogy az aluvás emészti-meg a' teſtben a' gonoſz nedveſségeket, mellyekből betegségek származnának: azon-képpen, a'lelki elmélkedéſsel el-fogynak a' gonoſz vágyodáſok, mellyek okai a' lelki betegségnek, vagy a' bűnnek. Es mi-képpen hogy, a' kik ſokáig nem aluſznak, ſzíntelenek, erőtlenek, és minden dolgozáſra alkolmatlanok: úgy a'kik a'lelki aluváſsal meg nem nyúgoſznak, erkölchökben ſzíntelenek, a'kiſértetekben erőtlenek, és minden Jóſzágos chelekedetekre alkolmatlanok. Jól mondgya Arany-ſzáju Sz. János [q]; hogy, mi-képpen az út-félen-valo fának gyümölchét, nehéz addig meg-óltalmazni a'míg jól megérik: azon-képpen, nehéz a' világi dolgokban el-merült embernek, az Igaſságot, és chendes elmét meg-tartani. Az-okáért, úgy-mond, menny-el az útról, és rejtek-helyre plántáld magadat; hogy ſe a' Világnak ne légyen hozzád közi, ſe néked a' Világhoz. Ebben a' rejtek-helyben, a'vagy puſztában, édesgeti az Iſten az aitatos lelket, és ſzíve-ſzerént ſzóll néki [r].

II. RÉSZE.

MÁSODSZOR, azt kérdhetnők: Mi ſzükség vólt a' Kriſtuſnak Egyiptusba futni Heródes-előtt, holott ſok-képpen eleit vehette-vólna gonoſz ſzándékának? mert egy ſzem-pillantásban el-veſzthette-vólna, akár tűzzel 's akár vízzel, akár döggel 's akár fegyverrel, mint ſokakat: a' vagy, ha el nem akarta veſzteni, olly nyavalyát bocháthatott-vólna reá, mellyel künnyen el-felejtette-vólna véle az üldözést; mint Antiokuſsal [s]: a' vagy, ha azt ſem akarta-vólna, látatlanná tehette-vólna magát; mint az-után mikor nyakra-főre akarták vetni [t], vagy meg-követni [u]. Erre moſt chak azt mondom; hogy nem maga ſzükségéért, hanem a' mi tanuságunkért chelekedre: hogy ne várjuk azt, hogy az Iſten chodával ſzabadittſon-ki az ellenség kezéből, hanem eſzközökkel élljünk. Kétség-nélkül meg-ſzabadíthatta-vólna Iſten az ő Szent Fiát Heródes kezéből, mint az Iſraël fiait a' Farao rabságából, Dánielt az oroſzlányok verméből, a'három ifiat az égő keménczéből; de azt akarta, hogy futáſsal óltalmazza magát; a' mi tanuságunkra. mivelhogy minden időben azt chelekedték az Iſtennek ſok jeles Hívei. Moyſes el-ment Faraó-előtt [x]; Dávid el-kerülte Saúlt [y]: Illyés Jézabelt [z]; Sz. Pál és Barnábas a' Zidókat és Pogányokat, mikor gyalázattal akarták illetni [a]. Az Iſten-is az Angyal-által nyittatta-meg a' tömlöczöt, hogy elmehetne Péter [b], Pál és Sila [c]. Azont chelekedte Sz. *Athanáſius*-is: és, midőn gyaláznák érette, valóban-meg-felelt, és okát adta chelekedetének. Tartozik ugyan a' Jó Páſztor juháiért életét adni, mikor a' ſzükség kívánnya: de, ha tudgya hogy több haſznára lehet a' Juhoknak ha egy-ideig félre-áll, tartozik azt chelekedni: és noha magának őrök dichőséget nyerhetne a'halái-által; mindazáltal tartozik magát óltalmazni, hogy tovább ſzolgálhaſson.

Mondaná valaki: A' Kriſtus, ha ſzintén akkor hólt-vólna-is meg, halálával megválthatta-vólna a' világot? Úgy vagyon, ha chak azt tekintette-vólna: de más dolog-is forgott ő Sz. Fölségének ſzeme-előtt: tudni illik, I. Hogy ſenki ne vélhetné,

hogy

[h] *Gen.* 2. 21.
[i] *Gen.* 15. 12.
[k] *Gen.* 28. 12.
[l] *Gen.* 41. 1.
[m] *Matt.* 2. 12.
[n] *Act.* 10. 11.
[o] *Cant.* 5. 2.
[p] *Cant.* 8. 4.
[q] *Super Matt.*
[r] *Oſe.* 2. 14.
[s] 2. *Mach* 9. 5.
[t] *Luc.* 4. 30.
[u] *Ioan.* 8. 59.
[x] *Exo.* 2. 15.
[y] 1. *Reg.* 20. & *ſeq.*
[z] 3. *Reg.* 19. 3.
[a] *Act.* 14. 6.
[b] *Act.* 12. 8.
[c] *Act.* 16. 25.

A

hogy akarattya-ellen hólt-meg: holott, *Meg-áldoztatott, mert ő akarta* [d]: a' mikor pedig az étszakának setétsége-által meg-menekedhetett-vólna ellenségitől, szabad-akarattya-szerént eleikbe ment [e]. II. Hogy ne alítanák, hogy az ő halála nem vólt elégséges a' mí váltságunkra; hanem a'hoz az ártatlankák vére-is kívántatott. Azokáért, mikor meg-engedte-is hogy meg-fogják, meg-parancholta hogy a' Tanítványit el-ereszték [f]. azért jól mondhatta [g], hogy *a' sajtót egyedül nyomta.* III. Ha a' Kristust gyermek-korában ölték-vólna meg, nékünk nagy kárunkra lett-vólna: mert tanításában, és üdvösséges tanátsiban 's példáiban részesek nem lettünk-vólna. és, ha annyi tanitása és példája után-is kevesen üdvözűlnek: ki üdvözűlt-vólna, ha azoktól-is meg-fosztattunk-vólna? Ő-maga int arra, hogy az ő jeles példáit kövessük [h]. Es Szent Péter nyilván mondgya [i]; hogy *Szenvedvén értettünk, példát hagyott hogy az ő nyomdokit kövessük.*

d Isa. 53. 7.
e Ioan. 18. 4.
f Ioan. 18. 8.
g Isa. 63. 3.
h Mat. 11. 29. Ioan. 13. 15. & c. 15. 12.
i 1. Pet. 2. 21.

B

De vallyon, mi-okért kegyetlenkedett annyira Heródes, hogy annyi sok ártatlan vért ontott? Nem kétlem, hogy az Ördög ösztönözte reá: ki világ kezdetitől fogva azon igyekezett, hogy el-vesztené az embert; tudván, hogy, a' minémű üres szekek maradtak Meny-országban a' *Lucifer* kevélysége-miatt, azokat az emberek foglalnák-el. Az-okáért mind erejével, 's mind álnokságával érte-vólt, hogy az embert ki-rekesztvén a' Bóldogságból, magával az örök kárhozatra vinné. Es bizony dolog, hogy nem szintén tellyességgel chalatkozott-meg igyekezetiben: Mert leg-ortán meg-ejtette Adámot, az egész emberi nemzetnek gyökerét, mellyel minden ágainak sokat ártott: és úgy, *Az Ördög irégységéből jött-bé a' halál a' föld kerekségébe* [k]. és: *Ő kezdettől fogva gyilkos vólt* [l]. Az-után chak hamar, reá-béllé Kaint, hogy meg-ölné az igaz Abelt [m]: alitván, hogy abban minden Igaz magot el-fogyathat. Az-után, nagy bűnökre ingerlé az embereket; vélvén, hogy az Isten mind el-veszti őket: a mint hogy nem sok hea lett; mert a' víz-özöntől, az egész Világon nyólcz embernél több nem maradott [n]. Az-után Faraót támasztotta az Izraël fiaira, hogy azokat mind el-vesztené. Es ugyan azokra indította Amánt, Nabukodonosort, Antiokust, és egyebeket, hogy a' *Messiásnak* el-jövetelében akadékot szerzene. Es, mint-hogy annak szerét nem tehette: a' Krístus JESUST gyermek-korában akarta el-veszteni Heródes-által. Es mint-hogy abban-is meg-chalatkozott: e'mái napig-is azon mesterkedik, hogy számtalan lelket veszessen. melyre hatalmas eszköze az Ördögnek a' Török birodalma: melly iszonyú-képpen el-hatalmazott a' Keresztyéneken; és napról napra annál-is inkább el-hatalmazik, a' Keresztyéneknek vizsza-vonyások által; kik magokat-is rontyák és vesztik, és a' Töröknek-is útat nyitnak a' Keresztyén Országokra.

k Sap. 2. 24.
l Ioan. 8. 44.
m Gen. 4. 8.
n Gen. 7. 23.

C

Noha pedig nevekedik az Ördög kinnya naponként, a' lelkek vészedelme-által: mindazál-al, azt olly igen szomjuhozza, hogy maga nyomorúságával sem gondol, chak hogy nékünk árthasson lelkünkben. Ebben-is hasonló lévén a' vér-szopó Sárkányhoz: ki olly nagy gyűlöl'séget visel az Elefánt-ellen, hogy maga veszedelmével-is igyekezik annak ártani: és, chak hogy meg-ejtheste, tudván hogy többé fel nem kelhet, nem gondol véle ha szintén alól esik-is, és meg nyomattatik tőle. Illyen gyűlöl'séget öntött némelly emberek szívébe-is: kik, hogy ellenségeken bosszút állhassanak, magok kárával nem gondolnak. Igy olvasuk, hogy *Medea Creusát*, az ő nem barátnyát, úgy gyűlölte, hogy maga halálával sem gondolt, chak hogy azt meg-ölhetné előbb. és magát illyen szókkal biztatta, és kisztette a' gonosságra: *Felix jacet, quicumq; quos odit premit:* Szerencsésen esik-el, valaki el-nyomja a' kiket gyűlöl. De lássuk, mihoda eszköze vólt az Ördögnek, mellyel Heródest erre a' kegyetlen vér-ontásra vitte; és egyebeket-is hasonló gonosságra ingerlett minden időben.

D

Ez, az én ítéletem-szerént, fő-képpen az Uralkodásnak telhetetlen kívánsága vólt; mellyel most-is gyakorta horgász az Ördög, és sokat-is fog. Méltán mondhatom, hogy ebben a' kegyetlenségben, példája vólt Farao Heródesnek: de azt-is mondom, hogy azon okból indíttatott mind a' kettő. Mert Farao, félvén az Izraël fiainak sokaságától; és alitván, hogy, ha úgy kezdnek szaporodni, el-haralmaznak az Egyiptziusokon, és szolgák lévén Urokra támadnak, és azokat tészik szolgákká; a' vagy ki-szabadúlnak birtokokból: azon mesterkedett, hogy minden férfiu gyermeket el-vesztene. Hallyad mint okoskodik [o]: *Imé az Izraël fiainak népe sok, és erősb nalunknál: Iertek, bölchen nyomjuk-el őtet; hogy valami-képpen meg ne sokasodgyék: és, ha ellenünk had támad, ellenségünkhöz adgya magát; és meg-győzvén minket, ki-menjen a' földről.* Ezen dolog vitte Abimeleket-is, Gedeonnak vagy Jerobaálnak szolgálójától-valo fiát, hogy *hetven attyafiait*, kik Gedeonnak feleségitől-valo igaz fiai vóltak, *egy kövön meg-ölné* [p], a' mint maga beszédéből ki-tetszik, mellyel a' Sikemi attyafiainak meg-jelentette ki-

o Exod. 1. 9.
p Iudic. 9. 5.

vánságát:

vánságát q: *Szóllyatok minden Sikemi férfiakkal: Mi jobb néktek: hogy hetven férfiak, Jerobaalnak minden fiai uralkodgyanak rajtatok; vagy hogy egy férfiu uralkodgyék? és egyetemben meg-gondollyátok, hogy tí chontotok, és testetek vagyok.*

Vallyon Saul miért üldözte Dávidot, hogy, sem a' puſztákon, sem a' vadon-erdőkön, sem a' kő-ſziklák haſadékiban békével meg nem maradhatott miatta? Chak azért, hogy a' birodalmot, és a' Királyságot féltette tőle. Mert, minek-utánna Dávid meg-ölte-vólna a' Filiſtæus Goliátot; és mind Sault, 's mind az egéſz Iſraëlt nagy félelemtől és rettegéſtől meg-ſzabadította-vólna; meg-térvén a' baj-viadal helyéről; ki-mentek az aſzſzony'állatok Iſraëlnek minden váraſiból, énekelvén, és mondván r: *Saul ezeret vert-meg, és Dávid tíz-ezeret. Mellyen igen meg-haragutt Saul, és nem tetſzett ſzemei-előtt e' beſzéd, és monda: Dávidnak tíz-ezeret adtak, és nékem ezeret adtak: mi kell több néki, hanem chak az Ország? Nem jó ſzemmel nézte azért Saul Dávidot a' naptól-fogva, és az-után-is.* Mennyíſzer igyekezett pedig halálára, mind maga 's mind egyebek által? Mint méſzárlattatta-le az Iſten Papjait, meg-értvén hogy valami barátsággal vóltak néki s? Még a' tulajdon fiát-is Jonatáſt nem halállal fenyegette-e t? Úgyan azon Dávidra, miért támadott az ő iſtentelen fia Abſalom, fel-lázzaſztván az Attya-ellen egéſz Iſraël népét: Attyának ágyas-házát mindenek ſzeme-előtt űtálatoſsan meg-ſzeplőſítvén; és ſzerelmes Attyát minden jó akaróival halálra üldözvén? Bizony nem egyébért, hanem, hogy nem győzte az Attya halálát várni, az Uralkodáſnak kívánſága-miatt: és tudván, hogy külömben az Orſzághoz nem juthat, kéſz vólt az Attyát-is meg-ölni u: Atália-is, miért ölte-meg Jóram házának minden Királyi magvát x; hanem azért, hogy ő orſzágolhatna? Haſonló-képpen Heródes-is, a' kegyetlen vér-ontáſt azért chelekedte, hogy, halván az Új Királynak ſzületését, féltette tőle Orſzágát, mellyet törvénytelenül-is bírt, és a' Z dóknak kedve-ellen: és azért nem akarta halaſztani a' dolgot, hanem még kichiny-korában, az annya ölében akarta meg-ölni.

De moſt-is a' nagy vér-ontáſok a' Kereſztyének-között, nem az Orſzágláſnak kívánſágáért léſznek-e? Melly olly igen meg-vakíttya az embert, hogy, ſem az Iſtennel nem gondol, ſem az atyafiúságot nem tekinti, ſem a' nyomorúltakon nem könyörül, ſem magát nem kímélli; hanem mindenét koczkára vetteti: úgy hogy, nem ok-nélkül nevezhetnők az ollyan embert Ördög Mártyrának, a' nagy fáradságért és nyughatatlanságért; mellyet fel kell vállalni, hogy kívánságát bé-tőltheſſe, és valami kevés ideig uralkodhaſsék. Nem méltán haſonlított-e némelly, efféle embert a' chont-rágo ebhez? ki olly nagy erővel rágódik a' ſzáraz chonton, mint-ha valami jó velős koncz vólna; azonban pedig chak maga fogait sérti, és ſemmit egyebet abból a' maga vérénél ki nem ſzophat vagy ſzíjhat: mert ez-is chak magát fogyattya; és, a' mennyit várhatna az uraságból, annyit meg-emészt a' magáéból. Hallottam egy Úr-ember felől, hogy azt mondotta, hogy nē ſzánná minden Uraságát, melly nem kichiny vólt, el-költeni, ha tudná hogy chak valami kevés ideig lehetne-is némely eſze-veſzett Tartomány-nak Fejedelme. A' Francziai Kiléczedik Károly Király, chak tíz eſztendős vólt midőn a' Királyságra meg-koronázták: Az-okáért, félvén az Annya, hogy annyi ſok ideig, a' mennyit afféle czeremoniák kívánnak, gyengesége-miatt egéſségében meg ne bántódnék: azon kérte, hogy meg-kíméllye magát. De mivelhogy a' gyermekeket-is bántya az Uralkodás kívánſágának mérge, azt felelte az Annyának: El-ſzenvedhetem, Aſzſzonyom anyám, mind azt a' várakozáſt, 's mind a' munkát; és ſoha ennyi munkát meg nem vetek, valamikor Orſzágot nyerhetek véle.

Láttyuk néha, hogy a' gyermekek keményen futoſnak a' leppentyűk-után: és, mint-hogy azok ide's tova térengenek, és a' gyermekek, azokon kapdoſván, lábokra nem figyelmeznek; történik gyakorta, hogy vagy sárba dőlnek, vagy kőbe ütköznek, vagy verembe eſnek; és a' míg fel-czűhődnek, addig a' bogár-is el-röpül: haſonló-képpen, a' kik nagy Méltóságokat és Fejedelemségeket vadáſznak, és nyughatatlanúl minden-felé kapnak; gyakorta a' miek vagyon-is el-veſztik, és a' miért fáradtanak meg nem nyerik; a' mint nem régen-is történt némelly Pünkösdi Királyon, ki a' Királyságból chak nem táskára jutott. Ezt ſzépen ki-ábrázolták a' Poëták a' *Phaëton* fábulajával y: ki, az ő attyának, a' fényes Napnak, tiſztit és méltóságát kívánván, azon kérte, hogy chak egy nap engedgye néki a' ſzekeret, hogy abban ülheſſen, és a' Világot meg-kerülheſſe. Mellyet nagy nehezen ſok úntató könyörgéſével meg-nyert-vólna, mind magát el-veſztette, 's mind a' földnek nagy réſzét tűzzel meg-eméſztette. Sok követői találtatnak a' mi időnkben *Phaëton*nak, kik az Orſzáglás ſzekér-vezetőségét kívánnyák: de, mivelhogy ſem az útat nem tudgyák, ſem a' lovak természetit

nem

A
q *Vérſ.* 2.

r 1. *Reg.* 18. 7.

s 1. *Reg.* 22. 18. 19.
t 1. *Reg.* 20. 30.

B

u 2. *Reg.* 15. 14.
x 2. *Par.* 22. 10.

C

D

y *Ovidius, lib.* 2. *Metamorph.*

A

nem iſmérik, mind magoknak, 's mind egyebeknek veſzedelmet ſzereznek: kik meg
nẽ gondollyák, hogy nagy meſterség, sőt meſterségeknek meſtersége a'Birodalomnak
gond-viſelése. Az-okáért méltán chodálhattyuk, hogy, noha ſenki magát nem áttya
egyéb meſterségbe, ha azt nem tudgya, vagy nem tanúlta: mindazáltal keveſen ta-
z De diſtin. Fri- láltatnak, a'kik magokat alkolmatlanoknak ítéinék a'leg-nagyobb meſterségre. De
derici Imperat. ennek jeles okát ádta *Rudolphus Auſtriacus*; a' mint *Æneas Sylvius* írja [z], tudni illik,
hogy minnyájan bolondnak állittyák a'ki nem túd uralkodni, ſenki pedig magát bo-
londnak nem ítéli. Gonoſz nyavalya azért az Uralkodáſnak kivánsága, mellyel az Ör-
dőg úgy meg-challya az embereket, hogy gyakrabban magoknak ſzakaſztyák nyako-
a *Exo.* 14. 28 kat, a' mint az elő-hozott példákból ſzépen ki-tetſzik: Mert Farao, minden ſeregé-
b *Iud.* 9. 53. vel a' Veres tengerbe veſzett [a]: Abimeleket, egy aſzſzony kővel ütötte agyon [b]: Saul,
c 1. *Reg.* 31. 4 magát iſtentelenűl meg-ölte [c]: Abſalom, hajánál-fogva fenn akadott, és három dár-
d 2. *Reg.* 18. dával által-verettetett [d]: Atália, gyalázatoſan meg-öletett [e]: Heródes, gonoſzúl ve-
14. ſzett.
e 4. *Reg.* 11. 16.

Kinek chelekedetiből, vedd eſzedbe a'kőz példa-beſzédnek igaz-vóltát: Nin-
B chen olly alá-valo tiſzt, melyre ember ne találtaſsék. Mert imé Heródes kűnnyen
talál vitézeket és ſzolgákat, kik a' ſokártatlanokat le-mészárollyák: kiket az iſzonyú
hóhérságtól, ſem az anyáknak ſiralmas könyörgése, ſem az ártatlan gyermekeknek
édes nevetéſe meg nem tartóztathatott, hogy gonoſz Fejedelmőknek iſtentelen aka-
ratttyát véghez ne vinnék. Én azt gondolom, hogy ennyi ſok gonoſságoknak, mellyek
e'világon történnek, egyik fő oka az, hogy minden gonoſságra leg-ottan talál em-
ber eſzközőket és ſegétőket: és, a'mint ſzokták mondani; Ha Péter nem akarja, akarja
f *Exo.* 1. 19. Pál. Egyiptusban némelly bábák, úgy-mint Séfora és Fua, nem akartak engedni az
iſtentelen Farao parancholattyának, hogy meg-ölnék a' Zidó férfiú gyermekeket [f]; és
meſterségeſsen reá vőtték Faraót: de ugyan találtattanak egyebek kik azt végbe vit-
g 1. *Reg.* 22. ték. Ugy vagyon, hogy, midőn Saul a'környüle-álló legényeknek azt mondotta-vól-
17. na [g]; *Fordúljatok, és ölyétek-meg az Ur Papjait: nem akarák a' Király ſzolgai ki-nyújtani*
kezőket az Ur Papjaira: de minnyárt fel-találtatott Doëg, *ki reájok rohant, és meg-*
ölte őket.

h *Rom.* 8. 31. Továbbá; azt-is vedd eſzedbe, hogy igen igaz a' Sz. Pál mondáſa [h]: *Ha Iſten ve-*
C *lünk, kicboda ellenünk?* Mert a' kit Iſten meg akar ſzabadítani, ha az egéſz világ ellene
dűhősködik-is, ſemmit nem árthat néki, hanem minden veſzedelemből ki-menekedik;
a' mint a' mái Evangéliomból ſzépen ki-tetſzik. Mert Heródes egyedűl a' Kriſtuſt ke-
reſte, és ő-érette ölette-meg a' ſok gyermekeket: mindazáltal, mind annyi gyermek-
kőzzűl-is, meg-menekedett a' Kriſtus, és Egyiptusba ment. Farao-is, egyedűl Moy-
ſeſt akarta-vóna meg-ölni, de nem tehette-ſzerét: Abimeleknek mészár-ſzékét-is el-
kerűlte Jóathan, Gedeonnak leg-kiſsebbik fia: Ataliát-is meg játzottatta Joſabet a'
Király leánya, és el-lopta Jóaſt az Okozias Király fiai-kőzzűl, midőn azokat meg-öl-
ték; ki annak utánna, Jojada Pap ſegétségével, Királlyá lőtt: Dávidnak ſem árthatott
Saul ſemmi meſterségével; mindenáttt véle vólt az Iſten.

Mondaná valaki: Ugy vagyon, és ſzintén azon chodálkoznak ſokan, hogy, mód-
gya lévén az Iſtennek abban, hogy az Igazakat és ártatlanokat meg-óltalmazhatná
a' gonoſzok és iſtentelenek-ellen, azt gyakorta nem chelekeſzi; hanem meg-engedi,
hogy a' gonoſzok az Igazakat e'világon el-nyomják, és meg-nyomorittsák. Hally
egy példát. Ha látnád, hogy valami vitéz és hűv Kapitány, nagy ſzorgalmatoſsággal
D forgolódnék a' Király hadában, nem ſzánván ſe fáradságát, ſe életét; a'Király pedig
egyébbel nem fizetne néki, hanem naponként el-foglalná hol jóſzágát, hol marháját,
's hol gyermekit: más-felől azt-is látnád, hogy egy árúló minden-képpen azon
vagyon, hogy a' Királyt meg-ölye, a' vagy hadát el-árúllya; és noha az tudtára vól-
na a' Királynak, mindazáltal naponként ajándékozná, és nagyobb nagyobb tiſztre
emelné: azt a'Királyt nem mondanád-e bolondnak, vagy iſtentelenűl háládatlan-
nak? De ha a'Király illyen okát mondaná chelekedetinek: A'hűv ſzolgámnak min-
denét el-vészem, és azzal mutatom-meg hozzám-valo hívségét és ſzeretetit; fél
eſztendő-mulva pedig mindeneket nyereséggel meg-térítek néki; gyermekit pedig
udvaromban fő tiſztekre emelem, a'mint hívsége érdemli: Amaz árúlót pedig,
azért ajándékozom, hogy magába térven, és jó akaratomat meg-iſmérvén, lator-
ságát el-hadgya, és hűv légyen: ha pedig nem, rővid nap hóhér kezébe adom, és
iſzonyú kínnal meg-ölletem: nem változtatnád-e meg ítéletedet? nem mondanád-e,
hogy a' Király, okos, igaz, és méltó dichéretre? Igy kell az Iſten-felől gondolkodni:
i *Pſ.* 72. 11. 12. ki továbra néz; és azt ſokan nem értvén, zúgolódnak, és imigyen ſzólnak Dávidnál [i]:

Hog

Hogy tudgya az Iſten; és vagyon-e tudomány a' magaſságban? Imé a' bűnösök és bővelkedők a' világon gazdagságokat nyertek, &c. De hallyák mit mond az-után Dávid †: *Le-vetetted őket midőn fel-emelkednének. Mi módon puſztúltak-el, hirtelen el-fogytak? el-veſztek az ő hamiſságokért!* az-az, A'kik láttatnak-vala mindendolgokkal bővelkedni, hirtelen ollyanokká lőttek mint az el-puſztúlt Város: és el-fogytak, a' kik-felől azt vélték hogy őrökösök léſznek a' földőn.

† Verſ. 18. 19.

Ez melly igaz légyen, minden hiſtoriák bizonyíttyák. Mert, hogy ne ſzóllyak alatſon-rendű iſtentelenekről, hol vannak ama' hatalmas Fejedelmek, kik Aſſyrát, Perſiát, Görög-orſzágot, és a' Romai birodalmat kezőkben tartották? Hallmitt-amott Könyvekben valamit felőlők nem olvaſnánk, azt ſem tudnók ha vóltak-e valaha vagy nem, mert hatalmaſságoknak ſemmi jelét nem láthatni. Jól írta *Claudiánus* az iſtentelenekről: *Tolluntur in altum, Ut lapſu graviore ruant* k: azért emeltetnek-fel, hogy nehezben eſsenek-le. Mivelhogy, a'mit keményen a' földhőz akarunk űtni, azt jól fel-emellyük előſzőr. és mentől magasban hágſz, annál nehézben eſel-alá. mert, a' mint *Cicero* írta l, ninch nyomorúltabb dolog, mint bóldogból nyomorúltá lenni. Erről, chodálatos ſzép példát írt, Ezer két-ſzáz eſztendő előtt, Szent *Evagrius* m, egy Leányzó-felől. Ennek az Attya ſzent-életű ember vólt, és minden Jó-chelekedetnek eleven példája, és fényes tűkőre: nagyobb réſzére pedig életét betegségekben fogyatta: és, mikor meg-hólt, olly nagy fergeteg támadott, hogy, alig temethették-el. Az Annya pedig, ifiuságától-fogva győnyőrűſégben élvén, jó egéſséges vólt; de az Iſteni ſzolgálattról keveſet gondolkodott: és, midőn a' férje meg-hólt, annyival inkább indúlt teſtének kivánsága-után: és végre meg-halván, temetéſe-kor ſzép fényes nap vólt. A' Leányzó, elmélkedvén mind a' kettőnek külömbőző életéről, és végéről, kezde gondolkodni mellyiknek nyomdokát kellene követni. és az Annya példája, majd inkább kezd vólt tetſzeni; úgy-mint ſzerenchésb, a' világ ítélete-ſzerént; és a' kihez Iſten-is jó akarattyát mutatta, ſzép időt adván temetésére. De ímé, egy étſzaka egy rettenetes ember állapék-meg előtte, és monda néki: Ha tudni akarod, Atyádnak vólt-e jobb élete, vagy Anyádnak, kelly-fel, és kövеſs engem. Es bé-vivé egy győnyőrűſéges kertbe, és a' Bóldogoknak ſeregi-közőtt meg-látá a' Leányzó az Attyát; kik nagy örőmbe vóltak. és meg-ólelvén az Attyát, azon kérte, hogy ott véle-eggyűtt maradhatna. De azt mondá néki: Az moſt nem lehet: de halálod-után így léſzen dolgod, ha életedben az Atyádat követed. El-vivé onnét a' Kalaúz, mondván: Jere láſsad Anyádnak-is őrők lakó-helyét. Be-vivé egy ſetét házba, melyben ſzurokkal és kén-kővel forró kemencze vólt: a' hol ſok Ördőgők-közőtt meg-látá az Annyát, hogy a' feje tetején áll. ki meg-látván a' Leányát, keſerveſsen kiálta, mondván: Láſsad leányom, miként bűntetterem a' vétkekért. Az Atyád életét bolondságnak alitottam; és azt véltem, hogy az Iſten a' győnyőrűſéges életért meg nem vét: de jaj nékem, moſt látom hogy külömben vagyon a' dolog: egy ſzem-pillantáſig-valo örőmek vóltak azok, a' végheteten kínokhoz-képeſt. Ki hitte-vólna hogy kevés ideig-tartó bűnnek győnyőrűſégeért, illyen kemény kínokkal kell fizetni? Haza vivén a' Leányzót a' Vezér, monda: Láſsad mellyiknek akarſz tanítványa lenni. Ő pedig az Attya életét válaſztá, és nagy ſzentségben éle: Az-okáért Dávid-is imigyen fejezi-bé Zóltárját n: *A' kik el-távoznak tőled, el-veſznek: el-veſztetted mind a' kik paráználkodván el-távoznak tőled. Nékem pedig jó az Iſtenhez ragaſzkodnom: az Úr-Iſtenben helyhez-tetnem reménségemet.*

k *Lib.* 1. *contra Ruffinum.*

l *In Partition.*

m *Lib. de Providentia & Contemplatione.*

n *Pſ.* 72. 27. 28.

III. RESZE.

HARMADSZOR: azt kérdhetnők: Miért ſiratta Rákel azokat, kik a' Kriſtusért ſzenvedtek? és következendő-képpen, Ha méltó-e Keresztyén embernek a' Halottakat ſiratni? Erre azt felelem,

Előſzor; hogy, Nem minden ſirás tilalmas; tudni illik, a' melly az okoſságnak határát meg nem haladgya, és nem gonoſz végre léſzen. Innét mondgya a' Bölcs o: *Siraſd a' Halottat, mert el-fogyott az ő világoſsága.* de, hogy a' határt által ne hágjuk, utánna veti p: *Keveſsé ſiraſd a' Halottat, mert el-nyugot.* és másütt r: *Fiam, a' Halotton könyvezz; és, mint-ha nehéz dolgokat ſzenvedtél-vólna, ſírni kezdgy, és az ítélet-ſzerént fődözd-bé teſtét, és meg ne útállyad az ő temetését. A' ſzidalomért pedig keſerveſsen ſiraſd őtet egy nap, és vigaſztaltaſsál meg a' bánat-helyében: és ſiránkozzál érdeme-ſzerént egy nap, vagy két nap, a' rágalmazásért.* Okát-is adgya miért kell ſiratni

o Eccli 22. 10. *Verſ.* 11.

p Eccli 38. 16. 17.

A

a' Halottat; és miért nem kell fölöttébb siratni. Siratni kell, a' szidalomnak és rágalmazásnak el-távoztatásáért: mert úgy tetszik, hogy mind a' Halottaknak gyalázatos, ha nem sirattatnak; 's mind az eleveneknek, ha nem sírnak. A' sirás megmutattya, hogy, a' ki meg-hólt, jó életű vólt. és a' mint hasznos életén méltó vólt örvendezni: azon-képpen halálán, mint károson, méltó siránkozni. a' ki pedig sirattya, azzal bizonyíttya hogy szerette, 's nem kívánta halálát, hogy vagy marhájával tőltőznék, vagy bántásától, és chintalanságától meg-menekednék. Az-okáért Jeremías Próféta, nagy gyalázat-gyanánt, némellyeket azzal fenyeget [q], hogy *nem sirattatnak*: és Dávid-is, nagy nyomoruság-gyanánt, mondgya [r] némellyekről, hogy *nem sirattattak*. Es olvassuk sok Szent Patriárkákról, hogy siratták az ő halottyokat, azzal mutatván hozzájok jó akarattyokat: Abrahám, siratta és kesergette Sárát [s]: Jákob, Jósefet, kit meg-hóltnak tartott [t]: Jósef Jákóbot [u], kit az egész Egyiptus-is hetven napig siratott [x]. Annak-fölötte, az Izraël fiai siratták Aaront [y], és Moyseſt [z]: a' Betúliaïak Júditot [a]: Dávid az egész néppel, Abnert [b]. Az Uj Testamentomban-is, Szent Istvánon nagy siráſt tőttek az Isten-féló férfiak [c]: sőt ő-maga-is Urunk, sírt a' Lázár halálán [d]:

q Ier. 16. 4.
r Pſ. 77. 63. 64.
s Gen. 23. 2.
t Gen. 37. 34
u Gen. 50. 1.
x Verſ. 3.
y Num. 20. 29
z Deut. 34. 8
a Iudit. 16. 29
b 2. Reg. 3. 31
c Act 8. 2.
d Ioan. 11. 34
e Eccli 22. 11

B

Másodszor: Azt mondom; hogy a' fölöttébb-valo sírás a' Halottakért, nem dícheretes; a' mint a' Bölch jelenti. és okát-is adgya [e]: *Keveſsé siraſd a' Halottat, mert el-nyugott.* Mint-ha azt mondaná: Mint-hogy nékünk keserves felebarátunk halála, azért sirathattyuk: de, mint-hogy néki nyugodalom, és minden nyomoruságának vége, nem méltó fölöttébb siratni; mert azzal azt jelentenők, mint-ha gonosz állapatban vólna. Ezért mondgya Szent Pál-is [f]: *Nem akarjuk, atyámfiai, hogy tudatlanságban legyetek az el-aludtak-felől, hogy ne bánkodgyatok mint egyebek-is, a' kiknek ninch reménségök*; tudni illik, a' Fel-támadásról, és az örök Bóldogságról. mert, ha reménlenék, hogy meg-láttyák a' Bóldogságban szerelmes attyok-fiait, meg-mértéklenék magokat a' sírásban: fő-képpen, ha azt-is meg-gondolnák, hogy az örök Bóldogságban sokkal jobb állapatban vannak, hogy-sem itten vóltak; és nékiek-is többet használhatnak Isten-előtt-valo könyörgésökkel.

f 1. Theſ. 4. 12.

Innét vagyon, hogy némellyek, azoknak halálán a' kiket szerettek, nem chak nem siránkoztak, hanem inkább örvendeztek: melyben, egy-néhány Aszszony'-állatok igen tekintetesek vóltak, mind az Ő, 's mind az Uj Testamentomban, noha ő-nálok könnyen áll a' sírás. Az Ő Testamentomban, a' mint a' Szent Irás mondgya [g], fölötte igen chodálatos vólt a' Hét ifiú Makabæusok Annya; és méltó a' jóknak emlékezetire: ki mindenik fiát íntette az álhatatosságra, a' keserves halálra vivő kínokban. Az Uj Testamentomban, hasonló-képpen Szent *Felicitas*, Hét fiának Mártyromságát száraz szemmel nézte; kiről Szent Gergely Pápa emlekezik [h]. Es Szent *Symphoróſa*-is, hét Mártyrnak vólt annya. Ezekhez közel járt Szent *Melania*: kiről azt irja Szent *Jerónymus* [i]; hogy, midőn meg sem hidegült-vólna jó-szerével az Urának teste, mind eggyütt két fia hólt-meg: de mindazáltal chak egy könyvet sem hullatott; hanem, a' Feszületnek lábaihoz borúlván, mint-ha ő-magát a' Krisſtust tartotta-vólna, mosolyogva azt mondotta: Ez-után, Uram, szorgalmatosban szolgálok néked, mivelhogy illyen nagy terhtől meg-mentettél.

g 2. Mach. 7. 20.

C

h Hom. 3. in Evang.

i Epiſtola ad Paulam, de obitu Blaſillæ.

Melyből más Okát-is érthettyük a' Nem-siráſnak: tudni illik, hogy a' kiket e' világon szeretünk, gyakorta akadékot szereznek az Isteni széretetben és szolgálatban. Mert, a' mint Szent Pál mondgya [k], *A' kinek férje*, vagy *felesége vagyon* (azont mondhatod, ha fia, attya, baráttya vagyon,) *szorgalmatos azokra mellyek a' világé, mi módon teſsék azoknak, és meg-oſzlott: a' kinek pedig ninchen, szorgalmatos azokra mellyek az Uré, mi-képpen teſsék az Istennek.* Innét vagyon az-is, hogy némelly Szentek meg-jelentenek azoknak a' kik őket siratták, és a' siráſtól el-tíltották. Igy olvassuk, hogy, midőn a' Szent *Agnes* szűléi mind-úntalan az ő koporsójánál vígyáznának, egy étszaka, nagy sereg Szűz követvén őtet, meg-jelent nékik, és azt mondotta: Engem édes szűléim ne siraſsatok mint meg-hóltat: mert ezekkel a' Szűzekkel-eggyütt, annál élek Meny-országban, a' kit a' földön tellyes elmémmel szerettem.

k 1. Cor. 7. 32 33. 34.

D

Ezek így lévén, sem jobb- sem bal-felé nem kell hajlanunk, hanem igaz közép úton kell járnunk: és Elsőben, el kell távoztatnunk a' fölöttébb-valo siráſt, jajgatáſt, és egyéb afféle mód-nélkül-valo dolgokat, mellyeket némelly Pogányokról olvasunk a' *Hiſtoricus*okban, *Alexander*ben [l], *Herodotus*ban [m], *Diodórus Siculus*ban [n], és *Valerius Maximus*ban [o]. A' Görögök, és ő-utánnok a' Romaïak-is, szomoruságnak jeleért, hajokat és szakállokat el-nyírették, és a' hólt testre tötték: az Aszszonyok, szemőket chak nő ki-siratták férjöknek halálán: hasonló-képpé a' *Macedonia*ïak-is.

l Lib. 3. c. 7.
m Lib. 6.
n Lib. 2. c. 2. De reb. Antiq.
o Lib. 2. c. 1.

A' *Perſia-*

A' *Perſiai*ak pedig, bánattyoknak ki-jelentéſeért, még a' lovákat és egyéb barmokat-is meg-nyírték. Az Egyiptziuſok, a' meg-hólt Királynak temetéſét, és ſzerelmes baráttyoknak-is, vagy attyok-fiának, nagy jajgatáſsal követték; ruhájokat ſzaggatták; piaczra és templomba nem mentek; hetven-két nap Innepet nem tartottak; fejőket sárral bé-kenték: három-ſzázan, vagy többen-is, a' Várasban fel 's alá jártak, vagy bánkodva könyvezvén, vagy a' meg-hóltaknak jó erkölchöket beſzélgetvén. *Lyciá*ban, a' meg-hólt embernek attyafiai aſzſzony'ember ruhába öltöztek; hogy azt az úndok ruházatott még-únván, hamarébb meg-ſzűnnének a' ſiráſtól. Egyebek egyéb-képpen mutatták bánattyokat: kiknek bolondságokat nem illik követnünk.

Más-felől, némellyek igen embertelenül viſelték magokat e' dologban; és nem chak ſemmi bánatot nem mutattak, hanem inkább vendégeskedtek, vígadtak, és minden bánatot 's keſerűséget kárhoztattak. *Solon*az *Athanas*iaknak meg-tíltotta a' Halottakért-valo ſiráſt: a' *Locris*iak pedig, és *Maſſilia*iak, a' Halottat el-temetvén, vendégeskedtek; a' mint némelly Kereſztyének-is maga-gondolatlanúl chelekeſznek. A' *Thracia*iak, a' temetéskor örvendeztek; azért, hogy a' ki meg-hólt, e' világi nyomoruságból meg-ſzabadúlt: ſemmit nem gondolkodván az örök nyugodalomról, a' mellyért nem ok-nélkül vígadhatunk; remélvén, hogy a' meg-hólt atyánk-fiai abban vannak, vagy abba jutnak. A' Szerechen-orſzági *Troglodita*k, a' meg-hólt embernek teſtét magas helyre helyheztetvén, kövekkel bé-burították; és, a' rakás kőre egy kechke-ſzarvat tévén, el-mentenek, ſemmi ſzomoruságnak jelét nem mutatván.

Ezek-közzűl, egy-általlyában ſem eggyik ſem máſik nem díchéretes: hanem, azt kell ítélnünk, hogy a' bánat meg-lehet, chak hogy módgyával légyen; és azzal az Iſtent ne boſzſzontſuk, mint-ha méltatlan dolog eſett-volna rajtunk, midőn valami kedves emberünket ki-vészi közzűlünk a' halál-által. Mert az Iſten azt nékünk olly okkal engedte, hogy, a' mikor kedve tartya, viſzſza vegye. Mellyet ha nehéz néven vészünk, ſzintén úgy chelekeſzünk, mint a' ki a' kölcsönt nehéz kedvel téríti-meg a' gazdának: meg nem gondolván, hogy ſzabad lött-volna véle, ha elébb viſzſza kérte-volna-is, a' vagy ha ſoha költsön nem adta-volna-is. Az-okáért, az el-vött jókért hálát kell adnunk, és nem a' viſzſza-vöttért boſzſzonkodnúnk.

Noha pedig ennek minden Kereſztyén Halottakban helye vagyon, de főképpen az ártatlanokban, kik-felől bizonyosb reménségünk lehet, hogy az örök Bóldogságba jutottanak; nem lévén ſemmi olly bűnök, mellyért abból ki-rekeſztettettenek-volna: meg-gondolván azt-is, hogy ſiráſunkal halottainkat fel nem támaſzthattyuk. Erről jeles példát adott Szent Dávid Király: ki, meg-értvén Nátan Profétától, hogy a' Betſabeétől lött fia meg-hal p: valamig a' gyermek élt, *könyörgött érette az Urnak, böjtölt, és teſtét ſanyargatta a' földre fekűvén*; állítván, hogy a' Próféta mondáſa bizonyos ok-alatt-valo fenyegetés volt, és nem egy-általlyában-valo utólſo ſententzia: de mihelyen meg-értette hogy meg-hólt a' gyermek q, *Fel-költ a' földről, és meg-moſdott, 's meg-kente magát: és mikor meg-változtatta-volna ruháját, bément az Úr házába, és imádkozott; és házába menvén, kenyeret kért és evett. Mondának pedig néki a' ſzolgai: Mi dolog, a' mit chelekedtél? A' gyermekért, mikor még élne, böjtöltél és ſirtál: hogy pedig meg-hólt a' gyermek, fel-költél, és kenyeret öttél?* Kiknek igen ſzépen felelt: *A' gyermekért, mikor még élne, böjtöltem és ſirtam: mert mondék: Ki tudgya, talám nékem ajandékozza ötet az Úr, és meg-él a' gyermek. Moſt pedig hogy-im meg-hólt, miért böjtöllyek? viſzſza hozhatom-e ötet többé? Én megyek inkább hozzája: ő pedig nem jő viſzſza hozzám.* Ez volt az eggyik Oka: de más az lehetett, hogy az ártatlan-felől jó reménsége volt hogy jó helyre ment. Mert egyéb-aránt, miért firatta olly keſervеſſen Abſalomot halála-után r? vallyon azt viſzſza várta-e? Bizony nem: hanem, hogy féltette hogy gonoſz helyen vagyon. Sz. *Cyprianus* azt írja, hogy ő-nékt az Iſten gyakorta meg-jelentette, sőt meg-is parancholta s, hogy intſe az embereket, hogy főlöttebb ne ſiraſsák az atyafiakat, kik e' világból ki-múlnak. Mindazáltal azokért, kik olly helyen lehetnek, a' hol ſegétség-nélkül ſzükölködnek a' meg-hólt Hívek, *Üdvöſséges gondolat érettek imádkozni*, és egyéb jókat chelekedni, *hogy az ő bűnökből meg-öldoztattaſſanak* t; a' mint Judas Makabæus chelekedett: mert azzal ſokat haſználhatunk nékik: sőt mi-magúnknak-is; a' mint Szent Agoſton jelenti, mondván u: Imádkozzál a' Halottakért, hogy, midőn az örök életben léfznek, el ne múlaſsák az éretted-valo imádkozáſt. mert azért várnak bennünket, hogy ſegétséget vegyenek tőlünk. De ha mi őket meg-ſegéttyük, ők ſem felétkeznek-el rólunk;

p 2. *Reg.* 12. 13. 14.

q *Verſ.* 20.

r 2. *Reg.* 18. 33.

s *Serm. de Mortalitate.*

t 2. *Mach.* 12. 46

u *Serm.* 44. *de Fratr. in Exemp.*

A hanem, magokról bizonyosok lévén, mi-érettünk szorgalmatosok léfznek, hogy mi-is azon Bóldogságban részesek lehessünk: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten, az ő áldott Sz. Fiáért. Amen.

HARMADIK PREDIKA'TZIO.

EZ jelen-valo Szent Napokban, choda szép külömbőző változásal él az Anyaszentegyház, és meg-zománczozza a'fényes Napot, a'setét étszakával; az édes mézet, a' keserű epével; a' gyönyörködtető örömet, a' szomorító bánattal. Ugyan-is, úgy rendelte a' természet az illyetén külömbőző dolgokat, hogy egyik a'másikat szűntelen kövesse; mint a'tél a'nyarat, az első a'tiszta időt, a'betegség az egéfséget. Elsőben, előnkbe adta az Anyaszentegyház Karáchon napján, e'Világ Üdvözítőjének gyönyörűséges és örvendetes Születését: mellyen nem chak a' földön-lakó nyomorúlt emberek vígadhatnak, mivelhogy kívánatos békeséget hozott *a' jó-akaratu embereknek* [a]; hanem a' menyben-lakó boldog Angyalok-is; tudván, hogy az-által a' meg-üresült helyek bé-telnek, és az Istennek dichősége ki-terjed minden-felé. Az-után, a' Szent István Első Mártyr hiftoriájáról emlekezett, melly szomorú és bánatos: mivelhogy a' hitetlen Zidók, magoknak veszedelmet szerzettek azzal, az Isten Követit üldözték és háborgatták; a' mint most-is sok hitetlenek chelekesznek. Következőtt az-után, Szent János Apostol és Evangelista napja: mellyen örömmel emlekezik az Anyaszentegyház, a'Kristusnak szerelmes Tanítványáról, és néki adatott lelki ajándékokról; mellyekkel minket serkenget az ő követésére, és javaiban-valo részesülésre. Végezetre, a'mái napon, keserves hiftoria adatik előnkbe, az istentelen Heródesnek kegyetlenségéről, mellyel sok ezer ártatlan gyermechkéket meg-öletett a' Kristusért, és azoknak szűléit igen meg-keserítette; úgy annyira, hogy akkor tellyesedett-bé Jeremias Profétának ama' mondása [b]: *Szózat hallatott Rámában, sírás és sok ordítás: Rakel siratván a'fiait, és nem akart meg-vígasztaltatni, mert ninchenek*; a'mint Szent Máte elő-hozza [c]. Melly Evangéliomból üdvösséges Tanuságokat szedegetek, életünknek meg-jobbítására.

a Luc. 2. 14.

b Ier. 31. 15.

c Mat. 2. 18.

I. Szóllok Heródesnek meg-chalatkozásáról.
II. Meg-mutatom erejét az Eskűvéssel tött Fogadásnak.
III. Meg-mutatom, hogy a' Törökkel-is meg kell tartani az igaz végezést.

ELSŐ RÉSZE.

BIzonyos dolog, hogy az Isten a'gonoszokat, minden tanátsokkal egyetemben, egy szem-pillantásban semmivé tehetné: de, hogy nagyobb szégyent vallyanak, és inkább meg-chúfoltattassanak, meg-engedi hogy valami ideig gondolkodgyanak dolgokról, eszközöket szerezzenek, hozzá kezdgyenek, és valamennyire elő-is mennyenek benne; de azonban hirtelen fenékkel fel-fordíttya minden tanátsokat, hogy végbe ne vihessék. Hallyad mit beszélnek némelly fel-fuvalkodott istentelenek [d]: *Jértek chinállyunk magunknak Várast és tornyot, melynek teteje az eget érje; és tegyük híressé nevünket.* ez volt gondolattyok és igyekezetök. Lássad az eszközöket-is! *Chinállyunk téglákat, és tűzzel égessük azokat: és a' téglák kövek-gyanánt valának, és az enyv mész-gyanánt.* Lássad már elő-menetelöket-is [e]: *Le-szálla az Úr, hogy látná a' Várast és a' tornyot; mellyet építnek vala az Adám fiai.* A'ki ezeket látta-volna, nem azt ítélte volna-e hogy végbe mégyen szándékjok? De mint járának? *Az Isten egybevesszté nyelvöket, hogy eggyik se értené felebarátjya szavát, és meg-szűnének építeni a' Várast* [f]. és fűstbe méne minden szándékjok. Hasonló-képpen, a'ki meg-gondollya minémű szorgalmatos volt Heródes, hogy a'Kristust kezébe ejthetné, és el-vesztheté, azt alítharná hogy végbe-is vitte szándékát: mert mind helyéről, 's mind idejéről értekezett szűletésének. Es a'helynek, végére ment az Irás-tudóktól; az időnek pedig, a'Máguſoktól: kiket arra-is szorgalmaztatott, hogy, ha fel-találnák a' Gyermeket, néki hírré tegyék, hogy ő-is imádgya. De minden okoskodása heába-való volt: mert a' Máguſok, meg-találván a' Gyermeket, Heródesnek

d Gen. 11. 4.

e Vers. 5.

f Vers. 7. 8.

hírt

hírt nem tőttek felőle. Látván Heródes, hogy ez kezében szakadott, más módon fogott a'dologhoz: és, az időhöz-és helyhez-képeſt, meg-öletett minden gyermeket Bethlehemben, és annak határiban, két eſztendősöktől-fogva és alább. De ebben-is meg-chalatkozott: mert a'míg czúhődőtt, és lajtorját kereſett, a'mádár a'féſzekből ki-röpült; melynek, az ő ítélete-ſzerént, ſzárnya ſem kőlt-vólt. Melyből nyilván ki-tetſzik, hogy az Iſten-félők-ellen ſemmit nem chelekedhetnek az iſtentelenek, azon-kívül a'mit az Iſten meg-enged, az Igazaknak haſznára, és próbálására. Mellyet ha meg-gondolnának az Iſten hívei, akár-mi nehéz dolgokban, nem hogy kétségbe nem eſnének, de nem-is búsúlnának, ſem az Iſten-ellen nem zúgolódnának: hanem, minden űgyőket az ő ſzent és még-chalatkozhatatlan gondviſelésére hagyván, azt mondanák Dávidddal [a]: *Áldom az Urat minden időben: és az ő dichéreti mindenkor az én ſzámban*: az-az, akár reám bochájſa oſtorát, 's akár irgalmaſságát mutaſsa, mindenkor áldom és dichérem.

De mondaná valaki: Mi módon chúfolhatták-meg Heródeſt a'Máguſok vétek-nélkűl, az-az, chalárdság- és hazugság-nélkűl? mert, ha azt fogadták neki, hogy, fel-találván a'Gyermeket, hírré téſzik a'mint Heródes kívánta, (hihető pedig hogy reá feleltek, a Király kéréséért;) azt nem chelekedvén, fogadáſoknak eleget nem tőttek: az pedig bőchűlletes emberhez nem illik: ha pedig arra nem ajánlották magokat, mi módon mondgya az Evangeliſta, hogy *Heródes meg-chúfoltatott a'Mágusoktól*? (mert arról mondgyuk, hogy meg-chúfoltatott, a'ki, másnak mondásához bízván, meg-chalatkozik:) az-okáért, ha azt a'Mágusok nem fogadták, Heródes magát chalta-meg, máſtól meg nem chúfoltatott. Erre,

Némellyek azt felelik; hogy az Evangeliſta nem emlekezik a'Mágusok fogadáſáról; hanem csak azt mondgya: *Mikor hallották-vólna a'Királyt, el-mentek*. De így meg nem chúfoltatott a'Mágusoktól, a'mint az Evangeliſta ſzóll. Es ugyan mód-nélkűl-valo dolognak tetſzik, hogy ollyan Királynak barátságos kérésére, és kűlső maga-viſeléséhez-képeſt, jó és üdvősséges kívánságára ſemmit nem feleltekvólna; fő-képpen holott a'Mágusok Heródes-által mentenek a'helynek végére. Nem choda pedig, hogy arról az Evangeliſta nyilván nem emlekezik: mert akárki-is eſzébe veheti, hogy, ha meg-chúfoltatott, valami ígérethez-képeſt chúfoltatott-meg. Es ſok egyéb dolgokról ſem mindenkor emlekeznek nyilván az Evangeliſták: de ugyan meg-gondolhattyuk, közönséges ſzokás-ſzerént, mint 's hogy történtek.

Némellyek azt mondgyák; hogy olly homályoſon ſzóllottak Heródeſnek, hogy nem érthette jól akarattyokat; és, azt vélvén hogy ígéretet tőttek néki, magától chalattatott-meg: de azért mondatik hogy meg-chúfoltatott, mert, az ő vélekedéſe-ſzerént, fogadáſoknak eleget nem tőttek; mellyet ő chúfoláſnak tartott: mindazáltal, mikor hazájokba jutottak, és Heródeſtől nem tartottak, meg-írták: vagy meg-űzenték néki a'dolgot; hogy ne láttatnának hamiſsaknak; és az ő fogadáſok meg-ſzegőinek. De ez, bábák meséjéhez haſonló dolog. Mert, vagy meg-iſmérték a'Mágusok Heródeſnek ſzándékát, ſzava-járásából, és maga-viſeléséből, vagy nem. Ha meg nem iſmérték: mi módon, és mihez-képeſt feleltenek homályoſon? holott afféle homályos beſzéd, ok-nélkűl, ſenkihez nem illik; kivált-képpen pedig fő emberekhez, a'miném̃ek vóltak a'Mágusok; és fő-képpen más fő ember-előtt, minémű Heródes vólt; és annál-is inkább, ha nagy dologról vagyon a'ſzó, a'mint ez vólt: mert a'Királyságot illette? Ha pedig meg-iſmérték Heródes álnokságát: mi ſzűkség vólt azt álmokban meg-jelenteni, hogy Heródeshez viſzſza ne térjenek? nem tudták-e magoktól meg-gondolni, hogy azt, a'ki őket chodálatos-képpen magához vonta, és magát vélek meg-iſmértette, nem méltó el-árúlni, és kegyetlen ember kezébe adni?

Az-okáért, hihető, hogy a'Mágusok Heródes álnokságát eſzőkbe nem vőtték, hanem eggyűgyű-képpen beſzédét el-hitték; és a'hoz-képeſt meg-ígérték, hogy, fel-találván a'Gyermeket, hírré téſzik néki, hogy ő-is imádgya. De az Iſten, ki a'ſzíveknek által-látója, tudván Heródeſnek gonoſz ſzándékát, meg-jelentette azt a'Mágusoknak, meg parancholván hogy Heródeshez viſzſza ne térjenek; és meg-mutatta, hogy a'dolog úgy lévén, nem tartoznak ígéretőket bé-tellyesíteni: mert, ha Heródeſnek álnokságát tudták-vólna, azt nem ígérték-vólna: ha pedig féltenek-vólna tőle, mint *Tyránnustól*, homályoſon felelhettenek-vólna; mellyet nem értvén, meg-chúfoltatott-vólna, de érdeme-ſzerént.

II. RÉSZE.

EZ így lévén, Kérdhetné valaki; Ha szabad-e embernek valami okból Fogadását, vagy Igéretit meg-szegni, fő-képpen ha azt esküvéssel meg-erősítette? és ha szabad-e embernek valaha úgy felelni, hogy más elébe ne vegye mit akar, és máfra értvén meg-chalatkozzék? mert ezeket szükség tudni.

A' mi az Elsőt illeti; úgy tetszik, hogy Keresztyén embernek nem szabad hittel meg-erősíttetett Fogadását meg-szegni: I. Mert az Irásban gyakorta olvassuk, hogy az *Isten meg-eskütt* [h]: de nem olvassuk, hogy esküvését meg-szegte-vólna: sőt inkább azt olvassuk, hogy híven bé-tellyesítette; úgy-mint Moyseſnél [i]: *Az Úr meg-tartotta az Esküvést, mellyel meg-eskünt az atyáitoknak.* és Dávidnál [k]: *Meg-eskütt az Úr, és meg nem bánnya.* és ismég [l]: *Igazat eskütt az Úr Davidnak, és azt meg nem másollya.* Tahát nékünk-is azt kell chelekednünk: mert a'ki az Istent követi, meg nem chalattatik, mivelhogy az Isten, sem meg nem chalhat, se meg nem chalatkozhatik. II. Az Isten meg-büntette a' hamis esküvést kemény büntetésel, a' Saul maradékiban [m]: mint-hogy Saul meg-szegte-vólt az Esküvést, mellyel az Izraël fiai meg-esküdtek-vólt a' Gabaonitáknak, még Jósue idejében [n]: és a' mellyet az Izraël Fejedelmi meg nem akartak szegni, noha a' Gabaoniták meg-chalták-vólt őket, és a' köz nép meg akarta érette büntetni. Kinek azt felelték a' Fejedelmek: *Meg-eskünk nékik az Izraël Ura Istene nevére; és azért nem nyúlhatunk hozzájok.* Sedekias Király, a' hamis esküvésért, mind Országától, 's mind szemétől meg-fosztatott [o]. Antiokus Eupátor, esküvését, mellyel magát a' Zidóknak kötelezte-vólt, meg-szegvén, a' seregről meg-ölettetett [p]: Alczimus, hasonló okért, hirtelen halállal hólt-meg [q]. *Andronicus* pedig, hogy esküvése-ellen meg-ölte Oniast, a' bársony-ruhától megfosztatott; az egész Városon hordoztatott; és a' melly helyen Oniást meg-ölte-vólt, gyalázatosan meg-ölettetett [r]. Az-okáért senki Hitivel ne jádzék.

Ezt hogy jól meg-értsük, azt kell eszünkbe vennünk, hogy az Esküvés, az Istennek bizonyságúl-való hívása: ki, mint-hogy az Első és meg-chalatkozhatatlan Igasság, valaki hamisan esküszik, nagy bűnt chelekeszik. mert az Istent hamis tanúvá tészi: az pedig, az Istennek igasága- és tiszteſsége-ellen vagyon. Továbbá; a' ki Fogadását esküvéssel meg-erősíti, bizonyos okokkal esküszik, ha szintén azokat nyilván nem említi-is; tudni illik: I. Ha lehet: mert senki lehetetlenre nem köteles. Es így, ha valaki barátyának esküvéssel azt fogadná, hogy útra mégyen érette: ha meg-betegednék, vagy fogságba esnék, vagy valami más alkolmatlansága történnék, mellyért el nem mehetne; nem köteles reá, sem hamisan nem eskünt. hanem-ha tudta-vólna hogy effélé galibája következik; mert úgy, meg-esküdvén, nagyot vétet-vólna: és, ha barátyának kárt tött-vólna azzal, tartoznék megtéríteni. II. Ha bűn-nélkül meg-lehet: mert az Esküvés, senkit hamisságra nem kötelez: és a' mi nem szabad, nem-is lehetséges egy-általiyában; a' mint Sz. Agoston írja [s]. Az-okáért, a' ki hamis dologra eskütt, úgy-mint lopásra, árúltatásra, &c. vétett ugyan az esküvésben, de nem tartozik bé-tellyesíteni. Innét mondgya *Justiniánus* Chászár [t]: *Legibus expreſsum eſt, illicita rei jusjurandum ſervari non oportere*: az-az, Törvény az, hogy a' tilalmas dologról lött esküvést nem kell meg-tartani. Erről sok példáink vannak: Dávid jól chelekedett, hogy esküvését meg nem állotta, Nábálnak meg-öléséről; mellyért hálát-is adott az Istennek [u]. Heródes pedig nagyot vétett, hogy az esküvésért Keresztelő Jánosnak fejét vétette [x]. Igy, a' ki arra esküszik, hogy Felebarátyának meg nem bochát; Tévelygését el nem hadgya; a' Pártosoktól el nem válik; Adósságát meg nem fizeti: nem tartozik meg-állani; sőt tartozik meg nem állani. A' ki azért valami gonoszságra meg-esküszik: ollyan vétket chelekeszik, a' minémű az a' mire meg-esküszik: ha bé-tellyesíti, másodszor-is vétkezik. Azért, hogy egy gonoszból kettőt ne chinállyon; egy kárból kettőt ne tégyen, bánnya-meg gonosz esküvését, és állyon-el mellőle. III. Ha valami Törvény-, vagy Közönséges Jó-ellen ninchen: mert ezek-ellen chelekedni nem szabad. Továbbá: nagyobb köteleſségünk vagyon a' Közönséges Törvénynek-, hogy-sem a' magunk között-valo esküvésnek meg-tartására. Azért mondgya *Paúlus* [y]: hogy *Ius publicum, privatorum pactis mutari non poteſt*: az-az, a' Közönséges Törvényt, meg nem-változtathattyák a' magán-valo szövetségek. Azért, ha valamelly polgár, a' Város végezése-ellen, arra esküdnék hogy búzát viszen ki a' Városból, hogy azzal drágaságot szerezzen; nem tartoznék meg-állani. IV. Ha

az álla-

I.
h Gen. 22. 16. Deut. 8. 1. Pſ. 94. 11.
i Deut. 7. 8.
k Pſ. 109. 4.
l Pſ. 131. 11.

B
m 2 Reg. 21. 1.
n Joſ. 9. 15. 19.
o 2 Par. 36. 13. 4 Reg. 25. 6.
p 1. Mach. 6. 62. & c. 7. 4.
q 1. Mach. 7. 15. & c. 9. 55.
r 2. Mach. 4. 34. 38.

C
s Lib. contra Mendac. c. 17.
t L. Imperialis. de Nuptiis.

D
u 1. Reg. 25. 22. 32. 33.
x Marc. 14. 10.

y L. Ius publicum, ff. de Pactis.

az állapat kivált-képpen meg-nem változik: mert, a'mint Sz. Tamás mondgya [a], úgy lehet, hogy, mikor az ember meg-eskűtt, olly állapatban vólt a dolog, hogy méltán kötelezhette az embert; de az-után úgy meg-változott, hogy lehetetlennek ítéltetik; emberi módon hozzá szólván: az-okáért nem kötelezhet. Így, ha valaki meg-eskűszik valami Szűz leányzóval, és az-után paráznaságba esik, nem tartozik azt el-venni: mert nagy külömbség vagyon a' Szűz-, és a'kurva-között. És e'dologban ez lehet közönséges *Régula*: ha olly változás történik a'dologban, mellyet ha észébe vehetett-, vagy meg-gondolt-vólna, ollyan Fogadást nem tött-vólna. Így, ha valakinek, gazdag lévén, valamit ígérek; de az-után úgy meg-fogyatkozom, hogy eleget fogadásomnak nem tehetek, hanem-ha tellyességgel meg-fosztom magamat: nem tartozom meg-állani.

[a] 2. 2. q. 98. art. 7. in Corpore.

Ezekígy lévén, ha szintén fogadták-vólna-is a'Máguſok Heródesnek, hogy hírt-tésznek néki a'Gyermek-felől, nem vóltak arra kötelesek: mert az Isten külömbet parancholt, kinek tartoztak engedni: és meg-értvén Heródesnek gonosz szándékát, tartoztak a'Krisſtust el nem árúlni: fő-képpen, mint-hogy a'Fogadás-kor azt vélték, hogy azt Heródes jó szándékból kívánnya: kinek ha gonosz szándékát értették-vólna, azt nem fogadták-vólna, a'vagy, ha fel-ek-vólna tőle, a'magok értelmök-szerént fogadhatták-vólna: úgy mint: Hírré tésszük, ha jónak ítéllyük, vagy, ha módunk lészen benne. Mert mikor okom vagyon, és hamissan kételenítnek valami Fogadásra, magam értelmesze-ént szólhatok; ha szintén az, a'ki erőltet, más módon érti-is. mert a'kinek ninchen igaz hatalma rajtam, nem tartozom annak az ő értelme-szerént felelni. Úgy-mint, ha valaki törvénytelenül meg-fog, és kérdezkedik tőlem ha ezt vagy amazt chelekedtem; azt mondhatom, hogy nem: értvén, illyen helyen, vagy napon. Így értették Urunknak ama mondását [a]: *En fel nem megyek ez Innep-napra*: tudni illik, most, vagy nyilván, mint egyéb-ha szoktam. mert az-után fel-ment. De a'kit törvény-szerént kérdeznek, tartozik a'közönséges szó-járás-szerént felelni: és, ha külömbet chelekeszik, 's meg-eskűszik, halálos bűn. Az-okáért, köteles az ember Fogadását meg-állani (fő-képpen ha meg-is eskűtt reá,) mikor lehetséges; mikor Istennek, igaz Törvénynek, és Közönséges Jónak ninch ellene; és a'dolog úgy meg nem változott, hogy, ha tudta-vólna azt az állapatot, a'Fogadást nem tötte-vólna. Mint-hogy azért az Isten fogadásában semmi efféle fogyatkozások nem történhettenek, bé-tellyesítette azokat: és meg-büntette az eskűvésnek meg-szegőit, kiknek nem vólt okok a' meg-szegésre.

[a] Ioan. 7. 8.

Itten nem tűrhetem, hogy Nemzetségemnek némelly chelekedetét, igaz fondamentomból meg ne mutassam. Mert némellyek, de fő-képpen a'Tévelygők, hamissan vádollyák a'Szentséges Romai Pápát, hogy Hitőket, a'mi eleinkel meg-szegette; és hogy azért az Isten keményen meg-büntette őket; úgy hogy, mind Királyok el-veszett, 's mind Országok utólsó veszedelemre jutott. Mondám, fő-képpen a'Tévelygők, kik a'Pápát akarják vétkesíteni: mert vannak némelly *Catholicus*ok-is, kik azzal a'példával élnek, hogy Nemzetünket gyalázzák; nem vévén eszőkbe, hogy azzal inkább gyalázták a'Szentséges Pápa. Azért a'Pápát tellyesen meg-mentem: Nemzetemet-is abban, a'mit a'Pápa parancholatyából chelekedett. mert a'mit a'kívül chelekedett, abban nem menthetem. A'dolgot így beszéllik az ellenkező atyafiak.

Julius Cæsarinus Kardinál, a'Romai Pápának Követe, fel-bontatta Lászlo Királlyal és Hunyadi Jánossal, az Amurat Török Chászárral-való kötést: de meg-adta a'bak-árrát: mert Ezer négy-száz negyven-négy esztendőben, mind magát, 's mind a'jámbor Királyt, és nagy részét a'Püspőkőknek és Uraknak oda veszttette, szintén Sz. Márton estin. A'hisztoria annyiból igaz, hogy oda-veszett a'Kardinál mind Királyostól: de, hogy azért veszett-vólna hogy azt a'Kötést fel-bontatta, nem igaz; a'mint *Bonfinius*ból akár-ki-is észébe veheti, ki a'dolgot bővségesen meg-írja [b], noha ő-is abban vólt a'vélekedésben, hogy a'frígy-szegésében vétek esett: de nem úgy vagyon.

[b] Dec. 3. lib. 6.

Hogy pedig a'dolgot jól meg-fontolhassuk, azt kell észünkbe vennünk, a'mit *Bonfinius* nyilván meg-írt: tudni illik, hogy a'Magyarok a'Romai Pápával, és a'Kereszty én Fejedelmekkel, Kötést tőttek-vólt a'Török-ellen: és mindenőtt igen készűltek a'közönséges ellenség-ellen. Azonban a'Király, nem tudom micho da indúlatból, de elégtelen okból, ki-szakadott a'Közönséges Kötésből, és frígyet vetett a'Törökkel. ezt pedig, jó lelki ismérettel nem chelekedhette-vólna, sem az első kötést fel nem bonthatta-vólna, az egész Kereszty énségnek veszedelmére. Ezt a'Magyaroknak szemökre vetette *Julianus*, és az első Kötésnek meg-tartására intette őket. Vallyon mi gonoszt chelekedett azzal? Szintén annyi vétke vólt abban a'Kardinálnak, vagy a'Pápának, mint ha

A látván, hogy valaki igaz hűtős feleségét el-hagyván, más gonosz személyhez kötötte magát, azt tanátsłotta-vólna néki, hogy az első hűtőséhez állyon; a'gonosz személyt el-hadgya: mert, ha meg-eskűdött-is vele, az első kötés-ellen-valo esküvés nem foganatos. Nem ezt chelekednéd-e te-is, ha Istenes lelked vólna? Sőt annyival inkább tartozott azzal *Iuliánus*, hogy látta az iszonyú veszedelmet, melly a'Magyarok és Törökök czimboralásából következhetett az egész Keresztyénségre: melly veszedelem ninchen abban, hogy egy-valaki el-hadgya igaz hűtősét, és gonosz személlyel eskűszik-meg. mert az chak két vagy három embernek árt.

De mondanád: Miért rontotta-meg tahát az Isten mind a'Királyt, 's mind a'Kardinált? Erre azt felelem: A'Királyt méltán meg-bűntethette az Isten, az első hitinek (chak az vólt pedig kötelező: mert embernek chak egy hiti vagyon,) meg-szegéséért: nem a'másiknak. mert az nem vólt foganatos, valamíg az elsőtől fel nem szabadították a Keresztyén Fejedelmek. Ha azt veted belé, hogy a'Király meg-bánta vétkét, és engedett a'Pápa parancholattyának: meg-engedem: de tudom azt-is, hogy az Isten gyakorta, meg-engedvén a'bűnt, az őrök bűntetéssel-eggyűtt, az idő-szerént-valo bűntetést fenn tartya; a'mint Dávidnak [c], és egyebeknek példájából ki-tetszik. és itten-is úgy történhetett. A'mi pedig a'Kardinált illeti, ki az első Kötésnek fel-bontásában vétkes nem vólt, azt mondhatom; hogy, a'mint a'sok száraz fa között a nyers-is megég, úgy a bűnősök között a'bűntelen-is szenved idő-szerént, midőn közönséges romlás vagy veszedelem vagyon: a'mint hihető, hogy a'viz-özön-kor sok ártatlan gyermekek-is vesztek; a'Jerusalemi veszedelemkor, és egyéb ha-is. mert az Isten, affele idő-szerént való veszedelemből, nem mindenkor szabadíttya-meg az Igazakat, az ő titkos, de igaz ítéletiből, és nem tészen azokkal mindenkor chodát. Továbbá, ha szintén abban nem vólt-is vétke a Kardinálnak: lehetett másban, mellyért az Isten testi halállal meg-bűntethette. mellyet azon-kivűl-is el nem kerűlt-vólna, ha szintén valami kevés ideig haladott-vólna-is. Annak-fölötte, azt mondom; hogy a'maga beszédéből, úgy tetszik, mint-ha valami vétke lőtt-vólna: nem hogy ő oka lőtt-vólna az első Kötés fel-bontásának, hanem, hogy jelen lévén, elégséges-képpen ellene nem állott. Mellyet jó vólna meg-gondolni némelly Egyházi Fejedelmeknek: kik, látván a'nyilván-valo hamiságot, és az Anyaszentegyháznak kárát, vagy tellyességgel halgatnak, (kiket *Néma ebek*nek nevez a'Próféta [d], *kik nem ugathatnak*:) a'vagy, ha ugatnak-is, olly lassan, hogy senki nem tart tőlök, hanem akármit-is meg-próbál felőlök. Hallyad azért mit mond ő-maga *Iuliánus, Bonfiniusnál* [e]: *Incusaverit me fortasse aliquis, cur id cum ceteris toleraverim? Adfui, fateor: sed quantum in me fuit, ne id fieret, intercessi, improbavi; &, ut multi ex his qui hic adestis, testes esse potestis, instantissimè damnavi: Victus sum Corvini sapientia & auctoritate, Despotisq; commiseratione, ne Regno ac liberis, intercessione meâ, ultrà infelix ipse carere videretur: & ne me commodorum vestrorum contemtorem oppugnatoremq; quisquam appellaret, tristis & invitus cessi: haud inscius, hinc salutem Christianæ Reip. labefactari; spem gloriæ ac immortalitatis extingui; & nos omnes pariter divini humaniq; fœderis violatores, perfidos, & Christianæ gentis proditores (ut vestrâ pace dixerim) appellari:* Az-az: Talám valaki azzal vádolna engemet, miért engedtem-meg én azt a'többivel-eggyűtt? (tudni illik, hogy az első Kötés-ellen a'Törökkel frígy lenne?) Jelen vóltam, vallom: de a'mennyíre rajtam állott, hogy az ne lenne, esedeztem, nem javallottam, és a'mint sokan közzűletek, kik itt jelen vattok, bizonyságim lehettek, valóban kárhoztattam: Meg-győzettettem Hunyadi Jánosnak bőlcheségétől és méltóságától, és a'Despoton-valo szánakodástól; hogy az én esedezésem-miatt tovább Ország- és gyermeki-nélkűl ne maradna a'nyomorúlt ember: és, hogy senki engem ne mondana a'tí hasznotok gyűlölőjének és oltromlójának, bánkodva és kételenűl engedtem: noha jól tudtam, hogy ebből a'Keresztyén birodalom meg-bontakozik, a'dichőségnek és meg-halhatatlan hír-névnek reménsége meg-oltatik; és hogy minnyájunkat egyenlő-képpen, Isteni és emberi szövetség fel-bontóinak, hitetleneknek, és a'Keresztyén nemzet árúlóinak (meg-bochásatok hogy így szóllok) neveznek. Látod-e hol fekszik a'nyúl? Vészed-e eszedbe, melly ártalmas a'mód-nélkűl-valo halgatás és engedés? Ha *Iuliánus* keményben fogta-vólna a'dolgot, és se Hunyadi János méltóságát nem nézte-vólna, sem egy Despotnak nyomoruságát nagyobra nem bőchűllötte-vólna a közönséges veszedelemnél, hanem halálig ellene mondott-vólna a'gonosz végezésnek, a'vagy protestálván az Isten- és az emberek előtt, a'Magyarokat buzgósággal meg-feddette-vólna: azok sem a'Törökkel frígyet nem tőttek-vólna, sem Királyokat el nem vesztették-vólna.

Holott azt-is mondhatnók, hogy, ha a'Kardinál azért érdemlett halált hogy halgatott, vagy nem annyira állott Hunyadi János-ellen a'mint kellett vólna: nem inkább

érdem-

B c 2. *Reg.* 12. 13. 14.

C d *Isa.* 56. 10.

e *Lib.* 6. *Dec.* 3 *pag.* 483. *vers. ult.*

D

érdemlette-vólna-e meg Hunyadi János a'halált; ki bölcheségével el-áltatta, és méltóságával el-nyomta a Kardinált? de mindazáltal ő ott nem veszett; hanem meg-maradott. A'Magyarok veszedelmének pedig más okát-is találjuk; a vitézekhez chintalanságát. Mert azt írja *Bonfinius* [f]; hogy a'prédálásban semmi külömbséget nem tőttek a'világi és Egyházi szent dolgok-közőtt, hanem Bolgár-országban a'Templomokat-is fel-dúlták. melly fölőtte nagy vétek az Isten-előtt, és ritkán hagyattatik bűntetés-nélkül. Ha pedig a'dolgot chak emberi módon akarjuk meg-fontolni (mivelhogy az Isten, a'természet-szerént valo dolgoknak rendit és folyását, nem mindenkor gátollya-meg choda tételekkel,) nem choda hogy a'László Király hadát Amurat Cháfzát meg-verte: mert, a'mint Drakula Vajda mondotta *Bonfiniusnál* [g]; olly kevés vólt a' Magyarság, hogy a'Tőrők Cháfzár chak nyúláfzni-is többed-magával fzokott ki-menni, hogy-fem akkor a'Király hada vólt: melly idővel meg-többült-vólna.

De mind félre tévén ezeket, azt mondom: Ki vólt az Isten tanátsában, a'ki azt tudhatná, hogy az a'veszedelem a'Hitnek meg-szegéséért történt-vólna? Nem tudunk-e példákat, mellyekben az Istennek Hívei kevesed magokkal, nagy roppant seregek-ellen győzedelmesek voltak? de néha külömben történt a'dolog; és az Isten Hívei megfutamtattanak, és meg-győzettettenek. Ki vólt az oka? Chak az egy Isten tudgya. Nem olvasfuk-e a'Sz. Irásban, hogy az egész Israël a'Benjamin nemzetsége-ellen hadra közőtt, és fokkal többen voltak az ellenségnél [h] (mert a'Benjamiták, chak huszon-ötezeren és hét-százan voltak; az Israël fiai pedig négy-száz-ezeren:) igaz ügyök vólt: az Istentől meg-kérdették ki légyen Hadnagyok, és azt választották a'kit Isten parancholt: mindazáltal, az első harczon a'Benjamiták, az Israël fiai-közzül huszon-két-ezeret vágtak-le. Az-után megint tanátsot kérdvén az Istentől, és a harczot meg-újítván, tizen-nyólcz ezeren veszték. Melly veszedelemnek ki mondhattya-meg okát? Az Istennek ítéletit ki foghattya-meg? Más a'mi gondolatunk, 's más az ő ítélete. Ittis szintén azt mondhattyuk: mert, noha mind *Bonfinius*, 's mind egyéb *Historicusok Julianus* Kardinálra vetnek: mindazáltal, ha igazat ír *Bonfinius*, *Julianusnak* semmi vétke nem vólt a'Tőrőkkel-valo Kötésnek fel-bontásában. mert az a'Kötés, a'mint meg-mutatók, nem jó vólt: a'mit pedig nem jól varrottak, szükség fel-fejteni. Hogy-ha pedig *Bonfinius* igazat nem ír, és a'Magyaroknak nem vólt előbbi kötések a'Keresztyén Fejedelmekkel a'Tőrők-ellen, hanem igaz és foganatos Kötést tőttek a'Tőrőkkel: ha azt felbontotta *Julianus* Kardinál, nem javallom; hit-szegésnek mondom; és méltán bűntette-meg az Isten. mert a'Tőrőkkel-is meg kell tartani az igaz Kötést.

III. RÉSZE.

IGaz Kötést, mondám: mert a'minémű most an némelly Újítók keresnek; tudni illik, hogy a'Tőrők kötéssel, a'Keresztyén, Isten-félő, igaz Fejedelmeket Országoktól megfosztsák, semmi okon igaz és Isten-szerént-valo Kötés nem lehet. Erről sokat szólhatnánk; és, a'többi-közőtt, a'Magyar nemzetre, vagy inkább némelly Magyarokra, panaszolkodhatnánk, hogy a'Tőrőkkel-valo barátságot igen meg-kívánták; és annyiba jutottak, hogy nyelvel Magyarok, szívvel Tőrők: kőntősök még valamennyire Magyar, de erkőlchök tellyességgel Tőrők. De, mint-hogy a'panaszolkodásnak kevés helye vagyon, chak igen rővideden azt jelentem-meg az édes Hazám fiainak, kivel barátkozzanak, midőn a'Tőrőkkel barátkoznak; nem chak úgy hogy Frígyek légyen, hanem úgy-is, hogy eggyütt-hadakozzanak igaz Keresztyén Fejedelmek-ellen. A'Tőrők, nevével-is meg-mutattya ki légyen. Mert ha kérded tőle; Ki vagy? azt mondgya; Tőrők. mert egyebet sem tud; hanem törni, rontani, veszteni, pusztítani: a'Tőrők aszszonyok pedig, tőrőkkel gyakodosák a'Keresztyén aszszony'állatokat. Nemzetségők-is azt mutattya: mert, a'mint némelly *Historicusok* írják, Ismaëltől, az Ágár-aszszony fiától származtak; Ágárról pedig az Irás úgy emlékezik, mint kemény-nyakú szolgálóról, kit Sára házából-is ki-űzött [i], nem szenvedhetvén dölfősségét. Ismaëlről pedig, ő-maga az Isten azt mondotta [k]; hogy *Fene ember léfzen: az ő keze mindenek-ellen, és mindennek kezei ő-ellene.* Mahomet az ő Fő Profétájok, vér-ontásnál és álnokságnál egyebet nem tudott. és magok-is mondgyák a'Tőrőkök; hogy az Isten, Krisfusnak engedte a'choda-tételt, Mahometnek a'fegyvert: kinek neve Zidóúl annyit tészen, mint Borotválo. mert ugyan-is, az Istennek *Bérben-fogadott borotvája* [l], mellyel borotvállya az engedetlen szolgákat, mint az Assyriusokkal az Israël fiait.

Es hogy soha le ne tegyék a'fene kegyetlenséget, *Mahomet* minden jó tudományoknak, mellyek embernek elméjét meg-világosíttyák, és meg-szelídítik, búlchút-

adott,

[f] Pag. 486. vers. 22.
[g] Pag. 78. vers.
[h] Judic. 20. 15. & seq.
[i] Gen. 16. 6.
[k] Gen. 16. 12.
[l] Isa. 7. 20.

A

† Pellitur è medio Sapientia: vi geritur res.

adott, † és minden bölcheségnek útát meg-rekeſztette. Ezer négy-ſzáz huſzon-ötödik eſztendőben, *Mahomet* az *Amurat* Cháſzár fia, *Athénas*-várasát, minden ſzép Tudományoknak tár-házát és Iskoláját meg-vőtte, meg-égette, és chak nem ſemmivé tőtte; a' bölcheségnek minden eſzközit el-rekkentette, hogy chak emlekezetek ſe maradna. Nyilván vagyon, hogy a' Tőrők kegyetlensége ſemmi-némű rendnek nem kedvez: Az aſzſzony'állatokat, és gyenge ſzűzeket meg-ferteztetvén, ha meg-únnya, chechőket elmetéli, és meg-öli: a'gyermekeket vagy Tőrőkké téſzi, hogy azokkal hadakozzék ellenünk; vagy ſzablyára hánnya: az iſiakkal, mint a' barmokkal úgy bánik, eke- és ſzekéreleibe fogván őket: a' véneket, úgy mint munkára alkolmatlanokat, kímélletlen lekonczollya. De attyafiait ſem kíméli: A' Harmadik *Amurat* Cháſzár, őt őtsét ölette-meg, kik-közzűl a' leg-öregbik kilencz eſztendős vólt; és az attyának két nehezkes ágyaſit, hogy e' világra ſe ſzűlnék az attyafiait. A' Máſodik *Mahomet* Cháſzár, Ezer négy-ſzáz ötvenedik eſztendőben, az őtsét meg-őletvén, az attyával egy koporsóba temettette. A' Harmadik *Mahomet*, Ezer öt-ſzáz kilenczven-ötödik eſztendőben, tizen-kilencz attyafiát ölette-meg, és az attyának tíz ágyaſit a'tengerbe vettette. Továbbá;

B

ninchen ſemmi tekintete a'fő-emberekre; úgy le-nyakaſztattya mint a köz embereket, és iſzonyú halállal meg-öleti. Az Első *Bajazet*, boſzſzúját akarván állani a Rácz *Deſpoton*, a'kinek ſzolgája őlte-vólt meg az attyát, a'haitkonczról konczra hányatta. A' Máſodik *Amurat*, a' Rácz György *Deſpot*nak két ſzép fiát meg-vakította, tűzes medenczét tétetvén ſzemők-eleibe; és meg-is heréltette őket. Egéſz könyveket írhatnának effélefene kegyetlenségekről: mellyeket gyakorta azokon chelekedett, a'kiknek hitet adott hogy nem bántattya: néha pedig olly kichiny dologért, melly chak gonoſz ſzot ſem érdemlett-vólna. Hally chak egy iſzonyú példát. A' Máſodik *Mahomet*, a' kertben újságúl egy ugorkát talált; és meg-parancholta hogy ſenki hozzá ne nyúllyon. azonban nyalánkságból egy inaſa meg-őtte. Kevés idő-múlva a' kertbe térvén, és az ugorkát nem találván, igen meg-haragutt. és, kérdezvén ki dolga; midőn végére nem mehetett-vólna, tizen-négy inaſnak fel-hasíttatta haſokat, és a' gyomrokban megkereſtette. és, ha a' tizen-negyedikben a' nyers ugorkát fel nem találták vólna, három ſzáz-ig az inaſokban haſonló-képpen fel-mészáriattatott-vólna. És mindazáltal találtatnak olly bolond emberek, kik inkább kívánnyák a' Tőrők birodalmát, hogy-ſem némelly Kereſztyén Fejedelmekét! és *Hollandia*ban, vólt a' ki *Epitaphium*-helyett azt íratta a'koporsó kővére: *Hic jacet N. pius Turca, quam Papiſta.* Ám úgy légyen.

C

De térjünk Heródeſre; kinek maradéki lehetnek a Tőrők: mivelhogy ő-is ſenkegyetlenségét valóban meg-mutatta az ártatlanokon, nem kedvezvén a' maga vérének-is. melynek oka a' Harag vólt, a' mint az utólſo Tőrők példának-is. Mert, a' mint Sz. Máté írja [m]; *Látván hogy meg-chúfoltatott-vólna a' Magúſoktól, igen meg-haragvék, és el-küldvén meg-ölé mind a' gyermekeket*, &c. Bizony, valaki a' Harag zabolját meg-ereſzti, úgy meg-homályoſodik elméje, hogy azt ſem tudgya mit chelekedgyék; a' mint Saulnak példája nyilván meg-mutattya: ki azért gyűlőlte Dávidot, hogy félt tőle hogy el ne foglalná az Országot Jonatástól: és mindazáltal, látván hogy Jónatas Dávidnak pártyát fogja, ellene támadott; és ha el nem ment-vólna-előle, ragadván dárdáját általűtőtte-vólna [n]. Hová lehet nagyobb balgatagság, mint azt meg-ölni, a' kinek Országát akarja hagyni? De ennek a' Harag vólt oka, a' mint az Irás jelenti [o]; az bolondította-meg. Jól értette ezt Dávid, és imígyen könyörgött az Iſtennek [p]: *Könyörűlly rajtam Úram, mert háborgattatom.* Vallyon kitől háborgattatik Dávid, hogy az Iſtent azon kéri hogy könyörűllyön rajta? Talám valami Góliat iſmég bajra híja? Nem: mert annak elég lőtt-vólna egy kő a' homlokában. A' vagy talám iſmég Saul kergette; a' vagy Abſalom-helyett, más fia pártot ütőtt ellene? Nem: mert azok-előtt-is el-mehetett. Tahát mi dolga vagyon? *Meg-háborodott*, úgy-mond; *a' haragban a' ſzemem, a' lelkem, és a' haſam.* Mint-ha azt mondaná: Nem máſtól háborgattatom, hanem magamtól: nem félek a' Góliat kardgyától, ſe a' Saul dárdajától, ſe az Abſalom ſeregitől úgy, mint a' magam Haragjától. mert amazok teſtemben árthattanak: de a' harag, lelki ſzememet, sőt lelkemet, és teſtemet-is el akarja veſzteni. Jól mondotta azért Elifaz [q]; hogy, bizonyára *a' bolondot meg-öli a' harag.*

D

Moſt erről többet nem ſzóllok: chak ſzintén azt mondom; hogy, a' ki Heródeſſel nem akar vért ontani, a' Haragnak indúlattyát zabolában tartſa, és magát igen megmértékellye. mert a' Harag, a' vér-ontáſra könnyen útat nyit; a' mint Urunk-is jelentette [r]. Mert, midőn azt mondotta-vólna; *Halleſtétek hogy mondatott a' régieknek; Ne ölly: a' ki pedig öl, ítéletre kötelés*: mingyárt utánna-vetette: *En pedig mondom nékiek; hogy minden, a' ki attyafiára haragſzik, kötelés az ítéletre.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Könyű a' Haragról

m Mat. 2. 16.

n 1. Reg. 20. 30. 33.

o verſ. 30.

p Pſ. 30. 10.

q Iob 5. 2.

r Matt. 5. 20. 21.

a gyil-

a'Gyilkoſságra menni: az-okáért, a'ki gyilkos nem akar lenni, haragot ne tartſon: Sz. Pál-is, a'Teſtnek chelekedetit elő-ſzámlálván, némelly garadichokon a'Haragról a' Gyilkoſságra mégyen: *Nyilván valók*, úgy-mond [s], *a'Teſtnek chelekedeti, mellyek ezek*, &c. *Haragok, verſengéſek, viſzſza-vonyáſok, párt-ütéſek, irégykedéſek, gyilkoſságok.* Mert a' Haragból támad a'verſengés: ez, ha ſokáig tart, viſzſza-vonyáſá léſzen: melly; ha le nem chendesíttetik, párt-ütéſre mégyen: abban ſzűnetlen irégykedéſek forraltatnak: és, ha azoknak eleit nem véſzik, Gyilkoſság jő-ki belőle. jóllehet gyakorta nagyot ugrik; és, a'közben-való garádichokat el-hagyván, a'Haragból Gyilkoſság következik. Azon légyünk tahát, hogy Sz. Pálnak engedgyünk midőn azt mondgya [t]: *A' Nap el ne enyéſzſzék a'ti haragotokon*; ſzemünk világát el ne veſzeſsük a'Harag-miatt: hanem, békeségeſek lévén, láthaſſuk az Igaſságnak Napját [u] az őrők Bóldogságban: mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Atya-Iſten, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

[s] Gal. 5. 20.

[t] Eph. 4. 26.

[u] Mal. 4. 2.

KIS KARÁCHONY-, AVAGY VY-ESZTENDŐ-NAPI EVANGELIOM.

SZ. LVKÁCHNAK II.

RÉSZÉBEN, v. 21.

AZ időben: Minek-utánna el-telék a'nyólczad nap, hogy környűl-metéltetnék a'Gyermek: hivattaték az ő neve JÉSUSnak; melynek hivattatott az Angyaltól minek-előtte méhben fogantatnék.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

HA a'mái Evangéliomnak ígéit meg-ſzámlállyuk, rövidebbet ennél egéſz Eſztendő-által nem találunk: de ha a'benne-valo dolgokat meg-fontollyuk, azt merem mondani, hogy ninch annyi íge benne, a'mennyi dolog: és, a'mi chodálatosb, úgy tetſzik, mint-ha ugyan külömbőző, sőt egy-máſſal ellenkező dolgok-is volnának benne. Mert, mi közi vagyon a'Környűl-metélkedéſnek a'JÉSUSſal? holott amaz, bűnnek bélyege, ez a'bűntől meg-ſzabadító [a]. Mi közi vagyon a' kéſnek és vér-ontáſnak, az Iſtennek Sz. Fiával? ki nem chak *Hamiſságot nem chelekedett, ſe álnokság nem vólt a'ſzájában* [b], hanem *ő az Iſten Báránya, a'ki el-veſzi a'világ bűnét* [c]. Ha látnád, hogy valamelly fő Orvos, egy-féle betegség-ellen bizonyos orvoſságot rendelne, és más-felől eſzedbe vennéd, hogy maga-is azzal él: nem azt vélnéd-e'hogy haſonló nyavalyája vagyon? Az-okáért, holott a' Környűl-metélkedés az Eredendő bűnnek orvoſsága, a'mint némelly Sz. Atyák taníttyák, vagy a'teſti vágyodáſnak: mit vélhetnél az Iſten Fia-felől, látván hogy azzal él? De bizonyos, hogy ő-benne ſem a' Bűnnek, ſem a'teſti vágyodáſnak helye nem vólt: és az-okáért, fel-vévén a'Környűl-metélkedéſt, nem nyavalyáját mutatta, hanem igaz Orvoſnak ſzokáſát követte; ki egy-gyik tagnak nyavalyáját, más tagnak orvoſlásával gyógyíttya: úgy hogy, a'kinek feje fáj, a'kezén vágat eret; a'kinek ſzeme fáj, a'nyakát köppölyözteti. Így, a'Kriſtus, az Anyaſzentegyháznak feje lévén [d], a'tagjaïért vőtte-fel az orvoſságot, és az ő Környűl-metélkedéſe nékünk ſok-képpen haſznált; a'mint e'moſtani Predikatzióban meg-mutatom. Hogy illyen jó-téteményéért hálá-adók légyünk, az Új Eſztendőben új buzgóſsággal, és hívséggel kezdgyünk néki ſzolgálni.

[a] Mat. 1. 21.

[b] Iſa. 53. 9. & 1. Pet. 2. 22.

[c] Ioan. 1. 29.

[d] Eph. 5. 23. Col. 1. 18.

I. Szóllok a'Kriſtus Környűl-metélkedéséről.
II. Meg-mondom, Mi légyen a' Lelki Környűl-metélkedés.
III. Szóllok a'IÉSU Snak áldott Nevéről.

A

ELSÖ RESZE.

AZ Környül-metélkedés, fok-képpen meg-előzte az Ó Törvénynek minden Czeremoniáit: I. Idővel: A'Moyses Törvényének czeremoniáit, Négy-száz esztendővel-is meg-előzte: az-után pedig, az egész Törvény meg-tartásának vallása és kötelezése volt; úgy hogy, valaki Környül-metélkedett, köteles volt az egész Törvényt meg-tartani [c]: mint a'ki meg-keresztelkedik, az a'Keresztyén Anyaszétegyház záslójaalá adgya magát; és vallást tészen, hogy annak Törvényét meg-tartya. II. Haszonnal: mert, a'mint Sz. Agoston [f], Sz. Gergely [g], Sz. Bernárd [h], és többen-is mondgyák, az Eredendő bűnt el-törlötte: noha nem maga erejével, hanem a'jövendő Krisztusban-valo Hit-által. III. Ő-maga az Isten szerzette, és parancholta; nem más-által, hanem ő-maga-által. És senki meg nem vethette, míg nem a'Krisztus el-jövén, és azt akarattyaszerént fel-vévén, minket attól fel-szabadított.

c Gal. 5. 3.
f Lib. 16. Civ. c. 27.
g Lib. 14. Moral. c. 2.
h Epist. 77.

B

IV. Sok-féle Jel volt a'Környül-metélkedés: tudni illik, Elsőben; Az Abrahámmal tött Szövetségnek emlekeztető Jele: hogy, a'ki Környül-metélkedett, az Isten népekőzzé számláltatott; úgy hogy, az Isten jelét maga testén viselvén, el se pár-olhatna tőle. Ez pedig a'Szövetség, az Istennek három ígéretiben állott: tudni illik; hogy Abrahámnak magvát meg-sokasittya, mint az égnek chillagit, és a'tengernek fövenyét: hogy az ő magva fogja bírni örökségül Kánaán-földét: és hogy az ő magvából származik a'*Messiás*; és, *Abban áldatnak-meg minden nemzetségek* [i]. Másodszor: Ki-ábrázoló Jel volt. Mert a'Környül-metélkedésben, mint egy fényes tükörben, akár-ki-is megismérhette az Abrahám Hitit és engedelmességét: ki, noha nehéz volt a'parancholat, mindazáltal azt minden késedelem-nélkül végbe vitte; és *azon nap Környül-metélkedett ő-maga, és Környül-metélte Ismaelt, és a'házánál-valo férfiakat* [k]; a'mint Isten parancholtavala néki. Melly Hitnek és engedelmességnek, más jeles példáir-is találllyuk Abrahámban; mellyeket igen dichér Sz. Pál: tudni illik, mikor az Isten ki-hítta házából, és rokonsági-kőzzül [l]. Melyről Sz. Pál imígyen beszél [m]: *Hittel engede ki-menni a'helyre, mellyet örökségül véjendő-vala: és ki-méne, nem tudván hová menne.* És annál-is inkább, mikor a'szerelmes eggyetlen-egy fiát kész volt az Isten parancholattyára meg-áldozni [n]. Melyről szépen ír Sz. Pál [o]: *Hittel áldozta-meg Abrahám Isaákot, mikor kisértetnék, és az eggyetlen-egy szülöttét áldozza-vala, a'ki az ígéreteket vötte-vala: a'kinek mondatott; Hogy Isaákban hivattatik néked magod: alitván, hogy hatalmas az Isten, halottaiból-is fel-támasztani.* Harmadszor: Választó Jel volt: mellyel a'Zsidók a'több Nemzetségektől külömböztek, kiket ugyan gyalázat-gyanánt hittanak Környül-metéletleneknek. jóllehet az-után az Egyiptziusok-is fel-vötték, a'Szerechenek, és a'*Colchos*-Szigetiek; a'mint *Herodotus* irja [p]. (ki abban meg-chalatott, hogy a'Környül-metélkedésnek eredetit az Egyiptiusoknak tulajdonította:) kik olly nagy bőchülletben tartották a'Környül-metélkedést, hogy a'nélkül senki Pappá, Jövendőlővé, és Nézővé nem lehetett. Negyedszer: Mutató Jel: meg-mutatván embernek természet-szerént-valo nyavalyáját; tudni illik, az Eredendő bűnt, és annak orvosságát. Ötödszor: Példázó Jel volt. és példázta a'Keresztséget; mellyel némelly dolgokban eggyezett: úgy-mint, hogy mind a'kettő a'Hitnek külső vallás-tétele volt, és az-által számláltatott akár-ki-is az Isten népe-kőzzé: azok-nélkül senki részes nem lehetett az Isten ígéretiben: azok-által választattak-el az Isten Hívei a'Hitetlenektől. De mindazáltal, meg-előzte a'Keresztség; mint a'példázott dologa'példát: mert könnyebb, és vér-ontás-nélkül vagyon; kőzönségesb, és mind a'férfiaknak's mind az aszszony'állatoknak köz; nem szükség a'nyólczad napot meg-várni; és el-törölhetetlen bélyeget nyom a'lélekre; az embert minden-némű bűntől és bűntetéstől meg-menti, mellyeket a'Keresztség-előtt chelekedett és érdemlett, és Menyországnak kapuját meg-nyittya. Példázta a'Lelki Környül-metélkedést-is; mellyet az Isten mindenkor inkább kedvellett a'testinél. És arról emlekezett Moyses az Ó Testamentomban [q]; Sz. Pál pedig az Újban [r]: és ő-maga-is Urunk, ki ugyan abban helyheztette-is az Evangéliomi tekélletességet [s].

i Gen. 12. 3. c. 18. 18. & c. 22. 18.
k Gen. 17. 23 24.
l Gen. 12. 4
m Heb. 11. 8.
n Gen. 22. 1.
o Heb. 11. 17
C
p Lib. 2.
D
q Deuter. 10. 16. & 30. cap. 30. 6.
r Rom 2. 29; Phil. 3. 3. Tit. 2. 11.
s Mat. 16. 24 & c. 19. 21
t Deu. 21. 11.

Ennek a'Lelki Környül-metélkedésnek, szép példáját olvassuk Moyseshél; kinek az Isten imillyen parancholatot adott [t] az Israël fiairól: *Ha látsz a'rabok-között szép Aszszony'állatot, és meg-szereted ötet, és feleségül akarod venni, vidd házadba ötet: ki nyirje-el a'hajját, és messe-el a'körmeit, és vesse-le a'ruhát melyben meg-fogatott: és a'te házadban maradván, sirassa az ő attyát és annyát egy hólnapig: és annak-utánna menyed hozzája, és hálly vele, és légyen te feleséged.* Hasonló-képpen, a'ki Krisztus Jegyese akar lenni, Három hasonló dolgot kell chelekedni, hogy Lélek-szerént Környül-metélkedgyék: 1. A'világi külső dol-

gokat

gokat el-hadgya; a'hajnak és kőrömnek el-mettszésével. 2. Az ó embert meg-ragadgya, és a'régi világi nyájaskodáſt meg-vesſe; a'ruhának, melyben meg-fogatott, le-vetésével. 3. Minden-némű dolgokat meg-útállyon az Istenért; még attyát's annyát-is; a'mint Urunk nyilván meg-mondotta [u]. és egynek, chak azt sem engedte, hogy meg-holt attyát el-temesſe, mondván [x]: *Hadd temesſék-el a'holtak az ő halottokat.*

Ezek így lévén, nem ok-nélkűl Kérdhetné valaki: Mi okért metélkedett-kőrnyűl a'Kriſtus? a'vagy Mi haſznunk követkőzött nékünk abból; holott ő-magának, sem haſznos, sem szűkséges nem volt? Sőt őtet a'Kőrnyűl-metélkedéſről-valo parancholat nem-is illette: mivelhogy ő, sem Hit-nélkűl nem szűkölködött, sem az Eredendő bűnben nem részesedett. Ez úgy vagyon: de mindazáltal, egy-nehány jeles Okai vannak, a'mellyekért a'Kriſtus a'Kőrnyűl-metélkedéſt fel-vőtte: I. *Epiphaniusé* [y]: hogy meg-mutatná Testének valoságos igaſságát; és a'*Manichaeus*ok istentelen tévelygését el-rontaná, kik a'Kriſtusnak chak tettetés-szerént-valo Testét vallották. De ha igaz Teste nem lőtt-vólna, a'Kőrnyűl-metélkedéſt fel nem vehette-vólna. II. Azon *Epiphaniusé*: hogy meg-bizonyítaná, hogy a'Teste egyenlő természetű a'mienkel, és nem egyállatu az Istenséggel; a'mint *Apollinaris* Eretnek mondotta: sem égből-valo, a'mint a'hitetlen *Valentinus* tanította: ugyan azon okból; mert az illyetén Test, a'Kőrnyűl-metélkedéſre alkolmatlan. III. Sz. *Léoé* [z]: hogy az Ördőg eſzébe ne venné ki légyen: és így, azon egy Test, az Eretnekeknek-is bé-dugta szájokat, kik annak igaz-vóltát tagadták; és az Ördőgnek-is bé-fogta szemeit, hogy egyebet ne vélne a'testnél; és úgy a'Test-által jobb módgyával meg-győzettetett. IV. Hogy az Alázatoſságra tanítana bennünket; melyre nagy szűkségünk vólt: és a'Kőrnyűl-metélkedésben valóban tűndöklött; melyben az Isten Fia, kihez a'bűn nem férhetett, a'bűnős embernek bélyegét fel-vőtte, és Isteni dichőségét azzal tellyeſséggel bé-fődőzte. Mert, noha minden egyéb dolgaiban-is alázatoſſan viſelte magát a'Kriſtus: mindazáltal, Istenségének mindenütt mutatta valami szikráját-is: mert Szűletése-kor, a'jászolnak és istállónak alázatoſsága-kőzött, az Angyal és a'chillag hirdették; a'Pásztorok és a'Mágusok tiszteltek: Predikállása-kor, a'szegénységnek (nem lévén hová fejét le-hajtsa,) és a'fáradságnak alázatoſsága-kőzött, a'sok choda-télelek Isteni erejét jelentették: Halála-kor-is, a'fájdalmas és gyalázatos Kereſztnek alázatoſsága-kőzött; tűndőklött az ő Isteni hatalma, a'Napnak meg-setétűlésében; a'földnek meg-indúlásában; a'kő-szikláknak meg-repedezésében; a'koporsóknak meg-nyilatkozásában, és egyéb efféle dolgokban; úgy annyira, hogy azokat látván a'Százados, azt mondotta [a]: *Bizony, ez az Isten Fia.* De a'Kőrnyűl-metélkedésben, semmit egyebet nem látunk a'vérnél, sebnél, siráſnál; mellyek chak nyomorúságnak jelei. És noha a'Jésus neve, valami máſt adhat előnkbe: mindazáltal, minthogy azt puſzta emberek-is viſelték, nem szintén világoſon mutattya Isteni méltóságát; és így, tellyeſségeſſen Alázatoſságra tanít a'Kőrnyűl-metélkedés. V. Sz. *Epiphaniusé* [b]: hogy meg-bizonyodnék, hogy a'Kőrnyűl-metélkedés az Istentől rendeltetett: és a'*Manichaeus*oknak hamiſságok meg-vettetnék; kik az egéſz Ó Törvényt kárhoztatták, és kövétkőzendő-képpen a'Kőrnyűl-metélkedéſt-is; azt hazudván, hogy nem a'Jó Istentől eredett, hanem a'Gonoſz Lélektől; a'mint Sz. Agoſton írja [c]. VI. Hogy meg-bizonyítaná, hogy ő az Abrahám magvából származott: és a'Zidóknak szájokat bé-dugná, ha bé nem akarnák fogadni mint igaz *Meſsiást*; kinek Abrahámtól kellett származni, a'mint *Euthymius* írja [d]. VII. Hogy magára vévén a'Törvénynek terhét, minket attól meg-mentene; a'mint Sz. Ambrús írja [e]. VIII. Hogy minket az igaz Szeretetre indítana. Azért jőtt Kriſtus e'világra, hogy minket vérével és halálával meg-váltana. És mint-hogy az igaz Szeretet † nem szenvedheti a'hallogatáſt, jó idején kezdette érettünk vérét ontani; és, a'ſzorgalmatos kereskedő embereknek szokáſa-szerént, mint egy foglaló-pénzt kéſzített. Mert, mi-képpen az Áros-emberek, midőn valami marhát meg-szeretnek, ha mingyárt meg nem adgyák-is mindeneſtől-fogva az árrát, foglaló-pénzűl adnak valamit, hogy más el ne veheſſe előlők a'meg-kedvellett marhát: azon-képpen a'Kriſtus-is, e'Világnak sokadalmában meg-kedvelvén az embernek lelkét, e'mái napon egy-nehány chőpp vérét adta foglaló-pénzűl; harmincz-három eſztendő múlva érette akarván adni vérét egy chőppig. Kedves vólt az Atya-Isten-előtt ez a'foglaló-vér, mint az új gyümőlchők; és szintén elégséges-is lőtt-vólna az egéſz világnak váltságára: de azzal nem elégedett-meg az Istennek hozzánk-valo szeretete, hanem életét-is érettünk akarta adni.

Végezetre; hogy itt több Okokról ne emlekezzem, Azért vőtte-fel a'Kriſtus a'Kőrnyűl-metélkedéſt, hogy Követéſre-valo példát adna, és minket-is Kőrnyűl-metélkedéſre tanítana. De nem a'Testire: holott inkább attól meg akart menteni; a'mint mon-

u *Luc.* 14. 26
x *Luc.* 9. 60.

y *Hareſi* 30.

z *Serm.* 2. *de Natiu.*

a *Mat.* 27. 54

b *Hareſi* 30.

c *Libr.* 6. *contra Faustum, c.* 2. & 3.

d *In c.* 2. *Luca.*

e *Epiſt.* 74. *ad Hentianum.*

† Neſcit verus Amor, nec patitur, moras.

A

dám. és a'mint Sz. Pál írja [f], azoknak, a'kik test-szerént Környűl metélkednek, a'Krisſtus semmit nem haſznál: hanem a'Lelkire; mellyet példázott a'teſti: mint a'*Synagóga* az Anyaſzentegyházat; a'mint Sz. Ambrús mondgya [g]. Mert, mi-képpen hogy az Iſten Joſuének meg-parancholta [h], hogy, minek-előtte bé-vinné az Iſraël fiait az Igéretnek földébe, Kő-kéſeket chinálna, és Környűl-metélné őket; és azt meg-chelekedvén, az Úr imígyen ſzóllott [i]; *Ma vöttem-el rólatok Egyiptus gyalázattyát:* azon-képpen, ha mi lélek-ſzerént Környűl nem metélkedünk, az Előknek földébe nem mehetünk. Ezt Ezekiel is jelentette, mondván [k]: *Senki idegen, a'ki Környűl-metéletlen ſzívű, és Környűl-metéletlen teſtű, bé ne mennyen az én Szent helyembe.* Erről a'Lelki Környűl-metélkedéſről, gyakorta emlekezik a'Sz. Irás. A'többi-között, Sz. Pál imígyen ír felőle [l]: *Környűl-metélkedtetek, nem kézzel-lött Környűl-metélkedéſſel, a'teſtnek meg-foſztásában: hanem a'Krisſtus Környűl-metélkedéſével.* Ezt a'Környűl-metélkedéſt, azon Sz. Pál, 1. *Le-vetközéſ*nek nevezi, mondván [m]: *Le-vetközvén az ó emberből az ő chelekedetivel.* 2. *Le-tétel*nek [n]: *Le kell tennetek az előbbi élet-ſzerént-való embert, ki meg-véſz, a'vétkező kívánságok-ſzerént.* 3. *Ki-tiſztításnak* [o]: *Tiſztíttsátok ki a'régi kováſzt, hogy Uj teſzták legyetek.* 4. *El-vetéſ*nek [p]: *Veſſük-el a'Setétség chelekedetit, és öltözzünk a'Világoſság fegyveribe.*

B

II. RÉSZE.

MI módon kelleſsék el-járnunk a'Lelki Környűl-metélkedésben; és hol, 's mi helyen kelleſsék véle élnünk; azt-is előnkbe adgya a'Sz. Irás, hogy künnyebben végbe-viheſsük.

Elsőben; Környűl kell metélnünk, Szívűnket. Melyről nyilván emlekezik Moyſes [q], és Jeremiás [r]. Módgyát pedig Iſaías meg-tanittya, mondván [s]: *Vegyétek-el gondolatitoknak gonoſságát ſzemeim-elől:* az-az, Gonoſz ſzívetekbe ne gondollyatok: és, ha mi ollyat éreztek, leg-ottan a'kéſt fogjátok hozzá, és meſsétek-el. Erre tanít Salomon-is, mondván [t]: *Minden őrizettel tartſd-meg a'ſzívedet, mert abból ſzármazik az élet.* És, ha külömbet chelekeſzünk, bizonyos dolog, hogy a'halál-is abból ſzármazik: mert, a'mint Urúnk mondotta [u], *A'ſzívből jönek-ki a'gonoſz gondolatok, gyilkoſságok, házaſság-törések, paráznaságok, lopáſok, hamis bizonyságok, káromlaſok. Ezek a'mellyek-meg-ferteztetik az embert:* de sőt meg-is ölik, és az Iſten Országából ki-rekeſztik; a'mint Sz. Pál mondgya [x]: noha ezt az emberek kevéſre bőchüllik.

C

Másodſzor: Környűl kell metélnünk minden Érzékenységinket: tudni illik, I. Szemeinket; a'mint Urúnk jelenti, mondván [y]: *Ha a'jobb-ſzemed meg-botránkoztat téged, vájdki azt, és veſd-el tőled.* Ezt valóban meg-chelekedte volt Jób; és azért mondotta [z]: *Szövetséget töttem ſzemeimmel, hogy ingyen ſe gondolkodnám a'Szűzről.* Ezt a'ki meg nem chelekeſzi, hallyad Salomontól, mi történik rajta [a]: *A'te ſzemeid meg-látyják a'k vül-való aſzſzonyokat, és a'ſzíved el-fordúltakat ſzóll.* Példánk vagyon Dávidban: ki rútúl meg-esett környűl-metéletlen ſzemei-miatt [b]. és magán tanúlván, az-után imígyen könyörgött az Iſtennek [c]: *Fordítſd-el ſzemeimet, hogy ne láſſanak hiuságot.* II. Fűleinket. Mert nem héában nevezte Sz. Iſtván a'Zidókat [d], *Környűl-metéletlen fülűeknek*: mivelhogy, a'mit hallaniok kellett-vólna, azt nem hallották; noha egyebekre figyelmeztek. Mint kell eſsék pedig Fűleinket Környűl-metélnünk, meg-tanít a'Bölcs *Eccleſiaſticus*, mondván [e]: *Sovényezd-be fűleidet tövisekkel, és ne halgaſd a'gonoſz nyelvet.* Mellyet meg-chelekedett Dávid; ki maga-felől azt mondotta [f]: *Az ő felebarátyának titkon-való rágalmazóját, azt üldöztem.* És: *A'hamiſságokat ſzóllónak, ſzemeim-előtt elő-menetele nem vólt.* De nem úgy chelekedett Putifar: ki, halván gonoſz feleségének rágalmazását, és hamis vádolását az ártatlan Jóſef-ellen, és annak hitelt adván, maga kárával hűv ſzolgáját a'tömlőczbe vetette [g]. III. Szájunkat. Mert nem ok-nélkül panaſzolkodik Moyſes [h]; hogy ő *Környűl-metéletlen ajakú*: ſem Iſaías, ki azt mondotta [i]: *Jaj nékem, mert halgattam; mert én fertéztetett-ajakú férfiú vagyok, és fertelmes-ajakú nép-között lakom.* és utánna vetette: *Es hozzám röpüle egy a'Serafimok-közzül, és a'kezében eleven ſzén vala, mellyet fogóval vött-vala az öltárról. Es illeté az én ſzámat, és monda: Imé ez illette ajakidat, és el-vétetik a'te hamiſságod, és a'te bűnöd meg-tiſztíttatik.* Ennek módgyát meg-jelentette Sz. Pál, mondván [k]: *Semmi gonoſz beſzéd ſzájatokból ki ne ſzármazzék.* És a'Bölcs Eccleſiaſticus [l]: *A'ſzádnak ajtókat és lakatokat chinálly. Aranyadat és ezüſtödet olvaszd-meg, és beſzédidnek mértéket chinálly, és a'ſzádnak igazgató zabolát.* Ezt meg-chelekedte Dávid, a'mint ő-maga jelenti, mondván [m]: *Őrizetet vettem a'ſzámnak.* és az Iſtennek-is azon könyörgött [n]; hogy *Őrizetet tégyen a'ſzájának: és Környűl-vévő ajtót az ajkának.* IV. Szaglásunkat: mellyet ha el-mulatunk; tahát, Iſaías mondáſa ſzerént [o], *a'gyönyörűſéges illatért, bűdőſség léſzen.* V. Izlésünket: mellyet mivelhogy Adám nem chelekedett, az egéſz Emberi nemzetet el-veſztette [p].

Harmadſzor; Környűl kell metélnünk Tagainkat-is: mellyekről kőzönségeſſen azt

parán-

f Gal. 5. 2.
g Libr. 2. in Luc. cap. 2.
h Joſ. 5. 2.
i verſ. 9.
k Ezech. 44. 9
l Col. 2. 11.
m Col. 3. 9.
n Eph. 4. 22.
o 1. Cor. 5. 7.
p Rom. 13. 12
q Deutr. 10. 16.
r Jer. 4. 4.
s Iſa. 1. 16.
t Prov 4. 23.
u Mat. 15. 19
x Gal. 5. 19. 20. 21.
y Matt. 5. 29. & c. 18. 9.
z Iob 31. 1.
a Prov. 23. 33.
b 2. Reg. 11. 2.
c Pſal. 118. 37.
d Act. 7. 51.
e Eccli. 28. 28
f Pſ. 100. 5. 7
g Gen. 39. 19
h Exod. 6. 12.
D
i Iſa. 6. 5. 6. 7
k Eph. 4. 29.
l Eccli. 28. 28 29.
m Pſ. 38. 2.
n Pſ. 140. 3.
o Iſa. 3. 24.
p Gen. 3. 6.

paranchollya Sz. Pál [q]; hogy *Sanyargaſſuk* azokat. Kezeinkről, és Lábainkról pedig azt mondotta Urúnk [r]; hogy *Ha meg-botránkoztatnak, el vagjuk, és el-veſſük tőlünk.* És ſzinrűl azt mondhattyuk egyéb tagokról-is. Mellyekről imígyen beſzél Sz. Pál [s]: *Ne adgyátok a'ti tagjaitokat hamiſság fegyverévjül a'Bűnnek: hanem az Igaſság fegyverévjül az Iſtennek.* és [t]: *Ember-ſzerént mondom, a'ti teſtetekneke rőtlenségéért: mert, a'mint adtátok a'ti tagjaitokat a'tiſztátalanságnak ſzolgálatyára, és a'hamiſságnak a'hamiſságra: úgy adgyátok moſt a'ti tagjaitokat az Igaſságnak a'meg-ſzenteléſre.*

Negyedſzer: Kőrnyűl kell metélnünk minden Kűlső Dolgokat-is: úgy-mint, Gazdagságot, Méltóságot, Barátságot, Atyafiuságot. Mert *a'ki ellene nem mond mindeneknek a'miket bir, nem lehet a'Kriſtus tanitványa* [u]. És némellyeket meg-is nevezett Urúnk, hogy azokhoz-képeſt a'többiről-is ítéletet tegyűnk [x]: *Haki, úgy-mond, hozzám jő, és nem gyűlöli az attyát, és annyát, és feleségét, és fiait, és attyafiait, és néννeit, még pedig az ővnön lelkét-is, nem lehet én Tanitványom.* Másutt pedig nyilván mondgya; hogy a'végre jőtt [y]: *El-válaſztani jőttem az embert az attya-ellen, és a leányzót az annya-ellen, és a'menyét a'napa-ellen; és az ember ellenségi az ő háza-népe.* és utánna veti mint kelleſsék azt érteni: *A'ki attyát, vagy annyát, inkább ſzereti hogy-ſem engem, nem méltó hozzám.* Mert akarattal mindennek kéſzen kell lenni, hogy, ha kívántatik, mindeneket el-hadgyon az Iſtenért: és, ha az Iſteni ſzolgálatban akadékot ſzereznének, meg-veſſen és útállyon: és Sz. Pállal, úgy tartſon mint a'ganéjt [z]. És nem chak a kűlső dolgokat, hanem Lelkűnket-is, vagy életűnket; a'mint hallók [a]. És abban-is jeles példát mutatott Sz. Pál [b]: ki *Lelkét ſem ſzánta, chak hogy el-végezné futását, és az Igének ſzolgáltatását, mellyet az Ur JESUStól vőtt-vólt; hogy bizonyságot tenne az Iſten Malaſztyának Evangeliomáról.*

A
q Col. 3. 5.
r Matt. 18 8.
s Rom. 6. 13.
t vers. 19.
u Luc. 14. 33
x vers. 26.
y Mat. 10 35 36. 37.
B
z Phil. 3. 8.
a Luc. 14. 26
b Act. 20. 24

III. RÉSZE.

EZek fő Okai a'Kriſtus Kőrnyűl-metélkedésének, melyről a'Kereſztyén Anyaſzentegyház az Eſztendőnek első napján emlekezik. Melly Napot, a'régi Romaiak-is nagy bőchűlletben tartottak, és azon válaſztották a'fő *Magiſtrátust*, a'Polgármeſtereket: de nékűnk ez a'Nap azért-is bőchűlletes; hogy azon neveztetett az Iſtennek emberré lőtt Sz. Fia JÉSUSnak; az-az, Üdvőzítőnek. Melly Névről, méltó a Kereſztyéneknek értekezni, hogy azt bőchűlletben tartsák. És hogy e'Névnek jól végére meheſsűnk, azt kell eſzűnkbe vennűnk, hogy régenten a'*Synagóga* igen ſzorgalmatos vólt a'Név-adásban. És nem ok-nélkűl: mert, a'mint *Plátó* mondotta [c], az illendő Névnek adáſa a'Bőlchektől lehet; a'mint Adám adott nevet minden állatoknak az ő természetők ſzerént, mikor még az eſet-előtt tellyes vólt bőlcheséggel [d]. Az-okáért-, mint-hogy ſenki nem iſmérte a'Fiat, hanem chak az Atya [e], ő adhatott illendő Nevet néki. jóllehet egyéb-aránt-is az Atyák tiſzti vólt, a'Fioknak Nevet adni, a'mint a'Zakariás chelekedetiből ki-tetſzik [f]. A'Kriſtuſnak azért nem lévén földi attya ſzükség vólt, hogy az ő Mennyei Atryától venné a'Nevet: mellyet az Angyal, mind a'Szűz Mariának, mint Annyának [g]; 's mind Jóſefnek, mint gond-viſelőjének [h], meg-jelentett. Továbbá; az Urak-is adtak nevet a'Szolgáknak: jelentvén azzal rajtok-valo birodalmokat; a'mint ki-tetſzik Nabukodonoſorból, ki Danielnek, és az ő társainak el-változtatta nevőket [i]: azon-képpen, mivelhogy a'Kriſtus, emberi terméſzete-ſzerént, az Iſten ſzolgája vólt, a'mint Iſaiáſnál olvaſſuk [k], ő-tőle kellett nevet venni.

C
c In Cratylo.
d Gen. 2. 19.
e Mat. 11. 27
f Luc. 1. 63
g Luc. 1. 33.
h Matt. 1. 21
i Dan. 1. 7.
k Iſa. 49. 6. & c. 53. 11.

És bizonyára, igen illett a'Kriſtushoz az a'Név: mert minden dolgaiban JÉSUSnak, az-az, Üdvőzítőnek mutatta magát és Szabadítónak: el-annyíra, hogy chak ruhájának peremével-is betegeket gyógyított [l]: annak-felette, nyálával [m]; ſzavával pedig [n] halottakat támaſztott. Az ő Evangelioma-is üdvőſséges; a'mint Sz. Pál nyilván mondgya [o]: azon-képpen a'Szentségek-is mellyeket ő ſzerzett; tudni illik, a'Kereſztség [p], az Oltári-ſzentség [q], a'Bérmálás [r], a'Gyónás [s], és a'többi-is. Sőt az Evangéliomnak hirdetői-is üdvőzítik az embereket, Sz. Pálnak ama'mondáſa-ſzerént [t]; *Mindeneknek mindenné lőttem, hogy mindeneket üdvőzítenék.* És végezetre, még az Evangéliomi időt-is üdvőſség Napjának nevezte Sz. Pál [u]. Mint-hogy azért a'JÉSUS annyi ſok módon üdvőzít, jól mondotta Iſaías [x]; hogy *Örömmel meritűnk vizeket az Üdvőzítőnek Kúttyaiból.* Mert a'JÉSUSnak mindene ollyan, mint a'fogyhatatlan kút, melyből mindenkor meríthetni az üdvőſségnek vizeit, lelki ſzomjuságunknak meg-oltására.

D
l Luc. 7. 14. & c. 8. 54. Ioan. 11. 43.
m Rom 1. 16. Act. 13. 26
o Tit. 3. 5.
p Ioan 6. 54.
q Act. 8. 17.
r Ioan 20. 23
s 1 Cor. 9. 22
t 2 Cor. 6. 2.
x Iſa. 12. 3.
y Dan. 9. 25.

Továbbá; azt kell eſzűnkbe vennűnk, hogy egy-néhány Okból ſzoktak az emberek valakinek Nevet adni; mellyeket a'JÉSUS nevében-is fel-találhyunk: I. Időhöz-képeſt: úgy hogy, a'ki Sz. János napján ſzűletik, Jánoſnak nevezik; és így, a'JÉSUSnak, a Danieltől meg-mondatott idő ſzerént, adatott a'név. II. Valami Haſonlatoſság-

A

ért. Így nevezteteti *Édom*nak, az-az, Vereſnek az Iſaak ſzegbik fia: mert verhenyős vólt. A'JÉSUSnak pedig olly tulajdona az Üdvözítés, hogy ninch másban ſenkiben üdvösség: *Nem-is adatott más Név az ég-alatt az embereknek, a'melyben nékünk üdvözülnünk kellene* [z]. III. Valami Történetért; a'mint Jóſef az ő első fiát *Manaſſes*nek nevezte, mondván [a]: *El-felejtette velem Iſten minden fáradságimat, és az atyám házát.* A'mi JÉSUSunkról azt mondotta az Angyal Jóſefnek [b]: *A'nevét IESUSnak hivod: mert ő ſzabadítya-meg az ő népét az ő bűnökből.* IV. Valami nagy Chelekedetért; a'mint Jákob küzdött az Angyallal, és úgy nyerte az *Iſraël* nevet [c]. A'Kriſtus, vére-hullásával nyerte a'JÉSUS nevet, mellyel minket meg-váltott, és az Iſten Igaſságának eleget tött. V. Azért-is adunk nevet, hogy haſonló néven-valo Atyánk-fia vólt; vagy hogy kívánnyuk, hogy, a'kinek nevét fogja viſelni, annak nyomdokát kövelſe. Ezt-is fel-találjuk a'Kriſtusban: mert vóltak JÉSUS-nevű jeles emberek az ő nemzetsége-között, kiket ő nem chak követett, hanem meg-is előzött; és mindeniknél jobban meg-érdemlette azt a'Nevet, mint-hogy ſok-képpen vólt Szabadító, és Üdvözítő.

B

Első vólt, Jóſue, az Iſraël fiainak Hadnagya: kiről a'Bölch *Eccleſiaſticus* ſzépen emlekezik, mondván [d]: *Erős a'hadakozásban Jéſus, a'Náve fia; ki nagy vót az ő neve-ſzerént, igen nagy az Iſten válaſztottinak ſzabadulására, meg-győzvén az ellene-támadó ellenségeket, hogy örökséget vénne Iſraël.* Ezt mind meg-chelekedte a'mi JÉSUSunk: 1. Jóſue a'Kanaanæuſokat győzte-meg: JÉSUS a'Setétségnek Fejedelmit. 2. Jóſue azt parancholta a'Fejedelmeknek, hogy lábokat a'Rab-Királyoknak nyakokra tegyék [e]: JÉSUS hatalmat adott a'Tanítványinak [f], *a'kigyók és ſkorpiók meg-tapodására, és az ellenségnek minden erején.* 3. Jóſue harmincz-egy Királyt győzött-meg [g]: JÉSUS ſzámtalan Királyokkal fel-vétette az ő Evangéliomának igáját; nem fegyveres Vitézek-által, hanem egy-néhány ſzegény Halászok-által. 4. Jóſue az Igéretnek földét az Iſraël fiainak oſztotta [h]: JÉSUS a'Meny-országot adgya az ő Híveinek [i]. 5. Jóſue biztatta a'meg-ijedett népet [k]: JÉSUS maga példájával bátorította, mondván [l]: *Bízzátok, én meg-győztem e'világot.* 6. Jóſue a'Napot meg-állatta, hogy ellenségin boſzſzút álhatna [m]: JÉSUS az Igaſságnak Napja, a'világos Napot halála-kor meg-ſetétítette [n]; Fel-támadása-után, Tanítványinak békeséget hirdetett [o], és a'Bűn-bochátásra hatalmat adott nékik.

C

Második, a'Sirak fia vólt a'Jéſus, az *Eccleſiaſticus*-nevű Szent Könyvnek ſzerzője, a'népnek bölch Tanitója. Ki vólt igazban Tanító, mint a'JÉSUS? Kit hogy halgaſſunk, ő-maga parancholta az Atya Iſten [p]: kinél *az Örök életnek igéi vannak* [q]: kiben *a Bölcheségnek és Tudománynak minden kinchei el-rejtve vannak* [r]: kinek Tudománya egyebeknek tudományát úgy felyűl-haladgya, mint a'Nap-fény a'gyertya-világot, a'tenger a'chöpp vizet: I. Mert rövid; és azért künyű meg-tanúlni, és meg-tartani. mivelhogy a'Szeretetnek két kichíny Parancholattyában *függ az egéſz Törvény, és a' Profétak* [s]. II. Ő-magában-is künyű és gyonyörűséges: mert ſemmi a'Szeretetnél künnyebb és gyönyörűségesb nem lehet. és azért mondotta; hogy *Az ő igája gyönyörűséges, és az ő terhe künyű* [t]. III. Mert bizonyos: úgy hogy inkább el-múlnak az ég és a'föld, hogy ſem a'Kriſtus beſzédi [u]. IV. Igaz: mivelhogy azért ſzületett, és *jött e'világra, hogy bizonyságot tégyen az Igaſságról* [x]. és ő *az út, az igaſság, és az élet* [y]. És úgy meg-bizonyíttatott Choda-tételekkel, hogy ſok ſzáz-ezeren nem ſzántak érette vérőket ontani, és életőket adni. V. Mert Haſznos; és a'halgatóknak őrök életet ſzerez [z].

D

Harmadik, a'Jósedek fia vólt a'Jéſus; ki Fő-pap lévén, a'népért ſzorgalmatoſſan és aitatoſſan eſedezett, mint ſzó-ſzólló és közben-járó: kinek az Úr azt parancholta [a], hogy meg-erősödgyék. A'mi JÉSUSunk, valóban Fő-pap vólt, és annak tiſztiben tekélleteſſen el-járt: 1. Az Iſtent díchérvén hálá-adáſſal [b]. 2. A'népért imádkozván, és annak Szó-ſzóllója lévén [c]: és eſedezvén érettünk [d], és ellenségiért-is [e]. 3. A'népért áldozván, nem chak a'Kereſzt-fán, tulajdon Vérével: hanem, Melkiſedek rendi-ſzerént Pap lévén, örök Áldozatot-is ſzerezvén [f]. 4. Mint-hogy a'Jósedek fia, az el-rontatott Templomot fel-épitette [g]: a'mi JÉSUSunk, az ő Teſtének Templomát épitette-fel; a'mint ő-maga mondotta, ſzólván az ő Teſtének Templomáról [h]. És annak-fölötte, más Templomot-is épitett eleven kövekből; melly épületben ő a'fő Szeglett-kő, melly a'két falt őſzve-foglallya: tudni illik, a'Zidókat, és a Pogányokat, az ő Anyaſzentegyházában. Melly Templomról, ér thettyük Aggæus Profétának ama'mondáſát [i]: *Nagy léſzen az utólso Háznak dichősége; nagyobb, hogy ſem az elsőé, úgy-mond a'Seregek Ura*; a'mint Sz. Agoſton [k], Sz. Cyrillus [l], Sz. Ambrus [m], és több Sz. Atyák és Doktorok magyarázzák.

Negyedik, Jóſef vólt: kit Farao, Egyiptomi nyelven, a'Világ Szabadítójának neve-

zett [n]:

---

z *Act.* 4. 12.
a *Gen.* 41. 51
b *Matt.* 1. 21
c *Gen.* 32. 24
d *Eccli.* 46. 1.
e *Joſ.* 10. 24.
f *Luc.* 10. 19
g *Joſ.* 12. 24.
h *Joſ.* 13. & *ſeq.*
i *Mat.* 25. 34
k *Num.* 14. 9.
l *Ioan.* 16. 33
m *Joſ.* 10. 13.
n *Mat* 27. 45
o *Ioan.* 20. 21
p *Matt* 17. 5.
q *Ioan* 6. 69.
r *Col.* 2. 3.
s *Mat.* 22. 40
t *Mat.* 11. 30
u *Luc.* 21. 33
x *Ioan.* 18. 37
y *Ioan.* 14. 6.
z *Ioan.* 10. 27
a *Agg.* 2. 5.
b *Mat.* 11. 25
c 1. *Ioan.* 2. 1.
d *Rom.* 8. 34.
e *Luc.* 23. 34
f *Hebr.* 5. 6.
g *Agg.* 1. 14.
h *Ioan.* 2. 29.
i *Agg.* 2. 10.
k *Lib.* 18. *cap.* 45. & 46.
l *Lib.* 5. *in Io*
m *Lib.* 3. *c.* 12

zett [n]: I. Ez, midőn mindenütt nagy éhség vólt, gabonát osztogatott, pénz és marha fejében: de a'mi Jésusunk, az egész világnak Mennyei Kenyeret adott: és azt nem-chak ingyen adta; de ugyan fenyegeti-is azt, a'ki élni véle nem akar [o]. II. Jósefet az attya *minden fiainak-fölötte szerette* [p]: a'Jésust az Atya-Isten, *Szerelmes fiának* nevezte, *kiben nék kedvetűt* [q]. III. Jósefet az attya a'bátyaihoz küldötte; kik irégységből el-adták [r]; de sok nyomoruságok-után fel-magasztaltatott: mellyeket a'mi Jésusunk-ban-is fel-találunk. Illyen Négy eszközzel akart minket üdvözíteni a'mi Üdvözítő Jésusunk: tudni illik, Ellenséginket meg-győzvén, és nékünk-is erőt adván azoknak meg-győzesére: Tanítván bennünket, és az igaz útra vezetvén: Esedezvén érettünk, és áldozván: és üdvösséges Eledellel táplálván. mellyekért szűnetlen hálát kell néki adnunk.

Kérdené valaki: Mi szükség vólt a'Krisztusnak Nevet adni? Az embereknek szükséges a'Név: mert, sokan lévén, eggyikét a'másiktól külömben meg nem ismérhetnők: és, ha chak egy ember vólna, név-nélkül nem szükölködnék. Továbbá; mert az embernek, mind helyből, 's mind időből rövid határa vagyon: úgy hogy, a'ki Posonban vagyon, Béchben nem lehet; és a'ki száz esztendő-előtt élt, most nem él: a'Név-által pedig, tá-vúl-is emlekezetben lehetünk, és halálunk után-is; a'mint-hogy a'mi Jámbor Eleinket, Sz. István és Sz. László Királyt, nevökről emlegettyük, és ismérjük őket. Az-okaért a' Krisztus, Isten lévén, chak egy; végheteteenségével mindenütt jelen vagyon; örökké-valóságával minden időt magában foglal; és így nem szükölködött név-nélkül.

Erre, úgy tetszik hogy meg-felelhetünk az Istennek feleletiből: Mert, midőn Moyses az Istennek Nevéről tudakozott, hogy azt az Izraël fiainak meg-jelentvén, hitelt szerzene magának, azt felelte [s]: *Én vagyok a'ki vagyok.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Most nem vagyok egyéb, hanem a'ki vagyok. mert más természetet fel nem vöttem, se szolgai ábrázatba nem öltöztem; az-okáért Név-nélkül nem szükölködöm: de emberré lévén, a'Névre szükségem lészen, és akkor azt az embereknek meg-jelentem. Szükséges vólt azért a'Név az ember Krisztusnak: I. Hogy meg-ismérnők, mennyivel előzi-meg az embereket, a'ki *annyival méltóságosbá lőtt az Angyaloknál, mennyivel külömb Nevet vött örökségül azoknál* [t]. II. Hogy mindenütt jelen-lenne segétségével azoknak, kik őtet segétségül híják. mert *Minden, a'ki segétségül hija az Úr nevét, üdvözül* [u]. III. Hogy az ő Nevében, halála-után-is meg-maradna az ő ereje; a'mint-hogy annak segétségül-hívásával, Sz. Péter a'sántát meg-gyógyította [x]; és nékünk-is az-által adatik az üdvösség [y].

Mondaná valaki: Isaías, jövendölvén a'Krisztus-felől, nem Jésusnak, hanem *Emmanuel*nek nevezte [z]. Felelet: A'Próféta nem azt jelentette mi lenne a'Krisztus neve; hanem, ki lenne: az Evangelista pedig, mind a'kettőt jelentette. Így mondotta azon Próféta [a]; hogy *Az ő neve, Chodálatosnak hivattatik, Tanátsadónak, Istennek, Erősnek, a' Következendő idő attyának, Békeség fejedelmének*: nem hogy annyi tulajdon névvel nevez-tetnék, hanem, hogy mind azok benne lennének, mellyeket azok a'Nevek jelentenek. Jeremias-is azt jövendölte [b]; hogy *a'Név, mellyel őtet nevezik: Az Úr a'mi Igazunk*, mert, noha Urunkat soha azzal a'névvel nem nevezték; mindazáltal, valóságos-képpen ő vólt A'mi Igazunk. Így vólt *Emmánuel*-is, az-az, *Velünk az Isten* [c]; a'mint Sz. Máté magyarázza. Így értette azért az Isaías mondasát. Mert, mikor az Angyal Jósefnek azt mondotta-vólna [d]; *A'nevét IESUSnak hívod*: mint-ha mondását bizonyítani akarta-vólna, az Isaías mondásával bizonyított: *És az ő nevét Emmanuelnek híják.* Mind egy azért a'Jésus és az Emmanuel: nem szózat-, hanem magyarázat-szerént; a'mint *Tertullián*us mondgya: mert mind egy, *Az Isten velünk*; és, *Az Úr a'mi Üdvözítőnk*, a'vagy Jésusunk. és így, a'Krisztus Emmanuel vólt, magyarázat-szerént; Jésus pedig, szó-zat- és magyarázat-szerént. Noha pedig a'tellyes Sz. Háromság a'mi üdvösségünknek oka, és az Atya's a'Sz. Lélek úgy adgya a'Malasztot és a'Dichőséget, mint a'Meg-testesült Fiú-Isten: mindazáltal a'Jésus, vagy az Üdvözítő neve, chak a'Fiúnak adatott tulajdon-képpen. mert az üdvösség meg-adásának módgya, chak ő-benne találtatik, ki Isten, és ember. Mert, ő tőtt eleget a'mi bűneinkért; és *ő lőtt engesztelő azokért* [e]: ő érdemlette nékünk a'bochánatot, és Malasztott: *ő lőtt nékünk az Istentől Bölcheség, és Igaz-ság, és Meg-szentelés, és Váltság* [f]: ő a'közben-járó-is, *az Isten- és az emberek-között* [g]: ő-általa *újíttatnak-meg, a'mellyek Mennyekben és a'földön vannak* [h]. és az-okáért néki tulajdona a'Jésus neve.

De mondaná még-is valaki: Mint-hogy a'Krisztus nem chak Üdvözítő, hanem *az Istentől Birójává-is rendeltetett az élőknek és holtaknak*; és *az Atya nem-is ítél senkit, hanem minden ítéletet a'Fiúnak adott, hogy mindnyájan tisztellyék a'Fiút* [k]: miért vötte inkább Nevét az Üdvözítéstől, hogy-sem az Ítélettől: fő-képpen holott az ő ítéletit senki el nem

A
n Gen. 41. 45.
o Ioan. 6. 54.
p Gen. 37. 3.
q Matt. 3. 17. & c. 17. 5.
r Gen. 37. 28.
B
s Gen. 3. 13. 14.
t Hebr. 1. 4.
u Rom. 10. 13.
C
x Act. 3. 6.
y Act. 4. 12.
z Isa. 7. 14.
a Isa. 9. 6.
b Ier. 23. 6.
c Matt. 1. 23.
d vers. 21.
D
e 1. Ioan. 2. 2.
f 1. Cor. 1. 30.
g 1. Tim. 2. 5.
h Eph. 1. 10.
i Act. 10. 42.
k Ioan. 5. 22.

A

kerülheti [k]: az üdvözítésben pedig nem mindenn[ek] részen része; hanem sokan, magok
k Rom. 14. 10. 2. Cor. 5. 10. gonoszsága-miatt, el-veszsznek? Felelet: Noha mindazáltal nem egyébért lőtt emberré, hanem hogy mindeneket üdvözítene. és ha üdvözíteni nem
l Ioan. 3. 17. akart-vólna, az ítéletért nem szükség lőtt-vólna emberi testbe öltözni; mellyet a'nélkül-is végbe vihetett-vólna. azért mondotta ő-maga[z] [l]: *Nem küldötte Isten az ő Fiát a'világra, hogy ítéllye a'Világot, hanem hogy üdvözüllyön e'Világ ő-általa.* Ezért *hajol-meg minden*
m Phil. 2. 9. 10. *térd a IESUS nevére* [m]; a'mint az Isten Isaias-által meg-jövendőltette [n]. Mert, mielőtte az Isten Fia emberré lőtt, és a'Jésus nevét fel-vőtte, kevés térd hajlott-meg az
n Isa. 45. 23. igaz Istennek, rakva lévén a'Világ Bálványokkal, és (hogy így szóllyak) az Istenség sok
részre vólt-osztva a'Pogányoknál. mert *Minervát*, a'Bölcheség Isten-aszszonyának tartották; *Apollót*, és *Æsculapiust*, Orvosló Isteneknek; *Æolust*, és az *Astraust* okat, a'Jó-szerencsés ütért hítták segétségül: *Bacchust* és *Ceres*t, bőv Borért és Gabonáért; *Plutót*, a'Gazdagságért; *Oceanust* és a'*Nymphák*at, a'Vízért; *Hymenæust*, a'Házasságért; *Venust*, és *Cupidót*, a'Testi gyönyörűségért; *Iupitert*, a'Birodalomért; és egyebeket egyéb dolgokért. De minek-utánna az Isten Fia a'Jésus nevét fel-vőtte (melly annyit tészen
B mint Köszönséges Üdvözítő,) minden térd meg-hajlott néki: mivelhogy egyedül a'mi
o Isa. 42. 8. igaz Istenünknek tulajdona, hogy tiszteletit mással nem közli, sem *másnak nem engedi* [o]. A'mint nyilván meg-mutatta, midőn Dágont mellette nem akarta szenvedni, hanem
p 1. Reg. 5. 4. a'földhöz verte, és el-rontotta [p]: és a'Samáriaiakat-is azért verte-meg az Isten, hogy az
q 4. Reg. 17. 33. Urat tisztelvén, hamis isteneknek-is szolgáltak, mint a'Pogányok [q]. Éppen kívánnya azért az Isten a'mi szívünket, nem oszolva.

Midőn valami Jószágért pőrlenek; a'kinek igaz ügye ninchen hozzája, örömest alkovásra mégyen és osztályra: de a'kinek igasága vagyon, éppen kívánnya, és nem akarja hogy más osztozzék véle. A'mint nyilván-valo példánk vagyon a'Salomon előtt pőrlő két Aszszony'állatban: mert a'kinek az eleven gyermekhez semmi közi nem
13. Reg. 3. 26. vólt, meg engedte-vólna hogy ketté vágják; és azt mondotta [r], hogy *se övé se masé-nélgyen, hanem meg-osztassék*: de az igaz anya, az osztásnak ellene-mondott. Hasonló-képpen, mint-hogy a'Bálványokban-lévő Ördőgöknek ninchen semmi igasságok az Isteni
C tiszteletthez; nem bánnyák ha több részre oszol-is: de az Isten, a'kinek az tulajdona, igen-is bánnya, és tiltya: Az-okáért az Isten Fia, fel-vévén a'Jésus nevét, úgy mint
s Mat. 11. 28 Köszönséges Üdvözítő és segétő, mindeneket magához hívott [s]. Erről érthetty ük Isaiás-
t Isa. 9. 6. nak mondását [t]; hogy *Az ő vállán vagyon Fejedelemsége*. Mint-ha azt mondotta-vólna: A'mit az-előtt sok vállakra osztottak, egyedül fel-vállalta; mert minden Fejedelmeket meg-győzött. és a'melly Fejedelemségeket törvénytelen magok-között fel-osztottak-
u Col. 2. 15. vólt, el-foglalta tőlök; a'mint Sz. Pál igen szépen beszélli felőle [u]. Az-okáért, a'ki Bölcheség-nélkül szükölködik, ne kérje azt *Minervá*tól: hanem az Atyának Bölcheségétől, *kiben a'Bölcheségnek és Tudománynak minden kincsei el-rejtve vannak* [x]. Se az Egéssét, és életet *Apollo*tól, vagy *Æsculapius*tól: hanem attól, a'ki *szóllyal járt, jól-tévén, és meggyógyítván mindeneket* [y]. Se a'Szerencsés útat *Æolus*tól, vagy az *Astraus*októl: hanem
x Col. 2. 3.
y Act. 10. 38
z Mat 8. 27.
a Ioan. 14. 6.
b Ioan. 2. 9.
c Ioan. 6. 11.
d Rom. 16. 12
e Prov. 10 22
f Ioan. 4. 13.
g Prov. 19 14
D
h Pf. 15. 11.
i Pf. 35. 9.
k Luc. 22. 29
l Mat. 25. 34
attól, a'kinek *a'tenger és a'szelek engednek* [z], és a'ki magát *Utnak* nevezte [a]. Se Bort és Búzát *Bacchus*tól és *Ceres*tól: hanem attól, a'ki a'vizet borrá változtatta [b]; és a'kevés kenyeret meg-szaporította [c]. Se Gazdagságot *Plutó*tól: hanem attól, *a'ki Gazdag mindenekhez, a'kik segétségül híják őtet* [d]; és, *a'kinek áldása meg-gazdagit* [e]. Se a'Vizet *Oceanus*tól, vagy a'*Nymphák*tól: hanem attól, a'kinek olly Vize vagyon, hogy, *a'ki abból iszik, nem szomjuhozik örökké*. Se Feleséget *Hymenæus*tól [f]: hanem attól, a'kitől tulajdon-képpen adatik az okos feleség [g]; a'ki a'Házasságot szerzette; a'ki az Anyaszentegyházat magának örök Feleségül választotta; és az emberi terméfzetet az Istenséggel el-válhatatlanúl egy személybe szerkeztette. Se Gyönyörűséget *Venus*tól, vagy *Cupidó*tól: hanem attól, *ki örömmel bé-tölt minket orczájával, és a'jobb kezében mind végig gyönyörűségek vannak mind örökké* [h]: a'kinek *Házának bővségétől meg-részegűlünk, és az ő gyönyörűségének patakából itat minket* [i]. Se, végezetre, Birodalmat *Iupiter*től: hanem attól, a'ki azt mondotta a'Tanítványinak [k]: *Én rendelem néktek az Országot*: és minden Válaszottaknak azt mondgya [l]: *Jőjetek-el én Atyámnak áldottai, bírjátok a'világ kezdetitől-fogva néktek készíttetett Országot.*

Ez pedig olly bizonyos dolog, hogy a'Krisztusnak El-jövetele-kor, meg-némúltak mind az Ördőgök, kik az-előtt az embereket feleletekkel chalogatták, és bolondították; a'mint a'Pogány *Porphyrius*-is meg-vallotta, abban a'Könyvében, mellyet a'Krisztus Hívei-, és azoknak Vállása-ellen írt: Ne chodállyuk, úgy-mond, ha már sok esztendeig dög-halállal nyomorgattatik a'Város: holott *Æsculapius*, és a'több Istenek, távúl vannak tőle. Mert, mióltától-fogva a'Jésust tisztelik, semmi hasznot az istenektől nem-

vehetünk. Nágy ereje vágyon az Igasságnak, hogy az Ellenségnek ellenünk fogott fegyverét-is, viszsza-fordittya, és az-ellen viszi. Akkor bé-tellyesedett Zakarias Profétának jövendőlése [m]: *Az napon, nyilván-való kút-fő lészen a' Dávid házának, és a' Jerusalem lakóinak, a' bűnösnek, és a' havi-kórságosnak meg-mosására. És lészen az napon, úgy-mond a' Seregek Ura; ki-vésztem a' Bálványok neveit a' földről, és nem léésznek emlekezetben többé.* Es Dávidnak-is mondása [n]: *Minden Nemzetségek a' kiket alkottál, el-jönek, és imádkoznak előtted Uram; és dicsőitik a' te Nevedet.* Melyből következik, hogy mi-is bé-tellyesittsük, a' mit ugyan azon Dávid, másütt kívánt [o]: *Isiak és Szűzek, a' vének az ifiakkal, dicsérjék az Ur Nevét: mert chak az ő Neve magaszt altatott-fel.* Ez a' Név, a' Jesus neve: az légyen azért a' mi jelünk, melyből meg-ismérteszünk ki Vitézi legyünk, és ki légyen a' mi Hadnagyunk, vagy Kapitányunk: abban veszük minden reménségünket; attól várjukminden segétségünket. Ezt hogy jobban végbe viheszük, a' régi szokás-szerént, meg-ajándékozom fejenként a' Keresztyéneket; és ugyan ezen Sz. Névvel, a' Jesus nevével: melyben minden rend-béli emberek találhatnak magokhak-való jót.

I. Ajándékozom ezt a' Szent Nevet, a' Közönséges Keresztyén Anyaszentegyháznak: mert *Igen-Erős Torony az Úr neve* [p]: úgy hogy *A' pokolnak kapui erőt nem vésznek rajta* [q]. II. A Lelki Pásztoroknak; hogy meg-áldgyák a' népet a' Jesus Nevében [r]: és annak dicséretet mondgyanak, minden dolgokat annak dicséretire rendelvén. III. A' Szerzeteseknek; kik mindeneket el-hadtak az ő Neveért, hogy *száz annyit vegyenek, és az örök életet bírják* [s]. IV. A' mi kichiny Szerzetünknek; hogy hordozzák azt a' Nevet, a' Pogányok-, és Fejedelmek-előtt [t]; se fáradságokat, se vérőket nem szánván érette. V. A' Fejedelmeknek, és Tiszt-viselőknek; hogy az Úr Nevének dicsőséget hozzanak [u], azt mindenűtt szemök-előtt viselvén, hogy hamis ítélettel ne káromláttassák. VI. A' *Congregatiók*nak; hogy az ő Nevében gyűllyenek-össze, és ő ott légyen közepettek [x]. VII. A' Vitézeknek; hogy, ha az ő ellenségök szekerekben és lovakban bíznak, ők az Ur-Isten nevében kérjenek segétséget [y]: és az ő Neve-által meg-útállyák a' reájok-támadókat [z]: és győzedelmesek légyenek, mint Dávid Góliat-ellen, a' Seregek Urának nevében [a]. VIII. A' Szűzeknek; hogy a' homlokokon írva légyen az a' Nev [b]. Es azt meg-bóchűlvén, el ne tőröltessék, a' testnek úndok kívánságáért. IX. Az Özvegyeknek; hogy az Úrban örűllyenek, és vígadgyanak az Istenben, az ő Jesus fokban [c]: tudván, hogy a' melly Özvegy másban keresi vígaságát, élvén meg-hólt [d]. X. A' Házasoknak; hogy az Isten az ő neve-által, szabadíttsa-meg őket [e] a' Házasság-béli gyötrelemtől [f]. mellyet nem ok-nélkül mondhatunk ízetlen víznek: mellyet Urunk gyönyörködtető borrá változtathat, mint a' Galilæai Kánában chelekedett [g]. XI. A' Gyermekeknek; hogy szentellyék az ő Nevét [h], azon kezdvén-el a' szólást, és nem a' szitkon: azzal kellyenek-fel, azzal feküdgyenek-le. XII. A' Szolgáknak és Szolgálóknak; hogy az ő segétségek, minden-némű fáradságokban az Úr neve légyen, ki a' mennyet és a' földet teremtette [i]. XIII. A' Míves- és munkás-embereknek; hogy magok munkájában és szorgalmatosságokban ne bízzanak, hanem az Ur nevében eresszék-meg hálójokat [k]. XIV. Közönségesen minden Híveknek; hogy valamit kérnek az Atyától a' Jesus Nevében, meg-adgya nékik [l]: e' világon minden szükséges dolgokat, fő-képpen az ő Sz. Malasztyát; a' más világon pedig az örök Boldogságot: mellyet engedgyen minnyájunknak az áldott Jesus, az ő Szent Nevének-általa. Amen.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

Szorgalmatos gondot viselnek arra a' világi Fő emberek, hogy életökkel-eggyütt, hírök-nevök el ne végeződgyék, és a' *zörgéssel el ne veszszen emlekezetök* [a]: az-az, a' mint némellyek elmélkednek felőle, a' temetéskor-való harangozással, és egyéb afféle pompával, melly zörgés-nélkűl végbe nem mégyen. Az-okáért, hogy nevök meg-maradgyon, élrekben szép íratos *Epitaphiom*okat chináltatnak; vagy fioknak, és attyok-fiainak testamentomban meg-hadgyák, hogy azt el ne múlasák. Azokra pedig, nagy aranyas betűkkel fel-írják, hogy ott imillyen nemes Vitéz, Úr, Gróf, Herczeg, *&c.* fekszik: noha a' szép *Epitaphiom*-alatt, egyéb ninchen pornál, éhontnál, rongynál, férgeknél; és igen kűlömbőz a' *titulus* a' dologtól, a' név a' személytől. De az élő emberek Nevei-is, gyakortá nem egyeznek az ő chelekedetökkel,

A
m Zach. 13. 1. 2.
n Psal. 85. 9.
o Ps. 148. 12.
B
p Prov. 18. 10
q Matt. 16. 18.
r Eccli. 45. 19
s Mat. 19. 29
t Act. 9. 15.
u Ps. 28. 2.
x Mat. 18 20
y Ps. 19. 8.
z Ps. 43, 6.
a 1. Reg. 17. 45
b Apoc. 14 1
C
c Habac. 3. 18.
d 1. Tim. 5 6
e Ps. 53. 3.
f 1. Cor. 7. 28
g Ioan. 2. 9.
h Matt. 6. 9.
i Ps. 123. 8.
k Luc. 5. 5.
l Ioan. 15. 16.
D
a Psal. 9. 8.

A

b *Apoc.* 3. 1.

mint a' világoſság a' ſetétséggel, az élet a' halállal. és ſokaknak mondhatnók [b]: *Tudom chelekedetidet, mert az neved hogy élſz, de meg-hólt vagy.* Igy Uraknak hívattatnak, kik ſzolgák ſem lehetnének: Vitézlőknek, kik ſoha ellenséget ſem láttanak: Tekintetes-eknek, kik ſemmi bőchűlletes dologban nem forgottak. Kűlőmbet mondhatunk az Iſten-felől Dáviddal [c]: *A' te Neved-ſzerént Iſten, úgy a' te dichéreted-is a' föld határi-ig: Igaſsággal tellyes a' te jobb-kezed:* az-az, bőchűlletes Nevedhez-képeſt, díchéretes dolgokat chelekeſzel mindenűtt, és minden dolgaidban tűndőklik az Igaſság. Igy méltán nevezzűk *Mindenhatónak* [d]; mert *Semmi nincs lehetetlen az Iſtennél* [e]: *Bőlcs*nek; mert mindeneket túd [f]: *Irgalmaſ*nak; mert tulajdona a' kőnyőrűlés. A' mái napon pedig, az Iſten Fia méltán neveztetik JESUSnak; mert *Ő ſzabadította-meg az ő népét az ő bűnőkből.* Oh drága Név, ò kedves Név! mert, mint-hogy minnyájan bűnősők vagyunk, és a' bűn-miatt ſok nyomoruságok-alá vettettűnk: ez a' *Mindén nevek-fölött-valo Név* [h], biztat, hogy a' bűntől meg-ſzabadúlván, minden nyomoruságból-is ki-menekedűnk általa, és minden jókban réſzesűlűnk. Az-okáért, e' drágalátos Névről ſzollok e' moſtani Predikátzióban.

d *Exo.* 15. 3.
e *Luc.* 1. 37.
f *Ioan.* 21. 17
g *Matt.* 1. 21

h *Phil.* 2. 9.

B

I. *Meg-mutatom, hogy azt a' Nevet, kűlső tiſztelettel-is kell illetni.*
II *Meg-mondom, ha ſzabad-e eskűdni; és mi kivantaſ ék az igaz Eskűvéshez.*
III. *A' Hamis Eskűvőknek büntetését hozom-elő.*

ELSŐ RÉSZE.

KÉrdené valaki; Ha a' JESUS Nevét halván, méltó-e sűveget vetni, térdet fejet hajtani, vagy más-féle kűlső jellel belső tiſztelettűnket meg-mutatni? *Calvinus* János [i], neveti a' Híveket, a' kik azt chelekeſzik, mint babonáſokat. kővetik a' tanitványok Meſterőknek tetſzését. Erdélyben Enyeden, a' Predikátor mindenek hallattára meg-pírongatott egy Kereſztyén embert, kit jól iſmértem; és meg-chúfoltatta halgatóival, hogy, halván a' JESUSnak Sz. Nevét, térdet fejet hajtott. Magyar-országban pedig, Ung-vár-megyében, Homonnai Bálint idejében, a' Predikátorok egy Synatban azt végezték; hogy bálványozás, sűveget vetni, vagy térdet hajtani, midőn azt a' Sz. Nevet hallyuk. Egy túdós és jámbor ember, *Godefridus a' Driell*, azt írja [k]; hogy chodálkozva látta a' *Heidelbergai* Herczeg Udvarában, hogy a' *Calviniſták*, midőn az ő Fejedelmőknek nevét hallották, sűveget vetettek; kezőket meg-chókolták; fel-kőltek, és egy ideig fenn-állottak: de ha a' Üdvőzítőnknek ſzentséges Nevét hallották, meg ſem mozdúltak, mint-ha Pogányok, barmok, vagy tőkék lőttek-volna. Effélét naponként eleget láthatni a' *Calviniſták*-kőzőtt: kik, midőn az Evangéliomban, vagy a' Predikátzióban hallyák azt a' Szent Nevet, ſemmi tiſzteletre nem indúlnak; mint ſzintén mikor a' Júdas, Kaifás, Pilátus, Heródes, vagy az Őrdőg nevét hallyák.

i *In cap.* 2. *Ep. ad Philip.*

C

k *In Antiperiſcope, cap.* 22.

l *Lib.* 3. *Comment. in Iſaiam*

m *Lib.* 6. *Hexam. cap* 9.
n *In c.* 2. *Ieſue* 9 15.
o *Cap. Decet. de Immunit. Eccleſ. lib.* 6.
p *Lib. de Orat. c.* 4. *num.* 5.
q *Act.* 16. 17

D

r *Act.* 3. 6. & *cap.* 4. 10.
s *Act.* 16. 18
t *Dialog. cum Triphone, & Apolog.* 1.
u *In Apologetico.*
x *Lib.* 1. 3. & 8. *contra Celſum.*
y *In Vita S. Antonij.*
z *Ad Nemeſium.*
a *Hom. de laude Dei.*
b *In Vita S. Hilarionis.*

A' Kereſztyének pedig, Sz. Pálnak tanitásából, térdet hajtnak midőn azt a' Sz. Nevet hallyák, vagy egyéb módon tiſzteletet téſznek; a' mint a' régi Sz. Atyáktól, és Jámbor Eleinktől tanúlták. Bizony, Sz. *Jerónymus* azt írja [l]; hogy ő idejében, a' Kereſztyéneket arról iſmérték-meg a' Zidóktól: hogy ezek, halván a' JESUS nevét, térdet nem hajtottak; amazok pedig, térdet, vagy fejet hajtottak, vagy sűveget vettek. Sz. Ambrús azt írja [m]; hogy a' térd meg-hajolhat, mellyel egyebek-fölőtt az Urnak bántáſa meg-chendeſedik; haragja meg-enyhődik; Malaſztya fel-indíttatik. Mert ez, az Atyának a' Fiához-valo leg-nagyobb ajándéka, hogy a' JESUS nevére minden térd meg-hajollyon. Sz. Gergely, *Serariuſ*nál [n], azt parancholta; hogy a' JESUS nevére, minnyájan az ő ſzívőknek térdeit meg-hajtsák; mellyet fejőknek meg-hajtásával bizonyíttſanak-meg. Ugyan azt végezte a' *Lugdúnumi Conciliom*-is [o]; a' mint *Navarrus* elő-hozza [p]. Nékem úgy tetſzik, hogy Urunk-is jelentette e' Sz. Névnek bőchűllését: mint-hogy az ő Híveiről azt mondotta [q]; hogy *az ő Nevében Őrdőgöket űznek*, és egyéb-féle chodákat chelekeſznek. Melly ígéret, leg-ottan Urunk Menybemenetele-után, az egéſz világon bé-tellyeſedett: mert Sz. Péter, a' leg-első chodát-is a' ſánta emberen, e' Sz. Név-által chelekedte [r]: és haſonló-képpen Sz. Pál, a' Leányzóból az Őrdőgőt az-által űzte-ki [s].

Erről ſok ſzép példáink vannak az Egyházi Hiſtoriákban, és a' Sz. Atyák Iráſiban. Es az Őrdőgők ki-űzéséről, nyilván emlekezik az ő idejében Sz. *Juſtinus Martyr* [t], *Tertullianus* [u] *Origenes* [x], Sz. *Athanáſius* [y], Sz. *Gregorius Nazianzénus* [z], Arany-ſzáju Szent János [a], Sz. *Jerónymus* [b], és egyebek-is. Innét vagyon, hogy az Őrdőg azoknak, kik ő-véle czimborálnak, erőſsen meg-parancholja, hogy azt a' Sz. Nevet ſoha ne emlí-

tsék:

tsék: és mikor a' Boszorkányok vendégeskednek, ha valaki chak feledékenségből nevezi-is, leg-ottan mind el-enyésznek az Ördögök. De az Atya Isten-is igen meg-böchüli ezt a'Sz. Nevet. Mert, a mint Urunk ő-maga, nem chak egyszer mondotta [c]; Valamit az ő Nevében kérünk az ő Mennyei Sz. Attyától, meg-adgya.

Innét olvasuk, hogy az Istennek Szentei chodálatos-képpen gyönyörködtenek e' Sz. Névben, Sz. János az ő Evangéliomában, leg-alább Két-száz húszszor nevezi a' JESUST: Sz. Pál, hasonló-képpen az ő Leveleiben: kinek mikor fejét vötték-is, hármat ugordván a' feje, háromszor nevezte; és valahová ugrott, Kút fakadott-fel. melly három Kútat, magam-is láttam Roma-kivül fél mély-földön, és ittam mindenikből. Melly Kútakról, emlekezik Arany-száju Sz. János-is [d]; és fel-kiált, mondván: Oh minémű Kútak! Sz. *Ignatius* Mártyrról, ki Sz. János Evangelistának tanitványa volt, azt olvasuk *Suriusnál* [e]; hogy, midőn arra kénszerítenék hogy meg-tagadná a' JESUST, azt felelte: Nem mivelhetem; mert az ő Nevét szívemben hordozom. és halála-után, fel-hasítván a' szívét, benne találták a' JESUS Nevét arany betükkel. Melyről szépen ír Mantuanus [f]: *Hic a' lictore rogatus, Cur toties in tormentis clamarit* IESUM? *Nomen id inscriptum cordi; sibi sæpe relabi, Dixit, in os: Id post fatum perquierere lictor Nixus, in exsetti conspexit vulnere cordis Nomen id, ex auro ductis splendere elementis.* Sz. Ferenczről azt írja Sz. *Bonaventúra*; hogy, midőn a' JESUS nevét említette, vagy hallotta, olly nagy örőm fogta-el szívét, hogy el nem titkolhatta; mint-ha mézet evett-vólna, vagy gyönyörűséges éneket hallott-vólna. Sz. *Iulianusról* azt írja Sz. *Ephrem* [g], hogy, a' melly Könyvben a' JESUS nevét találta, kön-húllatásival meg-áztatta, mint Magdolna a' JESUS lábait. Sz. Bernárd erről magyarázza, a' mit a' Meny-aszszony mondott a' Vő-legénynek [h]: *Ki-öntetett olaj a'te Neved.* és azt írja [i]: Az olaj, által-hat, és el-foly: a' JESUS, minden Nemzetekre ki-öntődött. Az olaj, világosit: a' JESUS, e világnak világosága. A' olaj, kenet: a' JESUS, Malasztyával az ő Híveit meg-keni, és meg-lágyittya. Az olaj, táplál: a' JESUS, tulajdon testével táplál bennünket. Az olaj, gyógyit: a' JESUS, a' mi lelkünknek Orvosa. Az olaj, minden nedvességeken felyül-úszkál: a' JESUS Neve, minden nevet felyül-halad. Az olaj, jó-illatú: a' JESUS, az ő Mennyei Sz. Attya-előtt jó-illatú áldozat. Az olaj, tiszta: a' JESUS, minden bűntől tiszta. Az olaj, a' daganatot meg-gyógyittya: a' JESUS, az alázatossággal a' kevélységet le-szállittya.

De még a' Hitetlenek-közzül-is találtattak, a' kik e' Szent Nevet böchüllötték. Mert Sz. Agoston azt írja maga-felől [k]; hogy, mikor Eretnek vólt-is, e' Sz. Nevet böchüllettben tartotta, és gyönyörködött benne; úgy-mint, mellyet még az Annya tejével vött-vólt szívébe; és valamit olvasott a' nélkül, nem tetszett néki. *Galatinus* azt írja [l]; hogy, midőn egy Zidó valami mérges állatot el-nyelt-vólna, más Zidó a' JESUS nevével meg-szabaditotta a' veszedelemtől. A' Gonosz Keresztyénekről-is azt mondhattyuk, a' mint Urunk ő-maga jelenti [m]: kik, noha az ő Nevében chodákat chelekedtek, mindazáltal nem kedvellette őket, úgy-mint hamisságnak chelekedőit. De néha efféleknek, érdemök-szerént meg-is fizetett az Ördög; melyről jeles példánk vagyon Sz. Lukáchnál [n]: *Meg-próbálák némelyek a' lézzegő Ördög-űző Zidók-közzül-is, hogy segétségül hínak azokra, a' kikben Gonosz lelkek valának, az Ur* JESUS *nevét, mondván: Kénszerítlek titeket a'* JESUSra, *kit a' Pál prédikáll. Valának pedig egy Scéva-nevű Zidó Papi-fejedelemnek hét fiai, a' kik ezt chelekeszik-vala. Felelvén pedig a' Gonosz Lélek, monda nékik: A'* JESUST *ismérem: Pált-is tudom: ti pedig kik vattok? Es reájok ugordván az ember, kiben Igen-gonosz Ördög vala, és meg-győzvén mind a' kettőt, erőt vön rajtok, úgy hogy mezítelen és sebesülve szaladnának-ki abból a'házból.* Hasonló dolgot ír *Luther* Mártonról *Fridericus Staphylus*, ki akkor a' *Luther* tanitványa vólt, és a' dolgot szemeivel látta: hogy Ördögöt akarván űzni, meg-szotúlt-vólt a' kapczája; és chak alig szaladott-el. A' ki azért bátorságos akar lenni efféle dologban, szükség hogy Hitiben igaz Keresztyén légyen, életében pedig jámbor és Isten-felő: mert egyéb-képpen az Ördög künyen meg-tréfállya, és meg-futamtattya. Holott azt vedd eszedbe; hogy a' JESUS nevének, nem úgy tulajdonittyuk a' Chodá-tételekre-való erőt; se nem úgy böchüllyük és tisztellyük, a' mint chak szózat, vagy öt betűből-álló ige: hanem, a' mint az Üdvözítőt és az üdvösséget jelenti. és az okáért, a' Név-által, ő-magát az Üdvözítőt tisztellyük, és hijuk segétségül. Mint mikor a' Chászár nevét halván süveget vetünk, vagy fel-állunk; azt nem a' szózatért chelekeszszük, hanem a' Chászárért, kit azzal a' szóval jelentünk: és miként a' Chászár azt maga tiszteletinek tulajdonittya, úgy a' JESUS-is tulajdon böchüllettinek tartya az ő nevének tiszteletit.

[c] *Ioan.* 14. 13. & c. 15. 16. & c. 16. 23.

[d] *Hom.* 8. *in Ep. ad Ephes. & Hom.* 5. *in Iób.*

[e] *In Vita ejus.*

[f] *Lib.* 2. *de Sanctis diebus.*

[g] *Tom* 3. *fol.* 268.

[h] *Cant.* 1. 2.

[i] *Serm.* 15. *in Cant.*

[k] *Lib.* 3. *Conf. cap.* 4.

[l] *Lib.* 8. c. 5. *ex Ieroſólymitano Thalmud.*

[m] *Mat.* 7. 22.

[n] *Act.* 19. 13.

A

II. RÉSZE.

o Pſ.110.10

EZekből ki-tetſzik, hogy *Szent és Rettenetes az ő Neve* o: Szent, tudni illik azoknak, kik jól élnek véle; Rettenetes azoknak, kik gonoſzúl. Jól élnek pedig véle, a' kik az ő Uroknak Iſtenöknek Nevét heában nem véſzik: Gonoſzúl, a' kik heában véſzik: *Mert nem tartya ártatlannak az Úr azt a' ki az ő Urának Iſtenének Nevét heában véſzi.* Noha pedig ſok-képpen vehetni heában az Úr Nevét; mindazáltal, fő-képpen és gyakrabban az Eskűvésben: melly ha nem igaz, vagy nem bőchűllettel-valo, igen ellene vagyon az Iſteñek. mert azzal az ő végheteſlen méltósága meg-bántódik. Hogy ezt jobban meg-értsűk:

p Exo.20.7 Deut.5.11.

I. Azt kell eſzűnkbe vennűnk; hogy a'ki eskűſzik, az Iſtent híja bizonyságúl hogy mondását el-hidgyék. és ez a' derék Eskűvés: *Iſten bizonyságom*, vagy, *Iſtennel bizonyítok*. Az-okáért, a'ki hamiſsan eskűſzik, nagy vétket chelekeſzik: mert, a' mi ő-rajta áll, az Iſtent hazuggá, vagy hamis-tanúvá téſzi, mivelhogy hamiſsat bizonyíttat véle, a' ki Első és merő Igaſság; és azért nagy boſzſzúsággal illeti. Innét vagyon, hogy az Iſten, kemény és hirtelen chapáſokkal bűntette meg a' Hamiſsan-eskűvőket.

B

q Lib.8.Hiſt. Angli.

Polydórus Virgiliuſnál q olvaſsuk; hogy *Godvinus*, Angliai Gróf, *Edvardus* Király aſztalánál, egy falat kenyértől meg-fuladott, a'mint hamis eskűvésével kívánta. *Vincentiuſnál* r, *Elfredus* Angliai Fejedelem, megakarván hamiſsan eskűdni, Romában a' Szent Péter Oltárán, hirtelen le-eſett, és harmad napra meg-hólt. Egy Francziai Herczeg pedig s, a' Nagy Károly Cháſzár előtt, hamiſsan meg-eskűdvén, meg-fakadott; és orrán, ſzáján, ſzemein, fülein vér jőtt, és ſzörnyű halállal meg-hólt. *Gregorius Turonenſisnél* t, a' Hamiſsan-eskűvőre, az égből tűz ſzállott, és meg-emésztette. Ezer őr-ſzáz kilenczven-kilenczedik Eſztendőben-is, *Flandriában*, tűzzel emésztetett-meg egy Hamiſsan-eskűvő. Sok efféle példákat hozhatnánk elő: de most ezekkel meg-éléghetűnk.

r Lib.24.cap. 24.
s Lib.8. Hiſt. Francor. c.16

II. Azt kell eſzűnkbe vennűnk; hogy vóltak olly Tévelygők, kik azt vélték, hogy ſemmi okon nem ſzabad eskűdni: úgy-mint, a' *Meſsaliánuſok*, a'vagy az *Euchiták*, a' *Pelagianuſok*, és *VValdenſeiek*; és mi időnkben a' Viſzſza-kereſzteltek. *VViclef*-is azt tanította; hogy világi dologért nem ſzabad meg-eskűdni; a' mint *Caſtro* írja u. De nem úgy vagyon. Mert az Eskűvés, ha úgy léſzen a'mint kívántatik, nem tilalmas: 1. Mert ſok Szent emberek eskűdtek a' Sz. Irásban, ugyan világi dologkért-is: úgy-mint Abrahám x, Iſaak y, Jákob z: Moyſes pedig a, és Dávid b, egyéb dologkért. Ki azt-is mondgya c; hogy, *Dícsértetnek minnyájan kik az Úrra eskűſznek*: mert az vólt a' jele hogy az igaz Iſtent tiſzteltték. Az-okáért mondotta Moyſes d: *A' te Uradat Iſtenedet féllyed, és egyedűl néki ſzolgallj, és az ő nevére eskűdgyél.* Az Uj Teſtamentomban-is, Sz. Pál nem egyſzer eskűtt e; sőt az Iſten-is f: nem hogy az Iſten mondását, erősítené az Eskűvés, hanem, hogy az emberek inkább ſzokták hinni az eskűvéſt: és hogy inkább eleikbe adná az embereknek az ő tanáſsának bizonyos-vóltát; a' mint Szent Pál jelenti g. 2. Továbbá; az Eskűvés az Iſtennek tiſzteſségére vagyon: mivelhogy azzal azt jelentyűk, hogy az Iſten az emberek dolgaira gondot viſel; tudgya azokat; és hatalma vagyon azokon. 3. Felebarátunknak-is elő-menetelire vagyon: mert azchelekeſzi, hogy, igazat mondván, békeségben maradgyunk; máſt boſzſzúsággal ne illeſsűnk; a' pőr-patvarban véget érjűnk.

C

u Contra Hareſes. Verbo, Iuramen. ¶ 5.

x Gen 21.24.
y Gen.26.31
z Gen 31.51
a Deut.4.26.
b 1. Reg.20.3
c Pſ. 62. 12.
d Deut.6.13.
e Rom.1 9. 2 Cor.1.23.c. 11.31. Phil. 1,8. 1.Tim. 5.21.
f Pſ. 94. 11. & Pſ.109.4.
g Heb.6.17.

Mondaná valaki: Urunk egy-általlyában azt parancholta, hogy Ne eskűdgyűnk h; *Se az égre, ſe a' földre, ſe Jeruſalemre, ſe fejünkre: hanem a' mi beſzédünk légyen*, Úgy, úgy; *Nem, nem: a'mi pedig azok-fölött vagyon, a' gonoſztól vagyon*. Felelet: Urunk ezzel a' mondáſsal, az Eskűvéſt nem tellyeſséggel tiltotta, hanem a' Zidóknak Kéthamis Vélekedéſsöket kárhoztatta: kik azt vélték, hogy Akár-mi okból-is ſzabad a teremtett-állatokra eskűdni; és, hogy affélé Eskűvés nem kőtelezi az embert. Az-okáért Urunk azt parancholya; hogy tellyeſséggel ne eskűdgyűnk; az-az, ſe Iſtenre, ſe teremtett-állatra; mikor a'ſzűkség nem kívánnya. Mert az Eskűvés chak akkor jó, mikor a' ſzűkség kívánnya. és az-okáért, nem kell gyakorlani mint az imádságot, alamiſnát, és egyéb afféle magától-valo jókat. A' mint hogy az Orvoſság-is, a' hadakozás, ember-ölés, magunk óltalmára, ſzűkséges lehet, és a'hoz-képeſt jó: de ha egyéb leherne, jobb volna azok-nélkűl lenni. Mert nagy bőchűlletlenség, ollyan nagy bizonyoſsággal bizonyítani aprólék dolgot, mikor a' ſzűkség nem kívánnya: az-az, mikor más módon-is végbe vihettyűk ügyűnket, és el-hiſzik beſzédűnket; a'mint Arany-ſzáju Sz. János mondgya i. Es a' ki ſzűkség-nélkűl eskűſzik, és az Eskűvéſt ſzokásúl véſzi, könnyen meg-eshetik hogy hamiſsan-is meg-eskűdgyék. Ezen értelem-

h Mat. 5. 33.

D

i Hom. 9. in Acta.

mel

mel mondgyák némelly Sz. Atyák-is, hogy a' Keresztyéneknek nem szabad esküdniek; az-az, ha a' szükség nem kívánnya. és sokkal jobb vólna, ha a' Keresztyének egy-mást esküvés-nélkül meg-hinnék. De annyiba jutotak, hogy Esküvésel sem hiszneke egy-másnak.

Mondaná még-is valaki: Mint-hogy az Esküvés Istени tisztelet, nem méltó azt világi dologban egyelíteni, és azért meg-esküdni. Felelet: Az Esküvés, bizonyos dologban Istени tisztelet, midőn külömben el nem hiszik beszédünket: az-okáért, a' mint egyéb szükségünkben az Isten segétségéhez folyamlunk, úgy ebben-is; és úgy, Istennek tisztessége're esik. Továbbá: Istени dologgal-is élhetünk világi szükségünkben, midőn más módunk ninchen: de azt, akkor-is nem chak úgy böchüllyük, a' mint e' világi szükségünkre alkolmatos, hanem főbb módon-is. És így, testi egésségünknek meg-nyeréséért, a' Szentségekkel élünk; Ereklyéket viselünk; Istennek Fogadást tészünk; imádkozunk: mert tudgyuk, hogy az Isten Fia-is azért lött emberré, hogy az embereknek mind testökben 's mind lelkökben használna. Nem tilalmas azért egy-általlyában az Esküvés: de, hogy vétek-nélkül légyen, Három dolog kívántatik melléje; a' mint Sz. Tamás taníttya [k] a' több Doktorokkal, Jeremiásnak ama' mondásából [l]: *Így eskűdgyél: Él az Úr, bizonyosságban, és ítéletben, és igasságban*: az-az, Ne hamisan, máit értvén és máit mondván: ne maga-gondolatlanúl, akár-mi aprólék dologért: ne Gonosz vagy tilalmas dologra kötelezvén magadat.

Az Első, olly igen szükséges; hogy a' Hamis esküvés mindenkor Halálos bűn, ha szintén senkinek kárára ninchen-is: mert akár-miért eskűdgyél hamisan, az Istent tészed hamis tanúvá. De kétséges dologra sem kell esküdni: mert a'ki azt chelekeszi, veszedelemre veti magát, hogy az Istent hamis tanúvá tészi: *a' ki* pedig *a' veszedelmet szereti, abban vész-el* [m]. Innét következik; hogy, ha olly dologra eskűszől a'melly nem bűn, tartozol bé-tellyesíteni, ha szintén életedben jár-is: úgy-mint, ha azt fogadtad esküvésel, hogy viszsza mégy a' fogságba; ha tudod-is hogy ott meg kell halnod, vagy örökké rabságban kell maradnod. A' mint chelekedett *Polydórus Virgiliusnál* [n], a' Francziai János Király, ki *Eduardus*nál az Angliai Királynál fogságban lévén, hitre-ki-bochátlatott, hogy maga szabadulásáért némelly dolgokat végbe vinne: mellyeket meg nem szerezhetvén, viszsza ment, és a' fogságban hólt-meg. Úgy chelekedett *Guidó*-is *Flandriai* Gróf, a' Francziai Filep Király foglya lévén. A' Pogányok-közöttis *Marcus Regulus*, Romai fő Hadnagy, ki hiti-szerént viszsza-ment *Carthágó*ba, noha tudta hogy meg kell halni; a' mint Sz. Agoston írja [o] *Valerius Maximus*ból [p]. Ha az ő hamis Istenit ez így meg-böchüllötte: gondollya-meg a' Keresztyén, mit kellessék néki chelekedni az ő igaz Istenéért.

Mindazáltal azt kell itten eszünkbe venünk; hogy, midőn az ember a' dologban úgy meg-chalatkozik: hogy, ha annak állapattyát tudná, semmi-képpen nem chelekedné, ha szintén esküvésel fogadta-is, nem tartozik bé-tellyesíteni. Úgy-mint; ha valamelly Leányzónak hittel fogadtad hogy feleségül el-vészed, Szűznek alitván: ha meg-érted hogy nem az, nem tartozol el-venni. Meg-eskűdtél, hogy a' Péter házát meg-vészed, jónak alitván: az-után, meg-érted hogy rosz fondamentoma vagyon, vagy a' Boszorkányok járják, nem tartozol meg-venni. Ennek pedig oka az, hogy az Isten az Esküvést, annak igyekezete-szerént vészi, a' ki eskűszik, ha úgy kötelezi magát a' mint az esküvést érti: de ha tudta-vólna a' dolognak állapattyát, meg nem eskütt-vólna. az-okáért nem-is köteles annak bé-tellyesítésére.

Azt-is eszünkbe kell vennünk; hogy, a' mint magunknak nem szabad hamisan eskűdnünk, úgy nem szabad attól hitet kívánnunk ok-nélkül, a' kit gondolunk hogy hamisan fog-eskűdni: de meg sem engedhettyük. mert, a' mennyire tőlünk lehet, tartozunk felebarátunkat a' vétektől meg-óltalmazni; a' mint Sz. Agoston taníttya [q]: ki *Tutuslyménus*ról azt írja; hogy, a' hamis esküvésnek meg-engedéséért, a' Kristus Élő-széke-eleibe viteteti: és úgy meg-osztoztatott, hogy a' vereségnek jele mind addig a' testén maradott, míg nem bűnéről penitentziát tartott.

Mondám, Ok-nélkül: Mert Bizonyos okokból meg-engedheted: I. Ha Bíro vagy; és az eggyik pörös azt kívánnya; a' vagy tiszted-szerént a' tanúkat meg kell eskűdtetned. Mert a' Bírónak, a' Törvény szokása-szerént kell chelekedni, nem a' maga tudományából, hogy botránkozásra okot ne adgyon: mellyet inkább tartozik el-távoztatni, hogy sem egy ember vétkét. Ha pedig más eszközzel élhet, úgy-mint okos kérdezkedésekkel, hogy valamiben meg-kapja, tartozik azt követni. mert gyakorta-látthyuk, hogy, a' ki valamit el mér lopni, el-is meri tagadni, esküvésel-is. II. Ha Prókátor vagy, és tiszted azt kívánnya hogy hitet kívány a' más párttól; a' végre, hogy

árulónak

A

B

k 2. 2. q. 89. art. 3.

l Ier. 4. 2.

In Veritate.

m Eccli. 3, 27

n Lib. 10. hist. Angle-rum.

C

o Lib. 1. Civ. cap. 15.

p Lib. 9.

D

q Ser. 11. de Sanctis, inter 17. Sermones.

A

12. 2. q. 98. art. 4.

árulónak ne tartsanak, úgy-mint ki tisztedben híven el nem jártál. III. Ha reménlenéd, hogy Istentől-való féltében nem mér hamisan meg-esküdni, és más-felől nagyba jár a' dolog; a'mint Sz. Tamás mondgya [r]: Mert a'mit kívánsz, nem tilalmas ő-magában; jó végre chelekeszed; és szükséged-is vagyon reá. IV. Ha az ő hamis esküvése néked használhat, abból meg-tudván ellenségednek álnokságát; és az ő hitelét semmivé tévén, te igasságodhoz juthatsz: a'mint az Isten-is meg-engedi a' gonoszt jó végre. Igy szabad a' szolgád- vagy fiad-előtt pénzt hagyni tudván, hogy el-lopja: hogy meg-ismérvén gonosz indúlattyát; és meg-bűntetvén, mind őtet jóra vigyed, 's mind magadat nagyobb kártól meg-őrizzed.

In Iudicio.

Másodszor: Az Ítélet kívántatik az Esküvéshez: Hogy jól meg-fontollyuk a' miért meg-eskűszűnk; hogy se szükség-nélkül, se aprólékért ne esküdgyünk. Ezt nem chelekeszik, a' kik chak nem minden szóban eskűsznek, és a' szokásal mentik magokat. Kiket keményen feddett az ő idejében Arany-szájú Sz. János: és azt írta [s]; hogy egy Pogány *Orátor*, gonosz szokásból mindenkor mozgatta a' jobb vállát; de a' szokást meg-győzte, minden-felé éles késeket tévén a' vállára, és félvén a' sebtől. és utánna veti: Te a' kés-helyett, az Isten bűntetését hordozzad szemed-előtt, és a' gonosz szokástól meg nem győzettetel. Másutt azt írja [t]; hogy, noha az emberek megszokták vólt a' förödést: mindazáltal, a' Fejedelemtől-való féltekben, ki azt meg-tiltotta-vólt, el-szoktak róla. és azt hozza-ki belőle; hogy az Istennek parancholattyát nem kell kisebre böchűllenűnk; melly kűnyű és hasznos; nem úgy mint a' förödésnek meg-tiltása. Másutt pedig, jó orvosságot-is rendel [u]; hogy magunknak feddőket szerezzűnk, és azoknak feddését jó néven vegyük: mint midőn fiúnk, vagy szolgánk arra int, hogy a' köntöst viszsza reánk ne vegyük.

s Hom. 7. ad Pop. Antioch.

B

t Hom. 14. ad Pop.

u Hom. 27. ad Pop.

Más orvosága lehet e' gonosz szokásnak, a' Sz. Irásnak tanitása. A' Bölch *Ecclesiasticus* imigyen ír [x]: *Az Esküvésre ne szokjék a' szád, mert sok esetek vannak abban. Az Isten nevezése pedig ne légyen szűntelen a' szádban; és a' Szentek nevezésébe ne egyeledgyél: mert nem lészsz bűntetetlen ő-tőlök. Mert mint a' szűntelen kérdeztetett szolga, meg nem menekedik a' kékségtől: úgy minden Esküvő, és Istent nevező, a' bűntől éppen meg nem tisztúl. A' sokat-esküvő férfiú, hamisággal rakodik-meg, és el nem távozik annak házától a' chapás. Es ha meg-chal, az ő vétke légyen rajta: és ha el-fődözi, két-képpen vétkezik: és ha heában eskűszik, meg nem igazittatik: mert meg-telik bűntetéssel az ő háza.* Es másutt [y]: *A' sokat-esküvő beszéd, a' fének haj-szálait fel-borzasztya: és annak böchűllettlensége a fülek bé-dugása.* Bizonyos dolog pedig, hogy sokan az Esküvésel magoknak nagy galibát szerzettek. Arany-szájú Sz. János [z], a' Saul példáját fontollya e' dologra [a]: kinek esküvése-miatt, az ő tulajdon fiának Jonatásnak meg kellett-vólna halni, ha a' nép engedte-vólna. Heródesnek maga gondolatlan esküvése pedig, Sz. János halálát szerzette [b]: és Dávidot-is nagy veszedelembe hozta-vólna, ha Abigail-asszony okoson eleit nem vőtte-vólna [c].

x Eccli. 23. 9-

C

y Eccli. 27. 15

z Hom. 14. ad Pop. Antioch.

a 1. Reg. 14. 24.

b Matt. 14. 7.

c 1. Reg. 25. 32.

d Lib. de Legibus.

De még a' Pogány Bölchek-is orvosságot nyújtnak az Esküvés-ellen. Mert *Pláto* keményen meg-feddi az esküvőket [d]; ugy-mint, kik mind magokat, 's mind egyebeket meg-gyaláznak: magokat ugyan; mert esküvésökkel azt jelentik hogy hazugok, és nem méltók hogy hidgyenek nékik, hanem ha az Istent vészik bizonyságúl: egyebeket pedig; mert, a' kik-előtt eskűsznek, azt ítélik felőlök hógy gyanakodók, és egyebekfelől gonosz vélekedésben vannak, hogy más szavát nem akarják hinni esküvés-nélkül. *Josephus* azt írja az *Essæus*ok-felől; hogy tellyességgel meg-tartóztatták magokat az Esküvéstől [e]. Es *Sólon* azt mondotta, a' mint *Maximus* írja [f]; hogy az embereknek olly jámboroknak kellene lenni, hogy ne vólna szükség senkit esküvésel kötelezni. Hasonló ítélettben vóltak a' régi Romaïak-is, a'mint *Plutarchus* írja [g]. Mert midőn *Carbo*, esküvésel akarná mondását bizonyítani: meg-esküdtenek ők-is hogy nem hisznek néki: azért, hogy a' Jámbornak szavát esküvés-nélkül-is el kellene hinni; a' tekéllettlennek pedig, esküvését sem kellene bé-venni. mert, a' mint *Menander* mondotta, † Az embernek élete hiteti-el mondását, nem beszéde. *Thales Milesius* pedig azt mondotta; hogy heában esküdtetik az embereket valami nagy vétekért: mert, a'ki méreggel meg mér valakit étetni, el-is meri tagadni; a'mint *Laërtius* írja [h]. *Isócrates*ről pedig azt írja *Stobæus* [i]; hogy azt mondotta, hogy chak Két dologért kell meg-esküdni: tudni illik, hogy magadat gyalázattól, vagy felebarátodat veszedelemtől meg-mentsed: de pénzért, igasságunk lévén-is, nem kell meg-esküdnünk. Vedd eszedbe, hogy a' Pogány Bölch az ő hamis istenit-is nagyobra böchűllötte, hogy-sem gazdagságát. Mellyet ha némelly Keresztyének valóbá meg-fontolnának, nē olly kűnnyē esküdnének meg minden aprólékért, és marczonaságért. Azt írja *Cæsarius* [k]; hogy két Áros-ember

D

e Lib. 2. de Bello Iudaico, cap. 7.

f Serm. 33.

g In Præceptis Polit.

† Svadet loquentis vita, non oratio.

h Lib. 1.

i Serm. 27.

k Lib. 3. c. 38.

meg-

meg-győnván, hogy haztugsággal, és hamis-eskűvéssel éltek a'kereskedésben: a'Pap mind a'kettőről, mint nagy vétekről, intette őket, és kérte hogy azokat el-hadgyák. Kik midőn azt mondották-volna, hogy ők a'kereskedésbé, meg nem tarthattyák Urunknak ama'parancholattyát[l]; *Ugy, úgy, Nem, nem*: azt ígérte nékik, hogy, ha tanátsát követik, jól léfzen dolgok: tudni illik, hogy eskűvés-nélkűl, egy-általlyában meg-mondgyák a' vévőknek, minél kűlőmben nem adhattyák; és ne eskűdgyenek, fe ne hazudgyanak. Fel-fogadák az Áos-emberek, hogy, a'mint tőlők a'Pap kívánta, úgy chelekefznek egy eftendeig, meg-próbálván miként fog a'fzerenche fzolgálni. Eftendő-múlva, meg-jelenték a'Papnak, hogy nagy károkkal engedtek néki; és hogy fenki tőlők né akar vásárlani eskűvés-nélkűl. Monda még-is a'Pap: Ne-féllyetek; ez chak kísértet vólt: hanem, valóban, és egy-általlyában tekéllyétek-el magatokban, hogy ez fzándékot meg nem változtattyátok, fe fzegénységtől-valo féltetekben, fe pedig más okból: és meg-láttyátok, hogy az Iften meg-áld benneteket. Fel-fogadák ifmég néki, az Urnak Sz. Lelke-által, hogy az Úr parancholattyát, az ő tanátfa-fzerént, tellyes életőkbé meg akarják tartani, ha fzintén kóldúlásra jutna-is űgyők. Leg-ottan chodálatos-képpen, az Iften azt a'kifértetet el-vévé rólok, és minnyájan azoktól kezdének vásárlani inkább hogy-fem a' több Kalmároktól. és rővid időn úgy meg-gazdagúlának, hogy magok-is chodálták. Meg-jelenték azért a'dolgot a'Papnak, és meg-kőfzönék a'jó tanátfot: mellyel mind a' bűnből ki-menekedtenek, 's mind marhájok meg-többűlt.

III. RESZE.

AZ kik efféle példákkal nem gondolnak, féllyenek az Iften bűntetésétől; melyről emlekezik Zakarías Proféta, mondván[m]: *Es meg-fordúlék, és fel-emelém fzemeimet: és nézék, és imé egy röpűllő könyv. Es monda nékem: Mit látfz te? Es mondék: En egy Röpűllő Könyvet látok: annak a'hofzfzasága húfz könyöknyi, és a'fzéleffége tiz könyöknyi. Es monda nékem: Ez az átok, melly ki-mégyen az egéfz föld fzínére: mert minden lopó, a'mint ott meg vagyon írva, meg-ítéltetik; és minden eskűvő, abból hafonló-képpen meg-ítéltetik. Ki-hozom azt, úgymond a'feregek Ura: és bé-mégyen a'lopónak házába, és az én nevemre hamifsan-eskűvőnek házába: és annak háza-közepett fog-lakni, és meg-emészti azt, és annak fáit, és a' köveit.* Melly mondáft hogy jobban meg-értheffűnk, Egy-nehány dolgot kell efzűnkbe vennűnk:

I. A' *Könyv*-helyett, a'Hetven Magyarázók, *Kafzát*, vagy *Sarlót* fordítottak. Es azt a'fordítáft követi Arany-fzáju Sz. János, Sz. *Cyrillus*, *Theodoréius*, és többGörög Aryák-is. mert a'Zidó íge, mind a'két magyarázatot el-fzenvedi. Melly *Röpűllő Könyv*, vagy *Kafza*, jelenti a'Lopók- és Hamis-eskűvők-ellen-való bűntetéfnek hamar és véletlen-vóltát. Mert a'bűntetés, mindenkor az iftenteleneknek fejők-fölött-függ; és chak az Iften engedelmét várja, hogy a'gonofzokra rohannyon: a'mint hogy a'kányák, ólyvek, fafok, a' levegő-égben röpdéfnek, prédát kereféven; és mihelyen azt meg-láttyák, nagy hirtelen és febeffé reá-űtnek: vagy, mint a'villámásból ki-űtő menykő, hirtelé és nagy febeffséggel meg-űti a'tornyokat, fákat, embereket, és egy fzem-pillantásban meg-emészti. Es ezért hafonlíttya Iften az ő bűntetését a'villámáshoz[n]: Ha, úgy-mond, *meg-élesítem kardomat mint a' villámáft.*

II. A' Könyvnek mind fzéli hofzfza nagy: mert mind a'bűnök, 's mind a'bűntetéfek fel vóltak reá írva; és mind a'bűnben, 's mind a'bűntetésben találtatik fzéleffség és hofzfzaság. A'Bűn, Széles: mert fokakra ki-terjed, és fokaknak ártt, fő-képpen a'lopás, és a'hamis-eskűvés. mellyek gyakorta eggyűtt-járnak, mert a'lopó, mindenkor hamis eskűvéfsel akarja lopását el-födözni. Hofzfzú pedig: mert fzokáfsá vévén ember a'bűnt, fokáig benne marad. és ez-is mind a'két vétekben fel-találtatik: mert a'kik lopni kezdnek, ritkán hadgyák-el, hanem mikor fel-akadnak: az Eskűvésben-is, gyakrabban a' halál vét véget. Az-okáért, midőn a'Proféta azt mondgya, hogy ezeknek fzéleffége tiz könyöknyi vólt; azt jelenti, hogy valóban fzéleffek vóltak. mivelhogy a'tizes fzám tellyes, és tellyeffséget példáz: de két annyi, az-az, fokkal felyűl-haladgya a'Hofzfzasága, a'mennyi ideig penitentziát méltó lött-vólna tartaniok, de nem akarták: az-okáért a'Bűntetéfnek-is nagy Széleffége léfzen; mert fok-féle léfzen, és fokakra el-árad: de a'Hofzfzasága meg-haladgya, mert örökkön örökké tart, és vége nem léfzen.

III. Azt mondgya a'Proféta; hogy a'Bűntetés meg-eméfzti a'lopónak, és hamis eskűvőnek, mind házát, 's mind annak kövét és fáját. A'mi a'Házat illeti; fzokás néhult, hogy a'melly házban valami ifzonyú vétek történt, vagy a'melyben azt forralták, el-rontsák mind fondamentomig; a'mint a'Párt-űtők házaival történt *Bononiá*ban, és egyébűtt-is. És a' Szent Irásban olvafsuk; hogy égi tűzzel eméfztette-meg Iften Sodomát és Gomorrát tartományoftól. De mondaná valaki; Ha az átok a'Lopónak és Hamifsan-eskűvőnek háza-közepett fog-lakni, mint eméfzti azt meg fájával és kővével

A egyetemben? mert a' Próféta mind eggyikét, 's mind másikát mondgya. Felelet: A' bűntetés, mellyet Isten efféle Bűnösöknek házára bochát, ollyan mint valami nagy terh; melly, mint a'malom, apránként töri, és fogyattya chodálatos-képpen; és úgy mint titkon, mind a'fá-ig és kő-ig, míg nem tellyességgel semmivé tészi. Így láttyuk, hogy gyakorta, a'kik hamisan-keresett marhából és jószágból nagyra vitték állapattyokat, és Nemzetségöket; az Istennek kemény, de igaz ítélete-által, vagy tellyességgel el-fogytak, vagy nyomorúlt állapatra jutottak: hogy, a'kik láttyák, álmélkodgyanak, mi módon történt, hogy a'nagy temérdek kinch és gazdagság, rövid idő-alatt, lassan-lassan, úgy hogy chak eszökbe sem vötték az emberek, semmivé lött! Melyről, chak mi időnk-béli példákat-is hozhatnánk-elő, ha históriákat akarnánk írni, és magunk Nemzetségének gyalázattyát nem általlanók fel-födözni. Arany-szájú Sz. János pedig azt írja; hogy az Isten az Eskűvőket kivált-képpen azért bűnteti illyen keményen, hogy egyebek példát vegyenek rólok, és tanúllyanak. Mi-okért rontya-el, úgy-mond a'Sz. Doktor [o], az Eskűvőnek kőveit és fáit? Hogy a'romlás, egyebeknek jobbulására légyen. Mert mint-hogy a'meg-hólt Eskűvőt a'földbe kell temetni: a'le-omlott ház, és a'romlás, minden által-ménőknek, és meg-nézőknek íntésekre lészen a'látásból; hogy ne méreszellyék azokat chelekedni, hogy azonokat ne szenvedgyék; és a'meg-hólt eskűvő vétkének szűnetlen vádolója lészen: és valaki azt láttya, eszébe vészi mennyire gyűlöli az Isten azt a'bűnt, mellyet olly keményen szokott meg-büntetni; a'mint az oda fel elő-hozott példák-is meg-mutattyák. Azokhoz hasonlót ír *Plutarchus* [p] *Cleómenes*-felől: ki, az *Argivus*okkal hét napig-való frígyet vetvén, midőn reájok vígyázván, eszébe vötte-vólna, hogy harmadik éjjel bátorságosson alusznak, azért hogy bíztak a'békességről-való szövétséghez: reájok ment, és sokakat meg-ölt közzülök; a'többit pedig fogva vitte. Es midőn azt, mint gyalázatos dolgot, szemére vetették-vólna, hogy eskűvését meg-szegte: azt felelte, hogy ő úgy tött a'hét napról fogadást, hogy az étszakát hozzá nem számlálta. De nem használt néki az álnokság, sem a'Várast azzal meg nem vötte: mert az Aszszony állatok, ki-vévén az Istenek Templomiból a'fegyvereket, boszszút állottak rajta; nem külömben, mint-ha ő-magok az Istenek bűntették-vólna meg a'kiket meg-chúfolt. Végezetre, meg-bolondúlván, ő-maga egy kis kardal az egész testét, bokájától-fogva mind a'hasáig, meg-hasogatta; és úgy hólt-meg, szája félre-vigyorítván, mint-ha nevetett-vólna.

Innét vagyon, hogy a'Pogányok-is iszonyodtak a'Hamis eskűvéstől: és a'többi között, szép mondását olvasuk *Periclesnek*; kit midőn egy baráttya arra kért-vólna, hogy, hamis ügye lévén, meg-eskűdgyék mellette, azt felelte: *O portet me commodare amicis, sed vsq; ad aras*: az-az, Szükség hogy használlyak barátimnak, de az oltárig; tudni illik, hogy barátomért hamisá ne eskűdgyem, se tiszteséggtelent ne chelekedgyem, mellyel az Istennek méltóságát és böchülletit meg-bántsam. mert régenten, a'kik meg-eskűdtek az Oltárt fogták, vagy illették; a'mint *Gellius* írja [q]. Annak-fölötte, sok Pogány Nemzetségeknél nagy bűntetése-is vólt a'Hamis eskűvésnek: mert az *Indiai*ak, mikor valakit benne kaptak a'Hamis eskűvésben, bűntetésül kezeinek és lábainak újait el-vagdalták: az Egyiptziaiak, fejét vétették; mivelhogy a'Hamisan-eskűvők, az Isteneket-is böchülletlenséggel illetik, és felebaráttyokat-is meg-challyák. A'*Schythia*iak, valaki hamisan eskűszik a'Királyi-székre, meg-ölik.

Mondaná valaki: Meg-engedem hogy nagy vétek a'Hamis eskűvés, és nagy bűntetést-is érdemel; de nem következik, hogy a'ki gyakorta eskűszik, hamisan eskűdgyék: az-okáért, annak olly nagy bűntetése nem lehet. Erre azt felelem, Arany-szájú Sz. János [r]; hogy senki nem találtatik a'gyakorta eskűvők-közzűl, a'ki valaha hamisan ne eskűdgyék: mi-képpen hogy, a'ki meg-szokta a'gyakorta-való és sok szólláft, néha alkolmatlanúl-is szóll. Es talám azért predikállott olly gyakorta azon Sz. Doktor az Eskűvés ellen; a'mint ki-tetszik az ő Predikátzióiból az *Antiochia*iakhoz. Es, midőn hallotta-vólna hogy azt némellyek bánnyák, és zúgolódnak ellene, azt felelte; hogy, valamíg ők meg nem jobbítanák magokat, és el nem hagynák az Eskűvést, ő sem szűnnék-meg ellenek predikállani. A' Franczia Filep Királyról, ki a'Sz. Lajos Király fia vólt, azt olvasom [s]; hogy olly igen iszonyodott az Eskűvéstől, hogy, valakinek Eskűvését hallotta (értsed, ok-nélkül,) leg-ottan a'vízbe vettette. Az attyáról pedig Sz. Lajosról, azt írja *Jonvillus* [t]; hogy huszon-két esztendeig forgott körüle, de soha nem hallotta eskűvését: sőt azt hallotta tőle; hogy, ha az Eskűvéseket és káromlásokat Országának határiból ki-irthatná, örömest el-szenvedné hogy tűzes vasal meg-sütögetnék. Es [u], midőn a' *Saracenus*oknál fogva vólt; és a' Fejedelmek, ki-szabadúlásáért olly Eskűvést kívánnának tőle, melly nem szintén illett az Isteni félelemhez és tiszteletthez, egy-általlyában nem akart úgy meg-eskűdni. Es midőn egy Ur-ember azt igen szorgalmaz-

o *Hom.* 15. *ad Pop. Et Hom.* 19.

p *In Laconi.*

q *Lib.* I. *c.* 3.

r *Hom.* 12. *in c.* 5. *Matt.*

s *Gallix rerum. in Vita illius, cap.* 83.

t *Cap* 46.

tatná; és azt vitatná, hogy, ha úgy meg nem eskűszik, a' Keresztyén rabokat mind meg-ölik a' Pogányok: azt felelte: Szabadok vélem mit chelekesznek: de én inkább akarok mint Isten-felő Keresztyén meg-halni, hogy-sem az Istennek és a' Bóldog Aszszonynak haragjában élni. A

De hogy valaki ezekben meg ne chalattasék, és egy-általlyában azt ne gondollya, hogy a Keresztyén embernek szűkség minden Eskűvését meg-állani, azt kell Utólszor eszűnkbe vennűnk; hogy Jeremias Próféta azt kívánnya Harmadszor [x] az Eskűvéshez; hogy *Igasságban* légyen: az-az, igaz, jó, és méltó dologról. Mert, a' ki arra eskűszik, hogy valami gonoszt chelekeszik, vét ugyan abban hogy méltatlan dologra eskűszik, de nem tartozik azt bé-tellyesíteni. mert lehetetlen dolog, hogy ember a' bűnre és gonoszra valami okon köteles lehessen Isten-előtt, ki minden bűnt tilt. Igy, dichértetik Dávid, hogy meg nem ölte Nábalt háza-népével, noha arra meg-eskűtt-volt [y]: és kárhoztattatik Heródes, hogy a' mit bolondúl eskűvéssel fogadott, azt bé-tellyesítette, meg-öletvén Keresztelő Sz. Jánost [z]; a' mint ez-előtt-is jelentém.

[x] *Ier.* 4. 2. In Iustitia.

[y] 1. *Reg.* 25. 32.

[z] *Mat.* 14. 9.

Bé-fejezem e' dolgot a' Nagy Sándor példájával: ki, a' mint *Pausanias* írja [a], midőn *Lampsacum* várasát el akarván rontani, alája sietne; elejbe ment *Anaximenes*, hogy könyörgésével a' gonosz szándékról el-vonná. Sándor, eszébe vévén a' dolgot, meg-eskűvék, hogy meg nem chelekedné a' mit *Anaximenes* kérne. Halván *Anaximenes* a' Király nak eskűvését, monda néki: Chak arra kérlek, hogy *Lampsacum*-ot tőből ki-rontsad. Látván Sándor, hogy meg-fogattatott a mannak beszéde-által, a' Várast el nem rontá. Mellyet jól chelekedett annyiból, hogy az eszes embernek okos kérését helyén hagyván, Eskűvését meg nem szegte. jóllehet, ha szintén azt nem chelekedte-vólna-is *Anaximenes*, hanem ugyan a' Várasnak meg-tartásáért könyörgött-vólna: jól chelekedett-vólna Sándor ha Eskűvésének eleget nem tött-vólna; mert nem méltó dolog vólt a' melyre meg-eskűtt.

[a] *Lib.* 6. B

De ideje már, hogy, a' közönséges szokás-szerént, meg-ajándékozzam a' Híveket. Mint-hogy a' Bűn ellen-valo orvoság, mind véré ki-ontása a' Jesusnak a' mái napon, 's mind az ő Sz. Neve, ugyan az-ellen én-is a' Kristusnak neminémű eszközöstogatom-el, mellyekkel ő a' Bűnt el-törlötte; és nékűnk, annak el-távoztatására; módot mutatott. C

Elsőben pedig, adom az Egyházi Rendnek, a' Kristusnak *Dicsőséges koporsóját* [b]: hogy, a' mint gyakorta vészik őtet test-szerént, lélek-szerént-is vegyék, szűntelen elmélkedvén annak méltóságáról; és olly készűllettel járúlván hozzája, hogy ne ítéletet [c], hanem életet vegyenek magoknak [d]. mivelhogy *Életnek kenyere* [e], *és Életet ád e' világnak* [f].

[b] *Isa.* 11. 10.

[c] 1. *Cor.* 11. 29.

[d] *Ioan.* 6. 51.

[e] *Ioan.* 6. 35.

[f] *Ioan.* 6. 33.

II. A' Bíráknak és Tiszt-viselőknek, adom a' Nádat, mellyet *Sceptrom*-helyett adtak Urunk kezébe [g]: nem hogy az ítéletben adományért, vagy barátságért, ingadozzanak; hanem, hogy a' szegények, árvák, özvegyek űgyeihez hajlandók légyenek, és pártyokat fogják: meg-gondolván, hogy ők-is terméfzet-szerént ingadozó nádak, és az Istennek irgalmassága-nélkűl szűkölködnek, és rövid nap Ítélő-széke-eleibe menek. *Irgalmasság-nélkűl-valo ítélete léfzen* pedig *annak, a' ki irgalmasságot nem chelekeszik* [h].

[g] *Mat.* 27. 29

[h] *Iac.* 2. 13.

III. A' Szűzeknek, a' Tövis Koronát: melly rózává, sőt arannyá változik, ha a' Szűzeségnek virágját, melynek jeléjűl viselik a' Virág-koszorót, meg-böchűllik: mint-hogy, a' testi gyönyörűségben részek nem lévén, tövisnek láttatik a' Szűzeség: de viszontag, nagy jutalma vagyon mind ezen 's mind a' más világon; mellyen, minden Királyi Koronát meg-haladó hervadhatatlan Koronájok léfzen. D

IV. Az Özvegyeknek, árváknak, nyomorúltaknak, a' Szenvedésnek Pohárát, és az eczetbe-mártott Spongiát [i]: mellyek ő-magokban keserűek ugyan, és ízetlenek; de, mivelhogy azokat az édes Jesusnak ajaki illették, meg-édesedtek; és az Istennél igen kedvesek, azokkal közölvén a' kiket leg-inkább szeret. Az-okáért, midőn a' keserűségnek Pohárából isznak, emlékezzenek-meg az édes Jesusról, erőt kérvén a' szenvedésre, és jutalmat várván tőle. Mert, *A' mint társok vagyunk a' szenvedésben, úgy léfzünk a' vígasztalásban-is* [k]: és, *Ha szenvedünk, egyűtt-is országlunk* [l].

[i] *Mat.* 27. 48

[k] 2. *Cor.* 1. 7.

[l] 2. *Tim.* 2. 12

V. A' Házasság-bélieknek, a' Keresztet a' Három szeggel-egyűtt: hogy, mivel testi háboruságok vagyon [m], és súlyos Keresztet viselnek, azon álhatatosan meg-maradgyanak, és egy-mástól semmi okon el ne vállyanak; Három erős szeggel szegezve lévén egy-máshoz: tudni illik, az Istentől-valo félelemmel; ki a' Házasság-bontókat és rontókat keményen meg-büntesse: a' magzatokhoz-valo igaz szerelemmel; kik efféle bontákozás-miatt nagy kárba és veszedelembe esnek: és az emberek-előtt-valo böchűllettel; mellyet tellyességgel el-veszttnek, a' kik a' Házasságban álhatatlanok.

[m] 1. *Cor.* 7. 28

A

VI. A' Meg-térő bűnösöknek; a' Lanchát, mellyel Urunk óldala meg-nyittatott [a], hogy, látván a' Kriſtuſnak meg-nyitott óldalát, kétségbe ne eſsenek; hanem bizonyoſon el-hidgyék, hogy kéſz őket kegyelmébe fogadni, és óldalából ki-ſolyó vérrel és vízzel meg-moſogatni, hogy a'hónál-is feirbek légyenek, és az Iſtennek ſzemei-előtt kedveſek: chak hogy ők-is ne ſzánnyák kőny-húllatáſoknak vizét, és kívánsággal teſtőknek vérét-is, ha erőtlen-vóltokért ételnek-ſzerént nem lehet-is, a' Mártyromság-által.

a Ioan. 19. 34.

VII. A' Meg-keményedett és meg-általkodott Bűnösöknek, az Oſtort: kíván, hogy az Iſten idő-ſzerént-valo chapáſt bochájſon reájok, hogy meg-térjenek: mivelhogy *Egyedűl a'háborúság ád értelmet a'hallomáſnak* [o]. Így kívánta Dávid [p], hogy az Iſten a' bűnösök orczáját bé-tőltſe gyalázattal, hogy az Úr nevét meg-kereſsék: mert, a' mint azon Dávid mondgya [q]: *Midőn ölné őket, kereſik-vala őket: és meg-térnek-vala, és jó reggel hozzája jönek-vala.*

o Iſa 28. 19.
p Pſ 82. 17
q Pſ. 77. 34.

Utólſzor: Minnyájoknak, a' Kereſzten-valo drága ſzép Tituluſt; *A' Nazareti* JESUS *a' Zsidók Királya*: hogy azt ſzűntelen elméjőkben forgaſsák; ſzívőkben hordozzák; minden ſzükségőkben óltalomnak tartsák: hogy ez árnyék világ-után, azon Nazareti JESUS, az ő Bóldogságában minnyájokat réſzeſsé tegye; Orſzágába vigye; és örökkön örökké abban gyönyörködteſse: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Főlséges mindenható Iſten, az ő véghetetlen jó-vóltáért. Amen.

1 Ioan. 19. 19.

B

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

KŐzönséges ſzokás-ſzerént, az emberek arról nevezik magokat, a' mit legfőbnek ítélnek. Mert, ha vallamelly Királynak egy-nehány Herczegsége vagyon-is, nem Herczegnek hanem Királynak hívattya magát: sőt ha több Királysági vannak-is, a' leg-főbről nevezteti magát; a' mint-hogy a' Spanyól Király, ſe *Siciliai*, ſe *Neapoli*, ſe *Luſitaniai* Királynak kőzönségeſsen nem neveztetik, hanem *Hiſpaniai*nak. Haſonló-képpen, ha valamelly Kardinálnak Püſpőkſége, vagy Érſeksége vagyon-is, nem Püſpőknek vagy Érſeknek, hanem Kardinálnak hívattattya magát. Mi az oka tahát, hogy az Iſtennek, nagy hatalmas és bőchűlletes nevei és *Tituluſi* lévén; úgy-mint, *Seregeknek Ura* [a], *Mindenható* [b], *Főlséges* [c], e' mái napon alatt ſzomb renden-valo Nevet válaſzt magának, és JESUSnak neveztetik: melly a' Zsidó nyelven, a' mint Sz. *Epiphánius* írja [d], annyit téſzen, mint *Gond-viſelő, Orvos, Szabadító*, vagy *Üdvőzítő*? Erre én azt felelem; hogy a' Névnek tiſzti az, hogy a' minek neve, annak terméſzetit és tulajdonságát meg-magyarázza. Az-okáért, mint-hogy a' megteſtesűlt, vagy emberré lőtt Iſten-fiának fő tiſzti és bőchűlletes tulajdonsága, az Üdvőzítés, a' mint a' Szent Irás ſzerte-ſzerént előnkbe adgya [e]; és a' JESUS, Üdvőzítőt téſzen, a' mint az Angyal ő-maga-is meg-magyarázta [f]: az a' Név leg-inkább illette őtet. és azt úgy válaſztotta magának, mint fő és bőchűlletes Nevet, *melly minden név-fölött vagyon* [g]: úgy-mint melyben, mind jó-vólta és bőlchesége, 's mind pedig hatalmaſsága és dichősége valóban tűndőklik; melyről igen haſznos értekeznünk. En azért a' moſtani Predikátzióban,

a 3. Reg. 18. 3.
b Gen. 17. 1.
c Dan. 4. 11.
d Haereſi 29.

C

e Ioan 3. 17. Luc. 19. 10.
f Mat. 1. 21.
g Phil. 2. 9.

D

I. Okát adom, Miért vőtte magának a' mi Társaságunk, a' JESUS Nevét.
II. Meg-mondom, Mi haſzna lehet annak a' Névnek.
III. Meg-magyarázom, Ki légyen az Üdvőzítő.

ELSŐ RESZE.

AZ Menynek és főldnek, és azokban-valo állatoknak alkotásában, kétség-nélkűl igen meg-mutatta Iſten az ő véghetetlen hatalmát és erejét; mivelhogy azokat ſemiből, és minden eſzköz-nélkűl teremtette: de, a' mint-hogy abban ſenki ſegétségével nem élt, azon-képpen ſenki ellene ſem állott, ſem akadékot vagy haladékot akarattyának nem ſzerezhetett. Az-okáért, úgy tetſzik, hogy az embernek meg-igazítására és üdvőzítésére, nagyobb erő, és hatalmasb kéz kívántatott; mivelhogy az ember akarattya az Iſtennel ellenkezik, és a' bűnnel ő-ellene fel-fegyverkezik: és így, az embernek ellenkező Akarattyát, ſzabadságának sérelme-nélkűl, meg-hóldoltatni, annak tulajdonа, a' kiben a' véghetetlen Bőlcheség eggyűtt jár a' Mindenhatósággal. Es azért mondgya Szent Agoſtón [h]; hogy egy-általlyában, nagyobb dolog a' Bűnősnek meg-igazítása, hogy-ſem az égnek, főldnek, és azokban-valo dolgoknak alkotása. Ezt az Irás-is jelenti: mert a' Világnak teremtését, chak az Iſten ſzavának tulajdonítttya [i]: *Monda az Iſten: légyen világoſság. és lőn világoſság*: és haſonló-

h Tract. 72. in Ioan.
i Gen. 1. 3.

képpen

képpen a' többiről-is azt olvasuk. Es Dávid, emlekezvén az Angyalokról, és egyéb égi állatokról, egy-általlyában mondgya [k]: *Ő mondotta, és lőttek: ő parancholta, és teremtettek.* De külömben beszéll a' Bűnősnek meg-igazításáról Isaias-által [l]: *Szolgáltattál engem a' te bűneidért; munkát szerzettél nékem a' te hamisságidért. Én vagyok, én-magam vagyok, ki el-törlöm a' te hamisságidat magamért.* Holott látod, hogy e'hez munkával és fáradsággal jutott az Isten; a' mint az Isten Fiának harmincz-három esztendeig-valo munkája nyilván meg-mutattya; ki Dávidnál azt mondgya [m]: *Szegény vagyok én, és munkákban ifiuságomtól-fogva.* Mellyet a'mái napon nyilván meg-bizonyított: nem chak munkálkodván, és fáradván; hanem ugyan vérét-is ontván, noha chak nyólczad-napi gyermek vólt. Melyből ki-tetszik azoknak balgatagságok, kik üdvösségökre leg-kissebb gondot viselnek, és azért akár-mi kevés fáradságot-is restelnek fel-venni. Mellyel nagy bosszúságot tésznek a' JESUSON; ki azt a' drága Nevet, e'mái napon, vérének ki-ontásával nyerte, és érdemlette.

Kérdené itten valaki: Mint-hogy a' JESUS neve tulajdona az Isten Fiának: méltó-e valakit *JESUS*nak nevezni, a' vagy a' JESUSTÓL *Jesuitának*? Erre én az felelem; hogy, a'mi a' JESUS nevét illeti, a' Keresztyéneknél ekkídig szokás nem vólt, hogy valaki vel köszöllyék azt a' Nevet, melly az égből származott; az Angyaltól hirdettetett és magyaráztatott; melyben áll a' világnak üdvössége; mellyel az Istennek Fia fel-tisztelteretett; mellyet az emberek és Angyalok tisztelnek; melytől az Ördögök félnek. Azokáért, mi-képpen hogy a' Keresztyének-közzül, senki magát, vagy fiát, nem nevezi *Júdás*nak, *Pilátus*nak, *Kaifás*nak, vagy *Heródes*nek; azért, hogy azokat a'neveket útálatosoknak és gyalázatosoknak tartyák, azokért, a'kik azzal neveztettenek: azon-képpen a' JESUS nevét senki nem viseli; annak böchülletiért, és méltóságáért, a'ki azt a' mái napon fel-vötte; és annak úgy meg-felelt, hogy senki egyéb ollyan módon meg nem felelhet.

A' mi a' *Jesuita* nevet illeti; noha a'mi leg-kissebb Szerzetes Társaságunk, soha azt magának sem választotta, sem tulajdonította, hanem a'kösség adta reánk: mind-azáltal meg nem vettyük, se nem irtózunk tőle. mivelhogy minden Keresztyén embert *Jesuitának*, vagy a' JESUS Társaságából-valónak nevezhetünk: mert minnyájoknak a' JESUS üdvözítője: minnyájokat a' JESUS újonnan szüli a'Keresztség-által: minnyájokat ő tanittya az Istennek titkaira, ő vezeti az igaz Jószágos chelekedetre; ő viszi az üdvösségnek útára: minnyájoknak ő a'fejök, és érdemét vélek közli, mint örökös-társaival. Hallyad mit beszéll Sz. Pál [n]: *Ő-maga a' lélek bizonyságot tészen a' mi lelkünknek, hogy az Isten fiai vagyunk. Ha pedig fiai, örökösi-is: az Istennek örökösi ugyan, a' Krisztusnak pedig örökös-társai.* És ismég [o]: *Igaz az Isten: a' ki-által hivattattatok, az ő Fiának, a' mi Urunk* JESUS *Krisztusnak társaságába.* Hallod-e a' JESUS Társaságát, vagy a' Jesuitát? Ugyan ezent bizonyittya Sz. János-is, mondván [p]: *A' mi Társaságunk légyen az Atyával, és az ő Fiával a' JESUS Krisztussal.*

Innét azt hozom-ki; hogy senki a'mi Szerzetünket nem kárhoztathattya, hogy a' JESUS Társasága nevét magának választotta: mert az, a' mint mondám, közönséges minden Keresztyénnek: a'Közönséges jóval pedig mindennek szabad élni. chak hogy azt másnak kárával és boszszúságával el ne foglallya; se a' Közönséges Jónak gond-viselője azt ne tiltsa. Igy láttyuk, hogy az Ország útán minden ember járhat; a' Sokadalmokon vásárolhat; a' folyó-vizből meríthet, és egyéb efféle közönséges dologgal élhet. Igy viseli pedig a' mi Szerzetünk a' JESUS Társasága nevét; a' vagy, a' mint már a' szokás bé-hozta, a' Jesuita nevet: mert senkinek sem tiltya, sem irégyli, ha valaki azzal akar élni: és ekkídig, se Pápa, se Chászár, se egyéb Keresztyén Fejedelmek, kiknek hatalma vólt rajtunk, nékünk sem tiltotta hogy azzal ne élnénk: sőt helyén hadták, javallották, és dichértek; a' mint sok Levelekből, és *Collegiom*okból ki-tettszik, mellyeket a' mi kichiny Szerzetünknek adtak és épittettek sok Keresztyén Fejedelmek, mind Egyháziak's mind pedig Világiak. Sőt a' *Tridentomi* közönséges *Conciliom*-is [q], ezzel a' Névvel nevezi a' mi kisded Szerzetünket. A' Tizen-negyedik Gergely Pápa pedig. Ezer öt-száz kilenczven-egy esztendőben [r], azt végezte; hogy azzal a' Névvel éllyen a' mi Szerzetünk, a' mint hogy eleitől-fogva annak neveztetett.

Ennek pedig a' Nevezetnek, nem a' kevélység vólt az oka, a' mint némelly irégyek, és rágalmazásra-termett emberek kőltik, hanem inkább az Alázatosság, és a' JESUSban-valo erős bizodalom; a' mint *Petrus Ribadeneira*, szólván a' mi Sz. Atyánkról *Ignatius*ról, igazán irta [s]: A' JESUS Társaságának akarta hivattatni a' mi Szerzetünket; hogy, a' kik valaha arra hivattatnának, ne vélnék hogy valami *Ignatius* rendibe hivattattak, hanem az Isten Fiának, a' mi Urunk JESUS Krisztusnak Társaságába: és

A

k *Pſ.* 148. 5.
l *Iſa.* 43. 24. 25.

m *Pſ.* 87. 16.

B

C

n *Rom.* 8. 16. 17.
o 1. *Cor.* 1. 9.
p 1. *Jo.* 1. 3.

D

q *Seſſ.* 25. *cap.* 16.
r 27. *Junij.*

s *Lib.* 2. *Vitæ Ignatij, c.* 1.

A hogy ollyan fő Fejedelem-alatt vitézkednek; az ő záſzlóját kövétik; az ő Kereſztét kívánva fogják: és, a' mint Szent Pál beſzéll [a]; hogy *A' Hitnek el-kezdőjére, és el-végezőjére a' JESU Sra nézzenek: ki, eleibe vévén az örömet, el-ſzenvedte a' Kereſztet, meg-vetvén a' gyalázatot.* Es hogy meg ne fáradnának, lelkőkben el-fogyatkozván, bizonnyal el-hinnék, hogy az ő Hadnagyok meg-ſegéti őket; és, hogy nem chak *Ignatius*nak az ő társaival, a' mint ekkídig láttuk, hanem nékiek-is mindenkor kegyelmes léſzen: tudni illik, ha e' Társaſágnak igaz fiai, és *Ignatius*nak követői léſznek. Én ebben nem kevélységet tapaſztalok, hanem egy-nehány jeles Okot látok: mellyeket méltó meg-fontolnom, magam vígaſztalására, és egyebek oktatására.

[a] Heb. 12. 2. 3

Első Oka az; hogy eſzünkbe vegyük, hogy a' mi hívatalunk a' JÉSUS Kriſtuſtól, és a' JÉSUS Kriſtushoz vagyon; nem embertől, vagy emberhez. Mellyet a' ki eſzébe véſzen, meg-érti, hogy, valami jó e' Szerzetben vagyon, a' JÉSUS Kriſtuſtól ſzármazott, mint el-fogyhatatlan kút-főtől: mellyért, illik hogy a' kegyes Iſtennek

B ſzüntelen hálát adgyunk, és hozzánk-valo ſzeretetinek hűv ſzolgálattal meg-felellyünk.

Második Oka az; hogy meg-gondollyuk, ki Kapitánsága- vagy Hadnagyságaalatt vitézkedünk. Mert nem kevés bátorságot ád a' vitézeknek, a' Kapitánnak mind bátorsága, okoſsága, és ſzerenchéje; 's mind gazdagsága, és bőv adakozáſa: mert az elsőből, győzedelmet várhatnak; a' máſikból pedig, fáradságoknak jutalmát, és fizetését remélhetik.

Harmadik Oka az; hogy tudgyuk michoda záſzlót követünk; tudni illik, a' Kereſztet: és az-okáért mí-is a' Kereſztnek viſelésére fel-ébredgyünk; melly fáradságot, háboruságot, ſájdalmat, vér-ontáſt, és halált példáz. Mert mind ezeket jelenti a' JESUS neve, melly *Üdvözítőt* teſzen. Tudgyuk pedig, hogy a' JÉSUS minket a' Kereſzt-, vér-, és halál-által üdvőzített. és talám azért akarta, hogy a' Kereſztenvalo *Titulus*ban, nem a' Kriſtus nevét írná Pilátus, hanem a' Názareti JESUSét. Ugyanezent példázta az a' Látás-is, mellyet a' mí Sz. Atyánk látott, és a' melyből okot vőtt

u Lib. 2. c. 11 erre a' Nevezetre: mert, a' mint *Ribadeneira* [u], és *Maffejus* [x] írják; Ezer őt-ſzáz harmincz-nyólczadik eſztendőben, a' melly nap Sz. *Ignatius*, *Petrus Faber*rel, és *Iacobus*

x Lib. 2. c. 5. *Laynes*ſel, Romához közelgetett, és imádságnak okáért az útcon egy puſzta Szentegyházba ment: midőn, nagy buzgósággal imádkozván, érzékenységitől el-ragadtatott

C vólna, az Atya-Iſten fényes világoſsággal meg-jelent néki, a' Kereſzt-viſelő, és nagy kínokkal meg-terheltetett ſzerelmes Fiának a' JESUSnak ajánlván *Ignatius*t az ő társaival. Kiket mikor a' JESUS jó kedvel kegyelmébe és gond-viſelésébe fogadott-vólna; *Ignatius*hoz kegyes tekintettel fordúlván, illyen ſzókat méltóztatott néki mondani: *Ego vobis Romæ propitius ero*: Én néktek Romában kegyelmes léſzek; kétség-nélkül a' Kereſztnek viſeléſe-által.

Negyedik Oka; hogy mindenkor a' Hitnek el-kezdőjére, és el-végezőjére nézzünk, a' követéſről-valo kívánságból: és őtet, mint tekélletes példát, minden chelekedetinkben, ſzólláſinkban, és gondolatinkban-is előttünk hordozzuk. Ebből függ pedig minden mí tekélleteſségünk. Mert, a' ki a' példát előtte hordozván követi, olly

y Hom. 4. in Ezech. haſonlóvá léſzen a' hoz, hogy annak nevét-is fel-véſzi; a' mint *Orígenes* tanította [y]. Igen haſznos pedig, leg-főbb és tekélletes példát magunk-eleibe venni. Mert, noha azt nem ſzintén követhettyük, mindazáltal azzal inkább ſerkengetteſſük a' tekélleteſ-

D ségre; és közelebb járunk hozzája ha azt követni igyekezzük, hogy-ſem ha előnkbe nem vőttük-vólna.

Őrődik Oka az; hogy a' JESUS-felől olly reménségben legyünk, hogy a' harcz előtt, biztatónk és vigaſztalónk léſzen; a' harczon, ſegétőnk és erősítőnk; a' harcz után, fizetőnk és díchérőnk: és hogy minden dolgainkban kegyelmeſségét mutattya hozzánk, a' kinek nevében, és a' kinek tiſzteletire igyekezünk igazgatni (a' Sz. Pál

z 1. Cor. 10. 31. Col. 3. 17. íntéſe-ſzerént [z],) valamit chelekeſzünk.

Ez így lévén, a' *Társaság* nevéről kell értekeznünk: mert úgy tetſzik, hogy nehezen kerűllyük-el a' kevélységnek jelét, hogy a' JESUS Társainak neveztettyük magunkat. Erre én azt felelem; hogy, ninchen nagyobb oka a' vakmerő ítéletnek, mint a' tudatlanság; hogy ha a' nyilván-valo gonoſságból, vagy írégységből nem ſzármazik. Az-okáért, mint-hogy az Irégységnek orvoſságát az egy Iſtentől kell kérni, a' kik tudatlanságból káromkodnak ellenünk, értsék michoda Társaság légyen e' Nevezet-alatt, és ſzünnyenek-meg a' gonoſz ítélettől. Nem vólt ſoha eſzében a' mí Sz. Atyánknak *Ignatius*nak. hogy magát, vagy az ő fiait a' JESUShoz haſonlította-vólna, és a' JESUST társává fogadta-vólna: hanem azt jelentette, hogy e' Társaſágnak feje, kezdője, gyarapítója, a' JESUS: a' mint én a' Magyar *Bibliá*nak *titulus*ában eléggé ki-fejeztem; magamat

nem

nem a' Jésus társának nevezvén, hanem a' Jésus-alatt vitézkedő Társaság-bélinek: úgy hogy minnyájan, a' kik e' Szerzetben vagyunk, egy-más-kőzött (hogy a' Vitézek modgyára szóllyak) Paj-társok, vagy Kenyeres-társok légyünk; fő Hadnagyunk pedig a' Jésus légyen. Mert, noha a' Társaság sok rend-béli emberek-kőzőtt lehet: úgy-mint, a' nyereségért, a' Kalmárok-kőzőtt; kik úgy társalkodnak, hogy mind nyereségők, 's mind veszteségők kőz légyen: úgy-mint, a' bátorságért, az úton-járók-kőzőtt: kik egymástól el nem válnak: de fő-képpen a' Vitézkedőkhőz illik, hogy egy zászló alá iratván magokat, eggyűtt tűrnek hideget, és meleget; egy akarattal hadakoznak az ellenséggel; eggyaránt oíztoznak a' nyereséggel. Így mondatik azért a' mi Szerzetünk a' Jésus Társaságának, a' mint a' sereg, vagy choport, emez a' vagy ama' Kapitány seregének, vagy Hadnagy choportyának neveztetik.

Ezt pedig, Elsőben, abból ítélhettyük igaznak; hogy a' mi Sz. Atyánk, meg-téréseelőtt, Vitéz ember vólt; és a' Vitézektől vőtt példákkal gyakorta élt meg-térése-után-is: és azon okból nevezte a' Szerzetet, Vitézkedő Társaságnak, melly a' Keresztnek zászlója-alatt vitézkednék az Úrnak. Továbbá; a' mint-hogy a' Vitézlő rend-kőzőtt, főlőtte igen kívántatik az Engedelmesség; és, a' ki az-ellen chelekeszik, keményen megbűntettetik: azon-képpen Sz. *Ignatius*, kivált-képpen kívánta a' mi Szerzetűnkben az Engedelmeséget, és annak nagyot tulajdonított. Annak-főlőtte, ha a' Vitézeknek hívatallyok az, hogy nem chak magokért hadakozzanak, hanem egyebeket-is oltalmazzanak, és fogságból ki-szabadítsanak: a' mi kisded Szerzetűnknek-is czéllya és igyekezete az, hogy ne chak maga üdvősségét és tekélletessségét keresse; hanem azon szorgalmatoskodgyék, hogy egyebeket-is arra segéttsen és vezérellyen. E' hez pedig igen illik a' Jésus neve, melly *Üdvőzítőt*, vagy *Szabadítót* tészen: kinek mi szolgái lévén, minden módon munkálkodunk az embereknek üdvősségéért; a' mint az egész világ láttya, és a' hálá-adó Hívek jó néven vészik, és kedvellik fáradságunkat.

II. RÉSZE.

MInd ezeknek-főlőtte, ebben a' Nevezetben arra-is nézett, az én ítéletem-szerént, Sz. *Ignatius*, hogy abból az ő fiai sok lelki jókat és gyűmőlchőket gyűjtenének magoknak. Első Gyűmőlch, az Alázatosság: Mert, mikor én, vagy más atyámfia, hallyuk hogy *Jesuitának*, vagy a' Jésus Társasága-bélinek neveztetűnk; azt kell gondolnunk, hogy e' Szent Rendben leg-utólsó szolgák vagyunk, kik Nevünknek igen lassan felelűnk-meg: mivelhogy nem úgy vitézkedűnk mint egyebek, sem úgy nem szolgálunk a' mint hívatalunk kívánná.

Második Gyűmőlch az; hogy a' drága Jésus nevét, mint valami pechétet, lélekszerént, szívűnkre, szánkra, és kezűnkre nyomjuk, és azokra véle meg-bélyegeztűk: azaz, tellyességgel *a' JESU Sba öltőzzűnk*, a' mint Sz. Pál parancholly a[a]: és semmit egyebet ne lássanak, se hallyanak tőlünk, hanem chak a' Jésust: gondolván, hogy nékünk-is azt mondgya a Vő-legény, a' mit az ő Jegyesének mondott[b]: *Tégy engem mint pechétet a' szívedre, mint pechétet a' karodra: mert erős mint a' halál a' szeretet.* Ezt pedig úgy chelekedgyük, ha szívünkben tartyuk, arról soha el nem feletkezvén, hanem szűntelen elmélkedvén felőle, és annak szeretetire gerjedezvén: Viszontag, ha kezünkbe fogjuk-is, minden dolgainkban és chelekedetinkben előttünk viselvén, erőt és segétséget attól várván, és formát 's példát tőle vévén: hogy e' bőchűlletes Névnek meg-felellyünk; és azt mondhassák felőlünk, hogy Nevünk-szerént-valo emberek vagyunk: a' mint *Valentiniánus* Chászár mondotta *Próbus*-felől, ki az-után Chászárrá lőtt, hogy Neve-szerént-valo ember, az-az, Jámbor; a' mint *Vopiscus* írja. Sz. *Gregorius Nazianzénus*-is azt mondotta Sz. *Meléttus*ról[c]; hogy erkőlchével meg-felel nevének, mert mézzel-folyó beszéde és nyájaskodása volt. Sz. Ambrús-is azont mondotta[d] Sz. *Agnes*ről, az ő tisztaságáért: és Sz. *Jerónymus Pammachius*ról; azért, hogy bőlchen tudott hadakozni az Ördög-ellen. Nagy Sándorról azt olvasom; hogy, midőn *Tyrus* vitatra, egy Sándor-nevű ifiú vitéznek azt mondotta: Bátorságossan harczolly vitéz barátom, és tégy eleget a' névnek mellyet viselsz. *Gellius* azt írja[e], hogy az *Athenás*iak meg-parancholták, hogy senki rab-szolgáját ne nevezné *Harmodius*nak és *Aristogiton*nak; mivelhogy azok szabadították-meg hazájokat, meg-ölvén a' *Hippias*-nevű Tyrannust. *Sveionius* pedig azt írja *Domitianus* Chászárról[f]; hogy meg-ölette *Metius Pomposianus*t, hogy a' szolgáit *Mágus*nak és *Hannibal*nak nevezte, kik fő vitéz Hadnagyok vóltak. Az-okáért, a' mint Arany-szájú Sz. János írja[g], a' Neveknek méltóságát tudni kell; a' végre kétség-nélkül, kogy meg felelhessűnk azoknak.

Ezen mi, Istennek segétségével, úgy igyekezzűnk, hogy Nevűnknek ne chak egy-

a *Rom.* 13. 14

b *Cant.* 8. 6.

c *In Orat.*

d *Lib. de Virginitate.*

e *Libr.* 9. c. 2.

f *In ejus Vit.*

g *Hom.* 21. *ad Popul.*

A

képpen felellyünk-meg: Elsőben; Mindenkor, mindenütt, és mindenek-előtt meg-valván, hogy a JÉSUSnak szolgai, vitézi, tanitványi vagyunk; és kötelesek arra, hogy egyebekkel-is dícsérteſsük és szeretteſsük ő Szent Fölségét.

Másodszor: Ő-általa akarván üdvözülni, valamit a' JÉSUS parancholt és előnkbe adott, azt az ő segétségével, tehetségünk-szerént igyekezünk, jó akarattal és szeretettel végez viani: és, a' mi fogyatkozás esik azokban gyarlóságunk-miatt, bochánatot kérünk; és Malaſztot, hogy az-után azokban hívebben el-járhaſſunk, tekélletesben követvén a' mi Hadnagyunk, Mesterünk, és Urúnk nyomdokit; és mi-is neminémű-képpen JÉSUSok, vagy Üdvözítők légyünk. mivelhogy jó értelemmel, az emberek-is mondatnak Üdvözítőknek, vagy Szabadítóknak; de sokkal külömben, és alatsomb renden hogy-sem a' JÉSUS volt, kinek a' többi üdvözítők chak szolgai és vitézi. Hallyad mit mond Sz. Pál; ki ő-magát gyakorta nevezi *a' JESUS Kriſtus Szolgájának* [h]: de mindazáltal Üdvözítőnek-is mondgya magát; midőn azt írja [i]: *Az én szolgálatomat megtiſztelem, hogy-ha valami-képpen követésére indíthatnám az én testi atyámfiait, és üdvözíthetnék valakiket közzülök.* a' ki pedig máſt üdvözít, vagy üdvözíthet, vagy Üdvözítő az. Máſutt pedig azt írja [k]; hogy *Mindeneknek mindenné lett, hogy mindeneket üdvözítene.* Sőt azt-is írja [l]; hogy *A' férfiu az aſszony' allatot, és viſzontag ez amazt üdvözítheti.* Hasonló-képpen ir Sz. Jakab-is [m]: tudni illik, hogy *A' ki meg-téritteti a' bűnöst az ő tévelygő útáról, meg-szabadíttya annak lelkét a' haláltól,* az-az, * üdvözíti; a' mint a' Görög igéből ki-tetszik. Az igaz Tanító-is, az ő Halgatóinak, és magának-is üdvözítője lehet, Sz. Pálnak ama' mondása-szerént [n]: *Viſelly gondot magadra, és a' Tudományra: légy szorgalmatos azokban. Mert azt cselekedvén, te-magadat-is üdvözíted, azokat-is a' kik teged halgatnak.*

De mit mondgyak? még a' Tévelygő atyafiak-is, kik ez-aránt leg-inkább ellenkednek, némellyeket magok-közzül Üdvözítőknek neveznek. Mert *Luther* Márton, nyilván írja [o]; hogy a' jó Predikátor, a' Kriſtus Országában Üdvözítő; és a' jo Törvénytudo, a' Chászár országában. *David Chitraus* pedig, egy Dorottya-aſszony temetésekor-valo Predikatzióban, azt mondotta [p]; hogy *Bogislaus* a' *Pomeránus*ok Herczege, † Valóban Üdvözítő volt. Tahát az emberek-is Üdvözítők lehetnek; de nem úgy mint a' Kriſtus: ki, nem chak tanitásával, és példajával, mint az emberek; hanem érdemével-is, és halálával, az egész Embori nemzetnek Üdvözítője volt: kinek mi chak szolgai, és eszközi vagyunk; és azon igyekezünk, hogy magunkal-eggyütt egyebeket-is üdvözítsünk, hívatalunkhoz illendő eszközökkel.

Harmadszor: Igyekezünk Nevünknek meg-felelni, azzal; hogy a' minémű háborusságokat szükség a' JÉSUS nevének hordozásában el-szenvedni (mellyek bizonyára nem kichinyek, sem kevesek,) azokat jó kedvel fel-vállallyuk, és békével tűrjük: és, a' Kriſtus példája-szerént, a' Keresztről, melyre egyszer ő-érette fel-hágtunk, le ne szállyunk; hanem az Istennek neve dícséretire, magunknak üdvösségére, fele-barátunknak épületire, azon hóltig meg-maradgyunk: és úgy, mint a' jó föld, bővséges gyümölchöt hozzunk *békeséges-tűrésben* [q]; melynek *tekélletes chelekedete vagyon* [r].

Hogy pedig a' JÉSUS nevének hordozásában háborusságokat kelleſsék szenvedni, nyilván meg-jelentette ő-maga az áldott JÉSUS: ki, midőn Saulus-felől Ananiásnak azt mondotta-vólna [s]; *Nékem választott edényem ez, hogy hordozza az én nevemet a' Pogányoknak, Fejedelmeknek, és az Iſraël fiainak előtte*: leg-ottan utánna vetette: *Mert én meg-mutatom néki, mennyit kelleſsék néki az én Nevemért szenvedni.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Hordozza ugyan az én Nevemet, de azt nem chelekedheti sok háborusságoknak szenvedése-nélkül. Mellyet valóban meg-is chelekedett Sz. Pál. És midőn a' Hívek, értvén hogy Jerusalemben meg-kötöztetik, sírnának, nagy bátor szívvel azt felelte [t]: *Mit chelekeſztek sírván, és ſanyargatván az én szívemet? mert én nem chak meg-kötöztetni, de meg-halni-is Jerusalemben kész vagyok az Úr JESUS neveért.* Kész vólt bizony Sz. *Ignatius*-is: és, a' mit ő-néki az Isten az ő titkos tanátsából meg nem engedett, sokaknak az ő Tanitványi- és maradéki-közzül meg-engedte: mert már sokkal többen vannak százná, kik a' JÉSUSért halált szenvedtek.

Ezekből ki-tetszik, hogy a' JÉSUS Társaságának nevével, sem kevélykedünk, minthogy alázatosságnak tűkőre; sem pedig másnak boszszúságot azzal nem tészünk, minthogy azt senkitől nem tűrjük: sőt kívánnyuk, hogy minnyájan kedvellyék azt a' Nevet, és magokévá tegyék. mellyet úgy chelekedhetnek-meg, ha minden rend-béliek, Dávidnak ama' mondását bé-tellyesítik [u]: *A' föld Királyi, és minden népek; Fejedelmek, és a' földnek minden bírái: Iſiak és szűzek; a' vének az iſiakkal, dícsérjék az Úr nevét: mert chak az ő Neve magaſztaltatott-fel.* Ez az a' Név, melly dícséretet érdemel, és fel-magaſztaltatott a' JÉSUS név: melynek dícséretire, valóban fel-gerjedhetünk, ha meg-gondollyuk

hogy

h *Rom.* 1. 1. *Phil.* 1. 1.
i *Rom.* 11. 14
k 1. *Cor.* 9. 22
l 1. *Cor.* 7. 16.
m *Jac.* 5. 20.
* σώσει.
n 1. *Tim.* 4. 16.
o *Lib. de Patris ad Scholam mittendis.*
p *Pag.* 108.
† Veré Σωτηρ.
q *Luc.* 8. 15
r *Jac.* 1. 4.
s *Act.* 9. 15.
t *Act.* 21. 13
u *Pſ.* 148. 11

hogy annyit tészen mint Üdvözítő, vagy Szabaditó; és eszünkbe vészük mi légyen az Üdvösség, mellyet a' JÉSUS nékünk szerzett. Jusson eszedbe Keresztyén ember, a' Mardokæus historiája, kit az istentelen és fel-fuvalkodott Aman halálra itélt-volt, és a' Király-is javallotta-volt itéletit. Midőn azért Mardokæus, fejére várná az iszonyú sententziát; hogy az ötven singni akasztó-fára fel-függesztenék [x]: egy szem-pillantásban, a' Királynak kegyes akarattyából, nem chak a' gyalázatos haláltól menekedett-meg; hanem annál-fölőtte, szokatlan bőchűllettel, és Királyi méltósághoz-illendő tiszteletlettel illettetett; és a' néki készittetett akasztó-fára, az ő halálos ellensége függesztetett-fel. Vallyon gondolhattya-e valaki, minémű nagy öröme volt ezen Mardokæusnak, egyebeknek pedig álmélkodások? hogy olly hirtelen, olly nagy változás történt; hogy, a' kinek az akasztó-fán kellett-volna függeni, azt a' Király nyerge-alá-való lóra ültessék; Királyi Koronával feje fel-ékesittessék; és mindenektől tiszteséges bőchűllettben tartassék! Ez nagy dolognak-tetszik; de az Üdvösséghez-képest igen chekély: mert a' kit a' JÉSUS üdvözít, az örök kárhozatnak állapattyából ki-szabadittya, és az örök Bóldogságba részesiti. Melly Ker dologról szépen emlekezik Sz. Pál, szólván az Istenről [y]: *Ki meg-szabaditott minket a' setétség hatalmából, és által-vitt az ő szerelmes Fiának Országába; kiben valtságunk vagyon az ő Vére-által, a' bünéinknek bochánattya.* Ha chak az első volna-is az Üdvösségben, tellyes életében ember Istennek elegendő hálát azért nem tudna adni: mennyivel inkább mind a' kettőért?

Nagy jó szerencsének és bóldogságnak tartya Salomon, vagy inkább egyebeknek itéletiből irja [z], midőn valaki a' tömlőczből, és a' lánczokból ki-mégyen az Országlásra, vagy Fejedelemségre; a' mint a' Sz. Irásban olvassuk Józefről [a], és Dánielről [b]; *Svetoniusnál* pedig *Claudius* Chászárról; *Iosephusnál* Heródes *Agrippáról*: melly bóldogság igen ritkán történik e' világon: De az Üdvözítő JÉSUS-által, minden nap sokakon történik; a' mint nagy hálá-adással meg-vallyák azok, kik az örök Bóldogságban vannak, midőn az Üdvözítő JÉSUSnak azt mondgyák [c]; hogy *Meg-váltotta őket* (a' gonoszoktól,) *és Országgá, vagy Országlókká tötte őket*, minden jóban részesitvén. De e' világon-is meg-vallotta Dávid, és magát a' hálá-adásra ösztönözte (kit méltó volna követnünk,) mondván [d]: *Álgyad lelkem az Urat: és mindenek a' mik bennem vannak, az ő szent nevét* (a' JÉSUST.) *Álgyad lelkem az Urat: és el ne felejtsed semmi adományit. Ki meg-kegyelmez minden hamisságidnak: ki meg-gyógyittya minden betegségidet. Ki meg-szabadittya veszedelemből életedet.* ihol a' gonoszoknak el-távoztatása; a' tömlőczből-valo ki-szabadulás; az akasztó-fától-valo meg-menekedés: de az nem elég, hanem utánna veti: *Ki téged irgalmassággal és könyörületességekkel koronáz: ki bé-tölti jókkal kívánságodat:* az-az, valami jót kivánhatsz, meg-adgya. Hová lehet ennél nagyobb dolog? mert, ha szintén végheteten Jókat kivánunk-is, meg-nyerjük.

III. RESZE.

DE azt-is meg kell gondolnunk, ki-által adatik az Üdvösség; a' vagy Kichoda annak meg-szerzője? Kétség-nélkül a' ki azt nevével jelenti, a' JÉSUS, az örök Istennek Fia; kinek méltósága nagyra kötelez bennünket. Hogy a' halálból az életre, a' bűnből a' Malasztra, a' haragból a' kegyelemre, a' pokolból Meny-országba vitetünk, vagy üdvözülünk, valóban nagy dolog: de, hogy a' JÉSUS, az Istennek élő Szent Fia, nem más-által; sem ember-, sem Angyal-által, nem akarta végbe vinni, hanem maga személye-szerént vállalta-fel, fölötte igen öregbiti a' Jó-tételnyt. melyről ő-maga az Isten emlekezik a' Proféránál, a' mint ez-előtt-is mondám [e]: *Én vagyok; én-magam vagyok, ki el-törlöm a' te hamisságidat magamért.* Mint-ha azt mondaná: Vedd eszedbe, hogy nem Moyseft küldöttem, hogy téged a' Bűnnek szolgálattyától meg-mentené; a' mint Egyiptusba küldöttem, hogy az Israël népét a' Farao rabságából ki-szabaditaná: hanem, én-magam mentettelek-meg, az én Véremmel.

Mikor Rafaël Angyal, emberi ábrázatban meg-jelenvén az ifiú Tobiásnak, az úton sok jót tött-volna véle; egésséggel viszsza-vitte-volna szerelmes szüléihez; és az attyának-is szeme-világát meg-téritette-volna, imigyen szóllott az ifiú Tobias az attyának [f]: *Atyám, michoda jutalmat adunk néki? a' vagy mi lehet méltó az ő jó-tételnyihez? Engem el-vitt, és viszsza-hozott egésségben; a' pénzt Gabelustól ő vötte-ki; ő chelekedte hogy feleségem lenne, és az Ördögöt ő üzte-el tőle; örömet szerzett az ő szüléinek; magamat a' halnak el-nyelésétől meg-szabaditott: veled-is azt chelekedte, hogy láthasd az ég világosságát; és ő-általa minden jókkal bé-tölte tünk: Mit adhatunk méltót néki ezekért? De kérlek téged, édes atyám, hogy kérjed őtet, hogy találna méltóztatnék felét magának venni mindenekből, mellyeket hoztunk.* Igy

beszél-

[x] Esth. 7. 9.
[y] Col. 1. 13.
[z] Eccle. 4. 14.
[a] Gen. 41.
[b] Dan. 6.
[c] Apoc. 5. 9.
[d] Ps. 102. 1.
[e] Isa. 43. 25.
[f] Tob. 12. 2.

A beszélgettek egy-mással a' két Tobías, midőn chak a Jó-tételnyt forgatták elnéjekben; nem gondolkodván a Jó-tévőnek méltóságáról. De mikor az Angyal azt mondotta g; *Én vagyok a' Ráfaël Angyal, egy a hét-közzül kik az Urnak előtt állunk*: el-álmélkodtak annak méltóságán, és az Istennek hozzájok-való kegyelmességén, a' ki olyan gondviselőt rendelt nékik; és, a' mint az Irás szóll h, *Meg-háborodának, és reszkettvén a földre esének orczájokra*. És midőn el-ment-volna tőlök az Angyal, *Le-borulván három óráig orczájokra, áldák az Istent: és fel-kelvén meg-beszéllék minden chodálatos dolgait* i. Úgy hogy, a' míg chak a Jó-tételnyt hánták-vetették, annak jutalmáról gondolkodtak: de, eszőkbe vévén annak méltóságát, nem gondolkodtak többé a Jutalomról; tudván, hogy, sem ők méltó jutalmat nem adhatnának az Angyalnak, sem az Angyal nem szükölködnék az ő adományok-nélkül; hanem chak álmélkodtak, és az Istent díchérték 's áldották.

g Tob. 12. 15.

h vers. 16.

i vers. 22.

Ezt kellene mi-nékünk jól eszünkbe vennünk, és egybe-vetnünk mind a' Jó-tételnyeket, 's mind a' Jól-tévőket: hogy valóban mi-is hálá-adók lennénk. És, a' mi a' Jó-tételnyeket illeti; ki nem láttya, hogy a' mienk sokkal felyül-haladgya a' Tobiásét: Mert, I. Ha Ráfaël a' halnak torkától mentette-meg az Ifiú Tobiást: a' Jésus minket a' pokol-béli Sárkánynak telhetetlen torkától szabadított-meg. II. Ráfaël, a' Vén Tobiásnak szeme-világát téritette-meg: minket a' Jésus a' lelki vakságtól mentett-meg. III. Ráfaël, feleséget szerzett Tobiásnak: a' Jésus, a' mi lelkünket-választotta magának Jegyesévé. IV. Ráfaël, világi kinchet és gazdagságot szerzett Tobiásnak: nékünk a' Jésus, testi és lelki bóldogságot. Az-okáért, ha Tobías Ráfaëlnek, kit nem Angyalnak, hanem embernek vélt, azt mondotta; *Atyámfia Azarias, Ha magamat adom-is néked szolgáúl, nem lészek méltó a' te gond-viselésedhez*: mit kell nékünk mondanunk a' mi édes Üdvözítőnknek, azokért a' sok és nagy Jó-tételnyekért, mellyek az üdvözítésben, mint egy chomóban bé vannak foglalva?

B

k Tob. 9. 2.

De vessük-egybe a Jól-tévő személyeket-is. Mert, ha mind a' két Tobías, megismérvén az Angyalt, el-ájúlt; ha mi az Isten Fiának végheretlen méltóságát meg-gondollyuk, mint maradhat-meg bennünk a' lélek? Ráfaël, egy vólt az Isten-előtt-álló Angyalok-közzűl: de a' Jésus, az Angyaloknak Ura, kik gyakorta szolgáltak néki. Ráfaël, szolgáló lélek: a' Jésus, Uraknak Ura: Ráfaël, teremtett-állat: a' Jésus, Teremtő Isten. Ráfaël, hogy tisztiben el-járna, melyre őtet az Isten küldötte, magának a levegő-égből formált testet; melly, mihelyen tisztiben el-járt, el-enyészett: a' Kristus pedig, igaz emberi testet vött-fel, mellyet soha el nem hágy, sem le nem tészen. Ráfaël, kevés-ideig, és minden fáradság-nélkül szolgált Tobiásnak: a' Jésus, harmincz-három esztendeig fáradott érettünk, és végtére keserves kínt halált szenvedett. Az-okáért, nagyobb hálá-adás kívántatik mi-tőlünk, hogy-sem a' Tobiástól.

C

De nem chak a' Hálá-adást tanúllyuk ebből a' Jésusnak érettünk-való fáradságából, és Vérének ontásából, hanem a' követést-is. Mert, ha a' Kristusnak a' mi üdvösségünk olly kedves vólt, és olly sokban állott néki: hogy lehet, hogy mi arra semmi gondot nem viselünk, és akár-mi aprólék dolgot-is annál nagyobra bőchülünk? Nem-nagy gyalázatot, és kárhozatot érdemlünk-e, hogy illyen nagy dologért, chak kevés munkát-is restellünk fel-venni? és, a' mint Sz. Pál beszéll l, *Mi-képpen menekedünk mi meg, ha illyen nagy üdvösséget el-mulatunk?* Vallyon ekkídig, mennyi verünket ontottuk? michoda kínt szenvedtünk? hányszor forgott fegyver a' fejünk-fölött? hol égtünk tűzben? kitől szenvedtünk vereséget? Bizony, a' ki nagy dologhoz kevés munkával akar jutni, nyilván meg-mutattya hogy nem tudgya azt meg-bőchülleni, és azért nem-is érdemli.

l Heb. 2. 3.

D

Ugyan ebből, a' Lelki Pásztorok-is meg-tanúlhattyák, mi módon kellessék a' Juhok üdvösségét keresni; és eszőkbe vehetik, hogy a' Juhokat, nem chak szóval és parancholattal kell lelgeltetni. Mert, ha *a' Pásztorok Fejedelme* m, az emberek üdvösségéhez izzadás-nélkül nem jutott: meg se gondollyák az ő Szolgai és Tiszt-tartói, hogy ők hívelkodással, és szunnyadozva vihetik véghez lelkök üdvösségét. Ezt igen jól értette Sz. Pál; és azért mondotta n: *Mindeneket el-szenvedek a' Választottakért, hogy ők-is el-vegyék az üdvösséget, melly a' Kristus JESUS-által vagyon, a' Mennyei dicsőséggel.* És másutt o: *Örülök a' ti-éretteték-való szenvedésekben, és bé-töltöm azokat, a' mellyek-hiával vannak a' Kristus szenvedési, az én testemben, az ő Testéért, melly az Anyaszentegyház, melynek én szolgája lettem.* Másutt pedig p, hoszszú beszéddel elő-számlállya a' miket szenvedett: gondolván, hogy a' melly lelkeket a' minden-ható Isten nagy munkával és fáradsággal, sőt Vérének hullarásával-is (melynek ma vólt kezdete,) meg-váltott, azokat a' Szolgáknak nem illik kevésre bőchülleni, és azokra chak ímmel ámmal gondot viselni. Szép és bőchülletes

m 1. Pet. 5. 4.

n 2. Tim. 2. 10.

o Col. 1. 24.

p 2. Cor. 11. 23.

Név azért a' JÉSUSnak vagy Üdvözítőnek neve; melyről méltán mondhattyuk Isaiással[q]: *Uram, a'te Neved, és a te emlékezeted a'lélek kívánságában. Az én lelkem kívánt téged éjjel: de a'lelkemmel-is az én belső részeimben reggel hozzád vigyázok.*

Ez az Istennek Irgalmassága, mellyet az Üdvözítésben meg-mutatott; annál-is inkább ki-tetszik; ha meg gondollyuk, Kichoda az a'kit üdvözített: tudni illik, nem az Angyalokat, kiket veszni hagyott; hanem a'nyomorúlt embert, ki föld; por; és hamu; a'mint az Isten sok-képpen meg-jelentette az Irásban. Mert; Elsőben; Világos és nyilván-valo beszéddel meg-mondotta Milégyen az ember, midőn imígyen szóllott Adámnak[r]: *Por vagy, és porba térsz.* Másodszor: Homályos chelekedettel; midőn Jeremiást a'Fazekas házába küldötte[s]; és meg-mutatta néki; mi módon bánik a'Fazekas az ő agyagával, melyből minden-féle edényt formál; és azt el-rontya, 's meg meg-chinálla, valamint kedvének tetszik: akarván azzal jelenteni, hogy az Isten, ki az embert földből teremtette, valamikor akarja el-ronthattya, és fel-építheti. Harmadszor: Nevezettel. Mert, a'mint Moysesnél olvassuk[t], *Az napon, mellyen teremté Isten az embert, az Isten hasonlatosságára alkotá őtet. Férfiúvá és Aszszonyállattá teremté őket; és meg-áldá őket: és hivá az ő nevöket Adámnak*: az-az, Földnek, a'vagy földből-való-nak: jelentvén azzal, hogy, valamint ember Nevét el nem felejtheti, azon-képpen földi állapattyát sem kell el-felejteni. mert földből lőtt, és földdé lészen. Ezt valóban meg-tanúlta vólt Abrahám Patriárka: kinek, noha az Isten nagy ígéreteket tőtt, és a'többi-kőzőtt azt mondotta néki[u]: *Nagy nemzetséggé tészlek téged; és meg-áldlak, és fel-magasztalom Nevedet, és áldott lészsz; Meg-áldom a'téged-áldókat, és meg-átkozom a'téged-átkozókat; és te-benned áldatnak meg a földnek minden nemzetségi.* Mindazáltal, nem vélt nagyot maga-felől, sem el nem bízta magát; hanem, meg-emlekezvén állapattyáról, azt mondotta az Istennek[x]: *Szóllok az én Uramnak, holott por és hamu vagyok.* Ez az elmélkedés, igen hasznos arra, hogy fel ne fuvalkodgyunk, hanem valóban meg-alázzuk magunkat: és el-hidgyük, hogy nem a'mi méltóságunkhoz-képest chelekedett az Isten mi-velünk olly nagy dolgot, minémű az Üdvösség, hanem chak az ő végetetlen Irgalmasságához-képest: és úgy el ne feletkezzünk a'mi Üdvözítő JÉSUSunkról, hanem szüntelen hálát adgyunk néki; áldgyuk és magasztallyuk e világon, hogy a'más világon az üdvözítésnek gyümölchében részesülhessünk; az-az, az örök Boldogságban: mellyet engedgyen minnyájunknak a'Fölséges Isten, az ő áldott Sz. Fiáért, a'szép JÉSUSért. Amen.

[q] Isa. 26. 8.
[r] Gen. 3. 19.
[s] Ier. 18. 3. 4.
[t] Gen. 5. 1. 2.
[u] Gen. 12. 2. 3.
[x] Gen. 18. 27.

VÍZ-KERESZT-NAPI EVANGELIOM.

SZ. MATÉNAK II.

RÉSZÉBEN, v. 1.

Mikor született-vólna JÉSUS Júda Betlehemében, Heródes Király napjaiban, ímé Mágusok jövének Nap-keletről Jerusalemre, mondván: Hol vagyon a'ki született a'Zsidók Királya? mert látuk a'Chillagát Nap-keletben, és imádni jöttünk őtet. Halván pedig Heródes Király, meg-háborodék, és egész Jerusalem véle. És öszve-gyűjtvén mind a'Papi-fejedelmeket, és a'népnek írás-tudóit, tudakozik-vala tőlök hol születnék a'Krisztus. Azok pedig mondának néki: Júda Betlehemében: Mert így iratott-meg a'Prófétától: És te Betlehem Júda-földe, semmi-képpen nem vagy leg-kisebb a'Júda fejedelmi-kőzőtt: mert belőled jő-ki a'Vezér, ki az én népemet Israël vezérellye. Akkor Heródes titkon hivatván a'Mágusokat, szorgalmatoson meg-tudá tőlök a'Chillag idejét, melly nékik meg-jelent: és el-küldvén őket Betlehembe, monda: Menyetek-el, és kérdezkédgyetek szorgalmatoson a'Gyermek-felől: és mikor meg-találljátok, üzennyétek-meg

A

nékem, hogy én-is el-menvén imádgyam ôtet. Kik mikor hallották-vólna a' Királyt, el-menének. és ímé a' Chillag mellyet láttak-vala Nap-keletben, elôttök mégyen-vala, míg el-jutván meg-állana fenn, a' hol a' Gyermek vala. Látván pedig a' Chillagot, ôrûlének igen nagy ôrömmel. Es bé-menvén a' házba, meg-találák a' Gyermeket az annyával Máriával, és le-borúlván imádák ôtet: és meg-nyitván kinchôket, ajándékokat adának néki, aranyat, temiént, és mirrát. Es feleletet vévén álmokban, hogy viſſza ne mennének Heródeshez, más úton terének az ô Tartományokba.

ELSÖ PREDIKA'TZIO.

B

AZ Urak, és Fejedelmek, akár-mi nevezetes épûlet fondamentomának elsö kövét nagy vígasággal, dob- trombita-szóval szokták helyheztetni: de az Isten-is, midön *a' földnek fondamentomit meg-vetette, és annak szeglet-kövét fel-vetette, dícsérték ôtet a' reggeli chillagok*, a' mint a' Sz. Irásban olvaſſuk, *és ôrvendeztek minnyájan az Isten fiai* [a], az-az, az Angyalok: kik, mihelyen teremtette

a *Iob* 38. 4. 6. 7.

ôket az Isten, a' világ fondálásának kezdetin, leg-ottan dícsérték ôtet; és a' chillagok-is, az ô módgyok-szerént, zengettek. mivelhogy ugyan azon helyen emlekezik a' Szent Irás *az ég zengéséről* [b]: és talám arra nézve az *Aſtronomusok*, a' szé mos chillagok rendibe számlálták † az ékeſſen-zengö Hegedût, és a' gyönyörûségeſſen-éneklö Hattyút. Hasonló-képpen, midön az Isten az Új Világnak fondamentomát akarta vetni, a' Kriſtuſnak e' világra-valo jövetelével, kit az Irás *Fondamentom-kônek, és Szeglet-fônek* nevez [c]: az Istennek azon rend-béli Muſikáſi örvendeztek: mivelhogy az Angyallal, ki a' Pásztoroknak nagy örömet hirdetett, *a' Mennyei ſeregnek ſokasága dícsérte az Iſtent* [d]. A' Chillag pedig a' mái napon, mint-ha örvendezve ment-vólna a' Máguſok-elött, nagy örömre indította ôket [e]. Ebböl az Istennek hozzánk-valo nagy szerereti nyilván ki-tetszik, hogy illyen fö teremtett-állatival szolgáltat nékünk, hogy magához vezeſſen. Melly szeretetnek, minémü hálá-adáſſal kelleſsék meg-felelnünk, szépen meg-tanúlhattyuk a' Máguſoktól e' mái Evangéliomban: kikröl én-is szóllok a' moſtani Predikátzióban.

b verſ. 37. Lyra. *vel* Fidicula.

c *Pſ.* 117. 22. *Iſa.* 28. 16. *Act.* 4. 11. *Rom.* 9. 33. *& alibi.*

d *Luc.* 2. 10. 13.

e *Matth.* 2. 9. 10.

C

I. Meg-mutatom, mint viſeltek magokat az úton a' Máguſok.
II. Meg-mondom, mit míveltek a' Kriſtuſnál.
III. Szóllok a' Szarándokságról.

ELSÖ RESZE.

f *Matth.* 2. 2.

ELsö Példát, azzal adnak a' Máguſok; hogy azt mondgyák a' Zidók Királya-felöl [f]: *Imádni jöttünk ôtet.* A' Királyok nem gyakorta szokták egy-mást személyek-szerént köszönteni, hanem Követek-által. Sôt *Philippus Cominaus* g, szép példákkal megmutattya illetlen-vóltát a' Fejedelmek szemtöl-szembe-valo *tractálás*anak. De ám úgy légyen a' hasonló méltoságban-lévök-között: mindazáltal, gondolom, hogy méltó, és dícséretes, az alatsonb renden-valónak személye-szerént-is tiſztelni a' nagyobbat; a' mint a' Máguſok chelekedtek: kik az újonnan-született Gyermeket, úgy mint Istenet, magoknál nagyobnak ítélvén, személyök-szerént, nagy fáradsággal és költséggel megkeresvén, imádták, és drága ajándékokkal tiſztelték. Vötték gondolom eszökbe; hogy az Isten Fia, nem chak Követit küldötte, hanem személye-szerént-is meg-jelent az emberek üdvösségére [h]: és az-okáért, viszontag azt kívánnya tölünk, hogy ne chak más-által, hanem személyünk-szerént szolgállyunk néki. Ezt nem chelekeſzik azok a' Világi emberek, kik, e' világi dolgokban föl ötté bb el-merülvén, soha az Isteni szolgálatról nem szorgalmatoskodnak, hanem chak a' Papok és Szerzetesek imádságihoz ragaſzkodnak; és azt alittyák, hogy, ha azoknak valami alamizsnát adnak, a' végre hogy ô-érettek imádkozzanak, mind helyén vagyon dolgok. De azok az Egyházi emberek-is, kik, nem elégedvén egy jó *Prabendá*val, a' vagy tiſzttel, egy-nehányat raknak-fel; és, nem érkezvén annyi-felé a' szolgálatra, valami Káplánt, vagy *Vicarius*t, vagy *Prabendarius*t fogadván, annak vetnek valami falatot szájába; és azt kívánnyák tőle, hogy a' *Beneficium*nak minden terhét magára vegye. Ezek igen meg-chalatkoznak: mert a' *Beneficium*mal, eggyütt-jár az *Officium*, a' vagy a' szolgálat: és a' ki annak haſznát és jövedelmét bévészi, arra kötelezi magát, hogy a' szolgálatot-is végbe viszi: és ha abban el nem jár-, kemény szám-adáſa léſzen.

g *In Hiſtoria.*

h *Hebr.* 1. 1.

D

MÁSODSZOR: A' Máguſok Példát adnak, az Isteni szolgálatban-valo serény

Gyorsasággal: kik, a'kő zőnséges vélekedés-szerént, Urúnk Születése-után tizen-harmad nappal érkeztek Betlehembe; és azért, a'mint Isaias jelenti [i], *Dromedariusokon*, az-az, igen-gyors tevéken jőttek; kiknek gyorsaságáról emlékezik *Aristóteles* [k]. és *Philóstratus* azt írja [l]; hogy egy nap negyven mély-földet el-mehetnek. És, ha *Arábiából* jőttek, a' mint Dávid jelenti [m], melly Betlehemtől közel három-száz mély-földre vagyon, nyilván igen siettek: fő-képpen mint-hogy, fő emberek léven, az úton-is meg-kívánhatták az alkolmatosságot. De a'Kristushoz-valo szeretet, és a Kalaúz Chillagon-valo őrőm, a'sietségért minden késedelmes alkolmatosságot félbe hagyatott vélek. mivelhogy, a'kinek szívét Isten meg-tágasittya lelki őrőm által, az ő parancholatinak útán ugyan futtattya, a'mint Dávid maga-felől megvallya [n].

Erre a'Gyorsaságra-is őztőnöz bennünket az Isten Fia; ki főlőrre igen sietett a'mi szabadításunkra, és azért mondotta az Úr Isaiásnak [o]: *Hijad a nevét, Sieſs ragadományokat foſztani, Sieſs prédálni.* Melly Sietségről, a'Meny-aszszony-is emlékezik, mondván [p]: *Imé az én szerelmeſem jő, ugrálván a' hegyeken, által-ugordván a' halmokat: haſonló az én szerelmeſem a' vad-kecskékhez, és a' szarvaſok fiához*, tudni illik, a' nagy gyorsaságért, mellyel minket-is a'gyorsaságra inditana; a'mint meg-is jelentette az ő Jegyesének, mondván [q]: *Kelly-fel, ſieſs én szeretőm, és jöj-el.* Az-okáért, ha mi Dáviddal az Istennek azt mondgyuk [r]; *Uram ſieſs ſegétéſemre*: mi-is fogadgyuk szavát Szent Pálnak, ki azt mondgya [s]: *Sieſsünk bé-menni a' nyugodalomba.* Mellyet úgy vihetünk végbe, ha elsőben a'Kristushoz sietünk, igaz szeretettel, és engedelmeséggel: ki minket magához hí; és azoknak a'kik hozzája mennek, nyugodalmat ígér [t]. melly ígéretnek ha hiszünk, sietve engedünk.

Mondaná valaki: Isaias külömbet beszél, mondván [u]: *A ki hiszen, ne ſieſſen.* Erre én azt felelem; hogy a Próféta nem a'mi szolgálatunkról szóll, mellyel az Istennek tartozunk: hanem az ígért Jóról, mellyet ő-tőle várunk: úgy hogy, ha szintén késnék-is azt meg-adni, nem kellene kételkednünk, mert bizonyosan bé-tellyesíti ígéretit. Az-okáért, nem kell panaszolkodnunk, vagy búsúlnunk; hanem, a'mint ugyan-azon Isaias parancholllya [x]; *Halgatásban és reménségben légyen a' mi erősségünk.* Mert efféle sietés, kételkedésnek és hitlenségnek jele; a'mint a'Királyi ember jelentette, ki Urúnkat siettette, mondván [y]: *Uram, jöj-alá minek-elötte meg-hallyon a'fiam.* mellyel azt jelentette; hogy, ha Urúnk addig késett-vólna, míg a lélek ki-ment-vólna a'fiából, azt viszsza nem térithette-vólna. Noha némelykor az Isten azért hallasztya a'segétséget, hogy inkább megmutaſsa hatalmasságát és jó-voltát; a'mint ki-tetszik a'Lázár példájából: kihez nem ment betegségében, hogy meg-gyógyítaná; hanem halála-után, hogy fel-támasztaná.

Sok Okai vannak pedig, a'mellyekért méltó nékünk sietnünk, hogy; a'mit Isten tőlünk kíván, meg-adgyuk; és nem méltó őtet siettetnünk, hogy ígéretit bé-tellyesítse: I. Mert az Isten jól tudgya, mikor kelleſsék ajándékit velünk közleni hogy haszszállyanak: azért, mikor hallasztya, a'mi jónkért hallasztya, alkolmatos időt várván: de mi nem tudgyuk, ha kedves lészen-e az Istennél a'mi szolgálatunk ha el-hallasztyuk. Azért mondgya Sz. Pál [z]: *Intünk, hogy az Isten Malasztyát heába ne vegyétek. Mert azt mondgya: Kellemetes időben meg-halgattalak téged, és az üdvőſségnek napjan meg-ſegéttettelek téged. Imé moſt vagyon* (nem ez-után) *a kellemetes idő; imé moſt* (nem hólnap) *az üdvőſségnek napja.* a'*Ma*, és *Moſt*, üdvőſséges és bizonyos; de a *Hólnap*, kétséges: mert a'ki a'*Ma*-t adta, a'*Hólnap*-ot nem ígérte. II. Az Isten mi-rólunk el nem feletkezhetik [a]: de mi ő-róla igen-is el-feletkezünk; a'mint ő-maga panaszolkodik [b], hogy *az ő népe el-feletkezett őróla ſzámtalan napokon.* III. Az Isten meg-nem változtathattya hozzánk-való jó akarattyát; *Kinél ninchen változas, ſem változajnak árnyékozása* [c]: de nálunk a'változás olly közönséges, hogy soha egy állapatban meg nem maradunk [d]. Azért mondgya Salomon [e]: *Akar's nem akar a'reſt.* Melyről szép példát hozott Urúnk elő a'két fiúról [f]: kinek eggyike azt mondotta, hogy nem megyen a'szőlőbe, az-után pedig meg-bánta, és el-ment: a'másik pedig azt mondotta; *El megyek Uram, és el nem ment.* IV. Nékünk, hová-tovább hallasztyuk, annál nagyobb akadékunk érkezik, és, a'mint szokták mondani, † A'ki ma nem alkolmatos, hólnap annál-inkább nem lészen. és *Az iſtentelen, mikor a' bűnök mélységére jút, nem gondol ſemmivel* [g]. De az Isten segétsége mindenkor alkolmatos; mert nincsen olly veszett dolog, mellyet helyére ne állathaſſon, ha akarja. Az-okáért, a'mint Sz. Pál írja [h], *Abraham hittel áldozta-meg Iſaákot*; a'kin magot kellett-vólna fogni, az Isten ígérete-szerént: *alúvan, hogy hatalmas az Isten halottaiból-is fel-támaſztani.* V. Az Isten mindenkor jót chelekedhetik velünk, mert más segétségét nem kívánnya: de mi, az Isten Malasztya-nélkől semmi jót nem chelekedhetünk; az Isten Malasztya-felől pedig,

A.

i Isa. 60. 6.
k Li. 9. de H. A. Anim. c. ult.
l In Vita Apollonij.
m Pſ. 71. 10.
n Pſ. 118. 32.
o Isa. 8. 3.
p Cant. 2. 8.
B
q Cant. 2. 10.
r Pſ. 69. 21.
s Hebr. 4. 14.
t Mat. 11. 28.
u Isa. 28. 16.
x Isa. 30. 15.
y Joan. 4. 49.
C
z 2. Cor. 6. 1.
a Isa. 49. 14. 15.
b Ier. 2. 32.
D
c Iac. 1. 16.
d Iob 14. 2.
e Prov. 13. 4.
f Mat. 21. 28.
† Qui non eſt hodie, eras minus aptus erit.
g Prov. 18. 3.
h Heb. 11. 17.

A

bizonyosok nem vagyunk; és mentől továbbra halasztyuk a' meg-téréſt, annál méltatlanabbakká léſzünk az Iſten Malasztyának el-vételére. Végezetre, az Iſten nem köteles hogy velünk jót tégyen; és az-okáért, méltó el-várnunk valamíg ő akarja: de mi tartozunk meg-térni, és az Iſtennek mindenkor ſzolgálni. Az-okáért, ha azt ok-nélkül hallogattyuk, vétkezünk, és büntetést érdemlünk.

HARMADSZOR; Példát adnak a' Mágusok, az Iſteni ſzolgálatban-valo Bátorságról: mellyet meg-mutattak, nem chak azzal, hogy a' hoſzſzú útnak ſem fáradsága, ſem költsége meg nem tartoztatta őket, hogy bátor ſzívvel ne követnék a' Chillagot; hanem azzal-is, hogy a' Heródes Tartományában, mindenek hallására kérdezkedtek az Újonnan-ſzületett Király-felől: és nyilván meg-vallották, hogy azt jöttek imádni: és annak jelét mondották a' Nap-keletben láttatott Chillagot; mellyet ſem Heródes, ſem a' Zidók nem láttak vólt. De azzal ſem gondoltak, hogy Heródes meg-háborodott, és az egéſz Jeruſalem ő-véle; hogy Jeruſalemben a' Királyi Várasban nem találták, sőt hírét ſem hallották; hogy Jeruſalemből, a' Királyi, és Papi Városból, Betlehembe egy kis Városkába, és chak nem faluba, igazították őket, és ſenkit vezérül nem

B

bochátottak vélek; hogy ſenki hozzájok nem adta magát, a' ki imádni kívánná az Új Királyt; hogy Betlehemben ſemmi Királyi dolgot nem találtak a' Jésusnál; nem fris Udvart, nem ékes palotát, nem gazdag kincset, hanem merő ſzegénységet és nyomoruságot. Mind ezekkel azért nem gondoltak a' jó Mágusok: hanem az el-kezdett jóban álhatatoſſan meg-maradtak. Igen meg-chalatkozik, a' ki múnka-nélkül akar Meny-országba menni, melly *Erőſzakot ſzenved, és az erőſzak-tévők ragadgyák azt el*[i]: és Jákob ſem nyerhette külömben az Angyali áldáſt, hanem erős tusakodással[k]. De a' Bölch *Eccleſiaſticus*-is azt mondgya minnyájunknak[l]: *Fiam, az Iſten ſzolgálattyára járulván, légy álhatatos az igaſságban, és félelemben, és készítſd-el lelkedet a' kisértetre.* Minden jeles dologban † vagyon valami nehesség: és, A' ki mandolát akar enni, meg kell előbb a' kemény heját törni.

i *Mat.* 11. 12
k *Gen.* 32. 26
l *Eccli.* 2. 1.
† Difficilia quæ pulchra.

NEGYEDSZER; Példát adnak a' Mágusok, hogy, látván a' vezető Chillagot, nagy örömmel örültek: jelentvén, hogy az Iſteni ſzolgálatban ſzükséges az öröm és vidámság. És nem méltó, hogy akkor ſzomorkodgyék ember, mikor Kriſtushoz-vezető

C

Chillagot lát, ſe hogy a' Kriſtus Kereſztét kénſzerítésből hordozza, mint a' Czirénei Simon[m]. Az-okáért, ha valakit hallunk a' ki jóra int; ha valamit olvaſunk, a' mi a' Jóſzágos chelekedetnek gyakorlására indít; ha valamit érzünk ſzívünkben a' mi a' tekélleteſségre unſzoll: azon örvendeznünk kell; mert az nem egyéb, hanem az Iſtenhez-vezető Chillag: *Ki-ki-mind a' mint el-tekéllette ſzívében, nem ſzomorúságból, vagy kételenségből: mert jó-kedvű adakozót ſzeret az Iſten*, úgy-mond Sz. Pál[n]. Kétség-nélkül azért hirdetett az Angyal nagy örömet a' Páſztoroknak[o], hogy vígan mennének a' Kriſtushoz: és nem ok-nélkül, mivelhogy ő-is nagy örömmel jött hozzánk. és azért mondotta[p]: *Az én gyönyörűſégem, az emberek fiaival lenni.*

m *Matth.* 27. 32.
n 2. *Cor.* 9. 7.
o *Luc.* 2. 10.
p *Prov.* 8. 31.

Jeles példát mutattak ebben az Iſraël fiai: kik, midőn nagy ſommát adtak-vólna az Iſten házának épületire, azt mondotta Dávid felőlök, hogy azt *nagy örömmel* chelekedték[q]. A' buzgó ſzeretetnek nem utólsó jele az öröm. Zakæus, halván hogy a' Kriſtus nála akarna ſzállani, *Örömmel fogadta őtet házába*[r]. és leg-ottan azt merte mondani[s]: *Uram, ímé felét az én javaimnak a' ſzegényeknek adom: és ha valamiben valakit meg-chaltam, négy annyit adok-viſzſza.* Külömben chelekedett az ifiú, kinek Urunk azt mondotta[t]: *Ha tekélletes akarſz lenni, menny-el, add-el a' mid vagyon, és add a' ſzegényeknek, és kinched léſzen Menyben: és jöj-el, és kövеſs engem.* Mellyet halván az ifiú, *el-méne ſzomorúan.* Holott látod, hogy a' ſzomorúság, a' laſsúságnak jele; az öröm pedig, a' buzgóságnak. De Urúnk-is igen külömben ſzólt felőlök. Zakæus-felől azt mondotta[u]: *Ma lött üdvöſsége e' háznak: mivelhogy ő-is az Abrahám fia.* Az Ifiú-felől pedig[x]: *Bizony mondom, hogy a' gazdag nehezen mégyen Mennyeknek országába.* Hasonló ítéletet tehetünk egyéb Iſtenes dolgokban-is. A' kik örömmel várják, és vígan fogadgyák, a' Gyónáſnak, Predikatzio hallásnak, Búchú-járásnak, Imádságnak idejét; azzal jelentik azokhoz-valo ſzeretetőket: a' kik pedig irtóznak tőlök, és mikor említik-is bánkodnak; nyilván meg-mutattyák hogy nem kedvellik. Melyről most chak azt mondom: hogy az Urban-valo öröm, igen hasznos, melyre int Szent Pál[y]: és azt kívánnya; hogy *Mindenkor örülhyünk az Urban.* A' ſzomorúság pedig igen ártalmas: mert, a' mint a' Bölch mondotta[z], *A' víg ſzív, virágzo életet ſzerez* (és bővséges gyümölchöt hoz:) *a' ſzomorú lélek meg-ſzáraztya a' chontokat:* az-az, erőtlenné téſzi az embert, és az aitatoſságnak minden lelki kövérségétől meg-foſztya. Melly kövérséget igen kívánt Dávid; és haſznát-is jelentette, mondván[a]: *Mint a' zsírral és kövérséggel telljék-meg a' lelkem: és vigadáſnak ajakival*

q 1. *Par.* 29. 17.
r *Luc.* 19 5.
s *vers.* 8.
t *Mat.* 19 21
u *Luc.* 19. 9.
x *Mat.* 19. 13
y *Phil.* 4. 4.
z *Prov.* 17. 22
a *Pſ.* 62. 6.

kival dicsérni-fogaz én szám: melly dicséret fölötte igen kedves az Istennek, nékünk pedig hasznos.

II. RÉSZE.

Abban-is Példát adnak a'Máguſok; hogy, meg-találván a'Gyermeket, az Annyával Mariával, le-borúlva imádták őtet; kétség-nélkül mint Istent, nem mint puſzta embert. Mert, I. A' Zidók Királyi-kőzzül, máshoz ſenkihez nem jőttek effele Máguſok, hogy emberi tiſztelettel imádnák; még Salomonhoz-is, noha igen hatalmas és híres Király vólt; a'mint Szent *Athanáſius* okoskodik [b]. A'Sábai Királyné eljőtt ugyan Salomonhoz [c], és ajándékot-is hozott néki: de nem azért hogy imádná, hanem hogy hallaná bőlcheségét: és őreg-ember-korában mikor orſzáglott, és híre mindenüvé ki-terjedett: de a'Máguſok a'Gyermek Kriſtushoz jőttek; kiről ſenki ſemmit nem tudott-vólna, ha a'Chillag kalaúzok nem lőtt-vólna. II. Ki hiheti, hogy ollyan meſzſziről, és ollyan ſietséggel jőttek-vólna a' Máguſok, chak azért hogy egy Gyermeket kőſzőntenének, a'ki emberi módon chak meg ſem tudna felelni, ſe meg nem tudná kőſzőnni? III. A' vagy el-hitték a'Máguſok, hogy az a'Gyermek Isten vólt; és úgy, imadniok kellett mint Istent; kit chak emberi tiſztelettel illetni, nagy tiſzteletlenség: a'vagy nem hitték; és úgy, mi módon imádták le-borúlva, a kiben ſemmi Királyi dolgot nem láttak? sőt minden kőrűlőtte-valo dolgok el-idegeníthették-vólna őket a'tiſztelettől. IV. Ha puſzta embernek alították, nem okoſan rendelték az ajándékokat: mert a' parányi Gyermeknek, valami confrajtot, chergetőt, vagy bábot kellett-vólna adni; nem aranyat, mellyet nem iſmért, ſem temiént és mirrát, mellyekkel élni nem tudott. V. Mi ſzűkség vólt az Istennek új Chillagot a'végre teremteni, hogy idegen Királyok jőnének az ő Fiához, emberi látogatásért és tiſztelетért, melyben az Isten nem győnőrkődik; kívánnya pedig, és méltán, az Isteni tiſztelетet mindenűtt és mindenkor? Melyből ki-tetſzik, melly méltatlanúl, és, hogy nagyobbat ne mondgyak, gorombáúl viſelik magokat a' *Lutheriſták*, kik, noha vallyák, a'mint ők mondgyák, a'Kriſtuſt jelen lenni az Oltári-ſzentségben, mindazáltal imádni nem akarják.

Továbbá; Példát adnak a'Máguſok azzal; hogy a'Kriſtuſt meg-ajándékozták: kiknek Ajándéki, jeles dolgokat jelentettek: 1. A'Három-féle Ajándék, a'Kriſtusban-valo Három dolgot példázta: az Istenséget, a'Lelket, és a'Teſtet. 2. Hogy a'Kriſtus, Isten, Pap, és Király vólt. 3. A'Mirra, a'Kriſtuſt Orvoſnak jelentette; a'Temién, Kőzbejárónak; az Arany, Meg-váltónak. 4. Hogy a'Kriſtus, három Újúláſnak oka: ki a'Gyűlőlség- és vér-ontás-helyett, az arany Békeséget és ſzeretetet plantálta; a'Bálványozás-helyett, az igaz Isteni tiſztelетet, mint kedves áldozatot és illatot, helybe állatta; a'puha élet-, és teſti győnyőrűség-helyett, a'teſtnek ſanyargatását tanította, hogy a'rothadáſtól meg-tartaná. 5. A'ſzegény Jóſefet illette az Arany, hogy a'Gyermekre, és annak Annyára gondot viſelne; Mariát a'Mirra, a'Szűzeſségnek jelentésére; a'Jésust, úgy-mint Istent, a'Temién, áldozatra. 6. A'Máguſok †, úgy mint Királyok, aranyat adtak: úgy mint Bőlchek, mirrát, a'halandó teſtnek orvoſságát, mivelhogy a'bőlchekнek hívatallya a'halálról-valo elmélkedés: úgy mint Papok, temiént; kiknek tiſztek az áldozat, melyhez illik a'temién. Ezekkel pedig nékünk-is meg-mutatták, minémű ajándékokkal kelleſsék a'Kriſtuſt fel-tiſztelnünk: 1. Úgy mint igaz Istennek, áldoznúnk kell Temiénnyel, úgy mint Királynak, adőznúnk Aranyal; úgy mint igaz Emberнek, ſzolgálnunk Mirrával. 2. Úgy mint Istennek, ſzolgálnunk kell Lelkűnkel, a'temiénben; Teſtűnkel, a'mirrában; Marhánkal, az aranyban.

Holott azt vedd eſzedbe, hogy az Arany, leg-főbb a' *Metallum*ok-kőzőtt; a'Temién, a'fű-ſzerſzámok-kőzőtt leg-kedvesb illatú; a'Mirra, az Orvoſságok-kőzőtt leghaſznosb, melly a'hólt teſtet-is meg-óltalmazza a'rothadáſtól; a'mint *Plinius* írja [d]. És azt tanúld abból, hogy mindenből a'leg-jobbat add az Istennek. nem hogy ő valami-nélkűl ſzűkőlkődnék [e], hanem hogy azokat nékünk meg-tartſa, és jövendőben meg-jobbítván viſzſza-adgya. Az-okáért, mint-hogy az embernek, teſte, lelke, és marhája vagyon, és az Isten mindenikét kívánnya, és mindenikben a'leg-jobbat: a'Lélekben, a'Szívet; melly az akaratnak és ſzeretetnek tár-háza: ezt pedig kívánnya Salomon-által [f]: *Add nékem ſiam a'te ſzívedet.* A'Teſtben, az Elevent, Szent Pál-által [g]: *A'ti teſteteket adgyátok, élő, ſzent, és Istennek kedves áldozatúl.* A'Marhában, Salomon-által [h], a'mi leg-jobnak tartatik: *Tiſztellyed az Urat minden marhádból, és minden gyűmölchidnek zsengéiből adgy néki.* a'zsengét tartyák pedig leg-jobnak.

A

B *Libr. de Incarnat.*

c 3. *Reg.* 10. 1.

B

C

† Myrrham dat Sapiens, Rex Aurum, Thura Sacerdos.

D

d *Libr.* 12. c. 15. & 16.

e *Pſ.* 15. 2.

f *Prov.* 23. 26.

g *Rom.* 12. 1.

h *Prov.* 3. 9.

A

Ezt mind fel-forgattya az Ördögnek álnoksága, és az embernek vaksága: Mert; a' mi a' Lelket illeti, többen igyekeznek az Isten-felől bölchen értekezni, hogy-sem őtet szeretni, és tiszta szívből követni: a' Testnek-is chak a' sóprejét akarják sokan az Istennek adni; mivelhogy nem életőknek virágjában akarnak néki szolgálni, hanem midőn a' világnak és testnek nem szolgálhatnak: a' külső Marháknak-is chak szintén a' gázzát adgyák; tudni illik a' dohos, penyészes, kemény, és fekete kenyeret; nyúló, fogyaték, eczetes és zavaros bort; ó, kopott, fóltos, rongyos köntöst; apró; meg-nyírt, el-vetett hitván pénzt. Mellyeket, nem mondom hogy jó néven nem venné az Isten, ha jobbat nem adhatnánk, a'mint a' szegény Özvegynek *két filijérét* [i]: de, ha jobbat adhatunk, és válogatva a' rosszat adgyuk, panaszolkodik Isten a' Próféta által, mondván [k]: *Ha vakot hoztok áldozni, nem gonosz-e? és ha sántát hoztok, vagy betegest; nem gonosz-e? Vidd azt a' te Hadnagyodnak, tetszik-e néki? vagy jó szemmel lát-e téged? úgymond a' Seregek Ura.*

i Luc. 21. 3.

k Mal. 1. 8.

B

Méltán kívánnya pedig mind ezekben a' jobbat tőlünk az Isten: mert mind ezeket ő adta nékünk-is; és a' végre adta, hogy azokkal ő-néki szolgállyunk. A' Lelket ő adta; a' mint Salomon nyilván mondgya [l]: a' Testet-is, a' mint Jób szépen meg-valya [m]: és a' Marhát-is; a' mint Dávid bizonyíttya, mondván [n]: *Mindenek tiéid; és a' miket a' te kezedből vöttünk, azokat adtuk néked.* Midőn pedig így szolgálunk az Istennek, igaz Hitünket, és buzgó Szeretetünket bizonyíttyuk; és következendő-képpen, nem chak semmit nem vesztünk, hanem ugyan sokat-is nyerünk: mert az Isten nem engedi, hogy mi őtet meg-előzzük az adakozásban, hanem mindenkor többet ád hogy-sem vészen tőlünk; a' mint a' Mágusokkal-is chelekedett: kiket az igaz üdvözítő Hittel, és egyéb Lelki ajándékokkal meg-ajándékozott e' világon, a' más világon pedig az örök Boldogságban helyheztett.

l Eccle. 12. 7.

m Iob 10. 8. 11.

n 1. Par. 29. 14.

III. RÉSZE.

C

Utólszor; A' Mágusok Példát adnak a' Keresztyéni Szarándokságra: mellyen nem értem a' heában-valo bújdosást, és hazája-kivül-valo vándorlást, mellyet a' nyughatatlan-elméjű emberek, testi és lelki károkkal gyakorlanak; hanem a' távúl-valo Szent helyeknek meg-látogatását, aitatosságnak okáért. Erről az Irásban nyilván-valo Példáink vannak. és az Isten ő-maga azt rendelte [o]; hogy az ő népe esztendőnként háromszor mennyen az Úr Szekrényéhez, vagy Templomához. Így chelekedett Elkana az ő feleségével Annával [p]. Az Új Testamentomban pedig, Józef Máriával, és a' tizen két esztendős Jésussal [q]: Urúnk ő-maga-is öreg-korában [r]. Sőt meg a' Pogányok-közzül-is mentek Jerusalembe imádkozni, és áldozni: úgy-mint a' Candaczes Királynénak komornyikja [s]. Salomon pedig azon könyörgött az Istennek [t]; hogy az idegen Nemzeteknek-könyörgését-is meg-halgassa a Jerusalemi Templomban. Hogy pedig kedvellette légyen az Isten, efféle bizonyos helyekre-valo szarándokságot, abból ki-tetszik; hogy azt ígérte azoknak, kik a hagyott helyre háromszor esztendőben fel-mennek, hogy azonban meg-őrizi Várasokat [u], úgy hogy senki ne lesseskedgyék az ő földök-után: Annának, meg-adta a' kívánt magzatot [x]: Salomonnak meg-ígérte, hogy a' Templomban könyörgőknek imádságit meg-halgattya [y]. Innét vagyon, hogy a' Szent Atyák igen dícherik a' Keresztyén Szarándokságot, és arra íntik a' Hívéket; úgy-mint Sz. *Ierónymus* [z], Sz. *Basilius* [a], Sz. Ambrus [b], Szent Agoston [c], és egyebek-is. és nem ok-nélkül; mert a' ki jó végre mégyen a' Keresztyén Szarándokságba, jeles Lelki gyümölchit vészi; a' mint majd meg-mutatom.

o Deuter. 16. 16.

p 1. Reg. 1. 3.

q Luc. 2. 41.

r Ioan. 12. 12

s Act 8. 27.

t 3. Reg. 8. 41

u Exo. 34. 24

x 1. Reg. 1. 20

y 3. Reg. 9. 3.

z Epist. 17. ad Marcellam.

a Hom. in Iulittam Martyrem.

D

b De Obitu Theodosii.

c Epist. 137. ad Clerum & pop. Hipponensem.

Elsőben: Afféle Szent Helyeken, az ember kivált-képpen-való aitatosságra indíttatik; a' mint érzették, és nyilván vallyák a' kik a' *Laurétomi* Boldog Aszszony Házát (melyben ő szűletett, lakott, és a' Krisztust mehébe fogadta,) meg-látogatták; a' vagy, a' kik Jerusalemben az Úr koporsóját látták, és azokat a' Szent Helyeket meg-nézegették, mellyeken a' mi édes Üdvözítőnk külömb-külömb-féle dolgokat chelekedett, vagy szenvedett. Kétség-nélkül, ha valamelly atyánkfia valami helyen nagy vitéséget chelekedett-vólna, mihelyen azt látnók, azonnal meg-indúlnánk rajta: mennyivel inkább tahát meg-indúl a' Keresztyén ember, midőn azokat a' helyeket láttya, mellyeken az Isten Fia, a' mi üdvösségünkért ollyan jeles dolgokat chelekedett? Másodszor: Ez mind a' Szenteknek, 's mind az Istennek tiszteségére esik. Mert, a' ki fáradságát nem szánnya, hogy azoktól marodott Ereklyéket láthassa, nyilván jelenti hogy azokat szereti és bőchülli: a' mint a' Sábai Királyné,

rályné, meſzſzűnnen el-jövén a' Salomon bőlcheségét hallani, és Udvarának rendit meg-látni, tiſztelte Salomont, és meg- bizonyította hogy őtet nagyra bőcſűlli [d]. Harmadſzor: A' Szarándokság, mivelhogy teſti ſanyargatás-nélkül végbe nem mehet, Penitentzia-gyanánt eſik, fő-képpen ha ſokáig tart. Mert a' Szarándokoknak, ſem ételők, ſem italok, ſem ágyok, ſem nyugodalmok jó módgyával ninchen az úton: annak-fölőtte, ſok hideget, meleget, eſőt, ſzelet kell ſzenvedniek; és gyakorta ſzidalmat, és veſzedelmet-is, nem chak a' nyilván-való tolvajoktól, hanem az Újító atyafiaktól-is; kik hurogattyák, és néha chak nem kövekkel-is agyon verik a' jámbor Szarándokokat; kiket, az igaz Keresztyénéknek nagy ſzeretettel kellene fogadni. Ezek-ellen azt mondgyák az Újító atyafiák;

Elsőben; hogy Jobb vólna azzal a'kőltséggel, mellyet a' Szarándokok el-veſztegetnek, a' házunknál-való ſzegényeket táplálni, hogy-ſem idegen helyeket gazdagítani. Én pedig azt felelem; hogy ezeknek annyi gondgyok vagyon a' ſzegényekre, mint Judáſnak: és ők ſokkal többet kőltnek a' heába-való czifrára, vendégeskedéſre, és egyéb effélékre; hogy-ſem a' Keresztyének a' Szarándokságra. De a' magok ſzemében a' gerendát nem látván, a' máséban a' ſzálkát-is vizgállyák. Jól-lehet igazán mondhattyuk azt-is; hogy, a' kik kőltségőket nem ſzánnyák a' ſzarándokságért, azok a' ſzegényekre-is többet kőltnek azoknál; kik a' Szarándokságot nem gyakorlyák, hanem orrollyák.

Másodſzor, azt mondgyák; hogy az Isten kéſz mindenütt meg-halgatni, és azért arra nem ſzükség helyt válogatni. Én pedig azt felelem; hogy, noha az Isten mindenütt vagyon, mindazáltal nem mindenütt chelekeſzik mindent: hanem, az ő ſzent akarattya-ſzerént, hol ezt, 's hol amazt; kinek mi módot nem ſzabhatunk: és látyuk, hogy bizonyos helyeken nagy Chodákat chelekeſzik, és olly ajándékit oſztogattya, miéműeket egyébűtt nem chelekeſzik. A' Fő emberek háza úgy vagyon rendelve, hogy külőmb a' pincze, 's külőmb a' gabonás-ház; külőmb a' konyha, 's külőmb az ebédlő-ház; más az ágyas-ház, 's más a' cheléd-ház; más a' chűr-, 's más a' kert; noha ſzabad a' gazdának a' gabonát a' pinczébe rakni, a' konyhán enni, a' cheléd-házban hálni, a' kertben aſztagot rakni: azon-képpen az Isten, e' világon, külőmb-külőmb-féle dolgoknak, külőmb-külőmb-féle helyeket ſzerzett: Meny-országban, fő-képpen dichőségét mutattya; a' földőn, gond-viſelését; pokolban, igaz bűntetését; a' Templomokban, és egyéb Szent helyeken, irgalmaſságát: mellyekben kegyeſſen meg-halgattya Híveinek könyörgéſit: és azért mondotta az ő Házát, *Imádság házának* [e].

Harmadſzor, azt mondgyák, hogy a' Szarándokság alkolmatlan a' Házas embereknek, ha ſokáig távúl kell egy-máſtól lenniek. Felelet: A' Házas embereknek, nem ſzabad egy-más akarattya-nélkűl meſzſze Szarándokságba menni, mert ninch hatalmok a' magok teſtén [f]. Továbbá; vallyon ſzabad-e a' Házas embereknek kereſkedésért, vagy hadakozásért, egy-máſtól távúl lenni? miért nem tahát Isteni ſzolgálatért, és aitatoſságért? Vallyon a' kereskedés, és hadakozás, jámborbá téſzi-e, a' vagy a' gonoſztól inkább meg-tartóztattya-e embernek Házas-társat, hogy-ſem az aitatos Isteni ſzolgálat? Nem ítélem: fő-képpen mint-hogy az Isten maga óltalma-alá véſzi a' Szarándokok házát [g]. De még-is az Aſzſzony állatoknak, és fő-képpen az ifiú Menyetskéknek, a' meſzſze-való ſzarándokságot nem tanátſlom: haſonló-képpen a' Szűz leányzóknak-is. kiktől az Isten jobb néven véſzi, ha állapattyokhoz-képeſt, ott-hon Isteni ſzolgálatban foglallyák magokat, hogy-ſem ha ſzarándokságba mennek.

Negyedſzer, azt mondgyák; hogy ſokaknak árt a' Szarándokság. Én pedig azt mondom; hogy többeknek haſznál, hogy-ſem árt: és, ha kinek árt, nem a' Szarándokságból eſik a' fogyatkozás; hanem abból, hogy nem jól él véle: Azért, nem méltó meg-vetni a' Szarándokságot, hanem a' fogyatkozáſt kell meg-orvoſlani. Ninchen olly dolog, a' mellyel ember veſzedelmére nem élhet: de azért nem illik meg-vetni. Sokkal többen élnek gonoſzúl a' pénzel és borral, hogy-ſem a' Szarándoksággal; de ſenki nem mondgya, hogy azokat meg kell vetni, hanem hogy jól kell vélek élni: azont mondom én-is a' Szarándokságról. Mellyel hogy jól élhеſs, egy-néhány dologra kell gondot viſelned.

Elsőben: A' Szarándok, Bot-, a' vagy Pálcza-nélkűl ſzűkölködik: mellyen értſed a' Reménséget, vagy bizodalmat. A' Bothoz, tartozkodunk, és támaſzkodunk; azzal óltalmazzuk magunkat, és az ugató ebeket el-kergettyük. Ezt chelekeſzi a' Reménség-is: mellyet példázott a' Pálcza; mellyet a' Zidók, az Úr parancholattya-

A

[d] 3. Reg. 10. 1.

B

C

[e] Matth. 21. 13.

[f] 1. Cor. 7. 4.

[g] Exo. 34. 24.

D

A

szerént, kezökben tartották, midőn Egyiptusból az Igéret-földére siettek, nagy fokjókat reménlvén abban. És valamikor azzel-veretették, leg-ottan meg-únták a'Szárándokságot, és viszsza kívánkoztak Egyiptusba: az-az, valamikor a'Reménségben megfogyatkoztak, alítván hogy a'háborúságokat el nem viselhetik; a'jó földet meg nem nyerhetik; ellenségöket meg-nem győzhetik; leg-ottan meg-lankadván, nem akartak elébb menni. Ez a'Reménségnek bottya, nagy vigasztaláft szerez a'Szárándoknak: ki meg-gondolván, hogy *Nem méltók e'mostani időnek szenvedési, a'következendö dicsőségre, melly meg-jelentetik mi-bennünk* [k], nem chak el nem elnek, se meg nem tántorodnak, hanem úgyan vígadnak a'háborúságban; és azt mondgyák Dávidal [l]: *A'te Veszszöd és pálczád, azok vigasztaltak engem.* nem mondgya, Az én veszszőm, és az én botom; hanem a'tied: mert a Reménség, mellyel a'mí chuszamodó lábainkat támogattyuk, az Istentől adatik, noha mí élünk véle. Azon Pálczán, érthettyük *Cassiánus*sal [k] a'Krístus Keresztét; és annak jelét, mellyel a'Szárándok a'fene-vadakat magától el-kergeti, és a'Krístus Szenvedéséről-valo elmélkedéssel, meg-győzi. Ezt példázta a Dávid Bottya, vagy Pálczája; mellyet kezébe vött, midőn a'Goliáttal bajt akart víni [l]: kit meg-is győzott. ez nem Nád-pálcza [m].

h *Rom.* 8. 18.
i *Psal.* 22. 4.
k *Lib.* 1. *c.* 9
l 1. *Reg.* 17. 40.

B

Másodszor: Szükséges a'Szárándoknak a'Táska, vagy Tarisznya; melyben kenyerét, és egyéb szükséges dolgait kordozza: mellyen értethettyük a'Jó akaratot, melly mindenre kész, valamit a'Szárándok állapattya kíván; és azért, nem félő hogy abból ki-fodgyon a'kenyér. Ezt példázta a'Táska, melyben némelly férfi Baalsalisából, Elisæusnak ö ngei Kenyereket vitt [n], húsz árpa-kenyeret; melyből százan öttek, és meg-is maradott benne. Így mindenkor elég elesség marad a'Jó akaratnak Táskájában: mert, ha egyebet nem chelekedhetel-is erötlenséged-miatt, a'Jó akaratot meg-tarthatod, mellyet az Isten Chelekedet-helyett bé-vészen.

m *Isa.* 36. 6.
n 4. *Reg.* 4. 42.

Hármadszor: Szükséges a'Szárándoknak a' Saru, vagy Czipellős; hogy a'lábait meg-óltalmazza. A'mí Lábaink, a'mint *Rupertus* mondgya [o] Sz. Gergelyből [p], a'mí Chelekedetink. A'Sarut pedig, hólt állat bőréből chinállyák; de az embernek lábait óltalmazzák: és az-okáért, a'Sarukon, érthettyük a'régi Sz. Atyákat, kik mí-előttünk meg-hóltak, és a'Mennyei bóldogságba jutottak: kiknek példájokat nézvén, és követvén, a'mí lábainkat, vagy chelekedetinket óltalmazzuk a'bűnnek sebeitől, hogy azokban valami hiuság, vagy fogyatkozás ne találtassék. Ezt példázta, a'mit az Isten parancholt az Izraël fiainak, mikor ki akarta őket Egyiptusból hozni, és az Igéret-földére bé akarta iktatni, mondván [q]: *Sarúttok lábatokon legyen.* Melyre nézvén, azt kívánta Sz. Pál [r], hogy *Sarut vonnyunk lábainkra, a'békeség Evangeliomának készületivel.*

o *In cap.* 13. *Exod*
p *Hom.* 22. *in Evang. & in cap.* 7. *Cant.*

C

q *Exod.* 12. 11.
r *Eph.* 6. 15.

Negyedszer: Szükséges a'Szárándoknak az Öv; hogy ruháit hozzája szorítván, és ágyékit fel-kötvén, kűnnyebben járhasson. Ezen az ágyékok fel-övedzésén, érti Sz. Gergely, a'Test fajtalan vágyodásának meg-zabolázását. Melynek szükséges-voltát a'Szárándokokban, jelenti Sz.Péter, mondván [s]: *Szerelmesim, kérlek titeket mint jövevényeket, és szárándokokat, hogy meg-tartóztassátok magatokat a'Testi kívánságoktól, mellyek vitézkednek a'lélek ellen.* A ki ágyékit fel-köti, jól és serényen futhat: a'ki pedig fel nem övedzi, igen fuladoz, és hamar el-fárad. Akarsz-e meg-menekedni a'testi kívánságoktól? keményen fuss minden alkolmatosságitól, Sz. Pálnak ama'tanátsa-szerént [t]: *Fussatok a'paráznaságtól.* Ezt példázta az Istennek parancholattya, mellyet az Izraël fiainak adott a'többi-között, midőn azt akarta, hogy Egyiptusból ki-mennyenek, mondván [u]: *A'ti vesétiteket fel-övedzétek.* és a'mit Elisæus mondott az ö szolgajának [x]: *Övezd-fel ágyékidat*; tudni illik, hogy hamar mehetne.

s 1. *Pet.* 2. 11
t 1. *Cor.* 6. 18.
u *Exo.* 12. 11
x 4. *Reg.* 4. 29.

D

Ötödször: Szükséges a'Szárándoknak, az Eleség: mert gyakorta nem tudgya hová jút. és, ha tudgya-is, nem bizonyos hogy mindenütt eleséget talál: azért, ha magával nem viszen, koplalni kell, és útt yát végbe nem viheti. Ez az Eleség, fő-képpen az Oltári-szentség, melly igen meg-erősíti az embert, e'világon-valo szárándokságában. És azt példázta a'Húsvéti Bárány, mellyet az Izraël fiai, az ö szárándokságok-előtt öltenek-meg [y]: és Urúnk-is, a Húsvéti Báránynak meg-étele-után szerzette. Ezt példázta az Illyés étele-is; *melynek erejével, negyven nap és negyven éjjel járt, az Isten hegyé-ig Hóreb-ig* [z].

y *Exo.* 12. 11
z 3. *Reg.* 19. 8.

Hatodszor: Szükséges a'Szárándoknak, a'Halgatás: mert a'szóllás, hamar el-fárasztya, és az útat-is kesleli. És talám azért mondotta Elisæus az ö szolgajának, kívánván hogy siessen [a]; *Ha ember találd-elő, ne köszöntsed: és ha valaki köszönt téged, ne felelly reá.* és Urúnk-is az Apostoloknak [b]: *Senkit az úton ne köszöntsetek.* De, mint-hogy azt mondgyák, hogy † az ékessen-szólló úti-társ, szekér-gyanánt esik az úton, nem tilthatni meg a'szólláft tellyességgel: mert, az Emausba-ménő két Tanitvány-is beszélgetett;

a 4. *Reg.* 4. 29.
b *Luc.* 10. 4.
† Comes facundus in itinere pro vehiculo est.

és Urúnk

és Urunk-is, szarándok képében hozzájok adván magát. Az-okáért, szólhatni az úton, vagy a' Krisztusról, vagy a' Krisztussal; a' mint a' két Tanítvány chelekedett. A' Krisztusról, mondám; tudni illik, életének valami czikkelyét elő-hozván, hogy arról az-után elmélkedgyünk halkan, és halgatva: a' Krisztussal pedig, könyörögvén néki Dávidd al [c]: *A' te útaidat Uram mutasd-meg nékem: és a' te ösvényidre tanits-meg engem.* Es [d]: *Vajha igazgattatnának az én útaim, a' te Igasságidnak meg-őrizésére.* Es [e]: *A' hamisság útát távoztasd-el tőlem.* Es [f]: *Vigy engem a' te parancholatid ösvényéret mert azt kedvellettem.* Illyen beszélgetéssel igen meg-könnyebbítheti útát a' Szarándok; és azt-is mondhattya Dávidd al [g]: *Énekül lőnek nékem a' te Igasságid, az én szarándokságom helyén.*

Ezekkel a' készületekkel bátorságosan útra indúlhat a' Szarándok; és el-hiheti, hogy az Isten lészen Vezére és kalaúza, gond-viselője és óltalmazója; a' mint a' szarándokság-béli Israël fiainak: kiknek, midőn éheztenek, Angyali és Mennyei kenyeret adott: midőn szomjúhoztak, a' kő-sziklából-is bővséges vizet hozott-ki nékik: ruházokat éppen meg-tartotta: és, hogy most egyebekről ne szóllyak, Moyses azt írja [h]; hogy *Az Ur előttök ment hogy útat mutatna; nappal felyhő oszlopban, és éjjel tűz oszlopban: hogy vezére vólna útának mind a' két időben. Soha el nem távozott a' felyhő-oszlop nappal, sem a' tűz-oszlop éjjel, a' nép-elől.* Hová lehetett ennél nagyobb gond-viselés? Azon gond-viselésnek jeléűl, meg-parancholta Isten az ő népének [i]; hogy *A' jövevénynek* (vagy Szarándoknak) *bántására ne légyen.* és [k]; hogy *Azt senki szemökre ne vesse, hanem szinnyájan szeressék őtet*: mivelhogy ő-maga-is az Isten szereti a' szarándokot [l], és ételt 's ruházatot ád néki.

Ezt a' parancholatot, valóban meg-tartotta az Isten-félő Bóoz Ruthoz-képest, kihez nagy szeretetit mutatta [m]. és a' régi Keresztyének, szépen követték az ő példáját: és most-is sok helyeken követik, fő-képpen Romában; a' hol az egész világról jövő Szarándokokat nagy szeretettel fogadgyák, és szolgálnak nékik, mind egyéb szolgálattal, 's mind a' láb-mosással. Melly alázatos szolgálatban, nem chak a' közönséges polgárok gyakorollyák magokat, hanem fő Urak-is és Herczegek, Cardinálok, és ő-maga-is a' Szentséges Pápa; a' mint én időmben történt az Ezer hat-századik esztendőben. Ugyan ottan bizonyos Temető-helyők-is vagyon a' Jövevényeknek, mellyet *Szent mezőnek* neveznek. és olly tulajdonsága vagyon, hogy huszon-négy óráig, a' test meg-emésztődik benne, és az embernek chak a' chontya marad-meg. Azon a' pénzen-is, mellyen Júdas el-adta vólt Urunkat, *a' Fazekas mezejét vötték-meg, a' Jövevények temetésére* [n].

Véget vetek e' Predikátzióban egy chodálatos hístoriával, mellyet ír *Lucius Marinæus Siculus* [o]. Egy Isten félő ember, feleségével és fiával *Compostellába* Sz. Jakabhoz akarván menni egy Várasban, mellyet *Calciatensis* Sz. Domonkosnak neveznek, meg-szálla egy gazdánál, kinek egy öreg leánya vólt. Ez meg-kedvelvén az szarándok ifiat, gonoságra akará hajtani. De azt végbe nem vihetvén, meg-haragué: és ártani akarván néki, egy ezüst chészet tőn titkon a' palástyának chuklyájába. Reggel el-indúlván a' szarándokok, a' gonosz leány hírt tőn, hogy el-lopták a' chészét. A Város Bírája vissza-hozatá őket: és az ifiúnál találván a' chészét, fel-akasztá. Kit noha sirattak szerelmes szülei, mindazáltal el-mentek *Compostellába*. Ott el-végezvén aitatosságokat, meg-térének: és a' helyre jutván, a hol az ő ártatlan fiokat fel-akasztották-vólt, az annya nagy könyhullatással a' törvény-fa-alá méne. Es midőn fel-tekintett-vólna, meg-szóllala a' fia, mondván: Édes anyám, engem ne siratz, mert élek: a' Szűz Mária, és Sz. Jakab, engem sérelem-nélkűl meg-tartottak. Menny a' Bíróhoz, és vétessen-le: mert hamisan ítélt halálra. El-méne az annya, és a' Bírót az asztalnál találá; ki egy sült kakast, és tyúkot akar-vólt el-metélni; és meg-beszélé néki a' dolgot. De a' Bíró, álomnak tartván a' dolgot, monda néki: Szintén úgy él a' te fiad, mint ezek a' madarak. Es leg-ottan a' kakas, és a' tyúk, fel-ugrának az asztalon, és a' kakas meg-is szóllala. Látván azt a' Bíró, el-álmélkodék: és ki-menvén a' Papokkal és Polgárokkal, az ifiat élve találá; és le-vétetvén, a' szűléinek meg-adá. A' kakast pedig és a' tyúkot, nagy pompával az Egyházba vitték. Az-után azt írja a' *Hístoricus*; hogy azok hét esztendeig éltek: és halálok-előtt, magokhoz hasonló kakast és tyúkot hadtak utánnok: és minden hét esztendőben, azon dolog lévél abban az Egyházban. A' Szarándokok pedig, kik azon a' Városon által-mennek, a' kakas és tyúk tollában el-viszsznek, és még sem fogy-el a' tollok. Végezetre, így fejezi-bé írását: Ezt én bizonyítom; mert láttam, és jelen vóltam, és a' tollákban el-is vittem.

Bizony chodálatos az Isten az ő Szenteiben. Meg-látsák azért a' Keresztyének, hogy az Isten-félő Szarándokokat, bosszúsággal és gyalázattal ne illessék: mert

A

c Pſ. 25. 4.
d Pſ. 119. 5.
e Verſ. 29.
f Verſ. 35.
g Pſ. 119. 45.

B

h Exo. 13. 21.

i Exo. 23. 9.
k Lev. 19. 33.
l Deut. 10. 18.

m Ruth. 2. 8. & 14. & 15.

C

Campus ſanctus.

n Matt. 27. 7.

o Lib. 5. de Rebus Hiſpaniæ.

D

A

bőszszút áll az Isten érettek; a' mint azon a' gonosz Leányon-is boszszút állott. Hanem inkább kövesék Abrahámot; ki a' Szarándokokhoz nagy szeretettel volt; és nagy örömmel hítta hajlékába P. és Jóbot; ki azt mondotta maga-felől q: *Nem maradott kinn a' szarándok, az ajtóm nyitva állott az úton-járónak.* Azért mondgya Sz. Pál r: *A' gazdálkodásról el ne feletkezzetek; mert ez-által némellyek el-rejtve véltak, Angyalokat fogadván-bé szállásra.* Igy történt Abrahámon s, Lóton t, Sz. Gergelyen, és egyebeken-is: kik azt nyerték azzal, hogy őket-is bé-fogadták az örök Bóldogságnak kedves hajlékába. mivelhogy Urunk, az Irgalmasságnak chelekedetit elő-számlálván, a' mellyekért Meny-országát adgya, a' többi-kőzött azt mondgya x: *Jövevény véltam, és bé-fogadtatok engem*: tudni illik, a' Szarándokokban: mellyet nékünk-is engedgyen az Fölséges Isten, az ő Sz. Fiáért. Amen.

B

MÁSODIK PREDIKATZIO.

AZ Keresztyén Tanítónak, Két dologra kell fő-képpen igyekezni: tudni illik, hogy a' Vétkeket a' Halgatók szívéből ki-irtsa, és hogy a' Jószágos chelekedeteket azokba bé-óltsa; a'mint az Isten Jeremiásnak meg-jelentette, mondván a: *Imé, az én Igéimet a' te szádba adtam: imé ma rendeltelek téged, hogy gyomlálly, és ronts, és veszessz, és el-hánny, és épits, és plantálly.* A' mái Evangéliom ezekre valóban okot ád; tudni illik, hogy a' Keresztyének szívéből ki-gyomlállyuk a' Tiszteség-kivánást, és a' Hízelkedést: bé-plantállyuk pedig a' Krisztusnak igaz Istensége- és emberségе-felől-valo Hitet, a' Pogány Mágusokhoz-valo kegyességéből származó Reménséget, és Szeretetet: annak-fölörte, a' gyors Engedelmeséget, alázatos Aitatosságot, bőv-kezű Adakozást, a' Jónak el-kezdésében-valo Bátorságot, és annak véghez vitelé-ig-valo Álhatatosságot. Az-okáért, e' mái Evangéliomot méltán nevezhettyük, Sok-kinchű Tár-házuak, sok-orvosságú Patikának, sok-virágu Kertnek, sok-fegyverű Toronynak; a' mint akárki-is észébe veheti ebből, és a' következendő Predikátzióból. Ebben pedig,

C

I. *Meg-bizonyitom, hogy Krisztus Urunk vólt az igaz* Messias.
II. *Meg-mondom, kik véltak a' Mágusok, és mint keresték a' Krisztust.*
III. *Meg-mutatom, hogy a' Krisztus igaz Király vólt, kihez hasonló nem találtatott.*

ELSŐ RESZE.

AZ mái Evangéliomból, nem kevés vígasztalást vehetnek a' Keresztyének: mivelhogy nyilván ki-tetszik belőle, hogy nem lehetett egyéb a' Szabadító és üdvözítő *Messias*, a' mi Krisztusunknál. Mert, ha meg-tekintyük, és meg-fontollyuk a' mit Sz. Máté írt, e' mái Evangéliomnak előtte, és utánna, fel-találljuk, hogy sok-képpen bizonyságot tészen az igaz *Messiás*ról: Kit,

Elsőben, Nemzetségéről, és Eleiről kellett meg-ismérni, hogy Abrahám és Dávid fia vólt; kiknek arról az Isten ígéretet tőtt-vólt. Abrahámnak ugyan b; hogy, *Ő-benne, a'vagy az ő magvában* (ki a' Messias,) *áldatnak-meg minden nemzetségek.* Dávidnak pedig c; hogy *Az ő méhe gyümölchéből, helyheztet az ő székére.* Ezekről igen nyilván emlekezik Sz. Máté: ki az Evangéliom kezdetin, a' JESUS Krisztust *Abraham és Dávid fiának* nevezi; és Nemzetségét, Abrahámról Dávidra hozza; Dávidról pedig a' Szűz Mariára: ki a' Krisztusnak igaz Annya vólt, Dávidnak pedig és Abrahámnak leánya; és következendő-képpen, a' Krisztus azoknak unokája.

D

Második Jele a' *Messiás*nak; az ő Annyának Szűzesége vólt. Eñek, a' természetnek rendi-fölött, Szűztől kellett fogantatni, és születtetni; mellyet Isaías ugyan Jelnek nevezett, mondván d: *Az Úr ő-maga jelt ád néktek: Imé egy Szűz méhében fogad, és fiat szül, és a' neve Emmanuelnek hívattatik.* Erről-is szépen emlekezik Sz. Máté, mondván e; *Jákob nemzé Jósefet a' Maria férjét, kitől † (Mariától) születtetett a' JESUS, ki Krisztusnak hívattatik.* Holott vedd észedbe, hogy Sz. Máté, a' Krisztus Szüléi-közzé egynehány aszszony'állatot számlál: de egyikről sem mondgya, hogy valaki születtetvólna tőle, hanē hogy a' férfiu nemzett az aszszony'állattól: úgy-mint f; *Júdas nemzé Fáreszt, és Zárámot Támártól: Salmon nemzé Bóozt Rahábtól: Bóoz nemzé Obedet Ruttól* g: *Dávid Király nemzé Salomont, attól a' ki Uriásé vólt* h. De a' JESUStól nem mondgya, hogy

Jósef

b Gen. 12. 3. c. 18. 18. & cap. 22. 18.
c Psal. 131. 11
d Isa 7. 14.
e Matt. 1. 16. De qua. non De quo.
f Matt. 1. 3.
g Vers. 5.
h Vers. 6.
p Gen. 18. 1. 2
q Iob. 31. 32.
r Heb. 13. 2.
s Gen. 18. 7.
t Gen. 19. 2.
x Mat. 25. 35
a Ier. 1. 10.

A

Jósef nemzé Mariától; hanem hogy, *Mariától szűletett*; úgy-mint, kinek nemzésében, Jósefnek semmi közi nem vólt: mert a' Szűz Maria, a' Sz. Lélektől fogadta méhében a' JESUST, a' mint Sz. Máté kétszer-is jelenti; tudni illik [i]: *Maria terhesnek találtaték a' Sz. Lélektől.* és [k]; *Jósef Dávidnak fia, ne félly el-venni Mariát a' feleségedet: mert a' mi ő-benne foganiatott, a' Sz. Lélektől vagyon.* és chak hamar utánna veti [l]: *Ez pedig mind azért lőn, hogy bé-tellyesednék a' mi meg-mondatott az Urtól a' Próféta-által:* és elő-hozza az Isaias jövendölését szórúl-szóra. Hasonlót írt Sz. Lukách-is [m], midőn a' Sz. Léleknek a' Szűzre-valo szállásáról, és a' Magasság-béli erejének meg-árnyékozásáról emlekezett: mellyekkel bizonyította a' Kristusnak Szűz Anyától-valo szűletését. mert egyébaránt; mi szükség lött-vólna azokról emlekezni, ha, a' közönséges rend-szerént, egy ifiú leányzónak férfiú-által kellett-vólna méhében fogadni, és fiat szülni?

i Vers. 18.
k Vers. 20.
l Vers. 22.
m Luc. 1. 35.

B

Harmadik Jele a' *Messiás*nak; az ő Szűletésének Ideje: kinek akkor kellett szűletni, mikor a' Zidók birodalma tellyességgel idegen nemzetre szállott; a' mint Jákob Patriárka, halálához közelgetvén, meg-jövendölte-vólt: ki fiait fejenként megáldván, Júda-felől, a' kinek Nemzetségéből kellett a' *Messiás*nak szűletni; imigyen szóllott [n]: *El nem vétetik a' Fejedelemi pálcza Júdából, és a' Fejedelem az ő agyékából, míg nem el-jő a' ki el-küldetik, és ő lészen a' Nemzetségek várása.* Ez nyilván bé-tellyesedett Heródes idejében: ki nem vólt Júda Nemzetségéből; sőt Dávidnak minden nemzetségét ki akarta irtani, és erő-hatalommal bírta a' Zidók Királyi pálczáját. Erről-is emlekezik Sz. Máte: mert azt írta a' mái Evangéliomban [o], hogy JESUS a' *Heródes Király napjaiban szűletett.*

n Gen. 49. 10.
o Matt. 1. 1.

Negyedik Jele a' *Messiás*nak; az ő Szűletésének Helye: melyről Mikæas Próféta imígyen jövendölt [p]: *Es te Efratának Betlehéme, kichiny a' Judának ezeri-között: te-belőled származik nékem a' ki uralkodó légyen Israëlben, és annak ki-jövetele eleitől-fogva az örök napoktól-fogva.* mellyet az Irás-tudók-is erre magyaráztak, midőn ő-tőlök Heródes a' Kristus Szűletésének helyéről tudakozott; a' mint Sz. Máténál olvasuk [q]: ki azt-is nyilván írja; hogy a' JESUS, *Juda Betlehemében szűletett* [r].

p Mich. 5. 2.
q Mat. 2. 5. 6.
r Matt. 2. 1.

Ötödik Jele a' *Messiás*nak; a' Bálaám Próféta jövendölése: úgy mint, ki bizonyos jellel, ő-reája mutatván, azt mondotta [s]: *Chillag támad Jákobból, és veszsző kél-fel Israëlből: és meg-veri a' Móab fejedelmit, és el-pusztíttya Setnek minden fiait.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Egy szokatlan, és soha az-előtt nem láttatott Chillag támad, és akkor szűletik Israëlnek meg-ígértetett Királya. Erről-is szépen emlekezik Sz. Máté, midőn azt írja [t]: hogy *Mikor a' JESUS szűletett, Mágusok jöttek Nap-keletről Jerusalembe, mondván: Hol vagyon a' ki szűletett a' Zidók Királya? mert láttuk a' Chillagát Nap-keletben, és imádni jöttünk őtet.* Erről a' fényes Chillag világosságáról, érthettyük az Isaias jövendölését-is, midőn azt írta [u]: *A' nép, melly a' setétségben jár-vala, nagy Világosságot láta: a' halál tartományában lakóknak, Világosság támada.* Es másutt [x]: *Kelly-fel, világosúlly-meg Jerusalem: mert el-jött a' te Világosságod, és az Ur dicsősége fel-támadott te-rajtad.* és utánna veti [y]; *Es a' Pogányok a' te Világosságodban járnak; és a' Királyok a' te elő-jövetelednek fényességében:* az-az, a' Pogány népeknek Királyi Jerusalémbe jönek, a' szokatlá Világosságnak, az új Chillagnak vezetése-által, midőn a' *Messias* szűletik; és azon, mint bizonyos jelen, meg-ismértetik.

s Num. 24. 17.

C

t Matt. 2. 2.
u Isa. 9. 2.
x Isa. 60. 1.
y Vers. 3.

Hatodik Jele a' *Messiás*nak; a' Mágusoknak, a' vagy idegen földről-valo Királyoknak Jövetele, imádása, ajándékozása; Dávidnak ama' jövendölése-szerént [z]: *A' Tarsis és a' Szigetek Királyi, ajándékokat mutatnak-bé: az Arabiaiak és a' Sába Királyi ajándékokat hoznak. Es él, és Arabiai arany adatik néki, és imádgyák őtet mindenkor: egész nap álgyák őtet.* Melyről Isaiás-is írt [a]: *A' tevék sokasága el-burít téged, Madiánnak és Efának gyors tevéi: minnyájan el-jönek Sábából, aranyat és temiént hozván, és az Urnak dicséretet hirdetvén.* Erről-is szép emlekezetet tészen Sz. Máté, midőn chodálkozva azt írja [b]: *Imé Mágusok jövének Nap-keletről.* Kiknek jövetele, bizonyára chodálatos vólt, sok Okokból, a' mint ezennel meg-mutatom: és azt-is meg-bizonyítom, hogy Királyok vóltak; mint-hogy azt némelly Ujítók tagadni akarják, és orrollyák.

z Ps. 71. 10. 15.

D

a Isa. 60. 6.
b Matt. 2. 1.

Elsőben: A Mágusok Jövetele chodálatos vólt, az Időhöz-, és a' Mágusok személyéhez-képest. Mert hatalmas choda vólt, hogy a' parányi Gyermekhez, hatalmas és bőlch Királyok jöttek, térdet fejet hajtván néki, imádván őtet, és meg-ajándékozván; mellyet nem olvasunk hogy chelekedtek-vólna még őreg-korában-is Salomonnak, a' vagy más hatalmas Királynak egész Israëlben. Valóba chodálatos dolog, hogy, a' *ki tulajdonaiba jövén, az övéitől bé nem fogadtatott* [c], azt az idegenek nagy fáradsággal fel-keresték.

c Ioan. 1. 11.

Másodszor: Chodálatos a' Mágusoknak Maga-viselésök-is: kik, ha beszédöket

meg-

A

meg-gondolom, nagy bátran, és minden félelem-nélkül, kérdezkedtek az Uj Királynak születéséről, a' Királyi Várasban, és a' Királynak hallattára; ki az egész Várassal meg-is háborodott azon: meg-vallották, hogy őket hazájokból, ollyan messze földre, nem valami futamodott hír hozta, sem levél, a' vagy parancholat, hanem az új Chillag: meg-mondották, hogy nem valami külső czeremoniáért jöttek, a' vagy udvári látogatásért, hanem hogy imádgyák őtet. Ha pedig chelekedetőket meg-tekintem, chodálhatom, hogy olly Hatalmas és Bölch emberek, valami szegény házban- (ha nem az istállóban-) lévő Gyermeket, kinek az Annya egy szegény Szűz, és semmi Királyi készülete, le-borúlván imádták, és meg-ajándékozták arannyal, temiénnyel, és mirrával; a' mint Dávid [d], és Isaias [e] meg-jövendölték-volt. Ezzel valóságos-képpen meg-mutatta a' Kristus az ő Isteni erejét és hatalmasságát: és talám inkább, hogy-sem azzal, a' mit az-után öreg-korában chelekedett. Mert (ha szabad *fábulák* által az Igasságot meg-magyarázni,) a' mint *Herculesben* dichőségesb diadalomnak tartatik, hogy, bölchő-béli gyermek lévén, a' két Kígyót meg-ölte; hogy-sem mint mikor öreg-korában, a' *Nemæi* erdőben az iszonyú Oroszlányt meg-ölte; vagy *Arcadiában* az *Erymanthus* hegyen, a' pusztító Vad-kant meg-fogta: azon-képpen, nagyobb chodának láttatik, hogy a' Kristus, chöchömő Gyermek lévén, e' Máguſokat magához vonta; hogy-sem mikor nagy-korában a' Halászokat egy szavával el-hítta; a' vagy, az ő Mennyei Attyának jobján ülvén, *Saulust*, *Constantinust*, és egyebeket meg-térített.

d Pſ. 71. 10. 15.

e Iſa. 60. 6.

B

II. RESZE.

C

DE vallyon Királyok voltak-e a' Máguſok? Némelly Ujítók tagadgyák: de a' régi Sz. Atyák- és Doktorok-közzül, sokan Királyoknak nevezik; úgy-mint, Sz. *Gregorius Nazianzénus* [f], Sz. *Basilius* [g], Sz. *Hilárius* [h], Sz. *Athanásius* [i], Sz. Agoston [k], Arany-száju Sz. János [l], Sz. *Cyprianus* [m], Sz. *Prosper* [n], és egyebek-is nagy sokan: kik, ezekről értik Dávidnak, és Isaiásnak elő-hozott jövendölésőket. Es, úgy tetszik, hogy az Okosság-is azt mutattya: I. Mert szintén Nap-keletről jöttek Jerusalembe, az új Királyt imádni, és meg-ajándékozni. Ollyan útat pedig, és ollyan okért, nem szoktak köz emberek fel-venni, hanem Fejedelmek, és Hatalmas személyek. II. A' köz emberek, Királyi várasban, mindenek hallattára, hogy merték-volna hirdetni? Nem nyakon köttette-volna-e őket Heródes? és nem halálra ítélte-volna-e, úgy mint Országának fel-háborítóit? III. Köz emberek szavára, sem Heródes, sem egész Jerusalem meg nem háborodott-volna: kiknek szájokat könnyen bé-dughatták-volna. IV. Vallyon köz emberekért, Heródes Király öszve-gyűjtötte-volna-e a' Papi-sejedelmeket, és a' népnek Irás-tudóit? a' vagy azoknak barátságáért, tudakozott-volna-e a' *Messias* Szűletésének helyéről? a' vagy azokat magához hívatta-volna-e, barátságosan meg-jelentvén a' Szűletésnek helyét, és annak idejéről szorgalmatosan értekezvén? a' vagy kérte-volna-e, hogy, ha meg-találnák a' Gyermeket, meg-üzennék néki? Ezeket nyilván Heródes nem chelekedte-volna, ha a' Máguſok fő és méltóságos személyek nem lőttek-volna: és annál inkább nem gondolt-volna azoknak chúfolásával, annyira, hogy olly nagy vér-ontásra okot vött-volna abból, és a' tulajdon gyermekének sem kedvezett-volna, hanem azt-is a' több gyermekekkel meg-ölette-volna. V. De az Ajándékok-is, nem köz embereknek mutattyák a' Máguſokat: kik nem aprólék dolgokkal tisztelték a' Kristust: hanem, meg-nyitván kinchőket (mellyeket köz embereknél nehéz találni,) drága Ajándékokat mutattak-bé, és Királyi méltósághoz illendőket. VI. Ezen Királyi méltóságnak jeleit mutatta Isaias [o], emlekezvén a' Pogányok erejéről, a' tevék sokaságáról, és egyéb affélékről: mellyek okot adtak közönséges-képpen a' Híveknek, hogy e' Máguſokat Királyoknak tartanák; Koronákkal és *Sceptrum*okkal írnák; és hogy a' mi jámbor Eleink, egy-általlyában a' mái napot, Három Szent Király napjának neveznék. Mindazáltal nem vitatom, hogy olly nagy-hatalmú Királyok lőttek-volna, mint Asuérus, Nabukodonosor, Antiokus, Sándor, kikről az Irás emlekezik; és miném̃uek a' mi időnkben némelly Keresztyén Királyok; úgy-mint, a' Spanyól, és Francziai Király, és hajdan volt a' Magyar-országi Király-is: hanem, a' mint a' Sz. Irás azokat Királyoknak nevezi, kiknek magán-való szabad Uraságok volt; miném̃ueknek alítom, hogy voltak a' négy Királyok, kiket Abrahám, három-száz tizen-nyólczad magával meg-győzött [p]; és a' harmincz-egy Királyok, kiket Jósue meg-ölletett Kánaan-földében [q]; a' vagy az ötven Királyok, kik, a' mint *Quintilianus* írja, *Trója*-alatt voltak.

f In Carmine de Virginitate.

g De Humana Chriſti generatione.

h Lib. 4. de Trin.

i q. 2. ad Reg. Antiochum.

k Lib. 3. de Mirabilibus Sacræ Script.

l Hom. 6. in Matt.

m De Baptiſmo Chriſti.

n De Promiſſionibus. Parte 3. cap. 6.

D

o Iſa. 60. 5.

p Gen. 14. 15

q Joſ. 12. 24.

Mondaná valaki: Ha Dávid ezeket a' Máguſokat nevezi Tarſis, Arábia, és Sába Királyinak [r], a'mint mi alittyuk: nem Nap-keletről jöttek, a'mint az Evangeliſta mondgya, hanem Nap-nyugatról, vagy Délről; a' melyre azok az Országok fekűſznek. Erre azt felelem: I. Hogy azokban az Országokban-is vóltak Nap-keleti réſzek, némelly Országokhoz-képeſt; a' mint Magyar-ország, Görög-országhoz-képeſt, Nap-nyugatra fekſzik; Német-országhoz-képeſt, Nap-keletre; Lengyel-országhoz-képeſt, Délre; *Dalmatiához*, vagy Olaſz-országhoz-képeſt, Eſzakra. Azért, a'ki eggyik vagy máſik réſzét nevezi, a'többit ki nem rekeſzti; és azokhoz-képeſt-is nevezheti. II. Továbbá; Nap-keletről jöhettenek, ha valamennyíre azok az Országok Nap-keletre hajolnak, noha nem ſzintén arra fekűſznek; és arról a'réſzről jöhettek, a' melly Nap-keletre inkább hajlott a' többinél. Es Sába tartománya, a' Nyári Nap-keletet nézi; a'mint *Plinius* írja [s].

Ezek így lévén, kérdhetné valaki: A' Máguſok, magok akarattyából mentek-e Jeruſalembe, vagy a' Chillag vezérléséből? Erre, Elsőben, azt felelem; hogy, ha magok indúllattyából mentek, nem balgatagúl chelekedtek; mert arra jeles Okok vólt: 1. Mert Jeruſalem vólt egéſz Zsidó-országnak leg-főbb Váraſa, és, a'mint *Joſephus* írja [t], ollyan vólt egéſz Judæának váraſi-között, mint a'fő a' teſtben: abban lákott a'Király, Udvari és Hadi Tanátſival. Az-okáért, méltán azt ítélhették; hogy, vagy ott találllyák az Uj Királyt, vagy végére mennek hol kelleſsék kereſni. 2. Továbbá, a' Papi-fejedelmek-is az Egyházi renddel ott laktak: mivelhogy a' Jeruſalemi Templom-kivűl nem vólt ſzabad áldozniok: és azt vélhették, hogy azoktól-is értekezhetnek, kiknek hírek lévél az Ujonnan-ſzűletett Királyokról; hogy az Iſtennek hálát adgyanak, és eletéért áldozzanak. Es meg ſem chalatkoztak: mert Jeruſalemben bizonyoſsan végére mentek a' Papok-által, hol kellenék a' Kriſtuſnak ſzűletni.

Máſodſzor, azt mondom; hogy az Iſten vezérlette őket a' Chillag-által, és ő vitte Jeruſalembe: nem hogy veſzedelembe ejtené (melytől meg-óltalmazta őket,) hanem, hogy ő-általok fel-ébreſztené a' Zsidókat, hogy értekeznének a' Próféták Jövendőléſiből, a' *Meſsiás* el-jövetelének idejéről-is; és, azt fel-találván, eſzőkbe vennék, hogy a' Máguſok chillagával eggyezett az Irás; és leg-ottan vélek eggyűtt kereſnék a' *Meſsiáſt*; és fel-találván, méltó tiſztelettel illetnék. Tartoztak-vólna ugyan a' Zsidók magoktól-is, vizgálni az Iráſt, a' *Meſsiás* el-jövetéléről: de, mint-hogy azt nem chelekedték, vagy Heródeſtől-való féltekben, vagy egyéb okokért, az Iſten a' Pogány Bőlcheket küldötte hozzájok, hogy azoktól tanúlnának; mint régenten Bálaám Próféta a' ſzamártól [u]: és eſzőkbe vennék, hogy nem kell ott embertől félni, a'hol az Iſtent kereſsük; kinek kereſésétől, ſemmi okon nem kell meg-ſzűnnünk: sőt nyilván meg-is kell vallanunk; mivelhogy, *Szívvel hiſzünk az igaſságra; ſzáj-jal leſzen pedig a' vallás-tétel az üdvőſségre* [x]. Holott azt vedd eſzedbe; hogy az Iſten a' Máguſok dolgát úgy rendelte, hogy tanítanák-is a' Zsidókat, és tanúlnának-is tőlők; és, a' mint ſzokták mondani, eggyik kéz a' máſikat moſná; a' vak a' ſántát hordozná, és a' ſánta a' vakot igazgatná. Tudták a' Máguſok, hogy ſzűletett a' Kriſtus a' Zsidók Királya, mert látták az ő Chillagát; és azt a' Zsidók a' Máguſoktól tanúlták: A' Zsidók pedig, tudták a' Kriſtus Szűletésének helyét, mert olvaſták Mikæas mondáſát; és arra a' Máguſokat meg-tanították. Ez pedig igen haſznos, a' ſzeretetnek meg-tartására, és gyarapítására: melly hamar meg-hűl azoknál, kik egy-más ſegétsége-nélkűl nem ſzűkölködnek.

De láſsuk, mi módon kérdezik a' Máguſok Jeruſalemben a' Kriſtuſt? Az Evangeliſta azt írja, hogy azt mondották [y]; *Hol vagyon a'ki ſzűletett a' Zsidók Királya?* Holott azt vedd eſzedbe; hogy, Némellyek, a' Kriſtuſt ſem nem kereſik, ſem fel nem találllyák: azok tudni illik, kik, e' világi ſzorgalmatoſságban el-merűlvén, az Iſten-felől nem-is gondolkodnak, és tellyeſséggel barom módon élnek: kik azt érdemlik, hogy, a' mit kereſnek-is, fel ne találllyák, a' vagy haſznát ne vegyék, ſe magokkal el ne vigyék. Némellyek, nem kereſik ugyan, de még-is fel-találllyák: mint Saulus; ki, nem hogy kereſte-vólna, de még a' kereſőit-is üldözte [z]; de mindazáltal az úton találta és válaſztott edényévé lőtt. Illyen vólt a' Kereſzt-fán meg-térő tolvaj-is: ki az-előtt, talám nem-is gondolkodott a' Kriſtuſról, de mindazáltal meg-találta a' Kereſzt-fán, és a' Paradichomot nyerte tőle [a]. Illyen vólt a' Samáriai aſszony'állat-is; a'ki, nem kereſvén a' Kriſtuſt, a' kútnál fel-találta, és a' Hitet meg-tanúlta tőle [b]. Ezekről mondgya az Iſten [c]: *Meg-találtak a' kik engem nem kereſtek.* Némellyek pedig kereſik, és fel nem találllyák: mert, a' vagy gonoſzúl kereſik; mint Heródes kereſte, hogy el-veſzrené [d], és ſokan a' Zsidók-közzűl [e]: a' vagy nem alkolmatos időben; tudni illik, mikor ſzintén

halálok

A

[r] *Pſ. 71. 10.*

[s] *Lib. 12. cap. 14.*

B

[t] *Lib. 3. de Bello Iudaico, cap. 2.*

C

[u] *Num. 22. 30.*

[x] *Rom. 10. 10.*

D

[y] *Matt. 2. 2.*

[z] *Act. 9. 3.*

[a] *Luc. 23. 43.*

[b] *Ioan 4. 7.*

[c] *Iſa. 65. 1.*

[d] *Matt. 2. 13.*

[e] *Ioan. 7. 34.*

A

halálok orájan vannak; és nem ők hadgyák-el a' bűnt, hanem a' bűn hadgya-el őket: a' mint Antiokusson történt: ki, noha *kérte az Urat*, mindazáltal nem nyert irgalmasságot tőle [f]; a' vagy nem olly szorgalmatosan, a' mint kívántatnék, hanem immel ámmal. holott az Aszszony'állat, a' garast sem találta-meg külömben, hanem *gyertyat gyújtvan, és a' házat meg-sópurvén* [g]. Némellyek, végezetre, keresik, és meg-talályák; mint a' Máguſok: kik minket-is meg-tanithatnak, mint kellessék a' Krisztust keresnünk hogy fel-találjuk.

f 2. Mach. 9. 13.

g Luc. 15. 8.

Elsőben, kivántatik; hogy a' Máguſokkal Hazánkból ki-mennyünk; a' mint Abrahámnak parancholta az Isten [h]; és az aitatos Léleknek Dávidnál [i]: *Felejtsd-el a' népedet, és az atyad házat: és meg-kívánnya a' Király a' te ékeſségedet.* Mellyet Urunk meg-magyarázott, mondván [k]: *Ha ki hozzám jö, és nem gyülöli az attyát, és annyát, és feleségét, és fiait, és attyafiait, és néннyeit, még pedig az önnön lelkét-is, nem lehet én Tanitvanyom.* Még a' Szűz Maria sem találhatta a' JESUST a' rokonok- és ismerők-közőtt [l]. Másodszor, kivántatik; hogy Sietve keressük, és a' kereséssel ne mulatozzunk, hogy az alkolmatosságot el ne mulassuk; mihelyen Chillagot látunk, indúllyunk. Azért mondotta Isaias [m]: *Keressétek az Urat még meg-találtathatik; hijatok ségétségül őtet még közel vagyon.* És ő-maga az Isten azt mondgya Salomon-által [n]: *A' kik reggel vigyáznak reám, meg-találnak engem.* Jó példát adott ebben Dávid; ki maga-felől azt mondgya [o]: *Istenem, és Istenem, te hozzád vigyázok virratta-kor*: az az, jó idején. És [p]: *Uram, hozzád kiáltottam: és reggel meg-előz téged az én imádságom.* Harmadszor; kivántatik az Igaz Hit, *melly foguságba vigye minden értelmünket, a' Krisztusnak engedelmére* [q]: a' mint-hogy a' Máguſok, noha a' Krisztusnál semmi Királyi dolgot nem láttak, hanem inkább Királyi méltossággal ellenkező állapatot; mindazáltal el-hitték, hogy a' Zidóknak Királya, az Istennek Fia, a' világnak meg-szabadítója. Ezt, mint-hogy az Ujító atyafiak nem chelekeszik; és a' Krisztust, chak külső érzékenységgel, 's nem hittel keresik az Oltáriszentségben, fel nem talályák.

B

m Isa. 55. 6.

n Prov. 8. 17.

o Pſ. 62. 2.

p Pſ. 87. 14.

q 2. Cor. 10. 5

III. RESZE.

C

AZt-is vedd eszedbe; hogy a' Máguſok a' Krisztust, egy-általlyában Zidók Királyának nevezik. Melly nevezettel, úgy tetszik hogy sok dolgaiban ellenkezett a' Krisztus: 1. Mikor Királlyá akarták választani, el-futott [r]. 2. Mikor Adó-pénzt fizetett [s]. 3. Mikor a' Zidóktól meg-feszíttetett. 4. Mert maga mondotta [t]; hogy *A' rókáknak ijuhok vagyon, és az égi madaraknak fészkök: az ember fiának pedig ninch a' hová a' fejét hajtsa.* 5. Születése-kor, a' szállásson helye nem volt: hanem, istállóban született; jászolba helyheztetett. 6. Halála-után, idegen koporsóban temettetett. De mindazáltal, igazán mondgyák őtet a' Máguſok Királynak; és senki ő-nálánál jobban a' Királyi nevet nem érdemli; senki hozzája hasonló Király nem volt, 's nem-is lészen; senkiben a' Királyságnak tulajdonságit úgy fel nem találni mint ő-benne: ki Salomonnál Bölchebb; és gyönyörűséges igát, 's künyű terhet szabott Híveinek [u]: Nagy Sándornál Hatalmasb, és meg-győzte a' Világot [x]: *Cádrus*nál Kegyelmesb. és noha más módon szabadíthatta-volna meg az ő népét (mellyet *Cádrus*ról nem mondhatunk,) mindazáltal, nem szánta hálálával az örők rabságból és halálból meg-menteni: Igazabb *Sólon*nál; és chak a' heában-valo szóllásért-is számot vészen [y]: Kegyesb *Julius* Chászárnál; és a' gyermekeket-is hozzája bochátotta, és nem akarta hogy eltiltsák azokat ő-tőle; sőt *meg-áldotta, és ölelgette őket* [z].

r Joan. 6. 15.

s Mar. 17. 25

t Matt. 8. 2.

u Mat. 11. 30

x Ioan. 16. 33

y Mar. 12. 36

D

z Mar. 10. 16

Továbbá; Senki annyi módon nem érdemlette a' Királyságot, mint a' Krisztus: 1. Az egész Világot nem úgy épitette, mint Rómát *Romulus*, Konstanczinápolyt *Conſtantinus*, Antiokiát Antiokus, Alexandriát Sándor; hanem, semmiből teremtette. 2. Az egész emberi nemzetet rabságból ki-szabadította, drágalátos szent Vérét ontván éretté [a]. 3. A' Világnak Fejedelmét baj-viadallal meg-győzte, fegyverétől megfosztotta [b]; és a' melly Országot álnoksággal birt, el-foglalta tőle. 4. Örökőse az ő Országának: úgy-mint, ki Istensége-szerént e' Világnak Ura; Embersége-szerént pedig, Dávidnak fia; és az-okáért, a' gonosz Zidók-is *Örökősnek* mondották őtet [c]. 5. Választás szerént-is Királlyá akarták tenni, noha ő el-futott [d]: és halála-előtt egynehány nappal, úgy köszönték, és fogadták, mint Királyt [e]. 6. Senki több jót nem chelekedett az emberi nemzettel. 7. Senkiben tekéletesb Jószágos chelekedetek nem találtatnak. 8. Végezetre, ábrázattal-is *éles volt az emberek fiai-fölött* [f]. Melly Okokért, méltán mondotta [g]; hogy *Minden hatalom adatott neki, Menyben, és a' földön.*

a 1. Pet. 1. 19

b Luc. 11. 22

c Mat. 21. 38

d Ioan. 6. 15.

e Matt. 21. 9. Ioan. 12. 12.

f Pſal. 44. 3.

g Mat. 28. 18

Annak-

Annak-fölötte, valami kívántatik az igaz Királytól, azt fő módon fel-találjuk a' Kristusban: I. A' Király haſznos Törvényeket ſzab, azok-ſzerént tészen ítéletet, és magát-is azokhoz ſzabja: mellyet a' Kristusban fel-találunk; kit Iſaías [h], *Mi Bíránknak, mi Törvény-adónknak, mi Királyunknak mondott, a' ki meg-ſzabadít minket.* mert a Király tiſzti, hogy Törvényt adgyon, és a'ſzerént ítéllyen; nem kívánván ſenkinek veſzedelmét, hanem ſzabadulását. Jól mondotta azért Eliu [i]; hogy, *Senki ninch hozzája haſonló a' Törvény-adók-közzül*: és Szent Jakab [k]; hogy, *Egy a' Törvény-adó, és az Itélő, ki el-veſzthet, és meg-ſzabadíthat.* II. A' Király óltalmazza az ő Híveit: mellyet olly valoságoſon meg-chelekedett a' Kristus, hogy méltán mondhatta [l]: *A' kiket nékem adtál, meg-őriztem; és ſenki közzülök el nem veſzett, hanem chak a' Veſzedelem fia*: tudni illik, a' ki maga vólt oka veſzedelmének, és azt kereſte. Mert egyéb-aránt, azt-is kész vólt meg-tartani, és érte-is vólt ſok-képpen: de, mivelhogy ſenkit erővel nem tart, a' ki vész, maga akarattyából vész. III. A' Király, az ő Híveinek jutalmat ád, és azokat mindenben meg-ſegéti: a' Kristus, tulajdon javait közzlötte vélek; úgy hogy, a' fáradság és költség övé lévén, a' nyereséget nékik engedte: annak-fölötte, minden adóſságokat magára vötte, és éppen meg-fizette [m], *El-törölvén a' végezésnek kézi íráſat, és fel-ſzegezvén a' keresztre* [n]. Mellyet egyéb Királyok nem chak nem chelekeſznek; hanem tár-házokat-is, az alattok-valóknak véres verítékével töltik, és adóſságokat vélek fizettetik, újabb-újabb adót vetvén reájok. De az-is ſzokáſok a' Világi köz Fejedelmeknek; hogy igen kéſzek, és bőv-kezűek a' gonoſz-tévőknek büntetésében; és a' Törvény-ellen, *A' vétéknek mértékét, meg-haladgya a' verességnek módgya* [o]: de a' jó ſzolgálatért-valo fizetésben, ſzoros a' markok. A' Kristus pedig, a' büntetésben olly kegyes, hogy mindent érdeme-alatt büntet: de a' fizetésben, *jó, meg-tömött, meg-razott, és ki-folyó mértéket ád kebeleinkbe* [p]. IV. A' több Királyok eleget parancholnak ugyan, de erőt nem adnak, ſem módot nem mutatnak hogy azt végbe vihéſsed; sőt, nem-is nézik ha lehetséges-e a' mit parancholnak; meg-fizethetsed-e a' fel-vetett adót; el-ſzenvedheted-e a' ſok munkát: hanem, vagy kosúl vagy bakúl, meg kell az övéknek lenni, ha minden marhádat el-zálogosítod-is; sőt ha nyakad ſzakad-is. De a' Kristus, lehetetlent nem parancsol; sőt, *Nem-is nehezek az ő parancholati* [q]: hanem *Az ő igája gyönyörűséges, az ő terhe kűnyű* [r]. És annak el-hordozására, meg-is ſegét, és elégséges Malaſztot ád; a' mint Sz. Pálnak mondotta [s]. És Sz. Pál-is meg-vallotta, mondván [t]: *Mindeneket meg-chelekedhetem azzáltal, a' ki engem meg-erősít.*

Végezetre; Nagy-vóltára-is minden Királyokat felyűl-halad a' Kristus. Mert, Elsőben; Ha, a' Salomon mondáſa-ſzerént [u], *A' nép ſokaságában áll a' Király méltósága, és a' kőſség kevés-vóltában a' Fejedelem gyalázattya*; és azok mondatnak Nagy Királyoknak, a' kik ſok Tartományokat bírnak; mint Aſsuérus, ki ſzáz huſzon-hét Tartományon országlott [x]: valóban nagy Király a' Kristus, kinek *Minden hatalom adatott, a' Mennyen és földön* [y]. Másodſzor: Ha a' Királyságnak nagy-vólta abban áll, hogy ſok ideig tart; és a'ſzerént az Aſsyriuſok birodalma nagy vólt, mert Ezer négy-ſzáz eſztendeig tartott: valóban nagy Király a' Kristus, kinek virézkedő Országa már meg-haladta az Aſsyriuſokét, és mind világ végé-ig tart. győzedelmes Országának pedig vége nem léſzen [z]. Harmadſzor: Ha az tartatik nagy Királynak, a' ki máſtól nem függ, hanem tellyes hatalma vagyon: egyedűl a' Kristus nagy Király, kinek hatalma vagyon mindeneken, mindenekbé, és minden-képpen. Ninchen más olly Király, a' ki mindeneken uralkodgyék; sőt chak ollyan ſinchen, a' kin más ne uralkodgyék; ha nem egyéb, az Iſten: a' Kristus pedig minden királyoknak Királya, és mindeneket meg-ítél: mert *az Atya nem-is ítél ſenkit: hanem minden ítéletet a' Fiúnak adott, hogy minnyájan tiſztellyék a' Fiút* [a]. Továbbá; egyéb Királyoknak, chak a' testeken vagyon hatalmok: de a' Kristusnak, a' lelkeken-is hatalma vagyon: és azért mondotta [b]: *Ne féllyetek azoktól, kik meg-ölik a' teſtet, a' lelket pedig meg nem ölhetik: hanem inkább féllyetek attól, a' ki a' lelket 's a' teſtet-is a' Gehennába veſztheti.* és a' kit e' világon meg nem bűntet, a' más világon örökké bűnteti. Annak-fölötte; ninch olly Király, kinek akarattya és végezése örökké meg-maradgyó; sőt gyakorta éltökbé-is fel-bomol minden rendelésök: de a' Kristusnak, a' mint Királysága, úgy végezése-is örökké-való. Azért írja Sz. Máté [c], az Ítéletkor-valo ſententzia-felől; hogy, *A' hamiſsak az örök kinba mennek, az Igazak pedig az örök életbe.* Ki nem ſzolgálna örömeſt e Királynak? és, ki nem félne valóságos-képpen tőle? Kinek mása nem találkozott ſemmi időben.

Es talám ez az oka, hogy Szent Máté a' Máguſokat Királyoknak nem nevezte; mert olly Királyt kereſtek, a' kihez-képeſt, ſem ők, ſem egyebek a' Királyi nevet nem-érdemlik: mint-hogy ez *Királyoknak Királya, és uralkodóknak Ura* [d]: kinek *fejében ſok Koronák vannak* [e]: *Ki-által országoknak a' Királyok* [f]; és az-okáért, chak Tiſzt-tartói és Vice-Királyi. Es, a' mint a' Tiſzt-tartók az Urok-előtt le-tészik méltóságoknak jeleit, [g]

A

h Iſa. 33. 22.

i Iob. 36. 22.

k Iac. 4. 12.

l Ioan. 17. 12

B

m Pſ. 68. 5.

n Col. 2. 14.

o Deut. 25. 2.

p Luc. 6. 38.

C

q 1. Ioan. 5. 3.

r Mat. 11. 30

s 2. Cor. 12. 9.

t Phil. 4. 13.

u Prov. 14. 28

x Eſth. 1. 1.

y Mat. 28. 18.

z Luc. 1. 33.

D

a Ioan. 5. 22.

b Mat. 10. 28

c Mat. 25. 46

d Apoc. 19. 16.

e Verſ. 12.

f Prov. 8. 15.

g Apoc. 4. 10

A úgy-mint a' Vár kúlchait: azon-képpen írja Szent János 8, hogy *a' hús-zon-négi Vének, a' Királyi-székben ülő-előtt* (ki a' Krisztus,) *le-borúltak, és le-tötték Koronájokat a' Királyi-szék-előtt.* A'Nap fel-kelvén, a'chillagok világossága nem látszik; a' Kapitán elő-jövén, a' tizedes hátra-áll: hasonló-képpen ezek a' Királyok, az újonnan szűletett Fő Királynak, térdet fejet hajtottak; koronájokat le-tévén, lábaihoz borúltak, és imádták; és a' Király nevet-is le-tötték, és Mágusoknak hívatták magokat. jóllehet más Okai-is lehetnek a' Mágus nevezetinek, melly annyit tészen, mint Bölch. Az-okáért, mivelhogy Sz. Máté úgy emlekezett ő-rólok mint tanúkról, a' tanúban pedig igen kívántatik a' bölcheség, hogy jól értse és által-lássa a' dolgot: és azért, gyermeknek és bólondnak bé nem vészik bizonyság-tételét.

B Továbbá; nagy külömbség vagyon a' Bölcheségben és Királyságban, mellyért a' Mágus név, bőchűlletesbnek láttatik a'Királyi névnél: 1. A' Királyság és Ország, a' szerenchétől függ: a' Bölcheség pedig, a' magunk munkáját-is kívánnya. 2. Az Ország, kivűlűnk vagyon, mint idegen: a' Bölcheség pedig, bennűnk vagyon, és tulajdonunk. 3. Az Országhoz, gyakorta ingyen jutunk, a vagy atyánktól marad reánk, a'vagy véletlenűl találjuk, a kősségnek, vagy a'vitézlő rendnek akaratyából: de a' Bölcheséget az Istentől nyerjük, és fáradságunkban áll; mert sok hideget, meleget, és egyéb-féle alkolmatlanságot kell érette szenvednünk. 4. Az Országot, a'szerenchének játzodtatásából könnyen el-veszthettyük: de a' Bölcheségtől a'szerenche meg nem foszthat. 5. Az Országlás és Királyság, sok Fejedelmeknek veszedelmekre volt: a' Bölcheség pedig, senkinek. 6. Senki e' világon, Király nem lött-vólna, ha Adám nem vétkezett-vólna: de Bölchek lőttek-vólna, ha szintén a' bűn e' világra bé nem jött-vólna-is; sőt nagyobb, és tekélletesb Bölcheség lőtt-vólna a' mostaninál. 7. és Végezétre, a'mint *Plato* igazán mondotta [h], A' Királyok nem tészik az Országokat bóldogokká, ha bölchek nem lésznek: a' Bölchek pedig, bóldogokká tészik azokat, bár Királyok ne légyenek-is. Innét vagyon, hogy Salomon, Bölch és Király lévén, *fellyebb böchűllötte a' Bölcheséget az Országoknál, és Királyi székeknél; és a' gazdagságot semminek alitotta a'hoz-képest* [i]. És mikor az Isten szabadon hadta, hogy, a' mit akar, kérjen [k]; egyebet nem kért *értelmes szívnél, és bölcheségnél.* Melly kérés tetszett az Urnak [l]: és, a' Bölcheséget meg-adván néki, a' mit nem kért-is meg-adta; tudni illik, gazdagságot és dichőséget. Ezek lehetnek azért Okai, a' mellyekért Sz. Máté a' Mágusokat nem nevezte Királyoknak.

h *Lib. 5. de Repub.*

i *Sap. 7. 8.*
k *3. Reg. 3. 5.*
l *Vers. 9. 10.*

C Bizonyára pedig, Mágusoknak, az-az, Bölcheknek mutatták magokat, hogy, az Isten hívatallyának engedvén, a' Chillag-által a' Krisztust fel-keresték; és, Abrahámot követvén, lakó-helyökből ki-mentek. Melly dologban, úgy tészik hogy Abrahámot-is meg-haladták: I. Mert Abrahámot, nyilván-valo szóval hitta az Isten [m]; melyben nem kételkedhetett, sem a' parancholatot el nem múlathatta vétek-nélkűl: de a' Mágusok, nem olvasom hogy kűlső szózatot hallottak-vólna, hanem jelt láttak, az új Chillagot; és Istennek belső oktatásából, meg-ismérték mit jelentsen, és követték. II. Abrahámnak nagy reménsége lehetett az Istennek ígéretiből; ki Három jeles dolgot ígért néki [n]: 1. *Nagy Nemzetséggé tészlek téged, és megáldlak, és fel-magasztalom nevedet, és áldott lészsz.* 2. *Meg-áldom a' téged-áldókat, és megátkozom a' téged-átkozókat.* 3. *Es te-benned áldatnak-meg a' földnek minden Nemzetségi.* De a' Mágusoknak, nem olvasom hogy semmit ígért-vólna az Isten. tudom pedig, hogy a'hol jutalom ígértetik, a' szolgálat kűnnyebnek tetszik. III. Abrahám azelőtt-is ismérte az Istent; és, mivelhogy Kaldæában hamis ísteneket tiszteltek, kívánva kívánhatta hogy a' gonoszok-közzűl ki-meheſsen, és a' gonoszokkal eggyűtt el ne veszszen. Es a' *Rabbinusok* azt mondgyák; hogy a'Kaldæusok Abrahámot a' tűzbe vetették, hogy vélek eggyűtt nem akarta imádni a' Tűzet: de az Isten, sérelem-nélkűl ki-szabadította belőle. és erről értik a' mit az Isten Abrahámnak mondott [o]: *Én vagyok az Ur, ki téged ki-hoztalak a' Kaldæusok Ur-ából*; az-az, tűzéből: mert a' Zidók, *UR*-nak nevezik a' Tűzet, a' mint az Irásból ki-tetszik [p]. De a' Mágusok, külömb állapatban vóltak: mert az-előtt Bálványokat imádtak; hazájokban semmi bántások nem vólt; hazájok-kivűl pedig, nem kevés bajok vólt, fő-képpen midőn, az ő kérdezkedések-miatt, Heródes egész Jerusalemmel meg-háborodott: az-után pedig, látván hogy meg-chúfoltatot tőlök, nagy vér-ontásra vőtt okot.

m *Gen. 12. 1.*

n *Vers. 2.*

o *Gen. 15. 7.*
p *Isa. 31. 9. & 47. 14. & cap. 50. 11.*

Holott azt vélhetné ember, hogy az Isten úgy chelekedett e' Mágusokkal, mint a' *Palamédes* attya *Nauplius* a' Görögökkel. Mert, midőn *Palamédes*, *Ulyssesnek* hamis vádolása- és fondorlása-miatt, el-nyomattatván, mint egy áruló meg-ölettetett-vólna: *Nauplius*, bosszúját akarván állani a' Görögökön, kik, *Trója* meg-vétele-után megtérvén, a' tengeren nagy veszedelemben vóltak, *Caphareus*-nevű hegyről tűzet mu-

tatott

tatott nékik: mellyet látván a' Gőrőgök, és bátorságos partnak alítván, a' hajóknak nagyobb részével arra eveztek; és, iszonyú kő-sziklák-kőzzé akadván, nyomorúltúl oda veszтek: noha *Ulysses* és *Diomédes*, kiknek veszedelmőkre leg-inkább igyekezett, a' tőrbe nem estek, hanem ki-menekedtek. Hasonló dolgot gondolhatna ember az Isten-felől, midőn a' Mágusokat a' Chillag-által Jerusalembe vezette; tudni ill k; hogy veszedelmőket kereste, hogy őket a' kegyetlen Heródesnek kelepczéjébe ejtené, és el-rekkentené. És noha ő-rajtok semmi nem esett: mindazáltal, sok ezer ártatlan gyermeknek vére ontatott, Jerusalembe-valo ménések-miatt: mert, ha Jerusalembe nem mentek-vólna, Heródes sem a' Kristus szűletését nem tudta-vólna, sem az ártatlan vérben kezét meg nem ferteztette-vólna. De távúl légyen, hogy valamelly Keresztyén embernek chak szívébe ötlyék-is, hogy Isten a' *Nauplius* álnokságát kővette-vólna: Sem a' Mágusok, sem az Ártatlanok nem vétettek Isten-ellen, mint *Ulysses*, vagy a' Gőrőgök, *Nauplius*-ellen: és, ha boszszút akart-vólna állani, álnokság-nélkül, nyilván-valo erejével azt meg-chelekedhette-vólna. Az-okáért: a' Mágusokat más okért vezette Jerusalembe; a' mint ez-előtt meg-mondottam: az ártatlanoknak haiálát pedig, jeles okokért meg-engedte, a' mint másutt meg-mutattam [q].

Végezetre; Abrahám nem messze ment, és talám szép nyári időben lőtt indúlása: de a' Mágusok, messze-is mentek, és leg-alkolmatlanb időben, tél-közép-ben indúltak, semmi alkolmatlansággal, sem veszedelemmel nem gondolván. Az-okáért, bizonyára nagy dícséretre méltók. Kikről Arany-szájú Sz. János imigyen beszél [r]: Vallyon nem tudták-e, hogy Jerusalemben uralkodik Heródes? Vallyon nem tudták-e a' Törvény súllyosságát, hogy, a' ki a' Király éltében mást nevez Királynak, vérével fizet? Vallyon, midőn erről a' Királyról gondolkodtak, nem viselték-e szemők-előtt a' halálnak ítéletit, ollyan tilalmas dolgot chelekedvén? De nem gondoltak a' halállal, mellyel ha gondoltak-vólna, soha azt nem merészlették-vólna chelekedni. Még nem-is látták-vólt a' Kristust, és immár készek vóltak érette meghalni. Oh bóldog Mágusok, kik a' kegyetlen Királynak színe-előtt, minek-előtte a' Kristust meg-ismérnék, a' Kristusról vallást tőttek! Méltán mondhatták ezek Dávid-dal [s]: *Szóllék a' te bizonyságidról a' Királyok-előtt; és meg nem szégyenülék.* Melyben hami-is követtyük őket, kétség-nélkül koronájokban-is részesek lehetünk: mellyet engedgyen nékünk a' kegyes Isten, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

q *Conctone de Innocentibus, part. 2.*

r *Hom. 2. Oper. ris imperf. in cap. 2. Matth.*

s *Psf. 118. 46.*

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

AZ mái Evangéliomban, Kristus Urunknak Három rend-béli Keresői találom, de külömbőző igyekezettel: A' Mágusok, jó igyekezettel keresték, hogy imádnái; és azért fel-találták, imádták, meg-ajándékozták, és Lelki ajándékokat vőttek tőle. Heródes, álnokúl kereste, tudakozván mind az Irás-tudóktól, az ő Szűletésének helyéről; 's mind a' Mágusoktól, a' Chillag jelenésének idejéről: nem a' végre, a' mint tettette, hogy imadná, hanem hogy le-mészárlaná, mint az ártatlan gyermekeket. Az Irás-tudók, és Papi-fejedelmek, az Irásban keresték: nem a' végre ugyan, hogy imádnák, hanem hogy a' Heródes kívánságának eleget tennének: és talám azért-is, hogy kezébe ejtenék, mint-hogy vélé-eggyűtt meg-is háborodtak, halván az Új Királynak szűletését: és az-okáért, sem ezek, sem Heródes, nem érdemlették hogy fel-találnák. Az előbbi Predikatzióban szóllottunk a' Mágusokról: ebben szóllyunk Heródesről, és a' Jerusalem lakóiról: a' végre, hogy, ha mi gonoszt azokban látunk, el-távoztassuk; ha pedig valami jót találunk (mint-hogy ritkán vagyon olly gonosz, a' melyben valami kevés jó ne légyen,) azt kövessük. mert nem méltó, a' sok polyváért a' kevés búza-magot meg-vetni; sem a' sok sonkolyért, a' kevés mézet; sem a' sok salakért, a' kevés aranyat; sem a' sok sőprőért, a' kevés bort. Én azért a' mostani Predikátióban,

I. *Szóllok Heródesről, és a' Jerusalemiekről, kik meg-háborodtak.*
II. *Szóllok az* Asztrologusok *jövendöléseről.*
III. *Meg-felelek némelly Ellen-vetésekre.*

A

ELSŐ RESZE.

ELSŐBEN: Azt olvasom a' mái Evangéliomban; hogy, halván Heródes a' Mágusok kérdezkedését az Uj Király-felől, meg-háborodott, és egész Jerusalem ő-vele.

Nem choda, úgy-mond Sz. Bernárd [a], hogy Heródes meg-háborodik: de hogy Jerusalem az Isten Várasa, melly a' Békeségnek látása, Heródesel meg-háborodik, ki ne chodálná? Én azt mondom, hogy, ha a' dolgot tekintyük, ninch oka a' háborodásra: se Heródesnek; mert az Uj Király nem kíván világi Uraságot, és azt senkitől el nem foglallya: sem a' Zsidóknak; kiknek Üdvözítőjök szűletett, és őrömre adott okot [b]: De, ha az embereknek élméjöket tekintyük, külömbőző ítélettel lehetünk; és valami-némű háborodásra-valo okot találhatunk, mind Heródesben, 's mind a' Zsidókban. Valami-némű háborodásra, mondám: mert, lehet tettetés-képpen-valo háborodás, és valóságos-is. Es a' Valóságos háborodás, néha embernek elméjét ugyan meg-bódíttya; néha pedig chak meg-ámíttya valami szokatlan dologgal [c], Ez így lévén:

a Serm. 3. de Epiph.

b Luc. 2. 9.

c Luc. 1. 29.

B

Heródes valóban meg-háborodott, és ugyan meg-bódúlt, halván az Uj Királynak szűletését: 1. Mert tudta, hogy az Országot nem törvény-szerént bírta; és azért féltette hogy a' Zsidók el-foglallyák tőle, értvén hogy igaz Királyok szűletett. 2. Mert hallotta, hogy a' Mágusok nem kevés néppel, bátran, szabadságot sem kérvén, a' Királyi Várasba jöttek, és Uj Királyról kérdezkednek: és gondolhatta, hogy a' Várast el akarják foglalni, úgy-mint régi ellenségek a' Zsidóknak. Mert, noha akkor a' Kaldæusokkal és Persákkal nem vólt semmi ügyök a' Zsidóknak: mindazáltal tarthatott attól Heródes, hogy, Kígyó farka vágását el nem felejti; és azért, megbékéllett ellenségitől-is tarthatott. 3. Mert írégylette, hogy afféle jövevény Királyok, az ő fiának szűletése-kor, sohonnét nem jöttek, a' kik imádták- vagy chak kőszöntötték-is vólna,

A' mi a' Jerusalem lakóit illeti, a' kik Isten-félők vóltak, és Israëlnek váltságát várták, mint Simeon és Anna, nem bódúlásal háborodtak-meg, hanem álmélkodással, mint véletlen, de kedves dolgon; és az ő háborodások, tellyes vólt Leiki vígaszталással. A' Fő-emberek, egy-felől kívánták-vólna a' Heródes birodalmát nyakokból ki-rázni; más-felől féltek, és meg-háborodtak: gondolván, hogy az Uj Király hadravalo okot ád: mivelhogy Heródes az Országot fegyverrel vőtte-vólt-meg, és fegyverrel óltalmazná-meg-is: sőt a' Romaïak-is meg-segétenék, kik Királlyá tőtték-vólt. Tudván pedig minémű nyomoruságok követik a' hadakozást, inkább akartak Heródes-alatt békeségben lenni, hogy-sem hadakozással tőle meg-menekedni. Továbbá; azért-is háborodtak-meg: mert látták, hogy előttök rűz, hátok-megett víz vagyon: az-az, Ha Heródestől, kinek valamint 's valahogy, kételenségből meg-eskűdtek-vólt, el-távoznak a' törvény-szerént-valo új Királyhoz, árúlóknak mondgyák őket: ha pedig mellette maradnak, az Istentől küldött igaz Királyt meg-vetvén, az Isten haragjába esnek.

C

Annak-fölötte; tarthattak a' Jerusalemiek a' Fejedelē változásától-is; melly ritkán hasznos; és gyakorta, gonosz helyébē, a' kitől kíváñánk meg-szabadúlni, gonoszb találkozik. Azt írja *Brusónius* [d]; hogy *Syracusában*, minnyájan kívánták a' *Dionysius Tyrannus* halálát, egy *Himéra*-névű aszszony'állaton-kívűl: ki az Isteneket azon kérte, hogy sokáig éltessék. Es okát adta: mert leány-korában egy gonosz Fejedelemnek halálát kérte; és meg-nyerte ugyan; de gonoszb következött utánna; és annál-is gonoszb vólt a' *Dionysius*: félvén azért, hogy annál-is gonoszb következhetik, *Dionysius*nak életét kívánta. *Æsopus*-is azt írja, egy fekélyes-lábu emberről; hogy azokat, a' kik könyörűleteségből el akarták űzni a' legyeket a' sebeiről, azon kérte, hogy ne bántsák: mert, ha azok el-mennének, éhebbek szállanának reája, és inkább győtrenék. Hasonlót felelt *Tiberius* Chászár azoknak, kik azt tanátslották, hogy a' Tiszt-tartókat megváltoztatsa: tartván attól, hogy telhetetlenbekre talál.

d Lib. 6. Facetiarum, c. 21.

D

A' Heródes szolgai pedig, azért háborodtak-meg; mert féltették konczokat: tudván, hogy, ha az ő Fejedelmök meg-esik, ők sem álhattyák-meg a' sárt. A' vagy azért, hogy semmire inkább nem vígyáztak, mint Uroknak chelekedetire, hogy azokat követnék: hasonlók lévén a' tűkörhőz, melly ollyan ábrázatot mutat a' minémű előtte vagyon: vagy a' tengerhez, melly a' hóld-töltére árad, fogytára apad. A' *Macedóniai* Filep Királynak, *Clisophus*-nevű tréfása, látván hogy egy ostromon az Urának szemét kiűtötték, ő-is bé-kötve tartotta a' szemét: és túdván hogy egy harczon a' szárát megtörték, ő-is bé-kötötte szárát, és sántált, hogy Urához hasonló lenne.

Ninch

Minch hatalmasb dolog a' Fejedelmek példajánál, mind jóra, 's mind gonoſzra: azért mondotta *Sócrates*, és ő-utánna *Pláto*, hogy a' Fejedelmek többet vétkeznek példájokkal, hogy-ſem bűnökkel: mert ezzel, magoknak ártnak; amazzal pedig, ſokaknak. A' *Spartai* Királyok vitézek vóltak: az alattok-valók-is gyönyörködtek a' vitézségben. A' *Crétai*ak, Fejedelmökhöz-képeſt, vadáſzatban és hajókázásban gyakorlották magokat. A' *Thebánus*ok, gyönyörűſéges lakásban követték Fejedelmöket: a' *Macedoniai*ak, Filep Királyt, a'tékozlásban, és bővköltségben: a' Romaïak *Nerót*, a' ragadozásban, és fajtalanságban. Nem heában könyörög gyakorta az Anyaſzentegyház a' Fejedelmekért: és Szent Pál-is, midőn minden emberekért könyörgéſt kívántvólna [c]; a' Királyokat, és a' méltoságban-lévőket kivált-képpen meg-nevezte; tudván, hogy azoknak jó-vóltokból, nékünk-is nagy haſznunk következik: *Hogy*, úgymond, *nyugodalmas és chendes életünk légyen, minden Iſteni ſzolgálatban és tiſztaságban*. Es utánna veti: *Mert ez jó, és kellemetes a' mi Üdvözítő Iſtenünk előtt*. Kit ha imádságunkal meg nem kérlelünk, azt kezdi mondani [f]: *Adok néked Királyt haragomban*.

Melly igen függjön pedig a' mi nyugodalmas és chendes életünk, az Iſteni ſzolgálatban, a' Fejedelmek állapattyától, jelenti Oſéas, mondván [g]: *Minnyájan paráználkodók, mint a' sütőtől meg-gyújtatott kemencze: meg-nyúgott egy-keveſsé a' Váras a' kováſznak egyelitésétől, míg nem mindeneſtől meg-kováſzosittatnék*. Két haſonlatoſsággal mutattya meg a' gonoſz Fejedelemnek veſzedelmes-vóltát: I. Mert mint a' sütő keveſen-ként hánnya a' fát elsőben a' kemenczébe; de végtére azt tellyeſséggel meg-tűzesíti és béfűti: úgy a' gonoſz Fejedelem, hol ígérettel 's hol fenyegetéſsel, hol adománnyal 's hol bűntetéſsel, hol tiſztelettel 's hol gyalázattal, egéſz Tartományát maga-után vonſza: a' mint Jeróboam idejében történt, kiről ott emlekezik a' Próféta; ki, az igaz Iſteni tiſzteletről, az Arány-borjúk imádására hajtotta a' népet, hízelkedő ígéretivel. II. A' mint a' kevés kováſz, az egéſz téſztát meg ſavanyíttya: úgy a Fejedelem erkőlche, az egéſz népet magához haſonlíttya. Meg-nyugſzik pedig egy-keveſsé a' Váras, a' kováſznak egyelitésétől: mert Jeróboam, meg-kezdvén kováſzositani a' népet baráti-által, egy-keveſsé meg-ſzűnt, hogy ne láttatnék azt erőltetni: de az a' kevés kováſz, apránként az egéſz népet meg-veſztette, és minnyájan őrömeſt engedtek a' Fejedelem kívánságának. Ezt naponként láttyuk a' gonoſz Fejedelmekben; kik az ő Meſtereket követik, tudni illik, az álnok Ördögöt, e' dologban.

MÁSODSZOR: Azt írja az Evangeliſta Heródeſről; hogy a' meg-háborodáſ után, öſzve-gyűjtötte a' Papi-fejedelmeket, és a' népnek Irás-túdóit, és tudakozott tőlök; nem akarván egyedűl maga vélekedését követni, hanem egyebek tanátsával-is akart élni: mellyet ha jó végre cheleḱedett-vólna, dícséretes dolog lőtt-vólna. Mert, noha azt leg-bőlchebnek mondgyák, a' ki ő-maga érti a' mi ſzűkség: de az-is közel jár hozzája, a' ki más jó találmányinak enged; a' mint *Cicero* írja [h]. Én pedig azt mondom, hogy leg-jobb, a' ki maga-is értelmes, hogy ne chak más ſzájával egyék; és máſtól-is kíván érteni. mert igen nehéz hogy mindent magától értheſsen. Némelly mindazáltal azt mondotta *Fulgoſius*nál [i]; hogy, haſznosb az eggyűgyű Fejedelem, az okos tanátſokkal; hogy-ſem az okos, bolondokkal, vagy gonoſzokkal: mert kűnnyebben jóra hozhatnak eggyet ſokan, hogy-ſem ſokakat egy meg-jobbíttſon.

Jó azért a' Fejedelmeknek tanátskozni, és tanátſokat maga-mellett tartani; hogy ha egy-nehány Tulajdonság találtatik bennek: I. A' Jámborság. Mert, a' mint Szent Ambrús írja [k], Kichoda kíván italt a' zavaros vízből? és, Ki ítélheti azt máſnak haſznára lenni, a' ki maga életének haſzontalan? a' vagy, a' mint a' Bölch mondgya [l]; *A' ki magának roſzſz, máſnak kinek léſzen jó?* E'hez-képeſt a' *Lacedæmonius*ok, egy okos, de gonoſz hírben-lévő embernek haſznos tanátsát nem akarták követni, hanem más bőchűlletes-életű emberrel mondatták-ki; a' mint *Gellius* írja [m]. II. Az Okoſság: melly az életnek meſtersége, mint az orvoſság az egéſségnek; a' mint *Cicero* mondotta [n]. Ez, a' mint egy régi Doktor mondotta [o], a' jelen-valo dolgokat el-rendeli; a' következendőket meg-jövendöli; az el-múltakról meg-emlekezik; és ſem meg-chalni nem akar, ſem meg-chalattatni nem túd. Ennek pedig, a' mint *Thucídides* írja [†], nagy két ellensége vagyon; a' hirtelenség, és a' harag. mivelhogy vak a' ſietés, és maga-gondolatlã; a' mint *Liviuſ*nál olvaſsuk [p]. Gondolkodva kell azért tanátskozni; de a' tanáts-után, a' dolgot hallogatni nem kell; a' mint *Ariſtóteles* [a] *Demoſthenes* [b], és *Salluſtius* [c] írják. III. A' Tudomány; arról a' dologról, a' melyről tanátſot kell adni. Mert a' vak, hogy túd ítélelet tenni a' ſzínről, és ſzépségről? vagy, a' ſiket az énekléſről? Ki nem nevetné azt, ha, a' ki ſoha hadba nem forgott, arról akarna tanátſot adni, mint kelleſsék tábort járni, ſereget rendelni, leſeket vetni, chatát űzni?

[c] 1. Tim. 2. 1. 2.
[f] Oſe. 13. 11.
[g] Oſe. 7. 4.
[h] Orat. pro Cluentio.
[i] Lib. 7. cap. 2.
[k] Lib. 2. de officiis, 8. & 12.
[l] Eccli. 14. 5.
[m] Lib. 18. c. 3.
[n] Lib. 2. de Finibus.
[o] Author libri de 4. Virtutibus.
[†] Lib. 3. hiſt.
[p] Lib. 31.
[a] Lib. 6. Ethic. cap. 9.
[b] Philippica 1.
[c] In Proœmio Catilin.

A

Nem illik, hogy barbéllyá tegye magát, a' kinek sem íre sem szelenczéje: a' várga a' kaptánál maradgyon: mert *Ki-ki az ő mesterségében bölcs.* P. Az okáért szükség, hogy a' Tanátsok gyakran olvassák a' Törvény-tudók íráſit, és a' régi Históriás könyveket; mellyeket, a' *Siciliai Alphonsus* Király, meg-hólt Tanátsoknak hívott.

P *Eccli.* 38. 35

IV. A' Fejedelemhez-valo jó akarat: úgy hogy ne keresse a' maga haſznát, hanem a' Fejedelemét; sőt a' Fejedelem haſznát, maga haſznának, kárát kárának ítéllye.

V. A' Bátorság, és Szabadon-valo szóllás; hogy ne légyen kötve a' nyelve. Az okáért, mikor *Theopompustól* azt kérdették-vólna, Mi módon maradhatna-meg az Ország boldog állapatban? azt felelte *Plutarchus*nál q: Ha a' Fejedelem, barátinak meg-engedi a' szóllásban-valo igaz szabadságot. Igen ritka ez a' Fejedelmek Tanátſiban: mert senki nem akarja azokat magára haragítani, a' kik nem örömeſt hallyák a' mi kedvök-ellen vagyon, ha szintén igaz-is: a' mint ki-tetszik Akábból; ki az egy igaz-mondó Mikæáſt, tömlöczbe vettette r; a' hízelkedő hamis Profétákat pedig, kedvellette, kik nyakát szakaſztották. VI. Az Álhatatoſság; hogy ne habozzon ide's tova, hanem a' meg-ismért Igaſságban meg-maradgyon. Jóllehet; ha a' dolognak állapattya változik, a' tanátſot-is meg-változtathatni: mert, a' mint *Pláto* mondgya s, a' Tanátſal úgy kell élni, mint a' paizzal a' lövés-ellen, arra fordítván a' melly-felé óltalmazni kell magát.

q *In Apoph. thegm.*

r 3. *Reg.* 22. 26.

B

s *Lib.* 10. *de Repub.*

t *Lib.* 2. *c.* 2.

VII. A' Halgatás. Mert, a' mint *Valerius Maximus* mondotta t, a' Halgatás jó, és bátorságos kötél a' dolognak véghez vitelére. Az okáért Nagy Sándor, midőn fő Tanátsának *Hephæſtion*nak, némelly titkos levelet meg-olvaſott-vólna, pecsétes gyűrőjét a' szájára nyomta; jelentvén, hogy halgatni kellene a' dolog-felől. A Perſák pedig, a' mint *Ammianus* írja u, senkit a' Tanátsba nem fogadtak, hanem a' kiket halgatóknak ismértek, és tudták hogy a' Halgatás Istenét tiſztelik. VIII. és Végezetre, A' Meg-ért idő. Mert, noha némelly ifiakbá nagyobb okoſság tatáltatik hogy sem a' vénekben; mint Salomonban, Dánielben, Jóſefben: mindazáltal, gyakrabban a' vénekben találtatik a' tanátshoz illendő okoſság: kiknek noha erőtlen a' teſtök, mindazáltal eleven az elméjek bölcheséggel; a' mint *Salluſtius* írja x. és, a' mint *Pindarus* mondotta *Plutarchus*nál y, A' tanáts-adás a' véneké, a' dárda-hordozás az ifiaké: a' vagy, a' mint *Ariſtóteles* mondgya z, Az erő az ifiakban, az okoſság a' vénekben vagyon. Mellyet Jób is bizonyít, mondván a: *A' régiekben vagyon a' bölcheség, és a' sok időben az okoſság.* Példánk vagyon az Irásban Roboámról: ki inkább követvén a' vakmerő ifiaknak, hogy sem az okos véneknek tanátsát, Országának nagyobb részét elveſztette. Oka ennek a' vakmerőség, melly az ifiaknál igen köz. Midőn pedig a' vakmerők, és igen méréſzek forgattyák a' Birodalom kormányát, nyomorúlt hajó-törések következnek, úgy-mond *Cicero* b: Az okáért *Sólon*, Irott-törvényűl hadta *Stobæus*nál; hogy az igen-ifiu, se Tiſztet ne viſellyen, se a' Tiſzt-viſelők tanátſa ne légyen, ha szintén jó elméjűnek láttatik-is. Mindazáltal, a' jó-élméjű, és ért-erkölcsű ifiakat, nem kell tellyeſséggel a' tanátsból ki-rekeſzteni, hogy idején tanúllyanak a' vénektől.

u *Lib.* 21.

C

x *In Catilinaria.*

y *In Lycurgo.*

z *Lib.* 7. *Polit. cap.* 9.

a *Iob.* 12. 12.

b *De Senectute*

D

II. RESZE.

MInt-hogy a' Tanátskozáſról lőn a' szó; és úgy tetszik, hogy a' Máguſok-is a' Chillag tanátsát követték: nem ok-nélkül kérdhetné valaki, Ha méltó-e Keresztyén embernek tanátſot kérdeni azoktól, kik a' *Planetá*knak és Chillagoknak forgáſiból, és egy-máſsal-valo társalkodáſokból jövendölnek? Erre hogy megfelellyünk, azt kell eſzünkbe vennünk; hogy az Iſten, a' Chillagokat-is, mint minden egyéb dolgokat, magáért teremtette d: hogy szolgálnának az ő dicsőségére, változtatván az időt e: és annak változását jelentvén, azzal az embert gyönyörködtetnék, és az Iſtennek ismeretire vezetnék f: és nagy dolgokat jelentenének; a' mint a' mái Chillag a' Kriſtuſnak szűletését jelentette: és az ő Utólsó jövetele-előtt-is, *Jelek léſznek a' chillagokban* g. Ez így lévén;

d *Prov.* 16. 4.

e *Gen.* 1. 14. *Pſal.* 135. 7. 8. 9.

f *Pſ.* 18. 1.

g *Luc.* 21. 25

Elsőben, azt mondom: Hogy az *Aſtrologus*ok, kik a' Kalendáriomokat chinállyák, némelly dolgokat minden bizonnyal és nyilván meg-mondhatnak, úgy hogy semmi fogyatkozás azokban nem történik: tudni illik, mikor léſzen Újság, Hóld-tőlte, és fogyta; a' Napnak és Hóldnak fogyatkozáſa. Ezeken-kivűl, alkolmaſsan hozzá arányoznak a' bő v és szűk, vizes és száraz, meleg és hideg, egéſséges és betegséges időhöz: mindazáltal, mivelhogy ezek az Iſten áldáſi, és oſtori, ezekről nem szintén bizonyoſſan szólhatnak, mint-hogy gyakorta a' Hívek könyörgésétől függenek. Vallyon michoda

Aſtrolo-

*Astrologiá*ból tudhatta-vólna azt a'nagy szárazságot *Alfarabius*, mellyet negyed-fél esztendeig nyújtott az Illyés imádsága [h]? és tovább-is tartott-vólna, ha imádságával elsőt nem nyert-vólna.

Efféle dolgoknak tudása, gyakorta hasznos az embereknek. És az Első rend-béli, igen használt *Christophorus Columbus*nak: ki, neve-szerént, bé-vitte a'Krisztust az Evangéliom-által *Indiá*ba. Kiről azt olvasom [i]; hogy a'*Iamaica* Sziget-béli Pogányokat, kik eleséget nem akartak néki adni, meg-fenyegette, hogy az Isten dög-halállal meg-bűntetné őket: annak bizonyságára meg-mondván, hogy a Hold rövid idő-múlva megsetétülne. Azt a' Pogányok látván, és nem tudván hogy természet-szerént történt: meg-félemlettek; *Columbus*t meg-követték; és eleséget adtak néki. *Periclesnek*-is használt: mert, midőn az ő serege, a Napnak hirtelen-való meg-setétűlése-miatt, megréműlvén, hátat akarna adni: meg-bátorította; meg-jelentvén, hogy az természet-szerént történt, és nem Isten haragját jelenti. A'Más rend-béli dologgnak tudása-is használt azon *Periclesnek*, vagy más *Philosophus*nak: mert, meg-sajditván, hogy az olajfák bőven fognak-termeni, jó idején bérben el-foglalta; és sokat nyert véle. jóllehet ebben meg-is chalatkozha.ott-vólna: de a szerencse-is a'mérészeket segéti. Jósef Patriárka pedig, a'bőv és szűk esztendőket meg-jövendőlte ugyan, és sokaknak használt: de azt nem a'Chillagokból nézte, hanem az Istentől vötte [k].

Másodszor, azt mondom: Hogy az *Astrologus*ok, némelly dolgokat *Há*val, és *Tálán*mal tudnak, és úgy szólhatnak azokról; tudni illik, az emberek természetéről, és állapattyáról: úgy-mint, gyanakodom hogy e'gyermek, férény-, vagy ostoba elméjű lészen: alítom, hogy jó szerencsés lészen: gondolom, hogy ez útban kárt vall, vagy sokat nyér: vélem, hogy jó-egésségű, vagy betéges lészen. mert, mint-hogy afféle dolog gyakorta történt, vélekedés képpen szólhatnak hozzá, nem bizonyosan.

Harmadszor, azt mondom: Hogy az *Astrologus*ok, némelly dolgokról semmi okon nem szólhatnak: és, ha azokról akarnak jövendölni; a'vagy merő hazugságot mondanak; a'vagy, ha igazat találnak mondani, chak vak szerencsére mondgyák: a'mint a'vak tyúk-is talál néha valami búza-szemet. de gyakrabban hazudnak. Illyenek azok, mellyek chak az Istennek, vagy az embernek szabad-akarattyától függnek: úgy-mint, hogy ez, sokat vagy keveset él; ennyi vagy amannyi gyermeki lészenek; ez Országban illyen változás lészen, *&c.* Ezeket semmi úton az *Astrologus*ok nem tudhattyák; a'mint a Sz. Irás nyilván jelenti: melyben azt olvassuk; hogy a'Jövendő dolgoknak eléve-való tudása, az Istennek tulajdona: *Tegyétek hírré*, úgy-mond Isaias [l], *a'mellyek jövendők ez-után, és meg-tudgyuk hogy ti Istenek vagytok*. És hogy az ember azokat nem tudhattya: *Sok*, úgy-mond Salomon [m], *az ember gyönyörelme, mert a'következendő dolgokat semmi követ-által nem tudhattya*. Továbbá, arra int az Irás; hogy efféle tudományoknak ne hidgyünk, se, ne féllyünk azoktól [n]. És neveti azokat, a'kik afféle tudománynak hisznek; megmutatván, hogy a'Kaldæusok, és *Babylonia*iak meg-chalatkoztak az-által, és káros vólt nékik [o].

Ugyan-ezen dolgot meg-mutatták minden rend-béli Bizonyságok, kárhoztatván afféle bolondító tudományt. Mert, hogy a'régi *Concilium*ok, és Romai Pápak Végezésiről ne szóllyak, ezt fel-találod a *Tridentomi Concilium*ban [p], és az Ötödik *Sixtus* Pápa *Bulla*jában [q]. A'Sz. Atyák-közzül pedig, Szent *Basilius*, Foglalatos hiuságnak nevezi [r]: Sz. Ambrús, haszontalannak, és lehetetlennek [s]; Arany-száju Sz. János, hamisnak, és nevetségre méltónak [t]; Sz. *Gregorius Nazianzénus*, veszedelmesnek [u]. Hasonló-képpen szólnak a'többi-is. Az-okáért, a'bölch *Alfonsius* Király, minden igaz Bölcheknek szeretője, a'mint *Æneas Sylvius* írja, az *Astrologus*okat semminek alította, és Udvarában sem szenvedte. Melynek jeles okát adta egy fő szolgája, mondván: A'Chillagok a bolondokon uralkodnak, a'Bölchek pedig a'chillagokon †, és azoknak parancholnak: azokáért a'bolond Fejedelmek tisztelik az *Astrologus*okat, az Eszesek pedig, mint a'mi Fejedelmünk, gyűlölik és chúfollyák. A'bolond Fejedelmek-közzé számlálhattyuk a' *Castiliai* Péter Királyt, kit, az ő sok vér-ontásáért, *Crudelis*nek, az-az, Kegyetlennek neveztek. Ennek egy Zsidó *Astrólogus*, a'Chillagok forgásából, sok Országokat, és chak nem arany-hegyeket ígért: de mind külömben történt a'dolog. Meg-kérdvén azért tőle, miért nem vólna igaz az ő jövendölése? szépen felelt néki: A'ki gőz-fördőben fő rődik, télben-is izzadni kell: jelentvén, hogy az ember erkölche többet chelekedhetik a Chillagoknál; a'mint *Ioannes Mariana* írja [x]. Mint-ha azt mondotta-vólna: A'mi jót ígér az ég, azt a'te gonosságod el-veszti.

De az Okosság-is, sok-képpen meg-mutattya az *Astrologus*ok hiuságos bolondságát: I. Mert gyakrabban külömben esik a'dolog, hogy-sem ők mondgyák. Az-

A

h 3. Reg. 17. 1.

Iac. 5. 17.

i In Hist. Universal. utriusque libr. 25. pag. 19.

B

k Gen. 41. 25.

C

l Isa. 41. 23.

m Eccles. 8. 7.

n Ier. 10. 2.

o Isa. 44. 25. & c. 47. 13.

p In Indice Librorum damnator. Reg. 6.

q Contra Astrologos.

r Homil. 6. in Genes.

s Libr. 4. Hexam. c. 4.

D

t In c. 2. Matt.

u In Laude Casarij.

† Sapiens dominabitur Astris.

x Libr. 17. de Rebus Hispan. c. 14.

A okáért, ha a'ki egyszer hazud, azt érdemli hogy igaz-mondását se hidgyék: ki hidgyen azoknak, kiknek ezer mondások-közzül-is, alig találkozik egy igaz. Hogy pedig ezt a'gyalázatot, valami-képpen el-födözhessék az *Astrologusok*, nagy álnokúl úgy írnak és szólnak, hogy mondásoknak több értelme lehessen: és, hogy kezökben nekaphassák hazugságot, más értelemre fordíttyák a'dolgot. Mellyet a'Hazugságnak attyától tanúltak; ki a'Bálványok-által, inkább mindenkor homályosan felelt:

Ajo te Æacida Romanos vincere posse. Cræsus Halym penetrans, magnam pervertet opum vim.

Melly Verseknek, két külömbözö, sőt ellenkező értelme lehet. II. Efféle Jövendölők, másnak jót vagy gonoszt jövendölvén, magok dolgát nem tudgyák: úgy-mint, a'ki egyebeknek jövendölvén, nem látta hogy a'lopók mindent ki-hordottak házából: és, a'ki nem tudta feleségének latorságát: és, a'ki *Ioannes Galeatiusnak Mediolanumi* Fejedelemnek, rövid időt jövendölvén, magának pedig hoszszú életet ígérvén, eszébe sem vötte hogy a'Fejedelem hirtelen meg-ragadtatta, és meg-fojtatta; azzal mutatván hiuságát jövendölésének. III. A'Chillagok forgása olly gyors, és távúl-valo, hogy chak eszébe sem veheti az ember: és az-okáért, hogy elméikedhetik-felőle; vagy, mint tehet igaz ítéletet felőle? Ha a'fazekas kerekére, midőn sebessen forog, egy-más-után két chöppöt chöppentesz, nagy távúl esnek egy-mástól: melynél sokkal hamarébb forognak az egek. És senki olly hirtelen nem születhetik, hogy azonban nagy változás ne történnyék az égen. És ki láthat olly meszszire, hogy azt eszébe veheſſe; holott az ember szemei, közelre-is gyakorta meg-chalatkoznak? Mert az igyenes fa, a'vízben görbének tetszik; a'hajóban-lévő ember azt veli, hogy a'víz parton-lévő fák nagy sietve mennek: meszsziről pedig, egy gyertya kettőnek tetszik; és a'feir vitorlya feketének: mit ítélhetünk tahát az egek-felől? IV. Sokan, azon szem-pillantásban léſznek, és azon méhben fogantatnak: de mindazáltal, főlötte igen külömböz erkölchök, természetök, szerenchéjek; és nem egy időben, nem egy módon, sem egy okból halnak-meg; a'mint szépen okoskodik Sz. Gergely [y], az Esau és Jákob példájából: és azonc. mondhattyuk *Rómulus*- és *Rémus*-felől. V. A' Chillagok olly sokan vannak, hogy ezer esztendőben sem találkoznak azon módon ősszve. Honnét tanúltak tahát az Egbe-vigyorgók a'szép tudományt, kik nálunknál gyakorta nem idősbek? Az-okáért, akár-mint hánnyák a' kalafintát a'jó *Astrologusok*, okos ember el nem hiszi czigánységokat.

[y] *Hom. 10. in Evang.*

B

C

Végezetre, abból tetszik-ki e'tudománynak hiusága; hogy az Isten bölcheségét gyalázza, és meg-homályosíttya. Mert, ha az Egbe-vigyorgó *Astrologusok*nak tudománya valóban helyes: következik, hogy az Isten semmi tanátsát el nem titkolhattya előttök; mert a'Chillagokból meg-érthetik minden rendelését. Mi módon mondhattya tahát Sz. Pál [z]; hogy *Az Istennek ítéleti meg-foghatatlanok, és meg-vizsgálhatatlanok az ő útai?* A'vagy, mint kérdheti; *Ki ismérte-meg az Úr elméjét? vagy, ki vólt az ő tanátsa?* Kinek könnyen azt felelhetnők; hogy, az *Astrologusok*: kik az égi Chillagokból, mint szép aranyas betükkel írott könyvből, ki-olvasták az Istennek minden titkait. Bizony, chak a'Világi Fejedelmek-is nehéznek tartanák gond-viselésöket, ha titkokat minnyájan tudhatnák; tudván, hogy *a'Király titkait jó el-rejteni* [a]: és senki az okos Fejedelmek-közzül nem találtatott, ki, a'mit titkos tanátsában végezett, azt a'palota ajtajára fel-íratta-vólna, hogy azt mindenek tudhatnák. És, ha szintén a'Fejedelmek megjelentik-is jó akaróinak, és hüv Tanátsinak titkokat: mindazáltal azokat el-titkollyák ellenségöktől, és gonosz-akarójoktól. Ha pedig az *Astrologusok*, a'Chillagokból tudnak bizonnyal jövendölni: tahát Isten az ő ellenségitől sem titkolhattya-el tanátsit, az-az, a'gonosz emberektől; és annál inkább az Ördögöktől, kik közelebb-is járnak az egekhez, és fényesb elmével-is bírnak, és sokkal jobban ismérik a'Chillagok erejét és tulajdonságát, hogy-sem akár-minémű bölch *Astrologusok*: kik heában tulajdonittyák azt magoknak, a'mit az Isten semmi teremtett-állattal nem akart közleni; a'Bölchnek ama'mondása-szerént [b]: *Az Istennek mindenek-előtt-való bölcheségét ki vizsgálta-meg? A' bölcheségnek gyökere kinek jelentetett-meg, és annak okosságit ki ismérte-meg? A bölcheség tudománya, kinek nyilatkoztatott és jelentetett-meg? és az ő útának sokaságát ki értette?* Mint-ha azt mondaná: Senki.

[z] *Rom. 11. 33*

[a] *Tób. 12. 7.*

D

[b] *Eccles. 1. 3. 6.*

III. RÉSZE.

MOndaná valaki: Sokaknak meg-jövendölték hogy Fejedelmekké léſznek, vagy hogy gonoszúl veſznek: tahát tudnak valamit bizonyossan. Felelet: Midőn az *Astrologusok* igazat mondanak, akkor leg-inkább kell tőlök tartani: mert

félő hogy az Ördöggel tzimborálnak; ki némelly távúl-valo dolgot meg-jelent nékik; a' mint Szent Agoston írja [c]. De az Isten-is, néha meg-engedi hogy igazat mondgyanak, mikor gonoszt jövendölnek; azoknak bűntetésökre a' kik hisznek nékik. Továbbá; ha igazat találnak-is mondani, merő történet; a'mint *Aristóteles* beszéll az álomról: de ezered részébe sem mondanak igazat; és azért nem kell nékik hinni. De bátor igazat jövendölnének-is, még sem kellene tőlök tanátsot kérdeni; mert úgy-is sok képpen kárt tennének. Hallyad, erről melly szépen okoskodik *Favorinus* Filósofus, *Gellius*nál [d]: Ha szerenchés dolgot mondanak; és meg-chalnak: nyomorúlt leszsz, heában várakozván arra a'miben semmi sem leszen. Ha szerenchétlent mondanak; és hazudnak: nyomorúlt leszsz, heában félvén. Ha igazán felelnek, de nem jót mondanak: minek-előtte a'nyomoruság reád következzék, nyomorúlt leszsz szívedben a'bánat-miatt. Ha jót igérnek, és meg-lésznek, két alkolmatlanságod történik: mert a'jónak várása, a'Reménség-által függőben tartván, szívedet fáraszstya; és a'következendő örömnek gyümölchét, a'reménség még virágában meg-szedte. Igaz és bölcs mondás: mert az Irásban-is azt olvassuk [e]; hogy *A'melly reménség el-hallad, gyötri a'lelket*: és nagyobb örömünk szokott lenni a'véletlen és váratlan jó szerenchén.

[c] *Libr. 2. de Genesi ad litter. Et Libr. 3. Civit. c. 7.*

[d] *Lib 4. Noct. Attic. c. 1.*

[e] *Prov. 13. 12.*

B

Továbbá; a'kiknek szerenchés dolgot jövendölnek, ha igaznak hiszik: resztére lésznek, és semmit nem munkálkodnak, hanem készen várják hogy a'sült galamb szájokba röpüllyön: mint az Újító atyafiak, kik el-hitették magokkal, hogy övék lészen a Boldogság, és azért semmi jóra nem igyekeznek. Gyakorta vakmerőkké-is lésznek, és sokakat meg-háborgatnak, hogy hamar hozzája juthassanak a'mit várnak. A'kiknek pedig gonoszt jövendölnek: kétségbe ejtik őket, el-hitetvén vélek hogy azt semmi okon el nem kerülhetik. Melytől érthettyük Salomonnak ama'mondását [f]: *A'sok bölcheségben sok búsúlás vagyon: és a'ki öregbíti a tudományt, öregbíti a'munkát-is.* Mert a kinek meg-jövendölik, hogy egy hét-múlva fel-akasztyák, tellyes életében örőme nem lehet; és a' bánat, se jó-tartással, se musika szóval el nem távozik tőle. A'kinek meg-jövendölik; hogy ha, vagy unokája miatt kell meg-halni, mint *Lajus*nak *Oedipus*-miatt, *Priamus*nak *Paris*-miatt, *Acrisius*nak *Danaé*tól-valo unokája-miatt: azon igyekezik, noha bánkodva, hogy eleit vegye, és meg-ölye fiát, vagy unokáját. Minémű nehéz légyen, az el-távoztathatatlan nyomoruságnak eléve-valo túdása, meg-érthettyük Urúnknak véres verítékéből; és eszünkbe vehettyük, hogy károsb, hogy sem hasznosb. Innét vagyon, hogy az Orvosok, a'halálra vált embernek, állapattyát meg nem jelentik (hanem ha az üdvőssége azt kívánnya,) hogy időnek-előtte bánattal meg ne öllyék: sőt a'hóhérok-is mind addig biztattyák az akasztó-fára-valo embert, míg nem a'kötelet a'nyakába rántyák. Az-okáért, a'következendő veszedelemnek túdása chak akkor hasznos, midőn vagyon orvossága, és el-távoztathatni: és így mondgya Dávid [g]; hogy *Az Isten jeltadott az ótot-félőknek, hogy el-fussanak íjjának szine-elől.*

[f] *Eccle. 1. 18.*

C

[g] *Ps. 59. 6.*

Mondaná még-is valaki: Ha a Chillagokból semmi bizonyost nem tudhatunk, miért támadott Uj Chillag Urúnk születése-kor; mellyet ő Chillagának mondottak a' Máguſok? Felelet: E Chillagtól nem függött Urunknak következendő szerenchéje: mert az *Astrologus*ok sem tulajdonítnak minden embernek magán-valo Chillagot, hanem sok Chillagok állásából jövendölnek akár ki-felől-is; és azoknak külömbségéből, külömböztetik ítéletőket az emberek-felől. Továbbá; a'mint Sz. Gergely mondgya [h]; Mivelhogy nem a'Gyermek ment a'chillaghoz, hanem a'chillag a'Gyermekhez, inkább mondhattyuk hogy a'Gyermek vólt a'chillagnak vezére, hogy-sem a'chillag a'Gyermeknek: mint-hogy a'chillag szolgált a'Gyermeknek, nem a'Gyermek a'chillagnak. Annak-okáért nem mondgya az Evangelista, hogy a'Gyermek a'chillagé vólt, hanem a' chillag a'Gyermeké; az-az, az ő szolgálattyára-valo, és birodalmában-lévő: a'mint hogy nem mondgyuk, hogy az ember a'házé, pénzé, mezőé, hanem a'ház, pénz, mező, az emberé; mert ő bír azokkal, és az ő szolgálattyára-valók. Irt-is azért a'Chillag vólt a'Gyermeké, mert szolgáltatott véle, és a'Maguſoknak kalaúzúl adta.

[h] *Hom. 10. in Evang.*

D

Végezetre; ez a'Chillag, a'mint nagyobb részére tanittyák a'Doktorok, nem azokközzűl vólt, a'mellyeket az égbe helyheztetett az Isten, és a mellyekből az *Astrologus*ok formállyák az ő ítéletőket. Mellyet egy-néhány Okból meg-bizonyíthatunk: I. Ha az égi Chillagok-közzűl jött-vólna, a'Máguſokat semmi bizonyos házhoz nem vezérelhette-vólna: mivelhogy a'leg-kissebb Chillag-is, nagyobb az egész földnél: sőt tizennyólczszor annyi mint az egész föld; a'mint a'*Mathematicus*ok meg-bizonyíttyák: úgy hogy, hale-esnék, az egész földet el-burítaná. Ez a'Chillag pedig olly kichiny vólt, hogy meg-álván a'ház-fölött, bizonyossan meg-mutatta a'Kristusnak helyét. Midőn azért *Prudentius* azt írja felőle, † hogy meg-haladta a'Napnak kerekét, nem a'nagysá-

† Haec Stella quae Solis rotam vicerit.

gáról érti, hanem a' szépségéről * és fényeſségéről: a'mint Sz. *Ignatius*-is mondgya; hogy minden előtte-valo chillagokat felyűl-haladott fényeſséggel. Így mondották Sándort. Nagynak; nem tellí állapattyához-képeſt, melyben kichiny vólt, hanem erejéhez-, szívéhez-, birodalmához-, méltoságához-képeſt.

A

* Decore ac lumine.

i *Epiſt. 14. ad Epheſ.*

II. Ez a' Chillag, sem a'nyólczadik egben, vagy *Firmamentom*ban nem lehetett; sem az alsó egekben, mellyekben a' *Planéták*, vagy Bújdosó chillagok vannak; sem a' levegő égnek felső részeiben, a'hol az Üſtökos chillagok szoktak lenni: hanem sokkal alább, és közelebb a'földhöz. Mert mindenütt előttök ment a' Mágusoknak; és bizonyos ház-fölött meg-állott; és talám szintén a'Gyermek feje-fölött. mivelhogy az Evangeliſta azt írta, hogy ott állott-meg a'hol a'Gyermek vólt. A' *Planéták* pedig, és az Álló chillagok, olly magaſsan és távúl vannak a'földtől; hogy azoknak állásából, senki eszébe nem veheti mellyik ház-fölött légyenek, sőt mellyik Város- vagy Tartomány-fölött-is. mert nagy és sok Országokból eggyaránt láthatni azokat: szükség tahát, hogy Új Chillag lőtt-légyen; a'mint Arany-száju Sz. János okoskodik.

B

III. Ez a'Chillag, sokkal külömben járt hogy-sem a'több chillagok. Mert Elsőben; a'Chillagok igyenes lineán járnak, Nap-keletről Nap-nyugatra, és imég erről amarra azon úton, noha az ég kerekdéd: de a'Mágusok Chillaga, a'mint *Aquinumi* Sz. Tamás mondgya [k], Eſzakról Délre, és néha Nap-keletre tért, az útaknak ailolmatoſsága-ſzerént. holott el nem távozott tőlök, hanem mindenütt előttök járt. Továbbá; a'több Chillagok járása, kerék módon vagyon; mert az ég kerekdéd: de ez, igyenesſ ment, mint-ha sinórt vontak-vólna néki: az-az, ha hegyes út vólt, hágott; ha völgyes, szállott; és mindenütt azon kőzbe-vetés vólt a'Chillag- és a'Mágusok-kőzött. Annakfőlőtte; a'Chillagok szűnetlen járnak, és semmi okon meg nem álhatnak, hanem mikor az Iſten kivált-képpen-valo chodát akar tenni; mint mikor Jósue idejében a'Nap megállott [l]; vagy Ezekiás idejében hatra tért [m]: a'mi Chillagunk pedig, nem mindenkor ment, hanem gyakorta meg-állott, midőn a' Mágusok meg-szállottak, és vélek-eggyütt indúlt; a'mint Sz. *Petrus Chryſólogus* írja: Járván, úgy-mond, a'Mágusok, járt a Chillag: állván a'Mágusok, veſztég állott: aluván a'Mágusok, vígyázott és iſtrázát állotta a'Chillag. Hasonló-képpen beſzéll Sz. *Baſilius*-is [o], és Arany-száju Sz. János [p]: ki a'Zidók Fólyhó-oſzlopához hasonlíttya; melly a' Zidók indúlására indúlt, menésére ment, állására állott [q].

k 3. p. q. 38. art. 7. in corpore.

l Joſ. 10. 13.

m Iſa. 38. 8.

o Hom. de Humana Chriſti generat.

C

p Homil. 6. in Matth.

q Exo 13. 21 Et c. 33 9.

Továbbá; a'több Chillagok járása, gyors, és minden szélnél gyorsabb; mert egy éjjel, Nap-nyúgatról Nap-keletig; és egy nap, Nap-keletről Nap-nyúgatig mennek; és huſzon-négy óra-ig az egész földnek kerekségét bé-járják; de sokkal nagyobb kerékben, mennyivel tudni illik nagyobb az ég a'földnél: úgy hogy egy órában Negyven-kétſzer-valo ezernyi ezer mély-földet, három-száz kilenczven-nyolcz ezeret, és négy-száz harmincz-hetet járnak-bé: az-az, annyit, a'mennyit egy gyors lovas, napon-ként negyven mély-földet menvén, két-ezer kilencz-száz négy esztendeig el-végezhetne. De a'mi Chillagunk, a'Mágusok alkolmatoſságához szabta magát, kik a'több Chillagok gyorsaságát nem követték: mert nem tizen-három napig, hanem egy órának huſzad részéig-is többet mentek-vólna, hogy-sem az ő úttyok vólt. Végezetre; a'több Chillagok, a'mint napon-ként láttyuk, Nap-nyúgatkor tűndöklenek, nappal nem-is láttszanak; mert a'Napnak nagyobb fényeſsége meg-homályosíttya: de a'mi Chillagunk, éjjel és nappal tűndöklött; és inkább nappal hogy-sem éjjel. mint-hogy akkor inkább vólt szükségek reá a'Mágusoknak, kik nem éjjel, hanem nappal jártak: és ennek fényeſségét el nem fogyatta, sem el nem fogta a'Nap. mivelhogy az Igaſságnak Napjához vezérlette azokat, kik az előtt a'Pogányságnak sűrű ſetétségében bújdoſtak, és ide's tova tapodtak mint a'vakok.

D

Mi pedig ebből azt tanúllyuk; hogy, a'minémű Három rend-béli Chillagokat nékünk az Iſten támaſztott, azoknak világoſságával éllyünk. Első; Ő-maga a'Kriſtus: kinek, nem chak *Hét Chillag vagyon kezében* [r]; nem chak *Hajnali chillagot igér a' győzedelmeſeknek* [s]: hanem ő-maga-is *Fényes hajnali chillag* [t]. Ennek világoſságával úgy élünk jól, ha minden chelekedetiben, a'mennyire tőlünk lehet, követtyük, és az ő nyomdokin járunk; a'mint hogy *Példát-is adott, hogy, a'mint ő chelekedett, mi-is úgy chelekedgyünk* [u].

r Apoc. 1. 16.

s Apoc. 2. 28.

t Apo. 22. 16

u Ioan. 13. 15 Mat. 11. 29

† Ave Maris Stella. Et Stella Maris, ſuccurre cadenti populo,

x Hom. 2. ſuper Miſſus eſt.

y Apoc. 12. 1

Második Chillag; A'ſzeplőtelen Szűz Maria: ki ſok-képpen hasonlo a'Chillaghoz, és a'nevét-is, némellyek † Teuger Chillagának magyarázzák; és azzal a'névvel gyakorta kőszőnti az Anyaszentegyház. Ezzel úgy élhetünk; ha, a'mint Sz. Bernárd igen szépen mondgya [x], minden veszedelmes állapatunkban, minden kisértetünkben, reája tekintvén, ſegétségűl hijuk. Ennek a'drága Szűznek Koronájában, Sz. János, nem egy, hanem *Tizen-két Chillagot* [y] látott: mert az egyéb Chillagoknak, az-az, Szentek-

nek, ſe-

nek, fényeſségét felyűl-haladgya; és hamarébb ſzeműnkbe tűnik; hogy ſegétségűl híjük.

Harmadik Chillag; A'Jóra tanító, ki igyeneſſen a'Kriſtushoz vezet: mivelhogy Dániel azt írja [z]; hogy, *A'kik az Igaſságra oktatnak ſokakat, mint a Chillagok, őrökkön-őrökké.* Ezért nevezte az Irás Onias Fő-papot, ki jeles Tanító vólt [a], *Hajnali Chillagnak a'kód-között.* És Sz. Domonkos-felől azt olvaſom [b]; hogy egy Fő aſzſzony; látásban egy fényes Chillagot látott a'homlokán, melynek nagy fényeſségével az egéſz Világ tűndőklőtt. Ezzel jól élűnk; ha jó tanitását meg-fogadgyuk, és e'nyomorúlt életnek homályoſságában vezérűl válaſztyuk: hogy, ſoha el nem távozván tőle, a'mái Mágusokkal igyeneſſen a'Kriſtushoz juſſunk; és alázatoſſan imádván őtet, tiſztesſégeſſen meg-ajándékozzuk; hogy ő-is az őrökké-valo Boldogságba, mint édes Hazánkba, bé-fogadgyon bennűnket, és a'meg-hervadhatatlan dichőségnek Koronájával meg-ajándékozzon: mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Iſten; az ő áldott Szent Fiának érdemiért. Amen.

z Dan. 12. 3.
a Eccli. 50. 6.
b Lib. 1. c. 1. Et c. ult. Vita ejus.

SZ. PÁL-FORDULA SA-NAPI EVANGELIOM.

SZ. MÁTÉNAK XIX.

RÉSZÉBEN, ℣. 27.

AZ időben: Monda Simon Péter IÉSUSnak: Imé mi mindeneket el-hadtunk, és tégéd követtünk: mi léſzen tahát nékünk? IÉSUS pedig monda nékik: Bizony mondom néktek, hogy ti, kik engem követtetek, az új ſzületésben, mikor az Ember fia az ő fölségének ſzékiben ül, ti-is tizen-két ſzéken ültök, ítélvén Iſraëlnek tizen-két nemzetségét. Es minden a'ki el-hadgya házát, vagy attya-fiait, vagy nénnyeit, vagy attyát, vagy annyát, vagy fiait, vagy ſzántó-földeit, az én nevemért, ſzaz annyit véſzen, és az őrök életet bírja.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

AZ Mái Evangéliom-előtt, egy Ifiú azt kérdette Urúnktól [a]: *Mi jót chelekedgyem, hogy őrökéletem légyen?* Kit midőn Urúnk a'Parancholatoknak meg-tartására igazított-vólna, azt mondotta; hogy azokat ifiuságától-fogva meg-tartotta. És az-után azt kérdette: *Mi heával vagyok meg?* Melyre Urúnk, a'mint Sz. Márk írja [b], azt felelte: *Egy heával vagy*; tudni illik, a'Tekélleteſség állapattyának meg-nyerésére. mert utánna vetette Sz. Máténál [c]: *Ha tekélletes akarſz lenni, menny-el, add-el a'mid vagyon, és add a ſzegényeknek, és kinched léſzen Menyben: és jöj-el, kövess engem.* Tudta Urúnk, hogy annak az Ifiúnak *ſok gazdagsága vólt* [d], és az tartóztatta hogy őtet ne követné; azért a'Tekélleteſségnek ſzépségét adta eleibe, hogy azzal vonná magához: de azzal ſem gondolván az Ifiú, *mikor hallotta-vólna az igét, el-méne ſzomorúan.* Mert kedvellette-vólna a'Tekélleteſséget, ha a'gazdagsággal-eggyűtt bírhatta-vólna: de a'gazdagság tővise az Iſten Igéjének drága magvát meg-fojtotta [e], és úgy érzett valami ſzomorúságot a'Tekélleteſségnek el-mulatásán. Ki midőn el-ment-vólna, Urúnk azt mondotta [f]: *A'gazdag nehezen mégyen Mennyeknek orſzágába.* És: *Kűnnyebb a'tevének által-menni a tő-fokán, hogy-ſem a'gazdagnak Mennyeknek orſzágába menni.* Halván Sz. Péter, hogy Urúnk kinchet ígért az Ifiúnak ha az ő tanátsát követné; és hogy veſzedelmes a'gazdagok állapattya: azt ítélte, hogy nem kichiny dolog a'Gazdagságot el-hagyni; és maga's társai nevével azt mondotta Urúnknak [g]: *Imé mi*

a Mat. 19. 16
b Mat. 10. 21
Mat. 19. 21
c vers. 22.
d Luc. 8. 14.
Mat. 19. 23
e vers. 27.

minde-

A

mindeneket el-hadtunk, és téged követtünk; mi lészen tahát nékünk? az-az, mi meg-cselekedtük a'mit az Ifiúnak tanátslottál, azért miénkü kinchünk lészen érette? Melyre meg-felelvén Urúnk, Mindeneknek, a'kik ő-érette valamit el-hagynak, száz annyit

h *Mar.* 10.30 ígért ez időben [h], *és a'követközendő világon az örök életet.* Melly Tekelleteſséget, meg-téreſe-után Sz. Pál-is valóban követett; és annak jutalmát-is mind ezen, s mind a'más világon el-vötte. E'moſtani Predikatzióban azért,

I. Szóllok a' Százas Jutalomról, melljet e'világon vehetünk.

II. Meg-mutatom, mint vötte azt Sz. Pál.

ELSÖ RESZE.

MOndaná valaki: Mi módon lehet az, hogy a'ki e'világon egy atyát vagy anyát, egy bátyát, vagy nénét; egy feleséget, vagy fiat, egy házat, vagy ſzántó-földet el-hágy, ſzáz-annyit végyen érette moſt ez időben: holott láttyuk, hogy ſokan chak eggyet ſem véſznek, hanem a'gazdagságot el-hagyván, éltig-valo ſzegénységben nyavalyognak? Sz. *Ierónymus* azt írja [i], a' *Millenarius*-nevü régi Tévelygőkről; hogy, az Urúnk mondását nem jól értvén, azt akarták ki-hozni belőle, hogy a' közönséges Fel-támadás-után, az Igazak e'földön ezer eſztendőt töltnek; és akkor mindenekért, a'miket el-hadtak, ſzáz-annyit véſznek. és azt feleli nékik; hogy nem értik az Iráſt: mert, ha ſzintén egyéb dolgokban, illendő ígéret lött-vólna-is, útálatos dolog lött-vólna, egy feleségért jövendőben ſzázat venni. Az-okáért Sz. *Ierónymus*, *Béda*, és több Doktorok-is, a'Kriſtus mondását úgy magyarázzák; hogy, a'ki az Üdvözitő Kriſtusért teſti dolgokat hágy-el, azokért lelkieket véſzen; mellyek, amazokhoz-képeſt olly bőchülleteſek, mintha kevés-ſzámu dolgon, ſzáz-annyit nyernénk. Igaz mondás: de mint-hogy Sz. Márk [k], nem chak azt mondgya hogy ſzáz-annyit véſzünk ez időben, hanem meg-is magyarázza mit véſzünk; tudni illik, *Házakat, és atyafiakat, és néneket, és anyákat, és fiakat, és mezőket.*

i *Libr. 3. in Matth.*

k *Mar.* 10.30

Origenes, *Theophylactus*, *Euthymius* [l], és *Caſsiánus* [m], azt mondgyák; hogy Urúnk e'világon-is ſzáz-annyit ígért: mert a'ki ő-érette valamit el-hágy, ſok Híveket talál, ki ő-néki ſzeretettel ſzolgálnak, mint-ha attyafiai, annyai, és feleségi vólnának. mivel az Atyafiúi ſzeretet, melly a'Híveknek bélyege, mindeneket kőzőſsé téſzen; a'mint az első Hívekről írja Sz. Lukách [n]. Azon Atyafiúi ſzeretet pedig, azt chelekeſzi a'Hívekben, hogy minden Híveket úgy ſzereſsenek az Úrban, mint a'házaſok egy-máſt: mert mindeneket úgy tartoznak ſzeretni mint magokat; magoknál pedig ſenkit tellyebb nem ſzerethetnek. Az-okáért, a'Százas Jutalomnak azokban-is helye vagyon, a'kik házas-társokat el-hadgyák, férjöket, vagy feleségöket. Azt-is mondhattyuk; hogy, ha valaki, létel- és ſzemély-ſzerént nő véſzé-is egy atyáért, anyáért, feleségért, &c. ſzázat: mindazáltal, a'Kriſtusban valóban el-véſzi, ki mindenek-helyett vagyon; a'mint ő-maga jelentette, mődván [o]: *Ihol az én anyám, és az atyámfiai: mert valaki az én Atyám akaratyát chelekeſzi, a'ki Mennyekben vagyon, az az én atyám-fia, és húgom, és anyám:* az-az, nem külömben kedvellem azt, ſem kevesebb gondot nem viſelek reája, mint ha teſt-ſzerént-valo atyámfia, húgom, és anyám vólna.

l *In Luc. locum.*

m *Collat. ult.*

n *Act.* 4. 32.

o *Mat.* 12.49 50.

Mint-hogy a' *Millenarius*ókról lőn emlékezet, azoknak vélekedéſöket rövideden meg-magyarázom. Sz. János az ő Látásában, vagy Jelenésében, azt írja [p]; hogy *az Angyal meg-ragadá a' Sárkányt, a'régi kígyót, melly az Ördög és a' Sátan, és meg-kötőzé azt Ezer eſztendeig: és veté azt a'mélységbe, és bé-zárlá, és pechétet veté reá; hogy többé el ne kitelſſe a' Nemzetségeket, míglen-telnek az ezer eſztendők: és az-után el kell annak oldatni egy k[is] vés ideig.* Ebből azt akarták ki-hozni a' *Millenarius*ok, sőt némelly Atyák-is; hogy, a'miket az Anya-ſzentegyháznak békeségéről, és jó állapattyáról jövendölt, és ígért a'Kriſtus, bé nem tellyeſedtek; hanem akkor tellyeſednek-bé, midőn az Antikriſtus meg-győzettetvén, az Igazak fel-támadnak, és a'Kriſtuſſal a'földön ezer eſztende-ig uralkodnak. De ezek-között nagy külömbség vólt: mert *Cherintus* az Eretnekekkel, teſti gyönyörűségekről álmodoztak, és azokat ígérték az őtet-követőknek; a'Kereſztyén Doktorok pedig, *Irenaus*, *Lactantius*, *Victorinus*, és többen-is, lelki gyönyörűségekről elmélkedtek.

p *Apoc.* 20 2. 3.

De külömben vagyon a'dolog: mert a'Sz. Irásból nyilván meg-mutathatni, hogy a Halottaknak tiſzta és makula-nélkül-valo lelkök, mingyárt Menny-orſzágba mennek, és nem mulatoznak e'földön, fő-képpen hogy teſti gyönyörűségekben éllyenek, mellyeknek a' Fel-támadás-után nem léſzen helyek; a' mint Urúnk jelentette [q]. Azokáért, ſok Sz. Atyák, és Doktorok, az Ezer eſztendőn, értik mind azt az időt, melly Kriſtus Urúnk halálától-fogva vólt, és léſzen az Antikriſtus el-jövetelé-ig. Mert a'

q *Mat.* 22.30

Kriſtus

Kriſtus a'Kereſzt-fán, el-vötte az Ördög hatalmát az emberekről, és meg-kötözte ötet; a'mint ö-maga jelentette, mondván [b]: *Most vagyon a'világ ítéleti; most e'Világ Fejedelme ki-vettetik.* Az-okáért, midön a'Kriſtus a'Kereſzten vólt, az Ördögök Fejedelme *Lucifer*, valóságos-képpen, ſzemélye-ſzerént pokolba vettetett, és ott meg-kötöztetett; hogy abból ki ne jöheſſen, és ne árthaſſon az embereknek úgy, a'mint jelen-létében árthatna, az Antikriſtus idejé-ig: mert akkor meg-óldatik, és ki-jö; a'mint nyilván tanittya Sz. Gergely [c]; és ö-utánna *Franciſcus Ribéra*, és *Blaſius Viégas*. Kik azt-is mondgyák; hogy Sz. János némelly titkot akart azzal jelenteni; tudni illik, hogy Urúnknak Szenvedéſe- és halála-kor, bizonyos Angyal ſzállott-le az égből, ki a'Sátant meg-kötözte pokolban, hogy ki ne jöheſſen az Antikriſtus idejé-ig; és az ö Ördögi-is, kik közöttünk vannak, ne élheſſenek tellyes erejekkel az Anyaſzentegyház-ellen: hogy el ne tévelyíttſe a'Nemzeteket, a'kikből az Anyaſzentegyház áll; a'mint Sz. Agoſton írja [d]: kiket az-előtt el-hitetett, és fogságában tartott: hanem kételen légyen azokat ſzabadgyában hagyni, hogy a'Kriſtushoz térheſſenek, és hogy a'Kriſtus Hiti az egéſz világon ki-terjedgyen. Innét történt, hogy ſzámtalan Pogány nemzetek tértek a'Kriſtushoz; és ſokan a'Hívek-közzül, ſok dolgokra kételenitették az Ördögöt, a'meg-feſzítetett Kriſtuſnak nevével.

A
b Ioan. 12. 31
c Libr. 4. Moral. cap. 12.
d Serm. 197. de Tempore.
B

De térjünk a'Százas Jutalomra, és ne múllyunk-el olly könnyen mellőle: mert annak igaz értelme, nagy haſznúnkra, és vígaſztaláſunkra lehet: hanem, fontollyuk jobban meg; és vegyük eſzünkbe, hogy e'világon Két-féle Jók találtatnak: Teſtiek, és Lelkiek; és mindenikről érthettyük a Százas Jutalmat.

A'mi a'Teſti Jókat illeti; azokért a'Szerzetes, a'ki lételi-ſzerént mindeneket el-hagyott a'Kriſtusért, Száz-annyit vészen: egy házért, ſzáz Kalaſtromot; egy-néhány atyafiért, egy-néhány ſzázat vagy ezeret; kik ötet jobban ſzeretik, ſzorgalmatosban ſegétik, igazban ſzolgállyák. Ninch olly Fejedelem, ki annyi helyeken találllya barátit és attyafiait, mint egy ſzegény Szerzetes. Sőt, ha valamelly világi Fő-ember, ſzerenchétlenség-miatt ki-bontakozik egy helyéből, nagy nyomorúságot ſzenved, és az otthon-valo alkolmatoſságát ſohúlt fel nem találllya: de a'Szerzetes, valahová mégyen, házához mégyen, és mindenütt azon alkolmatoſsággal él. Kiről méltán mondhattyuk Sz. Pállal [a]: *Mint-ha ſemmie nem vólna, és mindennel bir.* Kitől ha azt kérdené Urúnk [b]: *Mikor küldöttelek téged ſzachkó- és táska- és ſaru-nélkül, vólt-e valami fogyatkozáſod?* Igazán azt felelhetné: *Nem vólt ſemmi.* mellyet ki mondhatna egyéb? Ennek okát jelenti Dávid, mondván [c]: *Az Úr igazgat engem, és ſemmi héával nem leſzek; a'legeltetés helyére helyheztetett engem:* az-az, mivelhogy én az Úr kedvéért mindenemet el-hadtam, az Úr fel-véſzi gondomat, hogy ſemmi ſzükségem ne légyen. A'ki hívségét akarja mutatni Fejedelméhez, valamit el-hágy érette: mellyet meg-értvén a'Fejedelem, ha módgya vagyon benne, többet ád néki. Az Iſtennek mindenben módgya vagyon, azért nem engedi hogy ö-érette kárt vallyunk: hanem, a'mit érette el-hagyunk, ſokkal többel fizeti-meg. Azont mondhattyuk a'Világi Böchülletről-is; melytől noha a'Szerzetes bülchút vött, mindazáltal az Iſten azt-is bövségeſſen meg-fizeti: mert láttyuk, hogy fő Urak-is, az ö jobbágyok fiaiból lött Szerzeteſeket nagy böchülletben tartyák; kikkel a'világi állapatban ſzólni ſem méltóztattak-vólna.

a 2. Cor. 6. 10
b Luc. 22. 35
C
c Pſ. 22. 1.

A'mi pedig a'Lelki Jókat illeti; azokban valóban Száz-annyit vészen a'Szerzetes: mert minden teſti dolgokat ſokkal felyül-haladnak méltósággal, és haſzonnal; a'mint Sz. *Ieróny mus* [d], és Sz. Gergely [e] írják. Sz. Gergely pedig azt-is mondgya; hogy a'Százas Jutalom abban áll, hogy az Iſten olly örömmel látogattya-meg ſzívét a'Szerzeteſnek, hogy ö inkább örvendez a'ſzegénységben, hogy-ſem a'dús gazdag a'kinchben. Nem-is kívánnya a'világi gazdagságot; azt itélvén, hogy ninch ſzüksége reá: a'kinek pedig az ninch a'mit nem kíván, gazdag; és ſzegény, a'kinek az ninch a'mi-nélkül ſzűkölködik, vagy a'mit kíván. *Caſsianus* ezt ſzép haſonlatoſsággal bizonyíttya [f]: Ha, úgy-mond, egy font rézért, vagy vasért, annyi-nyomó aranyat adnának; nem ſzáz-annyinak vélnéd-e? Azon-képpen, midön a'teſti gyönyörűségnek meg-vetéséért, lelki örőm, és az Iſteni drága Szeretetnek gyönyörűſége adatik, méltán Száz-annyinak mondhattyuk: mert, noha azon-ſzámú, de méltósággal igen meg-haladgya. Sz. Ambrús, a'Lévi nemzetségének példáját hozza-elő [g]: melly a'több Nemzetségek-között ſemmi réſzt nem vött, de az Iſten az ígérte néki, hogy ö-maga léſzen az ö réſze [h]. Melyből azt következött, hogy ſemmi fogyatkozáſa nem vólt: mert az Iſtenben minden jó vagyon, és legfőbb módon.

d Libr. 3. in Matth.
e Hom. 18. in Ezech.
D
f Collat. 24. cap. ult.
g In Pſ. 118. Octon 8.
h Deut. 10. 9.

Erről, a'*Ciſtercziumi* Szerzet hiſtoriájában jeles példát találunk: Egy *Arnulphus*-névű fő-ember e'világ-ſzerént, minden gyönyörűségben élt; ki, Sz. Bernárd predikátzióiból

A által fel-gerjedvén, Baráttá lõtt a' *Clarevallumi* Kalaſtromban. Ott kemény és ſzegény életben nyomorogván, meg-betegedett; és nagy fájdalmokat ſzenvedvén ſokáig úgy fekût mint a'hólt. Fel-êdûlvén pedig, azt kiáltotta: Mind igaz Úram a'mit mondottál. mellyet gyakorta mondván, a' kõrnyûle-állók álmélkodván azt kérdették; Mint vagyon: de egyebet nem felelt, hanem azt: Igaz mind a'mit az Iſten mondott. Az okáért, némellyek azt vélték, és mondották-is; hogy a'nagy fájdalom-miatt eſze-nélkûl ſzóll. Kiknek azt felelte: Eſzemen lévén mondottam azt: mert Urúnk az Evangéliomban azt mondotta; hogy, a'ki az õ ſzeretetiért, a'világi gazdagságát, és attyafiainak gyõnyörûſéges nyájaſságát meg-veti, ſzáz-annyit véſzen helyette e'világon. Mellyet én moſt létel-ſzerént érzek magamban: mert e'nagy fájdalomnak gyõtrelme, nékem olly édeſnek tetſzik, az Iſten irgalmaſságához-valo bizodalomért, melly e'ſzenvedésben vagyon helyheztetve; hogy e' gyõtrelemtõl meg nem válnám, nem chak az el-hagyott gazdagságért, de ha ſzáz-annyi lõtt-vólna-is. Hogy ha pedig nékem-, gonoſz és bûnõs embernek, még a'fájdalmak-is ſzázſzor édesbek, hogy-ſem a'néhai
B világi gyõnyörûſégem: minémû nagy vígaſztaláſok és lelki õrõmõk léſzen a'jámbor- és buzgó Szerzeteſeknek? Mert bizonyos, hogy a'Lelki õrõm, bár chak reménségben légyen-is, ſzázſzor felyûl-halad minden jelen-valo világi õrõmet. Ezt halván, minnyájan chodálkoztak, hogy egy tudatlan ember úgy értette a'dolgot, és jó módgyával beſzéllett. és annyival inkább el-hitték, hogy azt nem máſtól tanúlta, hanem a' benne-lakó Sz. Lélektõl.

II. RE'SZE.

HOgy Sz. Pál mindenét el-hadta a'Kriſtusért, és õtet kõvette, õ-maga jelenti iráſiban. Az Elsõrõl, így ſzóll: *A'mik*, úgy-mond [i], *nékem nyereségek vóltak, azokat a'*
i *Phil.* 3. 7. 8. *Kriſtusért károknak alitottam. Sõt mindeneket kárnak alitok lenni, az én Úram IESUS Kriſtuſnak méltóságos iſmeretiért: kiért mindeneket kárnak tartottam, és úgy alitom mint a'ganéjt, hogy a'Kriſtuſt meg-nyerjem.* A'Máſikról, így [k]: *Kérlek*, úgy-mond, *titeket, legyetek én kõvetõim,*
k 1. *Cor.* 4. 16 *a'mint én-is a'Kriſtuſé.* és [l]; *Legyetek én kõvetõim, mint én-is a'Kriſtuſé.* Az-okáért, kétségl 1. *Cor.* 11. 1. nélkûl abban a'Jutalomban-is réſzes vólt, mellyet Urúnk ígért azoknak, kik mindeneket el-hagyván, õtet kõvették: tudni illik, Száz-annyit e'világon, és a'máſikon az õrõk
C életet. *Száz-annyit*, mondám, *e'világon*; az-az, ſok jeles lelki ajándékokat: mellyekrõl úgy elmélkedhetünk, mint a'gyõnyörûſéges és jó-illatu virágokról, hogy fel-gerjeſſzenek a'Sz. Pál kõvetésére. Es, mint-hogy a'virágokkal néha úgy élünk, hogy egy-néhány-félét bokréta módgyára egybe-kõtünk; 's néha pedig mindenikét magán ſzedegettyük: Sz. Pál-is az õ Leveleiben, hol egy-nehány Jóſzágos chelekedetekrõl emlekezik, 's hol chak egyrõl. Egybe-kõtött ſzép virágokról emlekezik, mondván [m]: *Mindenekben viſellyük* (vagy, a'Gõrõg bõtû-ſzerént, ajánlyuk) *magúnkat, mint Iſtennek ſzolgái, ſok*
m 2. *Cor.* 6. 4. *tûrésben, haborusagokban, ſzûkségekben, ſzorongatáſokban, vereségekben, tõmlõczõkben, támadáſokban, munkákban, vígyázásokban, bõjtöl-ſekben, tiſztaságban, tudomanyban, hoſſzú-várakozásban, kegyeſségben, a' Sz. Lélekben; tettetés-né kûl-valo ſzeretetben, az Igaſság igéjében, az Iſten erejében, az Igaſságnak fegyvere-által, jobb és bal-kéz-felõl.* Innét mondgya Arany-ſzáju Sz. János; hogy Pál minden Jóſzágos chelekedeteknek ſzekrénye vólt: úgy hogy, ha valaki az Igazaknak minden ſeregét eggyen-ként fontban veti véle, úgy találllya, hogy a'Sz. Pál ſerpenyûje amazokét meg-nyomja. Magán-magán-is, ſok jeles Jóſzágos chelekedetit találllyuk Sz. Pálnak, mellyekben méltó õtet kõvetnünk.

D I. Az Alázatoſságnak Isópja; minden Jóſzágos chelekedeteknek fondamentoma.
o 1. *Cor.* 15. 9 *Én*, úgy-mond [o], *leg-kiſſebb vagyok az Apoſtolok-közõtt, ki nem vagyok méltó Apoſtolnak hivattatni, mert az Iſten Anyaſzentegyházát üldöztem.* Es [p]: *Mindeneknél utólbſzor, úgy mint idétlenûl-ſzûletnek, meg-jelent nékem-is.* Es [q]: *Nékem minden Szentek-közõtt leg-kiſſebnek, adatott ez az ajándék.* Es [r]: *Ez-elõtt káromló vóltam és üldözõ, és boſzſúság-tévõ.* noha az Anyap verſ. 8. q *Eph.* 3. 8. r 1. *Tim.* 1. 13 ſzentegyház, midõn egy-általlyában Apoſtolt nevez, Sz. Pált érti, mint fõ Apoſtolt, ki az Apoſtoli tiſztben leg-tõbbet fáradott, és leg-tõbb haſznot tõtt: noha õtet-is a' Kriſtus ſzûlte, mint a'tõbb Apoſtolokat; de nem halandó állapattyában, mint a'tõbbit, hanem dichõſéges állapattyában, midõn az Attya jobján ült: noha õ-maga Urúnk azt mondotta-felõle [s]; hogy, *Válaſztott edénye, a'ki hordozza az õ nevét a' Pogányok-, és Fejedelmek-, és az Iſraël fiai-elõtt.*
s *Act.* 9. 15.

II. A'Penitentziának Mirrhája: *A'Kriſtus IE'SU S*, úgy-mond [t], *e'világra jõtt, a'bûnõsõket üdvõzíteni, kik-közzûl elsõ én vagyok.* Elsõ, az-az, leg-nagyobb. meg-vallya igazán vétkét; nem ſzépíti, nem kiſſebbíti, nem paláſtollya. De mint-hogy az, nem elég a'Pet 1. *Tim.* 1. 15 nitentziára, máſutt azt mondgya [u]: *Verem a'teſtemet, és ſzolgálat-alá vetem: hogy ne talám-*
u 1. *Cor.* 9. 27

midőn egyebeknek predikállottam, én-magam meg ne vetteſſem. Ebben, az Újító atyafiak mint kövesséx Sz. Pált, nem tudom: azt tudom, hogy a'teſt verését, és sanyargatását távúl kerűlik, gyűlölik, és ugyan nevetik-is a'Hívekben, merő balgatagságnak tartván. De nem chodálom, mert Nehéz a'békának a'dér-.

III. A'Mértékletesſégnek és Józanságnak Rutája: *Mind ez óráig*, úgy-mond [x], *éhezünk és szomjúhozunk.* Azt írja *Baronius* [y], és egyebek-is, hogy Sz. Pál bort nem ivott. és hihető, hogy Timótheus-is, az ő oktatásából és példájából, mint igaz tanítvány, azont chelekedte. Kinek azt írta Sz. Pál [z]: *Ne igyál még vizet, hanem egy kevés borral élly, a'gyomrodért, és gyakor betegségidért.* Melly mondásból, azt hozza-ki Sz. *Jerónymus* [a], hogy egyéb-ha Timótheus nem ivott bort, hanem chak vizet, mind a'Józanságért, 's mind a'Tiſztaságért, melynek nagy ellensége a'bor, fő-képpen az ifiakban. Vedd eſzedbe, hogy Sz. Pál, olly fő embernek mint Timótheus, nem gyönyörűségért engedte-meg a'bort, hanem a'szűkségért; nem a'torokért, hanem a'gyomorért; és nem sokat, hanem keveſet. mert, ha más végre élnek a'Papok és Püſpökök a'borral, sok botránkozásra adnak okot az alattok-valo Híveknek.

IV. A'Tiſztaságnak vagy Szűzeſségnek Lílioma: *Iſteni buzgó ſzeretettel ſzeretlek*, úgy-mond [b], *titeket. Mert el-jegyeztelek titeket egy Férfiúnak tiſzta szűzűl adni a'Kriſtusnak.* És [c]: *A'Szűzekről ninch parancholatom az Urtól: tanátsot adok pedig, úgy-mint a'ki irgalmaſságot nyertem az Urtól, hogy hűv légyek. Itélem azért ezt jónak lenni a'jelen-valo szűkségért; hogy jó embernek úgy lenni.* És [d]: *Akarom minnyájotokat ollyanoknak lenni, mint én-magamat*; tudni illik, Házaſságtalanoknak; a'mint kőzönségeſſen magyarázzák a'Sz. Atyak.

V. E'Világ Meg-útálásának, és minden emberi dichőség meg-vetésének Cziprusa: *Embereknek igyekezem-e*, úgy-mond [e], *kedveskedni? Ha még-is az embereknek kedveskedném, a'Kriſtus ſzolgája nem volnék.* És [f]: *Nékem leg-kiſſebb gondom hogy tőletek ítéltetteſſem, vagy az emberi naptól; de magamat ſem ítélem: a'ki pedig engemet ítél, az Úr.*

VI. A'Kriſtus Kereſztinek Magyaránya: *Én tőlem*, úgy-mond [g], *távúl légyen dichekednem, hanem chak a'mi Urunk IESUS Kriſtus Kereſztében: ki-által nékem e'Világ meg-feſzittetett, én-is a'világnak.* És [h]: *Ez után ſenki nékem bántáſomra ne légyen: mert én az Úr IESU Snak bélyegit hordozom az én teſtemen.* És [i]: *Nem itéltem hogy tudnék valamit köztetek, hanem chak a'IESUS Kriſtuſt, azt-is a'meg-feſzittetettet.*

VII. A'Kriſtus Szeretetinek, és abból-származó Atyafiúi ſzeretetnek Rőzája: *Ki válaſzt-el minket*, úgy-mond [k], *a'Kriſtus Szeretetitől? Háborúság-e? ſzorongatás-e? éhség-e? mezítelenség-e? veſzedelem-e? üldözés-e? fegyver-e? De mind ezekben győzedelmeſek vagyunk, azért, a'ki minket ſzeretett. Mert bizonyos vagyok, hogy ſe halál, ſe élet, ſe Angyalok, ſe Fejedelemségek, ſe Erők, ſe jelen-valók, ſe kővetkőzendők, ſe erősség, ſe magaſság, ſe mélység, ſe egyéb teremtett-állat el nem válaſzthat minket az Iſten ſzeretetitől, melly a'mi Urunk IESUS Kriſtusban vagyon.* És [l]: *Élek már nem én, él pedig én-bennem a'Kriſtus.* És [m]: *Nékem életem a'Kriſtus, és meg-halnom nyereség.* Innét vagyon, hogy Leveleiben olly gyakorta említi a'JÉSUST, vagy a'Kriſtuſt, mint-ha azt a'ſzivére fel-mettſzették vólna: és azt mondhattyuk; hogy a'JÉSUS neve, a'Sz. Pál ſzájában méz vólt, fűlében gyönyőrűſéges ének-ſző, ſzívében vígaságos őröm. És hogy ne véllyed, hogy Sz. Pálnak heában-valo kívánsági vóltak, vagy hízelkedő beſzédi, valóságos Szeretetit chelekedettel-is meg-mutatta. Mert, a'mint Arany-ſzáju Sz. János mondgya, e'buzgó Szeretettel fel-fegyverkezvén, *Nérót*, és az egyéb *Tyrannus*ſokat chak ſzúnyogoknak tartotta: e'Szeretettel, minden fáradságit, veſzedelmit, kínnyait, és halálát-is, chak gyermeki játéknak alította: e'Szeretettel, inkább dichekedett abban, hogy a'Kriſtusért fogságot ſzenvedett, hogy-ſem ha Királyi koronát viſelt-vólna: e'Szeretettel, előbbi munkáit és fáradságit el-felejtvén, többekre terjeſztette magát, hogy a'fel-tőtt czélt el-érné; és mind addig ſem nyugodott, míg nem az Iſten ſzeretetinek, a'mennyire embertől lehetséges, meg-felelt, verítékét, vérét, és életét adván érette-.

Ebből az Iſteni Szeretetből, ſzármazott Sz. Pálban ama'nagy Atyafiúi ſzeretet, mellyel chak nem az egéſz világot bé-járta, és az Evangéliomot mindenütt predikállotta. és, mint-ha az egéſz Világot ő ſzűlte-vólna, olly ſzorgalmatoſſan igyekezett mindeneket az Iſten orſzágába vezérleni: *Az én minden-napi ſzorongatáſim*, úgy-mond [n], *minden gyülekőzetőknek ſzorgalmatos gondgya. Ki nyavalyog, és én nem nyavalygok? Ki botránkozik meg, és én nem égek?* E'Szeretetből mondotta [o]: *Zidóknak lőttem mint Zidó, hogy a Zidókat meg-nyerném. Az erőtlenekneke rőtlenné lettem, hogy az erőtlenecket meg-nyerném.* Egy ſzóval: *Mindeneknek mindenné lőttem, hogy mindeneket üdvőzítsenek.* E Szeretettel, haſonlóvá lőtt az anyához; ki gyermekihez mind ſzavát 's mind orczáját gyakorta változtattya; és hol kéri, 's hol fenyegeti; hol hízelkedik néki, 's hol dorgállya; hol rettenti, 's hol vígaſztallya.

x 1. Cor. 4. 11.
y Ann. Chriſti 36.
z 1. Tim. 5. 23.
a Lib. 2. contra Iovinianum.
b 2. Cor. 11. 2.
c 1. Cor. 7. 25
d verſ. 7.
e Gal. 1. 10
f 1. Cor. 4. 3.
g Gal. 6. 14
h verſ. 17.
i 1. Cor. 2. 2.
k Rom. 8. 35.
l Gal. 2. 20.
m Phil. 1. 21.
n 2. Cor. 11. 28.
o 1. Cor. 9. 20 22.

A

p Gal. 4. 19.
q Rom. 9. 1.

Azért mondotta [p]: *Fiatskáim, kiket ismég szülök, míg a' Krisztus ti-bennetek formáltatsék.* Hallyad, és chodállyad, mit íratott véle másutt az Atyafiúi szeretet [q]: *Igasságot mondok a' Krisztus-ban, nem hazudok; bizonyságot tévén nékem az én lelkem-ismèreti a' Szent Léltekben: hogy nagy szomorúságom vagyon, és a' szivemnek szüntelen-való fájdalma. Mert én-magam kívánok-vala átokká lenni a' Krisztustól az én atyám-fiaiért, kik nékem test-szerént rokonim.* Tudom, hogy e'mondást sok-képpen magyarázzák a' Doktorok: én azok ítéletit követem, a'kik az Átkon, az örök kárhozatot értik. Az-okáért Sz. Pál, a' nemes és buzgó Atyafiúi szeretetből (mellyet Vaknak mondhatunk,) azt meg nem fontolván, ha lehetséges-e vagy nem, a' mit kívánt; az Isten rendelése-szerént vagyon-e vagy nem: a' vagy meg-fontolván-is, imillyen ok-alatt, ha az Istennek tetszenék; vagy, ha lehetséges vólna: azt kívánta, hogy örökké meg-fosztatnék a' Bóldogságtól, de nem az Isten szeretetitől, chak hogy a' Zsidók üdvözülnének; a' mint Sz. *Anselmus* magyarázza. Azt pedig Sz. Pál, mind az Isten tisztességére kívánta, a' mint Arany-szájú Sz. János mondgya; hogy a' Zsidók ne káromlanák a' Krisztust, hanem örökké díchérnék; 's mind a' Zsidók üdvösségeért, mellyet igen szomjuhozott. Hasonló kívánsága vólt Moysesnek-is; ki azt mondotta az Istennek [r]: *Vagy bochásd-meg nékik e' vétket, vagy ha nem chelekeszed, törölly-ki engem a' te könyvedből, mellyet irtál.* Sz. Pál azért, a' mi ő-magát illette, azt valóságossan kívánta: de az Istenhez-képest lehetetlen vólt; ki nem akarja, hogy fele-barátom az én kárhozatommal üdvözüllyön, hanem, hogy az én üdvösségem légyen eszköze az ő üdvösségének-is.

r Exo. 32. 32.

B

s Phil. 1. 23.

Hasonló szeretetit mutatta Sz. Pál másutt-is fele-barátihoz, midőn azt mondotta [s]: *Szorongattatom e'kettő-között: kívánván el-valni, és a' Krisztussal lenni, mert az sokkal jobb: meg-maradnom pedig a' testben szükséges ti-érettetek.* És *ezt remélvén, tudom hogy meg-maradok, és meg-maradok minnyájotoknak, a' ti elő-meneteletekre, és Hiteteknek örömére.* Melly mondást magyarázván Arany-szájú Sz. János, álmélkodik, mondván: Minémű szíve vagyon az Apostolnak? Soha a' hoz hasonló nem vólt, nem-is lészen. Félsz a' követ közendőktől, (mert azt módottad [t]: *Verem a' testemet, és szolgalat-alá vetem: hogy, ne-talám midőn egyebeknek predikállottam, én-magam meg ne vettessem:*) számlálhatatlan veszedelmekben forgatz, háboruságokban, szorongatásokban, vereségekben, tömlöczökben [u]: és mindazáltal nem akarsz a' Krisztussal lenni? Ha valamelly Kalmárnak, drága marhával teli hajója a' partra juthatna, vallyon kívánna-e a' tengeri szél-vész-között hányattatni? A' melly pállya-futó a' jutalmat el-vehetné, vallyon kívánná-e magát több szerenchére vetni? De ezt chelekedte a' Sz. Pál szeretete: ki, nem a' maga hasznát kereste, hanem a' másét; jóllehet azzal a' magáét el nem veszttette, hanem inkább nevelte.

t 1. Cor. 9. 27

u 2. Cor. 11. 23.

C

VIII. A' Mennyei gondolatoknak, és kívánságoknak szép Rozmaringja: *Már*, úgy-mond [x], *nem vattok vendégek és jövevények, hanem a' Szentek polgár-társai vattok, és az Isten háza-népei.* És [y]: *A' mi nyájaskodásunk Mennyekben vagyon, a' honnét várjuk az üdvözítőt-is, a' mi Urunk IESUS Krisztust; a' ki meg-újíttya a' mi alázatos testünket, hasonlóvá tévén az ő dicsőséges testéhez.* És [z]: *Ha fel-támadtatok a' Krisztussal, az oda-fel-valókat keressétek, a' hol a' Krisztus vagyon az Istennek jobján ülvén; az oda-fel-valókról elmélkedgyetek, nem a' földiekről.* És [a]: *Ninch itt maradandó városunk, hanem a' jövendőt keressük.* És nyilván mondhattyuk, hogy Sz. Pál az ő Irásiban, semmiről gyakrabban nem emlekezik, mint e' földi dolgoknak meg-útálásáról, és a' Mennyeieknek kívánásáról, és meg-találásáról.

x Eph. 2. 19.
y Phil. 3. 20.
z Col. 3. 1.
a Heb. 13. 14

IX. A' Hálá-adásnak sok-színű Szeg-füve: *Áldott*, úgy-mond [b], *az Isten, és a' mi Urunk IESUS Krisztusnak Attya, ki meg-áldott minket minden lelki aldással.* És [c]: *Áldott az Isten, és a' mi Urunk IESUS Krisztusnak Attya, ki vigasztal minket minden haboruságunk-ban, hogy vigasztalhassunk mi-is azokat, kik minden nyomoruságban vannak.* A' Híveket-is arra ínti [d]; hogy hálá-adók légyenek.

b Eph. 1. 3.
c 2. Cor. 1. 3.
d Col. 3. 15. 17. & cap. 4. 2.

D

X. A' Bölcheségnek magas Czédrus-fája. Mert a' Sz. Pál írásiban találjuk az igaz Hitnek, és tisztességes életnek velejét; ki leg-főbb dolgokról, nagy bölchen és tellyesen írt. Azt írja Arany-szájú Sz. János [e], hogy a' Pogányok chodálkoztak a' Sz. Pál bölcheségén; és azon kérdezkedtek, ha meg-haladta-e az ő tudománya a' *Platóét*, kinek ők igen sokat tulajdonítottak. Mi Keresztyének chodállyuk, és tisztellyük-is bölcheségét; mert azt írja [d]: *Az Evangéliom, melly én-tőlem hirdettetett, nem ember-szerént vagyon: mert én sem embertől vöttem azt, se nem tanúltam, hanem a' IESUS Krisztusnak jelentése-által.* Azt-is írja [e]; hogy *El-ragadtatott a' harmadik égig, és a' Paradichomba-is; a' hol olly titkos igéket hallott, mellyeket nem szabad embernek szóllani.* Innét vagyon, hogy a' Sz. Atyák jeles dolgokat írtak felőle: Sz. *Dionysius Areopagita* [f], Közönséges Napnak † nevezi, és a' Bölcheség mélységének: és azzal dichekedik, hogy minden tudományát Sz. Páltól vötte. Arany-szájú Sz. János, Ég-nek nevezi [g], mellyen az Igasságnak Napja fényl ik; és a' Bölcheség mély és tiszta Tengerének. És hogy, mi-képpen a' Nap fel-kelvén, a' setétség el-

e 2. Cor. 12. 3
f Cap. 7. de Divin. Nominib.
† Sol communis.
g Homil. 4. d Laud. S. Pauli.

eny észik, a' vadak el-rejtőznek, a' tolvajok és latrok el-bújnak: azon-képpen a' Sz. Pál predikállasára, a' Tévelygés el-enyészett, az Igasság visszatérett; a' Bálványozás, részegség, tobzódás, tisztátalanság, paráznaság, és egyéb úndok vétkek, el-vesztek és el-fogytak, mint a' viasz a' tűz melegségétől el-olvad, és a' polyva hirtelen meg-emésztetik a tűztől. Sz. *Jerónymus* aztírja [h]; hogy, Választott edény; az Evangéliom Trombitája; a' mi Oroszlányunk ordítása; a' Keresztyéni ékes szóllásnak Folyó-vize. Sz. *Cyrillus* pedig †, a' Kristus Tár-házának nevezi; melyben fel-találljuk a' Kristusnak minden gazdagságit és kincheit.

Én azt mondom; hogy Sz. Pál, nem chak a' Pogányokat tanította, hanem némely dologban Sz. Pétert-is [i]; kit meg-is dorgált: sőt az Angyaloknak tanitója-is volt; a mint ő-maga jelenti: *Nékem*, úgy-mond [k], *minden Szentek-közőtt leg-kissebnek adatot ez az ajándék, a' Pogányok-közőtt hirdetni a' Kristusnak meg-vizsgálhatatlan gazdagságát, és meg-világositani mindeneket, mi légyen sáfárlása az öröktől-fogva el-rejtetett titkoknak az Istenben a ki mindeneket teremtett. Hogy ki-nyilatkoztassék a' Fejedelemségeknek, és Hatalmasságoknak a' Mennyeiekben az Anyaszentegyház-által* (az az, én általam, ki az Anyaszentegyház-béli Tanító vagyok) *az Istennek sok-féle bölchesége, az örök végezés-szerént, mellyet a' mi Urunk IESUS Kristusban szerzett.* Azt írja *Georgius Patriarcha Alexandrinus*, Arany-szájú Sz. Jánosról [l], hogy soha kezéből le nem tőtte a' Sz. Pál irását, hanem szűnetlen olvasta, chodálván bölcheségét: melly nem az ékes-szóllásban állott, a' mint ő-maga irja; *Az én beszédem*, úgy-mond [m], *és predikálláſom, nem az emberi bölcheségnek hitető igéiben; hanem a Léleknek's az erőnek meg-mutatásában: hogy a' ti Hitőtök ne légyen az emberek bölcheségében, hanem az Isten erejében. Bölcheséget szóllunk pedig a' tekélleteſek közőtt: de nem e' Világ, sem e' Világi Fejedelmek bölcheségét, kik el-rontatnak; hanem szóllyuk az Isten bölcheségét titkos értelemben, melly el-rejtetett; mellyet el-rendelt az Isten e' világ előtt a' mi dichőségünkre. mellyet senki e' Világ Fejedelmi közzül meg-nem ismért.*

Ezekből könyű meg-érteni, minémű hatható és foganatos volt a' Sz. Pál tanítása, azoknál, a' kik szeretetből, és jó igyekezetből halgatták. Noha *Felix* a' Tiszt-tartó, istentelen, és parázna ember volt; mindazáltal meg-rettent, halván a' Sz. Pál beszédét az Igasságról, a' Tisztaságról, és a' következendő Ítéletről [n]. *Festus*-nak-is valóban fel-zavarta gyomrát, noha nem akarta követni az Igasságot; és azt mondotta Pálnak [o]: *Esztelenkedel Pál; a' sok tudomanyok téged esztelenségre viſznek.* Kinek igazán felelt: *Nem esztelenkedem jó Feste, hanem Igasságnak és józanságnak igéit szóllom.* Agrippa Király-is azt mondotta néki [p]: *Kichinyben hogy el nem hitetsz, hogy Keresztyénné légyek.* A' Lykaóniaiak pedig, halván az ő beszédét, azt mondották [q]: *Az Istenek, hasonlókká lévén az emberekhez, alá szállottak hozzánk.* És *hiják-vala Barnabást* Jupiternek, *Pált pedig* Mercuriusnak, *mert ő vala az Igének vezére:* a' Lykaoniai pap pedig, mint Istenek áldozni akart, ha Pál engedte-vólna. Sz. Agoston, a' mint *Ravisius, Lipsius*, és egyebek-is irják, Három dologban igen győnyörködőtt-vólna, mellyeket igen kivánt és óhajtott: A' Kristusnak testi-béli nyájaskodását; Romának régi méltoságát; Sz. Pálnak predikállását. Nem ok-nélkűl: mert, ha Sz. Agostont, Sz. Pálnak egy el-olvasott mondása meg-térítette, a' mint ő-maga vallya [r]: mit nem chelekedett-vólna egy egész predikatziója; fő-képpen mint-hogy nagyobb ereje szokott lenni az eleven igének, hogy-sem a' meg-hólt betűnek? Sz. Domonkosról azt irják [s]; hogy, midőn az Attyafiait a' predikállásra oktatta, azt parancholta nékik; hogy mindenkor a' Sz. Iráſt forgalsák, és fő-képpen a' Sz. Pál irásit: és midőn a' predikállásra küldötte őket, egyéb könyvet nem adott nékik a' Bibliánál, vagy a' Sz. Pál irásinál. kik mindazáltal sokakat térítettek a' penitentziára. Ő-maga pedig Sz. Domonkos, a' Sz. Pál Leveleit könyv-nélkűl jól tudta. Ő-maga pedig Sz. Pál meg-jelent néki, és a' tulajdon Könyvét adta néki a' predikállásra: mint-ha azzal Predikátorrá, vagy inkább a' Predikátorok attyává szentelte-és rendelte-vólna őtet.

XI. A' Choda-tételeknek fogyhatatlan Boroſtyán levele. Mert, a' mint Sz. Lukách irja [t]; *Chodákat sem akár-miném̃eket chelekeſzik-vala az Isten a' Pál keze-által: úgy hogy még a' betegekre-is el-vitetnének az ő testéről a' kezkenők, és az övedzők; és el-távoznak-vala tőlök a' betegségek, és a' Gonosz Lelkek ki mennek vala.* Sok Nyelveken-is szóllott Sz. Pál, a' mint ő-maga jelenti, mondván [u]: *Halákat adok az én Istenemnek, hogy minnyájotoknak nyelvén szóllok.* És ezt ugyan hívatallya-is kivánta, mivelhogy a' Pogányoknak sok Országokban kellett predikállani, Asiában, Syriában, Macedoniában, Akáiában, Görög-Olasz-Spanyól-országban, *&c.* A' Jövendölés ajándékában-is részé vólt: kinek a' Kristus-is gyakorta meg-jelent, jövendő dolgokra oktatván őtet; a' mint Sz. Lukách jelenti [x]. Sőt a' harmadik égbe, és a' Paradichomba-is ragadtatott [y]; mellyet se Próféta-, se Apostolről nem olvasunk.

h Epiſt. 61. ad Pammachium.
† Lib. 3. Dialog.
i Galat. 2. 11. 14.
k Epheſ. 3. 8.
l In vita.
m 1. Cor. 2. 4. &c.
n Act. 24. 25
o Act 26. 24
p Act 26. 28
q Act. 14. 10
r Libr 8. Confeſſ. c. 13.
s Lib. 2. Vitæ, cap. 1.
t Act. 19. 11
u 1. Cor. 14. 18.
x Act 16. 9. c. 18. 9. cap. 22. 17. cap. 23. 11. cap. 27. 22.
y 2. Cor. 12. 2.

A

Halottakat-is támaſztott [z]: és, a'mint Arany-ſzáju Sz. János írja [a], chak árnyékával-is: mellyel Sz. Péter betegeket gyógyított [b]. Látván *Sergius* Pál Tiſzt-tarto a'Sz. Pál chodá-tételét, mellyet az Elymáſon chelekedett [c]; hűtt, chodálkozván az Úrnak tudományán. A' Lykaoniaïak pedig, látván hogy a'sántát meg-gyógyította [d]; és a' Melítaïak [e], látván hogy a'Vipera-kígyó nem ártott Sz. Pálnak, Iſtennek mondották. A'Melíta-ſzigetében pedig (mellyet moſt *Maltá*nak neveznek,) az Iſten attól-fogva ſzűnetlen chodát chelekeſzik a'Sz. Pál érdemiért: mert a'kígyók és skorpiók, egyébűtt igen mérgeſek lévén, ott nem ártalmaſok, bár máſunnan vigyék-is oda: és a'helynek, a'mellyen akkor Sz.Pál vólt, a'főlde-is orvoſság a'méreg-ellen: és a'Sziget-béliek, Sz. Pál † Ajándékának nevezik; mint-ha azzal fizette-vólna meg a'ſzálláſt. Hogy pedig azelőtt abban a'Szigetben-is mérgeſek vóltak a'kígyók, abból ki-tetſzik; hogy a'Sziget-béliek azt vélték, hogy Sz. Pál mingyárt meg-hal a'Vípera marásától. *Alánus Copus* azt-is írja [f], hogy, a'ki Sz. Pál fordúláſa napján ſzűletik, akár-minémű tartományban-is, nem fél a'kígyóktól: sőt, annak a'nyála-is kéſz orvoſság a'kígyó-marás-ellen. Azont bizonyíttya *Thomas Faſellus*-is [g].

B

XII. A'Dichőſéges Mártyromságnak Czipruſa; melly ſok Okokból igen tekíntetes: 1. Hogy *Néro*-alatt ſzenvedett; kinek kegyetlenségéről minden *Hiſtoricuſok* emlekeznek. 2. Hogy Romában; mellyet Minden tartományok Fejének nevez *Tertullianus* [h]. 3. Hogy Sz. Péterrel, az Apoſtolok Fejedelmével, a'Kriſtus aklának Fő-Páſztorával-eggyűtt; a'mint kőzőnségeſſen vallyák a'régi *Hiſtoricuſok*, és a'Sz. Atyák; akármit kábálkodgyanak az Újítók. 4. Hogy a'Tiſztaságért ſzenvedett: mert, a'mint Arany-ſzáju Sz. János írja [i], *Néró*nak egy ſzerelmes ágyasát, a'Pogánységból az igaz Hitre, és a'paráznaságból a'tiſzta életre térítette. 5. Mert, a'mint Sz. Ambrús [k], és Arany-ſzáju Sz. János [l] írják, midőn fejét vőtték, a'vér-helyett téj folyt a'teſtéből: jelentvén az ő ártatlanságát; mellyel, a'mint Arany-ſzáju Sz.János írja, a'Hóhérit-is a' Kriſtus Hitire térítette. 6. Mert, a'mint *Béda*, és *Uſvardus* írják, midőn a'halálra vitték, az úton három poroſzlót térített-meg, *Longinust*, *Aceſtust*, és *Megiſtust*; és azok-is Mártyrokká lőttek. 7. Mert, midőn fejét vőtték, a'feje hármat ugrott, és minden ugráſra a'főldből kút fakadott; melly kútak moſt-is meg-vannak Románál, és magam-is láttam azokat. 8. Mert halála-után-is ſok chodák történtek az ő dichőſégére. *Andronicus Comnénus* Cháſzár, a'mint *Nicétas* írja [m], Sz. Pálnak tiſzteſséges emlekezetire, egy arany képet chináltatott a'Negyven Mártyrok Templomában; melly, azon Cháſzárnak halála-előtt, mint-ha azt meg-jővendőlte-vólna, könyvezett: és a'ſzolgák el-tőrőlven a'képről a'kőny-húllatáſt, annál inkább könyvezett. mint-ha a'képben Sz. Pál élt-vólna, és a'Cháſzárnak halálát (ki egyéb-aránt iſtentelen vólt) bánta- és ſiratta-vólna, a'hozzája-mutatott kegyeſségért.

C

Ezekből ki-tetſzik; hogy Sz. Pál el-vőtte e'világon a'Százas jutalmat, azért, hogy mindenét el-hadta a'Kriſtusért, és őtet kővette: hogy pedig a'más világon az őrők életet-is el-vőtte légyen, ſenki a'Kereſztyének-közzűl arról nem kételkedik; és az Iſten azt, némelly jelekkel, mellyeket az ő dichőſégére mutatott e'világon, meg-is bizonyította. Régenten, a'mint Sz. Agoſton írja [n], a'Kriſtus képe-mellé írták két-felől, a'Sz. Péter és Sz. Pál Apoſtol képét: és [o], a'Kereſztyén Fejedelmek, midőn az Anyaſzentegyház békeségben vólt, az ő koporsójokhoz ſiettek; és ott le-borúlván azon könyörgőttek, hogy az Iſtent eſedezésőkkel meg-engeſztellyék. *Galla Placidia*, a' *Theodóſius* Cháſzár feleſége, Romába nem egyébért ment, hanem hogy a'Sz. Apoſtolokat tiſztelné; a'mint ő-maga írta *Pulchéria* Cháſzárnénak. Kit ſok Fejedelmek kővettek, és kővetnek-is. De mikor üldőzték-is a'Pogányok a'Kereſztyéneket, ſokan nem gondolván fejők veſzedelmével, Nap-keletről, és Nap-nyúgatról Romába ſiettek a'Sz. Apoſtolok tiſzteletire. *Márius*, *Martha*, *Audifax*, és *Abachum*, *Claudius* Cháſzár idejében, ſzintén *Perſiá*ból jőttek: kik, Szarándokság-béli fáradságoknak jutalmául, a'Mártyromságot nyerték, és Mennyei hazájokba az őrők nyugodalomra jutottak [p]. Sz. *Caſsius Narniai* Püſpők, Sz. Péter és Szent Pál napjára, eſztendőn-ként Romába ment; és *Juſtinianus* Cháſzár idejében, Urúnknak Őt-ſzáz ötven-nyólczadik eſztendejében, azon nap hóltmeg, minek-utánna a'Szent Miſe áldozattyában, az Úr Teſtét a'népnek oſztogattavólna; a'mint a'Romai *Martyrologium*ban † olvaſſuk.

Conſtantia Cháſzárné, Sz. Pál tiſzteſségére, maga Palotájában épített Templomot; és Sz. Gergely Pápától azt kívánta, hogy a'Sz.Pál Ereklyéiben küldgyőn néki, hogy belé helyhezteſſe. Kinek a'Pápa imigyen írt [q]: A'Sz. Péter és Sz. Pál teſte, olly nagy chodákkal tűndőklik az Anyaſzentegyházban, hogy a'hoz imádkozni ſem mehet ſenki, nagy félelem-nélkűl. Én a'Sz. Pál teſténél valami épűletet akartam meg-jobbítani, és,

D

szűkség

[z] *Act.* 20.9.
[a] *Homil.* 8. *in Ep. ad Rom.*
[b] *Act.* 5. 15.
[c] *Act* 13. 12
[d] *Act.* 14. 10
[e] *Act.* 28. 6. 7.

† Gratia S. Pauli.

[f] *Dial.* 3 c. 28.

[g] *Decad.* 1. *lib* 1. c. 1. *de Rebus Sicul.*

[h] *In Scorpiaco.*

[i] *Libr.* 1. *adverſ. Vituperat. Vitæ Monaſticæ.*

[k] *Serm.* 68.

[l] *Orat. in Princip. Apoſt.*

[m] *Lib.* 1.

[n] *Libr.* 1. *de Conſ. Evang.* c. 10.

[o] *Serm.* 28. *de Sanctis*: & *Ep.* 42.

[p] *Brevia. Rom.* 19. *Ianuar.*

† 29. *Iunij.*

[q] *Libr.* 3. *Ep.* 30.

szükség lévén, a' koporsó-mellett a' földet mélyebben ásni; a' helynek gond-viselője talált valami chontokat, de nem a'hoz a'koporsóhoz-valókat: mellyeket; mivelhogy fel-venni, és másuvá vinni méréfzlett, szomorú jeleket látván hirtelen meg-hólt. A' Nap-keleti Hívek-is fel akarták venni a' Sz. Apostolok testét: de a' meny-dörgés és villámás, ide's tová hányván őket, úgy meg-rémítette, hogy az-után ollyat sóha nem mertek próbálni. Ki vólna azért, Tekintetes Afszszonyom, olly vakmerő, hogy ezeket tudván, azoknak testét, nem mondom illetni, de chak meg merné-is tekinteni? Mindazáltal, hogy kéréfedet heába ne hádgyam, a' láńczból, mellyet a' nyakán és kezein hordozott, melly-által a' nép-között sok chodák láttatnak; részt küldők, ha valamit abból el-reszelhetek. Nagy kegyelmefségét mutatta bizony Krisztus Urunk Sz. Pálhoz, és engedelmes meg-térésének nagy jutalmát rendelt. Kit há mi-is követünk; reménségünk lehet, hogy jutalmában-is részesülünk: mellyet engedgyen minnyájunknak, a' kegyes és Fölséges Isten. Amen.

MÁSODIK PREDIKATZIO.

EZ Világ fiai, minden igyekezetökkel a' földi gyarló, és hamar el-múlandó dolgokat keresik, és az Evangéliomi Tekélletefségnek ösvényit kerülik: azért, hogy azoknak, kik azt követik, külső háboruságokat látván, azt nehéznek ítélik; a' belső lelki vígafztalásokat pedig nem láthatván, azt semmire böchüllik: nem külömben mint a' majom, a' dió külső héjának keserűségét meg-ízlelvén, és a' bélinek édefségét nem érezvén, bálgatagúl meg veti. Az Ifiú, a' kiről Sz. Máté a' mái Evangéliom-előtt emlekezik, halván, hogy a' Tekélletefséghez szükség mindent el-hagyni, és azt ízetlennek ítélvén, mint-hogy *sok örökségе* vólt [a]; más-felől, nem értvén a' Mennyei kinchnek méltóságát, sem a' Krisztus követésének gyönyörűségét: szomorúan el-távozott a' Krisztustól. Látván azt Sz. Péter, és akarván érteni a' Mennyei kinchnek állapattyát, azt mondotta Urunknak [b]: *Imé mi mindeneket el-hadtunk, és téged követtünk: mi lészen tehát nékünk?* Melyre Urunk meg-felelvén, hogy egyebekkel-is meg-kívántatná az Evangéliomi Tekélletefséget, és annak Jutalmát, útára vetette; hogy, Valaki ő-érette valamit el-hágy, száz-annyit vészen e' moftani időben [c]; a' más világon pedig az örök életet bírja. Melly dolog mint-hogy igen haszhos, és szűgséges, azt e' moftani Predikátzióban meg-magyarázom.

I. *Szóllok a' Tekélletefségnek Első részéről; melly abban áll, hogy Mindent el-hadgyunk.*
II. *Szóllok a' Tekélletefségnek Második részéről, melly a' Krisztus Követését kívánnya.*
III. *Szóllok Sz. Pálnak chodalatos Hivatallyáról, és változásáról.*

ELSŐ RESZE.

AZ Sz. Péter kérdéséből, és az Urunk feleletiből ki-tetszik, hogy a' Tekélletefséghez Két dolog kívántatik, és két Jutalma-is vagyon: Első az; hogy ember Mindenét el-hadgya: melynek Jutalma az, hogy Száz-annyit végyen érette. Másik az, hogy Kövesse a' Krisztust: melynek Jutalma az, hogy a' Krisztusnak örökös társa légyen, véle-eggyütt bírván az örök életet: melyre a' Krisztus vezeti az ő Követőit; mivelhogy ő *az Út, az Igafság, és az Élet* [d]: az-az, Igaz út az igaz életre, melly az örök élet.

A' mi az ELSŐT illeti; noha, a' ki marhájának chak részét hadgya-is el a' Krisztusért, jutalmát vészi: mindazáltal, hogy az Evangéliomi Tekélletefségre jusson, mindenét el kell hagyni. Rettenetes példát olvasunk a' Sz. Irásban, Ananiásról és Safiráról: kik, az Evangéliomi Tekélletefség-ellen, az el-adott örökségök árának részét meg-tartották; és Sz. Péter, mint a' Sz. Lélek-ellen hazudókat, hirtelen halállal bűntette-meg őket [e]. Egy Szerzetes, munkájával Száz pénzt gyűjtött vólt: azt hálála-után meg-találták; és, a mint Sz. *Jerónymus* írja [f], öt-ezer Barát tanátsot tartott, mit kellenének chelekedni. És, a' Sz. Lélek tanitásából, azt találták, hogy azzal-eggyütt el-temetvén, azt mondgyák: A' te pénzed veled légyen veszedelmedre †. Mellyet nem kell kegyetlenségnek vélni: mert, halván azt az Egyiptusi Szerzetesek, úgy meg-ijedtek, hogy chak egy pénznek meg-tartását-is nagy bűnnek tartották.

[a] Mat. 19. 22
[b] Mat. 19. 27
[c] Mar. 10. 30
[d] Ioan. 14. 6.
[e] Act. 5. 5. 10
[f] Ep. 4. c. 55.
† Pecunia tua tecum sit in peditione.

A

Hasonlót ír Sz. Gergely-is. A' ki azért az Evangéliomi Tekélletességet akarja követni, szükség hogy azt mondhassa Sz. Péterrel: *Imé mi mindeneket el-hadtunk*: ki az eszközöket-is el-hadta, a' mellyekkel napon-ként magát táplálta. Noha pedig nem sokat hagyott-el, a' kinek kevese vólt: mindazáltal, a' mint Sz. Gergely szóll [g], sokat hagyott-el, a' ki magának semmit meg nem hagyott. Ezt, mint igen nehéz dolgot, kevesen követik: de bizonyára, Két Okból nem kell nehéznek ítélni, hanem, mikor az Isten hivatallyát érezzük, jó kedvel kell azt követnünk.

g *Hom. 5. in Evang.*

h *1. Ioan. 2. 17*

Első Oka az: Mert, *E' világ el-múlik, és az ő kívánsága* [h]: az-az, vagy akarjuk vagy nem, meg kell e' világtól válnunk. mellyet, ha mí jo kedvünkből el nem hagyunk, ő el-hágy minket, és el-múlik tőlünk. De hasznosb jo akaratból el-hagynunk, mert úgy jutalmunk lészen: ha pedig ő hágy-el, jutalom-nélkül maradunk. A' Spongia, sok vizet vonszon magához, de erővel mind ki-facharják belőle, és szárazon hadgyák: úgy járnak e' Világ fiai; mert *az ő álmokat aludták, és semmit nem találtak minden gazdag férfiak az ő kezőkben.* Sőt gyakorta halálok-előtt-is mindent ki-facharnak kezőkből: a' mint napon-ként látty uk. *Vespasianus* Cháfzár, a' mint *Suetonius* írja [i], a' Sáfárságra, és Tiszt-tartóságra, szánt-szándékkal, ragodozó, húzó-vonyó, nyúzó-fosztó személyeket választott; hogy hamar meg-gazdagodnának, és, okot találván hozzájok, mindenektől meg-fosztaná. Azért azt mondották felőle, hogy úgy bánt vélek mint a' spongiával: mert a' szárazokat a' vízbe mártotta; és, minek-utánna megnedvesedtek, ki-facharta. Példa az Evangéliomi Gazdag; ki, arról gondolkodván, hogy chűreit meg-őregbittse, azt mondotta lelkének [k]: *Nyúgodgyál, egyél, igyál, vigan lakjál.* mert sok esztendőkre el-tétetett javai vóltak: De ugyan akkor, az Isten azt mondotta néki: *Bolond, ez éjjel* (a' te kívánságodnak setétségében) *a' te lelkedet* (a' kinek, sok esztendőket ígérvén, mindent készítettél) *meg-kérik tőled* (az Isten igaz ítéletinek ki-szolgáltatói;) *a' miket szerzettél pedig, kié lésznek?* az-az, tiéd nem, noha chak azokat kerested; mert el-hagynak, és el-maradnak tőled. és azzal fejezi-bé Urunk: *Így vagyon a' ki magának kinchet gyűjt, és nem gazdag az Istenben*: az-az, a' ki minden keresményét maga gyönyörűségére gyűjti: és az Isten nevében, zobrákúl, keveset, vagy semmit sem ád: nem követvén az Apostolokat, kik gazdagúl adakoztak, mindeneket el-hagyván a' Kristusért.

i *In Vitellio.*

D

k *Luc. 12. 19*

B

Második Oka az: Mert az Evangéliomi Tekélletességnek méltósága nagy. és azt mondhattyuk felőle, a' mit Salomon a' Szeretetről [l]: *Ha ember az ő házának minden marháját adná-is érette, mint a' semmit úgy meg-útállya azt.* Vagy, a' mit Jób mondott a' Bőlcheségről [m]: *Nem adatik a' finum-arany érette, sem az ezűstel nem fizethetnek az ő el-váltásában. Nem hasonlíttatik Indiának festékivel meg-festettekhez, sem az igen drága Sardonixhoz, vagy a' Safirhoz. Nem hasonlíttatik hozzája az arany, vagy az üveg; sem cserébe nem adatnak érette arany edények.* Ezért alított Sz. Pál minden földi dolgokat ganéjnak, hogy a' Kristust meg-nyerné [n]. Nem haszontalan cserélés, úgy-mond Sz. Bernárd, szólván e' dologról, azért a' ki mindenek-fölött vagyon, mindeneket el-hagyni; mivelhogy ő-véle-is mindenek ajándékúl adatnak. Ha valamelly Fejedelem azt mondaná; hogy, gazdag lévén, senki az ő Országában méltóságra nem mehet: nem minnyájan meg-vetnék-e a' gazdagságot, mint gyalázatos dolgot? úgy-mond Arany-száju Sz. János [o]: Tahát, mint-hogy a' Mennyei Király mondgya, hogy nehéz a' gazdagsággal Meny-országba menni, nem hadgyuk-e el minden gazdagságinkat? Egykor a' darvak és a' vad-lúdak, azon mezőn eddegeltek: oda jutván a' madarász; a' darvak künnyen el-röpültek, mert ősztövérek vóltak; de a' lúdak, a' kövérségmiatt nehezek lévén, a' tőrben maradtak; úgy a' kik e' világi dolgokkal meg-töltődznek, künnyen meg-fogattatnak.

l *Can. 8. 7.*

m *Iob. 28. 15*

n *Phil. 3. 8.*

o *Hom. 18. in Matt.*

C

A' kik gazdagokká akarnak lenni, úgy-mond Sz. Pál [p], *kisértetbe esnek, és az Ördög tőribe, és sok haszontalan és ártalmas kívanságokba, mellyek az embert halálba és veszedelembe meritik.* De, a' kik mindeneket el-hagyván, a' mezítelen Kristust mezítelenséggel követik, künnyen el-szaladhatnak a' Lelki tolvajok-előtt. Az Izraël fiai, Egyiptusból ki-menvén, sok gazdagságot vittek-ki az Isten hagyásából [q]; de még-is, késvén az ígéret földének útán, Bálványt chináltak belőle: úgy, noha *Az Úr áldása gazdagít-meg* [r], igaz keresmény- és munka-után; mindazáltal félő, hogy a' míg e' Világ útán vagyunk, és az Élők Földére mendegelünk, a' gazdagság okot ne adgyon a' fösvénységre; mellyet Sz. Pál, Bálványok szolgálattyának nevez [s]. Okosan chelekedett Jósue, ki, Jerikót földig le-rontván, meg-parancholta [t]; hogy valami gazdagság abban találtatik, az Úré légyen. Melynek nem engedvén Akán, valami keveset el-lopott benne, és minden háza-népével meg-őletett [u]. A' Jerikó, Hóld-világot részen, melly mindenkor

p *1. Tim. 6. 9.*

q *Exód. 11. 2. & c. 12. 35.*

r *Prov. 10. 22*

s *Col. 3. 5.*

t *Iosu. 6. 17.*

u *Iosu. 7. 1. 25.*

változik;

változik; és azért e' Világot példázza: ezt földig le-rontyák a' kik meg-útállyák, és Urunk tanátsát követvén, mindeneket el-adván a' szegényeknek osztogattyák; mellyekben valamit meg-tartani veszedelmes. Illyés nem vitettetett előbb az égbe, míg nem a' palástyát alá-vetette x. Josef, sem menekedett külömben meg a' fajtalan Aszszonyától; hanem el-hagyván palástyát y. De, a' mint Sz. Gergely mondgya z, a' földi gazdagság, ollyan mint a' telli ruházat: azért, a' ki a' harczra siet, a' ruháját levesse, hogy meg ne győzettessék. Az Evangéliom-béli kereskedő embert kell követnünk a: ki, egy jeles drága követ találván, el-ment, és mindenét el-adtá, és azt megvötte. melly drága-kő az Evangéliomi Tekélletesség; mert igen ritka, igen böchüllettes, igen kedves az Istennél, ki nagy Jutalmat-is ád érette.

HARMADIK Oka az: Mert nagy Jutalma vagyon; a' mint Urunk jelenti, mondván b: *Száz annyit vészen most ez időben.* Melyről, mivelhogy az előbbi Predikátzióban bőven szóllottam, most többet nem szóllok: hané chak azt mondom; hogy nagy choda, hogy olly kevesen találtatnak, a' kik mindenöket el-hadgyák, hogy Száz-annyit vegyenek helyében e' mostani időben. Ha valami Fő-ember, egy forintért hüszat; vagy harminczat ígérne: minden késedelem- és hallogatás-nélkül pénzönket néki adnók; sőt marhánkat-is pénzzé tennők, hogy sokat nyerhetnénk rajta. maga a' Fő ember-is chak ember; meg-chalhat; akarattyát meg-változtathattya; marháját el-veszítheti: de az Isten, soha senkit meg nem chalt, sem meg nem chalhat. Hamarébb el-múlik az ég és a föld, hogy-sem az ő ígérete chak egy ígében-is meg-fogyatkozzék. Az-okáért, méltán és igazán mondgya Sz. Bernárd c: Akár-honnét vegyem a' Száz-annyit, chak Száz-annyi légyen, és Száz-annyit érjen, Száz-annyinak tessék, és annyiért szerettessék, vigasztallyon és gyönyörködtessen. Michoda bolondság az, hogy az emberek hallogattyák az eggyet a' Százért el-hagyni? Hol vagyon a' kívánó? hol vagyon a' tiszteség-kívánó? hol vagyon e' világnak keresője? Mi dolog, hogy az igaz kereskedésre, és igen-hasznos sokadalomra, az emberi fösvénység meg-hűlt, és el-alutt? Oh ember, michoda Zidónak nem adnád pénzedet ez ígéretre, ki heában vötted az Úr JESUS nevét? Chodálatos újság: de azé a' ki mindeneket meg-újít. A' ki az igát fel-vészi, nyugodalmat talál; a' ki mindenét el-hadgya, annak Száz-annyi vagyon. Olly nagy azért e' Százas Jutalomnak méltósága, hogy az embert nem chak a' szegénységre, de a' tűzre-is el-vihetné. A' ki pedig, halván ezeket, még-is inkább akarja meg-tartani gazdagságát, hogy-sem a' Krisztusért azt el-hagyni: vagy a' maga hasznával nem gondol (mellyet nehéz el-hinni, mert az ember természet-szerént szereti a' hasznot;) vagy nem szintén hiszi e' Százas Jutalmat. Ezt igen szépen meg-bizonyította egy Túdós világi embernek a' Sz. Ferencz tanítványa *Ægidius*. Mert midőn azt kérdette-vólna tőle *Ægidius*; Hiszed-e, hogy nagy jutalmokat készített Isten az őtet-szeretőknek, és néki-szolgálóknak? és azt felelte-vólna: Hiszem. *Ægidius* azt mondotta: Én meg-mutatom, hogy nem hiszed. Mennyi-érő jószágod vagyon? Amaz monda: Ezer arany-érő. Kinek monda *Ægidius*: Ha azokat úgy költhetnéd-el, hogy mingyárt száz-ezerré lennének, nem leg-ottan el-költenéd-e? Tahát, mint-hogy a' Krisztus ígéretire el nem hagyod, nyilván meg-mutatod hogy azt nem hiszed.

Mondanád: Ez úgy vagyon; de nem parancholta Urunk hogy mindent el-hadgyunk, hanem, tanátsolván, a' mi szabadságunkban hadta: úgy hogy, a' ki követi, jól chelekeszik; de a' ki nem követi, nem vétkezik. Felelet: Ez, a' Világ fiainak szép okoskodásnak tetszik, mellyel az Isten hívatallyát meg akarják tréfálni: de merő balgatagság illyen nagy dologban. Ha a' tengeren által kellene menned; és a' Hajósmester, nem parancholná ugyan hogy a' maga jó erős hajójába hordozkodgyál, de tanátslaná, és kínálna véle: vallyon, azt a' barátságot meg-vetvén, inkább választanál-e más, régi, törött, semmire-kellő hajót? és nem méltó vólnál-e, hogy a' veszedelem, mellyet kerestél, fejedre térne? Sokkal inkább, hogy a' Lelki hajó-töréstt, az örök veszedelmet el-kerűllyük, olly eszközt kell választanunk, mellyel künnyebben, és bátorságosban által-kelhessünk a' Világ habjai-között, az örök életnek partyára. Ki nem látya pedig, hogy az Evangéliomi Tekélletesség, bizonyosb és bátorságosb eszköz a' Boldogságnak meg-nyerésére egyéb állapatnál? még a' Világ fiai-is nem olly szemtelenek, hogy azt tagadnák. De bár ne vólna-is az állapatok bátorságában külömbség; és az Isten valakinek nyilván meg-ígérné-is, hogy, ha az Evangéliomi Tekélletességet nem követi-is, részes légyen az örök Boldogságban, de nem olly fő módon mint ha azt követné: nem jobb vólna-e, minden tehetséggel azon igyekezni, hogy ne chak részünk lenne abban, hanem fő és nagy részünk? Ha ónat vagy ezüstöt,

rezet

A

x 2. Reg 2. 14
y Gen. 39. 12
z Hom. 31. in Evang.
a Mat. 13. 46

B

b Mar. 10. 30

c Homil. Ecce nos reliquimus omnia.

C

D

A rezet vagy aranyat hagynának válaſztanod: vallyon ſokáig gondolkodnál-e mellyiket válaſzſzad, ha mindeniket iſmérned? Ha ezer forint jövedelmed lehetne: vallyon meg-elégednél-e ſzázzal? Az-okáért, ha az emberek akár-mi kichiny nyereséget ſem múlatnak-el ſzánt-ſzándékkal: miné mű vakság azt az örök Boldogságban el-henyélni, és az utólsó garáditsával meg-elégedni, a' hol az elsőre juthatni? Én, bizony ezt egyébnek nem tulajdonitom, hanem alattomban-valo hitlenségnek, melly a' Mennyei boldogságot, imillyen amollyan aprólék dolognak tetteti.

II. RESZE.

II. AZ Evangéliomi Tekélletesſégnek Második Réſze, a' Kriſtus Követéſe; a' mint
d Mat. 19. 27 Szent Péter jelentette d: *És téged követtünk.* melly-nélkül az Első nem elégséges.
B Innét Urúnk nem chak azt mondotta az Ifiúnak, hogy mindeneket el-adván a' ſzegényeknek oſztogaſsa, hanem hogy kövéſse-is őtet. Melly Követéſre, a' gazdagságnak el-hagyáſa út, és eſzköz: de ő-magában nem tellyes Tekélletesség. mert, ſok
e Epiſt. 26. Pogány Filoſofuſok minden marhájokat el-hadták, vagy el oſztogatták, de azzal a' Kereſztyéni Tekélletességre nem érkeztek: sőt, a' mint Sz. *Jerónymus* mondgya e, *Crates Thebanus*, *Antiſthenes*, és többek-is, el-hadták mindenöket, de a' mellett gonoſz életűek voltak. Többet kell a' Kriſtus Tanítványának chelekedni, hogy-ſem e' világi Filoſofuſnak, ki a' hiu dichőségnek rab-ſzolgája volt: nem elég néked, a' gazdagságot meg-vetned, ha a' Kriſtuſt nem követed. A' Kriſtuſt pedig az követi, a' ki, a' vétkeket el-hagyván, a' Jóſzágos chelekedeteket gyakorlya. Erről a' Követéſről, máſutt
f Mat. 19. 29 bővebben ſzóllok: moſt chak annak Jutalmát magyarázom-meg; mellyet Urunk a' mái Evangéliomban, Örök életnek nevez f: és azért ſokkal nagyobb az Elsőnél; mivel az Első, ideig-valo; ez pedig, örökké meg-maradandó. Ezt hogy jobban meg-érthesed.

C Elsőben: Vedd eſzedbe; hogy az Örök boldogság mindenekben egy, az Iſten ſzínének látásában, melyben minden jó vagyon: de külömbőző garáditſi vannak.
g Lib. 1. Moral. cap. ult. Mert, hogy Sz. Gergellyel ſzóllyak g, a' mint e' moſtani életben külömbség vagyon a' Chelekedetben, kétség-nélkül a' más világon-valo életben-is külömbség léſzen a' méltóságban: úgy hogy, a' mennyivel itten eggyik a' máſikat meg-haladgya érdemmel, annyival amott-is meg-haladgya Jutalommal. Azt kérdi Arany-ſzájú Sz. János h,
h Lib. 3. contra Vitupер. Vitæ Monaſt. Ha nem üdvözűlhet-e a' kinek háza, és felsége vagyon? És imigyen felel: Nem egy
i Ioan. 14. 2 az üdvőſségnek úttya és módgya, hanem ſok-féle; a' mint Urunk jelentette, mondván i: *Az Atyám házában ſok lakó-helyek vannak.* és Sz. Pál-is, mondván k: *Más a' Nap*
k 1. Cor. 15. 41. *fényeſsége, más a' Hóld fényeſsége, és más a' chillagok fényeſsége: így a' hóltaknak Fel-támadája-is*: az-az, némellyek úgy fognak fényleni mint a' Nap; némellyek mint a' Hóld, némellyek mint a' chillagok. Az-okáért, ſzorgalmatoſsan meg-gondollyad, a' Méltóságnak és érdemnek minémű garáditſin ſzállaſz-alá, ha a' Napnak nagy-vóltáról, a' leg-kiſsebbik és utólsó chillagra hengereſzel. Es azt veti utánna; hogy, méltatlanúl, és hamiſsan chelekeſznek az emberek, kik, ha valami Király udvarában helyt
D vagy tiſztet kereſnek, azon igyekeznek, hogy a' leg-főbre és bőchülletesbre juſsanak, és a' Fejedelemhez leg-közelb leheſsenek, és annál leg-ſzerelmetesbek: a' Mennyei boldogságnak Udvarában pedig, nem gondolnak véle, ha leg-utól maradnák-is. kiknek üdvőſségök igen kétségés; és félő hogy abból tellyeſséggel ki ne maradgyanak.

Másodſzor: Vedd eſzedbe; hogy a' Mennyei boldogságban azok léſznek fellyebbvalók, a' kik a' Kriſtuſt jobban és közelebb követik, vagy jobban ſzolgálnak néki. Melyre, mivel a' Szerzeteſeknek leg jobb alkolmatoſságok vagyon: következik, hogy, ha tellyeſséggel el nem feletkeznék magokról, és hívatallyokról, leg-nagyobb Boldogságot nyerhetnek. Az Iſteni ſzolgálatra-valo alkolmatoſságok pedig, abból ſzármazik; hogy a' Szerzeteſek, e' világi külső dolgokban nem foglalatoſok. mellyek-
l Lib. 12. Moral. c. 22. ben-valo foglalatoſság, choda mint el-fáraſztya az embert, és, a' mint Sz. Gergely mondgya l, ugyan meg-vakíttya. Az bizonyos, hogy időnknek jobb részét el-foglallya, és keveſet enged a' Mennyei dolgok elmélkedésére. Azt chelekeſzi az Ördög
m Exod. 5. 7. 8 a' Világ fiaival, a' mit Farao a' Zidókkal m: kik a' puſztába akarván menni, hogy áldoznának az Urnak az ő parancholattya-ſzerént; meg-többítette munkájokat, hogy tellyeſséggel el-fáraſztaná, és idejek ſe vólna az Iſtenről-valo gondolkodáſra. Az Ördög-is, hogy minden üdvőſséges gondolkodáſtól el-fogja az embert, újabb-

újabb

újabb földi gondolatokkal fáraſztya, és heába-valo dolgokban foglallya. E' fogyatkozás ninch a' Szerzetben: melynek alkolmatoſságában ſok haſzon lévén, azt Szent Bérnárd igen ajánlya az Attyafiainak, mondván [n]: Semmi gondotok ninch itt a' gyermekitek táplálására; ſemmi ſzorgalmatoſságtok arra, mi módon legyetek kedveſek feleségteknél; nem ſzükség gondolkodnotok a' ſokádalmokról, vagy világi foglalatoſságokról; sőt még az ételről-is, és ruházatról. Nagy réſzére távúl vagyon tőletek a' Napnak gonoſzsága, és az életnek ſzorgalmatoſsága. Igy el-rejt minket az Iſten, és meg-óltalmaz az ő hajlékának réjtekében [o].

Erről bővebben ſzóll *Aquinumi* Sz. Tamás Doktor, és azt mondgya [p]; hogy a' Világi állapatnak, Három-féle Nyughatatlansága vagyon fő-képpen: Első: Az Őrökség rendeléſe, és óltalmazása; melly nagy múnkát, és gondot ſzerez. Es ettől a' Szerzeteſek meg-menekednek, a' Szegénységnek fogadáſa-által. Máſik: A' Házastárſnak és magzatoknak gond-viſeléſe; kiket táplálni, tanítani kell, és minden vétkektől óltalmazni, mellyekre hajlandó az ifiúság. Ez a' gond, a' kővetkőzendő időre-is terjed: úgy hogy, az atyák halála-után-is, légyen a' fiaknak állapattyok-ſzerént-valo táplálások: és azért ſoha ninch vége a' kinch-gyűjtéſnek, és a' jóſzág többítéſnek. Melly végheteten gondnak, tellyeſséggel nyakát ſzakaſztya a' Szűzeſség fogadáſa. Harmadik, és leg-nagyobbik Foglalatoſság: A' Maga életének rendeléſe; melyben nehéz tanátskozni; és gyakor fogyatkozáſok eſnek benne. Melly fáraſztó gondtól, meg-ment az Engedelmeſség fogadáſa: mivel a' mi gondúnkat máſra adgya, kit ugyan ſzám-adáſra-is kötelez; a' mint Sz. Pál mondgya [q]. mi pedig nem kételkedűnk, hogy, a' hol bűn ninchen, az Előttünk-járónak rendeléſe az Iſtentől ſzármazik.

Nagy alkolmatoſságok vagyon azért a' Szerzeteſeknek az Iſteni ſzolgálatra, és a' Mennyei dolgokról-valo elmélkedéſre. Es, mi-képpen hogy a' chaté-paté-kőzőtt nem-is elmélkedhetünk; az éjjeli chendeſségben pedig, vagy a' magán-valo helyen, az idő és a' hely-is okot ád az elmélkedéſre: azon-képpen a' Világi állapatban, a' ſok nyughatatlan foglalatoſságok nem engedik hogy ember magába ſzállyon. De a' Szerzet-béli chendeſség, arra ugyan kézen-fogva viſzen, és, a' mint Szent Bernárd írja [r], neminémű-képpen ugyan kénſzerit reá. Azért mondgya a' Bőlch [s]: *Az Irástúdónak bőlcheſége, az üreſségnek idejében; és a' ki meg-kevesíti dolgait, bőlcheséget talál.* Jóbnál pedig azt olvaſsuk [t]; hogy a' Bőlcheségről, a' tenger (melyben gyakorta zúrzavar vagyon a' ſzél-vész-miatt) azt mondgya: *Ninch én-velem.* mellyen Sz. Gergely azokat érti [u], kik, e' világi foglalatoſság-miatt, nyughatatlanok mint a' tenger.

Ugy vagyon, hogy a' Szerzeteſek-is nem keveſet fáradnak, mind magok ſzükségéért, 's mind felebaráttyok üdvőſségéért: de az, nyughatatlanságot nem ſzerez nékik: mert felebaráttyokért, nem teſti és világi dolgokat chelekeſznek, hanem Lelkieket és Mennyeieket; mellyek őket az Iſtentől el nem ſzakaſztyák, hanem inkább hozzája kapchollyák. mert azokban eggyűtt-munkálódnak az Iſtennel, és az Iſten ő-vélek. A' magok ſzükségére-valo dolgokban pedig, vagyon ugyan teſti, vagy világi foglalatoſság; de azokban-is, nem el-múlándó czéllyok vagyon, mint a' Világ fiainak, hanem meg-maradandó, mivelhogy azokat-is az őrők Bóldogságnak meg-nyeréséért chelekeſzik. Továbba; a' Világ fiai az ő fáradságokkal, chak magok haſznát kereſik, hogy gazdagságokat többittsék, vagy méltóságokat öregbittsék: de a' Szerzeteſek, a' világi foglalatoſságban-is nem pompára űznek, ſem magok haſznát nem nézik, hanem a' közönséges jót, a' mint Sz. *Jerónymus*-is mondgya [x]. és arra a' ſzeretet viſzi őket; és azért el nem veſztik Jutalmokat, hanem örők életők léſzen. Melynek bóldogságáról, moſt chak azt mondom Iſaiáſsal [y], és Sz. Pállal [z]; hogy *a' ſzem nem látta, ſe a' fül nem hallotta, ſe az ember ſzívébe fel nem mentenek, a' miket az Iſten azoknak kéſzített a' kik őtet ſzeretik.* Nem kell azért annak meg-nyeréséért a' fáradságot ſzánnunk: örőmeſt mindent el-hadgyunk érette, és a' Kriſtus Kővetésétől meg ne ſzűnnyünk; követvén Sz. Pált, ki a' mái napon meg-térvén, úgy követte a' Kriſtuſt, hogy ſoha el nem vált tőle: ki, tudván, hogy *Nem méltók e' moſtani időnek ſzenvedéſi, a' következendő dichőségre* [a], nem chak *Jó harczot harczolt* [b]: hanem, *a' fútáſt el-is végezte, és a' Hitet meg-tartotta*; hogy *az Igaſság koronáját el-venné ama' napon, az Igaz Bírótól*: Kinek chodálatos Hivatallyáról, és üdvőſséges Változasáról, illik valamit ſzóllanunk.

(***)

[n] *Serm. de Obedientia, Patientia, Sapientia.*
[o] Pſ. 26. 5.
[p] 2. 2. q. 186. art. 6.
[q] Heb. 13. 17.
[r] Epiſt. 78.
[s] Eccli 38. 25.
[t] Iob. 28. 14.
[u] Lib. 18. Moral. cap. 25.
[x] In Vita S. Malchi.
[y] Iſa. 64. 4.
[z] 1. Cor. 2. 9.
[a] Rom. 8. 18.
[b] 2. Tim. 4. 7.

A

III. RESZE.

SAulusnak üdvösséges Változását (melyről a'kövétkezendő Predikátzióban bővebben szóllok,) jelentette az ő chodálatos Hívatallya: mivelhogy őtet, a' meg-halhatatlan, és dichőséges Kristus hítta, Mennyekben, az Atya-Isten jobján ülvén; a' több Apostolokat pedig, e'földön, halandó állapatyában hítta. Továbbá; Urunk Saulusal neminémű-képpen bajt vitt; és midőn Saulus leg-inkább dühőskődött a' Kristus nyája-ellen, és azt halálra üldözte, akkor verte őtet a' földhöz, és meg-győzvén-
c Act. 9. 4. meg-hóldoltatta. Mert, mikor Urunk azt mondotta néki [c]; *Saule, Saule, miért üldözsz engem?* leg-ottan azt kérdette: *Ki vagy Uram?* Es mikor azt felelte Urunk; *Én vagyok a' JESUS, a'kit te üldözz. Szinehéz néked az őstön-ellen rúgóldoznod*: leg-ottan meg-hóldult; *és reszketvén, és álmélkodván, monda*: *Uram, mit akarsz hogy chelekedgyem?* Bizony erős harcz vólt ez, hatalmas Hívatal, hatható Malaszt, melly egy szem-pillantásban Sau-
B
d Act. 9. 15. lusnak ellenkező szívét, engedelmessé tőtte; a' farkast báránnyá, az üldözőt Predikátorrá, a' Farisæust Apostollá változtatta; kiről azt mondotta [d]: *Nékem választott edényem ez, hogy kordozza az én nevemet a' Pogányoknak-, Fejedelmeknek-, és az Izraël fiainak előtte. Mert én meg-mutatom néki, mennyit kelleséknéki az én nevemért szenvedni.* Chodálkoznak *Aristóteles*, és *Plinius*, Sz. Ambrús, és Sz. *Basilius*; hogy az *Echenéis* vagy *Rémora*-nevű halatska, a' nagy hajót meg-tartóztattya, hozzája ragaszkodván, bár sebes szél hajtsa-is a' vitorlyákat. Ennek okáról, sok-képpen elmélkednek a' Filosofusok; de nem szintén tésznek eleget: mert azt, az Isten meg-foghatatlan bőlch erejének kell tulajdonítanunk: ki nem kisebb dolgot chelekedett, midőn Sauluſt, ki nyakra-főre sietett pokolra, egy szavával meg-állatta, és gonosz indúlattyát el-változtatta.

Ebből nyilván ki-tetszik, hogy az Istennek bőlch és hatalmas gond-viselése,
e Sap. 8. 1. *Mindenhúvé el-ér erősen, és mindeneket gyönyörűségesen el-rendel* [e]: mert nagy erő vólt, a' meg-dühött ellenséget egy szóval meg-győzni; és gyönyörűséges kegyesség, azt el nem veszteni, hanem Választott edénnyé tenni, és ő-általa azután a' Pogányokat-is az igaz Hitre téríteni. Ninch tanáts, se erő, az Isten-ellen, ki az ellenkezőket-is szol-
C
f Exo. 1, 22. gálattyára hozza. Tusakodott Farao az Isten-ellen, és az Izraël fiait mesterségesen el akarta fogyatni, meg-parancholván hogy a' férfiu gyermekeket a' vízbe öllyék [f]. Mit nyert véle? Azon gyermekek-közzűl eggyet, az Isten fel-tartatott a' Farao leányával: ki fel-nevekedvén, hatalmas chodák-által az Izraël fiait ki-szabadította az Egyip-
g Exo. 14. tusi kemény rabságból, és Faraót minden seregével a' Veres-tengerbe ölte [g]. Törekedtek a' Józef báttai az Isten-ellen; és, hogy az ő-tőle mutatott álom Józefen bé ne-
h Gen. 37. 28 tellyesednék, az ártatlan ifiat idegen Országba rab-szolgájúl el-adták [h]. Mit használtak véle? Azzal Józef egész Egyiptus Fejedelmévé lőtt, és, a' mit az Isten az álom-által jelentett, bé-tellyesedett.

Igyekezett Saul Király az Isten-ellen, és, a' mit Dávid-felől rendelt vólt, semmivé akarta tenni, és magát-is Dávidot el akarta veszteni a' Filistæusok-által, Száz Filistæus
i 1. Reg. 18. 25. szemérem testőknek első bőrét kívánván tőle Jegy-ruhájúl [i]. Mi jőtt-ki belőle? Szintén azzal magasztaltatott-fel Dávid: mert, két-száz Filistæust meg-ölvén, nagy hírt-nevet nyert, és mindenek szívét mágához kapcholta. Mesterkedett az Ördög az Isten-
D
ellen, nem akarván ki-bochátani az embert rabságából: ki, látván, hogy a' Kristus, tanításával, példajával, és choda-tételivel sokakat az Istenhez térít, a' Zidókkal meg-ölette. Mint járt? A' melly vermet másnak ásott, abban szakadott nyaka: mert a' Kristus halála-által, meg-szabadúlt az emberi nemzet az Ördög birodalmából. Hasonló-képpen a' Farisæusok, és Papi-fejedelmek, az Isten akarattya-ellen, a' Kristus Híveit el akarták fogyatni; és Sauluſt arra választották, hogy mindenűtt üldözze és veszetse őket. De mint lőtt dolgok? Az Isten, Sauluſt az Evangéliom hirdetőjévé választotta; ki számtalan Zidókat és Pogányokat térített a' Kristus vallására? Az-után a' Pogányok-is azt vélték, hogy a' Keresztyéneket a' sok vér-ontással el-fogyattyák: de heában törekedtek; mert a' Mártyrok vére, a' Keresztyének magva vólt; és mentől többet öltek-meg közzűlök, annál inkább többűltek és sokasodtak.

Ez így lévén; ki ne chodállya az Istennek nagy Bőlcheségét? Ki ne szeresse nagy Irgalmasságát? Ki ne örűllyön illyen nyereségen? Az Anyaszentegyház valóban örvendez a' Saulus meg-térésén; és örömében, örök emlekezetre, Innepet szentel: 's méltán, mert a' Saulus meg-térése, az Anyaszentegyházat ellenségin győzedelmessé tőtte. Ha két tábor szembe szállana, és harczhoz készűlne, melyből senki egyebet nem várhatna veszedelmes vér-ontásnál; azonban, ha az eggyik tábornak fő Hadnagya a' más párthoz menne, és annak Kapitányával barátságot vetvén, arra ajánlaná

magát, hogy az-után halálig mellette fog, és ellenséginek ellensége lészen: nem nagy örömmel fogadnák-é azt a' Hadnagyot? Így, *mikor had vólna a' Saul 's a' Dávid házaközött, Abner a' Ner fia igazgatta a' Saul házat* [k]: Kit midőn Isboset boszszú beszéddel illetett-vólna, meg-haragútt, és Dávidhoz követeket küldött, mondván [l]: *Vész barátságot velem, és veled leszen a' kezem, és hozzád veszem az egész Israelt. Ki monda: Igen jól: Én barátságot vetek veled.* És el-jövén Abner, *Lakodalmat szerze Dávid* [m], örömnek és vígaságnak jeléül.

A' mái nap, a' *Synagógának* fő Hadnagya, ki *Fölötte-igen üldözte az Isten Anyaszentegyházát* [n], *és rontotta azt, és előbb ment a' Zidó Törvényben sokaknál, a' kik egy idéjűek vóltak vele*; és azért a' Hívek méltán félhettek tőle: nem chak meg-szűnt az Anyaszentegyháznak üldözésétől, hanem annak pártyát fogván, erősen óltalmazta; mellyen méltán örvendez. Örvendez az Isten dichőségén-is, melly a' Saulus meg-téréséből származott. Mert, ha Dávid azt mondotta [o]; *Nem nékünk Uram, nem nékünk, hanem a' te nevednek adgy dichőséget*; azért, hogy *a' kő-sziklát álló-tóva változtatta, és a' kő-szálat vizek-forrásivá*: inkább mondhattyuk mi azt; mert az Istennek nagyobb dichőségére vagyon, hogy Saulusból, ki a' kő-sziklánál keményebb vólt, az üdvősséges Tudománynak vizét hozta-ki, melly az egész világ szomjuságát meg-ólthatta. Ha ma egy vadon erdőt, vagy kietlen pusztát látnál, melyben sem út, sem víz nem vólna, hanem chak szörnyű kő-sziklák, és hólnap gyönyörűséges kertté változnék: nem azt mondanád-e, hogy az Úr chelekedte azt? hogy az, *a' Fölséges jobb-kezének meg-változtatása* [p]? Ez történt Sauluson: ki a' nagy vétkes üldözőből, hirtelen óltalmazóvá lőtt; és bé-tellyesedett az Isaias jövendőlése [q]: *A' magas halmokon folyó vizeket fakasztok, és a' mező-közepett kútakat: a' puszta vizek-tavaivá tészem, és az út nélkül-valo földet vizek-patakivá. A' pusztában czedrust, és feir tövisset, és myrtust, és olaj-fát nevelek: a' kietlenben jegenye-fát, szil-fát, és puszpángot mind-eggyütt helyheztetek. Hogy lássák, és tudgyák, és meg-gondollyák, és értsék egyenlő-képpen, hogy az Úr keze chelekedte azt, és az Israel Szentye teremtette azt.*

De nem chak a' földön, a' Vitézkedő Anyaszentegyházban, vólt örőm a' Saulus megtérésén; hanem Menyben-is; a' Győzedelmes Anyaszentegyházban. Mert, ha *Örőm vagyon Menyben egy penitentziát tartó bűnősön* [r]: mennyivel inkább illyen bűnősön, és a ki illyen penitentziát tart, és a Pogányok Doktorává lészen? mert nem ok-nélkül mondhattyuk, hogy Saulusban, az egész világnak nagy része tért-meg, hívén az ő predikállásának, és írásának. Továbbá, noha minden bűnős embernek meg-térése chodálatos, és természet-fölőtt-való, melyhez az Istennek végetetlen hatalma, vagy mindenható ereje kívántatik: mindazáltal a' Saulusé kivált-képpen chodálatos. Mert az Isten akkor térítette-meg, mikor leg alkolmatlanbnak-láttatott; mikor az Isten Malasztyával leg-inkább ellenkezett, és az őszton-ellen rúgóldozott: és akkor az Isten, egy szempillantásban Mennyei világossággal meg-világosítván, chodálatos ajándékival felékesítette.

Ebből az Istennek nagy Irgalmasságából, nem kichiny vígasztalást vehetnek a' bűnősök, kik Penitentziára szándékoznak, hogy bűnöknek nagy- és sok-vóltáért kétségbe ne essenek; a' mint Arany-szájú Szent János okoskodik [s]. Mert, ki lehetett Saulnál veszedelmesb állapatban, midőn a' Krisztus Híveit üldözte? De még-is, mivelhogy az Isten Malasztyának ellene nem állott, hanem hamar és alázatossan engedett, meg-tért, és az Istennek választott edényévé lőtt. Nagy chalárdsággal él az Ördög: mert, midőn az embert bűnre akarja vinni, az Isten irgalmasságát nagynak tetteti; hogy a' hoz bízván az ember, bátorságosban vétkezzék: de, minek-utánna a' bűnre vívén meg-ejtette, az Isten ítéletit keménynek tűnteti; hogy meg-réműlvén, kétségbe essék, és úgy-is hanyat-homlok mennyen a' vétekre. Mert, a' mint Arany-szájú Szent János mondgya [t], a' Beteg, míg gyógyúlását reméllí, meg-tartóztattya magát ártalmas étkektől; de meg-értvén gyógyúlhatatlanságát, semmitől magát meg nem tartóztattya: úgy az ember, míg reméllí üdvősségét, alkolmasínt meg-tartóztattya magát a' czégéres bűnőktől; de ha vétkei-miatt kétségbe esik, semmivel nem gondol, mindent orczátlanúl meg-chelekeszik; gondolván, hogy az ő vétke meg-haladta az Isten irgalmasságát. De, a' mint azon Szent János mondgya [u], nem olly veszedelmes a' harczon sebbe esni, mint a' seb-után kétségbe esni. Az Áros-ember, ha egy úttal kárt vall, nem szűnik-meg a' kereskedéstől; hanem szorgalmatoskodván, kárát helyére igyekezik hozni. Sokan, a' seb-után jobban vitézkedtek, és a' kik elsőben a' kínoktól meg-réműltek, az-után bátor szívvel mentek azokra, és a' Mártyromság Koronáját meg-nyerték: kik, ha az első cha-

A

k 2. Reg. 3. 6. 1 vers. 12.

l vers. 20.

m vers. 20.

n Gal. 1. 13.

o Pf. 113. 9.

B

p Pfal. 76. 11.

q Isa. 41. 18.

r Luc. 15. 7.

C

s Homil. 2. to Pfal. 2.

D

t Homil. 40. Operis imperfecti.

u Hom. ult. ad Popul.

A

pás-miatt kétségbe eſtek-vólna, máſod úttkőzetben nyerteſek nem lőttek-vólna. Nagy vétek, úgy-mond Sz. *Cyrillus Ieroſolymitanus* [x], nem hinni a'Penitentziának reménségét: mert, a'ki nem várja üdvőſségét, többíti vétkét; a'ki pedig orvoſságot reméll, magát meg-mértékli. A'melly tolvaj kegyelmet nem reméll, meg-általkodik a'gonoſságban: de a'ki azt reméllí, gyakorta meg-térvén penitentziát tart. Ezt jelenti Salomon-is, mondván [y]: *Az iſtentelen, mikor a' Bűnök mélységére jút, nem gondol ſemmivel.* melly mondáſt, illik valóban meg-fontolnunk.

x *Catech.* 3.

y *Prov.* 18. 3.

Némelly Túdós emberek, Szent Pálnak ama' mondásából, [z] *Hogy meg-foghaſsátok mellyik légyen a' ſzéleſség, és a' hoſſzuſág, és a' magaſság, és a' mélység*, ſzépen okoskodnak; fel-találván azt a'Négy dolgot, nem chak az Iſtennek tulajdon Tekélletesſégiben, és a' Jóſzágos chelekedetekben, hanem a'Bűnben-is, melynek mélységéről, a' mint hallók, Salomon-is emlekezik. A' Bűnnek Magaſságán, értik a' bűnben-valo Dichekedéſt; mellyet panaſzolkodva fedd Dávid, mondván [a]: *Mit dichekedel a' gonoſságban, ki hatalmas vagy a' hamiſságban?* A Széleſségén, értik az Iſten irgalmaſságában, főlöttébb-és mód-nélkűl-valo Bizakodáſt; melly a' félelmet félre tévén, a'miben az az embert meg-zabolázná, ſzájára erezti, és ſzabadgyában hadgya. A' Hoſzſzaságán, értik a'bűnnek Gyakorlását, és ſzokáſúl-vételét, melly neminémű-képpen természetté változik. A'Mélységén, végezetre, értik az üdvőſségről-valo kétségbe-eſést; melly az ember ſzívét a' veſzedelem mélységére veti, hogy reménsége ſe légyen a' meg-ſzabadúláſról: és úgy, ſemmivel nem gondolván, minden gonoſságot meg-chelekedgyék.

z *Eph.* 3. 18.

a *Pſ.* 51. 1.

B

Ez a'Kétségbe-esés, fő-képpen a'bűnben-valo heverésből, és annak gyakorlásából ſzármazik. *Ariſtoteles* [b], és a'több Filoſofuſok-is, azt tanittyák; hogy a'Nehéz dolgok, mint a'főld, és a'víz, midőn az ő terméſzet-ſzerént-valo helyőkre jutnak, Három dolgot nyernek: Nyugodalmat, Meg-maradáſt, Eggyesűléſt. Mert, midőn valami darab főldet magaſról alá-vetnek, mihelyen a'főldre eſik, meg-nyugſzik, és tovább nem mégyen; ott éppen meg-marad, és ſok-felé nem oſzol; és a' több főldel eggyesűl. Ha valamelly chőp víz-is a'tengerbe eſik, ott meg-állapodván neminémű-képpen meg-nyugſzik; ott meg-marad, 's el nem ſzárad; és a'több vízzel eggyesűl. Így okoskodhatunk a' Bűnnek meg-ſzokáſáról: melybe ha jút az ember a' bűnnek gyakorlásával, Három dolgot érez magában: I. A' Bűnben olly chendeſen nyugſzik, hogy nem-is igyekezik fel kelni. II. Abban, vagy tellyes életében meg-marad, vagy igen ſokáig. III. Egyéb bűnőſökhőz adván magát, azokkal eggyez. Viſzontag, a' Bűnők-is afféle emberben, ollyan Három dolgot találnak: 1. Nagy chendeſségben vannak, és a'lelki-iſméretet nem furdallyák. 2. Végig, vagy hóltig benne maradnak. 3. Egyéb vétkekkel eggyeznek, és társaságot vetnek. Ezt jelenti Salomon, midőn azt mondgya; *Semmivel nem gondol*: az-az, a' mint *Húgo* Kardinál magyarázza, ſem a'lelki-iſmérettel, ſem a'bűntetéſſel. Ebből ſzármazik a' chendes nyugodalom: mert a' lelki-iſméretnek furdaláſa, és a' bűntetéſnek várása, meg-háborittya a'bűnőſt, és nem hadgya chendeſségben lenni. Azért, a'ki azt a' két dolgot félre téſzi, békével nyugſzik, és ſemmitől ninchen bántáſa. *Semmivel nem gondol*; az-az, a'mint *Lyránus* mondgya, ſem a'dorgáláſſal, ſem az orvoſsággal, és penitentziával: melyből ſzármazik a'bűnben-valo meg-maradás. mert a'Bűnt, a' dorgálás orvoſollya, a' Penitentzia el-törli. *Semmivel nem gondol*; az-az, a'mint némellyek magyarázzák, nem ſzégyenli a'bűnt, ſem az orczája nem pírúl éretre: melyből ſzármazik a'bűnőknek gyűlése és eggyesűléſe. mert, a' ki egyſzer a'ſzemérmeteſséget meg-veti, ſzemtelenné lévén, minden vétekre hanyatt-homlok mégyen; és mentől több bűnt chelekeſzik, annál inkább vígad és dichekedik. Őrizkedgyünk azért a' kétségbe-eſéſtől, és annak fő okától, a' Bűnnek gyakorlásától: és kövеſsük Szent Pált; ki, halván az Iſten akarattyát, penitentziát tartván meg-tért.

b *Libr.* 1. *de Cœlo & Mundo.*

C

D

Nem kevesben ſzakaſztyák nyakokat, a'főlöttébb-és mód-nélkűl-valo Bizakodáſſal, mint a'Kétségbe eséſſel: melly azon Ördög álnokságából ſzármazik; azon Iſten jó-vólta-és Igaſsága-ellen tuſakodik; és azon czélra arányoz; tudni illik, a'Bűntre-való ſzabadságra: azért, azon Sauluſnak meg-téréſe lehet orvoſsága-is. Kétségbe ne eſsünk, látván hogy Saulus nagy bűnős vólt, és meg-tért: mód-nélkűl ſe bizakodgyunk, tudván hogy Saulus nem hallogatta meg-térését, az Iſten irgalmaſságához képeſt; hanem a'Kriſtus hívatallyára mingyárt kész vólt, mondván: *Uram, mit akarſz hogy chelekedgyem*[c]? Szépen ír e'Két ellenkező vétekről Sz. Agoſton [d]: Láſsátok a'kétségbe-eſőnek ſzavát, a'bűnnek ő regbi tésére: és láſsátok a Bizakodónak ſzavát, a'

c *Act.* 9. 6.

d *In Pſ.* 144

bűnők-

bűnöknek tőbbítésére: és mi módon mind a'kettőnek ellene-mond az Isten gond-viselése, és irgalmassága! Hallyad a'kétségbe-esőnek szavát: Ha el kell kárhoznom, miért nem mivelném a'mit akarok? Hallyad szavát a'Bizakodónak-is: Nagy az Isten irgalmassága, mikor meg-térek, minden bűneimet meg-bocháttya, miért nem chelekedném a'mit akarok? Amaz kétségbe esik, hogy vétkezzék: ez bizakodik, hogy vétkezzék. Mind a'kettő félelmes, mind a'kettő veszedelmes. Jaj a'kétségbe eséstől; jaj a'hamis bizadokástól, vagy reménségtől! Mind a'két veszedelemnek és gonosznak mint vészi eleit az Isten irgalmassága? Mit mondasz te, a'ki kétségbe esésből akarsz-vala vétkezni? Már el-kárhozom; miért nem mivelném a'mit akarok? Hallyad az Irást [e]: *Nem akarom az istentelennek halálát, hanem hogy meg-térjen az istentelen az ő útáról, és éllyen.* E'befzéddel a'kétségbe-eső ember reménségre hívattatik: de a'másik tőrtől-is kell félni, hogy valaki a'bizakodással inkább ne vétkezzék. Mit mondasz-vala azért te-is, ki a'bizakodással inkább vétkezel? Mikor meg-térek, minden bűneimet meg-bochátttya az Isten: azért azt chelekeszem a'mit akarok. Hallyad te-is az Irást [f]: *Ne késsél meg-térni az Urhoz; és ne hállogasd napról napra: mert hirtelen el-jő az ő haragja, és a'boszszú-állásnak idején el-veszt téged.* Azért ne mongyad; Hólnap térek-meg; hólnap keresem kedvét az Istennek, és mind a'mái 's mind a'tegnapi bűneimet meg-bochátttya. Úgy vagyon; igazat mondasz, hogy az Isten a'te meg-téréſednek bochánatot ígért: de a'te hallogatásodnak a hólnapi napot nem ígérte.]

Másutt pedig azon Sz. Agoston imígyen beszéll [g]: Imé mind a'kettőre vígyázott mi-érettünk az Isten gond-viselése: hogy kétségbe-eséssel ne tőbbítenők a'bűnt, a'Penitentzia-tartásnak bátorságos partyát adta előnkbe: hogy pedig bizakodásból ne tőbbítenők, halálunknak bizonytalan napot rendelt.] Innét mondgya Szent Pál [h]: *Meg-láſsátok, atyám-fiai, hogy valami-képpen ne légyen valakiben közzületek a'hitlenségnek gonosz szive, hogy el-távozzatok az élő Istentől: hanem intsétek egy-mást minden-nap míg a'Ma nevezteték; hogy meg ne keményítteſsék valaki ti-közzületek, a'bűnnek chalárdságaálta.* Azt kívánnya Szent Pál, hogy minden-nap íntsük egy-mást, és ne várjuk a'*Hólnap*ot, hanem mindenkor a'*Má*-t forgassuk elménkben, és arra vígyázzunk chelekedetünkben. mivel másutt-is azt olvassuk [i]: *Ma ha az ő szavát hallyátok, meg ne keményítsétek szíveteket.* Valamíg élünk, a'*Ma* neveztetik nékünk: A'*Ma*, az Isten szava; de a'*Hólnap*, az Ördögé; mellyet Sz. Pál *a'bűn chalárdságának* nevez. Mert az Ördög azzal akkar meg-chalni, és a'bűnre vinni, hogy a'bizonyos *Má*-t magának foglallya, a'bizonytalan *Hólnap*ot az Istennek ígérteti velünk. Nehezen hitethetné-el az Ördög velünk, hogy egy-általlyában, tellyességgel el-szakadgyunk az Istentől: hanem azon mesterkedik, hogy halaszsza a'meg-teréſt; a'*Má*-t magának foglalván, a'*Hólnap*ot másnak ígérvén. De, a'mint Szent Agoston írja [k], a'*Hólnap* sokakat meg-ölt: és a'kik azt mondogallyák, *Hólnap*, és *Hólnap*, az ajtót hirtelen bé-zárva találllyák, és ők kinn maradnak.

Az-okáért a'Saulus példaját kővetvén, midőn a'Bűnnek álmából fel-serkentnek, ne hallogassuk a'dolgot, hanem mingyárt azt mondgyuk: *Uram, mit akarsz hogy chelekedgyem?* Kemény chapás vólt az Israël fiain, midőn az Asyriusok őket fogságba vitték; de hallyad annak az okát [l]: *El-küldi-vala az attyok Ura Istene hozzájok az ő Követit, éjjel fel-kelvén, és napon-ként intvén; azért hogy kedvezne a'népnek, és az ő laká-helyének. Azok-pedig meg-chufollyák-vala az ő Követit, és kevéſre bőchülk-vala az ő beszédit; és meg-tréfállyak-vala a'Profétákat: míg az Ur haragja fel-gerjedne az ő népe-ellen, és nem vólna semmi gyógyúlás.* Senki nem mondhattya, hogy Isten őtet nem híja a'Penitentziára (ha olly nyilván nem szóll-is mint Sauluſnak; ha a'földhöz nem vér-is,) vagy a'Tanítók íntésével, vagy a'belső serkengetéſſel, vagy külömb-külömb-féle látogatásával: chak meg ne siketűlnénk. Azon eső, az agyagos földet által-hattya, és meg-lágyíttya; a'fövényt által-hattya, de meg nem lágyíttya; a'kő-sziklát pedig, sem által nem hattya, sem meg nem lágyíttya: hasonló-képpen azon Isten látogatása, némelyekben igen foganatos; a'kemények meg-lágyíttya, a'hidegeket meg-melegíti, a'szárazokat meg-nedvesíti: némellyeken pedig semmit nem fog. Jonásnak egy Predikatziója, a'Niniveëket meg-térítette: a'Zidókat pedig, sok Profétak tanítása, sőt a'Kriſtus predikálláſi-is, choda-tételi, és jeles példái, meg nem jobbitották, szívőknek keménységéért. Saulus, Kriſtuſnak egy szavára meg-tért: Farao, sok ostorok-után, inkább meg-keményedett, és el-veszett. Mert *A'föld*, úgy-mond Sz. Pál [m], *melly a'gyakorta reá-jövő zápor-eſsőt iszsza; és tövisséget 's bojtorjánokat hoz, meg-vettetett, és az átkhoz közel vagyon: melynek vége az el-égetés.* Az Eső-ivás, az Isten látogatása, akár-mi módon: melly-után, a'ki meg nem jobbúlván, chak a'Bűnnek tövisét és bojtorjánát hozza, Három-képpen bűntettetik-meg az Istentől:

A

[e] Ezech. 33. 11.

B

[f] Eccli. 5. 8.

[g] De Utilitate Pœnitent. ca. 11.

[h] Hébr. 3. 12.

[i] Pſ. 94. 8.

C

[k] Sérm. 16. de Verb. Dom. c. 11.

[l] 2. Par. 36. 15.

D

[m] Hébr. 6. 7.

A I. Meg-vettetik: mert az Isten őtet meg-útálván, nem akarja többé még-látogatni. II. Az átokhoz közel jár: mert bizonnyal fejére várhattya az Utólsó ítéletkor ama' rettenetes sententziát n: *Mennyetek-el tőlem átkozottak.* III. A' vége az őrök tűz; melynél semmi rettenetesb nem lehet. Az-okáért, hogy azt el-kerűlhessük, imígyen könyörögjünk az Istennek az Anyaszentegyházzal: Isten, ki az egész világot tanítottad Sz. Pálnak predikállásával: nékünk, kik ma az ő Meg-térését űllyük, azt engedgyed, hogy az ő példái-által te-hozzád juthassunk. Amen.

n Mat. 25. 41

HARMADIK PREDIKÁTZIO, AZ EPISTOLÁRÓL, MELLY IRVA VAGYON AZ APOSTOLI CHELEKEDETEKNEK *IX. RESZÉBEN, v. 1.*

B *AZokban a' napokban: Saulus még-is dúl-fúlván fenyegetéssekkel, és öldöklléssel az Úr Tanítványi-ellen, a' Papi-fejedelemhez méne, és levelet kére tőle Damaskusba a' Synagógákhoz; hogy, ha valakiket találna e' járat-béli férfiakat, és aszszony'állatokat, meg-kötőzve hozná Jerusalembe. Es midőn az úton menne, történék hogy Damaskushoz közelgetne: és hirtelen világosság vévé őtet környúl az égből. Es le-esvén a' földre szózatot halla, melly monda néki: Saule, Saule, miért űldözsz engem? Ki monda: Ki vagy Uram? Es amaz: Én vagyok a' JESUS, a' kit te űldözsz. nehéz néked az őstőn-ellen rúgóldoznod. Es reszketvén, és álmélkodván monda: Uram, mit akarsz hogy chelekedgyem? Es az Úr ő-néki: Kelly-fel, és menny-bé a' Városba, és ott meg-mondgyák néked mit kellyen chelekedned. Azok pedig a' férfiak, a' kik kísérik-vala őtet, állanak-vala álmélkodván, halván ugyan a' szózatot, de senkit nem látván. Fel-kele pedig Saulus a' földről, és fel-nyitott*

C *szemekkel semmit nem lát-vala. Kézen-fogva vonyván pedig őtet, bé-vivék Damaskusba. Es ott vala három napig nem látván, és nem évék, se nem ivék. Damaskusban pedig egy Ananias-nevű Tanítvány vala: és monda néki látásban az Úr: Anania. Ő pedig monda: Iholén, Uram. Es az Úr ő-néki: Kelly-fel, és menny az útzába, melly Egyenesnek hivattatik: és keress a' Júdás házában egy Tarsusi Saulusnevűt: mert ímé imádkozik. (Es láta egy Ananias-nevű férfiat, hogy bé-menne, és kezeit reá-tenné hogy ismég látna.) Felele pedig Ananias: Uram, sokaktól hallottam e' férfiu-felől, mennyi gonoszokat chelekedett a' te Szenteidnek Jerusalemben: és itten hatalma vagyon a' Papi-fejedelmektől, hogy meg-kötőzze mind, a' kik segétségül híják a' te nevedet. Monda pedig néki az Úr: Menny-el, mert nékem választott edényem ez, hogy hordozza az én nevemet a' Pogányoknak-, fejedelmeknek-, és az Israël*

D *fiainak-előtte. Mert én meg-mutatom néki, menyit kellesék néki az én nevemért szenvedni. Es el-méne Ananias, és bé-méne a' házba: és reá tévén kezeit, monda: Saule atyámfia, az Úr JESUS küldött engem, a' ki meg-jelent néked az úton a' melyen jősz-vala, hogy lássa, és bé-tellyesedgyél Szent-Lélekkel. Es mingyárt le-esének az ő szemeiről mint valami hal-hejak, és meg-jöve szeme-világa: és fel-kelvén megkeresztelteték. Es mikor őtt-vólna, meg-erősödék. Lőn pedig a' Tanítványokkal, kik Damaskusban valának, egy-nehány napig. Es leg-ottan a' Synagógákban predikállya-vala a' JESUSt, hogy ez az Istennek fia. Álmélkodnak-vala pedig minnyájan a' kik hallyák-vala, és mondának: Nem ez-e, a' ki űldözi-vala Jerusalemben azokat, a' kik segétségül híják-vala ezt a' nevet: és ide azért jött, hogy kötőzve vigye azokat a' Papi-fejedelmekhez? Saulus pedig sokkal inkább meg-erősödik-vala, és meg-szégyeníti-vala a' Zsidókat, kik Damaskusban laknak-vala, bizonyítván hogy ez a' Krístus.*

Azt ír-

AZT írja *Ovidius* az ő Pogány isteniről, hogy az embereket chodálatos-képpen el-változtatták [a]: tudni illik, fűvekké, fákká, madarakká, barmokká; egy-szóval, nem jobb, hanem alább-való dolgokká. Ennek nem tudom ha értette-e okát *Ovidius*. Én azt vélem, hogy Dávid reá talált, mondván [b]: *Mert a' Pogányoknak minden Istení Ördögök*: kiknek tulajdonsága, a' jót gonoszszá, vagy alább-valóvá változtatni. Innét vagyon, hogy a' Pogányok az ő istenőket, a' Gonoszság Mesterinek-is tartották: mint *Mercuriust*, a' lopásnak; *Marsot*, a' vér-ontásnak; *Venust*, a' tisztátalanságnak. melly vétkek-által, az emberek alá-való barmokhoz hasonlókká léfznek. Mert, [c] *Az ember, midőn tiszteletben vólna, nem értette: hasonlíttatott az esztelen barmokhoz, és hasonló lőtt azokhoz.* A' mái napon-is, chodálatos, de kívánatos, és örvendetes Változtatás adatik előnkbe, *A' Fölségesjobb-kezének meg-változtatása* [d]: melly az alább-való dolgokat jobbá változtattya; az ízetlen vizet, jó borrá [e]; a' ragadozó farkast, szelíd báránnyá, sőt vígyázó Pásztorrá; a' mint meg-jövendölte Jákob Patriárka, mondván [f]: *Benjamin ragadozó farkas, reggel prédát éfzik, és eſtve ragadományokat oſzt*: és a' mái napon tellyesedett-bé, a' mint Sz. Agoston magyarázza [g]. Mert Saulus, a' Benjamin nemzetségéből vólt [h]: és reggel, az-az, elsőben, ragadozó Farkas, a' Krisztus nyája-ellen, mellyet keményen öldözött, *dúl-fúlvan fenyegetéſekkel, és öldökléſſel* [i]; eſtve pedig, az-az, utólra, eng-delmes Báránnyá lőtt, mondván [k]: *Uram, mit akarſz hogy chelekedgyem*: sőt vígyázó Pásztorrá-is, *Hordozván a' IESUS nevét a' Pogányoknak-, Fejedelmeknek-, és az Iſraël fia nak előtte*. Kinek üdvőſséges Változásáról, lefzen e' mostani Predikátzio.

I. *Meg-mondom, ki vólt a' Saulus; és mint változott meg.*
II. *Meg-mutatom, Mint viſelte magát Saulus a' Krisztus Híveihez.*
III. *Meg-mondom, Mint viſelte magát a' Krisztushoz.*

ELSŐ RESZ.

KIlőtt-légyen Saulus, meg-téréſe előtt, maga Irásiból ki-tetszik: Előszőr: Czilicziának fő várasában, *Tarſus*ban szűletett [m]: melly a' Romai szabadsággal élt; mivelhogy a' hadakban *Julius* és *Auguſtus* Cháfzár pártyát követte: azért nevezték *Juliopoliſ*nak-is, a' mint *Dio Caſsius* írja [n]. És mint-hogy *Tarſus*ban fő Iskolák vóltak; és, a' mint *Strábo* írja [o], *Athénas*t és *Alexandriá*t meg-előzte; sőt Romában-is sok *Tarſus*i fő emberek vóltak: hihető, hogy Saulus-is a' Gőrög tudományban elő-kelő vólt: de *Gamal elnek lábainál tanittatott, az Atyai Törvénynek igaſsága-ſzerént* [p]. Másodszor: A' mint mondám, Benjamin nemzetségéből-valo Zidó vólt [q]: kit ugyan példázott-is Benjamin a' Jákóbnak utólsó fia; mivelhogy Saulus-is utólszor hívattatott az Apoſtolságra, és magát *Leg-kiſſebnek* mondotta az Apoſtolok-közőtt [r]. Továbbá; midőn Benjamint szűlte az annya, a' fájdalomért, melytől meg-is hólt, *Benoni*-nak akarta nevezni; az-az, *Fájdalom fiának* [s]: de az atya *Benjamin*-nak nevezte, az-az *Iobb-kéz fiának*. Saulus-is, újonan szűletvén a' Keresztség-által, az annyát, a' *Synagógát*, nagy fájdalomra jüttatta; mellyért Fájdalom fiának nevezhette-vólna: de a' Mennyei Atya, az Isten, Jobb-kéz fiának nevezte. Mert, midőn azt mondotta felőle Ananías [t]; *Uram, ſokaktól hallottam e' férfiú-felől, mennyi gonoſzokat chelekedett a' te Szenteidnek Jeruſalemben: és itten hatalma vagyon a' Papi-fejedelmektől, hogy meg-kötözze mind a' kik ſegétségül-hiják a' te nevedet*: Azt felelte néki az Úr: *Menny-el, mert nékem válaſztott edényem ez, hogy hordozza az én nevemet a' Pogányoknak-, Fejedelmeknek-, és az Iſraël fiainak előtte. Mert én meg-mutatom néki, mennyit kelleſsék néki az én nevemért ſzenvedni.*

Ertől jeles Példát olvasok a' Sz. Irásban [u]. Midőn az Istennek válaſztott népe napon-ként többülne és nevekednék, és a' környüle-való Pogány Nemzetségeket megkezdené győzni: meg-ijedvén Bálák a' Moabíták Királya, Követeket küldé a' jövendőmondó Balaámhoz, üzenvén néki, és mondván [x]: *Íme nép jött-ki Egyiptusból, melly el-lepte a' föld ſzínét, le-telepedvén ellenemben. Tőj-el azért, és átkozd-meg e' népet, mert erősb nálamnal; ha valami-képpen meg-verhetnem, és ki-vethetném őtet földemből.* De mikor Balaám az úton vólna, az Úr Angyala eleibe-álla mezítelen kardal, mondván [y]: *Én jöttem, hogy ellenkedgyem veled, mert gonoſz a' te útad, és ellened vagyon.* Kinek azt mondá Balaám: *Vétkeztem, nem tudván hogy te állanál ellenem: és most, ha nem tetszik néked hogy el-menyek, viſzſza-megyek. Monda az Angyal: Menny-el ezekkel, és meg-láſd hogy egyebet ne ſzólly, hanem a' mit parancholok néked.* És úgy chelekedett: mert az Iſraël népét nem átkozta-meg, a' mint Bálák kívánta; hanem szép áldásokkal áldotta, a' mint az Úr parancholta; és azzal Bálákot-is megszégyenítette. Hasonló-képpen, az Isten Fia magának Anyaszentegyházat szerezvén, hogy *Uralkodnék a' tengertől-fogva a' tengerig; és a' folyó-víztől-fogva a' föld kereksége határi-ig* [z]: el-küldötte a' végre az Apoſtolokat, hogy *azoknak zengésök minden földre ki-menne, és a'*

a *Libr. Metamorph.*
b *Pſ. 95. 5.*
c *Pſ. 48. 21.*
d *Pſ. 76. 11.*
e *Ioan. 2. 9.*
f *Gen. 49. 27.*
g *Sermon. 1. de Converſione S. Pauli.*
h *Rom. 11. 1. Philip. 3. 5.*
i *Act. 9. 1.*
k *verſ. 6.*
l *verſ. 15.*
m *Act. 22. 3.*
n *Lib. 47.*
o *Lib. 14.*
p *Act. 22. 3.*
q *Rom. 11. 1. Phil. 3. 5.*
r *1. Cor 15. 9.*
s *Gen. 35. 18.*
t *Act. 9. 13.*
u *Num. 22. 5.*
x *verſ. 5. 6.*
y *verſ. 32.*
z *Pſ. 71. 8.*

A

fóla kerekségé ha árira az ő igéjök [a]. Melly beszédnek és zengésnek olly ereje vólt, hogy Sz. Péternek első Predikátziójára, *Három-ezer lélek állott hozzájok* [b]: a'másodikra pedig, *Öt-ezer* [c].

a Ps. 18. 5.
b Act. 2. 41.
c Act. 4. 4.

Ezen az elő-menetelen meg-ijedvén a'Papi-fejedelmek; és azt alítván, hogy a' Kristus Anyaszentegyházának nevekedése, a' *Synagóga* fogyatkozására lenne, ellene akartak állani: és tudván a'Saulus buzgóságát a'Moyses tőrvenyéhez, Hadnagyúl választották a'Hívek-ellen, hogy üldözné és fogyatná őket. Híven el-járt a'dologban; és, [d] *Pusztíttya-vala az Anyaszentegyházat, házon-ként járván; és ki-vonyván a'férfiakat, és az aszszony'állatokat, őrizet-ala adgya-vala.* és [e]; *Dúl-fúlván fenyegetésekkel és öldöklésſel az Úr Tanítványi-ellen, a'Papi-fejedelemhez méne, és levelet kére tőle Damaskusba a'Synagógákhoz, hogy, ha valakiket találna e'járat-béli férfiakat és aszszony'állatokat, meg-kötőzve hozna Jerusalembe.* Erről ő-maga-is valláſt tőtt Irásában, mondván [f]: *Fölötte igen üldöztem az Isten Anyaszentegyházát, és rontottam azt, és előbb mentem a'Zidó Törvényben sokaknál, a'kik velem egy-idejűek vóltak az én nemzetemből, nagyobb buzgósággal követvén az én Atyai hagyományimat.* De az úton eleibe állott *a'Testamentomnak Angyala* [g] a'Kristus, mondván néki [h]: *Saule, Saule, miért üldözsz engem? Nehéz néked az ősztön-ellen rúgóldoznod.* Ki mingyárt azt felelte: *Úram, mit akarsz hogy chelekedgyem?* És a'naptól-fogva nem üldözte a Kristus nyáját: hanem, egy-nehány nap-múlva [i], *A'Synagogákban predikállotta a'IESUSt, hogy ez az Isten Fia. Álmélkodnak-vala pedig minnyájan a'kik hallják-vala, és mondának: Nem ez-e a'ki üldözi-vala Jerusalemben azokat, a'kik ségétségül hijak-vala ezt a'nevet: és ide azért jött, hogy kötőzve vigye azokat a'Papi-fejedelmekhez? Saulus pedig sokkal inkább meg-erősödik-vala, és meg-szégyeníti-vala a'Zidókat kik Damaskusban laknak-vala, bizonyítván hogy ez a' Kristus.* Ezen, fölötte-igen meg-búsúltak a'Zidók: És, *mikoron sok napok el-telnének, egybe tanátskoznának hogy meg-ölnék őtet.*

d Act. 8. 3.
e Act. 9. 1.
f Gal. 1. 13.
g Mal. 3. 1.
h Act. 9. 4.

B

i vers. 20.

E'hez egy-felől hasonló hiſtoriát olvasunk; de más-felől igen külömbőzőt, a'Makabæusok könyvében [k]: Apollónius Czelesyriának Hadnagya, Heliodórust Jerusalembe küldötte, hogy a'Templom kinchét fel-dúlná, melly az özvegyek és árvák táplálására valo vólt. Ki midőn azt végbe akarná vinni; és az egész Városban nagy rettegés vólna, némellyek síránkozván, 's némellyek imádkozván, hogy a'Szent-hely meg ne gyaláztatnék: a mindenható Istennek lelke, az ő hatalmaságának nagy nyilván-valoságát mutatta Heliodórusson: úgy hogy, valakik az ő pártyára vóltak, minden erejektől megfosztatván el-ájúltak, és semmit nem chelekedhettek. Heliodórust pedig, a'ló, mellyé egy aranyas-fegyverű rettenetes lovas ült, az első lábaival meg-ütötte: más két jeles Ifiak pedig, két-felől ostorozták szűnetlen sok ütésekkel. ki hirtelen a'földre esett. És mikor nagy homályossággal környűl-vétetett-vólna, ragadták, és hordozó-székben ki-vitték. Annak-fölötte meg-némúlt; és minden reménségtől, és ségétségtől megfosztatván fekütt. De Onías Pap könyörgése-által, meg-engedte életét az Isten. És az ostorozó Ifiak azt mondották néki: Onías Papnak adgy hálákat: mert ő-érette engedte-meg az Úr életedet. Te pedig az Istentől meg-ostoroztatván, hirdesd mindeneknek az Istennek nagy dolgait, és hatalmát. Látod, hogy Heliodórust az Isten ereje megtartóztatta, hogy gonosz igyekezetét végbe ne vihetné, a'mint Sauluſt-is. De azonkivűl, sok külömbség vólt közöttök: 1. Mert Heliodórus, a'Templom kinchét akarta el-prædálni: Saulus pedig, az Istennek élő Templomit fogyatni. 2. Heliodórus, Apollonius Hadnagy hagyásából akarta azt chelekedni: Saulus, a'Papi-fejedelmek izgatásából. 3. Saulus, nem setétséggel, mint Heliodórus; hanem chodálatos fényességgel vétetett-környűl. 4. Saulus, a'földre esvén, nem némúlt-meg, mint Heliodórus; hanem meg-vakúlt. 5. Saulus, nem Onías Pap könyörgésével tartatott-meg az életben; hanem, a'mint Sz. Agoston mondgya, a'Mennyei dichőségben-lévő Sz. Istvánnak esedezésével; és a'Jésusnak, a'kit üldözött, végheteten kegyességével: a'végre, hogy mindenütt hirdetné a'Jésusnak szent nevét, és a'rajta-történt hatalmas dolgot: és így, noha úgy esett-le mint üldöző, de úgy költ-fel mint óltalmazó. Szépen ír erről Sz. Agoston, mondván [l]: A'Jószágos chelekedeteket-termő lelkek, gyakorta elsőben vétkeket termenek: mellyel meg-jelentik, michoda jószágos chelekedetekre légyenek leg-alkolmatosbak, hogy-ha a'parancholatok-által meg-tanittatnak. Így Moyses, meg-ölvén az Egyiptusi embert, úgy vagyon hogy fogyatkozó, de igen termő jelt mutatott. Azon-képpen Pálnak kegyetlensége, vad vétek vólt; de nagy terméſnek jele vólt. Úgy vagyon: mert a'mi-képpen elsőben senki úgy nem igyekezett a'Hívek romlására mint ő: azon-képpen az-után, senki azoknak épűlésére többet ő-nálánál nem fáradott, sem szenvedett; sőt, senki chak meg sem gondolta azokat, a'miket Sz. Pál bátorságossan véghez vitt. De lássuk, mint viselte a'Kristus magát Saulushoz.

k 2. Mach. 3. 7.

C

D

l Lib. 22. contra Faustum, cap. 70.

II. RESZE.

SZent Lukách így kezdi-el a' Saulus hiſtoriáját [m]: *Saulus még-is dúl-fúlván fenyegetéſsekkel és öldökléſsel az Úr Tanitványi-ellen.* Mint-ha azt mondaná: Meg nem elégedvén a' Sz. Iſtván halálával [n]; ki ő-néki tanúló-társa volt; sőt, a' mint *Oecuménius* irja, rokona-is. Kit, noha tulajdon kezével nem kövezett; mert az, túdós Fariſæushoz, a' minémű Saulus volt, nem illett: mindazáltal, mivelhogy a' kövezők köntöſit tartotta, és őrizte, íntvén őket és gerjeſztvén, nagyobb oka volt halálának egyebeknél. De nem elégedvén a' Jeruſalemi Anyaſzentegyháznak üldözésével, melly azon nap történt [o]; nem elégedvén a' Tanitványoknak el-oſzlásával Judæának és Samariának tartományiban [p], kik, az Apoſtoloktól meg-valva, minnyájan el-oſzlottak: még-is dúlt-fúlt, és keményen dühösködött. De nézzed az Iſtennek jó-voltát, és hatalmaſságát: ki, a' mint Arany-ſzáju Sz. János írja [q], akkor vonta Sauluſt magához, mikor leg-inkább kegyetlenkedett: nem várván hogy dühös haragját ki-töltené; hogy betegségét meg-mutatná; hogy a' gonoſz indúlatoknak gonoſz langját meg-óltaná; hogy el-fáradván a' dühöſségben meg-ſzelídűlne: hogy meg-győzvén őtet, meg-mutatná hatalmaſságát. Mert az Orvoſt-is akkor chodállyuk és dichérjük, midőn a' betegséget leg-nagyobb és veſzedelmesb állapattyában meg-gyógyíttya.

Hogy pedig könnyebben végbe-vihetné Saulus az ő dühös igyekezetét, *a' Papi-fejedelemhez ment, és levelet kért tőle Damaskusba a' Synagogákhoz* [r]: hogy azokkal óltalmazhatná magát; és meg-bizonyíthatná hogy igaz járat-béli ember; és ſegétséget-is nyerhetne a' Tiſzt-tartóktól. Erről elmélkedvén némelly Túdós ember, azt irta; [s] hogy Sz. Pál egyedűl Tizen-négy Levelet írt, a' Hívek oktatására; a' négy Apoſtol pedig, chak Heteet: és Sz. Pálnak a' Romaiakhoz írt egy Levele-is, chak nem olly hoſzſzú mint a' négy Apoſtolnak Hét Levele. melly ſzámos Levelekkel, azt akarta helyére hozni, hogy az-előtt olly ſzorgalmatos volt a' Levelek ſzerzésében, mellyekkel a' Híveket háborgatta. Midőn azért, dühöſséggel és levelekkel fel-fegyverkezvén Saulus, Damaskusba ſietne *a' Synagogákhoz, hogy, ha valakiket találna e' járat-béli férfiakat és aſzſzony' állatokat, meg-kötözve vinné Jeruſalembe*; a' férfiaktól nem felvén, az aſzſzony'-állatokon nem könyörűlvén: mert, hogy nem azon helyben bűntette-meg őket a' melyben találta, hanem Jeruſalembe akarta vinni, nem kegyeſség volt, hanem kegyetlenség vagy dölhöſség; hogy bátrabban, és nagyobb méltósággal álhatná rajtok boſzſzúját.

De mikor az úton menvén, *Damaskushoz közelgetne, hirtelen világoſság vévé őtet környűl az égből* [t]; melyről ő-maga-is emlekezik, hogy a' chodát nagyobnak mutaſsa: *Midőn*, úgy-mond [u], *Damaskushoz közelgetnék délkor, hirtelen nagy világoſság foga engem környűl az égből.* és iſmég [x]; *Délben az úton látám, Király, hogy menyből, a' Nap fényeſsége-fölött-való világoſság környűl vött-volna engem, és azokat a' kik velem eggyűtt valának.* Kivántatott, hogy, mi-képpen a' Nagy Világ terétésében első volt a' Világoſság [y]: azon-képpen a' Kis Világ teremtésében-is első lenne; a' mint Sz. Pál-is jelenti, mondván [z]: *Az Iſten, a' ki mondotta hogy a' ſetétségből a' Világoſság fényeskedgyék, ő világoskodott a' mi ſziveinkben.* A' Vő-legény délben nyugſzik [a]: a' Kriſtus-is dél-tájban alutt-el a' Kereſzt-fán. De az Iſten-is azon idő-tájban járt Paradichomban a' ſzellőn [b]; hogy Adámot a' penitentziára hiná. és a' Sámáriai aſzſzony'állattal-is Urunk, *Hat óra-kor*, az-az, délben beſzélgetett [c]. *El-jő az éſzaka: midőn ſenki nem munkálkodhatik* [d]: *Azért, a' mig időnk vagyon, jót chelekedgyünk* [e]. És mikor *Fel-támad a' Nap, ki-mégyen az ember az ő dolgára: és az ő munkájára eſtvé-ig* [f].

Leg-elsőben-is az kivántatik a' Bűnös embernek meg-térésére, hogy elméjéből a' ſetétség ki-rekeſzteſsék; és az-után mondhattya Dáviddal [g]: *Bochájd-ki Világoſságodat, és igaz-mondáſodat; hogy hordozzanak engem, és a' te Szent hegyedre vigyenek, és a' te hajlékodba.* Arany-ſzáju Sz. János azt írja [h]; hogy a' ſzót azért előzte-meg a' Világoſság, hogy megzabolázná a' Saulus dühöſségét, és meg-tiſztitaná elméjét, hogy úgy a' ſzót figyelmetesben halgatná. Sz. Ambrus pedig azt mondgya felőle [i]; hogy ő, mint az éjjeli ſetétségben bújdosó farkas, a' Világoſságtól meg-vakúlt. Ő-maga Sz. Pál, *Idétlenűl-ſzültnek* nevezi magát [k]: mellyel, azt mondgya Sz. *Anſelmus*, hogy ezt az ő vakságát jelentette. mert az idétlen ſzülettettek, vakok, és félig meg-hóltak. Jóllehet azért-is mondhatta annak magát: mert, a' mint az idétlenek gyakorta az annyok méhében meg-halnak, úgy Saulus, a' Synagóga-közepett bizonyítván a' Kriſtuſt, az Anyaſzentegyháznak ſzületett, de a' Synagogának meg-hólt.

A' nagy és ſzokatlan Világoſság-miatt, Saulus le-eſett a' földre [l], mint valami villá-

A

m Act. 9. 1.

n Act. 7. 58.

o Act. 8. 1.

p Ibidem.

q Homil. 9. de Laudib. Pauli.

B

r Act. 9 2.

s Ioan. Lorinus in 9. Act. verſ. 2.

C

t Act. 9 3.

u Act. 22. 6.

x Act. 26. 12 13.

y Gen. 1. 3.

z 2. Cor. 4. 6.

a Cant. 1. 6.

b Gen. 3. 8.

c Ioan. 4. 6.

d Ioan. 9. 4.

e Gal. 6. 10.

f Pſ. 103. 22. 23.

D

g Pſ. 42. 3.

h Hom. de Petendis reprehenſionibus

i Lib. de Benedict. Patriarch. c. ult.

k 1. Cor. 15 8

l Act. 9. 4.

más-miatt: mert az Isten, ha a' villámásokat meg-sokasíttya, ellenségit meg-háborítya [m]. És úgy hallotta ama' szózatot [n]: *Saule, Saule, miért üldözsz engem?* A' menny-ből tüze, néha a' szablyának kemény vasát meg-emészti a' hüvelyben, a' lágy hüvelyt épen hagyván: ez a' világos villámás-is, a' Saulus testének lágy hüvelyét a' földhöz ütvén, meg nem sértette; de az ő kemény szívét meg-eméztette. Nem a' szózat tehár, hanem a' Világosság ejtette-meg. Mert, ha a' szózat ejtette-vólna-meg, mint a' Jerikó falait a' trombita-szó és a' kiáltás ontotta-le [o]; vagy, mint a' Krisztus szava az elene-jött sereget a' kertben [p]; vagy, mint az Úr szava a' Libanus Crédrusit [q], vagy, mint a' *Britanniai* Eretnekeket a' *Germanus* Püspöknek *Alleluja* énekléſe *Bédánál* [r]; vagy, mint az *Albigenſis*-nevű Eretnekeket amaz Egyházi ének, *Hoſtem repellas longiùs*; az ellenséget üzd meszszeb; a' Simon *Montfortini* Herczeg hiſtoriajában: azt nem olly könnyen halhatta-vólna Saulus az esésben. Tudom, hogy Arany-szájú Sz. János azt-is írja [s]; hogy a' szózat ejtette-meg Saulust, mint a' kertben a' vitézeket; kiknek kezőkben, mint Sauluſnak, készen vóltak a' kötelek, és a' Krisztust üldözték: de azt úgy magyarázhattyuk, hogy Saulus meg-réműlt a' Világosságtól, és le-esett: az-után, a' szózatot halván, inkább meg-réműlt: úgy hogy attól-is le kellett-vólna esni, ha az-előtt le nem esett-vólna. Nagy erőt tulajdonít az Irás az Isten szavának. Jób azt írja [t]: *Hol lett alig hallottunk egy kis choppot az ő beszédében, ki nézheti az ő nagy-villámának menny-dörgését?* Isaiás pedig, szólván a' Serafimokról, azt mondgya [u]; hogy *Meg-renáltak az ajtó sarkának küszöbi, a' Kiáltónak szavától*: mennyivel inkább le-esik az Isten szavától; a' fa-leveléhez hasonló ember?

Látván Urunk hogy Saulus le-esett, azt mondotta néki [x]: *Saule, Saule, miért üldözsz engem?* A' névnek kétszer-való emlitésének nagy ereje vólt: és azt jelentette Urunk azzal, hogy jól ismérte Sauluſt, a' mint szokták mondani, † a' bőrén belől-is; és hogy szánakodott rajta, és szorgalmatosan hitta: mint midőn azt mondotta [y]: *Jerusalem, Jerusalem, ki meg-ölöd a' Prophétákat.* és [z]; *Márta, Márta, szorgalmatos vagy.* és [a]; *Simon, Simon, ímé a' Sátan kívánt titeket, hogy meg-roſtálna mint a' búzát.* Az üldözést-is nem panasz-képpen veti szemére, hanem mint maga óltalmában; mint mikor azt mondotta [b]: *Sok jó chelekedeteket mutattam néktek az én Atyámtól, azok-közzül melyik chelekedetért kövesztők-meg engem?* és régenten a' Prophétánál [c]: *Én népem, mit miveltem néked, vagy miben búsitottalak téged?* Melyből azt tanúld; hogy, ha az Isten illyen kegyeségét mutatta azokhoz, kik őtet meg-bántották: minémű nagy irgalmaságát mutattya kedves barátihoz, kik az ő akarattyát chelekeszik? És tekéld-el magadban, hogy soha ne véts ellene; követvén Sz. *Polycarpus* Mártyrt: kiről azt írja *Euſebius* [d]; hogy, midőn a' Krisztust káromlattatni akarták véle, a' halálnak el-távoztatására, bátorságosan azt felelte: Már nyólczvan-hat esztendeig szolgáltam, és semmi kárt mia'ta nem vallottam, hanem mindenkor jó állapatban tartott: mi módon illethetném tehát gyalázatos szóval?

Vedd eszedbe, hogy az Isten néha el-szenvedi e' világon a' maga boszszúságát, az ő Híveiét pedig meg-torollya: és, a' mint az ő tagjaival tőtt jókat, magának tulajdonittya, mondván [e]; *Valamig egynek ez az én leg-kisebbik atyám-fiai-közzül chelekedtetek, nékem chelekedtétek*: úgy azokon tőtt boszszúságot-is magáénak tartya. Kain, meg-bántotta az Istent az ő áldozattyában; melyről chak gyengén intette [f]: de az attyafiának meg-öléséért keményen meg-feddette, és meg-is büntette. A' Madianitákat [g], és az Amaleczitákat, nem a' Bálvanyozásért büntette-meg fő-képpen; hanem hogy az Izraël fiait háborgatták [h]. Az Akáb és a' Jézabel vérét, az ebek nyalták-fel [i]; nem akkor, mikor sok egyéb istentelenségeket chelekedtek, hanem hogy a' Nábot szőlőjét el-foglalták, és életétől-is meg-fosztották. Jeróboam Király hajtotta-el elsőben az Izraël fiait, az igaz Isteni szolgálattól a' Bálványozásra [k]: de a' keze chak akkor száradott-meg, mikor a' Próféta-ellen ki-nyújtotta [l]. A' Király-is meg-engedte adós szolgájának kérésére a' tíz-ezer talentomot [m]: de, meg-értvén hogy szolga-társának kevés adosságát meg nem engedte, hanem fojtogatta, és tömlöttzel-is zaklatta, igen meg-haragutt, és keményen meg-büntette. A' Sas, magasan az ég-felé röpülvén, nem úgy hadgya-el fiait hogy gondot ne viselljen reájok, hanem meszszünnen-is vígyáz, hogy valaki meg ne bántsa őket; és, ha valami affélét lát, meg-búsúlván hirtelen alá-chap, és szárnyaival, körmeivel 's orrával mind addig óltalmazza, míg nem le-veri ellenségét, és hólt-számba hadgya: Azon-képpen a' Krisztus, ki sok okokból hasonló vólt a' Prophétától láttatott nagy-szárnyú öreg Sashoz [n]; ki *fel-ment az egeknek egére, Nap-keletre* [o], hogy az Istennek jobjára ülne: úgy távozott-el az újonnan plantáltatott Anyaszentegyháztól-való fiaitól, hogy vígyázna mindazáltal reájok, és meg-óltal-

mazná

[m] *Pſ.* 17. 15.
[n] *Act.* 9. 4. & c. 22. 6. & c. 26. 13.
[o] *Ioſ.* 6. 20.
[p] *Ioan.* 18. 6.
[q] *Pſ.* 28. 5.
[r] *Lib.* 1. *Hiſt. Angl.* c. 20.
[s] *Hom. de Feranda reprehenſionibus.*
[t] *Iob* 26. 14.
[u] *Iſa.* 6. 4.
[x] *Act.* 9. 4.
† Intus & in cute.
[y] *Mat* 23. 36
[z] *Luc.* 10. 41.
[a] *Luc.* 22. 31.
[b] *Ioan.* 10. 32
[c] *Mich.* 6. 3.
[d] *Lib.* 4. *Hiſt.* c. 14.
[e] *Mat.* 25. 40
[f] *Gen.* 4. 6.
[g] *Num.* 31. 1.
[h] 1. *Reg.* 15. 2
[i] 3. *Reg.* 21. 19.
[k] 3. *Reg.* 12. 28.
[l] 3. *Reg.* 13. 4
[m] *Mat.* 18. 23
[n] *Ezech.* 17. 3
[o] *Pſ.* 67. 34.

mazná a'ragadozó farkastól Saulustól; nagy sebességgel le-vervén őtet lábairól, és tellyességgel más férfiúvá változtatván. Nem ok-nélkül mondotta az Isten P: *Nehéz néked az ösztön-ellen rúgóldoznod.* és q; *A'ki titeket bánt, az én szemem-fényei bántja:* a'vagy, a'mint a'Zsidó bötűt magyarázhattyuk, az ő-maga szeme-fényét. Mert az Istent maga-ellen fel-gerjeszti, hogy meg-büntesse; a'mint Saulus, a'Krisztus Híveit kergetvén, a'Krisztust magára haragította, és szeme-fényétől meg-fosztatott.

III. RESZE.

HAlván Saulus a'Krisztus szavát, mingyárt azt mondotta: r *Ki vagy Uram.* melly mondás, a'mint Arany-szájú Sz. János magyarázza s, nem ellenkező szívnek szava, hanem hálá-adó, jót-akaró, Isten erejét meg-ismérő, és az Úrhoz meg-térő léleké. Kinek Urunk-is kegyesen felelt t: *Én vagyok a'JESUS, a'kit te üldözsz.* Noha azt mondhatta-volna u; *Én vagyok az Isten, a'boszszú-állásnak Ura; Ki x meg-tekintem a'földet, és meg-reszkettetem azt; ki a'hegyeket illetem, és füstölgenek:* de inkább akarta a reménségre ébreztени, és a'hitre s penitentziára gerjeszteni, hogy-sem rémíteni és kétségbe ejteni. Mint-ha azt mondotta-volna, a'Sz. Bernárd elmélkedéséből y: Én vagyok az Üdvözítő, kit te üldözvén, magadat veszted: *Nehéz néked az ösztön-ellen rúgóldoznod:* mert magadnál nagyobbat ingerlesz, a'ki többet árthat néked, hogy-sem kárt valhat tőled; és te, ellenem rúgóldozván, magad nyavalyáját neveled. Azért mondotta egy okos ember *Euripidesnél* z: Inkább áldozatot tészek az Istennek, hogy-sem, halandó ember lévén, haraggal ellene fel-gerjedvén, az ösztön-ellen rúgóldozzam. Jól mondotta: mert, a'mint *Plautusnál* olvassuk a; Ha az ösztönt ökéllel vered, inkább fáj a'kezednek hogy-sem az ösztönnek. A'szántó-emberektől vött példa-beszéd, kik az ökröket az ösztönnel érlelik; melly-ellen rúgóldozván, magokat meg-sértik. Salomon azt mondgya b; *A'bölcsek igéi, mint az ösztönök:* de sokkal inkább az Isten beszédi, mellyek a'bűnös embert neminemű-képpen gyakdosák, midőn a'meg-térésre és penitentziára izgattyák; a'mint Sz. *Jerónymus* írja c; és azok-ellen tusakodni, veszedelmes balgatagság.

Jól tudta azt Saulus; és azért, *Reszketvén és álmélkodván azt mondotta* d: *Uram, mit akarsz hogy chelekedgyem.* A'reszketés és álmélkodás, a'világosságtól, és a'jelen-lévő Krisztusnak szavától származott, kinek dicsőséges hatalmát érzette magán Saulus, és azért mindenre készнek mutatta magát. Nyilván *A'Bölcseség kezdeti az Úr félelme*; a'mint Dávid e, Salomon f, és az *Ecclesiasticus* g mondgya: a'mint *Alexándriai* Kelemen h, Törvényre tanító: a'mint *Basilius* i, a'Bűnösöknek zabolája, és Tisztünkben meg-tartó szeg: a'mint Arany-szájú Sz. János l, a'Lelki-ismeret ajtaján istrázát-álló Fegyveres vitéz: a'mint Sz. Agoston m, a'Szeretetnek gyenge czérnáját vagy selmét utánna-vonyó tő, vagy sertе: a'mint Isaias jelenti, Olly Mag, melly-által az üdvösségnek lelkét fogadgyuk méhünkben, és szűllyük.

Ennek a'félelemnek erejét érezvén Sz. Pál, egyebeket-is arra íntett, mondván n: *Félelemmel és rettegéssel munkálkodgyatok a'ti üdvösségtekért:* mert, a'mint Salomon mondotta o, *Boldog ember a'ki mindenkor fél.* Isaias pedig, szólván a'Sz. Lélek ajandékiról, a'többiről azt mondgya; hogy meg-nyúgosznak a'Jesse gyökere veszszejének virágán (az igaz és Istenes emberén:) az Ur félelméről pedig; hogy bé-töltі őtet p. Melynek lásd szép gyümölchét Saulusban: *Mit akarsz,* úgy-mond, *hogy chelekedgyem?* A'Zsidók, tőredelmességet érezvén szívökben, a'Keresztelő Sz. János, és a'Sz. Péter predikállására, azt mondották q: *Mit chelekedgyünk?* Melly mondást gyakorlanunk kellene, elhagyván előbbi gonoságunkat, és Isten-szerént-valo új életet követvén; 's bé-tellyesítvén Isaiásnak ama'mondását r: *És meggörbülve jönek hozzád azoknak fiai kik téged megalázták, és a'lábaid nyomdokit imádgyák minnyájan a'kik téged gyaláznak vala.*

Mondanád: Nem choda hogy Saulus meg-tért; mert az Isten az ő szózattyával, mint valami kötéllel, erővel vonta őtet magához. Én pedig azt mondom Arany-szájú Sz. Jánossal; hogy Saulus, szabad akaratból engedett: mert sokan hallyák azon szókat; de meg nem térnek, mert nem akarják. Hallották a'Zsidók a'Jordán vizénél, hogy az Atya-Isten a'Krisztust szerelmes Fiának mondotta s; látták, hogy a'Sz. Lélek-is galamb képében reája szállott, és úgy tött bizonyságot felőle; hallották Keresztelő Sz. Jánosnak-is bizonyság-tételét; és látták, hogy hatalmas choda-tételekkel meg-bizonyította ki légyen t: mindazáltal Hitetőnek nevezték v. És noha nem külömben, mint Saulust, a'földhöz verte őket u egy szavával: mindazáltal meg-kötözték, és gyalázatossan meg-ölték. Azon Sz. Doktor, az Elymás példáját-is hozza-elő: kinek nem használt a'

vakság

A
p Ps. 104. 15.
q Zach. 2. 8.

r Act. 9. 4.
s Hom. de Fer. rendis reprehensionibus.
t Act. 9. 5.
u Ps. 93. 1.
x Ps. 103. 32.
B
y Sermon. 1. de Convers. S. Pauli.
z In Bacchis, Act. 3.
a In Truculento.
b Eccles. 12. 11.
c In quem locum
d Act. 9. 6.
C
e Ps. 110. 10.
f Prov. 1. 7. & c. 9. 17.
g Eccli. 1. 16.
h Lib. 2. Stromat. c. 4.
i In Ps. 33.
l Hom. 15. ad Popul.
m Tract. 9. in ep. 1. Ioan.
n Phil. 2. 12.
o Prov. 28. 14.
p Isa. 11. 2.
q Luc. 3. 14. Act. 2. 37.
D
r Isa. 60. 14.
s Matt. 3. 16.
t Ioan. 7. 12.
u Ioan. 18. 6.

A

x Act. 13. 11. 12.

vakság, mellyel őtet Sz. Pál a' hitetlenségből meg akarta gyógyítani [x], a' mint hogy ő-is azzal az orvossággal gyógyíttatott-meg a' Kristustól: és, mint nagyban-járó dolgot, azt vitattya; hogy senki, akarattya-ellen nem kénszerítteték az Istentől, hanem akarattya-szerént vonyattatik. Az ellenkező tudományt pedig, a' Tunyaság oltalmának nevezi, hogy a' bűnos ember a' jó intésnek helyt ne adgyon: kit alattomban vádolnak Sz. Pál, és minnyájan a' kik az Isten hívatallyának engedvén Szentekké lőttek. Hamisan tanittyák tehát *Calvinus*, *Brentius*, és a' több Ujitók, hogy Saulus az Isteni szolgálatra, akarattya-ellen kénszerittetett: és minden valoságos és foganatos hivatalról azt mondgyák; hogy abban, sem a' szabad-akaratnak választása nem találtatik, sem az Isten Malasztyával-valo munkálkodásunk. Melly tudománynál, sem oktalanb, sem istentelenb nem lehet; mert tellyességgel el-vonnya az embert a' jótól, és minden gonoszra útat nyit néki.

B

y Act. 26. 18. z Ezech. 2. 2. a Dan. 8. 18.

Illyen jó akarattya lévén Sauluſnak, és azt Urunk által-látván, azt mondotta néki [y]: *Kelly-fel, és álly lábaidra.* Ezekielnek-is az Isten, midőn az ő nagy dicsőségéért orczájára esett-vólna, azt mondotta [z]: *Álly-fel a' lábaidra.* Dánielt-is, midőn az Angyallal szólván arczal esett a' földre [a], illette az Angyal, és lábára állatta. Az Apostolokat-is, midőn Urunk Szine-változása-kor orczájokra estek, és igen meg-félemlettek [b], illette JESUS, és azt mondotta nékik: *Kellyetek-fel, és ne féllyetek.* Az-után azt mondotta Urunk Sauluſnak [c]: *Menny-bé a' Városba, és ott meg-mondgyák néked mit kellyen chelekednek.* Melyből hasznos tudományt hoz-ki Sz. Agoston, azok-ellen, kik magok értelmére támaszkodván, máshól tanúlni nem akarnak: Őrizkedgyünk, úgymond [d], az illyetén kevély és veszedelmes kísértettől; meg-gondolván, hogy Szent Pál-is, noha Mennyei Világosság-által vetteteti-le, és meg-is taníttatott, mindazáltal emberhez küldetett: hogy a' Szentségekben részesülne, és az Anyaszentegyházzal eggyesülne. Es, elő-hozván a' Kornelius Századosnak [e], és a' Kandaczes Királyné [f] Komornyikjának példáit, azt módgya; hogy illik az emberi állapathoz, és a' szeretetből-valo eggyességhez, hogy az emberek emberektől tanúllyanak, és nem chak Menyből, vagy az Angyaloktól, más eszkőz-nélkül.

b Mat 17. 6. 7.

c Act. 9. 7.

d In Prologo Libr. de Doctrina Christiana.

e Act 10 25

f Act. 8 35.

C

Ioannes Moschus, e' dologról szép historiát ir [g], egy Szent Apátúr-felől: ki, tudatlanságból, a' Sz. Mise áldozattya-kor, ollyakat-is mondott, mellyek az igaz Hittel nem szintén eggyeztek. Azt eszébe vévén egy túdós *Diáconus*, meg-szóllította: de nem akart annak hinni, hanem azt kívánta, hogy az Angyalok taníttsák mit kellessék chelekedni. Kinek az Angyalok azt mondották; hogy engedgyen a' *Diáconus*nak, mert igazat mond. Halván azt az Apátúr, neminémű-képpen panaszolkodott, hogy őtet soha arról ő-magok meg nem szóllították. Kinek azt felelték; hogy az embernek emberről kell tanúlni. *Cassiánus*-is azt irja [h]; hogy Sauluſt azért küldötte Ananiáshoz a' Kristus, minek-előtte ő-maga tanítaná, hogy senki okot ne venne a' vakmerőségre; el-hitetvén magával, hogy nem az Előtte-járó emberektől kell tanúlni, hanem egyedül az Istentől. Az-után is fel-ment Sz. Pál Jerusalembe, hogy, a' melly Evangeliomot a' Sz. Lélek Malasztyából, nagy jelekkel és chodákkal predikállott a' Pogányoknak, egybe-vetné az előtte-valo Apostolokkal [i]; *hogy valami-képpen heába ne futna.* Sámuelt-is az Isten szóllította ugyan: de mindazáltal azt akarta, hogy elébb egy-néhányszor Héli Paphoz menny en [k], ki meg-tanította mint szóllyon az Urral. Meg kell azért ama' parancholatot tartani [l]: *Kérd-meg az Atyádat, és meg-hirdeti néked: az Eleidet, és meg-mondgyák néked.* Mellyet ha a' mostani Atyafiak követtek-vólna, a' Tévelygésnek, és fő-szédelgésnek lelke illyen igen el nem hatalmazott-vólna: mert, midőn ki-ki a' maga értelmét követvén, az Anyaszentegyház ítéletit nem akarja halgatni, újabb-újabb, és veszedelmesb Tévelygésekbe esnek az emberek.

g In Prato Spirit. c. 199.

h Collat. 2. cap. 15.

i Gal 2 2.

k 1. Reg. 3.

l Deut. 32. 7.

D

Az egyéb emberek meg-térítésében-is, kőzönséges-képpen ollyan módot tart az Isten, a' minéműt a' Saulusében tartott: I. Világossággal környűl-vészi az embert, hogy meg-ismérje magát minémű légyen. II. A' földhöz veri; hogy, meg-tekintvén bűneinek undokságát, meg-alázza magát. III. Üldőzőnek nevezi; hogy, meg-ismérvén a' bűnnek veszedelmes-voltát, és az önnön nyomorúlt állapattyát, az Istennek nagy engedelmességgel felellyen. IV. Meg-vakíttya; hogy azokban, a' miket a' testi szemek látnak, semmit nagyra ne bőchűllyön, hanem azokat meg-vesse, és semmiknek alíttsa. V. Meg-parancholla, hogy a' Városba mennyen, és az üdvősségnek eszközit 's módgyát, az Anyaszentegyháznak igaz Tanitóitól meg-tanúllya: melly Anyaszentegyházat, mint a' Hegyre helyheztetett Várast [m], el nem rejthetni: mellyen, mivel kő-sziklán épittetett, a' Pokol kapui erőt nem vésznek [n]: melly-kivűl ninch szabadúlás, mint a' Noë bárkája-kivűl nem vólt a' Víz-özönkor [o], a' mint Sz. *Cyprianus* [p],

m Mat. 5. 14.

n Mat. 16. 18

o 1. Pet. 3. 2.

p Ep. 74. 75. 76.

Sz. Jerom-

Sz. *Jerónymus* [q], és Sz. Agoston [r], szépen okoskodnak. Azért, méltán erről érthettyük Salomonnak ama' mondását [s]: *A' bolondok munkaja gyötri őket, a'kik a'Városba nem tudnak menni.*

Bé-vitetvén Saulus Damáskusba, ott *Harmad napig, sem evett, sem ivott* [t]. Ezt *Calvinus* János, mint minden telti fanyargatásnak, és penitentziának eskü t ellensége, nem a'szabad és jó akaratnak tulajdonitotta, hanem a'nagy réműléfnek és ijedségnek. De ki hallotta, hogy valaki harmad napig, fe nem evett-, fe nem ivott-vólna ijedségből? Nem úgy beszél Arany-száju Sz. János: hanem azt mondgya [u], hogy tőrődött szívében azokért, a' miket chelekedett-volt: és, a' mint *Theophylactus* mondgya [x], Önnön-magát kárhoztatta, és igen-szomorú vólt. Azt chelekedte azért a' harmad nap-alatt, a' mit Sz. Péter kivánt a' Zidóktól a' Kereſztség-előtt, mondván [y]: *Penitentziát tartſatok, és mindenitek Kereſzteltefsék-meg a' JESUS Kriſtus nevében, bűneitek-nek bochánattyára.* mert nem kichiny penitentzia, harmad napig fem enni fem innya, fő-képpen alkolmas úti fáradság-után. Melyért, talám nem ok-nélkül mondhatta Dáviddal [z]: *A' térdeim meg-erőtelenültek a' böjttől.* mint-hogy Sz. Lukách-is azt irja [a]; hogy *Mikor ött-vólna, meg-erősödék.*

Illyen állapatban lévén Saulus, az Ur Ananiást hozzája küldötte: ki, midőn tartana tőle, az Ur imigyen bátorította [b]: *Menny-el, mert nékem választott edényem ez, hogy hordozza az én nevemet a' Pogányoknak-, Fejedelmeknek-, és az Iſraël fiainak-előtte.* Drága *ki-öntött olaj* az édes JESUS neve [c]; az-okáért, jó és választott edény kivántatott annak hordozására: mellyet, a' mint *Aquinumi* Sz. Tamás magyarázza [d], hordozott testében; követvén az ő nyájaskodását, és szenvedését: kezében, gyakorta bé-irván Leveleibe, leg-alább két-száz húszszor: szájában, gyakorta emlegetvén azt, nem chak éltében, hanem feje vétele-után-is. mert, mikor fejét vötték, az hármat ugrott, és háromszor nevezte a' JESUST. Bé-tellyesedett pedig Urúnk mondása, minden haladék-nélkül: mert Saulus, szeme-világához jutván, és, meg-kereszteltetvén, legottan a' Synagogákban azt Predikállotta; *hogy a' JESUS Isten Fia* [e]. Nehéz dolog vólt azt predikállani az újonnan-lött Kereſztyénnek, a' Zidók-előtt. Mert, noha Szent Péter, predikálása-között, mondotta a' JESUST Istén Fiának [f]; és a' több Apoſtolok-is mikor imádkoztak [g], és a' Kandaczes Királyné-aszszony komornyikja midőn vallást tött a' Hitről [h], hogy a' Kereſztséget fel-vehetné: mindazáltal, nem tudom hogy fenki azt ugyan derekaſon predikállotta- vagy bizonyította-vólna Saulus-előtt, ki azt ő-magától a' Kriſtustól tanúlta-vólt. Nem chak fogadott fiának vallotta pedig, hanem természet-szerént-valónak; mert a' fogadott fiúság minden igaz emberben meg-vagyon, és arról nem versengettek-vólna a' Zidók: hanem a' természet-szerént valo Fiúságról, melly az egyenlő állatban áll: és azt állatta Saulus, mind első Predikátziójában, 's mind az-után Iráſiban.

Ebben a' Saulus meg-térésében, fel-találhatunk minden eſzközöket, és módokat, mellyekkel Isten az embereket szokta meg-tériteni; és a' készületeket-is, mellyek szükségesek a' valoságos meg-téréshez. A' Világoſság, jelenti a' fel-ébresztő Malaſztot, vagy a' belső világosítást: a' Földhöz-verés, a' külső háborúságot, és abból következő maga meg-alázást: a' Szózat, a' Tanítók oktatását, és dorgálását: az Ősztön, a' lelki-ismeret furdalását: az Ananiáshoz-valo igazítás, a' jó példa-adást: Saulusnak ama' mondása; *Ki vagy Uram?* annak meg-gondolását a' kit meg-bántottunk bűneinkel: ama' mondása pedig; *Uram, mit akarſz hogy chelekedgyem?* a' félelmet és engedelmeſséget: a' Városba-valo küldés, a' végre, hogy ott hallaná-meg mit kellene chelekedni, a' más embertől-valo tanúlást: a' Meg-vakúlás, a' világi dolgoknak meg-útálását: a' Böjtölés és Imádság, a' bűnért-valo elég-tételt: hogy a' Szemeiről mint valami hal-hejak le-eſtek, és meg-jött szeme-világa, az Isteni dolgoknak meg-ismérését: a' Meg-kereſztelkedés, a' Szentségek gyakorlását; fő-képpen a' Penitentziának, melly Második Kereſztségnek neveztetik: az Étel, melytől Saulus meg-erősödött, az Oltári-szentséget: a' Tanítványokkal-valo nyájaskodás, a' jó példából-valo épüléſt: Végezetre az, hogy Saulus napról-napra meg-erősödött, és meg-szégyenítette a' Zidókat, a' tekélletes álhatatoſságot. Az-okáért méltó, hogy az egéſz Anyaszentegyház őrvendezzen a' Saulus meg-térésén, látván hogy abból minden bűnösök tanúlhatnak; hogy az ő peldáját kövesék, és dichőséges jutalmában-is részesek légyenek: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Főlséges mindenható Atya-Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

A
q *Contra Lucifer.* r *l. 2. 12. cont. Faust. Am. c. 14 & ſeq.* s *Eccle. 10. 15* t *Act. 9. 9.*
u *Hom. 19. in Acta.* x *In c. 19. Act.* y *Act. 2. 38.*
B
z *Pſ. 108. 14* a *Act. 9. 19.* b *Verſ. 15.*
c *Cant. 1. 2.* d *In Prologo, in Epiſtolas Pauli.* e *Act. 9. 19. 20.*
C
f *Act. 3. 16. 26.* g *Act. 4. 30.* h *Act. 8. 37.*
D

A

GYERTYA-SZENTELÖ BOLDOG ASZSZONY-NAPI EVANGÉLIOM.

SZ. LVKACHNAK II.

RESZEBEN, v. 22.

B

AZ idôben: Minek-utánna bé-telének az ô Meg-tiſztúlásának napjai, a' Moyſes Tôrvénye-ſzerént, vivék ôtet Ieruſalembe, hogy bé-mutatnák ôtet az Urnak, a' mint meg-íratott az Ur Tôrvényében: Hogy minden férfiú, a' ki az annya méhét meg-nyittya, az Úrnak ſzentieltnek hivattattik. és hogy áldozatot adnának az ſzerént a' mint meg-mondatott az Ur Tôrvényében, egy bokor gerliczét, vagy két galamb fiat. Es ímé egy ember vala Ieruſalemben, kinek Simeon vala neve, és ez ember igaz, és Iſtenfélö vala, várván Iſraëlnek vigaſztalását, és a' Szent-Lélek vala ô-benne. Es feleletet vött-vala a' Szent-Lélektôl, hogy halált nem látna, mig nem elôbb meglátná az Úr Kriſtusát. És a' Lélek-által a' Templomba méne. Es mikor bé-vinnék a' Gyermek Iésust az ô-ſzülei, hogy a' Törvény ſzokáſa-ſzerént chelekednének ô-érette; ô-is ôlébe vévé ôtet, és áldá az Iſtent, és monda: Most bochátod-el Uram a' te ſzolgádat, a' te igéd-ſzerént békeségben: Mert látták az én ſzemeim a' te üdvözítôdet, kit ſzerzettél minden népek ſzíne-eleibe; Világoſságúl a' Pogányoknak meg-világositására, és dichôségúl a' te népednek Iſraëlnek.

C

ELSÖ PREDIKATZIO.

a Prov. 13. 20

AZt írja Salomon[a]; hogy *A'ki bölchekkel jár, bölch léſzen: a'bolondok barátya, haſonló léſzen.* Két rend-béli ſzemélyeket ſzemlélhetünk a' mái napon, és mindenik magához hî, társaságunkat kívánnya. Az Anyaſzentegyház, jeles és méltoságos Személyekről emlekezik az Evangéliomban: a'Boldogságos Szüzről; az Iſten-félö Vén Simeonról; és az aitatos Özvegy Annáról; kik az áldott JESUSſal nyájaskodnak: kit az Annya az Atya-Iſtennek bé-mutatott; Simeon ôlébe vött és apolgatott; Anna dichöített és fel-magaſztalt. Oh bóldog ſereg, kinek magas Menyben-is helye vólna! A' Világ pedig e' fárſangban, gyalazátos Személyeket ád elönkbe: a'haszártos játékoſokat; a'tomboló tánczoſokat; és a'tobzódó réſzegeſeket; kik-között az Ördög forog: kinek a'haszártoſok pénzökkel áldoznak; kit a' tomboló tántzoſok ôlelgetnek; és a'tobzódó réſzegeſek díſztelen zajgáſokkal dichöítnek. Ezek-között-valo külömbséget, tudom hogy akárki-is eſzébe veheti, és könnyen meg-ítélheti kikhez kellene magát adni: de az okos tanátſot † keveſen követik chelekedettel. Az-okáért, én a'mái Evangéliom-béli ſzemélyekről emlekezem e' moſtani Predikátzióban, hogy azokat követsük, és tanúllyunk tölök.

† Video meliora, proboq; Deteriora ſequor.

I. Szóllok a' JESUST-illetö Törvényről, az Elsö-ſzülötnek bé-mutatásáról.
II. Szüz Máriának meg-tiſztúlásáról-valo Törvényről.
III. Az Anyaſzentegyháznak a' mái napon-valo Czeremoniájáról.

ELSÖ RESZE.

AZ Áldott JESUS, chodálatos ſzeretetit, és gazdag irgalmaſságát mútatta az Iſtenhez, és mi-hozzánk a'mái napon; midön önnön-magát, ſzabad-akarattya-ſzerént, mint Elsö-ſzülött az ô Menyei Sz. Attyának, kedves áldozatúl bé-mutatta, vagy az ô Sz. Annyával bé-mutattatta önnön-magát: mert nincs olly dolog az ember-

kivül,

kivűl, melly olly kedves légyen az Istennél, és őtet úgy meg-engesztellye, mint ő-maga az ember-Vannak, kik marhájokat nem nehezlik ki-adni, vagy az Isten szolgálattyára, vagy a' szegényeknek segétségére: de önnön-magok resztellik a' szolgálatot, és attól meg-vonszák magokat. Azért, nem követik a' Krisust: *Ki a' Sz. Lélek-által önnön-mayát áldozta az Istennek* [b]; mind azért, hogy az Atya Istennek kedvesen szolgálna, 's mind hogy minket meg-váltana, és minden jókkal meg-gazdágitana. Mert, nem chak a' Kereszt-fán lőtt a Krisus áldozattá, hanem a' mái napon-is; sőt mihelyen az emberi testbe őltőzött; a' mint Dávid-által jelentette [c]: és az-után tellyes életében, midőn a' Synagógákban tanított és predikállott, [d]: midőn *Széllyel járt jól tévén, és meg-gyógyitván mindeneket, a' kik az Ördögtől le-nyomattatva vóltak* [e]: midőn *Egész éiszaka az Istени imádságbā maradott* [f]: midőn a' Farisæusokat, külömb-külömb vétkőkért meg-dorgálta [g]: midőn a' hozzájárúlo bűnősöket bé-fogadta [h]; és sok egyéb dolgokat chelekedett, mellyek személyes-szerént-való jelen-létét kivánták.

Mind ezeket pedig, szabad-akarattya-szerént chelekedte. Mert, hogy a' mái dologról szóllyak, noha úgy szóll Sz. Lukách, mint-ha a' Moyses törvénye-szerént vitték-vólna fel a' Jesust Jerusalembe, hogy bé-mutatnák az Urnak: mindazáltal, ha a' Törvény értelmét meg-tekintyük, fel-találly uk, hogy a' Jesus arra köteles nem vólt, hanem szabad-akarattyából chelekedett a' Törvény-szerént: mellyet imigyen olvasunk Moyses-ről [i]: *Nékem szentelly minden Első-szülöttet, melly meg-nyittya a' méhet az Israël fiai-között.* Ennek oka az vólt, hogy a' Zsidók meg-emlekeznenek az Istennek hatalmas és chodálatos chelekedetiről, midőn Egyiptusban minden Első-szülötteket, és első fajzásokat meg-ölette egy étszaka: *az Israëlnek minden fiainál pedig, az eb sem motszant-meg* [k]. Annak azért emlekezetire, azt kivánta az Isten; hogy, mind az embereknek, 's mind a' barmoknak Első-szülöttit néki szentellyék. De az embereknek Első-születtit, bé-mutatták úgyan a Templomban; de pénzel viszsza-váltották: mivel az Isten az ő Első-szülöttökért, az egész Lévi nemzetséget választotta-vólt magának, kik az ő szolgálattyára szenteltettek.

Ez így lévén; azon tudakoznak a' Doktorok, Ha arra a' Törvényre köteles vólt-e a' Jesus, vagy nem? Némellyek azt vélték; hogy az a' Törvény, fő-képpen, sőt egyedül a' Krisust illette: mert senki egyéb az annya méhét meg nem nyitotta az egy Jesus-kivűl. mivel a' több magzatok, nyitva találly ák az annyok méhét, mellyet a' férfiúval-való közösülés szokott meg-nyitni: a' Krisus pedig, férfiú-nelkül fogantatott, és bé-zárva találta a' Szűz Maria méhét midőn szűletett: és úgy ő vólt egyedül az Első-szülött, ki az annya méhét meg-nyitotta. Igy beszélget *Orígenes* [l], Sz. *Jerónymus* [p], és egyebek-is: nem hogy valóságos-képpen meg-nyitotta-vólna Urunk az annya méhét szűletésével; hanem, hogy olly valóságos képpen jött abból, mint-ha meg-nyitotta-vólna. a' mint olvasuk, hogy az egek meg-nyiltak [s], és az Isten Lelke alá-jött: mert valóban alá-jött, mint-ha az eget meg-nyitotta-vólna. Azért nyilván mondotta Szent *Jerónymus*; hogy a' Szűz méhének ajtaja mindenkor bé-zárva maradott. Az pedig külömben igaz nem lehet, hanem ha azt mondgyuk, hogy nem valóságos-képpen nyitotta-meg; noha; abból olly valóságosan jött-ki, mint-ha meg-nyitotta vólna.

A' több Doktorok nyilván tanittyák; hogy Urunk, az Annya méhét meg nem nyitotta, hanem, az bé-zárva maradván, jött-ki; és azért nem vólt köteles a' Törvényre, melly a' méhnek valóságos meg-nyitásáról értetik. Továbbá; a' Jesus, az Istennek természet-szerént-valo Fia lévén, nem vólt szükség hogy a' Templomba bé-mutattatnék: de még-is bé-tellyesítette a' Törvényt, hogy senki botránkozásra okot ne találna: a' mint azon botránkozásnak el-távoztatására az adópénzt meg-fizette [t], mellyel nem tartozott. arra tanitván, hogy a' botránkozást szorgalmatosan el-távoztassuk.

A' mi az Áldozatot illeti; Moyses imigyen ír felőle [u]: *Midőn bé-telnek az Aszszony' állat tisztúlásának napjai, a' fiáért, a' vagy leányáért, vigyen egy esztendős Bárányt egész-egő áldozatra, és egy galamb fiat vagy gerliczét a' bűnért, a' Bizonyság hajlékának ajtajához, és adgya a' Papnak: ki bé-mutattya azokat az Ur-előtt, és imádkozzik érette; és így tisztúl-meg az ő vére folyásából. Hogy ha az ő keze nem találand, és nem vihet Bárányt: vigyen két Gerliczét, vagy két Galamb fiat; egyet az éppen-egő áldozatra, és a' másikát a' bűnért: és imádkozzék érette a' Pap, és úgy meg-tisztúl*; tudni illik az Aszszony' állat; és nem a' magzat, a' mint némelly Doktorok magyarázzák: azért, hogy Moyses, az áldozatról emlekezvén, úgy szóll mint-ha a' magzatért kellett vólna bé-mutatni. Mert más parácholat vólt a' Gyermek bé-mutatásáról, melly chak az Első-szülött férfiakat illette; 's más a' gerliczéknek vagy galamb fiaknak meg-áldozásáról, melly a' szülő

A

[b] Hebr. 9. 14.

[c] Ps. 39. 7. 8. 9. Hebr. 10. 5 6. 7.

[d] Mat. 4. 23. [e] Act. 10. 38 [f] Luc. 6. 12. [g] Matt. 23. [h] Luc. 15. 1. 2.

B

[i] Exo. 13. 2. Lev. 27. 26. Num. 3. 16. [k] Exo. 11. 7.

C

[l] Hom. 14. in Luc. [p] Lib. 2. contra Pelag. [s] Marc. 3. 16

D

[t] Mat. 17. 26

[u] Lev. 12. 6. &

A

Aszszony'állatokat mindenkor illette: úgy hogy, ha a'gyermek a'Negyven nap-előtt meg-hólt is, az Aszszony'állat tiszttúlásáért meg kellett az áldozatnak lenni: mint mikor a' Poklos meg-gyógyúlt; és a' melly férfiútól a' mag, vagy az Aszszony'álla tól a' havi-vér sokáig folyt [x].

x *Lev.* 14. 23 4. & c. 15: 14.29.

Ebben az áldozatban külömbség vólt: mert a' gazdag egy Barányt vitt az éppen-égő áldozatra, egy gerliczét vagy galamb fiat a' bűnért: de a' szegények meg-erték két gerliczével, vagy két galamb fival. Melyből ki-tetszik a' Szűz Mariának szegenysége, ki Bárányt nem vehetett; és azért Sz. Lukách chak a' szegények áldozattyáról emlekezik. mert a' kinchet, mellyet a' Mágusok a' kis JESUSnak ajándékoztak-vólt, azt a' Szűz Maria az Isteni szolgálatra, és a' szegények táplálására költötte vólt. Más külömbség-is vólt ezen áldozatban: mert öreg Gerliczéket, és nem gerlicze fiakat kellett bé-mutatni: viszont ag nem öreg Galambokat, hanem galamb fiakat. Mellyel, a' mint *Aquinumi* Sz. Tamás irja [y], az Isten azt akarta jelenteni, hogy leg-jobb állatot kell az áldozatra vinni: mert a'gerliczék, öreg-korokban jobbak; a'galambok pedig, kichiny-korokban.

y 2. 2. q. 101 art. 3. ad 4.

B

Mondanád: Michoda vétekért kellett az eggyik Galambot, vagy gerliczét áldozni? Az nyilván nem a' Házasság vólt: mert azzal, illendő moddal és Isten-szerént élni nem vétek. Sz. Agoston, az Eredendő-bűnnek ítélte, melly minden magzatra származik Adámtól, bár igaz házasság-béli légyen-is. De ez mint lehessen, nehéz meg-bizonyitani: mert az Eredendő bűn, a' férfiú magzatról el-vétetett a' környül-metéléssel; az Anyáról pedig az-előtt-is el vólt véve. Némellyek azt mondgyák; hogy a' Házasság-béli testi közösülésben-is gyakorta vétek történik, midőn az illendő modot által-hágják a' házasok. De ez nẽ mindenkor történik: az áldozat pedig mindenkor parancholva vólt. Vannak, kik egy-általlyában a' Vétket mondgyák, melly-nélkül senki ninchen. De úgy, nem chak a' férfiú magzatért kellett-vólna az áldozat, hanem a'leányzóért-is. Az esze-veszett Zidók, a'Hamis-eskűvés vétkének mondották: mivel az Aszszonyok, érezvén a' szűlés fájdalmit, meg-eskűsznek, hogy többé a'férjekkel nem közösülnek, de meg nem tartyák. Ez Zidó mese: mert nem minden aszszonyok eskűsznek arra; az áldozat pedig mindenektől kívántatott. Végezetre, némellyek azt módgyák; hogy Vétekért-való Áldozatnak mondatott: mert a' nyavalyáért és nyomorúságért vólt, melly gyakorta a' bűnből származik. Igy, midőn a'Poklos meg-gyógyúlt, áldozatot tött a' bűnért [a]: hasonló-képpen a' szűlő-aszszony a' bűnért áldozott, azaz, a' vér-folyásért, melly a' szűlő-aszszonyokban az Eredendő bűnnek büntetése, a' mint *Isychius* mongya [b].

C

a *Lev.* 15. 18

b *In c.* 12. *Levit.*

De akar-mit értsünk a'Bűnön, helye nẽ vólt a'Szűz Mariában: ki, sem az Eredendő-bűnbe nem esett, sem más-féle bűnt nem tött, sem férfiat nem ismért, sem fájdalmat a' szűlésben nem szenvedett, sem az úndok vér-folyásban része nem vólt: az-okáért semmi okon a' Törvényre köteles nem vólt: hanem más okokért vetette az-alá magát, mellyekről majd emlekezem. Továbbá; a'botránkozásnak el-távoztatásáért-is: mert azokat az okokat, mellyekért köteles nem vólt a' Törvényre, egyebek nem tudták; fő-képpen, hogy férfiat nem ismért, és minden úndókság-nélkül szűlt. és ha azt ki-hirdette-vólna-is, a' hitetlen Zidók azt nem hitték-vólna: és azt vélvén hogy a'Törvényt meg-szegte, meg-botránkoztak-vólna benne. Ha a'Szűz, Urunkat vadon erdőbe szűlte-vólna, kűnyebb lött-vólna a'Törvényt el-mulatni: de, mint-hogy az embereknek tudtokra volt, a'jóra nem chak az Isten-előtt, hanem az emberek-előtt-is igyekezett [c], a' Törvénynek bé-töltésével.

D

c *Rom.* 12. 17

A' Szövetség szekrényét, az Israël fiai nagy pompával vitték a' Salomon Templomába [d]: a'Maria-is Jóseffel, és ha valakik vélek voltak, az Ur Templomába vitték a'JESUST; kit az a' Szekrény sok-képpen példázott: Elsőben azért, hogy, meg-rothadatlan teste vólt, mint a' Szekrény fája. Másodszor: mert a'Szekrénynek bé-vitele-kor örvendeztek a'Zidók: Urunk bé-vitelekor-is örvendezett Maria és Jóseff, Simeon és Anna, és a'kik az Israël váltságát várták. Harmádszor: A' Szekrény, a' Kerubimok szárnyai-közzé helyheztetett [f]: a'Kristus szentséges Teste, Simeonnak, kit az Isteni bölcheségért Kerubimnak mondhatunk, és az Istennek szép dicheretet módott, ölébé helyheztetett [†]. Negyedszer: Midőn a'Szekrényt bé-vitték a'Templomba, bé-töltötte az Ur dichősége az Isten Házát: a'Kristus-is, az ő dichőségével leg-ottá bé-töltötte a'Templomot [h], a'mint Aggæus Próféta meg-jövendölte vólt [i]; *El-jő a' Kívántatott minden nemzetségektől; és bé-töltöm e' Házat dichőséggel: Nagy lészen ez utólsó Háznak dichősége; nagyobb hogy-sem az elsőé, úgy-mód a' Seregek Ura.* Melly dichőség, nẽ a'gazdagságbã, és külső szépségbẽ állott, sem a'Czeremoniák és Papok szentségébẽ, sem az Istẽ Prófétáinak jövendőlésibẽ (mert ezekkel, a'Salomő Temploma felyűl-haladta az

d 2. *Par.* 5. 3.

f 2. *Par.* 5. 7.

† *Luc.* 12. 18

g 2. *Par.* 5. 14

i *Agg.* 2. 8. 10.

Eldraset;

Fiárását: az okáért a' vének, kik mind az első Templomot látták vólt, 's mind a' máskaczsiránkoztak [k]: hánem abban, hogy a' mi halándóságunkba öltözöt Kristus, abban bé-vitetett, és bé-mútattatott; kinek dichősége mindenek dichőségét meg-haladá.

Ezzel a' jeles Ajándékkal, arrá tanított minket a' Boldogságos Szűz; hogy, a' mi nékünk leg-kedvesb; azt mutassuk-bé az Istennek, és azzal kedveskedgyünk néki (melyről másutt-is szóllottam †.) mert ő-néki kedvesb ajándéka nem vólt, 's nem-is lehetett, az ő áldott Sz. Fiánál. Némelly hatalmas Fejedelmek, nagy ajándékokat adtak ugyan, vagy Istenöknek, vagy szerelmes barátyoknak: de e' hez hasonló nem találtatott. *Vitellius* Romai Cházár, a' mint *Alexander ab Alexandro* írja [l], egy vendégségben, kedves barátinak két-ezer tál-étket adott, fő-fő halakból; madarakból pedig, két ezeret; és hat-száz *Sestertium*-erő béleseket, mellyet *Plinius* öt-ezer aranyra magyaráz [m]. És azt-is írja; hogy *Cleópatra* az Egyiptusi Királyné, *Marcus Antoniusnak*, két-száz ötven-ezer arany-érő Gyöngy-szemet adott meg-innya. A' *Venus* Isten-aszszonynak pedig, a' mint *Macróbius* írja [n], egész Országot-érő Gyöngyöt, vagy drága követ, mútatott-bé. *Antiochus*, a' mint *Genebrardus* írja [o], a' Templomnak egy szép Tulkot áldozott, melynek a' szarva végei merő aranyba vóltak bé-foglalva; a' nyaka számtalan drága függőkkel meg-rakva; a' egész teste pedig, Királyi bíborral bé-burítva. De ezeket mind meg-haladta a' Szűznek mái Ajándéka, mellyet az igaz Élő-Istennek, a Jerusalemi Templomban bé-mutatott.

Ehez-képest, semmi vólt a' *Syllá*nak, tulajdon vérével teli drága Pohára, mellyet *Mars*-istennek bé-mutatott, midőn *Mithridates*en győzedelmet vött: vagy Heródesnek fel Országa, mellyet tánczoló leányának ígért [p]: vagy Sába Királynénak fű-szerszámi, fok aranya és drága-kövei, mellyeket Salomon Királynak vitt [q]: vagy a' Salomon költsége, mellyet az Isten Templomának épületire bé-mutatott: melyről ha a' Sz. Irás nem emlékeznék [r], nem-is hihetnők: vagy, a' mit a' Természet- és a' Moyses-törvényében a' Hívek az Istennek áldoztak: vagy, végezetre, e' világnak minden Országi-is, és azoknak dichősége, mellyeket az Ördög Urunknak ígért, ha le-esvén imádná őtet [s]. Mert, a' mint Isaias mondgya [t]; *Imé a' Pogányok, mint a' vedernek chöppe, és mint a' mérték-nyelvének pontya alíttattak: imé a' szigetek, mint egy kevés por. Minden nemzetségek, mint-ha nem volnának, úgy vannak előtte; és, mint semminek, és heába-valónak alíttya azokat.*

Innét látván Kristus minden áldozati ajándékokat, mellyeket eleitől fogva bé-mutattak az emberek az Istennek, és ismérvén azoknak elégtelen-vóltokat az Isten haragjának meg-engesztelésére; imigyen szóllott Dávidnál [u]: *Áldozatot és ajándékot nem akartál: a' fülemet pedig el-készítetted nékem. Egészen-égő és bűnért-való áldozatot nem kívántál: akkor mondék: ihol jövök*: a' végre, tudni illik, hogy elsőbb, az én szerelmes Anyám, kedvés áldozatúl bé-mutassa a' Templomban; az-után, a' mostoha Synagóga, nem értvén a' dolgot, a' Keresztfán.

Ennek a' mái Ajándéknak mi-vóltát, lelki szemeivel látta Dávid, és örömében azt énekelte [u], a' mit az Anyaszentegyház a' mái Sz. Innepen énekel: *El-vöttük Isten a' te Irgalmasságodat, a' te Templomod-közepett.* Melly mondásról elmélkedvén Sz. Bernárd, azt mondgya [x]; hogy az *Irgalmasság*on, az Istennek meg-testesült Igéjét kell érteni: kinek meg-testesülése, az Isté irgalmasságának leg-nagyobb chelekedete vólt, a' mi nyomorúságunknak meg-orvoslására; és egy-általlyában, meg-érdemli az Irgalmasság nevét, mellyet, a' mint Dávid módotta, a' *Templom közepett* vöttünk; értsed, a' mái napon. Mert, noha akkor-is azon Irgalmasságát vöttük, midőn a' Szűz Mária méhében az Igé testté lőtt [y]; és mikor a' Betlehemi istállóban született, és jászolba helyheztetett; és midőn a' Környül-metélkedésben vérét kezdette érettünk ontani; és mikor születését a' Máguſoknak meg-jelentette: mindazáltal azt, kivált-képpen-való módon, a' Templom közepett vöttük. mert ott nyilatkoztatta-ki elsőben, hogy mi-érettünk kedves áldozatúl mutattatott-bé az ő Mennyei Sz. Attyának; melly áldozatot az-után a' Keresztfán vitt véghez: melly nékünk használt; és azért mi *vöttük*, a' mint Dávid módgya.

Ezzel, a' Törvénynek kötelesség-nélkül-való bé-töltésével, azt-is chelekedte a' Kristus, hogy a' Zsidók semmi okon meg ne vethetnék: mert az Irásból tudhatták, hogy a' *Messias*, nem a' Törvényt bontani jött e' világra, hanem bé-tölteni: azt pedig Urunk nyilván mondotta ő-magáról [z]. kinek Dávid azt mondotta [a]: *Kelly-fel Uram én Istenem, a' Parancholatban mellyet parancholtál.* Melly Parancholatot, némelly Doktorok a' Szeretetről értnek; némellyek az alázatosságról; némellyek pedig a nyomorúltak óltalmáról. Mint-ha azt mondotta-vólna Dávid: Uram, ki a' Fejedelmeknek és Bíráknak azt parancholtad, hogy az árvatlanokat a' kegyetlenektől meg-óltalmazzák: te-is azt chelekedd, meg-óltalmazván engem ellenségimtől, kik el akarnak vészteni. De én azt ítélem, hogy minden parancholatról érthettyük, a' melly ő-hoz

k 1. Esdr. 3. 12.

† Conc. 1. de Epiph. parte 2.

l In Vitellio.

m Lib. 10. c. 5

n In Cleopatra.

o Lib. 2. Chronographiæ.

p Mar. 6. 23.

q 3. Reg. 10. 2.

r 3. Reg. 6. & 7.

s Mat. 4. 8.

t Isa. 40. 15. 17.

u Psal. 39. 7.

u Psal. 47. 10.

x Serm. de Purificat.

y Joan. 1. 14.

z Mat. 5. 17.

a Psal. 7. 8.

A

zja illett a' fel-vőtt emberi terméſzetben; a'minémű az Első-ſzülőtteknek bé-muta-
[b] Mát. 5. 18. tása is. Az-okáért, midőn Urunk azt mondotta-vólna, hogy Nem jőtt a' Törvényt fel-
bóntani, hanem bé-tőlteni; utánna vetette [b]: *Bizony mondom néktek; Míg el-múlik az ég és a' föld, egy bötű vagy egy pont el nem múlik a' Törvényből, míg nem mindenek meg-léſznek*; tudni illik, a' mellyek még hátra vannak.

Mellyel azoknak, kik egyebek-előtt járnak, azokat Törvénnyel és parancholattal igazgatván, ſzép tanúságot és példát adott, hogy az Iſten Törvényét által-e hág-
[c] Mat. 23. 4. ják; sőt azokat-is meg-tartsák, mellyekkel ők egyebeket terhelnek: hogy ne mondhaſ-sák felőlők, a' mit Urunk mondott a' Farisæusokról, és Irás-túdókról [c]: *Mondgyák, és nem chelekeſzik: mert nehéz, és el-hordozhatatlan terheket kőtőznek és téſznek az emberek vállaira; újokkal pedig nem akarják azokat illetni.* Nyilván Urunk ſzerzette-vólt azt a' Törvényt: melyre ſenki nem kénſzerithette-vólna; de mindazáltal fel-vállalta. és
[d] Iob. 36. 22. azért ő-felőle érthettyük Jóbnak ama' mondását [d]: *Imé magas az Iſten az ő erejében, és ſenki hinch hozzája haſonló a' Törvény-adók-közzül.* Ugy vagyon: mert az egyéb Tör-
B vény-adók, máſra adván a' terhet, azt magok chak illetni ſem akarják: de a' Kriſtus fel-vállalta; úgy-mint kiről Iſaias azt jövendőlte [e], hogy *a' Fejedelemsége a' vállán vagyon*: az-az, a' mint a' *Chaldæus* magyarázza, Magára vőtte a' Törvényt, hogy azt
[e] Rom. 5. 19. meg-tartaná. melly Törvénynek meg-tartásával, minket az őrők haláltól meg-mentett, melybe Adám ejtett vólt bennünket a' parancholatnak által-hágásával; a' mint Szent Pál jelenti, mondván [e]: *A' mint egy embernek engedetlensége-által, ſokan bűnösökké lőttek: úgy egynek engedelmeſsége-által-is ſokan léſznek igazakká.*

Meg-haladta azért Urunk azokat a' Törvény-adókat, kik, a' mit egyebeknek pa-rancholnak, nem chelekeſzik; a' mit tíltnak, el nem távoztattyák. Méltó bizony, a'
[f] Lib. 2. Sen-tent. c. 52. mint Sz. *Iſidórus* mondotta [f], hogy a' Fejedelem engedgyén az ő Törvényének. Mert akkor vélheti, hogy a' többi akkor tartyák-meg Törvényét, midőn ő-maga-is meg-tiſz-
C teli. Es: Nem illik, hogy a' Fejedelmek meg-veſsék a' Törvényt, mellyet az alatta-valóknak ſzerzettek: mert úgy léſzen igaz az ő ſzavok méltósága, ha a' mit a' néptől tíltnak, magoknak ſzabadnak nem alíttyák. A' Kakas taraja haſonló a' Koronához, és a' Királyt példázza: terméſzet-ſzerént ellensége a' baſiliskuſnak: az-okáért, a kik Afri-kában laknak, melyben ſok baſiliskus vagyon: hogy bátorságoſsan já thaſsának, kaka-
[g] 1. Reg. 28. 9. [h] 1. Reg. 14. 44. [i] Lib. 5. de Re-bus geſtis Al-fonſi. [k] In Apoph-thegm. D [l] Lib. 13. Var. Hiſt. [m] Lib. 12. [n] Lib. 6. c. 5. [o] In Polit. fokat hordoznak vélek, és gyakor kukorikoláſra tanittyák; hogy azt halván a' baſiliskus, el-fuſson: de mindazáltal, a' kakas tojásból mérgesb baſiliskus ſzármázik az Afrikaiaknál. Az-okáért, a' mint a' kakas egy-felől gyűlöli a' baſiliskuſt, más-felől magában hordozza, és, mint tojását, táplállya, es ki-kőlti: úgy némelly Fejedelmek, és Törvény-adók, a' melly vétkeket egyebekben gyűlőlnek, és meg-bűntetnek, magok kedvellik, és chelekeſzik. Igy Saul Király, egy-felől ki-irtotta a' varázlókat, hogy ne ártanának mér-gőkkel a' népnek; más-felől pedig ő-maga fel-kereſte, és tanátſot kérdett a' varázló-tól [g]. jól-lehet az-előtt, a' maga Törvényének-meg-tartását úgy állatta, hogy a' tu-lajdon fiát-is Jonataſt meg akarta őletni annak meg-ſzegéséért [h]. Jól mondotta nyil-ván *Alfonſus* Király, a' mint *Panormitánus* írja [i]; hogy, latrúl chelekeſznek a' Feje-delmek, kik egyebeknek a' bőchűlletes és tiſzteſséges életre Törvényt ſzabnak, de ő-magok azonban mértékletlenűl élnek. Ezt ſok Pogány Fejedelmek-is által-láttak, és a' magoktól rendelt Törvényeket ſzorgalmatoſsan meg-tartották. *Auguſtus* Cháſzár, a' mint *Plutarchus* írja [k]; Törvényt mondott a' Házaſság-rontók-ellen, és bi-zonyos bűntetéſt rendelt nékik. Halván azonban, hogy egy ifiú, *Juliával* az ő leányá-val paráználkodott, hirtelen haragjában ő-maga meg-verte az ifiat. Ki, fel-kiált-ván, azt mondotta; Cháſzár, Törvényt ſzabtál, miért nem tartod a' hoz magadat...? Eſzébe vévén magát a' Cháſzár, úgy meg-bánta chelekedetét, hogy azon nap nem va-chorált: méltónak ítélvén magát a' bűntetéſre, hogy a' maga Törvényét meg nē tar-totta. Nagyobbat chelekedett *Zaleucus*, a' mint *Ælianus* írja [l]: azt végezvén, hogy a' Házaſság-rontónak mind a' két ſzemét ki-tollyák: és a' maga fiát vétekben kapván, no-ha az egéſz nép kőnyőrgőtt néki, hogy ifiuságának vétkét meg-engedgye; meg nē en-gedte: hanem, hogy, a' Törvény helyén maradna, és a' nép kőnyőrgéſére-is tekintet-lenne, eggyik ſzemét ki-tolyatta a' fiának, a' máſikát magának. Ennél-is nagyobb, a' mit *Diodórus*nál [m], *Valerius Maximus*nál [n], és *Ariſtoteles*nél olvaſunk [o], *Charondáſ*ról: ki a' *Thurius*oknál azt rendelte vólt, hogy, a' ki fegyverrel menne a' gyűlekőzetbe, akár-mi okból-is, meg-őlettesék. Egy-kor ő mezőről fegyverrel jőtt haza: és látván, hogy a' piaczon zenebona támadott; és azt le akarván chendesíteni, felettében a' fegyverrel oda ſietett. Mellyet látván némelly írégyi, fel-kiáltottak, módván: Igy-e? A' melly Tör-vényt nékünk adtál, magad ſzeged-e meg előſzőr? Kiknek azt felelte: Semmi-képpen

nem;

nem; hanem inkább meg-erősítem. és le-ottan azó kardal meg-ölte magát. De azt a' példát méltó chodálni, nem követni.

Végezetre; azért akarta Urunk, hogy az ő Sz. Annya ő-vele a' Törvény-szerént chelekedgyék; hogy a' Templomba menvén, hallaná Simeontól amá' módáſt p: *Imé tétetett ez sokaknak romlására, és fel-támadására Iſraélben; és jelül, melynek ellene-mondatik*: és a' te lelkedet-is által-járja a tőr, hogy ki-nyilatkoztaſſanak ſok ſziveknek a' gondolatok. Mely mondáſt máſutt bővségeſsen meg-magyaráztam q. Moſt chak azt mondom; hogy, a'mint a' Kriſtus nem chak akkor ſzenvedett érettünk, mikor a' hóhérok kezében volt; hanem Fogantatáſától-fogva, előtte hordozván az iſzonyú kínokat: úgy akarta, hogy az ő Sz. Annya lelkét, ne chak akkor járja-által a' keſerves bánatnak tőre, mikor őtet a' hóhérok kezében látta; hanem ſokkal-is az-előtt. Mert, ſzivében forgatván a' miket a' Fia-felől hallott, keſergett Sz. Fiának következendő ſzenvedéſén-is: mint mi-is, halván valami ſzerelmes ſzemélynek jövendő nyomorúságát, bánkodunk, még minek-előtte rajta-eſik-is; mind egyéb okokért, mellyekről máſutt emlekeztem; 's mind azért, hogy nevekednék az ő érdeme és koronája a' Mennyei bóldogságban.

II. RESZE.

AZ mi a' Szűlő Szűz Maria ſzemélyét illeti; a' Szülő-aſszonyról imigyen írt Moyſes r: *Az Aſszony' állat, ha magot fogadván férfiat ſzül, tiſztátalan légyen hét napig, a' havi betegség el-valaſztásának napjai-ſzerént. És nyólczadnapon a' gyermechke körűl-metéltetteſsék: ő pedig harmincz-három napig maradgyon az ő tiſztúlása vérében.* Ezt hogy meg-értheſd, vedd eſzedbe, hogy a' Moyſes Törvényében, Ket-képpen tartatott tiſztátalanhak az Aſszony' állat az ő ſzűléſe-után: I. Az emberekhez-képeſt, a' tiſzteſségnek okáért: mert a' ſzülés-után, ſokáig tiſztúl a' vér; mellyet chak gondolni-is útálatoſság. mellyet az Iſté azért engedett, hogy a' férfiú, akkor-béli közösűléſtől el-idegenednék, és az aſszony' állat meg ne sérűdnék a' férfiú nyughatatlanságáért. II. Az Iſtenhez-képeſt: nem hogy a' Házaſság ő-magában tiſztátalannak tartatott-vólna, hanem, hogy a' magzat, az Eredendő bűnbe keveredvén, meg-mochkolódott. És azt mondhatta Dáviddal s: *Imé hamiſságokban fogantattam: és bűnökben fogadott engem az anyám*; a'mint Sz. Agoſton, és több Doktorok-is magyarázzák.

Mind a' Két okból, ſzabados vólt Szűz Maria a' Moyſes Törvényétől: mert, ſem úndok vér nē folyt tőle a' ſzülés-után. mivel férfiú-nélkűl fogadott méhébe, és fájdalom-nélkűl ſzülte az ő Eggyetlen-eggyét, kit a' Sz. Léleknek meg-ſzenteléſe által fogadott és ſzűlt: és minden-képpen mákula-nélkűl lévén, a' tiſztúlásra ſzűkſége nem lehetett; úgy-mint kit a' Törvény bőtűje-is fel-ſzabadított. mert azt az Aſszony' állatot mondotta tiſztátalannak, a' ki magot fogadván férfiat ſzűlt: de a' Szűz Maria, a' Sz. Léleknek árnyékozáſa-által fogadta méhébe az ő Sz. Fiát. A' Magon pedig, nem a' magzatot kell érteni, hanem a' nemzésre-való magot. mivel chak a' férfiu magzat fogantatásáról olvaſsuk azt, és nem a' leányzóéról: azért, hogy egy férfiu magzatnak, ferfiúi mag-nélkűl kellett ſzűletni, de leányzónak nem. mint-ha a' Törvény-adó Iſten, ugyan újjal mutatott-vólna a' Szűz Mariára, hogy nem léſzen tiſztátalan a' ſzülés-miatt; azért, hogy nem férfiúi mag-által fogadott méhében, a' mint az egyéb Aſszony állatok, kikért azt mondani ſzükség nem vólt.

Továbbá, Sz. Lukách azt írta Szűz Máriáról; hogy a' Moyſes Törvénye-ſzerént chelekedett: akárván jelenteni, a' mint *Euthymius* magyarázza, hogy a' tiſztúlásra nem vólt létel-ſzerént ſzükſége, hanē a' ſzokáſt bizonyos okokból meg-tartotta. mivel őtet az emberek haſonlónak vélték egyéb aſszonyokhoz: a' mint Jóſef, Urunk attyának nevezteteti t: nem hogy létel-ſzerént az lőtt-vólna, hanem, hogy annak vélték az emberek. mert, a' mint Sz. *Jerónymus* írja; az Irás úgy ſzóll a' dologról, mint az emberek vélekedéſe tartya. Annak-előtte, a' Törvény azt parancholta; hogy a' tiſztátalan Aſszony, valamig meg nem tiſztúl, ſemmi ſzent állatot ne illeſſen. De a' Szűztől, az nem lehetett; úgy-mint ki a Szentek Szentét, és mindeneknek meg-ſzentelőjét méhében hordozta, ſzülte, ſzoptatta, táplálta, ölébe fogta, ápolgatta, fel-nevelte: a' mint *Euſebius Emiſsénus* írja.

Végezetre; mint-hogy a' Szülő-aſszonynak tiſztátalansága, melyből ki kellett tiſztúlni, abból ſzármazott, hogy bűnben fogantatott magzatot ſzűlt; vagy, hogy az útálatos vér-folyáſt ſzenvedte; a' mint a' Törvény jelenti, mondván x: *A' Pap imádkozik érette, és úgy tiſztúl-meg az ő vére folyásából.* De Hitünk ágazattya tartya, hogy a' Szűz Maria, az ő Sz. Fiát Eredendő bűn-nélkűl fogadta, a' Sz. Lélek-által; és a' vér-folyáſt ſem ſzenvedte, a' Sz. Doktorok tanítáſa-ſzerént: kik annak egy-néhány Okait adgyák; a' többi-közőtt: I. Sz. Agoſton, a' *Manichæus* Eretnekek-ellen imigyen okos-

p Luc. 2. 34.

q Dominicâ infra Oct. Nat. Conc. 1 par. 3.

r Lev. 12. 2.

s Pſ. 50. 7.

t Quæſt. 40. in Levit.

u Luc 2. 33. 48.

x Lev. 12. 7.

A

kodik [y]: Bolond, honnét vólna az úndokság a' Szűz Anyában, a'hol ninchen emberi atyával-valo közösülés? Honnét vólna abban az ochmányság, ki sem a' méhébe valo fogadásában nem érzett fajtalanságot, sem a' szülésben fájdalmat nem szenvedett? Honnét vólna szemét a'házban, a' melybe semmi vendég nem szállott? II. Szent *Eligius* [z]; Semmi-képpen, úgy-mond, azt tisztátalannak nem ítélhettyük, a'ki a' Sz. Lélek árnyékozásából, minden tisztaságnak és szentségnek alkotóját szülte. III. Szent *Ildefonsus* [a]; A' Szűz, úgy-mond, annál inkább szabados vólt a' testi fájdalomtól, az úndokságnak gyalázattyától, mentől tellyesb vólt Malasztal. IV. Sz. *Gregorius Nazianzénus* [b]; A' Fiu, úgy-mond, minden ochmányság-nélkül származott a' szűztől. mert semmi ochmányság ninchen, a' hol az Isten vagyon. V. Sz. Bernárd, a' Szűz képében imigyen beszélget [c]: Mi szükségem vagyon nékem a' tisztúlásra? miért tartóztatom-meg magamat a' Templomba-valo meneteltől, kinek méhe férfiat nem ismérvén, a' Sz. Lélek Templomává lőtt? Miért ne mennyek a' Templomba, ki a' Templom Urát szültem? Semmi tisztátalan nem vólt e'méhbe-valo fogadásban, és szülésben; semmi tiltott, semmi tisztúlásra-valo: mivelhogy e' magzat, a' Tisztaságnak kút-feje: és azért jőtt, hogy a' bűnöket meg-tisztítsa. Mit tisztítsson én-bennem a' Törvény-béli szokás, ki igen-tisztává lőttem a' makula-nélkül-valo szülés-által? E' Tisztaságért, mondhatta a' Szűz Salomonnál [d]: *Fekete vagyok, de szép, Jerusálem leányi, mint a' Czédár sátori, mint a' Salomon bőrei.* Mert, mint-hogy inkább minnyájan azt állították a' Jerusálem Leányi, a' Zsidók, hogy a' Szűz María Józseftől fogadta a' magzatot; hogy a' szülésben fájdalmat szenvedett; hogy a' szüzesség virágját el-veszteté; hogy bűnös fiat szült; hogy a' szülőknek minden úndokságokba részesült, és azért a' tisz ulás-nélkül-is szükölködött: méltán mondhatta: *Fekete vagyok*; tudni illik, a' ti vélekedéstök-szerént: *de*, igazán, és létel-szerént, *szép* vagyok. mert mindenkor meg-maradtam a' Szüzeségben; és, méhembe fogadván és szülvén az Isten Fiát, tisztábbá lőttem: és azért, hasonló vagyok *a' Czédár sátorihoz, és a' Salomon bőreihez*, vagy bőr-kárpitihoz; az-az, kivül rútnak látzatom, de belől szép vagyok.

B

Nem lévén köteles a Szűz María a' Tisztúlás törvényére, miért vetette-légyen magát a' Törvény-alá, a' Sz. Atyák, és Doktorok egy-nehány Okát adgyák. Első Oka, a' mint Sz. Ambrús mondgya, az vólt; hogy meg-mutatná, melly szorgalmatos vólt az Isten Törvényének meg-tartásában, és példát adna az Engedelmességre: Nem choda, úgy-mond, ha az Anya meg-tartya a' Törvényt; mivel a' Fia né azért jőtt-vólt, hogy azt felbontaná, hanem hogy bé-tőltené [e]. Mert jól tudta mi módon fogadta méhébe, miképpen szülte, és ki vólt a' kit szült: de a' kőzönséges Törvényt meg-tartván, meg-várta a' Tisztúlásnak napjait. Második Oka vólt, az Alázatosság: melly abban állott, hogy, tudván a' Szűz María, hogy semmi tisztátalanság nem vólt ő-benne; mindazáltal, hogy ne láttatnék e' dologban nagyobnak lenni egyéb Aszszony' állatoknál, úgy viselte magát, mint-ha hasonló lőtt-vólna hozzájok. Harmadik Oka az vólt; hogy nékünk példát adna a' Lelki tisztúlásra. Michoda az, úgy-mond Sz. Bernárd [f], hogy a' Szűz Máriafelől azt mondgyuk, hogy meg-tisztúlt? Michoda pedig, hogy ő-maga felől-is a' Jesusfelől azt mondgyuk, hogy környűl-metéltetett? Mert szintén úgy nem szükölködött amaz Tisztúlás-nélkül, mint ez Környűl-metélkedés-nélkül. Az-okáért, ez-is nékünk metéltetik-környűl, és amaz-is nékünk tisztíttatik: példát adván a Penitentzia-tartóknak, hogy elsőben, a' bűnöktől-valo meg-tartóztatás-által, környűl-metélkedgyünk; az-után azokból, a' mellyeket chelekedtünk, a' penitentzia-által meg-tisztúllyunk. Negyedik Oka az vólt; hogy az Ördög meg-chalattatnék, azt alítván, hogy a' Szűz María hasonló a' több Aszszonyokhoz.

D

Ötödik Oka az vólt; hogy egy-nehány jeles Jószágos chelekedetekre-valo alkalmatosságot, el ne mulatna. Mert, a' mint *Aquinumi* Sz. Tamás mondgya, Hat Jószágos chelekedet találtatik a' Szűz Mariában. I. Az Alázatosság: mert, nem szükölködvén a' Tisztúlás-nélkül, arról-valo törvény-alá vetette magát. II. A' Tisztaságnak szeretete: mert, tiszta lévén, annál-is inkább akart tisztúlni. III. Az ő Sz. Fiának meg-bőchülléſe, kit bőchülletes szorgalmatossággal vitt a' Templomba. IV. A' Sz. Helyhez-valo Aitatosság: mivelhogy Jerusalembe ment áldozni. V. A' Hálá-adás: mert bé-mutatván az ő Sz. Fiát, hálát-is adott az Istennek, azért a' nagy ajándékért. VI. A' Szegénység: mivelhogy a' szegények áldozattyával áldozott, két Gerliczével vagy két Galamb-fiúval. Hatodik Oka az vólt; hogy Simeon és Anna meg-ismérnék, és ugyan testi szemökkel-is meg-látnák a' Messiást, és annak Sz. Annyát; és azon örvendeznének. Hetedik Oka; hogy követné az ő Sz. Fiát; a' mint Sz. Bernárd jelenti, mondván [h]: Oh bóldog Szűz María, bizony ninch okod a' Tisztúlásra, se nem szükölködől a' nélkül. De vallyon vólt-e a' Fiadnak szüksége a Környűl-metélkedésre? mindazáltal légy az Aszszony' állatok-

[y] *Lib. de Quinque Legibus, cap. 5.*

[z] *De Purif. Virg.*

[a] *Serm. 2. de Purific.*

[b] *Orat. 40.*

[c] *Serm. 3. de Purific.*

[d] *Cant. 1. 4.*

[e] *Matt. 5 17.*

[f] *Serm. 7. in Parvis.*

[g] *Serm. de Purificat. Maria.*

[h] *Serm. de Purific.*

kőzött,

között, mint eggyik közzülök, mert a'Fiad-is úgy volt a'gyermekek-között. Mélán mondhatta pedig a'Szűz Maria; a'mit a'Meny-aszszony mondott a'Jerusalem Leányinak [i]: *Ne nézzetek engem hogy feketés vagyok, mert a'Nap szintelenitett meg-engem.* A'Naphoz közelb-valo népek, feketésbek. A'Krístus *az Igasságnak Napja* [k]: ki, az A'ya-Isten *dicsőségének fényessége* lévén [l], *Nem álitotta rabadományának, magát az Istennel egyenlőnek lenni* [m]; meg-szintelenült, *szolgai formát vévén-fel.* E'Naphoz leg-közelebb volt a'Szűz Maria, és feketésnek tetszett, hasonlónak láttatván az egyéb Aszszony'állatokhoz; noha mind felyül haladta őket; úgy-mint; ki a'Szent Lélektől fogadott méhében.

III. RESZE.

SEmmit gyakrabban nem vádolnak az Ellenkező atyafiak a'Keresztyén Anyaszentegyházban dolgaiban, mint a'sok külömb-külömb-féle Czeremoniákat: mind azért, hogy azokkal a'Zsidókat és Pogányokat láttatunk követni; 's mind azért, hogy emberi találmányok, mellyekkel az Isten nem akar tiszteltetni [n]. És hogy a'mái Czeremoniáról szóllyak; azzal a'Romai Pogányokat láttatunk követni: kik, minden Őt esztendőben, *Februarius* havának (mellyet mi Bőjt-elő havának nevezünk) első napján, a' *Februa* Isten-aszszonynak (ki a'Hadakozás istenének a'*Mársnak* annya volt) tiszteletire, az egész Várast, étszaka fáklyákkal és szövétnekekkel el-járván, és meg-nézélvén; az ő módgyok-szerént meg szentelték: hogy az annya tiszteletiért, *Mars* győzedelmessé tenné őket ellenségőkön. Ezt az idő határát, az Őt esztendőt, *Lustrum*nák nevezték. Azon hólnapban, *Plutó*nak-is áldoztak: kit *Februus*nak hittak, és a'Pokol-istenének vélték; hogy a'több Pokoli istenekkel meg-kegyelmezne a'halottak lelkeinek. Ugyan annak, fő áldozatokat-is tőttek, dícséretet mondván néki a'templomban fáklyákkal. Sőt azt-is vélték a Romaiak, követvén a'Poëták fabuláit, és fő-képpen *Ovidius*ét [o]; hogy e'hólnapnak elein, *Pluto* el-ragadta *Proserpinát* szépségéért, kit Istenaszszonnyá-is tett. Az-okáért *Ceres* az ő annya, és az attyafiai szövétnekekkel keresték étszaka, a'*Siciliai Aethna*-nevű hegyen, mellyen mondgyák lenni a Pokol kapuját. és azért a'Romai Aszszonyok Gyertyás Innepet tartottak: és úgy, példázván azt a'históriát vagy fabulát, Roma-várasát gyertyákkal és szövétnekekkel kerülték. melly Czeremoniát és Innepet *Numa Pompilius* szerzett. E'hez hasonlíttyák a'Pártos atyafiak a'mái Sz. Innepet, és czeremoniát, mellyet *Sergius* Pápa (hogy már) emberi találmányból szerzett, Urunk születése-után Hat-száz kilenczven esztendő-tájban.

Így káromkodnak a'Tévelygők, és, a'mit az Anyaszentegyház jó és üdvősséges végre rendelt, szidalmazzák. Kikнek mi azt felellyük; hogy olly dolgokat chelekedni, a'mineműeket a'Zsidók vagy Pogányok chelekesznek, nem mindenkor gonosz követés. Mert egyéb-aránt, se Templomban nem kellene imádkoznunk, sem a'Szent Irást magyaráznunk, *&c.* mivel a'Zsidók-is azt chelekedték: se kezünket, vagy szemünket az égre-fel-emelnünk; mert a'Pogányok-is azt chelekedték. Azt kell azért eszünkbe vennünk; hogy, Némelly Zsidó Czeremoniák, tulajdon képpen az Ó Testamentomé vóltak, és jövendő dolgokat példáztak; mint a'Környül-metélkedés, a'Szombat, a'Húsvéti Bárány, *&c.* és azok nem illenek a Keresztyénekhez, se nem szabad azokat gyakorlani: mert, mivel már bé-tellyesedtek, a'mit azok példáztak, hamis példázattyok vólna. Más rend-béli Czeremoniák-is vóltak, mellyek nem jövendő dolgokat példáztak, hanem egy-általlyában az Isteni szolgálatra rendeltettek: mint az Innepek illése, a'Templom építése, a'Templom-béli edényeknek ékesítése, és egyéb effélék; mellyek mihozzánk-is illenek, és mindenkor kedvesek az Isten-előtt. Nem-is choda, ha a'mi Czeremoniáink hasonlók a'Zsidó Czeremoniákhoz, mert azok a'mieinket példázták [p]: vagy a'Pogány Czeremoniákhoz-is; mert az Ördög, mint Isten majma, követni akarta az Istentől rendelt Czeremoniákat; a mint *Tertullianus* írja [q]: de azzal, nem mi vőttük ő-tőlök azokat, hanem ők lopták mi-tőlünk.

Továbbá; noha, a'külső ábrázat-szerént, lehet valami hasonlatosság a'Keresztyén, Zsidó, és Pogány Czeremoniák között: mindazáltal, a'belső állapathoz képest, egy-általlyában nagy külömbség vagyon közöttök; mivelhogy a'külső dolgoknak állattya, a'végtől és igyekezettől függ. A'Pogány Czeremoniák, az Ördög tiszteletire rendeltetnek; a'mieink pedig, az igaz Isten tiszteletire: az-okáért, úgy külömböznek egymástól, mint a'Szentség az istentelenségtől, az Isten az Ördögtől: a'mint-hogy egyféle áldozattyok vólt a'Pogányoknak a'Zsidókkal; de amazok, Bálványozók vóltak, ezek pedig aitatosok, és kedvesek az Isten-előtt; a'mint Sz. *Jerónymus* felelt a'*Vigilantius* Eretneknek, és Sz. Agoston a'*Manichaeus*oknak [r]. A'Zsidó Czeremoniák pedig, jók vóltak, és

A
[i] Cant. 1. 5.
[k] Malach. 4. 2.
[l] Hebr. 1. 3.
[m] Phil. 2. 6.
[n] Matt. 15. 9.
B
C
D
[p] 1. Cor. 10. 11.
[q] Lib. de Praescriptionibus.
[r] Lib. 20 contra Faustum, cap. 4.

A

tak, és a'jövendő *Messiás*t példázták. A'mieink-is jók; de külömbözők: mert némellyek az el-múlt dolgokra emlekeztetnek, 's némellyek a'jövendő Boldogságot példázzák. Az-okáért, a'Pártos atyának nem kenhetik reánk, a'mit Urunk mondott[s]: *Oknélkül tiszteltek engem, tanitván az emberek tudományit és parancholatit.* Mert Urunk Három dolgot kárhoztatott a'Zsidó Czeremoniákban: I. Hogy némellyek ellenkeztek az Isten parancholattyával; a minémű volt az-is, a'melyről Urunk emlekezett az elő-hozott mondásban: mert a'Farisæusok arra tanitották a'fiakat, hogy a'Papoknak adgyák, a'mi az Attyok táplálására szükséges volt. II. Mert a'Farisæusok Hagyományi-között, sok haszontalan és heába-valo volt; mint a'sok Kéz-mosás. Ésle'két rend-béliek et, nevezi Urunk Emberi Tudománynak: mert semmi egyéb fondamentoma nem volt az emberi találmánynál. III. Némellyek jók, és hasznosok voltak ugyan; de nem jó móddal éltek vélek, azokban helyheztetvén az Isteni szolgálatnak velejét, és nagyobra bőchülvén az Isten parancholatinál. Mellyekről szólván Urunk, nem nevezte azokat Emberi Tudománynak vagy találmánynak; hanem azt mondotta[t]: *Ezeket szükség volt meg-chelekedni, és amazokat el nem hagyni.* A'Keresztyén Anyaszentegyház Czeremoniáit pedig, senki hazugság-nélkül nem mondhattya, hogy a'két első rend-bélieknek volnának. Ha pedig valamelly eggyügyű atyafi, nagyobra bőchüllene valami Czeremoniát, hogy sem az Isten Parancholattyát: azt oktatni kell, és az igaz útra vezetni. Mert mi nem azt javallyuk, a'mit egy vagy két eggyügyű atyafi chelekeszik: hanem, a'mit az Anyaszentegyház szerez, úgy-mint *az Igasság Oszlopa, és Erős támasza*[u]: kit az Igasságnak Sz. Lelke, *minden Igasságra meg-tanit*[x], és *örökké véle marad*[y].

s Mat. 15. 9.

t Mat. 23. 23

B

u 1. Tim. 3. 15.

x Ioan. 16. 13

y Ioan. 14. 16

És hogy most másról ne szóllyak, a'mái Czeremoniára úgy vagyon hogy a'Pogányok-is adtak okot: de azzal mi nem a'Pogányokat követtyük, hanem kárhoztattyuk; sem a'Pogány czeremoniát nem állattyuk, hanem rontyuk. Így chelekedett az Anyaszentegyház; hogy *Ianuarius*ban (mellyet mi Bóldog-aszszony havának nevezünk,) az Esztendőnek első napján-valo Pogány babonáknak nyakát szakasztaná, Urunk Környül-metélkedésének emlekezetire, melly azon a'napon lőtt, Innepet rendelt: És hogy az *Augustus* havának (mi Kis-aszszony havának hijuk) első napján-valoknak-is végét érné, mellyen *Augustus* Chászárnak, mint *Ianuarius*ban *Jánus*nak, áldoztak, Sz. Péter Lánczának, melly azon a'napon vitetett Romába, tiszteletire rendelt Innepet: hogy, a'melly napok hajdan a'Pogányok bálványozására szolgáltak, az-után az Isteni tiszteletet nevelnék. Mellyet bizony, az igaz Keresztyén ember nem szidalmazhat, hanem dichérhet: és hálát adhat az Istennek, hogy az Egyiptziusokat meg-fosztván, azoknak kinchőkkel a'maga hajlékát ékesittette.

C

Noha azért a'Romaiak, égő gyertyákkal áldoztak *Plútó*nak: azzal mi nem tiltatunk a'Krisztust, az ő Szent Annyával eggyütt, hasonló czeremoniával tisztelni; sőt inkább őszt önöztetünk, hogy a'gonoszt jóra fordittsuk, és a'mérget orvossággá változtassuk. Meg-gondolván azért a'Szentséges *Sergius* Pápa, a'Pogányoknak útálatos bálványozását; és tudván, melly nehéz a'meg-rögzött szokásnak ellene-állani (mellyet a'bölcs *Aristóteles*, a'természethez hasonlit[†],) a'Keresztyéneket nem erővel, hanem okossággal akarta a'Krisztus igája-alá hajtani: és azt rendelte, hogy a'mái napon, égő Gertyákkal *Processiót* járjanak a Boldogságos Szűz Mariának tiszteletire: kit, nem pokolba ragadott *Pluto*, hanem a'Fölséges mindenható Isten, ki az eget és földet teremtette, Jegyesének választott: ki, nem a'Hadak hamis istenének *Mars*nak volt annya, hanem a'Békeség Fejedelmének. Az-okáért, a'Gyertyákkal-valo *Processio* meg-tartatott, de más igyekezetből: tudni illik, hogy azzal a'Boldogságos Szűznek gyönyörűséges, és üdvősséges Világosságát jelentenők, ki az egész világnak meg-világositására szülte az igaz Világosságot.

† Lib. 7. Eth.

D

Régi szokás az Anyaszentegyházban, a'Viasz-gyertyával sok-féle dolgokban-valo élés, és annak meg-szentelésében, vagy áldásában kivált-képpen-valo Könyörgési vannak, hogy a'Hívek azzal hasznosan élhessenek. Azon könyörög pedig az Anyaszentegyház: 1. Hogy a'Szentelt Gyertyák használlyanak lelkünknek és testünknek, mind földön 's mind tengeren. 2. Hogy, a'hol meg-gyújtatnak, onnét az Ördög minden mesterségével el-kergettessék. 3. Hogy elménk és szívünk, a'láthatatlan tűzzel, és a'Sz. Lélek fényességével tündöklyék, és minden bűnök setétségétől meg-szabadúllyon; hogy láthassuk a'mi az Istennek kedves, 's nékünk üdvősséges. 4. Hogy a'Szeretetnek tüze, a'Hitnek világosságával fel-gyuladgyon a'mi szívünkben, melly minket az örök életnek fogyhatatlan Világosságára vezessen. Mind ezekben, vallyon mi gonosz, vagy meg-vethető vagyon?

A'mi az Meg-áldást illeti, arra példát adott Urunk ő-maga, midőn az égbe tekint-

vén, é-

vén, és a'kenyereket's halakat meg-áldván, meg-szaporította [a]. Azont bizonyíttya Sz. Pál-is, mondván [a]: *Az Istennek minden teremtett-állattya jó, és semmit meg nem kell vetni a'mi hálá-adással vétetik: mert meg-szenteltetik az Isten igéje-'s az imádság-által.* Melly mondást magyarázván Arany-száju Szt. János, és *Theophylactus*, azt írják; hogy Sz. Pál okalatt szollott. Mint-ha azt mondotta-vólna: Az Istennek minden teremtett-állattya jó ugyan, és tiszta; de, ha tisztatalan vólna-is, könnyen meg-szenteltethetnéd a'Sz. Kereszt jelével's az imádsággal. Melyből nyilván következik; hogy azon eszközökkel, a' jó és tiszta dolgok, meg nem vesznek, hanem meg-javúlnak, és tisztábbak lésznek: mivelhogy a'meg-szenteléskor-valo könyörgések, az Anyaszentegyház képében lésznek; kit az Isten, az illendő és istenes dolgokban, örömest meg-hálgat.

A'Szentelt Viasz-gyertyákkal pedig, Elsőben; Krisztus Urunk tiszteletire élünk; fő-képpen az Oltári-szentségnek szolgáltatásában: mert ő *az igaz Világosság; a'melly meg-világosít minden e'világra-jövő embert* [b]. És mi-képpen hogy a'Szentelt egő Gyertya; a' tzűz méhetskék alkotmányából, a'viaszból áll; a'métsből; és tűzből, vagy lángból: úgy a'Krisztus, a'Szűz Mariának tisztaságos véréből formáltatott testből áll; a métshez hasonló, igyenes, és makula-nélkül-valo lélekből; és az Istenségből, melly *Meg-emésztő Tűz*-nek mondatik [c].

Másodszor; A'Szenteknek Képök-és Ereklyéjök-előtt: jelentvén; 1. Hogy a'világos Gyertyával tiszteltetett Szentek, életökkel és tanitásokkal, e'Világot meg-világosították. 2. Hogy az Ördögön győzedelmet vőttek: mert a'győzedelmes Fejedelmeket, égő szövétnekekkel szokták a'Várasba késérni. 3. Hogy most a'Mennyei boldogságban a'dicsőséges Világossággal tündöklenek.

Harmadszor; A'Sz. Evangéliom olvasására élünk Gyertyákkal: mert az, az Isten ismeretinek világosságát az egész világon ki-terjesztette. És a'ki az Isten Igéjét halgattya, eleven hittel halgassa: mert a'hitetlen; és a'bűn-miatt meg setétedett szemnek, a'Keresztnek igéje botránkozás; noha egyéb-aránt *Istennek ereje minden hívőnek üdvösségére* [d].

Negyedszer; A'*Processiók*-előtt, a'Keresztel-eggyűt, hordozunk Gyertyákat: hogy a'világon-valo Keresztyéni vitézkedésben, a'Keresztzászlója-alatt, a'Hitnek világosságát forgassuk; és hogy a'Hit-szerént, a'mi igaz hitünknek oktatásából éllyünk.

Ötödször; A'Sz. Keresztségben, adnak Gyertyát kezünkbe, imillyen igékkel: *Accipe lampadem ardentem; & irreprehensibilis custodi Baptismum tuum: serva DEI mandata; ut cùm Dominus venerit ad nuptias, possis occurrere ei, una cum omnibus Sanctis in aulâ cæleſti, habeasq; vitam æternam; & vivas in ſæcula ſæculorum. Amen. Vade in pace, & Dominus ſit tecum. Amen:* az-az, Vegyed az égő Gyertyát, és fedhetetlenül őrizd-meg Keresztségedet: tartsd-meg az Isten parancholatit; hogy, mikor az Úr a'menyegzőre jő, eleibe mehess minden Szentekkel a'Mennyei palotába, és örök életed légyen, és élly örökkön örökké: Amen. Járj békével, és az Úr légyen veled: Amen. Melly égő Gyertya, jelenti a' Három Jószágos chelekedeteket, mellyek a'Szent Keresztség-által az emberbe öntetnek: a'Hitet, a'világossággal; a'Szeretetet, a'melegséggel; a'Reménséget, az igyenes magassággal; mivel a'mi Reménségünk Menybe emelkedik, és minket-is fel-emel. Ezt a'Gyertyát kezünkbe adgyák: mert nem elég a'Hitet, Reménséget, és Szeretetet szívünkben tartanunk, hanem chelekedettel-is meg kell bizonyítanunk; mint a'Thessalonikaïakról írja Sz. Pál [e]: *Meg-emlekezvén a'ti Hitetek chelekedetéről* (az-az, Chelekedő hitetekről,) *és múnkátokról, és Szeretetetökről, és tűrő Reménségtekről.* Ez illyen Jószágos chelekedettel fel-ékesítve lévén, azt mondgyák, hogy Békével járjunk: az-az, ne henyéllyünk, se veszteg ne állyunk; hanem, munkálkodván elébb-elébb mennyünk, *A' mellyek há-unk-megett vannak el-felejtvén, azokra a'mellyek elől-vannak, ki-terjesz-szük magúnkat* [f]; és *az életnek újságában járjunk* [g]. A'mint pedig életünknek kezdetin Gyertyát adnak kezünkbe, úgy midőn közelgetünk-is ki-menni: hogy azzal a'jellel, ha szóval nem lehet-is, bizonyságot tegyünk, hogy a'Krisztus Hitit fogyatkozás-nélkül tartyuk; a'Szeretetet magunkhoz kapchollyuk; és jó Reménségből kívánunk a'Krisztus-, ki mi Vőlegényünk, eleibe menni az eszes Szűzekkel, égő lámpásokat hordozván kezünkben [h]: valóságos igyekezetünk lévén az Isteni szolgálatra.

Hatodszor; A'meg-holt Keresztyének testet, sok égő Gyertyákkal viszik temetni, mint Sz. *Gregórius Nazianzénus* írja [i]: jelentvén; 1. Hogy, mint győzhetetlen Vitézek, diadalmat vőttek ellenségökön. 2. Hogy a'Hitnek világosságával, és jó példával egyébek-előtt tündöklöttek. 3. Hogy azoknak, az örök Boldogság-béli végetlen Világosságot kívánnyuk: és hogy ők, midőn abba jutnak, vagy, ha már oda jutottak, nékünk-is azont nyerjék-meg az Istentől, *ki Világosság, és kiben nincs sem sötétség*. hogy

[a] Mat. 14. 19. a 1. Tim. 4. 4.
[b] Ioan. 1. 9.
[c] Deut. 6. 24. Heb. 12. 29.
[d] Rom. 1. 16.
[e] 1. Thes. 1. 3.
[f] Phil. 3. 13.
[g] Rom 6. 4.
[h] Matt. 25. 4.
[i] Orat. 2. in Iulianum.
[k] 1. Ioan. 1. 5.

A B C D

A *míg e'világon élünk, a'Világosság fegyveribe öltözzünk*[l]: hóltunk-után pedig abba a'Várasba
l Rom. 13. 12 jussunk, melly *Nem szükölködik Nap-nélkül, sem Hóld-nélkül, hogy abban világoskodgyanak;*
m Apoc. 21. 23. *mert az Isten fényessége világosittya-meg azt, és annak szövétneke a'Barány*[m]. Mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Atya Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

MÁSODIK PREDIKATZIO.

AZ Emberség, vagy az embernek állattya, hogy nem a'külső ábrázatban állyon fő-képpen, hanem az erkölchben, a'régi Bölchek azzal bizonyitották, hogy a'vétkes embereket olly oktalan állatoknak nevezték, a'kikhez magok-viselésökben hasonlóknak láttattak lenni. Mert a'*Bœotiús*okat, kik chak hasoknak és torkoknak szolgáltak, Disznóknak nevezte *Pindarus*. *Horátius*-is, az *Epicúrus* tanítványit, hasonló okból, azon chorda-bélieknek mondotta. Dávid-is arra int bennünket; hogy, *Ne legyünk mint a'ló és az öszvér, mellyeknek ninch értelmök*[a]. És méltán: mert
B
a Ps. 31. 9. valóban sokan vannak, kik chak külső ábrázattyát viselik az embernek. Mellyet jelenteni akarván *Diógenes*, dél-kor Gyertyával járt fel's alá a'p aczon; és azt mondotta, hogy Embert keres. Az Anyaszentegyház-is, a'mái Innepen, a'Hívekkel világos nappal Gyertyákat hordoztat: nem hogy *Diógenes*t kövesse, hanem, hogy a'mái napon lött dolgot példázza: midőn a'jámbor Vén Simeon a'Kristust ölébe fogta, és e'Világnak meg-mutatta, mint a'viaszban-valo Világosságot, vagy a'meg-világosittatott viaszszat; mint a'meg-testesült Istent, és mint Istenné lött embert. A'Világosság, az Isten; a'viasz, az ember: a'Kristus mind kettő; Isten és ember, Világosság és viasz: Világosság, a'világositásra; Viasz, a'szenvedésre: Világosság, hogy örökké meg-maradgyon; Viasz, hogy el-fodgyon, és a'halál-által, mint mi, el-olvadgyon. Ez így lévén; mivelhogy *Szövétnek a'labainknak az Isten Igéje, és világosság az ösvényinknek*[b]: nem lészen haszontalan, a'mái Evangéliom szövétnekét kezünkbe fogván, embert keresnünk; hogy annak
b Psal. 118. 105. nyomdokit követvén, mi-is méltók legyünk azt a'nevet viselni. Fel-is talállyuk a'vén
C Simeont; kiről azt olvassuk[c]: *Imé egy ember vala Ierusalemben, kinek Simeon vala neve.* kiről én-is szóllok e'mostani Predikatzióban:
c Luc. 2. 25.

I. A Vén Simeon Igasságáról.
II. Az ő Isteni félelméről.
III. Egyeb Iószágos chelekedetiről.

ELSÖ RESZE.

BÁtorságossan mondom, hogy chak az érdemli az Ember nevét, a'ki Simeonhoz hasonló: kiről Sz. Lukách, ELSŐBEN azt írja; hogy *Igaz* vólt. Az Igasság, olly Jószágos chelekedet, a'mint Sz. Agoston mondgya[d], melly kinek-kinek az övét
d Lib 19. Civit c. 21. Et in Psal. 83. meg-adgya. Ezt a'természet óltotta belénk; mert a'természet tanít az Igasságnak ama'parancholattyára[e]: *A'mit mástól gyülölsz néked chelekedtetni, meg-lássad hogy soha azt*
e Tob. 4. 16. *másnak ne chelekedgyed.* és[f]; *A'miket akartok hogy mivellyenek néktek az emberek, ti-is mivel-*
f Matt. 7. 12. *lyétek nékik.* E'Jószágos chelekedetnek szép példáit olvassuk külömb-külömb-féle historiákban. Midőn a'Harmadik Fridericus Chászárnak gond-viselése-alatt vólt,
D a'Magyar- és Cheh-országi László Király, találtattak olly Tanátsok, kik azt tanátslották a'Chászárnak, hogy el-rekkentse a'gyermek Királyt: kinek élete, a'Chászárnak nagy bajt szerzene jövendőre; halála pedig, Országokat, és sok gazdagságot. Kiknek azt felelte: Tahát inkább akarjátok hogy gazdag Király legyek, hogy sem Igaz és kegyes? Én pedig az Igasságot, és a'jó hírt nevet, nagyobra böchüllöm a'gazdagságnál, és minden egyéb dolognál. Ezt *Æneas Sylvius* írja[g]. És más hasonlót-is ír[h], az Elsö *Rodolfus* Chászárról: kinek midőn egy-némelly arra ajánlotta-vólna magát, hogy a'leg-nagyobb ellenségét, a Chehek Királyát *Ottócarust*, a'vadászáskor meg-öli, ha azért jutalma lenne; azt felelte: Noha ellenségem az *Ottócarus*; de arra nem viszen, hogy az Igasságnak és mértékletességnek határát meg-hágjam.
g Lib 3. Comment. in Res gestas Alphonsi
h Ibidem.

A'Sz. Irásban-is jeles példánk vagyon Dávidban: kinek midőn a'szolgai azt mondották-vólna az ő üldözőjéről, Saul Királyról[i]; *Imé a'nap, melyről az Úr néked szóllott: Én*
i Reg. 24. 5. 6. *kezedbe adom az ellenségedet, hogy chelekedgyél véle a'mint szemeidnek tetszik:* azt felelte: *Ke-*

gyelmes

gyelmes légyen nékem az Úr, hogy ne cselekedgyem é dolgot az én Uramnak, az Úr Krisztusának, hogy kezemet reája vessem; mert az Úr Krisztusa. És meg-enyhíté Dávid az ő férfiait beszédivel, és nem engedé nékik, hogy Saulra támadnának. Hasonló dolgot írnak *Valérius Maximus* [k], *Cicero* [l], *Gellius* [m], *Plutarchus* [n], a' Romai Polgár-mesterről *Fabricius*ról: kinek midőn arra ajánlotta-vólna magát *Timócrates Ambraciensis*; hogy *Pyrrhust* méreggel meg-ölni a' Pohárnakja-által; ki *Timócrates*nek fia vólt; és a' dolog az egész Tanács-elejbe-költ-vólna: Követeket küldött *Pyrrhus*hoz, és árra intette, hogy ollyan incselkedések-ellen szorgalmatossan őrizkednék. meg-gondolván a' bölcs Tanács, hogy Romát a' *Mars* fia építette; és, hogy nem méreggel, hanem fegyverrel kell hadakozni. A' *Timócrates* nevét pedig el-titkolta; mind két-képpen az Igasságot követvén: mert, sem ellenségét gonosz példával nem akarta el-veszteni; sem azt el-árúlni a' ki használni akart. Vallyon mit felelhetnek azok Ítélet-napján, kik Országért, vagy kevés jószágért, és gazdagságért, minden hamisságot bátran meg-chelekesznek, és számtalan lelket vesztnek a' méltatlan hadakozással?

Nem chak a' nagy dolgokban kell pedig az Igasságot meg-tartani, hanem a' kichinyekben-is. Melyről jeles példát olvasunk Sz. Agostonnál: ki két helyen-is írja [o]; hogy midőn *Mediolanum*ban vólt Sz. Ambrús idejében, egy szegény Vice-Iskola-mester, de igaz Keresztyén ember, egy-erszényben két-száz garast talált: és meg-emlekezvén az Isten Törvényéről, nyilván ki-jelentette, hogy, a' ki el-veszthette vólt, meg-találhatná. és meg-is adta annak, a' ki bizonyos jelét mondotta az erszénynek, és a' pénznek számát: ki örölvén az el-veszett marhájának meg-találásán; tized részét akarta adni ital-pénzül: de ama' semmi-képpen el nem akarta venni. És midőn, a' ki kárt vallott-vólt, azon búsúlva haragudnék; és kérné a' meg-találót; hogy valami részt venne magának: el-vötte ugyan, de mingyárt a' szegényeknek osztogatta. melly vetekedésen méltán chodálkozott a' Szent Doktor. Az Udvari embernek nagy gondgya vagyon a' chinyosságra: a' karmazin kapczát úgy a' lábához szorittya, hogy chak egy kis követsket sem szenvedhet benne: a' parasztember pedig, azzal nem gondolván, olly széles-szárú sarut visel, hogy alkolmas göröngyöt sem érez-meg benne. Illyen külömbség vagyon az Igaz- és a' Bűnös-ember lelki-ismereti-között: az Igazé, akár-mi kichiny vétektől-is, mint a' heába-valo szótól, gyötrettetik; a' Bűnösé pedig, a' halálos bűntől sem irtózik. Mind a' kettőnek példáját fel-találjuk Dávidban: Ki Igaz lévén, olly gyenge lelki-ismérettel birt, hogy halálos ellenségét sem akarta meg-ölni; és azoknak, kik arra unszollották, azt felelte [u]: *Kegyelmes légyen nékem az Úr; hogy ne cselekedgyem é dolgot az én Uramnak, az Úr Krisztusának, hogy kezemet reája vessem; mert az Úr Krisztusa*: a' Parázsnaság vétkében lévén pedig, olly ostoba lelki-ismérete vólt, hogy jámbor szolgáját és hűv vitézét-is ok-nélkül meg-ölette [x]: és vétkét mind addig sem vötte eszébe, míg nem Nátan szemére vetette [y]. Az-okáért, az Igasság, a' lelki-ismeretnek ládájában rekesztetett kinch: melly láda, az Isteni félelemmel, mint valami kúlchal tétetik bé, hogy az Igasság el ne veszszen. A' kiben azért efféle Igasság ninchen, az Ember nevet nem érdemli, hanem a' farkasét, rókáét, ölyvét, és kányáét; kik mindent, vagy erővel, vagy álnoksággal magoknak koporítnak. Azért mondgya *Origenes* [p], *Clemens Alexandrinus* [q], Sz. *Jerónymus* [r], és *Isidórus* [s]; hogy az ölyv, a' ragadozó embereket példázza, kik mindent erővel, vagy chalárdsággal máshól el-ragadoznak, a' vagy a' ragodozóknak szolgálnak, mint az ölyvek az embernek. azért számláltatik-is a' tisztátalan állatok-közzé [t].

Vedd eszedbe, hogy az Igaz ember, nem chak mindennek meg-adgya az övét, hanem ak igaz rendet-is meg-tartya. Melly-ellen sokan vétnek; azok tudni illik, kik inkább, és előbb akarnak kedveskedni baráttyoknak, hogy-sem az Istennek; és, ha mind a' kettőnek akarattyát bé nem tellyesíthetik, az Istent hátra hadgyák. Kik nem igazán, hanem hamissan chelekesznek: mert senkinek nem tartozunk Isten-ellen valo dologgal, a' mint-hogy senki nem tartozik kochisomnak én-ellenem kedveskedni. Azt-is vedd eszedbe; hogy, noha Igaz embernek mondatik, a' ki szolgainak bérét meg-fizeti, és a' ki igaz törvényt tészen, és a' ki igazat szóll: mindazáltal, mivel az Igasság közönséges Jószágos chelekedet, azt mondhatni valóságossan Igaznak, a' ki minden Jószágos chelekedettel tellyes; a' mint Sz. Lukách jelenti: ki, midőn azt mondotta Zakariásról és Erzsébetről [a], hogy, *Isten előtt mind ketten igazak vóltak*: mint-ha azt meg-magyarázta-vólna, utánna vetette: *járván az Urnak minden parancholatiban, és igasságban, panasz nélkül.* Azt olvasom Náamánról a' Syriai Király seregének Hadnagyáról [b]; hogy *Fő ember vólt az ő uránál, és böchülletes: mert által-adta adott az Úr szabadúlást Syriának: erős vala pedig, és gazdag férfiú; de poklos.* Jeles dolgokat mond felőle az Irás, de az utólsóval mind meg-homályositya. Kinek sokkal több követőit találjuk, hogy-sem a' Vén

Simeon-

A

c Cap. 5. de Instit.
l Lib. 3. Offic.
m Lib. 3 c. 8.
n In Pyrrho.

B

o Homil. 9. ex 50. Serm. 21 de Verb. Apostoli.

C

u 1. Reg. 24. 7
x 2. Reg. 11. 15.
y 2. Reg. 12. 7
p Homil. 7. in Levit.
q Lib. 5. Strom.
r In c. 39. Iob.
s In c. 11. Levit.
t Lev 11. 16.

D

a Luc 1. 6.
b 4. Reg. 5. 1.

A

Simeonnak: mert sokakban jóles dolgok találtatnak; de egy Halálos vétekkel azokat mind meg-ferteztetik. Vannak szelídek, adakozók; de fajtalanok: vannak tiszta-életűek, józanok; de fösvények: vannak aitatosok, békeségesek; de részegesek. Kik hasonlók a'hoz, a'ki jól meg-abronchoztatott, de egy-helyen lyukas vederrel merít vizet: a'hoz, a'ki, testét óltalmazó fegyverrel bé-födözvén, egy tagját a'nélkül hadgya, hogy

c 1. Reg. 17. 5. 49. az ellenség meg-sérthesse; a'mint Goliáton történt [c]: a'hoz, a'ki Várát kő-fallal békerítvén, egy tőréstt hágy rajta, mellyen az ellenség bé-mehet: a'hoz, a'ki hálóját, vagy hajóját meg-földozván, egy szakadást hágy, mellyen a'halak ki-mehetnek, és a'víz bémehet. Kikről azt mondhattyuk Sz. Jakabbal [d]: *Valaki az egész Törvényt meg-tartya, vétkezik pedig egyben; mindenekben vétkessé lőtt.*

d Jac. 2. 10.

II. RÉSZE.

B

MÁSODSZOR: Azt írja Sz. Lukách Simeonról; hogy *Isten-félő* vólt. Az Isteni félelem igé illik az Igasághoz: mert, mint a'kinek drága ruhája vagyon, inkább fél hogy valaki el ne vonnya, vagy meg ne rútíttsa: azon-képpen, az Igaznak mentől többJoszágos chelekedeti vannak, annál inkább óva jár, hogy el ne veszesse. A'Salomon Énekében imígyen beszéll a' Vő-legény a' Meny' aszszonynak [e]: *Mutasd-meg nékem az orczádat, zengjen a'te szózatod a' fülemben: mert a'te szózatod édes, és az orczád ékes.* Melyre azt feleli a'Meny'aszszony: *Fogjátok-meg nékünk a'kiscsed rókákat, mellyekpusztíttyák a'szőlőket: mert a'mi szőlőnk meg-virágzott:* azt jelentvén, hogy mentől emb-

e Cant. 2. 14.

gazdagb Isteni ajándékokkal, annál inkább kell azon lenni, hogy a'kis rókák meg-fogattassanak. Az Ördögöt, Oroszlánynak mondhattyuk [f], midőn nyilván kísért, és nagy vétkekre izgat: de mikor ólálkodva akar ártani, Rókának. Ki, midőn az Igazakat úndok vétkekre nem meri unszollani, aprólék dolgokkal, mellyekre nem igen szoktunk vígyázni, kísérti, hogy azok-által nagyobbakra vigye, és a'léleknek virágozó szőlőjét gyűmölchözni ne hadgya. Innét mondgya Dávid [g]: *Szolgállyatok az Urnak félelemmel: és örvendezzetek néki rettegéssel:* az-az, Noha mindenkor illik félni az Isteni szolgálatban;

f 1. Pet. 5 8.

g Ps. 2. 11.

mindazáltal, midőn a'nagy buzgóság-miatt ugyan örvendezünk, nem chak félni, hanem ugyan rettegni-is kell.

C

És noha Salomon azt mondgya [u]; *Szalad az istentelen, senkitől nem kergettetvén: az Igaz pedig, mint a'bizakodó Oroszlány, rettegés-nélkül lészen:* mindazáltal nem minden félelem ellenkezik az Igasággal. Mert a'Félelem, sok-féle: és Salomon nem arról a'félelemről szóll, a'mellyért a'Sz. Lélek Simeont dícséri. Az Első Félelem: * Természet-szerént-valo; melly az oktalan állatokban-is találtatik. És mivelhogy ninch a'mi hatalmúnkban: sem jónak, sem gonosznak, az érdemhez-képest, nem mondhatni; hanem, állattya-szerént jó. mert sok alkolmatlanságnak, és kárnak el-távoztatásáért adatott az Istentől; a'mint Sz. *Basilius* írja [x]. Így, fél a'bárány a farkastól, és el-fút előtte; a'tyúk a'rókától, az egér a'machkától, az ember akár-mi ártalmastól. Második Félelem; † Világinak mondatik: mellyel ember úgy fél a'testi kártól, vagy bűntetéstől, hogy annak el-távoztatásáért méréssel az Isten-ellen véteni: melly félelemből, tagadta-meg Péter Urúnkat. Ez gonosz, és vétek (az-okáért nem vólt Simeonban, kinek dícséretire mondotta Sz. Lukách, hogy Isten-félő vólt.) és Urúnk nyilván tíltotta, mondván [y]: *Ne féllyetek azoktól kik meg-ölik a'testet.* És Sz. Péter [z]: *Azoktól-valo féltetekben meg ne félemlyetek, és meg ne háborodgyatok.* És Isaías [a]: *Ki vagy te, hogy a'halandó embertől félnél, és az ember fiától, a'ki mint a'széna úgy meg-szárad?* Ettől kívánt meg-szabadúlni Dávid, midőn imígyen könyörgött [b]: *Az ellenség félelmétől ments-meg lelkemet;* a'mint Sz. *Basilius* magyarázza [c], ki Ellenséges félelemnek nevezi. Erről szóllott Salomon, és az Igaz emberben nem találtatik. Harmadik; * Szolgai Félelemnek mondatik: mellyel

D

fél ember az Isten bűntetésitől, mellyeket a'bűnösöknek rendelt: és az-okáért a'jóra izgattatik, hogy a'bűntetéseket el-kerűllye. Ez a'félelem, tulajdon-képpen nem az Isteni szeretetből származik, hanem a'magunk szeretetiből, mellyel ki-ki szereti a'maga hasznát és alkolmatosságát. Es azért mondatik Szolgai Félelemnek: mert szokásos a' szolgáknak, hogy uroknak engedgyenek, nem az urok szeretetiből, hanem a'magokéból, hogy meg ne veretteſſenek ha engedetlenek léſznek. Ez a'Félelem, úgy-mond Sz. Agoston [d], mellyel nem az Igasságot szerettyük, hanem a'bűntetéstől félünk, Szolgai. Negyedik; † Fiúi Félelemnek hívattatik: mellyel fél ember az Istent meg-bántani, és azért nem mér valamelly parancholatot által-hágni, hogy ki ne essék kedvéből. Fiúi félelemnek azért mondatik, mert az Isteni szeretetből származik: mint a'félelem, mellyel a'fiak félnek attyokat meg-bántani, a'fiúi szeretetből származik, mellyet az attyokhoz viselnek.

b Ps. 63. 2.

c In Ps. 33.

d Cant. 2. 15. in Ps. 1. 18.

u Prov. 28. 1.

x Orat. contra Iracundos.

y Mat. 10. 28

z 1. Pet. 3. 14

a Isa. 51. 12.

* Naturalis.

† Mundanus

* Servilis.

† Filialis.

Ez, mi-

Ez, mivelhogy a'tekélletes szeretetből származik, ki-rekeszti a'félelmet. Mert, a'mint Szent János nyilván mondgya [e], *Félelem ninch a'szeretetben: hanem, a'tekélletes szeretet ki-rekeszti a'félelmet.* E'két félelem lehetett Simeonban; vagy az utólsó, a'melly leg-jobb.

Noha pedig a'Szolgai Félelemnek eredeti, a'magunk szeretetiből származik: mindazáltal nem gonosz és veszedelmes, hanem jó és üdvösséges; a'mint a Sz. Irásból ki-tetszik. Mert arra intette Keresztelő Sz. János az embereket, hogy a'Penitentziára indítaná: *Viperák fajzati*, úgy-mond [f], *ki mutatta-meg néktek hogy el-futnátok a'kövétkezendő harag-elől?* Sőt Urunk-is, mondván [g]: *Féllyetek attól, a'ki a lelket's a'testet-is a'Gehennába veszítheti.* És a'Sz. Irás gyakorta fenyegette az embereket a'Gehenna tűzével [h]; a'fogak chikorgatásával [i]; a'külső setétséggel [k]; a'meg-halhatatlan féreggel [l]; a'meg-olthatatlan lánggal [m]. Azért, ha a'Sz. Irás rettenti a'bűnösöket hogy meg-térjenek, a'Szolgai Félelem jó, és az Istentől vagyon, és igazán mondatik az Úr félelmének. Innét mondgya Arany-szájú Sz. János [n]; hogy a'Pokoltól-valo félelem, az igaz ember lelkében, erős és fegyveres Vitéz, ki a'lopókat, tolvajokat, és minden ellenségeket messze el-kerget a'háztól. Sz. Ambrús azt írja [o]; hogy a'Sz. Mártyrok, a'viadalban lévén, szemők előtt viselték a'Gehennától-valo félelmet, és azzal győzték-meg a'hóhéroktól-valo kínoknak félelmét. Sz. *Ieronymus* azt írja [p]; hogy ő, a'pokoltól-valo féltében válaszotta a'pusztában-valo lakást, és a'sanyarú keményéletet. Sz. Agoston azt mondgya [q]; hogy az Isten adgya a'Szenteknek azt a'félelmet, melyről Urunk szóllott, mondván [r]: *Féllyetek attól, a'ki a'lelket's a'testet-is a'Gehennaba veszítheti.* Sz. *Basilius* azt írja [s]; hogy az Igazak, a'kísérteteket az utólsó Itélettől-valo félelemmel űzik-el: és [t], hogy az Igazakat, ez a'félelem úgy meg-tartóztattya hogy ne vétkezzenek, mint a'szegek a'Kereszten-függőket hogy meg ne mozdúllyanak; Dávidnak ama'mondása-szerént [u]: *Szegezd-által félelmeddel az én testemet, mert a'te ítéletidtől féltem.*

Ezen dolgot bizonyíttya a'Sz. Irás, jeles Gyümölchit számlálván-elő az Úr félelmének: 1. A'Gonosznak gyűlölése [x]: *Az Úr félelme gyűlöli a'gonoszt.* 2. A'Bűnnek el-kergetése [y]: *Az Úr félelme ki-űzi a'bűnt.* 3. Az Isten kedvének keresése [z]: *A'kik az Urat félik, azokat keresik a'mik kedvesek néki.* 4. A'jobb életre-valo térés [a]: *A'ki féli az Istent, szívéhez tér.* 5. *A'Bölcheség kezdeti, az Úr félelme*; a'mint Dávid [b], Salomon [c], és a'bölch *Eccleſiasticus* [d] mondgya. 6. A'Hitnek és Szeretetnek kezdeti [e]: *Az Istennek félelme kezdeti az ő szeretetinek: a'Hitnek kezdetit pedig a'hoz kell foglalni.* 7. Oka az Isten parancholati meg-tartásának, és a'Jó chelekedetek gyakorlásának [f]: *A'kik az Urat félik, meg-őrizik az ő parancholatit.* és [g]; *A'ki az Istent féli, jókat chelekeszik.* 8. A'kísértetekben-valo álhatatosságnak gyökere [h]: *Az Ur félelmében vagyon az erősség bizodalma.* és [i]; *A'ki az Urat féli, semmitől nem retteg, és nem fél: mert az az ő reménsége.* 9. Az Istennek jó akarattya és irgalmassága [k]: *Sok javaink lésznek, ha félly ük az Istent.* és [l]; *Az Úr irgalmassága őrőktől-fogva és őrökké, az ötet-félőkön.* és [m]; *Az ő irgalmassága nemzetségről nemzetségre, az ötet-félőknek.* 10. A'Világi jóknak bővsége [n]: *Féllyétek az Urat minden Szentei: mert ninch fogyatkozások az ötet-félőknek. A'gazdagok szűkölködtek, és éheztek: az Ur keresői pedig semmi jóban meg nem fogyatkoznak.* és [o]; *Boldog a'férfiu a'ki az Urat féli, hatalmas lészen a'magva a'földön: Dicsőség és gazdagság az ő házában.* 11. Igaz lelki örőm [p]: *Az Úrnak félelme dicsőség, és dicsekedés, és vigaság, és örvendezésnek koronája. Az Úr félelme gyönyörködteti a'szívet, és vigaságot szerez, és örömet, és a'napok hoszszaságát.* 12. A'Boldog ki-múlásról-valo-bizodalom [q]: *Az Úr félelmében légy nap-estig, mert reménséged lészen utólljára, és a'te várakozásod el nem vétetik.* és [r]; *Az Urat-félő jól lészen, és az ő bé-tellyesedése napjain meg-áldatik.*

Azt-is mondhattyuk az Úr Félelme-felől, hogy a'Meg-igazúlásra, hasonló-képpen eszközmint a'Hit: I. *A'Hit-nélkül, lehetetlen kedvesnek lenni az Istennél* [s]: de az-is, *a'ki félelem-nélkül vagyon, meg nem igazúlhat* [t]. II. A'Hit-által keresősük az Istent, és hozzá járúlunk: *mert az Istenhez járúlónak hinni kell* [u]. A'Félelem-által-is; a'mint Dávid jelenti, mondván [x]: *Midőn ölné őket, keresik-vala ötet: és meg-térnek-vala, és jó reggel hozzája jönek-vala.* és [y]; *Töltsd bé az orczájokat gyalázattal; és meg-keresik Uram a'te nevedet.* Így láttyuk hogy a'Niniveiek meg-félemlettek a'Jónás predikállására, és az Úrhoz tértek. III. *Az Igaz, hitből el* [z]: de *az Ur félelme-is az élet forrása* [a]. Az-okáért, méltán mondotta Salomon [b]: *Az Istent félljed, és az ő parancholatit meg-tartsad: mert ez az egész ember:* az-az, a'tekélletes boldogság, és a'leg-nagyobb jo, mellyet ember éltében kívánhat. Melyből imígyen okoskodik Szent Bernárd: Ha ez az egész ember; tahát a'nélkül semmi az ember: én pedig azt mondom, hogy nem is ember; hanem oktalan-állat, melly a'következendő veszedelemről nem

A

e 1. Ioan. 4. 18.

f Matt. 3. 7.
g Mat. 10. 28
h Mat. 5. 22. 30.
i Matt. 8. 12.
k Mat. 22. 13
l Marc. 9. 44. 46.
m Isa. 66. 24
n Hom. 15. ad Pop.

B

o Serm. 21. in Pſ. 118
p Epiſt. 22. ad Euſtochium. de Serv. Virg.
q Lib. de Gratia & Libero arbit. c. 18.
r Mat. 10. 28
s In Pſ. 33.
t Orat. in principium Prov.
u Pſal. 118. 120.
x Prov. 8. 13.
y Eccli. 1. 27.
z Eccli. 2. 19.
a Eccli. 21. 7.

C

b Pſ. 110. 10
c Prov. 1. 7.
d Eccli. 1. 16.
e Eccli. 25. 16
f Eccli. 2. 21.
g Eccli. 15. 1.
h Prov. 14. 26
i Eccli. 34. 16
k Tob. 4. 23.
l Pſ. 102. 17.
m Luc. 1. 50.
n Pſ. 33. 10.
o Pſ. 111. 1. 2. 3.
p Eccli. 1. 11.
q Prov. 23. 17
r Eccli. 1. 19.

D

s Hebr. 11. 6.
t Eccli. 1. 28.
u Hebr. 11. 6.
x Pſ. 77. 34.
y Pſ. 82. 17.
z Gal. 3. 11.
a Prov. 14. 27
b Eccleſ. 12. 13.

A

szorgalmatos; minéműnek mondgyák a' ptrűtskőt: mert nem félvén a' téli nyomoruságtól, az egész nyarát énekléssel muláttya, és az-után koplalni kell; a' mint szemére vetette a' hangya. A' Félelem természeti azért az, hogy fussón a' gonosztól; és eszközöket keressen, mellyek-által meg-szabadúllyon tőle. És naponként láttyuk, hogy soha az emberek nem szorgalmatosbak az örők Bóldogságfelől, mint mikor dög-haláltól, hajó-töréstől, meny-dörgéstől félnek: és gyakorta [c], *A' folyó-víz sebessége örvendezteti az Isten Városát.* mert a' nyomoruság, Penitentziára viszi az embereket, melly a' Mennyei polgárokat örvendezteti. Igen ritkán történik, úgy-mond Sz. Agoston [d], sőt soha sem, hogy valaki Keresztyénné akarjon lenni, a' ki valami Isteni félelem-által meg nem retten.

c Pſ. 45. 5.

d *Lib. de Catechiz. rud. c. 5*

Noha pedig, a' mint mondám, jó ez a' Félelem: mindazáltal, ezzel meg ne elegedgyünk; hanem azon igyekezzünk, hogy a' jobra, a' Fiúira jussunk, mellyre a' Szolgai Félelem út és eszköz. Mert jól mondotta Szent Agoston [e]: Ha semmi félelem nincsen, ninch út mellyen a' Szeretet bé-mennyen. A' mint láttyuk, hogy a' serte-által vonszák-bé a' fonalat, midőn valamit varnak. a' serte mégyen-bé először: de ha az ki nem mégyen, utánna nem érkezik a' fonál: úgy a' Félelem foglallya-el elsőben az elmét: de nem marad ott a' Félelem; mert azért ment-bé, hogy bé-vitetnék a' Szeretet. Szépen jelenti ezt az Isten a' Profétánál [f]: *A' fiú tiszteli az atyát, és a' szolga az ő urát: ha azért én Atya vagyok, hol az én tiszteletem? és ha én Ur vagyok, hol az én félelmem?* A' hol az Úr a' szolgáktól félelmet kíván, kik őtet mint Atyát szeretni nem tudták. Melly mondást magyarázván Sz. *Jerónymus* [g], imigyen ír: Azt akarja az Isten, hogy előszőr ő fiai legyünk, és a' jót akaratunkból chelekedgyük. Ha azt nem akarjuk, hogy ottanchak szolgai legyünk, és a' gonosztól a' kínoktól-való féltünkben el-távozzunk; hogy a' szolgák félelméről, a' fiak kegyelmére mennyünk.

e *Tract. 9. in Epiſt. Ioan.*

B

f *Malach. 1. 6.*

g *In c. 1. Malachiæ.*

III. RESZ E.

h *Luc. 2. 25.*

HARMADSZOR: A' Vén Simeonról azt írja Szent Lukách [h]; hogy *Várta az Israël vígaszt alását*: az-az, a' Kőzönséges jóra figyelmezett, és azt ohajtotta. Nem vólt azok-közzűl, kikről panaszolkodva mondgya Sz. Pál [i]: *Minnyájan a' magokét keresik:* mert ő nem a' maga hasznát és vígaszt alását kereste és kívánta, hanem az egész Israël népéjért. Igaz követője vólt Moyses nek, ki a' néki ajánlattatott népért, ki akart törölteti az Élet könyvéből [k]. Igaz Jeremías; kiről azt olvassuk [l]: *Ez az atyafiaknak, és az Israël népének szeretője: ez, a' ki sokat imádkozik a' népért, és az egész Sz. Városért.* Jól int bennünket Sz. Pál, mondván [m]: *Senki ne keresse a' magáét, hanem a' mi másé:* és magát adgya példáúl [n], *a' mint én-is mindenekben mindeneknek kedveskedem; nem keresvén a' mi nékem hasznos, hanem a' mi sokaknak, hogy üdvőzűllyenek.* Másutt pedig azt írja [o]; hogy, *Ő-maga kívánt átokká lenni a' Krisztustól az attyafiaiért.* melly mondást másutt bővebben meg-magyaráztam. Dávidnak-is ki-tetszett szorgalmatossága a' népért: kinek, midőn a' nép számlálásáért a' Három bűntetes-kőzzűl választani hadtak-vólna, nem választotta az Éhséget; melly ritkán bántya a' Fejedelmeket, gyakorta pedig a' kőz népet: sem az Ellenség fegyverét; melytől künnyebben meg-óltalmazhattyák magokat a' kőz népnél: hanem a' Dög-halált, melly mindennek eggyaránt kőz. És midőn látná, hogy az-is, őtet el-kerűlvén, a' kőz népen dühőskődik, azt mondotta a' Nép-ölő Angyálnak [p]: *Én vagyok a' ki vétkeztem: én chelekedtem hamissan: ezek kik juhok, mit chelekedtek? Fordúllyon, kérlek, kezed ellenem, és az atyám háza-ellen.*

i *Phil. 2. 21.*

C

k *Exo. 32 32*

l *2 Mach. 15. 14.*

m *1. Cor. 10. 24.*

n *verſ. 33.*

o *Rom. 9. 3.*

p *2. Reg. 24. 17.*

D

Szép példákat olvasunk erről a' régi Sz. Remetékről-is: kik, a' kőzönséges jóért, és fele-baráttyoknak üdvősségéért, a' pusztának chendességében-valo lelki vígaszt alásoktól-is, egy-ideig búlchút vőttek. Mert Szent Antal, *Constantius* Chászár-idejében, Alexandriába ment; a' mint *Theodorétus* írja: *Aphraates* pedig, Antiokiába; hogy az *Ariánus*ok dühősségе-ellen óltalmaznák a' Híveket, vagy a' Chászárok haragját enyhítenék. Tűndöklött ez Sz. Jóbban-is; kiről azt mondották [q]: *Ímé sokakat tanítottál, és az el-fáradott kezeket meg-erősítetted: az ingadozókat álhatatossá tőtték beszéded, és a' reszkető térdeket meg-vastagítottad.* És Sz. Márton Püspökben: kiről azt írja *Sulpitius* [r]; hogy, noha igen kívánkozott e' hitván világtól meg-menekedni: mindazáltal látván, hogy a' juhai kesergették halálát, félvén a' ragadozó farkasoktól, azt mondotta: Uram, ha még szükséges vagyok a' te népednek, a' múnkától meg nem vonszom magamat. Sőt azokban-is; kik a' mirígyben, vagy egyéb dögleletes és ragadó betegségekben, hogy fele-baráttyoknak üdvősségesen szolgálhassanak, testi életőket nem szánnyák veszedelemre verni. Igen távúl vannak ettől azok, kik a' magok haszná t,

q *Iob 4. 3.*

r *In ejus Vita.*

vagy

vagy nyugodalmát úgy keresik, hogy fele-baráttyokról tellyes-séggel el-feletkeznek, és semmi fáradságot érettek fel nem vállalnak. és fő képpen az írégyek: kiket nem méltó embereknek nevezni, hanem ebeknek (kiket ki-rekeszt Sz. János [s] a'Mennyei várasból;) kik soha meg nem alkodhatnak a'léven. és ha éleget őttek-is, másnak semmit nem engednek: sőt, a'mi nékik nem szükséges-is, mástól meg-tíltyák. Mint a'szalmán-ülő kuvaszról szokták mondani; hogy, sem ő nem eszik benne, sem az ökörnek nem engedi, hanem el-ugattya róla.

A

s Apoc. 22. 15.

Negyedszer: Azt írja Szent Lukách Simeonról [t]; hogy *A' Lélek-által ment a' Templomba.* de vallyon mi-féle Lélek-által? Kétség-nélkül a'Szent Lélek-által. mert azt-is írja Sz. Lukách [u]; hogy *A' Sz. Lélek volt ő benne:* és, hogy *feleletet vött a' Sz. Lélektől.* Tallát azon Sz. Lélek által ment a'Templomba-is: ki meg-jelentette néki, és intette-is, hogy a'Templomba menjen; mert ott találja a'Kriſtuſt, a'kit várt és kívánt. Sokan, nem a' Sz. Lélek-által mennek a'Templomba, hanem a'Hiuság Lelkétől vezettetnek; fitogatván magokat, vagy czifra ruhájokat; gondolván, hogy másutt annyi szem nem néz reájok mint a'Templomban. melly dolog, noha sokan meg sem gondollyák, igen alkalmatlan, és méltatlan. Gondold-meg, Keresztyén; ha valami vétkedért, kegyelmet akarnál nyerni a'Királytól: illenék-e, hogy nagy pompával, és czifra köntösben mennél eleibe? nem inkább rongyos ruhába, vagy szőr-zákba kellene-e öltöznöd? Követvén a'Syriai Benadad Király szolgainak példáját: kik az Izráël Királyától Akábtól kegyelmet akarván nyerni [x], *fel-övedzették zákokkal ágyékokat, és köteleket tőttek a'fejőkre*; és úgy könyörgőttek.

t Luc. 2. 27.

u vers. 25. 26.

B

x 3. Reg. 20. 32.

Némellyek a'Chachogás Lelkétől vitetnek a'Templomba: a'hol nem külömben cheveznek, és heába-valókat beszélnek, mint a'piaczon; kiket méltán dorgál Szent *Basilius* [y]. Ki, magyarázván Dávidnak ama' mondását [z]; *Az ő Templomában minnyájan dicsőséget mondanak:* imígyen beszélt: Hallyák-meg ezt, és pirúllyanak meg-szégyenűlvén azok, kik a'Templomban hoszszú beszédeket szőnek. A'ki a'Templomban vagyon, ne rágalmazást, ne heába-valóságot, ne szemtelen dolgokról-való beszédet mondgyon: hanem minnyájan dicsőséget mondgyanak az ő Templomában. Ott állanak az Angyalok, fel-írván a' beszédeket: jelen vagyon az Úr-is, a' bé-menők igyekezetit szemlélvén. És a Szent Doktor, azt mondván, hogy minden állatok az Isten dicsőségét beszéllik, utánna veti: A' nyomorúlt emberek pedig, el-hagyván a'magok házát, a'Templomba gyűlnek, mint-ha valami hasznot akarnának abból haza vinni: holott sem az Isten Igéjére nem figyelmeznek, sem állapattyokat nem értik: semmit nem félnek az Isten ítéletitől; úgy hogy, egy-másra vigyorogván, az Imádság házát Cháchogás házává tészik. Azt írja *Cicero* [a]; hogy, midőn a'Pogányok a' hamis isteneknek áldoztak, meg-vólt parancholva, hogy nyelvőket megzabolázzák. Szent Ambrús pedig az írja [b]; hogy egykor az Isteni dicséretet énekelő Papok fülét, a'sok béka-szó bé-tőltvén, egy Pap meg-parancholta nékik, hogy halgassanak, és az Imádságot meg-bőchűllyék: és leg-ottan meg-chéndeszedtek. melyből azt hozza-ki: Halgatnak a' tók, és nem halgatnak az emberek? és az oktalan-állat, a'mit természete-szerént nem túd, bőchűllettel meg-ismeri. Az emberek chintalansága olly nagy, hogy sokan nem tulajdonítnak annyit a'lélek aitatosságának, a' mennyit a'fülök gyönyörűségének.

y Homil. 6. in Pſ. 28.

z Pſal. 28. 9.

C

a Libr. 1. de Divinat.

b Libr. 3. de Virginib.

Némellyek, a'Bujaság Lelke-által mennek a'Templomba; hogy szemőkkel chatázzanak; és, az emberi ábrázatokat tekintélvén, magokban gonosz kívánságokat gerjesszenek. melly valóban nagy bűn. Az-okáért, az Aitatosságnak Lelke-által kell a' Templomba mennünk: hogy ott lelki gyümölchöt szedgyünk, vagy az Isten Igéjének halgatásából; vagy az Imádságnak gyakorlásából; vagy a'Szentségekben-való részesülésből. mert ezekre rendeltettek a'Keresztyének Egyházi, vagy Templomi. A'Templom, úgy-mond Arany-szájú Szent János [c], a'lelki orvosságnak helye: és azokat, a' kik abba mennek, arra tanittya, hogy házokhoz ne térjenek, hanem-ha illendő orvosságokat vésznek, és azokat az ő sebőkre tészik. És [d]: A'Mag-vető, nem chak azért vét, hogy vessen, hanem hogy aratson: a'kereskedő, nem chak azért hajóz, hogy hajózzon, hanem hogy szarándokságával marháját többítse. Azon-képpen mi-is, nem chak azért megyünk a'Templomba, hogy ott mulatozzunk, hanem hogy valami nagy nyereséggel mennyünk-el onnét.] A'ki ezt nem chelekeszi, nem méltó hogy embernek mondattasék, hanem oktalan-állatnak: ki hasonló a'verébhez; melly a'szent helyet meg nem bőchűlvén, a'Templomban chirippel, és mindent bé-szemetez: hogy ne mondgyam hasonlónak az ebhez; melly, lábait fel-emelvén, az Óltárokat-is megvizelli.

c Homil. 1. in Geneſ.

d Homil. 5. a Pop.

D

A

Hogy-ha nagy vétek, az Istennek külső Templomát bőchülletlenséggel illetni: mennyivel inkább a' belsőt? melyről Szent Pál emlekezik [c]: *Az Istén Temploma szent, melly ti vattok.* Az-okáért, fő-képpen ennek a' Templomnak ki-tisztítására kell igyekeznünk. A' Templom, és annak eszközi, fő-képpen Három dologgal úndokittatnak meg; füsttel, porral, vízzel: a' Lélek-is hasonló dolgokkal fertéztetik-meg: a' Füst, a' hiába-való tiszteség-vagy méltóság-kívánása; a' Por, a' földi arany és ezüst ohajtása; a' sáros Víz, az úndok bujaság. A' füstöt, víz mossa-el; a' port, a' szél hajtya-el: a' nedvességet, a' tűz emésztí-meg. A' Kevélységet, az alázatosság orvosollya-meg; melly hasonló a' vízhez, mert alatson helyeken vagy völgyeken folydogal: a' Fösvénységet, az adakozás kergeti-el; melly a' pénzt ide 's tova el-hánnya a' szegények-közibe. A' Szemtelenséget, az Isteni szeretet fogyattya-el. melly a' mi lelkünket mint a' tűz, fel-gyulasztya. De mind a' füstből-, mind a' porból-, 's mind a' vízből-való ki-tisztúlásra, azon dolgok használhatnak: úgy hogy a' füstöt, füst űzi-el; a' port, por nyomja-el; a' vizet, víz mossa-el.

[c] 1 Cor. 3. 17.

B

A' Füst, a' Kevélység, melly mindenkor magassan fel akar menni; mint a' Kevélységnek attya, ki azt mondotta [f]: *A' felyhők-fölibe hágok; hasonló lészek a' Fölségeshez.* Azért olvassuk Szent Jánosnál [g]: *Fel-jöve a' kút füsti, mint egy nagy kemenczének füsti: és megsötétüle a' Nap, és a' levegő-ég a' kút füstitől.* mert nem lehet olly nemes és tekintetes teremtett-állat, mellyet a' Kevélységnek füsti meg ne rútítsson. Azért a' Lucifert, *a ki reggel fel-kél vala* [h]; és [i], *kinek minden drága-kő volt az ő öltözete*, leg-útálatosbá lőtt: és, ki-üzettetvén az emberből, a' díznók seregébe kívánkozott [k]. Ezt a' füstöt, füst űzi-el: tudni illik, az alázatos Imádságnak füsti. Mert az Imádságot, vagy annak erejét, Füstnek nevezi Szent János, mondván [l]: *Fel-méne a' jó illatok füsti a' Szentek imádságából az Angyal keze-által az Isten-eleibe.* a' hol a' Fel-menetel-is az Imádság füstivel vagyon. Melly Fel-menetel, nagy magás az alázatos Imádságban: mert, a' mint a' Bölch mondgya [m], *A' maga meg-alázónak imádsága, által-hattya a' felyhőket: és meg nem vigasztaltatik mig nem el-közelget: és el nem távozik, mig nem a' Fölséges reá tekint.* Azért mondotta Urúnk-is némelly Ördögi nem-felől [o], hogy *Ki nem üzettetik, hanem imádság- és böjtölés-által.* És azt példázta Rafaël Angyal, midőn Tobiásnak azt mondotta a' hal-felől [p]: *A' szívének egy részét ha a' szénre teszed, annak a' füsti ki-kerget minden-némű Ördögöt, akár férfiútól, s akár aszszony'állattól:* tudni illik, Ha a' mi szívunk fel-gerjed a' Szent Lélek tűzétől; ki, [q] *Könyörög érettünk* (az-az, könyörgésre tanít minket) *ki-mondhatatlan fohászkodásokkal*: kételen véle az Ördög hogy el-fusson. Az-okáért, a' maga meg-alázó Publikánus imádságának füsti, meg-előzte a' fel-fuvalkodó Farisæus hálá-adásának füstit: és *ala-ment a' Publikánus az ő házához, inkább meg-igazíttatva amannál: mert minden a' ki magát fel-magasztallya, meg-alaxtatik: és a' ki magát meg-alázza, fel-magasztaltatik* [r].

[f] Isa. 14. 14.
[g] Apoc. 9. 2.
[h] Isa. 14. 12.
[i] Ezech 28. 13.
[k] Mat. 8. 31.
[l] Apoc. 8. 4.
[m] Eccli. 35. 21.
[o] Mat. 17. 20
[p] Tob. 6. 8.
[q] Rom 8. 26.
[r] Luc. 18. 14.

C

A' Földi Gazdagságnak Pora (melly nem egyéb feír és veres pornál,) porral nyomattatik-el; tudni illik, az Istennek ama' moudásával [s]: *Por vagy, és porba térsz.* Ezzel a' porral élt Dávid, midőn azt mondotta [t]: *Ne félly mikor gazdaggá lészen az ember; és mikor meg-sokasodik az ő házának dichősége: Mert mikor el-vész, semmit el nem viszen: sem alá nem száll véle az ő dichősége.* Ezennel maga-is porrá lészen: mit fárad tahát a' por-gyűjtésben? Ezzel a' Porral vigasztalta magát Jób, midőn minden földi Gazdagságnak porát el-veszttette, mondván [u]: *Mezítelen jöttem az anyám méhéből, és mezítelen térek oda.* Nem annyíra vágyódnának a' gazdagok erre a' porra, a' gazdagságokra, ha az emberi testnek a' porból-való eredetit meggondolnák: mellyet minden láb tipor, és tiporván el-koptat: *mellyet el-hány a' szél a' föld színéről* [x]: melly minden változásnak alája vettetik: melly igen könnyen el-válik a' földtől, és ide 's tova hányattatik: és hogy az ember-is könnyen el-válik a' földtől; mert ninchen abban gyökere, hanem chak úgy hordozza mint reája tétetett terhet, mellyet hamar le-tészen. A' por a' porhoz nem igen ragad; úgy az ember-is a' gazdagsághoz, és ez ő-hozzája: mert a' gazdagságot, *a' lopók ki-ásák, és el-lopják* [y]; a' bűnősnek-is hirtelen vermet ásnak [z], melyben minden dichekedésének vége lészen. Az-okáért, midőn Dávid azt kérdette [a], Meddig dichekednek a' bűnősök? azt felelte: *Mig a' bűnősnek veremásattatsék.*

[s] Gen. 3. 19.
[t] Psal 48. 17.
[u] Iob 1. 21.
[x] Psal. 1. 4.
[y] Mat. 6. 19.
[z] Psal. 93. 13.
[a] Psal. 93. 3. 13.

D

Végezetre, a' Testi Gyönyörűségnek Vizét, vízzel kell ki-mosni. A' Testi gyönyörűség, és Bujaság, méltán hasonlíttatik a' vízhez: mert semmi annál hamarébb el nem nyeli az embert; nem chak lelkét a' pokol fenekére vetvén, hanem a' testét-is megerőtelenítvén; a' gazdagságát el-fogyatván; jó hírét-nevét meg-emésztvén. Erről a'

hamis-

hamúságról érthettyük a'mit Jób az istentelen-felől mond [b]; hogy *Iszsza mint a'vizet a' hamúságot.* Ez úndok Vizet, a'Kőny-hűllatásnak vizével kell el-mosni: mellyet jól tudott Dávid, ki az úndok vízbe esett-volt; és azért mondotta [c]: *Meg-mosom minden éjjel az ágyamát: meg-áztatom az ágyamát Kony-hűllatásimmal.* Magdolna-is igen el-merűlt-volt ez úndok vízbe; de a'Kőny-hűllatásnak vizével ki-menekedett, midőn azzal Urúnknak lábait mosógatta [d]. Méltó és illendő orvosság; hogy, ha a'szemek voltak vezérek a' bűnre, a'Penitentziának eszközi-is azok légyenek.

Ötödször: Azt írja Sz. Lukách Simeonról; hogy *Ölébe vötte* a'Jésust. melly nem chak a Hitnek volt jele, hanem a'buzgó Szeretetnek-is: mert azokat ölelgettyük, a'kiket szeretünk. Ennek az Ölébe-való vételnek minémű hasznát érzette-légyen Simeon, akár-ki-is meg-gondolhattya. Melyről *Orígenes* imígyen beszélget [e]: A'Jésus ruhájának peremét illette az aszszony'állat, és meg-gyógyúlt. Ha annak, annyi haszna volt a'ruhának végső részétől: mit vélhetni Simeonról, ki ölébe vötte a'Gyermechkét, és ölében tartván örvendezett és vígadott, látván hogy ő hordozza a'kis Gyermeket, ki a'foglyokat meg-szabaditani jött volt? Ezzel pedig arra tanittatunk; hogy a'Hithez foglallyuk a'Chelekedeteket-is: és hogy nem elég a' Krisztust nézni a'Hitnek szemeivel, ha Chelekedettel hozzánk nem szorittyuk. mellyet noha minden Jó-chelekedetről érthetünk: mindazáltal fő-képpen az Oltári-szentségben vagyon helye: melyről nem elég igaz hitünknek lenni, hanem élnünk-is kell vele.

Bizonyára, nagy veszedelemre jutnak üdvösségök-felől, a'kik illyen jeles orvossággal ritkán, és chak hébe-hóba élnek. És, a'több okok-között, a'mellyekért a'mostani Tévelygések illy igen el-hatalmaztak, nem utólsó volt e'Szentségnek el-mulatása: mivel úgy meg-hűlt volt sokakban a'Szeretet, hogy majd senki azzal gyakrabban nem élt esztendőben egyszernél; vagy, ha többször akart vele élni, azt titkon chelekedte, hogy meg ne nevetnék a'fölöttébb-való aitatosságért. Helye vagyon itten a'Dávid mondásának [f]: *Meg-verettettem mint a széna, és meg-száradott a'szívem* (melly a' Hitnek széke; *mert szívvel hiszünk az igasságra* [g]:) *mert el-felejtettem kenyeremet meg-enni.* Gondollyák-meg ezek, mire intette Sz. Pál Timotheust, mondván [h]: *E'parancholatot ajánlom néked fiam Timótee, a'te felőled-való előbbi profétálások-szerént; hogy vitézkedgyél azok-szerént jó vitézséget, hited lévén, és jó lelki-ismereted; mellyet némellyek meg-vetvén, a' Hit hajójából ki-estek.* De senki nem láttatik inkább meg-vetni a'Jó lelki-ismeretet, mint a'kik nem élnek az Oltári-szentséggel: melynek vétele-előtt, kívántatik nem chak a' lelki-ismeretnek meg-vizsgálása, hanem meg-tisztítása-is.

Bizonnyal mondhattyuk, hogy az Eretnekségnek kút-feje; a'gonosz lelki-ismeret, és a'gonosz élet: mert az Eretnekség, soha nem első bűn, hanem más bűnökből származik: és a'gonosz élet, mindenkor az Eretnekségre megyen, és gyakorta abban végeződik-is; úgy hogy a'gonosz életnek erkölchi, akadályt-vető kövek, mellyekben a'Hit, mint a'hajó el-törik. Ennek Első Oka; a'természettől-való ellenkezés, a'Hit-, és a'Gonosz élet-között: mellyet a'Jó lelki-ismeret fedd és dorgál. Második Oka, a' természet-szerént-való le-esés és hűllás: mivelhogy a'ki egy vétekből másikba esik, végre leg-mélyebben, az Eretnekségbe esik. Mert a'vétkek árkai egy-mástól függnek, hogy garáditson-ként eggyikből a'másikba érkezzél, és végre a'Hitetlenségbe, vagy Eretnekségbe essél. Harmadik Oka; az Istennek büntetése. Mert az Isten a'gonosz életet meg-veri, meg-vonyván tőle az ő Sz. Malasztyát, igasságát, világosságát; és a' gonosz embereket, el-fordúlt értelemre adgya [i]. Negyedik Okát, Arany-szájú Sz. János adgya, így szólván [k]: A'gonosságtól meg-veszett emberek, hogy szabadon engedhessenek a'vétkeknek, és testi gyönyörűségeknek, tagadgyák a'következendő jókat és gonoszokat, és a Hitnek egyéb ágazatit, mellyek az Isteni félelemre, és a' bűntől-való iszonyodásra indíthatnák őket. Ismértem egy fő embert Magyar-országban: ki a'Tévelygésből a'Kereszтyén Hitre-való meg-téresének fő okát azt mondotta; hogy azt kell igaz Hitnek tartani, melly a'bűnt fogyattya, és a'Jószágos chelekedeteket gyakorlattattya: mivelhogy *Azért jelent-meg az Isten Fia, hogy el-rontsa az Ördög chelekedetit* [l]. Azt pedig nyilván meg-tapasztalta, hogy, a' minémű dolgokban a'Párthos atyafiak ellenünk vélekednek, azok a'bűnre szabadittyák az embert, és a'Jószágos chelekedettől vagy el-vonszák, vagy meg-tartóztattyák: mellyet igen nyilván meg-bizonyított.

A'ki e'dolgokban követője Simeonnak, valóban meg-érdemli az Ember nevet: és, midőn e'világból-való ki-múlását közel érzi azon Simeonnal, bátorságosan mondhattya [m]: *Most bochátod-el Uram a'te szolgádat, a'te igéd-szerént békeségben: Kiványán el-*

A
b Job 15. 16
c Psal. 6. 7.
d Luc. 7. 38.
B
e Hom. 15.
f Psal. 101. 5.
g Rom. 10. 10
h 1. Tim. 1. 18.
C
Rom. 1. 28.
k In c. 1. ep. 1. ad Tim.
D
l 1. Ioan. 3. 8.
m Luc. 2. 29.

A

válni, és a' Krisſtuſſal lenni[n]. Méltán mondhatta a' Vén Simeon Dávidal[o]: *Várvan vártam az Urat, és reám figyélmezé: és új éneket ada a' ſzájá-ra, a' mi Iſtenünk dicséretit*, amazt tudni illik: *Moſt bochátod-el Uram*, &c. *Ha a' kivánság bé-tellyeſedik*, úgy-mond Salomon[p], *gyönyörködteti a' lelket*: az-okáért, az Iſten bé-tellyeſítvén a' vén Simeon kívánságát, nagy örömet ſzerzett néki. *Az Élet fája*, úgy-mond azon Salomon[q], *az el-jövő kívánság*, melynek itt vagyon fő-képpen helye: mert Simeon a' Kriſtuſt kivánta, ki az Élet fája. Vedd eſzedbe; hogy, a' hol mi a' Deák bőtű-ſzerént azt olvaſſuk, *Moſt bochátod-el Uram*; a' Görög bőtű-ſzerént imígy olvashattyuk: *Moſt óldozod-meg Uram*. Mert úgy kívánt meg-óldoztatni, mint-ha nem akarattya-ſzerént, hanem kétségből, és meg-kötözve maradott-vólna e' világban: mint a' ki a' fogságból ki-kivánkozik ſzabadúlni. A' teſt, Adámnak vétke-előtt, ollyan vólt mint az ékes palota, az Eredendő Igaſságnak kárpitival fel-chinyoſittatott, és olly meſterségeſſen épittetett, hogy, ha az ártatlanságban meg-maradott-vólna, ſoha el nem romlott-vólna: de a Bűn-után, a' palota bűdös tömlőczczé változott; melly a' halálnak romláſa-alá vetteték; melyben a' lélek, ezer kívánságoknak lánczaival meg-kötöztetvén, nyomorúltúl él, és azért kívánnya az óldozáſt. A' fúleműle, az arany kalitkából-is ki igyekezik menni, hogy ſzabadon röpösheſſen, és a' levegő-éggel élheſſen: úgy a' ſzeterettel lángoló Lélek, ha ſzintén igen jeles teſte vólna-is, és minden gyönyörűséggel bővelkednék-is, ki-kivánkoznék abból, hogy az Iſtennek világos lá-ásában gyönyörködhetnék.

B

Az Igazak bátran mondhattyák a' Simeon énekét: kik, mint-ha valámi tömlőczben vólnának e' világon, abból ki-ſietnek, és a' ſzabadságot ohajtyák, mondván Sz. Pállal[o]: *Én ſzerencſétlen ember, ki ſzabadít-meg engem e' halálnak teſtéből?* A' ki idegen földön lévén hazájába evez, tudván, hogy attyafiai és baráti nagy jó kedvel várják és fogadgyák, örömeſt el-indúl a' parttról: az-okáért, mivelhogy az Igazak e' világon-valólétőket ſzarándokságnak ítélik, mint-hogy az-is, e' moſtani életnek partyáról annyival örömesben indúlnak-meg, a' mennyivel inkább reménlik a' következendő örök nyugodalmat és dicsőséget. Az-okáért Dávid, ki magát jövevénynek és ſzarándoknak mondotta[p], nyilván meg-mutatta kívánságát-is, mondván[q]: *A mint kívánkozik a' ſzarvas a' vizek kút-fejéhez: úgy kívánkozik a' lelkem te-hozzád Iſten. Szomjuhozott a' lelkem az erős élő Iſtenhez: mikor mégyek-el, 's jelenem-meg az Iſten orczája-előtt?* És: *Az én könyhullatáſim, kenyereim vóltak nékem éjjel és nappal; midőn mondgyák napon-ként nékem: Hol vagyon a' te Iſtened?* Midőn a' tolvajokkal és gonoſz-tévőkkel eggyütt, jámborok-és ártatlanokis vannak a' tömlőczben: amazok rettegnek és félnek; ezek pedig örvendeznek és vígadnak, halván hogy a' tömlőcz ajtaját meg nyittyák; mert amazok méltán azt vélhetik, hogy akaſztó-fára, vagy kerékre viſzik-ki őket: ezek pedig azt reménlik, hogy ki-ſzabadúlván, házokhoz mehetnek. Azon-képpen, a' kiket a' Lelki-iſméret vádol, félnek ki-menni a' teſtnek tömlőczéből: az Igazak pedig, és jó lelki-iſméretűek, kívánnak abból ki-menekedni, és a' halált örömmel várják; és azt mondgyák Dávidda[r]: *Vidd-ki a' tömlőczből az én lelkemet a' te nevednek dicsérésére: várnak engem az Igazak, míg meg-fizetſz nékem.* Azon tömlőczben vóltak, a' Farao Sütője és Pohárnokja[s]: mind ketten álmot láttanak: mind a' kettőnek meg-magyarázta álmát Jóſef: a' Sütőnek, harmad napra akaſztó-fát jövendőlt; a' Pohárnoknak pedig, ſzabadúláſt. Az-okáért, kétség-nélkül nem egyenlő akarattal vóltak, midőn látták hogy ki-vitték őket a' tömlőczből. Ennek jeles okát jelenti Salomon, mondván[t]: *Az ő gonoſságában ki-ůzettetik az iſtentelen: bízik pedig az Igaz az ő halála-kor*: az-az, az iſtentelen a' gonoſságért, minden jó reménségtől meg-foſztatik ez élet-után, mert az Iſten ſzíne-elől örök ſzám-kivetésbe vettetik: az Igaz pedig, fő-képpen halála-kor bízik; mert tudgya hogy a' halál olly ſzükséges eſzköz, mint a' hajó, mellyen az Élők földére kell jutni, hogy azon örökségül réſzt vegyen. Az-okáért, *a' mint a' bűnősök halála igen gonoſz*[u]: úgy *Drágalátos az Ur ſzíne-előtt az ő Szentinek halála*[x].

C

D

Azt írják a' Természetnek vizsgálói; hogy a' hattyú, halála-kor énekel; a' *Siréna* nevű tengeri madár pedig, sír. és okául azt adgyák; hogy a' vér a' halálkor, minden állatnak a' ſzívéhez járúl: a' hattyúban azért igen jó vér lévén, örvendezteti, és énekléſre indíttya; a' *Sirenában* pedig, ſemmire-kellő, bánatos, és azért ſirattattya. Az iſtenteleneknek-is gonoſz vérök vagyon, kik a' lelki életnek eledelét a' bűn-által meg-úndokították; az-okáért iſzonyodnaka' haláltól, és ſiránkoznak rajta: az Igazak pedig, a' Jó cheleke-deteknek eledelével tápláltatván, jó vérrel bővelkődnek; és azért örvendeznek, és az Úrnak éneket mondnak hogy ki-ſzólíttya őket e' világból. Hattyú vólt Sz. *Baſilius*: kit, midőn *Valens* Chászár a' Hitért ſzám-ki vetésbe ůzött, és a' Tiſzt-tartó iſzonyú kínokkal fenyegetett, ha a' Fejedelem parancholattyának nem engedne; bátorsa

gosan azt felelte: Akarnám, ha volna valami méltó ajándékom, mellyet annak adnék, a' ki a' *Basilius* fújojának chomóját hamarébb meg-óldaná. A' testét fújónak nevezte: mert mint a' fújóból (ha meg ereſztik vagy meg-óldgyák) a' szél ki-mégyen: azon-képpen a' testből (ha meg-ólik) a' lélek ki-szabadúl. Midőn a' hóhér Sz. *Cyprianus*tól azt kívánta, hogy nyakát a' kardhoz kéſzíttſe: azt nem chak őrömeſt meg-mívelte, hanem húſz gira aranyat-is adatott néki a' szolgálatért. És midőn, a' szokás-szerént, a' Sententziát reá olvaſták; *Statius Cecilius Cyprianus*nak fejét vegyék: azt felelte: *Amen*; a' mint Sz. *Paulinus* írja [y]. Nem igen régen-is *Reginaldus Pólus* Kardinál, meg-értvén hogy az *Angliai Henricus* Király, kinek iſtentelenségét meg-feddette, ajándékot ígért annak a' ki fejét néki viſzi; bátorsággal azt mondotta, a' mint *Nicolaus Sandérus* írja [z]: Már régen meg-únván ez életet, kívántam a' halált: melyre, mivel a' Király olly igen igyekezik, chak azt chelekeſzi, mint-ha a' le-fekűvő embert le-vetkőztetné. *Siréna* vólt az Amaleczíták Királya, Agag: kit midőn Sámuel-eleibe vittek, félvén a' haláltól, reſzketett, mondván [a]: *Így válaſzt-e el a' keſerű halál?* Még a' régi Pogány Bölchek-is, az Igazak haláláról azt mondották; hogy az Iſtenek-nek legjobb ajándéka. és azt kőltőtték; hogy *Cleobiſ*nek és *Bython*nak az Annyok, *Iuno* Iſtenaſzſzonynak szolgált Papságban. Az, egykor szekéren ülvén a' szolgálatra siettek; és, a' bármok el-fáradván, el-állottak. Látván azt a' fiai, magok fogták az igát, és az Annyokat a' Templomba vonták. El-végezvén az áldozatot, az Annyok azon kérték az Iſten-aſzſzont, hogy a' fiainak meg-fizeſse aitatoſságokat, és azt adgya nékik, a' mit az Iſtenek leg-jobbat adhatnak az embereknek. Másod nap mind a' kettőt halva találták: és arról ki-túdódott, hogy az Iſtenek semmit jobbat nem adhatnak a' halálnál. Es úgy-is vagyon: mert, a' mint Arany-száju Sz. János írja [b], a' Halál nem egyéb, hanem aluvás; és a' romlott házból-valo el-költözés: és a' halálról az életre-valo vitel; nyugodalom a' munkától; a' kísértet habjai-ellen-valo chendes part; a' történet-szerént valo háborúságokból ki-menekedés, és az életnek gondgyaitól-valo meg-szabadúlás. Adgya a' kegyes Iſten; hogy, a' JESUS érdemi-által, ki a' mái napon a' Templomban bé-mutattatott, és a' szeplőtelen Szűz Maria eſedezéſe-által, ki az őáldott Sz. Fiát a' Templomban bé-mutatta, minnyájan úgy viſellyük magúnkat, az Iſtennek e' világon-valo Templomában, hogy a' Mennyei boldogságnak gyönyörűſéges palotájában-is helyt találhaſsunk. Amen.

[y] *In Vita ejus.*

[z] *Lib. 1. de Schiſm. Anglicano.*

[a] *1. Reg. 15. 32.*

[b] *Hom. 7. ad Pop. Antioch.*

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

EGy-néhány *Proceſsió*it olvaſsuk a' mi kegyes Üdvőzítő Kriſtuſunknak az Evangéliomban: mellyek-után, még egy következik az utólsó Ítélet napján. Ezek-között nagy külömbséget találok: Mert, hogy az Utolsóról kezdgyem-el, annak mind kezdete, 's mind vége, rész-szerént gyönyörűſéges léſzen, rész-szerént pedig keſerves. Gyönyörűſéges léſzen a' Jóknak a' hezdete: mert nagy örömmel eleibe-mennek a' Kriſtuſnak, és látni fogják teſti szemőkkel-is az Üdvőzítőt; mint ma a' Simeon: ki azon kérte az Urat, hogy őtet el-bochásſa. és okát adta; *Mert*, úgy-mond, *látták az én ſzemeim a' te Üdvőzítődet* [a]. Gyönyörűſéges léſzen a' vége-is: mert a' Kriſtuſsal, az Úr örömébe mennek [b], melynek vége nem léſzen. A' Gonoſzoknak, keſerves léſzen kezdete, és vége: mert látni-fogják a' meg-haragutt boſzſzúálló Bírót, ki a' Sententziát fejőkre mondgya, és a' külső ſetétségre, vagy az őrők kárhozatra veti, a' hol *sírás léſzen, és fogak chikorgatáſa* [c]. Ez a' *Proceſsio* hogy nékünk gyönyörűſéges légyen, a' Kriſtuſnak más *Proceſsió*iról aitatoſsan kell elmélkednünk: Előſzor: Arról, melynek a' kezdete gyönyörűſéges vólt, a' vége pedig keſerves: midőn Urunk nagy pompával ment Jeruſalembe [d], és a' nép nagy örömmél fogádta: de őtöd nap-múlva nagy gyalázattal ki-vitte a' Várasból, és az agy-kaponya hegyén két tolvaj-között fel-feszítette. Másodſzor; Arról, melynek a' kezdete keſerves lehetett, de a' vége gyönyörűſéges vólt: midőn Urunk az ő Tanítványit ki-vitte Beteniába: és el-vált tőlők, Menybe vitettetvén [e]. Mert a' Tanítványok, látván Meſterőknek el-vájását, bánkodhattak ugyan: de az Angyalok bé-fogadván Menybe, örvendeztek az ő Királyoknak, és a' Világ meg-szabadítójának diadalmas jövetelén kik a' Tanítványoknak szolván [f], arra vitték, hogy *nagy örömmel tértek Jeruſalembe* [g]. Harmadſzor: Arról, melynek kezdete és vége keſerves vólt: midőn Urunkat ki-vitték Jeruſalemből az Agy-

[a] *Luc. 2. 29. 30*

[b] *Mat. 25. 21 23*

[c] *Mat. 25. 30*

[d] *Mat. 21. 7. 8*

[e] *Luc. 24. 50 51.*

[f] *Act. 1. 11.*

[g] *Luc. 24. 52.*

A

kapónya hegyére meg-feszíteni. Mert a' kezdetén az Aszszony'állatok [h] *siratták és kesergették ötet*: a' végén pedig, *a' Nap meg-homályosodott* [i]. Negyedszer; A' mái *Processió*ról; melynek kezdete és vége gyönyörűséges vólt: mert a' Boldogságos Szűz örömmel indúlt Jerusalembe, hogy az ő első és eggyetlen-egy szülött Fiát, az ő Mennyei Szent Attyának bé-mutatná: a' végén pedig, Simeon gyönyörűségesen éneklett. Valóba bőchülletes *Processio* vólt ez: melyben jelen vólt a' Krístus, Isten és ember; a' Mária, Szűz és anya; a' Simeon, igaz és Isten-felő Pap; az Anna, özvegy és Próféta-aszszony: melyből hogy mi-is üdvösséges tanuságokat vehessünk;

I. *Szóllok az Ajándékról, mellyet a' Szűz Mária bé-mutatott a' Templomban.*

II. *Meg-magyarázom, mit példázott a' Meg-tisztúlásnak czeremoniája.*

III. *Meg-mondom, minémű Tekélletesség kívántassék mi-tőlünk.*

h Luc. 23. 27.
i Luc. 23. 45.

B

ELSŐ RESZE.

k Exo. 29. 38

MEg-parancholta az Isten [k], hogy minden-nap két Bárányt áldoznának az ő Ótárán; eggyiket reggel, másikat estve: példázván a' Krístusnak két áldozattyát; ki önnön-magát, mint ártatlan és makula-nélkül-valo Bárányt, az emberi nemzetért, kétszer áldozta az ő Mennyei Sz. Attyának; Elsőben, reggel; életének kezdetén, a' mái napon, a' Templomban: Másodszor, estve; életének végén, a' Kereszt-fán. Az Első, lőtt a' Szűz Máriának kegyes kezei-által, szeretetből, és áitatosságból: a' Másik, a' hitetlen Zsidóknak kegyetlen kezei-által, gyűlőlségből, és istentelenségből. Az elsőben, meg-váltatott, őt siklusón: a' másikban, ő váltotta-meg e' világot, őt mély sebeivel. melyről másut bővebben szóllok. A' mái Ajándékról azt mondom, hogy igen kedves vólt az Isten-előtt, mind az áldozatnak méltóságáért, 's mind a' Szűz Máriának buzgó áitatosságáért: ki, a' mint az Igét nagy örömmel fogadta méhébe, az emberi nemzetnek szabadúlásáért; úgy víg-kedvel mutatta-bé-is azon okért. A' gyűlőlségnek, és viszszálkodásnak eggyik fő oka, a' másét el-venni: a' barátságnak pedig, és meg-békélésnek eggyik fő eszköze, ajándékot adni: mert, a' mint Salomon mondgya [l], *Az el-rejtetett ajándék, meg-óltya a' haragot: és a' kebelben-valo ajándék, a' nagy boszszonkodást.*

C

l Prov. 21. 14

Jákobra, a' báttya Esau igen meg-haragutt-vólt, azért, hogy az attya áldomását magának tulajdonitotta; és búsúltában azt mondotta [m]: *El-jönek az atyám siratásának napjai, és meg-ólom Jákobot az ötsémet.* Kit hogy meg-engesztelne Jákob, ajándékokat küldött néki, mondván [n]: *Meg-engesztelem ötet ajándékokkal, talám meg-engesztelteti nékem.* és meg sem chalatkozott. Dávid-is, igen meg-haragutt vólt a' bolond és háládatlan Nábálra, és minden háza-népével el akarta veszteni: de minek-utánna az okos Abigail azt mondotta néki [o]; *Vedd-el az áldomást, mellyet a' te szolgálód hozott néked én Uramnak*: úgy meg-engesztelte, hogy a' boszszú-állásra nem eresztette. Haragutt az Isten-is a' háládatlan emberi nemzetre, mivel engedetlen vólt, és az Istent nem bőchülte: mellyért az Isten-is meg-vonta-vólt tőle Malasztyát, és Atyai gondviselését, és segétségét; a' mint Dávid jelenti, mondván [p]: *Ők pedig boszszonták ötet az ő tanátsokban: és meg-alaztatának az ő hamisságokban.* Es [q]; *Boszszonták ötet az ő találmányokban: és meg-sokasodék rajtok a' romlás.* Az-okáért, hogy meg-békéllenék az Istennel, ajándékokat kellett néki bé-mutatni. Melyben nagy kegyességét mutatta: az Isten, ki chak azt kívánta a' mit ő-maga adott; a' mint Dávid-is jelentette, mondván [r]: *Az Úr jót ad: és a' mi földünk meg-adgya az ő gyümölchét.* Innét lőtt, hogy még a' Természet Törvényében-is sok áldozatokat töttek, Abel [s], Noë [t], Melkisedek [u], Abrahám [x]: mellyek az Irott Törvényben meg-többültek; a' mint a' Moyses-, és a' Királyok könyveiből ki-tetszik. De azok mind az Isten adományiból lőttek; a' mint ő-maga jelentette az Isten Dávidnál [y]: *Enyímek*, úgy-mond, *az erdőknek minden vadai, a' barmok a' hegyeken, és az ökrök.* Mellyet értvén Dávid, midőn sok aranyat és ezüstöt készített-vólna a' Templom szükségére, azt mondotta az Istennek [z]: *Mindenek tiéid; és a' miket a' te kezedből vöttünk, azokat adtuk néked.* De, mivelhogy időjártában, azokban az Áldozatokban sok fogyatkozások történtek, az Isten únakozva fogadta azokat, és Isaiásnál azt mondotta [a]: *A' kosok éppen-egő áldozatit, és a' kövér állatok zsirját, és a' borjúk, és bárányok, és bakok vérét nem akartam.* Es: *Ne tegyetek többé áldozatokat heában: a' jó-illat-tétel, útálatosság én-előttem.* Az-okáért, nem vólt egyéb kedves Áldozattyok, a' *Dicséret áldozattyánál.* [b].

m Gen. 27. 41
n Gen. 32. 20
o 1. Reg. 25. 27.
p Psal. 105. 49
q Vers. 29.
r Psal. 84. 13.
s Gen. 4. 4.
t Gen. 8. 20.
u Gen. 14. 18
x Gen. 22. 13
y Psal. 49. 10.
z 1. Par. 29. 14.
a Isa. 1. 11. 13.
b Psal. 49. 14.

D

De hallyad az Istennek irgalmas és bőlch találmányát: ő olly Ajándékot adott a' világnak, melly igen kedves vólt ő-nála; tudni illik, az ő eggyetlen-egy Sz. Fiát,

kit a'

kit a' világ a' mái napon, a' Boldog Szűz-által be-mutatott a' Mennyei Sz. Atyának: hogy azzal őtet mind-n bizonnyal meg-engesztelné, és kedvét találná. Erről az Ajándékról; emlekezett ő-maga Urunk Nikodémusnak; mondván [c]: *Ugy szerette Isten é' világot, hogy az ő eggyetlen-egy szűlött Fiát adná.* És Sz. Pál [d]: *Az Isten még az ő tulajdon Fiának sem kedvezett, hanem minnyájunkért adta őtet: mi módon nem ajándékozott-volna-is ő-véle nékünk mindeneket?* Ezt a' nagy Ajándékot, igen kedvesen vötte mi-tőlünk ma az Isten: mint szintén akkor-is, midőn a' Keresztfának oltárán, *a' Szent Lélek-által önnön-magát, ártatlan lévén, az Istennek áldozta* [e]. Melly áldozatot úgy kedvellett az Isten, hogy annak világ végéig-valo gyakorlását kívánta az Anyaszentegyházban; de vér-ontás-nélkül: és azzal áldoznak napon-ként az igaz Papok a' Sz. Misének áldozattyában; a' mint meg-jövendölte Malakiásnál az Isten, mondván [f]: *Nap-kelettől-fogva Nap-nyúgatig, nagy az én Nevem a' Pogányok-között: és minden helyen áldoztatik, és tiszta Áldozat mutattatik-bé az én nevemnek.* Erről másutt bővebben szóllok: most chak a' mái Áldozatról emlekezem, és annak okát meg-jelentem.

Az Isten azt parancholta vólt Moysesnek, és ő-általa a' Zidóknak [g]; hogy *Néki szentellyen minden Első-szülöttet, mind az emberek-'s mind a' barmok-közzül:* annak emlekezetire, hogy az ő népét ki-hozta Egyiptusból, meg-ölvén az Egyiptziusok Első-szülöttit: mert akkor *kénszerítették az Egyiptziusok a' Zidókat sietséggel ki-menni a' földről* [h]. Az-okáért, a' parancholat-után azt mondotta az Isten [i]: *Mikor meg-kérdend téged a' fiad hólnap, mondván; Michoda ez? Felellyed néki: Erős kézzel hozott-ki minket az Ur Egyiptus földéből, a' szolgálat házából.* Melyből ki-tetszik, hogy az Isten azt kívánnya tőlünk, hogy az ő Jó-tetteményiről meg-emlekezzünk: mert azoknak emlekezete, a' mi szívünket az Isteni szeretetre gerjeszti. Hasonlót parancholt Jósue, által-kelvén a' Jordán-vizén [k]; hogy az Israël fiai-közzül tizen-ketten, egy-egy követ hoznának vállokon a' Jordánból, és őrök emlekezetre fel-állatnák. De Urunk-is, az Oltári-szentséget szerezvén, azt mondotta [l]: *Ezt chelekedgyétek az én emlekezetemre.*

Élő Isten, mennyi Jó-tetteményit vöttük mi az Istennek, sőt minden-nap vészük! de, nem hogy hálá-adással emlekeznénk azokról, hanem inkább boszszontyuk azokkal. Melyről panaszolkodik Jeremiásnál, mondván [m]: *Meg-elégítettem őket, és parázna-lkodtak, és a' kurvának házánál bujálkodtak.* Es Oseásnál [n]: *En adtam néki a' gabonát, és a' bort, és az olajt, és az ezüstöt meg szaporittam néki, és az aranyat, a' mellyeket Baálra költöttek.* Nem úgy chelekesznek az Igazak, hanem, a' mint Dávid mondgya [o]: *Esznek a' szegények, és meg-elégesznek: és dichérik az Urat a' kik keresik őtet.* Nagy hálá-datlanságát mutatta Hánon, az Ammon fiai Királya, Dávidhoz [p]; ki Követeket küldött Hánonhoz, *vigasztalván őtet szolgai-által, az attya haláláról*: de Hánon nem jóval felelt-meg a' jóért, hanem nagy gyalázattal illette a' Követeket, *el-borotválván fél-részét a' szakalluknak, és el-metélvén ruhájoknak felét az al-felekig.* Ez a' mi hálá-datlanságunkat példázza. Mert az Istennek Jó-tetteményi, hozzánk küldetett Követek: mivel a' mi hasznunkra-valók, és szeretetre, 's hálá-adásra nógatnak: de mi meg-gyalázzuk azokat, gonosz úl élvén vélek, az Ajándékozónak boszszúságára; mint midőn a' gazdagsággal, testi erővel, vagy szépséggel, tudománnyal, és méltósággal, magunknak, vagy fele-barátunknak ártunk. Ezt jól értette a' Boldogságos Szűz; és a' melly ajándékot az Istentől vött-vólt Názaretben, azt a' mái napon ő Sz. Fölségének nagy hálá-adással viszsza-adta a' Jerusalemi Templomban; melyben soha ollyan kinch nem vólt. Viszsza-adta, mondám, mint le-tött zálogot; be-mutatta, mint ajándékot: kit negyven nap-előtt azért szűlt-vólt, hogy e' világnak lenne mivel meg-engesztelni az Isten haragját.

II. RESZE.

MInt-hogy *a' hamissak ajándékit*, a' Bölch mondása-szerént [q], *nem javallya a' Fölséges, se nem tekint a' hamissak áldozatira*: az Isten azt kívánta, hogy a Szülő Aszszony'állat elsőben meg-tisztúllyon, és úgy mutassa-bé az Első-szülöttét, áldozatot tévén. A' Szűz Maria, bötű-szerént eggyikkel sem tartozott (a' mint az Első Predikátzióban meg-mutattam,) de mind a' kettőt be-tellyesítette: a' több Okok-között (melyről azon Predikátzióban emlekeztem) azért, hogy minket a' Lelki Tisztúlásra tanítana, holott azt igen kedvelli, és nagyra bőchűlli az Isten: ki, mint-hogy tiszta, semmit nagyobra nem bőchűll, úgy-mond Sz. *Gregorius Nazianzénus* [r], mint a' Tisztaságot, és a' Tisztúlást. Olly nagyra bőchűllötte pedig azt a' Kristus, hogy a' bűnök szennyének ki-tisztítására, igen gyönyörűséges fördőt készített az ő drágálatos Szent Véréből, a' Szeretet tűzének melegségével; a' mint Szent János jelenti,

mondván:

A

[c] Iodn. 3. 16.
[d] Rom. 8. 32.

[e] Hebr. 9. 14.

B

[f] Malach. 1. 11.

[g] Exo. 13. 1.

[h] Exo. 12. 33.
[i] Exo. 13. 14.

[k] Ios. 4. 5. 6.

[l] Luc. 22. 19.

C

[m] Ier. 5. 7.
[n] Ose. 2. 8.

[o] Pf. 21. 27.

[p] 2. Reg. 10.

D

[q] Eccli. 34. 23.

[r] Orat. 6.

A

mondván [s]: *A' ki minket szeretett, és meg-mosott minket a' mi bűneinkből az ő Véreáltal.*

s Apoc. 1. 5.

Élő Isten, bezzeg hatalmas Vér-fördő ez a' meg-tisztúlásra! Hatalmas vize volt a' Jordánnak, melly a' Naamán testéről el-mosta a' poklosságot [t]: de sokkal hatalmasb a' Kristus Vérének fördője: melynek chak egy chöppe-is, minden emberek Lelki poklosságát el-moshattya. Volt valami ereje régenten az Áldozatok vérének; de a' testnek, nem a' lelki-ismeretnek meg-tisztítására: de a' Kristus Vére, a' lelki-ismeretnek tisztírásáig-is el-hat. Hallyad mit beszél Sz. Pál [u]: *Ha a' bakok 's a' tulkok vére, és az üszőnek el-hintett hamva, a' tisztátalanokat meg-szenteli a' testnek meg-tisztúlására: mennyivel inkább a' Kristus Vére, ki a' Szent-Lélek-által önnön-magát, ártatlan lévén, az Istennek áldozta, meg-tisztíttya lelki-ismeretünket a' meg-holt chelekedetekből?* Hatalmas fördő volt Noë idejében a' Víz-özön-is, melly az egész földet el-lepte; de az meg-ölte az embereket, a' bűnt pedig el nem vötte: a' Kristus Vérének özönnye pedig, az egész világra el-hatván, a' Bűnt meg-ölte, az embereket meg-elevenítette. Erről mondotta a' Próféta [x]: *Az napon nyilván-valo Kút-fő lészen a' Dávid házának, és a' Jerusálem lakóinak, a' bűnösnek, és a' havi-kórságosnak meg-mosására.* A' mái napon kezd ki-nyilatkozni az életnek Kút-feje a' Kristus: kinek ereiből, drágalátos Vér kezdett folyni Környül-metélkedésében; és az-után több foly, a' bűnös és vér-folyásos lélek-nek meg-mosására, melly a' bűnök vérével meg-fertezteték. Ezt jelentette más Próféta, mondván [y]: *Imé én el-küldöm az én Angyalomat* (Keresztelő Jánost,) *és el-készíti az utat az én orczám-előtt. És mingyárt el-jő az ő Templomába az Uralkodó, a' kit ti kerestök: és a' Testamentomnak Angyala, a' kit ti kivántok* (a' Krisztust, ki az Új Testamentomnak Követe és Angyala.) Utánna veti a' Próféta: *Imé el-jő, úgy-mond a' Seregek Ura; és ki gondolhattya-meg az ő el-jövetelének napját? és ki marad-meg hogy őtet lássa?* Mert olly nagy alázatosságban és szegénységben jött, hogy sokan nem gondolkodtak az ő jövetelének idejéről, és sokan a' Zidók-közzül hitetlenségbe estek. Azért mondgya Isaias [z]: *Mint-ha el-rejtetett az ő orczája, és meg-útáltatott; azért nem-is böchültük őtet.* Utánna veti Malakias a' Meg-tisztúlást-is [a]: *Mert ő, mint az olvasztó tűz, és mint a' ruhafestők füve.* Mint-ha azt mondaná: A' Kristus, mint a' tűz az ezüstöt melegséggel, úgy az ő népét fel-gerjett példával, és égő tudománnyal, és szeretettel tisztíttya-meg: és mint a' festő füve a' ruhát, úgy ő a' lelket az ő Malasztyával fel-ékesíti.

B

x Zach. 13. 1.

y Malach. 3. 1.

Vers. 2.

z Isa. 53. 3.

a Malach. 3. 2.

C

Az-okáért, mit késünk? mit hallogattyuk a' Tisztúlást? Imé annak ideje el-jött, a' Kristus törvénye-szerént. Mert mi nem olly fiat szültünk, mint a' Szűz Mária a' Sz. Lélek-által, kiért nem-is szükölködött tisztúlás-nélkül: hanem az Ördög-által a' bűnnek útálatosságát. Kikről méltán mondhattya Dávid [b]: *Imé hamisságot szült, fájdalmat fogadott, és chalárdságot szült.* Fájdalmat fogad az istentelen; tudni illik, a' Pokolbeli fájdalom okát, a' Bűnt, és azont szüli: melly, hamisságnak és chalárdságnak mondatik, mert gyönyörűséget ígér és mutat, de fájdalmat szerez. Erről mondgya Sz. Jakab [c]: *A' Kivánság mikor fogad, a' Bűnt szüli: a' Bűn pedig mikor végbe-ment, a' Halált nemzi.* Jaj efféle nehezkeseknek és szoptatóknak [d] az Itélet-napján. Hallyad mit ír Sz. Agoston [e]: Minden ember fogad, és senki nem lehet fogadás-nélkül: de némellyek a' Kristustól fogadnak, 's némellyek az Ördögtől. Es mi-képpen az Ördögtől fogadók-felől mondatik, *Fájdalmat fogadott, és chalárdságot szült* [f]: azon-képpen a' Kristustól fogadók azt mondgyák [g]: *Mébbe-fogadtunk, és lelket szültünk.* Meg-látsa, a' ki az Ördögnek útálatos fajzását szüli, hogy hamarébb bé ne tellyék az ő halálának, hogy-sem Meg-tisztúlásának napja. Élő Isten, orczánknak, vagy ruhánknak szennyét nem szenvedhettyük, hanem leg-ottan ki-mosuk: hogy szenvedhettyük tahát a' Léleknek útálatos és veszedelmes szennyét, a' Bűnt? Azon napja, azon órája légyen a' meg-tisztúlásé, melly volt a' bűné. *Ne késsél meg-térni az Urhoz*, úgy-mond a' Bölcs [h], *és ne hallogasd napról napra: mert hirtelen el-jő az ő haragja, és a' boszszú-állásnak idején el-veszt téged.*

b Ps. 7. 15.

c Jac. 1. 15.

d Luc. 21. 23.

e Serm. 20. de Verb. Domini.

f Ps. 7. 15.

g Isa. 26. 18.

D

h Eccli. 5. 8.

Ezért mondgya Sz. Ambrús [i]: Penitentziát kell tartani, nem chak szorgalmatosan, hanem jó idején: hogy az Evangéliomi Chelédes ember, a' ki fügefát plántált szőlőjében, el ne jőjön, és gyümölchöt keresvén azon, ha nem talál, azt ne mondgya a' szőlő-mivesnek [k]: *Vágd-ki azt.* Azt írja Sz. Pál [l]: *A' nap el ne enyésszék a' ti haragotokon*, és azont kell érteni egyéb-féle Bűnről-is. Ágyadba ne menny, míg nem a' Bűntől el-bontatott Isten hajlékát fel nem állarod lelkedben a' penitentziával; Dávidnak ama' mondása-szerént [m]: *Ha fel-hágok a' nyoszolyám ágyára; Ha álmot adok a' szemeimnek, és a' szömöldekimnek szunnyadást; és nyugovást a' vak-szemeimnek: míg nem helyt találok az Urnak, hajlékot a' Jákob Istenének.* Erről mondgya Sz. Pál [n]: *A' békeségnek Istene rontsa-*

i Lib. 1. de Penitent. c. 1.

k Luc. 13. 7.

l Eph. 4. 26.

m Ps. 131. 3.

n Rom. 16. 20.

meg-

meg a' Sátánt a' ti lábaitok-alatt hamarsággal: jelentvén; hogy a' Sátánt gyors penitentziával kell meg-rontani. Az Angyal-is azt mondotta Péternek [o]: *Kelly-fel gyorsan*. Mert; a' ki az Ördög tőmlőczében, lánczokkal meg-kőtöztetvén aluszik, ha az Angyal költögeti, vagy az Isten igéje, vagy a' Sz. Léleknek gyors ihlése, gyorsan fel-kellyen, hogy; a' mint a' Péter kezéről le-estek a' lánczok, úgy az ő lelkéről-is le-hullyanak a' Bűnök.

Kövessük Ádámot a' Penitentziában, a' kitől a' Bűnt vöttük: kit, a' mint Sz. Ambrus írja [p], az Isten a' Bűn-után mingyárt ki-üzött Paradichomból: nē ballasztotta, hanem mingyárt el-válaszotta a' gyönyörűségtől, hogy penitentziát tartana. Hogy-ha az Atyánkat testellyük követni; ottan chak ne legyünk alább-valók az oktalan-állatoknál, mellyek az Istentől rendelt orvosságokra sietnek. Azt hallom, úgymond Sz. *Paciánus* [q], hogy a' vad-kechkéket ha mérges nyilakkal meg-lővik, az erdőkben futosnak, míg nem *Dittámnus*-nevű füre találnak, melynek levével a' mérges nyilat testőkből ki-ugrattyák: mi tahát, az Ördögnek tüzes nyilait nem vettyük-e ki, a' Penitentziának vizével (kőny-hullatásal,) a' Gyonásnak füvével? A fetske, vak fiát meg tudgya szemesiteni az ő *Chelidoniá*jával: mi pedig lelkünknek el-veszett szemeit, nem gyógyíttyuk-e meg a' sanyargatásnak gyökerével? Hasonlót ír *Tertullianus* [r]: ki a' hajó-törésben-valónak példájat-is hozza-elő, ki nagy sietséggel kap a' deszkához. és azt hozza-ki belőle, hogy a' Bűnös ember-is úgy fogja a' Penitentziának táblájat; melly a' Bűnnek habjaiban el-merültet fel-emeli, és az Isten kegyelmességének partyára viszi. Melly példával Sz. Ambrús-is él [s].

Vedd eszedbe; hogy a Szülő aszszony állatnak meg-tisztülására, Negyvén nap kivántatott, ha férfiat szült; ha pedig leányzót, Nyólczvan. De a' Bűnöst, azon órában és szemt-pillantásban meg-tisztíttya az Isten, a' melyben foházkodván igaz penitentziát tart; melly az Istennek véghetetlen irgalmassága: mindazáltal kivántatik, hogy a' Bűnt meg-gyónnya, és a' bűnnel érdemlett büntetést meg-tisztító chelekedetekkel, imádsággal, bőjtöléssel, alamizsnálval, kőny-hullatással, *&c.* el-töröllye. Mert a' meg-tisztúlandó Aszszony-is, nem fület-gyönyörködtető czin géket, vagy fülemüléket vitt az Istennek áldozattyára, hanem nyögő, vagy siránkozó Gerliczéket, vagy Galambokat: holott, a' mint egy Poéta írta, *Nec gemere aërea ceſsabit turtur ab ulmo*; a' gerlicze nem szünik nyögni a' szil-fáról. és *Martialis* [t]: *Gemit hinc palumbus, inde cereus turtur*: innét a' vad-galamb nyög, amonnét a' gerlicze. Sz. Agoston-is azt írja [u], hogy a' Galamb éjjel és nappal nyög e' földön, a' hol nyögni kell: de Isaiásnál-is azt mondgyák némellyek [x]: *Mint a' galambok elmélkedvén nyögünk*. Más Prophétánál pedig azt olvasuk [y]: *A' szolgálók keseregvén hajtatnak-vala mint a' Galambok, panaszolkodván az ő szívökben*. Az-okáért a' ki Penitentzia-által, bűneiből ki akar tisztúlni, nyögéssel és suhajtással áldozzék az Istennek: nem nevetéssel és kaczagással.

A' Gerliczéről azt-is írják; hogy, ha a' társát el-veszti, máshoz nem adgya magát, hanem özvegységben él, és zöld ágra sem hág; valóságos példát adván a' Penitentzia-tartónak. El-veszteted-e a' lelked Jegyesét a' Krisztust [z], a' bűn-által, és azzal eggyütt minden jót? fuss azért a' gonosz emberek társaságától, kik viszontag a' bűnbe ejthetnének: egyedül, keserves szívvel elmélkedgyél bűneidről: a' heábanvalo örömnek és gyönyörűségnek zöldellő ágain ne üllj; hanem szünetlen siraſsad, és sirással mosogasad bűneidet. Boldog lélek az, a' melyben, el-múlván a' Bűnöknek rettenetes tele, a' gerlicze szava hallattatik, melly a' léleknek gyönyörűséges tavaszát jelenti; a' Vő-legénynek ama' mondása-szerént [a]: *Már a' tél el-múlt, a' zápor-eső el-ment, és el-távozott. Virágok láttattanak a' mi földünkön, a' szőlő-metszésnek ideje el-jött: a' gerlicze szava hallattatott a' mi földünkön*. A' gerlicze szavá, a' Penitentziának nyögése; melly el-kergeti a' Bűnnek iszonyú telét, és a' pokolnak zápor-esőjét, és a' Malasztnak jó-illatú virágit hozza a' lélekbe.

Ez a Tisztúlás olly szükséges, hogy, valamíg annak napjai el nē telnek, a' Mennyei Templomba nē szabad menni: mert *abba* (a' Mennyei Jerusalembe) *bé nem mégyen valami fertéztetett* [b]. mivelhogy *a' Város útczája tiszta arany, mint a' világos üveg* [c]. A' beteget a' purgátzióra, vagy tisztító orvosságra unszollya a' testnek fájdalma, az egésségnek kivánsága, a' halálnak félelme, a' hoszszú életnek kivánsága: unszollyanak minket-is a' Léleknek tisztító orvosságára, a' Penitentziára, a' lelki ismēretnek fájdalma, a' lelki egésségnek kivánsága, az örök halálnak és kinnak iszonyusága, az örök életnek és dichőségnek reménysége. Valami a' Lelket meg-tisztíttya, azt örömmel fogadgyuk: valami meg-fertézteti, attól fussunk. Meg-fertézteti pedig a' Lelket a' világi dolgok. A' Világot, az ő ékességéért, a' Görögök *Kósmos*-nak nevezik, a' Deákok *Mundus*-nak,

az-az,

A
o Act. 12. 7.

p Lib. 2. de Pœnit. c. 11.

q Exhortat. ad Pœnit.

B

r Lib. de Pœnit.

s Ad Virginem lapſam, c. 8.

C

t Lib. 6.

u In Pſ. 54.
x Iſa. 59. 11
y Nahum. 2. 7.

z 2. Cor. 11. 2

D

a Cant. 2. 11.

b Apoc. 21. 27.
c Apoc. 21. 21.

Κόσμος.

A az-az, Tiſztának: mert bizonyos, hogy ő-magában ígen ékes és tiſzta; melyből a' tiſzta-ſzívű emberek tiſztaságot-is tanúlnak, az-az, illeni dicséretet: de mindazáltal, a' tiſztátalan-ſzívűek fölöttébb hozzája ragaſzkodván, meg-ferteztetnek. Mert, a' mint Szent Pál mondgya [d], *Mindenek tiſztáknak a' tiſztáknak: a' fertelmeſeknek pedig, és a' hitetleneknek ſemmi nem tiſzta, hanem meg-ferteztetett az ő elméjek, és lelki-iſméretök.* Tiſzta a' víz és a' föld; de ha egybe-egyelednek, úndok sár léſzen belőlök: azon-képpen, tiſzta az ember ſzíve; tiſztták a' teremtett-állatok-is: mindazáltal ha fölöttébb-valo ſzeretettel őſzve-egyelednek, lelki sár és úndokság következik belőlök. Erről ſzépen okoskodik Sz. Tamás Doktor [e]: Akár-mi dolognak-is tiſztátalansága abban áll, hogy alább-valóval egybe-egyeledik: mert nem mondatik az ezüſt tiſztátalannak az arannyal-valo egybe-egyeledéſért, mellyel meg-jobbúl; hanem az ónnal, vagy vaſsal. Nyilván vagyon pedig, hogy az okos teremtett-állat, meltóságosb minden egyéb világi dolognál: az-okáért, ha azoknak meg-hóldúl a' fölöttébb-valo ſzeretet-által, meg-úndokíttatik tőlök.

d *Tit.* 1. 15.

e 2. 2. q. 7. a. 2.

B De fő-képpen a' Teſti gyönyörűség fertezteti-meg az embert; melly azért mondatik-is Tiſztátalanságnak. Es e' hez illik inkább az egybe-egyelített földnek és víznek haſonlatoſsága: mellyek noha ő-magokban tiſztták; mindazáltal, ha őſzve-egyelednek, sárnál egyéb nem léſzen belőlök. A' teſt, a' földhöz haſonló, mint-hogy földből-valo: a' teſti búja gyönyörűség, haſonló a' vízhez; mert igen-hamar el-merül benne az ember, és mindenét el-veſzti miatta; lelki üdvöſségét, teſti egéſségét, jó hirét-nevét, és gazdag örökségét. melynek következőjéről, nem ok-nélkül mondhattyuk; hogy *Mint a' vizet iſzſza a' hamiſságot* [f]. Melly mondás, nagy ſzomjúságot és kívánságot jelent: mert nehezben ólthatni-meg a' ſzomjúságot, hogy-ſem az éhséget. Melly a' búja kívánsághoz-is illik: melynek ſzomjúsága ſok vétkeknek italával ſem óltatik-meg; a' mint abból ki-tetſzik, hogy ſzámtalan-féle útálatos bujaságokat gondoltak az iſtentelenek. Ezt a' telhetetlen bujaságot jelentette Sz. Pál-is, mondván [g]: *Kik kétségbe eſvén, magokat a' ſzemtelenségnek adták, minden Tiſztátalanságnak chelekedetire, telhetetlen kívánsággal.* Jól mondgya *Kétségbe esés*-nek: mert ſemmiféle bűnösöktől nem hallyuk gyakrabban, mint a' fajtalanoktól, ama' ſzót-: Nem teherek egyebet: nem tartóztathatom-meg magamat: nem térhetek-ki belőle. Láttam egy nyomorúlt franczúzos embert, ki nagy kínt ſzenvedett: de még-is, midőn a' penitentziára-, és meg-téréſre íntettem-, azt mondotta; hogy lehetetlen azt az útálatos vétket el-hagyni: és, ha meg-gyógyúlna, az Iſpitályból leg-előſzör-is a' bordélyba menne. Jól mondgya azért Szent Pál [h]: *A' ki kurvához ragaſzkodik, egy teſté léſzen* (el nem válhatván tőle.) *Fuſsatok a' paráznaságtól*: mert ha egyſzer belé akadtok, benne maradtok, mert a' gonoſz ſzemélyhez ragadtok. Továbbá; a' ki ſzomjuhozik, nagy igyekezettel rohan a' vízre: azon-képpen, a' fajtalan ember-is a' bujaságnak chelekedetire-; mellyet jeles haſonlatoſsággal jelent Jeremías, mondván [i]: *Minnyájan az ő futáſokra tértek, mint a' harczra sébeſsen-méno ló.* mivelhogy a' Bujaság, haſonlóvá téſzi az embert a' lóhoz; a' mint az Irás egy-néhányſzor jelenti [k]: mert a' ló igen kaczér, mind chitkó-korától-fogva agságá-ig; a' mint *Ariſtóteles* írja [l].

C

h 1. *Cor.* 6. 18

i *Ier.* 8. 6.
k *Tob.* 6. 17.
Pſal. 31. 9.
Ier. 5. 8.
Ezech 23. 20
l *Lib.* 6. *de hiſt. animal. cap.* 22.

D

III. RÉSZE.

MOndám nem régen, hogy, a' melly Aſzſzony'állat férfiat ſzűlt, el-telvén az ő Tiſztúlásának Negyvenedik napja, leg-ottan bé-mehetett a' Templomba, mint a' mái napon a' Szűz Maria: a' melly pedig leányzót ſzűlt, más Negyven napot kellet várni: a' melly pedig magtalan vólt, a' Törvény átkába eſett. Ezzel Három rend-béli emberek példáztatnak. Es, hogy az Utólsókról kezdgyük-el; A' Magtalanok azok, kik a' Jóſzágos chelekedetekben tellyeſséggel nem foglalatoſok; kiknek azt fogja-mondani az Igaz Bíró [m]: *Mennyetek-el tőlem átkozottak az örök tűzre.* Mert *Minden fa, a' melly nem hoz jó gyümölchöt, ki-vágattatik, és a' tűzbe vettetik* [n]. *Ezeknek az Iſten helyt adott a' penitentziára, és ők gonoſzúl élnek azzal kevélységre* [o]. A' Más rend-bélieknek azok, kik néha Jót chelekeſznek ugyan, de nem ſzintén tekélleteſsen, hanem ſzomorúságból, és neminémű-képpen kételenségből (mellyet tílt Szent Pál [p]) nem az Iſtenhez- vagy Igaſsághoz-valo ſzeretetből, hanem a' bűntetéſtől-valo félelemből. Ezek későbben mennek ugyan a' Templomba: de, mint-hogy *A' bölchesség kezdeti az Úr félelme* [q], jó útban vannak, és ſokára el-jutnak. A' Harmad rend-béliek azok, kik jeles dolgokat chelekeſznek az Igaſságnak ſzeretetiből; kiknek férfiúi

m *Mat.* 25. 41
n *Mat.* 7. 19.
o *Iob.* 24. 23.
p 2. *Cor.* 9. 7.
q *Pſ* 111. 10

szívők vagyon: és ezek igen hamar el-jutnak, el-telvén a' Negyven napok, mellyek e' világon-valo Penitentzia-tartást példázzák: melyben úgy viselik magokat, hogy a' Purgatórium tüze-nélkül-is Meny-országba jutnak. Erre int bennünket a' Szűz Maria, ki fiat szült. De azt sokan nem értvén, nagy setét tévelygésben hevernek: azt alitván, hogy a' Tekélletesség, chak a' Szerzetesektől kivántatik; a' Világi emberek pedig arra nem kötelesek, hanem tekélletességtelenül élhetnek. Innét vagyon, hogy némellyek, ha a' Szentségek, vagy egyéb Jó chelekedetek gyakorlására intetnek, nagy szemtelenül azt felelik: Baráthoz illendő dolog az: a' nemes vér más gyakorlást kíván. Ez igen veszedelmes és balgatag vélekedés: mert minden Keresztyén, azért hogy az Evangéliomi igat nyakára vötte, nagy tekélletességre kötelezte magát.

A

Az Isten ugyan, hogy az emberek gyarlóságán könyörülne, Két külömböző életet rendelt: Eggyik, a' Házassággal-eggyütt, világi örökséget bír: a' Másik, a' Házasságtalansággal-eggyütt, a' Szegénységet követi: hogy, a' kik ennek el-viselésére elégséges erőt nem éreznének, amahoz fognának: de úgy, hogy abban az állapatban-is úgy viselnék magokat, mint az Ó Testamentomi Szentek; és fő-képpen Ábrahám: ki, noha az Evangéliomi Tudományt nem hallotta; sem abból azt nem tanúlhatta, hogy mindenét el-adván, a' szegényeknek osztogatná: mindazáltal, olly buzgó szeretettel vólt felebaráttyához, hogy a' háza mindenkor nyitva vólt a' szarándokoknak; és az Istennek egy szavára, kész vólt eggyetlen-egy fiát meg-áldozni. Így beszélget Szent *Basilius* [r]. és utánna veti: Vallyon nem véled-e, hogy a' Házasembereknek-is hirdettetett az Evangéliom? Látod azért, hogy azoktól-is számot vésznek, ha az Evangéliom-szerént élnek-e, vagy nem. A' ki azért Házasságba kötelődzik, abban nem vétkezik ugyan, hogy tulajdon feleségével él: de, mint-hogy a' több parancholatok minnyájokért egyenlő-képpen irattattak, azon veszedelemben vannak minnyájan kik azok-ellen chelekesznek: mivelhogy Krisztus Urunk-is, midőn az Attya parancholatit hirdette, azoknak szóllott, kik e' világban vóltak, és a' közönséges életnek rendit követték. Hogy-ha magán, az ő Tanítványi valamit kérdettek tőle: meg-felelvén nyilván jelentette, hogy a' mit nékik mondott, mindeneknek mondotta [s]; tudni illik, hogy Vígyázzanak. E' hez hasonló a' mit másutt mondott [t]: *A' mit néktek a' setétben mondok, mondgyátok a' világosságban: és a' mit fületekben hallotok, predikállyátok a' hejazatokon.* Az-okáért, a' ki feleséget vött, nem illik hogy resztelkedgyék, hanem annál inkább szorgalmatoskodgyék, és vígyázzon, a' mennyivel veszedelmesb helyt választott a' sok tőr-között, és az ellenségek tartományában: a' hol a' bűnre-valo ingerlések szüntelenek, és úntalan szemed-előtt forganak; mellyekre érzékenységidnek minden kívánsági ősztönöztetnek.

B

Hasonlókat mond Arany-szájú Szent János; és a' többi-között, imigyen beszél [u]: Midőn a' Krisztus Törvényt szabott, nem tött választást hogy azt mondotta vólna: Ha a' ki eskűszik Barát léend, gonosz az eskűvés; ha pedig nem leénd Barát, nem gonosz: hanem egy-általlyában, közönségesen mondotta [x]: *Én pedig mondom néktek, hogy tellyességgel ne eskűdgyetek.* Es midőn azt mondotta [y]; *Jaj néktek, kik most nevetiók*: nem adta hozzája (Barátoknak,) hanem egy-általlyában, mindenekre sententziát mondott. Sőt azt-is mondgya a' Szent Doktor; hogy, az fordíttya-fel az egész világot, hogy a' Barátoknak szükségesnek véllyük a' jó életre-valo nagy szorgalmatosságot; a' többiről pedig azt ítéllyük, hogy szabad túnyán élniek: De nem úgy vagyon, nem úgy; hanem mindenektől azon mód kívántatik a' bölcheség szeretetiben: mellyet én minden kételkedés-nélkül mondok: sőt nem én, hanem a' minnyájok Bírója a' Krisztus. Mert, midőn azt mondgya [z]; *Jöjetek hozzám minnyájan: Vegyétek reátok az én igámat, és tanúllyatok tőlem; mert szelíd vagyok, és alázatos-szívű*: nem chak a' Barátoknak szóll, hanem az egész emberi nemzetnek. Es mikor azt parancholla [a], hogy a' szoros kapun mennyünk-bé; nem chak a' Barátoknak szóll, hanem minden-féle embereknek: sőt midőn azt hadgya-is, hogy gyűlöllyük lelkünket e' világon, senkit ki nem vészen. Mert midőn ollyat parancholt, a' mi nem mindennek vólt közönséges, azt maga meg-jelentette; mint mikor a' Szűzekről szóllott, hozzá adta [b]: *A' ki meg-foghattya, fogja-meg.*

C

Eddig Arany-szájú Szent János. De hallyuk már az Urat ő-magát: *Legyetek tökéllettesek*, úgy-mond [d]. Es, hogy homályos ne lenne, minémű Tekélletességet kívánt, vagy kiktől kívánta, utánna vetette: *Mint a' ti Mennyei Atyátok-is tekéllettes.* Az-okáért, a' leg-nagyobb szentséget kell követni, és minnyájoknak kell követni,

D

r Serm. de Renun. abdicat.

s Mat. 13. 37.

t Mat. 10. 27.

u Lib. 3. contra Vituperat. Vitæ Monastic.

x Mat. 5. 34.

y Luc. 6. 25.

z Mat. 11. 28.

a Mat. 7. 13.

b Ioan. 10. 25.

c Mat. 19. 12.

d Matt. 5. 48.

A

a'kik azzal dichekednek hogy Attyok az Isten. Minnyáján dichekedünk pedig, a'kik Kereſztyéneknek hívattatunk: kiknek, a'mint Szent János írja [c], *Olly ſzeretetet adott az Atya, hogy Istenfiainak nevezteſſünk, és legyünk.* Es, a'mint Sz. Pál mondgya [f]; *Ha fiai, örökösi-is: az Istennek örökösi ugyan, a' Krisſusnak pedig örökös társai.* Az-okáért, vagy a' nagy örökségről el-fogjuk reménségünket; vagy, ha a' Fogadott fiúságot óltalmazni akarjuk, az Atyai Szentségnek követésével kell óltalmaznunk. mert nem illik, hogy az ollyan nagy Atyának fiai el-fajúllyanak; a'mint Szent *Cypriánus* mondgya [g]. Innét vagyon, hogy Szent Jakab-is, nem valami Remete *Hilarion*nak, Pálnak, vagy *Macariuſ*nak írván, hanem a' kőz népnek, arra ínti őket [h]; hogy *Tekélletesek légyenek, és éppek, semmiben meg nem fogyatkozván.* Hasonló-képpen Sz. Péter-is [i]: *Minden magatok-viſeléſében Szentek legyetek: mert írva vagyon* [k]: *Szentek legyetek, mert én Szent vagyok.*

c 1. *Ioan.* 3. 1.
f *Rom.* 8. 17.
g *Serm. de Bono Patientiæ.*
h *Iac.* 1. 4.
i 1. *Pet.* 1. 15
k *Lev.* 11. 44. & cap. 19. 2. & cap. 20. 7.

B

Ő-maga-is az Isten, Abrahámnak, kinek nagy gazdagsága és cheléde vólt, azt parancholta [l]: *Járj előttem, és légy tekélletes.* Hogy-ha az akkor mondatott néki, mikor még chak a' Terméſzet Tőrvénye forgott: mennyível inkább foganattya vagyon moſt, midőn az Isten Igéje menyből alá-ſzálván, azért *Látogatta és meg-váltotta az ő népét* [m]: *hogy ſzolgálljunk néki Szentségben és Igaſságban ő-előtte, minden mi napjainkban.* De a' Tőrvény-is, mellyet az Isten Fia az egéſz világgal kőzlőtt, azt kívánnya; midőn azt parancholla, hogy az Istent tellyes ſzívünkből, tellyes lelkünkből, tellyes elménkből, és erőnkből ſzereſſük: fele-barátunkat, mint magunkat [n]: sőt, hogy *Ellenségünket-is ſzereſſük* [o]: *jól tegyünk azokkal, kik minket gyűlölnek: és imádkozzunk a' mi kergetőinkért, és rágalmazóinkért.* Továbbá [p]; hogy *A' ki megúti jobb orczánkat, néki fordíttſuk a' máſikat-is*: és, *a' ki a'kőntősünket el akarja venni, néki engedgyük a' palaſtot-is.* Mágunkhoz-képeſt-is, nagy Tekélleteſséget kíván: tudni illik [q], hogy *Gyűlöllyük lelkünket e' világon*: hogy [r] *Meg-tagadgyuk magunkat, és fel-vegyük kereſztünket*: hogy [s] *Ellene mondgyunk mindeneknek a'miket bírunk*: hogy [t] *El-adgyuk a' mink vagyon, és a' ſzegényeknek adgyuk*: hogy [u], *A' ſzoros kapun mennyünk-bé*: hogy [x] *Erő-ſzakot tegyünk Mennyeknek országán.*

l *Gen.* 17. 1.
m *Luc.* 1. 68. 74.
n *Mat.* 22. 37 39. *Luc.* 10. 27.
o *Matt* 5. 44
p *Matt.* 5. 39 40.
q *Ioan.* 12. 25
r *Mat.* 16. 24
s *Luc.* 14. 33
t *Mat.* 19. 21
u *Mat.* 7. 13.
x *Mat.* 11. 12

C

Bizony choda, hogy minden egyéb dolgainkat leg-jobbaknak, és tekélletesbeknek kívánnyuk, és magunk Tekélleteſségével nem gondolunk! A' kazona, jó lovat, jó ſzerſzámot; a' chelédes-ember, jó mezőt, és ſzőlőt; a' míves-ember, jó eſzközt kíván: magával nem gondol. Hallyad mit beſzél Szent Agoſton [y]: Majort véſzeſz, jót kereſſz: feleséget véſzeſz, jót válaſztaſz: fiakat kívánſz, de jókat: nadrágot ſzerzeſz, nem akarſz roſzſzat; és gonoſz életet ſzeretſz? Mit vétett ellened a' te életed, hogy chak azt akarod gonoſznak? hogy minden javaid-kőzőtt te egyedűl légy gonoſz? Hasonló-képpen beſzélget Arány-ſzáju Szent János a' Teſtünkről [z]: Ha a' Teſten valami kis betegség ered, leg-ottan az Orvoſokat hívattyuk, a' pénzt nem kíméllyük; és valami haſználhat, nagy ſzorgalmatoſsággal meg-mivellyük; és előbb meg nem ſzűnünk, hanem ha a' nyavalya meg-enyhődik: a' Lélekre pedig, noha napon-ként ſebeſedik, és minden módon veſzedelemre vitetik, leg-kiſsebb gondot ſem akarunk viſelni.

y *Serm.* 16. *de Verb. Domini.*
z *Lib.* 1. *de Compunctione cordis.*

D

I.

Kérdenéd: Mi ennek az oka? Felelet: Első; Az Iſteni ſzeretetnek fogyatkozáſa. Mert, mivelhogy az Isten a'mi lelkünket tulajdon képével fel-ékeſítette, teſtet pedig haſonlót adott az oktalan-állatokhoz: kétség-nélkül a' Lélekre nagyobb gondot kíván. Az-okáért, ha azt el-múlattyuk, ő-magát az Istent nem nagyra bőchűllyük. Továbbá, a' ki valakit ſzeret, mind-úntalan azon igyekezik, hogy azzal inkább eggyeſűllyőn: a' mi eggyeſűléſünk pedig az Istennel, a' Jóſzágos chelekedetek-által léſzen: Annak-főlőtte, a' ki ſzeret valakit, azt kívánnya hogy ſzeretteſsék attól: az Isten pedig, fő-képpen a' Tekélleteſeket ſzereti. Innét nevezi magát, *Ábrahám, Iſaák, és Jákob Istenének* [a], kik nagy Tekélleteſségre igyekeztek. Mint a' Fejedelmek azokról a' Váraſokról neveztetnek, a' mellyeket leg-inkább ſzeretnek és bőchűlnek; úgy-mint a' Romai Chászár, a' Velenczei, Florentziai, Parmai Herczegek: azonképpen, noha az Istennek ſok ſzolgai vóltak az Ő Teſtamentomban; mindazáltal ezekről neveztetett gyakrabban, mint ſzerelmesbekről; és azoknak ſegétségűl való híváſokkal, ſok jókat nyertek az Iſraël fiai. Máſodik Oka; A' Háládatlanság, és Embertelenség. A' Kriſtus, chak egy ſzavával-is eleget tehetett-vólna a' mi bűneinkért, vagy egy chőpp Vérével, vagy veritékével: de, hogy hozzánk-való ſzeretetit és kegyeſségét bővségesben meg-mutatná, minden Vérét ki-ontotta: mí pedig meg-elégſzűnk, hogy az ő ſzolgálattyában chak ímmel-ámmal forgolódgyunk. Harmadik Oka; A' Hitnek fogyatkozáſa. Mert hihetetlen dolog, hogy az, a'ki eleven

a *Exod.* 3. 15.

II.

III.

hittel

hittel hiſzi az ðrök életnek Bóldogságát, azzal olly keveſet gondollyon, és olly reſtén kereſse. Ha azt mondaná valaki: A'kik a' Tekélleteségre nem vágyódnak, kevéſsel elégeſznek-meg: tudni illik, hogy a' veſzedelem-kivül vannak, nagy dichőségre nem vágyódnak. Azt felelem; hogy annak ninchen helye: mert chak a' természet-ſzerént-valo okoſság-is meg-mutattya, hogy jobb a' Bóldogságnak magaſsabb garáditsára hágni, hogy-ſem az alatſombra. Mert, ha valaki ónat, ezüſtöt, és aranyat vinne elődbe, vólna-e kételkedéſed mellyiket kellene venned? Vagy, ha Ezer forint jövedelmed lehetne, vallyon meg-elégednél-e két-ſzázzal? noha azzal-is tiſzteſségeſsen élhetnél. Negyedik Okát, adgya Arany-ſzájú Szent János [b]: Mi-képpen, úgy-mond, az emberek, az ő el-rejtett kinchőket, és gazdagságokat akkor mutattyák-meg a' fioknak, mikor fel-nevekednek, és a' gyermeki chintatlanságot meg-vetik; melyben a'míg mulatoznak, nem alkolmatoſok a'titkoknak megtúdására: úgy a' Lélek-is, ha meg nem útállya a' főldieket, nem rúdgya chodálni a' Mennyeïeket. és valamíg a' főldieket chodállya, a' Mennyeïcket útállya: mert, a' mint Szent Pál mondgya [c], *A teſt-ſzerént-valo ember, meg nem fogja azokat a' mik a' Iſten lelkéé*? Őtődik Oka: A' Nehézség, mellyet némellyek éreznek a' Tekélleteſségnek útán. De itten azt kell meg-gondolni; hogy, a' mint Arány-ſzáju Szent János írja [d], Ha ſzintén valami múnka vagyon-is a' Jóſzágos chelekedetnek gyakorlásában: mindazáltal, a' lelki-iſméretet nagy győnyőrűséggel tőlti-bé; és belől olly nagy vígaságot ſzerez, hogy ſzóval ki nem mondhatni. Mert a' jelen-valo dolgokban, michoda terſzik néked győnyőrűségeſnek? nem a' friſs aſztal-e, az egéſség, és gazdagság? De ez édes dolgokat, ha ama' győnyőrűséggel egybe-veted, keſetűeknek tetſzenek: mert ninch édesb dolog a' Jó lelki-iſméretnél, és reménségnél.

Gondollyuk-meg Szent Bernárd mondását-is [e]: A' maga-ellen igyekező Lélek, meg-erőſsődik; és erősbé lévén magánál, mindeneket az okoſság-ſzerént kénſzerít: a' haragot, a' félelmet, a' kívánságot; és az ðrömet, mint a' Léleknek neminémű ſzekerét, jó kochis modgyára igazgattya. és rabságba viſzen minden teſti indúlatot; és a' teſtnek érzékenységét, az okoſságnak kívánságára, a' Jóſzágos chelekedetnek ſzolgálattyára. Mert, miért nem vólnának mindenek lehetségeſek annak, a' ki arra támaſzkodik a' ki mindent meg-chelekedhetik? Minémű bizodalomnak ſzava; *Mindeneket meg-chelekedhetem az-által, a' ki engem meg-erőſsít*! Semmi olly nyilván-valóvá nem téſzi az Igének Mindenhatóságát, mint, hogy minden ő-benne-bizókat Mindenhatókká téſzen. Igy, mondám, az Igéhez ragaſzkodót, és a' Magaſságból erővel fel-őltőzöttet, ſemmi erő, ſemmi ravaſság, ſemmi édeſgetés le nem vetheti állásából; meg nem hajthattya uralkodásában. Ezt meg-iſmérte-vólt Szent Agoſton, és a' kőzönséges haſzonért, iráſsal mindeneknek tudára adta [g]. Mert, a' mit elsőben igen nehéznek, és meg-győzhetetlennek ítélt, az-után azt igen könyűnek iſmérte. A' mint Szent *Cyprianus*-is [h] ki a' győzedelmet a' Kereſztség Szentségének tulajdonítrya: melyben mí-is réſzeſek vagyunk, és a' többi Szentségekben-is. Nem a' mí erőnk viſzi azt véghez: mí-tőlünk jó akarat, és igyekezet kívántatik. Mellyek ha bennünk találtatnak, leg-ottan annak ſegétségét érezzük, a' kiről a' Bőlch azt mondgya [i]: *Künyű az Ur ſzemei-előtt hamar fel-tiſztelni a' ſzegényt*: ki új lelket ád; és a' kő-ſzívért, gyenge-hús-ſzívet [k].

De hogy ne chelekedhetné azt az Iſten Malaſztya, holott az emberi ſzorgalmatoſság-is, és az igyekezet ſzáján tarthattya, és meg-zabolázhattya az okoſság-ellen támadó indúlatokat? a' mint nyilván bizonyíttya a' Pogány *Seneca* [l], és ſok chodálatos példákat hoz-elő. Azont állattya *Plutarchus*-is [m]. Dávidról azt olvaſsuk [n]; hogy hajdan chak a' Saul fegyverében ſem járhatott, *mert nem ſzokta vólt*: az-után pedig, a' Goliat kardgya-felől azt mondotta Akimeleknek [o]: *Ninch más a' hoz haſonló; add azt nékem*. Az-okáért a' ſzokás, a' nehéz dolgokat-is könyűvé téſzi.

De kérdenéd: Mint kell a' Tekélleteſséghez jutni? Erre-is meg-tanít a' Szűz María, ki az ő Első-ſzülőttét muratta-bé az Iſtennek. Kit hogy kővetheſs, chak Egy dolog kívántatik; tudni illik, hogy a' te Első-ſzülőttedet mutaſd-bé az Iſtennek. A' te Első-ſzülőtted, a' te Szíved (a' Szeretetnek ſzéke:) mivelhogy az emberben, az él előſzőr, és utólſzor hal-meg. A' karvolyoknak, a' ſzívét ſzokták ádni a' tőlők-fogott madaraknak: illik azért, hogy mí-is Szívünket adgyuk a' JESUSnak, ki minket a' Kereſzt-fán magához vont. Az Iſraël fiai, a' Nun fiának Joſuének (ki a' mi JESUSunk e példázta,) kőzőttők adtak ðrökséget [p]: mí az Iſten fiának a' JESUSnak, a' Szívünkben adgyunk helyt; mint-hogy azt kívánnya, mondván [q]: *Add nékem*

A

IV.

b *Lib. 2. de Compunct. Cordis.*

B

c 1. Cor. 2. 14

V.

d *Hom. 63. ad Pop.*

e *Serm. 85. in Cant.*

C

f *Phil. 4. 13.*

g *Lib. 8. Confeſſ. cap. 11*

h *Lib. 2. ep. 2.*

i *Eccli. 11. 23*

k *Ezech. 11. 19.*

D

l *Lib. 2. de Ira, cap. 12.*

m *Lib. de Profectu Virtut.*

n 1. *Reg. 17. 39.*

o 1. *Reg. 21. 9.*

p *Jos. 19. 49.*

q *Prov. 23. 26*

A

fiam a' te Szívedet. és nem ok-nélkül; mert azt, mind gazdag, 's mind szegény oda-adhattya. Mondám, hogy a' Szűv a' Szeretetnek széke: azért, midőn Isten a mi szívünket kívánnya, Szeretetünket kívánnya. De holott a' Szeretet-is Két-féle; és eggyik a' máſiknál előbb-valo: azt akarja, hogy az Első-szülöttünket adgyuk néki, az-az, a' fő és első Szeretetet; melly a' máſiknak-is oka. Az Első és fő Szeretetet, a' Bölchek, *Amorem amicitiæ* nevezik. mi, Barátságból-származott Szeretetnek mondhatnók: mellyel a'kit szeretünk, ő-magáért szerettyük; az ítélvén felőle, hogy szeretetre-méltó Jószág vagyon benne. A' Máſik Szeretetet, nevezik *Amorem concupiſcentiæ.* mi, Kívánságból-eredett Szeretetnek nevezhetnők: mellyel a' kit szeretünk, azért szerettyük, hogy nékünk jó és haſznos. Az-okáért az Isten, az Első Szeretetet kívánnya tőlünk. Es méltán: mert ő-benne a' Szeretetnek minden okát fel-találhyuk, mint minden jóban, és minden jónak kút-fejében. noha nékünk haſznál az a' Szeretet-is; és ſoha az Istent magunk haſzna-nélkül nem szerettyük. Sőt a' Barát-

B

ságból-származo Szeretetek-közzül-is a' leg-elsőt, az Első-szülöttet kívánnya az Isten: tudni illik, hogy ő légyen vége és czéllya minden Szeretetünknek; őtet szeresük mindenek-fölött, és mindeneket ő-érette: úgy hogy, ha kívántatik, mindeneket meg is útállyunk érette, még magunkat-is.

Helyhezteſd egy-felől, e' világnak minden nyavalyáját, és kínnyát; más-felől pedig, az Isten-ellen-valo vétket: és el-tekéllyed magadban, hogy inkább minden nyavalyát el-szenvedgy, hogy-ſem az Istent meg-bántſad. Hally valami haſonlót: mellyet Illyés Proféta kért az Isten nevével a' Sareptai özvegytől, mondván [r]: *Adgy nékem egy kevés vizet az edénybe, hogy igyam. Es midőn amaz menne hogy hozna, utánna kiálta, mondván: Hozz nékem, kérlek, egy falat kenyeret-is kezedben. Ki felele: Él a' te Urad Istened, hogy ninch kenyerem, hanem chak annyi liſztem a' vederben, a' mennyi egy marokba fér, és egy kevés olajom a' korsóban: imé két fát ſzedek, hogy bé-mennyek, és meg-chinállyam azt magamnak, és a' fiamnak; hogy meg-együk, és meg-hallyunk. Kinek monda Illyés: Ne félly: hanem menny-el, és chelekedgyél a' mint mondád: mindazáltal nékem chinally előſzör egy kis hamuban sült kenyeret a' liſztetskéből, és hozd nékem: néked pedig, és a' fiadnak az-után chinálly.* Imé az Első kenyér, az Isten parancholattyából Illyésnek adatik: és arra kell elsőben gondot viſelni a' szegény Aſzſzonynak, hogy-ſem a' fiára, és magára. Es mivelhogy őrömeſt engedett az Aſzſzony, az a' ſzolgálat nem chak nem ártott néki, hanem ſokat-is haſznált: mert az egéſz nagy és közönséges éhség idején, ſem kenyere ſem olaja el nem fogyott. Mert ſemmi okon nem engedi az Isten, hogy őtet valaki adakozáſsal meg-győzze; úgy hogy, mentől inkább te ő-érette mindeneket meg-vettſz, és meg-útálſz, annál bővebben adakozónak mutattya magát te-hozzád: hanem ha máſt látna haſznosbnak lelked üdvöſségére, a' mint amaz ígérete tartya [s]: *Keresſétek előſzör az Isten Országát, és az ő Igaſságát: és mind hozzá adatnak néktek ezek.*

Azt írja *Séneca Sócrates*ről [t]; hogy, midőn ſokan ſok ajándékokat adnának néki marhájokból, egy szegény halgatója *Æſchines* azt mondotta néki: Semmit hozzád méltót nem találok, a' mit néked adgyak; és így szegénynek iſmérem magamat: Az-okáért, a' mim vagyon, azt az eggyet adom, Magamat. Ezt a' ajándékot, akár-minémű légyen, kérlek, vedd jó néven: és gondold-meg, hogy a' kik ſokat

D

adtak, magoknak többet hadtak. Kinek *Sócrates* azt felelte: Ha magadat kevéſre nem bőchüllöd, nagy ajándékot adſz. Az-okáért gondom léſzen reád, hogy jóbbá tégyelek hogy-ſem vőttelek, és úgy adgyalak viſzſza. Nagyot ígért ugyã *Sócrates*: ki meg-is chalatkozhatott vólna; de még-is *Æſchines* kéſz volt keze-alá adni magát, és nem veſzett benne. Kit méltó követnünk, hogy szívünket 's magunkat, nem már *Sócrates*nek, vagy más el-tévelyedhető, vagy meg-fogyatkozható embernek adgyuk, hanem az élő Istennek: ki ígéretit bé-tellyesítheti minden fogyatkozás-nélkül, mert mindenható; és bé-is tellyesíti, mert igaz-mondó. Ennek ha adgyuk magúnkat, nem ő-néki haſználunk, hanem magunknak: mert azzal, minden kétség-nélkül jobbak léſzünk, napon-ként gyarapodván minden Jószágos chelekedetekben, és a' más világon az őrők Bóldogságban fő-módon réſzesülünk: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyelmes Isten, az ő áldott Sz. Fiának drágaláros érdemiért, a' ſzeplőtelen és minden makula-nélkül-valo Szűznek eſedezéſe-által. Amen.

(***)

r 3. Reg. 17. 10.

s Mat. 6. 33.

t Lib. 1. de Benef. cap. 7.

SZ. MATYAS-NAPI EVANGELIOM.

SZ. MÁTÉNAK XI.

RÉSZÉBEN, ℣. 25.

AZ időben, felelvén IESUS, monda: *Hálát adok néked, Atyám, menynek és földnek Ura, hogy el-rejtetted ezeket a' bölchektől, és az okosoktól, és meg-jelentetted azokat a' kisdedeknek. Úgy Atyam, mert így volt kellemetes előtted. Mindenek nékem adattak az Atyámtól. És senki nem ismeri a' Fiat, hanem az Atya: az Atyát sem ismeri senki, hanem a' Fiú, és a' kinek a' Fiú meg akarja jelenteni. Jöjetek hozzám minnyájan, a' kik munkálkodtok, és terhelve vattok, és én meg-nyúgotlak titeket. Vegyétek-reátok az én igámat, és tanúllyatok tőlem, mert szelíd vagyok, és alázatos-szívű: és nyugodalmat találtok lelkeiteknek. Mert az én igam gyönyörűséges, és az én terhem kúnyű.*

ELSÖ PREDIKÁTZIO.

AZ Régi Pogány Bölchek minden jeles dolgokat *Fabulák*kal paláftoltak-bé, és úgy titkolták-el a'közönséges emberektől. A' többi-között, a' *Minerva* isten-aszszony templomára (kit a' Bölcheség isten-aszszonyának tartottak; és azt költötték felőle, hogy a' *Iupiter* agya-velejéből szűletett,) azt írták: *Ego sum omne quod extitit, est, & erit: meumq; peplum nemo adhuc mortalium detexit*: az-az, Én vagyok minden a' mi vólt, vagyon, és léfzen: és az én orczámon-valo fédelet senki még eddig fel nem födözte. Akarván azt jelenteni, hogy emberi elme az Isten Bölcheségét meg nem foghattya; a'mint *Plutarchus* írja [a]. Hasonló dolgot mondott Jób a' Bölcheségről [b], *El-rejtetett minden élőknek szemök-elől, az égi madárak sem tudgyák.* Az égi madarakon, *Caietánus* az Angyalokat érti; kik a'természet-szerént-valo tudományokkal, az Isten bölcheségét nem érthették. Sz. Gergely, az Ördögöket érti; kik az Evangéliomban-is égi madaraknak neveztetnek [c]: kik az Isten Malaszstyából ki-esvén, az igaz Bölcheségtől-is el-távoztak. *Philippus*, a' Kevélyeket érti, és a' fenn-értőket; kiktől el-titkoltatott az Isten bölchesége. Sz. Tamás, azokról a' madarakról érti, a'mellyeknek szóllásából, és röpülléséből, a' régi Jövendölők értekeztek a'következendő dolgokról. Némellyek a'Grif-madarakról értik; kiknek földtte jó szemök vagyon, és meszsze látnak. Az én ítéletem-szerént, azt akarja mondani Jób; hogy e' világon a' Bölcheséget fel nem találni, a' hol a' madarak igen magasan röpölnek; mivelhogy menyből származik. Az-okáért, szükséges arra akár-kinek-is az Isten ajándéka és Malaszstya; a'mint Dávid jelentette, mondván [d]; *A'te bölcheségednek titkos és el-rejtetett dolgait, ki-nyilatkoztattad nékem.* Azont jelenti Urunk e' mái Evangéliomban: hálákat adván az ő Mennyei Szent Attyának, hogy némelly dolgokat meg-jelentett a' kisdedeknek, mellyeket a'Bölchek sem érthettenek-meg magoktól: melyről bővebben szóllok a' mostani Predikátzióban, mint igen szükséges és hasznos dologról.

a Lib. de Iside & Osiride.
b Iob. 28. 21.
c Mat. 13. 4.
d Ps. 50. 8.

I. Meg-mondom, Miczoda Bölchektől és okosoktól rejti-el az Isten az ő titkait.
II. Meg-magyarázom, kik légyenek a' Kisdedek, a' kiknek meg-jelenti.
III. Meg-mondom, Mint légyen az Evangéliomi Iga gyönyörűségesb az Ó Törvény igájánál.

A

ELSÖ RÉSZE.

MInek-utánna Urunk, a' Sodomaïak példájával meg-mutatta, minémű nagy ajándéka légyen az Istennek, az Evangéliomi Világoſságnak predikálláſa; melly ha Sodomában lött-vólna, a' mint a' fel-fuvalkodott Kafarnaumban lött, talám meg maradtak-vólna e' mái napig-is: más-felöl az Istennek igaz ítéletit általlátván, mellyel az Evangéliomi tudománynak ſzentséges titkait, nem akarta megjelenteni a' kevély Fariſæuſoknak, Irás-tudóknak, és Kafarnaitáknak, hanem az alázatos Halászoknak, és Publikanuſoknak: emberi indúlatból (mint-hogy igaz, és hozzánk-haſonló ember vólt,) melly az Isten dichőségére nézett, őrvendez. és őrömében, az ő Mennyei Szent Attyának hálákat ád, mondván [e]: *Hálát adok néked Atyám, menynek és földnek Ura, hogy el-rejtetted ezeket a' Bölchektől és az okoſoktól, és meg-jelentetted azokat a' kiſdedeknek.*

e *Mat.* 11. 25

B

Melly mondáſsal, Két dolgot tanít Urunk: Első az; hogy a' Hitnek ſzentséges titkai, el-rejtetnek a' Bölchektől és okoſoktól: az-az, azoktól a' kik magokat Bölcheknek ítélik; és mutogatván magokat, a' világ-előtt-is azoknak láttatnak: és azt vélik magok-felől, hogy a' Bölcheség kúlcha chak ő-nálok vagyon. Második, az; hogy azokat az Isten meg-jelenti a' kiſdedeknek: kik azt a' nevet, az Alázatoſságért és Artatlanságért meg-érdemlik. Ezt a' Kiſdedséget kívánnya Szent Pál a' Hivektől, mondván [f]: *Atyám-fiai, ne legyetek gyermekek értelemmel, hanem gonoſsággal legyetek kiſdedek: értelemmel pedig tekélleteſek legyetek*: az-az, Ne tudgyátok a' gonoſzt, hanem ártatlanok legyetek mint a' gyermekek, kiket ugyan köz-beſzéddel-is Ártatlanoknak nevezünk. Igy magyarázza a' Kiſdedeket Szent Agoſton [g]. és Szent Gergely [h]; ki imigyen beſzélt: Mint-hogy nem azt mondotta Urunk, Meg-jelentetted azokat a' bolondoknak, hanem, a' Kiſdedeknek: azt jelentette, hogy az elmének fel-fuvalkodását kárhoztatta, nem az ő éleſségét. Azért mondgya Dávid-is [i]: *A' Kiſdedeknek meg-őrizője az Ur: meg-aláztattam, és meg-ſzabadított engem.*

f 1. *Cor.* 14. 20.

g *Serm.* 8. *de Verb. Domini.*

h *Libro* 27. *Moral. c.* 9.

i *Pſ.* 114. 6.

A' mi az Első illetti; a' Kevély Bölchekről ſzóll Iſaias, mondván [k]: *Iaj a' kik bölchek vattok a' ti ſzemeitek-előtt, és ti-magatok-előtt okoſok.* Es Urunk [l]: *Iaj néktek Törvény-tudóknak; mert el-vöttétek a' Tudomány kúlchát: magatok bé nem mentetek, és azokat kik bé-mennek-vala, meg-tíltottátok.* A' Tudomány kúlchát el-venni; vagy, a' mint Szent Ambrús mondgya, el-rejteni, vagy magának foglalni, annyit téſzen, mint a' Bölcheséget, és az Üdvőſséges Tudományt, úgy annyira magának tulajdonítani, hogy azt merje valaki mondani; hogy ſenki nem üdvözűlhet, ha ő az útát meg nem mutattya; ſenki Meny-orſzágba nem mehet, hanem chak az ajtón, mellyet ő megmutat, vagy meg-nyit. mi-képpen a' házgazdája, ha azt akarja hogy ſenki házába ne mennyen, ſe abból ki ne mennyen, hanem-ha ő nyittya-meg az ajtót: azt bézárjá, és a' kúlchot magánál tartya és hordozza. Ezt tulajdonították magoknak az Irás-tudók a' Meny-orſzág-felöl: és, ſem ők bé nem mentek; mert meg nem tartották az Isten parancholatit, a' mellyek-által bé kellett vólna menniek: ſem egyebeket bé nem ereſztettek; mert az emberek, a' parancholatok meg-tartását ítélték igaz ajtónak, a' mint hogy az-is, és azon akartak bé-menni: de az Irás-tudók, ſzámtalan emberi találmányokkal terhelték őket, és nagy akadékot 's kéſedelmet ſzerzettek nékik. Ha némelly Szent Atyákkal, a' Tudomány kúlchán az Irás magyarázattyát értyük, azt-is magoknak tulajdonították az Irás-tudók: de ők a' Kriſtushoz nem jutottak, ſem az Anyaſzentegyházba nem mentek. Mert a' Kriſtuſról-ſzólló Iráſokat nem értették: egyebeket-is kéſleltenek, hamiſsan magyarázván nékik az Iráſt; és a' Kriſtuſt bé-fődözvén, hogy fel ne találhatnák. Ezekről ſzóll azért Urunk, kik magokat Bölcheknek alították, és a' bölcheséget kevélyen fitogatták: kikről Sz. Pál azt írja [m]; hogy *Magokat Bölcheknek mondván lenni, bolondokká lettek.*

k *Iſa.* 5. 21.

l *Luc.* 11. 52.

C

D

m *Rom.* 1. 22

Ezeknek vélt bölcheségét, sőt Bölcheség árnyékát, meg-vetette, és el-veſztette az Isten, a' mint Iſaias meg-jövendölte, a' Szent Pál mondáſa-ſzerént [n]: *Irva vagyon* [o]: *El-veſztöm a' Bölchek bölcheségét, és az okoſak okoſságát meg-vetem.* Ezt nyilván bé-tellyesítette az Isten az Ó Törvényben, ſok hatalmas Királyokat meg-némítván, az együgyű és alázatos Próféták előtt, kik, a' világ ítélete-ſzerént, alá-valo és meg-vetett emberek vóltak: az Új Teſtamentomban pedig, egy-nehány tudatlan és nemtelen Halászokat, az *Egéſz földnek Fejedelmivé rendelvén* [p]; és [q] *Olly ſúlyat és bölcheséget adván nékik, melynek ellene nem állhattak, ſem mond. hattak minden ő ellenkezőjök.* Példánk vagyon Sz. Istvánban: ki-ellen noha ſok Bölchek gyűltek, *ellene nem*

n 1. *Cor.* 1. 19

o *Iſa.* 29. 14.

p *Pſ.* 44. 17.

q *Luc.* 21. 15

állhattak,

állhatt-ak a' bölcheségnek, és lételnek a' kiszóllott [t]: és Sz. Katalin Szűzben; ki Ötven bölcs Filósofust meg-győzvén, meg-téritett.

Szép dolgot ír *Nicephorus* [s], *Spiridion* Püspökről; és egy nevezetes chalóka *Sophistá*-ról; ki sokad-magával jelen vólt a' *Nicæai Concilium*ban. És midőn sok álnok fogásokkal meg-akarták vólna *Spiridion*t, és az ő igaz Vallását chűfolni; és egyebekkel meg-rálátni: *Spiridion*, mint-hogy ártatlan vólt életében, el-mondván a' Hitnek ágazatit, a' *Sophisták* fejedelmétől azt kivánta, hogy egy-általlyában, † tétovázás-nélkűl meg-feleljen; Ha hiszi-e azokat a' Hit ágazatit, a' vagy nem? Ki leg-ottan azt felelte; hogy hiszi, és meg-némúlt. Chak hamar a' szóllásá meg-tértvén; a' társaira tekintett, mondván: Minémű nagy külömbség vagyon az egy-általlyában-valo *disputálás*-, és a' hiuságos fogásokkal-valo idő-vesztés-között! Kik, midőn chodálnák a' hirtelen változást, azt mondotta nékik: Míg szóval harczoltunk, én-is szóval ellent-állottam: de, minek-utánna a' szóval-eggyütt, a' Vén ember szájából neminémű erő rohant-ki, semmit többé a' szóllás nem használt, sem nem chelekedhetett.

Igen hamis ítéletben vagyon e' világ, azokat tartván bölcheknek, kik minden gondolattyokat és szorgalmatosságokat abban foglallyák, és helyheztetik, hogy gazdagságot gyűjtsenek, méltóságot szerezzenek, Fejedelmeknek hizelkedéssel kedveskedgyenek, sok gonosságot el-födözzenek, e' világi dolgoknak forgatására serények légyenek: Azokat pedig, kik efféle dolgokban leg-kevesbet törődnek, és chak azon igyekeznek hogy az Isten akarattyának engedgyenek, és ő-benne gyönyörködgyenek, bálgatagoknak, és esztelenéknek alíttya. De meg-chalátik: és mint-hogy kevély, az igaz Bölcheséghez nem juthat. Sz. Agoston azt írja maga-felől [t]; hogy ifiu-korában, a' *Manichaus*ok Tévelygését követvén, tudós és bölcs vólt e' világi Tudományokban: de midőn a' Sz. Iráft olvasta, annak Titkait meg nem foghatta; azért, hogy nem akart kisded lenni, hanem, fel-fuvalkodván, magánál nagynak látt árott.

Igazán mondgya Sz. Tamás [u]; hogy a' Kevélység, akadékot szerez az Igasság ismérétinek: mivelhogy a' kevély, az ő értelmét, sem az Istennek meg nem hóldoltattya, hogy az Igasságnak ismériti ő-tőle vegye; sem embertől nem akar tanúlni, a' maga nagy-vóltában gyönyörködvén. Annak-okáért, az Isten el-rejti az ő titkait a' kevély elméktől: nem hogy ő azokat meg-homályosítaná, hanem, meg-vonnya tőlök a' természet-fölött-valo Világosságot; melly-nélkűl, az emberi elme az Isteni dolgokat nem láthattya, 's-nem értheti. Azért mondgya Sz. Gergély [x]; hogy az Istentől az Irás azt mondgya, hogy *El-hozza az étszakát* [y]: nem hogy ő valakinek elméjében setétséget szerzene, hanem hogy a' bűnös ő-knek meg-setétült szívöket irgalmasson meg nem világosíttya. Mint ha valamelly setét kinches-házban-lévő embernek, gyertya-világot nem vinne a' ki vihetne, azt mondhatnók, hogy a' kinchet el-rejtette előtte, mint-hogy nem láthatta a' setétség-miatt, mellyet a' gyertya-világgal el-távoztathatott-vólna: hasonló-képpen, az Isten el-rejti a' Bölchektől az ő Titkait, mint-hogy a' Hitnek világosságát nem közli vélek. és egyedűl ő-nála vagyon a' kúlch, melly a' Hét pecséttel bé-pechételtetett könyvet fel-nyithattya: melyről emlekezvén Sz. János, azt mondgya [z]; hogy *a' kinél a' Dávid kúlcha vagyon, azt meg-nyittya, és senki bé nem zárja: bé-zárja, és senki meg nem nyittya.* melly kúlchon, kőzönségesben a' Doktórok a' Tudomány kúlchát értik, mellyet az Irás-túdók magoknak tulajdonítottak, a' mint nem régen meg-mondám. Melly kúlch, kivált-képpen *Dávid Kulchá*nak mondatik: Mert, a' mint *Rupertus* mondgya, és egyebek-is, Dávid a' Kristusnak, és az Anyaszentegyháznak Titkairól, bővebben, és nyilvábban szóllott; és minden Profétákért vétetik: úgy hogy, a' kinél a' Dávid kúlcha léend, annál lészen a' több Profétáknak meg-értésére-valo kúlch-is; és a' ki Dávidot meg-magyarázza, meg-magyarázhattya a' többit-is.

Ebből ki-tetszik, melly szemtelenűl cháchognak az Újítók, midőn azt mongyák; hogy ő-nálok vagyon az Irásnak igaz értelme; és azt ő-kőzzűlök akár-ki-is meg-értheti: nem gondolván Sz. Agostonnal, Sz. *Ieronymus*sal, és a' több Sz. Doktorokkal, sőt az egész Anyaszentegyházzal-is, az Irás értelme-felől-valo ítéletben: meg nem gondolván, hogy Dávid azt mondotta az Istennek [a]: *A' te bölcheségednek titkos és el-rejtetett dolgait ki-nyilatkoztattad nékem*: de még-is azon könyörög, hogy értelmet adgyon néki az ő Törvényének meg-értésére [b]: *Adgy értelmet nékem, és vizsgálom Törvényedet.* És [c]; *Nyilatkoztasd-meg szemeimet, és szemlélem a' choda-tételeket a' te Törvényedben.* És [d]; *A te orczádat világosítsd-meg a te szolgádon, és tanits-meg engem a' te igasságidra.* Melly mondásokat meg-fontolván Sz. *Ieronymus*, azt írja *Paulinus*nak [e]: Ha az olyan nagy Próféta meg-vallya a' tudatlanságnak setétségét: minémű tudatlanságnak étszakája vót környűl minket kisdedeket, és chak nem chóchómóket?

[t] *Act. 6. 10.*
[s] *Lib. 8. c. 15.*
† Categorice.
[t] *Lib. 3. Conf. cap. 5*
[u] *2. 2. q. 162 art. 3. ad 1*
[x] *Lib. 25. Moral. c. 9.*
[y] *Iob. 34. 25.*
[z] *Apoc. 3. 7.*
[a] *Ps. 50. 8.*
[b] *Ps. 118. 34*
[c] *vers. 18.*
[d] *vers. 135.*
[e] *De Institut. Monach.*

A

Bizony, nem tudom mihez-képeſt tulajdonítnak magoknak olly nagy Lelki bőlcheséget az Újítók, holott kevés gondot viſelnek lelkőkre, és minden-képpen a'teſti győnyőrűséget kővetik és vadáſzſzák. Jóbnál pedig azt olvaſſuk [f]; hogy az Iſteni Bőlcheség, *nem találtatik a' győnyőrűségesſen élők földén.* Iſaiás-is, midőn azt kérdette-vólna [g]; *Kit tanít a' tudományra* (az Iſten,) *és kivel értetteti meg a' hallott dolgot?* azt feleli: *A' tejtől-el valaſztottakkal, a' chechtől el-ſzakaſztattakkal.* Még az Egyiptuſi régi Pogány Bőlchek-is azt ítélték; hogy a'teſti győnyőrűségtől, és haſnak hizlalásától, távúljár az igaz Bőlcheség: mert *Plutarchus* azt írja [h]; hogy az *Iſis* Papjai, az *Apis*-nevű ökőrnek, kit Iſten-gyanánt tiſztelteek, nem adtak a' *Nilus* folyó-vizéből innya, hanem egy kiváltképpen-valo kútból: nem hogy a' *Nilus* vizét tiſztátalannak, vagy ſzentségtelennek vélték-vólna a' *Crocodilus*ért (a'mint némellyek alították,) holott ſemmi nagyobb tiſztelſségben ninchen az Egyiptziuſoknál mint a' *Nilus*: hanem hogy azt hiſzik, hogy annak itala a'teſtet kővéríti. Nem akarták pedig az *Apiſt* kővérnek lenni, a'mint magokat-is: hanem azt akarták, hogy a'lelket kűnyű és vékony teſt vegye-környűl; hogy az Iſteni réſz, a'halandótól el ne nyomattaſsék. Én bizonnyal tudom, hogy az Újítók valláſa, chak teſt hizlalni-valo: és ſokan vannak, kiket chak a'teſti kívánság, és ſzabadság tartoztat abban.

f Iob 28. 13.

g Iſa. 28. 9.

h De Iſide & Oſiride.

B

II. RÉSZE.

Másodszor: Urúnk azt mondgya; hogy a'Mennyei Titkokat, az ő Attya a' Kiſdedeknek jelenti-meg; az-az, az Alázatoſoknak és eggyűgyűeknek, az Ártatlanoknak és tudatlanoknak, sőt bolondoknak; a'mint az Irás ſzóll, tudni illik, e'világ ítéleti-ſzerént. Így mondgya Sz. Pál [i]: *Mi bolondok vagyunk a' Kriſtusért.* Erről igen ſzépen emlekezik Salomon: mert azt írja; hogy a'Bőlcheség lakodalmat ſzerzett, és ſokakat hivott: de vallyon kiket? *Ha*, úgy-mond [k], *valaki Kiſded, jőjön hozzám. És az eſzteleneknek ſzólla: Iőjetek-el, egyétek az én kenyeremet, és igyátok a' bort mellyet néktek egyelitettem.* Kiſdedeknek nevezi az Alázatoſokat; a'mint Sz. Gergely magyarázza [l]: kik a'heába-valo bőlcheségnek Kevélységével fel nem fuvalkodtak. Haſonló-képpen emlekezik azon Bőlcheségről a'Bőlch *Eccleſiaſticus*-is, mondván [m]: *Közelgeſſetek hozzám tudatlanok, és gyűllyetek egybe a' Tudomány házába.* Azon-képpen Sz. Dávid-is [n]: *A' te beſzédid magyarázattya meg-világoſit, és értelmet ád a' Kiſdedeknek*: az-az, az Alázatoſoknak; a' mint Sz. Agoſton magyarázza. Azért mondgya Salomon [o]: *A' hol kevélység léſzen, ott léſzen a' gyalázat-is: a' hol pedig az Alázatoſság vagyon, ott a' Bőlcheség-is.* Melly mondáſhoz, igen illik Urúnknak ama'kedves mondáſa, mellyet háromſzor-is olvaſunk az Evangéliomban [p]: *A' ki magát fel-magaſztallya, meg-aláztatik: és a' ki magát meg-alázza, fel-magaſztaltatik.* Mellyet Sz. *Laurentius Iuſtinianus*, a'ſerpenyős mérték haſonlatoſságával magyaráz-meg; az Iſtennek és az embernek bőchűllését, a' mértéknek két ſerpenyőjéhez haſonlitván: úgy hogy, ha az ember, magát nagyra bőchűlvén, fel-emelkedik, az Iſten ítéletiből chodálatos gyalázattal alá-nyomattatik: az Alázatoſságot pedig, Bőlcheséggel fel-tiſzteli, mint bőchűlletes dologgal.

i 1. Cor. 4. 10.

k Prov. 9. 4.

l Lib. 41. Moral. cap. 17.

m Eccli. 51. 31.

C

n Pſal. 118. 130.

o Prov. 11. 2.

p Mat. 23. 12. Luc. 14. 11. & 18. 14.

Ezekből, kűnyű meg-érteni, hogy a'ſok Tévelygéſnek oka, a'Kevélység. Mert a' Hit, nem emberi találmány, ſem terméſzet-ſzerént-valo értelem, hanem *az Iſten ajándéka* [q]. *Az Iſten* pedig, a'mint Sz. Péter [r], és Sz. Jakab [s] írják, *a' Kevélyeknek ellenek-áll, az Alázatoſoknak pedig Malaſztot ád*: kétség-nélkül, az ő jeles ajándékát nem kőzli a'Kevélyekkel. És azért mondotta Urúnk-is [t]: *Mi-képpen hihettek ti, kik dicsőséget vészitek egymáſtól? és a' dicsőséget, melly egyedűl az Iſtentől vagyon, nem kereſitek?* Ha valaki kérdené; Kihez-képeſt kell Alázatoſnak lenni? vagy, kinek kell alázatoſſan engedni, hogy a' Mennyei bőlcheséget meg-nyerje? Azt felelem; hogy az Anyaſzentegyháznak: mellyet Sz. Pál [u], *Az Igaſság Oſzlopának, és erős Támaſzának* nevez. Ezt parancholta Urúnk az Apoſtolok képében, mondván [x]: *A' ki titeket halgat, engem halgat; és a' ki titeket meg-útál, engem útál-meg.* És [y]: *A' ki az Anyaſzentegyházat nem halgattya, légyen mint a' Pogány és a' Publikánus.* Ezt mivelhogy nem akarták halgatni az Újítók, ſzámtalan Szakadáſokat tőttek, és nagy tévelygéſekbe eſtek. Mert, a'mint *Fulbertus Carnotenſis* írja [z], *Dum fieri nolunt diſcipuli Veritatis, fiunt magiſtri Erroris*: az-az, nem akarván az igaz tudománynak Tanítványi lenni, a'tévelygéſnek Meſteri lőttek.

q Eph. 2. 8.

r 1. Pet. 5. 5.

s Iac. 4. 6.

t Ioan 5. 44.

D

u 1. Tim. 3. 15.

x Luc. 10. 16

y Mat. 18. 17.

z Epiſt. 1.

Az Urúnk mondását az Újító atyafiak imigyen magyarázzák: A ki a'tí igéreket hallya, az enyímet hallya; mivelhogy ſemmit egyebet nem mondotok az én igéimnél, mellyet tőlem hallottatok. De ez merő chavargás: Mert mikor Urúnk azt mondotta, nem adta az Apoſtolok-eleibe, mit ſzóllyanak, tanittſanak, vagy predikállyanak, ſem

arra

ásra nem kötelezte, hogy az ő-tőle mondott ígéknek határából maradgyanak: hanem azt mutatta-meg, minémű méltóságok légyen az Apostoloknak a'tanításban; a'mint az utánna-vetett ígékből-is ki-tetszik: *A'ki titeket meg-útál, engem útál-meg:* jelentvén, hogy az Apostolok és az Anyaszentegyház tanításának, mindenkor annyi hitelt kell adni, a'mennyit az ő beszédének. mivelhogy másutt-is azt mondotta nékik [a]: *Ha az én beszédemet meg-tartották, a' tiéteket-is meg-tartyák.* És jelen-létekben imigyen könyörgött az Attyának [b]: *Szenteld-meg őket az igasságban. A'te beszéded igasság. A'mint te engem el-küldöttél e'világra, én-is el-küldöttem őket e'világra.* Értsed, a'mint az Atya-Isten azt mondotta [c], hogy halgassuk az ő Fiát: azon-képpen a'Fiú-Isten azt parancholta [d], hogy halgassuk az ő Anyaszentegyházát. Az Atya-Isten e'világra küldötte az ő Fiát: a'Fiú-Isten küldötte az Apostolokat; és mind világ végéig küld Tanítókat az Anyaszentegyház-által. Mert, a'mint a'világ kezdetin, az Isten ő-maga teremtette az első állatokat, azután pedig azokat eszközök-által alkotta: azon-képpen az új Világ kezdetin, midőn a' Krisztus az ő Anyaszentegyházát fundálta, ő-maga választotta, és küldötte a'Tanítókat; most pedig, az Anyaszentegyház-által választya, és küldi, mivelhogy véle közlötte az illyen dolgokra-való méltóságát. Ez igen szükséges volt minden időben: hogy *Ne lennénk habozó kisdedek, és ide 's tova ne vitettetnénk a'Tudománynak minden szelétől* [e]. Azért *Adott* a'Krisztus, a'mint Sz. Pál mondgya [f], *Apostolokat, Profétákat, Evangelistákat, Pásztorokat, és Doktorokat, a'Szentiknek tellyes-völtokra, a'szolgálatnak munkájára.* Nem valami rövid ideig: hanem, *Míg el-jussunk minnyájan a'Hitnek, és az Isten fia ismértetnek Eggyességére:* az-az, világ végé-ig, közbe-vetés-nélkül; a'mint maga ígérte, mondván: [g] *Ímé én veletek vagyok minden nap, világ végezetig.*

Hogy ezt jobban meg-értsed, végy példát. Ha a'Fejedelem, Tiszt-tartót rendelvén, azt mondaná néki: A'ki a'te Sententziádat hallya, az enyímet hallya; a'ki a'tiedet meg-veti, az enyímet veti-meg. Azon-közben, egy pöri-veszтett, agyas, és vakmerő ember, halván hogy a' Tiszt-tartó Sententziát mondott-ellene (melly nem a'Király írása, sem Irott törvénye, hanem annak magyarázattya,) *excipiálna*-ellene: volna-e a' vakmerő ember *Exceptio*jának helye, ha azt mondaná: A'te magyarázatod, vagy Sententziád, engem nem kötelezhet, hanem chak a'Király parancholattya, és eleven szava, kit tartozom halgatni. (mert az Újítók-is azzal akarják magokat óltalmazni, hogy az Atya-Isten azt mondotta [h]: *Őtet halgassátok.*) és a'mit a'Király néked mondott, A'ki a'te Sententziádat hallya, az enyímet hallya; azért mondotta, mert néked nem kell egyebet mondanod a'Király szavánál, és Irott törvényénél? És ha a'Király, tulajdon sententziájával engem nem kárhoztat, ügyöm helyén marad? Azt ítélem, hogy akárki-is az Újítók-közzül, ha nem szintén tök az agya, eszébe veheti, hogy ez a'chavargás, helyetlen, és heába-valo fogás volna, hogy az ügye-fogyott ember a'Tiszt-tartó Sententziáját el-kerűlhetné, és valamint 's valahogy hamis ügyét tengethetné. Hasonló-képpen a'Tévelygők, chak azért vitattyák, hogy chak a'Krisztust kell halgatni; és hogy az Anyaszentegyház, chak a'Krisztus igéjére kötelezhet: hogy az Anyaszentegyháznak minden méltóságát a'földhöz verjék; és semmivé tegyék, mind az Irás magyarázásában, 's-mind az Apostoli Hagyományoknak ki-mutatásában, a'Törvényeknek és rend-tartásoknak ki-adásában, és a'vétkekért-valo bűntetéseknek szabásában: és következendő-képpen ők, fel-törlött kevély homlokkal azt tanithassák, a'mi kedvöknek tetszik; a'Sz. Irást hamissan magyarázhassák, az ő dögleletes tévelygésökre chigázván; az igaz Törvény kötelességét nyakokból ki-rázhassák; és a'gonoszok-ellen rendelt bűntetést el-távoztathassák.

Az-okáért, az Atya-Isten parancholattyából, hogy az ő szerelmes Sz. Fiát halgassuk, nem következik, hogy a'Krisztus-kivül senkit ne halgassunk: A'mint Urúnknak ama'mondásából [i]; *Ha az Anyaszentegyházat nem halgattya, légyen mint a'Pogány és a'Publikánus:* nem következik, hogy, sem a'Krisztust, sem a'Sz. Lelket, sem az Atya-Istent nem kell halgatnunk, hanem chak az Anyaszentegyházát. Hanem azt kell abból ki-hoznunk; hogy senkit a'Krisztus-ellen nem kell halgatnunk: hanem a'ki a'Krisztussal eggyez, vagy a'kit a'Krisztus küldött, vagy a'kinek a'Krisztustól vagyon hatalma és méltósága. Mellyel, sem a'Sz. Lelket ki nem rekesztyük; ki a'Krisztustól személye-szerént külömböz, de még-is sok dolgokra tanította az Apostolokat, mellyekre Urúnk nem tanította volt, mivelhogy még akkor el nem víselhették [k]: sem az Anyaszentegyházat, kit a'Krisztus el-küldött az egész világra predikállani az Evangéliomot minden teremtet-állatnak [l]. Ki-rekesztyük pedig az Eretnekeket és Tévelygőket: kiket, senki nem küldött senki a'tanításnak tiszтire nem szentelt; senki rend-szerént nem hívott: hanem magokat kelletlenül elő-tolták, meg-vetvén nagy szemtelenül és kevélyül, a'régi tudós és Sz.

Atyá-

A

[a] Ioan. 15. 20

[b] Ioan. 17. 17

[c] Matt. 17. 5.
[d] Luc. 10. 16
Mat. 18. 17

B

[e] Eph. 4. 14.
[f] vers. 11.

[g] Mat. 28. 20

C

[h] Matt. 17. 5.

D

[i] Mat. 18. 17

[k] Ioan. 16. 12

[l] Mar. 16. 16

A Atyákat, a'Közönséges *Concilium*okat, és az egész Anyaszentegyházat: azt alítván, hogy chak ők tudnak mindent; és chak ő-nálok találtatik a'bölcheség; chak ő-nékik jelentette-meg a'Sz. Lélek az Igasságot; chak ők értik az Iráft, chak ők tudgyák annak valóságos magyarázattyát: melly vélekedés nagy bolondság.

Hogy pedig, a'mái Evangéliom-szerént, ki-tetsék kik legyenek a'kisdedek, vagy Alázatosok, kiknek Isten az ő szentséges Titkait meg-jelenti, tekintsük-meg példában. Nagy viszsza-vonyás vagyon ama'kevés ígék magyarázattya-felől: *Ez az én testem* [m]. Külömben magyarázzuk mi régi Keresztyének; külömben az Újító *Lutheristák*; 's-külömben az Újító *Calvinisták*. Mindenik az Irással akar bizonyítani: mindenik azt mondgya; hogy az ő magyarázattyát Isten jelentette-meg ő-néki. Kinek kell hinni? Kit kell követni, és igaznak ítélni? Én, a'Kereszтyén Vallásnak meg-bizonyítására, mellém fogom a'régi Sz. Atyákat, és Doktorokat; kik életök szentségével, Tudományok ékességével, choda-tételek fényességével tündöklöttek: tudni illik, Szent Ambrúst, Sz. *Jerónymust*, Sz. *Cyrillust*, Sz. *Athanasiust*, Arany-szájú Sz. Jánost, és egyebeket. Ha azokat meg akarják vetni az Újítók: azt rebesgetvén, hogy azok mind emberek vóltak, és meg-tántorodhattak; és hogy chak az Iráft kell az Hit dolgában követni: őrömest tudnám, ha ők az egből szállottak-e alá? nem ollyan gyarló és meg-eshető emberek-e ők, mint egyebek? Kétség-nélkül, azt mondgyák, hogy ők-is mint emberek, meg-tántorodhatnak, de a' Sz. Írás nyilván pártyokat fogja, és az ő vélekedésöket igaznak mutattya. De én azt tagadom; és az Iráft külömben magyarázom: sőt minden tétovázás-nélkül úgy vészem, a'mint a'bőtű magával hozza. Ha azt mondgyák, hogy én nem értem az Iráft; és hogy a'Sz. Lélek az ő magyarázattyokat javallya: azt kérdem tőlök: Ezer öt-száz esztendeig, mind alutt-e a'Sz. Lélek, hogy az Anyaszentegyháznak, kit tiszti-szerént Minden Igasságra kellett tanítani, soha ez-előtt azt a'magyarázatot meg nem jelentette? annyi sok ideig olly nagy tévelygésben hadta-e? Mert chak eggyet sem találnak, a'ki ő-előttök úgy magyarázta-vólna, hanem a'kit az egész világ Eretneknek tartott. Nem egyéb azért az oka, hogy az Anyaszentegyházzal nem eggyeznek, és annak nem engednek; hanem, hogy magokat, a'mint Sz. Pál mondgya [n], *Bölcheknek mondván, meg-bolondúltak.*

Mondanád: Ímértem kiktől rejtette-el Isten az ő szentséges Titkait, és kiknek jelentette meg: de az a'choda, hogy Urúnk azért ád hálát az ő Sz. Attyának, hogy az Evangéliomot el-rejtette a'Bölchektől; mint-ha azoknak veszedelmén örvendezne: és hogy azt veti okúl, hogy *Úgy tetszett az ő Attyának* [o]; vagy, úgy vólt kellemetes előtte, mint-ha egyéb oka nem lött-vólna azok meg-vetésének, az Isten tetszésénél: melly nyilván-valo tévelygés, sőt úndok káromlás: melly ért méltán kárhoztattya az Anyaszentegyház a'mostani Újítokat.

Erre szépen azt feleli Arany-szájú Sz. János; hogy Urúnk nem azért ád hálát, hogy a'Bölchektől el-rejtette, hanem, hogy azoktól el-rejtvén, a'Kisdedeknek meg-jelentette. De azt-is mondom, a'mint az előtt-is jelentettem; hogy az Isten, azoktól sem rejtette-el tulajdon-képpen: ki azért küldötte e'világra az ő Sz. Fiát, hogy mind azoknak, 's mind a'több Zsidóknak az Evangéliomot hirdetné: hanem, azért mondatik elrejteni, hogy meg-vonta azoktól, a'kik bé nem akarták venni; és hogy erővel nem akarta reájok kötni; és hogy nem akarta azokkal közleni a'kik méltatlanokká tötték magokat; a'mint *Theophylactus* mondgya. Azért az Urúnk mondását imigyen magyarázhattyuk. Úgy Atyám, még-is hálát adok hogy ezt chelekedted, hogy a'Bölchek nem akarván az Evangéliomot bé-venni, méltóztattál azt a'Kisdedeknek meg-jelenteni. Azért pedig, hogy Igasságát meg-mutatta a'háládatlanokhoz, méltó vólt Urunknak hálát adni; nem külömben mint azért, hogy a'Kisdedekhez meg-mutatta irgalmasságát; a'mint Dávid-is mondotta [p]: *Irgalmasságot és ítéletet éneklek néked Uram.*

Vedd eszedbe; hogy, noha az El-rejtésnek, nem az Isten akarattya vólt oka, hanem az emberek vétke: mindazáltal, hogy a'Kisdedeknek meg-jelentette, fő oka az Isten akarattya vólt: hogy azzal mutatná-meg hatalmasságát, és ajánlaná az Evangéliomnak igasságát; melly chak tudatlan és eggyügyű emberek-által hirdettetvén, győzedelmes-vóltát nem tulajdoníthatni e'világi bölcheségnek, és hatalmasságnak: és hogy meg-bizonyítaná az Alázatosokhoz-valo kegyességét, olly nagy ajándékkal feltisztelvén őket. Hallyad mit beszél Sz. Agoston [q]: Senki nem jő, hanem ha vonyatratik. Kit vonnyon, és kit ne vonnyon; amazt miért vonnya, és emezt miért ne vonnya: ne itéllyed, ha meg nem akarsz tántorodni. Innét vagyon, hogy Sz. Pál, gondolkodván az Isten ítéletinek magasságáról, és melységéről, fel-kiált, mondván [r]: *Oh Isten bölchesége és tudománya gazdagságának magasága! melly meg-foghatatlanok az ő ítéleti, és meg-*

vizsgál-

m *Matth. 26. 26.*

n *Rom. 1. 22.*

o *Mat. 11. 25 26.*

p *Ps. 100. 1.*

q *Tract. 26. in Ioan.*

r *Rom. 11. 33*

vizsgálhatatlanok az ő útai! Mert, *Ki ismérte-meg az Úr elméjét? vagy, ki vólt az ő tanátsa?* Dávid pedig az Urnák imigyen szóll [s]: *A' te igasságod, mint az Istennek hegyei: a' te ítéletid, nagy mélység:* az-az, A'ki az Istennek titkos, de igaz ítéletinek végére akar menni, heábantőrekedik; nem külömben, mint-ha a'magas hegynek tetejét újával el akarna érni, vagy helyéről az egész hegyet el-mozdítani: és mint-ha a'tenger mélységét meg akarná lábolni. A'legyek, midőn a'gyertya-világnál rőpősnek, hamar meg-égnek: azonképpen az emberek, az Isten tanátsit vizsgálván, meg-esnek, és ugyan el-veszsznek.

Tanúld-meg Urunktól; hogy, midőn valami Jó-tételéről, vagy látogatásáról hálát akarsz adni, azt az ő jó akarattyának és tetszésének tulajdonítsad. Erre tanít Sz. Pál, mondván [t]: *Az Isten mindeneket az ő akarattyának tanátsa-szerént chelekeszik.* És Sz. Dávid-is, mondván [u]: *Ki-vún engem a'tágasra: meg-szabadita engem, mert kedvellett engem.* Ezt még a'Pogány bőlchek-is meg-ismérték: és azért mondotta *Pindarus*; hogy az égben vannak minden dolgoknak sáfári, és gond-viselői: és egy arany-láncz bochátta-tott-alá, melyhez kötve vannak az itt-alatt lévő dolgok. Ha az emberek jól meg-gondolnák, hogy mindenek (a Bűn-kivűl) az Isten akarattyától származnak; és hogy az Isten, minden Jónak kút-feje lévén, gonoszt nem akarhat: nem chak akkor adnának hálát az Istennek, midőn gyönyörűséges és kedvek-szerént-való dolgokkal meg-látogattya őket, hanem midőn meg-ostorozza-is Atyai gond-viseléséből; a'mint Sz. Jób chelekedett: ki, midőn mindenétől meg fosztatott volna, azt mondotta [x]: *Az Úr adta, az Úr vötte-el: a'mint az Urnak tetszett, úgy lött* (ihol az Isten akarattya:) *légyen áldot az Úr neve* (ihol az hálá-adás.) Leg-nagyobb vigasztalása ollyan derekas nyomorúságában, az Isten tetszése és akarattya vólt. Mint-ha azt mondotta volna: Semmiképpen nem panaszolkodom ellenségimre, hogy hamissan mindenemtől meg-fosztottak: az Istennek, ki mindeneknek okát tudgya, és mindeneket jól rendel, úgy tettszett. Az-okáért nékem az ő akarattyá elégendő ok: többet nem törődőm; hanem mindenekről hálát azok néki. Hasonló-képpen vigasztalta magát Sz. *Nazianzénus* az ő betegségében, és imigyen szóllott [y]: Hálát adok, mint a'víg dolgokban, úgy a'szomorúakban-is: mivelhogy abban bizonyos vagyok, hogy a'mi dolgainkban, semmi oknélkül ninchen. Jósef Patriárka-is, a'mit a'báttyaitól szenvedett, mind az Isten akarattyának tulajdonította: és nem chak bosszút nem állott rajtok, hanem ugyan vigasztalta-is őket, mondván [z]: *Nem a'ti tanátstokból, hanem az Isten akarattyából küldettem ide.* és [a]; *Ne féllyetek: vallyon's ellene állhatunk-e az Isten akarattyának?*

Ezért kellene a'Keresztyén embernek minden dologgal meg-elégedni, és az Isten rendelését jóvá hagyni, és kedvelleni; a'mint Sz. *Athanasius* írja [b]: Ki a'Sz. Antal életében arról emlekezik, hogy egykor Sz. Antal imádkozván, az Isten meg-jelentette néki, hogy, két Barát menvén hozzája, a'Pusztának szára az és vizetlen útain, az eggyik meghólt szomjúval; a'másik pedig úgy el-fáradott, és bádgyadott, hogy, ha hirtelen nem érik, és meg nem segétik, meg-hal. Az-okáért mingyárt meg-parancholta; hogy annak italt vigyenek, és meg-segéttsék. Utánna veti Sz. *Athanasius*: Talám valaki itten azt kérdené; Miért nem jelentetett-meg e'dolog Sz. Antalnak, minek-előtte a'másik meg-halna? És azt feleli; hogy az, Keresztyénhez méltatlan tudakozás: mert az, nem Sz. Antal ítélete vólt, hanem az Istené: ki arról-is, a'ki meg-hólt, olly sententziát tőtt a' minéműt akart, és a'szomjúhozó dolgát-is méltóztatott meg-jelenteni.

A'Híveknek szava napon-ként, az: *Légyen a'te akaratod* [c], *mi-képpen menyben, azonképpen földön-is*; a'mint ő-maga Urunk tanította őket. Melly mondással, a'mint Szent Agoston írja [d], a'tekélletes és Evangéliomi Engedelmeséget kérjük. Melyről chodalatos példánk vagyon Isaákban: ki, a'mint *Ioséphus* írja [e], huszon-öt esztendős vólt, midőn a'fát az áldozatra vitte, és vén attyának künnyen ellene-állhatott-vólna: de, meg-értvén, hogy az az Isten akarattyából származott, jó akarattal adta magát az áldozatra, és nagy kedvel engedett az Isten akarattyának. Dávid pedig, az Istennek meg-foghatatlan ítéletiről elmékedvén, azt mondotta [f]: *Azt alítám hogy meg érteném ezt: fáradság én-előttem*: az-az, Azt véltem hogy végére mehetek, miért látogattya Isten a'gonoszokat e'világi jókkal, az Igazakat pedig háboruságokkal: de, midőn vizsgálni kezdettem, nehéz és bajos dolognak találtam, melly az én elmémnek szerénységét felyűl-haladná. és utánna veti: *Míg nem bé-megyek az Isten Szent helyére*: az-az, Meny-országba, a'hol az Igében, mint egy fényes tükörben, minden dolgoknak okait világosan meg-látom. Akkor meg-értem a'fazekas házában lőtt dolgot, mellyet Jeremias látott [g]: tudni illik, az Isten mi módon törte-el a'Júdas edényét, és helyébe mást alkotott, tudni illik, Mátyást: ki, minek-utánna Judas, fel-akasztván magát, meg-fakadott, az Apostoli méltóságra valasztatott. melynek oka, az Isten akarattya

és tet-

A

s Pſ. 35. 7.

t Eph. 1. 11.
u Pſ. 17. 20

B

x Lib. 1. 21.

y Epiſt. 63.

C

z Gen. 45. 8.
a Gen. 50. 19
b In Vita Antonij.

c Mat. 6. 10

d Ep. 121. ad Probam.

D

e Lib. 1. Antiquit. c. 12.

f Pſal. 72. 16

g Ier. 18. 2.

A

és tetszése: ki azt akarta, hogy az a' bóldog és bőchülletes sors Mátyásra esék, és nem Jósefre.

i Rom. 9. 20. Hallyad mit beszél erről Sz. Pál i: *Oh ember, te ki vagy, hogy meg-felelly az Istennek? Vallyon mondgya-é az alkotmány annak, a' ki őtet alkotta: Miért alkottál engem így? Nincs-é hatalma a' fazekasnak a' sáron, azon sárból némelly edényt tiszteſségre chinálni, némellyet pedig gyalázatra?* Holott Sz. Pál, nem azért hasonlittya az Istent a fazekashoz, és az embert a' sárhoz, mint-ha az embernek, mint a' sárnak, nem volna szabad-akarattya, és választásra-valo ereje. mert úgy az embernek, mint a' sárnak, sem lelke nem volna, sem szabadsága; a' mint Arany-száju Sz. János jól mondgya: hanem, azt jelenti, hogy az embernek nem kell zúgolódni az Isten-ellen, akár könyörűllyön rajta, 's akár meg-keményittse: akár meg-bűntesse, 's akár jutalmat adgyon néki; mint a' sár a' fazekas-ellen, akár tiszteſségre 's akár gyalázatra-valo edényt chinállyon belőle, nem pántolodik. Melly hasonlatosságból, Három jeles dolgot tanúlhatunk: Első az; hogy az ember sár, és sárból alkottatott: azért alázatoſſan viſellye magát, és

k 1. Pet. 5. 6. k, *Meg-alázza magát az Istennek hatalmas keze-alatt.* mivelhogy mindenek ő kezében vannak: és úgy függjön minden dolgaiban az Istentől, mint a' sár a' fazekastól: gyakorta meg-gondolván alá-valo állapattyát, fel ne fuvalkodgyék, föld és hamu lévén. Második az; Mi-képpen a' sár, ő-magától chak sár, és a' fazekas keze-által leſzen Edénnyé: azon-képpen az ember, ő-magától chak sár; az Istentől vagyon pedig értelmes Lelke, bőlchesége, egéſsége, szépsége, gazdagsága: az-okáért, mindenkor, és mindenért hálá-adó légyen. Harmadik az; hogy ki-ki az ő állapattyával meg-elégedgyék. Mert, mint a' sár, nem mondhattya a' fazekasnak, Miért chinálsz engem így? úgy az ember sem mondhattya az Istennek: Miért vagyok én szegény, nemtelen, erőtlen, tudatlan; ama' pedig gazdag, nemes, erős, tudós? mert ezeket az Isten az ő akarattya-szerént rendeli. Jól irta *Iuſtus Lipſius* l; hogy, ha okoſok vagyunk, ama' magaſról-vonyó erőt követtyük; és méltónak 's igaznak ittlyük, hogy teſsék az embernek, valami az Istennek tetszik. Ha a' vitorlyát a' szélnek creſzted, nem oda mégy a' hová akarnád, hanem a' hová a' szél viſzen: Tahát ez életnek tengerén, kövesd az Isten vezetését, ki mindeneket jól rendel. A' vitézlő ember, halván a' táborban a' kéſzülő jelt, eggyet-mását őſzve-szedi: ha pediga' harcznak jelét hallya, félbe hagyván mindeneket, mind fülével réſen vagyon, 's mind szemével vigyáz hogy mindenben engedgyen. Azont chelekedgyük mi-is a' mi vitézkedésünkben; nagy jó kedvel, és vígan kövesük Fejedelmünknek hívatallyát, és akarattyát: mert úgy remélhettyük tőle az őrők életnek meg-hervadhatatlan Koronáját, a' gyönyörűséges igának, és könyű terhnek el-viſeléséért.

B

l Libr. 1. de Conſtantia. c. 14.

C

III. RÉSZ.

k In cap. 11 Matth. AZt kérdi Sz. *Ierónymus* k: Mi módon légyon az Evangéliomi Iga gyönyörűséges, és a' terh könyű: holott sokkal súllyosbnak és nehezbnek tetszik az Ó Teſtamentombéliné? mert az Ó Törvényben, a' gyilkoſság volt tiltva; az Ujban pedig, a' harag, és a' Raka mondás-is tilalmas l: a' Moyſes Törvényében, a' házaſság-törés; az Evangéliomban, chak az aſszony' állatnak kívánására-valo nézés-is kárhoztat m: Moyſes meg-engedte a' házas embereknek az egy-máſtól-valo el-váláſt n; de a' Kriſtus azt, a' házaſság-törés-kivűl, meg nem engedte o; és azt sem úgy, hogy a' férfiu máſt veheſſen, vagy az aſszony' állat máshoz meheſſen.

l Matt. 5. 22. m verſ 28. n D. ut. 24 1. o Mat. 19. 9.

D

Felelet: Sok Okai vannak, a' mellyekért az Evangéliomi Törvény könnyebb a' Moyſes Törvényénél; de fő-képpen Négy: Első az; hogy az Evangéliomban ninchenek egyéb parancholatok, hanem a' mellyek az üdvőſségre szükségeſek, mellyekre ugyan a' természet tanit; és a' mellyek ama' mondásban vannak foglalva p: *Mindeneket a' miket akartok hogy mivellyenek néktek az emberek, ti-is mivellyétek nékik.* a' mint Sz. *Hilárius* mondgya q. A' Moyſes Törvényében pedig ſok parancholatok vóltak: mellyek nem azért adattak, hogy szükségeſek lőtték-vólna az üdvőſségre egy-általlyában, vagy természet-szerént; hanem, hogy nagyobb fenyitékben tartanák a' goromba népet. Ezért mondotta Sz. Péter r: *Mit kisértitek az Istent, hogy a' Tanítványok nyakára igat tegyetek, mellyet sem az Atyáink, sem mi el nem viſelhettünk?* Második Oka az; hogy az Evangéliomban ninchenek azok a' kemény bűntetések, mellyekkel fenyegette a' Zidókat a' Moyſes Törvénye s: *Szemet szemért, fogat fogért, kezet kézért, lábat lábért.* Mert, a' mint Sz. Pál mondgya t, *a' Törvény haragot szerzett.* És, a mint máſutt mondgya u, A' Törvény lelke, szolgálatnak és félelemnek lelke volt: *Nem vöttétek,* úgy-mond, *a' szolgálat lelkét is még a' félelemben, hanem a' fogadottſiak lelkét vöttétek.* Mert az Evangéliomi lélek, a' Szeretetnek,

p Matt 7. 12. q Hoc leco. r Act. 15. 10. s Exo. 21. 24. t Rom. 4. 15. u Rom. 8. 15.

kegyel-

kegyeſségnek, és ſzelídségnek lelke. Az-okáért, mikor némelly Tanítványok, tűzet akarnának az égből alá-hozni, hogy a' Samaritánuſokat meg-emészténé, azért hogy Urúnknak ſzállált nem adtak: Urúnk meg-feddette őket, mondván [x]: *Nem tudgyátok ki lelkei vattok.* Harmadik Oka az; hogy a' Moyſes Törvényében, mindent erőſzakból és kételenségből chelekedtek; melly a' kűnyű dolgot-is nehézzé téſzi: de az Evangéliomi Törvényben, mindenek jó akaratból és ſzeretetből ſzármaznak: a' Szeretőnek pedig ſemmi nem nehéz. Azért mondgya Sz. János [y]: *Ez az Iſteni ſzeretet, hogy az ő parancholatit meg-őrizzűk: és az ő parancholati nem nehezek. Mert valami az Iſtentől ſzűletett, meggyőzi e' világot.* melly Okot Sz. *Ierónymuſ*nál olvaſunk. Negyedik Okát, Sz. Agoſton adgya [z]: Mert a' Moyſes Törvénye, terhelte az embert, de nem ſegétette: az Evangéliomban pedig, a' terhvel lélek-is adatik, ki ſegéti a' mí erőtlenségünket.

Ezekből ki-tetſzik, minémű kemény-nyakúak légyenek az Újítók, kik az Iſten Parancholatit, nem chak nehezeknek mondgyák, a' nyilván-valo Iráſok-ellen, mellyeket magok veſzedelmőkre máſuvá chigáznak: hanem lehetetleneknek-is. Mellyel iſtentelenségőket nyilván meg-vallyák: mert a' kegyes Iſtent, kegyetlen *Tyrannuſ*nak mondgyák; ki hűv ſzolgainak, sőt ſzerelmes barátinak, lehetetlen dolgokat parancholt, őrők bűntetés-alatt. Azt kérdem tőlők: Mi módon mondgyák az Iſten parancholatit lehetetleneknek? Ha chak a' mí terméſzet-ſzerént-valo erőnkről ſzólnak, eggyet értnek velűnk: ha pedig az Iſten Malaſztyával-is lehetetleneknek ítélik, azzal az Iſtent nem chak kegyetlennek, hanem erőtlennek-is vallyák; mint a' ki nem ſegéthet annyíra, a' mennyíre ſzükség.

Erre ſzépen felelnek, *Calvinus* János [a], és *Chemnitius* Márton [b], azt mondván; hogy az Iſten Törvénye azért mondatik Győnyőrűſéges igának, és kűnyű terhnek; hogy azoknak által-hágáſa, vagy meg nē tartáſa, az újonnan ſzűlettetteknek nem tulajdonittatik véteknek: mivelhogy *A Kriſtus meg-váltott minket a' Törvénynek átkától* [c]: Es *Semmi kárhozattyok ninch azoknak, kik a' Kriſtus IĒSU Sban vannak* [d].

Ez merő chavargás; és nem mutattya-meg, mint légyen az Evangéliomi Törvény Győnyőrűſéges iga, és kűnyű terh; ſem azt, mint ne légyenek az Iſten parancholati nehezek. Mert a' Nem-tulajdonítás, vagy tellyeſséggel el-véſzi a' Törvényre-valo kőteleſséget; úgy hogy, a' ki a' Törvényt által-hágja, nem vétkezik; és úgy, a' Törvény nem léſzen törvény, ſem az iga nem léſzen iga; és kővetkőzendő-képpen, hamiſſan nevezné az Irás a' Törvényt Győnyőrűſéges igának; és nem igazán mondaná, hogy a' parancholatok nem nehezek. mivelhogy a' Törvénynek tulajdonſága, a' kőtelezés; és a' kinek adatik, kőtelezi a' bé-tőltéſre. A' vagy; a' Nem-tulajdonítás meg-engedi, hogy ember által-hágván a' Törvényt, vétekbe eſsék; de azt mingyárt el-véſzi és el-törli: de úgy nem téſzi az Igát győnyőrűſégeſsé, ſem a' Terhet kűnyűvé: sőt nyilván meg-mutattya, hogy az Iga igen súllyos, és a' Terh főlőtte nehéz; mivelhogy el nem viſelhetni, hanem el kell alatta eſni. Ha látnád, hogy az ökrők az iga-alatt minden lépés-után leeſnek: ha a' béres leg-ottan fel-emelné-is, nem mondhatnád hogy azoknak igája győnyőrűséges, és terhek kűnyű; hanem, hogy a' béres ſzorgalmatos, és erős, hogy mingyárt fel-emeli a' terh-alatt le-eſett ökrőket.

Nem úgy beſzél Urúnk e' mái Evangéliomban, midőn az ő Igáját győnyőrűségeſsnek, Terhét kűnyűnek mondgya: hanem azt jelenti, hogy azt kűnnyen el-hordozhatni. És Sz. János-is, midőn azt mondgya; hogy *a' Parancholatok nem nehezek*: azt jelenti, hogy azokat kűnnyen bé-tőlthettyűk; a' mint régenten meg-jővendőlte Ezekiel Proféta, mondván [e]: *Az én lelkemet adom belétek; és azt chelekeſzem, hogy az én parancholatimban járjatok, és az én itéletimet meg-őrizzétek, és meg-chelekedgyétek.* Tahát nem lehetetlenek, a' mint az Újítók káromkodnak. De a' mivel akarják-is tévelygésőket támogatni, az-is ellenek vagyon. Mert, midőn Sz Pál azt mondgya [f]; hogy *A Kriſtus meg-ſzabadított minket a' Törvénynek átkától*: azt jelenti, hogy Kriſtus azt chelekedte az ő Malaſztyával, hogy a' Törvényt bé-tőltenénk, és annak átkába ne eſnénk. A' hol pedig azt mondgya [g]; hogy *Semmi kárhozattyok ninch azoknak kik a' Kriſtusban vannak*: azt jelenti, hogy azok nem a' teſt-ſzerént járnak, hanem az Iſten Malaſztyával, a' Törvény-ſzerént, Igaſságot chelekeſznek.

Továbbá; a' Parancholatok nem lehetetlenek: mert azokat meg-tartya, valakiben a' Szeretet vagyon; a' mint Urúnk jelenti, mondván [h]: *Ha ki engem ſzeret, az én beſzédemet meg-tartya.* És Sz. Pál [i]: *A' ki fele-barátyát ſzereti, a' Törvényt bé-tőltötte.* És [k]: *Minden Törvény egy beſzédben tellyeſedik bé: Szereſſed fele-barátodat mint tennen-magadat.* De ſzerethettyűk, és ugyan ſzükség-is hogy ſzereſsük az Iſtent, és fele-barátunkat: mert kűlőmben nem lehetűnk a' Kriſtus Tanítványi; a' mint ő-maga mondotta [l]: *Ezen iſmér-*

x Luc. 9. 55.

y 1 Ioan. 5. 3. 4.

z Serm. 9. de Verb. Domini ſecundum Matth.

a In Antidoto.
b In Examine.

c Gal. 3. 13.
d Rom. 8. 1.

e Ezech. 36. 27.

f Gal. 3. 13.

g Rom. 8. 1.

h Ioan. 14. 23
i Rom. 13. 8.
k Gal. 5. 14.

l Ioan. 13. 35.

nek meg minnájan hogy én Tanítványim vattok, ha szeretetetők leszen egy-máshoz. Sem baráti: mert ő mondotta [m]: *Ti én baratim vattok, ha meg-chelekeszitek a' miket parantholok.* Mi pa ancholt-légyen pedig, ugyan ottan meg-mondgya [n]: *Ez az én parancholatom, hogy szereßétek egy-mást.*

Erre az Újítók azt felelik; hogy senki az Isteni szeretetről-valo parancholatot e' világon bé nem tőltheti. De az mérő hamiság: Mert az Isteni szeretet azt kívánnya, hogy őtet tellyes szívünkből szeressük. Melyről nyilván-valo ígéretet olvasunk [o]: *Kornyűl-metéli a' te Urad Istened a' szívedet, és a' magod szívét, hogy szereßed a' te Uradat Istenedet tellyes szívedből, és tellyes lelkedből, hogy élhess.* Az Irás azt-is nyilván mondgya; hogy e' világon tekélleteßek lehetünk; és az-okáért, valóban és igazán szerethetünk, mivelhogy *A' Szeretet a' tekélleteßégnek kötele* [p]. Azt írja Moyses [q]: hogy *Noë igaz és tekélletes férfiú volt*: és, hogy az Isten azt mondotta Abrahámnak [r]: *Iárj előttem, és légy tekélletes.* Urunk-is azt mondotta [s]: *Legyetek tekélleteßek.* és [t]; *Ha tekélletes akarsz lenni.* és Sz. Pál-is [u]: *Valakik tekélleteßek vagyunk.* Sz. János-is [x]: *Ha egy-mást szerettyük, az Isten mi-bennünk lakik, és az ő szeretete mi-bennünk tekélletes.*

Az Irás azt-is nyilván mondgya némellyekről; hogy meg-tartották a' Parancholatokat; és fő-képpen, a' tellyes szívből-valo Szeretetnek parancholattyát. Dávid azt mondgya az Istennek [y]: *Tellyes szivemből kereßtelek téged.* És az Isten azt mondotta felőle Jeroboámnak [z]: *Nem vóltál mint az én szolgám Dávid, ki meg-őrizte Parancholatimat, és követett engem tellyes szívéből, chelekedvén a' mi kedves vólt színem-előtt.* És [a]: *Találtam Dávidot a' Ießé fiát a szívem-szerént-valo férfiat, a' ki meg-chelekeßi minden akaratomat.* És [b]: *igazat chelekedett Dávid az Úr ßemei-előtt, és el nem hajlott mind azok ól, mellyeket parancholt néki életének tellyes napjaiban, a' Hetæus Úrias dolgán-kívül.* Hasonló-képpen Josiás ról olvassuk [c]: *Hasonló Király hozzája nem vólt ő-előtte, ki az Urhoz tellyes szívéből, és tellyes lelkéből, és minden erejéből tért-vólna.* Azon-képpen Asa Királyról, és az ő népéről [d]: *Tellyes szivökből eskűvének-meg, és tellyes akaratból kereßék őtet, és meg találák.* Josuéról, a mi akönyvéből azt olvassuk [e]: *A' mint parancholt-vala az Ur Moyßeßnek az ő szolgájának: úgy parancholá Moyßes Iosuének; és ő mindeneket bé-tellyesíte: és nem hagya-el minden parancholatokból chak egy igét-is mellyet az Úr Moyßeßnek hagyott-vala.* Kétség-nélkűl ezent mondhatnók Abrahámról-is, Moyseßről, Samuelről, Illyeßről, Eliseusról, Isaiáßról, Jeremiáßról, és a' több Prophetákról.

Az Új Testamentomban, Zakariáßról és Erzébetről azt olvassuk [f]: *Iſten-előtt mind ketten Igazak valának, járván az Urnak minden parancholatiban és igaßágiban, panaßz-nélkül.* Az Apostolokról, Urunk azt mondgya az Attyának [g]: *Tieid vóltak, és nékem adtad őket: és a' te beßédedet meg-tartották.* És Barátinak nevezi őket, mondván [h]: *Mondom pedig nékiek én baratimnak.* És [i]: *Titeket pedig Barátimnak mondottalak.* És ugyan ottan azt mondotta [k]; hogy azok az ő Baráti, a' kik meg-chelekeßik a' mit parancholt nékik. Tahát nem lehetetlenek az Isten parancholati.

Ezen igaßágot tanittyák a' régi Sz. Atyák és Doktorok: Sz. *Baßilius* azt írja [l]; hogy istentelenség, a' Sz. Lélek parancholatit lehetetleneknek mondani. *Origenes* azt mondgya [m]; hogy az aßzony állatokhoz kell azokat haßonlítani, kik azt mondgyák, hogy az Isten parancholatit meg nem tarthattyák. Arany-ßáju Sz. János imigyen beßél [n]: Semmi-képpen az Urat ne vádollyad; nem parancholehetetleneket. Sokan mégis a' Parancholatokat-is meg-haladgyák. Sz. *Hilárius* azt írja [o]: Ha akaratunk vagyon hozzája, nem nehéz az Úr parancholatinak engedni. Sz. *Ierónymus* azt írja [p]; hogy senki arról nem kételkedik, hogy az Isten lehetséges dolgokat parancholt. És máßutt [q]: Tudnunk kell hogy a' Kriſtus nem lehetetlen, hanem tekélletes dolgokat parancholt; mellyeket Dávid meg-chelekedett. Sz. Agoßton pedig azt írja [r]: Az Isten nem parancholehetetleneket: hanem parancholván, ínt mind arról, a' mit chelekedhetel; 's-mind arról, hogy kérjed a' mit nem chelekedhetel. És [s]: Nem nagy terhet tőttek a' Szűzekre: a' nagyobb szeretet, nagyobb terhet tőtt reájók. Mint-ha azt mondanák: Mit parancholßz? Azt-e hogy ne paráználkodgyunk? azt parancholod-e? Téged szeretvén, többet chelekeßünk hogy-ßem parancholßz. Az-okáért, senki magának ne hízelkedgyék, hogy a' Parancholatoknak lehetetlen-vóltával a' reßtségben meg-maradhaßon: hanem inkább minden ember azon erőlködgyék, hogy az Istennek Malaßztyával munkálkodván, azokat bé-tőltße, és magának a' Mennyei bóldogságban végheteten nyugodalmat szerezzen, mellyet engedgyen minnájunknak a' Főlséges mindenhato Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

MASO-

A
m Ioan. 15. 14.
n vers. 12.
o Deut. 30. 6.
B
p Col. 3. 14.
q Gen. 6. 9.
r Gen. 17. 1.
s Mat. 5. 48.
t Mat. 19. 21.
u Phil. 3. 15.
x 1. Io. 4. 12.
y Pſ. 118. 10.
z 3. Reg. 14. 8.
a Act. 13. 22.
b 3. Reg. 15. 5.
c 4. Reg. 23. 25.
d 2. Par. 15. 15.
e Ioſ. 11. 15.
C
f Luc. 1. 6.
g Ioan. 17. 6.
h Luc. 12. 4.
i Ioan. 15. 15.
k vers. 14.
l Orat. in illud. Attende tibi.
m Hom. 9. in Ioſue.
n Homil. 8. de Penitential.
o In Pſ. 118.
p Libr. 3. adverſ. Pelag.
D
q In c. 5. Mat.
r Libr. de Natura & Gratia. c. 43.
s Serm. 18. de Verb. Apoſt.

MÁSODIK PREDIKATZIO.

MINT-hogy a' Vitézkedő Anyaſzentegyházban, Jók és Gonoſzok találtatnak; nem külömben, mint azon egy Szérűn, búza és polyva [a]; azon egy Varsában, jó és gonoſz halak [b]; azon egy Akolban, juhok és gödölyék [c]; azon Menyekező-házban, ruháſok és ruhátalánok [d]; azon nagy Házban, arany és ezűſt, fa és cserép edények [e]: következik, hogy Négy rend-béli emberek lehetnek benne: A' Jók, vagy álhatatoſon meg-maradnak a'jóban, vagy attól el-távoznak: a' Gonoſzok-is, vagy vakmerő-képpen végig meg-maradnak a'gonoſságban, vagy megtérvén peniténtziát tartnak. Az elsőt, és utólsót, az Iſten Malaſztya chelekeſzi; mely-nélkül, sem a'jóban meg nem maradhatna az ember, sem a'bűnből ki nem állhatna: a'többit az Ördögnek álnok gonoſsága chelekeſzi. Ki közönséges-képpen azon meſterkedik, hogy a'Jókat, a'kevélységgel ejtſe-meg; a'Gonoſzokat pedig, a' félénkséggel tartóztaſſa rabságában. Mind a'kettő veſzedelmes: mind a'kettőnek orvoſságot kell keresnünk. És azt senkinél jobban fel nem találhyuk, mint a'fő Lelki Orvoſnál: ki a'mái Evangéliomban, mind a'kettőnek üdvösséges és foganatos orvoſságot rendelt. Az Igazaknak, hogy fel ne fuvalkodgyanak: *Tanúlyatok*, úgy-mond [f], *tőlem, mert szelíd vagyok, és alázatos-szívű*: az-az, Noha én Iſten vagyok, és fölséges méltóságom vagyon: mindazáltal, e'dologban Meſteretek lőttem, és példát adtam, mint igen szükséges és haſznos dologban. A' Bűnösöknek orvoſsága pedig, a'más mondásban vagyon [g]: *Jőjetek hozzám minnyájan, a'kik munkálkodtok, és terhelve vattok; és én meg-nyúgotlak titeket*: az-az, El ne essék szívetek, és ne nézzétek a'ti szegénységteket, gyarlóságtokat, tudatlanságtokat; hanem a'ti Királyotoknak gazdagságát, Orvoſtoknak hatalmaſságát, Meſtereteknek bőlcheségét, és a'hoz bizzátok. A' *Meſsiás*-által, a'mint Keresztelő Sz. János mondotta [h] Isaiásból [i]; *Minden völgy bé-telik, és minden hegy és halom meg-aláztatik*: az-az, A'kichiny szívnek, a'vagy félénkségnek völgye, az Iſtennek kegyes Malaſztyával el-telik, és fel-magaſztaltatik; hogy a' jót véghez viheſſe, és a'gonoſzból ki-térheſſen. A' Kevélységnek pedig, hegye és halma megaláztatik; hogy az ember maga-felől nagyot ne véllyen, hanem féllyen az Iſtentől, és ő-tőle várjon. Melly dolog mivelhogy igen szükséges: e'moſtani Predikatzióban,

I. *Meg-mutatom, hogy az Iſten igájától nem kell félni és irtozni: mert annak el-hordozására segétséget ád az Iſten.*

II. *Meg-mutatom, hogy az Iſten Igája gyönyörűséges, és az ő Szolgálattya nem nehéz terh.*

III. *Meg-mutatom, hogy minden-féle vétekben nagy gyötrelem, és minden Iószágos chelekedetben nagy gyönyörűség vagyon.*

ELSŐ RESZE.

NÉgy rend-béli Pohárról emlekezik a'Sz. Irás: Első; az Iſten haragjának pohára: mellyet kételenűl iſznak-meg az Iſten ellenségi, noha teli keserű és mérges epével. Erről emlekezik Sz. Dávid, mondván [k]: *Pohár az Úr kezében, annak sőpreje el nem fogyott: iſzſzák a'földnek minden Bűnősi.* És [l]: *Tűz, és kénkő, és szél-vészek fúvása az ő Poharok része.* E' Pohárnak sőpreje el nem fogy: mert, a pokol kínnyának vége nem léſzen, hanem örökkön örökké fog-tartani. E' veſzedelmes Pohárnak meg-italára más Pohár ád okot, melly a'Babylóniai kurvának kezében vagyon: és úgy teſzik, mintha a'benne-valo ital édes vólna; mint-hogy aranyas a'Pohár, és Királyokra, Fejedelmekre, 's fő-emberekre kőszöni a'gonoſz Aſszony'állat: melyről Sz. János imigyen emlekezik [m]: *Az Aſszony'állat, bársonyba öltözött-vala és skárlátba, és meg-aranyaztatott arannyal, és drága-kővel, és gyöngyökkel: a'kezében arany-pohár lévén, teli útálatoſsággal, és az ő paráznaságának tiſztátalanságával.* Ez a'parázna Aſszony bora, elsőben édelnek tetszik: de hamar halálos méreggé változik. Melyről érthetyük Salomonnak ama'mondásár [n]: *Ne nézd a'bort mikor sárgodik, midőn féllik az üvegben annak színe: édeſsedden mégyen-bé, de utólyára meg-mar mint a'kígyó, és mint a'baſsiliskus mérgeket önt-ki.* A' Boron, akár a'bort, és attól származó részegséget, értsük, 's akár a'részegségből következő fajta-

a Mat. 3. 12.
b Mat. 13. 48
c Mat. 25. 32
d Mat. 22. 11
e 2. Tim. 2. 20.
f Mat. 11. 29
g vers. 28.
h Luc 3. 5.
i Isa. 40. 3.
k Pſ. 74. 9.
l Pſ. 10. 7.
m Apo. 17. 4
n Prov. 23. 31

A

lanságot, 's akár pedig akár-minémű testi gyönyörűséget, minden-képpen igaza'Salomon mondása: mert mind a'részegség, 's mind a'fajtalanság, 's mind a'testi gyönyörűség, lelkében meg-öli az embert; nem külömben mint a'kigyó, testében, az ő mérgével. És így, a' gyönyörűséges Pohárnak, melyből a'bűnnek mérgét iszszák az emberek, a' kemény Büntetésnek Pohára felel-meg; Sz. Jánosnak ama' mondása-szerént o: *A'mennyire dicsőítette magát, és gyönyörűségekben vólt, annyi gyötrelmet adgyatok néki és siralmat.* Ez a'Bűnösöknek két Pohára. Es mint-hogy az Első elől-jár, gyönyörűséges-vóltával sokakat meg-chal; és úgy meg-részegít, hogy a'Másikról gondolkodni sem tudnak. Mert, ha azt elsőben jól meg-gondolnák, bizony az Elsőt meg-útáltatná, vagy ki-pőketné.

o Apoc. 18. 7.

A'Harmadik Pohár, valóban édes és fő, a'Mennyei bóldogságnak és dicsőségnek Pohára; mellyet Sz. Dávid igen kedvellett és díchért, mondván p: *Az én részegítő Pohárom mellyjeles!* a'mint *Origenes, Euthymius*, és *Didymus* magyarázzák. Erről emlekezett Urúnk-is, az Apostoloknak mondván q: *Én-is el-rendelem néktek, a'mint el-rendelte nékem az én Atyám az Országot: hogy egyetek és igyatok asztalomon az én Országomban.* De e'hez az örökké-valo Lakodalomnak Pohárához, a'Szenvedésnek Pohára-által kell jutnunk; melyről Urúnk szóllott Péternek r: *A'Pohárt mellyet nékem az Atyám adott, ne igyam-e meg azt?* Mert, a'mint Sz. Pál mondgya s: *A'mint társok vattok a'Szenvedésben, úgy lésztek a'vigasztalásban-is.* Midőn a'Zebedéus fiai a'Krisztus Országa-béli Pohárt kivánták, elsőben a Szenvedés Pohárával kínálta őket, mondván t: *Meg-ihattyátok-e a'Pohárt, mellyet én meg-iszom?* Jól tudta ezt Dávid; és a'Szenvedés Pohárát, üdvősség Pohárának nevezvén, jó néven és örömest vőtte, mondván u: *Az üdvősség Pohárát vészem, és az Úr nevét segétségül hívom*: az-az, mivel semmit bőchülletesbet és nagyobbat nem adhatok az Úrnak sok jó-tétemény iért, az üdvősség Pohárát el-vészem: az-az, jó kedvel meg-iszom, noha keserű; el-szenvedem a'háborúságokat, veszedelmeket, és a'halált-is, ha az Úr tiszteségére kívántatik; tudván, hogy noha keserű, mindazáltal üdvősséges. És mint-hogy a' magam erejében nem bízom: az Úr segétségéhez támaszkodom: az ő nevét segétségül hívom, hogy adgyon bátorságot annak meg-ivására.

p Ps. 22. 5.

q Luc. 22. 29

B

r Ioan. 18. 11

s 2. Cor. 1. 7.

t Mat. 20. 22

u Ps. 115. 4.

És hogy ne vélnéd, a'maga ajánlását udvari ajánlásnak, okát adgya, mondván x: *Drágálatos az Úr színe-előtt az ő Szentinek halála*: az-az, nem veszt véle a'ki a'Szenvedésnek keserű Pohárát az Úr kedvéért meg-iszsza: mert az-által az örök Bóldogságnak drágálatos Pohárához juthat. Ezt a'Szenvedés Pohárát, mint-hogy elől-jár, és vagyon keserűség benne; melytől még Urúnk-is irtózott, emberi természete-szerént, mondván y; *Atyám, ha lehetséges, múllyék-el e'Pohár tőlem*: sokan útállyák, és meg-vetik: azzal mutatván, hogy nem bátor-szívű vitézek, holott az ő Hadnagyokat követni nem akarják. Ki noha irtózott tőle; mindazáltal, tudván annak hasznát, jó kedvel el-vőtte, és az ellene-álló Pétert meg-feddette, mondván z: *A'Pohárt mellyet nékem adott az Atyám, ne igyam-e meg azt?* És fel-támadása-után, az Emausba-ménő két Tanítványnak, azt mondotta a: *Nem ezeket kellett-e szenvedni a'Krisztusnak, és úgy menni-bé az ő dicsőségébe?* Melly mondás minket-is illet: mert b, *Sok háborúságok-által kell nékünk mennünk az Isten Országába.* Annak-okáért, bátor szívvel kell a'Szenvedésnek keserű Pohárához fognunk: mert a'nélkül a'Bóldogságnak Pohárához nem jutunk.

x vers. 6

C

y Mat. 26. 39

z Ioan. 18. 11

a Luc. 24. 26

b Act. 14. 21

A'ki sebes és mély vízen által akar valami keskeny palón menni, nem kell a'víz folyását nézni, hogy el ne szédűllyön; hanem másuá kell szemét fordítani: azon-képpen, a'ki e'világnak háborusági-közőtt, az Úr parancholatinak szoros és keskeny útán akar bátorságossan járni, ne nézze az ő természetének gyarlóságát, hanem az Istennek segétő Malasztyát: és ne az ő erejével fontollya a'Jószágos chelekedetnek nehézségét, hanem az Istennek mindenhatóságával. Innét mondgya Sz. Ambrus g: Senki az Igasságot nehéznek ne véllye: mert, nem a'mi erőtlenségünkel kell arrúl ítéletet tennünk, kik nehéznek alíttyuk a'mit a'szívnek gyarlóságával el nem viselhetünk. mert az Irás nyilván mondgya h; hogy *Az Isten parancholati nem nehezek.*

D

g Serm. 14. in Ps. 118.

h 1. Io. 5. 3.

A'kichiny Szűv-ellen mondotta Urúnk e'mái Evangéliomban i: *Jőjetek hozzám mindnájan, a'kik munkálkodtok* (az-az, fáradtok, és a'múnka-alatt el-lankadtok, azt nehéznek alítván,) *és meg-terhelve vattok* (azt vélvén, hogy nehéz terhetek vagyon:) *és én meg nyúgotlak titeket*: az-az, az Élet Lelke, mellyet én adok, meg-szabadít titeket a'Bűn törvényétől; a'mint Sz. Pál mondgya k: az-az, annak terhétől és igájától. Azért veti utánna Urúnk l: *Vegyétek reátok az én igámat: mert az én igám gyönyörűséges, és az én terhem könnyű.* Igának nevezi a'Törvényt; mert az Igát, ketten hordozzák eggyütt: azon-képpen valaki a'Krisztus igáját jó kedvel magára vészi; nem egyedül hordozza, hanem a'Krisztussal-

i Mat. 11. 28

k. Rom 8. 2.

l Mat. 11. 29.

eggyütt,

eggyütt, a'ki segéti az ő Malasztyával. Ezt jól tudta Sz. Pál: az-okáért, midőn azt mondotta-vólna [m], hogy az Isten Malasztya ő-benne hívolkodó nem vólt, hanem bővebben munkálkodott minnyájoknál: utánna vetette: *Nem én pedig* (egyedül) *hanem az Isten Malasztya én-velem* (eggyütt.)

Továbbá; kűnyű a'Krisſtus terhe: mert, mi-képpen a'madarat a'szárnya nem terheli, hanem kűnnyebbíti a'rőpűlléſre: azon-képpen, a'Krisſtus parancholati nem terhelnek, hanem kűnnyebbítnek. mivelhogy a'Krisſtus úgy parancholt, hogy segétséget-is ád; a'mint Sz. Agoſton kőnyőrgött: Adgyad a'mit parancholſz, és parancholly a'mit akarſz. Azért mondgya Sz. Pál [n]; hogy *A Törvényt a'Hit-által nem rontyuk, hanem állattyuk:* mert a'Hit nyeri a'Törvény bé-tőltésére-valo Malasztot, a'mint Sz. Agoſton magyarázza [o]. A'Hit nyeri a'Malasztot: mert chak a'Híveknek adatik az a' Sz. Lélek malasztya, melly *a'mi szívűnkbe ki-ontatott Szeretet* [p]; melly olly erős mint a'halal [q]. Innét mondgya Sz. Agoſton [r]: A'kinek az Isten parancholati nehezeknek tetſzenek, még el nem vőtte a'Szeretetnek ajándékát, a'mellyel kűnnyekké légyenek. Az-okáért, nem a' parancholatok nehéſségének, hanem a'mi reſtségűnknek kell tulajdonitanunk, ha azoknak útában akadozunk mint a'homokban: és ſemmi egyéb oka ninchen hogy azok-alatt el-dőlűnk, hanem a'mi kichiny Hitűnk, Reménségűnk, és Szeretetűnk. Azért mondotta Dávid [s]: *A te parancholatid útán futottam, midőn a'szívemet meg-tagasítottad*; a' Szeretetet belém öntvén, melly az igát győnyőrűségeſsé teſzi, és a' terhet kűnyűvé.

Szépen emlekezik erről Salomon, mondván [t]: *A reſt ember mezején által-mentem, és a'bolond férfiú ſzőlőjén: és ímé mind éppen el-fogták-vala a'chalyánok.* A' Chalyán, a'reſt embert példázza: mert lágy levelei, de chípős túláki vannak, és a'teſtet meg-pőrzőlik; de chak akkor, mikor gyengén nyúlnak hozzája. mert a'ki vaſtagon fogja, vagy meg-ſzoríttya, ſemmit nem árt néki: haſonló-képpen a'Reſtség, a'tunyaságnak gyengéségével sérteget, és ſok-féle kísérteteket ſzenved; de ha ember ſerényen és buzgósággal nyúl hozzá, nem érzi chipését. Innét mondgya a'Bőlcs [u]: *Mint a karék a'magas helyeken, és a'meſterség-nélkül chináltatott falak a'ſzél-ellen meg nem maradnak: úgy a'félénk ſzív a' bolondnak gondolattyában, a'félelemnek rohanáſa-ellen meg nem áll.* E'tunya félelemnek kigyomlálására, ſok-képpen biztatta és bátorította Urunk az ő Tanítványit, jelentvén annak orvőſságát; mint mikor azt íratta Sz. Jánoſſal [x]: *Nagyobb a'ki ti-bennetek vagyon, hogy-ſem a'ki e' világon.* És midőn azt mondotta [y]; *Bizzatok, én meg-győztem e' világot.* és [z]: *Nem ti vattok a'kik ſzóllotok, hanem a'ti Atyatok Lelke, a'ki ti-bennetek ſzóll.* és [a]: *Én adok néktek ſzájat, és bőlcheséget, melynek ellene nem állhatnak, ſe nem mondhatnak minden ti ellenkezőitek.* és [b]: *Én kérem az Atyát, és más vigaſztalót ád néktek, hogy őrökké veletek maradgyon; az Igaſságnak lelkét.* és [c]: *Ímé én veletek vagyok minden nap világ végezetig.* Ezért mondotta Sz. Pál [d]: *Mindeneket meg-chelekedhettem az-által a'ki engem meg-erőſsit.* Ki midőn némelly kísértetnek el-távoztatására háromſzor kőnyörgött-vólna az Úrnak, azt felelte néki [e]: *Elég néked az én Malasztom: mert az erő az erőtlenségben végeztetik-el:* az-az, a' mi nagy erőtlenségűnkben az Isten nagy erejét mutattya.

Az Atya, kichiny fiatskájával úton-lévén, a'hol igyenes és kűnyű út vagyon, megengedi hogy maga járjon és gyalogollyon: de ha vízre jút, vagy nehéz útra, ölébe hordozza; és úgy a' gyermechke, az igyenes úton maga lábain járván, a'nehezen pedig máſtól hordoztatván, az igyeneſen többet fárad hogy-ſem a'daraboſon: Azon-képpen az Atya-Isten, az ő Fiának Lelke-által, kit a'mi ſzívűnkbe küldött [f]; és a'kiben azt kiáltyuk [g], *Abba Atyánk*, a' nehéz dolgokban hogy azokat véghez viheſsük, kiváltképpen-valo Malasztot ád ſegétségűl: a'kűnyű dolgokban, pedig, némelykor magunk erejére hágy bennűnket. Azért mind a'Hitben, 's mind az erkőlchben a'kik nehezebb dolgokat el-hittek, és meg-chelekedtek az Isten ſegétségével, kiſſebb és kűnnyebb dolgokban akadoznak, és meg-űtköznek, ha magoknak hagyattatnak. Illyenek, a' kik hiſzik a'mit Sz. János eggyütt [h] írt; *Az Ige teſtélőtt:* és nem hiſzik, a'mit máſutt írt [i]; *Az én Teſtem bizonnyal étel, és az én Vérem bizonnyal ital:* sőt a'több Evangeliſták-is, Sz. Pállal eggyütt, azt mondván [k]: *Ez az én Teſtem; vegyétek, egyétek: ez az én Vérem, igyátok.* Illyenek, a'kik kilencz parancholatot meg-tartnak, és eggyikben, melly néha leg-kűnnyebb, meg-akadnak; azért hogy az Isten ſegétségében nem bíznak.

Az-okáért el hidgyed, hogy, ha az Isten hívását halván, hozzája ſietſz, és az ő ſegétségéhez támaſzkodol, meg-ſegét, és nem engedi hogy meg-győzetteſsél: a' mint Jóſue meg-ſegétette a'Gabaonitákat, kik ő-érette ſzenvedtek, és ő-benne vetették reménségőket [l], mondván: *Meg ne vond kezeidet ſzolgaid ſegétségétől: Iőj-fel hamar, és ſzabadits-meg minket, és hozz ſegétséget, mert egybe-gyűltek ellenünk az Amorrhauſoknak minden*

A

m 1. Cor. 15. 10.

† Da quod jubes, & jube quod vis.

n Rom. 3. 31.
o De Spiritu & litera, c. 3
p Rom. 5. 5.
q Cant. 8. 6.
r De Perfectione Iuſtitiæ.

B

s Pſ. 118. 32

t Prov. 24. 30

u Eccli. 22. 21.

C

x 1. Ioan. 4. 4
y Ioan 16. 33
z Mat 10. 20
a Luc 21. 15.

b Ioan. 14. 16
c Mat. 28. 20
d Phil. 4. 13.

e 2. Cor. 12. 9

f Gal. 4. 6.
g Rom 8. 15.

D

h Ioan. 1. 14.
i Ioan. 6. 56.
k Mat. 26. 26 Mar. 14. 23 Luc. 22. 19. 1. Cor. 11. 24.

l Ioſ. 10. 6. 7.

A

Királyi. És fel-ment Jósue, és meg-ségétette őket. Ha az ember embertől meg nem-vonta ségétségét, noha a'Gabaoniták meg-chalták volt Jósuét: hogy vonná-meg az Isten az ő teremtett-állattyától, a'ki igaz szívből benne bizik, és hozzája folyamodik: fő-képpen mint-hogy abban az Isten nem fárad, sem veszedelemre nem veti magát, a'

m vers. 8. mint Jósue; kit az Isten biztatott, mondván [m]: *Ne félly tőlök, mert kezedbe adtam őket: Senki közzülök ellened nem állhat.* Tekintsd-meg, kérlek az Isten ségétő Malasztyának hatalmas erejét a sok Mártyrokban, nem chak az erős férfiakban, hanem a'gyenge Szűzekben-is, és kichiny gyermekekben: kik a szenvedésben erősbekké lőttek; a'kegyetlen *Tyrannus*okat chúfolták; a'hóhérokat pirongatták, és a'kínokat kívánták.

E'dologban az Isten úgy viseli magát az emberekhez, mint a'messzünnen-jött Áros-ember a'marha vévőkhöz: ki, drága-kőveket, és szép marhákat hozván, és látván hogy sokan kívánnyák az árút, elsőben igen drágán tartya: de ha a'vévők száma megkevesedik, alább hadgya, és ólchóbban adgya. A'Mennyeï Áros a földre jövén, hogy Malasztyának ajándékit, és a'Mennyei Bóldogságot az embereknek el-adgya: Elsőben, az Anyaszentegyháztól sokat kívánt azokért, és drágán adta; tudni illik, vér-ontáson, és élet vesztésen. mert a'ki a'Krisztus Hitit akarta kővetni, leg-ottan a'Mártyromságra és halálra kellett készűlni. és bé-tellyesedett, a'mit Dávidból [n] mondott Sz. Pál [o]:

B

n Psf. 43. 22. o Rom. 8. 36. *Eretted öldöklettetünk nap-estig: úgy tartattunk mint a' meg-ölni-valo juhok.* De most alább szállott az árra, és ritkán, 's keveſen adgyák életőket, vagy ontyák vérőket a'Krisztus Hitiért. És méltán monhattyuk a'mostani Kereszty éneknek Sz. Pállal [p]: *Még-szinténa' vérig nem tussakodtatok, a'bün-ellen viaskodván.* Sőt azt-is mondhatnók Dávidal [q]: *Hozzádragad-e a'hamisság széke; a'ki munkát szerez-sz a'parancholatban?*

p Hebr. 12. 4. q Psf. 93. 20.

Dávid az Istennek az-előtt azt mondotta-vólt [r]; *A'szívemben-valo fájdalmim sokasága-szerént, a'te vigaszta lásid örvendeztették az én lelkemet.* Okát adgya, miért vigaszta lya Isten az Igazakat az ő nyomoruságokban és háboruságokban: Mert az Isten, igen-igaz, és nehéz parancholatokat adott az embereknek: az-okáért kívántatott, hogy a' Törvénynek nehéz és kemény igáját, a'vigasztalásnak olajával meg-kenné, és meg-lágyítaná: azért, kérdve ragadgya, az Istennek ítelő székét a'hamis Birák székihez ragadni, a'nehéz parancholatok adásával, mellyeknek meg-tartására az emberek nem érkeznének. Némellyek azt mondgyák; hogy az embereknek szóll, kik az Isten parancholati-ellen panaszolkodnak, mint-ha igen nehezek vólnának: de nem úgy vagyon, mert tellyesek vigasztalással. mellyet nem érezvén a'hamissak, az Isten parancholatit nehézbnek tartyák az *Ætna* hegyénél. Melly félelmet, Sz. Bernárd Ejjeli félelemnek nevez [s]: mert, ha az a'Nap fényeskednék, a'melynek világosságában mind a'munkát's mind a'jutalmat nyilván meg-láthatnók, semmi-némű fáradságtól-meg nem ijednénk: mert [t], *Nem méltók e'mostani időnek szenvedési a'következendő dicsőségre, melly meg-jelentetik mi-bennünk.* Mostan pedig, mivelhogy el vannak rejtve szemeink-előtt, és ez-aránt étszaka vagyon, kísértettetünk az Ejjeli félelemtől; és a'jókért mellyeket nem látunk, félünk a'jelen-valo gonoszokat el-szenvedni. Az-okáért kérnünk kell az Istent, hogy meg-nyissa a'Hit szemeit, az ígéreteknek el-hitelére: hogy azoknak nagy-vóltáért, a' múnka meg-kisebbüllyön.

C

s In Declamat. de Bonis deserendis. t Rom. 8. 18

II. RÉSZE.

VEdd eszedbe; hogy a'Bűnös emberek igen tévelyegnek, azt vélvén, hogy az Istenes életben nincs annyi gyönyörűség mint a'bűnökben. Mert, a'melly távúl vagyon a'disznóknak-valo maláta, mellyel a'tékozlo fiú hasát kívánta bé-tőlteni [u], a'hizlalt borjútól, mellyet az Attya készítterett néki [x]: olly távúl vańak a'világi embereknek hiuságos gyönyörűségi, az Igazaknak valóságos és állhatatos örőmétől. És, a'mint a'dajkák emlőjőket keserű ürőmmel kenik-meg, hogy azoktól a'gyermekeket el-idegenittsék: azon-képpen az Isten, a'világi gyönyörűség-közzé szánt-szándékkal sok keserűséget egyelített, hogy azokat meg-utálván, a'Mennyeit keressük. Hallyad mit beszél Oseásnál egy testi gyönyörűségnek rabja [y]: *El-megyek az én szeretőim-után, kik meg-adgyák nékem az én kenyerimet, és vizeimet, a'gyapjamat és a'lenemet, az olajomat és az italomat.* De hallyad azt-is, mit felel néki az Isten [z]: *Az-okáért imé én bé-sövényezem a'te útadat tövisekkel, és bé-fonyom azt sövénnyel, és az ő ösvenyit fel nem találya. Es követi az ő szeretőit, és el nem éri őket; és keresi őket, és meg nem találja. És mond: El-megyek, és vissza-térek az én első férjemhez, mert jobban vóltam akkor, hogy-sem most.*

u Luc. 15. 16. x vers. 23. D y Ose. 2. 5. z v. 6.

Azt írja *Plinius* egy tóról [a]; hogy a'ki annak vizében iszik, meg-útálván a'bort, Bornemiszszává lészen: hasonló vize vagyon a'Krisztusnak; *melyből a'ki iszik, nem szomjuhozik örökké* [b]: az-az, minden világi gyönyörűségeket meg-útál. Igy járt Sz. Agoston, midőn a'

a lib. 31. c. 2. b Ioan. 4. 13.

Krisztus

Krisztus Halálára tért; a'mint ő-maga írja [c]. Mert az Igazaktól, a'gyönyörűség és vígaság el nem vétetik, hanem meg-változtatik. Péter, mint-hogy a'halászatban gyönyörködött. emberek halászává lőtt, a'mint Urunk mondotta [d]: *Mostantól fogva már embereket fogsz*; azaz, nem kívánom hogy el-hadgyad szokott mesterségedet, hanem böchülletesebben éljed. A' Máguſok, a' Chillagokról-valo tudományban gyönyörködtek, és chillag-által vezettettenek a' Krisztus ismérétire: és abban nagy örömök volt. mert [e], *látván a' chillagot, igen nagy örömmel örültek*. Az Izraël fiai, az Egyiptusi fázekakban gyönyörködtek, a' minden-napi jó lakásban: hogy örömesben ki-jönének Egyiptusból, ígéretet vőttek az Istentől Moyses-által [f]: *Ki-viszlek titeket Egyiptusnak nyomorúságából, a' Kananæus, és Hetæus &c. földére, téjjel és mézzel-folyó földre*. Mint-ha azt mondotta volna: Mint-hogy gyümölchös és bővséges földbe gyönyörködtök, részetek lészen abban; de énáltalam; és a' Tartományban, mellyet én adok néktek. Az-okáért, ki ijedne-meg a' Jószágos chelekedetnek útától, a' melyre Urunk hí bennünket, mondván [g]: *Ijetek hozzám*? Es a' ki erőt ád, hogy azon vígak és serények légyünk, mondván: *En meg-nyugotlak titeket*? Es gyönyörködtet-is, mondván: *Az én igam gyönyörűséges, és az én terhem könnyű*? Nem fáraszto és veszto út ez, mint az Istentelenek úttya; melyről ő-magok mondgyák [h]: *El-fáradtunk a' hamisságnak, és veszedelemnek útán*. sőt Dávid is, mondván [i]: *Az én hamiságim felyül-haladtak fejemet; és mint egy nehéz terh meg-nehezültek rajtam*. A' Krisztus terhe pedig nem nehéz, hanem könnyű.

Chodálatos, és meg-foghatatlan az Istennek hozzánk-valo Szerelme, mellyel az ő Sz. Fiát e' világra küldötte, hogy sok fáradsági-, szép tanitási-, hatalmas choda-tételi-, és üdvösséges példái-után, a' Keresztfán gyalázatos és iszonyú halállal halnameg! E' nagy dolognak okát, Sz. Pál rövid beszéddel adgya előnkbe, mondván [e]: A' Krisztus Jesus *önnön-magát adta érettünk, hogy minket meg-váltana minden hamisságtól, és tisztitana magának kedves népet, jó chelekedetnek követőjét*. Azon végre rendelt Isten minden egyéb dolgokat-is, valamit szóllott, és valamit alkotott: azon végre adta az Irott Törvényt: azért ígért a' Jóknak jutalomúl örök Bóldogságot: azért fenyegette a' Gonoszokat bűntetéssel, az örök kárhozattal. Mi lehet tehát az oka, hogy sokan a' Hívek-közzül, kik ezeket mind el-hitték, el-hagyván a' Jó chelekedeteknek útát, a' vétkek ösvényit követik? Gondolom, hogy valami jóval álmodoznak, mellyet a' Vétekben helyheztetnek, és a' hoz kapdosnak. De az michoda jó lehet?

Tudom, hogy Három-féle Jóról emlekeznek a Bölchek: tiszteségéről, hasznosról, gyönyörűségéről. és nem kétlem, hogy a' két elsőt nem tulajdonittyák ő-magok-is a' Vételnek, hanem a' Jószágos chelekedetnek. Az-okáért következik, hogy a' vételben keresik a' gyönyörűséget, mint-ha az távúl volna a' Jószágos chelekedetektől. De igen meg-chalatkoznak, és az Istent gond-viseletlennek ítélik: úgy-mint, ki az embereknek, egyéb dolgokban, mellyek a' természetnek meg-maradására-valók, sok-féle gyönyörűséget helyheztetett-légyen, és chak a' Jószágos chelekedeteket, mellyek az örök Bóldogságnak meg-nyerésére szükségesek, fosztotta-meg minden gyönyörűségtől; mint-ha az örök Bóldogságot irégylette-volna az embereknek, kik a' gyönyörűségen igen kapnak; és a' keserves, nehéz, és fáraszto dolgoktól, nagy szorgalmatossággal el-távoznak.

Ez a' vélekedés minden gonoságnak oka: azért szükség világosan meg-mutatni, hogy az Istentelen emberek, nagy gyötrelemben élnek, az Igazak pedig nagy gyönyörűségben; a' mint Urunk a' mái Evangéliomban nyilván jelenti: mert könnyebbítse, és meg-nyúgottassa. Meg-mutattya pedig minémű úton kelleſsék járniok, módván [f]: *Vegyétek reátok az én igámat, és tanúllyatok tőlem: mert szelid vagyok, és alázatos-szívű*: biztattya, hogy ne féllyenek attól mint nehéz és fáraszto úttól, mondván: *Es nyugodalmat találtok lelkeitek-nek*. Es okát-is adgya, mondván: *Mert az én igám gyönyörűséges, és az én terhem könnyű*. Ezt az Igaság mondotta; ki ne hidgye?

Ez, olly igaz dolog, hogy még a' Pogány Bölchek-is által-látták. Mert *Seneca* egy barátryának azt írja [g]; hogy, ha külömben a' vétkeket ki nem vonhatnák, vélek-együtt a' szívet-is ki kellene vonni. Vallyon miért? Mert a' gonosz lelki-ismeret, igen terheli és gyötri az embert: mivelhogy az Isten a' természetet úgy rendelte, hogy némelly ösztönök volnának benne, és az embert mindenkor serkengetnék a' Jószágos chelekedetre, és el-idegenítenék a' vételnek ochmányságától. Innét irta egy Pogány *Poëta* †, hogy az Isteneknek álhatatos törvénye-szerént a' gonoszokat mindenkor gyötri a' félelem. *Pythagoras*-is az szokta mondani; hogy ninch olly bátorságos ember, kit a' gonosz lelki-ismeret félelmessé ne tégyen: mert soha nem nyugszik a' gonosz lelki ismeret, hanem minden széltől retteg.

A

[c] *Lib. 9 Conf. cap. 1.*

[d] *Luc 5. 10.*

[e] *Matt. 2. 10.*

[f] *Exo. 3. 17.*

[g] *Mat. 11. 28*

B

[h] *Sap. 5. 7.*

[i] *Psal. 37. 5.*

[e] *Tit. 2.*

Nescio, an quis amant, ipsi sibi somnia fingunt?

C

D

[f] *Mat. 11. 29*

[g] *Ad Lucilium.*

† *Lege Deum stabili semper metus angit iniquos.*

A

Eggyez ezekkel a' Sz. Irás. Midőn az Isten fenyegette az Izraël fiait; hogy, ha az ő Törvényét el-hadgyák, meg-bűnteti őket, a' többi-között azt mondotta [h]: *Félelmet adok az ő szívökben: meg-rettenti őket a' le-hulló levél cherdülése, és úgy futtyák mint a' fegyvert.* Salomon-is azt mondgya [i]: *Mivelhogy félékeny a' gonoszság, bizonyságot tészen a' karhoztatásról: mert mindenkor kegyetlen dolgokat vár fejére a' meg-háborodott lelki-ismeret.* Es másutt [k]: *Szalad az istentelen, senkitől nem kergettetvén: az igaz pedig, mint a' bizakodó oroszlány rettegés-nélkül lészen.* Mind a' kettőről bizonyságot tészen: a' Gonoszok félelméről, és az Igazak bátorságáról; a'mint a' Pogány Bölchek-is. Az Elsőről, hallók mit mondottak: hallyuk a' Másikról-is. Midőn *Biás*tól azt kérdették-vólna, Mi dolog lehetne félelem-nélkül? azt felelte: A' Jó lelki-ismeret. *Periander*től-is azt kérdették, Mi légyen a' Szabadság? és azont felelte: Az igaz lelki-ismeret. *Sócrates*től pedig azt kérdették; Kik élnének chendesen? és azt felelte: A' kiket valami gonoszságról nem vádol lelki-ismeretök. Sok egyéb efféle szép mondásokat találunk a' Pogány Bölcheknél: de mindeniket felyül haladgya Salomonak ama' mondása: *A' szegénynek minden napjai gonoszok: a' bátorságos elme, mint a' szűnetlen lakodalom* [l]. Mint-ha azt mondotta-vólna: Nagy nyomoruság a' szegénység: de, ha a' szegénységgel egygyütt-vagyon a' Jó lelki-ismeret, minden nyomoruságnak orvossága: úgy hogy a' Jó lelki-ismeretű szegény ember gyönyörűségesben él, hogy-sem a' ki szűnetlen fris lakodalmokban vagyon.

B

Igen szépen ir erről Arany-szájú Sz. János [m], és azt mondgya; hogy mind a' szegénység, 's mind egyéb-féle nyomorúság, a' Lelki-ismerettől függ, hogy nehéz, a' vagy kedves légyen. Sem a' gazdagság nem gyönyörűség, úgy-mond; sem a' szegénység nem nyomorúság, hanem a' mi elménk és szívünk. Es mi-képpen hogy az egésséges-testet, ha chak kenyérrel táplálod-is, erős és víg; a' betegeseket pedig, ha fris és drága étekkel tartod-is, erőtlenek: úgy vagyon a' Lélek dolga. A' kik beteg szívvel, az-az, gonosz Lelki-ismerettel vannak, még a' Királyi Koronában-is, és a' kimondhatatlan méltóságban-is, nem lehetnek chendes szívvel. A' *Philosophus*ok pedig (a' Bölcheségnek szeretői, az Igazak) még a' fogságban-is, és a' szegénységben tiszta gyönyörűséggel élnek. Igaz, és napon-ként láttyuk, hogy az egészséges embernek jobb izűen, és gyönyörűségesben esik a' kemény és fekete kenyér, hogy-sem a' betegnek akár-mi drága étek. Az-okáért, a' gyönyörűség követi a' Jó lelki-ismeretet, a' keserűség a' gonoszt: el-annyira, hogy *Pythágoras* azt mondotta; hogy a' gonosz ember többet szenved Lelki-ismeretiben, hogy-sem midőn a' testét verik és oltorozzák. Ennek Iskolájában tanúlt vólt az a' *Philosophus*; ki, a' vargától hitelbe vött-vólt czipellőst; és meg-vívén a' pénzt, halva találta a' vargát: és emlekezetet nem tévén az adóság-felől, haza tért nagy örömmel, a' nyereségért: De nem nyughatott a' Lelki-ismeret furdalásától: mert mindenkor vádolta a' hamisságért. Az-okáért, ragadván a' pénzt, a' varga házába vetette, mondván: Chak nékem él, a' ki egyebeknek meg-hólt. Ha ezt chelekedte a' természet-szerént-valo világosság: mit nem mivelne a' Hit világossága? melly a' gonosz embernek szűntelen eleibe adgya az Isten haragját, a' halált, az ítéletet, és az örök kárhozatot, melly a' gonoszokat követi.

C

D

Tudom, hogy találtatnak némellyek, kik *vígadnak, midőn gonoszúl chelekesznek, és az igen gonosz dolgokban örvendeznek* [n]: de, ha vagyon hitök, lehetetlen hogy Lelki-ismeretöknek furdalását ne érezzék. Mert, mi-képpen hogy, a' kit valami mérges nyíllal meg-lőnek, ha azt ki nem vészik a' testéből, szűnetlen fájdalmat érez, és semmi nyugodalma nem lehet: azon-képpen, mihelyen a' véteknek Halálos mérge az ember lelkét által-járja, lehetetlen hogy szűntelen ne kinlódgyék: és, sem barátinak beszélgetése, sem lakodalmoknak és musikának gyönyörűsége, azt meg nem orvosolhattya. Es mi-képpen hogy, a' kinn a' forró hideg-lélés vagyon, hol imide 's hol amoda fordúl; de sohúlt helyét és nyugodalmát nem találja, mert a' nyughatatlanságnak okát magában hordozza: azon-képpen az istentelen emberek, se helynek változtatásával, se egyéb mulatozásal, a' Lelki-ismeretben-valo mérges nyilat ki nem vehetik.

Vedd eszedbe; hogy az örvendezés, melyről Salomon emlekezik, a' vagy nevetés, nem örömre és nevetésre-méltó, hanem bánatra és siralra: mint midőn a' hagymázban-valo emberek nevetnek, egyebeknek siralmat szereznek. Ezt a' bolond Nevetést, Sz. *Gregorius Nazianzenus*, *Sardoniai* nevetésnek nevezi [o]. Melly nevetést, nem egy-képpen magyarázzák, de minden módon hozzá illik a' mi dolgunkhoz. *Zenódotus* azt írja; hogy a' *Sárdon* Sziget-belieknek olly szokások vólt, hogy a' hetven-eszten-

dős

h Lev. 26. 36.

i Sap. 17. 10.

k Prov. 28. 1.

l Prov. 15. 15.

m Hom. 28. in Ep. primam ad Corinth.

n Prov. 2. 14.

Risus Sardonicus.

o In Poëmate de Virtute humana.

dős Szűléket a' fiak *Saturnus*nak áldozták; és azonban nevettenek, és ölelgették egymáſt, hogy azzal a' síráſt és jajgatáſt el-nyomnák, és hallatlanná tennék. Haſonlók ezekhez az Iſtentelenek: kik nem az attyokat, hanem, a' mi minden atyánál kedvesb és drágább, Lelkőket áldozzák az Őrdőgnek: és hogy annak sírását ne hallyák, nevetnek és kaczagnak, és ugyan hahotár űtnek. Némellyek azt mondgyák; hogy a' *Sárdon* Szigetében az *Apium*hoz haſonló fű terem, és a' szigettől *Sardona* a' neve: melynek olly tulajdonsága vagyon, hogy a' ki meg-éſzi, vagy meg-iſzſza, meg-bolondúl; és féire vonyván a' száját mint-ha vigyorogna, meg-hal; a' mint *Dioſcorides* [p], és *Plinius* [q] irják.

p Lib. 6.
q Lib. 25.

Valóba ebben a' fűben zabálnak az Iſtentelenek, kik a' mérget lelkőkbe vévén, és az őrők halálra közelgetvén, nevetnek *Sardoniai* nevetéſsel: kikről méltán mondhatnók, a' mit *Salvianus* mondott a' *Romai*akról [r]: Azt vélheted a' *Romai* népről, hogy minnyájan a' *Sardoniai* fűben zabállottak; mert meg-hal, és nevet. *Ariſtóteles* más halálos Nevetéſről emlékezik [s]. és azt mondgya; hogy, midőn a' harczon valakinek a' ſzívét által-lővik, vagy verik, úgy tetſzik mint-ha nevetne, mivelhogy a' ſeb az emberben a' meleget meg-indíttya. Vallyon michoda a' Bűn; hanem a lelket által-járó nyíl, vagy dárda? és mindazáltal, halálos ſebben lévén, nevetnek-e az iſtentelenek, midőn gonoſzt chelekeſznek? Sz. Agoſton azt mondgya [t], ſzólván az Iſtentelenek nevetéséről; hogy nem ſzívők-ſzerént nevetnek, hanem kívűl hahotálnak ugyan, de belől kinlódnak a' gonoſz lelki-iſméretért; az-okáért azoknak Nevetéſe, keſerű, és Ebi nevetéſnek nevezi: mert az eb, midőn leg-inkább haragſzik, és meg-dühődvén fogait ki-vigyoríttya, úgy tetſzik mint-ha nevetne: azon-képpen mondhattyuk az Iſtentelenekről, hogy inkább vigyorognak, hogy-ſem nevetnek.

r Lib. 7.
s Lib. 3. de Hiſt. animal. cap. 10.
t Serm. 24. de Temp.

Nem chak vígadnak pedig az Iſtentelenek, hanem ugyan örvendeznek is az Igen-gonoſz dolgokban. A' Deák íge *Exultant*, annyit téſzen, mint Örömökben tombolnak, ugrálnak. A' Zidó íge-is annyit téſzen, mint A' belső örömet énekléſsel, vagy ugráláſsal, kivűl meg-mutattyák. Az-okáért azt akarja mondani Salomon; hogy az Igen-gonoſz dolgokban az Iſtentelenek énekelnek és ugrálnak. Ez-is illik a' mi dolgunkhoz: mert azt írja *Strabo* [u]; hogy az *Alazonius* folyó-vize-mellett *Cambyſena*ban olly Pókok teremnek, hogy a' kit meg-marnak, ugráláſra és ſzökéſre izgattyák, míglen a' méreg ereje a' ſzívet meg-járja, és meg-őli. Haſonló-képpen vagyon dolgok az Iſtenteleneknek: kik az Igen-gonoſz dolgokban ugrálnak: mert minden póknál mérgesb lévén a' Bűn, noha a' lelkőket meg-marja, mindazáltal tombolnak és tánczolnak. De az Énekléſt-is ſzép haſonlatoſsággal meg-magyarázza Sz. Agoſton [x], ſzólván az Éjjeli énekléſről. Midőn, úgy-mond, az úton-járó étſzaka egyedűl megyen, nem lévén bátorságos, énekel: de, az énekléſt nem a' gyönyörűség, hanem a' félelem ſzerzi. mert azt véli, hogy az énekléſsel a' félelmet meg-challya.

u Lib. 11. Geographiæ.
x In Pſ. 41. 9

Haſonló dolgok vagyon a' gonoſz embereknek, kik ſetét útakon járnak [y]: mert, noha énekelnek az igen-gonoſz dolgokban, az-az, noha minden vígaságot kereſnek; mindazáltal azt, nem a' gyönyörűség tételi vélek, hanem a' félelem: hogy akképpen a' félelmet, mellyet a' gonoſz lelki-iſméret ſzerez, (mint-hogy nem bátorságos, hanem veſzedelmes úton járnak,) valami-képpen meg-challyák, és el-felejtsék. Az-okáért, midőn Salomon az Iſtentelenekről azt mondotta-vólna; hogy *Setét útakon járnak*: utánna vetette: *Kik vígadnak midőn gonoſzúl chelekeſznek, és az igen-gonoſz dolgokban örvendeznek*: jelentvén, hogy minden örömők hamis, és tettetésből-valo. Sz. Ambrús, ezeket az egy napig élő ptrűchőkhőz haſonlíttya [z]: mivelhogy a' gonoſz kívánságoknak hévsége-alatt, ártalmas énekléſsel hízélkednek magoknak, és leg-ottan meg-halnak. ſemmi gyümölchők, ſemmi haſznok nem lévén. Heában chalogattyák azért magokat az Iſtentelenek: mert a' Lelki-iſméretnek furdálását, és gyötrését el nem kerűlhetik.

y Prov. 2. 13.
z Lib. 1. ep. 6.

III. RÉSZE.

EZ a' gyötrelem olly nagy, hogy, ha ſzintén ſemmi egyéb bűntetéſek nem vólna-is a' Gonoſzoknak, ſem ſemmi jutalmok a' Jóknak, elégséges okunk-vólna a' Bűnnek meg-gyűlöléſére, és el-távoztatására Ezzel tartóztatta-meg az okos Abigail aſszony Dávidot a' vér-ontából: mert, noha keményen dúlt-fúlt, hogy Nábált minden háza-népével meg-ölje; mindazáltal, halván Abigailnak Bőlch és ékes beſzédér, meg-kegyelmezett néki. A' többi-kőzőtt pedig imigyen ſzollot Abigail [a]: *Uram, gonoſság ne találtaſsék benned életednek tellyes napjaiban. Mikor azért meg-adgya*

a 1. Reg. 25. 28. 30.

az Ur

A

az Ur néked én Uramnak mind a' jókat, mellyeket felőled szóllott, és téged Israëlen Fejedelmé rendel: nem lészen fohászkodásra, és furdalásra az én uram szívének, hogy ártatlan vért ontottál, vagy magadért boszszút-állottál. Melly mondással, úgy meg-enyhödött a' Dávid haragja; hogy, nem chak meg-engedett Nábálnak, hanem Abigailt-is meg-

b Vers. 32. dícsérte, és az Istent 's Abigailt-is áldotta, mondván [b]: *Áldott az Israëlnek Ura Istene, ki téged ma előmbe küldött; és áldott a' te beszéded: és áldott vagy te, ki meg-tartóztattál engem ma, hogy ne menjek a' vérre, és ne állanám boszszúmat kezemmel.*

De mit mondgyak? Még *Epicúrus*-is, ki, diszno módra, a' testi gyönyörűségben helyheztette a' bóldogságot; és, sem az Isten gond-viselését, sem a' lélek halhatatlanságát nem valiotta, sem a' más világon a' Jóknak jutalmát, és a' Gonoszoknak bűntetését: midőn minden útat fel-keresett-volna a' gyönyörűséges életre, azt találta-fel; hogy arra fő-képpen szükség a' Jószágos chelekedeteket gyakorlani, és a' vétkeket el-távoztatni. sőt azt mondotta; hogy, noha ő minden dolgokban a'

B gyönyörűséget vadászta, mindazáltal semmit gyönyörűségesbet nem talált a' tiszteséges életnél. Az-okáért bizonyos dolog, hogy a' Vétek gyötri embernek lelkét; melynek fájdalma annyival nagyobb a' test fájdalmánál, a' mennyivel méltósággal a' testet meg-haladgya: a' Jószágos chelekedet pedig gyönyörködteti az embert.

c Prov. 21. 15 mert, a' mint Salomon mondgya [c]: *Az Igaznak öröm, ítéletet tenni; és félelem a' hamisság-tévőknek.* Melly mondásnak, Egy-nehány szép magyarázatit olvasom.

Elsőben: *Béda* és *Húgó* imigyen magyarázzák: Az Igaz örvendez, midőn Igasságot chelekeszik: az Istentelenek pedig nehezen viszik véghez az ő gonoságokat. Innét mondgya Sz. Agoston; hogy a' Gonoszok az ő gonoságokat, *Vipera*-módra ellik: mert mikor azokat szűlik, azok nem kűlőmben, mint a' *Vipera* fajzati, a' lelket meg-

Mechilhah. fakasztyák, és a' szívet által-likasztyák. mert a' Zsidó ige, Félelmet-is tészen, és a' Szűlő aszszony állat fájdalmiért-is vétetik, és szepelkedésiért. Az-okáért azt, a' mit mi imigyen olvasunk, *Félelem a' hamisság-tévőknek*; imigyen olvashatnók: Az Istentelenek a' vétkeket szűlik, az-az, nagy fájdalommal ellik, mint a' Szűlő aszszony állatok. De én azt mondom; hogy a' Véteknek szűlése, felyűl-haladgya az emberi szűlésnek fájdalmit: mert a' természet-szerént-valo fogadásban gyönyörűség valgyon. És noha az-után fájdalom következik a' szűlésben; mindazáltal a' szűlés-

d Ioan. 16. 21 után, *Az Aszszony állat mikor szűlte a' gyermeket, már nem emlékezik az ő szorongatásáról, az örömért, hogy ember született e' világra* [d]: de a' Bűnnek szerentsétlen szülésében, a' fogantatás-is munkával és fáradsággal lészen. mert, *Fájdalmat fogad, és hamisságot szűl* [e]: midőn pedig szűlte a' Vétket, új és nagyobb fájdalom és szorongatás következik, melly a' Leiki-ismeretet keményen gyötri. mert, *A' kívánság mikor fogad, a' bűnt szűli: a' Bűn pedig mikor véghez mégyen, a' halált nemzi* [f]. De az Igaznak öröme vagyon, mind a' fogadásban, 's mind a' szűlésben, 's mind a' szűlés-után: mert örvendez, midőn jó szándéka vagyon; örvendez, mikor szándékát véghez viszi; és az-után-is. mivelhogy a' Jó-chelekedet szűletett (hogy így szóllyak,) nem e' világra, hanem Meny-országra, a' hol bővséges és nagy jutalma lészen.

e Psal. 7. 15 Jac. 1. 15. f Iac. 1. 15.

Másodszor: *Jansénius* imigyen magyarázza: Igen gyönyörködik az Igaz ember az Isten-szerént-valo életben: és igen ellene vagyon az Istentelennek, 's igen bánnya. mert majd semmi úgy nem gyötri a' Gonoszokat, mint a' Jámboroknak tiszteséges magok-viselése; mivelhogy az nyilván kárhoztattya, és meg-szégyeníti az ő gonoságokat. E' hez a' magyarázathoz-is illik a' Szűlés-béli fájdalom. Mert, valamikor az Istentelenek látttyák az Igazaknak szentségőket, és elő-menetelőket, ők-is valamennyire meg-kívánnyák a' Jámborságot: de mivelhogy nincs arra el-tekéllett akarattyok és szándékjok, véghez nem viszik; és úgy, chak kínlódik a' szívők, és gyötrődik mint a' Szűlő aszszony állat. és azt mondhatni felőlök: *Szűléshez jutottak a' fiak, és nincs ereje a' szűlőnek* [g].

g 4. Reg. 19. 3

Harmadszor: *Rodolphus*, az Itéleten, vagy Igasságon, az Irgalmasságot és Alamizsnát érti: és imigyen magyarázza. Az Isten-félő, és adakozó ember, gyönyörködik az alamizsnálkodásban: de a' hamis, vagy fösvény ember, fél hogy meg ne szegényedgyék az adakozással. Maga semmitől úgy nem kellene félni, mint attól, hogy, ha a' szegényeknek nem adakoznak, mindeneket el-veszti, és meg-szegényednek: mert az a' rész, a' mellyet a' szegényeknek adnának, a' többit-is meg-tartaná, és meg-óltalmazná. Erre a' magyarázatra viszi Sz. Tamás [h], az Ér-vágásról-valo hasonlatosságot; mivelhogy *Aristóteles*, és *Cicero*, a' Gazdagságot, és a' pénzt, a' vérhez hasonlították. és azt mondgya; hogy, mi-képpen a' Vérrel-bővelkődő test, az ér-vágás-

h Opusc. de Eruditione Principis. és vér-bochátás-után meg-könnyebbül; és a' vérnek ki-bochátott része, az erekben

maradott

maradott vért meg-óltalmázza, hogy meg ne vészszen: azon-képpen a' Gazdagok; kiknek sok pénzek vagyon, mint beteges testek, az alamizsnálkodással meg-jobbúlnak; és az a' Pénz, mellyet a' szegényeknek adnak, a' többit-is meg-óltalmazza. Viszontag, ha az erekben sok vér vagyon, és abban ki nem vésznek, az egész vér meg-vész: azonképpen, a' hol sok pénz vagyon, és semmi nem kél a' szegényekre, mind gonoszúl vész-el. E' magyarázathoz-is illik a' Szülőnek fájdalma. Mert az Adakozó és irgalmas ember, nagy örömmel adgya az ő pénzét alamizsnául: de a' fösvény, ha láttya, hogy valamit kell adni, búsúl és bánkodik, és a' Szülő aszszony állathoz hasonló gyötrelmet szenved: és, ha mit ád-is, ollyan mint az idétlen Szülés; kételenségből, nem jó akaratból-valo, és mindgyárt el-vész.

Negyedszer: Némellyek imigyen magyarázzák: Az Igaz, midőn láttya hogy a' Fejedelem igaz ítéletet tészen, és az alatta-valókat szaján tartya, örvend és vígad: de a' Hamis, bánkodik. Mert amaz, tudván hogy nem vétett, vígad: emez fél; mert, látván hogy mást meg-büntetnek, ő-is hasonló büntetéstől tart, mivelhogy hasonló vétekben vagyon. Ide-is illik a' Szülőnek fájdalma. Mert *Orígenes* igen szépen, a' Törvényt a' Bábához hasonlította [j]; mivel azt chelekeszi, hogy az alatta-valóknak ellenkező akarattyok, jó formára jussanak: mint a' Bába a' szűléstt segéti, hogy a' magzat jó állapatban születtessék. Az-okáért, midőn a' Fejedelem a' Törvényt ki-adgya, a' gonoszokat-is arra kénszeríti, hogy kedvők-ellen-is jóban foglallyák magokat, és jó magzatok származzanak tőlök.

Kérdenéd: Honnét vagyon, hogy a' Világ-szeretői, és a' gonosz kívánságok követői, semmi nyugodalmat és vigaságot nem találnak, engedvén a' Vágyaknak, és ellene-mondván a' Jószágos chelekedeteknek?

Első Felelet: A' Nyugodalom békeség, és vígaság, ott vagyon, a' hol hadakozás és viszsza-vonyás ninchen: de midőn a' Világi és testi ember az ő kívánságinak enged, hadakozik az Okosság-, a' Törvény-, és az Isten-ellen; és a' lelkének szolgait, az érzékenységeket és indúlatokat, az Okosság-ellen támasztya és fel-fegyverkreztetí, és meg-vitattya véle; sőt: az Istennel-is: az-okáért mi módon lehetne ott Békeség? Mert, *Ki állott ellene* (az Istennek) *és békeségben volt* [k]? Innét mondgya Báruk Próféta [l]: *Ha az Isten-után jártál-volna, kétség-nélkúl örök békeségben laktal volna.* Mivel a' Jószágos-chelekedetnek követői, minden kívánságjokat és indúlattyokat az Okosságnak meg-hóldoltattyák, és az Okosságot az Istennek; kivel eggyet értnek, és akarnak. Ez igen szép és szükséges dolog; melyről imigyen ír Sz. *Leo* [m]: Ha az elme az ő vezérének enged, és a' Mennyei ajándékokban gyönyörködvén, a' földi gyönyörűségnek indúlatit meg-tapodgya; és az ő halandó testébe nem engedi hogy uralkodgyék a' Bűn: az Okosságnak igen szépen el-rendelt Fejedelemsége lészen; és az ő erős épületit, semmi lelki gonosságoknak chalárdsága el nem rontya. mert akkor vagyon embernek igaz Békesége és szabadsága, midőn a' test a' Lélektől igazgattatik, és a' lélek az Istentől vezérlettetik.

Második Felelet az: Hogy e' Világ szeretőiben, a' nyughatatlanság abból származik, hogy a' testi kívánságnak, a' melly őket pórázon hordozza, a' czéllya, el-múlándó, változandó, és heába-valo dolgok: és mivel ember azokhoz köti és foglallya Lelkét, mindenkor ingadoz, változik, haboz, és nyughatatlankodik, mint a' hajó a' meg indúlt szél-vész- és fel-haborodott tenger habjai-közőtt: De a' Jószágos chelekedet, az ember lelkét és kívánságát az Istenhez foglallya; *Kinél* mint-hogy *ninch változás, se változásnak árnyékozása* [n], a' Lélek gyönyörűségesen nyugszik ő-benne.

Harmadik Felelet az: Hogy az a' nyughatatlanság, a' szűnetlen-valo félelemből származik; melly a' vétket mindenkor követi, a' mint ez-előtt-is mondám. Mert, minek-előtte meg-nyerje-is a' mit kíván, fél hogy reá ne érkezzék, a' vagy hozzája ne jusson: fél annál-is inkább ha meg-nyeri, hogy ismég el ne veszetse: leg-inkább fél az-után ha el-veszti, hogy többé meg ne nyerhesse: és annak-fölötte, fél az Istennek büntetésétől-is, a' vagy botszú-állásától; tudván, hogy ő a' gonoszt el nem szenvedi. Erről szépen beszélget Jób, mondván [o]: *Mennyiszer óltatik-el az istentelenek szövétneke, és az áradás jő ő-reájok, és el-osztya haragjának fájdalmit. Ugy lésznek mint a' polyva a' szél-előtt, és mint a' szikra, mellyet a' forgo-szél el-hány.* Nem így vagyon az Igaznak dolga: hanem, *Mint a' bizakodó oroszlány rettegés-nélkúl lészen* [p]. Jól tudta azt Dávid, és magában meg-ismérvén, mondotta [q]: *Ha a' halál árnyéka-közepett járok-is, nem félek gonoszoktól: mert te velem vagy.* És másutt [r]: *Ha tábor áll ellenem, nem fél a' szívem. Ha harcz támad ellenem, én abban bízom.* Mivelhogy chak az Istent kereső, kinek *Békességben vagyon az ő helye* [s].

Negye-

[j] *Hom. 2. in Iosue.*

[k] *Iob. 9. 4.*

[l] *Bar. 3. 13.*

[m] *Serm. 1.*

[n] *Iac. 1. 7.*

[o] *Iob. 21. 17.*

[p] *Prov 28. 1.*

[q] *Psal. 22. 4.*

[r] *Ps 26. 3. 4.*

[s] *Ps. 75 3.*

A

Negyedik Felelet az: Hogy a' Gonoſznak azért ninch nyugodalma, mert akarattyát bé nem tellyesítheti: mivelhogy ſokan kűlőmbet akarnak, sőt ugyan ellenkednek-is véle, irégy kedvén ellene; azért, hogy ők-is azon dolgot kivánnyák és ohajtyák, mellyet tőbben nem bírhatnak. Az Igazaknak pedig, és a' Jóſzágos cheleketek kővetőinek akarattyok, mindenkor bé-tellyeſedik: mert eggyez az Iſtennek akarattyával, *Kinek ſonki ellene nem állhat* [t]. Innét mondotta Sz. *Dorótheus*; hogy, a' kinek ninch tulajdon akarattya, mindenkor maga akarattyát chelekeſzi; és, midőn nem akarja maga akarattyát kővetni, azt mindenkor véghez viſzi, és bé-tellyesíti: azért mindenkor vígaságban vagyon. és, holott *A' bolond mint a' Hóld változik: a' Szent ember a' bölcheségben marad mint a' Nap* [u]: és úgy az Iſtenhez haſonlóvá léſzen. Vedd eſzedbe; hogy, *Minden a' ki bűnt chelekeſzik, ſzolgája a' bűnnek* [x]. Es olly nagy ſzolgálatban, és rabságban vagyon az Iſtentelen, hogy, noha láttya hogy akarattyát véghez nem viheti, mindazáltal meg nem ſzűnik, hanem ſzűntelen kívánságban vagyon.

B

Innét láttyuk, hogy, noha a' Réſzeges, ſzegénysége-miatt a' bornak ſzerét nem teheti: mindazáltal azt úntalan kívánnya, arról gondolkodik, beſzél, álmodozik. Haſonló-képpen egyéb-féle Bűnős-is, ha igyekezetit véghez nem viheti, a' vagy nem meri véghez vinni: mindazáltal a' kívánt dolgot ohajtya, és fohászkodik utánna. De az Igaz ember, az egy Iſtent féli; ſenkinek ítéletitől nem tart; ſenkinek tettegve nem kőnyörög, hanem győzedelmeſsen őrvendez a' ſzép és drága ſzabadságban.

Azért mondgya Sz. Ambrús; hogy, Dichőséges Szabadság az, mellyet ſemmi véteknek ſzolgálattya, ſemmi bűnöknek kőtelei nem ſzorongatnak; ſemmi gonoſságnak terhe nem nehezít; ſemmi iſtentelenségnek társaſága rabbá nem téſzen. Gondold-meg azt-is, hogy az Iſtentelen ember, ha ſzintén akarattyát bé-tellyesíti-is, azzal nem léſzen nyugodalmasb: mert mivelhogy az Iſten akarattyával ellenkezik, az ő lelki-iſméreti mindenkor furdallya, győtri, és hárhoztattya. Az Igazaknak pedig *ſzívőket, és elméjeket, az Iſtennek békeſége óltalmazza, melly felyűl-halad minden értelmet* [y]; és mellyel ſemmi gazdagság nem ér.

y Phil. 4. 7.

C

Ezt egy-néhány-féle Vétkekben nyilván meg-mutathattyuk. Mert a' Kevélységben és Tiſzteſség-kívánásban, michoda békeség lehet? holott *A' Kevélyek-között mindenkor verſengéſek vannak* [z]: mivelhogy mindenik nagyobb akar máſnál lenni, és eggyik ſem akar a' máſiknak engedni. Ritkán nézi a' Tiſzteſség-kívánó a' kiket meghaladott, hogy meg-elégednék méltóságával: hanem mindenkor az forog ſzemeelőtt a' ki fellyebb-valo, és azt nem ſzenvedheti; a' mint *Seneca* mondgya. Például lehet Amán: kit, noha mindenek tiſzteltek; mindazáltal, chak hogy az egy Żidó Mardochæus úgy nẽ tiſztelte mint Iſtent, az egéſz Żidó nemzetet el akarta veſzteni [a]. A' több vérkek a' társaſágban győnyőrködnek; és a' réſzeges, baráttya a' réſzegeſnek; a' lopó a' lopónak: de a Kevélységnek tulajdonsága, hogy ſenkit nem akar társúl, hanem mindeneket meg akar előzni. Nem akarta *Pompéjus*, hogy *Iulius* Cháſzár haſonló légyen hozzája; † ſem *Iulius* nem engedte, hogy őtet *Pompéjus* meg-előzze: és így a' két kevély ember-miatt ſzámtalan fő-ember veſzett. Ninchen ebben réſze az Alázatoſságnak: mert kűnnyebb alá-ſzállani, hogy-ſem fel-hágni: és a' völgyőn-valo fákat a' ſzél nem annyíra hajtogattya, mint a' magas hegyen-valókat.

z Prov. 13. 10.

a Esther. 3. 5.

† Nec fert Pompeiusq; parem, Cæſarque priorem.

D

A' Főſvénység, melly a' pénznek telhetetlen kívánsága, főlőtte nagy nyughatatlanságot ſzerez. *Seneca*, a' Főſvény embert az éhező Ebhez haſonlíttya: kinek ha mit ſzájába vetnek, leg-ottan el-nyeli; és iſmég úgy vár, mint-há ſemmit nem evett vólna. Soha a' Főſvény azzal meg nem éri a' mie vagyon, hanem mindenkor többet kíván. Sz. *Gregorius Niſsénus*, a' Főſvénységet, Feneketlen hordónak nevezi: melybe, ha az egéſz tengernek vizét bé-tőltőd-is, meg nem telik. Ennek igazán meg-találta okát *Seneca*: Senkit, úgy-mond, a' pénz gazdaggá nem tőtt: sőt mindenekben nagyobb kívánságot ſzerzett. Akarod-e ennek okát tudni? A' kinek több vagyon, annak több lehet. Mint-ha azt mondaná: A' ki gazdag, mivelhogy többet nyerhet, mentől többel bír, annál többet kíván: mert, a' mi távúl, és reménség-kivűl vagyon, azt nem-is kíváñyuk. Az éhséget el-kergeti az étel; a' ſzomjuságot, az ital; a harag, le-ſzáll a' boſzſzú-állásal: de a' pénz kívánsága mindenkor nevekedik. Es olly nyughatatlanná téſzi az embert, hogy éjjel-is fáraſztya elméjét. Élő Iſten, mennyi gondgyok, mennyi pőrők, mennyi fáradságok vagyon a' Főſvényeknek! mennyi bánatok ha valami kárt valnak! el-annyíra, hogy találtattanak olly bolondok, kik, kár-vallásmiatt-valo búsúláſokból, fel-akaſztották, vagy más módon meg-ölték magokat. Az Adakazó embernek pedig, nagy őrőme és vígaſága vagyon; a' mint Dávid jelenti, mondván [p]: *Kedves az ember a' ki könyörűl és költsön ád.* Az okát-is utánna veti [q]:

p Pſ. 111. 5.
q Verſ. 9.

Az ő

Az ő igasſága meg-marad örökkön örökké, az ő ſzárva fel-magaſztaltatik dichőſséggel. Mert, bizony, nagy őrőme lehet annak, a'ki eſzébe véſzi, hogy a' világi Gazdagságot, mellyet a' moly meg-emészthet, a'lopó el-lophat, az Alamiżna-által az őrökBoldogságba kőltőzteti; a' hol ſemmi afféle eſet nem történhetik, hanem nagy jutalma és dichősége léſzen. Mindékor őrvendez a'ki Irgalmaſságot cheiekeſzik gyakorta pirúl a'ki alamiżnát véſzé.

A Paráznaságról, nem ſzükség ſokat ſzóllani: elég, a'mit Salomon mond felőle [r]; *Sok ſebeſéket meg-éjtett, és az igen erőſek-is meg-ölettek tőle.* Sz. Ambrús azt írja [s]; hogy egy Buja ember, inkább akart meg-vakúlni, hogy-ſem a'bujaságot el-hagyni. *Pontánus* azt írja egy Iffiúról; hogy, midőn gonoſz kívánságát véghez nem vihette-vólna, azért hogy nem engedet néki a'leányzó: búsúltában, a'leányzónak ablaka ellenébe fel-akaſztotta magát. Ninch rettenetesb dolog a'halálnál: de annál-is nagyobb győtrelem a Bújakíváság. Nem ſzóllok az útálatos betegségekről, mellyek kővetik a'Bujaságot; a'gyalázatról, tékozláſról, veſzedelmekről, a'mellyekben forognak a'bújа emberek; tudvavadnak mindeneknél: de a'Tiſzta életnek, chodálatos nagy győnyőrűségét érzik, valakik azt ſzeretik, és az-ellen-valo kísérteteket el-kerűlik.

Mit mondgyak a'Haragról, melly a'boſzſzú-állásnak kívánsága? Az embert úgy meg-búsíttya, hogy magát-is el-felejteti véle: és, ha máſon boſzſzúját nem álhattya, magán-is meg-állya. Innét vagyon, hogy a'Szelíd embert, a'ſzép tiſzta, és chendeſen folyó vízhez haſonlíttyák: a'haragoſt pedig, a'ſzél-véſztől meg-indíttatott zavaros tégerhez, melly a'hajókat el-rontya. Chak kűlső ábrázattya-is, meg-mutattya embernek belső állapattyát: mert a'Haragos embernek, a'ſzemei ſzikráznak, az orczája meg-pirúl, az álla dőczög, a'fogai chikorganak, haj-ſzálai fel-borzadnak, kezei hánkódnak, lábai nyughatatlankodnak, ſzájokkal órdítnak és agyarkodnak. Azért mondgya *Sextius Senecá*nál; hogy némelyeknek haſznált hogy tűkőrbe tekíntettek: mert, látván hogy igen el-változtak, meg-ſzégyenűlvén le-chendeſedtek. Ha ſzintén boſzſzút-állanak-is ellenségőkön, azzal meg nem nyugoſznak; mivel a' lelki-iſméret furdallya őket. Nagy Sándorról írják; hogy, meg-ölvén haragjában *Clitus*-nevű baráttyát, úgy megbúsúlt, hogy, ha engedték-vólna a'ſzolgai, magátis meg-ölte-vólna. A'Szelídektől, távúl vaňak ezek: sőt, a'mint Dávid mondgya [t], *A'ſzelídek őrőkſéggűl bírják a'főldet, és győnyőrkődnek a'békeség ſokaságában.* mivelhogy a'Békeség, a'ſzelídſégből ſzármazik; és Urunk-is e' mái Evangéliomban, a'ſzelídeknek lelki nyugodalmat ígért [u].

A'Torkoſság, és a'Tobzódás, leg-győnyőrűségesbnek láttatik a' Vétkek-kőzőtt: de bizony, a'Józanság és Mértékleteſség ſokkal győnyőrűségesb. Mert, a'mint Arany-ſzáju Sz. János írja; A'győnyőrűség nem a'friſs étkekben áll, hanem az éhségben; a' mint Salomon-is jelenti, mondván [x]: *A' meg-elégedett lélek, meg-tapodgya a' lépes-mézet: és az éhező lélek, a' keſerűt-is édes-gyanánt véſzi.* Hallyad michoda kűlőmbség légyen a'Réſzeg- és a'Józan-kőzőtt [y]: *Vígyázás, sár, és győtrelem a'telhetetlen férfiúnak: egéſséges álma vagyon a'Józan embernek; reggelig aluſzik, és az ő lelke győnyőrkődik véle.* Es iſmég [z]: *Melly elégséges a'tudós embernek a'kevés bor! meg nem bántatol attól, és nem érzeſz fájdalmat.* Midőn *Platő* egy fő-embert, vachorán józanon, és chak Filóſofus módra tartott-vólna; és éjjel nagy ſzépen nyugodott-vólna utánna; és az, más nap-is jól érzette-vólna magát: elő-találván *Platót*, azt mondotta néki: Ti Filoſofufok, máſod nap-is vendégeskedtek: jelentvén, hogy a'vendégség-béli Józanság, két vendégség-gyanánt eſik: mert, más nap-is jól érzi ember utánna magát; és az, győnyőrűségesb minden drága étkeknél. Nem ſzóllok a'ſzámtalan betegségekről, mellyek kővetik a'Tobzódáſt; mellyeknek az Orvoſok, ſem nevőket nem tudgyák, ſem orvoſságát nē talállyák. egy ſzóval, ſem feje, ſem kéze, ſem lába, ſem ſzeme, ſem gyomra nem jó a Réſzegeſnek. A'Józanság pedig olly győnyőrűséges, hogy, a'mint *Plutarchus* írja, még azok-is, kik a' teſti győnyőrűségben helyheztették a'Boldogságot, a'Mértékleteſséget arra leg-jóbb eſzközнek mondották.

Az Irégységnek, és a'véle-ellenkező Szeretetnek tulajdonsági, tellyeſséggel kűlőmbőznek: mert amazt, mindenkor bánat és búsúlás eméſzti; ezt, az őröm és vígaság élefzti. Mert, mint-hogy az Irégységnek terméſzete az, hogy máſnak jó ſzerenchéjén búsúllyon és győtrődgyék: valahol mi jó vagyon, mind okot ád a'keferűségre. Es azért, ſzépen mondotta *Seneca*; hogy bűntetésűl azt kívánná az Irégyeknek, hogy mindenűvé el-látnának, és minden jón bánkodnának. Innét, a'régi Bőlchek, és Doktorok, iſzonyú dolgokhoz haſonlíttyák az Irégséget. Arany-ſzáju Sz. János, a'Lélek molyához, melly úntalā rágja; Sz. *Baſilius*, a'Rozdához; *Plutarchus*, a'Viſzketeghez, melly nyughatatlanná téſzi az embert; *Sócrates*, a'Lélek fűréſzének nevezte; Sz. Agoſton, az Őrdőg tulajdon vétkének mondotta. Arany-ſzáju Sz. János pedig, azt írta; hogy gonoſzb az Őrdőg Irégységénél az ember Irégysége: mivelhogy az Őrdőg nē irégykedett a'hozzája haſonló terméſzetre, mint az ember. Sz. *Gregorius Nazianz.* azt írja felőle; hogy mindē

A

[r] Prov. 7. 26.
[s] In Hexam.

B

C

[t] Pſ. 36. 11.

[u] Mat. 11. 29

[x] Prov. 27. 7.

[y] Eccli. 31. 23
[z] Verſ. 22.

D

A

vetkeknél igazb, és méltóbb; és mindeneknél hamisabb, és méltatlanb: hamis és mélta lan, mert a'jámborokat üldözi; igaz és méltó, mert ő-magát, a'kitől származik, inkább győtri hogy-sem máſt. A'Szeretetben ninch semmi hasonló dolog: mivelhogy az, meg a'keserű dolgokat-is meg-édesíti; és a'más javát magáévá téſzi, nagy örömmel és vígasággal.

Végezetre: A'Jóra-valo Reſtség- és Serénység-között, olly külömbség vagyon, mint a'betegség- és egéſség-között: mert, mind a'Reſtnek 's-mind a'betegnek ellene vagyon, a'mi ő-néki leg-ſzükségesb. Es mi-képpen a'beteg, az ételben semmi gyönyörűséget nem érezvén, azt úgy meg-útállya, hogy inkább akar meg-halni, hogy-sem enni; de az egéſséges ember, nagy jó izűen és gyönyörűségesen éſzik: azon-képpen a'Reſt, minden lelki dologtól irtózik, melyben az Ajtatos igen gyönyörködik: Azért
† Pſ. 118.14 mondotta Dávid †: *A'te bizonyságid útában gyönyörködtem, mint minden gazdagságokban.* Ezek így lévén; Salomon-által azt mondgya az Iſten azoknak, a'kik jóban akarják
† Prov. 4. 11. magokat foglalni †: *Az Igaſság ösvényin hordozlak téged: mellyeken ha járandaſz, meg nem ſzorítatnak a'lépéſid, és futván meg nem ütközöl*: hanem az örök Boldogságba jútſz; mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Iſten. Amen.

B

HARMADIK PREDIKATZIO.

ROboam Király, midőn Iſraëlnek minden ſokaſága hozzája ment-vólna, mond-
23. Reg. 12. 4 ván [a]: *Az Atyád igen kemény igát rakott reánk: te azért moſt egy kevéſet ſzállits-le az Atyád keménséges birodalmából, és az igen nehéz igájából mellyet reánk rakott; és ſzolgálunk néked.* Ki, meg-vetvén az okos Vén emberek tanátsát, kik azt tanátslották hogy engedgyen a'kéréſnek, a'magához-hasonló bolond Iſiak tanátsából azt fe-
b Verſ. 14. lelte nékik [b]: *Az Atyám meg-nehezítette igátokat; én pedig többet rakok igátokra: az Atyám oſtorokkal vert titeket; én pedig ſkorpiókkal verlek titeket.* Melly keménységgel egyebet nem nyert, Országának meg-oſzlásánál: úgy hogy, a'Tizen-két Nemzetség közzül, tizen el-pártolván tőle, chak két Nemzetség maradott véle. A'mi édes Üdvözítőnk, *Kben*
c Coloſ. 2. 3. *minden bölcheségnek és tudománynak kinchei voltak* [c], tellyeſséggel külömben chelekedett.
d Mat. 11. 27 Mert, noha mindenek néki adattak az Atyától [d]: mindazáltal, nem chak keményen nem
e Act. 15. 10. viſelte magát, hanem, tudván a'Moyſes Törvényének nehéz- és súllyos-vóltát, *mellyet az*
f Mat. 11. 30. *Atyák ſem viſelhettek* [e]; azt meg-könnyebbítette: és azt mondotta [f]; hogy *Az ő igája gyönyörűséges, és az őterhe könnyű.* Annak-fölötte, minnyájokat a'kik munkálkodtak, és megterhelve vóltak, magához hítta: azt ígérvén, hogy meg-nyúgottya őket. Ebből akárki-is eſzébe veheti, hogy a'mi kegyes Üdvözítőnk, nem vér-ſzopó kegyetlen *Tyrannus*,

C

g Zach. 9. 9. Matt. 21. 5. hanem ſzelíd, és alázatos-ſzívű Fejedelem; a'mint meg-jövendölte Zakariás Próféta [g]. Az-okáért nagy vakság, hogy keveſen találtatnak, a'kik ő-hozzá ſiettsenek, és igaz nyugodalmat kereſsenek nála: azért nagy ſokan, mind e'világon fáradnak, 's mind a'más világon győtrődnek. Melly nyomoruságra hogy mi ne jusúnk, e'mái Evangéliomból üdvösséges Tanuságokat ſzedegetek.

I. *Meg-mutatom, hogy a'Jószágos chelekedeteknek nagy ellensége a'Kevélység.*
II. *Meg-mondom, Miért ajánlotta olly igen Urunk az Alázatoſságot.*
III. *Meg-jelentem, az Alázatoſságnak tulajdonságit, és jeleit.*

ELSÖ RESZE.

D

KÉt dologkívántatik fő-képpen, hogy valakivel jót tegyunk: a'Tehetség; és a'Jó akarat. Mert, ſem a'kiknek Teheſségők vagyon, de nem akarják a'dolgot; ſem a'kik Akarnák, de ninch értekők, végbe azt nem viſzik. Kriſtus Urunk, nagy dolgot
h Mat. 11. 27 ígérvén e'mái Evangéliomban, a'Lélek nyugodalmát, mind a'kettőről emlekezett. Tehetségéről, azt mondotta [h]: Mindenek nékem adattak az Atyámtól. Jó akarattyát, azzal jelentette; hogy, a'kik munkálkodtak, és meg vóltak terhelve, magához hítta nagy ſzeretettel, és nyugodalmat ígért nékik. A'Terhen, akár-mi nyomoruságokat-is értheţünk; mellyekből Kriſtus-által ſzabadúlhatunk-meg: de fő-képpen a'Bűnnek el-viſelhetetlen terhét érti Urunk: melynél nagyobb terh ninch; a'mint jól mondgya
i Hom. 40. in Matt. Arany-ſzáju Sz. János [i], és Sz. Ambrús [k]: ki azt mondgya; hogy, valakit a'Bűnnek terhe
k lib. 5. ep. 18 le-nyom, azt a'Kriſtus-nál egyéb fel nem emelheti. Es, noha minden Bűnről mondhattyuk Dávid-dal [l]; hogy, *mint a'nehéz terh meg-nehezűlnek rajtunk*: mindazáltal, leg-inkább illik a'Kevélységhez, és fel-fuvalkodáshoz, mivelhogy Urunk-is leg-alább háromſzor
l Pſ. 37. 5. mondotta [m], hogy *A'ki magát fel-magaſztallya, meg-alaztatik.* Azt *Lucifer* az ő eſetivel nyilvánmeg-mutatta. Mert, noha az égben volt, melly olly erős mint-ha rézből öntötték-

m Mat. 23. 12 Luc. 14. 11. & c. 18. 14.

vólna:

vólna [n]: mindazáltal, mihelyen azt mondotta Kevélységből [o]; *Hasonló lészek a' Fölségeshez*: leg-öttan a'nagy terh-miatt *pokolra vonyattatott, a' verem mélységére.*

Az-okáért, magát adgya például Urunk az Alázatosságban, mondván [p]: *Tanúllyatok tőlem, mert szelíd vagyok, és alázatos-szívű, és nyugodalmat találtok lelkeiteknek.* Mintha azt mondotta-vólna: Két dolog tészi nyughatatlanná az ember lelkét: a' Kétségbe esés; hogy a'gonoszt el nem kerülheti, és a'jót véghez nem viheti. és azért mondottā; hogy, a'kik meg-fáradtak, és meg-terhelve vannak, hozzám jőjenek; én-bennem bízzanak, segétséget tőlem kérjenek és várjanak, és én meg-nyúgatom őket: és a'Kevélység; mellyel ember az Istē ajándékiért el-hiszi magát, nagyot tulajdonítván magának: és azért mondom, hogy tőlem tanúllyák-meg az Alázatoságot, ki minden lelki jókkal bővelkődtem. mert nékem adattak mindenek az Atyámtól; de még-is meg-maradtam az Alázatoságban: és úgy nyugodalmat találnak lelkőknek; a' mint majd megmutatom.

Chodálatos szépség vagyon a'Jószágos chelekedetben: azért gyakorta melléje chúsz a' Kevélység; melly annak nyakát szakasztya, és haszontalanná tészi. Erről nyilván-valo példánk lehet az Angyal: kiről az Isten imigyen beszél a'Profétánál [q]: *Te vagy a'hasonlatosságnak pechéte, tellyes bölcheséggel és tekélletes ékeséggel, az Isten Paradichomának gyönyörűségiben vóltál: minden drága-kő a' te öltőzeted: Sardius, Topazius, és Jaspis, Krisolithus, és Onyx, és Beryllus, Sáfir, és Karbunculus, és Smaragd.* Bőtű-szerént, a'Tyrus Királyáról szóll, kinek az Isten sok gazdagságot adott-vólt: de azzal a'leg-főbb Angyalt *Lucifert* példázta, kit az Isten chodálatos szép lelki ajándékokkal fel-ékesített-vólt. A' Hasonlatoság pechétének nevezi; az-az, tekélletes hasonlatoságnak. Mert, noha az ember-is az Isten képére és hasonlatoságára teremtetett: mindazáltal az Angyalban, a' mint hogy a' természet tekélletesb vólt, úgy a' hasonlatoság-is tettetesb vólt. Az Isten Paradichomának gyönyörűségiben vólt: mert minden jóval bővelkődött, minde nyomorúságtól távúl vólt. Minden drága-kő vólt az ő öltőzete, és kilencz drága-kőről vagyon emlekezet: mivelhogy kilencz kar-béli Angyalok vannak, és azoknak minden ékeségében részes vólt *Lucifer*, mint leg-főbb az Angyalok-közőtt. De mi következőtt ezekből? Hallyad az Isten mit mond [r]: *Fel-fuvalkodott a' szíved a' te ékeségedben; el-vesztetted bölcheségedet a' te ékeségedben.* Mint járt? *A' földre vetettelek téged.* Hasonló-képpen beszél az Isten Isaiásnál azon *Lucifer*-felől, Nabukodonosor képében [s]: *Le-vonyattatott pokolba a' te kevélységed.* mellyel mód-nélkűl kedvellette ékeségét, és azt mondotta [t]: *Hasonló lészek a' Fölségeshez.*

Jól tudta *Lucifer*, hogy a' Kevélység-miatt esett-el, és hogy az Emberi nemzetnek kellene bé-tőlteni a' párt-űtő Angyaloknak űres székeit: és azt meg-írégyelvén, meg-akarta az Embert ejteni azon kevélységgel; el-hitetvén Adámmal és Evával, hogy ollyanok lésznek mint az Istenek [u]. Kik, meg-kívánván a' mód-nélkűl-valo méltóságot, attól-is meg-fosztattak a' melyben az Isten helyheztette-vólt őket, és a' Paradichomnak gyönyörűséges lakó-helyéből ki-űzettettenek. Az-után-is sokakat chaltmeg az Ördög, azon léppel és horoggal, és fő-képpen a' Pogány Bölcheket: kik az Istentől vőtt ajándékokat nem az Istennek tulajdonítván, hogy hálákat adtak-vólna néki, hanem magoknak: azt mondgya Sz. Pál; hogy *El-enyésztek az ő gondolattyokban, és meg-homályosodott az ő esztelen szívők: mert magokat bölcheknek mondván lenni, bolondokká lettek.*

Ha kérded, Miért homályosodott-meg a' szívők; holott igen fényesnek látratott a'világi Tudományokért? Azt felelem; hogy az Igaság Napjától el-fordították orczájokat, és magok keresték a' setétséget: midőn, fel-fuvalkodván, tudományokban, a'minémű dichőséget az Istennek kellett vólna azokért adni, magoknak tulajdonították: és azon igyekeztek, hogy újabb-újabb vélekedést találván, és azt egyebek-ellen meg-óltalmazván, magoknak hírt-nevet szerzenének. De mentől bőlchebbeknek alították magokat, annyival temérdekb setétségbe jutottak, és tellyességgel el-enyésztek. Azt írják a'Poëták, hogy *Narcisius*, maga szépségét egy kútban meg-látván, úgy annyira meg-kedvellette azt, hogy álmélkodván azon, és ugyan elájúlván, gyenge virággá változott: Úgy a' kevély Filosofusok, nagy tudományt és bőlcheséget tulajdonítván magoknak, és a' hiuság tűkőrében szemlélvén magokat, gyönyörködtek, és dichekedtek azokban, mind addig, míg nem tellyességgel, mint a' virág el-fonnyadtak, és el-enyésztek.

Látván azért az Isten, hogy a'Jószágos chelekedetek-után ólálkodik a'Kevélység, az Alázatosággal akarta meg-óltalmazni: melynek kevesen tudgyák mi-vóltát, noha a' nélkűl senki nem üdvőzűlhet: de az Istenhez nem fér, a'mint jól mondgya Sz. Agoston [y], Sz. Bernárd [z], és Sz. Tamás [a]. Mert az Alázatoságnak tiszti az; hogy, magánál

[n] Iob. 37. 18.
[o] Isa. 14. 14.
[p] Mat. 11. 29.
[q] Ezech. 28. 12.
[r] Vers. 17.
[s] Isa. 14. 11.
[t] Vers. 14.
[u] Gen. 3. 5.
[x] Rom. 1. 21.
[y] Ser. 182. de Tempore.
[z] Ser. de Ascens. Domini.
[a] 2. 2. q. 161. art. 1. ad 4.

A

mált nagyobnak iſmérvén, az-előtt magát meg-alázza: az Iſtennél pedig nagyobb ſemmi ninch, 's nem-is lehet; azért az Alázatoſság ő-hozzája nem férhet. Mivelhogy azért az Iſten, az ő parancholatival az embert eléggé tanitotta, és őſztönözte az Alázatoſságra; de a'Kevélységbe el-merült ember azzal keveſet gondolt: azt végezte, hogy magát adgya például, fogana osb tanitásért. És hogy az Iſteni ſzemély, magára vehetné az Alázatoſság chelekedetit, az Iſten Fia emberi terméſzetbe öltözött: és a' ſzerént, az Iſtent magánál nagyobnak iſmérvén, meg-alázhatta magát, az Iſteni terméſzet méltóságának fogyatkozáſa-nélkül. és azért mondotta a' mái Evangéliomban [b]: *Tanúlyatok én-tőlem, mert ſzelid vagyok, és alázatos-ſzívű:* az-az, nem tettetés-képpen, vagy kép-mutatásból; mint az a'kiről azt mondgya a'Bölcs [c]: *Vagyon a'ki álnokúl meg-alázza magát:* hanem ſzívből, és valóságos-képpen. Mert, *Le-borúlván orczájára imádkozott, és könyörgött az ő Mennyei Sz. Attyának* [d]: és, meg-alázván magát, engedett az ő parancholattyának mind halálig, és a'Kereſztnek haláláig [e]. Az-okáért Sz. Agoſton, *Béda*, Sz. Tamas, *Haymo*, és egyebek, Dávidnak ama'mondását [f]; *Kelly-fel Uram én Iſtenem, a'parancholatban, mellyet parancholtál:* erről a'Parancholatról értik: *Tanúlyatok tőlem, mert ſzelid és alázatos-ſzívű vagyok.*

B

De tovább-is ment a'Kriſtus az Alázatoſságban: Mert, holott az ember az Iſtennek nem akart engedni: ő, igaz Iſten lévén, még az embereknek-is engedett: hogy tanúlnák-meg az emberek az alázatos Engedelmeſséget. Mert engedelmes vólt [h] Máriának, és Jóſefnek: sőt még az iſtentelen Kaifáſnak-is, Pilátuſnak, a'hitelen vitézeknek, és a'kegyetlen hóhéroknak. És [i]: *Adta magát, az őtet hamiſſan ítélőnek.* És nem chak Péternek, és a'több jámbor Tanitványinak moſta-meg lábokat: hanem Judáſnak-is, a' hamis árúlónak. És azzal meg-mutatta, hogy ő nem imillyen amollyan, hanem igaz és valóságos Meſter; ki a'Kereſztyéneknek leg-ſzükségesb tudományát, nem ſzóval és beſzéddel, hanem példával és chelekedettel bizonyította-meg, mondván [k]: *Példát adtam néktek, hogy a'mint én chelekedtem veletek, ti is úgy chelekedgyetek.* Mert igazán írta *Seneca* [l]; hogy az emberek többet hiſznek a'ſzemőknek, hogy-ſem mint a'fülőknek: és, hogy a'Parancholatnak úttya hoſzſzú, a'Példának pedig rövid, és foganatos.

C

II. RÉSZE.

KÉrdenéd: Mi okból múnkálkodott ennyit Kriſtus Urúnk az Alázatoſságnak tanításában? Azt feleli Sz. Agoſton [m]; hogy abban áll és függ az Evangéliomi tudománynak ſommája: Más útat, úgy-mond Sz. Agoſton, magadnak ne készíts az Igaſságnak meg-fogására, annál a'mellyet az Iſten készített. Az pedig, Első, az Alázatoſság; második, az Alázatoſság; harmadik, az Alázatoſság: és valamennyíſzer kérdenél, ugyan azont mondanám. Haſonló ítéletben vólt Szent *Leo* [n]. Bizonyos, hogy mind a'Zsidók, 's mind a'Pogány Bölchek, a'Kevélységért nem hihettek a'Kriſtusban: ki a'Zsidóknak ſzemtől-ſzembe azt mondotta [o]: *Mi-képpen hihettők ti, kik dichőséget vészitek egy-máſtól; és a'dichőséget, melly egyedűl az Iſtentől vagyon, nem keresitek?* És midőn a'Kevély Fariſæuſok az ő tanitását chúfolnák, nyilván meg-jelentette, hogy annak oka a' Kevélység, mondván [p]: *Ti vattok a'kik magatokat igazíttyátok az emberek-előtt, az Iſten pedig tudgya a'ti ſziveteket: mert, a'mi az emberek-előtt nagy, útálatoſság az Iſten-előtt.* A' Pogány Bölchek pedig [q]; *Midőn meg-iſmérték-vólna az Iſtent, nem úgy mint Iſtent dichőítették, vagy hálákat adtak néki; hanem el-enyéſztek az ő gondolattyokban, és meg-homályoſodott az ő eſztelen ſzívők: mert, magokat mondván bölcheknek lenni, bolondokká lőttek.* Innét vagyon, hogy Urúnk e'mái Evangéliomban, hálákat ád az ő Mennyei Szent Atyának, hogy a'Mennyei tudományt, mellyet ő hozott e'világra, a'bölchektől és okoſoktól elrejtvén, meg-jelentette a'Kiſdedeknek: az-az, a'mint Sz. Agoſton [r], és Sz. Gergely [s] magyarázzák, az Alázatoſoknak.

D

Nikodémus Iſraëlben Meſter vólt [y]; de nem érthette a' mit Urúnk az Újonnan-való ſzületésről beſzéllett: mert nem akarta azt alázatoſſan hinni, hanem okát akarta tudni, mondván [z]: *Mi módon ſzülethetik az ember mikor vén?* és [a]; *Mi-képpen lehetnek ezek?* Máſutt-is Urúnk, ſzólván a'Bölchekről és kiſdedekről, imigyen beſzélt [b]: *Ítéletre jöttem én e'világra; hogy, a'kik nem látnak* (a'kik az ő vakságokat és tudatlanságokat alázatoſſan meg-vallyák, és meg-engedik s jó néven vészik hogy vezetteſſenek) *lássanak, és a'kik látnak* (a'kik azt ítélik magok-félől hogy igen ſzemeſek és bölchek) *vakok-ká légyenek.* Kinek, midőn némelly kevély Fariſæuſok azt mondották-vólna; *Vallyon mi-is vakok vagyunk-e?* azt felelte nékik: *Ha vakok vólnátok* (az-az, a'mint Sz. Agoſton magyarázza [c], ha meg-iſmérnétek vakságtokat; ha eſzetekbe vennétek tudatlanság-

tokat,)

---

b *Mat.* 11. 29
c *Eccli.* 19. 23
d *Mat.* 26. 39
e *Phil.* 2. 8.
f *Pſ.* 7. 8.
h *Luc.* 2. 51.
i 1. *Pet.* 2. 23
k *Ioan.* 13. 15
l *Lib.* 1. *ep.* 6.
m *Ep.* 56. *ad Dioſcorum.*
n *Sermon.* 7. *de Epiphania.*
o *Ioan.* 5. 44.
p *Luc.* 16. 15.
q *Rom.* 1. 21.
r *Sermon* 8. *de Verb. Dom.*
s *Lib.* 27. *Moral c.* 9.
y *Ioan.* 3. 10.
z *verſ.* 4.
a *verſ.* 9.
b *Ioan.* 9. 39.
c *Tract.* 44. *in Ioan.*

tokat,) *nem vólna bűnök. Most pedig azt mondgyátok; Hogy látunk; A'ti bűnötök meg-marad*; az-az, meg nem gyógyúlhat. Mi-képpen hogy, a'kit nyíllal, vagy puskával megölnek, vagy kopiával's dárdával meg-őklelnek, valamíg a'nyíl-vas, vagy a'golyóbis, a'kopia és dárda tőredékje benne marad, meg nem gyógyúlhat: azon-képpen, valamíg a'Kevélység, melly *Minden Bűnnek kezdeti* [d], az emberben marad, a'hitetlenségből ki nem szabadúlhat: mert a'Hit, alázatos szívet kíván.

Jól mondotta *Cæsarius* [e]; hogy, mi-képpen a'kútból, vagy folyó-vízből, senki nem ihatik, ha meg nem hajol: azon-képpen a'Krístusnak eleven Kútából, és a'Sz. Léleknek drága Folyó-vizéből, senki élő vizet nem meríthet, ha alázatossan meg nem hajtya magát. De vederrel sem meríthetni vizet, míg nem az alá mégyen a'vízbe. és azért hasonlíttya Urúnk magát Kúthoz [f]; és az ő Malasztyát vízhez [g]. Vedd eszedbe Sz. *Bonaventúrá*ból [h]; hogy az Alázatosság, Három mesterséggel tészen alkolmatosokká az Isten Malasztyának el-vételére: Elsőben; Meg-hajolván a'szorgalmatos imádság-által: mi-képpen hogy a'veder-is alá hajol vagy fordúl, hogy a'vizet fel-meríttse. Mert az Alázatos ember, azt ítélvén hogy semmie ninchen, az Imádság-által meg-alázza magát. és könyörög az Istennek, hogy az ő Malasztyával, és lelki ajándékival meg-látogassa: a'Kevély pedig, azt vélvén hogy semmi heával ninchen, elég igasága vagyon, 's-kevés vétke, nem hajol-meg az imadságra; hanem a'kevély Farisæussal, kép-mutatásból hálákat ád az Istennek, hogy nem ollyan mint egyéb emberek [i]. Másodízor: Meg-üresülvén; az-az, maga-felől keveset vélvén. Mert, mi-képpen az edény, vizet bé nem vehet, ha meg nem üresül: azon-képpen az igaz Alázatos, üresnek alíttya magát, és úgy éhezi és szomjuhozza az Igasságot: de a'Kevély, telinek ítélvén magát és gazdagnak, nem éhezik sem szomjuhozik. Az Isten pedig, mind a'kettőt látván, *Az éhezőket bé-tölti jókkal, és a'gazdagokat* (kik gazdagoknak velik magokat) *üresen bocsátya*: mivelhogy, *Boldogok a' kik éhezik és szomjuhoznak az Igasságot; mert ők meg-elégíttetnek*. Harmadízor: Ki-terjedvén a'hálá-adás-által; mi-képpen az edényt meg kell nyitni, hogy víz mennyen belé: Az Alázatos fel-táttya szaját, kívánván az Isten ajándékát. és midőn az Isten bé-tölti, hálákat ád néki; és úgy-is fel-táttya száját.

Ezekből meg-érthetni, mi okért ajánlotta Urúnk a'Híveknek olly szorgalmatossan tanitásával és példájával az Alázatosságot; mert tudta annak nagy hasznát, és szükséges-voltát: mellyet a'Sz. Atyák, a'Jószágos chelekedetek-között, leg-elsőnek mondnak: úgy-mint Sz. *Cyprianus* [m], Sz. *Ierónymus* [n], és Sz. Agoston [o]: Sz. *Basilius* pedig azt mondgya [p]; hogy az Alázatosság, minden Jószágos chelekedeteknek bizonyos és bátorságos kinche. Sz. Ambrús [q]; hogy azok feje: Arany-szájú Sz. János [r]; hogy fondamentoma: *Cassianus* [s]; hogy Mestere: Sz. Gergély [t]; hogy annya: Sz. Bernárd [u]; hogy fenéke: és egyebek-is sok szép dícséretet tésznek felőle; és sok-képpen ajánlyák, okot vévén a'Szent Irás mondásiból: mivelhogy, a'mint Sz. Agoston írja [x], alig vagyon olly levél a'Szent Könyvek-között, mellyen az ne légyen írva; hogy az Isten a'Kevélyeknek ellenek-áll, és az Alázatosoknak Malasztot ád.

Bizonyos dolog, hogy az Alázatosság, igen kedvessé tészi Isten-előtt könyörgésinket. Azért mondgya Dávid [y]: *Az alázatosok imádságára tekintett: és meg nem útálta azok könyörgését*. És Judith asszony [z]: *Az Alázatosok és szelídek könyörgése tetszett néked mindenkor*. És a'Bölcs [a]: *A' maga meg-alázónak imádsága, által-hattya a'felyhőket: és meg nem vígasztaltatik, míg nem el-közelget: és el nem távozik, míg nem a'Fölséges reá tekint*. Annak-fölötte; az Alázatosság tulajdon-képpen érdemli a'Mennyei bóldogságot; a'mint Dávid jelenti, mondván [b]: *Mert te az alázatos népet meg-szabadítod* (a'vagy üdvözíted,) *és a'Kevélyek szemeit meg-alázod*. És Urúnk [c]: *A'ki meg-alázza magát, fel-magasztaltatik*. Azért mondgya Sz. Agoston [d]; hogy az Alázatosság, a'dicsőségnek érdeme; a'dicsőség az Alázatosságnak jutalma. Igen hasznos az Ördög inchelkedésinek és kísértetinek meg-győzésére-is: mivelhogy az Ördög, a'Kevélység-miatt esett-ki a'Bóldogságból, és azért semmit úgy nem gyűlől mint az Alázatosságot; a'mint Sz. Antal mondotta Sz. *Athanásius*nál [e]. Ki midőn azt látta-vólna, hogy az egész világ rakva tőrrel; és az Urtól azt kérdette-vólna, Mi módon szabadúlhatna-meg az ember attól? azt felelte az Úr: Az Alázatosság-által.

Azt olvastam a'Régi Atyáknak életében [f]; hogy, midőn egy vén Remetéhez Ördögös embert vittek-vólna; és sokáig kérték-vólna, hogy a'nyomorúlt embert a'kegyetlen Hóhértól meg-szabadíttsa: végtére azt mondotta az Ördögnek: Menyki átkozott Sátan, az Úr Istennek teremtett-állattyából. Kinek a'Sátan azt felelte: Ki-megyek; de kérlek, hogy felelly-meg: Kichodák a'kechkék? és kichodák a'Bárá-

A
d Eccl. 10. 15.
e Hom. 36.
f Ioan. 7. 37.
g Ioan. 4. 13.
h In Dicta Salutis, c. 26.
B
i Luc. 18. 11.
k Luc. 1. 53.
l Matt. 5. 6.
C
m Ser. de Nativit. Christi.
n Epist. 27.
o Epist. 56.
p In Constit. Monach. c. 17.
q Serm. 20. in Ps. 118.
r Hom. 35. in Gen.
s Collat. 15. c. 7.
t Lib. 23. Moral. c. 13.
u Libr. 2. de Consid.
x Libr. 3. de Doctr. Christ. c. 23.
D
y Ps. 101. 18.
z Judith 9. 16.
a Eccli. 35. 21.
b Ps. 17. 28.
c Lu. 14. 12.
d Tract. 104. in Ioan.
e In Vita Antonij.
f In Vitis PP. de Humilitate.

A

a' Bárányok? Felele a' Remete: A' kechkékollyanok mint én vagyok; a' Bárányokat pedig az Isten tudgya. Halván azt az Ördög, fel-kiáltott, mondván: Imé a' te Alázatosságodért megyek-ki. Szent *Macariusnak* egyszer az Ördög eleibe menvén, azt

g *In Vitis PP. 2. part. cap. de Patient. & Humilit.*

mondotta g: *Macari*, nagy erőszakot szenvedek tőled, mert akarván néked ártani, nem árthatok; noha, valamit chelekszel, én felyül-haladlak. Te néha bőjtölsz; én pedig soha nem észem: te gyakorta vigyázsz; én soha nem aluszom. De, vallom, hogy egy dologban meg-győzsz. Es midőn reá kénszerítette-vólna, hogy megmondgya mi légyen az? azt felelte: Egyedűl a' te Alázatosságod győz-meg engem. Bizonyos tahát, hogy igen hasznos az Alázatosság.

Szükséges-vólta, abból tetszik-ki; hogy az Alázatosságnak meg-óltalmazásáért, az Isten nagy kisértetteket bochát a' Hivekre; és meg-engedi, hogy más-féle vétekbe essenek inkább hogy-sem a' Kevélységbe, melly az Alázatosságnak ellensége.

h 2. Cor. 12. 7

A' mi a' kisértetet illeti; példánk Szent Pál: ki azt írja maga-felől h: *Hogy a' jelenéseknek nagy-vólta fel ne fuvalkodtasson engem, adatott nékem az én testem ösztöne, a' Satan Angyala, a' ki nyakon chapdosson engem.* Melly dolgon fel-kiált Sz. Agoston, mondván i: Oh méreg, melly meg nem gyógyúl, hanem méreggel! a' Feje verettetett, hogy a' feje fel ne emelkednék. Melly nem kichiny kisértet vólt: mert utánna-veti Szent Pál; hogy Háromszor kérte az Urat, hogy el-távoznék tőle. A' mi a' vétket illeti; azt mondgya Szent *Isidórus* k; hogy hasznosb a' Kevélynek, hogy akár-mi egyeb vétekbe essék: chak hogy az eset-után meg-alázza magát az Isten-előtt, hogy-sem mint a' Kevélységgel kárhozatra mennyen. Sz. Agoston-is l azt meri mondani; hogy hasznos a' Kevélyeknek valami nyilván-valo vétekbe esni: hogy magoknak ne tetszenek, a' kik magoknak tetszvén meg-estek. Hasznosban nem tetszett magának Péter midőn sírt, hogy-sem mint mikor magának nagyot tulajdonított. Azért mondgya a Sz. Zóltár-is m: *Tultsd-bé az ő orczájokat gyalazattal, és meg-keresik Uram a' te nevedet.* Ennek oka az; hogy az egyéb-féle vétkek nyilván-valók; mint a Testnek chelekedeti n: (mellyek-közibe nem számlállya Sz. Pál a' kevélységet:) az-okáért azokat könyű megismérni, és meg-is orvoslani. Mert, a' mint Sz. *Cypriánus* mondgya o, A' bochánatra első garádits, a' Bűnek meg-ismérése. Egyedűl a' Kevélység meg-orvosolhatatlã, ha meg nem láztatik: mert azt a' vétket, mentől inkább szenvedgyük, annál-inkább nem láttyuk. Innét vagyon, hogy némelly Szentek, midőn vagy magokban érzették, a' vagy egyebekben ismérték a' kevélységnek indúlattyát: az Istentől azt kívánták, hogy inkább az Ördög gyötörje őket testőkben, hogy-sem a' kevélység lelkőkben.

i *Sermon. 3. de Verb. Apost.*

k *Lib. 2. de Summo bono, cap. 28.*

l *Lib. 14. Civ. cap. 13.*

m *Ps. 82. 17.*

n *Gal. 5. 19.*

o *Lib. 1. ep. 3.*

C

p *Dial. 1. in Vita S. Martini.*

Severus Sulpitius azt írja p egy Remetéről; hogy chodálatos vólt mind életének szentségében, 's mind choda-tételiben. Ki, hogy szívéből ki-kergetné a' kérkedékenységnek hiuságát, a' melybe esett-vólt: azt kívánta, hogy az Ördögnek hatalom adassék rajta őt hólnapig; és hasonló lenne azokhoz, kiket ő meg-szabadított az Ördögöktől. Az-okáért, az Ördög beléje ment, és ő lánczra tétetett: ötödik hólnapmúlva pedig meg-szabadúlt, nem chak az Ördögtől, hanem a' Kevélységnek hiságától-is. *Surius* pedig azt írja Szent *Severinus*ról q, *Coloniai* Püspökről: hogy három kevély és engedetlen Baráti lévén, azon könyörgött az Istennek, hogy mindeniken hatalmat vévén az Ördög, keményen meg-gyötörje őket: és úgy negyven napig gyötretetvén, keményen meg-bőjtöltette őket. Mellyek el-múlván, imádkozott érettek, és mind az Ördögről, 's mind a' Kevélységtől meg-szabadította. Nagy nyavalya, a' melly illy kemény orvosságot kíván: és nagy jóság, a' mellyért azt el kell szenvedni.

q *In Vita ejus.*

D

III. RESZE.

KÉrdenéd: Michoda Tulajdonsági vannak az igaz Alázatosságnak? Felelet: Egynehányat számlálnak a' Szent Atyák, és a' Sz. Irás-is. Első az; hogy ember az Isten-alá vesse magát, Dáviddal mondván r: *Nem az Isten-alá vettetik-e az én lelkem?* Az-okáért, midőn Sz. Jakab azt mondotta-vólna s; *Az Isten a' Kevélyeknek ellenek áll: az Alázatosoknak pedig Malasztott ád*: mindgyárt utánna vetette: *Engedgyetek azért az Istennek*: a' vagy, Vessétek az Isten-alá magatokat. Sz. Péter-is, azon mondásnak utánna vetette t: *Alázzátok-meg azért magatokat az Istennek hatalmas keze-alatt.* Erről Sz. Bernárd azt mondgya u; hogy, noha minden teremtett-állatnak engedni kell az ő Teremtőjének, vagy akarja, vagy nem: mindazáltal, az okos teremtett-állattól, szabad akart-szerént-valo Engedelmesség kívántatik, hogy szabad akarat-szerént áldozzék ab Urnak, és vallást tégyen az ő nevének; nem azért hogy rettenetes, hanem, hogy,

r *Ps. 61. 1.*

s *Jac. 4. 6. 7.*

t *1. Pet 5. 6.*

u *Serm. de Subj. Rom. nostra voluntatis.*

Szent

Szent: nem azért hogy mindenható, hanem hogy jó. Hogy-ha pedig az ember, embereknek-is enged; mint Szüléinek, Fejedelminek, Előtte-járóinak: azt az Istenért chelekeszi, a'kik rajtok Hely-tartói, és tiszt-viselői; a'mint Sz. Péter jelenti, mondván [x]: *Engedelmeskedjetek minden emberi teremtett-állatnak az Istenért.*

Második Tulajdonsága az Alázatosságnak az; hogy senkinél magát nagyobnak, vagy jobnak ne ítéllye; a'mint Sz. Ambrús tanittya [y], Arany-száju Sz. János [z], és Sz. Bernárd [a]: ki azt mondgya; hogy nem félő, ha ember magát mindennél alább-valónak ítéli-is: de igen félő, és veszedelmes, ha magát chak egynél-is jobnak ítéli. holott Urunk arra tanitott bennünket [b], hogy a'leg utólsó helyt válaszszuk. Ezt valóban megmutatta Sz. Ferencz: kinek mondását, másutt elő-hoztam [c] Sz. *Bonaventurá*ból. Jól tanúlt vólt a'Sz. Ferencz Iskolájában *Bernardus Quintavallensis*: ki társa és tanitványa vólt. Kiről azt irja *Marulus* [d], Szent *Bonaventurá*ból; hogy egy *Leo*-nevű Barát azt látta, hogy a'szeméből olly világosság származott, mint két fényes chillag; azért, hogy tellyes életében senkire nem nézett, a'kit magánál jobnak nem ítélt-vólna. Mert, ha valakit rongyos és alá-való köntösben látott, azt mondotta magának: Ez őrömesben szenvedi a'szegénységet náladnál. Ha pedig valakit drága ruhában látott, azt mondotta: Ez találja a'gyenge köntös-alatt jobb náladnál Bernárd, ki alá-való köntöst viselsz. Méltán tündöklöttek annak szemei, kinek szeme-fényét soha a'vakmerő ítéletnek chipája el nem fogta, hanem az Alázatosságnak orvossága mindenkor tisztán meg-tartotta.

Harmadik Tulajdonsága az; hogy, mentől nagyobb méltóságban vagyon az ember, annál alázatosb légyen szívében; a'mint a'Bölch mondgya [e]: *Mentől nagyobb vagy, meg-alázd magadat mindenekben: és az Isten-előtt kedvet találsz.* Urunk-is azt mondotta [f]: *Valaki közöttetek nagyobb akar lenni, légyen inasotok.* és utánna vetette [g]: *A'mint az ember Fia nem jött hogy szolgállyanak neki, hanem hogy szolgállyon.* Az ember Fia, a'Krisztus vólt: ki, nagyobb lévén minden embereknél, és Angyaloknál-is, leg-inkább alázta meg magát. A'Krisztus-után, a'mint leg-méltóságosb személy vólt az ő Sz. Annya, úgy leg-alázatosb-is: ki, az Isten Annyává választatván, az Úr szolgálójának nevezte magát, mind az Angyal-előtt [h], 's mind Erzébet előtt [i]. A'Boldog Aszszony-után, helyheztettyük Keresztelő Sz. Jánost; kinél *Nem támadott az aszszonyok-szülötti-között nagyobb* [k]: de még-is azt mondotta [l]; hogy Nem méltó a'Krisztusnak saruit hordozni, sem a'saruja szíját meg-óldani [m]. Ezekből ki-tetszik az Alázatosságnak mi-vólta; melynek Sz. Bernárd, Három Garáditsit számállya elő [n]: Az Alázatosságban, úgy-mond, e' Három dolog vagyon: A'fellyebb-valónak, vagy Előtte-járónak alája-vetteti; hogy annak egyenlőségére, se kevélységből, se irégységből ne ragadtassék: Az Egyenlőt meg nem előzni; se nem kívánni hogy annak Előtte-járóvá légyen: A'kisebnek inkább alája-vetni magát, hogy-sem azt meg-előzni; hogy abból az Alázatosságnak igaz-vólta meg-bizonyittassék. A'*Glossa Ordinaria*-is majd hasonló-képpen beszéll [o]: A' Tekéletes Alázatosságnak, úgy-mond, Három Garáditsa vagyon: Első; Magát a'fellyebvalónak alája-vetni, és az egyenlőnek meg-haladására nem igyekezni: és ez elégséges. Második; Az egyenlőnek alája-vetni magát, és a'kisebnek meg-előzésére nem vágyódni: és ez bővséges. Harmadik; Magát a'kisebnek alája-vetni: és abban vagyon minden igasság.

Negyedik Tulajdonsága az Alázatosságnak az; hogy szívből származzék, és valóságos légyen, minden tettetés-nélkül. Mert, a'mint a'Bölch mondgya [e]; *Vagyon a' ki álnokúl meg-alázza magát, és az ő belső részei rakvák chalárdsággal.* Azért mondgya Sz. Ambrús [f]; hogy sokakban vagyon az Alázatosságnak színe, de ninch annak valósága: sokan fitogattyák azt kivűl, de belől ostromlyák. És Sz. *Ierónymus* [g]: Kövesd az Alázatosságot; nem azt a'mellyet mutatnak, és fitogatnak 's tettetnek a'test-viselésével, vagy a'hallkan-való szólllásal, hanem a'melly tiszta szívnek indúlattyából származik. Mert, más a'Jószágos chelekedet, 's más annak hasonlatossága: más a'dolognak árnyékát követni, 's más a'valóságát. Sokkal rútabb az a'Kevélység, melly az Alázatosságnak némelly jeleivel bé-fedeztetik: mert, nem tudom mi módon, sokkal rútabbak a'vétkek, mellyek a'Jóságnak színével bé-palástoltatnak. De azért, nem kell meg-vetni a' kűlső maga-viselésben-való alázatos jeleket-is: mert, noha nem azokban áll az Alázatosság, mindazáltal azokkal eggyűtt-jár. és, noha a'kűlső jel meg-maradhat a'belső Alázatosság-nélkűl, kép-mutatásból: mindazáltal a'belső Alázatosság el nem hadgya a'kűlső jeleket; úgy-mint, őltözetiben, maga-viselésében, szólllásában, és járásában.

Kérdenéd: Michoda Jelei lehetnek az igaz Alázatosságnak, mellyeken magát

A
x 1. Pet. 2. 13
y Libr. 10 ep. 84.
z Hom. 33. in Gen.
a Serm. 37. in Cant.
b Luc. 14. 10
c Conc. 1. Dominic. 4. Advent. text. 2.
d Lib. 5. c. 1.
B
e Eccli. 3. 20.
f Mat. 20. 26
g ver. 28.
h Luc. 1. 38
i vers. 43
C
k Mat. 11. 11
l Matt. 3. 11
m Marc. 1. 7.
n In Sententijs
o In Cap. 3. Matth.
e Eccli. 19. 23
D
f Lib. 7. epist. 44. ad Constantium.
g Epist. 14. ad Celantiam.

A

meg-ismérhesse az ember? Azt feleli Sz. Ambrús [h]; hogy a Békeséges türés, az Alázatosságnak eggyik Jele; és azt a'Dávid példájával bizonyíttya: ki midőn futna Abſalom-előtt, halván Semeinek gyalázatos szidalmit, azokat békével szenvedte: és, midőn látná, hogy Abisai boszszút akar azért állani, nem engedte [i]. Sz. Gergély, más Jelét adgya [k]; hogy az ember maga-is meg-vallya vétkét; és, ha más vádollya-is, meg ne tagadgya: mert Kevélységnek vétke, midőn ember a'mit maga-felől mond, azt máſtól gonosz néven vészi. és a'mint Sz. Bernárd írja [l], Az igaz Alázatos azt kíváñya, hogy őtet alá-valónak ítéllyék, és nem hogy alázatosnak hirdesék. Őrvendez, midőn megútállyák: chak abban kevély, hogy a'dícséretet meg-veti. Illyen vólt *Conſtantinus Manſionarius*: kiről azt írja Sz. Gergély [m]; hogy nagy híre vólt szentségének, és azért sokan mentek őtet látni. A'többi-közőtt, ment hozzája egy paraszt ember: ki a'Szentséget a'testnek állapattyából ítélvén, és látván hogy kisded ember, meg-útálta, mondván: Én ezt valami nagy embernek véltem; de látom, hogy semmi emberi állapattya ninchen. Halván ezt *Conſtantinus*, el-hagyá a'lámpásokat, a'mellyeket tatarozott; nagy hamar alá-szállott, és meg-ölelvén a'paraszt embert, ápolgatni kezdette; és kőszönte néki, hogy ollyan ítéletet tőtt felőle, mondván: Te vagy egyedül, a'ki szemeidet énreám fel-nyitottad. És utánna veti Sz. Gergély: Ki-ki minémű légyen magánál, megmutattya a'gyalázat.

B

Ezzel ellenkező chúfos példát hallottam, egy Remetéről, kinek Szentségét sokan nagynak tartották: de eggyik a'mi első Páterink-közzűl *Nicolaus Bobadilla*, meg-mutatta ki légyen. Mert, midőn sokan járnának a'Remetéhez, őtet-is kérték, hogy meglátogassa; és lássa minémű nagy Szent ember. Engedett *Bobadilla*; és sarut vont lábára; és az úton jól meg-gázolván a'sárban, a'Remetéhez ment. És mihelyen oda jutott, mingyárt azt mondotta néki: Hallád-e Remete, vond-le a'sarumat, és tisztítsd-meg szépen. Halván azt a'Remete, és nem tudván el-titkolni belső Kevélységét, azt mondotta: Meg-lásd kinek szóllasz: ez-előtt sem tisztítottam én a'te sarudat. El-fakadván nevetve *Bobadilla*, monda a'társainak: Ím láttyátok michoda Szent ez, a'ki a'gyalázatot békével és alázatossan nem szenvedheti! holott az Alázatosság-nélkül a'Szentség nem lehet.

C

Más valóságos Jele az Alázatosságnak; az Alá-való dolgoknak gyakorlása, vagy azokban-való szorgalmatosság: minémű vólt a'Krisztusban, midőn a'Tanítványinak lábokat meg-mosta, és meg-törlötte, még az árúló Judásnak-is. Melly példát nagyra kell bőchüllenünk, mivelhogy annak követését például hadta, mondván [n]: *Példát adtam néktek, hogy a'mint én chelekedtem véletek, ti-is úgy chelekedgyetek.* Hasonló-képpen chelekedett Dávid, midőn, nem gondolván feleségének chúfolásával, az Isten szekrénye-előtt ugrált és tanczólt [o]; és azt mondotta a'chúfoló Mikolnak [p]: *Az Ur-előtt, ki inkább választott engem, játszom-is, alább-való-is lészek inkább hogy sem vóltam, és alázatos lészek szemeim-előtt.* Guilielmus *Tyrius*, szép példát ír [q], *Godefridus Bullioniusról*: ki midőn *Paleſtinának* Királyává lőtt-vólna, és a'Pogány Fejedelmeknek követi hozzámentek-vólna tiszteletnek okáért, szalma-zákon ülve találták őtet: és chodálkozván, tudakoztak az Udvar-népétől, Mi oka vólna, hogy olly hatalmas Fejedelem, kinek hadakozásban-való híre-neve az egész Nap-keleti Országokat meg-rémítette, egyéb Királyok szokása-ellen, semmi méltóságot nem követvén, olly alázatosan ülne? Mellyet meg-halván a'Király, azt felelte: Elég élő-helye lehet a'föld a'halandó embernek: kinek halála-után, sok ideig-való lakó-helye lészen. Chodálkozván annál-is inkább a'*Barbarus*ok, mind beszédén, 's mind chelekedetén, azt mondották: Méltó *Godefridus* arra, hogy minden Nemzeteknek paranchollyon, és Fejedelmők légyen.

D

A'mi *Franciscus Borgiánk*-felől, ki az-előtt *Gandiai* Herczeg vólt, azt írja *Petrus Ribadeneira* [r]; hogy Nagy-Chőtörtökön, midőn az Anyaszentegyház, Urúnknak alázatos chelekedetiről, a'láb-mosásról emlekezik, a'*Novitius*oknak predikállott; és a'többi-közőtt, azt mondotta: Semmi helyt a'világon ma nem találtam. Mert, hat esztendőtől-fogva, Judásnak lábainál-való helyt tulajdonítottam magamnak: de mostan, figyelmezvén arra, hogy a'Krisztus, Judásnak lábaihoz borúlván, azokat mossa, törölgeti, chókolgattya; én onnét ki-üzettetvén, más helyt nem találok. Ugyan otthan azt-is írja; hogy egykor az Ispitályban forgolódván *Borgia*, és a'szegény nyomorúlt embereknek szolgálván, az Ördögöt emberi ábrázatban látta. Ki nagy kevélyen azt mondotta néki: Mi dolgod vagyon itt? és nagy ember lévén, az emberek szemete-közőtt mi módon forgolódhatol? Kinek meg-felelvén *Borgia*, torkába verte kevélységét, mondván: Én inkább chodállak téged, hogy illy kevély elméd lévén, méltóztattál hozzám szóllani, egy szegény nyomorúlt és igen Bűnös emberhez.

h *Serm.* 10. *in Pſ.* 118.

i 2. *Reg.* 16. 10.

k *Lib.* 22. *Moral. cap* 14.

l *Serm.* 16 *in Cant.*

m *Lib.* 3. *Dial.*

n *Ioan.* 13. 15

o 2. *Reg.* 6. 16

p *verſ.* 22.

q *Lib.* 9. *Hiſt. ſacra*, c. 19.

r *Lib.* 4 c. 1.

Cassianus, egyéb Jeleit-is adgya az Alázatosságnak [s]: tudni illik, Ha ember maga akárattyán nem jár; ha semmi chelekedetit, és még gondolatit sem titkollya-el Előtte-járójától; ha semmit nem tulajdonít maga okosságának és ítéletinek, hanem mindenekben az ő-Előtte-járójához hallgat, és annak enged; ha senkit boszszúsággal nem illet, sőt azt örömest el-szenvedi; ha alá-valo dolgokkal meg-elégszik, és mindenre méltatlannak ítéli magát; ha nyelvét meg-zabolázza, és nem kiált; ha nem könnyen és hamar indúl a'nevetésre. És, hogy most többről ne szóllyak, az-is bizonyos Jel; ha, a' mi jó bennünk találtatik, az Istennek tulajdoníttyuk; követvén a'huszon-négy Véneket: kik, le-borúlván a' Királyi-székben ülő-előtt, és imádván azt a'ki örökkön örökké él, le-tették Koronájokat a'Királyi-szék-előtt, mondván [t]: *Méltó vagy mi Urunk Istenünk, dicsőséget, és tiszteletet, és erőt venni: mert mindeneket teremtettél, és a'te akaratodért valának, és teremtettek.* Ha ezt chelekeszszük a'Mennyei Szentekkel, meg-ismérvén, és valván, hogy a'mi jó és koronázásra méltó találtatik bennünk, azt az Istentől vőttük, és az Istenért el-is költyük: az örök Bóldogságban az Igasságnak hervadhatatlan Koronáját-is el-vészük.

Melly minémű bőchülletes légyen, abból ki-tetszik; hogy az Isten annak eszközit, hűv és szorgalmatos emberekre bízta. Az ő Igéjének hirdetésére, sok Sz. Prófétákután, tu'ajdon Sz. Fiát küldötte e'világra, a'mint ő-maga mondotta [u], Isaiásból [x]: *Az Úr Lelke é-rajtam: azért kent-meg engem; el-küldött engem, Evangéliomot hirdetni a'szegényeknek.* Maga-után, az Apostolokat rendelte: kiket Dávid a' Föld Fejedelmének nevez, mondván [a]: *Az Atyáidért* (a'Prófétákért és Patriarkákért) *fiak születtek néked* (az Apostolok:) *Fejedelmekké rendeled azokat az egész földön. Meg-emlekeznek a'te nevedről* (predikálván az Evangéliomi tudományt,) *minden nemzetségről nemzetségre.* Őket, Urunk ő-maga, hol barátinak nevezte, mondván [b]; *Titeket Barátimnak mondottalak; mert mindeneket mellyeket hallottam az Atyámtól, meg-jelentettem néktek:* 's hol Attyafiainak; midőn Magdolnát hozzájok küldötte, mondván [c]: *Menny az Atyámfiaihoz, és mondgyad nékik: Fel-megyek az én Atyámhoz, és a'ti Atyátokhoz; az én Istenemhez, és a'ti Istentekhez.* 's hol azoknak, *a'kiknek adatott tudni az Isten országa titkát, egyebeknek pedig példa-beszédekben* [d]. Sz. Pál pedig, hol az Isten titkai Sáfárinak [e]; 's hol az Hivek fondamentominak [f] nevezi. És noha őtet, ő-maga a'Krisztus Választott-édényének nevezte [g]: mindazáltal azt mondotta [h]: *Én leg-kisebb vagyok az Apostolok-között, ki nem vagyok méltó Apostolnak hivattatni.*

Ezek-közzül, mint-hogy az árúló Judas ki-esett, Mátyást állatta helyébe. Mivel-hogy az Isten gond-viselése mindenkor ki-tetszett abból, hogy, ha valaki az ő szolgálattyától el-távozott, mást állatott helyébe; mint világ kezdetikor a'Kevély Angyalok-helyébe, az embereket: az-után, a'háládatlan Zsidók-helyébe, a'Pogányokat: és a'mi időnkben, a'Pártos atyafiak-helyébe, az *Indiai* Bálványozókat. Noha pedig Mátyást az Apostolok választották sorsal: mindazáltal a' sorsot az Isten igazgatta; a'mint az Apostolok könyörgéséből ki-tetszik [y]: *Uram, ki mindeneknek szívőket tudod, mutasd-meg mellyiket választottad e'kettő-közzül, hogy el-vegye e' Szolgálatnak és Apostolságnak helyét, melyből vétkéért ki-esett Iúdas.* És úgy sorsokat adván, *a'sors Mátyásra esett.* Kinek neve-is annyit tészen, mint *Ajándékoztatott*, vagy, *Isten ajándéka:* mert az Isten ajándékából lőtt Apostollá; és az Anyaszentegyháznak Apostolúl ajándékoztatott. Ha pedig, a'mint némellyek akarják, annyit tészen, mint *Istennek kichinye*; az-is illik hozzája: mert Kichinységével, vagy Alázatosságával lőtt nyerteisé: és meg-előzte azt, ki az emberektől, Igaznak neveztetett. Erről szép Verseket írt *Arátor*, régi Keresztyén Poëta:

Constituêre duos: Ioseph, cognomine Iustum; Matthiamq́, DEI parvum; quod nomen, ut ajunt, Hebraeo sermone sonat, Humilemq́ vocando Comprobat. ô quantum distant humana supernis Iudiciis! Parvi merito transcenditur ille, Laude hominum qui Iustus erat:

az-az, Kettőt állattak-elő: Jósefet, vezeték névvel Igazat; és Mátyást, az Isten kichinyét; mert, a'mint mondgyák, Zsidó nyelven azt tészi, és Alázatosnak jelenti. Oh melly távúl vannak az emberi ítéletek a'Mennyeiektől! A'kichinynek érdeme meg-haladgya azt, a'ki az emberek dícsérete-szerént Igaz volt. És, talám arra-nézve, olvastattya az Anyaszentegyház a' mái napon, a' kisdedekről-valo Evangéliomot, hogy Mátyás-is egy volt azok-közzül, kiknek az Atya-Isten meg-jelentette az Evangéliomi tudományt: mellyet ő a'Zsidóknak nagy buzgósággal hirdetett; és annak igaz-voltát óltalmazván, halált-is szenvedett érette. Kit a'hitetlen Zsidók elsőben meg-követtek; az-után pedig fejét vétették. Adgya a'kegyes Isten, hogy Sz. Mátyásnak esedezése-által, mi-is az Evangéliomból az igaz Alázatosságot meg-tanúllyuk, és magunk szemei-előtt kichinyek lévén, Meny-országba fel-magasztaltassunk. Amen.

[s] *Libr. 4. Instit. cap. 39.*
[t] *Apoc. 4. 11*
[u] *Luc 4. 18.*
[x] *Isa. 61. 1.*
[a] *Psal. 44. 17*
[b] *Ioan 15. 15*
[c] *Ioan. 20 17*
[d] *Mat. 13. 11 Luc 8. 10.*
[e] *1. Cor. 4. 1.*
[f] *Eph. 2. 20.*
[g] *Act. 9. 15.*
[h] *1. Cor. 15 9*
[y] *Act. 1. 24.*

Donatus. Donum Dei. Dei parvus.

GYÚ-

A

GYÜMÖLCH-ÓLTO BÓLDOG-ASZSZONY-NAPI EVANGÉLIOM.

SZ. LVKÁCHNAK I.

RÉSZÉBEN, ℣. 26.

B

AZ időhen: Küldeték Gabriel Angyal az Istentől Galilæának városába, melynek Názaret neve, egy Szűzhöz ki férfiúnak vala el-jegyeztetve, kinek neve-vala Jóséf, a' Dávid házából; és a' Szűznek neve Maria. És bé-menvén az Angyal hozzája, monda: Üdvöz-légy malasztal tellyes: az Úr te-veled: áldott vagy te az aszszony'állatok-között. Ki mikor hallotta-vólna, meg-háborodék az ő beszédén, és gondolkodik vala, minémű vólna ez a' köszöntés. Es monda az Angyal néki: Ne félly Maria, mert kedvet találtál az Istennel: ímé méhedben fogadsz, és Fiat szülsz, és az ő nevét Jésusnak hívod. ez nagy lészen, és a' Magasság-béli Fiának hívattatik, és néki adgya az Úr-Isten Dávidnak az ő attyának székét: és országol a' Jákob házában örökké, és az ő országának nem lészen vége. Monda pedig Maria az Angyalnak: Mint lészen ez, mert férfiat nem ismérek? És felelvén az Angyal, monda néki: A' Szent-Lélek száll te-reád, és a' Magasság-bélinek ereje meg-árnyékoz téged. Es azért a' Szent-is, melly tőled születtetik, Isten Fiának hívattatik. Es ímé Erzébet a' te rokonod, ő-is fiat fogadott vénségében: és ez hatodik hólnapja annak, a' ki Magtalannak hívattatik: mert nem lészen lehetetlen az Istennél semmi ige. Monda pedig Maria: Ímé az Úr szolgálója, legyen nékem a' te igéd-szerént.

C

ELSÖ PREDIKÁTZIO.

a Lib. 3. de Fide, cap. 1.

AZT írja Szent *Damascénus* [a], az Isten Fiának a'mái napon lőtt Meg-testesüléséről; hogy, minden új és szokatlan dolgok-között, leg-újabb és szokatlanb; melly-altal meg-jelent az Istennek véghetetlen ereje, bölchesége, és jó-vólta. Annak historiáját Sz. Lukách írta-meg a'mái Evangéliomban. Melynek minden igéiből, lelki vígasztalásunkra, és életünknek meg-jobbitására, jeles tanúságokat találhatunk, ha jó kereskedők lészünk; a'mint a' következendő Predikatziókban, Isten segétségével, rész-szerént meg-mutatom. A' jeles és örvendetes historiát, imígyen kezdi-el az Evangelista [b]: *Hatodik hólnapban, küldeték Gábriel Angyal az Istentül Galilæának városába, melynek Názaret neve, egy Szűzhöz ki férfiúnak vala el-jegyeztetve, kinek neve vala Jóséf, a' Dávid házából; és a' Szűznek neve Maria.* Nem vólt világ kezdetitől-fogva, 's nem-is lészen világ végéig hasonló Követség: melynek minden hozzá-tartozó dolgait, nyilván, és tulajdon nevekkel meg-nevezte az Evangelista: és nem ok-nélkül: Mert, a'mint Sz. Bernárd mondgya [c]; Há a' fáról, chak egy levél sem esik-le ok-nélkül, sem egy veréb nem esik a' földre a' Mennyei Atya-nélkül [d]: hogy gondolhatnók, hogy a' Sz. Evangelistának szájából heába-valo ige származott-vólna? főképpen az Igének szent historiájában? Semmi-képpen nem: mert mindenek Mennyei Titkokkal tellyesek, és Isteni édességgel bővesek: de úgy ha szorgalmatos, elmélkedője léend, a' ki tudgyon mézet a' kő-sziklából, és a' kemény kőből olajt szopni. Azokáért mí-is azon igyekezzünk, hogy mindenekből hasznot vegyünk. En pedig a' végre, e' mostani Predikatzióban,

b Luc. 1. 26.

c Hom. 1. super Missus est.

d Mat. 10. 29.

D

I. *Széllok az Időről, melyben az Isten Fia meg-testesült.*
II. *A' Követségről, mellyel hírré tötte Gabriel Angyal a' Szűznek, az Istěn Fiának meg-testesülését Nazaretben.*
III. *A' Szűz Máriáról, a' kihez az Angyal küldetett, fő-képpen annak Szűzeſségéről.*

ELSŐ RESZE.

AZ mi az Időt illeti, Sz. Gergély Pápa azt írja [e]; hogy, midőn a' Sz. Írás bizonyos Időről emlekezik, jeles dolgot jelent. Mivelhogy azért nyilván mondgya az Evangeliſta, hogy *Hatodik hólnapban* történt: annak okát méltó fel-keresnünk. A' Hatodik hólnap, nem az Esztendő kezdetitől számláltatik, hanem Keresztelő Jánoſnak fogantatásától; melly, a' Zsidók számlaláſa-szerént, az Esztendőnek első hólnapja-vólt: mellyet a' Deákok, *Martius*nak neveznek; a' mi jámbor Eleink, *Böjt-más* havának nevezték.

Ennek egy-nehány jeles Okait találjyuk: Első az; hogy az orvoſság azon időben adatnék, melyben a' betegség történt. Az Első ember, Adám atyánk, *Martius* havában teremtetett, és Paradichomba helyheztetett; és onnét a' bűnért ki-is űzettetett; a' mint a' Sz. Atyák tanittyák: illett azért, hogy a' Második Adám-is, az elsőnek meg-szabadítója, azon hólnapban fogantatnék, és a' Szűz Maria méhének gyönyörűséges Paradichomába helyheztetnék; ki a' földi Paradichomból ki-üzettetett embert, a' Menyei Paradichomnak bóldogságába iktatná. Második Oka: Sz. Ambrús azt írja [f]; hogy a' Víz-özöni vizek, *Martius* havában kezdettek meg-apadni: az-okáért, mint-hogy az Isten Fiának meg-testesüléſe, bizonyos jele vólt, hogy az Isten haragjának meg-búsúlt áradáſa meg kezdett apadni, azon hólnapban fogantatott. Harmadik Oka: *Martius* havában szabadúlt-meg az Izráël népe az Egyiptusi rabságból; a' mint Moyses írja [g]: melly szabadúlás, példázta az Emberi nemzetnek a' Kriſtus-által-valo chodálatos meg-szabadúlását, az Ördögnek, Bűnnek, és Halálnak kegyetlen rabságából: az-okáért az emberi testet, a' meg-szabadításnak eszközét, azon hólnapban vötte-fel. Azon hólnapban szenvedett halált-is, mellyel el-végezte a' mi Váltságunkat. Negyedik Oka: *Martius* havában, a' Nap az égi Jegyek-közzűl a' Kosba járúl: azon hólnapot választotta az Isten Fia a' Meg-testesüléſre. mert ő az Igaſságnak Napja, ki a' világot meg-világosíttya, a' Hitnek és Malaſztnak világoſságával, hogy az-után a' dichőségnek világoſságával-is meg-világosíttſa. Ez a' Nap, a' Koshoz (melly gyakorta áldoztatott a' Bűnért) járúlt: mert mi-érettünk áldozattá lött, és azért neveztetett az Isten-Bárányának, *ki el-vészi a' világ bűnét* [h]; a' mint jelenti Sz. *Cyrillus* [i], és *Origenes* [k]. A' tővisſel meg-koronáztatott, és a' Keresztfára feszíttetett Kriſtuſt példázta a' Kos-is, mellyet Abrahám szarvánál-fogva fűgve talált a' tővis-között, és az Istennek áldozta a' Moria-hegyén, az ő fiáért Isaákért [l]. Ötödik Oka: *Martius* havában nevekedni kezdenek a' napok, az étszakák pedig rövidűlni. A' Kriſtus azon hólnapot választotta: jelentvén, hogy ő-általa a' Törvény-béli Példáknak árnyéka, és a' Pogánysáznak setétsége kisſebbűlni-fog, és az Evangéliomnak világoſsága nevekedni. Hatodik Oka: *Martius* havában kezd a' föld virágozni, és az ég harmatozni: akkor szoktak a' betegek-is az ártalmas nedveſségektől meg-tiſztúlni, és a' hadakozó emberek-is táborba szállani. Azon hólnapban fogantatott a' Kriſtus, ki önnön-magát *Mezei virágnak* mondotta [m]: a' régi Sz. Atyák, Égi harmatnak nevezték [n]: ki jeles Lelki Orvos vólt, és a' bűnökből meg-tiſztította [o]: a' mi halandó testünk fegyverébe öltözött, hogy a' Világ Fejedelmét, az Anya-ſzentegyház határiból ki-kergetné [p]. Ez a' Hatodik hólnap, a' Világ teremtésétől fogva, Öt-ezer egy-száz kilenczven-kilencz esztendőben vólt; a' mint a' *Martyrologiom*mal a' közönséges vélekedés tartya; az-az, a' Hatodik ezerben. Melynek szép okát adgya *Franciſcus Mayronis* [q], és Sz. *Bonaventúra* [r]. Mert, mi-képpen az Első ember, a' Hatodik napon teremtetett az Isten képére és haſonlatoſságára [s], hogy az egész világ tekélletesſen el-végeztetnék: azon-képpen a' Második ember, a' Kriſtus, ki az *Istennek képe* [t], a' Hatodik ezerben Testesült-meg, a' tellyes teremtett-állatnak tekélletesſségére.

A' mi pedig a' Hét-béli napot illeti; illendő, és chak nem közönséges vélekedés, hogy Pénteken, *Martius*nak hufzon-ötödik napján, lött az Isten Fiának meg-testesüléſe. Oka az lehet; hogy, mi-képpen az Első ember Adám a' szűz földből (az-az, melly sem átok-, sem kézi munka-alatt nem vólt) Pénteken teremtetett, a' mint ez-előtt-is jelentém Moyses írásából [u]: azon-képpen a' mennyei Adám-is a' szűz Anyától azon nap

fogan-

[e] *Lib. 2. Moral. cap. 2.*
[f] *Libr. 1. de Noë & Arcâ, cap. 17.*
[g] *Exod. 12. 2.*
[h] *Ioan. 1. 29.*
[i] *Lib 2. in Ioan. cap. 2.*
[k] *Homil. 2. in Numer.*
[l] *Gen. 22. 13.*
[m] *Cant. 2. 1.*
[n] *Isa. 45. 8.*
[o] *Hebr. 1. 3.*
[p] *Ioan. 12. 31*
[q] *Ser. de Annuntiat.*
[r] *Super cap. 1. Luc.*
[s] *Gen. 1. 26.*
[t] *Coloſſ. 1. 15.*
[u] *Gen. 1. 26. 27.*

fogantatnék, és azon nap hólt-meg-is, hogy eggyezne fogantatása halálával, kezdete végével, e'világra jövetele ki-menetelével.

A'mi, végezetre, az Órát illeti; némellyek azt alíttyák [x], hogy Reggel köszöntötte az Angyal a'Szűz Máriát: mivelhogy a'reggeli időbé, leg-alkolmatosb és aitatosb az emberi elme az Ísteni dolgoknak meg-értésére. Mellyet példázott a'Manna, melly a'Zidók táborában reggel találtatott [y]. a'Sz. Atyák pedig azt írják; hogy az áldott Szűz, a'reggeli időt az Ísteni dolgokban foglalta. Némellyek azt ítélik [z], hogy Estve történt: mivelhogy Rebekkát, ki az áldott Szűzet példázta, az Abrahám szolgája estve köszöntötte [a]. Azt-is mondgyák; hogy mind a'Napot, 's mind Adámot az Isten estve-felé teremtette. Illetttahát, hogy az Igasságnak Napja-is, a'Második Adam, azon-tájban fogantatnék. Némellyek azt vélik, Sz. *Athanasius*sal [b]; hogy Ej-fél-korban történt. És ezt példázta, az Israël fiainak éj-fél-kori ki-szabadúlások Egyiptusból [c]; és Gedeonnak éj-fél-kor-béli győzedelme a'Madianíták-ellen [d]. Talám ezt akarták jelenteni a' régi Sz. Aryák, Éj-fél-korban kérvén a'*Mesiás*nak el-jövetelét; melyről imígyen szólt Dávid [e]: *Ej-fél-kor kelek-vala fel néked hálát adni, a'te Igasságod ítéletiért.* Melly szokást követnek sok Isten-félő Szerzetesek; kik éj-fél-kor fel-kelnek, és álmokat közbe-szakasztván, az Istent dícsérik, a'Sz. Etszakának emlekezetire.

x *Albertus Mag. super Missus est. D. Antonin 4. P. Sum. Theolog. tit. 15. c. 9. §. 4.*
y *Exo. 16. 21*
z *Mayronis super Missus est.*
a *Gen. 24. 11.*
b *Ser. de Deipara.*
c *Exo. 12. 42*
d *Iudic. 7. 19.*
e *Ps. 18. 62.*

II. RÉSZE.

KÉrdhetné valaki: Szükséges vólt-e, hogy a'Szűz Mariának követség-által üzentetnék-meg, hogy az Isten Fiát méhébe fogadná, és szűlné? Felelet: Egy-általlyában, nem vólt szükséges: mert az Isten azt végbe vihette-vólna, ha szintén semmit nem üzent-vólna-is a'Szűznek, sem az ő akarattyát nem várta-vólna-is. De igen illendő vólt egy-nehány okért: Első az; Hogy illendő rend-tartás lenne, az Isten Fiának az áldott Szűzzel-valo eggyesülésben: hogy elsőben, elméjébe fogadná, az-után méhébe, a'mint Sz. *Leo* mondgya [f]: Dávid gyökeréből-valo Királyi Szűz választtatik, ki a' Sz. Magzattal meg-terhesülvén, az Istennek és embernek Fiát előbb fogadná elméjével, hogy-sem testével. Mert, ha hitte-is a'Szűz az Isten Fiának meg-testesülését: de nem tudta hogy az ő-általa menne véghez, míg nem az Angyaltól értette, a'mint Sz. Ambrús mondgya [g]. Boldogb vólt pedig a'Szűz Maria, a'mint Sz. Agoston mondgya [h], a'Kristus Hitit szívébe fogadván, hogy-sem a'testét méhébe. Sőt az Anyai rokonság semmit ő-néki nem használt-vólna, ha boldogbúl a Kristust szívében nem viselte vólna, hogy-sem testében. Második Okát-is Szent *Leo* jelenti [i]; Hogy a'Mennyei tanátsnak nem-tudásából, a'szokatlan dologtól meg ne ijedne, a'mit a Szent Lélek ő-benne chelekedendő-vólt, az Angyalnak beszédéből meg-tanúllya. Mert, ha előbb érzette-vólna test-szerént a'méhébe-valo fogadást, hogy-sem elméjével meg-értette-vólna mi dolog, kiről, és mi végre-valo, meg-háborodhatott- és félhetett-vólna; a'mint az Angyal mondásából-is ki-tetszik [k]: *Ne félly Maria.* Harmadik Oka az; Hogy ezt a'nagy jó-teteményt, illendő bőchűllettel és aitatossággal fogadná a'Szűz; a'mint meg-is chelekedte. Mert e'követségben, jeles Hitet, Engedelmeséget, Alázatosságot, Okosságot, Szüzesége-felől-valo szorgalmatosságot, Istenhez-valo aitatosságot, és Szeretetet mutatott, mellyeknél jobb és illendőbb készülete nem lehetett-vólna. Negyedik Oka; Az Istennek gyönyörűséges gond-viselése, mellyel az okos teremtett-állatokat nem vonnya erővel az ő Szeretetire, szabad akaratból-valo engedelem-nélkül. Holott azért a'Szűz Maria e'dologban az Istennel kivált-képpen eggyesült, és nagy méltóságra emeltetett: kivántatott arra az ő tulajdon akarattya is: fő-képpen, mint-hogy minden Házasságban kivántatik a'szabad akaratból-valo engedelem.

f *Serm. 1. de Nativit.*
g *Libr. 2. in Luc.*
h *Lib. de Sancta Virginit. c. 3.*
i *Serm. 1. de Nativ.*
k *Luc. 1. 30.*

Az Isten Fiának Meg-testesülésében pedig, neminémű-képpen Három-féle Házasság találtatik: Első; Az Atya Isten-, és a'Szűz Maria-között, kit az Isten magának jegyzett; a'végre, hogy a'kit ő, Istensége szerént, öröktől-fogva szűlt anya-nélkül; azt emberssége-szerént, a'Szűz Maria szűlné bizonyos időbé, atya nélkül. Azért mondotta az Angyal [l]: *A'Magasság-bélinek ereje meg-árnyékoz téged.* Sz. Agoston pedig, a'Szűz Mariát, az Isten Jegyesének nevezi [m]. Második Házasság, vólt az Isten Fia-, és az Emberi természet-között: mellyért, a'Szűznek méhét, az ágyas-házhoz hasonlíttya Dávid, imígyen szólván a'Kristus-felől [n]: *Mint az ágyas-házából ki-jövő Vő-legény.* Harmadik Házasság, vólt a'Kristus-, és az Anyaszentegyház-között, mellyet magának jegzett a'Hit és a' Szeretet-által. E'Házasságokban, a'Szűz Maria szabad akaratból-valo engedelmet jelentett, maga képében, mint az Atya-Istennek Jegyese: az emberi természet képében, mel-

l *Luc. 1. 35.*
m *Serm. 14. de Nativ.*
n *Ps. 18. 6.*

ben, mellyet az ő testéből vőtt-fel az Isten Fia: és az Anyaszentegyház képében; melynek ő leg-főbb tagja vólt. És mint-hogy a'menyegzőkben Vő-fél választnak, ki a'Vőlegénynek és Meny-aszszonynak egy-máshoz-valo igyekezetőket meg-jelentse: itt az Angyal viselte a'követséget; kit Szent Agoston Vő-félnek nevezett [o]. Az Isten, úgymond Sz. *Petrus Chrysólogus* [p], a'Szűzhöz Angyal követét küldi: mert zálagot viszen, és Jegy-ruhát vészen: a'ki Malásztot viszen, Hitet vészen.

Hogy pedig ez a' Követség nem embertől, hanem Angyaltól lőtt, Első Oka az vólt; hogy hasonló úton és módon gyogyúlna-meg az ember, a'minéműen meg-fertőzetett. Mivelhogy azért Evát nem ember chalta-meg, hanem a'gonosz Angyal: illett, hogy a'Szűz Maria, az emberi Váltságnak eszközét Angyaltól tanúlná-meg; nem embertől: El-küldetett, úgy-mond Sz. Bernárd [q], a'tekergő kígyó az Ördögtől, hogy a'mérget az aszszony'állat elméjébe öntené a'fülei-által, és akképpen az egész Emberi nemzetnek eredetibe el-hintené. Azonban el-küldetett az Angyal az Istentől, hogy az Atyának Igéje, a'Szűznek elméjébe, és méhébe őtlene a'fülei-által: hogy azon úton menne-bé az orvosság, mellyen a'méreg bé-ment vólt. Hasonló-képpen beszéll Sz. *Fulgentius* [r], és Sz. *Petrus Chrysólogus* [s]. Második Okát, jelenti Sz. *Jerónymus* [t]: Jól küldetik az Angyal a'Szűzhöz, mert mindenkor rokona a'Szűzesség az Angyaloknak. Bizonyára, a'testben nem test-szerént élni, nem földi élet, hanem Mennyei. Harmadik Oka, az Istent illeti: ki, az emberi testet fel akarván venni, a' maga Udvara szolgai-közzűl választott követet; kik mindenkor láttyák a'Mennyei Atyának orczáját [u]. Negyedik Oka, az Angyalt illeti: kinek természetébe nem akarván öltözni az Isten, hogy e'jeles dologból tellyességgel ki ne rekesztené, Követté választotta, és úgy ő-is részesült abban a' mi őtet is illette. mert az-által épűltek-fel a'Meny-országi üres helyek, mellyekből a' gonosz Angyalok ki-estek; fő-képpen, holott a'Krisztus az Angyaloknak-is Fejők és Királyok vólt, és azért méltán kívánta az Angyalnak szolgálattyát. Ötödik Oka, a'dologot illeti: mert, mint-hogy az Emberi természetnek az Istennel kellett eggyesűlni, a' kettő-között-valo Követ választatott, ki alatsonb vólt természetiben az Istennél, fellyebb-valo az embernél. Hatodik Oka az; hogy az Isten, régi szokását meg-tartaná, szolgáltatván az Angyalokkal az ember üdvösségére-valo dolgokban: Ő-általok adta-ki a' Törvényt; ki-hozta az Izraël fiait az Egyiptusi fogságból, és bé-vitte az Igéret-földébe: annak-előtte, sok dolgokat jelentett az Angyalok-által; sok chodákat tőtt: és, hogy egyebekről ne emlekezzem, Ráfaël Angyal-által gyógyította-meg Tobiást [x]; Gábriel-által, szabadította-ki a foglyokat [y]; Mihály-által, győzte-meg az ellenséget [z]. Illett azért, hogy e'szent dolognak meg-jelentésére-is Angyalt küldene: mivelhogy az Istennek meg-testesűlt Fia, hasonló dolgokat vitt véghez, a'mint Isaiásnál módotta [a]: *Az Úr lelke én-rajtam, azért, hogy meg-kent engemet az Úr: a' szelídeknek hirdetni küldött engemet, hogy meg-orvosolnam a töredelmes-szívűeket* (ihol a'betegnek gyógyítása,) *és a'foglyoknak az Engedelmet predikállanám, és a'bé-rekesztetteknek a'meg-nyitást* (ihol a'fogolynak ki-szabadítása,) *és a'mi Istenünk boszszú-állásának napját*, (ihol az ellenségnek meg-győzése.)

Ezt pedig az Angyalt, kit Szent Lukách Gabrielnek nevez, Szent Gergély az Angyalok-közőtt leg-főbnek mondgya [b]: *Hesichius*, az Angyalok Fejedelmének [c]: *Andreas Ieroſolymitánus*, egynek a'leg-főbb Angyalok-közzűl [d]. Ez igen hihető: mert e'hez a'Követséghez, a'mint ez-előtt-is mondottam, hasonló soha nem vólt, 's nem-is lészen: azért, úgy tetszik, hogy a'Követnek-is igen főnek kellett lenni az Isten Udvarában. Hogy-ha Abrahám, az ő fiának Isaáknak feleséget kereső, a'Követséget, és Vő-félységet nem akár-mi szolgájára bízta, hanem, a' mint az Irás mondgya [e], *Az ő házra Idősb szolgájára, a'ki birt mindenével a' mie vólt*: Kétség-nélkűl, a'mi Vő-félyünk-is, a' mint Szent Agoston nevezi [f], nem valami köz szolga vólt, hanem hasonló az Abrahám Eliezeréhez; kihez neve-is hasonló vagyon: mert *Eliezer* annyit tészen, mint *Isten segétsége*; *Gabriel* pedig, *Isten ereje*: a' segétséghez pedig, igen kívántatik az erő; melly arra-való, hogy segétséggel légyen. Az-okáért, midőn Dávid az Istent Erősségének nevezte [g]; leg-ottan Óltalmazójának-is mondotta. és utánna vetette: *Segítségűl hívom az Urat*. Igen illett pedig a'*Gábriel* név e'dologhoz; a'mint Szent Gergely jelenti [h]: ki, értekezvén, miért küldetett követűl e' dologban a'Gábriel? azt feleli, hogy a'Krisztus, a'kinek Meg-testesűlését jelentette, azért jőtt e'világra, hogy az Erős Fegyveres, vagy az Ördög-ellen hadakoznék, és győzedelmet venne rajta; kit azért nevez Dávid, *Erős és Hatalmas Urnak a' harczon* [i]. Sőt azért-is jőtt, hogy új harczot inditana: *Ne véllyétek*, úgy-mond [k], hogy *békeséget jöttem bochátani a'földre. nem jöttem békeséget bochátani, hanem fegyvert*: mert el-

A

o *Serm.* 24. *de Nativ.*

p *Serm.* 140.

q *Serm.* 2. *de Pentecoſte.*

B

r *Ser. de Laudibus Mariæ.*

s *Serm.* 142.

t *Serm. de Aſſumt.*

u *Mat.* 18. 10.

C

x *Tob.* 12. 3.

y *Dan.* 9. 21.

z *Apoc.* 12. 7.

a *Iſa.* 61. 1.

b *Hom.* 34. *in Evang.*

c *Homil.* 2. *de Deipara.*

d *Hom. de Annuntiat.*

D

e *Gen.* 24. 2.

f *Serm.* 14. *de Nativ.*

g *Pſ.* 17. 2.

h *Hom.* 34. *in Evang.*

i *Pſ.* 23. 8.

k *Mat.* 10. 34.

A

választani jöttem az embert az attyafiellen, &c. Jóllehet, a' *Gábriel* neve, a' mint némellyek akarják *Theophylactus*sal [l], annyit tészen mint *Ember*-, vagy *Férfiú-Isten*: melly nevezet, egyedűl a' Kristushoz illik, ki igaz Ember és Isten. Mert az *Ige-testé lőtt* [m]: és azzal a' gyarló eszközzel, hogy erejét mutatná, hatalmas dolgot chelekedett. mivelhogy, mentől erőtlenb fegyverrel győzi-meg ember ellenségét, annál nagyobb erősségét, és dichőségesb diadalmát mutattya: mint Dávid chelekedett; ki, meg-vetvén Saulnak fő fegyverit, chak parittyával, kővel, és bottal ment a' nagy Goliátra, és meggyőzte.

l *Inc* 1. *Luca* m *Ioan*, 1. 14

Ha kérdenéd: Mi módon, vagy michoda ábrázatban járúlt Gábriel a' Szűzhöz? Azt feleli Szent Tamás Doktor [n]; hogy láthatandó emberi ábrázatban: mivelhogy Szent Lukách aztírja [o], hogy bé-ment Mariához; beszéllett véle; el-ment tőle: mellyek mind testi ábrázatot kívánnak. Ennek Okait-is adgya a' Sz. Doktor: I. Mivelhogy a' láthatatlan Istennek Meg-testesülését hirdette, melly-által láthatandóvá lőtt: illett, hogy ő-is, noha természet-szerént láthatatlan, láthatandó ábrázatba öltőznék, és úgy végezné követségét. mint-hogy az Ó Testamentom-béli láthatandó Jelenések-is, az Isten Fiának a' testben-valo meg-jelenését példázták. II. Mint-hogy a' Szűz Maria nem chak elméjében, hanem testi méhében-is fogadta az Isten Fiát: illett, hogy ne chak elméje, hanem testi érzékenységi-is gyönyörködnének az Angyali látásban. III. Mert azokat, mellyek szemünk-előtt forganak, bizonyosban és erősben meg-foghattyuk, hogy-sem a' mellyek chak elménkbe tűntek.

n 3. *p.* q. 30. a. 3.
o *Luc.* 1. 28. 34. 38.

B

Ebből azt tanúlhattyuk, Elsőben; hogy bochűlletes tisztekre magúnkat elő ne tollyuk, hanem az Istennek hívatallyát várjuk. Mert, a' mint Szent Pál mondgya [p], *Senki nem vészi magának a' tisztet, hanem a' ki hivattatik az Istentől, mint Aaron.* Másodszor; hogy a' fő tisztekre, méltó személyeket emellyünk, kik tisztőknek meg-felelhessenek; a' mint az Isten a' fő követségre, fő Angyalát választotta. Harmadszor; hogy, ha valami jeles nevet viselünk, annak eleget tegyünk: úgy-mint, ha Keresztyéneknek neveztetünk, Keresztyén módon viselyük magunkat: és azt a' bőchűlletes nevet, bőchűlletlen élettel meg ne fértőztessük: se a' Pogányoknak, se az Eretnekeknek okot nem adván a' botránkozásra. De lássuk már, a' Kövét hová küldetett.

p *Heb.* 5. 4.

C

Az mi a' Helyt illeti, Szent Lukách a' Tartományt, *Galileának*; a' Várast, *Názaretnek* nevezi [q]. Galilæa, az Igéret földének része vólt, mellyet Jósue, Zabulon és Neftalim nemzetségének adott. Nem történetből lőtt pedig, hogy a' Krisztus, test-szeréat Judának nemzetségéből lévén, Galilæában más Nemzetség tartományában fogantatott: Mert, I. Galilæa, a' dombtól, vagy rakástól neveztetik, és annyit tészen mint *Határ*: mint-hogy a' Határban, gyakorta dombot, vagy halmot hánnak, vagy rakás követ gyűjtnek. Az Isten Fia pedig Galilæában lőtt emberré: mert az Ó Törvénynek vége, és az Újnak kezdete vólt; mind a' kettőnek határa. II. Galilæa annyit tészen, mint *El-költözés*; a' mint Sz. Gergély mondgya [r]. Tahát abban azért Testesült-meg az Isten Fia, hogy az igaz Hit, és Isteni szolgálat, nagyobb részére meg-vetvén a' Zsidókat, a' Pogányokhoz költözött. és azért mondotta a' Zsidóknak [s]: *Elvétetik tőletek az Isten országa, és az ő gyümölchét-hozó nemzetnek adatik.* III. Annyit tészen, mint *Kerék-módon-valo forgás*; a' mint Sz. *Gregorius Nyssénus* mondgya [t]: melyben azt láttyuk, hogy a' mi felyűl vólt, alól fordúl; és a' mi alól vólt, fel-fordúl. Ezt nyilván láttyuk a' Krisztusnak el-jövetele-után: mert a' Zsidók felyűl lévén, alól fordúltak; a' Pogányok pedig alól lévén, fel-fordúltak: és, a' mint Oseas jövendőlte [u], Az a' ki az Isten népe vólt, nem ő népévé lőtt: és [x], A' ki nem ő népe vólt, ő népévé lőtt; melyről Sz. Pál-is emlekezik [y].

q *Luc.* 1. 26.
r *Hom.* 21. *in Evang.*
s *Mat.* 21. 43
t *Orat.* 2. *de Resurrect.*
u *Osé* 1. 9.

D

x *Cap.* 2. 24.
y *Rom.* 9. 25.

Azon-képpen mondhattyuk; hogy a' Bálványozás, és az igaz Isteni tisztelet megfordúlt: mert a' Krisztus el-jövetele-előtt, a' Bálványozás felyűl vólt, az igaz Isteni szolgálat pedig alól. Mert chak *Judæában vólt ismeretes az Isten, és Israëlben vólt nagy az ő neve* [z]; a' Bálványozás pedig, olly igen el-hatalmazott vólt, hogy *a' föld bé-tölt vólt Bálványokkal* [a]: de az-után az igen el-fogyott; a' mint az Isten meg-jövendőlte Zakarías által [b]: *Ki veszítem a' Bálványok nevét a' földről, és nem lésznek emlekezetben többé*: és a' helyett, *Bé-tölt a' föld az Úr tudományával, mint a' tengernek bé-burító vizei* [c]. Erről emlekezett Sz. Pál-is, mondván [d]: *Mi-módon tértetek-meg az Istenhez a' Bálványoktól, az élő és igaz Istennek szolgálni.* Hasonló-képpen szólhatunk egyéb-féle Vétkekről-is, és Jószágos chelekedetekről: mellyeknek forgása abban áll, hogy a' Krisztus az ő jövetelével, a' farkasokat bárányokká változtatta, az oroszlányokat szelíd juhokká, a' testi gyönyörűségben heverőket, lelki és tiszta emberekké. Innét mondotta Sz. Pál [e]: *Valaha setétségek valátok,*

z *Ps.* 76. 1.
a *Isa.* 2. 8.
b *Zach.* 13. 2
c *Isa.* 11. 9.
d 1. *Thes.* 1. 9.
e *Eph.* 5. 8.

most po-

most pedig világosság az Úrban. És [f]: *Méltókká tött minket a' Szentek örökségének részelülésére a' világosság-által* (az Isten a' Kristus-által,) *ki meg-szabadított minket a' sötétség hatalmából, és által-vitt az ő szerelmes Fiának országába.* Végezetre, azt mondhattyuk az Ördög-felől-is, ki mind az egyéb Vétkeknek, 's mind a' Bálvány-imádásnak találója volt, és az emberen diadalmat vött: mert azt-is fel-forgatta, és az embereknek lábaival meg-tapodtatta.

A' mi a' Várast illeti, Sz. Lukách *Názaret*nek nevezi: melyről másutt bőven szóllok; és meg-mutatom, hogy igen illett Urunkhoz a' Názareti név [g]. Most chak azt mondom; hogy Názaret, egy hegyen fundáltatott Kis Város volt, nem meszsze a' Tábor hegyéhez: melly noha az-előtt olly alá-valo hely volt, hogy Natánaël azt mondotta [h]; *Lehet-e valami jó Názaretből?* mindazáltal a' Kristusnak benne-valo Meg-testesüléséve úgy fel-magaszta1talta, hogy Sz. *Jerónymus* a' Galilæa virágjának nevezte: *Andreas Jerosolymitanus* a' Paradichomhoz hasonlította [i]. De azt-is meg-előzi: mert Paradichomban, az élet Fája termett, és a' földi Adám helyheztetett beléje: Názaretben pedig, az életnek Alkotója fogantatott, és a' Mennyei Adám helyheztetett beléje. Paradichomban, a' kevély és torkos Evát az Ördög meg-chalta, és minden fiait nagy nyomorúságra hozta: Názaretben, a' jó Angyal köszöntötte az alázatos és józan Mariát, ki minden fiainak életet szerzett.

III. RESZE.

A' Mi a' Személyt illeti, melyhez Gábriel Angyal küldetett; arról Három dolgot említ Sz. Lukách: 1. Hogy Szűz volt. 2. Hogy férfiúnak volt el-jegyeztetve. 3. Hogy Maria volt a' neve.

A' mi az Elsőt illeti (mert a' többiről másutt szóllunk;) Szűz volt a' Maria, minek-előtte méhébe fogadta az ő Sz. Fiát; mikor szűlte; és az-után-is tellyes éltében. Ezt az Igasságot, Három rend-béli ellenségek ostromlották: Elsőben; A' Pogányok: kik lehetetlennek ítélték, a' mint Sz. Agoston írja [k], hogy a' Szűz szűllyön: és azt vélték, hogy a' nemzéshez szükséges mind a' hím's mind a' nőstény. Hamisság; mert egyedül a' földből, mint közönséges Anyából, olly dolgok-is teremnek, mellyek némelykor hím- és nőstény-által nemzettetnek; úgy-mint a' békák, és egerek: ha ezekben a' Nap és a' Chillagok visik helyére a' mi a' hímtól kívántatnék. A' Szűz Maria fogadásában-is a' Sz. Lélek árnyékozása vitt mindent helyére. Ki, mivelhogy a' Napnak-is alkotója, akár-minémű eszközöknek fogyatkozását helyére állattya. Sz. *Basilius* a' Szűznek szülésén, a' Pogányok-ellen, a' Sasok példájával állattya [l]: kikről a' Pogányok historiájában azt olvassuk, hogy hím és nőstény közösülése-nélkül szaporodnak. Némelly Spanyól országi kanczákról azt írják, hogy mén-ló-nélkül, chak a' széltől vemheznek; melyről *Virgilius*-is emlekezik [m]: sőt Sz. Ambrús-is [n], és Sz. Agoston-is [o]. A' Méhek-is közösülés-nélkül szaporodnak: és, a' mint *Aristotelesnél* olvassuk, némelly Vízi állatok-is [p]. Tahát egy-általlyában, nem lehetetlen az Aszszony'állatnak férfiú-nélkül méhébe fogadni: mert, noha az természet-szerént nem szokás, mindazáltal a' természet Urának vagyon arra ereje a' mikor akarja.

Másodszor; Ez Igasságnak ellenségi, A' Zsidók: kiket a' Sz. Irásból meg-győzhetünk. Mert Isaias nyilván meg-jövendőlte, mint nagy chodát, a' Szűznek méhébe-valo fogadását, és szülését [q]: *Imé egy Szűz méhébe fogad, és Fiat szül.* Azon igasságot, leg-ottan világ kezdetikor meg-jelentette az Isten, midőn az Ördögnek azt mondotta [r]: *Ellenkezéseket vetek a' te magod, és az Aszszony'állat magva között.* Adgya okát a' Zsidó, miért mondotta az Aszszony magvának, ha a' Kristus férfiútól fogantatott? Nem inkább mondotta-vólna-e férfiú magvának? Mi azt adgyuk okúl, hogy a' Szűz Maria, férfiú-nélkül fogadta a' Kristust; a' mint Sz. *Cyprianus* mondgya [s]. Azt-is mondgya-meg a' Zsidó, miért mondotta az Isten Moyseſnek [t]: *Az Aszszony'állat, ha magot fogadvan, Férfiat szül*; és nem egy-általlyában, *Ha férfiat szül*: fő-képpen hogy nem mondotta; Ha magot fogadván, Leányzót szül; hanem egy-általlyába [u], *Ha leányzót szül?* Nem azért-e, hogy valaha egy Aszszony'állatnak, férfiú mag-nélkül kellett Férfiu magzatot szülni, leányzót pedig nem? Ezért mondotta az Isten azt-is [x]: *Nékem szenteltessék minden Első-szülöttet, mely meg-nyittya a' méhet:* mert vólt jövendőben olly Első-szülőtt, ki Annyának méhét meg nem nyitotta, hanem Szűztől született.

Harmadszor; Ez Igasság-ellen támadtak, Az Eretnekek: kik Három-felé oszlottak. Az Elsőknek kapitánya *Ebion* vólt *Cherintus*sal; a' mint Szent *Irenæus* írja [y]: kik a' Kristust, puszta embernek alitván, azt vallották; hogy közönséges-képpen, férfiúnak,

A
f Coloſſ. 1. 13.

g Feria 2. Paſchæ. Conc. 1. Par. 1.
h Ioan. 1. 46.
i Serm. de Assumt.

B

k Epiſt. 3. ad Volusianum.

C

l Hom. 8. Hexam. & in c. 7. Isa.
m Lib. 3. Georg.
n Lib. 4. Hexam. c. 21.
o Lib. de Bono Conjugij. c. 2.
p Lib. 4. Hist. Animal. cap. 11.
q Isa. 7. 14.
r Gen. 3. 15.

D

s Lib. 2. contra Iudæos, c. 8.
t Lev. 12. 2.
u vers. 5.
x Exo. 13. 2.
y Lib. 1. c. 25.

A

a *Mat.* 1. 18. *a verſ.* 20.

b *Luc.* 1. 35

c *Matth.* 1. 2.

d *verſ.* 16.

e *Exod.* 3. 2.

f *In Vita Moyſi.*

g *Num.* 17. 8.

h *Hom. 2. ſuper Miſſus eſt*

B

i *Deut.* 9. 10.

k *Serm.* 18. *de Temp.*

l *Iudic.* 6. 40.

m *Serm.* 13.

n *De Incarnat. & Gratia.*

o *Auctor Operis imperfecti in Homil.* 1. *in Matth.*

p *Dialog. cum Triphone.*

q *Sermon.* 7. *de Nativ.*

r *Libr.* 1. *de Nupt. & Concup. c.* 12.

C

s *Libr. de Conceptu Virg. c.* 11. *Et Lib.* 2. *Cur Deus homo. c.* 16.

D

t *Hom.* 1. *in Diver.*

u *Homil.* 3. *de Nativ.*

x *Lib.* 4. *de Fide. c.* 14.

y *Lib. de Hæreſ. c.* 22.

z *Lib. de Viſib. Monarch. Hæreſ* 87. & 219.

és aſzſzony'állatnak kőzősüléséből fogantatott. Ez merő hamiſság: Mert Sz. Máté nyilván írja [z]; hogy *Mintsem-előtte őſzve-kelnének* Jóſef és Maria, ez *terhesnek találtatott a' Szent Lélektől.* De az Angyal-is azt mondotta Jóſefnek [a]: *A'mi ő-benne fogantatott, a' Szent Lélektől vagyon:* Ő-magának pedig a' Szűz Mariának [b]: *A' Szent Lélek ſzáll tereád, és a' Magaſság-bélinek Ereje meg-árnyékoz téged.* Továbbá, midőn Szent Máté a' Kriſtus nemzéséről ſzóllott, meg-változtatta a' ſzólláſnak módgyát: mert a' többiről eggyaránt ſzóllott; *Abrahám nemzé Iſaákot, Iſaák nemzé Iákobot* [c], mind Jóſefig [d]; *Iákob nemze Ióſefet:* de a' Kriſtuſról külömben ſzóllott: és nem mondotta; Jóſef nemzé Kriſtuſt: hanem, *Iákob nemzé Ióſefet a' Maria férjét, kitől* (Mariától) *ſzűlettetett a' IE'SUS.* És hogy ne vélnéd, hogy a' kőzősülésért nevezte férjének; nem mondotta, Kiktől, hanem *Kitől*, az-az, egyedűl a' Mariától. Ezt példázta, 1. A' Chipke-bokor [e], *melly égett, de meg nem égett*; a' mint Sz. *Gregorius Nyſſenus* [f] tanittya. 2. Az Aaron veſzſzeje, melly emberi múnka-nélkűl meg-virágzott [g]; a' mint Sz. Bernárd írja [h]. 3. A' Törvény táblái, mellyekre az Úr újai írtak [i]; a' mint Sz. Agoſton mondgya [k]. 4. A' Gedeon gyapja, mellyet Mennyei harmat nedvesített-meg [l]; a' mint Sz. Ambrúſnál olvaſſuk [m].

Ennek illendő Okait-is találjuk: I. Hogy a' Kriſtus embersége, fogantatáſa-ſzerént ſe lenne kőteles az Eredendő bűnre: mert úgy illett a' Személy méltóságához, és a' Meg-váltó tiſztihez; a' mint Sz. *Fulgentius* írja [n]. II. Nem vólt illendő, hogy az Iſtennek eggyetlen-egy Fia, emberi módon fogantatnék: mert, a' mint egy régi Doktor mondgya [o], Nem ő-magáért ſzűletett, hanem az emberekért: az ember pedig azért ſzűletik, hogy a' teſte a' rothadás-alá vetteſék; de a' Kriſtus azért ſzűletett, hogy a' rothadáſt meg-gyógyíttſa. III. Nem illett, hogy az Iſtennek Atyai méltósága máſſal kőzőltetnék. Mint-hogy azért a' Kriſtus az Iſtennek igaz és terméſzet-ſzerént valo Fia: nem illett, hogy más attya-is lenne, kire az Atya-Iſtennek méltósága ſzállana. IV. A' Bűn, Szűz Aſzſzony'állattól kezdetett: illett tahát, hogy a' ſzabadűlás-is attól kezdetnék, és az orvoſság haſonló lenne a' betegséghez; a' mint Sz. *Iuſtinus* írja [p]. V. Hogy meg-mutatná a' Kriſtus, mint kedvelli és bőchűlli a' Szűzeſséget, a' Szűznek méhét válaſztotta magának, úgy-mond Sz. Agoſton [q]. VI. Azt írja, ugyan-azon Sz. Agoſton [r]; hogy a' Kriſtus Szűztől fogantatott; mert nem kellett bűnben fogantatni. Vedd eſzedbe; hogy, valakik Adámban vóltak, és ő-véle vétkeztek, Eredendő bűnben-is fogantattak. Azok vóltak pedig Adámban, a' kik terméſzet-ſzerént-valo nemzés-által, ſzármaztak tőle. Azert, a' mint Sz. *Anſelmus* ſzépen okoskodik [s]; Ha valaki chodálatos-képpen, chak aſzſzony'állattól ſzűletnék, férfiúi kőzősülés-nélkűl; minden bűn-nélkűl ſzűletnék, mert a' nemzés-ſzerént nem vólt Adámban. És ha az Iſten, férfiúnak, vagy aſzſzony'állatnak teſtéből, vagy chontyából teremtene valakit, a' mint Evát: az ſem keverednék az Eredendő bűnbe, mert nem ſzármaznék Adámtól terméſzet-ſzerént-valo nemzéſſel. Mint-hogy azért a' Kriſtus, nem férfiúi magból fogantatott, nem vólt Adámban, noha annak állattyából ſzármazott. Igazán mondhattyuk azért, hogy a' Kriſtus Adámból-valo, és ő-tőle ſzármazott; mert az ő teſtébe öltőzött: de nem módhattyuk, hogy ő-beńe vólt, mert nem a' terméſzet-ſzerént-valo nemzéſſel fogantatott; hanem az Iſten erejével. Az-okáért, ha a' Kriſtus puſzta ember lett vólna-is, az Eredendő bűnbe nem eſett-vólna. Ki, noha azért ſem eshetett abba hogy Iſten vólt: mindazáltal, ha terméſzet-ſzerént-valo nemzéſſel, férfiú-által fogantatott-vólna, az ő ſzármazáſa kőteles lett-vólna az Eredendő bűnre. Innét vagyon, hogy, noha a' Bóldogságos Szűz Maria-is Eredendő bűn-nélkűl fogantatott: mindazáltal, igen külömbőz a' Kriſtuſtól. Mert a' Szűz Maria, a' nemzéſnek módgya- és ereje-ſzerént, nem menekedett-meg a' bűntől, hanem az Iſtennek kivált-képpen-valo gond-viſeléſe-által: de a' Kriſtus, ugyan a' nemzéſnek módgya-ſzerént-is, nem vólt kőteles az Eredendő bűnre. VII. Mivelhogy a' Kriſtus, Iſten és ember vólt, illett, hogy az ő fogantatásában mind a' kettő ki-tudatnék: és a' fogantatás, Emberségét jelentette; mert nem fogantatnék aſzſzony'állat méhében, ha ember nem vólna: a' fogantatáſnak pedig módgya, Iſtenségét bizonyította; mert a' férfiú-nélkűl-valo fogantatás, embernél nagyobnak jelentette; a' mint *Origenes* [t], és Szent *Maximus* [u] tanittyák. VIII. Hogy e' képpen az Aſzſzony'állat, némelly adóſságát meg-fizetné a' Férfiúnak: mert egy aſzſzony'állat, chak férfiúból formáltatott, Eva Adámból: viſzontag most, egyedűl a' Szűz Mariától fogantatott a' Kriſtus; a' mint Sz. *Damaſcénus* írja [x].

A' Második Eretnekneknek találója, a' mint Sz. Agoſton írja [y], *Iovinianus* vólt: ki, noha méhében-valo fogadáſa-kor, ſzűznek vallotta a' Szűz Mariát: mindazáltal azt mondotta; hogy ſzűléſe-kor, meg-foſztatott ſzűzeſségétől. Ezt a' tévelygéſt, az Újítók-közzűl meg-kedvellette *Bucerus*, és *Molinaus*; a' mint *Sandérus* írja [z]: a' meg-vetette Iſaias:

te Isáias: ki nyilván mondgya [a]; hogy a' Szűz, mind a' méhében fogad, 's mind szűl; a' mint a' Szent Atyák kőzőnségessen tanittyák. És Szent Máté-is azt jelenti [b]; hogy a' Próféta mind a' kettőt meg-jővendőlte: mert azzal bizonyíttya, hogy a' Kristus a' Sz. Lélektől fogantatott. De a' Példák-is, és az Okok, mellyeket az első Eretnekség-ellen elő-hoztam, ezt-is rontyák: fő-képpen mint-hogy nem-is illett az Isten Fiához (kinek parancholattyából, tartozunk Szűléinket tisztelni,) hogy az ő Szent Annyát, a' Szűzességnek drága kinchétől, ok-nélkűl meg-fosztaná: melynek meg-bontása szűkséges nem vólt, az Istennek mindenhatóságáért. Azért mondgya Szent *Leo* Pápa [c]; hogy, Nem kell e' dologban a' szűlőnek (ki chak ember vólt) állapattyát tekínteni, hanem annak a' ki szűletett (ki Isten és ember vólt,) akarattyát és tehetségét: ki úgy jőtt emberré, a' mint akarta. Bizony, némelly Sz. Atyák, a' Kristus szűletését, a' bepechétlett koporsóból-való ki-jővetelihez, és a' bé-zárlott ajtón-való bé-meneteléhez hasonlíttyák. Sz. Agoston pedig [d], Dávidnak ama' mondását [e]; *Te vagy a' ki engem ki-vontál a' méhből*, Kristusra magyarázván, azt írja: Noha senki az annya-méhéből, Isten segétsége-nélkűl ki nem jő: mindazáltal, kivált-képpen mondhatta a' Kristus, hogy őtet az Isten vonta-ki a' méhből. mert ő egyedűl jőtt az Annya méhéből, a' Szűzességnek fogyatkozása-nélkűl, az Isten ereje-által.

A' Harmadik Eretnekség forralói, az *Antidicomarianiták* vóltak, az-az, a' Máriának ellene-mondói: kik azt hazudták; hogy a' Kristus-után, a' Szűz Mária több fiakat-is szűlt Józseftől. Ezeknek Kapitányok *Helvidius* vólt; a' mint Szent *Jerónymus* írja [f]. És ezt, kőzel hatvan esztendő előtt, pokolból fel-támasztotta egy *Lucas Sternberger*-nevű Újító; a' mint *Pratéolus* írja. De a' tellyes Keresztyénség ellene mond: azt valván, hogy a' Szűz Mária őrők szűzességben maradott, férfiat nem ismérvén; a' mint Ezekiel Próféta meg-jővendőlte [h]: *Ez a' kapu zárva lészen; fel nem nyittatik; és férfiú azon által nem mégyen: mert az Izraël Ura Istene ment-bé rajta, és bé-zárva lészen a' Fejedelemnek*; a' mint Szent *Jerónymus*, több Szent Atyákkal magyarázta. A' Kaput, azért mondgya a' Próféta hogy bé-zárva lészen, mert *az Úr ment-bé rajta: és a' Fejedelemnek* (az-az, a' Fejedelem bőchűlletiért,) *lészen bé-zárva*. Michoda, úgy-mond Szent Agoston [k], az Úr Házában a' bé-zárt Kapu; hanem a' Mária, ki mindenkor szűzen marad? Azon ember által nem mégyen; mert Józef meg nem ismeri. Az Úr egyedűl mégyen-ki 's bé rajta: mert a' Szent Lélek-által terhesült-meg, és az Angyalok Ura szűletik tőle. Őrőkké zárva lészen: mert a' Mária szűz a' szűlés-előtt, a' szűlésben, és a' szűlés-után. Ezt jelentette a' Szűz Mária ama' kérdéssel [l]: *Mint lészen ez, mert férfiat nem ismérek?* az-az, a' mint másutt meg-bizonyítom, őrők Szűzességben akarok maradni. Ha az Angyal-előtt, ki az Isten Fiának fogantatását hirdette, azzal mentette magát, hogy férfiat nem ismér; és halván, hogy az a' Szent Lélek-által lészen, engedett, mondván [m]: *Légyen nékem a' te igéd-szerént*: mi módon ismért-vólna az-után férfiat, a' végre, hogy pusztá és bűnős embereket nemzene; melyről az Isten akarattyát Angyali üzenet-által nem hallotta?

Ezzel nem ellenkezik, hogy a' Kristus, Szent Máténál, a' Szűz Mária első-szűlőtt Fiának mondatik [n]: Mert, a' mint Szent *Jerónymus*, és Szent *Damascénus* mondgyák, nem azért neveztetett Első-szűlőtnek, hogy mást szűlt utánna, hanem hogy mást előtte nem szűlt; az Irás szokása-szerént. mivelhogy az eggyetlen eggy-is Első-szűlőtt, mert más előtte nem szűletett; a' mint hogy azon Kristust, Szent Pál az Isten Első-szűlőttének mondgya [o], noha Eggyetlen-eggye-is. Midőn az Úr Egyiptusnak minden Első-szűlőttét meg-ölte [p]: nem vólt-e azok-kőzőtt Eggyetlen-egy? És mikor azt parancholta, hogy néki szentellyenek minden Első-szűlőttet [q]: nem az eggyetlen-eggyet-is bé-foglalta-e? mert egyéb-aránt, mind addig kellett vólna várakozni, míg nem más-is szűletett-vólna.

De az sem ellenkezik, a' mit azon Sz. Máté mondott [r]: *Minek előtte őszve kelnének, terhesnek találtatek.* és [s]; *Nem ismérí-vala őtet, míg az ő Első-szűlőtt Fiát szűlé.* Mert e' mondásokból nem következik, hogy a' Kristus fogantatása-után, őszve-kőlt Józef a' Szűz Máriával, vagy szűletése-után meg-ismérte őtet: mivel az Evángelista mind a' két helyen chak azt jelenti, a' mi abban az időben nem vólt; és nem emlekezik a' következendőről. Midőn azért azt mondgya Sz. Máté; *Minek-előtte őszve-kelnének*; annyit tészen, mint-ha azt mondotta-vólna: az ő őszve-kelések-nélkűl. A' ki azt mondaná; Minek-előtte Misét hallanék, ittam: nem azt értené hogy az-után Misét hallott, vagy akart hallani, hanem hogy Misét nem halván, ivott. Így mondotta Urunk [t]: *Tudgya a' ti Atyátok mi szűkségtek légyen, minek-előtte őtet kérjétek*: az-az, ha nem kéritek-is. Ha valaki azt mondaná, úgy-mond Sz. *Jerónymus*, hogy az Eretnek, penitentziát nem tart mi-

A
[a] *Isa. 7. 14.*
[b] *Mat. 1. 22*

[c] *Serm. 5. de Nativ.*

[d] *Epist. 120. c. 12.*
[e] *Ps. 21. 10.*
B

[f] *Libr. contra Helvid.*
[g] *Verbo. Lucas Sternberger.*

[h] *Ezech. 44. 2*

[k] *Serm. 14. de Nativ. qui est 18. de Tempore.*
C

[l] *Luc. 1. 34*

[m] *Luc. 1. 38.*

[n] *Mat. 1. 25.*

[o] *Heb. 1. 6.*
[p] *Exo. 12. 29*
[q] *Exo. 13. 2.*
D

[r] *Matt. 1. 18*
[s] *vers. 25.*

[t] *Matth. 6. 8.*

A

nek-előtte meg-hal: nem azt értené, hogy halála-után tart penitentziát; hanem, a'mi bizonyos, el-halgatván, a'mi kétséges lehetne, arról szóllana: bizonyos dolog pedig, hogy senki halála-után penitentziát nem tart; de kétséges, ha éltében tart-e vagy nem. Hasonló-képpen, bizonyos lévén, hogy Urúnk Születése-után, Jósef a'Szűz Mariát nem ismérte; kinek több Fia nem vólt az egy Krisztusnál: de arról lehetett kérdés, Ha a' Krisztus Jóseftől fogantatott-e, vagy a'Sz. Lélektől? Azért azt kellett meg-magyarázni, és meg-is magyarázta az Evangelista: arról pedig, a'miről kérdés nem vólt, nem is emlekezett. A'másik mondást-is így kell értenünk: Mert amaz íge, *Míg*, chak azt jelenti, hogy addig nem történt; a' mint sok mondásokkal szépen meg bizonyíttya a Sz. Agoston [u]: mellyekben az íge, *Míg*, fő-képpen azt az idő. jelenti, melyben leg-inkább alíthatná ember hogy a'dolog lőtt, a'melyről tagadás-képpen vagyon emlekezet. Mint midőn a'holló-felől azt olvassuk [x], hogy *Viszsza nem tért* Noëhez a'bárkába, *Míg el nem száradtak a'vizek a'földön*; azt értyük, hogy, ha valaha meg kellett-vólna térni, leg-inkább akkor, mikor a'vizek el-burították-vólt a'földet. mert az-után nem vólt oka, a' miért meg-tért-vólna. Azért, ha addig meg nem tért míg a'föld meg-száradott, az-után annál inkább nem tért-meg. Hasonló-képpen, Sz. Máté azt mondván, hogy Jósef nem ismérte a'Szűz Mariát a'Fia születésé-ig; és a'következőendő időről nem emlekezvén: úgy-mint nyilván jelenti, hogy az-után annál-is inkább nem ismérte. mert, ha valamidőn szükséges lőtt vólna az ismerés, a'Fia születése-előtt lőtt-vólna.

Donec.

u *Lib. 83. qq. q. 68.*

x *Gen. 8. 7.*

B

Ugyan-is, mint illett-vólna, hogy a'Sz. Léleknek szentelteretett méhet, emberi mag illette-vólna? Vagy, mint illett-vólna, hogy a'Királyok Királyának Annya, bűnös szolgák annyává lőtt-vólna? holott a' Krisztus koporsójába, melyben chak harmad napig fekütt az ő hólt teste, senki nem tétetett, sem az-előtt, sem az-után: mennyivel inkább a Szűz Maria méhében, melyben a' Krisztusnak élő teste kilencz hólnapig nyugott, senki egyéb nem fogantatott. De Jósef-is, igaz ember lévén [y], és az Angyaltól bizonyossá meg-értvén, hogy az ő házas-társa a' Sz. Lélektől fogadott méhébe: hogy gondolta-vólna chak meg-is, hogy azt meg-ismérje? Úgy vagyon, hogy az Evangéliom emlekezik Urúnknak attyafiairól: de azok, nem a'Szűz Maria és Jósef fiai vóltak, hanem Urúnknak rokoni, a'Szűz Maria nénnye fiai. Sz. János, Mariát a' *Cleophas* leányát és *Alphaeus* feleségét, a'Szűz Maria nénnyének nevezi [z], ki *Jakabnak és Jósefnek annya vólt* [a]. Szokása pedig az Irásnak, hogy a'másod ízen-valo atyafiakat-is, Bátyáknak vagy Őtséknek nevezi: mert Lót, Arámnak az Abrahám őttsének fia vólt, de még-is Abrahám azt mondgya néki: *Fratres sumus* [b]; mint-ha őttse lőtt-vólna. Lában-is a'Jákob annyának vólt báttya; de Jákóbnak-is azt mondotta [c]: *Frater meus es*. mint ha őttse lőtt-vólna. Illyen módon vóltanak a'Krisztusnak báttyai vagy őttsei, Jakab, Jósef, Simon, és Júdas [d]. Ezt a'szokást, igen meg-tartyuk mi Magyarok, kik akár-mi rokonunkat-is, Bátyánknak, vagy Őtsénknek nevezzük.

y *Matt. 1. 19*

C

z *Ioan. 19. 25*
a *Mat. 27. 56 Mar. 15. 40*
Fratres.
b *Gen. 13. 8.*
c *Gen. 29 15*
d *Mat. 13. 55*

Ezzel pedig, a'Szűz Maria egyéb Szűzeknek-is jó példát adott, hogy az el-tekéllett Szűzeségben végig meg-maradgyanak: kit azért szép nevekkel neveztenek a'Sz. Atyák. Sz. Ambrús [e], a'Szűzek tanitójának, vagy Mesterének; sőt Záfzló-tartójának-is, és a'Szemérmetesség titkának [f] nevezte. Sz. Bernárd [g], a'Szűzek Királynéjának: Sz. *Isidorus* [h], a'Szűzek fejének: Sz. *Ildephonsus* [i], a'Szűzek tetejének: Sz. Jakab Apostol [k], a' Szűzek dicsőségének: Sz. *Ierónymus* [l], a'Szűzek Annyának, és nénnyének: Sz. *Epiphanius* [m], a'Szűzek Fejedelmének: Sz. Agoston [n], a'Szűzek kezdetinek: Sz. *Gregorius Nazianzénus* [o], a'Szűzek világosságának: *Idióta* [p], a'Szűzesség fő Hadnagyának: Sz. *Laurentius Iustinianus* [q], a'Szűzesség példájának, és Jó-illatú ágyas-házának, és a'Szemérmetesség ékességének: Sz. *Bonaventúra* [r], a'Szűzesség módgyának. Végezetre, minnyájan a' Hívek, a' Keresztyén Anyaszentegyházzal, a'Szűzek Szűzének nevezik. Jóllehet e' szép neveknek más oka-is lehet: tudni illik, hogy a'Szűz Maria, nem chak el-tekéllette-vólt magában az őrök Szűzeséget; hanem ugyan fogadást-is tőtt-vólt arról az Istennek gyermekségétől-fogva, mihelyen okossággal élt, a'jót a'gonosztól meg tudván választani, és a'nagyobb's tekéllletesb jót a'kisebtől: Mert őtet gyermekségétől-fogva, a' Sz. Lélek arra vezérlette és oktatta, hogy azt szeretné és követné a'mi jobb, és az Istennél kedvesb; a'mint a'Sz. Atyák tanittyák: kik azt-is nyilván bizonyíttyák Sz. Pálból, hogy a' Szűzesség egyéb állapatokat meg-előz, a'mint másutt meg-mutatom. De a' Szűzesség-is jobb a'fogadással, hogy-sem a' nélkül: mert álhatatosb, és bizonyosb.

e *De Institut. Virg. c. 5. & 6.*
f *Libr. 2. de Virginit.*
g *Epist. 134.*
h *Cap. 17 de Off Eccles.*

D

i *Serm. de Assumt.*
k *In Liturgia.*
l *Lib 1. contra Iovin.*
m *Serm. 78.*
n *Tract. 10. in Ioan.*
o *In Carmine de Christo.*
p *In Contemplat. B. Mariæ.*
q *Serm. de Nativ. B. Mariæ.*
r *In Psalterio B. Mariæ.*
s *Exo 23. 26*
t *Deut. 7. 14*

Tudom, hogy az Isten az ő népének azt mondotta [s]: *Nem lészen magtalan, sem meddő a'te földedben.* és [t]: *Nem lészen közötted magtalan, eggyik nemből-is*: de az, nem Házasság-

ra és

ra és nemzésre kötelező parancholat, a'mint nyilván tanittyá Sz. *Jerónymus* [u]; hánem ígéret; Mert az Isten annak a'népnek, testi és földi dolgokat ígért az ő parancholatinak meg-tartásáért: és, a'többi-kőzőtt, azt ígérte, hogy nem lenne magtalan kőzőtök. Melly mondás, ha parancholat lőtt-vólna, a'barmokrá nem terjedett-vólna: de Moyses, mind az emberekről, 's mind a'nyájakról szóll [x]. Továbbá, más dolog, hogy az Aszszony'állat magtalan ne légyen; és más, hogy házasságtalan ne légyen. Erről, parancholat lehet; mert az embernek akarattyában áll: de az elsőről nem lehet; mert nem az ember akarattyától függ, hanem a'természettől, és az Istennek áldásától. Azért, a'hol azt olvasuk [y]; *Nem lészen magtalán, sem meddő a'te földedben*: azt-is fel-találluk: *A'te napidnak számát bé-tőltőm*: hogy meg-értsük, hogy mind a'kettő az Isten ajándéka, és fogadása.

Hogy pedig a'Szűz María fogadást tőtt a'Szűzességről, ő-maga nyilván jelentette, midőn azt mondotta a'Fiat-ígérő Angyalnak [z]: *Mint lészen ez, mert férfiat nem ismérek?* a'mint Sz. Agoston okoskodik [a]. Mert midőn azt mondotta, nem azt értette hogy akkor férfiat nem ismér; mert az látni-valo dolog vólt: hanem, hogy nem szokott ismérni. Mint mikor a'Bornemisszza azt mondgya; Nem iszom bort: nem azt érti, hogy akkor, mikor szóll, nem iszik, hánem hogy nem szokott innya. Igy mondották a'Keresztelő Sz. János tanitványi a'Kristusnak [b]: *Miért-hogy mi és a'Farisaeusok gyakorta böjtőlünk, a'Tanitványid pedig nem böjtőlnek?* az-az, mi szoktunk böjtőlni, a'te Tanitványid nem szoktak. Sőt a'Szűz María mondása, nem chak a'szokatlanságot jelenti, hanem a'lehetetlenséget-is. Mint-ha azt mondotta-vólna: Mint lészen ez? mert nem lehet hogy férfiat ismérjek. Mert egyéb-aránt, kűnnyen azt felelhette-vólna az Angyal: Ha eddig nem ismértél férfiat, ez-után ismérsz, és méhedbe fogadod a'kit igértem. Az pedig a'Lehetetlenség, nem természet-szerént-valo vólt, mint a'magtalan, vagy idétlen aszszony'-állatokban; hánem kőteleségből. Mint midőn a'Keresztyén azt mondgya; Nem ehetem húst Pénteken: nem azt érti, hogy természet-szerént nem ehetik; hanem hogy tilalmas.

De ez-is, a'kőteleségből-valo Lehetetlenség, két-féle: Eggyik, parancholatból származik; a'Másik, Istennek tőtt fogadásból, és szabad akarat-szerént-valo kőteleségből. Parancholatból vólna, ha a'Keresztyén azt mondaná; Nem imádok Bálványt; az-az, nem imádhatok, mert tíltya az Isten: Fogadásból pedig, ha a'*Carthusianus* Barát azt mondaná; Nem észem húst; az-az, nem ehetem, mert fogadásom tíltya. A'Szűz Mariában azért, nem vólt természet-szerént-valo lehetetlenség, sem parancholatból származó: Tahát következik, hogy fogadásból-valo lőtt-légyen. Ebben a'Fogadásban, az-után számtalan Szűzek követték az Isten Fiának Sz. Annyát, és most-is követik; meg-útálván a'Szűzességnek jó-illatú virágjáért, minden testi gyönyőrűséget; és azon Virágnak meg-óltalmazására, és nevelésére, minden Jószágos chelekedetre igyekeznek: úgy-mint, a'mértékletességre, alázatosságra, hallgatásra, Isteni dolgokról-valo elmélkedésre, és egyéb afféle Jószágos chelekedetekre. Áldott légyen őrőkkön őrőkké az Isten, ki az ő Szent Annyában illy bőchűlleteſsé tőtte a'Szűzeſséget: és adgyon erőt azoknak, kikazt jó szivből, és igaz igyekezetből követni akarják; hogy a'Szűzeknek kéſzíttetett hervadhatatlan Koronát el-veheſsék, és a'Mennyei Bárányt mindenűtt követsék, és mindenkor díchérjék. Amen.

[u] *Lib. contra Iovin.*

[x] *Deut. 7. 14*

[y] *Exo. 23. 26*

[z] *Luc. 1. 34.*

[a] *Lib. de Sancta Virgin. c. 4*

[b] *Mat. 9. 14.*

MÁSODIK PREDIKATZIO.

NOha, el-végezvén az Isten hat napig e'Világnak, és a'benne-valo dolgoknak alkotását, azt olvasuk [a]; hogy *Meg-nyugott hetedik napon minden chinálmányától mellyet véghez vitt-vala*; és azért parancholta az ő népének a Szombatnak meg-szentelését [b]: mindazáltal, igazán mondotta Urunk [c]: *Az én Atyám mind ez ideig munkálkodik, én-is munkálkodom.* Mert, véget vetvén kevés nap e'Világ alkolmányábá, az emberek üdvősségéért szűnetlé munkálkodik: mivelhogy nagyobb dolog az egész Világ teremtésénél, az embernek üdvőzítése. Ebben, noha sok-képpen munkálkodott az Isten: mindazáltal, mint-hogy természete-szerént jó és kegyes, fő-képpen jó-tételenyivel édesgeti magához az embereket: mellyeknek olly nagy ereje vagyon, hogy nem chak az emberséges szíveket hajtya-meg, hánem a fene

[a] *Gen. 2. 2.*

[b] *Exo. 20. 10 11. Deut. 5. 14.*

[c] *Ioan. 5. 17.*

A

vadakat-is szeretetre indíttya. Az Istennek velünk tött Jó-tétemányi-között pedig, leg-nagyobb az ő eggyetlen-egy fiának Meg-testesülése, melly a' mái napon lött: melyről hálá-adással kell emlekeznünk. Es én-is, a'moſtani Predikátzióban arról szóllok.

I. *Meg-magyarázom, az Angyalnak a' Szűz Mariához lött Köszöntését.*
II. *Meg-magyarázom a' Szűz Mariának Háborodását, és okos Gondolkodását.*
III. *Szóllok az ő Halgatásáról.*

ELSÖ RESZE.

B

AZ Angyal az ő követségét Köszöntésen kezdette: Elsőben, azért; hogy jövetelét békeségesnek jelentené. Másodszor; hogy a'Szűznek elméjét fel-gerjesztené a' jeles dologra-valo figyelmezésre. Harmadszor; hogy a'Szűz Mariát, ki Istennek Annyává lött, tisztelettel illetné. Negyedszer; hogy a' Szűznek jó akarattyát, a' dolognak engedelmére könnyebben birhatná. Az Üdvözlés, e' kevés igékben foglaltatik [d]: *Üdvözlégy malaszttal tellyes: az Ur te-veled: áldott vagy te az aszszonyállatokkoz tt.*

[d] Luc. 1. 28.

A' mi az Első ígét illeti; a' Zsidó és Görög nyelven annyit tészen, mint *Örvendezz*, vagy *Vigadgy*. Mellyel azt jelentette Gábriel; hogy ő nem Gonosz, hanem Jó Angyal: nem ellenség, hanem jó-akaró: és nem szomorú, hanem örvendetes követségbe jár. Melly intésnek engedett a' Szűz. és azért mondotta az ő Enekében [e]: *Örvendezett az én lelkem az én Üdvözitő Istenemben.* Azon ígével, a'mint Sz. Agoston írja [f], az Angyal, az Eva- és Maria-között-valo külömbséget jelentette. Mert Eva, minden keserűségnek és nyomorúságnak oka vólt: és ő-ellene, az Istennek első mondá saaz vólt [g]: *Meg-sokasitom nyavalyáidat*: A' Szűz Maria pedig, minden igaz örömnek, és üdvösségnek kezdete vólt az ő Sz. Fia-által: és azért, elöször-is örömet jelentett néki az Angyal. A' Deák ígéről A v e, *Ægidius Romanus* azt írja [h]; hogy annyit tészen, mint *Sine Va*, Jaj-nélkül: és azt jelenti; hogy a' Szűz Mariának semmi-némű Jajra nem vólt oka, hanem minden-féle örömre. Ugyan-is, a' mint némellyek okoskodnak, az *Ave* az *Eva* nevével ellenkezik; úgy hogy, ha az *Eva* nevét viszsza-olvasuk, *Ave* léſzen. Mert régenten, a'mint Sz. *Fulgentius* írja [i], Evához a' gonosz Angyal járúlt, hogy Eva-által, az Istentől el-távoznék az ember; Mariához pedig a' jó Angyal jött, hogy ő-benne, az Istennek eggyetlen egy Fia az emberi természettel eggyesülne: Evához azért ment az Ördög, hogy minket az élettől meg-fosztana: Mariához azért jött Gábriel, hogy az életnek meg-adását, az embereknek meg-jelentené.

[e] Luc. 1. 47.
[f] Serm. 15. de Nativ. Dom.
[g] Gen. 3. 16.
[h] In Exposit. Salut. at. Angelicæ.
C
[i] Serm. de Duplici Nativit. Christi.

A' Köszöntésnek Második czikkelyében az Angyal, Mariát *Malaszttal tellyesnek* mondotta: mellyel nagy méltóságát jelentette; és Első Okát, a' mellyért örvendezésre intette a' Szűzet.

Sok-képpen vólt pedig Malaszttal tellyes a' Szűz Maria: I. Jól mondatik, úgy-mond Sz. *Jerónymus* [k], Tellyes-nek: mert a' többinek rész-szerént adatik: Mariába pedig, éppen bé-szívárkozott a' Malasztnak tellyes-vólta. II. Mind testében, lelkében, elméjében, érzékenységiben, és vagyódó kívánságában, Malaszttal vólt felékesítve: noha egyéb Szentek azt mondhattyák Sz. Pállal [l]: *Más törvényt látok a' tagaimban, ellenkezőt az elmém törvényével, és engem rabbá-tévőt a' Bűnnek törvényében.* és [m]; *Én az elmével, az Isten Törvényének szolgálok; a' testel pedig, a' Bűn törvényének.* Vedd eszedbe; hogy Sz. Pál eggyűtt azt mondgya [n]; hogy *Ő-benne lakik a'Bűn*: másutt pedig azt írja a' Híveknek [o]: *Ne uralkodgyék a' bűn a' ti halandó testetekben, hogy az ő kivánságinak engedgyetek.* mert nagy külömbség vagyon ezek-között. Akkor lakik a' Bűn az emberben, midőn a' test ősztönözi a' lelket, és ellene rúgóldozik; de meg nem győzi a'lelket, hanem inkább meg-zaboláztatik a'lélektől: uralkodik pedig, midőn az okosság enged a' testi indúlatoknak, az Isten Törvénye-ellen; és úgy meg-győzi a' test a' lelket. Sz. Pálban azért nem uralkodott a' Bűn; de lakott: mert érzett magában vágyódást, de nem engedett néki: Ezt a' Vágyódást, Sz. Agoston, Bűnre-valo kívánságnak nevezi [p]; és a' Bűn Törvényének [q]; és a' Bűn taplójának †. Mert, mi-képpen hogy a' Tapló hamar meg-gyúlad, és tűzet gerjeszt: azon-képpen ez a' párt-ütő Vágyódás, melly a' Bűntől származott, könnyen a'Bűnre vonúszon, ha a'lélek, a'Krisstus Ma'asztya-által meg nem zabolázza, és szájján nem tartya. Ez pedig a' Tapló, sok-képpen izgattya a' testet, az igaz értelem-, és Isteni Törvény-ellen: mert, néha a' testi gyönyörűségekkel chiklandozza; néha nehéz dologtól-valo félelemmel rettegteti; néha az Isteni dolgokban-valo kedvetlenséggel fáraszsztya, hol a gonoszra ingerelvén, 's hol

[k] Serm. de Assumt. B. Virgin.
[l] Rom. 7. 23.
[m] Vers. 25.
D
[n] Rom. 7. 20
[o] Rom. 6. 12.
[p] Lib. 1. Civit. c. 25.
[q] Lib. 2. de Pecc. Merit. cap. 28
† Fomes Peccati.

a'jóban

a' jóban meg-kéſlelvén. Ezek így lévén, azt mondom; hogy az Bóldogságos Szűz kivűl, ſenkinek a' puſzta emberek-közzűl nem engedtetett az a' Malaſzt, mellyel a' teſt tellyeſséggel engedett-vólna a' léleknek, ſemmiben nem rúgóldozván ellene; melly Privilégiomért, minden Szentek-fölött Malaſzttal tellyes vólt. Hogy pedig a' Bűnnek Taplójától ſzabados lött-légyen a' Szűz Maria, közönségeſen tanittyák a' Doktorok. Mert, ha külömben lött-vólna, ſokáig valami Bochánandó bűn-nélkül nem maradott-vólna; melly Bűn, az ő Szent állapattyához nem férhetett: azért mondgya Sz. *Leo* [r]; hogy a' ſzeplőtelen Szűzeſség, nem érzette a' Teſti vágyódáſt. III. Senki az Igazak közzül, nem vólt valami Bűn-nélkül: mert minnyájan az Eredendő bűnben fogantattak, és némelly Bochánandó bűnben-is réſzesek vóltak. De a' Szűz Maria olly tellyes vólt a' Malaſzttal, hogy, ſem az Eredendő bűnbe nem fogantatott, a'mint máſutt meg-mutattam; ſem maga akarattyából ſzármazó bűnbe nem eſett; a' mint a' Kereſztyének közönségeſsen vallyák. Mert a' *Tridentomi Conciliom* [s] nyilván vallya; hogy tellyes életében, ſe Halálos, ſe Bochánandó bűnt nem chelekedett: sőt olly tellyes vólt Malaſzttal, hogy még a' Bűnre-valo kéſzűletet-is ki-rekeſztette; úgy-mint, az elmének tompaságát, vagy oſtobaságát; a' lelki dologban-valo tudatlanságot; az akaratnak kéſedelmeſségét; a' gyarlóságot, és egyéb effélét. IV. Noha az Iſten Malaſztya, az embereket kedveſsé téſzi az Iſtennél: mindazáltal az Igazaknak chelekedeti-is ninchenek minden fogyatkozás-nélkül, hanem néha meg-botlanak: és, hol heába-valo ſzót ejtnek; hol haſzontalanúl gondolkodnak; 's hol látáſokkal, hallásokkal, és egyéb érzékenységökkel meg-chuſzamodnak. De az áldott Szűz, olly tellyes vólt Malaſzttal, hogy minden gondolattya és chelekedete tekélletes vólt, és az Iſten-előtt kedves: annak-fölötte, ſemmit el nem múlatott azokban, mellyek hívatallya-ſzerént tőle kívántattanak. V. Noha az Iſten az ő Híveit, ſok-féle Jóſzágos chelekedetekkel meg-ajándékozza: mindazáltal, úgy oſztogattya azokat, hogy, ki egyben, 's ki másban tekíntetes: eggyik a' józanságban, máſik a' tiſztaságban; eggyik az alázatoſságban, máſik a' ſzeretetben. De az áldott Szűz, olly tellyes vólt Malaſzttal, hogy minden Jóſzágos chelekedetben tekíntetes vólt: és azért példázták őtet az Ó Teſtamentom-béli ſok jeles Aſzſzony'állatok, ki egyben, 's ki másban. VI. A' Malaſztnak tellyes-vóltát, a' Szűz Mariának méltóságából érthettyük-meg; úgy-mint ki méltónak találtatott, hogy az Iſten Fiát méhébe fogadná, és annak Anyává lenne. Melly Anyai méltóság, minden puſzta teremtett-állatnak méltóságát felyűl-haladgya; melly méltóságra, a' Malaſzt-által lött illendővé: és azért méltán mondatott Malaſzttal tellyeſ-nek. VII. Mint-hogy a' Malaſzt téſzen bennünket kedveſsé az Iſtennél; a' Szűz Maria pedig, a' Kriſtus-után minden emberek-fölött kedvesb vólt; sőt az Angyalok-fölött-is, az Iſten-előtt: méltán mondatott Malaſzttal tellyeſ-nek.

Ezt hogy jobban meg-értſed, vedd eſzedbe; hogy a' Kriſtus-is, sőt egyéb Szentek-is, mondatnak Malaſzttal, vagy Sz. Lélekkel tellyeſeknek: úgy-mint, Kereſztelő Sz. János [c], Erzsébet aſzſzony [u], Zakarías [x], az Apoſtolok [y], Sz. Péter [z], Sz. Iſtván [a], Sz. Pál [b], és többen-is: kik-közőtt nagy külömbség vagyon. Mert, ſem a' Szűz Maria a' Kriſtushoz nē haſonló, ſem a' több Szentek a' Szűz Mariához: hanem ki-ki, az ő állapattya-ſzerént tellyes. A' mint-hogy, nem chak a' Kút-fő mondatik vízzel telinek, vagy tellyeſnek, hanem a' Kút-főtől ſzármazó folyáſ-is, sőt a' folyásból eredő ſzakadékok-is: de mindazáltal, nagy külömbség vagyon-közőttők. Mert a' Kút-főben, bővebben, és tiſztábban vagyon a' víz, hogy-ſem a' tőle-ſzármazó folyásban: és iſmég, a' folyásban bővebben találtatik, hogy-ſem a' ſzakadékokban. Tellyes azért Malaſzttal a' Kriſtus, mint a' Malaſztnak élő Kút-feje, kiből ſzármazik egyebekre-is a' Malaſzt: *Mert az ő tellyes-vóltából vöttünk mi minnyájan Malaſztot* [c]. Tellyes a' Szűz Maria-is: ki, a' Kriſtuſnak Annya lévén, mint a' kút-főhöz leg-közelb járúló folyás; de nem úgy mint a' kút-fő. Tellyes Sz. Iſtván-is, vagy más valaki; de mint a' ſzakadék, nem mint a' folyás, vagy mint a' kút-fő. Noha pedig a' Szűz Mariát Malaſzttal tellyeſnek mondotta az Angyal, minek-előtte méhébe fogadta-vólna a' Kriſtuſt: mindazáltal, a' Malaſztnak tellyes-vólta azért adatott néki, hogy a' Kriſtus Annyává kellett lenni: és mikor azzá lött, napon-ként nevekedett a' Malaſztban, mind halálá-ig. Azért mondgya *Rupertus* [d]; hogy a' Szűz Maria, az ő első meg-ſzentelésében, ollyan vólt mint a' Hajnal-chillag; midőn a' Kriſtuſt mehébe fogadta, mint a' Hóld-világ; halála-kor pedig, mint a' Nap-világ. Az Elsővel, meg-ſzabadúlt az Eredendő bűntől; a' Máſikkal, a' Bűnnek árnyékától; a' Harmadikkal, minden-némű nyomoruságtól.

Illett pedig a' Szűz Mariához a' Malaſztnak tellyes-vólta, a' Sz. Háromság réſzé-

[r] Serm. 2. de Nativ.

[s] Seſſ. 6. c. 23.

[c] Luc. 1. 15.

[u] Luc. 1. 41.

[x] Luc. 1. 67.

[y] Act. 2. 4.

[z] Act. 4. 8.

[a] Act. 6. 8.

[b] Act. 9. 17.

[c] Ioan. 1. 16.

[d] Lib. 6. in Cant.

ről-is.

A

től-is. Mert az Atya-Isten, szeretvén az ő Sz. Fiát, kivel egyenlő vólt állattyában, és jó-voltában: illett, hogy azt nem Bűnös aszszony'állatnak adná, hanem leg-szerelmesb és szentségesb Szűznek. Az Isten Fia pedig, a' Szűznek Fiává lévén: illett, hogy őtet mindeneknél fellyebb szeretné. mellyet hogy chelekedett-vólna, ha Szent, és Malasztal tellyes nem lött-vólna? Végezetre, a' Sz. Lélek-által szenteltetett-meg a' Kristusnak fogantatása: illett tahát, hogy a' Szűzet-is meg-szentelné, és Malasztal bé-töltené. Ennek szép okát találjuk Sz. Tamásnál [e]: A'ki közelebb jár valamihez, annál inkább részesül annak alkotmányában: mint a'ki közelebb jár a'Naphoz, vagy a' tűzhöz, annál-inkább meg-világosíttatik, és meg-melegül. és, a'mint Sz. Diénes írja [f], az Angyalok, kik az Istenhez közelebb járúlnak, inkább részesülnek az ő javaiban, hogy-sem az emberek. Az-okáért, mint-hogy a' Szűz Maria leg-közelebb járt a' Kristushoz, sőt meg eggyesült-vele; mivelhogy a' Szűznek tisztaságos véréből formáltatott a' Kristus teste a' Sz. Lélektől, mindenek-fölött részesült az ő alkotmányában, melly a' Malaszt.

e 3. p. qu 37. art. 5.

f De Caleſt. Hierarch. cap. 4.

B

A' Köszöntésnek Harmadik czikkelyében azt mondotta az Angyal a' Szűznek [g]: *Az Úr te-veled*: az-az, ne chodáld hogy őrvendezésre intlek; mert a' Malasztnak, és minden jónak alkotója-is veled vagyon, az Úr-kinek *jelen-váltában dicsőségesen gyönyörködött* Júdas Makabæus [h]: mert az-által diadalmasá lött az ellenség-ellen. Vedd eszedbe; hogy az Úr, Sok-képpen mondatik az emberrel, vagy az emberben lenni. I. Minden emberben, sőt minden egyéb állatban-is, állattyával: mert senkitől távúl nincsen, hanem mindeneket magához kapchol: és azért mondgya [i]; hogy az eget és a' földet bé-tölti. II. Mindenekben vagyon, jelen-vóltával: mert mindenek ő-előtte vannak: mindeneket túd, és lát. III. Mindenekben vagyon, hatalmasságával: mert mindenüvé el-hat az ő ereje. Illyen módokon, a' Szűz Mariában-is vólt; mert kivált-képpen magához foglalta: *Meg-tekintette az ő szolgálójának alázatosságát* [k]. és; *Nagy dolgokat chelekedett néki a'ki hatalmas*: tudni-illik, hogy az Isten Fiának Annyává lött, és szűzen maradott. IV. Az Igazakban, Malasztyával, mellyel bennek lakik: ezzel, mindenek-fölött vólt a' Szűz Mariával, mint Malasztal tellyesel. V. Kivált-képpen a' fel-vött emberi természetben: és így leg-inkább vólt a' Szűzben, kinek véréből formáltatott a' Kristus Teste. Noha pedig egyedűl a' Fiú-Isten testesült-meg: mindazáltal a' Megtestesűléſt a' tellyes Sz. Háromság alkotta: az-okáért, a' tellyes Sz. Háromság-is kivált-képpen vólt a' Szűz Mariával. Melyről Sz. Bernárd így elmélkedik [l]: Nem chak a' Fiú Úr vagyon te-veled, kit testeddel fel-öltöztetsz: hanem a' Sz. Lélek Úr-is a'kitől méhedbe fogadsz. Az Atya veled vagyon; ki az ő Fiát te Fiaddá-is tészi. A' Fiú veled vagyon: ki, hogy te-benned chodálatos képpen magának-is meg-nyittya a' szűletésnek rejtekét, és néked-is éppen meg-tartya a' Szűzeſségnek pechétét. A' Sz. Lélek veled vagyon; ki az Atyával, és a' Fiúval, meg-szenteli a' te méheget.

g Luc. 1. 28.

h 2. Mach. 15 27.

i Ier. 23. 24.

k Luc. 1. 48.

C

l Serm. 3. ſuper Miſſus eſt.

Ezért az okért, Sok-képpen vólt az Úr a' Szűz Mariával: I. Őrőktől-fogva Annyává válaſztván; és a' hoz-képeſt, el-végezvén, minémű Malaszttal kellene fel-ékesíteni, hogy illendő személy lenne olly nagy méltóságra. II. Az ő tisztaságos testét úgy formálván bizonyos időben, hogy minden szentségre illendő vólna: mint a' Szövetség szekrénye rothadatlan fából készíttetett, és kivül-belől tiszta arannyal fel-ékesíttetett. III. Kilencz hólnapig nyugodván az ő szent méhében. IV. Fogantatásától-, és szűletésétől-fogva, kegyes szemeit reája függeszt vén. V. Harmincz esztendeig tőle el nem távozván; hanem napon-ként oktatván, segétvén, vígaszt alván. VI. Halála-kor szerelmes Tanítványának ajánlván. VII. Fel-támadása-után leg-elsőben őtet meg-látogatván. IIX. Menybe-menetele-kor kivált-képpen megáldván. IX. Utólsó órájan biztatván; lelkét leg-ottan halála-után meg-bóldogítván; és testét hamar az-után a' Mennyei bóldogságba vívén, és minden teremtett-állat-fölibe kelyheztetvén.

D

A' Köszöntésnek Negyedik és Utólsó részében, az Angyal azt mondotta a' Szűz Mariának [m]: *Áldott vagy te az Aszszony'állatok-között.* Ez-is oka az örömnek: mert, hol mi áldásokat olvasunk a' jeles Aszszony'állatokban, azok főbb módon vóltak a' Szűz Mariában. Igen szükséges vólt régenten az Aszszony'állatoknak az Áldás, arra, hogy a' gyarló testnek edényében a' tisztaságnak kincsét meg-óltalmaznák. Melly Tisztaság, Három-képpen történhetett: I. A' Házaságban; melyben a' tiszta ágyas-ház, mindenkor nagy bőcsülletben tartatott. mellyet mivelhogy éppen, és igazán meg-tartott Rut, Boldognak mondotta őtet Bóoz [n]: *Áldott vagy, úgy-mond, leányom az Urtól: mert nem követted a' szegény, sem a' gazdag ifiakat.* II. Az Özvegységben;

m Luc. 1. 28.

n Ruth. 3. 10.

melyben

melyben tekintetes vólt Júdit: kinek a' Fő-Pap Joakim, a' Vénekkel azt mondotta o: *Meg-velhogy szerették a' Tisztaságot, és a' férjed-után mást nem ismértél, áldott leszsz örökké.* III. A' Fogadással meg-erősíttetett Szüzeségben; melly szokatlan vólt: és az ő méltóságáért, illett hogy leg-elsőben az Isten Annyában találtatnék; mellyért, méltán mondatott *Áldot*-nak *az Aszszony'állatok-között.* Mert ő-benne fel-találtatott; valami Jó vólt mind a' Három állapatban, és mindeniknek alkalmatlansága távúl vólt tőle. A' Szüzeségnek szép búzája-mellett; találtátik a' magtalanságnak polyvája: az Özvegység-béli szabad elmével, eggyütt vagyon a' társaságtalanságnak unalmassága: a' Házasságban pedig, a' gyermek-szülésnek gyümölchével, eggyütt jár a' szép szüzeség el-veszétésének férge. De a' Szűz Mariában, a' Szüzeség nem vólt magtalan; az elménck szabadsága, nem vólt a' Jósef társasága-nélkül; az áldott mehének gyümölche, nem vólt Szüzeség-nélkül: azért méltán mondatott *Áldot*-nak *az Aszszony'állatok-között.* Továbbá, azért-is: mert, a' minémű Átkok a' több Aszszony'állatokhoz fértek, a' Szűz Mariától távúl vóltak. Némellyeken, a' gyalázatnak átka vólt, a' magtalanságért: és úgy mondotta Rakel midőn fiat szült p: *El-vette Isten gyalázatomat.* Azokon pedig, a' kik méhökbe magzatot fogadták; a' Bűnnek átka vólt: és azért mondotta Dávid q: *Bűnökben fogadott engem az anyám.* Azokon, végezetre, a' kik szültek, a' fájdalomnak átka; a' mint az Isten meg-mondotta Évának r: *Fájdalomban szülsz fiakat.* De a' Szűz Maria magtalan nem vólt; méhébe-valo fogadása szent vólt; és szülése, minden fájdalom-nélkül, örvendetes vólt.

A
o Judith 15, 11.

B
p Gen. 30. 23

q Ps 50. 7.
r Gen. 3. 16.

II. RESZE.

Mikor hallotta-vólna a' Szűz Maria az Angyal köszöntését, *Meg-háborodék az ő beszédén, és gondolkodik-vala, minémű vólna ez a' köszöntés* s. A' Szűznek háborodása Félelem vólt; és azért mondotta az Angyal t: *Ne félly Maria.* Melly félelem, a' testében-is változást szerzett; a' mint szokott a félőkön történni: de az nem gonosz Félelem vólt, hanem *a' bölcheségnek kezdeti* u; és a' Malasztra-valo készület. Az-okáért, a' ki testébe fogadandó vólt az Isten Fiát; és a' kinek lelkeű új módon töltözött a' Malasztval, a' Sz. Léleknek reája-valo szállásával, félelmet érzett testében, és lelkében. E' Háborodásnak okát, némelly Doktorok az Angyali látásnak tulajdonittyák: azért, hogy férfiu ábrázatban jelent-meg; és az igaz Szüzek férfiat látván, meg-háborodnak, a' szemérmetesség-miatt, melly nagy ékessége a' Szüzeségnek: vagy, hogy nagy fényességben látta az Angyalt; a' mint a' Fölséges Isten Követéhez illett. De mint-hogy Sz. Lukách, a' Háborodás okát, nem a' látásnak, hanem a' hallásnak tulajdonitrya: fő oka lehetett, az Alázatosság. Mert, holott a' Szűz Maria, igen alázatos lévén, semmi nagy dolgot maga-felől nem gondolt, halván a' szokatlan dicsőséges köszöntést, chodálkozott, és chodálkozván meg-háborodott. mert, a' mint Sz. *Laurentius Justinianus* írja x, szokása az Alázatosságnak, hogy alól állyon; és nehezen hidgye azokat, mellyek őtet felyűl-haladgyák. Semmi inkább ellene niach az Alázatosnak, mint a' tulajdon dichéretit hallani: és olly kedvetlenűl hallya dichéretit az alázatos, mint gyalázattyát vagy szidalmát a' kevély. Halván azért a' Bóldog Szűz a' maga dichéretit, meg-háborodott: Saul pedig, halván, hogy a' Jerusalem leányi többet tulajdonitottak Dávidnak hogy-sem ő-néki, igen meg-haragutt y. A' Kő-mivesek, és átsok, meg-szokván a' magas helyen-valo járást, nem szédelegnek, sem eséstől nem félnek; de, a' kik chak alatson helyen szoktak járni, ha magasra hágnak, leg-ottan szédelgenek, és eséstől félnek: úgy a' Kevélyek-is, kik a' tiszteség-kívánással magas helyen járnak, ha nem létel-szerént-is, de gondolattal, és ohajtással, ha nagy méltóságra vitettetnek, vagy magok dichéretit hallyák, nem háborodnak-meg, hanem inkább vigadnak: de az Alázatosok, meg-szokván az alatson helyen-valo járást, alá-valóknak alitván magokat, ha nagyra vitettetnek, vagy dichéretes dolgot hallanak magok-felől, leg-ottan meg-háborodnak, és neminemű-képpen meg-szédűlvén, eséstől félnek.

Jól mondgya azért *Aquinumi* Sz. Tamás z; hogy efféle Háborodás, az Isteni jelenésekben, némelykor méltán engedtetik-meg, bizonyos okokért: fő-képpen, mint-hogy azon Isteni jelenés, leg-ottan meg-chendesíti embernek elméjét; a' mint itt-is történt, mikor az Angyal azt mondotta: *Ne félly Maria.* Ebből, azon Szent Tamás, a' Jó és Gonosz Lelkek jelenésinek meg-választására tanít, a' Sz. Antal oktatásából. Mert, ha a' félelmet örömkövetí, az Urtól jött segétség: ha pedig a' retre-

C
u Ps. 110. 10

s Luc. 1. 29.
t Luc. 1. 30.

x S. Laur. de Annunt.

D
y 1. Reg. 18. 8

z 3. P. q. 30. art. 3. ad 3.

gés meg-

A

gés meg-marad, ellenség láttatik. Az-okáért, mikor Jó Angyal jelenik-meg, elsőben meg-ijeszt; az-után, meg-bátorít; végezetre, örvendeztet; mint Gábriel a' Szűz Mariát, elsőben meg-rettentette, és meg-háborodott: az-után, meg-bátorította, mondván: *Ne félly Maria*: végezetre, örvendeztette, a' Sz. Lélek-által terhben hagyván. A' Gonosz Angyal pedig, Világosság Angyalának tettetvén magát, elsőben gyönyörködtet; az-után, meg-háborít; végezetre, nagy bánatba és kétségbe ejt. Így gyönyörködtette Júdást, mikor az árultatás pénzét fel-vötte: az-után meg-háborította, midőn viszsza-vettette véle a' pénzt, és azt mondatta [a]: *Vétkeztem el-árúlván az Igaz vért*: végtére, kétségbe ejtette, és az akasztó-fára iktatta.

a Matth. 27. 4.

B

A' mi a' Szűznek Gondolkodását illeti, a' Köszöntésnek miniműségén, nagy okosságnak jele volt: Mert, noha meg-háborodott, mindazáltal nem búsúlt, semmi nem hirtelenkedett aszszonyi módon: hanem, valóban meg-fontolta mi kerekedhetnék-ki abból a' Köszöntésből. Azt szokták mondani, hogy az Aszszony'állatnak hoszszú a' haja, rövid az elméje: de e' dologban-is, áldott volt a' Szűz az aszszony'állatok-között, és meg-haladta őket. Szép okosságát olvasuk Abigailnak [b]; ki, Dávidnak Nábál-ellen-valo meg-búsúlt haragját, le-szállította: és a' Tékuai aszszonynak [c]; ki, Dávidot meg-engesztelvén, Absalomnak életét meg-nyerte: Rebekkának-is [d]; ki a' fiának Jákóbnak áldomást nyert Isaáktól: és Judithnak [e]; ki, jeles találmánnyal, Holofernesnek fejét vévén, Népét meg-szabadította, és gazdagította. De mindeniket felyűl-haladta a' Szűz Maria. ki, okosan gondolkodván az Angyal Kösszöntéséről; és attól meg-tanittatván, azt mondotta [f]: *Imé az Ur szolgálója, légyen nékem a' te igéd-szerént.* Melly kevés ígékkel, az Istennek meg-búsúlt haragját az emberi nemzet-ellen, le-szállította: a' bűnösöket az Istennel meg-békéltette: az Isten-Fiát a' mi halandóságunk bőrében öltöztetvén, a' Mennyei Szent Atyától számtalan áldásokat nyert nékünk, és; az Ördögnek fejét meg-rontván, minket annak rabságából ki-szabadított, és Mennyei ajándékokkal meg-gazdagított, az ő Szent Fia-által.

b 1. Reg. 25. 3.
c 2. Reg. 14. 6.
d Gen. 27. 6.
e Judith 13.
f Luc. 1. 38.

C

Azt írja Sz. Agoston [g], *Ciceró*ból [h]; hogy az okosság meg-tanít, mint emlekezzél az el-múlt dolgokról; mint rendellyed a' jelen-valókat, és mint viselly gondot a' következendőkre: és, a' mint *Picrius* írja, a' Romai Bölcsek azt Három-orczáju emberi ábrázattal példázták. Az-okáért, okos lévén a' Szűz Maria, az Angyalnak és Embernek régen-lőtt esetit, forgatta szerény elméjében; az égnek és földnek jelen-valo állapattyát; és mind a' kettőnek következendő fel-épülését: és azokat szépen rendelte, a' meg-mondott kevés, de jeles ígékkel: mellyek-által, az Isten Fia meg-testesülvén, mi minden Mennyei és földi dolgokkal meg-gazdagodtunk. Es mi-képpen az Angyal, azt mondván [i]; *Imé méhedben fogadsz, és Fiat szülsz*; az Isten Fiának készgyorsaságát jelentette a' Meg-testesülésre: azon-képpen a' Szűz, azt mondván; *Imé az Ur szolgálója* &c. szerény akarattyát mutatta az Isten Fiának be-fogadására, az ő tisztaságos méhébe. Mivel az okosságnak tulajdonsága az; hogy, a' mit hoszszú és meg-ért tanáttal el-tekéllett, azt sietséggel végbe vigye. *Octavianus* Cháfzár, ezt akarván jelenteni, egy Vas-machkára tekeredett *Delfin*-halat választott czimerül; és azt írattá reája: *Lassan siess.* a' Vas-machkának nehéz-voltával, a' meg-ért tanátsot példázván; a' *Delfin*-nek gyorsaságával pedig, az el-tekéllett dolognak késedelem-nélkül-valo véghez-vitelét. Késett a' Szűz, gondolkodván a' kösszöntésnek miniműségéről: sietett, engedvén az Isten akarattyának, és a' hoz szabván magát.

g Serm. 4. ad Fratres in Eremo.
h Lib. 1. Rhetor.
i Luc. 1. 31.

Festina lente.

D

III. RÉSZE.

DE más jeles Jószágos cselekedetét-is tapasztalom a' Szűznek e' dologban; a' Szóllásban-valo mértékletességet: melly, mind a' Szűzességnek, 's mind az Alázatosságnak, 's mind az okosságnak jele, és eszköze. A' Szűzességnek ugyan: mert, mi-képpen a' cháchogó gyakorta trágárkodik, és, a' mint Sz. *Ephrem* írja [k], a' heábavalo szóllásból, úndok és szemtelen gondolatok származnak: azon-képpen a' Mértékletes-beszédű szemérmetességét ajánlya. Azért adgya tanátsúl Szent *Basilius* [l] a' Szűznek, a' Halgatást: és arra inti, hogy azt imádságával gyakorta kívánnya az Istentől. *Menander*-is, a' mint *Aristóteles* írja [m], azt mondotta; hogy az Aszszony'állatot ékesíti a' halgatás: mert az a' szemérmetességnek jele; ez pedig a' szűzességnek őrizője. Az Alázatosságnak pedig: mert, mi-képpen a' kevély nem halgathat, hanem átalan chevég és cháchog, hol magát dicsérvén, 's hol egyebeket alázván: azon-

k Tom. 2. Ser. Attende tibi.
l Lib. de Vera Virginit.
m Lib. 2. Polit. cap. 8.

képpen

képpen az alázatos őrömeſt halgat; és, a'Szent Jakab parancholattya-ſzerént [n], *Gyors a' hallásra; késedelmes pedig a' ſzólásra.* Az Okoſságnak-is: mert, mi-képpen a' cháchogás balgatagságnak jele: azon-képpen a' halgatás az okoſságnak. Mert, *A' ki meg-mértékli beſzédit, tudós és okos*, ugy-mond Salomon [o]: sőt, a'mint utánna veti; *A' bolond-is, ha halgat, bölchnek alíttatik:* de alig túd halgatni, ha bolond. Ezt a' Halgatáſt, igen kedvellette a' Szűz Mária: és noha gyakorta lőtt-vólna alkolmatoſsága a' ſzólláſra: mindazáltal, a' mint Sz. Bernárd írja [p], az egéſz Evangéliomi hiſtoriában, négy helyen olvaſsuk ſzóhását: az Angyallal [q]: a' Zakarias házában, Erzébettel [r]: a' Templomban, az ő Sz. Fiával [s]; és ugyan azzal, a' Kánai menyegző-házban [t]; és a' ſzolgákkal [u]: és mindenkor keveſet, és ſzükséges dologról ſzóllott. Ezt jeles Okokból chelekedte a' Szűz Mária.

Első Oka az: Mert, a'mint nem chak *Pythágoras* mondotta, hanem Sz. *Gregorius Nazianzénus*-is, *Stobæus*nál [x]; Chak akkor kell ſzóllani, mikor a' ſzóllás jobb a' halgatáſnál. Ez pedig igen ritkán történik: mert akárki-is könnyen azt mondhattya *Simoníde*ſſel: Soha meg nem bántam a' halgatáſt, de ſokſzor a' ſzólláſt. Ugy vagyon: Mert, a'mint Salomon mondgya [y], *Mint a' meg-nyílt és keritetlen Város, úgy a' férfiu a' ki a' ſzóllásban meg nem tartóztathattya lelkét.* Melly mondáſról elmélkedvén *Iſidórus Peluſióta*, azt írta *Caſsiánus*nak [z]; hogy a' nyelvet meg nem tartóztatni, nem egyéb, hanē az ellenségnek a' kaput nyitva hagyni. *Petrus Damiani* pedig, a' cháchogót, az áſító *Crocodílus*hoz haſonlította [a]: ki, midőn a' ſzáját fel-táttya, a' Vízi kígyó, vagy, a' mint *Plínius* írja [b], az *Ichneumon*-nevű Indiai egér, belé ugrik, és bélit meg-rágván meg-öli. Haſonlót írnak az Oſtrigáról-is: ki, midőn tekenőjét a' Napra fel-nyittya, kövechet vét-belé a' rák, hogy bé ne teheſse; és úgy, ollós lábaival ki-véſzi tekenőjéből, és meg-éſzi. A' cháchogó-után-is igen óálkodik az Ördög; sőt a' gonoſz akarói-is, hogy nyelve-miatt veſzedelembe hozzák.

Második Oka az: Mert a' Halgatáſ-által, a' nyelvnek ſok és nagy vétkeit el-kerűlhettyük: mellyekről egy egéſz Könyvet írt, a' mi Szerzetünk-béli *Hieremias Drexelius* [c]. Es Sz. Jakab nyilván mondgya [d]; hogy *A' Nyelv, kichiny tag ugyan, és nagy dolgokat indít: Imé minémű tűz melly nagy erdőt meg-éget! A' Nyelv-is tűz, minden hamiſságnak gyülekőzete: melly az egéſz teſtet meg-förtőzteti; és a' Gehennától fel-gerjeſztetvén, fel-gyulaſztya életünknek tellyes forgását.* Melynek eleit veheti, a' ki a' nyelvét meg-mértékli, és meg-zobolázza.

Harmadik Oka az: Mert, a'mint Sz. *Laurentius Iuſtiniánus* írja [e], a' Halgatás, a' jó ſzólláſnak kezdeti. Mellyet a' Szűz Máriának, és az Apoſtoloknak példájával bizonyít; kik, a' halgatás-után, jól és ſzentűl ſzóllottak: a' Szűz, az ő drága énekét mondván; az Apoſtolok pedig, e' világot predikálláſokkal az Iſtenhez térítvén. Innét mondgya Sz. Gergely-is [f], hogy az túd igazán ſzóllani, a' ki előbb tanúlt jól halgatni. *Pythágoras* Filóſofus-is, noha Pogány vólt, ezen okért, öt eſztendeig-valo Halgatáſt paranchólt a' tanítványinak, hogy ſzóllani tanúlnának. De Salomon-is azt jelentette, mondván [g]: *Ideje vagyon a' halgatáſnak, és ideje a' ſzólláſnak.* Ki, a' halgatáſról emlekezvén elől, azt adta előnkbe, a' mint Sz. Gergely írja [h]; hogy a' Halgatáſnak idején kell meg-tanúlnunk, a' mit a' ſzóllás idején kell mondanúnk.

Kérdenéd: Michoda eſzkőz-által juthatni a' Halgatáſnak meg-tartására? Felelet: A' kövétkőzendő dolgoknak gyakor és ſzorgalmatos elmélkedéſe-által.

Első Eſzkőz az; Hogy a' Szenteknek, sőt a' Szentek Szentinek példáját tekintſed-meg: kik a' halgatáſt, nem ſzavokkal, és kűlső dícséretőkkel, hanem eleven példájokkal ajánlották. Kriſtus Urunk, predikálláſa-előtt, úgy halgatott, hogy harmincz eſztendeig kevés ſzóllását tudgyuk. Szenvedéſe-kor pedig, úgyan némának láttatott; és chodálkozott azon még Pilatus-is. Az Elsőről, méltán chodálkozik Sz. Bernárd [i]: ki, magyarázván az Atya-Iſtē parancholattyát, hogy az ő Sz. Fiát halgaſsuk, imigyē ſzóll a' Kriſtuſnak: Imé Uram JESUS, ottan chak immár ſzólly. Meddig veſztegleſz? meddig halgatſz? Sokáig halgattál, és igē ſokáig: már ſzabadságod vagyon a' ſzólláſra az Atyától. Oh Kriſtuſnak alázatoſsága; melly igē meg-ſzégyenited a' mi hiuságunknak kévélyſségét! Valami keveſet tudok, a' vagy inkább láttató tudni: és már nē tudok halgatni; ſzemtelenűl, és eſztelenűl magamat mútogatván; és kéſz lévén a' ſzólláſra, gyors a' tanítáſra, késedelmes a' halláſra. És a' Kriſtus, midőn annyi ideig halgatott, midőn magát el-rejtette: vallyō a' hiu dichőſégtől félt-e? Mit félne a' hiu dichőſégtől, a' ki az Atyának igaz dichőſége? Félt bizonyára, de nē ő-magáért: Minket féltett attól, kiknek tudta hogy félni kell. érettünk ótta magát; minket tanított. Halgatott ſzájával, de tanított chelekedettel: és a' mit az-után beſzéddel tanított, immár példájával taníttya-vala. A' Második Halgatáſáról Urunknak, jövendőlt Iſaias, mondván [k]: *Meg nem nyitotta a' ſzáját: mint a' juh vitetik a' halálra; és meg-némúl, mint a' bárány az őtet-nyírő előtt.* Melly jövendőléſt a' Kriſtuſról magyarázott Filep [l], a' Kandaczes Szerechen Királyné-aſzſzony

[n] Iac. 1. 19.
[o] Prov. 17. 27
[p] Serm. in Sig-num magnum.
[q] Luc. 1. 34.
[r] Luc. 1. 40.
[s] Luc. 2. 48.
[t] Ioan. 2. 3.
[u] Ioan. 2. 5.
[x] Serm. 128. & 129.
[y] Prov. 25. 28
[z] Lib. 1. ep. 307.
[a] Epiſt. 39. ad Deſider.
[b] Lib. 4. c. 25
[c] Orbi Theat. thon.
[d] Iac. 3. 5. 6.
[e] Lib. de Diſciplina, cap. 15
[f] Hom. 2. in Ezech.
[g] Eccle. 3. 7.
[h] Hom. 11. in Ezechiel.
[i] Serm. 1. de Epiphania.
[k] Iſa. 53. 7.
[l] Act. 8. 32.

A

komornyikjának. Es méltán: mert, mind annyi kínokban-is, sem panaszolkodott, sem fenyegetődött, sem magát nem mentette: sőt, midőn valamire kérdették-is, hallgatott. mellyen, a' mint ez-előtt-is mondám, Pilátus-is fölötte igen chodálkozott [m].

m Mat. 27. 14.

A' mi a' több Szentek példáját illeti; sok vólna arról a' beszéd, ha mindeniket elő akarnók számlálni, és meg-fontolni: elég az, hogy sokan találtattak, kik hét egész esztendeig hallgattak. *Theodosius* Remete pedig, harmincz-öt esztendeig senkivel nem szóllott, a' mint *Ioannes Evirátus* írja [n]. Efféle Halgatás pedig, hogy kedves lőtt-légyen az Isten-előtt, choda-tételekkel-is meg-bizonyodott. Azt írja *Thomas Cantipratánus* [o], egy *Radulphus* Barát-felől; kit *Halgató*-nak neveztek, azért, hogy tizen-hat esztendeig senkivel nem szóllott chak egy ígét-is: hogy egykor tűz támadott: és látván a' Barát, hogy minden emberi segétség haszontalan vólna annak meg-óltására, az Isten segétségét imádsággal kérte: és az imádság-után, a' sok ideig-valo halgatás-által meg-némúlt nyelvét meg-ereztette, mondván: Álly-meg tűz ez órában: láng szűnnyél-meg tellyességgel. Es leg-ottan, engedvén a' tűz, meg-állott. és az a' hatalmas erő a' Halgatásnak tulajdonittatott.

n In Prato Spirit. cap. 67.
o Lib. 2. Apum c. 14. §. 4.

B

Második Eszkőz az: Hogy meg-tekíntsed, mi módon ajánlya és díchéri a' Sz. Irás a' Halgatást. Isaias azt írja felőle [p]; hogy *Az Igasságnak ékessége a' chendesség*, vagy halgatás: mert, a' mint Sz. Gergely mondgya [q], Az elmének igasága el-pusztúl, midőn a' fölöttébb-valo szóllást el nem távoztattyuk. Máshutt azt írja Isaias [r] az Israël siainak; hogy *Halgatáshan, és reménségben leszen az ő erősségök*. Ez valóban bé-tellyesedett a' tisztaság-szerető Susannában [s]: ki, nem szóllott; hanem, *sírván fel-tekíntett az égre: mert a' szíve az Úrban bizakodott.* ki, a' mint Sz. Ambrús írja [t], többet chelekedett halgatván, hogy-sem ha szóllott-vólna: kinek az Isten fogta pártyát, és álnok ellenségének kezőkből, hatalmasan ki-szabadította. Salomon pedig azt mondotta [u]: *A' ki meg-őrizi a' száját, meg-őrizi a' lelkét: a' ki pedig maga-gondolatlan a' szóllásra, gonoszt fog-érezni.* A' Bölch imillyen kérdést tészen [x]: *Ki tészen az én számra őrizetet, és az ajakimra erős pechétet, hogy el ne essem azok-miatt, és a' nyelvem el ne veszteszen engem?* Melyre én Dávidból azt felelem; hogy, az Úr egyedűl, kinek imigyen könyörög [y]: *Tégy Uram őrizetet a' számnak: és környűl-vévő ajtót az ajakimnak.* Máshutt pedig azon Bölch szépen oktat, mondván [z]: *Aranyadat és ezüstödet olvazd-meg, és beszédidnek mértéket chinálly, és a' szádnak igazgató zabolát. és figyelmezz reá, hogy ne-talám meg ne essél nyelveddel.* Melly ígékkel, nem chak azt kívánnya, hogy beszédünk, nagy és jeles dolgokról légyen, és nem heába-valókról: hanem azt-is jelenti, hogy a' szóllás nagy gondolkodást, fő-töréstt, és munkát kíván: miném̃uet az Ötvősöknél látunk, az arany- és ezüst-mérésben. mivelhogy nagy dologban jár, a' serpenyőnek egy- vagy más-felé hajlása. Sőt azt-is jelenti; hogy az okos ember beszéde, hasonló légyen az aranyhoz; de nē a' bányákból vőtt tisztátalan- és mivetlenhez, hanē a' tiszta fel-mivelt aranyhoz: hogy a' dolognak, a' melyről beszéllünk, jó és drága-vólta-fölött, az ígék-is jó módgyával légyenek készítve. és az-okáért ritkán szóllyunk, miként a' drága dolog-is ritka.

p Isa. 32. 17. Silentium.
q Lib. 7. Mor. cap. 7.
r Isa. 30. 15.
s Dan. 13, 35
t Lib 1. Offic. cap. 2.
u Prov 13. 3.
x Eccli. 22. 33
y Ps 140. 3.

C

Harmadik Eszkőz az: Hogy a' Sz. Atyáknak, és a' Doktoroknak ítéletőket meg-tekíntsed a' Halgatásról: kik, jól tudván annak hasznát, magok-is szorgalmatosan megtartották, és nékünk-is szép díchéretekkel ajánlották. Sz. *Ioannes Climachus* azt írja [a]; hogy a' Halgatás, az Imádságnak annya; az Isteni Szeretet tűzének őrizése; a' gondolatoknak szorgalmatos nézője; az ellenségek-ellē istráza; a' kevély tudománynak ellensége; az elmélkedésnek alkotója; az Istenhez titkon-valo fel-menetel. Sz. Bernárd azt mondgya [b]; hogy mindē Jószágos chelekedeteknek anya, dajkája, őrizője. Sz. Ferencz, a' mint Sz. *Bonaventúra* írja [c], azt mondotta; hogy az embernek szívét meg-óltalmazza. Sz. *Laurentius Iustiniánus*ban azt olvasuk [d]; hogy embernek szívét Isteni szeretettel meg-melegíti: *Albertus Magnus*ban [e]; hogy az el-széllyedett szívet ősze-hozza; a' leiki-ismeretet, homálytól meg-mentvén, meg-világosíttya; és alkalmatossá tészi az Isteni Malasztnak el-vételére: *Umbertus*ban [f]; hogy a' hallomást el-készíti az Isten Igéjére, és az Aitatosságnak melegségét meg-tartya: *Cantipratánus*ban [g]; hogy az elmélkedést segéti: *Ioannes Trithemius*ban [h]; hogy a' belső embert meg-erősíti, és a' Mennyei ajándékoknak kívánságára fel-ébreszti: *Idiotá*bā [i]; hogy az elmét meg-tisztíttya, és a' Mennyeieknek elmélkedésére kénszeríti.

a Grad. 11.
b Ep. 89. ad Ogerium.
c In Vita S Francisci. c. 5.
d De Discipl. Monastic. conversc. 15.
e Parad. Anim. cap. 31.
f Lib. 2. Institut. p. 3. c. 5. part 5.
g Lib 2. Apum cap. 14.
h In cap. 14. Regul. S. Bened. § 28
i Lib. 2. de Vita & Morib. relig. cap. 18.

D

Negyedik Eszkőz: Az Istenhez-valo könyörgés: mivelhogy nem kűnyű dolog a' Halgatás, és a' nyelvnek illendő igazgatása: sőt, mind a' Szent Atyák, 's mind a' Szent Irás azt jelenti, hogy az emberi erőt felyűl-haladgya. Hallyad mit beszéll Szent Jakab Apostol [k]: *Minden vadak és madarak, és chúszó-mászók, és egyéb-féle állatok természete meg-szelidíttetik, és meg-szelidíttettek az emberi természettől: a' Nyelvet*

k Jac. 3. 7.

pedig

pedig senki az emberek-közzül meg nem szelídítheti: értsed, az Istennek kivált-képpen-való segétsége-nélkül. Mellyet nem azért mondott, a' mint Sz. Agoston írja [l], hogy ezt a' gonoszt rajtunk hadgyuk uralkodni: hanem, hogy a' Nyelvnek meg-szelídítésére, az Isteni Malasztnak segétségét kérjük. Mert nem mondgya, hogy a' Nyelvet, egy-általlyában meg nem szelídítheti; hanem, *Senki az emberek-közzül*: úgy hogy, midőn meg-szelídíttetik, meg-vallyuk, hogy az Isten irgalmasságával, segétségével, és Malasztyával lészen. Tudtá Dávid e' nyavalyának nagy-voltát, és azért élt ez orvossággal; a' mint nem régen elő-hozám [m]: *Tégy Uram őrizetet a' számnak: és környülvévő ajtót az ajakimnak*. A' Várasok, és Házak Kapuiról, vagy ajtairól vött hasonlatosság: mellyeken, hogy ki-'s bé-járjanak, a'kiknek az szükséges; otthon maradgyanak, a' kiknek nem szükséges, Két dolog kívántatik: az Ajtón-álló, és az Ajtó. Ez, ama'-nélkül nem elégséges: mert, vagy mindenkor bé-zárva lészen, és senki sem bé sem ki nem mehet; vagy mindenha nyitva marad, és minden ki-'s bé-mehet, vagy vagyon szüksége, vagy ninchen. Az Ajtón-álló-is, nem künnyen őrizheti-meg a' Házat, vagy a' Várat, ha Ajtaja, vagy Kapuja nem lészen: hanem ha szünetlen vígyáz, és soha nem szunnyad; de az lehetetlen; vagy annyi hatalma lészen, hogy minden ki-'s bé-járókat-meg-tartóztathat; de az-is meg-haladgya az emberi erőt. A hol pedig mind a' kettő meg-vagyon, künyű és bátorságos az őrizés. Dávid azért mind a' kettőt kérte: és az Ajtót nyilván nevezte, az Ajtón-állót pedig homályosan; midőn azt mondotta: *Tégy Uram őrizetet a' számnak*. Melly annyit tészen, mint-ha azt mondotta-vólna: Adgy őrizőt, vagy Ajtón-állót.

Noha pedig az Isten segétségéhez kell fő-képpen e' dologban folyamlanunk: mindazáltal szükség, hogy mi-is munkálkodgyunk. Mert Dávid-is úgy kérte az Isten segétségét, hogy a' mellett maga-is erőlködött; a' mint máshutt jelentette, mondván [n]: *Mondék: Meg-őrizem útaimat; hogy ne vétkezzem a' nyelvemmel*: az-az; El-végeztem magamban, és tellyességgel el-tekéllettem, hogy úgy viselljen magamát, hogy nyelvemben fogyatkozás ne essék. Es utánna veti: *Őrizetet vetettem a' számnak, mikor a' Bűnös ellenem állana*: az-az, A' mit el-tekéllettem, végbe-is vittem; és olly-kor, mikor leg-nagyobb kísztetőm vólt, és a' Bűnös ellenem-állott. A' mi munkánk pedig e' dologban az; hogy valóban meg-gondollyuk a' szóllásban a' Környűl-álló dolgokat: Mert, a' mint Szent Ambrus mondotta, A' bölch ember, minek-előtte szóllyon, sok dolgokat meg-tekint: mit mondgyon; kinek mondgya; michoda helyen, és michoda időben mondgya. A' mint meg-választod, úgy-mond Szent Agoston [o], a' mit egyél: úgy meg-válaszszad a' mit szólly. Ha a' szádon bé-ménő étket meg-vizsgálod, miért nem vizsgálnád-meg a' szádból kijövő ígét? melly gyakorta nagyobb galibát szerez házadban, hogy-sem az étek a' gyomrodban. Mint, a' ki házából ki-mégyen; minden-felől meg-nézéli magát; ha orczája tiszta; ha ruhája, és egyéb dolgai ekesen állanak: úgy a' ki szóllani akar, meg-tekintse mit illik mondani. Hogy-ha pedig, azt el-mulatván, maga gondolatlanúl ember valami illetlent mond: ne kedvezzen magának; hanem valóba meg-dorgállya magát, és ugyan meg-is bűntesse, vagy szaját meg-ütvén, vagy a' földet megchókolván. Mert, *Ha mi magunkat meg-ítélnők, nem ítéltetnénk-meg ugyan* [p]: hanem, az Istentől-is bochánatot nyernénk, és magúnkat-is hasonló esetektől meg-őriznők.

Szent Domonkos Szerzetiből-valo *Ioannes Nider*, azt írja [q] egy Fő-emberről; hogy az Udvarban, igen meg-tanúlta-vólt, és ugyan szokásúl vötte-vólt a' káromkodást, és átkozódást: és azzal orvoslotta-meg a' gonosz nyavalyát, hogy meg-hadta a' szolgainak; hogy, valamikor azt hallyák tőle, meg-íntsék róla, és azon a' napon húst ne adgyanak néki. Mellyel annyit használt, hogy, fél esztendő-múlva, tellyességgel meg-menekedett a' gonosz szokástól. Egy *Augustai* polgár, azon nyavalya-ellen, azt vötte orvosságúl; hogy, valamennyíszer vétett, annyíszor egy ehőp vért vött a' kezéből: és rövid időben, tellyességgel meg-győzte a' gonosz szokást. Másról azt olvastam; hogy annyíszor meg-fogta bor-béli abrakát, valamennyíszer nyelvével vétett: és kevés ideig vízzel mosván a' nyelvét, a' véteknek úndokságát tellyességgel el-mosta. Ha mi-is ezeket követtyük, kétség-nélkül őrizetben tarthattyuk a' nyughatatlan tagot. és részünk lehet a' Bölch mondásában [r]: *Boldog a' férfiu, a' ki a' szája-igéjével meg nem esett*. Es Szent Jakab mondásában-is [s]: *A' ki a' szóban meg nem botlik, az tökéllettes férfiu: zabolán hordozhattya egész testét-is*: úgy hogy, ne a' test végyen győzedelmet a' lelken, hanem a' lélek légyen diadalmas a' testen; és a' jól-vitézkedőknek készíttetett Koronát el-vegye: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges Isten, az ő meg-testesült Sz. Fiának érdemiért, a' Boldogságos Szűz Mariának esedezése-által. Amen.

A
l *Lib. de Natura & Grat. contr. Pelagian. c. 15.*
m *Psal. 140. 3.*
B
n *Ps. 38. 2.*
Circumstentia,
C
o *In Ps. 51.*
p *1. Cor. 11. 31.*
q *Lib. 4. Formicarij, c. 3.*
D
r *Eccli. 14. 1.*
s *Iac. 3. 2.*

A

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

AZt olvaſuk Eſter Királyné-aſzſzonyról [a], hogy *Tetſzett* Aſsvérus Királynak, *és kedvet talált az ő ſzíne-előtt*: mindazáltal, látván a' Királyt az ő Királyi-ſzékiben ülve, és Királyi ruhákba öltözve [b], *le-eſett, és ſzíne ſárgaságra változott.* melynek okát adta, mondván: *Láttalák Uram téged mint az Iſten Angyalát, és meg-háborodék a' ſzívem a' te dicsőségednek félelmétől.* Kit vígaſztalt a' Király, mondván: *Mi lölt Eſter? én vagyok az atyádfia: ne félly.* A' mái napon, a' Mennyei Királynéaſzſzony, a' fényes Angyalnak chodálatos köſzöntését halván, el nem eſett ugyan: de meg-háborodott. Kit az Angyal imigyen vígaſztalt [c]: *Ne félly Maria, mert kedvet találtál az Iſtennél.* &c. Es, mint-hogy az Angyal-köſzöntéſe okot adott a' Szűznek a' háborodáſra, és gondolkodáſra, mind a' kettőt meg-orvoſlotta. Mint-ha azt mondotta-vólna: Ninch okod a' félelemből-valo háborodáſra, mert kedvet találtál az Iſtennél: mellyért örvendeznod kell. Se ne fáradgy gondolkodván, minémű légyen az én köſzöntéſem: mert *Imé méhedbe fogadſz, és Fiat ſzülſz.* Erről a' vígaſztaló beſzélgetéſről, léſzen e' moſtani Predikátzio.

a Eſt. 2. 9.
b Eſt. 15. 9. 10. 12. 16.
c Luc. 1. 30.

B

I. Meg-magyarázom az Angyal követségét.
II. Meg-mutatom, hogy a' Szűz Maria kérdésében vétek nem vólt.
III. Meg-magyarázom az Angyal feleletit, és a' Szűznek végezését.
IV. Szóllok e' nagy dologuak, az Olvasó mondás-által-valo emlekezetiről.

ELSÖ RESZE.

AZ Angyal a' Köſzöntésben, nem nevezte nevén a' Szűz Mariát, hanem, midőn vígaſztalni akarta: jelentvén azzal-is, hogy jó akarattal vólna hozzája. Mert a' kiket kedvellünk, nevőkön nevezzük. Azért mondotta Moyſes az Urnak [d]: *Azt mondottad: Iſmérlek téged nevedről, és kedvet találtál előttem.* Szent *Bonaventúra* azt ítéli; hogy az Angyal azt jelentette, hogy a' Maria neve bé vagyon írva Meny-országban; Urunknak ama' mondáſa-ſzerént [e]: *Örüllyetek, hogy a' ti neveitek írva vannak Mennyekben.*

d Exod. 33. 12.

C

e Luc. 10 20.

Vígaſztalván az Angyal a' Szűz Mariát, azt mondotta: *Ne félly, mert kedvet találtál az Iſtennél.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Féllyenek azok, kik a' Iſtennek kedvében ninchenek, és ő-tőle ſegétséget nem várnak: de te ne félly, hanem, az atyáddal Dáviddal bizváſt mondgyad [f]: *Az Ur az én világoſitáſom, és ſzabadúláſom: kitől féllyek? Az Ur az én életemnek óltalmazója: kitől rettegjek?* Es [g]: *Ha a' halal árnyéka közepett járok is, nem félek gonoſzoktól: mert te velem vagy.* Ha Dávid nem félt ſemmitől, azért, hogy az Ur vélé vólt, mint hűv ſzolgájával: ſokkal inkább nem kellett félni a' Szűznek; kivel nem chak úgy vólt, mint hűv ſzolgálójával, hanem mint ſzerelmes Annyával-is. A' vígaſztalás-után, az Angyal meg-beſzélletve nyilván a' Követséget, mondván [h]: *Imé méhedbe fogadſz, és Fiat ſzülſz.*

f Pſ. 26. 1.
g Pſ. 22. 4.
h Luc. 1. 31.

Az Elsö Ige, *Imé*: Elsőben, azt jelenti; hogy a' dolog ſokára nem halad, hanem leg-ottan meg-léſzen. Máſodſzor; hogy azzal bé-tellyeſedik Iſaiáſnak ama' jövendőléſe [i]: *Imé egy Szűz méhébe fogad, és Fiat ſzül.* Harmadſzor; hogy méltóságos, és chodálatos dolgot foglal magában a' Követség.

i Iſa. 7. 14.

D

A' Máſodik Igével, *Méhedbe fogadſz*; egy-nehány Eretnek vélekedéſek rontatnak-meg: I. A' *Manichauſoké*: kik tagadták a' Kriſtuſnak igaz Teſtét. Mert, ha a' Kriſtus teſte nem valóságos igaz Teſt vólt, ſemmi-képpen a' Szűz méhébe nem fogadta-vólna; a' mint Szent *Athanaſius* írja [k]. II. A' *Valentinusé*: ki egyebekkel, a' Kriſtus Teſtét külömb-félének vallotta a' mi teſtünknél; a' mint Szent *Irenæus* írja [l]: és hogy, nem a' Szűz Mariából vétetett, hanem máſunnét tétetett méhébe. Mert, ha úgy vólna, nem mondhatnók hogy a' Szűz Maria méhébe fogantatott, ha az ő teſtéből nem vólt. III. Azoké, kik, a' mint Sz. Agoſton írja [m], azt mondották; hogy a' Szűz Maria, nem létel-ſzerént-valo igaz Annya vólt a' Kriſtuſnak. Mert, ha méhébe fogadta, ſzülte-is a' Kriſtuſt: ha pedig ſzülte, igaz Annya vólt: mert az ember, anyától ſzületik. IV. A' *Neſtorinusé*: ki, a' mint Sz. *Damaſcénus* írja [n], a' Szűz Mariát nem vallotta Iſten Annyának; imigyen okoskodván: Nem ſzülte az Iſtenséget: tanát nem-is Annya az Iſtennek. Kinek igazán meg-felelt Sz. *Cyrillus* [o]; hogy, a' puſzta ember annyának mondatik az aſzſzony állat, noha a' lelkét nem ſzüli; hanem az Iſté teremti. Mert, hogy valaki az ember annyának mondattaſsék, elég hogy

k Lib. de Aſſumtione ejus.
l Lib. 3. c. 32.
m Lib. de Fide & Symbolo.
n Lib. 3. c. 12.
o In Concilio Epheſino. Tom. 1. 01.

a' teſt

a' test az ő testéből léfzen; mellyel eggyesűl a' lélek, és úgy léfzen az ember. Holott azért a' Szűz testéből-valo a' Kriſtus teſte, mellyel eggyesűlt az Iſtenség: igazán mondatik Iſten Annyának; mert a' Teſt az Iſtenséggel egy személyben vagyon, és *az Ige teſtté lött.*

Az Harmadik Ige; *Es fiat ſzűlſz*: jelenti, hogy a' Szűz Maria, nem chak méhébe fogadta az áldott gyümölchöt, hanem ſzűlte is: nem úgy, mint ſok aſzſzony'állatok chelekeſznek, teſt-ſzerént, vagy gonoſz ſzánt-ſzándékból, vagy gond-viſeletlenségből, gyermeket veſztvén: és mint ſok ferfiak 's aſzſzony'állatok, lélek-ſzerént, jo ſzándékokat félbe hagyván, és végbe nem vivén. Kiknek azt mondhattyuk Iſaiáſsal [p]: *A' Fiak a' ſzűlésig jutottak; és nincſen erő a' ſzűléſre.*

Negyedik Ige: *Az ő nevét JESUSnak hivod.* Midőn az Iſten valakinek nevet ád, bizonyos lelki ajándékot jegyez. Mint az Ó Teſtamentomban [q]; *Többé*, úgy-mond az Iſten, *nem hivattatik a' te neved Abrámnak: hanem Abrahámnak nevezteteſz: mert ſok nemzetségek Attyává rendeltelek téged.* Az Ujban [r]: *Te Péter vagy* (Kő-ſzál,) *és e' Kő-ſzálon fogom-épiteni az én Anyaſzentegyházamat.* Az-okáért, mint-hogy a' Kriſtus-általi kellett üdvözűlnünk, JESUSnak, az-az, Üdvözítőnek neveztetett: nem úgy mint Abſalom; ki az attyának nem békesége vólt, a' mint a' neve kívánta vólna, hanem ellensége: vagy Ananías; ki az Iſtennek nem kedve-ſzerént chelekedett, a' mint a' neve jelentette, hanem kedve-ellen, és meg-is bűntettetett [s].

Ötödik Ige: *Es nagy léſzen*, ugyan Emberi terméſzete-ſzerént-is; melly-ſzerént fogantatott és ſzűletett: 1. A' Szentségben [t]. 2. A' Tanitásban: mert ſoha ember úgy nem ſzóllott, mint ő [u]. 3. A' Choda-tételekben: mert ſenki a' Jeleket nem chelekedhette, a' mellyeket ő chelekedett [x]. 4. Tiſztiben; kiről még a' Samaritánuſok-is azt mondották [y]: *Tudgyuk, hogy ez bizonyára e' világ Üdvözítője.* Ő-maga pedig [z]: *Én vagyok a' jó Paſztor.* A' nép pedig [a]: *Nagy Próféta támadott közöttünk.*

Hatodik Ige, *A' Magaſság-béli Fiának hivattatik*: mert, Iſtensége-ſzerént, az Atya-Iſtennek anya nélkűl valo Fia vólt; mint, Embersége-ſzerént, a' Szűznek atya-nélkűl: melyből nagy bőchűllet ſzármazott a' Szűzre, hogy ő annak vólt Annya, kinek más attya nem vólt az Iſten-kivűl.

Utólsó ige: *Néki adgya az Ur-Iſten Dávidnak az ő attyának ſzékét: és orſzágol a' Jákob házában örökké, és az ő Orſzágának nem léſzen vége.* Ebből imigyen okoskodnak a' hitetlen Zsidók a' Kriſtus-ellen: A' Próféták jövendőléſe-ſzerént, a' *Meſſiáſnak* Királynak kellett lenni; és a' Dávid Király ſzékén űlni; és a' meg-romlott Orſzágnak ő-általa kellett fel-épűlni: mellyek nem illenek a' mi Kriſtuſunkhoz: Tahát nem ő az igaz *Meſſias.* De meg-chalatkoznak. Mert a' Próféták, a' Dávid Orſzágáról egy-néhány dolgot jövendőltek: I. Léte-előtt; hogy a' Júda nemzetségében fundáltatik [b]. II. Hogy a' Dávid fiaitól el-vétetik, és más Nemzetre ſzáll [c]. III. Hogy iſmég helyére állana, és fel-épűlne [d]. IV. Hogy a' Kriſtus el-jövetele-előtt, fel nem épűlne [e]. V. Hogy a' Kriſtus-által, nem chak meg újúlna, hanem meg-is öregbűlne; és killyebb terjedne, hogy-ſem az előtt vólt, azért, hogy a' Pogányokat-is magába foglalná [f]. VI. Hogy vége nem lenne, hanem örökké meg-maradna [g]. Ezeket mind meg-mutathattyuk a' Kriſtus birodalmában: melly minden bizonnyal öregb vólt, hogy-ſem a Dávid Királyé, és az ő fiaié: és vége ſem léſzen; holott a' Dávidé régen meg-ſzűnt. de azért mondatott a' Kriſtus a' Dávid Sézkén űlni; hogy az ő magvából vólt; az ő Városában Betlehemben ſzületett; és birodalmát a' Zsidók-közőtt kezdette.

II. RÉSZE.

HAlván a' Szűz Maria a' bőchűlletés követséget, árra nem félelmes halgatáſsal felelt, hanem Kérdés-képpen, igen értelmes ſzólláſsal, mondván [h]: *Mint léſzen ez, mert férfiat nem iſmérek?* Melly kérdésben, nem chak nem vétett, hanem dícheretesen-is chelekedett: noha némelly Hitetlenek azt méréſzlik mondani, hogy hitetlenségből ſzármazott. Ugy tetſzik, úgy-mond *Calvinus* János [i], hogy a' Szent Szűz, nem kevesebb gonoſsággal kisebbíti az Iſten halalmaſságát, mint azelőtt Zakarías: a' mi a' terméſzetnek közönséges rend-kivűl vagyon, lehetetlennek állítya. Nem kell pedig fölöttébb munkálkodnúnk, hogy őtet minden vétektől meg-mentsük. Hazud az áruló; és hamisan haſonlíttya Zakariáshoz a' Szűz Mariát. Mert Zakariáſt az Angyal meg-feddette, és az Iſten ideig-valo némaſsággal-is meg-bűntette: de a' Szűz Mariát, chak kemény ſzóval ſem illette az Angyal: Sz. Erzébet pedig dícherte-is hitte, mondván [k]: *Boldog vagy a' ki hitél.* Es nem chak meg nem bűntetetett, hanem, a' mint azon Szent Erzébet, bé-telvén

[p] Iſa. 37. 3.
[q] Gen. 17. 5.
[r] Mat. 16. 18.
[s] Act. 5. 5.
[t] Iſa. 11. 6.
[u] Ioan. 7. 46.
[x] Ioan. 3. 2.
[y] Ioan. 4. 42.
[z] Ioan. 10. 14.
[a] Luc. 7. 16.
[b] Gen. 49. 8.
[c] Jer. 22. 30.
[d] Amos. 9. 11.
[e] Ezech. 21. 26.
[f] Pſ. 71. 8. 9. 10. 11.
[g] Iſa. 9. 7.
[h] Luc. 1. 34.
[i] In Harmon.
[k] Luc. 1. 45.

A

a' Szent Lélekkel mondotta: *Bé-tellyesedtek azok, mellyek néki mondattak az Urtól.* De micsoda orczával mondotta a' hittül-szakatt *Calvinus*, hogy nem kell azon fölött-téb munkálkodnunk, hogy a' Szüzet minden vétektől meg-mentsük? Az Isten Angyala, nem vétkesnek mondotta, hanem Malasztal tellyesnek, és áldottnak az aszszony'-állatok-között: Kinek hidgyünk tahát?

Vedd eszedbe, hogy nem minden Kérdés, kételkedésből, vagy tudatlanságból származik, mert Urunk-is sokakról kérdezkedett, noha mindeneket nyilván tudott, és semmiről nem kételkedett. Szent János-is, midőn a' tömlöczben lévén, azt
l Matt. 11. 3. kérdette Urunktól tanitványi-által [l]; *Te vagy-e a' ki el-jövendő vagy; a' vagy mást várunk?* nem ő-magáért kérdette, hanem a' Tanitványiért. A' Szüzről-is azt mondhattyuk, hogy mi-érettünk kérdezkedett; a' mint *Albertus Magnus* irja
m Super Missus est. c. 259. [m]: hogy a' dolog bővségesben meg-irattatnék; az Igasság inkább ki-jelentetnék; és a' hamis vélekedések ki-irtatnának. Továbbá, a' Kérdés gyakorta a' kívánságnak oka; hogy ember-

B

a' dolgot nyilvábban meg-értheſse. Mint mikor Nikodémusnak Urunk azt mondotn Ioan. 3. 4. ta; hogy újonnan kell születni: azt kérdette [n]: *Mi módon születhetik az ember, mikor vén?* Melly Kérdés, nem kételkedésből származott-, a' mint jól mondgya *Cornelius Ianſenius*; mert Nikodémus, kész vólt a' Kristus mondását el-hinni: hanem kívánságból; mert a' dolgot valoságosan kívánta érteni. Es Urunk-is eleget tött kívánságának, meg-tanitván mi módon lehetne az; tudni illik, a' Sz. Kereszt séggel-valo új születés-által. Sőt azt mondom; hogy a' Szüz Maria a' Kérdéssel, sok Jószágos cselekedetit, és,

Elsőben; Hitit bizonyította. Mert, ha a' dolgot valóban nem hitte-vólna, miért tudakozott-vólna a' módgya-felől? Azt alitván azért, hogy a' mébébe-valo fogadás, ellenkezik a' Szüzességről-valo fogadással, a' dolognak módgyáról értekezett: mellyet azért akart tudni, hogy értené michoda szolgálat kívántatnék ő-tőle a' dologra-: az-okáért, az Angyal-is szépen meg-tanitotta, eleibe-adván rend-szerént a' dolognak minden állapattyát. Bizony, ha a' dolog-, vagy az Angyal mondása-felől kételkedett-vólna, nem a' módgyáról, hanem ugyan a' dologról értekezett-vólna, és azt kérdette-vólna, ha lehetségesé-e az, vagy meg-lészen-e? De arról nem-

C

kérdezkedett: hanem, nem tudván, ha férfiu-által, vagy férfiú-nélkül kelletnék-e a' dolognak végbe menni, chak azt kérdette-, Mint lészen? Mint-ha azt mondotta-
o Serm. 4. Super Missus est. vólna, a' mint Sz. Bernárd elmélkedik [o]: Holott tudgya az én Uram, az én lelki-ismeretemnek bizonysága, hogy az ő Szolgálójának fogadása vagyon hogy férfiat nem ismér: mi módon, és mi renden akarja hogy ez meg-légyen? Ha szükség fogadásomat meg-szegnem, hogy ollyan Fiat szüllyek: őrülök-is a' Fiúnak, és bánkodom-is a' szándékon: mindazáltal, légyen az ő akarattya-. Ha pedig szüzen fogadok méhembe, és szüzen szülök; melly, ha ő-néki tetszik, nyilván nem lészen lehetetlen-: akkor bizonnyal tudom, hogy meg-tekintette az ő Szolgálójának alázatosságát-. Sz. Ambrús nyilván irja; hogy, midőn azt mondotta; *Mint lészen ez?* nem kételkedett a' dolognak meg-létéléről, hanem a' módgyáról kérdezkedett: és a' Szüznek hitit, az Abrahám hitihez hasonlittya [p]. Melyről nagy dícséretet tészen Sz. Pál [q], hogy
p Lib. 2. de Abraham. c. 8 q Rom. 4. 18. 19. 20. 21. hitt az Isten ígéretinek, ki a' kilenczven esztendős magtalan Sárától, fiú-magzatot-

D

ígért néki. De ha jól meg-fontollyuk, meg-haladta a' Szüz hiti, az Abrahám hitit: I. Mert Abrahám azt hitte, hogy kilenczven éſztendős magtalan aszszony'állat fiat-
r Gen. 5. 3. szül: Maria pedig, hogy a' Szüz, szüzeſségében meg-maradván, Anyává lészen-. II. Abrahámnak vólt valami példája, az időhöz-képeſt: mert Adam és Eva mikor Se-
s Gen. 5. 32. tet nemzették, idősbek, az-az, száz harmincz esztendősök vóltak [r]: *Noë pedig, mikor öt-száz esztendős vólt, nemzette Semet, Kámot, és Jáfetet* [s]. De Mariának, sem az-előtt-, sem az-után nem vólt példája. III. Abrahámnak a' Magzat, férfiútól és aszszony'állattól ígértetett: a' Szüznek pedig, férfiú-nélkül. IV. Abrahám azt hitte, hogy puszta embert fog-nemzeni: Maria pedig, hogy Istent és embert szül. Az-okáért,
t Lib. 3. c. 33 a' Sz. Atyák szép dícséretekkel magasztallyák a' Szüz Maria Hitit: A'mit Eva meg-kőtött hitetlenségével, úgy-mond Sz. *Irenaus* [t], azt Maria meg-óldotta hitivel, mellyel a' nagy mély titkos dolgokat-is mingyárt el-hitte, és késedelen-nélkül reá-hajlott.

Másodszor; A' Szüz az ő kérdésével, nagy buzgó Szerelmét és kívánságát mutatta a' Szüzeſséghez: mert, noha olly Fiat kellett méhébe fogadni, el nem felejtette a' Szüzeſségről-valo fogadását; és azt kívánta meg-tartani. Es úgy tetszik, mint-ha tusakodott-vólna ő-benne az ollyan Fiúnak méhébe fogadásáról-valo örőm, és a' Szüzeſségnek el-veszt éséről-valo félelem. Az-okáért mind a' kettőt meg-nyerte, és úgy fogadta méhébe az Isten Fiát, hogy Szüzeſségéről-valo fogadását meg nem szegte.

Harmadſzor; A'Szűz az ő kérdésével, nagy Okoſságát mutátta. Mert, nem álitván, hogy a'méhébe-valo fogádás, meg-maradhaſſon a'Szűzeſséggel, mellyet igen bőchűllőtt és kedvellett: azt ítélte, hogy méltó annak módgyáról tudakozni. mert az Okoſság nem engedi a'nagyba-járo dolgokban a'hirtelenkedéſt, hanem tanátskozáſt kíván, mint 's hogy leheſſen leg-jobban. Tanúllyanak ebből a Szűzek, és Aſzſzonyok: és ha mit ígérnek nékik, jól végére mennyenek, ha a'tiſzteſséggel, és jó lelki-iſmérettel egybe-illik-e, vagy nem: mert külömben, mint Eva, meg-chalatkoznak. Váj-ha meg-kérdette-vólna Eva a Kígyót, Mint leheſſen az, hogy a'tíltott fa gyümőlchének meg-ételével, meg-nyílván a ſzemők, *ollyanok léſznek mint az Iſtenek, jót és gonoſzt túdók* [u]: nyílván nem hozta-vólna az egéſz Emberi nemzetet illyen nagy nyomorúságba. A' ſzokatlan dologban, hamar meg-chalatik az ember: és azt ſzokták mondani; hogy A' ki ſzokatlan barátságát mutattya, vagy meg-chalt, vagy meg akár chalni. Az-okáért, méltó a' ſzokatlan dologban meg-kérdeni, Mint lehet az? Látván Jóſef, fajtalan Aſzſzonyának ſzokatlan barátságát, mellyel bűnbe akarta ejteni: nem hitt, és nem engedett néki; hanem nagy okoſſan kétſzer-is kérdezkedett, mondván [x]: *Hogy cheleked-hetem e'gonoſságot, és hogy vétkezhetem az én Iſtenem-ellen?* Az vólt írva az *Epicharmus* Filóſofus *Epitaphium*jában: A'mennyívei a'Nap meg-haladgya a'több chillagokat; és a' mennyívei a'tenger meg-előzi a'folyó-vizeket: annyíval meg-győzte *Epicharmus* a'több Bőlcheket. Melly dícheretet, a'ma'jeles mondáſſal ſzerzett magának: A'Bőlcſeségnek ina és tagja abban áll, hogy ember vakmerő-képpen ne hidgyen. Melly mondás, igen illik a'Bőlch mondásához [y]: *A'ki hamar hiſzen, álhatatlan-ſzívű, és meg-kiſſebbittetik.* Azt mondotta *Euripides*-is [z]; hogy Az okos hitlenségnél, ninch haſznosb dolog az embereknél. Jól mondotta. Az okos hitlenségnél: mert egy éb-aránt, *Seneca*-is igazán mondotta [a]: Mindeneknek hinni, és ſenkinek nem hinni, mind a'kettő vétek. De az Elsőt, tiſzteſségesb fogyatkozáſnak mondanám; a'Máſikat, bátorságosbnak.

Negyedſzer; A'Szűz az ő kérdésével, nagy Alázatoſságát mutatta. Mert, noha az olly nagy méltóságot, minémű az Iſten Fiának Anyaſága, az Iſten réſzéről nem ítélte lehetetlennek, hanem bizonnyal el-hitte, hogy, ha akarja, meg-is chelekedheti: mindazáltal, a'nagy Alázatoſság-miatt magának ſemmit nem tulajdonítván, nem tudta mint leheſſen az. Ha valamelly hatalmas Király, egy ſzegény aſzſzony'állathoz követet küldene, azt üzenvén néki, hogy feleségül akarja venni: nem méltán gondolkodhatnék-e a'dolgon? és nem okoſſan kérdené-e, Mint leheſſen az? Nem hogy azt lehetetlennek vélné, a'Király réſzéről, kinek az chak jó akaratttyán áll; hanem hogy, tudván maga állapattyát, nem iſmérné méltónak magát a'Királyi házaſsághoz. Haſonló-képpen a'Szűz Maria, a'nagy méltóságra magát elégtelennek ítélvén, azt kérdette: Mint léſzen az? Mint-ha azt mondotta-vólna az Angyalnak: Ím értem, hogy nagy méltóságra menendőnek mondaſz: de én, tudván a'magam erőtlenségét, félek, és meg-háborodtam. Azt-is hallom, hogy biztatſz, és azt mondod hogy ne féllyek: az-okáért kérlek, mond-meg a' dolognak módgyát, mint kelleſsék abban magamat viſelnem? Melyből azt kell tanúlnunk; hogy a'fő Tiſzteknek fel-vételével, ne ſieſsünk; hanem jól meg-tekíntsük, ha vagyon-e annyíra-valo erőnk, és értékünk, hogy azokban el-járhaſſunk: mert a'fő Tiſztek, merő terhek, mellyeket nem minden vállalhat-fel. A'Százados, ki Urúnktól, beteg, de kedves ſzolgájának gyógyítását kívánta, midőn tiſztiről ſzóllott; nem chak azt mondotta hogy birodalma vágyon, vagy vitézek vannak alatta: hanem, hogy ő-is birodalom-alatt-valo ember [b]: jelétvén, hogy a'Tiſztben nehéz terh vagyon, melly-alatt fáradni és izzadni kell. Iſaías pedig, a' *Meſſiás* birodalmáról ſzólván, azt mondotta [c]: *A'Fejedelemsége, az ő vállán vagyon*: nem chak mint nehéz terh, hanem mint keſerű Kereſzt-is, mellyet vállán vitt a' *Calvaria* hegyére: és azért némellyek, a'Fejedelemségen, a'Kereſztet értik.

Abban-is mutatta Alázatoſságát a'Szűz; hogy, noha ő fellyebb-valo vólt az Angyalnál, nem terméſzettel, hanem Malaſzttal, és méltósággal: úgy-mint ki őrőktől-fogva az Iſten Fiának Annyává válaſztatott: mindazáltal, nem tőtt magáról ítéletet a' dologról, hanem az Angyaltól értekezett annak módgyáról; nem tulajdonítván magának az Iſteni dolgokat; a'mint Sz. Ambrús beſzéll: az-az, nem akart tulajdon okoſságának hinni, hogy magától, maga tetſzéſe- és kívánsága-ſzerént-valo módon gondolna; hanem alázatoſſan a'Követtől értekezett. Nyomorúlt dolog a'Tudatlanság, mellyet Sz. Kelemen, Gonoſz Őrdőgnek nevezett [d]; Remete Sz. Márk pedig [e], Minden gonoſság fejedelmének: de ſokkal nyomorúltabb dolog, hogy mi-reánk a'Tudatlanság őrökségül maradott az Első Atyánktól: de még-is, a'Kevélység halyogja úgy elfogta lelki ſzemeinket, hogy azt nem láttyuk, vagy látni nem akarjuk. Innét ſoka-

A

u Gen. 3. 5.

x Gen. 39. 8. 9.

B

y Eccli. 19. 4.

z In Helena.

a Epiſt. 3.

C

b Matt. 8. 9.

c Iſa. 9. 6.

D

d Lib. 2. Recog.

e Lib. de Lege Spirituali.

A

hogy Tudatlanoknak ne láttassának, más tanátsával nem akarván élni, semmi dolgokban elő nem mehetnek; és azzal, leg-nagyobb bolondoknak mutatyák magokat. *Fiam*, úgy-mond a' Bölch [f], *tanáts-nélkül semmit ne chelekedgyél: és a' chelekedet-utan meg nem bánod.*

f Eccli. 32. 24.

Ötödször; A'Szűz az ő kérdésével, Álhatatosságát mutatta. Mert halván, hogy az Angyal őtet nagy méltósággal kínállya, szorgalmatos volt az egyszer el-tekéllett, és Istennek ígért Szűzesége-felől, hogy azt félbe ne kellene hagyni: és azért kérdette: *Mint lészen ez, mert férfiat nem ismérek?* Ritka az emberekben az Álhatatosság: és, a' mint Jób mondotta [g], *El-fút mint az árnyék, és soha azon állapotban meg nem marad.* Szép hasonlítás: mert mi-képpen az árnyék, hol nagyobb, 's hol kissebb; hol Nap-keletre, 's hol Nap-nyúgatra hajol: úgy az ember-is szűntelen változik; és gyakorta a jót el-hagyván, a' gonoszhoz ragaszkodik. Azon okért mondgya a Bölch-is [h]: *A' Szent ember a' bölcheségben marad, mint a' Nap: mert a' bolond, mind a' Hóld változik.* Merr, mi-képpen a' Hóld, hol kerekdéd, hol szarvas, 's hol fél-kerekű; hol piros, hol feir, 's hol halvány; hol világos, hol homályos, 's hol ugyan setétes: úgy az ember-is, hol vig, 's hol szomorú; hol szeret, 's hol gyűlől; hol félénk, 's hol vakmerő; végezetre, hol jo, 's hol gonosz. Szép dolog a' Jóban-valo Álhatatosság, mellyet a' Pogányok-is dichértek. *Socrates*, a' mint *Stobæus* írja [i], azt szokta mondani; hogy, mi-képpen az oszlop álhatatosan áll az ő talpán: úgy az ember-is, a' ki a' Jószágos chelekedetekben gyakorlya magát, álhatatos légyen jó igyekezetiben. Tellyességgel, úgy-mond Sz. Bernárd [k], az Álhatatosság-nélkül, sem a' harczoló, győzedelmet; sem a' győzedelmes, jutalmat nem vészen. Vedd-el az álhatatosságot: sem a' szolgálatnak ninch jutalma, sem a' jó-téteménynek érdeme, sem az erősségnek dícherete. Végezetre, Nem az a' ki el-kezdette, hanem, *a ki álhatatos lészen végig, az üdvözűl* [l]. És másutt ekképpen int [m]: *Légy hív halálig, és néked adom az Élet Koronáját.* Az-okáért, nem hitetlenségből, vagy kételkedésből származott a' Szűz Maria kérdése, hanem az elő-számlált jeles Okokból: és azt érdemlette, hogy az Angyal rövid felelettel mindenre meg-tanítaná.

B

i Serm. 1.

k Epist. 129. ad Innocens.

l Matt. 24. 13.
m Apoc. 2. 10.

III. RÉSZE.

C

AZ Szűz kérdésére, azt felelte az Angyal [n]: *A' Sz. Lélek szálla te-reád*, &c. Mint-hogy Isaias a' *Messiás*ról azt mondotta [o]; *Az ő nemzését ki beszélli-meg?* az-az, azt emberi elme meg nem foghattya, sem emberi nyelvki nem mondhattya, a' Krisusnak, sem Istensége-szerént-valo szűletését, mellyel őröktől-fogva az ő Mennyei Sz. Attyától szűletett: sem Embersége-szerént-valo szűletését, mellyel bizonyos időben a' Szűztől szűletett; mert mind a' két szűletése, a' természet erejét és határát felyűl haladgya: az Angyal-is a' Kérdésnek nehéz-voltát értvén, úgy tetszik, hogy más fellyebb-valo Mesterre igazította a' Szűzet. mert a' meg-mondott ígékkel, nyilván jelenti ugyan, hogy a' dolognak a' Sz. Lélek léfzen alkotója: de a' módgyát, nem olly világosan magyarázta-meg. Ha azt kérdenéd: Mint terem a' tengeri chigában a' Gyöngy? és én azt felelném; Az égi hatmatból, és a' Nap melegségéből léfzen: nem a' terméfnek módgyát, hanem a' terméfzetnek alkotmányát fejteném-meg. Úgy az Angyal-is meg-mondotta, ki-által léfzen az Isten Fiának a' Szűztől-valo szűletése: de a' módgyát meg nem magyarázta; hanem a' Szűzet a' Sz. Léleknek, mint az Isteni titkok magyarázójának, Iskolájába igazította; a' mint Sz. Bernárd elmélkedik [p]. Mint-ha az Angyal azt mondotta-vólna: Senki azt nem taníthattya, hanem chak a' ki adgya: senki meg nem tanúlhattya, hanem chak a' ki magába foglallya. Több Sz. Atyák-is azt tanítyák; hogy, bizonnyal tudhattyuk hogy az *Ige testtélőtt*, de a' módgyát nem érthettyük. Mindazáltal, az Angyal felelettiből, annak segétségével, ki az Istenségnek hozzájárúlhatatlan fényességét, a' mi testünkel árnyék-alá vőtte, valamennyire a' módgyáról-is elmélkedhetünk, a' Sz. Atyák nyomdokit követvén.

n Luc. 1. 35.
o Isa. 53. 8.

p Hom. 4. super Missus est.

A' mit azért elsőben mondott az Angyal; *A' Sz. Lélek szálla te-reád*; azt téfzi: A' mit a' férfiú test-szerént szokott chelekedni, azt a' Sz. Lélek, lélek-szerént, az-az, szeplő nélkül, és tisztán helyére hozza. Az-okáért, ha férfiat nem ismérfz-is, méhedbe fogadfz, Szűzességednek sérelme-nélkül.

Itten azt kérdhetné valaki Sz. Agostonnal [q]: Ha mondhattyuk-e a' Szent Lelket a' Krisus Attyának test-szerént, mivelhogy az ő testének formálásában ő vitte véghez, a' mi a' férfiútól kívántatott-vólna? Felelet: Nem mondhattyuk. Mert az Atyasághoz, nem chak az kívántatik hogy valamit formállyon, és alkossan, hanem hogy az ő állattyából formáltassék a' magzat. Azért mondgyák a' Filosofusok, hogy a' Nap, az

q In Enchir. c. 38. & 39.

egerek-

egereknek és békáknak, &c. nem attyok, noha a'Napnak ereje-által formáltatnak a földből, mert nem az ő állattyából formállya azokat. Mint-hogy azért a' Sz. Lélek a' Kriſtus teſtét, nem az ő állattyából formálta, hanem, mint végheteſlen-erejű és fényeſségű Nap, a'Szűz Maria teſtéből alkotta: nem mondhattyuk a'Kriſtus Attyának teſtſzerént. Sőt az-is kívántatik az Atyasághoz; hogy a'magzat, egyenlő terméſzetű légyen az alkotóval: és azért, a'tetvek, noha az emberi teſtből termenek, nem mondatnak fiainknak, ſem mi ő attyoknak; mert nem egy terméſzetűek velünk. Az-okáért, noha a'Sz. Lélek, az ő erejével vitte véghez a Kriſtus fogantatásában, a'férfiútól kívántatott alkotáſt: mindazáltal nem mondatik a' Kriſtus attyának; mert nem egy-terméſzetű a' Kriſtus teſtével.

Máſodſzor, azt mondotta az Angyal a'Szűznek: *A' Magaſság-bélinek ereje meg-árnyékoz téged.* Erről imígyen beſzél; I. Sz. Gergély [r]: Mi-képpen az árnyék, a'világoſságból és teſtből ſzármazik; és a' Nap-fény a'falba ütközvén árnyékot ſzerez, melly árnyéknak híveſsége kedves az embernek: azon-képpen az Iſten, Világoſság lévén, és a' Szűznek méhébe a'teſtet fel-vévén, azon Szűznek, és egyebeknek-is gyönyörűſséges árnyékot ſzerzett: melly minden kiſértetnek hévsége-ellen meg-hívesít. II. Sz. Bernárd azt írja [s], hogy az Iſten meg-árnyékozta a'Szűzet, hogy az Atya-Iſtennek élő Világoſságát méhében el-viſelhetné. *Az Iſten, meg-emésztő tűz* [t]; *minden teſt* pedig *ſzénа* [u]: kívántatott tahát a' hívesítő árnyék, hogy a' tűz a' ſzénát meg ne emésztené. III. Sz. *Gregorius Nyſſénus* azt mondgya [x]; hogy az Iſten Fia, a' Meg-teſtesüléſſel meg-árnyekoztatott: de mi-képpen hogy az árnyék, a'teſtnek neminémű ábrázattya, vagy képe, melyből a'teſt valami réſzéből meg-iſmértetik: úgy az Iſten Fia-is, a'fel-vött emberi teſtben el-rejtezett ugyan; de mindazáltal, a'Choda-tételekről, mellyeket az emberi teſtnek eſzköze-által chelekedett, meg-iſmérhették hogy Iſten Fia. IV. Sz. Ambrús [y], a' Kriſtus Meg-teſtesülését, Árnyékozáſnak nevezi; mert halandó teſtet vött magára: mellyért, az ember élete haſonló az árnyékhoz [z]: nem chak azért, hogy egy-állapatban meg nem marad: hanem azért-is, hogy, mi-képpen az árnyék, az étſzakának képe és haſonlatoſsága; és mennyível nagyobb, annyival közelebb jár az étſzaki ſetétséghez, és haſonlóbb hozzája: úgy a'mi életünk-is a'halálnak képe és haſonlatoſsága: és mennél hoſſzabb, annál közelb jár a'halál ſetétségéhez. Ezeket helyén hagyván, némelly túdós emberek azt mondgyák; hogy az Árnyékozás, terhbe-ejtés: mivelhogy a'nemzésben, az aſſzony'állat neminémű-képpen árnyékba vétetik; 'ki a'házaſság-után, bé-is fédelezi magát, és mint egy árnyék-alá véſzi. és régenten-, a'ki meg akart házaſodni, jelűl az aſſzony'-állatra paláſtyát burította, azzal neminémű-képpen meg-árnyékozván. és talám azért mondotta Rut Boóznak [a]: *Terjeszd-ki lepledet* (vagy paláſtodat) *a'te ſzolgálódra, mert rokonom vagy:* az-az, a'rokonság törvénye-ſzerént, végy feleségűl. Meg-értvén azért az Angyal, hogy a'Szűz Maria nem kedvellené a'férfiú árnyékát, és férfiat nem iſmér, meg-vígaſztalta, mondván: *A' Magaſság-bélinek ereje meg-árnyékoz téged:* az-az, nem a' férfiúnak, hanem az Iſtennek árnyekával terhesülſz-meg, és Szűzeſségedben kárt nem vallaſz.

Harmadſzor, azt mondotta az Angyal a'Szűznek: *Azért a'Szent-is, melly tőled ſzülettetik, Iſten Fiának hívattatik.* Szentnek mondgya a'mi a'Szűztől ſzülettetik, nem chak Iſtenſége-ſzerént, hanem emberſége-ſzerént-is: mert a'Sz. Lélektől fogantatott; és fogantatásától-fogva, 's fogantatásának módgyából Szent vólt: és minden képpen Szent vólt. Mert, ha azt mondod Szentnek a'mi az Iſtennek ſzenteltetett, és tulajdonittatott: mi lehet inkább Szent, mint az a'mi el-válhatlanúl egy ſzemélybe ſzerkeztetett az Iſtenséggel? Ha azt mondod Szentnek a'mi az Iſtennek kedves: mi lehet kedvesb, mint a'kiben *az Iſtenségnek minden tellyes-vólta teſt-ſzerént lakik* [b]? és a'kiről ő-maga az Atya-Iſten azt mondotta [c]: *Ez az én ſzerelmes Fiám, kiben nékem kedvem tölt?* Ha pedig azt mondod Szentnek, a'mi távúl vagyon minden makulától: mit gondolhatſz tiſztábbat annál, kiben a' Bűn nem chak nem vólt, de nem-is lehetett; azért, hogy az Iſtenséggel egy ſzemélyben vólt? Méltán mondotta tahát Dániel a'Kriſtuſt *a' Szentek Szentinek* [d]. Ez a'Szent, Iſten Fiának mondatik, Emberſége-ſzerént-is: I. Eggyesüléséből. Mert az ő Emberſége, az Iſtenséggel eggyesült az Iſten Fiának ſzemélyében: mellyet véle közölvén, az-által az Iſtenséget hozzája kapcholta; a' mint Sz. Bernárd taníttya [e]. II. A'Fogantatás- és Nemzés-ſzerént: mert nem egyébtől, hanem az Iſtentől fogantatott: úgy hogy, ha a'Kriſtus, Iſten nem lőtt-vólna-is, az olyan módon-valo fogantatásért méltán Iſten Fiának mondatott-vólna: nem chak úgy, mint egyéb Szent emberek [f], hanem ugyan magán-valo módon: mert nem lőtt-vólna egyéb Attyá az Iſtennél; és nem máſtól, hanem ő-tőle fogantatott-vólna. A' mint Sz.

Lukách,

A

[r] Lib. 18 Moral. c. 12.

B

[s] Hom. 4 ſuper Miſſus eſt.
[t] Deut. 4. 24. Heb. 12. 29.
[u] Iſa. 40. 6.
[x] Orat. de Chriſti Natiuitate.

[y] Sermon 5. in Pſ. 118.
[z] Iob 8. 9. & cap. 14. 2. Pſ. 101. 12. Pſ. 143. 4.

C

[a] Ruth 3. 9. Pallium.

D

[b] Col. 2. 9.
[c] Matt. 3. 17.
[d] Dan. 9. 24.
[e] Hom. 4 ſuper Miſſus eſt.
[f] Pſal. 81. 6. Ioan. 10. 34.

A

Lukách, Adámot Isten Fiának nevezte [g]: mert nem férfiútól, hanem az Istentől származott. Azért, a'kinek földi attya vagyon, annak fiának mondatik: de a'kinek ninch, méltán Isten Fiának neveztetik.

[g] *Luc.* 3. 38.

[h] *Luc.* 1. 36.

Negyedszer, azt mondotta az Angyal a'Szűznek [h]: *Imé Erzébet a'te rokonod, ő-is fiat fogadott vénségében*, &c. Ebből akarják némellyek állatni a'Szűznek kételkedését; mintha az Angyal azért adta-vólna Maria-eleibe az Erzébet példáját, hogy eggyik chodából, a'másikat el-hinné. De ez nem helyes: I. Mert a'végre, nem mingyárt kellett-vólna mind a'kettőt el-hinni, hanem az eggyiket előbb meg kellett vólna próbálni: de a'Szűz, mind a'kettőt leg-ottan el-hitte. II. Mert az Erzébet dolga, kissebb vólt a' Szűz dolgánál: mivelhogy nem olly nagy és szokatlan dolog, hogy a'magtalan aszszony'állat férfiútól méhébe fogadgyon, és fiat szűllyön, mint a'Szűznek a'szűzesség fogyatkozása-nélkűl-valo szűlése. Mert az elsőben, sok jeles példák vóltak, Sárában, Rákelben, Annában, és a' Sámson annyában: de a'másikról, soha példa nem vólt, 's nem-is lészen. Nehezebb dolgot pedig, künnyebnek példájával el-hitetni, nem elégséges. III. Az Erzébet példáját nem tudta külömben a'Szűz, hanem az Angyal jelentéséből. De a'ki valamit valakivel el akar hisetni, tudván-valo dologgal bizonyit; főképpen midőn a' dolog haladékot nem enged, a' mint itten: mert bizonyos, hogy előbb el-hitte a'Szűz az Angyal szavát, hogy-sem Erzébethez ment. és azért mondotta néki Erzébet [i]: *Boldog vagy a'kihitél.* IV. Hitta'Szűz az Angyalnak, midőn azt mondotta; *Imé méhedbe fogadsz, és Fiat szűlsz:* és azért kérdette annak módgyát. Mellyet meg-értvén, azt-is el-hitte: mert ő-maga kivánta a'módot érteni, és a' Kövétet-is méltónak ítélte hitelre. Az-okáért az Erzébet példáját, egy-általlyában nem azért hozta-élő az Angyal, hogy az-által el-hinné, a'mit a'nélkűl nem hitt-vólna: hanem, beszédének nagyobb erősségére. Mert, noha az Isten ígéretit el-hitték az ő Hívei: mindazáltal az Isten choda-tétellel-is meg-pechétlette mondását nagyobb bizonyságért.

B

[i] *Luc.* 1. 45.

Midőn Sámuel Sault a' Királyságra meg-kente, Saul a' dologban nem kételkedett: de még-is Sámuel, három jellel erősítette a'dolgot [k]. Midőn Isaias azt ígérte Ezekias Királynak, hogy Jerusalem meg-szabadúl a'Sennakerib seregétől, a'Király abban nem kételkedett: de még-is a Próféta, jellel-is erősítette ígéretit [l]. Itt-is az Angyal, meg-magyarázván a'dolgot, az Erzébet példájával, mint nagy titkos dolgot, bizonyította. Mi-is beszédűnket sok-képpen bizonyíttyuk: nem hogy az szükséges vólna, hanem hogy igasága nyilvábban ki-tetsék. Sőt az Isten-is néha, az ő jeleit kettőzteti, azon végre, a'mint Jósef Faraónak jelentette, mondván [m]: *Hogy másodszor láttad, ugyan azon dologhoz tartozó álmot: a'bizonyságnak jele; azért, hogy meg-lészen az Isten beszéde, és hamarább bé-tellyesedik.* Nem heában hozta azért elő az Angyal az Erzébet példáját: mert azzal a'Szűznek hiti nevekedett és erősödött; a'mint egyéb Jószágos chelekedeti-is napon-ként öregbűltek. Sz. Bernárd azt mondgya [n]; hogy az Angyal vigasztalni akarta a'Szűzet, az Erzébet példájával: Azért jelentetik-meg, úgy-mond, a'Szűznek, a'rokonának méhébe-valo fogadása; hogy, midőn a'choda-tétel chodatétellel nevekedik, az öröm örömmel öregbűllyön. De arra-is igyekezett Gábriel az Erzébet példájával; hogy azt hírré tévén, a'Szűzet fel-indítaná a'rokona látogatására; és azon látogatás-által, az Üdvözítőnek jelen-vólta, Keresztelő Jánost-is meg-tisztítaná az Eredendő bűntől; és Erzébetet-is bé-töltené Sz. Lélekkel.

[k] 1. *Reg.* 10 1

[l] 4. *Reg.* 19. 29. *Isa.* 37. 30.

C

[m] *Genes.* 41. 32.

[n] *Hom.* 4. *super Missus est.*

Ennek az Erzébet méhébe-valo fogadásának, jeles okát adta az Angyal; és azzal fejezte-bé beszédét: *Mert nem lészen lehetetlen az Istennél semmi ige*: az-az, valamit az Isten mond, vagy akar, mind meg-chelekedheti: és, a'mint Sz. Bernárd magyarázza [o]; olly könnyen, mint-ha chak mondaná. Azért mondotta Dávid [p]: *Mind a'miket akart, az Úr meg-chelekedett menyben, a' földön, a'tengerben, és minden mélységekben.* Meg-chelekedhet az Úr mindent a'mi erőt és hatalmasságot kíván, mert az ő-néki tulajdona; de a'mi nem erőnek és hatalomnak, hanem erőtlenségnek és gyarlóságnak jele, azt nem chelekedheti: úgy-mint; magát meg nem tagadhattya [q]: lehetetlen hogy hazudgyon [r]; hogy meg-hallyon; hogy vétkezzék: mellyeket ha meg-chelekedhetne, nem vólna Isten, kihez semmi fogyatkozás nem illik. Így mondgya Sz. Agoston [s]; hogy, Az Istennek mindenek meg-chelekedhetik; azokon-kivűl, mellyeknek lehetsége és tehetsége nem erő, hanem erőtlenség: és a'mellyeket ha chelekedhetne, Isten nem vólna.

[o] *Homil.*

D

[p] *Ps.* 134. 6.

[q] 2. *Tim.* 2. 13.

[r] *Heb.* 6. 18

[s] *Lib.* 26. *contra Faustum. cap.* 5.

Meg-értvén az áldott Szűz az Angyalnak feleletiből, a'Fogantatásnak szép és chodálatos módgyát, kevés, de lelki értelemmel tellyes ígékkel választ adott, mondván [t]: *Imé az Úr szolgálója, légyen nékem a'te ígéd-szerént.* Melyből ki-tetszik, hogy az Isten, ki a' Szűznek elméjét meg-világosította, nyelvét-is igazgatta, hogy rövid beszéddel, jeles

[t] *Luc.* 1. 38.

Jószágos chelekedetit meg-jelentené; nékünk vígaſztaláſunkra, és tanúſágunkra: I. Engedelmeſségét nyilván jelentette, midőn azt mondotta: *Ímé*; az-az, kész vagyok az én Uram parancholattyára; ſemmiben ellent nem tartok: és, a' mint *Theophylactus* magyarázza [u], olyan vagyok, mint a' Kép-íro táblája: írjon én-reám a' Mennyei Kép-író, valami-némű képet akar. És úgy lőtt: mert az Atya-Iſten, az ő eggyetlen egy Fiá, ki az ő állattyának ábrázattya [x], a' Szűz Mariának méhébe, annak tiſztaságos véréből, mint eleven feſtékből ki-ábrázolta. II. Alázatoſságát bizonyította; nem az Úr Annyának nevezvén magát, noha bizonyoſſan tudta hogy az Iſten Fia ő-tőle ſzületik, hanem *Szolgálójának*; az ő áldott Sz. Fiát pedig, *Úrnak*: és a' hoz-képeſt, mind méhébe-valo fogadását, 's mind ſzülését, nem Aſzſzonyságnak, hanem az Úr ſzolgálattyának tartván. noha ſoha nem vólt, 's nem-is lehet nagyobb Aſzſzonyság az ő Aſzſzonyságánál: mellyet értvén a' Hívek, chak nem minden nyelven ő Aſzſzonyoknak nevezik. III. Erős Hitit mutatta, mondván: *Légyen nékem.* Mellyel nem chak azt vallotta, hogy hiſzi az Angyal mondását, hanem, hogy a' tellyes dolognak alkotója egyedül az Iſten: és azért nem mondotta; Meg-chelekeſzem a' mit mondaſz: hanem, *Légyen nékem*; az-az, Chelekedgye-meg az Iſten én-bennem a' mit hirdetſz: mert én e' dologban magamnak ſemmit nem tulajdonítok, hanem mindent a' Mindenható Iſtennek. IV. Sereny Okoſságát-is bizonyította, mondván: *A' te igéd-ſzerént.* Mert a' dolgot nem akár-mint javallotta, hanem az Angyal mondáſa-ſzerént: tudni illik, hogy férfiú-nélkül fogadgya méhébe, és ſzűli az Iſten Fiát. Mihelyen pedig azt mondotta az áldott Szűz: az *Igeiſtéllőtt*; az Iſten emberré, és az ember Iſtenné.

IV. RÉSZE.

E' Rtvén a' Kereſztyén Anyaſzentegyház, *az Igaſság Oſzlopa, és erős tamaſza* [y], hogy az Igének Teſtté létében, tündöklik az Iſtennek hozzánk-valo ki-mondhatatlan irgalmaſsága, és a' Szűz Mariának meg-foghatatlan méltósága: hogy az Hívek-nél őrők emlekezetben lenne, külömb-külömb-féle eſzközöket rendelt. Mert, hogy ne ſzóllyak moſt az egéſz *Adventi* Aranyas Miséről, melyben napon-ként e' Hiſtoriának Evangéliomát olvaſtattya, és ſzép Czeremoniákkal dichérteti az Iſtent; ſe a' minden-napi Három bizonyos idő-béli Chenditéſről, mellyekben azon dologról emlekezik: az Olvaſót-is, (mellyet a' Szűz Maria Koronájának, vagy Róża-koſzorújának neveznek,) és azon-valo aitatoſságot, a' végre ſzerzette; melyben az Angyali Köſzöntést gyakorlyák a' Hívek. Melyről illik itt értekeznünk, hogy azzal haſznoſon éllyünk.

Az Olvaſónak találója, Iſtennek és a' Szűz Mariának oktatásából, Sz. Domonkos vólt: javallója, a' Kereſztyén Anyaſzentegyháznak láthatandó Feje, a' Kriſtus Helytartója: gyakorlói pedig, azon Anyaſzentegyháznak minden rend-béli tagjai. Áll pedig bizonyos-ſzámu Üdvözletből (melly az Angyal köſzöntéséből, és az Erzébet áldásából, és az Anyaſzentegyház rövid könyörgéséből rendelterett,) egy-néhány Miatyánkból, és a' Hitünk ágazatinak ſommájából: és így, a' mit az Angyal a' tellyes Sz. Háromságtól küldettetvén; Erzébet, a' Sz. Lélektől ihlettetvén, egyſzer mondottak: mi azt gyakran, nem chak elménkben forgattyuk, hanem nyelvünkel-is vallyuk, ſok jeles Okokért:

I. Hogy a' nagy Jó-téteményről meg-emlekezzünk, mellyet a' Szűz Maria-által vőttünk: mert a' mi üdvöſségünk, az Iſten Fiának Meg-teſtesüléséből áll; melynek más emberi eſzköze nem vólt a' Szűz Mariánál. II. Hogy azon Jó tételéményért, hálát adgyunk az Iſtennek, ki az ő Sz. Fiát a' mi teſtünkbe őltöztette; és a' Szűznek, ki abban ſerény ſzolgálónak mutatta magát. III. Hogy aitatoſſan örvendezzünk azon, hogy az áldott Szűz az Iſtentől olly nagy ajándékot vőtt; és méltóvá tétetett, hogy az ő eggyetlen egy Fiának tulajdon Annyává lenne. IV. Hogy dichérvén a' Bóldogságos Szűzet, bé-tellyeſittsük a' mit ő jövendölt [z]: *Bóldognak mondanak engem minden nemzetiségek.* V. Hogy azon Szűzet bőchülletes tiſztelettel illeſsük, mint ſzolgák Aſzſzonyunkat, és Fölséges Iſtenünk Annyát. VI. Hogy az ő Méltóságáról, tökélletes Szentségéről, és tellyes Malaſztyáról elmélkedgyünk; és követésére igyekezzünk. VII. Hogy ſegétségül-híjuk: kérvén azon, hogy el ne feletkezzék rólunk, hanem ſzűnetlen bátorságos könyörgéſſel eſedezzék érettünk; tudván, hogy az ő Sz. Fiánál nagy ereje vagyon az ő eſedezésének.

Ettől a' ſzép aitatoſságtól, el akarják a' Híveket idegenítení a' Pártos atyafiak; nyilván meg-mutatván, hogy annak Drabanti, a' kinek fejét a' Szűz meg-rontotta, és

a' ki

A

[u] Luc. 1. Luca.

[x] Hebr. 1. 3. 1. Cor. 4. 4.

B

[y] 1. Tim. 3. 15.

C

D

[z] Luc. 1. 48.

A a' ki mindenkor leſeskedik a' Szűz farka-után *: mert bizonyos dolog, hogy ebben ninch ſemmi gonoſz, vagy meg-vethető; a'mint majd meg-mutatom az ő Ellen-vetésőknek meg-fejtésével.

a Gen. 3. 15.

Elsőben; a'mi a'Nevét illeti, a'régi Jámbor Magyarok, Olvasónak nevezték: mert ſzám-ſzerént, olvaſva mondgyuk azon az Üdvőzletet, és egyéb Imádságokat. A' Deákok, Olaſzok, Németek, Chehek, és egyéb nemzetek, Koronának, vagy Rózakoſzorúnak nevezték: mert az Üdvőzletekkel úgy kedveskedűnk a'Szűznek, mint drága kővekből-valo Koronával, vagy jó-illatú virágokból-valo koſzorúval. Minden ige úgy tűndöklik az Evangéliomban, mint a'drága-kő a'tár-házban, vagy a'ſzép Rózа a'kertben: mellyeket őſzve-ſzedegetvén, és aitatos nyelvel egybe-kőtőzgetvén, a' Szűz fejére Koronát, vagy koſzorút alkotunk. Az-okáért, méltatlanúl trágárkodnak az Újítók, midőn gyalázatoſſan, Vagdalt hurkának, vagy Skorpio tojásának nevezik: és nyilván meg-mutattyák, hogy az Imádság-helyett, hurka forog elméjekben; és Skorpio módgyára, méreggel akarják a'Híveket el-veſzteni. De heában fáradnak, és magok tőltőznek a' méreggel.

B

Másodſzor; a'mi az Imádságokat illeti; az Olvasón, mint az-előtt-is mondám, egyebet nem mondunk a'Mi-atyánk-nál, Üdvőz-légy-Mariá-nál, és Hiſzek-egy-Iſtennél. A' Mi-atyánkat, az Iſtennek mondgyuk, nem a'Szűz Mariának: de kívánnyuk, hogy imádságunkat bé-mutaſſa az Iſtennek, és kedveſé tegye, mint az Angyalok chelekeſznek b. A'Hiſzek-egy-Iſtent, azért mondgyuk, hogy igaz Hitűnkről valláſt tegyűnk, mivelhogy *a'Hit-nélkül, lehetetlen kedveſnek lenni az Iſtennél* c, 's haſznoſon ſem imádkozhatni: melly Hitnek ágazari-kőzőtt vagyon az Iſten Fiának Meg-teſtesűléſe-is. Az Üdvőzletet, meg-mondám, mi okért mondgyuk: melyben azon kérjűk a'Bóldogságos Szűzet, hogy az Iſtent imádgya érettűnk, moſt, és halálunknak oráján. Melly-ellen, heában eſztelenkednek az Újítók: mert ſoha meg nem mutathattyák, hogy gonoſz légyen a'Szenteket ſegétségűl híni; a'mint ſokan, és ſokſzor meg-bizonyitották.

b Tob. 12. 12
c Hebr. 11. 6.

Tudom, hogy *Calvinus* János ez-ellen azt írja d; hogy vakmerő-képpen más tiſztibe állunk, mert ez Üdvőzletet, az Iſten nem reánk, hanem Gábriel Angyalra bízta. De ez merő gyermekség. Mert Erzébet, nem vakmerőség-nélkűl mondotta-e annak egy réſzét? és ſzép igékkel nem tőbbírette-e meg? Ha nem ſzabad az Angyalokat követnűnk: tahát ſenki ne mondgya utánnok: *Dicsőség magaſságban az Iſtennek, és a'földön békeség a'jó-akaratú embereknek* e. Vagy: *Szent, Szent, Szent a' Seregek Ura Iſtene; tellyes az egéſz föld az ő dicsőségével* f. Vagy: *Békeség néktek, ne féllyetek* g. mert ezeket az Angyalok mondották. És valamit felel erre *Calvinus*, azt felellyük mí-is ő-néki. Hogy pedig balgatagságnak nevezi a'távúl-valo ſzemélynek Üdvőzlését, vagy kőſzőntését; azért, hogy az Angyal jelen-létében kőſzőntőtte a'Szűzet: balgatagúl chelekeſzik. Mert mí az Üdvőzletet, nem chak úgy mondgyuk mint kőſzőntéſt, hanem mint díchéretet; és azért, a'távúl-valo ſzemélyhez-is illik: mert az Evangéliomi aſzſzony'állat-is, távúl-létében díchérte a'Szűzet, Bóldognak mondván méhét, és emlőit. Továbbá; a' mennyiben ſzűkséges a'díchéretre, és ſegétségűl-valo híváſra a'jelen-létel, meg-találtatik a'Szűz Mariában, mint a'több Szentekben: mert hallya, és érti könyörgésünket. Melyről, ha bővebb tanuságot akarſz venni, láſſad a'Kalauzt h.

c Luc. 2. 14.
f Iſa. 6. 3.
g Tob. 12. 17

d In Harmon. Evangel.

C

h Fol. 960. édítione 2.

Némellyek azt mondgyák; hogy, a' mit az Angyali Üdvőzlés jelentett, el-múlt dolog, és nem illik tőbbé mondani. De ez-is chak tétovázás. Mert ſok jeles Okokból emlekezhetűnk az el-múlt dolgokról, és én e'dologgnak Hét Okát hoztam-elő: 's nem kétlem, hogy tőbbeket-is találhatnak az aitatos Kereſztyének. Sőt Sz. *Athanaſius* azt írja i; hogy az Angyali karok Meny-orſzágban-is azon igékkel ſzűntelen díchérik és tiſztelik a'Szűz Mariát: és hogy a'Vitézkedő Anyaſzentegyház, az Angyaloktól tanúlta ez Üdvőzletet.

i Serm. de Deipara.

D

k Mat. 26. 44
l Dan. 6. 10.
m 2. Eſdr. 9. 3
n Dan. 3. a' verſ 52. uſq. 88.
o Pſ 117 & 118 & 135
p Luc. 18. 1.
q Matth. 6. 8 Luc. 11. 2
r Lib 4. Divin. Inſtit. c. 28.
s Matt. 6. 7.

Harmadſzor; a'mi azon Imádságnak gyakor és bizonyos-ſzámú mondását illeti, gonoſz nem lehet: mert Urúnk-is, azon egy imádságot háromſzor mondotta a' kertben k: Dániel minden nap háromſzor könyörgőtt l: A'Zidók, négyſzer m: A'három Iſiak, n és Dávid o, azon ígéket gyakorta mondották. Midőn Urúnk egy-felől azt parancholly a p, hogy mindenkor imádkozzunk, és meg ne ſzűnnyünk; más-felől pedig a' Mi-atyánkra tanít q: nem azon Imádságnak gyakorlására int-e? Jól okoskodik *Lactantius*, mondván r: Mi az Oka, hogy egyſzer imádkozni a'Nak egéſségéért, vagy üdvőſségeért, aitatos Iſteni ſzolgálat, és azt tizſzer chelekedni babonaság? Mert, ha egyſzer chelekedni igen jó, menyivel inkább gyakorta chelekedni? Urúnk azért, midőn azt mondgya s; *Imádkozván, ſokat ne ſzóllyatok, 'mint a' Pogányok; mert azt vélik, hogy az ő ſok-*

ſzóllá-

szellősökben hálgattatnak-meg: nem mi-ellenünk szóll; sem azon imádságnak gyakorlását nem tiltya: hanem azt kívánnya, hogy a' Pogányok módgyára ne nyújtsuk hoszszan az imádságot; kiknek szájok mozog, de szívök távul vagyon; és azt ítélik, a' mint *Calvinus* magyarázza [t], hogy az Istentől chak a sok szóval nyerhetünk valamit, mint az emberektől: holott egy aitatos fohászkodás, hasznosb Isten előtt, a' nap-estig-valo száj-mozgatásnál, belső aitatosság-nélkül. De abból nem következik, hogy az aitatos hoszszú Imádság, hasznosb nelégyen a' rövidnél.

A' Szám-szerént-valo Imádságról-is elég példáink vannak. És mint-hogy nem régen szóllék némellyekről; azokon-kívül, Dávid szám-szerént hétszer mondott napjában dícséretet az Istennek [u]: kinek példáját követvén az Anyaszentegyház, Hét részre osztotta az Isteni szolgálatra-valo Szolozmát. Sz. Pál, Háromszor kérte az Urat [x], hogy el-távoznék tőle a' Sátan Angyala. Sz. Bertalan Apostol, a' mint az ő halgatója *Abdias Babylónius* írja, minden-nap Százszor imádkozott térdeire esvén. Szent *Macarius* Remete-is, a' mint *Palládius* írja [y], napon-ként Száz imádságot mondott. *Nicéphorus* pedig azt írja, Remete Sz. Pálról [z]; hogy, mint-ha minden-napi adó-gyanánt vetteteti-vólna reája, Három-száz imádságot mondott napon-ként. És hogy el ne vétené a' számot, Három-száz követ válogatott, és minden imádság-után eggyet vetett a' kebelébe: melly nyilván-valo példája az Olvasón-valo golyóbisoknak. Azokáért, nem Török találmány, a' mint az Ujitók rebesgetik, noha a' Törököknek-is majd hasonló Olvasójok vagyon. És azt mondhattyuk *Tertullianus*sal [a]: Ha valamit ollyat tanítunk, vagy chelekedünk, a' mit a' Pogányok vallanak, vagy chelekesznek, meg-chúfoltok, mint-ha tőlök kaptuk-vólna: maga ők lopták mi-tőlünk; és, valamint a' majmok követni akarják az ember chelekedetit, úgy a' hamisság-is az Igasságnak árnyékát keresi. Vallyon a' Török, nem egy Istent hiszen-e? Nem hiszi-e a' más világon-valo Bóldogságot, és a' Léleknek meg-halhatatlanságát? Nem ád-e Alamizsnát? Nem épít-e Templomokat? Azont mi-is chelekeszszük, és jól chelekeszszük.

A' mi azért a' Golyóbisok számát illeti, annak jó értelme vagyon. Mert, ha az Olvasó, a' Dávid Zóltárinak száma-szerént, Száz ötven kichiny Golyóbisból áll, és Tizen-öt nagyból: kőzönségessen Három részre osztatik; és mindenikben ötven apró, és öt nagy golyóbis, vagyon: az Öt nagyon, öt Mi-atyánkat mondunk, a' Kristus Öt mély Sebeinek emlekezetire: az Ötven aprón, annyi Üdvőzletet, az Örvendetes ötvenedik *Jubiláus* esztendőnek emlekezetire: melly jó reménséggel táplál, hogy a' Bóldogságos Szűznek esedezése-által, az Istennek jó-voltából meg-menekedünk a' bűnnek terhétől; a' mint az Ötvenedik esztendőben, a' földnek minden-terhe meg-szűnt. Három apró golyóbist adunk azokhoz, a' Három kemény Vas-szegnek emlekezetire, mellyek Urúnk kezeit és lábait meg-szaggatták a' Keresztfán; mellyet jegyez az Olvasó végén függő Keresztnek.

Némellyek, az ötven Üdvőzletet mondván; Néha, a' Szűz Mariának Öt Örőméről emlekeznek, mellyeket érzett; 1. A' Kristus fogantatásában. 2. Az Erzébet látogatásában. 3. A' Kristus szűletésében. 4. A' Máguſok imádásában. 5. A' Doktorok között-valo fel-találásában. Néha Öt Keserűségiről: 1. Urúnknak meg-fogásában. 2. Meg-ostorozásában. 3. Meg-koronázásában. 4. A' Keresztet hordozásában. 5. Meg-feszítésében. Néha Öt Dicsőségéről: 1. A' Kristus fel-támadásában. 2. Menybemenetelében. 3. A' Sz. Lélek el-jövetelében. 4. A' Szűz Maria menybe-vitelében. 5. Azon Szűznek bóldogságos meg-koronázásában.

Ha az Olvasó Hatvan-három apró golyóbisból áll (a' Szűz élete esztendeinek száma-szerént,) és Hét öregből; Némellyek, mindenik Mi-atyánkon, az Istennek egy kivált-képpen-valo Jó-tételéről, mellyet mi-hozzánk mutatott, emlekeznek; az Üdvőzleteken pedig, a' Kristus életének egy bizonyos czikkelyéről.

Az Első Mi-atyánkon, elmélkednek az Istennek válaszszáról: melyről, noha nem bizonyosok, mindazáltal reménségők lehet felőle, ha lelki-ismeretők nem vádollya. mert nyilván mondgya Sz. János †: *Ha a' mi szívünk nem vádol minket, bizodalmunk vagyon az Istenhez.* A' Tíz Üdvőzletben: 1. Hogy, Mariát az Angyal üdvőzlötte, és a' tellyes Szent Háromságnak jó akarattyát meg-jelentette, hogy az Isten Fiának Annyává válaszszatott. 2. Hogy a' szeplőtelen Szűz, az Igét méhébe fogadván, Erzébetet meglátogatta, kinek méhében rőpősött a' magzat: és Erzébet bé-telvén Szent Lélekkel, nagy szóval fel-kiáltott, és azt mondotta °: *Áldott vagy te az aszszony állatok között, és áldott a' te méhednek gyümölcse. És honnét vagyon ez nékem, hogy az én Uram Anyja én-hozzám jöjön?* 3. Hogy a' Kristust, *az ő Első-szülött Fiát szülte a' Szűz Maria, és bé-takarta őtet pólákba, és a' jászolba fektette* P. 4. Hogy a' Kristus szűletését az Angyal a' pásztoroknak hírré tőtte,

A

[t] *Lib. 3. Inst. c. 20. §. 29.*

[u] *Psal. 118. 164.*

[x] *2. Cor. 12. 8*

[y] *In Hist. Laus. sua, c. 19.*

[z] *Lib. 11. c. 36.*

[a] *In Apologet. c. 47.*

C

D

† *1. Ioan. 3. 21.*

° *Luc. 1. 42.*

P *Luc. 2. 7.*

A

q Luc. 2. 10. r Luc. 2. 15.

mondván q: *Imé nagy örömet hirdetek nektek, melly lészen minden népnek: mert született ma nektek Üdvözítő, ki az Úr Krisztus.* Kik egy-másnak ízóllotak, mondván r: *Menjünk-el Betlehemig, és lássuk-meg e' lött dolgot, melljet az Úr meg-jelentett nékünk. És el-mentek sietve.* 5. Hogy Környűl-metéltetett, és JÉSUSnak neveztetett. 6. Hogy a' Mágusoktól imádtatott, és meg-ajándékoztatott. 7. Hogy a' Templomban bé-mutattatott. 8. Hogy Egyiptusba vitetett. 9. Hogy ő-érette az ártatlan gyermekeket meg-ölték. 10. Hogy Egyiptusból viszsza-hozattatott.

A' Másik Mi-atyánkon, elmélkednek a' Teremtésről: hálát adván az Istennek, hogy nem kővé, fává, vagy oktalan-állattá teremtette őket, hanem a' maga képére, és hasonlatosságára, emberré; hogy őtet ismérhetnék, és szerethetnék; és szolgálván néki, üdvözülhetnének. A' Tíz Üdvözleten: 1. Hogy Urúnk tizen-két esztendős-korában a' Templomba ment. 2. Hogy Szüléinek engedett. 3. Hogy házi munkában forgódott. 4. Hogy Sz. Annyától el-búlchúzott. 5. Hogy Jánostól meg-kereszteltetett. 6. Hogy az Ördögtől meg-kísértetett. 7. Hogy az Apostolokat hírta. 8. Hogy tanított, és chodákat tött. 9. Hogy szegényül élt, és üldöztetett. 10. Hogy színét el-változtatta.

B

A' Harmadik Mi-atyánkon, elmélkednek az Istennek szorgalmatos Gond-viseléséről: hálát adván, hogy meg-őrizte őket számtalan testi és lelki veszedelmektől. A' Tíz Üdvözleten: 1. Hogy Urúnk Jerusalembe ment nagy pompával. 2. Hogy Húsvétet szerzett. 3. Hogy Tanítványinak lábokat meg-mosta. 4. Hogy az Oltári-szentségben, testét, vérét nékik adta. 5. Hogy bánkodva a' kertbe ment. 6. Hogy le-borúlva imádkozott. 7. Hogy vérrel verítékezett. 8. Hogy Júdas el-árúlta. 9. Hogy a' vitézek meg-fogták. 10. Hogy a' Tanítványi el-hadták.

A' Negyedik Mi-atyánkon, elmélkednek a' Meg-váltásról: hálát adván, hogy az Isten Fia az ő drágalátos Sz. Vérével váltotta-meg őket. A' Tíz Üdvözleten: 1. Hogy Urúnkat kötözve Annáshoz vitték. 2. Hogy Kaifáshoz hurczolták. 3. Hogy a' hamis tanúk vádolták. 4. Hogy a' vitézek arczúl verték, és pökdösték. 5. Hogy Péter megtagadta. 6. Hogy Pilátusnál vádolták. 7. Hogy Heródes meg-chúfolta. 8. Hogy Pilátus meg-ostoroztatta. 9. Hogy a' hóhérok tövissel meg-koronázták. 10. Hogy Barabbásnál alább-valónak tartották.

C

Az Ötödik Mi-atyánkon, elmélkednek a' Hivatalról: hálát adván, hogy a' Pogányságnak setétségéből, az igaz Hitnek világosságára hítta őket. A' Tíz Üdvözleten: 1. Hogy Urúnkat halálra ítélték. 2. Hogy a' Kereszttel meg-terhelték. 3. Hogy a' tolvajok-között fel-feszítették. 4. Hogy ellenségiért imádkozott. 5. Hogy az eggyik tolvajnak paradichomot ígérte. 6. Hogy az Annyát, szerelmes Tanítványának ajánlotta. 7. Hogy epével itatták. 8. Hogy lelkét az Attyának ajánlotta. 9. Hogy azt fel-szóval ki-bochátotta. 10. Hogy óldala lánchával meg-nyittatott.

A' Hatodik Mi-atyánkon, elmélkednek a' Meg-igazúlásról: hálát adván az Istennek, hogy a' végre, drága Szentségeket, és egyéb eszközöket rendelt. A' Tíz Üdvözleten: 1. Hogy Urúnk *Limbus*ból az Atyákat ki-hozta. 2. Hogy koporsóba helyheztetett. 3. Hogy dichőségesen fel-támadott. 4. Hogy meg-jelent, az Annyának. 5. Magdolnának. 6. A' két Tanítványnak. 7. A' halászó Tanítványoknak. 8. Tamással-együtt a' több Apostoloknak. 9. Öt-száz Híveinek. 10. Utólszor, a' Tizenegy Apostolnak.

D

A' Hetedik Mi-atyánkon, melly ugyan-azon az Elsővel, elmélkednek a' Meg-dichőülésről: hálát adván az Istennek, hogy az ő Híveinek kevés fáradságokért, az örök dichőséggel fizet. A' Három Üdvözleten: 1. Hogy Mennyekbe ment. 2. Hogy a' Szent Lelket hozzánk küldötte. 3. Hogy az ő Szent Annyát az Angyalok-főlibe helyheztette.

Az Utólsó Mi-atyánkon, melly a' számlálásban Nyólczadik, elmélkednek a' Napon-ként-valo Jó-téteményekről: hálát adván az Istennek, hogy meg nem szűnik újab-újabb ajándékival őket meg-látogatni. Ezek-után, a' Hiszek-egy-Istent mondván, elmélkednek a' Mennyei Szenteknek dichőséges állapattyokról. Mert, noha *Se a' szem nem látta, se a' fül nem hallotta, se az ember szívébe fel nem mentenek, a' miket az Isten azoknak készített, a' kik őtet szeretik* †: mindazáltal, valami hasonlatosság-által meg-érthetik, és hálát adhatnak az Istennek, örvendezvén a' Szenteknek bátorságos állapattyán: és azon kérvén őket, hogy szorgalmatosok légyenek érettök, hogy ők-is a' Mennyei Bóldogságba juthassanak, és vélek-eggyütt örökkön örökké vigadhassanak: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Főlséges Isten, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

† 1. Cor. 2. 9.

HUSVÉT HETFÖI EVANGELIOM.

SZ. LVKÁCHNAK XXIV.

RESZÉBEN, v. 13.

AZ időben: Ketten a' JESUS Tanitványi-közzûl, azon nap mennek-vala egy Emaus-nevû Kastélyba, melly hatvan futamátnyi földön vala Jerusalemtöl. És ök szólnak-vala egy-mással mind azokról a'mik történtek-vala. És lön, midön beszélgetnének, és kérdezkednének egy-más-között; ö-maga JESUS is el-közelgetvén, vélek mégyen-vala: az ö szemek pedig tartóztatva valának, hogy meg ne ismérnék ötet. És monda nékik: Michoda beszédek ezek, mellyeket közttetek forgattok járvan; és szomorúak vattok? És felelvén eggyik, kinek Kléofas neve, monda néki: Te vagy-e egyedül jövevény Jerusalemben, és meg nem tudtad a' mik abban löttek e'napokban? Kiknek ö monda: Michodák? És mondának: A Názareti JESUS-felöl, ki Próféta férfiu vólt, hatalmas a'chelekedetben, és a'beszédben, az Isten-s az egész nép-elött: És mi módon adták ötet a' Fö-papok, és a' mi Fejedelmink a'halálnak kárhoztatására, és meg-feszitették ötet. mi pedig reménlyük-vala hogy ö meg-szabaditaná Israëlt: és most mind ezek-fölött, harmad napja ma, hogy ezek löttek. De némelly közzülünk-valo aszszony'állatok-is rettentének minket, kik virrattaelött a'koporsónál vóltak: és nem találván az ö testét, meg-jöttek, mondván; hogy ök Angyali látást-is láttak-vólna, kik élni mondgyák ötet. És némellyek közzülünk a' koporsóhoz mentek: és úgy találták a'mint az aszszony'állatok mondották; ötet pedig nem találták. És ö monda nékik: Oh balgatagok, és késedelmes szivüek, mind azoknak el-hitelére mellyeket a' Próféták szóllottak! Nem ezeket kellett-e szenvedni a' Krisztusnak, és úgy menni-bé az ö dicsöségébe? És el-kezdvén Moysesen, és mind a' Prófétákon, magyarázza-vala nékik minden Irásokban, a' mellyek ö-felöle valának. És a' Kastélyhoz közelgetének a' hová mennek-vala: és ö tetteté hogy messzebb menne. És kénszerítek ötet, mondván: Maradgy velünk, mert bé-estveledik, és már el-hanyatlott a'nap. És bé-méne ö-vélek. És lön, midön, le-telepednék vélek, vévé a'kenyeret, és meg-áldá, és meg-szegé, és nékik nyújtya-vala. És meg-nyilatkozának az ö szemek, és meg-ismérék ötet: és ö el-enyészék szemök-elöl. És mondának egy-másnak: Nem gerjedez-vala-e a'szivünk mi-bennünk, midön szóllana az úton, és meg-nyilatkoztatná nékünk az Irásokat? És fel-kelvén azon órában viszsza-térének Jerusalembe: és találák egybe-gyülve a'Tizen-eggyet, és azokat a'kik vélek valának, mondván: Hogy fel-támadott az Úr bizonnyal, és meg-jelent Simonnak. És ök beszéllik-vala, a'mik az úton történtek-vala: és mint ismérték-meg ötet a'kenyérnek szegésében.

A

ELSÖ PREDIKATZIO.

AZ Mi édes Üdvözítő Jésusunknak örvendetes nevei-között, nem útólsó a' *Nazaraeus*, vagy *Nazarénus*, az-az, *Názareti*; mellyel gyakorta-is nevezte-tik. Tegnap az Angyal azt mondotta az aitatos aszszonyoknak [a]; *A meg-feszítetett Nazareti IESUSt keresitek*: a'Kereszten-való *Titulus*ra-nézve, mel-lyet Pilátus írt vólt, és el sem akarta változtatni [b]. A'mái két Tanítvány azt mondgya [c]; hogy *A' Nazareti IESUS-felöl beszélgettek, ki Próféta ember vólt, hatalmas cselekedetben és beszédben, az Istén-és az egész nép-előtt.* Sz. Péter-is a'mái *Epistola*ban azt mondgya [d]; hogy *A' Názareti IESUSt meg-kente az Istén Sz. Lélekkel és erővel.* Sőt Urúnk-is, Menybe-me-netele-után-is, annak nevezte magát Sauluſnak, mondván [e]: *Én vagyok a' Názareti IE-SUS, a'kit te üldözesz. És bé-tellyesedett, a'mi meg-mondatott a' Próféták-által, hogy Nazareti-nek hívattatik* [f]: és a'mit példáztak-is a'közönséges *Nazaraeus*ok (kiknek az Istén bizo-nyos parancholatokat adott [g], mellyeket *Rupertus Abbas* szépen a' Krisſusról magya-ráz:) és fő-képpen a'két leg-főbb *Nazaraeus*, Samſon és Jósef; kik Urúnknak, sok egyéb dolgai-között, az ő Fel-támadását-is példázták. Sámſon, *Nazaraeus*nak neveztetik [h]: és azzal példázta Urúnk fel-támadását, hogy bé-rekesztve lévén Gáza-városában, *Éjfél-után fel-költ, és meg-ragadván a' kapunak mind két ajtaját a' mellyékivel és zárjaival, és fel-tévén vállaira, a'hegy tetejére vitte* [i]. Jósefet, az attya mondotta *Nazaraeus*nak [k]: és ő-is, több dolgai-között, példázta a'Krisſtus Fel-támadását, azzal, hogy ki szabadúlván a tömlöczből, egész Egyiptusnak Urává lött, és a Világ szabadítójának neveztetett [l]. De ab-ban-is példázta Jósef Urúnkat, a'mit a'mái Evangéliomban olvasunk. Mert, a'mint Jó-sefet dicsőséges állapattyában, meg nem ismérték az attyafiai, míg nem meg-jelen-tette magát: úgy a'Krisſtust, dicsőséges Fel-támadása-után, a'Tanítványi, kiket Attya fiainak-is nevezett [m], meg nem ismérték, míg nem meg-jelentette magát a'Kenyér sze-gés-által. Az-okáért, mint-hogy mind Jósef, 's mind a'több *Nazaraeus*ok, Urúnkat pél-dázták: én e'mostani Predikatzióban,

I. Meg-mutatom, Miért mondatott a' Krisſtus Názaretinek.
II. Meg-mondom, Mint vólt Kertész.
III. Meg-mutatom, Mint példázta Jósef a' Krisſtust.

C

ELSÖ RESZE.

MInek-előtte meg-mutassuk, mint illett Urúnknak a' *Nazaraeus* neve, azt kell eszünkbe vennünk; hogy az a'név, a'Galilæai váraſtól Názarettől származott: melly Város, a'Neftali részében vólt, a'Zsidók és Pogányok határában: melyben az Istén Fia, az Emberi természetet magára vötte a'Szűz Mariának méhében, és *Az Ige testé lött* [n]; hogy *ő-benne, és ő-általa meg-áldatnának a'földnek minden nemzetségi*, a'mint az Istén meg-igérte vólt Abrahámnak, Isaáknak, és Jákóbnak [o]. Názaret pedig, két mély-földnyire vólt a' Tábor hegyétől, mellyen Urúnk színét el-változtatta [p]: Naim-városá-tól, a'hol Urúnk az Özvegy-aszszony fiát fel-támaſztotta [q], három: a'Föld-közepi ten-gertől, hét: Betlehemtől, tizen-hét, vagy tizen-nyólcz: Jerusalemtől, huszon-hét; vagy, a'mit némellyek akarják, harmincz. Nem igen fő és nevezetes Városnak látratott Na-tanaëlnek; ki, igaz Israëlita lévén, *kiben álnokság nem vólt*, azt mondotta [r]: *Názaretből le-het-e valami jó?* Mint-ha azt mondotta-vólna: Ollyan el-vetett helyből, hogy származ-hatnék olly nagy jó, mint a' Jésus, kit meg-írt Moyses a' Törvényben, és a'Próféták? mivelhogy, az emberek ítélete-szerént, el-vetett helyen fő dolgot nem kell keresni. A' Hittől-szakatt *Julianus* Cháſzár-is, a'Keresztyéneket gyalázatúl nevezte Galilæaiaknak, és Názaretieknek; a'mint Sz. *Gregorius Nazianzénus* írja [s]. De meg-chalatkozott: Mert a' *Nazaraeus* név nem gyalázatos, hanem igen böchülletes. Melynek erejét jól értette Sz. Péter: ki, Urúnk Menybe-menetele-után, meg akarván mutatni az ő-benne-való Hit-nek hatalmas-vóltár, leg-első chodát a'sánta emberen azzal a'Névvel tött, mondván [t]: *A' Názareti IESUS Krisſtus nevében kelly-fel, és járj. Es meg-fogván a jobb-kezét, fel-emelte őtet: és mingyárt meg-erősödtek a'lábainak talpai, és ugordván fel-állott, és járt.* Arról pedig az-után, nyilván-való valláſt-tött Sz. Péter a'Zsidók Fejedelmi-Vénei-és Irás-tudói-előtt, mondván [u]: *Tudva légyen néktek minnyájotoknak, és az egész Israël népének, hogy a'mi Urúnk-nak, a' Názareti IESUS Krisſtusnak nevében, a' kit ti meg-feszítettetek, kit az Istén fel-támaſztott halottaiból, az-által áll ez ti-előttetek egészségesen.*

Ez így lévén, a' Túdós emberek egy-néhány-képpen magyarázzák a' *Nazarénus*, vagy *Nazaraeus* nevet: és,

Első-

a *Mar.* 16. 6.
b *Ioan.* 19. 19.
c *Luc.* 24. 19.
d *Act.* 10. 38.
e *Act.* 22. 8.
f *Mat.* 2. 23.
g *Num.* 6. 2. 3.
B
h *Iudic.* 13. 5. 7. & cap. 16. 17.
i *Iudic.* 16. 3.
k *Gen.* 49. 26.
l *Gen.* 41. 45.
m *Mat.* 12. 50. *Ioan.* 20. 17.
n *Ioan.* 1. 14.
o *Gen.* 12. 3. cap. 18. 18. & 22. 17. & 26. 4. & 28. 14.
p *Matth.* 17. 2.
q *Luc.* 7. 14.
r *Ioan.* 1. 47.
D
s *Orat.* 1. *in Julianum.*
t *Act.* 3. 6.
u *Act.* 4. 10.

Elsőben: Annyit téſzen, mint *Ki-válaſztatott*, és *Meg-ſzenteltetett*. Ez a'magyarázat igen illik Urúnkhoz, ki el-válaſztatott-vólt az emberektől: kik, állapattyok-ſzerént, bűnősök; a'Kriſtus pedig, terméſzete-és állapattya-ſzerént, bűn-nélkűl valo, úgy hogy nem-is tehetett bűnt; a'mint másutt meg-mutattam. Meg-is ſzenteltetett valóban: mivelhogy az ő Emberi terméſzete, az Iſteuséggel, minden ſzentségnek kút-fejével, egy ſzemélyben foglaltatott el-válhatatlanúl. Erről mondgya Sz. Pál [y]: *Illett hogy illyen Főpapunk lenne nékünk, Szent, ártatlan, ſzeplő-nélkűl-valo, a'bűnösöktől el-válaſztatott.* Daniel pedig, nem chak Szentnek mondotta, hanem *a'Szentek Szentének* [z]: sőt ugyan Szentség, és a'Szentségnek alkotója mi-bennünk. Ez pedig a'Szentnek, és El-válaſztotnak neve, a'moſtani dologhoz ſzépen illik. Mert Dávid, Urúnk képében, mondotta az Iſtennek [a]: *A'lelkemet pokolban nem hagyod, ſe nem engeded a'te Szentedet rothadáſt látni.* Melly mondás, Dávidhoz-is illik ugyan, kinek lelkét ki-hozta a'Kriſtus a'Pokolból, vagy alsó helyből, a'*Lymbus*ból; és a'teſte ſem adatott őrökké-valo rothadáſra, hanem, valaha fel-támadásának dichőségre, azon Kriſtuſnak érdeme-által; ki azért neveztetik *Első-ſzülőtnek a'halottak-közzűl* [b]: Mindazáltal Sz. Péter [c], és Sz. Pál [d], a'Dávid mondását, a'Zidók-előtt, nagy bátorsággal a'Kriſtus lelkének Pokolra-valo ſzállásáról, és teſtének el-temetéséről magyarázták, melyből ki-tetſzik, hogy azt Dávid elsőben, és fő-képpen a'Kriſtus képében mondotta.

Ugyan a'hoz-képeſt, El-válaſztatott-is vólt a'Kriſtus; és, a'mint azon Dávid másutt mondotta [e], *a'halottak-közőtt ſzabados*: I. Mert ártatlan lévén ment kőzikbe, a'kik minnyájan magokkal hordozták a'halálnak okát, a'Bűnt. II. Mert egyebek kétellenségből halnak-meg; és azért a'Halálnak ſzolgai: de a'Kriſtus ſzabados; mert jó akarattyából hólt-meg, *Hatalma lévén hogy életét le-tenné, és iſmég fel-venné* [f]: ki *Meg-áldoztatott, mert ő akarta* [g]. III. Mert a'hóltakhoz alá-ſzálván Pokolba, vagy a'meg-hóltaknak lelkőkhőz, annak kőteleivel meg nem kőtőztetett, mint egyebek: sőt nagy méltósággal egyebeknek kőteleit-is meg-óldozta, és a'fogságból ki-ſzabadította őket [h]. IV. Mert, mint Iſten, a'Halálnak birodalmában nem lehetett; nem chak azért, hogy nem vólt a'halálra-valo oka, melly a'Bűn, és abból ſzármazik a'ſzolgálat és rabság: hanem azért fő-képpen, hogy ő, mint Iſten Fia, egyebeket-is meg-ſzabadít a'bűntől, és az ő Híveit valóban ſzabadoſsá téſzi [i]. V. Mert, a'mint Sz. *Athanaſius* mondgya [k], a'Halottaknak meg-ſzabadítója vólt: és azért midőn meg-hólt, a'koporsók fel-nyíltak [l]; a'mint Sz. *Cyrillus Ieroſolymitánus* írja [m]: és a'halottak, véle-eggyűtt fel-támadtak, kétség-nélkűl ő-általa. VI. Mert, a'mint Sz. Tamás írja [n], és Sz. Agoſton [o]; a'koporsóba-valo rekeſztés, akadályt néki nem ſzerezhetett, hogy fel-támadván, abból ki ne jőne; és a'teſtét, mellyet a'meg-feſzítők, mint valami Templomot, el-rontottak-vólt, fel ne támaſztaná a'mikor akarná. Vannak némelly virágok, úgy-mint a'Roſmarín, majorán, fodor-ménta, ízóp, Iſten fája, és egyéb effélék, mellyeknek ha a'hegyit el-chípik, és, minek-előtte meg-fonnyad, el-űltetik: meg-foganodik, és az-is meg-nevekedik a'melyből el-chípték. Illyen módon történt Urúnknak dolga: kinek lelkét el-chípte vólt a'teſtétől a'Halálnak éles kőrme: de, mivelhogy az Iſteuség mind a'kettővel meg-maradott, azok az el-vált réſzek, nem chak meg-eggyeſűltek, vagy egybe-ſzerkeſztettek, hanem azon-felyűl, nagy jeles gyűmőlchőt-is hoztak: mert a'Kriſtus lelke *Lymbus*ból az Atyákat ki-hozta; a'teſte pedig a'koporsót meg ſzentelte, és dichőségeſsé tőtte; a'mint Iſaias meg-jelentette vólt [p].

Másodſzor: Názaret annyit téſzen, mint *Őrizetnek váraſa*; a'Nazarénus pedig, mint *Őrző*, vagy *Meg-őriztetett*. Ez-is ſzépen illik a'Kriſtushoz, kinek tulajdon neve az *Őrző*; és azért mondotta néki Jób [q]: *Mit chelekedgyem néked oh emberek őrizője.* és Dávid [r]: *Imé nem ſzunnyadoz, ſem nem aluſzik, a'ki Iſraélt őrizi*: mivelhogy a'Kriſtus őrizte, és moſt-is őrizi az ő Híveit az Őrdőgnek hatalmától, a'Bűntől, a'Haláltól, hogy el ne veſzſzenek. Ő olly jó Páſztor, hogy a'Juhait úgy meg-őrizi, hogy *el nem veſznek őrőkké, és ſenki azokat kezéből ki nem ragadgya* [s]. Ő az Anyaſzentegyháznak, mint Szőlőnek, hűv és ſzorgalmatos őrizője: ki hogy azt meg-őrizné, maga lelkét adta érette; és bizonnyal mondhatta [t]: *A Szőlőkben Őrizővé tőttek engem; az én Szőlőmet nem őriztem-meg*: mert a'tulajdon életének nem kedvezett, hogy a'miénket meg-őrizné. Noha pedig ebben a'tiſztben mindenkor híven el-járt a'Kriſtus: mindazáltal, úgy tetſzik, hogy azt Fel-támadásában fő-képpen meg-mutatta.

Történik, hogy a'Páſztor a'Juhaival, a'győnyőrűſéges zőldellő hegyeken mulatozván, hirtelen fergeteg támad: azonban a'Páſztor meg-vonnya magát valami kő-ſziklaalatt, a'juhok pedig ide 's tova el-ſzélleduek, és rejtek-helyeket kereſnek. Kriſtus Urúnk, Szenvedéſe-előtt, az ő Juhai-közőtt nagy jó kedvel vólt, és győnyőrűſégeſſen

A

y Hebr. 7. 26.

z Dan. 9. 24.

a Pſ. 15. 10.

B

b Apoc. 1. 5.

c Act. 2. 25.

d Act. 13. 35.

e Pſ. 87. 6.

f Ioan. 10. 18

g Iſa. 53. 7.

h Zach. 9. 11.

i Ioan. 8. 32 34-36.

C

k Hom. de Sa-mente.

l Mat. 27. 52.

m Catech. 13. 14.

n 3. P. q. 31. art. 1. & Opuſcul. 6. in Symb.

o In Pſ. 87.

p Iſa. 11. 10.

q Iob 7. 20.

r Pſ. 120. 4.

D

s Ioan. 10. 28

t Cant. 1. 5.

azt énekletre nékik [u]; *Ne félly te kiſded nyáj, mert tetſzett a'ti Atyátoknak hogy Országot adgyon néktek:* de nagy fergeteg támadván, midőn őtet a'hitetlen Zsidók, ſok kínok után meg-ölték, a'Nap meg-ſetétült, és ő egy kő-koporsóba tétetett. és akkor tellyeſedett-bé a' Zakarías mondáſa [x]: *Verd-meg a'Páſztort, és el-ſzélledjenek a'juhok*; a'mint Urúnk ő-maga meg-magyarázta [y]. mert *El-hagyván őtet a'Tanyitványi, mindnyájan el-futottak* [z]. De el-múlván a'fergeteg, Fel-támadván dicsőségeſſen a'Kriſtus, bé-tellyesítette a'mit Ezekielnél mondott [a]: *Imé én-magam fel-keresem az én Juhaimat, és meg-látogatom őket: a'mint meg-látogattya a'Páſztor az ő nyaját az napon, mikor az ő el-ſzélledett juhai-között vagyon: úgy látogatom-meg az én Juhaimat. és meg-ſzabadítom őket minden helyekről, a'mellyekre el-ſzélledtek-vólt a'fellyegnek és a'homályoſságnak napján.* Mert a'melly napon fel-támadott, ſokaknak ſok-képpen, és ſok-féle ábrázatban jelent-meg: Magdolnának egyedül, kertéſz képében [b]: ugyan azon Magdolnának, a'több Aſzſzonyokkal [c]: Péternek [d]: a'mái Evangéliomi két Tanítványnak, Szarándok vagy Jövevény képében [e]: a' Tíz Tanítványnak, ajtó-bé-zárva [f]: az-után a'haláſzó Hét Tanítványnak [g]: iſmég ajtó-bé-zárva, a'Tizenegy Tanítványnak [h]; és egyebeknek-is a'Negyven napon, mellyeken nálok maradván, *ſzóllott nékik az Iſten Országáról* [i]. Minek-előtte pedig el-távozván tőlök Menybe menne, a'Nyájnak maga-helyett Páſztorúl és őrizőül Pétert rendelte, mondván: [k] *Legelteſd az én Bárányimat, legelteſd az én Juhaimat.* melly tiſzt, világ végéig meg-marad az Anyaſzent-egyházban. De meg-is őriztetett a'Kriſtus, hogy a'*Názarénus* névnek éppen meg-felelne: mikor őtet Heródes, és a'Zsidók üldözték: és viſzontag mikor a'koporsóba tőtték, a'koporsót nem chak bé-pechételvén, hanem őrizőket-is rendelvén melléje.

Harmadſzor: Názaret annyit téſzen, mint *Virág váraſa*, vagy *Virágos váras*: a'Názarénus pedig, mint *Virágos*, vagy *Gyönyörűſéges mint a'virág*. Ez-is ſzépen illik a'Kriſtushoz; ki magát, *Mező viragjának, és Gyöngy-virágnak* nevezte [l]: minden Szentségnek, és Jó-illatnak virágja: kinek azért mondotta a'Meny-aſzſzony [m]: *Vonny engemet; utánnad futunk a'te kenetid illattyára.* Ezért a'drága ſzépségért, és illatért, kívánta őtet a'Meny-aſzſyony, és azt mondotta [n]: *Fel-kelek, és meg-kerülöm a'Várast, a'ſzoroſſákon és útzákon kereſem a'kit ſzeret az én lelkem.* Kívánták a'régi Patriarkák-is és Próféták: tudni illik, Abrahám, a'mint Urúnk mondotta [o]: Kívánta Jákob, mondván [p]: *A'te ſzabadítódat várom Uram.* Kívánta Moyſes, mondván [q]: *Kérlek Uram, küld-el a'kit el-küldendő vagy.* Kívánta Dávid, mondván [r]: *Mutaſd-meg Uram nékünk Irgalmaſságodat: és ſzabadítáſodat adgyad nékünk.* Kívánta Iſaías, mondván [s]: *Egek harmatozzatok onnan-felyül, és a'felly egek chepőgjék az Igazat: nyilatkozzék-meg a'föld, és teremje az Üdvözítőt.* Kívánta Dániel; és azért mondotta néki az Angyal [t]: *Kívánſágnak férfia vagy.* Kívánta Habakuk, mondván [u]: *Én az Úrban örülök, és vigadok az Iſtenben az én Ieſuſomban.*

Noha pedig ez-is a'név, mindenkor illett a'Kriſtushoz: mindazáltal fő-képpen az ő halála-után-valo Fel-támadásában; melyről imígyen beſzéli Dávid a'Kriſtus képében [x]: *Ujonnan meg-virágzott a'teſtem.* Mert, a'mint Sz. Ambrús mondgya [y]; A'Kriſtus teſte újonnan meg-virágzott a' Fel-támadásban; mivelhogy az-előtt-is meg-virágzott-vólt, midőn úgy mint *Virág nevekedett Ieſſé gyökeréből* [z]; az-az, a' ſzeplőtelen Szűz Máriának tiſztaságos méhéből. Ujonnan meg-virágzott, úgy-mond, midőn a'Zsidók, az ő teſtének Virágját el-meriſzvén, a' koporsóból a' dicsőséges Fel-támadás-által meg-elevenedvén ki-virágzott: és mint a'Virág, a' halhatatlanságnak mind jó illattyát, 's mind ſzépségét közlötte az emberekkel: Jó illattyát, a'Jóſzágos chelekedeteknek gyönyörűſégét magával hordozván; Szépségét pedig, az Iſtenségnek örökké-valo fogyhatatlanságát meg-mutatván. Az-okáért, alkolmatos időben támadott-fel a' Kriſtus, midőn, a'mint *Lactantius* írja [a], az idő ſzép virágokkal tündöklik. Erről elmélkedik Sz. Bernárd, mondván [b]: Mikor az Iſten meg-átkozta a'földet [c], *Tövíſet és bojtorjánt termett:* de az új áldáſnak dicsőségétől meg-újúlván, ſzép új virágot hozott. És ezzel a'Mezei virággal, több Virágok-is virágzottak; a' mint ugyan-azon Sz. Bernárd írja [d]; midőn a'Kriſtuſſal-eggyűtt, ſok Szenteknek teſtei fel-támadrak [e]; midőn el-múlt a' Szenvedéſnek tele, és zápor-eſője; a' mint a' Vő-legény énekli az ő Jegyesének, mondván [f]: *Kelly-fel, ſieſs én ſzeretőm, én galambon, én ſzépem, és jőj-el: mert már a'tél el-múlt, az eſső el-ment, és el-távozott. Virágok láttattanak a'mi földünkön:* tudni illik, a' kik fel-támadrak a' Kriſtuſſal; kiknek, a' Kriſtus Fel-támadásában kivált-képpen-valo réſzek vólt.

Fel-támadott azért, I. Adám; a'mint Sz. *Athanáſius* jelenti [g], Sz. Agoſton [h], és *Orígenes* [i]: hogy, a'ki leg-elsőben a'halálról-valo ſententziát hallotta, a' Fel-támadáſban-is réſzes lenne az-által, a'ki az ő vétkét maga halálával el-törlötte. II. Abrahám: ki Őrvendezett, hogy látná a'Kriſtuſnak napját: látta, és vigadott [k]. Mert, azt Urúnk, a'Fel-

táma-

A
u Luc. 12. 32

x Zach. 13. 7.
y Mat. 26. 32 Mar. 14. 27
z Mar. 14. 50
a Ezech. 34. 11.

b Ioan. 20. 15
c Matt. 28. 9.
d Luc. 24. 34
e Luc. 24. 18.
f Ioan 20. 10.

B
g Ioan 21. 4.
h Ioan. 20. 26
i Act. 1, 3.
k Ioan 21. 15. 16. 17.

l Cant. 2. 1.
m Cant. 1. 3.

n Cant. 3. 2.

o Ioan. 8. 56.
p Gen. 49. 18
q Exod. 4, 13

C
r Pſal. 84. 8.
s Iſa. 45. 8.
t Dan. 9. 23.
u Hab. 3. 18.

x Pſ. 27. 7.
y Serm. 57. de Dominica in Albis.
z Iſa. 11. 1.

D
a Carmine de Reſurrectione.
b Tractat. de Diligendo Deum.
c Gen. 3. 18.
d Serm. 58. in Cant.
e Mat. 27. 52
f Cant. 2. 10. 11.
g Ser. de Paſſione & Cruce.
h Quæſt. 16. in Gen.
i Tract. 35. in Matth.
k Ioan 8 56.

támadásró-való beszéd-után mondotta: és azt a' napot kívánta Abrahám látni, melyben a' Kristus fel-támadott, és egyebeket is fel-támasztott; hogy bé-tellyesednék, a'mit Urunk az-előtt mondott [l]: *Ha ki az én beszédemet meg-tartya, halált nem lát örökké.* Az-okáért Abrahám, Urunknak kivált-képpen-való ajándékából látta a' Kristus Fel-támadása napját: és vígadott, nem chak a' kőzönséges Hitért, mellyel hitte a' Kristus dolgait, hanem kivált-képpen azért a'példáért is, melly Isaákban történt: kinek reménség-kivűl-való meg-szabadúlása, a' Kristus Fel-támadását példázta, mert, a mint Sz. Pál írja [m], Akkor *vötte ötet például*, az-az, a'Fel-támadásnak példájául. Az-okáért, a' ki például, és zálagúl vötte-viszsza a'fel-támadott Isaákot, kétség-nélkűl ő-maga-is fel-támadván, vígadott a' fel-támadott Kristussal-eggyütt. III. Isaák: ki példája és zálagja vólt a'Fel-támadásnak, és a' fel-támadó Kriustusnak: hogy jutalmát venné a' félelemnek, a' melyben vólt, mikor a' feje-főlött-való kardal, a' Kristus Szenvedését és Halálát példázta: és az Isten, kit *Isaák félelmé*-nek nevezett Jákob [n], akkor őrőme és élete, vígasága és fel-támadása lenne. IV. Jákob: ki azért kívánta olly igen, hogy ne temetné őtet Józsefegyiptusban [o], hanem Kánaán földében: mellyet midőn eskűvéssel fel-fogadott-vólna József, *Israël* (vagy Jákob) *imádta az Istent, az ágy fejéhez fordúlván* [p], az-az, a' Kristushoz: mert mint-hogy, a mint Sz. Ambrús írja [q], az ember ágya az ő teste, a' Testnek fején, érthettyük a' Fő Testet, az-az, a' Kristusnak fel-támadott testét. De mivelhogy Sz. Pál [r], és a' Görögök, az Ágy feje-helyett, a' Józsefveszszejének tetejét értik, annak-is illendő magyarázattya lehet. Mert hihető, hogy Egyiptusban-is olly szokás vólt; hogy a' Veszszős-, vagy Sceptrom-tetején, valami vólt czimer- vagy jel-gyanánt; tudni illik, alma, liliom, rőza; a' mint a' Kaldæusokról írja *Heródotus* [s]: és úgy Jákob, a' Virágot imádta, melly *a' Jesse gyökeréből-való vészszőnek tetején vólt* [t]; tudni illik, a'szép Jesust, ki Fel-támadásában hasonló vólt a' Virághoz. V. Józsefkinek kezében vólt a' Veszszős, mellyet imádott Jákob: mert ő, a'mint az-előtt-is mondottam, eggyik fő példája vólt a' Kristus Fel-támadasának: és, a' mint ez-után meg-mutatom, a' *Názaréneus* neve, mindenik magyarázattya-szeréat illik hozzája. VI. Moyses: ki a' Kristus Fel-támadását sok-képpen példázta: és, a' mint Sz. *Cyrillus* írja [u], a' Moysesnek földre-vetett Veszszeje, az Isten Fiát példázta, ki *az Igasságnak Pálczája* [x]. És a' mi testűnkbe öltőzvén, hasonló lőtt a' Kígyóhoz, a' bűnős testhez: de a' Kígyónak ábrázattyát le-tötte, midőn Fel-támadása-után az Attyának jobjára űlt, és mindeneken birodalmot vött. És talám az vólt oka, hogy Urunk, fel akarván ébreszteni a' késedelmes-szívű Tanítványokat, az ő Fel-támadásának hitelére, az Irásokat magyarázván, *Moysesen kezdette-el* [y]; úgy mint ki annak jeles példája vólt. VII. Dávid: kinek az Isten ígéretet tőtt a Kristusról [z]. És Szent Agoston nyilván mondgya [a]; hogy, ha egyebek fel-támadtak a' Kristussal, nehéz el-hinni hogy Dávid azok-kőzőtt nem lőtt-vólna. Mellyet *Sophronius* azzal bizonyított [b]; hogy Szent Péter, a'Dávid halaláról szólván, nem mondotta, hogy az ő teste, vagy teteme, Jerusalemben vagyon; hanem, *Az ő koporsója*, úgy-mond [c], *nálunk vagyon mind e' napiglan.* VIII. Jónas Próféta: mert ő-is szépen példázta Urunk Fel-támadását; a' mint ő-maga Urunk mondotta [d], és egyebek-is, azon okért. De térjünk a' mi Virágunkra, a' Kristusra.

II. RÉSZE.

GOndolom, hogy nem ok-nélkűl temettetett a' kertbe a' Kristus [e]; hanem, hogy abból úgy jőne-ki, mint valami szép Virág: és kiben a' Virágnak jeles Tulajdonságit-is † fel-találni. I. Hogy Szép: Mert mi lehet szebb a' Kristusnál? ki *Ékes-ábrázatú az emberek fiai-fölött* [f]. II. Jó-illatú. Mert mi lehet jobb-illatú, mint a' kinek illattya az embereket maga-után vonsza és futtattya [g]? III. A' Gyűmőlchnek reménsége. Mert, kiben lehetett több reménség a' gyűmőlch-felől, mint a' ki minden Igasságnak, Szentségnek, és dichőségnek gyűmőlchét hozta az emberekben? a'mint Sz. Pál jelenti, mondván [h]: *Most pedig meg-szabadíttatván a' bűntől* (a'Kristus-által;) *az Isten szolgái lévén pedig, gyűmölchötök vagyon a' meg-szenteltetésre, végetek pedig az örök élet.* Igen illik pedig ide a' Virágnak hasonlatossága. Mert a' Virágnak el kell húllani, hogy gyűmőlch légyen belőle, és valamig a' Virág egészszen meg-marad, addig gyűmőlch nem terem: azon-képpen a'Kristus-is, az ő Halálával nyerte a' mi lelkűnknek a' Szentség gyűmőlchét, mellyet nem szerzett-vólna, ha meg nem hólt-vólna. És azért mondotta Isaias [i]: *Ha lelkét a' bűnökért adgya, hosszú-életű magot lát.* És ő-maga

A

l Ioan. 8. 51.

m Hebr. 11. 19.

n Gen. 31. 42. 54

o Gen. 47. 30

B

p Vers. 31.

q In c. 5. Luc. vers. 24.

r Hebr. 11. 21

s Lib. 1.

t Isa. 11. 1.

u Lib. de Incarnat. c. 14.

x Ps. 44. 7.

C

y Luc. 24. 27

z Ps. 131. 11

a Ep. 99. ad Evodium.

b Serm. de Assumt. Virginis.

c Act. 2. 29.

d Matt. 12. 40.

D

e Ioan. 19. 41

† Flos pulcher, redolens, spes fructus, & brevis ævi; Mel dat api, sertum capiti, fine semine nascens.

f Ps. 44. 3.

g Cant. 1. 3.

h Rom. 6. 22.

i Isa. 53. 10.

A

k Ioan. 12. 24 l Vers. 32.

Urunk [k]: *Ha a' búza-mag a' földbe esvén, meg nem hal, chak magán marad: ha pedig meghal, sok gyümölchöt hoz.* És [l]: *En ha fel-magasztáltatom a' földül, mindeneket magamhoz vonszok.* IV. Rövid-életű: Mert, ha a' Kristus méltóságát meg-tekínted, örök életet érdemlett, mint-hogy mindenekkel jól tött; de testi állapattya-szerént-is, semmi betegségnek ö-benne helye nem lehetett: mindazáltal, életének leg-jobb korában, és virágjában esett-le, és meg-hólt: és azért hasonlította talám magát, chak halála-előtt-is, a' zöldellő fához [m]. V. Mézet ád a' méheknek; az-az, az elmélkedő lelkeknek. Mert, a' mint a' mézzel-folyó-beszédű Sz. Bernárd mondgya [n]; a' JESUS a' szájban méz, a' fülben ének, a' szívben vígaság. VI. Koszorút ád a' főnek: és azért mondgya [o]: *Légy hív mind halálig, és nézed adom az élet koronájár*; melly Koronát, *Hervadhatatlan*-nak nevez Sz. Péter [p]. Mint-ha azt mondaná: Nem a' közönséges és meg-hervadó virágból-valo lészen, hanem szép eleven, és meg-hervadhatatlan Virágból, a' minémű az örök dicsőségnek Paradichomában terem. Innét vagyon, hogy ama' Huszon-négy Vének, *az ö Koronájokat le-teszik a' Kristus Királyi széke-előtt* [q]. VII. Mag-nélkül terem a' Virág: a' Kristus pedig, a' szeplőtelen Szűz Mariától szűletett, minden emberi mag-nélkül, a' Sz. Lélektől fogantatván. Es mivelhogy ez a' Virág, több Virágokat-is nemzett, a' mint mondám, nem ok-nélkül nevezhettyük őtet Kertésznek-is, kinek ábrázattyában jelent-meg Magdolnának [r]: és a' Kereszt-fán a' tolvajnak a' Paradichomot, az-az, a' Gyönyörűségnek kertét ígérte, mint fő Kertész [s]; melyből Adám minden maradékival ki-üzettetett-vólt [t].

m Luc. 23. 31 n Serm. 15. in Cantica. o Apoc. 2. 10. p 1. Pet. 5. 4. q Apoc. 4. 10

B

r Ioan. 20. 15 s Luc. 23. 43. t Gen. 3. 23.

Ennek a' Kertésznek, két kerte vagyon; és a' virágokat, eggyikből a' másikba plantállya: Az Eggyik kert, a' Virézkedő Anyaszentegyház; a' Másik, a' Győzedelmes. Melly kertek-között, egy ollyan külömbség vagyon, mint a' kapun-kivül-valo, és házunknál-valo kertek-között: I. Mert, mi-képpen hogy a' külső Kertekből, válogatva a' leg-főbb virágokat szedik-ki, és a' házi kertbe plantállyák: azon-képpen a' vitézkedő Anyaszentegyházból, melyben jók és gonoszok vannak, *ki-választatnak a' Jukok a' gödölyék-közzül* [u]: és amazok, bé-vitetnek a' győzedelmes Anyaszentegyházba; ezek pedig künn hagyattatnak. II. Mi-képpen hogy a' külső Kertben, szükséges a' sövény, vagy az őrizők a' lopók-ellen; a' háznál-valóban pedig, semmi afféle nem szükség: azon-képpen a' Vitézkedő Anyaszentegyházban, szükséges az Angyalok, és az Egyházi Pásztorok vígyázása, és őrizése, az Eretnekek- és gonosz emberek-ellen. De a' Győzedelmesben nem szükséges; mert oda *a' lopo nem közelget* [x]. *Nem-is mégyen abba valami meg-ferteztetett, vagy útálatosságot-chelekedő* [y]. III. A' külső Kertekben találni mindenkor haszontalan füveket, gyümölchtelen fákat, és meg-aszott ágakat: azon-képpen, a' Vitézkedő Anyaszentegyházban, az Isten Igéjének drága magva, nem mindenekben egy-arányu gyümölchöt terem. Mert, nem minden Keresztyén igaz, hogy *úgy virágozzék mint a' pálma fa* [z]: sem nem minden Keresztyén ollyan, mint *a' vizek folyása-mellett plantáltatott fa, melly az ö gyümölchét meg-adgya az ö idejében*; *és a' levele el nem hull* [a]. De afféle haszontalan fákat, noha egy ideig el-vár a' Kertész, és kőrös-kőrül meg-kapállya, és meg-ganejozza [b]: mindazáltal, végre nem külömben, mint a' gyümölchtelen füge-fát, az ö kemény, de igaz ítéletinek fejszéjével, ki-vágja, és az örök tűzre veti [c]. A' Győzedelmes Anyaszentegyházban pedig, ninchen chak egy gyümölchtelen fa-is, hanem minnyájan hasonlók az *Élet fájához* [d], *melly Tizen-két Gyümölchöt hoz*; *minden hólnapban meg-adván az ö gyümölchét*: és *örökkön örökké dichérik az Urat* [e].

x Matt 6. 20 Luc. 12. 33. y Apoc. 21. 27. z Pſ. 91. 13. a Pſ. 1. 3. 4. b Luc. 13. 8. c Mat. 3. 10. & 7. 19. d Apoc. 22. 2 e Pſ. 83. 5.

D

Ezen két Kert-között, egy jeles hasonlatosság-is vagyon. Mert mindenikben igen szükséges a' rend; úgy hogy, az ágyakat el-rendelvén, egyben egy-féle virág légyen, másban pedig más-féle; és semmi zúr-zavar azokban ne találtassék. Ezt fel-találjuk mind a' két Anyaszentegyházban. Mert a' Vitézkedőnek paranchollya Sz. Pál [f], hogy *Mindenek tiszteséggesen és rend-szerént légyenek*. Mellyet igen meg-tart a' Romai Keresztyén Anyaszentegyház: mert minden dolgaiban szép rend-tartás vagyon; külömb-külömb rend-béli emberek találtatnak, kik a' szeretet-által minnyájan eggyezzenek: eggyütt, látod a' Szűzeknek szép fejr líliomit; másutt, a' Mártyroknak piros rózáit; másutt a' *Confessorok*-nak szederjes ivolyáit. Azért, fel-kiáltván mondgya Sz. *Cypriánus* [g]: Óh bóldog a' mi Anyaszentegyházunk, melynek Virági-között, fel-találod, mind a' Líliomokat, 's mind a' Rózákát. Hasonló-képpen beszél Sz. Ambrus-is [h]. Semmi illyen rend-tartás ninch az Ujító atyafiak gyülekezetökben: hanem, a' mint Oseas, nagy bóldogtalanságot jelentvén, mondgya [i]: *Mint a' nép, ollyan a' Pap-is*. Ninch semmi külömbség, a' Predikátor- és Kalmár- vagy Timár-között; a' Templom- és Pajta-között; a' Predikálláshoz- és a' Korchoma-házhoz-valo

f 1. Cor. 14. 40. g Lib. 2. ep. 16 h Lib. 7. in c. 12. Luce. i Oſe 4. 9.

kőntőſ kőzőtt. Mellyel nyilván jelentik, hogy oda ſietnek, *a' hol ninch ſemmi rend, hanem őrőkké-való iſzonyúság lakik* [k]: De a' Győzedelmes Anyaſzentegyházban-is, mindenek el vannak rendelve; és *A' Chillag kűlőmbőz a' chillagtól fényeſségben*, úgymond Sz. Pál [l]: *Igy léſzen a' hóltaknak fel-támadáſa-is*: noha minnyajan azon Iſtent látt yák őrőkké.

Negyedſzer: A' Nazarénus annyit téſzen, mint *Rontó, Puſztító*, vagy *Prédálo*. Ezt-is fel-találjuk jó értelemmel a' Kriſtusban. Kiről nyilván mondotta Iſaías [m]; hogy az ő neve, *Sieſs ragadományokat foſztani; ſieſs prédálni*. Sőt ónnőn-maga-is azt mondotta [n]: *Mikor az Erős fegyveres az ő pitvarát őrizi, békeségben vannak a' miket bír. Ha pedig erőſebb nálánál jővén meg-győzi őtet, minden fegyverit el-veſzi, a' mellyekben bízott; és az ő ragadományit el-oſztya.* Ez-is fő-képpen a' Kriſtushoz, Halálárt, és Feltámadásáért illik; a' mint Sz. Pál jelenti, mondván [o]: *Meg-foſztván a' Fejedelemségeket és Hatalmaſságokat, bátorságoſan által-vitte, nyilván győzedelmeſſen dicheked vén azokon ónnőn-maga-által.* Erről érthettyük a' Dávid mondását [p]: *Emellyétek-fel Fejedelmek a' ti kapuitokat, és emelkedgyetek-fel őrőkké-valo kapuk; és bé-mégyen a' Dichőségnek Királya. Kichoda ez a' Dichőségnek Királya? Az erős és hatalmas Úr; a' hatalmas Úr a' harczon.* Holott jelenti Dávid, mint beſzéllettek a' Jó Angyalok a' Gonoſzokkal, midőn Urunk lelke Pokolra ſzállott; a' mint Arany-ſzáju Sz. János magyarázza [q]. Es abból azt bizonyíttya; hogy, midőn Urúnknak lelke pokolra ſzállott, mindeneket fel-zendített, és a' zendűléſsel meg-bódúlt Várat fel-dúlta, és el-rontotta. Es azt-is mondgya; hogy azok *a meg-rontott Réz-kapuk, és az el-tőretett Vas-Zárok*, mellyekről emlekeznek Dávid [r], és Iſaías [s]. Sz. *Epiphanius* pedig azt írja [t]; hogy a' Kriſtuſt-kővető ſeregnek Hadnagya, Gábriel Angyal vólt, és ő mondotta a' mit Dávidból elő-hozánk: és azt Evangéliomi ſzónak nevezi, és tellyeſséggel vitézi és oroſzlányi erős ſzózatnak. Gábriel-után, Mihály Archangyal azt mondotta: *Emelkedgyetek-fel őrőkké-valo kapuk*. A' többb Angyalok pedig: Vakarodgyatok-el innét lator kapun-állók: emellyétek-fel a' kapuitokat; az-az, vegyétek-ki ſarkokból, és tellyeſséggel el-vigyétek, ſe többé bé ne tegyétek. Nem azért parancholták pedig hogy fel-emellyék a' kapukat, mintha az Úr bé nem mehetett-vólna a' bé-zárt kapukon-is; vagy hogy azokat fel nem nyithatta-vólna erővel: hanem, azt akarta az Úr, hogy ő-magok az Őrdőgők, mint Pártos ſzolgák, ſzolgállyanak; a' kapukat fel-nyiſsák; el-vigyék, és el-rontsák. Azt pedig nem az alatſon-rendű, és kőz Őrdőgőknek mondották, hanem a' Fejedelmeknek.

Némellyek, a' Dávid mondását úgy értik, mint a' Jó Angyaloknak ón-kőztők-való beſzélgetéſeket, Urunknak Menybe-menetele-kor: úgy hogy, a' kik Urunknak a' földőn ſzolgáltak, és Menybe kéſérték, előtte menvén, a' Meny-orſzág kapuin-álló Angyaloknak mondották-légyen, hogy fel-emellyék a' kapukat, hogy az-után ne lennének bé-zárva. Igy magyarázzák Sz. Ambrús [u], Sz. Agoſton [x], Sz. *Baſilius* [y], és Sz. *Iuſtinus* [z]. Romában a' *János* kapuja, békeséges időben bé-téve állott; mikor pedig had vólt, nyitva tartották. Kriſtus Urunk minden ellenségin diadalmat vévén, mind a' Pokol, 's mind a' Meny-orſzág kapuit meg-nyitotta: amabból ki-hozván, és ebbe bé-iktatván az ő Híveit. Azt írja *Briſſonius* [a]; hogy a' Romaiak, némelly győzedelmes Fejedelmekről azt mondották: Békeséget ſzerezvén a' földőn és tengeren, a' János kapuját bé-zárta †. De mi azt mondhattyuk a' mi Győzedelmes Fejedelmünkről; hogy Békeséget ſzerezvén a' földőn és tengeren, az égben és pokolban, mind a' poklot, 's mind a' Meny-orſzágot meg-nyitotta; és dichőségesb vólt minden Romai Győzedelmes Fejedelmeknél.

De mint-hogy még-is had vagyon, és léſzen-is mind addig, míg nem *az Atya Iſten, a' Kriſtus ellenségit tellyeſséggel sámolyúl tegye az ő lábainak* [b]: azt mondhattyuk, a' mint *Horatius* ír [c]; hogy a' gonoſz viſzſza-vonyás, a' hadakozó kapukat kirontotta †. Más-felől pedig azt kell meg-gondolnunk, a' mit vígaſztalasúnkra mondott a' Kriſtus [d]: *Bizakodgyatok, én meg-győztem a' világot.* Es azt mondgyuk Sz. Pállal [e]: *Hálá légyen az Iſtennek, ki nékünk győzedelmet adott a' mi Urunk* Jesus *Kriſtus-által.* Továbbá, a' Romaiak a' Győzedelmes Fejedelemnek egy bólt-hajtáſsal-valo Kaput † chináltak, és azon által-mentek: A' mi Kriſtuſunknak afféle Kapu nem kellett. Sőt hogy meg-mutatná, hogy mindeneknek ura, a' Kapukat, a' mellyek vólnak-is, fel-emeltette a' kéſérő Angyalokkal: mi-képpen Jeruſalembe menetelekor-is, a' ruhákat nem teája adták, hanem alája tőtték, és a' földre teritették [f]: mivelhogy *Az ég az ő ſzéke, a' föld pedig az ő lábainak ſámolya* [g]. Azt írja *Suetonius*, *Néro* Cháſzárról [h], hogy, mikor feír lovakon akart Neápolyba menni, a' Város kő-falának réſzét le-tőrette,

és a'

A

k *Iob.* 10. 22.

l 1. *Cor.* 15. 41.

m *Iſa.* 8. 3.

n *Luc.* 11. 21.

o *Col.* 2. 15.

p *Pſ.* 23. 7.

B

q *Hom. Quód Chriſtus ſit Deus.*

r *Pſ.* 106. 16

s *Iſa.* 45. 2.

t *Orat. de Sepultura Chriſti.*

C

u *De Inſtitut. Virgin.* c. 6.

x *Ep.* 142.

y *In Pſ.* 23. & *Lib.* 1. *contra Eunom.*

z *Contra Tryphon & Apolog.* 2.

a *In Formular. Lib.* 2. *n.* 128

† Pace terra matiq; parta, Ianum cluſit. b *Pſ* 190. 1. 1 *Cor.* 15. 15

c *Lib.* 1. *Sat.* 4

D

† Diſcordia tetra, Belli ferratos poſtes, portasq; refregit.

d *Ioan.* 16. 33

e 1. *Cor.* 15. 57

† Arcus Triumphales.

f *Matt.* 21. 8.

g *Iſa.* 66. 1. *Matt.* 5. 34.

h *In Nerone.*

A

i 2. *Synopſi. Problemat. in qu.5.*

k *Mich.2.13.*

l *Pſ.23.7.*

B

m *In Triphanem.*

u *Lib. 2. in Ioan.c.35.*

o *De Incarn. Chriſti.*

p 1.*Cor.2.8.*

q *Iſa. 42.8. & c 48.11.*

r 1.*Tim. 1. 17.*

s *Rom. 2. 10.*

t 1.*Reg.2 30*

u *Pſ.138.17*

x *Act.7.2.*

y *Pſ.88.8.*

z *In Graduali Martyrum.*

C

a *Pſ.3.4.*

b 1.*Cor.1.31*

c *Luc.2. 14.*

d *Pſ.28.9:*

e *Pſ.83.12.*

f *In Pſ. 23.*

g *Mat.18.12 Luc. 15.5.*

h *Serm.10. ex Parvis.*

i *Iſa.9.6.*

k *Lib.4 contr. Marcionem. cap.20.*

D

l *Luc.8.30.*

m *Mich.3.4.5*

n *Ioan.16.33*

o *Ioan.12.31 32.*

p *Iſa.63.3.*

q *Pſ.44.4.6*

r *Pſ 109.6.7*

s *Ezech. 38. & 39.*

t *Iſa 53.7.*

u *Pſ 2. 6.*

x *Iſa.11.4.*

1.*Theſſ.2.8.*

és a'tőréſen ment-bé. Azon módon ment *Antiumba*, *Albanumba*, és *Romába*; holott a' leg-nagyobb bóltos kaput-is le-tőrette, és úgy ment a' Palotába, a'piaczon által. *Plutarchus* azt írja [i]; hogy a'Győzedelmes Fejedelmeknek meg-engedték, hogy a' kő-falnak valami részét le-tőrnék: jelentvén azzal, hogy, a' melly Városban ollyan vitéz emberek vannak, nem szükségesek a'kő-falok; hanem azok-nélkül-is hadakozhatnak, és győzedelmesek lehetnek. Hallyad mit mond a'Próféta a'mi Győzedelmes Fejedelmünkről [k]: *Fel-mégyen az útat-nyitó ő-előttök* (tudni illik, a' *Lymbus*ból ki-szabadúlt Igazak-előtt:) *el-oſztyák, és által-mennek a' kapun, és bé-mennek azon: és által-mégyen az ő Királyok ő-előttök, és az Ur léſzen ő-előttök*, melly Urunk Menybe-menetelekor tellyesedett-bé.

Holott vedd eſzedbe, minémű szép Nevekkel nevezi Dávid Urunkat az Angyalok képében [l]:

Előszőr; *Dichőség Királyának*; az-után, az *Erők Urának*: melyből a' Sz. Atyák, a' Kriſtusnak igaz Istenségét bizonyíttyák; Sz. *Juſtinus* [m], Sz. *Cyrillus Alexandrinus* [n], Sz. *Athanaſius* [o]: ki azt azzal-is erősíti, hogy Sz. Pál azt írta [p]; hogy a' Dichőségnek Ura fel-feszíttetett. és azt mondgya; hogy a'Sz. Háromság-béli személyeknek, egy dichőségek vagyon; mivelhogy nyilván mondgya az Isten [q], hogy az ő dichőségét másnak nem adgya: de mivelhogy a'Fiú, azon Isten az Atyával; midőn a' Fiúnak dichőséget adunk, azt nem másnak adgyuk, hanem az egy igaz Istennek. Innét mondgya Szent Pál-is [r]; hogy *egyedül az Istennek légyen tiſzteſség, és dichőség*; az, tudni illik, melly az Istennek tulajdona. mert egyéb dichőségben, az igaz Isten-félő emberek-is részesek lehetnek: mivelhogy azon Sz. Pál [s], *Dichőséget és tiſzteſséget ígér minden jó chelekedőnek*. Es az Isten-is azt ígérte, hogy *Meg-dichőíti az ótet-dichőítőket* [t].

Ebből ki-tetszik, hogy az Isten boszszúsága-nélkül tisztellyük a' Szenteket; de hozzájok illendő tisztelettel. De mivelhogy a' Szenteket-is az Istenért tisztellyük: és Dávidnak-is *Igen tiſzteletteſek az Iſten baráti* [u]; *igen meg-erőſödött az ő Fejedelemségek*: méltán nevezzük az Istent *a' Dichőség Istenének* [x]; Ki *dichőíttetik a' Szentek tanatsában* [y]: és, *dichőséges az ő Szenteiben* [z]. és, *Ő a'mi dichőségünk* [a]: és, *ő-benne dicheked̈ünk* [b]. Kit az Anyaszéte egyház napon-ként gyakorta dichőít ama' szép tiszteiő verssel; Dichőség az Atyának, és a' Fiúnak, és a' Szent Léleknek. Innep-napokon pedig, az Angyali énekkel-is [c]: *Dichőség magaſságban az Iſtennek*. Ugyan-is *Az ő Templomában minnyájan dichőséget mondanak* [d]; és a'ki itten *kegyelmet* adott, amott *a' dichőséget-is meg-adgya* [e]; az-az, a'Boldogságot, melly az Isten dichőségének fő chelekedete: és ő-néki-is nagy dichőségére vagyon; mert ott mutattya-meg minden dichőségét.

Másodszor; az Angyalok a' Kriſtust, *Erős és hatalmas Urnak nevezik*; *hatalmas Urnak a' harczon*. Mert, a'mint Arany-száju Sz. János magyarázza [f], Győzedelmeſsé lőtt a' harczon, fel-fegyverkezvén a' kegyetlen Fejedelem-ellen; az emberi teſtel tűzes nyilait meg-óltván; a' poklot meg-foszván, győzedelmet vévén Fel-támadott: és *az el-tévelyedet Juhot* [g], *vállaira tévén, örömmel viſszavitte*. Sz. Bernárd azt írja [h]; hogy Isaiás-is, több jeles Nevei-között, *Erőſnek* nevezte [i]: mert minket a' háboruságokban meg-óltalmaz, és a' levegő-égben lézzegő lelkeket el-kergeti tőlünk. *Tertullianus* azt mondgya [k]; hogy az Ur Kriſtus, Vitézkedő, és Fegyveres hadakozó; ki a' Lelki ellenségek-ellen, lelki hadat viſelt, és lelki harczal, 's lélki fegyverrel meggyőzte őket. Ezt példázta a' sok Ördög az emberben, *Legio*nak nevezvén magát [l]: de ki-űzte Urunk. Végezetre, a' Halállal-is meg harczolt, és a' Keresztnek fegyverével hatalmat vőtt rajta. Mert, a' mint a' Próféta mondotta [m], *Szarvak az ő kezeiben*; *ott rejtetett-el az ő erőſsége: az ő orczája-előtt mégyen a' halál: és az Ördög ki-mégyen az ő lábai-előtt*. Azért mondotta [n] ő-maga-is: *Bizakodgyatok, én meg-győztem a' világot*. Es [o]: *Most vagyon a' világnak ítélete: most e' világnak Fejedelme ki-vettetik: és én, ha fel-magaſztaltatom a' földtől, mindeneket magamhoz vonſzok*.

A' balgatag Zsidók azzal álmodoznak, hogy a' *Meſsias* keményen fog ő-érettek harczolni, és sok vért fog-ontani: és arra magyarázzák ő Véres öltözetit, midőn Isaiásnál azt mondgya [p]; hogy *A' népék vére az ő ruházatira fetskendezett, és minden öltözetit meg-rúttította*. Arra magyarazzák, az ő *óldalára fel-kötött Kardot*-is; és az ő *Hegyes nyilait* [q]: és, hogy *Sokaknak egybe-rontya fejőket a' földön* [r]; úgy hogy, az ellenség vérével folyó patakból iszik az úton. Úgy magyarázzák a'Gog- és Magog-ellen-valo harczár-is [s].

De meg-chalatkoznak: nem vévén eszőkbe, hogy a' Meſsias, *Bárány* [t]: Ki *Királlyá rendeltetett Sionon a' Sz. Hegyen, hogy hirdeſse az Iſten parancholatit* [u]: *hogy meg-verje a' földet az ő szájának veſszejével, és az ő ajkainak lelkével meg-ölye az istentelent* [x]: Ki *a meg-*

repede-

repedezett nádat sem rontya-meg, sem a' füstölgő gyertya-belet meg nem óltya y: És *Nem kiált: sem az ő szavát oda-ki nem hallyák* z. A' mi Üdvözítőnk, a' mint Oseásnál mondotta a, *Meg-szabadít minket a' mi Urunkban Istenünkben: és nem kéz-ijal, és karddal, és viadallal és lovakkal, és lovagokkal.*

Mihelyen e' világra születvén harczolni kezdett, leg-ottan békeséget hirdetett b, és akkor mindenütt békeség vólt. És az utólsó harcza-előtt diodalmát jelentvén, nem fris lóra ült, mint egyéb harczolók, hanem *szamárra, mint szelíd Király* c: *el-hányván a' hadakozó kéz-ijat, és békeséget szólván a' Pogányoknak* d: *az ő Testamentomának Vére-által ki-bochátván az ő foglyait a' veremből* e: *el-törvén a' kéz-ijat, és el-rontván a' fegyvereket, és a' paizokat meg-égetvén tűzzel* f: hogy *meg-virágoznék az ő napjaiban az Igasság, és a' békeségnek bővelkedése* g: midőn *le-száll mint az első a' gyapjúba* h, minden zörgés- és chaté-paté-nélkül: *Uj hadakozásokat választott az Ur* i; melyben ki-ki maga-ellen, és leg-közelb-valók-ellen harczollyon: *Melly vitézkedésnek fegyveri nem testiek, hanem hatalmasok az Isten-által, az Erősségnek el-rontására* k. A' mi Dávidunk, nē Saulnak fegyveribe öltözvén, hanem *Pálczát és parittyát vévén kezébe*, harczolt-meg a' pokol-béli Goliáttal l. És azt meg-győzvén, és tulajdon Vérével meg-véresítettvén, minek-utána *a' Sajtót egyedül nyomta*-vólna, *az ő ékes hoszszú ruhájában, és az ő erősségének sokaságában* m, ment-fel Meny-országba.

a Ose. 1.7.
b Luc. 2. 14.
c Zach. 9. 9. Matt. 21. 5.
d Zach. 9. 10.
e Vers. 11.
f Ps 45. 10.
g Ps. 71. 7.
h Iudic 6. 37. Ps. 71. 6.
i Iudic 5. 8.
k 2. Cor 10 4
l 1 Reg. 17. 39. 49.
m Isa. 63. 1. 2. 3.

III. RESZE.

MInd ezekből, nyilván ki-tetszik, melly méltán neveztetett légyen a' Kristus *Nazarénus*nak, vagy *Nazaretin*ek. De nem elég azt tudnunk; hanem azon kell szorgalmatoskodnunk, hogy mí-is azon nevet érdemellyük, a' meg-mondott Négy dólogban igaz követői lévén a' Kristusnak, ez áldott Innepekben; a' mint Jósef eleven példája vólt: I. Jósef Szent vólt: mert tiszta-életű vólt. a' tiszta élet pedig Szentségnek neveztetik. Es a' bátyaitól el vólt választva, mind egyéb erkölchében és ártatlanságban, 's mind a' tiszta életben: fő-képpen Rubentől, ki az Attya ágyát-is meg-rútította n: és Judástól, ki menyével rútolkodott o. Mí-is azon igyekezzünk, hogy Szentek legyünk; és abban a' szentségben, mellyet a' Gyonás- és Communikálás-által nyertünk, álhatatosan meg-maradgyunk: el-válván azoktól, kik e' szent napokon, chak a' Testnek, a' Világnak, és az Ördögnek szolgálnak és kedveskednek, tobzódással, czifrasággal, és játékkal. Kövessük mí a' jámbor Tobiást: ki p, *Noha mindeneknél ifiabb vólt a' Neftalim nemzetségében, mindazáltal semmit gyermekül nem chelekedett dolgában. Es midőn minnyájan az Arany-borjúkhoz mennének, mellyeket Jeróboam* (az-az, a' népnek ostromlója) *az Israël Királya chinált-vólt: ő egyedül futotta mindenek társaságát, és Jerusalembe-ment az Ur Templomába, és ott imádta Israelnek Urát Istenét.* Nem kétlem; de bár meg-chalatnám, hogy e' napokban, sokan mennek a' két Arany-borjúhoz: a' czifra Aranyas kőntöshöz, és az Arany kupákhoz; mellyeknek találója, a' nép ostromlója az Ördög. De mí, azoktól el-távozván, Jerusalembe mennyünk, hogy lássuk mik történtek abban e' napokban, és hálákat adgyunk az Israël Urának Istenének olly nagy Jó-téteményiért.

n Gen. 35. 22
o Gen. 38. 15
p Tob. 1. 4. 5.

II. Jósefet az Isten chodálatos-képpen meg-őrizte, a' bátyainak dühös irégységétől, és a' gonosz aszszonyának fertelmes inchelkedésétől; midőn amazok *az ő kútba ereszteték* q, emezért pedig *a' tömlöczbe vetették* r. Jósef, az Istentől adatott bölcheségével, Egyiptust-is meg-óltalmazta, hogy el ne veszne a' nagy éhségben: sőt több Tartományokat-is segétet-meg. Mí-is jó őrizői legyünk a' mí szívünknek: mellyet meg-őrizvén, életünket őrizzük-meg; a' mint Salomon jelenti, mondván s: *Minden őrizettel tartsd-meg a' szivedet, mert abból szarmazik az élet*: Ha pedig gondollyuk, hogy annak őrizetire elégtelenek vagyunk, annak kezébe bízzuk, a' ki azt mondgya t: *Add nékem fiam a' te szivedet*: és minden bizonnyal meg-őrizi.

q Gen. 37. 24
r Gen. 39. 20.
s Prov. 4. 23.
t Prov. 23. 26

III. Jósef, mint a' virág, ékes vólt: *Szép-orczáju, és ékes-tekintetű* u. Kiről imigyen jövendölt az attya x: *Fel-nevekedő fiu a' Jósef, fel-nevekedő fiu, és ékes-tekintetű: a' leányok futostak a' kő-falon*; tudni illik, kivánván őtet látni. De sokkal szebb vólt belső szépséggel: és mint a' drága-illatu virág, sok Ifiaknak örök példát hagyott minden Jószágos chelekedetekben. Mí-is valóban virágozók legyünk, és a' Virágnak tulajdonságit mutassuk-meg mí-magunkban, lelki ismeretünknek szépségével; magunk-viselésének jó-illatu példájával: hogy *a' Kristus jó illattya legyünk az életre* y, a' bővséges gyümölchnek reménségével; rövid életünkről-valogyakor elmélkedéssel. mivel-hogy *Az aszszony'állattól született ember, rövid ideig élvén, sok nyavalyákkal el-telik*: ki

u Gen. 39. 7.
x Gen. 49. 22
y 2. Cor. 2. 15

mint

A *mint a' virág ki-nyílik, és el-nyomattatik* [z]: *és el fút mint az árnyék, és soha azon állapatban meg nem marad.* Adgyunk mézet a' méheknek; kedves, és kegyes nyájaskodasunkal felebarátunkat az Isteni díchéretre gerjesztvén. Adgyunk koszorút a' fejeknek; *Tisztelettel egy-mást meg-előzvén* [a]. Es földbe-vetett mag-nélkül nevekedgyünk: a' jóban, nem földi dologra-valo tekíntetből szorgalmatoskodván, hanem chak az Isten kedvéért; hogy övé légyen minden dichőség.

z Iob. 14. 1.
a Rom. 12. 10

IV. Jósef, rontó és pusztíto, vagy prédálo vólt; de jó értelemmel: mert az Isten segétségével, báttyainak álnok tanátsokat meg-rontotta; és bőlcheségével Egyiptust neminémű-képpen el-pusztította, és el-prédálta, midőn a' gabona árrában, *Farao tár-házába gyűjtötte az Epyiptusiaknak minden pénzőket* [b]: *barmokat magához váltotta: földőket el-foglalta, és ő-magokat szolgálat-alá vetette* [c]. Mí-is prédálók legyünk, Salomonnak amaz intése-szerént [d]: *Ments-meg azokat, a' kik halálra vitetnek: és a' kik veszedelemre vonyattatnak, ne szűnnyél meg-szabadítani.* Tudgyuk, és láttyuk, hogy e' napokban sokan a' lelki halálra vitetnek, a' vagy inkább ő-magok a' halálra sietnek. Siessünk mí-is azokat ki-szabadítani, és jó útba igazítani: meg-gondolván, a' mit ugyan-ott mondott Salomon [e]: *Ha azt mondod; Ninch erőm: a' ki a' szívek látója, érti, és a' lelkednek szabadítóját semmi meg nem challya, és meg-fizet az embernek az ő chelekedetiszerént.* Kétség-nélkül az ollyan Jó chelekedetért, minémű a' felebarátunknak ki-szabadítása az őrők veszedelemből, és halálból, nem egyébbel, hanem az őrők Bóldogságos élettel fizet: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges Isten, az ő áldott Szent Fiának drágalátos érdemiért. Amen.

b Gen 47. 14
c Vers. 20. 21
d Prov. 24. 11
B
e Vers. 12.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

C AZ Isten bőlchesége, arra igazgattya és izgattya az ember száját és nyelvét, hogy azt beszéllye a' mit nem túd, és nem-is gondollya mi légyen az-alatt. Igy jövendölt Kaifás az emberi nemzetnek Meg-váltásáról, hogy az a' Kristus halála-által menne véghez; mellyet Kaifás nē tudott, sem gondolt, sem kívánt. Mert mikor azt mondotta [a]; *Hasznosb hogy egy ember hallyon-meg a' népért, és az egész nemzetség el ne veszszen*: azon ő mást gondolt: de az Evangelista meg-magyarázta, mondván; *Ezt pedig magától nem mondá: hanem holott azon esztendő-béli Fő-Pap vólna, Profétála, hogy* JESUS *meg-halna a' nemzetségért; és nem chak a' nemzetségért, hanem, hogy az Isten fiait, kik el-valának szélledve, egybe gyűjtené.* Jól mondgya azért Sz. Agoston [b]; hogy az Isten parancholattyából, az ember elméje olly képeket forgasson, mellyeket nem ért, és azoknak se végét, se magyarázattyát nem tudgya. Igy történt dolga Faraónak [c], és Nabukodonosornak [d]: kik az álom példázattyát nem tudták, míg nem azt Jóseftől, és Dánieltől, meg-értették. A' mái Evangéliomban-is, a' két Tanítványnak úgy jelent-meg Urunk, hogy meg ne ismérnék, kik ő-véle, 's ő-felőle úgy beszéltek mint idegennel; nem külömben, mint Jóseffel a' báttyai [e]: kik, mind addig sem tudták ki légyen, míg nem ő-maga meg-mondotta: *En vagyok a' Jósef, kit el-adtatok Egyiptusban: nem a' ti tanátsotokból, hanem az Isten akarattyából küldettem ide.* Sok dolgokat beszéltek ugyan a' mái Tanítványok a' Kristusnak ő-felőle, nem tudván hogy ő légyen, és úgy mondották azt-is [f]: *Te vagy-e egyedül jövevény Jerusalemben, és meg nem tudtad a' mik abban lőttek e' napokban.* Igazat mondottak abban, hogy őtet mondották egyedül Jövevénynek: noha azt ők nem értették, és talám most-is sokan nem értik, mi módon vólt egyedül a' Kristus Jövevény a' földön; holott az Irás gyakorta mondgya, hogy minnyájan Jövevények és szarándokok vagyunk. Az-okáért, hogy azt jól meg értsük, és abból lelki tanuságot vegyünk: e' mostani Predikáztióban,

a Ioan. 11. 50
b Lib. 12. de Genesi ad literam. cap. 9.
c Gen. 41. 25
d Dan. 2. 29.
e Gen. 45. 5. 8
D
f Luca 24. 18

I. Meg-mondom, Mi módon vólt a' Kristus Szarándok.
II: Meg-magyarázom, Mint vólt Egyedül Szarándok.
III. Szóllok a' Kristus kérdéséről, melly tettetésnek láttatott; és egyéb chelekedetiről.

ELSŐ RESZE.

NYilván meg-ismérték a' Hívek, hogy Jövevények e' földön. Mert mikor Farao azt kérdette Jákóbtol [g]; *Hány a' te életed esztendeinek napja?* azt felelte: *Az én*

g Gen. 47. 8.

szarán-

szarándokságomnak napjai, száz harminczas esztendők, kichinyek és nyavalyások. Dávid-is azt mondgya [h]: *Jövevény vagyok nálad és szarándok, mint minden atyáim.* Sz. Péter-is úgy írt a' Híveknek [k], *Mint jövevényeknek, és szarándokoknak.* A' Pogány-böcs *Seneca*-is, ezt az életet Szarándokságnak mondotta [l]: és hogy, minek-utánna sokat járunk, haza kell térnünk. Ez így lévén, Mi módon vólt a' Kristus egyedül Jövevény a' földön? Felelet: Minnyájan Szarándokok vagyunk személyünkben, de a' Szarándokságnak tisztiben el nem járunk: melyben valóban el-járt a' Kristus, azért ő Egyedül vólt Szarándok a' földön. Az-okáért, minnyájan Szarándokok vagyunk a' világon: mivelhogy *Nintsen itt maradandó városunk, hanem a' jövendőt keressük* [m].

Mondaná valaki: Mi módon lehetünk mi a' földön Szarándokok: holott e' földön születtünk: senki pedig nem mondatik Szarándoknak születésének helyén, hanem idegen helyen? Felelet: Noha a' földön születünk: mindazáltal Jövevények vagyunk. A' kinek szüléi-szám-kivetésben vannak, mint-hogy nem ott születik a' hol szüléinek derék lakó-helyök és örökségök vagyon, igazán Jövevénynek mondatik; és ha szüléinek lakó-helyét meg-keresi hogy örökségét el-foglallya, jól mondatik Szarándokságban lenni: azon-képpen, mint-hogy a' mi fő Atyánk, az Isten, a' végre teremtett bennünket a' mi igaz és bóldog Hazánkon-kivül, hogy abba siessünk minden szorgalmatossággal: valamíg azon-kivül vagyunk, méltán mondatunk Szarándokoknak. Hogy pedig Sz. Pál azt mondgya a' Híveknek [n]; hogy *Már nem vendégek és jövevények, hanem a' Szentek polgár-társai, és az Isten háza-népe*: nem azon értelemben vészi a' Jövevény nevét, a' melyben mi ekkídig vóttunk az Irásból: hanem, azokat nevezi Vendégeknek és Jövevényeknek, kik az Isten isméretitől, és az igaz Hittől távúl vannak; és a' Kristussal, mint Fejökkel, nem eggyesülnek. mert Sz. Pál azon Levelében imigyen beszél [o]: *Abban az időben Kristus-nélkül vóltatok, idegenek az Izraël nyájaskodásától, és Jövevények a' szövetségben, az Igéret-felől nem lévén reménségtek; és Isten-nélkül vóltatok e' világban. Most pedig a' Kristus* Jesusban, *ti, kik valaha távúl vóltatok, közel lőttetek a' Kristus Vére-által.* Az-után mondgya Sz. Pál: *Azért már nem vattok vendégek és Jövevények* (tudni-illik, a' miném̃uekről az-előtt szóllott, kiknek sem Hitök, sem Istenök; *hanem a' Szentek polgár-tarsai, és az Isten háza-népei*; tudni illik, az igaz és eleven Hit-által. De ezzel a' Polgársággal, nem ellenkezik a' Szarándokság: mivelhogy azon Hit-által keressük mi-is az örökké meg-maradandó Hazánkat.

De, lássuk már, a' Kristusban a' Jövevények tulajdonsági mint találtattak-fel:

I. Jövevény az, a' ki más Tartományban született, más nemzetség-között nevekedett. Romában, a' Romai ember polgár, nem jövevény; de a' Spanyól, és Német, jövevény. Minden emberek Földiek annyiból, hogy földből származnak, és a' földön léfznek: egyedül az ember Kristus, személye-szerént nem földi, hanem Mennyei, és azért Jövevény a' földön. *Az első ember*, úgy-mond Sz. Pál [p], *a' földből, Földi: a' második ember mennyből, Mennyei.* Mennyei, nem a' teste-szerént, mint-ha azt menyből hozta-vólna alá, és chak úgy ment-vólna által a' Szűz Marián, mint az első-víz a' chatornán; mint némelly Eretnekek bolondúl vélték, Sz. Agostonnál [q]; hanem, az Isteni személyért, a' mint Sz. Agoston magyarázza [s], a' vagy ugyan test-szerént-is: mivelhogy természet-fölött, a' Sz. Léleknek Mennyei ereje-által, fogantatott, és született, a' mint Sz. *Hilarius* magyarázza [u]. Innét vagyon, hogy az édes Jesus, Betlehembe, a' földi városba jutván, mint ismérerlen Jövevény, nem talált helyt a' szálláson [x]; hanem, az istállóba szállott; és a' vetett ágy-helyett, a' jászolba fektt: de az ő Polgári, az Angyalok, meg-ismérték; és a' Mennyei seregnek sokasága dícsérte őtet, és szolgált néki, követséget hordozván a' Pásztorokhoz [y]. Külömben vólt dolga, a' bársonyba- és bíborba-öltözö Gazdagnak [z], ki *minden nap frissen lakott*: és e' világon, mindenek ismérték, és böcsülték: de a' más világon, nem vitték az Angyalok Menyországba, mint Lázárt, kit ingyen ismérni sem akart, hanem pokolban temettetett.

II. A' Jövevények, vagy tellyességgel külömb nyelven szólnak; mint a' Németek Olasz-országban; vagy, ha azon nyelvök vagyon-is, külömben ejtik a' szókat; mint Magyar-országban a' Székelyek. Így ismérték-meg Pétert a' Papi-fejedelem Udvarában, hogy Urunk Tanítványa vólt: mert úgy szóllott mint a' Galilæaiak; noha azok-is Zsidóúl szóllottak. és azért mondották a' szolgák néki [b]: *Bizony azok közzúl vagy, mert Galilæai-is vagy.* Es [c]: *Bizonyára te-is azok közzúl vagy: mert a' szólláſod-is ki-jelent-téged.* Mikor a' Galaaditák meg-verték és futamtatták az Efraim nemzetségét, el-foglalták a' Jordán réveit; és a' szavok-járásán próbálták-meg őket, mondván mindeniknek [d]: *Mondgyad* Scibboleth, *melly Búza-fönek magyaráztatik. Ki feleli-vala,* Sibboleth: *azon bötüvel, a' Búza-fejet, ki nem mondhatván: és mingyárt ragadván meg-ólik-vala a' Jordán révénél.* Igy-is

h Pſ 38. 13.
k 1. Pet. 2. 11.
l De Remed. fortunæ.
m Hebr. 13. 14.
n Eph. 2. 19
o Verſ. 12.
p 1. Cor. 15. 47.
q Hæreſ 11.
s Ep. 57. ad Dardanum.
u Lib. 1. de Trin.
x Luc. 2. 7.
y Luc. 2. 9. 13.
z Luc. 16. 19
a Luc. 16. 22.
b Mar. 14. 70 Luc. 22. 59.
c Mat. 26. 73
d Iudic. 12. 6

A

Jövevény vólt a' Kristus e' világon: kinek szóllását, vagy nem értik, vagy érteni nem akarják a' világ fiai. Azt mondgya Urunk [c]: *Bóldogok a' lelki szegények, a' szelidek, a' kik sirnak, e' kik üldöztetést szenvednek az igasságért*: de ki érti a' Világ fiai-közzül? kiknek tellyességgel külömböz szavok-járása. Ninch nálok nyomorúltabb dologa Szegénységnél, ninch alább-való dolog mint a' Bosztzúságot el-halgatni, ninch jobb dolog mint vigadni, és senkitől nẽ bántatni. Dávid értette a' Kristus szavát, és a' Világ fiaitól nẽ-is akarta hallani; és nem-is ismérte azokat rokoninak, mondván [f]: *Ragadgy-ki engem az idegen fiak kezéből.* (Miért nevezi Idegeneknek?) *kiknek szájok hiuságot szóllott*: Vallyon mit? *Bóldognak mondották a' népet, melynél ezek vannak.* Michodák azok? *Kiknek tár-házok rukvák, ebből annabba-folyók. Az ő jukok tenyészők, bovelkődők az ő ki-menetelekben*: az ő tehenek *jóvérek. Ninch a' sövényen romlás, sem által-járás, sem kiáltás az ő útzájokban.* Kik nem igaz nyelven szóllottak: azért meg-hazuttolta őket, utánna vetvén: *Bóldog a' nép, kinek az Ur az ő Istene.* Urunk azt mondotta; hogy *Meg-tagadgyuk magunkat, a' keresztet fel-vegyük* [g]. de ki érti? mind külömben szóll a' Világ: Szép dolog az Uraság: bőchülletes az emberek dícsérete; &c. Gyakorta a' Tanító szavát sem értik, ha a' Penitentziáról, és Testnek sanyargatásáról szóll. és azt mondgyák, [h]: *Kemény beszéd ez, és ki hallhattya azt?* Sőt ugyan, *Hátra-is állanak* [i]: és nem járnak a' Kristus Anya-szentegyházával; hanem, ki szakadván, Eretnekekké léfznek, hogy testőknek szabad-akarattyokban kedveskedhessenek. És kevesen mondgyák Péterrel [k]; *Uram, kihez mennyünk? az örök életnek igéi vannak nálad.* Az örök életnek igéi vóltak a' Kristusnál; és azért állottak-el sokan mellőle: de, ha a' világi életnek igéi lőttek-vólna nála; azt ajánlották-vólna sokkal többen, és örömesben követték-vólna: de az Idegen nyelvet nem értették, vagy nem kedvelleték: mert *A' test-szerént-való ember, meg nem fogja azokat, a' mik az Isten lelkéé* [l]: *mert bolondság ő-néki, és nem értheti.* Heródes, földi ember vólt, és a' földieknek kedvök-szerént szóllott; azért dícsérték beszédét, mondván [m]: *Istennek szavai, és nem emberé.* De a' Mennyei Angyalnak nem kedve-szerént szóllott: Ki *mingyárt meg-verte őtet, és meg-emésztetvén a' férgektől, meg-hólt.* Dávid-is azt mondgya [n]; hogy *Idegenné lőtt az attya-fiainak, és jövevény az annya-fiainak*: *Mert az Isten házához-való buzgóság meg-emésztette őtet*: az-az, el nem halgathatta a' gonoszságot, hanem meg-dorgálta.

B

C

III. A' Jövevényt, Köntösén ismérjük meg: mert külömb-formájú ruhában jár a' Spanyól, külömben a' Német, külömben a' Magyar. A' mi a' külső öltözetet illeti, lehet hogy Urunk nem külömbözött a' Zidóktól, hogy azért tartották-vólna Idegennek: de, mint-hogy a' Szent Irás a' Chelekedetekről úgy szóll mint az Öltözetről, mondhattyuk: hogy Urunk úgy-is Jövevény vólt, mert igen külömbözött Chelekedetiben a' földi emberektől. Isaias azt mondgya az istentelenek chelekedetiről [o]: *Pók-hálókat szőttek. Az ő pók-hálójokból nem léfzen ruházat, se bé nem födöztetnek az ő munkájokkal: az ő munkájok haszontalan múnka, és a' hamisságnak chelekedete az ő kezőkben.* A' hol látod, hogy a Chelekedetet nevezi Ruházatnak. De Sz. János-is, *Bóldog*, úgy-mond [p], *a' ki vigyáz, és őrizi az ő ruháit, hogy mezítelen ne járjon, és ne lássák az ő rútságát.* De a' Menyegző-házból-is ki-vettetett, *a' kinek nem vólt menyegzős ruhája* [q], az-az, Jó-chelekedete. e'-szerént bizonyos, hogy igen külömbözött az Urunk Ruházattya az egyéb emberekétől. Mert a' földi emberek ruhája semmire-kellő. mert *Minnyájan el-hajlottak, mind-eggyütt haszontalanokká lőttek: ninch a' ki jót chelekedgyék, ninch chak eggy-is* [r]. De a' Kristus külömben öltözött: *mindeneket jól chelekedett* [s]: *Ki bűnt nem chelekedett* [t]. Nem kedvelli a' mi Szarándokunk Adámnak bőr-köntösét, hanem tiszta gyapjat kíván, úgy mint *Makula-nélkül-való ártatlan Bárány*: és azért int bennünket Sz. Pál [u]; hogy *El-vetvén a' setétségnek chelekedetit, öltözzünk a' világosságnak fegyverében; és ugyan a' Kristus* Jesusban-*is, ki a' világnak igaz Világossága*, követvén őtet szép chelekedetiben. Dávid-is, midőn, a' mint nem régen mondám, idegennek nevezte-vólna magát és Jövevénynek [x], a' többi-közzött a' Ruházatról emlékezik, mondván: *Bé-födtem lelkemet böjtöléssel* (mint a' Palástal;) *és gyalázatomra lőtt nékem*: mert meg-csúfoltak az idegen öltözetért. Es [y]: *Öltözetemet zákká tettem* (ez-is idegen öltözet;) *és példa-beszéddé lőttem nékik.* Továbbá a' Földi emberek öltözete halandó, és igen hamar el-kopik, és meg-rothad; tudni illik, a' Test: de a' Kristus, noha halandó testet viselt, és a' halálnak meg-engedte hogy azt meg-szaggatsa; mindazáltal meg nem rothadott: mert *Nem engedte az Isten, hogy az ő Szente rothadást lásson* [z]: Fel-támadása-után pedig, tellyességgel dicsőséges testbe öltözött, mellyen a' Halál nem fog.

IV. A' Szarándok a' hol szarándokságban jár, semmi váraſt, semmi házat magának

nem

c Mat. 5. 3. 4. 5. 10.

f Pſ. 143. 11

g Mat. 10. 38. & cap. 16. 24.

h Ioan. 6. 61.

i Verſ. 67.

k Verſ. 69.

l 1. Cor. 2. 14.

m Act. 12. 22.

n Pſ. 68. 9.

o Iſa. 59. 5. 6.

p Apoc. 16. 15.

q Mat. 22. 12.

r Pſ. 13. 3. & 52. 4.

s Mar. 7. 37.

t 1. Pet. 2. 22.

u Rom. 13. 12. 14.

x Pſ. 68. 9. 11.

y Verſ. 12.

z Pſ. 15. 10.

nem tulajdonít, ha szintén azokon által-mégyen-is, vagy meg-száll-is bennek egyideig. Innét mondotta a'mi Szarándokunk [a]: *Az én Országom nem e' világból-való.* És [b]: *A' rókáknak lyukok vagyon, és az égi madaraknak fészkek: az Emberfiának pedig ninch a' hová le-hajtsa fejét.* Adámnak két fia-közzül, *Kain épitett Várasi magának e' földön* [c]; ki az istenteleneknek feje volt: Ábel pedig, az Igazakkal azt mondgya [d]: *Ninch itt maradandó Várasunk, hanem a jövendőt keressük.* Azért mondgya Sz. Gergely [e]; hogy a' Gonoszok a' földön, a' Jók pedig menyben választ nak magoknak Várast. De az istentelenek ma adása igen rövid: mert Kainnak chak heted ízig-való maradéki voltak, és minnyájan elvesztek a' víz-özön-kor, meg-maradván az igaz Noé. Innét mondgya Sz. Pál [f]: *Elégedelünk lévén, és a' mivel bé-fogózteslünk, azokkal meg-elégedgyünk.*

Nagy bolondság tehát a' földi örökséget és gazdagságot szorgalmatossan keresni, a'mint a' Világ fiai chelekesznek; a' Mennyei Hazáról pedig el-feletkezni: mellyért, félő, hogy Itélet napján a' Pogányok ne kárhoztassanak sok Keresztyéneket a' Telhetetlenségért. Mert *Laërtius* azt írja *Anaxagoráról*, hogy, midőn pőrbe hítták valami örökségért, leg-ottan oda engedte. És midőn napon-ként kisseb-külne öröksége, és az attyafiai fedélenek hogy örökségét nem óltalmazná: az újával az eget mutatván, azt felelte nékik: Amaz az én házam és örökségem, arra viselek gondot; azt óltalmazom; a' mi a' földön vagyon, nem enyim. Mit mondhatott-volna többet, ha a' Krisztus Iskolájában tanúlt-volna-is? Hol találni sok Keresztyént, kik ezt mondgyák? Nem-de nem azt mondgyák-e, ha nem szájjal, de szívvel [g]: *Az egeknek az Úré; a' földet pedig az emberfiainak adta?* Hová lészsznek az *Epicúrus* Iskolájában tanúlt emberek, kik nem emberűl, hanem barmúl szokták mondani: Bár Isten magának tartaná Meny-országot, chak mi birhatnók a' földet, és azon kedvünk-szerént lakhatnánk?

V. A' Szarándoknak, bottya kezében, hogy azzal a' vizeken bátorságossan általmehessen; fáradott testét azzal meg-nyúgossa; az ebeket el-kergesse. A' mi Szarándokunknak bottya, vagy pálczája, a' Kereszt-fa volt, mellyel minden háborúságnak patakin által-ment, és méltán mondhatta Jákobbal [h]: *Pálczámmal mentem-által e' Jordánon: és, most két sereggel jövök-viszsza.* A' hoz támaszkodott nagy sok fáradságok- és szenvedések-után; és ugyan-azon el-is alutt: azzal őzte-el a' pokol-béli *Cerberus* ebet; a' Halálnak fejét meg-rontotta. Ezt példázta a' Dávid bottya, mellyet kezébe vőtt [i], mikor a' Góliáttal bajt akart vívni; Szarándoknak tartván magát. Kit noha meg-útált a' kevély Góliat, mondván [k]: *Vallyon eb vagyok-e én, hogy bottal jösz hozzám?* mindazáltal meg-érzette, hogy a' Szarándokot meg nem kellett volna útálni; ki őtet, mint az ebet agyon verte. Azt írja *Cassiánus* [l]; hogy az Egyiptusi Barátok, midőn útra mentek, botot hordoztak, Szarándokságokat jelentvén: és meg-magyarázza annak példázattyát, mondván: Annak hordozása, lélek-szerént arra int; hogy, a' kik a' bűnöknek annyi ugató ebei-közőtt járnak, és a' lelki gonoságoknak láthatatlan fene vadai-közőtt, fegyvertelenűl ne járjanak: hanem, midőn azok reájok rohannak, a' Keresztet jelével el-kergessék, és annak szűntelen-való emlékezetivel, óltalmazzák magokat.

VI. A' Szarándoknak szűkség hogy táskája, vagy tarisznyája légyen, melyben eleséget hordozhasson magával, és egyéb szükséges dolgokat: mert nem mindenütt találni eledelt; és a' hol találni-is, jól meg-vonszák az árrát. A' mi Szarándokunknak táskája, az ő drágalátos Szent Teste, melyről emlékezett Urúnk képében Dávid, mondván [m]: *El-szaggattad a' zákomat, és környúl-vőttél engem vígasággal.* Abban a' Krisztus táskájában, Kenyér vagyon, melly meg-erősíti az ember szívét. mert Urúnk mondotta az ő Testéről [n]: *Ez a' menyből alá-szállott kenyér; hogy, ha ki abból észik, meg ne haljon.* Vagyon váltságunkra-való Kinch-is: mert *Nem meg-veszendő aranyon, vagy ezüstön váltattunk-meg, hanem a' Krisztusnak drágalátos Vérén* [o].

VII. Azt írja *Cicero* [p]; hogy a' Jövevénynek és szarándoknak tiszti az, hogy chak maga dolgára viselljen gondot; más dolgáról ne tudakozzék, se ne foglallya abban magát. A' mi Szarándokunk azt mondotta [q]: *Alá-szállottam menyből, nem hogy az én akaratomat chelekedgyem, hanem annak akarattyát a' ki engem küldött.* Mi légyen pedig az, leg-ottan meg-magyarázza, mondván [r]: *Ez pedig az Atyának, a' ki engem küldött, akarattya, hogy valamit nékem adott, el ne veszessek abból.* Olly szorgalmatossan el-járt pedig a' mi Szarándokunk az ő hivatallyában, hogy semmi idegen dolgokban nem akarta magát foglalni. és midőn egy arra kérte-vólna [s], hogy az attyafiának meg-mondaná, hogy meg-osszza véle az örökséget; azt felelte néki: *Ember, ki rendelt engem Bíróvá, vagy osztóvá közöttetek?* Mint-ha azt mondotta-vólna: Nem én hivatalom az; nem azért jöttem e' világra. Midőn pedig a' Tanítványi azon kérnék, hogy egyék; azt felelte [t]: *Vagyon nékem enni-való étkem, mellyet ti nem tudtok.* Az-után pedig meg-magyarázta [u]: *Az én étkem*

A
a Ioan. 18. 36.
b Luc. 9. 58.
c Gen. 4. 17.
d Hebr. 13. 14.
e Lib. 16. Moral. c. 6.
f 1. Tim. 6. 8.
B
g Psal. 113. 24.
h Gen. 32. 10.
i 1. Reg. 17. 39. 40.
C
k vers. 43.
l Collat. 11. cap. 3.
m Ps. 29. 12.
n Ioan. 6. 50.
D
o 1. Pet. 1. 18.
p Lib. 1. Offic.
q Ioan. 6. 38.
r vers. 39.
s Luc. 12. 13. 14.
t Ioan. 4. 31. 32.
u vers. 34.

A

z, hogy annak akarattyát cheleked̃gyem a'ki engem küldött, hogy el-végezzem az ő dolgát. Akkor pedig a' Samariai Aſzſzony állattal beſzéllett, hogy meg-téritené, és az igaz Iſtennek iſméretire vezetné. Ezért nyájaskodott a'bűnösökkel, és magához fogadta őket, noha ſokan zúgolódtak ellene [x].

x *Mat.* 9. 11. *Luc.* 15. 2. *&c.* 19. 7.

VIII. Mikor a'Jövevény a'Vendég-fogadóhoz bé-ſzáll, ſzépen köſzönti a'gazda; víg kedvel fogadgya; és mindenben kedvét keresi, 's jól tártya: de laſſan-laſſan meg kezd a'barátság hűlni: és midőnel akar búlcsúzni, mindeneket drágán meg kell fizetni, és gyakorta meg-is háborgattyák. Mikor a'Kriſtus e'világra jött, úgy tetſzett hogy ſokan víg kedvel fogadták: az Angyalok dicséretet mondottak néki [y]: a'Pásztorok-is *dicsőítették és dicsérték az Iſtent, mindenekben a'miket hallottak és láttak* [z]: a'Máguſok, *le-borúlván imádták* [a], és drága ajándékokkal, aranyal, temiénnyel, és mirrával fel-tiſztelték. A'vén Simeon-is *áldotta az Iſtent* [b]: és az Anna Próféta-aſzſzony, *Vall iſtt tött az Urnak, és mindeneknek ſzóllott ő-felőle, a'kik várták az Iſraël váltságát* [c]. Kereſztelő János pedig, még az annya méhében-is *örömmel röpösött* az ő jelen-voltán [d]. De nem ſok idő-múlva, kedvetleneſéget mutatott hozzája a'Világ. Mert *Heródes*, halván az ő ſzületését, *meg-háborodott, és az egéſz Ieruſalem-is ő-vele* [e]: az-után halálra-is kereſte [f], és Egyiptuſba kellett-előtte futni. Az-után, mennyi háborgatása volt a'Fariſæuſoktól és Irás-tudóktól! Végezetre, keményen meg-fizetett, és ugyan vérével, mellyet egy chöppig kiontott, és éleré-is ki-adta. és méltán mondhatta Dáviddal [g]: *A'mit el nem ragadoztam, akkor meg-fizettem.*

y *Luc.* 2. 13.
z *verſ.* 20.
a *Mat.* 2. 11.
b *Luc.* 2. 28
c *verſ.* 38
d *Luc.* 1. 44.

B

e *Matt.* 2. 3.
f *verſ.* 13.
g *Pſ.* 68. 5.

IX. A'Szarándok, ha jól viſeli magát a'Vendég-fogadónál, hamar el-felejtik: de ha a' gazdát meg-búsítttya, ſokáig meg-marad emlekezete. Azt hallottam, hogy egy fő-ember, ollykor talált volt régi Gazdájához, mikor ſok vendégi és foglalatoſsági vóltak; és azon kérte, hogy bé-fogadná, mint-hogy tudná hogy az-előtt-is ſzállott nála, és jól viſelte magát, meg-fizetvén valamit a'gazda kívánt. De a'Gazda, chak jó ſzót ſem akart néki adni: sőt, meg ſem akarta iſmérni, mondván: Ki tudna mind azokról meg-emlekezni, a'kik nálam ſzálnak, és jól meg-fizetnek? Minden-nap jőnek 's mennek a'vendégek: nem tudom azért, vóltál-e valaha házamnál, vagy nem; fizettél-e jól meg, vagy nem. Meg-búsúlván a'fő-ember a'gazdának nagy embertelenségén, monda néki: Hidd-meg Gazda, hogy, ím nem akarſz iſmérni, mivelhogy barátságoſſan viſeltem magamat hozzád: de más módon iſmértetem-meg magamat veled. és fel-ülvén lovára, jót chapa a'kardal a'poſáján, és dolgára méne. Az-után-is arra lévén úttya, be-tért a'Gazdához ſzálláſt kérni. Ki mingyárt meg-iſmérte. és tartván attól, hogy az előbbi tánczra fogja, nagy böchűllettel fogadta, és jól-is tartotta. A'mi Szarándokunk, mindennel jót tőtt; és, a'mint Sz. Lukách írja [h], *Széllyel járt jól tévén, és meggyógyítván mindeneket, a'kik az Ördögtől le-nyomattatva valának*: de keveſen emlekeznek meg róla. melyről ugyan panaſzolkodik-is, mondván [i]: *El-felejtve vóltam a'ſzívben mint a'hólt.* De a'kit valami nyavalyával meg-látogat, igen meg-emlekezik róla; a'mint Dávid jelenti, mondván [k]: *Midőn ölné őket, keresik-vala ótet: és meg-térnek-vala, és jó reggel hozzája jőnek-vala.* Es [l]: *Töltſd-bé orczájokat gyalázattal: és meg keresik Uram a'te nevedet.* Őrizkedgyünk azért, hogy az örök kárhozatra ne veſſen bennünket, a'hol kételenül-is meg-emlegeſsük őtet: hanem inkább, vegyük jó neven e'moſtani jó-téteményét; és ha zörget ajtónkon [m], örömeſt bé-bochájjuk, hogy velünk vacherállyon, és mi ő-vele. Mindenkor meg-emlekezzünk róla, és dícsérjük őtet: mert ſoha haſonló Jövevény házunkhoz nem tért. És ſok-képpen Egyedül volt ő Szarándok; a'mint ezennel megmutatom.

C

h *Act.* 10. 38
i *Pſ.* 30. 13.
k *Pſ.* 77. 34.
l *Pſ.* 82. 17.
m *Apoc.* 3. 20

D

II. RÉSZE.

EGyedül volt ő Szarándok: I. Iſteni állapattyában. Mert a'Sz. Háromság-béli személyek-közzül, chak ő lőtt emberré; és a'hoz-képeſt, ő volt egyedül Jövevény a'földön. kiről mondhattyuk Jeremiáſſal [n]: *Miért léſzſz mint a'Jövevény a'földön, és mint az úton-járó, ki el-tér a'ſzálláſra?* II. A'Mennyei bóldogsághoz-képeſt. Mert ő egyedül, Meny-orſzági Polgár lévén, és lelkével az Iſtent ſzínről ſzínre látván: mindazáltal, teſte-ſzerént Szarándok volt, távúl lévén a'Mennyei Jeruſalemtől. III. Fogantatáſához-képeſt. Mert ő egyedül fogantatott férfiu mag-nélkül a'Sz. Léleknek menyei ereje által: de mindazáltal, igaz emberi teſtbe öltözött. melybe ſoha ſenki haſonló nem volt hozzája; és azért új ember volt, és Jövevény. IV. Az Emberi terméſzethez-képeſt. Mert a'fogátatásának rédiből, és módgyából, nő réſzesül Adámnak vétkébe, melybe minden ember réſzes terméſzete-ſzerént: úgy hogy, a'Bóldogságos Szűz Maria-is réſzes lőtt volna abban, fogátatáſa-ſzerént, ha az Iſteńek kivált-képpen-valo Malaſztya eleit né vétte

n *Jer.* 14. 8.

vólna. V. Szűletésében. Mert, noha e'világnak Ura vólt: mindazáltal Szarándokságban szűletett, chak helye sem lévén a' szálláson. Es noha igazan, és valóban aszszony'állattól szűletett: mindazáltal az Annyának, se fájdalmat nem szerzett, a' mint egyéb fiak; se fűzességét meg nem sértette. VI. Tanításában, és Chodatételiben: mellyekben chodálatos vólt, és hozzája hasonló nem találtatott. VII. Szenvedésében. Mert, ártatlan lévén, a' tolvajokkal eggyütt feszítetett-fel: és olly kínokat szenvedett, miné̊ket senki nem-is hallott. VIII. Halála-után, mint Jövevény, más koporsójába temettetett. IX. Fel-támadásában. Mert az-előtt, nem vólt tudva a' halhatatlanságra-valo Fel-támadás: ő vólt első, a' ki a' halhatatlan életre támadott-fel; és maga erejével támadott-fel; a' mint ő-maga nem chak egyszer jelentette [o]. X. Midőn Fel-támadott, mind testében 's mind lelkében dichőségben és bóldogságban vólt: de, mint Szarándok, negyven napig a' földön maradott, nyájaskodván a' Tanítványival, és *szólván nékik az Isten országáról* [p]. XI. Az ő testét Menybe fel-vitte, és az Attyának jobjára helyheztette, mint Jövevényt és szarándokot: mert a' testnek, mint földi állatnak, földi helyének kellett vólna lenni; és a' föld a' testnek tulajdon lakó-helye. XII. Mint Jövevény, idegen szín-alatt adta magát az Oltári-szentségben az utólsó Vachorán-is, az Apostoloknak; és Fel-támadása-után-is, a' mái két Tanítványnak: Menybe menetele-után pedig, mind világ végé-ig, adgya a' Híveknek; a' végre, hogy Szarándokságokban úti eledelek légyen, melynek ereje-által az Isten hegyére juthassanak, mint Illyés az Angyaltól vött Kényer-által [q].

Kívántatnék bizony, hogy mí-is, kövétven a' Kristust, valóban meg-mutatnók hogy igaz Szarándokok vagyunk; hogy a' mí igaz Hazánkba sietünk, hogy ott örök nyugodalmat nyerjünk. Azt pedig úgy mutathattyuk-meg: I. Ha nem a' földet tartyuk Hazánknak, hanem Meny-országot. Es azért *A' mi nyájaskodásunk Menyben vagyon, a' honnét várjuk az Üdvözítőt-is, a' mi Urunk* JESUS *Kristust; a' ki meg újítya a' mi alázatos testünket, hasonlóvá tévén az ő dichőséges testéhez* [r]: Es, *Az oda-fel-valókat keressük, a' hol a' Kristus vagyon az Istennek jobján ülvén: az oda-fel-valókról elmélkedünk, nem a' földiekről* [s]. II. Ha örömest szóllunk a' Mennyei dolgokról. Mert, noha *Sem a' szem nem látta, sem a' fül nem hallotta, sem az ember szívébe fel nem mentek, a' miket készített az Isten az ötet-félőknek és szeretőknek* [t]: mindazáltal bizonyos, hogy, a' ki azokról örömest szóll és hall, azoknak szeretetire és kívánságára fel-gerjed; a' mint hogy *A' gonosz beszélgetések, meg-vesztik a' jó erkölcsöket* [u]. III. Ha, *Mig időnk vagyon, mindenekkel jót chelekeszünk* [x]. IV. Ha e' világi dolgokban nem szorgalmatoskodunk; mivelhogy *azokat a' Pogányok keresik* [y]. és el-hiszszük, hogy *Tudgya a' mi mennyei Atyánk mi-nélkül szükölködnünk*, és meg-adgya nékünk. V. Ha a' Kristus keresztét mindenkor velünk hordozzuk, és szívünk-szerént azt mondgyuk Sz. Pállal [z]: *En-tőlem távúl légyen dicsekednem, hanem chak a' mi Urunk* JESUS *Kristus Keresztében*. VI. Ha az életnek Kenyeréhez, az Oltári-szentséghez, gyakorta és aitatosan járúlunk, mint úti eledelhez. VII. Ha nem vizsgállyuk egyebek életét, hanem hivatalunkra viselünk gondot, hogy vakmerő ítéletbe ne essünk. és azt szeműnkre ne vessék [a]; *Mit látod a' szálkát az atyádfia szemében, és a' gerendát a' te szemedben nem látod? Kép-mutató, vesd-ki elöször a' gerendát a' te szemedből, és akkor látod ki-vetni a' szálkát az atyádfia szeméből.* VIII. Ha nem hiszünk a' hamis Világnak: ki noha most víg orczát mutat hozzánk, mindazáltal mezítelen bochát-ki bennünket, mindenektől meg-foszthván. IX. Ha nem kedvezünk, se a' Világnak, se a' Testünknek: mert úgy lészünk emlekezetben nálok. és a' melly Test most nehezli a' sanyargatást, az-után meg-kószóni: sőt olly nagy jutalmát vészi, hogy meg sem emlekezik róla; a' mint Urunk jelentette a' mái Tanítványoknak, a' mint ezennel meg-mutatom.

III. RÉSZE.

MIdőn Urunknak azt mondotta-vólna Kleofás [b]; *Te vagy-e egyedül jövevény Jerusalemben, és meg nem tudtad a' mik abban lőttek e'napokban?* azt felelte, kérdés-képpen: *Michodák?* De mí viszontag azon tudakozhatnánk Kristus Urunktól: Miért kérdette azt? mint-ha nem tudta-vólna michodák történtek ő-rajta, mellyeken az ég és a' föld meg-indúltak. Nem tudta-e, hogy harmad napelőtt a' tövises korona által-járta a' fejét; a' szegek meg-liggaták kezeit és lábait; az ostorok, meg-hasogatták egész testét; a' dárda meg-nyitotta oldalát? Miért kér-

o *Luc.* 2. 18. 21 *Cr.* c. 10. 17.
p *Act.* 1. 3.
q 3. *Reg.* 19. 8.
r *Phil.* 3. 20.
s *Coloss.* 3. 2.
t *Isa.* 64. 4. 1 *Cor.* 2. 9.
u 1. *Cor.* 15. 33.
x *Gal.* 6. 10.
y *Matt.* 6. 31.
z *Gal.* 6. 14.
a *Mat.* 7. 3.
b *Luc.* 24. 18.

A di tahát, michodák légyenek azok? Jól tudta bizony: mert a' szegek liggatáſit, és a' dárda nyitását meg-is tartotta az ő szent testén: de a' nagy dichőség-miatt, melyben volt Fel-támadása-után, minden fájdalmitól nemeinémű-képpẽ el-feletkezett.

c Isa. 65. 16. és bé-tellyesedett, a' mit a' Profétánál olvaſunk c: *El-felejtve vannak az előbbi nyomoruságok.* Ennek pedig az oka nem egyéb, hanem a' Kriſtuſnak hozzánk-valo véghetetlen szeretete; melyhez-képeſt, semminek alította a' mit szenvedett érettünk: úgy hogy, ha szükséges lőtt-vólna, többet-is őrömeſt szenvedett-vólna. Rakelért, hét

d Gen 29 20 eſztendeig szolgált Jákob d: de *azok kevés napoknak láttattanak néki a' szeretetnek nagy-vóltáért.* mert a' Szeretet, nagy és hoſzszú munkát-is semminek tart, chak hogy szerét tegye annak a' mit szeret. Noha pedig a' Szeretet, egy-képpen rővid időt-is hoſzszúnak ítél, nem győzvén várni a' mit kíván: mindazáltal, midőn szerét téſzi, el-felejteti véle a' hoſzszú munkát. Nem kétlem, mivel Jákob igen kívánta a' szép Rákelt, nem chak hét eſztendő, de hét nap-is hoſzszúnak tetszett néki: de midőn

B azt meg-nyerte, kevésnek alította minden munkáját: melly nem kichiny, hanem

e Gen. 31. 40. nagy vólt; a' mint ő-maga jelentette, mondván e: *Éjjel és nappal, hévség és hideg sűtvala, és el-távozik-vala az álom szemeimtől.* Hasonló-képpen, igen szeretvén minket a' Kriſtus, Harmincz-három eſztendeig szolgált érettünk. és minek-előtte meg-nyert bennünket, hoſzszúnak tetszett az idő, a' nagy kívánság-miatt; és azért mon-

f Luc. 12. 5. dotta f: *Kereſztséggel kell meg-kereſztelkednem, és mi-képpen szorongattatom míglen el-végeztetik.* holott a' Kereſzségen, a' Szenvedéſt érti. És mint-hogy a' Tanítványinak szívőket akarta bátorítani, a' kővetkőzendő háboruságoknak el-szenvedésére, azt jelentette, hogy ő azokban nem chak réſzes léſzen vélek-eggyűtt, hanem Kalaúzok-is léſzen, és ő hal-meg elsőben érettők. melly haláltól, nem chak nem retteg, hanem ugyan kívánnya-is azt: és alig várja hogy el-érkezzék. Azért mondotta,

g Luc. 22 15 már közel lévén a' halálhoz g: *Kívánva kívántam e' Húsvétet meg-enni veletek, minek-előtte szenvedgyek:* tudván, hogy ezt meg-évén, a' Szenvedéſre megyek. De minek-

C utánna el-végezte a' Szenvedéſt, minden fáradságát kevésnek alította, mellyel a' szerelmes dolgot meg-nyerte.

Midőn valami marhát igen meg-kedvellűnk, hogy szerét tegyűk, se fáradságunkat nem kíméllyük, se költségünket nem szánnyuk; és alig várjuk, hogy kezünkhőz kaphaſsuk: Kezünknél lévén pedig, semminek alíttyuk a' mit érette adtunk, vagy chelekedtünk. és, ha valaki drágállya, azt mongyuk: Michodát adtam, vagy fáradtam érte? Ha többet adtam- vagy fáradtam-vólna-is, nem bánnám; semminek alítanám. Igy kérdi azért a' mi édes Üdvőzítőnk, Michodák történtek Jeruſalemben? Mint-ha azt mondaná: Pedig én meg-nyertem az emberi nemzetet,

h Zach. 13. 6. minden munkámat semminek alítom. Igy érthettyük a' mit Zakariáſnál olvaſunk h: *Michoda sebek ezek a' kezeid közepin? És mond: Ezekkel sebesíttettem-meg azoknak házában, a' kik szeretnek-vala engem.* Mint-ha azt mondaná: Nem külömben tartom azokat, mint-ha szeretetből lőttek-vólna: mert én szeretetből vőttem-fel azokért, a'

i Mat 26 50 kiket szerettem. És talám Judáſt-is, több okai-kőzőtt, azért nevezte *Barátyának* i; hogy, noha úndok árúltatáſt, és iſzonyú vétket chelekedett; úgy hogy, *Jobb lőtt-*

k Mar. 26. 24 *vólna néki, ha nem ſzületetett-vólna* k: mindazáltal, mivelhogy azt Urúnk fölőtte igen

D kívánta a' mi szeretetünkért, azt barátságnak tartotta, árúlóját *Barátyának* mondván; kit kéſz-is lőtt-vólna barátságában meg-tartani, ha kétségbe nem eſett-vólna.

Ebből, a' mint ki-tetszik Urúnknak hozzánk-valo nagy szerelme; azon-képpen ki-nyilatkozik, a' mi kichiny és gyarló szeretetünk ő-hozzája: kik noha *még*

l Hebr. 12. 4. *szintén a' vérig nem tuſakodtunk, a' bűn-ellen viaskodván* l: mindazáltal azt alíttyuk, hogy igen sokat chelekedtünk és szenvedtünk a' Kriſtusért. Holott, ha mit chelekedtünk-is, vagy szenvedtünk, nem ő-érette lőtt; úgy hogy abból néki valami haſzna következőtt-vólna: hanem magunkért, vagy bűneinkért lakolván, vagy az

m Mat. 24. 26 őrők jutalomért munkálkodván. mert, ha *a' Kriſtuſnak azokat kellett szenvedni, és úgy menni-bé az ő dichőségébe* m, noha ő-néki más módon-is vólt a'hoz igaſsága: nyilván mi, a' szenvedés-nélkül, a' más dichőségébe inkább nem megyünk. Az-okáért, ha a' gyarló testünk, vagy valamelly hízelkedő hamis barátunk, azt kezdené fűleinkbe sugallani; hogy főlöttébb sanyargattyuk, vagy szenvedtettyük magunkat, azt-felellyük a' Kriſtuſsal: Michodák azok a' miket szenvedünk? És azzal mutaſsuk igaz szeretetünket a' Kriſtushoz; hogy, a' mit ő-érette szenvedünk, kevésnek alíttyuk; a' mint-hogy bizony kevés-is, ha a' Kriſtuſnak méltóságát, és hozzánk-valo szeretetit meg-gondollyuk.

Más oka-is lehet a'Kriſtus kérdésének; tudni illik, a'Fel-támadáſnak dichőséges állapattya: mert az olly bőchűlletes, győnyőrűséges, tellyes minden jókkal; hogy, arra tekíntvén a'meg-bóldogúlt ember, és más-felől meg-gondolván a'múnkát mellyel azt nyerte, a'fáradságot ſemminek alíttya, a'Jutalomhoz-képeſt. Innét mondgya Szent Pál [n]: *Alítom, hogy nem méltók ő moſtani időnek ſzenvedéſi, a'kővetkezendő dichőségre, melly meg-jelentetik mi-bennünk.* Melynek máſutt jeles okát adgya, mondván [o]: *Mert a'mi moſt a'mi háboruságunkban egy ſzem-pillantáſig-valo és kűnyű, fölötte igen fő módon a'dichőségnek őrőkké-valo nagy-vóltát ſzerzi mi-bennünk, nem figyelmezvén mi azokra a'mellyek láttatnak, hanem a' mellyek nem láttatnak: mert a'mellyek láttatnak, ideig-valók; a'mellyek pedig nem láttatnak, őrők-ké-valók.* Ha moſt valaki azt kérdené Sz. Lőrincztől; Ha emlekezik-e a'Roſtélyról mellyen meg-sűtőtték? Sz. Iſtvantól; Ha a'Kővekről, mellyekkel agyon verték? Sz. Pétertől; Ha a'Kereſztről, a'melyre fel-feſzítették? Sz. Páltól; Ha a'Kardról, mellyel fejét vőtték? Sz. Bértalantól; Ha a'Késről, mellyel meg-nyúzták? Sz. *Ignátius* Mártyrtól; Ha az Oroſzlányokról, kik el-ſzaggatták? és ſzámtalan egyéb Sz. Mártyroktól; Ha emlekeznek-e az iſzonyú kínokról, mellyekkel életőket el-fogyatták? és a'Sz. *Confeſſor*októl, Ha emlekeznek-e a'Bőjtőkről, Szőr-zákokról, Oſtorokról, és egyéb afféle eſzközőkről, mellyekkel teſtőket ſzűnetlen és kíméletlen ſanyargatták? Minnyájan felelvén, azt kérdenék: Michoda'k azok? mind el-felejtettük azokat, a'nyert dichőség-miatt.

De vedd eſzedbe, hogy az iſtenteleneknek-is ſzintén úgy léſzen dolgok Pokolban: a'nagy kínok-miatt, el-felejtik gazdagságokat, mellyeket bírtak; méltóságokat, mellyekben pűpőskődtek; győnyőrűségőket, mellyekben torkig úſztak. mert ezekről-is azt mondhattyuk, Szent Pál mondáſához-képeſt [p]: *A'mi moſt egy ſzem-pillantáſig-valo*, és ſemmire-kellő vígaság, a'nyomoruságnak őrőkké meg-maradandó nagy-vóltát ſzerzi. Mert, ha *egy óráig-valo nyomoruság el-felejteti a'nagy győnyőrűséget* [q]: mennyivel inkább az őrőkké-valo nyomoruság el-felejteti az egy ſzem-pillantáſig-valo győnyőrűséget? Innét mondotta Abrahám, a'minden-nap friſſen-lakozó és őltőző Gazdagnak [r]: *Fiam, juſſon eſzedbe, hogy el-vetted javaidat a' te életedben.* mert már-is el-felejtette vólt a'nagy kínokban minden jó lakását.

Ha valaki azt kérdené a'kárhozott Lelkektől: Miért panaſzolkodtok, nyomorúltaknak mondván magatokat, holott annyi ſok jókban vóltatok életetőkben? Orſzágokat, kincheket bírtatok; és mindenek kívánságtok-ſzerént vóltak? Kets'g-nélkűl azt felelnék: Michoda Orſzágokat, kincheket, és kívánatos dolgokat emlegetſz? régen el-feletkeztünk azokról. És utánna vetnék, a'mit Salomonnál olvaſunk [s]: *Mit haſznált nékünk a'kevélység? vagy a'gazdagságokkal-valo kérkedékenység mit hozott nékünk? El-múltak mind azok mint az árnyék.* Úgy vagyon bizony; mindenek el-múltak mint az árnyék: mert az Arnyéknak haſonlatoſsága, mind az Igazak háboruságához, 's mind az Iſtentelenek győnyőrűségéhez igen illik; de kűlőmb okból. Midőn a'Nap el-hajol Nap-nyugat-felé, nagy árnyékot vét: a'Gazdagság, méltóság, győnyőrűség merő árnyék, és úgy-is múlnak-el. De néked nagynak tetſzenek, mert távúl vagy az Igaſságnak Napjától. és azt mondhatod társaiddal [t]: *Iaj nékünk, mert el-hanyatlott a'Nap, mert meg-hoſſzabbúltak az árnyékok eſtve.* Mi-képpen azért, mikor a'Nap tellyeſséggel el-enyéſzik, és ſemmi világoſság nem marad, az árnyék-is éppen el-múlik; és egy közönséges árnyék kővetközik, melly egyéb árnyékokat el-foglal; úgy hogy, ha a'magad árnyékát akarnád látni, fel nem találhatnád: úgy vagyon dolga az Iſtentelen embernek-is: ki meſzſze ſzakad az Iſtentől a'bűn-álral; és az árnyékok nagyoknak tetſzenek néki, mellyekben moſt győnyőrködik: de el-közelget a'halál árnyéka, melly minden ő árnyékit el-foglallya, és ſemmie nem marad a'Gazdagságban, méltóságban, győnyőrűségben: és az árnyékát akarván nézni, teſti vagy földi javait tekínteni, fel nem találya. Hét eſztendeig nagy bővség vólt Egyiptusban: mellyeket olly gyűmőlchtelen hét eſztendők kővettek, hogy *el-felejtve vólt mind az előbbi bővség* [u]: és chak nyoma ſem maradott. Mi marad tahát a'ſzem-pillantáſig-valo győnyőrűségben, mellyet őrőkké-valo győtrelem kővet?

De más módon-is ſzokott az árnyék el-fogyni. Midőn a'Nap fel-kél, nagynak látſzik az árnyék; de mentől inkább hozzánk közelget a'Nap, annál inkább kiſſebbűl az árnyék; és midőn igyeneſſen fejünk-fölőtt vagyon a'Nap, az árnyék tellyeſséggel el-fogy: így léſzen vége az Igazak nyomoruságának-is. Fel-támadott, vagy fel-kőlt néked az Igaſságnak Napja, midőn az ő Malaſztyát elsőben el-vőtted: ha akkor tekíntetted a'háboruság árnyékát, mellyet jővendőben kellett ſzenvedned, kétség-nélkűl nagynak tetſzett; mert még akkor nem igen közel vóltál az Iſtenhez, a'tekélletes Szere-

A

tethez; *az Isten* pedig *Szeretet*: de ha közelebb jő a' Nap, te a'tekélleteſségben nevekedel, leg-ottan meg-kiſſebbűl a'nyomorúság árnyéka: és mikor a'halál el-érkezik, akkor ſzintén mellédjárúl az Igaz Nap, és az árnyék tellyeſséggel el-fogy: mert el-véſzi minden nyomoruságodat, és *el-törli minden könyhullatáſidat*; úgy hogy te-is azt mondhaſſad a' Kriſtuſſal: Michodák azok a'miket én ſzenvedtem? mindenekről el-feletkeztem. Jóſefet a'báttyai el-adták: a'gazdája tömlöczbe vettette, a'hol *a'vas által-hatotta a'lelkét*: de a'tömlöczből ki-ſzabadúlván, és meg házaſodván, két fiat adott az Iſten néki: és az elsőt, *Manaſſés*nek nevezte, mondván: *El-felejttette velem Iſten minden fáradságimat:* a'máſikat pedig *Efraim*nak, mondván: *Meg-ſzaporitott engem Iſten az én ſzegénységemnek földében.* Az igaz ember-is ſokat ſzenved moſt: de, ki-ſzabadúlván e'teſtnek tömlöczéből, két fia ſzületik; kikről azt mondhattya, a'mit Jóſef mondott: Mert el-felejti minden fáradságát, és minden áldomáſa meg-ſzaporodik. És ebben-is ſzépen példázta Jóſef a'mi Urúnkat; Urúnk pedig nékünk lőtt példáúl.

B

De kérdené valáki Sz. Agoſtonnal, a'mi Szarándokunktól: Miért fút-el azok-előtt a'kik keresik; és azokat kergeti a'kik futnak előtte? mert az aitatos Aſzſzonyok keresték, és azok-előtt el-ment: a'mái két Tanítvány pedig, el akart tőle távozni, és hozzájok adgya magát. Az aitatos Aſzſzonyok, nagy ſzeretetből, dtága keneteket ſzereznek, hogy tégedmeg-kereſſenek, és fel-találván meg-kennyenek, és chak Angyalra találnak: e'Tanítványok pedig nemkereſnek, sőt Fel-támadáſodról kétségeſſen beſzélnek; és meg-jelenel nékik? Felelet: Terméſzete a'Kriſtuſnak, hogy a'hol nagyobb ſzűkséget lát, ott nagyobb ſegétséget nyújt. Az embernek ſzíve, noha közép-aránt vagyon helyheztetve, hogy minden-felé el-érkezzék, és mindeneket meg-ſegéttſen; mindazáltal, inkább hajol balra, mivelhogy az a'réſz erőtlenb, és inkább ſzűkölködik ſegétség-nélkűl: azon-képpen a'Kriſtus-is, noha mindenekre gondot viſelt; mindazáltal, látván hogy ezek igen gyarlók a'reménségben: a'mint magok-is meg-vallották, mondván [c]: *Mi reménlyük vala hogy ő meg-ſzabaditaná Iſraélt*: még akarta őket hallaſztás-nélkűl ſegéteni. A'vér akkor ſiet a'ſzívhez, mikor meg-ijed és fél, hogy meg-ſegéttſe erőtlenségében: azont miveli a'Kriſtus, a'mi Istenünk, ki *Óltalom és erő, és ſegéto a'háborúságokban*[d], *mellyek igen fel-találnak minket.* Ezzel bizonyította-meg a'Kriſtus hogy ő a' Jó Páſztor: ki, látván valamelly juhnak nyavalyáját és erőtlenségét, noha a'többit a' bottal hajtdogallya és igazgattya; mindazáltal a'nyavalyáſt vállaira téſzi, vagy ölébe véſzi, kivált-képpen-valo gondot viſelvén reája.

C

Ebből azért jó reménségek lehet azoknak, kik ekkídig nagy bűnökben hevertek, és a'tekélleteſségre nem igyekeztek: chak hogy a'Kriſtuſt tellyeſséggel ki ne rekeſzſzék; hanem, ha zörget az ő ſzívők ajtaján [e], bé-bochájsák, és tanítását 's dorgálását örömeſt halgaſsák. Bizonyára chodálatos az Iſtennek kegyeſsége: a'bűnös ember boſzſzúsággal illeti, ki-nélkűl az Iſten nem ſzűkölködik; és még-is utánna jár; kedvét kereſi; és chak nem erővel kőti magát reája, hogy meg-ſegéttſe, és a'veſzedelemre ne ereſzſze. Nem heában nevezi magát az Iſten *Atyá*nak; ki, noha mindenik gyermekét ſzereti, mindazáltal úgy tetſzik, mint-ha nem-is gondolna az egéſségeſekkel: ha pedig valamelly meg-betegűl, annak nem chak ſzükséges orvoſságokat ſzerez, hanem mindenben kedvét kereſi, és minden módon gyönyörködteti; ha ſzintén nem érdemlené-is, és nem várná-is. Vallyon mit érdemlett-vólt a'Tékozló fiú? Azt bizony, hogy az attya chak reája ſe tekíntene, hanem, keményen meg-büntetvén, házából ki-verné: de annak jövetelén, minémű örőme vólt? minémű lakodalmot ſzerzett? mint chókolgatta? Mellyeket nem chelekedett azzal, a'ki ſoha attyának parancholattyát meg nem ſzegte, és mindenkor véle maradott: sőt azoknál kevésbet ſem; a'mint ugyan panaſzolkodva mondotta-is [f]; hogy Ő-*néki chak egy gödölyét ſem adott, hogy barátival vigan lakott-vólna: de minek-utánna meg-jött, a'ki örökségét a'gonoſz ſzemélyekkel meg-emészttette, annak a hizlalt borjú-is meg-ölette.* Ezért mondotta Urúnk, halván hogy azon zúgolódnak a'Fariſæuſok, hogy *a'Bűnősöket bé-fogadgya, és vélek nyájaskodik* [g]: *Nem ſzükség az egéſségeſeknek az Orvos, hanem a'betegeknek.* Ezt még a'Pogány *Ariſtippus*-is által-látta: ki, a'mint *Laërtius* írja [h], meg-értvén, hogy némelly azon panaſzolkodott, hogy a'Filoſofuſok, a'Gazdagok ajtaját leſnék; azt felelte: Az Orvoſok-is a'betegek házát gyakorlyák: de azért, ſenki nem kíván inkább beteg lenni, hogy-ſem Orvos: úgy én ſem kívánok inkább dús gazdag lenni, hogy-ſem bőlch Filóſofus: jelentvén, hogy nem maga haſznát kereſte, hanem a'Gazdagokat akarta meg-jobbítani. Urúnk-is chak azért nyájaskodott a'Bűnősökkel, hogy meg-téritené őket. *Phocion* némelly barátí azért fedvén, hogy egy gonoſz-tévő embernek pártyát fogta: azt felelte nékik, a'mint *Plutarchus* írja [i]: Ha jámbor lőtt-vólna, afféle óltalom-nélkől nem ſzűkölködött-vólna.

D

[e] Luc. 15. 29.

[g] Matt. 9. 12.

[h] Lib. 2.

[i] In Phocione.

Urúnk-

Urúnk-is azért, látván e'két Tanítványnak meg-hűlt, sőt meg alutt reménségét, azt fel akarta gerjeſzteni: és azért hozzájok járúlt, és minden-képpen jó útra akarta őket hozni. A

Kérdené még-is valaki: Ha a'Kriſtus meg akarta magát jelenteni e'két Tanítványnak, miért jelent idegen ábrázatban? és miért vóltak tartóztatva az ő ſzemők, hogy meg ne iſmérnék őtet? Felelet: Első Oka az, hogy eſzünkbe vennők, hogy a'Fel-támadott Kriſtuſt teſti ſzemekkel meg nem-iſmérhetni, ſem emberi elmével meg nem foghatni, hanem a'Hit-, és a'Sz.Irás-által: és abból értenők a' mi érzékenységünknek gyarlóságát, 's ne követnők azoknak ítéletit az Iſten dolgaiban. Második az; hogy magoknyavalyáját, mint valami iſméretlen ſzarándoknak meg-jelentvén, illendő orvoſságát találnák. Mert, ha mingyárt meg-iſmérték-vólna, beſzédőket máſuvá térítették-vólna, meg nem akarván jelenteni kétséges ſzívőket. Harmadik az; hogy az Iráſoknak magyarázattyát jobban meg-értenék, ha az érzékenység ide's tova nem habozna. Mert, ha meg-iſmérték-vólna, hihető hogy inkább igyekeztek-vólna ábrázatyát nézni, hogy-ſem tanitását hallani: az Iráſt magyarázván pedig nékik, laſſan-laſſan a'Hitnek igaz útára vezérlette őket; melly embernek ſzemeit meg-nyittya, hogy az Iſtent iſmérje. B Negyedik Oka az; hogy a'Kriſtuſnak haralmas erejét eſzünkbe vennők: ki, halandó teſtben lévén, *ſzínét el-változtatta, és az orczája úgy fénylett mint a'Nap*[k]; most pedig, halhatatlan, és meg-dichőült teſtben lévén, úgy mutatta magát mint valami köz Szarándok: és meg-vallanók, hogy Iſteni erő vólt abban, a'ki halandó teſtben, halhatatlan és dichőséges ábrázatot mutatott: a'halhatatlan teſtben pedig, halandó ábrázatot vőtt magára: és a'hoz-képeſt el-hinnők, hogy a'kichiny Kenyérnek idegen ſzíne-alatt-is jelen lehet az ő dichőséges Teſte, melly Meny-országban az Atya Iſtennek jobján vagyon. Ötödik az; hogy annak-utánna, meg-iſmérvén őtet, nagyobb őrömők lenne; a'mint meg-is történt. Hatodik Oka az; hogy, a' mint Szent Gergely mondgya [l], ollyannak mutatná magát kivűl, a'minéműnek alitották belől: tudni illik, nem annak a ki már dichőségeſſen fel-támadott vólt, hanem a'ki a'Haláltól meg győzettetvén fel nem támadhatott, és ígéretét bé nem tellyesíthette. és azért mondották: *Mi reménlyük-vala*: az-az, ekkidig vólt valami reménségünk; de el-érkezvén a'harmad nap, reménségünk meg kezdett hűlni. C

Azt-is kérdhetnők: Miért ſzóllott olly keményen Urúnk a'két Tanítványnak, mondván [m]: *Oh balgatagok*, &c? Felelet: Vedd eſzedbe, hogy ez nem ſzidalom, vagy gyalázat: mert nem a'végre mondotta Urúnk hogy őket ſzidalmazná, vagy gyalázattal illetné, hanem hogy ſzeretetből tanitaná. A' mint hogy tiſzteſséges nevezettel-is gyalázhatunk máſt, ha a'végre mondgyuk, hogy azzal gyalázzuk: mint mikor a'hitetlen Zidók, Urúnkat *Király*nak nevezték; jelentvén, hogy a'Királyságot el akarta foglalni: és mikor a'meg-gyógyúlt vaknak azt mondották [n], hogy *ő légyen a'Kriſtus tanítványa*. mert, noha egy-általlyában nem vólt gyalázat, a'Kriſtuſt, mint Tanítvány, balgatni: miudazáltal, mint-hogy azt átok-gyanánt mondották, és gyalázatnak tartották, a'miat Sz. János jelenti, nagy gyalázat vólt az ő vélekedéſek-ſzerént. Haſonlóképpen, ha valakit Balgatagnak mondunk, a'végre, hogy oktaſſuk, vagy vétkéről megdorgállyuk; és nem azért hogy meg-útállyuk, nem gyalázat: mert az Iſten, nem annyira nézi az ember ſzáját, vagy ſzavát, mint ſzívét: a'jó ſzívnek pedig, mint jó fának, nem lehet gonoſz gyümőlche, ſem a' gonoſznak jó gyümőlche. Így nevezte Sz. Pál-is a' Galátziaiakat *Eſztelenek*nek [o]: nem haragból, hanem ſzánakodásból; nem gyűlőlségből, hanem ſzeretetből. Azért, nem gyalázta, hanem oktatta: *mert Iobbak a'ſzeretőnek ſebei, hogy-ſem a'gyűlőlönsk álnok chókjai* [p]. D Ezígy lévén, nézz nagy külömbséget: A' Tanítványok, ſzépen kezdnek a'Kriſtuſról beſzélleni [q]; *Profétának, Hatalmaſnak* mondgyák *chelekedetben és beſzédben, az Iſten-'s az egéſz nép-előtt*: de chak hamar alább ſzáluak, mondván [r]: *Mi pedig reménlyük-vala*, &c. Melly mondásban vétettek nyavalyáſok: mert a'Kriſtuſtól, teſti ſzabadúlást vártak, nem lelkit; a'Romaiak Birodalmából, nem a'Bűnnek és Ördögnek igájából: és, hogy azt vélték, hogy a'Kriſtuſnak gyalázatos halála, ellenkezett a' meg-ſzabadítáſſal; holott az vólt egyedűl a' Szabadításnak eſzköze. Azért, ezeknél-is, *a'meg-feſzítetett Kriſtus botránkozás vólt* [s]: noha a' Kriſtus gyakorta eggyűtt-emlekezett Haláláról, és Fel-támadásáról. Az-okáért, látván hogy az eggyik bé-tellyeſedett, a'máſik-felől nem kellett vólna kételkednick. De a' Harmad napnak említésében-is vétettek: mert, noha a'Harmad nap már el-érkezett-vólt, de el nem múlt-vólt; ésleg-alább, eſtvéig kellett-vólna várakozniok: jóllehet Kriſtus, a'Harmad napot-is leg-rövidebben ſzabta.

Ki a'beſzélgetésben más modot tartott; és a'jó Orvoſt követte [t]: ki elsőben, meg-

vágja

[k] Matt. 17. 2.

[l] Hom. 23. in Evang.

[m] Luc. 24. 25.

[n] Ioan. 9. 28.

[o] Gal. 3. 1.

[p] Prov. 27. 6.

[q] Luc. 24. 19.

[r] verſ. 25.

[s] 1. Cor. 1. 23.

[t] Matt. 9. 12.

A vágja a'kilíst; az-után, szépen bé-kőti; és végre, meg-gyógyíttya: Így, elsőben Urúnk keményen szóllott, *Balgatagok*nak, és *kemény szívűek*nek mondván őket: de leg-ottan meg-lassúdott, mondván [u]: *Nem ezeket kellett-e szenvedni a'Kristusnak*, &c? az-után, minden ő-felőle-valo Irásokat meg-magyarázott nékik: végtére, házokba ment, chodálatos-képpen meg-nyitotta szemőket, és magát meg-ismértette vélek. Melyből rővidéden azt tanúllyuk; hogy, a'ki fele-baráttyát hasznossan akarja meg-feddeni, Elsőben, azon légyen, hogy vétkét meg-vallassa, mesterséges kérdéssel; mint Urúnk chelekedett. Az-után dorgállya-meg: de dorgálásának okát adgya; mint Urúnk, mondván: *Nem ezeket kellett-e szenvedni*, &c. Végezetre: módot és eszközt mutasson, mellyel fogyatkozásából ki-menekedhessék; a'mint Urúnk az ő-felőle-valo Irásokat meg-magyarázta, és a'reménséget bennek meg-gyámolította. Engedgye az Isten, hogy el-tévelyedett fele-barátinkra tiszta szívből gondot visellyűnk; és tehetségűnk-, 's állapatunk-szerént, jó útba hozván őket, vélek-eggyűtt az őrők bóldogságban díchérjűk az Istent: mellyet ő Sz. Felsége engedgyen minnyájunknak, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

u Luc. 24. 25

B

HARMADIK PREDIKATZIO.

SZENT Pál bőchűlletes névvel akarván fel-tisztelni az Isten Országát, *a' Sz. Lélekben-valo Őrőm*nek nevezte [a]; gondolom, Urúnknak ama'mondásához-képest [b]: *Menny-bé az Urad őrőmébe.* 'S nem ok-nélkűl: mert az Isten abban *el-tőről minden kőny-húllatást a' Hívek szemeiről* [c]: *és nem lészen többé, sem jajgatás, sem kiáltás, sem fájdalom*: a'mint viszontag az Őrdőg országában, *síras lészen, és fogak chikorgatása* [d]. Lo, hogy valaki abból, hogy a'más világon lészen a'derék őrőm, okot ne vegyen a'módnélkűl-valo bánatra e'siralomnak vőlgyében, a'hol Urúnk az ő Híveinek nem őrőmet, hanem sírást és szomoruságot ígért [e]: Sz. Pál arra int bennűnket [f]; hogy itt-is *Őrűllyűnk az Úrban, és mindenkor őrűllyűnk.* És nem ok-nélkűl: mert, ha a'tengeren-evezők, a'szél-vész-kőzőtt-is énekekkel vigasztallyák magokat; ha a'kietlen erdőkben-lakó Pásztorok, azont chelekeszik; és az úton-járók-is, fáradságokat énekléssel enyhítik: nékűnk-is szűkség az Őrőm, hogy e'világnák habjai-kőzőtt el ne sellyedgyűnk; Hazánk-kivűl lévén a'kietlenben, ne rettegjűnk; és a'hoszszú úton, melly életűnknek végéig tart, el ne fáradgyunk. Ez el-múlt napokban, a'Hívek szomorkodtak a'szomorkodó Kristussal, az ő keserves kín-szenvedésén: de, mint-hogy dichőséges Fel-támadása-kor *őrűltek a' Tanítványok, látván az Urat* [g], mínket-is az Anyaszentegyház őrőmre indít; gyakorta mondván e'napokban Dáviddal [h]: *Ez a'nap mellyet az Ur szerzett: őrvendezzűnk, és vigadgyunk azon.* Én e'mostani Predikatzióban,

a Rom. 14. 17
b Mat. 25. 21
c Apoc. 21. 4.
d Mat. 8. 12. & alibi.
e Ioan. 16. 20
f Phil. 4. 4.
C
g Ioan. 20. 20
h Ps. 117. 22

I. Egy-nehány Okait adom, mellyekért méltó minden Keresztyénnek őrűlni.
II. Meg-mutatom, hogy sok-képpen mégyen Kristus a' Lélekbe.
III. Meg-bizonyítom, hogy a' Bűn-által a'méltóságot el nem vesztyűk.

ELSÖ RESZE.

D ELSŐBEN; Őrvendezzűnk. Mert, a'mikor ingyen sem véllyűk, hozzánk kőzelget a'JÉSUS: de úgy, ha ellent nem tartunk benne: sőt valami okot adunk néki, ő-felőle beszélgetvén; mint a'mái Tanítványok. Nem kell azokat kővetnűnk, kik, mihelyen el-érkeznek a'Húsvét Innepi, leg-ottan el-felejtik ez el-múlt napokban jőtt szándékokat: és félben-hagyván a'Penitentzia gyakorlását, egyéb jó chelekedeteknek-is búlchút adnak; úgy-mint, az Imádságnak, Isten ígéje halgatásának, Alamiznának, Józan életnek, és egyéb afféle Istenes és szűkséges dolgoknak, mellyektől soha meg nem kellene szűnnűnk. Adná Isten, hogy ne találtatnának olly Keresztyének, kik már tegnap-is meg-lassúdtak a'Jóban, és ma az Egyház-felé-is alig jőnek; hólnap pedig a'régi szokásokat elő ne vegyék. Ezek ellen panaszolkodik Dávid, mondván [i]: *Hamar el-feletkeztek az ő chelekedetiről, és nem várák az ő tanátsát.* El-feletkezvén igen hamar a'Kristus kínnyáról haláláról, mingyárt a'tobzódásnak, és játéknak adgyák magokat. És gyakorta a'Kristus Fel-támadása inkább kővetkőzik romlásokra, hogy-sem fel-támadásokra. Mert, noha bőjtőléssel és imádsággal várták, és házokba fogadták

i Ps. 105. 13.

a'Kris-

a' Kriſtuſt: de minek-utánna házokhoz ment, tobzódáſsal, és trágárſsággal el-kergetik magoktól. nagyobb gyalázat pedig a' bé-fogadott vendéget ki-űzni, † hogy-ſem bé nem fogadni. A

† Turpius ejicitur, quam non admittitur, hoſpes.

Bizony nehéz el-hinni, hogy efféléknek igazán tőredelmes ſzívők vólt, hogy valóban meg-ſzánták bánták bűnőket; és tekélletesſen el-ſzánták magokban, hogy új életet kezdnek, és a' régi gonoſságra nem térnek: melly két dolog egy-általlyában ſzükséges az igaz Penitentziához. és a'kik azok-nélkül járúlnak a' Kriſtushoz, Júdaſt gyen fűſtbe, mint ezeknél; kik haſonlók azokhoz a' Játékoſokhoz, kik a' meny-dörgéſt halván, meg-réműlnek, és Kereſztet vetvén magokra, egy kevés ideig a' játéktól meg-ſzűnnek: de mihelyen a' dörgés meg-ſzűnik, ők-is el-kezdik a' játékot. Vagy azokhoz, kik éjjel valami ſzép muſikát halván, álmokból fel-ſerkennek, és gyönyörködvén abban valami kevés ideig, iſmég el-aluſznak. De *nem chúfoltatik-meg az Iſten*: k mert *a' miket ember vét, azokat arattya-is.* Azt írja *Æſopus*; hogy egy Páſztor-gyermek gyakorta fel-zendítette társait, farkaſt kiáltván; és úgy egy-nehányſzor meg-tréfálván őket, az-után valóban hítta őket ſegétségűl, látván a' farkaſt: de amazok, azt vélvén, hogy ſzokáſa-ſzerént tréfálódik, feléje ſem mentek: és úgy nagy kárt vallott. A' kik gyakorta ígérik az Iſtennek, és a' Lelki Atyának, hogy ki-térnek bűnökből, és nem chelekeſzik: félő, hogy leg-nagyobb ſzükségőkben ſegétség-nélkül maradnak, és a' pokol-béli Farkas torkába akadnak.

k Gal. 9. 7.

B

Panaſzolkodik ezek-ellen az Iſten Oſeáſnál l: *Mit chelekedgyem néked Efraim? mit chelekedgyem néked Júda. A' ti irgalmaſságtok mint a' reggeli félyhő, és mint a' reggel el-múló harmat.* Melly kevés haſzna légyen a' hoſzſzú ſzárazság-után a' kevés eſsőnek, akárki-is jól tudgya. a' hoz haſonlíttatik némellyeknek jó ſzándéka, életőknek meg-jobbításáról: melly chak egy hétig-is, sőt chak egy napig-is alig tart. Efraim annyit téſzen, mint *Gyűmölchöző*, vagy *Nevekedő*: Júda pedig *Dicherő*, *Vallás-tévő*. Nem jól chelekednek azért azok, kik a' jóban-valo gyűmölchözéſtől, és az Iſteni dícherettől, és az ő Jó-téteményiért-valo hálá-adáſtól, olly hamar meg-ſzűnnek mint a' reggeli felyhő, mellyet akár-mi kichiny ſzél-is el-fúj, vagy, mint a' reggel el-múló harmat, mellyet minden kichiny meleg meg-ſzárazt. Igen bánta Moyſes, hogy ő, Negyven-napig az Iſtennel beſzélgetvén, addig a' nép Bálványt öntetett, és azt imádta; annak örvendezett, és tánczolt: hogy ne bánnya tahát a Kriſtus, ha az Oltári-ſzentségnek vétele-után, nem mondom Negyven nap-múlva, de negyven óra múlva-is *Bachuſnak* kezdünk áldozni, tobzódáſsal, és tánczoláſsal? Gondollyuk-meg Sz. Péternek ſzép és üdvöſséges intéſét m: *Szenvedvén a' Kriſtus a' teſtben, ti-is azon gondolattal fegyverkezzetek fel: mert a' ki ſzenvedett a' teſtben, meg-ſzűnt a' bűnöktől; hogy immár ne az emberek kívánságinak, hanem az Iſten akarattyának, a' mi ideje hátra vagyon, éllyen a' teſtben.* Hallyad mit beſzéli Sz. *Leo*-is n: ki; meg-díchérvén a' hoſzſzú Bőjti ſzenvedéſt, gyakor imádságot, bőſséges alamizsnát, azt mondgya: De ezeket a' nyereségeket állhatatos őrizettel kell meg-tartani, hogy a' reſtség-miatt meg-ſzűnvén a' munkától, a' mit adott az Iſten Malaſztya, el ne lopja az Ördög irégysége: Az-okáért, mint hogy a' Negyven-napi bőjttel érzeni akartuk a' Kriſtus ſzenvedéſét, azon igyekezzünk hogy fel-támadásában-is réſzeſek legyünk. Valóban jó és ſzükséges intés: mert, a' kik, a' Bőjt el-múlván, a' Penitentziát félben hadgyák, merő gyermekek: kik az új czipellőſt fel-vonván, örvendeznek, és mindennek mutogattyák; de chak hamar azután sárba mennek véle, és ſemmire nem böchűllik. Az-okáért örömeſt elmélkedgyünk, és beſzélgeſsünk a' Kriſtus Szenvedéſének haſznairól; hogy hozzánk közelgeſſen; és, a' mint *Beda* írja, bé-tellyeſsittſe a' mit ígért o: *A' hol ketten, vagy hárman öſszevé-gyűlnek az én nevemben, ott vagyok közepettek.*

C

l Oſe. 6. 4.

m 1. Pet. 4. 1

n Serm. 1. de Reſur. Domini.

D

o Mat. 18. 20.

Igen kedvelli Iſten azokat, kik őtet óhajtyák, vagy ő-felőle beſzélgetnek, és, a' mint a' Meny-aſszony mondgya p, *a' mi falónk mögött áll, nézvén az ablak-által, nézdegelvén a' roſtélyok-által.* A' mi ablakink, és roſtélyink, mellyek-által ítéletet téſzünk a' belső emberről, a' beſzéd és ſzólás: és a' mint azokban viſellyük magunkat az Iſtenhez, ő-is úgy viſeli hozzánk magát. E' mái két Tanítványok, noha nem vóltak ſzintén tekélletes reménségben a' Kriſtus-felől: de, mivelhogy ſzánakodó ſzívből, és jó igyekezetből beſzélgettek felőle, hozzájok ment; és minden kételkedéſt el-vévén ſzívőkről, meg-vígaſztalta őket. A' felyhőknek őſzve-ütközéſekből, támadnak a' tűzes villámáſok; a' tűz-kőveknek egybe-veréséből, tűzes ſzikrák ſzökdéchelnek: azonképpen, midőn az aitatos emberek Iſteni dolgokról beſzélgetnek egy-máſsal, az Iſteni Szeretetnek tűze lángol és ſzikrázik közöttök, és eggyik a' máſsikat jóra gerjeſzti.

p Cant. 2. 9.

A' mint

A

A' mint a' tükörben meg-tetszik az ember ábrázattya: úgy a' beszédből a' léleknek állapattya meg-ismértetik; a' mint *Demonax* mondotta. *Plató* pedig azt mondotta, hogy a' Szeretet, az embereket, ékesen és bővségesen szóllókká tészi, azok-felől a' miket szeretnek. És azért írta *Propertius*-is; † hogy a' révész a' szelekről beszélget, a' szántó-ember az ökrökről, a' vitéz a' sebekről, a pásztor a' juhokról. Adná Isten, hogy minden Keresztyén ember azt mondhatná halála óráján *Pambó* Apátúrral ᵍ: Vígan megyek-ki ez életből: mert nem jút eszembe, hogy tellyes életemben, chak egy szót-is ejtettem-volna, mellyet meg-bántam volna. Láttsák pedig mit fognak akkor mondani, a' kik egész napokat cháchogással mulatnak; vagy, a' mi gonoszb, trágársággal, rágalmazással, hízelkedéssel. Az bizonyos dolog, hogy, ha a' Krisztusnak velünk-létén örvendezni akarunk, jó beszédekkel hozzánk édesgethettyük.

† Navita de ventis, de tauris narrat arator; Enumerat miles vulnera, pastor oves.

ᵍ Ludovicus Granata, Tom. 3. de Annunciat.

B

MÁSODSZOR: Örvendezhetünk Urúnknak ama' mondásán ʳ: *Ezeket kellett szenvedni a' Krisztusnak, és úgy menni-bé az ő dichőségébe*: jelentvén, hogy rővid és bizonyos út a' dichőségre a' háboruság-szenvedés, és a' kereszt-viselés. Ezt nem értik, de érteni sem akarják a' Világ fiai: mert külömben gondolkodnak, és külömb dolgokat kívánnak, hogy örvendezzenek. De igaznak mutattya a' Krisztus mondását az ő dichőséges Fel-támadása. Senki többet a' Krisztusnál nem szenvedett: de senki nagyobb dichőséget sem nyert. Kellett az édes JESUSnak szenvedni, nem chak életének végefelé; hanem tellyes éltében-is. Mihelyen e' világra született, a' nagy gyenge ártatlan Gyermek, setét éjjel, tél középben, a' kemény jászolba tétetett; nyólczad napó, vérét ontották: chak hamar az-után, idegen, és távúl-valo Tartományba kergették: az-után, éhezett, szomjuhozott, fáradott: sok-képpen üldöztetett; hol *követni akarták* ˢ; 's hol *nyakra főre vetni* ᵗ: végtére, sok kínok-után, gyalázatos halállal ölték-meg. Mind ezeket el-kerülhette-volna, ha nékünk a' Kereszt-viselése hasznos és szükséges nem lett-volna; és azért ezt az Új Tudományt akarta elénkbe adni, hogy a' szenvedésen által kell a' dichőségbe menni: mert *A' Krisztus szenvedett érettünk, nékünk példát hagyván, hogy az ő nyomdokit kövessük* ᵘ. Ha az Isten Fiának, ki fogantatásától-fogva boldog volt lelkében, és vétket nem chelekedett, szükség volt szenvedni az ő dichőségébe-valo bé-menetelért: mi, a' kik sok bűnöket chelekedtünk: és az Istennek, nem természet-szerént-valo fiai vagyunk, mint a' Krisztus volt, hanem, *természet-szerént a' haragnak fiai* ˣ; a' Krisztus érdeme-által pedig az Istennek fogadott fiai; más könnyebb úton abba nem jutunk. Az-okáért, midőn az Isten kereszttet bochát reánk, jó néven vegyük, mint a' Bóldogságra-valo eszközt: fő-képpen, mint-hogy senki kereszt-nélkül nem élhet: de annak hasznát el-veszthetí, ha békével nem szenvedi, noha ugy-is szenvedi.

ʳ Luc. 24. 26.

ˢ Joan. 8. 59.

ᵗ Luc. 4. 29.

ᵘ 1. Pet. 2. 21

ˣ Eph. 2. 3.

C

HARMADSZOR: Örvendezhetünk. Mert, a'mint Kleofás mondotta ʸ; *A' Názareti* JESUS *Próféta volt, hatalmas a' chelekedetben, és beszédben, az Isten-'s az egész nép előtt.* Ha a' Tanítónak mi-vóltától függ a' Tudománynak méltósága; és a' *Macedóniai* Filep Király, a' Nagy Sándor attya, a' többi-között azért örvendezett a' fiának, hogy *Arisztóteles* idejében született, a' kinek tanítása-által nagy emberré lehetett: mit vélhetünk mí? és mire bőchülhettyük az Evangeliomi Tudományt; melynek Mestere a' Krisztus, az Atya Isten bölchesége, ő-maga az Igasság; kiről ő-maga az Atya-Isten mondotta ᶻ, hogy *Őtet halgassuk*? jelentvén, hogy bátorságosan el-hihettyük szavát, ha szintén gyarló elménkel meg nem foghattyuk-is. Ezt ha meg-gondolnák az Újítók, nem patvarkodnának a' Hitnek némelly ágazatiban; mellyeket, magok elméjéhez szabván, és meg nem foghatván, balgatagúl tagadnak: meg nem gondolván, hogy a' Krisztus, ki azt mondotta ᵃ; *Ez az én Testem*: nem chak beszédében vólt hatalmas, hanem chelekedetiben-is: úgy hogy, a' mit mond, meg-is chelekedheti; és, mint-hogy Igasság, meg nem chalhat. Az-okáért, valamit mondott, minden vizgálás-nélkül, égy-általlyában el-hidgyük. Ezért, méltán seddette Krisztus a' mái Tanítványokat, hogy *Késedelmesek* vóltak az el-hitelre ᵇ. Mint-ha azt mondotta-volna: Magatok vallyátok, hogy a' JESUS, hatalmas vólt chelekedetében és beszédében: mi okért nem hisztek tahát, hogy bé-tellyesítette, vagy bé-tellyesíti a' mit ígért, és annyiszor meg-jövendölt, hogy halála-után harmad napra fel-támad? Ugyan azont mondhattyuk mí az Újítóknak: Ha hiszik, hogy a' Krisztus igaz beszédében, és hatalmas chelekedetében: miért nem hiszik a' mit az Oltári-szentség-felől mondott, hogy az, ő Teste, és ő Vére? a'vagy, ha nem hiszik: miért viselik a' Keresztyén nevet? Vallyák-meg azért hogy hitetlenek.

ʸ Luc. 24. 19

ᶻ Mat. 17. 5.

D

ᵃ Mat. 26. 26

ᵇ Luc. 24. 25

NEGYEDSZER: Örvendezhetünk. Mert, noha Krisztus Urunk keményen szóllott e' Tanítványoknak, meg-dorgálván őket: mindazáltal el nem távozott tőlök, hanem

kegyes

kegyes beſzéddel meg-tanitotta őket; és az-után, bé-menvén vélek, olly eledelt-is adott nékik, melytől a' ſzemők meg-nyilt-, és a' Krifuſt meg-iſmérték. Melyből ki-tetſzik, hogy hajlandóbb ő az irgalmaſságra és kegyelmezésre, hogy-ſem az oſtorozáſra és bűntetésre: mert két vagy három ígével dorgálta; de hoſzſzú beſzéddel vigaſztalta és oktatta őket. Vedd eſzedbe, hogy a' Kriſtus, Három módon mondatik a' Kardot viſelni. I. Az óldalán; a' mint Dávid mondgya [c]: *Kösd-fel óldaladra a' kardodat leg-hatalmash.* II. A' ſzájában: mert úgy látta Szent János [d], hogy *a' ſzájából két-élű tör jöt-ki.* III. A kezében; a' mint Dávid jelenti, mondván [e]: *Ha meg nem tértek, fegyverét ki-vonnya.* E' három mód, meg-mutattya michoda rendet tart az Iſten a' Bűntetésben: 1. Fel-kőri a' kardot óldalára, meg-mutatván haralmas erejét, hogy meg-rettentſen. 2. Szájába véſzi, fenyegetvén, hogy meg-futamtaſſon-. 3. Ki-vonnya, hogy meg-űſſön, és meg-öllyön; a' mint ő-maga jelenti, mondván [f]: *Kardot vonſzok utánnok.* mi végre? *Harmad réſzed, úgy-mond, fegyver-miatt hull-el.* Nem ſiet ugyan az Iſtē a' bűntetéſsel, de nem-is kéſik a' fizetéſsel: mert a' hol Sz. János a' kardot a' Kriſtus ſzájában látta; ugyan-ottan a' chillagokat a' kezében látta-. mert a' bűntetéſsel, előbb fenyeget; de a' jutalmat kéſzen tartya kezében. A' mái Evangeliomban, a' bűntetés chak ſzóval vólt: de a' fizetés, mint-hogy kénſzerittették Urúnkat magokkal bé-menni, és őrőmeſt halgatták, nem chak beſzéddel vólt, az Irásnak magyarázásában; hanem chelekedettel-is, a' Kenyér ſzegésében, és nékik nyújtásában.

[c] Pſ. 44. 4.
[d] Apoc. 1. 16
[e] Pſ. 7. 13.
[f] Ezech. 5. 11

II. RESZE.

MIvelhogy azt írja Sz. Lukách, hogy Urunk bé-ment a' Tanítványokkal, azt vedd eſzedbe, hogy a' Kriſtus Sok-képpen mégyen a' Lélekbe. mint-hogy az embereknek-közőtt-is nagy külömbség vagyon. Es fő-képpen, Négy rend-béli embereket találunk; kiket Négy rend-béli Ajtókhoz, vágy Kapukhoz haſonlíthatunk: 1. Némelly Kapuk, úgy bé vannak zárva, hogy külömben meg nem nyithatni, hanem ha dorongokkal el-routyák, vagy fejſzékkel ki-vágják. 2. Némellyeket, noha bé-zárva vannak, kúlchal kűnyen meg-nyithatni, noha nem zördűlés-nélkűl. 3. Némellyeken ſemmi zár nincheu, és azokat kűnyű meg-nyitni: de meg kell támaſztani, hogy a' ſzél ide 's tova ne hajtogaſsa, és le ne dőjtſe. 4. Némellyek mindenkor nyitva állanak, mellyeken leg-kűnyebb bé-menni: de azokat őrizni kell, hogy a' lopók bé ne mennyenek rajtok.

Az Elsőhöz, haſonlók a' Meg-általkodott-, és meg-keményedett-ſzívű Bűnősök: kik ſzokásúl vévén a' bűnt, úgy hogy neminémű képpen a' terméſzetté válik bennek, nem akarják azt el-hagyni. Kikhez úgy mégyen a' Kriſtus, mint Moyſes Faraóhoz, kemény beſzéddel, és fenyegetéſnek veſzſzejével rettentvén őket, és azt mondván [g]: *Vételsék-el az iſtentelen, hogy ne láſsa az Iſten dicsőségét* †. A' Máſikhoz, haſonlók azok kik, noha Bűnősök, mindazáltal tellyeſek félelemmel; és mindenkor érzik a' lelki-iſméretnek furdalását. Ezekhez úgy mégyen a' Kriſtus, mint Nátan Dávidhoz, a' paráznaság- és gyilkoſság-után; kegyes és haragos, fenyegető és biztató, példa-beſzéd-által dorgálván-, és penitentziára íntvén; a' Bűnből ki-hozván, és az Igaſságra vezetvén: azt mondván-nékik [h]: *Ne mondgyad, Vétkeztem; és mi ſzomorúságom történt? mert a' Félséges türő fizető. A' meg-bochátztatott Bűnről, ne légy félelem-nélkűl, és ne adgy vétket a' vétekhez. Es ne mondgyad; Az Ur könyörületeſsége nagy, és az ő Bűneim ſokaságának meg-kegyelmez: mert az Irgalmaſság, és a' Harag hamar el-közelgetnek tőle, és a' Bűnősökre néz az ő haragja. Ne késsél meg-térni az Urhoz; és ne hallogaſd napról napra: mert hirtelen el-jő az ő haragja, és a' boſzſzú állaſnak idején el-veſzt téged.* A' Harmadikhoz, haſonlók a' Tőredelmes-ſzívű meg-igazúlt Bűnősök. Kikhez úgy mégyen a' Kriſtus, mint Iſaías Ezekiáshoz [i]: ki, noha igaz vólt, mindazáltal a' betegség-által igen el-lankadott-vólt. Es efféléknek, kegyes ſzókkal, és Iſteni vigaſztalásſal bírré téſzi, hogy az Iſtē haragjának ſententziája kegyelmeſségre fordúlt: és meg-mutattya, hogy a' kiſértetek, és a' háboruságok, nem mindenkor az Iſten Haragjának jelei, hanem a' Mennyei Koronának eſzközi: az-okáért azokon-, nem bánkodni kell és ſzomorkodni, hanem vígadni és őrvendezni; a' mint Sz. Jakab mondgya [k]: *Minden örőmnek állitsátok atyám-fiai, mikor külömb-külömb kiſértetekbe eſtek: tudván, hogy a' ti hitetek-nek próbálása békeséges-türéſt ſzerez. A' békeséges-türéſnek pedig, tökélletes chelekedete vagyon: hogy tökélletesek legyetek és éppek, ſemmiben meg nem fogyatkozván.* Es [l]: *Boldog ember, a' ki a' kiſértetet el-ſzenvedi: mert miker meg-próbáltatik, el-véſzi az életnek Koronáját, melyet ígért az Iſten az ötet-ſzeretőknek.* A' Negyedikhez, haſonlók a' Szent és tökélletes lelkek, kik már méltók az őrők jutalomnak el-vételére; mint a' régi jó ſzolgálatos Vitézek. Kikhez a' Kriſtus, vígan és gyönyörűſségeſsen mégyen, mint az Angyal a' Szűz

[g] Iſa. 26. 10. iuxta LXX. Interpres.
† Tollatur impius, ne videat gloriam DEI.
[h] Eccli. 5. 4.
[i] 4. Reg. 20. 1.
[k] Jac. 1. 2.
[l] 1. Petr. 1. 2.

A
m Luc. 1. 26.
n Cant. 2. 10.

Mariához [m]; és mint a' Vő-legény, a' ki lángol az ő Jegyeséhez-valo szeretetből; és azt mondgya néki [n]: *Kelly-fel; sieſs én szeretőm, én galambom, én szépem, és jöj-el.*

E'Négi dolgot fel-találly uk neminémű-képpen a'mái Evangeliomban-is. Mert, I. Urunk a'Tanítványokkal keményen szóllott; úgy-mint, kik magok ítéletinek sokat tulajdonítván, sem az Irásnak, sem a'Kriſtus ígéretinekně szintén hittek; és azért mődotta őket *Balgatagoknak, és Késedelmes szivűeknek, azoknak-el-hitelére a'miket a'Próféták szóllottak.* II. Midőn magokba térvén, meg-bánták valamennyire vétkőket, szépen tanította, magyarázván nékik az Irásokat. III. Bé-ment hozzájok, hogy a'bánat meg ne emésztené őket a'*Meſsiásnak* távúl-léte-miatt, kit szívők szakadva kívántak. IV. Asztalhoz ült vélek; és olly eledelt adott nékik, melytől meg-nyílván a'szemők, őtet meg-ismérték: és a'nagy buzgóság-miatt, reggelt sem várták, hanem azon órában fel-kelvén viſszatértek Jerusalembe.

B

Most-is találtatnak e'Négy rend-béliek; és várhattyák ugyã a'Kriſtuſt, de kűlőmb-kűlőmb módon: Az Elsők; Vígyázzanak magokra, és óják magokat: mert, holott gyakorta hallyák a' Kriſtus fenyegetését az ő szolgai- és kőveti-által, ha vakmerő-képpen a'bűnbe meg-maradnak, azt sem tudgyák melly orában a' véletlen és el-kerűlhetetlen veſzedelem kőrnyűl-fogja őket; mint Faraót a'tenger vizei. A'Második rend-béliek; Jó reménségben légyenek, érezvén valami jó igyekezetet magokban: de a'mellett, ne mulatozzanak, hanem ſieſsenek dolgokkal: mert *Jaj a'nehezkeſeknek azokban a'napokban* [o]. A'Harmad rend-béliek; Őrizzék az el-vőtt Malaſztot: és ne térjenek *mint az eb az okádáſra, és a'meg-mosódott diſznó a'sárnak förtőjébe* [p]: hogy *Utólso dolgok gonoſzabbak ne légyenek az elsőnél* [q], a'Kriſtuſt magoktól el-kergetvén, és az Ördőgöt ismég szívőkbe fogadván. A'Negyed rend-béliek; Őrizkedgyenek, hogy kevélységbe ne eſsenek: hanem, *Mentől nagyobbak, annál inkább meg-alázzák magokat* [r], *és úgy találnak kedvet az Iſten-előtt*; hogy a' jóban napról napra őregbűllyenek, és gyarapodgyanak.

o Luc. 21. 23.
p 2. Pet. 2. 22.
q Luc. 11. 26.
r Eccli. 3. 20.

C

Továbba; Őrvendezhetűnk, hogy Urunk az ő-felőle-valo Irásokat meg-magyarázta, mellyek vagy példázták, vagy jövendőlték keſerves Halálát, és dichőséges Fel-támadását. Nem hogy mind elő-hozta-vólna azokat, mert az főlőtte sok időt kívántvólna: hanĕ, mindenik Szent Könyvekből valamellyet. A'Moyſes könyveiből; I. Hogy Adám óldalából formáltatott Eva [s]: és a'Kriſtus óldalából származott az Anyaſzentegyház. II. Hogy az Élet fája, a'Kriſtus Kereſztét példázta [t]: mert a'Kereſzten függőtt az életnek gyűmőlcshe; *mellyből a'ki éſzik, meg nem hal* [u]. III. Hogy az Aſszony'állatnak magva, meg-rontotta a'kígyó fejét [x]; és ellenkezés vólt a' magvok-kőzőtt. A'Kígyó magva, a'Zidók [y]: az Aſszony'állatnak, és nem férfiúnak magva, a'Kriſtus; ki a'Zidóknak mindĕ gonoſságokat meg-rontotta Fel-támadásával. IV. Kriſtuſt példázta Abel, kit a'báttya meg-ölt a'mezőn [z]: mert a'Kriſtuſt, az ő attyafiai a'Város-kivűl ölték-meg: de Abel-helyet, kinek a'neve *Siralom*, Seth lőtt, kinek a'neve *Fel-támadás* [a]. V. Noë [b], és az ő Bárkája [c]. VI. Iſaák [d]. VII. Jákób [e]. VIII. Jóſef [f]. Továbbá; Őtet példázta Moyſes [g]: a'Húsvéti Bárány [h]: a'kűlőmb-kűlőmb-féle Áldozatok [i]: az Aaron Veſzszéje [k]: a'Réz-kígyó [l]: Jósue [m]: Samſon [n]: Dávid [o]: Jób [p]; és egyebek-is, kiktől gyakorta szóllottunk. A'Próféták pedig ő-felőle jövendőltek: Isaías [q], Jeremías [r], Ezekiel [s], Dániel [t]: és a'többi-is, kiknek mondáſiról mi-is emlékeztünk.

D
k Num. 17. 8.
l Num. 21. 9.
m Ioſ. 12. per totum.
n Iudic. 16. 3.
o 1. Reg. 17. 49.
p Iob. 42.
q Iſa. 7. & 9. & 53.
r Ier. 11. & 32. & 33.
s Ezech. 9. & 40.
t Dan. 2. & 7. & 9.
u Luc. 24.
x Mar. 16. 6. 7
y 1. Cor. 15. 5
z Ioan. 20. 19 26. & c. 21. 2

III. RESZE.

UTólszor; Őrvendezhetűnk azon, hogy Urunk fel-támadván, meg-jelent Simonnak, vagy Péternek [u]; a'mint az Apoſtolok mondották a'két Tanítványnak. Es a'tegnapi Evangeliomban-is az Angyal, kivált-képpen emlékezett Péterről az aitatos Aſszonyoknak [x]; hogy hírré tegyék Péternek az Úr fel-támadását. Szent Pál-is emlékezik arról, hogy Urunk Péternek meg-jelent [y]. és hihető, hogy a'Férfiak-kőzőtt, leg-elsőben-is néki jelent-meg. Es, ha a'mái jelenést ki-vészed, valahol Urunk a'Férfiaknak meg-jelent, mindenűtt vélek vólt Péter [z]. Es mikor a'Tiberias tengeren halászó hét Tanítványnak meg-jelent, Péter nem chak kőzőttők vólt, hanem a'tengerbe ereſzkedvén, előbb ki-ment Urunkhoz [a]: a'hálót *ő vonta a'földre, melly teli vólt Száz és-inven-három nagy halakkal* [b]: ugyan-ottan, háromſzor kérdette Urunk, *Ha ſzereti-e őtet inkább a' többinél* [c]? és néki ajánlotta Bárányit, és Juhait [d]. Melyről imigyen ir *Euſebius Emiſſenus* [e]: Elsőben Bárányit, az-után Juhait ajánlotta néki: mert nem chak Pásztorrá, hanĕ a'Pásztoroknak-is Pásztorává rendelte őtet. Azért Péter legelteti a'Bárányokat, legelteti a'Juhokat-is: legelteti a' Fiakat, legelteti az Anyákat-is: igazgattya mind az Elől-járókat, 's mind azok-alatt-valókat. Az-okáért mindeneknek Pásztora: mert az Anyaſzentegyházban, semmi nincs a'Bárányok- és Juhok-kivűl.

a Ioan. 21. 7. b Verſ. 11. c Verſ. 15. 16. 17. d Ibidem e Serm. de S. Ioanne Evangeliſta.

Eza-

Ezt a' Péterre-valo gond-viſeléſt, kétség-nélkül nem ok-nélkül chelekedte Kriſtus Urunk; a'mint a' Szent Doktorokból meg-tanúlhattyuk: I. Szent Gergely azt mondgya [f]; hogy az Angyal, azért emlekezett nevezet-ſzerént Péterről az aſzſzonyoknak, hogy ne vélnék, hogy ő áttól a'közönséges jótól meg-foſztatott-vólna, azért, hogy a' Kriſtuſt háromízor meg-tagadván, nagyot vétett. II. Szent *Jerónymus* azt mondgya [g], és Szent Gergely-is [h]; hogy Péter maga-is, méltatlannak ítélte magát azért a' vétekért, hogy válaha a' Kriſtus eleibe-kerűllyön: és azért keilett nevezet-ſzerént néki üzenni. III. Hogy ſenki kétségbe ne eſnék bűneinek nagy-vóltáért: chak hogy ki-térjen azokból, és Péterrel keſerveſsen meg-ſiraſsa [i]. És gyakorta történik, hogy a' ki nagyot eſik, az-után nagyobb buzgóságot mutat az Iſteni ſzeretetben és ſzolgálatban, hogy-ſem az-előtt mutatott; mint a' ki egy-ſzer jót botlik, az-után jobban vígyáz magára. IV. Hogy az Iſten az ő bővséges Malaſztyát meg-mutatná: és hogy, a' Szent Pál mondáſa-ſzerént [k], *A'hol a'bűn bővelkődött, ott fellyebb bővelkődött a' kegyelem.* V. Hogy némelly Eretnekeknek hamis vallásokat meg-mutatná: kik, azt tanították; hogy a' ki vétkezik, az ő Méltóságát elveſzti. melly hamis vélekedéſt, a' Viſzſza-kereſztelt *Anabaptiſtáknak*, *Wiclef* Jánoſtól vőttek; ki-ellen igen ſzépen írt *Thomas Waldenſis* [l]: és *Hus* Jánoſtól; kit a' *Conſtantiai Conciliom* kárhoztatott [m], a' többi-kőzőtt, azért-is a' tévelygéſért: melly, mind a' Sz. Iráſsal, 's mind az igaz Okoſsággal ellenkezik.

Az Irásban, Salomon imigyen beſzél némellyeknek [n]; *A' hatalom az Urtól adatott néktek, és az erő a' Fölségeſtől; ki meg-kérdezi a' ti chelekedeteteket, és gondolatotokat meg-vizgállya. Mert midőn az ő Orſzága ſzolgai vólnátok, nem igazán ítéltetek, ſem meg nem őriztétek az Igaſság törvényét, ſem az Iſten akarattya-ſzerént nem jártatok. Rettenteſsen, és hamar meg-jelenik néktek, hogy igen kemény ítéletők léſzen azoknak, a' kik uralkodnak.* A' hol látod, hogy fenyegeti ugyan őket, hogy a' méltóságos Tiſztben, híven és igazán el nem jártak: de nem mondgya hogy el-veſztették Tiſztőket. Ha pedig azzal el nem veſztették, hogy igazán nem ítéltek, és nem őrizték-meg az Igaſság törvényét; melly vétek tellyeſséggel ellenkezett hívatallyokkal, és tiſztőkkel: annál inkább el nem veſztik egyéb-féle vétkekért, mellyek azzal nem egyáltallyában ellenkeznek: mint a' réſzegség, főſvénység, paráznaság, kevélység. Innét láttyuk, hogy a' Próféták az Ó Teſtamentomban, az Apoſtolok az Uj Törvényben, a' Pogány Fejedelmeket igaz Fejedelmeknek tartották és nevezték. Iſaías imigyen beſzél [o]: *Ezeket mondgya az Ur Cziruſnak az én Kriſtuſomnak* (az-az, Meg-kent Királyomnak:) *kinek jobb-kezét fogtam, hogy meg-hóldoltaſsam az ő ſzíne-előtt a' Pogányokat.* Jeremías pedig az Ur képében Nabukodonoſorról [p]: *Én mind a' földeket Nabukodonoſornak a' Bábylon Királyának az én ſzolgámnak kezébe adtam.* Dániel pedig azt mondgya néki [q]: *Te Királyok Királya vagy; és a' Mennyek Iſtene, országot, és erőſséget, és birodalmat, és dichőséget adott néked.* Szent Péter-is nyilván mondgya [r]; hogy *Engedelmeſsek legyünk az Iſtenért; akár a' Királynak, mint leg-fellyebb-valónak; akár a' Hadnagyoknak, mint ő-tőle küldötteknek: mert így vagyon az Iſten akarattya.* és utánna veti; hogy *Nem chak a' jóknak és chendeseknek, hanem a' feslett erkőlchűeknek-is.* Szent Pál pedig azt írja [s]; *Minden lélek a' felső Hatalmaſságoknak alája vetteſsék.* és okát adgya: *Mert ninch Hatalmaſság, hanem az Iſtentől.* akkor pedig a' Romaiaknak, Pogány Chászárok és Tiſzt-tartójok vólt: kiknek engedelmeſséggel tartoztak a' Kriſtus Hívei-is.

De az Okoſság-is azt mutattya. Mert, holott az embernek belső Igaſságáról ſenki bizonyos ítéletet nem tehet, sőt még a' magáéról-is; ha abban fundáltatnék a' Méltóság és Hatalom, ſenki Hatalma bizonyos nem vólna: melyből iſzonyú zúrzavar támadna, és viſzſza-vonyás az emberek-kőzőtt. Az-okáért Szent Agoſton, midőn ez igaſságot ſok-képpen állatta- és meg-bizonyította-vólna, beſzédét imigyen fejezi-bé [t]: Ezek így lévén, az Országoknak és Birodalmoknak adásáravalo Hatalmat, ne tulajdonittſuk ſenkinek, hanem chak az Iſtennek: ki Meny-országban a' bóldogságot, chak az Iſten-félőknek adgya; a' Földi országot pedig, az iſtenteleneknek-is, ha ő-néki tetſzik, kinek ſemmi hamis nem tetſzik. És iſmég: A' ki a' Birodalmat *Mariuſ*nak adta, ő adta *Julius* Chászárnak-is: és a' ki *Auguſtuſ*nak, ő *Néró*nak-is: és a' ki *Veſpaſiánuſ*nak, mind az atyának 's mind a' fiúnak, kegyes Fejedelmeknek, ő a' kegyetlen *Domitianus*nak-is: és, hogy ne kelleſsék őket mind elő-ſzámlálni, a' ki adta a' Kereſztyén *Conſtantinus*nak, ő adta a' Hittől-ſzakatt *Juliánus*nak-is. Ezek-ellen, ſemmi olly Iráſsal, ſem pedig helyes Okoskodáſsal nem élnek az Ellenkezők: de még-is mondnak valamit.

A

f *Hom. 21. in Evang.*
g *In Marcum.*
h *Hom. 21. in Evang.*
i *Mat. 26. 75*
k *Rom. 5. 20.*
B
l *Lib. 2. De Articulis Fidei. c. 81. & ſeq.*
m *Seſſ. 15.*
n *Sap. 6. 4.*
C
o *Iſa. 45. 1.*
p *Ier. 27. 6.*
q *Dan. 2. 37.*
t *1. Pet. 2. 13 18.*
s *Rom. 13. 1.*
D
t *Lib. 5. Civit.*

Előfzőr; Ezt hozzák elő: Oseáfnál azt mondgya az Iften némellyekről: [u] *Ők országlottak, és nem én-általam: Fejedelmek véltak, és nem tudtam: az ő esűſtökből és aranyokból Balványokat chináltak magoknak, hogy el-veſznének.* Felelet: Azzal nem a' gonoſz Fejedelmeket veti-meg: hanem, a' Zidókat azért feddi, hogy Királyt kívántak magoknak, holott az Iften vólt ő Királyok. Mert, a' mint Sz. *Jerónymus* magyarázza, Oſéas ott okait adgya, a' miért Iften az Iſraël népét fogságba akarta adni: és eggyik az, hogy Királyt kívántak; máſik, hogy Bálványokat chináltak. Igen vétkeztek pedig a' Zidók, hogy Királyt kértek magoknak; és azért Sámuel, a' Saul Király választáſa után, mondotta a' népnek [x]: *Állyatok, és láſsátok e' nagy dolgot, mellyet chelekedendő az Ur a' ti ſzinetek-előtt. Nem-de nem búza aratás vagyon e ma? Segétségűl hívom az Urat, és meny-dörgéſeket ád, és eſsőket: és meg-iſméritek, és meg-láttyátok, hogy nagy gonoſzt chelekedtetek magatoknak az Ur ſzine-előtt, Királyt kérvén magatokra.*

De azt-is mondhattyuk az Oſeás mondására; hogy *az Iſten néha, a' népnek bűnéért, gonoſz Fejedelmeket ád, és kép-mutatókat*; a' mint Jóbnál olvaſsuk [y]: kiket nem adna, ha a' népnek bűne neminémű-képpen arra nem kénſzerítené, hogy úgy bűntesſe mint vak vereséggel: és így, nem egy-általlyában Iſten-által bírják az Orſzágot, hanem a' népnek bűneért. Igy mondotta az Iſten [z]: *Vallyon én akaratom-e az iſtentelennek halála, úgy-mond az Ur-Iſten; és nem hogy meg-térjen az ő útairól, és éllyen?* Az-az; én azt akarnám, hogy meg-térne és élne: de mivel ő nem akar meg-térni, én azt akarom hogy meg-hallyon. Haſonló-képpen, az Iſten azt akarná, hogy a' nép jól viſelné magát, és jó Királyt adna néki: de, mint-hogy ně akarja magát jól viſelni, ollyat ád, a' minéműt maga jó akarattyából nem adna; a' mint azon Oſeáſnál jelenti, mondván [a]: *Adok néked Királyt haragomban, és el-véſzem az én búsúláſomban.*

Végezetre, azt-is mondhattyuk; hogy néha ugyan találtatnak-is olly Fejedelmek, kik hamiſsan foglallyák-el a' birodalmat az igaz Fejedelmektől; meg-vetvén azokat, kiket az Iſten rendelt és válaſztott: a' mint ſok *Hiſtoriák*ban olvaſsuk: és ſzemeinkel-is láttuk, mind magunk Orſzágában, 's mind a' ſzomſzéd Tartományokban, ſok ezer léleknek veſzedelmével, és a' birodalmoknak iſzonyú puſztúlásával. Az illyen Párt-űtők, viſelik ugyan a' Fejedelem nevet: de nem az Urtól vőtték az Orſzágot, és nem igaz Fejedelmek: kik valaha el-véſzik jutalmokat, midőn a' Földi orſzágokat el-veſztik, és az Ördög orſzágába vitetnek.

Máſodſzor; Ezt mongyák: A' Bőlchnél azt olvaſsuk [b]; hogy *Az Orſzág, egy nemzetről más nemzetre vitetik, a' hamiſságokért.* Felelet: Noha az Iſten, gyakorta a' Királyok vétkét azzal bűnteti, hogy Ellenségőknek diadalmat ád ellenők: de abból nem következik, hogy mihelyen vétkeznek, el-veſztik Birodalmokat és Hatalmokat. Hogy pedig azt mondgyák az Ellenkezők; hogy az Iſten, a' kitől minden Hatalom ſzármazik, azért nem adgya azt a' gonoſzoknak, hogy ő ellenségi, és gyakrabban gonoſzúl élnek a' birodalomnál: nem az ő úgy őket ſegéti, hanem az Iſtennek végheteten kegyeſségét ajánlya, ki ellenségivel-is jót téſzen. Kinek példájával íntett minket a' Kriſtus; hogy *Ellenségeinket ſzereſsük, és jól chelekedgyünk azokkal a' kik minket gyűlölnek:* hogy, úgy-mond [c], *legyetek fiai a' ti Atyátoknak, ki Mennyekben vagyon; ki az ő napját feltámaſztya a' jókra és a' gonoſzokra; és eſsőt ad az igazakra és a' hamiſsakra:* de azzal nem javallya, hogy gonoſzúl élnek az ő ajándékival. Mert az Iſten, nem azért adgya a' Gonoſzoknak a' birodalmat, hogy azzal gonoſzúl éllyenek; hanem hogy, látván Iſtennek hozzájok-valo kegyeſségét, meg-térjenek gonoſságokból: a' mint Sz. *Jerónymus* mondgya. és arra magyarázza az Ur mondását Iſaiáſnál Cziruſról [d]: *En te-előtted megyek; és a' földnek dichőségeſit meg-alázom: a' réz-kapukat el-rontom, és a' vas rudakat el-törőm. Es néked adom az el-rejtett kincheket, és az el-rejtetteknek titkait: hogy tudgyad, hogy én vagyok az Úr, a' ki neveden nevezlek, az Iſraël Iſtene.* A' vagy azért-is adgya azoknak a' Földi birodalmat; hogy némelly Jó-tétemény őket meg-fizeſse e' világon: tudván, hogy meg nem térnek, és azért a' más világon jutalmat nem vehetnek. Ezért, írja Sz. Agoſton [e], hogy adta az Iſten a' nagy Birodalmat a' Romaiaknak, mivel hogy az Igaſságot jól ſzolgáltatták, és egyéb jókat-is chelekedtek.

Ezeket azért hozám-elő, hogy némelly helyeken, és az én hazámban-is Nagy-ſzombatban, a' Bírákat, és a' Tanátſot, Húſvét-után-valo Hét-főn ſzokták válaſztani: kikért méltó a' Híveknek könyörgeni, hogy az Iſten olly Bírákat adgyon, kik jó gondot viſellyenek az alattok-valókra; az Igaſságot törvény-ſzerént ſzolgáltaſsák; az Iſteni ſzolgálatot és airatoſságot magok példájával nevellyék. mert azon okért kívánta Szent Pál a' F. jedelmekért-valo könyörgéſt, mondván [f]: *Kérlek, hogy mindenekért-előtte könyörgőſek légyenek, imádkozáſok, kéréſek, hála-adáſok minden emberekért.* és leg-elsőben,

nevezi

u Oſe. 8. 4.

x 1. Reg. 12. 16.

y Iob. 34. 30.

z Ezech. 18. 23.

a Oſe. 13. 11.

b Eccli. 10. 8.

c Matt. 5. 44. 45.

d Ia. 45. 2.

e Lib. 5. Civ. 35.

f 1. Tim. 2. 1. 2.

nevezi *a' Királyokat, és mind azokat kik Méltóságban vannak*. és okát-is adgya; *hogy nyugodalmas és chendes életünk légyen, minden Isteni szolgálatban és tiſztaságban*. Tudta Sz. Pál, hogy a' Méltóság-béli emberektől függ fő-képpen, az Országnak, és az Anyaſzentegyháznak állapattya: és közönséges-képpen, azokat követik az alattok-valók †. Igy, midőn *Conſtantinus* Cháſzár a'Kereſztyén Hitre tért, az egész Romai Birodalmat meg térítette; a' Bálványokat el-rontatta; az Istennek Templomokat építtetett: midőn pedig az *Angliai* Király, és egyéb Fejedelmek, az igaz Hitről el-hajlottak, utánnok vonták a' népet-is. Urunk ő maga-is, Sz. Pétert akarván maga-után az Anyaſzentegyház Páſztorává rendelni, kivált-képpen imádkozott érette, *hogy el ne fogyna az ő hiti*; sőt *Meg-térvén, az attyafiait-is meg-erősítené* g.

† Regis ad exemplum, totus componitur orbis.

g Luc. 22. 32.

Ezzel Urunk Két dolgot nyert Péternek: I. Hogy ſoha az igaz Hitet el nem veſztheté, akár-mint kísértette-is az Ördög. Midőn azt kérte, úgy-mond Szent Agoſton h, hogy el ne fogyna az ő Hiti, azt kérte, hogy a' Hitben ſzabad, erős, győzhetetlen, és álhatatos akarattya lenne. Arany-ſzáju Szent János pedig: Nem mondotta, úgy-mond i, a' Kriſtus, Még nem tagadſz; hanem, *Hogy el ne fogyon a' te Hited*. Mert az ő gond-viſeléséből, és kedvezéséből lőtt, hogy tellyeſséggel el ne fogyna a' Péter Hiti. *Theophylactus* pedig azt írja k: Noha egy kevés ideig meg-rázattatol; el-rejtve vannak te-nálad a' Hit magvai: ha ſzintén a' leveleidet le-üti-is a' reád-rohanó lélek; mindazáltal a' gyökered élni-fog, és el nem fogy a' te Hited: jelentvén, hogy, midőn Urunkat Péter meg-tagadta, el-veſztette ugyan a' Hitnek vallását, melly a' ſzájjal léſzen; mert a fának levele, haſonló az embernek ſzavához: de a' Hitet el nem veſztette, *melly-által ſzívből hiſzünk az Igaſságra* l. II. Azt nyerte Urunk Péternek; hogy ſoha hamiſsat ne taníthatna; vágy hogy az ő Székiben, melly a' Romai Páſpők ſzéke, ne találtatnék hamiſsat-tanító, ha ſzintén történnék-is, hogy ő maga a' Hitet meg-tagadná; a' mint a' Sz. Atyák tanítyák, Sz. *Leo* m, és Sz. Bernárd n: mert, hogy erősítené-meg az attyafiait, ha hamiſsat taníthatna, vagy Hiti el-fogyhatna? Es, a' mint mondám, bihető, hogy az Apoſtolok- és Férfiak-között, Péternek jelent-meg Urunk elsőben; a' mint Arany-ſzáju Sz. János jelenti o: Elsőben, úgy-mond, nem mindeneknek jelent-meg; ſem ſokaknak eggyött: hanem chak egynek; és annak a' ki fő, és hitelre leg-méltóbb vólt. Es, elsőben, Péternek jelent-meg; hogy a' ki leg-elsőben valláſt tött-vólt felőle, Fel-támadáſa-után-is leg-elsőben látná. Az-okáért, mivelhogy akkor az Aſzſzonyoknak nem ſzintén hittek; sőt *azoknak beſzédök balgatagságnak láttattak* p: az Apoſtolok-előtt, a' Péter beſzédének igen-is helyt adtak; és azt mondották a' mái két Tanítványnak q: *Fel-támadott az Ur bizonnyal, és meg-jelent Simonnak*: jelentvén, hogy nem vólna ſzabad kételkedni a' Péter mondáſa-felől; és annak mondáſa-felől-is, a' ki a' Péter Székiben ül Romában.

h Lib. de Correp. & Gratia, cap. 8.

i Hom. 85. in Matt.

k In cap. 22. Luc.

l Rom. 10. 10.

m Serm. 3. de Aſſumtione ſua ad Pontificat.

n Epiſt. 190. ad Innocentium.

o In c. 15. Ep. 2. ad Corinth.

p Luc. 24. 11.

q Verſ. 34.

Im egy-nehány dolgot hozánk-elő, mellyekért méltán örvendezhetünk. De hogy az örvendezés, tellyes és tekélletes légyen, egy Kérdéſre meg kell felelni: mert úgy tetſzik, hogy az örömben valami bánatot egyelít, ha meg nem felelünk reá: tudni illik: Miért élt Urunk a' mái Evangeliomban Tettetéſsel; melly nem dícséretes dolog, és ugyan illetlen-is arra, a' mire Urunk igyekezett? Mert a' végre adta magát a' Tanítványokhoz, hogy oktatná őket, és magát nékik meg-jelentené; fő-képpen a' Kenyér ſzegésében, és az ő Sz. Teſtének vélek-valo közlésében: mellyért nem ſzükség vólt azt tettetni, *hogy meſsſzebb akart menni* r. Felelet:

r Luc. 24. 28.

Elsőben; Azt mondgyuk; hogy Nem minden Tettetés gonoſz, vagy tilalmas, hanem az, mellyel máſt meg akarunk károsítani, vagy chalni. A' Kriſtus pedig, nem azért tettette tovább-valo menetelét, hogy meg-károsítaná, vagy meg-chalná a' Tanítványokat: hanem, hogy fel-gerjeſztené kívánságokat; és annál inkább kérnék hogy nálok maradna, és méltók lennének arra. Az Isten mindent meg-adhatna kérés-nélkül-is: de azt akarja, hogy kérjük a' mit kívánunk, és méltók legyünk az el-vételre. Haſonló Tettetéſeket találunk az Irásban. Az Isten, vagy az ő képe-béli Angyal, azt tettette, hogy el akar menni Jákóbtól, mondván s: *Bochás-el engem, mert már fel-jő a' hajnal*: *Jákób meg-tartóztatta*, de nem akarattya-ellen: *Nem bochátlak-el téged*, úgy-mond, *hanem ha meg-áldaſz engem. és meg-áldá őtet ugyan azon helyen*. Moyſes-előtt-is azt tettette, hogy el akar válni az Iſraël fiaitól, mondván t: *Ereſzſzel engem, hadd gerjedgyen-fel ellenök haragom, és töröllyem-el őket, és téged nagy nemzetté tészlek*: *Moyſes meg*-tartóztatta, de nem akarattya-ellen, könyörgéſével: *és meg-engeſzteltetett az Ur, hogy ne chelekedné azt a' gonoſzt, a' mellyet-ſzóllott vólt*. Urunk-is azt tettette, hogy el akart meni a' Kananæai aſzſzonról, mondván u: *Nem jó el-venni a' fiak kenyerét, és az ebeknek vetni*: Hitivel meg-tartóztatta, de nē akarattya-ellē; és arra vite, hogy azt mondaná:

s Gen. 32. 26. 29.

t Exo. 32. 10. 14.

u Mat. 15. 26. 28.

A *Oh Aſszony'állat, nagy a'te hited: légyen néked a'mint akarod.* Az Anyák, azt kívánván kis fioktól hogy meg-ölellyék, vagy chókollyák, azt tettetik, hogy el-akarnak tőlök menni: a'gyermek kialtására és ſirására pedig meg-maradnak, de nem akarattyok-nélkül. Illyen módon tettette Urunk tovább-valo menetelét: és meg ſem chalatkozott tettetésében; hanem azt nyerte véle, a'mire igyekezett. Mert azzal fel-indúlván a'Tanítványok, ugyan kénſzerítették őtet, tudni illik, kőnyörgő és hatható

x Luc. 24. 29 beſzéddel, mondván x: *Maradgy velünk, mert bé-eſtveledik, és már el-hanyatlott a'Nap.* Mint-ha azt mondották-vólna: Maradgy velünk, kik ekkídig téged őrömeſt halgattunk, és kiknek ſzívőket fel-gerjeſztetted; mivelhogy az idő-is azt kívánnya. Es bément vélek. Őrömeſt ſzenved a'Kriſtus efféle erőſzakot, és örömesben ment ő bé hozzájok, hogy-ſem ők hítták: és több jóval-is vólt hozzájok, hogy-ſem ő-tőlök vőtt.

Másodſzor: Azt felelhettyük Szent Gergellyel y; hogy Urúnk a'Tettetéſsel,

y Hom. 23. in Evang. nem akarta a'Tanítványokat meg-chalni: hanem, azt akarta nékik meg-mutatni, hogy ők chalatságban vannak, és attól a'chalatságtól akarta őket meg-ſzaba dítani.

B Azt vélték és gondolták a'Tanítványok, hogy még a'Kriſtus fel nem támadott: meg-chalatkoztak. Urunk-is olly ábrázatban jelent-meg nékik, mint-ha nem ő lőtt-vólna, a'mint ők vélték, hogy valami idegen ſzarándok: és ugyan-azon okból, mint ſzarándok, azt tettette hogy tovább mégyen; mint a'ſzarándokok egy helyen nem kéſnek, hanem oda ſietnek a'hová igyekeznek. Nem azt akarta azért vélek el-hitetni, hogy nem ő a'Kriſtus; mert az chalárdság és hazugság lőtt-vólna: hanem, azt akarta nékik meg-mutatni, hogy ők chalatkoztak-meg, azt vélvén, hogy ő nem lehet a'Kriſtus, kit a'Żidók fel-feſzíttettek. Az-okáért, mi-képpen hogy nem hazud ſzavával, a'ki, tudván egyebeknek hamis vélekedését, nem a'maga ítéletiből, hanem azoknak vélekedéséből a'kikkel ſzóll, azon hamiſságot mondgya: azon-képpen Urunk, nem az ő igyekezetiből, hanem a'Tanítványok vélekedéséből, tettetvén hogy tovább mégyen, nem hazudott; hanem a'Tanítványok vélekedését, jelentette-meg.

z 3. Reg. 22. 15. Erről ſzép példát olvaſunk a'Szent Irásban z. Akáb az Iſraël Királya, melléje vévén Jóſafatot a'Júda Királyát, hadat akart indítani az Aſsyriuſok-ellen, és meg akarta ſzállani Rámot-Galaádot: a'hamis Próféták, minnyájan, jó ſzerenchés útat jövendőltek néki. Jóſafat pedig nem hihetvén nékik, azt kívánta, hogy az Úr Profetájától kérdgyenek tanátſot. El-küldött Akáb Mikáéshoz; kinek a'kővet azt mondotta

a Verſ. 13. a: *Imé a'Próféták beſzédi egy ſzajjal a'Királynak jókat jövendölnek: légyen azért a'te beſzéded haſonló azokéhoz, és jókat ſzólly.* El-érkezvén Mikáés, a'Király azt kérdette tőle: *Mikáés, el kell-e mennünk hadakozni Rámot-Galaádba, vagy meg-ſzűnnyünk? Kinek ő felele: Menny-fel, és jár ſzerenchéſsen; és az Úr, a'Király kezébe adgya azt.* Mint mondhatta azt Mikáes, holott bizonnyal tudta hogy ott a'Király el-véſz? Nem a'maga ítélete-ſzerént ſzóllott Mikáes, hanem a'Király és a'hamis Próféták vélekedéſe-ſzerént; kik azt a'Királlyal el-hitették-vólt, meg-chalván őtet. Azt pedig nē azért mondotta Mikáes, hogy ő-is meg akarná chalni a'Királyt, mint a'hamis Próféták; mert az nem illett az Iſtennek igaz-mondó Profétájához: hanem, hogy meg-chúfolná őtet, és meg-mutatná hogy meg-chalatott a'hamis Profétáktól. Nem hazudott azért Mikáes beſzédében; ſem Kriſtus Urunk az ő chelekedetében: hanem, azoknak vélekedéſek-ſzerént viſelték magokat, a'kikkel ſzóllottak. Igy ſzoktuk annak mondani,

D a'ki a'főtt vizet, ſzínéhez-képeſt, Maloźának véli: Igyál maloźát. De abban nem hazudunk; ſem azt meg nem challyuk: hanemmeg-mutattyuk, hogy meg-chalatkozott.

Eſzőkbe vőtték az-után a'Tanítványok, hogy hamis vélekedésben vóltak a'Kriſtus-felől, azt alítván hogy fel nem támadott: és az eſtveli idővel nem gondolván, hanem azt nappali időnek tartván, *azon órában fel-kőltek, és Jeruſalembe viſſza-tértek* b; nem akarván azt a'nagy örvendetes hírt el-titkolni a'több Tanítványoktól; és

b Luc. 24. 33

c 4. Reg. 7. 9 azt mondván magok-közőtt, a'mit a'Pokloſok mondottak régenten, a'Samaria kapuja-előtt c: *Ez jó hírnek napja. Ha halgatunk, és hírré nem akarjuk tenni reggelig, bűnről vádoltatunk.* Melyből azt tanúllyuk; hogy, a'mit Iſtennek tiſztelésére, vagy felebarátunknak elő-menetelére-valónak tudúnk lenni, azt ne chak írégységből, de reſtségből-is el ne halgaſsuk, hanem ſzeretetből hírré tegyük: kívánván igaz ízívből, hogy a'mí Lelki javainkban mindenek réſzesűllyenek; mellyek el nem fogynak azzal, hogy egyebekkel-is közőllyük. Adgya a'kegyes Iſten, hogy nékünk-is, a'mái Tanítványokkal, meg-nyíllyanak Lelki ſzemeink, és értsük-meg michoda jó vagyon a'Kriſtus Fel-támadásában: és azt egyebekkel közőlvén, moſt Lélek-ſzerént fel-támadgyunk: az-után pedig teſt-ſzerént-is az örők élettre fel-támadhaſsunk: mellyet engedgyen minnyájunknak a'Főlséges Iſten, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

HUSVÉT KEDDI EVANGELIOM.

SZ. LVKÁCHNAK XXIV.

RÉSZÉBEN, v. 36.

AZ időben: Meg-álla IÉSVS az ő Tanítványi között, és monda nékik: Békeség néktek: én vagyok, ne féllyetek. Meg-háborodván pedig, és meg-rettenvén, azt vélik-vala hogy lelket látnának. Es monda nékik: Miért háborodtatok-meg; és gondolatok mennek-fel a' ti szívetekbe? Láfsátok kezeimet, és lábaimat, mert ennen-magam vagyok: tapogafsatok-meg, és láfsatok. mert a' léleknek húfa és chontyai ninchenek, a' mint láttyátok hogy nékem vagyon. Es mikor ezt mondotta-vólna, meg-mutatá nékik kezeit, és lábait. Midőn pedig még fem hinnének, és örömökben chodálkoznának, monda nékik: Vagyon-e itt valami ennetek-való? Ők pedig hozának néki egy darab sült halat, és lépes-mézet. Es mikoron ótt-vólna előttök, vévén a' maradékokat, nékik adá. Es monda nékik: Ezek az igék, mellyeket fzóllottam néktek, midőn még veletek vólnék, hogy fzükség bé-tellyefedni mindeneknek, mellyek írva vannak a' Moyfes Törvényében, és a' Profétákban, és a' Zóltárokban én-felőlem. Akkor meg-nyitá elméjöket, hogy meg-értenék az Iráfokat. és monda nékik: Mert így vagyon meg-írva, és így kellett a' Kriftufnak fzenvedni, és fel-támadni halottaiból harmad napon.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

AZ Régi Pogány Bölchek és *Poëták*, az ő gyönyörködtető *fabulájokkal*, fok jeles dolgokat példáztak. A' többi között, hogy a' Békeségnek nagy hafznát jelentenék, azt költötték, hogy *Neptúnus* isten, *Minerva* isten afzfzonyal azon vetekedett, ki légyen böchülletesb közöttök. Törvényre költ a' dolog; és a' többi Isteneket meg-birálták. *Neptúnus*, azzal állatta dolgát, hogy ő a' Vizet találta; melly az embereknek igen hafznos, és fzükséges: *Minerva* azt mondotta, hogy ő az Olaj-fát találta; melly a' Békeséget példázza: melly Békeség, felyűl haladgya hafzonnal a' Vizet-is. mert a' Víz, úgy hafznos, hogy ártható-is; de a' Békeség ő-magától fenkinek nem ártalmas, mindennek hafznos, † és kedves: és azzal meg-nyerte a' pört. Hogy pedig az Olaj-fa a' Békeségnek jele, a' természet-is meg-mutattya: mert, ha az Olajt a' meg-háborodott habozó tengerbe töltik, megchendefedik. Es a' Sz. Irás-is jelenti: melyben azt olvafsuk; hogy, midőn Isten az embereket méltó haragjából a' Víz-özön-által el-veszteste, chak Noët az ő háza-népével tartván-meg magnak: mihelyen a' galamb Olaj-fa ágat vitt Noënak, leg-ottan meg-értette hogy a' Víz özön meg-fzűnt; az Isten haragja le-chendefedett; és az ember békeségben maradhat [a]. Ezt a' kedves kellemetes Békeséget, Kriftus Urunk, az ő fzámtalan háborufzáginak Vizei-után, mellyekért méltán mondhatta Dáviddal [b]; *Szabadíts-meg engem Isten, mert bé-hatottak a' Vizek a' Lelkemig*: az Apoftoloknak vitte nagy örömmel, mondván [c]: *Békeség néktek.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Tudgyátok, hogy engem a' Próféta [d], *Békeség Fejedelmének* nevezett: mihelyen e' világra jöttem, az Angyalok *Békeséget hirdettek a' jó akaratú embereknek* [e]: mikor titeket predikállani küldöttelek, azt parancholtam [f], hogy *A' melly házba mentek, köfzöntsléjek azt; mondván: Békeség e' háznak*: halálom előtt-is *Békeséget hadtam* és ígéretem

néktek.

A

B

C

D

† Nulla falus bello: Pacem te poscimus omnes.

a *Gen.* 8. 11.

b *Pf.* 68. 1.

c *Luc.* 24. 36

d *Isa* 9. 6.

e *Luc.* 2. 14.

f *Mat.* 10. 12. *Luc.* 10. 6. *Joan.* 14. 27.

A

néktek. Imé azt már meg-nyertem, és meg-hoztam néktek. és hogy ne kételkedhessetek, láſsátok kezeimet és lábaimat: mert azokon-valo Seb-helyek, valóságos jelei a'végbe-ment Békeségnek. mivelhogy én azért ſzenvedtem, hogy az én Menyei Atyámat meg-engeſztelvén, néktek a' Békeséget meg-ſzerzeném. Gyönyörűſéges hír-ez: Az-okáért annak Jeleiről, a' Kriſtus Sebeinek helyeiről, ſzóllok e' moſtani Predikátzióban:

I. Meg-mondom, Miért tartotta-meg Kriſtus a' Seb-helyeket, az Atya-Iſtenhez-képeſt.

II. Miért tartotta-meg, ő-magához-képeſt?

III. Miért tartotta-meg, mi-hozzánk-képeſt.

ELSÖ RESZE.

B

BIzonyos dolog, mint Hitünknek akár-melly ágazattya; hogy Kriſtus Urunk teſtében, Fel-támadáſa-után, őt Seb-helyek vóltak. Mert a' mái Evangéliomban, Sz. Lukách nyilván emlekezik [h], *Kezeiről, és Lábairól*; Sz. János pedig, az *Óldaláról és kezeiről* [i]: úgy hogy, a' mit eggyik el-hagyott bizonyos okból, a' máſik nem ok-nélkül meg-jelentette: a' vagy inkább Sz. Lukách a' Kezeiről és Lábairól emlekezvén, az Óldalát-is oda értette: és Sz. János-is a' Kezein és Óldalán, a' Lábait-is jelentette; a' mint a' Sz. Atyák magyarázzák. Azok pedig a' Seb-helyek, valóságoſok vóltak: mivelhogy azokkal, Urunk azt az igaſságot akarta bizonyítani; hogy azon teſtben támadott-fel, a'melyben a' Kereſzt-fára ſzegeztetett, és meg-hólt: melyre a' tettetett Seb-helyek elégségeſek nem lőttek-vólna. De mivel egyéb jeles Okai-is vóltak azok meg-tartásának, nem chak akkor vóltak a' Kriſtus teſtén, mikor a' Tanítványoknak meg-mutatta, hanem őrökké meg-maradnak: fő-képpen mint-hogy Urunk, ſzenvedhetetlen és változhatatlan teſtben támadott-fel.

h Luc. 24.
i Ioan. 20. 20.

Ezt a' *Lutheriſta Ægidius Hunnius* ellenzi [k], és *Calvinus* János-is [l]: nem hogy valami Irás-béli okok vólna, hanem hogy a' régi Sz. Atyák járt útyán ne járjanak; hanem, mint Ujítók, mindenben újságot kereſsenek. Mert bizonyos, hogy a' Sz. Atyák eggyet értnek velünk. és Sz. *Cyrillus Alexandrinus* [m], Zakariáſnak ama' mondáſával bizonyíttya [n]: *Michoda Sebek ezek a' kezeid közepin?* Mint-ha azt az Angyalok mondották-vólna Urunknak Menybe-menetele-kor, látván rajta a' Seb-helyeket. Kiknek azt felelte: *Ezekkel ſebesítettem-meg azoknak házában, a' kik engem ſzeretnek-vala.* Melly Seb-helyek, a' Kriſtus teſtén nem ollyak vóltak, mint mikor a' mi teſtünkön, bé-gyógyúlván a' ſeb, annak helye meg-tetſzik: hanem ugyan lyikak vóltak; a' mint Tamás jelentette, mondván [o]: *Hanem ha látom az ő kezeiben a' ſzegek liggatását, és az újomat a' ſzegek helyére bochátom, és a' kezemet az ő óldalába bochátom, nem hiſzem.* Gondolom, hogy mikor az Apoſtolok azt mondották Tamáſnak; *Láttuk az Urat*: azt kérdette tőlök; Michoda jelen iſmérték-meg hogy az Ur vólt; és nem valami tündér, vagy chalatság? Kik azt felelték; hogy látták a' ſzegek liggatását kezein és lábain, és a' Seb-helyet az óldalán. Mellyeket halván Tamás, úgy mondotta, hogy nem hiſzi, hanem-ha ő-is azon jeleket láttya. Mert egyéb-aránt, azok a' Jelek nem illettek-vólna fel-támadott emberhez; mivelhogy az igaz Fel-támadás-által azoknak el kellett vólna törlettetni: de mint-hogy hallotta, hogy azokat a' Kriſtus meg-tartotta, ő-is kívánta látni. Es Urunk mondáſa-is azt bizonyította, midőn Tamálnak azt mondotta [p]: *Erezd ide-bé az újodat, és láſsad az én kezeimet: és hozd-ide a' kezedet, és bocháſd az én óldalamba.* melly nem lehetett-vólna, ha kezein és óldalán lyikak nem lőttek-vólna.

k In Poſtilla ſua ſuper hoc Evang.
l In c. 24. Luc.
m Lib. 12. in Ioan. c. 58.
n Zach. 13. 6

C

o Ioan. 20. 25

p Ioan. 20. 27

D

Ezek így lévén, azt írja Sz. Agoſton [q]; hogy ez Igaſság-ellen a' Pogány *Porphyrius* imigyen okoskodott: Ha a' Fel-támadás-után bóldog-állapat léſzen: mi az oka hogy Kriſtus evett, és ſebeit mutogatta? Ha azt chak a' hitetlen Tamásért chelekedte, merő tettetés vólt: ha pedig igazán mutatta, tahát a' Fel-támadáskor meg-maradnak a' ſebek. Melyből ki-tetſzik, hogy a' hitetlen *Porphyrius* azt alította; hogy a' Kriſtus Sebei, vagy nem igaz ſebek vóltak; vagy, ha azok vóltak, kételenségből maradtak-meg, mivelhogy azokat bé nem gyógyíthatta a' Kriſtus. *Béda*-is a' Pogányoknak imillyen okoskodáſokat hozza-elő [r]: Ha a' tí Iſtentek chak azokat a' Sebeket ſem gyógyíthatta bé, mellyeket a' Zsidók tőttek rajta: michoda vakmerőséggel alítyátok, hogy a' tí teſtetőket a' porból éppen helyére állathattya? De erre ſzépen meg-felel Arany-ſzáju Sz. János [s], azt mondván; hogy Urunk nem erőtlenségből chelekedte azt: mert, a' ki hólt teſtét fel-támaſzthattya; és, a' ki Adámnak

q Epiſt. 49.
r In cap. 24. Lucæ.
s Hom. 3. in c. 24. Matth.

óldala-chontyát ki-vévén, húst tőtt helyebe: ha akarta-vólna, a' Sebeket-is bé-gyógyíthatta-vólna, és ép teſtel támadhatott-vólna fel. Nem az erőtlenség vólt azért annak oka, hanem a' bőlcheség; a' mint ezennel meg-mutatom a' Sz. Aryák és Doktorok elmélkedésőkből: kiknél Három rend-béli Okait találom e' dolognak: Némellyek, az Atya-Iſtent nézik: Némellyek, a' Kriſtuſt; Némellyek az embereket.

A' mi az Atya-Iſtent illeti: azért tartotta-meg Urunk az ő ſzent Teſtén a' Seb-helyeket, hogy azokat az ő mennyei Sz. Attyának, mindenkor mutogatná, és azok-által eſedeznék érettünk. Azért mongya Sz. Pál [t]; hogy *az Iſten jobján vagyon, és eſedezik-is érettünk.* Es [u], hogy *Mindenkor él, hogy mi-érettünk eſedezzék.* Sz. János-is azt írja [x]; hogy *Vagyon ſzó-ſzóllónk az Atyánál, az igaz* Jesus *Kriſtus.* Melly mondáſt magyarázván Sz. Tamás, azt írja; hogy a' Kriſtusban Három rend-béli Szó-ſzóllás, vagy Eſedezés találtatott: I. Szenvedéſe-előtt, aitatos imádsággal, vagy könyörgéſsel; a' mint maga jelentette, mondván [y]; *Én ő-érettek könyörgök.* II. A' Kereſztfán, vére-húllásával: melyről emlekezik Sz. Pál, és azt mondgya [z]; hogy *Jobban ſzóll Abelnél*: mert az Abel vére boſzſzú-állást kért, a Kriſtusé pedig kegyelmet. III. Menybe-menetele-után, Sebeinek mutatásával: mert *a'* Jesus *menybe ment, hogy jelen légyen az Iſten orczája-előtt mi-érettünk* [a]. Mint-hogy azért Urunk az Attya parancholattyát tellyeſséggel véghez vitte, Szenvedéſe- és Halála-által: moſt nem ſzükség hogy alázatoſsan könyörögjön; hanem, hogy érdemét bé-mutaſsa; és azt kívánnya az Attyától, a' mit akar igaz fizetésül: mint a' múnkás az ő jutalmát, és bérét, nem alázatos könyörgéſsel kéri, hanem bátorságoſsan igaſságát mutattya, mellyért tartoznak néki: nem úgy mint a' kóldús az alamizsnát kéri, melyhez nincs ſemmi igaſsága, ſem erdeme, hanem éppen másnak jó akarattyától függ.

Ez pedig az Eſedezéſnek módgya igen foganatos és hatható. Mert, mint-hogy az Atya-Iſten a' Kriſtuſnak Szenvedését igen kedvellette: valamidőn azt a' Kriſtus, Sebeinek meg-mutatásával, eleibe adgya, és neminémű-képpen eſzébe juttattya, mindeneket künnyen és leg-ottan meg-nyér tőle. Mert, ha az Iſten, látván a' Szivárványt, melly három ſzép ſzínt mutat, meg-emlekezik velünk-tőtt ſzövetségéről [b]; haragja meg-enyhődik, hogy el ne veſzeſsen minden teſtet, a' víz-özönnel: mennyivel inkább meg-engeſzteltetik, látván azt, a' kit a' Szivárvány példázott, az ő áldott Sz. Fiát; ki az ő jobján ülvén, három rend-béli drágalátos Szent Sebeit mutogattya, kezein, lábain, és óldalán? úgy hogy mi-is arra-nézve, méltán mondhattyuk Dáviddal az Atya Iſtennek [c]: *Mi óltalmazó Iſtenünk, tekints; és nézz a' te Kriſtuſod orczájára*: sőt, nézz az ő áldott Kezeire-is, Lábaira, és Óldalára: és azoknak a' Szent Sebeknek érdemők-által, engedd-meg, hogy a' mi Kezeink, a' Jó chelekedetekben gyakorlyák magokat; Lábaink, a' te parancholatidnak útain fuſsanak; Szíveink, mindenkor téged ſzereſsenek, és a' te ſzeretetedből meg-ſebesítteſsenek, úgy hogy ſemmit te-kivüled ne kereſsenek, ſe kívánnyanak.

Ennek a' Könyörgéſnek módgyáról, és annak hathatóságáról, ſzép példákat olvaſunk a' Hiſtoriákban. *Cicero* azt írja [d]; hogy *Marcus Antonius*, ki a' Romai Szó-ſzóllók-közőtt igen fő vólt, egy *Marcus Aquilius*-nevű Romai fő embernek ügyét forgatta: akarván őtet óltalmazni vádolói-ellen: de eſzébe vévén, hogy beſzéde ſemmit nem fogna a' Bírák-előtt, *Aquilius*nak ruháját le-ſzaggatta, és meg-mutatta a' Romai Polgárságnak a' mellyén-valo Sebeknek helyeit, mellyeket Hazájáért-valo vitézkedésben talált-vólt; és a' mit ékes ſaólllásával véghez nem vihetett, a' Seb-helyek mutatásával künnyen végbe vitte. mert látván a' Romaiak, az ő ſzabadságokért, és bőchűlletőkért fel-vőtt Sebeket, meg-eſett ſzívők, és az *Aquilius* kívánságának engedtek. Midőn *Antigonus*, irégységből bé-vádolta-vólna *Antipatert Julius* Cháſzánál, mint-ha nem híven ſzolgált-vólna néki: bízván *Antipater* a' ſok Sebekhez, mellyeket *Julius*ért fel-vőtt-vólt, ruháját le-vetvén, és azokat meg-mutatván, meg-bizonyította hogy igazán ſzolgált *Julius*nak, és azt mondotta: Nem ſzükség, Cháſzár, hogy magamat ſok ſzóval mentſem: ezeket a' Seb-helyeket mutatom, mellyek az én hozzád-valo hívségemnek, és jó akaratomnak örők bizonyságai lehetnek. Ezek az én hívségemnek zálagi, és az én ſzívemen-valo iráſok. Kérdezzék-meg az ellenségeket, kiért vőttem én fel e' Sebeket? kik egyébért engem nem öldőztek, hanem hozzád-valo hívségemért. *Auguſtus* Cháſzárnak egy régi Vitézét törvénybe idézvén a' Bírák; nem tudván ő kihez folyamlani, mindenek láttára ő-magához ment *Auguſtus*hoz: kérvén azon, hogy pártyát fogja, és ügyét fel-vegye. Halván a' Cháſzár a' Vitéz kívánságát, eggyet válaſzta a' ſzolgai-közzűl, és annak ajanlá a' Vitézt, hogy ügyét ſzorgalmatoſsan forgatná. De ne elégedvén-meg azzal a' Vitéz, fel-kiálta, mondván:

Midőn

A

I.

t *Rom.* 8. 34.
u *Hebr.* 8. 25.
x 1. *Joan.* 2. 1.

y *Ioan.* 17. 9.
z *Heb.* 12. 24

B

a *Hebr.* 9. 24.

b *Gen* 9. 14. 15.

C

c *Pſ* 83. 10.

d *Act. in Verrem.*

D

A Midőn te Cháſzár, nagy veſzedelemben vóltál az *Actiumi* harczon, én nem kereſtem máſt helyettem, hanem magam, ſzemélyen-ſzerént harczoltam éretted. és le-vetvén kóntósét, meg-mutatá a' Sebeket, mellyeket azon a'harczon vótt-vólt a' Cháſzár-hívsége-mellett. Látván azt a' Cháſzár, meg-pírúlt, és ő-maga ment a' Vitéz óltalmára; gondolván, hogy, ha azt nem chelekeſzi, nem chak kevélynek, de háládatlannak-is tartyák. Az *Athenaſiak*, *Æſchylus* Poëtát halálra kárhoztatták; azért, hogy valami *Tragœdia*ban Iſteni káromláſt ejtett-vólt: és mikor meg akarták kóvezni, az ótſe *Amynius* azzal ſzabadította-meg, hogy ruháját le-vetvén, meg-mutatta kónyókben el-vágott kezét. mivelhogy ő vólt az eggyik, a' ki *Salamin*nál az *Athenaſiak*ért vitézűl hadakozott, és kezét el-vágatta érettek. Mellyet látván a' Bírák, és meg-ſzánván régi jó-tételeményeért, halálát meg-engedték. Ha illyen nagy ereje vólt, a' háládatlanságra hajlandó embereknél, némelly gonoſz-tévő, vagy alá-valo emberek Sebeinek: vallyon 's minémű ereje léſzen az Atya-Iſten-előtt, az ő ártatlan Sz. Fiának előtt Sebeknek; mellyeket ő nem egyébért vótt-fel, hanem az ő mennyei Sz. Attyának tiſzteſségéért, és az emberi nemzetnek üdvőſségéért.

B Mondaná valaki: Mint-hogy az Atya-Iſtennél, mindenkor emlekezetben vannak a' Kriſtus Sebei, nem kűlömben, mint-ha moſt újonnan venné-fel azokat, és a' mint Szenvedéſe-kor előtte viſelte azokat: úgy tetſzik, hogy a' Kriſtus Szenvedésének jelentésére, és, hogy így ſzólnyak, eſzébe juttatására, nem lőtt-vólna ſzűkség a' Sebek-helyeit Meny-orſzágba az Atya-Iſten-eleibe vinni. Felelet: Kétség-nélkűl, nem azért tartotta-meg Urunk a' Sebek-helyeit az ő Sz. Teſtén, hogy az Atya-Iſtennek ſzűkségeſek lőttek-vólna, mint-ha azok-nélkűl meg nem emlekezett-vólna a' Kriſtus érdemiről; mert az Iſten, ſem el nem feletkezhetik, ſem kűlső jelekkel nem él, hogy valamiről meg-emlekezzék: mindazáltal, ſzűkségeſek vóltak, mi-érettünk; hogy tudnók, hogy a' Kriſtus azért ment Mennyekbe, hogy *jelen légyen az Iſten ſzine-előtt mi-érettünk* [c]: az-az, a' mint Sz. *Cypriánus* mondgya [f]; hogy a' Teſten meg-tartatott Sebek, mindenkor kérjék az üdvőſségünk fizetését, és ki-kereſsék az engedelmeſségnek jutalmát: a' vagy, a' mint Sz. *Anſelmus* mondgya [g], hogy jelen légyen az Atya-Iſten kegyeſségével, eſedezvén érettünk, és mutogatván a' Sebek-helyeit, mellyeket mi-érettünk vőtt-fel. Mert chodálatos, és ki-mondhatatlan módon, azt, a' ki ſemmit el nem felejthet, és mindenkor kéſz a' kónyörűléſre, közbe-vetés-nélkűl ínti az Úr Jesus, melly méltán kelleſsék azokon kónyörűlni, a' kikért ő meg-harczolván, a' Halál birodalmát tulajdon halálával meg-rontotta.

c Hebr. 9. 24.
f Serm. de Baptiſmo Chriſti.
g In c. 9. ad Hebr.

Azt írják az *Anatomicusok*; hogy embernek a' ſzíve igen meleg, és a' vérnek tárháza; a' tűdeje pedig neminémű-képpen ſzellőzteti, és hívesíti, hogy ember a' nagy hévség-miatt meg ne eméſztődgyék, és el ne fodgyon. Az Atya-Iſten haragja a' Bűnősök-ellen, ſzűntelen fel-gerjed; és ő-maga mondgya [h], hogy *Tűz gyuladott haragjában, és égni-fog mind a' pokol végéig*. 'S nem ok-nélkűl: mert, ha *az erdő-fái-ſzerént gyulad a' tűz* [i], és az emberek vétke-ſzerént gerjed-fel az Iſten haragja, mint-hogy a' vétkek ſzámtalanok: ha a' Kriſtus Vére azokat nem óltaná, az egéſz emberi nemzet régen el-fogyott-vólna. Mert moſt ſokkal nagyobbak a' vétkek, hogy-ſem az-előtt vóltak: mivelhogy már a' Kriſtus-által az Ördög ereje meg-rontatott; a' Meny-orſzágkapuja meg-nyittatott; az Iſten Törvénye meg-írattatott; a' Szentségeket a' Kriſtus el-rendelte; a' Sz. Lelket el-küldötte; maga példáit, és a' ſok Szentekét velünk közlőtte; az ő Kereſzte- és Halála-által, a' Bűnnek gonoſságát és úndokságát meg-jelentette; és hozzánk-valo meg-gondolhatatlan ſzeretetit meg-iſmértette: mellyek mind igen haſznos eſzközök a' Bűnnek el-távoztatására, és meg-győzésére. Jól mondgya azért Szent Ambrús [k]; hogy Kriſtus Urunk nem chak a' Hitet erősíti, hanem a' Szeretetet-is élesíti: hogy inkább akarta az érettünk-ſzenvedett Sebeket az égbe bé-vinni, hogy-ſem el-tőrleni; hogy az Atya Iſtennek, a' mi Váltságunk, vagy ſzabadulásunk ſattzát, vagy árrát meg-mutatná. Haſonló-képpen beſzél *Beda* [l].

h Deut. 32. 22.
i Eccl. 28. 12.
k In cap. 24. Lucæ.
l In cap. 24. Lucæ.

II. RÉSZE.

II. A' mi Kriſtus Urunkat illeti; egy-nehány Okokért tartotta-meg az ő Sz. Teſtén a' Sebek-helyeit: Első Oka az; Hogy azok lennének az ő vitézségének és erősségének, sőt diadalmas győzedelmének-is bizonyos jelei. Bé-ment Urunk, úgymond Sz. Bernárd [m], a' Tanítványokhoz, meg-mutatván kezeit és óldalát: mint a'

m Serm. 3. de Reſurrect.

Vitézek,

Vitézek, erősségöknek meg-bizonyítására, mutogattyák a' paizokon esett chapásokat. Ha valamelly erős Vitéz, úgy-mond *Beda* [n], a' Király parancholattyára, az egész nemzetének meg-szabadúlásáért, valakivel bajt vína; és, noha sok sebek esnének rajta, ellenségét meg-győzné, és meg-ölné, és nemzetségének meg-szerzené a' győzedelmet: ha az Orvos azt kérdené tőle; ha úgy akarja-e bé-gyógyíttatni a' sebeket, hogy semmi jelők ne maradgyon; vagy hogy a' Sebek-helye meg-maradgyon ugyan, de minden fogyatkozás és dísztelenség-nélkül? Kétség-nélkül azt felelné, hogy inkább akarja a' Győzedelemnek jeleit meg-tartani; úgy hogy testi épségének és szépségének ne ártsanak. Azon-képpen Krisztus Urunk, az ő Győzedelmének meg-maradandó bizonyos jeleért, inkább akarta a' Sebek-helyeit menybe vinni, hogy-sem el-törleni. Es, mint-hogy az igaz Szeretőnek ninch kedvesb dolga, mint azoknak a' Sebeknek jeleit viselni, mellyeket Szeretőjének óltalmáért vött-fel, és azokkal mindenütt dichekedik: kétség-nélkül Urunk-is, örömest meg-tartotta a' mi üdvösségünkért fel-vött Sebeknek helyeit, kiket haláláig szeretett. És mikor az Angyalok azt kérdették [o]; *Michoda Sebek azok a' kezeinek közepin?* azt felelte: *Ezekkel sebesítettenek-meg azoknak házában, a' kik szeretnek-vala engem*; az-az, a' kik valaha szerettenek, és a kiknek mindenkor szeretniek kellett-volna engem: holott én úgy szerettem őket, hogy a' Sebeket-is, mellyekkel meg-sebesítettek, szeretet-gyanánt tartottam. mint mikor Júdást *Barátyának* mondotta [p]: jelentvén, hogy ő akkor-is úgy viselte magat Judáshoz, mint baráttyához; és hogy Judásnak-is azt kellett-volna mivelni.

Második Oka: Az ő Testének nagyobb ékessége és dichősége. Mert, a' mint Sz. Tamás írja [q], azok a' Seb-helyek, nem chak nem rútíttyák a' Krisztus Testét, hanem ugyan ékesitik-is, mint valami drága Rubintok, vagy Gyemántok. Sőt Sz. Agoston-is azt írja [r]; hogy a' Mártyroknak meg-dichőült testőkön, meg fognak a' Seb-helyek tetszeni nagy ékességgel. és azont mondgya Sz. Ambrús-is [s]. És noha úgy tettszik, hogy Sz. *Cyrillus Alexandrinus* [t] külömbet mond: de bizonyos, hogy nem tagadgya egy-általlyában a' mit a' több Sz. Atyák mondottak: hanem chak azt jelenti [t]; hogy azokban, sem fogyatkozás, sem dísztelenség nem lészen. Történik, hogy valami drága ruha, szegbe akad, és meg-szakad; de azt a' szakadást, a' bőlch Gyöngyfűző olly szépen bé-varja arany-fonállal, vagy selyemmel; úgy bé-tatarozza gyöngyökkel, és drága kövekkel, hogy sokkal dísztesbnek tetszik, hogy-sem a' szakadás-előtt: hasonló-képpen a Krisztusnak drágalátos Szent Teste, melly az Istenségnek neminémű ruházattya volt, a' szegek-, ostorok-, tövisek-, és láncha-miatt meg-szakadozott-volt: de Isteni bőlcheségével azt úgy fel-ékesítette, hogy előbbi szépségét-is meg-előzte. A' ki valami drága Palotát épít, ha ablakot nyit rajta, azzal nem chak meg nem rútíttya, hanem ugyan meg-is ékesíti; és azt chelekeszi, hogy minden egyéb ékessége-is tettetesb légyen: azon-képpen Urunk testének (melly az Istenségnek drága Palotája, és kedves lakó-helye, 's élő Temploma volt,) Sebei, ollyak voltak; mint valami ablakok, mellyeken az ő dichősége inkább fénylett és tündöklött.

Harmadik Oka az; Hogy meg-ismértetné velünk a' Krisztus, melly igen kedvellette ő a' Szenvedést, és mi módon gyönyörködött abban; a' mint beszédével-is jelentette, mondván [u]: *Kereszttséggel kell meg-kereszteltetnem, és mint szorongattatom, míg nem el-végezteséik.* Es [x]: *Kívánva kívántam e' Húsvétet meg-enni veletek minek-előtte szenvedgyek.* Mert, mint-hogy Fel-támadása-után, meg-dichőült Testében semmit nem szenvedhetett, mindazáltal a' Sebek-helyeit meg-tartotta: hogy Meny-országban-is, a' mennyire az ott-valo állapat szenvedné, Sebek-nélkül ne lenne. Es a' mint-hogy a' Vitézkedő Anyaszentegyházban, létel-szerént viselte a' Sebeket az ő Szent Testén, azon-képpen a' Győzedelmes és dichőséges Anyaszentegyházban, azoknak valóságos helyeit és jeleit el ne törlené, hanem meg-tartaná: jelentvén, hogy, ha az állapat engedné, ott-is örömest szenvedne. Ezzel chodálatos-képpen erősítette, és bátorította a' Sz. Mártyrokat a' szenvedésre, és a' Világ-, Test-, és Ördög-ellenvalo harczoláfra. Azt olvassuk a' Makabæusok könyvében [y]; hogy *az Elefantoknak, a' szőlének, és a' szederjnek vérét mutatták*, és azzal ingerlették a' harczra: hasonló-képpen a' Krisztus, meg-tartván az ő Sebeinek helyeit, az ő Vitézit azoknak mutogatásával fel-gerjeszti a' harczra: a' mint Sz. Bernárd-is mondgya [z]: kik, látván az ő Hadnagyoknak vitézségét, vérig-valo harczolását, és a' Szenvedéshez-valo kívánságát, ne szánnák a' magok testét, hanem készek volnának viszontag vérőket ontani ő-érette. Es bizonyára, foganatos volt ez a' fogás és találmány: mert a' Krisztus Sebeihez-képeſt, számtalan Mártyrok nagy örömmel ontották vérőket, a' Krisztusért, és az ő

szent

A

n Tó cap. 24. Luca.

B

o Zach. 13. 6.

p Mat. 26. 50

q 3. p. q. 45. art. 4.

r Lib. 22. Civ. c. 19 & 20

s Lib. 10. in Luc.

t Lib. 12. in Ioan. c. 78.

C

u Luc. 12. 50.

x Luc. 22. 16.

D

y 1. Mach. 6. 34.

z Serm. 61. in Cant.

A

szent Törvényeért: és nem chak erős Férfiak, és vastag Vitézek, hanem gyarló Aszszonyok-is, és gyenge Szűzek 's Gyermekek; kik egyéb-aránt, természet szerént, chak a' halál nevétől-is irtóznak; kiknek számát egyedűl az Isten tudhattya. Ez pedig, nem chak akkor volt, mikor még a' Kristus Vére semminemű képpen forrott az első Híveknek szemök-előtt: hanem az-után-is minden időben: sőt most-is sok helyeken, fő-képpen *Indiá*ban, és *Japoniá*ban, a' Pogányok-között; *Angliá*ban, és *Scotiá*ban, az Eretnekek-között: és ez után-is úgy lészen, mind világ végé-ig.

Negyedig Oka az; Hogy azok, Könyvek-gyanánt lennének a' Kristusnak. Azt írja Sz. János [a]; hogy *A' Királyi-széken állónak jobb-kezében, egy belől és kivűl bé-írott Könyvet látott, mellyet hét pecséttel vólt bé-pecsételve.* Ezen a' Könyvön, érthettyük a' Kristusnak szent Kezeit: mellyekben-valo belső írást, ő-maga olvasa; a' kivűl-valót pedig, velünk olvastattya; melyről ez-után szóllok. A' Kristus, abból a' drága Könyvből, a' mi emlekezetünket olvasa; hogy mi-rólunk soha el ne feletkezzék, úgy mint kikért nem szánta a' Sebeket a' kezein fel-venni. Erről érthettyük az Ur mondását Isaiásnál [b]: *Mondá a' Sion: El hagyott engem az Ur, és az Úr el-feletkezett rólam. Vallyon el-feletkezhetik-e az aszszony az ő magzattyáról, hogy ne könyörűllyön az ő méhe fiun? és hogy ha az el-feletkezik-is, de én el nem feletkezem rólad. Ime az én kezeimre fel-írtalak téged: a' te kő-falaid mindenkor az ón szemeim-előtt vannak.* Ezt hogy jobban meg-értsük; azt kell eszünkbe vennünk, hogy annyiba jutott-vólt a' Zsidóknak rabság-beli nyomorúságok, hogy kétségbe esvén szabadúlások-felől, azt mondotta Sion; hogy az Ur tellyességgel el-feletkezett rólok, és chak veszö-félben hadta őket. Melly panaszolkodásra meg-felel az Ur: és szép hasonlatosság-által meg-mutattya, hogy külömben vagyon a' dolog; és hogy ő az ő választott népéről semmi-képpen el nem feletkezett, de el sem feletkezhetik. Mert, mi-képpen hogy az Anya nem bírhattya arra magát, hogy az ő gyermekéről, fő-képpen kichiny-korában, el-feletkezzék, hanem mindenkor azzal bajlódik, és róla gondolkodik: hasonló-képpen az Isten az ő népéről soha el nem feletkezik. Es hogy-ha történnék-is, hogy valamelly Aszszony el-feletkeznék az ő gyermekéről, a' mint hogy történhetik-is, vagy kételenségből, vagy kegyetlenségből: mindazáltal, a' feledékenységnek helye nem lehet az Istenben; holott az Isten inkább szereti az ő népét, hogy sem az Anya az ő gyermekét. Azt pedig azzal bizonyíttya; hogy, *A' kezeire fel-írta őtet.* Melly mondásnak, egy-néhány magyarázattyát olvasom; és mindenik igen illik e' dologhoz.

B

C

I. Az Isten azokhoz hasonlíttya magát, kik szerelmes, de távúl-lévő barátttyoknak képöket magoknál kordozzák, vagy házokban tartyák, hogy azokról mindenkor meg-emlekezzenek. De mint-hogy afféle képeket nem mindenkor hordoznak nálok az emberek; vagy, ha nálok hordoznak-is, nem hordozhattyák olly helyett hogy mindenkor szemök-előtt forogjon: az Isten, hogy magáról nagyobb dolgot mondgyon, azt jelenti; hogy ő a' Jerusalem képét, nem valami táblára, vagy papirosra írta, a' mint a' képeket közönségesen szokták írnyia, hanem a' kezeire, mellyek szűntelen szemei-előtt forognak. II. *Montánus* azt írja; hogy az Isten, a' Fundáló mesterekről-valo hasonlatosság által szóllott: kik, midőn valami jeles alkotmányt akarnak építeni, azt elsőben kichiny helyre le-írják, hogy mindenűtt vélek hordozhassák. De mivelhogy afféle le-ábrázolás papirosson-is szokott lenni, melly hamar el-szakad, vagy el-kopik; és nem mindenkor forog-is a' szem-előtt: azt-is felyűl-haladgya az Isten, ki Jerusalemet tulajdon kezeire írta, és azokon ábrázolta-ki. III. Némellyek, *Sanctius*sal azt ítélik; hogy az annyit tészen, mint-ha azt mondotta-volna az Isten: Ú úgy szeretem, és kedvellem Jerusalemet, hogy, mi-képpen az emberek azoknak képöket, vagy nevöket a' kiket szeretnek, gyűrőbe mettszetik, és kezökön, vagy újokon viselik, hogy azoknak képökkel, vagy nevökkel, távúl-létekben-is gyönyörködtessék magokat: azon-képpen, mindenkor szemem-előtt forog nékem Jerusalem, és annak emlekezeti kedves és kellemetes én-nálam. Mikor az Izraël fiait fogva vitték Babylonba, a' Jerusalem képét gyűrőkbe viselték, és azért mondotta Dávid ő képökben [c]: *Ha el-feletkezem rólad Jerusalem, el-felejtve légyen a' jobb-kezem*: az-az, a' mint némellyek magyarázzák, Úgy feletkezem-el rólad, ha jobb-kezemről el-feletkezheté, mellyen hordozom a' te képedet. Illyen módon mondgya az Ur-is hogy Jerusalemről el nem feletkezik, mivelhogy kezeire fel-írta.

D

[a] Apoc. 5. 1.

[b] Isa. 49. 14.

[c] Ps. 136. 5.

Mint-hogy azért Sion, vagy Jerusalem, az Anyaszentegyházat példázta, lássuk e' mondás mint illik hozzája. Nyilván-valo dolog, hogy a' Pogányoktól, és Zsidóktól, gyakorta olly üldözéseket szenvedtek a' Kristus Hívei; hogy nem ok-nélkül vélhette-volna az ő Anyaszentegyháza, hogy az Isten tellyességgel meg-vetette, vagy

el-felet-

el-feletkezett róla, ha az Istennek jó-voltához, és bőlcheségéhez e' feledékenység hozzá fért-volna. Mert, hogy egyéb üldözésekről ne emlekezzem, mikor a' Zidók Szent Istvánt meg kövezték, azt irja Szent Lukách [d]; hogy *Az napon nagy üldözés lőtt az Anyaszentegyházban, melly Jerusalemben volt; és minnyájan el-oszlottak Judeának és Samariának tartományiba, az Apostolokon-kivül.* Az-okáért, fel-kiáltottak a' Hivek panaszolkodva a' Kristushoz: kiknek panaszolkodásokra azt felelte; hogy el nem feletkezik rólok, mert kezeire irta őket: ollyan módon, a' mint meg-magyarázók. Sőt némellyek azt-is mondgyák; hogy a' Kristus kezeire, az Anyaszentegyház a' Sebekbe irattatott: mellyeknek helyeit meg-tartván, el nē feletkezhetik róla, mint a' kezeiről, mellyek mindenkor szemei-előtt forognak. A' Kristus az Anyaszentegyházat mint Jegyesét, szent Vérével vötte magának: azzal mosta-meg, és fel-ékesítette; a' mint Szent Pál jelenti, mondván [e]: *Kristus szerette az Anyaszentegyházat, és ő magát adta azért.* A' Jegy-ruhának árrát pedig, a' kezeire irta, hogy soha el ne feletkezzék az ő Jegyeséről. Nem téntával irta pedig, melly sokára el-kopik, vagy ki-vakartatik; hanem drágalátos Szent Vérével, a' Sebeknek helyeivel, mellyek soha el nem tőröltetnek: nem pennával, vagy gyenge bőtűkkel, mellyek chak a' kéznek bőrét sem hattyák-által; hanem Vas-szegekkel, és nagy liggatásokkal, mellyek tellyességgel által-járták az ő Szent Kezeit, mellyeknek jeleit örök emlekezetre megtartya.

A

d Act. 8. 1.

e Eph. 5. 26.

B

III. RESZE.

III.

DE lássuk már a' minket-illető Okokat-is, a' mellyekért a' Kristus meg-tartotta az ő drágalátos Szent Sebeinek tündöklő jeleit: Mert azokból, mind Hitünk meg-erősödik, 's mind Szeretetünk fel-gerjed.

Első Oka; a' Hitben-valo gyarapodás volt, hogy a' Tanítványok szívéről minden homályt el-venne; és őket bizonyosokká tenné, hogy azon emberi testben támadott-fel, melyben a' mi üdvösségünkért a' Keresztен függött, engesztelvén az ő Sz. Attyát, és a' mi bűneinkért tellyességgel meg-fizetvén néki. Továbbá; hogy sok-féle Eretnekeket meg-szégyenítene, kik balgatagúl, és hamisan azt mondották, hogy a' Kristus test-szerént fel nem támadott: vagy, ha fel-támadott, más testet vött-tel, és nem az ő tulajdon testében támadott-fel. Hogy meg-értsed, úgymond Arany-szájú Sz. János [f], hogy azon Úr, a' kit fel-feszítettek, és nem más, támadott fel; az-okáért a' Keresztnek jeleivel támadott-fel. Hasonló-képpen beszéll Sz. Agoston-is [g]. és erről magyarázza Dávidnak ama' mondását [h]. *Én meg-erősítem annak oszlopit.* Es azt mondgya; hogy Dávid az Apostolokat nevezi Oszlopoknak, kiket a' Kristus Fel-támadásával meg-erősített a' Hitben: Es michodák volnának, úgymond [i], azok az Oszlopok, ha a' Kristustól meg nem erősittetnének? az Oszlopok, mellyek a' Szenvedés-kor ingadoztak, a' Fel-támadás-által meg-erősödtek. Megrettentették őket a' Sebek, meg-erősítették a' Sebek-helyei. Az-okáért tartotta-meg azokat, hogy azzokkal meg-erősítené az Oszlopokat.

C

f Hom. 86. in Ioan.

g Eph. 49. q. 1

h Ps. 74. 4.

i Io Ps. 74.

Nem chak az Apostolokat erősítette-meg pedig azzal, hanem minket-is, a' mi Fel-támadásunkról-valo hitben, valóban meg-vastagitott; hogy mi-is azon testben támadunk-fel, a' melyben e' világon fáradtunk és éltünk; a' mint Jób Patriárka-is jelentette, mondván [k]: *Tudom, hogy az én Meg-váltóm él, és az utólsó napon a' földből fel-támadok. Es ismég környül-vétetem bőrömmel, és az én testemben látom-meg az én Istenemet: kit én-magam látok-meg, és az én szemeim nézik, és nem más: él-tétetett e' reménség az én kebelemben.* Kit mi-is követvén, ezen reménséget helyhezteszük a' mi szívünknek kebelébe, mint bizonyos, drágalátos és kedves dolgot: úgy hogy, ha valami nyomoruság, vagy háboruság talál bennünket, azzal vígasztallyuk magunkat; hogy az a' mi gyarló testünk, ha szintén sebekkel rakva-is most, és férgekkel tellyes, mint Jóbé volt, új életre fel-támad; chak hogy örömest szenvedgyen most mindē fáradságot. Holott azt veed eszedbe; hogy Urunk, a' mint igaz Fel-támadását a' Sebek helyeivel bizonyította, úgy az ő Fel-támadásával a' miēket-is állatta. mert az ő Fel-támadásában vagyon a' mi fel-támadásunknak reménsége, és formája, mint a' szépen le-irott táblákban. Mert, mi-képpen hogy a' kik Rómát, vagy Velenczét nem látták, azok formáját, és nagy-voltát, le-irott tábláról eszőkbe vészik; és a' Fundáló-mesterek-is, a' minémű épületet akarnak chinálni, azt elsőben irásban el-intézik, és ki-ábrázollyák: azon-képpen, minémű lészen a' mi testünk fel-támadása, a' Kristus Fel-támadásából, mint valami képből, eszünkbe vehettyük.

k Iob. 19. 25

D

Masodik Oka az: Hogy, mivel a' Mártyromságot az Isten nem mindennek engedi, és gyakorta, a' kik kercsik, azoknak nem adatik; a' kik pedig nem-is gondol-

A

kodnak felőle, meg-találllyák: más módon követnők minnyájan a' Kriſtuſt, a' békeséges Szenvedés-által; úgy hogy valami kereſztet reánk vét, őrömeſt el-hordozzuk: sőt azon-felyűl, magunk-is ſanyargaſsuk teſtünket bőjtöléſsel, veréſsel, fáraſztáſsal; a' mint ſokan chelekeſzik a' Hívek-közzűl, fő-képpen a' Nagy Hétben, midőn a' Kriſtus Szenvedéséről, és Sebeiről, kivált-képpen emlekezik az Anyaſzentegyház. Ezek bátran mondhattyák Szent Pállal [l]: *Én az Úr* JESUS*nak bélyegit hordozom az én teſtemen.* Melly mondáſt Szent *Jerónymus* azokról ért, kik a' Kriſtus ſzeretetiért ſanyargattyák teſtőket; hogy a' ſzenvedő Kriſtushoz, valamenyire haſonlók légyenek. És némelly Szenteknek, kik a' Meg-feſzíttetett Kriſtusban kivált-képpen gyönyörködtek, az Iſten ugyan külső jelekkel-is meg-bélyegezte kezőket, lábokat, és óldalokat; a' mint Szent Ferenczről írja Szent *Bonaventúra* [m], mellyet a' Negyedik *Alexander* Pápától hallott, ki azokat ſzemével látta. Haſonlót írnak a' *Senaſi* Sz. Katalinról-is: kik afféle bélyegeknek, nem kevés fájdalmát ſzenvedték.

B

Szükséges bizony nékünk *a' Békeséges tűrés* [n]; *hogy az Iſten akarattyát chelekedvén, el-vegyük az ígéretet.* Szükséges: mert abban bírjuk a' mí lelkeinket [o]: és tekélletes chelekedete vagyon [p]. De ezt nékünk Kriſtus Urunk ajánlya, fő-képpen az ő Sebeinek helyeivel. Mikor a' Fejedelem meg akar valamelly Vitéz embert nemesíteni, olly czimert ád néki, melyből leg-inkább ki-teſsék vitézsége; úgy mint. Törők fejet, kardos kezet, lobogós kopiát, nyilakat, és egyéb effélét: A' mí édes Üdvözítőnk, igaz vitézségét akarván jelenteni, a' Békeségés tűréſnek czimerét válaſztotta magának: nem hogy azt tafotára, váſzonra, vagy papiroſra íratná; ſem hogy fára, vagy kőre faragtatná; ſem hogy ezűſtre, vagy aranyra mettſzetné: hanem, hogy az ő dichőséges Szent Teſtén őrökké hordozná, annak a' Jóſzágos chelekedetnek őrök dichéretire és böchűlletire: hogy ottan chak abból tanúlnók meg, minémű dichőség légyen az Úr neveért háboruságot ſzenvedni. Mellyet hamar meg-tanúltak-vólt az Apoſtolok: mert, chak hamar Urunknak Menybe-menetele-után [q], *Őrűlvén mentek-el a' Gyűlekőzet-elől, mivelhogy méltókká lőttek a'* JESUS *neveért gyalázatot* (de vereséget-is) *ſzenvedni*: kiknek nyomát követték ſok Szent Mártyrok.

C

HARMADIK Oka az: Hogy a' Kriſtus Szenvedésének, mint velünk tőrt leg-nagyobb Jó-téteményének, emlekezete őrökké meg-maradna. A' Vitézkedő Anyaſzentegyházban, a' Szent Misének áldozattya, naponként-valo ſzűnetlen emlekezete a' Kriſtus Szenvedésének és Halálának; a' mint maga jelentette, nondván [r]: *Ezt az én emlekezetemre chelekedgyétek.* Es, a' mint Sz. Pál írja [s], *Valamennyíſzer éſzitek e' Kenyeret, és iſzſzátok a' Pokárt, az Úr halálát hirdetitek.* A' Győzedelmes Anyaſzentegyházban pedig, a' Kriſtus Seb-helyei emlekeztető jelek, mellyek a' Szenteket a' Kriſtus Halálára emlekeztetik. A' Sebek helyeit, úgy-mond *Haymo* [t], el nem akarta törleni Kriſtus Urunk; hogy a' Válaſztottak, kik Meny-orſzágba vitetnek, látván a' Sebek helyeit az ő Meg-váltójok teſtén, ſzűntelen hálákat adgyanak néki, és azt mondgyák [v]: *Méltó vagy Uram el-venni a' könyvet, és fel-nyitni annak pechétit; mert meg-ölettettél; és meg-váltottal minket az Iſtennek, a' te Véreddel.*

D

De minket-is hálá-adáſra íntnek a' Kriſtus Sebei: mert azokban, nyilván meg-látyuk az Iſtennek hozzánk-valo jó akarattyát, mint ez-után meg-mutarom; mellyért őrök hála-adáſsal tartozúnk. Ha ő a' kezeire írt bennűnket, hogy meg-emlekezzék rólunk: méltán kívánnya mí-tőlünk-is, a' mit az ő Jegyeséről kívánt, mondván [x]: *Tégy engem mint pechétet a' ſzívedre; mint pechétet a' karodra*: úgy hogy minden kívánságink, és chelekedetink, az ő Szeretetinek pechétével légyenek meg-pechételve; és mindenekben az ő ſzent akarattyát, és Törvényét kövéſsük. Mert, ha az Iſraël fiaitól azt kívánta [y], hogy *az ő Törvényét, mellyet az Angyalok-által adott nékik, jelűl a' kezőkre kötnék*, hogy mindenkor meg-emlekezzének róla: ſokkal méltóbb, hogy mí azt chelekedgyük a' Szeretetnek törvényével, mellyet Urunk az ő meg-ſebeſíttetett kezeivel adott nékünk; azzal bizonyítván ſzeretetit. Mert kétségnélkűl, kevésbel-is meg-válthatott-vólna: de hogy *Bővséges lenne ő-nála a' meg-váltás* [z], Nagy árron vőtt-meg; tudni illik, az ő drágalátos Vérén; melynek fő oka, az ő nagy Szertete vólt mí-hozzánk.

NEGYEDIK Oka az: Hogy azok nékünk, a' mint az-előtt jelentém, Könyvek-gyanánt lennének, mellyekből künnyen meg-tanúlhatnók a' mi ſzükségés az üdvőſségre. Es mint-hogy annak a' Könyvnek Hét Pechéti vóltak, mellyeket a' Bárány nyitott-fel: én-is Hét dologról emlekezem, mellyeket a' Kriſtus Sebeiből meg-tanúlhatunk; noha egyéb-aránt igen nehezek az emberi elmének. Előſzör: Meg-tanúlhattyuk az Iſteni Szeretetnek és bőlcheségnek kincheit: mert, a' mint Sz.

Bernárd

l Gal. 6. 17.

m Vita Sancti Franciſci c. 13

n Heb. 10. 36

o Luc. 21. 19.

p Jac. 1. 4.

q Act. 5. 41.

r Luc. 22. 19.

s 1. Cor. 11. 26.

t In c. 20. Ioan.

v Apoc. 5. 9.

x Cant. 8. 6.

y Deut. 6. 8.

z Pſ. 129. 7.

Bernárd beszéll [a], nyilva vagyon a' szívnek titka a' testnek Sebei-által: nyilva vagyon ama' kegyességnek el-rejtett szentsége; nyilvá vágyon a' mi Istenünknek szívből-valo Irgalmassága. Ugyan is, mi módon nem nyilatkoznék-meg a' szívnek titka a' Sebek-által? Mert, miben tündöklött inkább, Uram, hogy te édes, és kegyes, és nagy-irgalmasságú vagy, mint a' te Sebeidben? Az-okáért, ha valaki most azt mondaná az Istennek, a' mit régenten a' Zsidók mondottak Malákiásnál [b]: *Miben szerettél minket?* azt felelné: Látsátok az én kezeimet, és lábaimat, és óldalamat; és leg-ottan meg-tanúlhattyátok azoknak Sebeiből. Mert, *Úgy szerette az Isten e' világot, hogy az ő eggyetlen-egy szűlött Fiát adná* [c]. de mire adná? hogy kezeit és lábait által-liggatnák szegekkel; óldalát meg-nyitnák lánchával mi-érettünk. mellyek nem egyébből származhattanak, hanem az Istennek véghetetlen Szeretetiből. Melynek, minémű szeretettel kellessék néked Keresztyén ember meg-felelned, gondolkodgyál felőle, és tudakozzál róla.

Másodszor: Meg-tanúlhattyuk, minémű gonosz és ártalmas légyen a' Bűn, mellyet más orvosság meg nem gyógyíthatott, hanem az Isten Fiának Szent Vére. Ki ha az ő Szent Véréből orvosságot nem szerzett-vólna, sem Angyal, sem ember meg nem gyógyíthatott-vólna minket: mert senki eleget érettünk nem tehetett-vólna, ha szinten tellyes életében minden sanyarúságot szenvedett, és minden jót cheleked-ett-vólna-is. Erről szépen beszéll Szent Bernárd [d], és igazán mondgya; hogy az Orvosságnak drága- és bőcsülletes mi-voltából, kell a' nyavalyáról ítéletet tenni. Az-okáért senki ne mondgya, a' Bölcsnek íntése-szerént [e]; *Vétkeztem, és mi szomoruságom történt?* ment valóban nagy szomoruságunk történt-vólna a' vétekért, ha azért az Isten Fia nem lakolt-vólna; kezeit, lábait, óldalát meg nem liggattatta-vólna.

Harmadszor: Alkolmasint meg-tanúlhattyuk, minémű keserves kínok légyenek pokolban. Mert, ha az Isten az ő Szent Fiának nem kedvezett, hanem a' mi bűneinkért olly keserves chapásokkal és sebekkel ostorozta-meg: mint lészen pokolban dolgok az istenteleneknek, az ő tulajdon vétkőkért, mellyekkel szánt-szándékkal, szemtelenül meg-bántották az Istent? mert, a' mint Urunk mondotta [f], *Ha a' zöldellő fán ezeket mivelik, a' szárazon mi lészen?* Ha a' Krisztus, a' ki szép zöldellő és gyümölchöző fa, így bűntettetett: mint lészen az istenteleneknek dolgok, kik mint az aszszú-fák, és reves tőkék, semmire nem jók, hanem chak az örök tűzre? Gondolkodgyanak a' puha és kényes Keresztyének magok állapattyáról, kik most a' Krisztusért, sőt magok üdvösségőkért, semmi nehéz dolgot nem akarnak cheleked-ni, sem szenvedni, mint-ha hinto-szekéren kellene Meny-országba menni: bizony, félek rajta, hogy meg-chalatkoznak; és itten keveset nem akarván szenvedni, pokolban sokat-is szenvednek.

Negyedszer: Részszerént meg-tanúlhattyuk a' Mennyei bóldogságnak, nagy-, és dicsőséges-voltát-is. Mert, ha az Istennek Fia, *Kiben minden Bölcheségnek és tudománynak kinchei el vannak rejtve* [g]; ki *Mindeneket tudott* [h]; annyira bőcsülötte a' Mennyei bóldogságot, hogy azért kezeit, lábait, és óldalát által merte liggattatni: bizony, nem kichiny dolognak kell lenni: fő-képpen mint-hogy azt nem magának kereste, holott övé volt; hanem mi-nékünk. Az-okáért, noha sem a' szem nem látta, sem a' fül nem hallotta, sem az ember szívében fel nem mentenek, a' miket az Isten azoknak készített a' kik őtet szeretik: mindazáltal, a' Krisztus Sebeiből, valami részből meg-érthettyük. mert a' bölch áros-ember, nagy árron alávalo marhát nem vészen. A' ki ezt jól meg-gondolná, ha nem tudom mint ingerlené-is az Ördög a' bűnre, hizelkedvén a' Világ-által, chiklandozván a' Testtel, nem künnyen tántorodnék-meg; hanem nagy bátorsággal azt felelné: Látom, hogy a' Krisztus nékem az örök Bóldogságot illy nagy árron szerzette: és én azt, egy szempillantásig-valo gyönyörűségért, egy kevés veres, vagy feír földért, él-tékozollyam-e? Nem követem Esaut, ki az Első-szűletésnek méltóságát, egy tál lenchén eladta [i]: de az-után meg-siratta; noha azzal viszsza nem nyerte.

Ötödször: Meg-érthettyük az Anyaszentegyház-béli Szentségeknek mi-voltát és erejét, bőcsülletét és méltóságát. Mert, noha mi azokban egyebet nem látunk, víznél, olajnál, kenyérnél, bornál, és egyéb hasonló dolgoknál: mindazáltal, mint-hogy azoknak ereje a' Krisztus Véréből származik, kétség-nélkül el-hihettyük hogy nagy dolgok, és lelki nagy dolgokra alkolmatosok. Az-okáért, meg kell azokat bőcsülleni, és méltó készülettel kell azokhoz járúlni. Gondolom, hogy, ha valamelly Fejedelemnek ajándékát vinnék hozzád, nagy örömmel és bőcsüllettel vennéd, ha szinten

A
[a] *Serm. 61. in Cant.*

[b] *Mal. 1. 2.*

[c] *Ioan. 3. 16.*

B

[d] *Serm. 3. de Nativit.*

[e] *Eccli. 5. 4.*

C

[f] *Luc. 23. 31.*

[g] *Col. 2. 3.*

[h] *Ioan. 21. 17.*

D

[i] *Gen. 25. 33.*

A

valami kőz edényben látnád-is. az aranynak, és drága-kőnek, a' rongyos erszényben-is azon árra és mi-vólta vagyon.

Hatodszor: Meg-érthettyük azt-is, honnét kellessék minden Mennyei Jókat várnunk: tudni illik, a' Kristusnak által-liggattatott Kezeiből. Kiről a' Menyasszony azt mondotta [k]; hogy *A' kezei gömbölyegek aranyból, rakvák hyaczintusokkal.* Gömbölyegek: mert könnyen járnak az adományra. Es, mivelhogy aranyból-valók; hihető, hogy nem valami aprólék dolgokat osztogatnak, hanem jeles, drága; és Mennyei dolgokat. mint-hogy a' Hyaczintus-is ég-színű, és igen drága-kő. Innét mondgya Szent Bernárd [l]; hogy az aitatos lelkek, azokból szopják az Irgalmasságnak mézét, és a' Szeretetnek édességét. Jól tudta ezt Szent *Elzeárius* Gróf: azokáért igen örömest elmélkedett a' Krisusnak Sebeiről, és neminémű-képpen azokban lakott. Kiről azt írja *Surius* [m]; hogy, midőn távúl vólna házas-társától, és a' feleségé gyakorta követeket küldene hozzája, kik Urának minden dolgairól, és főképpen egéssségéről túdósítanák; azt íratta válaszúl néki: Egéssségben vagyok testszerént, és jó állapatban: Ha pedig engem fel akarsz találni, vagy látni, a' Kristus óldalának Sebében keress: ott lakom; ott fel-találsz engem: másutt heában keresnél.

Hetedszer: Meg-érthettyük, hová kellessék folyamlanunk minden háborúságinkban. Mert, ha az Istennek meg-búsúlt haragjától tartunk; vagy, ha az ellenség kisértetitől félünk: bátorságosb helyre nem mehetünk, mint a' Kristus Sebeibe. Hallyad mit beszél erről Szent Bernárd [n]: Hol vagyon az erőtleneknek bátorságos és erős bizodalmok, és nyugodalmok, hanem chak az Üdvözítőnek Sebeiben? Annyíva! bátorságosban lakom ott, a'mennyível ő hatalmasb a' meg-szabadításra. Agyarkodik a' Világ? dühöskődik a' Test? inchelkedik a z Ördög? El nem esem, mert erős Kő-szálon fundáltattam. Dávid az Istennek sok-féle gond-viseléséssze számlállya, és dícséri azt-is [o]; *hogy a' Sül-disznónak a' kő-szíklát adta óltalomúl,* hogy abban el-rejtezhessék. Mert, a' mint szépen írja Szent *Jerónymus* [p], a' Bűnösök, kik a' bűnöknek tőviszivel meg-rakodtak, ha a' Kristushoz folyamlanak, kit Szent Pál, *Kő-szíklának* nevez [q], óltalmat és kegyelmet találnak. A' kik valami vétkekért kergettetnek hogy meg-bűntettessenek, ha valami Templomba szaladhatnak, óltalmat találnak: Azon-képpen, a' kit az Istennek Igasága bűntetésre kernget, siessen a' Kristus Sebeibe, ki az ő Testét *Templomnak* nevezte [r]. Melly Templomot, a' Zsidók el-bontottak-vólt, de Urunk harmad napra azt fel-állatta. Öt fő Kapui vannak pedig, mellyek minden drága kőből-valo kapukat felyűl haladnak; tudni illik, az ő Öt mély Sebei: mellyek soha bé nem tétetnek; hogy, valaki azokba akar menni, minden bizodalommal járjon, és kész óltalmat, 's nyugodalmat találjon. Ezt ajánlotta a' Mennyei Vő-legény az ő szerető Jegyesének, mondván [s]; *Jőszte én galambom, a' kő-szikla lyikajban, a' gyep hasadékjában.* a' hol Szent Gergely [t], a' Kő-szikla lyikain, érti a' Kristus Kezein és Lábain-valo Sebeket; a' Gyep hasadékján pedig, az Óldalán-valo Sebet: mellyekben a' ki nyugszik, senkitől nem félljen.

A' ki ezekből a' Kőnyvekből, efféle üdvősséges dolgokat nem akar tanúlni; még egy Oka vagyon, a' mellyért Urunk a' Seb-helyeket meg-tartotta; tudni illik, hogy azokkal Itélet-napján meg-szégyenittse az istenteleneket. Mert, a' mint *Cæsárius Arelatensis* mondgya [v], a' Szegek jelei, a' Jóknak üdvősségesek; a' gonoszoknak retteneteses; Itélet-napig el nem tőrőltetnek: nem hogy az-után-is el-tőrőltetnének; mert annak nincs oka: és a' Kristus teste sem változik többé: hanem hogy addig minden bizonnyal meg-maradnak, kivált-képpen azoknak szégyenségőkre, és gyalázattyokra a' kik el-kárhoznak. Szent Agoston-is azt írja [x]; hogy az ő ellenségének meg-mutattya Kristus Urunk a' Sebeket, hogy meg-győzze őket, mondván: Im hol az ember, a' kit fel-feszítettetek; láttyátok a' Sebeket mellyeket tőttetek; ismériték az óldalat mellyet által-vertetek: mert tí-általotok, és tí-érettetek nyittatott meg, és még sem akartatok bé-menni. Innét mondgya Zakarías Urunk képében [y]: *Én-reám nézzenek a' kit által-szegeztek.* Es Szent János [z]: *Meg-láttyák kit vertek-által.* Akkor lészen a' keserves sírás és jajgatás, midőn az istentelenek eszőkbe vészik, hogy az üdvőzűléstre-valo jó alkolmatosságot el-mulatták, és azért méltán vettetnek az örők kárhozatra.

Ugyan azon Sebek, bé-dugják szájokat-is az istenteleneknek, hogy semmi mentségek ne lehessen; hanem, meg-vallyák kételenűl-is, hogy méltán ítéli őket az igaz Bíró. Mert úgy tetszenék, hogy egyéb-féle ellen-vetésre találhatnának valami feleletet:

k *Cant.* 5. 14.

l *Serm.* 61. *in Cant.*

m *Tom.* 5 *cap.* 38. *Vitæ ejus.*

n *Serm.* 61. *in Cant.*

o *Psl.* 103. 18

p *Epistola ad Drmetriadem.*

q 1. *Cor.* 10 4

r 1 *Ioan.* 2, 19. 20.

s *Cant.* 4. 14.

t *In* 2. *Cant.*

v *Hom.* 23. *vel* 24.

x *Lib.* 2. *de Symbolo*, c. 8.

y *Zach.* 12. 10

z *Ioan.* 19. 37

letet: de az Ur Szenvedésére, melly az emberi gyarlóságnak nagy orvossága, nem felelhetnek semmit. Mert, ha azt kezdenék mondani; Erőtlenek és vakok vóltunk; a' gyarló testet jóra nem bírhattuk; bűnben fogantattunk; és az-okáért, annak ereje oda hajtott a'hová kedve tartotta: az igaz Bíró azt felelné: Nézzétek az én Keresztemnek zaszlóját, mellyel minden ellenségteken diadalmat vöttem: lássátok testemen a' Seb-helyeket, mellyekkel titeket meg-váltottalak; a' Bűnnek rabságából kiszabadítottalak; Malasztot, és minden lelki ajándékokat nyertem néktek; a' *Sacramentom*oknak, vagy Szentségeknek erőt szerzettem, mellyek-által az előbbi bűnöket meg-tisztíthattátok, a' követkőzendőket pedig el-távoztathattátok; az emberi gyarlóságot-is meg-vastágíthattátok, a' mint sokan chelekedtek. Vallyon mit mondhatnak ezekre? Nem némúlnak-e meg azzal eggyűtt, a' kinek, Menyegző ruhája nem lévén, kezeit és lábait meg-kötözték, és a' külső setétségre vetették, a' hol sírás és fogak chikorgása lészen? Melly nyomorúságra hogy ügyünk ne jusson, vegyünk erőt a' Kristus Sebeiből, és napról napra nevekedgyünk minden jóban; oda sietvén, a'hol a' Kristust az ő Sz. Sebeivel színről színre láthassuk, és azokért örökkön örökké hálát adhassunk: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes mindenható Isten, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

AZ Világos Nap, fényes fel támadásával, külömb-külömb-féle emberekben külömb-külömb indúlatot szerez. Mert a lopók, paráznák, és valakik gonosságokat el akarják fődözni, *átkozzák a' Napot* [a]. Mert *Minden a' ki gonoszt chelekeszik, gyűlöli a' Világosságot* [b]: A' Betegek pedig, kik a' hosszú étszakának nyomorusága-után, valami kűnnyebséget reméllenek a' Világosságtól, igen kívánnyák és áldgyák. Viszontag ezek, Nap-nyúgat-felé bánkodnak és szomorkodnak; amazok pedig, örvendeznek és vígadnak. Hasonló dolgot látunk az *Igasság Napjának* [c], a' Kristus Jesusnak el-nyugovásában, és fel-támadásában. Mert az ő Halála-kor, a' Világ fiai, az Ördög katonái (kiknek azt mondotta [d], *Ez a' ti órátok, és a' setétségnek hatalma,*) vígadtak és örömöket istentelen kiáltással jelentették, mondván [e]: *Vah, ki az Isten Templomát el-rontod, és harmad napra azt fel-épited: szabadítsd-meg magadat: ha Isten Fia vagy, szálly-le a' Keresztről*: A' Világosság fiai pedig, az Apostolok, nagy keserűségben vóltak, és ajtó-bé-zárva siratták szerelmes Mesterőket és Attyokat. De ímé, meg-fordúlt a' dolog: mert, fel-támadván az Igasság Napja, a' kegyetlen hóhérok, az őriző Vitézek, *meg-rettentek, és ollyanok lőttek mint a' hóltak* [f]: a' szegény Tanítványok pedig, *örűltek látván az Urat* [g]; és halván a' gyönyörűséges szózatot: *Békeség néktek: én vagyok; ne féllyetek.* Azon íge; *Én vagyok*, meg-rémitette, és ugyan a' földhöz verte a' Kertben a' Kristus ellenségit [h], kik meg akarták fogni: az Apostolokat pedig, vígasztalta és bátorította. Es bizonyára nem ok-nélkül: mert ők, semmit úgy nem kívántak, mint a' Békeséget; mint-hogy nagy félelemben vóltak, és az utólsó veszedelmet várták fejőkre: más-felől pedig, semmi reménségök nem vólt felőle; alítván, hogy az ő biztatójok a' Haláltól meg-győzettetett. és úgy mint véletlen dolgon, *háborodtak-meg* elsőben, *vélvén hogy lelket látnának* [i]: de jobban meg-értvén a' dolgot, és halván az örvendetes Békeséget, örűltek. Melly Békeségről, mint valóban nagy Jóról, szóllok e' mostani Predikátzióban: hogy tudgyuk azt keresni; keresvén meg-talállyuk; meg-találván meg-őrizzük, és bőchűllyük; mivelhogy azt nékünk a' Kristus Jesus, nagy fáradságával és költségével szerzette. Az-okáért,

I. Szóllok az Istennel-való Békeségről.
II. Felebarátunkal-, és Magunkal-valóról.
III. Meg-mutatom, hogy ninchen Békeségek az istenteleneknek.

ELSÖ RÉSZE.

AZ jó barátságos emberek, midőn idegen földről Hazájokba térnek, jó akarójoknak valami újságot visznek ajándékúl; melyből meg-érthessék, annak a' Tartománynak állapattyát a' melyben vóltak. Kristus Urunk, halála-által el-távozván

a Iob. 3. 8.
b Ioan 3. 20.
c Matt. 4. 2.
d Luc. 22. 53
e Mat. 27. 40
f Matt 82. 4.
g Ioan. 20. 20
h Ioan. 18. 6.
i Luc. 24. 37.

A

Tanítványitól, kiket *Barátinak* nevezett [k]; és hozzájok térvén Fel-támadása-által, szép újságot hozott nékik, a' jó és kívánatos Békeséget, mondván: *Békeség néktek.* Újság volt: mert, chak kevesé halála-előtt, azt mondotta-volt nékik [l]: *E' világon szorongatások lésznek.* Ezt az új ajándékot, nagy árron szerzette a' Kristus, mind vérét 's mind életét érette adván: sőt, úgy tetszik, hogy Szűletésétől-fogva tellyes életében, minden munkájával és fáradságával, minden Szenvedésével, és végre Halálával-is, egyebet nem kívánt, egyébre nem igyekezett, hanem hogy Békeséget szerzene. Mihelyen szűletett, leg-ottan azt énekelték az Angyalok [m]: *A' földön Békeség a' jó-akaratu embereknek*; mellyet, tudni illik, akar szerzeni *a' Békeségnek Fejedelme* [n]. Midőn az Apostolokat predikállani küldötte, elsőben-is azt parancholta nékik; hogy a' melly házba mennek, kőszöntsék, mondván [o]: *Békeség e' háznak.* A' Vég-vachorán, a' Tanítványok-kőzőtt-valo vetekedést le-chendesítette [p]: és a' Vachora-után-valo szép és hoszszú Predikátziojában, gyakorta emlekezett a' Békeségről, eggyességről, és szeretetről: a' Kertben, meg-tiltotta Péternek a' kardozkodást [q]: midőn ide's tova hurczolták, Pilátus- és Heródes-kőzőtt békeséget szerzett [r]: a' Kereszt-fán az Attyát azon kérte [s], hogy *Meg-bochásson az ő meg-feszitőinek*: ő-maga a' mellette-valo tolvajjal meg-békélvén, a' Pardichomot ígérte néki [t]: az Annya- és szerelmes Tanítványa-kőzőtt, kivált-képpen-valo eggyességet és szeretetet szerzett [u]: Fel-támadása-után, leg-ottan követeket küldött a' Tanítványihoz, Attyafiainak nevezvén őket [x]: de azzal nem elégedvén, maga-is meg-jelent nékik; és leg-elsőben-is azt mondotta, *Békeség néktek*; a' mint a' mái Evangéliomban olvasuk. A' mint pedig Sz. János írja, a' jővendő Vasárnapi Evangéliomban, nem elégedett azzal, hogy háromszor mondotta; *Békeség néktek*: hanem, ugyan akkor, a' Bűn-bochátásra-is hatalmat adott nékik [y]: Mert, mint-hogy mi az Isten-ellen a' Bűnnel hadakoztunk, a' Békeségnek eggyűtt kellett járni a' Bűn-meg-bochátásával.

Hogy pedig ne vélnék a' Tanítványok, hogy az a' Békeség chak szó-beszéd; mint némelly hamis Próféták ugyan kettőztették a' Békeségnek nevét, noha *Nem volt Békeség* [z]: meg-mutatta nékik Kezeit és Lábait, mellyekkel munkálkodott, és fáradott a' Békeségért: jelentvén, honnét származott az a' drága kinch; tudni illik, az ő Szenvedéséből. Meg-mutatta Kezeit: jelentvén, hogy meg-békéltetett az ő Mennyei Sz. Attyával; kinek képében, kezet nyújtott a' Békeség jelentésére. mivelhogy a' Kereszt-fán-is ki-terjesztette-volt Kezeit; kész lévén, azon Békeségnek jeléül minket meg-ölelni. Meg-mutatta Lábait: mellyekkel, meg-tapodván a' Békeség-bontó Oroszlányt és Sárkányt [a]; és meg-rontván a' zúrzavar-szerző Kígyónak fejét [b], bátorságos, és állandó Békeséget szerzett. Meg-mutatta Óldalát-is: jelentvén, hogy a' Békeség szerzésben, nem a' maga hasznát kereste, se a' mi érdemünket nem nézte, hanem chak a' Szeretet hordozta; hogy mi-is abból indíttatnánk a' Békeségre: és meg akarván békélleni, bátorságosan járúlnánk, vagy a' Lábaihoz, Magdolnával [c]: vagy az Óldalához, Tamással [d]; vagy a' Kezeihez, a' Tanítványokkal [e].

Ez így lévén, méltán nevezi Sz. Pál az Istent *a' Békeség Istenének*, kivánván hogy minnyájunkal légyen [f]; *hogy meg-rontsa a' Sátán a' mi lábaink-alatt hamarsággal* [g], ki minden viszsza-vonyásnak Mestere: *hogy meg-szentellyen minket mindeneſtől* [h]: úgy mint ki nem egy-féle Békeséget szerzett a' Kristus-által, hanem Három rend-bélit: tudni illik, az Istennel, Felebarátunkal, és Mi-magunkal. melly Három rend-béli Békeségért mondotta háromszor: *Békeség néktek.* Igen illett peddig akkor az a' kőszöntés, midőn a' Tanítványok félelemben és réműlésben vóltak, hogy attól meg-mentené őket. Mert az Irásban hasonló példákat olvasunk; hogy, a' kik másunnét jőttek, és a' kiktől félhettek, hogy Békeséges jövetelőket jelentenék, hasonló kőszöntésel éltek. Mikor Gedeon meg-ijedett, hogy az Úr Angyalát szinről szinre látta, és felkiáltott ijettében; azt mondotta néki az Ur [i]: *Békeség veled; ne félly; nem halsz meg.* Sámuelt, véletlenül látván a' Betlehemiek, azt kérdették tőle [k]: *Békeséges-e a' te jövetelед?* Es midőn azt felelte; *Békeséges*: meg-nyúgodtak véle. Jóram Király-is, véletlenül látván Jehut, azt kérdette tőle [l]; *Békeség vagyon-e, Jehu?* Mint-hogy azért a' Tanítványok el-hadták-volt Urúnkat, méltán félhettek valami bűntetéstől: melly félelemtől hogy meg-mentené Urunk, azt mondotta: *Békeség néktek*: az-az, nem bűntetésre jővők, hanem vígasztalásra. Jósef-is, meg-jelentvén magát az attyafiainak; kiknek eszőkbe jutván hogy nagyot vétettek ellene, meg-réműltek; Békeségnek jeléül mindenikét meg-chólkolta [m].

A' mi az Első Békeséget illeti; bizonyos dolog, hogy a' Kristus-által békéltünk-meg az Istennel. és azt tanították és predikállották az Apostolok; a' mint régen

k Ioan. 15. 15
l Ioan. 16. 33
m Luc. 2. 14.
n Isa. 9. 6.
o Mat. 10. 12.
p Luc. 22. 24.
q Mat. 26. 52.
r Luc. 23. 12.
s Verſ. 34.
B
t Verſ. 43.
u Ioan. 19. 26.
x Mat. 28. 10.
y Ioan. 20. 23.
z Iſa. 6. 14. c. 8. 11.
C
a Pſ. 90. 13.
b Gen. 3. 15.
c Matt. 28. 9.
d Ioan. 20. 27.
e Luc. 24. 39.
f Rom. 15. 33.
g Rom. 16. 20.
h 1. Theſſ. 5. 23.
D
i Iudic. 6. 23.
k 1 Reg. 16. 5.
l 4. Reg. 9. 22.
m Gen. 45. 4. 15.

Isaías meg-jövendölte-vólt, mondván [n]: *Mellyszépek a' hegyeken a' Békeség hirdetőnek és predikállónak lábai.* Melly mondást Sz. Pál-is elő-hoz, mondván [o]: *Hogy predikálnának, ha nem küldetnek? a' mint írva vagyon: Mellyekesek a' Békeség hirdetők lábai, a' kik jókat hirdetnek!* az-az, melly szép és kedves lészen azoknak ide's tova való futosatok, kik az Evangéliomot fogják-predikállani! és annak örvendetes híreit, tudni illik, az Istennel-való Békeséget, a' Malasztot, az Igasságot, az üdvösséget. Ugy vagyon, hogy az Apostolok Lábait méltán díchérhettyük, a' Gyorsaságért; hogy az egész világot nagy hamar bé-járták: az Erősségért, hogy el nem fáradtak: a' Tisztaságért, hogy meg nem mochkosodtak: de fő-képpen a' Szépségért, hogy, nem fegyverrel és fenyegetéssel, hanem szépséggel, az-az, jó érkölchü Szent élettel, és a' tanitásnak foganatosságával térítették az embereket az igaz Hitre: és hogy a' hatalmas Fejedelmeket, bölch Filosofusokat, fene Nemzetségeket, fertelmes Bünösöket, az egész világon, és igen hamar az Evangéliomi gyönyörüséges igába fogták; melly halhatatlan choda vólt. Ezt azért, az Apostoloktól hirdettetett szép *Békeséget, a' Krisztus szerzette az ő Vérével, meg-békéltetvén az ő Kereszténekvérével, mind a' mellyek a' földön, 's mind a' mellyek mennyekben vannak* [p]: ki *a' rakásnak köz-falát el-rontotta, az ellenkezéseket az ő Teste által* [q]: az az, a' mint Sz. *Jerónymus*, és Arany-száju Sz. János magyarázzák, a' Bünt; melly mint egy Köz-fal vólt mi-közöttünk és az Isten-között; úgy hogy, sem a' mi könyörgésünk ő-eleibe nem hatott, sem az ő kegyelme mi-reánk nem szállott: de minek-utánna a' Krisztus az ő testében mi-éretünk szenvedett, és meg hólt, meg-engesztelte az Istent, és a' köz-falt el-rontotta. Ezért a' mái Evangéliomban, midőn Urunk azt mondotta; *Békeség néktek*; utánna vetette: *Lássátok az én kezeimet, és lábaimat.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Meg ne háborodgyatok; Békeséget hozok: és, hogy bizonyosok legyetek ollyan nagy és véletlen dolog felől, lássátok az árrát mellyel meg-szerzettem, a' testemen-való Sebeket, mellyekből Véremet ontván, meg-engesztelte az Istent, és haragját le-szállítottam.

E' Békeséget hogy jól meg-értsed, vedd eszedbe; hogy a' Bün, az embert az Isten ellenségévé tészi: *Mert gyülöli az Isten az istentelent, és annak istentelenségét* [r]: és, *A' Fölséges gyülöli a' bünösöket, és az istenteleneken boszszút áll* [s]. A' mi Első Atyánk, követvén a' Kigyótól meg-chalatott Evának tanátsát, és meg-szegvén az Isten parancholatyát, fel-bontotta Istennel a' békeséget, és el-pártolt tőle: az-okáért, mint Pártütő, ki-üzetteretett Paradichomból, melyben mint gyönyörüséges helyben helyheztetetek-vólt. Abból az következött, hogy az embertől-is el-pártoltak minden teremtett-állatok, mellyek az-előtt az ő engedelmességében vóltak, és az Isten pártyát követték. Mert, a' mint Salomon mondgya [t], *A' teremtett-állat a' Teremtőnek szolgálván, fel-gerjed győtrelemre a' hamisság-ellen, és meg-lassúdik azok jó-tételényire, kik az Istenben biznak.* Mert az Isten a' teremtéskor azt mondotta az embernek [u]: *Uralkodgyatok a' tengernek halain, és az égi madarakon, és minden lelkes-állatokon, mellyek mozognak a' földön.* Es ha az ember el nem szakadott-vólna Istentől, és le nem rázta-vólna nyakáról az Isten parancholatinak igáját, minden-féle állatok engedtek-vólna néki: melyből az következött-vólna, hogy az ember, természet-szerént-való okosságából, és bölcheségéből, mindeneknek tudta-vólna természet-szerént-való hajlandóságát, és úgy meg-is szelídíthette-vólna: és az Isten-is azt chelekedte-volna; hogy az oktalan-állatok, magok indúlattyából az embernek szolgáltak-vólna; a' mint hogy formálván az Isten a' földből minden állatokat, azokat *Adámhoz vitte, hogy látná minek nevezné azokat* [x]: és úgy mint Királyok és Urok, természetek-szerént-való nevet adna mint szolgainak; és azok viszontag meg-hóldolnának néki, és szolgálattyokat muratnák mint Uroknak. Nyilván, az Ártatlanságnak állapattyában, semmi ellenkezés nem vólt az ember- és az oktalan-állatok-között; és azért, sem Eva nem félt a' Kigyótól, sem a' Kigyó el nem futott ő-előtte; hanem bátorsággal beszéltek egy-mással. Es noha tudta Eva, hogy a' Kigyó természete-szerént nem szólhat, hanem nagyobb erőnek kell lenni, úgy-mint Isteni, vagy Angyali, vagy Ördögi erőnek: mind-azáltal nem félt; mert még nem vétkezett-vólt; és tudta hogy az Isten gondot viszel reája; a' mint Sz. Tamás írja [y]; és hogy a' Kigyó ő-magától nem árthat néki.

A' Bün-után-is, meg-maradott ugyan némelly részből az emberben, az oktalan-állatokon-való birodalom: mert az Isten, meg-áldván Noët, azt mondotta [z]: *A' ti félelmetek és rettegéstek légyen a' födnek minden oktalan-állatin, és minden égi madarakon, mind azokkal mellyek a' földön mozognak: a' tengernek minden halai kezetekbe adattanak*: és, a' mint *Aristóteles* mondgya [a], a' Természet Törvénye-szerént, szabad minden embernek vadászni és halászni. Es az Oktalan-állatokban, most-is vagyon némi

[n] Isa. 52. 7. [o] Rom. 10. 15 [p] Colos. 1. 20. [q] Eph. 2. 14. [r] Sap. 14. 9. [s] Eccli. 12. 7. [t] Sap. 16. 24 [u] Gen. 1. 28. [x] Gen. 2. 19. [y] 1. p. q. 94. a. 4 [z] Gen. 9. 2. [a] Lib. 1. Polit.

A

nemű félelem, mellyel az embertől mint Uroktól félnek; és ha igen vadak, el-futnak előtte; és, ha nem bántya, vagy nem boszszontya őket, nem kegyetlenkednek ellene; hanem ha az el-szenvedhetetlen éhség kénszeríti, melly semmi régúlát nem tart. Sőt a' Halak-is, a' mint Sz. *Basilius* írja [b], félnek az embernek árnyékától-is, és el-futnak előtte. És, a' mint *Plinius* írja [c], az Elefántok-is félnek az ember nyomdokától. És minden nap láttyuk, hogy nagy őreg állatokat, és ökröket, nagy kűnnyen hajtdogalnak a' kichiny gyermekek-is. És nincs semmi olly erős és álnok állat, mellyet az ember, mesterséggel meg ne fogjon, és szelídittsen; úgy-mint az oroszlányokat, párduczokat, medvéket. De az-is tagadhatatlan, hogy ez a' birodalom a' bűn-által igen meg-fogyatkozott; és, a' mint *Hugo* mondgya, fő-képpen az igen őreg, és igen kichiny állatokon, úgy-mint, elefántokon, oroszlányokon, balhákon, szúnyogokon; mellyek keveset adnak az ember birodalmán.

b *Hom.* 10. *Hexam.*
c *Lib.* 8. c. 4.

Ezt pedig a' birodalmat, részszerént alkolmasint helyére hozták némelly Szent emberek, kik az első ártatlansághoz igen közel jártak: Mert Noénak, minden állatok engedtek a' bárkában; Dánielnek, nem ártottak a' meg-éhezett oroszlányok a' veremben. A' Kristus pedig, az ő Híveinek hatalmat adott *a' Kigyók és skorpiók meg-tapodására* [d]: úgy hogy, *Ha kígyókat vennének-is fel, nem ártana nékik* [e]; a' mint a' *Vipera*-kígyó nem ártott Sz. Pálnak [f]. Sz. Ferencz parancholattyára, a' halak és madarak egybe-gyűlvén, meg-halgatták predikatzióját: Sz. Antalhoz, az Oroszlányok fejet hajtván, mentek; és kezeit 's lábait nyaldogalván, áldomást vártak tőle: Sz. *Hilarion*nak, engedett a' *Boas*-nevű kígyó; *Ammonius*nak, két sárkány; a' *Romai Macarius*nak, a' Vadszamár; *Bonus*nak a' Hippopótamus, *Helenus*nak a' Crocodílus, János Apátúrnak a' nőstény Oroszlány, az *Alexandriai Macarius*nak a' Hyæna: a' mi időnkben pedig, a' mi kichiny Szerzetünkből-valo *Josephus Anchietá*tól, sok efféle dolgokat olvasunk.

B

d *Luc.* 10. 19.
e *Marc.* 16. 18.
f *Act.* 28. 3.

Mellyekből ki-tetszik, hogy az ártatlan életnek, most-is nagy ereje vagyon az oktalan-állatoknak birodalmára: mert az ártatlanokban, az Isten Malasztya, meggyógíttya a' természetnek nyavalyáját és gyarlóságát. És mi-képpen hogy Adámnak engedetlensége, az oktalan-állatokat ki-vőtte az ő derék birodalmából: azon-képpen, némelly Szenteknek tekélletes engedelmességek meg-ismértették véle az embernek rajtok-valo birodalmokat. Jóllehet az nem közönséges dolog: mert némelly Szenteket, a' fene vadak el-is szaggattak: mint Sz. *Ignatius* Mártyt, az Istennek titkos tanatsából. Hogy pedig nagyobb részre, meg-foszlatott az ember a' barmokonvalo uralkodástól, oka az; hogy természet-szerént, a' ki máson uralkodni akar, annál bőchűlletesbnek kell lenni; a' minémű vólt az ember a' bűn-előtt, az oktalan állatokhoz-képest: de ő, *Nem értvén tiszteséges állapattyát, az esztelen barmokhoz hasonlíttatott, és hasonló lőtt azokhoz* [g]: és nem érdemlette hogy azokon uralkodnék, valamíg magába nem térne, és az oktalan állatokhoz-illendő indúlatokból ki nem öltőznék; és az igaz okosságot kővetvén, az Istent meg-ismérné, és tisztelné: a' mint hogy Nabukodonosor a' barmok-közőtt járt, *Míg nem meg-ismérte, hogy uralkodik a' Fölséges az emberek országán; és valakinek akarja, adgya azt* [h].

C

g *Psal.* 48. 13 21.

Ez így lévén, hogy az Ember meg-békéllenék az Istennel, és a' bűn el-törőltetnék, a' Kristus halála kívántatott; mellyel tekélletesen eleget tőtt az Istennek, és a' Békeséget meg-szerzette. Az-okáért, minden Keresztyén ember meg-gondollya, hogy a' Sz. Keresztségben, a' Kristus érdeme-által meg-békéllett az Istennel, és ő Sz. Fölségének barátyává lőtt; holott az-előtt, az Adám vétkeért, ellensége vólt, és *természet-szerént a' Harag fia* [i]: és azon emberkedgyék, hogy többé ellenségévé ne légyen; meg-gondolván, hogy, ha az Istennel ellenkezik, veszedelemnél egyebet azzal nem nyerhet. Ha egy nyomorúlt paraszt ember, valami hatalmas Király-ellen törekednék, nem ítélnéd-e méltónak chúfolásra? nem vélnéd-e bolondnak? nem alítanád-e, hogy utólsó veszedelmet keres fejének? Ennél nagyobb bolond a' Bűnös ember, ki az Istennel ellenkedik: ki mindeneket semmivé tehet; és a' Bűnös embert, akár-melly szem-pillantásban, az őrök pokolra vetheti. Valóban meg-réműlt vólt Kain az Isten haragjától, és azért mondotta [k]: *Imé ki-vetsz ma engem, és színed-előtt el-rejtezem: azért, valaki reám talál, meg-öl engem.* Hogy ne féllyen tahát a' bűnös ember, ha chak egy órá-ig marad-is a' bűnben? Nem vészi-e eszébe, hogy annak határában és birodalmában vagyon a' kivel ellenkezik, és sohová nem szaladhat előtte? Mert, a' mint Dávid mondgya [l], *Ha fel-menendek az égbe, te ott vagy: ha alá-szállok pokolba, jelen vagy. Ha szárnyaimat fel-vészem-is jó reggel, és lakom a' tengernek végső határin, oda-is a' te kezed viszen engem; és a' jobb-kezed, tart-meg engem.* Szólván Jeremías a' Bálványok- és az igaz Isten-közőtt-valo kűlömbségről; amazokról azt

h *Dan.* 4 22. 29.
i *Eph* 2. 3.
D
k *Gen.* 4. 14.
l *Ps.* 138. 8.

mond-

mondgya [m]: *Ne féllyetek azoktól; mert, sem gonoszúl, sem jól nem chelekedhetnek.* és utánna veti: *Ninch hasonló hozzád, Uram: te nagy vagy, és nagy a' te neved az Erősségért. ki nem fél téged, oh Pogányok Királya? mert tiéd a' tiszteſség: a' Pogányoknak minden Bölcshéi-között, senki ninch hozzád hasonló.*

A

Mondaná valamelly bűnös ember: Én nem igyekezem az Istennel ellenkezni, hanem kívánságomat követem: az Istent nem bántom, hanem testemet gyönyörködtetem. Én pedig az Irásból azt tanúltam; hogy, valamíg ember a' bűnből ki nem tér, nem chak imígy amúgy ellenkedik az Istennel, hanem ugyan táborba száll ellene, és fegyvert fog hozzája: Mert *az istentelen, kezét ki-nyújtotta az Isten-ellen* [n]: *és a' Mindenható-ellen meg-erősödött; ellene futott ki-nyújtott nyakkal, és kövér nyakkal fegyverkezett-fel.* De halgat-e erre az Isten? nem száll-e szembe véle? *Ha meg nem tértek,* úgy-mond Dávid [o], *fegyverét ki-vonnya: kéz-ijját meg-vonta, és el-készítette azt. Es abban a' halál szerszámit készítette, a' nyilait égőkkel chinálta.* Es mint-ha segétő sereget-is szerzene, azt mondgya Salomon [p]: *Fegyvert-fog az ő buzgósága, és fel-fegyverkezteti a' teremtett-állatot az ellenségeken-való boszszú-állásra. Fegyver-derék-helyett Igasságba öltözik, és a' bizonyos itéletet tészi-fel sisak helyett: győzhetetlen paizúl vészi az Igasságot: a' kemény Haragot pedig dardává élesíti, és hadakozik véle a' föld kereksége az esztelenek-ellen.* Nem harczal-való fenyegetés-e ez? 's ki nem féline illyen nyilván-való fenyegetéstől? Bizonyos dolog, hogy a' ki, vagy barátságért, vagy ígéretért, törvény-szerént-való Királyától el-pártol, és annak ellenségihez hajol, mingyárt a' Király ellenségének tartatik; és mindennek szabadság adatik, hogy akár-mi okon és módon, meg-ölhesse. Az-okáért, nincs mivel biztathassa magát a' Bűnös ember; tudván, hogy elpártolt az Istentől, és az Ördöghöz hajlott: ki, noha sokat ígér, mindazáltal chak kínnal fizet. Vallyon 's nem tudgya-e az istentelen Bűnös ember, hogy régen halálos Sententziát mondottak fejére? Nem hallotta-e ezerszer: *A' melly lélek vétkezik, az hal-meg* [q]? Ha nem hallotta, bizonyſiket vólt. De azzal sem mentheti magát, mert maga okaſiketségének.

n Iob. 15. 25.

o Pſ. 73.

p Sap. 5. 18.

B

q Ezech. 18. 4. 20

Nékem úgy tetszik, hogy a' Bűnös ember ollyan, mint-ha mindenkor álmodoznék. Történik neha, hogy ember álmában magas toronyból nyakra-főre vettetik, vagy oroszlányok-közibe rekesztetik, vagy kerékbe törettetik, vagy más-féle veszedelem találllya; és nagy félelemben 's rettegésben vagyon: de heában, mert az nem valóságos veszedelem; hanem chak álom. Azonban pedig, bé-mégyen hozzája az ő igaz ellensége, a'ki valóban meg akarja ölni: és attól nem fél, mert nem vészi eszébe, se nem láttya feje-fölött a' kardot. Hasonló-képpen a' Bűnös ember, fél a' világi kártól és gyalázattól; noha az mind semmi, chak álom: az Istennek fegyverétől pedig, melly feje-fölött vagyon, nem fél, noha azt semmi okon el nem kerülheti. Erről érthetyük Dávidnak ama' mondását [r]: *Mindazáltal mint az árnyék el-múlik az ember: de heában háborodik-is.* Igen szép mondás. és mint-ha azt mondotta-vólna: Látom, hogy az emberek igen meg-chalatkoznak, kik e' Világi és testi Jókat, gazdagságot, méltóságot, egéſséget, szépséget, és egyéb efféle múlandó dolgokat, valóságos jóknak vélik: de nem azok; hanem, az igaz Jóknak chak árnyéki, vagy képei: az-okáért heában háborodnak-meg az emberek, midőn azokat vagy el-veſztik, vagy meg nem nyerhetik. A' Király nem heában buſlakodnék-e, ha Országának fából, vagy papirosból chinált képét el-veſztené, meg-maradván valóságos Országa?

r Pſ. 38. 7.

C

A' Képben, vagy az Árnyékban mégyen-által az ember: az-az, e' moſtani életnek útát, nem valóságos dolgokban, hanē chak képekben járja az ember: mert az egész úton, semmi valóságos és igaz dolgot nem lát, hanem chak képeket és árnyékokat. Az élet, mellyel itt élünk, chak képe és árnyéka az igaz és bóldog Életnek: a' moſtani egéſség, chak árnyéka a' szenvedhetetlenségnek és halhatatlanságnak, melly igaz Egéſség: a' moſtani szépség, chak árnyéka-is alig lehet annak, a' dichőséges Szépségnek, mellyel *az Igazak fénylenek mint a' Nap az ő Attyoknak országában* [s]: a' földi gazdagság, chak árnyéka annak a' Gazdagságnak, mellyel bírni-fognak az Igazak, midőn semmi-nélkül nem szűkölködnek, hanem, *az Isten mindeneket mindenekkel bé-tölt* [t]. és hasonló-képpen szólhatunk egyéb-féle dolgokról-is, mellyeket a' gyarló emberek valóságos Jóknak alítnak, de nem azok. Az-okáért, chak idő-veſztés, és heában-való fáradság, azoknak keresésében, vagy meg-tartásában munkálkodni: heában-való vígaság, azoknak jelen-létén örvendezni: heában-való bánat, azoknak el-veſztésén szomorkodni; holott chak árnyékok, és képek.

s Mat. 13. 43

t Eph. 1. 23.

D

Hasonló-képpen a' Világi Gonoszok-is, úgy-mint, betegség, szegénység, gyalázat, halál, chak árnyékok a' más világon-való Gonoszokhoz-képeſt; és az-okáért,

nem-

A nem méltó a' moſtaniaktól félni: hanem, azon kell igyekezni, hogy a' más világon-valókat távoztaſsuk-el, mellyek az Iſtennek valóságos baragjától ſzármaznak, és a' mellyekkel az Iſten fenyegeti a' Bűnösöket, mint ellenségit. Innét mondotta Urunk [v]: *Ne féllyetek azoktól, kik meg-ölik a' teſtet, a' lelket pedig meg nem ölhetik: hanem inkább féllyetek attól, a' ki a' lelket 's a' teſtet-is a' Gehennába veſztheti*: melyhez-képeſt, a' teſti halál chak árnyék. Meg-engeſztelvén azért a' Kriſtus az ő Mennyei Szent Attyát, és Békeséget ſzerezvén közöttünk, a' valóságos Gonoſzoktól mentett-meg, és a' valóságos Jókat nyerte-meg: mellyeket méltó meg-őriznünk.

[v] Mat. 10. 28

II. RESZE.

EZT az Első Békeséget, a' MÁSODIK Békeség követi: és azt-is a' Kriſtus ſzerezette nékünk: tudni illik, Felebarátunkal. Mert *Ő a' mi Békeségünk, ki mind a' kettőt egyé tötte, és a' rakáſnak köz-falát el-bontotta, az ellenkezéſeket az ő teſte-által* [x]. Melly mondáſt, a' mint ez-előtt jelentettem Sz. *Jerónymus*, és Arany-ſzáju Szent János, az

[x] Eph. 2. 14.

B Első Békeségről magyarázták: de mint-hogy Sz. Pál azt veti utánna, hogy a' Kettőt, az-az, a' két népet, ő-maga-által, egy új emberré teremtſe, békeséget ſzerezvén: alkolmatoſsan érthettyük, annak a' Köz-falnak, és ellenkezéſnek el-rontásáról, melly a' Żidók- és Pogányok-között vólt. Mint-ha azt mondotta-vólna Szent Pál: A' köz-fal, melly a' Żidókat és Pogányokat el-válaſztotta, az ő-közöttök-valo ellenkezés és viſzſza-vonyás vólt; kik egy-máſt gyűlölték és útálták: a' Żidók ugyan a' Pogányokat, mint Bálvány-imádókat, hamis Iſten tiſztelőket; a' Pogányok pedig a' Żidókat, mint egyéb népeknek közönséges törvényétől el-ſzakatt nemzetséget, gyűlölték, mint a' baglyot az egyéb madarak. Ezeket az ellenkezéſeket, és gyűlölségeket, a' Kriſtus el-bontotta az ő Teſte-által: mert mind a' kettőért meg-holt, és mind a' kettőnek azon Szeretetnek törvényét és lelkét adta, el-törölvén az Ó törvényt, melly az igyenetlenségnek oka vólt. Mert, mint-hogy a' Törvény a' környül-metélkedéſt kivánta, azért chúfolták a' Pogányok a' Żidókat: és annak meg-vetéséért, viſzontag útálták a' Żidók a' Pogányokat, mint tiſztátalan embereket. Továbbá, a'

C Pogányok, a' Terméſzet Törvényéhez ragaſzkodván, chúfolták a' Żidókat, hogy a' kő-táblákra irott Törvényben bíztak; és azt mondották, hogy ők a' Törvényt nem kő-táblákon, hanem ſzívökben hordozzák: a' Żidók pedig, azért gyűlölték a' Pogányokat, hogy Törvény-nélkül éltek, és a' Tíz parancholatot nem tudván, azt ſokképpen által-hágták. Végezetre, a' Pogányok, chúfolták a' Żidókat, hogy annyi ſok moſogatáſokkal és czeremoniákkal éltek, és ſok-féle állatokat meg nem őrtek: a' Żidók pedig, útálták a' Pogányokat, hogy diſznó-húſt, és egyéb állatokat őttek, mellyeket az ő Törvényök tiſztátalanoknak ítélt; és hogy, ſok egyéb Törvény-béli tiſztátalanságokkal nem gondolván, meg-ferteztették magokat. Ezeket a' viſzſzavonyáſnak okait, el-rontotta a' Kriſtus az ő Teſte-által: mert az ő Halálával, véget vetvén a' Żidók czeremoniáiban, úgy-mint példázó dolgokban, a' Szeretetnek Törvényét állatta helyekben, melyben a' Żidók a' Pogányokkal eggyezhettek; és egy Anyaſzentegyházba gyűlekezvén, az igaz Iſtent egy módon tiſztelhették.

Ez a' Békeség, mint-hogy a' Szeretet Törvényén fundáltatik; a' Szeretet pedig

D elsőben az Iſtent nézi, az-után Felebarátunkat: valaki az Iſtennel igazán meg-tartya a' Békeséget, felebaráttyával-is meg-tartya: és ha ezzel meg-bontya, az Iſtennel ſem marad éppen. Végy erről egy haſonlatoſságot. A' Kerék-talpról a' kerék-agyában-járó küllők egy-máſt érik; és valamenyíre egy-máſtól el-távoznak, ſzintén annyíra távoznak-el a' kerék-agyától-is: és viſzontag a' mennyíre a' kerék-agyától eltávoznak, egy-más-között-is ſzintén olly távúl eſnek. Mí minnyájan az Iſtenben eggyeſülünk, mint minnyájunknak Teremtőjében; és ezért minnyájan Atyaſiak vagyunk, mint azon kerék-agyon-valo küllők. Az-okáért, ſenki az Iſtennek Szeretetitől el nem ſzakad, hogy mingyárt az igaz Atyaſiúi ſzeretettől-is el ne ſzakadgyon. Melly igaz Szeretet abban függ, hogy felebarátunkat az Iſtenért, és az Iſtenben ſzereſsük. Es haſonló-képpen, ſenki az Atyaſiúi ſzeretettől el nem hajol, hogy leg-otrab az

[y] Mat. 22. 39

igaz Iſteni Szeretettől-is el ne hajollyon. Azért mondotta Urunk [y]; hogy az Iſteni Szeretetről-valo parancholathoz, haſonló a' Felebarátunk ſzeretetiről-valo parancholat: mert eggyikét a' máſik-nélkül valóban bé nem tellyeſíthetni. és *A' ki Felebarátyát ſzereti, a' Törvényt bé-töltötte* [z]. Ezt igen ſzépen és nyilván tanította a' Kriſtus, mondván [a]: *Ha ajándékodat az öltárra viſzed, és ott meg-emlékezel, hogy Atyádfiának vagyon valamie ellened: hadd ott az ajándékodat az öltár-előtt, és menny előſzör meg-békélleni az Atyádfiával; és akkor el-jövén, mutaſd-bé ajándékodat.*

[z] Rom. 13. 8.
[a] Mat. 5. 23.

Mi lehet

Mi lehet az oka, hogy az Isten nem kedvelli Ajándékunkat, míg nem meg-békélünk Atyánkfiával? Nem azt-e, hogy Ninch mi-közöttünk, és az Isten-között békeség, míg nem békeséget szerzünk Atyánkfiával? Azért kérte Urunk az ő Mennyei Szent-Atyját [b], *hogy minnyájan eggyek legyünk*, és utánna veti; *hogy ők-is mi-bennünk eggyek légyenek*: az-az, egy-más-között eggyek légyenek; mert különben az Istennel eggyek nem lehetnek. Mi-képpen hogy az ember lelke, úgy-mond Sz. Agoston [c], nem ád életet, hanem chak az Eggyező ragoknak, mellyek egy-mástól el nem válnak: azon-képpen a' Sz. Lélek-is, életet külömben nékünk nem ád, hanem ha a' Békeség-által eggyesek lészünk. Innét mondgya Sz. Pál [d]; hogy *Szorgalmatosok legyünk meg-tartani a' Léleknek eggyességét a' Békeségnek kötelében*. Kötélnek nevezi a' Békeséget: mert egybe-kötözi az emberek szívét, sőt ugyan egybe-enyvezi. Illyen Eggyesség volt az első Keresztyénekben, *egy szívök és egy lelkök lévén* [e]: és azért nevekedett akkor olly igen az Anyaszentegyház, melly leg-inkább az Eggyesség-által gyarapodik. Ezt példázta Salomonnak igyekezete: *Most*, úgy-mond [f], *nyugodalmat adott nékem az én Uram Istenem körös körül, és ninch ellenségem, sem bántásom: Az-okáért, Templomot gondoltam építeni az én Uram Istenem nevének*: jelentvén, hogy az Istennek lelki épületet nem épithetünk, valahol viszsza-vonyás vagyon, és ninch valóságos békeség. De még e' világi Gyülekezetekben is, semmi elő-menetel nem lehet az Eggyesség-nélkül; a mint más-utt még-mutattam: mennyivel inkább az Anyaszentegyházban? Melly Eggyességnek jeleit mutatta a' Krisztus, mihelyen a' világra jött, magához hívván a' Zsidó Pásztorokat az Angyal-által [g], és a' Pogány Máguſokat a' Chillag-által [h]: jelentvén azzal, hogy az ő Hívei-között nem kellene semmi szakadásnak lenni. Ha azért a' Krisztus azt akarta, hogy a' Zsidók és Pogányok eggyezzenek: mennyivel inkább kívánnya a' tekélletes Eggyességet a' Keresztyének-között?

A' HARMADIK Békeség, melly a' két elsőnek gyümölche, Magunkal-valo; az-az, a' Lelkünk-ismeretinek békesége. Mert, mi-képpen hogy a' hamisságból, és istentelenségből támad az emberben minden belső viszsza-vonyás: azon-képpen az Igasságból, és az Isten parancholatinak meg-tartásából, melly *a' Szeretet-által töltetik bé* [i], származik a' Lelki békeség, és chendesség; a' mint Isaias szépen jelenti, mondván [k]: *Vaj-ha az én parancholatimra figyelmeztél-volna, a' te Békeséged mint a' folyó-viz lött-volna, és a' te Igasságod mint a' tenger örvényi*. A' Békeségnek nagy-voltát, a' folyó-vízhez hasonlíttya; melly mentől nagyobb, annyival chendesben láttatik folyni: de az az Isten parancholatinak meg-tartásától származik, vagy az Istennel-valo békeségtől, és Felebaráunkal-valo eggyességtől-is. mint-hogy az Isten, a' többi-között, fő-képpen az Atyafiúi szeretetet parancholya, és véle-valo békeséget. Ezen dolgot másutt-is jelenti Isaias az Isten szavával, mondván [l]: *Az Igasságnak chelekedete Békesség lészen, és az Igasságnak ékessége chendesség, és barátság örökké. Es az én népem a' Békeségnek szépségében ül, és a' bátorságnak hajlékiban, és a' gazdag nyugodalomban*. Hollott azon dolgot, szép külömb-külömb-féle igékkel jelengeti; tudni illik, a' Lelki ismeretnek gyönyörűséges békeségét, hogy azt inkább meg-kívántassa. Mellyet Dávid is, kevés igével jelentett, szólván a' Krisztus idejéről [m]: *Az ő napjaiban kivirúl az Igasság, és a' Békesség bővelkedése*.

Az Igasság jár-elől, és abból következik a' bővséges Békeség: mert a' valóságos és tekélletes Igasság a' Szeretet; a' Szeretetnek gyümölche pedig a Békeség; a' mint Sz. Pál mondgya [n]: *A' Léleknek gyümölche a' Szeretet, öröm, békeség*. &c. Elsőben a' Szeretetet nevezi: mert, a' mint Sz. *Anselmus* mondgya, Az, nem chak leg-főbb, és nagyobb, és első gyümölche a' Sz. Léleknek, hanem a' többinek-is gyökere; és azok a' Szeretettől úgy származnak, mint tulajdon gyümölchi: mert a' Szeretetből, vagy a' tekélletes Igasságból, származik az Öröm. mivel *a' bátorságos elme, mint a' szünetlen lakodalom* [o]. Azért mondgya Sz. *Cypriánus* [p]; hogy a' Testi gyönyörűséget meg-győzni, nagy gyönyörűség: és ninch nagyobb győzedelem, mint a' kívánságokon vött győzedelem. Más-felől pedig, a' Testi kívánságnak, és gyönyörűségnek gyümölche, fájdalom és bánat. Mert, a' mint Arany-szájú Sz. János jól mondgya [q], Az ochmány gyönyörűség, hasonló a' rühes ember gyönyörűségéhez, midőn a' rühet vakarja. mert a' rövid gyönyörűséget, bajos és sokáig-tártó fájdalom, és nyughatatlánság követi. De a' Békeség-is a' kívánságok győzedelméből származik: és a' chendes elme, a' mint Sz. *Jeronymus* mondgya, semmi indúlatok-által fel nem háborodik. Mert, érezvén, hogy mind a' Bűnnek, 's mind a' Büntetésnek félelmétől meg-szabadúlt; és remélvén, hogy az Isten Malasztyában, és barátságában vagyon, chodálatos Békeséggel él, és azt Felebarátyával-is közli, mindenekkel békességesen élvén.

[b] Ioan. 17. 21.
[c] Serm. 2. ad Fratres in Eremo.
[d] Eph. 4. 3.
[e] Act. 4. 32.
[f] 3. Reg. 5. 4.
[g] Luc. 2. 15.
[h] Matt. 2. 1.
[i] Rom. 13. 8.
[k] Isa. 48. 18.
[l] Isa. 32. 17.
[m] Ps. 71. 7.
[n] Gal. 5. 22.
[o] Prov. 15. 15.
[p] Lib. de Disciplina, & bono Pudicitiæ.
[q] Hom. 13. in Acta.

A
1 Phil. 4.7. Melly Békeség olly nagy jó, hogy *Minden értelmet fellyül-halad* [a]: úgy hogy, ha az Isten a' Jó cselekedetért, egyéb jutalmat nem adna-is, az elégséges és méltó jutalom volna, és minden keményn múnkát és fáradságot örömeſt fel kellene érette venni. Hogy pedig a' Békeség *minden értelmet fellyül halad*, mind a' Három rend-béli Békeségről érthetyük. és *Theophylactus*, az elsőről magyarázza; Arany-száju Sz. János, a' másodikról; Sz. Ambrús, a' harmadikról.

III. RESZE.

2 Isa. 48. 22. EZ a' Békeség nem találtatik az Istentelenekben: kiknek *Nincs békeségek, úgy-mond az Ur* [b]: hanem más hamis és veszedelmes békeség, mellyel az Ördög tellyességgel uralkodik az emberen; úgy hogy lelki ismeretinek semmi-némű furdalását, és nyughatatlanságát ne érezze; és az-okáért, nyomoruságát se ismérje, se abból-való ki-szabadúlását ne kereſse. Erre akkor viszi az Ördög a' Bűnös embert, midőn ki-rekeszti szívéből, az Isten Itéletitől-való félelmet, hogy szabadgyában vétkezzék;

B
1 Prov. 2. 14. sőt *Örüllyön midőn gonoszt cheleke szik, és vigadgyon az igen gonosz dolgokban* [c]. Illyenek

v Psl. 136. 3. 4. voltak a' Babylóniai vitézek: kik, fogva tartván az Israël fiait, arra unszollották, hogy *énekellyenek, és vigan légyenek*, mondván [v]: *Dicséretet énekellyetek nékünk a' Sion éne-ki-kiszál.* De az igaz Israëliták, meg-gondolván fogságokat, nem akartak énekelni, mondván: *Hogy énekellyük az Ur éneket az idegen földön?* Ezek mondgyák nagy bátorsággal: *Vétkeztem: és michoda szomoruságom történt* [x]? meg nem gondolván, hogy *A'*

x Eccli. 5. 4. *Fölséges türő-fizető: és a' boszszú-állásnak napján el-veszti azokat, kik úgy biztattyák magokat.* Nem siet az Isten, sem feled; hanem, valami időre valóban meg-fizet. Ezekről

y 1. Thes. 5. 3 mondgya Sz. Pál [y]; hogy *Midőn azt mondgyák: Békeség, és bátorság: akkor hirtelen vesszedelem jő reájok, mint a' méhében-viselőre a' fájdalom; és el nem szaladnak.* Igaz hasonlatosság: mert, mi-képpen hogy a' terhes-, vagy nehézkes Aszszony, mulatoz, nevet,

C tréfál, játzik; és eszébe sem vészi mikor reá érkezik az iszonyú fájdalom, nellyet semmi okon el nem kerülhet: azon-képpen vagyon dolga az Istentelennek: ki, mikor, az ő bolond ítélete szerént, leg-jobb állapattyában vagyon, akkor találja

z Iob. 21. 12. a' véletlen veszél, mind testében 's mind lelkében, és az örök halált el nem kerüli. *Dobot tartnak, úgy-mond effélékről Jób* [z], *és czitarát; és örülnek az orgona zengésen. Jókban mulattyák napjokat, és egy szem-pillantásban alá-mennek pokolra.*

a Exa. 15. 9. Ki lehetett nagyobb bátorságban mint Farao, midőn azt mondotta [a]: *Meg-üzöm, és meg-fogom, fel-osztom a' ragadományt; be-telik a' lelkem: ki-vonyom a' kardomat, meg-ölí őket az én kezem?* De vallyon mint járt? *Fúva a' te szeled, és be-burítá őket a' tenger: elmerülének mint az ón a' sebes vizekben.* Kik lehetnek nagyobb békeségben, és bátorságban, mint a' Filistæusok? kik meg-fogván az ő ellenségöket Sámsont, *a' szemeit ki-*

b Judic. 16. 21 *vájták* [b], *és lánczokkal meg-kötözvén tömlöczbe vetették: és vigan lakozván, áldoztak Dágonnak, mondván: Kezünkbe adta a' mi istenünk ellenségünket a' Sámsont. Es él-végezvén a' lakodalmat, elő-hivatták Sámsont, hogy játzodoznék előttök?* De hallyad hirtelen romlásokat: *Meg-rándítván Sámson a' ház oszlopit, le-szakadott a' ház a' Filistæusokra, kik közel három-ezeren voltak: és mind oda roztotta őket.* Ki lehetett bátorságosb, mint ama' Gazdag

c Luc. 12. 19. ember, ki az tmondotta az ő lelkének [c]: *Lelkem sok esztendőkre el-tétetett sok javaid vánnak; nyugodgyál, egyél, igyál, vigan lakjál?* De hallyad mit mondott az Isten néki: *Bolond,*

D *ez éjjel a' lelked meg-kérik te-tőled: a' mikes szerzettél pedig, kié lésznek?* Ki lehetett, végtére, hogy több példákat elő ne hozzak, bátorságosb Herodesnél: ki

d Act. 12. 21 [d], *Rendelt napon fel-öltözvén Királyi ruhában, az Itélő-székben ült: és olly ékesen és kedvesen szólott a' népnek, hogy a' nép fel-kiáltván azt mondotta: Isten szavai, és nem emberé?* Akarod-e tudni mint járt? *Mingyárt meg-veré őtet az Ur Angyala, azért hogy nem adott-volna tiszteletet az Istennek: és meg-emésztetvén a' férgektől, meg-hala.*

Illyen a' Gonoszoknak Békeségök; melynek meg-szerzésében, igen mesterkedik az Ördög az ő drabanti-által. Kikről panaszolkodva szóll az Isten Ezekielnél,

e Ezech. 13. 9 10. mondván [e]: *Lészen az én kezem a' Próféták-ellen a' kik hiuságot látnak, és hazugságot jövendölnek; azért hogy meg-chalták az én népemet, mondván: Békeség; és nincs békeség: és ő falt épít-vala, azok pedig tapasztyák-vala polyva-nélkül-való sárral:* az-az, A' nép vétkezik-vala; és azt a' kő-falt építi-vala, melyről az-előtt szóllék, melly, tudni illik, az embert el-választya az Istentől. mert *A hamisság szerez el-válást az Ember- és az Istenközött; és az rejti-el az Isten orczáját, hogy meg ne halgassa az embert* [f]. Azt a' rosz falt,

f Isa. 59. 2. a' hamis Próféták polyva-nélkül-való sárral tapasztyák; midőn azt cselekeszik, a'

g Psl. 9. 24. mit Dávidnál olvasunk [g]: *Dicsértetik a' Bűnös az ő lelke kívánságában: és a' hamis áldattatik-*

A' hí-

A' hig sár, az ochmány hízelkedés: melly Híg és lágy, mert könnyen jár, és sokaknak tetszik: Ochmány pedig, mert sok-féle undoksággal rakva. Úndok ő-magában, mert a' hízelkedés merő hazugság: úndok, a' gyökeréhez-képest, melly a' hízelkedőnek szíve; mivelhogy az nem eggyez a' szájjal; és ő-maga a' hízelkedő sem hiszi a' mit mond: úndok, igyekezetihez-vagy végéhez-képest, mert a' hízelkedő, maga hasznát keresvén, azon mesterkedik, hogy Felebarátyát meg-challya: úndok, végezetre, mert a' Bűnt, melly merő úndokság, dícséri és javallya, és a' nyomorúlt embert örök veszedelemre iktattya. Az-okáért, ha valaki efféle gonosz Békeségben lött-volna ekkídig, térjen-meg; és tőredelmes szívvel mondgya azt Ezekias Királlyal [h], az Istennek: *Imé a' békeségben leg-keservesb az én keserűségem. Te pedig meg-szabaditottad az én lelkemet, hogy el ne veszne: hátad-megé vetetted minden Bűneimet.* Es abból következőtt az igaz Békeség: melyről azt mondgya Dávid [i], hogy *Keressük, és kövessük.* Keressük szorgalmatosan, mint drága dolgot, mellyet a' Kristus Halálával nyert, és Fel-támadásával hirdetett: és mind addig kövessük, hogy fel-találljuk, és az-által az örök Békeséget-is meg-nyerjük: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten. Amen.

[h] Isa. 38. 17

[i] Ps. 33. 15.

HARMADIK PREDIKATZIO.

AZ melly lélek valóban szereti az Üdvözítő JÉSUST, és minden reménségét benne helyhezteti, nem tart nagyobb és gyönyörűségesb napot annál, melly a' Kristus Fel-támadását hirdeti; az-az, az áldott Húsvét Innépet, melyben a' Kristus Fel-támadását nem chak a' Templomban hirdetik, hanem az útzákon is éneklik, a' házakban emlegetik, a' szívekben forgattyák a' Hívek. Mert a' Kristus, Fel-támadásával, nem chak magának él, hanem az ő Híveinek-is, hogy azokat óltalmazza, igazgassa, és végezetre az örök bóldogságnak dicsőséges Koronájával feltisztellye. Ha Jákób Patriárka, halván hogy *él az ő fia Jósef, és egész Egyiptusban uralkodik*, kit meg-hóltnak tartott; *meg-éledet a' lelke, és azt mondotta* [a]: *Elég nékem*: Vallyon mit mondhat az Istenes lélek, halván hogy a' Kristus, kitől ő tellyességgel függ, fel-támadván él, és Mennyen 's földön uralkodik? úgy-mint, kinek *Minden hatalom adatott mennyen és földön* [b]; és az-okáért, mindenre elégséges; a' keserűségben vígasztalás [c]; a' félelemben bátorítás [d]; a' veszedelemben óltalom [e]; az éhségben életnek kenyere [f]; a' szomjúságban élő-víz [g]; a' betegségben gyógyúlás [h]; a' halálban élet [i]; egy szóval, minden szükségben bizonyos segétség? Nem méltán mondhattya-e: Elég nékem, hogy az én Meg-váltóm él? Mert, ha ő él, én el nem veszhetek, hanem az utólsó napon fel-támadok. Ennek az örvendetes Fel-támadásnak, némelly bizonyos Jeleit adta a' mái Evangéliomban Kristus Urunk; mellyekről hasznos emlekeznünk, hogy bizonyosok legyünk a' mi Fel-támadásunkról-is, és vazzal vígasztallyuk magúnkat minden háborúságinkban.

[a] Gen. 45. 28.

[b] Mat. 28. 18

[c] Luc. 7. 13.

[d] Luc. 5. 10.

[e] Mar. 6. 50.

[f] Ioan. 6. 48.

[g] Ioan. 4. 13.

[h] Luc. 13. 12

[i] Ioan. 11. 43

I. Meg-bizonyitom a' Fel-támadást.

II. Meg-mutatom, hogy a' Kristus igazán fel-támadott.

III. Meg-bizonyitom, hogy a' Sz. Itásnak értelme nehéz.

ELSŐ RESZE.

A' Fel-támadáshoz, mint-hogy természet-fölött-valo dolog, Hit kívántatik; és az a' Hit, fölötte igen szükséges minden tisztességes életre. Mert, a' mint Szent *Damascénus* írja [k], ha ninch a' Fel-támadás: együnk és igyunk, életünket mindengyönyörűségben foglallyuk, és chak vígan lakjunk. Ha ninch a' Fel-támadás: miben külömbözünk az oktalan állatoktól? Ha ninch a' Fel-támadás: bóldogoknak mondhattyuk a' fene vadakat; mert gyönyörűség és szomoruság-nélkül-valo életök vagyon. Ha ninch a' Fel-támadás: sem Istē, sem gondviselés ninchen, hanē mindenek történetből lésznek. Mert láttyuk, hogy sokan az Igazak-közzül, nagy szükséget és nyomorúságot szenvednek, és e' világon semmi jutalalmat nem vésznek: a' Gonoszok pedig, minden gyönyörűséggel bővelkődnek. Kichoda módhattya pedig, okos ember lévén, ezeket igaz ítéletnek, vagy bólch gond-viselésnek? Lészen tahát Fel-támadás: mert igaz az Isten, és a' benne-bízóknak meg-fizet. Az-okáért, ha a lélek egyedül tusakodott, egyedül koronáztassék-meg: ha egyedül élt gyönyörűségben, egyedül szenvedgyen. De ha a' test-nélkül, sem jót sem gonoszt nē chelekedett, eggyütt vegyék a' jutalmat-is: és az-okáért, fel kell a' testnek támadni, hogy részesüllyön a' léleknek, vagy bóldogságában, vagy kárhozattyában. Innét vagyon, hogy noha, a' mint mondám, a' Fel-támadás természet-fölött valo dolog: mindazáltal, mint-hogy igen szükséges annak el-hitele, a' természet-szerént-valo okoskodás-is neminémű útat mutat arra, és minden ellen-vetésre könnyen meg-felelhet.

[k] Lib. 4. de Fide Orthod. c. 28.

A

Első Okoskodás az: Minden állatban azra-valo vágyodás és indúlat vagyon, hogy ne chak légyen, hanem jól-is légyen, és a' jó állapatban meg-is maradgyon; és azért, ha mi el akarja fogyatni, vagy veſzteni, tehetsége-ſzerént ellene-áll. A'fa-is, midőn a' tűzre téſzik, könyvez, és neminémű-képpen sír, hogy meg-emésztteteti. Erről a' terméſzet-ſzerént-valo kívánságról ſzóll Sz. Pál, mondván [l]: *Nem kívánunk le-vetkőztetni, hanem fel-öltöztetni; hogy a' mi halandó, el-nyeletteſsék az élettől.* Mint-hogy azért el nem kerűlheti a' lélek, hogy a' teſtet a' halálkor le ne veſse: terméſzete-ſzerént azt kívánnya; hogy iſmég fel-öltöztetſsék abba. Es azoknak lelkök, kik az Iſten Igéjéért meg-ölettettek, nagy ſzóval kiáltnak az Oltár-alatt, mondván [m]: *Uram* (Szent és Igaz lévén,) *meddig nem teſzſz véletet, és nem állaſz boſzſzút a' mi vérünkért, azokon, a' kik a' földön laknak?* kívánván a' világnak végét, hogy az ő teſtők fel-támadgyon, és vélek eggyűtt légyen; noha mindeniknek egy-egy feír ruha adatott, az-az, a' léleknek dicsősége, és bóldogsága. *Es azt mondották nékik: hogy nyugodgyanak még egy kevés ideig, míg bé-tellyeſedgyék az ő ſzolga-társoknak, és attyokfioknak ſzámok.* Nem vólna azért az Igazaknak tellyes bóldogságok, ha a' fő kívánságok bé nem tellyeſednék: mert a' Bóldogság olly állapat, melyben minden jó eggyűtt-vagyon; a' mint a' *Theologus*ok *Boëtius*ból mondgyák: úgy hogy, valamit ember akar, meg-légyen; és a' mit nem akar, ne légyen. Tahát ebből, a' lélek kívánsága bé-tellyeſedik.

B

Második Okoskodás: A' Világnak ſzép rendi, Három-féle dologból függ: Némellyek, chak teſtiek; némellyek chak lelkiek; némellyek pedig, teſtiek és lelkiek-eggyűtt, mint az emberek. melly ſzép rend meg-bomlana, ha a' teſt fel nē támadna, és a' lélekkel eggyűtt nē lenne. Az Iſten Fia, nem chak a' lelkekért jött e' világra, hanem az egéſz emberért, ki teſtből és lélekből áll: az-okáért ő-is, nem chak az emberi lelket vötte-fel, hanem az emberi teſtet-is; az-az, az egéſz embert: és a' mint ő-maga mondotta [n], *Az egéſz embert meg-gyógyította Szombaton.* Ezt bizonyíttya Sz. Pál-is, mondván [o]: *Ha chak az életben vagyon reménségünk a' Kriſtusban, mindē embereknél nyomorúltabbak vagyunk.* Es utánna veti [p]: *Ha (emberi mód-ſzerént) a' fene vadakkal viaskodtam Efeſusban: mit haſznál nékem, ha a' hóltak fel nem támadnak?* A' hol azt jelenti Sz. Pál, hogy az utólsó fizetés és jutalom, mind a teſtben 's mind a' lélekben léſzē: és, ha a' teſtben nem léſzen, a' lélekben ſem léſzen. Azért mondgya máſutt [q]; hogy *Az Igazak a' háboruságban el nem veſznek, hanem mindenkor a' Jesus ſanyargatáſát, az ő teſtőkben hordozzák, hogy a' Jesus élete-is ki-nyilatkoztaſsék az ő teſtőkben.*

C

Harmadik Okoskodás: A' Terméſzet-ſzerént-valo dolgok-is, példázzák a' halál-után-valo Fel-támadáſt; a' mint Sz. Pál-is jelenti, mondván [r]: *Te a' mit el-veſz, meg nem elevenedik, hanem-ha előbb meg-hal.* Melly mondáſról azt írja Sz. Gergely [s]; hogy ha valaki nem akarná-is a' Hit-által vallani a' Fel-támadáſt, kételenittetnék abból el-hinni, melynek minden nap láttya példáját. Es igen ſzépen meg-mutattya a' kichiny magból: melyből nagy gyűmőlch-fa léſzen; noha ſenki azt emberi elmével meg nem foghattya, hol vólt abban a' ſzáraz és gyenge magban a' nagy fának gyökere, heja, ágai, levelei, virágja, és gyűmőlche: de az Iſtennek véghetetlen bőlchesége mind véghez viheti. Erről ſzépen okoskodik Jób-is [t]; *A' fának, úgy-mond, reménsége vagyon ha el-vágatik, iſmég meg-zöldül, és az ágai bimbóznak. Ha meg-avúl a' gyökere a' földben, és a' porban meg-hal-is a' tőkéje, a' víznek ſzagától meg-virágzik.* Jól mondgya azért Sz. Ambrús [v]: A' fáknak meg-újulására gondgya vagyon az Iſtennek, és az emberről ſemmi gondot nem viſel-e? Es a' ki azokat, mellyeket az embetnek ſzűkségére teremtett, nem akarta hogy el-veſzſzenek: el-ſzenvedi-e hogy az ember el-veſzſzen, kit a' maga képére teremtett?

D

Negyedik Okoskodás, Vétetik az embernek alkotásából. Mert, a' mint Sz. *Jerónymus* írja [x], nem choda ha az Iſten fel-támaſztya a' mi vólt, a' ki mindent ſemmiből teremtett. Es noha külömbőz a' nemzés a' Fel-támadáſtól: mindazáltal, a' mi ſzületett és fel-támad, azon egy lehet: mivelhogy más módon lőtt Adam, más módon Eva; más módon Abel, más módon a' Kriſtus. és noha külömbőzött a' lételnek kezdete, mindazáltal a' terméſzet mindenikben eggyezett. Bizonyára az Ötődik mód-is, melly a' Fel-támadás, nem külömbőzteti a' terméſzetet: mivelhogy ama' Négy módból ſzármazik a' Fel-támadáſról-valo reménség-is. Mert, ha az Iſten Adámot olly porból teremtette, melyben az-előtt lélek nem vólt: miért nem támaſzthatná-fel abból a' porból, a' melyben valaha lélek vólt? Továbbá, Evát az Iſten, az Adám óldala-chóntyából formálta, a' terméſzet rendi-kivűl: menyivel inkább fel-támaſzthattya abból a' mié lőtt? Annak-fölötte; ha a' Sz. Lélek-által a' teſt az Igével eggyesűlt: miért nem eggyesűlhetne azon Sz. Lélek-által, a' lélek az ő teſtével? a' vagy miért nem támaſzthatná-fel a' Sz. Lélek a' mi teſtűnket: holott az Iſten,

l 2. Cor. 5. 4.

m Apoc. 6. 10

n Ioan. 7. 23.

o 1. Cor. 15. 19

p Verſ. 32.

q 2. Cor. 4. 10

r 1. Cor. 15. 36.

s Lib. 10. Moral. c. 30.

t Iob. 14. 7.

v Orat. de Fide Reſurrectionis.

x Ep. ad Pammachium, de Erroribus Ioannis Hieroſol.

azt

azt mondgya Ezekielnél [y]; *Imé én lelket bochátok ti-belétek, és élni-fogtok?* Végezetre; ha Abel, és akár-melly egyéb ember-is, az emberi magból, melly igen alá-valo és úndok dolog, az Isten bölchesége-által olly szép ábrázatúvá lőtt: miért nem lehetne a' porból-is? Nyilván az emberi testnek alkotásában, a' tagoknak el-rendelésében, olly chodálatos dolgok vannak, olly gyenge inak és erek, olly egybe-foglaláſok és kötőzéſek, mellyeknek ſoha az emberi okoſság végére nem mehet. Erről ſzépen okoskodnak a' Sz. Atyák; a' többi-kőzőtt, Sz. *Cyrillus Jeroſolymitánus*, imigyen beſzéll [z]: Száz, vagy két-ſzáz eſztendő-előtt, mi minnyájan a' kik ſzóllunk és hallunk, hol vóltunk? 's nem-is tudgyuk létünknek módgyát: nē tudgyuk mi módon fogantattunk olly alá-valo dologból: és a' mi olly gyarló dolog vólt, mi módon léſzen húſſá és inakká, a' ſzemeknek fényeſségévé; az orrnak ſzaglásává; a' fülnek hallásává; a' ſzólló nyelvé; az ugráló vagy dobogó ſzívvé; a' futosó lábbá; és mindē tagoknak ſzépségévé: Es az a' gyarló állat léſzen a' hajóknak chinálója; a' házaknak épitője; minden meſterségnek mívesé; Vitézzé, Fejedelemmé, Törvény-adóvá, és Királlyá! Az Isten, a' ki el-veſzett dolgokból, illyenekké tehet minket, nem támaſzthat-e fel bennünket? Es a' ki azt chelekedte, hogy, midőn nem vóltunk, lennénk: ha el-esünk, miért nem támaſzthatna fel?

De láſsuk, mi módon harczolnak ez-ellen, mind a' Pogányok, 's mind egyebek: mert mindenkor vóltak ellenzői ez Igaſságnak. Az Ó Teſtamentombā, a' Sadducæuſok: kik a' Fel-támadáſt, merő nevetségnek tartván, Urunk eleibe nevetséges Kérdéſt adtak, az Aſzſzony'állatról, *kinek éltében hét férje vólt; azok-közzűl, ki felesége leſzne a' fel-támadásban* [a]? Az Uj Teſtamentombau pedig, Sz. Pál idejében, Himenæus és Filétus azt mondották [b]; hogy *a' Fel-támadás már meg-lőtt.* Az-után pedig, *Carpócrates*, *Valentinus*, és *Apelles*, a' mint Sz. Agoſton irja [c], tagadták az igaz Fel-támadáſt: és félő, hogy moſt-is ſokan ne légyenek; noha nyilván nem jelentik magokat. Ezek,

I. *Ariſtóteleſ*sel azt mondgyák [d]; hogy Lehetetlen az ollyan fogyatkozáſt helyére hozni, mint a' Halál; a' mint hogy, a' ki egyſzer ſzeme-világát el-veſztette, többé nem láthat. Felelet: *Ariſtóteles* a' terméſzetnek erejéről ſzóllott: mint mikor azt módotta-is; hogy † Semmiből ſemmi nem léſzen: mellyet nem illik az Istennek végheteten erejére terjeſzteni; ki az egéſz világot ſemmiből teremtette; a' vakokat látókká, a' ſiketeket hallókká, a' némákat ſzóllókká tőtte; és a' halottakat-is fel-támaſztotta. Midőn azért Dávid az emberről azt mondgya [e]; hogy *El-ménő, és meg nem térő lélek:* igaz terméſzet-ſzerént, akár a' Bűnre-ménő lélekről értsük, 's akár a' Halál-által ki-ménő lélekről. Mert a' terméſzetnek annyi ereje ninchen, hogy a' Bűnős lelket meg-tiſztíthaſsa, vagy a' meg-hólt embert fel támaſzthaſsa: de az Isten, mindenható lévén, mindenikét meg-chelekedheti. Mi-képpen hogy a' vizek, terméſzet-ſzerént alá-folynak, fel nem folyhatnak, viſzſza nem térhetnek, meg ſem álhatnak a' hol folyáſra-valo helyt találnak: de a' Jordán-vize, az Isten ereje-által hátra tért, viſzſza folyt [f].

II. Sz. Pálból azt mondgyák [g]: *Mi módon támadnak-fel a' hóltak?* az-az, nem látyuk okát, mint légyen az, vagy mint leheſsen? Felelet: Haſonló kérdéſt tőtt Nikodemus [h]: *Mi módon ſzülethetik az ember mikor vén?* A' Kafarnaíták [i]: *Mi módon adhattya ez nékünk az ő teſtét ételre?* A' Zsidók [k]: *Mi-képpen túd ez íráſt, holott nem tanúlta?* Es [l]: *Mi módon nyíltak-meg néked ſzemeid?* Melly Kérdéſek, a' Hitnek fogyatkozását jelentik. Mert abból, hogy mi valaminek módgyát nem tudgyuk, nem következik hogy ne-is leheſsen. holott napon-ként ſok terméſzet-ſzerént-valo dolgokat-is látunk, mellyeknek módgyát nem tudgyuk: úgy-mint, mi módon nevekedgyék a' kis magból a' nagy gyümőlch-fa? Mi módon formáltaſsék az ember az anya méhében? Az-okáért, eſſele kérdéſekre egy ſzóval azt felelhetyük: Az Istennek mindenható erejével léſznek, *kinél nem léſzen lehetetlen ſemmi ige* [m], ſemmi dolog: *kinél, a' mikor akarja, jelen vagyon a' tehetség-is* [n].

III. Imigyen okoskodnak: A' teſt tiſztátalan, és bűnre vágyódó: azért nem méltó hogy fel-támadgyon, és a' lélekkel iſmég eggyesűllyőn: mivelhogy *a' teſt, a' lélek-ellen kívan; a' lélek pedig, a' teſt-ellen. mert ezek egy-máſsal ellenkeznek* [o]. Es: *A' meg-rothadó teſt el-nehezíti a' lelket, és a' földi lakás le-nyomja a' ſokakat-gondolkodó elmét* [p]. Felelet: Az emberi teſt, terméſzete-ſzerént bőchülletes, és egyéb teſti állatoknál méltóságosb: és noha azt az Isten földből alkotta, mindazáltal, nē a' földből termett mint egyéb állatok, midőn az Isten azt mondotta [q]: *Hozzon a' föld zöldellő és mag-hozó füvet, gyümölchöző fát, barmokat*, &c. hanem, ő-maga alkotta, és ugyan formálta, 's minden-képpē fel-ékesítette. Az-okáért, mikor a' lélek a' bóldogságban léſzē, a' teſt-is illendőűl viſeli magát hozzája, nem rúgóldozván ellene, hanem minden-

A
[y] Ezech. 37. 5
[z] Catech. 18.
B
[a] Mat. 22. 27
[b] 2. Timot. 2. 18.
[c] In Catalogo Hæreſum. n. 1
[d] Lib. de Prædicamentis. A privatione non datur regreſsus ad habitum.
† Ex nihilo nihil fit.
[e] Pſal. 77. 39
C
[f] Pſ. 113. 3.
[g] 1. Cor. 15. 35.
[h] Ioan. 3. 4.
[i] Ioan. 6. 53.
[k] Ioan. 7. 15.
[l] Ioan. 9. 10.
D
[m] Luc. 1. 37.
[n] Sap. 12. 18.
[o] Gal. 5. 17.
[p] Sap. 9. 15.
[q] Gen. 1. 11. 24.

A ben engedvén néki. Sőt most sem a' test oka a' lélek ochmányságának, hanem főképpen maga a' lélek, melly szabad-akaratból enged a' bűnnek. holott mind magát meg-tartóztathatná, 's mind a' testet meg-zabolázhatná. Es noha most a' gonosz vágyódás a' testben vagyon: mindazáltal az, nem természet-szerént-valo tulajdonsága, mellyet az Isten adott-vólna belé, hanem az Eredendő bűnből származott. de actól meg-szabadúl a' Halál-által; úgy hogy a' Fel-támadás-után, semmi ollyan vágyódása nem lészen, a' mint a' Bűn-lőtte sem vólt.

B IV. Imigyen okoskodnak: A' lélek a' testtel úgy él mint eszközzel: de az eszköz nem méltó, sem jutalomra, sem bűntetésre, hanem a' ki véle él. mert nem a' fegyvert bűntetik, hanem azt a' ki azzal embert ől: és az Ötvös sem kőzli szép munkájának jutalmát az ő eszközivel. Felelet: Ha a' *Platonicus*okkal azt tartanók, hogy a' lélek chak úgy igazgattya a' testet, mint a' kórmányos a' hajót; vagy a' kováts a' verőt, vólna valami láttattya ez okoskodásnak: de, mint-hogy kűlőmbet tanít a' Hit, és az igaz *Philosophia*-is, ninch helye. Mert a' test a' léleknek el-válhatatlan eszköze, és a' munkálkodó embernek valóságos része; és azért, a' Jószágos chelekedetért-valo jutalom, nem chak a' léleknek tulajdoníttatik, hanem a' testnek-is, az-az, az egész embernek. Ugy vagyon, hogy a' *Purgatorium*ban chak a' lélek szenved; de az nem tellyes bűntetés, és nem utólsó jutalom-szerént-valo, mellyekkel az Isten a' Halálos bűnőkért fizet. Az-okáért, a' *Purgatorium*ban, chak a' Bochánandó bűnőkért szenved a' lélek, tisztúlás-képpen: mellyek, nem egy-általlyában mondatnak Bűnőknek; a' mint a' *Theologus*ok taníttyák; 's nem-is foszttyák-meg az embert az Isten Malasztyától: a' vagy az idő-szerént-valo bűntetést szállíttya-le; mellyet ha ember e' világon véghez vinne, a' *Purgatorium*ba nem-is menne. Jóllehet azt-is meg kell gondolni, hogy a' testnek-is vagyon magán-valo tulajdon bűntetése: mert, chak ő szenvedi a' halált, ő egyedűl lészen porrá és hamuvá. melly bűntetés, mint-hogy, idő-szerént-valo, hasonló a' *Purgatoriomi* bűntetéshez.

C V. Azt mondgyák; hogy Embernek elméje meg nem foghattya mint lehessen, hogy, a' kit a' vadak, madarak, vagy halak meg-őttek, vagy a' tűz, víz, és föld meg-emésztett, vagy a' kit az *Antropophagus*ok meg-őttek, fel-támadgyon: mert kié lészen az a' test? azé-e a' ki meg-őtte, vagy a' kit meg-őtt? Felelet: A' melly állat az ember testét meg-emészti, visszza-adgya; mint az őrző, a' kinél valami marhát le-tőttek. Es azt példázta, hogy Urunk Halála- és Fel-támadása-kor, *a' koporsók meg-nyíltak* [r], hogy a' nálok le-tőtt testeket visszza-adnák; a' mint Lázárt-is elő-adta [s]. A' halak, és vadak-is, elő-adgyák; mint a' Czet-hal, Jónást [t]: az Orosztányok, ki-bochátották kőzzülők Dánielt [u]: a' Tűz-is visszza adgya, mint elevenen meg-tartotta, a' három ifiat [x]. és azon mondhattyuk akár-miről-is, a' mi részes az ember testében. Innét olvasuk Sz. Jánosnál [y]: *Es a' tenger ki-adá a' hóltakat kik ő-benne valának; és a' halál, és a' pokol meg-adák az ő hóltokat, kik ő-nálok vóltak: és ítélet lőn mindenekről, az ő chelekedetek-szerént.* Az Ember-hússal-élő *Antropophagus*okról azt mondom; hogy, a' mit meg-őttek, azé lészen, a' kié az-előtt vólt: a' többit, az Isten másunnét helyére hozza azoknak, a' kik ember-hússal éltek; azon-kivűl a' mit szűléjektől vőttek, a' vagy más-féle eledellel nyertek; melyben módot talál az Isten.

r Mat 27.52.
s Ioan. 11.44
t Ion. 2. 11.
u Dan. 14.40
x Dan. 3. 50.
y Apoc. 20.13

D VI. Imigyen okoskodnak: A' ki egy Korsó vizet a' tengerbe öntene, és ugyan azon vizet ki akarná meríteni, nem lehetetlen dolgon igyekeznék-e? Hasonló-képpé, senki nem értheti mint lehessen, hogy a' melly test földé lőtt, ismég azon testté légyen; holott a' földel úgy egybe-egyeledett, hogy semmi kűlőmbséget nem látni kőzőttők, mellyen egy-mástol meg-ismérhetnők, vagy el-választhatnók. Felelet: Nagy vakmerőség, az Isten hatalmasságát és bőlcheségét, az emberi elmével bé-határozni: az-okáért, ha szintén mi azt meg nē foghattyuk-is, lehetséges az Istentől. De ebben-is találunk neminémű hasonlatosságot az emberi elmének találmányiban: úgy hogy, ha tagadnók hogy az meg-lehet az Istentől, az embereket bőlchebbeknek vallanók az Istennél. Midőn egy pohár-borbá egy-nehány chőp vizet egyelítünk, úgy őszve egyeledik a' víz a' borral, hogy semmi érzékenység el nem választhattya egy-mástól; sem meg nem ismértheti, hol légyen a' víz a' bor-kőzőtt: mindazáltal, fel-találta az emberi okosság azt az el-választást, mint-ha egybe sem egyelítették-vólna. Fel-találta az aranynak el-választását-is az ezűsttől, noha úgy őszve vannak olvasztva, hogy semmi érzékenység meg nem ismérheti. A' bányászok-is ki tudgyák választani a' földből az aranyat, ezűstöt, rezet, vasat, és mindeniket kűlön-kűlön; mellyet mí lehetetlennek alítunk, mert nem tudgyuk a' mesterségét. Hogy ne tudgyon tahát hasonló dolgot a mindenható és miudeneket-túdó Isté, kinek minden teremtett-állatok engednek?

Imé nagy az Iſten, meg-győzvén tudományunkat z: az-az, többet túd nálunknál; és többet chelekedhetik, hogy-ſem mí meg-foghaſsuk elménkel, vagy tudományunkal. Az édes vizek-is, a' tenger vizébe egyeledvén, meg-keſerednek ugyan; de az-után a' föld-alatt, mellyen által-folynak, meg-édeſednek chak a' természetnek erejével-is: hogy ne chelekedhetnék tahát haſonló dolgot a' természetnek Ura? A z Lob. 36. 26.

II. RÉSZE.

DE térjünk a' Kriſtus Fel-támadására; és láſsuk-meg, Michoda jelekkel bizonyította-meg annak igaſságát: hogy ne véllye ſenki, hogy az valami tűndérség vagy tettetés lőtt-vólna; mivelhogy a' mái Evangéliomban azt olvaſsuk; hogy, minek-utánna Urunk, meg-álván a' Tanítványok-közőtt, azt mondotta nékik; *Békeség néktek; én vagyok, ne félyetek*: *Meg-háborodván, és meg-rettenvén, azt vélték hogy lelket láttak.* Vedd eſvedbe azért, hogy, minek-előtte Urunk halottaiból fel-támadna, egyebeket támaſztott-fel; és azoknak fel-támadását, bizonyos jelekkel valóságoſnak mutatta. e'mái Evangéliomban pedig, ugyan azon jelekkel, az ő igaz és valóságos Fel-támadását-is meg-bizonyította. a Luc. 24. 37 B

Első Jel: Midőn fel-támaſztotta a' Jairus leányát b, meg-parancholta hogy enni adgyanak: mert az étel, az életnek bizonyos jele; és, nyilván-valo dolog, hogy a' halottak nem éſznek. Azont chelekedte Urunk: mert, midőn az Apoſtolok még ſem hinnének, minek-utánna kezeit és lábait meg-mutatta nékik, és örömökben chodálkoznának, azt mondotta nékik c: *Vagyon-e itt valami ennetek-valo? Ők pedig hozának néki egy darab sült halat, és lépes-mézet. Es mikoron ött-vólna előttök, vévén a' maradékokat, nékik adá.* Holott én, a' Fel-támadáſnak bizonyitáſa-fölőtt, az ő kegyeſségének-is nagy bizonyságát látom. Gondold-meg, ha valamelly Fejedelem, olly barátságát mutatná egy ſzegény emberhez, hogy kis kalibájában meg-látogatná; nagy édeſsen beſzélne véle; kézen-fogva melléje ültetné, és azon żiros fazékból, vagy tálból ennék véle, abban a' főzelékben, mellyet a' ſzegény ember magának készitett: nem nagy kegyeſségnek, és ſzeretetnek mondanók-e? Imé a' Menynek földnek Ura, kire a' Seraſimok-is rettegve néznek; kinek ſzavát, az Iſraël fiái nem halhatták d, félvén hogy meg-halnak ha azt hallyák; kinek chak ſzekrényét-is nem illette büntetés nélkül Oza Pap, hanem leg-ottan meg-hólt e; a' Betſameſiekben pedig, chak azért hogy azt nézték, a' fő-emberek-közzül hetvenen, a' kőſség-közzül pedig ötven ezeren hóltak-meg f: némelly ſzegény haláſzokat meg-látogat; nyájaskodik, és éſzik vélek! Erre bizony nem egyéb vitte, hanem az ő véghetetlen Szeretete, és kegyeſsége, a' mint mondam; melly az-előtt már nagyobra-is vitte-vólt, tudni illik; hogy a' nyomorúlt emberért meg-halna. Az-okáért, hogy azok, a' kikért meg-hólt, és fel-támadott, el-hinnék az ő igaz Fel-támadását, és az-által üdvőzűlnének, mindent megchelekedett a' mi annak el-hitelére ſzükséges vólt. b Mar. 5. 43. c Luc. 24. 41 C d Exo. 20. 19 e 2 Reg. 6. 7. f 1. Reg. 6. 19

Mondaná valaki: Ha valóban ött a' Kriſtus, úgy hogy az ételt meg-emészttette, változás történt a' teſtében; és úgy, a' mint Sz. Gergely irja g, Fel-támadáſa-után ſem lőtt-vólna ſzenvedhetetlen. Ha pedig chak tettetés-képpen ött, mint az Angyalok a' láthatandó teſtben mellyet fel-véſznek, azzal nem bizonyíthatta igaz Fel-támadását, ſem igaz teſtét: mert chak azt mondhatta-vólna a' mit Rafaël Angyal h: *Láttatom-vala ugyan tí-veletek enni és innya; de én láthatatlan étellel, és olly itallal élek, melly az emberektől nem láttatik.* Felelet: Az igaz ételhez az kívántatik, hogy igaz emberi ſzájjal és fogakkal légyen; az ételnek ízit érezze az ember; és a' hoz nem ſzükség a' meg-emésztés, mert az más külömb dolog: azért azok-is mondatnak enni, a' kik gyomrok-miatt nem emészthetnek, hanem ki-vetik az ételt. Az-okáért Urunk valoságoſsan ött; és nem úgy mint az Angyalok, kik chak tettetett teſtben vannak, mellyekben ſemmi elevenség, ſemmi érzékenység ninchen: de meg nem emésztette embori módon, hanem, mint a' tűz, ſemmivé tötte, a' vagy a' teſtén á ital-ereſztette a' hová akarta. Mert, a' mint jól mondgya *Beda* i, nem ſzükségből ött a' Kriſtus, hanem hatalmaſságból: és a' ſzáraz föld, ſzükségből nyeli-el a' vizet, mert nem lehet a' nélkül; a' Napnak melegsége pedig, hatalmaſságból emészti-meg. Sz. Agoſton-is azt mondgya k; hogy, Nem az ételre-valo hatalom, hanem az ételre- és italra-valo ſzükség vétetik-el a' meg-dichőült teſtektől: ehetni-fognak ugyan, és ízit érzik az éteknek, de a' nélkül nem ſzükölkődnek. Sőt máſutt azt mondgya l; hogy, A' fel-támadott teſtnek tellyes bóldog állapattya-ellen lenne, ha az ételt bé nem vehetné, vagy a' nélkül ſzükölkődnék. g Lib. 14. Moral. c. 31. h Tob. 12. 19 D i In cap. 24. Luc. k Lib. 13. Civ. cap. 22. l Ap. 49. q. 1.

A

El kell azért hinnünk, hogy Urunk valóban ôtt: mert azt az Irás nyilván mondgya [m]; melynek bôtû-szerént-valo értelmétôl, nagy ok-nélkûl el nem távoztatunk; e' dologban pedig semmi olly okunk ninchen. Azért ôtt pedig, hogy azzal bizonyítaná igaz életét, és személyét; a' mint a' Sz. Atyák tanittyák, Sz. Agoston [n], Szent-Ambrus [o], Sz. Gergely [p], és egyebek-is. Mindazáltal azt vedd eszedbe; hogy Urunk e' dologban, eggyûgyû emberekkel nyájaskodott, nem valami nyughatatlan-elméjû Filosofusokkal: kiknek elégséges bizonyság vólt, hogy emberi módon viselte magát; és emberi eszközök-által mutatta-meg nékik, hogy igaz eleven teste vagyon, mellyek-közzûl egy, az étel: és ugyan azért adta a' maradékokat a' Tanítványoknak, hogy eszökbe vennék hogy valóságos-képpen ôtt; és azzal-is, a' félelemtôl meg-mentené ôket. mert úgy nyájaskodott mint ismérô barátival, évén és iván vélek; melyrôl az-után Sz. Péter nyilván bizonyságot tôtt: *Ottünk*, úgy-mond [q], *és ittunk ô-vele, minek-utánna fel-támadott.*

m *Act.* 1. 4. & c. 10. 41.
n *Ep.* 49. q. 1.
o *In Luc.* 24. *Lib.*
p *Hom.* 29. *in Evang.*
q *Act.* 10. 41.

B

Második Jel: Midôn Urunk fel-támasztotta Lázárt, azt mondotta a' Tanítványoknak [r]: *Oldgyátok-meg ôtet, és bochásátok-el*: hogy a' járáson eszökbe vennék minnyájan, hogy igazán él. A' mái Evangeliomban azt olvasuk; hogy Urunk *az Apostolok-közôtt meg-állott.* Azért, mint-hogy az-elôtt ott nem vólt, kétség-nélkûl másunnét ment hozzájok. Es noha, a' mint Sz. János írja [s], *Ajtó bé-zárva ment közikbe*, hogy a' dichôséges Testnek tulajdonságát meg-mutatná: mindazáltal, a' mint a' tegnapi Evangeliomban hallottuk, *a' két Tanítvánnyal járt* [t]; azzal-is meg-bizonyítván igaz Testét, és Fel-támadását. Nem olvasuk, hogy Urunk, Fel-támadása-után ült-vólna; hanem, vagy járt, vagy állott. Járt; hogy, a' mint mondam, Testének valóságos-vóltát meg-mutatná.

r Ioan. 11. 44
s Ioan. 20. 26.
t Luc. 24. 15.

C

Állott pedig, I. Hogy a' dichôséges Testnek némelly tulajdonságát jelentené, az álláſt; mivelhogy meg nem fáradhat, semmi terhe nem lévén. Innét vagyon, hogy az Anyaszentegyháznak régi szokása-szerént, Húsvét- és Pünkösd-közôtt, némelly Imádságokra fel-állunk, mellyekre egyéb-ha le-térdeplünk: hogy magunk-viselésével-is ki-ábrázollyuk a' Kristusnak Fel-támadását, a' mint *a' Nicæai Conciliom* mondgya [v]. II. Fenn-állott; mert le-rakta-vólt magáról a' mi bûneinknek terhét, meg-fizetvén azokért a' Keresztfán: mellyek az-elôtt igen terhelték. Midôn *az el-veszett juhot a' vállára vötte* [x]; és, mint a' Samaritánus, *a' sebes embert a' barmára tötte* [y]: kétség-nélkûl le-hajlott, és ugyan meg-gôrbedett; mint mikor a' Keresztet fel-vállalta-is: de minek-utánna az adóságot meg-fizette, és Szenvedését el-végezte, méltán fenn-állott. III. Jelentette fenn-állásával, hogy kész mindenkor minket meg-segéteni, midôn ô-érette, és az Igasságért tusakodunk. Igy, midôn Sz. Istvánra a' sok kôvet ugyan szórták, fel-tekintvén menybe [z], *Látta az Isten dichôségét, és a' Jesust az Isten jobja-felôl állani*: noha egyéb-aránt, ûlni mondatik az Isten jobján. IV. Mert, noha már dichôségének határát el-érte-vólt, mind lelkéhez-'s mind testéhez-képest, meg-nyervén azt érdeme-által: mindazáltal, még annak helyére nem jutott-vólt: és azért, mint útra-indúló fenn-állott; mutatván, hogy kész azt-is végh-hez-vinni; a' mint-hogy véghez-is vitte. Negyven nap-mulvá fel-menvén Mennyekbe.

v Canon. 20.
x Luc. 15. 5.
y Luc. 10. 34.
z Act. 7. 55.

D

Nem chak állott pedig a' mi édes Üdvözítônk, hanem a' Tanítványok-közôtt állott, akarván ôket vígasztalni. Állott, mint a' Nap a' Planéták-közôtt; hogy azokat meg-világosítaná *az Igasságnak Napja* [a]; *ki minden e' világra jövô embert meg-világosít* [b]: mint a' Mezei Virág, a' gyöngy-virágok-, vagy liliomok-közôtt [c]; hogy azokat meg-ékesítené: mint a' Hadnagy [d], az ô vitézi-közôtt; hogy meg-bátorítaná: mint a' Tanító [e], az ô tanítványi-közôtt; hogy oktatná: mint az Atya [f], a' fiai-közôtt; hogy gyönyörködtetné: mint a' Fô [g], a' tagok-közôtt; hogy éltetné: mint a' Pásztor [h], a' juhai-közôtt; hogy legeltetné: mint a' Tyúk [i], a' chirkéi-közôtt; hogy szárnya-alá gyjtené: és mint a' Szegler-kô [k]; hogy a' két kô-falt egybe-foglalná; az embereket az Angyalokkal; a' Pogányokat a' Zidókkal; a' Bûnôsöket az Igazakkal. Igen illett a' Kristushoz a' közép hely: ô Közép-személy [l], az Atya- és a' Sz. Lélek-közôtt: *az Esztendôknek közepin jelentetett-meg* [m]: az Új és Ó Testamentomot közbe-vévén, az Ót el-végezvén, az Újat el-kezdvén: *A' két oktalan-állatt-közôtt ismértetett-meg*; a' mint Habakuk írja [n], a' Hetven Magyarázók-szerént; midôn Születése-kor, *az ôkör meg-ismérte az ô Urát, és a' szamár az ô Ura jászolát* [o]. A' Templom-közepett mutattatott-bé, Maria és Jósef-, Simeon és Anna-közôtt [p]: Tizen-két esztendôs-korában, *a' Doktorok-közôtt ált* [q]: *Mojses- és Illyés-közôtt, változtatta el szinét* [r]: Az Apostolok-közôtt vólt, mint a' ki szolgál [s]: *A' föld-közepett szerzett szabadúlást* [t]: *Két tolvaj-közôtt függôt a' Keresztfán* [v]. Mind ezekkel meg-akarván mutatni, hogy Ô *az Igaz Közbe járó, az*

a Mal. 4. 2.
b Ioan. 1. 9
c Cant. 2. 1. Isa 11. 1.
d Mich. 5. 2.
e Isa. 55. 4.
f Isa. 9. 6.
g Col. 1. 18.
h Ioan. 10. 14
i Mat. 23. 36
k Mat 21. 42
l Mat 28. 19
m Habac. 3. 2.
n Hab. 3. 2. juxta 70.
o Isa. 13.
p Luc. 2. 22. Ps 47. 10.
q Luc. 2. 46.
r Mat. 17 3.
s Luc. 22. 27.
t Ps 73. 12
v Ioan. 19 18

Isten- és az ember-között x: és hogy a' szívet kívánnya tőlünk y, melly a' testnek közepette vagyon: és hogy azt akarja, hogy a' közép úton járjunk, *se jobra se balra nem-hajolván* z; hogy ő-is közöttünk lakozzék a. Ezt példázta régenten az Úr tábora, melynek szintén közepette vólt a' Szövetségnek szekrénye b: úgy hogy az Izraël fiainak, három Nemzetsége vólt Nap-keletre, három Nap-nyugatra, három Délre, és három Északra; hogy minden felől eggyaránt reá nézhetnének, és vigyázhatnának. Azonképpen, az Istennek élő hajléka, a' Krisztus, kinek ugyan példája-is vólt a' Szövetségnek szekrénye, mindenütt közepett volt: hogy mindenek néznék, és tanúlnának tőle. És mikor az ítéletre jő-is, hogy meg-lássa ki mint tanúlt tőle, közepett lészen, a' Jókat jobjára állatván c, és a' gőzölyéket ballyára: és az ég-'s a' pokol-között mondgya ki a' Sentenztiát; a' Jókat magával az örök bóldogságba vivén, a' Gonoszokat örök pokolra vetvén.

Harmadik Jel: Mikor Urunk fel-támasztotta a' Náimi Özvegy-aszszony fiát, az *szóllani kezdett* d: mellyel meg-bizonyodott, hogy igazán fel-támadott, és él. Krisztus Urunk-is a' mái Evangéliomban, szóllott; és nem akár-mi-képpen, hanem mint Tanító, *magyarázván az Irásokat*: a' mint a' tegnapi Evangéliomban-is hallottuk, hogy a' két Tanítványnak *az Irásokat magyarázta, el-kezdvén Moyseſen, és mind a' Prophétákon, a' mellyek ő-felőle vóltak* e. Annak-fölötte; a' mái Evangéliomban nem elégedvén azzal, hogy az Irásokat az Apostolok-eleibe adta, és meg-magyarázta nékik: *Meg-is nyitotta elméjeket, hogy meg-értenék az Irásokat* f. Melly ígékből, igen szükséges dolgot hozhatunk-ki az Újitók-ellen: kik, hogy meg-gyűlöltetsenek bennünket, a' köz-nép előtt azzal vádolnak, hogy az Istennek fősvény sáfári vagyunk, meg-tiltván a' köz-néptől a Szent Irásnak olvasását, melyből a' Hívek sok haſznot vehetnének. Ez igen méltatlan panasz; Vert viszen veretlent: mí panaszolkodhatnánk valóban ellenek, hogy tékozló sáfárok; kik Uroknak javait, kíméletlen osztyák a' szolgáknak; úgy hogy, nem haſznokra, hanem károkra következzék. Mert, nem chak meg-engedvén a' Szent Irásnak olvasását, vagy íntvén arra mindeneket, hanem ugyan kételenítvén-is: egyebet nem chelekesznek, hanem chak fel-zendítik a' köz-népet, hogy ne engedgyenek Lelki-pásztoroknak: hanem, valaki az Iráſt tudgya olvasni, maga értelme- és kedve-szerént, Valláſt kohollyon magának az Irásból.

Szeműnkel láttyuk és sirattyuk-is; hogy, mióltától-fogva minnyájan eggyaránt forgattyák, és hasogattyák a' Bibliát: ki- ki úgy magyarázza a' mint akarja; és annyi az üdvösséges dolgok-felől a' külömbőző vélekedés, a' mennyi túdákos, vagy felfordúlt-agyú emberek vannak. Azt írja *Theodorétus*, Sz. *Basilius*ról g, hogy midőn a' Chászár Konyha-mestere a' Sz. Iráshoz akart szóllani, azt mondotta néki nagy bátorsággal: A' te dolgod az, hogy az étkekről gondolkodgyál, nē hogy az Istени Tudományt főzzed; mert ezt nem reád bízták. Élő Isten! mit mondana most a' Sz. Jámbor, látván, hogy a' mochkos Ser-főzők, a' bűdös Tímárok, a' vén Kofák az Újitók-között, a' Sz. Iráſt pattogattyák? és mihelyen két vagy három mondáſt tudnak Sz. Pálból, sen-kitől tanúlni sem akarnak, mint-ha a' Tudomány tengerének a' fenekére jutottak-vólna. A' mi az Orvosoké, úgy-mond Sz. *Jerónymus* h, az Orvosok ígérik; a' kovátsok kovátsolnak: chak szintén a' Sz. Irás-béli tudományt minnyájan magoknak tulajdonittyák. Azt a' cháchogó kofa, azt a' kába vén ember, azt a' chelchapo *Sophiſta*, azt minnyájan szaggattyák és tanittyák, minek-előtte tanúllyák.

x 1. *Tim.* 2. 5
y *Pro.* 23. 26.
z *Ioſ.* 1. 7
a *Zach.* 2. 10. 11.
b *Num.* 2. 2.
c *Mat.* 25. 33
d *Luc.* 7. 15.
e *Luc.* 24. 27
f *prof.* 45.
g *Lib* 4. *Hiſt. cap.* 17.
h *Ep. de Studio Scripturarum, ad Paulinum.*

III. RESZE.

MEg-mutattam a' Bibliai Oktató íntésben, hogy méltatlan panaszolkodnak az Újitók, hogy mí mindenektől tíltyuk az Irásnak olvasását: mert chak azoktól tíltyuk, a' kik nem haſznokkal, hanem károkkal olvasnák: és sokkal jobban meg-tanúlhattyák az üdvösséges Tudományt az igaz Tanítóktól, kik szépen megmagyarázzák az Iráſt, hogy-sem az Irásnak olvasásából, és maga fejének magyarázásából. Ennek pedig egy fő oka az; hogy az Irásnak értelme nehéz, és nem mindennek adatik. Az Apostolok sem érthették külömben az Iráſt, a' mái Evangéliomszerént, hanem Urunk magyarázattyából; ki annak-fölötte elméjeket-is meg-nyitotta, hogy meg-érthetnék azt: noha három esztendeig tanúltak-vólt az ő Iskolájában, mindenütt mellette vóltak, és sokat hallottak tőle, Halála- és Fel-támadásafelől.

Tudom; hogy *Luther* Márton eggyütt azt írja i; hogy az Irás igen kűnyű, nyilván-valo magának meg-magyarázója, és világosb ő-magában az Atyák magyarázásánál:

i *In Praefatione Aſſertionis Articulorum, & Leone X. damnatorum.*

sánál: de, szokása-szerént, másutt azt meg-hazuttollya: és azt írja [k]; hogy, nem akarná hogy ő-felőle azt vélnők, hogy ő a' Żóltárt mindenekben tulajdon értelme-szerént értené, és tanítaná; holott azt, a' leg-szentebb és túdósb emberek sem chelekedhettek: mivelhogy a' Sz. Lélek, sok dolgot magának tartott, hogy mindenkor Tanítványi legyünk. Sőt szemtelen vakmerőségnek mondgya, azt vallani; hogy valaki a' szent-Iráſnak chak egy könyvét-is, minden réſzeiben értené. Illyen álhatatos minden dolgában az Ótődik Evangeliſtá. De az első mondását követik inkább; és véle-eggyűtt azt mondgyák az Ujítók: 1. Hogy, ha az Irás egy helyen homályos, más helyen nyilván ſzóll, és meg-magyarázza magát. 2. Hogy az Irás ő-magában világos: de a' kevélyeknek és hitetleneknek homályos, az ő gonoſz igyekezetőkért. 3. Hogy néha homályos a' Görög és Żidó nyelvnek ſzava-járáſaért: de az értelme világos.

Én pedig azt mondom; hogy az a' vélekedés, világos hamiſság; a' mint az Irásból világoſon meg-bizonyodik: I. A' mái Apoſtolok, sem kevélyek, sem hitetlenek nem vóltak; a' Żidó nyelvnek tulajdonságit-is tudoák, mint terméſzet-ſzerént-valo Żidók: de még sem értették magoktól az Iráſt. II. Dávidhoz semmi azokban a' fogáſokban nem illik: de még sem értette az Iráſt, hanem az Iſtentől *értelmet kért* [l]; *hogy vizgálhatná az ő Törvényét*: és azt kivánta [m]; *hogy orczájának világoſításával tanittſa-meg az ő Igaſságira*. Ha ollyan nagy Proféta, úgy-mond Sz. *Jerónymus* [n], meg-vallya tudatlanſágának ſetétségét: minémű tudatlanságnak étſzakája fogott minket környűl, kik Kiſdedek, és chak nem chöchömők vagyunk? III. A' Szerechen Királynénak Komornyikja-is *az Iráſt olvaſta*, és forgatta [o]; és, a' mint Sz. *Jerónymus* írja [p], ſzent, Iſten-félő, és alázatos vólt: de mikor azt kérdette tőle Filep [q]; *Véled-e hogy érted a' mit olvaſſz?* azt felelte: *'S hogy érthetem, ha valaki meg nem magyarázza nékem?* IV. Sz. Péter nyilván mondgya [r]; hogy *Sz. Pál Leveleiben, némellyeket nehez meg-érteni; mellyeket a' tudatlanok, és álhatatlanok meg-hamiſſítnak, mint egyéb Iráſokot-is, a' magok veſzedelmökre.* Nem mondgya, hogy a' tudatlanoknak, és álhatatlanoknak nehezek; a' mint az Ujítók akarnák magyarázni; hanem, egy-általlyában. Mert bizony, Sz. Agoſton sem tudatlan, sem álhatatlan nem vólt; de meg-vallotta, hogy az ő értelmének igen nehéz a' Sz. Pál mondáſa [s]: *Ha valaki e' fondamentomra épit áranyat, ezüſtöt, drága-köveket, fákat, ſzénát, pozdorját, kinek-kinek munkája nyilván léſzen.* azt írja [t]; hogy az a' mondás, eggyik azok-közzűl, mellyeket Sz. Péter nehezeknek mondott.

A' több Sz. Atyák-is nyilván vallyák, hogy nehéz a' Sz. Irás; úgy-mint Arany-ſzáju Sz. János [u]. és okát adgya: Mert némellyeket az Iſten Tanítókká, 's némellyeket Tanítványokká válaſztott: és hogy-ha igen nyilván-valo vólna, nem vólna annyi haſznа; hanem meg-vetnék, és útálnák. Sz. Ambrús, Tengernek nevezi [x], az ő mélyſéges értelmeért. Sz. *Jerónymus* azt írja [y]; hogy Ifiuságától-fogva meg nem ſzűnt azt olvaſni, vagy túdós emberektől meg-kérdeni a' mit nem tudott; és hogy ſoha magának meſtere nem vólt; *Alexandriába*-is fő-képpen azért ment, hogy *Didymust* látná, és ő-tőle értekeznék az Irás-béli mondáſok-felől. Sz. Agoſton azt írja [z]; hogy a' Szent Irásban, többet nem túd, hogy-ſem túd. De az Ujító atyafiak-is, nyilván vallyák ezt chelekedettekkel; kik nagy könyvekkel magyarázzák a' Szent Iráſt. Kiktől én azt kérdem: Vagy nyilván-való, és világos a' Szent Irás; és úgy heában munkálkodtok annyi iráſokkal: Vagy homályos; és miért tagadgyátok, vagy miért unſzollyátok a' köz népet hogy olvaſſa a' mit nem ért? Továbbá; már ſok-képpen fordították a' Bibliát, és újabb-újabb fordítáſokat koholnak; és eggyik ſem eggyez a' máſikkal: és annyiba jutottak, hogy a' ki az ő Bibliájokba tekint, nem tudgya ha tők-e vagy túrós-étek; Sz. Irás-e vagy az ő fejők találmánya. De lássuk mivel állattyák az Ujítók az ő vélekedéſőket.

I. Moyſes azt írja [a]: *E' parancholat, mellyet én ma parancholok neked, ninch fölőtted; ſem távúl nem vettetett; ſem menyben nem helyheztetett; ſem a' tengeren túl nem tétetett*: azokáért, a' mint *Brentius* írja, nem kell a' hegyek-által Romába menni az Irás magyarázásáért. Felelet. Sz. Ambrús [b], Arany-ſzáju Sz. János [c], Sz. Agoſton [d], és egyebek-is, azt nem az Értelemnek, hanem a' bé-tellyesitéſnek künnüségéről magyarázzák, az Iſten Malaſztya-által: és úgy, nem mi-ellenünk vagyon, hanem az Ujítók-ellen, kik az Iſten parancholatit lehetetlennek mondgyák. A' kik pedig az Értelemnek künnüségéről véſzik, nem az Irásról ſzólnak (melly akkor talám chak réſz-ſzerént sem vólt. mert hogy az egéſz Irás nem vólt, igen nyilván vagyon;) hanem a' Tíz parancholatról; mellyeket, úgy-mint a' Terméſzetnek törvényit, akárki-is könnyen meg-értheti: fő-képpen a' Żidók, könnyen meg-érthették; mert ő-maga Moyſes magyarázta-meg nékik: és ő-magok-is meg-vallották, hogy mindeneket meg-értettek: és meg-is fogadták, hogy meg-tartyák azokat. azért mondgya ugyan Moyſes [e]: *Igen közel vagyon*

hozzád

A
k *Praf. in Pſ.*

B
l *Pſ.* 118. 34
m *verſ.* 135.
n *Ep. ad Paulinum, de Inſtitutione Monachi.*
o *Act.* 8. 28.
p *Ep. ad Paulinum, de Studio Scripturar.*
q *Act.* 8. 30.
r 2. *Pet.* 3. 16

s 1. *Cor.* 3. 12.

C
t *Lib. de Fide & Operibus.* c. 15. 16.
u *Hom.* 44. *Operis imperfecti.*
x *Ep.* 44. *ad Conſtantium.*
y *Praſat. in Comment: Ep: ad Ruhrſ.*
z *Epiſt.* 119. c. 21.

D
a *Deut:* 30. 11.
b *Lib.* 1. c. 10. *ad Rom.*
c *Hom.* 10 *ad Rom.*
d *Lib. de Peccatorum Iuſtit. Confeſſione pen.* 21.

e *Deut.* 30. 14.

hozzád a' beſzéd; a' ſzádban, és ſzívedben, hogy azt meg-chelekedgyed: az-az, a' ſzívedben; mert meg-értetted mit kelleſsék chelekedned: és a' ſzádban; mert meg-vallottad hogy érted, és meg-ígérted hogy meg-chelekeſzed. De a' Szent Irásban, nem chak a' Tíz parancholat vagyon; és azokat nem mind kűnyű meg-érteni, a' mint akár-ki-is eſzébe veheti. A

II. Dávid azt mondgya [f]; hogy *Az Ur parancholattya világos, meg-világositván a' ſzemeket.* És [g]: *Szővétnek a' láhaimnak a' te igéd, és világoſság az ősvényimnek.* Es [h]: *A' te beſzédid magyarázattya meg-világosit: és értelmet ád a' kisdedeknek.* Salomon-is azt mondgya: [i]; hogy *A' Parancholat ſzővetnek, és a' Törvény világoſság.* Felelet: Sem Dávid, ſem Salomon nem ſzóll az egéſz Szent Iráſról, hanem chak az Ur parancholatiról, mellyek Világoſságnak mondatnak, és Szővétneknek: mert igazgattyák az embert chelekedetiben. És ha azért mondatnának-is, hogy kűnyű azokat meg-érteni, úgy vagyon: mert, a' mint mondám, a' Tíz parancholatnak értelme nem nehéz. Sőt, ha-az egéſz Iráſról értenők-is, úgy kellene értenűnk; hogy a' ki azokat jól érti, elméje meg-világoſodik, hogy tudgya mit chelekedgyék. Mert Dávid azt akarta meg-mutatni; hogy az Iſtennek Igéjéből nagyobb tudományt ſzerezhetűnk, hogy-ſem a' teremtett-állatokból: és azért haſonlíttya azt a' Szővétnekhez; mert ſokkal alkolmatosb az éjjeli ſetétſégnek el-távoztatására, minden chillagoknál, és egyéb téremtett állatoknál-is. noha *Az egek-is beſzéllik az Iſtennek dichőségét* [k]; de nem olly nyilván mint a' Sz. Irás: mert a' világi Bőlchek, kik az egeket ſzemlélték, értették az Iſtet, de nem olly nyilván mint a' Hívek a' Szent Irásból. B

f Pſal. 18. 9.
g Pſal. 118. 105.
h verſ. 130.
i Prov. 6. 23
k Pſal. 18. 1.

III. Szent Pál azt mondgya [l]; *Hogy ha a' mi Evangeliomunk bé-fődőztetett-is; azoknak a' kik el-veſznek: melly hitetleneknek, meg-vakította e' világ iſtene elméjeket, hogy ne fényeskedgyék nékik a' Kriſtus dichőséges Evangeliomának világoſitása*: Tahát a' Híveknek világos és kűnyű. Felelet: Nem ſzóll Sz. Pál az Irás értelméről, hanem a' Kriſtus iſméretiről, és Hitiről, mellyet az Apoſtolok predikállottak. Mert azt mondotta vólt; hogy az Ó és Uj Teſtamentom-kőzőtt, olly kűlőmbség vagyon: hogy az Ó Teſtamentomban, nem látták az emberek a' Kriſtuſnak ſzentséges titkait, az ő Meg-teſtesülését, Szenvedését, és Halálát; hanem chak homályos példákban és árnyékban. és azt példázta Moyſes a' Fedéllel, mellyel orczáját bé-fődőzte, mikor a' néppel ſzóllott: de az Uj Teſtamentomban, mint-hogy minden példák bé-tellyeſedtek, fel-főd őtt orczával láttyuk az Ur dichőségét. és ninch olly egy-ügyű Kereſztyén, a' ki ne tudgya, hogy az Iſten meg-teſtesűlt, és ſzenvedett mi-érettűnk. Az-okáért, ha valaki azt kérdi; Ha az úgy vagyon, mi az oka, hogy moſt-is ſokan nem hiſznek, és ſemmit egyebet az árnyékoknál nem látnak; tudni illik, a' Zsidók? Azt mondgyuk Sz. Pállal; hogy némellyeknek bé-főd őztetett az Evangeliom; mert a' ſzemők meg-vakúlt, a' gonoſz kivánságokmiatt. Kikről mondotta Urunk [m]: *Miképpen hihettek ti, kik dichőséget véſztek egy-maſtól?* De mi ſzűkség ezt állatni? Nyilván ki-tetſzik a' Sz. Irásnak nehéz értelme abból, hogy mély, és meg-foghatatlan dolgokat foglal magában: a' Sz. Háromságot; az Ige meg-teſtesülését; a' teſt Fel-támadáſát; az őrők dichőséget, és kárhozatot; a' Szentségeket, és egyéb efféle nagy dolgokat: mellyek ha olly kűnyűek lőttek-vólna, nem támadtak-vólna annyi kűlőmbőző vélekedések. Es noha a' *Lutheriſták* és *Calviniſtak* eggyeznek abban, hogy nyilván-valo és világos az Irás: mindazáltal, annak értelmében úgy kűlőmbőznek, hogy fellyebb ſem lehet; a' mint ki-tetſzik az egy-más-ellen irott ſzámtalan kőnyvőkből. C

l 2. Cor. 4. 3.
m Ioan 5. 44

Kérdené valaki: Miért akarta az Iſten, hogy efféle ſzűkséges dolgok homályoſok lennének; tudván, hogy abból ſok viſzſza-vonyáſok kővetkőznek? Felelet: Noha némelly dolgok homályoſok; mindazáltal azokat az Anyaſzentegyház, úgy-mint *Igaſságnak Oſzlopa, és erős támaſza* [n], úgy meg-magyarázza, hogy ki-ki, állapattyához-képeſt, megértheti annyira, a' meñyire ſzűkségeſek az üdvőſſégre. Mindazáltal homályoſok: I. Ő-magáért az Iſtenért: hogy azzal meg-mutaſſa az ő véghetetlen bőlcheségét, melynek titkait az emberi elme meg nem foghattya [o]; és mí meg-alázzuk magúnkat, és Dáviddal értelmet kérjűnk [p]; mellyet ha kérűnk, meg-adatik [q]. II. A' ſzentséges Titkokért: hogy azokat nagyobra bőchűllenők. mert az ingyen-adott marhát, nem nagyra bőchűllik, úgy-mond Sz. *Proſper* [r]. Es hogy inkább ſzeretnők, 's őriznők: mert a' mihez munkával jutúnk, inkább ſzerettyűk; mint az anya, a' fiát, mellyet nagyobb fájdalommal ſzűlt, és nagyobb fáradsággal nevelt. III. Mi-érettűnk: hogy fel-ſerkennénk, és ſerénykednénk; kik egyéb-képpen reſtek és tűnyák lőttűnk-vólna, mint a' jó-földű Orſzág-béliek. Az-okáért, ha a' teſti kenyér múnkát kíván, és *Orcza veritékével kell azt keresni* [s]: méltó a' Lelki Kenyerért-is fáradnunk; úgy hogy az Iráſt, ne D

n 1 Tim. 3. 15

o Iob. 36. 26
Rom. 11. 33.
p Pſ. 118. 34
q Luc. 11. 9.
10. Iacob. 1. 5
r Sent. 387.

s Gen. 3. 19.

chak

A

chak imígy-amágy olvaſſuk, hanem ugyan ſzorgalmatoſſan vizgállyuk-is: mivel hogy Dávid Király-is, azokat mondgya *Bóldogoknak, a' kik vizgállyák az Úr bizonyságit* [u]. Továbbá; hogy ſok jeles Jóſzágos chelekedeteket gyakorlanánk: úgy-mint, az Alázatoſságot, meg-valván tudatlanſágunkat; egy-máshoz-valo Szeretetet; melly egy-máſſal-valo nyájaskodásból nevekedik, a' minémű a' Tanítók-és Tanítványok-között vagyon. Mert a' Tanitóknak azt mondgya az Irás [x]; *Szólljatok ſzive-ſzerint-valókat Ieruſalemnek*: a' Halgatóknak pedig [y]; *Kérd-meg az Attyádat, és megh-irdeti néked: az eleidet, és meg-mondgyák néked.* Amazokat fenyegeti, ha nem hirdetnek [z]; ezeket, ha nem halgattyák a' hirdetőket [a]. Innét vagyon, hogy Saulus, tanítványa lőtt Gamálielnek; Diénes, Sz.Pálnak; Kelemen, Sz. Péternek; *Ignatius* és *Polycarpus*, Sz. Jánoſnak; *Ierónymus*, Szent *Grégorius Nazianzénuſ*nak, és Szent *Didymus*nak; Agoſton, Sz. Ambrúſnak; Arany-ſzáju Sz. János, *Euſebius Emiſſénuſ*nak; Sz.Márton, Sz. *Hilarius*nak: és mindenkor vóltak, vannak, 's léſznek-is az Anyaſzentegyházban, *Doctorok és Paſtorok*; a' mint Sz.Pál mondgya [b], kik tanittſák a' Kriſtus Híveit, legelteſſék Juhait: és ſokkal tudósbak, és aitatosbak vóltak a' Hívek, míg a' Sz. Iráſnak értelmét a' Tanitóktól vőtték, hogy-ſem mikor ki-ki magának akart Meſtere lenni. De erről most többet nem ſzóllok, hanem térek a' Kriſtuſnak Fel-támadáſára, mellyet igaznak mutatott a' meg-mondott Jelek-által, és a' mi Fel-támadáſunkat-is állatta.

B

Nem kell azért a' Teſtnek Fel-támadásáról kételkednünk: hanem, mivelhogy Sz. Pál azt írja [c]; hogy, *Iőllehet minnyájan fel-támadunk, de nem minnyájan változunk-el*; tudni illik, a' mint máſutt meg-mondottam, jobb állapatra: azon kell meſterkednünk, hogy nem chak a' Fel-támadásban, hanem a' meg-újulásban-is réſzeſek legyunk. Mert, a' mint Urunk mondotta [d], *Némellyek elő-jőnek az Életnek fel-támadasára, 's némellyek pedig az Itéletnek fel-támadására.* A' Meg-újuláſt pedig, úgy nyerhetyük-meg, ha, a' Sz. Pál tanitását kővetvén [e], *a' Kriſtuſſal eggyűtt ſzenvedünk, mert úgy véle eggyűtt meg-is dicsőittetünk*. A' Szenvedésről ſzóll előbb, az-után a' Dicsőségről: mert a' Dicsőségnek úttya és eſzköze a' Szenvedés. Es talám azt példázta, vagy jelentette Urunk, hogy Fel-támadása-után őtt mézet, a' mint a' mái Evangeliomban olvaſſuk: és sohúlt nem olvaſſuk, hogy az-előtt tellyes életében mézet őtt-vólna. Maga Iſaías meg-jövendőlte felőle [f]; hogy *Mézet éſzik*; tudni illik, ha azt bőtű-ſzerént akarjuk érteni, Fel-támadása-után. Mert az-előtt, ehezett ugyan, de, a' mint Dávid-által mondotta [g], *Epét adtak néki eledelül*: jelentvén, hogy e' világon, moſtani állapatunkban, nem kell az édes gyönyörűſéget kereſnünk, hanem azt a' más világra kell hallaſztanunk: moſt pedig a' Szenvedésre igyekezzünk. Mindennek idejét mondotta Salomon: és, a' többi-között; *Ideje vagyon*, ugy-mond [h], *a' Síráſnak, és ideje a' nevetéſnek: Ideje a' jajgatáſnak, és ideje a' tánczolaſnak*: de előbb tőtte a' Síráſt és jajgatáſt, hogy-ſem a' nevetést és tánczoláſt. Mert az, az igaz rend: mellyet a' ki által akar-hágni, el-véti az ugráſt.

C

Hogy-ha pedig Iſaiáſnak jövendőléſét, melyben azt mondgya, hogy Mézet éſzik, lelki magyarázatra akarjuk vinni, abban ſem vétünk: Mert, a' mint Sz. Bernárd mondgya [i], azt akarta a' Próféta a' Kriſtus-felől jelenteni, hogy mindenben a' leg-jobbat választya, a' mi az ő Sz. Attyának tiſztesſégére, és az embereknek üdvősségére haſznos és alkalmatos vólt. Mert a' lépes-mézben, viaſz és méz vagyon; a' téjben pedig, ſajt vagy ſavó, és vaj: a' ki azért a' viaſzſzat és ſajtot, vagy ſavót, el-hagyván, a' mézet és a' vajat válaſztya, azt válaſztya a' mi leg-jobb. és azért mondotta a' Próféta Urunk-felől; hogy *Mézet és vajat éſzik*: mert a' mi leg-jobb vólt, azt válaſztotta. Az pedig, e' világon-valo éltében, nem a' világi gyönyörűſég vólt, hanem a' kereſzt és háboruſág. és azt méltán nevezhette Méznek és Vajnak: meg-gondolván, hogy abból következik az ő Mennyei Szent Attyának nagyobb dicsősége, és több embereknek üdvősſége. Adgya a' kegyes ISTEN, hogy mi-is az Igaſſágért-, és Istenért-valo háboruſágot és kereſztet, Méznek és Vajnak tártſuk, és azt ſzívünk-ſzerént kívánnyuk: hogy abban bővségeſſen réſzesülvén e' világon, a' más világon a' gyönyörűſségnek Mézében, az örökké-valo Bóldogſágban réſzesülhetſſünk: mellyet engedgyen minnyájunknak, a' Fölséges mindenható Isten, az ő áldott Sz. Fiának drágalátos ſzent érdemiért, és ſzenvedéſiért. Amen.

D

u Pſ. 118. 2.

x Iſa. 40. 2.
y Deut. 32. 7
z Ezech. 3. 18

a Prov. 1. 28.

b Eph. 4.

c 1. Cor. 15. 11.

d Ioan. 5. 29.

e Rom. 8. 17.

f Iſa. 7. 15.

g Pſ. 68. 22.

h Eccleſ. 3. 3. 4

i Super Miſſus eſt.

SZ. GYÖRGY MARTYR-NAPI EVANGELIOM,

SZ. IANOSNAK XV.

RESZÉBEN, ℣. 1.

AZ időben: Monda Iésus az ő Tanítványinak: Én vagyok az igaz Szőlő-tő; és az én Atyám a' Szőlő-míves. Minden Szőlő-veſzſzőt a' melly én-bennem gyümölchőt nem hoz, el-mettſzen; és mindent a' melly gyümölchőt hoz, meg-tiſztít, hogy több gyümölchőt hozzon. Már ti tiſztákvattok a' beſzédért, mellyet néktek ſzóllottam. Maradgyatok én-bennem; és én ti-bennetek. Mi-képpen a' Szőlő-veſzſző nem hozhat gyümölchőt ő-magától, ha meg nem marad a' Szőlő-tőben: e' képpen ti ſem, ha én-bennem nem maradtok. Én vagyok a' Szőlő-tő, ti a' Szőlő-véſzſzők: a' ki én-bennem marad, és én ő-benne, az ſok gyümölchőt hoz: mert nálam-nélkül ſemmit nem chelekedhettők. Ha ki én-bennem nem marad; ki-vettetik mint a' Szőlő-veſzſző, és meg ſzárad, és őſzve-ſzedik azt, és a' tűzbe vetik, és el-ég. Ha én-bennem maradtok, és az én ígéim ti-bennetek maradnak: valamit akartok kérjetek, és meg-léſzen néktek.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

MI-képpen hogy a' jó barátſágos emberek, midőn egy-máſtól el-válnak, azt ſzokták főképpen egy-máſnak ajánlani, hogy el ne feletkezzenek igaz barátiyokról, hanem inkább gyakorta meg-emlekezzenek rólok: azon-képpen Kriſtus Urunk-is, midőn útra akarna menni, és a' halál-által el igyekeznék távozni az ő ſzerelmes Tanítványitól, kiket e'mái Evangéliom-után, Barátinak-is nevezett [a]: a' többi-kőzőtt, e'mái Evangeliomban arra ínti, hogy az ő el-meneteléért, ő-tőle el ne ſzakadgyanak, az-az, az ő-benne-valo Hittől és Szeretettől ſemmi okon el ne távozzanak, hanē minden erejőkkel és tehetſégőkkel hozzá ragaſzkodgyanak; és végig a' hívſégben meg-maradgyanak. Hogy pedig ne vélnék a' Tanítványok, hogy azt Urunk maga haſznáért mondgya; jeles Okát adgya: jelentvén, hogy, ha ő-benne nem maradnak, nem chak ſemmi gyümőlchőt nem hoznak, de ingyen nem-is élhetnek, hanem az őrők kárhozatra vettetnek. Ezt pedig, ſzép és nyilván-valo példával bizonyíttya: magát a' Szőlő-tőhőz haſonlítván; az Apoſtolokat pedig a' Szőlő-veſzſzőkhőz. Néha a' chelédes-emberhez haſonlította magát, ki a' napnak külőmb-külőmb óráin, ki-ment munkáſokat fogadni a' Szőlőbe [b]: néha a' Szőlős-ember fiához, kit az Attya a' végre küldőtt, hogy a' Szőlő-míveſektől a' gyümőlchőt bé-vennė [c]. Moſt pedig a' Szőlő-tőhőz: mert az, a' mit akart jelenteni és példázni, azt kívánta; tudni illik, hogy ſenki ő-nála-nélkül, a'vagy ő-kivűle nem élhet; mint a' Szőlő-veſzſző a' Szőlő-tőn-kivűl. Az Attyát pedig, Szőlő-míveshez haſonlíttya: akarván jelenteni, hogy a' kik ő-benne gyümőlchőt nem hoznak, azokat, mint haſzontalan Szőlő-veſzſzőket, elmettſzi, és a' tűzbe veti; a' mint Judáſon történt. Noha pedig ezt fő-képpen az Apoſtolokért mondotta Urunk, a' kikkel akkor beſzéllett: mindazáltal, nékünk-is úgy vagyon dolgunk; hogy, ha a' Kriſtusban maradunk, bővſéges gyümőlchőt hozunk; ha pedig ő-tőle el-válunk, az őrők veſzedelemre jutunk. Az, hogy rajtunk ne történnyék, e' mái Euangéliomból üdvőſſéges tanúſágokat ſzedegetek.

a Ioan. 15.15

b Matt. 20.2
c Mat. 21.37

A

I. Meg-magyarázom, Mint légyen a' Kriſtus igaz Szőlő-tő, az Atya Iſten pedig Szőlő-míves: és kik hozzanak, 's kik ne hozzanak, gyümölchöt a' Kriſtusban.

II. Okait adom, miért kelleſſék nékünk a' Kriſtusban maradnunk.

ELSÖ RESZE.

MIndeneknek-előtte annak kell végére mennünk, Mi-okért nevezi magát URUNK Igaz Szőlő-tőnek? holott, a' mint Sz. Agoſton mondgya [d], úgy mondatik Szőlő-tőnek, mint, Báránynak, Oroſzlánynak, Kő-ſzálnak, Szeglet-kőnek, és egyéb efféléknek; nem tulajdonſág-, hanem haſonlatoſſág-ſzerént: az-az, nem hogy létel-ſzerént állattyában Szőlő-tő vólna, hanem hogy annak haſonlatoſſágát viſelné? Ezt hogy jól meg-értsük, azt kell eſzünkbe vennünk; hogy Két Okért mondhattyuk a' Szőlő-tővet Igaz Szőlő-tőnek:

d *Tract. 80. in Ioan.*

Elſőben, azért; hogy el-válaſzſzuk a' hamis Szőlő-tővektől, mellyek Szőlő-tővek-nek láttatnak, de nem Igaz Szőlő-tővek. Mert mi-képpen hogy azt mondgyuk igaz aranynak, és igaz ezüſtnek, a' melyben az aranynak és ezüſtnek igaz és valóſágos ter-méſzete vagyon, és nem chak valami haſonlatoſſága azért, noha a' Velenczei réznek, és az Angliai feír ónnak, vagyon valami haſonlatoſſága az aranyhoz és ezüſthöz; mindaz-által, ſem a' rezet igaz aranynak, ſem a' feír ónat igaz ezüſtnek nem mondgyuk, hanem hamiſnak: azon-képpen Igaz Szőlő-tőnek azt mondgyuk, a' melyben a' Szőlő-tőnek igaz terméſzete találtatik. Mert találtatik olly Szőlő-tő-is, mely haſonlatos ugyan a' Szőlő-tőhöz, de annak terméſzete ninchen benne. Illyen a' vad-ſzőlő; melly, külső ſzínéhez-képeſt, igen haſonló az Igaz Szőlő-tőhöz, de terméſzetiben igen távól vagyon tőle. Illyen vólt, a' melyről az Iſten panaſzolkodott Iſaiás-által, mondván: [e] *Vártam hogy ſzőlőt termene, és vad-ſzőlőt termett.* és Mojſes-által [f]: *Az ő ſzőlőjök, epének ſzőlője, és keſerűséges ſzőlő gerezdek. Az ő borok, ſárkányok epéje, és az aſpiſok gyógyíthatatlan mérge.* Illyennek mondhattyuk az írott ſzőlőt-is; melly, noha olly meſterségeſſen íratott, hogy a' madarak-is reá röpüllöttek, a' mint *Zeuxis*-nevű kép-író-felől írja *Plinius* [g]: mindaz-által, a' Szőlő-tőnek és a' Szőlőnek igaz terméſzete abban nem találtatott. Az-okáért KRISTUS Urunk, az Igaz Szőlő-tőhöz haſonlíttya magát; nem a' hamis, vagy tettetett Szőlő-tőhöz: nem hogy ő terméſzete-ſzerént ſzőlő-tő lött-vólna, hanem hogy az Igaz Szőlő-tőhöz vólt haſonló. Mert, mi-képpen a' terméſzet-ſzerént-valo ſzőlő-tő élteti a' benne-valo ſzőlő-veſzſzőket, és táplállya: azon-képpen a' KRISTUS, sőt ſokkal jobb és főb módon, élteti és táplállya azokat, kik az igaz Hit- és ſzeretet-által ő-beňe vannak.

e *Iſa. 5. 4.*
f *Deut. 32. 32. 33.*
g *Lib. 35. c. 10.*

B

C

Igy mondatik Igaz világoſſágnak [h]: nem hogy ő valóban ollyan világoſſág vólna, mint a' melly a' Naptól ſzármazik; a' mint a' bolond *Manicheusok* vélték Sz. Agoſtonnál [i]: hanem hogy, a' mit a' Napnak világa chelekeſzik a' teſtekben, azt ſokkal jobban és te-kélletesben chelekeſzi a' Kriſtus a' lelkekben; jobban 's igazban meg-világoſitván a' lelket, hogy-ſem a' Nap a' teſtet. Haſonló-képpen mondatik Igaz [k], és élő [l] Kenyér-nek-is: nem hogy valóban kenyér vólna, hanem hogy jobban 's igazban táplál akár-mi kenyérnél-is. Az-okáért, Igaz Szőlő-tő a' Kriſtus: mert az ő Szőlő-veſzſzőit, az ő Híveit, igazán élteti és táplállya, és jó gyümölchöt hoz.

h *Ioan. 1. 9.*
i *Tract. 34. in Ioan.*
k *Ioan. 6. 32.*
l *vers. 51.*

Másodſzor: Azért mondgyuk a' Szőlő-tővet igaz Szőlő-tőnek; hogy el-válaſzſzuk a' haſzontalan és gyümölchtelen ſzőlő-tőtől, melly nem hoz olly bővséges gyümölchöt, a' minémüet kellene hozni. Mi-képpen hogy azt ſzoktuk igaz Barátunknak mondani, ki, a' mikor a' ſzükſég kívánnya, chelekedettel meg-mutattya igaz barátságát; és igaz Fának azt mondgyuk, a' melly méltó gyümölchöt terem, nagy-voltához-képeſt; roſz-nak pedig, és hamiſnak, melly meg nem felel tiſztinek: azon-képpen, hami- és chalárd Szőlő-tőnek mondhattyuk a' terméſzete-ſzerént-valo ſzőlő-tővet, ha nem hoz olly bővséges gyümölchöt, a' mint a' Szőlő-míves kíván és reméll. Ezért-is méltán nevezi magát Urunk Igaz Szőlő-tőnek: mert valóban jó és bővséges gyümölche vólt, mellyel az egéſz világot táplálta és táplállya: ki méltán mondhattya maga-felől, a' mit az Iſten bölcheségéről olvaſunk a' Bölchnél: [m] *Én mint a' ſzőlő-tő, az illatnak gyönyörűségét ereſz-tettem: és az én virágim tiſzteſſéges és tiſzteletes gyümölchök.*

D

m *Eccli. 24. 23.*

Továbbá: Azt kell meg-értenünk, Miért mondgya Urunk e' mái Evangéliomban, hogy az ő Attya Szőlő-míves? mert e' mondásból, régenten, igen akarták állatni az *Arianus*ok az ő hamis Vallásokat. Es, a' mint Sz. *Athanaſius* írja [n], azt akarták ki-facharni belőle, hogy a' Fiú, állattyában, és terméſzetiben, külömböz az Atyától; mint a' Szőlő-tő az Szőlő-míveſtől: mivel-hogy Kriſtus ő-magát Szőlő-tőnek nevezte, az Atyát

n *In Diſput. contra Arian. in Concilio Nicæno.*

pedig Szőlő-míveſnek. Azt-is mondották; hogy az Atya, nagyobb a' Fiúnál; mint a' gond-viſelő Szőlő-míves, a' Szőlő-tőnél. Ezen dologról emlékeznek Sz. *Baſilius*-is [o], Sz. Ambrús [p], és Sz. *Cyrillus* [q]; és ſzépen meg-felelnek, a' mint Sz: *Hilarius*-is [r]. kikkel,

I. Azt mondó; hogy az Iſten Fia, emberi terméſzete-ſzerént, haſonlíttatik a' Szőlő-tőhöz: és a'ſzerént, nagyobb az Atya; a'mint maga-is meg-vallotta, mondván [s]: *Az Atya nagyobb nálamnál.* Ez abból ki-tetſzik, hogy a' Tanítványokat Szőlő-veſzſzőknek nevezte; a' Szőlő-tő pedig, egyenlő terméſzetű a' Szőlő-veſzſzővel: azért, ha Urunk, Iſteni terméſzete-ſzerént módotta-vólna magát Szőlő-tőnek, az Apoſtolokat-is Iſteni terméſzetűeknek vallotta-vólna; mellyet még *Arius* ſem mert mondani. Az Iſten Fia, a'mint Sz. *Hilarius* mondgya [t], azért vötte-fel az Emberi teſtet, és ollyanná lőtt, mint a' Szőlő-tő; hogy mi, mint Szőlő-veſzſzők, ő-beňe lehetnénk. Mert, ha ő Szőlő-tővé nem lőtt-vólna, ſenki az emberek-közzűl ő-véle nem eggyesűlhetett-vólna: de mivel terméſzetűnkbe öltözött, minket, úgy-mint Szőlő-veſzſzőket, magához foglalt, az igaz Hit-által. De midőn a' Kriſtuſt emberi terméſzete-ſzerént módgyuk Szőlő-tőnek, ki ně rekeſztyük az Iſteni ſzemélyt, ſem el nem válaſztyuk tőle: mert Iſten Fia az, a'ki a' mí terméſzetűnkben haſonló a' Szőlő-tőhöz. de haſonló nem vólna a' Szőlő-tőhöz, ha az, a'ki a' mí terméſzetűnket fel-vőtte, Iſten Fia nem vólna. Mi-képpen hogy, úgy hóltmeg mint ember: de az ő halála, nem lőtt-vólna a' mí üdvöſségünknek oka és eſzköze, ha az az ember, a' ki mi-éretünk meg-hólt, Iſten Fia nem lőtt-vólna. Az-okáért az egéſz Kriſtus, Iſten és ember, haſonló a' Szőlő-tőhöz: de az oka, a'miért haſonló a' hoz, az Emberi terméſzet. melynek nem vólna ereje hogy a' Szőlő-veſzſzőket nevelné, és táplálná, és ollyan gyümölchöket hozna, ha az Iſtenség ő-benne nem vólna. Igy mondgya Sz. *Cyrillus* [u], hogy a' Kriſtus, Iſtensége-ſzerént, haſonló a' Szőlő-tőhöz. Erről igen ſzépen és rövideden beſzélget Sz. Agoſton, mondván [x]: Noha a' Kriſtus Szőlő-tő nem vólna, ha Ember nem vólna: mindazáltal azt a' Malaſztot (hogy ſok gyümölchöt hozzanak,) a' Szőlő-veſzſzőknek nem adná, ha Iſten nem vólna.

II. Azt mondom; hogy a' Példa-beſzéd, és Haſonlatoſság, többet nem bizonyít, hanem chak a' mi végre elő-hozzák, és ſok egyéb dolgokban külömbség lehet: azért mondgyák a' Deákok; hogy † Minden haſonlatoſság sántikál: az-az, a' mit valamihez haſonlítunk, nem mindenben haſonló a' hoz, hanem chak abban a' mihez-képeſt haſonlíttyuk. Mint midőn a' cháchogó embert, Szajkónak; a' ravaſzt, Rókának mondgyuk: nem értyük azon, hogy mindenben haſonló légyen azokhoz, hanem chak a' cháchogásban, és álnokságban. Iſten azért Urunk, nem azért nevezi magát Szőlő-tőnek, és az Attyát Szőlő-míveſnek, hogy azzal meg-mutaſſa mi módon eggyezzen, vagy külömbözzön állattyában, és terméſzetiben az Atyától; vagy mi módon viſellye gondgyát az Attya: hanem azért, hogy, a' mint meg-mondám, mí nem kölömben függünk tőle életünkbe, és gyümölchözésünkben, mint a' Szőlő-veſzſző az ő tővétől. és úgy nyilván meg-mutatta, hogy ő igaz Iſten: Mert, a' mint Sz. Agoſton mondgya; a' Szőlő-veſzſzőknek erőt nem adhatna, ha Iſten nem vólna: Iſtensége-ſzerént pedig, a' mint azon Sz. Agoſton mondgya [y], ő-is ollyan Szőlő-míves mint az Atya.

Hogy pedig nem ő-magáról mondotta, hanem az Attyáról, hogy a' Szőlő-veſzſzőket meg-tiſztíttya, vagy el-mettſzi: oka az, hogy magát Szőlő-tőnek nevezte a' meg-mondott okért. Azért, a' haſonlatoſságnak, vagy példa-beſzédnek tellyes-vólta azt kivánta, hogy a' Szőlő-míveſről-is emlékeznék: kinek tiſztit ſenkinek jobban, és méltábban nem tulajdoníthatta, mint az Atyának; mivelhogy a' gond-viſelés, az Atyához illik, nevéhez-képeſt-is. Ezzel az Irégységet-is el akarta magától távoztatni; és azoknak bűntetéſét, a' kik ő-benne gyümölchöt nem hoznának, az Atyára hárítani: hogy azzal-is nagyobb méltósága vólna mondásának, holott nem ő-magának tulajdonította a' bűntetéſt, hanem az Atyának, a' kiben ők nagy reménségöket helyhezterték; a' mint máſütt-is haſonló-képpen ſzóllott, mondván [z] *Ne véllyétek, hogy én vádollyalak titeket az Atyánál: vagyon a' ki vádol titeket, Moyſes, a' kiben ti biztok.*

Mint-hogy az Atyáról Urunk azt mondgya †; *Minden Szőlő-veſzſzőt, a' melly énbennem gyümölchöt nem hoz, el-mettſzen; és mindent a' melly gyümölchöt hoz, meg-tiſztíttya, hogy több gyümölchöt hozzon*: azt vedd eſzedbe, hogy Két dolgot chelekeſzik a' Szőlő-míves a' Szőlő-veſzſzőkkel: a' tellyeſséggel haſzontalanokat, tellyeſséggel el-mettſzi, tőből ki-vágja: de a' haſznoſokat, nem tőből mettſzi-ki, hanem meg-tiſztíttya; az-az, a' heába-valo hegyeit el-vágja, hogy jobban meg-erősödgyenek, és több gyümölchöt hozzanak. Azon dolgokat chelekeſzi az Atya az emberekkel: a' tellyeſséggel haſzontalanokat, kik ſemmi gyümölchöt ő-benne nem hoznak, tellyeſséggel ki-vágja, és a' tűzbe veti: azokat pedig a' kik gyümölchöt hoznak, meg-tiſztíttya, hogy annál-is több gyümölchöt hozzanak. Ezt hogy jól meg-értsük, annak kell végére mennünk; Kik lé-

A

o Lib. 4. contra Eunomium

p Lib. 4. de Fide, c. 7. & l. 5. c. 5.

q Lib. 12. in Ioan. c. 13

r Lib. 9. de Trinit.

s Ioan. 14. 28

t Lib. 9. de Trinit.

B

u Lib. 10. in Ioan. c. 13.

x Tr. 81. in Ioan.

C

† Omnis ſimilitudo claudicat.

y Tr 80. in Ioan.

D

z Ioan. 5. 45.

† Ioan. 15. 2.

A gyenek azok, a'kik a'Kriſtusbã gyümölchöt hoznak, és a'kik nem hoznak, és mi módon vágja-ki ezeket az Atya, amazokat pedig meg-tiſztíttya.

I. A'mi az Elsőt illeti; Az Ujitók, kik a'Hitet elégségeſnek tartyák az üdvöſségre, azt módgyák, hogy a'kinek igaz Hiti vagyon, gyümölchöt hoz: és azokó, a'kik gyümölchöt nem hoznak, azokat értik, kik a'Kriſtusban nem hiſznek, noha külső magok-viſelésével azt mutattyák hogy Hitők vagyon. E'tévelygéſt, melly régen *Eunomius*sal el-temettetett-vólt, ezek iſmég fel-támaſztották, és fel-tatarozták. Mert, a' mint Sz. Agoſton írja [a], *Eunómius* azt tartotta; hogy a'Hit, elégséges az üdvöſségre, ha ſzintén Gonoſz chelekedetek találtatnának-is az emberben. A' moſtani Tévelygők pedig azt mondgyák; hogy elégséges ugyan a'Hit az üdvöſségre: de nem lehet a'Jó chelekedetek-nélkül. De más-felől ezt-is arczúl-chapják, midőn azt tanittyák; hogy az Iſten parancholatit meg nẽ tarthattyák; és, Minden Chelekedetekben vétkeznek. melly balgatagságról máſutt többet ſzóllyunk. Moſt chak azt mondom; hogy az Urunk mondáſa, mind a'két tévelygéſt meg-hamisíttya: mert nyilván jelenti, hogy némelly Szőlő-veſzſző akkor-is gyümölchtelen, mikor a'Szőlő-tővön vagyon, és azért el-is vágattatik.

a *Lib. de Hareſibus, c. 59.*

B Bizony, ha a'Szőlő-veſzſző az embereket példázza, és a'Szőlő-tő a'Kriſtuſt: a'ki ő-benne vagyon, nẽ egyéb-által, hanẽ a'Hit-által vagyon benne; melly-nélkül nem lehet ſenki a'Kriſtusban: és ha ő-benne nẽ vólna, ki nem vágattatnék belőle. Az-okáért, miképpen hogy a'Szőlő-veſzſző a'Tővön gyümölch-nélkül lehet, és el-vágattatik: azonképpen az Hit-is a'Jó chelekedet-nélkül lehet; de elégséges az üdvöſségre nẽ lehet, a' mint Sz. Jakab-is nyilván írja [b]. Azért az ő-beñe-lévő Szőlő-veſzſzőknek mind azokat nevezi a'Kriſtus, a'kik ő-benne hiſznek. Mert, a'Hit-által ő-beñe úgy ſzületünk, mint a' ſzőlő-veſzſző a'tővön; a' mint Sz. *Baſilius* [c], több Sz. Atyákkal mondgya: de ő-kőzzülök, azok nẽ hoznak gyümölchöt, a'kikben ſemmi egyéb ninchen, hanẽ hogy chak a'Szőlő-tőben vannak: azok pedig gyümölchöt hoznak, kik a'Hit-főlött Jót-is chelekeſznek. Azok-felől pedig, a'kik nem hiſznek, e'moſtani példa-beſzédben ſemmit nẽ ſzóll: mert azokkal beſzéllett, a' kik ő Szőlő-veſzſzői vóltak. Es mivel, *A'ki nem hiſzen, már megítéltetett* [d]: Azért jól mondgya Sz. *Baſilius* [e]; hogy az ember, a'Hit-által léſzen Szőlő-veſzſző, és be-óltatik a' Kriſtus Anyaſzentegyházába. arra íntetik pedig, hogy bővséges gyümölchöt hozzó, hogy haſzontalan-vóltáért az őrök tűzre ne vetteſsék. Ezé mondásból, ki-tetſzik a' *Begarduſ*ok és *Beghinák* tévelygéſe; és meg-vettetik. (a'mint azt régen kárhoztatta az Ötödik Kelemẽ Pápa [f]: kik azt mondották; hogy, midőn a' Sz. Ember a'tekélleteſségnek állapattyára jút, nẽ tartozik az-után jót chelekedni. holott a'mái Evangéliomba külömbet tanít a'Kriſtus: mivel, a'kik gyümölchöt hoznak, meg-tiſztíttatnak, hogy többet gyümölchőzzenek. Mert a'Szőlő-veſzſzőnek, mind addig gyümölchőzni kell, míg ideje vagyon, és míg a'Tővön vagyon: addig vagyó pedig ideje níg Hit-által e' világó a' Tőhöz ragaſzkodik: addig vagyó pedig a'Hitbẽ, míg a' más világra jút; hogy a'Hit-helyett, ſzínről ſzínre láſſa Iſtét. Ezt az Igaſságot, ſok Iráſokkal meg-bizonyíthatnók: de moſtã, chak ezt az Evãgeliomot akarom magyarázni.

[a] *Lib. de Hareſibus, c. 59.*
[b] *Iac. 2. 20.*
[c] *Hom. 5. in Hexamer.*
[d] *Ioan. 3. 18.*
[e] *Hom. 5. in Hexamer.*
[f] *Clementina. Ad noſtrum. de Hæreticis.*

C

II. A'mi a' Máſikat illeti; Mi légyen a' Ki-mettſzés, és a' Meg-tiſztítás: A' Doktorok abban eggyeznek, hogy a' Ki-mettſzés, Bűntetéſt téſzen; mint a' ſzőlő-voſzſzőknek bűntetéſ-gyanánt eſik, mikor a' ſzőlő-töről el-mettſzik. Azt pedig nem azért mondotta Urunk, hogy valakit az Atya-Iſten a'Kriſtuſtól el-mettſzene, vagy el-vonna; mert inkább, a' mi ő-rajta áll, mindeneket hozzája vonna, és ő-belé óltana: hanem, holott a' Szőlő-véſzſzőkről ſzóllott, és azoknak egyéb bűntetésők ninch, a' Töről-valo el-mettſzéſnél, az emberekről-is azont mondotta. Ha pedig akarod tudni, Mint bűnteſſe Iſten azokat, kik a' Hit-által a' Kriſtusban lévén, jót nem cheleſznek, vagy nem gyümölchőznek; és mint meſſe-el a' Szőlő-töről, vagy a' Kriſtuſtól: azt módom; hogy külömben bűnteti e' világon, 's külömben a' máſikon. E' világon azzal bűnteti őket; hogy, meg-engedi, hogy a' Jó chelekedeteknek el-mulatásából, a' hitetlenségbe eſſenek: és az igaz Hitet el-veſztvén, a' Anyaſzentegyházból, melly a' Kriſtus Teſte, és melynek a' Kriſtus a'feje, ki-vetteſsenek. A'más világon pedig, magától el-kergetvén, az őrök tűzre veti őket. Az Elsőről, emlekezik Sz. Pál, módván [g]: *Vitézkedgyél jó vitézséget, hited lévén és ló lelki-iſméreted: mellyet némellyek meg-vetvén, a' Hit hajójából ki-eſtek.* a'mit Urúk El-mettſzeſnék nevez; azt Sz. Pál, Hajó-törésnek, vagy Hajóból ki-eſésnek módgya. Noha pedig nẽ miñyájã eſnek-ki a'Hitből, a' kik jót nẽ chelekeſznek: mindazáltal, lenki a Hitből ki nẽ eſik, a' ki érti a' dolgot, hanẽ a'ki gonoſzúl chelekeſzik; a' mint ſok példákból meg-bizonyúl. Es Oka az; hogy az igaz Hit, a'Gonoſz chelekedetet vádollya, és a' Bűnős embert oſtorozza: mellyet ő nẽ ſzenvedhetvén, a'Hitet megveti; nẽ külömbẽ mint a'délczeg ló, érezvén hogy a'zabola-miatt nẽ jargalhat kedveſzerént, azt a'fejéből ki-rázza. A'más világó-valo bűntetésről, emlekezett Kriſtus Urunk

[g] *1. Tim. 1. 19.*

a' fűge-fáról-valo példában [h]; melly, mivelhogy sok ideig gyümölchöt nẽ hozott, ki-vágattatott. Mind a' kettőről példánk vagyon Judásban: ki, mivelhogy a' Kristusnak lévén, jót nẽ chelekedett, hanem gonoszt, lopó és árúló lévén: elsőben, a' Hívek gyülekezetitől el-távozott; az-után kétségbe esvén, és magát fel-kötvén, el-kárhozott.

A' mi pedig a' Meg-tisztitást illeti; Azon azt kell érteni, hogy, a' ki jól viseli magát, az Istentől nagyobb Malasztot és segétséget vészen, hogy annál-is jobbã viselye magát, és több gyümölchöt hozzon: mellyet az Isten sok-képpen chelekeszik. Vedd eszedbe, hogy a' Tisztításbã Két dolog vagyon: tudni illik, Az, a' mitől meg-tisztíttatik a' Szőlő-veszsző; és Az, a' mivel meg-tisztíttatik. A' Szőlő-veszszőt midőn meg-tisztíttyák, nem tellyességgel mettszik-el a' Szőlő-töről, hanẽ chak a' heába-valo részét: azon-képpen az Igaz emberben vannak némelly akadályok, mellyek-miatt nem olly bővséges gyümölchöt terem a' mint kellene; és azoktól kell meg-tisztítani; azokat kell róla el-metélni. A' mivel pedig meg-tisztíttyák, a' mettszö-kés, vagy akár-minémű eszkőz, mellyel a' Szőlő-veszszőnek haszontalã hegyét el-vágják. Talál Istẽ a' mit el-metsen az Igazakban-is: elméjekből, sok-féle tudatlãságot, és heába-valo gondolatokat; akaratyokból pedig, a' heába-valo kívánságokat, földtteb-valo szorgalmatosságokat: és néha marhájokat vészi-el, néha jó baráttyokat, néha magzattyokat, vagy egyéb kedves dolgokat, mellyek akadályt szerzettek a' gyümölchözésben. Erre pedig sok-féle eszkőzzel él: mert, néha az embert tanittya, és elméjét meg-világositya; néha meg-rettenti; néha háborúságot bochát reá; néha a' világi dolgokat meg-úntattya, és a' Mennyeieket kívántattya; és egyéb efféle eszkőzökkel-is tisztogattya az ő Híveit, hogy napról napra elébb mennyenek, és többet gyümölchözzenek.

Továbbá; Urunk azt mondgya az ő Tanítványinak †: *Már ti tiszták vattok, a' beszédért, mellyet néktek szóllottam.* Mint-hogy a' Tisztításról szóllott, abból okot vévén vígasztalni akarta őket, és ínteni: vígasztalni; hogy, immár ők meg-tisztúltak az ő beszéde-által, mellyel oktatta, dorgálta, édesgette és fenyítette-is őket: ínteni pedig, hogy meg ne mochkolnák többé magokat; mint Júdas chelekedett. Hogy pedig azt meg-chelekedhessék, módot mutat nékik, mondván: *Maradgyatok én-bennem, és én ti-bennetek*: az-az; Én meg-chelekedtẽ a' mi én-tőlem kívántatott, meg-tisztítván titeket az én beszédemmel: tí-is chelekedgyétek-meg a' mi tőletek kívántatik: maradgyatok meg, és legyetek álhatatosok abban a' tisztaságbã, mellyet én-tőlẽ vőttetek; és úgy maradtok-meg én-bennẽ, nem chak az Hittel, hanẽ fő-képpen a' Szeretettel. Mert sokan hisznek, de gyümölchöt nẽ hoznak: a' mint a' száraz, és meg-aszott szőlő-veszszők a' szőlőtőben maradván, semmi gyümölchöt nẽ teremnek, azért hogy a' szőlő-tőnek nedvességében nem részesülnek. Illyenek azok, a' kik chak hisznek a' Kristusban, de a' Szeretet-által az ő Malasztyában nem részesülnek.

Mondanád: Értẽ, hogy az Apostoloknak azt paranchollya, hogy ő-benne maradgyanak: de mint paranchollya, hogy ő-is az Apostolokban maradgyon? Az Apostolokon állott-e, hogy a' Kristus ő-bennek maradna? Felelet: Igen-is ő-rajtok állott: mert, a' mi a' Kristust illeti, kész mindenkor mi-bennünk maradni; chak mi búlchút néki ne adgyunk. Az-okáért azt kívánnya Urunk, hogy, a' mi ő-rajtok-áll, el ne múlasák; hanẽ szorgalmatosan véghez vigyék. Illyen módon kell értenünk Sz. Pálnak ama' mondását, *Titus*hoz [i]: *Senki téged meg ne útállyon*; az-az, okot ne adgy, hogy valaki méltán megútálhasson. Melyből nyilván ki-tettízik; hogy rajtunk áll, az el-vőtt Malasztban-valo meg-maradásunk: és chak mi vétkünk, ha a' Kristus bennünk nem marad. Mi módon maradgyó pedig a' Kristus mi-bennünk Szőlő-tő lévén, holott a' Szőlő-veszszők szokott a' Szőlő-tőben lenni, szépen meg-magyarázza Sz. Agoston [k]; és ő-utánna, *Béda*: Nem olly módon vannak, úgy-mond, ők ő-benne, mint ő az Apostolokban: mind a' kettő pedig, nem ő-néki használ, hanem az Apostoloknak. Mert a' Szőlő-veszszők úgy vañak a' Szőlő-tőben, hogy nem ő-néki adnak valamit, hanem ő-tőle vészik a' honnét éllyenek: úgy vagyon pedig a' Szőlő-tő a' Szőlő-veszszőkbe, hogy éltető táplálást ád nékik. Es így, mind az, hogy a' Kristus mi-bennünk marad, 's mind hogy mí ő-benne maradunk, nékünk használ, nem a' Kristusnak: mert ha valamelly Szőlő-veszszők el-vágattatik, más nevekedhetik az elevén gyökérből; de a' melly el-vágattatik, nẽ élhet a' gyökér-nélkül.

† Joan. 15. 3.

i Tit. 2. 15.

k Tr. 81. in Io.

II. RÉSZE.

HOgy pedig ne láttatnék heában arra ínteni, hogy ő-benne maradgyunk, az ő-benne-valo maradásnak egy-nehány jeles Okait adgya, és Haszнait mutattya.

Első Okát, azt mondgya: *Mi-képpen a' Szőlő-veszszők nem hozhat gyümölchöt ő-magától, ha meg nem marad a' Szőlő-tőben: e' képpen ti sem, ha én-bennem nem maradtok.* Ha pedig gyümölchöt nem hoztok, az Atyától ki-vágattattok. Az-okáért, holott Én va-

A

gyok a' Szőlő-tő, és ti a' Szőlő-veſzſzők vattok; én-bennem maradgyatok. És utánna veti a' MASODIK Okát, a'vagy Haſznát, az ő-benne-valo maradáſnak: *A' ki énbennē marad, és én ő-benne, az ſok gyümölchöt hoz.* Vedd eſzedbe: Arra hogy gyümölchöt ne hozz, elég hogy ne légy a' Szőlő-tőben: de arra hogy hozz, nē mindgyárt elég hogy a' Szőlő-tőben légy; hanem az-is kívántatik, hogy a' Szőlő-tő-is benned légyen. Mert nyilván-valo dolog, hogy, a'ki a' Kriſtusban nem marad, a'Kriſtus ſem marad abban: de nē mindgyárt követközik, hogy, a'ki a'Kriſtusban marad, a'Kriſtus-is abban maradgyon. Mert, mi-képpen a' ſzáraz és haſzontalan ſzőlő-veſzſző a ſzőlő-tövön marad: azon-képpen a' bűnös ember-is, ha hiſzen, a' Kriſtusban marad. Es mi-képpen nem mondatik, a' ſzőlő-tő a' ſzáraz ſzőlő-veſzſzőben lenni, mivelhogy azt nem elteti nedveſségével: azon-képpē a'Kriſtus ſem marad a' Bűnös emberben, mert nem élteti az ő Malaſztyával: azért mind a'kettő ſzükséges a' gyümölch-hozáſra, és azért vetette utánna: *Mert nálam-nélkül ſemmit nem chelekedhettök.* Melly mondáſt, ſzükség hogy jól meg-roſtállyuk: mert azzal mi, a' régi *Pelagianus*ok ellen harczolunk; mi-ellenünk a' *Lutheriſták* és a'*Calviniſták* akarnak harczolni. Mi valóban oſtromollyuk a'*Pelagianus*okat: de az Ujítók heában oſtromollyák az Igaz Valláſt, kiknek ugyan-azon mondás nyakokat ſzakaſztya.

B

A' *Pelagianus*ok azt tanították; hogy a' Jó chelekedetre, és az örök életre, nem ſzükséges egy-általlyában az Iſten Malaſztya, hanem, a' terméſzet ſzerént-valo Szabad-akarat elégséges arra: az Iſtennek Malaſztya pedig chak arra haſznos, hogy könnyebben chelekedhettyük azzal a' jót, hogy-ſem a'nélkül: mint az egéſséges embernek az útra, nem ſzükséges egy-álallyában a' ló, kochi, vagy hajó, mert gyalog-is el-mehet; noha lovon, kochin, vagy hajón, hamarébb és könnyebben el-juthat. Ezt az Eretnekséget, régen kárhoztatták a' *Milevitanumi* és *Arauſikai Concilium*ok. Melly-ellen Sz. Agoſton-is ſokat írt [1]; és fő-képpē ezt a'mondáſt forgatta ellene: mert a'Szőlő-veſzſző, nem azért marad a Szőlő-tőben, hogy könnyebben hozzon gyümölchöt; hanem egy-általlyában, hogy gyümölchöt hozzon: úgy hogy, ha abban nem marad, ſemmi-képpen gyümölchöt nem hozhat. Es Urunk nem mondgya, hogy ő-nála nélkül küñyen ſemmit nem chelekedhetünk, vagy valami nagy dolgot véghez nem vihetünk: hanem egy-általlyában, ſemmit, ſem nagyot, ſem kichint; ſem könnyen, ſem nehezen, ő-nála-nélkül nem chelekedhetünk. Ezt ſok egyéb Iráſokból-is könnyen meg-mutathatnók, ha ſzükség vólna: de mint-hogy moſt ninchenek a'kik nyilván követnék a *Pelagius* tanítáſát, nem kell az-ellen ſokat törődnünk, hanem inkább a' moſtani Ujítóknak ellenünk-valo pántolódáſokra kell meg-felelnünk.

[1] *Lib. 1. de Gratia Chriſti, c. 29. Et Tract. 81. in Ioannem & alibi.*

C

Az Ujító aryafiak, nem elégedvén azzal, hogy a'*Pelagius* hamiſságát meg-rontsák a' Kriſtus mondáſával, minket-is azzal akarnak oſtromlani: és azt akarják belőle kifacharni; hogy, nem chak a'Kriſtus- vagy az ő Malaſztya-nélkül nem chelekedhetünk ſemmi jót; de ugyan ő-benne maradván-is, ſemmi jó nem lehet tőlünk: az-az, ſemmit az ő Malaſztyával eggyütt ſem chelekedhetünk: és, mivelhogy mi külömbet tanítunk a' Sz. Irásbol, *Pelagianus*oknak mondanak bennünket. De nem mi vagyunk *Pelagianus*ok, hanem ők *Manichaeus*ok, kik a'Kereſztyéneket *Pelagianus*oknak tartyák. *Calvinus* János, magyarázván Urunknak ezen mondáſát, azt írja; hogy mi azt tanítttyuk, hogy a'Kriſtus-nélkül ſemit nem chelekedhetünk, de ő-tőle ſegéttetvén, vagyon valami bennünk az ő Malaſztya-kivül. és utáña veti; hogy Urunk nem chak az ő Segétő malaſztyát ajánlya, hanē minket minden erőtől meg foſzt, azon-kivül, mellyet ő ád nékünk. De nē igazat mond: és, vagy a'mi Vallásunkat, vagy a'Kriſtus mondáſát, nē érti; vagy, ha érti, chak patvarkodik, és az Igaſság-ellen ſzemtelenül törekedik. Mert, ha azt véli, hogy mi azt tanítttyuk, hogy magunktól, az-az, a'Kriſtus-nélkül, üdvöſségre-valót chelekedhetünk: nem érti tanításunkat. Mert mi nem mondgyuk, hogy a'Kriſtus nélkül Üdvöſséges dolgot chelekedhetünk; hanē, hogy mi-is chelekeſzünk a'Kriſtus Malaſztyával. Ha azt mondgya, hogy mi a'Kriſtuſsal ſem chelekedhetünk: nē érti a'Kriſtus mondáſát. Mert, midőn Urunk azt mondgya, hogy a' Szőlő-veſzſző ő-magától ſemmi gyümölchöt nem hozhat; nem azt akarja, hogy a' Szőlő-tőben lévén-is, ſemmit nem chelekeſzik midőn gyümölchöt hoz, hanem hogy a'Szőlő-tő-nélkül ſemmi gyümölchöt nem hozhat. Nem azt tanítttya azért Urunk, hogy, a' Szőlő-veſzſző ſemmit nem chelekeſzik, ha ſzintén a' tövön marad-is: sőt külömbet tanít; és azért ínti a' Tanítványokat, hogy ő-benne maradgyanak, hogy gyümölchöt hozhaſsanak. Ki nem tudgya, és láttya, hogy a'Szőlő-veſzſző a'Szőlő-tőbē maradván, terméſzete-ſzerént valamit chelekeſzik a' gyümölch-hozásban? Azt nem chak a' túdós emberek értik, hanem a' paraſzt munkáſok-is. Továbbá; nem érti, vagy nem akarja érteni *Calvinus*, mi légyen az Urunk mondásában ama' czikkely (*Sine me*) *Nálam-nélkül*; és hamiſsan ma-

D

gyarázza (*Non nisi ex me,*) Nem külömben hanem én-tőlem: mert nem azt téfzi; hanem, Ha én-bennem nem marad. mert e' két dolgot veti egy-más-ellenébe: *Én-bennem marad*; és, *Nálam-nélkül*. Az-okáért, az a' *Nálam-nélkül*, annyit téfzen: Ha-nem-ha én-bennem maradtok; vagy, Ha én-bennem nem maradtok. A

Ez így lévén; láfsuk, Urunk mondásából kichoda Vallása bizonyúl-meg, a' mienk-e, vagy a' *Calvinus*-e? A' *Calviniſták*, az ő vélekedéſeket azzal nem állathattyák, hanem ha imigyen okoskodnak: Ha én-bennem nem maradtok, ſemmit nem chelekedhettek: Tahát, ha ſzintén én-bennem maradtok-is, tí ſemmit nem chelekedhettek, mert én-magam egyedűl chelekeſzem mindeneket. De ez nem okoskodás, hanem nevetségre méltó bolondoskodás. és, ha valaki úgy okoskodnék a' ſzőlő-veſzſzőről, a' Kapáſok méltónak ítélnék hogy nyír-veſzſzővel meg-sőprenék. A' ki azt mondaná: A' Szőlő-veſzſző, ha a' Szőlő-tőben nem marad, ſemmi gyümölchőt nem hozhat: tahát, ha ſzintén a' Szőlő-tőben marad-is, nem ő, hanem chak egyedűl a' Szőlő-tő a' veſzſző-nélkül hoz gyümölchőt: nem azt ítélnéd-e felőle, hogy meg-fordúlt az agya-veleje? Illyen a' *Calvinus* okoskodáſa. Mí pedig imígyen okoskodunk: Ha a' Kriſtusban nem maradunk, ſemmit nem chelekedhetűnk: Tahát, ha ő-benne maradunk, valamit chelekedhetűnk. Ez igaz okoskodás. Es haſonló-képpen ſzólhatunk a' Szőlő-veſzſző-felől: Ha a' Szőlő-veſzſző a' Szőlő-tőben nem marad, gyümölchőt nem hozhat: Tahát, ha benne marad, hozhat. Ez igazán következik. Mert, ha úgy ninchen, miért nem mondhatnók azt-is: Ha a' kő a' Szőlő-tőben nem marad, gyümölchőt nē hozhat? azért; mert, ha benne maradna-is, gyümölchőt nem hozhatna, mivelhogy arra ſemmi terméſzet-ſzerént-valo ereje és tehetsége ninchen, a' mint a' Szőlő-veſzſzőnek vagyon. Azt tahát azért mondhattyuk, hogy a' Szőlő-veſzſző, ha a' Szőlő-tőben nem marad, gyümölchőt nem hozhat; mert, ha benne marad, hozhat. B

Hallyad mint beſzéll Sz. Pál e' dologról [m]: *Bizodalmunk vagyon, a' Kriſtus-által az Iſtenben, nem hogy elégendők volnánk mi-magunkról valamit gondolni, mint mi-magunktól: de a' mi elégséges-voltunk az Iſtentől vagyon.* Holott látod, hogy Elsőben azt mondgya; hogy a' Szőlő-veſzſző ő-magától, az-az, a' Szőlő-tő-nélkül, ſemmi gyümölchőt nem hozhat: mert az ember, az Iſtennek Malaſztya-nélkül, az üdvőſséges jót nem chak végh-hez nem viheti, de el ſem kezdheti, sőt meg ſem gondolhattya. De abból nem következik, a' mint *Calvinus* akarná, hogy a' Szabad-akaratnak ſemmi ereje ne légyen, ha az Iſtennek Malaſztyától meg-ſegéttetik: és azért mongya Másodſzor, Sz. Pál; hogy, *A' mi elégséges-voltunk, az Iſtentől vagyon*; az-az, nem mí-magunktól ő-nála-nélkül. Az-okáért, mi képpen hogy a' beteg embernek gyarló ereje vagyon, és elégtelen a' járáſra; de elégséges, ha valaki fel-emeli, ſegéti, és támogattya, és úgy a' járáſt el-kezdi, és ſegéti: azon-képpen a' Szabad-akarat, a' jóra ő-magától gyarló, és elégtelen; de elégséges, ha az Iſten Malaſztya fel-ébreſzti, meg-erősíti, és ſegéti. Innét vagyon, hogy Sz. Pál nyilván mondgya másutt [n]: *Mindenekre meg-chelekedhetem az-által, a' ki engem meg-erősít*: az-az, mindenre erőm vagyon; ha az Iſtē az ő malaſztyával meg-ſegét. Es iſmég [o]: *Az Iſten malaſztyából vagyok az a' mi vagyok, és az ő Malaſztya én-bennem hívelkodó nem volt, hanem bővebben munkálkodtam minnyájoknál: nem én pedig, hanem az Iſten malaſztya én-velem.* Holott látod, hogy azt mondgya, hogy ő munkálkodott, noha nem ő egyedűl, hanem az Iſten Malaſztyával eggyűtt; melly minden jóban el-kezdő, és ſegítő, és azért ſokkal inkább tulajdonittatik annak a' Jó chelekedet, hogy-ſem a' mí Szabad-akaratunknak. C

Ezekből künyű meg-értenī, mi külömbség légyē e' dologban mí-közöttünk, és a' *Pelagianus*ok között, egy-felől; más-felől pedig, a' *Calviniſták*-között. A' *Pelagianus*ok, a' Szabad-akaratot, és a' terméſzetet, ollyannak mondgyák, mint az egéſséges és vaſtag ember: a' *Calviniſták*, haſonlónak mondgyák a' dőghőz, vagy a' tőkéhez: mí pedig a' beteg és erőtlen emberhez haſonlíttyuk. A' *Pelagianus*ok azt vallyák; hogy maga erejével mindent meg-chelekedhetik; noha az Iſtē Malaſztyával künnyebben és hamarébb végh-hez viheti dolgát: a' *Calviniſták* azt mondgyák; hogy az Iſtē Malaſztyával-is ſemmit nem chelekedhetik, hanem mindent az Iſten chelekeſzik: Mí pedig azt taníttyuk; hogy az Iſtē Malaſztya-nélkül, ember ſemmi üdvőſségeſt nem chelekedhetik, annak ſegétségével pedig, chelekedhetik: mint a' beteg ember, a' mint az-előtt meg-magyarázám, más ſegétségével. D

Ezzel nem elégednek az Ujítók, hanem azt-is mondgyák; hogy azoknak, a' kik a' Kriſtusban ninchenek, minden chelekedetek gonoſz, és vétek: mivelhogy Urunk azt mondotta, hogy ő-nála-nélkül ſemmit nem chelekedhetűnk. Ez ſem igaz. Mert, noha a' Kriſtus-nélkül ſemmi üdvőſségre-valót nem chelekedhetűnk: mindazáltal az nem következik, hogy egy-általlyában minden Chelekedetűnk gonoſz légyen.

m 2. Cor. 3. 4. 5.

n Phil. 4. 13.

o 1. Cor. 15. 10.

A Mert, ki vólna olly gonosz ember, a' ki valaha valami jót (noha nem érdemest az üdvösségre) nem chelekednék? tudni illik, hogy attyafiát szeresse; a' szegényen könyörüllyön, és azt meg-segéttse; meg-bánnya, hogy valami méltatlant és illetlent chelekedett; és, hogy valaha kívánnya az üdvösséget. Ezek pedig nem gonoszok, hanem jók; noha nem érdemesek a' gonoszokban. Es efféléről kell az Urunk mondását érteni, midőn azt mondgya; hogy Ő-nála-nélkül semmit nem chelekedhetünk: mert ugyan-ottan a' gyümölchről szóll; az-az, olly Chelekedetről, melly hasznos és érdemes az örök Bóldogságnak el-vételére, vagy az Isten malasztyának meg-nyerésére. mert effélére szükséges, hogy az ember a' Hit- és Szeretet-által, az Istenben légyen, p1. Cor. 13.3 és az Isten-is ő-benne. Innét mondgya Sz. Pál p: *Ha el-osztom-is a' szegények eledelére minden marhámat; és ha a' testemet adom-is, úgy hogy égjek, szeretetem pedig nem lészen, semmit nem használ nékem.* Nem mondgya hogy árt, hanem, Nem használ. ártana pedig, ha gonosz vólna: de mint-hogy a' Szeretet-nélkül lött, haszontalan az örök életre.

† Ioan. 15. 6. B HARMADIK Oka, a' Kristusban-valo maradásnak, az: † *Ha ki én-bennem nem marad, ki-vettetik mint a' szőlő-veszsző, és meg-szárad: és öszve-szedik azt, és a' tűzbe vetik, és el-ég.* Az-előtt meg-mutatta, mi haszna légyen az ő-benne-valo maradásnak; hogy a' kik ő-benne maradnak, sok gyümölchöt hoznak; az-az, az örök életet érdemlik, melly leg-nagyobb gyümölch: most azt mutattya, minémű kár következik azokra, kik ő-benne nem maradnak: úgy bánnak vélek, mint a' haszontalan szőlő-veszszőkkel. Sokan találtatnak, kik a' hasznot nem annyira nézik mint a' kárt; és a' mit nem chelekednének a' haszonért, a' kárnak el-távoztatásáért meg-chelekeszik. A' rest, nem chinál magának alkolmatos házat, hogy jobb módgyával lakhasék; de ha láttya, hogy a' tűz az ő hitván házát meg-égeti, semmi fáradságot nem restel: azon-képpen, a' kik nem igyekeznének-is a' Kristusban maradni, a' gyümöleh-hozásért; kénszerítetnek azzal, hogy, ha ő-benne nem maradnak, örökké el-vesznek. Noha pedig Urunknak tellyes mondása az örök veszedelmet jelenti: mindazáltal, mindenik ígén külömb-külömb büntetést érthetünk.

C Elsőben; Ki-vettetik, mint a' szőlő-veszszőt. Az el-vágatott szőlő-veszszőt ki-vetik a' Szőlőből: és arra a' míveset nem viselnek gondot, hogy meg-tisztítanák, mint az-előtt a' míg a' Szőlő-tőbe vólt: úgy a' kik a' Kristus Hititől, és Szeretetitől mind halálig el-szakadnak, az Anyaszentegyházból ki-vettetnek: és azkonak üdvösségére Isten többé gondot nem visel, mivelhogy az élők Könyvéből ki-törlettettek; úgy hogy semmi reménségök többé ne lehesen az üdvösség-felől. Ezt a' Ki-vetést, jelentette Urunk q Mat. 13.48 a' Varsáról-valo példa-beszédben q: *mellyet, midőn meg-tölt-vólna* minden-féle halakkal, *ki-vonyván, és a' part-mellett le-ülvén, ki-választották a' jókat az edényekbe, a' gonoszokat pedig ki-vetették.*

Másodszor; *Meg-szárad.* Az ki-vágott szőlő-veszszőnek, a' mi nedvesége vólt-is a' Szőlő-tőből, attól-is meg-foszlatik: azon-képpen, az el-kárhozott, és ki-vettetett Bűnös embertől, valami ajándékja vólt az Istentől, mind el-vétetik. Némelykor meg-marad a' Bűnös emberben e' világon a' Hit, és a' Reménség, mellyek az Isten ajándéki; sőt még az Eretnekekben-is maradnak némelly jó indúlatok, hogy megtérjenek: de mihelyen az halál-által ki-vettetnek, ezek-is mind el-vétetnek: és el-száradnak, mert a' Szőlő-tőnek nedvességétől nem táplálkoznak, és többé chak gondolattyok sem lehet a' meg-téréshe. Ezt jelentette Urunk a' Haszontalan Szolgáról- r Luc. 19.24. valo példa-beszédben; kiről azt mondotta r: *Vegyétek-el tőle a' girát.* és utánna vetette: D *Attól a' kinek ninchen, a' mie vagyon-is, el-vétetik.*

Harmadszor; *Öszve-szedik.* Melly ige azt jelenti, hogy meg-foszlatik minden szabadságától, és tehetségétől: úgy hogy többé a' Szőlő-tővel ne eggyesülhessen, hanem az istenteleneknek társaságában kötözve légyen mind örökké. Ezt másutt-is s Mat. 22.13 jelentette Urunk, midőn azt mondotta arról a' kinek Menyegzős ruhája nem vólt s, hogy *Meg-kötözzék kezeit és lábait.* Melly Kötözés, 1. A' Jóra-valo szabadságnak el-vételét jelenti. 2. A' Gonoszokkal-valo eggyütt-lételt. Mert, mi-képpen hogy sok száraz vinyiket kötnek-öszve, azon-képpen sok gonoszok öszve-köttetnek, nagyobb t Mat. 13.30 büntetésökre. Ezent jelentette Urunk, mikor a' Konkolyokról azt mondotta t: *Kötsétek kévékbe meg-égetésre.* 3. Azt-is jelenti, hogy úgy meg-kötöztetnek a' büntetésre, hogy semmi-képpen el ne szaladhassanak a' büntető hóhérek kezéből: mi-képpen a' vinyike el nem szabadúlhat azok kezéből, a' kik egybe-kötik, a' végre hogy tűzbe vessék.

Negyedszer; *A' tűzbe vetik.* Mert a'kik a' Kristustól el-szakadnak, az örök tűzbe vettetnek, és gyötrettetnek. mivel egyébre sem jók, mint a' száraz vinyikék. Ezt jelenti Isten a' Próféta-által, mondván [u]: *Ember fia, mi lészen a' Szőlő-fájából a' berekneк minden fái-közzül, mellyek az erdők fái-között vannak? Vallyon vétetik-e abból fa, hogy alkotmány légyen? vagy csinálnak-e abból szeget, hogy valami edény függjön arról? Imé a' tűznek adatott eleségül: mind a' két részét meg-emésztette a' tűz.* Melly mondáshoz-képest, ezt írja Sz. Agoston [x]: Az el-vágatott Szőlő-fák, vagy vinyikék, a' szántó-emberekнek semmi munkájokra nem hasznosok; semmi míves embereknek alkotmányokra nem alkolmatosok. Eggyik illik a' Szőlő-veszszőhöz e'kertő-közzül: vagy a' Szőlő-tő, vagy a' tűz. ha a' Szőlő-tőben nem léend, a' tűzben lészen. Vedd eszedbe; hogy Urunk azt mondgya, hogy *a' tűzbe vetik*: a' végre, tudni illik, hogy mindeneстől-fogva meg-égjenek; és nem chak rész-szerént, mint a' kinek kezét, vagy valami tagját égetik-meg. Azért mondgya a' Próféta-is; hogy, *A' tűznek adatott eleségül: mind a' két részét meg-emésztette a' tűz, és a' közepe hamuvá lőtt.* Mellyen, ne értsed, hogy a' kárhozott emberek tellyességgel semmivé lésznek; mert soha el nem fogynak: hanem, hogy semmi-némű részök kín-nélkül nem lészen: mert égeti ugyan őket a' pokolbéli tűz, de meg nem emészti, hogy kínoknak soha vége ne légyen. és ezzel gonoszból lészen dolgok a' vinyikéknél, mellyek hamar hamuvá lésznek.

Ötödször; *El-ég.* Mellyel Két dolgot jelent: Elsőben; a' pokol-béli tűznek erejét és sebességét. A' száraz vinyike, mihelyen a' tűzbe vetik, meg-gyullad, és fel-lobban; úgy hogy ingyen se mondhassad hogy égni-fog, hanem ég: azon-képpen, mihelyen az istentelenek a' pokol-béli tűzbe vettetnek, azon szem-pillantásban égni-fognak minden haladék-nélkül. Midőn valami lassú tűzre az ember nyers fát tészen; előbb azt meg-melegíti, és az-után tűzesíti-meg hogy égjen: de ha sebes és nagy tűzbe vetik, leg-ottan fel-lobban, és fő-képpen ha száraz a' fa. Azért mondgya Urunk, *El-ég*; és nem mondgya, hogy Égni-fog, következendő időre. Másodszor; jelenti a' Tűznek, vagy égésnek meg-maradását. Mert nem kevés ideig fog-égni, mint a' vinyike, hanem véghetetlenül, örökkön örökké; a'mint Isaiásnál-is olvasunk [y]: *Az ő tűzök meg nem óltatik.* Urunk-is, a' mint Sz. Márk mondgya [z], *Meg-óltharatlan Tűznek* nevezte; nem egyszer, hanem háromszor. Ezen dologról egyébütt-is emlekezik a' Sz. Irás. Midőn Judit a' Holofernes népének veszedelméről szóllott-vólna, azt jelentette; hogy azoknak halála, nem chak idő-szerént-valo vólt, hanem örökké-valo. és azért mondotta [a]: *Tűzet ád, és férgeket az ő testekben, hogy égettessenek, és érezzék mind örökké.* Urunk-is, szólván az Utólsó ítéletnek módgyáról, az Istentelenekről azt mondgya [b]; hogy, *Örök kínba mennek: az Igazak pedig, az örök életbe.* Bizony, sok Okok mind a' jóra ösztönözhetnek, 's mind a' gonosztol meg-tartóztathatnak: de az örökké-valo kínnak, és Bóldogságnak váloságos meg-gondolása olly, hogy azt embernek soha el nem kellene felejteni, hanem aluva-is azzal kellene álmodozni; hogy egy kis munkát ne restellene fel-venni az örök Bóldogságért: és egy szem-pillantásig-valo gyönyörűséget ne követne az örök Kínokért. mert a' munka, és a' gyönyörűség, igen hamar el-múlik; de a' fizetésnek és büntetésnek, soha vége nem lészen.

Negyedik Oka, a' Kristusban-valo meg-maradásnak, az [c]: *Ha én-bennem maradtok, és az én igéim ti-bennetek maradnak: valamit akartok, kérjetek, és meg-lészen néktek.* Valóban nagy ígéret: mellyért, méltó hogy minden-eket meg-mivellyünk, és minden munkát és fáradságot fel-vegyünk. Két dolgot végy itt eszedbe: 1. Mi kívántatsék mi-tőlünk, e' nagy ígéretnek el-vételéért. 2. Mit kellessék kérnünk.

A' mi az Elsőt illeti: Arany-szájú Sz. János azt véli [d], hogy, midőn Urunk azt kívánnya, hogy mi ő-benne maradgyunk, és az ő ígéi mi-bennünk, nem két külömbözö dolgot jelent, hanem eggyet: és azt írja, hogy az ő-benne maradásnak, az ő ígéinek bennünk-valo maradása: mert a' ki az ő parancholatit meg-tartya, ő-benne marad. Igaz, hogy, a' ki a' Kristus parancholatit meg-tartya, ő-benne marad: de nem minden, a' ki akár-mi módon marad a' Kristusban, tartya-meg az ő parancholatit. Az-okáért, Sz. *Cyrillus* vélekedése az [e]; hogy Más az, hogy a' Tanítványok a' Kristusban maradnak; és Más, hogy az ő parancholati a' Tanítványokban maradnak. Mert a' Tanítványok, úgy maradnak a' Kristusban, hogy hisznek ő-benne: a' Kristus parancholati pedig, úgy maradnak a' Tanítványokban, hogy szeretik őtet; a' mint másutt jelenti Urunk, mondván [f]: *A' kinél az én parancholatim vannak, és meg-tartya azokat; az a' ki engem szeret.* mert akkor mondgyuk hogy az Isten ígéje valakiben marad, mikor arról meg-emlekezik, és azt bé-tellyesíti. Az-okáért, mind a' kettőről emleke-

A

u Ezech. 15. 2

x Tr. 81. in Ioan.

B.

y Isa. 66. 24.

z Marc. 9. 42 43.

C

a Iudith 16. 21.

b Matt. 25. 46.

c Ioan. 15. 7.

D

d Hom. 75. in Ioan.

e Lib. 10. in Ioan. cap. 18.

f Ioan. 14. 21

A zik itten Urunk. Mert, a' kik Szeretet-nélkül hiſznek, a' Kriſtusban vannak; mint a' gyümölch-nélkül-valo Szőlő-veſzſző-is a' Szőlő-tőben vagyon, míg nem el-vétetik, és ki-vágattatik: nem ſzükség azért hogy a' két dolgon eggyet értsünk. Vedd eſzedbe: midőn a' Sz. Irás egy-általlyában emlekezik a' Kriſtusban-valo maradáſról, a' tellyes és tekélletes maradáſt jelenti, melly a' Hitből és Szeretetből áll: de midőn valami olly ígét tészen hozzája, mellyen a' Szeretet értetik, akkor a' Kriſtusban-valo maradáſon azt kell érteni, melly a Hit-által léſzen; melly, hogy tellyes légyen, a' Szeretet magához foglallya. A' mint Urunk e' mái Evangéliomban ſzépen meg-jelenti; midőn azt mondgya, hogy nemellyek ő-benne maradnak: de az nem elég, hanem kívántatik, hogy az ő ígéi-is ő-bennek maradgyanak, az-az, hogy hidgyenek; és az ő parancholatit meg-tartván, jót chelekedgyenek. Es mint-hogy Két rend-béli Szőlő-veſzſzőkről emlekezett; a' Haſznoſokról, és a' Haſzontalanokról: noha mind a' két rend-béliek a' Szőlő-tőben vannak, ſzükség vólt hogy meg-magyarázná, miben eggyeznének egy-máſsal, és miben külömböznének egy-máſtól. Az-okáért, a' tellyes

B és tekélletes maradáſt két ígével fejezi-ki; midőn közönséges-képpen, mind a' ketőfelől azt mondgya, hogy ő-benne maradnak a' Hit-által; magán pedig az Igazak-felől, hogy az ő Igéje-is azokban marad. és chak azok a' haſznos és gyümölch-hozó Szőlő-veſzſzők. Mellyel azt jelenti; hogy, akár-mint hidgyen-is az ember; és a' Hit-által akár-mint ragaſzkodgyék-is a' Kriſtushoz, az nem elég az üdvösségre: hanem, ſzükséges az ő parancholatinak meg-tartáſa-is, a' vagy a' Jó chelekedet.

A' mi a' Máſik dolgot illeti; Mi légyen az, a' mit kérvén meg-nyerhetünk: kétség-nélkül nem kell azt vélnünk, hogy egy-általlyában, valamit tudunk kérni, meg-nyerjük; hanem, a' mit jó igyekezettel kérünk; és olly akarattal, a' minéművel méltó annak lenni, a' ki a' Kriſtusban lakik. Az pedig fő-képpen Két dolgot kíván: 1. Hogy ſemmi méltatlan és illetlen dolgot ne kérjünk. 2. Hogy ſemmi heába-valót és haſzontalant ne kérjünk, hanem üdvösségre-valót. Mert, kétség-nélkül, ha a' Szőlő-veſzſző valamit kérhetne, nem egyebet kérne; hanem a' mi a' gyümölchözére, és a' ſzőlő-tőben-valo meg-maradáſra haſznos. és illyeket kérnek az Igazak.

g Ioan. 15. 8. C Ő TÖDIK Oka, a' Kriſtusban-valo meg-maradáſnak, az 8: *Ebben dichőíttetett-meg az én Atyám, hogy ſok gyümölchöt hozzatok, és én Tanítványim legyetek.* Mint-ha azt mondaná; Ne vellyetek, hogy kichiny dolog légyen az én-bennem-valo maradás. Mert az Atyám dichőségét öregbiti, hogy ti ſok gyümölchöt hozzatok, ſok népeket és nemzetségeket az ő tiſzteletire térítvén: és hogy, *én Tanítványim legyetek*, az én tanításomat az egéſz világon ki-hirdetvén; és a' mit tőlem tanúltatok, egyebekkel-is közölvén. Vedd eſzedbe; hogy akkor már az Apoſtolok a' Kriſtus Tanítványi vóltak: de mindazáltal azt mondgya; hogy abban dichőíttetik-meg az ő Attya, ha ő Tanítványi léſznek jövendőben. Mert, mikor a' Sz. Lélek láthatandó-képpen reájok ſzállott, akkor értették tekélletesen és tellyesen a' Kriſtus tanítását; és minden Igaſságot akkor tanúltak-meg, hogy azt az egéſz világgal közlenék. és ezzel, kétség-nélkül igen nevekedett, és öregbült az embereknél az Iſten dichősége, hogy az egéſz világon az ő Sz. Neve tiſzteltetnék és imádtatnék, a' Bálványozás pedig, és a hamis Iſtenek tiſztelete mindenünnét ki-rekéſztetnék, melly az Iſten Igaſságát neminémű-képpen fogva tartotta. a' mint Sz. Pál jelenti, midőn némelly iſtentelen emberekről

h Rom. 1. 18. D azt mondgya h; hogy *Az Iſten Igaſságát hamiſságban tartóztattyák*: az-az, az ő gonoſz akarattyoknak zárja-alá rekeſztik az Igaſságot, hogy ki ne terjedgyen, és mindenektől meg ne iſmértetſék: és az-okáért nagy boſzſzuſággal illetik; a' mint Arany-ſzáju Sz. János i, és Sz. Agoſton magyarázzák k.

i In cap. 3. ad Rom. k Serm. 55 de Verbis Domini, ſecundum Ioannem. 1 Ioan. 15. 9. HATODIK és Heredik Oka, e' kevés ígékben foglaltatik l: *A' mint engem ſzeret az Atya, én-is ſzeretlek titeket. Maradgyatok az én ſzeretetemben.* Hatodik Oka azért az; hogy az Atya ſzereti őtet: méltó tahát hogy ők-is ſzereſsék. Mert a' kit a' Fejedelem ſzeret, vagy meg-bőchüll, azt egyebek-is ſzeretik és bőchüllik: fő képpen ha a' Fejedelmet olly okoſnak tartyák, kit méltó követni. Mivelhogy azért, az Atya-Iſtenhez a' tudatlanság nem fér; ha ő ſzerette a' Kriſtuſt, a' mint-hogy ſzerette-is, és nagy ſzeretettel ſzerette: méltó hogy egyebek-is ſzereſsék.

HETEDIK Oka, rend-ſzerént az; hogy a' Kriſtus ſzerette az ő Tanitványit: méltó tahát, hogy ők-is ſzereſsék a' Kriſtuſt; és a' Szeretetért, ſzeretettel felellyenek-meg néki. mint-hogy egyébbel ſem ſizethetni-meg a' Szeretetet, hanem haſonló ſzeretettel. Vedd eſzedbe; hogy, midőn Urunk azt mondgya, hogy ő úgy ſzerette a' Tanítványokat, a' mint az Atya őtet ſzerette: nem azt értette, hogy ő egyenlő ſzeretetet mutatott a' Tanítványokhoz, a' hoz a' mellyel őtet az Atya ſzerette; hanem

hogy

hogy hasonló-képpen szerette őket. Melly hasonlatosságot méltó meg-értenünk. Szóll Urunk az ő embersége-felől: mellyet, minden Elől-járó érdeme-nélkül, szeretett az Atya, hogy az ő Sz. Fiának személyébe szerkeztetné. E' szeretetnél nagyobb nem lehetett, hogy a' gyarló emberi természetet, minden érdeme-nélkül, az Istenséggel el-válhatatlanúl őszve-kapcsolta: melly szeretetet, semmi teremtett-állat nem érdemelhetett, mert minden érdemet felyül-halad; a'mint igazán írja Szent Agoston [r]. Hasonló-képpen szerette a' Krisztus-is az ő Tanítványit: mert ingyen, semmi érdemökért, chak szintén jó akarattyából, és szeretetiből, választotta Tanítványivá; és olly tisztre emelte őket, melly minden Királyi és Cházári méltóságot felyül-halad. Azokáért, mi-képpen hogy a' Krisztus embersége ingyen kapcsoltatott az Ígéhez, és úgy lőtt Szőlő-tővé: azon-képpen, azzal a' Szőlő-tővel ingyen eggyesültek a' Tanítványok, és Szőlő-veszszőkké lőttek. mert senki a' Tanítványok-közzül azt nem érdemlette, hogy Apostollá választatnék a' Krisztustól. Ebből következőtt, hogy minden szorgalmatossággal szeretnék a' Tanítványok a' Krisztust, és az ő nagy szeretetinek lehetséges szeretettel meg-felelnének: és azzal, a' Krisztusnak hozzájok-valo szeretetit erősítenék, és öregbítenék. Ezen okból kívántatik mi-tőlünk-is, hogy a' Krisztusban maradgyunk, és őtet szeressük: mert mi-hozzánk-is nagy szeretetit mutatta, hogy Tanítványivá fogadott; a' Mennyei Igasságra meg-tanított, és az örök Bóldogságra választott az ő drágalátos Szent érdemivel: ha mi-rajtunk nem múlik a' dolog, a' hálá-datlanságért.

Mint-hogy valaki azt mondhatta-vólna Urúnknak; Im hallyuk hogy arra ínted, hogy te-benned maradgyunk; szeressünk téged; és a' te mi-hozzánk-valo szeretetedet meg-őrizzük: de azt akarnók érteni, mi módon chelekedhessük azt? Eleit vészi Urunk e'Kérdésnek, és maga példájával mutattya-meg, mi módon maradhassunk az ő szeretetiben; tudni illik, ha az ő parancholatit meg-tartyuk: *Ha*, úgy-mond [s], *az én parancholatimat meg-tartyátok, meg-maradtok az én szeretetemben; a'mint én-is az én Atyám parancholatit meg-tartottam, és az ő szeretetiben maradok.* Mint-hogy ezeket, és a' felyűl-valo ígéket-is, két-képpen magyarázzák a' Sz. Atyák, és Doktorok, mind a' két magyarázat helyén maradhat, és mind a' kettőnek hasznos értelme vagyon. Sz. Agoston, Szent *Cyrillus*, és *Béda*, a' Krisztus Szeretetin, a' melyben kívánnya a hogy meg-maradgyunk, azt a' Szeretetet értik, mellyel Urunk szerette az Apostolokat. Mint-ha azt mondotta-vólna: Ha az én parancholatimat meg-tartyátok, meg-maradtok az én szeretetemben: mert én soha azoktól szeretetemet meg nem fogom, a' kik az én parancholatimat meg-tartyák. Arany-szájú Sz. János pedig, *Leontius*, *Theophylactus*, és *Rupertus*, azt a' Szeretetet értik, mellyel az Apostolok szerették Urunkat. Mint-ha azt mondotta-vólna: Ha az én parancholatimat meg-tartyátok, szeretni-fogtok engem.

De mondaná valaki: A' parancholatnak meg-tartása, nem oka annak a' Szeretetnek, a' mellyel mi a' Krisztust szerettyük, hanem annak, a' mellyel a' Krisztus szeret minket. Mert nem azért szerettyük a' Krisztust, hogy az ő parancholatit meg-tartyuk; hanem inkább azért tartyuk-meg parancholatit, hogy szerettyük: a' Krisztus pedig azért szeret minket, hogy az ő parancholatit meg-tartyuk. Erre szépen meg-felel Sz. Agoston [t]: A' Szeretet chelekeszi-e, hogy meg-tartsúk a' parancholatot; vagy a' parancholatoknak meg-tartása szerzi-e a' Szeretetet? De kichoda kételkedik abban, hogy a' parancholatok-előtt jár a' Szeretet? Mert a' kiben ninch Szeretet, ninch abban miért tartsa-meg a' parancholatokat. Az-okáért, hogy azt mondgya, *Ha meg-tartyátok az én parancholatimat, meg-maradtok az én szeretetemben:* azzal nem azt mutattya, honnét származzék a' Szeretet; hanem, mivel bizonyíttatsék-meg. Mint-ha azt mondaná: Ne véllyétek hogy az én szeretetemben meg-maradtok, ha meg nem tartyátok az én parancholatimat. Mert, ha meg-tartyátok, meg-maradtok: az-az, abból tetszik-ki hogy az én szeretetemben meg-maradtok, ha az én parancholatimat meg-tartyátok. Ez jó értelem. és úgy mondotta Urunk másutt [v]: *Ezen ismérnek-meg minnyájan hogy én Tanítványim vattok, ha szeretetetők leszen egy-máshoz.* E' két módon kell azt-is érteni, a' mit maga példájából utánna vét, mondván: *A'mint én-is az én Atyám parancholatit meg-tartottam, és az ő szeretetiben meg-maradok:* az-az, Azért szeret engem az Atya, hogy az ő parancholatit meg-tartom: a'vagy, azzal bizonyodik-meg hogy szeretem az Atyát, hogy meg-tartom az ő Parancholatit.

De akár-mint értsük, minden-képpen jó, és künyű módot mutat e' mondással arra, hogy az ő szeretetiben meg-maradgyunk. Mint-ha azt mondaná: Megmondám mi módon maradhassatok-meg az én szeretetemben; Ha meg-tartyátok az

[r] *Lib. 2. de Peccat. Merit. & Remiss. c. 17. Et lib. de Corrept. & Gratia c. 11.*

[s] *Ioan. 15. 10.*

[t] *Tr. 82. in Io.*

[v] *Ioan. 13. 35.*

én paran-

A én parancholatimat. Hogy ne láttaſsék pedig ez a' mód nehéznek; ſe ne alíttsátok azt bizonytalannak: én-is azont tartottam, hogy az Atyám ſzeretetibé meg-maradnék. mert ő ſzeretett engem, és én abban a' ſzeretetben meg-maradok, az ő parancholatinak meg-tartásával. Méltó azért, holott én-is azon ſzeretettel ſzeretlek tíeket, hogy tí-is azt a' módot tartsátok én-hozzám. mellyet bizonyoſnak ítélhettek: mert, ha ollyan nem lőtt-vólna, én ſem kővettem-vólna. A' vagy, mint-hogy én azzal mutattam-meg hogy ſzeretem az Atyát, hogy meg-tartottam az ő parancholatyát: néktek ſe láttaſsék az nehéznek; mivelhogy ninchen-is bizonyosb jele a' Szeretetnek a' parancholatok meg-tartásánál. Továbbá; holott Két-képpen magyaráztuk a' Szeretetben-valo meg maradáſt: azt kell eſzünkbe vennünk, hogy, ha az Iſten ſzeretetiről véſzük az Urunk mondását, az-az, mellyel őtet ſzerette az Atya: a' kőzőtt, és a' Kriſtus ſzeretete-kőzőtt, mellyel mínket ſzeretett, ninchen tellyes egyenlőség; hanem olly haſonlatoſság, melly e' dologhoz tartozik. Mert az Atya, Kriſtus Urunkat, úgy-mint embert, ſok okokból ſzerette: mellyek-kőzzül eggyik az vólt; B hogy a' Kriſtus engedett az Atya parancholattyának, és ebben vagyon a' haſonlatoſság. De a' Kriſtus, nem olly ſok okokból ſzerette a' Tanítványokat: kik, ha meg nem tartották-vólna az ő parancholatit, nem lőtt-vólna oka Urunknak hogy őket ſzerettné; sőt tellyeſséggel méltatlanok lőttek-vólna az ő ſzeretetire. Ha pedig arról a' Szeretetről értyük, mellyel Urunk ſzerette az Atyát, és a' mellyel a Tanítványok ſzerették Urunkat: tellyes haſonlatoſság lehet; mert, ſem Urunk bizonyosb jellel meg nem mutathatta az Atyához-valo ſzeretetit, mint-hogy annak parancholatit meg-tartotta: ſem a' Tanítványok nyilvábban meg nê bizonyíthatták Urunkhoz-valo ſzeretetőket, mint az ő parancholatinak meg-tartásával. Melyből azt tanúlhattyuk, hogy mí-is, ha az Iſten ſzeretetiben akarunk maradni, tartſuk-meg az ő parancholatit; és bizonyoſok léſzünk, hogy az Iſtennek hozzánk-valo ſzeretetiben meg nem fogyatkozunk. Es, ha meg akarjuk bizonyítani, hogy ſzerettyük az Iſtent: azzal mutaſsuk-meg, hogy az ő parancholatit meg-tartyuk. Mert, a' mint Sz. János mondgya [x], *A ki meg-tartya az Iſten igéjét, bizonyára abban az Iſteni ſzeretet tökéletes.*

x 1. Ioan. 2. 5

Nyólczadik Oka, a' mellyért a' Tanítványokban meg kellett maradni a' Szeretetnek, az [y]: *Ezeket ſzóllottam néktek, hogy az én örömem tí-bennetek légyen, és a' tí örömetek bé-tellyeſedgyék.* E' mondáſnak egy-néhany magyarázattyát adgyák a' Szent Atyák és Doktorok, mellyekből jó tanúságokat vehetünk. Elsőben; Arany-ſzáju Sz. János [z], és *Euthymius*, imigyen magyarázzák: El ne távozzatok tőlem; ſe a' fútáſt, a' mellyel a' tekélleteſségre futottatok, félben ne hadgyátok, hogy az én örömem tí-bennetek maradgyon: az-az, hogy az örömetek, melly én-bennem, és én-felőlem találtatott bennetek, minek-előtte e' ſzomorú dolgokat ſzóllottam, tí-bennetek meg-maradgyon, és álhatatos légyen. égy ſzóval, hogy úgy örűlheſsetek mint az-előtt, és abban meg ne fogyatkozzatok; Ebből azt tanúllyuk, hogy az háboruſágnak idején nem kell ſzomorkodnunk, ſe a' Kriſtusban-valo, 's a' Kriſtus felől-valo örömtől el-távoznunk, hanem abban álhatatoſsan meg kell maradnunk.

y Ioan. 15. 11

C

z Hom. 76. in Ioan.

Másodſzor; Sz. *Cyrillus* [a], imigyen magyarázza: Azokon örvendezzetek a' miken én: én pedig az emberek üdvőſségén örűlők: az-okáért a' tí örömetek-is ollyan légyen. Mertúgy léſztek erőſsek a' harczolásra; és az emberek üdvőſségéről-valo reménségért, a' veſzedelmekkel nem gondoltok. sőt azon nem kevés örömetek léſzen, hogy az Atyának akarattya, a' tí réſzetekről, tehetségtek-ſzerént bé-tellyeſedik: ki azt akarja, hogy minden ember üdvőzűllyön, és az Igaſságnak iſméretire jőjön. Bétellyeſedik pedig a' tí örömetek; az-az, valóságos és álhatatos léſzen, mivelhogy olly dolgokról léſzen, mellyek nem el-múlandók és heába-valók, hanem igazán örömre méltók.

a Lib. 10. in Ioan. c. 11.

D

Harmadſzor: Sz. Agoſton [b], arról az örömről magyarázza, mellyel a' Kriſtus, Iſtenſége-ſzerént, őröktűl-fogva örvendezett a' mí üdvőſségünkért, mellyet rendelt, és látott: melly örőm ő-benne mindenkor vólt; de mí-bennünk nem vólt, mert mí ſem vóltunk. Akkor mondatik pedig mí-bennünk lenni, midőn nékünk az Iſtentől az üdvőſségre-valo Malaſzt adatik; melynek eléve-valo látásán, őröktűl-fogva örvendezett a' Kriſtus. Mint-ha azt mondotta-vólna: Ezeket, mondottam néktek, hogy az, a' miért én örőktűl-fogva örvendeztem, tí-bennetek légyen; tudni illik, a' Malaſzt, és az üdvőſség: a' tí örömetek pedig, mellyel örűltők az én-velem-valo létetekért, bé-tellyeſedgyék, mindenkor elébb-elébb menvén a' jóban, míglen az örők boldogſágba jussatok. E' két dologból, meg-tanúlhattyuk, mi légyen elégséges és méltó oka a' mi örömünknek: az, tudni illik, hogy felebarátunkat ad üdvőſségre ſe-

b Tr. 83. in Io.

gíthet-

géthettyük, és magunkban érezzük az Isten Malasztyának valami jeleit; mivelhogy ezen dolgokon örvendezett a' Kristus-is. Melyből nyilván ki-tetszik, melly igen meg-chalátkoznak azok, kik e' világi el-múlandó dolgokon örvendeznek, mellyeknek vége örök sirálom és gyalázat lészen; a' mint Salomon jelenti, mondván [c]: *A' nevetés fájdalommal egyelíttetik, és az öröm végét siralom foglallya-el.* A

[c] Prov. 14. 13.

Negyedszer: Némellyek azt mondgyák; hogy Urunk azt az örömet nevezi övének, a' mellyet ő szerez az emberek szívében: miképpen hogy az mondatik ő Békeségének-is, a' mellyet ő ád az ő Híveinek. Ez pedig az Öröm, a' Lelki dolgokról, és az Isteni szeretetről vagyon, és az örök üdvősségnek reménségéről: melly örröm, minden világi dolgokról-valo bánatot fellyül-halad. Mint-ha Urunk azt mondotta-vólna: Ezeket szóllottam néktek, hogy tí-bennetek a' Lelki és Mennyei öröm légyen, mellyet én szoktam az enyimekben szerzeni. Ez tí Örömetek; mert tí fogtok azzal örvendezni: Tellyes; mert valóságos, és álhatatos. Ebből-is azont tanúlhattyuk; hogy, tudni illik, nem kell e' világi örömet keresnünk, hanem a' Lelkit és a' Mennyeit.

Ötödször; Imigyen magyarázhattyuk az Urunk mondását: Ezeket szóllottam néktek, hogy én-bennem maradgyatok, és az én parancsolatimat meg-tartsátok, és az én hozzátok-valo szeretetemet: és viszontag, a'tí én-hozzám-valo szeretetetőket meg-őrizzétek, hogy azén örömem, az-az, a' mi engem örvendeztet, tí-bennetek maradgyon, és álhatatos légyen. Ekkídig azon örvendeztem, hogy én Tanítványim vattok, és hogy én-bennem maradtatok: ezeket pedig azért szóllottam, hogy ez-után-is ollyanok legyetek, és az én felőletek-valo örömem meg-maradgyon. Valóban nagy okát jelentette ezzel Urunk, a' Tanítványok álhatatos meg-maradásának: mert min kell inkább igyekezni a'jó Tanítványnak, mint azon, hogy Mesterének örömet szerezzen? Az-okáért, ez a' mondás, *Hogy az én örömem tí-bennetek légyen*, annyit tészen, mint-ha azt mondotta-vólna; hogy örvendezzek rajtatok. Akkor mondatunk pedig valakin örvendezni, midőn valami örömre-valo okot találunk benne. Igy mondgya vólt Szent Pál [d]: *Tellyesittsétek-bé az én örömömet*: az-az, Igyekezzetek azon, hogy ollyanok legyetek, kiken örvendezhessek. Es ismét [e]: *Ti vattok a' mi dicsőségünk és örömünk*: az-az, tí vattok oka a' mí dicsőségünknek és örömünknek. Illyen módon beszélget Urunk-is. Ezeket szóllottam néktek, hogy az én beszédemmel ollyanná tennélek titeket, kiken mindenkor örömem lehetne: az pedig úgy lészen-meg, ha én-bennem maradtok: az-az, ha álhatatosok lésztek a' Hitben, Szeretetben, és tőlem vött tudományban. B

[d] Phil. 2. 2.

C

[e] 1. Thes. 2. 20.

Hogy pedig örvendezett-légyen a' Kristus az ő Tanítványin, hogy az ő tanítását bé-vötték, és követték, ő-maga meg-vallotta; a'mint Szent Lukách jelenti, mondván [f]: *Azon órában örvendeze a' Szent Lélekben, és monda: Hálát adok néked Atyám, mennynek és földnek Ura, hogy el-rejtetted ezeket a' Bölcsektől és okosoktól, és meg-jelentetted azokat a' kisdedeknek.* Ezt kívánta azért Urunk az Apostoloktól, hogy ebben meg-maradván, az ő örömét félben ne szakasztanák. Es, hogy azt örömesben meg-chelekednék, azt-is utánna vetette; *Hogy a' tí örömetek bé-tellyesedgyék.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Nem chak engem örvendeztettek, a' miket néktek szóllottam, de a' tí örömetek-is bé-tellyesedik: mert azt nyeritek véle, a' min nagy és tekélletes örömetek lészen, és a' mit leg-inkább kívántok; tudni illik, hogy mindenkor én-velem legyetek, és soha tőlem el ne szakadgyatok. azt pedig bizonnyal úgy viszitek véghez, ha meg-chelekesszitek a' miket mondottam néktek. Az-okáért, semmit el nem titkoltam, hanem mindeneket ki-nyilatkoztattam, hogy én-is örvendezhessek tí-bennetek, és tí-is meg-nyerhessétek a' min valóban örvendezhessetek. [f] Luc. 10. 21. D

Mind ezekből ki-tetszik, minémű sok, és jeles Okokkal íntette Urunk az Apostolokat, hogy ő-benne maradgyanak, és tőle el ne szakadgyanak. Azoknak pedig mí-bennünk-is helye vagyon, és azok minket-is illetnek. Az-okáért méltó, hogy azokat jól eszünkbe vegyük; és minden-képpen azon igyekezzünk, hogy a' Szent György Mártyr példáját követvén, semmi okon a' Kristus Hititől és Szeretitől el ne távozzunk, hanem mindeneket érette adgyunk, és még életünket-is: hogy azzal a'mí kegyes Üdvözítőnknek, a' ki mindenre reá fegét az ő Szent Malasztyával, örömet szerezzünk, és a' mí örömünk-is tellyes és tekélletes légyen az örökké-valo Bódogságban: mellyet engedgyen minnájunknak a' kegyes Isten, az ő áldott Szent Fiának érdemiért.

Amen.

A

MA'SODIK PREDIKA'TZIO.

a *Num.* 13. 3. MOyſesnél azt olvaſsuk [a]; hogy ő az Iſten parancholattyából, Tizen-két férfiat küldött az Igéret-földének meg-kimlélésére: kik el-járván hívattallyokban, hogy a' Földnek jó-vóltától nyilvábban-valo bizonyságot tehetnének, le-mettſzettek egy ſzőlő-veſzſzőt az ő ſzőlőjével, és azt két férfiu rúdon vitte-el. Ez, a' Kereſzten-függő Kriſtuſt példázta; a'mint Sz. Bernárd [b], és több Sz. Atyák-is írják: ki az Igéret-földéből, a' Szűz Mariából ſzületett; a' mint Iſaías megjövendölte [c]. A' két terh-hordozók, kik a' ſzőlő-gerezdet vitték, Jóſue és Káleb vólt; a' mint Sz. Ambrús írja [d]: mint-hogy chak ők dichérték az Igéret-földét a' Zidóknak [e]: és, a' mint Sz. Agoſton írja [f], a' két Teſtamentomot, vagy a' két Teſtamentom-béli Híveket példázták. Mert a' Zidók, a' Kriſtus-előtt mentek; a' Kereſztyének pedig, utánna. A' Kereſztyén, a' Kriſtuſtól ſzerzett üdvőſséget ſzemei-előtt hordozza: a' Zidó pedig, hátat mutat néki. mert a' Kereſztyén, ſzolgálván a' Kriſtuſnak, tiſzteli őtet; a' Zidó pedig, gyalázattal illeti. Arra int pedig bennünket a' Sz. Doktor, hogy az ollyan ſzent terhet le ne rázzuk nyakunkról. Ugy vagyon, hogy Urunk a' mái Evangéliomban magát Szőlő-tőnek nevezi, a' Tanítványit pedig Szőlő-veſzſzőknek; jelentvén, hogy úgy külömbőzött ő az Apoſtoloktól, mint a' Szőlő-tő a' veſzſzőktől; mivelhogy ő-tőle vótték a' Malaſztot, és ő-nála-nélkül ſemmit nem chelekedhettenek: de ugyan a' Szőlő-veſzſzőhöz-is haſonló vólt; mivelhogy ő-tőle ſzármaztak a' drága ſzép Szőlő-gerezdek, a' Mennyéi tudomány, a' Lelki ajándékok, és jó pélkák: melyről máſutt ſzóllok. E' moſtani Predikátzióban pedig,

I. Meg-mutatom, hogy Kriſtus Urunk igaz Szőlő-tő.

II. Meg-mondom, Mi módon lehetünk mi ő-benne jó és igaz Szőlő-veſzſzők.

B

b *Serm.* 44. *in Cant.*
c *Iſa.* 7. 14.
d *Serm.* 72. *de S. Cyprian.*
e *Nu.* 13. 31. *& c.* 14. 6.
f *Serm.* 100. *de Tempore.*

ELSÖ RESZE.

C

A' Kriſtus méltán haſonlította magát a' Szőlő-tőhöz: Elsőben; Mert, a' mint a' mái Evangéliomban jelentette, az Atyától, mint fő és bőlch Szőlő-míveſtől plantáltatott: kinek plantálását, egyébnek nem-is tulajdoníthattyuk, hanem az Iſtennek; a' mint az Angyal nyilván jelentette a' Szűz Mariának, mondván [g]: *A' Sz. Lélek ſzáll te-reád, és a' Magaſság bélinek ereje meg-árnyékoz téged: Es azért a' Szent-is, melly tőled ſzülettetik, Iſten Fiának hivattatik.* Azont jelenti Sz. Pál-is, mondván [h]: *El-küldé az Iſten az ő Fiát, ki aſszſzony'állatból lött.* Mert, noha a' Kriſtus, emberi természete-ſzerént vólt Szőlő-tő, és a' ſzerént vóltak az emberek ő-benne Szőlő-veſzſzők: mindazáltal, ha Iſten nem lött-vólna, a' gyümölchözésre-valo erőt nem adhatta-vólna az embereknek. Azon-képpen, noha emberi terméſzete-ſzerént, ember-által ſzülethetett-vólna: mindazáltal, hogy az emberi terméſzet az Iſtenséggel egy ſzemélyben ſzerkezteténk, emberi erőtől nem lehetett, hanem arra Iſteni hatalom kívántatott. Az-okáért, a' Szőlő-tőnek plantálója, chak a' mennyei Szent Atya vólt, és más nem-is lehetett.

g *Luc* 1. 35.
h *Gal* 4. 4.

D

Máſodſzor; Igaz, és jó Szőlő-tő vólt a' Kriſtus: mert, mi-képpen a' Szőlő-tő hogy jó légyen, Hegyen plantáltatik; (és Magyar nyelven, még a' lapály helyen-valo ſzőlő-kerteket-is Szőlő-hegynek nevezik, mint Nagy-Szombatnál az Ürge-hegyet, és a' Király-hegyet:) azon-képpen a' Kriſtus, mint fő, és igaz Szőlő-tő, valóságos Hegyen plantáltatott; a' mint majd meg-mutatom. Hogy a' Hegyes föld légyen alkolmatos a' ſzőlő plantáláſra, a' kápáſoknál-is nyilván vagyon. és *Virgilius*, a' Paraſzt embereknek imigyen írt [i]: *Fluminibus ſalices, craſſiſq; paludibus alni; Naſcuntur ſteriles ſaxoſis montibus orni: Littora myrtetis latiſſima: denig; apertos Bacchus amat colles*: az-az; A' fűz-fát a' folyó-vizek-mellett kell ültetni, az eger-fát a' mocháros tókná; A' gyümölchtelen gyertyán-fa a' kő-ſziklás hegyen terem: A' víz-partokon a' myrtus-fák: A' Szőlő-tő pedig, a' ſzabad-égű halmokat, vagy hegyeket ſzereti. Ezt jelenti a' Sz. Irás-is. Mert, az Iſraël nemzetségét, Szőlőkhöz haſonlítván Dávid, azt mondotta [k]: *Bé-födte a' hegyeket az árnyéka.* Iſaiás-is, arról ſzólván mondotta [l]; hogy *az ő Szerelmesének Szőlője, magas kövér halmon vagyon.* A' mi Szőlő-tővünk azért, valóban magas Hegyen plantáltatott: mert a' Szűz Mariában fogantatott, és ő-tőle ſzületett:

i *Lib.* 2. *Georg.*
k *Pſ* 79. 11.
l *Iſa* 5. 1.

ki az a' Hegy vólt, melyről Dániel Proféta emlekezvén, azt mondotta [m]; hogy egy Kő, kéz-nélkül vágatott-ki belőle: melly Kő, az-után nagy Hegyé lőtt, és bé-töltötte az egész földet.

Hogy vólt a' Szűz María, az ő chelekedetinek magas-vóltáért; mellyel minden teremtett-állatot felyül-haladott: úgy hogy nem ok-nélkül mondhattyuk ő-felőle Dáviddal [n]: *Az ő fondamentomi a' Szent Hegyeken.* mert a' Szűz María, az egyéb Szenteknek magaságán helyheztette fondamentomit: az-az, a' mi a' több Szentekben leg-nagyobb tekélletességnek láttatott, az a' Szűz María szentségének kezdete vólt. Igy magyarázza Sz. Gergely [o], Isaiásnak ama' mondását [p]: *Az utólsó napokban el-készíttetik az Ur Háza hegye a' Hegyek tetején*: mert, úgy-mond, a' Szűz Máriának magasága, minden Szentek-fölött tündöklött. Továbbá; Hegy vólt a' Szűz María, kivált-képpen a' Szűzességnek magas-vóltáért: melly az Ó Testamentomban példáztatott ugyan, de kevés aszszony' állatoktól gyakorlattatott: de az Uj Testamentomban-is nő parancholtatott, hanem tanátsúl adatott; a' mint Sz. Pál jelenti, mondván [q]: *A' Szüzekről nincs parancholatom az Urtól: tanátsot adok pedig.* Urunk-is emlekezvén arról, azt mondotta [r]: *A' ki meg-foghattya, fogja-meg.* Annak-fölőtte; Hegy vólt a' María, a' nagy Alázatosságért-is: mellyet leg-inkább tekíntett az Ur ő-benne [s]. 's nem-is illett kevély Anyától szűletni annak, a' ki a' kevélységnek meg-rontására jött e' világra, és az alázatosságnak ajánlására, mind tanitással, 's mind példával: a' mint az sem illett, hogy a' makula-nélkül-valo Istent és embert, más szűlné, hanem a' tiszta Szűz. Ne módgya azért senki e' Hegyről, a' mit Dávid mondott a' Gelboë hegyeiről [t]; *Gelboë hegyei, se harmat se eső ne jőjenek reátok*: hanem, a' mit másutt mondott [v]: *E' Hegy, mellyen kedvellett lakni az Isten, mert az Ur örökké lakja.*

Harmadszor; Igaz jó Szőlő-tő vólt a' Krístus, a' Gyümőlchnek bővségéért: mert kichiny-vóltához-képest, egyéb fákat meg-halad a' szőlő-tő gyümőlchözésben; a' mint Dávid-is jelenti, mondván [x]: *A' feleséged mint a' bőven-termő Szőlő-tő a' házad falai-közőt.* Azt írja *Pierius Valerius* [y]; hogy a' Szőlő-tő a' bőv terméſnek, vagy gyümőlchözésnek példája: mert, noha olly gyenge fája vagyon, mindazáltal sok és nagy gyümölche vagyon; mint a' Kánaán földe-béli vólt, mellyet két ember vitt rúdon [z]. melyről azt írja *Philo*, hogy chak egy gerezd vólt. és az Irás-is chak egyről emlekezik. *Plinius* azt írja [a]; hogy a' belső *Asiában*, olly Szőlő-gerezdek teremnek, mint a' tehén tőlgye, mint a' fazék, mint egy kis gyermek. Nagyobbat mondnak *Euphorus* és *Metrophanes*, *Pierius Valeriusnál* [b]; és *Stephanusnál* [c]; hogy a' Kisebbik *Asiában*, *Eucarpia*-nevű helyé, olly nagy Szőlő gerezdek teremnek, hogy eggyel-is meg-terhelhetni a' szekeret; sőt hogy a' szekér el-is tőrött annak terhe-alatt: és azért nevezték a' helyt *Eucarpiának*, az-az, Bőv-termőnek. 's azért kőlötték a' Régiek, hogy azt a' Váraſt *Jupiter*, *Cereſnek* és *Bacchus*nak lakó-helyűl adta, úgy-mint a' Gabona- és Bor-isteninek. Gondolom, hogy az nem olly erős szekér vólt, mint a' minéműekkel mi élűnk: vagy, ha ollyan vólt, hamarébb el-tőrött-vólna az ollyan hazugság-alatt, hogy-sem egy Szőlő-gerezd-alatt. Hihetőbbet ír *Strábo* [d]; hogy két lábnyi, és két könyöknyi Szőlő-gerezdek találtatnak. Én-is azt mondhatom, hogy Olasz-országban, fő-képpen *Lombardia*ban a' Szőlő-tőnek veszszeit szil-fákra fel-ereſztik, mellyeken annyi szőlő terem, hogy egy szil-fáról egy szekér szőlőt szedhetni. De ez akár-mint légyen; az bizonyos, hogy senkin Jószágos chelekedeteknek több, nagyobb, jobb, és főbb gyümőlchi nem termettek, mint a' Krístuſon: kinek gyümőlchét meg-ízelítvén számtalan *Mártyrok*, *Confeſsorok*, és Szűzek, ők-is chodálatos sok jó gyümőlchöt hoztak, mellyekkel valóban meg-rakodott minden időben az Anyaszentegyház tár-háza. Erre intett minket-is Urunk a' mái Evangéliomban: ki Szőlő-veszszőknek nevezvén, azt mondotta [e]; hogy az ő mennyei Sz. Attya, mint Szőlő-míves, *Minden Szőlő veszszőt, melly ő-benne gyümőlchöt nem hoz, el-mettszen; és mindent a' melly gyümőlchöt hoz, meg-tiszt, hogy több gyümőlchöt hozzon.*

Noha pedig minden Jószágos chelekedeteknek jeles példáit találjuk a' Krístusban: mindazáltal, azt kívánta kivált-képpen, hogy őret az Alázatosságban, és Szeretetben kövessük. Az Alázatosságról, mint a' Jószágos chelekedeteknek erős fondamentomáról, nyilván mondotta [f]: *Tanúlljatok tőlem, mert szelíd vagyok, és alázatos-szívű*: Es midőn példájával-is meg-mutatta-vólna, meg-mosván Tanítványinak lábokat, azt mondotta [g]: *Ha én meg-mostam a' ti lábaitokat, Ur és Mester lévén; ti-is tartoztok véle, hogy eggyik a' másik lábait meg-mossa. Mert példát adtam néktek, hogy a' mint én chelekedtem veletek, ti-is úgy chelekedgyetek.* A' Szeretetről pedig, melly a' Jószágos chelekedeteknek tekélletesége, sőt a' *Tekélletességnek* is *kötele* [h], azt mondotta Urunk [i]: *Uj parancholatot adok néktek, hogy szeressétek egy-mást, a' mint titeket szerettelek.* A' mái Evangéliom-után pedig [k]: *Ez az én parancholatom, hogy szeressétek*

m Dan. 2. 34. 35.
n Pſ. 86. 1.
o In cap. 1. lib. 1. Reg.
p Iſa. 2. 2.
q 1. Cor. 7. 25
r Mat. 19. 12
s Luc. 1. 48.
t 2. Reg. 1. 21
v Pſ. 67. 17.
x Pſ. 127. 3.
y Lib. 35.
z Nu. 13. 24.
a Lib. 4. c. 1.
b Lib. 53.
c Lib. de Tribus.
d Lib. 2. 11. & 55.
e Ioan. 15. 1. 2
f mat. 11. 29.
g Ioan. 13. 14 15.
h Col. 3. 14.
i Ioan. 13 34
k Ioan. 15. 1

A

egy-másét, a mint *szerettelek titeket*. Mint-ha azt mondotta vólna: Mivelhogy sok okokkal intettelek arra, hogy én-bennem maradgyatok, és annak jeléül az én parancholatimat meg-tartsátok: azok-közzül, ez kivált-képpen enyim; és azt kívánom, hogy azt fő-képpen meg-tartsátok, tudni illik, hogy szeressétek egy-mást.

l *Tract. 83. in Ioan.* *Propter quod unumquodq; tale, & ipsum magis.*

Tudom, hogy Sz. Agoston azt mondgya [l]; hogy Urunk azért emlekezett chak e' parancholatról, ő Parancholattyának mondván, hogy abban a' több parancholatok-is bé-foglaltatnak. mert a'ki felebárattyát az Istenért szereti, kétség-nélkül az Istent-is szereti: és ha felebaráttyát szereti, semmit ellene nem chelekeszik, semmiben meg nem károsíttya, se meg nem háboríttya. mert, a' mint Szent Gergely írja [m], A' Szeretet a' parancholatoknak gyökere. Én pedig azt-is mondom; hogy Urunk e' Parancholatot nem azért mondotta ővének, hogy más parancholati nem vólnának, vagy azoknak meg-tartását nem kívánná; hanem, tudván ezt leg-szükségesbnek lenni, azt akarta fő-képpen ajánlani hogy meg-tartsuk. Mint a'melly Atyának több fiai vannak; és a' leg-szerelmesbről, vagy engedelmesbről azt mondgya; Ez az én fiam: azzal nem tagadgya-meg a' több fiait; hanem azt jelenti, hogy azt leg-inkább

B

szereti, és a' többinél nagyobra bőchülli.

m *Hom. 27. in Evang.*

Negyedszer: Igaz és jó Szőlő-tő vólt a' Kristus, a' Gyümölchnek édességéért; mint-hogy a' Szőlő gyümölche igen kedves és gyönyörűséges. Midőn a' fák, azt mondották a' Szőlő-tőnek [n]; *Jöj-el, országolly rajtunk*: azt felelte: *Vallyon el-hagyhatom-e boromat, melly meg-vidámíttya az Istent és az embereket, és a' több fak-között felemeltethetem-e?* Dávid-is azt mondotta [o]; hogy *A' Bor meg-vidámíttya az ember szívét.* A' Bölchnél azt olvasuk [p]; hogy *A' Bor a' vígaságra teremtetett eleitől fogva, és nem a' részegségre.* Es; hogy, *A' léleknek 's a' szívnek vígasága, a' mértekleteſen ivott Bor.* Salomon pedig azt írta [q]: *Adgyatok bort azoknak, kik keserves szívvel vannak: igyanak, és feletkezzenek-el szegénységökről, és az ő fájdalmokról meg ne emlekezzenek többé.* Azt írja *Pierius Valerius* [r]; hogy a' Szőlő-tő mindeneknél vígaságot példáz; nem chak az Egyiptusi Bölcheknél, hanem a' Görög és Deák Filosofusoknál-is, és Poëtáknál. *Sócrates* azt mondotta *Xenophon*nál [s]; hogy a' Bor úgy oka a' vígaságnak, mint az olaj a' lángnak, midőn tűzbe vetik. Ez igen illik a' Kristushoz: kiben, valami vagyon, merő örőm és vígaság: leg-gyakrabban a' Békeségről és Szeretetről beszéllett: mindeneket vígasztalt és biztatott; mint mikor a' Náimi Özvegynek, ki a' meg-hólt eggyetlenegy fiát siratta, azt mondotta [t]; *Ne sírj*: és az Ina-szakatt embernek [u]: *Bízzál fiam, meg-bochátattnak néked a' bűneid.* De még *az igája-is gyönyörűséges, és a' terhe könyű* [x]. Ezt meg-jövendölte Isaías, mondván [y]: *Nem kiált, sem személyt nem válogat, sem nem hallattatik oda-ki az ő szava. A' meg-repedezett nádat meg nem rontya, és a' fűstölgő gyertya-belet meg nem öltya: igasságban szolgáltat ítéletet. Nem léſzen szomorú, sem háborgó, míg nem ítéletet téſzen a' földön, és az ő törvényét várják a' Szigetek.* Ezért, a' Publikánusok és Bűnösök, bátorságosan járúltak hozzája, és halgatták őtet [z], 's véle-is őttek. Ninch nyomorúltabb dolog a' Bűnnél, kegyetlenb az Ördögnél, keservesb a' Halálnál: mellyeket mind el-fogyatta az édes Jesus; A' Bűnt meg-bochátván, és annak meg-bochátására szolgainak-is hatalmat adván [a]: *Meg-gyógyítván mindeneket, a' kik az Ördögtől le-nyomattattak vóltak* [b]: és a' Halált úgy meg-győzvén, és szelídítvén, hogy már sokan nem hogy rettegnének tőle, hanem ugyan örvendeznek néki.

C

t *Luc. 7. 14.*
u *Matt. 9. 2.*
x *Mat. 11. 30*
y *Isa. 42. 2.*

z *Luc. 15. 1. 2*

a *Ioan. 20. 23*
b *Act. 10. 38*

Mondaná valaki: A' Bor gyakorta szomorúságot-is szerez, mert sok nyavalyának és nyomoruságnak oka. Ugy vagyon: de az nem a' Bor vétke, hanem azé a' ki gonoszúl él véle. mivelhogy ninch-is olly szent és jó dolog, mellyel a' gonosz-akaratu ember veszedelm ére ne élhesen: holott még a' *Kristus-is sokaknak romlására vólt* [c]; a' mint a' Vén Simeon meg-jövendölte. Es azért mondotta Sz. Pál-is [d]; hogy *A' meg-feszíttetett Kristus, a' Zsidóknak botránkozás vólt, a' Pogányoknak pedig bolondság.* Nem kell azért a' mi Szőlő-tővünk Borától félni, az-az, a' Kristus Malasztyától. Mert, ha a' közönséges Bor, *az Istentől el-szakasztya a' bölcheket* [e]: de a' Kristus Bora az Istenhez kapchol bennünket; a' mint Urunk jelentette, mondván [f]: *A' ki észi az én Testemet, és iszsza az én Veremet* (melly a' Malasztnak kút-feje:) *én-bennem lakik, és én ő-benne.* Ha a' közönséges *Borban bujaság vagyon* [g]: a' Kristus bor Szűzeket nemző [h]. Ha a' közönséges *Bor háborgást szerez* [i], és sebeket [k]: a' Kristus bora Békeséget szerez, és sebeket gyógyít [l]. Ha a közönséges Bortól-valo részegség, ki-rekeszt az örök bóldogságból [m]: a' Kristus Bora bé-viszen abba; a' mint Dávid jelenti, szólván a' Hívekről az Istennek [n]: *Meg-részegűlnek a' te Házad bőségétől, és a' te gyönyörűséged patakából itatod őket.*

d *1. Cor. 1. 23*

e *Eccli. 19. 2.*
f *Ioan. 6. 57.*

g *Eph. 5. 18.*
h *Zach 9. 17.*
i *Prov. 20. 1.*
k *Prov. 23 29*
l *Luc. 10. 34.*
m *1. Cor. 6. 10*
n *Ps. 35. 9.*

Ötödször: Igaz és jó Szőlő-tő a' Kristus, az ő Veszszeinek ki-terjesztéséért. A' gyökerehez-képest, a' Szőlő-tő minden fáknál inkább ki-terjeszti veszszeit, úgy hogy gya-

korta

korta egy egéſz háznak falait bé-fogja, és nagy öreg ſzil-fának minden ágait el-follya. Azért, midőn a' régiek Szőlővel álmodoztak, ſzerenchés dolognak tartották. Azt írja *Pierius Valerius* [o]; hogy *Aſtyages* azt látta álmában, hogy a' leányának *Mandané*nek méhéből, egy Szőlő-tő nevekedett, melly a' ſzőlő-veſzſzeivel egéſz Aſiát bé-árnyékozta: és nagy ſzerenchéſsen bé-tellyeſedett az álom. mert Czirus, az *Aſtyages* unokája, birodalmát nagy ſzéles Tartományokra ki-terjeſztette. Ennek helye vagyon a' Kriſtusban: kinek Anyaſzentegyháza a' ſzéles világon ki-terjedett, mineku-tánna az Apoſtoli Tanítóknak *zengésök minden földre ki-ment, és a' föld kereksége határira az ő igéjek* [p]. Erről érthettyük a' Dávid mondását [q]: *Ki-terjeſzté az ő veſzſzeit a' tengerig: és a' folyó-vizig az ő jövéſit.* Innét mondotta az Atya-Iſten az ő Szent Fiának, Iſaiáſnal [r]: *Kevés nékem, hogy ſzolgám légy a' Jákob nemzetségének fel-állatására, és az Iſraël söpreinek meg-téritésére: Imé világoſságúl adtalak téged a' Pogányoknak, hogy Üdvözitőm légy a' földnek végső határá-ig.* De a' mái napig-is tovább terjed, és az Evangéliom világoſsága ſok Pogány nemzeteknél tündöklik: úgy hogy, a' mi kár lőtt az Iſten-Szőlőjében, a' magunk és ſzomſzédink Orſzágiban, a' tévelygéſek-miatt, azt helyére hozta nyereséggel-is, ſok Pogányoknak meg-téréſe *Jndiá*ban, *Japoniá*ban, *Chiná*ban.

Hatodſzor: A' Kriſtus igaz Szőlő-tő, a' Munkához-képeſt. A' Szőlő-tő, hogy gyümölchöt hozzon, minden fáknál több munkát kíván: a' Kriſtus-is, hogy nékünk a' Jóſzágos chelekedeteknek nyilván-valo példáit előnkbe adná, ſok munkát és fáradſságot vött-fel; mellyek ugyan haſonlók-is vóltak a' Szőlő-kőrül-valo munkákhoz. Mert a' Szőlőt, meg-kapállyák: Dávid azt mondgya, Urunk képében [s]: *Meg-liggatták kezeimet és lábaimat.* a' Deák ige, *Foderunt*, annyit téſzen, mint Meg-kapálták, vagy Meg-áſták. Ha a' Szőlőt meg-ganejozzák: Urunknak drágalátos ſzent orczája, az úndok torhákkal meg-ganejoztatott. Azért mondotta a' Proféta-által [t]: *Az én orczámat el nem fordítottam a' reám pökdöſöktől.* Ki noha *Ékes-ábrázatú vólt az emberek fiai-fölött* [v]: mindazáltal azt mondotta felőle Iſaías [x]: *Ninch néki ſzine, ſem ékeſsége.* Ha a' Szőlőt meg-mettſzik, fő-képpen mikor gyermekdéd: Urúnkat, mikor nyólczadnapi gyermek vólt, környűl metélték [y]: az-után pedig, egéſz teſtét keményen meg-oſtorozták [z]. Ha a' Szőlőt meg-levelezik, vagy inkább a' leveleit el-ſzedik, mellyekkel neminémű-képpen fel-ruháztatik: a' Kriſtuſnak minden ruháit le-vonták, el-oſztották, vagy ſorſra hánták; a'mint ő képében mondotta Dávid [b]: *El-oſztották magoknak ruháimat, és a' ruháimra ſorſot vetettek.* Ha a' Szőlőt karóhoz kőtőzik: a' Kriſtuſt ugyan a' Kereſzthez ſzegezték; melyre-nézve mondotta [c]: *Én ha fel-magaſztaltatom a' földtől, mindeneket magamhoz vonſzok.* Es úgy lőtt: mert leg-ottan magához vonta az eggyik Tolvajt; a' Századoſt; és azokat, kik *mellyőket vervén viſzſza-tértek* [d]. Végezetre, ha a' Szőlő gyümölchét ſajtó-alá vetik: Urunk azt mondotta a' Profétánál [e]: *A' ſajtót eggyedül nyomtam.* Es, hogy tőbről ne emlekezzem, azt mondotta Dávidnál [f]: *Munkákban vagyok én iſiuságomtól-fogva.*

Hetedſzer: Igaz Szőlő-tő a' Kriſtus, a' gyümölchnek meg-tartásáért. Mert, a' mint a' Szőlő gyümölchét hogy meg ne rothadgyon, attól kell óltalmazni, hogy a' földet ne éreje: Urunknak chelekedetit a' föld rothadáſa nem érte. mert, ſem földi haſznot nem kereſett azokkal, ſem emberi hiu dichőséget, mindeneket az ő Mennyei Sz. Attyának tiſzteſséghére rendelvén. Azért mondotta a' Zidóknak [g], *Tiſztelem az Atyámat.* Es [h]: *Én nem kereſem az én dichőségemet.* Az Attyának pedig [i]: *Én téged dichőítettelek a' földön: a' munkát el-végheztem, a' mellyet nékem adtál hogy meg-chelekedgyem.*

Nyólczadſzor: Igaz Szőlő-tő a' Kriſtus, az Arnyékáért és Virágáért. A' Szőlő-tő árnyéka egéſsséges, és a' fáratt ember erejét meg-újíttya; a' virága pedig olly gyönyörűséges, hogy az embert meg-vídámíttya: a' Kriſtus pedig, a' munkálkodókat, és meg-terheltetteket magához hítta; azt ígérvén, hogy meg-nyúgottya őket [k]. Ezt jól tudta a' Meny-aſzſzony; és azért mondotta [l]: *Annak árnyékában, a' kit kíván-tam, ültem: és az ő gyümölche édes a' torkomnak.* Es [m]: *Utánnad futunk a' te kenetid illatyára.*

Végezetre: A' Kriſtus igaz Szőlő-tő, a' Szőlő-veſzſzőkhöz-képeſt. A' Szőlő-tő táplállya és élteti a' Szőlő-veſzſzőket, úgy hogy a' nélkül ſemmi gyümölchöt nem hozhatnak, ſem nem élhetnek: az emberek-is, a' Kriſtus Malaſztya-nélkül, ſemmi üdvőſségre-valo gyümölchöt nem hozhatnak, ſem lélek-ſzerént nem élhetnek, ſemmi erejek nem lévén; a' mint az Első Predikátzióban meg-mutattam, és a' következendőben-is meg-mutatom.

o *Lib.* 53.

p *Pſal.* 18. 5.
q *Pſ.* 79. 12.
r *Iſa.* 49. 6.

s *Pſ.* 21. 27.

t *Iſa.* 50. 6.

v *Pſal.* 44. 3.
x *Iſa* 53. 2.

y *Luc.* 2. 21.
z *Mar.* 15. 15

b *Pſ.* 21. 9.

c *Ioan.* 12. 32.

d *Luc.* 23. 48

e *Iſa.* 63. 3.
f *Pſ.* 87. 16.

g *Ioan.* 8. 49.
h *verſ.* 50.
i *Ioan.* 17. 4.

k *Mat.* 11. 28
l *Cant.* 2. 3.
m *Cant.* 1. 3.

A

II. RÉSZE.

EZekből kűnnyen meg-érthettyűk, mi-okért nevezett mínket a' Kriſtus Szőlő-veſzſzőknek; tudni illik, hogy mi úgy ſzűkölködűnk az ő Malaſztya-nélkűl, mint a' Szőlő-veſzſző a' Tővének nedveſsége-nélkül: mellyet meg-gondolván, az Alázatoſságban mindenkor meg-maradhatunk, eſzűnkben tartván a' Sz. Pál mondását [n]: *Michodád vagyon a' mit nem vöttél? ha pedig vötted, mit dichekedel mint-ha nem vötted-volna?* Továbbá; a' mint a' Szőlő-tő, és a' veſzſzők, haſonlók terméſzetőkben: úgy nékűnk-is eggyeznűnk kell a' Kriſtuſsal, chelekedetinkben. Mert, *A' ki azt mondgya hogy a' Kriſtusban lakik* (mint a' Szőlő-veſzſző a' tőben) *annak úgy kell járni a' mint ő járt* [o]: és őtet úgy kell követni, mint a' fiúnak az Attyát, a' tanítványnak a' Meſterét, a' ſzolgának az Urát; melly Három Okból, ínt mínket Urunk a' követéſre. Mint Fiakat; midőn azt mődgya [p]: *Legyetek tekélleteſek, mint a' ti Atyátok-is tekélletes.* és [q]; *Legyetek irgalmaſok, mint a' ti Atyátok is irgalmas.* Erre nézve mondotta Sz. Pál-is [r]: *Legyetek az Iſten követői, mint ſzerelmes fiak.* Mint Tanítványokat pedig, és Szolgákat, ínt Urunk az ő követéſére, mondván [s]: *Ti engem Meſternek és Urnak hittok; és jól mondgyátok: mert az vagyok. Ha azért én megmoſtam a' ti lábaitokat, Ur és Meſter lévén: ti-is tartoztok vélle, hogy eggyik a' máſik lábait megmoſsa: mert példát adtam nékek, &c.* Noha pedig illik, Urunkat, Meſterűnket, és Atyánkat mindenben követnűnk, a' mennyíre állapatunk engedi: mindazáltal fő-képpen azokban, a' mellyekért őtet a' Szőlő-tőhőz haſonlatoſnak mondottuk.

Elsőben: Hogy egyéb plántáláſt ſzívűnkbe ne ereſzſzűnk, hanē a' melly az Iſtentől ſzármazik. Mert, *Valakik az Iſten Lelkétől vezettetnek, azok az Iſten fiai* [t]. Az-okáért, akár-mit mondgyő a' Világ; akár-mit kíváñyon a' Telt: ha az nem eggyez az Iſtē akarattyával, és parancholattyával, ne engedgyűnk annak, hanē meg-veſsük. mert *Adóſsak vagyunk, nem a' Teſtnek, hogy a' teſt-ſzerént éllyünk: és, ha a' Teſt-ſzerént élűnk, meg-halunk* [v].

Máſodſzor: Hogy Hegyre mennyűnk, és hegyen lakjunk; hogy azt mondhaſsuk [x]: *A' mi nyájaskodáſunk Mennyekben vagyon.* Mivelhogy Sz. Pál azt írja [y]: *Az oda-fel-valókat kereſsétek, a' hol a' Kriſtus vagyon, az Iſtennek jobján ülvén: az oda-fel-valókról elmélkedgyetek, nem a' földiekről:* mert *Nincs itt maradandó Városunk, hanem a' jövendőt kereſsük* [z].

Harmadſzor: Hogy a' Jóſzágos chelekedeteknek nem imillyen amollyan aprólék, hanem valóságos és bővséges Gyűmőlchét hozzuk; nem chak a' Parancholatoknak meg-tartására ſzándékozván, hanem az Iſten Malaſztyával, a' Tanátſokra-is erőlködvén. egy ſzóval, ſemmi jót, a' mellyet meg-chelekedhetűnk, el nem mulatván. Hallyad mit beſzélt Sz. Pál [a]: *Atyámfiai, valamik igazak, valamik ſzemérmeteſek, valamik igaſságſzerént-valók, valamik ſzentek, valamik ſzeretetre-valók, valamik jó hírűek; ha mi jóság, ha mi dichérete az oktataſnak, azokról gondolkodgyatok. A' mellyeket tanúltatok-is, és vöttetek, és hallottatok, és láttatok én-bennem, azokat chelekedgyétek: és a' Békeségnek Iſtene léſzen veletek.* Nem elégſzik-meg Sz. Pál akár-mi kevés jóval, hanem minden-féle Jót kíván. Salomon-is azt írta [b]: *Valamit chelekedhetik a' kezed, ſzorgalmatoſsan chelekedd: mert ſe chelekedet, ſe okoſság, ſe bőlcheség, ſe tudomány nem léſzen pokolban, a' hová te ſietſz.* Erre pedig, Két Okunk vagyon fő-képpen: I. A' Jutalomnak a' mellyet várunk, nagy-vólta. Mert, *A' ſzem nem látta, ſe a' fűl nem hallotta, ſe az ember ſzívébe fel nem mentenek, a' miket az Iſten azoknak kéſzített a' kik ſzeretik őtet* [c]: A' ki pedig valakit ſzeret, valamivel kedveskedhetik néki, el nem múlattya. II. Mert nékűnk a' Kriſtus el-jövetele-után bővségesb Malaſztunk vagyon, hogy-ſem az Ó Teſtamentom-bélieknek; kik mindazáltal, nagy és fő Igaſságra igyekeztek. Mert Dávidról az Iſten mondotta [d]: *Meg-találtam Dávidot a' Jeſſe fiát, a' ſzívem-ſzerént-valo férfiat, a' ki meg-chelekeſzi minden akaratimat.* Zakariáſról pedig, és Erzébetről, azt írta Sz. Lukách [e]; hogy *Iſten-előtt Igazak vóltak, járván az Urnak minden parancholatiban, és igaſságiban, panaſz-nélkül.*

Ezt a' bővséges Malaſztot példázta a' Szőlő-veſzſző, melyről oda-fel emlekeztem [f]. Mert annak hordozói-kőzőtt nagy kűlőmbség vólt: úgy hogy, a' ki Elől-ment, az Ó Teſtamentom-bélieket példázván, hordozta ugyan a' terhet, de kevés haſznát vötte: az Utól-méűnek pedig, ki az Uj Teſtaméntom-bélieket példázta, a' Szőlő-veſzſző árnyékot tartott; és ha éhezett, vagy ſzomjúhozott, kívánságának eleget tehetett; és azért nem olly nehezen viſelte a' terhet. Igy, a' kik a' Kriſtus El-jövetele-után hívattattunk, noha nehéz dolgokat hiſzűnk, reménlűnk, és chelekeſzűnk: de az Iſtennek olly bővséges Malaſztyát vészűk; a' Sz. Léleknek annyi ajándékival élűnk; añyi Szentségekbē réſzesűlűnk; añyi Sz. Iráſt hallűk, vagy olvaſunk, hogy, ha igazat akarűk mődani, meg kell vallanunk, hogy a' Kriſtus igája győnyőrűſséges, és az ő terhe könyű [g]: a' kik pedig a' Kriſtus El-jövetele-előtt vóltak, a' Kriſtus Malaſztyának ſegétſségét nem annyíra érzették; és a' Törvény terhe-alat nyavalygottak; és azon panaſzolkodtak, hogy a' napnak terhét és hévségét viſelték [h]. melyről módotta Sz. Péter [i]; hogy, ſem az Atyák, ſem ők el nē viſelhetnek.

n 1. Cor. 4. 7.
o 1. Ioan. 2. 6
p Mat 5. 48.
q Luc. 6. 36.
r Eph. 5. 1.
s Ioan. 13. 13
B
t Rom. 8. 14.
v Rom. 8. 12.
x Phil. 3. 8.
y Coloſ 3. 2.
z Heb. 13. 14
C
a Phil. 4. 8.
b Eccleſ. 9. 10
c Iſa. 64. 4. 1. Cor. 2. 9.
d Act. 13. 22
D
e Luc. 1. 6.
f Num. 13. 24.
g Mat. 11. 30
h Mat. 20. 12 i Act. 15. 10

hették. Jól értette ezt Szent Pál: ki azt mondotta [k]; hogy, Minnyájoknál bővebben munkálkodott; de nem ő (egyedűl,) hanem az Isten Malaſztya ő-véle. A' kinek ſzekere vagyon, akár-mi terhet-is könnyen oda vihét a' hová akarja: mellyet, ha ſzekere nem vólna, chak meg ſem mozdíthatna: úgy a' kiben az Isten Malaſztya vagyon, akár-mit-is fáradság-nélkűl chelekeſzik; mellyet a' -nélkűl nem chelekedhetnék. Olyan azért mi-bennünk az Isten Malaſztya, mint a' madarakban a' ſzárnyak, a' hajóban az evező-fa, a' kormány, és vitorlya; mellyekkel nagy ſietséggel akkár-hová-is el-mehetnek, azok-nélkűl pedig meg ſem mozdúlhatnak.

Negyedſzer: Hogy nyájaskodáſunk, ſzelíd és chendes légyé; Isteni ſzolgálatunk pedig, tellyes lelki vígasággal; Sz. Pálnak ama' módáſa-ſzerént [l]: *Minden keſeredés, és harag, és boſzſzonkodás, és kiáltás, és káromlás, ki-vetteſsék közzűletek, minden gonoſsággal-eggyűtt. Legyetek pedig egy-máshoz kegyeſek, irgalmaſok, meg-engedvén egy-máſnak, mi-képpen az Isten-is a' Kriſtusban meg-engedett néktek.* Távúl eſtek ettől, a' kik minden kichiny dolgón búsúlnak, és minden aprólékért patvarkodnak, mind magoknak, 's mind egyebeknek nyughatatlanságot ſzerezvén; és magokat minden lelki örömtől-is meg-foſztván, mellyet minden marhánál nagyobra kellene bőchűlniek.

Ötödſzör: Hogy a' mi Szeretetünk nagy ſzéleſsen ki-terjedgyen: és, *A' míg időnk vagyon, mindenekkel jót chelekedgyünk, fő-képpen pedig a' Hitnek chelédivel*; a' mint Sz. Pál írja [m]: ki, fő-képpen a' Hitnek chelédiről emlekezvén, az-az, a' kik egy Hiten vannak velünk, a' többit ki nem rekeſzti: tudván, hogy Urunk azt mondotta [n]: *Ha azokat ſzeretitek, kik titeket ſzeretnek, michoda jutalmotok léſzen? Nem azt chelekeſzik-e a' Publikánuſok-is? Es ha chak az atyátok-fiait köſzöntitek, mit miveltök többet? nem azt mivelik-e a' Pogányok-is?* Mellyet Urunk, példájával-is meg-mutatott, ellenségivel-is jól tévén.

Hatodſzor; Hogy a' munkát és fáradságot ne reſtellyük. Ne gondollyuk azt, hogy a' Kriſtus úgy ſzenvedett, és fáradott érettünk, hogy nékünk már ne kelleſsék fáradnunk: mert, *A' Kriſtus ſzenvedett érettünk, néktek példát hogyván, hogy az ő nyomdokit köveſsétek*, úgy-mond Sz. Péter [o]. Es, a' mint Urunk mondotta [p]; *A' Mennyeknek országa erőſzakot ſzenved, és azt az erőſzak-tévők ragadgyák-el.* Hallyad mit mond máſutt Urunk [q]: *Ha ki utánnā akar jöni, tagadgya-meg magát, és vegye-fel az ő Kereſztét minden nap, és köveſsen engem.* Nehéz és ſzünetlen dolgot kíván, a' minden-napi Kereſzt hordozáſt: mert, *A' ki a' baj-vívásban tuſakodik-is, meg nem koronáztatik, hanem ha törvény-ſzerént tuſakodik* [r]. Es [s]: *Minnyájan, a' kik aitatoſsan akarnak élni a' Kriſtus Jeſusban, üldözést ſzenvednek.* Es [t]: *Sok háborúságok-által kell nékünk az Isten országába mennünk.* Dícsérte ugyan Sz. Pál a' Zsidókat [u], hogy *Marhájoknak el-ragadozását örömmel vötték*: de, mint-ha az elég nem lőtt vólna, azt vetette utánna [x]: *Még ſzintén a' vérig nem tuſakodtatok, a' bűn-ellen viaskodván.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Tudom, és javallom, hogy a' Kriſtuſt, és az igaz Hitet marhátoknál nagyobra bőchűllöttétek: de azzal köteleſségteknek eleget nē töttetek; mert, ha kívántatik, véreteket-is ki kell ontanotok. Es ebbē példát-is adott Sz. Pál: ki, a' Kriſtus ſzolgájának nevezvén magát, meg-mutatta mivel bizonyította azt meg, módván [y]: *Igen ſok munkákban, a' tömlöczökben gyakrabban, a' vereségekben mód-fölött, a' halálokban gyakorta. A' Zsidóktól öt ſzör egy-héán negyven chapáſt vöttem: Háromſzor verettettem-meg veſzſzökkel, egyſzer meg-köveztettem, háromſzor hajó-töréſt ſzenvedtē.* Sok egyéb háboruságit-is ſzámlállya-elő, és veſzedelmit, a' mellyekben forgott a' Kriſtusért; mellyeket végtére, vére-húllásával pechétlett-bé.

Hetedſzer: Hogy a' Jó chelekedetekben más igyekezetünk ne légyen, hanem chak az Isten dichőſége: úgy hogy, ſe magúnkat ne kelleſsük, ſe világi haſznot ne kereſsünk, hanem annak tiſzteletét, a' ki láttya a' rejtekben, és meg-fizeti [z]. Ezért mondotta Urunk [a]: *Úgy világoskodgyék a' ti világoſságtok az emberek-előtt, hogy láſsák a' ti Jó chelekedetiteket, és dichőittsék az Atyátokat ki mennyekben vagyon.* Mellyel ſemmit nem veſztünk: mert látván az Isten, hogy mi az ő dichőſégét kereſsük, ő-is nem chak nékünk engedi a' Jó chelekedetnek jutalmát, hanem meg-is dichőít bennünket [b].

Nyólczadſzor: Hogy a' nyomorúltakat, és ügye-fogyottakat ſegéttsük, és vígaſztallyuk: nem követvén azokat, a' kik-ellen panaſzolkodik a' Próféta, mondván [c]: *A' bort chéſzékből itták, és jeles jó kenettel kenettettek; és ſemmit nem ſzánakodtak a' Joſef romlásán.*

Utólſzor: Hogy mindenben a' mi Szőlő-tővünktől, a' Kriſtuſtól függjünk; minden erőt ő-tőle várjunk és kérjünk, ſemmit magunknak nem tulajdonyítván, mivelhogy ő-nála-nélkűl ſemmit nem chelekedhetünk. Ha ezeket meg-mivellyük; és a' Kriſtuſnak, mint igaz Szőlő-tőnek, igaz Szőlő-veſzſzői léſzünk: kétség-nélkűl a' Mennyei Szőlő-míves, az örök Bóldogságnak gyönyörűſéges Paradichomába plántál bennünket, hogy a' Kriſtuſsal eggyűtt legyünk örökké: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Iſten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

k 1. Cor. 15. 10.

l Eph. 4. 31

m Gal. 6. 10.
n Mat. 5. 46.

o 1. Pet. 2. 21
p Mat. 11. 12
q Luc. 9. 23.

r 2. Tim. 2. 5.
s 2. Tim. 3. 12
t Act. 14. 21
u Heb. 10. 34
x Hebr. 12. 4.

y 2. Cor. 11. 23.

z Mat. 6. 4. 6.
a Mat. 5. 16.

b 1. Reg. 2. 30

c Amos 6. 6.

A

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

MIdőn hadas és veszedelmes időben, az emberek életőkre és marhájokra gondot akarnak viselni, azon igyekeznek, hogy valami erős Várba, vagy Városba szaladgyanak, a' hol sem éleségben, sem egyéb szükséges dolgokban fogyatkozás ne légyen: hasonló-képpen a' mi édes Üdvözítőnk arra intette az ő szerelmes Tanítványit, hogy az ő harczának és halálának idején, erős helyben maradgyanak; az-az, ő-hozzája ragaszkodgyanak: mivelhogy ő-nála bátorságosok lehetnek minden ellenségek-ellen, és minden veszedelemtől meg-óltalmazhattyák magokat: úgy hogy, sem az Istē haragja meg nem bűnteti; sem az Ördög dühősége meg

B

nem ejtheti; sem a' Világ hitegetése meg nem chalhattya; sem a' Test inchelkedése meg nem győzheti. Valóban igazán mondgya a' Kristus-felől Isaias [a]: *A' mi erősségünknek városa Sion a' szabadító, kő-fal helyheztetik abban és bástya.* Mint-ha azt mondaná: Sion, noha sok ellenségid vannak; mindazáltal ne félly, mert erős Városod vagyon, a' Szabadító; kiben olly bátorságosan lehetsz, mint az ollyan erős Városban, melynek kettős kő-falai vannak, vagy bástyás kő-falai. Innét mondotta Salomon-is [b]: *Igen erős Torony az Ur neve: a' hoz fút az Igaz, és fel-magasztaltatik.* Ezt pedig, szép hasonlatossággal mutatta-meg az édes JESUS, magát Szőlő-tőnek nevezvén, és a' Tanítványokat Szőlő-veszszőknek. Mint-ha azt mődotta-vólna: Mi-képpē hogy az' Sőlő-veszszőnek, sohúlt ninchē jobban dolga mint a' Szőlő-tőbē: azon-képpē néktek-is, sohúlt bátorságosb helyetek nem lészen mint én-bennem. Mert én-bennem maradván, és gyümőlchőt hozván, az én Atyámtól, ki igen fő Szőlő-míves, meg-tisztíttattok, hogy tőbb gyümőlchőt hozzatok: ha pedig én-bennem nem maradtok, mint-hogy nálamnélkül semmit nem chelekedhettők, gyümőlchőt nem hoztok; és kővetkőzendő-képpen, az őrők veszedelemre juttok. Mellyet hogy el-kerűlhessűnk, egy-nehány üdvősséges tanúságokat szedegetek a' mái Evangéliomból.

a Isa. 26. 1.

b Prov. 18. 10

C

I. Meg-mutatom, hogy az Isten Malasztya szűkséges a' Gonosznak el-távoztatására.
II. Meg-bizonyítom, hogy szűkséges a' Jónak végbe vitelére.
III. A' Sz. György Mártyr históriáját meg-bizonyítom, az Újítók-ellen.

ELSŐ RÉSZE.

c Gen. 40. 10.

AZt írja Moyses [c]; hogy a' Farao Pohárnakja, a' tőmlőczben lévén, azt látta álmában, hogy egy szőlő-tővőn három szőlő-veszszők vóltak, mellyek lassan-lassan bimbókra nevekedtek; és a' virág-után, a' szőlő-gerezdek meg-értek. Melly álmot Jósef meg-magyarázott, mondván [d]: *A' három szőlő-veszszők, még három nap: mellyek-után, meg-emlékezik Farao szolgálatodról, és meg az előbbenyi tisztedbe helyheztet téged.*

d vers. 12. 13

D

Lipómanus azt írja *Isidórus*ból; hogy ez a' Kristus Fel-támadásának példája vólt, ki harmad napon támadott-fel halottaiból, mint a' Pohárnak ki-szabadúlt a' tőmlőczből annyi nap-után. De én azt vészem eszembe (melyről az előbbi Predikátziómban-is tőttem emlékezetet,) hogy a' Régiek, a' Szőlővel-valo álmodozást, szerenchés dolognak tartották, és magyarázták. 's ki tudgya, ha nem ebből a' történetből vőtték-e azt a' vélekedést: mert bizonyos, hogy a' régi Pogány-bőlchek, sok dolgokat tanúltak a' Zsidók Sz. Könyveiből. és *Eusébius* azt írja [e]; hogy *Numenius* azt mondotta, hogy *Plató* és *Pythágoras*, a' Moyses tudományát kővették: és *Plató* nem egyéb, hanem Görög vagy *Athenási* Moyses.

e Lib. 9. de Praparat. Evangelica, c. 3.

Nem alítom, hogy kőzőnségesen, a' Szőlővel-valo álmodozás jó szerenchét jelentsen. mivelhogy nem kell hinni az álomnak, hanem ha Istentől származik; melynek magyarázattya-is az Istennél vagyon. De, a' mint a' Farao Pohárnakjának álma jót jelentett: úgy az-is, hogy Urunk a' Szőlő-tőről és Szőlő-veszszőkről, és azoknak gyümőlchéről emlékezett halála-előtt. melly ő-néki álom-gyanánt vólt; a' mint ő-maga jelenti Dávid-által, mondván [f]: *Én aludtam, és mély álomban véltam: és fel-kőltem, mert az Ur meg-tartott engem.* Melly igéket, noha Dávidról-is érthettyűk, bőtűszerént: mindazáltal, nyilván a' Kristusról-is magyarázhattyuk. Mint-ha azt mondotta-vólna: Én aludtam, az-az, szabad-akaratomból fekűdtem a' Kereszthre, hogy

f Ps. 3. 6.

azon meg-halnék; mint a' kik alunni akarnak, az ágyra fekűsznek. Azért mondotta [g]; hogy, *Senki el nem vészi azt tőlem* (a' lelkemet;) *hanem én tészem-le azt magamtól. Es mély álomban vóltam*; az-az, a' Halálnak álmával valóban el-aludtam. de azt-is jó akaratt-ya-szerént, nem kételenségből; és azért le-hajtván fejét, adta-ki a' lelkét [h]. Azért nevezi pedig a' Halálát álomnak: mert olly kűnnyen fel-támadhatott halálából, mint más akár-ki fel-ébredhet álmából. *Es fel-kőltem, mert az Ur meg-tartott engem*: az-az, chak hamar az-után fel-támadtam halottaimból; nem valami emberi erőben bízván, hanem az Istenségnek véghetetlen hatalmában. Ez, jót jelentett, mind a' Kristusnak, 's mind nékűnk: A' Kristusnak, hogy a' halálnak tőmlőczéből harmad-nap ki-szabadúl. és nem chak az előbbi állapattyába helyheztetik, hogy éllyen, hanem neminémű-képpen nagyobba; tudni illik, hogy halhatatlan, és szenvedhetetlen testben őrőkké éllyen: Nékűnk pedig; hogy, ha az igaz Hit- és Szeretet-által ő-benne maradunk, sok gyűmőlchőt hozunk, sok jót chelekeszűnk, mellyekért jutalomúl az őrők életet vészűk: ha pedig nem maradunk ő-benne, semmi valóságos és üdvősséges jót nem chelekedhetűnk. Mint kellessék érteni a' Kristusban-valo maradást, más Predikatzióban magyaráztam-meg: lássuk most, mi módon kellessék azt érteni, hogy a' Krisztus-nélkűl semmit nem chelekedhetűnk.

Azt szokták mondani; hogy a' ki szégyent akar vallani, hidgye-el magát, és valóban meg-vallya. Melyből az kővetkőzik; hogy a' ki a' szégyen-vallástól meg akarja magát óltalmazni, el ne hidgye magát; magának nagyot ne tulajdonittson, és semmi-képpen ne számláltassék azok-közibe kik imigyen szóllottak [i]: *A' mi hatalmas kezünk, és nem az Ur chelekedte mind ezeket.* És [k]: *Vallyon nem a' mi erősségünkel szerzettűnk-e magunknak szarvakat?* Mert, noha az Isten segétségével mindeneket meg-chelekedhetűnk, a' mint Sz. Pál mondgya maga-felől [l]: *Mindeneket meg-chelekedhetem az-által, a' ki engem meg-erősít*; el-annyira, hogy Dáviddal azt mondhattyuk [m]; *Az én Istenemben által-megyek a' kő-falon*: mindazáltal az-is bizonyos, hogy az Istennek Malasztya-nélkűl, semmi üdvősségre-valót nem chelekedhetűnk. Ezt a' *Pelágianus*ok-ellen mondgyuk: kik, a' mint Szent Agoston írja [n], Sokat tulajdoníttotak a' Szabad-akaratnak; és azt mondották, hogy az egyedűl elégséges minden Jónak meg-chelekedésére, és minden kísértetnek meg-győzésére; és kővetkőzendő-képpen, hogy az ember, az Istennek kivált-képpen-valo Segétő malasztya-nélkűl, az Igasságnak mind két részét bé-tellyesítheti [o]: az-az, El-térhet a' gonoszstól, és Jót chelekedhetik. Mellyet mi tagaduk: és azzal mutattyuk-meg, hogy méltatlanúl fogják reánk az Ujító atyafiak, hogy mi *Pelágius* nyomdokát kővettyűk; kitől olly távúl estűnk, mint az ég a' földtől.

Előszőr azért, azt mondom; hogy, chak a' Természet és Szabad-akarat erejéből, semmi valóságos Kísértetet meg nem győzhetűnk; és kővetkőzendő-képpen, az Igasságnak Első részét, melly a' gonoszsnak el-távoztatásában áll, bé nem tellyesíthettyűk. Ezt hogy meg-értsűk, és bizonyíttsuk, azt kell eszűnkbe vennűnk, hogy Három-képpen győzhetűnk-meg valamelly Kísértetet:

Elsőben; Más Kísértetnek engedvén; úgy-mint, midőn valaki emberi díchéretért, hogy jámbornak láttassék, meg-tartóztattya magát a' vétektől, melyre nagy kísértete vólt. Mert, a' mint Sz. Gergely mondgya [p], Gyakorta azon időben, sok-féle ellenségektől ostromlottatunk; és midőn eggyik arczal szemben áll velűnk, a' másik hátúl alattomban inchelkedik ellenűnk. Erről a' módról nem szóllok: mert bizonyos, hogy ha az ember akarja, inkább engedhet egy véteknek, hogy-sem másnak; vagy inkább, hogy azon emberben eggyik vétek más nagyobb vétektől meg-győzettetik. De ezzel nem mí győzzűk-meg a' kísértetet, hanem inkább mí győzettetűnk-meg attól. mert, a' mint Sz. Agoston mondgya [q], A' testi kívánság, más hasonló kívánságtól meg nem győgyíttatik. Ezek, hasonlók a' hoz, a' ki eggyik ellenségétől, más ellensége-ellen kér segétséget; és, hogy eggyiktől meg-szabadúllyon, másiknak rabja lészen; a' mint némelly bolond Eretnekek, hogy ki-rázhassák a' Keresztyén Német Chászárnak rűrhető igáját nyakokból, a' Pogány Törőknek kemény rabságába ejtik magokat: egy szóval, az Ördőgők fejedelme-által, a' Beelzebub-által, akarják űzni az apró ördőgőket [r].

Másodszor: Úgy győzhettyűk-meg a' Kísértetet, hogy nem chak egy-általlyában a' vétket kerűlhessük-el, hanem a' győzedelemmel érdeműnk-is légyen, és jutalmunk. Ez akkor történik, midőn az Istennek szeretetiből tusakodunk a' Kísértet-ellen. Es tálam ettől érthettyűk Sz. Pálnak ama' mondását [s]: *Hűv az Isten, ki nem hágy kísértetet a fölött kísértetni, a' mit el-szenvedhettűk, de a' kísértettel elő-menetelt-is szerez.*

A
[g] Ioan. 10. 18.
[h] Ioan. 19. 30.
B
[i] Deut. 32. 27.
[k] Amos. 6. 14.
[l] Phil. 4. 13.
[m] Pſ. 17. 30.
[n] Lib. de Hæreſ. cap. 88.
C
[o] Pſ. 36. 27.
[p] Hom. 12. in Ezechielem.
D
[q] Lib. 3. ad Bonifac. c. 4.
[r] Luc. 11. 15.
[s] 1. Cor. 10. 13.

A

Azt mondgya Szent Agoſton [t]; hogy, Akkor kell azt állítanunk hogy meg-győztük a' vétkeket, midőn az Iſten ſzeretetivel győzettetnek-meg. Erről ſem ſzóllok moſt: mert nyilván-valo, hogy az nem lehet az Iſten Malaſztya-nélkül; melly-nélkül ſemmi üdvőſséges dolog nem lehet, a' mint ez-után meg-mondom.

t Lib. 21. Civit. cap. 16.

Harmadſzor: Úgy győzhettyük-meg a' Kísértetet, hogy ſe más bűnbe ne eſſünk, ſe ſemmit ne érdemlyünk, hanem chak, nem engedvén néki, ellene állyunk. Es erről ſzóllok moſt: de úgy, hogy valóságos Kísértet légyen, és nem akár-minémű chiklandozás. és azt mondom; hogy így ſem győzhettyük-meg azt, az Iſten Malaſztya-nélkül, a' magunk Szabad-akarattya erejével. Ez meg-bizonyúl a' Sz. Irásból, midőn azt mondgya Salomon [v]: *Tudám hogy kűlömben magamat meg nem tartóztathatnám, hanem ha az Iſten adgya.* Melly mondáſt, a' Kísértetnek idejéről kell érteni. mert, midőn ſemmi kísértet nem ingerli az embert, könyű magát meg-tartóztatni. Annak-fölötte, midőn Sz. Pál azt mondgya [x]; hogy *Hűv az Iſten, ki nem hágy titeket a' fölött kísértetni, a'mit el-ſzenvedhettek*: nyilván jelenti, hogy a' kísértet annyira nevekedhetik, hogy erőnket felyűl-haladgya, ha az Iſten meg-engedi. Az-okáért, ha nem engedi, nem a'mi erőnknek kell tulajdonítanunk a' győzedelmet, hanem az Iſten gond-viſelésének: ki, vagy a' bűnre-ingerlő okokat el-távoztattya, vagy az Ördög dűhőſségét meg-tartóztattya, hogy ne dűhőskődheſsék annyira a' mint kívánnya. Innét vagyon, hogy Sz. Dávid, egy-általlyában, a' kísértetből-valo győzedelmet az Iſtennek tulajdonittya, mondván [y]: *Te-általad menekedtem-meg a' kísértettől.* Es [z]: *Taſzigáltaván el-hanyatlottam, hogy el-eſném: és az Ur fel-vőtt engem.* Urunk-is, midőn arra tanította, hogy imádságunkban azt mondgyuk [a], *Ne vígy minket a' kísértetbe*; és mikor az Apoſtoloknak azt mondotta [b]; *Vígyázzatok, és imádkozzatok, hogy kísértetbe ne eſſetek*: nyilván jelentette, hogy a' Kísérteteknek ellene nem álhatunk az Iſten ſegétsége-nélkül. mert a' mire magunk erejével elégségeſek vagyunk, azt nem ſzűkség máſtól kérnünk. Ez a' Kereſztyén Anyaſzentegyház vallása; a' mint ſok *Conciliom*okból-is ki-tetſzik, és a' Sz. Atyákból; fő-képpen Sz. Agoſton [c], Szent Ambrús [d], Sz. *Jerónymus* [e], és Szent Gergely [f] iráſiból.

x 1. Cor. 10. 13.

B

y Pſ. 17. 30.
z Pſ 117. 13
a Mat. 6. 13.
b Mar. 26. 41
c Lib. de Perfectione Iuſtitia. Es Lib. de Gratia Chriſti cap. 27.
d In Pſ. 43.
e Lib. 2. adverſ. Pelagianos.
f In Pſ. 3. Poenitent.

Mondanád: A' Kísértetek a' kívánságból ſzármaznak; a' mint Sz. Jakab jelenti, mondván [g]: *Ki-ki pedig kísértetik az ő kívánságától el-vonyattatván, és hitegettetvén.* De a' Kívánságon, terméſzet-ſzerént uralkodik az Okoſság; a' mint az Iſten jelentette, midőn azt mondotta Kainnak [h]: *Te-alattad léſzen annak kívánsága, és te uralkodol rajta.* Az-okáért az ember ellene álhat a' Kísértetnek, terméſzet-ſzerént-valo erejével-is. Felelet: Az emberi terméſzet olly állapatban vagyon, hogy a' Kívánság, úgy mint alább-valo, engedhet az Okoſságnak mint fellyebb-valónak: de ellene-is tuſakodhatik, és maga akarattyára vonyhattya; nem uralkodáſsal és erőltetéſsel, hanem hitegetéſsel, és hízelkedéſsel. Az-okáért, jól mondgyák a' Filoſofuſok; hogy az Okoſság, a' vágyódó Kívánságon nem úgy uralkodik, mint az Úr a' ſzolgán, hanem mint a' Város Gond-viſelője a' Polgárokon; kik gyakorta engedetlenek, és pártot űtnek az ő Előttök-járók-ellen. Es noha úgy kellene lenni, hogy az Okoſság a' vágyódáſt zabolán tartaná, és oda hajtaná a' hová kellene: mindazáltal gyakorta kűlőmben történik a' dolog, mivelhogy az Ördög-is igen ingerli, és ſegéti a' vágyódáſt. Az-okáért, igaz a' mit Iſten Kainnak mondott: de fő-képpen azért igaz, hogy az Iſten nem engedi hogy erőnk-fölött kísértetteſsünk, hanem meg-ſegét, vagy egy-képpen, vagy más-képpen: vagy minket meg-erőſsítvén; a' mint Jóſeffel és Suſannával chelekedett: vagy az Ördögöt ſzájára nem ereſztvén; a' mint Jóbbal chelekedett.

g Iacobi 1. 14
h Gen. 4. 7.

C

II. RESZE.

D

AZ Igaſságnak Máſodik réſzéről, melly abban áll, hogy Jót chelekedgyünk, azt mondom; hogy az ember, ſemmi üdvőſségre-valo Jót nem kívánhat, ſe nem chelekedhetik, az Iſtennek Segétő malaſztya-nélkül. Ez meg-bizonyúl a' Sz. Irásból: Mert Iſaiáſnál imigyen ſzóll az Iſten [i]: *Kereſtek engem, a' kik az-előtt nem kérdeztek; meg-találtak, a' kik engem nem kereſtek*, a' vagy, a' mint Sz. Pál mondgya [k]; *Meg-találtattam az engem nem keresőktől: nyilván meg-jelentem azoknak, a' kik engem nem kérdeztek.* Melyből nyilván ki-tetſzik, hogy nem mi kezdgyük az Iſtent kereſni; hanem az Iſten, látván hogy futunk, és távúl vagyunk tőle, híni és kereſni kezd bennűnket; a' mint Urunk-is jelenti, mondván [l]: *Az ember Fia azt jőtt kereſni, és üdvőzíteni, a' mi el-veſzett vala.* Továbbá; a' mit a' mái Evangéliomban olvaſunk, hogy a' Kriſtus-

i Iſa. 65. 1.
k Rom. 10. 20.
l Luc. 19. 10.

nélkűl

nélkül *Semmit nem chelekedhetünk*; kétség-nélkül, az üdvösségre-valo dolgokról kell értenünk. Melly mondást magyarázván Sz. Agoston, így beszél! [m]: Nem mondgya, én-nálam-nélkül keveset chelekedhettek: hanem *Semmit nem chelekedhettek*. Az-okáért, akár kevés, 's akar sok, a' nélkül nem lehet, a' ki-nélkül semmi nem lehet. Merr, ha szintén keveset hoz-is a' Szőlő-veszsző, midőn meg-tisztíttya a' Szőlő-míves, hogy többet hozzon: mindazáltal, ha a' Szőlő-tőben meg nē marad, és a' gyökérből nem él, semmi gyümölchöt ő-magától nem hozhat. Ugyan ezent bizonyíttya Szent Pál, mondván [n]: *A' ki kezdette bennetek a' jó dolgot, el-végezi a' Krisztus* JESUS *napjáig*. Es [o]: *Isten az, a' ki ti-bennetek chelekeszi az akaratot, és a' véghez-vitelt jó akarattyából*. Melly mondásokkal nyilván jelenti, hogy semmi üdvösségre-valót nem kezdhetünk az Isten segétsége-nélkül. Ezt tanittyák a' Conciliomok-is, és a' Sz. Atyák; a' mint bővségesen elő-hozza *Bellarminus* [p]. Innét vagyon, hogy a' Keresztyének, midőn valami jó dologhoz kezdnek, az Istentől segétséget kérnek, mondván; Uram Isten segélly. és midőn véghez viszik, hálát adnak néki, mondván; Hálá az Istennek: jelentvén, hogy semmi Jót magok erejével sem el nem kezdhetnek, sem véghez nem vihetnek, az Istennek segétő Malasztya-nélkül. Az-okáért, a' dolognak elein, azt kérik; véghez vívén pedig, azért adnak hálát.

Ezen dolgot, sok szép Hasonlatosságokkal jelenti az Irás: I. Az embert olly földhöz hasonlíttya, melyben semmi nedvesség ninchen; és az-okáért, chak leg-kisseb füvet sem hozhat, hanem-ha felyül meg-öntözik. Igy mondgya Dávid [q]: *Az én lelkem neked, mint a' föld víz-nélkül*. II. Hasonlíttya az agyaghoz [r]: melly, bizony, chak alkolmatosá sem teheti magát, hogy valami jó edény légyen-belőle; hanem a' fazekasnak kell el-készíteni, és az-után chinál edényt belőle. III. Hasonlíttya a' halothoz, a' kit fel kell támasztani. a' Tékozló fiúról mondotta az attya [s]: *Meg-hólt-vala, és meg-elevenedett*. De a' ki meg-hólt, semmi-képpen az életre, vagy fel-támadásra nem készítheti magát, ha az nem segéti a' ki fel-támasztya. IV. Hasonlíttya az Isten Malasztyát a' tűzhöz; midőn Urunk azt mondgya [t]: *Tüzet jöttem bochátani a' földre*. De semmi magától arra nem készül, hogy meg-tüzetedgyék, hanem a' meleg-által lészen alkolmatos, melly a' tűztől származik.

Mondanád: Az Irás nyilván kívánnya az embertől a' készületet; mert Zakariás-által azt mondgya az Ur [v]: *Térjetek hozzám, és hozzátok térek*. Salomon pedig azt mondgya [x]: *Emberé a' lélek el-készítése, és az Uré a' nyelv igazgatása*. Erre meg-felel Sz. Agoston, és azt mondgya [y]; hogy az illyen mondásokkal, a' Szabad-akaratot állattya a' Sz. Lélek az Irásban, de azzal ki nem rekeszti az Elől-járo malasztot: mint midőn azt jelenti, hogy az Isten téríti-meg az embert, és ő készíti-el annak szívét; mint midőn Dávid azt mondgya [z]: *Térits-meg minket mi szabadító Istenünk*: az Elől-vévő malasztot ajánlya; de a' Szabad-akaratnak eggyütt-valo munkáját ki nem rekeszti. Mert, ha ezeket chak az Isten chelekedné, heába mondanák az embereknek hogy meg-térjenek: és ha az emberek arra elégségesek vólnának, heában mondanók hogy meg-térittsen az Isten bennünket. az-okáért, mind a' kettőnek eggyütt kell járni, hogy valami jó következzék.

Mondanád még-is: Közönséges-képpen azt szokták a' Doktorok mondani; *Facienti quod in se est, DEUS non denegat Gratiam*: az-az, a' ki azt meg-chelekeszi a' mi ő-tőle lehet, vagy a' mi ő-rajta áll, az Isten attól meg nem fogja Malasztyát. Melyből az következik; hogy, a' ki azt meg-chelekeszi a' mi ő-tőle természet-szerént meg-lehet, azzal el-készíti magát, hogy az Isten meg-segéttse az ő Malasztyával; és így, ő ád okot az üdvösségre maga erejéből. Erre azt feleli *Aquinumi* Sz. Tamás [a], és Sz. *Bonaventúra* [b]; hogy akkor történik az, midőn ember az Istennek Elől-járó malasztyát heában nem vészi, hanem azzal, úgy mint el-kezdővel, ő-is munkálódik. Mert annak, a' ki azt chelekeszi a' mi ő-tőle lehet, chak a' természet erejével, nem Malasztot kellene adni, hanem bűntetést: nem azért ugyan a' jóért, a' mellyet a' természet erejéből chelekeszik; hanem azért, hogy a' hol egy, vagy két valami kichiny Jót chelekeszik, ott kétség-nélkül sok Halálos vétekbe esik. Bizony dolog, hogy *Cáto*, *Sócrates*, és egyéb afféle Pogányok (kikről azt tartották hogy igen jól éltek,) egy vagy két tiszteséges chelekedet-mellett, sok iszonyú vétkeket chelekedtek: és a' hozképest, nem jutalmat és fizetést, hanem bűntetést érdemlettek.

Ezek így lévén, semmi-képpen nem javallyuk a' mostani Ujítók vallását: kik azzal nem elégedvén, hogy minden üdvösséges Jó chelekedetet az Isten malasztyának tulajdonittsanak, azt tanittyák; hogy a' Pogányoknak és hitetleneknek minden chelekedetek gonosz, és kárhozatra méltó: és mivelhogy mi külömbet vallunk, *Pelagianus-*

A
m *Tr.* 81. *in Ioan.*

n *Phil.* 1. 6.
o *Phil.* 2. 13.

p *Lib.* 6. *de Gratia & Libero arbitrio, cap.* 4.

B

q *Pſ* 142. 6.
r *Iſa.* 45. 9. *Ier.* 18. 6. *Rom.* 9. 20.
s *Luc.* 15. 32.

t *Luc.* 12. 49

C
v *Zach.* 1. 3.
x *Prov.* 16. 1.
y *Lib.* 2. *ad Bonifac. c.* 8. *Et Lib. de Grat. & Libero arb. cap* 5.
z *Pſ.* 84. 5.

D
a 1. 2. *q* 109. *art.* 6. *ad* 2. *Et qu.* 112. *a.* 3. *ad* 1.
b *In* 2. *Sentent. diſt.* 28. *ar.* 3. *qu.* 1.

A

*gianus*oknak neveznek nagy szemtelenül bennünket. Melly balgatagságot, nyilván kárhozhat a' Sz. Irás, és az Okosság-is. A' Sz. Irásban nyilván olvasunk; hogy az Isten a' Pogányoknak némelly chelekedetöket javallotta, és jutalmat-is adott azokért: de az Isten, ki igaz, és az igasságot szereti, bölch, és meg nem chalatkozhatik; a' gonoszért jutalmat nem adhat. mert az nem jutalmat érdemel, hanem bűntetést. Nyilván mondgya Moyses, hogy az Egyiptusi bábákkal az Isten jól chelekedett [c]; és mivelhogy féltek az Istent, házakat épitett nékik: az-az, mint-hogy nem engedtek a' Farao Király hamis parancholattyának, ki azt parancholta-volt, hogy megölnék a' Zidók férfiu magzatit; gondolván, hogy az, az Isten akarattya-ellen vagyon (a' mint- hogy úgy-is volt;) ezért az irgalmasságért, mellyet ök chelekedtek a' Zidó gyermekekkel, jutalmat adott Isten, házat épitvén nékik, és magzattyokat, 's házok-népeit meg-sokasitván. Hasonló-képpen kell értenünk, a'mit az Isten mond Ezekielnél [d]: *Ember fia, Nabukodonosor a' Bábylon Királya, az ö seregét nagy szolgálattal szolgáltatta Tyrus-ellen: minden fö meg-kopaszúlt, és minden válnak szőre el-ment: és jutalom nem adatott néki, sem az ö seregének, a' Tyrus-ellen-valo szolgálatért, mellyel szolgálé nékem ö-ellene. Az-okáért, ezeket mondgya az Ur-Isten: Imé én Nabukodonosort a' Bábylon Királyát Egyiptus földébe helyheztetem, és el-vészi az ö sokaságát, és el prédállya az ö ragadományit, és el-ragadozza az ö prédáit: és jutalomúl lészen az ö seregének, és a' munkának mellyel szolgált ö-ellene. néki adom Egyiptus-földét, azért hogy munkálkodott nékem.* Kétségnélkül, az a' sereg hitetlenekből és Pogányokból állott: de mindazáltal, mivelhogy híven szolgált az ö Fejedelmének az igaz hadban Tyrus-ellen, melly Várast az Isten el akart a' sok bűnökért rontani, jutalmat akart adni, néki engedvén chodalátosképpen az Egyiptus ragadományit; mint-hogy az-is meg-érdemlette-volt, hogy az ö sok bűneïért prédára adatnék. Az-okáért Sz. *Jerónymus*, magyarázván azt a' mondást [e], imigyen beszél: Abból, hogy Nabukodonosor jutalmát vészi a' Jó chelekedeteknek, meg-érthettyük, hogy a' Pogányokat-is, ha valami jót chelekeszsznek, nem hadgya Isten jutalom-nélkül. Daniel-is, midön Nabukodonosornak meg-jelentette, hogy ötet nagy világi bűntetés követi az ö vétkeïert; az-után az Alamiżnára intette, hogy azt a' bűntetést el-távoztatsa [f]: *Az-okáért Király, az én tanátsom tetsék néked, és a' bűneidet alamiżnákkal váltsd-meg.* Ha a' Pogány és hitetlen ember Alamiżnája, el-távoztathatta a' bűntetést; bizony Jónak kellett lenni, és nem Bűnnek; mert a' Bűn, az Isten haragját nem chendesíti, hanem gerjeszti, és öregbíti. Ezt mondgyák a' Sz. Atyák-is: és az Okosság-is azt bizonyíttya. Mert, ha a' Pogányok, vagy hitetlenek, semmi jót nem chelekedhetnének, az következnék, hogy jobb volna nékik Alamiżnát nem adni; békeséget nem szerzeni; a' tudatlanokat nem tanítani; hogysem külömbet chelekedni, midön parancholat-alatt arra nem kötelesek: mert, ha el-múlatnák, nem vétkeznének; ha pedig meg-chelekednék, vétkeznének; a' mit chak meg-gondolni-is merő balgatagság: melyről most többet nem szóllok. Mint-hogy Sz. György, az Isten malasztyával nagy dolgokat chelekedett, és nagy kísérteteket meg-győzött: Historiáját rövideden elő-hozom, és azt az Ujítók-ellen, meg-óltalmazom.

B

c Exo. 1, 20. 21.

d Ezech. 29. 18.

e In Comment. ejus loci.

C

f Dan 4. 24.

D

III. RÉSZE.

Calvinus János, az Istennek Meny-béli Szentei-ellen hadakozván, káromkodó nyelvével, és pennájával, hogy a' Híveket el-idegenittse azoknak tisztelettől, nagy gyalázatos nevekkel illeti öket [g]. Es hogy mostan egyebekről ne szóllyak, Ál-orczáknak-is nevezi. Melly gyalázatos nevezeter, óltalmazni akarván egy *Rajnoldus*-nevű *Calviniſta*, azt mondgya; hogy *Calvinus* azokat nevezte ollyanoknak, a' kiket Szenteknek neveznek ugyan, de soha e' világon sem vóltak; úgy-mint *György*, *Christóf*, *Catharina*. Az-okáért, költött neveknek mondgya azokat *Calvinus*, és azoknak historiáit Meséknek; azért, hogy azokban némelly bizonytalan, és mesékhez hasonló dolgok találtatnak.

g Lib. 1. Inſtit. c. 20. n. 27.

Erre az útálatos káromlásra, hogy meg-felellyek: elsöben, azt mondom; hogy abból nem elegendö-képpen bizonyíttyák, hogy azok a' Szentek e' világon sem vóltak, hogy historiájokban valami hihetetlen dolgok, a' vagy mesék találtatnak. Mert, ha az következnék, azont mondhatnók *Hercules*ről, Nagy Sándorról, és sok egyéb haralmas emberekről, kik-felöl a' Poëták sok heában-valo meséket költöttek: Sőt, sok Városokat, és Nemzetségeket tagadnunk kellene; mert azoknak eredetökről és kezdetökről, sok hamis és nevetséges dolgokat írtak az Historicusok. *Plutarchus*nál [h] azt

h Lib. 4. Sympoſ. qu. 5.

mondgya

mondgya *Polycratès*; hogy a' Zidók hiſtoriája, meséhez haſonló: de abból nem következik, hogy azok ſoha nem vóltak. Az Iſten ſem ollyan, a' minéműnek mondgyák a' Pogányok, a' Zidók, és a' Törökök: de abból nem következik, hogy tellyeſséggel ne légyen. Sőt nem ollyan-is, a' minéműnek nagy hamis káromlásal mondgyák a' *Calviniſtak*; tudni illik, hogy a' Bűnnek oka és alkotója: de abból nem következik, hogy ne-is légyen tellyeſséggel. Sőt, ha a' *Rajnoldus* okoskodáſa helyén marad: kűnyű meg-bizonyitani, hogy ő-maga *Rajnoldus* ſem vólt e' világon; mert kétség-nélkül ő felőle-is mondottak ſok hazugságot az emberek, vagy dichérvén, vagy gyalázvan őtet. Haſonló-képpen, ha ſzintén valami illetlen és hihetetlen dolgot találunk-is né nelly Szentek hiſtoriáiban: nem következik, hogy azok e' világon ſem vóltanak. De mindenkor illyen a' *Calviniſták* okoskodáſa, kik magok feje találmányát nagyobra bőchűllik az egéſz világ ítéletinél.

Hogy-ha valaki ſzemtelenűl tagadni akarná, hogy ſoha a' világon ſem vólt Moyſes, vagy Sz. Péter; *Priamus*, vagy *Æneas*; a' vagy kételkednék felőlők: nem elegendő bizonyitás vólna-e, ha valami jámbor és bőchűlletes emberek mondásából, vagy irásából azt meg-mutatnók? Hogy pedig Sz. György, vólt valaha e' világon, ſok Bizonyságok nyilván vallyák; a' mint ezennel meg-mutatom. Az-okáért, azt tagadni, vagy arról kételkedni, merő hiuság, és bolondság. Sz. Györgynek léte és vólta, Sok-képpen meg-bizonyúl:

Elsőben: Mert minden Kereſztyén nemzetségek meg-űllik az ő Innepét, vagy bizonyos napon emlekeznek róla. Láſsuk-meg a' Romai Anyaſzentegyház könyveit, a' Miſe-mondó és Szolozmás könyveket, és a' Kalendáriomot, mellyel élnek az Olaſzok, Spanyólok, Németek, Magyarok, Chehek, Lengyelek, Horvátok: haſonlóképpen követik *Francia*-orſzágban, *Angliá*ban, *Scotiá*ban, és egyéb Orſzágokban-is. Es hogy a' mi Magyar-orſzágunkról valamit ſzóllyak; ſok-képpé bizonyították a' régi jámbor Kereſztyén Magyarok, hogy vólt valaha Sz. György Mártyr: Mert az Eſztendőnek negyedik hólnapját, Sz. György havának nevezték; mivelhogy abban eſik Sz. György napja, és azt Innepnek-is tartották. Az géſz Orſzágban, Sz. György Adójának mindenűtt híre vagyon. Sok Várak, faluk, Váraſok, Sz. Györgyről neveztetnek. Sok helyeken, Sz. György napján jeles Sokadalmok eſnek. Sok Templomok, azon Szentnek nevét viſelik: és talám a' János és István neveken-kivűl, ſemmi néven többen nem találtatnak Magyar-orſzágban, mint a' Sz. György nevén. A' Görögök-is minnyájan, a' Mártyrok-közibe ſzámlállyák Sz. Györgyöt, és Μεγαλομάρτυρα, και Τροπαιοφόρον-nak nevezik, az-az, Nagy Mártyrnak, és Győzedelmeſnek. A' Szerechenek, a' Sz. Miſének áldozattya-kor, Tiſzteſséges, Nagy Fényes Chillagnak nevezik. De még a' Törökök-is, nagy bőchűlletben tartyák; a' mint *Faber* írja †.

Másodſzor: Sok fő Cháſzárok, Királyok, és Fejedelmek, bizonyságot téſznek felőle. *Juſtinianus* Cháſzár, Sz. György tiſzteſségére nagy Templomot épitett; a' mint *Procopius* írja ⁱ. *Manuel Comnénus*, meg-parancholta, hogy a' Nap-keletre-valo Tartományokban, a' Sz. György innepét meg-űllyék ᵏ, és *Aprilis*nek huſzon-harmadik napján (nehúlt huſzon-negyediken tartyák, Sz. Albert napja-után) légyen innepe, hogy akkor tiſzteltetteſsék a' hatalmas György Mártyr. *Nicéphorus* Cháſzár, ſegétségűl hítta, és ſegétségével nagy diadalmat vőtt ellenségin; a' mint *Cedrénus* írja ˡ. *Mauritius* Cháſzárt, mikor a' Cháſzári méltóságra menendő-vólt, arra intette egy Iſten-félő *Archimandrita*, hogy Sz. Györgyöt kivált-képpen tiſztellye és bőchűllye; a' mint *Cæſar Baronius* írja ᵐ. A' Franciai Király-is *Chunibertus*, a' mint *Paulus Diaconus* írja ⁿ, azon Szentnek ſegétségével, nagy diadalmat vőtt ellenségin. A' Harmadik *Edvardus Angliai* Király-is, a' mint *Thomas Walſinganus* írja °, midőn nagy veſzedelmes harczon vólt, nagy haſznára és dichőségére, azon Szentet ſegétségűl-hítta: és annak nevére, igen bőchűlletes Szentelt-vitézeknek Rendit ſzerzette: és az *Anglus*ok, kik Romában vannak, az ő Templomokban a' képét le-iratták, azt iratván melléje: *Cappadocziai* Györgyöt *Anglia* magának óltalmazóúl válaſztotta; és nagy jó-téteményit vévén, mind békeségben 's mind hadakban, mindenkor aitatoſsan tiſztelte. *Ioannes Cantacuzénus* Konſtantinápolyi Cháſzár, ki a' Törökök-ellen jeles irásokkal harczolt, eggyűtt imigyen ír ᵖ: A' Mártyrok nem chak éltekben tőttek chodákat, és jeleket, mellyeket látván álmélkodtak a' Bálványozók; hanem, halálok-után-is nagy, és álmélkodáſra méltó chodákat chelekedtek: Mert mikor még éltek, a' kegyetlen Fejedelmek és *Tyran us*ok előtt imigyen ſzóllottak a' Bálványoknak: A' Kriſtus nevében mondgyatok igazat. Es azt felelték a' Bálványok: A' Kriſtus igaz Iſten. Halván pedig azt a' Hitetlenek, nagy ſzóval fel-kiáltottak: Nagy a' Kereſztyének Iſtene; és

nagy

† *Lib. de Sacris non temerè violandis.*

i *Lib. 1. de Ædificiis Iuſtiniani.*

k *Conſtitutiones de Feriis.*

l *In Compendio Hiſtoriarum.*

m *Tom. 7. fol. 592.*

n *Lib. 6. de Geſtis Langobard. c. 5.*

o *In Edvardo III.*

p *Apologia tertia, pag. 266.*

A nagy az ő Hitők-is. és a' Kriſtusban hittek. Bizonyos dolog, hogy a' Kriſtuſnak minden Mártyri chodákat chelekedtek, mellyekről moſt az ő ſok-vóltokért nem emlekezem: mindazáltal, a' ſokakból némellyeket meg-írtak akkor-béli *Hiſtoricus*ok; mellyek-közzűl, eggyik légyen ez. A' Kriſtus Mártyra Sz. György, kit mi Kereſztyének tiſztelűnk (kit még a' *Muſulmanusok*-is, [az-az, a' Törökök,] tiſztelnek, és *Chezer Eliaz*-nak nevezik,) nagy kínokkal és gyötrelmekkel meg-kínoztatott az iſtentelen Bálványozóktól, hogy a' Kriſtuſt meg-tagadná, és az ő iſtenőket tiſztelné és imádná: Ő pedig inkább akart ſzámlálhatatlan halált és kínt ſzenvedni a' Kriſtus nevéért, hogy ſem a' Kriſtusban-valo Hitit meg-vetni: Az-okáért, midőn ſok kínokkal meg-kínzották-vólna, azt mondotta a' Mártyr a' *Tyrannus*nak: Mennyünk-el; láſsuk-meg a' tí Iſteniteket. Mellyet halván, igen örűlt a' *Tyrannus*, alítván, hogy az ő Iſteninek áldozatott tenne. Midőn azért minnyájan oda mentek-vólna; Sz. György az Oltárhoz menvén, nagy fenn-ſzóval azt mondotta: A' Kriſtus nevében, oh néma Bálványok, B mondgyatok igazat: Kichoda az igaz Iſten? Es leg-ottan meg-ſzóllalván a' Bálványok, azt mondották: Kriſtus az Iſten Fia, és az ő Attya az Iſten. Iſmég monda a' Mártyr: A' Kriſtus nevében, eſsetek a' földre, és romollyatok-el. Es leg-ottan minden Bálványok le-eſtek, és el-romlottak. A' népnek ſokasága pedig, látván azt a' chodát, fenn-ſzóval kiáltának: Nagy a' Kereſztyének Hiti: és nagy a' György Iſtene.

Harmadſzor: Azont bizonyíttyák ſok Szent emberek-is. Sz. *Sidonius*, harmincz-kettődik *Moguntiai* Püſpők, ki igen buzgó, ſzent, túdós, és nagy-irgalmaſságú ember vólt, jeles Templommal fel-tiſztelte Sz. Györgyöt; a'mint ſzép verſekkel meg-írta *Venantius Fortunatus* [q]. Sz. Gergely azt írja; hogy az ő ideje-előtt, vóltak Sz. György tiſzteletire építtetett Templomok: és mint-hogy a' régiség-miatt meg-romladoztak, azt parancholly a hogy fel építtsék [r]. és egy könyvében [s], kivált-képpen-valo *Præfátio* vagyon felőle. Sz. *Baſilius*, az ő Miſéjében (mellyet *Joſephus Scaliger*nek *Arabiai* nyelven írt könyvéből, Deákra fordított *Victorius Sialach* [t],) azon kéri az Iſtent; hogy a' Szenteknek érette-valo könyörgését meg-halgaſsa; mellyért, a' többi Szentekkel eggyűtt Sz. György-is könyörög. Szent *Germánus*, midőn Jeruſalembe mentvólna, *Juſtina* Chászárnétól ſok jeles Ereklyéket vőtt ajándékon: és azok-közőtt, a' Sz. György karját, mellyet nagy böchűllettel *Párisba* vitt; a' mint *Aimoinus* írja [v]. Sz. *Theodórus Sicaóta* tanítványa, *Stephanus*, ſok chodákat ír hogy lőttek *Galatiá*ban a' Sz. György Templomában. és azt-is írja, hogy Sz. *Theodórus* igen aitatoſsan tiſztelte a' Sz. Mártyrt [x]. Sz. *Anno*, a' mint *Surius* írja az ő életében [y], fölőtte igen böchűllőtte Sz. Györgyöt: nagy ſzép Templomot épített az ő nevére: chodálatos-képpen megtalálta a' karját; nagy aitatos *Proceſsióval*, és mennyei világoſságnak fényeſségével, vitte helyére; és annak bé-zárt tokját chodálatos-képpen kúlch-nélkül meg-nyitotta. *Venerabilis Beda*-is emlekezik Sz. Györgyről az ő *Martyrologium*ában.

Mélto elő-hoznunk egy jeles dolgot, mellya' mi hazánkban történt, *ez-előtt közel hát-ſzáz eſztendővel: melly nem keveſsé indította a' régi Magyar Kereſztyéneket, a' Sz. György Mártyr tiſzteletire. Egy *Aſtom*-nevű, *Moriſsena* várasában lakozó hatalmas Ur, nem akarván engedni Sz. István Királynak, gyakorta ellenkezett véle. ki ellene küldötte hadait egy *Chanád*-nevű Kereſztyén hadnaggyal. Látván *Chanád* az ellenségnek nagy ſokaságát: meg nem ijedett, hanem Iſtenhez fohászkodván, könyörgött ő Sz. Fölségének, Száz Negyven Mi-atyánkat mondván; és Iſten-után Sz. György Mártyrra bízta mind magát 's mind hadát: és úgy ütközött-meg az ellenséggel. Kit chak hamar meg futamtatott a' Sz. Mártyr ſegétségével; és meg-vervén az ellenséget, *Aſtom*nak minden tartományát a' Király-alá hajtotta. A' győzedelem-után, a' Szent Király, *Moriſsena* várasát, 's annak egéſz tartományát, a' meg-mondott *Chanád* Hadnagynak adta: ki azon Váraſt, a' maga nevéről, *Chanád*nak nevezte az-után: és hálá-adáſer-, D Sz. György Mártyr tiſzteſségére, egy Kalaſtromot épített benne a' Maros vize-mellett, a' hol az a' Váras fekſzik.

Negyedſzer: Bizonyságot téſznek a' Romai Pápák. Sz. Gergely Pápáról, nem régen emlekezém. Zakariás Pápáról azt olvaſom [z]; hogy a' Sz. Mártyrnak böchűllettes fejét, azon Mártyr Templomában találta, Görög bötűkkel-valo írásal. és ugyan azon Templomba helyheztette nagy tiſztelettel. melly Szent fejet én-is láttam Romában, azon Sz. György Templomában, és böchűllettel meg-chókoltam. *Gelaſius* Pápa-is, noha némelly dolgokat az ő Hiſtoriajában nem ſzintén bizonyoſnak tartott [a]: mindazáltal őtet a' Sz. Mártyrok-közzé ſzámlállya, midőn imigyen beſzél: Mi pedig az Anyaſzentegyházzal, mindé Mártyrokat, és azoknak dichőséges baj-víváſokat, kiket inkább iſmér az Iſten hogy-ſem az emberek, minden aitatoſsággal tiſztelűnk.

[q] *Lib. 1. Epigram. 13.*

[r] *Lib. 9. ep. 68*

[s] *In Sacramentario.*

[t] *In Liturgia, pag. 32.*

[v] *Lib. 2. de Geſtis Francorum c. 20 Et Lib. 3. cap. 9.*

[x] *In ejus Vita, apud Surium, Tomo. 2.*

[y] *Tom. 6. In Vita illius, lib. 1. cap. 27. Et Lib. 2. c. 1.*

Arnoldus Wion, in Notis Vitæ S. Gerardi M.

[z] *Lib. de Rom. Pontificibus,*

[a] *Diſtinct 15 Can. Sancta,*

Ötöd-

Ötödször: Azont bizonyíttyák sok *Hiſtoricus*ok-is. *Gregorius Turonenſis*, emlekezik [b] Sz. György Ereklyéiről, és choda-tételiről. *Nicéphorus Gregoras* azt írja [c]; hogy a' minémű lovon írják Sz. Györgyöt, éjjel kétſzer nyerített, mindeneknek nagy rémülésével; és nem chak akkor, hanem az-előtt-is ötven eſztendővel. *Georgius Pachymeres* azt írja [d]; hogy vér-is fólyt a' képéből. *Nicéphorus Calliſtus*-is emlekezik róla [e]. *Wilhelmus Tyrius* azt írja [f]; hogy *Dióſpolis*-, a'vagy *Lydda*-nevű várasban, a' hol Mártyromságot ſzenvedett Sz. György, régenten igen fő Temploma vólt; a' mint némelly *Lutheriſták*-is írták egy levélben *Dávid Chytræuſ*nak [g]. Sok egyéb bizonyságokat-is hozhatnánk-elő, ha ſzükség vólna: de a' ki ezekkel meg nem elégſzik, heába azzal bajlódni: és valaki ezeknek többet nem hiſzen, hogy-ſem a' moſtani Ujítóknak, valóban tökkel ütött az agya. De láſsuk, a' Patvarkodóknak michoda Ellen-vetésök vagyon.

Rajnoldus azt írja [h]; hogy vólt e' világon az a' György a' kit mí tiſztelünk: de azt mondgya felőle; hogy iſtentelen Eretnek vólt; és nem igaz, hanem hamis Mártyr. Azt-is mondgya; hogy *Calvinus* igen laſsan és gyengén bánik velünk, hogy azt mondgya, hogy nem vólt az, a' kit mí tiſztelünk; holott igen Iſtentelen ember vólt. De vallyon mivel bizonyíttya mondását? Vólt, úgy-mond *Cappadocziá*ból, egy György-nevű hamis *Alexandriai* Püſpök, kit a' Pogányok öltek-meg, a' hittől-ſzakatt *Juliánus* Cháſzár idejében; a' mint Sz. *Epiphanius* és *Ammiánus* írja: Tahát ez, a' kit a' Pápiſták tiſztelnek. Chodálom, hogy nem ſzégyenli az illyen oktalan okoskodáſt *Rajnoldus*. Azért kell-e ezt reánk fogni, hogy mind a' kettő *Cappadocziai* György vólt? vagy hogy, mind a' kettőt a' Pogányok ölték-meg? Ha ez okoskodás, mi léſzen a' bolondoskodás? Vólt egy Júdás-nevű Tanítványa a' Kriſtuſnak, ki Apoſtolból árulóvá lött: tahát az vólt a' ki azt a' Levelet írta, mellyet az Apoſtoloknak Sz. Levelei-között olvaſunk? tahát az vólt, a' kit az Anyaſzentegyház Szentnek tart, és Sz. Simon Apoſtollal eggyütt ülli innepét Mindſzent-havának huſzon-nyólczadik napján? Vólt egy tiſztátalan és Eretnek *Nicolaus Diáconus*: tahát az a' kit Szentnek tartnak, és tiſztelnek a' Pápiſták? Vallyon nem lehettek-e akkor több *Cappadocziai* Györgyök; a' mint hogy mind a' két Júdás Judæából vólt; és mind a' két Miklós Aſiából?

A' mi a' Sz. Györgynek képét illeti; hogy úgy írják, mint-ha a' Sárkányt ölné-meg, és egy Szűzet attól meg-ſzabadítana, azt némellyek példázatnak tartyák. *Baronius* azt írja [i]; hogy ő azt a' képet, melyben Sz. Györgyöt fegyveres lovaſnak írják, ki kopiajával meg-öli a' sárkányt, és mellette egy ſzűz Leánzó vagyon, ki fel-emelt kézzel ſegétséget kér tőle, példázatnak tartya inkább, hogy-ſem hiſtoriának: mivelhogy ſemi ollyá dolgot nem olvaſunk Sz. György-felől a' régi Hiſtoriákbá. Az-okáért, azzal a' Szűzzel, valami Váraſt vagy Tartományt példáznak, melly az ördög ereje-ellé ſegétséget kívánt a' nagy Mártyrtól. Nem tagadgyuk azért, hogy Sz. Györgyöt, úgy-mint lovas vitézt, lovon ſzokták írni: mivelhogy *Nicéphorus Gregoras* (a' mint meg-mondám) choda dolgokat ír Sz. György képének nyerítő lováról. *Villavincentius* pedig [k], a' Szűz Leányzón, az Anyaſzentegyházat érti; mivelhogy az, az Iſten-félő Fejedelmek és gond-viſelők ſzorgalmatoſságával, és fegyverével, óltalmaztatik a' Sárkány-ellen, az-az, az Ördög-, és minden Eretnekek dühöſsége-ellen. De akár-mint légyen a' Kép magyarázattya, a' Sz. György hiſtoriáját nem méltó tagadni; kinek ſegétségét, minden Hitetlen ellenségek-ellen ſzokták kérni régentt a' Kereſztyének; a' mint abban a' könyvbé olvaſsuk, mellyet *Ordo Románus*-nak neveznek. mert nem a' hamis *Mars* Iſtent, hanem *Mars*-helyett, az igaz Iſtenek ſzolgáját, Sz. György Mártyrt, tiſztelik a' Kereſztyének: és mivelhogy ő, hadakozó ember lévén, az igaz Hitért mind halálig hadakozott; kétség-nélkül, az Iſten-előtt foganatoſſan könyörög a' hadakozókért, fő-képpen midőn az igaz Hitnek óltalmazásáért hadakoznak. A' mi pedig a' György nevét illeti; a' Görög nyelven γεωργός, annyit tészen, mint *Szántó-ember*. melly név, azért illett ő-hozzája; mert vérével a' föld meg-nedveſsittetett, és gyümölchözővé lött:

Felici augurio tibi nomina facta, Georgi:
Terra tuo ſiquidem ſanguine culta fuit.

Ezen Sz. Györgynek hiſtoriáját, rövideden meg-írom, a' mint *Metaphraſtes*nél olvaſom: ki azt *Paſcrates*nek a' Szent Mártyr ſzolgájának irásából vötte. *Dioclétianus* Cháſzár bírván a' Romai Fejedelemséget, és igen kegyetlékedvén a' Kriſtus Hívei-ellen, mindenütt üldözte és ölette őket. Vólt a' Romai vitézek-között, egy György-nevű nemes Hadnagy *Cappadocziá*ból. Ez okos ifiú lévén; és látván, hogy az iſtentelé Bálványozók kegyetlenül báñak a' Kereſztyénekkel, pénzét és marháját a' ſzegényeknek oſztogatta; és a' Fejedelem-'s a' Tanátſi-eleibe menvén, imigyen ſzóllott: Cháſzár, azt akarom tudtodra adni, hogy én-is Kereſztyén vagyok: és chodálkozom rajtad, és a' Tanátſidon, hogy tévelygésben lévén, a' Bálványokat tiſzteled, az örök élő Iſtét pedig nem iſméred,

A

[b] *Lib. de Gloria Martyr. c. 101.*
[c] *Lib. 8. p. 31 & 32.*
[d] *Lib. 7 p. 61*
[e] *Lib. 7. Hiſt. c. 15.*
[f] *Lib. 7. Belli Sacri.*
[g] *Extat Viennæ edita An. 1582.*
[h] *Lib. 2. c. 5. pag. 209.*

B

C

[i] *In Martyrolog. 23. Aprilis.*

[k] *Lib. 3. de Orat. Studio Theol. c. 7.*

D

A noha a'birodalmat-is ő-tőle vőtted. Halván azt a'Cháſzár,meg-búsúlt: és haragjábā meg-parācholá,hogy dorongokkal igé meg-verjék;a'tőmlőczbe veſsék; és a'mellyére nagy kővet tegyenek. Más nap,egy kereket chináltatott,éles vaſakkal meg-rakatván, és arra kőtőztette a'Sz. Vitézt,hogy azzal metélné a' teſtét. Vígaſztaló ſzózatot hallott pedig menyből a' Sz. Mártyr:és leg-ottā,egy Angyal menvén hozzája, ki-ſzabaditotta a'kínokból,és mindē ſebeit meg-gyógyította.Látván azt a'vitézek Hadnagyi, *Anatolius* és *Proteleo*,hűnek az Iſtenbē,chelédőkkel-eggyűtt:és a'Cháſzárné-is *Alexandra*,hűn a'Kriſtusban, és meg-vallá,hogy ő Kereſztyén. Meg-értvén azt a'Cháſzár, főlőtte igen meg-haragűvék; és meg-parancholá, hogy Szent Győrgyőt tűzes tóba, vagy, a' mint némellyek vélik,méſz kemenczébe vetnék, és abban hagynák, míg tellyeſséggel meg-emēſztetnék. A' tűz ſemit nem árthatván néki,tűzes vas-sólyákat vonának lábaiba: ki, a'nagy kínokat őrőmmel ſzenvedvén,azzal vígaſztalta magát, hogy ſzenvedéſe heában nem léſzen. Iſmég a' tőmlőczbe vetették,és újonnan minden ſebeiből meggyógyúlt. Ezeket az Iſtennek hatalmas dolgait, a'Pogány Cháſzár őrdőngőſségnek tartván,a'Sz.Mártyrt iſmég kemēnyen meg-verette,ökör inakból-valo oſtorokkal: de az Iſten,mind annyi kínoknak el-ſzenvedéſére erőt adván néki, meg-vígaſztalta az ő vitézét: ki a'Sz.Kereſzt jelével, a'Cháſzár-előtt minden Bálványokat le-dőjtőtt,és el-rontott. Mellyen annál-is inkább meg-búsúlván a'Cháſzár,meg-parancholta, hogy *Alexandrá*val-eggyűtt fejét vegyék. Kik a'halálra menvén, az úti fáradságot imádkozáſsal kűnnyebbítették. Es egy bizonyos helyre jutván,azt kérte a'Cháſzárné, hogy egy-keveſsé meg-állyanak. Azt meg-nyervén,le-űlt; és a'fejét a'térdeire hajtván,tiſztra lelkét az Iſten kezébe bochátotta. Látván azt Sz. Győrgy,nagy őrőmmel az Iſtennek hálát adott,és díchéretet mondott,míg az el-rendelt helyre jutott. A'hol térdreeſvén,és ſzemeit aitatoſsággal az égre emelvén, Urunknak Két-ſzáz kilenczven-őtődik eſztēdejébē, *Apriliſ*nek huſzon-harmadik napján,fő-vétellel meg-nyerte az Igaſság koronáját: mellyet hogy mí-is el-veheſsűnk,a'Sz.Győrgy Martyr kővetéſe-,és eſedezéſeáltal,engedgye a'mindenható kegyes Iſtén,az ő áldott Sz.Fiának érdemiért. Amen.

B

C

SZ. FILEP ES SZ. JAKAB-NAPI EVANGELIOM,

SZ. IANOSNAK XIV.

RESZE'BEN, ℣. 1.

D

AZ időben: Monda IE'SUS az ő Tanítványinak: Meg ne háborodgyék a'ſzívetek. Hiſztek az Iſtenben,én-benn em-is hidgyetek. Az Atyám házában ſok lakó-helyek vannak. Ha külömben vólna, meg-mondottam-vólna néktek: Mert helyt kéſziteni megyek néktek. És ha el-megyek,és helyt kéſzítek néktek: iſmég eljövők,és magamhoz véſzlek titeket,hogy a'hol én vagyok,ti-is ott legyetek. És a'hová én megyek,tudgyátok; 's az útat-is tudgyátok. Monda néki Tamás: Uram, nem tudgyuk hová mégy: 's mint tudhattyuk az útat? Monda néki IE'SUS: Én vagyok az út, és az igaſság,és az élet. ſenki az Atyához nem mégyen,hanem chak én-általam. Ha engem iſmértetek-vólna, az Atyámat-is iſmértétek-vólna ugyā: és moſt antól-fogva meg-iſméritek ötet,és láttátok ötet. Monda néki Filep: Uram, mutaſd-meg nékünk az Atyát,és elég nékünk. Monda néki Jésus: Ennyi ideig vagyok veletek,és nem iſmértetek-e engem? Filep, a'ki engem lát, lattya az Atyát-is. Mi-képpen mondod te: Mutaſd-meg nékünk az Atyát? Nem hiſzitek-e, hogy én az Atyában,és az Atya én-bennem vagyon? Az igéket, mellyeket én néktek ſzóllok,magamtól nem ſzóllom. Az Atya pedig én-bennem lakván, ő chelekeſzi a'chelekedeteket. Nem hiſztitek-e,hogy én az Atyában,és az Atya én-bennem vagyon? Ha külömben nem, a'chelekedetekért hidgyetek. Bizony,bizony mondom néktek: a'ki énbennē hiſzen, a'melly chelekedeteket én chelekeſzem,ő-is chelekeſzi,'s nagyobbakat-is chelekeſzik ezeknél; mert én az Atyához megyek. Es valamit az Atyától az én nevemben kértők, azt chelekeſzem.

ELSÖ PREDIKATZIO.

SEmmire inkább nem igyekeztek a' Kriſtus ellenségi, mint hogy őtet vádolhatnák; és külömb-külömb-féle vétkekbe keverhetnék: és, mint-hogy semmi vétket ő-benne nem találhattak, hazugságokkal terhelték. hogy azzal meg-útáltatnák mindenekkel. De semmi úgy nem tündöklött a' Kriſtus életében, mint az ő ártatlansága és szentsége. és azért bátran mondhatta ellenségének [a]: *Ki fedd-meg engem bőzzáltetek a' bánról?* Két fő jele volt pedig az ő ártatlanságának, mellyeket nyilván meg-mutatott halála-előtt, és tellyeséggel ellenkeznek a' gonosz-tévők szokásával: I. Ha a' gonosz-tévő a' Bíró kezébe akad, kiált, eskűszik, és minden módon menti magát: de a' Kriſtus, annyi sok hamis vádolásokra, úgy halgatott, *hogy felette igen chodálkozott a' Tiszt-tartó* [b]; és azt mondotta néki [c]: *Nékem nem szóllasz-e? Nem tudod-e, hogy hatalmam vagyon a' te meg-feszítésedre, és hatalmam vagyon a' te el-bochátásodra?* Ezt meg-jövendőlte-volt ő-felőle Isaias, mondván [d]: *Meg nem nyitotta a' száját. Mint a' juh vitetik a' halálra, és meg-némúl mint a' bárány az őtet-nyírő-előtt.* II. A' gonosz-tévő, ha tudgya hogy keresik, fél-felé áll, és el-rejtezik: némellyek, ha külömben el nem szaladhatnak, nyakra-főre ugranak, vagy vízbe, vagy verembe: némellyek, el-hagyván feleségőket és házokat, el-bújdosnak, és idegen földön nagy nyomoruságban élnek. De a' Kriſtus, hogy ártatlanságát meg-bizonyítaná, egy-kevessé az-előtt hogy ellenségének kezőkbe adta magát, magáról neminémű-képpen el-feletkezvén, Tanítványit szép hoszszú beszéddel bátorította és vígasztalta: mivelhogy látta szomorúságokat, melly el-fogta-volt szívőket, szerelmes Uroknak és Mesterőknek keserves el-válásáért. Ahak a' bátorító és vígasztaló beszédnek, egy része a' mái Evangéliom: melyből én-is e' moſtani Predikatzióban üdvősséges tanúságokat szedegetek; hogy kövétkezendő háborúságinkban orvoſságúl lehessenek.

I. *Szóllok az Istenben-valo bizodalomról.*

II. *Szóllok az Isten Házáról, melyben sok lakó-helyek vannak.*

III. *Meg-magyarázom, Mint légyen a' Kriſtus Út, mellyen az Isten házába kell jutnunk.*

ELSÖ RESZE.

MInémű haszna légyen az igaz Hitből származott Istenben-valo Bizodalomnak, Urunk a' mái Evangéliomban meg-jelentette: ki arra íntvén Tanítványit, hogy meg ne háborodgyék a' szívők, utánna vetette az okát, mondván [e]: *Hiszitek az Istenben, és-bennem-is hidgyetek:* az-az; Ha az Istenben hiszitek, el-hívén felőle hogy hatalmas, és irgalmas, bizodalmotok-is vagyon ő-benne hogy meg-szabadít: azon-képpen hidgyétek-el felőlem-is, hogy hatalmas és irgalmas Isten vagyok; és a' hoz-képest bízzatok én-bennem, hogy meg-óltalmazlak titeket. Mondhatták-volna a' szegény Tanítványok: Uram, mint lehet hogy meg ne háborodgyék szívünk? *Imé mi mindeneket el-hadtunk, és tégod követtünk* [f]: a' Zsidók Fejedelmi, és a' *Synagóga* vezéri, halálra gyűlölnek bennünket, hogy hozzád adtuk magunkat. Ekkídig a' te gond-viselésed-által, jó óltalomban voltunk, és senkitől nem tartottunk. Ha valami háboruság talált volna-is, úgy meg-erősítettél és vígasztaltál, hogy azt könnyen el-viselhettük. Most pedig azt mondod, hogy el-mégy tőlünk, és mi oda nem mehetünk: és, mint-hogy keserves kínt és halált kell szenvednod, azt jelented, hogy a' Pásztor meg-ütttetvén, a' Juhok-is el-széllyednek [g]. Annak-előtte, hogy egy közzülünk el-árúl téged [h]; és az Előttünk-járó-is háromszor tagad-meg [i]. Ezekért félünk, bánkodunk, és meg-háborodott szívvel vagyunk. Hogy pedig azt tíltod tőlünk, és azt hagyod, hogy meg ne háborodgyék a' szívünk, chodásnak tetszik. Mint-ha valaki azt mondaná valamelly jámbor fiúnak: Ne bánkodgyál szerelmes és jó gond-viselő Atyádnak el-menetelén: vagy kedves szolgának, és engedelmes tanítványnak; Ne szomorkodgyál jó-akaró Uradnak és szorgalmatos Mesterednek el-válásán: vagy azon társaság-béli Szerzeteseknek; Ne bánnyátok társotoknak gonosz és gyalázatos esetit: vagy az új vitézeknek; Ne búsúllyatok régi látott és próbált Hadnagyotoknak el-pártolásán: vagy a' meg-fáradott úton-járóknak; Ne bánnyátok hogy Kalaúztok el-hágy, és a' kívánt helyre nem érkeztek: vagy a' jó békeség-szerető embereknek; Ne búsúllyatok, hogy veszedelmes hadba hirdetnek benneteket, melynek vége bizonytalan: mert magunkat illyen állapatbā láttyuk. Az-

[a] Ioan. 8. 46
[b] Mat. 27. 14
[c] Ioan. 19. 10.
[d] Isa. 53. 7.
[e] Ioan. 14. 1.
[f] Mat. 19. 27
[g] Mat. 26. 31
[h] vers. 21.
[i] vers. 34.

A okáért, mint-hogy mindenkor nagy szeretettel vóltál hozzánk, ha mi orvoſságod vagyon, jelentſd-meg; kéſzek léſzünk azzal élni.

Ez illyen panaſzolkodáſnak eleit akarván Urunk venni: jeles okát adta, Miért ne kelleſsék a' Tanítványok ſzívének meg-háborodni, mondván: *Hiſztek az Iſtenben, én-bennem-is hidgyetek.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Ha minden ügyben Iſtenhez kell folyamlani, és Dáviddal azt mondani [k]; *Az Ur az én világositáſom és ſzabadúláſom; kitől félek? Az Ur az én életemnek óltalmazója; kitől rettegek?* gondollyátok-meg, mit chelekedtek az Atyáitok, bízván az Iſtenben; úgy-mint Jóſue, Gédeon, Sámſon, és fő-képpen Dávid, ki az iſzonyú Goliátot meg-ölte [l]: az álnok Saúlnak minden inchelkedését el-kerülte [m]: az háládatlan fiának pártolkodását meg-ſzégyenítette [n]; Mellyekből olly nagy bizodalmat vőtt az Iſtē ſegétsége-felől, hogy azt mődotta [o]: *Ha tábor áll ellenem, nem fél a' ſzivem. Ha harcz támad ellenem, én abban bizom.* Az-okáért, ha tí-bennetek meg nem fogyatkozik a' bizodalom, én-bennem el nem fogy a' ſegétség, mellyel győzedelmeſek lehettek minden ſzükségtőkben.

Hinnünk kell azért, hogy győzedelmeſek leheſsünk. Mert, a' mint Sz. János írja [p]; *Ez a' győzedelem, melly meg győzi e' világot, a' mi Hitünk.* Es, a' mint Sz. Pál mondgya [q], Olly paíz, *melyben az igen-gonoſznak minden tüzes nyilait meg-ólthatni.* Mert *a' Szentek-is, a' Hit-által országokat győzek-meg, Igaſságot chelekedtek, az ígéreteket el-vőttek* [r]. A' Kriſtusban hidgyünk pedig; a' mint ő-maga mondgya a' mái Evangéliomban: *Én-bennem-is hidgyetek*, úgy-mint haſonlóban az Atya Iſtenhez, hatalomban, bőlcheségben, jóságban. A' Tanítványok félelme, és bánattya, abból ſzármazott fő-képpen, hogy Urunk-felől chak emberi módon gondolkodtak; és azt vélték, hogy, ha el-távozik tőlők, vagy el-marad nak tőle, gond-viſelőjők nem léſzen. Az-okáért illendő orvoſságot adott nékik; meg-jelentvén, hogy, ha teſt-ſzerént távúl léſzen-is tőlők, abban kárt nem valnak: mert Iſten lévén, mindenütt jelen vagyon, és mindenütt, mindenkor, és mindenben ſegéthet. Ezt a' magyarázatot, Sz. Agoſtonban feltalállyuk; ki imigyen ír [s]: Kövétkőzik tahát, hogy, ha az Iſtenben hiſztek, én-bennem-is hidgyetek: melly nem kövétkőznék, ha a' Kriſtus Iſten nem vólna. Mert ki vólna az, ha kiſsebb ereje és hatalma vólna, hogy azt mondaná valami nyomorúltaknak; Annyi bizodalmotok légyen én-bennem, mint az Iſtenben? hanem ha a' kévélység-miatt fel-fuvalkodott-vólna; melly a' Kriſtushoz, mint az Alázatoſságnak Meſteréhez nem férhetett. Azt kívánta azért Urunk a' Tanítványoktól, hogy az emberi gondolatokat félre-tévén, az Iſteni dolgokról elmélkedgyenek. A' ki vízen általmégyen, ha a' hídról, vagy palóról, az alatta folyó-vizet nézi, ſzédeleg a' feje, és elméje-is meg-tántorodik; ha pedig az égre, vagy álló hegyre néz, nem léſzen ſemmi nyavalyája: azon-képpen ſzóll Urunk, és arra tanittya az Apoſtolokat, hogy midőn a' háborúság vizein által kell kelniek, ne nézzék az emberi dolgokat, hanem az Iſtenieket. mert úgy ſzűnik-meg minden félelmők, ha el-hiſzik, hogy, a' ki el-mégyē és meg-hal, igaz Iſten, és ki-ſzabadíthat mindē veſzedelemből: és mi-képpē hogy, ha ő nem akart vólna ſzenvedni érettünk, és meg-halni, ſenki nem kénſzeríthette vólna: azon-képpen, ha ő meg akar óltalmazni minket, ſenki nékünk ſem árthat.

Mindenkor nagy bizodalmat ſzerzett a' Hívek ſzívében az Iſtennek jelenvólta, és ſegétsége. Innét mondotta Iſaías [t]; *Közel vagyon a' ki engem meg-igazit, ki ſzóll ellenem? Állyunk eggyütt; kichoda az ellenkezőm? Járúllyon hozzám. Imé az Ur Iſten az én ſegétőm; kichoda a' ki engem kárhoztat? Imé minnyájan mint a' ruházat el-kopnak, a' moly éſzi-meg őket.* Jób pedig [u]: *Szabadíts-meg engem Uram, el-helyheſzveſs engem melléd, és akár-ki keze hadakozzék ellenem.* Az Iſten-is, meg akarván némelyeket a' félelemtől menteni, chak azzal biztatta őket. Midőn Jeremías azzal mentette magát [x]; *A, a, a, Uram Iſten, imé nem tudok ſzóllani, mert én gyermek vagyok*: azt felelte az Ur: *Ne mond; gyermek vagyok: mert mindenekre a' mellyekre küldlek téged, el-mégy; és a' miket parancholok néked, meg-mondod. Ne félly az ő orczájoktól, mert én veled vagyok, hogy ki-mentſelek téged.* Midőn Moyſeſt Faraóhoz akarta küldeni az Ur; mentette magát Moyſes, mondván [y]: *Ki vagyok én, hogy Faraóhoz mennyek, és ki-hozzam az Iſraël fiait Egyiptusból?* Kinek chak azt felelte az Ur: *Én veled léſzek.* Midőn Joſuét az Ígéret-földének el-foglalására akarta az Iſten küldeni, azt mondotta néki [z]: *Senki ellenetek nem álhat, életednek tellyes napjaiban. A' mint Moyſeſsel vóltam, úgy léſzek veled: nem hagylak, ſem el nem hagylak téged. Ne rettegj, és ne félly; mert veled vagyon a' te Urad Iſtened mindenekben a' mellyekre mégy.* Midőn az Angyal meg-jelent Gedeonnak, azt mondotta néki [a]: *Az Ur veled leg-erősb férfiu. Es monda néki Gedeon: Kérlek, Uram, ha velünk az Ur,*

miért

k Pſ. 26. 1.
l 1. Reg. 17. 49.
m 1. Reg. 19. & 20. & ſeq.
n 2. Reg. 15. & ſeq.
o Pſ. 26. 3.
p 1. Ioan. 5. 4.
q Eph. 6. 16.
r Hebr. 11. 33
s Trac. 71. & 72. in Ioan.
t Iſa. 50. 8.
u Iob. 17. 3.
x Ier. 1. 6.
y Exod. 3. 11
z Ioſ. 1. 5. 9.
a Iudic. 6. 12.

miért környékeztek-meg minket mind ezek? Mint-ha azt mondotta-vólna: Elégségesnek tartanók mi az Urnak velünk-létét, minden háboruságnak meg-győzésére. És midőn arra küldetett, hogy a' Mádiau kezéből ki-szabadittsa Israëlt, azt mondotta [b]: *Kérlek, Uram, miben szabadítom-meg Israëlt? Imé az én házam-népe leg-kissebb Manasses-ben, és én leg-kissebb az Atyám házában.* Az Ur pedig azt felelte: *En lészek veled; és meg-vered Mádiant, mint egy férfiat.* De a' jámbor Ozias Pap-is, Júditnak, midőn el-menthogy meg-öllye Holofernest, chak azt mondotta [c]: *Menny-el békével, és az Ur légyen veled a' mi ellenségünken-valo bosszú-állásra.* és az vólt mind úti-költsége, 's mind fegyvere. Urunk-is az Apostoloknak, kiket nagy veszedelmekre küldött, utólszor azt mondotta [d]: *Imé én veletek vagyok minden nap, világ végezetig.* Mellyekről meg-emlekezvén Sz. Pál, nagy bátorsággal mondotta [e]: *Ha Isten velünk, kichoda ellenünk.*

Maid hasonló vélekedésben vóltak némelly hitetlen Pogányok-is. Mert azt olvasom a' Sz. Irásban †; hogy, *Midőn el-jutott-vólna az Ur Szövetsége szekrénye a' táborba, szivalkodott az egész Israël nagy kiáltással, és meg-rendült a' föld. És hallák a' Filistæusok a' kiáltás szavát, és mondának: Michoda nagy kiáltás szava ez a' Zidók táborában? És megértek hogy az Ur szekrénye jutott-vólna a' táborba. és meg-félemlének a' Filistæusok, mondván: Az Isten jött a' táborba. És foházkodának, mondván: Iaj nékünk: mert nem vólt illy nagy örvendezés tegnap 's tegnap-előtt. Iaj nékünk. Ki szabadit-meg minket e' Fölséges Istenek kezéből? Ezek az Istenek, kik meg-verték Egyiptust minden chapással.* Azért nékünk chak azon kell szorgalmatoskodnúk, hogy az Istent el ne kergessük tőlünk bűneinkel. Mert *Nem rövidült-meg az Ur keze, hogy meg nem szabadíthatna; sem meg nem nehezült az ő füle, hogy meg ne halgatna: De a'ti hamisságtok szerzettek el-válást ti-közöttetek, és a'ti Istentek-között: és a'ti bűneitek rejtették-el az ő orczáját előttetek* [f]. Ezt a' Pogány Akior-is értette, és okos tanátsot adot Holofernesnek, ha meg-fogadta-vólna; és a' Zidókról azt mondotta [g]: *A' míg nem vétkeztek az ő Istenök színe-előtt, jól vóltanak; mert az ő Istenök gyülöli a' hamisságot. Most azért Uram, tudakozzál, ha vagyon-e valami hamisságok az ő Istenök színe-előtt: mennyünk-fel hozzájok, mert bizonnyal kezedbe adgya őket az ő Istenök, és a' te hatalmasságod igája-alá vettetnek. Ha pedig ninch vétke e' népnek az ő Istene-előtt, nem álhatunk ellenek: mert az ő Istenök meg-óltalmazza őket, és gyalázatra lészünk az egész földnél.*

Ennek az Istenben-valo Bizodalomnak, jeles fondamentoma vagyó. Mert valami kívántatik a'jó óltalmazóban, mind fel-találtatik az Istenben: I. A' Tehetség, vagy hatalom. Melyről senki nẽ kételkedik, ha meg-gondollya, hogy a' Filistæusok táborát meg-futamtatta Jónatas-, és az ő inasa-által [h]: és egy Angyal-által, az Assyriusokban egy érszaka, Száz nyólczvan-öt ezeret vágatott-le [i]. II. Az Akarat. Melyről elégendő bizonyságot tésznek az ő Szeretetinek sok jelei; és olly tulajdonsági, mellyekkel minden egyéb szeretetet felyül-halad. Mert az, Elsőben; Örökké-valo: és *a' világ teremtése-előtt választott minket a' Krisztusban* [k]. melly Választás, chak szintén a' szeretetből származott: mellyet mí nem érdemelhettünk, mert nem-is vóltunk. Másodszor; Nem változó, hanem álhatatos. ki, mint-hogy azt mondgya Jeremiás-által [l], *Örök-szeretettel szerettelek téged*, azt soha meg nem únta, sem meg nem bánta. mert *Meg-bánás-nélkül vannak az Isten ajándéki* [m]. Harmadszor; Szorgalmatos, és munkálkodó. Mert a' Szeretet vitte arra, hogy a' világot minden benne-valókkal teremtené, meg-tartaná, és abban az embernek kivált-képpen gondgyát viselné, őtet óltalmazná, és igazgatná. Azért mondgya Salomon az Isten Bölcheségéről, melly mind egy az ő Szeretetivel; hogy [n], *A' hozzája méltókat keresvén, környúl-jár, és az útakon vígan mutattya magát azoknak, és minden gond-viseléssel mégyen eleikbe.* Negyedszer; Türő: nem hirtelen: és, a' mint Salomon mondgya [o], *Látatlanná tészi az emberek bűneit, a' penitentziáért*: és a' kik meg-térnek, örömeſl bé-fogadgya; sőt nagy szeretettel eleikbe mégyen, mint a' tékozló fiúnak az attya. Végezetre; Minden-féle Szeretetnek tekélletessége ő-benne találtatik: I. A' Pásztoré; a' mint Szent Dávid jelenti [p]: *Az Ur igazgat engem, és semmi heával nem lészek, a' legeltetés helyére helyheztetett engem.* II. A' Mives-emberé: mert Ő *alkotott minket* [q]. Azért mondotta Dávid [r]: *Uram, a' te kezeid alkotmányit meg ne útállyad.* III. Az Úré; a' mint azon Dávid jelenti, mondván [s]: *Uram, a' te szolgád, és a' te szolgálód fia.* és [t]; *Imé mint a' szolgák szemei, az ő Urok kezeiben: úgy a' mi szemeink a' mi Urunkra Istenünkre, míg könyörüllyön rajtunk.* IV. Az Atyáé. Azért mondotta Moyses [u]: *Nem-de nem ő-e az Atyád, ki birt téged, és alkotott, és teremtett téged?* Dávid pedig [x]: *Az atyám és anyám el-hadtak engem, az Ur pedig fel-vett engem.* V. Az Anyáé; melyről ő-maga emlekezik Isaiásnál [y]: *Vallyon el-feledkezhetik-e az aszszony az ő magzattyáról, hogy ne könyörüllyön az ő méhe fián? és*

A

b Iud. 6. 15.

c Iudith. 8. 34

d Mat. 28. 20

e Rom. 8. 31.

† 1. Reg. 4. 5.

B

f Isa. 59. 1.

g Iudith. 5. 21 24.

C

h 1. Reg. 14. 14.

i 4. Reg. 19. 35.

k Eph. 1. 4.

l Ier. 31. 3.

m Rom. 11. 29.

D

n Sap. 6. 17.

o Sap. 11. 24

p Psf. 22. 1.

q Psf. 99. 3.

r Psf. 137. 8.

s Psf. 115. 7.

t Psf. 122. 2.

u Deut. 32. 6.

x Psf. 26. 10.

y Isa. 49. 15.

A

hogy ha az el-feletkezném-is, de én el nem feletkezem rólad. VI. A' Vő-legényé, az ő Jegyeséhez; a'mint Oseásnál jelentette, mondván [z]: *Magamnak jegyezlek téged örökké.* Melyhez-képeſt mondotta Sz. Pál-is [a]: *El-jegyeztelek titeket egy férjfiúnak tiſzta ſzűzül adni a' Kriſtuſnak.* De mind ezeket-is felyűl-haladgya: mert azok-közzűl ſenki olly iſzonyú dolgokat nem ſzenvedett az ő Szerelmeséért, mint a' Kriſtus mi-érettünk: ſenki tulajdon Teſtével Vérével nem táplálta azt, mint minket a' Kriſtus: ſenki magát annak jutalomúl nem adta, mint nékünk a' Kriſtus. Méltó tahát, hogy mi-is ſzereſsük a' Kriſtuſt, és minden bizodalmúnkat ő-benne helyhezteſsük, mint Iſtenünkben.

[z] Oſe. 2. 19.
[a] 2. Cor. 11. 2.

De vedd eſzedbe Sz. Bernárdból; hogy Három rend-béli emberek találtatnak, kik a' Bizodalom-ellen vétkeznek: Némellyek nem bíznak: némellyek kétségbe eſnek: némellyek heában bíznak. Az Első rend-béliek, magok erejében bízván, és dicſekedvén, az Úr óltalmától el-távoznak. A' Máſik rend-béliek, chak a' magok erőtlenségéről gondolkodván, el-fogynak, és a' kétségbe eſéſnek lelkétől el-nyomattatnak. A' Harmad rend-béliek, bíznak ugyan az Úrban; de az ő óltalmához-képeſt úgy hízelkednek magoknak, hogy a' bűnből ki nem térnek: és ezeket a' reménség, mint-hogy ſzeretet-nélkül vagyon, meg-ſzégyeníti. Ezek-közzűl, ugy-mond a' Sz. Doktor, ſenki nem lakik a' Fölségeſnek ſegétségében: mert az Első, a' maga érdemiben lakik; a' Máſik, a' győtrelmekben; a' Harmadik, a' vétkekben. A' Harmadik lakáſa, tiſztátalan; a' Máſiké, nyughatatlan; az Elsőé, bolond és veſzedelmes. Melyből azt hozhattyuk-ki; hogy, chak azok laknak az Iſten ſegétségében, kik ſemmitől, a' mi az ég-alatt vagyon, nem félnek: azért, hogy a' Hitnek paíza, és a' Reménségnek ſiſakja óltalmazza őket. Azokat Dávid a' Sion hegyéhez haſonlította, mondván [c]: *A' kik az Úrban bíznak, mint a' Sion hegye: nem mozdúl-meg örökké a' ki Jeruſalembe lakik.* Mert, mi-képpen a' nagy hegyeket, ſemmi meſterséggel fel nem forgathatni: azonképpen, az Iſtenben-bízót, ha valaki háborgattya, olly erőſnek és győzhetetlennek találtya, hogy ſemmit nem árthat néki, és jó igyekezetiben-valo álhatatoſságából ki nem mozdíthattya. Az-okáért, midőn Dávid az Iſtenben bízónak képében azt mondotta-vólna [d]; *Te vagy óltalmam a' háboruság-ellen, melly környűl vőſt engem: én örvendezéſem, ſzabadíts-meg engem az engem környűl-vévőktől:* leg-ottan utánna vetette az Iſtennek feleletét: *Értelmet adok néked, és meg-tanítlak téged az úton, mellyen járſz: meg-állatom rajtad a' ſzemeimet:* az-az, el nem fordítom rólad, hanem ſzűnetlen reád nézek, és gondodat viſelem. Valóban gondúnkat viſeli, és azon igyekezik, hogy az Atya-Iſten házába vigyen bennűnket: melyben noha ſok lakó-helyek vannak, mindazáltal magunk erejével eggyikbe ſem juthatunk, hanem az ő ſegétsége kívántatik hozzá. és azért kell ő-benne bíznunk, mert az ő-benne-bízókat ſegéti.

[b] *Serm. 1. in Pſ. 90.* Non fidentes. Diffidentes. Fruſtra fidentes.
[c] *Pſ. 124. 1.*
[d] *Pſ. 31. 7. 8.*

B

C

D

II. RÉSZE.

SEmmivel gyakrabban nem bátoríttyák a' jó Hadnagyok a' vitézeknek el-lankatt ſzívőket, mint nyereséget ígérvén nékik, mellyet fölőtte igen kívánnak. *Annibal*, meg-fáradott vitézit, Olaſz-országnak gyönyörűſéges ſzép tér-mezeivel vídámitotta. Nagy Sándor, eſzébe vévén vitézinek meg-háborodott ſzívőket, azért, hogy, *Darius* Királynak arannyal és ezűſtel tündöklő ſeregitől tartottak; azt gondolván, hogy ſzívők-is helyén vagyon (mint-hogy nem illik ſzamárhoz veres nyereg, ſem félénk Katonához friſs fegyver:) azzal biztatta és vígaſztalta, hogy a' *Darius* hadában, ninch ſemmi a' mitől félni kellene; de ſok vagyon a' mit méltó ſzeretni és kívánni; a' temérdek kinch, és drága præda 's nyereség. De ezekben a' Hadnagyokban, az nagy fogyatkozás vólt, hogy nem tudták a' harcznak végét, és bizonyoſok nem vóltak a' diadalom-felől: mivelhogy, ſem az ellenség erejét magoktól meg nem ronthatták, ſem az ő vitézőknek erejét meg nem nagyobbíthatták. Nem vólt ez a' fogyatkozás a' mi Hadnagyunkban: az-okáért, bátorítani akarván a' meg-háborodott Tanítványit, Elsőben-is azzal biztatta, hogy ő Iſten, ki minden veſzedelemből kimentheti, és minden ellenségőkön győzedelmeſsé teheti őket. és azért mondotta: *Hiſztek az Iſtenben, én-bennem-is hidgyetek*, mert igaz Iſten vagyok. Az-után, a' Jutalomnak, vagy nyereségnek nagy-vóltával bátorította, mondván: *Az én Atyám Házában ſok lakó-helyek vannak*: az-az, noha mindenre én ſegétlek titeket, és én erőmmel 's fegyveremmel léſztek győzedelmeſek: mindazáltal, a' nyereség éppen tiétek léſzen; és az nem kichiny, hanem az Atyám háza, melyben ſok lakó-helyek vannak.

De mi-

De mivelhogy Urunk gyakorta emlegette hogy az Atyához mégyen, azt alíthatták a' szegény egy-ügyű Tanítványok, hogy az Attya Házát, vagy Országát magának foglallya, és ők ki-rekednek: az-okáért, nagy bánattyok és búsúlások lehetett; holott a' Krístus követéséért, a' magok házát-is el-hadták vólt, és a' Synagogába sem akarták őket fogadni; és úgy, a' mint szokták mondani, a' két szék-kőzőtt a' padalatt maradtak. Ez illyen gondolatnak eleit vőtte Urunk, emlekezvén az Attya Házáról, melyben sok lakó-helyek vannak. Mint-ha azt mondotta-vólna: Ne véllyétek hogy azért megyek-el, hogy, magamnak helyt foglalván, titeket ki-rekesszelek; *mert helyt készíteni megyek néktek: hogy a' hol én vagyok, ti-is ott legyetek* c. Nem rekedtők-ki a' helynek szorosága-miatt: mert *az Atyam házában sok lakó-helyek vannak*: és *Nagy az Isten háza, és széles az ő örökségének helye* f. Én e' világon veletek egyűtt szarándok és jövevény vóltam: úgy hogy, noha *A' rókáknak lyukok vagyon, és az égi madaraknak fészkek: de az ember fiának ninch a' hová fejét le-hajtsa* †. Azért most el-megyek, hogy állandó helyt szerezzek, mind magamnak 's mind néktek. Az én Híveim, valamíg e' világon vannak, mint vitézek, vagy szarándokok, sátorokba vagy hajlékokba szálnak: de Meny-országban, lakó-helyők, vagy házok lészen, melly örökké meg-marad. Mert tudgyuk hogy *Ninch itt maradandó városunk*, hanem jövendőt keresőnk g. Es *ha a' mi földi házunk, a' melyben lakunk, el-bomol, épűlésünk vagyon az Istentől; nem kézzel chináltatott, örökké-valo házunk mennyekben.* Az-okáért, ha nem kell annak bánkodni, és szívében fel-háborodni, a' ki romlandó szállásról, vagy vendégfogadó házból ki-vitetik, hogy a' maga jól építtetett, és minden szükséges dolgokkal fel-ekésíttetett házába költőzteséssék: néktek sem kell bánkodnotok, ha az én elmenetelem-után, a' Mártyromság-által a' más világra költőztetnek benneteket. Se azon félve búsúlnotok, ha néktek több háboruságtok lészen egyebeknél: mert a' munkához-képest, adatik a' jutalom; nagyobbért nagyobb, kisebbért kisebb. mert, *Ki-ki mind tulajdon jutalmát vészi az ő munkája-szerént* h: és; *A' ki szűkön vét, szűkön-is arat: és a' ki áldásokkal vét, áldásokkal-is arat* †.

Szokások a' Fő embereknek és Fejedelmeknek, hogy házat chináltatván, külömb-külömb-féle lakó-helyeket rendellyenek; és mint-hogy külömb-külömb rend-béli szolgákat tartnak, az állapathoz- és tiszthez-képest kell a' lakó-helynek-is lenni: és valamelly Udvarban az a' rend-tartás meg nem tartatik, merő zúrzavar minden dolog; és a' lovászok a' Tanáts Urakkal, a' peszérek a' Komornyikokkal eggyűtt-hevernek. A' Pokol Fejedelme, az ő Udvarában semmi jó rendet nem tart: és azért módgya Jób; hogy az, † *a' nyomorúság és setétség földe, a' hol a' halál árnyéka, és semmi rend, hanem örök iszonyúság lakik*: de a' Meny-ország Fejedelme, kit Isaías *Békeség Fejedelmének* nevezett i, szép rendet tart az ő Udvarában. melyben példázta őtet a Békeséges Király, Salomon; kinek Udvárában olly szép rend-tartás vólt, hogy a' Sábai Királyné el-chodálkozott rajta: *Látván*, úgy-mond a' Sz. Irás k, *a' Sábai Királyné, Salomonnak minden bölcheségét, és a' házat mellyet épített-vala, és a' szolgai lakó-helyeit, és az udvarlók rendit, nem vala többé lélekzete.*

Két Háza vagyon pedig az Istennek: Eggyik e' Világon, másik Meny-országban: eggyik ideig tart, és vége lészen; másik örökké meg-marad, és vége nem lészen: eggyik a' Vitézkedő Anyaszentegyház, melyben azok laknak, kik mind-úntalan hadakoznak sok-féle ellenség-ellen; tudni illik, a' Test-, Világ-, és Ördög-ellen; másik a' Győzedelmes, vagy dichőséges Anyaszentegyház, melyben azok nyugodnak és örvendeznek, kik a' meg-nevezett ellenségeken diadalmot vőttek, és már egyéb dologban nem foglallyák magokat, hanem örökkön örökké dícherik az Urat l. Az Elsőről, emlekezik Sz. Pál, midőn Timotheus Püspőknek azt írja m: *Tudgyad mint kellyen néked forgolódnod az Isten Házában, melly az élő Isten Anyaszentegyháza, az Igaság oszlópa, és erős támasza.* A' Másikról-is azon Szent Pál emlekezik, mondván n: *Tudgyuk, hogy ha a' mi földi házunk, a' melyben lakunk, el-bomol, hogy épűlésünk vagyon az Istentől; nem kézzel chináltatott, örökké-valo Házunk mennyekben.* Mind a' Két Házában szép rendet tart az Isten, és sok lakó-helyeket szerzett. Az nálunk-valóról mondotta Sz. Pál o: *Mindenek tiszteséggesen, és rend-szerént légyenek.*

Es láttyuk, hogy a' Keresztyén Anyaszentegyházban Rend vagyon. Elsőben; A' Személyek-kőzőtt. Mert vannak Egyházi szolgák, kik-kőzőtt sok-féle, de szépen-eggyező rend vagyon; úgy-mint, Püspőkök, Ersekek, Patriárkák, Kardinálok, &c. mellyet fel nem találsz az Újtóknál. Vannak Világi tiszt-viselők-is; és azok-kőzőtt-is szép és illendő rend vagyon: mellyet, noha még valamennyíre, meg-tartottak az Újító atyafiak; mindazáltal, abban-is sok zúrzavart találni; és végtére egy Babyló-

A

c Ioan. 14. 2. 3

f Bar. ch. 3 24

† Mat. 8. 20.

B

g Hebr. 13. 14.

h 1. Cor. 3. 8. † 2. Cor. 9. 6.

C

† Iob. 10 22. i Isa. 9. 6.

k 3. Reg. 10. 4.

D

l Pſ 83. 5. m 1. Tim 3. 15.

n 2. Cor. 5. 1.

o 1. Cor. 14. 40.

A

niai gyülvész, lészen minden rend-tartások. Másodszor; A' mi Anyaszentegyházunkban, Rend vagyon az Idők-között. Mert, vannak Dolog-tévő napok, és vannak Innep-napok-is, mellyeken a' Hívek kivált-képpen az Isteni szolgálatban foglallyák magokat. Ennek az Újitóknál, chak valami párája, vagy árnyéka találtatik; és gondolom, hogy az-is nem sokáig tart. Harmadszor; Nálunk Rend vagyon a' Helyekben-is. Mert vannak Egyházak, vagy Templomok, mellyek úgy rendelteknek az Isteni szolgálatra, hogy azokban világi dolgokat nem illik chelekedni. Ez-is, az Újitóknál lassan-lassan el-kél, és majd kevés külömbség lészen az ő pajtájok- és Synagogájok-között. Vedd eszedbe; hogy, noha a' mi Anyaszentegyházunkban sok rend-béli emberek vannak; Szűzek, Özvegyek, Házaság-béliek, Papok, Barátok, Remeték: mindazáltal minnyájan eggyeznek a' Hitben, melly-által láttyák az Istent; nē szinről-szinre ugyan, hanem, a' mint Sz. Pál mondgya [p], *Tükör-által homályban.* ki azt-is írja [q]; hogy, *a' Krisztus a' Hit-által lakik a' mi szíveinkben.*

p 1. Cor. 13. 12
q Eph. 3. 17.

A' mi a' Mennyei Házat illeti, abban-is szép rend vagyon; és sok lakó-helyek találtatnak, az Erdemnek, és a' Jutalomnak mi-vóltához-képest. Melyről, szép hasonlatosság-által beszél Sz. Pál, mondván [r]: *Más a' Nap fényessége, más a' hóld fényessége, és más a' chillagok fényessége. Mert a' chillag külömbőz a' chillagtól a' fényességben. Így a' holtaknak fel-támadása-is.* Ez-ellen, ha azt mondod; hogy a' Chelédes ember a' Szőlő míveseknek eggyaránt fizetett, és mindeniknek egy-egy pénzt adatott: mellyel Urunk azt akarta jelenteni, hogy a' Bóldogságnak állapattyában külömbség nem lészen, hanem, mind sok, 's mind kevés ideig-valo munkáért, azon-egy Jutalmat adnak: Én azt felelem; hogy a' Bóldogság jutalmát, Egynek-is mondhattyuk, és Sok-félének-is. Egynek: mert minnyájan azon egy Istent láttyák, és annak látásában lészen a' Bóldogságnak veleje. Sok-félének pedig; mert azon egy Istent nem minnyájan eggyaránt, és egy módon láttyák, hanem, ki-ki az ő Erdemének mivóltához-képest, világosban, vagy homályosban. Ha sokan egy kútra mennének, minnyájan azon vízből innának ugyan, de nem minnyájan eggyaránt, hanem ki-ki az ő szomjusága-szerént, többet vagy kevesbet; a' mint Sz. Gergely mondgya [s]. Ha tíz edényt vinnél a' pinczébe, és ugyan-azon jó borral tőltenéd-meg: mindenik teli leñe ugyan jó borral, de a' nagyban több vólna hogy-sem a' kichinyben; azért, hogy több férhetett abba, hogy-sem ebbe.

r 1. Cor. 15. 41.

B

s Lib. 4. Moral. cap. 42.

C

Bizonyos dolog, hogy a' Malaszthoz-képest adatik a' dichőség: mert a' Malaszt, a' Dichőségnek magva; a' Dichőség pedig, a' Malaszt-nak gyümölche. Az-okáért, a' mint e' világon sok-képpen mondatnak a' Szentek tellyeseknek Malaszttal, vagy Sz. Lélekkel, kinek ajándéka a' Malaszt: azon-képpen minnyájan tellyesek lészünk Dichőséggel, de nem egy módon. Azt olvasuk a' Krisztusról [t]; hogy *Tellyes vólt Malaszttal és igasággal.* Gabriel Angyal a' Szűz Mariát-is *Malaszttal tellyes*nek mondotta [u]. Sz. Lukách pedig, Sz. Istvánról-is azt írja [x]; hogy *Tellyes vólt Malaszttal és Sz. Lélekkel*: de ki nem tudgya, hogy külömbőző Tellyesség vólt bennek? A' Krisztusban olly Tellyesség vólt, hogy *Az ő tellyes-vóltából vöttünk mi-is minnyájan*, még a' Bóldogságos Szűz-is. Kivíszontag, Tellyes-vóltával a' több Szenteket meg-haladta, mint a' Malaszt-adójának Szent Annya. Szent István-is, az ő állapattyához-képest, Tellyes vólt; mint ki a' Malasztnak Uráért, a' Krisztusért, elsőben ontotta vérét, és adta életét. Így láttyuk, hogy azon éteknek ézit nem minnyájan eggyaránt érzik, hanem a' szájok állapattyának külömbségéhez-képest. Azon Napnak fényessége, nem eggyaránt gyönyörködtet mindē szemeket. Azon tanitást nem eggyaránt értnek minden halgatók. Azon ének-szó, nē eggyaránt illet minden füleket. Azon ok, nem eggyaránt indit minden akaratot: hanem mindenikben nagy külömbség találtatik. Annak-fölötte, egynek mondatik a' Bóldogság és Dichőség; mert, a' mint Sz. Agoston magyarázza [z], minnyájan örökkön örökké fogják bírni, és senki nem tovább a' másiknál: de a' Vitézkedő Anyaszentegyházban, ki több, 's ki kevesebb ideig vitézkedik; jóllehet mindeniknek életének végéig kell vitézkedni. mert, valaki a' Vitézkedő Anyaszentegyházban, életének végé-ig meg nem marad, soha a' Győzedelmes és dichőséges Anyaszentegyházban, az örök életet el nem kezdi; hanem, az idő-szerént-valo halála-után, az örök halálra mégyen.

t Ioan. 1. 14.
u Luc. 1. 28.
x Act. 6. 8.

D

z Tract. 67. in Ioan.

De térjünk az Atya-Isten Házához: melyből nagy vígaszta lások lehet a' Híveknek, hogy kész lakó-helyök vagyon Meny-országban; chak hogy abból magok gond-viseletlenségökből ki ne maradgyanak: és annál-is nagyobb vígaszta lások lehet abból, hogy sok lakó-helyek vannak, és kinek-kinek az ő munkája- és érdeme-szerént rendeltetik helye. Mert, ha történet-szerént osztatnék a' hely, sokaknak nem vólna kedvök

vők nagy Igasságra: és, azt alítanák, hogy kevésbel-is annyit érnek. De mivelhogy a' múnka-szerént lészen a' jutalom; és ki-ki, mentől többet chelekedhetik, annál több hasznát vészi; valakinek igaz és eleven Hiti vagyon, nagyra igyekezik, az Istennek ígéretiért. A' kik azért azt szokták mondani; hogy ők meg-elégesznek az ajtómegett-valo hellyel-is Meny-országban, chak belé mehessenek: nyilván meg-mutattyák, hogy ninch igaz eleven Hitők. Mert, ha valóban el-hinnék minémű dichőség az örök Boldogság, és hogy annak mértéke a' munkának mértékét követi, külömben beszéllenének: holott e' világi állapatban, nem elégesznek-meg az utólsó hellyel, hanem az elsőre kívánkoznak. és ki-ki az ő állapattya-, és hivattallya-szerént azon igyekezik, hogy többeket hadgyon háta-megett, hogy-sem előtte lásson: és nem hogy utólsó akarna lenni, de az első helyt sem akarná másnak engedni.

Ennek a' Mennyei Jutalomnak emlekezete, nagy őszt őnünk lehet minden jóra; a' mint chak e' világi dolgokból-is ki-tetszik, és a' Pogány Bölchek-is által-látták. Egy *Persa* azt kérdette *Lysander*től; Michoda birodalmat ítélne leg-jobnak? Kinek azt felelte *Lysander*: A'melyben a' Jó érdemeknek méltó jutalmok vagyon. *Demosthenes* pedig, azt mondotta: Mi-képpen az, a'ki bűnteréſt rendel a vétekért, azt jelenti hogy senkinek nem akar boszszúságot tenni: azon-képpen, a' ki a' jó chelekedetért Jutalmat nem ád, azt jelenti hogy semmi jót nem akar mivelni. *Antisthenes* fő túdós Filósofus volt, de kevés tanítványi és halgatói voltak; azért, hogy (a'mint ő szokta volt mondani) ezűst veszszővel kergette-el őket; az-az, nagy fizetést kívánt tőlők. Méltó tahát, hogy a' Kristus Iskolájában sok Tanítványok légyenek: mivelhogy ő nem kér fizetést a' Tanítványoktól, hanem inkább Jutalmat ád nékik; és olly Jutalmat, melyhez-képest minden világi kinch, és gazdagság, ollyan mint a' mák-szem az egész földhöz-képest, vagy egy chöpp víz az egész tengerhez-képest.

Ezt jól meg-gondolták az Isten Hívei, és mindeneket nagy jó szívvel meg-chelekedtek, és minden háborúságot örömest el-szenvedtek, azt mondván Dávidal [a]: *Meg-hajtottam a' szívemet, a' te igasságidnak meg-chelekedésére örökké, a' jutalomért.* Midőn Sz. Ferencznek a' szemei meg kezdettek volt homályosodni, a' sok köny-hullatások-miatt; és arra íntenék, hogy meg-mértékellye magát, ha szeme-világát el nem akarja veszteni, azt felelte: Nem méltó hogy szemünk világát (melly kőz a' legyekkel) úgy szeressük, hogy azért az örök Világosságnak látogatását, chak egy keveset-is meg vessük. Mellyel azt jelentette, hogy sokkal nagyobb gyönyörűségét érzette a' köny-hullatásnak, hogy-sem a' szeme világosságának. Mit mondott-volna az örök Boldogságnak gyönyörűségéről, ha illyen nagyra bőchüllötte a' világon-valo lelki vígasztaláſt? A' *Siciliai* Károly fia, Sz. Lajos, *Tolosai* Püspök, e' világi Ország birodalmát meg-vetette a' Mennyei dichőségért, és azt mondálta: Michodák ezek a' földi országok, azokhoz a' nagy Tartományokhoz-képest, mellyek oda-fel vannak? *Baptista Egnatius* azt irja [b]; hogy *Recarédus* Hispaniai Király, igen kívánta a' Mennyei jutalmat. és midőn az Attya halállal fenyegette, azért, hogy az *Arianus*ok Eretnekségétől búlchút vőtt, azt felelte: Igen jól chelekeszel velem Atyám; mert, ha te-tőled meg-ölettetvén, ez Országot el-veszteném, a' Mennyei Szentekkel örök Országot nyerek. *Munsterus* azt írja [c]; hogy a' *Sabaudiai* Herczeg *Amadeus*, minden-nap nagy sereg küldúst táplált maga költségével: és midőn némelly Fejedelmek Követi azon chodálkoznának, hogy Udvarában chak egy nyúlászó Ebet sem látnának; a' szegényekre mutatván, azt mondotta: Ezek az én agaraim, kikkel a' Meny-országi dichőséget vadászom. Ezek valóban elméjőkben forgatták a' Mennyei Jutalmat, és azért gyakorlották magokat szorgalmatosan minden jóban.

[a] *Psal* 118 112.

[b] *Lib.* 1. *cap.* 2

[c] *Lib.* 2. *Cosmogr.*

III. RÉSZE.

MOndhatta-vólna valaki Urúnknak: Im hallyuk hogy az Atyádhoz készülsz, kinek Házában sok lakó-helyek vannak, úgy hogy mi sem rekedünk-ki abból: de azt kívánnók tudni; Mi módon, és mi úton kellene oda jutnunk? Erre szépen meg-felelt Urunk, mondván [d]: *Én vagyok az út, és az igasság, és az élet. Senki az Atyához nem mégyen, hanem chak én-általam.* Ebben függ a' mi üdvősségünknek kezdete, elő-menetele, és vége. Kezdete, a' bűnről-valo által-menetel az Igasságra, vagy az Isten haragjából az ő Malasztyára és kedvére: Elő-menetele, az Igasságnak meg-értése: Vége, az örök életnek örökségül-valo birása. A' Kristus azért Út, példájával; Igasság, tanításával; Élet, a' jutalomnak ígéretiben. Ő a' keresőknek, tévelygés-nélkül-valo Úttyok; a' meg-találóknak, chalárdság-nélkül-valo Igasságok; a'

[d] *Ioan.* 14. 6.

meg-

A meg-maradóknak, fogyatkozás-nélkül-valo Életök. Midőn, úgy-mond *Theophylactus*, a' Chelekedethez fogsz, a' Kristus útaddá légszen: midőn az Elmélkedésben forgasz, igasságoddá légszen. De mint-hogy némellyek úgy gyakorlyák magokat a' Chelekedetben, és úgy forognak az elmélkedésben-is, hogy az élethez nem jutnak; azért, hogy hű dichőségért kedvellik a' Jószágos chelekedetet, és itten vészik jutalmokat; és hogy a' vélekedésekben nem igaz értelemben vannak, és az igaz útból kitántorodnak: az Úthoz, és az Igassághoz, a' Chelekedethez, és Elmélkedéshez adatott az Élet-is. mert, mind a' Jószágos chelekedeteknek gyakorlásában, 's mind az Istenről-valo elmélkedésben, nem az halandó emberek díchéretire kell figyelmezznünk, hanem az örökké-élőre.

Mivelhogy igen hasznos, és gyönyörűséges az édes JESUSról elmélkedni, és beszélgetni; tekintsük meg valoságosan, mint légyen mi Útunk az áldott JESUS az ő Sz. Attyához. mert mint-hogy az Életre akarunk jutni, szükség hogy jól tudgyuk az Útat, melly arra viszen. holott a' mint szokták mondani, jobb az úton járni sánta lábbal-is, hogy-sem az út-kivül futni: mivelhogy, mentől hamarébb fúr az ember az út-kivül, annyival meszszebb mégyen az úttól. B

a Jer. 6. 16. *Állyatok az úton*, úgy-mond Jeremiás [a], *és lássátok-meg; és kérdezkedgyetek a' régi ösvényekről, melly ik légyen a' jó út, és azon járjatok.* Melyre annál szorgalmatosbaknak kell lennünk, mentől több akadályokat teszen, és ártalmasb tőröket vét a' mi útunkon az Ellenség. Azért panaszolkodott Dávid, mondván [d]: *Ez úton, mellyen járok-vala, tört rejtének-el nékem.* De azt-is meg kell gondolnunk, hogy ninch több Egy Útnál: mivelhogy Urunk nyilván mondgya; hogy *Senki az Atyához nem mégyen, hanem ő-általa.*

d Ps. 141. 4.

Útnak mondatik pedig a' Kristus, egy-néhány Okokért: Első az; hogy ő ismértette-meg az Atya-Istent velünk: *Meg-jelentettem*, úgy-mond az Atyának [c], *a' te nevedet az embereknek.* akkor, tudni illik, mikor az Attyának véghetetlen jó-voltát, irgalmasságát, és igasságát bőlcheségét, és hatalmasságát (mellyek az-előtt e' világon keveseknél voltak tudva,) e' világra-valo jövetelével, és kín-szenvedésével 's halálával, világosan meg-mutatta; úgy hogy kezünkel-is meg-tapasztalhatnók. Továbbá, mikor az Attyának törvényét és parancholatit, a' mellyek-által kell Meny-országba mennünk, nyilván elénkbe adta, és meg-magyarázta; mellyért őtet a' Próféta, az Igasság Tanítójának nevezte [f]; *A' te szemeid*, úgy-mond, *látni-fogják a' te oktatódat, és a' füleid meg-hallyák a' hátad-megett intőnek szavát.* Innét mondotta Urunk [g]: *Ha az életre bé akarsz menni, tartsd-meg a' parancholatokat:* az-az: Ím én tanításommal megmutatom az életre-valo útat, mellyen bizonnyal és bátorságosan el-juthatsz.

c Luc. 17. 6.

C

f Isa. 30. 20. 21.

g Mat. 19. 17

Második Oka az; hogy, nem chak szóval tanította az életre-valo útat, hanem sokkal inkább jeles Jószágos chelekedeteknek féneys példáival. Ki, mihelyen e'világra jött, az istállóba szállott; a' jászolba fekütt; az-után sok nyomorúságokat, háborúságokat, káromlásokat, üldözéseket szenvedett; és végezetre, sok keserves kínok-után, gyalázatos halállal meg-őletett. mellyekkel minket oktatott, példát adván az Alázatosságra, Engedelmességre, Békeséges szenvedésre, Szeretetre, és egyéb Jószágos chelekedetekre. Az-okáért, mint igaz Tanító, hátúl intett, hogy az üdvösségnek Útát meg-mutatná; és, mint hűv Kalauz, példáival elől-ment és vezetett. Az bizonyos dolog, hogy *Omnis Christi actio, est nostra instructio*; a' Kristusnak minden chelekedete, mi oktatásunk. Azért mondotta, úgy-mond Sz. *Leo*, Kristus Urunk magát Útnak; hogy a' Mesternek maga-viselése, a' tanítványnak példája lenne: és azt az alázatosságot választaná a' szolga, a' mellyet követett az Úr. D

Harmadik Oka az; hogy tulajdon-képpen, az ő Szenvedése- és Halála-által, Útnak mutatta magát. Mert azzal, meg-rontván a' Bűnt és a' Halált, azt nyerte nékünk, hogy szabad útunk lenne Meny-országra, melly az-előtt bé-zárva volt: mint-hogy Adám atyánk az ő engedetlenségéért, nem chak ki-űzetett Paradichomból; hanem, *a' Paradichom-eleibe Kerubim-is helyheztetett, tüzes és két-élű kardal, az Élet fája útának őrizetire* [h].

h Gen. 3. 24.

Negyedik Oka az; hogy ő szerzette, és rendelte az Uj Testamentom-béli Szentségeket. Mellyekkel, nem chak meg-gyógyúl a' gyarló és nyavalyás természet, hanem igen meg-is vastagúl, hogy botlás- és tántorodás-nélkül, szűnetlenül, fáradság-nélkül járhasson az igaz úton; és arról az Ellenségnek, se ereje, se álnoksága, el ne téríthesse. Innét módotta Isaías [i]; hogy a' Messias el-jövetele-kor, *a' borgas útak egyenesekké lésznek, és a' daraboson sima útakká.* Mert a' Szentségek-által adatott Malaszt, igyenes útat szerez Meny-országra. Valóban illendő névvel nevezték Kristus Urúnkat a' Környül-metélkedéskor JESUSnak, az-az, Üdvözítőnek: melly név, tiszti- és hí-

i Isa. 40. 4.

vatallya-szerént-valo vólt; mint a' Mester-embereknek adatott nevek, az ő mesterségőkért. A' Kép-iró, Kép-faragó név, azt jelenti, hogy a' kik azokat viselik, affélemesterséggel keresvén kenyerőket, szűnetlen abban forognak: úgy a' Kristus, azért neveztetett Üdvözítőnek, hogy tellyes életét az emberek üdvősségében foglalta, minden alkolmatosságot kereivén arra. De külömbség-is vagyon a' Kristus- és a' Mester-emberek-közőtt: mert ezek, chak nappali és éjjel munkájokkal gyakorlyák mesterségőket; de a' Kristus, annak-fölötte keserves kínt és halált-is szenvedett a' mi üdvősségünkért. Továbbá, a' Mester-emberek azért szorgalmatoskodnak mesterségőkben, hogy táplállyák magokat; mint-hogy egyéb-képpen nem-is élhetnének: de a' Kristus, fő-képpen mi-érettünk munkálkodott és fáradott; magának semmi haszsnot nem szerzett, a' dichőségnek és bóldogságnak öregbülésére. mivelhogy az ő Malasztya nem-is nevekedhetett, tellyes lévén azzal, fogantatásának első szem-pillantásától-fogva.

A

Vedd eszedbe; hogy ebben a' Kristusnak kegyelmes Jó-téteményében, Négy dolgot találunk, mellyek nem nevekedhettenek, sem öregbülhettenek: I. A' mi-nékünk nyert az Üdvözítő az ő munkájával; melly az Örők élet, és az Isten Bóldogságában-valo részesülés: melly Bóldogságnál nagyobb nem lehet. II. Annak az arra, az Isten Fiának Vére és élete: melynél méltóságosb és bőchülletesb nem lehet. III. Oka annak, *Nem a' mi igasságunknak chelekedeti* [k], *hanem az ő irgalmassága:* melynél nagyobb nem lehetett; mert mi, nem irgalmaságot, hanē haragot, és örők kárhozatot érdemlettünk. IV. Az Ajándékozónak méltósága, az Istennek eggyetlen-egy szülőtt Fia, az örökké-valo Világosságnak fényesége, és az Isten fényességének makula-nélkül-valo tükőre [l], és az ő jó-voltának ábrázattya: melynél nagyobbat senki nem gondolhat. Azt írja *Seneca*; hogy egy Nemes embert halálra kerestek: és hűv szolgája, kivel válaha jól tőtt-vólt, Urához-valo szeretetiből, annak ruhájábaöltőzőtt; gyűrőit újaiba vőtte, és Uráért magát bátorságosā halálra adta. Vallyon mi kívántatott a' jámbor hűv szolgának Urától? minémű indúlattal kellett annak szeretetiről meg-emlekezni? minémű jó akarattal kellett maradékira gondot viselni? Úgy vagyon, hogy sokkal tartozott az Ura a' szolgának: de gondold-meg, hogy az-előtt ő-is jót tőtt szolgájával. Nékünk tahát mit kell chelekednünk; meg-emlekezvén arról, hogy a' dichőségnek Ura, háládatlan szolgaïért adta magát halálra? kik, nem hogy valaha jóval lőttek-vólna hozzájok, hanem számtalan boszszúsággal-is illették. A' szolga, chak testi és ideig-valo életét nyerte-meg Urának; és azért olly életét adta, mellyet rővid időben más módon-is el kellett vólna hagyni a' halál-által: de a' Kristus, nékünk Örők életet szerzett; örők haláltól mentett-meg; és tulajdon halála-által; melyre semmi kőtelessége nem vólt. Az-okáért, ez mi-tőlünk nagyobb hálá-adást, dichéretet, szeretetet, és szolgálatot kíván.

B

k Tit. 3. 5.

l Sap. 7. 26.

C

Ötődik Oka az; hogy a' mi Chelekedetink, természetők-szerént érdemesek nem vólnának, sem az Isten-eleibe nem jutnának, sem az örők Bóldogságot jutalomúl nem vennék: de a' Kristus halálának érdeme-által, kedvesekké lőttek az Isten-előtt, ha igaz Hitből, és Isten Malasztyából származtak. A' szem nem láthat, ha világossága ninchen: azon-képpen, a' mi jó vagyon a' mi Chelekedetinkben, azt az Isten Malasztyának kell tulajdonítanunk. Es mi-képpen hogy, midőn a' darócz kőntősre drága sinórt és gombot varnak, kedves és bőchülletes, nem ő-magáért, hanem a' reája varratott drága eszkőzért: azon-képpen, a' mi Jó chelekedetink nem érdemlik az örők Bóldogságot, a' mennyire mi-tőlünk származnak; hanem, hogy az Isten Malasztyából lésznek, és a' Kristus Szenvedesének és Halálának érdemével, mint valami drága eszkőzzel fel-ékesíttetnek. A' kichiny patak, soha ő-magától a' tengerbe nem szakadna, mert a' míg a' tengerhez jutna, ki-száradna; de ha valamelly folyóvízbe mégyen, azzal-eggyűtt a' tengerbe-is el-érkezik: azon-képpen, a' mi Chelekedetink, soha Meny-országba nem jutnának, ha a' Kristus Vérének nagy folyóvizével nem eggyesűlnének. Innét mondatik a' Kristus Szőlő-tőnek [m], mert ő ád a' mi Chelekedetinknek kővérséget, és nedvességet; az-az, bőchülletet, és érdemléstre-valo erőt, az ő Malasztya-által, mellyet a' mi lelkünkbe önt. A' Kép-íróknak, vagy Faragóknak, szokások, hogy, ha szép mesterséges képet írnak, vagy faragnak, alatson helyre ki-tészik, hogy minnyájan láthassák, és ítéletet tégyenek felőle: de ha valami fogyatkozás vagyon benne, magas helyre helyheztetik, hogy a' fogyatkozás ne láttassék olly könnyen. A' mi Chelekedetinkről azt mondhatnók Isaiással [n]; hogy *Mint a' havi-folyásosnak ruhája minden mi igasságink.* Mert, noha azt Isaias a' Zidók képében mondotta, kik a' Babyloniai fogságban vóltak: mindazáltal, a' mi

D

m Ioan. 15. 1.

n Isa. 64. 6.

Chele-

A

Chelekedetinkről-is érthettyük; mellyek ochmányok és útálatosok, ha a' Kristus érdemire nem állattyuk, mellyek az ő nagy alázatosságán fundáltattak: mellyektől olly bőchülletet és méltóságot vésznek, hogy az Isten-is jó szemmel tekint reájok.

Hatodik Oka az; hogy a' Kristus fel-támadván, és Menybe menvén, nékünk útat nyitott és mutatott: és a' mit ő, mint Fejünk, chelekedett, azzal nékünk, mint tagjainak, példát hagyott, hogy mi-is fel-támadgyunk, és Menybe mennyünk; ha az ő tanítását szerettyük, példáit követtyük, tőle szerzett Szentségekkel jól élünk, és az ő érdemiben magunkat részessé tészük: mellyet engedgyen a' Fölséges Isten, a' mái Sz. Apostolok esedezése-által, kik a' Kristust, mint az igaz Életre vívő igaz Útat, követték. Amen.

MA'SODIK PREDIKA'TZIO.

B

NOha Sz. János Evangelista, mindenütt azon nyomon jár az ő Evangéliomi írásában, és mindenütt hasonlónak mutattya magát a' magasan-röpülő Sashoz; meg-bizonyítván, hogy ő vólt a' Tanítvány kit szeretett a' JESUS [a]; mivelhogy fő-képpen azokról emlekezett, mellyek az embereknek meg-fagyott szívöket, az Istennek szeretetire fel-gerjeszthetnék: és e' végre, az Istennek sok Jótéteményit adgya előnkbe, mellyek az ő Szeretetiből származtak: de mindazáltal, és fő-képpen a' mái Evangéliomban, chelekeszi azt: melyben a' mennyi ígék vannak, azt mondhattyuk, hogy az Isten Szeretetinek annyi tűzes nyilai. Melly Evangéliom, añak a' szép Predikatziónak része, mellyet Urük e' Vég-vachora-után, halála-előtt tőrt, az ő szerelmes és meg-keseredett, 's meg-ijedett Tanítványinak, hogy meg-vígasztalná és meg-bátorítaná őket. Es mint-hogy, *Midőn szerette-vólna az övéit, kik e' világon valának, végiglen szerette őket* [b]: illett, hogy a' végső beszédében, leg-nagyobb jeleit mutatná szeretetinek. Mellyet meg-is chelekedett, a' mint rész-szerént a' mái Evangéliomból ki-tetszik: melyből én-is e' moštani Predikatzióban, üdvösséges és vígasztaló Tanúságokat akarok szedegetni.

a Ioan. 13. 23.

b Ioan. 13. 1.

C

I. Meg-bizonyítom, hogy a' Kristus, igaz Istennek mutatta és mondotta magát.

II. Meg-mondom, a' szívnek michoda háborodását tiltotta.

III. Meg-mutatom, az Imádságnak foganatos-vóltát.

ELSÖ RESZE.

MOndám, hogy Sz. János, a' mái Evangéliomban Sasnak mutatta magát; most-is azt mondó: mert mint a' Királyi Sas, olly magasságra röpösött, hogy a' felyhőket felyül-haladván, az emberi elmének élit meg-előzte, és azt homályban hadta. mivel Urunknak olly mondásiról emlekezik, mellyeket az Apostolok-közzül, sem Tamás, sem a' mái Sz. Filep, nem érthettek. Tamás azt mondotta Urunknak [c]: *Uram, nem tudgyuk hová mégy, 's mint tudhattyuk az útat?* Filep pedig azon kérte [d], hogy megmutatsa nékik az Atyát, és az elég nékik. Kiknek tudatlanságokat-is jelentette, mondván [e]: *Ennyi ideig vagyok veletek, és nem ismértetek-e engem?* Es oktatta-is őket, midőn Tamásnak azt mondotta [f]: *Én vagyok az út, és az igasság, és az élet: senki az Atyához nem mégyen, hanem én-általam.* Filepnek pedig [g]: *Filep, a' ki engem lát, láttya az Atyát-is. Mi-képpen mondod te: Mutasd-meg nékünk az Atyát? Nem hiszitek-e hogy én az Atyában, es az Atya én-bennem vagyon?* Ez nagy és mély dolgokat, igen alkolmatos időben mondotta Urunk: mikor e' világot el akarván hagyni, az Attyához készült: akarván azzal a' beszéddel jelenteni, hogy, midőn el-távozik, elménket a' földi dolgoktól fel-emellyük, és őtet követsük azzal; míg mi-is oda jutunk, a' hol őtet az Attyával egyetemben színről színre láthattyuk, mint igaz Istent: mellyet, nem chak egy-képpen bizonyít a' mái Evangéliomban.

c Ioan. 14. 5.
d vers. 8.
e vers. 9.

D

f vers. 6.

g vers. 9. 10.

Elsőben, midőn az mondotta [h]: *Meg ne háborodgyék a' szivetek.* Mert, a' mint Arany-szájú Sz. János mondgya [i], A' szívnek belső indullattyát és háborodását látta, melly tulajdona az Istennek, a' mint Salomon mondotta [k]: *Te ismérед egyedül szívét, mindaz emberek fiainak.* Ieremias-is így szóll [l]: *Chalárd mindenek-fölöt a' szűv, és vizgálhatatlan: ki ismérі azt? Én vagyok az Ur, a' kinek-vizgálom a' szivet, és meg-próbálom a' veséket.* Tudom, hogy Eliséus látta Gyezinek szívét [m], és Sz. Péter Ananiásnak és

h Ioan. 14. 1.
i Hom. 72. in Ioan.
k 3. Reg. 8. 39 1 Iet. 17. 9.
m 4. Reg. 5. 26.

Safirá-

Sáfiránák [n]: de azt-is tudom, hogy az emberekben a' szűv-látásnák ajándéka, az Istennek olly engedelméből vagyon, hogy, a' mikor akarja, meg-vonyhattya tőlök. Azért mondotta azon Eliséus [o] Gyezinek a' Sunamítis-felől: *Hadgy békét néki, mert a' lelke keserűségben vagyon, és az Úr el-titkolta tőlem, és nem jelentette-meg nékem.* Szent Péter pedig azt sem tudta mint vagyon dolga, midőn az Angyal ki-vitte a' tömlöczből [p], hanem azt alitotta, hogy látást látna; és későre vőtte eszébe, hogy valóságos a' mit az Angyal véle chelekedett. De Urunk mindenkor látta az emberek szivét, és gondolattyát, a'mint gyakorta meg-is jelentette [q]: és olly módon, melly az Istennek tulajdona; a' mint ő-maga mondotta Szent János-által [r]: *Meg-tudgyák minden Anyaszentegyházak, hogy én vagyok a' veséknek 's a' szíveknek vizsgálója.* mellyet senki né mondott az Apostolok- a'vagy Próféták-közzűl, és nem-is mondhatott: sőt, a'mint Szent Péter írja [s], a' Krisztus lelke világosította-meg a' Próféták, hogy tudnák a' jövendő dolgokat.

Másodszor; midőn azt mondotta [t]: *Hisztek az Istenben, én-bennem-is hidgyetek.* Vedd eszedbe, hogy a' Sz. Irásban gyakorta olvasuk e' Három dolgot: Hiszek Istennek, Hiszek Istent, és Hiszek Istenben; és mind a'hármat, a'Krisztusról-is fel-találályuk. Az Elsőről, azt irta Moyses [v]: *Hitt Abrám az Istennek.* Mellyet ő-magáról mondott a' Krisztus [x]: *Ha igasságot mondok néktek, miért nem hisztek nékem?* A'Másikról, azt irja Sz. Pál [y]: *Az Istenhez járúlónak, hinni kell hogy vagyon* (Isten.) Es Sz. Jakab [z]. *Te hiszed, hogy egy az Isten.* Ezt-is ő-magáról mondotta Urunk [a]: *Ez az örök élet, hogy meg-ismérjenek* (Hit-által) *téged, egyedűl igaz Istent, és a' kit el-küldöttél a' JESUS Krisztust.* Es Sz. Péter [b]: *Mi el-hittük, és meg-ismértük, hogy te vagy a' Krisztus, az Isten Fia:* az-az, hiszszük téged Isten Fiának. Es Márta [c]: *En el-hittem, hogy te vagy a' Krisztus, az élő Isten Fia.* A' Harmadikról, azt olvasuk [d]: *Az Isten meg-halgatá őket, mivelhogy ő-benne hittek.* Ezt-is ő-magáról mondotta Urunk a' mái Evangéliomban [e]: *En-bennem-is hidgyetek.* A'mi a'két elsőt illeti, emberekhez-is illik: mert hihetünk Péternek, mint igazmondónak; hiszszük-is a' Pétert, hogy vagyon: de soha az Irásban nem olvasuk, hogy emberben hiszünk, mert az tulajdona az Istennek: és noha az Isten-felől a' három-mód nem mindenkor külömbőz, hanem eggyik a' másikért vétetik; mindazáltal senkiben egyébben nem mondatunk hinni, hanem chak az egy igaz Istenben.

Ez, az én ítéletem-szerént, az oka, hogy némelly moztani *Ariánus*ok, a' *Credó*ban nem mondgyák; Hiszek a' JESUS Krisztusban; és, Hiszek a' Sz. Lélekben: hanem Hiszem a' JESUS Krisztust; és, Hiszem a'Sz. Lelket; hogy meg-mutassák mit tartsanak azok-felől: tudni illik, hogy, sem a' Krisztus JESUST, sem a' Sz. Lelket nem hiszik olly-an Istennek, mint az Atyát. mert, ha azt nem alitanák, változást nem tennének közöttök, a'mint hogy mi nem tészünk. Dávid Ferencz-is, a' moztani *Ariánus*oknak eggyik kalaúza, azért mondotta, hogy nem kell a' JESUS Krisztust segétségűl híni: mert Sz. Pál azt irja [f]; *Hogy hiják segétségűl, a kiben nem hisznek?* Mert az *Ariánus*ok, nem akarnak abban hinni a'ki nem igaz Isté, sem azt segétségűl híni. és ha azt a' Krisztusról meg-engednék, kit ők igaz Istennek nem valnak, a' Szentekről-is meg kellene engedniek, hogy segétségűl híhattyuk, noha ők nem Istenek. De vallyon hol olvasták az *Ariánus*ok a' *Credót*, azzal a' külömbséggel és változással? mert a' régi Doktorok, Sz. Ambrús, Sz. Agoston, *Ruffinus*, és egyebek, kik azt Apostoli *Credó*nak mondgyák, úgy olvasták és magyarázták, a'mint mi olvasuk. és sem a' Görög, sem a' Deák könyvekben külömben nem találályák: Tahát magoktól gondolták, vagy az Ördögtől tanúltak.

Ha azt mondgyák; hogy nékik úgy tetszik, azért hogy eggyez a' Sz. Irással. Én megint azt mondom; hogy az Uj Testamentomban, leg-alább negyvenszer olvasuk azt a' mondást; *Hiszek a' Krisztusban.* Az-okáért, ha a' *Credó*nak eggyezni kell a' Sz. Irással, a' *Credót* nem illik meg-változtatnunk, hanem a' régi jámborokkal úgy kell mondanunk, a'mint mi mondgyuk. Nem hozok most elő sok mondásokat, hanem chak egy-nehányat fontolok-meg azokban, mellyek chak az Istenhez illendő dolgokat tulajdonittyák a' Krisztusnak: I. Urunk azt mondotta [g]: *A' ki meg-botránkoztat eggyet e' kisdedek-közzűl, kik én-bennem hisznek, hasznosb annak, hogy egy malom-kő köttessék a' nyakára, és el-meríttessék a' tenger mélységében.*

II. Azt irja Sz. János [h]: *Ezt chelekedé JESUS a' choda-tételeknek kezdetit, és meg-jelenté az ő dichőségét; és hívének ő-benne az ő Tanítványi.* Sok chodákat chelekedtek az Apostolok, a' Hitnek, és az ő Küldöttseknek meg-bizonyitására; és, emberi ítélet-szerént, majd chodásbakat hogy-sem Urunk ő-maga: mint mikor a' Péter árnyékától a' betegek meg-gyógyúltak [i]; és a' Pál testéről a' kezkenőket, és a' övedzőket el-vitték a' betegekre, és el-távoztak azoktól a' betegségek [k]: de sohúlt nem olvasuk, hogy azért valaki ő-bennek hitt-vólna, hanem ő-nékik; a' mint Szent Lukách irja [l]: *Midőn hittek-vólna Filepnek, a' ki az Isten országát hirdeti-vala, a' JESUS Krisztus nevében meg-kereszteltedenek-vala.* Midőn

A
n Act. 5. 3. 04. Reg. 4. 27
p Act. 12. 9.
q Matt. 9. 4. cap. 12. 25. cap. 16. 7. Mar. 8. 16. Luc. 5. 22. cap. 6. 8. cap. 7. 40. cap. 9. 47. cap. 11. 14. cap. 24. 38. Ioan. 14. 1.
B
r Apoc. 2. 23.
s 1. Pet. 1. 10. 11.
t Ioan. 14. 1.
v Gen. 15. 6.
x Ioan. 8. 46.
y Hebr. 11. 6.
z Iac. 2. 19.
a Ioan. 17. 3.
b Ioan. 6. 70.
c Ioan. 11. 27.
d 1. Par. 5. 20.
e Ioan. 14. 1.
C
f Rom. 10. 14.
D
g Mat. 18. 6.
h Ioan. 2. 11.
i Act. 5. 15.
k Act. 19. 12.
l Act. 8. 12.

A

Moyseſt az Iſten az Iſraël fiaihoz küldötte, azt mondotta Moyses [m]; *Nem hiſznek nékem*: és nem mondotta; Nem hiſznek én-bennem. Es, midőn az Iſten, hatalmat adott-vólna néki a' Choda-tételre: hittek ugyan néki, de nem ő-benne. A' Kriſtusban pedig a' Tanítványok a' chodáért hittek, és ſokan egyebek-is, a' mint azon Szent János írja: [n] *Sokan hívének az ő nevében, látván az ő chodáit, mellyeket chelekeſzik-vala.*

III. Azt mondotta Urunk Nikodemuſnak [o]; hogy, *Minden a'ki ő-benne hiſzen, el ne veſzſzen, hanem örök élete légyen.* Mit mondhatott-vólna nagyobbat az igaz Iſtenről? Kiről azt mondgya Sz. Pál [p]: *Minden a'ki hiſzen ő-benne, meg nem ſzégyenittetik.* Ugyan-azont mondgya pedig Sz. Péter a' Kriſtuſról [q]; és Szent Pál-is [r], ſzólván a' Szeglet-kőről, melly a' Kriſtus. De maga-is a' Kriſtus, Szent Jánoſnak hatodik réſzébe, né egyſzer, hanè négyſzer-is azt mondgya [s]: *Ez az Iſten chelekedete, hogy hidgyetek abban a'kit küldött.* Es [t]: *A' ki hiſzẽ én-bennẽ, ſoha nem ſzomjuhozik.* Es [v]: *Ez az én Atyámnak akarattya, a' ki engem küldött, hogy minden a'ki láttya a' Fiút, és hiſzen ő-benne, örök élete légyen; és én fel-támaſztom őtet az utólsó napon.* Es [x]: *Bizony, bizony mondom néktek; A' ki hiſzen én-bennem, örök élete vagyon.* Es máſutt [y]: *Én vagyok a' fel-támadás, és az élet; a' ki én-bennem hiſzen, ha ſzintén meg-hal-is, él. és minden a' ki él, és hiſzen én-bennem, meg nem hal örökké.*

IV. A' mái Evangéliomban azt mondgya Urunk [z]: *Bizony, bizony mondom néktek; A' ki énbennem hiſzen, a' melly chelekedeteket én chelekeſzem, ő-is chelekeſzi, 's nagyobbakat-is chelekeſzik ezeknél.* Ki merné azt mondani, hanem az igaz Iſten? Végezetre, ezt kívánta Urunk a' vakon-ſzületett embertől, minek-utánna meg-gyógyította, mondván [a]: *Hiſzſz-e az Iſten Fiában? Felele az, és monda: Kichoda az, Uram, hogy hidgyek ő-benne? Es monda néki* JESUS: *Láttad-is őtet; és a' ki veled ſzóll, ő az. Amaz pedig monda: Hiſzek Uram. Es le-borúlván, imádá őtet.* Az Apoſtolok-is, Urunk Menybe-menetele után, haſonló-képpen ſzóllottak. Szent Péter azt mondotta [b]: *Erről minden Próféták bizonyságot teſznek, hogy a' bűnnek bochánattyát az ő neve-által véſzik minnyájan.* Máſutt pedig azt írta [c]: *Kiben most-is nem látván hiſztek: hívén pedig örvendeztők ki-mondhatatlan és dichőséges örömmel: el-vévén a' ti Hiteteknek végét, a' lelketek üdvőſségét.* Sz. Pál pedig és Silás, midőn a' Tömlöcz-tartó azt kérdette-vólna tőlök; *Mit kell chelekednem hogy üdvözüllyek?* azt mondották [d]: *Hidgy az Ur* JESUSban, *és üdvözülſz te, és a' te házad.* Szent Pál pedig, máſutt azt írta [e]: *Tudván pedig, hogy meg nem igazúl az ember a' törvénynek chelekedetiből, hanem a'* JESUS *Kriſtus Hiti-által: mi-is a'* JESUS *Kriſtusban hiſzünk, hogy* meg-igazúllyunk a' Kriſtus Hiti-által. Es Szent János-is azt írta [f]: *Ezeket írom néktek, hogy tudgyátok hogy örök életetek vagyon, a' kik hiſztek az Iſten Fia nevében.*

De fő-képpen a' mái Evangéliom-béli mondáſt kell meg-fontolnunk: *Meg ne háborodgyék a' ſzívetek: Hiſztek az Iſtenben, én-bennem-is hidgyetek.* Mert, Ki veheti-el az ember ſzívéből a' háborodáſt? vagy, ki vígaſztalhattya-meg ollyan ſzorongatásban, mint az Apoſtolok vóltak, hanem egyedűl az igaz Iſten? Azért mondotta, hogy ő-benne hidgyenek, mint Iſtenben. Máſutt-is haſonló-képpen ſzóllott [g]: JESUS *pedig kiálta, és monda: A' ki én-bennem hiſzen, nem én-bennem hiſzen, hanem abban a' ki engem küldött.* Melly mondáſnak, hogy erejét és magyarázattyát jobban megértheſsük, azt kell eſzünkben tartanunk, a' mit az-előtt mondott az Evangéliſta: tudni illik [h]: *A' Fejedelmek-közzül-is ſokan hittenek ő-benne, de a' Fariſæuſok-miá nem vallyák-vala, hogy a' Synagógából ki ne vettetnének: mert inkább ſzerették az emberek dichőſégét, hogy-ſem az Iſten dichőségét.* Az Iſten dichősége azt kívánta-vólna tőlök, hogy, a' mit a' Kriſtus-felől hittek, azt meg-is vallották-vólna: *Mert ſzívvel hiſzünk az Igaſſágra; ſzájjal léſzen pedig a' vallás-tétel az üdvőſségre.* Ennél a' dichőségnél, melly az Iſten-előtt nagy lőtt-vólna, nem chak a' Hitért, hanem a' Szeretetért-is, és az erőſségért, nagyobra bőchűllőtték a' Fariſæuſok-előtt-valo dichőségőket; hogy ne láttatnának ingadozóknak, hanem álhatatoſoknak, és az Elejőktől tanúlt Vállásban aitatoſoknak.

Ezen dolog, moſt-is ſokakat tartóztat a' Tévelygésben, hogy ne láttaſsanak álhatatlanoknak. Kiknek azt kellene meg-gondolniok, hogy a' meg-iſmért hamis Tévelygéſtől búlchút venni, nem álhatatlanság, hanem nagy okoſság: abban pedig meg-maradni, és meg-általkodni, kettős tévelygés, sőt súlt bolondság. Az-okáért, mint-hogy látta Urunk, hogy némellyek hiſznek ugyan ő-benne; de emberi tekintetből, vagy félelemből, nem merték meg-jelenteni: azt mondotta; hogy, A' ki ő-benne hiſzen, nem ő-benne hiſzen, hanem az Atyában hiſzen; az-az, az igaz Iſtenben. Az-okáért, ha nem ſzégyenlik az Atya Iſtenben-valo hitőket, ninch okok a' ſzégyenléſre, vagy félelemre, ha ő-benne hiſznek-is. Igy magyarázzák

B

m *Exod.* 4. 1.

n *Ioan.* 2. 23

o *Ioan.* 3. 15. 16.

p *Rom.* 10. 11

q 1. *Pet.* 2. 6.

r *Rom.* 9. 33.

s *Ioan.* 6 29.

t verſ. 35.

u verſ. 40.

x verſ. 47.

y *Ioan.* 11. 25

z *Ioan.* 14. 12

a *Ioan.* 9. 35. 36. 37. 38.

b *Act.* 10. 43

c 1. *Pet.* 1. 8.

C

d *Act.* 16. 31

e *Gal.* 2. 16.

f 1. *Ioan.* 5. 13

g *Ioan.* 12. 44

h verſ. 42.

D

i *Rom.* 10. 10.

azt

azt Arany-szájú Sz. János, Sz. *Cyrillus*, *Theophylactus*, *Euthymius*, *Rupertus*, és egyebek-is. Sőt, Sz. *Cyrillus* azt-is mondgya; hogy a' kiáltásal, Urunk azt jelentette, minémű szolgálatot és tiszteletet kíván az emberektől: tudni illik, nem el-titkoltat, hanem nyilván-valót; nem félve, hanem bátorságosan: példát adván, hogy a' Hitnek megvallásában, ne súgva, hanem kiáltva szólyunk.

Midőn pedig azt mondgya; hogy, A'ki ő-benne hiszen, nem ő-benne hiszen, hanem abban a' ki őtet küldőtte: nem azt jelenti, hogy a'ki ő-benne hiszen, semmiképpen ő-benne nem hiszen; a' mint némelly *Ariánus*ok akarták magyarázni, kikről Sz. Ambrús emlekezik [k]: hanem hogy, A'ki ő-benne hiszen, nem hiszen puszta emberben, a' minéműnek a' Zsidók őtet látták és tartották; hanem Istenben, mint mikor az Atyában hiszen; a' mint Sz. Ambrús, Sz. Agoston, és *Beda*, magyarázzák: mert úgy szóllott mint ember, a' mint Sz. *Cyrillus* mondgya. A'vagy, hogy, A'ki ő-benne hiszen, nem chak ő-benne hiszen, hanem az Atyában-is: mivelhogy ő, és az Atya, eggyek. Igy mondotta másutt [l]: *Az én tudományom, nem enyim, hanem azé a' ki engem küldött.* mert azzal nem tagadta övének lenni, hanem azt jelentette, hogy nem chak övé; a' mint Urunknak ama' mondásából ki-tetszik [m]: *Nem tí vattok a' kik szóllotok, hanem a' ti Atyátok Lelke, a' ki ti-bennetek szóll*: az-az, nem chak tí, hanem az Atyátok Lelke-is. És másutt [n]: *Ne véllyétek, hogy én vádollyalak titeket az Atyánál: vagyon a' ki vádol titeket, Moyses*: az-az, nem chak én, hanem Moyses-is. Az-okáért, igazán bizonyíthattyuk e' mondásból, a' Krisztusnak igaz Istenségét. Mert, ha az, a'ki a' Fiúban hiszen, az Atyában hiszen: következik, hogy az Atya és a' Fiu, egy Isten; és hogy az Atya, nem nagyobb a' Fiúnál, sem ő-nála-nélkül ninchen.

Mondaná valaki: Az nem következik: mert, a'ki az Apostoloknak hiszen-is, az Atyának hiszen; de abból nem következik, hogy az Apostolokat egy Istennek vallyuk az Atyával: és midőn Urunk az Apostolokról azt mondotta [o]; *A' ki titeket halgat, engemet halgat; és a' ki titeket meg-útál, engem útál-meg. A' ki pedig engem útál, azt útállya a' ki engem küldött*: nem azt jelentette, hogy az Apostolokat Isteneknek mondhassuk, a' vagy az Atyával egyenlőknek. Az-okáért úgy tetszik, hogy afféle mondásokból chak azt hozhattyuk-ki; hogy a' Krisztus, az Atya-Istenek Követe, mint az Apostolok vóltak. mivel a' Követnek bőchüllete, vagy gyalázattya, arra háromlik a' kinek Követe.

Felelet: Igazán, és okosan mondgyák *Theophylactus*, és *Euthymius*; hogy, nem mondotta Urunk; A'ki nékem hiszen, annak hiszen a' ki engem küldött; hanem, A' ki én-bennem hiszen, abban hiszen a' ki engem küldött; jelentvén, hogy szükség ő-benne hinnünk. az pedig senkihez nem illik, hanem az egy igaz Istenhez: mert, noha hiszünk az Isten Követinek, de ő-bennek nem hiszünk. Továbbá, sok Sz. Atyák azt-is mondgyák; hogy Urunk azért vetette utánna ama' mondást [p]; *A' ki engem lát, láttya az Atyát-is*: hogy minden kétséget ki-venne szívünkből. Mert ha, a'ki a' Fiút láttya, láttya az Atyát-is: szükség, hogy egy természetek légyen. Annak-fölötte; jól tudták az Apostolok, hogy a' Krisztus jámbor, igaz-mondó, bőlch ember, és Próféta-is: de még-is azt mondotta nékik [q]: *Nem ismértetek-e engem?* és [r]; *Ha engem ismértetek-vólna. Az-okáért, azt kívánta tőlök, hogy Istennek ismérjék, és egyenlőnek az Atyával. mert egyéb-aránt, már mindenről ismérték. Végezetre; Filep azt mondotta-vólt [s]: *Uram, mutasd-meg nékünk az Atyát, és elég nékünk*: mert tudták az Apostolok, hogy semmi egyéb nem elég embernek a' Bóldogságra, az igaz Isten ismereti-kivül: azt-is tudták, hogy az Atya igaz Isten. Az-okáért, Urunk azt felelte Filepnek: *Filep, a' ki engem lát, láttya az Atyát-is.* Melly felelettel, nem elégedett-vólna-meg Filep, ha Urunk azt nem értette-és jelentette-vólna, hogy ő igaz Isten, és egy Isten az Atyával, és hogy az ő ismeretiben szintén úgy áll a' Bóldogság, mint az Atyáében.

Erre azt felelte Dávid Ferencz [t]; hogy az ember Krisztus, az Isten képe vólt: az-okáért, a'ki a' Krisztust látta, az Istent látta az ő képében. De ennek a' fogásnak ninch helye. Mert, ha Dávid Ferencz meg-engedi, hogy a' Krisztus az Atya-Istennek természet-szerént-valo képe, és ugyan azon természetű; jól mondgya, és mí-is azt mondgyuk Szent Pállal [u]: de ha azt érti, hogy a' Krisztus láthatandó kép és ábrázat, és az Istennek teremtett-állattya; nem igazán szóll: mert afféle kép, igen távúl vagyon attól a' minek képe; és igen külömbőz tőle. mivel hogy semmi teremtett-állat, nem lehet nyilván és tekélletesen hasonló az Istenhez; a' mint Isaias mondgya [x]: *Kihez tőttétek hasonlóvá az Istent? a' vagy michoda képet állattok ő-néki?* Továbbá, ha a' Dávid Ferencz felelete igaz vólna: Filep, chak magát látván-is, láthatta-vólna az Atyát, és nem kívánta-vólna a' Krisztustól hogy azt meg-mutatsa néki. De a' ki afféle képet lát, a' minéműt akar Ferencz Bíró,

k *Lib. de Fide, cap. 5.*

l Ioan. 7. 16.

m Matt. 10. 20.

n Ioan. 5. 45.

o Luc. 10. 16.

p Ioan. 14. 9.

q Ioan. 14. 9.

r verſ. 7.

s verſ. 8.

t *Diſput. 2. Albana.*

u 2. Cor. 4. 4. Coloſ. 3. 10.

x Iſ. 40. 18.

A nem mondhattya valóságoſsan, hogy azt láttya a' minek példája az a' kép. Sőt midőn valamihez igen haſonló képet látunk, azzal meg nem elégſzünk, hanem ő-magát a' ſzemélyt kívánnyuk látni. Urunk pedig azért dorgálta-meg Filepet, hogy azt alította, hogy nem eléggé láttya az Atyát az, a' ki a' Kriſtuſt láttya. Melyből nyilván ki-tetſzik, hogy a' Kriſtus, Iſtenſége-ſzerént, azon ábrázat, és ſzépség, melly az Atya. Vedd eſzedbe azt-is; hogy, nem mondotta Filep Urúnknak, Mutaſd-meg nékünk magadat; hanem, *Mutaſd-meg nékünk az Atyát*: jelentvén, hogy mind ő, 's mind a' társai eléggé látták a' Kriſtuſt, de az Atyát nem látták. Urúnk pedig nem azt felelte; Ennyi ideig veletek vagyok, és nem iſmértétek az Atyát; a' mint a' kérdéshez-képeſt felelni kellett vólna: hanem azt felelte: *Ennyi ideig veletek vagyok, és nem iſmértetek-engem?* jelentvén, hogy, nem chak az Atyát nem iſmérték, hanem őtet-is a' kit láttanak, és a' kiről azt vélték hogy igen jól iſmérik: az-okáért nem kellene azon fáradni, hogy az Atyát meg-iſmérnék, hanem hogy őtet, a' ki ſzemők-előtt forgott. mivelhogy ő-magát régen mutogatta nékik az Attya-helyett: mert a' ki őtet láttya, az Atyát-is láttya. melly mondásban, nagy

B bőlcheség és meſterség vagyon.

Vedd eſzedbe azt-is, Arany-ſzáju Szent Jánoſsal, és *Theophylactuſ*sal; hogy, nem mondotta Urunk; Ennyi ideig veletek vagyok, és nem láttatok engem: hanem, *Es nem iſmértetek engem*. maga nem az iſméretről, hanem a' látáſról vólt a' ſzó: a' végre, hogy a' Tanítványokat, kik chak a' teſti látásban és gondolatban foglalták magokat, a' lelki látáſra vezetné; melly nem teſti, hanem lelki ſzemekkel léſzen. mellyet inkább mondhatunk Iſméréſnek, vagy értéſnek, hogy-ſem Látáſnak. Urunk azért azt jelenti, hogy nem kell meg-elégedniek a' teſti látáſsal, mellyel az Atyát nem láthatni: hanem ſzükség vólna, hogy lelkekkel-is látnák, mellyel még őtet ſem látták, noha teſti ſzemőkkel annyi ideig látták. mivel, ha őtet lelki ſzemőkkel látták-vólna, az Atyát-is látták-vólna: mert a' ki őtet láttya, láttya az Atyát-is. Az-után pedig nem mondotta; A' ki engem iſmér, iſméri az Atyát-is: mert már meg-jelentette-vólt, hogy a' teſti látás-kivűl, más látás-is vagyon; tudni illik, a' lelki látás, mellyet Iſméréſnek nevezett. és a' Filep kérdéſére ſzabta feleletit, ki látni, és nem iſmérni kívánta az Atyát: *Mutaſd meg*, úgy-mond, *nékünk az Atyát*. Nyilván meg-

C mutatta ezzel Urunk, hogy ő-benne két Terméſzet vólt: eggyik Emberi, vagy teſti, mellyet teſti ſzemmel láthatni: máſik Iſteni, mellyet chak lélekkel láthatni, vagy nyilván és világoſsan Mennyekben, vagy tűkőr-által homályoſsan a' földőn; tudni illik, jelek- és chodák-által. Mert mind egy helyen mondgya, hogy láttyák, és, nem láttyák őtet a' Tanítványok: Láttyák, az ő emberi terméſzetét; nem láttyák, az-az, nem iſmérik, az Iſtenit. Mert midőn azt mondgya; *A' ki engem lát, láttya az Atyát-*

y *Tract. 70. in Ioan.* *is*, a' mint jól vőtte Sz. Agoſton eſzébe y: kétség-nélkül azt jelentette, hogy, nem láttyák őtet, noha látták mint embert.

Enyedi György, a' Koloſvári *Arianus*ok vélt Püſpőke, erre meg akarván felelni, ſok ſzó-ſzaporitás- és tétovázás-után, a' teſti látáſt rebeſgeti; mellyel, mint-hogy az Iſtent, a' ki lélek, nem láthatni, azt alíttya, hogy e' mondásból Valláſunkat nem erősíthettyük, hanem-ha az Atyáról-is azt vallyuk, hogy teſti ſzemmel láthatandó. a' Kriſtus mondását pedig imigyen magyarázza: Filep, nézz reám, lelki ſzemeidet fordíttſad az én chodálatos chelekedetimre, és azokból az Iſtent meg-iſméred, ki az ő chelekedetiből iſmértetik-meg, ki 's minémű légyen. Azt akarja pedig, hogy az Iſteni chelekedetek, ollyanok légyenek mint a' kép, vagy a' tűkőr, melybe az ember láttya az Iſtent.

D Ez-is heába-valo chavargás, és nagy gorombaság, ha azt vítattya Enyedi, hogy mi azt véllyük, hogy az Iſtent teſti ſzemmel láthattyuk. A' mi pedig az Iſteni chelekedeteket illeti; abban, a' ki azokat tulajdon erejével chelekeſzi, meg-láthatni az Iſtent; de abban, a' ki azokat chak mint eſzkőz chelekeſzi, nē láthatni: mert egyéb-aránt, Filep-is, ki a' Kriſtustól hatalmat vőtt-vólt a' Choda-tételekre, magát látván, az Iſtent láttavólna: sőt akár-mit látván-is, láthatta-vólna az Iſtent. mert, a' mint Sz. Pál írja z, *Az Iſtennek láthatatlan dolgai, a' világ teremtett-állattyától, azok-által a' mik lőttek, meg-értetvén meg-láttattak; az ő örökké-valo ereje 's Iſtenſége-is.* Tahát többet akart Urunk jelenteni, midőn azt mondotta; *A' ki engem lát, láttya az Atyát-is.* És; *Ha engem iſmértetek-vólna, az Atyát-is iſmértétek-vólna*: hogy-ſem Enyedi álmodozik. Azt akarta pedig Urunk jelenteni, a' mit utánna vetett: *Nem hiſzitek-e, hogy én az Atyában, és az Atya én-bennem vagyon?* Melly mondáſsal azt magyarázta-meg, a' mit az-előtt mondott: *Nem iſmértetek-e engem?* mert a' miről az-előtt azt mondotta; *Nem iſmértetek-e?* most azt mondgya: *Nem hiſzed-e?* mivelhogy az Iſteni terméſzet hittel iſmértetik. Ha Urunk

z *Rom. 1. 20.*

chak

chak azt mondotta-vólna ; Az Atya én-bennem vagyon : talám patvarhodhattak-vólna az *Arianus*ok ; és azt mondhatták-vólna, hogy az Atya úgy vólt a' Kriſtusban, mint a' Király az ő Követében : de mint-hogy azt-is mondotta, hogy ő-is az Atyában vagyon ; azt értette rajta, hogy egy terméſzetű az Atyával, és az Atya ő-véle. A

II. RÉSZE.

IM hallók, melly ſzép és foganatos biztatáſsal vígaſztalta Urunk az ő meg-keſeredett Tanítványit, mondván [a]: *Meg ne háborodgyék a' ſzívetek. Hiſztek az Iſtenben, én-bennem-is hidgyetek.* Mint-ha azt mondotta-vólna : Mint-hogy egyenlő vagyok az Atyával, hatalommal és bőlcheséggel, módom és tehetségem vagyon a' meg-ſegétéſre, és mint-hogy hozzátok-valo ſzeretetének ſok nyilván-valo jeleit láttátok, akaratomfelől ſem kételkedhettek : azért hidgyétek-el, hogy ſoha olly háboruság ellenetek nem támadhat, melly títeket meg-győzheſsen, és meg-ejtheſsen. és ezt el hívén, ninch oka a' miért meg-háborodgyék a' ſzívetek. B

Láſsuk már azt-is, minémű háborodáſt tílt Urunk a' Tanitványitól. Jól mondgya *Rupertus Abbas* ; hogy, Urunk az Apoſtoloknak nem egy-általlyában mondotta, hogy meg ne háborodgyanak : hanem, hogy meg ne háborodgyék a' ſzívők. Mert egy keveſsé az-előtt Urunk nagy nehéz dolgokat jelentett-vólt nékik ; mellyeken meg nem háborodni embernek, majd tűrhetetlennek tetſzik : tudni illik [b], hogy azon éjjel minnyájan meg-botránkoznak ő-benne, és el-futnak tőle ; hogy egy a' Tizen-kettő-közzűl, el-árúllya ; hogy Péter háromſzor-is meg-tagadgya : hanem azt kívánta, hogy meg ne háborodgyék a' ſzívők. Mint-ha azt mondotta-vólna : El ne fodgyon hitetek. Úgy vagyon, hogy *A' Sátan kívánt títeket hogy meg-roſtálna mint a' búzát* [m] ; melly roſtáláſnak olly nagy ereje léſzen, hogy ide 's tova futván el-ſzéllyedtők, és engem egyedűl hadtok : mindazáltal, eggyet kívánok tőletek, hogy, ha ſzintén teſt-ſzerént el-távoztok-is tőlem egy-ideig, ſzívvel mindenkor velem maradgyatok, és az én kísértetimben ſzívetek meg ne háborodgyék. A' végre könyörgöttem én te-éretted Péter, hogy, ha ſzóval meg-tagadſz-is, ſzívedben a' Hit meg-maradgyon, 's el ne fodgyon : sőt a' mit ſzóval mutatſz-is, abból-is meg-térj ; és meg-térvén, az Atyád-fiait-is meg-erősíttſed. C

Ebből haſznos tanúságot vehetünk ; tudni illik, hogy, midőn érezzük az indúlatokat, azoknak ne engedgyünk, hogy el ne hatalmazzanak rajtunk, és el ne nyomjanak bennünket : hanem, az okoſságnak zabolájával tartóztaſsuk ; és úgy bírjunk vélek, hogy minden jóra igazgathaſsuk. Négy fő Indúlatok vannak az emberben : a' Szeretet, a' Gyűlőlség, az Örőm, a' Bánat, vagy a' fájdalom. ezek kút-fejei a' több Indúlatoknak, és gyökerei minden kívánságoknak. *Richardus Victorinus* azt írja felőlők [n] ; hogy ollyanok az ember ſzívében, mint a' Négy Nedveſségek a' teſtben : mellyek ha meg-bontakoznak, és fel-háborodnak, ſok nyavalyákat ſzereznek : ha pedig ſzépen eggyeznek, jó egéſségben tartyák az embert. Azon-képpen az Indúlatok, ha eggyeſségben és békeségben vannak, a' lélekben chendeſséget és jó állapatot ſzereznek : de ha fel-háborodnak, a' lelket nyughatatlanná téſzik. Szent Bernárd, a' Szekérnek négy Kerekéhez haſonlíttya [o] : mert azok hordozzák a' mi életünknek ſzekerét. és ha ki nem hágnak az Okoſságnak kerék-vágásából, akár-hová-is kűnnyen el-jutunk vélek, és veſzedelembe nem esünk : de ha azon-kivűl hágnak, ſok-féle galibába viſznek. Ezeket, tellyeſséggel el nem fogyathattyuk ; és a' ki azon igyekezné, a' mint Sz. *Jerónymus* írja [p], azon törné fejét, hogy az embert a' teſtből ki-vigye. A' Nap, nem mindenkor azon jelben vagyon ; de mindenkor valamelly jelben vagyon, és ſoha ninchen minden jel-kivűl : azon-képpen, a' vígyázó ember akarattyában, mindenkor valami Indúlat vagyon, és ſoha ninch valami indúlat-nélkűl ; hanem, vagy ſzeret, vagy gyűlől, vagy örűl, vagy fél, *&c.* de akár-mellyik Indúlatot-is meg-zabolázhattyuk, hogy el ne ragadgyon bennünket. és azon kell meſterkednünk, hogy valami éktelen, és illetlen dologra ne vigyen, melyből nehéz légyen ki-menekedésünk. mint a' kereket ha meg nem kötik a' lejtőn, hamar felfordúl a' ſzekér, de nem kűnnyen emelhetni-fel.

Dícheretes dolog az Indúlatok-ellen tuſakodni, mellyet még a' Pogány Bőlchek-is eſzőkbe vőttek. Mert, a' mint *Plutarchus* írja [q], *Cato Major* azt mondotta ; hogy Az a' jó és dícheretes Fejedelem, a' ki tulajdon indúlatinak paranchol. *Ageſilaus* Királyról pedig azt írja [r] ; hogy abban dichekedett, hogy nem külőmben Királya ő-magának, mint egyebeknek : az-az, nem chak máſnak paranchol, hanem maga-

a Ioan. 14. 1.

b Mat. 26 31

m Luc. 22. 31

n De Statu interni hominis, cap. 34.

o Serm. 35. ex parvis.

p Ep. ad Ctesiphontem.

q In Apoph. Rom.

t In Apoph. Lacon.

A Indúlatinak-is. *Æneas Sylvius* azt írja a' Harmadik Fridrik Cháfzárról [s]; hogy, midőn Magyar-országban a' Kőfzegieket meg-győzte, azt mondotta: Nagy dolgot chelekedtünk: de nagyobb vagyon hátra, hogy mi-magunkat meg-győzzük; és a' haragot 's boſzſzú-álláſt meg-zabolázzuk. Gondolom, hogy Salomonnak bőlch Iskolájában tanúlták e' jeles dolgot; ki azt mondotta [t]: *Jobb a' ki tűr, az erős férfiúnál; és a' ki lelkén uralkodik, a' Városok meg-vévőjénél.* Mellyet meg-magyarázván Sz. Gergely [v], azt írja: Kiſsebb győzedelem a' Városok meg-vétele, mert azok az ember kivűl vannak: nagyobb pedig a' tűrés, mert azzal ember magát győzi-meg. Erről ſzép verſet írt Mantuánus: *Ardua res viciſse alios: victoria major Eſt, animi fluctus compoſuiſſe ſuos.* Es Claudianus-is: *Tunc omnia jure tenebis, Cùm poteris Rex eſſe tui.*

s *Lib. 3. de Geſtis Alfonſi.*

t *Prov. 16. 32*

v *Hom 35. in Evang.*

Jól mondotta: mert ſok hatalmas Királyok vóltak, kik ellenségőkön győzedelmet vőttek, de a' magok Indúlatinak ſzolgai lőttek, engedvén azoknak. Meg-hajthatta Nagy Sándor *Aſiát*, és e' világnak nagy réſzét meg-hóldoltathatta: de a' gonoſz kivánságot, haragot, réſzegséget, meg nem zabolázta. *Herculeſt* igen dícsérik a' Pogány *Hiſtoricus*ok, hogy hatalmas ellenségeket meg-győzőtt, és nehéz dolgoknak végét érte: de jól írta felőle Mantuanus: *Omnia cùm domuit, Veneri ſervivit, & Iræ.* Azt írja *Petrus Ribadeneira*, *Franciſcus Borgiá*ról, ki Fejedelemségét el hagyván, a' mi Szerzetünkbe állott, és harmadik *Generali*ſa vólt Társaságunk [x]; hogy, Mikor azt hallotta-vólna az Őtődik Károly Cháſzárról, hogy vénségében a' Birodalomtól búlchút vőtt, és Kalaſtromba ment, hogy ott végezné életét; fel-kiáltván azt mondotta: Oh nagy ember! ki minek-utánna annyiſzor meg-győzte ellenségit, végtére magán-is diadalmat vőtt. Szép példánk vagyon e' győzedelemről Dávidban: ki mind az üldöző álnok Sault, 's mind a' ſzidalmazó nyelves Semeit, békével el-ſzenvedte; és módgya lévén, boſzſzút nem állott rajtok. Nagy vólt Moyſes-is: kiről azt írja a' Bőlch [y]; hogy *Az ő hivségében és ſzelidségében ſzentté tőtte őtet* az Iſten. Nagy vólt Jóſef-is: ki, báttyainak ſemmi hamiſságokról boſzſzú-álláſra meg nem emlekezett, hanem inkább vigaſztalta; eſzébe vévén hogy féltek tőle.

B

x *Lib. 2, c. 14*

y *Eccli. 45. 4.*

Azt írja *Baptiſta Fulgoſius* [z], a' Chehek Fejedelméről Sz. *Venceſláus*ról; hogy valóban nem ſzolgált a' harag indúlattyának. Mert, noha az attya halála-után, a' Fejedelemséget tőrvény-ſzerént foglalta-el, és az ő gonoſz-akaró őttsén *Boleſláus*on kűnnyen boſzſzút álhatott-vólna: mindazáltal azt nem chelekedte; hanem, megértvén, hogy *Boleſláus* nyughatatlankodik, és iſtentelenűl a' Báttya halálára igyekezik, kegyeſsen íntette, és ſzép ſzóval kérte, hogy gonoſz ſzándékát le-tegye. Nem gondolván azzal *Boleſláus*, midőn egykor a' báttya az Egyházból haza ment, meg-leſte egy-nehány látor ſzolgaival a' jámbor Fejedelmet, és reá rohanván meg akarta ölni. *Venceslaus* bátor-ſzívű, és gyors 's erős-kezű lévén, *Boleslauſt* a' földhőz verte; és az árúltatásért, meg-dorgálta ugyan, de ſzívének indúlattyát, a' haragot, úgy meg-tartóztatta, hogy ſem kezével, ſem fegyverével az-után nem bántotta. Sőt azt mondotta: Inkább akarom, hogy az őttsém adgyon ſzámot az én véremről, hogy-ſem én őtet meg-ölljem, és az Iſten-előtt ſzámot adgyak véréről. De még a' Pogányok-is jeles példákat adtak e' dologban: Mert *Architas Tarentinus*ról azt írják; hogy a' Sáfárában vétket találván, gond-viſeletlensége-miá, haragját meg-mértéklette, és azt mondotta: Ha meg nem haragudtam-vólna, moſt keményen meg-vertelek-vólna. Haſonlónak mondgya *Virgilius Æneáſt*; kiről azt írta: *Mens immota manet, lachryma volvuntur inanes.* Démonax pedig, látván, hogy egy baráttya a' ſzolgájával kegyetlenből bánt, hogy-ſem az okoſság mutatta, azt mondotta néki: Szűnnyél-meg, hogy magadat a' ſzolgádhoz haſonlóvá ne tegyed. Szolgának ítélte, 's nem ok-nélkűl, a' ki indúlatinak engedvén, azoknak ſzolgál.

z *Lib. 4.*

C

D

III. RESZE.

NOha olly dologgal bátorította Urunk az ő Tanítványit, melyben valóban megnyughattak-vólna, és minden ſzűv-béli háborodáſon ki-adhattak-vólna: mind-azáltal, azzal nem elégedvén, más jeles eſzközt-is mutatott nékik azon háborodás-ellen, mondván [a]: *Valamit az Atyától az én nevemben kértők, azt chelekeſzem.* Mint ha azt mondotta-vólna: Minden gonoſzoknak el-távoztatására, mellyek-közzűl nem utólsó a' ſzívnek meg-háborodáſa; és minden jóknak meg-nyerésére, mellyek-közzűl nem utólsó a' ſzívnek chendeſsége, igen haſznos, és bizonyos eſzközt hagyok néktek, mellyel úgy helyére hozhathyátok az én el-menésemet, hogy ſemmi károtok abból nem következik: tudni illik, az Imádságot. Gondold-meg Kereſztyén, mi nyavalyád, vagy fogyatkozáſod lehetne, ha olly marhára találnál,

a *Ioan. 14. 12*

melly a' fejeden süveg, a' kezeden kertyű, a' lábadon czipellős, az erszényedben pénz vólna? egy szóval, azzal mindenütt-valo szükségedet bé-érnéd? Imé illyen eszköznek mondgya Urunk az Imádságot. semmit ki nem vészen, hanem egy-állattyában azt mondgya; hogy, Valamit az ő nevében kérünk, meg-chelekeszi. Mind fegyver, 's mind egyéb-féle eszköz változni szokott, a' helyhez- és időhöz-képest: mert a' kardal, a' távúl-valo ellenségeden semmit nem tehetsz, hanem, kopia vagy puska kívántatik: az elsős időben, nem szolgál a' tollas nyil. és így okoskodhatunk egyéb eszközök-felől-is. De az Imádság olly fegyver, és eszköz, mellyel minden helyen, minden időben bátorságosan élhetünk.

A

Jól értette ezt amaz Isten-félő Jósafat Király: nagy veszedelemben lévén, és mindé egyéb-féle eszközből ki-fogyván, az Imádsághoz fogott. és azért mondotta [b]: *Mi-bennünk nagyan ninch annyi erő, hogy e' sokaságnak ellene álhassunk, melly reánk rohan: De holott nem tudgyuk mit kelleſsék chelekednünk, chak ez vagyon hátra, hogy szemeinket tehozzád emellyük.* Meg sem chalatott, és az Isten embere Jahaziel azt mondotta [c]: *Ne fellyetek, se ne rettegjetek e' sokaságtól, mert nem tietek a' harcz, hanem az Istené.* Ebben az eszközben nagy bizodalmok vólt az Apostoloknak: kik, minek-utánna el-vették-is a' Sz. Lelket, és az Isten Malasztyában úgy meg-erősödtek, hogy abból többé ki nem estek: mindazáltal, soha az Imádság gyakorlásától meg nem szűntek. Innét olvasuk, hogy, mingyárt a' Sz. Léleknek el-vétele-után, *Péter és János fel-mentek a' Templomba, az Imádságnak kilenczedik orájan* [d]. Es noha a' Szegények és Özvegyek táplálása, kedves az Istennél, melyre egy-ideig ő-magok az Apostolok viseltek gondot: mindazáltal, eszökbe vévén, hogy az Imádságban valami akadékot szerezhet, azt magokról le-rázták, és egyebekre bízták, mondván [e]: *Nem méltó nékünk el-hadnunk az Isten Igéjét, és az asztalokhoz szolgálnunk. Válaszszatok azért közzületek, hét jó-hirű-nevű férfiakat, Sz. Lélekkel és bölcheséggel telljeseket, kiket erre a' dologra rendellyünk. Mi pedig az Imádságban, és az Igének szolgálatyában leszünk foglalatosok.* A' többi Apostolok-között, 'a mái Sz. Jakab olly szorgalmatos vólt az Imádságban; hogy, a' mint *Egesippus* (ki közel vólt az Apostolok idejéhez) írja, szokásból egyedül járt a' Templomba, és abban sokáig imádkozott térdre esvén: azon kérvén az Istent, hogy meg-kegyelmezzen az ő népének. Olly igen gyakorlotta pedig a' térden-valo imádságot, hogy a' térdei meg-keményedvén, ollyanokká lőttek mint a' teve bőr.

B

C

Erről a' drágá eszközről, szépen beszélget Arany-száju Sz. János [f]: Az ember, a' ki meg-tanúllya az Istennel-valo szólláſt, a' mint illik, ollyan léſzen mint az Angyal, ha szintén szegény és tudatlan szolga léſzen-is. Mert, nem kívánnya az Isten a' nyelvnek ékesen szóllását, és a' beszédnek szép rendelését, hanem a' léleknek szépségét: melly, ha ollyakat mond, mellyek az Istennél kedvesek, mindent véghez viszen, és úgy távozik-el tőle. Az emberekkel-valo szóllásban, mind az ékesen-valo szóllás kívántatik; 's mind pedig, hogy a' Fejedelem szolgait hízelkedéssel utánna vonnya, és magához hajtsa: és sok egyéb dolgokat kell ki-gondolni, hogy kedves és kellemetes légyen. De az Isten-előtt semmi egyéb nem kívántatik, hanem hogy ember józan és vigyázo elmével légyen. Ninch ott Ajtón-álló drabant, a' ki ki-űzzön: sem Udvari szolga, a' ki kezed-alá szóllyon, és azt mondgya; Ninch most arra-valo idő; máſszor jöj: Valamikor jösz, meg-halgat; minden időben, minden helyen. Vaj-ha sokaknak illyen alkolmatosságok vólna a' Fejedelmekhez-valo menésre, mit nem reménlenének, és igérnének magoknak? A' mái két Sz. Apostol, Urunknak bátoritásából, olly szívet vött minden háboruságnak békével-valo el-szenvedésére, hogy életöket sem szánták érette adni. Mert, Szent Jakabot, a' hitetlen Zidók, a' Krisſtus Hitiért elsőben meg-kővezték; az-után a' Templom tetejéről alá-vetették: és midőn a' hóhériért, mint a' Krisſtusnak igaz Tanítványa, könyörgött, dorongal agyon-verték. Szent Filep pedig, az Evangéliomot sok Nemzetségeknek hirdette. és mikor *Phrygiában, Hierápolis*-nevű várasba jutott, Kereszre feszítették, és meg-kővezték: és úgy ment a' Meny-ország-béli lakó-helybe, mellyet a' Krisſtus készített; a' hol szinről szinre láttya az Atyát a' Fiúval, és a' Szent Lélekkel: melly látásban hogy mi-is részesülhessünk, engedgye a' Fölséges Atya-Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért, a' mái Szent Apostoloknak esedezése-által. Amen.

D

HARMADIK PREDIKATZIO.

AZ Pogány Bölchek az ő fabulájokban, gyakorta jeles tanúságokat foglaltak: a' többi-között, azt költötték, hogy a' *Pallas*, vagy *Minerva* Isten-aszszony, mind a' Bölcheségnek gond-viselője, 's mind a' hadakozásnak vezére vólt. Mert, noha úgy tetszik, hogy az a' két dolog nem illik egybe, hanem inkább ellenkezik egy-mással; és a' Bölchek pennája, nem fér egy hüvelybe a' vitézek kardgyával: mindazáltal, azzal igen illendő dolgot akartak jelenteni; tudni illik, hogy a' Had-viselőknek, nem chak az Erő szükséges, hogy a' fegyvert forgathassák, hanem a' Bölcheség-is, és az ékesen-szóllásnak tudománya, hogy az alattok-valo vitézeket bátoríthassák, és minden-felé hajthassák a' hová a' szükség kívánnya. Innét láttyuk, hogy mind a' Romai, 's mind a' Görög Hadnagyok-között, azok vóltak leg-nevezetesbek, a' kikben mind a' két dolog fel-találtatott; kik, a' hol a fegyvert forgatták, ugyan ott a' nyelvöket-is gyakorlották: sőt gyakorta, a' mit erővel végbe nem vihettek, arra ékesen-valo szóllásokkal el-érkeztek. Nyilván a' régi *Hiſtoricus*okban, *Heródotus*ban, *Xenophon*ban, *Plutarchus*ban, *Laërtius*ban, *Livius*ban, *Juſtinus*ban, *Julius* Cháſzárban, *Quintus Curtius*ban, *Suetonius*ban, és egyebekben-is, sok szép bátorító beszédeket olvasunk, mellyekkel a' Hadnagyok a' vitézek szívét nagy dolgokra felébreztették: mellyekből kűnyű meg-érteni, minéműeknek kelletett lenni a' Hadnagyoknak. A' mí fő Hadnagyúnk és Kapitanyunk a' Krisztus JESUS, úgy-mint az Isten Ereje és Bölchesége [a], mind a' kettőt valóban meg-mutatta. Mert Erős vólt, a' mint Isaías meg-jövendölte [b]; és azért mondotta [c]: *Bízzatok, én meg-győztem e' világot*: és ékes, 's bölch-beszédű-is; kiről még az ellenségi-is azt mondották [d]: *Soha ember így nem szóllott, mint ez az ember.* Ezt fő-képpen akkor mutatta-meg, midőn, halálához közelgetvén, meg-szomorodott és háborodott vitézit bátorította, és szép beszéddel vígasztalta; melynek része a' mái Evangéliom. Es bé-tellyesítette a' mit Isaías által mondott-vólt [e]: *Az Ur tudós nyelvet adott nékem, hogy tudgyam igével támogatni azt a' ki meg fáradott.* Es mint-hogy nehéz dolgokat mondott-vólt a' Tanítványinak, mind maga-felől, hogy keserves halállal válik-el tőlök; 's mind ő-felőlök, hogy eggyik elárúllya, másik meg-tagadgya, a' többi mind el-hadgyák: a' mái Evangéliomot azon kezdi-el: *Meg ne háborodgyék a' szívetek.* Es annak jeles Okait-is adgya; mellyek-közzül, némellyekről az előbbi Predikatzióban emlekeztem, némellyekről a' mostaníban emlekezem.

a 1. Cor. 1. 24
b Isa. 9. 6.
c Ioan. 16. 33
d Ioan. 7. 46.
e Isa. 50. 4.

I. Meg-magyarázom, Miért kellett Urunknak el-menni hogy helyt készítene.

II. Meg mondom, Mint kell azt érteni, hogy a' ki a' Krisztusban hiszen, hasonló chelekedeteket chelekeszik a' Krisztus chelekedetihez.

III. Meg-magyarázom, Mint kellessék azt érteni, hogy, Nagyobbakat-is chelekeszik a' Krisztus chelekedetinél.

ELSŐ RESZE.

MIvelhogy öröktől-fogva el-rendelte Isten az el-választottaknak lakó-helyöket, kinek-kinek az ő állapattya-szerént: nem ok-nélkül kérdhetnéd; Miért jelentette Urunk szükségesnek az ő el-menetelét, hogy a' Tanítványinak helyt szerezzen az Attya házában, melyben sok lakó-helyek vannak? Felelet: Ugy vagyon, hogy a' hely el vólt rendelve öröktől-fogva: de a' kiket abba kellett helyheztetni, nem vóltak készek. Es azokba a' lakó-helyekbe senki nem mehetett, még az Igaz emberek-közzül-is, míg nem elöször bé-ment a' Krisztus, ki azokat mindeneknek, az ő szent Vérének árrával szerzette. Erről érthettyük, a' mit Urunk képében Dávid mondott [f]: *Várnak engem az Igazak, míg meg-fizetsz nékem.* Az-okáért, minthogy a' Meny-ország-béli lakó-helyek, nem az istentelen és tisztátalan emberekért-valók, hanem az Igazakért: kik az Isten baráti; az Adám fiai pedig, és minden maradéki, bűnben fogantattanak és tisztátalanok, és méltán mondhattyák Isaiással [g]: *Lőttünk mi minnyájan, mint a' tisztátalan, és mint a' havi-folyásosnak ruhája minden mi igasságink* és Dávidal [h]: *Imé hamisságokban fogantattam, és bűnökben fogadott engem az anyam*: azokba nem mehettek. Sőt, mint-hogy minnyájan az Isten ellenségi vóltak,

f Pſ. 141. 8.
g Isa. 64. 6.
h Pſ. 507.

és *Természet-szerint a' haragh fiai* [i]; úgy mint kik *minnyájan sokakban vétkeztek* [k]; a' poklot sok-képpen meg-érdemlették: Szükség vólt tahát, hogy ezeket az akadékokat, melyek az embereket Meny-országba nem ereszteték, valaki el-venné: és azt ígérte most Urunk: Mint-ha azt mondotta-vólna: Tudgyátok, hogy a'Meny-ország, és az örök Bóldogság az Igazak jutalma, és az engedelmes Fiak öröksége: azért, ím én ti-éretteteket a' Keresztre és a' Halálra megyek, az egész emberi Nemzetnek adósságit meg-fizetem, véremmel meg-békéltetlek titeket az én Mennyei Sz. Atyámmal, és a' Menyországnak örökösivé tészlek. Meg-nyerem néktek az Isten Malasztyát, és a' Szent Lelket, hogy ti-bennetek lakjék, az Isteni szentségben részessé tegyen titeket, és úgy alkalmatosokká és méltókká legyetek a' Meny-ország-béli lakó-helyeknek el-foglalására. Napon-ként hasonló dolgokat látunk e' világon, a'hol az Atyák bizonyos dolgokat kívánnak a'fiaktól, hogy az örökséget, mellyet nékik készítettenek, bírhassák.

A

i Eph 2 3.
k 1 Cor. 3. 2.

Nagy jó-téteménye ez a' Krisztusnak mi-velünk, hogy az Istennek büntető Igasságának nyilait maga testébe vőtte, hogy minket azoktól meg-óltalmazna: hogy azokat ő fizette-meg, a' miket nem ő ragadozott-el, hanem mi: mellyeknek meg-fizetésére, mi semmi-képpen elégségesek nem vóltunk, és nem-is lehettünk. Nagyra bőchüllyük, hogy némelly szolgák az Urokért halált szenvedtek, és Urok életét magok halálával meg-tartották, és nem ok-nélkül: de michoda az, e'hez-képest? Annyival fellyül-haladgya ez azt, mennyivel az Isteni méltóság meg-haladgya az el-vetett szolgai állapatot. Mert, noha az istenség semmit nem szenvedett, 's nem-is szenvedhetett, hanem chak az Emberség: mindazáltal az is örök emlekezetre melto, hogy az Isten Fia az ő szent Testét, mellyet az Isteni személyhez el-óldhatatlan-képpen foglalt, a' mi életünknek meg-tartásáért, keserves kínra, és gyalázatos halálra adta.

B

Azt olvastam, hogy egy kemény-testű gonosz-tévő embert, semmi kínokkal reá nem kénszerithettenek, hogy vétkét meg-vallya: az-okáért a' Bíró, szeme-előtt egy kis ártatlan fiát keményen meg-ostoroztatta. mellyen úgy meg-indúlt a' gonosz-tévő Atyának szíve, hogy minden vétkét nyilván meg-vallotta. és úgy, többet chelekedett a' kemény emberben a' fiának fájdalma, hogy-sem a' magá kínnya. Vedd eszedbe, hogy, sem az a' gonosz-tévő úgy nem szerette fiát, és nem-is szerethette, mint az Ige a'tőle fel-vőtt Testét; sem úgy, mint Atyának, annyi része nem vólt a' fiában; sem annyit nē chelekedett érette, mint az Ige az emberi természetért: mellyel chodálatos-képpen kőzlőtte tulajdon állattyát, és a' mellyet minden fogyatkozás-nélkül hordozott. azokáért, valóban nagy hálá-adást kíván ez a' Jó-tétemény minnyájunktól. Azt irja *Andreas Barbatus* [l]; hogy a' Nagy Károly Chászár idejében, egy Atyát fogtak-meg a' fiával-eggyütt; azzal vádolván őket, hogy gyilkosságot chelekedtek, vagy eggyik, vagy másik. Tagadta mind a'kettő, és a'kínzással sem vallathatták-meg vélek ki légyen vétkes. Az-okáért a' Chászár mind a'kettőt halálra ítélte: és meg-parancholta, hogy fel-akasszák őket. Halván azt az Atya, meg-szánta a' fiát: és kőnyőrűlvén rajta, nyilván meg-vallotta hogy ő a' gyilkos, a' fia pedig ártatlan, kinek semmi része ninch benne. Salomon-előtt-is, nagy ereje vólt az Anyai szeretetnek tulajdon magzattyához [m]; a' hol azt olvasuk, hogy az Anya inkább akarta hogy a' maga gyermeke gyilkosának tartassék, hogy-sem a' gyermeke meg-öletteséék. De minden Atyának és Anyának gyermekéhez-valo szeretetit, meg-haladta az Isten Fiának az ő Testéhez-valo szeretete: az-okáért, főlőtte nagy irgalmasságát és szeretetit mutatta hozzánk, azt érettünk adván.

C

l Cap. Præsenti De Probationibus.

m 3. Reg. 3. 26.

Mondanád: Bár úgy légyen, hogy azért ment-el a' Krisztus hogy nékünk helyt szerezzen, és készittsen: de úgy tetszik, hogy nem ok-nélkül azt mondhatnók Tamással [n]: *Uram, nem tudgyuk hová mégy; és mint tudhattyuk az útat?* Vagy, Mi-módon juthatunk mi te-hozzád? Urunk azt mondotta-vólt az Apostoloknak [o]; *A' hová én mégyek, tudgyátok, és az útat-is tudgyátok.* Nagy garádich a' Bóldogságra, tudni mi légyen az igaz Bóldogság, és mi-módon kellessék a'hoz jutni: az-okáért, mind a' kettőről emlekezett Urunk, és azt mondotta; hogy, mind a' hová mégyen, 's mind az útat tudgyák. mivelhogy azokról már gyakorta emlekezett-vólt. De mint-hogy Tamás még a' Sz. Lelket nem vőtte-vólt, nem szintén értette e' dolgot; hanem talám azt vélte, hogy Urunk valami testi helyről, és útról emlekezik, és azért mondotta: *Uram, nem tudgyuk hová mégy, és mint tudhattyuk az útat?* E'dologban, majd úgy viselte magát Urunk a' Tanitványokhoz, a' mint a' Samariai aszszony-állathoz [p] kinek, midőn Urunk a' Lelki víznek, az Isten Malasztyának méltóságáról, és mi-vóltáról szóllott; a' testi aszszony'-állat nem értvén a' lelki dolgokat, mind azt vélte, hogy a' közönséges vízről beszélgetett: azon-képpen a' mái Evangéliomban, midőn Urunk az ő halála-által-valo el-

D

n Ioan. 14. 5.

o Ioan. 14. 4.

p Ioan. 4. 8. 9.

meneteléről

A

menetelérõl szóllott; és azt mondotta, hogy az Attyához mégyen, hogy nékünk útat nyitna Meny-országra, és abban helyt szerzene: az eggyûgyû Tanitványok semmit abban nem értvén, chak testi helyekrõl és útakról gondolkodtak. Melly dologban, az Isten kegyessége chodálatos-képpen tündöklik, ki annyira alá-bochátkozott mi-érettünk, és úgy meg-alázta magát, hogy a' tudatlan Tanítványokkal, kik nem-is értették mire arányoz, nagy barátságossan beszélgetett, a' Világi Bölchek és Nemesek szokása-kivûl, kik azt parasztságnak alítanák.

Elébb mégyen pedig Urunk a' beszélgetésben: és mint-hogy Tamás a' testi útról tudakozott, a' lelki értelemre igazította õtet, mondván [q]; *Én vagyok az út, és az igasság, és az élet: Senki az Atyához nem mégyen, hanem chak én-általam.* Mint-hogy Tamás, mind az útról, 's mind a' czélról értekezett, Urunk mind a' kettõre meg-tanította; magát Útnak, Igasságnak, és Életnek mondván: értvén az Igasságon, és Életen, a' czélt, a' melyre jutni kellene az úton. Mint-ha azt mondotta-vólna: Én vagyok az igaz Út, melly az életre viszlek: vagy, Én vagyok úttya az igasságnak és életnek: az-az, mellyen az igasságra és életre, vagy az igaz életre kell menni. Ezzel pedig, két természetét jelentette Urunk; ki, Emberi terméfzete-szerént, út; Isteni terméfzete-szerént pedig, élet. Az ember kivánságának vége, czéllya, és határa, az, hogy az elsõ és fõ Igasságot, melly minden tudományt magában foglal, értse; értvén, az õrök életre jussón: melly nem tudván, se nyavalyát, se halált, az életnek minden gyönyörûségét magához kapchollya: úgy hogy, mikor az ember arra jút, sem tovább nem mehet, sem többet nem kívánhat, hanem Dáviddal azt mondgya [r]; *Meg-elégszem mikor meg-jelenik a' te dichõséged.* Az-okáért jól mondotta Urunk, hogy õ-benne találtatik mind a' kettõ; és õ, mind az út, mind az igasság, 's mind az élet: melly annyit tészen, a' Sz. Agoston magyarázattyából, mint-ha emberi módon beszélgetvén, azt mondotta-vólna valakinek: Mellyen akarsz el-menni? Én vagyok az Út. Hová akarsz menni? Én vagyok az Igasság. Hol akarsz meg-maradni? Én vagyok az Élet. Jól mondotta azért Sz. *Hilarius* [s]; Nem viszen tévelygésbe, a' ki út: se meg nem tréfál chalárdúl, a' ki igasság: sem a' halál veszedelmében nem hágy, a' ki élet. Mint-ha nyilván-valo beszéddel azt mondotta-vólna. Én vagyok az út; de nem tévelygõ, hanem bizonyos; melly nem a' halálra viszen, hanem az életre: mert *Vagyon* olly *út*-is, *melly az embernek igaznak látszatik, és a' vége halálra viszen* [t].

Ezt az Útat, a' Kristust, példázta a' Lajtorja, mellyet álmában látott Jákob Patriárka [u]; melly a' fõldõn állott ugyan, de a' teteje az eget érte, és az Isten Angyali fel 's alá jártak rajta, az Úr pedig a' Lajtorjára támaszkodott. Mert, mivel a' Sz. Patriárka, el-võtte az áldomást az attyától, az Isten ígéretinek õrökõsivé lõtt. melly Igéretben az vólt, hogy a' világ szabadítója, kiben minden nemzetek meg-áldatnának, az õ gyökeréből és magvából származnék. Melly látással, ezt akarta az Isten meg-mutatni, minémû lenne az az Üdvõzítõ: tudni illik, Ország úttya, vagy Királyi út, a' Juhoknak ajtaja, és olly Lajtorja, mellyen a' fõldrõl Meny-országba, sõt szintén az Istenhez juthatni, ki a' lajtorjához támaszkodott. E' Lajtorjának fokai pedig, azok a' segétségek, mellyekkel Kristus Urunk minket arra segét, hogy azt az útat el-végezhessük. Méltán hasonlíttatik pedig mind az úthoz, 's mind a' lajtorjához, mert mind a' kettõnek kezdete és vége vagyon: a' kezdete, mi-bennünk; a' vége pedig, a' melyre igyekezünk, az Istenben vagyon. Mind a' kettõ pedig igen szépen illik a' Kristushoz: ki, mint igaz Ember, ez útnak kezdete; mint igaz Isten, azon útnak vége. Innét mondotta Sz. Agoston: Járj az ember-által, és az Istenhez jútsz. Azon Lajtorján olly Angyalok láttatának, kik soha nem nyugodtanak, hanem mindenkor fel 's alá jártanak: jelentvén, hogy, ha az Angyalokhoz hasonlók akarunk lenni, soha a' Jó chelekedetektõl meg ne szünnyünk, hanem mindenkor egy jóból másra mennyünk, míg meg-láttassék az istenek Istene Sionban, mivelhogy arra nékünk a' Kristus erõt és Malasztot adott. Melyrõl szépen beszélget Dávid, mondván [x]; *Bóldog a' férfiu, a' kinek tõled vagyon segétsége: fel-menetelleket szerzett az õ szivében, a' kõny-hállatások völgyében, a' helyen a' mellyet szerzett. Mert áldomást ád a' Törvény-szerzõ, erõsségrõl erõsségre mennek: meg-láttatik az istenek Istene Sionban.* Es mint-hogy a' hoz Imádság kívántatik, melyrõl Urunk a' mái Evangeliomban-is emlekezik, mondván [y]; *Valamit az Atyától az én nevemben kértök, azt chelekeszem:* utánna veti Dávid-is [z]; *Erõnek Ura Istene, halgasd-meg imádságomat: Veddfüleidbe Jakóbnak Istene. Mi óltalmazó Istenünk tekints, és nézz a' te Kristusod orczájára.* Ez-is igen illik a' Lajtorján alá 's fel járó Angyalokhoz; kik, a' mint Rafaël a' Tobiásét, a' mi imádságinkat az Úr-elejbe viszik [a]; melly Imádságról majd többet szóllok.

q Joan. 14. 6.

r Psl. 16. 15.

s Lib. 7. de Trinit.

t Prov. 16. 15

u Gen. 28. 12

x Psa. 83. 6. 7. 8.

y Joa. 14. 13.

z Psl. 85. 9.

a Tob. 12, 12

II. RESZE.

A

NOha Urunk a' Tanítványok haſznáért ment az Atyához: mindazáltal, olly kegyes gond-viſelőnek el-távozáſa, és távúl-léte, nehéznek tetſzhetett. Azért, hogy több okokból-is vigaſztallya Tanitványit, más jeles dolgot ígér nékik a' többi-között; tudni illik [b]; *Bizony, bizony mondom néktek: a' ki én-bennem hiſzen, a' melly* b Ioan. 14. 12
chelekedeteket én chelekeſzem, ő-is chelekeſzi, 's nagyobbakat-is chelekeſzik ezeknél. Sok chodáit látták Urunknak az Apokolok; sőt ők-is, Urunknak engedelméből, és parancholattyából, nem keveſet chelekedtek: gondolhatták azért, hogy ha ő el-távozik tőlők, többé ollyakat sem ő-tőle nem látnak, sem ő-magok nem chelekeſznek: az-okáért azzal vígaſztallya őket, hogy abból nem léſzen fogyatkozáſok: mert az ő el-menetele-után-is, ők ugyan ollyakat chelekeſznek, sőt azoknál-is nagyobbakat.

Valóban nagy ígéret; de nem kichiny kérdéſre ád okot: mert úgy tetſzik, hogy abból a' ſzép ígéretből az következik, hogy ſenki-felől nem mondhattyuk hogy a' Kriſtusban hiſzen, hanem ha olly chodákat chelekeſzik a' miéműeket Urunk chelekedett. és mint-hogy moſt ollyak nem találtatnak: tahát, vagy ſohúlt igaz Keresztyének ninchenek, kik igazán a' Kriſtusban hidgyenek; vagy a' Kriſtus ígérete nem helyes. Némellyek, hogy erre meg-felelnének, a' Chelekedeteken, né a' Choda-tételeket értették, hanem a' Jóſzágos chelekedeteket, mellyekben Urunk gyakorlotta magát; és kívánta, hogy köveſsék őtet azokban a' Hívek: úgy-mint, az alázatoſságban, ſzelídségben, irgalmaſságban, ſzeretetben, engedelmeſségben, türésben, és egyéb effélékben, Sz. Jánoſnak ama' mondáſa-ſzerént [c]: *A' ki azt mondgya, hogy ő-* c 1. Ioan. 2. 6
benne (a' Kriſtusban) *lakik, néki-is úgy kell járni a' mint ő járt.* Igaz tudomány: de e' mondáſnak magyarázattyához nem illik; a' mint az-előtt-valo mondásból nyilván ki-tetſzik [d]; *Nem hiſzitek-e, hogy én az Atyában, és az Atya én-bennem vagyon? Ha külön-* d Ioan. 14. 11
ben nem, a' Chelekedetekért hidgyetek. mellyeket egyébre nem magyarázhatunk, hanem a' Choda-tételekre, úgy-mint a' Kriſtus Iſtenségének bizonyos jeleire. De a' hoz ſem illik, hogy a' Hívek nagyobbakat chelekeſznek a' Kriſtuſnál-is, melynek ninch helye a' Jóſzágos chelekedetekben, és nem-is lehet. mellyekben, nem hogy valaki meg-haladra-vólna a' Kriſtuſt, de ſenki-ſoha el ſem érte, és chak közel ſem járt hozzája. Az-okáért, más módon kell felelnünk: tudni illik, hogy, nem mondotta Urunk, hogy Valaki ő-benne hiſzen, mindenkor, és mindenütt chodákat chelekeſzik, vagy ollyakat mint a' Kriſtus chelekedett, vagy nagyobbakat azoknál: hanem a' Hitnek erejét, és hatalmas-vóltát akarta meg-magyarázni: és azt akarta jelenteni, hogy a' Hitnek ſemmi nem lehetetlen, valamit az Iſten dichőſége, és a' lelkek üdvőſége kíván. Innét vagyon, hogy az Anyaſzentegyháznak kezdetin-is, a' Hívéknek, első zengéi nem minnyájan chelekedtek chodákat: hanem némelly bizonyos és jeles ſzemélyek, kiket az Iſten arra kivált-képpen válaſztott, és nem mindenütt's mindenkor; hanem a' hol, és mikor kívántatott, az Iſten dichőſégére, vagy a' lelkek üdvőſégére, mellyet az-után-valo időkben-is fel-találunk. Moſt ninch olly nagy ſzükségünk a' Choda-tételekre, mint régenten vólt: mert moſt a' Hit nem olly gyenge, hogy, mint a' gyenge fiatal-fa, támaſztó karó-nélkül ſzükölködgyék; vagy gyakor öntözést kívánnyon, hogy a' ſzél el ne dőjtse; vagy a' sütő meleg meg ne ſzáraſzſza: hanem, mint-hogy meg-rögzött mint a' gyökeres fa, nem fél ſem ſzéltől, ſem hévségtől. A' ki elsőben valami tiſztbe áll, kívántatik ugyan, hogy pechétes Levele légyen a' Fejedelemtől, mellyel hitelt ſzerezzen magának, és meg-bizonyíttſa hogy a' Fejedelemtől válaſztatott a' tiſztre, úgy hogy mindenek engedgyenek néki: de az-után, nem mindenkor és mindenütt mutogattya, ſem véle nem hordozza a' Levelet, bízván igaſságához; és tudván, hogy iſmérik, minek-utánna a' Levelét meg-olvaſták és roſtálták; és látván rajta az igaz pechétet, helyt adtak néki: Azon-képpen, mint-hogy az Evangéliomi tudományt az Apoſtolok, ſok Chodákkal meg-bizonyították, mint Iſtennek pechétes Levelével: moſt az Anyaſzentegyháznak ninchen ſzüksége a' Choda-tételekre, hanem chak azoknál, kik még az Evangéliomi világoſságnak fényeſségét nem látták. és így, moſt-is a' Poganyok-között, *Indiában, Chinában, Iaponiában*, a' Keresztyén Tanítók, nem kevés Chodákat chelekeſznek.

B

C

D

Ezzel az Ujító partos Atyafiak nem óltalmazhattyák magokat: mert olly Tudományt koholtanak, mellyet az-előtt ſoha ſenki nem tanított, ſem hallott. Az-okáért, mint-hogy az ő Elejeknek Choda-tételőket nem mutathattyák, ſzükség hogy a' magokét mutaſsák, és azzal bizonyíttsák Vallásoknak igaz-vóltát, és igaz tiſzt-viſelő-

A

sòknek mutaſsák Levelét. Mellyet mint-hogy ekkídig ſenki kõzzülõk nẽ chelekedett, és ez-után ſem chelekeſzik: nyilván-valo dolog, hogy Hamis Tanitók, és hamis Tudományal kompolárkodnak. Az-okáért, igen nehéz néven véſzik, midõn azt kívánnyuk tõlök, hogy valami Chodát mutaſſanak Tudományoknak meg-bizonyitására, mellyen nem chodálkozom, mert a' békának-is nehéz a' dér.

Mondám, hogy Urunk a' Choda-tételekről-valo ígéretivel, a' Hitet ajánlotta, és annak nagy erejét mutatta; mint egyébütt-is az Irás nagy dícséretet téſzen felõle. Urunk eggyütt azt mondotta [c]; *Mindenek lehetségeſek a' hivõnek.* Másutt pedig [f]; *Bizony mondom néktek, ha hitetek léſzen mint a' muſtár-mag, ezt mondgyátok e' hegynek: Menny innét amoda, és el-megyen, és ſemmi néktek lehetetlen nem léſzen.* És [g]; *Ha hitetek léſzen mint a' muſtár-mag, mondgyátok imè' ſzederj-fának: Szakadgy-ki gyökereſtõl, és plántáltaſsál a' tengerbe: és enged néktek.* Sz. Pál-is nagy dícséretet téſzen a' régi Patriárkák és Próféták hiti õl, mondván [h]; *A' Hit-által, Országokat gyõztek-meg: igaſságot chelekedtek: az ígéreteket el-vötték: az oroſzlányoknak ſzájokat bé-dugták: a' tüznek sebes erejét meg-óltották: a' kard élitõl meg-menekedtek: a' betegségbõl meg-gyógyúltak: a' hadban erõſsökké lõttek.*

B

Ezeket mind igaznak találjuk az Uj Teſtamentom-béli Szentekben-is. Az Apoſtolok Chelekedetiről írt könyvben azt olvaſſuk, hogy Sz. Péter, a' sánta embert lábaira állatta, mondván [i]; *A' Názareti* JESUS *Kriſtus nevében, kelly-fel, és járj.* De chak teſtének árnyékával-is, ſok betegeket gyógyított [k]; imádságával, halottat támaſztott [l]; Sz. Pál, fogoly lévén, a' tõmlõcz-tartót háza-népével egyetemben meg-térítette [m]; Lyſtrisban, a' sánta embert meg-gyógyította [n]; a' Vipera-kigyót, ſérelem-nélkül a' kezéről le-rázta [o]. Ugyan azon Sz. Apoſtolok, a' Gonoſzokat chodálatos-képpen meg-is bűntették. Mert Sz. Péter, Ananiáſt és Safirát, egy dorgáló ſzavával ſzõrnyű halállal meg-õlte, azért, hogy a' Sz. Léleknek hazudtak, chalárdúl chelekedvén a' mezõ árrával [p]. Sz. Pál pedig, az õrdõngõs Elimáſt meg-vakította [q], hogy az Úr útait fel-fordította. Sz. János Evangeliſta, a' mint *Tertullianus*ból írja Sz. *Ieronymus* [r]; a' forró olajból sérelem-nélkül jõtt-ki: és, a' mint a' Szétek Hiſtoriáibã olvaſſuk, Sz. *Priſcát* a' fene oroſzlány nem hogy bántotta-vólna, hanem inkább a' lábaihoz fekütt [s]. Sz. *Dariát* pedig, a' Sz. *Chryſanthus* feleségét, a' bordélyban meg-óltalmazta gyalázattól [t]. Sz. *Apollináriſ*nak, a' tüz nem ártott [u]. Sz. *Tiburtius* pedig, olly gyõnyörüségeſſen járt a' tüzes ſzénen, mint a' virágon [x]; Sz. *Ruffinát* és *Secundát*, a' *Tyberis* vize el nem nyelte [y].

C

Es hogy egyéb ſzámtalan Szentek Chodáiról ne emlekezzem, Sz. *Gregorius*, Pontusban *Neocaſareai* Püſpök, olly nagy és ſok Chodákat chelekedett, hogy *Thaumaturgus*nak, az-az, Chodák-tévõnek nevezték; és Sz. *Baſilius*, õtet Moyſeshez, a' Prófétákhoz, és az Apoſtolokhoz haſonlította. A' többi-között, egy hegyet, imádságával el-mozdított helyéről; azért, hogy a' Templom épitésében akadékot tõtt: egy tót, ki-ſzáraztott; azért, hogy az atyafiak veſzekedtek érette: a' *Lycus*-nevü folyó-víznek határt vetett; azért, hogy a' mezõkon nagy károkat tõtt árjával: melynek partyára bé-ütvén pálczáját, az leg-ottan nagy fává lõtt, és azt határúl vetette; mellyen ſoha a' folyó-víz által nem ment: az Õrdõgõket, mind a' bálványokból, 's mind az emberekből gyakorta ki-üzte. és mikor halála oráján vólt, meg-kérdette, Hány hitetlen nek vólnának *Neocaſareá*ban? Es midõn hallotta-vólna, hogy chak tizen-hét: hálákat adván az Iſtennek, azt mondotta: Szintén annyi Kereſztyének vóltak benne, midõn a' Püſpökséget fel-vöttem. Egyéb Szentek-is, ſzámtalan Chodákat chelekedtek, és moſt-is chelekeſznek a' Pogányok-között, mikor kívántatik, azoknak meg-térésére.

D

Hogy pedig moſt nem mindenütt léſznek olly gyakorta Chodák, mint régenten lõttek, a' meg-mondott okon-kivül más okát-is adhattyuk: Azt, hogy nem mindenkor találtatnak az emberekben a' Chodákhoz kívántatott dolgok. Ezt hogy meg-értſed, vedd eſzedbe, hogy a' Choda-tételekre,

Elsõben; Nagy és buzgó Hit kívántatik, melly nem mindenekben, és nem mindenkor találtatik. Innét vagyon, hogy, midõn Urunk chodát akart chelekedni, néha meg-kérdette, Ha hiſzik-e hogy meg-chelekedheti a' mit tõle kívántak? Igy olvaſſuk [z]; hogy két vaknak azt mondotta: *Hiſzitek-e, hogy ezt meg-chelekedhetem veletek?* Es mikor azt mondották-vólna; *Igen-is, Uram: Akkor illeté a' ſzemöket, mondván: A' ti hitetek ſzerint légyen néktek.* Sõt meg-is jelentette, hogy a' Hit oka a' Choda-tételnek. mert gyakorta azoknak, a' kiket meg-gyógyított, azt mondotta [a]; *A' te hited meg-gyógyított téged.* Es midõn az Apoſtolok egy ifiúból az Õrdõgöt ki nem üzhetvén, azt kérdették-volna [b]; *Miért nem üzhettük mi ki azt?* azt felelte: *A' ti hitlenségtekért.* azon ifiú atyjának pedig azt mondotta [c]: *Ha hihetſz, mindenek lehetségeſek a' hivõnek.* Az-okáért, két hitlenség vólt: Egyik a' Tanitványoké, máſik az atyjáé. mert, a' mint Sz. Hi-

[f] Mat. 17. 19
[g] Luc. 17. 6.
[h] Heb. 11. 33
[i] Act. 3. 6.
[k] Act. 5. 15.
[l] Act. 9. 40.
[m] Act. 16. 31
[n] Act. 14. 9.
[o] Act. 28 5.
[p] Act. 5. 5
[q] Act. 13. 11
[r] Lib. 1. contra Iovin.
[s] 18 Ian.
[t] 25. Octob.
[u] 23. Iulii.
[x] 11. Aug.
[y] 10 Iulii.
[z] Matt. 9. 28.
[a] Mat. 9. 22. Mar. 10. 52 Luc. 8. 48.
[b] Mat. 17. 18
[c] Mar. 9. 22.

larius;

larius mondgya; Hittek ugyan az Apoſtolok, de még nem vólt tekélletes hitők: az-az, olly buzgó a' minémű arra a' Choda-tételre kívántatott-vólna.

Máſodſzor: A' Choda-tételre kívántatik; hogy oka légyen, miért kelleſsék azt kérni, vagy chelekedni. és ez ſem mindenkor vagyon. Azért mondotta *Euthymius*: Ha az Apoſtolok nyilván a' hegyeket egy helyről máſra nem kőltőztették, az nem azért lőtt, hogy azt nem chelekedhették-vólna; hanem hogy, nem akarták, nem látván annak ſzükségét, vagy haſznát: a' midőn pedig a' ſzükség kívánta, azt-is meg chelekedték a' Szentek; a' mint mondám Szent *Gregorius Thaumaturgus*ról. Innét olvaſsuk [d]; hogy, midőn a' Tanítványok látták-vólna a' vakon-ſzületett embert, Urunktól azt kérdették: *Rabbi, ki vétkezett; ez-e, vagy az ő ſzülei, hogy vakon ſzülettetnék?* Kiknek Urunk azt felelte: *Sem ez nem vétkezett, ſem az ő ſzülei: hanem, hogy ki-jelenteſsenek az Iſten chelekedeti ő benne:* az-az, hogy az ő meg-gyógyításából, ki-teſsék az Iſtennek hatalmaſsága, és jó-vólta.

Harmadſzor: Az kívántatik néha a' Choda-tételre; hogy a' ki azt kívánnya, vagy kéri, méltatlan ne légyen. De ez ſem mindenkor találtatik. Azért, midőn az Ördög chodákat kívánt, Urunk nem chelekedett kedve-ſzerént [e], és a' kőveket nem változtatta kenyerekké: máſutt pedig, kérés-nélkül-is, a' vizet borrá változtatta [f]. Mert, noha a' Szűz Maria, kérés-ſzerént mondotta, hogy az új házaſoknak minch borok: mindazáltal, azt nem kérte, hogy Urunk ollyan chodát chelekedgyék. Oka ennek az, hogy a' Chodák, azoknak haſznára léſznek, a' kik láttyák. és azért mondotta Arany-ſzáju Szent János: Kétség-nélkül meg-chelekedheti az Ur, hogy a' kövekből kenyerek légyenek: de a' Chodákat, a' Hitért kell chelekedni, nem a' chalárdságért: és azt a' hívőknek kell meg-engedni, nem a' kisértőnek.] Miképpen hogy a' terméſzet-ſzerént-valo alkotmányban, nem chak az alkotónak ereje kívántatik, hanem az alkotmányra-valo dolognak alkolmatos-vólta-is, mint a' képhez a' faragható fa: azon-képpen a' terméſzet-fölött-valo dologban-is, nem chak az Iſten hatalmaſsága kívántatik, hanem annak kéſzülete-is, a' kiért, vagy a' kiben léſzen a' choda. Innét lőtt, hogy a' Názaretiek nem hívén a' Kriſtuſnak, ſem nem bőchűlvén őtet, *nem tőtt ott ſok chodákat, az ő hitlenségök-miatt* [g]. Azonképpen, ſem a' Fariſæuſok kérésére [h], ſem a' Heródes kívánságára [i], nem akart chodát tenni. sőt azt-is mondotta [k]: *Ne adgyátok a' ſzentet az ebeknek, ſe ne hánnyátok a' ti gyöngyeiteket a' diſznók-elébe.* Máſutt pedig azt mondotta [l]: *Sok özvegyek valának Illyés napjaiban Iſraelben, mikor bé-záratott az ég három eſztendeig és hat hólnapig, mikor nagy éhség lőtt-vólna az egéſz földön: és egyikéhez ſem küldetett azok-közzül Illyés, hanem chak Sidonnak Sareptájába, az Özvegy-aſſzonyhoz*; ki nagy ſzeretettel ſzolgált Illyéſnek [m]: *Es ſok poklosok valának Iſraelben Eliſéus Próféta alatt; és ſenki azok-közzül meg nem tiſztíttatott, hanem chak a' Syriai Naaman*; ki engedett a' Próféta ſzavának [n].

Hallyad mit mondott az Iſten Ezekiel Próféta-által [o]: *Vallyon meg-kérdetvén, felelek-e nékik?* azért, hogy nem jó igyekezettel kérdették, és nem a' végre hogy meg-térnének, hanem chak nyughatatlan elméből. Kiknek méltán azt mondhatták-vólna: Vallyon meg-chelekeſzi-e Iſten az iſtentelenek kívánságát, midőn chodákat kérnek? Nem ítélnők azt okos kalmárnak, a' ki minden drága marháját meg-mutogatná azoknak, a' kiket tudna hogy ſemmit nem véſznek, hanem chak leſeskednek, és lopni igyekeznek: azon-képpen az Iſtē ſem mutattya-meg az ő titkos dolgait azoknak, kik chak váſotságból, és nyughatatlanságból kívánnyák azokat látni, és hogy végre el-tapodgyák. A' mint hogy a' gonoſz Irás-túdók nem mondották azt Urunknak; Meg-akarunk térni a' te ſzép tanitáſod, és jó példád-által: hanem, nagy kevélyen [p]; *Meſter, jelt akarunk tőled látni.* Kiknek méltán azt felelte: *A' gonoſz és parázna nemzetség jelt keres: és jelt nem adatik néki.* A' Choda-tételek, haſonlók a' fényes és ſzép tiſzta tűkörhöz; melyben az Iſten hatalmaſsága úgy tűndöklik, és olly nyilván kiábrázoltatik, hogy akár-ki-is, ha ſzeme vagyon, meg-láthattya, és meg-iſmérheti: de a' Zidók Fejedelmi, a' Fariſæuſok, és Irás-túdók, vakok lévén, és vakok vezéri [q], nem láthatták. Ezeket példázta a' vakon-ſzületett ember [r]: ki, valamíg vak vólt, ſem a' Kriſtus-felől nem tudott ſemmit, ſem az ő choda-tételit nem tudta meg-bőchűlleni: de mihelyen Urúnk ſzeme-világát meg-adta, leg-ottan a' Choda-tételben meg-iſmérvén az Iſten hatalmaſságát, azt mondotta [s]: *Őrőktől-fogva nem hallatott, hogy valaki meg-nyitotta ſzemeit a' vakon-ſzülettetnek. Ha ez az Iſtentől nem vólna, nem chelekedhetett vólna ſemmit.* és az után, *le-borúlván imádta őtet* [t], mint Iſtent.

Negyedſzer: Az kívántatik a' Choda-tételre; hogy a' ki-által annak lenni kell, ne légyen olly fogyatkozásban, melly a' Choda-tételnek ellene légyen. Ez ſem min-

A

d Ioan. 9. 2.

B

e Mat. 4. 4.
f Ioan. 2. 9.

C

g Mat. 13. 58
h Mat. 12. 39
i Luc. 23. 8.
k Matt. 7. 6.
l Luc. 4. 25.
m 3. Reg. 17. 1.
n 4. Reg. 5. 14.
o Ezech. 14. 3

D

p Mat. 12. 39
q Mat. 15. 14
r Ioan. 9. 1.
s verſ. 32.
t verſ. 38.

A denkor vagyon. Es azért mondotta Urunk a' Tanítványoknak, kik némelly emberből az Ördögöt ki nem űzhették v: *Ez a' nem, ki nem űzettetik, hanem imádság- és böjtölés-által*; jelentvén, hogy az a' kéfzület nem találtatott akkor ő-bennek, és fem imádkoztak-, fem böjtöltek-vólt. Es noha azt Urunk bizonyos Ördögi nemről mondotta, a' mint Szent *Leo* írja, melly a' többinél hatalmasb és ártalmasb vólt: mindazáltal, minden-féle Ördög-ellen igen haſznos az Imádság és a' Böjtölés. és moſt-is, a' kiknél az Iſten ajándéka vagyon az Ördögök űzésére, hogy azzal bátorságoſsan és haſznoſsan élheſsenek, a' Böjtöléſnek és Imadságnak fegyverével nyúlnak a' Gonoſz ellenséghez. De egyéb Choda-tételekre-is igen alkolmatos eſzköz az Imádság, a' mint Urunk a' mái Evangéliomban jelentette: ki, midőn azt mondotta-vólna x: *A' ki én-bennem hiſzen, a' melly chelekedeteket én chelekeſzem, ő-is chelekeſzi, 's nagyobbakat-is chelekeſzik ezeknél*: utánna vetette: *Mert én az Atyához megyek. Es valamit az Atyától az én nevemben kértök, azt chelekeſzem.* A' hol, noha Urunk közönségeſsen ſzóll, mindazáltal mint-hogy a' Choda-tételekről emlekezett, fő-képpen azokról érti, hogy, midőn erőt kérnek az ő nevében, meg-adgya nékik: az-az, ha az ő nevét ſegétségül híják. Ezt jól értette Szent Péter: ki a' leg-első chodát akkor chelekedte, mikor imádkozni ment; és a' Kriſtus nevében chelekedte, mondván y: *A' Názareti* JESUS *Kriſtus nevében kelly-fel, és járj.* Es midőn annak chodájára ſok nép gyűlt-vólna, azt mondotta z: *A' JESUS-által-valo hit adta ezt a' tellyes egéſſéget minnyájotoknak láttára.* Midőn Tabitát, vagy Dorkáſt fel akarta-is támaſztani, *térdre eſvén imádkozott, és fordúlván a' teſthez*, azt mondotta: *Tabita, kelly-fel.*

x Ioan. 14. 12

y Act. 3. 6.

z verſ. 16.

II. RESZE.

NAgyot ígért bizonyára Urunk, azt mondván; hogy, a' ki ő-benne hiſzen, azon chelekedeteket chelekeſzi, a' mellyeket ő-maga chelekedett Kriſtus Urunk: de az álmélkodáſra méltó, a' mit utánna vetett a: *'S nagyobbakat-is chelekeſzik azoknál.* Nem hatalmas nagy choda vólt-e a' vakon-ſzületett embernek ſzeme világát-meg-adni b? melyről, a' mint ez-előtt mondám, ő-maga a' vak azt mondotta; hogy *Az, őrőktől-fogva nem hallatott.* Nem nagy choda vólt-e, a' negyed-napi halottat Lázárt fel-támaſztani c? melyről a' húga azt mondotta d: *Uram, immár ſzagos.* Es ha az Urunk mondását helyén hadgyuk, nem az következik-e, hogy a' ki azokat chelekeſzi, nagyobb a' Kriſtuſnál? és, Urunk mondáſa-ellen, nem haladgya-e meg a' ſzolga az Urát, a' Tanítvány a' Meſtert e? Ez-aránt némellyek Sz. Agoſtonnal úgy elmélkednek f, hogy Urunknak két-féle chelekedeti vóltak: Némellyeket ő-maga chelekedett nálunk-nélkül; mint mikor az eget és főldet teremtette, a' halottakat fel-támaſztotta, a' betegeket meg-gyógyította, és egyéb affélét chelekedett: némelyeket pedig, nem nálunk-nélkül chelekeſzik; mint mikor a' bűnöſt meg-ſzenteli, és igazzá téſzi. Ez így lévén, azt mondgyák, hogy ez utólsó rend-béliekről kell az Urunk mondását érteni: mert azokhoz, mind az Iſten Malaſztya, 's mind az ember ſzabad-akarattya, kívántatik. Nagyobb pedig a' bűnös embernek meg-igazúlása, hogy-ſem a' főldnek és menynek teremtéſe: mert a' meg-igazúlás, lelki jó, őrökké-való; és olly, hogy a' bűnös ember réſzéről vagyon ellenzője: de a' teremtés-által, teſti dolog léſzen, el-múlandó; és abban ſemmi ellenző ninchen.

b Ioan. 9. 7. 32.

c Ioan. 11. 44

d verſ. 39.

e Ioan. 13. 16 & c. 15. 20.

f Tract. 72. in Ioan.

Ez igaz tudomány ő-magában, de ide nem ſzintén illik: mert nyilván vagyon, hogy Urunk a' Choda-tételekről emlekezett, mellyekben mi chak eſzközök vagyunk. Az-okáért, Urunk mondásának más magyarázattyát kell keresnünk, melynek nem chak egy igaz értelme lehet. Első az; hogy valamelly Apoſtol, az emberek ítélete-ſzerént, nagyobb chodát chelekedett, hogy-ſem Kriſtus Urunknak némelly chodái vóltak. Mert azt olvaſsuk, hogy a' vér-folyás meg-állott az aſzſzony állaton, a' ki Urunk ruhájának perémét illette g: és hogy valamennyin őtet illették, meg-gyógyúltak h: de nagyobnak tetſzett a' mit Sz. Péterről olvaſunk i; hogy *az útzákra ki-tötték a' betegeket, hogy el jövén Péter, akár chak az ő árnyéka árnyékozná azoknak valamellyikét, és meg-ſzabadittatnának az ő betegségökből.* Azon-képpen nem olvaſsuk Kriſtus Urunkról, hogy valamelly hegyet el-mozdított-vólna helyéről, a' mint *Gregorius Thaumaturgus*ról olvaſsuk, kiről ez-előtt-is emlekezté; mellyet ő-maga Urunk nagy dolognak jelentett k. Másodſzor: Nagyobnak mődhattyuk a' mi ſzámosb, és máſt ſzám-ſzerént meg-hallad. Igy, valaki több halottakat támaſzthatott-fel, hogy-ſem Urunkról olvaſsuk. mert az Evangéliomban nem találunk háromnál többet, az kiket Urunk fel-támaſztott-vólna:

g Mat. 9. 22.

h Mat. 6. 56.

i Act. 5. 15.

k Mat. 17. 19 Mar. 11. 23

de né-

de némelly Szentekről többet olvasunk. Sőt némellyekről azt-is olvasunk, hogy régiebb halottat támasztottak-fel, hogy-sem a' Lázár vólt; mint Szent *Eucharius*, és Szent *Fronto*. Harmadszor: Nagyobbaknak mondhattyuk, a' foganatosbakat, vagy hasznosbakat: Urunknak pedig Choda-tételi, nem igen használtak a' Zidóknak: kik látván az ő Chodáit, azokért keményben üldözték. És Pünkösd napján nem találtattak több tanítványi Száz húsznál; a' mint Szent Lukáchból ki-tetszik [l]: de mikor Péter predikálani kezdett, és chodákat tenni, chak egy úttal-is Három-ezer lélek állott hozzájok [m]: más úttal pedig Öt-ezer [n]: az-után pedig, az Apostolok el-menvén a' Pogányokhoz predikállani, egész Tartományokat és Országokat térítettek-meg. Negyedszer: Azt-is mondhattyuk *Rupertus*sal; hogy Krisztus Urunk chak egy nyelven szóllott: de az Apostolok külömb-külömb-féle nyelveken predikállottak. Krisztus Urunk chak Judeában tanított: de az Apostolok a' széles világon. Krisztus Urunk olly Chodákat chelekedett, mellyekkel irgalmasságát mutatta és hatalmasságát, és chak használni akart az embereknek: de az Apostolok, az Istenek bűntető igasságát-is megmutatták, és az istenteleneknek érdemök-szerént fizettenek. mert Szent Péter megölte Ananiást, és Safirát [o]; Szent Pál pedig, Elimást meg-vakította [p]: melly külömbségről emlekezik *Theodórus Heracleóta*.

Kérdenéd, Mi okból engedte azt Urunk az ő-benne hívőknek, hogy nagyobb Chodákat-is chelekednének ő-nálánál? Felelet: Ő-maga Urunk jeles okát jelentette, mondván [q]: *Mert én az Atyához megyek*: az-az, a' mint Szent *Cypriánus* magyarázza: Mint-hogy ekkidig szolgai ábrázatban vóltam veletek, sok-féle chodákat nem akartam chelekedni a' mellyeket chelekedhettem-vólna, hogy magamat az alázatosságnak határában meg-tartóztatnám; melly alázatosságot mindenkor előttem viseltem. mivel azért-is jöttem e' világra, hogy az emberekért kínt és halált szenvednék, melynek akadékot szerezhettek-vólna a' földöttébb sok Chodák: most pedig, mint-hogy az Atyához megyek, hogy az ő jobjára üllyek; és már nem az alázatosság megmutatásának, hanem a' dichőség ki-jelentésének lészen ideje, nagyobbakat akarok chelekedni azok-által, a' kik én-bennem hisznek, hogy-sem én-magam chelekedtem. A' vagy, a' mint egyebek magyarázzák, mint-ha azt mondotta-vólna: Mert az Atyához megyek, a' végre, hogy kezébe adgyam az Országot, mellyet nyertem, és diadalmom dichőségét-is: és azért, tí-általotok nagyobb chodákat chelekeszem, hogy annál-is inkább dichőítessék az Atya én-általam. A' vagy, más magyarázatszerént: Mert az Atyához megyek, diadalmas lévén minden ellenségimen. Mert, midőn a' Fejedelmek valami új diadalmon örvendeznek, nagy ajándékokat szoktak osztogatni. Az-okáért én, azokat a' miket chelekedhettem, ekkidig nem mind chelekedtem, hanem chak a' miket tellyességgel szükségesnek láttam és ismértem: de ez-után, nem chak a' szükségért chelekeszem chodákat, hanem a' tí kéréstekre, akaratotok-szerént: és mint-hogy tí többeket, és nagyobbakat kértök, hogy-sem én chelekedtem, a' hoz-képest többeket-is és nagyobbakat chelekesztek.

Mindazáltal, ezekből semmi okon nem következik, hogy az Apostolokban, vagy egyéb Szentekben, nagyobb erő és hatalom lött-vólna, hogy-sem a' Krisztusban, kinek hatalmasága sok-képpen meg-haladta az Apostolok erejét. Elsőben: Mert az Apostolok, és a' több Szentek-is, nem a' végre chelekedték a' Chodákat, hogy azokkal magok Istenségét, vagy méltóságát állatták-és bizonyították-vólna, hanem minnyájan a' Krisztust akarták dichőíteni, és mindennekkel ismértetni: de a' Krisztus, maga méltóságát állatta. és azért, midőn azt mondotta-vólna az Ina-szakatnak [r]: *Bizzál fiam, meg-bocháttatnak néked a' te bűneid*; és azt némelly Irás-tudók káromlásnak ítélték-vólna: meg-torkolta őket, és azt mondotta: *Hogy pedig tudgyátok, hogy az ember Fiának hatalma vagyon a' földön a' bűnök meg-bochátására, akkor monda az Ina-szakatnak: Kelly-fel, vedd-fel az ágyadat, és menny a' házadba*. Másodszor: Az Apostolok, nem az ő nevökbe chelekedték a' Chodákat, hanem mint a' Krisztus szolgai és követi, az ő nevében chelekedték; az-az, az ő Hitinek és tudományának erősítésére. Az-okáért módotta Szent Péter a' sánta embernek [s]: *A' Názareti* JESUS *Krisztus nevében, Kelly-fel, és járj*. és a' sokaságnak [t]: *Mit chodálkoztok ezen, a' vagy minket mit néztök, mint-ha a' mi erőnkel, vagy hatalmunkal chelekedtük-vólna hogy ez járjon? A'* JESUS*-által-vált hit adta ezt a' tellyes egésséget minnyájotoknak láttára*. De a' Krisztus, nē chak parācholva, mint tulajdō nevében, chelekedte a' Chodákat; hanē azt-is nyilván meg-vallotta, hogy egyebek-is az ő nevébē chodákat chelekesznek. Mert némelly gonoszokról-is, imigyen szóllott [u]: *Sokan mondgyák nékem azon a' napon: Urā, Urā, nem a' te nevedbē profétáltunk-e; és a' te nevedbē Ördögöket üztünk-e; és a' te nevedbem sok chodákat töttünk-e? Es akkor meg-vallom nékik: mert soha nem ismértelek titeket.*

[l] Act. 1. 15.
[m] Act. 2. 41.
[n] Act. 4. 4.
[o] Act. 5. 5.
[p] Act. 13. 11.
[q] Ioan. 14. 12.
[r] Mat. 9. 2. 6.
[s] Act. 3. 6.
[t] vers. 12.
[u] Mat. 7. 22.

A Az igaz Híveiről pedig x: *Azokat a' kik hiſznek, ezek a' jelek kövétik: Az én nevemben*
x Mar. 16. 17 *Ördögöket űznek*, &c. Harmadſzor: Az Apoſtolok, és egyéb Szentek, nem a' magok
erejével chelekedték a' Chodákat, hanem a' Kriſtuséval, a' kitől a' hatalmat vötték.
Az-okáért, nem mondotta Urunk ő-felőlők; Nagyobbakat chelekeſznek, hogy-ſem
y Mar. 16 20 én chelekedendő vagyok. mert azokat-is ő chelekedte, és az Apoſtolok chak eſz-
kőzi vóltak. Innét vagyon, hogy az Apoſtolok, a' mint Szent Márknál olvaſsuk y,
El-menvén predikállottak mindenütt, az Úr vélek eggyűtt munkálkodván, és a' beſzédet meg-
erősítvén, kövétkőzendő jelekkel. Vedd eſzedbe a' kűlőmbséget: A' predikállásban,
az Úr eggyűtt munkálkodott vélek. mert abban nékik-is részek vólt; úgy-mint ſza-
bad-akaratból ſzármazott dologban: de a' Jeleket, egyedűl az Úr chelekedte, és
az Apoſtolok chak eſzkőzők vóltak. Es ez az oka, hogy Urunk azt az okot vetette
fondamentomúl: *Mert én az Atyához megyek. Es valamit az Atyától én nevemben kér-*
tők, azt chelekeſzem. mellyel magát nyilván Iſtennek jelentette, ki az Apoſtolok-ál-
tal-is Chodákat chelekedett. Aldott légyen a' mi Üdvőzítő Kriſtus JESUſunk, ki il-
B lyen nagy ígérettel vígaſztalt bennűnket. Mí-is azért azon legyűnk, hogy valósá-
gos, és jeles dolgokat kérjűnk tőle, mellyek-által oda juthaſsunk, a' hová ő ment
nékűnk helyt ſzerzeni: melyben láthaſsuk őtet az Atyával és a' Szent Lélekkel örők-
kön örökké. Amen.

SZ. KERESZT MEG-TALÁ-LÁSA-NAPI EVAN-GÉLIOM,

C

SZ. IANOSNAK III.

RÉSZÉBEN, ℣. 1.

AZ időben: Vala egy Nikodémus-nevű ember a' Faríſæuſok-kőzzűl, Zsidók fejedelme. Ez IESUShoz jőve éjjel, és monda néki: Rabbi, tudgyuk hogy Iſtentől jöttél meſterűl: mert ſenki e' jeleket nem chelekedheti, a' mellyeket te chelekeſzel, hanem ha az Iſten léſzen véle. Felele IESUS, és monda néki: Bizony, bizony mondom néked, ha ki újonnan nem ſzűletik, nem láthattya az Iſten orſzágát. Monda néki Nikodémus: Mi módon ſzűlethetik az ember, mikor vén? vallyon bé-mehet-e iſmég az annya méhébe, és újonnan ſzűlethetik-e? Felele IESUS: Bizony, bizony mondom néked, ha ki újonnan nem ſzűletik vízből és Szent-Lélekből, nem mehet-bé az Iſten
D *orſzágába. A' mi a' teſttől ſzűletett, teſt az; és a' mi a' lélektől ſzűletett, lélek az. Ne chodáld hogy azt mondottam néked: Szűkség néktek újonnan ſzűletnetek. A' ſzél a' hol akarja ott fúj; és a' ſzavát hallod, de nem tudod honnét jőjön, a' vagy hová mennyen: így vagyon minden, a' ki a' lélektől ſzűletett. Felele Nikodémus, és monda néki: Mi-képpen lehetnek ezek? Felele IESUS, és monda néki: Te Meſter vagy Iſraëlben, és nem tudod ezeket? Bizony, bizony mondom néked, hogy a' mit tudunk, azt mondgyuk; és a' mit láttunk, azt bizonyíttyuk; és a' mi bizonságúnkat bé nem véſzitek. Ha földieket mondottam néktek, és nem hiſzitek: mint hiſzitek ha mennyeïeket mondok néktek? És ſenki fel nem ment menybe, hanem chak az a' ki le-ſzallott menyből, az ember Fia, ki menyben vagyon. És a' mint Moyſes fel-magaſztalta a' Kígyót a' puſztában: úgy kell fel-magaſztaltatni az ember Fiának: hogy minden, a' ki ő-benne hiſzen, el ne veſzſzen, hanem örők élete légyen.*

ELSŐ PREDIKATZIO.

NÉmelly fő Orvoſok, látván bizonyos betegségnek el-hatalmazását az emberen, úgy hogy egyéb orvoſság rajta nē fog, neminémű fának vizét fogják hozzája, és azzal meg-gyógyíttyák. Olly veſzedelmes nyavalyába eſett az ember a' Bűn-által, hogy azt a' Moyſes Tőrvénye-béli áldozatok és czeremoniák meg nem orvoſolhatták: mellyet látván a' fő Orvos, az Iſten Fia, a' Kereſzt-fának vizével orvoſlotta-meg; az-az, a' Kereſzt-fán ſzerzett Malaſzttal: mellyel ha ki jól él, főlőtte foganatos orvoſság minden-féle lelki nyavalya-ellen. Erről jővendőlt Zakarías, mondván [a]: *Az napon nyilván-valo Kút-fő léſzen a' Dávid házának, és a' Jeruſalem lakóinak, a' bűnőſnek, és a' havi-kórságoſnak meg-mosására.* melly mondáſsal, jeles dolgot jelent a' Proféta. Midőn a' Fejedelem, aranyat és drága kőveket oſztogat, vagy palotájában nagy lakodalmat ſzerez: annak a' ſzegények, ha ſzintén láttyák-is ſzínét, vagy érzik ſzagát, haſznát nem véſzik, hanem chak a' fő Urak, a' Fejedelem baráti, tőltőznek azokkal: de ha kőzőnséges és nyilván-valo helyen Kútat chináltat, mind ſzegénynek gazdagnak ſzolgál, és mindenek élhetnek a' vizével. Az Iſten ſok ſzép ajándékit oſztogatta barátinak és hűv ſzolgainak: az Angyaloknak, és az első embereknek, a' bűn-előtt. Kiknek fris lakodalmat-is ſzerzett: Az Angyaloknak ugyan, a' Mennyei palotában ſzínről ſzínre meg-mutatván magát. melyről azt mondhatták Dáviddal [b]: *Meg-elégedtünk mikor meg-jelent a' te dichőséged.* Az embernek pedig, Paradichomban, mondván [c]: *A' Paradichomnak minden fájáról egyél.* De Bűnbe eſvén az ember, meg-foſztatott az Eredendő Igaſságtól, melly-nélkűl az Iſtent nem láthatta: és Paradichomból-is ki-űzetterett, hogy annak gyűmőlchiből ne ehetnék. De a' nyilván-valo kútnak, a' Kereſzt-fán függő Kriſtus Sebeinek, minnyájan haſznát vehetik, a' Bűnős meg-tiſztúlván, az Igaz meg-ſzebbűlvén; a' mint Urunk a' mái Evangéliomban jelenti, mondván [d]: *Fel kell magaſztaltatni az ember Fiának: hogy minden a' ki ő-benne hiſzen, el ne veſzſzen, hanem őrők élete légyen.* Ebben hogy mí-is réſzeſek legyűnk, a' moſtani Predikátzióban,

I. *Szóllok Nikodémusról, ki éjjel ment Urunkhoz.*
II. *Meg-mutatom a' Kereſztség Szentségének ſzűkséges-voltát.*
III. *Meg-mondom, Mint kelleſsék érteni, hogy a' ki a' Kriſtusban hiſzen, el nem véſz, hanem őrők élete léſzen.*

ELSŐ RESZE.

AZ mi halálos ellenségűnk, a' pokol-béli Őrdőg, majd ollyan meſterséggel akat minket meg-hóldoltatni, mint Holofernes akarta a' Betuliaïakat: kiről azt olvaſsuk [e]; hogy fel-találván a' kútak chatornáit, mellyeken a' Várasba vizet vittek, el-vágatta azokat; hogy a' Váras-béliek, meg-fogyatkozván vízből, fegyvernélkűl-is meg-adnák magokat. A' mí Lelkűnk várasát tápláló Víz, az Iſten Malaſztya; a' Chatornái, az Anyaſzentegyháznak Szentségi: mellyeknek el-vágására vágyódik az Őrdőg, midőn, vagy az Eretnekek-által, haſzontalanoknak mondván, meg-útáltattya; vagy a' gonoſz-életű Kereſztyéneket arra vívén, hogy ritkán, vagy kéſzűletlen éllyenek azokkal; és úgy, vagy igen kevés, vagy ſemmi haſznát ne érezzék: mellyeknek jeles gyűmőlchitől meg-foſztatván, kűnnyen tőrbe ejtheſse, és meg-győzheſse őket. Az-okáért vígyáznunk kell, hogy az Őrdőgtől meg ne chalattaſsunk.

A' Malaſztnak Chatornái-kőzzűl, Első a' Kereſztségnek Szentsége: melly olly ſzűkséges, hogy ſenki a' nélkűl Meny-orſzágba nem mehet, ſem egyéb Szentségekben réſzes nem lehet. mivelhogy a' Szentségek, az Anyaſzentegyház-kivűl nem találtatnak, az Anyaſzentegyházban pedig a' Kereſztség-által plantáltatunk. Hogy a' Kereſztségnek Szentsége-nélkűl ſenki az Iſten orſzágába nem mehet, nyilván mondotta Urunk a' mái Evangéliomban Nikodémuſnak [f]: *Bizony, bizony mondom néked, ha ki újonnan nem ſzűletik, nem láthattya az Iſten orſzágát.* Melly mondáſnak minek-előtte meg-magyarázzuk igaz értelmét, láſsuk ki vólt Nikodémus; és mint ment Urunkhoz. Az Evangeliſta, a' Židók Fejedelmének nevezi, és a' Fariſæuſok-kőzzűl-valónak: és azt mondgya, hogy éjjel ment Urunkhoz. Vallyon miért járt éjjel, fő ember lévén? Emberi tekíntetből-e? Mert látván Urunkat; kűlső állapattya-ſzerént, talám kőz em-

Aquâ ligni.
a Zach. 13. 1
b Pſ. 16. 15.
c Gen. 2. 16.
d Ioan. 3. 14.
e Iudith. 7. 6.
f Ioan. 3. 3.

A bernek vélte; kinek nyájaskodásából, magának nem nagy hírt nevet szerezhetne, hanem bőchülletlenséget: halván pedig az ő hatalmas chelekedetit, valami nagyobbat ítélt felőle. Az-okáért, hogy ki-venné kétségét, szembe akart lenni véle, de éjjel.

Félek rajta, hogy ebben Nikodémusnak sok követői ne légyenek: kik, emberi tekintetért, Hitőket nyilván nem merik meg-vallani, vagy az üdvősséges dolgokat egyebek láttára gyakorlani; és következendő-képpen, szégyenlik magokat a' JÉSUS
g Rom. 1. 16. Krisztus szolgainak mutatni. Ezek nem követik Sz. Pált, ki azt mondotta g: *Nem szégyenlem az Evangéliomot. Mert Istennek ereje minden hívőnek üdvősségére:* sem Dávidot,
h Ps. 21. 23. ki azt mondotta h: *A' gyülekézet közepin dichérlek téged:* az-az, nem titkon és alattomban, hanem nyilván, és mindenek hallattára. Azt írja Sz. János i; hogy némelly Angyalok el akarták a' földet pusztítani, kiknek egy más Angyál azt mondotta: *Ne ártsatok a' földnek és a' tengernek, se a' termő fáknak, míg meg-jegyezzük a' mi Istenünk szolgait*
i Apoc. 7. 3. B *az ő homlokokon.* Nem mondgya, a' Kebelőkben, a' hol senki nem látná; sem a' Kezőkön, a' hol chak magok látnák: hanem a' Homlokokon, mellyeket minnyájan láthatnak: jelentvén, hogy az Isten szolgai úgy viselyék magokat, hogy mindenek megismérhessék őket. Azért mondotta Sz. Pál-is k; hogy az Úr JESUS Krisztusba öltőzzünk: mert az öltőzetet minnyájan láttyák; és nékünk-is úgy kell a' Krisztust viselnünk,
k Rom. 13. 14 hogy minnyájan láthassák. Nem kell a' jót szégyenleni: mert a' nyilván-valo jó, nem chak annak használ a' ki chelekeszi, hanem azoknak-is a' kik láttyák, és arról példát vésznek. Jóllehet, midőn ninch módunk hogy a' jót nyilván chelekedgyők, azért hogy ellen-mondók vannak, és azokat nehéz meg-győzni; nem kevés okosság titkon chelekedni, hogy akadékot ne szerezzenek. Hihető, hogy Nikodémus ezért ment Urunkhoz éjjel: gondolván, hogy, ha nappal menne, meg-háborgatnák őtet a' Farisæusok, kiknek nehéz lőtt-vólna ellenők állani. Némellyek azt alíttyák; hogy Nikodémus, az éjjeli időt nagyobb alkolmatosságért választotta; mivelhogy az éjjeli chendesség, alkolmatos a' tanúlásra. és mint-hogy Urúnknak nappal sok foglalatosági vóltak, azt ítélte, hogy éjjel künnyebben szembe lehet véle. Ez dícséretre-
C valo okosság: mert az alkolmatosságnak fel-találása, akár-mi dologban-is igen hasznos. *Beda* pedig azt mondgya; hogy Nikodémus azért jőtt éjjel az Urhoz, hogy a' magán-valo beszélgetésből, jobban meg-tanúlhatná a' Hitnek szentséges titkait: mint-hogy már a' Krisztus choda-tételiből valamit tanúlt-vólt. Azt-is mondhatty uk, hogy az éjjeli jövéssel a' maga állapattyát jelentette-meg; tudni illik, hogy a' tudatlanságnak setétségében vólt, mellyért Urunk meg-is dorgálta, mondván l: *Te Mester*
l Ioan. 3. 10. *vagy Israëlben, és nem tudod ezeket?* De szerenchés vólt, hogy az igaz Naphoz ment, hogy attól valóban meg-világosíttatnék; és minden setétségből ki-menekedvén, tudósá lőtt az igaz Hitben.

Melyből azt tanúllyuk, hogy az üdvősség dolgában, az-az, az üdvősségnek keresésében, szorgalmatosok, és serények légyünk. Nem tudta Nikodémus bizonnyal, hogy a' Krisztus Isten légyen: de látván chodálatos chelekedetit, mint bőlch Irás-túdó eszébe vőtte, hogy azok máshól nem lehetnének, hanem az Istennek kedves emberétől. Az-okáért alkolmatos időt keresett, melyben egyebek alusznak, vagy nyugoszanak: Arra tanítván minket, hogy az üdvősségre-valo alkolmatasságot el ne mú-
D lasuk, hanem ősztőkénél-fogva kapjuk, és, ha szükség, Dáviddal azt mondgyuk m: *Ejfél-kor kelek-vala fel, néked hálát adni:* akkor, tudni illik, mikor az istentelenek
m Psal. 118. 62. az ő gonoszságokról gondolkodnak, mi módon viheszék végbe látorságokat. Vígyázni kell annak, a' ki valamit akar tanúlni, vagy chelekedni. A' Vitézek, el nem alusznak istrázájokat: a' Halászok, el nem múlattyák az étszaki háló-vetést: a' Pásztorok-
n Luc. 2. 8. is, el nem felejtik az ő éjjeli vígyázásokat n. Vígyáznak a' világi bőlcheségnek vizsgálói a' Filosofusok, és sok álmokat meg-szakasztyák, hogy valami terméset-szerént-valo titoknak végére mehessenek: de a' Poëták-is, hogy valami hazug fabulát megtanúlhassanak: Mennyivel inkább illik tahát vígyázni a' Híveknek, és étszaka-is elmélkedni, hogy az üdvősséges dolgokat meg-értheszék? Vaj-ha sokan követnék Sz. Pált, hogy chak a' meg-feszíttetett Krisztust kívánnák tudni, és azért el-hagynák a' Törvénykező tudományt, Arany-szájú Sz. Jánossal; a' Filosofiát, *Boëtius*sal; a' Rhetorikát, vagy ékesen szólásról-valo tudományt, Sz. *Cypriánus*sal, és Sz. Agostoňal; a' világi Tiszt-viselést, Sz. Ambrúsal; és egyéb hiuságos dolgokat egyebekkel: és ne engednők nagy gyalázatunkra, hogy a' Világi emberek, és Pogányok, nagyobb szorgalmatosságot mutassanak a' heában-valo dolgoknak tanúlásában, hogy-sem mi az üdvősségben-járo dolgoknak meg-értésében.

De mint-hogy Nikodémus nem köz ember vólt, hanem a' Zidók Fejedelme a' Farisæusok-közzül, méltó hogy tanúllyanak tőle a' Fő-emberek; és ne reſtellyék, ſe ſzégyenlyék a' Kriſtus Iskoláját gyakorlani; sőt alkolmatos időt-is kereſsenek, az üdvőſséges tudománynak meg-tanúlására: nem kövétvén azokat, kik fel-fuvalkodott elmével bírván, inkább akarnak tudatlanságokban meg-maradni, hogy-ſem alázatoſsan tanúlni. Azt olvaſom *Salvius Julianus*ról; hogy, noha igen túdós és bőlch ember vólt, mindazáltal azt ſzokálta mondani; hogy, ha eggyik lába a' koporsóban vólna-is, még-is kívánna tanúlni. mert a' régi Magyar példa-is azt tartya; hogy, A' jó Pap hóltig tanúl. Ninch alkolmatlan idő a' tanúlásra, chak az akaratban fogyatkozás ne légyen. Hogy pedig abban fogyatkozás ne légyen, a' Kriſtus kegyeſsége, és ſzelidsége ősztönözhet bennünket: úgy-mint, ki parancholattyában kegyes, intésében ſzelíd, tanításában bőlch; a' mint Nikodémushoz mutatta magát: ki, noha alkolmatlan időben ment Urunkhoz, éjjel tudni illik, midőn nem a' tanításnak, hanem nyugovásnak vagyon ideje: mindazáltal, nagy kegyeſsen oktatta, és az üdvőſségnek útára igazította. Láſsuk már, mit beſzélt Nikodémus Kriſtus Urunknak.

Rabbi, úgy-mond [o], *tudgyuk hogy Istentől jöttél Mesterül: mert senki e' jeleket nem chelekedheti, a' mellyeket te chelekeſzel, hanem ha az Isten léſzen véle.* Protógenes, fő Képíró lévén, más fő kép-írót, *Apellest*, chak egy lineáról, vagy vonyáſról iſmért-meg: és látván annak gyengeségét, vagy vekonyságát, eſzébe vőtte, hogy azt *Apelles*nél egyéb nem írharta. Úgy meg-ſzerette pedig *Apellest*, kinek chak hírét hallotta-vólt, hogy fel-kereſvén, barátságot ſzerzett véle. Gondolom, hogy Nikodémus-is az-előtt, chak hírét hallotta-vólt Urúnknak: de az-után, valami choda-tételét látván, eſzébe vőtte, hogy nem köz ember: azért, fel-kereſvén, meg akart véle iſmérkedni. Nem lévén pedig nappal alkolmatoſsága, éjjel ſem nyugott, míg nem fel-találta. De mindazáltal, nyilván ki-tetſzik beſzédéből, hogy, mikor a' Kriſtushoz jött, nem olly tekélletes hitben vólt felőle, a' minéműet kívánhattanak a' Kriſtus choda-tételi. Mert, a' mint Sz. *Cyrillus* okoskodik, mint-hogy a' Kriſtuſnak kedveskedni akart, hihető, hogy, mentől bőchűlletesben tudott ſzóllani, úgy ſzóllott néki: de még-is chak azt tulajdonította néki, hogy Istentől küldetett Meſter, vagy Tanító, az-az, Próféta, de puſzta ember. Látván pedig Urunk, Nikodémuſnak jó igyekezetit, a' Hitben-valo gyarlóság-mellett, a' Próféta jövendőléſe-ſzerént [p], a' meg-repedezett nádat meg nem rontotta, és a' fűſtőlgő gyertya-belet meg nem óltotta; hanem, nagy ſzépen és ſzelíden ſzólván néki, tanítani kezdette, és azt mondotta [q]: *Bizony, bizony mondom néked, ha ki újonnan nem ſzűletik, nem láthattya az Isten orſzágát:* nem kérdéſére, hanem kívánságára felelvén, a' mint *Rupertus* írja. mert által-látta, hogy azon akart értekezni, mint lehetne réſzes az Isten Orſzágában. noha némellyek azt vélik, és hihető, hogy ugyan kérdéſt-is tőtt; noha azt Sz. János el-halgatta, azért, hogy azt a' feleletből könyű vólt meg-érteni.

Nem értvén Nikodémus az Urunk mondását, és jobban végére akarván menni, azt kérdette [r]: *Mi módon ſzűlethetik az ember mikor vén? Vallyon bé-mehet-e iſmég az annya méhébe, és újonnan ſzűlethetik-e?* Igy ſzoktak a' teſti emberek a' lelki dolgokban akadozni; és a' hová az érzékenységgel, vagy okoſsággal el nem érkeznek, tétovázni. De Urunk azzal nem gondolván, iſmég azoat mondgya, és nyilvábban [s]: *Bizony, bizony mondom néked, ha ki újonnan nem ſzűletik vizből, és Sz. Lélekből, nem mehet-bé az Isten orſzágába.* Mint-ha azt mondaná, Szent Agoſton magyarázattyából [t]: Te teſti ſzületéſről érted az én mondáſomat: de én Vízből és Sz. Lélekből-valo ſzületéſről ſzóllok. A' mint az ember, az attyának idő-ſzerént-valo őrökségéért, a' teſti anyának méhéből ſzűletik: úgy a' Mennyei Atyának örökké meg-maradandó örökségéért, az Anyaſzentegyház méhéből ſzűletik. A' teſti atya, a' feleségétől nemzi a' fiát, a' végre, hogy ő-utánna az örökségben maradgyon; mivelhogy ő, halandó lévén, ſokkáig azt nem bírhattya: az Isten pedig, az Anyaſzentegyháztól nemzi a' fiait; nem hogy ő-utánna (mivelhogy halhatatlan,) hanem hogy ő-véle meg-maradgyanak. Ebből a' Kriſtus mondásából, ki-tetſzik a' Kereſztség Szentségének ſzükséges-vólta; melly-nélkül ſenki az Isten Orſzágába nem mehet, ſem az Isten ſzínét nem láthattya: mellyet tudván az Őrdög, nem chak egy-képpen igyekezik azon, hogy

áttól ſokakat meg-foſztván, Meny-orſzágból

ki-rekeſzſzen.

A

II. RESZE.

AZ Kereſztyén Anyaſzentegyháznak kezdetitől-fogva, ſzüntelen azon igyekezett az írégy Ördög, hogy az igaz Hitnek jó magva-kőzzé, a' Tévelygéſnek ártalmas konkolyát hintſe. a' többi-kőzőtt, *Calvinus* János-által, valóban ſok veſzedelmes tudományt koholt. Mert, hogy moſt egyébről ne ſzóllyak, Urunknak ez egy mondását magyarázván *Calvinus*, nem egy, ſem két tévelygéſt tanít, hanem leg-alább hármat: I. Hogy Urunk itten nem ſzóllott a' Kereſztségnek Szentségéről. II. Hogy az Urunk mondásában, a' Vízen, és a' Sz. Lelken, azon egy dolgot kell érteni. III. Hogy kővetkőzendő-képpen, a' Kereſztség nem ſzükséges az üdvőſségre. Mellyeket meg kell roſtálnunk, és azoknak hamiſságát nyilván meg kell mutatnunk.

B

A' mi az Elsőt illeti; hogy azt jobban meg-értheſsük, azt kell eſzünkbe vennünk, hogy a' *Calviniſták*, velünk-eggyütt, az *Anabaptiſták* vagy Viſzſza-kereſztelők-ellen azt vallyák, hogy a' kis gyermekeket-is meg kell kereſztelni. Kiktől én azt kérdem: Ha Urunk itten nem ſzóllott a' Kereſztségnek Szentségéről, hol ſzóllott máſutt? Mert midőn azt mondotta [u]; *El-menvén tanittſatok minden Nemzeteket, meg-kereſztelvén őket, Atyának, és Fiúnak, és Sz. Léleknek nevében.* és [x]: *A' kihiſzen, és meg-kereſztelkedik, üdvőzül*: azokról ſzóllott, a' kiket előſzőr tanítani kell, és az-után meg-kereſztelni; és a' kik a' Kereſztség-előtt hiſznek. De ſem a' Hit, tanítás-nélkül nem ſzokott lenni; ſem a' kis gyermekeket nem ſzoktuk tanítani, mert nem értik a' tanítáſt. Továbbá, ha itten nem ſzóll a' Kereſztségről, a' hol a' Vizet meg-nevezte, melly ſzükséges a' Kereſztséghez: honnét tudhattyuk hogy máſutt arról ſzóll, a' hol a' Vízről nem-is emlekezik? Annak-főlőtte, ha itten nem ſzóllott a' Kereſztségről, miért nevezte a' Vizet? Mert, ha más-féle új ſzületéſre akarta Nikodémuſt ínteni, a' hoz nem vólt ſzükséges a' Víz. és inkább kellett vólna mondani: Szükség hogy a' Sz. Lélektől újonnan ſzületteſél: mert úgy helyheztette-vólna egy-általlyában és nyilván a' Lelki ſzületéſt a' teſti ſzületésért: és Nikodémus-is künnyebben meg-értette-vólna az Urunk mondását, ha chak a' Lélekről emlekezett-vólna; úgy-mint a' kitől ſzármazik az új ſzületés.

C

De a' Vizet eggyütt-nevezvén a' Szent Lélekkel, homályosbá tőtte a' mondáſt, ha a' Vízből-álló Kereſztségről nem ſzóllott. Mert, mi légyen a' Sz. Lélektől-valo ſzületés, akár ki-is meg-érthette-vólna; nem hogy Nikodémus, ki Fariſæus vólt, és az Irásban túdós. De mi légyen a' Vízből-valo új ſzületés, ki értheti a' halak-kivűl, kik a' vízben ſzületnek? Az-okáért Urunk a' Vizet nevezvén, azt jelentette, hogy az embernek nem akár-mi módon kell újonnan ſzületni, hanem a' Vízből-álló Kereſztség-által. Innét mondotta Sz. Pál [y]; hogy *az Iſten az ő irgalmaſsága-ſzerént üdvőzitett minket, az újonnan ſzületéſnek fördője-, és a' Sz. Léleknek meg-újitása-által*: Urunknak mondására nézvén, ki, mint nevezte-vólna a' Kereſztséget új Születés fördőjének, ha né tudta-vólna hogy Urunk Nikodémuſsal a' Kereſztség-által-valo új ſzületéſről ſzóllott?

A' mi a' Máſikat illeti: *Calvinus* azt írja; hogy a' Vízen, nem a' terméſzet-ſzerént-valo vizet kell érteni, hanem a' Sz. Lelket: ki azért mondatik Víznek, hogy a' lelket meg-tiſztíttya. Ezt azzal bizonyíttya; hogy Kereſztelő Sz. János a' Kriſtuſról azt mondotta [z]: *Ő meg-kereſztel titeket Sz. Lélekkel, és Tűzzel.* Mi-képpen azért a Tűzön, nem kell a' terméſzet-ſzerént-valo tűzet érteni, hanem a' Sz. Lelket, ki bizonyos okból Tűznek mondatik: azon-képpen a' Vízen-is. De ez nem helyes, és künnyen *Calvinus* nyakába fordíthattyuk. Mert, hogy az ő példájában maradgyunk, midőn Sz. János a' Tűzről emlekezett, azon nem a' Sz. Lelket értette, hanem annak küliső jelét: tahát Urunk mondásában-is, a' Víz nem a' Sz. Lélekért vétetik, hanem annak küliső jeléért, melly a' víz. Hogy pedig a' Tűzön, nem a' Sz. Lelket kell érteni, hanem annak küliső jelét, és példáját, a' meg-lőtt dologból érthettyük-meg. Mert, kétség-nélkül Sz. János, úgy-mint Proféta, a' Sz. Léleknek ama' tettetes, és nyilván-valo küldéséről emlékezett, melly Pünkőſd napján lőtt [a], melyről Urunk-is emlekezett [b], midőn tűzes Nyelvek ábrázattyában ſzállótt a' Sz. Lélek az Apoſtolokra. De más vólt a' Tűz, és más a' Sz. Lélek. mint mikor Galamb képében ſzállott a' Kriſtuſra [c], kétség-nélkül más vólt a' Galamb, és más a' Sz. Lélek, még a' *Calvinus* magyarázattya-ſzerént-is. Kriſtus Urunk azért, a' teſti ſzületést akarván a' lelkihez haſonlítani, azt jelentette, hogy, a' mint a' teſti, vagy terméſzet-ſzerént-valo ſzületéshez, két ſzemély kívántatik, az Atya és az Anya: úgy a' lelkihez; tudni illik, a' Víz, mint anya; és a' Sz. Lélek, mint atya; a' mint némelly régi Doktorok elmélkedtek. Némellyek pedig azt mondották; hogy mi a' Kereſztség-által úgy ſzületünk újonnan, mint a' Kriſtus ſzületett a' Szűztől férfiu-nélkül, ki-helyett a' Szent Lélek ſzállott

a' Szűzre.

u Mat. 28. 19
x Mar. 16. 16
y Tit. 3. 5.
z Matt. 3. 11
a Act. 2. 2. 3
b Act. 1. 5.
c Mat. 3. 16.

a' Szűzre. Mint-hogy pedig a' Kereſztség-által-való újonnan szűletés, semmi nem-egyéb a' lélek meg-tiſztúlásánál, és a' tiſztúlást semmi jobban nem példázhattya a' viznél, azt válaſztotta Urunk a' Kereſztség eſzközivé.

A' Harmadik Tévelygés-is merő kábaság. Mert, ha itten Urunk a' Kereſztségről szóll, a' mint meg-bizonyí ók; és olly nyilván 's kétſzer-is mondotta, hogy, *A' ki újonnan nem szűletik, Vízből és Sz. Lélekből*, az az, meg nem kereſztelkedik, nem-mehet-bé az Iſten Országába: következik, hogy valaki abba akar menni, szűkség annak meg-kereſztelkedni. Mindazáltal, hogy a' *Calviniſták* ne láttaſsanak ok-nélkűl beſzélleni, tagadván a' Kereſztségnek szűkséges-vóltát, azt mondgyák; hogy a' Hívek magzati még az annyok méhében meg-szenteltetnek, és azért nem szűkséges nékik a' Kereſztség. Ez merő hazugság: és Sz. Agoſton az Urunk mondásából azt állattya, hogy Minnyájan az Eredendő bűnben szűletűnk: és ha újonnan nem szűletűnk Vízből és Sz. Lélekből, az Iſten Országába nem megyűnk. Okát-is adgya pedig Urunk annak, mondván [d]: *A' mi a' teſttűl szűletett, teſt az: és a' mi a' Lélektől szűletett, lélek az.* Mint-ha azt mondaná: Nikodéme, a' teſti szűletés, mellyet te emlegetſz, nem csak nem alkolmatos az Iſten Országába-való bé-menetelre, de ugyan akadályos-is: *Mert a' teſt 's a' vér, az Iſten országát nem birhattyák* [e]. Az Iſten országa-is nem teſti, hanem lelki: *Mert nem étel 's ital: hanem igaſság, és békeség, és öröm a' Sz. Lélekben* [f]. Kívántatik azért, hogy a' ki az Iſten Országába akar menni, lelki és tiſztá légyen; mert *Nem mégyen abba valami fertéztetett* [g]: de az ember, mint-hogy természete-szerént teſti, nem lehet lelkivé, hanem ha újonnan szűletik a' Vízből és a' Sz. Lélekből. Hogy pedig az ember újonnan szűletheſsék, noha mi azt nem értyűk, azzal bizonyíttya; *Mert a' szél, a' hol akarja ott fúj, és a' szavát hallod, de nem tudod honnét jöjön, a' vagy hová menny en.*

Veſzedelmes Vallás azért a' *Calviniſták* tudománya, és sok lelkeket foſzt-meg az Iſten Országától. Nem heában haſonlította Sz. Péter a' Kereſztséget, a' Noë Bárkájához, *melyben nyólcz lélek szabadúlt-meg a' víz-által* [h]. és utánna veti: *Titeket-is most a' haſonló formáju Kereſztség üdvözít.* A' haſonlatoſság abban áll, hogy, mi-képpen mind el-veſztek, a' kik a' Bárka-kivűl vóltak: úgy, valakik a' Kereſztség-nélkűl maradnak, a' bűn-miatt örökké el-veſznek. Sz. Pál pedig, a' Veres tengerhez haſonlíttya, mondván [i]. *Az atyáink minnyájan a' fölyhő-alatt vóltak, és minnyájan által-mentek a' tengeren, és minnyájan Moyſeſtől kereſzteltettek-meg, a' fölyhőben, és a' tengerben.* Mert, mi-képpen hogy senki az Ígéret földére bé nem ment, ha a' Tengeren által nem kőltőzőtt: úgy senki az Élők földére nem mégyen, a' Kereſztség-nélkűl. Illyés Próféta-is azután ragadtatott az égbe, hogy a' Jordánon által-ment [k]: de az Iſraël fiai-is azon mentek-által, és úgy jutottak az Ígéret földébe: példázván a' Kriſtus Kereſztségét, ki a' Jordán vizében meg-kereſzteltetvén, az egek meg-nyíltak, *és szózat lőtt mennyekből, mondván* [l]: *Ez az én szerelmes fiam, kiben nékem kedvem tőlt*: jelentvén, hogy azoknak nyittatik-meg az ég, és azok léſznek az Iſten fiai, a' kik meg-kereſzteltetnek.

Három Szövetségét olvaſsuk az Iſtennek az Irásban, mellyeket kűlső jellel megerősített. Az Első, Noëval vólt; arról, hogy a' földet többé víz-özönnel el nē veſzti. Ennek jelét a' felyhőkben helyheztette, tudni illik a' Szivárványt [m]. A' Második, Abrahámmal vólt; arról, hogy az ő maradékinak adgya a' Kánaán-földét: Ennek jele, a' teſtnek Környűl-metéléſe vólt: mellyet valaki fel nem vőtt, *ki-töröltetett az a' lélek az ő népe-közzűl* [n]; *mert*, úgy-mond, *kötéſemet fel bontotta.* A Harmadik Szövetséget, akor szerzette, mikor az ő Sz. Fiát e' világra kűldötte, hogy emberi teſtbe öltözzék. Ezt az egéſz emberi nemzettel szerzette, arról, hogy az embereknek új at nyitna Meny-országra. Ennek jelét a' Sz. Kereſztségben helyheztette, midőn Nikodémuſnak azt mondotta [o]: *Ha ki újonnan nem szűletik, Vízből és Sz. Lélekből, nem mehetbé az Iſten Országába.* De ez, nem chak kűlső jele a' Lelki és új szűletéſnek, hanem ugyan alkotó eſzköze-is. Innét vagyon, hogy a' kit meg-kereſztelnek, feír gyólchot adnak reája, vagy tellyeſséggel feír kőntősbe öltöztetik: jelentvén azzal, a' belső tiſztaságot, mellyet a' Kereſztség szerez. De azt-is példázta, hogy a' Kereſztség-által az ember szabadoſsá léſzen, és az Ördög rabságából ki-szabadúl: mert, a' mint *Tertullíánus* írja, régenten a' melly szolgát Szabadoſsá tőttek, feír ruhával ajándékozták-meg. Néhúlt, a' feír gyólchot szépen meg-varják kőrös-kőrűl korona módgyára, veres felyemmel: jelentvén, hogy, mi-képpen a' feír gyólch, az ártatlanság ruháját példázza, melybe öltőzűnk a' Kereſztség-által; úgy a' veres varrás azt példázza, hogy a' Kereſztségnek ereje, a' Kriſtus Vére-húllásának, és egyéb Szenvedé-

[d] Ioan. 3. 6.
[e] 1. Cor. 15. 50.
[f] Rom. 14. 17
[g] Apoc. 21. 27.
[h] 1. Pet. 3. 20
[i] 1. Cor. 10. 1.
[k] 4. Reg. 2. 11
[l] Mat. 3. 16. 17.
[m] Gen 9. 13.
[n] Gen. 17. 14
[o] Ioan. 3. 5.

A B C D

A

sinek érdeméből származik. A' korona formája pedig, azt példázza, hogy, valaki az Keresztségben el-vött ártatlanságban végig meg-marad, az őrök Bóldogságnak meg-hervadhatatlan Koronáját el-vészi. Ezt, az ártatlanságban-valo álhatatosságot példázta az-is, hogy a' feír gyólchot, vagy kőntőst, régenten eggyik Szombattól-fogva a' másik Szombatig viselték: jelentvén, hogy a'ki ez életnek Szombattyán, végig meg-tartya az ártatlanság ruháját, az őrök életnek Szombattyára jút, melly az igaz nyugodalom. Az-okáért, midőn a' feír ruhát a' Pap, az újonnan-szűletett ember fejére tészi, azt mondgya: Vedd-el a' szent, feír, és makula-nélkül-valo ruhát, mellyet a'mi Urunk JESUS Krisztusnak Itélő-széke-eleibe vígy, hogy őrök életed légyen.

Ezt jól meg-gondolta-volt egy *Dionysia*-nevű Keresztyén aszszony'állat: kiről azt írja *Victor Uticensis* [p]; hogy nemes személy lévén, semmi kínokkal nem kénszeríthették a' Hitnek el-hagyására. Ezt midőn iszonyú verésekkel kínzották, látván hogy az egy-gyetlen egy fiatskája *Majoricus*, fél, és retteg a' kínoktól, biztatta, mondván: Emlekezzél-meg fiam, hogy a' Sz. Háromság nevében, a' Keresztyén Anyaszentegyházban meg-kereszteltettünk; el ne veszesső az üdvősség kőntösét, hogy ne találljon menyegző ruha-nélkül az, a'ki hívott bennünket. Igy kellene nyilván mindé Keresztyén embernek felelni, midőn őtet az Ördög, a' Világ, és a' Test, valami méltatlan dologra kiszteti. és azt kellene mondani; hogy, nem méltó afféle dolgokat cheleked-ni a' meg-kereszteltetett embernek: fő-képpen, holott a' Keresztség a' Krisztus halálából vészen erőt, és a' Keresztség-által őntetik mi-belénk a' Kereszt-fán meg-feszítetett Krisztusban-valo Hit, melly szűkséges az üdősségre: mivelhogy nagy hasonlatosság-is vagyon a' Keresztségben, és a' Krisztus Szenvedésében 's Halálában; a'mint Sz. Pálból-is ki-tetszik, ki azokról eggyűtt emlekezik, mondván [q]: *Valakik meg-kereszteltettünk a' Krisztus* JESUS*ban, az ő halálában kereszteltettünk-meg.* Es [r]: *Vallyon Pál feszítetett-e meg érettetek? vagy Pál nevében kereszteltettetek-e* meg? Ezt pedig a' Krisztusban valo Hitnek szűkséges-voltát, szép példával mutatta-meg, mondván [s]: *A' mint Moyses fel-magasztalta a' Kigyót a' pusztában, úgy kell fel-magasztaltatni az ember Fiának: hogy minden, a'ki ő-benne hiszen, el ne veszszen, hanem örök élete légyen.* Mint-ha azt mondotta-volna: Mint a'kit a' tűzes kígyók meg-mardoztak, külőmben az meg nem gyógyúlhatott, hanem ha a' réz Kigyóra tekíntett: úgy senki most nem üdvőzűlhet, ha én-bennem nem hiszen. de az én-bennem-valo Hit, a' Keresztség-által adatik, melynek ereje az én Halálomból származik: én pedig a' Kereszten, melyre fel-magasztaltatom, halok-meg. melly Halálomat példázta a' pusztában fel-magasztaltatott Kígyó; melly példáról ezennel bővebben szóllok.

B

C

III. RÉSZE.

D

Mint-hogy a' Krisztus Halálának sok jeles példái vóltak, nem ok-nélkül kérdhetnéd; Mi okból hozta Urunk fő-képpen elő Nikodémusnak a' Réz Kígyó példáját? Erre némellyek azt felelik; hogy a' többi példák, jelentették ugyan a' Krisztus Halálát: de hogy a' nélkül senki nem üdvőzűlhet, leg-nyilvábban példázta a' Réz Kígyó; a' mint imént jelentém. Vedd eszedbe, hogy a' tűzes Kígyók mardosása halálos vólt. A' Kígyókat pedig, a' vagy chak akkor teremtette az Isten, a' hitetlen és kemény-nyakú népnek bűntetésére; a' vagy az a' Tartomány egyébha-is bővelkedett afféle tűzes Kígyókkal, kiknek marása éggette a' testet mint a' tűz. Ollyanok bőven vannak Afrikában, a' mint *Solinus* írja; és azoknak marásától, sok vitézi hóltak-meg *Cátónak*. Azt akarta azért az Isten, hogy, a' kik a' Kígyó-maráftól sebesedtek-meg, a' Kígyó-által gyógyúlnának-meg-is: a' mint-hogy a' Vípera-kígyó marása-ellen-is, kész orvosság a' meg-égetett Víperának hamva. Hasonló-képpen, mi minnyájan a' Bűnnek sebébe ember-miá estűnk: azt akarta azért az Isten, hogy ember-által szabadúlnánk-meg-is.

Ez-ellen talám azt mondhatnók, hogy a' *Than* bőtű-is [t], a' Krisztus Keresztét példázta; és valaki azzal meg nem jegyeztetett, el-veszett: melly azt jelentette, hogy, valaki a' Krisztus Keresztének érdemében nem részesül, az őrök hálától meg nem menekedig. Az-okáért, én azt alítom, hogy Urunk azért emlekezett a' Réz-kígyóról, hogy sok fő hasonlatosságok vóltak a' Réz-kígyó-, és a' Krisztus Kereszte-'s Halálakőzőtt; mellyeket az egyéb példákban, magán-magán nehéz fel-találni, a' mint akár-ki-is észébe veheti.

[p] *Lib. 3. Hiftor Vandal.*

[q] *Rom. 6. 3.*

[r] *1 Cor. 1. 13*

[s] *Ioan. 3. 14.*

[t] *Ezech. 9. 4. 6*

Első Példa volt, a' Kötés fa, mellyet Isaák, az attya parancholattyából a' vállán vitt a' hegyre [n]; mert a' Keresztet-is, egy-nehány darab fából volt, mellyet Urunk, az Attya parancholattyából, az Agy-kaponya hegyére vitt, és a' Meny-aszszony Kötés myrrának nevezett [x]: Myrrának, a' keserűségért, Kötésnek, a' sokaságért. Erről a' példáról emlekezik Arany-szájú Sz. János [y], Sz. Ambrus [z], Sz. Agoston [a], Sz. Jerónymus [b], Sz. Gergely [c], és egyebek-is. Második volt, a' Terpentina-fa, melly alá ásta Jákob az idegen isteneket [d]: mert a' Sz. Kereszt erejével nyomatattott-el a' bálványozás, és minden hamis isteni tisztelet. Harmadik volt, a' Tűz és felyhő-Oszlop [e]: melly az Israël fiait vezette a' puszta-ba: mert midőn mi-is a' keresztet előttünk hordozzuk, e' világnak pusztájába bátorságossan járhatunk. Negyedik, a' Szőlő gerezd a' Szőlő veszszőjével, mellyet rúdon hoztak a' kimek az Igéret földéről [f]. Mert, a' mint Sz. *Gregorius Nyssénus* irja [g], a' Kristus Vére, a' bor szine-alatt, üdvösséges itala a' Híveknek: és nem olly bor, melly a' testet meg-részegittse, melyben bujaság vagyon; hanem Szűzeket nemz [h]. Ötödik, az Aaron Veszszeje, melly természet-fölött meg-virágzott [i]: mert a' Kristus-is, természet-fölött halottaiból fel-támadott, és Halálával egyebeket-is meg-elevenített. Hatodik, a' Jósue Paizá, mellyet fel-emelvén-, meg-győzte a' Hai Városnak Királyát [k]: mert az igaz Josué-is, a' Kereszt-által győzte meg a' Setétség fejedelmét: és fel-magasztaltatván, mindeneket magához vont; kiszabadítván az Ördög birodalmából. Hetedik, az Oszlopok, mellyeket meg-ragadván Sámson, a' házat, melyben az ő ellenségi voltak, le-rontotta, és ellenségit el-veszttette [l]: mert a' Kristus-is, a' Keresztnek két szárnyával rontotta-meg a' poklot, az Ördögök házát, és az Ördögöket-is meg-győzte. Nyolczadik, a' Dávid Bottya, mellyel Góliát-ellen ment, és azért Góliat őtet meg-útálta [m]: mert, a' mint Sz. Agoston mondgya [n], az Igaz Dávid, a' Kristus, a' lelki Goliát-ellen akarván hadakozni, ő-maga vitte a' Keresztet. Kilenczedik, az Eliséus Pálczája [o]; melly, a' mint Sz. Agoston irja [p], Eliséus-nélkül semmit nem használt: azon-képpen, a' Kristus-nélkül a' Kereszt semmit nem chelekedhetett. El-jött azért Eliséus, és fel-ment a' vachorálló-házba: mert el-jövendő volt a' Kristus, és fel-menendő a' Kereszt-fára. Meg-hajlott Eliséus, hogy a' gyermeket fel-támasztaná: a' Kristus, meg alázta magát, hogy a' bűnben-heverő világot fel-állatná. Tizedik, az Asvérus Arany-veszszeje: mert, mi-képpen hogy Asvérus Királyhoz senki nem mert menni, valamig a' Király, az Arany-veszszővel illetvén, szabadságot nem adott néki: azon-képpen, senki az Istenhez nem járulhat, míg nem illeti a' szivet a' Kereszt-nek ereje [q].

Ezek mind példázták a' Kristus Keresztét: de mindeniknél nyilvábban, és több dolgokban, a' pusztában fel-emeltetett Réz-kígyó: I. A' Réz-kígyó, csak külső ábrázattyához-képest volt hasonló az igaz kígyóhoz, és semmi méreg nem volt benne: az Isten-is, *az ő Fiát a' bűnös testnek hasonlatosságában küldötte* [r]. mert bűn nem volt benne, noha külső ábrázattyában, és természetiben-is, hasonló volt a' bűnös emberhez: *Ki meg-kisértetett mindenekben hasonló-képpen, a' bűnön-kivül* [s]. II. A' Réz-kígyó, nem természet-szerént nemzetteteti, hanem tűz-által lőtt: a' Kristus-is, nem közönséges mód-szerént fogantatott, és szűletett, hanem a' Sz. Lélek-által, ki hasonló a' Tűzhöz, sok jeles tulajdonságokért. III. A' Réz-kígyó, nem volt lágy és gyenge, mint az egyéb kígyók, és a' földben sem rothadott-volna meg: a' Kristus Teste-is, vastag volt a' bűn-ellen, nē olly gyarló mint a' mi testünk, és el-temettetvén-is, nē látott rothadást. IV. A' Réz-kígyót magas helyre tötték, hogy mindenek láthatnák, és látásával meggyógyúlhatnának: a' Kristus-is, az Agy-kaponya hegyén a' magas Keresztre tétetett; és most minden fő helyeken predikáltatik, hogy minnyájan ismérhessék; és hívén-ő-benne, minden lelki nyomoruságból meg-gyógyúlhassanak. V. A' Réz-kígyó látása, azokat gyógyította-meg, a' kiket a' tűzes kígyók meg-mardostak: a' Kristus-ban-valo Hit, azokat kiket az Ördög, kígyó-képében bűnbe ejtvén meg-sebesített; azért, mint a' kígyó szinétől kell a' bűnöktől futni [t]. VI. Azon Réz-kígyó gyógyította-meg mindenekket, a' közel- és távúl-valókat, az előtte- és utánna-valókat: a' *Kristus-is minden hívőnek ig-ságára* vagyon [u]: *Es el-jövén békeséget hirdetett, a' távúl- és közel-valóknak: mert mind a' kettőnek ő-általa vagyon az Atyához járúlása* [v]. A' közel-valo Zidók, kiknek nemzetségéből volt a' Kristus, és a' távúl valo Pogányok: az előtte-valo régi Igazak, kik a' jövendő Kristusban-valo Hit-által üdvözültek; és mi-is utánna-valók, kik azon Hit-által üdvözűlünk: de azok várták hogy el-jönc, mi hiszük hogy el-jött. VII. A' Tűzes kígyók, nagy hévséggel emészteték meg az emberek testét, és igen szomjuhoztatták: a' Réz kígyo pedig, mind a' kettőt meg-szabadította. A' Bűn-is minden lelki jókat meg-emészt, és a' világi dolgokat szomjuhoztattya az emberrel: de a' Kereszt-fán

A
[n] Gen. 22. 6.

[x] Cant. 1. 12.
[y] Hom. 47. in Gen.
[z] Lib. 1. de Abrahame.
[a] Ser. 71. de Temp.
[b] in c. 11 Osee.
[c] Hom. 6. in Ezech.
[d] Gen. 35. 4.
[e] Exod. 13. 21.
[f] Num. 13. 24.
[g] In Vita Moys.

B
[h] Zach. 9. 17.
[i] Num. 17. 8.
[k] Ios. 8. 18.
[l] Iudic. 16. 29.

[m] 1. Reg. 17. 42.
[n] Ser. 197. de Tempore.
[o] 4. Reg. 4. 31.
[p] Ser. 206. de Tempore.

C

[q] Rom. 8. 3.

[r] Hebr. 4. 15.

D

[s] Eccli. 21. 3.

[t] Rom. 10. 4.
[u] Eph. 2. 17.

A fán függő Kriſtuſról-valo elmélkedés, a' lelki dolgokkal gazdagíttya az embert, és a' világi dolgok ſzomjuságát el-óltya benne. mert a' Kriſtus, leg-inkább a' Kereſzt-fán mutatta jeles jóſzágos chelekedetit, és minden világi dolgoktól el-ſzakadását. VIII. A' kiken Kígyó marás vagyon, egyéb-aránt ártalmas a' rézre-valo nézés; de a' Réz-Kígyó a' reája-nézőket meg-gyógyította: az egyéb emberek halála-is, gyakorta ártalmas; de a' Kriſtusé, életet hozott. IX. A' Réz-Kígyót, az Iſten parancholattyából, jelűl emelték-fel, hogy minnyájan reá néznének: a' Kriſtus-is, az ő Sz. Attya parancholattyából azért ment-fel a' Kereſztre, hogy minnyájan nézzék, és példáúl vegyék. Azért mődotta Sz. Pál [x]: *Nézvén a' Hitnek el-kezdőjére, és el-végezőjére a' Jesusra, ki eleibe-vévén az őrömet, el-ſzenvedte a' Kereſztet; meg-vetvén a' gyalázatot, és az Iſtẽ ſzékének jobjára űl. Mert gondollyátok-meg azt, a' ki maga-ellen a' bűnősöktől illyen ellen-mondáſt ſzenvedett: hogy meg ne fáradgyatok, lelketekben el-fogyatkozván. Mert még ſzintén a' vérig nem tuſakodtatok, a' bűn-ellen viaskodván.* Az-okáért, a' mint *Conſtantinus* Chászárnak, *Maxentius Tyrannus*-ellen, a' Sz. Kereſzt jele adatott, hogy az-által győzedelmes lenne: úgy nékűnk-is, midőn az Ördőggel, Teſttel, és Világgal meg kell űtközznünk, a' Kriſtuſra, úgy-mint jelre, nézvén, győzedelmeſek léſzűnk, mert mind példáit meg-gondolván, 's mind Malaſztyát kivánván, úgy meg-erősődűnk, hogy az ellenségnek minden oſtromlását el-ſzenvedhettyük. X. A' kik a' Réz-Kígyóra néztek, meg-gyógyúltak; a' kik pedig nem néztek, el-veſztek: a' Kriſtusban-is a' ki hiſzen, üdvőzűl; a' ki nem hiſzen, el-kárhozik.

x Hebr. 12. 2.

B

III. RESZE.

C

NInchen olly jó dolog, mellyel a' gonoſz akarat gonoſzúl ne élheſſen, vagy maga, vagy más veſzedelmére: ninchen olly igaz Tudomány, mellyet a' gonoſz elme, hamis értelemre ne chigázhaſſon; a' mint nyilván ki-tetſzik a' mái Evangeliomból. melyből, ama' ſzép mondáſt [y]; *Minden a' ki én-bennem hiſzen, el ne veſzſzen, hanem örők élete légyẽ:* az Ujitók hamiſsã magyarázzák: és azt akarják abból ki-hozni, hogy Chak a' Hit-által üdvőzűlünk, a' mint a' Zidók, chak a' Kígyóra-valo nézéſſel gyógyúltak meg. Ez nyilván-valo tévelygés; a' mint majd meg-mutatom. Es azzal a' példával, nem azt akarta Urunk jelenteni, hogy az embernek üdvősége, chak az ő-benne-valo Hitben állana, hanem, hogy ſenki a' Kriſtus Hiti-nélkűl nem üdvőzűl. Mert ſok helyen nyilván mondgya a' Sz. Irás, hogy egyéb dolgok-is kívántatnak az üdvősséghez, mellyek-nélkűl a' Hit nem elégséges. Es mint-hogy az Ujitók, fő-képpen Sz. Pálból akarják állatni vélekedésőket, a' mint máſutt bővebben meg-mutatom: ſenki nyilvábban ellenek nem ſzóll mint Sz. Pál; ki eggyűtt azt mondgya [z]: *Ha minden Hitem léſzen-is, úgy hogy a' hegyeket máſuvá vigyem, Szeretetem pedig nẽ léſzen, ſemmi vagyok.* Máſutt pedig [a]: *A' Kriſtus* Jesus *ban, ſem a' Környűl-metélkedés nem haſznál ſemmit, ſem a' Környűl-metéletlenség, hanem a' Hit* (de nem egyedűl,) *melly a' Szeretet-által munkálkodik.* Az-okáért, hogy a' puſztában az emberek, chak ſzintén a' Kígyóra-valo nézéſſel gyógyúltak-meg, azt példázta, hogy nem emberi eſzközz-, vagy orvoſság-által, lőtt a' gyógyúlás, hanem chak az Iſtennek irgalmas akarattyából; a' mint Salomon jelentette, mondván [b]: *Nem fű, ſem lágyitó ír gyógyította-meg őket, hanem a' te beſzéded Uram, melly mindeneket meggyógyit.* Igy vagyon az üdvősség dolga-is. Mert, noha nem chak az egy Hit-által üdvőzűlünk, hanem a' Szeretet-is kívántatik, és a' Jó chelekedetek: mindazáltal, mint-hogy azok az Iſten Malaſztyából ſzármaznak, azt kell felőlők mondanunk, hogy azok-is az Iſtené: az-az, nem emberi, vagy terméſzet-ſzerént-valo orvoſság-gyanánt vannak, hanem az Iſten orvoſsága-gyanánt, kinek Malaſztya-nélkűl, a' mi chelekedetink, ſemmi-képpen az üdvősséget nem érdemlenék.

y Ioan. 3. 15.

z 1. Cor. 13. 2.

a Gal. 5. 6.

b Sap. 16. 12.

D

Ezt hogy valóban meg-értheſſed; vedd eſzedbe, hogy Urunk, meg akarván magyarázni, miért kelletnék az Ember fiának fel-magaſztaltatni; és azt a' Réz-Kígyó példájával akarván meg-mutatni, azt mondotta [c]; hogy, Minden a' ki ő-benne hiſzen, el nem vész, hanem örők élete léſzen. Mint-ha azt mondotta-vólna: Mi-képpen, hogy, a' kiket a' Tüzes Kígyók meg-mardoſtak, kűlőmben azok meg nem gyógyúltak, hanem ha a' Réz-Kígyóra néztek: azon-képpen, a' kit a' pokol-béli Kigyó megmardos, és a' bűnnek halálos mérgével meg-sért, kűlőmben meg nem igazúl, ſem nem üdvőzűl, hanem ha lelki ſzemeivel a' Kriſtuſra néz, hívén ő-benne. melly Hitnek-is, ő az oka: mert a' Hit, az Iſten ajándéka [d]; és úgy, minden-képpen ő-általa léſzen a' Meg-igazúlás és üdvősség. De ezzel ki nem rekeſzthettyűk a' Szeretetet, vagy a' Jó chelekedeteket: mert az Irás, azoknak-is tulajdoníttya az üdvősséget, de azzal a'

c Ioan. 3. 15.

d Eph. 2. 8.

Hitet

Hitet ki nem rekeszti; jelentvén, hogy mindenik szükséges az ő módgya-szerént. De erről másutt bővebben szóllok [e]. Most azzal fejezem-bé a' Predikatziót, hogy, a' ki Szeretet-nélkül hiszen, félő hogy a' Hitnek hajójából-is ki ne essék: a' ki pedig a' Szeretettel táplállya a' Hitet, napról napra őregbedik a' Hitben: és azt mint világos szövétneket előtte hordozván, e' szarándokságnak útán el nem tévelyedik, hanem az őrők életnek hájlekába jút; a' hol az Istent, nem Hit-által, homályoson, hanem színről színre világossan láttya: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

A

e Conc. 1. Feria 2. Pentec.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

KÉtszer emlekezik a' Sz. Irás az Élet fájáról, az első és utólsó könyvében: Eggyik, a' Földi Paradichomban vólt [a], és embernek életét meg-tartotta, testét a' vénség- és betegség-ellen meg-óltalmazván, szívét meg-vidámítyán. A' Másik a' Mennyei Paradichomban vagyon, *melly tizen-két gyümölchöt hoz* [b]; *minden hólnapban meg-adván gyümölchét; és a' fa levelei, a' Pogányok egésségekre-valók.* Arról Sz. Jánosnál azt ígérte Kristus Urunk [c]; hogy *A' győzedelmesnek enni ád az Élet-fájáról, melly az ő Istene Paradichomában vagyon.* A' Földi Paradichomból ki-űzte Adámot az Isten, hogy ki ne nyújtaná kezét, és ne venne az Élet-fájának gyümölchéből, és megévén őrökké ne élne [d]. A' Mennyei Paradichomban pedig, senkit nem bochátnak az Élet-fája gyümölchéhez, ha győzedelmes nem lészen a' Harmadik Élet-fája-által, mellyet az első példázott, és melly a' másodikát példázta, és arra útat-is nyitott. Ez a' Sz. Kereszt fája, mellyen az Igaz életet fel-találllyuk, a' Kristust, ki azon függött, és azon nyerte nékünk az őrök életet, mellyet a' Kígyó marása-által el-vesztettünk-vólt, mint az Első Predikatzióban meg-mutattam. Ez, mondám, példázta a' Mennyei Paradichom-béli Élet fáját, és arra útat-is nyitott: mert ez-is tizen-két gyümölchöt hozott, mellyek-által az Őrök életet meg-nyerhettyük; a' mint e' mostani Predikatzióból meg-érthettyük.

B

Gen. 2. 9.

b Apoc. 22. 2.

c Apoc. 2. 7.

Gen. 3. 22.

C

I. Meg-mutatom a' Sz. Keresztnek tizen-két Gyümölchét.

II. Mindeniknek példáját adom.

III. Szóllok a' Kristusnak diadalmáról, a' Kereszt-által.

ELSŐ RÉSZE.

AZ Szent Keresztnek Első Gyümölche, a' Hit; melly a' lelki épületnek fondamentoma, és az őrök életnek kezdete. mert *a' Hit-nélkül, lehetetlen kedvesnek lenni az Istennél* [e]. Gyümölche a' Hit a' Sz. Keresztnek: mert a' Kereszt-fán-valo Szenvedéssel, meg-bizonyította igaz emberségét a' Kristus; holott az Istenség nem szenvedhet: a' Chodákkal pedig, mellyek akkor lőttek, igaz Istenségét; mivelhogy puszta embernek halála-kor, soha ollyan dolgok nem történtek: mellyeket látván a' Százados, igen meg-félemlett, mondván [f]: *Bizony ez az Isten Fia vólt.* Mint-hogy azért a' Hitnek fő ágazattya, a' Kristusnak igaz Istensége és Embersége, és azt a' Sz. Kereszt-által hiszszük, méltán mondgyuk hogy ennek gyümölche az igaz Hit. Ezt jelentette Sz. Pál, mondván [g]: *Mert, noha meg-feszíttetett az erőtlenségből* (mint ember:) *de él az Isten eréjéből*; mellyen a' halál erőt nem vehetett, hanem akkor-is tűndőklött a' choda-tételekben: mellyeket más nagy chodával fejezett-bé, a' dichőséges fel-támadással. Ezzel a' gyümölchel úgy élhetünk, ha fogságba viszszük minden értelmünket a' Kristusnak engedelmére.

e Hebr. 11. 6.

f Mat. 27. 54.

D

g 2. Cor. 13. 4.

† 2. Cor. 10. 5.

Második Gyümölche a' Sz. Keresztnek, a' Remenség. Mert a' Kristus, azért emeltetett-fel a' magas Keresztre, hogy a' mí reménségünket és bizodalmunkat fel-emelné, a' Mennyei és őrökké-valo dolgoknak kivánsága-által; a' mint ő-maga jelentette, mondván [h]: *Én ha fel-magasztaltatom a' földtől, mindeneket magamhoz vonszok.* Ezt a' gyümölchöt, leg-ottan fel-találta vólt a' Kereszt-fán függő tolvaj: ki, maga kínnyáról el-feletkezvén, a' Kristusnak pártyát fogta, társát meg-torkolta; és tellyes lévén bizodalommal, azt mondotta [i]: *Uram, emlekezzél meg rólám, mikor*

i Ioan. 12. 32.

Luc. 23. 42.

A

országodba jútsz. Ugyan-is, hogy ne remélhetnénk minden jót az Istentől, ha igazán el-hiszszük, hogy az Isten Fia mi-érettünk hólt-meg a' Keresztfán? Nem azt mondhattyuk-e Szent Pállal [k]: *Ha Isten velünk, kichoda ellenünk? ki még az ő tulajdon Fiának sem kedvezett, hanem minnyájunkért adta őtet: mi módon nem ajándékozott volna-is ő-véle nékünk mindeneket?* E' gyümölchben részesülhetünk, ha a' magunk igasságának semmit nem tulajdonitván, chak az Istennek véghetetlen irgalmasságában bizunk.

k *Rom* 8.31. 32.

Harmadik, a' Szeretet: mivelhogy a' Keresztfán nyilván meg-bizonyodott, mind az Atya Istennek hozzánk-valo szeretete, 's mind a' Krisztusé; a' mint ő-maga jelentette. Mert az Attya szeretetiről emlekezett mingyárt a' mái Evangéliom után, mondván [l]: *Ugy szerette Isten e' világot, hogy az ő eggyetlen-egy szűlőtt Fiát adná:* tudni illik, a' Keresztre; a' mint a' mái Evangéliomból ki-tetszik, melyben Urunk magát a' fel-emeltetett Réz kígyóhoz hasonlította. Ezen Szeretetről emlekezik Sz. Pál-is, mondván [m]: *Ajánlya az Isten az ő szeretetit mi-hozzánk: mivelhogy még mikor bűnösök vólnánk, az idő-szerént hólt-meg Krisztus mi-érettünk.* A' maga Szeretetinek nagy-vóltát, eléggé jelentette Urunk, mondván [n]: *Nagyobb szeretete ennél senkinek ninchen, hogy valaki az ő lelkét adgya baratiért.* Méltán mondotta azért Sz. Pál [o]: *A' Krisztus szeretete kénszerit minket, hogy a' kik élnek-is, már ne magoknak éllyenek, hanem annak a' ki ő-érettek meg-hólt:* és nem akár-mint hólt-meg, hanem igen keserves és gyalázatos halállal. Ezt pedig a' Szeretetnek nagy-vóltát, ugyan a' kínok-között-is egy-nehány-képpen mutatta-meg a' Krisztus: a' hóhériért imádkozván [p]; a' tolvajnak többet ígérvén hogy-sem kért [q]; Annyát szerelmes Tanitványának ajánlván, és Tanitványát az Annyának [r]; a' Századosnak lelki szemeit meg-világositván, és sokakat penitentziára indítván [s]. E' Gyümölchöt mienké tehettyük, ha a' Szeretetnek szeretettel igyekezünk meg-felelni.

l *Ioan.* 3. 16.

m *Rom.* 5. 8.

B

n *Ioan* 15 13.

o *2.Cor.* 5.14. 15.

p *Luc.* 23.34

q *Luc* 23.43.

r *Ioan.* 19.26. 27.

s *Luc* 23.47. 48.

Negyedik, az Okosság: mivelhogy a' Krisztus, az Isten Bölchesége lévén, *Kiben a' bölcheségnek és tudománynak minden kinchei el-rejtve vannak* [t], a' Kereszttel nagy okossan el-titkolta Istenségét az Ördög-előtt; ki, ha azt meg-ismérte-vólna, a' Krisztus halálának és következendő-képpen a' mi üdvösségünknek útát bé-gátolta-vólna. Erről érthettyük a' Habakuk Próféta mondását [u]: *Szarvak az ő kezeiben; ott rejtetett-el az ő erőssége:* az-az, midőn a' Kereszt szarvait meg-fogta, vagy mikor a' Kereszt szarvaihoz szegezték a' kezeit, akkor az ő Isteni erősségét el-rejtette. mert, ki vélte-vólna, hogy az Isten Fia az emberért olly gyalázatos halált szenvedne? Erről emlekezik Sz. Pál-is, mondván [x]: *Ő-magát ki-üresitette, szolgai formát vévén-fel, az emberekhez hasonlóvá lőtt, és külső ábrázatyában úgy találtatott mint ember.* Mert, ha azt nem chelekedte-vólna, *soha a' dichőségnek Urát meg nem feszitették-vólna* [y]. E' Gyümölchben úgy lehetünk részesek, ha a' jó chelekedetinknek nagy czégért nem tészünk, hanem, a' mennyire lehet, el-rejtyük: nem a' végre chelekedvén hogy láttassunk az emberektől, mert egyéb-képpen jutalmunk nem lészen a' Mennyei Atyánknál [z]. Ugy vagyon, hogy akár-minémű halállal-is nagy okosságot mutathatott-vólna Urunk, el-fedezvén Istenségét, melyhez semmi-némű halál nem illik: mindazáltal, a' Kereszt nek gyalázatos halála, arra leg-alkolmatosbnak láttatott; a' mint Szent Pál-is jelentette, mondván [a]: *Meg-alázta önnön-magát, engedelmes lévén mind a' halálig, a' Kereszt nek halálá-ig pedig.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Eléggé meg-alázta ugyan magát, engedelmes lévén mind a' halálig; de sokkal inkább, hogy a' Kereszt nek halálá-ig, melly leg-útálatosb és gyalázatosb vólt; a' mint a' nevekből-is kitetszik, a' mellyekkel nevezték. Mert *Livius* azt irja felőle [b]; hogy, *Infelix arbor:* Seneca [c]; hogy *Infelix lignum*; az-az, szerenchétlen fa. *Minutius Felix* azt irja [d]; hogy *Infelix stipes*, szerenchétlen tőke. Egy Poëta azt irja [e]; hogy, *Infames stipes*, Gyalázatos tőke. *Cicero* pedig azt mondotta; hogy *Deterrimum supplicium*, leg-roszszabb és alább-valo gyötrelem: és *Crudelissimum supplicium*, leg-kegyetlenb kín [f]. *Calliſtratus* azt irja felőle [g], és *Paulus Iuris Consultus* [h]; hogy, *Summum supplicium*: Ulpianus [i]; hogy *Supremum supplicium*, leg-nagyobb gyötrelem. *Apulejus* pedig [k]; hogy, *Extrema pœna*, leg-utólsó büntetés; az-az, melynél tovább nem mehetni, és nagyobbat nem találhatni. Végezetre, a' Poëták-is hasonlo *epithetum*okkal tisztelik-fel, midőn azt mondgyák felőle; hogy *Sæva*, kegyetlen; *Dura*, kemény; *Horrenda*, iszonyú, a' Kereszt fán-valo halál.

t *Col* 2. 3.

u *Hab.* 3.4.

C

x *Phil.* 2. 7.

y 1.*Cor.* 2.8.

z *Matt.* 6. 1.

a *Phil.* 2. 8.

D

b *Lib.* 1.

c *Ep.* 101.

d *In Octavio.*

e *In Catalecti.* *Virgilianis.*

f *Act.* 5. *in Verrem.*

g *l.* Capitalium. *ff. de Pœnis*

h *Lib.* 5. *Sent.* tit 21.

i *L.* 8. *ff. ad Legem Corneliam falsi*

k *Lib.* 10.

l *In Fellum.*

Azon gyalázatnak nagy-vóltát egy-nehány módon meg-mutatták a' Régiek: 1. Egy Historicus, *Cassius Emina*, *Servius*nál, a' mint *Scáliger* mondgya [l], azt irta; hogy, midőn *Tarquinius Superbus* arra kénszerítette a' Romaiakat, hogy Arnyék-

A

székeket chinálnának; azt olly nagy gyalázatnak tartották, hogy sokan megöllék önnön-magokat; azt allítván, hogy azzal mutattyák-meg férfiúi szívöket, hogy inkább választották a' halált, hogy-sem a' gyalázatot. Melly bolondságtól, nagyobb gyalázattal ijesztették-el; olly Törvényt tévén, hogy, a' ki magát meg-ölné, azt halála után ne temetnék tiszteséggesen, hanem fel-feszítenék; és leg-elsőbben-is akkor ítélték gyalázatos dolognak a' maga meg-ölését, és úgy szűnnének-meg attól. II. *Plutarchus* azt írja [g]; hogy ő idejében, minden esztendőben egy ebet akasztottak-fel, nagy magas keresztre szegezvén, és úgy hordozták a' Városban útszáról útszára. Nagy pompával egy ludat-is hordoztak gyenge vont-arany ruhára helyheztetvén: azért, hogy, mikor a' *Gallus*ok a' *Capitolium*ot éjjel ostromlották; az ebek el-aluttak-volt, a' lúdak pedig vígyáztak, és az embereket fel-ébresztették. Mellyel azt jelentették, hogy nagy tiszteletre, és örök dícséretre méltók, a' kik Hazájokat vígyázásokkal meg-óltalmazzák: azok pedig gyalázatos halálra méltók, kik hazájokért nem vígyáznak. III. Midőn a' Régiek valakit gyalázatosan meg akartak átkozni, azt mondották néki: *Ad Crucem, Ad Corvos*; Keresztre, a' Hollóknak: az-az, fel-akasszák, és a' szemét a hollók vájják-ki. IV. A' kit fel-akasztottak, azt senki nem siratta [h]: és chak szintén alá-valo személyeket, úgy-mint rab-szolgákat, szoktak volt fel-akasztani. Azért írta Juvenalis [i]: *Pone crucem servo*: állass keresztet a' szolgának. Es *Tacitus*, Szolgai kínnak nevezte [k] a' Keresztet. Ha pedig nagyobb-rendű embert akasztottak-fel; mint fő latornak, magasb Keresztet chináltak néki, vagy magas helyre állatták a' Keresztet. Azért chináltatott-volt Amán Mardokæusnak, vagy inkább magának, ötven könyöknyi magas akasztó-fát [l]. *Polycrates*nek pedig, a' *Samius*ok *Tyrannus*ának Keresztét, egy magas hegy-tetejére állatták, a' mint *Valerius Maximus* írja [m]. *Suetonius* pedig, azt íria *Galba* Chászárról [n]; hogy egy embert akart fel-akasztatni, ki Romai Polgárnak mondotta magát, hogy a' gyalázatos haláltól meg-menekednék. mert tiltva volt a' Romai Polgárt fel akasztani. A' Chászár, mint-ha a' gyalázatot meg-könnyebbítette-volna, magasb és feir Keresztet chináltatott néki: Magasbat a' többinél, úgy-mond *Lipsius* [o], mint méltóságosbnak; Feirt pedig, mint Polgárnak: mivelhogy a' Polgárok feir ruhát viseltek. *Justinus*-is azt írja [p]; hogy *Chartalont*, az attya, minden ékessségével-eggyütt, nagy magas Keresztre akasztatta, szintén a' Város-előtt. Az-okáért, a Pogányok régenten a' Kereszttyéneket nagy bolondoknak alították, hogy a' Keresztre feszítetett Krisztust tisztelték, a' mint *Arnobius* írja [q]. Es Szent Pál-is azt írta [r]: *Mi a' megfeszítetett Krisztust predikállyuk, a' Zsidóknak botránkozást ugyan, a' Pogányoknak pedig bolondságot.*

B

Ötödik Gyümölche a' Szent Keresztnek, az Igasság: *Mert áldott fa, a' mellyáltal az Igasság lészen* [s]. Melly mondást, noha kőzönségesen érthetni, az Akasztófarol, mellyen a' Bírák igasságot szolgáltatnak (és talám azért nevezték a' Magyarok Törvény fának, mint-hogy törvény és igasság szolgáltatik rajta. és hallottam, hogy egy a' Romai Chászárok kőzzül valahol akasztó-fát látott, süveget vetett, és kőszöntvén Igasság fájának nevezte:) mindazáltal, az leg-inkább illik a' Krisztus Keresztfájához. mert ő azon fizette-meg az egész Világ adóssságát, mellyet a' bűnnel szerzett-volt. Melly fizetés, kemény, és tellyes, sőt bővelkődő igasággal lőtt, és *bőséges* volt *ő-nála a' Meg-váltás* [t]: mert az egész Világ vétkeért-is, elégséges fizetés lőtt-volna a' Krisztusnak egy chöpp vére: ki, mivelhogy a' Keresztben minden vérét egy chöppig ki-adta, valóban bőségesen meg-fizetett. E Gyümölchben úgy részesülhetünk, ha magunkat meg-ítélvén, nem chak az Istentől reánk bocháttatott ostort békével szenvedgyük, hanem magunk-is sanyargattyuk testünket, Urunknak mondása-szerént [u]. *Ha ki utánnam akar jöni, tagadgya-meg magát, és vegye-fel az ő Keresztét, és kövessen engem*: úgy hogy méltán mondhassuk Dávidal [x]: *Itéletet és igasságot chelekedtem: ne adgy engem az én szidalmazóimnak.*

C

Hatodik, a' Józanság, és Mértékletesség. Mert nagy mértékletességet mutatott Urunk a' Kereszt-fán, meg-fogván magától mind azokat, a' miket az emberek kedvellenek, és a' mellyekkel mértékletlenül élnek; mint a' gazdagsággal, méltósággal, gyönyörűséggel, barátsságnak sokaságával. Mert Krisztus Urunkat, mezítelenül feszítették-fel, és a' mellett gyalázatos szókkal terhelték; annak-előtte; minden tagjaiban és érzékenységiben iszonyú kínokat tőttek rajta, és hol-mi baráti voltak, chak nem mind el-állottak mellőle. Ezeket pedig nem magáért szenvedte, hanem *a' mi hamisságinkért sebesíttetett-meg, és a' mi bűneinkért rontatott-meg* [y]. E' Gyümölchnek úgy vehetyük hasznát, ha mi-is ő-érette a' testi gyönyörűséget

D

g *Lib. de Fortitud. Roman.*

h *L. Liberorum. ff. De his qui notantur infamia.*

i *Satyr. 6.*

k *Lib. 4. Hist.*

l *Esth. 5. 14. & cap. 7. 10*

m *Lib. 6. cap. 1 In Galba, cap. 9.*

n

o *Lib 3. de Cruce. c. 13.*

p *Lib. 18.*

q *Lib. 1. contra Gentes.*

r *1. Cor. 1. 23*

s *Sap. 14. 7.*

Salve lignum Iustitiæ.

t *Psal. 129. 7*

u *Mat. 16. 24*

x *Psal. 118. 121.*

y *Isa. 53. 5.*

A
z 1. Pet. 2. 21 meg-vettyük, és a' Szent Péter mondását eltsünk hordozzuk z: *A Kristus szenvedett érettünk, néktek példát hagyván, hogy az ô nyomdokit kövessétek.* Es hogy most egyebekről ne szóllyak, chak a' Kereſztre-valo fel-feszitést fontollyuk-meg: melyben kezeit és lábait, erős és öreg vas szegekkel által-szegezték, olly eres és inas helyeken, a' hol a' fájdalmat leg-inkább érezzük: fő-képpen, hogy az egész testnek a' sebes kezeken és lábakon kellett függeni, és ugyan alkalmas ideig, majd három óráig.

Hetedik, az Erősség. Mert valóban nagy erejét mutatta Kristus Urunk a' Kereſzt-fán: mivelhogy azzal az Ördögöt birodalmától meg-fosztotta, a'mint halála-
a Ioan. 12. 31 előtt meg-jelentette-vólt, mondván a: *Most vagyon a' Világ ítéleti: most e' Világ Fejedelme ki-vettetik.* Es hogy tudnók, michoda eszköz-által, azt-is meg-jelentette; utánna vetvén: *Es én, ha fel-magaszttaltattom a' földtől, mindeneket magamhoz vonszok*: az-az, a' Világ Fejedelmét mindenektől meg-fosztom, mindeneket ki-vonyván markából.

B
b Habac. 3. 4. Az-okáért Habakuk Proféta-is, a' Kereſzt szarvairól szólván, midőn azt mondotta-vólna b, hogy Ott rejtetett-el a' Kristus erőssége; a'mint nem régen mondám: utánna vetette: *Az ô orczája-előtt mégyen a' halál: és az Ördög ki-mégyen az ô lábai-előtt.*
c Hebr. 2. 14. Azért mondgya Szent Pál-is a' Krisztusról c; hogy *A' halál-által el-rontotta azt, a' kinek a' halálon vólt birodalma; az-az, az Ördögöt.* Ennek úgy vészük haszнát, ha erősen harczolunk az Ördög-ellen, és semmiben helyt nem adunk néki, reménségünket a' Kereszt erejében és érdemében helyheztetvén. mert bizonyos, hogy igen fél az Ördög a' Sz. Kereszttől, és annak chak jelétől-is; mint az eb a' pálczától, mellyel valaha igen meg-verték.

d Isa. 53. 8. Nyólczadik Gyümölch, az Isteni félelem. Mert az Atya-Isten az ô Sz. Fiáról azt mondotta d: *Az én népem bűneért vertem-meg ôtet.* Melyből azt hozhattyuk-ki; hogy, ha az ártatlan Kristus annyit szenvedett a' mi bűneinkért, az Istennek igaz és
e Luc. 23. 31 természet-szerént-valo Fia lévén: valóban kell nékünk félnünk, hogy a' magunk tulajdon vétkeïért gonoszúl ne járjunk. *Mert, ha a' zöldellő fán azokat mivelték, a' szárazon mi lészen* e? Es ha az Isten az ô szerelmes Szent Fiát, ki bűnt nem tött, így
f Iob. 15. 16. büntette a' szolgák bűneïért: mint bánik a' háládatlan szolgákkal, kik torkig ülnek
g Iob. 9. 28. a' bűnben, és *mint a' vizet iszszák a' hamisságot* f? Ennek úgy vészük haszнát, ha Jóbbal szívből azt mondgyuk g: *Féltem minden chelekedetimtől, tudván hogy nem engedsz-meg a' vétkezőnek.* és a Szent Pál tanítása-szerént; *Félelemmel és rettegéssel munkalkodunk a' mi üdvösségünkért* h. mivelhogy *Boldog ember a' ki mindenkor fél* i.

C
h Phil. 2. 12.
i Prov. 28. 14 Kilenczedik, a' Békeség. Mert nagy ellenkezés vólt az Isten- és az Emberközött: és úgy el-idegenedett vólt az Isten az embertől, hogy azt mondotta k:
k Gen. 6. 7. *El-törlöm az embert kit teremtettem, a' föld színéről, az embertől-fogva a' lelkes állatok-ig; mert bánom hogy alkottam őket.* Senki Meny-országba nem mehetett-vólna, ha a' Kristus a' Kereszt-fán a' békeséget meg nem szerzette-vólna, *A' Kereszt-által meg-ölvén az ellenkezéseket, önnön-maga-által* l. és m; *Meg-békültetvén az ô Kereszténck vérével, mind a' mellyek a' földön, 's mind a' mellyek mennyekben vannak.* Ennek haszнát vehettyük, ha az Isten Törvényét szerettyük, és annak engedünk. mert nem heában mondotta
l Eph. 2. 16.
m Col. 1. 20.
n Psal. 118. 165. Dávid az Istennek n: *Sok békeség a' te törvényed szeretőinek: és ninch botránkozások.* és Sz. Pál a' Híveknek o: *Békességben legyetek, és a' békességnek és szeretetnek Istene leszen veletek.*
o 2. Cor. 13. 11.

Tizedik, a' Békével-valo türés: melly olly nagy vólt a' Kristusban, hogy
p Isa. 53. 7. azért a' Juhhoz és Bárányhoz hasonlította Isaias, mondván p: *Mint a' Juh vitetik a' halálra, és meg-némúl mint a' Bárány az ôtet-nyirô-előtt; és meg nem nyittya a' száját: ki* q, *midőn szidalmaztatnék, nem szidalmazott: midőn szenvedne, nem fenyegetődött*, Midőn
D
q 1. Pet. 2. 23 vádolták, chúfolták, kinozták, halálra kárhoztatták, se nem mentette magát,
r Mat. 27. 14 sem könyörgött, sem panaszolkodott; mellyen Pilátus-is igen chodálkozott r. Ennek úgy vészük haszнát, ha minden háboruságot békével szenvedünk, sem Isten ellen nem panaszolkodván, sem emberre nem boszszonkodván, hanem mindent eltürvén az Istenért, ki reánk bochátta; és bűneinkért, mellyekkel többet-is érdemlettünk. Erről koll fő-képpen értenünk a' Szent Péter mondását s: *A' Kristus szenvedett érettünk, néktek példát hagyván, hogy az ô nyomdokit kövessétek.* mert mingyárt utánna vetette: *Ki bűnt nem tött, se álnokság nem találtatott a' szájában: ki, midőn szidalmaztatnék*, &c. Mint-ha azt mondotta-vólna: A' Kristus sok jeles Jószágos chelekedeteket mutatott Szenvedésében; mellyekben méltó és szükséges-is őtet követnünk, de fő-képpen abban, hogy semmi vétke nem lévén, mindeneket békével szenvedett: mi pedig bűnünk-szerént szenvedünk; de ha békével szenvedünk, a' háboruságból nagy haznot vehetnünk.
s 1. Pet. 2. 21

Tizen-

Tizen-eggyedik, az Alázatoſság: melly, noha a' Kriſtuſnak tellyes életében tündöklött, és azért nevezte magát az Alázatoſság Meſterének [t]: de leg-inkább a' Kereſzt-fán mondhatta Dáviddal [v]: *Én féreg vagyok, és nem ember: emberek gyalázattya, és a' nép meg-vetéſe.* Ezért nevezte őtet Iſaias [x], *Utólsóbnak a' férfiak-között*: mint-hogy, a' mint azon Próféta mondotta [y], *a' bűnösök-közzé ſzámláltatott.* sőt leg-bűnösbnek íréltetett; mert két tolvaj-közzé feſzíttetett, mint-ha azok fejedelme lőtt-vólna. Hallyad mit beſzélnek az iſtentelenek [z]: *Igen rút halálra karboztaſſuk őtet.* Es [a]: *Tegyünk ſát az ő kenyerébe, és gyomlállyuk-ki őtet az élők földéről, és az ő neve ne légyen többé emlékezetben.* Vedd eſzedbe, hogy az Alázatoſságnak mértéke a' méltóság, és annál alázatosb az ember, mentől méltóságával ellenkezőbb dolgot véſzen-fel. Mint-hogy azért az Iſten méltóságától leg-távúlb vagyon a' Bűn, és ſemmi okon hozzája nem fér: akkor leg-inkább alázta-meg magát a' Kriſtus, igaz Iſten, midőn a' Bűnös ember ábrázattyába öltőzvén, úgy bűntettetett mint bűnös, és *a' bűnösök-közzé ſzámláltatott*; azért, hogy *ő reá tőtte az Úr minnyájunknak hamiſságát* [b]. Ennek úgy véſzük haſznát, ha Urunktól, a' mint maga kívánta [c], meg-tanúllyuk a' ſzívnek alázatoſságát: az-az, nem külső ſzínnel, hanem valóságoſsan alázatoſok léſzünk: nem palástolván bűneinket, hanem igazán meg-valván: nem ſietvén az elsö helyre, hanem az utólsót válaſztván: nem kívánván egyebektől tiſzteletet, hanem *a' tiſztelettel egy-máſt meg-előzvén* [d].

Tizen-kettődik Győmölche a' Szent Kereſztnek, az Engedelmeſség: melly, mint-hogy annál nagyobb, mentől nehezebb a' parancholat, azt valóban megmutatta Urunk a' Kereſzt-fán; melynek mind kínnya ſzörnyű vólt, 's mind gyalázattya iſzonyú. De hogy az Engedelmeſségnek, Urunk tekélletes példája lenne [e], *Engedelmes lőtt mind a' halálig, a' Kereſztnek halálá-ig pedig.* ki, noha *Iſten Fia vólt, megtanúlta azokból, a' miket ſzenvedett, az Engedelmeſséget* [f]. Ezért mondotta halála-előtt [g]: *Hogy meg-iſmérje a' Világ, hogy ſzeretem az Atyát, és a' mint parancholatot adott nékem az Atya, úgy chelekeſzem: Kellyetek-fel, mennyünk-el innét.* Azért, mint-hogy *Az engedelmes férfiu győzedelmet ſzól*: minek utánna a' Kriſtus, a' Kereſztet kezébe fogván, a' Szenvedéſnek zavaros vizen által-kőlt, nagy nyereséggel járt; a' mint Iſaias megjövendölte-vólt, mondván [i]: *Ha lelkét a' bűnért adgya, hoſzſzú életű magot lát, és az Úr akaratthya az ő kezé-által ſzerenchés léſzen. Mivelhogy munkálkodott az ő lelke; meg-láttya; és meg-elégedik: az ő tudományával ő az én igaz ſzolgám meg-igazít ſokakat, és azok hamiſságit ő hordozza. Az-okáért ſokakat oſztok néki.* Méltán mondhatta Urunk a' Kereſztről, a' mit Jákob az ő Pálczájáról [k]: *Pálczámmal mentem-által a' Jordánon: és moſt két ſereggel jövök viſzſza.* A' Jordán annyit téſzen, mint Ítéletnek folyó-vize: a' Kriſtus pedig a' Kereſzten meg-ítélte e' Világot, és annak Fejedelmét ki-űzte [l]; és mind a' Sidóságot, 's mind a' Pogányságot magához vonta. Ennek úgy érezzük haſznát, ha mí is az Iſten parancholatinak tekélleteſsen engedünk, és a' mit az ő hely-tartói a' Lelki-páſztorok előnkbe adnak, meg-chelekedgyük.

II. RESZE.

AZ Szent Kereſzt győmölchinek ſzép példáit találljuk a' Sz. Irásban. Az Elsőt, példázta a' Pálcza, mellyet az Iſten parancholattyából kezőkben tartottak az Iſraël fiai, midőn a' Húſvéti Bárányt őtték [m]: mellyel azt jelentették, hogy útra kéſzűlnek, mellyen igen ſzükséges a' Pálcza, mind a' tartózkodáſra, 's mind az óltalomra. Mert nékünk-is ſzükséges e' mí ſzarándogságunkban, a' Hitnek pálczája: mert, a' mint Szent Pál mondgya [n], *A' míg a' teſtben vagyunk, távúl járunk az Urtól, mert a' Hit-által járunk, és nem ſzem-látáſával.* mellyel az Iſtenhez-is támaſzkodunk, és a' kiſértetek-ellen-is óltalmazzuk magunkat.

A' Máſikát, példázta a' Vad fűge-fa, melyre Zakæus hágott hogy láthatná az Úrat [o]: kit nem láthatott a' ſereg ől, mert kiſded-termetű vólt. A' kiſded termet, példázza az emberi fogyatkozáſt és gyarlóságot; melly-miatt ſenki az Iſtent nem láthatná: de a' ki a' Kriſtus Kereſztére hág, az ő Szenvedéſének és halalának érdemében vetvén reménségét, meg-láthattya. mert, a' mint Szent Pál mondgya [p]; *Nem az igaſság chelekedetiből, mellyeket mí chelekedtünk, hanem az ő irgalmaſsága-ſzerént üdvőzített minket.*

A' Harmadikát, példázta a' Veſzſző, *melynek végét ki-nyújtotta az Angyal, illetvén azzal a' húſt, és a' kovaſztalan kenyereket* [q]: *és tűz jött-fel a' kő-ſziklából, és megeméſztette a' húſt, és a' kovaſztalan kenyereket.* Mert a' teſti embernek ſzívét-is, ha a' Kriſtus Kereſztének emlékezete valóban illeti, ha ſzintén olly kemény léſzen-is

A
t Mat. 11. 29
v Pſ. 21. 7.
x Iſa. 53. 3.
y verſ. 12.
z Sap. 2. 20.
a Ier. 11. 19.
b Iſa. 53. 12. 6.
c Mat. 11. 29
B
d Rom. 12. 10
e Phil. 2. 8.
f Hebr. 5. 8.
g Ioan. 14. 31
h Prov. 21. 28
i Iſa. 53. 10.
C
k Gen. 32. 10
l Ioan. 12. 31
m Exod. 12. 11.
D
n 2. Cor. 5. 6.
o Luc. 19. 4.
p Tit. 3. 5.
q Iudic. 6. 21

A

mint a' kő-szikla, leg-ottan az Isteni szeretetnek tüze jő-ki belőle: melynél kedvesb áldozattya ninch az Istennek.

A' Negyediket, példázta az Áldozatra-valo Oltár, mellyet Moyses az Isten-
x Exod.27.1. parancholattyából, Setim-fából chinált [x], melly meg nem rothadhat: jelentvén, hogy a' mi Jó chelekedetinknek áldozattyát, az Istennek kell áldoznunk, nem az embereknek, az-az, az élő Istennek kell azokkal kedveskednünk, nem a' halandó embereknek; azokban az Isten dichőségét kell keresnünk, nem a' magunk dícséretét. mert, ha külömben chelekeszünk, a' hiuságos dichőségnek férge meg-rágván, meg-rothaszta, és minden jó-voltától meg-foszta.

s 4.Reg.6.6. Az Ötödiket, példázta az Eliséus Fája, melly a' vasat a' vízből fel-hozta [s]: *Mikor el-mentek-vólna* (a' Próféták fiai) *a' Jordánhoz, fákat vágnak-vala. Történék pedig, hogy mikor egy a' fát le-vágta-vólna, bé-esnék a' fejsze vasa a' vízbe: és ő fel-kiálta, és monda: Ah ah ah, Uram, ezt-is költsön vőttem-vala. Monda pedig az Isten embere: Hová esett? Amá' pedig meg-mutatá néki a' helyt. Vága azért egy fát, és oda eresztė: és úszа a' vas. és monda: Vedd-ki.* A' Fejsze vasán, érthettyük az emberi nemzetet, ki az Isten kezéből, maga akarattya-szerént ki-esvén, a' nyomoruságok vizébe esett; és

B

t Ps.68.1. méltán azt mondhatta Dáviddal [t]: *Szabadits-meg engem Isten; mert bé-hatottak a' vizek a' lelkemig. Bé-sillyedtem a' mélységes sárban, és ninch állandóság. A' tenger mélységére jutottam, és a' szél-vész el-buritott engem.* Bé-sillyedhetett ő-magától, de ki nem menekedhetett maga erejével: mert az ember meg nem fizethette igazán az adósságot, mellyet a' Bűnnel szerzett; hanem, kőnyörülvén rajta az Isten Fia, ki magát Zöldellő Fához hasonlította

v Luc.23.31 [v], a' minémű vólt az Eliséus fája-is, mellyet akkor vágott-le, és a' háboruság vizébe szállott: magára vévén minden adosságinkat, és azokat meg-fizetvén, és úgy meg-békéltetvén bennünket az ő Sz. Attyával, minden nyomoruságinkból ki-hozott.

A' Hatodikat, példázta a' Moyses Fája, *mellyet mikor a' Márának keserő vizeibe*
x Exo.15.25 *eresztett-vólna, édessé változának* [x]. Mert a' Krisztus Keresztének erejével, mellyet arról-valo elmélkedésből vésznek az ő Hívei, minden fáradságok, fájdalmok, és nyo-

C

y Lib. de iis, qui Myster. initiantur. cap.3. moruságok meg-édesül; a' mint Szent Ambrús írja [y]: fő-képpen, ha meg-gondollyák, hogy a' mit ő-érettek szenvedett a' Krisztus, minden kínokat meg-halad: és eszőkbe vésznek, hogy nem illik a' tővises fő-alatt gyenge tagoknak lenni.

A' Hetediket, példázta a' Dávid Bottya, melly mindenkor kezébe vólt, és
z 1.Reg.17. 39 40. azzal ment az iszonyú Goliat-ellen [z], Őt Sima Köveket vévén a' melié: mellyek példázták Urunknak a' Keresztfán-valo Őt Sebét, mellyek-által győzte-meg az Ördögöt; és annak gyönyörűséges emlekezetire, azon Sebeknek helyeit meg-tartotta az ő dichőséges Testén-is, és örökké meg-tartya az ő Híveinek vígasztalására.

A' Nyólczadikat, példázta a' Moyses Veszszeje, mellyel keményen meg-sanyargatta Faraót, és az egész Egyiptust: és mint-hogy azok-által meg nem jobbúltak, végre azon Veszszővel a' Veres tengerbe sillyesztette őket [a]. Mert bizonyos do-
a Exo.14.16 26. log, hogy a' kik most nem félnek a' Keresztet bűntetésétől, és meg nem jobbittyák életőket: az Itélet napján, mikor fel-tetszik az ember Fiának Jele az égen [b], tellyes-

b Mat.24.30. séggel el-vesznek.

D

A' Kilenczediket, példázta az Olaj-fának zöld-levelű ága [c], mellyet a' galamb Noënak vitt a' bárkába; mellyen meg-értette Noë, hogy meg-szűntek a' vi-
c Gen.8.11. zek a' földön; és hogy az Isten haragja-is meg-szűnvén, békeség lenne. mivelhogy a' régi Bölcheknél-is, az Olaj-fa Békeséget példázott: és azért költötték a' Poëták, hogy a' *Minerva* isten-aszszony, meg-győzte törvénnyel a' *Neptunus*-istent; azért, hogy *Neptunus* a' vizet találta, melly ártalmas lehet, és háboruságot jelent; *Minerva* pedig az Olaj-fát találta, melly a' Békeséget példázza.

A' Tizediket, példázta a' Gyalog-fenyű-fa [d], melynek árnyékában a' meg-
d 3.Reg.19. 4. fáradott Illyés le-fekütt, és el-alutt, midőn őtet halálra üldözte a' gonosz Jezabel. Mert nyilván-valo dolog, hogy mi akkor nyughatunk békével minden háboruságokban, mikor a' Szent Kereszt árnyékában fekszünk; valóságos-képpen meg-gondolván, mit szenvedett mi-érettünk a' Keresztfán az Isten Fia. Melyből eszünkbe vehettyük, hogy mi, mind a' hoz-képest, 's mind érdemünkhöz-képest, igen keveset szenvedtünk és szenvedünk; és úgy, a' minémű Kereszt minket talál, kűnyen, sőt örömest-is el-szenvedgyük: nem külömben, mint a' ki nagy bűntetést érdemlett-volna, és látná hogy kevéssel bűntettetik, azt jó neven venné, örömest el-szenvedné, sőt meg-is kőszönné.

A' Tizen-eggyediket, példázta a' Banaias Páleza, mellyel alá-ment az álmél-

kodásra-méltó Egyiptusi férfiúhoz [c], kinek dárda volt kezében: mellyet erővel ki-tekert kezéből, és meg-ölte azta' maga dárdájával. Kétség-nélkül az Egypitzius (kinek neve, Setéteſt teſzen, és méltán példázta a' Setétség Fejedelmét, az Ördögöt,) a' Kereſztnek gyalázattyával akarta meg-győzni Banaiáſt: kinek neve, mint-hogy Epitőt teſzen, ſzépen példázta a' Kriſtuſt; ki azért jött é' világra, hogy Anyaſzentegyházat épitene magának: és igyenes mérő pálczával ſzállott-alá, mindenekben jó példát adván. De rajta veſztette az Ördög: mert a' Kereſzttel, nem a' Kriſtus nevét törlötte-el, a' mint az ő tagjai vélték és mondották [f], hanem inkább a' Kriſtus azzal rontotta-meg az Ördög fejét, és magának dichőséges nevet nyert véle: és a' Kereſztet-is meg-dichőítette, melly az-előtt igen gyalázatos volt ugyan, de minek-utánna a' Kriſtus azon ſzenvedett, az ő tagjaiból ékeſséget vőtt; a' mint Sz. András mondotta [g]: és Dichőségeſnek neveztetett, a' mint Arany-ſzáju Sz. János írja [h]: és minden gyalázat úgy el-távozott a' Kereſzttől, hogy minnyájan, kik a' Kereſzttől neveztetett Kereſztség-által Kereſztyének vagyunk, Sz. Pállal bátorságoſsan mondhattyuk [i]: *En-tőlem távúl légyen dichekednem, hanem chak a' mi Urunk* JESUS *Kriſtus kereſztében: Ki-által nékem é' világ meg-feſzittetett, én-is a' világnak.*

Hogy ne volna az nékünk dichőséges, a' mi Urunknak dichőséges volt? a' mint Pilátus a' Kereſzten-valo *Titulus*ſal-is meg-jelentette, melyben Urunkat a' Żidók Királyának nevezte [k]. Mert a' Kereſzten nem úgy függött, mint valami gonoſz-tévő az akaſztó-fán; hanem úgy ült, mint Király Királyi ſzékében; Dávidnak jövendőléſe-ſzerént: ki azt parancholta az Iſten népének, hogy a' Meſsías birodalmának, és orſzáglásának új módgyát, az egéſz világon ſzerte-ſzerént, a' Pogányok-között-is hirdeſsék, mivelhogy ſenki ollyat ſoha nem hallott: *Hirdeſſétek*, ugy-mond [l], *a' Pogányok-között az ő dichőségét, minden népek-között az ő chodáit.* De vallyon mit? Utánna vetette [m]: *Mondgyátok a' Pogányok-között, hogy az* Ur *orſzáglott* (a' Fáról, a' vagy a' Fán.) mert úgy olvaſták a' Dávid mondását a' régi Sz. Atyák; Sz: Agoſton [n], Sz. *Cyprianus* [o], és Sz. *Iuſtinus* [p]: ki azt-is írja; hogy azt az Igét (a' Fáról,) a' Żidók irégységből törlötték ki; azért, hogy igen nyilván jelentette a' Kriſtus ſzenvedését. Az-okáért, noha a' Żidók igen bánták, hogy Pilátus mind Żidóúl, Görögül, és Deákúl Királynak írta a' Kriſtuſt, és azt mondották néki [q]; *Ne írjad, hogy a' Żidók Királya; hanem hogy ő mondotta; A Żidók Királya vagyok:* ſemmit nem nyertek tőle, mert Pilátus azt meg nem változtatta, hanem azt mondotta; *A' mit írtam, meg-írtam.*

Ezt a' Kereſzt-fán-valo orſzágláſt, ő-maga-is jelentette Üdvőzítőnk, mondván [r]: *Én ha fel-magaſztaltatom a' földtől, mindeneket magamhoz vonſzok*; mint Király az udvara-, vagy orſzága-népét. és utánna veti az Evangéliſta: *Ezt pedig mondgya-vala, jelentvén minémű halállal halna-meg.* Mert, hogy a' Kereſzt-által nyerte Urunk az Orſzágot, Sz. János máſutt-is jelenti, midőn azt írja [t]; hogy egy *Feír lovat látott, és a' ki azon ült, hivattatott Hűv-nek és Igaz-nak; és igazán ítél, és hadakozik: és vérrel meg-hintetett ruhába öltőzött: és az ő ruháján és ágyékán irva vóln; Királyok Királya, és* Uralkodók Ura. A' Vérrel meg-hintetett ruha, a' Kriſtus Sz. Teſtét példázta, melly a' ſzenvedéskor meg-véreſíttetett: mellyen a' mi irva vagyon, az, hogy az ő ſzenvedéſe-által lőtt azzá, az-az, a' Királyok Királyává, és az Uralkodók Urává. De a' Kereſzt-fán függő Tolvaj-is, ezt az Orſzágot bizonyította, midőn Urunknak azt mondotta [s]: *Uram, emlekezzél-meg rólam, mikor Orſzágodba jútſz*; a' mint Arany-ſzáju Sz. János elmélkedik: ki a' Tolvajnak így beſzélget [t]: Mond-meg néké, michoda Orſzágot emlegetſz? mert mit látſz orſzáglára-valót? Sémit egyebet nẽ látſz, a' Szegeknél, a' Kereſztnél. De, ugy-mőd a' Tolvaj, az a' Kereſzt az Orſzág; és azért nevezem Királynak, hogy a' Kereſzten látom. A' Fejedelem tiſzti az, hogy ne ſzánnya halálát mindenekért: és illik a' jó Királyhoz, hogy a' Közönséges jóért ne vonnya-meg magát a' kíntól. Igy nékünk-is, dichőségünkre fordúl a' Kereſztnek gyalázattya.

A' Tizen-kettődiket, példázta az Áldozatra-valo Kötés Fa, mellyet Abrahám az ő fiára Iſáákra tött [u]; Iſaák pedig, mint engedelmes fiú, azt örömeſt fel-vállalta. Mert a' Kriſtus-is, *engedelmes volt mind a' halálig, a' Kereſztnek halálá-ig pedig* [x]: mellyet ugyan *hordozott-is magának* [y]. Ez azért az Iſten Fája, mellyet ő-maga plántált *a' magas és látható Hegyen* [z]; tudni illik, az Agy-kaponya hegyén, hogy nékünk óltalmunk lenne. Azt írják a' Poëták *Ulyſſes*-felől; hogy, a' tengeri ſzél-vész-miatt hazájába nem mehetvén, tíz eſztendeig bújdoſort: és midőn igen veſzedelmes helyre talált-vólna, a' hol némelly kegyetlen tengeri aſzſzonyok, az embereket gyönyörűséges ének-ſzóval magokhoz hitegették, és meg-ölték; hogy kezőkbe ne akadna, magát a' hajóban az Árbocz-fához kötözteté, úgy hogy, ha akarná-is, azokhoz ne evezhetne; és úgy

A
[c] 2 *Reg* 23. 21.

[f] *Ier.* 11, 16.

[g] *In Breviario*: 30. *Nov.*
[h] *Hom. de Cruce & Latrone.*
[i] *Gal.* 6. 14.

B
[k] *Ioan.* 19. 19

[l] *Pſal.* 95. 3.
[m] *Pſ.* 95. 10.
[n] *In Pſal.* 95.
[o] *Serm. de Sina & Sion.*
[p] *Dial. cum Tripkone.*
[q] *Ioan.* 19. 21

C
[r] *Ioan.* 12. 32.
[t] *Apoc.* 19. 11 13. 16.

[s] *Luc.* 23. 42.
[t] *Hom. de Cruce & Latrone.*

D
[u] *Gen.* 22. 6.
[x] *Phil.* 2. 8.
[y] *Ioan.* 19. 17
[z] *Ezech.* 17. 22.

Syrenes.

A békével el-kerűlte őket. Minnyájan a' kik e' Világ tengerén evezűnk, sok édesgető és hízelkedő, de veszedelembe vívő ének-szót hallunk: az-okáért, hogy el ne veszszűnk, a Kereszthez, mellyet hasonlónak mond Sz. Ambrús [a] az Árbotz-fához, ragaszkodgyunk, arról gyakorta elmélkedvén, és a' rajta-függő Kristustól segétséget kérvén: ki a' Kereszten, és a' Kereszt-által, jeles dolgokat chelekedett, a'mint majd meg-mutatom.

[a] Serm. 55. de Cruce.

III. RÉSZE.

VAlamit mondottunk, és valamit mondhatunk a' Sz. Keresztről, úgy tetszik, hogy annak fondamentomát Sz. Pálnak egy rövid mondásában találllyuk: ki, a' Sz. Keresztnek, nem chak beszéddel-valo díchérője vólt, hanem ugyan chelekedettel-valo követője-is. Sz. Pál azért, midőn emlekezett-vólna a' hitetlen Zsidóknak és Pogányoknak hamis vélekedésekről; a' Kereszt-felől, mondván [b]; *Mi a' meg-feszíttetett Kristust predikállyuk, a' Zsidóknak botránkozást ugyan, a' Pogányoknak pedig bolondságot*: utánna vetette a' Híveknek-is ítéletit azon Keresztről, mondván [c]: *A' hivattatott Zsidóknak pedig, és a' Görögöknek, Kristust az Isten erejét, és az Isten bölcseségét.* És annak szép okát adta mondván [d]: *Mert a' mi az Istenben bolondság, bölchebb az embereknél: és a' mi az Istenben erőtlenség, erősb az embereknél.* tudni illik, az Isten Fiának embersége, halandósága, szenvedése, Keresztje, mellyet a' hitetlenek bolondságnak, és erőtlenségnek véltek: de azzal a' Kristus igen bölchen és erősen meg-győzte minden-ellenségit; az Ördögöt, és a' Világot: és szintén akkor, mikor azt alították, hogy azoktól meg-győzettetett. És valóságosan abban mutatta-meg bölch erejét, hogy olly balgatag és gyarló dolog-által, minémű a' Kereszt, minden bölcheséget meg-guggolt, és minden erőt meg-győzött. Erről mondotta a' Próféta [e], a'mint ez-előtt-is jelentém; *Szarvak vannak az ő kezeiben: ott rejtetett-el az ő erőssége.* Melly mondást, imigyen magyaráz Sz. Jerónymus [f], és Sz. Agoston [g]: A' Kristus ereje és fegyvere, mellyel mint valami szarvakkal által-öklelte, és ide's tova hánta ellenségit, a' Keresztszarvai vóltak, a mellyekre az ő kezeit szegezték. Midőn pedig a' Próféta azt mondgya, hogy *Ott rejtetett-el az ő erőssége*; azt jelenti, hogy a' Kristus a' Kereszten fűgvén, annak szarvaival harczolt, ugyan, de titkon: mert abban a' Szenvedésnek alázatosságában, el vólt neminémű-képpen rejtve az ő erőssége, és az Istenségnek hatalmassága; és chak az emberségnek gyarlósága és erőtlensége láttatott. Az-okáért Isaias-is azt mondotta a' Messiás-felől [h]: *Bizonyára te el-rejtett Isten vagy, Israëlnek üdvözítő Istene.* És mint-hogy látta a' Próféta, hogy azért sokan meg-vetik őtet, utánna vetette [i]: *Meg-szégyenültek, és meg-pirúltak minnyájan, gyalázatra jutottak egyszer' smind a' tévelygéseknek alkotói.* Mert a' kik puszta embernek alították, és gyalázatosan a' Keresztre szegezték, szégyent vallottak; és *Meg-látyák kit vertenek-által* [k]; vagy, *Reá néznek, a' kit által szegeztek* [l]: eszőkbe vévén, noha későn, hogy az vólt a' kit a' régi Sz. Atyák, azon Isaias Próféta-által, imigyen kívántak és óhajtottak [m]: *Egek harmatozzatok onnan-felyűl, és a' fellegek chöpögjék az Igazat: nyilatkozzék-meg a' föld, és teremje az üdvözítőt.* Es [n]: *Oh szakasztanád-meg az egeket, és szállanál-le*: akkor, tudni-illik, *mikor fel-tetszik az ember Fiának jele* (a' Kereszt) *az égen: és sírnak a' földnek minden nemzetségi: és látyák az ember Fiát az ég fölyhöiben jőni, nagy hatalommal és fölséggel.*

[b] 1. Cor. 1. 23
[c] vers. 24.
[d] vers. 25.
[e] Hab. 3. 4.
[f] In ea. 3. Hab.
[g] Lib. 18. Civit. cap. 32.
[h] Isa. 45. 15.
[i] vers. 16.
[k] Ioan. 19. 37
[l] Zach. 12. 10
[m] Isa. 45. 8.
[n] Isa. 64. 1.
[o] Mat. 24. 30

D Ezt az el-rejtett erősseget, meg akarván mutatni a' Próféta, a' Kristus Szenvedésének és Keresztinek, egy-nehány erős chelekedetiről emlekezik: Elsőben, azt mondgya [p]; *Az ő orczája-előtt mégyen a' halál.* Mert a' Kristus a' halált az ő halálával győzte-meg, és meg-győzettetvén a' halál, mint szégyen-vallott el-futott; úgy hogy, a' ki az-előtt rettentette az embert, az-után chúfnak tartatott. Melyről szépen emlekezik Sz. Pál, mondván [q]: *Hol vagyon halál a' te győzedelmed? Hol vagyon halál a' te ősztőnöd? A' halál ősztőne pedig a' Bűn* (mellyet a' Kristus el-törlött:) *a' Bűnnek ereje pedig a' Törvény* (melynek átkát magára vötte a' Kristus, hogy minket-attól meg-szabaditana.) *Az Istennek pedig hálá légyen, ki nékünk győzedelmet adott a' mi Urunk* JESUS *Kristus-által.* Mert, mint-hogy ő mí fejünk, és mí ő tagjai vagyunk, az ő győzedelmét velünk közlötte, és minket-is győzedelmessé tött a' Halál-ellen: mert, a' mint ő *fel-támadván halottaiból, már meg nem hal, a' halál többé ő-rajta nem uralkodik* [r]; mí-is fel-támadunk, és többé meg nem halunk, sem a' halál többé rajtunk nem uralkodik.

[p] Hab. 3. 5.
[q] 1. Cor. 15. 55.
[r] Rom. 6. 9.

Másodszor, azt mondgya a' Próféta [s]: *És az Ördög ki-mégyen az ő lábai-előtt.* mert az-is meg-győzetett a' Keresztről-által, és nem mervén előtte meg-maradni el-futott. azért, halála-előtt azt mondotta Urunk [t]: *Most e' Világ Fejedelme ki-vettetik.* Ez úgy

[s] Hab. 3. 5.
[t] Ioan. 12. 31

bé-teilye-

bé-tellyesedett a' Kristus Keresztye-által, hogy annak chak a' jelével-is, a' gyarló emberek el-kergetik az Ördögöt; a' mint Urunk nyilván jelentette, mondván u: *A kik hisznek, az én nevemben Ördögöket űznek.* A

Harmadszor, a' Próféta azt mondgya x: *Fel-állott, és meg-mérte a' földet.* Szokások a' Győzedelmeseknek, hogy a' minémű Tartományt nyernek, annak határát megmérjék, és a' vitézek-közze oszszák, a' mint Jósue chelekedett az Igéret földében y. Krístus Urunk pedig, Fel-támadása-után azt mondotta z: *Adatott nékem minden hatalom, mennyben és a' földön:* leg-ottan ő-magánál meg mérte a' földet, és utánna vetette a: *El-menvén azért, tanittsátok minden Nemzeteket.* Mellyet, a' Sz. Lélek el-jövetele-után, meg-chelekedtek az Apostolok: mert fel-osztván magok-között a' földet, el-oszlottak, és ki-ki az ő Tartományába ment a' Keresztet predikállani, az-az, az Evangéliomot hirdetni; hogy bé-tellyesednék Dávidnak ama' jövendölése b. *Minden földre ki-ment az ő zengések, és a' föld kereksége határira az ő igéjek.*

Negyedszer, azt mondotta a' Próféta c: *Meg tekintette, és el-olvasztotta a' Pogányokat;* kik a' Bálvány imádásban el-merültek vólt: és reájok tekintvén, könyörűlt rajtok d és a' penitentziára hozván őket, meg-olvasztotta lánczokat, vagy meg-óldozta kötelőket, mellyekkel meg vóltak kötözve a' Bűn-miatt; Salomonnak ama' mondásaszerént e: *A maga hamisságai fogják-meg az istentelent, és bűneinek köteleivel kötöztetik meg.*

Végezetre, azt mondgya a' Próféta f: *Es meg-romlottak a' világnak hegyei. Meg-görbedtek a' Világ halmai, az ő örökké-való útai-miatt:* az-az, Mind a' nagy Királyok, 's mind a kichíny Fejedelmek, nem álhatván az Evangéliomi Igasságnak ereje-ellen, meg-hóldoltak néki. Ki, noha örökké-valo Isten vólt, méltóztatott az emberek-közibe jöni, hogy az ő Keresztе-által meg-szabadítaná őket, a' mint öröktől-fogva el vólt végezve a' Sz. Háromság tanátsában, és világ kezdetitől-fogva meg-vólt jövendölve és példázva. Ez pedig, mint-hogy a' Sz. Keresztet-által ment véghez, méltó bizony a' Keresztet minden illendő tisztelettel illetni, és Inneppel-is tisztelni; a' mint a' mái napó chelekeszik az Anyaszétegyház, mellyé a' Sz. Keresztnek chodálatos meg-találásáról emlekezik. Melly meg-találás, szintén abbá az időbé történt, az Istének kivált-képpé-való gód-viseléséből, melybé azt a' Keresztyének bátorságosá tisztelhették; tudni illik, *Constátinus* Chászár birodalmának kezdetin. Mert ha az-előtt nyilatkoztatta-vólna ki, midőn a' Chászárok üldözték az Anyaszétegyházat, talám inkább illették-vólna gyalázatta', hogy-sem tisztelettel. Tovább sem akarta hallasztani; hogy a' Hívek ollyan nagy jó és hasznos eszköztől meg-fosztva ne lennének több ideig. B C

Ezek így lévén, mondgyuk azt a' Meny-aszszonnyal f: *Fel-hágok a' pálma-fára, és meg-fogom annak gyümölchit.* Pálma-fának nevezhettyük a' Kristus Keresztét: I. Mert a' régieknél, a' Pálma-fa, Győzedelemnek jele vólt: a' Kereszt pedig, a' mint hallók, a' Kristus győzedelmének eszköze vólt. II. A' Pálma-fa a' terh-alatt meg nem hajol; hanem, mentől inkább akarják le-nyomni, annál fellyebb emelkedik: a' Keresztet-is, mentől inkább el akarták nyomni a' Kristus ellenségi, annál inkább tündöklött, és híre neve ki-terjedett. III. A' Pálma-fa, kivől rútnak tetszik, de chodálatos jó gyümölche vagyon: a' Kereszt-is, kivűl gyalázatosnak tetszett, de igen jó gyümölchi vóltak; a' mint oda-fel meg-mutattam. Erre a' Pálma-fára úgy hágunk, ha árról tiszta szívből, és igaz igyekezetből elmélkedünk: mellyet ha meg-chelekeszűnk, minden ellenséginken győzedelmet-vészűnk. és bé-tellyesedik a' mit Urunk mondott g: *A' győzedelmesnek enni adok az élet fájáról, melly az' én Istenem Paradichomában vagyon:* mellyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges Isten, az ő áldott Sz. Fiáért. Amen. D

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

JÁkob Patriárka, a' Sz. Léleknek belső tanításából, fellyeb valóvá akarván tenni áldásával Efraimot a' báttyánál Manasseshél, úgy nyújtotta-ki reájok kezeit, hogy a' Sz. Keresztet formajára láttatott nézni, és azt példázni: mert Efraimra, ki bal-kezе-felől vólt, a' jobb kezét tötte; Manasseshre pedig, ki a' jobb-keze-felől vólt, a' bal-kezét a. Mellyel, a' mint *Isidórus* irja b, azt jövendölte Jákob, hogy idő-jártában, a' Keresztet, botránkozására lenne a' Zsidóknak, a' Keresztyéneknek pedig dichőségére: és hogy az idősb Zsidó nép, a' jobb-kézről balra távoznék; az ifiabb Pogány-

ság pedig.

u Mar. 16. 17

x Hab. 3. 6.

y Jos. 13. & segq.

z Mat. 28. 18

a vers. 19.

b Psa. 18 5.

c Hab. 3. 6.

d Prov. 5 22.

e Hab. 3. 6.

f Cant. 7. 8.

g Apoc. 2. 7.

a Gen. 48. 13. 17.

b In sum loc.

ság pedig, bal-kézről jóbra, a' Sz. Kereſzt-által. Haſonló-képpen beſzéll *Rupertus*-is [c]; mivelhogy a' Pogányság, a' Kereſztnek alázatoſságát airatos hittel vötte: a' Zidóság pedig, mint valami nagy botránkozáſt, meg-vetette; nem jól értvén Moyſes-nek ama' mondását [d]: *Az Iſtentől meg-átkoztatott a' ki a' fán függ.* Mert, hogy a' Ktiſtus a' fáa függött, nem a' vétek chelekedte, hanem a' nagy ſzeretet: és, a' mint Sz. Pál mondgya [e]; *A' Kriſtus minket meg-váltott a' Törvénynek átkától, mi-érettünk átokká lévén.* El-véſzi, úgy-mond Szent Agoſton [f], a' Kriſtus az átok-által az átkot, mint a' halál-által a' halált, és a' bűn-által a' bűnt. A' Moyſes átka pedig, a' mint jól mondgya Sz. *Jerónymus* [g], azon fog, és arra vettetett, a' ki maga vétkével érdemlette az akaſztó-fát: mert nem a' bűntetéſnek ſzenvedését gyűlöli az Iſten, hanem a' bűntetéſnek meg-érdemlését. Nem fogott azért az az átok a' Kriſtuſon, ki vétket nem chelekedett hogy a' Kereſztet érdemlette-vólna; hanem azzal minket akart a' kárhozattól meg-ſzabadítani, és az őrők bóldogságba iktatni; a' mint a' mái Evangéliomban jelenti, mondván [h]: *A' mint Moyſes fel-magaſztalta a' Kígyót a' puſztában, úgy kell fel-magaſztaltatni az ember Fiának: hogy minden, a' ki ő-benne hiſzen, el ne veſzſzen, hanem örők élete légyen*: melyben hogy mi-is réſzesülheſsünk, e' moſtani Predikatzióban,

I. *Szóllok a' Sz. Kereſztnek inneppel-valo tiſztelteiről.*
II. *Meg-felelek az Ujitóknak ellen-vetéſekre.*
III. *Emlekezem a' Szent Kereſztnek némelly haſznairól.*

ELSÖ RÉSZE.

AZ Régi Sz. Atyák, choda melly igen ajánlották a' Sz. Kereſzt tiſzteletit, és ő-magok-is ſok bőchülletes nevekkel tiſztelték. Sz. Ambrús [i], az Üdvőſség záſzlójának nevezi, a' Kriſtus diadalmának, az Örők-élet győzedelmes pálmájának, a' Halhatatlanság orvoſságának. *Andreas Cretenſis*, illyen ſzókkal illeti [k]: Oh Kereſzt, a' Kereſztyének reménsége, a' kétségbe eſőknek meg-tartója, a' ſzél-véſztől hányattattaknak partya, a' betegek orvoſsága, a' bűnőknek ki-kergetője. Sz. *Athanaſius* pedig [l]; Oh bóldog és elevenitő Kereſzt, a' halálnak meg-győzője, a' Kriſtus dichősége és tiſzteſsége. Sz. Agoſton [m], Gyertya-tartónak nevezi, melyre az egéſz világot meg-világositó Gyertya tétetett. Arány-ſzáju Sz. János azt módgya [n]; hogy Mindé bóldogságnak oka, a' viſzſza-vonyáſnak el-vágása, a' békeségnek erősítéſe. Sz. *Damaſcénus* azt irja [o]; hogy Paizs, fegyver, és győzedelem az Ördög-ellen, a' fekűvőknek felkőltéſe, az állóknak erősítéſe a' vagy támaſza. Sz. *Ephrem* azt irja [p]; hogy a' Halálnak meg-győzője, a' Híveknek reménsége, a' föld kerekségének világoſsága, a' Paradichomnak meg-nyitója, az Eretnekségeknek el-kergetője. Sz. *Gregorius Nazianzénus* azt irja [q]; hogy Édes terh, életnek adója. Sz. *Ignatius* azt irja [r]; hogy Győzedelem az Ördög hatalmaſsága-ellen, és az ő halálának és veſzedelmének kezdete. Sz. *Martialis* azt irja [s]; hogy a' főnek óltalmazó ſiſakja, a' melynek őrizö pánczéllya. Haſonlókat írnak a' több Sz. Atyák-is, kik-kőzibe ſzámlálhattyuk a' Cháſzárokat-is. *Conſtantinus Magnus*, a' mint *Euſebius* irja [t], Üdvőſséges Fának mondotta, és az erőſség tanúſágának. *Theodóſius* Cháſzár pedig [u], a' Kereſztyén Hitnek bőchülletes Jelének mondotta. Melynek meg-találását, a' mái Inneppel méltán tiſzteli az Anyaſzentegyház. Mellyet igen bán az Ördög: és azért némelly Tévelygőket arra vitt, hogy a' minémű Innepeket az Anyaſzentegyház a' Sz. Kereſztnek bőchülletes emlekezetire rendelt, azokat ſzidalmaznák és káromlanák, oſtromlanák, és tehetségek-ſzerént mindenekkel meg-útáltatnák. A' többi-kőzőtt, *Luther* Márton azt merte azokról írni [†]; hogy, ki kellene gyomlálni és irtani, és meg kellene átkozni. Mellyért merem én-is mondani, hogy ő méltó átokra, és örők kárhozatra. Mert igazán írta *Petrus Damianus* *: Valamit a' Kereſzt dichéretire mondunk, vagy tiſzteſségére chelekeſzünk, annak dichéretire háromlik, ki az ő tulajdon halálával a' Kereſztnek Záſzlóját meg-ékesitette.

Azt olvaſſuk [x]; hogy az Iſraël fiai Innepet rendeltek, és azt kivált-képpen-valo tiſztelettel meg-ſzentelték minden időben; azért, hogy a' ſzent Tűzet, mellyel az áldozatokban kellett élni, ſok eſztendők-után, mellyekben el vólt rejtve, fel-találták. Mennyivel inkább méltó vólt, az Anyaſzentegyháznak az ő Híveivel Innepet tartatni a' mái napon, mellyen a' Sz. Kereſzt, ſok eſztendeig el lévén rejtve és titkolva, fel-találtatott: melynek fel-találáſa, nagyobb ajándéka vólt az Iſtennek, a' Tűznek fel-tajálásánál. Mert az Oltárról el-vétetett és el-rejtetett Tűz, mellyet Nehemías a' Ba-

bylonia-

A
c Lib 9. in Geneſ. in ca. 24.
d Deut. 21. 23.
e Gal. 3. 13.
f Lib 14. contra Fauſt. c. 2. & 12.
g In cap. 3. ad Gal.
h Ioan. 3. 14.
B
i Orat. de Obitu Theodoſii.
k Hom de Exaltat. S. Crucis.
l Ser. de Cruce.
C
m Lib. 2. de Viſit. Infirm.
n Hom. de Cruce & Latrone.
o Lib. 4. c. 22.
p Lib. de Vera Pœnitent. c. 3.
q Carmine ad Nolen.
r Epiſt. ad Philippenſes.
s Epiſt. 1. c. 8.
t Lib. 1. Vitæ Conſtantini. cap. 25.
u Lib. 16. tit. 10.
D
† Tom 7. Vitembergenſ. fol. 393.
† Serm. de Inventione S. Crucis.
x 2. Macb. 1. 18.

byloniai fogság-után fel-találtatott, nem vólt olly méltóságos és szentséges, mint a' Sz. Kereszt, mellyet a' mi édes Üdvözítőnk szent Testével illetett, és szent Vérével megfestett. Az a' szent Tűz, temérdek vízzé vált-vólt; de meg-találása-után, újonnan meg-gyuladott, az Isten tiszteségére, és előbbi természetibe öltözött: a' Sz. Keresztnek dichősége-is, melly sok esztendeig el vólt temetve, meg-találása után, az egész világon tündökleni kezdett. A' szent Tűz-nélkül, semmi-némű áldozat kedves nem lehetett az Isten-előtt: a' Kereszt-fára fel-feszittetett Kristus-nélkül-is, semmi-némű áldozatot nem kedvell az Isten: de ha azzal fel-ékesíttetik, olly kichiny chelekedet nem lehet, melly az Istennél kedves és kellemetes ne légyen. Innét mondgya Sz. *Ignatius Mártyr* [y], hogy a' Világ Fejedelme igen örvendez, ha valaki a' Sz. Keresztet tagadgya, tudván, hogy annak meg-vallása, az ő romlása, és az ő hatalmasságán vött diadalomnak győzedelmes jele: mellyet látván, iszonyodik, nevét halván, fél. Azokáért, abban-is mutatta az Ördög a' Sz. Kereszt-ellen-valo dühösségét és gyülöl-ségét; hogy némellyeket arra-is kisztetett, hogy a' melly Kereszten az Isten Fia, Emberi testben halált szenvedett a' mi üdvösségünkért, azt el-rejtenék, hogy a' Keresztyének ne láthatnák, se ne tisztelhetnék. De más-felől, az Istennek nagy gond-viselése nem engedte, hogy a' hitetlen Zsidók a' Sz. Keresztet, se vízbe vetnék, se tűzzel megégetnék, se egyéb-képpen el-rekkentenék: hanem chak a' földbe ásnák. de ott-is mególtalmazta rothadástól, és a'mikor ő Sz. Fölségének tetszett, fel-is találtatta. Melly dolognak historiaját rövideden meg-irom.

Azt irja *Eusebius* [z]; hogy, midőn *Constantinus* Chászárnak meg kellett ütközni *Maxentius Tyrannus*sal, az égből egy Keresztet jelent-meg néki, mellyen felyül-valo Irás-is vólt, a' vagy Titulus: *In hoc Signo vinces*; E' jelben győzöd-meg. és úgy-is lőtt. Győzedelmet vévén azért *Constantinus Maxentius*on, Sz. Ilonának a' *Constantinus* annyának álmában látása történt, jelentvén, és íntvén a' Sz. Aszszony'állatot, hogy hálá-adásért Jerusalembe menne, és a' Sz. Keresztet fel-keresztetné. Engedvén Ilona az íntésnek, el-ment: és oda jutván, a' Sz. Kereszt helyén a' fertelmes *Venus*nak kőből faragott Képét találta; mellyet a' Pogányok a' végre helyheztettek-vólt a' Sz. Keresztet helyére, hogy azzal a' Kristus szenvedésének és halálának minden emlekezetit el-törlenék. Ezt a' *Vénus*nak útálatos képét, fel-állatása-után Száz nyólczvan esztendővel rontatta-el Sz. Ilona: és azont chelekedte az *Adonis* és *Iupiter* Képével. mert az Elsőt, a' Pogányok, a' Kristus Születésének és Jászolának; a' Másikat pedig, Fel-támadásának és Koporsójának helyére állatták-vólt. Meg-tisztittatván azért Sz. Ilona a' Szent Keresztet helyét, és a' földet jó mélyen fel-ásatván, három Keresztet találtak, és azokon-kivül, külön találták a' Kristus Keresztének Titulusát-is; úgy hogy meg nem ismérhetnék mellyik Kereszten vólt. De azt az Isten, choda-tétellel meg-mutatta, és minden gyanóságnak vége lőtt. Mert *Macarius* a' Jerusalemi Püspök, könyörgött az Istennek, és egy beteg aszszony'állatot illetett a' Keresztekkel. és midőn kettei semmit nem használhatott-vólna, mihelyen a' harmadikkal illette, leg-ottan meg-gyógyúlt a' beteg.

Tudom, hogy Sz. Ambrús [†], és Arany-szájú Sz. János [p], azt irják; hogy a' Kristus Keresztét a' *Titulus*on ismérték-meg: de azt, *Ruffinus*ból úgy kell érteni, hogy chak valamennyire ismérték-meg; nem olly nyilván, hogy minden kételkedést ki-vött-vólna az emberek szívéből: mert nem találták reá szegezve. de a' choda-tétel bizonyossá tötte őket. *Paulinus* pedig azt-is irja [q]; hogy ugyan-akkor, egy hóltférfiat-is támasztott-fel. Látván azt Sz. Ilona, és bizonyos lévén hogy fel-találta az üdvösséges Keresztet, azon helyen szép Egyházat épittetett: és aranyba foglalván eggyik részét a' Sz. Keresztnek, abban hadta; a' másikát pedig, a' fiának *Constantinus*nak vitte, és Romában a' *Constantinus*tól épittetett Sz. Kereszt Templomába helyheztette. A' Szegeket-is, mellyekkel Urunknak kezeit és lábait a' Kereszthez szegezték, a' Fiának vitte. Es attól-fogva *Constantinus* Chászár meg-parancholta, hogy senkit, bűntetésül Keresztre ne akasztanának: hogy a' mi az-előtt az embereknél gyalázat vólt, tisztelésségessé és dichőségessé változnék. A' több tiszteletek-közzé számlálhattyuk pedig a' mái Sz. Innepet-is; mellyet —, a' mint — mondám —, méltán — rendelt — az Anyaszéntegyház.

Azt olvassuk a' Sz. Irásban [a]; hogy a' fel-fuvalkodott istentelen Amán, a' jámbor Isten-félő Mardokæus gyalázattyára, ötven könyöknyi magas Keresztet chináltatott: de viszsza-fordúlt a' koczka; és azon Amánnak, Mardokæust, a' gyalázat-helyett, nagy tiszteséggel kellett illetni [b]; és a' gyalázatos akasztó-fára, ő-magát Amánt akasztották [c]. E' dolognak emlekezetire, hálá-adásból Innepet rendeltek a' Zsidók, hogy

y Epist. 5. ad Philippen.

z Lib. 1. Vitæ Constantini, c. 22.

† Orat. in Theodos.

p Hom. 84. in Ioan.

q Epi. 11 ad Severum.

a Esth 5. 14. & c. 7. 9.

b Esth. 6. 10.

c Esth. 7. 10.

A

d Esth. 9. 22. Lib. 11. Antiquit. cap. 6.

azt eſztendő forgásában-is mindenkor böchülletes tiſztelettel innepleték [d]. Melly Innepről, *Joſéphus*-is emlekezik [e]. Miért nem tartanók tahát mí Kereſztyének Innepnek azt a' napot, mellyen meg-ſzűnt a' Kereſztnek gyalázattya (mivelhogy azt a' Kriſtuſnak, és az ő követőinek őrők gyalázattyára találták-vólt a' Zsidók,) és a' Híveknek nagy dichőségőkre és vígaſztalásokra változott? fő-képpen a' mái napon, a' Sz. Kereſztnek Meg-találásával, és Sz. Mihály havának tizen-negyedik napján azon Sz. Kereſztnek Fel-magaſztalásával; melyről máſutt ſzóllok. Akkor-is, midőn Júdith aſzſzony Holofernesnek fejét vőtte, és az Iſraël népét nagy ínségtől és veſzedelemtől meg-mentette, Innepet rendeltek [f]: *melly győzedelemnek Innep napja, a' Zsidóktól a' Sz. Napok ſzámába vétetett, és tiſzteltetett.* Méltó vólt tahát, a' Sz. Kereſzt Meg-találáſa napját-is a' Szent Napok-közzé ſzámlálni: hogy arról meg-emlekeznénk, hogy a' Sz. Kereſzt-által romlott-meg a' pokol-béli Holofernes feje, és orſzága; és meg-ſzabadúlt az őrők veſzedelemtől, nem egy Betúlia, vagy Judæa, hanem az egéſz Világ.

e Ioſeph. Lib. 11. Antiquit. cap. 6.

f Iudith. 16. 31.

Vedd eſzedbe, hogy nem chak a' Kriſtus Szenvedését, és Halálát kell böchűlletes emlekezettel tiſztelnűnk, hanem annak eſzközét-is, a' Sz. Kereſztet. Mert, nem történetből feſzítették Utunkat Kereſztre, hanem, el-tekéllett akaratból válaſztotta Oltárúl, a' leg-nagyobb áldozatnak, mellyel az Iſtent meg-engeſztelné: Lajtorjáúl, mellyen Orſzágába menne: eſzközűl, mellyel az emberi nemzetet meg-ſzabadítaná: fegyverűl, mellyel a' poklot el-rontaná. Az-okáért, nékűnk-is ajánlotta, hogy tiſztelnők és ſzeretnők. A' Kereſzt, a' leg-nagyobb áldozatnak Oltára vólt, *Meg-békéltetvén* (a' Kriſtus) *az ő Kereſztének vérével* (vagy a' Kereſzten ki-ontott Vérével,) *mind a' mellyek a' földön, 's mind a' mellyek Mennyekben vannak* [g]. A' Kereſzt, a' fel-menetelre-valo Lajtorja: mert a' Kriſtus, *Meg-alázta önnön-magát, engedelmes lévén mind a' halálig, a' Kereſztnek halálá-ig pedig* [h]: *Az-okáért, az Iſten-is fel-magaſztalta ötet.* Mert *a' Kriſtuſnak ſzenvedni kellett* a' Kereſzten, *és úgy menni-bé az ő dichőségébe* [i]. A' Kereſzt, a' ſzabadítáſra-valo eſzköz: mert a' Kriſtus békéltetett-meg minket *az Iſtennel, a' Kereſzt-által, meg-ölvén az ellenkezéſeket önnön-maga-által* [k]. A' Kereſzt, az Ördőgőt meg-győző fegyver: mert a' Kriſtus, *El-törölte a' végezésnek kézi-írását, melly mí-ellenűnk vólt, és azt el-vötte középből, fel-ſzegezvén azt a' Kereſztre: és meg-foſztván a' Fejedelemségeket, és a' Hatalmaſságokat bátorságoſſan által-vitte, nyilván győzedelmeſſen dichekedvén azokon önnön-maga-által* [l]. Azt irja *Origenes* [m]; hogy, a' Gőrőg bőtű-ſzerént, imigyen olvashatnók az utólsó cizkkelt: Győzedelmeſſen dichekedvén a' Kereſzt fája-által. és azt jelenti, hogy ketten vóltak a' Kereſzthez ſzegezve: a' Kriſtus, látható-képpen, jó akarattyából, kevés ideig; és az Ördőg, láthatatlanúl, kedve-ellen, és őrők gyalázattyára. És azt, Sz. Pál mondásával állattya: ki a' győzedelmes dichekedéſről emlekezvén, a' Kereſztet a' győzedelmes dichekedő Szekérhez haſonlíttya, mellyel a' Romaïak éltek, midőn nagy győzedelmet vőttek: melly Szekérnek felső réſzén, a' Kriſtus ől nagy dichőségben: az alsó réſzén, az Ördőg kőtve vonyattatik; kit, az ő gyalázattyára, és a' Kriſtus dichőségére, mindenek újjal mutogatnak.

B

g Col. 1. 20.

h Phil. 2. 8.

i Luc. 24. 26.

k Eph. 2. 16.

l Col. 2. 14.

m Hom. 8. in Ioſue.

C

Currus triumphalis.

II. RÉSZE.

EZek-ellen ſok-képpen berzenkednek az Ujító atyafiak. És ELSŐBEN, Imigyen okoskodnak: A' Kereſzt, a' mí Üdvőzítőnknek fájdalmára, és gyalázattyára vólt: azért, a' Kriſtus ſzeretőinek inkább kell azt gyűlölni és útálni, hogy-ſem ſzeretni és tiſztelni: mert bolond és iſtentelen fiúnak tartanók, a' ki ſzeretné és tiſztelné az Akaſztó-fát, melyre az attyát akaſztották.

D

Felelet: Ha a' Kereſzt, a' Kriſtuſnak chak fájdalmat és gyalázatot ſzerzett-vólna, gyűlölhetnők, és útálhatnók; sőt nem-is kellenék arról emlekezni: de mivelhogy ſokkal nagyobb őrőmet és dichőséget ſzerzett; azért, hogy a' Kriſtus a' Kereſzt-által az Ördőgőt meg-győzte, és az Emberi nemzetet az őrők veſzedelemből ki-ſzabadította; melyről-valo őrőm és dichőség, az előbbi fájdalmat és gyalázatot tellyeſséggel meg-eméſzti: illik ſzeretnűnk, és tiſztelnűnk. Hallyad mit beſzél Sz. Pál a' Dichőség-felől, mellyet a' Kereſzt ſzerzett Urunknak [n]: *Meg-alázta önnön-magát, engedelmes lévén mind a' halálig, a' Kereſztnek halálá-ig pedig. Az-okáért az Iſten-is fel-magaſztalta ötet, és nevet ajándékozott néki, melly minden név-fölött vagyon: hogy a' JESUS nevére minden Mennyeieknek, földieknek, és föld-alatt-valóknak térdők meg-hajollyon.* Ninchen pedig ſemmi haſonlatoſság mí-közöttünk, és a' fel-akaſztatott Ember fia-között. Mert, a' kik moſt fel-akaſztatnak, magok vétkeért, a' Biráknak igaz ítéletők-ſzerént, ſzenvedik a' gyalázatos halált: a' vagy, ha vétkők ninchen-is, a' Törvény hozta fejőkre

n Phil. 2. 8.

a' ſententziát: azért ninch abban ſemmi bőchűlletre- és ſzeretetre-való: fő-képpen, mint-hogy azokat akarattyok-ellen-is akaſztyák-fel; és ſemmit azzal az úndok halállal egyebet nem nyernek, hanem kínt és gyalázatot: De a' Kriſtuſt, nem vétkéért feſzítették-fel; ſem igaz Bíró halálra méltónak nem ítélte; sőt még a' hamis Bíró-is ſokſzor nyilván meg-vallotta, hogy ſemmi vétket ő-benne nem talált; és végtére, kezeit meg-moſván, azt mondotta[o]: *Artatlan vagyok én ez Igáznak vérétől; ti láſsátok.* Annak fölötte: Jó akarattyából adta magát kézbe, hogy az Attya parancholattyának engedne. egyéb-aránt könnyen meg-ſzabadúlhatott-vólna. Ki chak egy ſzavával-is, *En vagyok*[p], minden ellenségit a' földhöz verte.

[o] Mat. 27. 24.

[p] Ioan. 18. 6.

Végezetre, a' Kriſtus az ő halálával ſok jókat nyert, nékünk az őrök bóldogságot, magának neve fel-magaſztalását. Ha valaki az Iſtenért, vagy Hazájáért, vagy Fejedelméhez-valo hívségéért, vagy barátiért vitézűl meg-hal: az attyafiai, és baráti, nem chak bőchűlleteſſen emlekeznek felőle, hanem halálának eſzközit-is őrömeſt meg-tartyák emlekezetre, és bőchűllik-is, mint hívségőknek és vitézségőknek bizonyos jeleit. Es ha valamelly fiú, tiſztelné a' fát, melyre az attya, nem maga vétkéért, hanem másnak hamiſságáért és kegyetlenségéért fel-akaſztatott; nem vétkeznék, hanem mint kegyes és hála-adó fiu, dichéretes dolgot chelekednék: fő-képpen, ha azon fa által, az attyának nagy dichősége következött-vólna; és a' fa, erőt nyert-vólna chodálatos és hatalmas dolgoknak végbe-vitelére, a' mint a' Sz. Kereſztben láttyuk. Jóllehet azért iſtentelen embernek mondhatnók, a' ki a' Kereſztet chak azért tiſztelné, hogy a' Kriſtus fájdalmának és halálának eſzköze vólt: de, a' ki úgy tiſzteli, mint a' Kriſtuſtól válaſztott eſzközt, mellyet maga Sz. Vérével meg-feſtett, hogy az által nagy choda dolgok lennének, azt nem vádolhattyuk, ſem kárhoztathattyuk. Azért mondgya *Euthymius*: Minek-előtte a' Kriſtus a' Kereſztre fel-feſzíttetett, a' Kereſzt a' halálnak útálatos eſzköze vólt; és annak képe, jele vagy formája, gyalázatos és gyűlőlséges: de minek-utánna Kriſtus Urunkat reája ſzegezték, és az ő Vérével meg-ſzenteltetett, annak jele minden Híveket meg-ſzentelvén, méltó bőchűlletre és ſzeretetre.

Innét olvaſſuk a' régi hiſtoriákban; hogy a' Kereſztyének, igen kívánták valami réſzt a' Kriſtus Kereſztének fájából; vagy, ha annak ſzerét nem tehették, chak látni-is kívánták: melly a' Sz. Kereſztnek nagy bőchűlletit jelenti. Sz. *Cyrillus Jeroſolymitánus* azt irja[q]; hogy a' Kriſtus Kereſztének fájával, mellyet Jerúſalemben fel-találtak, az egéſz világ bé-tőlt: mert ſokan kértenek, és nyertenek-is abból valami kichiny réſzt. Sz. *Gregorius Nyſſénus* azt irja a' nénnyéről *Macrináról*[r]; hogy a' nyakán egy ezűſt Kereſztet viſelt, melyben a' Kriſtuſnak igaz Kereſzt fájából egy darabotska vólt. Sz. *Paulinus* azt irja *Severus*nak[s]; hogy nagy ajándék-gyanánt küld néki az igaz Kereſztből egy darabot, aranyba foglalva. *Evágrius*[t], és *Procopius*[u], azt irják; hogy a' Sz. Kereſztből egy darab vólt *Apameá*ban, mellyet a' nép látni kívánt, midőn a' *Perſák* ſzintén meg akarták a' Váraſt venni, mellyet ſok ideig meg-ſzállottak vólt: hogy látván az Úr Kereſztét, bátorságosban mennének a' halálra. Mellyet midőn a' Pűſpők háromſzor-is meg-mutatott-vólna, fényes tűz tűndöklött mellette; melly meg-világoſította ugyan, de meg nem égette: mellyet látván az ellenség, a' Várasaló el-ment, és a' Kereſztyének nagy veſzedelemtől meg-menekedtek. Ugyan-is, ha Szent Földnek mondatott a' hely, mellyen az Angyal állott[x]: mennyivel inkább Szentnek mondhattyuk a' Kereſztet, mellyen az Angyalok Úra a' mi üdvőſségünkért állott, és függött? Ha a' Sz. Pál kezkenőit és övedzőit tiſztelték a' Hívek, mikor a' betegekhez vitték, azért, hogy a' Sz. Pál teſtét illették[y]: miért nem tiſztelnők mi a' Kriſtus Vérével meg-feſtetett Kereſztet? Ha a' Szentségeket tiſztellyük, mint az Iſten Malaſztjának eſzközit: miért nem tiſztelnők a' Kereſztet, melly a' mi megſzabadúlásunknak eſzköze vólt? Sz. Agoſton azt irja[z]; hogy az Agy-kaponya hegyéről hozatott ſzent földnél chodák lőttek *Africá*ban; mellyet ő más Püſpőkkel el-áſván, Imádság helyének rendelte: vallyon michoda tiſztelettel illette-vólna a' Kereſztet, melynek a' földét nagy bőchűlletben tartotta? Heában dűhőskődnek tehát a' Pártos atyafiak, meg-égetvén, a' hol kaphattyák, a' Szent Kereſzt fáját: mert, ſem azt el nem fogyattyák, ſem a' Kereſztyénekkel a' Szent Kereſztnek tiſzteletit el nem hagyattyák. melynek tiſztéſségére, Ezer hat-ſzáz huſzon-két eſztendőben-is, Nagy-ſzombatban egy *Congregatio* fundáltatott, a' mái Napnak neve-alatt; melly, a' Hívek aitatoſságának gyarapodására, napon-ként őregbedik és erőſsődik.

[q] Catech. 10. & 13.

[r] In Vita eius.

[s] Epiſt. 12.

[t] Lib. 4. Hiſt. c. 26.

[u] Lib. 2. de Bello Perſico.

[x] Exod. 3. 5. Ioſ. 5. 16.

[y] Act. 19. 12.

[z] Lib. 22. Civit. cap. 8.

MÁSODSZOR; Imigyen okoskodnak az Ujító atyafiak, a' Sz. Kereſztnek tiſztele-

A

ti-ellen : A' Kriſtus ellenségi örvendeztek az ő Kereſztén, és gyalázatos halálán, bánkodtak pedig dichőséges fel-támadásán : a' Kriſtus baráti pedig, és ſzeretői, külömbet chelekedtek, bánkodván halálán és Kereſztén, vígadván pedig fel-támadásán : Tahát, a' kik a' Kereſztet ſzeretik és tiſztelik, nem a' Kriſtus barátit követik, hanem az ő ellenségit. Felelet : Mi nem örvendezünk a' Kereſzt gyalázattyán, ſem hogy az halált ſzerzett a' Kriſtuſnak; az-okáért nem vagyunk a' Kriſtus ellenségének követői, ſem azokhoz haſonlóknak nem iſmérjük magunkat : hanem azon vigadunk, és abban gyönyörködünk, hogy a' Kereſzt, a' mi édes Üdvözítőnknek tiſzteſségére és dichőségére következött, és nekünk-is ſok haſznot ſzerzett. Igy azért, a' Kereſzt nem gyalázat; hanem, a' mint Sz. *Cyrillus* mondgya [a], Korona. Egyébaránt, tudnak a' Kereſztyének-is a' ſzenvedő Kriſtus kínnyain ſzánakodni, és fájdalmit aitatos köny-húllatáſokkal ſzokták elméjökben forgatni : melly nem ellenkedik a' Kereſzt haſznain-valo örömmel.

a Catech. 13.

B

HARMADSZOR; Imigyen okoskodnak : Ha méltó ſzeretetre és tiſzteletre a' Kereſzt, azért, hogy illette a' Kriſtuſnak ſzent Teſtét, vagy hogy az ő ſzenvedésének és halálának eſzköze vólt : méltók léſznek a' Júdas ajaki-is, mellyek a' chókkal Urunk orczáját illették : és az iſtentelen ſzolga keze-is, ki Urunkat arczúl chapta, mert az-is mind illette Urunkat, 's mind ſzenvedésének eſzköze vólt. mert, ſem a' Júdas ajaki, ſem a' ſzolga keze ő-magoktól vétket nem chelekedtek, hanem a' Júdas és a' ſzolga vétkeinek eſzközi vóltak, mint a' Kereſzt a' Żidóké. Felelet : Nagy külömbség vagyon ezek-között : Mert a' Kereſztet, Urunk ő-maga válaſztotta és kedvellette, mint ártatlan dolgot, melly ſzolgált-is néki az emberek meg-váltásában : de a' Júdas ajakit, és a' hohérok kezeit nem kedvellette, mint gonoſz dolgokat. Nékünk pedig e' dologban, chak azt kel ſzeretnünk, és tiſztelnünk, a' mit Urunk-is ſzeretett és tiſztelt. Továbbá, a' Júdas ajaki, és a' hohérok kezei, nem chak eſzközi vóltak a' Kriſtus ſzenvedésének, hanem az iſtentelen és gonoſz-akaratú embereknek eleven réſzei és tagjai : az-okáért nem tiſztelhetni azokat, mint a' Kriſtus ſzenvedésének eſzközit, hanem-ha azokkal-eggyütt az iſtentelen embereket-is tiſztellyük. De a' Kereſzt, nem vólt réſze, vagy tagja valamelly gonoſz embernek, hanem magán-valo dolog vólt, terméſzete-ſzerént ártatlan, melyhez ſemmi vétek nem férr. Ugyan azont mondom az Oſzlopról, melyhez Urunk kötöztetett, midőn meg-oſtorozták; a' kötelekről, mellyekkel meg-kötözték; az Oſtorokról, vagy veſzſzőkről, mellyekkel megverték; a' Töviſſekről, mellyekkel meg-koronázták; a' Szegekről, mellyekkel a' Kereſztre ſzegezték; a' Láncháról, mellyel az óldalát meg-nyitották; és egyéb afféle eſzközökről, mellyek azon okból meg-érdemlik a' tiſzteletet; a' mint hogy tiſztelik-is a' Kereſztyének, a' hol találtatnak.

C

NEGYEDSZER; Imigyen ellenkeznek : A' Pápiſták olly neveket adnak a' Kereſztnek, mellyek chak a' Kriſtushoz illenek : azért a' Kriſtuſt illetik boſzſzúsággal, midőn az ő tulajdon tiſzteletit mással közlik; mint midőn a' Kereſztet, Mi reménségünknek, üdvöſségünknek, és egyéb efféléknek nevezik. Felelet : Ezt merő gonoſz akaratból, és, hogy Magyarúl ſzóllyak, tekélletlenségből vetik ſzemünkre : mert jól tudgyák, vagy tudniok kellene, michoda értelemmel mondgyák azt a' Kereſztyének, tudni illik, a' Kriſtus ſzenvedésére-nézve, mellyet a' Kereſzt példáz; vagy arra-nézve, a' ki a' Kereſzt-fán függött. Mint-ha azt mondanák : A' Kereſzt-fán függő Kriſtus a' mi reménségünk. Igy ſzoktuk módani; Meg-ittam a' pohárt, az-az, a' pohárban-valo bort. Mint-

D

Metonymia.

hogy azért a' Kereſzten vólt a' mi reménségünk, üdvöſségünk, orvoſságunk, azőt módgyuk a' Kereſztről-is. Igy mondotta Urunk Jeruſalemnek [b] : *Ha meg-iſmérted-vólna te-is, és fő-képpen ezen a' napodon, mellyek a' te békeségedre vannak.* melly mondás, nem illik az értelem-nélkül-valo kő-rakáshoz, hanem a' Jeruſalemnek értelmes lakóihoz. Szintén úgy, a' mivel mi nevezzük a' Sz. Kereſztet, nyilván-valo dolog hogy nem illeti a' fát, melynek értelme ninchē, sē ereje ő-magától; hanē a' Kriſtuſt, ki azt a' Kereſzt-által chelekedte.

b Luc. 19. 42.

Illyen módon érthettyük a' mit Sz. *Damaſcénus*nál olvaſunk; ki a' Kereſztet, Paradichom kúlchának nevezte [c] : mert az-által mehetni Paradichomba. Es arról érthettyük, a' mit Iſaiáſnál mondott az Atya-Iſten a' Kriſtuſnak, Eliaczim nevealatt [d] : *Es a' Dávid háza kúlchát a' vállára adom : és meg-nyittya, és nem léſzen a' ki bé-zárja; és bé-zárja, és nem léſzen a' ki fel-nyiſſa.* Melly mondáſt, Sz. János az ő Látásában, nyilván a' Kriſtuſról magyarázott [e] : ki azt a' kúlchot akkor vőtte vállára, midőn a' Kereſztet a' vállán ki-vitte, és midőn rajta-függött. Meg-is mutatta, hogy nem heában vőtte vállára, hanem hogy azzal fel-nyitná a' Paradichomot. Mert, midőn a' Kereſzt-fán függő tolvaj azon kérte-vólna, hogy meg-emlekezzék ő-róla

c Lib. 4.

d Iſa. 22. 22.

e Apoc. 3. 7.

midőn

midőn országába mégyen, azt felelte f: *Bizony mondom néked, ma velem lészesz a' Paradichomban.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Eddig bé vólt zárva az ajtaja; de már a'kúlchat a' vállamra vőttem: és nem ok-nélkűl, mert ímé azt néked meg-nyitom.

Innét vagyon, hogy a' Keresztyéneknek mindenkor nagy bizodalmok vólt Isten-után a' Szent Keresztben. *Theodósius* Cháfzárról azt írja *Nicéphorus* g; hogy midőn, *Eugenius*-nevű *Tyrannus*fal meg akart harczolni, a' Hadnagyok azt tanácslották, hogy meg ne harczoljon, mert kevesed magával annyi sokaságnak ellene nem állhat. Kiknek a' Cháfzár azt felelte: Távúl légyen hogy azt chelekedgyük: az én táboromelőtt a' Keresztet mégyen; az ő seregit *Hercules* vezeti: és a' Keresztben vetvén bizodalmát, meg-vitt, és győzedelmessen járt. Az Ötödik Károly Cháfzár, *Tunetum*nál, látván hogy a' Hadnagyinak meg-esett szívők, azért hogy kalaúzok nem vólt: a' zászlót, mellyen a' Feszűlet Képe vólt, kezébe vőtte, és azt mondotta: Ez léfzen a' mi kalaúzunk, a' Királyok Királya, a' Seregek Ura Istene: A' Keresztben tűndőklik fő-képpen az Anyaszentegyház dichősége. *Ioannes Austriacus*, Ezer őt-száz hetven-két esztendőben, *Naupactum*nál a' Tőrőkökkel meg akarván harczolni, a' fő hajóra a' Feszűlet-képével-valo zászlót tétette, mellyet az Ötödik *Pius* Pápától vőtt-vólt: és nagy diadalmat vőtt az ellenségen. Az *Angliai Osváld* Király, a' mint *Béda* írja h, midőn a' hitetlenek-ellen készűlt, a' harcz előtt egy Keresztet állatot-fel, és az-előtt minnyájan térdre esvén könyörgőttek: és úgy az ellenség-ellen győzedelmesekké lőttek. *Theodósius* Cháfzár, olly nagy bőcsűlletben tartotta a' Sz. Keresztet jelét, hogy írott Törvénnyel-is meg-patancholta i, hogy senki azt a' földre ne írja, se lábbal ne tapodgya. Kit valóban követett a' fia *Arcadius* Cháfzár: ki arany pénzre űttette a' Sz. Keresztet Képét, a' mint Sz. *Prosper* írta k. *Tiberius* Cháfzárról pedig azt írja *Paulus Diaconus* l; hogy palotájában, a' márvány-kő padimentomon Keresztet látott, és leg-ottan fel-vétette: méltatlannak mondván, hogy azt lábbal tapodgyák, a' mivel homlokúnkat és mellyűnket kell meg-jegyeznűnk. Arany-száju Sz. János, a' kőzönséges *Processiók*-előtt, ezűstből chinált Keresztet hordoztatott. És most-is szokás a' Keresztyén Anyaszentegyházban, hogy a' *Processiók*-előtt Keresztet, vagy Keresztes zászlót hordozzanak: hogy arra nézvén a' Hívek, minden szűkségekben a' Keresztfán-függőtt Krístusnak érdemiben vessék reménségőket: melly reménség, gyakorta nagy Hásznot szerzett, a' mint majd meg-mutatom.

III. RÉSZE.

AZt olvasom Ezechiel Prófétáról m; hogy egy Könyvet látott, melyben igen hasznos és üdvősséges dolgok vóltak írva, belől és kivűl: tudni illik, siralmak, ének, és jaj.

Melly könyv, példázta a' Sz. Keresztet: melyből, mint valami nyilván-valo könyvből, meg-tanúlhattyuk mind azokat, mellyek meg-rettentnek, és szomorítnak, 's mind a' mellyek gyönyörködtetnek és vígasztalnak. Mert, ha jól elmélkedűnk a' Krístus Keresztéről, reménségünk lehet az Istennek hozzánk-valo Irgalmas jó-vóltáról, és félhetűnk-is az Igasságból származó bűntetésnek súllyosságától: amazt, hogy a' jóban gyarapodgynuk; ezt pedig, hogy a' bűnt meg-útállyuk, és el-távoztassuk. Reménségünk lehet a' Keresztáltal az Istennek irgalmasságában: mert semmitől úgy nem fél a' mi fő ellenségünk, az Ördög, mint a' Keresztről; a' mint a' kőz példa-beszéd-is bizonyíttya: Mert, midőn valakinek valamitől nagy és szokatlan félelmét akarjuk jelenteni, azt szoktuk mondani; Ugy fél tőle, mint az Ördög a' Keresztről, kinek a' Keresztről-valo félelmét sok históriákban olvassuk.

Sz. *Ierónymus* azt írja Sz. *Hilarion*ról n; hogy, midőn az Ördög fölőtte igen kísértette, térdre esett, és homlokára Keresztet vetett: melly sisakkal és a' Hitnek pánczéllyával környűl-vétetvén, halgatva erősben harczolt. Hasonlót ír Sz. *Athanasius*, Sz. Antalról; és *Severus*, Sz. Mártonról: kiről az-is olvassuk; hogy, midőn a' világi vitézségtől búchút akart venni, és azt *Julianus* Cháfzár a' félelemnek tulajdonította, azt mondotta Sz. Márton a' Cháfzárnak: Én nem paizzal vagy sisakkal, hanem a' Sz. Keresztnek jelével, az ellenségnek seregin bátorságossan által-mégyek.

Nem chak az Ördögök inchelkedési-ellen hasznos az Szent Kereszt, hanem a' mérges állatok-, és a' testi nyavalyák-ellen-is. Azt írja *Theodorétus* Szent *Julianus*ról, és *Mariánus*ról o; hogy a' Sz. Kereszt jelével, iszonyú nagy Sárkányokat őltek-meg. *Palladius* azt írja egy vén emberről p; hogy a' kútban *Aspis*-kígyót látván, Keresztet vetett a' kútra, és bátorságossan ivott a' vizében. *Victor Uticensis* azt írja q; hogy egy *Eugenius*-nevű Keresztyén Püspök, a' Szent Kereszt jelének erejével,

f Luc. 23. 43.
g Lib. 12. cap. 39.
h Lib. 9. Hist. Angl. c. 2.
i Lib. 1. Cod. tit. 8. L. Cunctos.
k Parte 3. cap. 34. de Praditione.
l Lib. 18. Rerum Rom.
m Ezech. 2. 10.
n In vita Vitæ.
o In eorum Vita.
p In Hist. Lausiaca. cap. 2.
q Lib. 2. de Persecut. Vandal.

A

a' vaknak szemeit meg-világosította. Sz. Agoston pedig [r], *Sulpitius*, és egyebek, sok betegségek-ellen valo erejéről emlekeznek az Sz. Keresztnek. A' többi-között, azt irja *Nicéphorus* [s], egy *Probinus*-nevű Orvosról, ki Pogányból Keresztyénné lött, és *Constantinus* Császár udvarában-lakott; hogy nagy betegségbe-esett: és Szent Mihály Templomába ment egésségéért könyörögni, és azt meg-nyerte. Ez a' Hitnek egyéb ágazatit hitte, de azt meg nem engedte, hogy a' Sz. Keresztet lött-vólna oka az üdvösségnek. Ebben meg-általkodván, meg-jelent néki Szent Mihály, és az oltáron-valo Keresztet mutatván, azt mondotta néki; hogy, mióltától-fogva-a' Kristus a' Keresztre szegeztetett, semmi úgy nem segéti az emberi nemzetet minden-féle nyavalyában, mint a' Sz. Kereszt jele. Mellyet halván, az-után jobb értelemben vólt a' Sz. Keresztről.

r Lib. 22. Civit.

s Lib. 7. Hist. Eccles. c 50.

De a' Szüzességnek virágját-is, sokan meg-óltalmazták a' Sz. Kereszt jele által. *Palladius* azt irja *Hippolytus*ból egy régi Tanitóból; hogy egy Szüzet a' bordélyba vittek-vólt, hogy meg-szöplöfitenék: de a' Sz. Keresztjele-által, makula-nélkül maradott. Sz. Agnest, a' Romai fő Tiszt-tartó bujaságra ingerlette. Kinek a'

B

Szüz azt mondotta: Az én Jegyesem a' Kristus, jelt tött az én orczámra, hogy senki más szeretőm ő-kivüle ne légyen. Az pedig a' jel, a' Szent Keresztjele vólt; a' mint Sz. Ambrús irja. Sz. *Jerónymus*, arra inti a' Szüzeket; hogy minden kísértetőkben, a' Sz. Keresztjelével óltalmazzák magokat-. *Demetrias* Szüznek pedig imigyen ir: Zárd-bé szivednek kamaráját, a' Keresztjelével a' homlokodat gyakorta meg-erősitsed. *Eustochium*ot pedig arra inti, hogy minden indúlására, a' kezével Keresztet vessen magára-.

Sok egyéb jeles Hasznairól emlekezik Arany-szájú Sz. János. A' többi-között, imigyen ir [t]: Ez a' Jel, mind a' régi időben, 's mind a' mienkben, a' bé-zárt ajtókat meg-nyitotta, a' méreg erejét el-óltotta, a' fene vadakat meg-tartóztatta, a'

t Hom. 55. in Matt. Tom. 2.

Kígyók mérges harapását meg-gyógyította. Mert, ha a' pokol kapuit bé-rontotta, a' Meny-ország ajtaját meg-nyitotta, a' Paradichom bé-menetelét meg-újította-, az Ördög inait le-vágta: nem choda ha a' dögleletes mérget, a' fene vadakat-, és egyéb efféléket meg-győzött-. Az-okáért ezt messed a' szivedre-. Es: Senki ne-szégyenlye a' mi üdvösségünknek Jelét és példáját, hanem, mint valami Koronát,

C

úgy víg szívvel hordozzuk a' Kristus Keresztét: mert, a' mik a' mi üdvösségünkre szükségesek és hasznosok, azzal mennek végbe. Midőn újonnan születtünk, jelen vagyon az Ur Keresztje: midőn a' szent Eledellel tápláltatunk; midőn az Egyházi rendre felszenteltetünk, mindenütt és mindenkor jelen vagyon a' győzedelmes Jel. Az-okáért, mind a' kamarákban, 's mind a' falokon, mind az ablakokon, 's mind a' homlokokon, és a' szíveken, nagy szorgalmatossan fel-írjuk a' Keresztet: mert az a' mi üdvösségünknek, és a' közönséges meg-szabadúlásnak, az Ur szelídségének, és alázatosságának jele. Es: Ezt a' te szívedre messed, és szeressed a' lelked üdvösségét. Mert a' Kereszt térítette-meg a' föld kerekségét, és meg-gyógyította: el-űzte a' tévelygést, viszsza hozta az igasságot-: a' földet Meny-országgá tötte-; az emberekből Angyalokat alkotott. Ez, az Ördögöt nem rettenetessé tötte az embereknek, hanem útálatossá. Ezzel a' halál álommá változott: a' mik velünk ellenkeztek a' földre vettetnek, és meg-tapodtatnak.

v Isa. 2. Isa.

Sz. *Basilius* pedig azt irja [v]: Miólta predikáltatni kezdett a' Kereszt, a' Bálványok fútásra vötték dolgokat-. Az-okáért, nem Bálványozók a' Kereszt tisztelői, hanem a' Bálványozásnak ki-irtói. Ugy vagyon: mert most-is *Indiá*ban, *Chiná*-

D

ban, *Iaponiá*ban, valahol a' Kristus Hitinek plántálói a' Bálványoknak nyakokat-szakasztyák, leg-ottan azok helyén Keresztet állatnak-fel jelül. Az Isten pedig azt gyakorta-chodákkal-is meg-óltalmazza a' Pogányok dühösége-ellen, a' kik a' Keresztet le akarják rontani; a' mint egy-néhány példával meg-bizonyíttya *Ioannes de Boncalles* [x]. *Robertus de Monte* pedig, azt irja; hogy egy *Saracénus Sultán*nak, vagy Fejedelemnek, az annya, halála-előtt meg-jelentette a' fiának, hogy ő mindenkor Keresztyén hitben élt; és mint-hogy annál jobbat nem talált, abban akar meg-halni-is: és azon kérte, hogy halála-után, a' temetése helyén egy oszlopot emelteszen, és a' tetején Keresztet helyhezteszen. A' Fejedelem meg-chelekedte: de a' *Saracénus*ok, irégykedvén a' Keresztyén névre és jelre, reá rohantak, le akarván a' Keresztet vetni. De leg-ottan meg-büntette őket az Isten, és hirtelen meg-hóltak: egy Angyal pedig, láthatandó-képpen meg-jelenvén, a' Keresztet-meg-óltalmazta-.

xx. Par. lib. 3. cap. 20. sua Histor.

y Lib 52. Histor.

Azt irja *Vincentius* [y], hogy *Fridericus* Császár idejében-, ki az igaz Keresztyéneket-igen üldözte, egy hitetlen ember a' Keresztet vizelletivel meg-úndokította, és leg-ot-

tan le-

tan le-esett, és midőn azon rút dolgot más-is meg-akart probálni, az-is úgy járt. A

Ezekből ki-tetszik, hogy nem chak azt a' Keresztet illik tisztelnünk, melyre Urunkat szegezték, hanem annak képét-is; mivelhogy azt-is ő-maga az Isten, sok chodákkal fel-tisztelte. Sz. *Jerónymus* azt írja [z]; hogy, midőn *Epidaurus*nál, a' tenger az ő határát által-hagta-vólna, úgy hogy a' Váraſt-is féltenék valami veszedelemtől: Sz. *Hilarion* a' tenger partyára három Keresztet írt. Midőn azért a' tenger áradni kezdett, mint-ha ugyan haragutt-vólna hogy tovább nem mehetett, mint egy nagy hegy feldagadott; de végre, engedvén a' Keresztnek erejének, az habok egy-másban ütközték, és el-oszlottak. *Béda*-is sok chodákról emlekezik, mellyek egy Fa-kereszt-által történtek; melly Keresztet Sz. *Osváld* Király állatott-vólt-fel [a]: arról fő-képpen, hogy a' Király kevesed magával, számlálhatatlan ellenséggel meg-vitt, és győzedelmet vőtt rajta. [z] In Vita S. Hilarionis. [a] Lib. 3 Hist. Anglor. c. 2.

Mondanád: Ha minden Keresztet azért kell tisztelni, hogy a' Kristus Keresztén függött, minden Koporsókat-is tisztelnünk kell: mert Urunkat Koporsóba tőtték; és abban több ideig fekütt, hogy-sem a' Keresztén függött: és minden Szegeket, mert szegekkel által-szegezték; minden Tövisset, mert tövissel meg-koronázták; minden Jászolt, mert jászolba helyheztették; minden Oszlopot és Ostort, mert oszlophoz kötözték, és meg-ostorozták; minden Lánchát, mert lánchával az óldalát meg-nyitották; minden Hajót, mert hajóban ült, fekütt, predikállott: végezetre, minden Földet, mert a' földön sokat járt: és sok egyéb efféle dolgokat, arra-valo tekintetből, hogy azokat Urunk valami módon illete: sőt, a' mint *Claudius Taurinensis* mondotta, minden Szamárokat-is; mert Urunk szamáron ment Jerusalembe nagy dichőséggel [b]. B [b] Mat. 21. 7.

Felelet: Minden Keresztet tisztelünk, mert minden Kereszt, példája, jele, és képe a' Keresztnek, mellyen a' Kristus függött; sőt még a' Keresztén-függött Kristusnak-is: de a' koporsók, jászolok, szögek, &c. nem példái, jelei, és képei az el-temettetett, jászolba helyheztetett, által-szegeztetett Kristusnak: sőt még a' koporsónak, jászolnak, szögeknek sem, mellyek a' Kristust illették. Mert a' Keresztek, chak azért lésznek, hogy a' Kristus Keresztét példázzák; és azért annak példái, jelei és képei: de a' koporsók, jászolok, és egyéb affélék, nem a' végre lésznek; és azért nem-is képek. Mert a' képhez, nem elég a' természetnek, vagy a' mesterségnek hasonlatossága; hanem az-is kívántatik, hogy eggyiket a' másikhoz-képest, és annak követésére chinállyák, úgy hogy azt jegyezze, és példázza. Mert, a' mint Sz-Agoston jól mondotta, eggyik tojás a' másikhoz hasonló; úgy-mint a' tyúk tojása, a' fogoly madár tojásához: de annak nem képe, mert nem abból ábrázoltatott-ki. Az-okáért minden Keresztet a' végre chinálnak, hogy a' Kristus Keresztét, és a' Kereszt-fán-függött Kristust példázzák, és a' Keresztnek egyébre nem élnek a' Keresztyének, hanem hogy a' Kristus Keresztét példázza: de a' koporsók, és egyéb afféle eszközök, nem a' végre lésznek, hogy a' Kristus koporsóját, vagy a' koporsóban helyheztetett Kristust példázzák, hanem egyéb okokért; a' mint akár-ki-is tudhattya. De ha valaki a' végre chinálna jászolt, hogy a' Kristus születését példázná; vagy oszlopot, hogy ostorazását jelentené: azokat tisztelhetné; mert akkor képek vólnának, és szent dolgokat példáznának; és minden Szent dolognak képe, méltó tisztelettre. C

A' Szamárról tőtt Ellen-vetésre, azt felelem Sz. *Athanasius*sal, ha valaki más nem írta az ő nevét viselő könyvet [c]; hogy a' Kristus, nem a' Szamár-által győzte-meg az Ördögöt, sem minket nem az-által szabadított-meg, hanem a' Kereszt-által. Az-okáért, ha az Ördög a' szamárt láttya, nem fél, sem rettég tőle; de a' Kereszttől fél, és elfút előtte: mi-is azért, nem a' szamárt tisztellyük, hanem a' Keresztet; mint-hogy Sz. Pál-is, nem a' Kristus szamárában dichekedett, hanem az ő Keresztében [d]: és a' szamárt, a' szamár-agyu Tévelygőknek engedgyük, hogy tisztellyék; a' mint hogy igen gyönyörködnek és dichekednek a' maga fejők találmányiban-is. [c] Lib. qq. ad Antiochum Principem, cap. 51. D [d] Gal. 6. 14.

Kérdenéd: Mi az oka, hogy a' Keresztet Kristus-nélkül-is írjuk, és tisztellyük; a' Jászolt pedig, és Oszlopot, a' Kristus képe-nélkül nem tisztellyük. Felelet: Mert a' Kereszt, magán-is példázza a' meg-feszíttetett Kristust; de amazok, nem példázzák. Továbbá; Mert, a' mint mondám, a' Keresztnek egyébre nem élünk, fő-képpen. *Constantinus* Chászár parancholattya-után, ki meg-tiltotta a' Keresztre-valo fel-feszítést: de amazokkal, külömben-is élünk: úgy hogy, ha valaki valami írott, vagy faragott Oszlopot látna, nem künnyen tudhatná michoda oszlopot példázzon; *Trajánus*ét-e, vagy *Adrianus*ét? *Hercules*ét-e, vagy valaki másét? de mihelyen magán valami Keresztet látunk, leg-ottan tudgyuk hogy a' Kristus Keresztét példázza; és nem azt, melyre a' Farao sütőjét akasztották [e], vagy a' Hái város Királyát [f], vagy Amant [g], és az ő fiait [h], vagy a' tolvajokat, kiket Urunk-mellé függesztettek [i]. Annak- [e] Gen. 41. 13. [f] Ios. 8. 29. [g] Esth. 8. 7. [h] Esth. 9. 25. [i] Ioan. 19. 31.

A

k Lib. 99. ad Antiochum, cap. 16.

fölötte, a' mint Sz. *Athanáſius* mondgya [k]; Mert midőn azzal vádoltatunk, hogy a' fát imádgyuk, leg-ottan meg-bizonyíthattyuk, hogy nem a' fát tiſztellyük, hanem a' Kereſzt képét. Mert, ha el-válaſztyuk, vagy el-vészük az eggyik fát a' máſiktól, azon fa marad; de mivelhogy nem példázza a' Kriſtus Kereſztét, nem tiſztellyük. Melly dolog, az oſzlopban, dárdában, és egyéb afféle eſzközökben nem könnyen lehetne. Végezetre; a' Kereſzt jele, ſok chodákat chelekeſzik, mellyet az egyéb eſzközökben nem látunk.

Vedd eſzedbe; hogy fő-képpen Három chodálatos chelekedeti vannak a' Sz. Kereſzt Jelének: I. Hogy az Ördögöt meg-rettenti, és meg-futamtattya. II. Hogy a' betegségeket meg-gyógyíttya, és egyéb-féle nyavalyákat-is el-kerget. III. Hogy a' melly dolgokra vettetik, vagy formáltatik, meg-ſzenteli. Az Elsőnek oka az; hogy mihelyen az Ördög a' Kereſztet láttya, leg-ottan eſzébe jút, hogy az-által győzettetett-meg, és azért fél tőle; mint az eb-is, látván a' pálczát a' mellyel meg-ütötték, vagy halván a' víz nevét mellyel meg-forrózták, fél, és el-fút. Továbba; a' Sz. Kereſzt jele, imádság-gyanánt vagyon, és a' meg-feſzítetett Kriſtuſnak jellel-valo ſegétségül-híváſa. mivelhogy nem chak ígékkel mondatunk ſzóllani, hanem ſzívvel-is vagy gondolattal, és jellel-is vagy chelekedettel; mint midőn térdre esünk, kezeinket fel-emellyük, *&c.* Az-okáért, midőn Kereſztet vetünk az Ördög-ellen, a' Kriſtus érdemit állattyuk eleibe, és az Iſtent ſegétségül híjuk ellene, a' Kriſtus érdeme-által. Efféle chelekedet pedig, inkább ſzármazik a' belső hittől, reménségtől, és aitatoſságtól, hogy-ſem a' kűlső jeltől: mint midőn ſzóval imádkozván, valamit nyerünk az Iſtentől, inkább kell azt a' belső hitnek, és reménségnek tulajdonítanunk, hogy-ſem a' kűlső ſzózatnak. Igy tulajdonítyuk a' Sz. Kereſzt jelének, a' betegségek orvoslását-is, és egyéb nyavalyáknak el-távoztatását. Mert, mikor a' betegre Kereſztet vetünk, jellel a' Kriſtus érdemit híjuk ſegétségül; ki a' Híveknek azt ígérte, hogy a' mit hittel ő-tőle, vagy ő nevében kérnek, meg-adatik nékik. Midőn pedig vizet, sót, és egyéb dolgokat meg-áldunk, vagy meg-ſzentelőnk a' Sz. Kereſzt jelével: azokat az Iſtennek ajánlyuk, azon kérvén, hogy azokat a' Kriſtus érdemiért haſznoſokká tegye nékünk; és azok-által, mint ő eſzközi-által, ſegéllyen bennünket. De ugyan az Iſten rendeléséből-is, haſznos a' Sz. Kereſzt jele. Mert némelly Żidókról, és Pogányokról, azt olvaſſuk; hogy, noha nem vólt igaz hitők a' Kriſtusban, mindazáltal, a' Sz. Kereſzt jelével Ördögöket űztek; a' mint Sz. *Gregorius Nazianzénus* írja [l], a' Hittől-ſzakatt *Juliánus* Cháſzárról; és Sz. Gergely Pápa, egy Żidóról [m]: kiknek, nem az ő hitők futamtatta-meg az Ördögöt, hanem chak a' Szent Kereſzt jele. Azért mondgya Sz. Agoſton [n]: Nem choda hogy ezek a' Jelek haſználnak, midőn a' jó Kereſztyénektől léſznek: holott még akkor-is haſználnak, midőn az idegenektől léſznek, kik nem adták nevőket e' vitézség-alá, de a' Fő Hadnagynak tiſzteſségére haſználnak. Midőn pedig efféle Jeleknek nem engednek az Ördögök, az Iſten áll ellene titkos okból, midőn úgy ítéli méltónak és haſznoſnak lenni. Mert egyéb-aránt, ſemmi-némű lelkek ſemmi-képpen ezeket a' Jeleket meg nem merik útálni; hanem, valahol láttyák, mindenütt rettegnek. Eddig Sz. Agoſton.

B

C

l Orat. 1. in Julianum.

m Lib. 3. Dialog. c. 7.

n Lib 83. qq. q. 79.

Az-is a' Sz. Kereſztnek méltóságát jelenti, hogy még a' Pogányok-is bizonyságot töttenek felőle. Azt írja *Ruffinus* [o]; hogy, midőn *Theodoſius* Cháſzár parancholattyából, a' Kereſztyének Egyiptusban a' bálványok Templomit rontották, és a' Sz. Kereſztet ſok helyeken le-írták: a' Pogánok-is meg-vallották, hogy ő-nálok a' Kereſztnek jele a' jövendő életet példázza: és hogy az attyoktól azt hallották, és tanúlták, hogy az ő Vallások, és Iſteni ſzolgálattyok addig fog-tartani, míg az a' Jel el-jő: az-az, míg a' Kriſtus a' Kereſzt-fán meg-hal, és halálával nékünk az örök életet meg-ſzerzi. *Sócrates* pedig azt írja [p]; hogy, midőn a' *Serapis* Iſten Templomát el-rontották, a' fondamentomában olly kőveket találtak, mellyeken a' Sz. Kereſzt jele vólt fel-metzve. De a' *Sybilla* Verſei-közőtt-is azt olvaſſuk [q]: *O felix Lignum, de quo* Deus *ipſe pependit*: Oh bóldog Fa, mellyen ő-maga az Iſten függött. Annak-okáért, tiſztellyük a Sz. Kereſztet minden böchűllettel; de fő-képpen azzal, hogy a' meg-feſzűlt Kriſtuſnak nyomdokit kövesső. Mert, a' mint jól mondotta *Guericus Abbas* [r], azt kívánnya az igaz okoskodás, hogy a' meg-feſzítetett Kriſtuſnak példáját kövesſék erkőlchökben meg-igazuláſokra, a' kik a' Kereſztnek jelét a' homlokokra vetik óltalmokra. Mert úgy léſzünk réſzeſek a' Kereſzt-által nyert bóldogságban: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Iſten, az ő Szent Fiának érdemiért.

Amen.

D

o Lib. 2. Hiſt. cap. 29.

p Lib. 5. c. 1.

q Lib. 6. Carminum Sybillinorum.

r Serm. 2. in Ramis Palmar.

UR MENYBE-MENETELE-NAPI EVANGE-LIOM, SZ. MARKNAK XVI. RESZEBEN, ℣. 14.

AZ idôben: A' le-telepedett tizen-egy Tanitványinak meg-jelenék IESUS: és szemôkre hányá az ô hitlenségôket, és szívôk keménységét; hogy azoknak, kik látták ôtet hogy fel-tamadott-vólna, nem hittek. És monda nékik: El-menvén az egész világra, predikállyátok az Evangéliomot minden teremtett-állatnak. A' ki hiszen, és meg-kereszteltetik, üdvôzûl: a' ki pedig nem hiszen, el-kárhozik. Azokat pedig, a' kik hisznek, ezek a' jelek kôvetik: Az én nevemben Ördôgôket ûznek-ki; új nyelvekkel szólnak; kígyókat vésznek-fel; és ha valami halálost isznak, nem árt nékik: a' betegekre kezôket tészik, és meg-gyógyúlnak. Az Ur JESUS pedig miután szolla nékik, fel-véteték menybe, és ûl az Istennek jobjára. Azok pedig el-menvén predikállának mindenûtt, az Ur vélek eggyûtt-munkálkodván, és a' beszédet meg-erôsítvén, kôvetkôzendô jelekkel.

ELSÖ PREDIKATZIO.

MIdôn a' Zsidók Papjai, a' kegyetlen és istentelen Nikánor-ellen segétséget kértek a' kegyes és Fölséges Istentôl, *Mindenek Urá*-nak nevezték [a]: és méltán; mert, *Mind a' miket akart, meg-chelekedett, menyben, a' földôn, a' tengerben, és minden mélységekben* [b]. Ez, hogy a' mi Üdvôzítô Krístusunk lôtt-légyen, ô-maga meg-jelentette, midôn azt mondotta [c]: *Adatott nékem minden hatalom menyben és a' földôn.* mellyeken értsed a' kôzben-valo helyeket-is; a' mint Sz. Bernárd igen szépen elmélkedik felôle, mondván [d]: A' föld meg-ismérte az Urat: mert az ô szavának erejére, midôn nagy szóval azt kiáltotta [e], *Lázár jôj-ki*, a' negyed-napi és szagos halottat, elevenen és jó erôben elô-adta. Meg-ismérte a' tenger: mert a' lábai-alatt meg-erôsôdött; úgy hogy, nem külômben járna rajta mint a' száraz földôn [f]. és az ô akarattya-szerént, a' halat elô adta, melynek szájában egy *Stater* vólt [g]. Meg-ismérte a' mélység, vagy a' pokol: melynek *Réz kapuit el-rontotta, és vas zárait el-törte* [h]; és abban meg-kôtôzte ama' telhetetlen vér-szopó Gyilkost; és *Meg-foszlotta a' Fejedelemségeket és Hatalmasságokat* [i], ki-hozván abból a' régi Sz. Atyáknak lelkôket, és bé-vívén az ôrôk bóldogságba; a' mint Sz. *Anselmus* magyarázza. Az-okáért, chak szintén az vólt hátra, hogy az ég-is meg-ismérné; mellyet utólra hagyott. Mert, noha az ég-is meg-ismérte, midôn Szûletése-kor, *a' Mennyei seregnek sokasága dichéretet mondott az Istennek* [k]; Szenvedése-elôtt, menyból Angyal jelent-meg, *bátorítván ôtet* [l]; Szenvedése-kor, a' Nap meg-setétûlt [m]; Fel-támadása-kor, Angyal *szállott-le menyból, le-hengerítvén a' követ a' koporsóról*, és Fel-támadását az aszszony-állatoknak meg-jelentette [n]: mindazáltal azt mondhattyuk, hogy fô-képpen ma ismérte-meg az ég a Krístust; midôn mindenek láttára *Fel-ment minden egek-fölibe, hogy mindeneket bé töltsön* [o]. Es az Angyalok azt mondották [p]: *Ez a' JESUS a' ki fel-vétetett az égbe, úgy jô-el a' mint láttátok ôtet az égbe menni.* Melly dichôséges Fel-menetelrôl, szóllok én-is

a' mosta ni

a Mach. 14. 35.
b Psa. 134. 5.
c Matt. 28. 18
d Serm. 2. de Ascens.
e Joan. 11. 43.
f Mar. 6. 48.
g Mat. 17. 26
h Psa. 106. 16.
i Colos. 2. 15.
k Luc. 2. 13. 14.
l Luc. 22. 43.
m Mat. 27. 45
n Mar. 28. 2.
o Eph. 4. 10
p Act. 1. 11.

A

e' moſtani Predikatzióban, a' mindenek Urának tiſzteſségére, és minnyájunknak elő-menetelére;

I. Meg-mutatom, hogy haſonló vólt a' Kriſtus a' Sashoz.

II. Meg-bizonyitom, hogy örvendeznünk kell az ő Menybe-menetelén.

III. Szóllok Urunk Menybe-menetelének haſznairól.

ELSö RESZE.

q Ezech. 1.10

EZekiel Proféta chodálatos látását, a' Négy lelkes állat-felől q, ſok-képpen magyarázzák a' Doktorok, és ſzép lelki tanuságokat-is adnak abból: de közönségesben a' Négy Evangéliſtákról értik, kiknek íráſi eggyeznek azoknak az állatoknak tulajdonságival: és így, az Ember, Sz. Mátét példázta; ki az ő írását, Urunknak Emberi nemzésén kezdette-el: az Oroſzlány, Sz. Márkot; ki az ő Evangéliomát, a' Puſztában kiáltó ſzaván kezdette-el, melly tulajdona az oroſzlánnak: a' Borjú, Sz. Lukáchot; ki az ő írását, az Áldozaton kezdette-el, melyre leg-alkolmatosb állat a' borjú faj: a' Sas pedig, Sz. Jánoſt; ki a' többinél neminémű-képpen fellyebb röpülvén, Evangéliomát az Igének Iſtenségéről kezdette-el.

B

De mint-hogy a' Négy Evangeliſták íráſi, az egy Kriſtuſt adgyák előnkbe, mind a' Négy állatoknak haſonlatoſságit fel-találluk ő-benne. Meg-teſtesülésében, Szűletésében, és nyájaskodásában, hoſonló vólt az Emberhez: Midőn *A' földön láttatott, és az emberekkel nyájaskodott* r. és; *Gyönyörködött az emberek fiaival lenni* s. azt kívánta, hogy *Minnyájan, a' kik munkálkodnak, és terhelve vannak, ő-hozzája mennyenek, és meg-könnyebbíti őket* t. A' Puſztában pedig, haſonló vólt az Oroſzlányhoz; midőn a' negyven-napi böjt-után, a' pokol-béli Oroſzlány meg-kísértette: de azt, el-kergette amaz Oroſzlány ordításal v; *Menny-el Sátan:* sőt a' kertben-is, midőn amaz egy ſzóval, *En vagyok*, egy egéſz roppant ſereget a' földhöz vert x: de fő-képpen Fel-támadáſa-kor, midőn az Ördögnek minden hatalmát meg-rontotta, és annak vitézi-is, kik a' koporsót őrzötték, meg-rettentek, *és löttek mint a' hóltak* y. és úgy, *a' Júda nemzetségéből-valo Oroſzlány* z, meg-győzte a' körül-járo Oroſzlánt, *ki mindenütt keres a' kit el-nyellyen* a. és talám azért olvaſtattya az Anyaſzentegyház, Urunknak fel-támadáſa napján a' Sz. Márk Evangéliomát. Kín-ſzenvedésében, és Halálában, haſonló vólt az áldozatra-valo Borjúhoz: mivelhogy akkor igen kedves áldozattá lőtt az Atya-Iſten-előtt, minek-utánna az ő gyenge és drágalátos teſtéből lakodalmat ſzerzett-vólna a' Vég-vachorán b; mellyet példázott a' hizlalt Borjú, a' tékozló fiúnak keſzíttetett lakodalomban c. Borjú; mert, a' mint *Euthymius* írja, ſoha a' bűn igája meg nem-terhelte: Hizlalt pedig; mert minden Jóſzágos chelekedetnek kövérségével tellyes vólt; vagy, a' mint Sz. *Jerónymus* írja, mert minden Penitentzia-tartóknak üdvöſségőkért áldoztatott-meg, kinek teſtével és vérével napon-ként élünk d.

C

Végezetre, a' mái dichőséges és chodálatos Menybe-menetelében, haſonló vólt a' Sashoz: mert mint a' Sas a' madarakat meg-haladgya, és fellyebb röpül mindeknél: azon-képpen, a' Kriſtuſnál ſenki fellyebb nem ment; úgy-mint, ki *Minden egek-fölibe ment* e. Azt írja pedig *Alpharabius Aſtrólogus*, hogy a' Nyólczadik ég olly meſzſze vagyon a' földtől, hogy, ha ember ſzűnetlen menne-is, nyólcz ezer eſztendeig alig érkeznék oda: annál pedig ſokkal fellyebb ment a' Kriſtus. Némelly *Aſtrologus*ok pedig azt írják; hogy a' Chillagos, vagy Nyólczadik ég a' földtől, Négy-ezerſzer, négy-ſzázſzor, hatvan-kilenczſzer-valo ezer, hét-ſzáz és huſzon-egy mély-földön vagyon. Az-okáért az Anyaſzentegyház, méltán nevezi chodálatos Menybe-menetelnek: mivelhogy a' Kriſtus, minden idegen eſzköz-nélkül, maga erejével, igen hamar ment minden-egek-fölibe; és azokat-meg ſem rontotta, hanem dichőséges teſtével által-hatotta. Ez a' mi Saſunk, a' terméſzet-ſzerént-valo Sashoz ſok dolgokban haſonló vólt.

D

I. A' Sas, a' madarak Királya; és terméſzet-ſzerént-valo koronája vagyon: a' Kriſtus, ſzületett Király f, sőt *Királyok Királya*, fellyűl-haladván az Angyalokat-is; és *az Iſten jobján ül* g; a' mint az Evangéliom mondgya. II. A' Saſnak, ſerény ſzemei vannak, és a' Napot hunyorgatás-nélkül nézi: a' Kriſtus, egyedül nézi maga erejével az Igaſságnak napját h; ki egyebekhez-képeſt, *Hozzá járúlhatatlan világoſságban lakik. Kit ſenki az emberek-közzül nem látott, de nem-is láthat* i.

III. A' Sas, prédával él, erős orra és körmei lévén: a' Kriſtus neve k, *Sieſs ragadományokat foſztani; ſieſs prédálni*: És, *Az erős fegyvereſt meg-győzvén, minden fegyverit el-vötte a' mellyekben bizott, és az ő ragadományit el-oſztotta* l. Erős és *hatalmas vólt pedig,*

f Matt. 2. 2.
g Mar. 16. 19
h Mal. 4. 2.
i 1. Tim. 6. 16
Ioan. 1. 18.
k Iſa. 8. 3.
l Luc. 11. 22.

chelske-

cselekedetben, és beszédben [l]: senki ollyakat nem chelekedhetvén, a' mint ő chelekedett [m]; sem úgy nem szólván, a' mint ő szóllott [n]. IV. A' Sas, a' fiait, mint fattyakat alá veri fészkéből, ha a' Napra nem nézhetnek: de ha reá néznek, fel-tartya, és rópülésre tanittya, sőt izgattya: a' Krisztus sem tartya igaz fiainak, kik a' földi dolgokban el-nem erűlvén, a' mennyeiekre fel nem emelkednek elmélkedéssel; és azt mondgya nékik [o]: *Mennyetek-el tőlem átkozottak az örök tűzre: mert éheztem, és nem adtatok ennem:* nagyobra bőchűlvén a' földi ételt a' Mennyei jutalomnál. Az igaz fiait pedig, beszédével és példájával arra tanittya, hogy elméjekkel a' mennyei dolgokra emelkedgyenek.

V. A' Sas, míg a' fiai kichinyek, táplállya, és óltalmazza őket, mellettők forgolódván: de ha tollok kezd nevekedni, egy napra 's kettőre-is el-mégyen tőlők. midőn pedig meg-vastagodnak, el-rópűl tőlők, és arra kénszeríti, hogy magokra gondot viselljenek: a' Krisztus, három esztendeig szűnetlen a' Tanitványival volt; fel-támadván, néha-néha jelent-meg nékik, *szólván az Isten országáról* [q]: hogy meg-kívántatná vélek, és meg-is probálná hitőket, és erejeket: végtére, ugyan el-távozott tőlők; izgatván őket, hogy az egész világon rópősvén, magoknak eledelt szerzenének a' lelkek prædájából. VI. A' Sas, noha magassan rópűl, de szemeit fiairól el nem fordittya: a' Krisztus-is, fel-ment Menybe, de gond-viselésének szemeit Híveiről el nem fordittya, hanem *Vélek vagyon minden nap világ végezetig* [r]. és, midőn Sz. Istvánt kövezték, *fenn-állót* [s], hogy meg-segétené. Sauluſnak pedig azt mondotta [t]: *Miért üldözsz engem?* noha a' Híveit üldözte.

VII. A' Sas, követ tészen a' fészkébe, hogy azzal meg-nyomtassa, és erősítse: a' Krisztus, az ő Anyaszentegyházát olly erős kő-sziklán épitette, hogy *A' pokol kapui sem vésznek erőt rajta* [u]: és Petert rendelte Fő gond-viselőjévé, kinek neve Kősziklat tészen, és azt mondotta néki [x]: *Én könyörgöttem éretted, hogy el ne fodgyon a' te Hited; és te valamikor meg-térvén, meg-erősítsed az atyádfiait*; mellyet mind világ végezetig chelekeszik. VIII. A' Sas tolla, egyéb madár tollat el-fogyar, és meg-emészt: a' Krisztus tudománya-is, az Evangéliom, minden bőlch Filosofusok tudományát meg-emészti, Sz. Pálnak mondása-szerént [y]: *El-vesztem a' bölchek bölcheségét, és azoknak okosságát meg-vetem. Hol vagyon a' bölch? hol az Irás-túdo? hol e' világnak tudakozója? Nem bolondá tötte-e az Isten e' világ bölcheségét?* tudni illik, a' Kereszt-által, mellyet a' Pogányok bolondságnak alitottak.

IX. A' Sas, örökké ellensége a' Sárkánynak: a' Krisztus, a' Satánnak, ki igazán pokol-béli Sárkány; kit a' Krisztus meg-is győzött [z]. De a' Hattyúnak-is ellensége a' Sas: mert, kivűl szép feir tollai vannak ugyan, és gyenge pihei, de a' húsa kemény, és fekete: a' Krisztus-is, igen ellenek szóllott a' kép-mutatóknak, kik kivűl szépek, belől útálatosok [a]. és nem ok-nélkűl: mert ő *Igasság* volt [b], és tettetés benne nem lehetett. X. A' Sas, noha a' madarak Királya; mindazáltal igen kegyes. és némellyek, a' kegyességet akarván példázni, a' Sast úgy írták, hogy más madárral egy fazékból evett: a' Krisztus olly kegyes volt, hogy mind a' Bűnösökkel és Publikanusokkal, 's mind a' kevély és irígy Farisæusokkal, gyakorta eggyűtt-evett. *Plutarchus* pedig azt írja; hogy a' *Lacedæmonius*ok, nem tudván a' dög-hálálnak egyéb-képpen eleit venni, egy *Helena*-nevű szép leányzót akarták a' hamis isteneknek áldozni. Melly kegyetlen fel-mészárlástól, egy Sas mentette-meg, hirtelen az áldozó Paphoz rópűlvén, és a' kardot kezéből ki-ragadván: a' Krisztus-is meg-szabadította az Aszszony'állatot, kit a' Zsidók meg akartak kövezni [c]; a' vádolóit pedig, és hóhérit, szép módgyával meg-szégyenitette.

XI. A' Sas, nem gondol a' szidalommal: az-okáért néme'lyek, a' Sas-mellé egy varjat írtak, melly mind kákogott, 's mind szárnyaival berzenkedett a' Sas-ellen: de a' Sas, sem tollát nem mozdította, sem száját fel nem tátotta. és azzal, példázták a' szidalommal nem-gondoló embert. A' Krisztust-is, sok-képpen káromlották a' Zsidó varjak; hol *Zabállónak*, *és Bor-ivónak* mondván [d]; hol *Hitetőnek* [e]; hol *Ördögösnek* [f], hol *Káromlónak* [g]: de *Midőn szidalmaztatnék, nem szidalmazott* [h]: sőt a szidalmazókért könyörgött [i]. XII. A' Sasnak hálá-adásáról, szép példát ír *Crates Pergamenus*, és *Stesichorus* Poëta: Tizén-hat ember eggyütt aratott: eggyik közzülök vízért menvén, a' kútnál egy Sást talált, mellyet egy kígyó meg akart fojtani, általtekeredvén rajta; és leg-ottan sarlójával a' kígyót ketté vágta, és a' Sast meg-szabadítván el-bochátotta; a' vizet pedig a' társainak vitte. és mindeniknek innya adván, utólszor maga-is innya akart: de a' Sas hirtelen oda rópűlvén, az edényt a' kezéből ki-ütötte. Chodálkozván azon az aratò, mint-hogy meg-ismérte hogy az volt a'

kit ő

A

l Luc 24. 19
m Ioan. 3. 2
n Ioan. 7. 46

o Mat. 25. 41

B

q Act. 1. 3.

r Mat. 28. 20
s Act. 7. 55.
t Act. 9. 4.

u Mat. 16. 18
x Luc. 22. 32.

C

y 1. Cor. 1. 19

z Ioan. 12. 31
a Matt. 6. 2. 5
16. c. 7. 5. c.
15. 7. c. 22.
18. c. 23. per
totum. c. 24.
52. Luc. 12. 1
c. 13. 15.
b Ioan. 14. 6.

c Ioan. 8. 7.

D

d Mat. 11. 19
e Ioan. 7. 12.
f Ioan. 8. 48.
g Mat. 26. 65
h 1 Pet. 2. 23
i Luc. 23. 34.

A

kit ő meg-szabadított, szidalmazta mint háládatlant, ki a' jóért gonoszszal fizetett. Azonban a' tárlai, eggyűl eggyig hanyattá esvén, meg-hóltak. Es az arató eszébe vőtte, hogy a' víz mérges volt; és hogy a' Sas jól tőtt vele, meg-hálálván a' jó-tétemént. A' Kristus, annak-is őrők boldogsággal fizet, a' ki leg-kissebb attyafiával jól tészen [k]: sőt *A' ki chak egy pohár hideg vizet ád-is, még a' Tanitvány nevében-is, el nem veszti jutalmát* [l]. Zakæusnak pedig, ki őrőmmel fogadta házába, azt mondotta [m]: *Ma lőtt üdvőssége e' háznak.* A' menyegzőn pedig, a' vizet borrá változtatta [n].

k *Matt.* 25. 34. 40
l *Mat.* 10. 42
m *Luc* 19. 9
n *Ioan.* 2. 9

Végezetre, a' Sas a' földre chak eledelért száll, és az-után az ég-felé rőpűll: a' mi édes Üdvőzítőnk, egyébért a' földre nem jőtt, hanem eledelért. melyről azt mondotta [o]: *Az én étkem az, hogy annak akarattyát chelekedgyem a' ki engem küldött, hogy el-végezzem az ő dolgát*: Hogy pedig azért jőtt-légyen, azt-is nyilván meg-jelentette, mondván [p]: *Alá-szállottam Menyből, nem hogy az én akaratomat chelekedgyem, hanem annak akarattyát a' ki engem küldött. Ez pedig annak akarattya a' ki küldött engem, az Atyának, hogy a' mit nékem adott, semmit abból el ne veszítsek, hanem fel-támaszszam azt az utólsó napon.* Az-okáért, az Atya-Isten akarattya, és a' Kristus eledele, a' mi Üdvősségünk volt, és azért jőtt e' világra. Azt pedig véghez vívén, azt mondhatta [q]: *Ki-jőttem az Atyától, és e' világra jőttem: ismég el-hagyom e' világot, és az Atyához mégyek.* mellyet a' mái napon chodálatos-képpen vitt véghez. Erről régenten emlekezett Salomon, a' Sas példája-alatt, midőn azt mondotta [r]: *Három dolog nehéz nékem, és a' negyediket tellyességgel nem tudom: A' Sas útát az égen, a' Kígyó útát a' kő-sziklán, a' Hajó útát a tenger közepin, és a' Férfiu útát ifiuságában*; a' vagy, a' mint némellyek a' Zidó bőtű-szerént fordittyák, az Ifiú leányzóban. E' magyarázat-szerént, némelly túdós emberek azt mondgyák, hogy Salomon, Kristus Urunknak Négy jeles dolgait akarta példázni: Meg-testesülését, e' Világon-valo forgolódását, Fel-támadását, és Menybe-menetelét; mellyet Elsőben említett, a' Sas útához hasonlitván. Másodszor, Fel-támadását, a' kígyónak a' kő-sziklán-valo útához hasonlitván: mivel a' pusztában fel-emeltetett Réz-kígyó-is őtet példázta [s]; és úgy jőtt-ki a' kő-koporsóból, hogy, sem fel nem nyitotta, sem valami nyomot, vagy jelt nem hagyott rajta. Harmadszor, a' Hajónak a' tenger közepin-valo útához hasonlitván e' Világon-valo forgolodását: mivelhogy az ő Anyaszentegyházát, e' világi háborúságokban úgy helyheztette, mint a' hajó szokott lenni a' tengeri habok-közőtt; melly, noha ide's tova keményen hányattatik, mindazáltal el nem burittatik. Az Apostolokat-is a' hajóból hítta az ő hájójában-valo evezésre, és igazgatásra, mint jó evezőket és kórmányosokat. Utólszor, a' Férfiúnak ifiuságában, vagy az Ifiú leányzóban-valo utához hasonlitván Meg-testesülését, és Szűletését; melly az ő Szent Annya szűzességének minden sérelme-nélkül lőtt.

B

q *Ioan.* 16. 28

Prov. 30. 18

C

s *Num.* 21. 9. *Ioan.* 3. 14.

Ezek olly nagy dolgok, hogy az emberi elme meg nem foghattya; és azért Salomon-is olly dolgokhoz hasonlította, mellyeknek végére nem mehetni, sem nyomokat fel nem találhatni. Mert, hogy chak a' máiról szóllyak, ki foghattya-meg, hogy Urunk, mindenek láttára, minden kűlső eszkőz-nélkül, a' földtől fel-emelkedvén minden egek-fölibe ment? Erről jövendőlt régenten Dávid, mondván [t]: *Mondgyatok dichéretet az Istennek, ki fel-ment az egeknek egére Nap-keletre.* Es Michæas [v]. *Fel-mégyen az útat-nyitó ő-előttők.* Sőt a' Moyses mondását-is erről érthettyük [x]: *Mint a' Sas rőpülésre izgatván a' fiait, és fölöttők rőpősvén, ki-terjeszte etve szárnyait.* Mert, noha Moyses, bőtű-szerént, az Israël fiairól szóll, kiket az Isten Egyiptusból ki-hozván, és az Igéret földére vívén, chodálatos-képpen meg-óltalmazott (a' mint a' Sas az ő szárnyaival óltalmazza a' fiait, és árnyékot tart nékik:) mindazáltal, a' Sas hasonlatossága a' mái dologhoz-is illik; ki a' fiait rőpülésre-is izgattya, fölöttők rőpősvén. mivelhogy Urunk fel-menvén az égbe, mint a' Sas, Tanitványit arra izgatta, hogy utánna kivánkoznának, meg-útálván minden világi el-múlandó dolgokat; a' mint Sz. *Maximus* mondgya [y].

t *Ps.* 67. 34.
v *Mich.* 2. 13.
x *Deut.* 32. 11

D

y *Homil.* 2. de *Fenteccste.*

II. RESZE.

Erről a' Kristus Menybe-meneteléről, igen szépen elmélkednek a' Szent Atyák: kikkel azt mondhattyuk; hogy a' Kristus dolgai-közőtt leg-nagyobb; és az Urunk Innepi-közőtt, ollyá mint a' tagok-közőtt a' fő, és mint a' hegyek részei-közőtt annak teteje, úgy-mond Sz. *Epiphanius* [z]. Ki igen bánnya hogy sokan nem tudgyák nagy-voltát; holott nem chak a' Karáchon és Víz-kereszt napját haladgya-meg, hanem a' Húsvét és Pünkősd napját-is: mivelhogy tellyes őrőm találtatik benne, mind

z *Orat. de Assens.*

a' Kristus

a' Krisſushoz-, mind az Angyalokhoz-, mind a' bóldogság-béli Szentekhez-, 's mind e' világi ſzarándokokhoz-képeſt, a' kik a' Krisſuſt ſzeretik; és örvendeznek azon, hogy az Attyához mégyen. Ma, úgy-mond Sz. *Epiphanius*, Krisſus Urunk nagy örömmel vígadott, és az el-veſzett Juhot, az emberi terméſzetet, vállaira vévén bé-mutatta az Attyának [a]; és az ajándékért ajándékot nyert, a' Sz. Lelket, hogy azt nékünk adná. Ma, úgy-mond *Origenes* [b], a' mi Fő-papunk bé-ment a' Szent-helyre, az ő mennyei Szent Attyához, hogy meg-békéltetné őtet velünk, és eſedeznék az ő-benne hívőkért.

Ma, úgy-mond Sz. Agoſton [c], a' mi Sámſonunk el-vívén a' kapukat, a' Pokol és Halál birodalmát, a' Mennyei hegyek tetejére ment. Es máſutt [d]: Ma, a' mi Jákóbunk, a' Kereſztnek példájával meg-vévén e' világot, két ſereggel diadalmaſſan viſzſza-ment az Attyához. Es máſutt [e]: Ma azt mondgyák egy-máſnak az Angyalok [f]: *Kicsoda ez a' ki Edomból jő, meg-feſlett ruhában Bozrából?* Ma, úgy-mond *Rupertus* [g], a' Meg-teſtesülésben, alá-ment a' Szűz méhébe mint ő kertébe: Halálában, és a' Poklokra ſzállásában, a' mirrát a' fű-ſzerſzámokkal-eggyűtt le-aratta [h]: Fel-támadásában, lépés-mézet evett: Menybe-menetelében, bort 's tejet ivott.

Ma, úgy-mond Sz. *Irónymus* [i], a' mi Dávidunk, Goliátot meg-ölvén, és bémenvén a' mennyei Jeruſalembe, nagy örömmel és ének-ſzóval fogadtatik [k]. Az, úgy-mond Sz. Bernárd [l], ſzületéſében chodálatos vólt, predikállásában tanáts-adó, choda-tételiben Iſten, ſzenvedésében erős, fel-támadásában a' kövétkezendő idő Attya, menybe-menetelében a' békéség fejedelme vólt az örök bóldogságban [m]. Ma, úgy-mond Sz. *Cyprianus* [n], a' mi Illyésünk a' forgó-ſzélben fel-ment az égbe [o]. Ma, úgy-mond Sz. Gergyel [p], a' mi Enokunk, ki az Urral járt, el-vitetett az Iſtentől, és nem láttatott [q]. Es iſmég [r]: Ma a' mi Dávidunk prædát hozott Amalekből, és ajándékokat küldött az Iſraël Véneinek [s].

Ma, úgy-mond Arany-ſzájú Sz. János [t], mondotta Kriſtuſnak az Attya, *Ülly az én jobb-kezem felől* [u]. Ma, úgy-mond Sz. *Dionyſius Areopagita* [x], a' Kriſtuſnak fel-nyittyák az Angyalok a' Fejedelmekkel-eggyűtt a' kapukat, mint a' dichőség Királyának, a' hatalmas és erős Úrnak [y]. Ma, úgy-mond *Béda* [z], bé-vitetett a' ſzekrény az ő helyére [a]. Ma, úgy-mond *Caſsiodórus*, mondgya Jákob, mivelhogy Jóſef ſzületett [b]: *Bochájs-el engem, hogy térjek-viſzſza házamba, és az énföldemre.*

Ma, úgy-mond Sz. *Iuſtinus Mártyr* [c], az Óriás el-végezvén az ő útát a' leg-magasb égből, iſmég a' leg-Felsőbb égbe ſzalad [d]. Ma, úgy-mond Sz. *Proſper* [e]; *Fel-ment a' Cherubimok fölött, és röpült: röpült a' ſzelek ſzárnyain* [f]. Ma, úgy-mond Sz. Ambrús [g], *Mint a' Sas ingerlette az ő fiait a' röpülésre* [h]. Ma, úgy-mond Sz. Vincentius, *Fel-mégyen az útat-nyitó ő-elöttök* [i]. Ma, úgy-mond az Anyaſzentegyház [k], rendelte a' felyhőt ſzekerének, ki a' ſzelek ſzárnyain jár.

Végezetre, mi-is azt mondgyuk; hogy a' Sas, melyről Ezekiel azt írja [l], hogy *Nagy ſzárnyú és öreg* (mert mindeneknek Ura,) *hoſzſzú tagokkal* (mert minnyájan a' Hivek, a' világ kezdetitől-fogva mind végé-ig, ő tagjai,) *rakva tollakkal, és külömb-külömb ſzínnel* (mert ſok külömb-külömb féle ajándéki, és rend-béli ſzemélyi vannak;) *el-ment*; nem a' Libanus-, hanem az Olaj-fák hegyére, és *el-vitte ma a' Cedrus-fa velejét* (az Emberi terméſzetnek leg-jobb réſzét az ő ſzent Teſtét;) nem Kánaán földére, hanem az Élők tartományába; és az Attyának jobjára helyheztette: mellyen méltán örűlhetűnk. Mondaná valaki: Urúnknak Menybe-menetelével, nagy jótól foſztattunk-meg; mert az ő teſti jelen-léte, minden teſti és lelki jókkal meg-gazdagíthatott-vólna bennűnket: azért, inkább bánkodnunk kell, hogy-ſem örűlnűnk. Felelet: Urunknak teſti jelen-létét bővségeſſen helyére hozta a' Sz. Lélek el-jövetele: és maga-is a' Kriſtus, a' mit jelen-létével haſznált-vólna, moſt ſem múlattya-el: kinek e' földön fő-képpen Három tiſzti vólt; tudni illik, Meg-váltóé, Papé, és Királyé.

Úgy mint Meg-váltó, az Ördög rabságából, *Nem meg-veſzendő aranyon vagy ezűſtön váltott-ki, hanem az ő drágálatos Sz. Vérén* [m], valóban *nagy árron* [n]. Ezt a' tiſztet, nem gyakorlya ugyan többé a' Kriſtus. Vérét ontván; *Mert azt egyſzer chelekedte, mikor önnön-magát meg áldozta* [o]: de mindazáltal annak ereje meg-marad, és a' ſeb-helyeket moſt-is mutogattya az Attyának; és azoknak érdeme-által enyhíti haragját, hogy azon rabságra többé bennűnket ne veſſen. és azért ment menybe, [p]; *hogy jelen légyen moſt az Iſten orczája előtt értettünk.* Es azt-is rendelte; hogy az Anyaſzentegyházban, azon áldozatot naponként gyakorlyák az ő ſzolgai, világ végéig; de vér-ontás-nélkűl, a' Sz. Misében: melyben nem új Váltságot viſzűnk's áldozunk a' bűnökért, hanem, a' Kereſzten-valo áldozatnak árrát és érdemét kapcholluk magunkhoz; a' mint a' Kereſztség-

A

a Luc. 15. 5.
b Hom. 9 in c. 16. Levit.
c Serm. 167. de Temp.
d Serm. 168. de Temp.
e Serm. 187. de Temp.
f Iſa. 63. 1.
g Lib. 4. in c. 5 Cantic.
h Cantic. 5. 12.

B

i Epiſt. de Prima Circumciſione. Tom. 5.
k 1. Reg. 18. 6
l Serm. 10. ex Parvis.
m Iſa. 9. 6.
n Serm de Aſcenſ.
o 4. Reg. 2. 11
p Hom 29. in Evang.
q Gen. 5. 24.
r Hom. 36. in Evang.
s 1. Reg. 30. 26.

C

t Hom. Quod Chriſtus ſit DEUS.
u Pſ. 109. 1.
x De Cal. Hierarch. c. 7.
y Pſ. 23. 8. 10
z De Aſcenſ.
a 3. Reg. 8.
b Gen. 30. 25
c Apol. 2.
d Pſ. 18. 7.
e Parte 3. de Præd. Finat. cap 31.
f Pſ. 17. 11.
g De Aſcenſ.
h Deut. 32. 11.

D

i Mich. 2. 13.
k In Officio.
l Ezech. 17. 3.

m 1. Pet. 1. 18
n 1. Cor. 6. 20
o Heb. 7. 27.

p Heb. 9. 24.

A

reſztségben, és a' tőbb Szentségekben, sőt minden Jó chelekedetben-is; noha egyikben bővségesben hogy-ſem a' máſikban.

A'mi a' Papot illeti, mivelhogy az, *Az emberekért rendeltetik, azokban a' mik az Iſtenhez tartozók, hogy ajándékokat és áldozatokat mutaſſon-bé a' bűnökért* q: annak tiſztiben, híven el-járt a' Kriſtus e' világon, mint *a' következendő jóknak Fő-papja* r: *nem a' bakok vagy borjúk vére-által, hanem a' tulajdon maga Vére-által, ment-bé egyſzer a' Szent helybe, örök váltságot találván.* Moſt-is ő Fő-pap a' Sz. Misének áldozattyában, mert *örökké-valo Pap a' Melkiſedek rendi-ſzerént* s. Kinek Papságát, és áldozattyát, fel nem találluk a' Szent Miſe-kivűl, melyben Kenyér- és Bor-ſzine-alatt áldozza a' Kriſtus önnön-magát, vér-ontás-nélkűl; noha az-is példáztatik, a'két ſzínnek magán-valo meg-ſzentelésén és vételén. A'mi pedig a' Közben-járáſt illeti, melly a' Papnak máſik tiſzti, abban-is híven el-jár moſt-is a' Kriſtus, a' mint Sz. Pál t, és Sz. János u, jelentik.

A' mi, végezetre, a' Királyt illeti, kinek tiſzti az, hogy az alatta-valókat bőlchen igazgaſſa, hogy az őrők bóldogsághoz, úgy-mint fel-tőtt czéllyokhoz juthaſſanak: abban a' Kriſtus e' világon híven el-járt, ſzent Tőrvényével és parancholattyával; és azért, ſokan Királynak nevezték x; és maga ſem tagadta. noha megmondotta, hogy az ő Orſzága nem e' világból-valo y: mivelhogy az ő Tőrvénye, ſokkal jobb Orſzágra vezet. Ezt a' tiſztet, ſoha le nem téſzi: mert *az ő Orſzágának vége nem léſzen* z. Es Feje lévén az Anyaſzentegyháznak a, azt mind kűlső-képpen igazgattya, a' Szentségek Sáfári-által; kik azokat ſzűnetlen ſzolgáltattyák, és az Iſten igéjét igazán predikállyák: 's mind belső-képpen, győnyőrűſéges, de hatalmas indításokkal izgatván minden igaſságra, és aitatoſságra. Ki, végtére, ſzámot-is véſzen ſzolgaitól, meg-vizgálván ki mint élt girájával, és mindennek meg-fizet érdemeſzerént.

III. RE'SZE.

NInch azért ſemmi kárúnkra, Urunknak menybe-menetele: sőt nagy haſznúnkra vagyon; a' mint majd meg-mutatom: mivelhogy maga-is azt mondotta b, hogy haſznál nékűnk hogy el-mennyen. Elsőben: Az ő Menybe-menetelével, Hitűnket meg-erőſsítette. Mint-hogy *Bóldogok a' kik nem láttyák, és hiſzik* c; és mint-hogy *a' Hit a' reméllendő dolgoknak állattya* d, *és a' láthatatlanoknak bizonyitása*: mentől inkább valamit nem látunk, annál nagyobb arról-valo hitűnk. Az-okáért, hogy az Anyaſzentegyház Hiti gyarapodnék, el-vétetett ő-tőle a' Vő-legény: sőt az Oltári-ſzentségben-is fedél-alatt vagyon véle: hogy annál nagyobb érdeme légyen, mentől inkább *fogságba viſzi értelmét a' Kriſtus engedelmére* e. Innét mondathatunk Abrahám fiainak; *ki hitt az Iſtennek, és ki-ment, nem tudván hová menne* f: mi pedig azt hiſzſzük, a' mit nem látúnk.

Masodszor: Meg-erőſsítette Reménségűnket-is. Mert a' Kriſtus példáúl adatott, hogy őtet, mint Fejűnket, kőveſsük: és, a' mint haſonlókká kell ő-hozzája lennűnk a' Szenvedésben, úgy a' Fel-támadásban-is, és a' Menybe-menetelben, hogy a' példát éppen kőveſsük; és látván, hogy a' Kriſtus Teſte az egek-főlibe ment, reméllyük, hogy a' mi teſtűnk-is oda jút. Erről igen ſzépen ír Sz. *Leo* g: Bizonyára, úgymond, nagy és ki-mondhatatlan okok vólt a' Tanitványoknak az őrőmre, midőn a' Szent ſokaság láttára, minden Mennyei teremtett-állatoknak méltósága-fölött, az Emberi nemzet terméſzete fel-ment, meg-haladván az Angyali karokat, és az Arkangyalok magaſsága-fölibe emeltetvén. Az-okáért, mivelhogy a' Kriſtus Fel-menetele, a' mi fel-vitelűnk; és a' hová a' Főnek dichőſége elől-ment, oda hívattatik az egéſz Teſtnek reménſége-is: méltó őrvendezéſekkel vígadgyunk ſzerelmes Atyámfiai, és aitatos hála-adáſſal őrűllyünk. Mert ma, nem chak a' Paradichom Uraſágában erőſsődtűnk-meg, hanem a' Kriſtus-által Meny-orſzába-is fel-mentűnk: és ſokkal nagyobbakat nyertűnk a' Kriſtuſnak ki-mondhatatlan kegyelme-által, hogy-ſem az Őrdög irégysége-által el-veſztettűnk-vólt. Mert a' kiket a' mérges ellenség, az első lakó-helynek bóldog állapattyából ki-vetett, azokat az Iſten Fia, úgy-mint egy teſt-bélieket, az Atyának jóbjára helyheztette. Ezt jelentette Urunk-is, mondván h: *Ha el-megyek, és helyt készitek néktek: iſmég el-jövök, és magamhoz vészlek titeket: hogy a' hol én vagyok, ti-is ott legyetek.* Az Első Adám alá-ſzálván, útat nyitott a' halálra, melly az-előtt bé-zárva volt: a' Máſik Adám pedig fel-menvén, meg-nyitotta az Élet útát, melly bé-téve vólt: *Mert az mint Adámban, minnyájan meg-halnak, úgy a' Kriſtusban-is minnyájan meg-elevenittetnek* i.

Neha

a Heb. 5. 1.
r Heb. 9. 11.
s Pſ. 109. 4. Heb. 5. 6. & 6. 7. 17.
t Rom. 8. 34. Heb. 7. 25.
u 1. Ioan. 2. 1.
x Ioan. 1. 47. 49. & ca. 12. 13.
y Ioan. 18. 36 37.
z Luc. 1. 33.
a Eph. 1. 22.
b Ioan. 16. 7.
c Ioan. 20. 29.
d Hebr. 11. 1.
e 2. Cor. 10. 5
f Hebr. 11. 8. Gen. 15. 3.
g Serm. 1. de Aſcenſ.
h Ioan. 14. 3.
i 1. Cor. 15. 22

Néha a' hó úgy bé-burittya az útakat, hogy az úton-járók el nem mehetvén, kételenül a' vendég-fogadóban várakoznak; míg valaki, jól tudván az útat, nyomot chinál, mellyet a' többi-is követhetnek. Az Őrök élet útát, a' bűn úgy bé-gátolta vólt, hogy semmi emberi nyom azon nem láttatott; míg nem a' Kristus meg-nyitotta: a' mint a' Szövetség szekrénye, elől-menvén, útat nyitot az Israël fiainak a' Jordánon [k], hogy bé-mehetnének az Ígéret földére. Innét vagyon, hogy Urunknak menybe-menetele-után, Sz. János Székeket látott Meny-országban [l]. mert akkor engedtetett-meg a' Szenteknek, hogy ott Székekre üllyenek. Es talám azért nem olvassuk, hogy se a Moyses Sátorának, se a' Salomon Templomának belső Szent-helyében, Székek lőttek vólna: annak pedig a' Templomnak, melyről Ezekiel emlekezik [m], leg-szentségesb helyén, sok Székek vóltak, az-az, hatvan-hat; a' mint némellyek magyarázzák [n]. Mert a' Moyses és Salomon Sanctuariomában, üresen maradtak-vólna a' Székek: holott abba egyedül a' Fő-Pap ment esztendőben egyszer [o]. és azzal jelentetett, hogy akkor a' Bóldogságba senki nem mehetett, nem hogy ülhetett-vólna. De mint-hogy a' Kristus Szenvedése-által, a' Bóldogság úttya meg-nyílt: a' Kristus Anyaszentegyházát példázó Sancta Sanctorumban, Ezekiel Székeket látott, hogy azokon ülnének a' kik üdvőzűlnek.

Holott vedd eszedbe; hogy az Angyalok-felől, nem olvassuk hogy ülnének Meny-országban, hanem hogy állanak [p]; az Istenről pedig, és az Emberről, azt olvassuk hogy ülnek: hogy meg-értenők, mennyivel haladnák-fellyül méltósággal az emberek az Angyalokat, az Isten Fiának meg-testesüléséért; ki *Nem az Angyalok természetét vötte-fel, hanem az Abrahám magváét* [q]. Az-okáért *Lucifer*, ülni akarván, az égben nem maradhatott. Az Apostoloknak pedig üléſt ígért Urunk [r]; sőt egyebeknek-is, mondván [s]: *A' ki győzedelmes léſzen, eggyütt-ültetem velem az én Királyi székembe.* Melly üléſről Sz. Pál-is emlekezik, és a' Kristus érdemének tulajdonittya [t]: Adám a' Kigyó chalárdsága-által, az Isteni hasonlatosságnak méltóságát méltatlanúl meg-kívánván, nem chak ki-rekesztetett Paradichomból; de, hogy visza se mehetne, *a' Paradichom-eleibe* az Isten *Kerubint helyheztetett, és tűzes 's két-élő kardot* [u]: hogy az Adám maradéki eszőkbe vennék, hogy kűlömben oda nem mehetnek, hanem ha valaki a' tűzet meg-óltván, a' fegyvert meg-tompítván, és az Angyalt meg-engesztelvén, útat nyitna.

Ki-rekesztetett az ember a' bűn-miatt a' Mennyei Paradichomból-is, és az Isten tűzzel 's fegyverrel fenyegette, mondván [x]: *Ha meg nem tértők, fegyverét ki-vonnya: íját meg-vonta, és el-készítette azt. Es abban a' halál szerszámit készítette, és a' nyilait égőkké chinálta.* Es [y]: *Tűz gyuladott haragomban: kivül a' fegyver pusztíttya őket. Ha meg-élesítem kardomat mint a' villámást, a' kardom húst emészt.* De a' másik Adám, Isten lévén, Emberi testet vött-fel; azon Kígyóval meg-harczolt; és a' Keresztel meg-rontván annak fejét, a' Kérubin vígyázó őrizetiben véget vetett: a' tűzet, Vérével és könyhúllatásival meg-óltván; a' fegyver élit pedig meg-tompítván, testének sok sebeivel; és az Angyalt meg-engesztelvén azzal, hogy az el-esett Angyalok üres székeit bé-töltötte: sőt az Istent-is meg-engesztelvén, kit az ember méltatlanúl meg-bántott vólt, többet hívén az Őrdőgnek, hogy sem Istenének.

Midőn a' Fejedelem, és a' nép, valami egyenetlenség-után meg akarnak békélleni: egy-máshoz követeket küldnek; és a' kik a' Fejedelem-ellen vétettek, bochánatot kérnek. Az emberi nemzet, el-pártolván az ő természet-szerént-valo Királyától, az Istentől, annak ellenségét, az Őrdőgöt, követte: de meg-ismérvén nyomoruságát, az Istenhez kiáltott, a' mint a' Próféták kivánságiból ki-tetszik [z]. Az Isten pedig megszánván az embert, követül az ő eggyetlen-egy Fiát küldötte hozzája: ki az Attya parancholatit eleibe adta; a' békeség módgyát meg-jelentette; és hogy annak eleget tehetnének; erőt és segétséget szerzett nékik: úgy hogy a' békeség végbe ment, és az Isten meg-engesztelteteti. A' Kristusban pedig, a' jó követ tulajdonsági tekélleteſſen meg-vóltak: Mert, 1. Nem tolmách-által, hanem ő-maga szóllott. 2. Mindenekben tudós vólt. 3. Mindenekre hatalma és szabadsága vólt [a]: és valamit végezett, helyén maradott. 4. Mint-hogy a' békeség-szerzésben, hogy állandó légyen, zálogokat szoktak adni: a' Kristus a' mái napon, a' mi Testünket zálogúl vitte Menybe az Attyához; és menyből, tized nap-múlva, a' Sz. Lelket küldötte hozzánk zálogúl. mellyel igen erősödhetik a' mi reménségünk.

Harmadszor: A' Szeretet-is nevekedik a' Kristus Menybe-menetelével: I. Abból; hogy olly nagy dolgot chelekedett azzal velünk, természetünket minden terétett-állat fölíben helyheztetvén, hogy minden szeretetünket magának foglalhattya. Az-előtt, az

A

k Ioſ. 3. 15. l Apoc. 4. 4.

m Ezech. 40.

n Ezech. 41. 6

o Hebr. 9. 7.

B

p Iſa. 6. 2. Dan. 7. 10. Tob. 12. 15.

q Hebr. 2. 16.

r Mat 19, 28

s Apoc 3. 21.

t Eph. 2. 4.

u Gen. 3. 24.

C

x Pſ. 7. 13.

y Deut 32. 22 25. 41. 42.

D

z Iſa. 45. 8. & 64. 1. Pſ. 143. 5.

a Mat. 11. 27 Luc. 28. 18. Plenipotentiarius.

A

Angyal vólt nagyobb méltóságban [b]; úgy-mint, 1. Halhatatlan Lélek: az ember pedig, halandó testtel környűl-vétetett. 2. Mindenkor látta az Isten orczáját az Angyal [c]: mellyet senki az emberek-közzűl e' világon nem látott [d]. 3. A' jóban és dicsőségben álhatatos vólt: az ember pedig, *Soha azon állapatban nem marad* [e]: *azért, a' ki magát fenn-állani állítya, meg-lássa hogy el ne essék* [†]: de a' Kristus-által, meg-haladta az ember az Angyalt, mivelhogy minden Angyalok-fölibe helyheztetett: és az Angyal, a' szolgai állapatban maradott, ez ember pedig a' Kristus atty afiává lévén, Isten fiává lőtt: azért az Angyalok imádgyák az emberi terméfzetet a' Kristusban [f]: de nem engedik hogy az ember őket imádgya [g].

b Pf. 8. 6.
a Mat. 18. 10
d Ioan. 1. 18.
e Iob. 14. 2.
† 1. Cor. 10. 12.
f Hebr. 1. 6.
g. Apoc. 19 10
Ez. c. 22. 9

B

II. Abból öregbűlt mi-bennünk a' Szeretet a' Kristus Menybe-menetelével; hogy a' Sz. Lelket hozzánk küldötte. *A' szeretet pedig, a' Sz. Lélek-által ontatott a' mi szívünkbe* [h]; hogy az Istent ő-magáért szeressük, felebarátunkat pedig az Istenért. Nem ok-nélkül mondhattyuk azért, hogy többet használt neminémű-képpen a' Kristus el-menetele, hogy-sem velünk létele: mint a' jó gond-viselő Atya, többet használ fiainak távúl-létével, kereskedvén, vagy Udvarnál szolgálván, hogy sem hon-létével, vélek nyájaskodván. Bizony az Apostolok Urunknak el-menetele-után, sokkal bátorságosbak vóltak, sokkal többet munkálkodtak, és az egész világon több gyűmölchőt hoztak, hogy-sem a' míg vélek nyájaskodott. Ugyan abból származott, a' számtalan *Mártyr*oknak meg-győzhetetlen erejek, és békeséges-tűrések minden háboruságokban: a' Szent *Confessor*oknak meg-mondhatatlan serénységők, a' vígyázásban, és testnek sanyargatásában: a' Szent Szűzeknek drágalátos kívánságok, a' tisztaságnak meg-óltalmazásában, és a' testi gyönyörűségnek meg-útálásában.

h Rom. 5. 5.

III. Abból-is nevekedett a' Szeretet; hogy a' Kristus Menybe menvén, minden kívánságunkat utánna vonta: hogy meg-útálván a' földi dolgokat, elménkben-is a' Mennyei dolgokat forgassuk; és akaratunkal-is azokat kívánnyuk, és szeressük; és chelekedetinket-is azokra igazgassuk: egy szóval, *Az oda-fel-valókat keressük, a' hol a' Kristus vagyon az Istennek jobján ülvén, az oda-fel-valókról elmélkedgyünk, nem a' földiekről* [i]; hogy, *a' hol a' mi kincsünk vagyon*, (a' Kristus,) *ott légyen a' szívünk-is* [k]. és azt mondgyuk az Anyaszentegyházzal az Atya-Istennek: Kérünk Fölséges Isten, hogy a' kik hiszszük, hogy a' te eggyetlen-egy Fiad e' mái napon Mennyekbe ment; mi-is elménkel Mennyekben lakjunk, és a' mi nyájaskodásunk Mennyekben légyen, hogy mi-is oda juthassunk.

i Col. 3. 1.
k Matt. 6. 21.

C

NEGYEDSZER: Használ az Alázatosságnak meg-szerzésére. A' mi szívünk, hasonló a' tűzhöz, melly nagy sebessen fel-siet: mivelhogy az Isten a' végre teremtette az embert, hogy a' leg-nagyobb és méltóságosb dolgot kívánnya, és keresse; tudni illik, az ők Boldogságot; mellyet meg-nyervén, neminémű-képpen hasonló lenne az Istenhez. De annak a' méltóságnak, és Isteni hasonlatosságnak, idétlen, és éretlen kívánságával, meg-chalta és meg-ejtette őtet az Ördög, azt igérvén [l], hogy, ha a' megtíltott gyűmölchben ennék, hasonló lenne az Istenhez: a' mint hogy ő-maga-is abban botlott-vólt-meg, és igen nagyot esett [m]. Arra azért a' méltóságra, más útat kellett keresni, és más Kalaúzt követni: azt, tudni illik, a' ki Útnak nevezte magát az igaz életre [n]; és nyilván mondotta, hogy, *A' ki őtet követi, nem jár setétségben* [o]. Ez, a' mái nap fel-ment az égbe, és nékünk útat nyitott, és mutatott. De minek-előtte fel-ment, alá szállott, meg-alázta magát [p]: jelentvén, hogy a' fel-menetelre-való út, az Alázatosság. Egy-nehány garádichot találunk pedig, a' mellyeken Urunk alá-szállott, és midőn a' leg-alsóra jutott, az-után magasztaltatott-fel.

l Gen. 3. 5.
m Isa. 14. 13. 14.
n Ioan 14. 6.
o Ioan. 8 12.
p Phil. 2. 8.

D

I. Magas Meny-országból, a' Szűz Mariának méhébe szállott, midőn *az Igeteſtté lött* [q]; melly tulajdon helye az embernek. Ebben úgy követtyük; ha meg-gondollyuk hogy csak emberek vagyunk: és meg-vallyuk Abrahámmal [r], hogy *Por és hamu* állapatunk; és semmi okunk ninch a' kevélységre. mert, *Mit kevélykedik a' föld és a' hamu* [s]?

q Ioan. 1. 14.
r Gen. 18. 27.
s Eccl. 10. 9.

II. A' Szűz méhéből, az istállóba, melly az oktalan-állatok helye. Azért mondotta Dávid-által [t]: *En féreg vagyok, és nem ember.* Es [u]: *Mint a' barom olyanná lőttem előtted.* Ebben követtyük, meg-gondolván [x], hogy *Az ember midőn tiszteletben vólt, nem értette: hasonlíttatott az esztelen barmokhoz, és hasonló lött azokhoz*: tudni illik, a' mérges nyelvért, az aspishoz [y]; a' szemtelenségért, az ebhez [z]; a' kegyetlenségért, az oroszlányhoz [a]; az álnokságért, a' rókához [b].

t Pf. 21. 7.
u Pf. 72. 23
x Pf. 48 21.
y Pf. 13. 3.
z Prov. 26 11
a Pf. 16. 12.
b Luc. 13. 32

III. Az Istállóból a' Kereszt-fára; melly a' tolvajok és gonosz-tévők helye. Mert, *a' Bűnösök-közzé számláltatott* [c]. Ebben követed, ha meg-gondolod, hogy, *Ha lopót* (vagy akár-mi gonosz-tévőt) *láttál, véle futottál, és a' házasság-rontók-*

c Isa. 53. 12.

kal

kal vólt részed [d]. Lopó, a' ki az Isten dicsőségét, mellyet másnak nem ád [e], magának tulajdonittya; parázna, a' ki a' világgal tartya barátságát [f], és az Istentől elpártol. IV. A' Kereszttől a' koporsóba; melly a' hóltak helye. Mert *a' Bűnnek meghólt egyszer* [g]. Ebben követed, ha meg-gondolod, hogy a' bűnnel lekedet meg-ölöd [h]. V. A' *Lymbus*ba szállott; melly a' kárhozott lelkek helyéhez közel vólt. jóllehet nem úgy szállott oda, mint adós, vagy fogoly, hanem mint Szabaditó; ki az ő *Testamentomának Vére-által ki-bochátotta foglyait a' veremből, melyben viz nem vólt* [i]. Ebben követtyük, ha jól meg-gondollyuk, hogy a' bűn-által egyebet a' pokolnál nem érdemlettünk.

Nem lévén hová szállana alább a' Krisus, olly igen fel-magasztaltatott, hogy fellyebb sem lehetett, tudni illik, az ő Mennyei Sz. Attyának jobjára: példát adván nékünk, hogy mentől inkább lehet, *Meg-alázzuk magunkat az Istennek hatalmas kezealatt, hogy fel-magasztallyon bennünket a' meg látogatásnak idején* [k]. Mellyet valóban megchelekeszünk, ha azt mondhattyuk Dávidd al [l]: *Uram, nem fuvalkodott fel az én szívem, sem a' szemeim fel nem emelkedtek*: az-az, sem belső indúlatal, sem külső jellel kevélységbe nem estem. Ki nyilván tudta az Alázatosságnak, úgy-mint minden Jószágos chelekedet fondamentomának, jeles és bővséges gyümölcsét, mondván [m]: *Az Isten az alázatosok imádságára a nézett, és meg nem útálta azok könyörgését.* Es [n]: *Az Ur a' kisdedeknek meg-őrizője.* Es [o]: *Fölséges az Ur, és az alázatosokat nézi, és a' magasságokat távúl meglsméri.* Es [p]: *Az alázatos-lelkűeket meg-segéti az Ur.* Es [q]: *Az alázatos népet meg-szabadittya, és a' kevélyek szemeit meg alázza.* Es [r]: *Kichoda mint a' mi Urunk Istenünk, ki magasságban lakik, és az alázatosokat nézi a' menyben és a' földön?* Nagy haszna vagyon tahát az Alázatosságnak. Arra pedig a' Krisus Menybe-menetele tanít; a' mint szépen előnkbe adgya Sz. Pál, mondván [s]: *Fel-menvén a' magasságba, fogva vitte a' fogságot, ajándékokat adott az embereknek. Hogy pedig fel-ment, michoda, hanem hogy le-is szállott elöbb a' föld ez alsó részeire? A' ki le-szállott, ő a' ki fel-is ment minden egek-fölibe, hogy mindeneket bé töltene*: az-az, a' mint Arany-szájú Sz. János magyarázza: Alá szállott elöbb a' leg-alsó részekre, mellyeken-alól más ninchen; és fel-ment minden-ek-fölibe, úgy hogy fellyebb nem mehetett: az-okáért az Alázatosságnak alsó része vólt oka, hogy a' dicsőségnek leg-magasb részére menne. Melyből az következik; hogy mi-is, a' mennyire magunkat meg-alázzuk, annyira magasztaltatunk fel-is.

Ötödször: Krisus Urunk, az ő Menybe-menetelével, a' több Jószágos chelekedetekre-is tanittya a' Híveket: I. Az Okosságot meg-világositya, arra tanitván őket, hogy, látván a' Krisusnak dicsőséges végét, azon elmélkedgyenek és okoskodgyanak, hogy ők-is olyan véget találjanak dolgokban. Mert valaki azt fel nem találja, hasonló a' bálgatag Szűzekhez, kik a' menyekezőből ki-rekedtek [t]. Mert ugyan-is, *Mit használ az embernek, ha az egész világot meg-nyeri-is, lelkében pedig kárt vall* [u]? vagy Michoda okosság, az el-mulandókon kapdosni, és az örökké-valót el-veszteni? II. A' Józanságot táplállya. Mert a' ki fel akar menni, künyűnek kell lenni, úgy hogy magát mértekletlenül ne terhellye és nehezittse, a' mint a' torkosok chelekeszenek. mert Urunk mondotta [x]: *Őrizkedgyetek, hogy meg ne nehezedgyenek a' ti szíveitek tobzódással és részegséggel.* III. Az Erősséget belénk óltya: arra tanitván, hogy Meny-országért szivünk-szerént tusakodgyunk; nem gondolván sem az Ördög kisértetivel, sem a' Világ hízelkedésivel. mivelhogy *Mennyeknek országa erőszakot szenved, és azt az erőszak-tévők ragadgyák-el* [y]. IV. Az Igasságot neveli. Mert, ha az Isten a' Krisusnak igasság-szerént rendelt a' szenvedésért, és maga meg-alázásért; és nem akarta hogy szenvedés-nélkül menne az ő dicsőségébe [z]: mennyivel inkább kívánnya mi-tőlünk, hogy szenvedgyünk, és meg-alázzuk magunkat; hogy minden Igasságban szorgalmatosan foglallyuk magunkat, hogy *Az Igasság Koronáját, az igaz Birótól el-várhassuk, mellyet el-tött arra a' napra* [a]. V. A' Félelmet előnkbe adgya: mivelhogy, az Angyalok mondása-szerént [b], *Ugy jő-el, a' mint az égbe ment*: tudni illik, nagy hatalommal és dicsőséggel, hogy mindeneket meg-itéllyen. VI. Az Imádságra fel-gerjeszt: Mert el-hihettyük, hogy illyen hatalmas Szó-szóllónk lévén, az Atya-Isten meg nem veti könyörgésünket, hanem, valamit az ő nevében kérünk, meg-adgya [c].

VII. A' Vétkeket fogyattya mi-bennünk: A' Kevélységet, melly *minden bűnnek kezdeti* [d]; mivelhogy a' kevély *Lucifer*, az égből le-vettetett; az alázatos Krisus pedig fel-ment. A' Fösvénységet: mert *a' Krisus fel-menvén magasságba, ajandékokat adott az embereknek* [e], sőt minden ajandékoknak kút-fejét a' Sz. Lelket. Az Irégységet: mert, noha a' Krisus egyedül hólt-meg mindenekért; mindazáltal, nem akart egyedül se fel-támadni, se Menybe-menni: hanem, *fogva vitte a' fogságot* [f],

A
d Pf. 49 18.
e Isa. 42 8.
f Iac. 4 4.
g Rom. 6. 10.
h Ezech. 18. 4
i Zach. 9. 11.
k 1. Pet. 5. 6.
l Pſa. 130. 1.
B
m Pſ. 101. 18
n Pſ. 114. 6.
o Pſ. 137. 6.
p Pſ. 33. 19.
q Pſ. 17. 28.
r Pſ. 112. 6.
s Eph. 4. 8.
C
t Matt. 25. 10. 12.
u Mat. 16. 26
x Luc. 21. 34
y Mat. 11. 12.
D
z Luc. 24. 26.
a 2. Tim. 4. 8.
b Act. 1. 11.
c Ioan. 16. 23.
d Eccli. 10. 15.
e Eph. 4. 8.
f Eph. 4. 8.

A

az-az, a' *Lymbus* fogságából ki-szabadíttatott Patriarkákat, és Prophétákat, kiket fel-vitt magával, meg-mutatván azokkal diadalmas-vóltát. A' Torkosságnak, és Fajtalanságnak úndok gyönyörűségét: azt kívánván, hogy a' mi nyájaskodásunk Mennyekben légyen; és ott keressünk tiszta és igaz gyönyörűséget. A' Restséget-is el-kergeti: előnkbe adván a' Krisztusnak végig-való menetelét; ki meg nem szűnt, míg nem minden egek-fölibe ment. A'Haragot, és Gyűlölséget: mivelhogy Meny-országban, ninch semmi helye a' viszsza-vonyásnak; és ki-rekednek abból az egy-mást mardosó ebek [g]. Végezetre, a' Háládatlanságot-is: mivelhogy Urunk a' háládatlan Zsidókat el-hadta: nem-is tér hozzájok külömben, hanem hogy meg-ítéllye őket. Szerelmes atyámfiai, úgy-mond Sz. Agoston [h], a' mi Üdvözítőnk fel-ment mennyekbe; azért mi meg ne háborodgyunk a' földön: ott légyen az elménk, és itt nyugodalmunk lészen. Mennyünk-fel azonban a' Krisztussal szívünkel: midőn el-érkezik az ő-tőle ígértetett Nap, követni fogjuk testünkel-is. De tudnunk kell, hogy a' Krisztussal nem mégyen-fel a' kevélység, sem a' fösvénység, sem a' paráznaság; semmi vétkünk fel nem mégyen az Ur Krisztussal. Az-okáért, ha az Orvos-után kívánunk fel-menni, szükség hogy a' vétkeket le-tegyük.

g Apoc. 22. 15

h Serm. 2. de Ascensione Domini.

B

Mind ezekből ki-tetszik, hogy ninch kárunkra Urunknak Menybe-menetele, hanem inkább hasznunkra vagyon. Az-okáért, nem illik azon bánkodnunk, hanem inkáb örvendeznünk. Chak hogy őrizkedgyünk, hogy úgy ne járjunk, mint régenten az Israël fiai, midőn Moyses fel-ment a' Sina hegyére, hogy az Isten Törvényét kezéhez venné, és a' néppel közlené, véle hagyván azonban Áárontés Hurt; hogy, ha valami vetekedés támadna közöttök, azok-eleibe vinnék [i]. De mint-hogy Moyses negyven napig késett, el-únta a' nép várni; és *egybe gyűlvén Ááron-ellen, azt mondotta* [k]: *Kelly-fel, chinálly nékünk Isteneket, kik előttünk járjanak: mert imez emberen Moyséen, ki minket Egyiptus földéből ki-hozott, nem tudgyuk mi történt.* Halván Ááron hogy éktelen a' kívánság, de tartván a' nép fel-zendülésétől, nem mert egy-általlyában ellene-állani: de olly nehéz dolgot kívánt tőlök, mellyet nem vélt-vólna hogy meg-chelekednék; tudni illik, hogy minnyájan le-vennék az arany-függőket, feleségök, fiok, és leányok fűleiről, és hozzája vinnék. De azt-is meg-chelekedtette vélek a' gonoszra-valo vágyódás. Es midőn hozzája vitték-vólna, a' tűzbe vetette, és egy öntött Borju lőtt belőlök. mellyet mingyárt Isten-gyanánt imádtak, mondván: *Ezek a' te isteneid Israël.* Azonban, midőn ingyen sem vélnék, meg-jött Moyses, és a' népet a' Borjú-előtt tánczolván találta. Kit keményen meg-büntetett, le-vágatván közzülök huszon-három ezer embert. Ezeket, mondám, ne kövessük. Es mint-hogy a' Krisztus menybe-menvén, negyven napnál tovább késik, ne kételkedgyünk el-jöveteléről, mivelhogy a' *Credo*ban-is egymás-után vagyon a' Hitnek két ágazattya; *Méne mennyekbe*; és, *Onnét lészen el-jövendő*: és ne formállyunk Bálványokat, az Istentől vött jókból, gazdagságból, tudományból, és egyéb affélékből; azokkal az Isten akarattya-ellen élvén, vagy magunk kívánságát és indúlattyát követvén. Mert, midőn ingyen sem véllyük, el-jő mint a' lopó [l]: és ha készületlen talál, hirtelen veszedelem érkezik reánk. mert nem mégyen a' Mennyei szép Jerusalembe *valami meg-fertéztetett, vagy a' ki útálatosságot chelekeszik, vagy hazugságot* [m]. Jó készülettel várjuk pedig a' Krisztust, hogy fel-mehessünk véle Meny-országba, ha *nyájaskodásunk azonban Mennyekben lészen* [n]: a' honnét várjuk az üdvözítőt-is, a' mi Urunk Jesus Krisztust, a' ki meg-újíttya a' mi alázatos testünket, hasonlóvá tévén az ő dicsőséges Testéhez.

i Exo. 24. 14.
k Exo. 32. 1.

C

l Mat. 24. 43. Luc. 12. 39. 2. Pet. 3. 10. 1 Thes 5. 2. 4. Apoc. 3. 3. & cap. 16. 15.
m Apoc. 21. 27.
n Phil. 3. 20.

Azoknak vagyon pedig nyájaskodások Mennyekben: I. Kik gyakorta gondolkodnak és elmélkednek az Istenről, az Angyalokról, a' Mennyei Szentekről, az örök Boldogságról. II. Kik a' földön Mennyei módon élnek; az-az, szentül, és tisztán, mint az Angyalok Meny-országban. Ezt példázta, hogy az Isten az Anyaszentegyháznak, kék-, vagy ég-színű bőrből adott sarut [o]: jelentvén, hogy az ő Hívei, minden lépésöket az ég-felé igazíttyák, nem gondolván a' földiekkel; sőt azokat ugyan meg-tapodván: a' mint-hogy Sz. János-is, az Anyaszentegyházat példázó Aszszony'állatnak lába-alatt. látta a' Holdat [p], melly e' világi változandó dolgoknak példája. Midőn *Empedocles*től azt kérdették-, Miért élne? azt felelte; Hogy az eget nézzem. Es utánna vetette: Vedd-el az eget, és semmivé lészek: mennyivel inkább, ha valamelly Keresztyén embertől azt kérdenők, Miért-él? azt kellene felelni: Hogy az eget nézzem, és meg-nyerjem. Bizony Sz. Gergely, magyarázván az Istennek kérdését Jóbnál [q]; *A' teparancholatodra emelkedik-e fel a' Sas, és a' magas helyeken rakja-e az ő fészkét?* Sz. Pált, és a' Szenteket, hasonlíttya a' Sashoz [r]: Lássuk, úgy-mond a' Sast, mint helyhezteti magas helyeken a' fészkét; ki azt mondgya [s]: *A' mi nyájaskodásunk Mennyekben vagyon.* Es ismég [t]: *Ki eggyütt támasztot-fel, és*

o Ezech. 16. 9.
p Apoc. 12. 1.
q Job. 39. 27. & 31. Moral 34.
r Phil. 3. 20.
s Eph. 2. 6.

egyűtt ültetett mennyegben. Magas helyen vagyon féſzke: mert bizonyára, Mennyei dolgokrúl tanátskozik. nem akarja elméjét alá-hajtani; nem akar az emberi nyájaskodáſnak alá-valoságában ide-alá lakni: Talám akkor a' tömlöczben fogva tartatott Pál, midőn azt mondotta; hogy a' Kriſtuſſal eggyűtt-űl mennyekben: de ott vólt, a' hol már helyheztette-vólt buzgó elméjét; és nem ott, a' hol a' túnya teſt tartóztatta. Ezt a' nyájaskodáſt, ha mí-is gyakorlyuk, haſonlók léſzűnk a' Sashoz, melyről oda-fel emlekeztűnk: ki el-jövén Menyből, a' hová ma ment, a' mí alázatos teſtűnket haſonlóvá téſzi az ő dichőséges Teſtéhez: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Főlséges mindenható Iſten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

RÉgi Példa-beſzéd: Szegény ebéd az, a' melynek vachorája ninchen, midőn az örőm végét ſiralom foglallya-el [a]: Urunknak e' világra-valo Jövetelét, Ebédhez haſonlíthattyuk; melly ſok-képpen örvendetes vólt: Mert Kereſztelő Sz. János, még az annya méhében-is, örőmmel röpősött az ő jelen-létén, és a' Szent Annyának ſzóllásán [b]: és a' Szűz Maria, midőn méhében hordozta-is, azt mondotta [c]; *Örvendezett az én lelkem az én Üdvözítő Iſtenemben.* Szűletéſe-kor, az Angyal a' Páſztoroknak nagy örőmet hirdetett, melly minden népet illetett [d]. A' Mágusok, látván a' vezető chillagot, *igen nagy örőmmel örültek* [e]. E' hez az örvendetes Ebédhez, haſonló Vachora, az-az, a Bé-jövetelhez ki-menetel, kívántatott. Az-okáért, noha a' Kriſtus halála, az ő Tanitványit meg-ſzomoríttotta-vólt; mindazáltal, ſzomoruſágok örőmre fordúlt [f]. Mert a' Negyven nap, mellyen vélek nyájaskodott, gyakorta örvendeztette őket, és örűltek látván az Urat [g]. Az aſzſzonyok-is ki-mentek hamar a' koporsóból, félelemmel, és nagy örőmmel [h], futván, meg-jelenteni a' Tanitványoknak: és a' mi chodálatosb, a' Tanitványok, midőn a' más nap el-vált tőlök, *imádván viſzſza-tértek Jeruſalembe nagy örőmmel* [i]: meg-emlekezvén Urunknak ama' mondáſáról [k]: *Helyt megyek készíteni néktek. és ha el-megyek, és helyt készítek, iſmég el-jövök, és magamhoz véſzlek titeket, hogy a' hol én vagyok, tí-is ott legyetek.* E' hez ſzépen illett a' mit az mái Evangéliomban mondott nékik [k]: *El-menvén az egéſz világra, predikállyátok az Evangéliomot minden teremtett állatnak:* az-az, mondgyatok mindennek jó és örvendetes hírt (annyit téſzen az Evangéliom:) mert azért megyek-el, hogy néktek helyt ſzerezzek, és e' ſzárándokság-után az örők Bóldogságban magamhoz vegyelek titeket. Valóban kedves hír ez. az-okáért én-is a' moſtani Predikatzióban, a' Kriſtúſnak örvendetes és dichőséges Menybe-meneteléről ſzóllok.

I. Meg-mutatom, hogy Urunknak Menybe menetele, nem bánatot kíván, hanem örőmet.
II. Szóllok az örvendetes időről, melyben Urunk menybe ment.
III. Meg-magyarázom, Mi légyen az Iſten jobja.

ELSŐ RÉSZE.

EMlekezik a' Szent Irás [l]; hogy, midőn az erős és vitéz Hadnagy, Judas Makabæus, meg-hólt, nagy keſerűséget ſzerzett az egéſz népnek: *Es ſiratta őtet az egéſz Iſraël nagy ſiráſſal, mondván: Miképpen eſett-el a' hatalmas, a' ki meg-ſzabadíttya-vala az Iſraël népét.* Oka e' keſerves bánatnak az vólt; hogy az ellenség, meg-értvén a' fő Kapitány eſetit, meg-bátorodik, és keményben fogja a' harczot. mint a' farkas-is, a' Páſztornak távúl létében, inkább dűhősködik a' juhok-ellen. Azért mondgya az Irás [m]; hogy, *Judáſnak halála-után, hamiſſak támadtak Iſraëlnek minden határiban.* Haſonló dolgot mond Jónatas halála-után-is [n]: mert minden kőrűl-valo ellenségek ellenek-támadtak, mondván: *Ninch Fejedelmök és ſegétőjök: moſt azért győzzük-meg őket, és véſzeſſük-el az emberek közzűl az ő emlekezetőket.* Ha ezeket, kik chak puſzta és halandó emberek vóltak, és a' népet chak emberek-ellen óltalmazták, annyíra ſiratták: ki ſirathattya elegendő-képpen a' Kriſtus el-távozását, ki Iſten és ember lévén, az Ördög ellen-is meg-óltalmazhatta-vólna az ő népét? és mint-hogy, Fel-támadáſa-után, a' halál ő-rajta nem uralkodhatott [o], örökké gondgyát viſelhette-vólna?

Valóban nagy ſzűkſége-is vólt az emberi nemzetnek ollyan óltalmazóra: Mert egy-felől, az ember úgy meg erőtelenűlt vólt az Adám vétke-miatt, hogy, nem cha-

A

B

c *Prov.* 14. 13.

b *Luc.* 1. 44.
c *verſ.* 47.

d *Luc.* 2. 10.
e *Matt.* 2. 10.

f *Ioan.* 16. 20.

g *Ioan* 20. 20.
h *Matt.* 28. 8.

C

i *Luc.* 24. 52.

k *Mar.* 16. 19.

D

l 1. *Mach.* 9. 20.

m *verſ.* 23.

n 1. *Mach.* 12. 54.

o *Rom.* 6. 9.

A

a' kemény harczon, a' Fejedelmek- és Hatalmaſságok-ellen, és e' Világi ſetétségek Vezéri-ellen, [p]; de chak a' gyenge chatákon-is, a' teſti kivánſágnak indulati-ellen, gyakorta meg-győzettetik; és, vagy tellyeſséggel fogva vitetik, vagy keményen meg-ſebeſittetik. Más-felől pedig, az elléségnek mind vígyázáſa, 's mind gonoſz ſzándéka nagy; a' mint Dávid jelenti, mondván [q]: *Szóllottak nékem az én ellenségim, és a' kik őrizik-vala a' lelkemet eggyütt-tartottak tanátſot, mondván: Az Iſten el-hadta őtet; kergeſſétek, és fogjatok-meg őtet, mert ninch a' ki meg-mentſe.* de chak az ſinch a' ki biztáſſa, mondván [r]: *Bizzatok, én meg-győztem a' világot*: Ezek így lévén, mindazáltal azt mondom; hogy Urunknak Menybe-menetele, nem bánatot és ſiralmat kiván, hanem örömet és vigaſágot: mivelhogy ő-maga-is azt mondotta; hogy haſznál nékünk hogy el-mennyen.

Ezt hogy meg-értsük, azt kell eſzünkbe vennünk, hogy a' mi tellyes *életünk a' földön, chak vitézkedés* [s]; és azért igen ſzükölködünk erős és bőlch Hadnagy-nélkül, minémű vólt a' Kriſtus: ki *Az erős fegyvereſt-is meg-győzte, minden fegyverit el-vötte a' mellyekben bizott, és a' ragadományit el-oſztotta* [t]. De azt-is meg kell gondolnunk, hogy Kriſtus Urunkat, Iſaias nem chak Erőſnek, hanem *Békeség Fejedelmének*-is nevezte [v]: azért, hogy erős és vitéz harczolása-által, nékünk a' békeséget meg-ſzerzette, és azt meg-is óltalmazza. Az első, táborhoz; a' máſik, várashoz illik: mert a' békeséget harczolva kell meg-nyerni a' mezőn, az ellenséget meg-győzvén; az-után pedig, a' várasban kell meg-óltalmazni jó rend-tartáſſal, az ellenségnek erejét fogyatván. Az-okáért, akár úgy gondolkodgyunk az Anyaſzentegyházról, mint a' Táboroknak el-rendelt ſeregéről [x]; 's akár mint a' hegyen helyheztetett Váraſról [y]: minden-képpen jó gondgyát viſelte a' Kriſtus; mindeneket meg-ſzerzett néki: mert *Fel-menvén a' magaſságba, ajándékokat adott az embereknek* [z]; úgy hogy az ő el-meneteléből, ſemmi kárunk nem következött. A' mi a' Tábor-béli harczoláſt illeti; elégséges fegyvert kéſzített az Anyaſzentegyháznak, midőn az ő Sz. Óldalát, mint gazdag tár-házát, fel-nyittatta; és minden vérét, utólsó chöppig ki-ontván, az Új Teſtamentom Malaſztyát (melly a' *Sacramentom*okban úgy helyheztetett, mint a' drága kenet a' ſzép ſzelenczében,) meg-erőſítette; és azok ezer paiz- és minden fegyver-gyanánt vannak [a].

Hogy pedig ezt, a' világi hadakozásból vött haſonlatoſsággal meg-mutaſſuk: I. Az Anyaſzentegyházban, találunk Hadnagyokat, és Vezéreket, az Egyházi rédnek Szentsége-által. Melyről Sz. Pál igé ſzépé emlekezik: ki, minek-utánna azt mődotta-vólna [b]; hogy *A' Kriſtus fel-menvén a' magaſságba, ajándékokat adott az embereknek*: meg akarván azokat magyarázni, leg-ottan utánnavetette [c]: *Es ő adott némellyeket Apoſtolokat, némellyeket Profétákat, némellyeket pedig Evangeliſtákat, némellyeket pedig Páſztorokat és Doktorokat; a' Szenteknek tellyes-vóltokra, a' ſzolgálatnak munkájára, a' Kriſtus Teſtének épülésére: míg minnyájan el-jusſunk a' Hitnek, és az Iſten Fia iſméretinek eggyeſségére; hogy tekélletes férfiak légyünk, a' Kriſtus meg-állapodott idejének mértéke-ſzerént.* Melly mondáſſal azt jelenti Sz. Pál, hogy azok a' tiſztek, meg-maradnak a' Kriſtus Anyaſzenteg. házában, mind a' világ végéig: és következendő-képpen, hogy nem a' Kriſtus *Eccleſia*jához tartoznak, kik az ő gyülekötetőkben afféle Tiſzt-viſelőket, közbe-vetés-nélkül, a' Kriſtus idéjétől-fogva, nem mutathatnak; ſem a' kik azt tanittyák, hogy az ő gyülekőzetők láthatatlan vólt. Mert, ha e' világon Láthatatlan *Eccleſia* vólna, azoknak a' tiſzteknek helye ſem vólna: mert ſzükség, hogy mind a' Páſztor láſſa a' Juhokat, hogy őrizheſſe; mind a' Juhok láſsák a' Páſztort, hogy tudgyák kihez kelleſsék folyamni; és az Aklot-is, hogy tudgyák hol kelleſsék eledelt és nyugodalmat találni.

D

II. Fel-találly uk a' fő Kapitány jelét; mellyen a' Híveket meg-iſmérhetni. Mert a' Kereſztségnek Szentségében, az ellenség jelét, az Eredendő- és egyéb-féle bűnt-is le-moſſuk, és a' Kriſtus záſzlója-alá írattyuk magunkat; engedelmeſséget fogadunk néki; a' Sátánnak, minden pompáival és chelekedetivel, ellene-mondunk: és el-tőrölhetetlen jelt-is véſzünk magúnkra, melyről meg-iſmértetnénk, ha ſzintén az Őrdőghőz pártolnánk-is. III. Találunk fegyvereket-is; mellyekkel magunkat-is óltalmazzuk, 's az Ellenséget-is kergeſsük. Mert a' Bérmálás Szentségével, a' félénk ember meg-erőſsődik az Őrdög oſtromlása-ellen, a' Hit-által, mellyet a' Bérmálás meg-vaſtagít; úgy hogy, mind a' ſzívben tiſzta és buzgó légyen, mint az olaj hogy tiſzta, fényes, meleg, és által-ható; 's mind a' ſzájban bátorságos a' vallás-tételre, egyebeknek-is oktatására, mint a' *Balſamum*nak meſzſze ki-terjedő jó ſzaga. IV. El-fogyhatatlan éléſt-is találunk; a' Kriſtus Teſtét és Vérét, az Oltári Szentségben: melly Kenyerrel a' ki él, örők élete léſzen [d].

V. Jó Orvoſokat és orvoſságokat-is találunk, a' ſebek gyogyítására, mellyekbe gyakorta esünk: mert a Penitentzia Szétségének ſzolgáltatásával, a' kiknek a' Papok meg-

bochát-

[p] *Eph. 6. 12.*
[q] *Pſ. 70. 10.*
[r] *Ioan. 16. 33*
[s] *Iob. 7. 1.*
[t] *Luc. 11. 22.*
[v] *Iſa. 9. 6.*
[x] *Cant. 6. 3. 9*
[y] *Mat. 5. 14.*
[z] *Eph. 4. 8.*
[a] *Cant. 4. 4.*
[b] *Eph. 4. 8.*
[c] *verſ. 11.*
Ioan. 6. 41
[d] *51. 59.*

bochátsyák bűnöket, meg-vának bochátva [c]. VI. Fizetést-is találúk, bizonyos reménség-által. Mert az Isten nem elégszik azzal, hogy a' kevés múlándó jókkal meg-fizesse; hané, ha vitézűl harczolúnk, örök jutalmat-is ád, *mellyekre nem méltók a' mostani időnek szenvedéssi* [f]. De mivelhogy a' harczoló helyé, olly nagy kinchnek el-vételére alkalmatlanok vagyunk, arról Ados-levelet vészűnk az Utólsó-kenet Szentségében; hogy el-végezvén a' harczot, a' Krisztustól ama' gyönyörűséges ígéket hallyuk [g]: *Örülly jó és hív szolgám, miért-hogy a' kevésben hív vóltál, sokat bizok reád, menny-be az Urad örömébe.* VII. Hogy soha el ne fodgyanak erre a' harczra-valo Vitézek és Hadnagyok, a' Házasság Szentsége-által, új és több emberek szűletnek: és így, az el-rendelt seregheż hasonló Anyaszentegyháznak, mindent meg-szerzett Krisztus Urunk, minek-előtte Menybe menne.

Ha pedig az Anyaszentegyházról úgy gondolkodunk, mint valami jól rendelt Városról, azon Szentségekben hasonló dolgokat találunk: mert a' Testi életre, némelly dolgokat minden emberek kívánnak, ki-ki magán; némellyeket pedig, chak a' Gyülekőzet kőzönséges-képpen. Mindennek egy-általlyában, Három dolog szükséges: a' szűletés, nevekedés, és táplálás: történet-szerént pedig kettő; tudni illik, az orvosság, ha valahogy meg-betegűl, hogy meg ne hallyon: és a' betegség maradékának el-vétele, hogy tellyességgel meg-gyógyúllyon. A' kőzönséges Gyülekőzetnek két dolog szükséges: az atyáknak nemzése, hogy el ne fodgyanak az emberek; és a' tiszt-viselőknek gond-viselése, hogy mindeneket jól rendellyenek. Hasonló-képpen a' Lelki életben, szükséges, Elsőben, a' Szűletés; melly a' Kereszтség-által lészen. Másodszor: A' Nevekedés; melly a' Bérmálástól származik. Harmadszor: A' Táplálás; mellyet az Oltári-szentségben találunk. Negyedszer: Ha ember a' Kereszтség után bűnbe esik, és halálra betegszik, az Orvosság; melly a' Penitentziában találtatik. Ötődszőr: A' Betegség maradékitól-valo meg-menekedés; mellyet az Utólso-kenet szerez. Hatodszor: A' Gyülekekőzetnek kőzönségessen szükséges a' Házasság; hogy sokasodgyanak az emberek az Isten szolgálattyára. Hetedszer: Az Egyházi-szolgák szentelése; hogy Lelki gond-viselők légyenek. Ezek így lévén, semmi okon nem panaszolkodhatunk hogy a' Krisztus Menybe ment. Más-felől pedig, sok Okokból őrvendeznűnk kell azon, nem chak mi-hozzánk-képest, a' mint az Első Predikatzióban megmutattam: hanem az Angyalokhoz-és a' Krisztuskoz-képest-is; a' mint ezennel megmutatom; noha azokból-is haszнúnk következik.

A' mi az Angyalokból-álló Mennyei udvart illeti, méltó vólt hogy Urunk Menybe fel-menne; a' mint egy imillyen példából meg-érthettyük. Ha valamelly Fejedelem, Országát el-hagyván, útra mégyen valami nagy dologért; azt el-végezvén, méltán kívánnya az Ország tőle, hogy Udvarába térjen, és honn lakjék az ő híveinek vígasztalására. Krisztus Urunk, a' Mennyei Udvarból alá-szállott-vólt a' földre, hogy az Emberi nemzetet meg-szabadítaná, és azon magának, 's Attyának Országot rendelne: mellyet mint-hogy véghez vitt, Halálával, és Fel-támadásával, méltán kívánták az Angyalok hogy tulajdon Udvarába térjen, és kívánatos színével vígasztallya őket. Mert, ha az Angyalok méltán kívánnyák, hogy az el-esett Angyalok székei üresen ne maradgyanak, hanem az üdvőzűlendő emberekkel bé-tellyenek: sokkal méltábban kívánhatták, hogy az ő Fejők és Fejedelmők széke, üresen ne maradna: mert sokkal üresebnek tetszik a' Meny-ország, a' Krisztus székének üresége-miatt, hogysem ha az Angyaloknak minden székők üresek vólnának. Mint-hogy azért az Angyaloknak méltó kívánságok a' mái napon bé-tellyesedett, kétség-nélkül nagy örömők vólt azon: kiknek örömén, nékünk-is méltó örvendeznünk. Erről érthettyük a' Sz. Pál mondását [h]: *Fel-ment minden egek-fölibe, hogy mindeneket bé-töltene*; tudni illik, mind az Angyalok üres székeit, 's mind a' magáét; melyről emlekezett az Atya-Isten, mondván [i]: *Ülly az én jobbomra.*

Az Angyaloknak mái örömőket pedig, meg-érthettyük a' Krisztus Szűletése-korvalo örömőkről. Mert, ha örvendeztek, látván hogy az ő Királyok harczra mégyen: sokkal inkább örűltek győzedelmes és dichőséges viszsza-térésén. Akkor, azt írja Szent Lukách [k], hogy, a' nagy örömet-hirdető Angyallal, Mennyei seregnek sokasága vólt. mert a' vitézkedő, és harczra-ménő Fejedelemhez, vitézkedő szolgák illettenek: Most pedig, a' mint ugyan azon Sz. Lukách írja [l], feir ruhában vóltak az Angyalok; melly győzedelemnek és örömnek jele. Midőn két Város- vagy Ország-bélieknek, meg-kell egy-mással harczolni, kőz akaratból minden részről egy-egy Főembert választnak, hogy azok bajt víjanak; és a' ki a' másikon győzedelmet vészen, annak pártya légyen nyertes. Gondold-meg pedig, minémű nagy örömmel fogadgyák

A
[c] Ioan. 20. 23

[f] Rom. 8. 18.

[g] Mat. 25. 21

B

C

D
[h] Eph. 4. 10.

[i] Pſ. 109. 1.

[k] Luc. 2. 13.

[l] Act. 1. 10.

A

a' nyerteſek az ő vitéz és győzedelmes bajnokjokat. Igy olvaſſuk, hogy, midőn az Iſraël fiai képében, Dávid meg-harczolt a' Filiſtæuſok Goliáttyával; és azt meg-győzvén, a' fejét, mint diadalmas bajnok, Jeruſalembe vitte: *ki-mentek eleibe Iſraelnek minden városiból az aſszszony'allatok, énekelvén és tánczolván* örömökben, és díchérvén Dávidot [m].

[m] 1. Reg. 18. 6.

Haſonló-képpen, a'mi édes Üdvözítő Kriſtuſunk, bajt vitt az Ördöggel az egész Emberi nemzetért; hogy azt kemény rabságából ki-mentené: sőt az Angyalokért-is, hogy az ő üres ſzékők bé-telnék: de még az ő mennyei Szent Attyáért-is, hogy mindenektől dichőíttetnék. Győzedelmes lőtt pedig, és diadalmat vőtt az Erős Vitézen: kinek fegyverit-is el-vőtte, hogy az embereknek ne árthatna: és ragadományit-is el-oſztotta az Angyaloknak; kőzikbe állatván a' régi Szent Patriarkákat és Profétákat: kik azon nem kűlőmben *vígadtak* a' Kriſtus-előtt, *mint a' kik vígadnak az aratáskor; a' mint örvendeznek a' győzedelmeſek a' fogott prédának, midőn a' ragadományokat oſztyák* [n]. Régenten ſzántottak-és vetettek-volt az Angyalok, őrizvén az embereket, és minden jóra intvén; de még a'mái napig ſemmit nem arattak-volt, ſem búzát a'Mennyei chűrbe nem takartak: régenten meg-harczoltak-volt a' *Lucifer* pártos Angyalival, és alá-is hánták-volt őket Meny-orſzágból; de abból ſemmi prédájok nem jutott; sőt neminémű-képpen az ő Városok meg-puſztult, és ſok űres ſzékek maradtak benne: de a' mái napon, vígadnak a' Kriſtus-előtt mint az aratáskor; mert a' kiket őriztek, azokat Meny-orſzába viſzik, és mint jeles ragadományokkal az űres ſzékeket bé-tőltik.

[n] Iſa. 9. 3.

B

A' mi pedig Kriſtus Urunkat ő-magát illeti, bizonyára igen illendő volt, hogy Menybe fel-menne, egy-nehány Okból: I. Azért: Mert, a' mint Sz. Tamás jól mondgya [o], a' helynek illendőnek kell lenni a' belé helyheztetett dologhoz. Az-okáért, mint-hogy a' Kriſtus Fel-támadása-után, a'halandó teſt halhatatlanná lőtt, és a'romlandó romolhatatlanná; a' melly helyben pedig mí lakunk, tudni illik, a' főld, nemzésnek és romlásnak helye; a' Meny-orſzág pedig, romolhatatlanságnak helye: nem illett, hogy a' Kriſtus a' főldőn maradna; hanem az kívántatott, hogy fel-menne menyekbe. Hogy-ha Sz. Pál némelly Szent emberekről azt írja [p]; hogy *Nem volt azokra méltó a' világ*: mit mondhatott-vólna a' Szentek Szentéről? Ugy vagyon, hogy a' Kriſtus Teſte igaz emberi teſt volt; de mivelhogy az Iſtenséggel egy ſzemélybe ſzerkeztetett, néminémű-képpen Iſteni teſtnek mondhattyuk. Az-okáért, méltó és illendő volt, hogy minden teſtet, és teremtett-állatott felyűl haladna: mint-hogy az Elementomokban-is, a' fellyeb-valo magasb helyt foglal, az alább-valo alatſonbat. mert a' víz, a' levegő-ég-alá jő; és a' főld, a' víz-alatt feksik. Azért mondgyák a' Filoſofuſok; hogy, ha az Iſten az égből egy darabot alá vetne, az egész természet azon vólna, hogy maga-főlibe emelné: azon-képpen, minden teremtett-állat, az Iſteni Teſtnek alája veti magát, és lába-alatt nyugſzik.

[o] 3. p. q. 57. a. 1.

[p] Hebr. 11. 37

C

II. Illett, hogy a' Kriſtus Menybe menne, mint érdemlett helyre; mivelhogy e' világon igen meg-alázta vólt magát: mert, *A' ki le-ſzállott, ugyan-azon a' ki fel-is ment* [q]. A' chéves kútakban annyíra mégyen-fel a' víz, a' mennyíre előbb alá-viſzik: tahát Urunknak-is annyíra kellett fel-menni, a' mennyíre alá-ſzállott-vólt; a' mint maga-is jelenti, mondván [r]: *Ki-jőttem az Atyától, és e' világra jőttem: iſmég el-hagyom a' világot, és az Atyához megyek.* A' fontos mértékben, a' mennyíre eggyik ſerpenyű alá-ſzall, a' máſik annyíra mégyen-fel: úgy gondolkodhatunk a' moſtani, és a' jővendő élet-felől: mentől álább ſzáll az ember e' moſtani életben, meg-alázván magát, annál fellyebb magaſztaltatik a' más világon. mert méltó, hogy, a' ki e' világon Benóni, az-az, Fájdalom fia vólt, a' más világon, Benjamin, az-az, Jobb-kéz fia légyen. A' ki eggyik Bírótól a' máſikhoz, eggyik Itélő-ſzékről a' máſikra hurczóltatott; méltó, hogy elevéneknek és hóltaknak Itélő-bírájok légyen. A' kinek nevét chúfolták, és káromlották, azt imádgyák, és *minden térd meg-hajolljon néki, az égben és a' főldőn.* A' ki mindeneknek lábok-alatt vólt, és Barabbáſnál-is alább-valónak tartatott, mindenek-főlőtt fel-magaſztaltaſsék; és, a' mint Sz. Pál mondotta [s], a' Kriſtuſt helyhezteſſe az Iſten jobjára mennyekben, minden Fejedelemség- és Hatalmaſság- és Erő- és Uraság- és minden név-főlőtt, melly neveztetik, nem chak e' világon, hanem a' kővetkőzendőben-is, és mindeneket az ő lábai-alá veſſen. Ezt példázta a'Noë Bárkája, melly ſokáig hányattatván a' haboktól, végtére meg-nyugott a' hegyeken [t]: és az Ur Szővetségének ſzekrénye; mellyet midőn el-kaptak vólna a' Filiſtæuſok, és ide 's tova kűldőzték-vólna, végre víſzſza-vitetett Bethsamesbe, az-az, a' Nap házába [u]. és ugyan azon Szekrény, melly, noha ſok ideig chak Sátorokban lakott, mindazáltal végre Salomonnak ſzép és dichőséges Templomába helyheztetett, nagy vígaſsággal [x].

[q] Eph. 4. 10.

[r] Ioan. 16. 28.

D

[s] Eph. 1. 20. 21.

[t] Gen. 8. 4.

[u] 1. Reg. 6. 4.

[x] 3. Reg. 8. 6.

Az-okáért méltó, hogy mí-is örvendezzünk a' Kriſtuſnak örömén és dichőségén.

A

Ha azt hallanád, hogy az egéſz világ a'Kriſtus Hitire tért, és ſenki többé el nem kárhozik, nem örvendeznél-e rajta? Sokkal nagyobb örömödnek kell a' Kriſtus dichőségén lenni: mert inkább tartozol őtet ſzeretni, hogy-ſem az egéſz világot: sőt inkább kell a' Kriſtus dichőségén örűlnöd, hogy-ſem a' magad üdvőſségén, ha ſzintén bizonyoſſan meg-értenéd-is az Iſten jelentéséből, hogy el nem kárhozol: mert magadnál-is inkább kell az Iſtent ſzeretned. Hallyad mint örvendeznek a' Mennyei Szentek a' Bárány dichőségén, a' magok dichőségőkről ingyen ſem emlekezvén: *Méltó a' Bárány a' ki meg-őletett, hogy erőt, és Iſtenséget, és bőlcheséget, és erőſséget, és tiſzteletet, és dichőséget, és áldáſt vegyen.* Nékünk-is azért azt kell mivelnünk, és mondanunk; a' mit mingyárt utánna vét Sz. János [b]: *Es minden teremtett-állatot, melly Menyben vagyon, és a' föld fölött, és a' föld alatt, és a' mellyek a' tengerben vannak, és a' mellyek ő-benne, minnyájokat hallám mondani: A' Királyi ſzékben ülőnek, és a' Báránynak áldás, és tiſztelet, és dichőség, és hatalom örökkön örökké: és a' négy Lelkes-állatok mondának: Amen.*

a Apoc. 5. 12.

b verſ. 13.

II. RESZE.

B

Ezekígy lévén, nem ok-nélkől mondhattyuk, hogy Urunk Menybe-menetelének ideje-is, örömet és vigaságot kíván. Mert egéſz eſztendőben, leg-győnyörűſégesb idő a' Pünkőſd-hava: melybé leg-gyakrabbá eſik; mert harmincz-őt napokon eshetik: mellyek-közzől, Pünkőſd-havának harmincz-egy napja vagyon; Sz. Györgyhavának, egy, az utólsó: Sz. Iván-havának, a' három első. Méltó volt pedig, és illendő, hogy Urunk olly időben menne Mennyekbe, melyben, minden kertek és mezők, hegyek és erdők, tellyeſek külömb-külömb-féle ſzép virágokkal, és fő-képpen a' győnyörűſéges Rózákkal. Mellyekhez igen haſonló volt a' Kriſtus, Menybe-menetelekor, tudni illik, feír, és piros: feír, a' halhatatlanſágnak dichőséges és fényes paláſtyáért, mellyel a' halálnak minden ſetétes homályoſságát el-kergette; piros, az ő drágalátos ſzent sebeinek helyeiért, mellyeket a' mi ſzeretetünkért, és haſznunkért, megtartott, és Meny-országba vitt, hogy az ő ſzent Attyának bé-mutatná.

Ez a' ſzép Róża, a' tőviſek-közzől ſzármazott: mert a' Kriſtuſnak mái dichőſége, az ő ſzenvedéſiből, és, a' többi-közőtt, a' tőviſſes Koronából eredett: mert *Megalázta magát mind halálig, a' Kereſztnek halálá-ig pedig: annak-okáért az Iſten-is fel-magaſztalta őtet* [a]. Ez a' Róża, az egéſségeſeket győnyörködteti, a' betegeket vídámittya: mert a' Kriſtus, az ő Menybe-menetelével, az igazaknak reménséget, a' bűnősöknek orvoſságot ſzerzett: mind a' ſzent Angyalokat örvendeztette, 's mind a' gyarló embereket meg-erősítette; hogy a' munkának és fáradságnak el-ſzenvedéſe-által, a' Mennyei hazájokba ſietnének. E' Rózából, a' jó méhek édes mézet, a' gonoſz pókok ártalmas mérget ſzopnak: mert a' Kriſtuſnak, mind élete 's mind halála, mind Fel-támadáſa 's mind Menybe-menetele, a' válaſztottaknak bóldogságokra és üdvőſségőkre vagyon, a' meg-általkodott hamis bűnősöknek pedig kárhozattyokra és veſzedelmőkre. Ez a' Róża, melly elsőben kichiny és ſzoros bimbóban volt foglalva, az-után pedig ki-nyilatkozott, leveleit ſzépen ki-terjeſztette, jó illattyát meſſze ereſztette: mert a' Kriſtus, elsőben, neminémű-képpen bé volt rekeſztve, az ő Szent Annyának tiſzta ſzűz méhében; az iſtállónak jáſzolában; Zsidó-országnak tartományában; Jóſefnek koporsójában: de Menybe menetele-után, a' ſzéles világon predikáltatik, tanitáſa és példa adáſa minden helyeken hirdettetik: és a' kiknek Urunk az-előtt azt mondotta [b], *A' Pogányok útára ne mennyetek*: a' mái napon azt mondgya [c]: *El-menvén az egéſz világra, predikállyatok az Evangéliomot minden teremtett-állatnak*: és a' kik az-előtt ajtó bé-téve egy házba ſzorúltak *a' Zsidóktól-való féltekben* [d], Urunknak Menybe-menetele-után mindenőtt predikállottak [e]; és *Minden földre ki-ment az ő zengéſők, és a' föld kerekſéginek határira az ő igéjők* [f]. Ez a' Róża, eredete-ſzerént Mennyei volt; de a' mi haſznunkra, a' földre plantáltatott: ma pedig viſzſza-tért hazájába, hogy minket-is e' világnak ſovány kertéből a' Mennyei Paradichomba plantállyon, a' hol véle-eggyőtt őrőkké vígadgyunk.

a Phil. 2. 8.

C

*Ulyſſes*ről úgy ír *Homérus*, mint a' bőlch embernek eleven példajáról: kiről, a' többi-közőtt azt olvaſſuk, hogy főlőtte-igen ſzerette Hazáját; és azt kívánta, hogy, ha ſzintén oda nem mehetne, otran chak távól láthatná annak főſtit. és abból vőtte *Lucianus* ama' példa beſzédet: Hazánknak füſti, fényesb minden tűz fényeſségénél. Jóllehet az *Ulyſſes* hazája, nem Roma volt, e' világnak feje, és a' fő Birodalomnak ſzéke; ſem Athénas a' Görögők dichősége, mind a' tudományért, 's mind a' vitézkedésért;

D

b Matt. 10. 5.
c Mar. 16. 16.
d Ioan. 20. 19
e Mar. 16. 20
f Pſa. 18. 5. Rom. 10. 18.

mert

A

mert mind a'kettőnek bőlch Iskolája vólt: hanem *Ithaka*, egy tengerben-valo kő-ſziklán építtetett váraska; melly távúl chak egy gólya-fészeknek tetszett. Mit mondgyunk tahát a'Kriſtus hazájáról; melly nē Roma, vagy Athénas, hanem a'magas Meny-országh, az Atya-Iſtennek kebele és jobja, melyben minden jó meg-vagyon, és melytől minden gonoſz távúl vagyon? Nem méltán kívánhatta-e azt a' Kriſtus; kiről azt jövendőlte

g Iſa. 7. 15. Iſaias g, hogy *A' gonoſzt meg tudgya vetni, a' jót pedig válaſztani?* Itt a' földön ha éhség

h Pſ. 16. 15. vagyon, amott ninchen; és azért mondotta Dávid h: *Meg-elégſzem mikor meg-jelenik a'te dichőſéged.* Itt ha nyomoruság vagyon, amott merő gyönyörűség vagyon; a' mint

i Pſ. 35. 9. Dávid jelenti, mondván i: *A'te gyönyörűſéged patukából itatod őket.* Itt ha fogság és tömlőcz vagyon, amott ninchen: mert *Az Ieruſalem, melly oda-fel vagyon, ſzabados* k.

k Gal. 4. 26. l Pſ. 111. 3. Itt ha ſzegénység vagyon, amott ninchen: hanem *Dichőség és gazdagság* l *vagyon az Ur házában:* sőt az a' Város, *Tiſzta arany* m. Itt ha kiáltások, és Iſteni káromlások vannak,

m Apoc. 21. 18. amott ninchenek: mert *Vigaságnak és ſzabaduláſnak ſzava vagyon az Igazak hajlékában* n.

n Pſ. 117. 15 o Apoc. 21. 27. Végezetre, itt ha ándokság vagyon, amott ninchen: mert *Nem mégyen abba a' Városba ſemmi meg-ferteztetett, vagy utálatoſságot chelekedő* o. *Bóldogok azért, a' kik a' te házadban laknak Uram* p.

B

p Pſ. 83. 5. Kérdené valaki: A' Meny-országh, nem Hazánk-e nékünk-is? Felelet: Igen-is: sőt Anyánk-is, a' mint Sz. Pál mondgya q: Ki nyilván mondgya r; hogy *Ninch itt maradandó váraſunk, hanem jövendőt keresünk.* E' Világ nem mi Hazánk, hanem az oktalan-állatoké; és azért, a' levegő eget a' madarak lakják, a' vizet a' halak, a' földet a' vadak: a' mi Hazánk pedig jobb és nemesb, a' Meny-országh. de mi olly eſztelenek vagyunk, hogy arról el-feletkezvén, mint az oktalan-állatok a' földön heverünk.

q Gal. 4. 26. r Hebr. 13. 14 A' hová ment Fejünk és Hadnagyunk, nékünk-is oda kellene igyekeznünk, és ſietnünk. és ha külömbet chelekeſzünk, fejünkön telik a' Dávid mondáſa s: *Az ember midőn tiſzteletben válna, nem értette; haſonlíttatott az eſztelen barmokhoz, és haſonló lőtt azokhoz:* ki a' Mennyei Hazáját meg-útálván, az oktalan-állatok iſtállóját válaſztotta lakó-helyének.

s Pſ. 48. 21.

III. RE'SZE.

C

Kérdené még-is valaki: Mi módon mondgya a' mái Evangeliomban Szent Márk, és egyébűtt-is a' Szent Irás, hogy Kriſtus Urunk az Iſtennek jobján űl? Ezt a'kérdéſt, Sz. *Cyrillus* meg-fejthetetlennek ítélte t: és bizonyos, hogy abból a' mondáſból ſok kérdéſek támadhatnak, mellyek a' ſerény és bőlch elméket-is meg-fáraſzthattyák. De hogy mi rővideden meg-felellyünk a'kérdéſre,

t Cæſar. 14.

Elsőben; Azt kell meg tudnunk, Mi légyen az Űlés. Mert nem ítélem hogy a' Kriſtus űlését, tulajdon-képpen és bőtű-ſzerént kelleſsék érteni a' teſtnek bizonyos állapattyáról: mert, ha arra kellene nézni, talám inkább mondhatnók, hogy a' Kriſtus az Iſtennek jobja-felől áll, a' mint Sz. István látta u: fő-képpen holott az Állás, erőt, és természet-ſzerént-valo állapatot jelent; az Űlés pedig és Fekűvés, gyakorta erőtlenségnek és fáradságnak jele. mivelhogy közönségeſſen nem űlünk, sem fekſzünk, hanem-ha a' ſzükség kénſzerít. Az-okáért, el-hagyván az *Antropomorphiták* bolond Eretnekségét, kik az Iſtennek valoságos teſtet tulajdonítottak; és azt mondották, hogy a' Kriſtus teſt-ſzerént űl az Iſtennek jobja-felől: Sz. Agoſton x, és Arany-ſzáju Sz. János y, azt mondgyák; hogy az Iſtennek Jobja-felől űlni, annyit tészen, mint a' Mennyei boldogságban lakni; a' mint a' Mennyei Szentek-is az Iſtennek jobja-felől űlnek.

u Act. 7. 56.

x De Fide & Symbolo. ca. 7.

D

y Hom. 1. in Symbolum.

De ez, úgy tetszik, hogy nem elég: mert midőn az Irás azt mondgya, hogy a' Kriſtus az Iſtennek Jobja-felől űl, kétség-nélkűl valamit többet tulajdonít néki, hogy ſem közönséges-képpen a' Szenteknek. Az-okáért, az én ítéletem-ſzerént, Sz. Pál meg-magyarázta mi légyen a' Kriſtuſnak Menyben-valo űléſe. Mert, a' mit Dávid az Atya-Iſten képében mondott a' Kriſtuſról x; *Űlly az én jobbomra, míg az ellenségidet ſámollyá teſzem a' te lábaidnak*: azt Sz. Pál imigyen fejezte-ki a: *Országolni kell néki, míg minden ellenségit a' lábai-alá tegye.* Az-okáért, a' Kriſtus űléſe, az ő országlása, és az Anya-ſzentegyháznak igazgatása; a' mint ſzoktuk mondani, hogy moſt a' Második *Ferdinand* Cháſzár Béchben űl. Annak-előtte; azt-is alítom, hogy a' Kriſtus űléſe, nyugodalmat-is jelent, és békeséges országlást. Mint-ha azzal azt jelentené az Irás, hogy ez világon-valo életének, hoſszú és kemény fáradsága-után, a' vitézkedés-, és ſzenvedés-után, úgy meg-nyugodott, és békeségben űlt, mint a' Király ſzokott űlni az ő ſzékében, midőn minden-felől chendeſségben vagyon. Ezt jelenti az Irás, midőn a'

x Pſ. 109. 1. a 1 Cor. 15. 25.

Kriſtus

Kriſtus ſzenvedéſe-és fáradsága-után, Üléſről emlekezik; mint mikor Urunk azt mondotta [b]: *Meg-láttyátok az ember Fiát ülni az Iſten erejének jobján.* Es Sz. Pál [c]: *Nézvén a' Hitnek el-kezdőjére, és el-végezőjére a' JESUSRA, ki eleibe-vévén az őrömet, el-ſzenvedte a' Kereſztet, meg-vetvén a' gyalázatot, és az Iſten ſzékinek jobjára ült.* Innét mondgya Sz. Ambrús [d]: A' mi ſzokáſunk-ſzerént azt kínállyuk üléſſel, a' ki valámi dolgot el-végezvén, és győzedelmeſſen meg-térvén, tiſzteletnek-okáért meg-érdemli hogy leüllyön. Azon-képpen az ember Kriſtus-is, az ő Szenvedésével és Halálával az Ördögöt meg-győzvén, Fel-támadásával a' poklot fel-törvén, úgy-mint el-végezvén dolgát, győzedelmeſſen ment Mennyekbe; és úgy mondotta néki az Attya; *Ülly az én jobbom-felől.* Es ez elég légyen az Üléſről.

Máſodſzor: Annak kell végére mennünk, Mi légyen az Iſtennek Jobja. Bizonyos dolog, hogy az Iſtennek, valoságos-képpen, ſem jobja, ſem ballya ninchen; hanem mindenütt éppen jelen vagyon. azért azt, nem bőtű-ſzerént, hanem haſonlatoſság-képpen kell érteni. De mi módon? Az *Arianus*ok, a' mint Sz. *Baſilius* irja [e], azt mondották; hogy az, a' Kriſtuſnak a' teremtett-állatok-közőtt, leg-főbb és elsőbb helyét jelenti. De az nem elég: mert Sz. Pál, abból bizonyíttya a' Kriſtuſt fellyebb-valónak lenni minden teremtett-állatnál, mondván [f]: *Kinek mondotta valaha az Angyalok-közzül, Ülly az én jobbom-felől?* Az-okáért, a' Sz. Atyák azt, Egyenlő tiſztelletért, méltoságért, és hatalmaſságért véſzik, és minden egyéb dolgokban-valo egyenlőségért.

De mondaná valaki: Ha a' Kriſtuſról, úgy mint Iſtenről ſzóllunk, az Iſtennek Jobján ült; az-az, haſonló vólt az Iſtenhez, minek-előtte teſtével Menybe ment-is: ha pedig úgy mint Emberről ſzóllunk, Menybe-menetele-után ſem ül az Iſten Jobján; mert nem lehet haſonló az Iſtenhez. Ha azt mondgyuk, hogy a' Kriſtus emberségeſzerént lőtt haſonlóvá az Iſtenhez, azért, hogy az Iſtenséggel egy ſzemélybe ſzerkeztetett: az nem Menybe-menetelekor lőtt, hanem ſokkal az-előtt, mikor az Ige teſté lőtt, mikor az Iſten emberi teſtet vőtt magára.

Erre némellyek azt felelik; hogy Iſtensége-ſzerént ül a' Kriſtus az Attyának Jobján: némellyek pedig, hogy Embersége-ſzerént: némellyek, mind két-képpen, és nékem-is az tetſzik igazbnak, ha a' dolgot jól meg-értyük. Mert, mint-hogy az Ülés tulajdona a' teſtnek, a' Kriſtushoz Embersége-ſzerént illik, nem hogy valóságoſſan ülne, hanem hogy, a' mint mondám, az a' haſonlatoſság a' melly-ſzerént ülni mondatik, a' teſttől vétetik. Es mint-hogy a' Jobb kéz-felől-valo ülés, egyenlőséget jelent, melly az Iſtenségért vagyon, ugyan azért léſzen a' Jobb kéz-felől-valo ülés-is. Az-okáért, az Emberi terméſzetből ſzármazik, hogy a' Kriſtus ülni mondatik; az Iſteni terméſzetből pedig, hogy Jobb kéz-felől mondatik ülni. Noha pedig Menybe-menetele-előtt-is, az Emberi terméſzet, az Iſtenséggel-valo egybe-ſzerkeztetésért, haſonló vólt az Iſtenséghez; mindazáltal, nem mondatott az Attyának Jobján ülni; mert a' Kriſtus nem akarta, hogy az ő Emberi terméſzete, tellyeſséggel és tekélleteſſen meg-dichőíttetnék Fel-támadása- és Menybe-menetele-előtt. Es noha Iſtensége-ſzerént, egyenlő dichőségben vólt az Attyával, mindazáltal azt kűlső-képpen nem nyilván mutatta, mivelhogy ollyan vólt mint *a' féreg, és nem ember* [g]: és még a' ſzolgai ábrázatot viſelte [h], munkálkodván, ſzenvedvén, és harczolván; melly dologhoz nem illik az ülés. Azért mondotta *Veſpaſianus* Cháſzár, a' mint *Dio Caſſius* irja, hogy a' Hadnagynak fenn álva kell meg-halni, az-az, harczolva. De a' harcz- és győzedelem-után méltó ülni: ül azért az, a' ki diadalmat vévén, békeségeſſen országol.

Mondaná még-is valaki: Ha a' Kriſtus az Attyának jobján ül, az Attya ő-néki bal-felől léſzen, és úgy nagyobb méltoságban léſzen az Attyánál, mivelhogy a' Jobb kéz bőchűlletesb a' balnál. Erre némellyek, *Antonius Nebriſſenſis*el [i], azt felelik; I. Hogy régenten bőchűlletesbnek tartották a' bal-felől-valo járáſt. De az nem ſzintén bizonyos, fő-képpen az Irás ſzokáſa-ſzerént. II. Némellyek azt mondgyák; hogy, noha egyenlő a' Fiú az Attyával, mindazáltal, mivel a' Fiú téſzen ítéletet láthatandóképpen, az-ſzerént kivált-képpen-valo méltósága vagyon. III. Némellyek azt mondgyák; hogy a' Fiú, nem az Attyához-képeſt mondatik Jobb kéz-felől lenni, mivelhogy az Atya középben vagyon, úgy-mint bőchűlletesb helyen; hanem a' Sz. Lélekhez-képeſt, ki a' Fiútól-is ſzármazik. De az nem a' méltóságnak rendi, hanem a' ſzármazáſnak: mert az Atya azért mondatik a' Sz. Háromság-béli ſzemélyek-közőtt elsőnek, hogy ſenkitől nem ſzármazik; a' Fiú máſodiknak, mert chak az Atyától ſzármazik; a' Sz. Lélek harmadiknak, mert az Atyától és a' Fiútól ſzármazik. ninch-is egyéb rend a' Három ſzemély-közőtt, kik mindenben egyenlők. IV. Némellyek azt

mondgyák;

A
[b] Mat. 26. 64
[c] Hebr. 12. 2.
[d] Serm. 60.
[e] Lib. de Spirit. to 3. cap. 6.
B
[f] Hebr. 1. 13.
C
[g] Pſ. 21. 7.
[h] Phil. 2. 7.
D
[i] In Annot. ad 50. Scriptura loca cap. 33.

mondgyák; hogy a'Kriſtus egyedűl mondatik az Atyának Jobján ülni: mert ő-hozzája-képeſt, minden Stentek bal-felől vannak; kiket minden-képpen meg-előz, és felyűl halad. V. Egy-általlyában azt mondhattyuk; hogy az Atyának Jobján ül a'Kriſtus: mert Iſtensége-ſzerént, egyenlő méltosága vagyon; Embersége-ſzerént pedig, az Iſten-után mindeneket meg-előz; mert az Iſten bővségesben közlötte véle minden-
k *Eph.* 1. 21. javait [k]. Es mint-hogy az Irás, az emberek módgya-ſzerént ſzokott ſzóllani, így legmagyarábban ſzóllott: és mí-is úgy ſzóllanánk, ha a'Kriſtusnak felyűl-haladó méltoságát akarnók jelenteni a'teremtett állatokhoz-képeſt, vagy az Attyával-valo egyenlő dichőségét. Így midőn Betsabée a'fiához Salomonhoz ment, a'Király felkőlt, eleibe menvén
l 3. *Reg.* 2. 19 [l]; *Es imádta őtet, és le-ült az ő Királyi ſzékébe: és Királyi ſzék tétetett a'Király annyának-is, ki az ő jobjára ült*; az-az, a'Királyhoz közel, vagy a'Király-
m *Pſ.* 44. 10. mellé: jelentvén azzal a'Király, hogy véle közli birodalmának helyét és böchülletit. Haſonló-képpen mondgya Dávid az Anyaſzentegyházról [m]; hogy mint Királyné a'
B Királynak Jobb-keze-felől állott, az-az, leg-közelebb, és leg-böchülletesb helyen. Mellyekből ki-tetſzik, hogy a'Királyi ſzék, az-az, a'leg-böchülletesb hely, a'Királyé: a'Király annyának pedig, vagy Jegyesének, ſzéket téſznek a'Király Jobb-keze-felől, úgy-mint leg-böchülletesb helyen a'Király helye-után.

Mind ezekből ki-tetſzik, hogy Kriſtus Urunk az ő Menybe-menetelével, nagy okot adott nékünk az őrvendezésre: mert jele az, hogy minden fáradságát el-végezte, és munkájának jútalmát-is vötte. Nem-is kell attól félnünk, hogy a'méltóság és
Honores mutant mores. dichőség erkőlchét meg-változtatta-légyen: mert ſzintén olly jó akarattal vagyon-most-is hozzánk, mint az-előtt volt; és nem külömben viſeli gondúnkat, forgattya-
n *Gen.* 40. 23 ügyűnket, keresi elő-menetelűnket. Attól ſem kell tartanunk, hogy távúl lévén tőlünk, és ſzerenchéſſen lévén dolga, el-feletkezzék rólunk; mint a'Farao Pohárnakja az ő magyarázójáról [n]: mert ninch ő-benne helye a'feledékenységnek. De ha vólna-is, olly emlekeztető jelt vitt-fel magával, hogy ſemmi-képpen ki nem eshetik el-
o *Iſa.* 49. 15. 16. méjéből. Es arról érthettyük, a'mit a'Prophétánál mondott [o]: *Vallyon el-feletkezhetik-é az aſzſzony az ő magzattyáról, hogy ne könyörűljön az ő méhe fián? és, hogy-ha az el-feletkezik-is, de én el nem feletkezem rólad: imé az én kezeimre fel-írtalak téged*: nem toll-
C pennával, hanem vas-ſzegekkel; nem téntával, hanem mély ſebekkel. mellyeknek jeleit meg-tartotta. Es a'mint-hogy a'kezeiről, mellyek ſzűntelen ſzemei-előtt forganak, el nem feletkezhetik; úgy azokról ſem, a'kiknek jele azokon el-törölhetetlenül marad: mert mindenkor ſzeme-előtt forog, hogy azokat a'ſebeket érettünk ſzenvedte: és hogy annyi munkája és ſzenvedéſe heában ne légyen, ſzűntelen felőlünk gondolkodik, és eſedezik érettünk.

p *Exo.* 28. 29 Ezt példázta a'Fő-pap [p]: ki a'mellyén hordozta az Iſraël fiainak nevőket, mikor bé-ment a'Szent-helyre, őrők emlekezetűl az Ur-előtt, és úgy módatott hordozni az
q *Hebr.* 9. 11 Iſraël fiainak ítéletit. A'Fő-pap, a'mint Sz. Pál jelenti, a'Kriſtuſt példázta [q]; a'Szent-hely, a'Meny-országot; az Iſraël fiai, a'Híveket. A'mí Fő-papunk pedig, az óldalán és egyébűtt-valo Sebeinek helyeit hordozza, a'Hívek nevei-gyanánt, mivelhogy haſznoſsan chak azokért ſzenvedte a'Sebeket. Azt pedig őrők emlekezetűl ehelekeſzi az Ur-előtt: mert, a'mint-hogy ő arról el nem feletkezik, úgy meg ſem ſzűnik mutogatni az ő Szent Attyának: hogy akképpen, a'kemény ítéletet, mellyet bűneinkért
r *Iſa.* 53. 6. érdemlenénk, irgalmaſságra fordíttſa. Mint-ha azt mondaná az ő Mennyei Szent-Attyának: Túdom Atyám, michoda ítéletet és büntetéſt érdemlene az ember a'bűnért; de te-is tudod Atyám, hogy azt az ítéletet én-magamra vőttem, és minden-adóſságokat meg-fizettem, mivelhogy én-reám tötted minnyájok hámiſságát [r], és
D a'te néped bűneiért vertél-meg engem: az-okáért, már őket ne verjed, ſe ítéllyed, hanem tekints az én elég-tételemre, és azért vedd kegyelmeſségedbe.

Ébredgyünk-fel azért Kereſztyének; és jó reménségünk lévén, azon igyekezzűnk, hogy, a'hová ment a'mí Fejünk és Hadnagyunk, nékünk útat mutatván, és
s *In Meditat.* nyitván, mí-is oda juſsunk. Mondgyuk azt Szent Agoſtonnal [s]: A'hol az én Teſtem orſzágol, hiſzem hogy én-is ott orſzáglok: a'hol az én Vérem uralkodik, ott reménllem hogy dichőséges léſzek. és ha az én bűneim akadékot ſzereznek, a'terméſzetbéli társaság ki nem rekeſzt. Nem ok-nélkől ment Mennyekbe, hanem *hogy mindeneket bé-töltene*
t *Eph.* 4. 10. [t]: az-az, a'mint Arany-ſzájú Sz. János mondgya, a'miket ő-felőle a'Próféták jövendőltek; mellyek-közőtt, az ő e'világon-valo dolgaihoz-képeſt, utólſó vólt a'Menybe-menetel: vagy, a'mint Sz. Tamás mondgya; hogy el-végezné ſzárándokságát, és a'mí üdvőſségünk dolgát, melynek vége a'Kriſtus Menybe-menetelével-ünk-eggyütt: a'vagy, a'mint Sz. Ambrús mondgya; hogy nékünk helyt ſzerezne,

és az oda-menetelre elégséges eszközöket küldené. Mellyekkel ha jól élünk, a' Krisztus Vérének hasznát érezzük; és Menybe fel-menvén, azért őtet örökkön örökké áldgyuk, és magasztallyuk: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten, az ő Szent Fiáért. Amen.

HARMADIK PREDIKATZIO.

AZkik valami nagy tisztre, vágy méltóságra mennek, leg-ottán azon igyekeznek, hogy attyokfiait és barátit jobb állapatra vigyék, és valami jó tisztet szerezzenek nékik. melly dolog vétek-nélkül lehetne, ha az okosságot a' testi indúlat meg nem előzné, vagy az igasságot a' személy-válogatás el nem nyomná. Mert kétség-nélkül, természet-szerént akárki-is többet hihet az atyafinak, hogy-sem az idegennek; és többet bízhat reá, és azért nagyobb állapatot-is szerezhet néki. Tudta ezt Farao, és azért mondotta Jósefnek, kit maga-után fő Fejedelemmé tött-vólt Egyiptuson [a]: *A' te atyádfiai jöttek hozzád. Egyiptus földe előtted vagyon, leg-jobb helyen laktassad őket, és Gessen földét nékik adgyad. Hogy-ha ismérsz közöttök erény férfiakat lenni, rendeld azokat barmaim gond-viselőivé.* mellyet, a' mint *Iosephus* és *Philo* írják, meg-is chelekedett Jósef. A' hol látod, hogy Farao meg-engedi Jósefnek, hogy az attyafiaikozzúl válasszon gond-viselőket; chak hogy erények légyenek, az-az, szorgalmatosok és okosok. Hasonló dolgot találunk a' mái szent historiában. A' Krisztus, ki minket véghetetlen irgalmasságából, *Attyafiainak* mondott [b], nagy méltóságra ment, mert *Minden hatalom néki adatott* [c]; és, *Menybe menvén, az Attyának jobján ül* [d]: az-okáért azon igyekezett, hogy minket-is nagy állapatra vinne; és *fel-menvén a' magasságba, ajándékokat adott az embereknek* [e]; az-az, nagy tiszteket osztogatott: és némellyeket Apostolokká, Prófétákká, Evangelistákká, Pásztorokká, és Doktorokká tött; mivelhogy az ő Attya házában-is sok lakó-helyek vannak [f], a' rendek- és érdemek-szerént. Midőn pedig minden helyeket meg-szerez és el-készít, ismég el-jő, és magához vészen minket; hogy a' hol ő vagyon, mi-is ott legyünk. Ezt el-hívén a' Tanítványok, Urunknak el-menetelén nem bánkodtak, hanem inkább örvendeztek, és viszsza-tértek Jerusalembe nagy örömmel [g]. Melly örömben hogy mi-is részesek lehessünk, a' mái napon lött dolgokról szóllok, lelki tanuságokat keresvén azokban, életünknek meg-jobbítására.

I. Szóllok a' dorgálásnak el-szenvedéséről.
II. A Krisztus Menybe-menetelének helyéről, és idejéről.
III. A' módgyáról és a' személyekről a' kik jelen vóltak.

ELSŐ RESZE.

KRisztus Urunk, az ő dicsőséges Fel-támadása-után, és chodálatos Menybe-menetele előtt, negyven napig maradott a' földön, *meg-jelenvén a' Tanítványinak, és szólván nékik az Isten országáról* [h]: azért, kétség-nélkül, hogy vígasztalná őket, a' szomoruságért, melly el-fogta-vólt szívöket, a' Krisztus szenvedése- és halála-kor: és meg-erősítené a' Hitben; a botránkozásért, mellyet ugyan-azon okból szenvedtek-vólt: és meg-tanítaná azokra, a' miket hirdetniek és predikállaniok kellene az egész világon. De nem chak azt chelekedte; hanem, ugyan-azon idő-alatt, gyakorta meg-is dorgálta őket, külömb-külömb okokból: úgy-mint, az Emausba ménő két Tanítványt, kiknek azt mondotta [i]: *Oh balgatagok, és késedelmes-szívűek, mind azoknak el-hitelére, a' miket a' Próféták szóllottak.* Tamást, kinek azt mondotta [k]: *Ne légy hitlen, hanem hív.* Mind-eggyütt a' Tanítványokat; kiknek azt mondotta [l]: *Miért háborodtatok-meg? és gondolatok mennek fel a' ti szívetekbe? Lássátok kezeimet és lábaimat, mert ennen-magam vagyok: tapogassátok-meg, és lássátok, mert a' léleknek húsa és chontyai ninchenek, a' mint láttyátok hogy nékem vagyon.* Végezetre, a' mái Evangeliomban, a' Tizen-egy Apostolnak meg-jelent, és *szemőkre hánta hitlenségőket, és szívőknek keménységét* [m].

Ennek okát ha ki én-tőlem kérdené, azt felelném; hogy azzal, az igáz Lelki-pásztornak tisztit akarta jelenteni: kinek hívatallya nẽ chak az, hogy vígasztallya, és oktassa Juhait, hanem hogy meg-is dorgállya, a' hol a' szükség kívánnya. Igy parancholta Sz. Pál Timótheusnak [n]; hogy *A' vétkezőket mindenek-előtt meg-fedgye, hogy egyebeknek-is félelmök légyen:*

A

légyen: és Titusnak-is [o] hasonlót parancholt. Az-okáért a' Tanítók, ne ítéllyék hogy tiszt-ökben híven el-járnak, ha mindenkor chak a' vígasztalás olajával kenegetik a' setétségben-eket, ha a' dorgálásnak chipő borával-is nem éntőzik. Bizony, ha Urunk kőzönségessen kötelezte a' Híveket a' meg-dorgálásra [p]: sokkal inkább a' Lelki Tanitókat és Pásztorokat, hogy meg-fedgyék a' gonosz Halgatókat, és lézzegő Juhokat. Aranyszáju Sz. János azt írja [q]; hogy, miképpé a' Lélek jobb a' testnél; azon-képpen, nagyobb jutalomra méltók azok, kik intéssel igaz útra vezetik a' resteket, meg-mutatván nékik az Istenes Jószágos chelekedeteknek jó illattyát, és a' vétkeknek dohosságát; hogy-sem a' kik a' szűkölkődőknek pénzt és költséget adnak. Az-okáért, mint-hogy a' testi Alamizsnáról azt mondgya Szent Ambrús; Ha a' szűkölkődőt nem táplálad, meg-ölted: a' lelki Alamizsnáról-is azt mondhattyuk: Ha felebarátodat a' bűnért meg nem dorgáltad, a' gonoságban meg-vastagítottad, és meg-ölted. Szépen ír erről a' Pogány Filósofus Séneca [r]: *Amici vitia si feras, facis tua*; Ha a' felebarátod vétkét el-tűrőd, tieddé tészed. Es azon-nevű Poëta-is [s]: *Qui non vetat peccare cùm posit, jubet*; A' ki nem tiltya a' vétket, mikor tilthatná, parancholla: mert azt mutattya hogy javallya.

B

A' mint Kristustól a' Tanítók a' dorgáláſt, azon-képpen a' Halgatók az Apostoloktól tanúllyák-meg a' dorgálásnak békével-valo el-szenvedését: kik Urunknak nem chak lágy intését, de kemény dorgálását-is jó néven vőtték, őrőmest halgatták, és semmi idegenséget azért nem mutattak. Es méltán: mert *A' ki gyűlöli a' dorgálásokat, meg-hal* [t]. Melyről jeles példánk vagyon az Írásban: Mert, midőn Amasias Királyt, az Isten embere meg-feddette-vólna a' bálványozásért, és a' Király azt gonosz néven vévén, azt mondotta-vólna néki [u]; *A' Király tanátsa vagy-e? szűnnyél-meg, hogy meg ne őllyelek téged*: el-menvén a' Próféta tőle, azt felelte néki: *Tudom, hogy el-gondolta az Isten hogy meg-őllyön téged, hogy ím e' gonoszt mivelted, és annak-fölötte nem engedtél tanátsomnak*. Innét mondotta Salomon [x]: *Az ember a' ki a' dorgáláſt kemény nyakkal meg-veti, hirtelen veszedelem jő reá, és őtet nem követi az egészség*. De a' ki őrőmest halgattya, azt bizonyos egészség követi; a' mint a' Dávid példája nyilván meg-mutatta: ki, midőn Nátán Próféta dorgálását jó néven vévén, magát meg-alázta-, és vétkét meg-vallotta-vólna, mondván [y]; *Vétkeztem*: leg-ottan meg-gyógyúlt. mert a' Próféta azt mondotta néki: *Az Ur-is el-vőtte vétkedet: meg nem halsz*. Illyen nagy hasznát érezvén Dávid a' dorgálásnak, azt nagyra bőchűllőtte, és igen kívánta, mondván [z]: *Az igaz meg-fedd engem irgalmasságban, és meg-dorgálj engem: a' bűnös olaja pedig ne zsirosítsa az én fejemet*: jelentvén, hogy jobb a' kemény dorgálás, a' lágy és gyenge hizelkedésnél.

C

De még a' Pogány Bőlchekben-is, jeles példákat találunk e' dologról. Mert, midőn *Plátó*tól egy barátty[a] azt kérdette-vólna; Miben kedveskedhetnék néki leg-inkább? azt felelte: Ha, valami díszteleut látván bennem, látatlanná nem tészed, hanem meg-fedded. *Isócrates* pedig, egy barátty[á]nak azt írta [a]: Nem azokat véllyed híveknek, a' kik minden beszédidet és chelekedetidet dichérik; hanem a' kik vétkeidet, és fogyatkozásidat meg-is feddik. *Cató*ról azt írja *Maximus* [b]; hogy, meg-értvén egy szomszédgyánk idegenségét, némelly barátty[á]tól a' ki meg-dorgálta-vólt: azt mondotta néki: Ne haragudgyál barátodra; mert a' méhet, nem gyűlőlöd a' fúlákjáért, hanem szereted, és őrized a' mézért: Ne bánd azért barátodnak dorgálását, hanem szeresſed jó akarattyáért. De chodálatos vólt a' *Macedóni*ai Filep Király, a' Nagy Sándor attya, e' dologban: ki, hatalmas Király és Pogány lévén, nem egyszer mutatta-meg, melly jó néven kell venni az intéſt és dorgáláſt. *Diodórus Siculus* azt írja felőle [c]; hogy *Démades* látván, hogy itas-korában barátival tánczolt a' rabok-kőzőtt, és azoknak nyomoruságokat éktelenűl szemőkre hánta: nagy bátran azt mondotta néki: Oh Király, holott téged a' szerenche *Agamemnon* személyébe őltőztetett, nem szégyenled-e hogy chelekedetiddel *Therſites*nek mutatod magadat? Melly dorgáláſt, olly jó néven vőtt a' Király, hogy tellyes életének feſlett rendit meg-változtatta. *Laërtius* pedig azt írja [f]; hogy, midőn a' *Charonæai* győzedelem-után, *Diógeneſt* hozzája vitték-vólna, és a' Király azt kérdette-vólna tőle; Michoda járat-béli ember vólna? nagy bátorsággal azt felelte: A' te végetetlen telhetetlenségednek kímjé vagyok. Melly mondásért, mingyárt el-bochátta. *Plutarchus* pedig azt írja [g]; hogy, midőn a' feleségével *Olympiáſſal*, és a' fiával Sándorral viszszát vont, a' Korintusi *Demaratus*tól azt kérdette; Mint eggyeznének egy-máſſal a' Gőrőgők? azt felelte néki *Demáratus*: Nagy gondod vagyon a' Gőrőgők eggyeſségére; holott te azokkal sem eggyezsz, a' kik leg-közelebb-

D

valók

a *Ad Nicoclem*
b *Serm.* 6.
c *Lib.* 16.
f *Lib.* 6.
g *In Apophth*
o *Tit.* 2. 15.
p *Mat.* 18. 15
q *Hom.* 3. *in Gen.*
r *Lib. de Moribus.*
s *In Tragadiis.*
t *Prov.* 15. 10.
u 2. *Par.* 25. 16.
x *Prov.* 29. 1.
y 2. *Reg.* 12. 13.
z *Pſ.* 140. 5.

valók hozzád. Melly mondásért, nem chak nem haragutt a' Király, hanem leg-ottan meg-is békéllette, mind feleségével, 's mind fiával. Vajha illyen szívvel vennék a' moſtani Kereſztyének a' dorgáláſt, el-hittem, bizony, hogy ſok fogyatkozáſoktól meg-ſzabadúlnának. De mivelhogy erről máſutt bővségeſſen ſzóllottam, moſt többet nem ſzóllok: hanem, járúlok a' dorgáló Kriſtus Menybe-menetelének környűl-állo dolgaihoz; úgy-mint Helyéhez, Idejéhez, és a' Személyekhez, kik jelen lévén azt látták.

A

II. RESZE.

A' mi a' Helyt illeti: Urunk nem Jeruſalemből ment-fel menybe, hanem a' Városkivűl, és mezős helyen-valo magas hegyről: azért, I. Hogy minnyájan, a' kikelőtt akart fel-menni, minden akadály-nélkűl láthatnák. II. Hogy azok ne látnák, a' kiket tudott méltatlanoknak lenni az ollyan jeles dolognak latására, az ő hitetlenségőkért. III. Azzal alázatoſságát-is jelentette: mert, noha dél-korban, és ſok nép-előtt akart a' Kereſzt-fán gyalázatos halált ſzenvedni: mindazáltal dicheſőséges Fel-támadását, és Menybe-menetelét, kevés embernek jelentette meg; árra tanítván bennűnket, hogy e' világnak ſe dicheſőségét ne kívánnyúk, ſe gyalázattyától ne féllyünk. Szűletéſekor-is, az Angyalokat, kik örvendezvén örömet hirdettek, és az Iſtennek dicséretet mondottak, chak egy-néhány ſzegény, és egyűgyű páſztorok látták [h]. Es, mikor ſzínét el-változtatván, *az orczája fénylett mint a' Nap* [i], chak három Tanítványi látták. IV. A' mint Betlehem-kivűl, közönséges iſtállóban ſzületett; jelentvén, hogy nem egy Várásért, vagy Tartományért, hanem mindenekért ſzületett: És a' mint Ieruſalem-kivűl, vagy *a' kapun-kivűl ſzenvedett* [l]; jelentvén, hogy mindenekért elégségeſſen ſzenvedett: és hogy az Anyaſzentegyház, mellyet ő halálával fundált, nem egy Nemzetséget foglalna magában, mint a' Synagóga; hanem minden Nemzetségeket; és hogy annak áldozattya, nem az egy Jeruſalemi Templomba rekeſztetnék, hanem az egéſz világon mindenűtt ſzolgáltatnék: és hogy, a' mint Sz. *Leo* mondgya [m], a' Kriſtus Kereſzte, nem a' Jeruſalemi Templomnak, hanem az egéſz világnak óltára: Azon-képpen, Jeruſalem- és Betánia-kivűl, ment-fel Menybe; jelentvén, hogy mindeneknek haſznál az ő el-menetele. mert valaki igaz hittel ragaſzkodott hozzája, annak útat nyitott és mutatott, és helyt ſzerzett Meny-országban.

B

h *Luc.* 2. 12. 15.
i *Matt.* 17. 2.
l *Hebr.* 13. 12.

m *Serm.* 9. *de Paſſione.*

C

Továbbá; a' mint Sz. Lukách jelenti [n], Betaniából ment Urunk az Olaj-fák hegyére, a' melyről fel-ment Mennyekbe: Elsőben, azért; hogy, a' honnét a' Szenvedéſre ment, onnét menne a' dicheſőségre-is az Attyához: jelentvén, hogy azon út viſzen a' dicheſőségre, a' mellyen ſzenvedőnk: sőt, hogy más út ninchen-is a' dicheſőségre, hanem chak a' Szenvedéſnek útja: úgy hogy; *Ha a' Kriſtuſſal eggyűtt ſzenvedűnk, véle-eggyűtt meg-is dicheſőittetűnk* [o]. Másodſzor; Hogy nyilván el-hinnők hogy ſenki arra a' dicheſőségre nem mehet, valaki nem az Engedelmeſség házából-valo. mert a' Betánia, Engedelmeſség háza. Mert, a' mint az első Adámot, minden maradékival, az engedetlenség űzte-ki Paradichomból: azon-képpen a' második Adám minden híveivel, kik az engedelmeſségben végig meg-maradnak, mégyen-fel Menybe. mert Urunkat azért magaſztalta-fel az Iſten, hogy *mind halálig engedelmes vólt* [p]: és a' Kriſtus, az örők dicheſőségnek oka, *minden ő-néki engedőknek* [q].

n *Luc.* 24. 50.

o *Rom.* 8. 17.

p *Phil.* 2. 8. 9.
q *Hebr.* 5. 9.

D

Hogy pedig az Olaj-fák hegyéről ment-fel, a' mint Sz. Lukách jelenti [r], oka az lehetett; I. Hogy azon hegyen kezdette-el ſzenvedéſét, midőn a' Tanitványival ki-ment az Olaj-fák hegyére [s]: és meg-mondotta nékik, hogy meg-botránkoznak ő-benne: sőt maga-is *bánkodni és ſzomorkodni kezdett* [t]; el-annyira, hogy vérrel-is verítékezett [u]. II. Mert ſenki Meny-országba nem mehet, a' ki irgalmaſságot nem chelekeſzik; melynek példája az Olaj-fa: Mert *Irgalmaſság-nélkűl-valo itélete léſzen annak, a' ki irgalmaſságot nem chelekedett* [x]: és chak az Irgalmaſság gyakorlóinak mondgya Urunk az ítéletkor [y]: *Jőjetek-el én Atyámnak áldottai: bírjátok a' világ kezdetitől-fogva néktek kéſzíttetett Országot: mert éheztem, és ennem adtatok.*

r *Act.* 1. 12.
s *Mat.* 26. 30.
t *verſ.* 37.
u *Luc.* 22. 44.

x *Iac.* 2. 13.
y *Mat.* 25. 34.

A' mi az Időt illeti; bizonyos dolog, I. Hogy Urunk, az ő Fel-támadáſa-útán Negyven nap múlva ment-fel Mennyekbe, és következendő-képpé Chörtőkön. Harmad napő támadott fel; és negyvenedik napó ment menybe. Mert a' Halál, kűlyen megbizonyodott harmad napig, mint közönséges és minden-napi dolog: a' Fel-támadas,

A

úgy-mint szokatlan és chodálatos dolog, nehezebb vólt az el-hitelre, és azért több időt-is kívánt. II. Urunk alig maradott halva negyven óráig; melly halálával, igen meg-szomorította-vólt a' Tanítványokat, kiket fel-támadásával negyven napig vígasztalt: jelentvén, hogy a' lelki vígasztalás, sokkal felyűl-haladgya a' háborúságot és bánatot; mint a' Nap huszon-négyszer haladgya-meg az órát.

Holott vedd eszedbe; hogy Urunk, Szűletése-után, negyven nap-múlva mu-
[a] Luc. 2. 22. tattatott-bé a' Templomban, a' Törvény parancholattya-szerént [a]: Es midőn, Szent
[a] Mat. 4. 1. 2. János Keresztelése-után, neminémű-képpen újonnan szűletett, vagy inkább az újon-
nan-valo szűletésnek jelét fel-vötte, negyven napig vólt a' puszтában, *hogy meg-kísértetnék az Ördögtől* [a], minek-előtte a' predikálással magát meg-mutatná: Most, har-
[b] Colos. 1. 18. madszor szűletvén a' Fel-támadás-által, *a' halottak-közőtt Első-szűlőtt*; a' mint Sz.
[c] Apoc. 1. 5. Pál [b], és Sz. János [c] nevezték, negyven napig jelent-meg a' Tanitványinak, minek-
előtte fel-ment az Attyához. Az Első Negyven nap, egy-általlyában az emberek-
kel vólt; a' Második negyven nap, a' vadakkal; a' Harmadik negyven nap, chak az
B ő szeretőivel. Az Első Negyven nap el-telvén, a' Templomba vitetett, és a' jámbor
vén Simeon, és Anna a' Próféta-aszszony magasztalták az Istent: a' Második negyven
nap el-múlván, az Angyalok szolgáltak néki; és ő predikállani kezdvén, bé-ment a'
Templomba és a' Synagógákba: a' Harmadik Negyven nap-után, maga erejével
fel-ment a' Mennyei templomba, a' hol az Angyalok imádgyák. Az első napok,
illetik az el-kezdő Híveket; a' középsők, vagy második rend-béliek, a' nevekedőket,
vagy elő-menőket; az utólsók, a' tekélleteseket. Sem a' Törvény nem eresztette
mingyárt a' Templomba, sem a' Lélek a' predikálásra, sem a' fel-támadás Meny-or-
szágba; hanem mindenik Negyven nap-múlva.

A' mi a' Chőtőrtők napot illeti, arról némelly aitatos Keresztyén Tanítók
szépen elmélkednek, és azt mondgyák; hogy, a' melly nap Isten a' halakat teremtet-
te a' vízből, azon nap küldötte az Isten Fia az emberek halászóit, az Apostolokat, a'
predikálásra: és hogy a' Krístus, kit más Predikatzióban hasonlónak mondottunk a'
Sashoz, azon nap röpült az égbe, mellyen az Isten azon vízből teremtette a' mada-
rakat-is: és hogy méltó vólt a' Krístusnak azon nap minden egek-, és minden
Angyali karok-fölibe fel-menni, a' melly nap az a' Mennyei méltóság az ő Tanít-
C ványinak, sőt árulójának-is lábaihoz borúlt, és azokat nagy alázatossan meg-
mosta; és hogy méltó vólt, hogy, a' melly nap a' Krístus e' földön az ő Szent Testét
eledelül adta az embereknek, azon nap azon Testével meg-vígasztalná Menyben az
Angyalokat-is.

A' mi az Órát illeti; Szent Agostón azt vélte, hogy Urunk Menybe-menetele
[d] Ps. 54. 18. délben vólt: mert, magyarázván Dávidnak ama' mondását [d]; *Estve, és reggel, és dél-*
ben meg-beszéllem: azt írja: Estve az Ur a' Kereszten vólt, réggel fel-támadott,
délben Menybe ment: és meg-beszéllem estve, a' meg-halónak békeséges szen-
vedését; ki-hirdetem reggel a' Fel-támadónak életét: imádkozom, hogy meg-
halgasson délben, úlvén az Atyának jobján. Hogy-ha e' három Időhőz hozzá
adod az éjfél-kori szűletést: a' napnak négy részét, a' Krístusnak négy jeles és fő dol-
gaira osztathatod. Es mivelhogy szűletése-kor, az ég leg-jobb kinchét e' világnak
[e] Ioan. 1. 9. engedte éjfél-kor, hogy *meg-világosítana minden e' világra-jövő embert* [e], viszontag a'
D föld a' mái napon, az égbe küldötte leg-drágább marháját délkor: jelentvén, hogy
annak világosságával elégséges-képpen meg-vílgosúlt; úgy hogy, a' ki abban
a' világosságban nem részesül, nem tulajdoníthattya másnak, hanem chak egyedül
magának.

III. RESZE.

[f] Act. 1. 9. A' mi a' Menybe-menetelnek Módgyát illeti; Szent Lukách azt írja [f], hogy
azoknak, kik jelen vóltak, *Szemők-láttára emeltetett-fel, és a' felyhő bé-fogadta*
[g] Luc. 24. 50. *őtet az ő szemők-elől*. Másutt pedig azt írja [g]; hogy *Fel-emelvén kezeit, meg-ál-*
dotta őket: és lőn, midőn őket áldaná, el-válék tőlők, és Menybe vitetik-vala. Szemők-
[h] Ser. 178. de Temp. láttára ment-fel; az-az, a' mint Szent Agostón magyarázza [h], szép lassan és halkan,
[i] De Gradibus Humilit. cap. 1 hogy azonban az ő Híveinek szemőket legeltetné, és szívőket győnyörködtetné.
Mert, a' mint Sz. Bernárd-is mondgya [i], nem hirtelen ragadtatott-el, sem lopva
el nem vitetett, hanem szemők-láttára emeltetett fel: nem úgy mint Illyés, kinek ta-
[k] 4. Reg. 2. 12 láma egy bizonysága vólt [k]; sem úgy mint Pál, kinek talám chak egy sem vólt; sőt maga-
[l] 2. Cor. 12. 2. 3. is alig tudta mint ragadtatott az égbe; a' mint ő-maga jelenti, mondván [l]: *Nem tudom,*

az Isten tudgya: hanem mint Mindenható; ki, a' mikor akarta, az égből alá-szállott; és a' mikor akarta, fel-ment az égbe, és akarattya-szerént választott bizonyságokat, helyt és időt, napot és órát.

Fel-emeltetett pedig: mert nem ragadtatott-el mint Illyés [m], sem el nem vitetett mint Henoch [n]: hanem ő-magától emeltetett-fel. nem az Angyalok segétségével, hanem a' maga erejével, a' mint Sz. Bernárd írja [o]: Meg-áldotta pedig a' Tanítványokat: mert, a' mint *Theophylactus* irja, azzal az áldással erőt adott nékik, hogy a' Sz. Lélek el-jövetelé-ig bátorságosok lennének. A' kezeinek fel-emeléséről, szépen elmélkedett az Ötödik *Leo* Cházár [p]: Fel-emeli, úgy-mond, kezeit az én JESUSom, hogy a' Tanitványok-által minden állatokat meg-áldgyon, és áldásával meg-gazdagittson: és hogy az Ördögnek az egész világon ki-terjesztett kezeit erőtlenné tegye, az Apostolokat pedig az Evangeliom predikállására meg-erősíttse. Arról pedig, hogy a' Felyhő bé-fogadta a' Krisztust az ő szemők-elől, imigyen ir Sz. Bernárd [q]; hogy nem segétette, mint meg-fáradtat; sem nem ősztönözte, vagy üzte, mint restet; sem nem tartotta, mint el-esendőt: mert semmi segétség-nélkül nem szükölködőtt, a' ki mindeneket kezében tartott: hanem, hogy azzal-is nevekednék az ő dichőséges diadalma; a' mint Sz. *Bernardinus* mondgya [r]: mivelhogy gyakorta az Irás, midőn az Isten dichőségéről emlekezik, a' felyhőkről részen emlekezetet, főképpen midőn a' Krisztusnak dichőséges el-jövetelét adgya előnkbe [s].

Hihető pedig, hogy erre a' dichőséges Pompára, nagyobb tiszteletért, az Angyalok seregenként jöttek Krisztus Urunk-eleibe; a' mint Szent *Cyprianus* [t], Szent Agoston [u], Szent *Epiphanius* [x], és több Szent Atyák-is mondgyák. Mert, a' mint Szent *Cyprianus* elmélkedik, ha az Angyalok dichőségessen és örvendetessen énekletlettek, mikor e' világra szűletett, és a' harcz helyére jutott: sokkal méltóbb vólt örvendezniek, mikor győzedelmessen az Attyához viszsza-tért. Es mint-hogy a' sebek-helyeit meg-tartotta Urunk az ő Szent Testén, sok jeles okokért, mellyekről másutt bővségessen emlekeztem: látván az Angyalok azoknak rubint-színű pirosságát, és más-felől chodálván a' gyarló emberi terméfzetben a' nagy hatalmas dichőséget, imigyen beszélgettek egy-más-között [y]: *Kichoda ez, a' ki Edomból jő, meg festett ruhákban Bosrából?* Emlekeztek pedig Edomról, vagy az Idumæusok földéről, mellyben az Esau fiai laktak; és Bosráról, a' Moabíták fő Városáról: mivelhogy az a' két nemzetség, leg-nagyobb ellensége vólt az Israël fiainak. és annyit tészen, mint-ha azt mondották-vólna: Kichoda ez, ki az ellenség földéről jő, meg-véresíttetvén. Az Ellenség földén pedig, érthettyük vagy a' földi Jerusalemet, melly eleitől-fogva öldözte, és meg-ölte a' Profétákat [z]; vagy e' Világot, mivelhogy mindenkor ellenkedett az Istennel [a].

E' Kérdésre meg-felelt Urunk, a' mint Isaiásnál olvassuk [b]: *Én, a' ki igasságot szóllok, és óltalmazó vagyok a' meg-szabadításra*: az-az, a' ki pártyát fogom az emberi nemzetnek, és ő-mellette igaz sententziát mondok az Ördög-ellen. Én vagyok az, ki leg-inkább azon igyekeztem, hogy e' világra bé-hozzam az Igasságot és szentséget, melly tellyességgel szám-kivetésben vólt: az én tisztem és hivatalom az, hogy az emberi nemzetnek ellenségivel, a' Bűnnel, és a' bűnnek alkotójával, az Ördöggel, harczollyak; és azokat meg-győzvén, az embereket üdvőzittsem. Azokat pedig az ellenségeket meg-tapodtam búsúlásomban, és el-tiprottam őket haragomban: az-az, olly igen gyűlöltem az emberi nemzet ellenségit, és olly nagy búsúlással haragudtam reájok; hogy látván, hogy kűlömben meg nem győzhőm őket, hanem ha véremet ontom, azt sem szántam, sem kímélettem, chak hogy az embereket meg-szabadítanám. Az-okáért, az ő vérők az én ruházatomra fetskendett, és minden öltözetimet meg-rútította: mivelhogy az egész emberi nemzet vétkeit magamra vőttem, hogy azokat ő-róla el-mosnám és le-törleném. De mint-hogy már a' Krisztus minden ellenségin diadalmat vőtt: az a' rútság, melly az ő testén láttatott midőn az Ördöggel a' Keresztfán harczolt, tellyességgel el-vétetett, sőt nagy szép ékességgé változott. Mind a' kettőről, igen szépen emlekezett Zakarias Proféta: ki Isteni jelentés-által látta *a' Jésust a' Fő-papot* [c], *szennyes ruhában fel-öltözve*: és hogy a' Sátán, jobb keze-felől álván, ellenkezett vele, meg akarván őtet ölni, és Országát el-foglalni. De meg-dorgálván az Ur a' Sátant, el-kergette; és az Angyaloknak azt mondotta: *Vegyétek-el róla a' szennyes ruhákat*: a' JESUSnak pedig azt mondotta: *Imé el-vőttem rólad a' te hamisságodat* (mellyet nem te chelekedtél úgyan, hanem nagy irgalmasságból és szeretetből magadra vőttél, és azért meg-is fizettél;) és új ruhába öltöztettelek téged, tudni illik, a' halhatatlanságnak

m 4. Reg. 2. 11.
n Genes. 5. 24
o De Grad. Humil. cap. 1.
p Orat. de Asc. cens.
q De Grad. Humil. cap. 1.
r Serm. 1. de Ascens. Art. 2. 6. 3.
s Matt 24. 30 Luc. 21. 26. 64. Luc. 21. 27. Dan. 7. 13. 1 Thes 4. 17.
t Serm. de Ascens.
u Serm. 178. de Temp.
x Orat. de Ascens.
y Isa. 63. 1.
z Mat. 23. 37
a Ioan. 1. 10.
b Isa. 63. 1.
c Zach. 3. 1. 3

A dichőséges állapattyában. Es monda: *Tegyetek tiſzta Skoſſamot a' fejére.* Mellyen nem ok-nélkűl érthettyűk azt a' kivált-képpen-valo dichőséget, mellyel a' mái napon a' Kriſtuſnak Emberi terméſzete fel-tiſzteltetett, midőn az Atya-Iſtennek jobjára ült, az egéſz Mennyei udvarnak nagy őrőmével. Azt pedig az ő Papi tiſztivel érdemlette, önnön-magát áldozván ni-értünk az ő Szent Attyának: melly tiſztet moſt-is viſel, mint *Örökké-valo Pap, a' Melkiſedek rendi-ſzerént* [d].

d *Pſ.* 109. 4.

De vedd eſzedbe itten, hogy, noha olly nyilván ſzóll az Irás a' Kriſtus Menybemeneteléről, hogy nyilvábban ſem lehet; és Hitűnknek-is eggyik fő ágazattya az; Méne mennyekbe, űl a' mindenható Atya-Iſtennek jobja-felől: Onnét léſzen el-jővendő, ítélni eleveneket és hóltakat; a' mint az Angyalok-is meg-mondották a' mái napon [e]: *Galileai férfiak*, úgy-mond, *mit álletok az égbe nezvén? Ez a' Jesus, a' ki fel-vétetett ti-tőletek az égbe, úgy jő-el a' mint láttátok őtet az égbe menni*: Mindazáltal az Ujító atyafiak, a' kákán-is chomót kereſvén, ezt a' világos igaſságot meg akarják homályoſítani, és azt mondgyák; hogy, midőn az Irás Urunknak Menybe-meneteléről ſzóll, nem kell azt bőtű-ſzerént érteni, hanem haſonlatoſság-által: mert az, nem valami

e *Act.* 1. 11.

B bizonyos helyért vétetik, hanem az Iſten dichőségéért, Orſzágáért, és méltóságáért. A' Kereſztyén Anyaſzentegyház pedig, mindenkor azt vallotta, és vallya; hogy a' Kriſtus, valoságos-képpen ment-fel az égbe, és egyéb teſtek-gyanánt bizonyos helyt foglalt.

I. Mert kétség-nélkűl, abba az égbe ment, mellyet az Irás, Iſten ſzékinek nevez [f]: az pedig a' teſti ég, mellyet ſzemeinkel látunk; a' mint Dávid nyilván jelenti, mondván [g]: *Az egek ege az Uré; a' földet pedig az emberek fiainak adta.* a' hol, mint-hogy egyenlő-képpen emlekezik a' földről, és az égről; a' földön pedig, tulajdon-képpen azt érti a' mellyen járunk, az egen-is azt kell értenünk a' mellyet látunk.

f *Iſa.* 66. 1.
g *Pſ.* 113. 24

II. Mert kétség-nélkűl, abból az égből jő az ítéletre, a' melybe fel-ment; a' mint az Angyalok mondásából meg-hallók: és Sz. Pál-is azt jelenti, modván [h]: *Ő maga az Ur, parancholattal, és az Arkangyal ſzavával, és az Iſten trombitájával le-ſzáll az égből.* és [i]; *Az Ur* Jesus *meg-jelenik az égből.* Bizonyos pedig, hogy a' Kriſtus nem haſonlatoſság-által jő az ítéletre, úgy hogy el-hadgya az ő dichőségét, orſzágát, vagy méltóságát; sőt akkor leg-inkább mutattya dichőséges hatalmát. Tahát az ég, mellyből alá ſzáll, nem az ő dichősége és méltósága, hanem bizonyos hely, a' melyre felment. Ez-ellen *Brentius* imigyen okoskodik [k]: A' Kriſtus abba az égbe ment-fel, a' melyből alá-ſzállott: mert *Senki fel nem ment Menybe, hanem chak az a' ki le-ſzállott menyből, az ember Fia, ki menyben vagyon* [l]. De az Iſten Fia nem teſti égből jőtt: Tahát nem-is ment fel abba. Azért, a' mint haſonlatoſság-által mondatik, hogy alá-ſzállott, midőn igen *meg-alázta magát* [m]: úgy ment-fel-is; mivelhogy *Az Iſten fel-magaſztalta őtet, és olly Nevet ajándékozott néki melly minden név-fölőtt vagyon* [n]. Felelet: A' Kriſtus a' valoságos égből ſzállott alá, noha az alá-ſzállás haſonlatoſság-által vétetik: de abból nem kővetkőzik, hogy a' fel-menetel-is chak haſonlatoſság-által lőtt. Mert nagy kűlőmbség vagyon a' kőzőtt, a' mi le-ſzállott, és a' mi fel-ment: a' Le-ſzállás, az Igéjé vólt, ki végheretlen Iſten, és mindenűtt jelen vagyon; azért létel-ſzerént ſohová nem ſzállhat: de a' Fel-menetelt, a' teremtett teſtről mondgyuk, melynek bizonyos határa vagyon, és egy helyről másra mehet.

h 1. *Theſſ.* 4. 15
i 2. *Theſſ* 1. 7.

C
k *Lib. de Majeſtate Chriſti.*
l *Ioan.* 3. 13.
m *Phil.* 2. 7.
n *verſ.* 9.

III. Az ember Kriſtus ott vagyon, a' hol vannak, és léſznek az Iſten Szentei; a' mint ő maga nyilván mondotta [o]. De a' Szentek nem léſznek mindenűtt, hanem bizonyos, és igen fő helyen, tudni illik, az égben: Tahát a' Kriſtus-is oda ment. Innét íntette *Dardanuſt* Sz. Agoſton [p], hogy meg-emlekezzék a' Hit ágazatinak ſommájáról; és egy-általlyában el-hidgye, hogy az ember Kriſtus, igaz fel-támadáſa után, igazán fel-is ment menybe, és ott moſtan bizonyos helyen vagyon.

o *Ioan.* 14. 2. 3.
p *Ep.* 57.

D

Fel-menvén Urunk menybe, az Apoſtolok a' többi Hivekkel, kik azt a' chodálatos dolgot látták, *viſzſza tértek Ieruſalembe nagy őrőmmel* [q]. Ezen talám chodálkozhatnék valaki, és azt mondhatná: Ha az-előtt, midőn chak emlekezett-is Urunk az ő el meneteléről az Apoſtoloknak, *bé-töltötte ſzívőket a' ſzomoruság* [r]: mennyivel inkább ſzomorkodhattak, ſzemőkkel látván, hogy el-távozot tőlők ollyan jó Attyok, Urok, Meſterők, és gond-viſelőjők: mert nyilván-valo dolog, hogy a' miért, úgymint jövendőért, ſzomorkodunk, annak jelen-vólta inkább meg keſerít bennűnket. Én nem kétlem, hogy akkor nem keveſet ſírtak a' Hívek, mikor Urunktól el-búlchúztak: de a' kőny-húllatás-mellett, nagy őrőm-is lehetett ſzívőkben; mivelhogy azzal a' chodálatos, és emberi erő-fölőtt-valo fel-menetellel, igen meg-erőſsődtek a' Kriſtus Iſtenségéről-valo Hitben: nyilván látván, hogy nem chak fel-támadott, hanem

q *Luc* 24. 52.
r *Ioan.* 16. 6.

menybe-is

menybe-is ment; mellyet soha senki-felől nē láttak, sem hallottak, sem olvaſtak-vólt. Az-okáért, ugyan-ottan imádták őtet [s], mint igaz Istent. Méltán örvendeztek tahát, tudván, hogy az, a' ki olly nagy dolgokat ígért nékik, és olly nagy szeretetet mutatott hozzájok, igaz Isten, és mindeneket bé-tellyesíthet.

[s] Luc. 24. 52.

De mondaná valaki: Mint-hogy a' szeretet, kettőnek szívből-valo eggyesége, azoknak el-válása szomoruságnak oka: és azért keserves a' halál, hogy a' testet a' lélektől, mellyel nagy eggyességben lakott, el-választya: azért kesergünk barátinknak és atyánkfiainak halálán-is, hogy az-által el kell tőlők válnunk. Tudgyuk mint kesergettek Dávid és Jónatas, midőn egy-mástól el-váltak [t]: tudgyuk mint kesergett Jákob, hogy el kellett válni Benjamintól [u]. Az-okáért, mivelhogy semmi-némű barátság hasonló nem vólt a' Kristus barátságához; mind tiszteletes- és bőchülletes-vóltáért, mert fölötte-igen Szent vólt; mind hasznáért és gyümölcséért, mert testi és lelki jókkal tellyes vólt; 's mind gyönyörűségeért, mert az ő nyájassága kedves és kellemetes vólt: annál keservesben esett el-válása.

[t] 1. Reg. 20. 41.
[u] Gen. 42. 38.

Felelet: Ezek mind igazak: de mint-hogy a' Bölcsek azt tartyák, hogy a' két jó-közzül, a' nagyobbat kell választani; a' két gonosz közzül pedig, a' kisebbet: az-okáért, mivelhogy a' Kristus távúl-léte nagyobb jót szerzett, hogy-sem jelenléte, annyon inkább kellett örvendezni, hogy-sem ezen. A' Szántó-emberek, két időt tartnak leg-alkalmatosbnak, a melyben vetnek, és a' melyben aratnak; a' Vitézlő emberek-is, a' melyben harczolnak az ellenséggel, és a' melyben osztoznak a' nyereséggel: mind a' kettő jó: de az utólso hasznosb, és kívánatosb; mivelhogy az első, az utólsóra-nézve jó, mert azért vetünk, hogy aratsunk; azért harczolunk, hogy nyertesek legyünk. A' mi Üdvözítőnk-is, tellyes életében, és fő-képpen Szenvedésében, mint a' jó Szántó-ember vetett; és mint a' Vitéz hadnagy, a' világ fejedelme-ellen harczolt: de Fel-támadásában, és Menybe-menetelében, aratott; és a' Meny-országot el-foglalván, *fogva vitte a' fogságot, és ajándékokat adott az embereknek* [x]. Melynek bizonyos jele az, hogy valamíg e' világon forgolódott, és nyájaskodott az emberekkel, igen kevés követői vóltak; és a' Szent Lelket elsőben chak száz húsz emberre küldötte: de Menybe-menetelével, az egész Világot magához kapcsolta, és az ő Híveinek 's követőinek sem száma, nem vége ninchen.

[x] Eph. 4. 8.

Noha pedig sok jeles eszközi vóltak a' Kristusnak, mellyekkel a' Világot megtérítette: mindazáltal, az igen foganatos vólt, melyről Urunk a' mái Evangéliomban emlekezett, mondván [y]: *Azokat a' kik hisznek, ezek a' jelek követik: Az én nevemben Ördögöket űznek; új nyelvekkel szólnak; kígyókat vésznek-fel; és ha valami halálost isznak, nem árt nékik: a' betegekre kezőket tésznek, és meg gyógyúlnak.* E' Jeleket, némellyek lélek-szerént magyarázzák: és úgy, azokat a' Hívek minden-nap chelekeszik. Mert, a' mint Szent Bernárd írja [z], Ördögöket űznek, midőn a' vétkeket az emberek szívéből ki-irtyák: a' fösvényekből a' Mammont; a' paráznákból Asmodæust; a' kevélyekből *Lucifert*; a' nyughatatlanokból Beelzebubot, ki a' Legyek istene. Az-okáért, a' ki tanításával, vagy példájával, vagy imádságával valakit meg-térít a' bűnből, Ördögöt űz. Uj Nyelveken szóll, a' ki az-előtt cháchogó, fondorló, hízelkedő, trágár-beszédű lévén, az Istennek dícséretiben foglallya magát, jó és lelki dolgokról örömest szóll. A' Kígyókat fel-vészik, kik az Ördögnek inchelkedésit okosan el-kerűlik, és annak fejét meg-rontyák, első gondolatit meg-vetvén. A' Halálos italt ártalom-nélkül meg-kóstollyák, midőn minden gonosz-ellen, késedelem-nélkül, a' penitentziának orvosságával élnek. A' Betegekre kezőket tészik, és meg-vigasznak, kik, vagy magok gyarlóságát gyámolíttyák, vagy felebaráttyokat fel-emelik, és megerősítik.

[y] Mar. 16. 17.
[z] Serm. 1. de Ascens.

Ez mind jó: de nem kétlem, hogy Urunk más Jelekről-is emlekezett, noha azok a' Híveket nem eggyaránt illetik. Mert a' Choda-tételeknek ajándéka, nem azért adatik, hogy ki-ki magának haszná llyon véle; hanem az Anyaszentegyháznak közönséges javáért: mellyért, elég az, hogy mindenkor vóltak az Anyaszentegyházban, kik a' Hitet Choda-tételek-által nevelték és gyarapították. Jóllehet az, nem minden időben-is vólt eggyaránt szükséges. Mert, a' mint jól mondgya Sz. Gergely Pápa [a]; hogy a' Hívek sokasága a' Hitben nevekednék, Choda-tételekkel kellett táplálni; mert mi-is, midőn fiatal-fákat plantálunk és ültetünk, addig öntözzük, míg nem látyuk hogy a' földben gyökeret vertek: midőn pedig már jó gyökerők vagyon, megszűnünk az öntözéstől.

[a] Hom. 29. in Evang.

Ebből pedig a' Kristus ígéretiből, nyilván ki-tetszik; hogy, vagy a' mi Anyaszentegyházunk egyedül a' Kristus *Ecclesiá*ja, melynek e' jeles dolgot ígérte, és a' mely-

A ben az be-tellyesedett; vagy, hogy soha a' Kristus az ő fogadását bé nem tellyesítette, sem igaz Hívei e' világon nem vóltak. Mert nyilván vagyon, hogy soha, sem a' régi Eretnekek, sem a' mostani Ujítók, sem kőzősleg minnyájan, sem valami bizonyos személy kőzzűlők, meg nem bizonyíthatta, hogy igaz Chodát tőtt-vólna; sem mikor az Uj Vallást koholták, el-pártolván a' Keresztyén Vallástól, sem az-után. Sőt fő-lőtte-igen gyűlőlik a' Choda-tételeket; és a' régi Keresztyén Anyaszentegyházban-valo Szent emberektől lőtt Chodákat, vagy tagadgyák, vagy, ha nem tagadhattyák, káromlyák, és Őrdőgi szem-fény-vesztésnek mondgyák. Nehéz a' békának a' dér; mert gyenge a' bőre, és el nem szenvedheti: fojtós a' rokának-is a' kőrtvély, midőn el nem érheti. De a' mí *Ecclesiánkban*, a' Kristus fogadása-szerént, mindenkor vóltak, a' mint a' szűkség kívánta: és most-is vannak, kik-által a' Kristus, az ő Evangeliomát Chodá-tételekkel meg-bizonyíttya, a' Pogányok- és hitetlenek-kőzőtt; a' mint másutt meg-mutattam. Es abból nagy őrőmünk lehet: mert, noha a' Kristus menybe ment, hogy nékünk helyt szerezzen; mindazáltal az ő reánk-valo gond-viselésének tőbb Jelei-kőzőtt, a' Choda-tételékre-valo hatalmat-is nálunk hadta.

B Kérdené valaki Utólszor: Mi kívántatik a' hoz, hogy a' Kristus Menybe-menetelének javaiban részesek lehessünk? Felelet: Az kívántatik fő-képpen, hogy a' Kristusnak beszédit, chelekedetit, és velünk tőtt Jó-téteményit, szűntelen elménkben forgassuk; és életünkben-is meg-mutassuk, hogy mindenekben őtet akarjuk kővetni. Mert ha az, *A' ki a' kevéllyel társalkodik, kevélységbe öltözik* [b]: kétség-nélkül, a' ki a' Kristussal, ki minden Jószágos chelekedetekkel tellyes, nyajaskodik, azon jókban részes lészen. Erről szép példánk vagyon Illyésben, és Eliséusban; melly ugyan illik-is a' mái szent Innephez: és példázta-is azt, a' mint Arany-száju Sz. János [c], és Sz. Bernárd [d] taníttyák. Midőn az Isten, Illyés Profétát forgó-szélben fel akarta vinni, el-menetele-előtt azt mondotta az ő Tanitványának Eeliséusnak [e]: *Kérj, a' mit akarsz hogy chelekedgyem veled.* Es monda Eliséus: *Kérlek, légyen én-bennem kettős a' te lelked*: az-az, légyen én-bennem bővségessen az Istennek Szent Lelke, és a' mennyei Malasztnak gazdagsága: hogy, mint az első-szűlőtteknek az atyai őrökségben két részők vólt, úgy meg-haladgyam én-is a' tőbb Profétákat Malaszttal. Kinek felele Illyés: *Nehéz dolgot kértél: mindazáltal, ha látandasz engem mikor el-vitetem tőled, meglészen néked a' mit kérél: ha pedig nem látándasz, nem lészen.* Mellyel azt kívánta Illyés, hogy Elyséus sohúlt el ne távozzék tőle, hanem mindenűtt véle légyen, és reá vígyázzon. mellyet igen jól értett Eliséus, és híven meg-is chelekedett. Midőn azért azt mondotta-vólna néki Illyés [f]; *Űlly itt, mert az Ur engem Bethel-ig küldőtt*: azt felelte: *Él az Úr, és él a' te lelked, hogy el nem hagylak téged.* Es midőn ismég azt mondotta Illyés [g]; *Űlly itt, mert az Ur engem Ierikóba küldőtt*: ugyan azont felelte. Es mikor harmadszor-is azt mondotta [h]; *Űlly itt, mert az Ur engem a' Jordán-ig küldőtt*: megínt azt felelte; és úgy látta mikor el-vitetett tőle. és utánna kiáltván, mind palásztyát 's mind Malasztyát meg-nyerte.

[b] Eccli. 13. 1.
[c] Hom. 7. de Ascensione Helia.
[d] Serm. 3. de Ascensione.
[e] 4. Reg. 2. 9.
[f] vers. 2.
[g] vers. 4.
[h] vers. 6.

Mí-is, ha a' Kristus ajándékiban részesek akarunk leni, semi okon el ne szakadgyunk tőle; hanem mindenűtt kővessük: nem testi járásunkal ugyan, mert az nem-is lehet, hané elmélkedésünkel, és igyekezetünkel; példáúl előttünk hordozván minden dolgainkban. Mert, mint-hogy ő minden Malasztnak kút-feje: mentől kőzelebb járunk hozzája, annál bővségesben részesűlünk abban. Az-okáért, akár Béthelbe, az-az, az Isten házába mennyen, az Istenre-néző dolgokra; 's akár Jerikóba, melly Hóldat tészen, a' felebarátunkra-néző dolgokra; mivelhogy az ember változó mint a' Hóld: mindenűtt kővessük: mert azt chelekedvén, a' Jordánig-is, melly, Itéletnek folyó-vizét tészi, bátran kővethettyük, és az Istennek Itélő széke-előtt meg nem szégyenűlunk: mellyet engedgyen minnyájunknak, a' Fölséges mindenható Isten, az ő áldott Szent Fiának érdemiért.

Amen.

A

PÜNKÖSD HETFÖI EVANGELIOM.

SZ. IÁNOSNAK III.

RÉSZÉBEN, ℣. 16.

AZ időben, monda IÉSUS Nikodémusnak: Úgy szerette Isten e' világot, hogy az ő eggyetlen-egy szűlőtt Fiát adná; hogy minden, a' ki ő-benne hiszen, el ne veszszen, hanem örök élete légyen. Mert nem küldötte Isten az ő Fiát e' világra, hogy ítéllye e' világot, hanem hogy üdvözüllyön e' világ ő-általa. A' ki ő-benne hiszen, meg nem ítéltetik: a' ki pedig nem hiszen, már meg-ítéltetett: mert nem hiszen az Isten eggyetlen-egy szűlőtt Fiának nevében. Ez pedig az ítélet: hogy a' Világosság e' világra jőtt, és inkább szerették az emberek a' setétséget, hogy-sem a' Világosságot: mert az ő chelekedetők gonoszszak valának. Mert minden a' ki gonoszúl chelekeszik, gyűlöli a' világosságot; és nem jő a' világosságra, hogy meg ne feddessenek az ő chelekedeti: a' ki pedig igasságot chelekeszik, a' világosságra jő, hogy kinyilatkoztassanak az ő chelekedeti, hogy Istenben lőttek.

ELSŐ PREDIKATZIO.

C

HOgy a' mái Szent Napon, melly a' Sz. Lélek Innepe, az Anyaszentegyház az Isten Fiának meg-testesűléséről-valo Evangéliomot olvastattya, jeles Okai vannak: és a' Sz. Pál intését kőveti; ki azt kívánnya [a], hogy *Mindenek isztességessen, és rend-szerént légyenek:* Első Oka az; hogy az Isten Fiának meg-testesűlése, a' Sz. Léleknek tulajdoníttatik; és Hitűnk ágazattya, hogy Sz. Lélektől fogantatott. Azért mondotta az Angyal a' Szűz Mariának [b]: *A' sz. Lélek száll te-reád.* és Jósefnek [c]: *A' mi a' Mariában fogantatott, a' Sz. Lélektől vagyon.* Második Oka az; hogy nem ismérhettyűk a' JESUST a' Sz. Lélek tanitása-nélkűl. Sőt, senki *azt sem mondhattya, Ur* JESUS, *hanem chak a' Sz. Lélek-által* [d]. Harmadik Oka az; hogy a' Sz. Lélek mí-hozzánk, a' meg-testesűlt Isten Fiának érdeme-által jőtt; a' mint ő-maga jelentette, mondván [e]: *Ha el nem megyek, a' Vigasztaló nem jő hozzátok: ha pedig el-megyek, el-küldőm őtet hozzátok.* Azért mondotta Sz. János [f]: *Még nem adatott-vala a' Lélek, mert még a'* JESUS *meg nem dichőíttetett-vala.* Negyedik Oka az; hogy az Isten Fiának meg-testesűlése, chak szintén az Isten véghetetlen szeretetinek alkotmánya. Mert valamennyi Igaz emberek vólták világ kezdetitől-fogva, és lésznek világ végé-ig, mind azoknak érdemők sem lőtt-vólna elégséges annak meg-nyerésére; a' mint Urunk a' mái Evangéliomban jelenti, mondván: *Ugy szerette Isten a' világot.* Mint-hogy azért a' Sz. Lélek az Atyának és Fiúnak szeretete: a' kegyelemből- és szeretetből-valo dolgokat, néki tulajdoníttya a' Sz. Jrás. Ötődik Oka az; mert, noha az Istennek minden alkotmányiban igen tűndőklik az ő Szeretete: mindazáltal, leginkább abban, hogy az ő Fiát nékűnk adta. a' Sz. Lélek pedig, a' mint mondám, az Atyának és Fiúnak egy-máshoz-valo szeretete. Hatodik Oka az lehet; mivelhogy a' Szeretetet külőmben meg nem fizethetni, hanē szeretettel: az pedig *a' mí szíveinkbe a' Sz. Lélek-által ontatott* [g]; ki Pünkősd napján nékűnk Tűz képében adatott; melly Tűz, a' Szeretetnek fő példája. Erről a' Szeretetnek chodálatos alkotmányáról, az Istennek (*ki Szeretet* [h],) Malasztya-által, szóllok a' mostani Predikátzióban; hogy az Isteni szeretetre fel-gerjedgyűnk, és a' mí szeretőnket szeressűk.

a 1. Cor. 14. 40.
b Luc. 1. 35.
c Matt. 1. 20.
d 1. Cor. 12. 3
e Ioan. 16. 7.
f Ioan. 7. 39.

D

g Rom. 5. 5.
h 1. Ioan. 4. 8.

I. Meg-mutatom, az Isten Szeretetinek és jó-téteményének nagy-vóltát, Négy Okból.
II. Ugyan azonnak nagy-vóltát, más Három Okból mutatom-meg.
III. Meg-mondom, Mit kívánnyon Kristus az ő Szeretetiért mí-tőlünk.

A

ELSŐ RESZE.

SOk Okokból nevekedik ennek az Isten ajándékának nagy-vólta: és mindenik elégséges hogy azt nagyra bőchűllyük, és annak tehetségünk-szerént szeretettel megfelellyünk. Ezt pedig nyilván meg-érthettyük azokból, a' mellyekből az emberek akár-mi ajándékot-is nagyra bőchűlnek.

I. Az Ajándékot, bőchűlleteſsé téſzi az ajándékozó ſzemély, a' kitől ſzármazik: és azért, a' Fejedelemnek kichiny ajándékát-is nagyra bőchűllyük. Midőn a' magyar-orſzági Láſzlo király, gyermek-korában, egy *Giskra*-nevű fő embernek ót-pénzes garaſt adott-vólna ajándékon, azt olly nagyra bőchűllötte, hogy aranyba foglaltatván, mindenkor a' nyakán hordozta. Midőn Eſther Királyné, Amánt vendégségbe hítta-vólna Aſſuérus királlyal, meg-gondolván a' királyné méltoságát, azt nagy bőchűlletnek tartotta, és barátinak kérkedve beſzéllette [i]: *Eſther királyne, úgy-mód, ſenkit egyebet nem hívott a' lakodalomba a' királlyal, én-kívülem.* Ezen okból, midőn a' Szűz Maria Erzébetet meg-látogatta: Erzébet meg-gondolván a' Szűznek állapattyát, nagy álmélkodva azt mondotta [k]: *Honnét vagyon ez nékem, hogy az én Uram Annya enhozzám jőjön?* A' nagy-hitű Százados-is, meg-gondolván az Urunk méltoságát, ki házához akart menni, és beteg ſzolgáját meg-gyógyítani: azt olly nagyra bőchűllötte, hogy Urunk-eleibe menvén, azt mondotta [l]: *Uram, nem vagyok méltó hogy hajlékomba jőj.* Sz. Péter-is azon gondolatból, mikor Urunk meg akarta a' lábait moſni, keze-alá ſzóllott, mondván [m]: *Uram, te moſod-e meg nékem a' lábaimat?* és; *Nékem a' lábaimat örökké meg nem moſod.* Máſutt pedig, azon okból ki akarta hajójából küldeni, mondván [n]: *Menny-ki tőlem, mert bűnös ember vagyok Uram.*

Ez így lévén, kitől ſzármazott ez a' jó mi-reánk? Urunk mondgya-meg: Az Iſtentől: kinél ſem nagyobb, ſem méltoságosb, ſem hatalmasb, ſem jobb nem lehet: ki *a' királyok Királya, és az uralkodók Ura* [o]: kinek mindenek birodalmában vannak: kielőtt *Olly az egéſz föld kereksége, mint a' mérték nyelvének pontya, és a' hajnali harmat chöppe, melly a' földre eſik* [p]; *a' ſzigetek pedig, mint a' kevés por* [q]: ki-előtt a' Serafimok befedezett orczával álnak, és azt kiáltyák egy-máſnak [r]: *Szent, Szent, Szent a' ſeregek Ura Iſtene, tellyes az egéſz föld az ő dicsőségével*: kinek *Ezernyi ezeren ſzolgának, és tíz ezerſzer-valo ſzáz ezeren udvarlanak* [s]: kinek minden teremtett-állatok engednek: és mint-hogy mindeneknek Ura, *Ninch a' ki ellene-állyon az ő fölségének* [t]. Tahát ez okból, a' mi Ajándékunk olly nagy, hogy nagyobb nem lehet.

II. Bőchűlleteſsé téſzi az Ajándékot, annak magában-valo méltósága, vagy nagy-vólta. Illyennek tartotta a' Szűz Maria az ő Énekében az Iſten ajándékát; melyről azt mondotta [u]: *Nagy dolgokat chelekedett nékem a' ki hatalmas, és Szent az ő neve.* Igy mondotta Dávid [x]: *Kichiny dolognak látſzik-e néktek, a' Király vejévé lenni?* Ő pedig azt olly nagynak ítélte, hogy halálos veſzedelemre vetette magát érette. és noha Saul álnokúl, nehéz dolgot kívánt tőle Jegy-ruhájúl, mindazáltal ő két annyit adott érette. Ebből-is igen nevekedik az Iſten ajándéka. Mert az ő eggyetlen-egy ſzűlőtt Fiát adta nékünk: nem valami puſzta embert, ſem Angyalt, ſem az egéſz Világot; hanem, mind azoknál nagyobbat; azoknak Urát, és Teremtőjét; magához haſonló Iſtent. egy ſzóval, kinél nagyobbat nem adhatott. Ha ſzolgáját, ha baráttyát, ha fogadott fiát adta-vólna, nyilván nagy ajándék lőtt-vólna: de hogy tulajdon, és termé-ſzet-ſzerént-valo Fiát adta, ſokkal nagyobb. Melyből, azt hozzá-ki Sz. Pál [y]; hogy *Azzal-eggyűtt, mindent egyebet-is nékünk adott.*

Továbbá; nem idegent adott, vagy közől, hanem egyedűl a' tulajdon ő-maga Fiát, minéműt mi nem adhatunk: mert ſemmi tulajdonunk ninch, a' melly tellyeſséggel mienk, vagy mi-tőlünk ſzármazott-vólna; mert mindeneket az Iſtentől vőttünk. és azt kell mondanunk Dáviddal [z]: *Mindenek tiéid, és a' miket a te kezedből vőttünk, azokat adtuk néked.* Ezt pedig, nem chak a' külső dolgokról kell érteni, hanem a' fiakról-is; kikben több réſze vagyon az Iſtennek, hogy-ſem a' ſzűléknek: úgy hogy, a' ki fiát adná-is másért, nem ſzintén tulajdonát adná: de az Iſten tellyeſséggel tulajdonát adta. Végezetre; nem ſok-közzűl adott eggyet, hanem, az eggyetlen-eggyet: kiben minden kedve tőlt: kit mindennél fellyebb ſzeretett. Tudgyuk, minémű buzgó ſzeretettel ſzeretik az Atyák a' fiokat, ha ſzintén ſzámoſok-is; de fő-képpen az eggyetlen-eggyet: azért emlekezik a' Sz. Irás olly bőchűlleteſſen az Abrahám engedelmeſségéről, midőn kéſz vólt az ő ſzerelmes eggyetlen-egy Fiát az Iſtennek áldozni [a]. Jákóbnak tizen-két fia vólt, de chak az egy Jóſefet-is ugy ſiratta, hogy minden magzati ſem vígaſztalhatták-meg [b]: és a' nagy éhségkor-is, alig engedte hogy

i 2 Sám. 5. 12.

B

k Luc. 1. 43.

l Matt. 8. 8.

m Ioan. 13. 6.
n Luc. 5. 8.

o Apoc. 19. 16.
p Sap. 11. 23
q Iſa. 40. 15.
r Iſa. 6. 2. 3.
s Dan. 7. 10.

C

t 2 Chron. 13. 11

u Luc. 1. 49.
x 1. Reg. 18. 23. 24. 25. 27.

y Rom. 8. 32.

D

z 1 par. 29. 14.

a Gen. 22.
b Gen. 37. 35.

Benjamin el-távoznék tőle [c]. Az ifiú Tobias annya pedig, úgy firatta az ő eggyetlen-egy fiának chak távúl-létét-is, hogy semmi vigasztalásnak helyt nem adott [d]: Nagy azért ez az ajándék.

Mondaná valaki: Nem okos kalmár, a' ki a' marháért többetád hogy-sem ér: holott azért a' Kristus élete többet ért az egész Világnál, mi módon adta az egyedül bölch Isten a' Világért az ő szerelmes Sz Fiát? Felelet: A' melly áros-embernek határos kinche vagyon, és kereskedésével magának akar nyereséget szerzeni, nem másnak használni, nem okosság vólna a' marháért többet adni hogy-sem ér: de, mivelhogy *az Isten gazdag az irgalmasságban* [e]; és *a' mi javaink-nélkül nem szükölködik* [f], sem a' bővséges fizetéssel meg nem fogyatkozik, ninch ő-benne helye az ollyan okoskodásnak. Es noha kevésben-is meg-vehette-vólna, nem kiméllette költségét; hogy meg-mutatná hozzánk irgalmasságát, és szeretetét: hogy mi-is inkább meg-bőchüllenők azt, és többé el ne adnók magunkat, a' Bün-által. Úgy chelekedett mi-velünk a' Kristus, mint a' ki irgalmasságból nagy árron ki-váltaná a' rabot, és annak-fölötte két-annyi költséget adna néki, hogy jó módgyával mehetne hazájába, és ott-is tiszteséggel-sen táplálhatná magát: mivelhogy nem chak meg-váltott minket, hanem annyi Malasztot-is szerzett, mellyel az örök Bóldogságba juthatunk, és örökké élhetünk. Azért mondotta Dávid [g]; hogy *Az Urnál az irgalmasság, és bővséges ő-nála a' meg-váltás.* Egy Özvegy-asszony segétséget kérvén Éliseustól, hogy fiait rabi szolgálattól meg-mentené [h]: a' Próféta nem chak azt chelekedte, hanem táplálására-valót-is szerzett; példázván ezt az Istennek bővséges irgalmasságát. Nagy bőchüllettel kellene azért nékünk e' dolgot vennünk, és szeretettel; meg-gondolván, hogy az Israël fiai, *le-borúlva imádták az Istent*, midőn meg-hallották hogy látogatta őket, és meg-tekintette nyomoruságokat [i], Moysest küldvén hozzájok, hogy ki-szabadítaná őket a' kemény fogságból. és hogy Tobiás-is, feleségével és fiával, meg-értvén, hogy az Isten az ő Sz. Angyalát küldötte hozzájok, hogy meg-óltalmazná és meg-vigasztalná őket, *le-borúlván orczájokra három óráig, áldották az Istent* [k]. De mennyivel inkább kívántatik mi-tőlünk a' hálá-adás: mivelhogy az Isten a' mi szabadulásunkra, nem Prófétáját, vagy Angyalát, hanem a' Fiát küldötte.

III. Nevekedik az Ajándéknak bőchüllete, ha használ annak a' kinek adatik. mert történhetik, hogy mind az ajándékozó, 's mind az ajándék, nagy ő-magában; de, haszontalan annak a' kinek adatik, és azért nem kedvelli. illyen vólna, ha a' Király, tudatlan embernek nagy tisztet adna; melyben nem tudván el-járni, mind magának, 's mind másnak ártana. Illyen vólt a' Zebedæus fiainak kérésök; és azért mondotta Urunk nékik [l]: *Nem tudgyátok mit kértök.* Az Isten ajándéka fölötte-igen hasznos mi-nékünk: mert a' végre adta a' Fiát [m], *Hogy minden a' ki hiszen ő-benne, él ne veszszen, hanem örök élete légyen. Abból jelent-meg*, úgy-mond Sz. János [n]; *az Isten szeretete mi-hozzánk: hogy az ő eggyetlen-egy szülött Fiát küldötte az Isten e' világra, hogy éllyünk ő-általa:* az-az, éllyünk e' világon-is, Isten-szerént-valo életben, az ő Malasztya-által; a' más világon pedig, az örök dichőségben, az ő szent színének látása-által; a' mint maga jelentette, mondván [o]: *Én vagyok az Út, és az Igasság, és az Élet:* az-az, Én vagyok az Út, mellyen az igaz életre juthatni; vagy, mellyen az életet igazán fel-találhatni; vagy, mellyen mind az igasságot e' világon, 's mind az örök életet a' más világon fel-találhatni.

Es mint-hogy, a' míg az életre jutúnk, sokra vagyon szükségünk, és sok ellen-kedőket találunk: hogy semmiben meg ne fogyatkoznánk, se senkitől meg ne győzettetnénk, mindeneket fel-találunk az Isten Fiában, a' ki nékünk adatott. Mert a' betegeknek, Orvosúl ádadott [p]; a' hadakozó, de erőtlen és félénk embereknek, bátorító és erősítő Hadnagyúl [q]; a' foglyoknak, Váltságúl [r]; a' vakoknak, Világosságúl [s]; a' viszsza-vonyóknak, Békeségűl, vagy békéltetőül [t]; a' tudatlanoknak, Mesterűl [u]; a' szám-ki-vetetteknek, Kalaúzúl [x], hogy hazájokba vezesse; az éhezőknek és szomjuhozóknak, ételül és italúl [y]; a' siránkozóknak, vigasztalásúl [z]; a' bé-vádoltatteknak, szó-szóllóúl [a]; a' szükségben-lévőknek, segétségül [b]; a' mezíteleneknek, ruházatúl [c]; az el-veszetteknek, Üdvözítőül [d]; a' halottaknak, életül, és fel-támasztóúl [e]. Mit kívánhatunk többet? vagy kitől várhatunk több hasznot?

IV. Nevekedik az Ajándéknak bőchüllete, midőn az Ajándékozónak sok munkájában, vagy fáradságában áll. Dávid olly nagyra bőchüllötte a' vizet, mellyet az ő vitézi, életőknek veszedelmével hoztak-vólt néki, hogy nem akarta meg-innya; hanem, mint valami méltóságos dolgot, az Istennek áldozta [f]. Saúl látván, minémű nagy hasznára lenne Israëlnek, ha valaki meg-ölné a' Goliátot; meg-gondolván azt-is, hogy;

A
c Gen. 43. 11.
d Tob. 5. 23.
Ez. c. 10. 4.

e Eph. 2. 4.
f Pſ. 15. 2.

B
g Pſ. 129. 7.
h 4. Reg. 4. 7.

i Exo. 4. 31.

k Tob. 12. 22.

C
l Mat. 20. 22.
m Ioan. 3. 15.
n 1. Ioan. 4. 9.

o Ioan. 14. 16.

D
p Matt. 9. 12.
q Ioan. 12. 31. & c. 16. 33.
r 1. Pet. 1. 18. 1. Cor. 6. 20.
s Ioan. 1. 9. & cap. 8. 12.
t Eph. 2. 14. Ioan. 14. 27.
u Mat. 23. 10. Ioan. 13. 13.
x Matt. 2. 6.
y Ioan. 6. 56.
z Luc. 7. 13. Ioan. 16. 20.
a 1. Ioan. 2. 1.
b Mar. 8. 2.
c Rom. 13. 14. Gal. 3. 27.
d Luc. 19. 10. Ioan. 3. 17.
e Ioan. 11. 25.
f 2. Reg. 23. 16.

A hogy, a' ki azt végbe vinné, életét veszedelemre adná, és valóban nagyot próbálna: nagy jutalmat ígért annak a' ki azt meg-chelekedné; tudni illik g, hogy, *Nagy gazdagsággal meg-gazdagíttya; a' leányát néki adgya; az attya házát adó-fizetetlenné teszi.* Az Isten az ő Fiát azért adta, hogy fel-magasztaltatnék a' Keresztfán, *a' mint Mojses fel-magasztalta a' kígyót a' pusztában* h; az-az, iszonyú és gyalázatos halálra. Ki látott vagy hallott illyen dolgot? ki kívánhatta- vagy gondolhatta-vólna azt meg? Ha azért adta-vólna, hogy uralkodnék rajtunk, és parancholna nékünk, nagy kegyelem lőtt-vólna; mert az-is nagy hasznunkra, és böchülletünkre lőtt-vólna: de hogy a' végre adta, hogy, mint világ latra fel-feszíttetnék, minden elmét felyül-halad: és senki egyéb azt nem chelekedhette, hanem chak a' véghetetlen irgalmasságu egy Isten. Az-okáért, a' meg-feszíttetett Krisztust predikállani, a' Zsidóknál, botránkozás vólt; a' Pogányoknál pedig, bolondság i. Nem úgy adta pedig, hogy annak a' gyalázatos és keserves halálnak, egy vagy két óráig végét érné; hanem, hogy számtalan egyéb fáradságokat, és fájdalmakat szenvedne harmincz-három esztendeig. Azért nevezte Isaias k, *Fájdalmas férfiúnak, és a' nyomorúság tudójának; ki ifjuságától-fogva szegény vólt, és munkában* l. Bizonyára, úgy-mond az ajtatos Sz. Bernárd m, mindenek a' mellyek e' világon vannak, Ő *mondotta, és lőttek; ő parancholta, és teremtettettek* n: de itten sokat-is mondott, chodálatos dolgokat-is chelekedett, és kemény dolgokat-is szenvedett; és nem chak keményeket, hanem ugyan méltatlanokat-is, hogy engem újonnan fel-építene. Méltán mondgya azért Sz. Pál o; hogy *Nagy árron vétettünk-meg.*

g 1. Reg. 17. 25.
h Ioan. 3. 14.
i 1. Cor. 1. 23
k Isa. 53. 3.
l Psal. 87. 16.
m De Dulcedine Deo.
n Psal. 32. 9.
o 1. Cor. 6. 20

II. RESZE.

V. NEvekedik az Ajándéknak böchülleti, midőn az ajándékozó nē nézi maga haszнát; mint Abrahám: ki midőn a' Sodomaïakat ki-szabadította a' rábságból, noha minden prædát magának vehetett-vólna, sőt ugyan kínálta-is a' Sodomai király, mondván p; *Add nékem a' lelkeket, a' többit vedd magadnak:* mindazáltal azt felelte: *Kezemet emelem a' Fölséges Ur-Istenhez, ki a' mennyet, és a' földet bírja, hogy a' bél fonál szálától-fogva, a' saru kötéléig, semmit el nem vészek a' tieidből: ne mondgyad, En gazdagítottam-meg Abrahámot.* Az Isten semmi egyéb okból nem adta nékünk a' Fiát, hanem chak szeretetiből: *Ugy szerette,* úgy-mond Urunk, *Isten a' világot;* hogy senki hamis vélekedésre okot ne venne e' nagy ajándékból. Mert, mint-hogy azt mondotta-vólt Nikodémusnak q; *Fel kell magasztaltatni az ember Fiának:* valaki azt vélhette-vólna, hogy az kételenségből lőtt; és azért kellett meg-lenni, hogy külömben nem lehetett; vagy erőtlenségből, mint-ha az Isten a' Világot más módon meg nem szabadíthatta-vólna: vagy gyarlóságból, mint-ha a' Krisztus az ő ellenségitől meg nem menekedhetett-vólna: vagy igaz bűntetésből, mint-ha azt a' Krisztus megérdemlette-vólna, mivelhogy a' gonosz-tévőket szokták keresztre feszíteni. Mellyeknek nem vólt helye a' Krisztusban; mert, Isten lévén, el-kerülhette-vólna a' halált: mellyet nem-is érdemelhetett, mert nem vétkezhetett: hanem, egy igaz oka vólt, az Istennek Szeretete, mellyet mí semmi okon nem érdemelhettünk.

p Gen. 14. 21 22.
q Ioan. 3. 14.

Ezt még jobban meg-érthettyük, ha az Urunk mondásának némelly czikkelyit meg-fontollyuk: I. Adta az Isten az ő Fiát: de leg-főbb és jobb módon adta; mivelhogy sok-féle Adások vannak: és némellyek kőltsön, némellyek árron, némellyek cherében adgyák marhájokat; és úgy-is barátságot chelekedvén, hálá-adást érdemlenek. De az Isten az ő Fiát, nem kőltsön adta, hanem örökbé; nem árron, hanem ingyen, mert meg-böchülhetetlen; nem cherében, hanem ajándékon, mert semmi hasonlót érette nem adhattunk, és valaminkvagyon, mind az Istené. II. Azért adta; hogy a' ki hiszen ő-benne, örök élete légyen. Meltán azt kívánhatta-vólna az Isten illyen nagy ajándékáért, hogy mí-is minnyájan a' Keresztben fel-magasztaltassunk ő-vélé, vagy ő-érette. és ha azt kívánta-vólna, ki nem chodálta- és dichérte-vólna az Istennek bővséges szeretetit, hogy a' Fiának fel-magasztalásáért, a' szolgának fel-magasztalását kívánta, és azzal fontba vetette? De azt sem kívánta: hanem azt akarta, hogy az ő Sz. Fiának fájdalmas és gyalázatos fel-feszítéséért, igen kűnyű dolgot chelekednénk, az-az, hinnénk ő-benne, igaz és eleven hittel: és ő a' Keresztfán valóban meg-halna mí-érettünk; mí pedig a' Keresztségben, chak hasonlatosság-által halnánk-meg véle: ő-függene, és mí hittel néznénk reája. III. Azért adta, hogy a' ki ő-benne hiszen, el ne veszszen. Ha az Urunk beszédét hallottad-vólna, nem azt vártad-vólna-e, hogy az ő fel-magasztalásából ő-néki valami nagy haszna következzék?

zék? De nẽ úgy vólt: mindẽ haſzna miénk, hogy mí ôrökké el ne veſzſzünk, hanẽ éllyünk. Nagy irgalmaſság lõtt-vólna, a' háládatlan és gonoſz ſzolgát hálától meg-menteni; ha ſzintén Urának ſzínét nem látta-vólna-is; a' mint Dávid, meg-kegyelmezvén gyilkos fiának Abſalomnak, azt mondotta [r]: *Térjen-viſzſza házába, és ne láſſa orczámat.* De az nem vólt elég az Iſten véghetetlen irgalmaſságának; mellyet ſem mí elménkel nem foghatunk-meg, ſem az Angyalok: mert *A' Kriſtus ſzeretete, minden tudományt felyül-halladó* [s]: és ſenki meg nem bõchülheti, hanem chak ô-maga.

VI. Nevekedik az Ajándék bõchülete, annak méltatlan-vóltából a' kinek adatik. Dávid, érdeme-fölött-valo méltoságnak ítélte a' Királyságot; és azért mondotta [t]: *Ki vagyok én, Uram Iſten; és michoda az én házam, hogy ennyire hoztál engem?* Mifiboſet, a' Jónatás fia, ki Dávidnak igen igaz baráttya vólt, meg-gondolván hogy Saul únokája vólt, ki Dávidot méltatlanúl üldözte; és halván Dávidnak ama' mondását [u]; *Ne félly, mert irgalmaſságot chelekedvén chelekeſzem veled az Atyádért Jonatásért, és meg-adom néked az Atyádnak Saulnak minden földeit, és te mindenkor aſztalomnál egyél kenyeret*: imádván Dávidot, azt felelte: *Ki vagyok én te ſzolgád, hogy hozzám haſonló hólt ebre tekintettél?* Sz. Pál-is, elõbbi állapattyát tekintvén, azt mondotta [x]: *En leg-kiſebb vagyok az Apoſtolok-közõtt: ki nem vagyok méltó Apoſtolnak hivattatni, mert az Iſtennek Anyaſzentegyházát üldöztem.* noha azt-is mondgya [y]; hogy bõvebben munkálkodott minnyájoknál. Az Iſten-is, meg akarván mutatni bõvséges irgalmaſságát a' háládatlan Synagogához, méltatlan-vóltát veti ſzemére, mondván [z]: *Közönségeſſen mondgyák: Ha el-bochátthya a' férfiu az õ feleségét, és elválván tõle más férfiúhoz mégyẽ, vallyon viſzſza-tér-e ama' hoz többé? Te pedig ſok ſzeretõkkel paráználkodtál: mindazáltal terj-viſzſza én-hozzám, úgy-mõd az Ur, és én viſzſza-fogadlak téged.*

Vallyon Iſten az õ Fiát, kinek, vagy kiért adta? A' Világért: *Ki õtet nem iſmérte*; noha õ-általa lõtt [a]: ki *Inkább ſzerette a' ſetétséget, hogy-ſem a' világoſságot* [b]: kinek *bölchesége, bolondság az Iſtennél* [c]: kinek *barátſága, ellensége az Iſtennek* [d]: ki *egéſzſzen gonoſzban helyheztetett* [e]: kinek gazdagsága chalárd, gyönyörűsége méreg, dichõsége gyalázat, békesége zúrzavar, igaſsága útálatoſság, ábrázattya el-múlandó, Fejedelme az Ördög [f]. Végezetre, úgy el-merült-vólt a' gonoſságban, hogy az Iſten azt mondotta [g]: *El-tõrlõm az embert kit teremtettem, a' föld ſzínéről: mert bánom hogy álkottam õtet.* Méltatlan vólt bizony a' Világ, ſok Okokból, az Iſtennek illy nagy ſzeretetire; melly méltatlanságnak, Három garáditſa vagyon: I. Az; hogy ſemi érdeme nem vólt. mert *Nem vólt a' ki jót chelekednék, chak eggy-is* [h]. II. Az; hogy ſok vétkei vóltak. mellyekkel nem jutalmat, hanem bũntetést érdemlett: *A' torka, meg-nyilt koporſó vólt; a' nyelvével álnokúl chelekedett; aſpiſok mérge az ajaka-alatt; a' ſzája, átokkal és keſerűséggel rakva; a' lába, gyors a' vér-ontáſra. Ajánlya azért az Iſten az õ ſzeretetét mi-hozzánk, mivelhogy még mikor bũnõsök vólnánk, az idõ-ſzerént meg-hólt a' Kriſtus mi-érettünk* [i]. III. Az, hogy háládatlan vólt. melly leg-nagyobb méltatlanság: és azt jól tudta az Iſten. Az-okáért, a' mint Arany-ſzáju Sz. János módgya [k], az Iſtẽ azzal ajánlotta fõ-képpẽ ſzeretetit, hogy a' háládatlã emberért adta az õ Sz. Fiát.

Mondaná valaki: Mint-hogy az Iſtenben bõlcheség és igaſság vagyon, mi módon ſzeretheti a' gonoſz Világot, vagy az iſtentelen embert: holott Salomon azt mondgya [l]; hogy *Haſonló-képpen gyülöli az Iſten az iſtentelent, és annak iſtentelenségét?* Felelet: Nagy az Iſten ereje és bölchesége, és azért ez-is meg-lehet-tõle. A' jó író, roſzſz pennával-is ſzépẽ ír; a' jó hegedũs, a' roſzſz hegedűvel-is ſzép nótát vonſzon; és a' ſebes tűz, a' nyers fát-is meg-emészti: azon-képpen, az Iſtennek nagy ſzeretetí, a' gonoſz embereket-is magába foglallya: mert *Napjat fel-ts maſztya, a' jókra és a' gonoſzokra; és eſsõt ád, az igazakra és a' hamiſsakra* [m]. Továbbá, az Iſten a' gonoſz Világot, nem az õ gonoſságáért ſzerette: hanem azért a' jóságért, melyre az Iſten ſzeretetí-által jutott. Mint a' ſzántó-ember, a' ſovány földet, a' következendõ jó-vóltáért ſzereti. Igy az Iſten, tudván, hogy az õ ſzeretetit némellyek meg-bõchüllik: a' keveſeknek kövétkezendõ jó-vóltáért-is, ſzerette az emberi nemzetet. De mint-hogy az Iſten minden jónak kút-feje, magától-is vehet okot a' mí ſzeretetünkre, ha ſzintén mí-bennünk ninchen-is ok.

VII. Az Ajándéknak bõchülete abból-is nevekedik, ha az ajándékozó nem ſokat kíván érette: a' mint Saul, nem nagy jegy-ruhát láttatott kívánni Dávidtól a' leányáért, az-okáért Dávid két annyit ſzerzett érette. Az Iſten, az õ nagy ſzeretetiért haſonlót kívánhatott-vólna: de látván gyarlóságunkat, egy kis dolgot kívánt tõlünk, hogy hidgyünk õ-benne. és mint-hogy *ſzívvel hiſzünk az igaſságra* [n], a' ſzívünket kíváńya, mondván [o]: *Add nékem fiam a' te ſzívedet.* Mélto kívánság: mert az Iſten az õ ſzerelmes Fiát, mint ſzívét adta nékünk. Es ſokkal meg-haladta az Abraham chelekedetét, mellyet az Iſtẽ igẽ nagyra bõchülött, és nagy jutalmat ígért érette [p]. Mert, I. Abrahám chak akarattal áldozta a' Fiát: de az Iſten, akarattyával õröktül-fogva, idõ-járta̅ban pedig lét-el-ſzerént-is. mert *Az ártatlan Bárány, a' világ fel-állatáſa-előtt iſmértetett-meg ugyan, de*

r 2. Reg. 14. 24.
s Eph. 3. 19.
t 2. Reg. 7. 18
u 2. Reg. 9. 7.
x 1. Cor. 15. 9
y perſ. 10.
z Ier. 3. 1.
a Ioan. 1. 10.
b Ioan. 3. 19.
c 1. Cor. 3. 19.
d Iac. 4. 4.
e 1. Ioan. 5. 19
f Ioan. 12. 31.
g Gen. 6 7.
h Pſ. 13. 3. 4. 5.
i Rom. 5. 8.
k Hom. 26. in Ioan.
l Sap. 14. 9.
m Mat. 5. 45.
n Rom. 10. 10
o Pro. 23. 26.
p Gen. 22. 16.

A
az utólso időkben meg-is jelentetett mí-érettünk q. II. Abrahámnak az Isten parancholta, hogy a'Fiát meg-áldozza; mellyet vétek-nélkül el nem múlathatott: de az Istennek senki né parancholta, 's nem-is parancholhatta, hanem chak maga jó akarattya hordotta. III. Abrahám azt áldozta-vólna az Istenek, a'mit ő-tőle vőtt; és tartozott viszsza-adni, valamikor, valahol, és valamint kívánta az Isten: de az Istennek semmi kötelessége né vólt, 's nem-is lehetett, mert egyedül tulajdon ő Fia vólt a'kit nékünk adott. IV. Abrahám a'fiát, egy chapással, kínok-nélkül áldozta-vólna: de az Isten az ő Fiát, iszonyú és gyalázatos kínokra és halálra adta. V. Abrahám embert áldozott-vólna az Isten kedvéért, szolgát az Urért, kichint a'leg-nagyobnak kedvéért; ki azért az áldozatért, nagy jutalmat-is adott-vólna: de az Isten az ő Fiát, igaz Istent és embert, a'puszta emberért adta, az Urat a'szolgáért, a'leg-nagyobbat a'leg-kisebbért; és azért, a'ki az-után-is háládatlanságával botszúsággal illette.

Ez így lévén, sokkal többel és nagyobbal tartoznánk mí az Istennek, hogy-sem ő ígért Abrahámnak. De mint-hogy az mí-tőlünk nem lehet, a'mint mondám, chak a'szívünket kívánnya. Melly kívánásnak hogy eleget tegyünk, lássuk mint kelletsék
B
azt értenünk: I. Azt mondgya: *Add*, az-az, ne bochásd árrúba, e'világi dolgokat kívánván érette: se kőltsön ne add határos időre, hanem szeretetből én-érettem add. II. Nem mondgya; Te ember, vagy szolga: hanem, *Fiam*; ki mindenedet tőlé vőtted; a'mi vagy, és a'mid vagyon, én-tőlé vagyon, mint fiúnak az atyától. III. Azt mondgya; *A'szívedet*: mert találtatnak, a'kik egyebeknek szívőket adgyák az Istennek, jóra oktatván őket; de a'tulajdon szívőkkel távúl vañak tőle, gonoszúl élvén. A'szívet pedig azért kívánnya, mert mindeneknek gyökere és kút-feje, és neminémű-képpē az embernek első-szülőtte: mert, a'mint a'Bölcsek írják, a'szűv él leg-először, és leg-utólszor halmeg, és a'szűv-nélkül senki nem élhet. IV. Azt mondgya, hogy *Néki adgynk*; az-az, ne oszszuk-meg, hogy részét a'Világnak, Testnek, és Ördögnek adgyuk; hanem éppen, és
r Ose 10.2. mindenestől ő-néki. mert a'szívnek oszlása hirtelen veszedelem r.

Meg-hallók az Atya-Istennek szeretetit, az ő Fiának nékünk adásában: de a'Fiú-Istē szereteti sem vólt kisebb azon dologban. mert, *A'Krisztus szerette az Anyaszentegyházat, és önnön magát adta érette*, úgy mond Sz. Pál s. Sz. János pedig t, *Midőn* JESUS *szerette-vólna az övéit, kik a'világon vólának, végiglen szerette őket*. Es u: *A'* Jesus *Krisztus szeretett minket, és meg-mosott minket a'mi bűneinkből az ő Vére-által*. Ez a'Kereszt-fán-ment-
s Eph. 5. 25.
t Ioan. 13. 1
u Apoc. 1. 5.
C végbe, és a'pusztában fel-emeltetett Kígyótól példáztatott; a'mint Urunk Nikodémusnak mondotta, a'mái Evangeliom-előtt x. Holott azt vedd eszedbe, hogy a'Krisztusnak Két rend-béli Szeretetiről elmélkedhetünk: I. Arról, mellyel minket őröktől-fogva szeretett mint Isten; a'mint Jeremiásnál mondgya y: *Örök szeretettel szerettelek téged: azért vontalak téged magamhoz, könyörülvén*. Ez a'Szeretet, abban vólt, hogy mindenekért meg akart testesülni, és halni. Ezek *a'régi hűv gondolatok* z; *és az Irgalmasságok, mellyek őröktől-fogva véltak* a. Ezt kívánta a'Meny-aszszony, mondván b: *Chókollyon-meg engem az ő szája chókjával: mert jobbak a'te emlőid* (vagy, a'Zidó bőtű-szerént, Szerelmid) *a'bornál*. mert a'Krisztusnak buzgó szeretetit kívánta: mellyet mí-hozzánk, az ő Megx Joan. 3. 4.
y Ier. 31. 3.
z Isa. 25. 1.
a Ps. 24. 6.
b Cant. 1. 1.
D testesülésében nyilván meg-mutatott. II. Elmélkedhetünk a'Krisztusnak meg-testesülése-után-valo Szeretetiről, midőn *szolgai ábrázatott vőtt-fel, és külső ábrázattyában úgy találtatot mint ember* c: és meg-mőtt minket az ő Vére-által, azt éppen, utólsó chöppig ki-ontván érettünk. mert a'mosás, bővséges vért jelent, melly nem chak az öntözésre, hanem ugyan a'meg-főrőztésre-is elégséges vólt. Melly az ő nagy Szeretetinek és irgalmasságának jele. Mert chak egy chöpp Vére-is, elég lőtt-vólna ezer világnak-is meg-váltására, és meg-tisztítására: de az ő véghetetlen Szeretetinek nem vólt elég, hanem egy chöppig ki-ontotta, hogy *bővséges* lenne *ő-nála a'meg-váltás*; a'mint Dávid
c Phil. 2. 7.
d Ps. 129. 7. mondotta d.

III. RÉSZE.

DE lássuk már, mit kíván Krisztus Urunk az ő nagy Szeretetiért mí-tőlünk: Ő-maga meg-jelenti, mondván: *Hogy mindē a'ki hiszē ő-benne, el ne veszszen, hanem örök élete légyen*. Ezen igen kapnak az Ujítók: és azt akarják ki-hozni belőle; hogy, akár-mit chelekedgyék-is az ember, chak hidgyen, és a'Hitből ki ne essék, el nem vetzhet. De, igen meg-chalatkoznak, a'puszta Hitben vetvén reménségőket. Mert Urunk a'mái Evangeliomban, nem a'puszta és üres Hitről szóll, mellyet Sz. Jakab *Meg-hólt Hit*-nek
e Iac. 2. 20. nevez e: hanem a'gyümölchöző és Jószágos-chelekedetekkel tellyes Hitről, melly Eleven Hit; és, a'mint Sz. Pál mondgya, *a'Szeretet-által munkálkodik* f. Ez abból nyilván kitetszik, hogy Urunk a'mái Evangéliomban azok-ellen panaszolkodik, a'kik jót nē chelekesznek, hanem gonoszt: *A'Világosság*, úgy-mond g, *e'világra jött, és inkább szeret-*
f Gal. 5. 6.
g Ioan. 3. 19.

tek

ték az emberek a' setétséget, hogy-sem a' Világosságot, mert az ő cselekedetők gonoszok valának. *Mert minden a' ki gonoszúl cselekeszik, gyűlöli a' Világosságot.* Ez az igaz tudomány, melly a' Szent Irásból nyilván meg-bizonyodik. Az Ujítók hamis vélekedése pedig, bizonyos út a' veszedelemre; és semmi bizonyítása ninch a' Sz. Irásban, noha az ügye-fogyott emberek minden-felé kapdosnak; a' mint ezennel meg-mu

Elsőben: Azokat a' mondásokat hozzák-elő, mellyekben az üdvősség, vagy a' Meg igazulás, a' Hitnek tulajdoníttatik: és azokból azt akarják ki-facharni; hogy Egyedül a' Hit üdvözíti, vagy igazíttya-meg az embert. Igy magyarázzák, sőt chigázzák az Urunk mondását a' mái Evangéliomban [h]: *Minden a' ki ő benne hiszen, el nem vész, hanem örök élete lészen* és a' Sz. Pálét [i]: *A' ki hiszen a' Krisusban, meg-igazúl.* és [k]; *Minden a' ki hiszen ő-benne meg nem szégyenittetik.* Ezekből imigyen okoskodnak: Ha a' Hit ő-maga elégséges nem volna az üdvősségre, vagy a' Meg-igazúlásra, effele mondások egy-általlyában igazak nem lehetnének. De az Irásnak minden chikkelyi igazak: Tahát, &c.

Felelet: Ha illyen módon kell okoskodni, azt-is meg-mutathattyuk, hogy a' Hit-nélkül-is meg-igazúlhatunk, és üdvözűlhetünk: mert hasonló mondásokat olvasunk a' Szeretetről, és egyéb Jószágos chelekedetekről. Sz. János azt irja [l]: *Valaki szeret, az Istentől szűletett.* és [m]: *Ha egy-mást szeressyük, az Isten mi-bennünk lakik.* és [n]: *A' ki a' Szeretetben marad, az Istenben marad, és az Isten ő-benne.* Sz. Péter pedig azt irja [o]; hogy *A Szeretet bé-fedezi a' bűnök sokaságát*: Tahat egyedül a' Szeretet üdvözit, és a' Hit nem szűkséges. Ha meg-engedik, hová lészen az ő Hitők? ha meg nem engedik, vegyék eszökbe, hogy balgatagúl okoskodnak. Továbbá, Sz. Pál azt mondgya [p]; hogy *A Reménség-által üdvözűltünk*: Hol marad tahát a' Hit? Másutt azt irja [q]: *Tudom, hogy az* (a' gyűlölők és irégyek háborgatása) *nékem üdvösségemre lészen, a' ti imádságtok által*: hová lészen tahát a' Hit? Másutt megint azt mondgya [r]; hogy *Az Aszszony' allat üdvözül a' fiak szűlése által.* hová lészen tahát a' Hit, és egyéb Jósá; ? Ha ez igy vagyon, nagy Privilégiomok lehet a' Predikátorok feleségének mert chak fiakat szűllyenek, akár-mit mivellyenek a mellett, üdvözülhetnek, az urok okoskodása-szerént. De módaná valaki: Utáña veti Sz. Pál: *Ha meg-marad a' hitben, és szeretetbe, és a' szentségbe, jó-erkölcsséggel.* Ugy vagyón: és abból érthetni meg, hogy az üdvösséghez nem chak a' Hit szükséges, hanem több is kell hozzá: mert Sz. Pál nem chak a' Hitet kivánnya, hanem a' Szeretetet is, a' Szentséget, és józanságot. Melyből kűnyű meg-érteni, hogy a' hol azokról nem tészen is nyilván-valo emlekezetet, hanem chak a' Hitet említi, olly Hitről szóll, melyben a' több Jószágos chelekedetek is meg-találtatnak.

Hogy pedig nyilvábban meg-tessék, melly erőtlen okoskodások vagyon az Ujító atyafiaknak: az elő hozott helyekre, mellyek azt jelentik, hogy, A ki hiszen, üdvözül; Három-képpen felelhetünk: I. Amaz ige (*Omnis*) Minden; ki-rekesztés-gyanánt vetetik. mint-ha az Irás azt mondaná: Minden a' ki üdvözül, a' Hit által üdvözül, és a' Hit-nélkül senki nem üdvözül. Melly magyarázatot, szép hasonlatossággal meg-bizonyít Sz. Agoston [s]: Ha vallamelly Városban chak egy Tanító volna, és valaki azt mondaná; E Városban Minnyájan ettől tanúlnak: nem azt értenők rajta, hogy minnyájan tanúlnak tőle, mert sokan Iskolába sem járnak: hanem hogy, a' kik tanúlnak, ő-nála-nélkül nem tanúlnak. Hasonló-képpé, a melly Várban chak egy Hadnagy vagyon, azt mondhattyuk, hogy Minyájan az ő zászlója-alatt vitézkednek: jelentvén, nem hogy minnyájan vitézkednének kik a' Várban vannak, hanem hogy minden vitézek az ő zászlóját követik, és nem másét. Igy mondhattyuk az Orvosról; hogy Minnyájan ő-tőle kérnek orvosságot: a' Bíróról; hogy Minyájan ő-előtte törvénykednek: a' Predikátorról hogy Minnyájan őtet halgattyák: noha nem minnyájan betegek, sem minnyájan pörlenek, sem minnyájan mennek a' Predikatzióra. Igy, Minden a' ki hiszen, üdvözül: mert senki nem üdvözül, a' ki nem hiszen: és, *A' Hit-nélkül, lehetetlen kedvesnek lenni az Istennél* [t].

II. Azt az ígét (*Omnis,*) Minden; érthettyük minden rend-béli emberről, de nem minden személyről: mivelhogy a' Kristus Hiti, minden rend-béli embernek útat mutat az üdvösségre, Zsidónak, Görögnek, Barbarusnak; nem chak egy Nemzetnek, mint a' Moyses Törvénye. Igy magyarázta-meg a' maga mondását Szent Pál: ki, midőn azt mondotta-volna [u]; *Minden a' ki hiszen ő-benne, meg nem szégyenittetik*: mingyárt utánna vetette: *Mert ninch külömbözés a' Zsidó- és a' Görög-között: mert mindeneknek egyaránt azon az Ura, ki gazdag mindenekhez, a' kik segétségül hiják őtet*: az-az, nem személy-válogató az Isten; és az üdvösség dolgában nem gondol véle, akár Zsidó légyen, 's akár Görög. Mellyet a' kevély Zsidók-ellen mondott, kik egyedül magoknak akarták tulajdonítani az Igasságot és üdvösséget; az Istennek gond-viselését, és barátságát: noha az Isten úgy rendelte vólt a' dolgot, hogy a' hitetlen Zsidók

A

B

C

D

[h] Ioan. 3. 16.
[i] Act. 13. 39
[k] Rom. 10. 11
[l] 1. Ioan. 4. 7.
[m] vers. 12
[n] vers. 16.
[o] 1. Pet. 4. 8.
[p] Rom. 8. 24.
[q] Phil. 1. 19.
[r] 1. Tim. 2. 15
[s] De Prædest. nat. Sanctorum. cap. 8.
[t] Hebr. 11. 6.
[u] Rom. 10. 12

helyébe, a' Pogányságból-valo Hívek állanának az Anyaszentegyházba; azok igazúlnának-meg, és üdvözülnének a' Kristus hiti-által.

III. Azt az igét (*Omnis,*) Minden; érthettyük minden személyről-is; úgy hogy, Minden a' ki hiszen, üdvözül, ha más fogyatkozása nem léend: mert bizonyos, hogy a' Hit, az ő részéről, üdvözít, chak hogy a' több szükséges dolgok-is jelen légyenek. Ez-is igaz magyarázat. Mert, a' Szent Irás, egyéb dolgokról-is szintén úgy emlekezik mint a' hitről; de abból nem következik, hogy a' Hit-nélkül üdvözíttsenek, hanem azzal-eggyütt: szintén úgy nem következik, hogy a' Hit-azok-nélkül elégséges légyen. Hallyad mit mond a' Bölcs a' Bizodalomról, vagy a' Reménységről [x]: *Senki a' ki az Úrban bizik, meg nem szégyenül.* és Szent János, a' Szeretetről [y]: *Minden a' ki szeret, az Istentől született.* és Urunk, az Alázatosságról [z]: *Minden a' ki magát meg-alázza, fel-magasztaltatik.* és Szent Pál az Engedelmességről [a]: *A' Krisztus örök üdvösségnek oka lött, minden ő néki engedőknek.* és ismég Urunk, a' Kéréről [b]: *Minden a' ki kér, el-vészi:* de azért senki nem mondgya, hogy ezek-közzül valamelly, magán-, a' Hit-, vagy egyéb Jószágos chelekedet-nélkül elégséges. Es, hogy messze ne menyünk, a' hol Szent Pál azt mondotta [c]: *Minden a' ki ő-benne hiszen, meg nem szégyenittetik:* azt-is mondotta [d]: *Minden a' ki segétségül hija az Úr nevét, üdvözül.* értsed, ha úgy hija a' mint illik, igaz hittel, erős reménséggel, buzgó szeretettel, tőredelmességgel, &c. mert a' Törökök, Eretnekek, és gonosz Keresztyének, ha szintén nagy indúlattal híják-is segétségül az Istent, nem üdvözülnek, hanem elkárhoznak; azért, hogy ninch igaz Hitök, vagy Jó-chelekedetök.

Végezetre, azt mondom; hogy, ha efféle mondásokat egy-általlyában kellene értenünk; tudni illik, hogy, valaki hiszen, mindé eszköz-nélkül üdvözül: az következnék, hogy a' ki egyszer hiszen a' Krisztusban, a' Hitet soha el nem veszítheti: vagy, ha el-veszti-is, üdvözül a' Hit-nélkül. melynél nagyobb éktelenség nem lehet. Mert, ha egy-általlyában, A' ki hiszen üdvözül: vagy a' Hitnek el-veztése után-is üdvözül; vagy, ha az lehetetlen, a' mint hogy lehetetlen: következik, hogy a' kinek egyszer Hiti vagyon, azt el nem veszítheti. Ezt némelly Újító átyafiák meg-engedik, sőt azzal biztattyák magokat, hogy ők minden bizonnyal üdvözülnek. De nyilván-valo vakmerőség, és balgatagság: mert minden-nap láttyuk, hogy az emberek eggyik Vallásról a' másikra hajlanak. Az-okáért, ha a' mi Vallásunk igaz, el-hajolnak a' kik *Lutheristákká* és *Calvinistákká* lésznek, és el-veszítik az igaz hitet: ha pedig a' *Calvinista* vagy a' *Lutheristа* vallás igaz, azt el-veszítik a' kik Pápistákká lésznek, vagy Törökökké; és minden-képpen cherben marad Vallások. Azért mondgya Sz. Pál némellyekről [e], hogy *A' jó lelki-ismeretet megvetvén, a' Hit hajójából ki-estek:* az-az, el-szakadtak a' Hittől.

Erre azt mondgyák az Újítók; hogy a' kik Eretnekekké lésznek, noha Híveknek mutatták magokat, nem vólt igaz hitök. De ninch helye: mert ők azt-is tanittyák; hogy, a' kinek igaz Hiti vagyon, bizonyos mind abban, hogy igaz Hiti vagyon, 's mind hogy bűnei meg-bochátttatnak. De sok Újítók, kik azont vallották, meg-térnek, és igaz Keresztyénekké lésznek, vagy, a' mint ők mondgyák, Eretnekekké; és úgy-is el-veszítik Hitöket: vagy, mint-hogy azt vallották a' mit a' több *Calvinisták* vagy *Lutheristák*, következik, hogy nem vólták igaz Hitben-; mellyet én kűnnyen meg-engedek. Ha azt mondgyák; hogy hazudtak midőn ő-közöttök vóltak, és azt mondották hogy igaz Hitök vagyon: azt-is meg-engedem, hogy hazudtak midőn azt mondották, hogy igaz Hitök vólt; de abban nem hazudtak, hogy a' *Calvinisták* vagy *Lutheristák* vallásában vóltak: és egy *Calvinista* sem bizonyíthattya meg jobban hogy ő igazat mond, ha amazok hazudtak: és úgy, chak egynek sem kell mondását hinni.

De mit mondanak a' meg-kereszteltelkedett Gyermekekről? Nem tagadhattyák, hogy azok a' Kereszténségben az igaz Hitet vészik: de azt-is sokan el-veszítik, a' mint napon-ként láttyuk. Továbbá, nem kérik-e ők az igaz Hitben-valo meg maradást? De azzal nyilván vallyák, hogy abból ki-eshetnek: mert a' mit ember bizonyal túd, vagy igaz hittel hiszen, azért nem kell könyörgeni; tudni illik, hogy fel-támadgyunk, vagy hogy Itélet napja légyen-; mert azokat igaz hittel hiszszük: vagy, hogy Húsvét után Ötvenedik napon Pünkösd légyen; mert azt minden bizonyal tudgyuk. Urunk azt mondotta [f]; *Én könyörgöttem éretted, hogy el ne fodgyon a' te hited!* Ha azt mondgyák; hogy, Nem vólt igaz Hiti: következik, hogy Urunk azon könyörgött, hogy a' hamis hitbe maradgyó. melly merő káromlás. Ha pedig azt mondgyák; hogy vólt: Tahát azt-is hinni kellett azzal az igak hittel, hogy el nem szakadhat attól. Miért könyörgött tahát Urunk? Foganatos vólt-e az a' könyörgés? Igen-is: Tahát el-veszthette-vólna Péter az igaz Hitet, ha Urunk érette nem könyörgött-vólna. és úgy nem igaz,

hogy

x Eccli. 2. 11.
y 1. Ioan. 4. 7.
z Luc. 18. 14.
a Hebr. 5. 9.
b Luc. 11. 10.
c Rom. 10. 11
d vers. 13.
e 1. Tim. 1. 19
f Luc. 22. 32.

hogy az Igaz Hitet el nem veſzthetni; ſem hogy egy-állhatallyában, a'kinek Hiti vagyon, üdvözül: mert ha azt el-veſzti, el-kárhozik. Az-okáért, midőn az Irás azt mondgya; hogy *Minden a'ki hiſzen, üdvözül*; úgy kell érteni, ha Jó-chelekedete-is leſzen; vagy ha *a' Szeretet-által munkálkodik* [g]: a' Szeretet munkája pedig, vagy chelekedete-i, a' Parancholatoknak bé-tőltéſe. mellyeknek meg-tartásár, lehetetlennek mondgyák az Ujitók: és azzal nyilván meg-vallyák, hogy ninch üdvőſségre-valo Hitök, akár-mint kérkedgyenek Hitökkel: fő-képpen, mint-hogy ők azt-is mondgyák; hogy Minden chelekedetök Halálos bűn; és hogy minden Halálos bűn el-fogyattya a' Hitet. el-mehetnek ſzép Valláſokkal.

A

g Gal. 5. 6.

Masodszor: Azt mondgyák az Ujító atyafiak; hogy az Irás, az üdvőſség dolgában chak a' Hitről emlekezik, egyéb dolgokról halgat. Felelet: Gyakorta más Jóſzágos chelekedetekről-is, vagy *Sacramentomok*ról-is egyedül emlekezik, és egyebekről halgat. Mert, a'mint Urunk azt mondotta [h]; *A' te Hited meg-gyógyított téged.* és [i]; *A' te Hited meg-ſzabadított téged*: úgy mondotta azt is [k]: *Meg-bochátatnak ő-néki ſok bűnei, mert igen ſzeretett.* Ha azt mondotta [l]; *A' ki hiſzen, örök élete léſzen*: azt-is mondotta [m]: *A' ki éſzi ezt a' kenyeret, örökké él.* Ha Szent Pál azt mondotta [n]; *Meg-igazúlván a' Hit-által, békeségünk légyen az Iſtennel*: azt-is mondotta [o]: *Reménség-által üdvözültünk.* és [p]: *Üdvözít minket az újonnan ſzületéſnek fördője-által.* A' Bölch pedig [q]: *Az Ur félelme ki-űzi a' bűnt.* Az Angyal pedig Tobiáſnak [r]: *Az Alamizna, a' haláltol meg-ſzabadít.* Az-okáért, azt kell eſzünkbe vennünk, hogy, midőn egy dologhoz ſok-féle eſzkőz kell, vagy ſok okai vannak: hol eggyiknek, 's hol máſiknak tulajdonittatik: de a' több eſzkőzök, vagy okok, azzal ki nem rekeſztetnek. Az üdvőſség dolgában pedig, gyakrabban emlekezik az Irás a' Hitről: mert kezdeti a' kegyelemből-valo meg-igazúláſnak; a' mint a' *Tridentomi Conciliom* ſzóll [s].

h Mat. 9. 22.
i Luc. 7. 50.
k Luc. 7. 47.
l Ioan. 3. 15.
m Ioan. 6. 59.
n Rom 5. 1.
o Rom 8. 24.
p Tit. 3. 5.
q Eccli. 1. 27.
r Tob. 12. 9.
s Seſſ. 6. c. 8.

B

A'mit pedig Urunk Jairuſnak mondott [t]; *Ne félly, hidgy chak*; *és meg-ſzabadúl*: egy chőpnyíre ſem illik e' dologhoz, ſem az Ujító atyafiak ügyét nem ſegéti. Mert, I. Nem ſzóll ott Urunk az iſtentelennek meg-igazulásáról, vagy a' bűnnek meg-bochátásáról, hanem a' meg-hólt leányzónak chodálatos fel-támaſztásáról. A' choda-tételre pedig, chak a' Hit-is elégséges, midőn a' Choda-tétel, chak a' Hitnek bizonyitására léſzen, és nem a' choda-tévőnek Iſtenes életének el-hitetésére. mert azok-is chodákat chelekedtek, kiknek Urunk azt mondotta [u]: *Soha nem iſmértelek titeket: távozzatok-el én-tőlem, kik hamiſságot chelekeſztek.* II. Urunk máſnak Hitiről ſzóllott, nem annak a' kinek ſzabadúláſt ígért: mert az attyának mondotta hogy hidgyen, és a' meg-hólt leányról hogy meg-ſzabadúl. nem mondhatni pedig, hogy az én Hitem-által valaki más meg-ſzabadúllyon, vagy üdvözűllyön. III. Nem a' puſzta Hit nyerte azt a' ſzabadúláſt: mert Jairus, nagy alázatoſságot-is mutatott, Urunk lábaihoz borúlván [x]; és igen kérte: de midőn leányának halálát hallotta, kételkedni kezdett, nem ítélvén hogy halála-után fel-tamaſzthatná a' Kriſtus, a'kit betegségéből meg-gyógyíthatott-vólna. és azért Urunk, chak a' Hitre íntette; mivelhogy chak az kezdett-vólt meg-tántorodni: nem hogy chak azért chelekedtevólna a' mit kívánt, hanem hogy a' nélkül nem akarta chelekedni. és azért akarta azt helyeré állatni, hogy ſemmi fogyatkozás ne találtatnék benne.

t Mat 7. 23.
u Mar. 5. 22.

C

Harmadszor: Azokat a' mondáſokat hordgyák ellenünk az Ujítók, mellyek azt jelentik, hogy Ingyen igazúlunk-meg, az Iſten kegyelméből [y]: és azt akarják azokból ki-ſatúlni, hogy nem ingyen igazúlnánk-meg, ha a' Hithez a' Chelekedetis kívántatnék. De nem sül-ki belőle: mert az Ingyen-valo meg-igazúlás, nem minden-féle Chelekedettel ellenkezik, hanem chak azzal, melly a' terméſzet-ſzerént-valo erőből ſzármazik, az Iſten malaſztya-nélkül. Az-okáért, noha a' Jó chelekedetek-által üdvözülünk; mindazáltal méltán mondgyuk, hogy Ingyen üdvözülünk: mert a' Malaſztot, melyből a' Chelekedetek ſzármaznak, ingyen véſzük az Iſten kegyelméből. Es mi-képpen hogy az Ingyen-valo meg-igazúlás, nem rekeſzti-ki a' Hitet, azért, hogy a' Hit az Iſtennek kegyelmes Malaſztyából adatik: azon-képpen, a' Penitentziának és ſzeretetnek chelekedetit ſem rekeſzti-ki, mert azok-is azon kegyelmes Malaſztból ſzármaznak. Igy magyarázta Sz. Agoſton azt az ígét (*Gratis*, Ingyen [z].) és igaz magyarázat, mellyet kételenül helyén kell hagnyi az Ujító atyafiaknak-is. Mert, azt kérdi tőlök: Mi-képpi mondatik ember Ingyen meg-igazúlni, ha a' Hit-által igazúlt-meg? mert ſzükség hogy légyé valami az emberbe, melly-nélkül meg ne igazúlna; tudni illik, a' Kriſtusbá-valo Hit. Ha azt felelik, hogy a' Hit az Iſtő ajándéka: azt mondó en-is a' Jó chelekedetekről, mellyek ne lehetnek az Iſtenek kegyelmes Malaſztya-nélkül. Továbbá, noha ezek Iſtő ajándéki, mindazáltal a' mi ſzabad-akaratúkból-is ſzármaznak: mert

y Rom. 3. 24. c. 4. 3. 4. c. 11 5. 6. Eph. 2. 8.
z Epiſt. 105. & 106.

D

A szabad-akaratból, és nem kételenségből hiszünk, és azon szabad-akaratból útállyuk a' bűnt a Penitentzia-által. Az-okáért, valamit ők a' Hitről mondanak, mi-is azt mondgyuk a Jó chelekedetekről.

Holott vedd eszedbe, hogy a' Hitnek, a' mennyiből tőlünk származik, semmi ereje ninch a' Meg-igazúlásra, vagy az Istennel-valo meg-békélésre: hanem minden ereje abból vagyon, a' kire néz, tudni illik, a' Krisztusból; kinek érdemét úgy rendelte Isten, hogy, ha a' bűnös ember hiszen ő-benne, részesüllyön abban, és azt magához kapchollya. Hasonló dolog vagyon a' Jó chelekedetben-is, a' Penitentziában, és egyéb-féle készületben, mellyek elől-járóúl szükségesek a' Meg-igazúlásra. A' mint ki-tetszik a' pusztában fel-emelt Réz-kígyónak hasonlatosságából, melyről Urunk a' mái Evangéliom-előtt emlekezett: mert a' kik arra néztek, meggyógyúltak. nem hogy annak a' nézésnek, a' mennyiből a' szemtől származott, valami ereje lőtt-vólna a' gyógyításra, hanem az erő a' Kígyótól származott, mivelhogy az Isten Moyses-által azt rendelte vólt orvosságúl. Azon-képpen szólhatunk

B a' Hitről, melynek ninchen a' maga állattyából, vagy mi-vóltából, ereje a' Meg-igazításra; hanem azt, a' Krisztusnak ereje és érdeme chelekeszi; a' Hit-által.

Ez így lévén, azt mondom; hogy, ha a' Hit, a' mennyiből mi chelekedetünk, ő-magától szerzené az Igasságot, nem ingyen adatnék az Igasság. De nem úgy vagyon: hanem, az Istennek jó akarattyából rendeltetett eszkőz, melly-által a' Krisztus ereje és érdeme szerzi a' Hívekben az Igasságot; és azért a' Hit, nem ellenkedik, az Ingyen-valo meg-igazulásal. Ugyan azont mondom a' Penitentziáról-is: és nyilván-valo példával meg-mutatom. Ha én valamelly szegénynek alamizsnát nyújtok, mellyet ő, kezét ki-nyújtván, el-vészen tőlem: nem mondhatod azt, hogy én nem ingyen adom az alamizsnát; azért, hogy a' kóldús-is ki-nyújtotta kezét; és ha ki nem nyújtotta-vólna, te nem adtad-vólna néki az alamizsnát. és ha azt mondanád, merő nevetség vólna; mivelhogy az ő kezének ki-nyújtásában ninch az az erő hogy alamizsnát vegyen. mert, ha az vólna, valamikor ki-nyújtaná kezét, alamizsnát venne: hanem, az én jó akaratomból, és irgalmasságomból származik az alamizsna; noha annak el-vételének eszkőze, a' kéznek ki-nyújtása.

C Ugyan azont mondhattyuk a' Hitről, és egyéb készületekről; mellyek-által a' Krisztus érdeme, és az Istennek irgalmas jó-vólta, azoknak a' kik hisznek, és jó készülettel vannak, meg-bocháttya bűnöket, és kedvébe fogadgya őket. Az-okáért, semmit a' Krisztus érdemében, vagy az Istennek kegyelmes akarattyában el nem vészünk azzal, hogy annak hozzánk-valo kapcholására a' Hitet kívánnyuk, és egyéb elől járó készületeket. Ha valamelly gazdag ember egy kóldúst, ingyen, és chak jó akarattyából örökösévé fogadna; azt kívánván tőle, hogy elsőben jó erkölchökben foglallya magat, és szép tudományokat tanúllyon: nem ingyen-valo jó-tétemény vólna-e? mert az chak készület vólna, és nem elégséges érdem. és ugyan méltó, hogy a' ki ollyan fő embernek örökösévé lészen, jo maga-viselésével hozzá készüllyön, és tudományával. Ez a' *Tridentomi Conciliom*nak igaz tanitása, midőn

a *Sess. 4. c. 8 Decreto de Institucat.* azt mondgya [a]; hogy az ingyen-, vagy chelekedet-nélkül-valo Meg-igazúlás azt teszi, hogy semmi azok-közzül, mellyek a' Meg-igazúlás-előtt járnak, annak kegyelmes Malasztyát nem érdemlik, akár a' Hit légyen, 's akár a' Chelekedetek.

b *Rom 11. 6.* Mert, ha a' kegyelmes Malaszt az embernek Chelekedetiért adatnék, már nem vólna kegyelemből-valo Malaszt; a' mint Sz. Pál mondgya [b]. Holott azt-is vedd

D eszedbe; hogy a' Meg-igazúlásra, nem egy-általlyában szükséges a' mi készületünk, hanem az Istennek rendeléséből, és akarattyából; mert készület-nélkül-is megigazíthatott-vólna, a' mint a' kis gyermekeket a' Kereszts'ég-által; sőt a' Szentségek-nélkül-is: de nem akart minket nálunk-nélkül üdvözíteni. Nem egy értelme vagyon azért e' két mondásnak: Az Isten nem igazít-meg minket a' mi chelekedetünk-nélkül; és: Az Isten a' mi chelekedetünknek erejéből, vagy érdeméből igazít-meg minket. Az első, igaz, és Keresztyén mondás; a' másik, hamis, és Eretnek mondás; és az-ellen kellene az Atyafiaknak tusakodni, nem az Igasság-ellen. Hogy pedig Szent Pál azt-is mondgya; hogy, *Ember a' chelekedetek-nélkül igazúl-*

c *Rom. 3. 28. & c. 4. 6.* *meg* [c]: ninch ellenünk: mert nem minden Chelekedeteket rekeszt-ki; hanem, a' mint némellyek magyarázzák, az Ó Törvény-béli Czeremoniákat: úgy-mint, a' Környül-metélkedést, mellyet gyakorta hoz-elő példáúl [d]; vagy, a' mint Szent Agoston magyarázza [e], és Szent *Jerónymus* [f], azokat a' Chelekedeteket, mellyek a' Hit-előtt, chak a' természet erejéből származnak: és nem azokat mellyek a' hittől és a' Krisztus malasztyától származnak: sőt ezekben úgyan dichekedik Szent Pál,

d *Rom. 2. 29 & c. 4. 10.*

e *De Gratia & Lib. arb c. 7*

f *Epist. ad Ctesiphontem.*

mond-

mondván ſ: *Jó harczot harczoltam, a' futáſt el-végeztem, a' hitet meg-tartottam: Végezetre el-tétetett nékem az igaſságnak koronája, mellyet meg-ád nékem az Ur ama' napon, az igaz Biro*: mellyet nékünk-is minnyájunknak engedgyen-meg az ő véghetetlen jó-voltáért. Amen. A 2. Tim. 4. 7.

MASODIK PREDIKATZIO.

NInch a' nemes ſzívhez illendőbb dolog, a' Jó-tételekről-valo hálá-adó emlekezetnél: de illetlenb-is ninchen, azoknak háládatlan el-feledésénél. Es a' mennyire méltó volt ſzidalomra a' Faraoſő Pohárnakja, ki, *ſzerencheſſen lévén dolga, el-feletkezett az ő magyarázojáról* [a]: annyira méltó volt dicséretre Aſsuérus Király, ki, meg-emlekezvén Mardokæuſnak hívségéről, azon tudakozott, ha võtte-e valami jutalmát hívségének [b]. Es meg-értvén, hogy ſemmi jutalmát nem võtte: leg-ottan ſzokatlan tiſztelettel illette; keményen meg-parancholván leg-főbb Üdvari-ſzolgajának Amánnak, hogy Mardokæuſt Királyi ruhába öltöztesſe; a' Király nyerge-alá-valo lóra ültesſe; Királyi koronát tégyen a' fejére; és a' lovát tartván, 's a' Város útzáin járván, azt kiáltſa: *Igy tiſztelteték, valakit a' Király tiſztelni akar.* Ha azért az emberektől võtt jók, meg-kívánnyák a' hálá-adó emlekezetet: mennyivel inkább az Iſtennek hozzánk-valo Jó-tételényi, mellyekkel mindeneket bővségeſſen naponként meg-látogat. Az Ó Teſtamentomban ő-maga meg-parancholtá, hogy némelly fő Jó-tételényinek emlekezetire, Innepeket illenének: az Uj Teſtamentomban pedig, a' Kriſtus Jegyeſe, az Anyaſzentegyház, azont chelekedte, és Urunknak Jó-tételényit innepléſſel emlegeti és tiſztteli. Igy a' Pünkősd Innepit, a' végre ſzerzette, hogy azokban hálá-adó ſzívvel meg-emlekeznénk a' Sz. Léleknek hozzánk-valo jöveteléről; kit a' Kriſtus, fel-menvén menybe, nékünk küldött, hogy jeles ajándékival minket meg-gazdagítana. De ímé, a' mái Evangéliomban az Iſtennek más Jó-tételénye-is adatik elönkbe: az, tudni illik, hogy az Atya-Iſten, véghetetlen ſzeretetiből, az ő eggyetlen-egy Fiát e' világra küldvén, nékünk adta, a' végre, hogy ő-benne hívén, el ne veſzſzünk, hanem örök életünk légyen: melly Jó-tételényről ſzóllok én-is e' moſtani Predikatzióban, hogy ſzívünk a' hálá-adáſra fel-gerjedgyen. B C

I. Szóllok az Iſtennek meg-foghatatlan Szeretetiről.
II. Meg-mondom, Kit ſzeretett az Iſten, és mi végre.
III. Okát adom, Miért haſonlította magát Urunk a' Kígyóhoz.

ELSŐ RESZE.

A' Fölséges és meg-foghatatlan Iſten, ki ſemmi-nélkül nem ſzükölködik, ſenkitől ſemmit nem vár; az ő véghetetlen jó-voltából, e' Világ-teremtéſe-kor, mindeneket az ember ſzolgálattyára rendelt: Az eget, hogy bé-födné; a' földet, hogy viſelné; a' tüzet, hogy melegítené; a' vizet, hogy hívesítené; a' lelkes állatokat, hogy ſzolgálnának néki, és táplálnák; a' füveket és virágokat, hogy gyönyörködtetnék: egy ſzóval, mindeneket a' végre adott keze-alá, hogy haſznát vegye, és azok-által az Iſtent meg-iſmérje, meg-iſmérvén ſzereſſe, ſzeretvén az örök bóldogságba juſſon. De az Iſtennek minden javaiért, az ember mivel fizetett? Meg-mondhatatlan háládatlanſággal; egy Almát, nagyobra bőchülvén az Iſten ajándékinál; az Ördög chalárd ígéretinek többet hívén, hogy-ſem az Iſten igaz fenyegetéſének: egy ſzóval, az Iſtent meg-vetvén, és az Ördögöt követvén: melly háládatlanſágért, méltó volt az örök kárhozatra és gyalázatra. De az Iſtennek véghetetlen jó-voltát, nem győzhette-meg az embernek iſzonyú gonoſsága: hanem, e' nagy boſzſzúságot el-ſzenvedvén, Adámot meg-büntette ugyan idő-ſzerént, de el nem vetette ſzeme-elől; hanem időt engedett néki, hogy meg-térne, és az Iſtennek kedvét kereſné. D

E' gonoſz gyökérből, ſok gonoſz ágak és gyümölchök ſzármaztak: és annyira jutott az emberek gonoſsága, hogy, a' mint Dávid mondgya [c]; *Az Ur menyből nézett az emberek fiaira, hogy lássa ha vagyon-e értelmes, vagy Iſten-kereső. Minnyájan el-hajlottak: mind-eggyütt haſzontalanokká lőttek: ninch a' ki jót chelekedgyék, ninch chak eggy-is.* Mit gondolſz Kereſztyén ember? az illyen állapatban, nem méltó lört-vólna-e, hogy az c Pſ. 13. 2.

A

Isten tűzet és fegyvert fogván, el-törlötte-vólna az emberi nemzetet e' földről? Uj Profétákat küldeni, heába-valo dolog vólt; mert azokat nem halgatták-, hanem üldözték-vólna: meg-engedni tellyességgel, vagy látatlanná tenni, nem illendő vólt; mert annál-is inkább el-merültek-vólna minden gonoſságban: belső íntéſekkel gerjeſzteni, haſzontalan vólt; mert vakmerő-képpen, nyilván ellene-állottak-vólna a' Sz. Léleknek [d]; és a' ſzemtelen ſzemélyhez haſonló homlokkal, azt mondották-vólna [e]: *Távozzál-el tőlünk, és útaidnak tudományát nem akarjuk: kichoda a' Mindenható, hogy ſzolgállyunk néki?* El-törleni az egéſz emberi nemzetet, nem illett az Iſtennek nagy irgalmaſságához; ki az ő bőlcheségével, orvoſságot találhatott: az embertől elégséges elég-tételt kivánni, lehetetlen vólt; mert az egéſz emberi nemzetség minden erejével-is, chak egy halálos bűnért ſem tehetett-vólna eleget. Mit kellett-tahát chelekedni?

d Act. 7. 51.
e Iob. 21. 14.

B

Hallyad az Iſtē Szeretetinek bőlch tanátsát: *Ugy ſzerette Iſtē e' világot, hogy az ő eggyetlē egyſzülött Fiát adná, hogy mindē a' ki hiſzē ő-benne, el ne veſzſzen, hanē örök élete légyē.* Oh Istennek halhatatlā, és meg-foghatatlā Szeretete! hogy nékünk háládatlan és el-vetett ſzolgainak kedvezne, tulajdon Fiának, kiben minden kedve tőlt, nē kedvezett; és a' mi vétkünkért, mellyet nékünk irgalmaſſan meg-engedett, az ő Eggyetlen-eggyét kemény igaſsággal meg-bűntette; és a' mi adoſságinkat, mind utólſo fillyérig meg-fizettette véle. Panaſzolkodott régenten az Iſten az ő népe-ellen, hogy az ő Szeretetit meg nem bőchüllötték, és Malakiáſnál imigyen beſzéllett [f]: *Szerettelek titeket, úgy-mond az Ur, és azt mondottátok; Miben ſzerettél minket.* Midőn valami nagy méltatlan dologért, embernek ſzívét el-fogja a' bánat, nem panaſzolkodhatik ſok ſzóval, hanem egy vagy két igét mond, és abban hadgya; jelentvén, hogy a' bánat-miatt többet nem ſzólhat: Illyen módon beſzéll a' Proféta az Iſten képében. Mert, ha a' bánat engedte-vólna, bővebb beſzéddel imigyen ſzóllott-vólna: Mindenkor, és mindenütt nagy ſzeretetet mutattam hozzátok; tí pedig az én nagy ſzeretetemért, chak ſzintén háládatlansággal fizettetek, újabb és újabb bűnt chelekedvén ellenem. A' nagy háládatlanságból, az én ſzeretetemet nem chak meg nem bőchüllöttétek, de ingyen meg ſem iſmértétek: sőt nagy ſzemtelenül azt kérdettétek; Miben ſzerettelek titeket? Miben mutattam-meg hozzátok-valo ſzerelmemet? Bizony, nagy balgatagság és háládatlanság vólt, az Iſtentől azt kerdeni, Miben ſzerette-légyen őket az Iſten? holott inkább azt kérdhették-vólna; Miben nem ſzerette őket? Mert minden teremtett-állatok azt kiáltották; hogy ſzereti Iſten őket. mert, a' mint Sz. Pál mondgya [g]; *Az Iſten magát nem hadta bizonyság-nélkül, jól tévén az égből, eſsőt adván, és gyümölch-hozó időket, bé-tőltvén éledellel és vigaſsággal a' mi ſziveinket.* Eſzökbe vötték ezt az Iſten-felő Igaz emberek, és nem chak ő-magok díchérték az Iſtent, hanem minden egyéb teremtett-állatokat-is az ő díchéretire gerjeſztettek: úgy-mint Dávid [h], és a' Babylóniai tűzes kemenczébe vettetett ifiak [i]: meg-gondolván, hogy azokkal nem chak magok haſznára kell élni, hanem az Iſtennek díchéretire-is, és tiſzteletire.

C

g Act. 14. 16
h Pſ. 148. 2.
i Dan. 3. 57.

D

Ha az Iſten panaſzolkodásának, minden tőle vött jókért helye vagyon, azért, hogy mindenik hálá-adáſt kíván: mennyível inkább helye léſzen a' leg-nagyobb Jótéteményében, az ő Szeretetinek leg-világosb jelében, melyről a' mái Evangeliom emlekezik: *Ugy ſzerette Iſten a' világot*, &c. az-az, meg-mondhatatlan-képpen; úgy hogy, meg-gondolhatatlan háládatlanság vólna, ha valaki azt kérdené; Miben ſzerette Iſten e' világot. Innét mondgya Sz. Bernárd [k]: Szégyenlem, ſzégyenlem azt hallani [l]; *Ha én Atya vagyok, hol az én tiſzteletem?* De ha Atya nem vólna-is, el-nyomna engem Jó-téteményivel. Meg-újíttya én-ellenem az ő bizonyságit (hogy egyéb ſzámtalan dolgokat el-halgaſsak;) a' teſti eledelt, és ez idővel-valo éléſt; és mindenek-fölött, az ő ſzerelmes Fiának a' földről-kiáltó Vérét. Mert abban leg-nagyobb ſzeretetit mutatta; mivelhogy nagyobb ajándékot nem adhatott nékünk az ő Sz. Fiánál. *Ugy ſzerette* azért, *az Iſten a' világot, hogy* &c. Melly ſzeretetet, méltó bizony jól meg-tekintenünk, hogy valami réſzéből meg-felellyünk néki.

k Ser. 16. in Cant.
l Malach. 1. 6

Mínek-előtte Urunk erről a' Szeretetről emlekeznék, azt mondotta Nikodémuſnak [m]; hogy, *A' mint Moyſes fel-magaſztalta a' Kigyót a' puſztában, úgy kell fel-magaſztaltatni az ember Fiának.* Melly dolog, főlőtte igen chodálatos vólt: mert, ki tudta-vólna chak meg-gondolni-is, hogy az Iſtennek meg-teſtesült Fiának a' Kereſztfán kell függeni, és azon nagy kínokkal 's gyalázatokkal e' világból ki-múlni? Annak azért a' chodálatos dolognak, okát adgya Urunk a' mái Evangéliomban; és nem egyebet, hanem az Iſtennek véghetetlen Szeretetit, mondván: *Ugy ſzerette Iſten a' vi-*

m Ioan. 3. 14.

lágot,

lágot, &c. Melly mondásban, a' mennyi íge vagyon, meg-annyi jele vagyon az Isten Szeretetinek. Mert, ha az Istent meg-gondolod a' ki azt chelekedte, nagyobb, hatalmasb, méltóságosb, és jobb nem lehet nálánál. Ha meg-gondolod a' mit chelekedett, tudni illik, hogy az ő eggyetlen-egy Fiát adta, drágább, és bőchülletesb ajándék annál nem találtatott. Ha meg-gondolod michoda indúlatból chelekedte, hatalmasb, és kedvesb indúlat ninch a' Szeretetnél. Ha szemeidet a' Világra fordítod a' kiért chelekedte, útálatosbat, gyalázatosbat, méltatlanbat annál nem találsz. Ha meg-vizsgálod miért chelekedte, hogy mindenek hidgyenek ő-benne, annál könnyebb dolgot nem kívánhatott-vólna. Ha végezetre meg-fontolod, mi végre chelekedte, hogy el ne veszszünk, hanem örök életünk légyen, nagyobb bóldogság, és kívánatosb gyümölch annál nem lehet: mellyel embernek minden kívánsága be-telik, minden nyomorúsága el-vétetik, és minden jó adatik. Ha azért ezek-közzül mindenik elégséges a' mi szeretetünknek fel-gerjesztésére az Istenhez: mit gondolhatunk ha mind egy chomóba kőttyük, és valóban meg-rostállyuk? Bizony, semmi nyelv meg nem magyarázhattya, semmi elme meg nem foghattya, minémű kötelességünk légyen nékünk az Istennek buzgó szeretetire.

A

B

Azt írja *Xénophon* [n]; hogy, midőn a' Persák Királya *Cyrus*, meg-győzvén az *Arméniai*ok Királyát *Tygranest*, mind felségével-eggyütt fogságban tartotta: Egykor, asztalához ültetvén őket, azt kérdette *Tygranest*ől; Mit adna a' felsége váltságáért ha ki-szabadíthatná? Ki, minden haladék-nélkül nagy bátran azt felelte: Oh Király, az egész Országot, mellyet el-foglaltál: annak-fölötte, véremet, és életemet. Tetszett a' felelet *Cyrus*nak: és gyönyörködvén a' Házasság-béli igaz buzgó szeretetben, el-bochátotta őket, és az Országot-is bizonyos okkal viszsza-adta nékik. Országába térvén *Tygranes*, és egykor, felsége-előtt dichérvén a' *Cyrus* okosságát, és ábrázattyát's termetét, azt kérdette tőle, Mint tetszett-vólna néki *Cyrus*? Ki azt felelte: Abban én semmit nem tudok: mert, valamíg veled a' fogságot szenvedtem, senkire egyébre szemeimet nem fordítottam, se elmémmel másról nem gondolkodtam, annál, a ki engem vérével's életével kész vólt meg-váltani. Valóban szép példa, és méltó követésre; fő-képpen holott nékünk az Istenhez sokkal nagyobb kötelességünk vagyon, hogy-sem *Tygranes*hez az ő feleségének: mert az Isten Fia mi-érettünk, nem chak kész vólt vérét és életét adni, hanem úgyan létel-szerént érettünk adta, és keserves kínt és halált szenvedett. Mellyel azt érdemlette tőlünk, hogy senkiről egyébről ne gondolkodgyunk, se elmélkedgyünk, ne szólly unk, se beszélly ünk; senkire egyébre ne nézzünk, se tekintsünk, hanem chak ő-reája.

n *In Padia Cyri.*

C

Úgy, ez íge azt jelenti, hogy ki-mondhatatlan, és meg-foghatatlan szeretettel adta Isten az ő Fiát a' világnak, és a' világért; és ez olly chodálatos dolog, hogy a'hoz-képest, semmi chodálatos ninchen az emberek dolgai-között. Azt olvassuk *Pylades*ről és *Oreste*sről; hogy a' Bírák ítélő széke-előtt, nagy bátorságossan tusakodtak egy-mással, hogy eggyik a' másikért meg-halhatna. *Nisus*ról pedig és *Euryalus*ról; hogy egy-másért az ellenség fegyvere-eleibe vetették magokat, és úgy akarta eggyik a' másikat meg-menteni. *Decius*ról pedig, *Curtius*ról, *Mutius*ról, *Codrus*ról, *Régulus*ról, hogy házájokért örömest kínt és iszonyú halált szenvedtek.

Melly dolgok, ő-magokban, akár-miném̃ûek légyenek, bizony, az Isten Szeretetihez képest el-olvadnak, és semmivé lésznek: Mert, a' mint egyéb dolgokban, úgy a' Szeretetben-is, fölötte igen meg-előzi Isten az embereket: I. Az emberek, halálra nem adgyák magokat, hanem jó akaró baráttyokért. Ezt az emberi szeretet határát jelentette Urunk, mondván [o]: *Nagyobb szeretete ennél senkinek ninchen, hogy valaki az ő lelkét adgya barátiért.* De az Isten, azt a' határt meg-haladta: mert ellenségiért hólt-meg, és azért mondotta Sz. Pál [p]: *Ajánlya az Isten az ő szeretetét mi-hozzánk: mivelhogy még mikor bűnösök vólnánk, a' Krisztus mi-érettünk meg-hólt.* Úgy vagyon, hogy az Isten soha nékünk ellenségünk nem vólt, hanem öröktől-fogva szeretett minket [q]; sőt egyéb teremtett-állatit-is, a' mint Salomon jelenti, mondván [r]: *Mindeneket szeretsz a' mik vannak, és semmit nem útálsz azok-közzül a' miket alkottál, mert semmit gyűlölve nem rendeltél*: de mi ellenségi vólrunk, és ok-nélkül gyűlöltük őtet [s]. Ő mindazáltal szeretett minket. Mellyet azzal bizonyított-meg, hogy soha meg nem szűnt velünk jót tenni; a' mint mi gyűlölségünket eléggé meg-mutattuk azzal, hogy számtalan boszszúsággal illettük, és mindenütt ellene jártunk. II. Az emberek, halálra nem adgyák magokat, se baráttyokért, se házájokért; hanem, mikor látthyák hogy ninch egyéb módgyok azoknak meg-szabadításában: de az Isten, más módon-is meg-szabadíthatott-vólna minket: de a' szeretetnek nagy-vólta, arra vitte,

D

o Ioan. 15. 13

p Rom. 5. 8.

q Ier. 31. 3.

r Sap. 11. 25.

s Pſ. 24. 19. Ioan. 15. 25.

hogy

A
Ps. 129. 7. hogy *bővséges* lenne *ő nála a' meg-váltás* [t]. III. Az emberek, azokért adgyák magokat halálra, kiknek meg-maradásokat haſznosbnak ítélik magok életénél: de az Iſten élete, az egéſz világ meg-maradásánál bőchűlletesb vólt, és méltóságosb. Azokáért, *Úgy ſzerette Iſten a' világot*, hogy ſenki más úgy nem ſzeretett ſenkit, és ſenki azt a'ſzeretetet meg nem tudgya bőchülleni, ſe hálálni.

Gyakorta olvaſſuk a' Sz. Irásban amaz igét (*Sic.* Úgy, vagy Így:) de inkább mindenkor valami nagy dolgot jelent. Sz. Máté az ő Evangeliomának kezdetin, ſzólni akarván a' Kriſtuſnak a' Szűz Mariától-valo chodálatos ſzületéſéről, azt mondotta [u]: *A' Kriſtus nemzéſe pedig így vala.* Szólván Urunknak meg-Kereſzteltetéséről, azt
a Matt. 1. 18
x Matt. 3. 15 írja [x], hogy Urunk, Kereſztelő Sz. Jánoſnak azt mondotta: *Hadd reá most, mert így illik bé-tőltenünk minden igaſságot.* Sz. János, akarván jelenteni Urunknak nagy Szeretetit, és Alázatoſságát, mellyel a' Samáriai aſzſzonyt várta hogy az igaz Hitre tanítaná, azt
y Ioan 4. 6. írta [y]: Jesus *meg-fáradván az útból, úgy ül-vala a'kút-fölött.* Urunk, az Iſtennek megfoghatatlan tanátsáról ſzólván, ki, a' miket el-rejt a' bölchektől és eſzeſekről, meg-
a Mat. 11. 26 jelenti a' kiſdedeknek, azt mondotta [z]: *Úgy Atyám, mert így vólt kellemetes előtted.* A'
B maga haláláról ſzólván pedig, azt mondotta az Emausba-ménő két Tanítványnak [a]:
a Luc 24. 26 *Nem ezeket kellett-e ſzenvedni a' Kriſtuſnak, és úgy menni-bé az ő dicsőségébe?* Az Angyalok-is, Urunknak chodálatos Menybe-menetele-kor azt mondották [b]: *Galileai férfiak, mit állotok az égbe nézvén? Ez a' Jesus, a' ki fel-vétetett tiſztletek az égbe, Úgy jő el, a' mint látátok őtet az égbe menni.* Itt-is azért, midőn Urunk azt mondgya, *Úgy ſzerette Iſten a' világot*; chodálkozáſra méltó dolognak jelenti. és ha valaki kérdene tőlünk: Mi
b Act. 1. 11. módon ſzerette Iſten a' világot? azt felelhetnők néki: *Úgy.* az-az, véghetetlen, meg-mondhatatlan, meg-foghatatlan, és meg-gondolhatatlan ſzeretettel: *Úgy*, az-az, ſzabadon, nem kételenségből; bőlchen, nem maga-gondolatlan indúlatból, és minden maga haſznára-valo tekintet-nélkűl. *Úgy*; igazán, nem tettetésből; válságoſſan, nem imígy-amúgy; álhatatoſſan, nem változáſſal; és kedveſſen. *Úgy*; minden reménség-kivűl, minden kérés-nélkűl, minden érdem-fölőtt. *Úgy*; a' mint ſoha ſenki nem chak nem ſzeretett, de nem-is ſzerethetett ſenkit. mert a' véghetetlen Szeretet, az egy véghetetlen Iſtenhez illik.

C

II. RESZE.

DEkit ſzeretett Így az Iſten? *A' Világot.* Bizony, ez-is chodálatos dolog, és álmélkodáſra méltó; hogy, noha az Iſten véghetetlen Szeretetinek vólt mibenmagát elégségeſſen és tekélleteſſen foglalni, ő-magát ſzeretvén, ki méltó minden ſzeretetre, és a' ki máſt nem talál méltót az ő ſzeretetire: mindazáltal ki-terjeſztette magát, és a'nyomorúlt és gyarló teremtett-állatokat-is ſzerette, holott nem ſzűkölködőtt azok-nélkűl: fő képpen pedig az embert ſzerette, kiben a' ſzeretetre ſemmi okot nem talált; a' gyűlöléſre pedig, és meg-vetéſre, ſok és nagy okokat látott. Mivelhogy, minek-utánna az Iſten ſzerette az embert, és ſzeretvén, ſzámtalan javaival meg-látogatta: az ember háládatlanúl el-pártolt tőle; ellenségévé lőtt; és leg-nagyobb ellenségivel czimborálván, azokkal ſzővetséget vetett; tudni illik, a' Bűnnel, és az Ördöggel; ennek tanátsát követvén, amazt pedig mint a' vizet úgy iván; őrvendezvén annak, és dichekedvén benne. Méltó azért chodálkozáſra, hogy *az Iſten úgy ſzerette a' Világot.* Kinek, noha Deákúl a' neve, *Mundus*, Tiſzta; Görögűl pedig
Κόσμος. *Kóſmos*, Szép: mindazáltal, nem felelvén-meg nevének, igen ochmány és tiſztátalan;
D a' mint a' maga fiai és követői meg-vallyák, mondván [c]: *Lőttünk mi mindnyájan, mint a' tiſztátalan; és mint a' havi-folyáſoſnak ruhája, minden mi igaſságink*: mert *minden teſt meg-*
c Iſa. 64. 6.
d Gen. 6. 12. *veſztegette-vólt az ő útát* [d]. Midőn azért ollyan ochmány vólt, akkor ſzerette; és a' végre ſzerette hogy meg-tiſztítaná, meg-moſván őtet az ő drágálatos Sz. Vérében;
e Apoc. 1. 5. a' mint Sz. János jelenti, mondván [e]: *Szeretett minket, és meg-moſott minket a' mi bűneinkből az ő Véré-által.* Így ſzerette azért Iſten a' Világot, hogy, *A hol a' bűn bővelkődött,*
f Rom. 5. 20. *bővelkődnék a' kegyelem-is* [f]: és a' hol a' ſzükség nagyobb vólt, ott nevekednék a' ſegétség-is.

De mire vitte ez a' Szeretet az Iſtent? Arra, *hogy az ő eggyetlen-egy ſzűlőtt Fiát adná.* I. Szükség vólt, hogy az ember vétkéért, mellyel az Iſtenen nagy boſzſzúságot tőtt, valaki eleget tenne, és az Iſtent meg-engeſztelné. De az embertől az ſemmi okon nem lehetett; mert nem vólt olly drága és bőchűlletes marhája, hogy olly nagy adóſságért meg-fizethetett-vólna. Az-okáért az Iſten, emberré lőtt, és min-

den adósságáért bővségessen eleget tött: mivelhogy az emberi chelekedetnek, nagy méltóságot szerzett az Isteni személy, és illendővé tötte a' fizetésre.

II. Szükség vólt hogy az egész Emberi nézet ki-szabadíttatnék az Ördög kezéből, *ki-vitetnék a' nyomorúság veréből, és az ínségnek sárából* g: abból a' tömlöztből, melyben ültek a' régi Sz. Atyák. De az Emberek kötele, nem ért a' verem feneké-ig, és úgy ki nem vonhatta az Emberi nemzetet: hanem az Istenség, egy személyben öszve-foglaltatott az Emberséggel; és úgy az Istenségből, lélekből, és testből, hármas kötél lött h: melly olly erős vólt, hogy az egész Emberi nemzetet ki-vonhatta, mind a' Bűnnek sárából, 's mind a' büntetésnek nyomorúságából. Azon kérte Iób az Istent i; hogy Kezei alkotmányának ki-nyújtsa jobb-kezét. Az Isten Jobb-keze, az ő Sz. Fia, kit az ő alkotmányának, a' nyomorúlt embernek nyújtott: *Mert az Angyalokat sohúlt nem vötte-fel, hanem az Abrahám magvát vötte-fel* k. és az ő Jobb-keze vont-ki minket a' pokol tömlöztéből.

III. Szükség vólt az-is, hogy az Istennek Itélő széke-előtt, óltalmazná valaki az embert, az Ördög vádolása-ellen; hogy ne láttatnék az Isten az embert törvény-ellen, chak kedvezésből, ki-szabadítani kezéből. De arra sem vólt az Ember elégséges: mert semmit nem mondhatott, a' mire igen könnyen meg nem felelhetett-vólna az Ördög, ki *az atyafiak vádolója* l. Az Isten azért emberré lévén, mi Szó-szólónká lött, ki az Isten-előtt bátorságossan álhat: mert, noha az Isten méltán haragutt az emberre; mindazáltal, meg nem vethette a' Fiának érette-valo esedezését és szószóllását. Ha puszta Ember lött-vólna, gyanúság lehetett-vólna felőle, hogy felettébb fogja magának pártyát, és ügyét keményben forgattya hogy-sem illenék: ha pedig chak Isten lött-vólna, az ember gyanakodhatott-vólna felőle, hogy a' maga tiszteségét fölöttébb óltalmazza, és az ember ügyét méltóságával el-nyomja. De mivelhogy mind a' kettőnek ügye elő-forgott: a' felől, a' ki Isten és ember vólt, gyanúság nem lehetett: az-okáért bátorságossan mehetett az Itélő szék-eleibe, és szabadon forgathatta ügyünket.

IV. Szükség vólt, hogy valaki meg-gyógyítaná az Embernek meg-evesedett és feneseđett sebeit. De az ember arra elégséges nem vólt: mert a' mérges Kígyo, úgy meg-marta-vólt a' mi első Szüleink sarkát, hogy a' mérge minden maradékit el-fogta: az-okáért, mind az Orvosnak, 's mind az orvosságnak, igen főnek kellett lenni. Az Isten azért, a' ki Orvos vólt, fel-vötte az Emberi testet, és abból valóságos orvosságot szerzett, mellyel a' Világot meg-gyógyította. Es, mint-hogy a' beteg, bolondozó hagymázban vólt; valaki orvoslani akarta, intéssel, vagy feddéssel, azt üldözte, verte, ölte: szükség vólt annak meg-gyógyítására, az Istennek véghetetlen békeséges türése; ki a' világra jövén az Emberi testben, annyi chúfoláft, rágalmazáft, gyalázatot, és kínt szenvedett, mennyit az emberi elme meg nem foghat. Sőt minthogy az Ember, minden tagjaiban és részeiben nyavalyás vólt, és a' *Lába talpától-fogva tetejé-ig, nem vólt ő-benne egészség* m, mindenütt orvoslást kívánt: a' fejét, a' kevélység meg-széditette; szemeit, az irégységnek hályagja el-fogta; a' szívét, a' haragnak tüze fogyatta; a' kezeit, a' fösvénységnek kőszívénye meg-sugorította; a' hasát, a' torkosság el-chapta; az ágyékát, a' fajtalanság el-rothaztotta; a' lábait, a' restség meg-sántította: az-okáért, nem a' fű, sem a' lágyító ír gyógyíthattya-meg, hanem az Úr beszéde (vagy igéje,) melly *mindeneket meg-gyógyít* n. Az Úr beszéde, vagy Igéje, a' Krisztus, *a' melly testé lött* o; midőn *az Istennek mindenható beszéde menyből a' Királyi-székből alá-jött* p. Ez az Isten beszéde, vagy Igéje, *élő és hatalmas, és hathatósabb minden két-élű tőrnél; és bé-hatván az elménck és lélekneк ossolásáig, az izeknek's a' velőknek-is, és a' gondolatoknak, és a' szívnek igyekezetinek meg-választója* q. Nem lehet azért olly belső, és mélyen bé-gyökerezett nyavalya, melynek ereit ne veheſſe, és azt meg ne gyógyíthassa: ki azért mondotta maga-felől r; hogy, *Nem szükség az egészségeseknek az Orvos, hanem a' betegeknek.*

Ez az Orvos, minden-némű betegség-ellen fölötte-igen foganatos orvosságot rendel: sőt chak tekintetivel-is meg-gyógyíthat minden nyavalyát; és, a' mi annál-is nagyobb, a' ki chak reá tekint-is, meg-gyógyúl: mert, valaki a' Krisztusra lelki szemeivel figyelmez, valamit a' Világ nyomoruságnak tart, azt vígasztalásnak ítéli, a' keserőt-is édes-gyanánt vészi, imigyen okoskodván magában: Mit árt, ha világi gazdagságom ninch? Az édes JESUS, *gazdag lévén, én-érettem szegénnyé lött; hogy az ő szegénységével én meg-gazdagúlnék* s: olly szegénnyé lött pedig, hogy *helye sem vólt a' hová fejét hajtaná* t: és a' Kereszt-fán, mezítelen hólt-meg. Mit tárt, ha az emberek nékem háládatlanok, és jóért gonoszszal fizetnek? Hasonló fize-

tése

A

g Pſ. 39. 3.

h Eccleſ. 4. 12.

i Iób. 14. 15.

k Hebr. 2. 16.

B

l Apoc. 12. 10.

C

m Eſai. 1. 6.

n Sap. 16. 12.

D

o Ioan. 1. 14.

p Sap. 18. 15.

q Hebr. 4. 12.

r Mat. 9. 12.

s 2. Cor. 8. 9.

t Luc. 9. 58.

A

tese vólt az én JESUSOMNAK. Mit árt, ha barátom el-árúl? A' JÉSUST, tulajdon tanítványa árúlta-el. Mit árt, ha valaki meg-chúfol? A' JESUST, leg-nagyobb kínnyában-is a' Kereszt-fán, chúfolták. Mit árt, ha ok-nélkül bé-vádolnak? Azont chelekedték az ártatlan JESUSNAK. Mit árt, ha törvénytelenül arczúl vernek? ha senki pártomat nem fogja? ha nyomorúságomban nem lészen vígasztalásom? ha erőszakkal, vagy bűntelen-vóltomra meg-ölnek? ha hóltom-után-is üldöznek? Az én JESUSOMON hasonló dolgok történtek. Nem elégséges orvosság-e ez minden nyavalya-ellen?
u Ioan. 15.20 Igen-is elégséges: mert *Nem nagyobb a' szolga az uránál* u.

III. RESZE.

NEm ok-nélkül hasonlította magát Urunk a' pusztában fel-emeltetett Kigyóhoz, a' mái Evangeliom-előtt x: mert valamelly lélek, a' Kereszt-fán-függő JESUST, a' Hitnek és Szeretetnek szemeivel szemléli, minden-nemű méregtől meg-szabadúl: és
x Ioan. 3. 14. B valakiket a' pokolbéli Kígyó meg-sértett, e' Mennyei Kígyó meg-gyógyíthattya; chak lelki szemmel, a' mint mondám, reá nézzenek. A' Moyses veszszeje, nem chak Kígyóvá lőtt, hanem el-is nyelte az Egyiptusi kígyókat y. Példázta az a' Krisztust; ki Veszsző lévén, Kígyóvá változott, és egyéb kígyókat meg-emésztett. A' Krisztus, az Istenerejének Veszszeje vólt; melyről érthettyük Dávidnak ama' mondását z: *A' te erőd pálczáját, ki-bocháttya az Úr Sionból: uralkodgyál a' te ellenségidnek közepette.* Mert mikor az Apostolok ki-mentek Jerusalemből, az Úr Evangéliomát predikálani, azt sokan bévették; és a' kik ellenségi vóltak, fejet hajtván meg-hóldoltak néki. Ezt példázta az Asuérus Király Arany-veszszeje; mellyet, kegyelem jeléül ki-nyújtott Esterre a: mert a' Krisztus, az ő Jegyeséhez, az Anyaszentegyházhoz hajlott, midőn meg-alázván magát, a' Szűz méhében az emberi testet fel-vőtte. Ezt példázta a' Jónatas Veszszeje; melyről a' mézet meg-kóstolván, szemei meg-világosodtak b: mert a' Krisztus predikállása, minden méznél édesb lévén, az embereknek lelki szemőket meg-világosította. Ezt példázta az Angyal Veszszeje c; mellyel az Angyal illette az áldozatra-valo húst, és a' kovásztalan kenyereket, és tüzet hozott-ki a' kő-sziklából, melly mindeneket meg-emésztett: mert a' Krisztus, meg-ütvén a' Sz. Kereszttel a' kő-sziklához hasonló kemény szíveket, az Isteni szeretetnek tüzét hozta-ki belőlők, melly a' testi kívánságokat meg-emészti. Ezt példázta az Aaron Veszszeje d; melly aszszú lévén, meg-virágzott: mert a' Krisztus, neminémű-képpen meg-száradván a' halál-által, fel-támadván meg-virágzott e. Ezt példázta a' Moyses Veszszeje f; melly a' kő-sziklából vizet hozott-ki; mert a' Krisztus, a' kemény-szívű bűnösökből, a' penitentziai kőny-húllatásnak vizét hozza-ki. Ezt példázta a' Jesse Veszszeje g; mellyen az Úrnak hét-szeres Lelke meg-nyugott: mert a' Krisztus, Dávidnak a' Jesse fiának várasában szűletett, és reája szállott a' Sz. Lélek galamb képében h.

A' Pogányok-is choda Veszszőkről álmodoztak, és azoknak nagy erőt tulajdonítottak. Es noha azok chak mesék, vagy példák: mindazáltal a' Krisztus pálczajában, a' Kereszthen, igazán és valóságosan hasonló dolgokat találunk. *Homérus*nál i, a' kit a' *Pallas* Veszszeje illetett, meg-ifiudott: a' Krisztus Kereszte-által, a' kik a' bűnben soká-ig hevervén meg-vénhedtek, új Malasztot vévén meg-ifiudnak, *és az ő ifiuságok meg-újúl mint a' Sasé* k. A' mint ki-tetszik a' Kereszt-fán meg-térő tolvajból, ki a' gonoszságban meg-aggott vólt: de mivel az Úrban bízott l, meg-újúlt ereje; szárnyai kőltek mint a' Sasnak, és olly sebessen röpült, hogy azon nap a' Krisztussal Paradichomba jutott m. kiről méltán mondhatnók n: *Meg-emésztetett az ő húsa a' kínok-miatt; térjen az ő ifiuságának napjaira. Könyörgeni fog az Istennek, és kegyelmes lészen néki.* A' Kereszts égnek Szentségét, a' mái Evangéliom-előtt Urunk *Ujonnan-valo szűletés*-nek nevezte o; melly az embert úgy meg-ifiíttya, és ifiú erőbe juttattya, hogy a' kik vénkorokban kereszts elkedtek-meg, leg-ottan késznek és gyorsak vóltak a' Krisztusért kínt, és halált szenvedni, mint akár-melly ifiak. A' Fel-támadáskor pedig, melynek a' Krisztus oka és szerzője, a' test neminémű-képpen meg-ifiudik, és virágzik; szép, fényes, gyors, és fáradhatatlan lészen, és örökké úgy marad. Azon *Homérus*nál p, a' *Mercurius* Veszszeje, a' barmokat emberekké változtatta. Mellyet igazán mondhatunk a' Krisztus Kereszts éről: mert annak ereje-által, nagy sokan, kik valaha barom-módon éltek, meg-térvén, az emberi okosság-szerént szabták életőket, Sz. Dávid intését követvén q: *Ne legyetek mint a' ló és ősz vér, mellyeknek ninch értelmök.* Azon *Homérus*nál r, a' *Circe* Veszszeje, álmot hozott az emberre. Melly igen illik a' Krisztushoz: ki a' munkálkodókat, és a' meg-terheltetteket magához hívja, hogy meg-nyúgosz-

a Esth 5. 2.
b 1. Reg. 14. 27.
c Iudic. 6. 21.
C
d Nu 17. 8.
e Ps. 27. 7.
f Num. 20. 11.
g Isa. 11. 2.
h Matt. 3. 16.
i Odyss. γ. & π.
k Ps. 102. 5.
l Isa. 40. 31.
m Luc. 23.
n Iob. 33. 25.
o Ioan 3. 3. 4 5.
p Odyss. ε & ω.
q Ps. 31. 9.
r Odyss. K.
s Mat. 11. 28

öket [s]: melly nyugodalomból, nem akarja hogy a' Jerusalem leányi fel-költsék, vagy serkentsék, az ő szeretőjét [t]. A

De ez a' Veszsző, Kígyóvá változott, midőn a' Kereszt-fára emeltetett, és a' mi Egyiptusunkban, a' nyomorúságnak és siralomnak völgyében, a' mérges Kígyókat, az Ördögöket, kik a' Bálványozásnak mérgével, iszonyú dögleletességbe hozták az embereket, el-fogyatta, éppen ki-gyomlálván a' Bálványokat. Es miképpen hogy a' kiket meg-mardostak a' tüzes és mérges Kígyók, ha a' fel-emeltetett Réz-kígyóra néztek, meg-gyógyúltak; a' kik pedig arra nem tekintettek, el-vesztek: azon-képpen a' kit a' pokol-béli Kígyó meg-mardosott, akár az Eredendő, 's akar az a' Chelekedettel-valo bűn-által, ha a' Krisztusra nem néz lelki szemmel, az-az, a' Krisztusban nem hiszen, el-vész; ha pedig hiszen, úgy a' mint kivántatik, örök élete lészen; a' mint Urunk a' mái Evangéliomban mondgya. t Num. 21. 7. & c. 3. 5. Ko. 18. 4.

Mondám, A' mint kívántatik: Mert, bizonyos dolog, hogy arra nem akár-minémű Hit elégséges, a' mint az Első Predikatzióban meg-mutattam, az Újítók tévelygése-ellen; hanem, a' valóságos, és gyümölchöző Hit, melly *a' Szeretet-által munkálkodik* [u]. melly Hitről, nem chak Hívőknek, hanem úgyan Híveknek-is mondatunk; a' mint Szent Jánosnál olvasuk [x]: *Légy hív halálig, és néked adom az élet Koronáját.* Az-okáért a' bűnösök, kik nem akarnak bűnökből ki-térni, heában biztattyák azzal magokat, hogy erősen hiszik a' Krisztust Isten Fiának lenni, ki mi-érettünk e' világra jött, kínt és halált szenvedett: azzal bizony az örök életet meg nem nyerik. Ha valaki azt kívánná tudni, Ki légyen, nem chak Hívő, hanem Hív Keresztyén-is? azt megtudhattya a' hív Udvar-bírónak, Tiszt-tartónak, Sáfárnak, Majornak hasonlatosságából: mert kőzönségesen azt mondgyuk Hív szolgának, a' ki híven eljár a' reá bízott dolgokban, és Urának parancholattyát bé-tellyesíti: kinek az Ura azt mondhattya [y]: *Örülly jó és hív szolga, miért-hogy a' kevésben hív váltál, sokat bízok reád; menny-bé az Urad örömébe.* A' ki pedig Urának marháját el-tékozollya, chak maga hasát hizlallya, a' reá bízattattakra gondot nem visel: azt haszontalan és roszsz szolgának mondgyuk; és, a' mint Sz. Pál mondgya [z], *a' Hitet meg-tagadta, és a' hitetlennél alább-való.* Az a' Nemes-ember, ki messze földre menvén, és szolgainak girákat osztván, azt mondotta [a], *Kereskedgyetek míg meg-jövök*: a' Krisztus Iesus; ki, el-távozván tőlünk test-szerént, nagy kinchet hagyott nálunk, a' Törvényt, a' Profétákat, az Evangéliomot, a' Szentségeket, a' Keresztyén névnek méltóságát, &c. a' ki ezeket illendő-képpen bőchülli, jól él vélek, jól sáfárkodik azokkal, hív szolga; ha külömbet chelekeszik, tékozló, semmire-kellő. B

u Gal. 5. 6. x Apoc. 2. 10. y Mat. 25. 21 z 1. Tim. 5. 8. a Luc. 19. 12.

Szükséges azért a' Hit, mint a' lelki épületnek fondamentoma, mint a' lelki gyümölchöknek gyökere; *Mert lehetetlen a' Hit-nélkül kedvesnek lenni az Istennél* [b]: de szükséges a' Szeretet-is, mint azon lelki épületnek fedele, melly *bé-fedezi a' bűnöknek sokaságát* [c]: úgy hogy, *Ha minden Hitem lészen-is, mellyel a' hegyeket másuvá vihessem, Szeretetem pedig nem lészen, semmi vagyok* [d]. Az-okáért a' Hit, a' Szeretettel jó, a' nélkül semmi haszna nineh. Azt tartyák az Orvosok, hogy az orvosság nem használhat a' betegnek, ha a' természet-szerént-valo meleg nem segéti: az-okáért, a' bölch Orvos, nem mondgya hogy az orvosság gyógyíttya meg az embert, hanem a' természet az orvosságnak eszközével és erejével. mert egyéb-képpen, az orvosság mindenkor meg-gyógyítaná az embert, ha szintén a' természet ereje el-fogyna-is. láttyuk pedig hogy külömben vagyon a' dolog. Azon-képpen a' Hit, nem tulajdon erejével használ, hanem a' Szeretettel, mint éltető, és természet-fölött-valo melegséggel: és attól vészi a' Hit az ő erejét és tekélletességét. C

b Hebr. 11. 6. c 1 Pet. 4. 8. d 1. Cor. 13. 2.

Innét mondgya Szent Jakab [e]: *Ha a' Hitnek chelekedeti ninchenek, még-hólt önnön-magában.* Mint az álló és nem-folyó vizet, Hólt víznek mondgyák: mert, noha valóban víz, mint egyéb vizek, mindazáltal az eleven víznek nevét nem érdemli. mert midőn a' vízről, és egyéb afféle dolgokról azt mondgyuk hogy élnek, vagy elevenek, vagy életök vagyon: azért mondgyuk, hogy folynak és mozognak; a' mint hogy a' forrásokat és folyó-vizeket Eleven vizeknek nevezzük. Midőn azért Sz. Jakab a' Hitet, *Hólt hit-nek* nevezi: nem úgy nevezi Hóltnak, mint a' hólt embert szokták nevezni, mert az nem igaz és valóságos ember; a' Chelekedet-nélkül valo Hit pedig, létel-szerént igaz Hit lehet: hanem úgy nevezi Hóltnak, mint a' testet szoktuk nevezni. Mert a' test, ha nem eleven-is, igaz test, mert a' testnek igaz állattya és ábrázattya vagyon benne; de az az ábrázat nem ád elevenséget néki, vagy életet, mert az a' lélektől adatik. Azon-képpen, a' Szeretet-is nem azt chelekeszi a' Hittel, hogy Hit légyen, mert a' nélkül-is Hit: hanem hogy Eleven hit légyen. Nem él a' test, D e Iac. 2. 17.

A midőn chak ő-magában vagyon, hanem midőn az élettő lélek-is benne vagyon: azon-képpen a' Hit-is nem él, midőn egyedűl vagyon, hanem midőn a' Szeretettel eggyűtt-vagyon. Vannak néha az emberben hólt tagok, mellyeknek a' lélek nem ád elevenséget, vagy életet; és azoknak semmi haſznokat nem vehettyük: azon-képpen a' Kriſtus Teſtében, az Anyaſzentegyházban, a' Bűnős emberek, hólt tagok, kiket a' ſzeretet nem éltet; a' mint Szent János jelenti, mondván [f]: *A' ki nem ſzeret, a' halálban marad*: kiknek semmi haſznok, és azért nem üdvözűlnek.

f 1. Ioan. 3. 14.

A' kik hiſznek, de jót nem chelekeſznek, úgy járnak a' Hittel, mint Uriás a' Dávid levelével, mellyet maga fejére vitt Jóab-eleibe [g]. Levelet mutogattak a' kik azt mondották [h]: *Uram, Uram, nem a' te nevedben profétáltunk-e? &c.* de halálos válaſzok lőtt: *Távozzatok-el tőlem, kik hamiſiságot chelekeſztek.* és a' kik azt mondották [i]: *Uram, Uram, nyiſd-meg nékünk*: de haſonló válaſzok lőtt; mert a' Hitnek lámpásában nem vólt a' Szeretetnek olaja a' mikor kellett-vólna. Háromſzor kellett-vólna mondaniok; Uram, Uram, Uram; a' ſzívben valo Hitnek jelentésére, a' ſzájjal-valo vallás-tételre, és a' Hitnek chelekedettel-valo meg-bizonyítására: de mint-

g 2. Reg. 11. 14. 15.
h Matt. 7. 22.
i Mat. 25. 11.

B hogy *Vallották ugyan az Iſtent, de chelekedetekkel tagadták* [k], a' puſzta Hit nem haſznált nékik, hanem az Iſten-is meg-tagadta őket, mondván: *Nem iſmérlek titeket.* sőt, a' mint másutt jelentette, ugyan el-is kergette, mondván [l]: *Mennyetek-el tőlem átkozottak az örők tűzre, melly az Ördőgnek kéſzíttetett, és az ő angyalinak.* Vallyon azért-e hogy Hitők nem vólt? Nem, mert Uroknak mondották †: hanem, hogy a' Szeretetből származó chelekedetők nem vólt: *Mert*, úgy-mond, *éheztem, és nem adtatok ennem*, &c. Innét mondgya Szent Jakab [m]: *Mit haſznál, atyámfiai, ha valaki mondgya hogy Hite vagyon, Chelekedeti pedig ninchenek? Vallyon üdvözítheti-e azt a' Hit? Ha pedig az ótsénk, vagy húgunk mezítelenek, és ſzükölködnek minden-napi táplálás-nélkül, mondgya pedig valamellyitek azoknak; Mennyetek-el békével, melegedgyek-meg, és éleged-gyetek-meg; nem adtok pedig nékik a' teſt ſzükségére-valókat: mit haſznál az?* És uránna veti [n]: *Láttyátok-e hogy a' Chelekedetekből igazíttatik-meg az ember, és nem chak a' Hitből?* Es végezetre, imigyen fejezi-bé [o]: *Mint a' teſt, lélek-nélkül meg-hólt: úgy a' Hit-is, a' chelekedet-nélkül meg-hólt.*

k Tit. 1. 16.
l Mat. 25. 41
† Mat 25. 44
m Iac. 2. 14.
n verſ. 24.
o verſ. 26.

Ne véllyed pedig, hogy Szent Jakab a' tettetés-képpen-valo, vagy kép-mutató Hitről ſzóll; mert például, Abrahámnak igaz és jeles Hitiről emlekezik: *Abraham*, úgy-mond [p], *a' mi Atyánk, nem a' Chelekedetből igazúlt-e meg?* értſed, a' Hittel-eggyűtt: mert, a' mint a' Hit nem elég a' Chelekedet-nélkűl, úgy a' Chelekedet-

C

p verſ. 21.

ſem haſznál a' Hit-nélkűl; hanem eggyik a' máſikkal jó. Mert, ha a' Hit egyedűl üdvözít, és a' Chelekedetek nem ſzükségeſek: következik, hogy minden Jó-chelekedet-nélkűl-is üdvözít; sőt ha ſzámtalan gonoſz chelekedetek léſznek-is vélle. Igy a' tűz, mint-hogy chak a' melegséggel melegít, ha ſzintén világos nem léſzen-is, sőt ha ugyan ſetét-is (a' mint a' pokol tűzét mondgyák lenni,) ugyan melegíthet. A' Hadnagy, mint-hogy erővel és okoſsággal győzi-meg az ellenséget, ha nemes, ſzép, gazdag, *&c.* nem léſzen-is; sőt ha paraſzt, rút, és ſzegény léſzen-is, jól el-járhat tiſztiben. A' Szabó-is, mint-hogy kezeivel varr, és ſzab, ha ſzintén ſánta-is, jó köntöſt chinálhat. Ezen formán, ha a' Hit egyedűl üdvözít, minden gonoſz chelekedetekkel-is üdvözíthet. De nem úgy vagyon: mert a' mint Szent Pál írja [q], *A' hamiſiak az Iſten Országát nem bírják.* Es máſutt [r], elő-ſzámlálván a' Teſtnek gonoſz chelekedetit, azt mondgya; hogy, *A' kik afféléket chelekeſznek, az Iſten Országába nem mennek.* Es így, a' mint mondám, a' Hit nem fog egyebet haſználni, hanem, hogy a' ſzerént ítélteſsék-meg az ember; úgy-mint ki, tudván mit kellett chelekedni, nem chelekedte.

D

q 1. Cor. 6. 9.
r Gal. 5. 19. 21.

Mondaná valaki; Ha ez így vagyon, jobban léſzen dolgok a' Pogányoknak és Eretnekeknek, hogy-ſem a' gonoſz Kereſztyéneknek. Felelet: Ez-aránt, és e' ſzerént, hogy a' Hit-által, jobban tudták a' mit kellett chelekedniek; azt nem chelekedvén, nagyobb bűntetéſt érdemlenek a' gonoſz Kereſztyének, hogy-ſem a' hitetlenek: Mert *a' ſzolga, a' ki tudta az Ura akarattyát, és el nem kéſzűlt, és nem chelekedett annak akarattya-ſzerént, ſokkal verettetik: a' ki pedig nem tudta, és veréſségekre méltókat chelekedett, keveſsé verettetik* [s]. Es: *Jobb lőtt-vólna meg nem iſmérni az Igaſság útát, hogy-ſem, a' meg-iſmérés-után, viſzſza térni a' nékik adatott ſzent parancholattól* [t]. De egyéb-aránt, külömben vagyon a' dolog. Mert, a' ki igazán hiſzen, ha gonoſzúl él-is, három haſzna vagyon: I. Az, hogy a' hitetlenségért, nem kárhozik; melynek mint leg-nagyobb véteknek, leg-nagyobb bűntetéſe léſzen: és azért Urunk a' Hitetlenséget, egy-általlyában *Bűn*-nek nevezi [u]; jelentvén, hogy az leg-nagyobb bűn. II. A ki

s Luc. 12. 47.
t 2. Pet. 2. 21
u Ioan. 15. 22
Et cap. 9. 16.

igazán

igazán hiszen, valamíg él, a' Hit-által a' Kristussal eggyesülhet; Malasztyát megnyérheti, hogy a' Jó chelekedetek-által üdvözülhessen; és mivelhogy az Anyaszentegyháztól el nem szakad, annak-is részesül valamennyíre javaiban: és jó gyökere lévén, ágakat nevelhet, és gyümölchöt hozhat: és jó fondamentoma lévén, künnyen falt építhet reá, és fedelet chinálhat fölibe: De a' Hitetlennek, sem gyökere, sem fondamentoma ninchen. III. A'ki igaz Hitben lévén gonoszúl él, ha hitetlen vólna sokkal gonoszbúl élne, és nagyobb kárhozattya lenne; a' mint nyilván ki-tetszik a' Hitből-szakattakban: kik sokkal gonoszbakká lésznek, hogy-sem azelőtt vóltak. Es mivelhogy az igaz Hit, vádollya az embert a' bűnről: némellyek, nem szenvedhetvén a' Lelki-ismeretnek furdalását, a' Hitet el-hadgyák, hogy bátorságosban vétkezhessenek. Mí azon legyünk, és az Istennek azon könyörögjünk; hogy, a' mint az Isten nem chak ismért, hanem szeretett-is bennünket; és úgy szeretett, hogy az ő eggyetlen-egy Fiát adná: mí-is, ne chak ismérjük a' Hit-által, hanem szeressük-is a' Jó-Chelekedet-által: és úgy szeressük, hogy szívünket tellyességgel az ő szolgálattyában foglallyuk: míg nem az örök Bóldogságba jutunk, a'hol színről-szinre látván, többé az ő Szeretetitől el nem szakadunk: mellyet engedgyen minnyájunknak az ő áldott Szent Fiának drágalátos érdemiért. Amen.

A
B
C
D

HARMADIK PREDIKATZIO.

MIvelhogy a' Szeretet az ismeretből származik, és a' mit nem tudunk nem-is szerethettyük: követközik, hogy a' hálá-adásnak oka, az el-vött Jó-téteménynek ismereti; a' háládatlanságnak pedig, azonnak el-feledése. Tudgyuk, a' vagy tudnúnk kellene, hogy az Istétől naponként sok és nagy Jó-téteményeket vészünk, mellyekért nagy hálá-adással tartozunk; és ha azt nem chelekeszszük, a' tudatlanság-miatt semmi mentségünk nem lehet. Az Istennek Jó-téteményiközött pedig, leg-főbb és nagyobb az, melyről Urunk a' mái Evangéliomban emlekezik; hogy az ő eggyetlen-egy Fiát a' végre adta, hogy mí érettünk a' Keresst-fára emeltetnék, mint a' Réz-kígyó fel-emeltetett Moysestől a' pusztában: de mindazáltal, *A' meg-feszíttetett Kristus a' Židóknak botránkozás vólt, a' Pogányoknak pedig bolondság* [a]. Vallyon miért? azért, hogy a' tudatlanság meg-vakította őket. De azzal mentségök nem lehetett, mert a' tudatlanság akarattyok-szerént vólt: melytől, ha akarták-vólna, meg-menekedhettek-vólna; a' mint Urunk a' mái Evangéliomban jelentette, mondván [b]: *Ez az ítélet, hogy a' Világosság e' világra jött; és inkább szerették az emberek a' setétséget, hogy-sem a' Vilagosságot.* A' Világosság, a' Kristus vólt; *ki minden e' világra-jövő embert meg-világosított* [c], a' menyíben ő rajta állott: mert az Igasságot nyilván hirdette, és fő-képpen az ő Keresztéről és Haláláról gyakorta emlekezett: sőt annak erejét, hatalmas chodákkal meg-bizonyította, nem chak ő-maga, midőn a' Keresztfán függött, hanem az Apostolok-által-is, mikor a' széles világon hirdették a' Szent Keresztnek méltóságát és hasznait: *Ha*, úgy-mond Kristus Urunk [d], *el nem jöttem-vólna, és nékik nem szóllottam-vólna, bűnök nem vólna: most pedig mentségök ninch az ő bűnökről:* az-az: Én meg-chelekedtem a' mi én-tőlem kívántatott; hitetlenségöknek senki nem egyéb oka, hanem ő magok: mint a' beteg, ha a' jó orvossággal élni nem akar, halálát nem másnak, hanem magának tulajdonísthattya. Az-okáért, hogy mí-is tudatlanságba, és abból háládatlanságba ne essünk, hanem inkább a' Kristus Keresztének gyümölchiben részesek legyünk, a' mái Evangéliomból egy-nehány üdvösséges Tanuságot szedegetek.

a 1. Cor. 1. 23
b Ioan. 3. 19.
c Ioan. 1. 9.
d Ioan. 15. 22

I. Szóllok az Istennek hozzánk valo nagy Szeretetiről.
II. Meg-mutatom, mint kellessék annak meg felelnünk.
III. Meg-mondom, Miért küldötte az Isten az ő Sz. Fiát e' világra.

ELSö RESZE.

AZ ki a' télben meg-száradott fát, a' tűznek melegségével akarná meg-éleszteni, kétség-nélkül esztelenül chelekednék; mert azzal, annál-is inkább el-száraztaná, és chak tűzre valóvá tenné: de ha a' tőve környékét meg-

A

ásván, vagy ganéjt, vagy, a'mint némellyek írják, hamvat tenne melléje, okosan chelekednék; mert az, a' Napnak melegsége-is érvén, meg-éledhetne. A' mi szívünk, a'gonoság-miatt neminémű-képpen meg-fagy, és *a' szeretet meg-hűl* benne [e]: az-okáért, a'ki azt éleszteni akarja, nem ékes beszéddel éllyen, melly, mint a' tűz, fénylik; sem fenyegetésel, melly el-rémíti az embert, mint a' sebes láng: hanem az Isten Jó-tételeinek emlegetésével; mellyekkel minket, el-vetett embereket, a' ganéjhoz és hamuhoz hasonlókat, véghetetlen szeretetiből meg-látogatott érdemünk-fölött: és úgy reménsége lehet, hogy jó gyümölchöt hoz, és hálá-adó lészen. Noha pedig az Istennek minden-némű Jó-tételényi alkolmatosok, hogy az ő szeretetire fel-gerjesztszenek bennünket; mert mindenekben nagy szeretetit-mutatta hozzánk, és mindenikért szeretetet érdemlett tőlünk: mindazáltal, minthogy egyéb Jó-tételényit meg-haladgya az ő Szent Fiának érettünk-valo adása; és azt Urunk a' mái Evangéliomban, az Isten nagy Szeretetinek tulajdonittya, mondván [f]; *Ugy szerette az Isten a' Világot*; úgy, hogy fellyebb sem lehetett: nékem úgy tetszik, hogy annak elmélkedése leg-inkább gerjesztheti mi-bennünk a'Szeretetet.

e Mat. 24. 12.

f Ioan. 3. 16.

B

Hogy pedig az Isten Fiának e' világra-valo küldése, vagy Meg-testesülése, az Isten leg-nagyobb Szeretetinek jele lőtt-légyen, alkolmasint elönkbe adgya Szent Pál, mondván [g]: *Az Isten, ki gazdag az irgalmasságban, az ő igen-nagy* (mi lehet nagyobb az Igen-nagynál?) *Szeretetiért, mellyel szeretett minket, és mikor meg-höltunk-vólna a' bünök-által, eggyütt meg-elevenített minket a' Krisztus-által,* (*kinek Malasztyából szabadúltatok-meg*) *és eggyütt fel-támasztott, és eggyütt-ültetett mennyekben a' Krisztus* JESUS-*által: hogy meg-mutatná a' következendo időkben az ő Malasztyának bővséges gazdagságit, az ő hozzánk-valo jó-véltában, a' Krisztus* JESUS-*által.* Végy példát. Ha valamelly Fejedelem, egy parasztembert meg-nemesítene, és nagy jövedelmet rendelvén néki, Tanátsi-kőzzé venne; nagy szeretetét és kegyelségét mutatná hozzája: de ha az-után rabságba esnék, és halálra ítéltetnék, és a' Fejedelem magát adván érette ki-szabadítaná; nagyobb szeretetét mutatná, és azt nyilvábban meg-bizonyítaná, hogy-sem előbbi jó-tételényivel. Az Isten az embert semmiből, maga hasonlatosságára teremtvén, és sok jeles ajándékival fel-ékesítvén, nagy szeretetét-mutatta ugyã hozzája: de az mindeneket meg-haladott, hogy az ő meg-szabadúlásáért az emberi testbe öltözvén, kínt és halált szenvedett érette. Méltán nevezte azért azt Sz. Pál, *Igen nagy Szeretet*-nek, melynél nagyobb nem lehet.

g Eph. 2. 4.

C

Azon Szent Pál azt-is írja [h]; hogy *Ajánlya az Isten az ő szeretetét mi-hozzánk, mivelhogy még mikor bünösök vólnánk, az idő-szerént hólt-meg a' Krisztus mi-érettünk.* Ajánlotta bizony egyéb dolgokban-is; de ez, a' többihez-képest, olly nagy vólt, hogy a' többit majd nem-is ajánlotta. Mint-ha az Isten imigyen szóllana az embernek: Nem emlekezem arról, hogy teremtettelek; nem hozom-elő, hogy mindeneket birodalmad-alá vetettem; nem szóllok arról-is, hogy számtalan veszedelmekből ki-szabadítottalak: ez eggyet el nem halgathatom, hogy éretted az én eggyetlen-egy szerelmes Fiamat halálra adtam. Azért, ha egyéb Jó-tételényimet meg nem bőchüllöd-is, ezt bőchüld-meg, mellyet én annyire ajánlok. Hasonló-képpen beszéll Szent János-is [i]: *Abból jelent-meg az Istennek szeretete mi-hozzánk, hogy az ő eggyetlen-egy szülött Fiát küldötte az Isten e' világra, hogy éllyünk ő-általa.*

h Rom. 5. 8.

i. Ioan. 4. 9.

D

Bizony, egyéb dolgokban-is jelent-meg az Istennek szereteti mi-hozzánk: de ez leg-inkább tündöklött, mint éjjel a' hold-világ a' chillagok-között. Es talám ez az oka, hogy a' Meny-aszszony, emlekezvén és kívánván az Isten Fiának megtestesülését, azt *Chóknak* nevezte [k]; a' mint a' régi Szent Atyák és Doktorok magyarázzák: mivelhogy a' Chók, közönséges ítéletből, nagy szeretetnek jele. Krisztus Urunk, elő-számlálván a' Magdolna szeretetinek chelekedetit, azt hozza elő, hogy meg nem szűnt a' lábait chókolgatni [l]. és utánna veti: *Meg-bocháttatnak néki sok bünei, mert igen szeretett.* Szent Pál-is gyakorta emlekezik a' Szent Chókról, mondván [m]: *Köszöntsétek egy-mást a' szent Chókolásban.* és Szent Péter-is, *Szent Chók*-nak nevezi [n]: hogy senki azt ne vélné gonosz igyekezetből-valo Chóknak. Nem chak a' Zsidóknál vólt pedig a' Chók Szeretetnek jele, a' mint ki-tetszik Joábnak [o], és Júdásnak [p] álnok Chókjából: hanem a' Pogányoknál-is; a' mint *Xénophon* írja [q], és *Heródotus* [r]. mellyet heában akart meg-tíltani *Tiberius* Chászár; a' mint *Suetónius* írja. De még az oktalan-állatokban-is meg-mutatta azt a' terméfzet: és a' Régiek a' Szeretetet, egy-mást chókolgató Galambokkal példázták.

Pieriusnál [s].

k Cant. 1. 1.

l Luc. 7. 45.

m Rom. 16. 16. 1. Cor. 16. 20. 2. Cor. 13. 12. 1. Thes. 5. 25.

n 1. Pet. 5. 14

o 2. Reg. 20. 9.

p Luc. 22. 48

q De Paedia Cyri.

r In Clio.

s Lib. 22.

II. RESZE.

MOndaná valaki: Mi módon felelhetek-meg ennek az Isten szeretetinek? vagy, Mit kíván azért az Isten? Felelet: Kűnyű, de jeles dolgot kíván; a' mint Urunk jelenti a' mái Evangeliomban, mondván [t]: *Hogy minden a' ki ő benne hiszen, el ne veszszen, hanem örök élete légyen*: Mintha azt mondotta-volna: Nem illik az Istennek bőlcheségéhez, hogy nagy dolgot semmi végre chelekedgyék. Holott azért egyéb dolgait felyűl-haladgya, hogy az ő Fiát e' világra küldötte, azt kétség-nélkűl nagy végre chelekedte: hogy az által az embernek örök élete légyen. De ugyan azon Isten bőlchesége azt-is rendelte, hogy a' hoz az ember bizonyos eszközzel jussón; melly az ő-benne-valo Hit. A' Hitnek pedig, a' mint Sz. Agoston írja [u], Három féle chelekedete vagyon: tudni illik, az Istent hinni, Istennek hinni, és Istenben hinni. Hiszi az Istent, a' ki az Isten felől el-hiszi hogy Isten. Hiszen az Istennek, a' ki el-hiszi hogy igaz a' mit az Isten mond. Hiszen az Istenben, a' ki, el-hívén hogy jó az Isten, szereti őtet. Az első, az Ördőgőkben-is találtatik; a' másiknak, helye lehet a' gonosz emberekben-is; a' harmadik, azokban vagyon, a' kik nem chak névvel és nyelvel Keresztyének, hanem élettel-is és chelekedettel, mivelhogy a' Hit a' Szeretet-nélkűl haszontalan: Mindazáltal, a' tellyes és tekélletes Hit, mind a' hármat magában foglallya; és azt a' tekéllettes Hitet kívánnya mi-tőlünk az Isten, hogy a' Krisztus-által az örök életet el-vegyük. Mert hinnünk kell, hogy ő *az élő Isten Fia* [x]; és igaz Isten: hinnünk kell, hogy mind igaz a' mit mondott; mert ő *az Igasság* [y]: hinnünk kell ő-benne, azaz, szeretnünk kell őtet, parancholatit meg-tartván: mert, *A' ki azt mondgya, hogy ismédi ötet*, (a' Hit-altal,) *és az ő parancholatit meg nem őrizi, hazug az, és abban igasság nincsen* [z].

Hogy pedig Isten, az örök életnek eszközéül fő-képpen a' Hitet kivánta, oka az: mert az örök életet, az Isten azoknak adgya a' kiket szeret: *a' Hit-nélkűl pedig, lehetetlen kedvesnek lenni az Istennél* [a]. Vedd eszedbe; hogy, noha úgy tetszenék mint-ha a' Zsidók a' Törvény-béli chelekedetek-, és Czeremoniák-által igazúltak-meg, és üdvőzűltek is; mert meg-vagyon írva [b]; hogy, *azokat meg-chelekedvén az ember, él azokban*: mindazáltal bizonyos, hogy fő-képpen a' Hit-által nyerték az Igasságot. Mert nyilvan, és nem chak egyszer olvasszuk [c]: *Hitt Abraham az Istennek, és tulajdonittatott néki igasságra*; de nem a' puszta Hit, hanem a' mellyel *eggyűtt-munkálkodott az ő chelekedete: és a' Chelekedetből a' hit tekélleteséllőtt* [d]. Ezt a' Vő-legény, egy szóval, szép hasonlatosság-által meg-jelentette, azt mondván az ő Jegyesének [e]: *A' te szemeid mint a' galamboké*. Melly mondásal, I. Azt jelenti; hogy minden ő szépsége a Hitből származik. II. Mi légyen a' Hit, és mi légyen annak tiszti. III. Minémű Hit légyen az, a' melly őtet szeppé tészi. IV. Minémű ereje légyen annak a' Hitnek. Mellyekről ezennel rend-szerént szóllok.

A' mi az Elsőt illeti: midőn a' Vő-legény a' Jegyesének azt mondotta-volna [f]; *Imé te szép vagy, én szeretőm; imé te szép vagy*: akarván jelenteni, honnét volna az a' szépség, utánna vetette: *A' te szemeid mint a' galamboké*: jelentvén, hogy a' Hit annak kút-feje. A' lélek szépsége, a' meg-igazúlásban és szentségben áll: azt pedig a' Hit-által vészi; a' mint Sz. Pál [g], és Sz. Péter jelentik [h]. Nem mondhatni szép orczának, a' melyben rútak a' szemek; és Jákob azért nem szerette úgy Liát mint Rákelt, hogy Lia *folyó-szemű volt* [i]: és az Isten szolgálattyához sem járulhatott *a' Vak, a' chipás- és kályagos-szemű* [k]. mert az a' fogyatkozás meg-rútittya az embert. A' mint azért a' kűlső ábrázatnak szépsége, a' testi szemtől függ, úgy a' belsőé a' lelkitől; tudni illik, a' Hittől: és a' kiben a' Hitnek szemei szépek, az Isten meg-szeretvén barátttyává fogadgya. Igy olvasszuk [l]: *Hitt Abrahám az Istennek, és igasságra tulajdonittatott néki, és Isten barátttyának neveztetett*. De nem chak Barátttya lehet ember az Istennek a' Hit-által, hanem Jegyese-is; a' mint ő-maga jelenti, mondván [m]: *Magamnak jegyezlek téged örökké, és hittel jegyezlek téged magamnak*.

A' mi a' Másikat illeti; szép hasonlatosság vagyon a' Hit-, és a' Szem-között: Mert, I. A' mit a' Szem a' testben mivel, azt miveli a' Hit a' lélekben: és a' mint a' Szem a' leg-főbb tagban helyheztetett, a' főben, úgy a' Hit a' léleknek fő erejében, az elmében: melly az akaratot úgy vezeti, mint a' szemes a' vakot. II. A' Szem tiszti az, hogy lássa a' testi dolgokat; ninch-is bizonyosb a' testi tudások-között, a' szemnek látásánál; és a' mit leg bizonyosbnak akarunk jelenteni, azt mondgyuk hogy szeműnkel láttuk: a' Hitnek-is tiszti az, hogy az Isteni dolgokat, mellyek az emberi elmét meg-haladgyák, olly bizonyossá tegye elménkben, mint-ha szeműnkel

A

t Ioan. 3. 16.

u Ser. 61. de Verb. Domini, Et Tract. 29. in Ioan.

B

x Mat. 16. 16
y Ioan. 14. 6.

z 1. Ioan. 2. 4.

a Hebr. 11. 6.

b Lev. 18. 5.
c Gen. 15. 6. Rom. 4. 3. Gal. 3. 6.

d Iac. 2. 22.
e Cant. 1. 14.

C

f Cant. 1. 14

g Rom. 5. 1.
h Act. 15. 9.

i Gen. 29. 17.
k Lev. 21. 18. 20.

l Iac. 2. 23.

m Ose. 2. 19.

D

A

kel látnók: mert *Hittel értyük hogy teremtetett a' világ* [a]. III. A' testi Szem, ő-magától semmit nem láthat, noha világosnak tetszik, a' Nap világ-, vagy egyéb világ-nélkül: az ember elméje-is, noha természet-szerént-valo értelemmel fel-ékesíttetett, az Isteni dolgokat nem értheti; hanem-ha az Isten természet-fölött-valo világosságot bochát beléje, tudni illik, a' Hitet: melly olly bizonyosá tészen bennünket, hogy inkább ragaszkodunk a'hoz a' mit hittel hiszünk, hogy-sem a' mit szemmel látunk: és a' Keresztyén ember, nem halna-meg azért, hogy a' hó és hattyú feír, a' korom és a' holló fekete; de azért meg merne halni, hogy az Isten természetiben egy, személyében három. mellyet semmi emberi elme természet-szerént meg nem foghat.

[a] *Heb.* 11. 3.

A' mi a' Harmadikat illeti; vedd eszedbe, hogy a' Hithez hasonló Szem, nem hólt szem, hanem eleven, és az szépíti fölötte-igen a' testet; és midőn valakinek Szemét vagy ábrázattyát dícsérjük, azt mondgyuk felőle, hogy eleven szemei vannak: a' Hitnek-is elevennek kell lenni, hogy az embert Istennél kedvessé tegye, és széppé: és nem hóltnak; a' minémű a' Chelekedet-nélkül-valo hit [o]. Azt mondgya Sz. Pál [p], Habakuk Prófétából [q]; hogy, *Hitből él az igaz.* Tahát elevennek kell lenni a' Hitnek, mert a' hólt állattal senki nem él: a' Hit pedig eleven, ha *a' szeretet-által munkálkodik* [r].

B

[o] *Iac.* 2. 26.
[p] *Gal* 3. 11.
[q] *Hab.* 2. 4.
[r] *Gal.* 5. 6.

A' mi a' Negyediket illeti; efféle Hitnek olly nagy ereje vagyon, hogy a' győzhetetlen Istent-is neminémű-képpen meg-győzi: és noha senki nem álhat ellene az Isten akarattyának, mindazáltal úgy tetszik, hogy a' Hit erős szakot tészen rajta, és neminémű-képpen meg-fosztya. Ezt jelenti, a' mint némelly túdós emberek magyarázzák, a' Zidó íge; melly nem chak Galambot tészen, hanem Erőszak-tévőt-is, vagy Prédálót, vagy Fosztót. Mint-ha azt mondotta-vólna a' Vő-legény: A' te szemeid prédálók, vagy fosztók. A' mi a' Hitnek erejét illeti, olly nagy, hogy az Aszszony'állatnak, a' ki tizen-két esztendé-ig vólt a' vér-folyásban, hiti, el-prædálta Urunktól a' gyógyításra-valo erőt. Ki mikor hallotta-vólna a' Jesus hírét [s], *A' sereg-ben hátúl ment, és az ő ruháját illette. mert azt mondotta: Ha chak az ő ruháját illetem-is, meg-gyógyúlok.* Hallod-e minémű nagy dolgot mert próbálni a' Hit-által? akarod-e tudni mit nyert véle? *Es mingyárt meg-szárada az ő vérének forrása: és meg-érzé testé-ben, hogy meg-gyógyúlt-vólna a' nyavalyából* [t]. Eszébe vőtte a' mennyei Vő-legény e' prédáját, és mindeneknek meg-jelentette: mert *Meg-ismérvén* Jesus *mingyárt ő-magában az erőt, melly ő-belőle származott-vala, a' sereghez fordúlván, monda: Ki illette az én ruházatomat?* És noha azt mondották a' Tanítványok: *Látod a' téged-szorongató sereget, és azt mondod: Ki illetett engemet?* mindazáltal, ki akarván hirdetni a' Hitnek prédálását, *idéstova nézett, hogy látná azt a' ki azt chelekedte*: míg nem *az Aszszony'állat, félvén és reszketvén* meg-vallotta lopását. De Urunk biztatván, azt mondotta néki: *Leányom, a' te hited gyógyított-meg téged; menny-el békével, és gyógyúlly-meg a' te nyavalyádból.* Már meg-gyógyúlt vólt: mi szükség vólt tahát azt mondani: *Gyógyúlly-meg?* Azért; mert a' Hit-által neminémű-képpen el-lopta Urunktól a' gyógyításra-valo erőt: dícsérte Urunk a' Hitnek ollyan nagy hatalmát, és a' lopott egészségében békével meg-tartotta. Mint-ha azt mondotta-vólna: A' te hited meg-lopott engem: de az nékem olly kedves, hogy nálad hagyom a' mit loptál: mint-ha valamely mesterséges lopó valamidet el-lopná, és annak mesterségében gyönyörködvén, néki engednéd jó akaratból a' mit el-lopott.

[s] *Mar.* 5. 27.
[t] *versz.* 29. 30.

C

De nem chak lopva túd prédálni a' Hit: nyilván-is szembe-áll az Istennel; úgy-is meg-győzi, és el-viszi tőle a' mit akar; a' mint más Aszszony'állat példájából ki-tetszik. Midőn a' Kananéai Aszszony kőnyörgött-vólna Urunknak, hogy leányát meggyógyítaná; noha Urunk nem chak egyszer vetette-meg kérését, hanem ugyan gyalázattal-is illette, ebhez hasonlítván őtet [u]: mindazáltal olly erősen tusakodott véle a' Hit-által, hogy tellyességgel meg-győzte, és nem chak azt nyerte-meg tőle a' mit kívánt, hanem nagy dícséretet-is nyert, mellyet Urunk tőtt az ő hiti-felől, mondván [x]: *Oh aszszony'állat, nagy a' te hited: légyen néked a' mint akarod.* Mint-ha azt mondotta-vólna: A' te szemeid erőszakot tőttek rajtam. Hasonló-képpen beszélt a' Vőlegény máshutt-is, mondván a' Jegyesének [y]: *Meg-sebesítetted a' szívemet húgom, Jegyesem; meg-sebesítetted szívemet eggyik szemeddel.* Az Isten szíve, az ő irgalmassága: mellyet midőn nem akarna Urunk hirtelen meg-mutatni a' Kananæai aszszony kéresére; a' hittel úgy meg-sebesítette azt, hogy tovább nem tűrhetvén, fel-kiáltott, mondván: *Oh aszszony'állat, nagy a' te hited; légyen néked a' mint akarod.* Nem choda tahát hogy az Isten Hitet kíván tőlünk, hogy örök életünk légyen.

[u] *Mat.* 15. 22.
[x] *vers.* 28.
[y] *Cant.* 4. 9.

D

III. RESZE.

A

MIdőn Urunk azt-mondotta-vólna, hogy az Isten azért küldötte az ő Fiát e' világra, hogy ő-benne hívén őrők életünk légyen; utánna vetette [z]: *Mert nem küldötte Isten az ő Fiát a' világra, hogy ítéllye a' világot, hanem hogy üdvözüllyön a' világ ő-általa.* Mit gondolhattak-vólna a' Bűnös emberek, halván hogy Isten az ő Fiát a' világra küldötte, hanem hogy az ő bűntetésekre küldötte, hogy boszszút állana az Attyán tőtt boszszúságért, keményen meg-bűntetvén őket? Ha pedig azért küldötte-vólna: e' világnak nagyobb részét el-veszthette-vólna, mert igen kevés Igazakat talált a' világon. Az-okáért Urunk, a' mit az-előtt mondott-vólt, hogy *Ugy szerette Isten a' világot, hogy az ő eggyetlen-egy szűlőtt Fiát adná*, a' végre, hogy az ő-benne hívőknek őrők életők lenne: nem elégedvén hogy azt egyszer meg-mondotta, ismég meg-mondgya; de más módon: és azt, a' félelemmel és rettegéssel tellyes vélekedést, ki-vészi szívőkből, melybe a' bűnös lelki-ismeret-miatt juthattak-vólt; hogy ne vélnék, hogy a' végre jőtt a' világra hogy azt meg-ítélné.

z Ioan. 3. 17.

B

Vedd eszedbe, hogy a' Kriftusnak Két Jövetelét olvassuk a' világra: Az Első, akkor vólt, midőn az emberi testet és szolgai formát fel-vévén, emberré lőtt: a' Másik, akkor lészen, mikor dichőségben el-jő ítélni eleveneket és hóltakat. Ezeket, olly kegyesen és irgalmasan rendelte az Isten; hogy elsőben szabadúlásunkra és üdvőzítésünkre jőtt, hogy Malasztot adna az Isten parancholatinak meg-tartására; és arra tanítana bennünket, szavával, és példájával: az-után pedig a' végre jő, hogy mindenektől számot vegyen, és ítéletet tégyen, mindeneket tulajdon chelekedete-és érdeme-szerént meg-ítélvén. Ha elsőben azért nem jőtt-vólna, hogy meg-szabadítana: senkit nem talált-vólna a' kit üdvőzíthetett-vólna, mert minnyájan bűnősök, és a' kárhozatra méltók vóltak. Az-okáért elsőben, irgalmasságból meg-szabadított, és erőt adott hogy jót chelekedhetnénk; és ő az-után igasságból adhatná-meg az őrők Bóldogságot. Innét mondgya Sz. Gergely [a]: Kichoda viselhette-vólna-el az ő igaz ítéletit, ha, minek-előtte az ő kegyességével egybe nem gyűjtőtt-vólna, a' mi vétkeinket az igasságnak buzgóságából el akarta vólna roftálni?] Mert a' kik Igazak vóltak-is az ő első el-jövetelekor, úgy-mint Simeon, Zakarías, Anna, Erzébet, és egyebek: mindazáltal azok-is, az ő el-jövetelének hiti-által vóltak Igazak. Mert, ha elsőben nem a' meg-szabadításra, hanem az ítéletre jőtt-vólna: senki Adámtól-fogva az utólsó emberig, Igaznak nem találtatott-vólna.

a Hom. 30. in Evang.

C

Mindenkor hajlandóbb vólt az Isten az irgalmasságra, hogy-sem az ítéletre és bűntetésre. Azért mondotta Dávid [b]: *Edes az Ur mindeneknek, és az ő könyörűleteffségi minden chelekedeti-fölőtt.* Sz. Jakab-is azont bizonyíttya, mondván [c]: *Felyűl haladgya az irgalmasság az ítéletet.* Sőt annyira kedvelli Isten az irgalmasságot, hogy neminémű-képpen abban helyhezteti az ő tekélleteségét; a' mint Urunk ő-maga jelentette: ki midőn azt mondotta-vólna a' Tanítványinak [d]; *Legyetek tekélleteffek, mint a' ti Mennyei Atyátok-is tekélletes:* hogy meg-értenők, miben áll az Istennek tekélleteségе, a' mellyet követnünk kellene, ő-maga meg-magyarázta Sz. Lukáchnál, mondván [e]: *Legyetek irgalmaffok, mint a' ti Atyátok-is irgalmas.* Annak-fölőtte, annyira kedvelli Isten az irgalmasságot, hogy az ő dichőségét-is abban helyhezteti; a' mint Sz. Pál jelenti, mondván [f]: *Minnyájan vétkeztek, és ffükölkődnek az Isten dichőffége-nélkül*: az-az, irgalmassága-nélkül. Melly irgalmasság, az Istent dichőíti, és dichőségesé tészi; a' mint Isaiás-is jelenti, mondván [g]: *Fel-magaszta ltatik* az Isten, *a' néktek-kedvező.* Az-okáért méltó bizony, hogy mí-is igen gyakorta emlekezzünk az Istennek irgalmasságiról; a' mint a' Meny-aszszony-is jelenti, ő-maga-felől, és az ő leány-társai-felől az igaz lelkek-felől, mondván [h]: *Meg-emlekezzünk a' te emlőidről, inkább hogy-sem a' borról: az Igazak fferetnek téged.* Mert ez a' külömbség vagyon az Igazak-, és a' namissak-vagy Istentelenek-közőtt: hogy az Igazak szüntelen emlekeznek és elmélkednek az Istennek irgalmasságiról; a' mint Isaiásnál olvassuk [i]: *Az Ur irgalmaffágiról meg-emlekezem. Az Urnak dichéretet mondok mindenekért, mellyeket adott nékünk az Ur; és az Iffraël házával tőtt fok Jó-tételeményiért, mellyeket chelekedett ő-vélek az ő kegyelmeffége-ffzerént, és az ő irgalmaffáginak fokaffága-ffzerént.* Az Istentelenek pedig, meg sem emlekeznek, nem hogy elmélkednének a' vélek tőtt Jó-tételeményekről és irgalmasságokról; a' mint Dávid jelenti, mondván [k]: *Nem emlekeztek meg a' te irgalmaffágodnak fokaffágáról.*

b Pf. 144. 9.
c Iac. 2. 13.
d Mat. 5. 48.
e Luc. 6. 36.
f Rom. 3. 23.
D
g Isaia. 30. 18
h Cant. 1. 3.
i Isa. 63. 7.
k Pf. 105. 7.

Mint-hogy pedig azt mondotta-vólt Urunk, hogy nem azért küldetett, hogy e' világot meg-ítéllye: azt meg-is bizonyította, mondván [l]: *A' ki ő-benne hiffzen, meg*

l Ioan 3. 18.

A

nem ítéltetik: a'ki pedig nem hiſzen, már meg-ítéltetett, mert nem hiſzen az Iſten eggyetlen-egy ſzülött Fiának nevében. Mint-ha azt mondotta-vólna: A'ki hiſzen, én-tőlem meg nem ítéltetik: az-az, nem az ítélő, kemény, és súllyos igaſságomat mutatom ő-hozzája, hanem kegyes irgalmaſságomat, Atyai jó-vóltomat; meg-bochátván bűneit, és Malaſztot adván néki, mint az őrők Bóldogságnak magvát és zálagját. A' ki pedig nem hiſzen, már meg-ítéltetett, az-az, ſententzia mondatott fejére, ha ſzintén én el nem jöttem-vólna-is. Mellyet hogy jobban meg értheſs, azt vedd eſzedbe, hogy Adámban minnyájan vétkeztünk, minnyájan bűnbe ſzülettünk: az Iſten pedig, eleitől-fogva ki-adta a'bűnösökre a'halálnak ſententziáját, noha még minnyájokra nem ſzolgáltatott: más-felől, el-küldötte az ő Fiát, hogy üdvözítené azokat a'kik ő-benne hinnének. Az-okáért a'kik hiſznek, a'ki-mondott ſententziától meg-menekednek, és az Iſtennek irgalmaſságából bűnök meg-bochátttatik: a'kik pedig nem hiſznek, azok-ellen el-jövén a' Kriſtus, nem mond új ſententziát; mert az már világ kezdetitől-fogva ki-mondatott.

B

Ezen dolgot, nyilvábban ki-fejezi Urunk máſutt, mondván [m]: *A'ki nem hiſzen a' Fiúnak, nem lát életet, hanem az Iſten haragja marad rajta.* Es máſutt [n]: *A'ki hiſzen annak a'ki engem küldött, örök élete vagyon; és az ítéletbe nem jő, hanem által-ment a'halálból az életre.* Vedd eſzedbe ama'két ígét: *Az Iſten haragja marad rajta*; és, *A'talment a'halálból az életre.* Mint-ha, a'mint Sz. Agoſton magyarázza, azt mondotta-vólna: Nem az én jövetelem-által, lőtt haragnak fiává ſem az élettől azért meg nem foſztatott; mert már az-előtt vólt abban az állapatban, és én azért jöttem, hogy ki-ſzabadítottam-vólna: de mint-hogy nem hitt én-bennem, meg-maradott az Iſten haragja ő-rajta; és meg-is marad, mert örökké a'kárhozatban léſzen: az-okáért én nem azért küldettem, hogy e'világot meg-ítéllyem. Ezt igen ſzépen meg-magyarázta Sz. Pál, mondván [o]: *El-engedvén néktek minden vétkeiteket, el-törölvén a'végezésnek kézi irását, melly mi-ellenünk vala.* Minnyájan bé vóltunk foglalva e'kézi írásban: de a'kik hittek, azoknak adóſságokat az Iſten meg-engedte; a'kik nem hittek, abban meg-maradtak.

m Ioan. 3. 36.
n Ioan. 5. 24.
o Coloſ. 2. 13. 14.

C

Példája vólt ennek, a'puſztában fel-emeltetett Réz-kígyó: mert azért emeltetett-vólt-fel, hogy valakik, azok-közzül, kiket a'tüzes kígyók meg-mardoſtak vólt, reá néznének, meg-gyógyúlnának. A'kik azért reá néztek, meg-gyógyúltak; a'kik nem néztek, meg-hóltak: nem hogy a'Réz kígyó ölte-vólna meg őket, hanem hogy már halálra-valo ſebekben vóltak, és az orvoſsággal élni nem akartak. Ez az, a'mit Urunk mondott: *Már meg-ítéltetett*; az-az, már a'ſententzia reája mondatott: *mert nem hiſzen az Iſten eggyetlen-egy ſzülött Fiának nevében*: az-az, mert nem élt az orvoſsággal és eſzközzel, mellyel a'halálra-valo ſententziától meg-menekedhetett-vólna. Sz. Agoſton, az Orvoſról-valo példát hozza-elő [p], ki azért jött, hogy mindeneket meg-gyógyíttſon: a'kik nem akarnak néki engedni, és tanátsán járni, meg-halnak: nem az Orvos-miatt, mint-ha azért jött-vólna hogy meg-halnának; hanem, a'betegség-miatt a'melybe eſtek, és az Orvos-által nem akartak abból ki gyógyúlni, noha ő kéſz vólt őket meg-gyógyítani.

p Tract. 12. in Ioan.

Meg akarván magyarázni Urunk, mi módon ítéltetett-meg a'ki nem hiſzen, azt mondotta [q]: *Ez pedig az ítélet, hogy a'Világoſság a'világra jött, és inkább ſzerették az emberek a'ſetétséget, hogy-ſem a'Világoſságot*: az-az, a'Világoſság el-jött a'világra, mellyet ha követni akartak-vólna, el nem kárhoztak-vólna: de ſokan inkább akartak az ő ſetétségökben meg-maradni, hogy-ſem a'Világoſsággal élni. Ezek inkább ſzerették a'ſetétséget hogy-ſem a'Világoſságot: mert könnyen meg-iſmérhették-vólna tévelygésőket, és azokkal-ellenkező igaſságot-is meg-érthették-vólna: de azt, ſem vizsgálni, ſem kereſni, ſem halgatni nem akarták. Sokan találtatnak, kik, félvén a'ki Kis bírótól, a'Lelki-iſmeretnek nyughatatlan furdalásától, gondolván, hogy ha az Igaſságot meg-értik, és bé-vészik, ſok kedves dolgoktól el kell válniok, nem akarják az Igaſságot kereſni; sőt, ha ugyan kínállyák-is őket véle, nem akarják bé-venni; fülőket-is bé-dugják, hogy azt ne halhaſsák: de azoknak tudatlanságok menthetetlen. Sokan az Újító atyaſiak-közzül, azért nem akarják a'Kereſztyén Valláſt követni (noha más Okait tettetik,) hogy, ha azt követnék, ſok gyönyörűſséges dolgokat el kellene hagyniok, mellyeket a'tévelygés meg-enged nékik; és ſok ſanyarúſságot kellene fel-venniek, mellyekre nem únſzollya őket a'tévelygés. Mert, ha a' Kereſztyén hitet ſzívből követnék, a'hamis kereſményt el kellene hagyni; a'máſtól el-vont, vagy el-foglalt marhát és jóſzágot, viſſza kellene adni: más-felől, a'teſtet ſanyargatni-is kellene böjtökkel, és egyéb nehéz dolgokat ſzenvedni; mellye-

q Ioan. 3. 19.

D

ket

ket az Ujító atyafiak nem kedvellenek, sőt gyűlőlnek, és chúfolnak; mint Urúnkat chúfolták a' Farisæusok, midőn azt mondotta nékik [r], hogy nem szolgálhatnak az Istennek és a' Mammonnak: mert *fösvények vóltak* [s].

Ezekről mondgya Dávid [t]: *Nem akarták érteni, hogy jót chelekednének.* Mert, a' mint Sz. Ambrús igazán mondgya, Minden a'ki meg-zabáll a' gonoságban, nem akarja az Isten parancholatit érteni, hogy el ne kellessék a' gonoságot hagyni. Ezek mondgyák az Istennek [u]: *Távozzál-el' tőlünk, és a' te útaid tudományát nem akarjuk.* Illyen vólt Akáb, ki nem akarta halgatni Mikæas Profétát, mert *nem prophétált ő-néki jót* [x]; az-az, kedve-szerént-valót: hanem inkább üldőzte, és tömlőczbe vettette. De a' Próféta jövendőlését azzal el nem kerülhette, hanem fején tőlt, és bőrével fizetett. Ezeket Dávid, *a' siket Aspis-kígyóhoz* hasonlítta [y]: ki füleit bé-dugja, hogy ne hallya a' bűvőlőnek szavát, és mérgétől meg ne fosztassék, melyben gyönyörködik. Ezeket feddi Salomon, mondván [z]: *Meddig gyűlölik az esztelenek a' tudományt?* Méltán mondgya Eszteleneknek: mert nyavalyájokból ki nem akarván gyógyúlni, azt nyerik, hogy az Isten se tudgya őket, és ki-rekeszsze az örök Bóldogságból; és az örök veszedelemre vesse: melyben nem lészen, sem Okoság, sem bőlcheség, sem tudomány.

Mint-hogy Urunk olly dolgot mondott, mellyet nehéz vólt el-hinni; mert természet-szerént nem szerettyük a' setétséget, fő-képpen a' Világosághoz-képest: okát adván meg-magyarázza, Miért szeretik a' Világ fiai a' setétséget, és a' világosságnál-is inkább kedvellik: *Mert*, úgy-mond, *az ő chelekedetek gonoszok valának: a' ki pedig gonoszúl chelekeszik, gyűlöli a' világoságot, és nem jő a' világoságra*; nem ő-magáért a' világoságért, hanem hogy a' világoság ki-nyilatkoztattya az ő gonoságát, hogy meg-fedhessék, és meg-büntethessék. A' setétséget sem ő-magáért szeretik, hanem, hogy a' gonoságot el-fedezi, hogy ne láthassák, se meg ne büntethessék. Mert, a' mint a' gonosz-tévő fút a' láthatandó világoság-előtt, és setétséget keres, hogy ne lássák: azon-képpen, a' ki gonoszt chelekeszik, titkon-is fút az Igasságnak belső világoságától; mert vádollya, feddi, és ki-nyilatkoztattya.

Azt kérdi Arany-szájú Sz. János [a], Mi módon lehessen helye a' Krisztus mondásának? Mert, ha a' Világoság, az-az, a' Krisztus, a' végre jött-vólna, hogy az embereket meg-ítélte- és kárhoztatta-vólna, elegendő és illendő okok lőtt-vólna hogy a' Világoságra ne jönének: mert a' gonosz chelekedetért, félhettek az ítélettől, és kárhoztatástól: de mivelhogy a' végre jött, hogy meg-szabadítaná, és üdvőzítené őket, nem kellett-vólna tőle futni, hanem sietni kellett-vólna hozzája, hogy gonoságokból hamarább ki-szabadúlnának. Ha valaki azt mondaná; hogy a' Réz-kígyót sokan azért nem akarták nézni, hogy a' tűzes Kígyók, meg-mardolták-vólt őket: nem helyén beszéllene, sem jó okát mondásának nem adná: mert inkább azért kellett-vólna arra nézniek, mivel a' Réz-kígyó nem ártásra, hanem használásra emeltetett-vólt-fel, hogy mindeneket meg-gyógyítana a' tűzes kígyók mardosásától. Vagy, ha valaki azt mondaná; Nem akartak az Orvoshoz menni, azért hogy betegek vóltak: nem adná illendő okát: holott inkább azért kellett-vólna az Orvoshoz menniek. Erre meg-felel a' Sz. Doktor, és azt mondgya; hogy Urunk nem egy-általlyában szóllott azokról, a' kiknek gonosz Chelekedetek vólt: mert ezek inkább a' Világoságra jöttek, hogy meg-gyógyúlnának: hanem azokról, kik a' gonosz Chelekedeteket kedvellették, és azokból nem akartak ki-térni, hanem azokban igyekeztek heverni, azokat hasznosoknak, vagy gyönyörűségeseknek ítélvén. Illyenek vóltak pedig, a' kik az Evangéliomi Igasságot nem akarták bé-venni, hogy meg ne feddenék őket, és el ne hagyatnák vélek a' gonosz Chelekedeteket. Az-okáért nem mondotta Urunk; A' ki gonoszúl chelekedett, gyűlöli a' Világoságot: hanem, a' ki gonoszúl chelekeszik: jelentvén azzal, inkább a' gonosz igyekezetet, hogy-sem a' meg-lőtt gonoságot.

Ebből igen hasznos tanúságot vehetünk; és minden bizonnyal el-hihettyük, hogy iszonyú útálatos dolog a' Bűn: mivelhogy, a' ki azt chelekeszi, gyűlöli a' Világoságot. mellyet nem gyűlőlne, ha a' Bűnt útálatosnak nem vélné. mellyet, ha valaki a' Világoságnál látna, meg-dorgálná és pirongatná azt a' ki chelekeszi. A' setétben, akár-mi szép és drága marháról sem tudunk igaz ítéletet tenni: hasonlóképpen, a' ki a' Bűnnek setétségébe merül, nem láttya a' Jószágos chelekedetnek szépségét, nem ismérí a' tisztességet, nem érti az Igasságot. A' setétben, ember meg nem ismérí baráttyát, sem ellenségétől nem tudgya meg-választani; külömbséget, vagy választást nem túd tenni az atyafi- és idegen-közőtt: azon-képpen, a' ki

A
[r] Matt. 6. 24. [s] Luc. 16. 14. [t] Ps. 35. 4.
B
[u] Job. 21. 14. [x] 3. Reg. 22. 18. [y] Ps. 57. 5. [z] Prov. 1. 22.
C
[a] Hom. 27. in Ioan.
D

a' seté-

a' ſetétes Bűnnek igyekezetiben vagyon, nem gondol ſem atyafiuſággal, ſem bárátsággal; a'mint nyilván meg-mutattyák a' fősvények, és fajtalan életűek; kik ſzintén úgy meg-challyák az atyafiat, mint az idegent. Nem ok-nélkűl mondotta Dávid [b]: *A' hamiſságim meg-fogtak engem, és nem láthattam*: mert a' míg ember a' Bűnnek kívánságában vagyon, ollyan mint a' vak, és az-után véſzi magát eſzébe, hogy roſzſzúl járt; mint Adámnak a' Bűn-után nyíltak-meg ſzemei [c]. Bizony, ha egyéb oka nem vólna-is, a' miért a' Bűnt meg-útálnók, ez elégséges vólna, hogy gyűlöli a' Világoſságot; el-annyíra, hogy a' ki máſtól nem fél-is, őrömeſt bé-fedezi vétkét. Gondold-meg, mint meſterkedett Dávid hogy paráznaságát bé-paláſtolhatná: ki, noha ſem Uriáſtól, ſem a' Bíráktól nem félt, Király lévén; mind-azáltal minden-felé kapott. és látván, hogy külömben el nem titkolhattya, más nagyobb vétekkel akarta bé-baronálni, tudni illik a' gyilkoſsággal.

b Pſ. 39. 13.

c Gen. 3. 7.

Igazán mondgya Szent Agoſton [d]; hogy az emberek ſzeretik a' tűndöklő Igaſságot, de gyűlőlik a' meg-dorgálót. Arany-ſzáju Sz. János pedig azt írja [e]; hogy némellyek azért akarják magokkal el-hitetni, hogy hamis a' mit az igaz Hit tanít a' Bűnről, a' Fel-támadáſról, az Utólsó ítéletről, a' Pokol kínnyairól, és egyéb effélékről, hogy meg ne fedgye őket. Azt írja Szent *Epiphanius* [f]; hogy midőn *Nicolaus*, eggyik a' hét *Diáconus*ok-közzűl, az Apoſtolok példáját követvén, feleségétől meg-tartóztatta-vólna magát, az-után pedig a' jó ſzándékot el-hadta-vólna: hogy orczája meg ne pírúlna, nagyobb ſzemtelenségre ment, és azt mondotta; hogy ſenki nem üdvözűl, a' ki minden-nap aſzſzony állatot nem iſmér. Sok efféle példákat hozhatnánk-elő: de eléggé meg-mutatták az Ujítók Profétái e' dolgot: kik, Iſtennek tőtt fogadáſokat gyalázatoſsan meg-ſzegvén, hogy magokat menthetnék, azt tanították; hogy Lehetetlen a' Szűzeſségnek meg-tartáſa; és hogy a Házaſság olly ſzükséges, mint az étel és ital. melynél hová lehet nagyobb ochmányság? De akár-mint czigánkodgyanak, az Iſtent meg nem chalhattyák, ſem ſzemét bé nem foghattyák hogy ne láſsa, ſem kezeit meg nem köthetik, hogy meg ne bűntetſe őket.

d Lib. 1. Confeſſ. cap ult.
e In c 1. Epiſt. 1. ad Timoth.
f Hareſi 25.
B

Azt írja Dávid, némelly iſtentelenekről, panaſzolkodván az Iſten-előtt [g]: *A' te népedet Uram meg-alázták, és a' te örökségedet nyomorgatták. Az özvegyet és a' jövevényt meg-ölték, az árvákat-is meg-ölék.* De vallyon mi módon mentek illyen nagy gonoſságra? utánna veti: *Es mondának; Nem láttya az Ur, és nem érti a' Jákób Iſtene.* Ezt most-is, nem nyelvökkel ugyan, hanem ſzívökkel és chelekedetökkel, ſokan mondgyák: mert, ha valóságoſsan hinnék hogy Iſten a' gonoſságot nem ſzereti, hanem meg-bűnteti; és [h], hogy *az Ur nézi az ember útait, és minden lépéſit meg-ſzemléli*: lehetetlen vólna hogy olly ſzemtelenűl vétkeznének, és olly bátorságoſsan a' vétekben meg-maradnának. Vallyon mi vólt az oka, hogy Jób olly ſzentűl élt, hogy ſemmi fedhető nem találtatott benne? Hallyad ő-magától: ki, midőn azt mondotta-vólna [i]; *Szövetséget tőttem ſzemeimmel, hogy ingyen ſe gondolkodnám a' ſzűzről*; mellyel nagy tekélleteſségét, és ſzívének tiſztaságát jelentette: okát adta, mondván: *Az Iſten nem ſzemléli-e az én útaimat? és nem ſzámlálja-e meg minden lépéſimet?* Mint-ha azt mondotta-vólna; Mint-hogy annak ſzeme-előtt forgok, a' ki mindeneket által-lát, úgy viſel em magamat, hogy ne chak külső chelekedetemben, de még belső gondolatomban ſe légyen ſemmi fogyatkozás.

g Pſ. 93. 5.
C
h Prov 5. 21.
i Iob. 31. 1. 4.

Gondollyák-meg a' Világoſság ellenségi, hogy, noha moſt kerűlik a' Világoſságot: mindazáltal léſzen olly idő, melyben el nem kerűlhetik; midőn a' Kriſtus el-jő nagy dichőségben, és *meg-világoſíttya a' ſetétség titkait, és meg-nyilatkoztattya a' ſzívek tanátſit* [k], nagy gyalázattyokra. Kívánnyák ugyan akkor-is, hogy el-rejtezkedheſsenek: de ſemmi nem kél benne; orczájokra tér minden ochmányságok. Azokáért, kérjük mi a' meg-világoſító Szent Lelket, hogy az ő Malaſztyával, a' világoſságnak chelekedetiben ſzorgalmatoſok leheſsünk, és azok-által az örökké-valo, és el-fogyhatatlan világoſságban réſzesülheſsünk: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges mindenható Iſten, az ő áldott Sz.

k 1. Cor. 4. 5.
D

Fiának érdemiért. Amen.

PUNKÖSD KEDDI EVANGELIOM.

SZ. IÁNOSNAK X. RÉSZÉBEN, ℣. 1.

AZ időben: Monda IESUS á' Farisaeusoknak: Bizony, bizony mondom néktek: á' ki nem az ajtón mégyen-bé á' juhok aklába, hanem másunnat hág-bé, lopó az, és tolvaj. Á' ki pedig az ajtón mégyen-bé, Pásztora á' juhoknak. Ennek az ajtón-álló meg-nyittya, és á' juhok az ô szavát hallyák, és az ô tulajdon juhait nevek-szerént hija, és ki-viszi azokat. Es mikor az ô tulajdon juhait ki-bocháttya, elöttök mégyen: és á' juhok ötet követik, mert tudgyák az ô szavát. Idegent pedig nem követnek, hanem futnak tôle: mert nem ismérik az idegenek szavát. E' példa-beszédet monda nékik JÉSUS. *Ök pedig nem érték mit szóllana nékik. Monda azért ismég nékik IESUS: Bizony, bizony mondom néktek, hogy én vagyok á' juhok ajtaja. Minnyájan valamenyin jöttek, lopók, és tolvajok, és nem halgatták öket á' juhok. Én vagyok az ajtó. Én-általam á' ki bé-mégyen, üdvözül: és bé-mégyen, és ki-jö, és legeltetést talál. Á' lopó nem jö, hanem hogy chak lopjon és öllyön, és veszessen. Én jöttem, hogy életek légyen, és bövebben légyen.*

ELSÖ PREDIKÁTZIO.

Fölörte-igen szükséges az Anyaszentegyházban, hogy á' Pásztorok ismérjék á' juhokat, és á' Juhok-is á' pásztorokat: az-okáért, midön Urunk Jó Pásztornak nevezte magát, jelül azt adta [a]: *Ismérem az én juhaimat, és ismérnek engem az enyimek.* Szükség, hogy á' Pásztor ismérje á' Juhokat: mert, ha nem ismérí, nem-is legeltetheti, hanem el-hadgya, mint nem tulajdonit; és úgy, vagy á' lopók markába, vagy á' farkasok torkába akadnak. De ha ismérí azokat, nem chak mint Pásztor arra vígyáz, hogy jó mezön legeltesse; hanem mint Orvos is orvosollya, mint Hadnagy rendbe állattya, mint Pallér türhetö munkára fogja. Szükség, hogy á' Juhok-is ismérjék á' pásztort: mert egyéb-aránt, vagy lopó-után indúlnak, vagy bújdosván farkasra találnak. Innét vagyon, hogy az Isten, mind á' Synagógában, 's mind az Anyaszentegyházban Pásztorokat rendelt, kiket láthatnának, és halhatnának á' Juhok, és kinek-kinek tisztit 's hivatallyát eleibe-adta. Az Ó Testamentomban, meg-parancholta á' Pásztoroknak, hogy meg-fenyittsék á' juhokat; mert külömben, á' Juhokkal-eggyütt meg-bünteti öket [b]: á' Juhoknak pedig, fejök vesztében meg-hadta, hogy engedgyenek á' Pásztoroknak [c]. Az Uj Testamentomban, meg-parancholta á' Pásztoroknak [d]; hogy az egész világon predikállyák az Evangéliomot: á' Juhoknak pedig, hogy halgassák á' Pásztorokat. és á' ki azok-által, az Anyaszentegyházat nem halgatná, lenne mint á' Pogány és á' Publikánus [e]. De mivel á' Lopók, gyakorta ólálkodnak á' Pásztor neve-alatt: hogy á' Juhok meg ne chalatkoznának, Urunk, ki *tellyes vólt Sz. Lélekkel* [f], á' mái Evangéliomban bizonyos jelét mutatta az igaz Pásztornak; melyre vigyázván, bátorságosok lehetnek á' Juhok. Melly dolog mint-hogy igen hasznos, és szükséges, e' mostani Predikatzióban arról szóllok.

I. Meg-magyarázom, Mi légyen az Ajtó, és azon-valo bé-menetel.
II. Meg-mutatom, hogy az Ujitók nem az ajtón mennek bé; és meg-feleltek némelly Ellen-vetésökre.
III. Meg-bizonyítom, hogy ök á' Lopók, és tolvajok.
IV. Meg-mondom, Kik légyenek az igaz Pásztorok.

[a] Ioan. 10. 14
[b] Ezech. 3. 17 & c. 33. 7.
[c] Deut. 17. 12
[d] Mat. 16. 16
[e] Mat. 18. 17
[f] Luc. 4. 1.

A

ELSÖ RESZE.

MIdőn egy tudatlan Kép-író, a' kakas képét ochmányúl írta-vólna, látván hogy igen külömböz az eleven kakastól, nem engedte hogy az ő írott kakasához közel járúlna, hogy inkább ki ne tetszenék tudatlansága. Így chelekeſznek a' hamis Pásztorok-is: mert, noha dichekednek a' Pásztor névvel, mindazáltal ellenzik, midőn azt a' jelt elő-kívánnyuk tőlök, mellyet Urunk ő-maga adott a' mái Evangéliomban, mondván g: *A' ki nem az ajtón mégyen-bé a' juhok aklába, hanem másunnan hág-bé, lopó az és tolvaj: a' ki pedig az ajtón mégyen-bé, Pásztora a' juhoknak.* Melly dolgot hogy jól meg-értsünk, azt kell meg-magyaráznunk: Mi légyen az Ajtó; és Mi légyen azon-valo Bé-menetel.

g Ioan. 10. 1.

A' mi az Ajtót illeti; Az válaſztya-el a' lopót és a' tolvajt az igaz Pásztortó[l]. A' Lopók, titkon akarván járni, és bátorságoſsan lopni, az Ajtót el-kerűlik, hogy a' Pásztorok eſzekbe ne vegyék, és ellenek ne támadgyanak: a' Tolvajok pedig, gondolván hogy nem kűnyű az Ajtón bé-menni, másunnét akarnak bé-űtni: a' Pásztor pedig, ſenkitől nem tartván, nem kíván titkon lenni, és azért a' közönséges ajtón jár-ki 's bé. Az Ajtón azért, némelly Doktorokkal, a' Sz. Iráſt értvén, azt mondgyuk; hogy Urunk igaz Pásztor vólt, sőt *a' Pásztorok Fejedelme* [h]: mert *ő-felőle minden Próféták bizonyságot tőttek* [i]: és mind tanitása 's mind élete meg-mutatta, hogy ő az a' Fő Pásztor, ki a' Sz. Irásban ígértetett [k]. Nem ez Ajtón mentek-bé Theódas és Júdas, kikről emlekezik Sz. Lukách [l], és *Jósephus* [m]: kik *Meſsiáſ*nak mondván magokat, semmi-képpen azt az Irásból meg nem mutathatták. Urunk pedig nyilván mondotta [n]: *Vizsgállyátok az Iraſokat, mert azok a' mellyek bizonyságot teſznek felőlem.* Azon Ajtón mentek-bé az Apoſtolok-is; annak-főlőtte Saulus, Barnabás, Timótheus, Titus, és egyebek: kikről nyilván mődgya az Irás, hogy az Iſtentől küldettek, vagy azoktól, kiknek arra hatalmok vólt.

h 1. Pet. 5. 4.
i Act. 10. 23.
k Ezech. 34. 23.
l Act. 5. 36. 37.
m Libro 20. Antiquit. c. 4. & 5.
n Ioan. 5. 39.

B

Némellyek, Urunk mondásához-képeſt [o], őtet mondgyák Ajtónak: mivelhogy nyilván és bizonnyal mondotta magát *a' juhok ajtajának.* Kikről én azt kérdem: Ha a' Kriſtus az Ajtó, mint lehet Jó Pásztor, kinek az Ajtón kell bé-menni? Lehet-e ő mind Ajtó, 's mind Pásztor? vagy, az Ajtó mehet-e ő-magán bé? Mind a' kettőt Urunk mondotta, 's igaznak kell lenni: ugy hogy, ő az Ajtó, mellyen bé kell menni; és ő a' Pásztor, ki az ajtón bé-mégyen. Én azt ítélé, hogy Urunk más értelemben vőtte az Ajtót, midőn az mondotta; *A' ki az ajtón mégyen-bé, az Pásztora a' juhoknak:* és másban, mikor azt mondotta; *Én vagyok az Ajtó.* Az elsőn; azt az Ajtót értette, mellyen a' Pásztorok ſzoktak bé-menni: a' másikon pedig azt, mellyő a' Juhok ki 's bé-járnak. Amaz, a' háznak első ajtaja; ez pedig, az akolnak kichinyajtótskája. Amazon, a' Pásztoroknak kell bé-menni; és azt mi légyen, meg nem magyarázta: ezen, a' Juhoknak; melyről azt mondotta, hogy ő: *Én vagyok a' Juhoknak ajtaja.* és: *Én vagyok az Ajtó: Énáltalam a' ki bé-mégyen, üdvözül: és bé-mégyen, és ki-jő, és legeltetéſt talál.* melyből nyilván ki-tetſzik, hogy a' Juhok Ajtajáról ſzóll. az-előtt pedig, a' Pásztorok Ajtajáról ſzóllott; az-okáért okot adott, hogy két-féle Ajtót értsünk. Ez így lévén, a' Pásztorok Ajtaján, az Iſtennek bizonyitását, vagy méltóságát kell értenünk, akár az Irás-, 's akár a' Choda-télelek-, 's akár más dolog-által: úgy hogy, az mégyen-bé az Ajtón, a' ki *nem véſzi magának a' tiſztet, hanem ha hivattatik az Iſtentől mint Aaron* [q]; az-az, a' kit az Iſten küld a' Pásztorságra, akár egy 's akár más módon, az igaz Ajtón mégyen-bé: másunnan pedig azok hágnak-bé, kikről panaſzolkodik az Iſten, mondván [r]: *Nem küldöm-vala a' Prófétákat, és ők futnak-vala: nem ſzóltak-vala nékik, és ők prophétálnak-vala.* Az-okáért, kik légyenek a' Pásztorok, és kik légyenek a' Lopók, az Iráſból tudhattyuk-meg: melyben fel-találljuk, mint ſzokta-légyen az Iſten híni, és küldeni a' Pásztorokat.

o Ioan. 10. 11

C

q Hebr. 5. 4.

r Ier. 23. 21.

D

Ordinatia.

Extraordinatia.

A' Sz. Irásban, Két modgyát találljuk a' Pásztorok Küldésének: Eggyik, Közönséges ſzokás-ſzerént-valo; melly az Iſtentől léſzen ugyan, de külső eſzközáltal, az-az, azok akarattya-által, a' kiknek arra méltóságok vagyon. Igy küldetik a' Megyés Plebános, a' Püſpök akarattyából; a' Püſpök pedig, a' Pápáéból; a' Pápa, a' Kardinálokéból. A' Máſik, a' Szokott rend-kivűl-valo; melly más eſzköz-nélkűl egy-általlyában az Iſtentől léſzen. Így küldetett, az Ó Teſtamentomban, Moyſes, és a' Próféták; az Újban, az Apoſtolok. Valaki azért ezek-közzűl eggyikét nem mutathattya, nem az Ajtón ment-bé.

Az Első Hivatalban, egy-nehány dolog kívántatott: I. Bizonyos ſzemélyeknek Ki-válaſztása; melly az Ó Teſtamentomban, teſti nemzésből ſzármazott, és az Atyák

tiſzti a' fiakra ſzállott; és így, Aaron-után Eléazar vólt, Fínees, és akképpen elébb-elébb; a' mint a' Bőich elő-ſzámlállya [s]: az Uj Teſtamentomban pedig, a' teſti nemzéſnek ninch helye, hanem a' válaſztáſnak, melly az Egyházi rendé; noha néha a' Világi embereknek-is meg-engedtetik, hogy illendő ſzemélyeket nevezzenek; a' mint *Bellarminus* írja [t]. II. Kivántatott a' Meg-tiſztúlás; melyben, az Ó Torvény-béli Czeremoniák, a' hajok el-borotválásában, teſtőknek és ruhájoknak meg-mosásában, és a' bűnért-valo áldozatban, állottak [u]: az Uj Tőrvényben, belső, vagy lelki tiſztúlás kívántatik; hogy ember tiſzta lelki-iſmérettel, és jó igyekezettel járúllyon az ollyan ſzent méltósághoz: melly tiſztaságot, példázta a' Zsidó Papok moſogatáſa, és az Apoſtoloknak Urunktól lőtt lábok moſáſa, minek-előtte őket Papokká tenné, a' Vég-vachora-kor [x]. III. Kivántatott a' Meg-ſzentelés; melly az Ó Tőrvényben ſok Czeremoniákból állott, mellyeket czikkelyen-ként meg-írt Moyſes [y]: az Uj Tőrvényben-is ſok ſzép Czeremoniák vańak a' Papi ſzentelésben; kiknek a' Püſpők fejőkre téſzi kezeit, az Apoſtolok ſzokáſa-és rendeléſe-ſzerént [z]. melly ſemi-képpen nē engedtetett a' Világi embereknek. IV. Az Ó Teſtamentomi Papoknak tiſztők az vólt, hogy áldoztak; ételetet tőttek a' pokloſságról; az Iſten Tőrvényét magyarázták; a' Tőrvény-béli vetekedéſeket mint Bírák el-igazították; a' nehéz és homályos dolgokban értekeztek az Iſtentől, és feleletet-is vőttek tőle: az Uj Tőrvényben-is, a' Papok áldoznak: Szentségeket ſzolgáltatnak; bűnt bochátnak; predikálnak; a' Szent-ſzéken Itélő-bírák; a' nép-ért az Iſtennek könyőrőgnek; Ördőgőket űznek, és ſok jeles és üdvőſséges dolgok ac chelekeſznek; mellyekről moſt többet nem ſzükség ſzóllanunk.

Kérdené valaki: Mi okból éltek annyi Czeremoniákkal a' Papok ſzentelésében, mind az Ó's mind az Uj Tőrvényben? Felelet: Három Okból: I. A' Papság tiſztit és méltoságát illeti; hogy ſenki abban magát ne foglalná, hanem a' ki arra az Iſtentől válaſztatott, és a' nép előtt a' végre fel-ſzenteltetett. Az-okáért az Iſten, keményen megbűntette azokat, a' kik kűlőmbet chelekedtek: mert, *Kórét, elevenen el-nyelte a' föld* [a]; *Jeroboámnak, a' keze hirtelen meg-ſzáradott* [b]; *Ozías, meg-poklosodott* [c]. II. A' Papok ſzemélyét illeti, hogy a' ſzép Czeremoniákból két haſznok lenne: Elsőben; hogy meggondolnák, minémű ſzenteknek és tiſztáknak kellene lenniek az Ur-előtt, kiket olly ſzent tiſztre válaſztott. mert, mennyivel ſzentebb a' tiſzt, annyival nagyobb ſzentséget kíván attól a' ki viſeli. Máſodſzor; hogy a' tiſztet-kővető háboruságokban vígaſztalnák magokat: bizonyoſok lévén a' Czeremoniákból, hogy őket az Iſten válaſztotta a' tiſztre; és el-hívén, hogy az Iſten afféle háboruságokat az ő haſznokra rendel, és jó végre viſzen. A' Papok háboruságiról pedig, példánk vagyon az Ó Teſtamentomban, Aaronban [d], Zakariásban [e], Azariásban [f]: az Uj Teſtamentomban, az Apoſtolokbā [g], és az utánnok-valo Egyházi emberekben. mert valamikor a' Pogányok, vagy Eretnekek a' Kereſztyéneket űldőzték, leg-inkább kegyetlenkedtek az Egyházi rendre, és a' Papoknak jutott több benne. III. A' Kőſséget illeti, hogy meg-iſmérné az igaz Páſztorokat, és bőchűlletben tartaná, a' mint tiſztők kivánnya.

Melly három oknak, moſt-is helye vagyon, és azért nem kell meg-vetni a' Czeremoniákat. Mert méltó, hogy minden ſzép rend-tartásban (noha más okból,) meghaladgya az *Eccleſia* a' Synagógát: mivelhogy úgy kűlőmbőz az Ó Teſtamentom az Ujtól, mint a' Kriſtus példája, ő-magától a' Kriſtuſtól [h]; mint a' kép árnyéka, a' képtől [i]; mint az ígéret, az ajándéktól [k]; mint a' téntával írott levél, az Iſten lelkével írott levéltől [l]; mint a' bőtű a' lélektől, a' halál az élettől [m]; mint a' ſzolgálat a' ſzabadságtól, a' ſzolgáló az aſzſzonytól, Ágar a' Sárától [n]; mint a' félelem, a' ſzeretettől [o]; mint a' bakok vére, a' Kriſtus vérétől [p]; mint a' titkon-valo vagy el-rejtetett, a' nyilván-valótól; úgymond Sz. Agoſton: végezetre, mint az el-kezdetett a' tekélleteſtől, a' mag a' fától, a' kaláſz a' búzától, úgy-mond Sz. Támas Doktor [q].

II. RESZE.

Ezek így lévén, láſsuk minémű hivattallyok, vagy Küldéſek légyen az Ujító atyafiak Páſztorinak. *Luther* Márton, ſzokáſa-ſzerént, e' dologban-is álhatatlan; ſem hideg ſem meleg. Mert eggyűtt azt írja [r]; hogy ő az Iſtentől nem-eſzkőz-nélkűl küldetett a' predikálláſra, hanem az emberek kérték reá; és hogy minden hivatallya a' Doktorság-áltál vagyon: máſutt pedig, azt írja a' *Saxoniai Elector* Herczegnek [s]; hogy, akár tudta-, 's akár ne tudta-légyen ekkídig, az-után tudva légyen nála, hogy ő az Evangéliomot nem az Emberektől, hanem chak az égből az Ur Jesus Kriſtus-áltál vőtte: úgy hogy, a' mint ez-után meg-chelekedé, egy-általlyában az Iſten ſzolgajának és Evangeliſtájának nevezhettem-vólna magamat. és így, az előbbi mondását meg-hazuttolta. és mind a' kettőben hazudott; a' mint a' kővetkő-

A
s Eccli. 45. 7.
t Lib. 1. de Clericis. c. 2. & 7.
u Exo. 29. 4. Num 8. 6.
x Joan. 13. 5.
y Exod 29. 14 7. 20. 21 22 & ſeqq. Levit. 9. 2.
B
z Act 6. 6. Ez. 13. 3. 1. Tim. 5 22 2 Tim. 1. 6. Canon. Apoſt 1. 2.
a Num. 16. 32
b 3. Reg 13. 4
c 2. Par. 26. 19.
C
d Num. 16. 3
e 2. Par. 2. 22.
f 2. Par. 26. 19
g 2. Cor. 11. 23
h 1. Cor. 10. 6.
i Hebr 10. 1.
k Act. 3. 18 Rom. 1. 2.
l 2. Cor. 3. 3.
m 2. Cor 3. 6. 7.
D
n Gal. 4 22.
o Rom. 8 15.
p Hebr. 9 12.
q 1. 2. q 107. art. 3.
r Tom 2. Vitemb. fol. 66. Et 365. & Paragr. 3.
s Tom. 9. Vitemb. fol. 147.

A zendő okoskodás meg-bizonyíttya. A' Szokas-ſzerént-valo Küldéſt, magoknak nem tulajdoníthattyák, ſem *Luther*, ſem *Calvinus*, ſem azok követői: mivelhogy az ő első Patriarkájoknak, *Luther*nek, és *Calvinus*nak, a' predikálláſra-valo halatom ſem az Apoſtoloktól nem adatott, ſem az Apoſtoloktól ſzármazott Püſpököktől. Mert noha, minek-előtte ki-ſzakadtak a' Kereſztyén Anyaſzentegyházból, igaz Püſpököktől vőtték-fel a' Papságot, és a' mellett valami hatalmat-is vőttek: de nem arra, hogy a' Kereſztyén tudományra támadnának, és új Tévelygéſekkel a' népet az Anyaſzentegyház-ellen lázzaſztanák: sőt, mint-hogy meg-vetették a' Kereſztyén Anyaſzentegyházat, a' minémű hatalmat abban vőttek-vólt, el-veſztették; mint a' Kővet el-veſzti méltóságát, ha *Inſtructio*ja-ellen chelekeſzik. mivelhogy minden hatalma attól függ a' ki küldi; az pedig nem akarja, ſem javallya, hogy ellene-járjon. Ha azért a' Patriarkáknak hatalmok nem vólt, máſnak ſem adhatták: és igy, valakik azoktól ſzármaztak, ninch ſemmi hatalmok; nem az Ajtón mentek-bé, nem lévén ſzokás-ſzerént-valo hivatallyok.

B Azt kérdem én azért Előſzőr, az Ujító atyafiaktól, Ha vélik-e, hogy a' mi Püſpőkinknek vagyon törvény-ſzerént-valo hatalmok az Egyházi ſzolgák rendeléſére, vagy ninchen? Ha vagyon; tahát miéink az igaz Püſpökök és Papok, és az igaz *Eccleſia*-is, mellyen-kivül ninchenek igaz Papok és Püſpökök: ha pedig ninch hatalmok; követkőzik, hogy *Luther*, *Calvinus*, és azok-után-valo Bokor-ſzőkő Predikátorok, nē igaz Páſztorok, mert ſenkitől hatalmat nē vehettek. mivelhogy, mikor *Luther* az ajtó ſarkától vőtt búlchút a' Kalaſtromban, az egéſz világon egyéb Kereſztyén Püſpökök nē vóltak a' mieinknél. Inét vagyon, hogy *Baſileában*, az *Oecolampadius Epitaphium*ján az vagyon-írva, hogy ő vólt az első Püſpök *Baſilea*ban: értſed, a' ki ſenkitől nē küldetett, ſem ſzenteltetett, hanē, a' kápát félre tévén, magát elő-tolta; mert igaz Püſpök ſok vólt ő-előtte abban a' nemes Várasban. Máſodſzor, azt kérdem, Ha az Apoſtolok idejétől-fogva *Luther* Mártonig, vólt-e valaki igaz Püſpök, Pap, vagy Tanító Páſztor, a' kit nem Püſpökök ſzenteltek-vólna-fel? Ha vólt: nevezzék-meg, ki vólt? hol, és mikor tanított? Ha pedig ſenki nē vólt: mi okból vetik-meg az egéſz Kereſztyénségnek régi jó rend-tartáſát, és új veſzedelmes ſzokáſt kezdnek?

C Az-okáért, ninch ő-bennek helye ennek a' Küldéſnek, és egy ſem találtatik beńek a' Négy dolog-kőzzől, mellyekről ez-előtt emlekezém. A' Személyek válaſztáſa, éppen a' világiakra ſzállott: azok a' Predikátorok, a' kiket a' Nemes vagy Nagyságos Urak válaſztnak: és a' kit ők nem kedvellenek, *Senior* Uraimék akarattya-ellen-is ki adnak rajta mint a' Patai ſzűrőn. A' Meg-tiſztúlás ő-nálok, a' Szűzeſségtől-valo búlchú-vétel, és a' meg-házaſodás. Noha pedig a' Házaſság bőchülletes állapat, sőt Szentség: mindazáltal, az Egyházi rendnek igen alkolmatlan, a' mint máſutt meg-mutattam [c]: mert, hogy moſt többet ne mondgyak, *A' ki feleség-nélkül vagyon, ſzorgalmatos azokra mellyek az Uré, mint teſsék az Iſtennek. A' ki pedig feleséggel vagyon, ſzorgalmatos azokra a' mellyek e' világé, mint teſsék a' feleségének; és meg-oſzlott* [a]. A' Szentelő Czeremoniájokat, nem tudom mi légyen, hanem ha a' kalapos-süvegnek, és galléros felső-ruhának felvétele? Tiſztők pedig, a' mint mutattyák, az, hogy a' Pápa-, Püſpök-, Pap-, Barát-, Jeſuita-ellen, iſzonyú hazugságokat kőltſenek, és azokat torkok ſzakattá-ig hirdeſsék; azzal legeltetvén a' ſzegény kőſséget, és el-idegenítvén az igaz Páſztoroktól.

[c] Conc. 2. Dominic. 2. poſt Epiph. fol. 158 [a] 1. Cor. 7. 32.

D Mondaná valaki: A' *Lutheriſta* és *Calviniſta* Predikátorok, nem ſzükölködnek a' Püſpökök küldéſe-nélkül, mert (a' Mások Hivatal-ſzerént) ő-mága az Iſté küldi őket ſzokott rend-kivül. Ezt heában mondgyák, és ſemmi réſzők ninch afféle Küldésben-is. Mert az emberi eſzkőz-nélkül-valo Iſten Küldésének, ollyannak kell lenni, hogy a' nép bizonyos lehesſen benne, és bátorságoſan el-hihesſe, hogy ez, vagy amaz, egyedül az Iſtentől küldetett. Innét vagyon, hogy az illyē Küldés, nyilván valo jellel, vagy tagadhatatlā Choda-tétellel bizonyodott-meg. Igy küldetett az ő Teſtamentomban Moyſes: ki, noha bizonyos vólt hogy az Iſten küldi; mindazáltal azt mondotta [x]: *Nem hiſznek nékem, ſem meg nem halgattyák ſzómat, hanem azt mondgyák: Nem jelent-meg néked az Ur.* Az-okáért az Iſten hatalmat adott néki, hogy Küldését Choda-tétellel bizonyittſa-meg: és nem chak eggyel, hanem kettővel, 's háromal, míg nem el-hidgyék. Melyből ki-tetſzik, hogy az emberi eſzkőz-nélkül valo Küldés, ő-magában, nē ſzintén elégséges arra, hogy a' nép el-hidgye és bé-vegye; hanem ſzükség, hogy az Iſtentől Choda-tétellel erősítteſsék-meg. Ez, mődám, ſzükséges, mind azért a' ki küldetik, hogy meg ne veſsék mint hitetőt; 's mind azokért a' kikhez küldetik, hogy vakmerő-képpen ne hidgyenek, ſe meg ne chalattaſsanak. A' Fejedelmek Követit, vagy *Commiſſarius*it, ſenki nē tartozik bé-venni, ha *Credentionalis*át vagy Hit-levelét elő nem mutattya; sőt ſzabad meg-vetni, és meg-is bűntetni.

[x] Exod. 4. 1.

Haſon-

Hasonló Hit-levél a' Choda-tétel; és azért kívántatott mindenkor azoktól, kiket ő-maga az Isten küldött. és, hogy szót ne szaporítsak, chak az Illyés példáját hozom-elő. Meg-sokasodván az Izraël népe-között a' hamis Próféták, annyiba juttátták a' népet, hogy két-felé sántikált. Az Isten Illyést küldötte hozzájok, hogy meg-térítvén, igaz útra hozná őket. Ki azt mondotta nékik [y]: *Meddig sántikáltok két-felé? Ha az Ur az Isten, kövessétek őtet: ha pedig Baal, kövessétek azt.* És midőn Négy-száz hamis Próféták elő-állottak-vólna, azoknak hamisságát, és az ő Küldésének igasságát, nyilván-valo Choda-tétellel bizonyította-meg, tüzet nyervén az Istentől az égből, mondván [z]: *Abrahámnak, és Izsáknak, és Izraëlnek Ura Istene, mutasd-meg ma, hogy te vagy az Izraël Istene, és én te szolgád, és a' te parancholatod-szerént chelekedtem mind ezeket. Halgass-meg engem Uram, halgass-meg engem: hogy tanúlya-meg ez a' nép, hogy te vagy az Ur-Isten, és te téritetted-meg ismég az ő szivőket.* És utánna veti az Irás: *Le-eshék pedig az Urnak tüze, és meg-emésztè az éppen-égő áldozatot, és a' fákat, és a' köveket, a' port-is, és a' vizet melly az árokban vala, fel-nyalván.* Melynek annyira hitt a' nép, hogy az Illyés parancholattyára, a' hamis Profétákat mind meg-fogták, 's meg-ölték.

Az Uj Testamentomban-is azont látyuk. Mert, mint-hogy Urunk emberi eszkőz-nélkül küldötte az Apostolokat, a' Choda-tételeket adta nékik Hit-levelül; és *El-menvén predikállottak mindenütt, az Ur vélek együtt-munkálkodván, és a beszédet meg-erősítvén követközendő jelekkel* [a]; a' mint az Apostoli Chelekedetekben fel-találod: sőt a' Predikálláſt-is Choda-tétellel kezdették-el, midőn a' Sz. Lélek reájok szálván tüzes-nyelvek képében, külömbőző nyelveken kezdettek szóllani [b]. Mellyen midőn chodálkoznának [c]: Sz. Péter, okot vévén a' predikálláſra, Első Predikatziojával, Három-ezer embert térített-meg [d]. Második predikatziojára-is a' Choda-tétel adott okot, midőn a' sánca embert a' Jesus nevével meg-gyógyította [e]: melly predikatzioval, Öt-ezer férfi tért-meg [f]. Sz. Pál-is nyilván mondgya [g]; hogy az ő Evangéliomának a' Pogányok-között-valo predikálláſa, a' Jegyeknek és chodáknak erejével vólt: és [h], hogy az ő Apostolságának Jelei lőttek, minden békeséges-tűrésben, jelekben, és chodákban, és erőkben. Mint-ha azt mondotta-vólna: Noha új tudományt hirdetek, nem méltatlan dolgot kívánok hogy el-hidgyétek, sem tí vakmerő képpen nem chelekeszték ha bé-vészitek: mert bizonyos jelét mutattam igaz Apostolságomnak; tudni illik, a' Chodákat, és erőket, mellyek chak az Isten erejétől származhattak, a' ki engem hívott, és küldött. Sőt ő-maga-is Urunk, noha a' Próféták ő-felőle jövendőltek [i]; noha Keresztelő Sz. János bizonyságot tőtt felőle [k]; noha menyből-is szózat lőtt, mondván [l]: *Ez az én szerelmes fiam, kiben nékem kedvem tőlt, őtet hallgassátok*: mindazáltal, nemi-némű-képpen szűkölködött a' Choda-tételek-nélkül. és erősb bizonysággal nem élt a' Zsidóknál, hogy el-hitetné vélek hogy ő Isten Fia, és Istentől küldetett, mint a' Choda-tételekkel, azt mondván [m]: *Ha az Atyám chelekedetit nem chelekeszem, ne hidgyetek nékem: Ha pedig chelekeszem, és ha nékem nem akartok hinni, a' chelekedeteknek hidgyetek, hogy az Atya én bennem vagyon, és én az Atyában.* Es [n]: *Nem hiszitek e, hogy én az Atyában, és az Atya én-bennem vagyon? Ha külömben nem, a' chelekedetekért hidgyetek.* Es [o]: *Ha a' chelekedéteket nem chelekedtem-vólna közöttök, mellyeket senki más nem chelekedett, bűnök nem vólna.*

Ezek-ellen, Elsőben, Azt mondgyák az Ujítók; hogy ők nem új Tudományt hirdetnek, hanem az Apostoloktól predikáltatott, és sok chodákkal meg-bizonyíttatott Hitet tanittyák. Felelet: Ha az egész világon akár-minémű rend-béli embert találnak, a' ki *Luther* Márton-előtt minden czikkelyben eggyezett vélek a' Hit dolgában, ám bár nyertesek légyenek, és orczánkra pőkjenek: de ha nem mutathatnak, mondgyanak kuhit. Bizonyos vagyok pedig, hogy nem mutathatnak: holott ő-magok megvallották Tudományoknak új-voltát. *Luther* Márton azzal dichekedett [p], hogy ő hirdette elsőben a' Krisztust: *Ioannes Vigandus* pedig azt írja [q]; hogy a' *Lutheristák* Németországgal azt a' jót chelekedték, hogy Krisztus Urunk idejétől fogva, mind az ő el-jövetelek-ig, a' Hit ágazatinak olly világos ismereti nem vólt, mint a' miném̃ut ők találtak. Es, a' mint ez-előtt-is mondám, *Oecolampadiust* első *Basileai* Püspöknek nevezték, tudni illik, az Uj tudományban. mert egyéb-képpen, az nyilván-valo hamisság. Sőt *Luther* Márton azt-is nyilván vallya; hogy ő az-előtt *Papista* Barát vólt; tizen-öt esztendeig aitatosſā Misét mődott; és a' mit az-után a' Sz. Miſe-ellẽ írt, az Ördögtől tanúlta.

Másodszor: Azt mőgyák; hogy elég Choda-tétel az, hogy mihelyẽ ki-nyilatkozott Vallások, leg-ottán számtalanon követték, és igẽ kedvellették. Felelet: Ez szintén olly Choda, mint a' kőnek a' hegyről-valo alá-hengeredése. Bezzeg, ha ollyã Hitet hirdettek-vólna, melybẽ valami nehesség és testi sanyargatás lőtt-vólna, annak sokaktól-valo követését nẽ ok-nélkül chodálhattuk-vólna: de holott semmi nehéz dolog nincs Vallások-

A

y 3. Reg. 18. 21.

z Paral. 36.

B

a Mar. 16. 20

b Act. 2. 4.
c Act. 2. 12.
d Act. 2. 41.
e Act. 3. 10. 12.
f Act 4. 4.
g Rom. 15. 19
h 2. Cor. 12. 12

i Luc. 24. 27.

C

k Ioan 1. 29.
l Mat. 3. 17. & c. 17. 5.

m Ioan. 10. 37

n Ioan. 14. 11
o Ioan. 15. 24

D

p In Praef. Corporis Doctrina, edita Lipsiæ, Anno 1561.
q Lib. de Bonis & malis Germanis.

A

ban, hanem inkább minden testi szabadságra útat nyit; nem choda, hogy a' megromlott-természetű, és festett-erkölchű emberek azt örömest kapták; sőt az volna choda, ha irtóztak-volna tőle. Hasonló-képpen dichekedett egy szemtelen Aszszony, és azt mondotta egy bölch Filosofusnak; hogy, ha akarja, minden halgatóit el-idegenítheti tőle, és maga-után hitegetheti. De jól meg-felelt néki a' Filósofus: Az, úgy-mond, nem choda: mert én a' tiszteséges életnek magas hegyére vezetem tanítványimat; te pedig, a' gyalázatos gyönyörűségnek völgyére viszed. oda pedig könnyebb menni, hogy-sem én-utánná jöni. Akkor kérkedgyenek tahát az Ujító atyafiak sokaságokkal, midőn meg-mutattyák, hogy, a' kik tőlünk hozzájok pártolnak, jobbak lésznek, hogy-sem voltak. De azt bizonyára nem chelekedhetik: mert mindengonosságra útat nyitnak, a'mint majd meg-mutatom. Nem szégyenlette *Luther* Márton, azt, hogy egy ochmány Apátzát ki-szöktetett a' Kalastromból, nagyobb chodának mondani a'Ördögök ki-üzésénél. Illyen chodákat tudnak tenni! Kikről méltán mondhattyuk: Meg-találta Zák fóltyát, az új Próféta choda-tételét. Tártsa magának; nékünk ollyan Chodák nem kedvesek. Mint-hogy azért az Ujítók, sem egy-

B

képpen, sem más-képpen nem mutathattyák-meg hogy az Ajtón mentek-bé: meg-bochásák, ha Urunktól mondott sententziától meg nem menthettyük, hanem együgyű-képpen, mint a'kapát kapának, úgy őket Lopóknak és Tolvajoknak nevezzük: mert egyéb nevet sem érdemlenek, a' mind majd meg-mutatom.

III. RESZE.

AZ kik nem az Ajtón mennek-bé, és következendő-képpen nem Pásztorok, hanem Lopók és Tolvajok, kik légyenek, meg-jelentette Urunk a' mái Evangéliomba, mondván: *A' lopó nem jö, hanem chak hogy lopjon, és öllyön, és veszessen.* Melly dolgok, olly nyilván fel-találtatnak az Ujító Tanítókban, hogy fellyebb sem lehet: mert, mind tudományok, 's mind chelekedetök éppen chak tagadás, (az pedig tulajdona a' lopónak,) ölés és vesztés; és nem plántálás, sem építés. Azt írja Sz. Pál [r]; hogy önéki, és azon-képpen az igaz Anyaszentegyháznak-is, *Minden hatalom építésre, és nem rontásra adatott*: és [s], hogy a' Krisztus a' *Doktorokat, és Pásztorokat*, az Anyaszentegyháznak, *a' Szenteknek tellyes-véltokra* adta; az-az, a' Híveknek erősségére és tekélletességére, és *a' Krisztus testének épülésére*: de az Ujító Tanítók nem egyébért jönek, hanem a' *halgatóknak el-fordítására* [t], az-az, a' mellyek jól vóltak fel-építve, el-rontására; és a' mellyek jól vóltak egybe-foglalva, ide's tova hányására.

r 2 *Cor.* 10. 8. *& c* 13. 10.
s *Eph.* 4. 12.

C

t 2. *Tim* 2. 14

Ezt chelekeszi az ő tagadó Tudományok, és el-vonyó Chelekedetök. Az ő Tudományok, chak nem mindenestől tagadásból áll: Tagadgyák, I. Hogy az Anyaszentegyháznak mindenkor Láthatandónak kell lenni. II. Hogy annak láthatandó Feje légyen, a' Krisztus Hely-tartója, vagy *Vicariussa*, a' Romai Pápa. III. Hogy az Irás-kivül, szükség némelly *Traditiókat*, vagy Hagyományokat bé-venni. IV. Hogy Hét *Sacramentom* légyen. V. Hogy azok-által a' Krisztus malasztyát vészük. VI. Hogy az Oltári-szentségben, a' Krisztus igaz Teste és Vére valóságosan és mindenkor jelen légyen. VII. Hogy a' Keresztség mindeneknek szükséges az üdvösségre. VIII. Hogy a' Gyonás és Elég-tétel szükséges légyé. IX. Hogy a' Sz. Mise igaz áldozat. X. Hogy a' Templomokat, Oltárokat, Papi öltözeteket meg-kellessék szentelni. XI. Hogy a' Jó-chelekedetek érdemesek. XII. Hogy a' Szentek érettünk könyörögjenek. XIII. Hogy az elevenek a' Hóltakat ki-segéthetik a' *Purgatoriom*ból. XIV. Hogy a' Krisztus és a' Szentek képeit tisztelhetni. XV. Hogy a' Parancholatokat meg-tarthatni: és

D

sok egyéb jeles és szent dolgokat. Chelekedetök-is merő vonyás és pusztítás: mert, valahol a' pusztta Kalastromokat, romlott Templomokat, Egyházi jószágnak el-tékozlását láttyuk, inkább mind az ő kezök szennye. Merő ölés és vesztés: mert ők üldözik, ölik, és vesztik a' Papokat, Barátokat, Jesuitákat; és, ha lehetne, az egész Keresztyénséget egy kalán vízben el-vesztenék.

u *Luc.* 10. 5. x *Ier.* 23. 16.

Ezek így lévén, a' ki a' Krisztus Juha akar lenni, és nem akar veszni, tartsa-meg a' mit Urunk a' mái Evangeliomban mondott az ő Juhairól [u]: *Idegent nem követnek, hanem futnak tőle: mert nem ismérik az idegenek szavát.* Mindenkor tíltotta Isten az ő népét a' hamis Tanítóknak halgatásától. Mert az O Testamentomban Jeremiásnál azt mondotta [x]: *Ne halgassátok a' Próféták igéit, a' kik néktek prófétálnak, és meg-chalnak titeket.* Méltán tíltya chak a' halgatást-is: mert azoknak beszédök, hasonlók a' *Sirénesek* énekéhez: kikről azt írják a' Poëták; hogy, valaki azoknak énekit hallotta, a' nagy gyönyörűség-miatt el-alutt, és el-veszett: a'ki pedig meg nem akart chalattatni, füleit bé kellett dugni, hogy ne-is halhatná, a'mint *Ulysses* chelekedett az ő társaival.

Az Uj Teſtamentomban pedig, Szent János azt írja [y]: *Ha ki ſi-hozzátok jő, és e' tudományt nem hozza, ne fogadgyátok azt házatokba, ſe ne köſzöntsétek azt.* Vedd eſzedbe, hogy azokról ſzóll, a' kik nem küldetnek, hanem magok jőnek; és az Apoſtoloknak bé-vött Tudományát el-hagyván, valami újat koholnak; kikkel chak barátſágoſan ſem kell nyájaskodnunk. Ez a' parancholat igen haſznos, és ſzükséges, és nem-is nehéz: mert azt parancholja, a' mi künnyebb, a' végre hogy a' nehezbet és veſzedelmesbet el-kerüllyük. Sokkal künnyebb embernek a' bordélyt el-kerűlni, és a' tiſztátalan ſzeméllyel nem nyájaskodni; hogy-ſem minek-utánna bé-lépett, a' gonoſz kívánságot meg-győzni. Künnyebb a' korchomára, vagy a' réſzegeſek lakodalmába nem menni, hogy-ſem oda menvén józanon maradni. Az-okáért, mi-képpen hogy Urunk a' jó életnek és erkőlchnek igaz és bőlch meſtere, a' hamis eſkővéſnek el-távoztatáſáért, egy-általlyában azt parancholta [z], hogy tellyeſséggel ne eskűdgyünk; a' gyilkoſságnak el-távoztatáſáért, hogy ne-is haragudgyunk [a]; a' paráznaſágnak el-távoztatáſáért, hogy ne-is tekintsünk gonoſz kívánſágból az aſzſzony'állatra [b]: azon-képpen, az igaz Hitben-valo meg-maradáſért, és a' Tévelygéſnek el-távoztatáſáért, azt kívánnya, hogy az idegeneknek chak ſzavát ſe halgaſſuk: mivelhogy minden Eretnekség, és tévelygés, a' Hit dolgában-valo paráznaſág. és azért nevezi Szent Pál az Eretnekeket [c], az Iſten Igéje † *Meg-hamiſitóinak*, vagy *Meg-ſzőplőſétőinek*. és azt-is mondgya [d]; hogy *fuſsunk a' paráznaſágtól.* Mert a' haragot, kevélységet, főſvénységet, és egyéb-féle vétkeket, ellenek tulakodván győzhettyük-meg; mert mentől többet gondolkodúnk azokról, annál kevesebb győnyörűſéget találunk bennek. mivelhogy az okoskodás, és elmélkedés, meg-mutattya nyilván, hogy a' harag és boſzſzú-állás merő vakmerőség; a' kevélység, chak ſzeleſség; a' főſvénység pedig, nyughatatlan törődés: de a' paráznaſágról, mentől többet elmélkedik ember, ugyan a' végre-is hogy azt meg-útállya és el-távoztaſsa, annál inkább gerjedez és gyuladoz; és ſemmivel inkább meg nem győzettetik mint a' futáſsal, minden gondolatot mentől hamarébb ki-vetvén elméjéből.

Szintén úgy vagyon a' dolog az Eretnekségben-is, melly, a' mint mondám, nem ok-nélkül haſonlíttatik a' paráznaſághoz. Mert, I. A' Házaſság-rontó paráznа, hitit meg-ſzegi, mellyel egyhez köteles, és hiti-ellen máshoz kapchollya magát: azon-képpen az Eretnekség azon igyekezik, hogy, a' minémű hittel ember kötelezte magát a' Kereſztségben, mikor azt mondotta, *Hiſzem a' kőzönséges Kereſztyén Anyaſzentegházat*, azt meg-ſzegje; és el-hagyván az Anyaſzentegyháznak igaz értelmét és Vallását, az ő találmányát és tévelygéſét kőveſse. II. A' Parázna, nem chak maga vétkezik az Iſten-ellen, hanem máſt-is bűnre viſzen: azon-képpen az Eretnek, magával-eggyűtt egyebeket-is el-tévelyít, és el-veſzt. III. A' Parázna, chak a' teſti fajtalan győnyőrűſéget kereſi: azon-képpen az Eretnekség-is chak a' teſti ſzabadságot; a' mint ſzeműnkel nyilván láttyuk.

Igen ſzükséges pedig ez az őrizkedés: mert ſenki olly erős a' Hitben nem lehet, hogy meg ne tántorodhaſsék. Az-okáért, *A' ki azt alittya maga-felől, hogy fenn-áll, meg-láſsa hogy el ne eſsék* [e]: mert, *A' ki ſzereti a' veſzedelmet, ábban el-vész* [f]. Nem ítélheted magadat ſem erősbnek, ſem túdósbnak a' Hitben Szent *Polycarpus*nál, ki a' Szent János Evangeliſtának (kinek tanátsát nem régen hallók) hűv tanítványa vólt, és a' Kriſtusért dichőséges Mártyromságot ſzenvedett: de mindazáltal, a' mint Szent *Irenaus* Mártyr írja [g], chak ſzólni ſem akart az Eretnek *Marcion*nal: vagy ő-magánál Szent Jánoſnál; kiről azon Szent *Irenaus* azt írja [h], hogy nem akart a' fördőbe menni, a' melyben *Cherinthus* Eretnek főrődött; sőt el-futott onnét, hogy a' ház reája ne ſzakadna. Szent *Baſilius*, az ő gond-viſeléſe-alat-valóknak imigyen írt [i]: Az Eretnekeknek álnok nyájaskodáſit, mellyek a' halgatóknak romlására igyekeznek, el-távoztaſsátok. és Három Okát adgya: I. Az; hogy, A' mi-hozzánk-valo tiſzta és igaz ſzeretetet meg-óltalmazzátok: mert ſenki az ő Páſztorát nem tiſztelheti, és az Anyaſzentegyházat nem ſzeretheti, a' ki őrőmeſt nyájaskodik az Eretnekkel, vagy az idegent halgattya. Innét vagyon, hogy, ha valami vitézlő embert látnak, a' ki az ő hadnagyának ellenségével beſzél, árulónak ítélik: és azért, az ellenségtől küldött levelet-is, a' Fejedelé híre-nélkül nè ſzabad fel-nyitni, ſem el-venni. II. Oka az; hogy, Az Atyák hitit, éppen és egéſzſzen meg-tartsátok: mert az Eretnekek mindenkor azon igyekeznek, hogy attól el-ſzakaſzſzanak: és az Atyák hitit és méltóſágát káromlyák és olchárlyák, hogy azok-helyett őket halgaſsuk, és bé-fogadgyuk. mellyet ha valaha chelekedtek az Eretnekek, a' moſtani Újítók főlőtrébb-is chelekeſzik; kik a' régi Szent Atyákat, és *Conciliom*okat, eggyűl-eggyig meg-vetik.

A
[y] Eg. 2. v. 10.

[z] Mat. 5. 34.
[a] Mat. 5. 22.

[b] verſ. 28.

B
[c] 2. Cor. 2. 17. Er. cap. 4. 2.
† Adulterantes.
[d] 1. Cor. 6. 18.

C

[e] 1. Cor. 10. 12.
[f] Eccli. 3. 27.

[g] Lib. 3. c. 5.
[h] Lib. 3. c. 3.

D
[i] Ep. 73.

A

III. Oka; hogy az Urnál az Igaſságnak meg-próbált álhatatos barátinak találtaſſatok, Szent Pálnak ama' mondáſa-ſzerént [k]: *Szükség haſonláſoknak-is lenni* (vagy Eretnekségeknek,) *hogy a'kik meg-próbáltattak-is, nyilván-valókká légyenek ti-közöttetek:* az-az, hogy meg-iſmérjék őket, hogy az igaz Hitben erőſsek és álhatatoſok. Bizony, ſemmi úgy nem nevelte a' moſtani Tévelygőket, mint a' népnek nyughatatlan nyalánksága, hogy minden Uj Tudományt meg akartak kóſtolni; a'mint Sz. Pál meg-jövendőlte, mondván [l]: *Olly idő léſzen, meylben az igaz Tudományt el nem ſzenvedik, hanem az ő kivánságok-ſzerént magoknak meſtereket gyűjtnek, viſzkető fülők lévén; és az Igaſságtól halláſokat el-fordíttyák ugyan, és a' meſékre térnek.* Az igaz Juh, midőn a' farkas-ordítáſt hallya, nem múlatoz annak halgatásában; hanem, terméſzetnek indúlattyából leg-ottan a' Páſztorhoz fút, alítván hogy a' mellett meg-maradhat: melyhez haſzonlóknak kell lenni a' Híveknek.

k 1. Cor. 11. 19.

l 2. Tim. 4. 3.

B

IV. RESZE.

LÁttuk a' Lopóknak, vagy hamis Tanitóknak, és tettetés-ſzerént-valo Páſztoroknak mi-vóltát és ſzokását: láſsuk már, az igaz Páſztorról-is mit mond Urunk, a'ki a' Juhok aklába az Ajtón mégyen-bé. *Theodórus Heracleóta* azt alította, hogy Urunk itten chak egy Páſztorról ſzóllott; ki nem lehetett egyéb a' Kriſtuſnál, a'mint hogy egy nyájnak chak egy Páſztora ſzokott lenni: és ha többen forgolódnak a' nyáj-körűl, annak chak ſzolgai. Az-okáért azt-is vélte; hogy itten Urunk nem azon igyekezett, hogy bizonyos jelét adná a' Jó Páſztoroknak, vagy az igaz Tanitóknak: hanem, mivelhogy az Irásból az nyilván ki-tetſzett, hogy az Iſten, egy Fő Páſztort akart küldeni, ki minden Páſztoroknak Páſztora és Fejedelme lenne, ki a' Juhokat nem chak legeltetné, hanem a' Farkaſok torkából-is kiſzabadítaná [m]: Urunk azt akarta meg-bizonyítani, hogy ő az a' Fő Páſztor, kit az Iſten a' Próféták-által ígért, és nem más: mint-hogy ſenki ő-kivűle az Ajtón bé nē mehetett, úgy-mint ki egyedűl ígértetett a' Sz. Irásban, és ő egyedűl tellyesítette-bé a' Próféták jövendőléſit, és úgy ment-bé az Ajtón, tudni illik, az Irás-által. Ezt az ő vélekedéſét, azzal bizonyíttya *Theodórus*; hogy Urunk a' mái Evangeliom-után, mingyárt azt mondotta [n]: *Én vagyok a' jó Páſztor*, mellyet a' Gőrög bőtűben két *Articulus*-ſal olvaſunk; † *Ho Pœmen ho kalós*; az-az, Én vagyok ama' jó Páſztor. Mint-ha azt mondotta-vólna: Amaz Egy ígértetett Páſztor, ki egyedűl igaz, és jó Páſztor. Továbbá: mert minnyájan, a' kik a' Kriſtus-előtt jőttek, nem lehettek lopók és tolvajok, ha arról az ígért Páſztorról nē ſzóllott; mert a' Kriſtus-előtt, ſok igaz Páſztorok és Próféták vólt ak: de a' kik ő-előtte jőttek, és magokat a' meg-ígért egy igaz Páſztornak mondották, lopók és tolvajok vóltak: mert nem az Ajtón mentek-bé; az-az, nem bizonyíthatták küldésőket a' Sz. Iráſsal.

m Ezech. 34. 23.

C

n Ioan 10. 11 † ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς.

Mindazáltal, a' több Droktorok kőzönségeſsen azt ítélik, hogy Urunk minden jó Páſztorokról emlekezett: kiknek jelűl azt adta, hogy az Ajtón mentek-bé; az-az, a' mint meg-magyarázám, nem magoktól jőttek, hanem attól küldettek, a' kinek a' Küldéſre-valo méltósága vólt. Gonoſz jel a' Magától-valo jövetel; a' mint Urunk a' mái Evangeliomban jelenti, Lopóknak és Tolvajoknak méltán nevezvén őket; kik chak lopni, ölni, és veſzteni jőnek. Máſutt-is, a' hamis Profétákról azt mondgya [o]; hogy, *Jónek*: és azért paranchollya, hogy *meg-őjuk azokól magunkat.* mert ugyan-is, hogy *predikálnak ha nem küldetnek* [p]? és Szent Pál az ő Leveleiben, leg-ottan *Apoſtolnak* nevezi magát; az-az, Követnek, ki nem jött magától, hanem az Iſtentől küldetett. Ugy vagyon, hogy Kereſztelő Szent Jánoſról azt írja Szent János Evangeliſta [q]; hogy *Bizonyságot jött tenni*: de az-előtt megmondotta-vólt, hogy nem magától jött: *Vala*, úgy-mond, *Iſtentől küldetett ember, kinek János vala neve.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Azért jött, mert küldetett, és külömben nem-is jött-vólna: de mint-hogy küldetett, el kellett jőni. Igy ſzóll az Iſten Iſaiáſnál [r]: *Kit küldgyek-el? és ki mégyen-el nékünk?* Előbb vagyon a' Küldés, és azt követi a' Menetel: jelentvén, hogy ſenkinek nem ſzabad el-menni, hanem ha küldetik: de ha küldetik, ſzükség el-menni. Urunk-is a' mái Evangéliomban, azt mondotta maga-felől; hogy jött: *Én jöttem*, úgy-mond [s], *hogy életők légyen*: de nem mondgya hogy magától jött; sőt az-előtt egy-nehányſzor meg-vallotta, hogy az Atyától küldetett; mint midőn azt mondotta [t]: *A' chelekedetek, mellyeket nékem az Atyám adott hogy el-végezzem azokat, azon chelekedetek mellyeket én chelekeſzem, bizonyságot téſznek felőlem, hogy az Atya küldött engem; és a'ki engem küldött az Atya, ő tőt*

o Matt. 7. 15.

p Rom. 10. 15

q Ioan. 1. 7.

r Iſa. 6. 8.

s Ioan. 10. 10

t Ioan. 5. 36

bizony-

bizonyságot felőlem: tudni illik, midőn Meg-kereſztelése-kor [u], és Színe el-változtatása-kor [x], az Atya-Isten azt mondotta: *Ez az én ſzerelmes Fiam, kiben nékem kedvem tőlt*; *ötet halgaſsátok*. Igy Jőni azért, nem gonosz: hanem, küldetlen, vagy maga nevével jőni, az gonosz; a' mint Urunk mondgya az Antikriſtusról [y]: *Én az én Atyám nevében jöttem, és bé nem véſztek engem: ha más a' maga nevében jö, azt bé-véſzitek*; tudni illik, az Antikriſtuſt: kinek Elől-járói és Hopmeſteri az Ujító Tanítók, kik, Küldésőket meg nem bizonyíthattyák.

A

u Matt. 3. 17
x Mat. 17. 5.
y Ioan. 5. 49.

Azt-is mondgya Urunk a' mái Evangéliomban az igaz Páſztorról [z]; hogy *A' Juhok követik ötet, mert iſmérik az ő ſzavát*. Ez-is ſemmi-képpen nem illik az Ujító Tanítókhoz, Két Okból: Első az; A' ki mind-úntalan változtattya ſzavát, a' Juhok meg nem iſmérhetik, mert nem ſzoktak hozzá. mivelhogy az iſmérés, vagy iſméretség, ſzokásból ſzármazik. De az Ujító atyafiaknak, olly igen tulajdona a' változás, hogy ſemmi *Prótheus* nem ér vélek; és ſemmiben nem álhatatoſok, hanem chak az egy álhatatlanságban; a' mint akár-ki-is meg-iſmérheti, ha az ő *Confeſsió*jokat olvaſsa: mellyeket ſoha azon nyomon nem nyomtattyák, hanem mindenkor változtattyák; úgy hogy, már Tizen-négyſzer nyomtatták az *Auguſtai Confeſsiót*, és mindenkor meg-változtatták, 's mindenkor roſzſzabbúl, újabb-újabb tévelygéſeket földozván hozzája. Az-is e' dolgot illeti, hogy egy-más-közőtt-is nincheſ ſemmi eggyeſségek; és alig találtatik kettő közzülők, a' kik minden dologban eggyeznének. Melly egyenetlenség, ſokaknak okot adott, hogy meg-gondolván a' Szent Pál mondáſat [a], *Az Iſten nem a' viſzſza-vonyáſé, hanem a' békeségé*: eſzőkbe vőtték, hogy nem Iſten igazgattya azokat, a' kik mindenben viſzſzát vonſznak; és így búlchút vőttek tőlők, és az igaz Anyaſzentegyházhoz tértek; a' mint, a' többi-közőtt, egy Fejedelemi embertől magam hallottam, hogy meg-térésének fő oka, vólt, a' maga Predikátorinak egyenetlensége.

B

a 1. Cor. 4. 33

Második Ok, az; hogy az Ujító atyafiak, a' mint az Aklot láthatatlannak, vagy titkon-valónak mondgyák, azon-képpen ſzavakat-is el-titkollyák, és nem akarják hogy Vallások mindeneknél tudva légyen. Innét vagyon, hogy a' konczért gyakorta máſt predikálnak, hogy-ſem ſzívőkben vallanak; a' mint magam-is egy-néhányat iſmértem közzülők: kik, a' mint főldes Urok változott, úgy ſzabták tanításokat: és ſemmi ſzabó a' hoſzſzú-újú felső-ruhából olly könnyen chonka-újú mentét nem tudna ſzabni, mint ezek a' *Lutheraniſmuſt Calviniſmuſsá*, és ezt amazzá fordíttyák. Igy akárki-is eſzébe veheti, hogy nem igaz Páſztorok; és ſenki nem hihet nékik, hanem a' ki ſzánt-ſzándékkal veſzni akar. Fuſsunk azért tőlők, mint Kriſtus Juhai: és azok tanitásánál maradgyunk, kik mind a' két módon megbizonyíthattyák Küldésőket; és a' Tudományban, mellyet az Apoſtoloktól vőttek, álhatatoſsan meg-maradtak: hogy akképpen legeltetéſt találljunk, e' világon ugyan az igaz Tudománynak legeltetését, a' más világon pedig az őrők Bóldogságnak el-fogyhatatlan táplalását: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Iſten, az ő áldott Szent Fiának érdemiért. Amen.

C

MASODIK PREDIKA'TZIO,

D

MIndenkor közel jár a' tövis a' rózához, a' konkoly a' búzához, a' ſonkoly a' mézhez, a' ſavó a' téjhez, a' ſalak az ezűſthőz, a' sőprű a' borhoz: mellyeknek el-válaſztásához, ſzorgalmatoſság és okoſság kivántatik, hogy kár ne eſsék. Gyakorta közel vagyon a' gonosz ſzomſzéd a' jóhoz, a' hamis barát az igazhoz, a' tekélletlen atyafi a' tekélleteshez, a' tékozló ſzolga a' gond-viſelőhöz: mellyekből mivelhogy nagyobb kár következhetik, annyival nagyobb vígyázás kivántatik hogy el-távoztaſsuk. Nem ritkán történik az-is, hogy a' hol ember óltalmazóját keresi, ellenségére talál; a' hol kalaúzra akarja magát bízni, tolvajra akad; a' hol Páſztort akar fogadni, lopónak adgya nyáját; és a' hol Angyalt akar követni, Ördögre talál; mint-hogy ő-maga *a' Satán-is, világoſságnak Angyalává változtattya magát* [a]. és ezekben, annyival ſzükségesb az okos válaſztás, a' mennyire nagyobb veſzedelembe juthatunk miattok, vagy életünkben, vagy lelkünkben. Tudván azért a' mi kegyes Üdvözítőnk, hogy a' *Hazugságnak attya* [b] azon inchelekedik, hogy a' hamis Tanítók-által az embereket el-hitetſe, és el-

a 2. Cor. 11. 13
b Ioan. 8. 44.

A

veſzeſse: a'mái Evangéliomban oktat bennűnket, Mi módon kelleſsék válaſztáſt tennűnk a' Tanítók-között. Melly Evangéliom, igen illik a' Szent Lélek innepéhez: nem chak azért, hogy *Theodórus Heracleóta*, és *Rupertus*, az Ajtón-állón a' Szent Lelket értik, mivelhogy a' Pásztorok el-rendeléſe a' Szent Lélek gond-viſeléſe; a' mint

c Act. 20. 28. Szent Pál jelentette [c]; *Vigyázzatok*, úgy-mond, *magatokra, és az egész nyájra, melljen titeket a' Szent Lélek Püſpökökké tött*, (és úgy, az Ajtót meg-nyitotta) *az Iſten Anyaſzentegyházát vezérleni*: hanem azért-is, hogy a' Hit a' Szent Lélek gyűmölcshe [d]; az

d Gal. 5. 12. Evangéliom pedig, emlekezik a' Pásztorok ſzavának halgatásáról; melyből ſzármazik, mint külső eſzköztől, a' Hit [e]: de nem elégséges a' Pásztornak külső ſzava, a' Sz.

e Rom. 10. 12. Léleknek belső tanitáſa-nélkül. Sőt azért-is, hogy a' Szent Lélek ajándéka, a' *lelkeknek meg-válaſztáſa* [f]; melly e' dologban igen ſzükséges. és azért int Szent János-is [g],

f 1. Cor. 12. 10. g 1. Ioan. 4. 1. *hogy ne hidgyünk minden léleknek, hanem meg-próbállyuk a' lelkeket ha Iſtentől vannak: mert ſok hamis Próféták jöttek e' világra*: az Evangeliom pedig válaſztó jelt ád, a' Pásztor-

B

és a' lopó-'s tolvaj-között: és igy, a' mire az Evangéliom külső tanitáſsal vezet-, arra tanit a' Szent Lélek belső intésével. Mellyet hogy meg-értheſsűnk, és követheſsűnk, az Evangéliomból egy-nehány lelki tanuságokat ſzedegetek.

I. *Meg-mondom, Mi légyen az Akol ajtaja.*
II. *Meg-mutatom, Mi kivántatik a' Jó Pásztortől.*
III. *Meg-magyarázom, kik légyenek a' Juhok, és mi légyen tiſztök.*
IV. *Meg-jelentem, Mi módon mennyen-bé a' ſzívünk ajtaján a' Kriſtus.*

ELSÖ RESZE.

h Ioan. 9. AZ mái Evangéliom-előtt, Szent János a' Vakon-ſzületett ember hiſtoriáját írta-meg [h]: kit Urunk meg-világosított; a' Fariſæuſok pedig, Urunk-felől tött ſzép vallásáért, ki-vetették közzülők. Mellyel, Két dolgot akartak jelenti: I. Hogy

Act. 5. 36. 37. ők a' Kriſtuſt nem *Meßiás*nak, vagy igaz Pásztornak tartották, hanem hitetőnek; mi-

C

néműek vóltak nem ſokkal az-előtt Theódas és Júdas, kikről azt mondotta Gamáliel hogy *gonoſzúl veſztek* [i]. II. A' mit akartak jelenteni, az elsőből következött; tudni illik, hogy, a' kik a' Kriſtuſt halgattyák, követik, vallyák, vagy hiſznek néki, el-tévelyedtek, és veſzedelmes úton járnak: az-okáért azokat, a' Synagogából, a' Hívek ſzámából, ki-rekeſztették, nem akarván vélek nyájaskodni, mint a' Pogányokkal. E' hamis vélekedés-ellen, hozta-elő Urunk a' mái Példa-beſzédet, mellyel magát igaz Pásztornak bizonyította, úgy-mint ki az Ajtón ment-bé: az ő-benne hívőket pedig, igaz Híveknek és Juhoknak, mivelhogy azok-is az Ajtón mentek-bé, melly a' Kriſtus;

k Ioan. 10. 7. a' mint ő-maga meg-magyarázta [k]. Melly Példa-beſzédnek némelly czikkelyit, valóban meg kell roſtálnunk, hogy jó lelki haſznát veheſsük.

A' mi az Aklot illeti, az az Anyaſzentegyház, vagy akkor-béli Synagóga; a' mint

l Ioan. 10. 16. Urunk jelentette a' mái Evangéliom-után, mondván [l]: *Más juhaim-is vannak, melljek nem ez akolból-valók*. holott az Aklon, azon Törvénnyel-élő, azon Vallaſon-valo gyülekőzetet értett: úgy hogy, az egész Zidóság egy Akolhoz tartozott; a' Pogányság

D

máshoz: mert, noha a' Pogányok nem minnyájan éltek azon-egy Törvénnyel, mindazáltal abban eggyeztek, hogy ſok hamis iſteneket hittek; a' mint moſt az Eretnekeknek ſok külömbőző, sőt ellenkező Valláſok vagyon, de eggyeznek az igaz Anyaſzentegyháznak oſtromlásábā. Azért mondotta Urunk; hogy azokat-is a' Juhokat ſzükség azon Akolba viñi: hogy a' hamis iſtenek ſokaságát el-hagyván, a' menynek földnek igaz Iſtenét tiſztellyék, és azon Törvénnyel éllyenek az ő-benne hívő Zidókkal. Vedd eſzedbe itten, hogy Urunk nem ollyan Akolról ſzóll, miném̃ueket Olaſz-országba lát-

m Lib. 1. Amorum. hatni, mellyeknek ſem Ajtójok ſem Ajtón-állójok ninch, hanem chak hálóból-valók, és egy-nehány karót fel-ütvén, mindenütt fel-chinálhatni: a' miném̃ueket a' mi Országunban, és a' ſzomſzéd Tartományokban vannak a' paraſzt-emberek házában, a' kapu-között. melly Kapunál régenten, a' jó-állapatu, és maga-bíró gazdák, egy ſzolgát vagy Ajtón-állót tartottak, ki a' kaput fel-nyitotta, és bé-tötte; és azt néha ugyan lánczal-is oda kötözték, hogy ſohová ne mehetne; a' mint eggyütt *Ovidius* jelenti [m]: *Janitor indignè dura religate catena.* Illyen Akolról ſzólván azért Urunk, az Ajtaját-is meg-magyarázta, mondván:

Bizony bizony mondom néktek, hogy én vagyok a' Juhok Ajtaja. Mondaná valaki: Mi módon mehetett a' Kriſtus ő-magán-bé? mert, ha jó Pásztor, a' mint ő-maga mondotta, az Ajtón kellett bé-menni: ha pedig ő az Ajtó-is, ő-magán ment-bé?

Erre

Erre némellyek, I. Azt felelik Szent Gergellyel; hogy a' Kriſtus, nem chak magá-
ért vétetik, hanem az Anyaſzentegyházért-is, melly ő Teſte. és így mondotta Sau-
lusnak [n], *Saule, Saule, miért üldözſz engem?* noha nem ő-magát a' Kriſtuſt üldözte, [n] Act. 9. 4
hanem az Anyaſzentegyházat. és Szent Pál-is, az Anyaſzentegyházat a' Kriſtus Teſ-
tének nevezte [o]. és így, a' Kriſtus az Ajtón, az-az, ő-magán, mégyen-bé az Akol-
ba. mert mí minnyájan, kik ő tagjai vagyunk, ő-általa megyünk-bé. II. A' Kriſtus [o] Col. 1. 24.
ő-magán, vagy maga-által mégyen-bé; az-az, tulajdon méltóságával, nem máſé-
val: a' több igaz Páſztorok pedig, ő-általa mennek-bé, az-az, nem a' magok mél-
tóságával, hanem a' Kriſtuséval. III. Némellyek, az Ajtón, a' Szent Iráſt értik,
mellyen ſzükség a' jó Páſztornak bé-menni. Mert az igaz Tanitónak, a' Szent Iráſ-
sal kell bizonyitani, és az-által a' halgatók ſzívébe menni, és magának hitelt ſze-
rezni: a' vagy az Iráſtól méltóságot venni; mint a' Kriſtus, kiről a' Próféták jöven-
dőltek. IV. Némellyek, az Ajtón, egy-általlyban az Iſteni méltóságot értik, akár
az Iráſ-, 's akár a' Choda-tételek-által, 's akár más dolog-által melly az Iſtentől ere-
dett; a' mint az előbbi Predikatzióban meg-mutattam. Holott azt-is mondottam;
hogy Urunk Két Ajtóról emlekezett: és Eggyikén, a' Páſztorok mennek-bé, melyről
ott eleget ſzóllottam; a' Máſikán pedig, a' Juhok, melly ő-maga a' Kriſtus, a' mint
majd meg mutatom.

Az Iſten az embernek Két Házat épitett; hogy eggyikben munkálkodgyék,
a' máſikban nyúgodgyék: eggyikben, mint utón-járó a' vendég-fogadóban, egy
ideig meg-ſzállyon; a' máſikban, mint Hazájában, örökké meg-maradgyon: eggyik,
a' vitézkedő Anyaſzentegyház e' világon; a' máſik, a' győzedelmeſsen orſzágló Anya-
ſzentegyház Meny-orſzágban. E' Két Háznak, chak egy Ajtót ſzerzett, az ő Szent-
Fiát az Üdvözitő Kriſtus JESUST: mert, ſem eggyikbe, ſem máſikba különben
nem mehetünk, hanem az egy Kriſtus-által. Senki Kereſztyén nem lehet, a' Kriſ-
tus Kereſztsége-nélkül, melly az első Szentség, és az-által megyünk az Anyaſzent-
egyházba, és a' Kriſtus tagjaivá léſzünk. Nem-is üdvözülhet ſenki, hanem a' JESUS-
által: mert *Ninchen másban ſenkiben üdvöſség* [p]; 's *Nem-is adatott más név az ég-alatt az* [p] Act. 4. 12.
embereknek, a' melyben nékünk kellene üdvözülnünk. Es talám ezért nevezi Urunk magát
a' mái Evangéliomban, kétſzer, Ajtónak. és Elsőben azt mondgya [q], hogy ő *a' Juhok* [q] Ioan. 10. 7
Ajtaja: mert ſenki Juh nem lehet, ſem az Anyaſzentegyházba nem mehet, hanem
ő-általa: Máſodſzor pedig azt mondgya [r]; *Én vagyok az Ajtó: én-általam a' ki bé-mé-* [r] verſ. 9.
gyen, üdvözül: mert ſenki az ő érdeme-nélkül Meny-orſzágba nem mégyen. Es a'
mái Evangéliomot azzal fejezi-bé [s]: *Én azért jöttem hogy életök légyen* (a' Málaſzt-által, [s] verſ. 10.
mellyet a' Kereſztségben véſznek, és az Anyaſzentegyháznak egyéb Szentségiben-
is,) *és bővségesben légyen*; a' véghetetlen dichőség-által, midőn az Anyaſzentegy-
házban, az el-vőtt Málaſzttal jól élvén, és tellyeſek lévén jóſzágos chelekedetek-
kel, a' mennyei bóldogságban örök életök léſzen. és bé-tellyeſedik a' Dávid mon-
dáſa [t]: *Kegyelmet és dichőséget ád az Úr.* Noha pedig, mind a' kegyelemnek, 's mind [t] Pſ. 83. 12.
a' dichőségnek adója a' Kriſtus JESUS, mint Úr: mindazáltal, az ő véghetetlen ir-
galmaſságából azt akarta, hogy e' drága kinchnek Sáfári az emberek légyenek, kiket
a' mái Evangéliomban Páſztoroknak nevez; és azokat, a' kiknek gondgyokat viſe-
lik, Juhoknak: kiknek mi légyen tiſztök és hivattollyok, ézennel meg magya-
rázom.

II. RESZE.

AZ tellyes és tekélletes Páſztorhoz, ki a' Ajtón mégyen-bé, az-az, nem tollya-
elő magát, hanem hivatalt vár, és hivatallyának bizonyos jelét mutattya, vagy
a' ſzokott rend-ſzerént-valo Küldéſnek Levelét, vagy a' ſzokott rend-kivűl-
valo Küldéſnek Choda-tételét, a' mint az előbbi Predikatzióban meg-mutattam: EL-
SŐBEN, Az kivántatik; hogy elegendő tudománnyal, és dícheretes erkölchel fel-
ékesittetett lévén, az Egyházi tiſztet, vagy Páſztorságot, nem maga-haſznáért
vegye-fel, hanem a' Kriſtuſnak, ki a' Páſztorok Fejedelme, tiſzteſségéért, és a' Kriſ-
tus Juhainak elő-menetelőkért; és hogy chak a' Kriſtus-által juſson a' hoz a' mél-
tóságos tiſzthez. Ebben úgy történnék fogyatkozás, ha el-hagyván a' Kriſtuſnak keſ-
kenyAjtaját, egy-nehány ſzéles Kaput nyitnának, és azokon rohannának-bé az Egy-
házi méltóságra, fő-képpen a' kövér konczra, az-az, a' nagy-jövedelmű *Prælatúrák-*
ra: mellyeknek oſztogatásában, a' ki, nem nézvén a' tudományt, ſem a' jó életet,
azokat egyéb tekintetekből, érdemetlen és alkolmatlan ſzemélyeknek adgya, az
Anyaſzentegyháznak meg-mondhatatlan kárt téſzen, és ſzámtalan lelket veſzt.

Sok

A

Sok efféle Kapuk vannak; de chak Ötről emlekezem, mellyeken gyakrabban járnak. és nem ok-nélkül hasonlíthatom azokat az Öt tornáczhoz [u], *mellyekben betegeknek, vakoknak, sántáknak, meg-száradtaknak nagy sokasága fekütt, kik várták a' víznek meg-indítását.* mert ezekben-is, sokan várják hogy valaki mint a' víz el-follyon, meg-hallyon, és jó *Prebendát* hadgyon: mellyet noha sokan várnak, mindazáltal chak egynek adatik, a' ki hamarébb éri. De ebben egy nagy külömbség vagyon: mert a' ki a' víznek indítása után abba bochátkozott, meg-gyógyúlt akár-minémű betegségből-is: a' kik pedig az Egyházi méltóságot, és jövedelmet kapják elsőben, nem mindenkor gyógyúlnak-meg, ha valami lelki betegségbe vóltak; sőt gyakorta, ha egéfségbe vóltak-is, meg-betegűlnek, és ki nem tudván abból gyógyúlni, az örök halálra mennek.

[u] Ioan. 5. 3.

Az Első Kapu, Királyi, vagy Úri-kapu: mellyen az Udvari emberek rohannak-bé az Egyházi tisztbe; azok, tudni illik, kik a' fő emberek kérése-, vagy *commendálása*-által nyerik a' tisztet; kiknek kéréfek merő kénszerítés, *commendálások* parancholat. Mellyet ha ki meg-vét, úgy járhat mint Nábot; ki, az Akáb Király kérésére nem akarván örökségét el-adni, életét-is utánna veszítette [x]. De lássák ezek a' hatalmasok, hogy a' mi vétek azok-miatt esik, nékik ne tulajdonítttassék; és mind magoknak, 's mind azoknak, kiket méltatlanúl elő toltak, veszedelmet ne szerezzenek.

Arthaud pre-sbyt.

B

[x] 3. Reg. 21. 14

A' Második; Vér- vagy Atyafi-Kapu: mellyen azok mennek-bé, kiknek dolgokat chak a' vér, vagy atyafiság víszi-elő, és azzal kapják az Egyházi tisztet. Melly nagy vétek: Mert, a' mint Sz. Tamás tanittya [y], a' *Prelátus* akkor választhattya attyafiát az Egyházi tisztre, midőn olly méltó arra mint egyebek; és nem külömben: úgy hogy, a' mint a' Harmadik *Innocentius* Pápa mondotta [z], nem a' testi indúlatból (azaz, a' Vér-szerént-valo rokonságra tekíntve,) hanem okos ítélet-szerént-valo választásból, kell az Egyházi tisztet méltó személynek sáfárlani, vagy adni. A' Harmadik, Ajándék, vagy Adomány-kapu: mellyen azok mennek-bé, kik, noha az Ajándékkal nem igyekeznek arra, hogy az Egyházi tisztnek osztóját valamire kötelezzék, hanem chak hogy barátságot szerezzenek véle; mindazáltal, veszedelmes dolgot chelekesznek, mert azt meg-vakíttyák: ki egy-felől, háládatlanságnak tartván ha meg nem hálállya az ajándékot; más-felől pedig, nem lévén más módgya a' meghálálásban, méltatlanúl-is valami tisztre emeli.

y 22. q. 63. a. 2. ad 1.

z Cap. Unico. Tit. Ut Eccleſiaſtica Beneficia ſine diminutione conferantur.

C

A' Negyedik Kapu, Szolgálat-kapu: mellyen azok mennek-bé, kik Udvari, vagy egyéb-féle szolgálattyokért vésznek az Egyházi tisztet; és néha talám olly szolgálatért, melly nem jutalmat és méltóságot, hanem büntetést és gyalázatot érdemlett-volna. Tudok egy Fejedelmet, ki chelchapó bolondgyának jó kövér Egyházi konczot vetett torkába: mellyen noha eleget ragódhatott, mindazáltal a' bolond nevet el nem vethette, hanem mind halálig rajta maradott. Az Ötödik, Arany-kapu: mellyen azok mennek-bé, kik Simon Mágus Iskolajából származván, pénzen vésznek a' lelki dolgot, az Egyházi tisztet. Erről most chak azt mondom; hogy ez a' vétek, mellyet Simon Mágusért *Simoniának* neveztek, mindenkor halálos; mert akár-mi kevéssel-is, nagy gyalázattal illeti a' lelki dolgot, azt pénzre bőchűlvén: melly pénznek, soha annyi ereje nem lehet, sem méltósága, hogy lelki dolgot vehessenek rajta.

a Cap. 7. Cùm in cunctis. de Electione.

b Sess. 24. c. 12 de Reform.

D

Efféle Kapukon azért, senkit az Egyházi méltóságra nem kell erőltetni, hanem a' ki azt meg-érdemli. Három dolog kívántatik pedig fő-képpen az Egyházi tisztthez; a' mint a' *Lateránumi Conciliom* mondgya [a]: Meg-ért idő, Jó erkölch, és Elégséges Tudomány. de leg-inkább a' Jó élet, és erkölch, a' mint a' *Tridentomi Concilium*ból ki-tetszik [b]. Mert a' ki gonosz-életű, ha szintén túdós-is, nagy kárt tehet az Anyaszentegyháznak; mert többen nézik életét, hogy sem tudományát ítélik: a' ki pedig jó-életű, sokat haszná! kevesebb tudománnyal-is; mert a' mit tudományával fel nem ér, azt jó példájával helyére hozza.

c Prov. 27. 23

Másodszor: A' Jó Pásztortól az kívántatik; hogy az ő tulajdon Juhait nevők-szerént híja; az-az, személyök-szerént ismérje, és tudgya kinek mi szükség. Mert ha Salomon, a' Barom-pásztornak-is azt mondotta [c]; *Szorgalmatoſsan meg-iſmérd a' te barmod színét, és a' nyájadat meg-ſzemléllyed*: mennyivel inkább a' Lelki-pásztoroknak? kiknek tisztökben ha mi fogyatkozás esik, nem kichiny kárt tehetnek. Nem tudom mint vísik ezt véghez, a' kik külömb-külömb helyeken-valo Egyházi tiszteket fel-vállalnak: nem chak azért, hogy az alatta-valókra olly jó gondot nem viselhetnek, nem érkezvén mindenüvé; hanem azért-is, hogy, a' mint Szent Tamas írja [d], azzal az Isteni szolgálat nem többül, hanem kisebbül. Mert a' ki három Jövedelmet vészen, sem háromszor napjában a' Szolozmát el nem mondgya, sem-

d Quodlib. 9. art. 15.

három

három Misét nem mond: maga, ha ehak egy tiſzti vólna-is, tartoznék a' Szoloźma-mondáſsal; és a' kik az ő tőbb tiſztit bírnák-is, tartoznának azzal: és úgy, a kik a' Jővedelmeket ſzerzették, meg-chalatnak igyekezetőben; kik azért rendeltek annyi ſzép Jővedelmeket, hogy az Iſtennek tőbben ſzolgálnának. De ſok ſzegény Egyházi emberek-is meg-fogyatkoznak, kik jobban meg-érdemlenék a' Jővedelmet: de elő nem mehetnek, mert minden tiſzteket a' nagy *Prælatus*ok foglalnak-el: és úgy, ſemmi *promotiót* nem remélvén, nem-is tanúlnak; és néha gonoſzúl-is kezdnek élni, mellyet nem chelekednének, ha reménségők vólna a' *promotiót*a, és tekintet vólna a' jámbor-életű és túdós ſzegény Papokra. Nem gondollyák-meg efféle telhetetlen-gyomru *Prælatus*ok, hogy tőbbítvén a' tiſzteket, tőbbítik az űdvőſségben-valo alkalmatlanságokat-is: tudni illik, a' világi gond-viſeléſt, pőr-patvart, heába-valo költséget, és az Iſteni ſzolgálatnak botránkoztató el-henyélését: *Mit haſznál* pedig *embernek, ha az egéſz világot meg nyeri-is, lelkének pedig kárát vallya* [c]?

[c] *Mar. 16. 26*

Bizony, nem ok-nélkűl mondotta a' Harmadik *Innocentius* Pápa [f], hogy az Egyházi tiſzteknek egy ſzemélynél-valo ſokasága, a' lelkeknek nyilván-valo veſzedelme. A' *Tridentoni Concilium* pedig, az egéſz Egyházi rendnek fel-fordításának nevezi [g]. Tudom, hogy a' Doktorok ítéletiből, nem mindenkor ártalmas a' tőbb tiſzteknek viſeléſe; tudni illik, mikor az Anyaſzentegyháznak ſzűkſége, vagy nagy elő-menetele kívánnya; mint, midőn félő, hogy illendő ſzemélyt nem találhatni, vagy a' Jóſzágot az Eretnekek, vagy a' Világi Fejedelmek el akarják foglalni: de azt-is kívánnyák, hogy jól fel-nyiſsák ſzemőket, és magokat meg ne challyák, tulajdon haſznokat inkább kővetvén, hogy ſem az Anyaſzentegyház óltalmazását, vagy elő-menetelét. Ebből nyilván ki-tetſzik, hogy nem igaz Tanítók az Újítók, kik az Anyaſzentegyháznak fő eſzközét, melly-által a' Páſztorok meg-iſmérhetnék az ő Juhokat, és meg-orvoſolhatnák nyavalyájokat, ellenzik és kárhoztattyák: tudni illik, a' Gyónáſt, melly a' bűnősőknek nagy zabolája, mind a' gyónásban-valo ſzemérmeteſségért, mind az elég-tételért, 's mind a' gonoſz kereſménynek meg-téritéſeért, 's mind egyéb okokért, mellyekről máſutt bővebben ſzóllottam.

[f] *Cap. Quia tantum 7. de Prabendis.*

[g] *Sess. 24. c. 12.*

HARMADSZOR: A' jó Páſztortól kivántatik; hogy *Az ő Juhai-előtt mennyen* [h]: a' végre, tudni illik, hogy, ha valami veſzedelem vólna az úton, azt el-távoztaſsa. Noha pedig a' Páſztorok, a' Juhoknak hol előttők járnak, 's hol utánnok; mindazáltal, Urunk a' mái Evangéliomban inkább mondotta hogy Előttők mégyen, hogy ſem utánnok: akarván jelenteni, mi légyen a' Páſztor tiſzti és hivattallya: Melly Elsőbbé igé tűndőklik abban, hogy a' Nyájat veſzedelemtől meg-óltalmazza, mellyet jobban meg-chelekedhetik, ha a' Nyájnak előtte mégyen. Vannak pedig némellyek, kik Elől-járnak ugyan; de nem azért hogy a' Juhokat óltalmazzák, hanem hogy, ha valami veſzedelmet látnak, elsőben-is ők futhaſsanak-el, a' Juhokat veſző-félben hagyván: kik, tudni illik, a' tiſztben chak a' méltóságot, és a' jővedelmet keresik, a' Juhok űdvőſségére-valo ſzűkséges munkát pedig igen kerűlik. Tudom, hogy némelykor ſzabad a' Lelki-páſztornak a' veſzedelem-előtt el-menni: de nem mindenkor: és a' mikor ſzabad-is, tartozik maga helyében máſt állatni, hogy a' Juhok Páſztor-nélkűl ne maradgyanak. Midőn pedig azt nem chelekedheti, tartozik helyt állani, fő-képpen ha kőz a' veſzedelem, és nem chak őtet illeti. Máſodſzor; Azt-is jelenti a' Páſztornak Elől-ménéſe; hogy a' Juhokat vezetni kell, és nem hajtani: az-az, úgy kell igazgatni, mint okos állatokat. Harmadſzor; Vezetni kell, nem kővetni a' Juhokat. Mert a' Páſztornak, a' Jó erkőlchőt nem a' Juhoktól kell tanúlni, hanem a' juhokat kell inkább arra tanítani, fő-képpen jó példával; a' mint Urunk jelentette, mondván [i]: *Úgy világoskodgyék a' ti világoſságtok az emberek-előtt, hogy láſsák a' ti jó chelekedétőket, és dichőittsék az Atyátokat, ki mennyekben vagyon.* Melly Két dolgot egybe foglalt Szent Péter, mondván [k]: *Nem uralkodván az Urnak őrökségén, hanem példái lévén a' nyájnak:* melly a' Páſztort könnyen követi, ha példáját láttya.

[h] *Ioan. 10. 4.*

[i] *Mat. 5. 16.*

[k] *1. Pet. 5. 3.*

III. RESZE.

LÁſsuk már, Kik légyenek a' Juhok-is; és mi kivántaſsék tőlők. Mint-hogy az Anyaſzentegyház az Akol: a' Juhok, az Anyaſzentegyház-béli Hívek. Mondaná valaki: Urunk a' mái Evangéliom-után azt mondotta [l]; hogy Más Juhai-is vannak, mellyek nem ez akolból-valók: Tahát az Anyaſzentegyház-kivűl-is találtatnak juhok. Felelet: Azokról ſzóll Urunk, a' kik valaha az Anyaſzentegyházba jövendők

[l] *Ioan. 10. 16.*

dők vóltak; noha akkor, midőn az Anyaszentegyházban nem vóltak, juhok sem vóltak: mivelhogy pedig Urunk bizonyos vólt hogy Juhokká lésznek, és az Anyaszentegyházba helyheztetnek, úgy szóllott felőlök mint létel-szerént-való Juhokról. A'kinek valami bőchülletes, és igaz-mondó ember valamit ígér, azt szokta mondani: Úgy tartom, mint-ha kezemben, vagy ládámban vólna; bizonyosan el-hívén hogy szavát meg-állya: senki pedig olly bizonyos nem lehet másnak ígérete-felől, mint Urunk vólt a' Juhok-felől. Az-okáért akkor, nem juhok, hanem farkasok vóltak: de a' Krisztus, a' farkasokat Juhokká tészi; és sok juhok, magok akarattyából farkasokká lésznek. Amazok, a' míg farkasok, a' Pásztor szavát nem halgattyák; ezek pedig, a' míg Juhok, halgattyák; és ha nem kezdik halgatni, farkasokká lésznek. Mert azok-is, kikkel Urunk szóllott, tudni illik a' Farisæusok, elsőben Juhok vóltak; az akolban, az Isten gyülekőzetiben vóltak: de mivelhogy Krisztus Urunkat nem halgatták, farkasokká lőttek.

B

Holott vedd eszedbe; hogy, miképpen Urunk azt mondotta, hogy *Más juhai-is vannak, mellyek nem ez akolból-valók*: azon-képpen mondotta Szent János [m], *hogy a' JESUS meg-halna a' nemzetségért: és nem chak a' nemzetségért, hanem hogy az Isten fiait, kik el vóltak szélledve, egybe gyűjtené.* Melly mondásból, némellyek azt akarják ki-hozni, hogy chak azok vannak az Anyaszentegyházban, és azok minnyájan, kiket az Isten az őrők életre választott: mivelhogy az El-választottakat, akkor-is az Isten Juhainak és fiainak nevezi az Irás, midőn a' Pogányok tévelygésében bújdosnak. Felelet: Az embert Két-képpen mondhatni Isten Juhának, vagy fiának: tudni illik, az Isten választásához-képest, és a' jelen-való igasághoz-képést. Mert Szent Pál egyűtt azt mondgya [n]: *A' kiben a' Krisztus lelke ninchen, az nem övé.* Másutt pedig, a' Választottakról azt mondgya [o]; hogy *Ismëri az Ur, kik légyenek az övei.* Az-okáért lehetséges, hogy azon ember a' Krisztus tagja légyen, és ne-is légyen: Mert, ha el-választatott, ő tagja; de, a' mostani állapattya-szerént, ha a' Krisztus lelke ninchen benne, nem ő tagja.

Ezt taníttya Szent Agoston, mondván [p]: Az Istennek eléve-való túdása- és választása-szerént, mennyi sok Juhok vannak ott-kin; és mennyi farkasok vannak ott-ben! Ezek-kőzőt pedig, illyen kűlőmbség vagyon, hogy, a' kik chak a' Választáshoz-képest Juhok, fiak, és tagok, nem létel-szerént azok, hanem lehetség-szerént: mert az Istennek választása ő-magában az Istenben vagyon, és nem az emberekben. De a' kik a' jelen-való igasság-szerént Juhok, fiak, és tagok, egy-általlyaban, és létel-szerént azok: mert valóságosan bennek vagyon az, a' mihez-képest ollyanoknak neveztetnek; a' mint ugyan azon helyen mondgya Szent Agoston: Michoda, úgymond [q], a' mit mondottam, hogy sok Juhok vannak ott-kin? Melly sokan paráználkodnak, kik tiszták lésznek? melly sokan káromlyák a' Krisztust, kik hinni-fognak ő-benne? és ezek-is Juhok: mindazáltal most idegen szózatot hallanak, idegent kővetnek. Ismég; Melly sokan ott-ben dichéretet mondnak, a' kik káromkodni-fognak? tiszták, a' kik paráználkodni-fognak? fenn álnak, kik el fognak-esni? és nem juhok: mert a' Választottakról szóllok.] A' hol látod, hogy jövendő időre szóll; hogy, a' kik most paráznák, az-után tiszták lésznek. mert szintén úgy mondhatnók, Kivűl vannak, de jövendőre ben lésznek. Az-okáért némellyek, Isten fiainak és Juhainak mondatnak, a' kik még ninchenek az Anyaszentegyházban: mivelhogy azok vóltak, az Isten választásához-képest, és lehetség-szerént; noha nem létel-szerént.

D

Továbbá: Két-képpen mondhatni az embert Isten Fiának: tudni illik, az Állapatnak vólta-szerént; és a' Végnek, vagy álhatatos meg-maradásnak igasága-szerént. Állapattyának vólta-szerént az Isten fia, a' kiben szeretet vagyon: mert *Valaki szeret, az Istentől szűletett* [t]: de a' Végnek, vagy álhatatos meg-maradásnak igasága-szerént, az mondatik Isten fiának, a' ki az Isten őrökségét el-vészi: a' ki pedig azt el nem vészi, noha Isten fiának láttatik, nem az; mert a' Fiuságnak vége és határa, czéllya és tárgya, az Őrökség: mert, *Ha Fiú, örökös-is, az Isten-által* [s]. és; *Ha Isten fiai vagyunk, örökösi-is* [t]. Az-okáért, a' ki, mostani állapattya-szerént, az Isten Malasztyában vagyon, de nem a' Választattak-kőzzűl-való: az valóságos-képpen Isten fia, állapattya-szerént, de nem a' végnek, vagy álhatatos meg-maradásnak igasága-szerént. És viszontag, a' ki most ninch az Isten malasztyában, de a' Választattak-kőzzé-való: az nem Isten fia, állapattya-szerént, hanem a' végnek igasága-szerént. Az Elsőről, értetik a' Szent János mondása [u]: *A ki meg-tartya az ő igéjét: bizonyára abban az Isteni szeretet tekélletes: és abból tudgyuk, hogy ő-benne vagyunk.* A' Másikról pedig, az Urunk mondása [x]: *Ha meg-maradtok az én beszédemben, bizonnyal én Tanítványim lésztek.*

[m] Ioan. 11. 51.

[n] Rom. 8. 9.
[o] 2. Tim. 2. 19.

[p] Tract. 45. in Ioan. & in Ps. 45.

[q] Supr. loco cit.

[r] 1. Ioan. 4. 7.

[s] Gal. 4. 7.
[t] Rom. 8. 17.

[u] 1. Ioan. 2. 5.

[x] Ioan. 8. 31.

Ezek így lévén, künyű meg-érteni a' Sz. Agoſton mondását, midőn azt mondgya; hogy az Igazak, kik nem a' Válaſztottak-közzé-valók, nem valóságos-képpen Iſten fiai: mert nem az állapat-ſzerént-valo Fiuságról ſzóll, hanem az álhatatoſság-ſzerént-valóról; a'mint ő-maga meg-magyarázza magát [y]. Mert, midőn azt mondotta-vólna; hogy az el nem válaſztatott jámborok, nem valóságos-képpen-valo Fiak: utánna veti: Nem hogy igaſságot nem chelekedtek-vólna, hanem, hogy abban meg nem maradtak; és azért, a' Fiuságban ſem maradtak-meg. Saulus, a' Benjamin nemzetségéből, valaha Farkas vólt [z], mert a' Kriſtus juhait üldözte [a]: de Juhhá lőtt az-után, és az Ur ſzavát meg-iſmérvén, azt mondotta [b]: *Uram, mit akarſz hogy chelekedgyem?* Júdas pedig, valaha Juh vólt, a' mint Urunk jelentette, mondván [c]; *Imé én küldlek titeket, mint a' Juhokat a' farkaſok-közibe*: de az-után Farkaſá lőtt, sőt a' farkaſok hadnagyává; kik az Iſtennek ártatlan Bárányát, ki a' világ vétkét el-vőtte [d], el-ſzaggatták.

Meg-értvén, Ki, mi-képpen, és mikor légyen Juh: láſsuk már azt-is, Mi légyen a' Juhok tiſzti, a'mái Evangéliom-ſzerént: Elsőben; Az kívántatik a' Juhoktól; hogy *A' Páſztor ſzavát halgaſsák* [e]; sőt ugyã meg-is fogadgyák, engedvén añak: *Mert nem a' Törvénynek halgatói, hanẽ a' chelekedői Igazak az Iſten-előtt* [f]: Ez igen ſzükséges dolog: Mert, mint-hogy a' lelki dolgoknak úttya nehéz, és veſzedelmes azokban véteni, a' Juhoknak leg-ſzükségesb hogy a' Páſztorok gond-viſelésére hadgyák magokat; és azzal az orvoſsággal éllyenek, mellyeket ők rendeltek. mert egy-általlyában, a' nyavalyákat inkább iſmérik az Orvoſok: és mi, a' magunk dolgaiban, gyakorta meg-chalatkozunk, nẽ tudván azokról igaz ítéletet tenni, az indúlatok-miatt; mellyeknek főſti, igen meg-homályoſittya a' terméſzet-ſzerént-valo okoſságot. Igẽ gonoſz és veſzedelmes úton járnak azért, a' kik a' tulajdon ítéletőknek hiſznek, és azt kővetik: vagy, ha valamiről kételkednek, magok tanátsán indúlnak-el, nẽ várván az ő igaz Páſztoroknak tetſzését és ítéletit. melyből gyakorta nagy veſzedelembe eſnek: a' mint Akábon tőrtént; ki, nem akarván halgatni az igaz Profétát Mikæáſt, az Őrdőg hálójába akadott a' hamis Profétáknak-általa [g], és el-veſzett. Máſodſzor; Az kívántatik a' Jukoktól; hogy *A' Páſztort kőveſsék* [h]. Mellyet nem chelekeſznek, a' kik azt vélik, hogy ők nẽ kőteleſek a' tekélletes életre, hanem nékik-is elég, ha azt a' Páſztorok kővetik.

Mondaná valaki: Tahát, ha a' Juhok láttyák, hogy a' Páſztor gonoſzúl viſeli magát, és gonoſz példát ád, a' mint gyakorta tőrténik, tartoznak őket kővetni, a' vagy leg-alább, nẽ vétkeznek ha kővetik. Felelet: Mint-hogy az emberek, nẽ oktalã juhok, hanẽ okoſok, tudniok kell, és tudhattyák-is mi légyẽ nékik haſznokra, vagy károkra: az-okáért, holott a' gonoſz mindékor ártalmas, abbã ſenkit nẽ tartoznak kővetni, sőt tarroznak nẽ kővetni. Ennek, Első Oka az: Hogy a' Páſztorok, a' kik láthatádó-képpẽ legeltetik és vezetik őket, chak ſzolgai és tiſzt-tartói a' Fő és egy igaz Páſztornak a' Kriſtuſnak, ki *a' Páſztorok Fejedelme* [i]. Az-okáért, ennek kell fő-képpẽ engedni, és őtet kell kővetni: kibé mivelhogy minden jót látnak, és jónál egyebet nem látnak, a' több Páſztorokat úgy kell kővetni, ha ők-is a' Fő Páſztorhoz halgatnak. Máſodik Oka az: Hogy ezek a' Páſztorok, Két-képpen vezetik a' nyájat; tudni illik, az igaz Tudománnyal tanítván, és a' jó példával oktatván. Ha igaz Páſztorok, az az, igaz hivatallyok vagyon: az Elsőben, egy-általlyában kell őket kővetni; mert abban nem vétkezhetnek, valamíg a' Kriſtus Anyaſzentegyházával eggyeznek. Es erről a' kővetéſről ſzóllott Urunk. Mert midőn azt mondotta-vólna; *A' juhok őtet követik*: leg-ottan utánna vetette: *Mert iſmérik az ő ſzavát*. A' Maſikban pedig chak annyiban, a' mennyiben ők a' Fő Páſztort kővetik; a' mint Urunk máſutt nyilván jelentette, mondván [k]: *A' Moyſes ſzékin ültek az Irás-tudók, és Fariſeuſok: Az-okáért mind a' miket mondanak néktek, meg-tartſátok, és meg-chelekedgyétek: az ő chelekedetők-ſzerént pedig ne chelekedgyetek: mert mondgyák, és nem chelekeſzik.*

Ennek a' külömbségnek oka az; hogy a' gonoſz példát, akárki-is künyen eſzébe veheti, és el-kerűlheti: de a hamis Tudományt nẽ mindẽ ítélheti-meg. Az-okáért, noha az Iſtẽ meg-engedi néha, hogy a' Páſztorok meg-eſvén gonoſz példát adgyanak, mint-hogy emberek, és ſzabad-akarattyok vagyon, és abbã az ő tulajdon ſzemélyőket viſelik: mindazáltal azt nẽ engedi, hogy Tudományok hamis légyen: mert a' tanításban, a' Kriſtus ſzemélyét viſelik, ki az Anyaſzentegyháznak Feje és Meſtere. Mondám, hogy a' Páſztorok nem vétkezhetnek a' Tudományban, míg az Anyaſzentegyházzal eggyeznek, és abban maradnak: mert, ha azt nem chelekeſzik, nem járnak-el tiſztőkben, el-veſztik a' Páſztorságot; és ſenki nẽ tartozik őket kővetni, hanẽ inkább kergetni, és el-távoztatni. Mert a Kriſtus, az Igaſságnak Sz. Lelkét az Anyaſzentegyháznak ígérte, a' végre, hogy minden Igaſságra meg-tanittſa. Az-okáért a' ki attól el-távozik, nem choda hogy tévelygésbe eſik, és nem méltó hogy ſenki kőveſse.

A

y *Lib. de Corrept. & Gratia. cap. 9.*

z *Gen. 49 27.*
a *Act. 9. 1.*
b *Act. 9. 6.*
c *Mat. 10. 16.*

d *Ioan. 1. 29.*

B

e *Ioan. 10. 3.*
f *Rom. 2. 13.*

g *3. Reg. 22. 35.*
h *Ioan. 10. 4.*

C

i *1. Pet. 5. 4.*

D

k *Mat. 23. 2.*

A

Tudom, hogy igen szükséges a' Pásztornak, hogy *égő és fénylő szóvétnek* légyen, a' mint Keresztelő János vólt [l]: mert egyéb-aránt, maga száj- és szava-szerént ítéltetik-meg, hogy tudván, sőt tanítván-is az Úr akarattyát, a'-szerént nem chelekedett. De ha chak fényeskedik-is az igaz Tudománnyal, és nem ég jó példával, nem árthat a' Juhoknak. Úgy vagyon, hogy, a'mint Szent Bernárd mondgya [m], a' Predikátornak hasonlónak kellene lenni a' medenczéhez, melyből ki nem foly a' víz, míg nem meg-telik; és nem a' chatornához, melyben semmi víz nem marad: de ha mind ki-önti-is, mi kárt vallanak abban a' fűvek? A' kakashoz-is hasonlónak kellene lenni; ki elsőben magát serkenti-fel szárnyaival, az-után ebreszt-fel egyebeket szavával: de ha az elsőt el-múlattya-is, mi kárt vallok én abban? ha fel akarok kelni, és munkálkodni, én fel-ébredek a' szavára-is. Nem ok-nélkül mondotta Sz. Pál Timótheusnak [n]: *Légy példája a' Híveknek.* és Titusnak-is [o]; *Mindenekben magadat adgyad például a' jó chelekedetekben.* mert nem chak a' halgatók hasznát kívánta, hanem a' Tanítókét-is. De azt-is mondotta [p]: *Chak minden módon hirdettessék a' Krisztus, akár történetből, akár igasságból, azon-is örülök:* mert tudta, hogy a' halgatóknak minden módon hasznok lehet.

B

Nem hasznos pedig a' Juhoknak, a' Pásztorok életét vizsgálni; és ha valami fogyatkozást látnak, azt ki-hirdetni, és öregbíteni, vagy szörnyíteni: mellyet tulajdonképpen az Eretnekek chelekesznek; hogy gonosz életőkért, az igaz Tudományt-is meg-útáltassák. Ha a' Tanító jól él, úgy-mond Arany-száju Sz. János [q], ő nyeresége; ha jól tanít, tiéd. Azért vedd el a' tiedet, és ne rostáld a' másét. Gyakorta a' gonosz emberből-is jó tudomány származik, a' mint hogy a' rosz földben-is drága arany terem. De az alá-valo földért, a' drága aranyat meg nem vetik, hanem az aranyat ki-választyák, és a' rút földet el-hadgyák. Te-is vedd a' jó tudományt, vesd-meg a' gonosz életet. Mit árt néked, ha a' beteg Orvos téged meg-gyógyít? De ezzel, nem a' gonosz Tanítóknak adatik szabadság, hanem a' hűv halgatoknak bátorság: hogy valamíg igaz Tanitóhoz halgatnak, addig jó úton járnak, és a' Krisztus Juhai-közzé számláltatnak.

IV. RÉSZE.

C

Mint-hogy imént azt mondám, hogy a' Krisztus a' Fő igaz Pásztor; tekintsük-meg, mi módon mégyen-bé a' mi szívünk ajtaján. Midőn a' Bűnös embert meg akarja téríteni, nem sebesen rohan-bé, hanem nagy kegyesen rendel mindeneket; a' mint ő-maga jelenti, mondván [r]: *Imé én az ajtó-előtt állok, és zörgetek: ha valaki hallya az én szómat, és meg-nyittya nékem az ajtót, bé-megyek hozzája, és ő-vele vachorálom.*

D

Vedd eszedbe, hogy a' ki házba akar menni, egy-nehány módot tarthat: és azokat az Istenben-is fel-találjuk, mikor a' mi szívünbe kivánkozik jőni: I. A' kit nem ismérnek személyéről, vagy szaváról, a' vagy szavát nem hallyák: vagy chak zörget semmit nem szólván; vagy elsőben szóll, de, mint-hogy a' kinek az ajtót fel kellene nyitni, nem hallya a' szózatot, azért hogy igen alusznak, vagy távúl vagyon; vagy, ha hallya-is, nem ismeri, a' szózat-után zörget-is. Igy chelekeszik az Isten a' meg-keményedett-szívű emberrel: Néha chak zörget, chapást bochátván reá; mint Antiokusra [s]: ki mint-hogy úgy sem akarta bé-bochátani, el-veszett gonoságában. Hasonló-képpen zörgetett a' Nabukodonosor ajtaján-is [t]: ki mivelhogy meg-ismérvén az Istent, ajtaját meg-nyitotta, kegyelmet nyert. Néha pedig, mind szóll 's mind zörget: a' mint Faraóval chelekedett; ki eggyikkel sẽ gondolván, el-veszett [u]: és Heliodórussal; ki noha a' szónak nẽ engedett, mindazáltal a' zörgetsre fel-ébredett, és másnak-is tanátsot adott [x]. II. Némellyek, mivelhogy jól ismérik a' szavakat, vagy barátosok azokkal a' kiknek házokba akarnak menni: vagy zörgetés-nélkül, szóval, vagy süvöltéssel adnak jelt: vagy elsőben zörgetnek; de, mivelhogy azt hallatlanná tészik, hogy örömesben és hamarébb fel-nyissák, a' zörgetés-után szólnak. Igy chelekesznek az Isten azokkal, a' kik meg nem keményitik szívőket. Chak szóllott, mikor Pétert és Andrást, Jakakot és Jánost hítta a' halászatról [y], Máthét a' vámról [z]: kik leg-ottan bé-bochátották, el-hagyván mindeneket, és követvén őtet. Ezt nem chelekedte némelly Ifiú [a], kinek a' szivét a' sok gazdagság bé-zárva tartotta. Elsőben pedig zörgetett a' Zidóknak, és az-után szóllott-is: de ugyã nẽ nyitották-meg néki; a' mint panaszolkodik Jeremiás-által [b]. Külömbẽ chelekedett Saulus: kinek midőn a' zörgetés-után szóllot-vólna, meg-is-

mérte

[l] Ioan. 5. 35.
[m] Serm. 18. in Cant.
[n] 1. Tim. 4. 12
[o] Tit. 2. 7
[p] Phil. 1. 18.
[q] Luc. 23. Max.
[r] Apoc. 3. 20.
[s] 1. Mach. 6. 8 & 2. Mach. 9.
[t] Dan. 4. 29.
[u] Exo. 14. 27.
[x] 2. Mach. 3. 25.
[y] Mat. 4. 18.
[z] Matt. 9. 9.
[a] Mat. 19. 21
[b] Ier. 2. 30.

mérte jó akarójának szavát, bé-bochátotta, és mindenre kéſznek ut.tta magát, mondván [c]: *Uram, mit akarſz hogy chelekedgyem?*

Vedd eſzedbe azt-is, hogy midőn Iſten valakitől azt kívánnya hogy meg-nyiſsa néki ſzívének ajtaját, Két-féle módot tart, mind a'ſzóllásban, 's mind a'zörgetésbé: mert, néha oſtorozáſsal zörget, 's néha jo-téteményekkel. Melly Két módot, példázta a'ſzemnek két eſzközzel-valo meg-világoſítáſa: mert a'Jónatas ſzemei, az édes méznek kóſtolásával világoſodtak-meg [d]; a'Tobias ſzemei pedig, a'keſerű epével-valo kenés-által [e]: Mindazáltal, mint-hogy gyakorta történik, hogy a'bűnös lelkek, a'háborúságokkal-, vagy ajándékokkal-valo zörgetést eſzekbe nem véſzik, és nem értik mi végre zörgeſsen Iſten ollyan módon; tudni illik, hogy *a' háborúság értelmet adgyon a' hallomáſnak* [f]; és az ajándék meg-lágyíttſa a' ſzívet a' penitentziára: az-okáért ſzózattal-is ínti őket; hogy ſemmit hátra ne hadgyon a' mivel őket ſegéthetné.

Ez a' Szózat, néha chak Belső; a' mint hihető hogy ſzóllott Magdolnának: kinek, nē tudgyuk hogy más-képpē ſzóllott-vólna, vagy Követet küldött-vólna hozzája; hanem egy-általlyában, meg-értvén hogy Urunk le-telepedett a' Fariſæus házában, leg-ottan oda ment [g], és azokat a' ſzokatlan dolgokat chelekedte, mellyekre a' buzgó ſzeretet őtet vitte. melly ſzeretetre, kétség-nélkül az Iſten ſzava gerjeſztette. Hihető, hogy a' Tékozló fiúnak-is így ſzóllott: ki, halván azt a' belső ſzólláſt, magába tért, mondván [h]: *Mennyi béreſek az Atyám házában bővelkednek kenyerekkel, én pedig itt éhel halok-meg! Fel-kelek, és az én Atyámhoz megyek.* Néha pedig a' Szózat ugyan Külső-is; mint mikor a' Próféták-által ſzóllott, vagy ő-maga-által az emberi teſtbé, vagy az-után az Apoſtolok- és egyéb Páſztorok-által; a' mint Sz. Pál módgya [i], hogy *Követségbe jár a' Kriſtusért.* Így ſzóllott Urunk ő-maga Nikodémuſsal [k], a' Samariai aſszony'állattal [l], és egyebekkel-is. Mind a' Két-féle Szózatot hallyák a' Kriſtus Juhai; a' mint a' mái Evangéliomban mondgya [m]: sőt értik-is; a' mint utánna veti [n]: *A' juhok őtet követik, mert iſmérik az ő ſzavát.*

Ezek így lévén, ha ember ſzorgalmatoſsan figyelmezne, künnyen meg-érthetné, hogy az Iſten ſok-képpen ſzóllott néki, vagy zörgetett. A' Jó-téteményekből-valo zörgetés, igen nyilván-valo: mellyek-közzűl Négyet ſzámlál-elő, midőn azt mondgya a' Jegyesének [o]: *Nyiſd-meg nékem én húgom, én ſzeretőm, én galambom, én ſzeplőtelenem.* Négy névvel nevezi, és mind a' négy név-alatt, más-más jó-tetéményét jelenti. Midőn Húganak nevezi, a' Mennyei dichőségben-valo réſzesítéſt érti: Mert ő-általa lőttünk az Iſten fiaivá: *ha pedig fiaivá, örökőſivé-is; az Iſtennek örökői, a' Kriſtuſnak pedig örökös társai*, mint attyafiai [p]. Midőn *Szeretőjé*-nek nevezi, jelenti az Óltári ſzentség-béli vendégséget: Mert azok vendégeskednek eggyütt, a' kik ſzívből barátoſok, és ſzeretik egy-máſt. Midőn *Galambjá*-nak nevezi, a' Szent Léleknek ſok-féle ajándékit jelenti, ki a' Kriſtuſra-is Galamb képében ſzállott [q]: Midőn pedig *Szeplőtelen*-nek mondgya, a' Kereſztség-által-valo meg-tiſztuláſt, és az újonnan-valo ſzületéſt jelenti: Mivelhogy *A' Kriſtus ſzerette az ő Anyaſzentegyházát, és ő-magát adta érette, hogy azt meg-ſzentelné, meg-tiſztítván a' víznek fördőjével az életnek ígéje-által, hogy dichőségeſsé tenné magának az Anyaſzentegyházat, nem lévén makulája, vagy sömörgőzése, vagy egyéb efféle, hanem hogy ſzent és makula-nélkül légyen* [r]. Ezeknek pedig a' Ajándékoknak elő-ſzámlálásában, nem az idő-ſzerént-valo rendet követi a' Vő-legény; mert a' Kereſztség első, utólsó a' Mennyei bóldogság: hanem a' méltóságnak rendit. mivelhogy leg-főbb a' Mennyei Bóldogság, és a' többi-is arra néznek; és a' végre adatnak, hogy azok-által amazt el-veheſsük.

Mind ezekből, nyilván ki-tetſzik, hogy az Iſten az ő bőlcheségével, *el-ér végről végre erőſsen, és mindeneket gyönyörűſségeſsen el-rendel* [s]. Mert, midőn őtet kedves és bőchüilletes névvel, Húgának, Szeretőjének, Galambjának, és Szeplőtelennyének, nevezte, eſzébe juttatván Jó-téteményit: az első Kereſztségtől-fogva, az utólsó Bóldogságig, erőſsen érlelte és illette ſzívét. Mint-hogy pedig elsőben zörgetett, és az-után ſzóllott-is, mindeneket gyönyörűſségeſsen rendelt a' meg-téritésre: mert nem máſsunnan ment-bé, hanem az Ajtón; és azt nem törte-fel, vagy taſzította, hanem kérte hogy fel-nyiſsa; jelentvén, hogy ő az igaz Páſztor, ki az ajtón jár-bé.

Az Ördög az ő angyalival, és a' lélek ellenségi, a' Világ, a' Teſt, a' Bűn, nem az Ajtón meñek-bé, hanē az ablakon hágnak-fel [t]: mert az érzékenységek-által rohañak az ember ſzívébe, és azt meg-foſztyák, mindē javait el-prédálván [u]. Ha néha az Ajtón akarnak-is bé-menni, és bé-zárva találllyák az érzékenységek őrizéſe-által: nē zörgetnek hogy fel nyiſsák, hanē erővel bé-rohañak a' ſzívbe, úndok és ochmány gondolato-

A
c Act. 9. 6

d 1. Reg. 14. 29.
e Tob. 11. 13.
f Iſa. 29. 19.

B
g Luc. 7. 37.

h Luc. 15. 17.
i 2. Cor. 5. 20.
k Ioan. 3. 4.
l Ioan. 4. 8.
m Ioan. 10. 3.
n vers. 4.

C
o Cant. 5. 2.
p Rom. 8. 17.
q Mat. 3. 16.
r Eph. 5. 25.

D
s Sap. 8. 1.
t Ier. 9. 21.
u Thren. 3. 51.

A

kat hintvén; a' mint Szent Pál jelenti, mondván [x]: *Gyönyörködöm az Isten Törvényében, a' belső ember-szerént* (ez a' bé-zárt Ajtó :) *más törvényt látok pedig a' tagaimban, ellenkezőt az elmem törvényével, és engem rabbá-tévőt a' bűnnek törvényében* (ez a' bérohanás,) *melly az én tagaimban vagyon.* De ezt nem chelekedhetné az Ördög, ha a' mi belső ellenségünkel, és árúlóinkal eggyet nem értene, tudni illik, a' gonosz indúlattal, és kívánsággal: mert [y], *Ki-ki kisértetik, az ő kívánságitól el-vonyattatván és hitegettetvén. Az-után a' kívánság mikor fogad, a' bűnt szűli: a' bűn pedig mikor véghez mégyen, a' halált nemzi.*

Az Isten úgy mehetne ugyan bé, a' mint akarna, de nem akar erőszakot tenni: hanem az Ajtó-előtt áll és zörget, kívánván hogy bé-ereszszék; és a' bé-ereztőnek nagy jutalmat ígér: Ën, úgy-mond [z], *imé az Ajtó-előtt állok, és zörgetek: ha ki hallya az én szómat, és meg-nyittya nékem az Ajtót* (bé-ereztvén a' Malasztot, és annak engedvén,) *bé-mégyek hozzája* (szép békeséggel és chendeséggel,) *és ő-véle vachorálom, és ő én-velem* (eggyütt gyönyörűségesen élvén.) Ez, a' mit Urunk a' mái Evangéliomban mondott [a]: *Ën jöttem, hogy életök légyen, és bővebben légyen:* Itt életök légyen, a' Malasztnak és vígasztalásnak gyönyörűségével; Meny-országban pedig annál-is bővebben, az örök dichőségben; mellyet az Irás gyakorta, Ételhez, vagy Vendégséghez hasonlít, a' mint itt-is Vachorához.

B

Vedd eszedbe pedig, hogy az Isten, a' mint az Irásból tanúllyuk, a' Meny-országi lakodalomban, Három rend-béli Eledellel táplállya az ő vendégit és barátit: I. Olly Füvekkel, mellyeket ő-magok vetettek, el-vévén az ő jó chelekedeteknek juralmát: mert, *A' miket ember vetend* (e' világon,) *azokat arattya-is* [b] (a' más világon.) Melly füvek, olly jó izűek, hogy chak azok-is nagy bóldogságot szereznek; a' mint Dávid jelenti, mondván [c]: *Mivelhogy a' kezeid munkáját észed, bóldog vagy, és jól lészsz.* II. Szép Liliomokkal, és Virágokkal; melly felyűl haladgya az elsőt: mert a' Mennyei Vő-legény-is *a' liliomok-között legeltetik* [d]. Ugy vagyon, hogy a' földi liliomokkal az emberek nem tápláltatnak: de, mint-hogy szemeinket, és szaglásunkat gyönyörködtetik, azt szoktuk mondani, hogy ugyan élünk vélek, vagy legeltetnek bennünket. és azért mondgya a' Meny-aszszony-is a' Vő-legényről, hogy *a' Liliomok-között legeltetik*, és nem a' liliomokkal; mivelhogy a' Liliomok, szép színekkel, és kedves illatokkal gyönyörködtetvén legeltetnek. Ezek pedig a' Liliomok, a' mint Szent Ambrús magyarázza [e], a' Szent Angyalok: mivelhogy *Nem munkálkodnak, sem nem fonnak*, mert teremtésöktől fogva meg-vólt az ő tekélleteségök, és el-vötték a' dichőségnek feirségét: el-annyira, hogy *Még Salomon-is, minden ő dichőségében nem ruházta tatott, a' mint egy azok-közzűl* [f]. Liliomok a' többi Szentek-is; kik életökkel szép feirek vóltak mint a' Liliomok, és jó példájokkal jó-illatúak: fő-képpen pedig a' Szűzek, a' tisztaságnak szépségéért és jó-illattyáért. kik-közőtt leg-szebb a' Bóldogságos Szűz Maria; kiről érthettyük a Vő-legénynek ama' mondását [g]: *Mint a' liliom a' töviseknek közőtt, úgy az én Szeretőm a' leányok-közőtt.* Mindeneket felyűl halad pedig, mind ékességgel, 's mind jó-illattal, az édes Kriftusnak Embersége; ki azt mondotta maga-felől [h]: *Ën a' mezőnek Virágja vagyok, és Gyöngy-virág.* melly igen hasonló a' liliomhoz; és a' Deákok, Völgyi liliomnak nevezik. Mind ezeknek látásából, chodálatos és gyönyörűséges legeltetése lészen az embernek Meny-országban. III. Legelteti Isten az ő vendégit, a' Gabona Zirjával; a' mint Dávid jelenti, mondván [i]: *Ki békességesé tőtte a' te határidat: és a' gabona Zirjával meg-elégít téged.* Ha kérded Dávidtól, Michoda elégítés, vagy elégség légyen az? Meg-felel másutt, mondván [k]: *Meg-elégszem, mikor meg-jelenik a' te dichőséged.* Az-okáért, a' Gabona Zirja, az Istenségnek állattya, melynek látásában áll a' derék Bóldogság. Melly, nem egy-általlyában mondatik Gabonának, hanem a' gabona Zirjának: mert, a' leg-tisztább gabonában-is, valami korpa találtatik; de a' Gabona Zirjában, a' Liszt lángban, semmi korpa ninch. Azon-képpen, minden teremtett-állatban vagyon valami fogyatkozás: de az Istenségben ninchen; mivelhogy merő tisztaság, és sem homály, sem változás hozzá nem fér; melynek örökké-valo látását, engedgye minnyájunknak a' Fölséges mindenható Isten, az ő áldott Szent Fiának érdemiért. Amen.

C

[x] Rom. 7. 22.
[y] Jacobi 1. 14.
[z] Apoc. 3. 20.
[a] Ioan. 10. 10.
[b] Galat. 6. 8.
[c] Pf. 127. 2.
[d] Cant. 2. 16.
[e] Lib. 7. in Luca cap. 12.
[f] Luc. 12. 27.
[g] Cant. 2. 2.
[h] Cant. 2. 1.
[i] Pf. 147. 3.
[k] Pf. 16. 15.

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

AZ Mí édes Üdvözítő Kriſtus JESUsunk, az ő dichőséges győzedelme-után, mennyekbe menvén, és az Attyának jobjára ülvén, a' Sz. Lelket az ő Híveinek küldötte, az ő halálának fő haſznát és jutalmát. Ennek a' Sz. Léleknek, ki minden igaſságra meg-taníttya a' Híveket, nem utólsó gyümőlche és haſzna, hogy az Anyaſzentegyháznak vezérlésére, Püſpőköket (az-az, Vígyázókat,) rendel; a'mint nyilván mondotta Sz. Pál [a]. és azért némelly Doktorok, a' mái Evangéliomban, a' Sz. Lelket értik az Ajtón-állón, ki az igaz Páſztoroknak ajtót nyit. De mivelhogy a' lopók-is, és a' tolvajok, néha Páſztor kőntősbe öltőznek, mint *a' farkaſok a' juhok öltőzetibe* [b]: hogy a' Hívek meg ne chalatkozzanak, hanem meg-iſmérheſsék, és meg-vetheſsék azokat, más Ajándéka-is vagyon a' Sz. Léleknek, tudni illik, a' Lelkek meg-válaſztáſa [c]: mellyel azt chelekeſzi, hogy meg-iſmérjük ki Lelke vagyon a' Páſztorokban; hogy valami-képpen Páſztor-helyett, tolvaj kezébe ne akadgyunk. Melly dolog, mint-hogy igen ſzükséges, és e' moſtani időben, az Ujító tévelygők fölőtte igen kapnak a' Páſztor nevén, és azoknak paláſtyokkal akarják rútságokat fedezni: a' Sz. Lélek ſegétségével, e' moſtani Predikátzióban meg-mutatom, hogy nem illik egy kőntős hozzájok, a' melyben leg-inkább dichekednek; tudni illik, az *Evangelicus* név: melytől olly távúl eſtek, mint a' főld az égtől:

a Act. 20. 28

b Mat. 7. 15.

c 1. Cor. 12. 10.

I. *Mert az Evangéliommal meg nem elégeſznek, és annak ígéretihez nem jól ragaſzkodnak.*

II. *Mert ninch ő-nálok, az igaz, és egéſz Evangéliom, ſem annak igaz értelme.*

III. *Mert nem hiſznek az Evangéliomnak, ſem a' ſzerént nem élnek.*

ELSÖ RESZE.

NOha az Ujító atyaſiak, a' mint napon-ként változtattyák Tudományokat, úgy a' nevezetekben-is válogatnak, mint a' vad-kőrtvélyben: mindazáltal, mint-hogy az Evangéliom neve gyönyörűséges és kedves, (mert annyit téſzen, mint *Örvendetes üzenet*:) az *Evangélicus* néven chodálatos dolog mint kapdoſnak, és azzal magoknak főlőtte igen hízelkednek. Es noha a' Hit dolgában nagy külőmbségek, és ellenkezések vannak közöttők, úgy hogy ſenki nem reménlheti, hogy valaha állandóúl meg-békéllyenek: mindazáltal azt a' ſzép nevet minnyájan kedvellik, és kiki magának tulajdoníttya: úgy hogy, a' *Lutheriſták*-is *Evangelicus*oknak nevezik magokat, 's a' *Calviniſták*-is: hogy azzal a' ſzép névvel, mint valami bőchűlletes kőntőſsel, új Eretnekségőket bé-fedezzék, és az eggyűgyű Híveket magokhoz hitegeſsék. Maga, ha világos napon meg-tekíntyük őket, az *Evangélicus* név ſzintén úgy illik hozzájok, mint a' bot a' tegezhez; mivelhogy egy chőp közők ſinch az Evangéliomhoz; a' mint ezennel egy-nehány okokból meg-mutatom: sőt valami okokból azt a' ſzép nevet magoknak akarják tulajdonítani, ſemmit azokban ő-bennek fel nem találunk, hanem tellyeſséggel ellenkező dolgokat.

C

C

ELSŐBEN: Azért nevezik magokat *Evangélicus*oknak; mert, meg-vetvén minden Hagyományokat, vagy *Traditió*kat, az egy Evangéliomal elégeſznek-meg. Nékünk pedig azt a' ſzép nevet nem engedik: mert mí az Evangéliom-kivűl a' *Traditió*knak-is helyt adunk. Ebben igen távúl eſnek az igaſságtól. Mert, ha az Evangéliomal megelégeſznek: tahát meg-vetik a' többb ſzent könyveket, az egéſz Ó Teſtamentomot, és az Uj Teſtamentomnak-is nagyobb réſzét; tudni illik, az Apoſtolok Chelekederiről írt könyvet; a' Sz. Pál, és a' több Apoſtolok leveleit; és a' Sz. János Látáſát, vagy Jelenéſét. Ha pedig az Evangéliomon az egéſz Sz. Iráſt értik: nem illendő nevet válaſztottak, hanem *Biblicus*oknak kellene magokat nevezniek, mint-hogy az egéſz Szent Iráſt Bibliának nevezik ők-is. Ha így véſzik az *Evangelicus* nevet: miért akarnak minket attól meg-foſztani? holott mí-is, jó értelem-ſzerént, meg-elégſzünk a' Sz. Iráſsal; melly, a' többi-között, a' *Traditiók*-felől-is igen ſzépen emlekezik, midőn azt mondgya [d]: *Legyetek álhatatoſok, és tartſátok-meg a' Hagyományokat, a' mellyeket tanúltatok, vagy beſzéd-által, vagy a' mi Levelünk-által.*

D

d 2. Theſſ. 2. 14

Ők pedig nē elégeſznek-meg a' Sz. Iráſsal, hanē a' *Heidelbergai Catechiſmuſt*-is bé-véſzik (noha arról a' Sz. Irásban ſemi emlekezet ninchē:) sőt annak olly nagyot tulajdonítnak mint a' Sz. Iráſnak; a' mint *Vorſtius Calviniſta* Doktorból, nyilván meg-mutatta *Becanus* [e].

e Opuſc. de Tutiis Calviniſtar. quaeſt. 1

A

Mert, *Vorſtius*, keményen panaſzolkodik a' *Levardiai Miniſterek* utólsó intéſékre-valo feleletiben [f]; hogy ſokan a' *Calviniſták*-kőzzűl, ſemmi kűlőmbséget nem téſznek a' *Catechiſmus*-, és az Iſtẽ Igéje-kőzőtt; sőt ezt chak nem el-hagyván, egy-általlyában amabban nyugoſznak-meg: és [g], hogy vannak a' *Calviniſták*-kőzzűl, kik a' *Catechiſmus*ból Bálványt chinálnak, midőn tiſztán Iſteni Iráſnak vélik; vagy azt alíttyák, hogy ſzintén úgy kell annak hinni, mint a' Szent Iráſnak. Némellyek pedig, a' *Belgica Confeſſiót*-is ſzintén olly bőchűlletben tartyák: sőt *Adolphus Venator Alcmarienſis Miniſter*, azt merte írni [h]; hogy az Iſtẽ Igéjéből, nem érthetni nyilván meg a' tiſzta tudományt, hanem chak a' *Confeßió*ból, és *Catechiſmus*ból: és hogy a' Kereſztyéneknek nem olly ſzűkſéges a' Sz. Irás, mint ezek: és hogy a'hol ezek vannak, a' Sz. Irás-nélkűl nẽ ſzűkőlkődünk: és végezetre, az iſtentelen ember azt írja; hogy a' kik ezeket ſzerzették, okosbak vóltak, és hívebbek az *Eccleſiá*hoz, hogy-ſem az Apoſtolok és Evangeliſták. Nézd hová jutnak az Új *Evangélicus*ok! nagyobra bőchűllik az emberek irását a' Szent Iráſnál, és az Evangéliomnál. Annak-fölátte a' *Calviniſták*, a' minémű Rend-tartáſt parancholnak a' Kereſztségnek, Ur vachorájának ſzolgáltatásában, és egyéb Iſteni ſzolgálatokban-is, hol olvaſták a' Sz. Irásban? Nem ők-is *Traditiók*at tartnak-e az Irás-kivűl? és nem méltatlanúl vádolnak-e minket? Holott azért az *Evangélicus* Uraim, az Evangéliomokról chak a' *Traditiók*-által lehetnek bizonyoſok; és a' *Traditiók*-nélkűl az Evangéliomoknak chak ſzámát ſem tudgyák, ſem az Evangeliſták nevét: hogy vethetik-meg azokat?

B

Mondaná valaki: Az Iſten Moyſes-által meg-parancholta az ő népének, hogy az Irás-kivűl ſemmit bé ne vegyenek. Eggyűtt imigyen ſzóllott [i]: *Ne adgyatok az igéhez mellyet néktek ſzóllok, ſe el ne vegyetek abból.* Máſutt pedig [k]: *A' mit parancholok néked, chak azt chelekedgyed az Úrnak: ſe ſemmit hozzá ne tégy, ſe el ne végy abból.* Felelet: Ezekből ſemmit a' *Traditiók*-ellen ki nem ſarúlhatni, mert az elő-hozott mondáſokban ſemmi emlekezet ninchen az Iráſról: hanem, az Első mondás a' Tőrvény-tévő és Czeremoniákról-valo parancholatokról ſzóll, mellyek még akkor nem vóltak irásban foglalva, hanem chak ſzóval parancholta-vólt az Iſten Moyſes-által; a' Máſik mondás pedig, chak az áldozatról-valo parancholatról ſzóll; a' mint akár-ki-is eſzébe veheti az előtte-valo ígékből. Midőn azért az Ur azt parancholta-vólna az Iſraël fiainak, hogy, midőn *Palaſtiná*ba mennek, és áldozatot téſznek az Úrnak, ne kőveſsék a' Pogányokat, kik az ő fiokat és leányokat a' hamis iſteneknek áldozták tűz-által, hanem chak oktalan állatokat, és főldi gyűmőlchőket áldozzanak; utánna vetette az elő-hozott ígéket.

C

Az Első mondáſnak-is haſonló értelme vagyon: tudni illik, hogy ſe a' Czeremoniákban, ſe a' Tőrvény-tételben a' Pogányokat ne kőveſsék, hanem a' hoz tartſák magokat a mit ő parancholt. Ez nyilván ki-tetſzik abból, hogy, a' mit az elő-hozott helyeken olvaſunk a' Paranchólathoz-valo tételről, vagy attól-valo el-vételről, azt máſutt az Irás, Jobb vagy Bal-kéz-felé-valo hajláſnak nevezi [l]: és az Iſten azt parancholya, hogy egy-felé ſe hajollyanak, hanem az előkbe-adott *regula*-ſzerént járjanak. melyből akár-ki-is eſzébe veheti, hogy ſemmi okon azokért a' mondáſokért, a' *Traditió*kat, vagy Hagyományokat meg nem vethetni: hanem az kővetkőzik azokból, hogy az Iſten parancholattya-ellen ſemmit ne chelekedgyünk; a' mit mí-is őrőmeſt meg-engedűnk: de tagadgyuk, hogy a' Kereſztyén Anyaſzentegyház *Traditiói*, az Iſten parancholattyával, vagy a' Szent Iráſsal ellenkeznének: sőt azzal eggyeznek, a' mint mondám. Az pedig merő eſztelenség, hogy Sz. Pálból akarják a' *Traditió*kat rontani, midőn azt írja [m]; *Az Iſten ihléséből adatott minden Irás, haſznos a' tanitáſra, a' meg-feddéſre, a' meg-dorgálaſra, az igaſságban-valo oktatáſra: hogy tökélletes légyen az Iſten embere, minden jó chelekedetre el-kéſzittetett.* Mert *kétség*-nélkűl, mind ezekre haſznos ugyan az Irás: de a' *Traditiók* ſem haſzontalanok, vagy heában-valók. Mert, ha azt mondanók, hogy minden eleség haſznos a' táplálaſra, azzal az italt heában-valónak nem ítélnők. Vagy, ha azt mondanók, hogy minden Alamizna haſznos az üdvőſségre [n], azzal nem tagadnók az Imádságnak, a' Szentségeknek, és a' Hitnek-is haſznos-vóltát: mert nem minden haſznos elégséges-is; hanem, ha magán haſznos, más haſonlóval annál-is haſznosb.

D

Másodszor: Az Ujítók azért nevezik magokat *Evangelicus*oknak; mert, a' mint ők mondgyák, erőſsen ragaſzkodnak az Evangéliomi ígéretekhez: az-az, minden bizonnyal el-hitetik magokkal, hogy azokőket illetik: vagy, hogy nyilvábban megmondgyam; ki-ki bizonyos ő-kőzzűlők, hogy a' bűnnek meg-bochátásáról-, és az őrők életről-valo ígéret néki tulajdona-; és abból minden bizonnyal hiſzi, hogy ő

[f] Pag. 17.

[g] Pag. 20.

[h] Tract. De præcipuis Doctrinæ Controverſiis. pag. 175.

[i] Deut. 4. 2.

[k] Deut. 12. 32

[l] Deut. 17. 20 & 28. 14. cap. 31. 29. Iſ. 1. 7.

[m] 2. Tim. 3. 16.

[n] Luc. 11. 41. Dan. 4. 24.

Szent,

Szent, Igaz, az Istentől válaſztatott, az Istennek fia és örökőſe, és hogy semmi-képpen el nem veſzhet. Azért írja *Calvinus* [o]: Illik hogy minnyájan a' Hívek, bizonyoſok légyenek az ő Válaſztáſok-felől. De más-felől, ez a' bizonyoſság igen bizonytalan: Mert *Arminius*, egy fő *Calviniſta*, a' *Rhenuſi Palatínus* követének, egy-nehány kétséges *Propoſitiókat*, vagy Kérdéſeket adott-bé; a' többi-között, Eggyik az: Ha valaki a' Hívek-közzül, lehet-e abban bizonyos hogy ő a' Hittől el nem ſzakadhat? A' Máſik az: Ha a' Hívek tartoznak-e azt el-hinni, hogy ők a' Hittől el nem ſzakadnak? Ha azért e' két dolog bizonytalan a' *Calviniſtáknál*, bizonytalan az is ha álhatatoſok léſznek-e; és következendő-képpen, ha üdvözűlnek-e: Tahát az-is bizonytalan, hogy ők az Evangéliomi igéretekhez, erőſsen, és bizonyoſsan ragaſzkodnak az örök élet-felől; és így, az önnön-vélekedéſek-ſzerént, az-is bizonytalan ha *Evangélicusok* e, vagy nem. Továbbá: ha ki nem eshetnek az igaz Hitből, miért kérik az Istentől abban valo meg-maradáſokat? bizony, a' mit ember bizonyoſsan túd hogy meg-léſzen, sőt ugyan hittel hiſzi, azért nem ſzokott könyörgeni. Így, mivelhogy hiſzſzük minden bizonnyal, hogy az Itélet napja meg-léſzen: azt nem kérjük, hanem vallyuk. Tahát nem bizonyoſok az Ujítók az üdvőſség-felől, és azért nem-is *Evangélicusok*.

Mí pedig valóban, és igazán ragaſzkodunk az Evangéliomi ígéretekhez; a' miném̃ut Sz. Márknál olvaſunk [p]: *A' ki hiſzen, és meg-kereſztelkedik, üdvözűl.* és Sz. Jánoſnál [q]: *Minden a' ki ő-benne hiſzen* (az Isten Fiában,) *el ne veſzſzen, hanem örök élete légyen.* A' ki hiſzen, úgy-mond, úgy a' mint illik; nem puſzta, vagy meg-holt hittel, hanem a' *melly a' Szeretet-által munkálkodik* [r]. Melly mondás ſzintén annyit téſzẽ, mint Urunknak ama' mondáſa [s]: *Ha az életre bé akarſz menni, tartſd-meg a' parancholatokat.* Es [t]: *Tanítván őket meg-tartani, mind a' miket parancholtam nékek.* Es [u]: *Nem minden a' ki mondgya nékem, Uram, Uram, mégyen Mennyeknek országába: hanem, a' ki az Atyám akarattyát chelekeſzi a ki Mennyekben vagyon, az mégyen Mennyeknek országába.* Ezeket minden bizonnyal hiſzük: mert az Isten mondotta, és a' Sz. Irásban nyilván olvaſsuk. De azt, hogy te, vagy én, végig hiſzünk, és a' jóban meg-maradunk, nem tartozunk hinni: sőt vakmerőség azt hinni; mert az Isten azt meg nem jelentette, ſem az Irás nem mondgya. Az Istennek véghetetlen irgalmaſságához-képeſt pedig, reménlyük: de a' félelmet azzal ki nem rekeſztyük, meg-gondolván a' Sz. Pál mondáſát [x]: *Te hit-által állaſz; ne érts fenn, hanem félly: mert ha az Isten a' természet-ſzerént-valo ágaknak nem kedvezett: talám néked ſem kedvez. Láſsad azért az Istennek jó-voltát és keménységét: azok-ellen ugyan a' kik el-eſtek, keménységét; te-hozzád pedig, az Istennek jó-voltát, ha meg-maradſz a' jóságban: mert különben te-is ki-vágattatol.* Mint-ha azt mondaná: Az egybe-foglaló enyv, mellyel te az Olaj fába ólltatván, azzal egybe-foglaltattál, tudni illik, a' Hit, nem olly erős hogy abból ki ne eshetnél; és következendő képpen, a' gyökértől el nem válhatnál, a' mint ſokakon történt: azért, ne kevélykedgyél abban hogy bé-ólltattál; hanem félly, hogy valami-képpen te-tajtad-is meg ne történnyék, a' mi ſokakon meg-eſett.

Holott azt vedd eſztedbe, hogy azt Sz. Pál a' Híveknek írta: de még-is azzal fenyegette őket, hogy a' Hitből, és Anyaſzentegyházból ki-eshetnek: mint a' Zsidók, kiknek az el-jövendő Kriſtus-ban igaz hitők vólt, de abból ki-eſtek; mert midőn el-jött, nem hittek ő-benne. Ínti azért Sz. Pál a' Híveket a' félelemre, és a' Kereſztyén élet-ben-valo ſzorgalmatoſságra, hogy a' tunyaság-miatt abból ki ne eſsenek. Mert, a' mint Sz. *Anſelmus* mondgya, a' Jóſzágos chelekedeteknek, és az Isten ajándékinak, jó őrizője a' félelem. Sz. Agoſton pedig azt írja [y]; hogy, az Istennek kiváltképpen-valo gond-viſeléséből, eggyütt-vañak az álhatatoſsan meg-maradandók az álhatatlanokkal, hogy az újonnan-ſzülettek, és a' kik Isten-ſzerént kezdettek élni, fel ne fuvalkodgyanak. Az-okáért, a' ki bizonnyal tudgya-is, hogy az Istenek kegyelme-által igaz Hitben vagyon, meg-láſsa, hogy a' hoz-képeſt viſellye magát; az Istennek hálát adván, és az ő ſzent akarattya-ſzerént járván, az ő parancholatit meg-tartván; hogy azon kegyelmeſséggel légyen hozzája, és a' háládatlanságért azt meg ne vonnya tőle; abból ki ne eſsék, és a' Hitből is.

Ugyan ezent taníttya Sz. Pál máſutt-is, mondván [z]: *Félelemmel és rettegéſsel munkálkodgyatok a' ti üdvöſségtekért*: Sz. Dávidnak ama' mondáſához képeſt [a]; *Szolgállyatok az Urnak félelemmel: és örvendezzetek néki rettegéſsel.* Melly félelem heában-valo vólna, ha üdvőſségünk felől bizonyoſok vólnánk: a' mint hogy nem félünk attól, hogy a' Meſsías el nem jött-vólna, vagy hogy a' Kriſtus mí-érettünk meg nem hólt-vólna; mert azokról, a' Hit-által bizonyoſok vagyunk. Ezt a' nyilván-valo mondáſt, némellyek máſuvá akarják chigázni: mint-ha azt mondotta-vólna Sz. Pál: Szorgalmatoſok lé-

A
[o] *In Artic. de Conc. Trid. Seſſ. 6. Can. 15.*

B
[p] *Mar. 16. 16*
[q] *Ioan. 3. 16.*
[r] *Gal 5 6.*
[s] *Mat. 19. 17.*
[t] *Mat. 28. 20*
[u] *Mat. 7. 21*

C
[x] *Rom. 11. 20*

D
[y] *Epiſt. 107.*
[z] *Phil. 2. 12.*
[a] *Pſ. 2. 11.*

A gyetek; mivelhogy a' kik félnek, szorgalmatosok. De ennek ninch helye: mert, bár úgy vólna-is, mi szükség embernek abban szorgalmatoskodni, a' miben bizonyos hogy kűlömben nem lészen? sőt nem-is lehet abban szorgalmatos. A' Purgatóriombélieknek nevetség vólna azt mondani; Legyetek szorgalmatosok, hogy a' Jó chelekedetek-által az üdvősséget meg-nyerjétek: mert bizonyosok, hogy azt el nem veszthetik.

Ennek a' Félelemnek, és rettegésnek, egy-nehány Okai vannak: I. Az; hogy nem tudgyuk bizonnyal, ha az Istennek kegyelmében és kedvében vagyunk-e; ha a' bűneink meg-bochátttattanak-e; ha azokból igaz penitentzia- és tőredelmesség-által ki-tisztúltúnk-e. Azért mondgya a' Bölch Salomon [b]: *A' meg-bochátlatott bűnről ne légy félelem-nélkűl.* II. Az: mert nem láttyuk a' magunk szívének feneket, és mélységét; és nem tudgyuk, ha ninch-e abban valami titkon-valo vétek, mellyért az Isten haragjában legyűnk; és ha a' mi Jó chelekedetink, valami illetlen igyekezet-által meg nem veszthetnek. Azért mondotta Dávid [c]: *A' vétkeket ki érti? az én titkon-valóimtól tisztits-meg engem.* III. Az; hogy igen kűlömbőz az Isten ítélete a' mi ítéletünktől; és a' mit mi ingyen eszűnkbe sem vészűnk hogy bűn, a' vagy talám jónak-is a'ittyuk, azt az Isten merő gonoszságnak ítéli. Azért mondotta Sz. Agoston [d]: Jaj még a' dícheretes-életű embernek-is, ha azt Isten irgalmasság-nélkűl roszállya-meg. Innét mondotta az Úrnak Sz. Dávid [e]: *Ne menny ítéletbe a' te szolgáddal.* Es Sz. Jób [f]: *Ha szintén valami igasságom lészen-is, meg nem felelek, hanem a' Bírámnak könyörgök.* Sz. Jerónymus-is azt írja [g]; hogy az egész világ szűkölködik az Isten irgalmasága-nélkűl: senki bátorságosan az Ítélő-bíro-eleibe ne mennyen. Másutt pedig Sz. *Hilárion*ról azt írja [h]; hogy halálához közelgetvén, imigyen szóllott: Menj-ki én lelkem, mit félsz? eredgy-ki, mit kételkedel? közel hetven esztendeig szolgáltál a' Krisztusnak, és még-is félsz-e a' haláltól? IV. Oka az: mert az ember igen gyarló, és álhatatlan; gyakorta chak kichiny kisértetnek szelétől-is ide's tova ragadtatik; és gyakorta egy nap, minden jó szándékát el-változtattya: a' mi jót tegnap kívánt és szeretett, ma meg-útállya, és meg-veti; a' mi gonosztól tegnap irtózott, ma kedvelli, és két kézzel kapja. V. Oka az: mert főlötte sok, erős, és álnok ellenségink vannak, kik szűntelen körűlünk forgolódnak, és azon mesterkednek hogy a' jótól el-szakaszszanak: kiknek annál nagyobb bátorságok és kivánságok vagyon, hogy sok fő és Szent embereket meg-ejtettek; ugy-mint Adámot, Sáult, Dávidot, Salomont, Pétert, Judást, *Origenest*, *Tertulliánust*. ki leket tahát bátorságos maga-felől? Az-okáért, a' melly Hitet az Ujítók bizonyosnak vélnek, nem Evangéliom-szerént valo Hit; hanem merő vakmerőség, és magok veszedelmére-valo bizakodás.

B

C

D

a *Lib. 9. Conf. cap. 31.*

b *Eccli. 5. 5.*

c *Pf. 18. 13.*

d *Pf. 142. 2.*

e *Iob. 9. 15.*

f *In cap. 30. Ierem.*

g *In cius Vita.*

II. RÉSZE.

HARMADSZOR: Az Ujítók azért nevezik magokat *Evangélicus*oknak; hogy, a' mint ők beszélnek, nálok vagyon az igaz és egész Evangéliom. Ugy-e? Vallyon hol vőtték? vagy, ki adta nékik az Evangéliomot, és a' Sz. Irást? Ha azt mondgyák; hogy a' Profétáktól és Apostoloktól: én azt kérdé: Hogy vehették azoktól, kik ő-előttők egy-nehány száz esztendővel vóltak? Ha tétovázni nē akarnak, meg kell vallaniok hogy a' Romai Anyaszentegyháztól vőtték. Mert bizonyos, hogy, a' melly Bibliát forgatott az Ujítók Patriarkája *Luther* Márton, azt Pápista városban, és Pápista embernyomtatta: a' Pápisták pedig, az ő attyoktól vőtték kézről kézre, mind az Apostolok idejéig. Mert az Apostolok, az ő tanitványok kezébe bízták; tudni illik, Sz. *Ignatius*, és Sz. *Polycarpus* kezébe, kik Sz. János tanitványi vóltak; Sz. Kelemen, és Sz. *Dionysius* kezébe, kik Sz. Péter és Sz. Pál tanitványi vóltak. Ezek, Sz. *Justinus*, Sz. *Irenaus*, Sz. *Cyprianus* kezébe: ezek viszontag, Sz. *Athanasius*, Sz. *Hilarius*, Sz. *Basilius*, Sz. Ambrus, Sz. *Jerónymus*, Arany-szájú Sz. János kezébe: ezek ismég, Sz. Agoston, Sz. *Paulinus*, Sz. *Prosper* kezébe; és igy kézről kézre jutott mi-hozzánk-is, melly dolgot chak *Traditiók*-által tudunk.

Azt kérdem én az Ujító atyafiaktól: Ha hisznek-e e *Traditió*nak, vagy nem? Ha hisznek, és annak helyt adnak, jól járnak; mert az *Evangélicus* nevét el-veszti, mivelhogy az Evangeliom-kivűl *Traditiót*-is vésznek-bé: ha pedig meg-vetik ezt a' *Traditiót*, szükség hogy az Evangéliomot-is meg-vesék; mert azt chak a' *Traditiók*ból tudgyák hogy Isteni Irás, és azt a' Sz. Irásból meg nem mutathattyák. Továbbá; azt kérdem tőlök: Ha a' mi Eleink, kik *Luther*-előtt éltek, igaz Evangéliomot adtak-e ki, vagy-meg hamisitottat? Ha igaz Evangéliomot adtak: tahát a' *Traditio* jó és dícheretes, mert azáltal jutottunk az igaz Evangéliomhoz: dícheretre méltók a' Pápisták, kik azt a'

drága

drága kinchet éppen meg-tartották. Ha pedig meg-hamisíttatott Evangéliomot adtak-elő; kichoda hozta azt helyére? vagy, ki jobbitotta-meg? Az *Evangélicus*ok-e? De michoda könyvekből? mert akkor, valamennyi könyvek vóltak, a' Papisták kezében forgottak. Az-okáért az következik; hogy, vagy az *Evangélicus*oknak ninch igaz Evangeliomok; és úgy nem érdemlik a'szép nevet; vagy, ha vagyon, azt a'Papisták kőszönnyék. mert *Evangélicus*oknak sem nevezhetnék magokat, ha a'Papisták *Traditió*-ja-által az igaz Evangéliom kezőkhőz nem jutott-vólna.

Némellyek azzal dichekednek, hogy *Luther* Márton a'pad-alól vonta ki az Evangéliomot, és úgy közlötte a' Kereszтyénekkel. Kiknek chúfos és balgatag mondásokra, igaz és valoságos felelетet adok: Ha az ő Evangéliomokról szólnak, mellyet *Luther* sok-képpen meg-veszтegetett, hol el-lopván belőle, hol hozzá adván, 's hol el-változtatván: meg-engedhettyők hogy pad-alól vonta-ki, mert jobb helyen nem-leheтett, sem más helyt nem érdemlett. És sokkal jobb lőtt-vólna, ha a' pad-alól soha ki nem vonták-vólna, vagy mingyárt a' tűzbe vetették-vólna: mert *Luther* Márton, sok helyeken úgy meg-rútította és marczongotta a'Bibliát, és a' több Ujítók is, hogy, ha a' Sz. Atyák és Doktorok a' más világról elő-jőnének, chodálkoznának rajtá minémű változás történt azt Istennek drága kinchén; és meg sem ismérnék az Ujítók Bibliáját, hanem, mint fattyú gyümölchőt, meg-vetnék. Nem szóllok most arról, mi módon hadta *Luther* Márton kéze-szennyét a' Szent Biblián; mert azt sokan világosan meg-mutatták, és százan-ként számlálták-elő meg-veszтegetésit: chak azt mondom közönséges-képpen az Ujítók-felől, Sz. Agoston-nal [i]: Az Iráfokat úgy veszik, hogy az ő szabadságok-, vagy inkább istentelenségők-szerént, a' mit akarnak, javallanak; a' mit nem akarnak, meg-vetnek.] Bizonnyal mondom, hogy a' *Calviniſták* Magyar Bibliája, merődőn merő új Biblia, minémű soha e' világon nem vólt: a' *Calviniſták* Deák Bibliájától, mellyet *Tigurum*ban nyomtattak, számlálhatatlan helyen külömbőz; sőt úgy ellenkezik, mint-ha a' feirt feketének, a' világost setétnek, az eget földnek mondaná. Ha pedig az igaz Evangeliomról szólnak, hogy azt *Luther* pad-alól vonta-ki; hogy Magyarúl meg-mondgyam, hazudnak: mert a' Kereszтyén-Romai Anyaszentegyházban, a' Szent Evangéliom nagy bőchülletben vólt; nagy buzgósággal és haszonnal predikáltatott; a' Sz. Misének áldozattya-kor nagy tiszteletтel olvastatott, és énekeltetett; a' mint nyilván ki-tetszik, a' régi Misés és Predikátziós könyvekből: és a' többi-közőtt, Hazánk gyümölchéből, a' Temesvári *Pelbartus* könyvéből: ki Sz. Ferencz Szerzetéből-valo, tudós, és Isten-félő Barát vólt; kinek Predikátziós könyvét Német-országban nyomtatták-ki, 1509. esztendőben; chak nyólcz esztendővel az-előtt, hogy *Luther* Márton a' kápából, őrők gyalázattyára és karhozattyára ki-ugrott.

Mondám, hogy az Ujítók, nem chak az igaz, hanem az egész Evangéliommal-is kérkednek: de olly igazán, mint egyéb dolgokban. Mert úgy vagyon, hogy mi-tőlünk egésszen vették a' Szent Irást: de jó részét el-tékozlották, és minden ok-nélkül egy-nehány egész könyveit meg-vetették: tudni illik, az Ő Testamentomból, az Ester, Júdit, Tobias, Jésus Sirak, és a' Makabæusok két első könyvét, és a' Böltcheségről írt könyvet: az Uj Testamentomból pedig, a' *Lutheriſták*, Sz. Pálnak a' Zidókhoz írt Levelét-is, Sz. Jakab és Sz. Júdás Levelét, és a' Sz. János Látását. mellyeket mi, a' többivel-eggyütt, őrőmest, mint Isten könyveit, bé-veszünk, az igaz *Traditiók*-szerént. Mert a' *Tridentomi Conciliom*-előtt, a' *Florentziai Conciliom*; az-előtt, *Gelásius* Pápa a' *Romai Conciliom*ban [k], az-előtt, Szent Agoston [l]; az-előtt, a' Kartágói Harmadik *Conciliom*; az-előtt, *Innocentius* Pápa [m], ki Urunk-után 402. esztendőbe ölt, azon Könyveket tartották igaz Szent Könyveknek, a' mellyeket mi most tartunk. Ha az-előtt találtattak némelly Doktorok, vagy Sz. Atyák-is, kik némelly Könyvek-felől kételkedtek, nem choda: mert valamíg az Anyaszentegyház bizonyos végezést nem szerez valami dolog-felől, szabad addig mind a' két részre szóllani, a' kinek mine jó ítélete tartya, és akár-mellyiket követheti. De minek-utánna *Innocentius* Pápa, úgy mint Urunk-után a' Kereszтyén Anyaszentegyháznak Fő Pásztora, azt bizonyosan el-végezte: az utánna-valók-is mindenkor, azon nyomot követtek.

De azoknak a' Doktoroknak, tőlünk-valo külömbőzése sem segétheti az Ujítókat: mert senki közzülők az Ujítókkal mindenben nem eggyezett; hanem, ki chak eggyik, 's ki másik könyvéről kételkedett: mellyeket az Ujítók egy-általlyában meg-vetnek. Sőt magok-közőtt sem eggyeznek az Ujítók: mert a' *Calviniſták*, bé-vészik az Uj Testamentom-béli Leveleket, és a' Sz. János Látását; de meg-vetik a' *Lutheriſták*, kiknek a' *Calviniſták* ellenők-mondanak. Annak-felőtte *Origenes*, *Hilarius*, *Epi-*

[i] Lib 1. de Bono Perſeverantia. cap. 12.

[k] Cap. Sanctæ Romanæ. Diſtinct. 18.

[l] Lib 2. de Doctrin. Chriſtian. cap. 8.

[m] Epiſt. 3. ad Exuperium. n. 7.

phanius.

A

phanius, *Cyrillus*, *Jerónymus*, *Ruffinus*, bé-vészik az Esther könyvét; mellyet mind a' *Calvinisták*'s mind a' *Lutheristák* meg-vetettek. Viszontag *Origenes*, *Athanasius*, *Jerónymus*, *Ruffinus*, bé-vészik a' Sz. János Látását, mellyet meg-vetnek a' *Lutheristák*: *Cyrillus* pedig és *Nazianzénus*, meg-vetik ugyan azont, a' *Calvinisták* pedig bé-vészik; és így az elsők a' *Lutheristák*kal ellenkeznek, az utólsók pedig a' *Calvinisták*kal. Végezetre némelly régi Doktorok, chak kétséggel szóllottak némelly Könyvekről; mellyeket az Ujítók egy-általlyában meg-vetettek: az okáért, ninch valoságos kalaúzok a' kit követsenek. Az Ó Testamentom-béli könyvek-felől, a' Zidókkal-is akarják magokat óltalmazni: de méltatlanúl. Mert, ha azt állíttyák, hogy a' Zidóknak többet kell hinni hogy-sem a' Keresztyén Anyaszentegházнак: azon erővel meg-vethetik az egész Uj Testamentomot-is, mert annak semmi helye ninch a' Zidóknál. Az-okáért mi, a' Sz. Agoston mondását követtyük: ki azt írja [n]; hogy a' Machabæusok könyvét nem a' Zidók vészik-bé, hanem az Anyaszentegyház.

[n] *Lib. 18. Civit. c. 36.*

B

Negyedszer: Az Ujítók azért nevezik magokat *Evangélicus*oknak, hogy ő-nálok vagyon az Irásnak igaz értelme és magyarázattya. Ugy-e? Hogy lehet az, holott ő-magok-között nem eggyeznek az Irás értelmében? Élő Isten! ama' négy ígét; *Ez az én testem*, hány módon magyarázzák? Az-okáért nem chak külömben magyarázzák, hanem eggyik a' másik magyarázattyát kárhoztattya-is, és hamisnak mondgya; chak a' mágáét javallya. Továbbá, hogy lehet azoknál az Irásnak igaz értelme, kik a'hoz hozzá tésznek, attól el-vésznek; és azt el-változtattyák, idegen 's ellenkező értelemre chigázván, és üstökön-fogva hurczolván? Hozzá tőttek: mert a' hol Sz. Pál azt mondgya [o]; *Ninchen-e hatalmunk, hogy aszszony atyánkfiát széllyel hordozzuk*? Luther azt tóldozta hozzája; *Feleségül*. Miért? hogy Safarináját feleséggé változtatná. A' hol Sz. Pál azt írta [p]; *Az embert Hit-által állittyuk meg-igazúlni*: Luther egy *Chak* ot adott hozzá: és midőn egy baráttya, okát kérdette-vólna; szépen felelt néki: Ha, úgy-mond, valamelly Pápista, azért az ígéért (*Chak*,) nyughatatlankodik; mingyárt azt mondgyad: A' Pápista 's a' szamár, mind egy: Így akarom, 's így parancholom: az okos okért légyen az akarat. mert nem akarunk a' Papisták tanítványi lenni, hanem tanítói [q]. Szép kis felelet: Mellyért igazábban mondhatnók, hogy a' *Luther* 's a' szamár mind egy: mivel a' szamár-is nem az okosságot követi, hanem a' baromi indúlatot, melly ő-benne akarat-helyett vagyon. El-vonytak belőle: mert az Apostoli Chelekedetekről írt könyvből, *Beza*, és az ő *Evangélicusi*, mind ki hadták emez ígéket [r]: *Meg-parancholván, hogy meg-őriznék az Apostolok-, és a' vének parancholatit*. Azt hiszem, Nehéz a' békának a' dér: de ezeknek nehezebb a' vének parancholattya, mert a' testi szabadságot követik: és ha a'vének útán jártak-vólna, Eretnekekké nem lőttek-vólna. Sz. Péternek-is ama' mondásából [s]; *Igyekezzetek hogy jó chelekedetek-által bizonyossá tegyétek a' ti hivatalotokat, és választástokat*: ama' három ígét (*A' jó chelekedetek-által*,) ki-hadták, és egyéb-képpen-is, meg-hamisitották azon szép mondást. El-is változtatták, és számtalan helyeken rajta hadták kezők szennyét: és abban nyilván-való változtatást mutattak, hogy sok-képpen fordították ugyan a' Bibliát, de soha azon úton nem maradtak.

[o] *1. Cor. 9. 5.*

[p] *Rom. 3. 28.*

[q] *Epist. ad Amicum. de voce SOLA.*

C

[r] *Act. 15. 41.*

[s] *2. Pet. 1. 10.*

A' mi az idegen értelemre-valo chigázást illeti, sok vólna arról a' szó: én chak egy-nehányat a' chúfosiban hozok-elő. *Calvinus* azt írja; hogy, midőn Urunk az ifiúnak azt mondotta [t]; *Ha az életre bé akarsz menni, tartsd-meg a' parancholatokat*; nem valóban mondotta, hanem tréfában. és annyit tészen: A' parancholatokat meg ne tartsad; mert az, sem hasznos, sem lehetséges. Hová lehet ennél nagyobb istenteleneség? De *Calvinus*nál az nem új dolog: ki azt-is írja [u]; hogy midőn Urunk az üdvősségről beszéllett, mást mondott, és mást értet: Imé, úgy-mond, nékik szóll, de hogy inkább meg-siketűllyenek: gyertyát gyújt, de hogy inkább meg-vakúllyanak: tanittya őket, de hogy tudatlanbak légyenek: orvosollya őket, de hogy meg ne gyógyúllyanak. Ha ez így vagyon, ki hihet a' Kristus intésinek? Midőn azt mondgya [x], *Ő. jetek én-hozzám minnyájan, kik munkálkodtok és terhelve vattok, és én meg-nyúgotlak titeket*; igen künnyen azt mondhatnók: Nem megyünk, mert annál-is inkább meg-terhelnél, és meg-fáraszt anál. Keresztelő Sz. Jánosról azt írja Sz. Máté [y]; hogy *Az ótvözete teve-szőrből vólt, és bőr öve az ágyéki-körül: eledele pedig sáska és érdei méz vala*: de az *Evangélicus*ok, a' pusztában-lakó Remetét, Udvari czifra legénnyé változtattyák; a' teve-szőr kontőst, chőmőletnek magyarázzák; a' sáskát, tengeri ráknak: choda hogy nem kappannak, vagy fáczánnak. Ki hallott chúfosb dolgot? Sz. János azt írja [z]; hogy *Urunk ajtók bé-téve ment az Apostolokhoz, és meg-állott középben*: az-az, a' mint *Oecolampadius* magyarázza, az ablakon ment-bé: vagy, a' mint *Calvinus* akarja, Nem-

D

[t] *Mat. 19. 17*

[u] *Lib. 3. Instit. c. 24. paragr. 13.*

[x] *Mat. 11. 28.*

[y] *Mat. 3. 4.*

[z] *Joan. 20. 26.*

várta hogy az Apoſtolok meg-nyitnák az ajtót, hanem ő-maga nyitotta-meg, és úgy ment-bé [a].

A' hol mí azt olvaſsuk [b]; *A lelkemet pokolban nem hagyod*: Beza úgy magyarázza: A' hólt teſtemet nem hagyod a' koporsóban. Alig találnál illyen változáſt *Ovidius*-ban, hogy a' lélek hólt teſtté, a' pokol korporsóvá változott-vólna, noha elég chúfos változáſokról emlekezik. Szent János azt írja az ő Látásában [c]; *Adom az én két Tanúimnak, és ezer két-száz hatvan napig profetálnak zákokba öltözvén*: Hallyad *Bibliander* magyarázását; A' két tanú, *Luther* és *Calvinus*: az Angliai Jakab Király pedig [d]; Az Ó és Új Teſtamentom. Igen találta mind a' kettő. Vallyon mint illik ezekhez, a' mit azokról a' Tanúkról olvaſunk; hogy *Zákokba öltöznek*; hogy *hatalmok léſzen az égnek bé-zárlására*; hogy *eſső ne légyen*; hogy *a' vizet vérré változtaſsák*; hogy *meg-verhesſék a' földet minden chapáſsal valamennyiſzer akarják*; hogy *a' teſtök Jeruſalemben fogheverni negyed-fél nap el-temettetlen*; hogy *az-után fel-támadnak*; és hogy *akkor az égből nagy ſzózat léſzen, mondván*: *Jőjetek-fel ide*; hogy akkor *nagy föld-indúlás léſzen*; hogy *a' Varaſnak tized része le-omol*; hogy *hét ezer embert meg-ölnek*? Azon Szent János azt-írja az Antikriſtuſról [f]; hogy *Nagy jeleket chelekedett, úgy hogy tüzet-is ſzállitana az égből a' földre*. Ezen a' Tűzön, *Povellus Calviniſta* [g], és *Balduinus Lutheriſta* [h], a' Pápa *Excommunicatióját* értik; hogy azzal bizonyíttsák, a' Pápát Antikriſtuſnak lenni. De ki nem láttya, hogy merő bolond magyarázat? Mert úgy magyarázhatnók a' mit Illyés Próféta mondott-is [i]; *Ha Iſten embere vagyok, ſzállyon tűz alá az égből, és eméſzſzen-meg*: vagy, a' mit a' Zebedæus fiai mondottak [k]; *Uram, akarod-e hogy mondgyuk, hogy tűz ſzállyon alá az égből, és meg-eméſzſze őket?* az-az, a' Pápa *Excommunicatiója*. Kétség-nélkül azt akarta jelenti Sz. János, hogy az Antikriſtus olly dolgot chelekeſzik, mellyet az emberek chodának tartván, el-hiſzik hogy ő valami nagy Iſten: de a' Pápa *Excommunicatióját* kichoda tartotta olly chodának? Senki.

III. RÉSZE.

ÖTŐDSZŐR: Az Ujítók *Evangelicus*oknak nevezik magokat; mert azt mondgyák, hogy ők hiſznek az Evangéliomnak, és azzal bizonyítnak ellenünk. Ez-is merő nevetség: a' mint világoſsan ſok példákkal meg-mutathatnám; de moſt eggyel, vagy kettővel meg-elégſzem. Ők azt taníttyák, hogy az Anyaſzentegyház el-tévelyedhetik, és el-fogyhat: sőt, hogy régen el-tévelyedett, és el-fogyott. Vallyon mellyik Evangéliomban találták azt fel? A' mí Evangéliomunk, külömbet tanít az Urunk mondásából [l]; hogy, *Kő-ſziklán építi az ő Anyaſzentegyházát, és a' pokol kapui erőt nem vehetnek rajta*. ki azt-is ígérte [m]; hogy *Véle léſzen minden-nap, világ végezetig*: és [n], hogy *Az Igaſságnak lelkét hozzája küldi, ki minden Igaſságra meg-taníttya, és örökké véle maradgyon*. Mellyet kétség-nélkül meg-chelekedett a' Sz. Lélek, és nem engedte hogy az Anyaſzentegyház el-tévelyednék. Azért nevezte Sz. Pál az Anyaſzentegyházat, *Az Igaſság oſzlopának, és erős támaſzának* [o]. Dávid pedig azt jövendőlte felőle [p]; hogy *Az Iſten örökké fundálta azt*: és, Dániel [q]; hogy *Örökké el nem bomol*. Ennyi nyilván-valo mondáſoknak helyt nem adván az Ujítók, hogy kérkedhetnek azzal hogy hiſznek az Evangéliomnak?

Dánielből azt hozzák elő [r]: *El-fogy az eledeli és egyéb-féle áldozat*. De annak, ſem ereje ſem láttattya: mert kőzönségeſsen a' Doktorok, azt a' Synagógáról értik; melyben, noha ſok-féle áldozatok vóltak, mindazáltal nem vólt olly igérete, mint az Anyaſzentegyháznak, a' meg-maradáſról és álhatatoſságról. Az Anyaſzentegyházat példázta Sára, ki mindenkor Abrahámmal maradott; Agar pedig a' Synagógát, kit meg-vetett Abrahám, és ki-űzött házából [s]. De ha meg-engednők-is, hogy Dániel az Anyaſzentegyháznak el-fogyáſáról jövendőlt: mint próbálnák-meg az Ujítók, hogy az már bé-tellyeſedett? hol ott láttyuk, hogy az Anyaſzentegyházban el nem fogyott az Áldozat. Sőt, ha meg-engednők-is hogy el-fogyott az Anyaſzentegyház: mi következnék egyéb belőle, hanem hogy ők ninchenek az Anyaſzentegyházban? Mert a' mi ninch, abban ſenki nem lehet: a' ki pedig az Anyaſzentegyház-kivűl vagyon, nem üdvözűl; a' mint nyilván vallya *Calvinus* János-is [t]. Végezetre, ha az Anyaſzentegyház el-tévelyedhetik, mint hihetnek az *Evangélicus*ok az ő *Eccleſiá*joknak? Semmiben bizonyoſok nem lehetnek, hanem chak tétováznak. Az Ujítók azt-is taníttyák, hogy lehetetlen az Iſten parancholatit bé-tellyesíteni. Vallyon mellyik Evangéliomból tanúlták azt? A' mí Evangéliomunkban azt találom [u]; hogy, A' Kriſtus *igája gyönyörűſséges, az ő terhe könyű*: és hogy *az ő parancholati nem nehezek* [x]: és [y]; *Ha el akarſz menni, tartſd-meg a' parancholatokat*. Kinek kell inkább hinnünk? az E-nak-e, vagy az Ujítóknak? akárki-is meg-ítélheti.

a *Lib. 4. Inſtit. c. 17. paragr. 29.*
b *Act. 2. 27.*
c *Apoc. 11. 3.*
d *In ſuo Chronico.*
e *In Monitoria Prafatione.*
f *Apoc. 13. 13.*
g *Lib. 1. de Antichriſto, c. 26.*
h *Diſput. de Antichriſto, cap. 6.*
i *4. Reg. 1. 10.*
k *Luc. 9. 54.*
l *Mat. 16. 18.*
m *Mat. 28. 20.*
n *Ioan 14. 16. & Ioan 6. 13.*
o *1. Tim 3. 15.*
p *Pſ. 47. 9.*
q *Dan. 2. 44.*
r *Dan. 9. 27.*
s *Gal. 4. 30.*
t *Lib. 4 Inſtit. c. 1. paragr. 4.*
u *Mat. 11. 30.*
x *1. Ioan 5. 3.*
y *Mat. 19. 17.*

A

HATODSZOR: Az Ujítók *Evangélicus*oknak nevezik magokat; mert azt vélik, hogy ők az Evangéliom-szerént élnek. Ugy-e? Vallyon miben? Nem *Luther* Márton-írta-e [z], hogy az ő tudományából a' Világ naponként gonoszbá lészen? Immár, úgymond, minden emberben hét-hét Ördög vagyon, holott az-előtt a' Pápistaságban-chak egy-egy lakott. Immár az Ördögök ugyan sereggel mennek az emberekbe; úgy hogy ebben, az Evangéliomnak tündöklő világosságában, fősvénybek, álnokbak, hamisbak, kegyetlenbek, engedetlenbek, és végezetre, sokkal gonoszbak, hogy-sem az-előtt a' Pápistaságban voltak. *Calvinus* János-is nem kűlömben ír [a]: Azoknak kevés számok-közzűl, kik magokat a' Pápistaságnak bálványozásától meg-vonták, nagyobb része, rakva hitetlenséggel, és álnoksággal. Ugy vagyon, hogy jeles buzgóságot tettetnek: de ha jól meg-rázod őket, belől rakváknak találod chalárdsággal. Es másutt [b]: Alig vagyon tíz-közzűl egy, a' ki egyéb végre adta-vólna nevét az Evangéliomnak, hanem hogy nagyobb szabadsága lenne minden fajtalanságra.

Andreas Musculus-is imigyen ír [c]: Ha az igazat meg akarjuk vallani, kételenűl azt kell mi-magunkról az *Evangélicus*okról vallanunk; hogy az egész világon nem találtatnak, a' kik nálunknál inkább adnák magokat a' paráznaságnak, uzóráknak, chalárdságnak, és álnokságnak. Es ismég [d]: A' dolog ő-maga szóll, és az igaság kételenűl-is meg-vallattya velünk, hogy most gonoszbak, istentelenbek, háládatlanbak, hitetlenbek, vásottabbak az emberek; és hogy az egész világon, még a' Törökök-, Zsidók-, és Pogányok-között-is, nem találtatnak nagyobb bűnök, mint a' melly helyeken az Isten ígéje leg-szorgalmatosban predikáltatik. Es másutt [e]: Ismég kételenittetem meg-mondani: mert igaz, hogy engedetlenb embereket, a' kiknek lelkekben, a' jóságnak és tiszteséginek minden szikrája meg-alutt-vólna, és a' kiknél semmi nem tartatik bűnnek, sohúlt a' Pogányok-, Zsidók-, és Törökök-között nem találni, mint az *Evangelicus*ok-között: kik-között tellyességgel meg-óldoztatott az Ördög, és szabadon jargal. Es, hogy rövid szóval meg-mondgyam a' dolgot, arra jutott ügyünk, kik *Lutheranus*ok vagyunk; hogy, ha valaki nagy sereggel akar látni lator, istentelen, uzórás, és chalárd embereket, mennyen valamelly Várasba, a' hol az Evangéliomot predikállyák, és ott afféléket sereggel talál.

B

[a] *In Postilla domestica, Ienæ impressa. Conc. 2. in Prima Dominica Adventus.*

[b] *In 2. Pet. 1. vers. 2.*

[c] *Lib. de Novissimo die.*

[d] *Lib. eodem.*

[e] *Lib. de Prophetia Christi.*

C

Továbbá, hogy élnek azok az Evangéliom-szerént, a' kik a' szoros kaput, és keskeny útat, az erősszakkal-valo bé-menetelt Meny-országba, a' Keresztnek viselését, maga meg-tagadást, egy szóval, minden testi sanyarúságot, mellyet az Evangéliom mindenütt ajánl és tanátsol, nem-is halhattyák, hanem chak az egy testi szabadságot kövétik? melyről másutt, bővebben szóllok. Végezetre, michoda *Evangélicus*ok azok, kik Tudományokat iszonyú hazugságokkal trágyázzák? *Calvinus* azt írja [f]; hogy a' Pápák a' Kárdinálokkal azt hiszik, hogy ninchen sem Isten, sem Krisztus, sem fel-támadás. *Gabriel Povellus Calvinista*, azt írja [g]; hogy a' Papisták azt tanittyák, hogy szabad a' Pápának, mind az Ó's mind az Uj Testamentom-ellen chelekedni: hogy semmiből-is teremthet; hogy a' Krisztustól rendelt *Sacramentom*okat el-változtathattya állattyok-szerént: hogy nagyobb bűn tilalmas napon húst enni, hogy-sem házasságot rontani.

[f] *Lib. 4. Instit. c. 7 paragr. 27*

[g] *Lib. de Antichristo.*

Annak-fölötte, mindenütt azt kiáltyák, és írják; hogy mi a' Szenteket Isten-gyanánt hijuk segétségül; és hogy a' Krisztust el-hagyván, a' Szenteknek esedezünk: hogy a' Képeket Isten-gyanánt imádgyuk: hogy a' Krisztus érdeme-nélkül, a' mi chelekedetinktől várjuk üdvösségünket; és számtalan efféle kezes-lábas hazugságokat hirdetnek, mellyekben sem hírünk, sem tanátsunk. Mellyel nyilván meg-mutattyák, minémű *Evangélicus*ok légyenek: tudni illik, annak tanítványi, kiről az Evangéliomban emlekezet vagyon, mint Pilátusról a' *Credo*ban: kiről azt olvasuk [h]; hogy *Az Igasságban meg-nem állott, mert ninch igasság ő-benne: mikor hazugságot szóll, tulajdoniból szóll, mert hazug, és annak attya.* Az-okáért, azt érdemlik az *Evangelicus*ok, hogy igaz szavokat se hidgyük: Hanem, azon kérjük az Igasságnak Szent Lelkét, hogy taníttsa-meg őket minden igasságra, és az Evangéliomnak igaz értelmére: hogy azszerént élvén, a' Krisztus Aklában helyek lehessen, és az üdvözítő igaz Hit-által juthassanak velünk eggyütt az örökké-valo bóldogságba: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Pölséges Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

D

[h] *Ioan. 8. 44.*

LAISTROM.

Melly meg-mutattya a' Bötük rendi-szerént, minémü dolgokat foglal-lyon ez a' Könyv magában.

Holott vedd eszedbe, kegyes Olvasó, hogy minden levél négy részre osztatott, a' négy első Bötü-szerént A. B. C. D. mellyeket a' levelek száma-után helyheztettünk: hogy, a' mit tudni kívánsz, hamarább fel-találhasd. A' számok azért, a' leveleket jelentik: a' meg-mondott bötük pedig, a' levelek részeit.

A.

Abel.

ABel vérével, mellyet a' bátya ontott-ki, öntöztetett-meg elsőben a' föld. Pag. 3. b.

Abrahám.

Abrahám példája az Atyafiúi szeretetben. 3. d. Az Istenben-valo bizodalomban. 65. d. A' gyors engedelmességben. 8. c. 42. a. 151. a. Miben külömbözik a' Jeftéétől. 57. a.

Æschines.

Magát ajándékozta Sócratesnek. 326. c.

Sz. Agoston.

Meg-útálta, és feddette magában a' hallogatást. 8. b.

Ajándék.

Az Istennek a' leg-jobbat kell adni. 253. d. 301. a. Az Isten ajándéki nẽ egy-aránt osztatnak. 50. a. Három rend-béli Ajándék. 51. a. Az istentelen ajándéka nem kedves. 319. a. Ajándékkal engesztelte-meg Jákob Esaut. 318. c.

Ajtó.

Mi légyen az Ajtó, mellyen a' Pásztornak bé kell menni. 574. a. 582. b.

Akarat: *Lásd*, Szabad-akarat.

Az Istenben chak egy örök Akarat vagyon, melynek két nevet adtak a' Doktorok. 162. a.

Alázatosság.

Azt igen ajánlotta a' Krisztus. 35. b. 351. c. Annak tulajdonsági és jelei. 352. d. Borgia Ferencz mint mutatta azt meg. 124. c. Annak haszna. 349. d.

Alkolmatosság: *Lásd*, Idő.

Azt nem kell el-mulatni. 56 c. 57. a. A' Barmok-is reá vigyáznak. 57 b.

Sz. Ambrus.

Sz. Ambrúsnak szép mondása. 104. c.

Sz. András Apostol.

Sz. András Apostol historiája. 10. a.

Angyal.

Az Angyalok sok-képpen szolgáltak a' Krisztusnak. 142. b. Miért küldetett Angyal a' Pásztorokhoz. 149 b. Miért a' Szűz Máriához. 210. c. Miért örültek a' Krisztus születésén. Miért jelent-meg Józsefnek álmában. 211. a.

Anyaszentegyház.

Hasonló az Országhoz. 49. a. Azt kell halgatnunk. 330. d. A' Vitézkedő Anyaszentegyházban, jók és gonoszok találtatnak. 337. a.

Apostol, Apostolság.

Az Apostolok minémük voltak. 2. b. 18. b. Nem oknélkül követték a' Krisztust egy szavára. 4. d. 15. c. d. Nem maradtak a' tudatlanságban. 7. a. Miért küldötte őket Urunk kettön-ként. 10. d. Hasonlók voltak a' felyhőtskéhez. 9. c.

Árnyék.

Mi légyen a' Magasság bélinek árnyékozása. 379. a. Az árnyék két-képpen fogy-el. 401. c. d.

Arnulphus.

Arnulphusnak szép példája. 275. d.

Artaxerxes.

Artaxerxes Longimanusnak eggyik keze hosszabb volt a' másiknál. 7. c. A' jó Fejedelmet, és az Istent példázta. 7. c. Astrólogus.

Kik légyenek az Astrologusok. 268. d. Mit mondhatnak-meg bizonyosan. 268. d. Mit chak Há-val, vagy Talám-mal. 269. b. Mit nem tudnak semmiképpen. 269. b. Mivel támogattyák magokat. 270. d. Szabad-e azoktól tanátsot kérni. 269. a.

Aszszony'állat.

Mibén kell magát foglalni az Aszszony'állatnak. 52. c. Az Aszszony állatokra vetett büntetések nem voltak Szűz Máriában. 89. d. & seq. Ne áttsa magát a' férfiu dolgába. 210. d.

Atya.

Az Atyákat tisztelni kell. 103. c. és segéteni. 23. c. d. Példa arról a' ki azt nem segétette. 24. b. c. Mivel nem tartoznak nékik a' fiak. 28. b. c. 29. a. 35. b. Urunk egynek meg nem engedte, hogy az Atyát el-temesse. 17. a. Nemelly Atyák mód-nélkül cheleszknek. 17. b. Atyafiák.

Hasznos közöttök az Eggyesség. 2. c. 4. b. Erősb a' kő-falnál. 2. d. gyönyörüséges. 2. d. A' természet magával hozta az Eggyességet. 2. d. Annak sok jelei vannak az emberben. 3. a. példái. 3. d. 4. a. b. okai. 4. b. Az első Keresztyének, Atyafiaknak nevezettek. 3. a. Gonosz a' köztök-valo egyenetlenség. 3. b. A' föld a' miatt öntöztetett-meg vérrel. 3. b. a' Róma kő-fala-is. 3. b. Iszonyú példája az Egyenetlenségnek. 3. b. Annak el-távoztatásáért chodák löttek. 3. d. Nagy büntetést érdemel az Egyenetlenség. 3. c. Az Ördög szerzi azt. 5. a. A' nagy tisztre-méno Atyafiak mire igyekezznek. 539. a.

Atyafiúi Szeretet.

Az Atyafiúi Szeretet nélkül nem használ a' Mártyromság. 178. d.

Bárány.

A' Két Báránynak naponként-valo áldozása mit példázott. 318.*b.*

Barátság.

Meg-gondold kivel vess barátságot. 107.*b. Barátkozzál a' jókkal.* 107.*c.d. Miért szokott az meg-bomlani.*70.*c. Annák nincs helye az Istennel-valo Barátságban.*70.*c. Igaz Barátság lehet az Isten- és az ember-között.*109.*c.*

Bátorság.

*Bátorság kivántatik az Isteni szolgálatban.*252.*a.*

Békeség.

*A' Békeség nagy jó.*413.*c. Példája annak az Olajfa.*413.*d. Sok-féle.* 423.*d.* & seq. *Nincs az istenteleneknél.*430.*a.*

Benjamin.

*Sz. Pál példázta.*291.*b.*

Beszéd.

*A' Beszédnek minémű ereje légyen.*21.*d.*

Betegség.

*A' Betegségben kihez kell bízni, és folyamodni.*65.*c.*

Betlehem.

*Miért született a' Krisztus Betlehemben.*131.*b. A' Betlehemi istálló jó Iskola.*134.*b.*

Bíro, Bírák.

*Michoda a' Bíro tiszti.*181.*c.*

Birodalom.

*A' Birodalom-nélkül semmi jó nem lehet.*205.*a.*

Bizakodás.

A' módnélkül-valo Bizakodás veszedelmes. 288.*d.*

Bizodalom.

Istenben kell vetni Bizodalmunkat. 65.*b.* 469.*c. Minémű dolgokban kell fő-képpen Bizodalmunknak lenni.*66.*d.*

Bőlch, Bőlcheség.

*Kichodák a' Bölchek e' világ-előtt.*329.*a.b. El-rejti Isten azoktól az ő titkait.*327.*c.* 328.*a. Jobb a' Bölcheség a' Királyságnál.*264.*a.*

Bóldogság.

Mi-képpen légyen Egy az örök Bóldogság. 284.*c. Kik lésznek abban fellyeb-valók.*284.*d.*

Borgia Ferencz.

*Mint okoskodott.*21.*c. Szép mondása.*484.*b.*

Bűn, Bűnös.

Az Eredendő Bűnnek büntetési. 89.*a. A' Bűnnek taplója.*89.*b. győtrelme.*341.*a.b.* 343.*d.*345.*b.c. Annak ochmanysága és gonoszsága.*118.*b.* 571.*d.*326.*b. A' Bűnös nyughatatlan.*346.*c. Honnét légyen a' Bűnösnek vigasztalása.*287.*c. Mi kivántatik tőle.*293.*d. A' Bűn-által a' méltoságot el nem veszti ember.*409.*b. A' Bűn Isten ellenségévé tészi az embert.* 425.*b. A' Bűnös ember hasonló a' halhoz, Tíz okból.*11.*c.*18.*c. Kétségbe ne essék, se módnélkül ne bizakodgyék.* 289.*a. Mint büntettetik-meg a' Bűnös.*289.*d. Hasonló az álmodozóhoz.* 427.*c. Nagy győtrelme vagyon a' Bűnösnek.* 341.*d.*

Bujaság.

*Nehéz azt meg-gyógyítani.*322.*b. Miért kell el-táboztatni.*201.*c. A' Bujasággal, ember értelmét ki-rekeszti.*202.*b. A' Bujaság embernek erejét el-fogyattya.*202.*b. Halált szerez.* 202.*c.*

C.

Charádrius.

*A' Charádrius Madárnak tulajdonsága.*1.*c.*

Chillag.

*Chillag hordozta a' Máguſokat.*271.*c. Minémű volt.* 272.*a. Külömbözött a' több chillagoktól.b.d.* & seq.

Choda-térel.

*Miért nem léſznek most olly ſok Chodák mint régenten.*489.*b.c.*490.*d. Mi kivántatik a' hoz.* 490.*d. Mint chelekeſzik nagyobb Chodákat a' Kriſtuſnál, a' ki ő-benne hiſzen.* 492.*b.c. Miért engedte-meg azt a' Kriſtus.*493.*b.*

Chriſtus: *Lásd*, Kriſtus.

Chryſanta.

Chryſantának dichéretes engedelmeſsége. 43,*d.*

Chrysórius.

*Chryſoriuſnak rettenetes példája.*56.*a.*

Czeremónia.

A' Czeremoniákat nem kell meg-vetni. 305.*a. A' Zsidó Czeremoniákban mit kárhoztatott a' Kriſtus.* 306.*a.*

Czet-hal.

*A' Czet-halnak tulajdonsági.*16.*a.*

Czifrázás.

*A' Czifrázás nem haſznos.*127.*d.*

D.

Dávid.

*Dávidnak szép mesterſége.*128.*c. Szelidsége.*167.*b. Angyalnak nevezetett.*176.*b. Mint siratta fiait.* 217.*c. Mint akarta bé-palástolni vétkét,* 572.*a.*

Dávid Ferencz.

*Az Ariánus Dávid Ferencz gyermekeskedése.*177.*c.* 481.*d.*

Dejótarus.

*A' fiait, egytől meg-válva, meg-ölte.*156.*c.*

Dionyſius.

Dionyſius Syracusánust mint tréfalta-meg a' Jupiter Istent: és kichodák követői. 8.*d.*

Dorgálás.

*A' dorgálást el kell szenvedni.*539.*c.*

E.

Eggyes ember.

Az Eggyes ember állapattya veszedelmes. 109.*a.b.* 125.*b.*

Eggyeſség: *Lásd*, Atyafiak.

Egyházi ember.

Fölöttébb ne gondolkodgyék testi Attyafiairól. 188.*b.*

Egyházi Jövedelem.

Nem szabad azzal az Atyafiakat gazdagítani. 188.*b.c.*

Égi Madár.

*Az Égi Madarak kit példáznak.*327.*b.a.*

Egy-ügyűség.

*Haſznos az Egy ügyűség.*203.*c.*

Élet-fája.

*Az élet-fája Három-féle.*503.*b.*

Első-szülött.

*Az Első-szülötnek privilégiomi.*143 *b. A' Kriſtusban vóltak,* Ibid. *Az Első-szülöttekről-valo törvény.*299.*a.*

Ember, Emberség.

Az Ember hasonló a' halhoz. 11.c. *Por és hamu.* 249.a. *Az Ember élete Comœdia.* 49.d. *Sokadalom.* 57.c. *Három rend béliek az Emberek.* 322.d. *Négy rend béliek.* 58.b. *Külömbség az Istenes, és istentelen Ember-között.* 111.c. *Az Emberség miben áll.* 308.a. *Az Ember nevet kiérdemli.* c. *Az Ember sár.* 334.a. *Az Embert miért teremtette Isten a' maga képére.* 156.b.

Emlekezet.

A' Jótéteményről való emlekezet. 557.a.

Engedelmeség.

Mit kiván a' tekélletes Engedelmeség. 16.c. *A' gyors Engedelmeségnek haszna.* 8.a. 43.b.

Eretnekség.

Hasonló a' parázsnasághoz. 579.b. *Annak kút-feje a' gonosz élet.* 315.c.

Érzékenység.

Nem kell sokat hinni az Érzékenységnek. 102.d. *Mint kell azokat a' Krisztusban gyönyörködtetni.* 153.b.

Eset.

Miért engedi Isten az ő Híveinek esetit. 113.d. *Külömböz az Igazak esete a' Hamisaketól.* 111.c.d.

Esküvés.

Szabad esküdni. 236.c. *Mi kivántatik az Esküvéshez.* 237.b. 238.a. 241.a. *Meg kell tartani az igaz esküvést.* 220.a. *Okkal lészen.* 220.c. *A' gyakor Esküves veszedelmes.* 240.d. *A' hamis Esküvésnek büntetése.* 239.b. *A' Pogányok-is iszonyodtak tőle.* 240.c. *Orvosság az Esküvés ellen.* 238.c.

Evangéliom.

Az Evangéliom igéja gyönyörűségesb az Ő Törvény igajánal. 334.c. 337.d. *Az Ujitók miért tartyák azt gyönyörűségesnek.* 335.b.

F.

Feddés.

Mikor kell a' feddéssel élni. 170.c.

Fejedelem.

A' Fejedelem hasznosan tart mellette Tanátsokat. 267.d. *Kik légyenek terhes Fejedelmek.* 204.a. *A' Fejedelem meg-tartsa a' törvényt.* 302.a. *A' példája hatalmas.* 267.a. *Miért szükséges.* 204.c. *A' gonosz Fejedelem hasonló a' Kakukhoz.* 302.e *A' szerencsével gonosága-is nevekedik.* 205.c.

Félelem.

Nem minden Félelem gonosz. 310.b. *Az Ur félelmének gyümölcsi.* 311.b.c. *A' meg-igazulásban, fők-képpen hasonló a' Hithez.* 311.d. *A' Szolgai félelem sem gonosz.* 311.a. *de nem kell azzal meg-elégednünk.* 312.a.

Fel-támadás.

Meg-bizonyittatik. 431.c. *Kik ellenzik a' Fel-támadást.* 433.b.

Sz. Ferencz.

Sz. Ferencznek szép oktatása. 195.c.

Fiak.

Mivel tartoznak az Atyáknak. 23.c. *nem tartoznak engedni az Isten ellen.* 25.b. *Az Isten, és az ördög fiai miben külömböznek.* 119.d.

Főlvénység.

Nyughatatlanságot szerez. 346.b.

Fogadás.

Mint kell a' fogadást meg-állani. 220.a. *Az igaz fogadást a' Törökkel is meg kell állani.* 223.c.

Fondamentom.

A' fondamentomi kőnek vetése. 250.b.

G.

Gábriel Angyal.

Ki volt. 359.c.d. *Michoda ábrázatban jelent-meg Szűz Marianak.* 360.a. *Mint köszöntötte Szűz Máriát.* 366.b.

Galamb.

Mit példáz. 321.b.c. *Annak természete.* 123.a. 132.c. *A' feir szebb.* 145.d.

Galilea.

A' Galilea neve mit tészen. 360.e.

Gazdag, Gazdagság.

A' Gazdagokat nem vetette-meg a' Krisztus. 14.c. *Mint kell a' Gazdagsággal élni.* 51.a. 169.c. *Kik éltek jól vele.* 51.c.d. *Veszedelmes sokaknak.* 282.b.c. 273.d.

Gerlicze.

Mit példáz a' Gerlicze. 321.b.c.

Gira.

A' Gira fő-képpen Három rend-béli. 51.a. *Kereskedni kell azzal.* 49.c.

Gonosz.

A' Gonoszokkal nyájaskodni veszedelmes. 110.c. *A' Gonoszok vigasága nem valóságos.* 342.d. *Az ő tanátsok elő nem mehet.* 218.c. *A' Gonosztól szükség meg-szűnni: de az nem elég.* 56.d. *Annak Három oka.* 62.c.

Sz. Gregorius Thaumaturgus.

Egy tót ki szaraztott. 3.d. *Neocasareát meg-térítette.* 12.a.

Gyermek.

A' Gyermeki birodalomnak alkolmatlanságai. 136.c. *Azoknak ninch helye a' gyermek Krisztusban.* Ibid.

Gyertya.

Égő gyertyát ki-hordoz kezében. 34.d. *Régi szokás az Anyaszentegyházban a' Gyertya-hordozás.* 306.a. *Annak Okai.* 307.a.b.

Gyilkosság.

Nagy vétek. 207.d. *Igen gyűlöli azt az Isten.* 208.a.b. *Minden Törvény-ellen vagyon.* 208.b.

Gyönyörűség.

Az Istenes életben Gyönyörűség vagyon. 340.d. *A' bűnben gyötrelem vagyon.* 341.d.

Sz. György.

Sz. György historiája. 464.d. *A' neve mit teszen.* 466.d.

Gyorsaság.

Szükséges a' jóban. 42.b. 150.d. 251.c. 320.a.b. 16.d. 46.b.c. *A' Gyorsaságnak Példái.* 43.b. & seq. 251.a. *Okai a' Gyorsaságnak.* 251.a.b. *Az Isten chodákkal-is meg-bizonyította.* 44.a.b. *restek mit vetnek ellene.* 46.a.

H.

Háborodás.

Minémű háborodást tiltott Urunk az ő Tanitványitól. 483.b.

Had.

A' Had-viselőknek mi szükséges. 486.a.

Hal.

Hasonló a' Halhoz a' bűnös ember, Tíz okból. 11.c. 18.c.

Hálá-adás.

Szükséges a' Hálá-adás. 333.a.

Halál, Halottak.

A' Halál kinek jó, 's kinek gonosz. 316.b. *A' Halottaknak meg-foltztásáról-valo példa.* 21.a. *A' Halalhoz-valo készűletnek példája.* 177.c.

Halász.

A' Lelki Halász tiszti. 11.d. 18.d. 19.c. *Ne törődgyék ha munkájának kevés hasznát láttya.* 11.d. *Halászok voltak az Apostolok.* 6.a. *Miért hivott Urunk Halászokat az Apostolságra.* 18.b.

Halcyon.

A' Halcyon madár tojása mit mivel. 129.d.

Halgatás.

A' Szűzeségnek, alázatosságnak, és okosságnak jele, és eszköze. 370.d. *Okai a' Halgatásnak.* 371.a.b. *Mint juthatni a' hoz.* 171.c.d. *Annak példái.* 372.a.

Hallogatás.

A' meg-térésben veszedelmes. 8.a. 289.c. *Az ördög chalárdsága.* 9.a. *Szörnyű példája.* 9.b. *Megútálta azt ő magában Sz. Agoston.* 8.b. *Külső dologban-is ártalmára volt Hannibalnak.* 9.b.

Hamis-tanú.

A' Hamis-tanúk büntetése. 175.b.

Harag.

A' Haragról, künyű a' gyilkosságra menni. 224.d. *Artalmas.* 224.c. *Nyughatatlanságot szerez.* 347.b.

Hattyú.

Halála-előtt énekel: példája az Igazaknak. 316.d.

Házaság.

Mire kötelezi az embert. 323.b.

Heródes.

A' gonosz fejedelem példája. 204.a. *Meg-chalatkozott.* 218.c. *Miért háborodott-meg.* 266.a. *Miért félt.* 204.c. *Az ő kegyetlensége.* 205.a. 207.d.

Hinni.

Hinni az Istent, hinni az Istennek, és hinni az Istenben. 479.a.b.c.

Hír-név.

A' jó hír-névre gondot kell viselni. 233.d.

Hit.

A' Hit hasonló a' szemhez. 567.d. *Ő-maga nem elégséges, hanem a' szeretet szükséges hozzája.* 563.b.c. *Mint üdvözűl a' ki hiszen.* 552.d. & seq. *A' Hólt hit minémű.* 563.d. *Haszontalan.* 564.a.b.c. *A' Hitnek Három-féle chelekedete.* 567.a.b. *Az örök életnek eszköze.* 567.b. *Az igaz Hitnek nagy ereje vagyon.* 568.b. *El-veszthetni a' Hitet.* 554.c. *A' ki hiszen, miképpen üdvözűl.* 554.a.b.

Hívatal.

Sok-féle az Isteni Hivatal. 20.d. *Fő oka az Istennek jó-vólta.* 2.b. *Más Okai-is lehetnek az Isten hivatallyának.* 2.c. 7.b. *Sok-képpen hí az Isten.* 21.c.d. 22.b. *Miért nem hitta az Apostolságra a' Nemeseket, Gazdagokat, és Bölcheket.* 12.b. *Miért hitta arra a' Halászokat.* 18.b.

Hívolkodás.

Gyalázatos a' Hivolkodás. 5.a. *és chalárd.* 5.c.

I.

Jákób Patriárka.

Mint áldotta-meg Jákób a' Jósef fiait. 511.d.

Sz. János Evangelista.

Leg-nagyobb dichérete az, hogy a' Jésus szerette. 189.c. *Sz. Jánosnak a' Krisztussal-valo nyájaskodása.* 192.a. *A' Krisztus az ő Sz. Annyát néki ajánlotta.* 192.c. *Mint mutatta-meg ő-hozzája a' Krisztus szeretetét.* 191.a. *A' Krisztusnak Sz. Jánoshoz-valo szeretetinek oka.* 192.d. *Hasonló vót a' Sashoz.* 189.d. *Sőt a' Krisztushoz-is, némelly jeles dolgokban.* 191.a. *Patriárka volt, Proféta, Apostol, Evangelista, Mártyr, Doktor, Szűz.* 191.b. & seq. *Egyedűl követte Urunkat a' Keresztfáig.* 191.d.

Idő.

Mint kell az Időt fel-váltani. 54.d. *Annak szép példája.* 56.c. *Drága az Idő.* 55.c. *Gondot kell arra viselni.* 54.d. *A' Pogányok mint böchűllötték az Időt.* 56.b.

Jerusalem.

A' Szűz Mariát példázta. 80.c.

Jesuita.

A' Jesuita név honnét származott. 243.b. *Nem a' kevélység az oka.* 243.d. *Igaz oka michoda?* 244.a.b. *Mint kell annak a' névnek meg-felelni.* 246.a. *Minde Keresztyén Jesuitának nődathatik.* 243.c.

Jesus.

A' Jésus név illett a' Krisztushoz. 229.b. *Kik példázták azt nevőkkel.* 230.b. & seq. *Miért nevezte őtet Isaias Emmanuelnek.* 231.c. *Inkább vötte nevét az üdvözitéstől, hogy-sem az ítélettől.* 232.a. *A' Jésus nevére mindentérd meg-hajol.* 232.b. *A' Jésus nevét kiknek ajandékozhattyuk.* 233.b. *Méltó külső tisztelettel.* 234.b. *A' Calvinisták semmi tisztelettel nem illetik.* 234.c. *Gyönyörködtek abban a' Szentek.* 235.a. *A' Jésus nevét a' hitetlenek-is böchűllötték.* 235.c. *Arra a' boszorkányok mind el-enyésznek.* 235.a. *Kiknek szent, a' vagy rettenetes ez a' Név.* 236.a. *Miért választotta azt a' mi Társaságunk.* 242.d.

Méltó-e valakit Jésusnak nevezni, vagy Jesuitának. 243.b. *Mi haszna lehet annak a' Névnek.* 245.b. *A' Jésus fáradságából, és Vére hullásából, mit tanúllyunk.* 248.c.

Igasság, Igazak.

Az Igasság méltósága. 118.a. *Két része vagyon az Igasságnak.* 60.a. *Eggyik a' másik nélkül nem elég.* 62.c. *Nagy gyönyörűsége vagyon.* 344.b *Az Igazakért, Iste a' gonoszokkal-is jót tészen.* 107.d. *Haszsnos vélek társolkodni.* 107.e. *Az Igasságot kichiny dolgokban-is meg kell tartani.* 309.d. *Nagy ereje vagyon az Igasságnak.* 233.c. *Az Igazak ki-kívánkoznak é' világból.* 316.b.d.

Ige.

Az Ige testé lött. 155.a. *Miért nem mondatik az Ige, emberré, hanem testé lőtnek.* 155.c. *Illett az Igének meg-testesülni.* 156.b. *Miért lött az Ige testé.* 156.d. *Az Ige meg-testesülésének ideje.* 357.a.b. *Annak a' helye.* 360.c. *A' testé lött Igének példái.* 158.a. *Arról-való követség.* 358.b. *Abban Három-féle Házasság tanáltatott.* 358.d.

Imádság.

Két-féle az Imádság. 169.b. *Haszsnos.* 484.d.

Indúlat.

Haszsnos az Indúlatokat meg-zabolázni. 483.c.

Jók.

Két-féle jók találtatnak, Testiek, és Lelkiek. 275.b.

Jósef.

Mint példázta Jósef a' Krisztust. 393.b.

Jószág.

A' Jószágnak birása, és urasága, külömb. 85.c.

Jó-tétel.

Két dolgot kiván a' jó-tétel. 348.a.

Jövendőlők: *Lásd*, Astrólogus.

Sz. Irás.

A' Sz. Irás értelme nehéz. 437. *Annak Okai.* 439.d.

Irégység.

Nyughatatlanná tészi az embert. 347.d.

Isten.

Az Ó Törvényben hány helyben lakott Isten az emberek között. 155.b. *Az Istent mint látta szinről szinre Moyses és Jákób.* 182.c. *Gyakorta tűzben jelent-meg.* 182.c.d. *Az Istent miben kell követnünk.* 199.d. *Tudgya az ő tétét óltalmazni.* 203.c.d. *Akt Isten meg akar szabaditani, senki annak nem árthat.* 214.c. *A' gonoszokat egy szem pillantásban semmivé tehetné.* 211.c. *Az Isten sok dolgokbã inkább kivénnya a' mi haszsnunkat, hogy sem a' maga tiszteletit.* 168.d. *Maga boszszúságát néha el-szenvedvén, a' Hivein tött boszszúságot meg-torolya.* 294.c. *Miért engedi hogy a' Hivek meg-essenek.* 112.b. *Az Istennek Irgalmassága, és Igasságа.* 118.d. *A gonoszból-is jót hozkt az Isten.* 119.d. *Hasonló a' fazekashoz.* 334.a. *és a' mesz szünnen jött áros-emberhez.* 340.a. *Az ő szeretete mi-hozzánk.* 119.b. *Magunk szolgállyunk néki, né más-által.* 250.d. *Két-féle akaratya az Istennek.* 162.a. *Illett hogy a' Fiú Isten emberré lenne.* 156.b. *Az Istenes élet-ben nagy gyönyörűség vagyon.* 340.c.d. *Az Isten közös, és mi-közöttünk nagy külömbség vagyon.* 63.d. *Az ő házában sok lakó-helyek vannak.* 472.d. *Az Isten jobja mi légyen.* 536.c. *Az Isten szeretetei sok Okokból nagy.* 548. & seq. *Meg-fogh atatlan.* 557.c. 565.d. *Mit kiván azért mi-tőlünk.* 552.d. 567.a *Kit szeretett az Isten.* 560.c. *Miért küldötte a' Fiát é' világra.* 569.a. *Hajlandóbb az irgalmasságra hogy-sem a' bűntetésre.* 569.c. *Az embernek két házat épitett.* 583.b. *Sok-képpen szóll az embernek, és zörget.* 589.b.c. *Mivel táplállya vendégit a' Mennyei lakodalomban.* 590.b.c. *Nincs ő ellene, sem erő, sem tanács.* 286.c. *Leg-kedvesb ő nálla az ember.* 299.a. *A mi nékünk leg-kedvesb, azt mutassuk-be néki.* 301.a. *Az Istent sokan az ő ajándékival bosz-szontyák.* 319.c. *Az Isten rendelését mindenben javallani kell.* 333.c. *Kész az Isten mindent meg-segéteni.* 339.c.d.

Sz. István Első Martyr.

Sz. Istvánnak minémű Koronái vóltak. 168.b. *Első Mártyr.* 167.d. *Miért mondatik Első Mártyrnak.* 168.a. *Mért engedte-meg Isten hogy meg-ólnék.* 168.c. *Miért nézett az égbe, és mit látott.* 171.d *Mint lehetett az ő látása.* 172.d. *Mért szóllott keményen a' Zidóknak.* 176.c. *Magáért és ellenségiért könyörgött.* 177,b.c. *A' Sz. István privilegioma.* 174.d. *Angyali ábrázattya.* 175.d. *Halála aluvás volt.* 179.d. *Choda-tétele halála után.* 180.a. *Bőchűllette.* 180.b.

Juh.

Kik légyenek a' Krisztus Juhai, és Mi kivántatik tőlök. 585.d. 587.b. *A' gonosz Pásztort ne követsék életében.* 587.c.

Julianus Cardinál.

Mit chelekedett a' Magyarokkal. 221.c.d.

Jutalom.

A' Mennyei jutalomna nagy-volta. 64.a. *A' Százas jutalom mi légyen.* 118.c. 274.a. *A' testi jókban-való jutalom.* 275.b. *A' lelkiekben.* 275.c.

K.

Sz. Katalín.

A' bölcs Filósofusokat meg-győzte. 14.c.

Kép-iró.

A' Kép-irók szokása. 63.c.

Keresztz.

Mint köszöntötte azt Sz. András. 10.a. *A' Sz. Keresztnek tizen-két gyümölcsi.* 503.c. & seq. *és azoknak példái.* 507.c. & seq. *Az-által vött győzedelmet a' Krisztus.* 510.a. & seq. *Illik azt inneppel tisztelni.* 512.b. & seq. *Haszsnai a' Sz. Keresztnek.* 517.c. *A' Sz. Keresztjelének három chodálatos chelekedeti.* 520.a. *A' Pogányok-is tanúbizonyságot tőttek felőle.* 520.c.d.

Keresztyén.

A' gonosz Keresztyénnek lészen-e gonoszban dolga, hogy-sem a' Pogánynak, vagy Eretnecknek. 564.d. *Ki módatik igazán Keresztyénnek.* 199.a. 200.a.

Keresztség.

A' Keresztségnek Szentsége szükséges. 498. *a. Calvinus mit tanit arról.* 498. *c.*

Kétségbe-esés.

Nem kell kétségbe esni. 287. *c. Honnét származik a' Kétségbe-esés.* 288. *b.*

Kevélység.

Ellensége a' jószágos cselekedeteknek. 348. *d. Az Igasság ismméretinek-is.* 329. *b. Oka a' sok tévelygéseknek.* 330. *c. Nyughatatlanná tészi az embert.* 146. *c.*

Kichiny.

A' Kichiny dolgokra nagy gond kivántatik. 35. *b. Annak nagy haszna.* 39. *c. A' Kichiny gonoszt el kell távoztatni* 37. *c. A' kichinyt jót nem kell el-múlatni.* 38. *a. A' Kichinyről kell nagyra menni.* 35. *c. d.*

Kígyó.

Ellensége az Aszszony állatnak. 75. *c. A' Réz-kígyo a' Krisztust példázta.* 500. *c.*

Király.

Mi kivántatik az igaz Királytól. 263. *a. Nagyobb a' bölcheség a' Királyságnál.* 264. *a. Miért nem kell bort adni a' Királyoknak.* 186. *d.*

Kisdedek.

A' Kisdedeknek mutattya-meg Isten az ő titkait. 330. *b.*

Könyv.

Haszonosok-e, vagy károsok a' Könyvek? 112. *a.*

Környül-metélkedés.

Mi okért metélkedett környül a' Krisztus, és Mi hasznunk következött abból. 227. *a. Alázatosságra tanit. c. Minket a' lelki Környül-metélkedésre tanit. a. b. Környül kell metélnünk érzékenységünket.* 228. *c.* 228. *c. Szájunkat. d. Tagainkat.* 229. *a. A' külsö dolgokat-is. b. A' Környül-metélkedés fő Czeremonia vólt az Ó törvényben.* 226. *a. Sok-féle jel vólt a' Környül-metélkedés.* 226. *b.*

Közönséges jó.

A' Közönséges jót kell keresnünk, nem a' magunkét. 312. *c. Annak szép példái. d.*

Krisztus.

A' Krisztus hasonló a' Naphoz, kinek hasznos a' reánk-valo tekintete. 2. *a.* 154. *c. A' Magneskőhöz.* 10. *c. A' Tyúkhoz.* 161. *d. A' hátra-térő Naphoz.* 154. *c. A' Vad-kechkéhez.* 45. *a. Igaz Király vólt.* 262. *c.* 263. *a. b. Igaz Vezér.* 198. *d. Igaz Messias.* 258. *c. Igaz Isten.* 121. *d. Kőszikla.* 123. *a. Tellyes vólt malasztal és igasságal.* 155. *d.* 156. *a. Két természete vólt.* 158. *a. Őrzet a' Szövetség Szekrénye példázta.* 135. *b.* 300. *d. Az égő, de meg nem égő Czipke-bokor.* 1[illegible]. *b. Nem személy-válogató.* 6. *a. Kegyes a' Krisztus hivása.* 10. *d. Miért születetett a' Béiratás-kor.* 129. *a. Miért Bethlehemben.* 130. *b.* & seq. *Miért helyheztetett jászolba.* 133. *d. Miért takartatott pólákba.* 134. *a. A' gyermek Krisztus birodalmában nincs semmi alkolmatlanság: mert Tanáts-adó.* 136. *c. Mert Erős.* 138. *a. Mert a' következendő időnek Attya, és a' Békeség fejedelme.* 140. *a. Örülnünk kell a' Krisztus születésén.* 142. *b.* 144. *a.* 145. *c. Miért mondatik Első-szülőtnek.* 143. *a. Miért mondatik Úrnak.* 144. *d. A' Krisztus neve mit tészen.* 144. *b. Két természet vagyon benne.* 155. *a.* 158. *d. El-szakadni tőle, veszedelmes.* 196. *d. Miben, és mint kell őtet követni.* 199. *b. Halált kell érette szenvedni.* 201. *a. Emberségé-szerént-is Isten Fia.* 379. *d. Miért futott-el Heródes-előtt.* 206. *b. Miért vötte-fel a' Környülmetélkedést.* 226. *a. Három-féle keresői vannak a' Krisztusnak.* 265. *c. Gyönyörűsége, az emberek fiaival lenni.* 148. *b. Beszédének ereje.* 16. *a. Ábrázattya kedves.* 16. *b. A' tagjai mihez hasonlók.* 145. *c.* & seq. *Tüzet és fegyvert jött bochátani.* 158. *b. c. A' Krisztusban kell öltözününk.* 60. *c. d. A' Sebeiből mit tanúlhatunk.* 117. *b. A' Sz. Lélek nem Attya a' Krisztusnak.* 378. *d. Miért mondatott Názaretinek?* 386. *c.* & seq. *Mert ki-választatott, és meg-szenteltetett.* 387. *a. Mert őrizö, és meg-őrizetett. c. Mert meg-rontó, és pusztitó.* 391. *a. Mert virágos.* 388. *b. A' Virág tulajdonsági benne találtatnak.* 389. *d. Mint vólt Kertész.* 390. *b. Két kerte vólt.* ibid. *Dicsőség Királya.* 392. *b. Erős és hatalmas Ur. c. Jóseph mint példázta a' Krisztust.* 393. *b. Mint vólt Szarándok.* 394. *d.* 395. *c. Egyedül vólt Szarándok.* 398. *d. Mint példázta őtet Samson.* 386. *b. Hozzánk-valo nagy szerelme a' Krisztusnak.* 400. *d. Miért jelent-meg idegen ábrázatban.* 403. *a. Miért szóllott keményen.* 403. *c. Miért tartotta-meg a' Sebek-helyeit.* 414. *b.* & seq. *Mit tanúlhatunk azokból.* 420. *d.* & seq. *Fel-támadása örvendetes.* 431. *b. Igazán fel-támadott.* 435. *a. Igaz fel-támadásának jelei.* 435. *b. Igaz Szőlő-tő.* 442. *a.* & seq. 454. *c. Kik hoznak ő-benne gyümölcsöt.* 443. *d. Miért kell ő-benne maradnunk.* 445. *d.* & seq. *Kik ő-benne az igaz Szőlő-veszszők.* 458. *a. ő az igaz út.* 475. *d. Igaz Istennek mutatta és mondotta magát.* 478. *c. A' szivnek minémű háborodását ültötta.* 483. *a. Miért kellett a' Krisztusnak el-menni, hogy helyt készítene.* 486. *d. A' ki a' Krisztusban hiszen, hasonló dolgokat cselekeszik a' Krisztus cselekedetihez.* 489. *a. nagyobbakat-is azoknál.* 492. *b. El nem vész, hanem örök élete lészen.* 502. *b. Mindeneknek Ura a' Krisztus.* 521. *c. Hasonló a' Sashoz.* 522. *a. Örvendeznünk kell az ő Menybe-menetelén.* 531. *d.* 524. *d. Menybe-menetelének haszna.* 526. & seq. *Annak ideje,* 535. *b.* 541. *d. Helye.* 541. *a. Módgya.* 542. *d. Mi kivántatik hogy annak hasznaiban részesek lehessünk.* 546. *b. Hasonló a' Krisztus a' Kígyóhoz.* 462. *a. b. A' Krisztusnak hoz-*

zánk küldése, vagy Meg-testesülése, az Istenleg-nagyobb szeretetinek jele. 566.b. A' Krisztusnak Két jövetelét olvasuk e' világra. 569.a. Mi módon mégyen-bé a'mi szívünk ajtaján. 588.c. El-vötte a' Kereszt-fán az Ördög hatalmát az emberekről. 275.a. A' Krisztus vére jeles fördő. 320.a. A' Krisztus szelid Fejedelem. 348.c. A' Krisztus Meg-testesülése, mi-képpen mondatott Meg-árnyékozásnak. 379.a. Kik támadtak fel véle. 388.d. A' Krisztus sok-képpen mégyen a' lélekbe. 407.b. Mint ábrázolta-le ötet a' Menyasszony. 145.c. A' Krisztus példáit mélto követnünk, sok Okokból. 200.c.d. Azok nem chak példák, hanem jó-tétemények-is. 200.d. Az Istennek hozzánk-valo szeretetinek jelei. 200.d. Azokkal erősödtek-meg a' Hivek. 201.b. Igaz Hadnagy volt. 206.c.d. Nem vetette az Apró-szenteket Farkas-Kaszára. 207.b. Az ő Keresztét ifiuságunktól-fogva kell hordoznunk. 207.c. Krisztus az Anyaszentegyház Feje lévén, a' tagjaiért vötte-fel az orvosságot. 225.c.d. Mint kell a' Krisztust keresnünk hogy fel-találjuk. 262. a.b. Miért nevezték a' Mágusok a' Zsidók Királyának. 262.c. Minden Királyokat felyül halad a' Krisztus. 263.c.d.

Külömbség.

A' dolgokban-valo Külömbség, gyönyörködtet. 58.a.

Kútasi János.

Kútasi Jánosnak jeles mondása. 185.b.

L.

Lelki jók.

A' Lelki jókkal, az-az, az akarattal és értelemmel mint kell élni. 54.c. Azokban száz annyi jutalom vagyon. 275.c.

Lelki-ismeret.

Arra gondot kell viselni. 141.a. Annak győtrelme nagy. 343.d. Annak békessége nagy jó. 429.b.

Líliom.

A' Liliom tulajdonsági Szűz Mariában találtatnak. 93.b.c.d. 590.c.

M.

Madár: Lásd, Égi madár.

A' madarat arra tanithatni, hogy emberi módon formállya szavát. 137.c.

Magnes-kő.

A' Magnes kőnek chodálatos ereje. 10.c.

Mágusok.

A' Krisztust-kereső Mágusok, mint viselék magokat az úton. 250.c. Mit mivelték a' Krisztusnál. 253.a. Kik vóltak. 260.b. Miért nevezteték Mágusoknak. 264.a. Ábrahámot követték, és némelly dologban meg-előzték. 264.c. Példát adtak nékünk Hét jeles dologban. 251.252.253. 254. Bölcheknek mutatták magokat. 264.c.d. Méltók dicséretre. 265.b.

Mahomet.

Vér-ontó és álnok volt. 223.d. Minden jó tudományoknak búlcsőt adott. 223.d.

Makabæusok.

Miért győzettettek-meg. 65.c.d.

Malaszt.

Az Isten Malaszttyát ki vészi heában. 50.c. Mint kell annak ad üdvösséget tulajdonitani. 50.d. Ki légyen Malaszttal tellyes. 367.c. Az Isten malasztya szükséges a' gonosznak el-távoztatására. 560.c. A' jónak végbe-vitelére. 462.d.

Marcus Barát.

Az ő gyors Engedelmességét Isten choda-tételül javallotta, és kedvelletie. 44.a.

Maria.

A' Szűz Maria bün-nélkül fogantatott. 72.d. & seq. Példázta ötet e' Világ. 72.d. a' Paradichom. 73.a. az égő Chipke-bokor. 76.a. a' Jerusalem városa. 80.c. a' Szövetség szekrénye. 76.c. az Aaron veszszeje. d. a' Salomon Királyi-széke. 77.d. a' Félyhő oszlop. 78.d. a' Virágos Veszszö. 79.a. az Isten városa. 79.d. az Isten háza. 81.b. Liliom a' tövisek-között. 93.a.b. Elefánt teté'nből-valo torony. 94.c. A' Napba öltözött, a' Hóld a' lábai-alatt vagyon, a' fején tizen-két chillagu korona. 95.a. & seqq. Meg-rontotta a' Kígyó fejét. 75.a. Éva a' Szűz Máriát példázta. 73.c. A Noé bárkája-is. 75.c. A Prófétak jövendölték. 79.a. Szűz Maria Chodának nevezteteti. 95.a. Malaszttal tellyes, kivált-képpen-valo módon. 96.c. 367.c. Az Úr vólt vélé. 97.a. Áldott az Aszszony'állatok-között. 97.b. Szűz volt mindenkor. 361.b. Annak Okai. 362.b. Szűz Maria a' Szüzek példája. 364.c. A' Szüzeséget fogadta. 365.b. Miért háborodott-meg. 369.b. Mint köszöntötte az Angyal. 366.a.b. Az Aszszony'állatok bűntetésitől, szabados volt. 90.b. A' törvényt bé-töltötte, köteles arra nem lévén. 298.d. 303.b.c. 304.c. Drágaköm ajándékot vitt a' Templomba. 301.a.b. 318.b. Az Angyal köszöntésének meg-magyarázása. 374.c.d. 375.a. A' kérdésben nem vétett. 375.d. Hanem hitit mutatta. 376.b. a' Szüzeséghez-valo buzgóságát. 376.d. okosságát. 377.a. alázatosságát. 377.b. álhatatosságát. 378.a. Szűz Máriát nem kell Zakariáshoz hasonlitani. 375.d. Az Erzébet példájat miért hozta elő néki az Angyal. 280.a. Feleletével szép jószágos chelekedetit mutatta. 381.a. A' Szűz Maria tiszteletire-valo Olvasában, vinch semmi meg-vet-

hető. 381.c. *Maria mint vólt Malaſzttal tellyes.* 366.c. 367.c.d. *Mint vólt ő-véle az Úr.* 368.b. *Mint vólt áldott az Aſzſzony' állatok-közőtt.* 368.d. *Mértekleteſsége Szűz Mariának a' ſzóllásban.* 370.d.

Mártyromság.

Két dolgot kiván. 278.d. *Az atyáſiúi ſzeretet-nélkűl nem haſznál.* 178.d.

Sz. Mátyás.

A' neve mit tészen. 355.c. *Az Apoſtolságra mint válaſztatott.* 355.c.

Méltóság.

A' Méltóságot a' bűnnel el nem veſztyük. 408.b.

Meſsias.

Honnét kell meg-iſmérni az igaz Meſsiaſt. 258.d.

Sz. Miklos.

Mind bizott az Iſtenben. 71.a. *A' teſtéből Olai ſzivárkozik.* 57.d. 71.b. *Mint élt az Iſten ajándékival.* 53. 54. 57. *Annak böjtölése.* 71.b. *A' Tolentinai Sz. Miklós mint tért-meg.* 21.d.

Millenarius.

A' Millenariuſok vélekedése a' Száz-ányiról. 274 d.

Milo Crotoniáta.

Mint gyakorlotta magát erejében. 35.b.

Mimus.

Ki vólt, és mit chelekedett. 87.c.

N.

Nap.

A' Nap mindeneket meg-világosít, újit, és elevenít. 2.a. *A' Kriſtuſt példázza.* 2.a. 154.c. 423.b.

Nazaræus, vagy Názareti.

A' Nazareti név mit téſzen. 386. & ſeq.

Nemzet.

A' maga nemzetéhez hajt ember természet-ſzerént. 205.d.

Név.

A' Név-adás, a' Bölcheket illeti. 229.c. *az Atyákat és az Urakat.* 229.c. *Mi okból ſzokták az emberek a' Nevet adni.* 229.d. *A' fő emberek honnét véſznek nevet.* 242.b. *A' böchűlletes névnek meg kell felelni.* 245.c. *A' Iéſus nevét kiknek ajándékozhattyuk.* 233.b.

Nevetés.

Mi légyen a' Sardoniai nevetés. 342.d.

Nyájaskodás.

A' gonoſzokkal-valo Nyájaskodás veſzedelmes. 110.c.

Nikodémus.

Ejjel ment Urunkhoz. 495.c.

Nyughatatlanság.

Két-féle. 182.a. *Vétek a' Nyughatatlanság.* 181.d. *A' Nyughatatlnságnak Oka.* 184.c. *Orvoſsága.* 184.d. *Kikben leg-útálatosb.* 186.a. *Miben külömböz a' ſzorgalmatoſságtól.* 181.d. *Az Irégységnek taplója.* 347.d.

Nyugodalom.

E' Világon ninch helye a' Nyugodalomnak, hanem Meny-országban. 5.b. *Ninch e' Világ ſzeretőiben Nyugodalom.* 345.b.

O.

Okoskodás.

Szép Okoskodása Rolandusnak. 21.b. *Reginaldusnak.* 21.d. *Petrus Conſalvusnak.* 23.a. *Egy Páriſi Doktornak.* 21.b. *Muſoniusnak.* 26.a.b. *Franciſcus Borgiának.* 21.b.

Oltári-ſzentség.

Élni kell azzal. 315.a.b. *Veſzedelmes azzal ritkán élni.* 315.b. *Arról-valo nagy hite Sz. Lajoſnak a' Franczíai Királynak.* 183.b.

Olvasó.

Ninch abban ſemmi meg-vethető. 382.a. *Az Olvaſónak találója Sz. Domonkos.* 381.c. *Miért élűnk véle.* 381.c.d. *Minek nevezik.* 382.a. *Minémű imádságokat mondunk rajta.* b. *A' Számos imádságnak meg-magyarázása.* 383.b.c. *Mint ſzoktak az Olvasón a' Keresztyének imádkozni.* 383.c.d. & ſeq.

Orſzág, és Orſzáglás.

A' jól rendelt Orſzágban két-féle törvények vannak. 49.a. *Az Iſten orſzága Örömnek mondatik.* 404.b. *Az Orſzáglásnak kivánsága meg-vakít.* 213.c. *Gonoſz nyavalya az ollyan kivánság.* 214.a.

Oſtor.

Az Oſtornak ereje. 22.b.

Öltözet.

A' Kriſtusban kell öltőznünk. 60.c.d.

Ördög.

Oroſzlány, és Róka. 310.b. *Maga nyomorúságával-is igyekezik nékünk ártani.* 212.d.

Öröm.

Miért kell örűlnünk. 404.d. & ſeq.

Öv, és Övedzés.

Mit példáz. 27.d. & ſeq. *Mire élűnk véle.* 28. 29. 30. *Példája az Erősségnek.* 30.d. *a' Szűzeſségnek.* 31.b. *a' Hivségnek.* 32.a. *a' Tetſi ſanyargatásnak.* 32.c.

P.

Sz. Pál: *Lásd*, Saulus.

Sz. Pálnak példái. 291. b. d. 292. b. Az ő Choda-tételi. 279. d. Az ő Atyafiúi szeretete. 277. Az ő tanitása foganatos volt. 279. b. c. Mint vötte-el a Százas intalmat. 276. b. 280. c. Mit írnak a Sz. Atyák felöle. 278. d. Tizen-két ajándéki Sz. Pálnak. 276. d. Mind tiszteltek ötet régenten a' Hivek. 280. d. Chodálatos az ő hivatallya. 286. a. Mártyromsága sok okokból tekintetes. 280. b. Örüm az ő meg-térésén. 286. d. Miért írt sok Leveleket. 293. b.

Remete Sz. Pál meg-térése. 22. c. Más Sz. Pálnak, kit Simplex*nek neveznek meg-térése. 22. c.*

Pap.

A' tisztátalan-életü Papok Safarináinak mint lészen dolgok pokolban. 67. a. A' Papok szentelésében-való czeremoniáknak okai. 575. b. c.

Paphnútius.

Mint téritette penitentziára a' tisztátalan-életü Thaist. 196. a. b.

Parancholat.

Az Istenparancholati nem lehetetlenek. 335. a. b. Sokan meg-tartották azokat. 336. b. Hány parancholat volt az Ó Testamentomban. 60. b.

Paráznaság.

Nyughatatlanná tészi az embert. 347. a. Gyalázatnak nevezteti. 198. b.

Párducz.

A' Párducz tulajdonsága. 16. a.

Pásztor.

Miért küldetett Angyal a' Pásztorokhoz. 149. b. Mit mivéltek a' Krisztus-keresö Pásztorok. 150. d. Miben kell azokat követnünk. 151. d. Mi kivántatik a' Lelki-pásztortól. 573. c. 580. b. 583. d. A' Pásztorok küldése minémü. 574. d. Az Ujitók Predikátorinak nincs semmi küldések. 575. d.

Példa: *Lásd*, A' Krisztus példái.

Erösb a' Példa a' beszédnél. 108. b. A' gonosz példának ereje. 110. d.

Penitentzia.

Nem kell azzal késni. 320. c. d. Minémünek kell annak lenni. 321. b. c.

Sz. Péter.

Miért feddette-meg ötet Urunk némelly kérdésért. 187. a. A' Sz. Péter predikállásának gyümölcshe. 17. d. Urunk Péternek ajánlván nyaját, a' halált miért adta eleibe. 187. c.

Pohár.

Négy rend-béli Pohárról emlekezik a' Szent Irás. 337. d.

Pokol.

A' Pokolnak iszonyú kinnyai. 62. c.

Predikátzio.

Nagy ereje vagyon a' Predikátziónak. 21. c. d.

Processio.

Annak példái vannak a' Sz. Irásban. 317. c. Urunknak egy-nehány-féle Processioi. 317. c. d.

R.

Ráfaël.

Mi jót chelekedett Tobiással. 247. d. Nagyobbat chelekedett a' Krisztus mi-velünk. 248. b.

Rákel.

A' Szüz Mariat példázta. 188. d. Minémü volt az ő sirása. 215. d.

Reménség: *Lásd*, Bizodalom.

Rémus.

Rémusnak Rómulus-által ki-ontatott vére, öntöztemeg elsöben a' Roma kö-falát. 3. b. 80. a.

Restség.

A' Lelki dolgokban-való Restség, nyughatatlanná tészi az embert. 348. a.

Romaïak.

Mit mivéltek a' gyözedelmes Fejedelmekkel a' Romaïak. 391. c. d. Kit koronáztak-meg Arany koronával. 167. d.

S.

Sámson.

Mint példázta a' Krisztust. 386. b.

Sándor.

A' Nagy Sándor gyorsasága. 41. d. Meg-feddette az idö-vesztegetöt. 57. d. Eskövését meg-tartotta. 241. b. Nevén-való vitéz. mint biztatta. 245. d. A' Szemét örizte. 194. d.

Saulus.

Saulus ki vólt. 291. b. Mint viselte magát a' Krisztus híveihez. 293. a. és a' Krisztushoz. 295. a. Saulus- és Heliodórus-között-való hasonlatosság, és külömbség. 292. b. Bálaám-között-is. 291. d. A'

Seb.

A' Krisztus Sebeiből mit tanúlhatunk. 117. a.

Scilúrus.

A' fiait eggyességre tanitotta. 2. c.

Sietség: *Lásd*, Gyorsaság.

Nem mindenkor dicséretes. 46. a. Sietnünk kell az Isten dolgára, de az Istent nem kell a' mienkre siettetnünk. 251. c.

Simeon.

Igaz ember volt. 308.c *és Isten-félő.* 310.a. *Siconnak egyéb jószágos cselekedeti.* 312.b. *Mint kell őtet követnünk.* 308.c.

Sírás.

Nem mindenkor gonosz. 115.d. *A' fölöttéb-való nem dícshéretes a' halottakért.* 216.a. & seq.

Synagóga.

Két atyafiún fundáltatott. 2.c.

Spirídion.

Spiridion Püspöknek jeles cselekedete. 329.a.

Szabad-akarat.

Vagyon Szabad-akarat a' jóra minden emberben. 162.b.163.a. *Mint kell azzal élni.* 165.c. *Mint ostromlyák azt a' Pártosok.* 164.b. *Miért adott az Isten Szabad-akaratot az embernek.* 162.c.

Szarándok, Szarándokság.

Nem gonosz a' Szarándokság. 254.b. *Mint kell azzal jól élni.* 255.d. *Ellenzik azt a' Pártosok.* 255.a. *Mi-képpen vagynnk mi Szarándokok.* 395.a. *A' Szarándokok tulajdonsági.* 395.c.& seq. *Hogy lehetünk igaz Szarándokok.* 399.b. *A' Keresztyén Szarándokságnak gyümölcsi.* 254.d. *Az Ujitók Ellen-vetési.* 255.a.b.

Szegény.

A' Szegények alkolmatosbak az Evangeliom predikállására, hogy-sem a' gazdagok. 15.b.

Szekrény.

A' Szövetségszekrényénél nem volt a' Zidóknak jelesb dolgok. 135.b.

Szelídség.

Annak példája. 167.b.

Szem.

A' Szemnek őrizése hasznos a' Szüzeségnek. 193.b. *Bóldogsága lészen annak Meny-országban.* Ibid. *A' Szentek az ő Szemöket igen megőrizték.* 194.a.b. *Nagy Sándor-is.* 194.d. *A' Szem nyughatatlanságának orvossága a' szem.* 195.d. *Hogy Szemünk ne vétkezzék, az Isten szeme orvosollya-meg.* 195.d. *Ha Szemünk vétett, hogy kell azokat meg-gyógyitanunk.* 196.c. *Kik vájták-ki Szemöket.* 196.c. *Jób szövetséget vetett szemeivel.* 194.a. *A' Szem miért mondatik gondolkodni.* 195.a.

Személy-válogatás.

Ninchen az Istenben. 6.a.

Szentek.

A' Szentek példái hathatók. 27.c. *Mint kell azokat böchülleni.* Ibid. *A' Szentek vétkeiről miért emlekezik a' Sz. Irás.* 105.a. & seq. *A' gonoszok abból okot vésznek botránkozásra.* 104.c. *A' Szentek malasztya honnéi származik.* 155.d.

Szépség.

Igen gyarló a' testi Szépség. 12.b. *Kedvet.* 127.b. *Sok gonoszságnak oka.* d.

Szeretet.

A' Szeretet, az ismérétből származik. 565.b.c.

Szerzetes.

Sok szem néz reája. 125.d. *Egyedül ne járjon.* 126.a. *A' Szerzetesnek alkolmatosága vagyon az Isteni szolgálatra.* 285.b.c.

Szív.

A' Szivet meg-változtathattya az Isten. 15.b.

Szokás.

A' gonosz szokás veszedelmes. 111.b.

Szolga.

A' Szolgának nem illik hivelkodni. 63.a.

Szövetség. *Lásd*, Szekrény.

Szülék: *Lásd*, Atya.

Szűv: *Lásd*, Szív.

Szűzeség.

Jeles dolog. 201.b.c.

T.

Talentom: *Lásd*, Gira.

Sz. Tamás.

A Sz. Tamás hitlenségének oka. 107.a. 124.c. *Minémű volt az ő vétke.* 115.d. 120.b. *A' galambhoz hasonló volt.* 123.a. *Sz. Tamásnak szép vallása.* 121.c.

Tanáts.

A' jó Tanáts-adónak tulajdonsági. 267.d.

Tanító, Tanúlás.

A' Tanitó minémű légyen. 11.a. *Két-két dologra kell nézni.* 11.a. *A' tudatlan Tanitók nem mentheték magokat az Apostolok példájával.* 6.d. *Máshól kell az embernek tanúlni.* 296.b. *Mire kell igyekezni a' jó Tanitónak.* 258.b.c.

Társaság.

A' jókkal hasznos. 107.c. 115.b. 125.a. *Szükséges.* 10.a. *A' gonoszokkal veszedelmes.* 110.c. *A' Jésus Társaságáról*: *Lásd*, Jésus.

Tekélletesség.

Két része vagyon a' Tökélletességnek. 281.d. *A' Krisztus arra hí mindeneket.* 20.a.b.c. *Minémű kivántatik mi-tőlünk.* 322.d. *Kikiől kivántatik.*

323.a. Mint kell hozzá jutni. 329.d. Sokan miért nem követik. 28.b. 324.c.d. Nem nehéz, Három Okból. 282.a.b.

Templom.

Mint kell abba menni. 313.a. Mint ferteztetik-meg. 314.a. Mint kell a' Lelki Templomot meg-tiſztitani. 314.a.b.c.

Meg-térés.

Mint téríti-meg Iſten az embert. 296.d. 297.c. A' Meg-térésnek eſzközi. 297.c.d.

Teſt.

Teſtünkel mint élhetünk az Iſten tiſzteſségére. 53. b.c. Teſti érzékenységinkel és tagainkal mi módon kell élnünk. 52.c.53.b. A' Teſtnek ne kedvezzünk. 33.b.c. Kikre lveznek annak. 54.a. A' Teſtnek mértékletes ſanyargatása, embernek életét meg nem rövidíti. 68.a. A' Teſti gyönyörűség igen megfertezteti az embert. 322.b. Távúl jár attól a' bölcheség. 330.a.

Tettetés.

Nem minden Tettetés gonoſz. 411.d. Miért élt Urunk Tettetéſsel. 411.c.

Tiſzt.

Erkölchöt válaſzt. 187.d. 205.c. Az alá-való Tiſztre-is találni embert. 214.b.

Tiſztülás.

Az Aſzſzony'-állatok tiſztülásáról-való törvény. 303.a. Mit példázott. 319.d.

Titus.

Titus Chászárnak ſzép mondáſa. 56.b.

Török.

A' Törökkel-is meg kell tartani az igaz végezést és ſzövetséget. 223.c. Kegyetlen és álnok. 223.c.d. Eſztelenek a' kik birodalma-alatt kivánnak lenni. 224.c. nevével-is meg-mutattyák légyē. 223.d.

Törvény.

A' Kriſtus törvénye gyönyörűséges. 334.d.

Torkoſság.

Nyughatatlannát tſzi az embert a' Torkoſság. 347.c.

Tudatlanság.

Nyomorúlt dolog a' Tudatlanság. 377.d.

Tudomány.

A' Tudomány kúlcha mi légyen. 328.c. 329.c.

V.

Váras.

A' Váras dicsősége, annak fundálója. 80.b. Az Iſten Váraſa, a Szűz Maria. 80.c.

Údo.

Údó Pűſpöknek rettenetes példája. 179.b.

Üdvözítő.

Ki légyen az Üdvözítő. 247.d.

Vér.

A' ki-ontatott Vér mint kiván boſzſzú-állást. 179.b.

Veſzſzö.

Chodálatos veſzſzők. 562.b.c.d.

Vétek: Láſd, Bün.

Minden Vétekben gyötrelem vagyon a' jó chelekedetben gyönyörűség. 343.d. A' Vétek inkább vagyon az Iſten-ellen, hogy-ſem az ember-ellen. 171.a.

Vezér.

Igaz Vezér a' Kriſtus. 198.d. Hamis vezérek a' Teſt, és a' Világ. 197.a. & ſeq.

Vigaság.

Szükséges az Iſteni ſzolgálatban. 252.b.

Világ Világ fiai.

A' Világ, hamis vezér. 197.b. A' Világ fiait mint kell meg-iſmérni. 128.c. A' Világ fiai miért keresik a' gyarló és el-múlandó dolgokat. 281.b. Balgatagúl okoskodnak. 283.d. Mit mivel vésznek az Ördög. 284.d. Azoknak Három-féle nyughatatlanságok 285.a. Mi annak az oka. 345.b.c.

Ujítók.

Nagy bölcheséget tulajdonítnak magoknak. 329.d. Kemény-nyakúnak. 335.a. Sokan közzülök miért nem akarják a' Keresztyén valláſt követni. 570.d. Nem az ajtón a mennek-bé. 576. Lopók és tolvajok. 578.b. Nem igaz Páſztorok. 581.a.b. Az Evangelicus név semmi-képpen nē illik hozzájok. 591.c. Mert nē elégeſznek-meg az Evangéliommal. 591. d. Sem annak igéretihez jól nem ragaſzkodnak. 592.d. Sem az igaz és egéſz Evangéliom nálok ninchen. 594.c. Sem annak igaz értelme. 596.b. Ő-magok-felől miket irnak. 598.a.b. Nem hiſznek az Evangéliomnak. 597.c.d. Sem a' ſzerént nem élnek. 598.a. Tudományokat ſok hazugsággal trágyázzák. 598.c.

Uralkodás.

Az Uraságnak kivánsága, ſok gonoſzoknak oka. 212 d. Veſzedelmes. 214.a. Mihez haſonló. 213.c. Példái az Uralkodáſnak. 212.d. 213.a.b.

Uzora.

Haſonló az ember-öléshez. 5.d.

X.

Xavérius Ferencz.

Fel-övedzette magát mint Szarándok. 28.b. mint munkás. 29.c. mint vitéz. 29.d. mint ſzolga. 30.b. Erős vólt. 31.a. Tiſzta-életű. 31.b. és Hív. 32.a. Teſtét ſanyargatta. 32.c.d. Attyafiaihoz teſti ſzeretetet nem mutatott. 29.a.b. Mint győzte-meg magát a' Velenczei Iſtállyban. 29.c.d. Szegénysége. 30.a. 34.c. Az időt mint rendelte. 30.b. A' betegek-körül-való ſzolgálattya. 30.b. Az Iſtenben-való bizodalma. 31.a. A' Kichiny dolgokat el nem múlatta. 40.c. Az ő gyors Engedelmeſsége. 47.b. Az ő Engedelmeſségének chodálatos jutalma. 47.c.d. Nagy chodákat tött. 34.a. 41.a. 47.c.

Z.

Zsidó.

Mint jött minden igaz vér a' Zsidókra. 160.c. Mint állottak ellene a' Zsidók az Iſten akaratyának. 162.a. Az ő Háládatlanságok. 164.c. Az ő házok puſztán hagyatott. 165.d. Hamis vélekedéſsek vagyon a' Zsidóknak a' Meſsiáſról. 392.d.

A' Nyomtatásban eſett fogyatkozáſok.

Pagina.	*Litera.*	*Verſu.*	*Errata.*	*Correcta.*
282.	*a.*	6.	Két Okból	Három Okból
297.	*a.*	5.	eskű t	eskűtt
351.	*d.*	12.	Sá an	Sátan
431.	*c.*	8.	*Sz. Itáſnak*	*Sz. Iráſnak*
492.	*b.*	9.	*II. RESZE*	*III. RESZE*
580.	*c.*	10.	Droktorok	Doktorok

A M. N. MUZEUM KÖNYV-TÁRA

RMK. I.
602

KÁLDI GYÖRGY.

INNEPEKRE
VALO
PREDICATIOK

POZSONY.
1631.

